

φολὶς μαργαργι

α

ο α φολὶ να

ν α α

Ἐκ τῶν τῆς

Βιβλιοθήκης Βεῤῥοίας

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα ψαλμοὺς τοῦ προφητάνακτος καὶ θεοπάτορος

ΔΑΒΙΔ

ἀφιερώθη ἡ παροῦσα βίβλος παρὰ τοῦ ὑποσημειουμένου
εἰς τὴν σχολὴν τῆς πατρίδος μου Βεῤῥοίας — 1865: 8βρίου
ὁ Α. Μελέτιος:

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα Ψαλμοὺς τοῦ Προφητάνακτος καὶ Θεοπάτορος

ΔΑΒΙΔ

Συγγραφεῖσα μὲν πάλαι Ἑλληνιστὶ παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς καὶ ὑπερτίμου τῶν φιλοσόφων κυρίου

ΕΥΘΥΜΙΟΥ

τοῦ ΖΥΓΑΔΗΝΟΥ

μεταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν ἁπλουστέραν διάλεκτον παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς ἐλαχίστου κυρίου Νικοδήμου ἁγιορείτου, καὶ σειρᾷ πλουσίᾳ ἐν εἴδει ὑποσημειώσεων καταπλουτισθεῖσα, ἥτις συνηρανίσθη ἔκ τε τῆς ἀνεκδότου σειρᾶς τοῦ σοφοῦ Νικήτα καὶ ἐκ τῆς ἐκδεδομένης γραικολατινιστὶ καὶ ἔκ τινων ἄλλων.

Τύποις δὲ νῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῆς φιλογενοῦς ἀδελφότητος τῶν εὐγενεστάτων

ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ

Εἰς κοινὴν ἁπάντων τῶν ὁμογενῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν.

Σπουδῇ καὶ ἐπιστασίᾳ τοῦ ἐντιμοτάτου ἐν πραγματευταῖς κυρίου Παλάνου Πάλη.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Περιέχων ἑξήκοντα καὶ ἐννέα Ψαλμούς.

Ἐτυπώθη ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ γένους τυπογραφίᾳ.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις

αωιθ

Ἐπίγραμμα προελεγεῖον εἰς τὴν παροῦσαν μετάφρασιν τοῦ Ψαλτηρίου.

Ἡδυλάλῳ Δαβὶδ λύρῃ ἐπὶ δάκτυλα βάλλων
πρὶν, Σαοὺλ ἐλύτρου πνεύματος ἀνδροφόνου,
Ἐκ δὲ μεταφράσιος Ψαλτῆρος ἑοῦ προφανείσης,
ψυχὰς ἐκ παθέων ῥύεται ἀργαλέων.
Ὅσοις οὖν ψυχὰς ἀπαθεῖς θυμὸς ὀρώρει
ἐμπλῆσαι ἱερῆς, δεῦρ' ἴτε ληψόμενοι.

Ἕτερον εἰς τὴν αὐτήν.

Δαβὶδ Προφήτης συγγραφεὺς κυρεῖ βίβλου
Ταύτης, ὁδ' Εὐθύμιος ἑρμηνεὺς πέλει.
Μετάφρασις δὲ Νικοδήμου τυγχάνει
Ἡ δ' ὠφέλεια παντὸς ἐστὶ τοῦ γένους.

Ἄλλο εἰς τὴν αὐτὴν διὰ στίχων πολιτικῶν

Ἰδοὺ ἡ ἐπιθυμητὴ ψαλτῆρος ἑρμηνεία,
πρὶν συγγραφεῖσα τῇ πολλῇ Εὐθυμίου σοφίᾳ.
Νῦν δὲ εἰς τὸ ἁπλούστερον καλῶς μεταφρασθεῖσα
καὶ σημειώμασι πολλοῖς λαμπρῶς ἀγλαϊσθεῖσα,
Ἀνέτειλεν, ἐξέλαμψεν, ὥσπερ φαιδρὰ σελήνη,
ἵνα τὸ γένος τῶν βροτῶν κατὰ ψυχὴν λαμπρύνῃ.
Δεῦτε λοιπὸν φωτόμορφα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας
προσέλθετε, φωτίσθητε ἐκ ταύτης τὰς καρδίας.
Καὶ ἱκετεύσατε Θεὸν ἄφεσιν ἁμαρτάδων
δοῦναι τῇ ἀδελφότητι τῶν θείων Ζωσιμάδων

Τῇ Εὐγενεστάτῃ καὶ Θεοσεβεστάτῃ τῶν Φιλογενεστάτων
ΖΩΣΙΜΑ'ΔΩΝ Ἀδελφότητι.

Ὁμολογοῦμεν, ὦ λαμπροὶ τοῦ γένους εὐεργέται, ὅτι, ὅσον ἐμφαντικὰς καὶ ἂν μεταχειρισθῶμεν λέξεις καὶ ἐννοίας, ὅσον ῥητορικώτερον καὶ ἂν ἐκφρασωμεν τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βούλημα, δὲν θέλομεν δυνηθῇ ποτε, οὔτε κλέος νὰ προσθήσωμεν εἰς τὸ κλέος ὑμῶν, οὔτε δόξαν εἰς τὴν δόξαν· διότι αὐτὴ περιηχεῖ ἁπανταχοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν οὔτε ἔθνος, οὔτε πόλις, ἐν οἷς δὲν κροτεῖ τρανῶς τὸ φιλογενὲς ὑμῶν καὶ φιλόμουσον τὰ μόνα ἀληθῆ χαρακτηριστικὰ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν· ἀλλὰ καίτοι εἰδότες ταῦτα, ἐμπεπιστευμένοι ὅμως τὴν κοινὴν τοῦ γένους σάλπιγγα, τολμῶμεν νὰ ὑπηχήσωμεν εὐχαριστήριον πρὸς ὑμᾶς τῆς πατρίδος φωνὴν, ἥτις, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ψέλισμα, πεπείσμεθα, ὅτι θέλει φανῇ εἰς τὰς φιλογενεῖς ὑμῶν ἀκοὰς γλυκυτέρα παρὰ πάσας τὰς ἐμμελεῖς τῶν ἄλλων φωνὰς, ὡς φωνὴ τῆς πατρίδος. αὕτη ἡ πατρὶς ἡ φιλόστοργος ἐλλὰς πρὸς ὑμᾶς καὶ τὴν ὀδύνην, καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της ἐμφαίνει.

λαμπρῶς ἱσταμένη (λέγει ἐν ὀδύνῃ) " Πέπτωκα δεινῶς· ἀλλὰ καὶ δεινῶς πεπτωκεῖα (προφέρει ἐν χαρᾷ) ἀνίσταμαι φαιδρῶς· καὶ ἀνίσταμαι, χειραγωγουμένη ὑφ' ὑμῶν, οἵτινες οἶκτον λαβόντες ἐπὶ μητρὶ ἀναξιοπαθούσῃ περικαλύπτετε τὴν αἰσχύνην μου, ἀφαιρεῖτε τὰ αἰσχρὰ τῆς πτώσεώς μου ῥάκη, καὶ ἐπενδύετε τὰ λαμπρὰ τῆς ἀνορθώσεώς μου περιβόλαια, καὶ ζηλωταὶ τῆς ἀρχαίας λαμπρότητός μου, καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἀνοικοδομεῖτε μὲ ἀπαράμιλλον προθυμίαν τὸν πύργον τῆς δόξης μου. καὶ τοὺς ἄλλους ὑμῶν ἀδελφοὺς προτρέπετε εἰς τὸν αὐτὸν ζῆλον καὶ τὴν αὐτὴν φιλογένειαν, ὁμηρικῶς διὰ τοῦ παραδείγματος ὑμῶν βοῶντες πρὸς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν.

„ Δαιμόνιε οὔσε ἔοικε κακὸν ὡς δειδίσσεσθαι.
„ Ἀλλ' αὐτὸς τ' ἐπάμυνε, καὶ ἄλλους ἵδρυε λαοὺς,
„ Ὡς φήτρη φήτρηφιν ἀρήγῃ, φῦλα δὲ φύλοις.

" οὐ

“ οὐ μεταμεμέλημαι,” διότι ἐγέννησα τοιούτους υἱοὺς φιλαδέλφους καὶ φιλοπάτριδας· ἀπέχω τὴν χάριν, ὁμολογῶ τὴν εὐεργεσίαν, καὶ διὰ ταῦτα συνέστησα πιεστήρια, καὶ ἐχάλκευσα χαρακτῆρας διὰ νὰ ἐγχαράξω ἐν ταῖς πλαξὶ τῆς καρδίας μου τὰ λαμπρὰ ὑμῶν τῶν φιλτάτων μου υἱῶν, καὶ λαμπρῶν εὐεργετῶν μου ὀνόματα, διὰ νὰ μένωσιν ἀνάγραπτα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα „.

Τοιαύτας εὐγνωμονικὰς ἐπαφῆκε φωνὰς ἡ φίλη πατρίς, τοιαῦτα ἐκήρυξεν ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς, ὅτε ἐσχάτως μετὰ τὰς ἀπείρους καὶ πολυειδεῖς χάριτας, διὰ τῶν ὁποίων καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπερβορείων μερῶν, καὶ διὰ πάσης ἄλλης γῆς καὶ θαλάσσης παρεμυθήσατε τὸ ἄλγος της πολυτρόπως, ἐπευδοκήσατε καὶ ἐγγύθεν νὰ ἐπαυξήσητε τὴν χαράν της, ἐνδεικνύμενοι τὴν φιλογένειαν ὑμῶν καὶ εἰς τὴν νεοσύστατον τυπογραφίαν, ἥτις κλείζεται μὲ τὸ παμπόθητον τῆς πατρίδος ὄνομα· ταύτας τὰς γλυκείας φωνὰς ἤκουσαν καὶ συνωμολόγησαν Πατριάρχαι, Ἀρχιερεῖς, Ἡγεμόνες, Ἄρχοντες, καὶ πᾶσα τάξις καὶ σύστημα τῶν ὁμογενῶν. Ταύτας καὶ ἡμεῖς κατὰ χρέος ἄφευκτον προεθυμήθημεν νὰ κηρύξωμεν διὰ τῆς φωνῆς τοῦ τύπου πρὸς τους ἁπανταχοῦ ὁμογενεῖς προτάξαντες αὐτὰς εἰς τὸ ἱερὸν τεῦχος τοῦ Ψαλτῆρος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν φιλογενῆ ὑμων συγκατάθεσιν καὶ ἐπιταγὴν ὑποβάλλεται ἤδη εἰς τὰ πιεστήρια τῆς τοῦ γένους τυπογραφίας· καὶ ὅσον οὔπω θέλει δημοσιευθῇ κλειζόμενον μὲ τὸ σεμνὸν ὑμῶν ὄνομα. Τοῦτο τὸ Ἱερὸν σύγγραμμα λεγόμενον Σειρὰ τοῦ Ψαλτῆρος, θεωρεῖ κατὰ τὸ ἀναγωγικώτερον τοὺς Ἱεροὺς Ψαλμοὺς τοῦ Προφητάνακτος καὶ Θεοπάτορος Δαβὶδ καὶ σχολιάζει αὐτοὺς μετὰ πάσης τῆς ἀναγκαίας ἀλληγορικῆς θεωρίας, συνερανισθεῖσα πάλαι ἀπὸ τῶν συγγραμματων τῶν θεοφόρων Πατέρων καὶ συναρμοσθεῖσα ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς καὶ φιλοσόφου κυρίου Εὐθυμίου τοῦ Ζυγαδηνοῦ, με-

τα-

ταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἁπλοελληνικὴν φράσιν, ὑπὸ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυρίου Νικοδήμου ἁγιορείτου πρὸ ὀλίγων χρόνων, ἔμενε δὲ ἀνέκδοτος· καὶ ἐν ᾧ ἐγίνετο κοινὴ σκέψις καὶ φροντὶς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, συνέπεσεν ἀγαθῇ τύχῃ νὰ φθάσῃ καὶ ἡ φιλογενὴς ὑμῶν ἐπιταγὴ διὰ νὰ ἐκδοθῇ ἀπὸ τῆς τοῦ γένους τυπογραφίας ἱερά τις βίβλος τῇ ὑμετέρᾳ δαψιλεῖ δαπάνῃ, κοινῇ πάντες ἐπεψηφίσαντο, ὅτι ἡ τοιαύτη σύμπτωσις ἐγένετο κατὰ θείαν εὐδοκίαν, διὰ νὰ γένωνται συνδρομηταὶ τῆς ἐκδόσεως τοιαύτης θείας καὶ ἐπωφελεστάτης Βίβλου ἐκεῖνοι, οἵτινες ὠφέλησαν τὸ γένος καὶ ὠφελοῦσι ποικιλοτρόπως· ἰδοὺ ἡ παρ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς κατὰ τὸ παρὸν δι' ὑμῶν αὐτῶν γινομένη προσφορὰ, ἥτις διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν θειότητα τοῦ πράγματος οὐ μόνον θέλει λογισθῇ οἰκεία εἰς τὰς ὑμετέρας ἀρετὰς, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τὸν ἑξῆς λόγον· καθότι οἱ ἄνθρωποι ζητοῦντες νὰ ἀπομάττωνται ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ταύτης Βίβλου τὰς ψυχικὰς ὠφελείας, θέλουσιν ἐνοπτρίζωνται καὶ εἰς τὸν καθρέπτην τῆς ὑμετέρας φιλογενείας τὴν ἰδίαν οὐθένειαν, καὶ αἰσχυνόμενοι, θέλουσι προτραπῇ εἰς τὴν μίμησιν, καὶ θέλουσι γένῃ καὶ αὐτοὶ συντελεστικοὶ εἰς τὴν τοῦ γένους πρόοδον. Εἴητε ὑγιαίνοντες καὶ εὐημεροῦντες ἐπὶ πλεῖστον, Ἄνδρες φιλογενέστατοι· γένοιτο δὲ καὶ ἡμῖν νὰ χρησιμεύσωμεν εἰς ὑμᾶς πολλάκις ὡς μέσα συντελεστικὰ τῆς πρὸς τὸ γένος ὠφελείας.

Οἱ Τυπογράφοι.

Τοῖς Ἐντευξομένοις Ὀρθοδόξοις.

Ἡ εἰς τύπους τῶν διαφόρων συγγραμμάτων ἔκδοσις τότε πρέπει νὰ λογίζεται ἀναγκαία, καὶ νὰ διενεργῆται, ὅταν καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι ἀπαραίτητος, καὶ ἡ ἀπ᾽ αὐτῶν ὠφέλεια προφανεστάτη· τὰ δὲ ἄλλως πως ἐκδιδόμενα, αἱρετώτερον ἦτον, ἂν παρεδίδοντο εἰς τὸ πῦρ, παρὰ εἰς τὸν τύπον. ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι μόναι αἱ βίβλοι ἐκεῖναι κρίνονται ἄξιαι τοῦ φωτὸς τῶν τύπων, ὅσαι εἰσὶ ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ὠφελείας παραίτιοι, ὅσαι εἰσηγοῦνται τὴν ἄπταιστον φιλοσοφίαν, ὅσαι καλλιεργοῦσι τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν τῶν προγεγονότων, καὶ ὅσαι τελειοποιοῦσιν αὐτὸν μὲ τὴν ἀνέγκλητον τῆς ὀρθῆς ἠθικῆς διδασκαλίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων αὐτῶν πάλιν προτιμητέαι ὁμολογοῦνται καὶ ἀναγκαιότεραι, ὅσαι τῶν θείων εἰσὶν ἐκφαντορικαὶ δογμάτων καὶ διδαγμάτων, καὶ πλήρεις πνευματικῶν ἐλλάμψεων καὶ χαρίτων. Καθότι ἐν αὐταῖς οὐχὶ μόνον καὶ σπέρμα της ἀληθοῦς φιλοσοφίας ἐνέσπαρται χωρὶς ἀκανθῶν καὶ ζιζανίων, καὶ πᾶσα ἡ τελειότης τῆς ἀκραιφνοῦς ἠθικῆς ἐναποτεθησαύρισται δίχα διπλόης σοφιστικῆς, ἀλλὰ καὶ δι᾽ αὐτῶν μόνων δύναταί τις νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ τέλους τῆς ὄντως φιλοσοφίας, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ ἀληθοῦς εὕρεσις, καὶ τῆς ἀψευδοῦς εὐδαιμονίας ἡ ἀπόλαυσις, κἂν μὴ τριγωνίζῃ, μηδὲ τετραγωνίζῃ, μηδὲ κυβίζῃ, μηδὲ λογαριθμῇ, μηδὲ τὰ διάφορα πολλαπλᾶ καὶ ἀπειροστὰ ἀπειράκις ἀπείρως λογίζηται, μηδὲ μετεωρολογῇ, διὰ πολυειδοῦς σειρᾶς εἰκασμῶν, καὶ συμπερασμάτων ἐπιχειρῶν νὰ συναγάγῃ καὶ νὰ ἀποδείξῃ τά τε φαινόμενα, καὶ τὰ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀπείρως ἀφεστηκότα ἄπειρα σώματα καὶ διαστήματα. οἱ δὲ ἄλλως πως φιλοσοφοῦντες, κἂν ὁμολογουμένως, κἂν ὑποθετικῶς, κἂν ἀναλυτικῶς, κἂν συνθετικῶς, κἂν πειραματικῶς, κἂν ἄλλως πως θεωρῶσι τοὺς περὶ τῶν ὄντων λόγους, εὑρήσουσι μὲν ἴσως ἀληθείας τινὰς τοῖς κατὰ μέρος προσανηκούσας, ἀλλ᾽ ὅμως θέλουν ἀποπλανηθῆ τοῦ ἀναγκαιοτάτου, ἤτοι τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον, καίτοι ἐπαγγελλόμενοι, καὶ διώκοντες, ὡς τέλος τῆς φιλοσοφίας, δὲν θέλουν δυνηθῆ νὰ εὕρωσι μήτε πρὸ τοῦ θανάτου, μήτε μετὰ τὸν θάνατον, ἐὰν μὴ ἀπίδωσιν ἀτενῶς εἰς τὰς ἱερὰς ταύτας βίβλους, ἐὰν μὴ συλλέξωσιν εὐστόχως τὸν ἐν αὐταῖς ἀληθῆ καὶ θεσπέσιον νοῦν, καὶ ἐὰν μὴ σεβασθέντες ἀκολουθήσωσιν εἰς τὴν δι᾽ αὐτῶν ἄπταιστον χειραγωγίαν. Τοιαύτη ἱερὰ καὶ ὡμολόγηται, καὶ ὁμολογεῖται, καὶ ὕμνηται καὶ ὑμνεῖται, καὶ τοιαύτη ὡς ἀληθῶς εἶναι καὶ ἡ περιεκτικὴ τῶν ἱερῶν καὶ θεοπνεύστων Ψαλμῶν τοῦ Προφητάνακτος καὶ Θεοπάτορος Δαβὶδ βίβλος, τὸ παρὰ πᾶσι τοῖς ὀρθῶς φρονοῦσι σεβαζόμενον, καὶ καθ᾽ ὥραν ἀναγινωσκόμενον ἱερὸν Ψαλτήριον. τὸ θεόσδοτον καὶ σεβάσμιον τοῦτο βιβλίον οὐχὶ μόνον διδάσκει θεολογικώτατα, πῶς πρέπει νὰ μεγαλύνηται, καὶ νὰ ὑμνῆται θεοπρεπῶς ἡ σοφία, ἡ παντοδυναμία, ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἀνεξικακία, ἡ ἀϊδιότης, καὶ τὰ λοιπὰ οὐσιωδῶς προσόντα τῇ θείᾳ οὐσίᾳ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ πρώτιστον καὶ ἀναγκαίως ὀφειλόμενον πρὸς τὸν δημιουργὸν χρέος τῶν δημιουργημάτων· οὐχὶ μόνον ὑπαγορεύει θεοσεβέστατα, πῶς πρέπει νὰ γίνωνται αἱ πρὸς τὸν οἰκτίρμονα Θεὸν προσήκουσαι εὐχαί, παρακλήσεις, καὶ ἱκεσίαι, διὰ νὰ εἶναι εὐπρόσδεκτοι, καὶ διὰ νὰ μὴ βαττολογῶσι τὰ λογικὰ ὄντα, καὶ ἀντ᾽ ὠφελείας ἐφέλκωσι καθ᾽ ἑαυτῶν τὴν θείαν ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις αὐτὸ ἀναγινώσκοι μετὰ τῆς ἀνηκούσης εὐλαβείας, καὶ ἔμφρονος καὶ ἀκαταγνώστου προσοχῆς, θέλει εὕρῃ τὸν Προφητάνακτα Δαβὶδ παρενείροντα πολλαχοῦ τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν πολυειδεῖς ἰδέας φιλοσοφίας, καὶ ἠθικῆς, καὶ πάσης ἄλλης μαθήσεως. Τί ἄλλο ἐφρόνησαν οἱ φιλοσοφικῶς τῷ ὄντι ἐξετάσαντες τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων, εἰ μὴ ἐκεῖνο,

τὸ ὁποῖον διαπρυσίως κηρύττει ἡ Προφητικὴ φωνὴ τοῦ Δαβίδ; „ Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνε- „ τείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν. „ (Ψαλμ. ΛΒʹ.) καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ. „ Σοί εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ „ γῆ. τὴν Οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας, τὸν Βοῤῥᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἔκτισας. „ (Ψαλ. ΠΗʹ.) Τί ἄλλο ἐθάῤῥησαν νὰ ἐπικυρώσωσιν, ὅσοι μὲ ἄκρον θαυμασμὸν παρατηροῦσιν εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος τοῦ Παντὸς ἓν ἄπειρον πλῆθος σωμάτων, ἅτινα κινοῦνται ἀδιαλείπτως καὶ περὶ τὰ ἄλλα, καὶ τὴν ἰδίαν ἕκαςον κίνησιν, χωρὶς νὰ διολισθαίνωσι, καὶ νὰ παρεκτρέπωνται οὐδ᾽ ὁπωσοῦν τῶν ἰδίων ὁρίων μετὰ ἀπειρίαν χρόνων παρελθόντων; Τί ἄλλο τάχα σημαίνουσιν αἱ κροτικαὶ καὶ κομπώδεις φωναὶ τῶν φιλοσόφων Ἀπόκεντρος καὶ Ἐπίκεντρος, εἰ μὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνεῖπε πρὸ τούτων ὁ Θεόπνευςος φιλόσοφος; „ Τῷ „ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ ςόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. „ (Ψαλ. ΛΒʹ.) καὶ ἀλλαχοῦ. „ Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων. „ (περὶ οὗ τινὲς τῶν Ἐκκλησιαςικῶν Σχολαςικῶν λέγουσιν, ὅτι ὕδατα ἐννοεῖ ὁ Προφήτης τὴν περὶ ἕκαςον τῶν οὐρανίων σωμάτων συγκινουμένην ἀτμοσφαίραν). Τί ἄλλο δύνανται νὰ εἴπωσιν, ὅσοι παρατηροῦντες τὰ ὀγκώδη κυρτώματα καὶ ὑψώματα τῶν Ὠκεανῶν ἐπαπειλοῦντα φρικώδεις κατακλυσμοὺς, αἴφνης βλέπουσι τὰ τρομερὰ ταῦτα ὕδατα νὰ ἀναχαιτίζωνται ἀπὸ μικρὰν ἄμμον, καὶ ὡσπερεὶ αἰδούμενα τὴν γείτονα γῆν, νὰ τὴν ὑποσαίνωσι, καὶ νὰ ἀνακλῶνται πρὸς ἑαυτὰ, εἰ μὴ νὰ ὁμολογήσωσι μετὰ τοῦ Δαβίδ, ὅτι αἴτιος ταύτης τῆς γαλήνης καὶ συμφωνίας αὐτῶν τῶν δύω ςοιχείων εἶναι, „ Ὁ συνάγων ὡσεὶ ἀσκὸν ὕδατα θαλάσσης, καὶ τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσ- „ σους; „ Τί ἄλλο παρετήρησαν, καὶ ἀνεκάλυψαν οἱ ἐπὶ τὰ μετεωρότερα ἀναβάντες, καὶ ὀφθαλμοῖς ὀξυδερκέσι καὶ τηλεσκοπίοις τελειοτάτοις κατασκοπήσαντες, καὶ, ὡς ἐνόμισαν, ἐξακριβώσαντες τὰ σχήματα, τὰς θέσεις καὶ τὰς κινήσεις τῶν ἀπλανῶν καὶ πλανωμένων ἀςέρων, εἰ μὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ τοὺς θείους ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μᾶλλον, ἢ τοῦ σώματος κατενόησεν ὁ Θεοδίδακτος ἀςρονόμος τοῦ Ἰσραήλ; „ Ἐν τῷ ἡλίῳ „ ἔθετο τὸ σκήνωμα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παςοῦ αὐτοῦ. ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας „ δραμεῖν ὁδόν. ἀπ᾽ ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐ- „ ρανοῦ, καὶ οὐκ ἔςιν ὅς τις ἀποκρυβήσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ. „ (Ψαλ. ΙΗʹ.) ποῖον ἄλλο τούτου ἐνδεικτικώτερον καὶ τοῦ σφαιροειδοῦς τῶν σωμάτων σχήματος, καὶ τῆς κυκλικῆς αὐτῶν περιφορᾶς, ὅταν προφανῶς λέγῃ, ὅτι ὁ Ἥλιος ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀπαρτίζῃ τὴν ἰδίαν πορείαν; Καὶ τοιοῦτος μὲν εἶναι περὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ὁ Θεοπάτωρ Δαβίδ, περὶ δὲ τὴν ἠθικὴν τάχα εἶναι ἧττων καὶ ἐλλιπέςερος ἐκείνων τῶν ἠθικῶν φιλοσόφων, οἵτινες διὰ πολυειδοῦς σειρᾶς μεταφυσικῶν καὶ φυσικῶν ἀποδείξεων πειρῶνται νὰ ὑποςήσωσι, τί καλὸν, τί εὐθὲς, τί δίκαιον, τί συμφέρον, τί ἐν γένει αἱρετὸν, καὶ τί φευκτὸν, καὶ οὕτω νὰ ἐξημερώσωσι, καὶ νὰ κοσμήσωσι τὰ τῶν ἀνθρώπων ἤθη; ἡ Δαβιτικὴ ἠθικὴ εἶναι μὲν ἀφελὴς, ἀποίκιλος, καὶ ἄμοιρος τῆς διαλεκτικῆς τερθρείας, ἀλλ᾽ εὐαπόδεικτος, ἀληθὴς, καὶ ἔντονος. καὶ τί ἄλλο ἁπλούςερον καὶ ἠθικώτερον ἀπὸ τὰς ἑξῆς ὑποθήκας; „ Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑ- „ μᾶς. τίς ἐςιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς; παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κα- „ κοῦ, καὶ χείλη σου, τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθὸν, ζήτησον εἰρήνην, „ καὶ δίωξον αὐτήν. „ (Ψαλ. ΛΓʹ.) καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ. „ Ἀθῶος χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὃς οὐκ ἔ- „ λαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ. οὗτος λήψεται εὐλο- „ γίαν παρὰ Κυρίου, καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ. „ (Ψαλ. ΚΓʹ.) τί ἄλλο ἐνδεικτικώτερον

τῆς πεποιθήσεως, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ ἱερὸς Προφήτης εἰς τὴν ἀρετὴν, εἰ μὴ το νὰ λέγῃ ἐμφαντικώτατα. „ Νεώτερος ἐγενόμην· καὶ γὰρ ἐγήρασα, καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ „ ζητοῦν ἄρτους. (Ψαλ. Λϛ΄.) ἐν ἑνὶ λόγῳ, δὲν εἶναι εἶδος γνώσεως ἢ μαθήσεως, τοῦ ὁποίου νὰ μὴ γίνηται ἀνάμνησις ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Ψαλμῶν, καὶ τοῦ ὁποίου ἢ αἱ καταφατικαὶ προτάσεις, ἢ τὰ ἀληθῆ πορίσματα νὰ μὴν ἐμπεριέχωνται συντομώτατα. Ἡ ἱςορία οὐχὶ μόνον τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ὅλη σχεδὸν ἡ μέχρι τότε γνωςὴ ἐμπεριλαμβάνεται εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τεῦχος συνοπτικώτατα. Ἂς διέλθῃ ἕκαςος μετ' ἐπιςασίας τὸν ἑβδομηκοςὸν ἕβδομον Ψαλμὸν, καὶ θέλει ἰδῇ ἐμπεριεχόμενον ἐν αὐτῷ μόνῳ εὐςοχώτατα καὶ συντομώτατα ὅλον τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου. ὅλαι αἱ ὑψηλότεραι, καὶ ἀναγκαιότεραι ἔννοιαι τῆς Πεντατεύχου, τῶν Κριτῶν, τῶν Βασιλειῶν, τῶν Παραλειπομένων, τοῦ Ἔσδρα, καὶ τῶν Προφητῶν παρενείρονται πολλαχοῦ τῶν Ψαλμῶν προσφυέςατα.

Διὰ ταύτας τὰς πολυειδεῖς ἀρετὰς τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον ἐκρίθη τὸ ἀναγκαιότερον καὶ ὑπὲρ τὰ ἄλλα πολύχρηςον εἰς τὴν ἱερὰν ἡμῶν ἐκκλησίαν. Ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπετάχθημεν νὰ προσευχώμεθα, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας εἶναι ἄφευκτος ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἱεροῦ Ψαλτῆρος. ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, ἐν ὅλοις τοῖς θείοις μυςηρίοις ἀρχὴ, μέση, καὶ τέλος γίνεται τὸ ἱερὸν Ψαλτήριον. Ἂν Ἄγγελοι πανηγυρίζωνται, ἂν Προφῆται, ἂν Ἀπόςολοι, ἂν Μάρτυρες, ἂν Ἱεράρχαι, ἂν Ὅσιοι, ἀπὸ τῆς πνευματικῆς τῶν Ψαλμῶν Κιθάρας ἐρανιζόμεθα τὰ προσφυῆ τῶν ᾀσμάτων μέλη, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀειθαλοῦς παραδείσου τοῦ Δαβὶδ δρεπόμεθα τῶν στεφάνων τὰ ἄνθη (1). ἡ εἰς τὰς ἱερὰς ἐκκλησίας εἴσοδος καὶ ἔξοδος ἡμῶν γίνεται ἀείποτε μὲ τὴν Ψαλμικὴν χειραγωγίαν. ἂν χαίρωμεν, συγχαίρει καὶ ὁ Δαβίδ· ἂν λυπώμεθα, συλλυπεῖται· ἂν ψάλλωμεν, συμψάλλει· ἂν θρηνῶμεν, συνθρηνεῖ· ἂν εὐχώμεθα, συνεύχεται· καὶ, (εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν) ἂν κατευχώμεθα, συγκατεύχεται. ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ πρώτου Ψαλμοῦ λέγει. „ Πᾶσα γραφὴ θεόπνευςος καὶ ὠφέλιμος, διὰ τοῦτο συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ Πνεύματος, ἵν' ὥσπερ ἐν κοινῷ τῶν ψυχῶν ἰατρείῳ πάντες ἄνθρωποι τὸ ἴαμα τοῦ οἰκείου πάθους ἕκαςος ἐκλεγώμεθα, ἡ δὲ τῶν Ψαλ„ μῶν βίβλος τὸ ἐκ πάντων ὠφέλιμον περιείληφε. „ τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Ψαλμῶν. „ Πᾶσα μὲν γραφὴ θεόπνευςος πρὸς διδασκαλίαν, καὶ ὠφέλιμος, ἡ δὲ βίβλος τῶν „ Ψαλμῶν τά τε πάντων, ὡς Παράδεισος ἐν αὐτῇ πεφυτευμένα φέρουσα μελῳδεῖ, καὶ τὰ ἴδια ἐπ' αὐτῶν „ ψάλλουσα, δείκνυσιν. „ ὁ δὲ θεῖος Χρυσόςομος ταμεῖον πάσης πνευματικῆς χάριτος, καὶ θησαυρὸν ὠφελείας ἀποδεικνύων τὸ ἱερὸν τῶν Ψαλμῶν βιβλίον, οὕτω φησὶν ἐν τῇ ΚΗ΄. ὁμιλίᾳ τῇ εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιςολὴν „ Μυρίων ἀγαθῶν ἐμπεπλησμένον τὸ βιβλίον εὑρήσετε. κἂν εἰς πειρασμοὺς ἐμπέσῃς, Χριςιανὲ, πολλὴν ἐντεῦθεν λήψῃ παραμυθίαν, κἂν εἰς ἁμαρτήματα, μυρία φάρμακα κείμενα ἐνταῦθα εὑρή„ σεις, ἂν εἰς πενίαν, ἂν εἰς θλίψιν, πολλοὺς τοὺς λιμένας ὄψει.

Τοιαύτη δὲ οὖσα ἡ ἱερὰ αὕτη βίβλος, καὶ τοιαύτας ὑψηλὰς καὶ θεωρητικὰς ἐννοίας ἐμπεριέχουσα, καὶ ὅλως θεία καὶ θεόπνευςος ὁμολογουμένη, ἦτον καὶ δυσνόητος πολλαχοῦ, καὶ νοῦς παχὺς καὶ πρόσγειος δὲν ἐδύνατο εὐκόλως νὰ συναναβῇ καὶ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ ἐν αὐτῇ ἀπόῤῥητα τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ τοῦ-

το

(1) ὁ σοφὸς Νικηφόρος ὁ Βλεμμίδης συνεράνισατο ἐκλογὴν ἀπὸ τοῦ Ψαλτηρίου εἰς πάσας τὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς καὶ ἁγίων ἑορτὰς, προσφυεῖς ἑκάςῃ ἑορτῇ περιέχουσαν τὰς προφητείας, ἥτις καὶ ψάλλεται πολλαχοῦ, καὶ μάλιςα ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἄθωνα ἱεροῖς μοναςηρίοις ἀμέσως μετὰ τὸν πολυέλεον.

τὸ ἦτον χρεία νόων ὑψηλοτέρων, καὶ διὰ παντοίας ἀρετῆς κεκαθαρμένων, καὶ προσῳκειωμένων τῷ Πνεύματι, δια νὰ δυνηθῶσι να ἐννοήσωσι διαβατικως τὰ τοῦ Πνεύματος διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ νὰ ἀφέλωσι τὴν ἐπισκιάζουσαν τῶν λέξεων ὁμίχλην, καὶ νὰ καταστήσωσι σαφῆ τὴν πολλαχοῦ τῶν Ψαλμῶν ἐναποκεκρυμμένην θείαν ἀλήθειαν. χάρις αὐτῷ τῷ Θείῳ καὶ Τελεταρχικῷ Πνεύματι, ὅπερ ἐξερευνῆσαν, καὶ εὑρὸν τοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ, ἐνῴκησεν ἐν αὐτοῖς, καθηγίασεν, ἐφώτισε, καὶ ἀπέδειξεν ἱκανοὺς, ὥστε νὰ ἐννοῶσι κατ᾽ ἀξίαν τοῦ ὕψους τῶν θείων ἐννοιῶν, καὶ νὰ λαλῶσι κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων. οὗτοι εἰσὶν οἱ ἱεροὶ καὶ ἀχειροποίητοι ναοὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, οἱ Θεορρήμονες ἐξηγηταὶ καὶ σχολιασταὶ τῶν θείων Γραφῶν, οἱ Θεοφόροι καὶ Θεηγόροι Πατέρες τῆς ἐκκλησίας. οἱ Θεόσοφοι οὗτοι ἄνδρες ἀναβάντες εἰς τὴν ἀνωτάτην θεωρίαν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐγγύτητος, καὶ ἐλλαμφθέντες διὰ τῆς φωτιστικῆς χάριτος τοῦ τελειοποιοῦ Πνεύματος, εἰσεχώρησαν εἰς τον γνόφον τῶν θείων Γραφῶν, καὶ κοινῶς ἅπαντες ἐγένοντο θεωροὶ καὶ ἐξερευνηταὶ τῆς ἐν αὐταῖς ἀληθοῦς γνώσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ. ἀλλ᾽ ἦσαν, ὡς φαίνεται, προσδιωρισμένα καὶ εἰς ἐκείνους τὰ μέτρα τῆς γνώσεως κατὰ αναλογίαν τῆς ἐν αὐτοῖς ἁγιότητος, καὶ τοσοῦτον ἐδύνατο ἕκαστος, ὅσον ἐδίδου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ διὰ τοῦτο καίτοι ἐγκύψαντες ἅπαντες κοινῶς εἰς τὴν ἔρευναν τῶν Γραφῶν, ὁ μὲν, ταύτης, ὁ δε, ἐκείνης, ἄλλος δὲ ἄλλης τὴν ὁλόκληρον ἑρμηνείαν ἀνεδέξαντο. Ὁ εὐπειθὴς καὶ προσεκτικὸς ἀναγνώστης ἀναγινώσκων τοὺς λόγους τῶν Θεοφόρων τούτων Πατέρων, εὑρίσκει πολλαχοῦ τεμάχια τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν προσφυέστατα ἐξηγημένα, ἀλλ᾽ ἡ τελεία καὶ ὁλόκληρος αὐτῶν ἐξήγησις καὶ θεωρητικὴ ἑρμηνεία ἦτον, ὡς φαίνεται, ἀποτεταμιευμένη διὰ μόνους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνέπνευσεν ὁ Θεὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας κατὰ τὰ ἄπειρα αὐτοῦ κρίματα.

Πρῶτος λοιπὸν ἐξηγητὴς καὶ κατὰ βάθος ἑρμηνεὺς τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν ἐγένετο ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. μετὰ τοῦτον ἡρμήνευσε τοὺς ἱεροὺς Ψαλμοὺς συντομώτερα μὲν, πλὴν ἀναγωγικώτερα ὁ μέγας καὶ Οὐρανοφάντωρ Βασίλειος. μετὰ τούτους ἡ χρυσῆ τῆς ἐκκλησίας Μέλισσα, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ἡρμήνευσε καὶ πλατύτερον καὶ θεωρητικώτερον τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, ἀναπτύξας σαφέστατα, ὅσα ἦσαν ἐν αὐτοῖς ἀπόρρητα, καὶ διατρανώσας ἔτι μᾶλλον τὴν ἐν αὐτοῖς ἠθικὴν διδασκαλίαν, καὶ εἰς διαφόρους πνευματικὰς ὁμιλίας μεταμορφώσας τοὺς Ψαλμούς. χρόνοις δὲ ὀλίγοις ὕστερον ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ἐπίσκοπος Κύρου τῆς Συρίας μιμητὴς γενόμενος τοῦ θείου Χρυσοστόμου, καὶ ἀκολουθήσας εἰς τὰ ἴχνη τῶν εἰρημένων ἱερῶν ἐξηγητῶν, συνέγραψεν ὁλόκληρον περὶ τῶν Ψαλμῶν πραγματείαν, τὰ μὲν ἐρανισάμενος παρ᾽ αὐτῶν, τὰ δὲ προσθεὶς παρ᾽ ἑαυτοῦ. καὶ τούτων τὰ συγγράμματα σώζονται καὶ χειρόγραφα πολλαχοῦ, καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους ἐν διαφόροις τόποις πολλάκις εἰς τύπους ἐξεδόθησαν. ἐν ὑστέροις δὲ ὁ σοφώτατος Νικήτας Σερρῶν, ἀνὴρ ἐπίσημος κατὰ πᾶν εἶδος μαθήσεως, ἐγκύψας ἀνεπιστρόφως εἰς τὰ τῶν πατέρων συγγράμματα, καὶ συλλέξας ἐξ ἁπάντων, ὅσα ὑπ᾽ αὐτῶν ἐλέχθησαν εἰς Ψαλμοὺς, ἢ εἰς τεμάχια Ψαλμῶν, καὶ διαταξάμενος αὐτὰ προσφυέστατα, συνεκρότησε σειρὰν τῶν Ψαλμῶν πληρεστάτην ἅμα καὶ ὠφελιμωτάτην, ἀλλὰ κακῇ τύχῃ κεῖται χειρόγραφος, καὶ σήπεται ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν κατὰ τὸν Ἄθωνα μοναστηρίων. παρὰ ταύτην σώζεται καὶ μία ἄλλη σειρὰ ὑπομνηματιστῶν εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, ἐκδεδομένη μὲν εἰς τόμους τρεῖς, σπανιωτάτη δὲ, καὶ δυσεύρετος ὡς ἂν εἰ οὐκ ἦν ὅλως ἐκδεδομένη. τελευταῖον δὲ ἐν ἐσχάτοις τοῖς χρόνοις ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Αὐτοκράτορος Ῥωμαίων Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδηνὸς (1), ἀνὴρ ἐς ἄκ-

(1) Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδηνὸς κατὰ τὸν Μελέτιον (Τόμ. β΄. ἐκκλησ. ἱστ.) ἦτον ἐν μοναχοῖς τεταγμένος καὶ διάσημος ἐν λό-

ἄκρον ἑλληνικῶς παιδείας, καὶ ὑπέρτιμος τῶν φιλοσόφων καλούμενος," κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αὐτοῦ Αὐτοκράτορος ἐξέθηκεν ἐντελεστάτην καὶ ἀκριβεστάτην ἑρμηνείαν εἰς ὅλον τὸ ἱερὸν Ψαλτήριον, ἀκολουθήσας ἀσφαλέστατα εἰς τοὺς ἀρχαίους ἱεροὺς ἐξηγητὰς, καὶ συλλέξας πολλὰ προσφυῶς καὶ ἀπὸ τῆς εἰρημένης ἀνεκδότου σειρᾶς τοῦ κυρίου Νικήτα Σερρῶν· ἀλλὰ καὶ αὕτη παρημελεῖτο χειρόγραφος.

Οὗτοι δὲ πάντες οἱ τῶν Ψαλμῶν ἐξηγηταὶ συνέγραψαν εἰς τὴν ἀρχαίαν τῶν ἡμετέρων προγόνων γλῶσσαν· εἰς ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, τῆς ὁποίας ἡ ὑψηγορία καὶ καλλιέπεια ἀφ' οὗ ἐκρότησαν τόσους χρόνους λαμπρῶς τὸ βῆμα τῶν Ἀθηνῶν, ἐλάμπρυναν καὶ τόσους αἰῶνας τοὺς ἱεροὺς ἄμβωνας τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, ἥτις καὶ ὕμνηται καὶ ὑμνεῖται παρὰ πάντων τῶν ἐθνῶν, ὡς γλῶσσα θεία, καὶ ἡ μόνη προσφυὴς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, παρημελήθη δὲ, (φεῦ!) καὶ παραμελεῖται, κατεδιώχθη καὶ καταδιώκεται, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἀπὸ μόνους ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀφελόμενος ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ὅλην τὴν λαμπρότητα τῆς ἀρχαίας τῶν προγόνων δόξης, πάσχει νὰ συναφέληται, καὶ νὰ ἀποσβέσῃ καὶ αὐτὴν, καὶ τὸ δεινότατον, ὅτι καὶ συνεργοὺς ἔχει αὐτοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ἀντιπαρατάττωνται καὶ μέχρις αἵματος διὰ τὸ μόνον αὐτὸ λείψανον τοῦ προγονικοῦ κλέους.

Ὅπως ποτὲ καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ὅπως ποτὲ καὶ ἂν παρημελήθη ἡ προγονικὴ γλῶσσα, αἱ ῥηθεῖσαι τῶν Ψαλμῶν ἑρμηνεῖαι λαλοῦσαι μὲ γλῶσσαν ἀκατανόητον εἰς τοὺς πλείστους, ἦσαν σχεδὸν ἀνωφελεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο πάλιν χρεία οὐχὶ πλέον θεηγόρων ἀνδρῶν, ἀλλὰ φιλοθέων τοὐλάχιστον καὶ φιλογενῶν, ὥστε, μὴ δυναμένων τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς γλώσσης, αὐτοὶ νὰ βιάσωσι τὴν γλῶσσαν νὰ καταβῇ εἰς τὴν ταπεινότητα τῆς κοινῆς ταύτης καὶ πεπατημένης διαλέκτου, καὶ ἀντὶ ἐξηγητῶν, νὰ γένωνται μεταφρασταί. Τοιοῦτος πρῶτος μεταφραστὴς ἐγένετο ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος καὶ κοινωφελέστατος ἀνὴρ κύριος Ἀγάπιος ὁ Κρὴς, ὅστις μετέφερεν εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἑρμηνείας τοῦ μακαρίου Θεοδωρήτου. μετ' αὐτὸν δὲ ὁ ὁμοπάτριος αὐτοῦ κύριος Ἀθανάσιος ὁ Βαρούχας ἀνεδέξατο καὶ ἐξετέλεσε τὴν μετάφρασιν τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἱεροῦ Ἀθανασίου. ἀλλ' εἴτε διὰ τὸ ἐλλιπὲς, εἴτε διὰ τὴν εἰς τὰ κοινὰ καλὰ ὀλίγην τῶν ὁμογενῶν προσοχὴν, καὶ αἱ μεταφράσεις αὗται ἔμενον καὶ μένουσιν ἀνέκδοτοι. ἐσχάτως δὲ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων ὁ ὁσιώτατος καὶ ἐλλογιμώτατος κύριος Νικόδημος ὁ Νάξιος, ὁ τὸν μονήρη καὶ ἀσκητικὸν βίον ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος μετερχόμενος, ἀνὴρ εἰς ἄκρον φιλογενὴς καὶ φιλόπονος, καὶ γνῶσιν ἔχων ἱκανὴν καὶ ἕξιν τῶν θείων Γραφῶν διὰ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀτενοῦς ἀναγνώσεως, καὶ διὰ τῆς τοῦ νοὸς καθαρότητος, προτραπεὶς καὶ παρὰ πολλῶν ἄλλων φιλογενῶν καὶ φιλοκάλων ἀνεδέξατο τὴν μετάφρασιν τῆς εἰς τοὺς ἱεροὺς Ψαλμοὺς ἑρμηνείας τοῦ κυρίου Εὐθυμίου τοῦ Ζυγαδηνοῦ, ἥτις ἐκρίθη πληρεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα, ὡς συνειλεγμένη μετ' ἄκρας ἐπιστασίας ἀπό τε τῶν εἰρημένων ἱερῶν ἑρμηνευτῶν, τῆς τε ἐκδεδομένης καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀνεκδότου σειρᾶς τοῦ κυρίου Νικήτα Σερρῶν, καὶ ἐπεξειργασμένη, καὶ πεπλουτισμένη καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων ἀξιοσημειώτων παρατηρήσεων αὐτοῦ τοῦ φιλοσόφου ἀνδρός.

λόγοις, ἔγραψε σχόλια εἰς τὴν θείαν Γραφὴν γλαφυρώτατα, συναθροίσας αὐτὰ ἐκ τῶν ἑρμηνειῶν τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῶν ἀρχαίων Πατέρων κελεύσει Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· καὶ πανοπλίαν δογματικὴν κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων, καὶ λόγους ἐγκωμιαστικοὺς εἰς διαφόρους ἁγίους, καὶ σχόλια εἰς τὰ τέσσαρα ἅγια Εὐαγγέλια. ἃ καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Λειψίᾳ εἰς τέσσαρας τόμους διῃρημένα. ἔζη δὲ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, μεταγενέστερος ὢν τοῦ Νικήτα Σερρῶν.

Ἐπιχειρισθεὶς δὲ τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Κύριος Νικόδημος, δὲν ἐνέμεινεν εἰς μόνην τὴν ἁπλῆν καὶ ἀπερίεργον μετάφρασιν τοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἀρχαίας τῶν πρώτων ἑρμηνευτῶν ἑρμηνείας παρέβαλε τὸ σύγγραμμα, καὶ τας ἐλλειπούσας μαρτυρίας τῆς Γραφῆς ἀνεπλήρωσε, καὶ τὰ πολλαχοῦ ἀσαφῆ διεσάφησε, καὶ ἑκασταχοῦ προσέθηκε τὰ ὀνόματα τῶν ἱερῶν ἑρμηνευτῶν, ἀφ' ὧν ὁ συγγραφεὺς ἠρανίσατο τὰς ἑρμηνείας. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πόνους ἀτρύτους καταβαλὼν ἐκόσμησε καὶ κατεκάλυνε τὸ ἱερὸν τοῦτο σύγγραμμα, μὲ πολλοὺς ὑπομνηματισμοὺς διαφόρων ἀνωνύμων ὑπομνηματιστῶν, καὶ μὲ πολλὰ ἴδια ἀναγκαῖα καὶ ἐπωφελῆ σημειώματα, καὶ τέλος, ἐξειργάσατο τὸ ἔργον πλῆρες, καὶ τῆς εἰς τύπους ἐκδόσεως ἄξιον. ἀλλὰ φεῦ τῶν κακῶν! ὁ θάνατος προλαβὼν ἀφείλετο τὴν ζωὴν ἐκείνων, οἵτινες πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπέσχοντο τὴν δαπάνην τῶν τύπων, καὶ ἐν ᾧ κατεγίνετο ὁ μεταφραστὴς νὰ εὕρῃ ἄλλους συνδρομητάς, ἔπαθε τὸ αὐτὸ, καταλιπὼν τὰ ὧδε, καὶ μεταβὰς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς, καὶ ἔμεινε τὸ θαυμάσιον τοῦτο σύγγραμμα χαμαὶ κείμενον, καὶ παρερριμμένον, ἕως οὗ μαθὼν τὰ περὶ τούτου ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενόμενος πανιερώτατος μητροπολίτης Ἰωαννίνων κύριος Ἱερόθεος, ἀνέλαβε μετὰ προθυμίας τὴν φροντίδα τοῦ νὰ τὸ ἐκδώσῃ εἰς τύπον· ἀλλὰ μόλις ἔφθασεν ἐκεῖ τὸ βιβλίον, καὶ ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος μετέστη εἰς τὰς οὐρανίας μονὰς, καὶ ὁ θάνατός του οὐχὶ μόνον ἐγένετο κώλυμα τῆς εἰς τύπους ἐκδόσεως, ἀλλὰ καὶ αἰτία τοῦ νὰ ἐκλείπῃ τελείως, παραπεσὸν εἰς χάος δυσπρόσιτον καὶ δυσεξίτητον. Ζωὴν ἐπιμήκιστον ὁ Παναγιώτατος, Φιλογενὴς καὶ Σεβασμιώτατος ἡμῶν Δεσπότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος κύριος ΚΥΡΙΛΛΟΣ. Ἡ Σεβαστὴ αὐτοῦ Παναγιότης πόθον ἔνθερμον καὶ θεῖον πνέουσα διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ γένους, δι' ὅλα τὰ κοινωφελῆ καλὰ, καὶ μάλιστα δι' ἐκεῖνα, ὅσα ἀφορῶσιν εἰς τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, ἅμα τε ἔμαθε τὸν ἐπικείμενον τῆς ἱερᾶς ταύτης βίβλου κίνδυνον, καὶ εὐθὺς ζηλῶν ἐζήλωσε τῷ Κυρίῳ, καὶ τῷ Προφητάνακτι καὶ Θεοπάτορι Δαβὶδ, καὶ κινήσας πάντα λίθον, καὶ συνεργοῖς χρησάμενος ἔκ τε τῶν περὶ αὐτὸν Πανιερωτάτων καὶ Σεβασμιωτάτων ἁγίων Γερόντων, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν, ὅσοι μιμούμενοι τὴν αὐτοῦ Παναγιότητα τρέφουσι τὸν αὐτὸν ζῆλον διὰ τὰ κοινὰ καλὰ, ἐξεῦρε τὴν μηχανὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἐδυνήθη νὰ ἀνελκύσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ χάος τὴν ἱερὰν ταύτην βίβλον, καὶ νὰ τὴν μετακομίσῃ εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἔδαφος τῶν Πατριαρχείων. οὔσης δὲ τῆς βίβλου ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ γινομένης σκέψεως συντόνου περὶ τῆς εἰς τύπους ἐκδόσεως, καὶ περὶ τῶν ἀναγκαίως ἐσομένων ἐξόδων, ἅτινα εἴπετο νὰ συμβῶσιν ἁδρὰ διὰ τὸν ὄγκον τοῦ βιβλίου, ἡ φήμη διαδοθεῖσα, ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς φιλογενεστάτης καὶ κοινωφελεστάτης ἀδελφότητος τῶν Ζωσιμάδων. οἱ φιλόκαλοι οὗτοι ἀδελφοὶ, οἱ λαμπροὶ τοῦ γένους εὐεργέται, ἀφ' οὗ κατεπλούτισαν τὴν Ἑλλάδα μὲ διάφορα κοινωφελῆ βιβλία, ἐκδοθέντα εἰς τύπους μὲ ἔξοδα αὐτῶν ἐν ταῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην τυπογραφίαις, ἀφ' οὗ μὲ πολυειδεῖς καὶ διαφόρους τρόπους ὠφέλησαν καὶ ὠφελοῦσι τοὺς ὁμογενεῖς, ὡς ἕρμαιον λαβόντες καὶ τὴν διαδοθεῖσαν ταύτην περὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου βιβλίου φωνὴν, δὲν ὑπέφερον τὸ νὰ μὴ γένωνται οἱ πρῶτοι αἴτιοι τῆς ἐκ τούτου γενησομένης εἰς τὸ γένος ὠφελείας, ἀλλ' ἅμα τε ἤκουσαν, καὶ εὐθὺς ἐξέδωκαν ἐντολὴν εἰς τοὺς ἐνταῦθα παροικοῦντας φίλους αὐτῶν, διὰ νὰ λάβωσι τὴν φροντίδα, καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐξ αὐτῶν τὴν δαπάνην τοῦ τύπου, καὶ οὕτως ἡ μὲν δυσκολία τοῦ πράγματος εὐκολύνθη, ἐκεῖνοι δὲ ἐπέθηκαν εἰς τὸν Κολοσσὸν τῶν οἰκείων ἔργων στέφανον λαμπρότατον, καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ φιλογενείας αὐτῶν ἀντάξιον. ἡ δὲ ἱερὰ τῶν Ψαλμῶν βίβλος ἐνδεδυμένη τὰ λαμπρὰ περιβόλαια τοῦ τύπου, ἐξέρχεται ἀγαθῇ τύχῃ ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κοινῆς τοῦ γένους Τυπογραφίας, καὶ δημοσιεύεται ἐπ' ὠφελείᾳ ψυχῶν.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ, ΤΟΥ ΥΠΕΡΤΙΜΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ ΚΥΡΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΖΥΓΑΔΗΝΟΥ, Η ΖΥΓΑΒΗΝΟΥ. ΚΑΙ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΔΑΒΙΔ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΗΔΗ ΔΙΑΙΡΕΘΕΝ, ΠΡΟΣ ΕΥΚΟΛΩΤΕΡΑΝ ΤΩΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΝΤΩΝ ΜΝΗΜΗΝ ΤΕ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ποῖος εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ Ψαλτηρίου; ἤτοι τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν.

ΠΑτὴρ τῆς παρούσης βίβλου τῶν Ψαλμῶν, καθολικῶς εἰπεῖν, εἶναι ὁ Προφητάναξ Δαβίδ, ὁ τοῦ Θεοῦ μὲν παῖς, καθὼς ἐμαρτύρησε περὶ αὐτοῦ αὐτὸς ὁ ἴδιος Θεὸς„ Καὶ ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πό„ λεως ταύτης δἰ ἐμὲ καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου. (δ΄. Βασιλ. κ΄. 6.) τοῦ Υἱοῦ δὲ τοῦ Θεοῦ κατὰ σάρκα πατὴρ „ Βίβλος γάρ, φησι, γενέσεως Ἰη„ σοῦ Χριςοῦ υἱοῦ Δαβίδ· „ (Ματθ. α΄. 1.) ἵνα δὲ τὰς ἄλλας του μερικὰς ἐπωνυμίας περιλάβωμεν ἐν συντόμῳ· πατὴρ τῆς βίβλου ταύτης εἶναι ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνος, ὁ μετὰ τὸν Ἁβραὰμ μόνος χρηματίσας πατὴρ τῶν Ἐθνῶν· ὁ ἐδικός μας μουσικὸς Ὀρφεύς· ὁ πρῶτος τῶν ἀρετῶν καλλιγράφος· Δαβίδ, ὁ πρῶτος Κήρυξ τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς μιᾶς Θεότητος· ὁ ποιμὴν ὁμοῦ καὶ ἀριςεύς· ὁ Προφήτης ἐν ταὐτῷ καὶ Βασιλεύς· Δαβίδ, ὁ τοῦ πρώτου καὶ οὐρανίου Βασιλέως χρηματίσας καρδία καὶ γλῶσσα καὶ κάλαμος· ὁ παρὰ Θεοῦ μαρτυρηθείς· καὶ ὁ ἀποκτήσας ὅλας τὰς ἀρετάς, ὅσαι κάμνουν Θεὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ περὶ τὸν ἄνθρωπον ἀναφέρονται. (1)

Οὗτος λοιπὸν ὁ μέγας τῷόντι Δαβίδ, υἱὸς μὲν ἦτον τοῦ Ἰεσσαί, νεώτατος δὲ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους του ἀδελφούς· ἀκαλλώπιςος μὲν κατὰ τὴν θέαν, ὡραιότατος δὲ κατὰ τὴν ψυχήν. καὶ ὅλων τῶν Στρατηγῶν καὶ Προφητῶν καὶ Νομοθετῶν καὶ Βασιλέων πλουσιώτατος ἅμα καὶ ποικιλώτατος κατὰ τὰ χαρίσματα· πρᾳότατος μὲν κατὰ τὸ πνεῦμα, κατὰ δὲ τὴν φύσιν ἐπιεικέςατος· ἀνδρειότατος κατὰ τὴν γνώμην, καὶ κατὰ τὸ σῶμα ῥωμαλεώτατος· ἀρχικώτατος μὲν εἰς ἑαυτόν, ὁμοῦ δὲ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κοινότατος· μεγαλοφρονέςατος ἐνταυτῷ καὶ μετριοφρονέςατος· ἁπλούςατος εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ πολυτροπώτατος· γλυκὺς κατὰ τὸ ἦθος· ὀξὺς κατὰ τὸν λόγον· πολὺς κατὰ τὸν νοῦν· ἔνθους κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων, καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ὄντος Θεοῦ αὐτοδίδακτος, ἢ Θεοδίδακτος· ὅλος καὶ ὅλου ὑπάρχων τοῦ Πνεύματος ὄργανον· ὅλα δὲ τὰ ἄλλα προτερήματά του ἐγὼ παραδραμών, ἢ συντεμών, δύω μόνα θέλω ἐπαινέσω ἐνταῦθα, τὴν σοφίαν λέγω, καὶ τὴν ἀνδρίαν του.

Πρῶ.

(1) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἑρμηνείας τοῦ πεντηκοςοῦ Ψαλμοῦ τὰ θαυμαςὰ ἐγκώμια, ὅπου πλέκει ἡ εὔλαλος καὶ ῥητορικωτάτη γλῶσσα τοῦ θείου Χρυσοςόμου εἰς τὸν Θεοπάτορα καὶ Προφητάνακτα Δαβίδ. Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι τὸ ὄνομα Δαβίδ, κατὰ μὲν τὸν Εὐσέβιον ἑρμηνεύεται, ἐξουθενημένος καὶ ἠλεημένος· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον, ἱκανὸς χειρί· κατ᾽ ἄλλους δὲ ἑρμηνεύεται, μόνος καὶ πεποθημένος, καὶ οὗτος ἀγαπητός.

Πρῶτον δὲ πρέπει νὰ εἰπῶ περὶ τῆς σοφίας του· λέγει γὰρ αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ βαθύτερον ἢ σαφέστερον ταῦτα „ αἱ χεῖρές μου ἐποίησαν ὄργανον, καὶ οἱ „ δάκτυλοί μου ἥρμοσαν Ψαλτήριον· (ἐν τῷ „ Μικρὸς ἤμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου·) διότι σοφία δὲν εἶναι ἄλλο τι, πάρεξ ἁρμονία λόγων καὶ πραγμάτων· ἄλλως δὲ καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰς λογικὰς ἐπιςήμας, ἡ ἁρμονικὴ ἐπιςήμη εἶναι τὸ κάλλιςον καὶ κορυφαιότατον μέρος τῆς φιλοσοφίας· καθότι αὐτὴ ἑαυτὴν, καὶ ὅλα ὁμοῦ τὰ μέρη καὶ κάλλη τῆς φιλοσοφίας, τὰ προσαρμόζει διὰ μέσου της τόσον εἰς τὸν ἑαυτόν της, ὅσον καὶ ἕνα εἰς τὸ ἄλλο· μὲ τὸ νὰ ἦναι μία συμφωνία ἢ ἀναλογία εἰς ὅλα· ὅποιος λοιπὸν ὁμολογήσῃ, ὅτι ἔχει τὴν ἁρμονικὴν ταύτην ἐπιςήμην, αὐτὸς ὡμολόγησε μὲ ὀλίγα λόγια, πῶς ἔχει εἰς τὸν ἑαυτόν του ὅλην τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων.

Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Δαβὶδ, τὰς μὲν χεῖρας καὶ τὴν ποιητικήν του δύναμιν, ἀφιέρωσεν εἰς τὸ ὄργανον· τοὺς δὲ δακτύλους καὶ την ἁρμονικήν του ἐπιστήμην, ἀφιέρωσεν εἰς τὸ Ψαλτήριον „ Αἱ χεῖρές μου ἐποίησαν ὄργανον καὶ οἱ δάκτυλοί „ μου ἥρμοσαν Ψαλτήριον· διότι, τὸ μὲν ὄργανον, εἶναι ἁπλούςερον καὶ χονδρότερον, τὸ δὲ Ψαλτήριον, εἶναι ἐπιστημονικὸν καὶ λεπτότερον, καὶ ἀκολούθως χρειάζεται τέχνην ἀκριβεςέραν· ἀναγωγικῶς δὲ, χεῖρας μὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, ἡ ὁποία κάμνει, ὡσὰν ὄργανον, τὴν ἐνάρετον ζωὴν, εὔρυθμον καὶ σύμφωνον μὲ τὸν ἑαυτόν της· δακτύλους δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τοὺς θεωρητικωτάτους λόγους καὶ αἰτίας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατασκευάζουσιν ὡσὰν Ψαλτήριον, τὸ νοερὸν τοῦ λόγου κριτήριον· ὥςε ὁποῦ αὐτὸ νὰ ἐμπνέεται ἄνωθεν ἐκ τῆς θείας χάριτος καὶ νὰ κρούεται· καὶ διὰ μέσου ἄλλου μεγαλητέρου νὰ ἀνακρούεται: ἤτοι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ εἰς ἄλλο δὲ μέρος τῶν Ψαλμῶν λέγει ὁ αὐτὸς „ Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐ„ δήλωσάς μοι. (Ψαλ: ν': 6:) βαβαὶ διὰ τὴν μεγαληγορίαν! δείχνει γὰρ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Προφητάναξ, ὅτι δὲν εἶχε μόνον τὴν γνῶσιν τῶν φαινομένων Κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν σύνεσιν τῶν ἀπορρήτων Μυςηρίων· οἷον, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Τριὰς καὶ Μονάς· ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔμελλε νὰ γένῃ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει „ Ὑπὲρ πάντας ἐσό„ φισάς με τὴν ἐντολήν σου (Ψαλ: ριη': 98:) λέγει δὲ τοῦτο διὰ τὴν Πρακτικὴν ἀρετὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε τὰ πρωτεῖον τῶν ἄλλων. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἱκανὰ περὶ τῆς τοῦ Δαβὶδ σοφίας.

Τὰ δὲ περὶ τῆς ἀνδρίας του αὐτὸς ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ λέγων „ Ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν τῷ ἀλλοφύ„ λῳ, καὶ ἐπικαταράσατό με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτοῦ· „ ἐγὼ δὲ σπασάμενος τὴν παρ' αὐτοῦ μάχαιραν, ἀ„ πεκεφάλισα αὐτόν· καὶ ἦρα ὄνειδος ἐξ υἱῶν Ἰσ„ ραήλ. (Ἐν τῷ „ Μικρὸς ἤμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς „ μου.) Βλέπεις ὦ ἀναγνῶστα, ὄχι μόνον τὴν ἀνδρίαν τοῦ Δαβὶδ, ἀλλὰ πολὺ πρότερον τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ ταπείνωσιν· διὰ τί αὐτὸς, ἀγκαλὰ καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ ἐδῶ πολλὰ καὶ μεγάλα καυχήματα: ἤτοι τὰ πλήθη τῶν πολεμίων ἀλλοφύλων, τὰ θράση τούτων, τὰ ἅρματα, τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ μελέτας, τὴν ἀλαζονίαν τοῦ Γίγαντος ἐκείνου καὶ ἐλέφαντος Γολιὰθ, τὴν ἐμπειρίαν, τὴν ἀνδρίαν, τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀγωνίαν τοῦ λαοῦ, τὴν ἀπορίαν τοῦ βασιλέως Σαοὺλ· ἀγκαλὰ καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ, πῶς ἔφριττον ὅλοι καὶ ἔτρεμον τὸν ἀλλόφυλον Γολιὰθ καὶ ςρατηγοὶ καὶ ςρατιῶται, καὶ νέοι καὶ γέροντες· καὶ πῶς αὐτὸς νεώτατος ὢντας κατὰ τὴν ἡλικίαν, μικρὸς δὲ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, ἀνκρμάτωτος δὲ καὶ ἄπειρος κατὰ τοὺς πολέμους, ἐξεθάῤῥευσεν ὅμως ἐναντίον τοῦ βαρβάρου, καὶ νομίσας ὡσὰν ἕνα νεκρὸν τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον πύργον, καὶ τὸ τοιοῦτον μέγα θηρίον, ἐνίκησεν αὐτὸν εὐκολώτατα, καὶ μὲ τὴν ἐκείνου τοῦ ἰδίου μάχαιραν ἐπῆρε τὴν κεφαλήν του ἀπὸ τὸ σῶμά του· καὶ ἔτζι ἔλυσε τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἔπαυσε τὰ φονικὰ, ἔσωσεν ὁμοῦ, καὶ ςράτευμα, καὶ βασιλέα, καὶ τάφους προγόνων, καὶ νόμους πατρῴους, καὶ ἱερὰ, καὶ γονεῖς, καὶ κάθε γένος καὶ ἡλικίαν. Ταῦτα, λέγω, τὰ τόσον πολλὰ καὶ μεγάλα καυχήματα, ἀγκαλὰ καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ ὁ Δαβὶδ, μ' ὅλον τοῦτο αὐτὸς διὰ τὴν μετριοφροσύνην του, οὐδὲν τούτων ἐμεγαλαύχησεν· ἀλλὰ μὲ μεγάλην συντομίαν καὶ ἐπιείκειαν διηγεῖται τὴν πρὸς τὸν Γολιὰθ ἀνδρείαν μονομαχίαν του.

Ὁ τοιοῦτος ὅμως καὶ τηλικοῦτος Δαβὶδ (διὰ

νὰ

νὰ μὴ πλατύνω τὸν λόγον διηγούμενος μὲ ἀκρίβειαν κάθε του ἀνδραγάθημα.) ἐξευτελίζεται μὲν ἀπὸ τὸν πατέρα του Ἰεσσαὶ κατ' ἀρχὰς (ἐπρόσεχε γὰρ ἐκεῖνος εἰς μόνην τὴν φαινομένην σωματικὴν μικρότητα τοῦ Δαβίδ) ἀποῤῥίπτεται δὲ εἰς τὸ νὰ εἶναι ποιμὴν προβάτων· καὶ ποιμὴν ὄχι τέλειος, ἀλλὰ ἀτελὴς καὶ παραμικρὸς, ἀκολουθῶν ὄπισθεν εἰς τὰ λοχευόμενα καὶ γεννῶντα πρόβατα· τὸ ὁποῖον εἶναι ἔργον τῶν ἀτελῶν καὶ παραμικρῶν ποιμένων. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ του ἔτζι ἐξευτέλιζε κάτωθεν τὸν Δαβίδ· ὁ δὲ Θεὸς ἄνωθεν αὐτὸν υἱοθέτιζε, καὶ ὡσὰν βασιλέως υἱὸν παρεσκεύαζεν αὐτὸν, νὰ μελετήσῃ πρότερον εἰς τὰ ἄλογα ζῶα τὴν ποιμαντικήν: ἤτοι τὴν βασιλικὴν ἐπιςήμην, τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ λάβῃ ὕςερον ἐπάνω εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἐπρογύμναζεν αὐτὸν νὰ ἀγρυπνῇ, νὰ πολεμῇ, νὰ κινδυνεύῃ διὰ τὴν ποίμνην, νὰ ἀντιπαλαίῃ εἰς λέοντας, εἰς ἀρκούδας, εἰς κλέπτας, εἰς πεῖναν, εἰς ψύχραν, εἰς ζέςην· καὶ ποτὲ μὲν, νὰ προπορεύεται αὐτὸς ἔμπροσθεν ἀπὸ τὰ πρόβατα, καὶ νὰ ὁδηγῇ αὐτὰ εἰς βοσκὴν χλοηφόρον, εἰς σκιὰς δένδρων, εἰς βρύσεις νερῶν καὶ εἰς ποταμούς· ποτὲ δὲ, νὰ ἀνακαλῇ καὶ νὰ γυρίζῃ ὀπίσω τὰ πρόβατα· καὶ νὰ τὰ συναθροίζῃ, τώρα μὲ τὴν ῥάβδον, τώρα μὲ τὴν φωνὴν, τώρα μὲ τὰ ᾄσματα, καὶ τώρα μὲ τὴν φλογέραν· καὶ ἄλλοτε μὲν, νὰ εὐφραίνῃ τὰ πρόβατα· ἄλλοτε δὲ, νὰ τὰ φοβίζῃ· ἄλλοτε, νὰ τὰ φυλάττῃ ὑγιεινὰ, καὶ ἄλλοτε νὰ τὰ ἰατρεύῃ ἀσθενοῦντα· τούτων δὲ ὅλων τὸ τέλος εἶναι, ὄχι μόνον νὰ ἀποδειχθῇ τὸ ποίμνιον παχύτατον, ἀλλὰ καὶ πολυπληθέςατον.

Καὶ τί πρέπει νὰ πολυλογῶ; ἔρχεται μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου καιροῦ ὁ Προφήτης Σαμουὴλ, ὁποῦ ἔμελλε νὰ χρίσῃ τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰεσσαί· ζητεῖται ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔμελλε νὰ χρισθῇ· εὐγαίνει ὁ χορὸς τῶν ἄλλων υἱῶν τοῦ Ἰεσσαὶ ὁ πολὺς ἐκεῖνος καὶ καλὸς καὶ λαμπρός· τίθεται ἐπάνω εἰς αὐτοὺς τὸ κέρας τοῦ χρίσματος· ἀλλ' ὁ Θεὸς ὑπερτίθεται καὶ ἀποδοκιμάζει τούτους· καθὼς καὶ ὁ Ἰεσσαὶ ἀπεδοκίμαζε τὸν Δαβίδ· ὅθεν ἀναγκάζεται ὁ ἴδιος πατήρ του νὰ φέρῃ καὶ τὸν Δαβὶδ, ὁ ἐξουθενῶν τὸν ἐξουθενούμενον· φέρεται λοιπὸν εἰς τὸ μέσον, καὶ εὐθὺς χρίεται ὑπὸ τοῦ Προφήτου, ὁμοῦ καὶ Βασιλεὺς καὶ Προφήτης, μὲ τὸ κέρας τοῦ χρίσματος καὶ μὲ τὸ χρίσμα τοῦ Πνεύματος· ταῦτα δὲ ἦτον σύμβολα τοῦ Σωτῆρος Χριςοῦ, ὅςτις ἐχρίσθη ὕςερον παρὰ Θεοῦ βασιλεὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον.

Τί δὲ ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα; πόλεμος ἐκροτήθη τῶν ἀλλοφύλων πολὺς καὶ ἄμαχος καὶ ἀμήχανος· καὶ τὰ πράγματα ἐστέκοντο ἐπάνω εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ξυραφίου κατὰ τὴν παροιμίαν, τόσον τοῦ βασιλέως Σαοὺλ, ὅσον καὶ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων· ἔρχεται δὲ παρὼν ὁ Δαβὶδ ὁ λυτρωτὴς καὶ Προφήτης ὁμοῦ· ὁ ςρατιώτης ἅμα καὶ βασιλεύς· ἐξουθενεῖται πάλιν· ἀποβάλλεται πάλιν· ἀλλὰ πάλιν ὑπερβάλλει, τοὺς μὲν ἀδελφούς του, κατὰ τὴν μακροθυμίαν· τὸν δὲ Σαοὺλ, κατὰ τὴν ἀπολογίαν· τὸν Γολιὰθ, κατὰ τὴν ἀνδρίαν, καὶ ὅλους ὁμοῦ τοὺς προτέρους τούτου, καὶ τοὺς εἰς τοὺς καιροὺς τούτου, καὶ τοὺς ὑςέρους τούτου ὑπερβαίνει μὲ τὴν ὑπερφυσικὴν μάχην· ὁποῦ ἔκαμε κατὰ τοῦ Γίγαντος Γολιάθ· καὶ ἕνας μόνος σώζει ὅλους, φανεὶς διὰ ὅλους, καὶ ἀντὶ ὅλους, καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους.

Ἔπειτα τί συμβαίνει; συμβουλεύει μὲ τὸν Σαοὺλ ὁ Δαβὶδ, συμπολεμεῖ, καὶ συννικᾷ μὲ αὐτὸν τοὺς ἐχθρούς· μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἀναπληροῖ τὰ ἐλλείποντα τοῦ Σαοὺλ· καὶ νικᾷ μὲν τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθροὺς μὲ τὰ ἅρματα, νικᾷ δὲ καὶ τὸν νοητὸν ἐχθρόν: ἤτοι τὸ Δαιμόνιον ὁποῦ ἔπνιγε τὸν Σαοὺλ, μὲ τὴν μελῳδίαν τοῦ Πνεύματος· ςεφανοῦται, εὐφημίζεται ἀπὸ ὅλους, καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους· γίνεται ᾠδὴ καὶ ἔπαινος εἰς τὸ ςόμα τῶν γυναικῶν „ Ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χι„ λιάσιν αὐτοῦ, καὶ Δαβὶδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ. „ (α': Βασιλ: ιη': 7:) ὅθεν φθονεῖται πάλιν παρὰ τοῦ Σαοὺλ, διώκεται, φεύγει, κρύπτεται· καὶ περικυκλοῦται μὲν παρ' αὐτοῦ, περικυκλόνει δὲ αὐτὸς τὸν περικυκλώσαντα· καὶ δὲν ἁρπάζει τὸν ἐπιτήδειον καιρὸν εἰς τὸ νὰ σφάξῃ τὸν Σαοὺλ, οὐδὲ λαμβάνει μὲ τὸν φόνον ἐκείνου, τὴν τοῦ πολέμου καὶ τοῦ διωγμοῦ του κατάπαυσιν. οὐδὲ κάμνει ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ μάλιςα βοηθεῖ τὸν διώκτην Σαοὺλ ὁ διωκόμενος παρ' αὐτοῦ· φοβούμενος ὄχι περισσότερον μήπως πάθῃ τι κακὸν ἀπὸ τὸν Σαούλ· ἀλλὰ μήπως ἐνεργήσῃ τι κακὸν αὐτὸς κατὰ τοῦ Σαούλ· τόσον ἄκρως ἔσμιξε τὰ δύω ἐναντία: πρᾳότητα δηλαδὴ

δὴ καὶ ἀνδρίαν ἐνταυτῷ· ὥςε ὁποῦ ἐφαίνετο, ἡ μὲν ἀνδρία του μεγαλητέρα ἀπὸ τὴν πραότητά του, ἡ δὲ πραότης του πάλιν, μεγαλητέρα ἀπὸ τὴν ἀνδρίαν του.

Τί ἀκόμη ἔμεινε; βασιλεύει ὁ Δαβὶδ, προφητεύει, μαρτυρεῖ Θεὸν, μαρτυρεῖται παρὰ Θεοῦ· διαμαρτύρεται παρὰ Κυρίου νὰ ἔχῃ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας αἰώνιον· νὰ κληρονομήσῃ τὸν Κόσμον· νὰ ὑπερβάλῃ τοὺς ἀςέρας μὲ τὸ πλῆθος καὶ κάλλος τῶν τέκνων του.

Ἔπειτα· ὢ τῆς συμφορᾶς! ὢ τῆς μεταβολῆς! ὁ ἐκλεκτὸς, γίνεται αἰφνιδίως μοιχός· ὁ Προφήτης, γίνεται παράφρων· ὁ Θεοφόρος, ἐρωτομανής· ὁ ἀληθὴς, δολερός· ὁ ποιμὴν, κλέπτης· ὁ σωτὴρ, φονεύς· ἐδῶθεν ἠκολούθησεν ἡ μεταβολὴ τῆς γνώμης, καὶ τὰ τούτου παρανομήματα· ἐδῶθεν συνέβη τὸ ἐμπόδιον τῶν κρουσμάτων τοῦ Ψαλτηρίου καὶ τῶν θείων ᾠδῶν, καὶ ἡ τοῦ Προφητικοῦ χαρίσματος συστολή· ἐδῶθεν ἐγεννήθη ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ βίου καὶ ἡ τῶν κακῶν καὶ τῶν πειρασμῶν θάλασσα· ἐδῶθεν ἔγινεν, ὄχι μόνον ὁ ἔνθεος, ἄπνους κατὰ τὴν ἄνωθεν λέγω τοῦ Πνεύματος ἔμπνευσιν, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ ἔγινεν ἄπαις· καὶ ἀπὸ τοὺς υἱούς του, ἄλλοι μὲν, ἔγιναν μιαροὶ καὶ ἀδελφοφθόροι (ὡς ὁ Ἀμνὼν ἔφθειρε τὴν ἀδελφήν του Θημάρ) ἄλλοι δὲ, ἔγιναν καὶ μιαρώτεροι τούτων: ἀδελφοκτόνοι δηλαδὴ καὶ πατραλοῖαι, (ὡς ὁ Ἀβεσσαλὼμ, ὁ θανατώσας μὲν τὸν ἀδελφόν του Ἀμνὼν, ἐπανασὰς δὲ κατὰ τοῦ πατρός του Δαβίδ·) καὶ ὁ βασιλεὺς. οἴμοι! γίνεται πλανήτης εἰς τὰ ὄρη ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλὼμ διωκόμενος· ὁ ἀριστεὺς, φυγάς· ὁ ποιμὴν, ὀρειάλωτος· καὶ ὁ λαμπρὸς οἶκος καὶ θρόνος τῆς βασιλείας, φαίνεται κρημνισμένος εἰς γῆν. Ἐκ τούτου ἠκολούθησεν εἰς τὸν Δαβὶδ ἡ πεῖνα, καὶ ἡ κακοπάθεια τοῦ σώματος, καὶ ἡ πικρὰ μετάνοια, διὰ τὰ ἁμαρτήματα ὁποῦ ἔπραξεν· ἐκ τούτου ἐνεργεῖτο ἀπὸ αὐτὸν ἡ καινούρια τριπλῆ καὶ καθημερινὴ θυσία εἰς τὸν Θεόν: ἤτοι, τῶν μὲν ὀμματίων του ἡ διὰ τῶν δακρύων νυκτεριναῖς βρύσαις· τῆς δὲ καρδίας του, ἡ συντριβὴ καὶ οἱ ἀναςεναγμοί· τῆς δὲ γλώττης του, ἡ παντοτινὴ ἐξομολόγησις καὶ προσευχή· τὰ μὲν γὰρ ἀνωτέρω, ἦτον τὰ τραύματα καὶ αἱ πληγαί· ταῦτα δὲ τὰ κατωτέρω, ἦτον τὰ φάρμακα τῶν τραυμάτων καὶ ἰατρικὰ, ἢ τὰ καυσίματα καὶ κοψίματα τῶν πληγῶν.

Ἐκεῖνο δὲ, ὁποῦ μεταξὺ ἔφυγεν ἀπὸ τὸν νοῦν μου καὶ ὁ λόγος τὸ παρέδραμε, μὲ τὸ νὰ ἔβλεπεν εἰς τὰ ἔμπροσθεν τῆς διηγήσεως, τοῦτο ἐνταῦθα προςίθημι· ἔρχεται παρὼν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Νάθαν εἰς τὸν Δαβὶδ, ὁ Προφήτης εἰς τὸν Προφήτην· καθὼς καὶ ὁ ὑγιὴς ἰατρὸς πηγαίνει εἰς τὸν ἀσθενῆ ἰατρόν· καὶ καθὼς πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἐπῆγεν εἰς αὐτὸν ὁ Σαμουὴλ διὰ νὰ τὸν χρίσῃ· ἔτζι μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπῆγεν εἰς τὸν αὐτὸν ὁ Νάθαν διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ, ὄχι μόνον τὸ ἀξίωμα τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Προφητικὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του: ἐὰν δηλαδὴ ἔμελλεν ὁ Δαβὶδ νὰ πονηρευθῇ εἰς τὴν ἰατρείαν τῆς ἁμαρτίας του, καὶ ἐὰν ἤθελε νὰ κρύψῃ τὴν πληγὴν, καὶ νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ φερόμενον ἔλεγχον· μαζὶ δὲ μὲ τὸν Νάθαν πηγαίνει πρὸς τὸν Δαβὶδ καὶ ἕνας ὑπηρέτης τῆς κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐκδικήσεως, ὅς τις καθὼς πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἦτον φύλαξ τοῦ Δαβὶδ καὶ βοηθὸς δυνατός: ἔτζι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἦτον κατ' αὐτοῦ τιμωρὸς φοβερός· ἐπῆγε, λέγω, καὶ Ἄγγελος Κυρίου γυμνὴν ἔχων εἰς τὰς χεῖράς του μάχαιραν, καὶ ἕτοιμος ὤντας νὰ κτυπήσῃ μὲ αὐτὴν τὸν Δαβὶδ, ἀνίσως αὐτὸς δὲν ἤθελεν ὁμολογήσῃ τὴν ἁμαρτίαν του, καὶ νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἑαυτόν του, καὶ νὰ λύσῃ τὴν καθ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπόφασιν, μὲ τὴν καθ' αὐτοῦ ἐδικήν του ἀπόφασιν.

Καὶ ἀπὸ μὲν τὸ ἕνα μέρος ἐςέκετο ὁ ὑποκριτὴς τῆς κρίσεως ταύτης Νάθαν, καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ ἐκδικητὴς Ἄγγελος (1). ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο μέρος, ἐκάθητο ὁ ἀπροσωπόληπτος τῆς κρίσεως τοῦ Νάθαν κριτής· ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ, φέρων τὴν ἀπόφασιν ἐναντίον του· καὶ ἐκβάλλων ὀγλίγωρα ἀπὸ τὴν πληγὴν, τὴν

σαἴ-

(1) Σημείωσαι, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ οὐ διηγεῖται τοῦτο, ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς κὺρ Εὐθύμιος· ὅτι δηλαδὴ ἦτον Ἄγγελος Κυρίου μετὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν κατέχων μάχαιραν. οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον ἀναφέρει τὸ ιβ'. κεφάλαιον τῆς β'. τῶν Βασιλειῶν, ὅπου ἱςορεῖται ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ τοῦ Νάθαν παρουσία καὶ ἔλεγχος. Ἴσως δὲ τοῦτο ἔμαθεν ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις τῶν Δευτερωτῶν, ἢ ἐξ ἀρχαίας τινὸς ἀγράφου παραδόσεως, ἢ καὶ ἀπὸ βιβλίου ἀποκρύφου.

σαῖταν ὁποῦ ἐδέχθηκεν· ὁ δὲ Θεὸς ἵστατο, ὄχι μόνον ἰατρεύων τὴν πληγήν του, ἀλλὰ καὶ ἐξαλείφων αὐτήν· καὶ ὄχι μόνον συγχωρῶν, ἀλλὰ καὶ ἀφαιρῶν τὴν ἁμαρτίαν· ὅθεν πάλιν δίδεται εἰς τὸν Δαβὶδ ἐκ Θεοῦ τῆς Προφητείας τὸ χάρισμα· πάλιν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος· πάλιν τὰ κρούσματα τοῦ Ψαλτηρίου καὶ τὰ πνευματικὰ ᾄσματα· καὶ πάλιν δίδεται εἰς αὐτὸν ἡ κατὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν του νίκη, καὶ αἱ ὑποσχέσεις τῆς υἱοθεσίας καὶ τῆς Θεοπατορίας: τοῦ νὰ γένη δηλαδὴ πατὴρ κατὰ σάρκα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. (1) Οὗτος λοιπὸν ὁ Προφητάναξ, ὁποῦ ἔπαθε μὲν πολλὰ, ἐκατώρθωσε δὲ πάμπολλα, καὶ ἐτράπη μυρίας τροπάς· αὐτὸς, λέγω, παραδίδει εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο τῶν Ψαλμῶν ὅλην τὴν ἰδικήν του ἱστορίαν, καὶ ὅλας τὰς συμφορὰς καὶ περιστάσεις, ὁποῦ ἐδοκίμασεν εἰς τὸν βίον του· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον Κεφάλαιον τοῦ πονήματος τούτου.

ΚΕΦ. Β΄.

Ποῖοι εἶναι οἱ καθολικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν.

Ἐννέα εἶναι οἱ καθολικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν· Α΄. ἡ ἐξήγησις τῆς ἀρχαιολογίας ὄχι μόνον τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ καὶ τῶν παλαιοτέρων ἀκόμη ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους· διότι ὁ Δαβὶδ διηγεῖται εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς τὴν γένεσιν καὶ δημιουργίαν τοῦ Κόσμου, τὰς πράξεις τῶν Πατριαρχῶν, τὴν πλάνην αὐτῶν, τὴν μετοίκησιν, τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον, τὴν σκλαβίαν, τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου Ἔξοδον, τὴν νομοθεσίαν, τὴν Σκηνὴν τοῦ Μωϋσέως, τὴν Ἱερωσύνην, τοὺς Ἀριθμοὺς, τὸ Δευτερονόμιον, τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, τὴν κληροδοσίαν τῆς γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, τοὺς Κριτὰς, τὰς Βασιλείας, καὶ ὅσα εἶναι εἰς τούτους ἀκόλουθα.

Β΄. Ἡ φυσιολογία περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ· περὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ· περὶ ζώων, περὶ στοιχείων, καὶ ἁπλῶς περὶ ὅλης τῆς δημιουργίας τῆς κτίσεως.

Γ΄. Αἱ Προφητεῖαι περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας αἱ φανερώτεραι ἀπὸ τὰς Προφητείας τῶν ἄλλων Προφητῶν αἱ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἐκτιθέμεναι: δηλαδὴ αἱ περὶ τῆς Παρθένου· αἱ περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου· αἱ περὶ τῆς δωροφορίας τῶν Μάγων· αἱ περὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίας τοῦ Κυρίου· αἱ περὶ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Παλαιστίνην· αἱ περὶ τῆς ἀναδείξεώς του· αἱ περὶ τῆς διδασκαλίας του· αἱ περὶ τῶν θαυμάτων του· αἱ περὶ τῆς Συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων· αἱ περὶ τοῦ φθόνου καὶ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν κατὰ τοῦ Κυρίου· αἱ περὶ τῆς προδοσίας καὶ τῆς ἀπαγωγῆς εἰς τὰ κριτήρια· αἱ περὶ τῶν μαστίγων καὶ τῶν ἐμπαιγμῶν· αἱ περὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ

(1) Τόσον δὲ περίφημος καὶ ὀνομαστὸς ἐστάθη ὁ Βασιλεὺς Δαβὶδ ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν Θεοσέβειαν καὶ τὰς ἄλλας του ἀρετὰς, καὶ μάλιστα διατὶ ἔμελλεν ἐκ τοῦ σπέρματός του νὰ γεννηθῇ κατὰ σάρκα ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁποῦ ὅλοι οἱ μετὰ τὸν Δαβὶδ εὐδόκιμοι Βασιλεῖς ὠνομάζοντο Δαβὶδ, ὄχι μόνον ὡς διάδοχοι τοῦ γένους ἐκείνου καὶ τῆς Βασιλείας, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς διάδοχοι τῶν ἐκείνου ἀρετῶν· ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει „οἱ Προφῆται ἕκαστον τῶν „εὐδοκίμων Βασιλέων Δαβὶδ ἐκάλουν· (ὁμιλ. νζ΄. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) βεβαιοῦσι δὲ τὰ λόγια τοῦ Χρυσορρήμονος οἱ Προφῆται. Ὁ μὲν γὰρ Ἱερεμίας γράφει „Καὶ τὸν Δαβὶδ Βασιλέα αὐτῶν ἀναστήσω αὐτοῖς· (Ἱερ. λ΄. 9.) καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ „Καὶ ἀναστήσω ἐπ' αὐτοὺς ποιμένα ἕνα καὶ ποιμανεῖ αὐτούς· τὸν δοῦλόν μου Δαβὶδ, καὶ ἔσται αὐτῶν ποιμήν· (Ἰεζεκ. λδ΄. 23.) Καὶ πάλιν „Καὶ ὁ δοῦλός μου Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἔσται ποιμὴν πάντων· (Ἰεζ. λζ΄. 24.) καὶ πάλιν „Καὶ Δαβὶδ ὁ δοῦλός μου ἄρχων εἰς τὸν αἰῶνα. (αὐτόθ. 26.) φαίνεται δὲ, ὅτι Δαβὶδ καλοῦσιν οἱ Προφῆται οὗτοι, τὸν Ζοροβάβελ· ἢ καὶ ἄλλον ὅμοιον τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὰς ἀρετάς. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ὡσηὲ „Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ „Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν Βασιλέα αὐτῶν (Ὡσ. γ΄. 5.) ἤτοι κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, ζητήσουσι τὸν Ζοροβάβελ τὸν ἐκ τοῦ Δαβὶδ καταγόμενον κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θεοδωρήτου, κατὰ δὲ ἀναγωγὴν ζητήσουσι τὸν ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ καταγόμενον Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Ἡσύχιος. Σύντομος δὲ καὶ γλαφυρὸς εἶναι ὁ ἔπαινος, ὁποῦ πλέκει εἰς τὸν Δαβὶδ ὁ Ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς σελ. ρϙϐ΄. „ὁ Δαβὶδ ἀνὴρ ἐγένετο, „ὄψιν μὲν, εὐπρεπής· μέγεθος δὲ, εὔρυθμος· νοῦν, μεγαλόφρων· ψυχὴν, γενναῖος· ταῖς πρὸς ἀρχὴν ἀρεταῖς ἐξησκημένος· ταῖς „κατὰ τοὺς πολέμους στρατηγίαις ἐπίσημος· ταῖς ἐν στρατηγίαις διοικήσεσι περιώνυμος· ἄριστος Θεοῦ πρωτοψάλτης· ἐν Βασι„λεῦσι Προφήτης· ἐν Θεολόγοις Ποιητής· τοῦ Δαβιτικοῦ κράτους κτίστης· τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, Προφήτης ὁμοῦ καὶ προπάτωρ.

καὶ τῆς ὀρυγῆς τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν· αἱ περὶ τοῦ διαμερισμοῦ τῶν ἱματίων του καὶ τοῦ κλήρου τοῦ ἱματισμοῦ του· αἱ περὶ τῆς πικρᾶς γεύσεως τοῦ ὄξους καὶ τῆς χολῆς· αἱ περὶ τῆς ἐκπνεύσεως, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ εἰς Ἅδην καταβάσεως, καὶ ἀναστάσεως, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδρας, καὶ τῆς κατὰ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντων νίκης καὶ αἰωνίου του Βασιλείας.

Δ′: Αἱ προφητεῖαι τῶν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἀκολουθησάντων· ἤγουν αἱ περὶ τῆς κλήσεως τῶν Ἐθνῶν· περὶ τῆς δόξης τῶν Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων· περὶ τῶν θαυμάτων αὐτῶν· περὶ τοῦ κηρύγματός των· αἱ περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς γῆς· αἱ περὶ τῆς στερεώσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐξήσεως αὐτῆς· αἱ περὶ τῆς νίκης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων· αἱ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ καὶ φρικτῆς παρουσίας· καὶ αἱ περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως.

Ε′: Ἡ Θεολογία περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος Πατρος, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος.

ς′: Ἀναφέρουσιν οἱ Ψαλμοὶ περὶ νοερῶν Κτισμάτων Ἀγγέλων καὶ Δαιμόνων καὶ Ψυχῶν, καὶ Ψυχικῶν κινήσεων καὶ δυνάμεων.

Ζ′: Ἀναφέρουσι περὶ τῆς Ἠθικῆς παιδαγωγίας, περὶ ἀρετῆς, περὶ κακίας, καὶ τῶν τοιούτων ἄλλων.

Η′: Ἀναφέρουσιν οἱ Ψαλμοὶ περὶ λογισμῶν καὶ ἐπιβουλῆς Δαιμονίων, περὶ τροπῶν καὶ ἀλλοιώσεων, καὶ περὶ θεραπείας παθῶν, καὶ τῆς κατὰ τῶν παθῶν πάλης καὶ τοῦ πολέμου.

Θ′: Δὲ καὶ τελευταῖον ἀναφέρεται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὁ περὶ ἐντολῶν λόγος ἀκριβέστατός τε καὶ ὑψηλότατος, καὶ ὀλίγον, ἢ οὐδαμῶς κατώτερος ἀπὸ τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διατασσομένας ἐντολὰς ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

ΚΕΦ: Γ′:

Ποῖοι εἶναι οἱ μερικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν.

Οἱ δὲ μερικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν, εἶναι οὗτοι· Α′: ὁ πρὸς Θεὸν δοξολογητικός· Β′: ὁ εὐχαριστήριος· Γ′: ὁ εὐκτικός· Δ′: ὁ παρηγορητικὸς τῶν θλιβομένων· Ε′: ὁ προτρεπτικὸς εἰς τὴν ἀρετήν· ς′: ὁ ἀποτρεπτικὸς ἀπὸ τὴν κακίαν· καὶ Ζ′: ὁ μεθοδικός: ὁ μὲ μέθοδον δηλαδὴ καὶ τέχνην διδάσκων, διὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατάς· διατί, ὄχι μόνον παραγγέλλει ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλτηρίῳ νὰ κάμνουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετήν, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον διδάσκει, πῶς νὰ τὴν κάμνουσι, καὶ τὸν καιρὸν ἑρμηνεύει κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ τὴν ἐργάζωνται. Ὅλοι δὲ οἱ ἀνωτέρω λόγοι, εἰς ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους ἁρμόζουσι· τὸ ὁποῖον εἶναι τῇ ἀληθείᾳ πρᾶγμα θαυμασιώτατον, καὶ μόνης τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν ἰδιαίτατον.

ΚΕΦ: Δ′:

Πόσον ὠφέλιμος εἶναι ἡ βίβλος τοῦ Ψαλτηρίου.

Διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς το Ψαλτήριον εἶναι ἕνα κοινὸν ἰατρεῖον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸ ἰατρικὸν κάθε πάθους, κατὰ τὸν Βασίλειον. Καὶ λοιπὸν δὲν εἶναι εἰς τοὺς ἀνθρώπους οὔτε πρᾶξις, οὔτε λόγος, οὔτε πάθος, οὔτε λογισμὸς, τοῦ ὁποίου νὰ μὴ δύναται νὰ εὕρῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ ἰατρικὸν εἰς τὴν βίβλον ταύτην. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εἶναι ἕνα συνάθροισμα γεμάτον ἀπὸ κάθε λογῆς πολιτεῖαν καὶ θεωρίαν· εἶναι θησαυροφυλάκιον δημόσιον διδασκαλίας, τὸ ὁποῖον χαρίζει εἰς τὸν κάθε ἕνα ἐκεῖνο, ὅπου τοῦ χρειάζεται· διότι καὶ τὰς παλαιὰς πληγὰς τῶν παθῶν καθαρίζει, καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅ-

που

πού νεωςὶ πληγωθῇ ἀπὸ κανένα πάθος, δίδει ταχέως τὴν ἴασιν· καὶ τὸν ὁλόκληρον κατὰ τὴν ἀρετὴν διαφυλάττει· καὶ κάθε πάθος καθολικῶς ἀφαιρεῖ· καὶ ὅλα ταῦτα τὰ ἐνεργεῖ μὲ κάποιαν γλυκεῖαν ψυχαγωγίαν, καὶ μὲ μίαν σώφρονα καὶ σεμνὴν ἡδονήν: δηλαδὴ μὲ τὸ μέλος τῆς φωνῆς· ἵνα μαζὶ μὲ τὸ ἀπαλὸν καὶ χαροποιὸν ἄκουσμα (τὸ ὁποῖον προξενεῖται διὰ τοῦ μέλους καὶ τοῦ ψαλσίματος) ἀνεπαισθήτως δεχώμεθα τὴν ἐκ τῶν λόγων ὠφέλειαν· κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν σοφῶν ἰατρῶν· οἱ ὁποῖοι ὅταν θέλουν νὰ ποτίσουν τινὰ ἀσθενῆ κἀνένα πικρὸν καὶ δριμὺ ποτὸν, χρίουσι τριγύρου τὸ ποτήριον μὲ τὸ μέλι, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος. Καὶ ἔτζι, κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον μελῳδοῦμεν καὶ ψάλλομεν, κατὰ δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀλήθειαν, τὰς ψυχὰς διδασκόμεθα, καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ψαλλομένων λογίων ἐντυπόνομεν εἰς τὴν φαντασίαν μας ἀνεξάλειπτον.

Ψαλμὸς λοιπὸν εἶναι ὁμιλία πρὸς Θεόν· Ἀγγέλων ἔλευσις· Δαιμόνων φυγάδευσις· Ψαλμὸς, εἶναι κατάςασις ἱλαρὰ τῶν ψυχῶν· τῶν πόνων τῆς ἡμέρας ἀνάπαυσις· τῶν τῆς νυκτὸς φόβων ἀποδίωξις. Ψαλμὸς, εἶναι τῶν ἀρχαρίων ςοιχείωσις· τῶν προκοπτόντων αὔξησις· καὶ τῶν τελείων κραταίωσις. Ψαλμὸς, εἶναι ἅρμα ἀκαταμάχητον· κειμήλιον ἄσυλον· ςολισμὸς ψυχῆς κάλλιςος, ἐπίσης εἰς Βασιλεῖς καὶ ἰδιώτας· εἰς ἄρχοντας καὶ εἰς ἀρχομένους· εἰς ςρατιώτας καὶ ἀςρατεύτους· εἰς σοφοὺς καὶ ἀμαθεῖς· εἰς μοναχοὺς καὶ κοινοβιάτας· εἰς ἱερεῖς καὶ λαϊκούς· εἰς ςερεώτας καὶ νησιώτας· εἰς γεωργοὺς καὶ εἰς ναύτας, εἰς τεχνίτας καὶ ἀτέχνους· εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας· εἰς γέροντας καὶ νέους· καὶ ἁπλῶς εἰς κάθε ἡλικίαν, καὶ τύχην, καὶ προαίρεσιν, καὶ κοινῶς, καὶ μερικῶς, καὶ πάντοτε· οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ψυχωφελέςατοι καὶ εἰς τὰ ὀσπήτια, καὶ εἰς τὰ παζάρια, καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὰς ςράτας, καὶ εἰς κάθε τόπον· καθὼς εἶναι κοινωφελὴς ἡ πνεῦσις τοῦ ἀέρος, καὶ ἡ χύσις τοῦ φωτὸς, καὶ ἡ μεταχείρησις τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ὕδατος, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι τοιαῦτα κοινὰ εἰς πάντας καὶ χρήσιμα. Καὶ τὸ θαυμασιώτατον εἶναι τοῦτο, ὅτι οἱ Ψαλμοὶ μὲ τὴν μελῳδίαν τους, ὄχι μόνον παρηγοροῦσι τὴν ψυχὴν τῶν ψαλλόντων, ὅταν ἀφήσουσι τὰς τέχνας των καὶ ἐργόχειρα· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς κοπιάζοντας μὲν, ψάλλοντας δὲ ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ψυχαγωγοῦσι καὶ ἐλαφρύνουσι· τούτων δὲ πάντων τῶν θαυμασῶν ἐνεργειῶν τῶν Ψαλμῶν ἕνα εἶναι τὸ τέλος, τὸ νὰ κάμουσι τὸν ψάλλοντα καὶ ἀναγινώσκοντα τούτους, καὶ σοφὸν, καὶ Θεὸν κατὰ χάριν. Ποῖοι λοιπὸν εἶναι οἱ σκοποὶ καὶ λόγοι· καὶ ποία εἶναι ἡ ὠφέλεια, καὶ τὸ τέλος τοῦ Ψαλτηρίου τούτου, ἀρκετὰ εἴπομεν.

ΚΕΦ: Ε'.

Ἀνίσως εἶναι γνήσιοι καὶ μόνου τοῦ Δαβὶδ ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Ψαλτηρίου.

Μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ· ἀλλὰ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι τοῦ Ἰδιθοὺμ καὶ τῶν υἱῶν τοῦ Κορὲ καὶ τοῦ Ἀσὰφ καὶ Αἰθὰμ καὶ Αἰμὰν τοῦ Ἰσραηλίτου· ἕνας δὲ εἶναι τοῦ Μωϋσέως, καὶ δύω τοῦ Σολομῶντος· (1) καθὼς δηλοῦνται ἀπὸ τὰς ἐπιγραφάς των. Πολλοὶ δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιγεγραμμένον ἔχουν μόνον τὸ, ἀλληλούϊα· καὶ ἄλλοι μὲν, ἔχουσιν ἐπιγραφὴν ἀνώνυμον· ἄλλοι δὲ, καὶ παντάπασιν εἶναι ἀνεπίγραφοι. Διὰ τοῦτο ἀπολύτως καὶ ἀπροσδιορίςως λέγεται ἡ Βίβλος αὐτὴ· Βίβλος Ψαλμῶν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἀναφέρεται ὅλη εἰς μόνον τὸν Δαβίδ.

Ἄλλοι δὲ πάλιν λέγουσι (2) (μὲ τοὺς ὁποίους

καὶ

---

(1) Εἷς μόνος ἐπιγράφεται νῦν εἰς τὸν Σολομῶντα, ὁ οα': δηλαδὴ ἤγουν τὸ „ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ Βασιλεῖ δός· παρὰ δὲ τῷ Θεοδωρήτῳ τοῦ Σολομῶντος ἐπιγράφεται ϗ ὁ ρκς' Ψαλμὸς ἤτοι τὸ „Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον· ϗ ὅρα ἐκεῖ.

(2) Ὡς ὁ Βασίλειος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ξα': Ψαλμοῦ· ὁ Εὐσέβιος αὐτόθι· ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ·

ϗ

καὶ ἐγὼ συμφωνῶ) ὅτι ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ εἶναι τοῦ Δαβίδ· διότι καθὼς ὁ ἐπιγεγραμμένος εἰς τὸ ὄνομα Μωϋσέως, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Μωϋσέως· ἐπειδὴ ἂν ἦτον τοῦ Μωϋσέως· ἔπρεπεν ἐκεῖνος νὰ εἶναι πρῶτος Ψαλμὸς εἰς τὴν τάξιν, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοῦ Μωϋσέως· ἢ τοὐλάχιστον ἔπρεπε νὰ εὑρίσκεται μέσα εἰς τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως· καθὼς εὑρίσκονται καὶ αἱ ᾠδαὶ αὐτοῦ· ἡ μὲν μία ἐν τῇ Ἐξόδῳ· (κεφ. ιε'. 1.) ἡ δὲ ἄλλη ἐν Ἀριθμοῖς (κεφ. κε'. 17.) καὶ ἡ ἄλλη ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· (κεφ. λα'. 1.) καθὼς, λέγω, ὁ ἐπιγραφόμενος Ψαλμὸς τοῦ Μωϋσέως, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Μωϋσέως: τοιουτοτρόπως καὶ οἱ ἄλλοι Ψαλμοὶ οἱ ἐπιγεγραμμένοι εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ἀνωτέρω, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἐκείνων συγγραφή· διότι καὶ τοῦ Σολομῶντος λέγουσιν, ὅτι εἶναι δύω Ψαλμοί, ὡς εἴπομεν· οἱ ὁποῖοι, ἂν ἦσαν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Σολομῶντος· ἔπρεπε νὰ βαλθοῦν κατὰ τὴν τάξιν, ὕστερον ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ πατρός του Δαβίδ· ἢ ἔπρεπε νὰ ἐμπεριέχωνται οἱ Ψαλμοὶ αὐτοί, ἢ μέσα εἰς τὰς τέσσαρας Βασιλείας, ἢ εἰς τὰ Παραλειπόμενα· ἢ κἂν νὰ σημειόνωνται εἰς κἀνένα μέρος· καθὼς σημειόνονται καὶ αἱ ᾠδαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ παραβολαί· „Ἐλάλησε γὰρ „φησι, Σολομῶν τρισχιλίας Παραβολάς· καὶ ἦ„σαν αἱ ᾠδαὶ αὐτοῦ πεντακισχίλιαι· (γ'. Βασιλ. δ'. 32.) Ψαλμοὺς δὲ Σολομῶντος δὲν ἀναφέρει ἡ Γραφή.

Φανερὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ Ἰδιθούμ, καὶ τῶν υἱῶν Κορὲ, καὶ Ἀσάφ, καὶ Αἰθάμ, καὶ Αἰμὰν δηλοῦσιν, ὅτι ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ἐχειροτονήθησαν πρωτοψάλται τῶν χορῶν παρὰ τοῦ Βασιλέως Δαβὶδ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Λευΐ, καὶ ἐδιωρίσθησαν παρ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν μὲ διάφορα μουσικὰ ὄργανα (τῶν ὁποίων ὀργάνων τὰ εἴδη σαφῶς ἐπαριθμεῖ ὁ ρν'. Ψαλμός) καθὼς τοῦτο ἀναφέρει τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Παραλειπομένων (ἐν κεφ. κε'. ἢ κς'.) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἔδιδεν εἰς καθὲ ἕνα ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ψάλλῃ, τὸν εἰς τὸ ὄνομά του ἐπιγραφόμενον Ψαλμόν· τοὺς δὲ ἄλλους Ψαλμούς του ἔψαλλον ὅλοι κοινῶς. Ἀπὸ τὸν πρωτοψάλτην λοιπὸν, ὅπου ἐψάλλετο ὁ καθὲ Ψαλμὸς, ἀπὸ ἐκεῖνον ἔλαβε καὶ τὴν ἐπιγραφὴν νὰ ὀνομάζεται Ψαλμὸς τῷ Ἰδιθούμ, καὶ τοῖς υἱοῖς Κορὲ, καὶ τοῖς λοιποῖς. (1)

Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, φανερὸν γίνεται ἀπὸ τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Παραλειπομένων, ὅπου γράφεται, „τότε ἔταξε Δαβὶδ ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον „ἐν χειρὶ Ἀσὰφ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ᾠδή„ ἐ„ξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ· ἐπικαλεῖσθε αὐτὸν ἐν τῷ „ὀνόματι αὐτοῦ· (α'. Παρ. 15. 7.) τοῦτο γίνεται φανερὸν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ λη'. Ψαλμοῦ τὴν λέγουσαν„ εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδιθούμ, ᾠδὴ τῷ „Δαβίδ· διότι ἐποιήθη μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐδόθη δὲ εἰς τὸν Ἰδιθοὺμ διὰ νὰ τὸν ψάλλῃ ἐκεῖνος. Καὶ πάλιν ὁ μδ'. Ψαλμὸς, οὕτως ἐπιγράφεται· „Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῖς υἱοῖς „Κορὲ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Καὶ ἁπλῶς ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ οἱ ἔχοντες ξένας ἐπιγραφὰς, δὲν ἐπιγράφονται τοῦ Ἰδιθοὺμ, ἢ τοῦ Ἀσάφ, ἢ τῶν υἱῶν Κορὲ μὲ γενικὴν πτῶσιν· ἀλλὰ ἐπιγράφονται μὲ πτῶσιν δοτικὴν, τῷ Ἰδιθούμ, τῷ Ἀσάφ, τοῖς υἱοῖς Κορέ· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι σημάδι φανερὸν, ὅτι ἀπὸ τὸν Δαβὶδ μὲν ἐποιήθησαν, εἰς τούτους δὲ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον ἐδόθησαν διὰ νὰ ψαλθοῦν.

Ἀνίσως δὲ καὶ εἴπῃ τινάς· καὶ πῶς ἐπιγράφονται οἱ περισσότεροι Ψαλμοὶ μὲ πτῶσιν δοτικὴν οὕτω, „Ψαλ-

ϗ ὁ Θεοδώρητος εἰπὼν εἰς τὴν α'. τῶν Παραλειπομένων „ αἰνίττεται δὲ ἡ βίβλος, ὡς τοῦ πανευφήμου Δαβὶδ εἰσιν ἅπαντες οἱ Ψαλμοί.

(1) Σημείωσαι, ὅτι οἱ ἀνωτέρω ψαλτῳδοὶ ἦτον ϗ Προφῆται κατὰ τὸν Θεοδώρητον λέγοντα „ τὸν δὲ Ἀσὰφ ϗ Αἰ„μὰν ϗ Ἰδιθοὺμ τῶν ψαλτῳδῶν τοὺς ἄρχοντας, τινὲς μὲν ἔφασαν οὐ τοῦ Θεοῦ κεκλῆσθαι Προφήτας, ἀλλὰ τοῦ Δα„βίδ· ἐπειδὴ παρ᾽ αὐτοῦ τοὺς ὕμνους λαμβάνοντες, ᾖδον ἐν τοῖς ὀργάνοις· ἐγὼ δὲ οἶμαι ϗ αὐτοὺς Προφητικοῦ με„τειληχέναι χαρίσματος· τοῦτο γὰρ ϗ ἡ Ἱστορία διδάσκει· γράφεται δέ· καὶ ἐν τῇ Β'. τῶν Παραλειπομένων περὶ „τοῦ Ἀσάφ, ταῦτα· „ Καὶ εἶπεν Ἐζεκίας ὁ Βασιλεὺς ϗ οἱ ἄρχοντες τοῖς Λευΐταις ὑμνεῖν τὸν Κύριον ἐν λόγοις „ Δαβὶδ, ϗ Ἀσὰφ τοῦ Προφήτου· (β'. Παρ. κθ'. 30.) ϗ πάλιν „ Καὶ οἱ ψαλτῳδοὶ υἱοὶ Ἀσὰφ ἐπὶ τῆς „ στάσεως αὐτῶν κατὰ τὰς ἐντολὰς Δαβὶδ, ϗ Ἀσὰφ ϗ Αἰμὰν ϗ Ἰδιθοὺμ οἱ Προφῆται τοῦ Βασιλέως (β'. Παρ. λε'. 15.)

,,Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ; ἀποκρινόμεθα, ὅτι, καὶ πολλοὶ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται μὲ πτῶσιν γενικὴν ,,Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ, τὴν δηλοῦσαν τὸν ποιητὴν τοῦ Ψαλμοῦ· διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι τοῦ Δαβὶδ εἶναι ποίημα οἱ Ψαλμοὶ αὐτοὶ, καὶ δὲν ἐδόθησαν εἰς ἄλλον νὰ ψαλθοῦν· (1) μία δὲ παρομοία ἐπιγραφὴ μετὰ γενικῆς, δὲν εὑρίσκεται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Ἰδιθοὺμ καὶ Ἀσὰφ, καὶ Αἱμὰν· ἀλλὰ πάντοτε μετὰ δοτικῆς· Ψαλμὸς τῷ Ἰδιθούμ. Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ· Ψαλμὸς τοῖς υἱοῖς Κορέ· διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ ποιηταὶ τῶν Ψαλμῶν ἐκείνων, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ἐδόθησαν μόνον διὰ νὰ ψαλθοῦν· τοῦτο γὰρ εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν ἐπιγραφομένων τῷ Ἰδιθοὺμ καὶ τοῖς ἄλλοις, διαφορά·(2) ὁ δὲ πθ'. Ψαλμὸς ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Μωϋσῆν τοιαύτην ἔχει ἐπιγραφὴν ,, Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ· ἥτις σχεδὸν διδάσκει ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἁρμόζει εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἀνεγεννήθησαν διὰ τοῦ θείου ὕδατος: ἤτοι τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος· καὶ ἔγιναν ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ· διότι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἑρμηνεύεται, ληφθεὶς ἐξ ὕδατος· οὕτω γὰρ ὠνόμασεν αὐτὸν ἡ θυγάτηρ τοῦ Φαραώ· ,,ἐπωνόμασε δέ, φησι, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωϋσῆν ,,λέγουσα· ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτὸν ἀνειλόμην· (Ἔξ: β'. 10.) λαμβάνονται δὲ ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ γίνονται ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνοι, ὁποῦ βαπτίζονται· οἱ δὲ εἰς τὸν Σολομῶντα ἀναφερόμενοι κατά τινας δύω Ψαλμοὶ, λέγομεν ὅτι ἐῤῥέθησαν εἰς τὸν Χριςόν· διότι Σολομῶν ἑρμηνεύεται εἰρηνικώτατος· ὅςις εἶναι ὁ Χριςὸς, ὁ ἔχων κατὰ φύσιν τὴν εἰρήνην· ,, εἰρή- ,,νην γάρ φησιν, ἀφίημι ὑμῖν. εἰρήνην τὴν ἐμὴν δί- ,,δωμι ὑμῖν· (Ἰω. ιδ'. 27.)

Περὶ δὲ τῶν Ψαλμῶν, ὁποῦ δὲν ἔχουν ἐπιγραφὴν, καὶ διὰ τοῦτο λεγομένων ἀνεπιγράφων, ταῦτα λέγομεν· ὅτι πολλὰ Ἑβραϊκὰ ἀντίγραφα ἔχουν ἑνωμένον τὸν πρῶτον Ψαλμὸν μὲ τὸν δεύτερον· καὶ οἱ δύω δὲ Ψαλμοὶ αὐτοὶ εἶναι ἀνεπίγραφοι·(3) ἐπειδὴ δὲ ὁ δεύτερος Ψαλμὸς ἀναντιῤῥήτως δείκνυται τοῦ Δαβίδ·

(1) Σημείωσαι, ὅτι ἡμεῖς περιεργασθέντες ὅλας τὰς νῦν φερομένας τῶν Ψαλμῶν ἐπιγραφὰς, οὐδαμοῦ εὕρομεν Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ μετὰ γενικῆς· ἀλλὰ πάντοτε μετὰ δοτικῆς· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· καθὼς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰδιθοὺμ καὶ Ἀσὰφ καὶ τῶν ἄλλων ὀνομάτων μετὰ δοτικῆς γράφονται· ἴσως δὲ οὕτω τινὲς ἐπεγράφοντο ἐν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις τοῦ κυροῦ Εὐθυμίου.

(2) Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι δεκατρεῖς Ψαλμοὶ εἶναι οἱ ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσὰφ ὁ μθ'. (ἐν ἄλλοις γὰρ καὶ ὁ νδ'. τῷ Ἀσὰφ ἐπιγράφεται·) ὁ οβ'. ογ'. οδ'. οε'. ος'. οζ'. οη'. οθ'. π'. πα'. πβ'. διὰ τί δὲ ὁ μθ'. ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν ἕνδεκα, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ μθ'. Ψαλμοῦ· τρεῖς δὲ Ψαλμοὶ εἶναι ἐπιγεγραμμένοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰδιθοὺμ ὁ λη'. ὁ ξα'. καὶ ὁ ος'. διὰ τί δὲ ἔδωκεν ὁ Δαβὶδ τὸν ξα'. Ψαλμὸν εἰς τὸν Ἰδιθοὺμ διὰ νὰ τὸν ψάλλῃ, ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ αὐτοῦ Ψαλμοῦ. Ἕνδεκα δὲ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται τοῖς υἱοῖς Κορέ· ἢ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ· ὁ μα'. μγ'. μδ'. με'. μς'. μζ'. μη'. πγ'. πδ'. πς'. πζ'. δεκαεννέα δὲ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται μὲ τὸ ἀλληλούϊα· ὁ ρε'. ρς'. ρι'. ρια'. ριβ'. ριγ'. ριδ'. ριε'. ρις'. ριζ'. ριη'. ρλδ'. ρλε'. ρμε'. ρμς'. ρμζ'. ρμη'. ρμθ'. ρν'. κατὰ δὲ τὸν Νύσσης καὶ Νικήταν, καὶ Εὐθύμιον καὶ ἄλλους, πρῶτος τῶν ἐπιγραφομένων μὲ τὸ ἀλληλούϊα εἶναι ὁ ρδ'. ὥςε εἴκοσιν εἶναι ὅλοι οἱ μὲ τὸ ἀλληλούϊα ἐπιγραφόμενοι· ἀνεπίγραφοι δὲ νῦν μέν εἰσιν, ἐννέα· ὁ α'. β'. λβ'. μβ'. ο'. ϙ'. ϙδ'. ϙε'. ϙς'. κατὰ δὲ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον, εἰσὶ δεκαεννέα· καὶ κατὰ τὸν Νύσσης δώδεκα· δύω δὲ ἐπιγράφονται Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ· ὁ πζ'. καὶ πη'. (ἢ κατὰ τὸν Εὐθύμιον, καὶ κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ, ὁ μὲν πζ'. τῷ Αἱμὰν ἐπιγράφεται, ὁ δὲ πη'. τῷ Αἰθάμ·) εἷς τῷ Μωϋσῇ· ὁ πθ'. εἷς εἰς τὸν Σολομῶντα· ὁ οα'. κατὰ δὲ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον καὶ ἄλλους, δύω ἦσαν τῷ Σολομῶντι ἐπιγραφόμενοι. Ἀνώνυμοι δὲ Ψαλμοὶ εἶναι τριάκοντα καὶ εἷς· οἵτινες ἔχουσι μὲν ἐπιγραφὰς, οὐ δηλοῦσι δὲ τίνος ἐςὶ, κατὰ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον, εἶναι δὲ οἱ δεκαπέντε ἀναβαθμοί· ἤτοι ὁ ριθ'. ρκ'. ρκα'. ρκβ'. ρκγ'. ρκδ'. ρκε'. ρκς'. ρκζ'. ρκη'. ρκθ'. ρλ'. ρλα'. ρλβ'. ρλγ'. καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφομένων μὲ τὸ ἀλληλούϊα· ὁ ρε'. ρς'. ρι'. ρια'. ριβ'. ριγ'. ριδ'. ριε'. ρις'. ριζ'. ριη'. ρλδ'. ρλε'. ρμς'. ρμθ'. ρν'. διὰ τί δὲ οἱ ἐν τῷ Ε'. Βιβλίῳ ἢ μέρει τῶν Ψαλμῶν ἐπιγράφονται μὲ τὸ ἀλληλούϊα, ὅρα τὴν μαρτυρίαν τοῦ Νύσσης ἐν τῇ ὑποσημειώσει τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ρδ'. Ψαλμοῦ.

(3) Ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ λβ'. καὶ ϙ'. καὶ ϙγ'. Ψαλμοῦ καὶ ἐν ἄλλοις, καθολικὴν αἰτίαν ἀποδίδει, διὰ τί εἶναι ἀνεπίγραφοι πολλοὶ Ψαλμοὶ κατὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἤγουν, διὰ τί οἱ τοιοῦτοι Ψαλμοὶ προφητεύουσι περὶ τοῦ Χριςοῦ· ὅθεν οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς μὴ παραδεχόμενοι τὴν τοῦ Χριςοῦ, ἐπι-

βίδ· καθὼς τούτου μάρτυρες εἶναι οἱ Ἀπόστο„λοι,“ λέγοντες πρὸς Θεὸν ἐν ταῖς Πράξεσιν „ὁ „διὰ στόματος Δαβὶδ τοῦ παιδός σου εἰπών· ἵνα τί „ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ τὰ ἑξῆς (Πράξ. δ'. 25.) λοιπὸν συναποδεικνύεται, ὅτι καὶ ὁ πρῶτος Ψαλμὸς εἶναι τοῦ Δαβίδ· ἀνίσως δὲ πάλιν ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος οἱ ἀνεπίγραφοι, εἶναι τοῦ Δαβίδ· λοιπὸν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀνεπίγραφοι τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ εἶναι· καθὼς καὶ ὁ ϟδ'. ἀνεπίγραφος Ψαλμὸς, τοῦ ἰδίου Δαβὶδ εἶναι· ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦ„λος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ λέγων „τίνα ὁ„ρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ, λέγων μετὰ το„σοῦτον χρόνον, (καθὼς εἴρηται) σήμερον ἐὰν „τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν (Ἑβρ. δ'. 7.) (1)

Οὐ μόνον δὲ οἱ καλούμενοι ἀνεπίγραφοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τελείως ὄνομα καὶ διὰ τοῦτο ἀνώνυμοι λεγόμενοι Ψαλμοί, καὶ αὐτοὶ, λέγω, τοῦ Δαβὶδ εἶναι· καθὼς μαρτυρεῖ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος εἰς τὰς πράξεις· εἶπε γὰρ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „ἕως τῶν ἡμερῶν Δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον „τοῦ Θεοῦ, καὶ ᾐτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ Θεῷ „Ἰακώβ· (Πράξ. ζ'. 45.) τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐρανίσθη ὁ πρωτομάρτυς ἀπὸ τὸν ρλα'. Ψαλμὸν, ὅστις εἶναι ἀνώνυμος.

Καὶ οἱ τὸ ἀλληλουΐα δὲ ἐπιγεγραμμένον ἔχοντες Ψαλμοί, (ὅπερ δηλοῖ αἰνεῖτε τὸν Κύριον κατὰ τὸν Εὐσέβιον· τὸ μὲν γὰρ ἀλληλοῦ: ἑρμηνεύεται αἰνεῖτε· τὸ δὲ ἴα: ἑρμηνεύεται Κύριον.) καὶ αὐτοὶ, λέγω, τοῦ Δαβὶδ εἶναι· διὰ τὶ ὁ δεύτερος αὐτῶν: ἤτοι ὁ ρε'. φαίνεται εἰς τὸ α'. τῶν Παραλειπομένων, ὅτι εἶναι τοῦ Δαβὶδ, ἀπὸ τὸν ἐκεῖ γεγραμμένον Ψαλμὸν τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ, τὸν λέγοντα· „ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ· ἐπικαλεῖσθε αὐτὸν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς· (α'. Παρ. ις'. 8.) (2)

Φαίνεται δὲ, ὅτι τοῦ νὰ εἶναι μερικοὶ Ψαλμοὶ ἀνε-

πιδημίαν ϗ τὸ Μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐξέβαλον τὰς ἐπιγραφὰς τῶν τοιούτων Ψαλμῶν· οὕτω γάρ φησιν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ λβ'. Ψαλμοῦ „ἐπὶ τῶν ἀνεπιγράφων, ταύτην τὴν αἰτίαν κατενοήσαμεν· ὅτι εἰσὶ μὲν αὐτοῖς ἐπιγραφαὶ ἐκκλησιαστικαί τε ϗ μυστικαὶ, ἀλλὰ τοῖς Ἑβραίοις οὐκ εἰσί· κατὰ τὴν γεγενημένην ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ κατ' αὐτῶν κατηγορίαν· ὅτι δόγμα ἔθεντο, ἵνα εἴτις ὁμολογήσοι Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται· ὅσας τοίνυν τῶν ἐπιγραφῶν ἐκεῖνοι κατενόησαν ἔνδειξίν τινα περιέχειν τοῦ Μυστηρίου, ταύτας οὐ παρεδέξαντο· διὸ ϗ παρεσημήνατο δι' ἀκριβείας ἐπ' αὐτῶν ὁ λόγος, προστιθεὶς, ὅτι παρ' Ἑβραίοις εἰσὶν ἀνεπίγραφοι (ἀγκαλὰ ϗ αἱ ἐπιγραφαὶ, ὁποῦ ἔθηκαν εἰς αὐτοὺς οἱ ἑβδομήκοντα, ϗ μέχρι τοῦ νῦν σώζονται·) ὅρα ϗ τὴν αἰτίαν τῶν ἀνεπιγράφων Ψαλμῶν, ὁποῦ λέγει ὀλίγον ἔμπροσθεν ὁ Εὐθύμιος. Σημειοῦμεν ἐνταῦθα ἐν μέρει προσθήκης, ὅτι τρεῖς Ψαλμοὶ λέγονται στοιχείωσις, ἢ στοιχειωτικοὶ ϗ ἀλφαβητικοί· ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Λίτινος λέγει, ὅτι ἀλφαβητικὸς Ψαλμὸς εἶναι παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ϗ ὁ λγ'. Ψαλμός: ἤτοι τὸ „Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ· διὰ τοῦτο ϗ εἰκοσιδύω στίχους περιέχει, ὅσα εἶναι ϗ τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου· ϗ ὅρα εἰς τὸ νεοτύπωτον τοῦ αὐτοῦ Λιτίνου Ψαλτήριον· ὁ αὐτὸς δὲ λέγει, ὅτι Ἀλφαβητικὸς Ψαλμὸς εἶναι παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ϗ ὁ λς'. Ψαλμὸς: ἤτοι τὸ „Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις· ὥστε ὅλοι οἱ Ἀλφαβητικοὶ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ἕξ· διὰ τὶ εἰς τοὺς στίχους αὐτῶν ἐγράφοντο τὰ εἰκοσιδύω στοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου, ἤτοι ὁ ἑκατοστὸς δέκατος, οὗ ἡ ἀρχὴ „ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· ἐν Βουλῇ εὐθέων ϗ συναγωγῇ· ὁ ἑκατοστὸς ἑνδέκατος, οὗ ἡ ἀρχὴ „Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· ϗ ὁ ἑκατοστὸς δέκατος ὄγδοος: ἤτοι τὸ „Μακάριοι οἱ ἄμωμοι· ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς δύω Ψαλμοὺς μίαν φορὰν ἦτον γεγραμμένον τὸ Ἑβραϊκὸν Ἀλφάβητον ἐν τοῖς στίχοις αὐτῶν κατὰ τὸν Ὠριγένην ϗ Χρυσόστομον· εἰς δὲ τὸ „Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἦτον γεγραμμένον ὀκτὼ φοραῖς κατὰ τὸν Ὠριγένην· ϗ ὅρα ἐκεῖ· παρὰ δὲ τῷ Θεοδωρίτῳ κατὰ στοιχεῖον σύγκειται ϗ ὁ ρμδ'. Ψαλμὸς· ἤτοι „Ὑψώσω σε ὁ Θεός μου ὁ Βασιλεύς μου.

(1) Ὁμοίως ϗ ὁ ϞΕ'. Ψαλμὸς ὁ ἀνεπίγραφος, ϗ αὐτὸς τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ εἶναι, ὡς μαρτυρεῖ τὸ α'. τῶν Παραλειπομένων· ὁ γὰρ ἐν αὐτῷ Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ, τούτου ῥητὰ περιέχει λέγων „Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ· ἀναγγείλατε ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν σωτηρίαν αὐτοῦ· ἐξηγεῖσθε ἐν τοῖς Ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ϗ τὰ λοιπά. (α'. Παρ. ις'. 23.)

(2) Βεβαιοῦται ἀκόμη ὁ αὐτὸς ρε'. ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ψαλμὸν τοῦ Δαβὶδ τὸν ἐν τοῖς Παραλειπομένοις· γράφονται γὰρ ἐκεῖ ταῦτα „Σῶσον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ϗ ἄθροισον ἡμᾶς, ϗ ἐξελοῦ ἡμᾶς ἐκ τῶν Ἐθνῶν, „τοῦ αἰνεῖν τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου, ϗ καυχᾶσθαι ἐν ταῖς αἰνέσεσί σου· εὐλογημένος Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ἀ„πὸ τοῦ αἰῶνος, ϗ ἕως τοῦ αἰῶνος· ϗ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός· ἀμήν· (α'. Παρ. ις'. 35.) αὐτὰ δὲ τὰ ἴδια, πλὴν ὀλίγης παραλλαγῆς, λέγονται ϗ ἐν τῷ τέλει τοῦ ῥηθέντος ρε'. Ψαλμοῦ· ἀλλὰ ϗ ὁ ρλε'. Ψαλμὸς ὁ μὲ

τὸ

μεπίγραφοι, αἰτία εἶναι, διὰ τί ὁ καθ' ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν λέγεται εἰς ὄνομα ενος διωρισμένου Ἐθνους· τοῦ δὲ νὰ εἶναι ἀνώνυμοί τινες Ψαλμοί, αὕτη εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τί οἱ τοιοῦτοι Ψαλμοὶ ἀναφέρονται εἰς τὸν Χριςὸν· τοῦ δὲ νὰ ἔχουν τινὲς Ψαλμοὶ ἐπιγραφὴν τὸ ἀλληλούϊα, εἶναι αἰτία, διὰ τί αὐτοὶ εἶναι ὕμνος καὶ εὐχαριςία εἰς τὸν Θεόν·

ΚΕΦ. ϛ΄.

Τί ἦτον, καὶ τί θέλει νὰ εἰπῇ Ψαλτήριον.

Τὸ Ψαλτήριον ἦτον ὄργανον Μουσικὸν ἐντατόν· μὲ δέκα χόρδας ἀντιφώνους ἐντωμένον· τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο Νάβλα (ἢ Ναῦλα) κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ὄρθιον δὲ καὶ ἴσον ἦτον τὸ Ψαλτήριον· καὶ ἀπὸ τὸ ἄνωθεν μέρος ἐλάμβανε τὴν αἰτίαν καὶ ἀφορμὴν τῶν φθόγγων του· (1) ἐφανέρωνε δὲ τοῦτο αἰνιγματωδῶς, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἴμεθα εὐθεῖς κατὰ τὴν γνώμην καὶ ἴσοι, καὶ νὰ μελετῶμεν τὰ ἄνω καὶ τὰ οὐράνια, μὴ καταπίπτοντες ἐπὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη διὰ τὴν ἡδονὴν τοῦ μέλους, καὶ οὕτω γινόμεθα Ψαλτήριον· μὲ τὸ νὰ συμφωνοῦσιν εἰς τὸν καθένα ἀπὸ ἡμᾶς αἱ πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος, καὶ αἱ πέντε δυνάμεις τῆς ψυχῆς· (ἤτοι ὁ νοῦς ἡ διάνοια ἡ δόξα ἡ φαντασία καὶ ἡ αἴσθησις) καὶ ἐκ τῆς συμφωνίας τούτων ἀναπέμπεται εἰς τὸν Θεὸν ἕνα μέλος ἐναρμόνιον.

Δέκα γὰρ κόλαβοι: ἤγουν παλουκάκια ἦτον εἰς τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν δέκα χορδῶν· οἱ ὁποῖοι ςρεφόμενοι, ποτὲ μὲν ἔσφιγγον τὰς κόρδας καὶ ἐψήλοναν τοὺς ἤχους· ποτὲ δὲ τὰς ἐξέσφιγγον καὶ ἐχαμήλοναν τοὺς ἤχους, καθὼς ἤθελεν ὁ τοῦτο πλήτων τεχνίτης· καὶ τὸ μὲν δεξιὸν χέρι ἐκράτει τὸ πλῆκτρον, τὸ δὲ ἀρισερὸν πιάνοντας ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος τὰ παλουκάκια καὶ περιςρέφον, ἔκαμνε τὸν φθόγγον τοῦ Ψαλτηρίου ἢ βαρὺν: ἤγουν χαμηλὸν, ἢ ὀξὺν: ἤγουν ὑψηλὸν, ἢ μεσαῖον καὶ μεμιγμένον· ἀγκαλὰ δὲ καὶ πρὸ τοῦ Δαβὶδ ἦτον τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ἦτον ὅμως ἀ-

---

τὸ ἀλληλούϊα ἐπιγραφόμενος, βεβαιοῦται ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ψαλμὸν τοῦ Δαβὶδ τὸν ἐν Παραλειπομένοις· φησὶ γὰρ ἐκεῖνος „ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθὸν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· (α΄. Παρ. ιϛ΄. 34) τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρχὴ τοῦ ρλε΄. Ψαλμοῦ.

(1) Λέγει γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος „Ψαλτηρίου δὲ πρὸς κιθάραν, διαφορὰ τοιαύτη· τὴν μὲν κιθάραν ἐκ τῶν κάτω μερῶν ἀποτελεῖν τὸν ἦχόν φασι· τὸ δὲ Ψαλτήριον ἐκ τῶν ἄνω μερῶν, μετὰ τοῦ καὶ εὐθύτατον εἶναι διόλου· οὐ γὰρ (λέγει ὁ Νικήτας) ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων ἅπαξ ὁ μουσικὸς ἐναρμοσάμενος τὰς χορδὰς, ἀπραγμόνως χρῆται τῷ κρούματι· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἁρμονίαν, ἡ μὲν δεξιὰ χεὶρ τὸ πλῆκτρον μεταχειρίζεται· ἡ δὲ λαιὰ, ἄνωθεν ἐπαφωμένη τῶν χορδῶν κατὰ διαςάσεις, καὶ πυκνὰ τοὺς δακτύλους μετατιθεῖσα, βαρὺν (ἤτοι χαμηλὸν) ἢ ὀξὺν (ἤτοι ὑψηλὸν) τὸν φθόγγον ἐργάζεται. Πολλῶν δὲ ὄντων ὀργάνων μουσικῶν κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν πρὸς τὸ λεγόμενον Ψαλτήριον ἥρμοσεν ὁ Προφήτης· ἐμοὶ δοκεῖν τὴν ἄνωθεν ἐνηχοῦσαν αὐτῷ χάριν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἐνδεικνύμενος· διότι τοῦτο μόνον τῶν μουσικῶν ὀργάνων, τὴν αἰτίαν τῶν φθόγγων ἐκ τῶν ἄνωθεν ἔχει ὡς προείρηται. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων „τὸ Ψαλτήριον τὸ πρὸς τὸν Οὐρανὸν βλέπειν ἐπιζητεῖ· καὶ γὰρ ἄνωθεν τὸ ὄργανον τοῦτο κινεῖται οὐ κάτωθεν, ὥσπερ ἡ κιθάρα (ἑρμηνεία εἰς τὸν ρμθ΄. Ψαλμὸν προκειμένου ῥητοῦ „ἐν τυμπάνῳ καὶ Ψαλτηρίῳ ψαλάτωσαν αὐτῷ·) καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „διὰ μὲν τῆς κιθάρας, τὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ τὰ αἰσθητήρια κινῶν, δι' ὧν ὁ νοῦς ἀνακρούεται πᾶν ὅ,τι βούλεται· διὰ δὲ τοῦ Ψαλτηρίου, τὰς λογικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις (ἑρμηνεία εἰς τὸν ρζ΄. Ψαλμὸν) ςίχ. ἐξεγέρθητι Ψαλτήριον καὶ κιθάρα. Ὁ δὲ Θεοδώριτος, ἐρωτηθεὶς τίνα διαφορὰν ἔχει ἡ νάβλα ἀπὸ τὴν κινύραν, ἀποκρίνεται „ἀνὰ δέκα μὲν φθόγγους καὶ αὕτη κἀκείνη ἔχει· φασὶ δὲ, τὴν μὲν νάβλαν δακτύλοις, τὴν δὲ κινύραν ἀνακρούεσθαι πλήκτρῳ· (ἐρωτήσ. λδ΄. εἰς τὴν γ΄. τῶν Βασιλειῶν). Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Προφήτης Δαβὶδ, ὄχι μόνον μὲ τὸ Ψαλτήριον καὶ τὴν νάβλαν ἔψαλλε τοὺς Ψαλμοὺς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κιθάραν· καθὼς ὁ ἴδιος τὸ μαρτυρεῖ „ἐξομολογήσομαί σοι ἐν κιθάρᾳ ὁ Θεὸς (Ψαλ. μβ΄. 5) καὶ πάλιν „ψαλῶ σοι ἐν κιθάρᾳ ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ· (Ψαλ. ο΄. 24) καὶ πάλιν „ἐξεγέρθητι Ψαλτήριον καὶ κιθάρα (Ψαλ. ρζ΄. 2) ὅθεν καὶ Βασιλικὸν ὄργανον τὴν κιθάραν ὁ Εὐθύμιος ὀνομάζει, ἑρμηνεύων τὸ „ψαλῶ σοι ἐν κιθάρᾳ.

ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικόν· καὶ ἐμεταχειρίζετο εἰς μόνα τὰ ποίμνια τῶν προβάτων· ὁ δὲ Δαβὶδ τεχνικώτερον αὐτὸ κατεσκεύασε καὶ συνήρμοσε, καθὼς τὸ εἶπε μόνος. ,, οἱ δάκτυλοί μου ἥρμοσαν Ψαλτήριον (εἰς τὸ ,, μικρὸς ἤμην) καὶ τὴν μεταχείρισιν τοῦ Ψαλτηρίου, πρῶτος ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν ἐμετέφερε· κυρίως μὲν οὖν Ψαλτήριον, τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου λέγεται, παραγόμενον ἀπὸ τοῦ ψάλλειν· καθὼς καὶ τὸ εὐκτήριον παράγεται ἀπὸ τοῦ εὔχεσθαι· καταχρηστικῶς δὲ, Ψαλτήριον λέγεται καὶ τὸ βιβλίον, κατὰ ἄλλην ἐτυμολογίαν: ἤγουν διὰ τὶ τηρεῖ καὶ περιέχει τοὺς Ψαλμούς· τὸ δὲ Ψαλτήριον τοῦτο, καὶ βίβλος Ψαλμῶν ὀνομάζεται· ὅθεν καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος εἶπε περὶ αὐτῆς ,, γέγραπται ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν (Πρά. α'. 20.).

ΚΕΦ. Ζ'.

Τὶ θέλει νὰ εἰπῇ Ψαλτὸς, καὶ Ψαλμὸς, καὶ Ψαλμῳδὸς, καὶ Ψαλτῳδὸς, καὶ Διάψαλμα.

Ψαλτὸς μὲν εἶναι ὁ Θεὸς, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ διὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ψαλμοὶ ἐψάλλοντο· Ψαλμὸς δὲ εἶναι τὸ ποίημα: ἤτοι ὁ ψαλλόμενος λόγος καὶ τὸ μέλος αὐτοῦ· Ψαλμὸς γὰρ κυρίως εἶναι, ὁ μετὰ ὀργανικοῦ Ψαλτηρίου ἐμμελῶς ἐκφωνούμενος λόγος· Ψαλμῳδὸς εἶναι, ὁ ποιητὴς τῶν Ψαλμῶν· καθὼς εἶναι ὁ Δαβίδ· Ψαλτῳδὸς δὲ εἶναι ὁ χορὸς, ὁποῦ ψάλλει τοὺς Ψαλμούς· τὸ Διάψαλμα δὲ σημαίνει, μεταβολὴν νοήματος· ἢ μέλους· ἢ ἀναβολὴν καὶ ἀργοπορίαν ψαλσίματος· χωρισμὸν γὰρ καὶ διακοπὴν δηλοῖ ἡ διὰ πρόθεσις ἐπὶ τοῦ Διαψάλματος· μὲ τὸ νὰ ἐγίνετο διακοπὴ τοῦ ψαλσίματος, ἕως ὁποῦ ἤθελε δοθῇ ἡ χάρις καὶ ἔμπνευσις τοῦ Πνεύματος εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ψάλλοντος· ὅθεν καὶ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, ὁποῦ ἐπέρνα ἀναμεταξὺ, ὠνομάζετο Διάψαλμα· ἐσημείοναν γὰρ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον οἱ Ἑβραῖοι μὲ ἀκρίβειαν. (1)

ΚΕΦ. Η'.

Τὶ εἶναι Ὠδὴ, καὶ Ὕμνος, καὶ Αἶνος, καὶ Ἐξομολόγησις, καὶ Προσευχὴ, καὶ Εὐχή.

Ὠδὴ εἶναι κυρίως μὲν, μία φωνὴ Μουσικὴ καὶ ἐναρμόνιος διὰ μόνου προφερομένη τοῦ σόματος χω-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας περὶ τοῦ Διαψάλματος ,, τισὶ μὲν, μεταβολὴν τοῦ νοήματος, ἢ πράγματος, ἢ προσώπου σημαίνειν ἐνομίσθη τὸ Διάψαλμα· τισὶ δὲ, μέλους ἐναλλαγὴν, ποτὲ μὲν βαρύτερον ἀπηχουμένου, ποτὲ δὲ ὀξύτερον· ἕτεροι δέ φασιν, ὅτι συντιθεὶς ὁ Δαβὶδ ἕκαστον τῶν Ψαλμῶν, παρεδίδου ἑνὶ χορῷ, ϗ ἔψαλλον αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ χορῷ· εἰδέπου ἔδοξεν αὐτῷ κατὰ μέσον τοῦ Ψαλμοῦ, ϗ ἄλλῳ χορῷ παραδοῦναι τὸ λοιπὸν τοῦ Ψαλμοῦ, τότε ϗ ἡ διαδοχὴ τοῦ ῥυθμοῦ ἐκαλεῖτο Διάψαλμα· ἡμεῖς δὲ τὰς τῶν Πατέρων ὑπολήψεις οὐκ ἀποβάλλομεν, ἐννοῆσαι δέτι ϗ παρ᾽ ἑαυτῶν εἰς τὴν τοῦ Διαψάλματος σημασίαν οὐκ ἀποκνήσομεν· τοιαύτην οὖν τινα τοῦ Διαψάλματος κατελάβομεν τὴν διάνοιαν· ὅτι προϊούσης κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῆς Ψαλμῳδίας, ἐάν τις ἐγένετο μεταξὺ προφητεύοντος τοῦ Δαβὶδ, ἑτέρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεία ἔλλαμψις ϗ προσθήκη τοῦ κατὰ τὴν γνῶσιν χαρίσματος, ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῶν δεχομένων τὴν προφητείαν, ἐπέχων τὴν φωνὴν, καιρὸν ἐδίδου τῇ διανοίᾳ δέξασθαι τῶν νοημάτων τὴν γνῶσιν τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ παρὰ τῆς θείας ἐλλάμψεως· ϗ ὥσπερ πολλάκις τινὲς μετ᾽ ἀλλήλων διαλεγόμενοι, εἴποθεν ἀθρόα ἤχησις ταῖς ἀκοαῖς προσβάλοι, παυσάμενοι τοῦ λόγου πρὸς τὸν ἦχον τῇ διανοίᾳ συντείνονται, σχολὴν παρέχοντες δι᾽ ἡσυχίας τῇ ἀκοῇ, τοῦ γνῶναι τοῦ ἤχου τὴν δύναμιν· εἶτα παυσαμένης τῆς προσηχούσης φωνῆς, πάλιν ἀλλήλοις διαλέγονται· οὕτω ϗ ὁ μέγας Δαβὶδ ὑποφητεύων τῷ Πνεύματι, ἅπερ τε φθάσας ἔμαθε, διεξῄει τῇ μελῳδίᾳ· ϗ εἴτι μεταξὺ λέγων ἐπεδιδάσκετο, ὑπέχων τὴν τῆς ψυχῆς ἀκοὴν τῷ πνευματικῷ ἐνηχοῦντι, ϗ κατασιγάζων τὸ μέλος, ὧν αὖ πλήρης ἐγίνετο, ταῦτα πάλιν διεξῄει.

Ἔςιν οὖν τὸ Διάψαλμα μεταξὺ τῆς Ψαλμῳδίας γινομένη κατὰ τὸ ἀθρόον ὑπηρέμησις, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ θεόθεν

χωρὶς ὀργάνου, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον · καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ Ὠδὴ, λέγεται Ψαλμὸς (1) καθὼς ἀντιςρόφως καὶ ὁ Ψαλμὸς λέγεται καταχρηςικῶς Ὠδή · ὕμνος δὲ εἶναι, ἡ ἐπιτεταμένη πρὸς Θεὸν δοξολογία · Αἶνος δὲ λέγεται, ὁ σύντομος ἔπαινος · Ἐξομολόγησις δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ἡ κατ' ἐπίτασιν ὁμολογία · ἢ τῶν ἀγαθῶν καὶ εὐεργεσιῶν, ὁποῦ ἐλάβομεν παρὰ Θεοῦ · ἢ τῶν κακῶν καὶ ἁμαρτιῶν ὁποῦ ἐπράξαμεν · ταυτὸν εἰπεῖν ἐξομολόγησις εἶναι ἡ πρὸς Θεὸν ὁλοκάρδιος εὐχαριςία, καὶ ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ὁλοκάρδιος ἐξαγόρευσις · Προσευχὴ δὲ εἶναι, ἡ δέησις · Εὐχὴ δὲ κυρίως λέγεται, ἡ πρὸς Θεὸν ἐπαγγελία καὶ ὑπόσχεσις · καταχρηςικῶς δὲ, Εὐχὴ λέγεται καὶ ἡ Προσευχή. (2)

ΚΕΦ. Θ΄.

Τί θέλει νὰ εἰπῇ Ὠδὴ Ψαλμοῦ · καὶ ἀντιστρόφως Ψαλμὸς Ὠδῆς.

Ὠδὴ Ψαλμοῦ λέγεται, ὅταν προηγεῖται μὲν ἡ διὰ τοῦ ὀργανικοῦ Ψαλτηρίου πλῆξις καὶ μελῳδία, ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ἡ τοῦ στόματος τοῦ ψάλλοντος σύμφωνος φωνὴ, δευτέραν τάξιν μετ' ἐκείνην ἔχουσα · Ψαλμὸς δὲ ᾠδῆς λέγεται, ὅταν τὸ ἐναντίον ἀκολουθήσῃ · καὶ πρῶτον μὲν λέγεται ἡ φωνὴ τοῦ ψάλλοντος, δεύτερον δὲ ἀκολουθεῖ καὶ ἡ τοῦ Μου-

θεν ἀπεισκρινομένου νοήματος · ἢ Διάψαλμά ἐςι διδασκαλία τοῦ Πνεύματος τῇ ψυχῇ κατὰ τὸ ἀπόῤῥητον ἐγγινομένη, τῆς περὶ τὸ νόημα τούτο προσοχῆς τὸ συνεχὲς τῆς μελῳδίας περικοπτούσης · ἵνα δὲ μὴ νομίσωσιν οἱ πολλοὶ, ὅτι ἡ σιωπὴ σημεῖόν ἐςι τοῦ ἐπιλελοιπέναι τὸν προφητεύοντα τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμιν · τούτου χάριν τινες τῶν ἑρμηνευτῶν, ἀντὶ τοῦ διαψάλματος τὸ, ἀεὶ τοῖς Διαλείμμασι τούτοις ἐγγράφουσιν · (ὅθεν ϗ ὁ Χρυσόςομος ἑρμηνεύων τοῦ ρλθ΄. Ψαλμοῦ τὸ „ ἠκόνησαν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν; προσθέττει ἀεί: ἤγουν ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν ἀεί · διὸ ϗ λέγει „ τὸ γὰρ Διάψαλμα τοῦτο δηλοῖ πανταχοῦ · ϗ Ἑβραϊςὶ Σὲλ εἴρηται τὸ Διάψαλμα · ὅπερ ἐςιν ἀεί ·) ὡς ἂν διὰ τούτου μάθωμεν, ὅτι ἡ μὲν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις, πάντοτε ἦν · ὁ δὲ ἑρμηνεύων τὰ ἐγγινόμενα θεόθεν τῇ ψυχῇ νοήματα λόγος, οὐ πάντοτε ἦν · ἀλλὰ τὸ μὲν, ἐξεφώνει τῆς διανοίας · τὸ δὲ, ὑπεδέχετο · ἐν ᾧ μὲν γὰρ ἐξηγόρευε τὰ ἐντυπωθέντα νοήματα, προῄει δι' ἀκολούθου ἡ Ψαλμῳδία · εἰδέ τι τῶν θειοτέρων τὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀκοὴν περιήχησεν, ὅλος τῆς ἀκροάσεως ἦν, κατασιγάζων τὸ μέλος · ἀεὶ τοίνυν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ϗ παρὰ τὸν τῆς σιωπῆς καιρὸν ἐν αὐτῷ λαλοῦντος, ὁ λόγος ἐν διαλείμμασιν ἦν · τὸ δὲ διάλειμμα παρὰ τῶν ἑρμηνέων, ὠνομάσθη Διάψαλμα · ὅτι δὲ θειοτέρας ἐπινοίας, ἐπίτασίς ἐςι τὸ Διάψαλμα, ἐντεῦθεν ἄν τις κατίδοι · ἐν γὰρ τῇ ἀρχῇ τοῦ γ΄. Ψαλμοῦ τὰς οἰκείας συμφορὰς ἀπολοφύρεται, ϗ διαπορούμενος λέγει „ Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με; περὶ τὰ μέσα δέπου τοῦ Ψαλμοῦ, ἔνθα ϗ τὸ Διάψαλμα κεῖται, θάῤῥους ἀναπλησθεὶς, πέπεισθε ϗ παῤῥησιάζεται τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ὥσπερ ὁρῶν, ϗ βοᾷ „ ἐγὼ ἐκοιμήθην ϗ ὕπνωσα · ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεταί μου. Προςίθησι δὲ ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος, ὅτι τῶν ὀργάνων μὴ κινουμένων ὑπὸ τῶν ψαλλόντων, τὸ τηνικαῦτα τὸ Διάψαλμα ἔγραφον.

Κατὰ τοῦτο δὲ ἐδῶ σημειοῦμεν, ὡς εἰδήσεως ἄξιον: δηλαδὴ, ὅτι εἶναι ὄχι μόνον Διάψαλμα, ἀλλὰ ϗ ᾠδὴ Διαψάλματος · ϗ ἔχει διαφορὰν τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο · ὅθεν ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ θ΄. Ψαλμῷ μετὰ τοὺς ςίχους „ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλὸς, λέγει „ χρὴ μέντοι ἐπισημήνασθαι, ὅτι μετὰ τοὺς ςίχους τούτους ἐνταῦθα παρετηρήσαμεν ἐνηλλαγμένον τρόπον Διαψάλματος · οὐ γὰρ ἁπλῶς Διάψαλμά φησιν ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς · ἀλλ' ᾠδὴ Διαψάλματος · τίς οὖν ἡ αἰτία; οἶμαι τοίνυν, ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις, ὅπου κεῖται ἁπλῶς τὸ Διάψαλμα, διάλειμμα ἐγίνετο τῆς τοῦ Προφήτου φωνῆς ἡσυχάζοντος, ϗ δεχομένου τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἔλλαμψιν · ἐνταῦθα δὲ εὕρηται ᾠδὴ Διαψάλματος · ὁμοῦ γὰρ τὰ δύο ἐνηργεῖτο · ϗ περιεγίνετο αὐτῷ μεταξὺ προφητεύοντι ἡ τῶν ὑψηλοτέρων μαθημάτων διδασκαλία παρὰ τοῦ Πνεύματος, ϗ τὸ συνεχὲς τῆς μελῳδίας οὐ διεκόπτετο.

(1) Καθὼς ὁ ιζ΄. Ψαλμὸς, ϗ μ' ὅλον ὁποῦ εἶναι κυρίως ᾠδὴ, καταχρηςικῶς ὅμως Ψαλμὸς ὀνομάζεται.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει „ Ὕμνος ἐςιν ἡ ἐπὶ τοῖς ὑπάρχουσιν ἡμῖν ἀγαθοῖς ἀνατιθεμένη τῷ Θεῷ εὐφημία · Αἶνος δὲ ἤτοι αἴνεσις, τῶν θείων θαυμάτων ἔπαινος · Προσευχὴ δὲ, ἱκετηρία περί τινος τῶν συμφερόντων προσαγομένη Θεῷ.

Μουσικοῦ Ψαλτηρίου συνήχησις· σημαίνει δὲ, ὁ μὲν Ψαλμὸς κατὰ ἀναγωγὴν καὶ τροπολογίαν, τὸ νόημα τοῦτο· δηλαδὴ, ὅταν ἡμεῖς τεντόνωμεν τὸ σῶμά μας ὡσὰν ὀργανικὸν Ψαλτήριον, καὶ διὰ μέσου τῶν καλῶν ἔργων πιάνοντες αὐτὸ τρόπον τινὰ καὶ κινοῦντες· τότε πρᾶξιν ἐργαζόμεθα ἀγαθήν τε καὶ ἐναρμόνιον, ἀγκαλὰ καὶ ἀκόμη δὲν ἀνέβημεν εἰς θεωρίαν· Ὠδὴ δὲ σημαίνει, ὅταν χωρὶς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν θεωροῦμεν τὰ τῆς ἀληθείας Μυςήρια καὶ νοήματα· μὲ τὸ νὰ εἴμεθα δηλαδὴ γεγυμνασμένοι πρότερον εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετήν.

Ὠδὴ δὲ Ψαλμοῦ, ὅταν προηγουμένης ἀγαθῆς πράξεως, εἰς θεωρίαν καταντήσωμεν κατὰ τὸ εἰρημένον „ ἐπεθύμησας σοφίαν, διατήρησον ἐντολάς· καὶ Κύριος χορηγήσει σοι αὐτήν. (Σειρ. α΄. 26.) Ψαλμὸς δὲ Ὠδῆς σημαίνει, ὅταν, ἀφ᾽ οὗ ἡ θεωρία σαφηνίσῃ μερικὰ ἀπὸ τὰ κεκρυμμένα νοήματα τῆς Ἠθικῆς, τότε ἡμεῖς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν θεωρηθέντων καὶ σαφηνισθέντων ἐρχώμεθα. Καὶ ἴσως τοῦτο εἶναι τὸ αἴτιον, διὰ τὸ ὁποῖον, πρῶτον μὲν εἶναι οἱ Ψαλμοὶ κατὰ τὴν τάξιν, δεύτερον δὲ, αἱ Ὠδαί· διὰ τὶ πρέπει πρῶτον νὰ περιπατοῦμεν διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, καὶ ἔτζι νὰ ἐρχώμεθα ὕςερον εἰς τὴν θεωρίαν. ὅθεν καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς Βίβλου τῶν Ψαλμῶν πολλαὶ εἶναι αἱ Ὠδαί. καὶ ὅπου δὲ εἶναι οἱ ἀναβαθμοὶ, ἐκεῖ δὲν ἀναφέρεται Ψαλμὸς, οὔτε Ψαλμὸς Ὠδῆς. ἐπειδὴ ὅταν οἱ ἅγιοι ἀναβῶσιν εἰς τὸν Θεὸν, τότε ἀργεῖ ἡ πρᾶξις, καὶ μόνη ἡ θεωρία ἐνεργεῖ. (1)

ΚΕΦ. Ι.

Πόσοι εἶναι οἱ Ψαλμοί· καὶ διὰ τί. Ποῖοι ἐσύναξαν αὐτούς. Καὶ πόσοι ἦτον οἱ ψάλλοντες αὐτοὺς πρωτοψάλται καὶ χοροί.

Ἑκατὸν πεντήκοντα εἶναι οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ. Πεντήκοντα μὲν, διὰ τί ὁ τῆς Πεντηκοςῆς ἀριθμὸς ἐτιμᾶτο κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἐσυμπληροῦτο δι᾽ ἑβδομάδων ἑπτά. ἑνὸς λείποντος ἀριθμοῦ·

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ ἐπειδὴ Ψαλτήριον τροπικῶς ϗ ὄργανον ἡρμοσμένον μουσικῶς εἰς ὕμνους τοῦ Θεοῦ ἡ τοῦ σώματος ἡμῶν ἐςὶ κατασκευή· νοηθεῖεν ἂν ϗ Ψαλμοὶ αἱ διὰ τοῦ σώματος πράξεις, αἱ εἰς δόξαν Θεοῦ ἀποδιδόμεναι, ὅταν ὑπὸ τοῦ λόγου ἡρμοσμένοι μηθὲν ἐκμελὲς ἀποτελῶμεν ἐν τοῖς κινήμασιν· Ὠδὴ δὲ, ὅσα θεωρίας ἔχεται ψιλῆς ϗ Θεολογίας· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, Ψαλμὸν μὲν νοεῖ τὸν ἡμέτερον βίον, μὴ τοῖς γηΐνοις φθόγγοις: τουτέςι νοήμασι περιηχούμενον· ἀλλὰ καθαρὸν ϗ ἐξάκουςον ἐκ τῶν ἄνωθεν ϗ οὐρανίων τὸν φθόγγον ἀπεργαζόμενον· Ὠδὴν δὲ, τὴν περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνην· φησὶ γὰρ „ ὅτι ὥσπερ ἐκ τῶν μουσικῶν ὀργάνων μόνος ὁ ἦχος τῆς μελῳδίας προσπίπτει ταῖς ἀκοαῖς, αὐτὰ δὲ τὰ μελῳδούμενα ῥήματα οὐ διαρθροῦνται τοῖς φθόγγοις· ἐν δὲ τῇ Ὠδῇ τὸ συναμφότερον γίνεται, ϗ ὁ τοῦ μέλους ῥυθμὸς, ϗ τῶν ῥημάτων ἡ δύναμις συνδιεξαγομένη μετὰ τοῦ μέλους, ἣν ἀγνοεῖσθαι πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν διὰ μόνων τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἡ μελῳδία γίνηται· οὕτως ϗ ἐπὶ τῶν τὴν ἀρετὴν μετιόντων συμβαίνει· οἱ μὲν γὰρ τῇ θεωρητικῇ ϗ ἐποπτικῇ τῶν ὄντων φιλοσοφίᾳ τὸν νοῦν προσανέχοντες τῇ ἀπεικαζομένῃ πρὸς τὸν Ψαλμὸν, ἄδηλον τοῖς πολλοῖς τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσιν, ἐν τῷ ἰδίῳ συνειδότι τὴν ἀρετὴν κατακλείοντες· οἷς δὲ ϗ τὸ ἦθος τοῦ βίου συγκατορθοῦται, οὗτοι τῇ περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνῃ καθάπερ τινὶ λόγῳ ϗ Ὠδῇ ἐμμελεῖ, τὴν τῆς ζωῆς ἑαυτῶν εὐρυθμίαν διασημαίνουσι· σημαίνεται οὖν διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τὸ κατὰ διάνοιαν ἀγαθόν· διὰ δὲ τῆς Ὠδῆς τὸ ἦθος, ϗ ἡ περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνη ἑρμηνεύεται· ἀλλὰ ϗ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ τετάρτου Ψαλμοῦ ἑρμηνεύων ὁ αὐτὸς Νύσσης λέγει „ Ψαλμὸς μέν ἐςιν ἡ διὰ τοῦ ὀργάνου μελῳδία, μὴ διαρθροῦσα τοὺς φθόγγους· Ὠδὴ δέ ἐςιν ἡ διὰ τοῦ ςόματος ἐμμελὴς ἐκφώνησις, δηλοῦσα τὰ μελῳδούμενα· ἔοικεν οὖν, ὁ μὲν Ψαλμὸς τῇ θεωρητικῇ φιλοσοφίᾳ, ἄδηλον οὖν ἐν τῇ διανοίᾳ ἐχούσῃ τὸ ἀγαθόν· ἡ δὲ Ὠδὴ, τῇ περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνῃ· βούλεταί σε οὖν ὁ λόγος ϗ τὴν ἠθικὴν ϗ τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν κατορθοῦν· ἵνα δι᾽ ἀμφοτέρων Ψαλμὸς Ὠδῆς ὁ βίος σου ᾖ. Σημειοῦμεν δὲ ἐδῶ, ὅτι ὁ αὐτὸς Εὐθύμιος ὁ τῆς βίβλου ταύτης συγγραφεὺς ἑρμηνεύων τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ξ΄. Ψαλμοῦ τὴν λέγουσαν ἐν ὕμνοις, λέγει, ὅτι εἰς ὅποιον Ψαλμὸν ἐπιγράφεται τὸ, ἐν ὕμνοις μόνον, ἐκεῖνος ὁ Ψαλμὸς ᾔδετο μὲ μόνον τὸ ςόμα, χωρὶς Ψαλτήριον μουσικόν· εἰς ὅποιον δὲ Ψαλμὸν ἐπιγράφεται „ ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς, (ὁποῖος εἶναι ὁ οε΄. ϗ ἄλλοι.) ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος, ἐψάλλετο ϗ μὲ ὄργανον μουσικόν.

μου· ἑπτάκις γὰρ τὰ ἑπτὰ πολλαπλασιαζόμενα, γεννῶσι τὸν τεσσαρακοσὸν ἔννατον· τρεῖς δὲ Πεντηκοςὰς περιέχουσιν οἱ Ψαλμοί, εἰς τύπον τοῦ Μυςηρίου τῆς ἁγίας Τριάδος· μία δὲ μονὰς προςίθεται εἰς τὸν κάθε τεσσαρακοσὸν ἔννατον ἀριθμὸν ἐκ τῶν τριῶν, τὸν ἐκ τοῦ ἑπτάκις ἑπτὰ γεννώμενον, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν πεντήκοντα· προςίθεται δὲ αὐτη, εἰς τύπον τοῦ μοναδικοῦ τῆς ἐν τρισὶ προσώποις Θεότητος.

Ἐσύναξε δὲ τοὺς Ψαλμοὺς τούτους τοῦ Δαβὶδ εἰς ἓν Βιβλίον ὁ Ἔσδρας, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐπάνοδον καὶ ἐλευθερίαν· (1) ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐσύναξεν αὐτοὺς ὁ Βασιλεὺς Ἐζεκίας. (2)

Τέσσαρες δὲ ἦτον οἱ πρωτοψάλται οἱ ψάλλοντες τοὺς Ψαλμοὺς, ὁμοίως καὶ τέσσαρες χοροὶ, δηλοῦντες τὰ τέσσαρα κλίματα τοῦ Κόσμου, εἰς τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ δράμουν καὶ νὰ ψάλλωνται οἱ Ψαλμοί· κάθε δὲ χορὸς ἐσυνίςατο ἀπὸ ἑβδομήκοντα δύω ψάλτας, καθὼς εἶπον τινὲς, ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ τοῦτο ἐρανισάμενοι, κατὰ ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα τῶν ἑβδομήκοντα δύω γλωσσῶν, αἵτινες ἐσυγχύσθησαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐδιαιρέθησαν εἰς τὴν Πυργοποιΐαν· ἐπειδὴ καὶ κάθε γλῶσσα τοῦ Κόσμου, ἔμελλε νὰ ψάλλῃ τοὺς τοιούτους Ψαλμούς· (3) καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ψάλται ἔψαλλον μὲ σάλπιγγας, καὶ σύριγγας, καὶ τύμπανα, καὶ ὄργανα, καὶ κύμβαλα, ἢ μὲ λύρας καὶ κιθάρας· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς του τὸ Βασιλικὸν ὄργανον: ἤτοι τὸ Ψαλτήριον, καὶ μὲ αὐτὸ ἔψαλλε· (4) αἱ μὲν γὰρ

---

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Νικήτας, οἱ Ἑβδομήκοντα δύω τοὺς Ψαλμοὺς μεθερμηνεύσαντες, τὸν πρῶτον ϗ τὸν δεύτερον ἀνεπιγράφους ἐξέθεντο, τῷ Ἔσδρα πάντως ἀκολουθήσαντες. Ἔσδρας γὰρ Ἰουδαῖος φιλομαθὴς ϗ σπουδαῖος ἀνὴρ πρὸ ἑκατὸν ϗ πεντήκοντα ἐνιαυτῶν τῆς τῶν ἑβδομηκονταδύω ἐκδόσεως, πολλά τε ἄλλα τῶν προφητικῶν βιβλία διαῤῥυέντα, τὸ μὲν, διὰ τὴν ῥαθυμίαν τῶν Ἰουδαίων, τὸ δὲ, ϗ διὰ τὰς συχνὰς αἰχμαλωσίας, πάλιν συνήγαγε· ϗ μέντοι ϗ Ψαλμοὺς τρισχιλίους, οἷς ϗ ἐπιγράμματα τέθεικεν, ἃ νῦν ἔχουσι· (ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς ἀνεκδότου Σειρᾶς) Προσθέττομεν δὲ ἐδῶ, ὅτι ἐν τῇ παρούσῃ Βίβλῳ εἶναι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα Ψαλμοὶ διῃρημένοι κατὰ τὴν μεταγλώττισιν τῶν ἑβδομήκοντα· κατὰ δὲ τὸ νῦν σωζόμενον Ἑβραϊκὸν, ἄλλως διαιροῦνται οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα Ψαλμοί· ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γὰρ, ὁ εἰς ἔννατος Ψαλμὸς: ἤτοι τὸ „Ἐξομολογήσομαί σοι Κύ„ριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, διαιρεῖται εἰς δύω ἀπὸ τοῦ „Ἵνα τί Κύριε ἀφέςηκας μακρόθεν; Καὶ ἔτζι ὁ ἔννατος, ἀριθμεῖται δέκατος, ϗ ὁ δέκατος, ἑνδέκατος· ϗ καθεξῆς· ὁμοίως ϗ ὁ ἑκατοςὸς δέκατος τέταρτος: ἤτοι τὸ, „Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ, διαιρεῖται εἰς δύω, ἀπὸ τοῦ „Μὴ ἡμῖν Κύριε, μὴ ἡμῖν· ὁ δὲ ἑκατοςὸς δέκατος ἕκτος: ἤτοι τὸ „Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος, ἑνοῦται μὲ τὸν ἑκατοςὸν δέκατον ἕβδομον ἤτοι μὲ τὸ „Ἐπίςευσα διὸ ἐλάλησα· ὁμοίως ϗ ὁ ἑκατοςὸς τεσσαρακοςὸς ἕκτος Ψαλμὸς: ἤτοι τὸ „Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ὅτι ἀγαθὸς Ψαλμὸς, ἑνοῦται μὲ τὸν ἑκατοςὸν τεσσαρακοςὸν ἕβδομον: ἤτοι μὲ τὸ „Ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον· ϗ οὕτως ἀναπληροῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα Ψαλμῶν· ὁ δὲ Ἰωάννης Λύτινος ἄλλως αὐτοὺς διαιρεῖ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ μεταγλωττισθέντι ἐκ τῆς Ἑβραΐδος νεοτυπώτῳ Ψαλτηρίῳ.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ ἀνωτέρω Νικήτας „Ἐζεκίας ὁ θεοσεβὴς Βασιλεὺς τοὺς ἑκατὸν μόνους ϗ πεντήκοντα Ψαλμοὺς ἐκλεξάμενος, τοὺς ἄλλους ἠθέτησε· τὸ δ' αὐτὸ ϗ περὶ τὰ τοῦ Σολομῶντος συγγράμματα πεποίηκε, τρία μόνα ἐγκρίνας τὰς Παροιμίας, τὸν Ἐκκλησιαςὴν, ϗ τὸ Ἆσμα τῶν ᾀσμάτων· τὰ δ' ἄλλα πάντα ἀποδοκιμάσας, ὅσα περιττὸς τὴν σοφίαν γενόμενος ὁ Σαλομὼν, περὶ οὐρανοῦ ϗ ςοιχείων ϗ λίθων ϗ φυτῶν, ϗ τῆς ἑκάςου δυνάμεως συνεγράψατο· τοῦτο δὲ κατὰ γνώμην εὐσεβῆ ὁ Ἐζεκίας ἐποίησε, βουλόμενος πάντας ἀνθρώπους εἰς Θεὸν μόνον καταφεύγειν, ϗ παρ' αὐτοῦ ζητεῖν παντὸς πάθους ϗ νοσήματος θεραπείαν· ἀλλὰ μὴ ξύλοις ϗ λίθοις ἑαυτοὺς ἀνατιθέναι, κἀντεῦθεν καταφρονεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ τιμῆς.

(3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ὅτι τρισχίλιοι Ψαλτῳδοὶ ἀπὸ τοῦ Λευϊτικοῦ ϗ Ἱερατικοῦ γένους εἰς τρεῖς διῃρημένοι χοροὺς, τοὺς τοῦ Δαβὶδ Ψαλμοὺς ἔψαλλον· ἐξῆρχε δὲ, τοῦ μὲν πρώτου χοροῦ Ἰδιθοὺμ ὁ χοροδιδάσκαλος· τοῦ δευτέρου χοροῦ, ὁ Αἰθάμ· ϗ τοῦ τρίτου, ὁ Ἀσάφ· κεκμηκότας δὲ τούτους, οἱ υἱοὶ Κορὲ διεδέχοντο· ὅθεν ϗ πολλοὺς ὁ Δαβὶδ Ψαλμοὺς, ἐπὶ τῷ τούτων ὀνόματι ἔψαλλε· καί τινες ἐντεῦθεν κακῶς ὑπέλαβον, ὅτι αὐτῶν εἰσιν οἱ Ψαλμοὶ, διὰ τὸ ϗ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἔν τισιν ἐπιγραφαῖς τῶν Ψαλμῶν εὑρίσκεσθαι. Ἐν τῷ πρώτῳ ὅμως τῶν Παραλειπομένων γράφεται ταῦτα „Καὶ ἐγένετο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν (τῶν ψαλτῶν) μετὰ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν δεδιδαγμένοι ᾄδειν Κυρίῳ πᾶς Συνιῶν, διακόσιοι ὀγδοήκοντα ϗ ὀκτώ. (α'. Παρ. κε'. 7.)

(4) Ὁ δὲ ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς τῶν Ψαλμῶν, λέγει „ὅτι μέσος τῶν ἄλλων ψαλτῶν ϗ ἀρχῳδῶν ἔψαλλε μετὰ τοῦ

γὰρ σάλπιγγες καὶ αἱ σύριγγες εἶναι ἐμπνευστά : ἤγουν ἠχοῦσι μὲ τὸν ἐμπνεόμενον εἰς αὐτὰς ἀέρα. λύρα δὲ καὶ κιθάρα καὶ Ψαλτήριον, εἶναι ἐντατά : ἤγουν τεντωμένα μὲ χόρδας· κύμβαλα δὲ καὶ τύμπανα, εἶναι κρουστά : ἤγουν κτυπῶνται μὲ ξύλα, ἢ ἄλλα τινὰ πλῆκτρα.

ΚΕΦ. ΙΑ'.

Ποία εἶναι ἡ τάξις τῶν Ψαλμῶν.

Ἡ δὲ τάξις τῶν Ψαλμῶν, δὲν εἶναι καθὼς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐποιήθησαν ἀπὸ τὸν Δαβίδ, οὔτε πάλιν ἐτάχθησαν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν· ἀλλὰ μᾶλλον ἡ τάξις αὐτῶν εἶναι οἰκονομικὴ, χωρὶς νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν τάξιν καὶ ἀκολουθίαν τῶν χρόνων, καθ' οὓς συνεγράφησαν· καθὼς γὰρ ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἄλλας πρακτικὰς τέχνας, ἢ λογικὰς, καὶ ἄλλη μὲν εἶναι ἡ τάξις, ὁποῦ ἔχουσιν ἀναμεταξύ των τὰ ὄργανα τοῦ τεχνίτου, καὶ ἄλλη ἡ εὕρεσις τῶν κανόνων αὐτῆς. ἄλλη δὲ εἶναι ἡ μεταχείρισις, μὲ τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται τὰ ὄργανα αὐτὰ ὁ τεχνίτης : ἔξω δηλαδὴ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν καιρῶν, κατὰ τοὺς ὁποίους αὐτὰ ἐφευρέθησαν, καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν τάξιν, ὁποῦ αὐτὰ ἔχουσιν ἀναμεταξύ των. ἔτζι θετέον, ὁ ἕνας μὲν Ἰατρὸς, πρῶτον κόπτει τὴν πληγήν· ὁ ἄλλος δὲ, πρῶτον δίδει τὸ ἰατρικόν· ἄλλος δὲ, πρῶτον χρίει μὲ ἔμπλαστρον· καὶ ὁ ἕνας μὲν Ῥήτωρ φοβίζει πρότερον τοὺς ἀκροατάς· ὁ ἄλλος δὲ Ῥήτωρ παρακαλεῖ αὐτοὺς εἰς ἀρετήν· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὁ τεχνίτης δὲν φροντίζει διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν τάξιν τῶν ὀργάνων τῆς τέχνης του· ἀλλὰ πρῶτον μεταχειρίζεται ἐκεῖνο, ὁποῦ τοῦ φανῇ ἁρμόδιον κατὰ τὴν χρείαν, ἢ κατὰ τὴν δύναμίν του· (τὸ ὁποῖον τοῦτο τάξιν ἄτακτον λέγομεν, γινομένην πρὸς τὸ οἰκεῖον συμφέρον.) τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἐδικός μας τεχνίτης : ἤγουν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· δὲν ἐπρονόησε διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν τάξιν τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐγένοντο οἱ Ψαλμοί· ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐφρόντισε τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων· καὶ πῶς νὰ γλυφθῇ διὰ μέσου τῆς ἀναγνώσεως τῶν Ψαλμῶν, τὸ ἄγαλμα τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς, καὶ νὰ καλλωπισθῇ ἀκριβῶς, καὶ νὰ μορφωθῇ κατὰ Θεόν.

Διὰ τοῦτο, πρῶτον μὲν εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν χωρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν καὶ ἁμαρτίαν· εἰς δὲ τὸν δεύτερον Ψαλμὸν δείχνει, τίνος εἴμεθα κληρονομία, καὶ μὲ ποῖον πρέπει νὰ προσκολληθῶμεν : ἤτοι μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ μὲ τὸν Θεόν· εἰς δὲ τὸν τρίτον Ψαλμὸν προλέγει τοῦ Διαβόλου τὴν ἐπιβουλὴν καὶ τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον κινεῖ ἐναντίον ἐκείνων, ὁποῦ ἐπροσκολλήθησαν μὲ τὸν Θεόν· καὶ καθεξῆς εἰς τοὺς ἀκολούθους Ψαλμοὺς διδάσκει τὰς ἰατρείας τῶν παθῶν μας, τόσον τῶν ψυχικῶν, ὅσον καὶ τῶν σωματικῶν, καὶ ὅλων τῶν συμφορῶν καὶ πειρασμῶν.

Ἄδεται δὲ καὶ τοιοῦτος λόγος, ὅτι ἐπειδὴ παλαιὰ ἐκαταφρόνησαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Θεόν, καὶ ἀλησμόνησαν τὰς πατρῴας συνηθείας, καὶ μάλιστα ἀμέλησαν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν· διὰ τοῦτο διεσκορπίσθησαν καὶ διεφθάρησαν τὰ Βιβλία τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς. (1) ὕστερον δὲ ὁ Ἔσδρας ὁ ἐπι-

τοῦ Ψαλτηρίου ὁ Δαβίδ· ἕκαστος δὲ Πνεύματι ἁγίῳ κινούμενος, ὕμνει τὸν Θεόν· οἱ δὲ λοιποὶ ἡσυχίαν ἦγον· ὑπεφώνουν δὲ τῷ ψάλλοντι τὸ, ἀλληλούϊα· ἡνίκα δὲ ἐπ' ἄλλον ἐπεπήδα τὸ Πνεῦμα, οἱ λοιποὶ ἠρέμουν· τούτῳ τῷ λόγῳ ϗ ὁ Παῦλος καθιστὰς τὴν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις εὐταξίαν· „ ἐὰν ἄλλῳ, φησιν, ἀποκαλυφθῇ, ὁ πρῶτος σιγάτω. (ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ.)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων „ Πολλὰ τῶν Προφητικῶν ἠφάνισται βιβλίων, ϗ ταῦτα ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Παραλειπομένων ἴδοι τις ἄν· ῥάθυμοι γὰρ ὄντες οἱ Ἰουδαῖοι, ϗ εἰς ἀσέβειαν συνεχῶς ἐμπίπτοντες, τὰ μὲν, ἠφίεσαν ἀπόλλυσθαι, τὰ δὲ, αὐτοὶ κατέκαιον ϗ κατέκοπτον· ϗ τὸ μὲν, Ἱερεμίας διηγεῖται· τὸ δὲ, ὁ τὴν τετάρτην συντιθεὶς τῶν Βασιλειῶν λέγων, μετὰ πολὺν χρόνον μόλις τὸ Δευτερονόμιον εὑρῆσθαι κατορωρυγμένον που ϗ ἠφανισμένον· εἰ δὲ οὐκ ὄντος βαρβάρου, προὔδωκαν „ πολλῷ μᾶλλον τῶν βαρβάρων ἐπελθόντων ; (ὁμιλ. θ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον.) ὅτι δὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Χρυσορρήμονος εἶναι ἀληθῆ, συμμαρτυρεῖ ϗ ἡ Θεία Γραφή· ὀκτὼ

πιμεληθεὶς διὰ νὰ συνάξῃ πάλιν τὰ Βιβλία τῆς Γραφῆς, ἢ ὁ Ἐζεκίας, ὡς ἄλλοι θέλουσιν, δὲν εὕρηκε τοὺς Ψαλμοὺς τούτους τοῦ Δαβὶδ ὅλους ὁμοῦ συναγμένους· ἀλλὰ εὕρισκεν αὐτοὺς πότε ἕνα, καὶ πότε ἄλλον· ὅθεν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθ' ὃν εὕρισκε τὸν καθ' ἕνα Ψαλμὸν, ἔτζι ἔβαλλε καὶ τὴν τάξιν αὐτοῦ· ταυτὸν εἰπεῖν, ἔβαλλε τὴν τάξιν αὐτῶν, ὄχι καθὼς ἐποιήθησαν, ἀλλὰ καθὼς εὑρέθησαν.

Δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι ὕςερον ἐτάχθησαν οἱ Ψαλμοὶ, καὶ ὄχι κατὰ τοὺς χρόνους, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐποιήθησαν· γίνεται δὲ διὰ τοῦ παραδείγματος τούτου φανερώτερον τὸ λεγόμενον. Πρώτη ἑορτὴ εἶναι ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγου Σύλληψις: ἤτοι ὁ Εὐαγγελισμός· δευτέρα εἶναι ἡ Χριςοῦ Γέννησις· τρίτη, ἡ Κλῆσις τούτου καὶ ἡ Περιτομή· τετάρτη, ἡ εἰς τὸν ναὸν Προσαγωγὴ καὶ Ὑπαπαντή· εἶτα ἡ μετὰ τριά-

κτὼ γὰρ Προφητῶν βιβλία ἠφανίσθησαν, τὰ ὁποῖα τώρα δὲν εὑρίσκονται· Α'. τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Νάθαν. Β'. τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Γάδ, περὶ τῶν ὁποίων γέγραπται ταῦτα· „οἱ δὲ λοιποὶ λόγοι τοῦ Βασιλέως Δαβὶδ οἱ πρῶτοι ϗ οἱ ὕςεροι γεγραμμένοι εἰσὶν ἐν λόγοις Σαμουὴλ τοῦ βλέποντος (οἱ λόγοι δὲ τοῦ Σαμουὴλ εἶναι ἡ πρώτη ϗ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν· ὅθεν ϗ Σαμουὴλ αὐταὶ ὀνομάζονται·) ϗ ἐπὶ λόγων Νάθαν τοῦ Προφήτου, ϗ ἐπὶ λόγων Γὰδ τοῦ βλέποντος· (α'. Παραλ. κθ'. 29.) Γ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἀχία τοῦ Σηλωνίτου, περὶ τοῦ ὁποίου γέγραπται „Καὶ οἱ κατάλοιποι λόγοι Σαλομῶν . . . Ἰδοὺ οὗτοι γεγραμμένοι ἐπὶ τῶν λόγων Νάθαν τοῦ Προφήτου, ϗ ἐπὶ τῶν λόγων Ἀχία τοῦ Σηλωνίτου· (β'. Παραλειπ. θ'. 29.) Δ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Ἀδδὼ, περὶ οὗ γέγραπται „Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ἀβιὰ, ϗ αἱ πράξεις αὐτοῦ, ϗ οἱ λόγοι αὐτοῦ γεγραμμένοι ἐπὶ βιβλίῳ τοῦ Προφήτου Ἀδδώ· (β'. Παραλ. ιγ'. 22.) Ε'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Σαμαία, περὶ οὗ γέγραπται „Καὶ λόγοι Ῥοβοὰμ οἱ πρῶτοι ϗ ἔσχατοι, γεγραμμένοι ἐν τοῖς λόγοις Σαμαία τοῦ Προφήτου, ϗ Ἀδδὼ ὁρῶντος· (β'. Παρ. ιβ'. 15.) ς'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἰεσσίου τοῦ Προφήτου, περὶ οὗ γέγραπται „Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ὀζίου οἱ πρῶτοι ϗ ἔσχατοι, γεγραμμένοι ὑπὸ Ἰεσσίου τοῦ Προφήτου· (β'. Παρ. κς'. 22.) Ζ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἰωὴλ τοῦ Προφήτου, περὶ οὗ γέγραπται „Καὶ οἱ κατάλοιποι λόγοι Σαλομῶν οἱ πρῶτοι ϗ οἱ ἔσχατοι· Ἰδοὺ οὗτοι γεγραμμένοι ἐπὶ τῶν λόγων Νάθαν τοῦ Προφήτου· ϗ ἐπὶ τῶν λόγων Ἀχία τοῦ Σηλωνίτου· ϗ ἐν ταῖς ὁράσεσιν Ἰωὴλ τοῦ ὁρῶντος περὶ Ἱεροβοὰμ, υἱοῦ Ναβάτ. (β'. Παρ. θ'. 29.) Ἄλλος δὲ εἶναι οὗτος ὁ Προφήτης Ἰωὴλ, ἀπὸ τὸν Προφήτην Ἰωὴλ τὸν τοῦ Βαθουὴλ, τοῦ ὁποίου σώζεται τὸ βιβλίον· καθότι ἐν αὐτῷ οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ τοῦ Σολομῶντος· ἔςι δὲ ὁ Ἰωὴλ οὗτος, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὁ τὸ ἐν Βαιθὴλ θυσιαςήριον ῥαγῆναι κελεύσας, ὃν ὁ Λέων συνέτριψεν, ὡς παραβεβηκότα τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολὴν, ϗ φαγόντα ἄρτον· (ὡς γέγραπται εἰς τὸ ιγ'. κεφάλ. τῆς γ'. τῶν Βασιλειῶν·) Η'. δὲ ϗ τελευταῖον, ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἰηοῦ τοῦ Προφήτου, καθὼς γέγραπται „Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ἰωσαφὰτ οἱ πρῶτοι ϗ οἱ ἔσχατοι. Ἰδοὺ γεγραμμένοι ἐν λόγοις Ἰηοῦ τοῦ Ἀνανὴ, ὃς κατέγραψε βιβλίον Βασιλέων Ἰσραὴλ (β'. Παραλ. κ'. 34.) Ἐνταῦθα δὲ γενομένῳ ἐπέρχεταί μοι θρηνεῖν, διὰ τὴν ἐξ ἁμαρτιῶν ἡμῶν γενομένην ἀπώλειαν ϗ ἀφανισμὸν τῶν τοσούτων Προφητικῶν βιβλίων· τίς γὰρ οἶδεν οἷα θεόπνευςα λόγια, οἵας θαυμαςὰς προφητείας, ϗ οἵας ἀξιομνημονεύτους ἱςορίας περιεῖχον τὰ Προφητικὰ ταῦτα βιβλία, ὧν τὴν ὠφέλειαν φεῦ! ὑςερήθημεν; Ὅτι δὲ ϗ οἱ Ἰουδαῖοι μόνοι κατέκοπτον ϗ κατέκαιον τὰ Προφητικὰ βιβλία, γράφει ὁ Ἱερεμίας. „Καὶ ἀπέςειλεν ὁ Βασιλεὺς (Ἰωακεὶμ) τὸν Ἰουδὶν λαβεῖν τὸ χαρτίον· (ἤτοι τὸ χαρτίον τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ ὁ Βαροὺχ ἔγραψεν ἀπὸ ςόματος Ἱερεμίου, πάντας τοὺς λόγους Κυρίου, οὓς ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν) ϗ ἔλαβεν αὐτὸ ἐξ οἴκου Ἐλισαμὰ, ϗ ἀνέγνω Ἰουδὶν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Βασιλέως, ϗ εἰς τὰ ὦτα πάντων τῶν ἀρχόντων τῶν ἑςηκότων περὶ τὸν Βασιλέα· ϗ ὁ Βασιλεὺς ἐκάθητο ἐν οἴκῳ χειμερινῷ, ϗ ἐσχάρα πυρὸς κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ· ϗ ἐγεννήθη ἀναγινώσκοντος Ἰουδὶν τρεῖς σελίδας ϗ τέσσαρας, ἀπέτεμεν αὐτὰς τῷ ξυρῷ τοῦ γραμματέως, ϗ ἔῤῥιπτεν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας, ἕως ἐξέλιπε πᾶς ὁ χάρτης εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας. (Ἱερ. λς'. 21.)

Ὅτι δὲ ϗ τὸ βιβλίον τοῦ Νόμου εὑρέθη, μαρτυρεῖ ἡ Γραφή· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, ταῦτα· „Καὶ εἶπε Χελκίας ὁ Ἱερεὺς ὁ μέγας πρὸς Σαπφὰν τὸν Γραμματέα· Βιβλίον τοῦ Νόμου εὗρον ἐν οἴκῳ Κυρίου· ϗ ἔδωκε Χελκίας τὸ Βιβλίον πρὸς Σαπφὰν ϗ ἀνέγνω αὐτό . . . . . ϗ εἶπε Σαπφὰν ὁ Γραμματεὺς πρὸς τὸν Βασιλέα (Ἰωσίαν) λέγων „Βιβλίον ἔδωκέ μοι Χελκίας ὁ Ἱερεύς· ϗ ἀνέγνω αὐτὸ Σαπφὰν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως· ϗ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ Βασιλεὺς τοὺς λόγους Βιβλίου τοῦ Νόμου, ϗ διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ (δ'. Βασ. κβ'. 8.) φαίνεται δὲ ὅτι τὸ Βιβλίον αὐτὸ, ἦτον ἰδιόχειρον τοῦ Προφήτου Μωϋσέως, ὡς μαρτυρεῖ τὰ Παραλειπόμενα· γέγραπται γὰρ „εὗρε Χελκίας ὁ Ἱερεὺς Βιβλίον Νόμου Κυρίου διὰ χειρὸς Μωϋσῆ. (β'. Παραλ. λδ'. 14.)

τριάκοντα χρόνους Βάπτισις· ἔπειτα ἡ Φανέρωσις αὐτοῦ καὶ Διδασκαλία· τὰ Θαύματα· τὰ Παθήματα· ὁ Θάνατος· ἡ Ταφή· καὶ τελευταῖον ἡ Ἀνάςασις. Εἰς ἡμᾶς ὅμως τώρα ἐναντίως ἔχουσι τὰ διαςήματα τῶν ἑορτῶν τούτων· πρῶτον γὰρ ἡμεῖς ἑορτάζομεν τὴν Σύλληψιν: ἤτοι τὸν Εὐαγγελισμόν· ἔπειτα εὐθὺς ἑορτάζομεν τὴν Ἀνάςασιν· βλέπεις ἀγαπητὲ ἀναγνῶςα, πόση μὲν εἶναι ἡ φυσικὴ ἀπόςασις τῶν δύω ἑορτῶν τούτων, πόση δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἶναι τῶν ἡμερῶν ἡ συνάφεια; Πάλιν πρῶτον ἑορτάζομεν τὴν Ἀνάληψιν· εἶτα τὴν Μεταμόρφωσιν· ἔπειτα τὴν Χριςοῦ Γέννησιν· καὶ τελευταῖον τὴν τοῦ Χριςοῦ Φανέρωσιν: ἤτοι τὰ Θεοφάνεια· βλέπεις ὦ ἀγαπητὲ, πόση εἶναι τῶν πραγμάτων ἡ ἐναντίωσις; καὶ ἡ μὲν τῶν Ἡμερῶν τῶν Μηνῶν ἐν τούτοις διεφυλάχθη τάξις, ἡδὲ τῶν πραγμάτων αὐτῶν διεκόπη μάλιςα, καὶ ἔγινε τάξις τις ἐν ἀταξίᾳ· τοιουτοτρόπως ἠκολούθησε καὶ εἰς τοὺς Ψαλμούς. (1)

ΚΕΦ. ΙΒ΄.

Διὰ τί ἔχουν ἀσάφειαν πολλοὶ Ψαλμοί.

Αἰτίαι καθολικαὶ τῆς ἀσαφείας τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς εἶναι, Α΄. τὸ συμβολικὸν τῶν τοῦ Χριςοῦ καὶ κατὰ Χριςὸν Μυςηρίων: ἤγουν διὰ τί συμβολικῶς καὶ μὲ κάποια αἰνίγματα καὶ τύπους σκοτεινοὺς προεικόνιζεν ἡ Παλαιὰ Γραφὴ τὰ τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου Μυςήρια. Β΄. αἰτία τῆς ἀσαφίας τῶν Γραφῶν εἶναι, τὰ πάμπολλα ἰδιώματα, ὁποῦ ἔχει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα, τὰ διαφορετικὰ ὄντα ἀπὸ τὰ ἰδιώματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Γ΄. αἰτία εἶναι, διὰ τί καὶ οἱ Προφῆται ξεχωριςὰ μετα-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ αὐτῷ ἑρμηνείᾳ τοῦ πεντηκοςοῦ πρώτου Ψαλμοῦ, λέγει περὶ τῆς τάξεως τῶν Ψαλμῶν, ὅτι εἶναι προθύςερος· οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ Βιβλίῳ, ἢ μέρει τοῦ Ψαλτηρίου εὑρισκόμενοι Ψαλμοὶ, ἔπρεπε νὰ γραφοῦν ὕςερον· οἱ δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ Βιβλίῳ γραφόμενοι, αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ γραφοῦν πρῶτον· χάρ. παρ. ὁ γ΄. Ψαλμὸς, ϗ ὁ ς΄. ϗ ὁ ζ΄. ϗ ιζ΄. ϗ ὁ λζ΄. ὡς τὴν αὐτὴν ἔχων ἔννοιαν μὲ τὸν ς΄. αὐτοὶ, λέγω, οἱ Ψαλμοὶ ἔπρεπε νὰ τεθοῦν ἐν τῷ β΄. Βιβλίῳ τῶν Ψαλμῶν· καθότι ἐγςάφησαν μετὰ τὸν πεντηκοςὸν Ψαλμὸν τὸν ἐν τῷ β΄. Βιβλίῳ τιθέμενον: ἤτοι ἐγράφησαν ὕςερον, ἀφ᾽ οὗ ὁ Δαβὶδ ἐμοίχευσε τὴν Βηρσαβεὲ, ϗ ἐφόνευσε τὸν Οὐρίαν· ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ὁ να΄. Ψαλμὸς ϗ νγ΄. ϗ νε΄. ϗ νς΄. ϗ νη΄. ϗ νθ΄. ϗ ξβ΄. αὐτοὶ, λέγω, ἔπρεπε νὰ τεθοῦν πρὸ τοῦ πεντηκοςοῦ Ψαλμοῦ ἐν τῷ α΄. Βιβλίῳ τῶν Ψαλμῶν, καθότι αὐτοὶ ἐγςάφησαν πρὸ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Δαβίδ.

Ἐρωτᾷ οὖν ὁ Χρυσοςόμων, διὰ ποίαν αἰτίαν ἔτζι ἐτάχθησαν οἱ Ψαλμοὶ ἀντιςρόφως; „ τί δήποτε οὐ κατὰ τὴν τῶν χρόνων ἀκολουθίαν οἱ πρῶτοι (Ψαλμοὶ) τοῖς χρόνοις πρῶτοι κατετάγησαν· ϗ οἱ δεύτεροι, δεύτεροι· ἀλλ᾽ οἱ μὲν πρῶτοι λελεγμένοι ἔτι ζῶντος Σαοὺλ ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει (τῶν Ψαλμῶν) ἐν δὲ τῷ πρώτῳ, οἱ τοῖς χρόνοις ὕςατοι; Καὶ ἀποκρίνεται ὁ αὐτός· „ ἡγοῦμαι δὴ ταύτην εἰληφέναι τὴν τάξιν, ὡς ἂν μὴ ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἐπὶ τὰ χείρω φέροιτο· διὸ τὰ σκυθρωπότερα πρῶτα τίθεται, ἵνα ἐν δευτέρῳ τὰ χρηςότερα φυλαχθῇ, καλυπτομένων ϗ ἐξαφανιζομένων τῶν χειρόνων διὰ τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ (μέρει ἢ Βιβλίῳ τῶν Ψαλμῶν) κρειττόνων· εἰκὸς δὲ τὸν Δαβὶδ τὸ πλημμεληθὲν αὐτῷ ὕςερον διὰ τῶν προτέρων αὐτοῦ κατορθωμάτων (ἅπερ μετὰ τὸν πεντηκοςὸν δηλοποιεῖ) ἐθέλει καλύπτειν· εἴποι δ᾽ ἄν τις, ὅτι καθ᾽ ὑπερβολὴν εὐλαβείας, πρώτας ἔταξε τὰς ἐξομολογήσεις αὐτοῦ (τὰς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δηλαδή·) ἐπειδὴ δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἀφ᾽ οὗ ὁ ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων ϗ τὰ ἐν αὐτῷ εὑρισκόμενα Ἱερὰ Βιβλία τῶν χρονικῶν κατεκάησαν ἀπὸ τὸν Ναβουζαρδὰν ϗ τὴν ἀρμάδα Βασιλέως Βαβυλῶνος, τότε μερικοί τινες θεοσεβεῖς συνεραNίσθησαν τοὺς Ψαλμοὺς ἔτζι ἀτάκτως, καθὼς ἐδυνήθησαν νὰ τοὺς εὕρουν ἀναμεταξὺ εἰς τοὺς φίλους των· οἱ ὁποῖοι εἶχον λάβουν τὰ ἀντίγραφα τούτων πρὸς ἰδίαν τους χρῆσιν· (ὅρα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλτηρίου τοῦ Λιτίνου)

Σημειοῦμεν ἐνταῦθα ϗ τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τὰ Βιβλία τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, πέντε Βιβλία λέγονται ςιχηρὰ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, ϗ Δαμασκηνὸν Ἰωάννην: ἤτοι ὁ Ἰώβ· οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι τοῦ Δαβὶδ, ϗ τὰ τρία Βιβλία τοῦ Σολομῶντος, αἱ Παροιμίαι, ὁ Ἐκκλησιαςὴς, ϗ τὸ Ἆσμα τῶν ᾀσμάτων. Λέγονται δὲ οὕτω, διὰ τί καθὼς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὴν Ποιητικὴν ϗ ἔμμετρον τέχνην τῶν ςίχων, ἔτζι ϗ ἡ Ἑβραϊκὴ εἶχε τέχνην· τινὰ ςιχουργικήν τῆς ὁποίας τὰ ποιήματα ἦτον νοςιμώτερα ϗ γλυκύτερα εἰς τὸ αὐτὶ, ἀπὸ τὰ ἄλλα πεζὰ Ἑβραϊκά.

ταχειρίζονται κάποια ἰδιώματα, ἂν καὶ ὄχι εἰς ὅλα τὰ μέρη, ἀλλὰ εἰς τὰ περισσότερα· συνεσκιασμένα γὰρ καὶ σκοτεινὰ λαλοῦσι τὰς προφητείας των διὰ τὴν ἀπείθειαν τῶν ἀκροατῶν Ἰουδαίων, καὶ σκληρότητα· καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν προφητευόμενα μόλις εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκ τῶν ἀξίων ἀμυδρῶς εἰσι φανερούμενα, καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους καὶ τῆς ἐκβάσεως μόνης κρινόμενα. (1) Δ'. δὲ καὶ τελευταῖον αἴτιον τῆς ἀσαφείας τῶν Γραφῶν ἐςάθη, ἡ ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταγλώττισις καὶ μεταβολή· διότι καθε γλῶσσα μεταβαλλομένη εἰς ἄλλην ξένην γλῶσσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖςον ἔχει τὸ ἀσαφὲς καὶ δυσνόητον.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Πόσαι ἐκδόσεις, ἢ μεθερμηνεύσεις εἶναι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.

Ἡ Παλαιὰ Γραφὴ μεθερμηνεύθη ἀπὸ την Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπὶ Πτολεμαίου Βασιλέως Αἰγύπτου, τοῦ καλουμένου Φιλαδέλφου· ἑπτὰ δὲ μεθερμηνεύσεις αὐτῆς ἐγένοντο.

Α'. Ἡ τῶν Ἑβδομήκοντα· οἵτινες Ἑβραῖοι ὄντες ἐδιαλέχθησαν κατὰ ἀριθμὸν τῶν ὑπὸ Μωσέως διαλεχθέντων ἑβδομήκοντα Πρεσβυτέρων, διὰ προτροπῆς καὶ παρακινήσεως τοῦ ῥηθέντος Βασιλέως Πτολεμαίου, καὶ σύμφωνον κατὰ πάντα ἐποίησαν τὴν αὐτῆς ἑρμηνείαν. (2)

Β'. Ἡ τοῦ Σινωπέως Ἀκύλα· ὁ ὁποῖος Ἕλλην ὢν ἐκ τῆς κατὰ τὴν μαύρην θάλασσαν Σινώπης καταγόμενος, ἐβαπτίσθη ἐν Ἱεροσολύμοις· εἶτα συγχυσθεὶς μὲ κάποιους Χριςιανοὺς, ἠθέτησε τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· καὶ πηγαίνωντας εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἑρμηνείαν ἐποίησε τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐπὶ Ἀνδριανοῦ Βασιλέως τοῦ λεπρωθέντος, ὕςερον ἀπὸ τετρακοσίους τριάκοντα χρόνους τῆς τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνείας. (3)

Γ'. Ἑρμηνεία εἶναι ἡ τοῦ Συμμάχου· ὁ ὁποῖος Σαμαρείτης ὢν, καὶ μὴ ἀπολαμβάνων τιμὴν, ὅσην ἤθελεν, ἐπῆγεν εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ δεύτερον περιτέμνεται ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ εἰς ἀντιπάθειαν καὶ πεῖσμα τῶν Σαμαρειτῶν, ἡρμήνευσε τὴν θείαν Γραφὴν ἐπὶ Σεβήρου Βασιλέως· ὁ ὁποῖος διὰ νὰ κάμῃ χάριν εἰς τοὺς Ἑβραίους, ὅσα ῥητὰ τῆς Γραφῆς ἀνέφερον περὶ τοῦ Χριςοῦ, τὰ παρεξήγησεν, ὕςερον ἀπὸ πενῆντα ἓξ χρόνους τῆς τοῦ Ἀκύλα ἐκδόσεως.

Δ'.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Νικήτας φέρων μάρτυρα τὸν Χρυσόςομον „Πολλὰ προλέγουσιν Ἰουδαίοις αἱ Προφητεῖαι κακὰ ϗ ὡς αὐτοὶ μὲν ἐκβληθήσονται, ἡμεῖς δὲ (οἱ Ἐθνικοὶ) εἰσδεχθησόμεθα· ἵν' οὖν μὴ σαφῶς ἀκούσαντες παρὰ τὴν ἀρχὴν διαχειρίσωνται τοὺς λέγοντας ταῦτα, ϗ τὰ Βιβλία ἀφανίσωσι, διὰ τοῦτο τῇ ἀσαφείᾳ τῆς ἑρμηνείας τὰς προῤῥήσεις ἀπέκρυψαν· ϗ λόγον δὲ ὁλόκληρον ἔχει ὁ Χρυσοῤῥήμων, διὰ τί εἰσιν ἀσαφεῖς αἱ Γραφαὶ ϗ Προφητεῖαι.

(2) Σημείωσαι, ὅτι Ἀζαρίας ὠνομάζετο ὁ τότε Ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, ὅςτις κατὰ τὸν Νικήταν (ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συλλεχθείσης σειρᾶς τοῦ Ψαλτῆρος) ἓξ δοκιμωτάτους Ἑβραίους ἐξ ἑκάςης τῶν δώδεκα φυλῶν ἐκλεξάμενος, ἀπέςειλε πρὸς Πτολεμαῖον: ἤτοι ἑβδομήκοντα δύω ἄνδρας· οἵτινες κατὰ δύω ἐν διαφόροις οἰκίσκοις διαιρεθέντες, καθὼς λέγει ὁ Φίλων Ἰουδαῖος· ἢ ϗ καθ' ἕνα, ὡς λέγει ὁ θεῖος Ἰουςῖνος, πᾶσαν τὴν Ἱερὰν Γραφὴν ϗ τοὺς Ψαλμοὺς τούτους ἡρμήνευσαν, ἐν Φάρῳ τῇ τῆς Ἀλεξανδρείας Νήσῳ· ϗ πάντες ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ὁμοφώνησαν, οὐδὲν ἀλλήλων παραλλάξαντες, οὔτε κατὰ τὴν ἔννοιαν, οὔτε κατὰ τὴν λέξιν· ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ὀνόματα ϗ ῥήματα, ὥσπερ ὑποβολέως ἑκάςῳ ἀοράτως ἐνηχοῦντος τοῖς δηλουμένοις ἐναρμοσάμενοι πράγμασιν, ὥςε θαυμάσαι τὸν Πτολεμαῖον· γέγονε δὲ ἡ τῶν ἑβδομήκοντα δύω ἔκδοσις πρὸ τριακοσίων ϗ ἓξ ἐνιαυτῶν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας· ἄλλοι δὲ ἀκριβέςερον λέγουσιν, ὅτι αὕτη γέγονε πρὸ διακοσίων τριάκοντα χρόνων τῆς τοῦ Κυρίου ἐλεύσεως· λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ς'. Ψαλμοῦ περὶ τῶν ἑβδομήκοντα· „ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμὸς παρ' Ἑβραίοις, ὡς μὴ παραδεχομένοις τὴν δηλωτικὴν τῆς Χριςοῦ ἐπιφανείας ἐπιγραφήν· πλὴν οὐ τούτου χάριν ἀθετεῖσθαι τὴν ἐπιγραφὴν προσῆκεν· ἔςι γὰρ τῶν ἑβδομήκοντα, οἳ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίας ἐδήλωσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς χορηγίαν τοῦ Πνεύματος.

(3) Ἄλλοι δὲ ἀκριβέςερον λέγουσιν, ὅτι ἡ ἔκδοσις τοῦ Ἀκύλα ἐγένετο ἑκατὸν τριάκοντα χρόνους μετὰ Χριςόν.

Δ'. Ἑρμηνεία εἶναι, ἡ τοῦ Ἐφεσίου Θεοδοτίωνος· ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς αἱρέσεως ὢν τοῦ Μαρκίωνος, καὶ ὀργισθεὶς ἐναντίον εἰς τοὺς συναιρεσιώτας του Μαρκιωνιςὰς, ἔκαμεν ἔκδοσιν τῆς Γραφῆς ἐδικήν του, ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Κομμόδου.

Ε'. Ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς εὑρέθη ἐν τῇ Ἱεριχῷ, κεχρυμμένη μέσα εἰς πίθον, ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Καράλου (1) ὁ δὲ Πατὴρ αὐτῆς εἶναι ἄδηλος.

ς'. Ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς μὴ ἔχουσα γνώριμον τὸν αὐτῆς Πατέρα, εὑρέθη ἐν Νικοπόλει τῇ κατὰ τὸ Ἄκτιον ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τῆς Μαμμαίας.

Ζ'. Δὲ ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς ἐγέννετο ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Λουκιανοῦ τοῦ μεγάλου Ἀσκητοῦ καὶ Μάρτυρος· ὁ ὁποῖος ἐπιςήσας εἰς τὰς προῤῥηθείσας ἐξ ἐκδόσεις, καὶ ἐγκύψας εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον φιλοπονώτερον καὶ ἀκριβωσάμενος, ἔκδοσιν ἐδικήν του ὁλόκληρον ἐποίησεν εἰς τοὺς Χριςιανοὺς, ἥτις δὲν εἶχε κανένα οὔτε ἐλλιπὲς, οὔτε περιττόν· εὑρέθη δὲ ἐν Νικομηδείᾳ ἰδιόγραφος ὑπ' ἐκείνου, μέσα εἰς ἕνα μικρὸν πύργον κεχρισμένον μὲ ἄσβεσον, ὕςερον ἀπὸ τὴν ἄθλησίν του, ἐπὶ Κωνςαντίνου τοῦ μεγάλου Βασιλέως· αὕτη δὲ ἡ ἔκδοσις εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν τῶν Ἑβδομήκοντα, ἀθετοῦσα καὶ παραγράφουσα ὅλα τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἑρμηνευτῶν παραφθαρέντα ῥητά. (2)

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Διὰ ποῖα αἴτια δὲν ἀναγινώσκονται μόνον οἱ Ψαλμοὶ, ἀλλὰ καὶ ψάλλονται μετὰ μέλους.

Α'. Αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐπενοήθη τὸ μέλος, εἶναι αὐτή· διὰ τί καθὼς τὰ πρόβατα καὶ ἡ αἶγες καὶ βόες καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, γλυκαίνονται εἰς τὰ ᾄσματα τῶν συραυλίων καὶ φλογέρων: ἔτζι καὶ οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι γλυκαίνονται εἰς τὰς μελῳδίας καὶ Ψάλματα· διότι καὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους πολὺ εὑρίσκεται τὸ θῆλυ: ἤγουν περισσότεραι εἶναι αἱ γυναῖκαις ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, αἵτινες καὶ περισσότερον ἡδύνονται εἰς τὰ μέλη· ὁμοίως καὶ οἱ ἄωροι κατὰ τὴν ἡλικίαν: ἤτα τὰ νήπια καὶ παιδία καὶ παῖδες καὶ μειράκια καὶ νεανίσκοι εἶναι περισσότεροι, ἀπὸ τοὺς καθεςῶτας καὶ τελείους ἄνδρας· καὶ οἱ ἄγριοι ἄνθρωποι περισσότεροι εἶναι ἀπὸ τοὺς ἡμέρους· καὶ οἱ ἀπαίδευτοι, ἀπὸ τοὺς πεπαιδευμένους· οἵτινες ὅλοι εἰς τὰς μελῳδίας γλυκαίνονται· τί λέγω; εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνδρα εὑρίσκεται μὲν καὶ τὸ λογιςικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, εὑρίσκεται δὲ καὶ τὸ ἄλογον καὶ θηριῶδες· ἤγουν τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμικόν· Αὐτὰ δὲ κρατεῖ καὶ νικᾷ, ἡ ἐκ τῆς

(1) Ὁ δὲ Νικήτας ϗ ἄλλοι, λέγουσιν, ἐπὶ Καρακάλλου τοῦ Ῥωμαίων Βασιλέως· ὅρα περὶ τούτων ϗ τὴν εἰς τὸν πε'. Ἀποςολικὸν πλατεῖαν ὑποσημείωσιν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας „ ἡμεῖς ϗ τὴν τοιαύτην ἔκδοσιν σεβαζόμενοι, τῇ τῶν Ἑβδομηκονταδύω προσκείμεθα μάλιςα· ἐπειδὴ δὲ εἰς διάφορα μέρη τῆς ἑρμηνείας τοῦ παρόντος Ψαλτηρίου ἀναφέρεται τὸ ἑξαπλοῦν τοῦ Ὠριγένους, διὰ τοῦτο, χάριν τῶν φιλολόγων ἐκρίναμεν εὔλογον νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ περὶ τούτου τὰ ἀκόλουθα. Ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ϗ θαυμάσιος Ὠριγένης τὰς ἀνωτέρω ῥηθείσας τέσσαρας ἐκδόσεις: τῶν Ἑβδομήκοντα δηλαδὴ, τοῦ Ἀκύλα, τοῦ Συμμάχου, ϗ τοῦ Θεοδοτίωνος, εἰς μίαν Βίβλον συναθροίσας, τέσσαρας ςύλους ἔχουσαν ἐν ἑκάςῃ σελίδι (ἤτοι καταβατῷ·) διὰ νὰ θεωρῶνται ὅλαι ὁμοῦ μὲ μίαν ὀμματίαν, Τετραπλᾶ ὠνόμασε τὸ τοιοῦτον πόνημα· κοντὰ δὲ εἰς τὰς τέσσαρας αὐτὰς, γράψας ϗ τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον ἀπὸ τὸ ἕνα ϗ ἀπὸ ἄλλο μέρος τῶν σελίδων, Ἑξαπλᾶ τὴν Βίβλον ὠνόμασε· τελευταῖον κοντὰ εἰς τὰς ἓξ ταύτας ἑνώσας ϗ τὴν πέμπτην ἔκδοσιν, ὁποῦ εὑρέθη ἐν Νικοπόλει, ἢ ἐν Ἱεριχῷ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τῆς Μαμμαίας, ὁμοίως ϗ τὴν ἕκτην ἔκδοσιν τὴν εὑρεθεῖσαν ἐν Νικοπόλει τῇ πρὸς Ἀκτίους μετὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Σεβήρου, Ὀκταπλᾶ τὸ Βιβλίον ὠνόμασεν ἐκ τῶν ὀκτὼ ςύλων ὁποῦ εἶχε· Καὶ τοῦτα εἶναι τὰ πολυθρύλλητα Τετραπλᾶ, ϗ Ἑξαπλᾶ, ϗ Ὀκταπλᾶ τὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενα.

τῆς μελῳδίας γλυκύτης καὶ ἡδονή.

Διὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ αἴτια ἐπενοήθη τὸ μέλος τῶν Ψαλμῶν· διὰ μέσου γὰρ τοῦ μέλους καρφόνεται, ὡσὰν μὲ περόνην εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων Χριστιανῶν, ἡ ἀπὸ τῶν Ψαλμῶν ὠφέλεια· καὶ τὴν αὐστηρότητα ὁποῦ ἔχουν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ Πνευματικὰ ἰατρικά: ἤγουν τὰ νοήματα τοῦ Ψαλτηρίου χωρὶς μέλους προφερόμενα· τὰ αὐστηρά, λέγω, ταῦτα πικρὰ ἰατρικά, τὰ γλυκαίνει ὡσὰν μὲ μέλι ἡ μελῳδία· καὶ ἔτζι τὰ κάμνει εὐκολοπαράδεκτα ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς· διὰ τί φυσικῷ τῷ τρόπῳ κάθε πρᾶγμα, ὁποῦ προξενεῖ χαρὰν, (ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ μέλος) γλυκέως ἐμβαίνει μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, καὶ στερεώτερον γίνεται. (1)

Β΄. Δὲ αἰτία τοῦ μέλους εἶναι, διὰ τί καθὼς ὁ Διάβολος ἀπολλύει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ἀπατηλὴν ἡδονὴν τῶν αἰσχρῶν καὶ ἐρωτικῶν τραγῳδίων, ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου οἰκονόμησεν ὁ Θεὸς νὰ σώζεται ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, διὰ μέσου τοῦ τεχνικοῦ μέλους τῶν Πνευματικῶν καὶ σεμνῶν ᾀσμάτων τῶν Ἱερῶν Ψαλμῶν.

Γ΄. Δὲ αἰτία τοῦ μέλους εἶναι, διὰ τί τὸ μέλος ἐπενοήθη καὶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν τῶν Ψαλλόντων καὶ ἀκουόντων Χριστιανῶν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· καθότι τὸ μέλος, καθὼς ἑνόνει τὰς γλώσσας τῶν Ψαλλόντων εἰς μίαν συμφωνίαν, ἔτζι παρομοίως ἑνόνει καὶ τὰς γνώμας αὐτῶν· καὶ συναρμόζει μὲν τὰς γνώμας ὅλων τῶν Ψαλλόντων μὲ τὴν γνώμην τοῦ κάθε ἑνός: ἀντιστρόφως τὴν γνώμην τοῦ κάθε ἑνὸς συναρμόζει μὲ τὰς γνώμας ὅλων· καὶ πάλιν ὅλων τὰς γνώμας συναρμόζει, μὲ τὰς γνώμας ὅλων· καὶ τὴν γνώμην τοῦ κάθε ἑνὸς, συναρμόζει μὲ τὴν τοῦ κάθε ἑνὸς γνώμην. Διότι, ποῖον ἄλλο εἶναι τόσον πολλὰ ἀναιρετικὸν τῆς ἔχθρας καὶ πρόξενον τῆς φιλίας, καθὼς εἶναι τὸ κοινὸν ᾆσμα καὶ Ψάλσιμον, ὁποῦ προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τὸν κάθε ἕνα Χριστιανὸν, καὶ ἀπὸ ὅλους ὁμοῦ τοὺς Χριστιανούς; καὶ ὁποῦ προσφέρεται διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ τοῦ κάθε ἑνὸς, καὶ ὅλων ὁμοῦ; ἢ ποῖος εἶναι τόσον χονδρὸς καὶ σκληροκάρδιος Χριστιανὸς, ὥστε ὁποῦ νὰ νομίζῃ ἐχθρόν του ἐκεῖνον τὸν ὁμόπιστόν του Χριστιανὸν, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ὁποίου ἐξιλεόνει τὸν Θεὸν μὲ τὴν πρὸς Θεὸν μελῳδίαν του; (2)

Καὶ χωριστὰ δὲ ἀπὸ τὰ εἰρημένα, τὸ μέλος ἔχει πολλὴν δύναμιν εἰς τὸ νὰ κατασκευάσῃ τὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὸ διορθώσῃ· διὰ τί μεταβάλλει αὐτὸ καὶ ῥυθμίζει πρὸς τὸ καλλίτερον· ὅθεν καὶ κοντὰ εἰς τοὺς παλαιοὺς τὰ μέλη ἐνομίζοντο πῶς προξενοῦν πάθη ἐναντία, καὶ κατὰ φύσιν μαχόμενα: ἤτοι σωφροσύνην ἐν ταυτῷ καὶ ἔρωτα σαρκικόν· πόλεμον καὶ εἰρήνην· λύπην καὶ χαράν· δύναμιν καὶ ἔκλυσιν τῆς δυνάμεως· λέγουσι γὰρ, ὅτι ὁ Πυθαγόρας παίζωντας τὸ συραυλιόν του, μὲ τὸ γύρισμα τοῦ μέλους ἐγύρισεν ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὁποῦ εἶχεν ἕνας νέος πρὸς μίαν ἐρωμένην· καὶ ἄλλον πάλιν νέον ὁρμῶντα μὲ τὴν μάχαιραν εἰς τὰς χεῖρας, ἡμέρωσε καὶ ἐταπείνωσε τὴν ὁρμήν του, ὁ αὐτὸς Πυθαγόρας, μὲ τὸ ἡδονικὸν μέλος τοῦ συραυλίου του. Καὶ ὁ Μουσικὸς δὲ Τιμόθεος ἀναμεταξὺ εἰς μίαν τρυφηλὴν καὶ ἡδονικὴν τράπεζαν, παίζωντας τὸ ᾆσμα τὸ καλούμενον Δώριον: ἤγουν τὸ ὄρθι-

(1) Ὅθεν καὶ χειρόγραφον Ψαλτήριον εὑρίσκεται παλαιὸν, τονισμένον ὅλον μὲ φωνὰς μουσικῆς ὡσεὶ εἴπομεν· μὲ τὸ νὰ ἐψάλλετο ὅλον ἐν ταῖς τῆς Ἐκκλησίας Ἱεραῖς Ἀκολουθίαις, καὶ αὐτὸ ἦτον ὅλη σχεδὸν ἡ προσευχὴ καὶ ἀκολουθία τῆς Ἐκκλησίας, πρὸ τοῦ νὰ ποιηθοῦν παρὰ τῶν Ἱερῶν μελῳδῶν οἱ Κανόνες καὶ τὰ Τροπάρια τῶν Δεσποτικῶν καὶ Θεομητορικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν Ἁγίων· διὸ λέγει ὁ Χρυσορρήμων, ὅτι τὸ Ψαλτήριον ἤξευραν ὅλοι οἱ παλαιοὶ χριστιανοὶ ἀπὸ στήθους, καὶ ἔψαλλον αὐτὸ μὲ τὸ μέλος του, ἑλκώμενοι ἀπὸ τὴν τῆς μελῳδίας γλυκύτητα· „ἴστε γοῦν, ὅτι καὶ νῦν, τὰ μὲν ἄλλα βιβλία, οὐδὲ ἐξ ὀνόματος τοῖς πολλοῖς ἐστὶ γνώριμα, τὴν δὲ τῶν Ψαλμῶν πραγματείαν ἐπὶ στόματος ἅπαντες φέρουσι, καὶ αὐτὰς ταύτας τὰς ᾠδάς· οὕτω δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων δείκνυται, πόσον ἀπὸ τῆς μελῳδίας τὸ κέρδος ἐστί· (ἑρμηνεία εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἐν κεφ. Ε΄.)

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „τίς γὰρ ἔτι ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι δύναται, μεθ' οὗ μίαν ἀφῆκε πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν· ὥστε καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀγάπην ἡ ψαλμῳδία παρέχεται, οἱονεὶ σύνδεσμόν τινα πρὸς τὴν ἕνωσιν τὴν συνῳδίαν ἐπινοήσασα, καὶ εἰς ἑνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμόζουσα· (ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς ἑρμηνείας τοῦ α΄. Ψαλμοῦ.)

θιον καὶ σύντονον (ἤτοι τὸ μέλος τοῦ πρώτου καθ' ἡμᾶς ἤχου, ὅς τις εὑρέθη ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς : ἤτοι τοὺς Μονεμβασιώτας) τόσον ἐκίνησε τὸν θυμὸν τοῦ Βασιλέως Ἀλεξάνδρου, ὅς τις ἐκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν, ὥςε ὁποῦ τὸν ἔκαμε νὰ ἁρπάσῃ τὰ ἄρματά του, καὶ νὰ πηδήσῃ ἐπάνω.

Τόσην λοιπὸν οἰκειότητα ἔχει, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόςομον, ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ μέλη καὶ εἰς τὰ ᾄσματα, ὥςε ὁποῦ καὶ αὐτὰ τὰ βυζανάρικα παιδία, ὅταν κλαίουν, μὲ μόνα τὰ μέλη κατακοιμίζονται· ᾄδουσι γὰρ ἐπάνω εἰς τὴν κλίνην τους κάποια ἡδονικὰ ᾄσματα αἱ Μητέρες, ἢ αἱ βυζάςραι των, καὶ μὲ αὐτὰ κατακοιμίζουσι τὰ νήπια εἰς τὸν ὕπνον· καὶ οἱ ςρατοκόποι δὲ περιπατοῦντες εἰς τὸν δρόμον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ μεσημερίου, μὲ ᾄσματα παρηγοροῦν τὸν κόπον καὶ ἱδρῶτα τῆς ὁδοιπορίας· καὶ οἱ τεχνῖται δὲ ὅταν δουλεύουν, ᾄδουσι· διὰ τί ἡ ψυχὴ θέλγεται καὶ ἡδύνεται εἰς τὸ μέλος, καὶ εὐκολώτερα ὑποφέρει τὰ ὀχληρὰ καὶ ἐπίπονα· καὶ τί ἀναφέρω τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους; καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἄλογα ζῶα, ὡς προείπομεν, ἡδύνονται εἰς τὴν μελῳδίαν· διὰ τί καὶ οἱ ἵπποι ὅταν ἀκούσουν τὴν σάλπιγγα, εὐθὺς ἑτοιμάζονται εἰς τὸν πόλεμον· καὶ τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἶγες ἀκολουθοῦν εἰς τὴν φωνὴν τῆς φλογέρας· καὶ τὸ θαυμασιώτερον εἶναι, διὰ τί αὐτὰ ἀκόμη χαίρουν ὡσὰν νὰ καταλαμβάνουν τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν φωνὴν τῆς αὐτῆς φλογέρας· τὰ ᾄσματα πρὸς τούτοις καὶ μέλη, γίνονται κυνήγιον πολλῶν ἀγρίων θηρίων· ὅθεν ὁ ἄγριος Μονόκερος νικᾶται καὶ ἡμερόνει ἀπὸ τὸ μέλος ὁποῦ ἀκούει, καὶ ἀπὸ τὸ κάλλος ὁποῦ βλέπει· καὶ ἡ ἀσπίδα βουλλόνει τὰ αὐτία της ὅταν ἀκούῃ τὰ μουσικὰ ὄργανα, ὁποῦ παίζουν οἱ κυνηγοὶ· διὰ νὰ μὴν ἡμερωθῇ ἀπὸ αὐτὰ, καὶ ἀκολούθως πιασθῇ ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. (1)

Οἱ θεῖοι ὅμως Πατέρες οἱ τῶν Ἱερῶν Ψαλμῶν ἑρ-

---

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων (ἑρμηνεία τοῦ τεσσαρακοςοῦ πρώτου Ψαλμοῦ) ἐπειδὴ εἶδεν ὁ Θεὸς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ῥαθυμοτέρους ὄντας καὶ πρὸς τὴν τῶν πνευματικῶν ἀνάγνωσιν δυσχερῶς ἔχοντας, καὶ τὸν ἐκεῖθεν οὐχ ἡδέως ὑπομένοντας κάματον, ποθεινότερον τὸν πόνον ποιῆσαι βουλόμενος καὶ τοῦ καμάτου ὑποτεμέσθαι τὴν αἴσθησιν, τὴν τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἐκίνησε γλῶσσαν, μελῳδίαν ἀναμίξαι τῇ προφητείᾳ· ἵνα τῷ ῥυθμῷ τοῦ μέλους ψυχαγωγούμενοι, μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας τοὺς ἱεροὺς αὐτῷ ἀναπέμπωμεν ὕμνους· ἐπεὶ οὖν ἡ ψυχὴ ἡμῶν οἰκείως ἔχει πρὸς τοῦτο τὸ εἶδος τῆς τέρψεως, ἵνα μὴ πορνικὰ ᾄσματα οἱ Δαίμονες εἰσάγοντες, ἅπαντα ἀνατρέπωσι, τοὺς Ψαλμοὺς αὐτοῖς ἐπετείχισεν ὁ Θεὸς, ὥςε ὁμοῦ καὶ ἡδονὴν τὸ πρᾶγμα καὶ ὠφέλειαν εἶναι· τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῇ τὰ τοιαῦτα ψαλλούσῃ ταχέως ἐφιπταμένου ψυχῇ· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ ἐπειδὴ εἶδε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δυσάγωγον πρὸς ἀρετὴν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὸ πρὸς ἡδονὴν ἐπιῤῥεπὲς, τοῦ ὀρθοῦ βίου καταμελοῦντας ἡμᾶς, τὸ τῆς μελῳδίας τερπνὸν τοῖς δόγμασιν ἐγκατέμιξεν, ἵνα τῷ προσηνεῖ καὶ λείῳ τῆς ακοῆς τὸ ἐκ τῶν λόγων ὠφέλιμον λανθανόντως ὑποδεξώμεθα· καὶ καθάπερ οἱ σοφοὶ τῶν ἰατρῶν τὰ αὐςηρότερα καὶ πικρὰ τῶν ἀλεξητηρίων φαρμάκων πίνειν διδόντες τοῖς κακοσίτοις, μέλιτι πολλάκις τὴν κύλικα περιχρίουσι· διὰ τοῦτο τὰ ἐναρμόνια ταῦτα μέλη τῶν Ψαλμῶν ἡμῖν ἐπινενόηται· ἵνα οἱ παῖδες τὴν ἡλικίαν, ἢ καὶ ὅλως οἱ νεαροὶ τὸ ἦθος, τῷ μὲν δοκεῖν μελῳδῶσι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ τὰς ψυχὰς ἐκπαιδεύωνται. Ὢ τῆς σοφῆς ἐπινοίας τοῦ Διδασκάλου, ὁμοῦ τε ᾄδειν ἡμᾶς καὶ τὰ λυσιτελῆ μανθάνειν μηχανωμένου! Βίαιον γὰρ μάθημα οὐ πέφυκε παραμένειν, τὸ δὲ μετὰ τέρψεως καὶ χάριτος εἰσδυόμενον, μονιμώτερόν πως ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐνιζάνει.

Λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ ἡ μὲν οὖν πρόχειρος αἰτία, καθ' ἣν ἐν ἡδονῇ τὴν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς μελέτην ποιούμεθα, αὕτη ἐςι, τὸ μελῳδεῖν φημὶ τὰ ῥήματα· ἔοικε δὲ ἡ διὰ τῆς μελῳδίας φιλοσοφία καὶ μεῖζόν τι, ἢ κατὰ τὴν τῶν πολλῶν διάνοιαν ὑποσημαίνειν· τί οὖν ἐςιν ὅ φημι; ἤκουσά τινος τῶν Σοφῶν τὸν περὶ τῆς φύσεως ἡμῶν διεξιόντος λόγον, ὅτι μικρός τις ἐςὶ κόσμος ὁ ἄνθρωπος, πάντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὰ τοῦ μεγάλου Κόσμου· ἡ δὲ τοῦ παντὸς διακόσμησις, ἁρμονία τίς ἐςι μουσικὴ, πολυειδῶς καὶ ποικίλως κατά τινα τάξιν καὶ ῥυθμὸν πρὸς ἑαυτὴν ἡρμοσμένη· ταύτης δὴ τῆς θεσπεσίας ὑμνῳδίας δοκεῖ μοι καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ ἐν ἀκροάσει γενόμενος, εἰπεῖν ἔν τινι τῶν Ψαλμῶν, ὅτι αἰνοῦσι τὸν Θεὸν αἵ τε ἄλλαι Δυνάμεις, καὶ αἱ κατ' Οὐρανὸν πᾶσαι, καὶ τὸ ἄςρων φῶς, ὅ,τε Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη, καὶ οἱ τῶν Οὐρανῶν οὐρανοὶ, καὶ τὸ ὑπερουράνιον Ὕδωρ· εἰ οὖν ὁ διάκοσμος ὅλος μουσική τις ἁρμονία ἐςὶ, μικρὸς δὲ κόσμος ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἐν τῷ παντὶ θεωρουμένη μουσικὴ, καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει φανήσεται· δείκνυσι δὲ τοῦτο καὶ ἡ ὀργανικὴ τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευὴ πρὸς ἐργασίαν μουσικῆς φιλοτεχνηθεῖσα παρὰ τῆς φύσεως· ὁρᾷς τὸν τῆς ἀρτηρίας αὐλόν· τὴν τῆς ὑπερῴας μαγάδα· τὴν διὰ γλώττης καὶ παρειῶν καὶ ςόματος, ὡς διὰ χορδῶν καὶ πλήκτρου κιθαρῳδίαν· ἐπὶ οὖν τὸ κατὰ φύσιν φίλον τῇ φύσει, ἀπεδείχθη δὲ

ἑρμηνευταὶ, λέγουσιν, ὅτι διὰ μέσου τοῦ Ὀργανικοῦ καὶ Μουσικοῦ μέλους, δηλοῦται ἡ ἐμμέλεια καὶ συμφωνία τῆς Ψυχῆς· μουσουργία γὰρ καὶ μελῳδία τῆς Ψυχῆς, εἶναι ἡ συμφωνία τῶν Ψυχικῶν αὐτῆς μερῶν. Περὶ τῆς ὁποίας συμφωνίας θέλομεν εἰποῦμεν ἐδῶ πλατύτερον· συμφωνία εἶναι μία ἁρμονία τῶν διαφόρων μὲν ὄντων κατὰ φύσιν, ἑνωμένων δὲ ὄντων ἀναμεταξύ των· τοῦτο δὲ ἀκολουθεῖ, ὅταν οἱ καλλίτεροι λόγοι τῶν συμφωνιῶν προσαρμοσθοῦν ἠθικῶς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ μέρη τῆς Ψυχῆς: λογιστικὸν δηλαδὴ, θυμικὸν, καὶ ἐπιθυμητικόν· τότε γὰρ γίνεται ἡ συμφωνία αὕτη, ὅταν τὸ μὲν λογιστικὸν μέρος τῆς Ψυχῆς ἔχῃ τὴν πρώτην τάξιν, καὶ μόνον ἄρχῃ τῶν ἄλλων δύω μερῶν, τοῦ θυμικοῦ καὶ ἐπιθυμητικοῦ, καὶ δὲν ἄρχεται ἀπὸ αὐτά· τὸ δὲ θυμικὸν ὅταν ἔχῃ τὴν μέσην τάξιν, καὶ ἄρχεται μὲν καὶ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὸ πρῶτον: ἤγουν ἀπὸ τὸ λογιστικόν· ἄρχῃ δὲ αὐτὸ καὶ ἐξουσιάζῃ τὸ τελευταῖον καὶ τρίτον. ἤγουν τὸ ἐπιθυμητικόν· τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν, ὅταν ἄρχεται μόνον καὶ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὸ μέσον: ἤγουν τὸ θυμικόν· καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτον: ἤγουν ἀπὸ τὸ λογικόν· τότε γὰρ γίνεται συμφωνία τῆς Ψυχῆς, ὅταν τὸ λογιστικὸν συμφωνῇ καὶ ἀναλογῇ μὲ τὸ θυμικόν· καθὼς καὶ ἡ ὑπάτη: ἤγουν ἡ πρώτη καὶ ἀνωτάτη κόρδα τῆς λύρας, συμφωνεῖ μὲ τὴν μεσαίαν κόρδαν. (ἐκ τῆς συμφωνίας γὰρ ταύτης ἀποτελεῖται ὁ ὑψηλότατος καὶ ὁ χαμηλότατος φθόγγος· ὅστις σῴζει τὴν διὰ τεσσάρων καλουμένην συμφωνίαν.) Γίνεται συμφωνία τῆς Ψυχῆς, καὶ ὅταν τὸ θυμικὸν μέρος συμφωνῇ μὲ τὸ ἐπιθυμητικόν· καθὼς συμφωνεῖ καὶ ἡ μέση κόρδα τῆς λύρας μὲ τὴν νήτην: ἤτοι τὴν τελευταίαν κόρδαν· (ἐκ τῆς συμφωνίας γὰρ ταύτης ἀποτελεῖται ὁ καλούμενος ἀκρότατος καὶ ὀξύτατος φθόγγος, καὶ ἡ διὰ πέντε καλουμένη συμφωνία·) Γίνεται συμφωνία τῆς Ψυχῆς πάλιν, καὶ ὅταν τὸ λογιστικὸν συμφωνῇ μὲ τὸ ἐπιθυμητικόν· καθὼς καὶ ἡ ὑπάτη: ἤτοι ἡ ἀνωτάτη καὶ πρώτη κόρδα τῆς λύρας συμφωνεῖ μὲ τὴν νήτην: ἤγουν μὲ τὴν τελευταίαν· (ἐκ τῆς συμφωνίας γὰρ ταύτης ἀποτελεῖται ὁ βαρύτατος ἦχος πρὸς τὸν ὀξύτατον, καὶ ἡ διὰ πασῶν καλουμένη συμφωνία.)

Ἀνίσως δὲ, δὲν πρέπῃ νὰ προσέξωμεν εἰς τὴν τάξιν καὶ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν μερῶν τῆς Ψυχῆς· πῶς δηλαδὴ, τὸ μὲν λογιστικὸν εἶναι ἀνώτερον, τὸ δὲ θυμικὸν μέσον, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν τελευταῖον· ἀλλὰ προσέξωμεν εἰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ἐνεργήματα αὐτῶν, κάλλιον εἶναι νὰ νοῆται τὸ λογιστικὸν ὡς μέση κόρδα· διότι αὐτὸ, πρὸς μὲν τὸ θυμικὸν, ὡς πρὸς τελευταίαν (ἴσ: ἀνωτάτην) κόρδαν συμφωνοῦν· (ἐπειδὴ τὸ θυμικὸν εἶναι τὸ ὀξύτατον καὶ ὁρμητικώτατον μέρος τῆς Ψυχῆς·) ἔχει τοὺς λόγους τῆς διὰ πέντε συμφωνίας· πρὸς δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν, ὡς πρὸς ἀνωτάτην (ἴσως τελευταίαν) κόρδαν συμφωνοῦν· (τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ βαρύτατον καὶ χαυνότατον μέρος τῆς Ψυχῆς) ἔχει τοὺς λόγους τῆς διὰ τεσσάρων συμφωνίας· καὶ ἔτζι τοῦ μὲν θυμικοῦ τὴν ὀξύτητα καὶ ἐπίτασιν, τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ τὴν βαρύτητα καὶ χαύνωσιν συγκερνῶν καὶ ῥυθμίζον, ἐργάζεται συμφωνίαν καλλίστην.

δὲ κατὰ φύσιν ἡμῖν οὖσα ἡ μουσική. τούτου χάριν ὁ μέγας Δαβὶδ τῇ περὶ τῶν ἀρετῶν φιλοσοφίᾳ τὴν μελῳδίαν κατέμιξεν· οἷόν τινα μέλιτος ἡδονὴν τῶν ὑψηλῶν καταχέας δογμάτων· καί μοι δοκεῖ συμβουλεύειν δι' αἰνιγμάτων, ὅτι οὐ δεῖ ἄμουσόν τε καὶ ἔκτροπον καὶ παρηχημένον τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων εἶναι τὸ ἦθος· ἀλλ' ἐμμελὲς καὶ εὔρυθμον, μήτε πέρα τοῦ μέτρου ὑπερτεινόμενον· (ῥήγνυται γὰρ πάντως τῇ ὑπερτάσει τῆς χορδῆς τὸ εὐάρμοσον· μήτε πρὸς τὸ ἐναντίον ἐν ἀμετρίᾳ τῆς ἡδονῆς ὑποχαλώμενον· κωφὴ γὰρ καὶ ἄναυδος γίνεται ψυχὴ τοῖς τῆς ἡδονῆς ἐγχαυνωθεῖσα πάθεσι· δῆλον οὖν ἐκ τούτων ἐστὶ πρὸς ὅ,τι βλέπει τῆς μελῳδίας τὸ αἴνιγμα· ὅτι τὴν τῶν παθημάτων συστολὴν συμβουλεύει ποιεῖσθαι τῶν διαφόρως ἡμῖν ἐγγινομένων ἐκ τῶν βιωτικῶν περιστάσεων· ὅθεν καὶ τὰ κατορθώματα τῆς θείας ταύτης μουσικῆς προσμαρτυρεῖ τῷ Δαβὶδ ἡ ἱστορία· ὅτι παράφορόν ποτε καταλαβὼν τὸν Σαοὺλ καὶ ἐξεστηκότα τῆς διανοίας, οὕτως ἐξιάσατο κατεπᾴδων τοῦ πάθους, ὥστε αὐτῷ πάλιν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανελθεῖν τὴν διάνοιαν. Ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ τὸ ἄρα μετὰ μέλους λέγεσθαι τοὺς Ψαλμοὺς, οὐκ ἔστιν εὐφωνίας σπουδὴ, ἀλλὰ τεκμήριον τῆς ἁρμονίας τῶν ἐν τῇ ψυχῇ λογισμῶν· (ἐν τῷ Προοιμίῳ τῶν Ψαλμῶν·)

ΚΕΦ. ΙΕ.

Διὰ τί τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὸ ἐμπνέον εἰς τοὺς Προφήτας, ἓν ὂν ποτὲ μὲν, ἑνίζεται· ποτὲ δὲ, πληθύνεται.

Διὰ τί δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ποτε μὲν ἑνίζεται: ἤτοι ἑνικῶς προφέρεται, ὡς μαρτυρεῖ ὁ „ Ἡσαΐας λέγων „ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ „ ἕνεκεν ἔχρισέ με. (Ἡσ. ξα΄. 1.) καὶ ὁ Δαβὶδ „ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ. „ (Ψαλ. ν΄. 12.) ποτὲ δὲ πληθύνεται; ἤτοι „ πληθυντικῶς προφέρεται; ὡς μαρτυρεῖ ὁ Παῦ„ λος λέγων „ Πνεύματα Προφητῶν Προφήταις ὑ„ ποτάσσεται; „ (α΄. Κορ. ιδ΄. 32.) εἰς λύσιν λοιπὸν τῆς ἀπορίας ἀποκρινόμεθα· ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἓν, ὡς καὶ ὁ τεχνίτης εἶναι ἕνας· καθὼς δὲ τὰ ὄργανα τοῦ ἑνὸς τεχνίτου εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα· ἔτζι καὶ τὰ ὄργανα τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα: ἤτοι οἱ Προφῆται καὶ Πνευματοφόροι ἄνδρες· ὥσπερ οὖν οἱ Προφῆται εἶναι πολλοὶ καὶ διάφοροι, ἔτζι καὶ αἱ ἐλλάμψεις καὶ ἐμπνεύσεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι πολλαὶ καὶ διάφοροι· καὶ ὄχι μόνον εἰς τοὺς πολλοὺς κατὰ τὸν ἀριθμὸν γίνονται πολλαί· ἀλλὰ καὶ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον πολλαὶ καὶ διάφοροι γίνονται τοῦ Πνεύματος αἱ ἐνέργειαι· καθότι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡσὰν ἕνας τεχνίτης καὶ Μουσικὸς, ποτὲ μὲν ἐπιτείνει καὶ αὐξάνει τὴν ἐνέργειάν του, ποτὲ δὲ τὴν ὀλιγοστεύει· πότε τὴν μεταβάλλει, καὶ πότε τὴν συγκερνᾷ κατὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἐνεργουμένου ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐμπνεομένου· ὅλα μὲν οὖν τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐδεὶς δύναται νὰ ἀριθμήσῃ, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἄπειρα κατὰ τὸν ἀριθμόν· τὰ δὲ γενικώτατα χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, ἢ καὶ τὰ εἰδικώτατα, εἶναι ὡρισμένα κατὰ τὸν ἀριθμόν· ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ, καθὼς τὰ ἀριθμεῖ ὁ Ἡσαΐας, λέγων „ Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως· Πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος· Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· Πνεῦμα φόβου Θεοῦ. (Ἡσ. ια΄. 2.)

ΚΕΦ. Ιϛ.

Κατὰ πόσους χρόνους καὶ τρόπους αἱ Προφητεῖαι γίνονται.

Τρεῖς μὲν εἶναι οἱ καθολικώτεροι χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους αἱ Προφητεῖαι γίνονται: ἤγουν ὁ ἀπερασμένος, ὁ ἐνεστὼς, καὶ ὁ μέλλων· ἄλλος μὲν γὰρ Προφήτης, τῶν ἀπερασμένων τὴν γνῶσιν ἔλαβεν ἐκ τοῦ θείου Πνεύματος· ἄλλος δὲ τὴν γνῶσιν τῶν ἐνεστώτων πραγμάτων, τῶν εἰς μακροὺς τόπους γενομένων· καὶ ἄλλος, τὴν γνῶσιν τῶν μελλόντων· τρόποι δὲ διάφοροι εἶναι, κατὰ τοὺς ὁποίους προφητεύουσιν οἱ Προφῆται· ὁ μὲν γὰρ διὰ λόγου ἐπροφήτευσεν· ὁ δὲ, καὶ διά τινος πράξεως· καὶ ὁ μὲν, καθαρῶς ἐπροφήτευσεν· ὁ δὲ, σκιωδῶς καὶ ἀμυδρῶς· καὶ ἄλλος μὲν ἐπροφήτευσε, διὰ μιᾶς τῶν νοερῶν αἰσθήσεων τῆς ψυχῆς· ἄλλος δὲ, δι' ἄλλης· καθὼς γὰρ τὸ σῶμα διὰ τῶν πέντε ἐξωτερικῶν καὶ σωματικῶν αἰσθήσεων αἰσθάνεται τὰ ἔξωθεν αἰσθητά: ἔτζι καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν νοερῶν καὶ ἐσωτερικῶν αὐτῆς αἰσθήσεων, αἰσθάνεται νοερῶς τὰς ἔνδοθεν ἐν τῇ καρδίᾳ γινομένας κινήσεις καὶ ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὅθεν ἀκολούθως, ἄλλος μὲν Προφήτης ἔλαβε τὴν γνῶσιν τῶν προφητευθέντων, διὰ τῆς νοερᾶς ὁράσεως, ἄλλος δὲ, διὰ τῆς νοερᾶς ἀκοῆς· ὁ μὲν, διὰ τῆς νοερᾶς ὀσφρήσεως· ὁ δὲ, διὰ τῆς νοερᾶς γεύσεως· καὶ ἄλλος, διὰ τῆς νοερᾶς ἀφῆς· ὅλαι ὅμως αὐταὶ αἱ πέντε νοεραὶ αἰσθήσεις τῆς Ψυχῆς, ὀνομάζονται ὁράσεις μὲ καθολικώτερον

ρον καὶ τιμιώτερον ὄνομα. (1)

Ὁρᾷ μὲν γὰρ νοερῶς ὁ Ἰεζεκιὴλ „Καὶ εἶδον φησὶ, καὶ ἰδοὺ ἐπ᾽ αὐτὰ νεῦρα καὶ σάρκες ἐφύοντο, καὶ ἀνέβαινεν ἐπ᾽ αὐτὰ δέρμα ἐπάνω. (Ἰεζ. λζ΄. 8.) Ἀλλὰ καὶ ἀκούει νοερῶς ὁ αὐτὸς „Καὶ εἶπε πρός με Υἱὲ ἀνθρώπου, ςῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου καὶ λαλήσω πρός σέ· καὶ ἤκουον αὐτοῦ λαλοῦντος πρός με. (Ἰεζ. β΄. 1.) καὶ πάλιν „Καὶ σὺ Υἱὲ ἀνθρώπου, ἄκουε τοῦ λαλοῦντος πρὸς σέ· (αὐτόθ. 8.) ἀλλὰ καὶ γεύεται ὁ αὐτὸς „Καὶ ἐψώμισέ με, φησὶ, τὴν κεφαλίδα ταύτην· καὶ εἶπε πρός με· Υἱὲ ἀνθρώπου, τὸ ςόμα σου φάγεται, καὶ ἡ κοιλία σου πλησθήσεται τῆς κεφαλίδος ταύτης· (Ἰεζ. γ΄. 2.) ςόμα δὲ ἐδῶ ὀνομάζει, τὸ ἄκρον καὶ δραςικώτερον τοῦ νοὸς, τὸ ὁποῖον πρώτως ἀπογεύεται τὰ θεῖα ταῦτα βρώματα καὶ πνευματικὰ Μυςήρια· κοιλίαν δὲ καλεῖ, τὸ δεύτερον καὶ χωρητικώτερον μέρος τῆς Ψυχῆς: ἤτοι τὴν διάνοιαν· τὴν ὁποίαν λέγει, ὅτι θέλει χορτάσει ἀπὸ τὴν κεφαλίδα ταύτην· ὡσὰν ἀπὸ μικρὰ τοῦ Πνεύματος σπέρματα, πολλὰ πνευματικὰ λόγια· Καὶ ὁ Ἡσαΐας δὲ, καὶ βλέπει καὶ ἀκούει νοερῶς „Εἶδον, φησὶ, τὸν Κύριον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου (Ἡσ. ς΄. 1.) καὶ πάλιν „Καὶ ἤκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου λέγοντος· τίνα ἀποςείλω; (αὐτόθ. 8.) Ἀλλὰ καὶ ὁ Δανιὴλ· „Ἐθεώρουν φησὶν, ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθισε· (Δαν. ζ. 9.) ὁ μὲν γὰρ Ἰεζεκιὴλ ἀνωτέρω εἶδε προφητικῷ ὄμματι τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάςασιν· ὁ δὲ Δανι-

---

(1) Διότι καθὼς ἡ ὑγιὴς καὶ ἐῤῥωμένη ὅρασις, καθαρώτερα καὶ ἐναργέςερα ἀπὸ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις βλέπει καὶ ἀντιλαμβάνεται τὰ ἀντικείμενά της: ἤγουν τὰ ὁρατὰ πράγματα, ἔτζι καὶ ὁ νοῦς, ὅς τις εἶναι ὀφθαλμὸς καὶ ὅρασις τῆς ψυχῆς, καθαρισθεὶς διὰ τῆς χάριτος καὶ ὑπερφυοῦς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, καθαρῶς ὁρᾷ καὶ ἀληθῶς βλέπει τὰ νοητὰ θεάματα, καὶ τὰ τοῦ Πνεύματος Μυςήρια· καὶ οὐ πλανᾶται οὐδὲ φαντάζεται· ὅθεν καὶ οἱ Προφῆται, ὁρῶντες καὶ βλέποντες ὠνομάζοντο „τούτους ἔςησε, φησι, Δαβὶδ καὶ Σαμουὴλ ὁ βλέπων· (α΄. Παρ. θ΄. 23.) Καὶ πάλιν „Ἰδοὺ γέγραπται ἐπὶ τῶν λόγων τῶν ὁρώντων· (ἤτοι τῶν Προφητῶν·) (β΄. Παρ. λγ΄. 18.) καὶ διὰ τὸν Σαμουὴλ γέγραπται „Πορευθῶμεν πρὸς τὸν βλέποντα· ὅτι τὸν Προφήτην ἐκάλει ὁ λαὸς ἔμπροσθεν· ὁ βλέπων (α΄. Βασιλ. θ΄. 9.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς λέγει διὰ τοῦ Ὠσηὲ „ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα καὶ ἐν χερσὶ Προφητῶν ὡμοιώθην (Ὠσ. ιβ΄. 10.) προςίθησι δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ὅρασιν δὲ χαριζόμενος ὁ Κύριος, οὐκ ἀποτυφλοῖ τὸν νοῦν ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν· ἀλλὰ φωτίζει αὐτὸν, καὶ διαυγέςερον ποιεῖ τῇ παρουσίᾳ τοῦ Πνεύματος· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ Προφῆται ἐχρημάτιζον ὁρῶντες, διὰ τὸ οἱονεὶ ἐπιτετάσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ νοῦ διάβλεψιν, ἐκ τῆς τοῦ φωτίζοντος αὐτοὺς Πνεύματος παρουσίας· ἐντεῦθεν καὶ ἕτερόν τι μανθάνομεν, λέγει ὁ αὐτός· ὅτι οἱ Προφῆται, οὐχ ὡς οἱ Μάντεις ἦσαν· οἳ, λέγουσι μὲν πολλὰ, ἴσασι δὲ οὐδὲν, ὧν λέγουσι· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφίησι τὴν καρδίαν εἰδέναι τὰ λεγόμενα· εἰ γὰρ μὴ ᾔδει ὁ Δαβὶδ, οὐκ ἂν ἐπεσημήνατο, ὅτι λόγον ἀγαθὸν ἠρεύξατο· (ἑρμην. εἰς τὸν μδ΄. Ψαλμόν·) ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ καὶ φοβερίζει ἐκείνους ὁποῦ ἤθελαν ὀνομάσουν ἐπιλήπτους καὶ φρενολήπτους τοὺς ἀληθεῖς Προφήτας τοῦ Θεοῦ, ὡσὰν καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας καὶ μάντεις, τοὺς γινομένους ἔξω ἑαυτῶν, καὶ ἐκείνους ὁποῦ ἤθελαν ὀνομάσουν λῆμμα ἤτοι ψευδοπροφητείαν καὶ μαντείαν τὴν ἐκ Θεοῦ ἀληθῆ προφητείαν· „Καὶ ἐὰν ἐρωτήσωσιν ὁ λαὸς οὗτος, ἢ Ἱερεὺς, ἢ Προφήτης· τί τὸ λῆμμα Κυρίου; καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐςε τὸ λῆμμα, καὶ ῥάξω ὑμᾶς· λέγει Κύριος· ὁ Προφήτης, καὶ οἱ Ἱερεῖς καὶ ὁ λαὸς, οἳ ἂν εἴπωσι, λῆμμα Κυρίου· καὶ ἐκδικήσω τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὕτως ἐρεῖτε ἕκαςος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαςος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· τί ἀπεκρίθη Κύριος; καὶ τί ἐλάλησε Κύ[illegible]; καὶ λῆμμα Κυρίου μὴ ὀνομάζετε ἔτι· ὅτι τὸ λῆμμα τῷ ἀνθρώπῳ ἔςαι ὁ λόγος αὐτοῦ· (Ἱερ. κγ΄. 33) ταῦτα δὲ ἑρμηνεύων ὁ Θεοδώριτος λέγει „ἐπιλήπτους ἐκάλουν τοὺς Προφήτας οἱ δυσσεβεῖς, καὶ λῆμμα, τὴν προφητείαν· παρακελεύεται τοίνυν ὁ Θεὸς τούτῳ τῷ προσχήματι μὴ κεχρῆσθαι, καὶ τοῖς μὴ πειθομένοις ἀπειλεῖ τιμωρίαν· κελεύει δὲ αὐτοῖς οὕτω πυνθάνεσθαι· τί ἀπεκρίθη Κύριος; τί ἐλάλησε Κύριος; καὶ λῆμμα Κυρίου μὴ ὀνομάζειν ἔτι· τοῦτο δὲ προσέταξεν ὁ Δεσπότης Θεὸς, καὶ τῆς δεισιδαιμονίας ἐκκόπτων τὰ πάθη, καὶ διδάσκων, ὡς οὐ μεμήνασιν οἱ Προφῆται· ἀλλὰ τῶν θείων λογίων εἰσὶν ὑπουργοί. Σημείωσαι ὅμως, ὅτι τὸ λῆμμα καὶ ἐπὶ καλοῦ λέγεται καὶ τῆς Θεοπνεύςου προφητείας· ὅθεν γέγραπται „λῆμμα Νινευῆ· βιβλίον ὁράσεως Ναοὺμ τοῦ Ἐλκεσαίου (Ναοὺμ α΄.) Καὶ „τὸ λῆμμα, ὃ εἶδεν Ἀββακοὺμ ὁ Προφήτης· (Ἀβ. α΄.) τοῦτο δὲ ἑρμηνεύων ὁ Θεοφύλακτος λέγει „ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις τινῶν ἐξαπίνης ἐπελαμβάνετο, καὶ κατέχουσα αὐτοὺς καὶ τῶν ἀνθρωπίνων χωρίζουσα, ἐλάλει διὰ τούτων τὰ μέλλοντα· ταύτην τοίνυν τὴν τῆς διανοίας αἰφνίδιον κατάσχεσιν, λῆμμα προσηγόρευσεν ὁ Ναούμ· ἰςέον μέντοι ὅτι πᾶσα προφητεία λῆμμα ἂν λεχθείη· ἐκ Θεοῦ γὰρ ταύτην οἱ Προφῆται ἐλάμβανον.

νιὴλ, εἶδε τὴν τῶν νεκρῶν Κρίσιν. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ Προφῆται ἐπροφήτευσαν, ἰδόντες νοερῶς καὶ ἀκούσαντες καὶ γευσάμενοι· ὁ δὲ Σολομὼν καὶ ὠσφράνθη νοερῶς· ὅθεν ἔλεγεν „ ὀσμὴ μύρων „ σου ὑπὲρ πάντα ἀρώματα. (ᾎσμ. α΄. 3.) Ποῖος δὲ ἐπροφήτευσε καὶ διὰ τῆς νοερᾶς ἀφῆς; ὁ Προφήτης Ναοὺμ, περὶ οὗ γέγραπται· „ λῆμμα Νινευῒ βιβλίον ὁράσεως Ναούμ. (Να. α΄. 1.) καὶ ὁ Προφήτης Ἀββακοὺμ „ λῆμμα ὃ εἶδεν Ἀββακοὺμ ὁ Προφήτης· (Ἀββ. α΄. 1.) λῆμμα δὲ ὀνομάζεται ἡ Θεοληψία: ἤγουν τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ γινόμενον νοερὸν πιάσιμον τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας, ὥσπερ ἁπτομένου τοῦ Θεοῦ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς Ψυχῆς, καὶ τυπουμένου τοῦ νοὸς παρὰ τοῦ Πνεύματος.

ΚΕΦ. ΙΖ΄.

Ὅτι ὁ Δαβὶδ καθ᾽ ὅλους τοὺς χρόνους καὶ τρόπους ἐπροφήτευσεν.

Ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἐπίλοιποι Προφῆται, ἄλλος καθ᾽ ἕνα μόνον χρόνον καὶ τρόπον παρὰ τοῦ Πνεύματος ἐπροφήτευσεν· ἄλλος δὲ, καὶ κατὰ δύω μόνον χρόνους καὶ τρόπους· πολλὰ δὲ ὀλίγοι ἐπροφήτευσαν καὶ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρεῖς χρόνους, καὶ τοὺς διαφόρους τρόπους· μόνος δὲ ὁ Θεοπάτωρ οὗτος Δαβὶδ, ὅς τις καὶ Προφητοπάτωρ δικαίως ἠμπορεῖ νὰ καλῆται· αὐτὸς, λέγω, μόνον ἐπροφήτευσε, μὲ ὅλους τοὺς ἀνωτέρω χρόνους καὶ τρόπους· καὶ τώρα μὲν, λέγει διὰ τὰ παρελθόντα· τώρα δὲ, διὰ τὰ ἐνεστῶτα· καὶ τώρα διὰ τα μέλλοντα· καὶ τώρα μὲν, βλέπει νοερῶς· „ πιστεύω, φησὶ, τοῦ „ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου (Ψαλ. κϛ΄. 19.) τώρα δὲ, ἀκούει νοερῶς· „ ἀκούσομαί, φησι, τί „ λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός (Ψαλ. πδ΄. 8.) καὶ ἄλλοτε μὲν ἅπτεται νοερῶς „ ἡ γλῶσσά μου φησὶ, κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου· (Ψαλ. μδ΄. 1.) γλῶσσαν δὲ λέγει, ὄχι τὴν ἔξω καὶ σωματικὴν· λέγει γὰρ αὐτὴ περισσότερον καὶ οὐχὶ γράφει· ἀλλὰ γλῶσσαν ὀνομάζει τὴν ἐσωτερικὴν: τὴν τοῦ νοὸς δηλαδὴ· τὴν ὁποίαν μὲ παράδοξον τρόπον πιάνει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· καθὼς καὶ ὁ γραφεὺς πιάνει τὸν κάλαμον, καὶ διὰ μέσου αὐτῆς καλλιγραφεῖ τὰς γνώσεις τῶν Μυστηρίων εἰς τὴν Ψυχὴν· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὀξυγραφεῖ ταύτας· διὰ μὲν γὰρ τοῦ γραμματέως καὶ τῶν γραμμάτων, φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐνέργειαν τῆς Προφητείας· διὰ δὲ τῆς ὀξυγραφίας, φανερόνει τὴν τῆς Προφητείας ὀξύτητα.

Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς μαρτυρεῖ, ὅτι εἶχε καὶ νοερὰν γεῦσιν „ ὡς γλυκέα, λέγων, τῷ λάρυγγί „ μου τὰ λόγιά σου (Ψαλ. ριη΄.) διὰ τί καὶ τὸ νοητὸν στόμα τῆς καρδίας του ἠδύνετο, καταπίνον τὰ τοῦ Κυρίου λόγια, καὶ πάλιν ἀναφέρον αὐτὰ, καὶ διὰ τῆς καταπόσεως καὶ ἀναδόσεως πολλὴν τὴν ἡδονὴν αἰσθανόμενον· καὶ εἰς ἄλλο δὲ μέρος λέγει, ὅτι ἡ καρδία του ἐρεύγετο τοὺς ἀγαθοὺς λόγους· „ ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν· (Ψαλ. μδ΄. 1.) καρδίαν ὀνομάζων τὴν βαθυτάτην καὶ δεκτικὴν ὅλων τῶν πνευματικῶν λογίων τοῦ νοὸς δύναμιν, ἥτις ὅλη ἐγέμοζε καὶ ἐχόρταινεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ φαγητὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· σπανίως δὲ εὑρίσκεται εἰς τὸν Δαβὶδ ἡ νοερὰ ὄσφρησις, καὶ ὀλιγωτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας νοερὰς αἰσθήσεις. „ σμύρνα φησὶ, καὶ στακτὴ καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἱ„ ματίων σου· (Ψαλ. μδ΄. 8.) διὰ τῆς νοερᾶς γὰρ ταύτης ὀσφρήσεως, τὴν Πνευματικὴν εὐωδίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ψυχήν του ἠσθάνετο· ἔτζι ὁ Προφητάναξ οὗτος μὲ ὅλας τὰς αἰσθήσεις τοῦ νοὸς, ἀντελαμβάνετο τὰς γνώσεις καὶ ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος.

Δηλοῖ δὲ ὁ Δαβὶδ διὰ τῶν λόγων του τὴν ἕξιν, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτόν του τῆς Προφητείας· ποτὲ μὲν γὰρ τὰ ἀπερασμένα λέγει ὡς ἀπερασμένα· ποτὲ δὲ, τὰ μέλλοντα ὡς μέλλοντα· πολλαῖς φοραῖς δὲ ἀλλάζει τὴν τάξιν, καὶ τὰ μὲν μέλλοντα καὶ γενησόμενα, λέγει ὡς ἀπερασμένα καὶ γεγονότα· τὰ δὲ περασμένα καὶ γεγονότα λέγει ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὡς μέλλοντα καὶ γενησόμενα· ἔτζι γὰρ τὸ, „ ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;

„ νά ; καὶ τὸ „ παρέστησαν οἱ Βασιλεῖς τῆς γῆς , „ καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν · καὶ ἄλλα ὅμοια , ἀντὶ μελλόντων λέγει : ἤτοι ἀντὶ τοῦ , φρυάξονται καὶ μελετήσουσι καὶ παραστήσονται , καὶ συναχθήσονται · ἔτζι τὸ , „ ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδὶ , ἀντὶ ἀπερασμένου λέγει : ἤτοι ἀντὶ τοῦ διῆλθον · ποτὲ δὲ , καὶ τὰ μέλλοντα καὶ περασμένα , λέγει ὡς ἐνεστῶτα · τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι τοῦ θείου Πνεύματος ἰδιαίτατον γνώρισμα : τὸ νὰ μὴν ἔχη δηλαδὴ ἐν ἑαυτῷ κἀνένα ὡς περασμένον , οὔτε ὡς μέλλον · ἀλλὰ ὅλα νὰ τὰ ἔχη ὡς ἐνεστῶτα .

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω πάντα ἐθεωρήσαμεν ἐν τῷ προοιμίῳ τούτῳ πρὸ τῆς ἐξηγήσεως τῶν Ψαλμῶν , διὰ τοῦτο καιρὸς ἤδη εἶναι νὰ ἀρχίσωμεν καὶ τὴν κατὰ λέξιν ἐξήγησιν · ἐκεῖνο δὲ προλέγομεν ἀναγκαίως καὶ καθολικῶς εἰς τὸν ἀναγνώστην , ὅτι ὅλα τὰ ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν δὲν θέλουν ἐξηγηθοῦν καθ' ἕνα μόνον τρόπον : ἤγουν κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα μόνον , ἢ κατὰ μόνην ἀλληγορίαν , ἢ κατὰ μόνην ἀναγωγὴν , ἢ κατὰ μόνην τροπολογίαν : ἤτοι ἠθικὴν διδασκαλίαν · ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ῥητὸν πολλάκις θέλει ἐξηγηθῆ μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους · (1) Καὶ καθὼς εἰς τὰ δένδρα , ἢ εἰς τὰ σπέρματα , πολλὰ εἴδη καὶ δυνάμεις εὑρίσκονται · ἐν γὰρ τῷ δένδρῳ καὶ ῥίζα εἶναι καὶ κορμὸς καὶ κλάδος καὶ φλοῦδα καὶ φύλλα καὶ ἐντεριώνη : ἤτοι τὸ ἔσωθεν σῶμα τοῦ δένδρου · ὁμοίως καὶ εἰς τὰ σπέρματα εὑρίσκεται καὶ χλόη καὶ καλάμη καὶ στάχυς καὶ ἀνθερίσκος καὶ ἔνδυμα καὶ καρπὸς · τοιουτοτρόπως καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰς τὰ τοῦ Πνεύματος λόγια εὑρίσκονται διάφορα νοήματα · ὅθεν δὲν πρέπει νὰ κατηγορῆται τινὰς , διὰ τί εὗρε διάφορα νοήματα εἰς κάθε ῥητὸν τῶν Ψαλμῶν · ἀλλὰ μᾶλλον πρέπει νὰ λαμβάνῃ συγγνώμην διὰ τὰ νοήματα , ὁποῦ δὲν ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ · ἐπειδὴ εἰς τὰ κατ' ἀξίαν νοήματα ἑκάστου ῥητοῦ νὰ φθάσῃ τινὰς δὲν δύναται , κἂν ἦναι ὁ πλέον σοφὸς καὶ ἐνάρετος .

Ἠμποροῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ προσαρμόζωμεν καθολικῶς τοὺς Ψαλμοὺς οὕτω · καὶ ἐχθροὺς μὲν τοῦ Χριστοῦ , νὰ νοοῦμεν τοὺς ἐχθροὺς τῶν Χριστιανῶν Δαίμονας · Σαοὺλ δὲ καὶ Ἀβεσσαλὼμ καὶ κάθε τύραννον τὸν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἀναφερόμενον , νὰ νοοῦμεν τὸν Διάβολον · ἐπιβούλους δὲ καὶ θλίβοντας καὶ καταδιώκοντας καὶ πειράζοντας , νὰ νοοῦμεν τοὺς αὐτοὺς Δαίμονας · Δαβὶδ δὲ καὶ Χριστὸν καὶ Βασιλέα, νὰ νοοῦμεν κάθε Χριστιανόν · καθὼς γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐχρίσθη μὲ τὸ ἔλαιον εἰς τὸ γένη Βασιλεὺς ἐπίγειος, ἔτζι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐχρίσθημεν μὲ τὸ ἔλαιον καὶ μῦρον ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος , εἰς τὸ νὰ γένωμεν Βασιλεῖς ἐν τοῖς Οὐρανοῖς · ὅσα δὲ ῥητὰ δὲν ἁρμόζουσιν εἰς ἡμᾶς , ταῦτα προφέρομεν ἁπλῶς ὡς φωνὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος , ἁγιάζοντες τὸν ἑαυτόν μας διὰ τῆς προφορᾶς αὐτῶν · ὁποῖα εἶναι τὰ ῥητὰ τοῦ δευτέρου Ψαλμοῦ , καὶ τῶν τοιούτων ἄλλων . (2)

(1) Τετραχῶς γὰρ ἐξηγοῦνται αἱ θεῖαι Γραφαί · κατὰ τὸ γράμμα · ἀλληγορικῶς · ἀναγωγικῶς · καὶ τροπολογικῶς · καὶ κατὰ μὲν τὸ γράμμα ἐξήγησις εἶναι · ὅταν καθὼς εἶναι τὸ προκείμενον ῥητὸν τῆς Γραφῆς, ἔτζι καὶ ἐξηγεῖται · ἀλληγορικὴ δὲ ἐξήγησις εἶναι , ὅταν ἄλλο εἶναι τὸ ῥητὸν , καὶ ἄλλως ἐξηγεῖται · ἀναγωγικὴ ἐξήγησις εἶναι , ὅταν ἀνάγεται τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ οὐράνια · τροπολογικὴ δὲ ἐξήγησις εἶναι , ὅταν τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ προσαρμόζεται εἰς τοὺς τρόπους : ἤγουν εἰς τὰ ἤθη τῆς ψυχῆς · χάρ. παρ. Ἱερουσαλήμ · κατὰ μὲν τὸ γράμμα, εἶναι ἡ αἰσθητὴ πόλις Ἱερουσαλήμ · ἀλληγορικῶς δὲ , Ἱερουσαλὴμ λέγεται ἡ ἐπὶ γῆς στρατευομένη Ἐκκλησία τῶν πιστῶν · ἀναγωγικῶς , εἶναι ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλὴμ , καὶ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία τῶν Μακαρίων · τροπολογικῶς δὲ , Ἱερουσαλὴμ εἶναι κάθε ψυχὴ ἐνάρετος , ἡ ἀπὸ τῶν παθῶν εἰρηνεύουσα .

(2) Σημειοῦμεν ἐδῶ , ὅτι κατὰ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον , καὶ Γρηγόριον τὸν Νύσσης , καὶ Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου , εἰς πέντε βιβλία τὸ Ψαλτήριον οἱ Ἑβραῖοι διαιροῦσιν , ὥστε ὁποῦ γίνεται καὶ αὐτὸ μία ἄλλη Πεντάτευχος · διότι ἀπὸ τοῦ πρώτου Ψαλμοῦ μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ , πρῶτον βιβλίον ἀριθμοῦσιν · ἀπὸ δὲ τοῦ τεσσαρακοστοῦ πρώτου ἕως τοῦ ἑβδομηκοστοῦ πρώτου , δεύτερον βιβλίον λέγουσιν · ἀπὸ δὲ τοῦ ἑβδομηκοστοῦ δευτέρου ἕως τοῦ ὀγδοηκοστοῦ ὀγδόου , τρίτον βιβλίον καλοῦσιν · ἀπὸ δὲ τοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἐννάτου ἕως τοῦ ἑκατοστοῦ πέμπτου , τέταρτον βιβλίον λογίζονται · ἀπὸ δὲ τοῦ ἑκατοστοῦ ἕκτου ἕως τέλους , πέμπτον βιβλίον ὀνομάζουσιν · ἔκριναν δὲ δίκαιον , ὅτι κάθε Ψαλμὸς , ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ τέλος τὸ , γένοιτο γένοιτο , αὐτὸς νὰ ἦναι τέλος τοῦ κάθε βιβλίου · τὸ γὰρ γέ-

---

γένοιτο γένοιτο εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἀμὴν ἀμήν· ὅπερ ἐν τῷ τέλει κάθε εὐχῆς ϗ κάθε λόγου σχεδὸν, συνειθίζεται νὰ λέγεται· ϗ ὅρα περὶ τούτου τὰ λόγια τοῦ Θεοδωρίτου, κείμενα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ τέλους τοῦ ρε'. Ψαλμοῦ· τὸ δὲ πέμπτον ϗ τελευταῖον βιβλίον, ἀντὶ τοῦ γένοιτο γένοιτο, ἔχει τέλος τὸ, Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. Ποία δὲ εἶναι ϗ ἡ ἐν τοῖς πέντε βιβλίοις τούτοις τάξις ϗ θεωρητικὴ ἀνάβασις; ἄκουσον, καθὼς αὐτὴν αναφέρει ὁ ὑψίνους θεῖος Νύσσης Γρηγόριος· τὸ μὲν πρῶτον τμῆμα: ἤτοι τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Ψαλμῶν, τῆς κακίας αφίςησι τὸν ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο ϗ αρχίζει οὕτω „Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, ϗ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔςη, ϗ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν· τὸ δὲ δεύτερον βιβλίον εἰσάγει τὸν ἄνθρωπον διψῶντα τὸ ἀγαθὸν, κατὰ τὴν διψωδεςάτην Ἔλαφον· διὰ τοῦτο ϗ ἀπὸ τὸν Ψαλμὸν ἀρχίζει τὸν λέγοντα „Ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ Ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σὲ ὁ Θεός· τὸ δὲ τρίτον βιβλίον κάμνει τὸν ἄνθρωπον θεωρητικὸν τῆς τῶν ὄντων φύσεως· διὰ τοῦτο ϗ ἀρχίζει οὕτως „Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραήλ· ϗ „Κτηνώδης ἐγεννήθην παρὰ σοὶ, ὅτε δηλαδὴ ἐν τοῖς προσκαίροις τὸ ἀγαθὸν ὡριζόμην· νῦν δὲ μετὰ σοῦ εἰμι, ὅτε πρὸς τὰ δεξιὰ ὥρμησα· τὸ τέταρτον βιβλίον δὲν ἀφίνει πλέον τὸν ἄνθρωπον νὰ ἦναι κοινὸς, ἀλλὰ συνάπτει αὐτὸν τῷ Θεῷ, ϗ ἄνθρωπον αὐτὸν ποιεῖ τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο ϗ ἡ ἀρχὴ τούτου: ἤγουν ὁ ὀγδοηκοςὸς ἔννατος Ψαλμὸς ἐπιγράφεται „Προσευχὴ Μωϋσῇ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ πέμπτον βιβλίον εἰς αὐτὴν ἀνάγει τὴν ἀκρώρειαν τῆς ἀναβάσεως, ἐν ᾗ πᾶσα συμπλήρωσις τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας ἐςι· Πᾶσα, φησὶ, πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον· εἰς τοῦτο γὰρ τὸ ῥητὸν τελειόνει τὸ πέμπτον βιβλίον τῶν Ψαλμῶν. „Δίδομεν τὴν εἴδησιν εἰς τοὺς φιλολόγους, ὅτι τέσσαρα Ψαλτήρια σώζονται, τρία μὲν μεταφρασμένα εἰς μέτρον Ἡρωϊκὸν, ἓν δὲ μεταφρασμένον εἰς μέτρον Ἰαμβικόν· ϗ τὸ μὲν ἓν Ἡρωϊκὸν Ψαλτήριον, εἶναι πόνημα τοῦ γέροντος Ἀπολλιναρίου, τετυπωμένον· οὗ τινος ἡ χάρις ἡ ἐξαίρετός ἐςιν αὕτη, διὰ τὶ ἐν παντὶ ςίχῳ τέλειον νόημα ἀπαρτίζεται· τὸ δὲ δεύτερον, πόνημά ἐςι τοῦ νεωτέρου Ἰακώβου δὲ Πόρτου, ὅπερ Ὁμηρικώτατόν ἐςιν ἀληθῶς, ϗ γλαφυρώτερον τοῦ τοῦ Ἀπολλιναρίου, οὐ μὴν ἐν παντὶ ςίχῳ αὐτοῦ τέλειον νόημα περιέχεται, ἀλλὰ πολλάκις ἐν δυσὶ ςίχοις, ἢ ϗ ἐν τρισί· τὸ δὲ τρίτον, Στεφάνου τοῦ Ἐῤῥίκου πόνος ἐςιν, ἧττον δὲ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ τοῦ Ἰακώβου· τὸ δὲ τέταρτον, τὸ Ἰαμβικόν φημι, πόνος ἐςι τοῦ ἐν Ἀρχιερεῦσιν ἀοιδίμου ἁγίου Τορνόβου κυρίου Ἰωσὴφ, τοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ ϗ μεγίςῃ Λαύρᾳ τοῦ Ἄθω ἀσκητικῶς τὸν βίον τελειώσαντος, ὅπου ϗ τὸ Ψαλτήριον αὐτὸ εὑρίσκεται ἐν χειρογράφοις σωζόμενον, ϗ κατὰ μίμησιν τῶν τοῦ Εὐριπίδου Ἰάμβων ςιχουργούμενον. Ἔδωκα δὲ τὴν εἴδησιν ταύτην τοῖς φιλολόγοις ϗ Διδασκάλοις, ἵνα ἀντὶ μὲν τοῦ Ὁμήρου ϗ Ἡσιόδου ϗ τῶν ἄλλων Ποιητῶν τῶν Ἑλλήνων, τῶν μὲ Ἡρωϊκὸν μέτρον συγγραψάντων, ἀναγινώσκωσι ϗ παραδίδωσιν εἰς τοὺς μαθητάς των τὰ διαληφθέντα τρία Ἡρωϊκὰ Ψαλτήρια· ἀντὶ δὲ τοῦ Εὐριπίδου ϗ Σοφοκλέους ϗ τῶν ἄλλων, τῶν Ἰάμβοις χρησαμένων, παραδίδωσι τὸ Ἰαμβικὸν Ψαλτήριον, ἐπιμεληθέντες νὰ ἀποκτήσωσιν αὐτὸ δι' ἀντιγραφῆς, ἢ ϗ νὰ τὸ ἐκδώσωσι τύποις. Ἐκ τούτου δὲ, τί καλὸν κερδίζεται; ἵνα ἐνταυτῷ ϗ τὴν τέχνην τῆς Ποιητικῆς μανθάνωσιν οἱ νέοι, ϗ τὴν ἑαυτῶν καρδίαν ςηρίζωσι μὲ τὰ τῆς εὐσεβείας ϗ ἀρετῆς νοήματα· ἄτοπον γὰρ ϗ ψυχοβλαβὲς νὰ ἀναγινώσκουν ϗ νὰ παραδίδουν οἱ τῆς εὐσεβείας τρόφιμοι, τὰ μυθώδη ϗ ἀσεβῆ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα εἰς τὰς ἁπαλὰς ψυχὰς τῶν νέων μαθητῶν τους. „Ἐπικυροῦνται δὲ οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ Παραλειπόμενα· ὁ μὲν γὰρ ρε'. Ψαλμὸς ἐπικυροῦται ἀπὸ τὸ Ις'. Κεφ. τοῦ α'. τῶν Παραλ. ὁμοίως ϗ ὁ ρλε'. Ψαλμὸς ἀπὸ τὸ αὐτὸ Κεφ. Ἐπικυροῦται ἀπὸ τὸν Ἡσαΐαν, λέγων γὰρ οὗτος „Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς (Ἡσ. λγ'. 20.) συμφωνεῖ ἐν μέρει μὲ τὸν τοῦ Δαβὶδ ρκβ'. Ψαλμὸν λέγοντα· „Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Ἐπικυροῦται ἀπὸ τὸν Ἱερεμίαν· λέγων γὰρ οὗτος ἐν τοῖς Θρήνοις· „Ἐν σκοτεινοῖς ἐκάθισέ με ὡς νεκροὺς αἰῶνος (Θρ. γ'. 5.) συμφωνεῖ μὲ τὸν ρμβ'. Ψαλμὸν λέγοντα· „Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροὺς αἰῶνος· ὁμοίως ϗ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς παλαιᾶς Γραφῆς ἀναφέρονται αὐτολεξεὶ ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν· Ἐπικυροῖ τοὺς Ψαλμοὺς ϗ ἡ Νέα Γραφὴ, εἰς μυρία μέρη φέρουσα μαρτυρίας ἐκ τῶν Δαβιτικῶν Ψαλμῶν· Τὸ Ψαλτήριον ἐπικυροῦσιν οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῷ πε'. Κανόνι αὐτῶν· Ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος ἐν τῷ ξ'. Κανόνι αὐτῆς· Ἡ ἐν Καρθαγένῃ ἐν τῷ λε'. Κανόνι· Ὁ Ἀθανάσιος ἐν τῇ ἑορταςικῇ αὐτοῦ ἐπιςολῇ· Καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ϗ ὁ Ἀμφιλόχιος ἐν τοῖς ἔπεσιν.

Κανὼν Β΄. τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ἑβδόμης Συνόδου.

Ὁρίζομεν πάντα τὸν προάγεσθαι μέλλοντα εἰς τὸν τῆς Ἐπισκοπῆς Βαθμόν,
„ πάντως τὸν Ψαλτῆρα γινώσκειν· ἵνα ὡς ἐκ τουτου, καὶ πάντα τὸν κατ᾽ αὐτὸν
„ κλῆρον, οὕτω νουθετῆ μυεῖσθαι.

Κανὼν ΙΖ΄. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Τοπικῆς Ἁγίας Συνόδου.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπισυνάπτειν ἐν ταῖς συνάξεσι τοὺς Ψαλμούς· ἀλλὰ διὰ μέ-
„ σου, καθ᾽ ἕκαστον Ψαλμὸν, γίνεσθαι ἀνάγνωσιν.

„ Γράφει δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης, ὅτι ὁ ἅγιος Γεννάδιος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπό-
„ λεως, ὁ ἀκμάσας μὲν ἐν ἔτει 459. ἑορταζόμενος δὲ κατὰ τὴν δεκάτην ἑβδόμην τοῦ Νοεμ-
„ βρίου, δὲν ἐχειροτόνει τινα, ἀνίσως πρότερον δὲν ἤξευρεν ἀπὸ στήθους τὸ Ψαλτήριον.
(Βιβ. 1. Σελ. 553.)

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΝ'. ΨΑΛΜΟΥΣ

Τ Ο Υ

ΠΡΟΦΗΤΑΝΑΚΤΟΣ ΔΑΒΙΔ

ΨΑΛΜΟΣ Α'. ΚΑΘΙΣΜΑ Α'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ὁ Πρῶτος οὗτος Ψαλμὸς εἶναι χωρὶς ἐπανωγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν, καθὼς εἶναι καὶ ὁ Δεύτερος. Περιέχει δὲ, μακαρισμὸν μὲν καὶ ἔπαινον τῶν Εὐσεβῶν καὶ Δικαίων, ταλανισμὸν δὲ καὶ κατηγορίαν, τῶν ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. (1)

1: „Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.

Ἑρμηνεία Μακάριος, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, κυρίως μὲν εἶναι ὁ Θεὸς, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος „ Ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης (α'. Τιμοθ. ς'. 15.) ἔδωκε δὲ ὁ Θεὸς τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸν αὐτὸν Βασίλειον: δηλαδὴ τὸ νὰ ὀνομαζώμεθα μακάριοι, καθὼς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ ὄνομα, Θεός: ἤτοι τὸ νὰ ὀνομαζώμεθα Θεοί, κατὰ τὸ Ψαλμικόν· „ Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐςε. (Ψαλ. πα'. 6.) καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα θεοπρεπῆ ὀνόματα ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς· τὸ ὄνομα λοιπὸν Μακάριος, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλειος, εἶναι ἕνας καρπὸς καὶ ἀποτέλεσμα τῆς τελειότητος τῆς ἀρετῆς· δηλοῖ δὲ ἐκεῖνον, ὁποῦ δὲν ἔχει καμμίαν φθορὰν καὶ θάνατον. Μακάριος γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ, ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν φθείρεται, οὔτε ἀποθνήσκει· καὶ συντίθεται ἀπὸ τὸ α σερητικὸν, καὶ τὸ κηρός· ὃ σημαίνει τὴν θανατηφό-

(1) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Εὐθύμιος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος δὲν ἔλαβεν ἐπιγραφὴν ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα· καὶ ὅτι οὐ μόνον εἶναι Ἠθικὸς, ἀλλὰ καὶ Δογματικός· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οὐ μόνον παραινεῖ προσέχειν τοῖς θείοις λόγοις· ἀλλὰ καὶ ἀσεβῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτωλῶν περιέχει κατηγορίαν καὶ τιμωρίαν, ἐξ ὧν οὐκ ἠθικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ δογματικὴν ὠφέλειαν καρπούμεθα· ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν ἐπιγράφεται οὗτος, διατὶ δὲν ἔχει πρόσωπον ὡρισμένον· ὅρα καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ Κεφαλαίῳ τοῦ Προοιμίου.

φόρον μοῖραν, τὸ δὲ μ: εἶναι παράνω (1)

Ὁ μακαρισμὸς δὲ αὐτὸς, κἂν καὶ ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ εἰς πρόσωπον ἀρσενικὸν τὸν ἄνδρα, συμπεριλαμβάνει ὅμως καὶ τὸ θηλυκὸν πρόσωπον τὴν γυναῖκα, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· ταυτὸν εἰπεῖν, συμπεριλαμβάνει καὶ τὰ δύω γένη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόςολον „ Κε- „ φαλὴ μὲν τῆς γυναικὸς εἶναι ὁ ἄνδρας (α΄. Κορ. ια΄. 3.) καθὼς δὲ ἑνόνονται μὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, ἔτζι καὶ μὲ τὸν ἄνδρα ἑνόνεται καὶ ἡ γυνὴ, ἥτις μέρος ἐςὶ τοῦ ἀνδρός· καὶ καθὼς ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι μία καὶ κοινὴ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα, ἔτζι καὶ τὰ καλὰ ἔργα καὶ οἱ μισθοὶ, εἶναι κοινὰ εἰς αὐτοὺς, καὶ κατ' αὐτὰ τίποτε δὲν διαφέρει ὁ ἄνδρας ἀπὸ τὴν γυναῖκα.

Ἀκολουθῶντας δὲ ὁ θεῖος Δαβὶδ εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἔβαλε κάποιαν τάξιν εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα· δι' ὅτι ῥίζα καὶ ἀρχὴ τῶν ἐνεργειῶν καὶ πράξεων τοῦ σώματος, εἶναι ἡ ἐν καρδίᾳ βουλὴ καὶ ὁ λογισμὸς τοῦ ἀνθρώπου· καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τὴν καρδίαν εὐγαίνουν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ, οἵτινες κάμνουν ἀκάθαρτον τὸν ἄνθρωπον (Ματθ. ιε΄. 19.) Διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι βουλόμεθα· δεύτερον δὲ, κάμνομεν ἐκλογὴν καὶ ἀπόφασιν τῶν βουλευμάτων μας· καὶ τρίτον, μένομεν εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ ἀπεφασίσαμεν, ὡς λέγει ὁ θεῖος Βασίλειος. Ἐπειδὴ δὲ ἀσεβὴς εἶναι ὁ ἄθεος, ἢ ὁ πολύθεος· (2) ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶναι μὲν εὐσεβὴς εἰς τὸν Θεὸν, ἔχει δὲ ζωὴν παράνομον καὶ ἁμαρτωλήν· λοιμὸς δὲ ὀνομάζεται ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸς ἁμαρτωλὸς, ἀλλὰ καὶ ἄλλους διαφθείρει καὶ μεταδίδει εἰς αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν, καθὼς καὶ ὁ πανουκλιασμένος μεταδίδει εἰς τοὺς ἄλλους τὴν πανοῦκλαν. Διὰ τοῦτο, λέγω, μακαρίζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνον τὸν Χριςιανὸν, ὁποῦ φυλαχθῇ καὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτούς· καὶ μήτε συγκοινωνεῖ μὲ τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ βουλὴν τῶν ἀσεβῶν, οὔτε περαςικῶς καὶ κατὰ πάρεργον κατὰ τὸν Ἡσύχιον· τοῦτο γὰρ νομίζω

(1) Ἄλλοι δὲ ἐτυμολογοῦσι τὸ, Μακάριος, ἀπὸ τοῦ μὴ, καὶ τοῦ κηρός· ὅπερ δηλοῖ, ὁ μὴ φθειρόμενος· λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀφιερόνει τὸν πρῶτον τοῦτον Ψαλμὸν εἰς τὸν Χριςὸν, τὸν μέλλοντα ἐξ αὐτοῦ γεννηθῆναι· ὅςτις μόνος ἐςάθη μακάριος, ἕνα μὲν, διὰ τί ἦτον ἔξω ἀπὸ κάθε κῆρα ϗ φθορὰν τῆς ἁμαρτίας· ϗ ἄλλο δὲ, διὰ τί κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Θεολόγους, αὐτὸς μόνος ϗ ἐπὶ γῆς διατρίβων, μακάριος ἦτον, διὰ τὴν μακαρίζουσαν ὅρασιν, ἣν εἶχε τοῦ Θεοῦ Λόγου. τὸν ὁποῖον ἀμέσως ἐθεώρει ὁ τούτου νοῦς, ὡς καθ' ὑπόςασιν ὢν ἡνωμένος μὲ αὐτόν· ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Διὸ ϗ ἐπ' αὐτὸν ἀνοίσει τις τὸν παρόντα Ψαλμόν· (ἤτοι ἐπὶ τὸν Χριςὸν) ἅτε γενόμενον ἄνδρα τῆς νύμφης αὐτοῦ Ἐκκλησίας· τοῦτο δὲ ἔοικε ϗ ἡ Ἑβραϊκὴ φωνὴ παριςᾷν, καθ' ἣν, „ Μακάριος ὁ ἀνὴρ μετὰ τῆς τοῦ ἄρθρου προσθήκης εἴρηται· τινὲς δὲ ἀποροῦν, διὰ τί ὁ μὲν Δαβὶδ ἐδῶ ϗ τοὺς ζῶντας μακαρίζει, ὁ δὲ Σειρὰχ λέγει· „ Πρὸ τελευτῆς μὴ μακάριζε μηδένα. (Σειρ. ια΄. 28)

Λύοντες οὖν τὴν ἀπορίαν λέγουσιν, ὅτι ἐπειδὴ τὸ, Μακάριος, ἔχει δύω σημαινόμενα· ποτὲ μὲν γὰρ δηλοῖ, τὸν ἐπαινετὸν ϗ ζηλωτόν· ποτὲ δὲ, τὸν ἀκήρατον ϗ ἀνώλεθρον ϗ ἀπαθῆ· διὰ τοῦτο, τὸ, μακάριος ὄνομα, κατὰ μὲν τὸ πρῶτον σημαινόμενον, ἁρμόζει εἰς τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους· κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαινόμενον, ἁρμόζει εἰς τοὺς τελευτήσαντας· ϗ οὕτω συμβιβάζουσι τὴν φαινομένην ταύτην διαφωνίαν· ἐγὼ δὲ προσθέττω, ὅτι ϗ αὐτὰ τὰ ἴδια λόγια τοῦ Ψαλμοῦ, ἱκανὰ εἶναι εἰς τὸ νὰ λύσουν τὴν ἀπορίαν ταύτην, καθὼς τὰ ἑρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος· οὕτω γὰρ ἐκεῖνος φησί· „Σκόπει τῶν ῥημάτων τὸ ἀκριβές· οὐκ εἶπεν „ Ὃς οὐ πορεύεται ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, ἀλλ' ὃς οὐκ ἐπορεύθη· ὁ μὲν γὰρ ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων, οὔπω μακαριςὸς, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως· ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, ϗ ἀναντιῤῥήτῳ τέλει τὴν ζωὴν κατακλείσας, οὗτος ἤδη ἀσφαλῶς μακαρίζεται· διὰ τί οὖν μακάριοι οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου; οὐ γὰρ τοὺς πορευθέντας ἐκεῖ, ἀλλὰ τοὺς ἔτι πορευομένους, μακαριςοὺς ὁ λόγος τίθεται· ὅτι οἱ τὸ ἀγαθὸν ἐργαζόμενοι, ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ τὸ ἀπόδεκτον ἔχουσι· λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος· „ Πάντων τῶν ἄλλων κρηπίς ἐςιν ἡ μακαριότης, ἥτις ἐν Ψαλμοῖς ἀναγκαίως ἀντὶ ςεφάνων προτίθεται τοὺς αὐτῆς ἐραςὰς πρὸς νῖκος ἀλείφουσα, ἧς ὁ ἐν τῷ τέλει γενόμενος, μακάριος· (ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ)

(2) Ὅθεν ἡρμήνευσεν ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἀσέβεια κυρίως λέγεται ἡ εἰς Θεὸν ἁμαρτία· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Δεῖ πρῶτον κατορθοῦσθαι τὴν εὐσέβειαν, ϗ τότε τὴν τοῦ βίου πολιτείαν ῥυθμίζεσθαι· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, τὸ πορευθῆναι, ἐνταῦθα δὲ, τὸ μηδὲ ςῆναι προσέταξεν, ἵνα τῆς μὲν ἀσεβείας μήδ' ὅσον ἐν παρόδῳ μεταλαβεῖν, ἢ ψαῦσαι φυλαξώμεθα· ἁμαρτίας δὲ, εἰ καί τις ἡμῖν πάροδος ὑπαχθεῖσι γένοιτο, ςῆναι ὅμως ἐν αὐτῇ: τουτέςιν ἐνίςασθαι, ἢ ἐπιμένειν ἐκκλίνωμεν· (ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ)

ζω ὅτι δηλοῖ, ἡ πορεία καὶ στράτα, ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ· (1) μήτε συγκοινωνεῖ μὲ τὸ εἰς τὸ κακὸν στάσιμον τῶν ἁμαρτωλῶν, ἂν καὶ τυχὸν ἤθελε συναρπαγῇ ποτὲ μὴ θέλωντας, ὡς ἄνθρωπος, εἰς καμμίαν κακίαν· μήτε συγκοινωνεῖ μὲ τὴν ἐπιμονὴν καὶ βεβαιότητα, ὁποῦ οἱ λοιμοὶ καὶ διεφθαρμένοι ἄνθρωποι κάμνουσιν εἰς τὴν κακίαν, διαφθείροντες καὶ τοὺς ἄλλους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Σολομὼν „ Θρα-„ σὺς καὶ αὐθάδης καὶ ἀλαζὼν λοιμὸς καλεῖται· (Παρ. κα'. 24.) ἡ καθέδρα γὰρ ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, τὴν ἐπιμονὴν φανερόνει.

Δύναται δὲ νὰ νοηθῇ καὶ μὲ ἄλλον τρόπον τὸ ῥητὸν τοῦτο· Βουλὴ μὲν γὰρ ἀσεβῶν νοεῖται, τὸ συνέδριον τῶν ἀσεβῶν, καθὼς ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων μετέφρασαν· ὁδὸς δὲ καὶ στράτα τῶν ἁμαρτωλῶν, εἶναι ὁ Διάβολος κατὰ τὸν Δίδυμον· ἐπειδὴ ὅποιος δὲν σταθῇ εἰς τὸν Διάβολον, αὐτὸς θέλει ἔλθη πρὸς τὸν Χριστὸν, ὅς τις εἶναι ὁδὸς καὶ στράτα, διὰ μέσου τῆς ὁποίας περιπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν ἀρετήν· καθὼς τὸ εἶπε μόνος „ Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός· (Ἰω. ιδ'. 6.) Καθέδρα δὲ τῶν λοιμῶν, εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Ἀστέριον· (2) ἐπειδὴ δὲ, δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὴν τελείωσιν τῆς ἀρετῆς, τὸ νὰ φύγῃ μόνον ὁ ἄνθρωπος τὸ κακὸν, ἀλλὰ εἶναι χρεία νὰ κάμῃ καὶ τὸ καλὸν, κατὰ τὸ „ Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίη-„ σον ἀγαθόν· (Ψαλ. λγ'. 14.) καὶ τὸ „ Παύ-„ σασθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν „ ποιεῖν· (Ἠσ. α'. 16.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀκολούθως λέγει.

2: „ Ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέ-
„ λημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ
„ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός. (3)

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ Χριστιανὸς, ὅς τις ὄχι μόνον δὲν ἐσυγκοινώνησε μὲ τοὺς προῤῥηθέντας ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ λοιμοὺς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐσυνάρμοσε τὸ θέλημά του εἰς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου· καὶ ἐκεῖνα μόνον θέλει καὶ ἀγα-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος στράταν ἐννοεῖ ἐδῶ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὶ φέρει κάθε ἄνθρωπον εἰς τὸ τέλος τοῦ θανάτου· καθὼς καὶ ἡ στράτα φέρει τοὺς περιπατοῦντας εἰς τὸν τόπον ὅπου θέλουσιν· „ Ὁδὸς ὁ βίος εἴρηται διὰ τὴν πρὸς τὸ τέλος ἑκάστου τῶν γεννηθέντων ἔπειξιν· προσθέττει δὲ ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος· „ Ἐπεὶ οἱ πολλοὶ περιπλανώμενοι ταῖς αἰσθήσεσι, τοὺς κατὰ τὸν βίον εὐῤῥοοῦντας μακαρίους κατονομάζουσι, διεστραμμένως χρώμενοι καὶ τοῖς ὀνόμασι καὶ τοῖς πράγμασι· διὰ τοῦτο ὥσπερ ἐν μεσαιτάτῃ περιωπῇ ἑστηκὼς ὁ Προφήτης βοᾷ, μακάριον εἶναι μόνον τὸν ἀγαθὸν καὶ σπουδαῖον, τέλος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου τὴν ἄῤῥητον ταύτην τιθέμενος μακαριότητα· πᾶν γὰρ τὸ κατὰ σπουδὴν κατορθούμενον, πρός τι τὴν ἀναφορὰν πάντως ἔχει· καὶ ὥσπερ ἡ μὲν ἰατρικὴ πρὸς τὴν ὑγίειαν ὁρᾷ· τῆς δὲ γεωργίας ὁ σκοπὸς πρὸς τὸ ζῆν ἐστι παρασκευή· οὕτω καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις πρὸς τὸ μακάριον γενέσθαι τὸν κατ' αὐτὴν, ζῶντα, βλέπει· τοῦτο γὰρ παντὸς τοῦ κατὰ τὸ ἀγαθὸν νοουμένου, κεφάλαιον καὶ πέρας ἐστίν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι καθὼς ὁ Διάβολος εἶναι βουλὴ τῶν ἀσεβῶν, ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου βουλὴ τῶν εὐσεβῶν εἶναι ὁ Χριστός· „ Ἡ δὲ βουλὴ τῶν εὐσεβῶν ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὅς τις εὑρίσκεται καὶ ὁδὸς καὶ καθέδρα. ὁδὸς μὲν ὡς πρὸς αὐτὸν ἀνάγουσα τὸν Πατέρα· καθέδρα δὲ, ὡς ἀναπαύουσα τοὺς ἐκλυομένους ἐν τῷ βίῳ. „ Δεῦτε γάρ φησι, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς (ἐν τῇ ἐκδεδομ. Σειρ.) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἁρμοδίως δὲ λίαν ὁ μέγας Δαβὶδ μακαρισμὸν τῆς οἰκείας αὐτοῦ προτέθεικε συγγραφῆς, τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ὁμοῦ καὶ Δεσπότην μιμούμενος, τὸν Σωτῆρα λέγω Χριστὸν, ὃς τῆς πρὸς τοὺς Ἱεροὺς μαθητὰς διδασκαλίας ἀπὸ μακαρισμῶν ἤρξατο· „ Μακάριοι, λέγων, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μεστικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ, ἄρχισε τὸν πρῶτον Ψαλμὸν μὲ ἑνικὸν ἀριθμὸν, εἰπών· „ Μακάριος, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν πτωχείαν καὶ στειότητα τῆς χάριτος τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν· ἐν ᾗ σπάνιοι εὑρίσκοντο οἱ μακάριοι· ὁ δὲ Χριστὸς ἄρχισε τὴν πρὸς τοὺς μαθητάς του διδασκαλίαν μὲ πληθυντικὸν ἀριθμὸν εἰπὼν, Μακάριοι διὰ τὴν πλουσιότητα καὶ ἀφθονίαν τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν ᾗ πολλοὶ εὑρίσκονται οἱ μακάριοι· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐνθάδε μὲν διὰ τὸ σπάνιον τῶν πάλαι κατορθούντων ἕνα τινα μακαρίζει· ὁ δὲ Σωτὴρ ἡμῶν πλείονας ποιῶν μακαρίους, πληθυντικῶς τοὺς μακαρισμοὺς προφέρεται (ἐν τῇ ἐκδεδομ. Σειρᾷ)

(3) Ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἑρμηνεύει, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπε δύω φοραῖς τὸν νόμον ἐδῶ, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν παλαι-

γαπᾷ, ὅσα προςάζει ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος· καὶ αὐτὰ μελετᾷ πάντοτε, καὶ μὲ αὐτὰ εὐτακτεῖ καὶ διορθόνει τὴν ζωήν του· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Θεὸς ἐπρόσαξε διὰ τοῦ Μωϋσέως λέγων „ Καὶ ἔςαι τὰ ῥή„ματα ταῦτα, ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἐν „ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ Ψυχῇ σου· καὶ προβιβά„σεις αὐτὰ τοὺς Υἱούς σου, καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς „ καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ „ κοιταζόμενος καὶ διανιςάμενος· καὶ ἀφάψεις αὐτὰ „ εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρός σου, καὶ ἔςαι ἀσάλευ„τον πρὸ ὀφθαλμῶν σου· (Δευτε. ς΄. 6.) (1) ἀκολούθως δὲ δείχνει ὁ Δαβὶδ, καὶ ποῖος καρπὸς γεννᾶται ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ θείου νόμου.

3: „ Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευ„μένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδά„των, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν „ καιρῷ αὐτοῦ· καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ „ οὐκ ἀποῤῥυήσεται· καὶ πάντα ὅσα „ ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται.

Ἐκεῖνος, λέγει, ὁποῦ μελετᾷ πάντοτε τὸν θεῖον νόμον, αὐτὸς φυτευμένος ὥντας κοντὰ εἰς τὰ ῥεύματα τῶν Θεϊκῶν λόγων, καὶ ποτιζόμενος μὲ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, θάλλει καὶ χλοηφορεῖ ὡσὰν τὸ δένδρον ὁποῦ εἶναι φυτευμένον κοντὰ εἰς τὰ ῥεύματα τοῦ νεροῦ, καὶ φέρει μὲν τὰς ἀρετὰς ὡσὰν καρπὸν, εἰς τὸν πρέποντα καὶ ἁρμόδιον καιρὸν, δὲν ἀποῤῥίπτει ὅμως καὶ τὰ φύλλα: ἤγουν τὴν ταπεινοφροσύνην, ἡ ὁποία σκεπάζει καὶ διαφυλάττει τὸν καρπὸν τοῦ λογικοῦ δένδρου: ἤγουν τὰς ἀρετάς· ἠμποροῦμεν δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοήσωμεν, καρπὸν μὲν, τὸν Πνευματικὸν πλοῦτον τῶν θείων χαρισμάτων, ὅς τις συνάγεται ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ ἀγῶνας· φύλλα δὲ, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ὁποία σκεπάζει τοὺς τοιούτους πόνους εἰς κάθε καιρὸν, καὶ δὲν ἀφίνει τοὺς ἐναρέτους νὰ αἰσθανθοῦν αὐτοὺς, διὰ τὴν ἀντιμισθίαν, ὁποῦ ἔχουν νὰ λάβουν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. (2)

Πρεπόντως δὲ ἐπαρωμοίασεν ὁ Προφητάναξ τὰ θεῖα λόγια μὲ τὰ νερά· διὰ τὶ αὐτὰ ποτίζουν καὶ τρέφουν νοητῶς τὰς Ψυχάς· καθὼς τὰ νερὰ ποτίζουν καὶ τρέφουν αἰσθητῶς τὰ φυτά· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Δεσπότης Χριςὸς νερὸν ὠνόμασε τὴν διδασκαλίαν του, λέγων „ Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με „ καὶ πινέτω· „ Ὁ πιςεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶ„πεν ἡ Γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύ„σουσιν ὕδατος ζῶντος (Ἰω. ζ΄. 37.) πάλιν „ Ὃς δ᾽ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, „ οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα· (Ἰω. δ΄. 14.) μὲ τὸν τοιοῦτον δὲ ἄνθρωπον, ὁποῦ ποτίζεται ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια, συνεργεῖ ὁ Θεὸς εἰς ὅλα τὰ πράγμα-

---

καιὸν καὶ τὸν νέον τῆς χάριτος, ὅς τις ἔμελλε νὰ δοθῇ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔβαλε ϗ τὸ, μελετήσει· ἐπειδὴ οἱ Χριςιανοὶ, περισσότερον πρέπει νὰ μελετοῦν τὴν νέαν Γραφὴν ἀπὸ τὴν παλαιὰν, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς Χίλωνα ἐπιςολῇ· ἡμέραν δὲ ἐννοεῖ ὁ Νύσσης, τὴν εὐτυχίαν· ϗ νύκτα, τὴν δυςυχίαν· ὁ γὰρ ἐν αὐταῖς μελετῶν τὸν νόμον, οὔτε ἐν τῇ εὐτυχίᾳ ὑβρίζει ϗ ὑπερηφανεύεται, οὔτε ἐν τῇ δυςυχίᾳ καταπίπτει ϗ λυπεῖται· μελετᾷ δὲ λέγει, ὁ αὐτὸς, ἐκεῖνος ὁποῦ θεληματικῶς φυλάττει τὸν νόμον, ϗ ὄχι ἐκεῖνος ὁποῦ κατὰ ἀνάγκην ϗ ἀκουσίως φυλάττει αὐτόν.

(1) Εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ· „ Οὐκ ἀποςήσεται ἡ βίβλος τοῦ νόμου τούτου ἐκ τοῦ ςόματός σου, ϗ μελετήσεις ἐν αὐτῇ ἡμέρας ϗ νυκτὸς, ἵνα εἰδῇς πάντα τὰ γεγραμμένα· (Ἰησ. α΄. 8.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης θέλει, ὅτι ξύλον μὲν νοεῖται ἀλληγορικῶς, ὁ Χριςὸς, ὅς τις ἔδωκεν ἐν καιρῷ τὸν καρπὸν αὐτοῦ: ἤτοι, ἐγένετο ἄνθρωπος καθ᾽ ὃν ὥρισε καιρόν· ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ ὁποίου οἱ μεταλαμβάνοντες, ἔγιναν ἀθάνατοι· φύλλα δὲ ἐννοεῖ τὴν σάρκα τοῦ Χριςοῦ, ἡ ὁποία δὲν διεφθάρη· ταύτην γὰρ ἀναςήσας, ἀνελήφθη μὲ αὐτὴν εἰς τοὺς οὐρανούς· παρομοιάζει δὲ ϗ ὁ δίκαιος μὲ τὸ ξύλον τοῦτο: ἤγουν μὲ τὸν Χριςόν· τοῦτο γὰρ τέλος τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, τὸ ὁμοιωθῆναι Θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ· ὁ δὲ ἅγιος Ἐφραὶμ, καρπὸν μὲν ἐννοεῖ, τὰ καλὰ ἔργα, φύλλα δὲ, τὰ καλὰ λόγια· ϗ διὰ τὰ δύω γὰρ ἔχει νὰ λάβῃ μισθὸν ὁ δίκαιος ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι καρπὸς μὲν εἶναι ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν ϗ τῶν ἀρετῶν, μάλιςα τῶν ψυχικῶν ϗ ἐσωτερικῶν· φύλλα δὲ εἶναι τὰ ἔξωθεν φαινόμενα σχήματα τῶν ἐναρέτων: ἡ συςολὴ δηλαδὴ τῶν αἰσθήσεων, ϗ ἁπλῶς τὰ εὔτακτα ϗ χρηςὰ ἤθη.

ματα · καθὼς λέγει Ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβίδ · „ παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώπου κατευθύ- „ νεται, καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα (Ψαλ. λς'. 24.) Καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει „ Τοῖς ἀγαπῶ- „ σι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν (Ρωμ. η'. 28.) ἐπρόσθεσε δὲ μὲ ἀκρίβειαν, τὸ πάντα ὁ Παῦλος, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ φθάσῃ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲν θέλει νὰ κάμῃ κανένα κακόν · διὰ τοῦτο καὶ εἰς ὅλα του τὰ κινήματα εὐοδόνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν (1) ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δαβὶδ παρεκίνησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετὴν διὰ μέσου τῶν ἀγαθῶν καὶ χαροποιῶν λόγων του, παρακινεῖ ἀκολούθως τοὺς ἀθλητὰς τῆς ἀρετῆς, καὶ μὲ τὰ ἐναντία καὶ λυπηρὰ λόγια, λέγωντας οὕτω.

4: „ Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως.

Ἤτοι, οἱ ἀσεβεῖς ἄνθρωποι, δὲν χλοηφοροῦσι, λέγει, οὐδὲ καρποφοροῦσιν, οὐδὲ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ θέλουν ἀπολαύσουν, καθὼς χλοηφορεῖ καὶ καρποφορεῖ καὶ ἀπολαμβάνει αὐτὰ ἐκεῖνος ὁ Χριστιανὸς, ὁποῦ μελετᾷ εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ · ἐδιπλασίασε δὲ τὸ, οὐχ οὕτως ὁ Προφήτης, διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὸν λόγον του περισσότερον, καὶ νὰ φανερώσῃ σαφέστερον τὴν ἐναντιότητα ὁποῦ ἔχουν οἱ ἀσεβεῖς μὲ τοὺς εὐσεβεῖς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Ἀλλ' ἢ ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄ- „ νεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Καθὼς, λέγει, ὁ ἄνεμος μεταφέρει τὸ ψιλὸν χῶμα τῆς γῆς: ἤτοι τὸν κονιορτὸν · καὶ διασκορπίζει αὐτὸν ἀπὸ ἕνα τόπον εἰς ἄλλον, τοιουτοτρόπως διασκορπίζουσι τοὺς ἀσεβεῖς καὶ οἱ ἀντιπνέοντες Δαίμονες · πρόσωπον δὲ τῆς γῆς τὴν φαινομένην ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ὀνομάζει ὁ Δαβίδ · τὸ ὁποῖον αὐτὸ πρόσωπον, καὶ νῶτα τῆς γῆς ὀνομάζονται, διατὶ ἐπάνω εἰς αὐτὰ βαστάζει ἡ γῆ φυτὰ, ζῶα, καὶ ἄλλα σώματα · καθὼς καὶ βάθος τῆς γῆς ὀνομάζεται ὁ κόλπος τῆς γῆς · ἀσεβεῖς δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ μὲ κοινὸν ὄνομα, ὅλους τοὺς ἄνω εἰρημένους ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ λοιμούς · ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν ἀσεβεῖς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Ἡσύχιον · οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ νὰ μὴν σέβωνται τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, διεσκορπίσθησαν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον ὡσὰν κονιορτὸς, ἀφ' οὗ ἔπνευσε τὸ κήρυγμα τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐφύσησαν κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὡσὰν ἄνεμος δυνατὸς, τὰ στρατεύματα τῶν Ῥωμαίων, τὰ ὁποῖα ἠφάνισαν τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν πατρίδα των.

5: „ Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσε- „ βεῖς ἐν κρίσει.

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὲ τοῦ ἐν τῷ Δαβὶδ λαλοῦντος ἁγίου Πνεύματος τὴν ἀκρίβειαν · ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ἁπλῶς, ὅτι δὲν θέλουν ἀναστηθοῦν (2) οἱ ἀσεβεῖς ; ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, ἐν κρίσει, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀσεβεῖς, ἔχουν μὲν νὰ ἀναστηθοῦν, ὄχι ὅμως διὰ νὰ κριθοῦν, διατὶ αὐτοὶ εἶναι αὐτοκατάκριτοι ἀπὸ ἐδῶ „ Ὁ γὰρ μὴ πιστεύων φησιν ἤδη κέκριται (Ἰω. γ'. 8.) ἀλλ' ἔχουν νὰ ἀναστηθοῦν διὰ νὰ κατακριθοῦν καὶ νὰ τιμωρηθοῦν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ τὸν Θεοδώριτον. Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ μὲν Μωϋσῆς δὲν εἶπε (κα-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Πρότερον ἅπαντα τῆς κακίας ἀπαγορεύσας τὰ εἴδη, καὶ τῶν θείων νόμων ὑποδείξας τὴν τελειότητα, οὕτως ἐπήγαγε · πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται · εἰδὼς, ὡς οὐδὲν ἐναντίον ὅγε τοιοῦτος δρᾶσαι βουλήσεται, τῷ θείῳ νόμῳ τὸ οἰκεῖον θέλημα συναρμόττων · ἐν γὰρ τῷ νόμῳ, φησὶ, Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ.

(2) Σημείωσαι ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις ἐδῶ, δὲν σημαίνει μόνον τὸ ἀνίστασθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἁπλῶς ἵστασθαι · ὅθεν ἠμ-

(καθαρῶς) περὶ ἀναςάσεως (1) . ὁ δὲ Δαβὶδ, πρῶτος ἐδίδαξε περὶ αὐτῆς καθαρῶς.

„ Οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων.

Ἁμαρτωλοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὄχι τοὺς ἀσεβεῖς, ἀλλὰ τοὺς εὐσεβεῖς μὲν, διεφθαρμένους δὲ καὶ κακοὺς ὄντας, οἱ ὁποῖοι θέλουν κριθοῦν, καὶ θέλουν διωχθοῦν μακρὰν ἀπὸ τοὺς Δικαίους· διὰ τί ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων τὴν βουλὴν τῶν Δικαίων μετέφρασαν, συναγωγὴν τῶν Δικαίων · Δικαίους δὲ συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ἡ ἁγία Γραφὴ, ὄχι μόνον ἐκείνους, ὁποῦ γυμνάζονται τὴν ξεχωριςὴν ἀρετὴν τῆς Δικαιοσύνης, ἀλλὰ καθολικῶς καὶ ὅλους τοὺς ἁγίους, τοὺς ὑπὸ Θεοῦ δεδικαιωμένους διὰ τὰς ἀρετάς των. (2)

6: „ Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ, ὅτι κἀνένας ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ λανθάσῃ καὶ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἠξεύρει τὰς καλὰς ςράτας, καὶ τὰ κινήματα τῶν Δικαίων, ὡς Ἀλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „ Γινώσκει Κύ„ ριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων· (Ψαλ. λς΄. 19.) καὶ ὁ Μωϋσῆς „ Ἔγνω ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ „ καὶ τοὺς ἁγίους (Ἀριθ. ις΄. 5.) διὰ τί καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν „ Ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς (Ἰω. ιδ΄. 6.) ὅθεν ἀκολούθως αὐτὸς ἠξεύρει καὶ ἐκείνους, ὁποῦ περιπατοῦν διὰ μέσου αὐτοῦ : ἤγουν διὰ μέσου τῶν ἐντολῶν του· τὰς δὲ κακὰς ςράτας ὑποκρίνεται ὁ Θεὸς, πῶς δὲν τὰς ἠξεύρει· διὰ τί αὐταὶ εἶναι ἀνάξιαι τῆς Θεοπρεποῦς του γνώσεως· διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ὁ Ἀδὰμ παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἐρώτησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς, ὡσὰν νὰ μὴν ἠξεύρῃ· „ Ἀδὰμ ποῦ εἶ; (Γέν. γ΄. 9.) παρομοίως ἐρώτησε καὶ τὸν Κάϊν, ἀφ' οὗ ἐθανάτωσε τὸν ἀδελφόν του „ Ποῦ ἐςιν Ἄβελ ὁ ἀδελ„ φός σου; (Γέν. δ΄. 9.) ὡσαύτως ἐρώτησεν ὁ Θεὸς καὶ ἄλλους πολλούς. (3)

„ Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται.

Τῶν Δικαίων καὶ Ἁγίων ἀνθρώπων αἱ ἀρεταὶ καὶ πράξεις, ἔχουν νὰ διαμένουν παντοτινὰ, ὡς πλοῦτος

ἠμπορεῖ νὰ μεταφρασθῇ οὕτω τὸ ῥητόν· „ Οὐ ςήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει : δηλαδὴ ἐν τῷ κριτηρίῳ, ϗ τῇ βουλῇ τῶν Δικαίων, καθὼς λέγει παρακάτω ὁ ἴδιος Δαβίδ· ταυτὸν εἰπεῖν „ Οὐ ςήσονται οἱ ἀσεβεῖς μετὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ Δικαίων.

(1) Προσέθηκα ἐγὼ, ὅτι καθαρῶς δὲν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς περὶ Ἀναςάσεως, διὰ τί σκιωδῶς εἶπε περὶ αὐτῆς λέγων „ Καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐτό· (Γέ. θ΄. 5.) ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς λέγει, „ Πῶς ἐκζητήσει τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων; ἢ ὅτι ἀναςήσει τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀποθνησκόντων· οὐ γὰρ ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀποθανεῖται τὰ θηρία· (περὶ ἀναςάσεως κεφ. ϙδ΄.) Καὶ πάλιν εἶπε τὰ λόγια, ὁποῦ ἐφώνησεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς βάτου· „ Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς τοῦ Πατρός σου, Θεὸς Ἀβραὰμ ϗ Θεὸς Ἰσαὰκ, ϗ Θεὸς Ἰακώβ· (Ἔξ. γ΄. 6.) ὅπερ ϗ ὁ Κύριος ἀναφέρων ἔλεγεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· „ Περὶ δὲ τῆς ἀναςάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ Θεοῦ λέγοντος· „ Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, ϗ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, ϗ ὁ Θεὸς Ἰακώβ· οὐκ ἔςιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, (Ματθ. κβ΄. 32.) διὸ ϗ ὁ Δαμασκηνὸς αὐτὸ τοῦτο ἀναφέρων λέγει· οὐκ ἔςιν ὁ Θεὸς, νεκρῶν Θεὸς τῶν ἀποθανόντων ϗ οὐκ ἔτι ἐσομένων· ἀλλὰ ζώντων, ὧν αἱ ψυχαὶ μὲν ἐν χειρὶ αὐτοῦ ζῶσι, τὰ δὲ σώματα πάλιν δι' ἀναςάσεως ζήσεται. (αὐτόθ.)

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἀναςήσονται δὲ ϗ οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀλλ' οὐκ ἔσονται ἐν τῇ βουλῇ ϗ τῷ τάγματι τῶν Δικαίων· εἰ γὰρ ϗ εἶεν τινες τῶν ἡμαρτηκότων ἐλέους ἄξιοι, ἀλλ' οὐκ ἂν τοῖς τῶν ἁγίων ἐναριθμηθεῖεν χοροῖς.

(3) Τινὲς δὲ λέγουν, ὅτι τὸ, γινώσκει ἐδῶ ἐκλαμβάνεται ϗ ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾷ ϗ τιμᾷ· καθὼς εἶπε ϗ πρὸς τὸν Μωϋσῆν· „ Οἶδά σε (ἤτοι ἔγνωκα ϗ ἠγάπησα·) παρὰ πάντας, ϗ χάριν ἔχεις παρ' ἐμοί· (Ἔξ. λγ΄. 12.) εἰς δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς λέγει· „ Οὐκ οἶδα ὑμᾶς (Ματθ. κε΄. 12.) ἤτοι δὲν σᾶς ἠγάπησα.

τος αὐτῶν καὶ ϛέφανος· τῶν δὲ ἀσεβῶν καὶ κακῶν αἱ ἁμαρτίαι καὶ πράξεις, τὰς ὁποίας ὁδὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, αὐταὶ, λέγω, ἀφανίζονται καὶ ἀνενέργητοι γίνονται· τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον κατὰ τὸν Θεοδώριτον μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει ὁ Παῦλος „ Εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζη„ μιωθήσεται. (α'. Κορ. γ'. 15.) (1)

ΨΑΛΜΟΣ Β'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος.

Καὶ ὁ δεύτερος οὗτος Ψαλμὸς, εἶναι χωρὶς ἐπανωγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν, καθὼς εἶναι καὶ ὁ πρῶτος Ψαλμός· προφητεύει δὲ τὴν ἐπιβουλὴν, ὁποῦ ἔκαμαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριςοῦ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὸ κάλεσμα τῶν Ἐθνῶν, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν Ἰουδαίων.

1: „ Ἵνα τί ἐφρύαξαν Ἔθνη, καὶ λαοὶ „ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ „ Βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες „ συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό;

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ Προφητικὰ ὄμμάτια τοῦ νοός του, τὴν λύσσαν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ δείξουν οἱ τὸν Χριςὸν θανατώσαντες, θρηνεῖ καὶ ἐλεεινολογεῖ αὐτοὺς διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, λέγων· φεῦ καὶ ἀλλοίμονον! διὰ τί αὐτοὶ τόσον μανήσαντες κατὰ τοῦ Χριςοῦ, ἔκαμαν ταραχὴν, καὶ ἐκίνησαν ὅλα, καὶ ὑπερηφανεύθησαν; ταῦτα γὰρ πάντα δηλοῖ τὸ ἐφρύαξαν, καθὼς λέγουσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ μετεγλώττισαν τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν (2) Ἔθνη λοιπὸν εἶναι, οἱ περὶ τὸν Πιλάτον Ῥωμαῖοι ϛρατιῶται· Λαοὶ δὲ εἶναι, οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὄντες τριγύρω εἰς τὸν Ἄνναν καὶ Καϊάφαν· Βασιλεὺς δὲ εἶναι, ὁ Ἡρώδης· Ἄρχοντες δὲ εἶναι, ὁ Πιλάτος ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἔτζι γὰρ καὶ εἰς τὰς πράξεις ἑρμήνευσαν τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ οἱ θεῖοι Μαθηταὶ τοῦ Χριςοῦ καὶ Ἀπόςολοι.

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ μερικοὶ αἱρετικοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἡ οὐσία τῶν ἀσεβῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἔχει τελείως νὰ ἀφανισθῇ εἰς τὸ μὴ ὄν, μὲ τὸ νὰ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω, πῶς θέλουν διασκορπισθοῦν αὐτοὶ ὡσὰν ὁ κονιορτὸς τῆς γῆς· διὰ τοῦτο τώρα ὁ Δαβὶδ καθαρίζει τοῦτο ἐδῶ καὶ λέγει· ὅτι ἡ ὁδὸς τῶν ἀσεβῶν ἀφανίζεται: ἤτοι ἡ κακία καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτῶν, καὶ ὄχι ἡ οὐσία αὐτῶν· ἐπειδὴ ἡ μὲν πονηρία ἀφανίζεται, καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν διαλύεται· οἱ δὲ ἀσεβεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κακία συνέβη, ἀφίνονται διὰ νὰ κολάζωνται αἰωνίως· καθὼς τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ φανερόνει λέγων „ Ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ (Ψαλ. θ'. 39.)

(2) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ, ἐφρύαξαν: ἤγουν ὅτι φρύαγμα κυρίως εἶναι ἕνας ἄσημος ἦχος, ἑνωμένος μὲ ἕνα πνεῦμα δυνατὸν, τὸ ὁποῖον εὐγαίνει ἀπὸ τὴν μύτην τῶν ἀλόγων, ὅταν αὐτὰ πηδῶσι, καὶ δὲν θέλουν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ζητοῦν νὰ τὰ ἡμερώσουν· καθὼς ἕνα τοιοῦτον φρύαγμα ἔκαμαν οἱ Ἑβραῖοι, μὴ θέλοντες νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Χριςόν. λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης „ Φρύαγμα γὰρ τὸ μέγα καὶ ἀλόγιςον φρόνημα. μετενεχθὲν ἀπὸ τῆς ἀλόγου τῶν ἵππων ὁρμῆς.

λοι, εἰπόντες „ Ὁ Πνεύματι ἁγίῳ διὰ ςόματος Δαβὶδ τοῦ Παιδός σου εἰπὼν „ Ἵνα τί ἐφρύαξαν „ Ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; καὶ τὰ ἑξῆς, εἶτα ἑρμηνεύουσιν αὐτὸ οὕτω· „ Συνήχθησαν „ γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν „ ἅγιον Παῖδά σου, Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης „ τε καὶ Πόντιος Πιλάτος, σὺν Ἔθνεσι καὶ λαοῖς „ Ἰσραήλ· (Πράξ. δ΄. 25.) (1) Πληθυντικῶς δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ Βασιλεῖς καὶ Ἄρχοντες, καὶ ὄχι Βασιλεὺς καὶ Ἄρχων ἑνικῶς, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἡ ὁποία μεταχειρίζεται τοὺς πληθυντικοὺς ἀριθμοὺς ἀντὶ ἑνικῶν· νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ μὲ βαθύτερον τρόπον· διὰ τοῦτο γὰρ εἶπεν ὁ Δαβὶδ πληθυντικῶς Βασιλεῖς, διὰ τί ὁ νοητὸς Βασιλεὺς τῆς ἁμαρτίας Διάβολος, ἑνωμένος ὤντας μὲ τὸν αἰσθητὸν Βασιλέα Ἡρώδην, καὶ οἱ δύω ὁμοῦ ἐκινοῦντο κατὰ τοῦ Χριςοῦ. (2) ὁμοίως καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι τῶν Δαιμόνων, πρὸς τὰς ὁποίας εἶναι ὁ πόλεμός μας κατὰ τὸν Ἀπόςολον, ἑνωμέναι οὖσαι μὲ τὸν Ἄρχοντα καὶ Ἡγεμόνα Πιλάτον, ἁρματόνοντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Χριςὸς εἶναι διπλοῦς καὶ σύνθετος ἀπὸ δύω φύσεις, ἀπὸ τὴν ἀόρατον τῆς Θεότητος, καὶ ἀπὸ τὴν ὁρατὴν τῆς ἀνθρωπότητος· διὰ τοῦτο καὶ ὁ κατ' αὐτοῦ πόλεμος ἦτον διπλοῦς, ἀπὸ ἀοράτους καὶ ὁρατοὺς ἐχθρούς· κενὰ δὲ καὶ εὔκερα ἐμελέτησαν, εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ματαίως ἐκοπίασαν ὅλοι οἱ ἀνωτέρω Ἰουδαῖοι, συμφωνήσαντες νὰ εὐγάλουν ἀπὸ τὸ μέσον, καὶ νὰ ἀφανίσουν τὸν Ἰησοῦν· ἐπειδὴ αὐτὸς, ὡς Θεὸς ἀνέςη ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, καὶ ζῇ εἰς τοὺς αἰῶνας· λέγεται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς μοναχοὺς τοὺς Ἰουδαίους· διὰ τί αὐτοὶ ματαίως ἐμελέτησαν τὴν Γραφὴν, χωρὶς νὰ καταλαβουν, ὅτι αὐτὴ περὶ τοῦ Χριςοῦ ἐπροφήτευεν.

2: „ Κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χρι-
„ ςοῦ αὐτοῦ.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, Ἐθνικοὶ, ἐφρύαξαν καὶ παρέςησαν καὶ ἐσυνάχθησαν, τόσον κατὰ τοῦ Πατρος, ὅσον καὶ κατὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἔχρισε Βασιλέα ὅλων τῶν Ἐθνῶν, δοὺς αὐτὰ κληρονομίαν εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ ὁ κατὰ τοῦ Υἱοῦ πόλεμος, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα διαβαίνει· Κύριος λοιπὸν ὀνομάζεται ἐδῶ ὁ Πατήρ· Χριςὸς δὲ, ὁ Υἱός του, ὡς ἐξηγήσαμεν· ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ κατέςησε τὸν Χριςὸν Βασιλέα εἰς τοὺς Ἐθνικοὺς, κατὰ τὸν λόγον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας· εἰ δὲ καὶ ἀναγνώσωμεν „ Κατὰ τοῦ Χριςοῦ αὐτῶν, καθὼς εἰς πολλὰ ἀντίγραφα εὑρίσκεται· θέλομεν νοήσομεν, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι Βασιλεὺς καὶ ἐξουσιαςὴς ἐπάνω εἰς ὅλους καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικοὺς καὶ Δαίμονας· διὰ τί εἰς „ αὐτὸν θέλει κάμψει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐ„ πιγείων καὶ καταχθονίων, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· (Φιλ. β΄. 10.) ἤτοι ὅλοι θέλουν προσκυνήσουν καὶ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτόν.

(Διάψαλμα·) Τί θέλει νὰ εἰπῇ Διάψαλμα, εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ· καὶ ὅρα ἐκεῖ.

3: „ Δι-

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τέσσαρα τινὰ ὀνόματα εὑρίσκονται ἐδῶ, Ἔθνη, Λαοὶ, Βασιλεῖς, ϗ Ἄρχοντες· ϗ Ἔθνη μὲν εἶναι, οἱ ἀπερίτμητοι Ῥωμαῖοι· Λαοὶ δὲ, οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι· Ἄρχοντες, οἱ Γραμματεῖς ϗ Φαρισαῖοι ϗ Νομικοί· Βασιλεῖς δὲ, ὁ Ἡρώδης ϗ ὁ Πιλάτος, ὁ ἐπίτροπος τοῦ Βασιλέως Καίσαρος. Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Οὐ λέγει τὰ Ἔθνη μετὰ τοῦ ἄρθρου, ἵνα πάντας περιλαμβάνεσθαι νομίσῃς, ἀλλ' Ἔθνη ἐπὶ μερικόν τι ἄγων τὴν ἔννοιαν· τίς ἡ τοσαύτη φησιν αἰτία; ἢ τί τὸ γεγονὸς, ὡς ϗ τοὺς λαοὺς συγκινηθῆναι κατ' αὐτοῦ, ϗ εἰς χεῖρας αὐτὸν παραδοθῆναι τῶν Ἐθνῶν;

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Γεώργιος „ Εἶδε ϗ τὰς ἀοράτους φύσεις δυνάμεις, οὐχ ἁμαρτήσεις· ϗ ὁ Σοφώτατος γοῦν Ἀπόςολος οὐ τοσοῦτον ἀνθρώποις προσῆψε τὸ ἐςαυρωκέναι τὸν Χριςὸν, ὡς δυνάμεσιν ἀρχοντικαῖς λέγων „ Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων· ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ ἐν μυςηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν· εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐςαύρωσαν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

3: „ Διαῤῥήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν,
„ καὶ ἀποῤῥίψωμεν ἀφ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν
„ αὐτῶν. (1)

Δύω λογιῶν ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν τὰ λόγια αὐτά, ἢ πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προσάζει τοὺς μέλλοντας πιστεῦσαι, νὰ ἀποστραφοῦν τοὺς Εἰδωλολάτρας Ῥωμαίους, καὶ τοὺς ἀνοήτους Ἑβραίους κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ νὰ κόψουν μὲν τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τῶν Ῥωμαίων, νὰ ἀποῤῥίψουν δὲ τὸν βαρὺν καὶ θανατόνοντα ζυγὸν τοῦ νόμου τῶν Ἑβραίων, καὶ ἀντὶ τούτων, νὰ ἐκλέξουν καὶ νὰ δεχθοῦν τὸν ζωοποιὸν καὶ ἐλαφρὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ· ἢ τὰ λόγια αὐτὰ λέγονται ὡς ἀπὸ μέρους τῶν φονευτῶν τοῦ Σωτῆρος Ἰουδαίων· οἱ ὁποῖοι σχεδὸν αὐτὰ τὰ ἴδια καὶ ἔλεγον μὲ τὰ λόγια, καὶ ἐποίουν μὲ τὰ ἔργα· ἐσύντριψαν γὰρ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τὸν ζυγὸν ἀπέῤῥιψαν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὑποταγῆς, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ κατὰ φύσιν ἦτον ὑποκείμενοι εἰς τὴν δουλείαν τοῦ Θεοῦ, ὡς κτίσματα αὐτοῦ, κατὰ τὸ „ Τὰ σύμπαντα δοῦλα σά. (Ψαλ. ριη'.)

4: „ Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσε-
„ ται αὐτοὺς. καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτη-
„ ριεῖ αὐτούς.

Αὐτοί, λέγει, οἱ παρὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ Ῥωμαίων μισούμενοι καὶ βλασφημούμενοι: δηλαδὴ ὁ Πατὴρ ὁποῦ κατοικεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὁ Υἱὸς, ὁ Κύριος πάντων κατὰ τὴν Θεότητα· αὐτοί, λέγω, θέλουν περιγελάσουν πολλὰ, καὶ θέλουν ἐκμυκτηρίσουν: ἤτοι θέλουν ἀποστραφοῦν μὲ ὑπερβολὴν τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Ῥωμαίους· ἡ γὰρ ἐκ, πρόθεσις ἐδῶ, ἐπίτασιν δηλοῖ· (2) ἐπειδὴ θέλουν ἐλέγξουν αὐτοὺς πῶς εἶναι ἀνόητοι, καὶ πῶς ἐπεχείρησαν ἀδύνατα πράγματα· διὰ τί ἐνόμισαν νὰ θανατώσουν τὴν ζωήν· καὶ οἱ μὲν Ῥωμαῖοι, ἐπροτίμησαν τὴν λατρείαν τῶν Δαιμόνων, καὶ ὄχι τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἐπροτίμησαν τὴν σκιὰν ἀντὶ τῆς ἀληθείας.

5: „ Τότε λαλήσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ὀργῇ
„ αὐτοῦ.

Τότε, πότε; ὅταν δηλαδὴ ἤλεγχε φανερὰ τοὺς Ἰουδαίους ὁ Κύριος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ ἐπροφήτευε τὰ κακὰ ὁποῦ ἔμελλον νὰ πάθουν, λέγων μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ ἐλεγκτικὰ, μάλιστα δὲ ταῦτα. „ Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί! (Ματ. κγ'. 13.) καὶ „ Μωροὶ καὶ τυφλοί· (Αὐτόθι. 19.) Καὶ πάλιν „ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν „ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ δοθήσεται Ἔθνει ποι„ οῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς (Ματ. κα'. 43.)

Καὶ

(1) Ἐδῶ λείπει τὸ, λέγοντες, ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος· ἔστι δὲ τὸ νόημα ὅλον τοιοῦτον. Συνήχθησαν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦ Κυρίου ϗ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ λέγοντες· ἂς διαῤῥήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν: ἤγουν τοῦ Πατρὸς ϗ τοῦ Υἱοῦ· καθὼς τὰ ὀψάρια σχίζουν τὰ δίκτυα ϗ εὐγαίνουν· ἐπειδὴ ϗ αὐτοὶ οἱ ἄθλιοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἔμβουν μέσα εἰς τὰ δίκτυα ϗ τὸν γρῖπον τῆς Θεογνωσίας· ἀλλὰ ἀπέῤῥιψαν τὸν ζυγὸν τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου, καθὼς ϗ ὁ Ἱερεμίας εἶπε περὶ αὐτῶν „ Ἀπ' αἰῶνος συνέτριψας τὸν ζυγόν σου, ϗ διέσπασας τοὺς δεσμούς σου, ϗ εἶπας, οὐ δουλεύσω σοι (Ἱερ. β'. 20.) προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ νόμος ζυγὸς ὑπὸ τῶν θείων Ἀποστόλων προσηγορεύθη· ὁ γὰρ θεσπέσιος Πέτρος περὶ τούτου φησὶν ἐν ταῖς Πράξεσιν· „ Τί πειράζετε τὸν Θεὸν ἐπιθῆναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι· ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι (Πράξ. ιε'. 10.)

(2) Ἀνθρωποπρεπῶς ἐδῶ ἐκλαμβάνεται τὸ, ἐκγελάσεται ϗ τὸ ἐκμυκτηριεῖ· ἐπειδὴ ὁ γέλως ϗ ὁ μυκτηρισμός: ἤγουν ὁ τῆς μύτης ἄτακτος σχηματισμὸς, ϗ ὁ ἀπ' αὐτῆς ἐκπεμπόμενος ἦχος, ὅστις γίνεται εἰς ὕβριν τινὸς, αὐτὰ, λέγω, εἶναι πάθη ἀνθρώπινα· ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα, δηλοῦσι τὴν ἀποστροφὴν ϗ τὸ μῖσος αὐτοῦ.

„Καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταράξει αὐ-
„τούς.

Θυμονόμενος, λέγει, ὁ Κύριος διὰ τὰς πονηρίας τῶν Ἰουδαίων, καὶ διὰ τοῦτο προλέγων εἰς αὐτοὺς τὰς συμφορὰς, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πάθουν, ταραχὴν καὶ ἀπορίαν ἔβαλλεν εἰς τὴν καρδίαν τους· πολλοὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν ἐνόμιζον αὐτὸν Προφήτην· ἄλλοι δὲ ἐννοοῦσι ταραχὴν, τὸν θόρυβον καὶ τὸν φόβον, ὁποῦ ἔλαβον ὕϛερον οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν πολιορκίαν καὶ καταϛροφὴν, ὁποῦ οἱ Ῥωμαῖοι ἐποίησαν τῶν Ἱεροσολύμων· Νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος· ὅταν ἔχῃ νὰ καταδικάσῃ τους Ἰουδαίους ὁ Κύριος, καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ λέγων αὐτοῖς „Πο- „ρεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ „αἰώνιον (Ματθ. κε. 41.) ὀργὴ δὲ καὶ θυμὸς, ποτὲ μὲν, σημαίνουσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτό· ποτὲ δὲ, διαφέρρυσι· Θυμὸς γὰρ εἶναι ὁ γινόμενος ὕϛερα ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ὀργῆς, ἐτυμολογούμενος ἀπὸ τὸ θύειν; ἤτοι τὸ ὁρμᾶν, ὀργὴ δὲ εἶναι ἡ σφοδρὰ καὶ ὀξεῖα ζέσις εἰς ἐκδίκησιν, ἐτυμολογουμένη ἀπὸ τὸ ὀργᾷν καὶ σφύζειν. (1)

6: „Ἐγὼ δὲ κατεστάθην Βασιλεὺς ὑπ'
„αὐτοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριϛοῦ ἀναφέρει ὁ Δαβίδ· τοιοῦτοι γὰρ εἶναι οἱ Προφῆται· ποτὲ μὲν λαλοῦσι διὰ ἕνα πρᾶγμα, ποτὲ δὲ, μεταπηδῶσιν εἰς ἄλλο· ὥϛε ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν, ὅτι καθὼς τὸ ὄργανον κρούεται ἀπὸ ἄλλον, ἔτζι καὶ οἱ Προφῆται ἐκεῖνα μόνα λαλοῦσιν, ὅσα ἐνηχοῦνται καὶ ἐμπνέονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Προφητεύει δὲ ὁ Δαβίδ ἐδῶ διὰ τὴν Βασιλείαν τοῦ Χριϛοῦ, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὡς ἄθρωπος παρὰ τοῦ Πατρὸς, καθὼς εἶπε μόνος „Ἐ- „δόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματθ. κη'. 18.)

„Ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ.
7: „Διαγγέλλων το πρόσταγμα Κυρίου.

Ἀπὸ τὸ Ὄρος τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ καλούμενον Σιὼν, ὠνόμασεν ἐδῶ ὁ Δαβίδ ὅλην τὴν Ἰουδαίαν· τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοιοῦτον· ἐγὼ, λέγει, ὁ Χριϛὸς, κατεϛάθηκα Βασιλεὺς ἀπὸ τὸν Πατέρα, διὰ νὰ διδάσκω τὰς Εὐαγγελικὰς ἐντολὰς εἰς τὸ Ὄρος Σιών: ἤτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· πρόϛαγμα δὲ Κυρίου: ἤτοι τοῦ Πατρὸς, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐδικάς του ὠνόμασεν ὁ Χριϛὸς· διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ ἐδικόν του, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι· καθὼς καὶ ἔλεγε. „Τὰ „ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λα- „λῶ· Ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς „ποιεῖ τὰ ἔργα· (Ἰω. ιδ'. 10.) Καὶ πάλιν „Ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ „Πατὴρ, οὕτω λαλῶ· (Ἰω. ιβ'. 50.)

„Κύριος εἶπε πρός με· Υἱός μου εἶ σύ·

Τοῦτο εἶπεν ὁ Δαβίδ διὰ τὴν προαιώνιον γέννησιν τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὴν Θεότητα· ὡς λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος·

„Ἐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Διαφέρει θυμὸς ὀργῆς, τῷ τὸν μὲν θυμὸν εἶναι ὀργὴν ἀναθυμιωμένην καὶ ἔτι ἐκκαιωμένην· ὀργὴν δὲ, ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως· ἀτελέϛερος οὖν τῆς ὀργῆς ὁ θυμὸς, ἀποτέλεσμα δὲ ἡ ὀργή· καὶ ὁ μὲν θυμὸς ὀξεῖαν ἔχει τοῦ πάθους τὴν κίνησιν· ἡ δὲ ὀργὴ μονιμωτέραν καὶ παρατεταμένην ἐμφαίνει τὴν ἐπὶ τῇ λύπῃ ἐκπλήρωσιν. Ἐπὶ μέντοι Θεοῦ, οὐδέτερον αὐτῶν κυρίως λέγεται· οὐδὲν γὰρ πάθος τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ συμβέβηκε· καὶ τάχα ἡ μὲν ἐπίπονος παίδευσις, ὀργή· ὁ δὲ ταραχὴν ἡμῖν ἐμποιῶν τοῖς λογισμοῖς ἔλεγχος, θυμὸς λέγεται· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

„Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἑρμήνευσεν ὁ αὐτὸς Κύριλλος, καὶ ὁ Ὠριγένης καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος καὶ ὁ Θεοδώριτος· καὶ τὸ μὲν σήμερον εἶπεν, ἀντὶ τοῦ χρονικῶς καὶ ἐν τοῖς παροῦσιν: ἤτοι τοῖς μέτρῳ ὑποκειμένοις καιροῖς· τὸ δὲ γεγέννηκα, ἀντὶ τοῦ ἔκτισα: πλατυτέρως δηλαδὴ τῆς γεννήσεως λαμβανομένης καὶ ἐπὶ τῆς κτίσεως· „ Πατὴρ γὰρ ὁ „ Θεὸς λέγεται, ὡς τῶν Κτισμάτων Πλάςης καὶ „ Ποιητής· κατὰ τὸ „ Σὺ γὰρ εἶ Πατὴρ (ἤ„ τοι Πλάςης) ἡμῶν· (Ἡσ. ξγ'. 16.)

8: „ Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἔ„ θνη τὴν κληρονομίαν σου.

Ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς συγγενὴς ὢν τῶν Ἰουδαίων κατὰ σάρκα, ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια διδάσκων αὐτοὺς, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἀπέβαλον αὐτόν· διὰ τοῦτο πρεπόντως ὁ Κύριος οἰκειοποιεῖται τὰ Ἔθνη, παρακινηθεὶς ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ ζητήσῃ αὐτὰ, καὶ νὰ τὰ λάβῃ εἰς κληρονομίαν του· ἐχρεώσει γὰρ νὰ λάβῃ κληρονομίαν, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὸ Ἀνθρώπινον ἔγινεν Υἱὸς Θεοῦ· (1)

„ Καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα „ τῆς γῆς.

Θέλω σοι δώσω ὦ Υἱέ μου, λέγει, τὴν ἐξουσίαν τῆς κληρονομίας σου, τόσον μεγάλην, ὥςε ὁποῦ νὰ φθάνῃ ἕως εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς· ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης ἐξαπλώθη ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου· παραγγέλλει δὲ, ὁ μὲν Πατὴρ εἰς τὸν Υἱὸν νὰ ζητήσῃ· ἐπειδὴ ἤθελε καὶ εὐδόκει τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνάπλασιν· ζητεῖ δὲ ταύτην ὁ Υἱός· ἐπειδὴ διὰ ἡμᾶς ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἐςάθη μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· Ἂς ἐντραποῦν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ εἰς κανένα ἄλλον δὲν ἠμποροῦν νὰ προσαρμόσουν τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ· ποῖος γὰρ ἄλλος ἀπέκτησε τόσην ἐξουσίαν, εἰμὴ ὁ Χριςός;

9: „ Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἀπὸ μέρους του· ἐπειδὴ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι δὲν θέλουν δεχθοῦν τοὺς λόγους σου Κύριε, διὰ τοῦτο ἐσὺ θέλεις παιδεύσεις αὐτοὺς μὲ ῥάβδον σιδηρᾶν. ἤ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Τοῦ Χριςοῦ δὲ ἀληθῶς τὰ Ἔθνη κληρονομία, ἣν ὡς Θεὸς ἐποίησε, καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐκληρονόμησεν· ἃ γὰρ ἔχει τις, οὐκ αἰτεῖ· ὡς οὖν ἀνθρώπῳ εἴρηται τὸ, αἴτησαι· τέθειται γὰρ ὡς ἄνθρωπος κληρονόμος πάντων, ἵνα λοιπὸν ὡς ἴδιον ἀνασώσῃ κλῆρον, τοὺς ἐπὶ γῆς διηρπαγμένους ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων· οὐκ ἐν χρείᾳ γὰρ δόξης, ἢ ἑτέρου τινὸς καθεςηκὼς ὁ Υἱὸς, καθὸ λόγος ἐςιν, αἰτεῖ παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἢ καὶ λαμβάνειν λέγεται· οἰκονομικῶς δὲ τοῦτο ποιεῖ· εἰ δὲ τὸ αἰτεῖν ὕβρις τῷ Μονογενεῖ· αἰτεῖ γὰρ διὰ τὴν οἰκονομίαν· ἄκουσον καὶ τὸν Θεὸν αἰτοῦντα παρὰ ἀνθρώπων· „ Καὶ νῦν Ἰσραὴλ φησι, τί Κύριος αἰτεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ τὸ φοβεῖσθαι αὐτόν; Ὁ δὲ Εὐσέβιος προσθέττει „ Ἰουδαῖοι δὲ τί ἂν εἴποιεν, λέγοντες πρὸς Δαβὶδ λελέχθαι τὸ, Υἱός μου εἶ σύ; καὶ τὸ, Δώσω σοι ἔθνη; Πότε γὰρ ἡ τοῦ Δαβὶδ Βασιλεία τῆς γῆς κατέσχε τὰ πέρατα; ἢ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὰ Ἔθνη μετετέθη; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ πάλαι μόνον Ἰουδαίων ἐδόκει προμηθεῖσθαι „ Ἐγεννήθη γάρ φησι μερὶς Κυρίου λαὸς Ἰακὼβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ, ἀπεβλήθη δὲ οὗτος, ὡς οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἐκ τῆς κηδεμονίας δεξάμενος, εἰκότως ἐπὶ τὰ Ἔθνη μεταφέρει τὴν προμήθειαν, πληρῶν τὴν Μωσαϊκὴν χρησμολογίαν· ἐκείνου γὰρ ἐςι φωνὴ „ Εὐφράνθητε Ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· πληροῖ δὲ καὶ τὴν οἰκείαν πρόῤῥησιν, ἣν πρὸς Ἰουδαίους ἐποιήσατο, λέγων „ Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔςιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης, κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν.

ἤγουν με τὴν ἐξουσίαν καὶ βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων· διὰ τί οἱ Ἰουδαῖοι ἀρνηθέντες τὴν Βασιλείαν τοῦ Χριςοῦ, καὶ ὁμολογήσαντες πῶς ἔχουσι βασιλέα τὸν Καίσαρα τῆς Ῥώμης, ἔβαλον ἐπάνω εἰς κεφαλήν τους τὴν ἐξουσίαν τοῦ Καίσαρος, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἠφανίσθησαν ὕςερον· Σιδηρᾶν δὲ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων ὠνόμασε κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον, ἐπειδὴ καὶ ὁ Δανιὴλ σιδηρᾶν αὐτὴν εἶδεν εἰς τὰς ὁράσεις του· ἤγουν ὅταν εἶδε τὴν εἰκόνα, τῆς ὁποίας αἱ κνῆμαι ἦτον σιδηραῖ· (Δαν. β'. 33.)

„Ὡς σκεύη κεραμέως συντρίψεις αὐ-
„τούς.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν εὔκολον καὶ πάνδημον ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Γρηγόριον τὸν Θεολόγον· Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Νύσσης, ὅτι μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν τῶν Ἐθνῶν σωτηρίαν· ὅτι θέλει τοὺς ποιμαίνει ὁ Χριςὸς μὲ τὴν ῥάβδον τοῦ Σταυροῦ, καὶ μὲ τὴν Παντοδύναμον δύναμίν του· καθὼς γὰρ ὁ κεραμεὺς, ὅταν ἰδῇ πῶς εἶναι ἄχρηςα τὰ πήλινα ἀγγεῖα ὁποῦ ἔπλασε, τζακίζει αὐτὰ, πρὸ τοῦ νὰ τὰ βάλῃ εἰς τὸ καμίνι, καὶ πάλιν τὰ μεταπλάττει: ἔτζι, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, θέλεις συντρίψεις τὰ φρονήματα τῶν Ἐθνῶν μὲ τὸ Εὐαγγέλιόν σου· καὶ ἀφ' οὗ ἀναπλάσῃς αὐτοὺς μὲ τὸ λουτρὸν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, θέλεις τοὺς κάμῃς ςερεοὺς μὲ τὸ Πῦρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος.

10: „Καὶ νῦν Βασιλεῖς σύνετε· παιδεύθη-
„τε πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν.

Τὸ νῦν ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, διὰ τοῦτο: ἤγουν διὰ τοῦτο, λέγει, ἐσεῖς οἱ Βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν· καὶ ἐσεῖς οἱ κριταὶ, οἱ εὑρισκόμενοι εἰς ὅλην τὴν γῆν, καὶ κρίνοντες τοὺς γηΐνους ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο, λέγω, μανθάνοντες ποίας συμφορὰς μεγάλας ἔλαβον οἱ καταφρονήσαντες τὸν Χριςὸν Ἰουδαῖοι· καὶ πῶς ὁ Χριςὸς ἔλαβεν ἐσᾶς τὰ Ἔθνη εἰς κληρονομίαν του, γενῆτε φρόνιμοι· καὶ ἀποῤῥίψατε μὲν, τὴν πρώτην ἀγνωσίαν καὶ πλάνην σας, διδαχθῆτε δὲ τὸ συμφέρον σας, τόσον ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν Ἑβραίων, ὅσον ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς· Λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ Βασιλεῖς καὶ Κριτὰς, συμπεριέλαβε μαζὶ καὶ τοὺς ὑποκειμένους λαοὺς εἰς αὐτούς.

11: „Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ.

Ἐσεῖς, λέγει, οἱ Ἐθνικοὶ, ςοχαζόμενοι ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἐκδικητὴς καὶ φοβερὸς, καὶ ὅτι ἐσεῖς ἐγίνετε απόκτημα καὶ κληρονομία του, εὐτακτήσατε ἀρκετὰ τὰ ἤθη καὶ τὴν ζωήν σας, καὶ δουλεύσατε μὲ φόβον εἰς τὸν Δεσπότην Χριςόν· διὰ τί κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὅπου εὑρίσκεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· „Οὗ γὰρ „φόβος, ἐντολῶν τήρησις. (1)

„Καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ.

Δουλεύοντες, λέγει, ἐσεῖς οἱ Ἐθνικοὶ τὸν Χριςὸν, χαίρετε εἰς αὐτὸν, διὰ τί εἶναι Προνοητὴς καὶ Σωτήρ σας „Χαίρετε γὰρ λέγει ὁ „Παῦλος ἐν Κυρίῳ πάντοτε (Φιλιπ. δ'. 4.)

ἤ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „Τί ἐςι δουλεύειν τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, τὸ, πᾶσαν ἐντολὴν ἀποπληροῦντας, φόβῳ καὶ συςολῇ ταύτην ἐργάζεσθαι· τὸ, συντετριμμένῃ καρδίᾳ καὶ τεταπεινωμένῳ νοῒ τὰς ἱκεσίας προβάλλεσθαι· ἐπειδὴ δὲ ἡ τῆς ἀρετῆς πλήρωσις χαρὰν εἴωθεν ἐμποιεῖν τῷ τὴν ἀρετὴν ἀσκοῦντι φησιν· ὅτι ταύτην τρόμῳ καὶ δέει ποιεῖσθαι προσήκει· ἵνα μὴ τῇ ἀσεβείᾳ συγχεώμενοι τούς τε πόνους ζημιωθῶμεν καὶ τὸν Θεὸν παροξύνωμεν.

ἢ χαρά σας ὅμως αὐτὴ ἂς εἶναι σμιγμένη μὲ τρόμον, καὶ ἂς μὴν ἦναι ἐκλελυμένη καὶ χωρὶς συστολὴν καὶ εὐλάβειαν· διὰ τί πίπτει εἰς καταφρόνησιν· πρέπει γὰρ νὰ χαίρετε μὲν, διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας σας· νὰ τρέμετε δὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας σας· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι Κριτὴς ἀκριβὴς καὶ ἀλάνθαςος, καὶ θέλει τιμωρήσει τοὺς ἁμαρτάνοντας. (1).

12: „Δράξασθε παιδείας.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι πλέον δραςικώτερος ἀπὸ τὸ παιδεύθητε, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· δηλοῖ δὲ, ὅτι μὴν ἔχετε ὦ Ἐθνικοὶ τὴν παιδείαν ἀτελῆ καὶ ἐπάνω εἰς μόνην τὴν ἐπιφάνειαν· ἀλλὰ καθὼς ἐκεῖνοι, ὁποῦ πιάσουν μὲ τὴν δράκα καὶ παλάμην τους κανένα πρᾶγμα, τὸ κρατοῦσι βεβαίως καὶ δὲν τὸ ἀφίνουσιν· ἔτζι καὶ ἐσεῖς πιάσατε βεβαίως τὴν παιδείαν καὶ μάθησιν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ μὴ τὴν ἀφήσετε ἀπὸ τὰς χεῖράς σας.

„Μήποτε ὀργισθῇ Κύριος, καὶ ἀπο-
„λεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας.

Ὁδὸν καὶ ςράταν δικαίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν πολιτείαν καὶ τάξιν τῶν Δικαίων· ἐπειδὴ ἡ ςράτα διάφορα πράγματα δηλοῖ κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· λέγεται δὲ ἡ πολιτεία ςράτα, διὰ τί περιπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς αὐτήν. (2)

„Ὅταν ἐκκαυθῇ ἐν τάχει ὁ θυμὸς
„αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· τὸ δὲ ἐν τάχει δηλοῖ ὀξέως καὶ δυνατῶς· διὰ τί τώρα, ἀγκαλὰ καὶ θυμόνεται ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅμως θυμόνεται ἀργότερα, καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ πρέπον, διὰ νὰ δώσῃ καιρὸν καὶ τόπον εἰς αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν· τότε δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως, ὀγλίγωρα καὶ μεγάλως ἔχει νὰ θυμωθῇ κατ' αὐτῶν.

„Μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ'
„αὐτῷ.

Καλότυχοι, λέγει, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι ὁποῦ κατεφρόνησαν μὲν τὰ γήϊνα, ἔχουν δὲ τὴν ἐλπίδα των

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Χρυσόςομος, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ χαίρῃ τινὰς εἰς τὸν Θεὸν μὲ φόβον; ϗ ἀποκρίνεται, φέρων παράδειγμα τὰ Σεραφίμ· τὰ ὁποῖα ἀγκαλὰ ϗ νὰ εὑρίσκωνται πάντοτε εἰς χαρὰν διὰ τὶ βλέπουσι τὸ ἀκατανόητον κάλλος τοῦ Κτίςου των, ὅμως σμίγουσι τὴν χαρὰν αὐτὴν μὲ φόβον ϗ εὐλάβειαν· ϗ ὄχι μόνον τὰ πρόσωπά των σκεπάζουσι μὲ τὰς πτέρυγάς των, ἀλλὰ ϗ τοὺς πόδας των· διὰ νὰ δείξουν μὲ τὸ σχῆμα αὐτὸ, τὴν εὐλάβειαν ὁποῦ ἔχουν πρὸς τὸν Ποιητήν τους· ὁ δὲ Θεοδώριτος, ἐν τρόμῳ φησι: τουτέςιν ἐν κατανύξει· μήποτε ἡ τοῦ Θεοῦ χαρὰ εἰς τὴν τοῦ κόσμου μεταπέσῃ χαράν.

(2) Ἄλλοι δὲ οὕτως ἑρμηνεύουσιν· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἶπεν ἀνωτέρω „Σύνετε: ἤγουν γνωρίσατε· διὰ τοῦτο λέγει κατωτέρω „Δράξασθε παιδείας· ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς σωτηρίαν ϗ τελειότητα μόνη ἡ τοῦ Θεοῦ ψιλὴ γνῶσις· ἀλλὰ χρειάζεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον ϗ ἡ παιδεία: ἤγουν ἡ διὰ τῶν ἔργων πρακτικὴ ἀρετή· ἵνα μὴ ὀργισθῇ ὁ Κύριος εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἀμελοῦσι μὲν τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, καυχῶνται δὲ, εἰς μόνην τὴν ψιλὴν πίςιν, ϗ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ· ἐὰν γὰρ ὀργισθῇ ϗ παραχωρήσῃ ὁ Κύριος, ϗ πέσουν εἰς πειρασμοὺς οἱ μόνην τὴν ψιλὴν πίςιν ϗ θεογνωσίαν ἔχοντες χωρὶς ἔργων, θέλουν ἀπολέσουν τὴν ςράταν τῆς δικαιοσύνης· ἐπειδὴ διὰ τῶν ἔργων δὲν ἔφθασαν νὰ μορφώσουν τὸν ἑαυτόν τους μὲ τὴν δικαιοσύνην ϗ ἀρετὴν, ϗ οὕτω νὰ ἔχουν αὐτὴν βεβαίαν ϗ ἀμετάβλητον. Ἄλλος δὲ λέγει; ὅτι ἐδῶ εἶναι σχῆμα ὑπερβατόν: ἤτοι δράξασθε παιδείας ἐν τάχει, ϗ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τυγχάνοντες, μήποτε ῥαθυμούντων ὑμῶν, ὀργισθῇ Κύριος, ϗ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας, τοῦ

των ὅλην εἰς τὸν Θεόν. (1) Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι ἐκεῖνοι ὁποῦ σμίγουν τὸν δεύτερον Ψαλμὸν τοῦτον με τὸν πρῶτον, καὶ λέγουν αὐτὸν ἕνα, ἀπὸ τοῦτον τον λόγον τὸ βεβαιόνουσιν : ἤγουν διὰ τί ὁ Δαβὶδ, καθὼς ἄρχισε τὸν πρῶτον Ψαλμὸν ἀπὸ Μακαρισμὸν, εἰπὼν „ Μακάριος ἀνὴρ · ἔτζι καὶ εἰς Μακαρισμὸν αὐτὸν ἐδῶ ἐτελείωσεν.

ΨΑΛΜΟΣ Γ΄.

„Ὅτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Φανερὰ μὲν εἶναι ἡ ἐπανωγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἀναγινώσκουσι τὴν Β΄. τῶν Βασιλειῶν · καὶ μανθάνουσιν ἐκεῖθεν πῶς ὁ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ Ἀβεσσαλὼμ, ἀποσάτησε κατὰ τοῦ Πατρός του, καὶ ἔζήτει νὰ πάρῃ τὴν Βασιλείαν του, καὶ νὰ θανατώσῃ αὐτόν · ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὁποῦ πολεμεῖται ἀπὸ ἐχθροὺς ὁρατοὺς, καὶ ἀοράτους : ἤτοι ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ Δαίμονας. (2)

1: „ Κύριε, τί (3) ἐπληθύνθησαν οἱ „ θλίβοντές με;

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐλυπήθη κατάκαρδα, πῶς ἐδοκίμασε τόσην μεγάλην ἐπιβουλὴν ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ ὑπηκόους του, οἵτινες ὅλοι τὸν ἐμίσησαν, καὶ ἐφιλιώθησαν μὲ τὸν Υἱόν του Ἀβεσσαλὼμ, ὅτις ἀποσάτησε καὶ ἔζήτει νὰ θανατώσῃ τὸν Πατέρα του, καὶ νὰ γένῃ αὐτὸς Βασιλεὺς · διὰ τοῦτο πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ὑψόνει τὴν ψυχήν του ὁ Προφητάναξ, καὶ ἐρωτᾷ μὲ τὸν Ψαλμὸν

τοῦ εἰρηκότος· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς (ἐν τῇ ἐκδεδομ. Σειρ.) ἀντὶ δὲ τοῦ „Δράξασθε παιδείας," τὸ νῦν σωζόμενον Ἑβραϊκὸν ἔχει „ Φιλεῖτε τὸν Υἱὸν, μήποτε οὗτος ὀργισθῇ · δηλοῖ δὲ φανερῶς τὸν Χριστὸν, τὸν ὄντα Υἱὸν Θεοῦ ϗ Υἱὸν ἀνθρώπου · (παρὰ τῷ ἐκ τῆς Ἑβραΐδος μεταφρασθέντι Ψαλτηρίῳ ὑπὸ Ἰωάννου Λιτίνου.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Εἰ ϗ κατὰ τὸν παρόντα βίον τὸν μακαρισμὸν ἔχουσιν οἱ τῆς ἀρετῆς ἀθληταί · ἀλλ' οὖν ἀληθέστερον αὐτὸν κατ' ἐκείνην δέξονται τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ πονηρίᾳ συνεζηκότες τὴν θείαν ὀργὴν καθ' ἑαυτῶν ἐπισπάσονται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Ἁρμόσοι δ' ἂν ϗ ἑκάστῳ ἡμῶν ὁ Ψαλμὸς ὑπὸ παθῶν ϗ δαιμόνων ἐνοχλουμένῳ · ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἀπαλλαγείημεν, ἡ τῶν Ψαλμῶν τάξις ϗ ἀκολουθία διδάσκει· οἷον ὁ πρῶτος, ἀπέστησε τῆς πρὸς τὸ κακὸν συναφείας ἡμᾶς · ὁ δεύτερος, τίνι προσκολληθῶμεν ὑπέδειξε, τὴν διὰ σαρκὸς τοῦ Κυρίου προμηνύσας ἐμφάνειαν, ϗ δείξας, ὅτι τοῦτό ἐστι μακάριον, τὸ ἐπ' αὐτῷ πεποιθέναι · ὁ τρίτος, τὸν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ σοι ἐπανιστάμενον πειρασμὸν προμηνύει, ὅς ἤδη σε χρισθέντα εἰς Βασιλέα διὰ τῆς πίστεως, ϗ τῷ ἀληθινῷ Χριστῷ συμβασιλεύοντα, οὐκ ἔξωθεν ἐπιχειρεῖ, τοῦ ἀξιώματος ἐκβάλλειν · ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ σοῦ γεννώμενος · οὐ γὰρ ἑτέρωθεν ἔχει τὴν ἰσχὺν ὁ πολέμιος καθ' ἡμῶν · οὐδὲ παρ' ἄλλου τινὸς ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος ἐκβαλλόμεθα, εἰ μὴ αὐτοὶ πατέρες τοῦ κακοῦ γεννήματος διὰ τῆς πονηρᾶς ὠδῖνος γενοίμεθα, ὃς ἀνταίρει τῇ Βασιλείᾳ ἡμῶν ϗ ἐπανίσταται · τότε τὸ κράτος καθ' ἡμῶν λαμβάνων, ὅταν μολύνῃ τὰς συνοικούσας ἡμῖν ἐν ὑπαίθρῳ τὸ ἄγος κατεργασάμενος · τουτέστιν ὅταν δημοσιεύσῃ τὴν τῶν ἀρετῶν ἡμῶν διαφθορὰν, αἷς ποτε συνῳκήκαμεν.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος, τὸ τί, ἀντὶ τοῦ σφόδρα ἑρμήνευσε λέγων : „ Τὸ τί ἀντὶ τοῦ σφόδρα λέγει · (ἤγουν τί

μόν τοῦτον· διὰ ποίαν ἀφορμὴν ἔγιναν ἐχθροί του ὅλοι, ὅσοι ἦτον τριγύρω εἰς τὸν πατραλοίαν καὶ ἀποςάτην Ἀβεσσαλώμ; τούτους γὰρ θλίβοντας ὠνόμασε. Καὶ πρὸς τούτοις ἐρωτᾷ, διὰ ποίαν ἀφορμὴν ἐπλήθυναν τόσον οἱ ἀνωτέρω ἐχθροί του, μὲ τὸ νὰ προσθέττωνται καθ' ἑκάςην ἡμέραν κοντὰ εἰς αὐτοὺς καὶ ἄλλοι πολλοί; (1) νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ διὰ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας· οἵτινες καθ' ἑκάςην γίνονται περισσότεροι, διὰ νὰ πολεμοῦν τὸν κάθε Χριςιανὸν, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος.

„Πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐμέ.

Οὗτος ὁ λόγος ἐξηγεῖ καὶ σαφηνίζει καλλίτερα τὸ, ἐπληθύνθησαν ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω (2)

2: „Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· οὐκ „ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐ„τοῦ.

Πολλοὶ, λέγει, ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, παραθαῤῥύνοντες ἕνας τὸν ἄλλον, λέγουσι διὰ τὴν ψυχήν μου: ἤτοι διὰ λόγου μου· (ἀπὸ τῆς ψυχῆς γὰρ ὀνομάζει ὅλον τὸν ἑαυτόν του, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον) τί δὲ λέγουσιν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ καὶ διώκεται πολλὰ καὶ πολεμεῖται, διὰ τοῦτο ἔχασε τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας του· ἢ νοεῖται καὶ οὕτω· δηλαδὴ, ὅτι πολλοὶ βλέποντες τὰς ἐδικάς μου συμφορὰς, λέγουσι, πῶς ὁ Θεὸς μὲ ἐγκατέλιπε· τὸ δὲ, ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ Θεῷ, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλπισε (3)

(Διάψαλμα) τί εἶναι τὸ διάψαλμα, εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ, καὶ βλέπε ἐκεῖ εἰς τὸ Ζ'. Κεφ.

3 „Σὺ δὲ Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ.

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου, ἂς λέγουν κατ' ἐμοῦ ἐκεῖνα ὁποῦ θέλουν· ἐσὺ δὲ Κύριε, βοηθεῖς τοὺς εὑρισκομένους εἰς πειρασμοὺς, ἀνίσως καὶ εὑρεθῶσιν ἄξιοι τῆς βοηθείας σου.

„Δόξα μου καὶ ὑψῶν τὴν κεφαλήν μου·

Ἄλλοι, λέγει, ἄλλα καυχήματα ἔχουν εἰς δόξαν τους· εὐγένειαν, ἢ εὐτυχίαν, ἢ πλοῦτον, ἢ ἄλλο παρόμοιον πρόσκαιρον καλόν· ἐγὼ δὲ, εἰς ἐσένα

τί τόσον πολλὰ ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με;) καταπλήττεται γὰρ ἀναριθμήτους ὁρῶν τοὺς ἀρτύοντας αὐτῷ τὰς ἐπιβουλάς· ϗ δέδιε μὲν ὡς ἄνθρωπος, πλὴν οὐχ ἡττᾶται τοῖς δείμασιν, ἀλλ' ἐῤῥωμένην ἔχων ἐπὶ Θεῷ τὴν καρδίαν, προσδοκᾷ ὅτι τῶν ἐπιβουλευόντων περιγενήσεται.

(1) Ὅθεν εἶναι γεγραμμένον „Καὶ Ἀβεσσαλὼμ ϗ πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ εἰσῆλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ, ϗ Ἀχιτόφελ μετ' αὐτοῦ· (Β'. Βασιλ. ις'. 15.) ἁρμόζει δὲ ϗ εἰς τὸν Χριςὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος· ἔθλιβον γὰρ ϗ τὸν Χριςὸν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· ἆρον ἆρον ςαύρωσον αὐτόν· ὅθεν ϗ ὁ Χριςὸς ἐδύνατο νὰ λέγῃ καθ' ὃ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τοὺς ςαυρωτάς του· „Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με, χωρὶς νὰ ἔχουν νὰ μὲ κατηγορήσουν εἰς κανένα πρᾶγμα; ἐγὼ γὰρ ϗ τὸν Ἰούδαν ἠγάπων, ὡσὰν ϗ τοὺς ἄλλους μου μαθητὰς, ϗ τοὺς Ἰουδαίους μυριάκις εὐεργέτησα· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Τὸ ἐπανίςασθαι κυρίως λέγεται, ὅταν οἱ πρότερον ἐν ὑπηκόων τάξει καθεςῶτες, μετὰ ταῦτα πόλεμον τῷ κυρίῳ αὐτῶν αἴρωσιν· ἐπανέςησαν οὖν κατὰ μὲν τοῦ Δαβὶδ ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ, ϗ οἱ ἄλλοι, ὅσοι μετὰ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ παρετάσσοντο· κατὰ δὲ τοῦ Χριςοῦ, Ἰούδας, Ἄννας, Καϊάφας, Ἡρώδης, Πιλάτος ϗ οἱ λοιποί.

(3) Ἄλλος δέ τις ἑρμηνευτὴς λέγει, ὅτι οἱ δαίμονες, πρὸ μὲν τῆς ἁμαρτίας, φιλάνθρωπον ἡμῖν τὸν Θεὸν ὑποτίθενται, ἵνα πείσωσιν ἡμᾶς ἁμαρτεῖν· μετὰ δὲ τὴν ἁμαρτίαν, λογισμοὺς ἀπογνώσεως ἡμῖν ὑποβάλλουσιν· ὅτι δίκαιός ἐςιν ὁ Θεὸς ϗ ἀπαραλόγιςος, ἵνα τὴν σωτηρίαν ἀπογνῶντες τῇ ἁμαρτίᾳ ἐναπομείνωμεν. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

νὰ μόνον θαῤῥῶ, καὶ καυχῶμαι· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ μὲ δοξάζεις, μὲ τὸ νὰ γίνεσαι βοηθός μου, καὶ νὰ ὑψόνῃς τὴν κεφαλήν μου παράνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῶν ἐχθρῶν μου· ἤγουν μὲ τὸ νὰ μὲ κάμνῃς νικητὴν τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ διὰ τῆς νίκης ταύτης σηκόνεις ὑψηλὰ τὴν κεφαλήν μου, ἥτις πρότερον ἔκλινε κάτω ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ θλίψεις. (1)

4 „Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, καὶ „ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου αὐτοῦ.

Ἐφώναξα, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν, εἴτε νοερῶς μὲ τὴν καρδίαν, εἴτε καὶ αἰσθητῶς μὲ τὸ σῶμα· καὶ εὐθύς μου ὑπήκουσεν· ἐπειδὴ, ὡς ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ „Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν· (Ψαλ. ρμδ'. 19.) Ὄρος δὲ καὶ βουνὸν ἅγιον ὠνόμασε τὴν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ Σιών· ἐπειδὴ ἐπίστευον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι εἰς τοῦτο τὸ βουνὸν ἐκατοίκει ὁ Θεὸς, καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἐσυνωμίλει μὲ τοὺς ἀξίους· ἢ ὄρος ἅγιον νοεῖται ὁ οὐρανὸς, τὸν ὁποῖον καὶ κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ὀνομάζομεν· καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „Μὴ ὀμόσῃς ἐν τῷ οὐρανῷ, „ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ (Ματ. ε'. 34.)

(Διάψαλμα.) εἴπομεν περὶ τούτου ἐν τῷ προοιμίῳ εἰς τὸ Ζ'. Κεφ.

5: „Ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην.

Ἐγὼ, λέγει, ἔπεσον εἰς κλίνην, μὲ τὸ νὰ ἐβαρύνθην ἀπὸ τὰς θλίψεις, αἵτινες διὰ τὸ βάρος προξενοῦσιν ὕπνον· καὶ ἐκ τούτου ἔμεινα ἀνενέργητος.

„Καὶ ὕπνωσα.

Εἰς ἀρκετὸν καιρὸν, λέγει, ἐκρατήθην ἀπὸ τὸ ὑπνωτικὸν αὐτὸ βάρος τῶν θλίψεων.

„Ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεταί „μου.

Μὲ τὸ νὰ αἰσθάνθη ὁ Δαβὶδ, καθ' ὃ Προφήτης, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει νὰ τὸν βοηθήσῃ, διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἐγὼ ἀνέστησα τὸ φρόνημα τῆς Ψυχῆς μου, τὸ καταπεσὸν ἀπὸ τὰς θλίψεις· (2) Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀναστάσεώς του· ἤτοι ἐγὼ, ἀφ' οὗ ἀποθάνω, θέλω κοιμηθῶ, καὶ θέλω ὑπνώσω εἰς πολὺν καιρὸν, ἐπειδὴ ἔχει νὰ μείνῃ τὸ σῶμά μου νεκρὸν καὶ ἀνενέργητον ἐν τῇ γῇ· ὕστερον δὲ ἀπὸ χρόνους, ἔχω νὰ ἀναστηθῶ, ἢ ὅταν ὁ Χριστὸς μέλλῃ νὰ καταβῇ εἰς τὸν Ἅδην, καὶ νὰ ἀναστήσῃ τοὺς ἐν τῷ Ἅδῃ· „Πολλὰ γάρ φησι σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη (Ματθ. κζ'. 52.) ἢ ὅταν ἔχῃ νὰ ἀναστήσῃ ὅλους τοὺς νεκροὺς ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ Κόσμου· (3)

6: „Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λα„οῦ, τῶν κύκλῳ συνεπιτιθεμένων μοι.

Δὲν

(1) Ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει „Πρῶτον μέν φησιν εἶναι τὸν Θεὸν ἀντιλήπτορα αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ δόξαν, ἔπειτα ὑψοῦντα τὴν κεφαλήν· ἀντιλήπτωρ μὲν γάρ ἐστιν, ἵνα ῥύσηται ἀπὸ πολλῶν θλιβόντων ϗ ἐπανισταμένων· ἑξῆς δὲ τῷ ἀντιλήπτορι ἡ δόξα ἐστι· πρότερον γὰρ ἀντιλαμβάνεται ὁ Θεὸς, εἶτα δοξάζει· ϗ ἑξῆς ὑψοῖ τοῦ δεδοξασμένου τὴν κεφαλὴν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „Ἁρμόσσει δὲ τῷ ἐφ' ἁμαρτίαις μετανοοῦντι εἰπεῖν· ὕπνωσα τὸν τῆς ἁμαρτίας ὕπνον, ἀλλ' αὖθις ἀνένηψα, τοῦ Θεοῦ τῆς ἐμῆς ἐπιλαβομένου χειρός· σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος.

(3) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Γέγονε δὲ ϗ τῷ Χριστῷ ἐγρήγορσις ὥσπερ ἐξ ὕπνου, ἡ ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασις· ἐ-

Δὲν θέλω φοβηθῶ, λέγει, τὰς μυριάδας τοῦ λαοῦ, ἔχωντας, Κύριε, τὴν ἐδικήν σου ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν· συνεπιτιθεμένους δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἱϛορικῶς μὲν, τοὺς πολεμοῦντας αὐτὸν: ἤτοι τὸν Ἀβεσσαλὼμ, καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ, τοὺς Δαίμονας· οὕτω δὲ νοεῖται ὁ κυκλικὸς πόλεμος τῶν Δαιμόνων κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· ἐπιβουλεύουσι γὰρ καὶ πολεμοῦσιν ἡμᾶς οἱ Δαίμονες ἀπὸ τὰ ἔμπροσθεν, ὅταν μᾶς δείχνουν ἐλπίδας εὐτυχίας καὶ ἀγαθῶν· μᾶς πολεμοῦσιν ἀπὸ τὰ ὄπισθεν, ὅταν μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἀπερασμένων ἁμαρτιῶν μας, καὶ μάλισα τῶν σαρκικῶν, μολύνουσι τὴν Ψυχήν· μᾶς πολεμοῦν ἀπὸ τὰ δεξιὰ, ὅταν κρυφίως μᾶς συμβοηθοῦν εἰς τὸ νὰ κάμωμεν ὑπερβολικὴν ἀρετὴν, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ μᾶς κρημνίσουν εἰς κενοδοξίαν· μᾶς πολεμοῦν καὶ ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ, ὅταν μᾶς βιάζουν νὰ κάμωμεν τὴν φανερὰν καὶ ὁμολογουμένην ἁμαρτίαν. (1)

7: „Ἀνάστα Κύριε, σῶσόν με ὁ Θεός μου.

Τὸ ἀνάσα ἐδῶ θέλει νὰ εἰπῇ, κινήθητι κατὰ τῶν ἐχθρῶν Κύριε, ἐσὺ ὁποῦ φαίνεσαι πῶς κοιμᾶσαι μὲ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν ὁποῦ δείχνεις· ἢ προφητεύει μὲ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάσασιν τοῦ Κυρίου, καλῶντας αὐτὸν νὰ ἀνασηθῇ· ἵνα διὰ τῆς Ἀνασάσεως σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἐννοεῖ ὑπὸ κάτω εἰς τὸ ἐδικόντου πρόσωπον.

„Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχ„θραίνοντάς μοι ματαίως.

Προβλέποντας ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ Προφητικάτου ὀμμάτια, τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμὸν τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν ἐχθρῶν του, εὐχαριϛεῖ τὸν Θεὸν, καὶ ὁμολογεῖ τὴν χάριν ἐδῶ.

„Ὀδόντας ἁμαρτωλῶν συνέτριψας.

Ὀδόντας ὀνομάζει τὴν δύναμιν ὁ θεῖος Δαβὶδ, ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν θηρίων ἐκείνων, ὁποῦ ἔχουν εἰς τὰ ὀδόντια ὅλην τὴν δύναμιν· καθὼς μάλισα εἶναι οἱ σκύλοι καὶ κάπροι καὶ ἄλλα ζῶα· ἁμαρτωλοὺς δὲ ὀνομάζει ὅλους τοὺς ἐχθρούς του· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἁμάρτανον, διὰ τὶ ἐπολέμουν αὐτὸν ματαίως: ἤγουν διὰ μόνην τὴν πονηρίαν τους, χωρὶς νὰ ἔχουν κανένα δίκαιον. (2)

8: „Τοῦ

ἐκοιμήθη μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, τὸ πνεῦμα τῷ Πατρὶ παραθέμενος, καὶ ὕπνωσεν ὕπνον τριήμερον ἐν τῷ τάφῳ κατατεθείς· ἀνέϛη δὲ, τοῦ Πατρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου ὑψώσαντος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Νύκτα τὰς συμφορὰς καλεῖ ἡ θεία Γραφή· ἐπειδὴ ὡς ἐν σκότει διάγειν νομίζουσιν οἱ τοῖς ἄγαν ἀνιαροῖς περιπίπτοντες· ταῖς δὲ νυξὶν ὁ ὕπνος συνέζευκται· σημαίνει τοίνυν κατὰ ταυτὸν τὰς θλίψεις καὶ τὴν τούτων ἀπαλλαγήν· τὸ γὰρ ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεταί μου, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι τῆς θείας ἀπολαύσας ῥοπῆς, κρείττων ἐγενόμην τῶν προσπεσόντων κακῶν· ἄλλος δὲ λέγει „Ἢ τάχα ὥσπερ ὁ σωματικὸς ὕπνος ῥῶσιν ἐμποιεῖ τῷ σώματι, οὕτω καὶ ὁ πνευματικός· διό φησιν, ὅτι ἐν τῷ ὑπνῶσαί με ὕπνον πνευματικόν: τουτέϛι δυναμωθῆναί με παρὰ Θεοῦ, καὶ μῦσαι τὰς αἰσθήσεις, διηγέρθην ἀντιλήψεως θείας αἰσθόμενος, ὥϛε πολεμῆσαι ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητεύει διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅτι μέλλει νὰ ἀνασηθῇ μαζὶ μὲ τοὺς Δικαίους ὁποῦ ἀνέϛησαν, ὅταν ὁ Χριϛὸς κατέβη εἰς τὸν ᾅδην καὶ ἀνέϛη ἐκ τῶν νεκρῶν, ὅθεν καὶ λέγει ταῦτα, θαρσῶν τῇ δυνάμει τῆς τοῦ Κυρίου Ἀνασάσεως (ἐν ταῖς σημειώσεσι τοῦ Κορδερίου)

(1) Οὐκ ἐφοβήθη οὐδὲ ὁ Κύριος τοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους κυκλοῦντας αὐτὸν Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικούς· διὸ καὶ λεγεῶνας Ἀγγέλων παρῃτήσατο, κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτήν.

(2) Ἁρμόζουσι μὲν τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ, εἰς τὸν Σαοὺλ, λέγω, καὶ τὸν Ἀβεσσαλώμ· οἵτινες χωρὶς νὰ προαδικηθοῦν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ἐπολέμουν ματαίως αὐτόν· ἁρμόζουσι δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριϛοῦ, τόσον τὸν Ἡρώδην τὸν βρεφοκτόνον, ὅσον καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ματαίως πολεμοῦντας αὐτόν· τῶν ὁποίων τοὺς ὀδόντας καὶ τὴν δύναμιν ἐσύντριψεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ (παρὰ τῷ Νικήτᾳ·) Ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει

„Τοὺς

8: „Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εὐχαριστήριον ἐπιφώνημα εἶναι· μὲ τὸ ὁποῖον φανερόνει ὁ Δαβὶδ, ὅτι μόνος ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτὸν, καὶ ὄχι ἄλλος τινάς·

„Καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου.

Ἦλθε, λέγει, ἡ εὐλογία σου, Κύριε, εἰς τὸν λαόν σου: ἤγουν, ἢ τὸν πολεμούμενον μαζὶ μὲ ἐμένα λαόν σου, ἢ τὸν εὑρισκόμενον ὑπὸ κάτω εἰς τὴν βασιλείαν μου· ἢ λαὸν ὀνομάζει τὸν πιστὸν τῶν Χριστιανῶν· εὐλογίαν δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν εἰς τὸν Δαβίδ. διὰ τί αὐτὴ ἔγινεν αἰτία εὐλογίας (1) ὁ γὰρ λαὸς ὅλος βλέποντες τὴν εὐεργεσίαν καὶ εἰρήνην ὁποῦ ἐχαρίσθη εἰς τὸν Δαβὶδ, ἐδόξασαν τὸν Θεὸν, καὶ ἀκολούθως ἀπόλαυσαν καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἄνεσιν καὶ βοήθειαν ἐκ τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα των εὐεργεσίας (2)

ΨΑΛ-

„Τοὺς μὲν ἐχθραίνοντας ἐπάταξε, τοὺς δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ὀδόντας συνέτριψε· τοὺς μὲν, ὥστε πάλιν ἰάσασθαι· ἐγὼ γάρ φησι πατάξω ϗ πάλιν ἰάσομαι (Δευτ. λβ΄. 39.) τοὺς δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ὀδόντας, τουτέστι τοὺς πονηροὺς λόγους, ϗ τὰς σαρκοβόρους πράξεις συνέτριψεν, εἰς τὸ παντελὲς ἀφανίσαι βουλόμενος (ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ.)

(1) Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι ϗ ὁ Μωϋσῆς μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας εὐλογίας συναριθμεῖ ϗ τὴν εἰρήνην, λέγων πρὸς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ „Καὶ δώσω εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ὑμῶν ϗ κοιμηθήσεσθε, ϗ οὐκ ἔσαι ὑμᾶς ὁ ἐκφοβῶν (Λευϊτ. κϛ΄. 6.) ϗ πάλιν „Ἐπάραι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, ϗ δώῃ σοι εἰρήνην (Ἀριθ. ϛ΄. 26.) Παρακαλεῖ δὲ ϗ ὁ Ἡσαΐας, ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ ἐχάρισεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, νὰ χαρίσῃ ϗ τὴν εἰρήνην „Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰρήνην δὸς ἡμῖν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν (Ἡσ. κϛ΄. 12.) Ἄλλος δὲ λέγει „Τάχα δὲ ϗ Θεολογίαν ὁ Δαβὶδ ἐνταῦθα λέγει, ὅτι παρὰ μὲν τοῦ Κυρίου ϗ Πατρὸς ἀπεσάλη Ἰησοῦς ὁ Σωτὴρ, ἡ σωτηρία τῆς φύσεως, ϗ ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ϗ εὐλογία ἡ ἐπὶ τὸν λαόν σου καταπεμφθεῖσα. Καὶ ὁ Ἀμμώνιος δὲ λέγει „Ὅπερ ἦν αὐτῷ ὄνομα, τοῦτο ϗ πρᾶγμα· καλέσεις γάρ φησι, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Τάχα δὲ ϗ θεολογεῖ ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ λέγων, ὅτι παρὰ σοῦ τοῦ Κυρίου ϗ Πατρὸς ἀποσταλήτω ὁ Σωτὴρ Ἰησοῦς, ἡ σωτηρία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ϗ ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὐλογία ἐπὶ τὸν λαόν σου καταπεμφθήτω: τουτέστιν ἐπὶ τὰ Ἔθνη· ἃ ϗ εὐλόγησον ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ Ἔθνη, Ἰουδαῖοι δὲ ἐξωσθήσονται· ϗ ὁ Χριστὸς δὲ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν, ἣν ἐσώθη ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, τοῦ Πατρὸς εἶναι λέγει· ὁμοίως ϗ τὴν ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας εὐλογίαν αὐτῷ ἀνατίθησι· διὸ λέγει· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου (παρὰ τῇ ἀνεκδότῳ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα) ἄλλος δὲ λέγει „Μόνος δὲ αὐτὸς (ὁ Χριστὸς) σώζει, ϗ τὸν ἑαυτοῦ λαὸν εὐλογεῖ· λαὸς δὲ αὐτοῦ, οἱ κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ ζῶντες, εὐλογίαν ἀληθῆ τὴν τῶν θείων μυστηρίων κοινωνίαν λαμβάνοντες (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ΨΑΛΜΟΣ Δ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος· ἐν ὕμνοις· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τὶ προφητεύει περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναςάσεως, καθὼς ἔμπροσθεν θέλομεν ἀποδείξομεν· ἡ ὁποία Ἀνάςασις εἶναι ἔργον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὅς τις εἶναι τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὶ ὑμνεῖ ὁ Δαβὶδ μὲ αὐτὸν τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἔκαμεν αὐτὸν ἀνώτερον ἀπὸ τὴν τυραννικὴν ἀποςασίαν τοῦ υἱοῦ του Ἀβεσσαλὼμ, ὕςερα ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔψαλλε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἁρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριςιανὸν, ὁποῦ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ κινδύνους. (1)

1: Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με εἰσήκουσάς „μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου.

Βλέπε, ἀγαπητὲ ἀναγνῶςα, τὴν ὀγλιγωράδα τοῦ εὐσπλάγχνου Θεοῦ· διὰ τὶ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη τὸν ἐπαρακάλει ὁ Δαβὶδ, ὁ Θεὸς ἐπρόφθασε καὶ τοῦ ἄκουσε· καθὼς λέγει καὶ διὰ Ἡσαΐου, „ Τότε βοήσῃ, καὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεταί σου· ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι" (Ἡσ. νη΄. 9) ἐπειδὴ δὲν πείθουσι τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ ὑπακούσῃ τὰ πολλὰ λόγια τῆς προσευχῆς· ἀλλὰ τὸν πείθει ἡ καθαρὰ καὶ θερμὴ διάθεσις τῆς ψυχῆς τοῦ προσευχομένου· τὸ δὲ τῆς δικαιοσύνης μου, εἶναι περίφρασις: ἤγουν ὁ Θεὸς ἐμοῦ τοῦ δικαίου (2) ἐπειδὴ ὅσον πρὸς τὴν ἀδικίαν ὁποῦ μοι ἔκαμεν ὁ υἱός μου Ἀβεσσαλὼμ, ἐγὼ εἶμαι δίκαιος· διὰ τὶ δὲν τὸν ἀδίκησα τίποτε· εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῶν Ψαλμῶν

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἐπειδὴ παντὸς ἀγῶνος ἡ νίκη γίνεται τέλος, πρὸς ἣν βλέποντες οἱ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδυόμενοι, τῆς ἀθλήσεως ἅπτονται· δοκεῖ μοι διὰ τοῦ τέλους ὁ λόγος ἐκ βραχείας φωνῆς ἐπεγείρειν εἰς προθυμίαν τοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν ἀθλοῦντας ἐν τῷ ςαδίῳ τοῦ βίου· ὡς ἂν εἰς τὸ τέλος βλέποντες, ὅπερ ἐςὶν ἡ νίκη, τῇ τῶν ςεφάνων ἐλπίδι τὸν ἐν τοῖς ἄθλοις πόνον ἐπικουφίζοιεν· ὅπερ δὴ ϗ νῦν ἐν τοῖς ἀγῶσιν ὁρῶμεν γινόμενον· διὰ τοῦτο ὁ ἀγαθὸς τῶν ψυχῶν παιδοτρίβης (ἤτοι ὁ Δαβὶδ) προδείκνυσί σοι τῶν ἱδρώτων τὸ τέλος, ϗ τὸν ἐκ τῶν ςεφάνων κόσμον, ϗ τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ ἀνάῤῥησιν· ἵνα πρὸς ἐκεῖνο βλέπων τὸ τέλος, τῷ νικοποιῷ σεαυτὸν ἐπερείδῃς, ϗ τὸ ἐπινίκιον κήρυγμα σεαυτῷ παρασκευάζῃς. Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος παρὰ τῷ αὐτῷ Νύσσης ἐπιγράφεται „ Ψαλμὸς ᾠδῆς· ϗ ὅρα περὶ τούτου ἐν τῷ Προοιμίῳ τὸ ἔννατον Κεφάλαιον. Ὁ δὲ Ἀκύλας ϗ ὁ Θεοδοτίων ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ τέλος, τῷ νικοποιῷ ἐξέδωκαν· ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἐπινίκιος, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὕμνος ἐπινίκιος τῷ νικοποιῷ προσφέρεται Θεῷ ὁ παρὼν Ψαλμὸς, μετὰ τὴν γενομένην κατὰ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ νίκην.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος ἑρμηνεύει, ὅτι διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ πῶς ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τῆς δικαιοσύνης του, ὄχι ὑπερηφανευόμενος, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι ὅποιος θέλει νὰ εἰσακουσθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν, πρέπει νὰ ἔχῃ μαζί του τὴν δικαιοσύνην „ Ὥςε εἴτις βούλεται παρὰ Θεῷ ἀνύειν, τὴν δικαιοσύνην λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, προσίτω· ϗ ὅτι ἀπὸ ταπεινοφροσύνην κινούμενος ὁ Δαβὶδ, ἀφιερόνει τὴν δικαιοσύνην του εἰς τὸν Θεὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κάθε ἀρετὴ κατορθοῦται, ϗ ὄχι εἰς τὸν ἑαυτόν του· „ Τὴν δικαιοσύνην ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ ἀνατίθησι, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὸ τῆς δικαιοσύνης μου, τῆς δικαίας μου αἰτήσεως ἡρμήνευσεν.

μῶν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του δίκαιον καὶ ὅσιον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα, ὄχι διὰ τὶ ὑπερηφανεύεται, ἀλλὰ διὰ τὶ συγκρίνει τὸν ἑαυτόν του μὲ τὰς πονηρίας ἐκείνων, ὁποῦ τὸν ἐπολέμουν. (1)

„Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἡ μὲν χαρὰ, πλατύνει τὴν καρδίαν· ἡ δὲ θλίψις, τὴν ϛενοχωρεῖ· ἐμένα ὅμως, λέγει, εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως καὶ λύπης ἐπλάτυνας, Κύριε· καὶ τόσον πολλὰ μεγαλόψυχον μὲ ἔκαμες, ὥϛε ὁποῦ καὶ νὰ παραγγέλλω εἰς τοὺς ϛρατιώτας μου, νὰ μὴ θανατώσουν τὸν πατραλοίαν υἱόν μου „ Φείσασθέ μου τοῦ παιδαρίου τοῦ Ἀβεσσαλώμ. (β΄ Βασιλ. ιη΄. 5.) (2)

„Οἰκτείρησόν με, καὶ εἰσάκουσον τῆς „προσευχῆς μου.

Καὶ μ' ὅλον ὁποῦ παράνω εἰσηκούσθη καὶ ἠλεήθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅμως καὶ ἐδῶ παρακαλεῖ νὰ ἐλεηθῇ πάλιν καὶ νὰ εἰσακουσθῇ· ἴσως ἐπειδὴ καὶ πάλιν ἔμελλε νὰ πέσῃ εἰς πειρασμοὺς, καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ νὰ μὴ παραβλεφθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ προσευχή του καὶ δέησις· ἀλλὰ πάλιν νὰ εἰσακουσθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον κατὰ τὸν Χρυσόϛομον. (3)

2: „Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρ„διοι;

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους του, οἱ ὁποῖοι ἐδοκίμαζον νὰ τὸν βοηθήσουν, ὅταν εἶχε τὴν συμφοράν· λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτούς· ἕως πότε ὦ φίλοι μου, δὲν σηκόνετε τὴν καρδίαν σας πρὸς τὸν Θεὸν, ὅταν ἔχετε θλίψεις; ἀλλὰ βαρύνετε αὐτὴν, καταβιβάζοντές την κάτω εἰς τὰ γήϊνα, μὲ ἀνθρωπίνους λογισμοὺς, καὶ μὲ βιωτικὰς φροντίδας; τὸ δὲ, υἱοὶ ἀνθρώπων, εἶναι περίφρασις, ἀντὶ τοῦ, ὦ ἄνθρωποι· συνειθισμένη γὰρ εἶναι ἡ περίφρασις αὕτη εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον. (4)

„Ἴ-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ὄχι μόνον δίκαιον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ ϗ ἔνοχον εἰς ἁμαρτίας „Ἐπειδὴ παρέπεται τοῖς δικαίοις ϗ ὀλισθήματα· κατὰ τὸ „Ἑπτάκις πεσεῖται ὁ δίκαιος ϗ ἀναϛήσεται. (Παρ. κδ΄. 16.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος ἑρμηνεύει, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐδῶ φανερόνει κατὰ τί τοῦ εἰσήκουσεν ὁ Θεός: ἤγουν, διὰ τὶ τοῦ ἔδωκεν ἄνεσιν ϗ πλατυσμὸν εἰς τὰς θλίψεις· „Οὐκ εἶπε δὲ (λέγει ὁ Χρυσόϛομος) ὅτι παρήγαγες τὰς θλίψεις· ἀλλὰ ἀφῆκας ἑϛάναι ϗ ἐπλάτυνάς με· τὸ γὰρ εὐμήχανον τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλουργίας ἐντεῦθεν μάλιϛα δείκνυται· οὐκ ἐν τῷ παρενεγκεῖν τὰς θλίψεις μόνον, ἀλλὰ ϗ ἐν τῷ μενουσῶν αὐτῶν, πολλὴν παρέχειν τὴν ῥαϛώνην.

(3) Ἢ ϗ χρόνος ἀντὶ χρόνου ἐδῶ λαμβάνεται κατὰ τὸν Κύριλλον: ἤγουν ἀντὶ τοῦ, ᾠκτείρησας ϗ εἰσήκουσας, εἴρηται οἰκτείρησον ϗ εἰσάκουσον· ἢ τάχα που ϗ διηνεκῶς ἀκούεσθαι παρακαλεῖ ϗ κόρον οὐ λαμβάνων τῆς προσευχῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Ὁ δὲ Ψελλὸς λέγει „Καὶ μὴν ἐπικαλέσατο τὸν Κύριον ϗ εἰσηκούσθη· τί οὖν πάλιν ζητεῖ; ὅτι τὸ μὲν δέδωκεν ὁ Κύριος, τὸ δὲ, ἀνεβάλετο· δέδωκε τὴν μεγαλοψυχίαν ϗ τὸ ἐν ἐλπίσιν ἀγάλλεσθαι, ἔτι δὲ τὸ τελεώτατον τρόπαιον ἀνεβάλετο (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(4) Ὁ δὲ Χρυσόϛομος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ υἱοὺς ἀνθρώπων ὀνομάζει τοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας, ϗ πρὸς ἀσέβειαν ἐπιῤῥεπεῖς· ἐπεὶ οἱ μὴ τοιοῦτοι, τῇ φύσει μὲν, ἀνθρώπων υἱοί· τῇ χάριτι δὲ, οὐκ ἔτι, ἀλλ' υἱοὶ Θεοῦ· τί δέ ἐϛι βαρυκάρδιοι; παχυκάρδιοι, σαρκικοὶ, τῇ γῇ προσηλωμένοι, κακίαν διώκοντες, ταῖς ἡδυπαθείαις κατασπώμενοι· φύσει μὲν γὰρ ἡ καρδία κούφη ϗ ἀνωφερὴς γέγονεν· ἡμεῖς δὲ αὐτὴν παρὰ φύσιν βαρεῖαν ποιοῦμεν· δι' ὃ ϗ ὁ Προφήτης ἐγκαλεῖ· εἰ δὲ φυσικὸν ἦν, οὐκ ἂν ἐνεκάλεσεν. Ὁ δὲ Γεννάδιος λέγει „Χρὴ τοῦτο καθόλου γινώσκειν, ὅτι ἡ ἄνθρωπος προσηγορία, ὅτε μὲν οἱ ἅγιοι προσαγορεύονται, ἐπὶ ψόγου λαμβάνεται, ὡς τὸ „Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐϛὲ ϗ υἱοὶ Ὑψίϛου πάντες, ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε· ὅτε δὲ κτήνη ϗ θηρία οἱ ἁμαρτωλοὶ λέγονται, ἐπὶ ἐπαίνου τάσσεται· ὡς τὸ „Ἀνθρώπους ϗ κτήνη σώσεις Κύριε (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

„Ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα καὶ ζη-
„τεῖτε ψεῦδος;

Ἀνωφελεῖς, λέγει, εἶναι ὦ φίλοι μου, αἱ μηχαναὶ καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων· διὰ τὶ αὐτοὶ κολακεύουσι μὲν μὲ τὰς ἐλπίδας, ἀποτυγχάνουσι δὲ, καὶ μάταιοι ἀποδείχνονται· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ καὶ διὰ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰ παρόντα τοῦ Κόσμου πράγματα· τὰ ὁποῖα, φαίνονται μὲν πῶς εἶναι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ δὲν εἶναι, διὰ τὴν συχνὴν μεταβολὴν ὁποῦ λαμβάνουν καὶ τὴν ἀλλοίωσιν. (1) παράδειγμα δὲ τούτου εἶναι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ· ὅς τις Βασιλεὺς ὤντας, ἐδιώκετο εἰς τὴν ἔρημον, ὡσὰν ἕνας ἰδιώτης καὶ παραμικρὸς, ἀπὸ τὸν υἱόν του Ἀβεσσαλώμ.

3: „Καὶ γνῶτε, ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος
„τὸν ὅσιον αὐτοῦ·

Περιττὸς εἶναι ἐδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος· ἐπειδὴ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἔχει τοῦτο τὸ ἰδίωμα, νὰ μεταχειρίζεται συνδέσμους περιττοὺς, καθὼς ἡμεῖς ἐπαρατηρήσαμεν· μάθετε λοιπὸν, λέγει, ὦ ἄνθρωποι· ὅτι ὁ Θεὸς περιβόητον ἔκαμεν ἐμένα τὸν ὅσιόν του: ἤτοι τὸν καθωσιωμένον καὶ ἀφιερωμένον ὅλως διόλου εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς μόνον αὐτὸν ἔχοντα τὰς ἐλπίδας μου. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ πῶς δὲν ἔγινεν ἀπὸ τὸν Θεὸν θαυμαστὸς καὶ περιβόητος ὁ Δαβὶδ, ὅς τις πολεμηθεὶς ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλὼμ, κατετρόπωσε τὸν αὐτὸν πολεμήσαντα; καὶ διωγμένος ὤντας, ἐνίκησε τὸν διώκοντα; καὶ ὀλίγους ἀνθρώπους ἔχων, κατέβαλε τὸν μυριάδας ἀνθρώπων ἔχοντα;

„Κύριος εἰσακούσεταί μου ἐν τῷ κε-
„κραγέναι με πρὸς αὐτόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἀπόλαυσα τόσον ὀγλίγωρα τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐλυτρώθηκα ἀνελπίστως ἀπὸ τόσον μεγάλον κίνδυνον τῆς ἀποστασίας τοῦ υἱοῦ μου, ἐκ τούτου ἐγνώρισα, ὅτι μὲ ἐλεεῖ καὶ μοῦ εἰσακούει ὁ Θεός· καὶ ἐλπίζω, ὅτι καὶ πάλιν θέλει μου εἰσακούσει, ὅταν κράζω πρὸς αὐτὸν εἰς τὰς περιστάσεις καὶ συμφοράς μου. (2)

4: „Ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, δὲν ἐμποδι-

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Χρυσορρήμων εἶπε „Ματαιότητα ϗ ψεῦδος δοκεῖ μοι λέγειν τὸν ἐν πονηρίᾳ βίον· μάταιον γὰρ ἐκεῖνο λέγεται τὸ κενὸν, ὅταν ὄνομα μὲν ᾖ, πρᾶγμα δὲ μὴ ᾖ· ὄνομα μὲν πλούτου ϗ δόξης ϗ δυναστείας· πρᾶγμα δὲ οὐδαμοῦ, ἀλλὰ μένει τὸ ὄνομα ψιλόν . . . διὰ δὴ ταῦτα ὀδυνᾶται ὁ Προφήτης τοσαύτην ἀλογίαν ὁρῶν ἐν τῷ βίῳ· ϗ ὥσπερ ἄν, εἴτις ἰδὼν τινα φεύγοντα μὲν τὸ φῶς, διώκοντα δὲ τὸ σκότος λέγει· ἵνα τί τοῦτο ποιεῖς τὸ παράλογον ἄνθρωπε; οὕτω ϗ αὐτός· ἵνα τί φησιν ἀγαπᾶτε ματαιότητα ϗ ζητεῖτε ψεῦδος; εἶπε δὲ ϗ ὁ Νύσσης „Ἵνα τί προσετήκατε τῇ διαθέσει τούτοις, ὧν οὐκ ἔστιν ὑπόστασις; ἓν μόνον ἀγαπητὸν τῇ φύσει, τὸ ἀληθῶς Ὄν· περὶ οὗ φησιν ἡ Δεκάλογος „Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· ϗ ἓν πάλιν μισητὸν τῇ ἀληθείᾳ ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν πολέμιος· περὶ οὗ φησιν ὁ νόμος, ὅτι μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου: (ἤτοι τὸν Διάβολον.)

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Οὐχ ἁπλῶς δὲ εἶπεν, ὅτι ἐθαυμάστωσεν, ἀλλὰ τὸν ὅσιον· παιδεύων ἡμᾶς, μὴ μόνον ἐν τῇ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ϗ ἐν τῇ τῶν οἰκείων ἔργων ἀρετῇ τὰς ἐλπίδας ἔχειν τῆς σωτηρίας· ἡ μὲν γὰρ τῶν ἐπιγείων ἀπόλαυσις κατ' οὐδὲν, οἶμαι, διαφέρει τῶν ἐν ὁράμασι τερπνῶν· ἃ μόνον ὀφθέντα, καταλήγει πρὸς τὸ μηδὲν, τὸν τοῦ ῥέγχοντος νοῦν διαπαίξαντα· τὰ δέ γε λαμπρὰ τῆς δικαιοσύνης αὐχήματα, ϗ τὰ ἐπ' αὐτῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ γέρα, μακρὰν ϗ ἀκράδαντον ἔχει τὴν μέθεξιν, ϗ περιφανὲς τὸ ἀξίωμα· δέχεται γὰρ ὁ Θεὸς τὰς τῶν ὁσίων φωνὰς ϗ ἀποπεραίνει τὰ αἰτήματα· οὗ τί γένοιτ' ἂν τὸ ἰσοστατοῦν;

δίζει τοὺς ἀνθρώπους παντελῶς ἀπὸ τὸ νὰ ὀργίζωνται καὶ νὰ θυμόνουν κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόςομον, ἀλλὰ παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ μὴν ἁμαρτάνουν, ὅταν θυμόνουν· ἢ διὰ τὶ παρασύρονται ἀπὸ τὴν ὀξύτητα τοῦ θυμοῦ, καὶ θυμόνονται ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ μέτριον· ἢ διὰ τὶ κάμνουν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἄλλου ἀκαίρως καὶ ἀναιτίως· ἐπειδὴ ὁ θυμὸς, ἐφυτεύθη καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, μὰ διὰ νὰ τὸν μεταχειρίζονται κατὰ τῆς κακίας, καὶ ὄχι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ των· διότι ἐκεῖνος μὲν ὁποῦ θυμόνει διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἑαυτόν του, αὐτὸς ὀργίζεται καὶ ἁμαρτάνει· ἐκεῖνος δὲ ὁποῦ ὀργίζεται διὰ νὰ διορθώσῃ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς ὀργίζεται καὶ δὲν ἁμαρτάνει, ἐπειδὴ καὶ ὀργίζεται διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἄλλου, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὀργίζεται διὰ μόνην τὴν διόρθωσιν τοῦ υἱοῦ του. (1)

„Ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐ-
„πὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε.

Ὅταν, λέγει, ἐσεῖς ἀδελφοὶ πηγαίνετε τὸ βράδυ εἰς τὴν κλίνην διὰ νὰ κοιμηθῆτε, τότε ἐπειδὴ καὶ ἔχετε καιρὸν, ἀνακρίνετε μὲ κάθε ἄδειαν τὸν ἑαυτόν σας, καὶ ἐξετάζετε τοὺς λογισμοὺς, ὁποῦ ἐσυλλογίσθητε ὅλην τὴν ἡμέραν· καὶ διὰ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς, ὁποῦ ἐσυλλογίσθητε, μετανοεῖτε· (2) διὰ τί ἔτζι καὶ ἐγὼ κάμνω, καὶ εὐοδοῦνται: ἤγουν τρέχουν καλῶς τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μου· ὅθεν, ἐπειδὴ ἔμαθον μὲ τὴν δοκιμὴν, πόσην ὠφέλειαν ἔχει ἡ ἐξέτασις αὕτη τῶν λογισμῶν καὶ τῆς συνειδήσεως, διὰ τοῦτο σᾶς συμβουλεύω νὰ κάμνετε καὶ ἐσεῖς τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν διὰ νὰ ὠφεληθῆτε· (3) ἀνίσως δὲ πρέπῃ νὰ κρίνωμεν καὶ νὰ καταδικάζωμεν τοὺς κακοὺς λογισμοὺς, καὶ δι᾽ αὐτοὺς νὰ μετανοοῦμεν, πολλῷ μᾶλλον πρέπει νὰ καταδικάζωμεν τὰς πονηρὰς πράξεις, ὁποῦ κάμνομεν; καὶ δι᾽ αὐτὰς νὰ μετανοοῦμεν, ὡς λέγει ὁ Χρυσορρήμων; βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐμεταχειρίσθη ἰατρικὰ προφυλακτικὰ καὶ διορθωτικὰ τῆς ἁμαρτίας· διὰ τί, τὸ μὲν ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, εἶναι προφυλακτικὸν, πρὸ τοῦ νὰ ἁμαρτήσῃ τινάς· τὸ δὲ, ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε, τοῦτο εἶναι διορθωτικὸν, ὕςερα ἀφ᾽ οὗ ἁμαρτήσῃ τινάς.

5: „Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλ-
„πίσατε ἐπὶ Κύριον.

Μὴν ἀδικῆτε, λέγει, κανένα, ἀγαπητοί· ἀλ-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὅτι ὁ Δαβὶδ νῦν φησιν· ὅτι κἂν ἀπροαιρέτως ὀργισθῆτε, ὅπερ οὐχ ἁμάρτημα τέλειον, μὴ προσθῆτε καὶ τὴν πρᾶξιν, (ἤτοι τὴν ἐκδίκησιν) ἵνα μὴ τέλειον ᾖ τὸ ἁμάρτημα· ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ὅτι ὁ θυμὸς, ὅτε δεῖ δικαίως κινούμενος, (κατὰ τῆς ἁμαρτίας δηλαδὴ) ἀνδρείαν ποιεῖ καὶ ὑπομονὴν καὶ ἐγκράτειαν· παρὰ δὲ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐνεργῶν, μανία γίνεται· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἡμᾶς νουθετεῖ ὀργίζεσθαι καὶ μὴ ἁμαρτάνειν. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος τὸ κατανύγητε οὕτως ἐξήγησε „Τιμωρήσασθε· τοῦτο γάρ ἐςι τὸ κατανύγητε, νύξατε, κεντήσατε· ἐπειδὴ δὲ ὁ μέγας Παῦλος τὸ Δαβιτικὸν τοῦτο ῥητὸν δανεισθεὶς εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους εἶπεν, ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ἔπειτα λέγει „Μὴ ἐπιδυέτω ὁ Ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· ςοχάζομαι (λέγει ὁ σοφὸς Νικήτας) ὅτι ὁ Παῦλος μή πως ἐνόησε τὸ, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε, ἀντὶ τοῦ, μετανοήσατε διὰ τὶ ὀργίσθητε· καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἡμέραν, τελειώσατε καὶ τὴν ὀργὴν, καὶ μὴ φυλάξετε τὴν ἐνθύμησιν τῆς ὀργῆς ἕως τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου, καὶ ἕως εἰς τὴν κλίνην σας· ἀλλὰ πηγαίνετε καὶ διαλλαγῆτε μὲ τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖνον, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀργίσθητε· ἵνα μὴ ἡ νύκτα ἐλθοῦσα, σᾶς κάμῃ νὰ συλλογίζεσθε, πῶς νὰ κάμετε ἐκδίκησιν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων „Τῶν μὲν χρημάτων ὑπὸ τὴν ἕω τὸν λόγον ποιεῖν εἰώθαμεν· τῶν δὲ πράξεων, μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ τὴν ἑσπέραν αὐτὴν, ἐπὶ τῆς κλίνης κείμενοι, οὐδενὸς ἐνοχλοῦντος, οὐδενὸς θορυβοῦντος, τῶν μεθ᾽ ἡμέραν πεπραγμένων καὶ λελεγμένων ἁπάντων ἀπαιτῶμεν τὰς εὐθύνας ἡμᾶς αὐτούς· κἂν ἴδωμέν τι ἡμαρτημένον, κολάσωμεν τὸ συνειδός· ἐπιτιμήσωμεν τῇ διανοίᾳ· κατανύξωμεν τὸν λογισμὸν, οὕτω σφοδρῶς, ὡς μηκέτι τολμῆσαι διαναςάντας ἡμᾶς πρὸς τὸ αὐτὸ τῆς ἁμαρτίας ἀγαγεῖν βάραθρον, τῆς ἐν ἑσπέρᾳ πληγῆς μεμνημένους· ὅτι γὰρ οὗτος ὁ καιρὸς ἐπιτηδειότερος πρὸς τὸ τοιοῦτον λογοθέσιον, ἄκουσον τοῦ Προφήτου λέγοντος „Ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε (Λόγ. ὅτι ἐπικίνδυνον τοῖς ἀκούουσι·)

ἀλλὰ προσφέρετε εἰς τὸν Θεὸν τὴν δικαιοσύνην, ὡσὰν ἕνα καρπὸν καὶ μίαν θυσίαν πνευματικήν· καὶ ἐλπίζετε ὅτι βεβαίως ἔχετε νὰ λάβετε ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν βοήθειαν· ὁ ὁποῖος μάλιστα βοηθεῖ ἐκείνους, ὁποῦ πειράζονται καὶ πολεμοῦνται· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ζωὴν καὶ πολιτείαν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ὁποία Ἐκκλησία ἔμελλε νὰ προσφέρῃ πνευματικὴν θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἀρετὰς, ἀντὶ θυσίας ζώων· ἐπειδὴ δικαιοσύνην ἐδῶ ἐννοοῦμεν, ὄχι ξεχωριστὰ μόνην τὴν δικαιοσύνην, ἀλλὰ τὴν καθολικὴν καὶ γενικὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

6: „Πολλοὶ λέγουσι· τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθά;

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐσυμβούλευσε τοὺς Χριστιανοὺς μὲ τὸ ἐδικόν του παράδειγμα, τώρα βάλλει ἐδῶ μίαν ἐναντιολογίαν τῶν ὀλιγοπίστων καὶ μικροψύχων ἀνθρώπων (1) καὶ λέγει, ὅτι μερικοὶ ἄνθρωποι, ὅταν πέσουν εἰς πειρασμοὺς καὶ θλίψεις, ἀδημονοῦντες ἀπελπίζονται, καὶ δὲν πιστεύουν, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι κοντὰ εἰς ἐκείνους ὁποῦ τὸν ἐπικαλοῦνται· ἀλλὰ γογγύζουν καὶ λέγουν· ποῖος νὰ μᾶς βοηθήσῃ; ἤτοι οὐδείς· ὁ ὁποῖος οὗτος λόγος εἶναι σημεῖον μεγάλης ἀπελπισίας· ἢ λέγει ὁ Δαβὶδ τοῦτο διὰ τοὺς φιλοσάρκους ἀνθρώπους· οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ καὶ νομίζουν πῶς ἡ τρυφὴ καὶ ἄνεσις, καὶ αἱ ἡδοναὶ τοῦ σώματος, αὐτὰ μόνα εἶναι ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰ μόνα κυνηγοῦν διὰ νὰ ἀπολαύσουν· διὰ τί μισοῦν πολλὰ τὰς κακοπαθείας τοῦ σώματος, αἱ ὁποῖαι ἔρχονται κατ' οἰκονομίαν καὶ συγχώρησιν Θεοῦ εἰς αὐτούς· τὸ δὲ τίς δείξει; εἶναι λόγος μιᾶς ψυχῆς, ὁποῦ ὀρέγεται θερμῶς.

„Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προ-
„σώπου σου Κύριε.

Οἱ μὲν ἀνωτέρω, λέγει, μικρόψυχοι καὶ φιλόσαρκοι ἄνθρωποι ἔτζι λέγουσιν· ἐγὼ ὅμως δὲν λέγω τοιαῦτα λόγια· ἐπειδὴ καὶ γνωρίζω ὅτι ἐνετυπώθη βαθέως εἰς τὴν ψυχήν μου ἡ ἀντίληψις τῆς σῆς ἐπισκέψεως καὶ χάριτος, Κύριε· ταύτην γὰρ τὴν ἀντίληψιν πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ φῶς, διὰ τί διαλύει τὸ σκότος τῆς λύπης· καὶ τρόπον τινα αὐτὴ ἡ ἀντίληψις ἐνεχαράχθη εἰς τὴν καρδίαν μου τόσον πολλὰ, ὥστε ὁποῦ ἔκαμε νὰ μὲ γνωρίσουν καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μακρὰν ὄντες, ὅτι ἠξιώθηκα τοιαύτης ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας τοῦ Θεοῦ. (2) μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι προφηταί-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει: ἤτοι ὁ Νικήτας „Αἰνίττεται ὁ Δαβὶδ ϗ τοὺς μετ' αὐτοῦ φεύγοντας· οὗτοι γὰρ τροφῆς, ὡς εἰκὸς, ἀποροῦντες ἔλεγον· τίς δώσει ἡμῖν τὰ ἀγαθά; οὕτω τὰ βρώματα ὀνομάζοντες· ἐπεὶ δὲ διὰ τοῦ Σιβᾶ εἰς πλῆθος αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὴν τροφὴν ἐχορήγησε, φησὶν ὁ Δαβὶδ „Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου Κύριε: τουτέστι φανερὰ ϗ λαμπρὰ γέγονεν ἡ εἰς ἡμᾶς σου πρόνοια ϗ ἀντίληψις· ταύτην γὰρ φῶς ὀνομάζει· οἱ γὰρ μετ' ἐμοῦ εἰς πλῆθος ἔχοντες τὰ ζωαρκῆ, σῖτον, οἶνον, ἔλαιον, τὰ μὲν, τοῦ Σιβᾶ, τὰ δὲ, τοῦ Βερζελὶ χορηγήσαντος, ϗ τὴν καρδίαν εὐφράνθησαν· ταῦτα δὲ εἴρηται καθ' ἱστορίαν· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Τεθαύμακά φησι τοὺς τολμῶντας λέγειν· τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθά; καίτοι παρὸν ἀπὸ τῶν ἐν χερσὶ βεβαιοῦσθαι πρὸς τὰ μέλλοντα· ἐσχήκαμεν γὰρ ἐνέχυρα τῆς μελλούσης ἡμερότητος ἔσεσθαι πλουσίως, τὴν ἐν τῷ δε τῷ Κόσμῳ φειδῶ τε ϗ πρόνοιαν τοῦ Δημιουργοῦ· χαρίζεται γὰρ φιλοτίμῳ δεξιᾷ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ζωήν· ϗ καθίησι μὲν ὑετούς· τὰς δὲ ἐξ ἀγρῶν εὐκαρπίας ἀνίησι κατὰ καιρούς· ὁ τοίνυν ἀμφιλαφῶς χορηγήσας τὰ ζωαρκῆ, πῶς ἂν διαψεύσαιτο χαριεῖσθαι λέγων τὰ μετὰ τόν δε τὸν βίον; Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὑπερβατὸν σχῆμα εἶναι ἐδῶ, ὅπερ οὕτως ἐξομαλύνεται „Πολλοὶ λέγουσι τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθά; ἀπὸ καρποῦ σίτου οἴνου ϗ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν· τοῖς τοῦ Θεοῦ φησιν ἀγαθοῖς ἐντρυφῶντες, ὡς μηδενὸς ἀπολαυόντες, τολμῶσι λέγειν „Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθά;

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Οὐκ εἶπεν ἐφάνη ἢ ἔλαμψεν, ἀλλ' ἐσημειώθη, δηλῶν, ὅτι ὥσπερ φῶς ἐν μετώπῳ

τεία διὰ τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐσημειώθη : ἤγουν ἐβάλθη γνώρισμα καὶ σημάδι ὁ Χριστός· αὐτοὶ γὰρ ὠνομάσθησαν Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι Φῶς τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ : ἤγουν τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἐσυναρίθμησε δὲ μὲ αὐτοὺς ὁ Προφήτης καὶ τὸν ἑαυτόν του, διὰ τὴν συγγένειαν καὶ οἰκειότητα τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν, ὁποῦ εἶχε μὲ τοὺς Χριστιανούς.

7: „Ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρ-
„δίαν μου.

Τοῦτο τὸ λέγει ὁ Δαβὶδ ἢ διὰ τὴν ἀνωτέρω ἀντίληψιν ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἢ διὰ τὸ ὄνομα ὁποῦ ἔλαβον οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν Χριστόν. (1)

„Ἀπὸ καρποῦ σίτου οἴνου καὶ ἐλαίου
„αὐτῶν ἐπληθύνθησαν.

Διὰ τοὺς φιλοσάρκους λέγει ὁ Δαβὶδ καὶ ταῦτα τὰ λόγια· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ φρονοῦν καὶ ποθοῦν ὅλως διόλου τὰ γήϊνα καὶ σωματικὰ ἀγαθὰ, ἐσὺ ὅμως, Κύριε, δὲν ὑστερεῖς ταῦτα ἀπὸ αὐτοὺς, ἀλλ' ὑπὸ τῆς πολλῆς σου φιλανθρωπίας κινούμενος, πλούσια δίδεις πάντα εἰς αὐτούς· ἀπαριθμεῖ δὲ καὶ τὰ ἀγαθὰ ταῦτα κατ' ὄνομα : ἤγουν, ὅτι οἱ φιλόσαρκοι ἐχόρτασαν ἀπὸ τοὺς καρποὺς τοῦ σιταρίου, τοῦ κρασίου, καὶ τοῦ ἐλαίου· τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ πλέον ἀναγκαιότερα εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων· μαζὶ δὲ μὲ αὐτὰ συμπεριέλαβεν ὁ Προφήτης καὶ τὰ λοιπὰ εἴδη τῶν φαγητῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2)

8: „Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσο-
„μαι καὶ ὑπνώσω.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω κοιμηθῶ μὲ εἰρήνην καὶ ἀταραξίαν, ἀφ' οὗ ἀποβάλω ὅλους τοὺς φόβους ὁποῦ με ἐνοχλοῦν· καὶ ὄχι μόνον θέλω κοιμηθῶ ἁπλῶς, ἀλλὰ ὁμοῦ καὶ νὰ χορτάσω ὕπνον· τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, φανερόνει τὸ ὁμοῦ: ἤγουν ὁμοῦ καὶ τὰ δύω ποιήσω· τὸ δὲ ὑπνώσω, φανερόνει ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν τῆς κοιμήσεως· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, προφητεύων διὰ τὸν θάνατόν του· ὅτι δὲν θέλει ἀποθάνῃ βιαίως, φονευθεὶς παρά τινος, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· καὶ κατὰ τοῦτο τὸ νόημα νοεῖται

πῳ ϗ προσώπῳ ἐντετυπωμένον ϗ ἐγκεχαραγμένον πᾶσίν ἐςι κατάδηλον, ϗ οὐκ ἔςιν οὐδὲ ἕνα αὐτὸ λαθεῖν, οὐδὲ ὄψιν φωτὸς γέμουσαν ϗ ἀφιεῖσαν ἀκτῖνας, δύναταί τις ἀγνοῆσαι· οὕτως οὐδὲ τὴν πρόνοιαν τὴν σὴν ϗ ἀντίληψιν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ποτὲ μὲν οὖν ὁ Δαβὶδ αἰτεῖ, ἐξαποςαλῆναί οἱ τὸ φῶς : τουτέςιν ἐνσημανθῆναι ϗ γνωρισθῆναι τὰ σημεῖα τῆς δεδομένης ἐλλάμψεως. Καὶ ὁ Νύσσης „ Οἱ μὲν πολλοὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν τοῖς φαινομένοις ὁρίζονται, λέγοντες ἐκεῖνο μόνον εἶναι ἀγαθὸν, ὅπερ ἄν τις τῇ αἰσθήσει προσδέξηται· πολλοὶ γάρ φησι λέγουσι τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθά ; ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀρετὴν βλέπων, τὴν μὲν ἀνδραποδώδη ταύτην τοῦ καλοῦ κρίσιν περιορᾷ, ἐν δὲ τῷ φωτὶ, τὸ καλὸν βλέπει· ϗ οὕτως ἐπισημειοῦται τὴν θεοειδῆ ϗ ὑψηλὴν εὐφροσύνην.

(1) Ἴσως δὲ ϗ εἶπεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου· ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ἐσημειώθη εἰς αὐτὸν τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου Κύριε· διὰ τὶ μαζὶ μὲ τὸ θεῖον φῶς εἶναι συντροφιασμένη ϗ ἡ πνευματικὴ εὐφροσύνη, ὡς λέγει ὁ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος· κατὰ τὸ „ Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ, ϗ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη. (Ψαλ. ϙϛ'. 12.)

(2) Μερικοὶ δὲ καρδίας εὐφροσύνην ἐνόησαν τὰ θεῖα μυςήρια· ταῦτα γὰρ εἶναι τροφὴ τῆς ψυχῆς· σῖτος μὲν ϗ οἶνος, τὸ σῶμα ϗ αἷμα τοῦ Κυρίου· ἔλαιον δὲ, τὸ μῦρον, ϗ τὸ ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος ἀλειφόμενον ἔλαιον· λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Εἴη δὲ ϗ ἡμῶν ἡ ψυχὴ πλήρης τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, σίτῳ βρίθουσα ϗ οἴνῳ, ϗ ἐλαίῳ· τῷ μὲν, ὡς λόγῳ πρακτικῆς γνώσεως ςηριζομένη· τῷ δὲ, ὡς θείῳ πόθῳ ϗ ἀνανεωτικῷ τῆς κατ' ἔφεσιν πρὸς Θεὸν ἐρωτικῆς ἕξεως εὐφραινομένη· τῷ δὲ, ὡς λείῳ ϗ ὁμαλῷ ϗ διαυγεῖ ϗ φωτιςικῷ, ϗ παντὸς γεώδους ἐλευθέρῳ κινήματος, τῆς ἀπαθείας τρόπῳ τε ϗ λόγῳ, τὸ πρόσωπον ἱλαρυνομένη τῶν ἀρετῶν.

ται τὸ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, περὶ τοῦ σώματος καὶ καὶ τῆς ψυχῆς: ἤγουν ἐγὼ θέλω κοιμηθῶ ἐν εἰρήνῃ ὁμοῦ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχήν· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, διὰ τοῦ θανάτου ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθροὺς, ἡ δὲ ψυχὴ, ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς· τὸ δὲ ὑπνώσω, δηλοῖ τὸν μέχρι τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως μακρὸν καὶ πολὺν καιρόν. (1)

„Ὅτι σὺ Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι
„κατῴκισάς με.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, μὲ ἔκαμες νὰ κατοικῶ χωρισμένος καὶ ἐλεύθερος ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἐχθρούς μου μὲ ἐλπίδα σωτηρίας. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὡς ὁ Νύσσης καὶ ὁ Κύριλλος, ὅτι προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν, σχηματίσας τὸν λόγον ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον λέγει πρὸς τὸν Θεόν· ὅτι ἐσὺ Κύριε, ὥρισας νὰ κατοικῶ εἰς τὸν τάφον μεμονωμένον καὶ χωρισμένον ἀπὸ τὴν ψυχὴν· ὄχι ὅμως ἁπλῶς, ἀλλὰ ἐπ' ἐλπίδι Ἀναστάσεως, ὅταν καὶ τὴν ψυχὴν ἔχω νὰ ἀπολάβω, καὶ μὲ αὐτὴν νὰ ἀναστηθῶ· τὸ δὲ, ὅτι, περιττὸν φαίνεται νὰ ἦναι· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώττης, νοεῖται δὲ τὸ, ὅτι, καὶ ὡς βεβαιωτικὸν ἀντὶ τοῦ, οὕτως. (2)

ΨΑΛΜΟΣ Ε'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς κληρονομούσης.

Τὶ μὲν φανερόνει ἡ εἰς τὸ τέλος ἐπιγραφὴ αὕτη, προείπομεν εἰς τὸν δ'. Ψαλμόν· λέγουσι δὲ μερικοὶ, ὅτι δηλοῖ τὰς ὑστερινὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Κύριος ἔγινεν ἄνθρωπος· ἐπειδὴ τότε ἔλαβε τέλος ἡ σκιὰ τοῦ νόμου· βεβαιόνει δὲ τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα· ἐπειδὴ καὶ κάμνει τὸν

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως ἑρμηνεύει „Τί δέ ἐστιν ἐπὶ τὸ αὐτό; συνηγμένος πρὸς ἐμαυτόν φησι, συνεσταλμένος, οὐ σχιζόμενος εἰς μυρίας φροντίδας· οὐ δὲ τὰ τοῦ δεῖνος μεριμνῶν, ἀλλὰ τὰ ἐμαυτοῦ λογιζόμενος· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ἀφ' οὗ Χριστὸς ἐνηνθρώπησε, καὶ τὴν πολεμοποιὸν ἁμαρτίαν ἐξηφάνισε, καὶ τῷ Πατρὶ ἡμᾶς κατήλλαξεν, ἐν εἰρήνῃ τῶν ἁγίων ἡ μετάστασις γίνεται· τοῦτο προφητικῶς καὶ ὁ Δαβὶδ ἐνδεικνύμενος ἔλεγεν „Ἐν εἰρήνῃ κοιμηθήσομαι· τὸ μὴ παρὸν, ἀλλὰ μέλλον κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν αἰνιττόμενος· καὶ ὡς μονοτρόπως τῆς τοιαύτης ἐλπίδος, τῆς εἰρηναίας φημὶ ἐν Χριστῷ κοιμήσεως, ἐν τοῖς ἁγίοις εἰσοικισθείσης διὰ τοῦ Πνεύματος, φησίν· ὅτι σὺ Κύριε κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατῴκισάς με· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπ' ἐλπίδι φησὶ τῆς ἀναστάσεως τὸν θάνατον δέξομαι· ὕπνον γὰρ ἐνταῦθα τὸν θάνατον προσηγόρευσε·

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει „Τῇ τῶν μελλόντων, λέγει, ἐλπίδι καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῇ εἰς σὲ, πάντα μου τὰ πάθη κατέστειλα· τί δὲ ἐστὶ τὸ κατὰ μόνας; τῶν πονηρῶν χωρίς· τὴν γὰρ εἰρήνην ταύτην κατώρθωσά φησι, πρὸς σὲ, κατὰ μόνας οἰκῶν καὶ φεύγων τοὺς διεφθαρμένους· ἄλλος δὲ φησὶ „Τοῦτο οὖν τέλος ἀρετῆς, εἰρήνη καὶ ἄνεσις, ἡ μονοειδὴς καὶ ἀνεπίμικτος πρὸς τὰ πάθη κατοίκησις, ἡ ἐλπίδι τῆς τοῦ Θεοῦ μετουσίας κατορθουμένη.

τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὕςερον γενομένων πιςῶν Χριςιανῶν· ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἁρμόζει καὶ εἰς τὴν κατάςασιν τῶν ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ πραγμάτων. Κληρονομοῦσαν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὠνόμασε κατὰ τὸν Χρυσόςομον ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ υἱοθετήθη διὰ μέσου τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· κληρονομία δὲ αὐτῆς εἶναι τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα „ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· (α΄. Κορ β΄. 9.) περὶ ταύτης τῆς νύμφης εἶπεν ὁ αὐτὸς Παῦλος „ Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραςῆσαι τῷ Χριςῷ· (β΄. Κορ. ια΄. 2.) καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει „ Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐςιν (Ἰω. γ΄. 29.) καὶ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ λέγει ἀλλαχοῦ· „Παρέςη ἡ Βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου. (Ψαλ. μδ΄. 9.) Κληρονομοῦσαν δὲ καὶ ὄχι κληρονομήσασαν εἶπε τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ διὰ τὶ αὐτὴ μέλλει νὰ κληρονομήσῃ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἢ διὰ τὶ πάντοτε αὐτη κληρονομεῖ, καὶ πώποτε δὲν παύει. (1)

1: „ Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι Κύριε· σύνες „ τῆς κραυγῆς μου.

2: „ Πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.

Ὁ Προφήτης ἐδῶ λαλεῖ ὡς ἀπὸ μέρους τῆς ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίας· καὶ ἢ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ πρᾶγμα μὲ διαφόρους ἰσοδυνάμους λέξεις, καθὼς εἶναι συνήθεια νὰ ταυτολογοῦσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀπὸ καρδίας παρακαλοῦσιν· ἢ ῥήματα μὲν ὀνομάζει τὴν δέησιν, καθ᾽ ὃ αὐτὴ διὰ λόγων καὶ ῥημάτων προφέρεται· κραυγὴν δὲ ὀνομάζει, τὴν μὲ τόνον καὶ δύναμιν προφερομένην δέησιν· φωνὴν δὲ αὐτὴν καλεῖ, ὡς ἔναρθρον καὶ εὔσημον· ἐπειδὴ κυρίως ἡ κραυγὴ, ἄσημος εἶναι καὶ ἄναρθρος· ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι λέξεις οἰκείως ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν Προφήτην· ἐνώτισαι γὰρ εἶπε τὰ ῥήματά μου· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ σύνες: ἤγουν γνώρισον τὶ θέλουν νὰ εἰποῦν τὰ ῥήματα αὐτά· καὶ πρὸς τούτοις, πρόσεχε εἰς αὐτὰ, καὶ μὴ ὡς πάρεργον παραδράμῃς τὴν δέησίν μου, εἴτε διὰ τῶν χειλέων, εἴτε διὰ τῆς καρδίας προφέρεται· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο τῆς Γραφῆς εἶναι, τὸ νὰ ὀνομάζῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων, καθὼς κάμνει καὶ τώρα ἐδῶ (2)

„ Ὁ Βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου.

Ἐσένα, λέγει, μόνον ἔχω ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἐθνῶν, καὶ βασιλέα ὡς προνοητήν μου, καὶ Θεὸν, ὡς πλάςην μου, τὴν τῶν Εἰδώλων λατρείαν ἀπορρίψασα. (3)

„ Ὅ-

---

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος θέλει, ὅτι Κληρονομοῦσα ἐννοεῖται ϗ κάθε θεοφιλὴς ψυχή· ὁμοίως ϗ ὁ Θεοδώριτος· ὅθεν ϗ ὁ θεσπέσιος Παῦλος εἶπεν „ Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ Πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· εἰ δὲ τέκνα, ϗ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριςοῦ· (Ῥωμ. η΄. 16.) ϗ πάλιν „ Ὥςε οὐκ ἔτι εἶ δοῦλος, ἀλλ᾽ υἱός· εἰ δὲ υἱὸς, ϗ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριςοῦ (Γαλ. δ΄. 7.)

(2) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Χρυσορρήμων ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐδῶ Κύριον τὸν νυμφίον Χριςὸν καλεῖ· ϗ γὰρ τοῦτο νύμφης εὐγνώμονος ἔργον· εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων τοῦτο συμβαίνει, ϗ κύριον τὸν ἄνδρα καλεῖ ἡ γυνή· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ϗ τοῦ Χριςοῦ, ὅπου ϗ φύσει Κύριος ἐςι; λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι διαφέρει τὸ ἀκούειν ἀπὸ τὸ ἐνωτίζεσθαι· διὰ τὶ τὸ μὲν ἀκούειν τῆς διανοίας εἶναι ἔργον, ὡς δηλοῖ ὁ Κύριος εἰπών· „ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω, διεγείρων εἰς τὸ συνετῶς κατακούειν τοῦ βουλήματος τῶν λεγομένων· ἐνωτίζεσθαι δὲ εἶναι, τὸ ψιλὸν τὸν ἦχον ἐντίθεσθαι τοῖς ὠσί·

(3) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι δὲν εἶπεν ἁπλῶς Βασιλεὺς ϗ Θεός· ἀλλὰ ὁ Βασιλεύς μου ϗ ὁ Θεός μου· διὰ νὰ δείξῃ τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἔρωτα ϗ ἀγάπην τῆς Ἐκκλησίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι διὰ μὲν τοῦ, ὁ Βασιλεύς μου δηλοῦται ὁ Υἱὸς, διὰ δὲ τοῦ, Θεός μου δηλοῦται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἅπερ οἰκειώσατο ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία, τὸν δὲ Πατέρα ἀνωτέρω Κύριον ἀπολύτως ὠνόμασεν.

„Ὅτι πρὸς σὲ προσεύξομαι Κύριε.

Εἰσάκουσόν μου λέγει Κύριε· διὰ τὶ ἐγὼ ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία πρὸς ἐσένα τὸν ἀληθῆ Θεὸν θέλω προσεύχομαι εἰς τὸ ἑξῆς, καὶ ὄχι πρὸς ἄλλον Θεόν· κακῶς πάλαι ἐπροσηυχόμην εἰς πολλοὺς Θεοὺς καὶ Εἴδωλα.

3: „Τὸ πρωῒ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου,
„τὸ πρωῒ παραστήσομαί σοι καὶ ἐπό-
„ψει με.

Ὅταν, λέγει, ὁ Χριστὸς ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἀνατείλῃ, τότε καὶ ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία θέλω συστηθῶ ἀπὸ Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικούς· καὶ τότε θέλω σὲ ἐπικαλεσθῶ, καὶ θέλω παρασταθῶ ἔμπροσθέν σου, πλησιάζουσα εἰς ἐσὲ μὲ πολιτείαν ἐνάρετον· καὶ ἔτζι πλησιάζουσαν θέλεις με ἰδῆς· „Ὀφθαλμοὶ γὰρ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Δαβὶδ (Ψαλ. λγ'. 15.) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν ἐπόψομαι: ἤτοι θέλω ἐμφανισθῶ ἔμπροσθέν σου (1) δηλοῖ δὲ τὸ πρωῒ, τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου· καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν μὲ αὐτὸ, ὅτι προτίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο μου ἔργον, θέλω καὶ προθυμοῦμαι νὰ σὲ παρακαλῶ· τοῦτο δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ κάμνομεν τώρα, καὶ εὐθὺς ὁποῦ σηκωθοῦμεν ἀπὸ τὴν κλίνην, δοξολογοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ εὐχαριστοῦμεν· ὄχι διὰ τὶ εἰς τὸν ἄλλον καιρὸν δὲν πρέπει νὰ προσευχώμεθα· πάντοτε γὰρ πρέπει νὰ εὐλογοῦμεν τὸν Κύριον, κατὰ τὸ „Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ· (Ψαλ. λγ'. 1.) ἀλλὰ διὰ τὶ τὸ πρωῒ εἶναι ὁ νοῦς πλέον συμμαζωμένος καὶ ἥσυχος. (2)

4: „Ὅτι οὐχὶ Θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ.

Τὰ Εἴδωλα, λέγει, καὶ οἱ ψευδεῖς Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀγαπῶσι τὴν ἀνομίαν, ἀλλ' ὄχι καὶ σὺ ὁ ἀληθὴς Θεός· σὺ γὰρ μισεῖς τὴν ἀνομίαν: ἤγουν κάθε ἁμαρτίαν.

„Οὐ παροικήσει σοι πονηρευόμενος.

Ὄχι μόνον, λέγει οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν εἶναι ἐμπαθεῖς καὶ ἀκάθαρτοι, καθὼς διδάσκουν τὰ βιβλία τῶν Ποιητῶν τῶν Ἑλλήνων· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀγαποῦν καὶ φυλάττουσιν ὡς ἐδικούς των, τόσον ἐκείνους ὁποῦ μιμοῦνται τὰ ὅμοια πάθη των, ὅσον καὶ ἐκείνους ὁποῦ κτίζουν εἰς αὐτοὺς βωμοὺς ἀκαθάρτους· τὴν ἐδικήν σου ὅμως, λέγει, οἰκειότητα καὶ φιλίαν Κύριε, (τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ ἡ παροικία·) δὲν θέλει ἐπιτύχῃ κανένας πονηρὸς ἄνθρωπος· ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν Δαβὶδ „Ἐγγὺς Κύριος ἐστὶν (οὐχὶ τοῖς πονηρευομένοις) ἀλλὰ τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν (Ψαλ. λγ'. 18.) καὶ τοῖς φοβου-

(1) Τὸ δὲ ἐπόψομαι, οὕτως ἑρμηνεύει ὁ Βασίλειος „Τουτέστιν ἐπειδάν σοι τῷ Θεῷ παραστῶ, ϗ αὐτῇ τῇ περὶ σοῦ θεωρίᾳ διὰ τοῦ νοῦ προσεγγίσω, τότε τὴν ἐποπτικὴν ἐνέργειαν διὰ τοῦ κατὰ τὴν γνῶσιν φωτισμοῦ ἀναλήψομαι· ϗ ἀπὸ τοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρατοῖς κάλλους ἐπὶ τὸ ὄντως καλὸν ϗ ἐράσμιον ἀναδραμὼν, οὗ ἡ θέα μόναις ταῖς καθαραῖς ψυχαῖς ἐμφαίνεσθαι πέφυκεν, ἐποπτικὸς γενέσθαι δυνήσομαι, ϗ ἄξιος τοῦ κατοπτεύειν τὰ τῆς ἀληθείας θεάματα, ϗ τὰ θεῖα ϗ ἅγιά σου μυστήρια, ἃ ἡτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε· ἢ ἐπόψομαι τὰ ἑξῆς ῥηθησόμενα· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οὐ παντός ἐστι λέγειν τῷ τῶν ὅλων Θεῷ, παραστήσομαί σοι ϗ ἐπόψει με· ἀλλὰ τῶν κατὰ τὸν μέγαν Ἠλίαν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας παῤῥησίαν λέγειν θαῤῥούντων· ζῇ Κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος „Ὅρα σπουδὴν ϗ κατανενυγμένην ψυχήν· ἐκ προοιμίων τῆς ἡμέρας φησὶ τοῦτο ἔργον ποιοῦμαι· ϗ τῆς ἡμέρας τὰς ἀπαρχὰς σοὶ τῷ Θεῷ δίδωμι· δεῖ γὰρ φθάνειν τὸν Ἥλιον ἐπ' εὐχαριστίᾳ σου· ϗ πρὸ ἀνατολῆς φωτὸς ἐντυγχάνειν σοι· ἀκουέτωσαν οἱ μετὰ μυρία ἔργα ἐπὶ τὴν προσευχὴν ἐρχόμενοι· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Εἴη δ' ἂν πρωΐα ϗ ὁ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας καιρός· τότε γὰρ δεκταὶ γεγόνασιν αἱ πάντων εὐχαί.

βουμένοις αὐτὸν · λέγωντας δὲ πονηρευόμενον, κάθε ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον ἐφανέρωσεν.

5: „Οὐδὲ διαμενοῦσι παράνομοι κατέ-
„ναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.

Τοῦτο, λέγουσί τινες, ὅτι εἶπεν ὁ Δαβὶδ προφητικῶς διὰ τοὺς Ἰουδαίους· οἱ ὁποῖοι, ἕως μὲν ὁποῦ ἐφύλαττον τὸν Θεϊκὸν νόμον, ἀξιόνοντο καὶ τῆς προνοίας καὶ ἐπισκοπῆς τοῦ Θεοῦ· ἀφ' οὗ δὲ ἐπαρέβηκαν τὸν νόμον, δικαίως ἐδιώχθησαν ἀπὸ τὰ ὀμμάτια καὶ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Θεοῦ.

„Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους
„τὴν ἀνομίαν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὰ ἄπιστα Ἔθνη, τὰ μὴ ἔχοντα νόμον Θεοῦ. νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· Παράνομος μὲν εἶναι κάθε ἄνθρωπος, ὁποῦ ἔμαθε τὸν νόμον, παραβαίνει δὲ αὐτόν· ἄνομος δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν θέλει νὰ μάθη τὰ τοῦ νόμου· πολλαῖς φοραῖς δὲ, ὀνομάζεται καὶ ὁ πάνομος, ἄνομος. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς δὲν φυλάττει τὸν νόμον· ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ καθολικῶς περὶ τῶν ἁπλῶς ἁμαρτωλῶν, ἀκολούθως ἀριθμεῖ καὶ μερικὰ ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα ἐφάνηκαν εἰς αὐτὸν πῶς εἶναι τὰ μεγαλίτερα τοῦ τότε καιροῦ.

„Ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ
„ψεῦδος.

Τοῦτο λέγει ὁ Προφήτης προηγουμένως διὰ τοὺς ἀσεβεῖς, ὁποῦ πιστεύουν ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀπὸ τὸν ἀληθινόν· ὁμοίως καὶ διὰ τοὺς δυσσεβεῖς καὶ ψευδοδόξους αἱρετικούς· ἀκολούθως δὲ λέγει τοῦτο καὶ διὰ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους ὁποῦ λέγουν ψεύματα καθ' οἱονδήτινα τρόπον· ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι διάκονοι τοῦ Διαβόλου, τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους, εἴτε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους εἶναι οἱ τοιοῦτοι, εἴτε ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς· λέγωντας δὲ ἀπολεῖς, μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπαράστησε βαρυτέραν τῶν ψευδομένων τὴν κόλασιν· ἢ εἶπε τοῦτο, θέλωντας νὰ φοβίσῃ ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι πρόχειροι καὶ ἕτοιμοι εἰς τὸ νὰ λέγουν ψεύματα, καὶ διὰ τοῦ φόβου ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν εὐκολίαν καὶ κλίσιν ὁποῦ ἔχουν πρὸς τὰς ψευδολογίας· ἴσως δὲ καὶ εἶπε νὰ ἀπολέσῃ αὐτοὺς ὁ Θεὸς, διὰ τί, ὄχι μόνον αὐτοὶ ἀχρειόνουσι τὸν ἑαυτόν τους μὲ τὰς ψευδολογίας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς γίνονται πρόξενοι ἀπωλείας. (1)

„Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον, βδε-
„λύσσεται Κύριος.

Βλέπε ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ ἑνόνει μὲ τὸν φονέα τὸν δόλιον ἄνθρωπον· ἐπειδὴ ὁ δόλιος, ἀπατῶντας τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ δόλια λόγιά του, καὶ ῥίπτωντας αὐτοὺς εἰς κινδύνους καὶ περιστάσεις, φαίνεται ὅτι τοὺς φονεύει. (2)

7: Ἐ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ ὅσιος Δωρόθεος, ὅτι τρεῖς διαφορὰς ἔχει τὸ ψεῦδος· διὰ τὶ ἄλλος μὲν, ψεύδεται μὲ τὸν νοῦν· ὅποιος δηλαδὴ δέχεται τὰς ὑπονοίας· ἄλλος δὲ ψεύδεται, μὲ τὸν λόγον· καὶ ἄλλος ψεύδεται μὲ τὴν ζωήν· καθὼς θετέον ὁ ἄσωτος ἄνθρωπος, ὑποκρίνεται πῶς ἔχει ἐγκράτειαν, διὰ νὰ σκεπάσῃ τὴν ἀσωτίαν του· ἢ καὶ διὰ νὰ ἀπατήσῃ τινὰ καὶ νὰ τὸν βλάψῃ.

(2) Ὁ δὲ Κλήμης λέγει, ὅτι τὸν φονικὸν ὁ Προφήτης, ἄνδρα αἱμάτων καλεῖ, ὡς τέλειον ἐν κακίᾳ· τὸ γὰρ τέλειον τῇ τοῦ ἀνδρὸς τετίμηκε προσηγορίᾳ· ἄλλος δὲ λέγει „Κριτέον δὲ ἐκ προθέσεως, ἀλλ' οὐκ ἐκ μόνης φωνῆς τὸν ψευδόμενον· ἵνα μὴ ὦσιν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν οἱ οἰκονομικῶς ποτε τοῦτο πεποιηκότες, ὡς ἡ Ῥαάβ· ἀλλ' οὐδὲ ἀνὴρ αἱμάτων λεχθείη, ὁ κατὰ νόμον θεῖον ἀποκτείνων τοὺς ἀξίους ὄντας τοῦτο παθεῖν· ἵνα μὴ λέγωμεν Σαμουὴλ, καὶ Ἠλίαν, τοὺς μεγάλους ἄνδρας μαρτυρηθέντας, ὑποκεῖσθαι ἐγκλήμασιν, ἀνῃρηκότας ἀσεβεῖς τινας·

7: „Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου „εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκον σου.

Ἐγὼ ὅμως, λέγει, ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία, καὶ κάθε θεοφιλὴς ψυχὴ, ἐπειδὴ διὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου Κύριε, ἐλευθερώθηκα ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς Εἰδωλολατρείας καὶ ἁμαρτίας, θέλω ἔμβω μέσα εἰς τὴν οἶκόν σου, τὸν ὁποῖον πρότερον ἐπολέμουν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ ἠξιώθηκα καὶ ἔλαβον τὴν παῤῥησίαν αὐτὴν, καὶ ἐμβῆκα εἰς τὸν οἶκόν σου, ὄχι διὰ τὰς ἐδικάς μου ἀρετὰς, ἀλλὰ διὰ μόνον τὸ ἐδικόν σου ἔλεος· μερικοὶ δὲ λέγουν οἶκον Θεοῦ, καὶ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς οἰκεῖ καὶ ἀναπαύεται εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μεταχειρίζονται τὴν τοιαύτην πολιτείαν· καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις· „Ὅτι ἐάν τις ἀγαπᾷ με, „τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν „παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. (Ἰω. ιδ΄. 23)(1)

„Προσκυνήσω πρὸς Ναὸν ἅγιόν σου „ἐν φόβῳ σου.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία καὶ κάθε ψυχὴ, εἰσέλθω εἰς τὸν οἶκόν σου μὲ κάθε λογῆς εὐλάβειαν καὶ εὐταξίαν, θέλω προσκυνήσω μὲ φόβον, τόσον τὸν ἐπίγειόν σου Ναὸν, ὅσον καὶ τὸν ἐπουράνιον· λέγει δὲ τοῦτο ἔτζι, ἐπειδὴ καὶ τὰ Ἔθνη, ὅταν ἔμβαιναν μέσα εἰς τοὺς Ναοὺς τῶν ψευδοθεῶν τους, ἔκαμναν πολλὰς ἀσχημοσύνας καὶ ἀταξίας· ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν τὰ λόγια ταῦτα καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβίδ· ὅστις, ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω κεφαλαιωδῶς τὰ εἴδη τῆς κακίας, καὶ ἔδειξεν ὅτι αὐτὰ εἶναι βδελυκτὰ καὶ σιγχαμερὰ εἰς τὸν Θεὸν, ἐπιςρέφει ἔπειτα εἰς τὸ ἐδικόν του πρόσωπον καὶ λέγει, ὅτι αὐτὸς θέλει ἔμβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλει λατρεύει αὐτὸν γνησίως καὶ ἐπιμελῶς· ὄχι ὡς δεδικαιωμένος διὰ τὰς ἀρετάς του, ἀλλὰ ὡς ἐλεηθεὶς ἀπὸ τὸν Θεόν· ἀγκαλὰ καὶ ἐσυναρίθμησε τὸν ἑαυτόν του καὶ εἰς ἐκείνας τὰς ἁμαρτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐκατηγόρησεν ἀνωτέρω τοὺς ἁμαρτωλούς.

8: „Κύριε, ὁδήγησόν με ἐν τῇ δικαιοσύ„νῃ σου.

Ὁδήγησόν με, λέγει, Κύριε, διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ σου, ὁ ὁποῖος εἶναι δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (α΄. Κορ α΄. 30.) ἢ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη, ἡ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ πολιτικῶν νόμων ἐπαινουμένη. (2)

„Ἔ-

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ψελλὸς „Οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐςὶν ὁ καθαρώτατος νοῦς· ἡ δὲ ψυχὴ μέση νοῦ τυγχάνει καὶ αἰσθήσεως, καὶ ποτὲ μὲν, ἔξεισι, ποτὲ δὲ, εἴσεισιν· ἔξεισι μὲν εἰς τόν δε τὸν βίον χεομένη διὰ τῶν αἰσθήσεων· εἴσεισι δὲ, ἔνδον ςραφεῖσα πρὸς τὸν ὑπερκείμενον αὐτῆς νοῦν, ἐν ᾧ ἐνδιαιτᾶται Θεός· εἰσέρχεται δὲ οὐχ ἑαυτῇ θαῤῥήσασα, ἀλλὰ τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους Κυρίου· τοῦτο καὶ τὸ Εὐαγγέλιον λέγει, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου· καὶ τὰ ἑξῆς· θύρα μὲν γὰρ ἐςὶν ἡ αἴσθησις, δι' ἧς ὁ θάνατος λαθὼν εἴσεισι· ταμεῖον δὲ, ἐν ᾧ ὁ ἀπόθετος ταμιεύεται θησαυρὸς, ὁ νοῦς· κλεῖς δὲ τῆς τοιαύτης θύρας, ἡ διὰ τῶν ἀρετῶν ἐςὶ προσοχή· οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλως δυνηθείημεν προσεύξασθαι τῷ Θεῷ, εἰ μὴ τὴν θύραν τῶν αἰσθήσεων ἐπιζυγώσαντες, εἰσέλθοιμεν εἰς τὸν νοῦν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει, ὅτι πρότερον εἶπεν ὁ Δαβὶδ ὅτι θέλει ἔμβῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ προσκυνήσῃ, καὶ ἔπειτα ἐδῶ γυρίζει τὸν λόγον πρὸς αἴτησιν διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι πρῶτον πρέπει νὰ δοξολογοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ νὰ τὸν εὐχαριςοῦμεν, καὶ ἔπειτα νὰ τοῦ ζητοῦμεν τὰ συμφέροντα εἰς ἡμᾶς· καθὼς τοῦτο διορίζει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ἀπὸ δοξολογίας πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν τὴν προσευχὴν, καὶ ὄχι ἀπὸ αἴτησιν.

„Ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεύθυνον „ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου.

Διὰ τοὺς ὁρατοὺς, λέγει, καὶ ἀοράτους ἐχθρούς μου, οἱ ὁποῖοι βάλλουσι σκάνδαλα καὶ παγίδας εἰς τὴν στράταν τῆς ζωῆς μου, διὰ τούτους, λέγω, ἐξομάλισον τὴν στράταν καὶ τὴν ζωήν μου Κύριε· οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσε τὸ κατεύθυνον· καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τὰς παγίδας αὐτῶν· καὶ μὴ μὲ ἀφήσῃς νὰ κλίνω εἰς δεξιὰ, ἢ εἰς ἀριστερὰ διὰ τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ μὲ ἐπιβουλεύονται· ἁρμόζουν δὲ τὰ λόγια ταῦτα καὶ εἰς τὸν Δαβίδ. (1)

9: „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν „ἀλήθεια· ἡ καρδία αὐτῶν ματαία.

Ψεύδονται, λέγει, οἱ ἀνωτέρω ἐχθροί μου Κύριε, ὡς ψεῦσται καὶ ἀπατεῶνες· καὶ ἀνωφελῆ πράγματα μελετῶσιν, ὡς πονηροὶ ὁποῦ εἶναι.

„Τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν·

Τοῦτο λέγει ὁ Προφήτης διὰ τὰ νεκρὰ δόγματα, καὶ διὰ τὰς βρωμερὰς βλασφημίας τῶν αἱρετικῶν· ἢ καὶ διὰ τὰ δυσώδη λόγια τῆς ἀκολασίας αὐτῶν· ἢ καὶ διὰ τὰς αἰσχρὰς ὕβρεις, ὁποῦ ἔλεγον οἱ ἀνωτέρω ἐχθροὶ κατὰ τοῦ Δαβίδ. Ὁ τάφος δὲ αὐτὸς: ἤτοι ὁ λάρυγγας τῶν ἐχθρῶν του λέγει ὅτι εἶναι ἀνοικτὸς καὶ ὄχι σκεπασμένος, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἂν ἦτον σκεπασμένος, ἦτον καλλίτερον· διὰ τὶ ἤθελε κρύπτῃ μέσα τὴν δυσωδίαν. (2).

„Ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν.

Ὅποιος μὲν εἶναι δόλιος, αὐτὸς εἶναι καὶ ψεύστης· ὅποιος δὲ εἶναι ψεύστης, αὐτὸς δὲν εἶναι καὶ δόλιος· ἐπειδὴ ἡ κακία τοῦ δολίου εἶναι χειροτέρα ἀπὸ τὴν τοῦ ψεύστου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ μελετοῦσι κατ' ἐμοῦ καὶ στοχάζονται δόλια καὶ ἐπίβουλα πράγματα.

10: „Κρῖνον αὐτοὺς ὁ Θεός.

Ἐπειδὴ, λέγει, αὐτοὶ τοιαῦτα ἐργάζονται δόλια, διὰ τοῦτο σὺ Κύριε, ὁποῦ μισεῖς ὅλους τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, καταδίκασον αὐτούς. (3)

„Ἀ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἔνια τῶν ἀντιγράφων ἐνώπιόν μου τὴν ὁδόν σου ἔχει· ἑκάτερα δὲ τῆς εὐσεβοῦς ἔχεται διανοίας· εἴτε γὰρ ἡ ἡμετέρα ὁδὸς κατευθυνθείη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πλάνης οὐ ληψόμεθα πεῖραν· εἴτε ἡ τοῦ Θεοῦ ὁδὸς ἐνώπιον ἡμῶν κατευθυνθείη, αὐτὴν ὁδεύσομεν, καὶ πρὸς αὐτὴν προθύμως δραμούμεθα· ταπεινοφροσύνης δὲ μεστὰ τῆς Κληρονομούσης τὰ ῥήματα· οὐ γὰρ αἰτεῖ διὰ τὴν ἑαυτῆς δικαιοσύνην κατευθυνθῆναι αὐτῇ τὴν ὁδὸν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐχθροὺς τοὺς δυσσεβείᾳ συζῶντας· σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ψελλός.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει „Οὐδὲ γὰρ ἑαυτὸν αἰσχύνει μόνον ὁ τὰ αἰσχρὰ φθεγγόμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς συγγινομένους αὐτῷ πολλῆς ἀναπίμπλησι τῆς λύμης· καὶ καθάπερ εἰ τοὺς τάφους ἀνοίξομεν λοιμοῦ τὰς πόλεις ἐμπλήσομεν, οὕτω καὶ τὰ αἰσχρὰ στόματα, εἰ μετὰ ἀδείας ἀνοίγοιτο, τοὺς συγγινομένους νόσου χαλεπωτάτης ἐμπίπλησι· δι' ὃ χρὴ τοὺς τοιούτους μακρὰν κατοικίζειν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „Μὴ τοίνυν ἔστω τάφος τὸ στόμα σου, ἀλλὰ θησαυρός· πολὺ γὰρ οἱ θησαυροὶ διενηνόχασι τῶν τάφων· ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, φθείρουσι, ὅπερ ἂν λάβωσιν, οὗτοι δὲ, διατηροῦσιν· ἔχε τοίνυν καὶ σὺ πλοῦτον φιλοσοφίας ἀεὶ μένοντα, ἀλλὰ μὴ δυσωδίαν τινὰ καὶ βδελυγμίαν.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἑρμηνεύει οὕτω „Οὐ γὰρ εἶπε κόλασον· ἀλλὰ τί; κρῖνον αὐτοὺς ὁ Θεός· τουτέστιν ἔλεγξον καὶ παῦσον τῆς πονηρίας· ἀνίκητα ποίησον τὰ μηχανήματα αὐτῶν· τοῦτο δὲ, ὑπὲρ αὐτῶν ἐστι προσεύχεσθαι, τοῦ μηκέτι προϊέναι τὰ τῆς κακίας αὐτοῖς.

„Ἀποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλίων „αὐτῶν. (1)

Ἄς ἀστοχήσουν λέγει, ὦ Κύριε, οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἄς μὴν ἐπιτύχουν τὰ πονηρὰ βουλεύματα ὁποῦ μελετοῦν εἰς τὴν καρδίαν τους.

„Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν „ἔξωσον αὐτούς.

Διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν, λέγει, ἀποσράφου αὐτοὺς Κύριε· ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν σὲ τιμοῦν· καὶ ὄχι διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετὴν, ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐδική σου κληρονομία· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὅσον περισσότερον αὐτοὶ ἀσεβοῦσι, τόσον μακρύτερα ἄς διωχθοῦν ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου φιλίαν καὶ οἰκειότητα· ἀσεβὴς δὲ εἶναι, ὄχι μόνον ὁ ἄπισος καὶ ἄθεος, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ Χρισιανὸς, ὁποῦ δὲν σέβεται τὸν Θεὸν καθὼς πρέπει, μὲ καθαρὰν ζωὴν καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα.

Ὅτι παρεπίκρανάν σε Κύριε.

Δὲν μὲ μέλει, λέγει, Κύριε, τόσον πολλὰ διὰ ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ ἐχθροὶ εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ φροντίζω καὶ λυποῦμαι διὰ λόγου σου· ἐπειδὴ αὐτοὶ σὲ ἐπαρεπίκραναν διὰ τὰ προῤῥηθέντα κακά των· ἀγκαλὰ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, αὐτοὶ πολεμοῦντες ἐμένα, ὁποῦ εἶμαι δοῦλός σου καὶ φυλάττω τὰς ἐντολάς σου, ἐσένα τὸν ἐδικόν μου Δεσπότην πολεμοῦσι καὶ παραπικραίνουσιν. (2)

11: „Καὶ εὐφρανθήτωσαν πάντες οἱ ἐλπί„ζοντες ἐπὶ σέ.

Ὅταν, λέγει, οἱ ἐδικοί σου ἐχθροὶ Κύριε, λυποῦνται καὶ θλίβωνται, τότε οἱ εὐσεβεῖς καὶ φίλοι σου ἐξ ἐναντίας χαίρουσι· διὰ τί αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι καὶ μικροὶ εἰς ἐσένα θαῤῥοῦντες, νικῶσιν αὐτοὺς τοὺς τόσον πολλοὺς εἰς τὸν ἀριθμὸν, καὶ τόσον μεγάλους εἰς τὴν κακίαν.

„Εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται.

Ἤτοι πάντοτε θέλουν χαροῦν οἱ φίλοι σου Κύριε, ἔχοντες κοντά τους τὴν ἐδικήν σου παρηγορίαν.

„Καὶ κατασκηνώσεις ἐν αὐτοῖς.

Εἰς αὐτοὺς, λέγει, θέλεις κατοικήσεις Κύριε, ἀναπαυόμενος εἰς τὴν ὡραιότητα καὶ εὐμορφίαν τῶν ψυχῶν τους· καθὼς προεῖπες „Ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. (Λευ. κϛ'. 12.) (3)

„Καὶ

(1) Ἐν ἄλλοις γράφεται „Ἀποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν· κάλλιον ὅμως εἶναι τὸ; διαβουλίων, ὡς καὶ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα εὑρίσκεται· οὐδετέρως δηλονότι κλινομένου τοῦ διαβουλίου.

(2) Ὅθεν ἄλλος λέγει „Ἰσέον ὅτι οἱ διώκοντες τὴν τὰ φίλα τῷ Θεῷ πράττουσαν ψυχὴν, Θεὸν παραπικραίνουσι θεομαχοῦντες σαφῶς· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Κατὰ σοῦ τὸν πόλεμον κεκινήκασι, πρὸς τοὺς ἀνακειμένους σοι κινήσαντες τὴν παράταξιν.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ψελλός· „Εὐφροσύνη ἐσὶ τοῦ ἐλπίζοντος ἐπὶ Κύριον, τὸ καὶ ἑτέρους ὁρᾷν συγκληρονόμους αὐτῷ τῶν πατρικῶν ἀγαθῶν· οἳ δὴ καὶ εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται· ἡ μὲν γὰρ κοσμικὴ ἀγαλλίασις πρὸς τὴν ἐναντίαν περατοῦται διάθεσιν, καὶ συμφορᾶς ἐπιλαβούσης, ἵσαται· ἡ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἡδονὴ ἀΐδιός ἐσι καὶ ἀκατάλυτος· κατασκηνοῖ γὰρ ἐπὶ τοὺς ἀγαλλιωμένους αὐτοὺς ὁ Θεὸς, τὸ πολυπόθητον κάλλος· ἡ ἀκήρατος ἡδονή· ἡ διηνεκὴς ἀγαλλίασις (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

„Καὶ καυχήσονται ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες „τὸ ὄνομά σου.

Θέλουν καυχηθοῦν, λέγει, ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀγαποῦν τὸ ὄνομά σου Κύριε· διὰ τὶ αὐτοὶ ἐγνώρισαν ἐσένα ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐσὲ μόνον ἔχουσι τὰς ἐλπίδας των· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ὅτι οἱ Χριςιανοὶ, τόσον πολλὰ ἀγαποῦν τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ, ὥςε ὁποῦ, ἀπὸ μόνον τὸ ὄνομα αὐτὸ θέλουν νὰ γνωρίζωνται, ὀνομαζόμενοι παρὰ πάντων Χριςιανοὶ, καὶ εἰς μόνον τὸν Χριςὸν καυχῶνται, κατὰ τὸν Ἀπόςολον λέγοντα „Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰμὴ ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (Γαλ. ς'. 14.) τουτέςιν ἐν τῷ ςαυρωθέντι Χριςῷ. (1)

12: „Ὅτι σὺ εὐλογήσεις δίκαιον Κύριε.

Σὺ, λέγει, θέλεις εὐλογήσεις, Κύριε, τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὄχι μόνον εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἀνακηρύττων αὐτὸν, καὶ ποιῶν κοντὰ εἰς ὅλους ἐπαινετὸν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, ὅταν θέλῃς εἰπῇς εἰς τοὺς δικαίους „Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου (Ματ. κε'. 34.) ἐσὺ λοιπὸν θέλεις εὐλογήσεις αὐτοὺς, κἂν καὶ οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι τοὺς κατηγοροῦσι· μὲ ταῦτα δὲ τὰ λόγια παρηγορεῖ ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὁποῦ δυσφημοῦνται διὰ τὴν ἀρετήν. (2)

„Ὡς ὅπλῳ εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡ„μᾶς.

Μὲ τὸν Σταυρόν σου, λέγει, καὶ μὲ τὸ ἅρμα τῆς εὐδοκίας σου Κύριε; ἤτοι τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας σου, πολλὰ περιεκύκλωσας ἡμᾶς καὶ περιετείχισας· ἢ ὅπλον εὐδοκίας ὀνομάζει τὸ εὐδόκιμον καὶ ἐπιτήδειον ἅρμα· συνειθισμένον γὰρ εἶναι εἰς τὴν παλαιὰν Γραφὴν αὐτὸ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου· διὰ τὶ αὐτὴ ὀνομάζει Υἱὸν δυνάμεως, τὸν δυνατὸν· καὶ ἄνδρα αἱμάτων, τὸν φονικόν· καὶ ἄνθρωπον εἰρήνης, τὸν εἰρηνικὸν· ὅθεν πρέπει νὰ συνταχθῇ τὸ ῥητὸν ἔτζι· σὺ περιετείχισας ἡμᾶς μὲ τὴν δύναμίν σου, ὡσὰν μὲ ἅρμα εὐδόκιμον καὶ ςερεὸν· ςεφάνη γὰρ λέγεται ὁ κύκλος· κυκλοειδὴς δὲ εἶναι καὶ ὁ περιτειχισμός. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων „Τὸ ἐπὶ τῷ Θεῷ καυχᾶσθαι, ϗ τῇ ἀγάπῃ τῇ εἰς αὐτὸν, κόσμος ἁπάντων μείζων, ϗ λαμπρότης ὑπερβαίνουσα μυρία διαδήματα, κἂν δεσμώτης ὁ καυχώμενος ᾖ· οὗτος ὁ κόσμος, οὐ νόσῳ, οὐ γήρᾳ, οὐ πραγμάτων περιςάσει, οὐκ ἀνωμαλίᾳ καιρῶν, οὐκ αὐτῷ διατέμνεται τῷ θανάτῳ· ἀλλὰ ϗ τότε διαλάμπει μειζόνως· λέγει δὲ ϗ ὁ Ψελλὸς „Οὐκ εἶπαν οἱ ἀγαπῶντες τὴν σὴν οὐσίαν· (φοβερὸν γὰρ ἐδόκει τοῦτο τῷ Δαβὶδ, μᾶλλον δὲ τῇ κληρονομούσῃ ψυχῇ) ἀλλ' οἱ ἀγαπῶτες τὸ ὄνομά σου· ἀγαπητὸν γὰρ εἰ καὶ πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην παραμετρήσομεν, ὃ δὴ ϗ ἄρρητόν ἐςι ϗ ἀπόρρητον· ϗ τοῖς μὲν Ἰουδαίοις οὐκ ἔγνωςαι, εἰ μὴ ἐν γράμμασι· πρὸς ἡμᾶς δέ φησιν „Ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου· ἔςι δὲ κατὰ τὸν Σολομῶντα „Μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου· (ἤτοι τὸ, Χριςός· τὸ γὰρ ἐκκενούμενον μῦρον χρίει τὸν, ἐφ' ᾧ ἐκκενοῦται, ϗ χριςὸν τοῦτον ἀποτελεῖ) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος „Τί γὰρ βλάβος ἀνθρώπων καταφρονούντων ϗ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, ὅταν ὁ τῶν Ἀγγέλων Δεσπότης ἐπαινῇ ϗ ἀνακηρύττῃ; ὥσπερ οὖν αὐτοῦ μὴ εὐλογοῦντος, κἂν ἅπαντες ἐπαινῶσιν οἱ γῆν οἰκοῦντες ϗ θάλασσαν, οὐδὲν ὄφελος· τοῦτο τοίνυν πανταχοῦ σκοπῶμεν· ὅπως αὐτὸς ἡμᾶς ἀνακηρύξῃ· ὅπως αὐτὸς ςεφανώσῃ· κἂν τοῦτο ᾖ, πάντων ἐσμὲν ὑψηλότεροι· κἂν ἐν πενίᾳ, κἂν ἐν νόσῳ, κἂν τοῖς ἐσχάτοις ὦμεν κακοῖς.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων „Τί γὰρ ἰσχυρότερον ἀνδρός; τί δὲ ὡραιότερον τοῦ ὑπὸ τῆς ἄνω δεξιᾶς τειχιζομένου; ςεφανώσεις φησὶ τὸν δίκαιον: τουτέςιν ἡ σὴ εὐαρέςησις ἀντὶ ὅπλου γίνεται, ϗ ὅπλου καλλίςου· ϗ οὔτε τὸ κάλλος αὐτοῦ ἀσφαλείας ἐςέρηται, οὔτε ἡ ἀσφάλεια αὐτοῦ δόξης ἐςὶν ἔρημος.

ΨΑΛΜΟΣ ϛ'.

„Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὀγδόης· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Τὶ μὲν δηλοῖ τὸ, εἰς τὸ τέλος, εἴπομεν εἰς τὸν δ'. Ψαλμόν· ὁ δὲ Προφήτης ὑμνῶν καὶ μεγαλύνων τὸν Θεὸν παρακαλεῖ διὰ τὴν ὀγδόην: ἤγουν διὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ὁ γὰρ παρὼν αἰὼν εἶναι ἕβδομος· ἐπειδὴ καὶ μετρεῖται μὲ τὴν ἑβδομάδα καὶ ἀνακυκλεῖται καὶ τελειόνει μὲ αὐτήν· ὁ δὲ μέλλων, εἶναι ὄγδοος· διὰ τὶ ἔρχεται μετὰ τὸν ἕβδομον τοῦτον· (1) δὲν ἀναφέρει δὲ ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ μέρους μόνον τοῦ ἐδικοῦ του προσώπου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μέρους πάντων ἡμῶν προσφέρει τὴν δέησιν εἰς τὸν Κύριον, ὁποῦ μέλλει νὰ κρίνῃ τὸν Κόσμον ἐν τῇ ὀγδόῃ· ἔγραψε δὲ τὸν Ψαλμὸν αὐτὸν, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐπερικύκλωσαν αὐτὸν πειρασμοὶ, οἵτινες τῷ ἐσυνέβηκαν διὰ τὰ δύω σφάλματα ὁποῦ ἔκαμεν. ὅρα καὶ τὸν ια'. Ψαλμὸν τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα.

„1: Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς „με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς „με.

Διὰ τί εἰς μὲν τὸν Ἰὼβ γράφεται „Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἤλεγξε Κύριος; (Ἰώβ. ε'. 17) καὶ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ λέγει ἀλλαχοῦ „Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσῃς Κύριε (Ψαλ. ϥ'. 12.) ἐδῶ δὲ τώρα φεύγει τὸν ἐλεγμόν; Καὶ ἀποκρινόμεθα κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον, καὶ τὸν Ἀστέριον, ὅτι δὲν ἀποφεύγει τὸν ἔλεγμον, οὐδὲ τὴν παιδείαν ἁπλῶς ὁ Προφήτης· ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ γινόμενον ἐλεγμὸν, καὶ τὴν μετὰ ὀργῆς γινομένην παι-

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Νύσσης „Τοῦ ἑβδοματικοῦ παυσαμένου χρόνου, ἐνστήσεται ἡμέρα ὀγδόη μετὰ τὴν ἑβδόμην, ὀγδόη μὲν λεγομένη, ὅτι μετὰ τὴν ἑβδόμην γίνεται, οὐκέτι δὲ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ διαδοχὴν ἐφ' ἑαυτῆς δεχομένη· μία γὰρ εἰς τὸ διηνεκὲς παραμένει· οὐδέποτε νυκτερινῷ διαιρουμένη ζόφῳ· ἄλλος γὰρ αὐτὴν ποιεῖ ἥλιος, ὁ τὸ ἀληθινὸν φῶς ἐπιλάμπων· ὃς ἐπειδὰν ἅπαξ ἐπιφαύσῃ ἡμῖν, οὐκέτι ἐν δυσμαῖς κρύπτεται. ἀλλὰ πάντα τῇ φωτιστικῇ αὐτοῦ δυνάμει περιπτυξάμενος, διηνεκές τε ϗ ἀδιάδοχον τοῖς ἀξίοις τὸ φῶς ἐμποιεῖ, ϗ αὐτοὺς τοὺς μετέχοντας τοῦ φωτὸς ἐκείνου, ἄλλους ἡλίους ἀπεργαζόμενος· τότε γὰρ οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος· ἀλλὰ ϗ κατὰ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον ϗ Κύριλλον ϗ Βασίλειον ϗ Γρηγόριον, ὀγδόη εἶναι ἡ τοῦ Κυρίου ἀναστάσιμος ἡμέρα, ϗ ὁ μέλλων αἰών· συμβουλεύει λοιπὸν ἡ ἐπιγραφὴ νὰ μὴν ἀποβλέπωμεν εἰς τὸν παρόντα ἑβδοματικὸν αἰῶνα, ἀλλὰ εἰς τὸν μέλλοντα ὄγδοον· ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος „Ὀγδόη ἡ ἀναστάσιμος τοῦ Σωτῆρος ἡμέρα, Κυριακὴ σωτήριος, ἐν ᾗ πάντων ἁμαρτημάτων καθάρσιον εἶναι πιστεύομεν· ἐν ᾗ συμβολικῶς μὲν ἅπαν περιετέμνετο Βρέφος, κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς καθαίρεται δι' ἀναγεννήσεως πᾶσα ἐν Θεῷ ψυχὴ γεννωμένη· τοσοῦτον δὲ αὕτη κρείττων τῆς ἑβδόμης, ὡς ἐν αὐτῇ λύεσθαι τὴν περὶ τοῦ Σαββάτου νομοθεσίαν, εἰ καταλάβοι κατ' αὐτὴν ἡ τοῦ Βρέφους ὀγδόη· περιτέμνεται γὰρ ἄνθρωπος ἐν Σαββάτῳ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

παιδείαν· ἵνα μὴ ἀποκάμῃ καὶ ἀπελπισθῇ, μὴ ὑποφέρωντας αὐτά· ὅθεν ζητεῖ νὰ διορθωθῇ μὲ μέτριον ἐλεγμὸν, καὶ μὲ ἥμερον παιδείαν, καὶ διὰ τούτων νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὰς ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει κολάσεις. ἔβαλε δὲ πρῶτον τὸν ἐλεγμὸν, καὶ ἔπειτα τὴν παιδείαν· διὰ τί ἡ παιδεία τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ μετὰ τὸν ἐλεγμὸν τοῦ Θεοῦ. (1) Ἀγκαλὰ δὲ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε πάθος καὶ θυμὸν, μ' ὅλον τοῦτο οἱ Προφῆται προσαρμόζουσιν εἰς τὸν Θεὸν τὰ τοιαῦτα ἀνθρώπινα πάθη, διὰ νὰ καταπείσουν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Προνοητὴς τοῦ Παντὸς, καὶ κρίνει καὶ θυμοῦται, καὶ ὀργίζεται, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ποιεῖ ἀνθρωποπρεπῆ, ἵνα ἀπὸ αὐτὰ φοβηθῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀπέχωσιν ἀπὸ τὴν κακίαν.

Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· διὰ μέσου τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν φανερόνουσιν οἱ Προφῆται τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τί καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ ταῦτα λέγουν, εἶναι ἄνθρωποι ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ τὰ ἀκούουν· ἀκολούθως δὲ καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀπόκρισις εἶναι ἀνθρωπίνη· ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνομιλῇ τινὰς μὲ τοὺς σῶμα ἔχοντας, πάρεξ σωματικῶς· διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ὁμιλοῦμεν μὲ βαρβάρους, μεταχειριζόμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν βαρβαρικὴν ἐκείνων γλῶσσαν διὰ νὰ τοὺς δώσωμεν νὰ καταλάβουν· καὶ ὅταν συνομιλοῦμεν μὲ παιδάριον, τζευδίζομεν καὶ ἡμεῖς, ἐκεῖνο μιμούμενοι· καὶ ἂν καὶ εἴμεθα σοφώτατοι, ὅμως συγκαταβαίνομεν εἰς τὴν ταπεινότητα ἐκείνου καὶ νηπιότητα, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Θεὸς, ὅταν συνομιλῇ μὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ἀνθρωπίνας φωνὰς καὶ πάθη μεταχειρίζεται, διὰ νὰ καταλάβωμεν. Αὐτὰ ὁποῦ εἴπομεν ἐδῶ, ἂς εἶναι εἰς ἐσὲ ὦ ἀναγνῶστα, μία καθολικὴ διδασκαλία διὰ ὅλα ἐκεῖνα, ὁποῦ ἡ θεία Γραφὴ ἀνθρωποπρεπῶς λέγει περὶ Θεοῦ· λοιπὸν τὸ, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με, νοοῦνται ἀντὶ τοῦ „ Μή με ἀξίως καταδικάσῃς· μηδὲ ἀξίαν τῶν ἔργων μου ἀποδώσῃς μοι τιμωρίαν.

2: „ Ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ὁ νοῦς μου δὲν ἤθελεν ἀσθενήσῃ, δὲν ἤθελαν νικήσουν τοῦτον τὰ πάθη· ἢ λέγει ὅτι εἶμαι ἀσθενὴς συγκρινόμενος μὲ τὸν ἀόρατον ἐχθρόν μου Διάβολον, τὸν φανερῶς καὶ κρυπτῶς καθ' ἑκάστην πολεμοῦντα με καὶ ἐπιβουλεύοντα· ἢ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἔπεσα εἰς τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦτο ἀσθένησεν ἡ δύναμίς μου· ὅθεν στοχάσου Κύριε, τὴν ἀσθένειάν μου ταύτην, καὶ μὴ τελείως καταδικάσῃς με, ὡς νικηθέντα θεληματικῶς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· τὸ ἐλέησόν με δὲ τοῦτο, ὅλοι τὸ χρειαζόμεθα πάντοτε κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ, καθὼς λέγει ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, τίς ὑποστήσεται; (Ψαλ. ρκθ΄. 3.) Καὶ πάλιν „ Οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. (Ψαλ. ρμβ΄. 2.) καὶ ὁ Σολομὼν εἶπε „ Τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παῤῥησιάζεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; (Παρ. κ΄. 9.) ὅλοι λοιπὸν χρειαζόμεθα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ σωθῶμεν· ὅλοι ὅμως δὲν ἀξιονόμεθα τοῦ θείου ἐλέους· ἐπειδὴ τὸ θεῖον ἔλεος τοὺς ἀξίους ζητεῖ καθὼς λέγει ὁ Χρυσορρήμων (2). Ἀλλὰ καὶ ἀσθενεῖς ὅλοι εἴμεθα καθ' ἑαυτοὺς, χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, ἐὰν μὴ ὁ Κύ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ „ Ὑπ' ὄψιν λαβὼν τὰ φοβερὰ κολαστήρια ϗ τὴν γέενναν ἐκείνην, τὸ σκοτεινὸν πῦρ . . . ἤδη τοῦ Θεοῦ ἱκέτης γίνεται, δεόμενος μὴ τῷ θυμῷ ἐκείνῳ παραδοθῆναι πρὸς ἔλεγχον, μήτε διὰ τῆς ὀργῆς ἐκείνης ἐπαχθῆναι αὐτῷ τὴν ὑπὲρ ὧν ἐπλημμέλησε παίδευσιν . . . λέγει τοίνυν· οὐκ ἀναμένω ἐκ τοῦ θυμοῦ ἐκείνου διὰ τῶν φοβερῶν μαστίγων γενέσθαι μοι τῶν κεκρυμμένων τὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ προλαμβάνω τῇ ἐξαγορεύσει τὴν ἐκ τῆς ὀργῆς ἐκείνης ἀνάγκην· ϗ ὅπερ ἡ ὀδύνη ἐπὶ τῶν μαστιγουμένων ποιεῖ, ἀκόντων αὐτῶν, τὰ κρυπτὰ τῆς ἀνομίας ἐμφανῆ ποιοῦσα, τοῦτο ποιεῖ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ προαίρεσις, ἑαυτὴν διὰ τῆς μετανοίας μαστίζουσά τε ϗ κολάζουσα, ϗ δημοσιεύουσα τὴν κεκαλυμμένην ἁμαρτίαν· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος „ Πατρικῶς μέ φησι παίδευσον, μὴ δικαστικῶς· ἰατρικῶς, μὴ κολαστικῶς· μὴ μετρήσῃς τῇ ἁμαρτίᾳ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ τῇ φιλανθρωπίᾳ τὸ δίκαιον κέρασον.

(2) Ὅθεν ϗ προσθέττει ὁ ἴδιος ταῦτα „ Ὁ μὲν οὖν ἄξιόν τι τοῦ ἐλεηθῆναι ποιήσας, ἐρεῖ ἐλέησόν με· ὁ δὲ ἐκβα-

Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες· Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων. (Ψαλ. ρκς'. 2.)

„Ἴασαί με Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀ-
„στᾶ μου.

Ἡ λύπη, λέγει, καὶ ὁ πόνος τῶν πειρασμῶν, διεπέρασεν ἕως εἰς αὐτά μου τὰ ἀναίσθητα κόκκαλα, καὶ ἔσεισεν αὐτὰ καὶ ἐτάραξε· μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πάθους· ἢ κόκκαλα νοοῦνται καὶ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἐπιστηρίζεται κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον.

3: „Καὶ ἡ ψυχή μου ἐταράχθη σφόδρα.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, ἐταράχθη πολλὰ, μὲ τὸ νὰ μὴν ὑποφέρῃ τὴν βίαν τῶν λυπηρῶν· ἁρμόδιον δὲ εἶναι νὰ λέγῃ τινὰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ ὅταν ταραχθῇ ἀπὸ ἄλογον θυμὸν, ἢ ἀπὸ ἐπιθυμίαν αἰσχρὰν καὶ σαρκικήν· ἐπειδὴ ὅταν ὁ Διάβολος μὲ τὴν προσβολὴν κινήσῃ αὐτὰ τὰ πάθη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ταράττει τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα· καθὼς καὶ ὁ ἄνεμος ὅταν πέσῃ πολὺς μέσα εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν ταράσσει ὅλην ἀπὸ τὸ βάθος κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τί τόσον ἡ ψυχὴ, ὅσον καὶ τὸ σῶμα ταράττονται ἀπὸ τὰ ἄνωθεν πάθη τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ κυματίζουν, καὶ δὲν δύνανται νὰ φυλάξουν τὴν φυσικὴν τάξιν αὐτῶν καὶ γαληνὴν κατάστασιν.

„Καὶ σὺ Κύριε, ἕως πότε;

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, ὄχι διὰ τί γογγύζει καὶ ἀδημονεῖ· ἀλλὰ διὰ τί σφίγγεται ἀπὸ τοὺς πόνους κατὰ τὸν Χρυσόστομον· πολὺν καιρὸν, λέγει, μὲ ἐπαρέβλεψες Κύριε, τόσον πολλὰ πάσχοντα· ἐπειδὴ, ἐκείνους μὲν, ὁποῦ πειράζονται ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν τους, δὲν τοὺς βοηθεῖ παρευθὺς ὁ Θεὸς κατ' οἰκονομίαν· ὅθεν λέγει διὰ τοῦ Ἠσαΐου „Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου (Ἡσ. μθ'. 8.) ἐκείνους δὲ ὁποῦ πάσχουν ἀπὸ ἐνόχλησιν καὶ φθόνον τοῦ Διαβόλου, εὐθὺς τοὺς βοηθεῖ ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἠσαΐαν λέγοντα „Ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι. (Ἡσ. νη'. 9.) (1)

4: „Ἐπίστρεψον Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυ-
„χήν μου.

Ἐπιστράφου, λέγει, καὶ γύρισαι πρὸς ἐμένα Κύ-

βαλὼν ἑαυτὸν τοῦ ταύτης τυχεῖν τῆς συγγνώμης, μάτην ἐρεῖ τὸ ἐλέησόν με· εἰ γὰρ ἐφ' ἅπαντας ἔμελλεν ἔρχεσθαι ὁ ἔλεος, οὐδεὶς ἂν ἐκολάσθη· ἔχει γὰρ ϗ ὁ ἔλεος τινὰ κρίσιν, ϗ τὸν ἄξιον ἐπιζητεῖ, ϗ τὸν ἐπιτήδειον, ὥστε αὐτοῦ ἀπολαῦσαι· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „Πᾶσα ψυχὴ, οὐ πρότερον εἰς ἁμαρτίαν πίπτει, πρὶν ἂν τῆς ἰσχύος ἐνδῷ· εἰ γὰρ μὴ ἀσθενήσει τὸ ἐν ἡμῖν λογικὸν, οὐ στασιάζει τὰ πάθη· ἐῤῥωμένου γὰρ τοῦ ἡνιόχου, ϗ μετ' ἐπιστήμης τοὺς ἵππους ἰθύνοντος, οὐκ ἔχει χώραν τὰ σκιρτήματα· ἐγὼ δὲ αὐτὸν (λέγει πάλιν ὁ Χρυσορρήμων) οὐ μόνον τὸ εὐόλισθον τῆς φύσεως οἶμαι προβάλλεσθαι, ἀλλὰ ϗ τὴν ἄλλην ἀσθένειαν αἰνίττεσθαι, τὴν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας ϗ τῶν ὀδυρμῶν ἐγγινομένην αὐτῷ· εἴωθε γὰρ ἡ τῆς λύπης ὑπερβολὴ, ὅταν ἡμῖν ἐπισκήψῃ σφοδρότερον, ἅπασαν περιτρώγειν τῆς ψυχῆς τὴν ἰσχύν· ὅπερ οἶμαι τὸν δίκαιον πεπονθέναι, ἐκ τοῦ σφόδρα καταγινώσκειν ἑαυτοῦ, ϗ μηδέ ποτε χρηστὰς ὑποτείνειν ἐλπίδας, ἀλλὰ τὰς ἐναντίας ἀεί·

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Τί οὖν ἀναβάλλῃ πρὸς τὴν ἴασιν; ἕως πότε οὐκ ἐπάγεις τὸν ἔλεον; μᾶλλον δὲ, εἰ χρή τι ϗ μυστικώτερον εἰπεῖν, οὐκ ἐπικουρίαν αἰτεῖται τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην, περιεργάζεται δὲ μᾶλλον τὸν τῆς ἐπιδημίας καιρὸν τοῦ εἰς τὸ τέλος ἐγηγερμένου Χριστοῦ κατὰ τὴν ὀγδόην. Πότε γάρ φησιν ἐλεύσῃ, ὁ διὰ τῆς ἀναστάσεώς σου τὴν ἴασιν ἡμῖν χαρισόμενος; ἔστι δὲ τὸ, ἕως πότε, ϗ τῆς χρονίας μετανοίας παραστατικόν· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Ὅτι τοῦτο ἐλλειπτικῶς εἴρηται, ἀντὶ τοῦ, ἕως πότε οὐ ῥύῃ τὴν ψυχήν μου, οὐδὲ σώζεις με κατὰ τὸν ἔλεόν σου, οὐδὲ ἐπιστρέφεις με; (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

Κύριε, ἀγκαλὰ καὶ μὲ ἀπεςράφης διὰ τί σοι ἥμαρτον· καὶ λύτρωσαίμε ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ περιςάσεις μου.

„Σῶσόν με ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου.

Διὰ μόνον, λέγει, τὸ ἔλεός σου σῶσόν με Κύριε, καὶ ὄχι διὰ τὰς ἐδικάς μου ἀρετάς· ἐπειδὴ ἀρετὰς δὲν ἔχω.

5: „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνη-„μονεύων σου.

Θάνατον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τὶ αὐτὴ προξενεῖ τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος· ἀπ᾿ ἀρχῆς γὰρ ἡ ἁμαρτία ἔφερε τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ κάμνει τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ἐνθυμᾶται τὸν Θεὸν κατ᾿ ἐκείνην τὴν ὥραν ὁποῦ τὴν κάμνει, μὲ τὸ νὰ ἦναι μεθυσμένος καὶ ἀναίσθητος ἀπὸ τὸ πάθος· ἢ θάνατον ὀνομάζει τὸν καιρὸν, ἀφ᾿ οὗ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος· ἀφ᾿ οὗ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ μνημονεύῃ καὶ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεόν· (1) ἐπειδὴ ἀνωφελῶς τότε τὸν παρακαλεῖ.

„Ἐν δὲ τῷ Ἅδῃ τίς ἐξομολογήσε-„ταί σοι;

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ ἀποθάνῃ τινὰς, εἶναι καιρὸς ἁρμόδιος τῆς μετανοίας· ἀφ᾿ οὗ δὲ ἀποθάνῃ, τότε δὲν εἶναι πλέον καιρὸς μετανοίας, ἀλλὰ καιρὸς ἀνταποδόσεως. (2).

6: „Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου· λού-„σω καθ᾿ ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην „μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν „μου βρέξω·

Δὲν εἶπεν ἁπλῶς, ὅτι ἐκουράσθηκα, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐκοπίασα ςενάζοντας· τοῦτο γὰρ εἶναι μεγαλίτερον ἀπὸ ἐκεῖνο· οὐδὲ εἶπεν ἁπλῶς, ὅτι θέλω δακρύσω, ἀλλὰ καὶ ὅτι θέλω λούσω τὴν κλίνην μου· καὶ ὄχι μίαν φορὰν ἢ δύω· ἀλλὰ κάθε νύκτα· ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἡμέρας αἱ φροντίδες τραβίζουσι τὸν νοῦν μου εἰς ἕνα καὶ ἄλλο πρᾶγμα, διὰ τοῦτο ἐγὼ τὸν τῆς νυκτὸς καὶ ἀναπαύσεως καιρὸν, θέλω τὸν κάμω καιρὸν ἐξομολογήσεως, ὅταν τινὰς δὲν μὲ ἐνοχλῇ· ἁρμόδιος γὰρ εἶναι ὁ καιρὸς τῆς νυκτὸς εἰς τὴν μετάνοιαν διὰ τὸ ἥσυχον ὁποῦ ἔχει· τοῦ δὲ λούσω, εἶναι ὡσὰν μία ἐπεξήγησις τὸ ἐν δάκρυσί μου τὴν ςρωμνήν μου βρέξω· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι

---

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „Ὁ ἅπαξ τοῖς τοῦ θανάτου βρόχοις ἁλοὺς, ἀπρακτήσειεν ἂν πρὸς πᾶσαν ἀρετήν· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς κατ᾿ αὐτοῦ· ϗ ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, οὐκ ἀποβεβληκὼς αὐτὰς, εἰ ἀπέθανεν ἐν ἁμαρτίαις, ἀλλ᾿ ὅτι κοινὸν ἀργίᾳ κάτοχος ὁ θανάτῳ κατασχεθείς· Καὶ ὁ Θεοδώριτος „Συνέκλεισεν ὁ Θεὸς ἐνταῦθα μὲν βίον ϗ πρᾶξιν, ἐκεῖ δὲ, τὴν τῶν πεπραγμένων ἐξέτασιν· καίγε ἴδιον τοῦτο τῆς ὀγδόης, τὸ μηκέτι καιρὸν εἰς παρασκευὴν ἀγαθῶν ἢ κακῶν ἐνδιδόναι τοῖν ἐν αὐτῇ γινομένοις· ἀλλ᾿ ὧν ἄν τις ἑαυτῷ καταβάληται διὰ τῶν ἔργων τὰ σπέρματα", τούτων ἀντιπαρέχειν τὰ δράγματα.

(2) Ὅθεν λέγει ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „Διὰ τοῦτο οὐκ ἔςιν ἐν τῷ Ἅδῃ ἐξομολογούμενος, διὰ τὸ μηκέτι τὴν βοήθειαν συμπαρεῖναι διὰ τοῦ Πνεύματος· νῦν μὲν γὰρ παρεῖναι δοκεῖ πως τοῖς ἅπαξ ἐσφραγισμένοις τὸ Πνεῦμα, τὴν ἐκ τῆς ἐπιςροφῆς αὐτῶν σωτηρίαν ἀναμένον· τότε δὲ ἐξ ὅλου τῆς βεβηλωσάσης αὐτοῦ τὴν χάριν ψυχῆς ἀποτμηθήσεται· τοῦτο γὰρ ϗ ἡ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διχοτομία δηλοῖ· ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „Τὸ οὐκ ἐξομολογήσεταί σοι εἴρηται, οὐχ ὅτι οὐκ ἐξομολογούμεθα ἐν τῷ Ἅδῃ· ἀλλ᾿ ὅτι εἰκῇ τοῦτο ποιοῦμεν· ἐπεὶ ϗ ὁ πλούσιος ἐξομολογεῖτο ϗ μετενόει, ἀλλ᾿ οὐδὲν ὠφελεῖτο διὰ τὴν ἀκαιρίαν.

και σαφέςερον ἀπὸ ἐκεῖνο · ἂς ἀκούσωμεν οἱ ἰδιῶται καὶ ἀρχόμενοι, ποίαν μετάνοιαν ἔκαμνεν ὁ Βασιλεὺς καὶ Προφήτης Δαβὶδ, κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα καὶ ἂς τὸν μιμηθῶμεν. (1) Προβάλλει δὲ τὰ λόγια ταῦτα εἰς τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ τὸν παρακινήσῃ περισσότερον εἰς ἔλεος, καὶ διὰ νὰ τὸν πείσῃ νὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῇ· μήπως ἡ ὑπερβολικὴ ταλαιπωρία ὁποῦ δοκιμάζει, καταβάλῃ τὴν δύναμίν του, καὶ κάμῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἑξῆς ἄχρηςον.

7: „Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμός „μου.

Ὁ ὀφθαλμὸς, λέγει, τῆς ψυχῆς μου: ἤτοι ὁ νοῦς μου ἐταράχθη· ἐννοῶντας γὰρ αὐτὸς, τὸν θυμὸν ὁποῦ ἔχεις νὰ δείξῃς Κύριε, κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, πολλὰ ἐσυγχύσθη. (2) προσφυῶς δὲ ὠνόμασεν ὀφθαλμὸν τὸν νοῦν· διὰ τὶ ὁ νοῦς εἶναι ὁποῦ ὁδηγεῖ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν· καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὁποῦ βλέπει, καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὁποῦ ἀκούει (3) μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι καὶ ὁ τοῦ σώματος ὀφθαλμὸς τοῦ Δαβὶδ ἐταράχθη, ὅταν ἐθυμώθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν του· ἴδιον γὰρ εἶναι ἐκείνων ὁποῦ πολλὰ θυμόνονται, τὸ νὰ ταράττεται μαζὶ μὲ τὸν νοῦν καὶ ὁ τοῦ σώματος αὐτῶν ὀφθαλμός.

„Ἐπαλαιώθην ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς „μου.

Ἄτιμος, λέγει, ἔγινα Κύριε, ὡσὰν τὰ πεπαλαιωμένα ῥοῦχα, καὶ ἐκατεφρονήθην ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, οἵτινες μὲ ἐφοβοῦντο πρὸ τοῦ νὰ ἁμαρτήσω· ἢ ἐπαλαιώθην νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἠσθένησα· ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ εἰς τοὺς χρόνους καὶ γέροντες, ἀσθενεῖς εἶναι. (4)

8: „Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐρ„γαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ αἰσθάνθη τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, ἐξεθάῤῥευσε, καὶ διὰ τοῦτο φοβίζει τοὺς ἐχθρούς του, καὶ τοὺς προςάζει νὰ φύγουν ἀπὸ αὐτὸν, τόσον οἱ ὁρατοὶ καὶ αἰσθητοὶ, ὅσον καὶ οἱ ἀόρατοι καὶ νοητοὶ, οἱ Δαίμονες δηλαδή.

„Ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς „τοῦ κλαυθμοῦ μου.

9: „Ἤκουσε Κύριος τῆς δεήσεώς μου· „Κύριος τὴν προσευχήν μου προσεδέ„ξατο.

Αὐ-

---

(1) Τινὲς δὲ διδάσκαλοι περιεργότερον ἐνόησαν τὸ ῥητόν· καὶ κλίνην μὲν ἐννοοῦσι τὸν κράββατον, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἔκαμε τὴν μοιχείαν ὁ Δαβίδ· ςρωμνὴν δὲ τὸν τόπον, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου κατὰ τοῦ ἀθώου Οὐρίου· λέγει δὲ ἄλλος ἐξηγητὴς, ὅτι ὁ Δαβὶδ διὰ ὀλίγας ῥανίδας ἡδονικῆς ῥεύσεως, ἔχυνε καθ' ἑκάςην ποταμηδὸν πικρὰ δάκρυα· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ·) ὁ δὲ Χρυσοῤῥήμων φησιν „Ἴσασιν οἱ πεῖραν λαβόντες, ὃ λέγω, ὅσην εὐφροσύνην ἔχουσιν αὗται τῶν δακρύων αἱ πηγαί· ταῦτα τὰ δάκρυα, τὸ ἄσβεςον πῦρ σβέσαι δύναται, τὸν ποταμὸν ἐκεῖνον τὸν πρὸ τοῦ βήματος ἑλκόμενον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐδάκρυε τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν τὰ ἀλλότρια διορθούμενος πάθη· ἡμεῖς δὲ, οὐδὲ τὰ οἰκεῖα·

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Χρυσόςομος „Ἡ τοιαύτη ταραχὴ γαλήνης μήτηρ ἐςιν· ὁ τοιοῦτος φόβος, ἀδείας ὑπόθεσις· ὁ ταύτην οὐκ ἔχων τὴν ταραχὴν, χαλεπὸν κλυδώνιον ὑποςήσεται· καὶ ὥσπερ πλοῖον ἀνερμάτιςον τῇ τῶν ἀγρίων πνευμάτων ἐκδοθὲν ῥύμῃ, ταχέως καταποντίζεται, οὕτω καὶ ψυχὴ ἀναλγήτως ζῶσα, μυρίοις πρόκειται πάθεσι.

(3) Τοῦτο καὶ ὁ παλαιὸς Ἡράκλειτος εἴρηκε „Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει.

(4) Ἡ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας σαθρότητα αἰνίττεται· οὐδὲν γὰρ οὕτω παλαιοῦν εἴωθεν, ὡς ἁμαρτίας φύσις . . . . ὅταν οὖν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας παλαιωθῇς, ὑπὸ τῆς μετανοίας ἀνακαίνισον σαυτόν·

Αὐτὰ τα λόγια βάλλει ὁ Δαβὶδ αἴτια τόσον τοῦ θάῤῥους του, ὅσον καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν του φυγῆς· ἢ τὰ τρία λοιπὸν αὐτὰ λόγια ἡ φωνὴ καὶ ἡ δέησις καὶ ἡ προσευχὴ σημαίνουσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ, καθὼς εἴπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ ςίχῳ πρώτῳ: ἤγουν τοῦ „ Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι Κύριε· ἢ ἐπειδὴ κλαίει τινὰς καὶ διὰ τὴν πτωχείαν του, καὶ διὰ ἄλλα τινα, διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἐδῶ χωρίζει τὴν ὁμωνυμίαν τοῦ κλαυθμοῦ, καὶ λέγει· ὅτι ὁ κλαυθμός του αὐτὸς ἔγινε διὰ παρακάλεσιν θείας βοηθείας· ἡ δὲ προσευχὴ πάλιν ἐπροςέθη, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν τῆς δεήσεως. (1)

10: „ Αἰσχυνθείησαν καὶ ταραχθείησαν „ πάντες οἱ ἐχθροί μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ λάβῃ τέλος ὀγλίγωρα ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐγνωρίσθη εἰς αὐτόν: ἤγουν τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν ὀγλίγωρα ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ πῶς δὲν θέλουν αἰσχυνθοῦν οἱ ἐχθροί του, βλέποντες ματαίας καὶ ψευδεῖς τὰς ἐλπίδας ὁποῦ εἶχον; δηλαδὴ πῶς ὁ Δαβὶδ θέλει νικηθῇ ἀπὸ αὐτοὺς, ἐπειδὴ καὶ ὑςερήθη τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· αἰσχυνθέντες δὲ αὐτοὶ διὰ τοῦτο, πῶς δὲν θέλουν ταραχθοῦν ἀπὸ τὸν πολὺν φόβον τους;

„ Ἀποστραφείησαν καὶ καταισχυνθεί- „ ησαν σφόδρα διαταχους.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, ἀφ' οὗ αἰσχυνθοῦν καὶ φοβηθοῦν, ἔχουν νὰ φύγουσιν ὀπίσω· τὸ δὲ καταισχυνθείησαν εἶναι μεγαλίτερον ἀπὸ τὸ αἰσχυνθείησαν· ἐπίτασιν γὰρ καὶ αὔξησιν δηλοῖ ἡ κατὰ πρόθεσις· τὸ δὲ σφόδρα διὰ τάχους· τοῦτο πρέπει νὰ συνταχθῇ μὲ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα: ἤγουν καὶ μὲ τὸ αἰσχυνθείησαν, καὶ μὲ τὸ ταραχθείησαν, καὶ μὲ τὸ ἀποςραφείησαν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπαρακάλει νὰ πάθουν ὅλα αὐτὰ οἱ ἐχθροί του πολλὰ ὀγλίγωρα· μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα εὔχεται περισσότερον διὰ τὸ συμφέρον τῶν ἐχθρῶν του, παρὰ διὰ τὴν βλάβην τους··· ἐπειδὴ καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ αἰσχυνθοῦν αὐτοὶ, διὰ τὶ πονηρὰ συλλογίζονται· καὶ νὰ φοβηθοῦν τὸν Θεὸν, ὁποῦ βοηθεῖ τὸν Δαβὶδ· καὶ νὰ ἀποςραφοῦν τὴν πονηρίαν τους· καὶ ἔτζι διὰ τούτων νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ διορθωθοῦν. (2)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Φωνὴν ἐνταῦθα οὐ τὸν τόνον λέγει τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν τῆς διανοίας· ϗ κλαυθμὸν, οὐ τὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μόνον, ἀλλὰ ϗ τὸν ἀπὸ τῆς ψυχῆς· ϗ ὁ Κύριλλος· φωνὴν δέ φησιν, οὐχὶ πάντως τὴν διὰ χειλέων, ἐκείνην δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ πραγμάτων μονονουχὶ πρὸς Θεὸν πεμπομένην· ὥσπερ γὰρ ἐςιν ἁμαρτίας φωνὴ, κατὰ τὸ εἰρημένον πρὸς Κάϊν „ Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με· οὕτω ϗ μετανοίας ἐςὶ φωνὴ, ἧς ἀκούει Θεός· κραυγὴν δὲ πάλιν ἐν τούτοις φησὶ, τὴν ἐκ πόνου λιτήν· ἢ κεχρῆσθαι τοὺς ἁγίους ἔθος· φησὶν οὖν „ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε Κύριε εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου· ἕπεται γὰρ ὥσπερ ταῖς μετὰ δακρύων λιταῖς, τὸ εἰσακούεσθαι παρὰ τοῦ φιλοικτίρμονος Θεοῦ (παρὰ τῷ Νικήτᾳ·) λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ὁρᾷς, ὡς ὅταν ἀποςῶμεν τῶν ἐργατῶν τῆς ἀνομίας (εἴτε ἀνθρώπων, εἴτε λογισμῶν) τότε ὁ Θεὸς τὰς ἡμετέρας δεήσεις ἑτοίμως ϗ τὴν προσευχὴν δέχεται; εἶπε δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος „ Οὐ μικρὰ ϗ αὕτη ὁδὸς εἰς ἀρετὴν ἄγουσα, τὸ φεύγειν τοὺς πονηρούς· οὗτος τῆς μετανοίας ὁ καρπός· τοῦτο τῶν δακρύων τὸ κέρδος· τοῦτο δὲ ϗ ἡμεῖς ποιῶμεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορῥήμων „ Αὕτη ἡ εὐχὴ μεγίςην ἔχει ὠφέλειαν, τό,τε αἰσχυνθῆναι λέγω, ϗ τὸ εἰς τοὐπίσω ἀπελθεῖν· οἱ γὰρ κακῶς τρέχοντες, εἰ καταισχυνθεῖεν, ϗ εἰς τὰ ὀπίσω ἀπέλθοιεν, ςήσονται τῆς πονηρίας· ὥσπερ γὰρ εἰ ἄνθρωπον ἴδωμεν κατὰ κρημνοῦ φερόμενον, ἀναχαιτίζομεν αὐτὸν τῆς προσωτέρω φορᾶς, λέγοντες· ἄνθρωπε, ποῦ φέρῃ; κρημνὸς ἔμπροσθεν ἀπαντήσεται· οὕτω δὴ ϗ οὗτος ἀξιοῖ τοὺς κακοὺς πάλιν εἰς τοὐπίσω ἀναδραμεῖν· τοῦτο δὴ ϗ ἡμεῖς ποιῶμεν, ϗ τὴν ἐν ἡμῖν κακίαν ἀναςέλλωμεν· ἵνα μὴ προϊοῦσα αὐξήσῃ τὴν νόσον· ϗ γὰρ ἀμελούμενα μείζονα γίνεται τῶν ἁμαρτημάτων τὰ τραύματα· ϗ οὐ μέχρι τραυμάτων ἵςαται τὰ τῆς νόσου ϗ ἀσθενείας, ἀλλὰ ϗ θάνατον τίκτει ἀθάνατον.

ΨΑΛΜΟΣ Ζ΄.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὃν ᾖσε τῷ Κυρίῳ, ὑπὲρ τῶν
„λόγων Χουσὶ υἱοῦ Ἰεμενεί.

Φαινεται πῶς ἡ ἐπιγραφὴ αὐτη, εἶναι ἐναντία μὲ τὴν ἱςορίαν, ὁποῦ περιέχεται εἰς τὴν Β΄. τῶν Βασιλειῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Χουσὶ, ἦτον υἱὸς Ἀραχὶ, καὶ, ὄχι υἱὸς Ἰεμενεί· πλὴν αὐτα συμβιβάζονται κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, μὲ τὸν τρόπον τοῦτον, ὁποῦ θέλομεν εἰποῦμεν: δηλαδὴ, ἢ πῶς ὁ πατὴρ τοῦ Χουσὶ εἶχε δύω ὀνόματα, καὶ ὠνομάζετο Ἀραχὶ καὶ Ἰεμενεί· ἢ πῶς, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χουσὶ ἦτον ἀρχιεταῖρος: ἤγουν πρῶτος φίλος τοῦ Δαβὶδ, καὶ ἐσχηματίσθη κατὰ προσποίησιν πῶς ἐπῆγεν ἀπὸ λόγου του εἰς τὸν Ἀβεσσαλὼμ, καὶ διέλυσε τὴν συμβουλὴν ὁποῦ ἔδωκεν ὁ ςρατηγικώτατος ἐκεῖνος Ἀχιτόφελ· καὶ ἔτζι τὸν μὲν πατραλοίαν Ἀβεσσαλὼμ ἐμπόδισεν ἀπὸ τὸ να πολεμήσῃ τὸν πατέρα του, εἰς δὲ τὸν Δαβὶδ ἔδωκε καιρὸν νὰ φύγῃ μακρύτερα, καὶ νὰ συνάξῃ ςρατεύματα περισσότερα· καθὼς ταῦτα πλατύτερον ἱςορεῖ ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν· ἐπειδὴ λοιπὸν λέγω τοιαύτην δεξιὰν συμβουλὴν ἔδωκεν ὁ Χουσὶ, διὰ τοῦτο ἀπὸ αὐτὴν ἔλαβε τὸ ὄνομα νὰ λέγεται υἱὸς Ἰεμενεί: ἤγουν υἱὸς δεξιᾶς· Ἰεμενεὶ γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ δεξιά· διότι συνήθεια εἶναι εἰς τὴν θείαν Γραφὴν νὰ ὀνομάζῃ τοὺς υἱοὺς, περισσότερον ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ ἐπιτηδεύματά των, παρὰ ἀπὸ τοὺς Πατέρας των· οὕτω γὰρ ὀνομάζει υἱὸν εἰρήνης, καὶ τέκνον σοφίας, καὶ υἱὸν ἀπωλείας· ἔτζι λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὀνομάζει τὸν Χουσὶ υἱὸν δεξιᾶς, ὡς δεξιόν τε καὶ ἐπιτηδειότατον. (1)

„Ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί. καὶ ἐδῶ ἀπορία εἶναι· διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ εἰς ὅλον τὸν Ψαλμὸν δὲν ἐνθυμήθη τὸν Χουσὶ, καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ ἐπιγράφεται ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί; ἡμεῖς ὅμως θέλομεν φανερώσομεν καὶ περὶ τούτου ἐκεῖνο, ὁποῦ ηὑρομεν. Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐμετανόησε διὰ τὶ ἤλπισεν εἰς τὴν φρονιμάδα καὶ γνῶσιν τοῦ φίλου του Χουσὶ, ὅστις μὲ τὴν συμβουλήν του, ἀπάτησε μὲν τὸν Ἀβεσσαλὼμ, διεσκέδασε δὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀχιτόφελ· διὰ τοῦτο ἔψαλλε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Θεόν: ἤγουν, ὄχι διὰ τὶ ἔτυχε τὴν φρόνιμον συμβουλὴν τοῦ Χουσί· ἀλλὰ διὰ τὶ ἀφῆκε μὲν τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα, ἐθάῤῥευσε δὲ εἰς τὰ λόγια, ὁποῦ εἶπεν ὁ Χουσὶ πρὸς τὸν Ἀβεσσαλὼμ, ἀποςαλεὶς παρ᾽ αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνον· ὁ Ψαλμὸς λοιπὸν οὗτος εἶναι ἱλαςήριος, μὲ τὸν ὁποῖον ἐξιλεόνει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν, καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν εἰς βοήθειάν του.

Κύ-

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ἰεμενεὶ ἦτον δῆμος καὶ γενεὰ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκατάγετο ὁ Χουσὶ, ὁμοίως καὶ ὁ Σαοὺλ καὶ ὁ Σεμεεί· καὶ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὴν Α΄. τῶν Βασιλειῶν. Κεφ. Θ΄. ςίχ. 1.

1: „ Κύριε ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ ἤλπισα·
„ σῶσόν με ἐκ πάντων τῶν διω-
„ κόντων με καὶ ῥῦσαί με.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἐγὼ ὠφελήθηκα ἀπὸ τὴν φρόνιμον συμβουλὴν τοῦ φίλου μου Χουσὶ, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ἀνέπνευσα ὀλίγον, καὶ ἔλαβον καιρὸν εἰς τὸ νὰ ἑτοιμασθῶ πρὸς τὸν πόλεμον· ἀλλὰ τώρα δὲν ἔχω νὰ πολεμήσω διὰ τὶ θαῤῥῶ εἰς ἐκεῖνον· ἀλλὰ ὅλος διόλου εἶμαι ἀποκρεμασμένος ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἐλπίδα Κύριε, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας βοηθείας δευτέρας λογίζομαι, καὶ φίλων καὶ συμμάχων καὶ ϛρατιωτῶν· ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμένον „ Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ'. 5.) ὅτι, καθὼς δὲν πρέπει τινὰς νὰ σέβεται ἄλλο πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἔτζι οὐδὲ εἰς ἄλλον πρέπει νὰ ἐλπίζῃ, παρὰ εἰς τὸν Θεόν· σώζεται δὲ ἐκεῖνος, ὁποῦ διαφυλάττεται ἄτρωτος εἰς τοὺς πολέμους· ῥύεται δὲ ἐκεῖνος, ὁποῦ ἐλευθερόνεται τελείως ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του· λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν σώσῃ ὁ Κύριος ἀπὸ ὅλους, ὁποῦ τὸν διώκουν, φανερόνωντας μὲ τοῦτο ἐκείνους, ὁποῦ ἀποϛάτησαν ἀπὸ αὐτὸν μαζὶ μὲ τὸν Ἀβεσσαλὼμ, καὶ ἐζήτουν νὰ τὸν φονεύσουν, διψῶντες, τὸν αὐτοῦ θάνατον· ἢ σώζεται μὲν ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶναι ἀσθενής· ῥύεται δὲ ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶναι σκλάβος· ὅθεν λέγει ὁ Δαβίδ· σῶσόν με Κύριε ὡς ἀσθενῆ· ῥῦσαί με ὡς σκλάβον· ἐπειδὴ καὶ προσμένω μετὰ ὀλίγον νὰ σκλαβωθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· ἢ σῶσόν με λέγει ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ μὲ κυνηγοῦν· ῥῦσαί με δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς Δαίμονας, οἱ ὁποῖοι εὐθὺς ὁποῦ ἀποθάνῃ τινας, ἐξετάζουν νὰ εὕρουν ἁμαρτίας καὶ πληγὰς τῆς ψυχῆς του, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ τὴν σκλαβώσουν καὶ νὰ τὴν καταχυριεύσουν· ὥϛε ὁποῦ, ἡ δέησις ἐδῶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι διπλῆ: ἤγουν καὶ διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν· καὶ διὰ τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθροὺς, καὶ διὰ τοὺς νοητούς. (1)

2: „ Μήποτε ἁρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυ-
„ χήν μου.

Λέοντα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόϛομον, τὸν ἀποϛάτην υἱόν του Ἀβεσσαλὼμ, διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ θρασύτητα, καὶ ἀδιάντροπον ὁρμὴν ὁποῦ εἶχεν· ἢ λέοντα ὀνομάζει τὸν Διάβολον κατὰ τὸν Βασίλειον καὶ τὸν Ἀϛέριον· ἐπειδὴ, καθὼς τὸ σῶμα τοῦ λέοντος εἶναι βρωμερὸν, ἔτζι καὶ τὸ ϛῶμα τοῦ Διαβόλου εἶναι βρωμερὸν διὰ τὰς βλασφημίας, ὁποῦ προφέρει· διὰ τὶ καὶ ὁ Κύριος ἐρχόμενος εἰς τὸ πάθος ἔλεγεν „ Ἔρχεται ὁ τοῦ Κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδὲν (Ἰω. ιδ'. 30.) (2) ἐὰν λοιπὸν νοηθῇ λέων ὁ Ἀβεσ-
σα-

(1) Ἔφη δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Σῶσόν με (τουτέϛι μὴ ἀφῇς με κακῶς παθεῖν) ἐκ πάντων τῶν διωκόντων με ϗ ῥῦσαί με· ὅϱα πῶς οὐδὲ πάσχων κακῶς, ὀνομαϛὶ μέμνηται τοῦ πατϱαλοίου, ϗ ἐν τῇ συμφοϱᾷ τὴν φύσιν ἐπιγινώσκων, ϗ ἐν τῷ πολέμῳ τὸν ὑὸν ὁϱῶν, ϗ ἐν τοῖς κινδύνοις τῶν σπλάγχνων, οὐκ ἐπιλανθανόμενος· οὕτω φιλόπαις ἦν ϗ φιλόϛοϱγος· μᾶλλον δὲ, οὕτω φιλόσοφος· οὐ γὰϱ ἡ τῆς φύσεως τυϱαννὶς, ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης ἡμεϱότης τοιοῦτον αὐτὸν ἐποίει εἶναι μᾶλλον· λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Τίς οὖν ἡ διαφοϱὰ τοῦ σώζεσθαι ϗ τοῦ ῥυσθῆναι; ὅτι τῆς σωτηϱίας κυϱίως οἱ ἀσθενοῦντες χϱῄζουσι, τοῦ ῥυσθῆναι δὲ οἱ ἐν αἰχμαλωσίᾳ κατεχόμενοι· νομιζόμενον δὲ ἁπλοῦν εἶναι τὸ, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, ϗ ὑπὸ τοῦ τυχόντος ὑγιῶς ἀναφέϱεσθαι, τάχα οὐ τοιοῦτόν ἐϛι· ὁ γὰϱ ἐπ' ἄνθϱωπον ἐλπίζων, ἢ ἐπ' ἄλλο τὶ τῶν κατὰ τὸν βίον μετεωϱιζόμενος, οὐ δύναται εἰπεῖν τὸ „ Κύϱιε ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ ἤλπισα.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Οἶμαι δὲ, ὅτι οἱ γενναῖοι τοῦ Χϱιϛοῦ ἀθληταὶ, ἱκανῶς παϱὰ πάντα τὸν ἑαυτῶν βίον τοῖς ἀοϱάτοις ἐχθϱοῖς πϱοσπαλαίσαντες, ἐπειδὰν πάσας αὐτῶν ὑπεκφύγωσι τὰς διώξεις, πϱὸς τῷ τέλει τοῦ βίου γενόμενοι, ἐϱευνῶνται ὑπὸ τοῦ ἄϱχοντος τοῦ αἰῶνος· ἵνα, ἂν μὲν εὑϱεθῶσιν ἔχοντες τϱαύματα ἀπὸ τῶν παλαισμάτων, ἢ σπίλους τινὰς ϗ τύπους τῆς ἁμαϱτίας, κατασχεθῶσιν· ἐὰν δὲ ἄτϱωτοι εὑϱεθῶσι ϗ ἄσπιλοι, ὡς ἀκϱάτητοι ὄντες ϗ ἐλεύθεϱοι, ὑπὸ Χϱιϛοῦ ἀναπαύσονται .... ϗ πάλιν· „ Ἀλλ' ὁ μὲν μὴ ποιήσας ἁ-
μαϱ-

σαλώμ, ψυχὴ ἐννοεῖται ἡ ζωὴ, ἡ ὁποία ἁρπάζεται καὶ υςερεῖται ἀπὸ ἄνθρωπον· ἐπειδὴ αἰτία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ψυχή· ὅθεν πολλαῖς φοραῖς συνειθίζομεν νὰ ὀνομάζωμεν τὰ αἰτιατὰ καὶ ἀποτελέσματα, μὲ τὰ ὀνόματα τῶν αἰτίων, καθὼς λόγου χάριν, εἰρήνη μὲν, εἶναι ὁ Κύριος καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἁμαρτία δὲ καὶ ἀπώλεια εἶναι ὁ Διάβολος· ἐπειδὴ ὁ μὲν Κύριος, εἶναι αἴτιος ἐκείνων, ὁ δὲ Διάβολος εἶναι αἴτιος τούτων· καταχρηςικῶς δὲ ἡ λέξις τῆς ἁρπαγῆς ἐδῶ γράφεται, καὶ σημαίνει ἁπλῆν ςέρησιν. Ἁρμόζει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμὸς καὶ εἰς κάθε ἄνθρωπον, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς περιςάσεις καὶ κινδύνους· ἀνίσως διώκωντας μὲν, νοήσῃς τοὺς Δαίμονας, λέοντα δὲ, τὸν ἄρχοντα τούτων Διάβολον, ὁ ὁποῖος ἁρπάζει τὴν ψυχὴν, ἀφ' οὗ εὔγῃ ἀπὸ τὸ σῶμα, ζητῶν διὰ νὰ τὴν ἀπολέσῃ αἰωνίως.

„Μὴ ὄντος λυτρουμένου, μηδὲ σώ-
„ζοντος.

Σύμφωνα εἶναι τὰ λόγια ταῦτα μὲ τὰ ἀνωτέρω· τὸ μὲν, σώζοντος, μὲ τὸ, σῶσον· τὸ δὲ λυτρουμένου, μὲ τὸ ῥῦσαι· ἐπειδὴ ἐὰν ἐσὺ, λέγει, Κύριε, δένμοι βοηθήσῃς, κἀνένας δὲν θέλει μὲ σώσῃ, οὔτε θέλει μὲ λυτρώσῃ.

3: „Κύριε ὁ Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο,
„εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσί μου.
4: „Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί
„μοι κακά. Ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ
„τῶν ἐχθρῶν μου κενός.

Δὲν ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ ὄνομα τῆς ἁμαρτίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ υἱός του Ἀβεσσαλὼμ, ἐπειδὴ ἀκόμη ἀκριβεύετο καὶ ἐλυπεῖτο αὐτόν· ἀλλ' οὐδὲ τὸν Ἀβεσσαλὼμ εἶπεν ἐξ ὀνόματος, ἐντρεπόμενος δι' αὐτόν· ἀλλὰ εἶπε μὲ εὔφημον καὶ ἀόριςον λόγον· ἀνίσως καὶ ἐγὼ ἔκαμα τοῦτο, ὁποῦ ἔκαμε δηλαδὴ ὁ υἱός μου, καὶ ἔγινα καὶ ἐγὼ πατραλοίας, ὡσὰν αὐτός· καὶ ἀνίσως ἀδίκησα αὐτὸν μὲ τὰς χεῖράς μου: ἤγουν πραγματικῶς καὶ διὰ τῶν ἔργων, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ αἰσθανόμην πρὸ πολλοῦ τὴν πονηρίαν του, (1) ἢ ἀνίσως ἔβλαψα ἐκείνους, ὁποῦ ἐσυμβοήθουν αὐτὸν εἰς τὸν κατ' ἐμοῦ πόλεμον, οἱ ὁποῖοι ἀντὶ διὰ τὰ καλὰ ὁποῦ ἔλαβον ἀπὸ λόγου μου, τώρα ἀνταποδίδουν εἰς ἐμὲ κακά· ἂν, λέγω, ταῦτα πάντα ἐγὼ ἐποίησα, ἄμποτε νὰ μὴ νικήσω τοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλ' ἤθελεν εἰπῇ τινὰς, καὶ πῶς ὁ Δαβὶδ δὲν ἀπέδωκε κακὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς του, εἰς καιρὸν ὁποῦ τοὺς ἐπολέμει; καὶ ἀποκρινόμεθα πρὸς αὐτὸν, ὅτι ὁ Δαβὶδ λέγει τοῦτο διὰ τοὺς προλαβόντας ἐχθρούς του, τὸν Σαοὺλ λέγω, καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· ἐπειδὴ πολλάκις εὑρὼν τὸν Σαοὺλ, καὶ δυνάμενος νὰ τὸν φονεύσῃ, δὲν τὸν ἐφόνευσεν, ὁμοίως καὶ ἄλλους πολλούς· τότε δὲ εἰς τὴν ἀποςασίαν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, ἐπειδὴ καὶ ἐκινδύνευε νὰ χάσῃ τὴν ζωήν του, ἔκαμεν ἐκδίκησιν μὴ ὑποφέροντας πλέον τὴν παρανομίαν τῶν πονηρῶν· δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ ἀποκριθῶμεν· ὅτι τὸ ἀποπέσοιμι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου δηλοῖ, ὅτι ἄμποτε νὰ ἀποτύχω τῶν ἐλπίδων, ὁποῦ ἔχω εἰς τοὺς ἐχθρούς μου· αἱ ἐλπίδες δὲ αὐταὶ εἶναι, ὄχι νὰ τοὺς τιμωρήσω, ἀλλὰ νὰ τοὺς διώξω μακρὰν ἀπὸ λόγου μου· ἴσως ἐκ τούτου καὶ αὐτοὶ ἀφεθοῦν ἀπὸ τοῦ νὰ μὲ κυνηγοῦν, καὶ νὰ ζητοῦν νὰ μὲ θανατώσουν. Καὶ βλέπε ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ δὲν ἀπέδιδε κακὰ εἰς τὸν πολεμοῦντα αὐτὸν υἱόν του, ἀλλὰ ἐπαρήγγελλεν εἰς τοὺς ςρατιώτας του νὰ μὴ τὸν φονεύσουν, λέ-

μαρτίαν (ἤτοι ὁ Χριςὸς) ἔλεγεν ἔχειν οὐδέν· ἀνθρώπῳ δὲ αὔταρκες, ἐὰν τολμήσῃ εἰπεῖν, ὅτι ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ Κόσμου τούτου, ϗ ἐν ἐμοὶ ἕξει ὀλίγα ϗ μικρά.

(1) Ὅθεν συμφώνως λέγει ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο „Τάχα δὲ οὐ τὸ πάντῃ ἐλεύθερον ἀδικίας ἑαυτῷ ὁ Δαβὶδ μαρτυρεῖ· ἠδίκησε γὰρ τὸν Οὐρίαν· ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἐν τῇ κατὰ τὸν παῖδα ὑποθέσει, καθαρός εἰμι ϗ ἀνυπαίτιος· οὐδὲν γὰρ αὐτὸν ἠδίκησα, οὔτε τοὺς μετ' αὐτοῦ, ὥςε ϗ εὐάφορμον αὐτοῖς γενέσθαι τὴν κατ' ἐμοῦ δίωξιν.

λέγων αὐτοῖς „ Φείσασθέ μου τοῦ παιδαρίου τοῦ Ἀβεσσαλώμ. (Β΄. Βασιλ. ιη΄. 5.) καὶ πάλιν ἀφ' οὗ ἔμαθε τὸν θάνατόν του ἐθρήνει δι' αὐτὸν· καὶ ἔκλαιεν οὕτως „ Υἱέ μου Ἀβεσσαλώμ ! υἱέ μου υἱέ μου Ἀβεσσαλώμ! τίς δῴη τὸν θάνατόν μου ἀντὶ σοῦ; ἐγὼ ἀντὶ σοῦ Ἀβεσσαλὼμ υἱέ μου (Β΄. Βασιλ. ιη΄. 33.)

Νοοῦνται δὲ καὶ ἄλλως τὰ ῥητά· ἐχθροὺς ἀοράτους, πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν τοὺς Δαίμονας· ἀπὸ τοὺς ὁποίους λέγει ὁ Δαβὶδ νὰ πέσῃ εὔκερος καὶ ἄπρακτος, χωρὶς νὰ νικήσῃ καὶ νὰ καταισχύνῃ αὐτοὺς διὰ μέσου τῆς πράξεως τῶν ἀρετῶν· δὲν λέγει δὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ ὑπερηφανευόμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπεσεν εἰς ἀνάγκην, διὰ τοῦτο ἀντὶ ἱκεσίας, ταῦτα προβάλλει τὰ λόγια· λέγονται δὲ ταῦτα καὶ ἄλλως ἀπὸ τὸν Δαβίδ· ἤγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν ἀδίκησα τινά, ὥστε ὁποῦ νὰ τὸν διώξω ἀπὸ τὴν Βασιλείαν του· ἀλλ' οὔτε εἰς τὸν Σαοὺλ ἀνταπέδωκα κακά· ὅστις ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ λόγου μου, ἐκατασκεύαζε τὸν θάνατόν μου· ἐγὼ δὲ καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἔβαλα αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς μου, δὲν τὸν ἐθανάτωσα, ὡς ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ· κἂν λοιπὸν προσαρμόσῃς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ, κἂν εἰς τὸν Σαούλ, δὲν βλάπτεται τελείως ἡ ἀλήθεια· τὸ δὲ, ἀνταπέδωκα ἐδῶ νοεῖται καταχρηστικῶς, ἀντὶ τοῦ ἀπέδωκα, ἐπειδὴ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, δόσις μὲν λέγεται ἡ ἀρχὴ τῆς εὐεργεσίας, ἢ τῆς κακοποιΐας· ἀπόδοσις δὲ, ἡ ἴση ἀντιμέτρησις τῆς εὐεργεσίας. ἢ τῆς κακοποιΐας, ἀνταπόδοσις δὲ λέγεται, μία δευτέρα ἀρχὴ ἀγαθῶν ἢ κακῶν, γινομένη ἀπὸ τοὺς δόντας, εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἀπέδωκαν πρὸς αὐτοὺς τὴν ἴσην χάριν, ἢ κακίαν, ὁποῦ ἐκεῖνοι τοὺς ἔδωκαν· συνήθεια δὲ εἶναι κοντὰ εἰς τὴν Γραφὴν, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ λαμβάνῃ ἔτζι τὸ τοιοῦτον ὄνομα τῆς ἀνταποδόσεως.

5: „ Καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυ„ χήν μου καὶ καταλάβοι.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἀπέδωκα κακὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς μου, ἄμποτε νὰ κυνηγήσῃ ὁ Ἀβεσσαλὼμ τὴν ψυχήν μου: ἤγουν ἐμένα κατὰ περίφρασιν, καὶ νὰ μὲ πιάσῃ ζωντανόν.

„ Καὶ καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωήν „ μου.

Ζωὴν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον καταπατεῖται· διὰ τί καὶ τὸ αἷμα εἶναι φυσικὸν αἴτιον τῆς ζωῆς· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πλέον συστατικὸν ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἄλλους χυμοὺς, ὁποῦ συνιστῶσι τὸ σῶμα.

„ Καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατα„ σκηνῶσαι.

Δόξαν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ σῶμα καὶ περιβόητον εἰς ὅλους, τόσον διὰ τὴν φυσικὴν δύναμιν καὶ ἀνδρίαν ὁποῦ εἶχεν, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἐπίκτητον κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς Βασιλείας· κατασκηνῶσαι δὲ εἶπεν· ἤγουν ἄμποτε ὁ ἀποστάτης υἱός μου νὰ κάμῃ τὸ ἔνδοξον σῶμά μου νὰ σήπεται εἰς τὴν γῆν νεκρὸν καὶ νὰ διαλύεται· δύναται δὲ ὁ λόγος νὰ νοηθῇ καὶ διὰ τὸν ἀόρατον ἐχθρὸν Διάβολον· καταρᾶται λοιπὸν ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἂν αὐτὸς ἀπέδωκε κακὰ, νὰ διωχθῇ ἀπὸ τὸν Διάβολον, καὶ νὰ πιασθῇ ἀπὸ αὐτὸν, μὲ τὸ νὰ μὴ δύναται νὰ φύγῃ τὰς προσβολὰς αὐτοῦ καὶ τοὺς κακοὺς λογισμούς· καὶ νὰ καταπατηθῇ ἡ ζωή του εἰς τὴν γῆν: ἤγουν εἰς τὰ γήϊνα καὶ φθειρόμενα πράγματα· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ ἡ καταπάτησις: δηλαδὴ τὸ νὰ πατῇ ὁ Διάβολος ἐπάνω εἰς τὸν κάτω κείμενον ἄνθρωπον, καὶ αἰσχρῶς νὰ χορεύῃ ἐπάνω εἰς αὐτόν· καταρᾶται δὲ ὁ Δαβὶδ, ὄχι μόνον νὰ πάθῃ τοῦτο τὸ σῶμά του, ἀλλὰ καὶ ἡ δόξα του: ἤγουν ὁ νοῦς του, ὅστις εἶναι δόξα καὶ τιμὴ τῆς ψυχῆς· καὶ αὐτὸς, λέγω, ὁ νοῦς του, καταρᾶται νὰ κρημνισθῇ εἰς τὰ γήϊνα, καὶ νὰ προσηλωθῇ εἰς τὸ χῶμα καὶ τὴν φθορὰν, ὥστε ὁποῦ

νὰ

νὰ μὴν ἠμπορῇ πλέον νὰ ὑψωθῇ πρὸς τὸν Θεὸν μὲ τὸ πτερὸν τῆς θεωρίας. (1)

6: „Ἀνάστηθι Κύριε ἐν ὀργῇ σου.

Ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναςηθῇ ὁ Κύριος καὶ χωρὶς ὀργὴν, κατὰ τὸ „Ἀνάςα Κύριε, σῶσόν με ὁ Θεός μου (Ψαλ. γ'. 7.) διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ παρακαλεῖ νὰ ἀναςηθῇ ὁ Κύριος μὲ ὀργὴν καὶ τιμωρίαν· καθὼς δὲ τὸ νὰ κάθηται ὁ Θεὸς, δὲν ἐννοεῖται σωματικῶς· ἔτζι καὶ τὸ νὰ σηκώνεται· ἀλλὰ τὸ μὲν, νὰ κάθηται ὁ Θεὸς, σημαίνει τὸ Βασιλικὸν τοῦ Θεοῦ καὶ κριτικὸν καὶ ἀμετακίνητον· τὸ δὲ, νὰ ἀνίςαται, σημαίνει τὸ τιμωρητικὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πρός τινα βοηθητικόν· ὀργὴν δὲ πάλιν Θεοῦ νοοῦμεν τὴν τιμωρίαν, τῶν ἀξίων ὄντων τιμωρίας.

„Ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν „σου.

Μὲ τὸ νὰ ἦσαι, λέγει, φυσικὰ ὑψηλὸς Κύριε, διὰ τοῦτο φάνηθι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοιοῦτος ὑψηλός· θέλεις δὲ φανῆς τοιοῦτος εἰς τὰ τέλη· ἤγουν εἰς τοὺς θανάτους καὶ ἐξολοθρεύσεις τῶν ἐχθρῶν σου· διότι τέλος τῆς ζωῆς τοῦ κάθε ἀνθρώπου, εἶναι ὁ θάνατος· οἱ δὲ ἐδικοί μου ἐχθροὶ, αὐτοὶ εἶναι βέβαια καὶ ἐχθροὶ ἐδικοί σου· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐπαρέβηκαν τὰς ἐντολάς σου. (2)

7: „Ἐξεγέρθητι Κύριε ὁ Θεός μου ἐν προ„στάγματι ᾧ ἐνετείλω.

Μὴ μακροθυμήσῃς πλέον Κύριε, λέγει· ἀλλὰ κάμε ἐκδίκησιν, διὰ τὴν ἐντολὴν ὁποῦ ἔδωκες διὰ μέσου τοῦ Μωϋσέως· δηλαδὴ τὸ „Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. (Ἔξ. κ'. 12.) ἐπειδὴ ὁ ἐδικός μου υἱὸς ἐλύσσαξεν ἐναντίον ἐμοῦ τοῦ πατρός του· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ καὶ ἄλλως τὸ ῥητόν: δηλαδὴ ὅτι ὁ Δαβὶδ εὔχεται διὰ τὸ Μυςήριον τῆς Ἀναςάσεως· διὰ τί ὁ Κύριος εἶπεν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις διὰ τὸ ἐδικόν του σῶμα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· „Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. (Ἰω. β'. 16.) ἀνάςηθι λοιπὸν Κύριε, κατὰ τὴν προσαγὴν ταύτην, ὁποῦ ἐπρόςαξες καὶ εἶπες· „Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον.

„Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε.

Ἀ-

(1) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἀναγωγὴ ὁποῦ κάμνει ὁ ἀββᾶς Δωρόθεος εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα λέγων „Τὸ μὲν πεσεῖν ἐςι, τὸ μηκέτι ἔχειν δύναμιν ἀντιςῆναι παρὰ τὸ χαμαὶ κεῖσθαι· τὸ δὲ κενὸν πεσεῖν, τὸ μηδὲ ἀγαθόν τι ἔχειν, ἵνα κἂν τέως δυνηθῇ τις ἀναςῆναι· τὸ δὲ καταλάβοι ὁ ἐχθρὸς, ἵνα ὦμεν αὐτοῦ ὑποχείριοι, ϗ εἰς πάντα ἡττώμεθα· ἡ δὲ ζωὴ ἡμῶν, αἱ ἀρεταί· καταπατοῦνται δὲ αὗται εἰς γῆν, ὅταν τις ὅλον τὸ φρόνημα ἔχῃ γήϊνον· δόξα δὲ ἡμῶν, ἡ γνῶσις, ἡ διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ· κατασκηνοῦται δὲ αὕτη εἰς γῆν, ὅταν μηδὲν κατὰ Θεὸν φρονῶμεν, ἀλλὰ πάντα σαρκικά· ἵνα οὖν τοιοῦτόν τι μὴ πάθωμεν, μὴ ἀποδιδῶμεν κακὸν ἀντὶ κακοῦ· μὴ ἔργῳ, μὴ λόγῳ, μὴ σχήματι· ὃ γὰρ ϗ ὁ Δαβὶδ λέγει, τοιοῦτόν ἐςιν· εἰ τὸ ϗ τὸ ἐποίησα, μὴ ἐλευθερωθείην τῆς ἁμαρτίας πρὸ τοῦ θανάτου.

(2) Διὰ τοῦτο ϗ ἐν ἄλλοις γράφεται „Τῶν ἐχθρῶν μου· λέγει δὲ ϗ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „Ἐχθρὸν τῇ φύσει μόνον, τὸ ἐξ ἐναντίου τῷ ἀγαθῷ θεωρούμενον, ὅπερ ἐςὶν ἡ κακία· ἧς τὸ πέρας ἀφανισμός ἐςι, ϗ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις· ὁ τοίνυν εἰπὼν, ὅτι ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν σου, προσημαίνει διὰ τοῦ περατωθῆναι τῶν ἐχθρῶν τὴν κακίαν, τὸ μηκέτι τὸν εἰς κακίαν δρόμον τῇ ζωῇ ὑπολείπεσθαι· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος „Ἐπίθες τοῖς ἐχθροῖς μου τὸ πέρας, τὴν ἄδικον αὐτῶν ἔφοδον καταπαύσας· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ὑψωθῆναι τὸν Χριςὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ παρακαλεῖ. συντελείας ϗ ἀφανισμοῦ τῶν Δαιμόνων ἕνεκα „Ὅταν γὰρ, φησὶν, ὑψωθῶ, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν· πέρας δὲ ταῦτα ϗ κατάλυσις τῆς τῶν νοητῶν ἐχθρῶν δυναςείας ἐγένετο (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, μοὶ βοηθήσης, θέλουν ἰδοῦν πολλοὶ τὴν βοήθειάν σου ταύτην, καὶ ἀκολούθως θέλουν φοβηθοῦν καὶ ἐπιςρέψουν πρὸς ἐσένα· τὸ δὲ κυκλώσει σε δηλοῖ, ὅτι αὐτοὶ θέλουν γένουν τριγύρω εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ δὲν θέλουν μακρύνουν ἀπὸ αὐτάς· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ὁ Θεὸς εἶναι ἀπέραντος κατὰ φύσιν, καὶ εἰς αὐτὸν τὸ κύκλω δὲν λέγεται κυρίως· δυνάμεθα δὲ νὰ νοήσωμεν τὸ ῥητὸν καὶ διὰ τὴν ἀνάςασιν τοῦ Χριςοῦ· ἐπειδὴ ἀφ' οὗ ὁ Χριςὸς ἀνέςη, ὅλων τῶν Ἐθνῶν ἡ συναγωγὴ ἔγινεν εἰς αὐτὸν, ὡσὰν κύκλος ἀπὸ ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἢ τὸ κυκλώσει σε δηλοῖ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ἀντὶ τοῦ ἡ συναγωγὴ τῶν Ἐθνῶν θέλει ᾄσει καὶ θέλει σὲ ὑμνήσει· ἐπειδὴ γὰρ μὲ κυκλικὸν χορὸν ἔψαλλον οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ χοροῦ, μὲ τὸ ὁποῖον ἐσέκοντο οἱ ψάλλοντες, ἐφανέρωσε τοὺς ὕμνους ὁποῦ ἔψαλλον, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόςομον.

„Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρε-
„ψον.

Διὰ τὴν συναγωγὴν, λέγει, ταύτην τῶν Ἐθνῶν, ἀνάβα εἰς τὸν Πατέρα Κύριε μεσίτης· καὶ ἐπίςρεψον εἰς τὸ ὕψος τῆς θείας δόξης, τὴν ὁποίαν εἶχες πρὸ τοῦ νὰ γένῃ ὁ Κόσμος, ἀφ' οὗ ἐτελείωσας τὸ ἄφραςον τῆς οἰκονομίας μυςήριον.

8: „Κύριος κρινεῖ λαούς.

Δὲν θέλει παραβλέψει, λέγει, ὁ Κύριος τὰς μηχανὰς, ὁποῦ οἱ ἐχθροί μου συνέῤῥαψαν κατ' ἐμοῦ· ἢ νοεῖται, ὅτι θέλει κρίνει ὁ Κύριος: ἤγουν τοὺς μὲν κακοὺς, ἔχει νὰ καταδικάσῃ εἰς κόλασιν, τοὺς δὲ καλοὺς, ἔχει νὰ ςήσῃ ἐκ δεξιῶν του, καὶ νὰ ἀξιώσῃ αὐτοὺς τῆς βασιλείας του. (1)

„Κρῖνόν με Κύριε, κατὰ τὴν δικαιο-
σύνην μου, καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου
„ἐπ' ἐμοί.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω ἐνθυμήθη τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο λέγει ἀκολούθως ἐδῶ, ὅτι γενοῦ κριτὴς καὶ ἐμοῦ, καὶ ἐξέτασαι τὴν δικαιοσύνην ὁποῦ ἐφύλαξα πρὸς τὸν ἀποςάτην υἱόν μου, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας· καὶ κατὰ τὴν ἁπλότητά μου, ἔτζι ἂς γένῃ εἰς ἐμένα. Διὰ τί δὲ ὁ Δαβὶδ, ἀλλαχοῦ μὲν λέγει „ Μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου (Ψαλ. ρμβ'. 2.) ἐδῶ δὲ εὔχεται ἵνα κριθῇ; καὶ ἀποκρινόμεθα μετὰ τοῦ θείου Χρυσοςόμου· ὅτι ἐκεῖ μὲν λέγει, νὰ μὴ κριθῇς ἐσὺ ὁ Θεὸς μὲ ἐμένα, μὴ δὲ νὰ συγκρίνῃς τὴν ἐδικήν μου πολιτείαν, μὲ τὰς εὐεργεσίας καὶ χάριτας, ὁποῦ ἔκαμες εἰς ἐμέ· ἐδῶ δὲ ζητεῖ νὰ κριθῇ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἀδικήσαντας αὐτὸν, καὶ ζητοῦντας νὰ τὸν θανατώσουν. (2)

9: Συν-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ἄλλως ἔχει νὰ κρίνῃ τὸν Ἑβραῖον ὁ Θεὸς: ἤγουν βαρύτερα, καὶ ἄλλως τὸν Σκύθην καὶ Ἕλληνα· ἤγουν ἐλαφρότερα· καὶ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα διαφόρως τὸ κρίνει, κατὰ τὰς διαφόρους περιςάσεις τρόπου, τόπου, χρόνου, καὶ ἄλλων.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι τὸ κρίνεσθαι, ποτὲ μὲν, ἐπὶ τοῦ δοκιμάζεσθαι λέγεται, ὡς τὸ „ Κρῖνόν με Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην· ποτὲ δὲ, ἐπὶ τοῦ κατακρίνεσθαι· ὡς τὸ „ Εἰ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· ἤτοι οὐκ ἂν τῇ κατακρίσει ὑπεβαλλόμεθα· πάλιν εἴρηται κριθήσεσθαι τὸν Κύριον πρὸς πᾶσαν σάρκα· τουτέςιν ἐν τῷ ἐξετασμῷ τῶν βεβιωμένων, ἑκάςῳ ἑαυτὸν ὑποβάλλει τῇ κρίσει, καὶ τὰ ἑαυτοῦ προςάγματα ἀντιπαρεξάγει τοῖς πεπραγμένοις ὑπὸ τῶν ἡμαρτηκότων, ἀπολογούμενος μετὰ ἀποδείξεων, ὅτι πάντα τὰ εἰς αὐτὸν ἥκοντα ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κρινομένων πεποίηκε, σημαίνει τὸ κρίνειν, καὶ τὴν ἐν συγκρίσει καὶ ἀντιπαραθέσει κατὰ τὴν ἰδίαν γενεὰν κατάκρισιν· ὡς Βασίλισσα νότου νότου, καὶ Νινευῖται κατακρινοῦσι τὴν τῶν Ἰουδαίων γενεάν· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ἑτέρα μὲν ἡ Ἀγγέλων δικαιοσύνη πρέπουσα πάντως τῇ αὐτῶν φύσει· ἑτέρα δὲ ἡ ἀνθρώ-

9: „ Συντελεσθήτω δὴ πονηρία ἁμαρτω-„ λῶν, καὶ κατευθυνεῖς δίκαιον.

Ἀνίσως, λέγει, τελειώσῃ καὶ παύσῃ ἡ κακία τῶν ἁμαρτωλῶν, βέβαια θέλουν κατευθυνθοῦν οἱ Δίκαιοι· ἤτοι θέλουν περιπατήσουν ἀνεμποδίςως τὴν ςράταν τῆς ἀρετῆς. (1)

„ Ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς ὁ Θε-„ ὸς δικαίως.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δικαίως ἐξετάζει τὴν καρδίαν καὶ τοὺς νεφροὺς τῶν ἀνθρώπων: ἤγουν ὅσα εἶναι γεννήματα τοῦ θυμοῦ τοῦ περὶ τὴν καρδίαν ἐξαπτομένου, καὶ ὅσα εἶναι γεννήματα τῆς ἐπιθυμίας, τῆς εὑρισκομένης εἰς τοὺς νεφρούς· ἀπὸ ταῦτα γὰρ τὰ δύω πάθη, ἔχει τὴν σύςασίν της κάθε ἁμαρτία· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως· ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ὁποῦ ἐρευνᾷ καὶ ἐξετάζει τὴν καρδίαν, καὶ τοὺς νεφρούς· τὸ δὲ, δικαίως, συνάπτεται καὶ μὲ τὸν ἀκόλουθον ςίχον κατὰ τὸν Χρυσόςομον: ἤγουν „ Δικαίως ἡ βοήθειά μου παρὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ σῴζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ· δικαίως γὰρ αὐτὴ ἔχει νὰ δοθῇ εἰς ἐμὲ, διὰ τί ἐγὼ δὲν ἀδίκησα τὸν Ἀβεσσαλώμ.

10: „ Ἡ βοήθειά μου παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ „ σῴζοντος τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Ἐγὼ λέγει, ἐπειδὴ καὶ εἶμαι ἴσος καὶ ἀπονήρευτος κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ ἐπειδὴ ἰσάζω τὸν ἑαυτόν μου εἰς τὴν ἴσην καὶ ὁμαλὴν ςράταν τῆς ἀρετῆς, διὰ τοῦτο προσμένω νὰ λάβω, ὄχι ἀνθρωπίνην βοήθειαν· ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἄχρηςος· ἀλλὰ τὴν τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἔχει δύναμιν νὰ σῴζῃ ἐκείνους, ὁποῦ καταφεύγουν εἰς αὐτόν.

11: „ Ὁ Θεὸς κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυ-„ ρὸς καὶ μακρόθυμος.

Τοῦτον τὸν λόγον φαίνεται νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τότε ἐσκανδαλίζοντο καὶ ἠπόρουν διὰ τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ· πῶς δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐπαραχώρησε, νὰ σηκωθῇ ὁ υἱὸς Ἀβεσσαλὼμ κατ᾽ ἐπάνω τοῦ πατρός του Δαβὶδ; ὅθεν καὶ λέγει πρὸς αὐτοὺς, πῶς ὁ Θεὸς εἶναι, δίκαιος μὲν, διὰ τί ἀντιμετρεῖ μὲ τὰ ἔργα τοῦ καθ᾽ ἑνὸς τὰς ἀμοιβάς· ἰσχυρὸς δὲ, διὰ τί ὅσα θέλει, δύναται νὰ τὰ κάμῃ· μακρόθυμος δὲ, διὰ τί δὲν τιμωρεῖ τὸν ἄνθρωπον εὐθὺς ὁποῦ ἁμαρτήσῃ· ἀλλὰ ἀναβάλλει τὴν τιμωρίαν. (2)

„ Καὶ

θρώπων: σμικρὰ δηλονότι καὶ ἀναλόγως ἔχουσα τῇ τῆς φύσεως ἀσθενείᾳ.. εἰκότως οὖν οἱ κρινόμενοι, οὐ κατὰ τὴν τῶν ἄνω Πνευμάτων δικαιοσύνην καὶ ἀκακίαν κρίνεσθαι παρακαλοῦσιν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐνοῦσαν τῇ φύσει· ὁ δὲ θεοφόρος Μάξιμος λέγει „ Τρεῖς λέγουσι δικαιοσύνας οἱ τὰ θεῖα σοφοί· ἀνθρωπίνην, Ἀγγελικὴν, καὶ θείαν· καὶ τὴν μὲν ἀνθρωπίνην φασι, τὴν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς τοῦ ἴσου εὐνομίαν καὶ εὐγνωμοσύνην· τὴν Ἀγγελικὴν δὲ, τὴν τῆς θείας γνώσεως ἄφθονον μετάδοσιν· τὴν δὲ θείαν, τὸ πάσχειν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Τί ἐςι συντελεσθήτω; κόλασιν ἐπάγαγε καὶ τιμωρίαν, καὶ ςήσεις αὐτοὺς τῆς κακίας, καὶ κατευθυνεῖς δίκαιον· τῶν γὰρ πονηρῶν κολασθέντων, προσεκτικώτεροι οἱ δίκαιοι γίνονται· ὥςε δύω ἐντεῦθεν ἀγαθὰ τίκτονται, ἐκεῖνοί τε τῆς πονηρίας ἵςανται, καὶ οὗτοι τῇ ἀρετῇ μᾶλλον προσέρχονται· ὁ δὲ Ὠριγένης φησιν „ Ὅταν οὐκέτι ἁμαρτάνῃ τις, συντελεῖται αὐτοῦ ἡ πονηρία· ἡ πονηρία ἁμαρτωλῶν ὁ Διάβολός ἐςιν (Ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος ἑρμηνεύει οὕτως „ Ἁπλῶς ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐςιν· εἰ δίκαιος, πάντως βουλήσεται τοὺς ἀδίκους κολάσαι· εἰ ἰσχυρὸς, πάντως δυνήσεται· εἰ οὖν καὶ βούλεται καὶ δύναται, διὰ τί οὐ κολάζει; διότι φησι μακρόθυμός ἐςι.

„Καὶ μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἑκάστην „ἡμέραν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐπεξηγεῖ τὸ, μακρόθυμος ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· διότι ἡμεῖς μὲν οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὸ νὰ ἁμαρτάνωμεν καθ' ἑκάςην ἡμέραν, ἀκολούθως εἴμεθα καὶ πάντοτε ἄξιοι τιμωρίας· ὁ δὲ Θεὸς, μὲ τὸ νὰ ἦναι μακρόθυμος, δὲν μᾶς τιμωρεῖ· ἀλλὰ δίδει εἰς ἡμᾶς καιρὸν, διὰ νὰ μετανοήσωμεν· ὀργὴν γὰρ ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν τιμωρίαν· μερικοὶ δὲ ἀποροῦσιν, ὅτι ἂν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, καὶ τιμωρῇ τὸν καθ' ἕνα καθὼς τοῦ πρέπει, πῶς ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ φιλάνθρωπος; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δίκαιος μὲν εἶναι ὁ Θεὸς, διὰ τὶ ἀποδίδει εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὰ ἔργατου· φιλάνθρωπος δὲ εἶναι, διὰ τὶ εὐθὺς δὲν τιμωρεῖ, ἀλλὰ ὑπομένει τὰς κακίας τοῦ κάθε ἀνθρώπου, καὶ δίδει εἰς αὐτὸν αἰτίας καὶ χρόνους διὰ νὰ μετανοήσῃ· καὶ διὰ τὶ δὲν ἀφίνει τὸν Διάβολον νὰ κακοποιῇ τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ὅσον θέλει· καὶ πρὸς τούτοις διὰ τὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐπιθυμεῖ καὶ ἀγαπᾷ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

12: „Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν „αὐτοῦ στιλβώσει· τὸ τόξον αὐτοῦ ἐ„νέτεινε καὶ ἡτοίμασεν αὐτό.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἤξευρεν ὡς Προφήτης, ὅτι ὅλα τὰ Ἔθνη ἔχουν νὰ κρατοῦν εἰς τὰς χεῖράς των τοὺς Ψαλμούς του, διὰ ταύτην τὴν ἀφορμὴν, μαζὶ μὲ τὰς ἐδικάς του μερικὰς ὑποθέσεις σμίγει ἐν τοῖς Ψαλμοῖς καὶ κοινὰς διδασκαλίας· ὅθεν καὶ λέγει εἰς ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους· ἀνίσως ἐσεῖς ὦ ἄνθρωποι, δὲν γυρίσετε εἰς τὴν ἴσην ςράταν τῆς ἀρετῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεκλίνατε καὶ ἐπροσηλώθητε εἰς τὰ γήϊνα πράγματα, νὰ ἠξεύρετε, ὅτι δὲν θέλετε γλυτώσετε ἀπὸ τὴν τιμωρίαν καὶ κόλασιν τοῦ Θεοῦ· ῥομφαία λοιπὸν καὶ μάχαιρα, εἶναι ὁ πικρὸς θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν· τοξάρι δὲ, εἶναι ὁ ὀγλίγωρος θάνατος αὐτῶν· καὶ ςίλβωσις μὲν, καὶ ἀκόνησις τῆς μαχαίρας, καὶ τέντωμα τοῦ τοξαρίου, εἶναι ἡ προετοιμασία τῆς τιμωρίας, καὶ ἡ μακροθυμία ὁποῦ δείχνει πρὸς ὥραν ὁ Θεός· ἑτοιμασία δὲ τοῦ τόξου, εἶναι ἡ πλησίασις τῆς πληγῆς, ἥτις γίνεται μὲ τὸ ῥίψιμον τῆς σαΐτας· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ὅτι ἀκόνισμα μὲν τῆς μαχαίρας, εἶναι ἡ ταχυτάτη τιμωρία· τέντωμα δὲ τοῦ τόξου, εἶναι ὁ πλησιασμὸς τῆς τιμωρίας· ἑτοιμασία δὲ τοῦ τόξου, εἶναι τὸ νὰ κτυπήσῃ ἐξάπαντος τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀνίσως δὲν μεταβληθοῦν καὶ δὲν μετανοήσουν. (1)

13: „Καὶ ἐν αὐτῷ ἡτοίμασε σκεύη θα„νάτου.

Εἰς τὸ τόξευμα, λέγει, καὶ σαΐτευμα τοῦ Θεοῦ, πολυποίκιλοι τρόποι θανάτου εὑρίσκονται: ἤγουν εἰς αὐτὸ εὑρίσκονται θάνατοι μὲ σφαγὴν καὶ μάχαιραν, θάνατοι μὲ φωτίαν, μὲ νερὸν, μὲ σεισμὸν, μὲ χάσματα γῆς· καὶ θάνατοι μὲ πολυποίκιλα εἴδη ἀσθενειῶν· ὅλα αὐτὰ, λέγω, εἶναι ἐργαλεῖα

καὶ

(1) Ὅθεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει „Φιλάνθρωπον δὲ τὸ κήρυγμα· οὐ γὰρ ἁπλῶς ὅτι γεγόνασιν ἐργάται τῶν πονηρῶν, ἠπείλησε τὴν ῥομφαίαν αὐτοῖς· ἀλλ' εἰμὴ βούλοιντο θᾶττον ἐπιςρέφειν, ἐπανατείνεται αὐτοῖς τὴν γυμνουμένην μάχαιραν· οὐ τέμνει γὰρ τέως, ἀλλὰ ςίλβοῖ μόνον· ἵνα τὴν λαμπηδόνα θεασάμενος, μὴ φθάσῃς κολασθῆναι· οὐ τέμνει, ἀλλὰ φοβεῖ, ἵνα ὁ φόβος διεγείρῃ σε εἰς μετάνοιαν· καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Στιλβοῖ γοῦν, λέγει, τὴν μάχαιραν, ἀναβάλλεται δὲ, καὶ τὸ τόξον ἐντείνει μὲν καὶ ἑτοιμάζει, κατέχει δὲ βίᾳ· ὅπερ δὴ Θεοῦ κρίσεως νόμος, ἵνα ἢ σώσῃ τῇ μετανοίᾳ· ἢ κολάσῃ δικαιότερον. (Παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Εἴποτε ἴδοι τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς διὰ τῆς φιλανθρωπίας ὄνησιν οὐ καρπουμένους, τέως ταῖς ἀπειλαῖς ἐκφοβεῖ, τὴν τιμωρίαν ἀναβαλλόμενος· εἰ δὲ ϗ ταύτης καταφρονήσαντες ἐπιμείνειεν ἁμαρτάνοντες, αὐτίκα τὴν πανωλεθρίαν ἐπάγει τὸ δίκαιον ἔχουσαν.

καὶ σκεύη. μὲ τὰ ὁποῖα ἐνεργεῖται ὁ θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν. (1) Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ, περὶ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα, εἶναι μὲν ἀνθρωποπρεπῆ, ὅμως τὰ νοήματα ὁποῦ περιέχουσιν, εἶναι θεοπρεπῆ· καὶ ἡ ἀφορμὴ εἶναι, διὰ τὶ ὁ Προφήτης μὲ τὴν παχύτητα τῶν ἀνθρωπίνων λέξεων, ἠθέλησε νὰ φέρῃ εἰς αἴσθησιν τὸν παχὺν νοῦν τῶν ἀκροατῶν· διὰ τοῦτο καὶ παῤῥησιάζει τὸν Θεὸν πῶς ἔχει μάχαιραν, καὶ τοξάρι, καὶ σαΐτας, καὶ ἅρματα πολεμικά· καὶ πῶς ἀκονίζει τὴν μάχαιράν του, καὶ τεντόνει τὸ τοξάρι του· ἵνα αὐξήσῃ μὲ αὐτὰ ὅλα τὸν φόβον εἰς τοὺς ἀκροατάς· καὶ ἵνα μὲ τὰ συνειθισμένα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὀνόματα καὶ παραδείγματα, ἐξυπνίσῃ τὴν λιθίνην καὶ κοιμισμένην τῶν ἀναισθήτων καρδίαν. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται τοιαῦτα πολεμικὰ ἅρματα διὰ νὰ παιδεύσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς· διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι ἐκ φύσεως τόσον φοβερὸς, ὁποῦ βλέπει μόνον τὴν γῆν, καὶ εὐθὺς τὴν κάμνει καὶ τρέμει· αὐτὸς ἔχει εἰς τὰς χεῖράς του κάθε πνοήν· αὐτὸς μὲ τὴν δύναμίν του διαλύει τὰ ὄρη καὶ βουνά· καὶ ἐνεργεῖ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα οἱ Θεηγόροι Προφῆται λέγουσι διὰ τὴν ἄῤῥητον αὐτοῦ δύναμιν.

„Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐ-
„ξειργάσατο.

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον παρηγορεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους· αἱ τιμωρίαι, λέγει, τοῦ Θεοῦ, ἐνεργοῦνται ὄχι κατὰ τῶν καλῶν, ἀλλὰ κατὰ κακῶν ἀνθρώπων· καιομένους γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει, ἐκείνους ὁποῦ δὲν ἔχουν καμμίαν νοτίδα καὶ ὑγρασίαν ἀρετῆς· ἀλλὰ τόσον εἶναι ἐξηραμένοι εἰς τὰ καλὰ ἔργα, ὥστε ὁποῦ εὐθὺς ἀνάπτουσιν ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη κολάζονται οἱ τοιοῦτοι, μὲ μόνην τὴν προσδοκίαν, καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῆς κολάσεως· ἢ καιομένους αὐτοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ καίονται ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν παθῶν: ἤγουν τοῦ θυμοῦ, τῆς ἐπιθυμίας, τῆς φιληδονίας, τῆς φιλοδοξίας, τῆς φιλαργυρίας, καὶ τῶν τοιούτων ἄλλων. Μὲ τοιοῦτον τρόπον ὁ Προφήτης ζωγραφήσας τὰς πολυτρόπους τιμωρίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ταύτας κρεμάσας ἐπάνω εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, σωφρονίζει ἀκολούθως αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὰ τότε πράγματα, μεταφέρωντας τὸν λόγον του εἰς τὸν ἀποστάτην υἱόν του Ἀβεσσαλώμ. (2)

14: „Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν.

Ὁ ἀποστάτης, λέγει, υἱόςμου ἐγγαστρώθη ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐσοχάσθη ἀδίκως νὰ μὲ διώξῃ ἀπὸ τὴν Βασιλείαν, ὁποῦ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός. (3) ἐμεταχειρίσθη δὲ ὁ Δαβὶδ τὸ ὄνομα τῆς ὠδῖνος: ἤγουν τοῦ κοιλοπονήματος τῆς γυναικὸς, διὰ νὰ φανερώσῃ, ποῖον πόνον καὶ στενοχωρίαν δοκιμάζουσιν, ἐκεῖνοι, ὁποῦ συλλογίζονται νὰ ἀδικήσουν τὸν ἀδελφόν τους· ἐπειδὴ αὐτοὶ γεμόζουσιν ἀπὸ θυμόν· διακόπτονται ἀπὸ τὴν ὀργήν· βλάπτονται ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, καὶ μυρία ἄλλα πάσχουσι κακά· φοβοῦνται, ἀγωνίαν ἔχουν· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, αὐτοὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν εἰρηνεύουν, ἔξω μόνον, ὅταν φέρουν εἰς ἔργον τοὺς πονηροὺς στοχασμούς των: ἤτοι ὅταν ἀδικήσουν· ἀγκαλὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, πάλιν δὲν ἐ-
λευ-

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος σκεύη θανάτου δυνάμεις ἀφανιστικὰς ἐνόησε τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ· ἁπλούστερον δὲ σκεύη θανάτου, τὰ βέλη ἡρμήνευσε.

(2) Ἀλλὰ ϗ ὁ Βασίλειος καιομένους ἐνόησε τοὺς ἀξίους τοῦ πυρός· τὰ τοῦ Θεοῦ γὰρ βέλη ταῖς εὐκαταπρήστοις ψυχαῖς παρ' αὐτοῦ κατειργάσθη φησί· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος „Οἱ γὰρ τὴν εὔπρηστον τῆς ἁμαρτίας ὕλην δεξάμενοι, ϗ ξύλα ϗ χόρτον ϗ καλάμην οἰκοδομήσαντες, ἥ φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τοῖς πυρφόροις τούτοις βληθήσονται βέλεσιν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ϗ περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐνόησε, τοῦ τὴν πονηρὰν ἐκείνην γνώμην εἰσηγησαμένου, ϗ κατὰ τοῦ μηδὲν ἠδικηκότος πατρὸς τὸν παράνομον καθοπλίσαντος παῖδα.

λευθερόνονται οἱ ἄθλιοι ἀπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν κατάκρισιν τοῦ συνειδότος των· ὅπου λοιπὸν ἡ θεία Γραφὴ θέλει νὰ παραστήσῃ ἀνυπόφορον τὸν πόνον, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ κοιλοπονήματος τῶν ἐγγαστρωμένων γυναικῶν τὸν φανερόνει· ὀδύνη δὲ καὶ ὠδὶς ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ οἰδαίνειν: ἤγουν αὐξάνειν· ἐπειδὴ ὅταν τὸ βρέφος γένῃ ἐννέα μηνῶν, δὲν ὑποφέρει πλέον νὰ εὑρίσκεται μέσα εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ διὰ τοῦτο δριμυτάτους πόνους προξενεῖ εἰς τὴν ἐγγαστρωμένην, ζητῶν διὰ νὰ εὔγῃ ἔξω, καὶ νὰ γεννηθῇ (1) δείχνει δὲ μὲ τὸ παράδειγμα τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἡ κακία δὲν εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἔξωθεν αὐτὴ σπείρεται καὶ αὐξάνει, καὶ εἰς πόνους πολλοὺς βάλλει ἐκείνους ὁποῦ τὴν ἔχουν.

„Συνέλαβε πόνον καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν.

Εἰς μὲν τὰ φυσικὰ ἔμβρυα, πρῶτον γίνεται ἡ σύλληψις, ἔπειτα ἀκολουθοῦν τὰ κοιλοπονήματα, ὅταν τὸ ἔμβρυον αὐξηθῇ· ἐδῶ δὲ, πρῶτον εἶπεν ὁ Δαβὶδ τὸ κοιλοπόνημα, καὶ ἔπειτα τὴν σύλληψιν· διὰ τί λοιπὸν ἔτζι εἶπε τοῦτο; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐκεῖ μὲν, ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἐμβρύων, πρὸς ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἔμβρυον λέγεται καὶ ἡ σύλληψις καὶ τὸ κοιλοπόνημα· ἐδῶ δὲ ἐπὶ τῆς ἁμαρτίας, πρὸς ἄλλο λέγεται ἡ σύλληψις, καὶ πρὸς ἄλλο τὸ κοιλοπόνημα· οἷον ἐπὶ παραδείγματος· ὁ Ἀβεσσαλὼμ πρῶτον ἐκοιλοπόνησε τὴν ἀδικίαν κατὰ τὴν ψυχὴν, μὲ τὸ νὰ ἔπασχε κακῶς ἀπὸ αὐτὴν, θυμόνωντας καὶ ἐπιθυμῶντας· καὶ μάλιστα διὰ τί δὲν εὕρισκε καιρὸν ἐπιτήδειον τῆς ἀποστασίας του· ἔπειτα συνέλαβε πόνον: ἤγουν ἔλαβε πρὸς τούτοις καὶ πόνον σωματικόν· ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ πάσχῃ, καὶ τὸ σῶμα συμπάσχει· οὐ μόνον λοιπὸν ἐπόνει ὁ Ἀβεσσαλὼμ κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἐπόνει, ἕως οὗ ἐγέννησε τὴν ἀνομίαν τῆς ἀποστασίας· ἄτιμον γὰρ πρᾶγμα ἔκαμε τῇ ἀληθείᾳ νὰ ἀτιμάσῃ τὸν πατέρα του, νὰ διώξῃ αὐτὸν, καὶ νὰ μιάνῃ τὰς παλλακὰς αὐτοῦ· μερικοὶ δὲ συντομωτέραν ἑρμηνείαν κάμνουσι τοῦ ῥητοῦ τούτου· καὶ ὠδῖνα μὲν καὶ κοιλοπόνημα λέγουσι, τὴν ἔννοιαν καὶ τὸν πονηρὸν λογισμὸν τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀβεσσαλὼμ· σύλληψιν δὲ, τὴν στάσιν καὶ πῆξιν τοῦ λογισμοῦ τῆς ἀποστασίας· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι αὐτὸς κοιλοπονήσας πρότερον, καὶ πολλὰ παθὼν ἀπὸ τὸν λογισμὸν τῆς ἀποστασίας, καὶ μὴ ὑποφέροντας αὐτὸν, συνέλαβε πάλιν ἄλλον λογισμὸν διὰ τὴν αὐτὴν ἀποστασίαν· ὁ ὁποῖος λογισμὸς ἔγινεν εἰς αὐτὸν πόνος, καὶ δεύτερον κοιλοπόνημα. (2)

15: „Λάκκον ὤρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐ„τὸν. καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν „εἰργάσατο.

Κίνδυνον, λέγει, κατεσκεύασεν ὁ υἱός μου ἐναντίον εἰς ἐμένα τὸν πατέρα του, καὶ κίνδυνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δυσκόλως ἠμπορῶ νὰ ἐλευθερωθῶ (3) τὸν κίνδυνον γὰρ ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ μὲ τὴν ὁμοιότητα τοῦ λάκκου· διότι καθὼς ἐκεῖνοι, ὁποῦ πέσουν εἰς τὸν λάκκον, δὲν δύνανται νὰ εὔγουν ἔξω ἀπὸ αὐτὸν, καὶ μάλιστα ἀνίσως δευτεροσκαφῇ, καὶ γένῃ ὁ λάκκος βαθύτερος, τοιουτοτρόπως καὶ ἐγὼ δὲν

(1) Κατὰ δὲ τὸν Βαρῖνον ὠδὶς λέγεται παρὰ τὸ ὠθῶ, ὠθίς τις οὖσα, δι᾽ ἧς ὠθεῖται τὸ βρέφος· ἢ ἀπὸ τοῦ ὀδύνη κατ᾽ ἐπαύξησιν τοῦ ο εἰς ω, ϗ τροπῇ τοῦ υ εἰς ι.

(2) Ἔφη δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὡς πρὸς τὴν τάξιν δοκεῖ συγκεχυμένως ἡ λέξις ἔχειν· ἐπειδὴ πρῶτον αἱ κύουσαι συλλαμβάνουσιν, εἶτα ὠδίνουσι, ϗ τελευταῖον τίκτουσιν· ἐνταῦθα δὲ πρῶτον ἡ ὠδῖν· εἶτα ἡ σύλληψις, εἶτα ὁ τοκετός· πρὸς δὲ τὴν τῆς καρδίας σύλληψιν, ἐμφαντικώτατα ἔχει· αἱ γὰρ ἄλογοι τῶν ἀκολάστων ὁρμαὶ, ϗ αἱ μανικαὶ ϗ παροιστρῶσαι ἐπιθυμίαι ὠδῖνες ἐλέχθησαν, διὰ τὸ μετ᾽ ὀξύτητος ϗ πόνου ἐγγίνεσθαι τῇ ψυχῇ· κατὰ δὲ τὴν τοιαύτην ὁρμὴν ὁ περικρατὴς τῶν πονηρῶν μὴ γενόμενος βουλευμάτων, συνέλαβε πόνον· ϗ ὁ τὴν ἐν καρδίᾳ κακίαν διὰ τῶν πονηρῶν πράξεων ἐκκαύσας, ἔτεκε τὴν ἀνομίαν.

(3) Ἄλλος δὲ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα λέγει „Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲ μετὰ τὸ τεκεῖν τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβου-

δὲν ἠμπορῶ νὰ λυτρωθῶ ἀπὸ τὰ κακὰ ὁποῦ κατ' ἐμοῦ κατεσκεύασεν ὁ πατραλοίας υἱός μου · ἐπειδὴ αὐτὰ ἔχουσι βάθος πονηρίας, καὶ κύκλον θανατηφόρον · ἀλλ' ὅμως αὐτὸς ἔχει νὰ πέσῃ εἰς τὸν λάκκον αὐτὸν καὶ τὸν κίνδυνον, ὁποῦ κατ' ἐμοῦ κατεσκεύασε · καὶ ἀντὶ νὰ πιάσῃ ἐμένα, αὐτὸς θέλει πιασθῇ.

16: „Ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ.

Καὶ τὰ δύω αὐτὰ ἔγιναν ἐμπράκτως εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ · ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος ἔπεσεν εἰς τὸν κίνδυνον, ὁποῦ ἡτοίμασε κατὰ τοῦ πατρός του, καὶ ὁ πόνος καὶ ἡ σπουδὴ, ὁποῦ εἶχε νὰ πιάσῃ τὸν πατέρα του, ἐγύρισε παραδόξως κατὰ τῆς κεφαλῆς του · διότι σπουδάζωντας αὐτὸς νὰ παραθαῤῥύνῃ τὸν λαόν του εἰς τὸν κατὰ τοῦ πατρός του πόλεμον, διαπερνῶν καβαλλάρης ὑπὸ κάτω ἀπὸ τοὺς κλάδους μιᾶς δρυὸς, ἐπιάσθη ἀπὸ τὰ μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς του, καὶ κρεμασθεὶς ἐλεεινῶς εἰς τὸ δένδρον, ἐφονεύθη πικρῶς ἀπὸ τὸν Ἰωάβ. (1)

„Καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐ-
„τοῦ καταβήσεται.

Ἡ ἀδικία, λέγει, τῆς ὁποίας ἔγινεν ἀρχηγὸς ὁ Ἀβεσσαλὼμ, αὐτὴ, λέγω, θέλει κτυπήσει εἰς τὴν κεφαλήν του: ἤγουν εἰς αὐτόν · ἐπειδὴ ἀπὸ το κυριώτερον μέρος τοῦ σώματος: τὴν κεφαλὴν δηλαδὴ, ὅλον τὸ σῶμά του ἐφανέρωσε · καθὼς καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτζι ἔγινε · διὰ τὶ αὐτὸς συγκροτήσας πόλεμον ἐναντίον τοῦ πατρός του, ἀντὶ νὰ θανατώσῃ ἐκεῖνον, ἐθανατώθη μᾶλλον αὐτός.

17: „Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ κατὰ
„τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἔλαβε τοιοῦτον τέλος ὁ πόλεμος, καὶ ἐφονεύθη ὁ πολεμῶν με, τούτου χάριν θέλω εὐχαριστήσω τὸν Θεὸν διὰ τὴν δικαίαν κρίσιν αὐτοῦ · (2)

Καὶ

βουλὴν, λιμοῦ ϗ μαχαίρας ἔργον ἐγένοντο · οἱ δὲ, ϗ διεσπάρησαν · ὁ δὲ Σατανᾶς θάνατον κατασκευάσας κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ διὰ Σταυροῦ, θανάτῳ παραδέδοται · ὥστε λέγειν ἡμᾶς πρὸς Χριστὸν μετὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου „Διὰ Σταυροῦ σου ᾐσχύνθη ὁ ἀσεβής · εἰργάσατο βόθρον γὰρ, ὃν ὀρύξας εἰσπέπτωκε · ϗ ὁ προδοὺς τὸν Κύριον Ἰούδας, ἀγχόνῃ τὸν βίον κατέστρεψεν · ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων „Αἱ κατὰ τῶν δικαίων βουλαὶ, ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν βουλευομένων ἐπιστρέφουσιν · ὥσπερ ἀπὸ στεῤῥῶν ϗ ἀντιτύπων σωμάτων, τὰ προσπεσόντα βέλη πρὸς τοὺς ἀφιέντας ἐπάνεισιν · ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „Ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν · ὁ δὲ κυλίων λίθον, ἐφ' ἑαυτὸν κυλίει (Παρ. κϛ'. 27.) ϗ ὁ Σειρὰχ „Ὁ ὀρύσσων βόθρον εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖται · ϗ ὁ ἱστῶν παγίδα, ἐν αὐτῇ ἁλώσεται (Σειρὰχ κζ'. 27.) εἶπε δὲ καί τις τῶν Ποιητῶν (ὁ Ἡσίοδος δηλ.) „Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη · ϗ ἄλλος „Ὅς τις καθ' ἑτέρου δόλια μηχανεύεται, ἑαυτῷ λέληθε τὸ κακὸν ἀρχιτεκτονῶν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Τὸ ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, ϗ περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ ϗ περὶ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ εἰρῆσθαί φασιν · ἀμφοτέρων γὰρ ἡ κεφαλὴ εἰς τιμωρίαν κατέβη · ὁ μὲν γὰρ, ἀγχόνῃ χρησάμενος, οὕτω τὸν βίον κατέλυσεν · ἐκεῖνος δὲ, ὑπὸ δένδρον ἐλθὼν, ϗ ἐξαρτηθεὶς ἀπὸ τῆς κόμης, πολὺν ἐκρέματο χρόνον, τοῦ Θεοῦ τὴν ψῆφον ἄνωθεν φέροντος · ϗ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνης ἦν σπουδῆς τὸ γινόμενον · ἀλλ' ὅλον θεῖον ἦν τὸ δικαστήριον, τρίχες ϗ ξύλον αὐτὸν ἔδησαν, καὶ ζῶον παρέδωκε · ϗ ἀντὶ μὲν σχοινίου ἡ κόμη · ἀντὶ δὲ ξύλου, τὸ δένδρον γέγονεν · ἀντὶ δὲ στρατιώτου, προσήγαγεν αὐτὸν ἡ ἡμίονος · ϗ τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι ὁ καταλλάξας αὐτῷ τὸν πατέρα (ὁ Ἰωὰβ δηλαδὴ) οὗτος αὐτὸν ἀνῄρει · ὁ δὲ Θεὸς ἐψηφίζετο · ὅτι γὰρ ἄνωθεν ἡ ψῆφος κατεφέρετο, ἄκουσον αὐτοῦ πῶς τοῦτο παρέστησεν · εἰπὼν γὰρ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται, ἐπάγει · Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ σοφὸς Θεοδώριτος „Ἐγὼ δὲ τοσαύτης τοῦ Θεοῦ προνοίας τυχὼν, ὑμνήσω τὸν εὐεργέτην διηνεκῶς, τῆς κρίσεως τὸ δίκαιον διηγούμενος.

„Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ „Ὑψίστου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ψάλλω νικητήρια ἄσματα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· διὰ τὶ ἐπικαλέσθηκα αὐτὸν, καὶ μοὶ ἐβοήθησε· διὰ τὶ ἂν μοναχὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἔχῃ τόσην μεγάλην δύναμιν, τὶς νὰ μὴ φοβηθῇ αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεόν; ὕψιςον δὲ εἶπεν αὐτὸν: ἤγουν τὸν ὑψηλότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα, καὶ τὸν ὑπερουράνιον· ταῦτα δὲ τὰ εὐχαριςήρια εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὄχι διὰ τὶ ἔχαιρεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του· πῶς γὰρ ὁποῦ αὐτὸς μάλιςα ἔκλαιε καὶ ἐπένθει τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἐθανατώθη; ἀλλὰ τοῦτο ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ, ἀποδεχόμενος καὶ τιμῶν τὴν ἀπόφασιν καὶ κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις δικαίως τοὺς ἀδίκους καταφθάνει· Μερικοὶ δὲ συντομώτερον ἑρμηνεύοντες τὸ, λάκκον ὤρυξεν ἕως τοῦ, ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται, λέγουσιν, ὅτι ὁ Δαβὶδ φανερόνει μεταφορικῶς, ὅτι ὅσα κακὰ ὁ Ἀβεσσαλὼμ κατ' αὐτοῦ ἐμηχανεύθη, αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ ἔπαθε· ταῦτα δὲ τὰ ἴδια εὐχόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ ἐναντίον τοῦ Διαβόλου, τοῦ ἀοράτου καὶ κοινοῦ ἡμῶν ἐχθροῦ.

ΨΑΛΜΟΣ Η'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν Ληνῶν Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Τὶ μὲν θέλει νὰ εἰπῇ, εἰς τὸ τέλος, εἴπομεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δ'. Ψαλμοῦ· ληνοὺς δὲ ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς Ναοὺς καὶ Ἐκκλησίας, τὰς εὑρισκομένας εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἄμπελος γὰρ εἶναι ὁ Κύριος· κλήματα δὲ, εἶναι οἱ Ἀπόςολοι· ςαφύλι δὲ, εἶναι ἡ Πίςις, ἡ ὁποία σφιγγομένη εἰς τὰς Ἐκκλησίας, εὐγάνει ὡς κρασὶ τὴν διδασκαλίαν, ἥστις εὐφραίνει τῶν πιςῶν τὰς καρδίας· εἰς τὸ πρόσωπον λοιπὸν τῶν πνευματικῶν τούτων ληνῶν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐξεφωνήθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Χρυσόςομον, διότι παλαιὰ μὲν ὁ Ναὸς, ἐκτίσθη εἰς ἕνα μόνον τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἐπειδὴ καὶ εἰς ἕνα μόνον λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἦτον ἀποκληρωμένος· περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν ὁ Ἡσαΐας. „Καὶ ᾠκοδόμησα πύργον ἐν μέσῳ αὐτοῦ, καὶ προλήνιον ὤρυξα ἐν αὐτῷ (Ἡσ. ε'. 2.) πύργον μὲν ὀνομάζων, τὸν Ναὸν, προλήνιον δὲ, τὸ Θυσιαςήριον· εἰς τὸ τέλος δὲ τῶν αἰώνων καὶ τῆς νομικῆς λατρείας, ἐκρημνίσθη μὲν αὐτὸς, ἐκτίσθησαν δὲ εἰς ὅλην τὴν γῆν Ἐκκλησίαι πάμπολλαι· διὰ τὶ καὶ ὅλα τὰ Ἔθνη ἔλαβον τὴν θεογνωσίαν· τὴν αὐτὴν δὲ ἐπιγραφὴν τοῦ παρόντος, ἔχει καὶ ὁ πγ'. Ψαλμός· ὑπὲρ τῶν ληνῶν γὰρ κἀκεῖνος ἐπιγράφεται.

1: „Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν· ὡς θαυμα-
„στὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Τῶν μὲν ἀπίςων, Κύριος καὶ αὐθέντης εἶναι ὁ Χριςὸς, καθ' ἕνα μόνον τρόπον, τὸν τῆς πλάσεως· τῶν δὲ πιςῶν εἶναι αὐθέντης, κατὰ δύω τρόπους, καὶ κατὰ τὴν πλάσιν, καὶ κατὰ τὴν ἐπίγνωσιν ὡς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων· διὰ τοῦτο καὶ δύω φοραῖς ἀνεδίπλωσεν ἐδῶ ὁ Προφήτης τὸ Κύριε ὁ Κύριος· διότι λέγουσιν αἱ τῶν πιςῶν Ἐκκλησίαι πρὸς τὸν Χριςόν· ὦ Κύριε δημιουργὲ, ὅςτις ἔγινες καὶ Κύριος ἡμῶν τώρα διὰ τῆς ἐπιγνώσεως, πολλὰ θαυμαςὸν εἶναι τὸ ὄνομά σου εἰς ὅλην τὴν γῆν. (ἐπιτατικὸν γὰρ εἶναι ἐδῶ τὸ, ὡς·) ἐπειδὴ αὐτὸ μόνον ἐπικαλούμενον, διώκει τοὺς Δαίμονας· νεκροὺς ἀνας αίνει· ἀσθενείας ἰατρεύει· τὰ ςοιχεῖα μεταβάλλει, καὶ πάντα δύναται νὰ κάμῃ. (1) τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα εἰς ἄλλα μέρη ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει φοβερόν „Ἐξομολογησάσθωσάν φησι, τῷ ὀνόματί σου τῷ μεγάλῳ, ὅτι φοβερὸν καὶ ἅγιόν ἐςι (Ψαλ. ϟη'. 3) καὶ θαυμαςὸν μὲν αὐτὸ εἶναι, διὰ τὰς ὑπερφυσικὰς ἐνεργείας ὁποῦ κάμνει· φοβερὸν δὲ, διὰ τὴν ἄῤῥητον δύναμιν ὁποῦ ἔχει· βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ συναριθμεῖ καὶ τὸν ἑαυτόν του μὲ ἡμᾶς τὰ Ἔθνη λέγων „Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν· ἐπειδὴ ἐπροεῖδε τὸ Μυςήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, καὶ τὴν πίςιν τοῦ Χριςοῦ, ὁποῦ διεπέρασεν εἰς ὅλα τὰ πέρατα τοῦ Κόσμου· τί ἔχουσι λοιπὸν νὰ εἰποῦν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὴν προφητείαν ταύτην; διότι τὸ ὄνομα τοῦ Παντοκράτορος δὲν ἦτον θαυμαςὸν, ἀλλὰ καταφρονημένον εἰς τὰ περισσότερα Ἔθνη· καθὼς ὁ ἴδιος τὸ λέγει διὰ τοῦ Ἡσαΐου „Δι' ὑμᾶς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς Ἔθνεσιν· (Ἡσ. νβ'. 5'.) ὥςε διὰ τὸν Χριςὸν εἶναι ἀναντιῤῥήτως ὁ λόγος οὗτος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἔγινε θαυμαςὸν εἰς ὅλην τὴν γῆν.

„Ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑ-
„περάνω τῶν Οὐρανῶν.

Μεγαλοπρέπειαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν Θείαν ἐνανθρώπησιν, κατὰ τὸν μέγαν Κύριλλον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐςάθη τῇ ἀληθείᾳ μεγάλη, καὶ κάθε νοῦν ὑπερβαίνουσα· αὐτη, λέγει, ἐπήρθη, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι ὑπερθαύμαςος καὶ ἀκατανόητος, καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς Οὐρανίας τῶν Ἀγγέλων δυνάμεις· καὶ ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἄγγελοι ἐκπλήττονται τὸ τοιοῦτον Μυςήριον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητόν· ὅτι ὁ Δαβὶδ θέλωντας νὰ φανερώσῃ τὸ ἄπειρον τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, λέγει πρὸς τὸν Θεόν· ὅτι ὑψώθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν Οὐρανῶν Κύριε, μὲ τὸ νὰ μὴ χωρῇ αὐτὴν ἡ γῆ· διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Προφήτης Ἀββακοὺμ, ἔλεγεν „Ἐκάλυψεν Οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ. (Ἀβ. γ'. 3.) (2)

2: Ἐκ

---

(1) Ὅθεν ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος λέγει „Πάλαι μὲν ἡ τοῦ Θεοῦ δόξα μονονουχὶ συνεςέλλετο κατὰ μόνην τὴν Ἰουδαίαν· γνωςὸς γὰρ ἦν ἐν αὐτῇ ὁ Θεὸς, ϗ ἐν τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ Θεὸς ὢν Κύριος, ἐπέφανεν ἡμῖν, τεθαυμάςωται τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν· ἐκπλήττεται τοίνυν ὁ Προφήτης, τὴν εἰς ἀνθρώπους χυθεῖσαν γνῶσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ· οὐκέτι γὰρ μόνοις γνωςὸς τοῖς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Σφόδρα, φησι, τὸ σὸν, ὦ Δέσποτα, παρὰ πάντων ὑμνεῖται ὄνομα, ϗ σὲ Ποιητὴν οὐρανοῦ ϗ γῆς ἅπαντες ὀνομάζουσι... ϗ αὐτὸς δὲ τῷ Ἰακὼβ ἐπιφανεὶς τὴν προσηγορίαν πυνθανομένῳ ἔφη· τί ζητεῖς τὸ ὄνομά μου; ϗ τοῦτό ἐςι θαυμαςόν· λέγει ϗ ὁ Ἡσύχιος „Τὸ Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ἡ ἐκκλησία λέγει. μετὰ γὰρ τὴν εἰς Χριςὸν ἐπίγνωσιν τῆς τῶν εἰδώλων ἀποςᾶσα δουλείας, Κύριον αὐτῆς καλεῖν τὸν ἀληθῶς Θεὸν ϗ Κύριον ἤρξατο· ἀεὶ μὲν γὰρ ἡ γῆ πᾶσα τῶν θαυμάτων ἀληθῶς τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας πεπλήρωται· ἔτι δὲ μᾶλλον, ἀφ' οὗ περ αὐτοῦ τὸ ὄνομα δηλαδὴ τὸ τοῦ Χριςοῦ, παρὰ πᾶσιν Ἕλλησί τε ϗ βαρβάροις διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἐθαυμαςώθη πίςεως (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος μεγαλοπρέπειαν ἐνόησε τὴν ἐν τοῖς κτίσμασι μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ „Ἡ ἐν τοῖς κτί-

2: „Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόν-
„των κατηρτίσω αἶνον.

Ἐδῶ ὁ Προφητάναξ προλέγει ὕμνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ· ἀπὸ τὰ πολλὰ δὲ σημεῖα καὶ θαύματα, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, ἕνα μόνον ἔγραψεν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον: ἤγουν τὸ τῶν παίδων τῶν ἀναφωνούντων πρὸς τὸν Χριστόν „Ὡσαννὰ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις" (Ματ. κα΄. 9.) διὰ τί τὸ θαῦμα αὐτὸ, ἦτον ἀπὸ τὰ ἄλλα θαυμασιώτερον καὶ ἐκπληκτικώτερον· ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, νεκρὸς ἀνέστη, καὶ λεπρὸς ἐκαθαρίσθη, καὶ Δαίμων ἐδιώχθη· χορὸς δὲ παίδων βυζανάρικων, τότε πρῶτον ἐνάρθρως καὶ τρανῶς ἐλάλησε κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τί δὲν ἦτον ἐκεῖνα ἁπλῶς παιδία, ἀλλὰ καὶ θηλάζοντα: ἤτοι βυζανάρικα· τὸ ὁποῖον εἶναι παραδοξότατον· κατηρτίσω δὲ εἶπεν: ἤγουν τὸν αἶνον τῶν βυζανάρικων παιδίων ἐσὺ τὸν ἔκαμες τέλειον, ὡσὰν νὰ ἤθελεν εὐγαίνῃ ἀπὸ στόμα Ἀγγέλων.

„Ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ κατα-
„λῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητήν.

Ἐδῶ διηγεῖται ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγινε τὸ ἀνωτέρω θαῦμα τῶν παιδίων: ἤγουν ὅτι ἔγινε διὰ τοὺς ἐχθρούς σου Ἰουδαίους Κύριε· διότι εἰς μὲν τὰς ἄλλας θαυματουργίας ὑπώπτευον οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς γελᾷ τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ βλέπουσιν ἄλλα ἀντ' ἄλλων· εἰς δὲ τὸν ὕμνον τῶν νηπίων, τὰ ὁποῖα ἦτον ἐδικά των παιδία, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰ ἔτρεφον, δὲν εἶχον νὰ εἰποῦν καμμίαν ἀντιλογίαν.. οἰκονομήθη δὲ τὸ θαῦμα αὐτὸ, διὰ νὰ καταλυθῇ, λέγει: ἤγουν νὰ ἐντραπῇ ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων, ὅστις ἦτον ἐν ταυτῷ καὶ ἐχθρὸς καὶ ἐκδικητὴς τοῦ Θεοῦ· ἐχθρὸς γὰρ ἦτον τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἐπολέμει τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· ἐκδικητὴς δὲ ἦτον τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἐνόμιζε, πῶς διὰ τὴν δόξαν καὶ ἀγάπην τοῦ Πατρὸς, πολεμεῖ τὸν Υἱόν· νοεῖται δὲ κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον καὶ ὁ Διάβολος ἐχθρὸς καὶ ἐκδικητὴς τοῦ Θεοῦ· ἐχθρὸς μὲν γὰρ εἶναι αὐτὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὶ ἐναντιόνεται εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ πολεμεῖ τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ· ἐκδικητὴς δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι, διὰ τὶ ἀφ' οὗ κρημνίσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἁμαρτίαν, τότε κατηγορεῖ αὐτοὺς πρὸς τὸν Θεὸν, ὡς καταφρονητὰς τῶν ἐντολῶν του· καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τοὺς ἐκδικήσῃ μὲ διαφόρους τιμωρίας, διὰ τὶ παρέβησαν τὰς θείας του ἐντολάς (1) ἠσχύνθη λοιπὸν τότε καὶ ὁ Διάβολος καὶ ἐντράπη, ἀκούων νὰ δοξολογοῦν τὸν Χριστὸν τὰ θηλάζοντα νήπια· γράφει δὲ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα ὁποῦ ἔμελλον νὰ γένουν, ὡσὰν νὰ ἔγιναν πρὸ πολλοῦ· ἐπειδὴ καὶ εἶδεν αὐτὰ ὡς ἀπερασμένα μὲ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς· ἢ καὶ ὡς ἐκ προσώπου τῶν Ἐκκλησιῶν ταῦτα προφέρει, παρὰ τῶν ὁποίων λέγονται ὡς ἀπερασμένα, τὰ τότε ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν παίδων εἰρημένα.

3:Ὁ-

κτίσμασι ϗ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ προβεβλημένοις ϗ διοικουμένοις μεγαλειότης, ἢ ὡς ὁ θεῖος Δαβὶδ ὀνομάζει, μεγαλοπρέπεια· ταῦτα γὰρ Θεοῦ τὰ ὀπίσθια, ὅσα μετ' ἐκεῖνον ἐκείνου γνωρίσματα. Καὶ ὁ Νύσσης δὲ λέγει „Ἀνιοῦσα ἡ ψυχὴ ϗ πᾶν τὸ καταλαμβανόμενον ὡς μικρότερον τοῦ ζητουμένου καταλιμπάνουσα, γένοιτ' ἂν ἐν περινοίᾳ τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνης τῆς ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἐπηρμένης, ἣν ἀταπείνωτον ὁ Προφήτης βλέπει· ϗ οὐρανοὶ, μικροὶ κήρυκες τῆς θείας ἀξίας νομίζονται, ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ, οὐ μέχρι τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „Ὁ αὐτὸς (Διάβολος) ϗ εἰς τὸ πλημμελεῖν κατωθεῖ, ϗ κατήγορος τῶν ἡμαρτηκότων γίνεται· ὡς μὲν οὖν ἐχθρὸς, ἁμαρτάνειν καταναγκάζει· ὡς δὲ ἐκδικητὴς, παραδεδομένους κολάζει· Ὑμέναιον γοῦν ϗ Ἀλέξανδρον αὐτὸς βλασφήμους ἀπεργασάμενος, πάλιν ἐπαίδευσε διὰ τὰς εἰς Θεὸν βλασφημίας· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ϗ ὁ θεῖος Χρυσόστομος.

3: „Ὅτι ὄψομαι τοὺς Οὐρανοὺς ἔργα τῶν „δακτύλων σου.

Πρὸ μὲν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, τὰ Ἔθνη ὠνόμαζον ποιητὰς τοῦ Κόσμου τοὺς ψευδωνύμους Θεούς· ἀφ' οὗ δὲ ἔλαμψεν εἰς τὸν Κόσμον ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ: ἤγουν ὅτι ἐγὼ θέλω γνωρίσω τοὺς Οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου Κύριε. (1) Οὐρανοὺς δὲ λέγει τὸν πρῶτον Οὐρανὸν τὸν ἐν ἀρχῇ ποιηθέντα, καὶ τὸ μετὰ ταῦτα δημιουργηθὲν στερέωμα· ἢ καὶ πληθυντικῶς ἐπρόφερε τοὺς Οὐρανοὺς, κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, ἥτις ἔχει συνήθειαν νὰ μεταχειρίζεται τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἑνικῶν· λέγωντας ὅμως Οὐρανὸν, συμπεριέλαβεν ὁ Προφήτης καὶ τὰ μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ στοιχεῖα καὶ κτίσματα· λέγουσι δὲ μερικοί: ἤτοι ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Κύριλλος, ὅτι εἶπεν ἔργα τῶν δακτύλων τοῦ Θεοῦ τοὺς Οὐρανοὺς, διὰ νὰ παραστήσῃ μὲ τὸ, δακτύλων, ὅτι οἱ τόσον μεγάλοι καὶ εὐρύχωροι Οὐρανοὶ, εἶναι ποιήματα ἑνὸς μικροτέρου μέρους τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ· εἰς ἐμένα ὅμως τοῦτο φαίνεται ἀδιάφορον· διὰ τί εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει „Ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ Οὐρανοὶ (Ψαλ. ρα'. 26.) ἐπειδὴ δὲ ὁ Προφητάναξ ἐνθυμήθη Οὐρανὸν, διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσε καὶ τὸν στολισμὸν τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ λέγει ἀκολούθως.

„Σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐθεμε„λίωσας.

Ἤγουν, ἐγὼ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, θέλω γνωρίσω ἐσένα ποιητὴν τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων· εἰπὼν δὲ τὴν σελήνην, δι' αὐτῆς ἐφανέρωσε καὶ τὸν ἥλιον· ἐπειδὴ καὶ ἡ σελήνη φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιον· καὶ ἀκολούθως τὰ δύω αὐτὰ εἶναι ἑνωμένα εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων· διότι μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη δύω μεγάλοι φωστῆρες, ἀκολουθεῖ ὅτι, ὅταν ἐνθυμηθῇ τινας τὸν ἕνα, νὰ ἐνθυμῆται ἐν ταυτῷ καὶ τὸν ἄλλον· εἰς ἄλλο δὲ μέρος ὁ Δαβὶδ μόνον τὸν ἥλιον ἀναφέρει χωρὶς τὴν σελήνην „Σύ φησι κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον· (Ψαλ. ογ'. 17.) ἐπειδὴ καὶ τὰ δύω ἕνα διὰ τοῦ ἄλλου νοοῦνται, ὡς εἴπομεν· ἃ δὲ, εἶπεν οὐδετέρως: ἤτοι τὰ ἄστρα, ἢ τὰ ἔργα· διὰ τί ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες, οὔτε ἀρσενικὰ εἶναι φύσει, οὔτε θηλυκά· ἐθεμελίωσας δὲ ταῦτα, εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἔπηξας, ἐστερέωσας· ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ πίπτουν ἀπὸ τὰς διωρισμένας σφαίρας καὶ τόπους αὐτῶν, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ εἶναι (ὡσὰν) κρεμασμένα εἰς αὐτάς.

4: „Τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ „αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέ„πτῃ αὐτόν;

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, μὲ τὸ νὰ ἐπρογνώρισε τὸ ταύτης Μυστήριον· τίς καὶ ποταπὸς, λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος Κύριε, ὅτι εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς ἀποστάτησεν ἀπὸ λόγου σου, καὶ ἀθέτησε τὴν ἐδικήν σου δεσποτείαν, πάλιν ἐσὺ τὸν ἐνθυμᾶσαι καὶ τὸν ἐλεεῖς; ἐσχηματίσθη δὲ ὁ λόγος κατὰ τὸ παράδειγμα ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ ἀλησμονοῦν τινα, ἔπειτα πάλιν τὸν ἐνθυμοῦνται, παρακινούμενοι ἀπὸ κάποιαν συμπάθειαν καὶ εὐσπλαγχνίαν· καὶ ὄχι μόνον

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἀγκαλὰ καὶ λέγῃ, ὅτι τὸ ὄψομαι ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ τεθέαμαι. ὁ Θεολόγος ὅμως Γρηγόριος εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα τοῦτο λαμβάνει λέγων „Τάχα δὲ ἡμῖν, οὐκ ἔστι νῦν ἀκριβὴς ἡ τῆς κτίσεως κατανόησις, ἀλλὰ καὶ ταύτης τὰς σκιὰς ἔχομεν· τὶς γὰρ οὐρανοῦ περιφορὰ, οὔπω κατενόησας, κατανοήσεις δὲ ἴσως ποτε, ὅταν ἀπολαύῃς τὸ τέλειον „Ὄψομαι γάρ φησι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου, σελήνην καὶ ἀστέρας καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς πάγιον λόγον· ὡς οὐχὶ νῦν ὁρῶν, ὀψόμενος δὲ ἔσται ὅτε· ὡς ὑπονοεῖσθαι τὰ νῦν ὁρώμενα, μὴ εἶναι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἰνδάλματα.

νον, λέγει, ἐνθυμῆσαι τὸν ἄνθρωπον Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος πηγαίνεις εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειάν του· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ ἐπίσκεψις· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν „Οὐ πρέσβυς, οὐδὲ Ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος (ἐλθὼν) ἔσωσεν ἡμᾶς. (Ἡσ. ξγ'. 9.) τί μέγα, λέγει, πρᾶγμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος Κύριε, ἵνα ταῦτα ποιήσῃς δι' αὐτόν; καὶ διὰ μὲν τοὺς Ἀγγέλους, ὁποῦ ἔπεσον, δὲν ἔκαμες ἕνα παρόμοιον ἔλεος, διὰ δὲ τὸν πεσόντα ἄνθρωπον, ἦλθες εἰς τὴν ἐδικήν μας ταπεινότητα καὶ ἔγινες ἄνθρωπος; ἄνθρωπος δὲ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου· καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι περίφρασις· τὸ γὰρ υἱὸς ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ ἄνθρωπος λαμβάνεται· συνειθίζει δὲ ἡ παλαιὰ Γραφὴ νὰ μεταχειρίζεται τοιαύτας περιφράσεις. (1)

5: „Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' Ἀγ„γέλους.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐνθυμεῖται ὁ Προφητάναξ τὰς ἐξ ἀρχῆς εὐεργεσίας ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον· διὰ τί, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη, ὀλίγον τι ἦτον κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, διὰ τὴν συνάφειαν τοῦ πηλίνου σώματος κατὰ τὸν Βασίλειον, καὶ διὰ τὰ ἐκ τοῦ τοιούτου σώματος ἐπακολουθήματα· τοῦτο δὲ ἔγινε κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ νὰ ἑνωθῇ ὁ ἄνθρωπος μὲ σῶμα πήλινον· ἵνα ὅταν αὐτὸς ὑπερηφανεύεται διὰ τὸν νοῦν, ταπεινόνεται διὰ τὸν χοῦν· διὰ τί, ἀνίσως ὁ ἄνθρωπος τόσον ὑπερηφανεύεται, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ φορεῖ γήϊνον καὶ βαρὺ σῶμα, τί ἤθελε γένῃ ἀνίσως ἦτον χωρὶς σῶμα; (2)

„Δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν.

Μὲ δόξαν, λέγει, καὶ τιμὴν τὸν ἄνθρωπον ἐστεφάνωσας Κύριε· μὲ δόξαν μὲν, διὰ τί κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε· μὲ τιμὴν δὲ, διὰ τί ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ὅλη ἡ αἰσθητὴ Κτίσις·

6: „Καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα „τῶν χειρῶν σου.

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ταῦτα οὐ περὶ τῆς δημιουργίας, ἀλλὰ περὶ τῆς προνοίας διέξεισιν· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἔπλασας· ἀλλὰ ὅτι μιμνήσκῃ καὶ ἐπισκέπτῃ· οὐ γὰρ μόνον, φησιν, εἰς τὸ εἶναι παρήγαγες· ἀλλὰ καὶ τὸ εὖ εἶναι δεδώρησαι, καὶ μεμνημένος διατελεῖς, καὶ κακῶς διακείμενον ἐπισκέπτῃ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει καὶ τοῦτο τὸ γλαφυρὸν περὶ τοῦ ἀνθρώπου (ἐν Κεφ. ϛ'. βιβ. ια'. τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς) „Τὸ ἐν σαρκὶ πεπιλημένον, ὀστέοις τε καὶ νεύροις καταπεπαρμένον, ὄγκον τε μέγαν καὶ βαρὺν ἐπηχθισμένον ἀνθρώπου σῶμα, λήθης πολλῆς καὶ ἀμαθείας αἴτιον συνιδὼν ὁ παρ' Ἑβραίοις λόγος, εὐθυβόλῳ κέκληκε προσρήματι, Ἐνὼς ἐπονομάσας· ὅπερ δηλοῖ τὸν ἐπιλήσμονα· κεῖται γοῦν παρά τινι Προφήτῃ (δηλαδὴ τῷ Δαβὶδ ἐνταῦθα) τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἀνθ' οὗ τὸ Ἑβραϊκόν· ἐπὶ μὲν τῆς τοῦ ἀνθρώπου κλήσεως περιείληφε „Τί Ἐνώς; ὡσεὶ ἔλεγε σαφέστερον „Τί οὗτός ἐστιν ὁ ἐπιλήσμων, ὅτι σὺ ὦ Θεὲ μιμνήσκῃ αὐτοῦ, καί περ ὄντος ἐπιλήσμονος; τὸ δὲ ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτὸν „Ἢ υἱὸς Ἀδὰμ κεῖται παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, ὡς εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ Ἀδὰμ καὶ Ἐνὼς, τοῦ μὲν σαρκικοῦ διὰ τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ δὲ λογικοῦ διὰ τοῦ Ἐνὼς παριστάμενον (παρὰ τῷ Κορδερίῳ)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐνταῦθα τῆς μετὰ τὴν παράβασιν ἐμνημόνευσεν ἀποφάσεως· τῷ θνητῷ γὰρ τῶν Ἀγγέλων ἠλάττωται· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων „Ἄλλος· δόξῃ καὶ ἀξιώματι στέφεις αὐτόν· ἔστι μὲν γὰρ καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν, ἔστι δὲ καὶ κατὰ ἀναγωγὴν ἐκλαβεῖν· λέγει γὰρ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρχὴν, ἣν ἐνεχειρίσθη γενόμενος, λέγει καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἀγαθὰ, ὧν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἀπήλαυσε· παρὰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν ἤκουσεν· ὁ τρόμος ὑμῶν καὶ ὁ φόβος ὑμῶν ἐπὶ πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς, καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα „Πατεῖτε ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων· ἀλλὰ ταῦτα ἀφεὶς, ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων ὑφαίνει τὸν λόγον, ἐκεῖνα συνιδεῖν τοῖς ὀξυτέροις καταλιπών· ἡ γὰρ δόξα ἡ μείζων καὶ ἡ τιμὴ, τὰ ἐπὶ τῆς καινῆς διαθήκης γενόμενα· ὅταν κεφαλὴν ἔχῃ τὸν Χριστὸν, ὅταν εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ τελῇ· ταῦτα δὲ πάντα διὰ τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς αἰνίττεται· διὸ καὶ ὡς εἴρηται, ἕτερος ἔλεγε „Δόξῃ καὶ τιμῇ στέφεις αὐτὸν, τὸ μέλλον προαναφωνῶν.

Ἐχειροτόνησας, λέγει, τὸν ἄνθρωπον Κύριε, βασιλέα τῆς αἰσθητῆς Κτίσεως, τὴν ὁποίαν ἐποίησας· εἶπε γὰρ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς „Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς (Γέν. α'. 28.)

„ Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

7: „Πρόβατα καὶ βόας ἁπάσας, ἔτι δὲ „καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου.

8: „ Τὰ πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ τοὺς „ἰχθύας τῆς θαλάσσης, τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν.

Ταῦτα τὰ λόγια ἐρανίσθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν Γένεσιν τοῦ Μωϋσέως, ὅπου γράφεται „ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς (Γέν. β'. 26.) ἐπειδὴ δὲ εἶπε πάντα καθολικῶς, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐμοίρασεν αὐτὰ εἰς τὰ μερικώτερα· καὶ πρῶτον μὲν, ἄρχισεν ἀπὸ τὰ ἥμερα ζῶα: ἤγουν ἀπὸ τὰ πρόβατα, καὶ τὰ βόδια· κτήνη δὲ τοῦ πεδίου: ἤγουν τοῦ κάμπου, εἶναι ὅλα ἐκεῖνα τὰ τετράποδα ζῶα, ὁποῦ βόσκουν εἰς τοὺς κάμπους καὶ τὰ λιβάδια· ἐπειδὴ κτῆνος εἶναι κάθε τετράποδον ζῶον, ὁποῦ νεύει κάτω εἰς τὴν γῆν· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῶν κτηνῶν ἐφανέρωσε καθολικῶς κάθε ζῶον χερσαῖον, εἴτε ἥμερον εἶναι, εἴτε ἄγριον· ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ ἐκτίσθησαν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ὅλα ταῦτα ἐξουσιάζει ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ φυλάττει τὸ πρῶτον ἀξίωμα, ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὡς πάντες οἱ ἅγιοι· πετεινὰ δὲ τοῦ Οὐρανοῦ εἶπεν: ἤτοι τοῦ ἀέρος· ἐπειδὴ τὸν ἀέρα ἐδῶ Οὐρανὸν καλεῖ ὁ Προφήτης κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· διὰ τὶ ὁ ἀὴρ εἶναι ἁπλωμένος ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλήν μας, ὡσὰν Οὐρανός· θεωρήσας δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὰ παμπληθέστατα γένη καὶ εἴδη τῶν ὀψαρίων εἶπεν, ὅτι διαπορεύονται ταῦτα εἰς τὰς τρίβους τῶν θαλασσῶν. (1) ἀλλὰ ταῦτα μὲν νοοῦμεν, πῶς λέγονται περὶ τοῦ ψιλοῦ καὶ ἁπλῶς ἀνθρώπου, ἀνάγονται δὲ καὶ εἰς τὸν Κυριακὸν ἄνθρωπον: ἤτοι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀνήγαγε ταῦτα εἰς αὐτόν.

Λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, τὶ τόσον μέγα εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου, ὅτι ἐνθυμῆσαι αὐτόν; (2) ἐνθυμήθη γὰρ αὐτὸν ὁ Πατὴρ ἄνωθεν ὀνομάσας αὐτὸν καὶ εἰπὼν „ Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα (Ματθ. γ'. 17.) Υἱὸν δὲ Ἀνθρώπου ὠνόμασε τὸν Χριστὸν, διὰ νὰ ἐπιστομήσῃ ἐκείνους, ὁποῦ ἔλεγον, ὅτι ἄνωθεν ἀπὸ τοὺς Οὐρανοὺς ἔφερε τὴν σάρκα μὲ λόγου του· ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Εὐαγγελίου Υἱὸν Ἀνθρώπου ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του, φανερόνωντας μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὅτι ἀπὸ τὰ καθαρὰ αἵματα τῆς Παρθένου, ἔπηξε καὶ ἐσύστησεν Ναὸν εἰς τὴν Θεϊκήν του ὑπόστασιν· υἱὸς δὲ ἀνθρώπου λέγεται καὶ ὁ υἱὸς τῆς γυναικός· ἐπειδὴ καὶ ἡ γυνὴ ἄνθρωπος εἶναι καὶ ὀνομάζεται· ἐπισκέπτῃ δὲ αὐτὸν εἶπε, διὰ τὶ ὡς ἐκ προσώπου του ἔλεγεν ὁ Κύριος· „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν (Ψαλ.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐς τῷ ΙΕ'. Κανόνι αὐτοῦ, θέλει ὅτι νὰ ἔχουν διαφορὰν τὰ ὀψάρια ἀπὸ τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν· διαπορευόμενα γὰρ τρίβους θαλασσῶν ἐννοεῖ, τὰ κήτη τὰ μεγάλα τῆς θαλάσσης, ἢ ὅλα τὰ ὀστρακόδερμα, ἢ μαλακόστρακα ἢ μαλάκια· ὁ δὲ θεῖος Αὐγουστῖνος διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν ἰδιαιτέρως ἐνόησε τοὺς παραθαλασσίους τόπους, ἢ ἀκολούθως διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν ἐννοεῖ, τὰ εἰς τοὺς τοιούτους τόπους διατρίβοντα: ἤτοι τοὺς καβούρους, τὰς πεταλίδας, ἢ τὰ τοιαῦτα ἄλλα.

(2) Ἁρμόδιον δὲ μᾶλλον εἶναι νὰ ἀναγνωσθῇ ὁ λόγος οὗτος ὁ περὶ τοῦ Χριστοῦ νοούμενος, οὐχὶ ἐρωτηματικῶς· ἀλλὰ ἀποφαντικῶς ἢ θαυμαστικῶς οὕτως „ Ὅτι τόσον μέγα εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅτι ἐνθυμῆσαι αὐτόν· μέγα γὰρ ἦτον τῇ ἀληθείᾳ· ἐπειδὴ ἦτον ἡνωμένος καθ' ὑπόστασιν μὲ τὸν Θεὸν Λόγον.

(Ψαλ. ιέ. 8.) ἠλάττωσας δὲ αὐτὸν βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους εἶπε, διὰ τί ἐπείνα καὶ ἐδίψα ὁ Κύριος, καὶ εἰς τὰ ἀδιάβλητα πάθη τοῦ σώματος ὑπέκειτο· ἐστεφάνωσας δὲ αὐτὸν : ἤτοι ἐσόλισας · μὲ δόξαν μὲν : ἤγουν τὴν Θεότητα · μὲ τιμὴν δὲ : ἤτοι τὴν παρὰ τῶν Ἀγγέλων · εἰς πάμπολλα γὰρ μέρη ἐδορυφόρουν αὐτὸν ὡς Θεὸν οἱ Ἄγγελοι · ἢ καὶ μὲ τιμὴν τὴν παρὰ τῶν Ἀγγέλων ὁμοῦ καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων · οἱ γὰρ ἄνθρωποι οἱ πιςεύοντες αὐτῷ, ἔλεγον, ὅτι εἶναι Θεὸς, καὶ πανευλαβῶς ἐτίμουν αὐτόν · πάντα δὲ ὑπέταξας εἰς αὐτὸν, διὰ τί ἦτον νέος Ἀδὰμ, καὶ ἐφύλαξε τὸ κατ' εἰκόνα · καὶ πρόβατα μὲν τὰ εἰς αὐτὸν ὑποταχθέντα, εἶναι οἱ ἀπὸ τὰ Ἔθνη πιςεύσαντες, τοὺς ὁποίους εὑρὼν ὁ Κύριος πεπλανημένους ὡσὰν πρόβατα εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ, ὅπου ἐθυσίαζαν τοῖς εἰδώλοις, τοὺς ἐσύναξεν εἰς μίαν μάνδραν · βόδια δὲ, εἶναι οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιςεύσαντες, οἵτινες ἐτράβιζον τὸν βαρὺν τοῦ Νόμου ζυγόν · κτήνη δὲ τοῦ κάμπου, εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ μήτε τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως ἐδέχοντο, μήτε τὸν τοῦ Εὐαγγελίου · ἀλλ' ἦτον εἰδωλολάτραι, περιπατοῦντες εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ταπεινότητα τῶν ἡδονῶν τοῦ βίου, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδύναντο νὰ ἀναβοῦν εἰς ὕψος θεωρίας, καὶ νὰ γνωρίσουν τὸν ἀληθῆ Θεόν. (1)

Καὶ πετεινὰ μὲν Οὐρανοῦ, εἶναι οἱ Ἄγγελοι οἱ ὑποτασσόμενοι τῷ Χριςῷ · ὀψάρια δὲ τῆς θαλάσσης, εἶναι οἱ Δαίμονες, οἱ διατρίβοντες εἰς τὰ κύματα τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ ζῶντες μέσα εἰς τὴν λάσπην καὶ ἁλμυρότητα τῶν πονηρῶν ἡμῶν πράξεων · καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ Δαίμονες ἔχουν νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Χριςόν · καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων. (2) (Φιλ. β'. 10) δὲν εἶναι δὲ ἄκαιρον νὰ παραθέσωμεν ἐδῶ καὶ μίαν ἄλλην γλαφυρὰν ἑρμηνείαν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο : δηλαδὴ, ὅτι τὸ ἠλάττωσας αὐτὸν τὸν Χριςὸν βραχύ τι, οὐ λέγεται πρὸς τοὺς Ἀγγέλους, ἀλλὰ πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Πατρός · ἔτζι γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται · ἠλάττωσας αὐτὸν τὸν Χριςὸν βραχύ τι, τοῦ σοῦ δηλαδὴ ἀξιώματος, διὰ τὴν φύσιν τῆς σαρκός · ἔπειτα τὸ ἑξῆς „ Παρ' Ἀγγέλους δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν : ἤγουν περισσότερον ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους ἐστεφάνωσας αὐτόν · ἐπειδὴ κανένας ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, οὔτε τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ἔλαβεν, οὔτε τόσην μεγάλην δορυφορίαν ἠξιώθη, ὡς ὁ Δεσπότης Χριςός. (3) ἂς εἰποῦν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, πότε ἄλλην φορὰν ἤνεσαν καὶ ἐδοξολόγησαν τὸν Θεὸν παιδία βυζανάρικα ; ἢ ποῖον ἐχθρὸν κατέλυσε καὶ ἠφάνισεν ἡ τούτων δοξολογία ; ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν · ἐπειδὴ εἰς μόνον τὸν καιρὸν τοῦ Χριςοῦ ταῦτα ἠκολούθησαν. Πῶς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, ὅτι θέλει ἰδῆ τοὺς Οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων τοῦ Θεοῦ, εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ Μωϋσῆς ἐδίδαξε περὶ τούτων καὶ εἶπεν, „ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Πρόβατα ϗ βόας τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ πιςεύοντας αἰνίττεται · κτήνη δὲ πεδίου, τὰ Ἔθνη δηλοῖ · πετεινὰ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς ἐπηρμένους κατὰ τὸν βίον, ϗ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντας · κατὰ δὲ τὸν Ἡσύχιον „ Πρόβατα νοητὰ ὑποτεταγμένα τῷ Χριςῷ, τοὺς ἐν ἀκακίᾳ πολιτευομένους ἀνθρώπους εὑρίσκομεν · βόας, τοὺς τῶν ἐντολῶν ἐργάτας · περὶ ὧν Μωσῆς ὁ νομοθέτης ἔλεγεν „ Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα · ὅθεν οὐχ ἁπλῶς βόας, ἀλλὰ ϗ πάσας ὁ Ψαλμῳδὸς προσέθετο · πᾶσι γὰρ ὁ Θεὸς, τὴν ἀρετὴν ϗ τὴν τυχοῦσαν ἐργαζομένοις εὑρίσκεται ! Κτήνη δὲ καλεῖ τοὺς ἁμαρτωλούς · ἐπειδὴ κάτω τὰς ὄψεις εἰς γῆν νευούσας κέκτηνται · ἀλλὰ ϗ ταῦτα μετανοοῦντα, ϗ ὑποταγέντα σωθήσεται · ὅταν τὸν Χριςὸν ἀναβάτην διὰ τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας ὑποδέξηται · ἀνθρώπους γάρ φησι ϗ κτήνη σώσεις Κύριε (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς περὶ τὴν θεολογίαν ἠσχολημένους καλεῖ, τοὺς ἐρευνῶντας τὰ ὑψηλὰ ϗ μετάρσια δόγματα, ἰχθύας δὲ τῆς θαλάσσης, τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ βίου τούτου νηχομένους, καθάπερ ἐν κύμασι · σωτηρία δὲ ϗ τούτοις ἀπόκειται, ὅταν πορευθῶσι τρίβους οὐκέτι θαλάσσης, ἀλλὰ θαλασσῶν, διὰ βαπτίσματος ϗ μετανοίας ὁδεύουσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Ἀληθῶς γλαφυρὰ ἦτον ἡ ἑρμηνεία αὕτη, κατὰ τὸν ἐμὸν συγγραφέα, ἐὰν ὁ Ἀπόςολος Παῦλος, ὅςις εἶπε περὶ τοῦ Χριςοῦ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβίδ : ἤτοι τὸ ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους δόξῃ ϗ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν (Ἑβρ. β'. 7.) ἄν, λέγω, αὐτὸς ἔμενε μέχρι τούτου · ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτὸς Παῦλος παρακάτω ςίχῳ 9. φέρει τὸ ἴδιον πάλιν τοῦτο ῥητὸν ϗ λέγει „ Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ

σεν ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν; (Γέν. ά. 1.) (1)

9: „Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμα-
„στὸν τὸ ὄνομάσου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Ἐπειδὴ ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὸ Μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ Χριστὸς ἐκατέβη ἀπὸ τοὺς Οὐρανοὺς, καὶ πάλιν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς ἀνέβη, ποιήσας ὡσὰν ἕνα κυκλικὸν σχῆμα, ἀπὸ τὸ αὐτὸ κέντρον εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὴν Πατρικὴν δόξαν ἀποκαταστάς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος σχῆμα κύκλου μιμούμενος, ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ ἄρχισεν, ἐκεῖ πάλιν καὶ ἐτελείωσεν· ἀρχίζωντας γὰρ θαυμαστικῶς εἶπε „ Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ· καὶ πάλιν τελειόνοντας, θαυμαστικῶς εἶπε τὰ ἴδια λόγια.

ΨΑΛ-

διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ ϗ τιμῇ ἐστεφανωμένον· διὰ τοῦτο φανερὸν ἐποίησεν, ὅτι ϗ τὸ ῥητὸν ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τὸ εἶπε μὲ τοιοῦτον νόημα: ἤγουν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτον βραχύ τι ἠλαττωμένος παρ' Ἀγγέλους ἤγουν ἦτον ὀλίγον κατώτερος τῶν Ἀγγέλων· διὰ τί; διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου· καθὼς ἑρμηνεύει αὐτὸ ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος· ϗ ὄχι ὑπὲρ Ἀγγέλους, καθὼς ἐννοεῖ ἐδῶ γλαφυρῶς ὁ ἐδικός μου Συγγραφεὺς ϗ σοφὸς κὺρ Εὐθύμιος· τὸ γὰρ παρ' Ἀγγέλους, οὐ συνάπτει ὁ Παῦλος μὲ τὸ, δόξῃ ϗ τιμῇ ἐστεφάνωσας, ἀλλὰ μὲ τὸ ἠλάττωσας· οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, ἂν ἡ ἐδική μου ἀμάθεια δὲν ἐδυνήθη κατὰ ἄλλον τρόπον νὰ καταλάβῃ τοῦ σοφοῦ μου συγγραφέως τὴν πολυμάθειαν.

(1) Ἐλλιπὴς φαίνεται νὰ εἶναι ἡ ἑρμηνεία αὕτη· ἐπειδὴ, ἀπορεῖ μὲν ὁ Συγγραφεὺς, δὲν ἐπιφέρει δὲ ϗ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας· ἀναπληροῦται δὲ αὕτη τυχὸν οὕτω· ὅτι εἶπε τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ τώρα μὲν, δὲν ἔχομεν τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν οὐρανῶν ϗ τῆς λοιπῆς κτίσεως, ἀλλὰ μόνον τὰς σκιὰς τῆς γνώσεως αὐτῆς· τότε δὲ θέλομεν μάθομεν τοὺς ἀκριβεῖς λόγους τῶν οὐρανῶν, ϗ τῶν λοιπῶν κτισμάτων· ϗ διὰ τοῦτο ἐπρόφερε τὸ ῥητὸν εἰς χρόνον μέλλοντα, ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς, καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· ϗ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τὴν ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ τοῦ ἰδίου τούτου Ψαλμοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ. Θ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Β΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ Ψαλμός.

Τὶ μὲν δηλοῖ τὸ „ Εἰς τὸ τέλος, εἴπομεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δ΄. Ψαλμοῦ· νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, ὅτι τὸ τέλος τῆς ἐνσάρκου πολιτείας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ διὰ Σταυροῦ θάνατος, ὡς λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος· ἐπειδὴ καὶ κρύφια ἐδῶ ὀνομάζει τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ, καθὼς φανερόνει τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον· τοῦτο γὰρ ἦτον Μυςήριον κεκρυμμένον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ ἄγνωςον εἰς τοὺς Ἀγγέλους· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ Μυςήριον αὐτὸ ἦτον κεκρυμμένον ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου „ Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐςαύρωσαν. (α΄. Κορ. β΄. 8.) (1) εἰς τὸν Δεσποτικὸν λοιπὸν θάνατον ἀποβλέπει ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου θανάτου κατελύθη ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ· μακρὸς δὲ εἶναι ὁ Ψαλμὸς οὗτος· ἴδιον δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος· ἐπειδὴ οὔτε ὅλους τοὺς Ψαλμοὺς ἔκαμε μικροὺς καὶ συντόμους, οὔτε ὅλους πάλιν μεγάλους καὶ ἐκτεταμένους· ἀλλ' ἐποίκιλε τὸ βιβλίον τοῦ Ψαλτηρίου καὶ μὲ ἐκείνους καὶ μὲ τούτους· καὶ μὲ τοὺς μεγάλους μὲν Ψαλμοὺς, ἐξυπνᾷ τὴν ἀμέλειαν τῶν ῥαθύμων ἀναγνωςῶν· μὲ τοὺς μικροὺς δὲ, ἀναπαύει καὶ ξεκουράζει τοὺς κεκοπιακότας ἀναγνώςας· κατὰ τὸν Χρυσόςομον· κάμνει δὲ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ εἰς τὸ ἐδικόν του πρόσωπον· διὰ τὶ αὐτὸς ἀπὸ αὐτὸν εὐεργετεῖτο καὶ ὠφελεῖτο· ἢ κάμνει αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν εὐεργετουμένων ἀνθρώπων, καὶ ἐλευθερουμένων ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ Διαβόλου. Πρέ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, κρύφιον ἐννοεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, ἧς κεφάλαιόν ἐςιν ἡ εἰς τὸν Υἱὸν πίςις ... κρύφιον γὰρ ἀληθῶς ἐκεῖνό ἐςι, τὸ ἀκατανόητόν τε ϗ ἀόρατον, ϗ πάσης ὑπερκείμενον καταληπτικῆς ἐννοίας· ὥσπερ ὁ προσεγγίσας διὰ τῆς πίςεως, εἰς τὸ τῆς νίκης ἔφθασε τέλος· ἄλλοι δὲ κρύφια τοῦ Υἱοῦ ἐνόησαν ὅλον τὸ κατὰ Χριςὸν μυςήριον· ὅρα ϗ τὸ ῥητὸν τοῦ ἁγίου Μαξίμου εἰς τὸ „ Καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς ϗ κατέβη τοῦ ιζ΄. Ψαλμοῦ· ἵνα μάθῃς ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Κυρίου γνωςὴ ἦτον εἰς τοὺς Ἀγγέλους, ὁ τρόπος ὅμως αὐτῆς ἦτον εἰς αὐτοὺς ἄγνωςος· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Κρύφιον δὲ τὸ μυςήριον τοῦ θανάτου οἱ Ἑβδομήκοντα προσηγόρευσαν· ἐπειδὴ ϗ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ϗ αὐτοὺς τοὺς Ἀποςόλους ἐλάνθανε· ϗ μάρτυς ὁ Εὐαγγελιςής· τοῦ γὰρ Κυρίου πολλάκις αὐτοῖς εἰρηκότος „ Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ϗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς τὸ ςαυρωθῆναι ϗ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν ϗ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται, ἐπήγαγεν ὁ Εὐαγγελιςής· ϗ ἦν τοῦτο κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ „ Πολλὰ δὲ ἦν αὐτοῦ κρύφια, ὡς Θεὸς Λόγος σαρκὶ γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου· κρυφίους δὲ λόγους ϗ αἱ παράδοξοι αὐτοῦ περιεῖχον θαυματουργίαι· ἐπισφράγισμα δὲ τῶν κρυφίων ὁ θάνατος ϗ τὰ ἐν Ἅδου πραχθέντα, ἡ Ἀνάςασίς τε ϗ ἡ Ἀνάληψις· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ϗ ὁ Εὐσέβιος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Διονύσιος „ Κρύφιος δέ ἐςιν ὁ Ἰησοῦς ϗ μετὰ τὴν ἔκφανσιν, ἢ ἵνα τὸ θειότερον εἴπω, ϗ ἐν τῇ ἐκφάνσει· ϗ τοῦτο γὰρ Ἰησοῦ κέκρυπται, ϗ οὐδενὶ λόγῳ τὸ κατ' αὐτὸν ἐξῆκται μυςήριον· ἀλλὰ ϗ λεγόμενον ἄῤῥητον μένει, ϗ νοούμενον ἄγνωςον (ἐπιςολ. γ΄. πρὸς Γάϊον.)

Πρέπει δὲ νὰ ἔχωμεν ταύτην τὴν καθολικὴν εἴδησιν, ὅτι ἄλλα μὲν ῥητὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐξηγοῦνται κατὰ μόνην τὴν ἱςορίαν καὶ τὸ γράμμα· καθὼς χάριν λόγου ἐξηγεῖται τὸ „ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (Γεν. ά. 1.) ἄλλα δὲ, ἐξηγοῦνται κατὰ ἀναγωγὴν μόνον· καθὼς οὕτως ἐξηγεῖται τὸ τοῦ Σολομῶντος ἐκεῖνο· „ Ἡ πηγή σου τοῦ ὕδατος ἔσω σοι ἰδία (Παρ. έ. 18.) διὰ τὶ ἂν τὸ ῥητὸν τοῦτο δὲν ἐξηγηθῇ μὲ ἀναγωγὴν, πολλὴ ἀπανθρωπία θέλει φανῇ, τὸ νὰ προςάζῃ ὁ Σολομὼν νὰ μὴ δίδῃ τινὰς οὐδὲ νερὸν εἰς τὸν ἄλλον· φανερὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι ὁ λόγος ἐδῶ καὶ τὸ νόημα εἶναι περὶ τῆς νομίμου γυναικός· ἥτις πηγὴ μὲν γλυκεῖα, εἶναι εἰς τὸν ἐδικόν της ἄνδρα κατὰ τὴν φύσιν, ἰδία δὲ, διὰ τὸ ἄσμικτον μετὰ ἄλλου ἀνδρός· ἄλλα δὲ πάλιν ῥητὰ ἐξηγοῦνται, καὶ καθ' ἱςορίαν ὁμοῦ καὶ κατὰ ἀναγωγήν· καθὼς ἐξηγοῦνται τὰ περὶ τοῦ χαλκοῦ ὄφεως, τὸν ὁποῖον ὁ Μωϋσῆς ὕψωσε· διὰ τὶ αὐτὸς καὶ κατὰ τὴν ἱςορίαν ἔγινε, καὶ κατὰ ἀναγωγὴν λαμβάνεται εἰς τὸν Χριςόν· ὅθεν καὶ εἰς τοὺς παρόντας Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ πολλὰ τοιαῦτα ῥητὰ εὑρίσκονται, τὰ ὁποῖα ἐξηγοῦνται καὶ κατὰ τοὺς δύω τρόπους αὐτοὺς, πότε μὲν, ἱςορικῶς, πότε δὲ, καὶ ἀναγωγικῶς, καὶ οὐχὶ καθ' ἕνα μόνον τρόπον.

1: „ Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ „ καρδίᾳ μου.

Δύω σημαινόμενα ἔχει ἡ ἐξομολόγησις κατὰ τὸν Χρυσόςομον· σημαίνει γὰρ καὶ τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτημάτων· καὶ τὴν εὐχαριστίαν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὁποῦ τινας ἔλαβε· καθως τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει τώρα ἐδῶ ἡ ἐξομολόγησις· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ· εὐχαριςῶ σοι Κύριε, ὄχι ἁπλῶς μὲ μόνον τὸ ςόμα, ἀλλὰ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὁποῦ ἔλαβον παρὰ σοῦ, καὶ διὰ ἐκείνας ὁποῦ μέλλω νὰ λάβω. (1)

„ Διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

Θαυμάσια ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς θαυμαςὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν του νίκας καὶ τρόπαια, τόσον τῶν ὁρατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀοράτων.

2: „ Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι „ ἐν σοί.

Εἰς ἐσένα, λέγει, θέλω εὐφρανθῶ Κύριε, ἐπειδὴ μὲ τὴν πεῖραν καὶ δοκιμὴν ἐγνώρισα τὴν βοήθειαν καὶ δύναμίν σου· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς ἔλεγεν „ Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην (Ψαλ. ος'. 3.) μόνος γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι εὐφροσύνη καὶ παρηγορία τῆς ψυχῆς· διὰ τὶ καὶ μόνος ὁ Θεὸς δύναται νὰ σώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν καταφεύγοντας· ἐπίτασις δὲ καὶ αὔξησις τῆς εὐφροσύνης, εἶναι ἡ ἀγαλλίασις· ἥτις ἀπὸ τοῦτο ἐτυμολογεῖται, διὰ τὶ κά-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐκ προσώπου τῶν Ἐθνῶν, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Εὐχαριςήσω σοι οὐχ ὑπὲρ εὐημερίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις· ὃ καὶ πλείονος μισθοῦ πρόξενον· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν εὐχαριςῶν, χρέος ἀποδέδωκας, ἐπὶ δὲ τῶν κακῶν, τὸν Θεὸν ὀφειλέτην κατέςησας· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος „ Τῶν τελείων ἴδιον τὸ πᾶσαν ἀνατιθέναι τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν, καὶ πᾶσαν αὐτῷ καθιεροῦν τὴν διάνοιαν „ Ἀγαπήσεις γάρ φησι Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· ὁ δὲ μερίζων τοὺς λογισμοὺς εἰς μαμωνᾶν καὶ Θεόν· εἰς Χριςὸν καὶ χρυσόν· εἰς τὸν παρόντα καὶ τὸν μέλλοντα βίον, οὐ δύναται ἀληθεύων λέγειν Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ „ Πῶς δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐξομολογούμεθα; ὅταν μηκέτι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην ὑποςρέψωμεν, περὶ ἧς συγγνώμην παρὰ τοῦ Θεοῦ πρεσβευόμεθα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

κάμνει τὴν καρδίαν νὰ ἅλλεται : ἤγουν νὰ πηδᾷ, ὑπὸ τῆς ἄγαν χαρᾶς. (1)

„Ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου Ὕψιστε.

Συνηθίζουν ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔχουν ἔρωτα εἰς ἕνα ὑποκείμενον, νὰ κάμνουσι κάποια ᾄσματα εἰς αὐτὸ τὰ ὁποῖα ᾄδοντες, παρηγοροῦν μὲ αὐτὰ τὸν πόθον ὁποῦ ἔχουν εἰς ἐκεῖνο τὸ ἐρωμένον πρόσωπον, ὡς λέγει ὁ Χρυσορρήμων· κατὰ τὸ παράδειγμα λοιπὸν τούτων, καὶ ὁ Δαβὶδ λέγωντας ἐδῶ πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι θέλω ψάλω εἰς τὸ ὄνομά σου Ὕψιστε, παρασαίνει τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὁποῦ εἶχε πρὸς τὸν Θεόν· φανερώνει δὲ τὸ Ψαλῶ, καὶ μέλος ἐναρμόνιον· θέλω ψάλω δὲ εἶπεν, ὄχι εἰς τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν σου· διὰ τί αὐτὴ εἶναι ἀκατανόητος· ἀλλὰ εἰς τὸ ὄνομά σου, πλέκοντας εἰς αὐτὸ τὸν πρέποντα ἔπαινον.

3: „Ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου „εἰς τὰ ὀπίσω, ἀσθενήσουσι καὶ ἀπο„λοῦνται ἀπὸ προσώπου σου.

Μὲ τὰ παρόντα λόγια ἀρχίζει νὰ ἀπαριθμῇ ὁ Δαβὶδ τὰ διάφορα εἴδη τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰς ὁποίας εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι θέλει ἐξομολογήσῃ: ἤτοι εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν· διότι ὁ τύραννος Διάβολος, τὸν ὁποῖον ἐδῶ ὀνομάζει ἐχθρὸν ὁ Προφήτης, ἐτόλμησε καὶ κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ ἐπολέμησεν αὐτὸν ὡς Ἄνθρωπον ψιλόν· ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ· „Ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ (Λουκ. δ'. 8.) αἰσθάνθη τὴν ἄμαχον δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ ἐντροπὴν ἀνεχώρησεν· ἀφ' οὗ δὲ αὐτὸς ἐνικήθη καὶ ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, ὅλοι οἱ ὑποτασσόμενοι εἰς αὐτὸν Δαίμονες, ἠσθένησαν καὶ ἀφανίσθησαν, στερηθέντες τὴν προτέραν τυραννίαν ὁποῦ εἶχον κατὰ τῶν ἀνθρώπων· διότι μὲ τὸ νὰ ἔμεινεν ὁ Ἰησοῦς ἀναμάρτητος μέχρι τέλους, ἐκ τούτου καὶ τὸν Διάβολον ἐνίκησε, καὶ ἡμᾶς ἔνδυσε μὲ ἅρματα Σωτηρίας· ἤγουν μὲ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· μὲ τὴν μελέτην τῶν θείων λογίων· καὶ μὲ τὴν φύλαξιν τῶν ζωοποιῶν ἐντολῶν· ὅθεν ἐπειδὴ ὁ Κύριος μὲ τὴν ἀναμάρτητον αὐτοῦ πολιτείαν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς στράταν, ἥτις μᾶς ἀναβιβάζει εἰς τοὺς Οὐρανούς· τούτου χάριν κατηργήθησαν παντελῶς οἱ Δαίμονες, καὶ πλέον καμμίαν δύναμιν δὲν ἔχουν κατ' ἐπάνω μας· ἔξω μόνον ἀνίσως ἡμεῖς ἀμελήσωμεν, καὶ διὰ τῆς ἀμελείας τραβίξωμεν θεληματικῶς τοὺς Δαίμονας ἐναντίον μας, μὲ τὸ νὰ παραβλέπωμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. (2) Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Δαβὶδ, προγινώσκων τὴν δύναμιν ταύτην, ὁποῦ ἔμελλε νὰ χαρίσῃ ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, παρακαλεῖ διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως νὰ ἀποστραφῇ: ἤτοι νὰ νικηθῇ ὁ ἐχθρός του Διάβολος, καὶ ὅταν αὐτὸς νικηθῇ, τότε καὶ οἱ ἄλλοι Δαίμονες ἔχουν νὰ ἀφανισθοῦν ἀπὸ προσώπου: ἤτοι ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· εἰς γὰρ τοὺς νικημένους πολεμίους· φοβερὸν εἶναι τὸ πρόσωπον τῶν νικητῶν καὶ ἀρχιστρατήγων, καὶ ἀπὸ μακρόθεν φαινόμενον.

„Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν „δίκην μου.

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Τί ἐστιν εὐφρανθήσομαι ἐν σοί; τοιοῦτόν φησιν ἔχω Δεσπότην· τοῦτό μοι ἡδονή· τοῦτό μοι ἀγαλλίασις· εἴτις οἶδε ταύτην τὴν ἡδονήν, ὡς εἰδέναι χρὴ, ἑτέρας ἡδονῆς οὐκ αἰσθάνεται· τοῦτο γὰρ ἡδονὴ κυρίως τὸ ἀθάνατα τρυφᾷν, ἐπεὶ καὶ ὁ φιλούμενος τοιοῦτος· ὡς τά γε ἄλλα πάντα, ὀνόματα μόνον εἰσιν ἡδονῆς· Σημείωσαι ὅτι ἐν ἄλλοις Ψαλμοῖς ἡ εὐφροσύνη εὑρίσκεται μεγαλιτέρα ἀπὸ τὴν ἀγαλλίασιν „Ἐξήγαγε γάρ φησι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ (Ψαλ. ρδ'. 42.) ὡς λέγουσι τινὲς, πολλάκις δὲ ἀδιαφόρως καὶ ἐκ παραλλήλου ἡ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις λαμβάνεται.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἐχθρὸν ἐνόησε τὸν θάνατον τὸν εἰς τὰ ὀπίσω ἀποστρεφόμενον: ἤτοι εἰς τὸ μὴ εἶναι· ἀνίσως λοιπὸν ὁ θάνατος ἠφανίσθη, φανερὸν ὅτι καὶ αἱ ἐναντίαι δυνάμεις πρὸ τούτου ἐθανατώθησαν καὶ ἠφανίσθησαν.

Ἔκρινας, λέγει, ἐμὲ τὸν εἰς σὲ πιςεύσαντα Κύριε, ὁ ὁποῖος κατετυραννούμην πρότερον ἀπὸ τὸν Διάβολον, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπειδὴ εἶδες ὅτι φθονερῶς ὁ πονηρὸς ἐσκλάβωσε τὸ ἐδικόν σου πλάσμα, μὲ ἐδικαίωσας, καὶ ἐλευθέρωσάς με ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνου, καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ ἀγνωσίαν· δίκην γὰρ ὠνόμασεν ἐδῶ τὴν δικαιοσύνην.

„Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου ὁ κρίνων δι-
„καιοσύνην. (1)

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου· διὰ τί, ἀφ' οὗ ὁ Κύριος ἐτελείωσε τὴν ἔνσαρκον αὐτοῦ οἰκονομίαν, ἀπεκατέςη καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸν δικαςικὸν θρόνον: ἤτοι εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Θεότητος, τὸν ὁποῖον θρόνον μὴν ἀφήσας, ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἀποῤῥήτως· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Χριστὸς ἀνελήφθη καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ Πατρὸς, ὡς λαβὼν κάθε ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἐβοήθησε τὸ πλάσμα του, διὰ τὸ ὁποῖον ἔδωκε καὶ τὴν παναγίαν ψυχήν του· τὰ λόγια δὲ ταῦτα πρέπει νὰ τὰ νοοῦμεν θεοπρεπῶς· διότι τὸ νὰ καθίσῃ εἰς θρόνον ὁ Θεὸς λόγος, τοῦτο νοεῖται ἡ δικαςικὴ ἐξουσία του, τὴν ὁποίαν ἔχων καὶ πρότερον ὡς Θεὸς, ἀπέκρυπτεν αὐτὴν ἕως νὰ πληρώσῃ ὅλην τὴν οἰκονομίαν· ἔγινας, λέγει, λοιπὸν σὺ ὦ Κύριε, εἰς ἐξουσίαν δικαςικὴν, καὶ σὺ ὁ μόνος δίκαιος κριτὴς, καθ' ὃ Θεὸς· καὶ ὁποῦ δὲν ἐμποδίζεσαι ἀπὸ κάμμίαν ἄγνοιαν, ἢ ἄλλην διάθεσιν εἰς τὸ νὰ κρίνῃς δίκαια· ἀνέλαβες ὅμως σχῆμα κριτοῦ, καθ' ὃ ἄνθρωπος.

5: „Ἐπετίμησας Ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο
„ὁ ἀσεβής·

Ὠνείδισας, λέγει, τοὺς Ἐθνικοὺς διὰ τὴν πλάνην τους, καὶ παρευθὺς ἔφυγεν ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Σατανᾶς, μὴν ὑποφέρωντας τὴν ἀλήθειαν· διότι οἱ θεῖοι Ἀπόςολοι μερικαῖς φοραῖς ἐκατηγόρουν πικρότερον τοὺς Ἐθνικούς· καθὼς ὁ Παῦλος ἔγραφεν· „Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; (Γαλ. γ΄. 1.) ὅθεν οἱ Ἐθνικοὶ αἰσθανόμενοι τοὺς τοιούτους πικροὺς ἐλεγμοὺς, ἄφιναν τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἀφανίζετο· τῆς εἰδωλολατρείας δὲ ἀφανιζομένης, καὶ ὁ προςάτης αὐτῆς Διάβολος, ὁμοῦ μὲ αὐτὴν ἠφανίζετο· τόσον πολλὰ ἴσχυσεν ἡ ἐπιτίμησις.

„Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας εἰς τὸν
„αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ἥρπασαν τὴν τιμὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ οἱ δουλωθέντες ἄνθρωποι εἰς τοὺς Δαίμονας, ἔβαλαν ὀνόματα εἰς αὐτούς· καθὼς ἡ φλύαρος Θεογονία τοῦ Ἡσιόδου ἀναφέρει αὐτά· καὶ διὰ νὰ ἀφήσω ὅλα τὰ ἄλλα, λέγω μόνον τὸν Δία, καὶ Ἄρην, καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ Ἑρμῆν, καὶ Ἄρτεμιν, καὶ Ἀφροδίτην, τὰ ὁποῖα ὅλα μιαρὰ ὀνόματα, ὕςερα ἀφ' οὗ ἐσπάρη εἰς τὸν κόσμον τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἐξαλείφθησαν, ὄχι μόνον ἐν ὅλῳ τῷ παρόντι αἰῶνι, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ μέλλοντι· τὸν γὰρ μέλλοντα νοοῦμεν, πῶς εἶναι ὁ αἰὼν τοῦ αἰῶνος· ὅς τις καὶ κυρίως εἶναι αἰὼν, διὰ τί εἶναι κατὰ τὸ ὄνομά του ἀεὶ καὶ πάντοτε· συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τὴν Γραφὴν νὰ φανερόνῃ τὰ τίμια ὀνόματα μὲ τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου· ἤγουν μὲ τὸν ἀναδιπλασιασμόν· οὕτω γὰρ ὀνομάζει ἅγια ἁγίων· ᾄσματα ᾀσμάτων, σάββατα σαββάτων, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἡ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος φανερόνει ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν, ἀντὶ τοῦ, μέχρι παντὸς, καὶ πάντοτε· δι-

(1) Τοῦτο ἑρμηνεύων ὁ Χρυσόςομος λέγει „Ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἔςι τοῦτο εἰπεῖν· οὐ γὰρ πάντως κρίνουσι δικαιοσύνην, κἂν μυριάκις ὦσι δίκαιοι, ποτὲ μὲν, ἀγνοίᾳ, ποτὲ δὲ, ῥαθυμίᾳ ἀγνοοῦντες τὸ δίκαιον, οὕτω κρίνουσιν· ὁ δὲ Θεὸς τούτων ἁπάντων ἀπηλλαγμένος, καὶ εἰδὼς καὶ βουλόμενος, δικαίαν ἐκφέρει τὴν ψῆφον.

διὰ τὶ ἀφ' οὗ ἐσβέσθησαν τῶν Δαιμόνων τὰ ὀνόματα, ἐξαλείφθησαν παντάπασι καὶ αἱ τελεταὶ καὶ μιαροπραξίαι, αἱ προσφερόμεναι εἰς τοὺς Δαίμονας.

6: „Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς „τέλος, καὶ πόλεις καθεῖλες.

Ῥομφαίας: ἤγουν μαχαίρας τοῦ Διαβόλου, πρέπει νὰ νοήσωμεν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, (1) τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας· μὲ τὰ ὁποῖα ἡ ψυχὴ ἐπληγόνετο πρότερον καὶ ἐθανατόνετο κατὰ τὰς ἀρετάς· καὶ ἔτζι νεκρὰ οὖσα καὶ τεθανατωμένη, εὑρίσκετο ἐνταφιασμένη μέσα εἰς τὸ σῶμα, ὡσὰν μέσα εἰς σῆμα: ἤγουν εἰς μνῆμα· ταῦτα δὲ τὰ πάθη ἠφανίσθησαν παντελῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς τέλος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον) μετὰ τὴν ἔνσαρκον τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ἀπὸ τοὺς γνησίως πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ φυλάττοντας τὰς ἐντολάς του, ἐκρημνίσθησαν δὲ καὶ αἱ διάφοροι πόλεις· μὲ τὸ νὰ ἐκρημνίζετο ἡ ἐν αὐταῖς εὑρισκομένη ἀσέβεια, καὶ ἀντὶ αὐτῆς ἐκτίζετο ἡ πρὸς Θεὸν εὐσέβεια· ἢ πόλεις πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, μέσα εἰς τὰς ὁποίας οἱ Δαίμονες ἐκατοίκουν καὶ ἀνεπαύοντο· δὲν εἶναι δὲ ἀνάρμοσον νὰ εἰποῦμεν, ὅτι πόλεις τῶν Δαιμόνων ἦτον καὶ οἱ ἀκάθαρτοι αὐτῶν ναοί. (2)

„Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ' „ἤχου.

Ἐχάθη, λέγει, ἡ ἐνθύμησις τοῦ Διαβόλου ἀπὸ τὸν κόσμον· ἐπειδὴ καὶ κανένας δὲν προσφέρει θυσίας εἰς αὐτὸν, καθὼς τὸ πρότερον, οὔτε τελείως τὸν ἐπικαλεῖται· τὸ δὲ μετ' ἤχου δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ μετὰ μεγάλης φωνῆς· διὰ τὶ φωνάζοντα μεγάλως τὰ Δαιμόνια, ἔφευγον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τὰς πόλεις, καὶ τοὺς βωμούς των· ἢ τὸ μετ' ἤχου δηλοῖ, ὅτι ὁ Διάβολος ἐχάθη ὁμοῦ μὲ τὴν ὑπερηφάνειάν του· ἢ ἐχάθη ὁμοῦ μὲ τὴν κραυγὴν ἐκείνην τῶν ᾀσμάτων, ὁποῦ ἔψαλον εἰς τοὺς βωμούς του οἱ Ἕλληνες.. μὲ ἑνικὸν δὲ ἀριθμὸν κατηγορεῖ τὸν Διάβολον ὁ Προφήτης, ὀνομάζων αὐτὸν ἀσεβῆ καὶ ἐχθρόν· διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι ἀρχηγὸς τῶν πονηρῶν Δαιμόνων, καὶ μὲ τὰ ὀνόματα αὐτὰ ὑβρίζει αὐτὸν περισσότερον· ἐπειδὴ ἔγινεν αἴτιος τῆς ἀποστασίας εἰς τοὺς ἄλλους Δαίμονας· μὲ τὸ μέσον δὲ τοῦ Διαβόλου, ὄχι ὀλιγώτερον κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ τοὺς λοιποὺς Δαίμονας, τοὺς ἀκολουθοῦντας τῷ Διαβόλῳ. (3)

7: Καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα μενει.

Μὲ

(1) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ῥομφαῖαι τοῦ Διαβόλου εἶναι αἱ μηχαναὶ αὐτοῦ καὶ βουλαί.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ τοὺς πολλὰ δυνατοὺς, τείχη καὶ πόλεις. ὅθεν ὁ Ἱερεμίας τεῖχος καὶ πόλις ὠνομάσθη παρὰ Θεοῦ, λέγοντος „Ἰδοὺ τέθεικά σε ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὡς πόλιν ὀχυρὰν, καὶ ὡς τεῖχος χαλκοῦν (Ἱερ. α'. 18.) ὅθεν πόλεις ἐνιζοῦται ἐδῶ αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, καὶ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἐγυμνώθη τῶν οἰκείων ὅπλων ὁ ἐχθρὸς, οὐκ ἔχων τῆς ἀσεβείας τοὺς ὑπουργούς· οἱ δὲ σφᾶς αὐτοὺς ἐκείνου καταστήσαντες ὄργανα, οὗτοι νῦν μεταταξάμενοι, τὸν κατ' ἐκείνου πόλεμον ἀνεδέξαντο. Καὶ αἱ πόλεις δὲ, τῆς ἐν αὐταῖς πάλαι πολιτευομένης ἀσεβείας καταλυθείσης, εὐσεβείας τὴν οἰκοδομίαν ἀνεδέξαντο· τῶν ἀδυνάτων γὰρ ἦν δείμασθαι τὴν εὐσέβειαν μὴ πρότερον καταλύσαντας τὴν ἀσέβειαν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὁ ἦχος δηλοῖ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐρημώσεως· καθ' ὅ,τι ὁ ἦχος μᾶλλον ἀκούεται καὶ ἀντανακλᾶται εἰς τοὺς ἐρήμους καὶ ἀντιτύπους τόπους, πάρεξ εἰς τοὺς κατοικουμένους· τὸ μετ' ἤχου λοιπὸν δηλοῖ τὴν πανωλεθρίαν, ἢ τὴν μεγαλειότητα τοῦ κακοῦ: ἤτοι τὸ περιβόητον καὶ ἐξάκουστον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἐκεῖνός φησιν ἔκδηλον ἅπασι, καὶ διαφανῆ λίαν ὑπομεμένηκε τὴν ἀπώλειαν· τὸ γὰρ μετ' ἤχου τοῦτο σημαίνει, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἀπό τινος σεισμοῦ συμπιπτουσῶν οἰκιῶν, καὶ πολὺν ἐργαζομένων τὸν κτύπον.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὸ ἀμετάθετον τῆς εὐσεβείας ἐκείνων τῶν Ἐθνικῶν, ὁποῦ ἐδέχθησαν αὐτήν· διὰ τὶ ὁ Χριστὸς πιστεύεται ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς πῶς εἶναι Κύριος, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου.

„Ἡτοίμασαν ἐν κρίσει τὸν Θρόνον αὐ„τοῦ.

Ἀφ' οὗ ὁ Προφητάναξ εἶπεν ὀλίγον ἀνωτέρω, διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τὴν ἐν θρόνῳ αὐτοῦ καθέδραν, τώρα ἀναφέρει ἐδῶ αἰνιγματωδῶς καὶ τὴν μέλλουσαν φοβερὰν καὶ ὑστερινήν αὐτοῦ ἔλευσιν, καὶ καθολικὴν Κρίσιν, ὅταν ἔχῃ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὰ ἔργα του· τὸ δὲ ἡτοίμασεν, εἶπεν ἀνθρωποπρεπῶς, διὰ νὰ καταλάβωμεν ἡμεῖς, καὶ ὄχι θεοπρεπῶς. (1)

8. „Καὶ αὐτὸς κρινεῖ τὴν οἰκουμένην „ἐν δικαιοσύνῃ κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐ„θύτητι.

Οἰκουμένην μὲν, ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, κοντὰ εἰς τοὺς ὁποίους πιστεύεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεὸς, διὰ μέσου τῶν πανταχοῦ ὄντων θείων ναῶν· λαοὺς δὲ ὀνομάζει τοὺς ἄλλους ἀπίστους ἀνθρώπους, μέσα εἰς τοὺς ὁποίους εὑρίσκονται δάση πολλὰ τῶν παθῶν, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ Δαίμονες ἐμφωλεύουν ὡσὰν θηρία· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον ἔχει νὰ κρίνῃ τοὺς πιστοὺς ὁ Θεὸς, καὶ κατὰ ἄλλον, τοὺς ἀπίστους· τοὺς γὰρ δυνατοὺς δυνατῶς ἐτάζει κατὰ τὸ, „Δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται. (Σοφ: 5: 6:) καὶ τὸν καθ' ἕνα κρίνει κατὰ τὴν πίστιν, ἢ τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ· ἢ ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀκολούθως εἶπε τὸ, λαοὺς, ἐσαφήνισε τὸ νόημα τῆς οἰκουμένης, ὁποῦ εἶπε πρότερον· ἐφανέρωσε γὰρ ἀπὸ τοῦ περιέχοντος: ἤτοι τῆς οἰκουμένης, τὸ περιεχόμενον: ἤτοι τοὺς κατοικοῦντας λαούς· λέγωντας δὲ, ὅτι θέλει κρίνῃ μὲ δικαιοσύνην καὶ κρίσιν, κηρύττει τὸ τοῦ Κριτοῦ ἀφιλοπρόσωπον.

9: „Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ „πένητι.

Πένης κατὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν ἦτον ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς, εἰς τὸν ὁποῖον πιστεύσαντα, ἔγινεν ὁ Θεὸς καταφυγή· ὁ γὰρ πλοῦτος τῶν χρημάτων εἶναι ἄπιστος καὶ ἀβέβαιος· καὶ διὰ τοῦτο κάμνει πτωχοὺς μὲ τὴν ἀποβολήν του, ἐκείνους ὁποῦ τὸν ἔχουν· ἢ καὶ τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Ψαλμῳδὸς, ὅτι δὲν εἶναι προσωποληψία κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὶ καὶ τὸν πτωχὸν δέχεται ὁ Θεὸς, ὅταν καταφύγῃ εἰς αὐτὸν, καὶ δὲν τὸν ἀποστρέφεται.

„Βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσι·

Ὁ Θεὸς, λέγει, βοηθεῖ ἐκεῖνον ὁποῦ εἰς αὐτὸν καταφεύγει, τόσον εἰς τὰς εὐτυχίας του· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐν εὐκαιρίαις· ὅσον καὶ εἰς τὰς δυστυχίας καὶ θλίψεις του· χωριστὰ γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τὸ καθ' ἕνα: ἤγουν ὁ Κύριος ἔγινε βοηθὸς τῷ πτωχῷ ἐν εὐκαιρίαις. καὶ πάλιν ὁ Κύριος ἔγινε βοηθὸς τῷ πτωχῷ ἐν θλίψεσιν· ἐπειδὴ ὄχι μόνον οἱ εὑρισκόμενοι εἰς συμφορὰς χρειάζονται τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ εὑρισκόμενοι εἰς εὐτυχίας, διὰ νὰ φυλάξουν βεβαίαν τὴν εὐτυχίαν τους, καὶ διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς ἀμέλειαν, ἥτις εἶναι μήτηρ καὶ αἰτία τῶν δυστυχιῶν· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Χρυσόστομος, καὶ ὁ Θεοδώρητος καὶ ὁ Σύμμαχος τὸ, ἐν εὐκαιρίαις ἑρμήνευσαν, ἀντὶ τοῦ ἐπικαίρως:

ἤ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος τὸ ἐν κρίσει, ἐν δικαιοσύνῃ ἡρμήνευσεν.

ἤτοι ἔγινε Κύριος βοηθὸς ἐν θλίψεσιν ἐπικαίρως· ἤτοι εἰς καιρὸν τὸν χρήζοντα βοηθείας. (1)

10: „ Καὶ ἐλπισάτωσαν ἐπὶ σοὶ οἱ γινώσκον-
„ τες τὸ ὄνομά σου, ὅτι οὐκ ἐγκατέ-
„ λιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε Κύριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐσὺ εἶσαι βοηθὸς εἰς τοὺς πτωχοὺς, διὰ τοῦτο καὶ οἱ λοιποὶ θέλουν ἐλπίσουν εἰς ἐσένα· διὰ τὶ ἐσὺ μόνος δύνασαι νὰ σώσῃς τοὺς εἰς σὲ προστρέχοντας· οἱ γινώσκοντες δὲ εἶπε τὸ ὄνομά σου: ἤτοι οἱ πιστεύοντες εἰς σὲ κατὰ περίφρασιν· μερικοὶ δὲ: ἤτοι ὁ Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος τὸ, ἐλπισάτωσαν ἡρμήνευσαν ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὸν, ἀντὶ τοῦ ἐλπιοῦσιν: ἤτοι θέλουν ἐλπίσουν εἰς σέ· ἢ ὁ λόγος εἶναι προστακτικὸς, καθότι εἶναι διδασκαλικός· ὅστις προστάζει ἐκεῖνα, ὁποῦ ἠξεύρει βέβαια· (2) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, καλῶς εἶπε τὸ ὄνομά σου· ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μόνον γινώσκομεν, τὴν δὲ φύσιν τοῦ Θεοῦ κἀνένας δὲν ἠξεύρει· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐλπίζῃ τινὰς εἰς τὸν Θεόν: ἤγουν διὰ τὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλιμπάνει ἀβοηθήτους ἐκείνους, ὁποῦ τὸν ἐκζητοῦν: ἤγουν ὁποῦ τὸν ζητοῦν μὲ ὅλην τους τὴν καρδίαν· ἡ γὰρ ἐκ πρόθεσις, ἐπίτασιν καὶ ὑπερβολὴν φανερόνει. (3)

11: „ Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι
„ ἐν Σιών.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὁ Κύριος εἶναι τοιοῦτος βοηθὸς, καὶ δὲν ἐγκαταλείπει ἐκείνους ὁποῦ τὸν ζητοῦν, διὰ τοῦτο ψάλατε εἰς αὐτὸν, ὅστις κατοικεῖ εἰς τὴν Σιών: ἤτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· εἶπε δὲ τοῦτο, ὄχι διὰ τὶ ὁ Θεὸς περικλείεται εἰς τόπον· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν οἰκειότητα, ὁποῦ ὁ Θεὸς εἶχεν εἰς τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλήμ· διὰ τὶ καὶ εἰς τοὺς πιστοὺς λέγεται πῶς κατοικεῖ ὁ Θεὸς, ὄχι διὰ τὶ περιέχεται εἰς αὐτούς· ἀλλὰ διὰ τὶ ἔχει οἰκειότητα καὶ φιλίαν μὲ αὐτοὺς κατὰ τὸν Χρυσόστομον· (4) ἢ τοὺς τότε λοιπὸν Ἰουδαίους παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Θεὸν, ἢ τοὺς Ἐθνικούς· ἐπειδὴ (καὶ τῶν Ἐθνικῶν Θεὸς ἔμελλε νὰ ἦναι ὁ Θεὸς, ὁ ἐν τῇ Σιὼν ὁμιλῶν καὶ διαλεγόμενος μὲ τοὺς ἀξίους· ἢ Σιὼν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ὕστερον ὁ Κύριος οἰκειοποιήθη διὰ τῆς ἐνσάρκου του παρουσίας. (5)

„ Ἀναγγείλατε ἐν τοῖς Ἔθνεσι τὰ ἐ-
„ πιτηδεύματα αὐτοῦ.

Οὐ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ἐν καιρῷ δεκτῷ θλίψεως, τὸ ἐν εὐκαιρίαις ἡρμήνευσε· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Διδάσκει ὁ λόγος, ὡς ἐν προσφόρῳ καιρῷ τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν· πένητα γὰρ τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἀποκαλεῖ, διὰ τὴν πολλὴν τῆς παρανομίας πτωχείαν· τούτου τοῦ καιροῦ τὸ ἐπιτήδειον ὁ μακάριος διδάσκει Παῦλος· ὅτε γάρ φησιν ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι· ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικὸς ϗ τὰ λοιπά.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Τίνες εἰσὶν οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτῷ, ϗ γινώσκοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ; οἱ τοῖς αὐτοῦ θεσπίσμασιν ὑπέχοντες τὸν αὐχένα· ϗ τοῦτο διδάξει λέγων αὐτὸς „ Ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου τηρήσει.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων „ Καὶ πῶς ζητεῖται ὁ Θεὸς ὁ πανταχοῦ παρών; σπουδῇ ϗ προθυμίᾳ ϗ ἀπαλλαγῇ τῶν βιωτικῶν· πολλὰ γὰρ καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα οὐ βλέπομεν· ϗ ἐν χερσὶν ἔχοντες, οὐκ ἴσμεν· ἀλλὰ περιερχόμεθα ζητοῦντες πολλάκις, ἃ κατέχομεν, ὅταν πρὸς ἕτερόν τι ἡ διάνοια τετραμμένη ᾖ· πῶς οὖν ἔστι ζητεῖν τὸν Θεόν; ὅταν τῶν βιωτικῶν ἀπαλλαγέντες, ἐκεῖ τὴν διάνοιαν συντείνωμεν· ϗ οὐχ ἁπλῶς ζητεῖν χρή· ἀλλὰ ϗ ἐκζητεῖν· ὁ γὰρ ἐκζητῶν, οὐκ αὐτὸς ζητεῖ μόνον, ἀλλὰ ϗ ἑτέρους λαμβάνει βοηθοὺς, ὥστε εὑρεῖν τὸ ζητούμενον.

(4) Ὅστις ϗ προστίθησι, ὅτι οἰκία διὰ τοῦτο λέγεται ἐφ' ἡμῶν, διὰ τὸ οἰκείως ἡμᾶς ἔχειν πρὸς αὐτήν.

(5) Ὅθεν ϗ ὁ Κύριλλος εἶπε „ Σιὼν εἶναι φαμὲν τὴν νοητὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν, ἣ ϗ ἀδελφὴ τῆς ἄνω νοεῖται· πρέποι δ' ἂν ὀνομάζεσθαι Σιὼν τήν τε ἄνω ϗ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν· ἑρμηνεύεται γὰρ Σιὼν, σκοπευτήριον· τοῦτο δέ ἐστιν αὕτη τε κἀκείνη.

Οὗτος ὁ λόγος ἁρμόζει πρὸς τοὺς ἱεροὺς Ἀποςόλους, οἵτινες ἐπροςάχθησαν παρὰ τοῦ Χριςοῦ, εἰπόντος αὐτοῖς „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· (Ματ. κη΄. 19.) ἀντὶ δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα, ὁ Σύμμαχος εἶπε μηχανάς· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐναλλαγάς· καθ' ὃ μὲν οὖν τὰς πράξεις τοῦ Χριςοῦ ἐκήρυττον οἱ Ἀπόςολοι, κατὰ τοῦτο αὐταὶ ὀνομάζονται ἐπιτηδεύματα· καθ' ὃ δὲ αὗται εἶναι σοφαί, κατὰ τοῦτο λέγονται μηχαναί· καθ' ὃ δὲ ἀντὶ ἄλλων ἔγιναν, ὀνομάζονται ἐναλλαγαί· διὰ τὶ οἱ μακρὰν ὄντες Ἐθνικοί, ἔγιναν κοντά· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει τῆς πλάνης εὑρισκόμενοι, ἔγιναν εἰς τὸ Φῶς τῆς ἀληθείας· καὶ οἱ ἐν τῇ λήθῃ, ἔγιναν ἐν τῇ μνήμῃ· καὶ οἱ ἀπερριμμένοι, ἔγιναν οἰκειωμένοι· καὶ ὁ Θεός, ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἔγινε Θεός. (1)

12: „ Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν, „ ἐμνήσθη.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ οἰκονόμησεν ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἐνθυμήθη τοὺς Ἐθνικούς, οἵτινες ἦτον λησμονημένοι διὰ τὴν ἀπιςίαν τους, αὐτὸς ὁποῦ δὲν παραβλέπει τὰ εἰς θυσίαν αὐτῶν ἐκχεόμενα αἵματα, ἀλλὰ ζητεῖ ταῦτα ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ τὰ χύνουν· μὲ τὸ αἷμα δὲ, φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐκδίκησιν, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ τοὺς φόνους, ὁποῦ ἐποίουν οἱ ἄνθρωποι, παρακινούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρωποκτόνους Δαίμονας· ὥςε ἐκ τοῦ ῥητοῦ τούτου γίνεται φανερόν, ὅτι κάθε φονεὺς ἔχει νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσαν ἐκδίκησιν· λέγει γὰρ ὁ Θεός „ Καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἐκ χειρὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ ἐκζητήσω αὐτό. (Γέν. θ΄. 5.)

„ Οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων κατετυραννεῖτο ἀπὸ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας, ἐφαίνετο ὅτι φωνάζει πρὸς τὸν πλάςην της Θεόν· ἐγίνετο γὰρ ὡς φωνὴ μεγάλη, ἡ τόση πολλὴ αὐτῆς ταλαιπωρία· ἢ μὲ τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβίδ, ὅτι οἱ Προφῆται παλαιόθεν προφητεύοντες τὸ Μυςήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ἐρώναζον, καλοῦντες νὰ ἔλθῃ νὰ σαρκωθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς βοήθειαν τῶν ἀνθρώπων· οἱ ὁποῖοι, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον πτωχοὶ διὰ τὴν ςέρησιν τοῦ πλούτου τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς· ὁ Θεὸς ὅμως αὐτοὺς δὲν ἀλησμόνησεν. (2)

13: „ Ἐλέησόν με Κύριε· ἴδε τὴν ταπεί- „ νωσίν μου ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε Χριςιανοῦ· ἴδες, λέγει, Κύριε, τὴν ταπείνωσιν καὶ ταλαιπωρίαν, ὁποῦ γίνεται εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοὺς δυσσεβεῖς: ἤτοι ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς· ἐπειδὴ τόσον οἱ τύραννοι καὶ Βασιλεῖς, ὅσον καὶ οἱ Δαίμονες ἐσπούδαζον συμφώνως νὰ ἐξαλείψουν τὸ γένος τῶν Χριςιανῶν.

Ὁ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος, ἐπιτηδεύματα, τὰς θεοσημείας τοῦ Χριςοῦ καὶ τὰ θαύματα καὶ τὰς οἰκονομίας ἡρμήνευσεν· ὁ δὲ Χρυσόςομος, τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος πτωχοὺς ἐδῶ ἐννοεῖ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι, οὓς καὶ ὁ Χριςὸς μακαρίζει „ Οὗτοι γὰρ μάλιςα ἀκούονται εὐχόμενοι, οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ καὶ συντετριμμένοι· δύω δὲ ἐνταῦθα τίθησιν εὐχὴν καὶ ταπεινοφροσύνην, πανταχοῦ γὰρ ὄχημα εὐχῆς ἡ ταπεινοφροσύνη· ὥςε φλεγμονῆς (ἤτοι ὑπερηφανείας) δεῖ μάλιςα ἀπηλλάχθαι τὸν εὐχόμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Κραυγὴν ἐνταῦθα τὴν διὰ τῆς ἁμαρτίας λέγει ἐπεισελθοῦσαν ταλαιπωρίαν, δι' ἣν καὶ θάνατοι ἄωροι, καὶ θρῆνοι καὶ συμφοραί· τοιαύτη δέ τις ἦν φησιν ἡ τῶν ὀλοφύρσεων, καὶ τῶν θρήνων γινομένη κραυγὴ, οἱόν τινα αἴτησιν ἔχουσα περὶ τῶν κατεχόντων δεινῶν.

„ Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θα-
„ νάτου.

Πόρτας θανάτου ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ψαλμῳδὸς, τὰ διάφορα καὶ πολυειδῆ μαρτύρια τῶν Ἁγίων Μαρτύρων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο ὑψηλότεροι καὶ ἐνδοξότεροι παρὰ τοῦ Χριςοῦ· ἐπειδὴ διὰ τῶν βασάνων, ὁποῦ ἐλάμβανον ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριςοῦ, ἔμβαινον, ὡσὰν διὰ θυρῶν, εἰς τὸν σωματικὸν θάνατον· ἠμποροῦν δὲ αὐτὰ νὰ νοηθοῦν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβὶδ, ὅςτις ἐταπεινώθη μὲν, πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, ἐλυτρώθη δὲ, παραδόξως ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ ἐνδοξότερος καὶ λαμπρότερος ἔγινε, διὰ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένην εἰς αὐτὸν βοήθειαν. (1)

14: „ Ὅπως ἂν ἐξαγγείλω πάσας τὰς αἰ-
„ νέσεις σου ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγα-
„ τρὸς Σιων.

Ἐδῶ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐζήτησεν ἀνωτέρω νὰ ἐλεηθῇ καὶ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν θάνατον: ἤγουν διὰ νὰ κηρύξω, λέγει, εἰς τὰς πόρτας τῆς Σιὼν, ὅλας τὰς δοξολογίας ὁποῦ σοὶ πρέπουσι διὰ τὰ θεοπρεπῆ σου ἰδιώματα: ἤτοι διὰ τὴν δημιουργίαν σου, διὰ τὴν πρόνοιάν σου, διὰ τὴν σοφίαν σου, διὰ τὴν δικαιοσύνην σου, καὶ διὰ τὴν ἐνανθρώπησίν σου· ἐπειδὴ καὶ διὰ κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτὰ, εἶσαι ἄξιος νὰ δοξολογῆσαι· Σιὼν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν ἐν Οὐρανοῖς Ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων· πόρτας δὲ αὐτῆς ὀνομάζει, τὰς κατὰ τόπον ἐν τῇ γῇ Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων, ὡς διά τινων θυρῶν, ἀναβαίνει τινὰς εἰς τὴν ἄνω Σιών· ἐπειδὴ οἱ διὰ τὸν Χριςὸν πάσχοντες Χριςιανοὶ, συναθροιζόμενοι μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας, ἐδίδασκον τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, καὶ μὲ αὐτὰ ἐςήριζον εἰς τὴν πίςιν τοὺς ἀδελφούς των· ἀλλὰ καὶ ὁ Δαβὶδ διὰ μέσου τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν του, ἐξαγγέλλει εἰς κάθε Ἐκκλησίαν τὰς αἰνέσεις καὶ δοξολογίας τοῦ Θεοῦ· θυγατέρα δὲ τὴν ἄνω Σιὼν ὠνόμασεν, ὡς ἠγαπημένην, καὶ ὡς συνηθεῖσαν ἀπὸ τὸν Θεόν.

„ Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.

Σωτήριον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριςοῦ, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ ἔγιναν αἴτια τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· καθὼς καὶ ὁ δίκαιος Συμεὼν ὕςερον, οὕτως αὐτὴν ὠνόμασεν εἰπών „ Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου (Λουκ. β΄. 30.) (2)

15: „ Ἐνεπάγησαν Ἔθνη ἐν διαφθορᾷ, ᾗ
„ ἐποίησαν.

Ἔθνη μὲν, ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ὡμοιώθησαν μὲ τὰ Ἔ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ὁ δράκων ὁ ἀποςάτης, ὁ φαυλότητος ἁπάσης εὑρετὴς, καὶ αἱ σὺν αὐτῷ δυνάμεις πονηραὶ, λέγοιτο ἂν οὐκ ἀποικότως θανάτου πύλαι· κατακομίζουσι γὰρ εἰς πέταυρον ᾅδου καὶ εἰς πυθμένα θανάτου τοὺς ὑπ' αὐτοὺς γεγονότας· νοηθεῖεν δ' ἂν θανάτου πύλαι καὶ αἱ πολυειδεῖς ἁμαρτίαι· καὶ μὴν καὶ οἱ παρ' Ἕλλησι σοφοὶ συνασπίζοντες τῇ πλάνῃ, καὶ τῆς εἰδωλολατρείας τὸ ἀκαλλὲς ταῖς ἑαυτῶν εὐγλωττίαις ἐξωραΐζειν σπουδάζοντες. Καὶ ὁ Ὠριγένης „ Πύλαι θανάτου αἱ πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι, ἀφ' ὧν ὑψοῦται ὁ μηδὲ λογισάμενος αὐτὰς ἁμαρτεῖν· ὃς καὶ μόνος δύναται ἐξαγγεῖλαι πάσας τὰς αἰνέσεις Κυρίου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὅθεν ὁ θεῖος Κύριλλος λέγει· ὅτι μὲ τὰ λόγια ταῦτα χαίρουσιν οἱ ἐξ Ἐθνῶν, διὰ τὴν οἰκονομίαν ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριςῷ, Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἀναδείξας αὐτὸν τῷ Κόσμῳ παντί· ηὐδόκησε γὰρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριςῷ τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἔθνη κατὰ τὴν κακίαν καὶ τὸν θυμόν· διαφθορὰν δὲ, πρέπει νὰ νοήσωμεν ἁπλῶς τὸν θάνατον· διὰ τί οἱ Ἰουδαῖοι, μὲ τὸ νὰ ἐσπούδασαν νὰ θανατώσουν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς Ἰησοῦν Χριστὸν, διεφθάρησαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μὲ ὅλον ὁμοῦ τὸ γένος των· καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐπροξένησαν θάνατον εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ παρεδόθησαν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὸν θάνατον· ἢ ὡς ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὁ λόγος οὗτος νοεῖται καὶ διὰ τοὺς τυράννους καὶ Ἕλληνας, ὁποῦ ἐπολέμουν τοὺς Χριστιανούς· διότι σπουδάζοντες οἱ τύραννοι νὰ ἀφανίσουν τοὺς πιστοὺς, αὐτοὶ περισσότερον ἠφανίσθησαν· δὲν εἶναι δὲ ἀνάρμοσον νὰ νοηθῇ τοῦτο καὶ διὰ τοὺς Δαίμονας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· οἵτινες μὲ τὸ νὰ ἐμελέτησαν νὰ ἐμποδίσουν διὰ μέσου τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ περισσότερον ἐμπόδισαν τὴν δύναμίν τους διὰ τοῦ τοιούτου θανάτου, καὶ νὰ ἐνεργήσουν πλέον αὐτὴν δὲν ἐδύνοντο. (1)

„Ἐν παγίδι ταύτῃ ᾗ ἔκρυψαν, συνε-
„λήφθη ὁ πούς αὐτῶν.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ θεῖος Δαβὶδ, τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ἐδῶ, πομπεύων καὶ θεατρίζων μὲ ἄλλην ὁμοίωσιν τὴν καταστροφὴν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Χριστιανῶν· παγίδα δὲ ὀνομάζει τὴν κρυφὴν μελέτην καὶ ἐπιβουλήν· ἐπειδὴ κάθε παγίδα μὲ κρυπτὸν τρόπον κατασκευάζεται, καὶ εἰς κρυπτὸν τόπον στήνεται· διὰ τί οἱ ἐχθροὶ τῶν Χριστιανῶν κρυφίως πρότερον κατασκευάζοντες τὸν φόνον καὶ θάνατον, ὕστερον ἐπαῤῥησίαζον αὐτὸν εἰς τὸ φῶς.

16: „Γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν.

Κρίματα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ψαλμῳδὸς, τὰς κατὰ τῶν πονηρῶν ἀνταποδόσεις καὶ ἐκδικήσεις τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ἀποδίδει εἰς τὸν καθ᾽ ἕνα κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων του. (2)

„Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συ-
„νελήφθη ὁ ἁμαρτωλός.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶναι ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνωτέρω· ἐπειδὴ καὶ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς γνωρίζεται, ὅτι ποιεῖ κρίματα, καὶ παιδεύει δικαίως τοὺς ἀξίους παιδείας· ὄχι ὀλιγώτερον δὲ γνωρίζεται καὶ ἀπὸ τοῦτο δίκαιος Κριτὴς ὁ Θεὸς, ἐπειδὴ κάμνει ἐκείνους, ὁποῦ ἐπιβουλεύονται τοὺς ἄλλους, νὰ πίπτουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὴν ἐδικήν τους ἐπιβουλήν· καὶ ἡ κατὰ τῶν ἄλλων κακία των, νὰ γυρίζῃ εἰς τὴν κεφαλήν τους· ἁμαρτωλὸς δὲ νοεῖται ἐδῶ ὁ Ἰουδαῖος καὶ ὁ Ἕλλην καὶ ὁ Διάβολος, οἵτινες ἐπεβούλευσαν τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς Χριστιανούς· ἢ ἁμαρτωλὸν ἁπλῶς θέλεις νοήσεις κάθε ἄνθρωπον δόλιον καὶ ἐπίβουλον.

(Διάψαλμα.) Περὶ τοῦ διαψάλματος εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ. (3)

17: Ἀ-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως ἑρμηνεύει „Διαφθορὰν τὴν κακίαν λέγει· οὐδὲν γὰρ οὕτω διαφθείρει ὡς κακία· οὐδὲν ἀσθενέστερον τοῦ πονηροῦ· τοῖς οἰκείοις ὅπλοις ἁλίσκεται· ὥσπερ ὁ σίδηρος ὑπὸ τοῦ ἰοῦ, καὶ τὸ ἔριον ὑπὸ τοῦ σητὸς, οὕτω καὶ ὁ πονηρὸς ὑπὸ τῆς κακίας φθείρεται· ὥστε καὶ πρὸ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρίας, αὐτὴ ἡ κακία τὸν ἐργάτην ἀπαιτεῖ δίκην.

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων „Ἐπειδὴ μακροθυμῶν ἀγνοεῖται ὁ Θεὸς, διὰ τοῦτο γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν: τουτέστι κολάζων, ἐκδικῶν, ἐπεξιών.

(3) Παρὰ δὲ τῷ Νύσσης καὶ ἄλλοις, οὐχὶ διάψαλμα, ἀλλὰ ᾠδὴ διαψάλματος γράφεται ἐδῶ· διὰ τί; ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν Νύσσης, εἰς μὲν τὰ ἄλλα διαψάλματα, ἐγίνετο διακοπὴ τῆς τοῦ Προφήτου φωνῆς, ἡσυχάζοντος καὶ δεχομένου τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἔλλαμψιν· ἐδῶ δὲ, καὶ ἡ συνέχεια τῆς μελῳδίας δὲν διεκόπτετο, καὶ ἡ παρὰ τοῦ Πνεύματος διδασκαλία ἐνεργεῖτο· ὅρα καὶ ἐν τῷ Προοιμίῳ εἰς τὸ Ζ'. Κεφάλ.

17: „Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς „τὸν Ἅδην.

Ἁμαρτωλοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀπίστους κατὰ τὸν Ἡσύχιον· Ἅδην δὲ, τὴν κόλασιν· ἀποστραφήτωσαν δὲ δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, ἂς κρημνισθοῦν ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν, καὶ ἂς καταβοῦν εἰς τὴν κόλασιν· ἐπειδὴ ἡ κόλασις ὑπὸ κάτω εἰς τὴν γῆν εἶναι· ἢ νοεῖται, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔγιναν ἀπὸ τὴν γῆν, ἂς στραφοῦν πάλιν εἰς αὐτὴν· ἐπειδὴ καὶ κανένα πρᾶγμα δὲν ἐδυνήθησαν νὰ νοήσουν πνευματικὸν καὶ παράνω ἀπὸ τὰ γήϊνα· ποίους δὲ λέγει ἁμαρτωλούς; τὸ φανερόνει εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1).

„Πάντα τὰ Ἔθνη τὰ ἐπιλανθανόμενα „τοῦ Θεοῦ.

Ἰδοὺ ποίους ὠνόμασεν ἀνωτέρω ἁμαρτωλούς: ἤτοι τὰ ἄπιστα Ἔθνη, ὁποῦ ἀλησμόνησαν τὸν Θεὸν, μὲ θεληματικήν τους λήθην καὶ ἀγνωσίαν. (2).

18: „Ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ „πτωχός.

Τοῦτο, λέγει, θέλουν πάθουν τὰ τοιαῦτα Ἔθνη: δηλαδὴ τὸ νὰ ἀποστραφοῦν εἰς τὸν Ἅδην· διατὶ δὲν θέλει λησμονηθῆ παντοτινὰ ὁ πτωχὸς Χριστιανὸς ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὁ πολεμηθεὶς ἀπὸ τὰ Ἔθνη· ὅστις Χριστιανὸς, πτωχὸς μὲν εἶναι ἀπὸ ἄσπρα καὶ πλοῦτον σωματικὸν, πλούσιος δὲ εἶναι ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀρετῶν· ἢ πτωχὸν ὀνομάζει τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαὸν, ἐπειδὴ καὶ ἔχασε τὸ ἀξίωμα καὶ πλοῦτον τῆς ψυχῆς, καὶ ἦτον πτωχὸς ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς.

„Ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπο„λεῖται εἰς τέλος.

Πένητας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς Ἐθνικούς· τῶν ὁποίων ἡ ἐλπὶς δὲν θέλει μένει ματαία καὶ ἀνωφελής· ἐλπὶς δὲ τῶν Ἐθνῶν εἶναι ὁ Χριστός· κατὰ τὸ „Καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἐθνῶν. (Γέν. μθ΄. 10.) καθὼς καὶ διὰ τοῦ Σοφονίου φωνάζει ὁ Θεὸς „Ὑπόμεινόν με εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου. (Σοφον. γ΄. 9.)

19: „Ἀνάστηθι Κύριε, μὴ κραταιούσθω „ἄνθρωπος.

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἐξέδωκε „Μὴ θρασυνέσθω· τοῦτον δὲ τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πολέμους, ὁποῦ εἶχον τὰ Ἔθνη ἀναμεταξύ των· ἐπειδὴ οἱ Ἐθνικοὶ ἄνθρωποι, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον διδασκάλους ἀληθεῖς καὶ ἐναρέτους, ἀλησμόνησαν πῶς εἶναι φυσικὰ γῆ καὶ σποδὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἐθρασύνοντο παράνω ἀπὸ τὴν φύσιν τους· καὶ ἀφ' οὗ ἐτόλμησαν νὰ κάμουν ὅλα τὰ κακὰ, ἐτόλμησαν πρὸς τούτοις οἱ ἄφρονες, νὰ ὀνομάσουν καὶ τὸν ἑαυτόν τους Θεόν. διὰ τοῦτο λέγει:

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοί: ἤτοι οἱ ἀσεβεῖς, ἢ ἀμετανόητοι, οἱ μετὰ θάνατον εἰς τὸν ᾅδην καταβαίνοντες, αὐτοὶ, ἀφ' οὗ ἀναστηθοῦν ἢ παρασταθοῦν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, πάλιν ἔχουν νὰ γυρίσουν εἰς τὸν ᾅδην ἢ εἰς τὰς τιμωρίας τῆς κολάσεως.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι οἱ πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ ἀπὸ τὴν πολλήν τους φιλοθεΐαν, καταρῶνται ἐκείνους ὁποῦ ἀθετοῦσι τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ ἢ χάριν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐδύναντο νὰ κληρονομήσουν τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

γει ὁ Δαβὶδ, ὦ Κύριε, ἐκδίκησον αὐτοὺς, καὶ ταπείνωσον τὴν τούτων ὑπερηφάνειαν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ τινας εἰς τοῦτο καὶ ἑρμηνείαν γλαφυρωτέραν· ὁ ἄνθρωπος, λέγεται μὲν θεὸς, διὰ τὶ εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ· κατὰ τὸ „ Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε (Ψαλ. πα'. 6.) κατὰ δὲ τὰ γεώδη πάθη ὁποῦ ἔχει, εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ λέγεται: ἤγουν ἄνθρωπος γήϊνος· ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ γήϊνα πάθη ἐκυρίευον τοὺς τότε ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ παρακαλεῖ τὸν Χριστὸν νὰ ἀναστηθῇ ἀπὸ τὸν θάνατον· καὶ διὰ μέσου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων του νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους, νὰ μὴν ἀφίνουν να κυριεύουν τὰ πάθη τὴν ψυχήν τους, καὶ τὸ γήϊνον σῶμα νὰ ὁρίζῃ τὸν νοῦν τους· νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· ὅτι μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, ἀφ' οὗ ἐξαπλώθη εἰς τὴν οἰκουμένην τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἔπαυσαν οἱ πόλεμοι καὶ αἱ ἀλληλομαχίαι, ὁποῦ εἶχον ἀναμεταξύ των τὰ Ἔθνη καὶ αἱ πολιτεῖαι· κατὰ τὸ „ Καὶ οὐμὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν (Ἡσ. β'. 4.)

„ Κριθήτωσαν Ἔθνη ἐνώπιόν σου.

Ἃς κριθοῦν, λέγει, τὰ Ἔθνη ἔμπροσθέν σου Κύριε: ἤγουν, ἃς ἐπιτύχουν τὴν ἐδικήν σου θεωρίαν, καὶ ἀντίληψιν· ἐπειδὴ κάθε κριτὴς θεωρεῖ τὸν κρινόμενον· κρίσιν δὲ νόησον ἐδῶ τὴν κατὰ τοῦ Διαβόλου· διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἡσαΐου „ Ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ἡρέτησα ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ Πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς Ἔθνεσιν ἐξοίσει (Ἡσ. μβ'. 1.)

20: „ Κατάστησον Κύριε νομοθέτην ἐπ' „ αὐτούς.

Ἐδῶ αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστὸν, κατὰ τὸ „ Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ (Ψαλ. β'. 6.) νομοθέτης γὰρ εἶναι ὁ Χριστὸς, ἐπειδὴ καὶ ἔδωκε νόμον νέον τὸν τοῦ Εὐαγγελίου.

„ Γνώτωσαν Ἔθνη ὅτι ἄνθρωποί εἰσιν.

Ἃς μάθουν, λέγει, εἰς ὅλον τὸ ὕστερον οἱ Ἐθνικοὶ, διὰ νὰ ζοῦν ὡσὰν ἄνθρωποι λογικοὶ, καὶ ὄχι ὡσὰν θηρία ἄλογα καὶ ἀνήμερα.

21: „ Ἵνα τί Κύριε ἀφέστηκας μακρό-„ θεν; (1)

Ἀπὸ ἐδῶ ἐμβαίνει ὁ Ψαλμῳδὸς εἰς τοὺς λόγους τοὺς περὶ Προνοίας τοῦ Θεοῦ· πῶς οἱ μὲν κακοὶ ἄνθρωποι εὐτυχοῦσιν, οἱ δὲ καλοὶ δυστυχοῦσι· καὶ κάμνει τὴν δικαιολογίαν ταύτην, ἐκ προσώπου τῶν θλιβομένων ἀνθρώπων κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τὶ, λέγει, Κύριε, ἐστάθης μακρὰν, καὶ ἄφησες τοὺς ἀνθρώπους νὰ φέρωνται ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε; εἶπε δὲ τοῦτο ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ παραδείγματος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ στέκουν μακρὰν, καὶ ἀμελοῦν νὰ βοηθήσουν τοὺς πάσχοντας.

„ Ὑπερορᾷς ἐν εὐκαιρίαις ἐν θλίψεσιν.

Ὑπερορᾷν εἶναι, ὅταν τινὰς προσποιῆται πῶς δὲν βλέπει· ἀλλὰ σηκόνῃ τὰ ὀμμάτιά του ἐπάνω διὰ νὰ μὴ βλέπῃ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶναι ἔμπροσθέν του· διὰ τὶ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, εἰς καιρὸν ὁποῦ εἶσαι παρὼν εἰς τοὺς θλιβομένους, φαίνεσαι πῶς εἶσαι μακρὰν

(1) Σημείωσαι ὅτι εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς δύω· καὶ ἀπὸ τὸν στίχον τοῦτον ἕως τέλους, ἀριθμεῖται Ψαλμὸς δέκατος· παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα δὲ, ἕνας εἶναι ὁ Ψαλμὸς ὅλος, ἔννατος εἰς τὸν ἀριθμόν·

κρὰν ἀπὸ τοὺς θλιβομένους ; ἢ διὰ τὶ δείχνεις μὲ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν καὶ ὑπομονήν σου , πῶς δὲν παιδεύεις ἐκείνους ὁποῦ τοὺς θλίβουν ; καὶ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐσὺ βλέπεις τὰ πάντα , διὰ τὶ προσποιῆσαι πῶς δὲν τὰ βλέπεις ; ἐπειδὴ δὲν βοηθεῖς οὔτε εἰς τὰς θλίψεις, οὔτε εἰς τοιούτους δυςυχεῖς καιροὺς, οἱ ὁποῖοι χρειάζονται τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν · ταῦτα δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ παρακαλῶν θερμῶς τὸν Θεὸν, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς θλιβομένους · καὶ ὄχι ὡς ἐγκαλῶν καὶ κατηγορῶν . (1) πρὸς ταῦτα ὅμως τὰ λόγια τοῦ Δαβὶδ ἤθελεν ἀποκριθῇ ὁ Θεὸς ἐκεῖνα, ὁποῦ γράφει ὁ Ἡσαΐας „Μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ Κυρίου τοῦ σῶσαι ; ἢ ἐβάρυνε τοῦ οὖς αὐτοῦ τοῦ μὴ εἰσακοῦσαι ; ἀλλὰ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διϊςῶσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ · καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέςρεψε τὸ πρόσωπον ἀφ' ὑμῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι . (Ἡσ. νθ'. 1.)

22: „ Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ,
„ ἐμπυρίζεται ὁ πτωχός.

Ὅταν , λέγει , ὁ ἀσεβὴς ὑπερηφανεύεται , διὰ τὶ εὐτυχεῖ εἰς ὅλα του τὰ πράγματα , τότε βλέποντας ὁ εὐσεβὴς καὶ πιςὸς τὸν ἑαυτόν του, ὅτι δυςυχεῖ εἰς ὅλα του τὰ πράγματα , καίεται ἀπὸ τὸν ζῆλον τῆς εὐδοκιμήσεως καὶ εὐτυχίας τοῦ ἀσεβοῦς · καὶ εὐγάνει ἀπὸ τὸ ςόμα του , ὡσὰν καπνὸν , τοὺς ἀναςεναγμοὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον · διὰ τὶ ὁ ἀσεβὴς τοιοῦτος ὢν νὰ εὐτυχῇ . (2) ἢ νοεῖται καὶ οὕτως · ὅτι ὅταν ὁ Διάβολος ὑπερηφανεύεται κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ πολεμῇ αὐτὸ μὲ τὰς προσβολὰς τῶν λογισμῶν , τότε ὁ πτωχὸς κατὰ τὴν ἀρετὴν , ἀνάπτει εἰς τὰ πάθη καὶ ἁμαρτίας .

„ Συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίοις, οἷς
„ διαλογίζονται .

Καὶ οὗτος ὁ λόγος περὶ τῶν ἀσεβῶν νοεῖται · οἵτινες τρόπον τινὰ συλλαμβάνονται : ἤγουν συνεργοῦνται καὶ βοηθοῦνται εἰς ἐκεῖνα τὰ θελήματα, ὁποῦ βουλεύονται · ταυτὸν εἰπεῖν , εὐοδοῦνται καὶ ἐπιτυχαίνουν ἐκεῖνα , ὁποῦ θέλουν · ἢ συνεργοῦνται καὶ βοηθοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των ἀσεβεῖς · πρέπει δὲ νὰ παρατηροῦμεν , ὅτι ὁ Δαβὶδ , τόσον διὰ τοὺς καλοὺς , ὅσον καὶ διὰ τοὺς κακοὺς , ποτὲ μὲν ἑνικῶς προφέρει τὸν λόγον · ποτὲ δὲ πληθυντικῶς · καθὼς καὶ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ἑνικῶς τὸν ἀσεβῆ, ἐδῶ δὲ προφέρει τοὺς ἀσεβεῖς πληθυντικῶς ὅτι συλλαμβάνονται · καὶ ἡ αἰτία εἶναι · διὰ τὶ τόσον οἱ καλοὶ , κατὰ τὸν ἀριθμὸν μὲν , εἶναι πολλοὶ · κατὰ δὲ τὴν καλοσύνην , εἶναι ὅλοι ἕνας · ὅσον καὶ οἱ κακοὶ , κατὰ τὸν ἀριθμὸν μὲν , εἶναι πολλοὶ · κατὰ δὲ τὴν κακοσύνην , ὅλοι εἶναι ἕνας · ἢ ὁ λόγος εἶναι ἐδῶ περὶ τῶν εὐσεβῶν · ὅτι αὐτοὶ διαλογιζόμενοι διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀσεβῶν , συλλαμβάνονται : ἤγουν πιάνονται καὶ πίπτουν εἰς μικροψυχίας καὶ ἀνυπομονησίας , μὲ τὸ νὰ μὴ καταλαμβάνουν · τὰς ἀπορρήτους κρίσεις καὶ οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ (3)

23: „ Ο-

(1) Φέρει δὲ εἰς τοῦτο παράδειγμα ὁ Χρυσόστομος τὸν ἰατρὸν ϗ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τεμνομένους „ Καθάπερ ο τεμνόμενοι μηδέπω τελείας τῆς τομῆς γενομένης , παρακαλοῦσι τὸν ἰατρὸν ἀποςῆσαι τὴν χεῖρα , ἐπιβλαβῆ μὲν χάριν αἰτοῦντες , τῷ δὲ μὴ φέρειν τὰς ὀδύνας τοῦτο πάσχοντες · ϗ πολλάκις πρὸς τοὺς ἰατροὺς βοῶσιν · ἐβασάνισάς με · ἀπώλεσάς με · ἀνεῖλές με · ἀλλ' οὐκ ἔςι ταῦτα τῆς διανοίας ῥήματα , ἀλλὰ τῆς ὀδύνης · οὕτω ϗ πολλοὶ τῶν μικροψύχων ἐν ταῖς θλίψεσι λέγουσι , τοὺς πόνους μὴ φέροντες .

(2) Ὅθεν ϗ ὁ Θεολόγος εἶπε Γρηγόριος „ Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ , τοὺς λογισμοὺς ἐμπυριζόμενος ϗ ἀναπτόμενος ὁ πτωχός · ϗ ὁ Χρυσόςομος „ Πρὸ τῆς κολάσεως ϗ τῆς τιμωρίας ὀδυνᾶται ὁ ἀδικούμενος , οὐ φέρων τὴν εὐημερίαν τοῦ πονηροῦ · λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Δοκεῖς πόῤῥωθεν ἑςάναι Δέσποτα , ϗ μὴ ὁρᾷν τὰ ἀνθρώπεια τοῖς ἀδικουμένοις οὐκ ἐπαμύνων· ὑπὸ δὲ τῆς ἀθυμίας οἷόν τινος πυρὸς , οἱ ἀδικούμενοι κατατήκονται τῶν ἀδικούντων τὴν ἀλαζονείαν θεώμενοι · σφόδρα δὲ προσφυῶς τὸ ἐμπυρίζεται ἐπὶ τῶν ἀθυμούντων τέθεικεν · ἐμπιπραμένοις γὰρ οἱ ἀθυμοῦντες ἐοίκασι, ϗ οἷόν τινα καπνὸν διὰ τοῦ ςόματος τὸν ςεναγμὸν ἀναπέμπουσι .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ϗ τοῦτο τὸ ῥητὸν διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐμπυριζομένους πτωχοὺς ἐνόησε ϗ ἀθυμοῦντας διὰ τὴν ὑ-

23: „Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς „ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ „ἀδικῶν ἐνευλογεῖται.

Πρέπει νὰ παρατηροῦμεν, ὅτι κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν τὸ ὅτι, δὲν εἶναι πάντοτε αἰτιολογικὸν, ἀλλὰ μερικαῖς φοραῖς λαμβάνεται καὶ ὡς βεβαιωτικόν· κἄποτε δὲ εἶναι καὶ περιττὸν, (καθὼς φαίνεται πῶς εἶναι καὶ ἐδῶ.) λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ὅτι τόσον πολλὰ ἐκυρίευσεν ἡ κακία τοὺς ἀνθρώπους, ὥςε ὁποῦ οἱ ἁμαρτάνοντες ἐπαινοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των ἁμαρτωλοὺς, εἰς τὰ κακὰ ἐκεῖνα ὁποῦ ἐπιθυμοῦσιν, ἀντὶ νὰ κατηγοροῦνται· καὶ οἱ ἀδικοῦντες τοὺς ἀδελφούς των, εὐφημοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των ἀδικητὰς εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ ἀδίκως πράττουσι. (1)

24: „Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλός.

Ὁ ἁμαρτωλὸς, λέγει, ἄνθρωπος, παρακινεῖ τὸν Θεὸν νὰ καταδικάσῃ καὶ νὰ παιδεύσῃ αὐτόν· διά τι ἀπὸ λόγου του ὀξύνει καὶ ταχύνει μίαν ὥραν πρότερον τὴν παιδείαν του, μὲ τὰ ἁμαρτωλὰ ἔργα, ὁποῦ ἐργάζεται.

„Κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ,
„οὐκ ἐκζητήσει.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν παιδεύει τοὺς ἀνθρώπους, καθὼς εἶναι ἄξιον εἰς τὴν δικαίαν ὀργήν του, ἀλλὰ εὐσπλαγχνικώτερον ἀπὸ ὅ,τι πρέπει· ἐπειδὴ, „Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃ, τίς ὑποςήσεται; κατὰ τὸν ἴδιον Ψαλμῳδόν. (Ψαλ. ρκθ'. 3.) ὀργὴ δὲ Θεοῦ εἶναι ἡ δικαία τιμωρία· ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων, διὰ τοῦτο δὲν κολάζει τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὲ ἄκρατον τιμωρίαν· ἀλλὰ μὲ τιμωρίαν συγκερασμένην μὲ ἔλεος, κατὰ τό „Ἐν ὀργῇ ἐλέους μνησθήσῃ (Ἀββα. γ'. 1.) νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ οὕτω κατά τινας: ἤτοι κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ὅτι παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλὸς κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς του: ἤτοι ἀξίως τῆς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀναπτομένης ὀργῆς εἰς τὸν Θεόν· ἀνάπτεται δὲ αὕτη ἀπὸ τὰς πονηρὰς πράξεις τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ἔπειτα ἀναγινώσκεται ἐρωτηματικῶς τὸ, οὐκ ἐκζητήσει; (2) ἢ ἀναγινώσκεται καὶ ἀποφαντικῶς· οἷον ὁ ἁμαρτωλὸς, ἀφ' οὗ ἐπαρώξυνε τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας του, δὲν ζητεῖ νὰ ἱλεώσῃ αὐτὸν διὰ τῆς μετανοίας του.

„Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ.

Καθὼς, λέγει, νομίζει ὁ ἁμαρτωλὸς, δὲν βλέπει αὐτὸν ὁ Θεὸς, ὅταν πράττῃ τὰς ἁμαρτίας· ἢ νοεῖται, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν ἔχει ἔμπροσθέν του ὡς παρόντα τὸν Θεὸν, ὅταν ἁμαρτάνῃ.

25: Βε-

ὑπερηφάνειαν τῶν ἀσεβῶν· βλάβη γάρ φησιν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἀθυμίας γενήσεται, λογισμοῖς οὐκ εὐπρεπέσι χρωμένοις· ἀλλὰ περὶ τῆς σῆς διχονοοῦσι προνοίας· τοῦτο γὰρ σημαίνει, τὸ, συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίοις οἷς διαλογίζονται.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόςομος „Ἐνταῦθα κακίας εἶδος λέγει ἀφόρητον· ὅτι ἐφ' οἷς ἐγκαλύπτεσθαι ἔδει, ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι, ὑπὲρ τούτων θαυμάζεται καὶ ἐπαινεῖται· παρὰ τῶν κολάκων δηλαδή· πῶς δ' ἂν γένηται τούτου ἴασις λοιπὸν, ὅταν ἐπαινῆται ἡ κακία; Καὶ ὁ Κύριλλος εἶπε περὶ τῶν τοιούτων „Οἱ τάχα που καὶ ἐναβρύνονται τῷ κακῷ, καὶ ἐπὶ τῷ εἶναι πονηροὶ μέγα φρονοῦσι, κατασκώπτοντος μὲν αὐτοὺς οὐδενὸς, εὐλογοῦντος δὲ μᾶλλον: ἤγουν εὐφημοῦντος.

(2) Ἤτοι, ὁ μὲν ἁμαρτωλὸς παροξύνει ἔτζι τὸν Θεὸν, ὁ δὲ Θεὸς ἆρά γε, δὲν θέλει ἐκζητήσει τὰς ἁμαρτίας τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐν τῇ κρίσει; ἤτοι ναὶ, θέλει ἐκζητήσει αὐτὰς βεβαιότατα· ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἀναγινώσκει τὸ ῥητὸν „Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλὸς κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· ἐνταῦθα ὑποςικτέον· εἶτα ἐπενεκτέον· οὐκ ἐκζητήσει· ἀντὶ τοῦ παρώξυνε τὸν Κύριον λέγων· οὐκ ἐκζητήσει (ὁ Κύριος δηλαδή.) μανίᾳ γὰρ καὶ λύττῃ χρώμενος, ὡς οὐδενὸς ἐφορῶντος, εἰς πᾶσαν ἄττει παρανομίαν, οὐχ ἡγούμενος ἐκζητεῖν τὸν Κριτὴν τὰ γινόμενα.

25: „Βεβηλοῦνται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἐν παντὶ „καιρῷ.

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν νομίζει πῶς τὸν βλέπει ὁ Θεὸς, διὰ τοῦτο καὶ ὅλα τὰ ἔργα του γίνονται μιαρὰ καὶ μεμολυσμένα.

„Ἀνταναιρεῖται τὰ κρίματά σου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.

Αἱ κρίσεις σου, λέγει, Κύριε: ἤτοι αἱ τῆς κρίσεώς σου ἔννοιαι, ἀσηκόνονται ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ ἀθλίου ἁμαρτωλοῦ: ἤγουν ἐκβάλλονται ἀπὸ τὴν καρδίαν του· διὰ τί αὐτὸς δὲν ἐνθυμεῖται αὐτάς· μηδὲ διαλογίζεται, ὅτι ἐσὺ εἶσαι κριτὴς δίκαιος καὶ ἰσχυρός· περιττὴ δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ ἀντὶ πρόθεσις, καὶ καταχρηστικώτερον γράφεται, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἀνταποδόσεως, ὡς ἡρμηνεύσαμεν εἰς τὸν Ζ΄. Ψαλμὸν στίχ. 4. ἐπειδὴ ἦτον ἀρκετὸν νὰ εἰπῇ μόνον, ἀναιρεῖται χωρὶς τῆς προθέσεως· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως· ὅτι ἀναίρεσις μὲν τῆς ἁμαρτίας, εἶναι αἱ κρίσεις τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς ἐνθυμῆται αὐτὰς, φοβεῖται καὶ παύει ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· ἀνταναίρεσις δὲ τῶν κρίσεων τοῦ Θεοῦ πάλιν εἶναι, ἡ ἀλησμονησία αὐτῶν. (1)

„Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυ„ριεύσει.

Ὁ ἁμαρτωλὸς, λέγει, ὅλους τοὺς ἐναντιουμένους εἰς αὐτὸν, θέλει νικήσει· ἐπειδὴ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, παραχωρεῖται πολλαῖς φοραῖς νὰ νικᾷ εἰς τοὺς πολέμους.

26: „Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐ μὴ „σαλευθῶ.

Βεβαίαν, λέγει, ἐνόμισε τὴν εὐτυχίαν ὁ ἁμαρτωλός· καὶ διὰ τοῦτο εἶπε, πῶς δὲν θέλει μετατραπῆ ἀπὸ αὐτήν·

„Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἄνευ κακοῦ.

Ἐδῶ λείπει τὸ „Ἔσομαι, ἢ τὸ διαβήσομαι, κατὰ τὸν Χρυσόστομον: ἤγουν εἶπεν ὁ ἁμαρτωλός· ἐγὼ θέλω διαπεράσω ἀπὸ γενεὰν εἰς γενεὰν, χωρὶς νὰ πάθω κανένα κακόν· γενεὰν δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὴν ζωήν: ἤγουν ἀπὸ τὴν ζωὴν τὴν ἐδικήν του, ἕως εἰς τὴν ζωὴν τῶν μεταγενεστέρων ἀπὸ αὐτόν. (2)

27: Οὐ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόρρήμων „Ὥσπερ ὁ πεπηρωμένος εἰς βάραθρα πίπτει συνεχῶς, οὕτω ϗ οὗτος· ἐπειδὴ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν, διὰ παντὸς ἐν κακίᾳ διατρίβει, ϗ τῆς μελλούσης οὐ μέμνηται κρίσεως . . . . ὁ γὰρ μὴ ἐπιστάμενος, ὅτι ἐστὶ Θεὸς, οὐδὲ ὅτι κριτής ἐστιν οἶδε· λέγει δὲ ϗ ὁ Κύριλλος „Παντὸς ἀνθρώπου φιλαμαρτήμονος ϗ ἀσχέτως βλέποντος εἰς τὸ πλημμελὲς, ϗ ὁλοτρόπως ἐκνενευκότος εἰς τὸ παροξύνειν Θεὸν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸν ἐνώπιον αὐτοῦ, βεβηλοῦνται πάντως αἱ ὁδοί: τουτέστιν αἱ πράξεις, ϗ ἀκαθαρσίας εἰσὶ μεσταὶ, ϗ τῷ τῆς φαυλότητος βορβόρῳ καταμιαίνονται. ϗ οἷον βλέπουσι πρὸς ἀναίρεσιν τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων: ἤτοι νόμων· πᾶσα γὰρ ἁμαρτία μάχεται τῷ σκοπῷ τῶν ἱερῶν θεσπισμάτων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Προστίθησι δὲ, ϗ ταῦτα ὁ Χρυσόστομος „Ὅταν ἀνόητος ἀνὴρ πολλῆς ἀπολαύσῃ τῆς εὐημερίας, ϗ τῶν ἐχθρῶν κρατῇ, ϗ ἐπαινῆται ϗ θαυμάζηται, πάντων ἀθλιώτερος γίνεται· τῷ γὰρ μὴ προσδοκᾷν μεταβολὴν, οὔτε τὰς εὐημερίας σωφρόνως φέρει· εἴς τε δυσημερίαν ἐμπεσὼν, ἀγύμναστος ϗ ἀμελέτητος ὢν, ταράττεται ϗ θορυβεῖται· ὁ δὲ Ἰὼβ ϗ ἐν τῇ εὐημερίᾳ, δυσημερίαν ἤλπιζε· διὸ ϗ ἔλεγε „Φόβος, ὃν ἐφρόντισα, ἦλθέ μοι (Ἰὼβ γ΄. 25.) ϗ ὁ Σειρὰχ „Μνήσθητι καιρὸν λιμοῦ ἐν καιρῷ πλησμονῆς, ϗ πτωχείαν ϗ ἔνδειαν, ἐν ἡμέραις πλούτου· (Σειρὰχ ιη΄. 25.)

27: „ Οὗ ἀρᾶς τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει, καὶ „ πικρίας καὶ δόλου.

Ἤτοι, οὗτινος αὐτοῦ τὸ σόμα· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον, τὸ νὰ ἑνόνῃ τὰ ἄρθρα μὲ τὰς ἀντωνυμίας· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο „ Μακάριος, οὗ ὁ Θεὸς Ἰακὼβ βοηθὸς αὐτοῦ. (Ψαλ. ρμε'. 4.) Καὶ πάλιν. „ Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ ἐσιν ἀντίληψις αὐτῷ παρὰ σοῦ. (Ψαλ. πγ'. 6.) γεμάτον, λέγει, εἶναι ἀπὸ κατάρας τὸ σόμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ. διὰ τί καταρᾶται ὅλους· καὶ γεμάτον ἀπὸ πικρίαν, διὰ τί λαλεῖ μὲ ὀργὴν καὶ θυμόν· εἶναι καὶ γεμάτον ἀπὸ δόλον, διὰ τί δὲν μεταχειρίζεται τὰ λόγιάτου καθὼς εἶναι ἡ καρδίατου· ἀλλὰ, ἄλλα μὲν λέγει μὲ τὰ σόμα, ἄλλα δὲ μελετᾷ μὲ τὴν καρδίαν.

„ Ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ „ πόνος.

Ἐκεῖνα, λέγει, ὁμιλεῖ ὁ ἁμαρτωλος, ὅσα προξενοῦν κόπον καὶ πόνον εἰς τοὺς ἀκούοντας καὶ ἐπιβουλευομένους παρ' αὐτοῦ· ἢ νοεῖται, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ ὅταν διδάσκῃ τοὺς ἄλλους, κόπος καὶ ὀδύνη εὑρίσκεται εἰς τὰ λόγιάτου· τὰ ὁποῖα οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ καὶ πειθόμενοι εἰς αὐτὰ, συγκοινωνοῦσιν ἀπὸ τὸν τοιοῦτον κόπον, καὶ δὲν εὑρίσκουν κάμμίαν ἄνεσιν εἰς τὴν ψυχήν τους· ἢ νοεῖται, ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτοῦ κοπιάζει καὶ πονεῖ, ὁμιλοῦσα πάντοτε κατὰ τῶν ἐχθρῶν της· διὰ τοῦ κόπου δὲ καὶ τοῦ πόνου τῆς γλώσσης, ἐφανέρωσεν ὁ Προφήτης τὴν γλωσσαλγίαν, καὶ τὴν συνεχῆ κακολογίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

28: „ Ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρᾳ μετὰ πλουσίων.

Ἔνεδρα εἶναι τόπος κρυφὸς κοντὰ εἰς τὴν σράταν, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον κρυπτόμενος τινὰς, αἰφνιδίως ὁρμᾷ ἐπάνω εἰς τοὺς διαβάτας· ἀριθμοῖ δὲ ὁ Προφήτης ἐδῶ τὰς διαφόρους κακίας τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, τὰς ὁποίας συνειθίζουν νὰ κάμνουν: ἤγουν τὰς δολιότητας, τὰς ἐπιβουλὰς, τὰς ἁρπαγὰς, τοὺς φόνους, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ὁ ἁμαρτωλὸς λοιπὸν, λέγει, ἄνθρωπος „ κρύπτεται μέσα εἰς ἀπόκρυφον τόπον μαζὶ μὲ τοὺς πλουσίους: ἤγουν μὲ τοὺς ἐνδόξους καὶ ὀνομασοὺς εἰς τὴν κακίαν· ἐπειδὴ ὁ ἁμαρτωλὸς τοὺς τοιούτους κακοὺς ἔχει φίλους, ὡς ὁμοίουςτου· ἔπειτα φανερόνωντας ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν ἔνεδραν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῆς, ἀκολούθως λέγει.

„ Ἐν ἀποκρύφοις τοῦ ἀποκτεῖναι ἀθῶον.

Διὰ τοῦτο, λέγει, κρύπτεται ὁ ἁμαρτωλὸς εἰς τόπον ἀπόκρυφον, διὰ νὰ θανατώσῃ μὲ τὰς διαβολὰς τὸν ἀθῶον ἄνθρωπον, ὁποῦ δὲν τὸν ἀδίκησε παντελῶς· διότι, τὸ τοῦ, αἰτιολογικὸν λαμβάνει πολλαῖς φοραῖς τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἡ γλῶσσα: ἤτοι ἕνεκα τοῦ ἀποκτεῖναι. (1)

„ Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα „ ἀποβλέπουσι.

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Καὶ ἐν συλλόγοις δὲ ϗ ἐν συνεδρίοις καθήμενος (ὁ ἁμαρτωλὸς) ἐνέδρας τινας ϗ μηχανὰς τοῖς ἀναιτίοις κατασκευάζει· ἄλλως τε ϗ οἱ πλούσιοι ἐνεδρεύουσι τοὺς πένητας· εἶπε δὲ ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Ὁ λίθῳ κρουόμενος ζητεῖ τὸν ἰατρὸν, τῶν δὲ λίθων ὀξύτερα τὰ ἐκ τῆς διαβολῆς ἐσὶ πλήγματα· ῥόπαλον ἐσὶν ἡ διαβολὴ, ϗ μάχαιρα, ϗ τόξευμα ἀκιδωτὸν, ὡς εἶπε Σολομών· (Παρ. κε'. 18.) ϗ ταῦτα μόνη ἡ ἀλήθεια ἰᾶσθαι δύναται· ταύτης δὲ παρορωμένης, αὔξάνει δεινότερον τὰ τραύματα (ἀπολογία α'.)

Ἐδῶ διηγεῖται ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπίμονον καὶ συχνὴν θεωρίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅστις βλέπει ἀτενῶς, πότε νὰ περάσῃ τινὰς πτωχὸς ἀπὸ τὸν δρόμον, καὶ νὰ ὁρμήσῃ νὰ τὸν πιάσῃ;

29: „Ἐνεδρεύει ἐν ἀποκρύφῳ ὡς Λέων ἐν „τῇ μάνδρᾳ αὐτου.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ, θεατρίζων τὴν πολυποίκιλον πανουργίαν καὶ ἐπιβουλὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δείχνοντας αὐτὸν, οὐχὶ ἄνθρωπον, ἀλλὰ θηρίον ἄγριον· διατὶ, καθὼς, λεγει, ὁ λέων, κρυπτόμενος μέσα εἰς τὴν μάνδραν του: ἤτοι εἰς τὴν φωλεάν του, πηδᾷ αἰφνιδίως ἔξω, καὶ καταβρυχώμενος ἁρπάζει τὰ μικρὰ ζῶα, ὅταν ἐκεῖνα τὰ δυςυχῆ περάσουν ἀπονηρεύτως ἀπὸ ἐκεῖ: ἔτζι καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς κάμνει, καὶ πιάνει τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀσθενεῖς, κρυπτόμενος ὡσὰν εἰς φωλεὰν, μέσα εἰς τόπον ἀπόκρυφον. (1)

„Ἐνεδρεύει τοῦ ἁρπάσαι πτωχὸν, ἁρ„πασαι πτωχὸν εν τῷ ἑλκυσαι αὐτόν.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐπαρωμοίασε τὸν ἁμαρτωλὸν μὲ τὸν Λέοντα, κατὰ τὴν ἐπιβουλὴν καὶ τὴν ἀγριότητα, καὶ κατὰ τὸ φονικὸν κίνημα· διὰ τοῦτο ἐπιμένει εἰς τὴν ὁμοίωσιν αὐτὴν, καὶ προσαρμόζει εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τοῦ λέοντος· διότι καθὼς ὁ λέων ἁρπάζει τὰ ἄλλα ζῶα, πίπτωντας αἰφνιδίως ἐπάνω εἰς αὐτὰ, καὶ τὰ τραβίζει εἰς τὴν φωλεάν του καὶ ἐκεῖ τὰ τρώγει, ἔτζι καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς κάμνει, καὶ ἐνεδρεύει, ὄχι διὰ νὰ ἁρπάσῃ κἀνένα ἐπίβουλον καὶ ἐχθρὸν, ἢ κἀνένα θηρίον· ἀλλὰ διὰ να ἁρπάσῃ κἀνενα πτωχὸν ἀπὸ χρήματα, καὶ ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατον· ἐξηγεῖ δὲ καὶ τί εἶναι ἡ ἁρπαγὴ αὕτη τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅτι εἶναι νὰ τραβίξῃ τὸν πτωχὸν εἰς τόπον παράμερον καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ· δύω φοραῖς δὲ λέγει τὸ ἁρπασαι, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸ σχῆμα τοῦτο, θρῆνον καὶ σχετλιασμὸν κατὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ἢ καὶ μὲ τὴν ἀναδίπλωσιν καὶ συνέχειαν τῶν παθητικῶν λέξεων, παρακινεῖ ὁ Προφήτης τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν διὰ τὸν πτωχόν. (2)

„Ἐν τῇ παγίδι αὐτοῦ ταπεινώσει αὐ„τόν.

Μὲ τὴν δολιότητά του, λέγει, κυριεύει καὶ ὑποτάσσει ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν πτωχόν· ἢ καὶ εἰς τὴν γῆν ῥίπτωντας αὐτὸν, τὸν θανατόνει· ταπεινὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ κάτω εἰς τὴν γῆν εὑρισκόμενος· ὅθεν καὶ τὸ ταπεινώσει δηλοῖ, τὸ νὰ ῥίψῃ τινὰς τὸν ἄλλον κάτω εἰς τὴν γῆν.

30: „Κύψει καὶ πεσεῖται ἐν τῷ αὐτὸν κα„τακυριεῦσαι τῶν πενήτων.

Ὅταν, λέγει, ὁ ἁμαρτωλος καὶ δυνάςης κατακυριεύσῃ τοὺς πτωχοὺς, τότε καὶ αὐτὸς κλίνωντας εἰς τὴν γῆν πίπτει, καὶ ἀκολούθως ἀφανίζεται. διὰ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι καὶ ὁ Σατανᾶς εἶναι παρόμοιος μὲ τὸν Λέοντα, καὶ ἐνεδρεύει διὰ νὰ ἁρπάσῃ τὸν πτωχὸν κατὰ τὴν ἀρετήν· ἐπειδὴ καὶ φοβεῖται ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι πλούσιοι κατὰ τὴν ἀρετην καὶ ἀντιςέκονται εἰς αὐτόν· πολλαὶ δὲ εἶναι αἱ παγίδες αὐτοῦ· ἡ πρώτη δὲ παγίς του εἶναι, τὸ νὰ κάμνῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ γνωρίζουν τὸν φύσει Θεόν· ὁ αὐτὸς δέ φησι „Φασὶ δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι τοὺς Λέοντας ἐν ταῖς οἰκείαις μάνδραις ἠρεμεῖν καὶ οἷον κατακρύπτεσθαι, μὴ ἄρά πως τῇ θέᾳ καταπτοήσῃ τι τῶν ἑτέρων ζώων, ἃ δὴ ποιεῖται τροφήν . . . ἐπὰν δὲ ἴδῃ καὶ γεγονὸς ἐγγὺς, ἀναπηδήσας εὐθὺς καταβρυχᾶται μέγα, καὶ καταβροντήσας ἀφορήτως ἐπιπηδᾷ, καὶ ἁρπάζει τὸ παρατυχὸν προεκνευρίσας τοῖς δείμασι „Λέων γὰρ ἐρεύξεταί φησι, καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται; (Ἀμ. γ΄. 8) Λέοντι τοίνυν παραπλήσιος ὁ Διάβολος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὡς ὁ Λέων ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀεὶ ἐνεδρεύει ἁρπάσαι· οὕτω καὶ ὁ Διάβολος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἐν μάνδρᾳ ἐθήρευσε τὸν Χριςὸν, νομίσας αὐτὸν ψιλὸν ἄνθρωπον εἶναι.

διὰ τί ἐκεῖνοι ὁποῦ πίπτουν, πρῶτον σκύπτουν κάτω, καὶ ἔπειτα πίπτουν· τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα καὶ ἡ ἀνιάτρευτος ἀπώλεια τοῦ ἁμαρτωλοῦ φανερωθῇ, καὶ ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν καταχυριευομένων πενήτων, καὶ ἡ ἐκδίκησις ὁποῦ γίνεται δι᾽ αὐτοὺς παρὰ τοῦ Θεοῦ. (1)

31: „Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· ἐπιλέλη„σται ὁ Θεός· ἀπέστρεψε τὸ πρόσω„πον αὐτοῦ τοῦ μὴ βλέπειν εἰς τέλος.

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς παραχωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τελειώνῃ τὰς κακὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας του, διὰ τοῦτο πίπτει ὁ ταλαίπωρος εἰς βλασφήμους λογισμοὺς καὶ ὑπολήψεις· διαλογίζεται γὰρ εἰς τὸν ἑαυτόν του, ὅτι ὁ Θεὸς ἀλησμόνησε καὶ δὲν προνοεῖται πλέον τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ ἀπεστράφη τὴν ἐπισκοπὴν αὐτῶν καὶ τὴν πρόνοιαν, ὥςε ὁποῦ δὲν βλέπει τελείως ἐκεῖνα ὁποῦ γίνονται εἰς τὸν κόσμον· διότι τὸ, εἰς τέλος, ποτὲ μὲν λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ ἄχρι παντός: ἤτοι πάντοτε· ποτὲ δὲ, ἀντὶ τοῦ ὅλως καὶ τελείως, καθὼς λαμβάνεται ἐδῶ· πλὴν καὶ τὰ δύω σημαινόμενα ταῦτα, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι κοντὰ εἰς ἐκείνους ὁποῦ λεπτότερον τὰ ἐξετάζουσι. Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὰ ἄνω εἰρημένα περὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, νοοῦνται καὶ προσαρμόζονται καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, τὸν κατὰ Χριςοῦ ἐνεδρεύοντα· οὗτος γὰρ ἐνέδρευε μὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ πλουσίους τὸν ἀναμάρτητον Ἰησοῦν, τὸν δι᾽ ἡμᾶς γενόμενον πτωχόν· καὶ πάντοτε ἐπαρατήρει καὶ ἐπαγίδευεν αὐτὸν, καὶ εἰς τὰ λόγια καὶ εἰς τὰ ἔργα του· καὶ κάθε τρόπον ἐμεταχειρίζετο, διὰ νὰ θανατώσῃ αὐτόν· καὶ τελευταῖον, ὅταν τὸν Χριςὸν ἐθανάτωσε, καὶ τοὺς Ἀποςόλους του ἐδίωξε, τότε καὶ αὐτὸς ἔπεσε, καὶ ἐξωλοθρεύθη ὅλος ὁμοῦ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

32: „Ἀνάστηθι Κύριε ὁ Θεός μου· ὑψωθή„τω ἡ χείρ σου.

Κινήθητι, λέγει, Κύριε εἰς ἐκδίκησιν· τὸ δὲ ὑψωθήτω ἡ χείρ σου ἐῤῥέθη ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ παραδείγματος ἐκείνων, ὁποῦ δέρνουν τινὰ ἄνθρωπον, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ τὸν Κύριλλον· οὗτοι γὰρ δέρνοντες αὐτὸν καὶ μαςίζοντες, σηκόνουν τὸ χέρι των ὑψηλὰ, καὶ οὕτω καταφέρουν βαρύτερα τὴν ῥάβδον καὶ μάςιγα κατ᾽ ἐκείνων. (2) ἢ λέγει ὅτι, ὑψηλὴ καὶ ἀνίκητος εἶναι ἡ δύναμίς σου Κύριε· λοιπὸν ἂς φανῇ καὶ τώρα τοιαύτη κατὰ τῶν πονηρῶν· χεῖρα γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὴν τοῦ Θεοῦ τιμωρητικὴν δύναμιν κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Ὠριγένην.

„Μὴ ἐπιλάθῃ τῶν πενήτων σου εἰς τέ„λος.

Μὴ λησμονήσῃς, λέγει Κύριε, τοὺς πτωχοὺς εἰς τέλος: ἤτοι παντοτινά· ἀλλὰ ἐνθυμήσου καὶ κάμε ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ἐκδίκησιν. (3)

33: Ἔ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος συμφώνως λέγ... τὴν παροῦσαν ἑρμηνείαν τοῦ κυροῦ Εὐθυμίου, προςίθησιν, ὅτι τὸ κύψει καὶ πεσεῖται, δύναται ...οις νὰ νοηθῇ, ὅτι ὅταν κατακυριεύσῃ ὁ ἀσεβὴς τοὺς πένητας, τότε κάθε ἄνθρωπος, ὁποῦ κύπτει: ἤτοι ταπεινοῦται ὑπὸ τὴν αὐτοῦ χεῖρα, καὶ τρόπον τινὰ πίπτει εἰς τὴν γῆν· ὁ δὲ Θεὸς λέγει „Ἐνόμισεν οὖν ὁ ἐχθρὸς αὐτῶν τῶν Ἀποςόλων κυριεύειν καὶ τῶν Μαρτύρων· ὅταν οὖν ἔδοξε κεκρατηκέναι, τότε συντριβεὶς ἔπεσε· τὸ γὰρ κύψει συντριβῆναι δηλοῖ.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Ἀπευξώμεθα τὴν τοιαύτην ὕψωσιν, καὶ μὴ βουληθῶμεν ἰδεῖν ἐπαιρομένην χεῖρα κατὰ τῶν ἀπειθούντων· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας τοῦτο δηλῶν „Ἀλλ᾽ ἔτι ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑψηλή (Ἡσ. ε'. 25.) ὁ δὲ Κύριλλος χεῖρα ἐννοεῖ τὸν Υἱὸν, ὃς ὑψωθεὶς ἐκ γῆς καὶ τὸν ςαυρὸν ὑπομείνας, κατήργησε τοῦ θανάτου τὸ κράτος.

(3) Ἄλλος δέ φησιν „Ἀναςὰς ἐκ τῶν νεκρῶν ὁ Κύριος, ὑψώθη πάλιν εἰς οὐρανοὺς, οὓς οὐκ ἦν καταλιπών· ἐν δὲ τῷ

33: „Ἕνεκεν τίνος παρώργισεν ὁ ἀσεβὴς „τὸν Θεόν;

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐβαρυκάρδισε διὰ τὰ ἀνωτέρω τολμήματα καὶ κακὰ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπορίαν σχηματίζει τὸν λόγον· ἔπειτα μόνος πάλιν ἀποκρίνεται καὶ λύει τὴν ἀπορίαν, λέγων.

„Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐκ ἐκ„ζητήσει.

Τοῦτο, λέγει, εἶναι ἡ αἰτία τῆς κακοπραξίας τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἁμαρτωλοῦ: ἤγουν διὰ τί αὐτὸς νομίζει, πῶς ὁ Θεὸς δὲν θέλει ζητήσει, οὔτε θέλει κρίνει τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. (1)

34: „Βλέπεις ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κα„τανοεῖς, τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν εἰς „χεῖράς σου.

Τὸ βλέπεις, πρέπει νὰ ἀναγινώσκωμεν χωρισὰ καθ' ἑαυτὸ μόνον, βάλλοντες τελείαν στιγμὴν εἰς αὐτό· τὸ δὲ νόημά του εἶναι τοιοῦτον· ὅτι, ἀγκαλὰ καὶ μυρίαις φοραῖς ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος νομίζῃ, ὦ Κύριε, διὰ τὴν ἐδικήν σου μακροθυμίαν, πῶς ἐσὺ δὲν ἔχεις νὰ ζητήσῃς καὶ νὰ ἐξετάσῃς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ὅμως ἄφρων καὶ ἀνόητος εἶναι· διὰ τὶ ἐσὺ Κύριε, βλέπεις ὅλας τὰς πράξεις, καὶ πανταχοῦ διαπερνᾷς καὶ εὑρίσκεσαι· καὶ σὺ βλέπεις ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς τόσον τοὺς πόνους καὶ θλίψεις τῶν πτωχῶν καὶ ἀδικουμένων, ὅσον καὶ τὸν θυμὸν καὶ κακίαν τῶν ἀδικούντων ὡς ἑρμηνεύει ὁ Ἀθανάσιος· κατανόησις γὰρ εἶναι, ἡ λεπτομερὴς καὶ ἀκριβὴς τοῦ πράγματος γνῶσις· ἀκριβῶς δὲ βλέπεις ταῦτα Κύριε, διὰ νὰ παραδώσῃς ὕστερον εἰς τὰς τιμωρίας σου τὸν ἁμαρτωλόν· χεῖρες γὰρ Θεοῦ ἐδῶ αἱ τιμωρίαι νοοῦνται „Φοβερὸν δὲ εἶναι τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. (Ἑβ. ι. 31.)

„Σοὶ ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχός.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὅλοι ἀποστρέφονται καὶ μισοῦσι τὸν πτωχὸν, διὰ τοῦτο εἰς ἐσὲ μόνον τὸν πλάστην του ἔμεινε, τὸ νὰ βοηθήσῃς αὐτόν.

„Ὀρφανῷ σὺ ἦσθα βοηθός.

Σὺ, λέγει, εἶσαι βοηθὸς τοῦ ὀρφανοῦ, ὡς πλάστης καὶ αὐθέντης αὐτοῦ· ταῦτα δὲ τὰ λόγια νοοῦνται μὲν, καὶ διὰ τοὺς ἁπλῶς πτωχοὺς καὶ ὀρφανοὺς, νοοῦνται δὲ ὄχι ὀλιγώτερον, καὶ διὰ τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ὅστις ἦτον πτωχὸς μὲν, διὰ τὰ αἴτια ὁποῦ εἴπομεν ἀνωτέρω· ὀρφανὸς δὲ, διὰ τὶ δὲν ἐγνώριζε τὸν Πατέρα καὶ Ποιητήν του Θεόν.

35: Σύντριψ[illegible] βραχίονα τοῦ ἁμαρτω„λοῦ καὶ πονηροῦ

τῷ ὑψοῦσθαι μετὰ δόξης ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς, ἢ ἐσκόρπισεν αὐτοὺς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· τὸ δὲ, μὴ ἐπιλάθῃ, ἀντὶ τοῦ, μὴ ἐπιλάθῃ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πτωχεύσαντος τοσοῦτον, ὥστε κεράτια ἐσθίειν.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἐρωτᾷ ποίαν ὁ Θεὸς τοῦ ἀσεβοῦς: δηλαδὴ τοῦ Διαβόλου, ἢ καὶ τοῦ λίαν ἀσεβοῦντος ἀνθρώπου ἁμαρτίαν ἀποστρέφεται μάλιστα· εἶτα αὐτὸς ἐπαγαγὼν, τὴν ἐρώτησιν ἔλυσεν· εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἐκζητήσει· συκοφαντεῖ τὸν Θεόν φησιν, ὡς ἀπρονόητα καὶ ἀνεξιχνίαστα εἶναι συγχωροῦντα τὰ ἡμέτερα· ὅπερ ἀπωλείας προτροπὴ τοῖς ἀπατωμένοις εὑρίσκεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

Βραχίονα ἐδῶ τὴν δύναμιν λέγει ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ εἰς τὸν βραχίονα: ἤγουν εἰς τὸν πράτζον τῆς χειρὸς, εὑρίσκεται ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου· ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ εὑρίσκεται δεδουλωμένος εἰς τὰς τυραννικὰς καὶ ἀλόγους ἐπιθυμίας· πονηρὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ γίνεται ἐκ προαιρέσεώς του κακὸς καὶ διεςραμμένος· θέλεις νοήσεις δὲ καὶ τὸν Διάβολον ἁμαρτωλὸν καὶ πονηρόν. (1)

„Ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ καὶ „οὐ μὴ εὑρεθῇ.

Ἀνίσως, λέγει, ἐξετάσῃς ἐσὺ Κύριε τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δὲν μακροθυμήσῃς αὐτὸν, εὐθὺς ἔχει αὐτὸς νὰ ἀπολεσθῇ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἄξιος θανάτου καὶ κολάσεως· νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τὸν Χριςὸν, προφητεύων ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὕςερον ὁ Πιλάτος „Ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν (Ματθ. ιθ΄. 6.) καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Χριςὸς „Ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. (Ἰω. ιδ΄. 30.) διότι οὔτε ὁ Πιλάτος εὗρεν ἁμαρτίαν εἰς τὸν Χριςὸν διὰ νὰ τὸν θανατώσῃ, οὔτε ὁ Διάβολος εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς ἀχράντου ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος, ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ καμμιᾶς λογῆς ἁμαρτίαν· καὶ μ' ὅλον ὁποῦ πολλὰ ἐκοπίασεν ἐξετάζων καὶ ἐρευνῶν. (2)

36: „Κύριος Βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα καὶ „εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται κατὰ τὸν Χρυσόςομον, πρὸς ἐκείνους ὁποῦ σκανδαλίζονται, διὰ τί παρευθὺς δὲν τιμωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος· ὅθεν λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Δαβὶδ· δὲν εἶναι, ὦ ἄνθρωποι, πρόσκαιρος ἡ βασιλεία καὶ ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ αἰώνιος· ὅθεν κἂν τώρα δὲν παιδευθῇ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος, ὅμως θέλει παιδευθῇ ἐξάπαντος εἰς τὸ μέλλον αἰωνίως· προφητεύουσι δὲ τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν, τὴν ὁποίαν ἔχων πάντοτε ὡς Θεὸς, ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ὡς ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἀνάςασιν· „Ἐδόθη μοι γάρ φησιν ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. (Ματθ. κη΄. 18.) ὥςε ὁ Χριστὸς βασιλεύει, ὄχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. (3)

„Ἀπόλεῖσθε Ἔθνη ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.

Ἔθνη ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὁποῦ δὲν ἐδέχθηκαν τὸν τοῦ Εὐαγγελίου νόμον· ἐπειδὴ τὰ Ἔθνη εἶναι ἄνομα· τοῦ Κυρίου δὲ εἶναι ἡ γῆ, ἐπειδὴ ἐξαπλώθη εἰς αὐτὴν ἡ εἰς τὸν Χριςὸν πίςις καὶ εὐσέβεια· ἢ γῆν Κυρίου ὀνομάζει τὴν βασι-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόςομος „Οὐχ ἁπλῶς τὸν ἁμαρτωλὸν ἀξιοῖ συντριβῆναι· ἀλλὰ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δυναςείαν, τὸ ὑπέκκαυμα αὐτοῦ τῆς πονηρίας· εἶπε δὲ καὶ ὁ Κύριλλος „Ἁγιοπρεπὴς ἡ αἴτησις καὶ παντὸς ἐπαίνου μεςή· ὅσιον γὰρ καὶ παντὶ τῷ βίῳ χρήσιμον, τὸ παντὸς ἁμαρτωλοῦ συντρίβεσθαι τὸν βραχίονα: τουτέςι τὴν δυναςείαν· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ ἔχουσιν ἑτέρῳ, ἢ ἐπὶ τῷ συντρίβειν πτωχὸν, καὶ ἀπολύναι ὀρφανὸν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν „Ἡ ἁμαρτία ἔςι μὲν οὐδέποτε· οὐ γὰρ ἰδίᾳ ὑποςάσει καταλαμβάνεται· ἐν δὲ τοῖς δρῶσιν αὐτὴν, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖς δρωμένοις κακῶς, ἀπολείψει τοῦ καλοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχουσα, σκότος τυποῦται τοῖς ἀδικήμασι νοητόν· πεπαυμένων δὲ τῶν πονηρῶν πράξεων, καὶ ἡ ὕπαρξις τῆς πονηρίας συναφανίζεται· ζητηθήσεται γάρ φησιν ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ, κἂν ἡ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τιμωρία τεταμιευμένη τύχῃ τοῖς ἁμαρτήμασι, καὶ ἄλυτος ἡ ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασι κόλασις.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Ἐπειδὴ οἱ δυσσεβεῖς ἔλεγον· οὐ ζητεῖ, οὐδὲ βλέπει (ὁ Θεὸς), εἰκότως ὁ Προφητικὸς λόγος διδάσκει, ὅτι βασιλεύσει· καὶ οὐχ ἁπλῶς βασιλεύσει, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ἴδιον δὲ Βασιλέως προμηθεῖσθαι τῶν ἀρχομένων.

σιλείαν αὐτοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔχουν νὰ ἐκπέσουν ἐκεῖνοι, ὁποῦ ζῶσιν ἀνόμως. (1)

37: „Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκου-
„σας Κύριε· τῇ ἑτοιμασίᾳ τῆς καρ-
„δίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου.

Εἰσήκουσας, λέγει, Κύριε, τῆς ἐπιθυμίας τῶν πενήτων, καὶ τῆς ἑτοιμασίας τῆς καρδίας των· ἐπειδὴ καὶ τὰ δύω αὐτὰ, ἐφώναζον τρόπον τινα πρὸς ἐσένα· ἐπεθύμουν γὰρ οἱ πένητες νὰ ἀφανισθοῦν οἱ ἄδικοι· ἦσαν δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ εὐθεῖς καὶ ἴσοι κατὰ τὴν καρδίαν, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ αὐτοὺς καὶ νὰ σκολιάζῃ κᾀμμία κακία· ἢ νοεῖται ὁ λόγος οὗτος, ὅτι οἱ πτωχοὶ κατὰ τὰ βιωτικὰ Προφῆται, ἐπεθύμουν τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ· ἕτοιμοι δὲ ἦτον εἰς τὸ νὰ ὑποδεχθοῦν αὐτὴν, τόσον αὐτοὶ, ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ταύτην ὑποδεξάμενοι. (2)

38: „Κρῖναι ὀρφανῷ καὶ ταπεινῷ.

Ἤκουσας, λέγει, τῶν πενήτων Κύριε, καὶ ἐπρόσεξας εἰς τὴν ἑτοιμασίαν τῆς καρδίας των, ἵνα ἐκ τούτου γένῃς κριτὴς εἰς τὸν ὀρφανὸν καὶ ταπεινὸν, καὶ ἵνα ἐκδικήσῃς αὐτούς.

„Ἵνα μὴ προσθῇ ἔτι τοῦ μεγαλαυ-
„χεῖν ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐὰν, λέγει, ἐσὺ κρίνῃς καὶ ἐκδικήσῃς τὸν ὀρφανὸν καὶ ταπεινὸν, κάθε ἄνθρωπος βλέποντας τὴν ἐκδίκησιν ταύτην τῶν ἀδικουμένων, δὲν ἀποτολμᾷ πλέον νὰ μεγαλαυχῇ: ἤγουν νὰ ὑπερηφανεύεται κατὰ τῶν μικροτέρων· τὸ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, δηλοῖ τὸ καθόλου καὶ περιεκτικὸν ὅλων τῶν ἀνθρώπων. (3)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος Ἔθνη ἐννοεῖ ἐδῶ τοὺς ἀκαθάρτους Δαίμονας.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Εἴη δ' ἂν ἑτοιμασία καρδίας ἡ ἀπομάθησις τῶν ἐκ πονηρᾶς συνηθείας προκατασχόντων τὴν ψυχὴν διδαγμάτων· (Ἐπις. α'.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἑτοιμασίαν τὴν πρόθεσιν ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· οἶδάς φησιν ἀκριβῶς, τίνος ἐπιθυμοῦσιν οἱ πένητες, καὶ ποίαν πρόθεσιν ἔχουσιν.

(3) Ἄλλος δέ φησιν· ἀλλ' οὐδὲ ὁ Διάβολος ἔτι μεγαλαυχήσει· συντριβόμενος ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἁγίων, πατούντων αὐτοῦ τὴν δύναμιν κατὰ δωρεὰν Ἰησοῦ· ὅτι δὲ ἄνθρωπος λέγεται καὶ ὁ Διάβολος· ὅρα εἰς τὸν μβ'. Ψαλμὸν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ῥῦσαί με..

ΨΑΛΜΟΣ Ι΄.

Εἰς τὸ τέλος. Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.

Τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔψαλλεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται διὰ τὶ προφητεύει διὰ τὴν ἐκδίκησιν ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς κατὰ τοῦ Σαοὺλ, χάριν τοῦ Δαβὶδ.

1: ,, Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα· πῶς ἐρεῖ-
,, τε τῇ ψυχῇ μου, μεταναστεύου ἐπὶ
,, τὰ ὄρη ὡς στρουθίον;

Ἐπειδὴ ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, καὶ ἔφευγεν εἰς τὴν ἔρημον, ἐσυμβούλευον αὐτὸν οἱ γνησιώτεροι φίλοι του νὰ μεταναστεύσῃ: ἤγουν νὰ μετατοπίσῃ εἰς τὰ ὄρη καλλίτερα διὰ τὸ ἀσφαλέστερον· διὰ τοῦτο ἐδῶ κατηγορεῖ αὐτοὺς, πῶς δὲν τὸν ἐσυμβούλευον ὀρθῶς· ἐγὼ, λέγει, ἔχω ὅλην τὴν ἐλπίδα μου εἰς τὸν Κύριον, παραβλέψας κάθε ἄλλην ἀνθρωπίνην βοήθειαν, καὶ πῶς ἐσεῖς λέγετε εἰς τὴν ψυχήν μου: ἤγουν εἰς ἐμένα· πήγαινε εἰς τὰ βουνὰ ὡσὰν τὸ μικρὸν πουλίον, καὶ διάτριβε ἐκεῖ ὡσὰν πετεινὸν πεφοβισμένον; (1) πρέπει δὲ νὰ παρατηροῦμεν, ὅτι πολλαῖς φοραῖς ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ μέρους ὀνομάζει τὸ ὅλον, καὶ ἀπὸ τῆς ψυχῆς του ὀνομάζει ὅλον τὸν ἑαυτόν του· καθὼς ἡρμηνεύσαμεν εἰς τὸ ,, Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου. (Ψαλ. γ. 2).

2. ,, Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν
,, τόξον· ἡτοίμασαν βέλη εἰς φαρέ-
,, τραν.

Μὲ τὸ τέντωμα τοῦ τοξαρίου, καὶ μὲ τὴν ἑτοιμασίαν τῶν σαϊτῶν εἰς τὴν σαϊτοθήκην, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἑτοιμασίαν τοῦ πολέμου, ὁποῦ εἶχεν ὁ Σαοὺλ κατ' αὐτοῦ· ἢ λέγει τοῦτο, ἐπειδὴ τῷ τότε καιρῷ ἐμεταχειρίζοντο σαΐτας ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπολέμουν· ταῦτα δὲ τὰ λόγια βάλλει αἰτίαν ὁ Δαβὶδ τῆς στερεᾶς ἐλπίδος, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸν Θεόν· ἔχω, λέγει, θάῤῥος καὶ ἐλπίδα εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τί μὲ πολεμοῦσιν ἄνθρωποι ἁμαρτωλοί; καὶ

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπε ,, Μεγάλη τῆς ἐπὶ τὸν Κύριον ἐλπίδος ἡ δύναμις· αὕτη φρούριον ἀχείρωτον· πύργος ἀκαταμάχητος· δύναμις ἄμαχος, καὶ ἐκ τῶν ἀπόρων εὑρίσκουσα πόρον.

καὶ ὄχι δίκαιοι κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1) ἐπειδὴ αὐτοὶ ἁμαρτάνουσι, διώκοντες ἕνα ἀθῶον ἄνθρωπον, ὁποῦ δὲν τοὺς ἀδίκησε, καὶ ζητοῦντες νὰ ἀνταμείψουν μὲ θάνατον ἐμένα, ὁποῦ ἔγινα αἴτιος σωτηρίας εἰς αὐτούς· ἐγὼ γὰρ ἐθανάτωσα τὸν Γολιάθ, καὶ ἐγὼ ἀπεδίωξα τὸ πονηρὸν Δαιμόνιον, ὁποῦ ἔπνιγε τὸν Σαούλ.

„ Τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν σκοτομήνῃ
„ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, ἑτοιμάσθησαν νὰ σαϊτεύσουν ἡμᾶς τοὺς ἁπλοῦς καὶ ἀπονήρους, καὶ ὁποῦ δὲν ἔχομεν κανένα σχολιὸν εἰς τὴν καρδίαν μας· καὶ νὰ μᾶς σαϊτεύσουν, ὄχι φανερά, ἀλλὰ ἐν σκοτομήνῃ: ἤγουν κρυφίως καὶ μὲ ἐπιβουλήν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ σκοτομήνη· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ κτυποῦνται καὶ σαϊτεύονται, εἰς νύκτα σκοτεινὴν καὶ χωρὶς φεγγάρι, δὲν βλέπουσιν ἐκείνους, ὁποῦ τοὺς σαϊτεύουν· ἢ νοεῖται τοῦτο ἀντὶ τοῦ, ὡς ἐν σκοτομήνῃ, κατ' ἔλλειψιν τοῦ ὡς, ὁμοιωματικοῦ ἐπιῤῥήματος· διότι αὐτοί, μὲ τὸ νὰ ἐσκοτίσθησαν ἀπὸ τὸν φθόνον, διὰ τοῦτο δὲν βλέπουν ἐκείνους, ὁποῦ σπουδάζουν νὰ σαϊτεύσουν· ἤγουν ἐμένα τὸν φίλον καὶ εὐεργέτην αὐτῶν.

3: „ Ὅτι ἃ σὺ κατηρτίσω, αὐτοὶ κα-
„ θεῖλον.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶναι αἰτία τῆς ἀνωτέρω εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδος τοῦ Δαβίδ· ἔχω, λέγει, θάῤῥος καὶ πέποιθα εἰς τὸν Κύριον ἀκόμη, καὶ διὰ τὶ ἐκεῖνον, ὁποῦ ἐσὺ Κύριε, ἔχρισας εἰς βασιλέα: ἤγουν ἐμένα καθεῖλε καὶ ἐδίωξεν ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σαούλ· κατηρτίσω δὲ λέγει τό, ἐποίησας· καθελεῖν δέ, τὸ κρημνίσαι, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν οἰκοδομῶν ἐκείνων, ὁποῦ κρημνίζονται· τοῦτο δέ, λέγει, ἐπειδὴ οἱ ἐχθροί μου ἐτόλμησαν νὰ κάμουν, διὰ τοῦτο ἔχουσιν ἐσένα τὸν ἴδιον Θεὸν ἐχθρόν τους, τὸν ὁποῖον δὲν θέλουν ὑπομείνουν πολεμοῦντα αὐτούς· ἢ λέγει τοῦτο ὅτι, τοὺς νόμους ὁποῦ ἐσὺ ἐνομοθέτησας Κύριε, αὐτοὶ τοὺς ἀνατρέπουν· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἐνομοθέτησας νὰ μὴν ἀδικῇ τινας κανένα, οὐδὲ νὰ θανατόνῃ τὸν ἀθῶον ἄνθρωπον. „ Ἀπὸ παντὸς ῥήματος ἀδίκου ἀποστήσῃ· ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς (Ἔξ. κγ'. 7.)

„ Ὁ δὲ Δίκαιος τί ἐποίησε;

Τί κακὸν, λέγει, ἔκαμεν ὁ δίκαιος ἄνθρωπον, ἵνα ἔτζι διώκηται; ἤτοι οὐδέν· διὰ τὸν ἑαυτόν του δὲ λέγει τοῦτο ὁ Δαβίδ, ἐπειδὴ δὲν ἀδίκησε τελείως τὸν ἀδικοῦντα τοῦτον Σαούλ· ἢ μὲ τοῦτο θέλει νὰ διδάξῃ ὁ Προφήτης, κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὴν ἄνωθεν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ· ἤγουν, ὁ δὲ Θεός, ὁποῦ εἶναι κυρίως δίκαιος, καὶ ὁποῦ μισεῖ τὴν ἀδικίαν, καὶ ὁποῦ μόνος κρίνει ὀρθῶς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, αὐτός, λέγω, τούτων οὕτω γινομένων, τὶ ἔκαμεν; ἆράγε ἐπαράβλεψε τὴν ἀδικίαν; ὄχι. (2)

4: Κύ-

---

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ αὐτὸς Χρυσοῤῥήμων „ Ὅταν γὰρ καὶ ὁ Θεὸς βοηθῇ, καὶ ἁμαρτωλοὶ οἱ πολεμοῦντες, πῶς οὐ τὴν ἐσχάτην ὀφλισκάνει αἰσχύνην ὁ συμβουλεύων φεύγειν; οὐκ ἐννοεῖς τὸ ἀντιταττόμενόν μοι στρατόπεδον, πῶς ἀράχνης εὐτελέστεροι; ἁμαρτωλοὶ γάρ εἰσιν· οὐδὲν δὲ ἁμαρτωλοῦ ἀσθενέστερον· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀστέριος „Διασύρει τοὺς πολεμοῦντας τοῖς ἁγίοις, ὡς μὴ βλέποντας τίνας τοξεύουσι· τοιγαροῦν σχῆμα μόνον ἔχουσι πολεμούντων· ἐντείναντες γὰρ οὐκ ἐτόξευσαν· καὶ ἑτοιμάσαντες οὐ πεπόμφασι τὴν ἐπιβουλήν, ἀπείργοντος τοῦ Θεοῦ· πολεμοῦσι δὲ τοῖς δικαίοις, τὰ ἑαυτῶν ὦτα τῇ ἀνηκοΐᾳ καταστρέψαντες· αὐτὸς γὰρ καταρτίζει τὰ ὦτα, κατὰ τὸ „ Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, ὠτία δὲ κατηρτίσω μοι (Ψαλ. λθ'. 7.) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει „ Ἐκείνων φησὶν οὕτω παραταττομένων, ζητεῖς τί ἐποίησεν ὁ δίκαιος; καὶ πόθεν ὡπλίσατο; ἄκουε τοίνυν, ὅτι ἐπὶ τὸν Θεὸν κατέφυγε τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ, τὸν πανταχοῦ παρόντα, ὁ δὲ

Θεο-

4: „ Κύριος ἐν ναῷ ἁγίῳ αὐτοῦ. Κύριος „ ἐν οὐρανῷ ὁ θρόνος αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἄγκαλα καὶ εἶναι εἰς τὸν ἐν Ἰερουσαλὴμ ναὸν, ὅμως εἰς τὸν οὐρανὸν ἔχει τὸν θρόνον του καὶ κάθεται: ἤτοι πανταχοῦ εἶναι παρών, καὶ βλέπει τοὺς ἀδικουμένους· τοῦτο γὰρ φανερόνει ἀκολούθως.

„ Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα „ ἐπιβλέπουσι.
„ Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱ- „ οὺς τῶν ἀνθρώπων.

Δὲν εἶπε πῶς βλέπουσιν ἁπλῶς, ἀλλὰ πῶς ἐπιβλέπουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Θεοῦ τὸν πτωχὸν ἄνθρωπον· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν ἐπὶ πρόθεσιν, τὴν ἐξ ὕψους ἐπισκοπὴν τοῦ Θεοῦ· ὀφθαλμοὶ δὲ Θεοῦ εἶναι, ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν γινομένων πραγμάτων· βλέφαρα δὲ Θεοῦ εἶναι, ἡ ἐποχὴ καὶ τὸ σκέπασμα τῆς τοιαύτης γνώσεως τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ τὰ βλέφαρα: ἤγουν τὰ ὀμματόκλαδα, σκεπάζουσι τοὺς ὀφθαλμούς· (1) φανερόνει λοιπὸν μὲ τὰ βλέφαρα ὁ Δαβίδ, ὅτι ὁ Θεὸς, ἄγκαλα καὶ φαίνεται καὶ νομίζεται πῶς δὲν βλέπει τὰ ἀπόκρυφα βάθη τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας, ὄχι ὀλιγώτερον ὅμως ταῦτα βλέπει καὶ ἐξετάζει· ἢ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὸ παντέφορον καὶ παντεπίσκοπον τοῦ Θεοῦ, ὅστις, ὄχι μόνον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπει, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ βλέφαρα, καὶ ἀπὸ κάθε μέρος γνωρίζει τὰ πάντα· ἐξετάζει δὲ θέλει νὰ εἴπῃ τὸ διαγινώσκειν: ἤγουν τὸ ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς γνωρίζειν· υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων ὀνομάζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κατὰ περίφρασιν· πένης δὲ, κατὰ δύω τρόπους λέγεταί τινας, ἢ διὰ τὶ δὲν ἔχει ἄσπρα, ἢ διὰ τὶ δὲν ἔχει ἀρετάς· ὁ Θεὸς λοιπὸν ἐπιβλέπει, εἰς τὸν πένητα μὲν ὄντα κατὰ τὰ ἄσπρα, πλούσιον δὲ κατὰ τὰς ἀρετάς· ἀποστρέφεται δὲ καὶ δὲν βλέπει ἐξ ἐναντίας ἐκεῖνον, ὁποῦ εἶναι πένης μὲν κατὰ τὰς ἀρετὰς, πλούσιος δὲ κατὰ τὰ ἄσπρα· καὶ τὸν μὲν πρῶτον βλέπει, διὰ τὶ πλουτεῖ ἀπὸ τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, τὰς ὁποίας ὑστερεῖται ὁ δεύτερος· τὸν δὲ δεύτερον ἀποστρέφεται, διὰ τὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἶναι πτωχὸς ἀπὸ τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶναι ὁ πρῶτος πλούσιος.

5: „ Κύριος ἐξετάζει τὸν δίκαιον καὶ τὸν „ ἀσεβῆ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν διαχωρίζει τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ καθολικῶς εἶπεν ἀνωτέρω· ἐπειδὴ διαιρεῖ αὐτοὺς εἰς δικαίους καὶ ἀδίκους· οἱ γὰρ ἄδικοι ἀσεβοῦσι· διὰ τὶ ἀτιμάζουσι τὸν Θεὸν μὲ τὴν καταφρόνησιν, ὁποῦ κάμνουσι τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν.

„ Ὁ

Θεοδώριτος λέγει „ Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τῇ κατ' ἐμοῦ κέχρηνται πονηρίᾳ· σὺ δὲ ὁ δίκαιος Κριτὴς ἐγκαθήμενος τοῖς οὐρανίοις θώκοις, καὶ τὴν οἰκείαν ἐπιφάνειαν ἐν τῷ ναῷ τῷ ἐπὶ γῆς ποιούμενος, ἐποπτεύεις μὲν τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, ἀρκεῖ δέ σοι μόνον τῶν ὀμμάτων τὰ βλέφαρα, τὰ ἀνθρώπεια πάντα καταμαθεῖν· οἶσθα δὲ ἀκριβῶς καὶ ἀδίκων καὶ δικαίων, τὰς πράξεις, καὶ ταλαντεύεις τοῖς ἔργοις τὰς ἀντιδόσεις.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „ Ὀφθαλμοὶ, τὴν εὐεργετικὴν ἐπισκοπὴν δηλοῦσι· βλέφαρα δὲ, τὴν κριτικὴν φρόνησιν καὶ τῶν πραγμάτων ἐξεταστικήν· ὀφθαλμοῖς μὲν οὖν βλέπει τὸν πένητα, τὴν εὐεργεσίαν ποιούμενος· βλεφάροις δὲ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· τοῦτο γὰρ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐξετάζει, ἀλλ' οὐκ ὀφθαλμοῖς· ὡς ἂν μὴ παρατηρούμενος εἴη πάντα τὰ ἁμαρτήματα, ἐπισκοπὴ καὶ δευτέρα ἀφόρητον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Βλέφαρα μὲν, ἡ ἐλάττων, ὡς ἂν εἴποι τις, [illegible] ὀφθαλμοὶ δὲ, ἡ μείζων· τὸ γὰρ ὄμμα τοῦ βλεφάρου κρεῖττον καὶ τιμιώτερον.

„ Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν „ ἑαυτοῦ ψυχήν.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶναι αἴτιος νὰ θαῤῥῇ τινας εἰς τὸν Θεόν· ὁμοῦ δὲ εἶναι καὶ διδασκαλικός· ἐπειδὴ ὁ ἄδικος, λέγει, θάνατον προξενεῖ εἰς τὴν ἐδικήν του ζωὴν, καὶ γίνεται ὁ ἴδιος ἐχθρὸς τῆς ἰδίας του ψυχῆς· διότι μὲ τὰ πονηρὰ ἔργα του, παροξύνει τὸν Θεὸν ὁ ταλαίπωρος νὰ ὀργίζεται κατὰ τῆς ψυχῆς καὶ ζωῆς του. (1)

6: „ Ἐπιβρέξει ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς παγίδας.

Ἐπιβρέξει δηλοῖ, ὅτι ἄνωθεν θέλει φέρει ὁ Θεὸς παγίδας: ἤτοι τιμωρίας εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς· διὰ μέσου γὰρ τῶν τιμωριῶν αὐτοὶ πιανόμενοι, θέλουν ἐμποδισθοῦν ἀπὸ τὴν ὁρμὴν, ὁποῦ ἔχουν εἰς τὴν κακίαν· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς βροχῆς, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ πλῆθος καὶ τὴν συνέχειαν τῶν θείων τιμωριῶν·

„ Πῦρ καὶ θεῖον καὶ πνεῦμα καταιγί- „ δος ἡ μερὶς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν.

Δραστικὸν μὲν, καὶ ἐνεργητικὸν εἶναι τὸ πῦρ· παχεῖα δὲ τροφὴ τοῦ πυρὸς εἶναι τὸ θειάφι· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι εἶδος πολλὰ θρεπτικὸν τῆς φωτίας· τὸ δὲ πνεῦμα: ἤτοι ὁ ἄνεμος, εἶναι ἀναῤῥιπιστικὸν τῆς φλόγας τοῦ πυρός· τοῦτο τὸ εἶδος τῆς τιμωρίας κατέκαυσε παλαιὰ τὰ Σόδομα καὶ Γόμοῤῥα· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ μέρος τοῦ ποτηρίου τῶν ἁμαρτωλῶν: ἤτοι τῆς θεϊκῆς αὐτῶν τιμωρίας κατὰ τὸν Κύριλλον, εἶναι φωτία, καὶ θειάφι· εἶναι δὲ καὶ ἄνεμος, ὁποῦ συστρέφει καὶ ἀναῤῥιπίζει κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ δύω αὐτὰ, τὴν φωτίαν καὶ τὸ θειάφι· ἀνίσως δὲ τὸ ἕνα μέρος καὶ εἶδος τοῦτο τῶν τιμωριῶν τοῦ Θεοῦ, εἶναι τόσον ἀνυπόφορον, τί νὰ εἰπῇ τινας διὰ τὰ ἄλλα μέρη καὶ εἴδη τῶν θεϊκῶν τιμωριῶν; ἢ πῶς θέλει τὰ ὑπομείνῃ τινας; ἀλλοίμονον ἀλλοίμονον! εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῆς θείας Γραφῆς εὑρίσκομεν νὰ ὀνομάζεται ἡ τιμωρία ποτήριον καὶ κόνδυ, καθὼς καὶ εἰς τὸν Ἡσαΐαν γράφεται· „ Ἐξεγείρου ἐξεγείρου, ἀνάστηθι Ἱερουσαλὴμ ἡ πιοῦσα ἐκ χειρὸς Κυρίου τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ· τὸ ποτήριον γὰρ τῆς πτώσεως, τὸ κόνδυ τοῦ θυμοῦ ἐξέπιες καὶ ἐξεκένωσας (Ἡσ· να΄· 17.) (2)

7: „ Ὅτι δίκαιος Κύριος, καὶ δικαιοσύ- „ νας ἠγάπησεν· εὐθύτητας εἶδε τὸ „ πρόσωπον αὐτοῦ.

Καθὼς ὁ Θεὸς Ἅγιος ὢντας, εἰς τοὺς ἁγίους ἐπαναπαύεται· ἔτζι καὶ δίκαιος ὢντας, τὰς δικαιοσύνας ἀγαπᾷ· ἐπειδὴ δὲ εἶναι τοιοῦτος δίκαιος, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἀδίκους παιδεύει καὶ τιμωρεῖ· ὅ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Πολέμιον τῇ ψυχῇ πονηρία ϗ ἐχθρὸν ϗ ὀλέθριον· ϗ πρὸ τῆς κολάσεως δίκην δίδωσιν ὁ πονηρός· μισεῖ τοιγαροῦν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐκ εἴ τις ἁπλῶς ἐξ ἀνθρωπίνης μικροψυχίας παρηνέχθη πρὸς ἀδικίας· ὁ γὰρ τοιοῦτος διαγρηγορήσας βραχὺ, διαναστήσεται πρὸς τὸ ἄμεινον, καθάπερ ἐξ ὀλισθήματος· ἀλλ᾽ εἴτις ἀγαπᾷ τὴν ἀδικίαν: τουτέστιν ἐντόνως ἐργάζεται τὸ κακὸν, ϗ μελέτην αὐτὸ ποιεῖται ϗ σπούδασμα, ὁ τοιοῦτος ὀλετήρ ἐστι τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· ἐπισπᾶται γὰρ τὴν θείαν ὀργὴν, περὶ ἧς ὁ Προφήτης ἐπάγει λέγων· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ὁ τὴν ψυχὴν ἀγαπῶν, τὴν ἀδικίαν μισεῖ· ὁ δὲ περὶ ἐκείνην εὖ διακείμενος, ὄλεθρον τῇ ψυχῇ μηχανᾶται· ἐπισπᾶται γὰρ τὴν θείαν ὀργήν.

(2) Τοῦτο τὸ ποτήριον ϗ ὁ Ἱερεμίας ἐπροσάχθη νὰ φέρῃ εἰς τὰ Ἔθνη· γέγραπται γὰρ „ Οὕτως εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ· λάβε τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ ἀκράτου τούτου ἐκ χειρός μου, ϗ ποτιεῖς πάντα τὰ Ἔθνη (Ἱερ. κε΄. 15.) ϗ ὁ Δαβὶδ ἀλλαχοῦ λέγει „ Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλῆρες κεράσματ᾽ ὀλίγον „ Πίονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς (Ψαλ. οδ΄. 8.)

ὅθεν διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαῤῥοῦμεν, καὶ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς αὐτόν· οὗτος γὰρ ὁ τελευταῖος λόγος, εἶναι συμπέρασμα τῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου προτεθείσης εἰς τὸν Θεὸν πεποιθήσεως καὶ ἐλπίδος τοῦ Δαβίδ· τὸ δὲ, εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν μὲ τὸ, δικαιοσύνας ἠγάπησεν· ἐπειδὴ ἐκεῖνον, ὁποῦ ἀγαπᾷ τινας, τοῦτον καὶ βλέπει· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὁποιον μισεῖ τινας, ἐκεῖνον καὶ ἀποςρέφεται καὶ δὲν βλέπει· πρόσωπον δὲ Θεοῦ ἐννοοῦμεν τὴν ἐποπτικὴν δύναμιν αὐτοῦ.

Ἔτζι μὲν ἐξηγήθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὴν ἱςορίαν τὴν κατὰ τὸν Δαβίδ· ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς κάθε ἀδικούμενον καὶ πολεμούμενον, εἴτε ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς, εἴτε ἀπὸ τοὺς ἀοράτους· ὅθεν κατὰ τὴν ἀναγωγὴν καὶ ἔννοιαν ταύτην, προσφυῶς ἤθελε ῥηθῇ τὸ „ Πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου, τόσον πρὸς τοὺς πονηροὺς λογισμούς, οἵτινες ἔνδοθεν ὑποψιθυρίζουν καὶ συμβουλεύουν νὰ μεταβῇ ὁ νοῦς εἰς ὄρη: ἤγουν εἰς νοήματα κρημνώδη καὶ ἀκανθώδη καὶ ἄβατα εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους, καὶ σφαλερὰ (χάριν λόγου, ὅτι τὰ πάντα φέρονται ἀπρονόητα καὶ ἀπὸ ταυτομάτου· ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς ἐκδικήσεων· καὶ ἄλλα ὅμοια.) ὅσον ἤθελε ῥηθῇ τοῦτο καὶ πρὸς τοὺς Δαίμονας, τοὺς παρακινοῦντας τὴν ψυχὴν νὰ ἐμβαίνῃ εἰς τὰ τοιαῦτα βλάσφημα νοήματα· ἁμαρτωλοὺς δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ τοὺς ἀδίκους καὶ τοὺς πονηρούς· τοξάρι δὲ καὶ σαΐτας δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὰ ὄργανα παντὸς θανάτου καὶ φόνου, ὁμοίως καὶ τὰς προσβολὰς τῶν ἀτόπων λογισμῶν· καὶ τὰ ἄλλα δὲ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ, δύναταί τινας ἀναλόγως νὰ τὰ νοήσῃ κατὰ ἀναγωγὴν καὶ τροπολογίαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΑ΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Τὴν ἐπιγραφὴν ὁποῦ ἔχει ὁ ς΄. Ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ὀγδόης, τὴν αὐτὴν ἔχει καὶ οὗτος· λοιπὸν ὅρα τὴν ἑρμηνείαν ταύτης ἐκεῖ· προφητεύει γὰρ καὶ οὗτος διὰ τὴν Ἀνάςασιν τοῦ Χριςοῦ, καὶ διὰ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀδικουμένων Χριςιανῶν· διότι ὁ Κύριος, τὸ τέλος τῆς ἐν Κόσμῳ ζωῆς διὰ θανάτου δεξάμενος, ἀνέςη κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν: ἤτοι τὴν Κυριακήν· ἡ ὁποία, καθ᾽ ὃ μὲν, εἶναι ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν, πρώτη λέγεται· καθ᾽ ὃ δὲ πάλιν μετὰ τὴν ἑβδόμην: ἤτοι μετὰ τὸ Σάββατον ἔρχεται, λέγεται ὀγδόη· δὲν ἐπιγράφεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος περὶ τῆς ὀγδόης, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ὡς καὶ ὁ ς΄. διατὶ δὲν διδάσκει τί εἶναι ἡ ὀγδόη· ἀλλὰ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἔλθῃ ἡ ὀγδόη ἡμέρα ἐκείνη, διὰ νὰ γένῃ ἐκδίκησις τῶν ὑπὸ τοῦ Διαβόλου τυραννουμένων ἀνθρώπων, καὶ δεδουλωμένων εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν·

1: Σῶ-

1: „ Σῶσόν με Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν „ ὅσιος.

Δίκαιος μὲν, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁποῦ φυλάττει δικαιοσύνην εἰς τὰ πρὸς ἀνθρώπους πράγματα· ὅσιος δὲ εἶναι, ὁ εὐσεβὴς εἰς τὰ πρὸς Θεόν· ἅγιος δὲ εἶναι, ὁ διὰ τῆς τελειότητος τῶν ἀρετῶν κοινωνήσας τῆς θεώσεως· ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα παρομοιάζουσι μὲ μίαν σκάλαν, ὁποῦ ἀναβιβάζει πρὸς τὸν Θεὸν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁποῦ περιπατοῦν δι' αὐτῆς· εἴπομεν δὲ πρότερον, ὅτι αἱ Γραφαὶ ὀνομάζουν ἀκόμη δίκαιον, καὶ τὸν τέλειον ὄντα κατὰ τὴν ἀρετήν· ὅμως περὶ τοῦ δικαίου τούτου, δὲν εἶναι ὁ λόγος μας τώρα· ἐπειδὴ λοιπὸν εὑρίσκονται μὲν μερικοὶ, οἵτινες ἔχουν τὴν εἰς τὰ ἀνθρώπινα μερικὴν δικαιοσύνην, οἱ δὲ ὅσιοι ἐξέλιπον, ἕνα μὲν, διὰ τὶ ἀποθνήσκουσιν, ἄλλο δὲ, διὰ τὶ διώκονται ἀπὸ τοὺς ἀνοσίους· τούτου χάριν ὁ Προφήτης ἐδῶ εὔχεται νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπικρατοῦντας πονηροὺς ἀνθρώπους· κάμνει δὲ τὴν εὐχὴν ταύτην καὶ παρακάλεσιν ἐκ προσώπου ἐκείνων, ὁποῦ ἔμελλον νὰ δεχθοῦν τὸ σωτήριον κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· τῷ τότε γὰρ καιρῷ μάλιςα ἐξέλιπον οἱ ὅσιοι, ὅταν ὁ Κύριος ἦλθε καὶ ἐσαρκώθη. (1)

„ Ὅτι ὠλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ „ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ μὲν ὅσιοι, λέγει, παντελῶς ἐχάθησαν· ἀλήθειαι δὲ ὀλίγαι τινὲς ἔμειναν ἀκόμη εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἡ γενικὴ γὰρ ἐδῶ: ἤτοι τῶν υἱῶν, νοεῖται ἀντὶ δοτικῆς· καὶ ἡ ἀπὸ πρόθεσις, ἀντὶ τῆς ἐν: ἤτοι ἐν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ τότε οἱ ἄνθρωποι ἔλεγον μὲν ψεύματα, εἰς τὰ μεγάλα καὶ καίρια· ἀλήθευον δὲ, εἰς τὰ μηδαμινὰ καὶ ἐλάχιςα πράγματα.

2: „ Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος πρὸς τὸν „ πλησίον αὐτοῦ.

Μάταια: ἤγουν ἀπατηλὰ καὶ ψευδῆ ἐλάλησεν ὁ καθένας· ἐπειδὴ οἱ τότε ἄνθρωποι, ὄχι μόνον ἠπάτουν καὶ ἐγέλουν τοὺς ξένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐδικούς των καὶ φίλους· διότι πλησίον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν εὑρισκόμενον κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον, ὄχι κατὰ τόπον, ἀλλὰ κατὰ τὴν οἰκειότητα τῆς φύσεως, καὶ τῆς προαιρέσεως. (2)

Χεί-

---

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Χρυσόςομος: „ Δύσκολον μὲν ἀρετὴ ϗ δυσκατόρθωτον ϗ καθ' ἑαυτὸ, μάλιςα δὲ ὅταν ἐν σπάνει τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁ ἐργαζόμενος ᾖ· καθάπερ γὰρ φέρει μὲν ὁδοιπορία πόνον, πολλῷ δὲ πλέον ὅταν μόνος ὁ ὁδοιπόρος ᾖ, ϗ μηδένα τὸν κοινωνοῦντα τῆς ὁδοιπορίας ἔχῃ· οὕτω δὴ ϗ ἐνταῦθα· εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Θρηνεῖ ϗ Μιχαίας τὴν ἐρημίαν τῶν κατορθούντων, ὡς μόλις που καλάμην ὑπολείπεσθαι, ἢ ἐπιφυλλίδα.

(2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι σαφῶς ὁ λόγος ἐνταῦθα τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπιςίαν ἐλέγχει· διὸ Μωσῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπετείνετο φάσκων „ Υἱοὶ, οἷς οὐκ ἔςι πίςις ἐν αὐτοῖς (Δευ. λβ'. 20.) ϗ ὁ Κύριλλος δὲ εἶπεν „ Ὅτι ψευδῆ ϗ τὰ Ἑλληνικὰ ἅπαντα, σοφία, ϗ λόγοι, ϗ ζωή· ϗ τῶν ἀληθῶν: ἤγουν ἀναγκαίων ϗ ἐπωφελῶν, εὕροι τις ἂν παρ' αὐτοῖς οὐδέν· οἵγε τεθεοποιήκασι τὴν κτίσιν, τὸν φύσει Θεὸν ἀφέντες· ὠλιγώθησαν τοίνυν αἱ ἀλήθειαι παρ' αὐτοῖς· ἔφη δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Καθάπερ ἐπὶ τῶν χρωμάτων ϗ τῶν ἄλλων εἰδῶν, τὰ μὲν ἐςὶν ἀληθῆ, τὰ δὲ ψευδῆ· ὡς πορφύρα ἀληθὴς, ϗ πορφύρα ψευδής: οὕτως ἐπὶ τῶν ἀρετῶν· ἀλήθεια δέ ἐςι τὸ ὄντως ὄν· ἐπεὶ οὖν ταῦτα διεςραμμένα ἦν ϗ ἠμαυρωμένα, οὐ τὴν ὑπόςασιν ἀπολέσαντα, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων φυγαδευθέντα· διὰ τοῦτο οὐ μόνον εἶπεν, ὠλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι, ἀλλὰ προσέθηκεν· ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων· εἶπε δὲ ϗ ὁ Δίδυμος „ Ἀλήθειαι εἶπε ϗ οὐκ ἀλήθεια, τὸ μὲν, διὰ τὰς διαφόρους ἀθεσίας τὰς ἐν τοῖς συναλλάγμασι, τὸ δὲ, διὰ τὰς ἐν τοῖς δόγμασι κακοδοξίας.

„ Χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρ-
„ δίᾳ ἐλάλησε κακά.

Χείλη δόλια ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν δόλιον ἄνθρωπον, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· διὰ τὶ ὁ δόλιος ἄνθρωπος μὲ διπλῆν καρδίαν καὶ γνώμην λαλεῖ τὰ κακὰ καὶ βλαβερά· καὶ ἔσω μὲν, ἔχει ἄλλην γνώμην· ἔξω δὲ, δείχνει ἄλλην. (1)

3: „ Ἐξολοθρεύσει Κύριος πάντα τὰ χεί-
„ λη τὰ δόλια, γλῶσσαν μεγαλορ-
„ ρήμονα.

Πολλαῖς φοραῖς ἡ Γραφὴ τὰ εὐχτικὰ ῥήματα σχηματίζει εἰς μέλλοντα χρόνον· καθὼς κάμνει καὶ ἐδῶ τώρα. (2) ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ εὔχεται νὰ ἀφανισθοῦν αἱ δολιότητες μὲ τελειότητα· ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ὑπερηφανεύονται κατὰ τῶν μικροτέρων, καὶ ὁποῦ λέγουν μεγάλα τινα διὰ λόγου των· ἢ μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν τῶν δολίων καὶ ὑπερηφάνων ἀπώλειαν· φανερόνωντας δὲ ποίους εἶπε μεγαλοῤῥήμονας, λέγει ἀλοκούθως.

4: „ Τοὺς εἰπόντας· τὴν γλῶσσαν ἡμῶν
„ μεγαλυνοῦμεν.

Θέλει, λέγει, ἐξολοθρεύσει ὁ Θεὸς ἐκείνους ὁποῦ λέγουν ἐν ἑαυτοῖς· ἤγουν ἐκείνους ὁποῦ συλλογίζονται ταῦτα· ὅτι ἡμεῖς θέλομεν ἑτοιμάσομεν τὴν γλῶσσάν μας, εἰς τὸ νὰ λαλῇ μεγάλα καὶ ὑπερήφανα.

„ Τὰ χείλη ἡμῶν παρ᾽ ἡμῖν ἐστι· τίς
„ ἡμῶν Κύριος ἐστιν;

Καὶ τοῦτο κρέμαται ἀπὸ τὸ, εἰπόντας· ἤγουν ὁ Θεὸς θέλει ἐξολοθρεύσει ἐκείνους, ὁποῦ λέγουν ἀκόμη· ὅτι ἡμεῖς ἐξουσιάζομεν τὰ χείλη καὶ τὴν γλῶσσάν μας· καὶ λοιπὸν ποῖον φοβούμεθα νὰ μὴ λαλοῦμεν ταῦτα τὰ ὑπερήφανα; ἢ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ θέλει ἐμποδίσει τοὺς τοιούτους μεγαλοῤῥήμονας λόγους μας; (3)

5: „ Ἕνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτω-
„ χῶν, καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενή-
των,

(1) Ὅθεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς ἐξέδωκεν „ Ἐν καρδίᾳ ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ· ἔφη δέ που καὶ αὐτὸς ὁ Ἐθνικὸς Ὅμηρος
„ Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος, ὁμῶς ἀΐδαο πύλησιν·
„ Ὅς χ᾽ ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται εὐκτικῶς „ Ἐξολοθρεύσαι· σχηματίζονται δὲ ταῦτα εἰς μέλλοντα, διὰ τὶ, κατὰ τοὺς Γραμματικοὺς, πάντα τὰ Εὐκτικὰ, μέλλοντα χρόνον σημαίνουσιν, ὡς ἀόριστα ὄντα.

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσοῤῥήμων λέγει ἑρμηνεύων ταῦτα „ Τὰ χείλη ἡμῶν παρ᾽ ἡμῖν ἐστι. μαινομένων καὶ παραφόρων τὰ ῥήματα. διὰ δὴ τοῦτο Παῦλος ἀπεναντίας φθεγγόμενος αὐτοῖς παραινεῖ „ Οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν· τιμῆς γὰρ ἠγοράσθητε· καὶ κελεύει μηδὲ ἑαυτοῖς ζῆν· οὐσά ἐστι τὰ χείλη, ἀλλὰ τοῦ Δεσπότου· αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν αὐτά . . . πῶς δὲ λέγεις, ὅτι τὰ χείλη ἡμῶν παρ᾽ ἡμῖν ἐστιν, ὅταν τῆς ἁμαρτίας αὐτὰ ποιῇς δοῦλα; τῆς πορνείας; τῆς ἀκαθαρσίας; τίς ἡμῶν Κύριος ἐστι; ὢ τοῦ Διαβολικοῦ ῥήματος! ὁρᾷς τὴν κτίσιν ἅπασαν ἀνακηρύττουσαν τοῦ Δεσπότουσου τὴν ἰσχὺν, τὴν σοφίαν, τὴν κηδεμονίαν, τὴν πρόνοιαν, καὶ λέγεις τίς ἡμῶν Κύριός ἐστιν; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀθυρώτοις φησὶ στόμασι κεχρημένοι, μετ᾽ ἀδείας, ὅπερ βούλονται φθέγγονται, τῆς θείας μακροθυμίας καταφρονοῦντες, καὶ μηδὲ τελεῖν ὑπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ δεσποτείαν νομίζοντες· τοιοῦτος ἦν ὁ Φαραώ· διόπερ καὶ ἔλεγεν „ Οὐκ οἶδα τὸν Κύριον. τοιοῦτος ἦν ὁ Ῥαψάκης, λέγειν τολμῶν „ Μή σε ἀπατάτω ὁ Θεός σου; ᾧ σὺ πέποιθας ἐπ᾽ αὐτῷ ὅτι ῥύσεται τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκ χειρός μου. τοιοῦτος Ναβουχοδονόσορ τοὺς γενναίους ἐκείνους δεδιττόμενος παῖδας καὶ λέγειν οὐ φρίττων „ Τίς ὁ Θεὸς, ὃς ἐξελεῖται ἡμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου;

„ των, νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος.

Τὸ νῦν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀντὶ τοῦ, τότε κατὰ τὸν πρέποντα καιρόν· τὸ δὲ νόημα τοῦ λόγου εἶναι τοιοῦτον· τότε λέγει ὁ Χριϛὸς, ὅτι θέλω ἀναϛηθῶ ἀπὸ τὸν τάφον διὰ τὴν ταλαιπωρίαν τῶν δεδουλωμένων εἰς τὴν πλάνην ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν τους· ἡ ὁποία ταλαιπωρία ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἀντὶ ϛεναγμοῦ· καθὼς ἦτον καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο, ὁποῦ ἡρμηνεύσαμεν: ἤγουν τό „ Οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων (Ψαλ. θ΄. 12.) ἡ γὰρ ταλαιπωρία τῶν πενήτων, ἔγινεν ἀντὶ κραυγῆς αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν· λέγουν δὲ μερικοί, ὡς ὁ μέγας Βασίλειος· ὅτι πτωχὸς μὲν ὀνομάζεται, ὁ πλούσιος ὢν πρότερον, ὕϛερον δὲ πεπτωκὼς ἀπὸ τὸν πλοῦτον· κατὰ τὸ „ Πλούσιοι ἐπτώχευσαν (Ψαλ. λγ΄. 10.) πένης δὲ ὀνομάζεται, ὁ διὰ πόνου τῶν χειρῶν του τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν πορίζόμενος· τοιοῦτοι δὲ πτωχοὶ καὶ πένητες ἦτον καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πιϛεύσουν εἰς τὸν Χριϛόν· διὰ τὶ αὐτοὶ, καὶ τὸν πλοῦτόν τους ἐϛερήθησαν, καὶ μὲ τὰ ἐργόχειρα καὶ πόνους τῶν χειρῶν τους, οἰκονόμουν τὰς χρείας τοῦ σώματός των· λαμβάνονται δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῦ πτωχοῦ καὶ πένητος καὶ ἀδιαφόρως· τὸ ἕνα ἀντὶ τοῦ ἄλλου ἐκ παραλλήλου· δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοήσωμεν τοῦτο· λέγει ὁ Θεὸς· διὰ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὸν ϛεναγμὸν τῶν καταπονουμένων, τώρα θέλω κινηθῶ νὰ κάμω ἐκδίκησιν· ἤγουν τώρα, εὐθὺς, ὀγλίγωρα. Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν τὸ, θέλω κινηθῶ, καὶ τὸ νὰ κάμω ἐκδίκησιν, ἀγκαλὰ καὶ ἀνθρωποπρεπῶς αὐτὸ ὁ Δαβὶδ ἐσχημάτισε. (1)

„ Θήσομαι ἐν σωτηρίῳ· παῤῥησιάσομαι ἐν αὐτῷ.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐνθυμήθη ὁ Δαβὶδ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριϛοῦ, ἀκολούθως ἐδῶ ἐνθυμεῖται καὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ, ἀναϛρέψας τὴν τάξιν καὶ γυρίσας ὀπίσω εἰς τὸν διὰ Σταυροῦ θάνατον τοῦ Χριϛοῦ· ἀκόμη, λέγει, καὶ τοῦτο φησιν ὁ Κύριος: ἤγουν· ὅτι ἐγὼ θέλω τεθῶ: ἤγουν θέλω προσηλωθῶ εἰς τὸν Σταυρόν· τοῦτον γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς λέγει ἐδῶ σωτήριον· ὁ γὰρ Κύριος κτυπήσας τὸν τύραννον Διάβολον μὲ τὸ δόρυ καὶ ξύλον τοῦ Σταυροῦ, ἔσωσεν ἡμᾶς, καὶ ἐχάρισε σώαν τὴν ἀπὸ τῆς πλάνης ἡμῶν ἐλευθερίαν· καὶ ἀσθενεῖς ὄντας πρότερον, ἐδυνάμωσεν ἡμᾶς κατὰ τῶν Δαιμόνων· παῤῥησιάσομαι δὲ ἐν αὐτῷ εἶπεν: ἤγουν ἐν τῷ Σταυρῷ θέλω δημοσιεύσω εἰς ὅλον τὸν Κόσμον τὴν ἐν ἐμοὶ κρυπτομένην Θεϊκὴν δύναμιν· ἐπὶ Σταυροῦ γὰρ κρεμαμένου τοῦ Κυρίου, διεῤῥάγη τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ· ὁ Ἥλιος ἐσκοτίσθη· ἡ γῆ ἐσείσθη· αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· καὶ τὰ λοιπὰ θαυμάσια ἔγιναν· ἡ νοεῖται καὶ οὕτως· ὅτι τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας θήσομαι εἰς σωτηρίαν: ἤγουν θέλω τοὺς ἀξιώσω σωτηρίας, καὶ ἀκολούθως θέλω παῤῥησιάσω τὴν τοιαύτην αὐτῶν σωτηρίαν, καὶ θέλω δείξω τὴν ἐδικήν μου δύναμιν. (2)

6: „ Τὰ λόγια Κυρίου λόγια ἁγνά.

Α-

---

(1) Ὁ δὲ Χρυσόϛομος λέγει „ Βαβαὶ πόση τῆς ταπεινοφροσύνης ἡ ἰσχὺς, ϗ τῶν πενήτων ἡ δύναμις, τῶν τὴν διάνοιαν ἐχόντων συντετριμμένην! ἀντὶ γὰρ μεγίϛης παρηγορίας, ἡ συμφορὰ ϗ τὸ πάσχειν κακῶς γίνεται· μεγάλη τοῦ ϛεναγμοῦ ἡ ἰσχύς· τὴν γὰρ ἄνωθεν καλεῖ ῥοπήν· αἰδεῖται γὰρ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἀδικουμένων ὁ Θεὸς, ὅταν κακῶς πάσχοντες, μηδὲν μὲν πονηρὸν ἐκφέρωσι ῥῆμα, ϛενάξωσι δὲ μόνον ϗ ἀποδύρωνται τὰ οἰκεῖα κακά· φοβήθητε, ὅσοι τοὺς πένητας ἀδικεῖτε· τίς οὐ δέδοικεν ἀνιϛάμενον Κύριον;

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσοῤῥήμονα οὕτως ἑρμηνεύεται τοῦτο „ Μετὰ παῤῥησίας αὐτῶν (τῶν πτωχῶν) προϛήσομαι· περιφανῆ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ποιήσομαι φανερῶς ϗ δήλως, ὥϛε πάντας μαθεῖν· ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐ περιόψομαι αὐτοὺς ὀλοφυρομένους ϗ ϛένοντας διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς τολμωμένην παρανομίαν· ἀλλὰ τὴν μακροθυμίαν καθάπερ τινα ὕπνον ἀποσεισάμενος, περιφανῆ ϗ λαμπρὰν αὐτῶν τὴν σωτηρίαν ποιήσομαι· οὕτω γὰρ ϗ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσε „ Τάξω σωτήριον ἐμφανές.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἀνέφερεν ἀνωτέρω, πῶς εἶπε τάδε καὶ τάδε ὁ Κύριος, τώρα ἐδῶ βεβαιόνει τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, πῶς αὐτοὶ εἶναι καθαροὶ ἀπὸ κάθε ψεῦδος.

„Ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον
„τῇ γῇ.

Τόσον, λέγει, καθαρὰ καὶ ἄμικτα ἀπὸ ἀπάτην καὶ ψεῦδος εἶναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ὥςε ὁποῦ ὁμοιάζουν μὲ τὸ χωνευμένον ἀσῆμι, τὸ ὁποῖον εἶναι καθαρὸν ἀπὸ κάθε σκουρίαν καὶ ὕλην· δοκίμιον δὲ τῇ γῇ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ δοκιμαζόμενον ἐν τῇ γῇ· ἐπειδὴ εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ ἀπὸ γῆς χωνευτήρια, χύνουσιν οἱ τεχνῖται χρυσοχόοι τὸ ἀργύριον, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· ἢ δοκίμιον τῇ γῇ λέγει· ἀντὶ τοῦ, δόκιμον ἐκ τῆς γῆς· αὐξάνων δὲ τὴν καθαρότητα καὶ λαμπρότητα τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, λέγει ἀκολούθως.

„Κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως.

Τὸ ἑπταπλασίως ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πολλαπλασίως· ἐπειδὴ ἡ τῶν Ἑβραίων γλῶσσα μεταχειρίζεται τὸ ἑπτάκις, ἀντὶ τοῦ πολλάκις· ἐκεῖνο δὲ τὸ ἀργύριον, ὁποῦ χωνευθῇ πολλαῖς φοραῖς, αὐτὸ μένει καθαρὸν μὲ τελειότητα· ἔτζι λοιπὸν, λέγει, εἶναι ἀληθεῖς οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ὡσὰν τὸ ἀργύριον, ὁποῦ πολλαῖς φοραῖς χυθῇ εἰς τὸ χωνευτήριον· λόγια δὲ ὠνόμασε τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ὄχι διὰ καταβιβασμὸν καὶ εὐτέλειαν· ἄπαγε! ἀλλ' ὅτι τοὺς χρησμοὺς οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον λόγια διὰ τὴν βραχυλογίαν ὁποῦ εἶχον· ἐπειδὴ εἰς ὀλίγας λέξεις, ἐπεριλάμβανον μεγάλα νοήματα. (1)

7: „Σὺ Κύριε φυλάξεις ἡμᾶς, καὶ διατη-
„ρήσεις ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης
„καὶ εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὸ μὲν φυλάξεις νοεῖται, ὅτι νὰ μᾶς φυλάξῃς Κύριε, ἀπὸ τοὺς ἔξωθεν πολεμοῦντας· τὸ δὲ διατηρήσεις νοεῖται, ὅτι νὰ μᾶς τηρήσῃς ἀπὸ τοὺς ἔσωθεν ἐπιβουλεύοντας· ταυτὸν εἰπεῖν, ὅτι παρακαλεῖ ἐδῶ ὁ Προφήτης νὰ φυλαχθῇ μὲν, ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς· νὰ διατηρηθῇ δὲ, ἀπὸ τοὺς ἀοράτους· ἢ τὸ μὲν φυλάξεις νοεῖται ἀπὸ τὴν παροῦσαν γενεάν· τὸ δὲ διατηρήσεις, ἀπὸ τὴν ὑςερινὴν γενεὰν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων· ἤτοι εἰς τὸν αἰῶνα καὶ πάντοτε· ἀλήθευσε δὲ ὁ λόγος οὗτος· διὰ τὶ ἡ πίςις τῶν δεξαμένων τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀπὸ τὴν τότε γενεὰν τῶν διωκτῶν ἔμεινεν ἀκαταγώνιςος, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα θέλει μένει ἀνίκητος· καὶ οὔτε οἱ φανερῶς πολεμήσαντες τὴν πίςιν Ἕλληνες, οὔτε οἱ κρυφίως ἐπιβουλεύοντες τὴν πίςιν Αἱρετικοὶ ἐδυνήθησαν νὰ νικήσουν αὐτήν· ἀλλ' οὔτε θέλουν δυνηθοῦν νὰ τὴν νικήσουν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

8: Κύκλῳ οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσι.

Ἀπὸ κάθε μέρος, λέγει, μᾶς περικυκλόνουσιν οἱ ἀσεβεῖς, σπουδάζοντες νὰ πολιορκήσουν καὶ νὰ νικήσουν τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν· καὶ οὕτω μὲν ποιοῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διῶκται τύραννοι· οἱ δὲ Αἱρετικοὶ κύκλῳ περιπατοῦσι καὶ αὐτοί· διὰ τὶ δὲν νοοῦσι κατ' εὐθεῖαν τὰς θείας Γραφὰς, ἀλλὰ περιεστραμμένως μὲ σοφίσματα καὶ παρεξηγήσεις. (2)

Κα-

(1) Καθὼς ἦτον ὁ χρησμὸς, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Ἀπόλλων τὸ „Γνῶθι σαυτόν· καὶ ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἐπὶ τῆς βάτου ὀφθεὶς καὶ εἰπὼν „Ἐγώ εἰμι ὁ Ὤν· καὶ ἄλλα ὅμοια.

(2) Μερικοὶ διδάσκαλοι γλαφυρώτερον τὸ ῥητὸν τοῦτο ἑρμηνεύουσι λέγοντες: ὅτι κάθε ἀρετὴ εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον,

„ Κατὰ τὸ ὕψος σου , ἐπολυώρησας „ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ , λέγει , καὶ ἐσὺ Κύριε , ὑψώθης ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν , διὰ τοῦτο ἐπεμελήθης καὶ πολλῆς φροντίδος ἠξίωσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων , διὰ τοὺς ὁποίους ἔπαθες · πολυωρία γὰρ εἶναι , ἡ πολλὴ φροντίς · καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου ὀλιγωρία εἶναι ἡ ὀλίγη φροντίς · ἢ νοεῖται καὶ οὕτως , ὅτι σὺ ὑψωθεὶς Κύριε εἰς τοὺς οὐρανοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Ἀναλήψεως , εὐηργέτησας τοὺς ἀνθρώπους , μὲ τὸ νὰ ἀπέστειλας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον , τὸ ὁποῖον ἐφώτισε καὶ ὡδήγησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου (1)

Δύναται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος νὰ προσαρμοσθῇ καὶ εἰς τὸν Δαβὶδ ἱστορικῶς · διὰ τί ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ , μερικοὶ ὑποκρινόμενοι φιλίαν πρὸς τὸν Δαβὶδ , ἐπεχειρίζοντο νὰ προδώσουν αὐτὸν εἰς τὸν διώκοντα Σαοὺλ · τούτων δὲ τῶν ὑποκριτῶν φίλων τὴν ἀπιστίαν καὶ ὑπόκρισιν καὶ πανουργίαν , κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ · καὶ μόνον σωτῆρα καὶ βοηθόν του ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν · ἐπειδὴ καὶ οἱ νομιζόμενοι φίλοι του ἑνώθησαν μὲ τοὺς ἐχθρούς του · ὅθεν καὶ προφητεύει διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν τοιούτων · ἀλλὰ καὶ προλέγει , ὅτι ἔχει νὰ ἀφανισθῇ ἡ μεγαλοῤῥημοσύνη καὶ ὑπερηφάνεια τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ · ἐπιγράφεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης , διὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁποῦ περιέχει · ἤγουν τό , νῦν ἀναστήσομαι λέγει Κύριος , καὶ τὰ ἀκόλουθα , τὰ ὁποῖα ἁρμόζουν εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου · διὰ τὶ ἀνίσως καὶ τὰ λόγια ταῦτα ἁρμόσωμεν εἰς τὸν Δαβὶδ , τοῦ ὁποίου εἰσακούσας ὁ Θεὸς ὑπόσχεται νὰ ἀναστηθῇ : ἤγουν νὰ κινηθῇ εἰς ἐκδίκησιν αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Σαοὺλ , καὶ νὰ θέσῃ τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας εἰς σωτηρίαν , καὶ νὰ παῤῥησιάσῃ εἰς τὸν κόσμον πῶς εἶναι δυνατὸς καὶ δίκαιος , διὰ τὴν σωτηρίαν ταύτην ὁποῦ ἐνήργησεν · ἀνίσως , λέγω , ταῦτα ὅλα ἁρμόσωμεν εἰς τὸν Δαβὶδ , θέλομεν ἐναντιωθῶμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ὀγδόης καὶ ἀναστασίμου ἡμέρας · πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ , ὅτι σωτήριον οὐδετέρως λέγεται ἡ σωτηρία.

ΨΑΛ-

σον , καθὼς καὶ τὸ κέντρον εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κύκλου · ἀπὸ τὰ δύω δὲ μέρη τῆς ἀρετῆς εὑρίσκονται δύω κακίαι , ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις · οἷον ἡ μὲν φρόνησις , εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον , ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος δὲ αὐτῆς , εὑρίσκεται ἡ πανουργία · καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο , ἡ ἀφροσύνη , ὡσὰν εἰς περιφέρειαν κύκλου · οἱ εὐσεβεῖς λοιπὸν καὶ δίκαιοι εἰς τὸ μέσον τῶν ἀρετῶν περιπατοῦσι καὶ εὑρίσκονται · οἱ δὲ ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ μὴ εὑρίσκοντες τὸ μέσον , περιπατοῦσι κύκλῳ εἰς τὴν περιφέρειαν : ἤγουν εἰς τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις τῆς ἀρετῆς · ταὐτὸν εἰπεῖν , περιπατοῦσιν εἰς τὰς κακίας · ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Εἰ πρὸς τὸν θάνατον (ἤγουν τὴν μνήμην τοῦ θανάτου) πάντες ἐβλέπομεν , οὐκ ἂν τὴν σύντομον τοῦ βίου πορείαν καταλιπόντες , κύκλῳ μετὰ τῶν ἀσεβῶν περιηρχόμεθα · τὴν περιοδικὴν τοῦ βίου πλάνην ἑκουσίως πλανώμενοι , ἐν δυναστείαις καὶ περιφανείαις καὶ πλούτοις , δι' ὧν ταῖς πολυοδίαις τοῦ βίου τούτου ἀμηχανοῦντες , οὐκέτι τοῦ λαβυρίνθου τῆς ζωῆς ταύτης τὴν ἔξοδον εὑρίσκομεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος τὸ κατὰ τὸ ὕψος σου , ὁμοίους σου ἐποίησας , ἐξήγησεν , ὡς ἀνθρώπῳ δυνατὸν εἶναι ὅμοιον · Ποιήσωμεν γάρ φησιν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν · ὅπερ γὰρ ἐστὶν αὐτὸς ἐν οὐρανῷ , τοῦτο ἡμεῖς ἐπὶ τῆς γῆς · ὁ δὲ Θεοδώρητος „ Οἱ μέν φησι δυσσεβείᾳ συζῶντες , τὴν εὐθεῖαν καταλιπόντες ὁδὸν , τῇ δε κἀκεῖσε περιπλανῶνται , κυκλοῦν καὶ οἱονεὶ πολιορκεῖν τοὺς ἐπιεικεστέρους πειρώμενοι · σὺ δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς φύσεως ὕψους φαινόμενος , τῆς σῆς ἀξιρίς κηδεμονίας τοὺς ὑπ' ἐκείνων πολεμουμένους , νῦν μὲν ψυχαγωγῶν ἐν ταῖς θλίψεσι · μετὰ βραχὺ δὲ , τελείαν τὴν σωτηρίαν δωρούμενος.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΒ'.

„ Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβίδ, ὕςερον ἀπὸ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεὲ, καὶ τὸν φόνον τοῦ ἀνδρός της Οὐρίου, ἔπεσεν εἰς διαφόρους πειρασμούς· καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Θημὰρ, ἐπορνεύθη ἀπὸ τὸν υἱόν του Ἀμνών· καὶ ὁ Ἀμνὼν πάλιν ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν υἱόν του Ἀβεσσαλώμ, τὸν ὁμομήτριον ἀδελφὸν τῆς Θημάρ· καὶ ἐκ τούτων ἔγινεν ὄχι ὀλίγη σύγχυσις εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τοῦ Δαβίδ· τελευταῖον δὲ, ἐπειδὴ καὶ ὁ υἱός του Ἀβεσσαλὼμ ἐσήκωσεν ἐπανάςασιν καὶ τυραννίαν κατὰ τοῦ Πατρός του, καὶ ἐδίωξεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν βασιλείαν· καὶ δὲν ἔπαυσεν ἕως αὐτοῦ τὸν θυμόν του, ἀλλὰ καὶ τὰ πολεμικὰ ςρατεύματα τοῦ Δαβὶδ συνάξας, ἑτοιμάζετο νὰ διώξῃ καὶ νὰ πολεμήσῃ τὸν πατέρα του καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ· ταῦτα, λέγω, πάντα τὰ δεινὰ συλλογιζόμενος ὁ Δαβίδ, ἐνόμιζεν ὅτι ἡ μοιχεία καὶ ὁ φόνος ὁποῦ ἔπραξεν, ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸν τὰς τοιαύτας συμφοράς: διὰ τὶ ἐγκατέλιπεν αὐτὸν ὁ Θεὸς, ἀγκαλὰ καὶ συνεχώρησε καὶ τὰ δύω ἁμαρτήματά του ταῦτα διὰ ςόματος τοῦ Προφήτου Νάθαν· ὅθεν διὰ ταῦτα τὰ αἴτια ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὕςερα ἀπὸ τὸν ἕβδομον Ψαλμόν: ὅταν δηλαδὴ ὁ Χουσὶ διεσκέδασε τὴν βουλὴν τοῦ Ἀχιτόφελ, καὶ ἐμήνυσεν εἰς αὐτὸν τὴν μελέτην καὶ ἑτοιμασίαν, ὁποῦ κάμνει ὁ Ἀβεσσαλὼμ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐσυμβούλευσεν αὐτὸν τὶ νὰ κάμῃ, ὡς προείπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν ἐκείνου: ἐπιγράφεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸ τέλος, διὰ τὴν πρόῤῥησιν ὁποῦ κάμνει, πῶς ἔχει νὰ νικηθῇ ὁ πολεμῶν αὐτὸν Ἀβεσσαλὼμ, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησεν εἰς τὸ τέλος τοῦ πολέμου· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ „ Ἀγαλλιάσεται ἡ καρδία μου ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.

1. „ Ἕως πότε Κύριε, ἐπιλήσῃ μου „ εἰς τέλος;

Λήθη μὲν: ἤγουν λησμονησία εἶναι, ἡ ἀποβολὴ καὶ ςέρησις τῆς ἐνθυμήσεως· ὅλα δὲ τὰ πράγματα εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον τὰ χονδρὰ ἔργα καὶ αἱ πράξεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τοῦ νοῦ λεπτὰ κινήματα· λησμονησίαν λοιπὸν τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν κατὰ τὸν Χρυσόςομον, τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν πλανηθέντων καὶ μὴ φυλαξάντων τὰς ἐντολάς του· (1) παραχωρεῖ γὰρ ὁ Θε-
ὸς

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Μνήμην οὐδὲν οὕτω ποιεῖ παρὰ τῷ Θεῷ, ὡς τὸ ἀγαθόν τι ποιεῖν· τὸ νήφειν,
τὸ

ἐς νὰ πειράζωνται οἱ παραβάται τῶν ἐντολῶν του, πρὸς παιδείαν αὐτῶν καὶ σωφρονισμόν · τὸ δὲ εἰς τέλος νοεῖται, ἀντὶ τοῦ μέχρι πολλοῦ καιροῦ.

„Ἕως πότε ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν
„σου ἀπ' ἐμοῦ;

Πρόσωπον μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἡ ἐποπτικὴ καὶ εὐεργετικὴ αὐτοῦ δύναμις · ἀποστροφὴ δὲ Θεοῦ εἶναι ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἡ τῆς ἐποψίας καὶ τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ στέρησις · ἀποστρέφεται γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἀνάξιοι τῆς θεωρίας του κατὰ τὸν Χρυσόστομον · διὰ τὶ σιχαίνεται καὶ μισεῖ τὰς πονηρὰς πράξεις αὐτῶν · ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα δὲ ἰδιώματα φανερόνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ θεῖα · διὰ τὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἐγκαταλιμπάνουσι κἀνένα, μαζὶ ἐγκαταλιμπάνουσι καὶ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου · καὶ ὅσοι ἀποστρέφονταί τινα, οὐδὲ ὅλως βλέπουσιν ἐκεῖνον ὁποῦ ἀποστρέφονται κατὰ τὸν Θεοδώριτον · (1)

2: „Ἕως τίνος θήσομαι βουλὰς ἐν ψυ-
„χῇ μου, ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέ-
„ρας καὶ νυκτός;

Ἐγώ, λέγει, μὲ τὸ νὰ φροντίζω καὶ νὰ μεριμνῶ πῶς νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ εὕρω ἐλευθερίαν, θλίβομαι καὶ πάσχω παντοτινά. (2)

„Ἕως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρός μου
„ἐπ' ἐμέ;

Ἕως πότε, λέγει, ὁ ἀποστάτης υἱός μου Ἀβεσσαλώμ, ὁ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἔχων ἔχθραν κατ' ἐμοῦ, ἀφ' οὗ ἐθανάτωσε τὸν υἱόν μου Ἀμνών · ἕως πότε, λέγω, αὐτὸς ἔχει νὰ ὑψόνεται: ἤγουν νὰ εὐτυχῇ; διότι αὐτὸς μὲν εὐτυχῶν, σηκόνει τὴν κεφαλήν του κατ' ἐπάνω μου · ἐγὼ δὲ λυπούμενος καὶ δυστυχῶν, σκύπτω κάτω καὶ ταπεινοῦμαι · ἢ ἐχθρὸς ἐδῶ νοεῖται ὁ Διάβολος · ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ αἴτιος ὅλων τῶν πειρασμῶν · καὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ ἐπαναβαίνει εἰς τοὺς πάσχοντας, καὶ τρόπον τινὰ τοὺς καταπατεῖ καὶ τοὺς θλίβει, ὅταν στερηθοῦν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν · (3)

3: Ἐ.

ἐγρηγορέναι, τὸ ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι · ὥσπερ οὖν λήθην τὰ ἐναντία · καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν ἐν συμφοραῖς ᾖς, μὴ λέγε, ὅτι ἐπελάθετό μου ὁ Θεός · ἀλλ' ὅταν ἐν ἁμαρτίαις ᾖς, κἂν πάντα σοι κατὰ ῥοῦν φέρηται · ἂν γὰρ τοῦτο ᾖς εἰδώς, ταχέως ἀποστήσῃ τῶν πονηρῶν πραγμάτων · ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Παράτασιν τοῦ πειρασμοῦ ἐνδειξάμενος ἐν τῷ λέγειν, ἕως πότε ἐπιλήσῃ μου; διόλου τοῦ Ψαλμοῦ διδάσκει ἡμᾶς μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσιν. ἀλλ' ἀναμένειν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰδέναι, ὅτι οἰκονομίᾳ τινὶ παραδίδωσιν ἡμᾶς ταῖς θλίψεσι, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐνυπαρχούσης ἑκάστῳ πίστεως, τὸ μέτρον ἐπάγων τῶν βασανιστηρίων. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(1) Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐγκατάλειψις καὶ ἡ ἀποστροφὴ τοῦ προσώπου, κηδεμονίας πολλῆς · ποιεῖ γὰρ τοῦτο (ὁ Θεὸς) ἵνα σφοδρότερον ἡμᾶς ἐπισπάσηται · ἐπεὶ καὶ ἐραστὴς μανικός, τὸν ἐρώμενον ὑπερορῶντα ἀφίησι καὶ ἐγκαταλιμπάνει, οὐκ ἐκβάλλων αὐτὸν τῆς διανοίας · ἀλλ' ἐπιστρέψαι αὐτὸν βουλόμενος, καὶ ἑαυτῷ συνάψαι.

(2) Λέγει ὅμως ὁ Χρυσορρήμων „Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο εἰς τὸ τὸν Θεὸν ἐπιστρέψαι πρὸς ἑαυτόν, τὸ μεριμνᾶν, τὸ φροντίζειν, τὸ τήκεσθαι, τὸ ὀδυνᾶσθαι, τὸ λόγον ποιεῖσθαι αὐτοῦ τῆς ἀποστροφῆς . . . οὐ μικρὸν γὰρ κέρδος τὸ αἰσθάνεσθαι τῆς ἀποστροφῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀλγεῖν · οὕτω γὰρ αὐτὸν ταχέως πρὸς ἡμᾶς ἐπιστρέψομεν · ὁ δὲ Δαβὶδ καὶ ἕτερόν τι αἰνίττεται · ἀνιῶμαι γάρ φησι βουλευόμενος κατὰ ψυχήν, μήπως ἄρα ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποθανοῦμαι · καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ μάλιστα ὀδύνας μου τῇ ψυχῇ παρασκευάζει.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Εἰ θεοσεβούντων ἡμῶν ταπεινοῦται ὁ ἐχθρός, δῆλον ὅτι ἁμαρτανόντων ὑψοῦται · ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Ὕψος τοῦ Σατανᾶ ἡ τῶν ἀνθρώπων ταπείνωσις · καθάπερ γὰρ ὁ Θεὸς ἐν τῇ σωτηρίᾳ ὑψοῦσθαι τῇ ἡμετέρᾳ, οὕτως ὁ Διάβολος ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐπαίρεσθαι λέγεται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

3: „ Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου Κύριε ὁ „ Θεός μου.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἕως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου, διὰ τοῦτο καταλλήλως ἐδῶ ἔβαλεν ἀντὶ ἐκείνου τὸ, ἐπίβλεψον: ἤγουν ἀξίωσόν με τῆς σῆς ἱλαρότητος, Κύριε· ἰδὲ ἄνωθεν εἰς ἐμὲ, ὁποῦ πάσχω κακῶς· καὶ σπλαγχνισθεὶς εἰσάκουσον ἐμοῦ, ὁποῦ σὲ παρακαλῶ διὰ νὰ μοι βοηθήσῃς.

„ Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μή„ ποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἡ νύκτα καὶ τὸ σκότος τῶν συμφορῶν περιεχύθη εἰς ἐμὲ, διὰ τοῦτο ἐκυρίευσε τοὺς ὀφθαλμούς μου ὕπνος τῆς λύπης καὶ ἀκηδίας· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι, ὁποῦ λυποῦνται, ἔχουν φυσικὸν ἰδίωμα νὰ καταφέρωνται εἰς ὕπνον· μὲ τὸ νὰ προξενῇ βάρος καὶ σκότος εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των ἡ ἀναθυμίασις τῆς χολῆς, καὶ ἡ λύπη τῆς καρδίας. (1) διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐσὺ Κύριε, φώτισον αὐτούς: ἤτοι δὸς εἰς αὐτοὺς νὰ βλέπουν καθαρῶς, καὶ στάλαξον πνευματικὴν χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν αὐτὴ σκιρτῶσα καὶ εὐφραινομένη, θέλει διώξει ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸν ὕπνον τῆς λύπης. Μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον: ἤγουν μήπως ὁ ὕπνος οὗτος προξενήσῃ μοι θάνατον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ „ Ἀπὸ λύπης ἐκβαίνει θάνατος (Σειρ. λη'. 20.) ἢ καὶ ὀφθαλμοὺς λέγει τοὺς νοεροὺς τῆς ψυχῆς: δηλαδὴ τὸν νοῦν, ὅστις ἦτον σκοτισμένος ἀπὸ τὸν ζόφον τῆς ἁμαρτίας· ὅθεν παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ἐλευθερωθῇ ὁ νοῦς του ἀπὸ τὸ σκότος αὐτὸ, μήπως καὶ ἀποθάνῃ τὸν ἐν ἁμαρτίαις θάνατον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, μὲ τὸ νὰ ἔγινε νεκρὸς εἰς τὴν ἀρετήν· ἢ φοβεῖται νὰ μὴν ἀποθάνῃ τὸν ἐν ἀπογνώσει θάνατον, νεκρωθεὶς ὅλος κατὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα.

4: „ Μήποτε εἴπῃ ὁ ἐχθρός μου, ἴσχυσα „ πρὸς αὐτόν.

Διὰ τί, λέγει, Κύριε, ἀνίσως καὶ πάθω κἀνένα τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἶπον ἀνωτέρω, βέβαια ὁ ἐχθρός μου, τόσον ὁ ὁρατὸς, ὅσον καὶ ὁ ἀόρατος Διάβολος, θέλει ἐπιγράψει τὸν ἐδικόν μου θάνατον εἰς τὴν ἐδικήν του δύναμιν: δηλαδὴ θέλει εἰπῇ, πῶς αὐτὸς μὲ ἐθανάτωσε· καθότι αὐτὸς ἐστάθη εἰς ἐμὲ καὶ τῶν λυπηρῶν αἴτιος.

„ Οἱ θλίβοντές με ἀγαλλιάσονται ἐὰν σαλευθῶ.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ παρασαλεύσω ἀπὸ τὴν κατάστασίν καὶ ἀσφάλειάν μου, βέβαια οἱ ἐχθροί μου θέλουν χαροῦν, θαῤῥοῦντες ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς θέλουν μὲ κατακρημνίσουν ὁλότελα· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχω κἀμμίαν βάσιν σωτηρίας καὶ στερεότητα.

5: „ Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου ἤλπισα.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπειδὴ, ὑστερηθεὶς τὴν παῤῥησίαν, ὁποῦ εἶχον διὰ τὰς ἀρετὰς, ἔπραξα τὰ κακὰ, διὰ τοῦτο ἤλπισα εἰς μόνον τὸ ἔλεός σου· τοῦτο γὰρ εἶναι πλούσιον καὶ ἀνεξάντλητον.

„ Ἀ-

(1) Καθὼς καὶ ὁ Ἰωνᾶς ἀπὸ τὴν λύπην του ἐκατέβη εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ πλοίου καὶ ἐκάθευδε καὶ ἔρεγχεν, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος.

„ Ἀγαλλιάσεται ἡ καρδία μου ἐπὶ τῷ
„ σωτηρίῳ σου.

Προγνωρίσας ὁ Δαβὶδ μὲ τοὺς προβλεπτικοὺς ὀφθαλμούς του τὴν κατατρόπωσιν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ πάθῃ ὁ Ἀβεσσαλὼμ, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, ὅτι θέλει εὐφρανθῇ διὰ τὴν σωτηρίαν, ὁποῦ μέλλει νὰ δοθῇ αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

6. „ Ἄσω τῷ Κυρίῳ τῷ εὐεργετήσαντί με,
„ καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑ-
„ ψίστου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ᾄσω μὲ τὴν γλῶτταν, καὶ θέλω ψάλω μὲ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, τὰς εὐχαριςίας εἰς ἐσὲ τὸν Θεὸν· διὰ τί με εὐεργέτησας, λυτρώσας με ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ υἱοῦ μου· ἢ νοεῖται, ὅτι ἐγὼ καὶ μὲ τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν, ἥτις δηλοῦται διὰ τοῦ ᾄσω· καὶ μὲ τὴν πρακτικὴν ἥτις δηλοῦται διὰ τοῦ ψαλῶ θέλω εὐφράνω τὸν Θεόν· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀδικουμένους. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΙΓ.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ὑπόσχεται νὰ δώσῃ τέλος τῶν παρὰ τοῦ Δαβὶδ Προφητευθέντων· ἄλλοι λοιπὸν λέγουσιν, ὡς ὁ Βασίλειος, ὅτι προφητεύει ἐδῶ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔγιναν ὕςερον εἰς τοὺς χρόνους Ἐζεκίου τοῦ Βασιλέως, καὶ τοῦ πολιορκοῦντος τὰ Ἱεροσόλυμα Σεναχηρεὶμ Βασιλέως Ἀσσυρίων· καὶ ἄλλοι λέγουσιν, ὡς ὁ Ἀθανάσιος, ὅτι προφητεύει τὰ ἐπὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριςοῦ γενόμενα· ἡμεῖς δὲ καὶ κατὰ τὰς δύω γνώμας ταύτας, θέλομεν ἐξηγήσομεν τὸν Ψαλμόν.

1. Εἰ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες ταπεινοφροσύνην Προφήτου; καί τοι μυρία ἔχων εἰπεῖν κατορθώματα, καὶ δι' αὐτῶν δυνάμενος δυσωπῆσαι τὸν Θεὸν, οὐδὲν τούτων λέγει· ἀλλ' ἐπὶ μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καταφεύγει, καὶ τοῦτο ἀντὶ πάσης ἱκετηρίας προβάλλεται· εἶτα καὶ πεποιθὼς, ὅτι τῆς ἐλπίδος οὐ ψευσθήσεται, ἐπάγει „ Ἀγαλλιάσεται ἡ καρδία μου· εἶδες εὔελπιδα ψυχήν; ᾔτησε, καὶ πρὶν ἢ λαβῇ, εὐχαριςεῖ καὶ ᾄδει τῷ Θεῷ καὶ πάντα τὰ τῶν ἀπειληφότων διαπράττεται· πόθεν δὲ οὕτως ἦν εὔελπις; ἀπὸ πολλῆς εὐγνωμοσύνης· ἀπὸ πολλῆς σπουδῆς τῆς πρὸς τὴν αἴτησιν· ᾔδει γὰρ, ὅτι τῶν οὕτως αἰτουμένων Θεὸς εἰσακούει, τοῦτό, φησί, τὴν ἐμὴν εὐφραίνει ψυχήν.

1 : „Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ „ἔστι Θεός.

Ὁ ἄφρων Σεναχηρεὶμ, λέγει, εἶπεν εἰς τὴν καρδίαν του, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί ἂν ἐπίϛευε πῶς εἶναι Θεὸς, δὲν ἤθελεν ἔλθη εἰς τοιοῦτον ἀσεβῆ λογισμόν· καὶ μάλιϛα εἰς καιρὸν ὁποῦ καθ' ἑκάϛην ἤκουεν, ὅσα θαυμάσια ἔκαμεν ὁ Θεὸς, ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἰουδαίων· ἀφ' οὗ δὲ εἰς τὸν ἑαυτόν του τοιαῦτα ἐσυλλογίσθη, τότε καὶ μὲ προφορικὸν λόγον ἐβλασφήμησε τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἔστειλε τὸν ἀρχιϛράτηγόν του Ῥαψάκην εἰς τὸ νὰ πολιορκήσῃ τὴν Ἱερουσαλήμ· καθὼς ταῦτα ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν δ΄. τῶν Βασιλειῶν, ἐν κεφ. ιη΄. καὶ ιθ΄. καὶ εἰς τὸν Ἡσαΐαν κεφ. λϛ΄. καὶ λζ΄. (1)

„Διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν „ἐπιτηδεύμασιν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἦτον τριγύρω εἰς τὸν βασιλέα Σεναχηρεὶμ, διεφθάρησαν μὲν, διὰ τὶ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν γνῶσιν καὶ εὐσέβειαν τοῦ Θεοῦ· ἐβδελύχθησαν δὲ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἐμισήθησαν, διὰ τὰς ἀνοσίους καὶ πονηρὰς πράξεις αὐτῶν· ὕβριζον γὰρ οἱ μιαροὶ τὸν Θεὸν, καὶ ὠνείδιζον αὐτὸν, πῶς εἶναι ἀδύνατος, καὶ ὡσὰν νὰ μὴν εἶναι Θεός· ἐφοβέριζον δὲ καὶ νὰ ἀφανίσουν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ· καὶ ἔτζι μὲ τοιαύτην διάθεσιν ὑπερηφανευόμενοι, ἐκυλίοντο καὶ ἐμολύνοντο μέσα εἰς τὰς μέθας καὶ ἀσελγείας· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ ὁ ϛίχος οὗτος καὶ κατὰ σχῆμα ὑπερβατὸν, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται „Διεφθάρησαν ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ ἐβδελύχθησαν. (2)

„Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα· οὐκ ἔ„στιν ἕως ἑνός.

Κανένας, λέγει, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Σεναχηρεὶμ δὲν εἶναι ἀγαθός· ἀλλὰ ὅλοι εἶναι πονηροί.

2 : „Κύριος ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ „τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἰδεῖν „εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.

Ὁ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Κορυφὴ τοῦτο πάσης πονηρίας ἐϛι· τὸ γὰρ οἴεσθαι μὴ εἶναι Θεὸν, ἀλλ' ἀπὸ ταυτομάτου γεγενῆσθαι τὸ πᾶν (ἤτοι ἡ ἀθεΐα) ἀρχὴ πάσης ἀκολασίας, ϗ παρανόμου καθέϛηκε πράξεως· τί δέ ἐϛιν, εἶπεν ἐν καρδίᾳ; ἐπειδὴ τῶν λόγων, ὁ μὲν ἐϛι προφορικὸς, ὁ δὲ, ἐνδιάθετος, οὐ περὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου φησὶν ὁ Προφήτης, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ δόξης· εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· τουτέϛιν ἐλογίσατο, ὅτι οὐκ ἔϛι Θεός· ϗ πᾶς δὲ ὁ ἀναίδην ἁμαρτάνων, δι' ὧν ὁρᾶται καταφρονῶν, κἂν εἰ μὴ λέγοι φωναῖς, ἀλλ' ἔργοις αὐτοῖς ϗ τῇ τοῦ βίου σκαιότητι μονονουχὶ διακέκραγε τὸ, οὐκ ἔϛι Θεός· ἄλλοι δὲ νεώτεροι διδάσκαλοι λέγουσιν, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ ἄφρων εἶπε μὲ μόνην τὴν καρδίαν του, ϗ ὄχι μὲ φωνὴν προφορικὴν ἐτόλμησε νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν εἶναι Θεός· διὰ τί ἐφοβήθη, μήπως ἀκούσουν τὴν φωνήν του οἱ ἄνθρωποι ϗ τὰ ἀναίσθητα ϛοιχεῖα τοῦ Κόσμου ϗ τὸν θανατώσουν· ἐπειδὴ αὐτὰ μὲν, μὲ τὴν καλλονὴν ϗ εὐταξίαν ὁποῦ ἔχουν, κηρύττουν ὅτι εἶναι Θεὸς, ὁ δὲ ἄφρων ἄνθρωπος ἀρνεῖται τὴν τοῦ Θεοῦ ὕπαρξιν, ϗ γίνεται χειρότερος τῶν αναισθήτων κτισμάτων· προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἄφρων ἀληθέϛατα ϗ φυσικώτατα ὁ ἀρνησίθεος ὠνόμασαι· εἰ γὰρ σοφίας ἀρχὴ φόβος Θεοῦ, ἀφοβία ϗ ἀθέτησις τοὐναντίον ἂν γένοιτο τῆς σοφίας· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει ὅτι ἄφρων εἶναι ὁ ἄθεος, ὡς τῶν κοινῶν ἐννοιῶν λειπόμενος· ϗ ὁ Ὠριγένης δὲ εἶπε „Φρονεῖ μὲν ὁ ἄφρων ὅτι οὐκ ἔϛι Θεός· διὰ τοῦτο ἐν καρδίᾳ εἶπεν· οὐχ ὁμολογεῖ δὲ τῷ ϛόματι διὰ τὸν τῶν ἀνθρώπων φόβον.

(2) Ὑποβάθρα φησὶ ϗ ῥίζα τῆς ἀσεβείας ἡ τοῦ βίου διαφθορά· εἰς ἀκολασίαν γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ϗ θηριώδη βίον ἐκδεδωκότες, τοῦ Θεοῦ τὴν μνήμην τῆς διανοίας ἐξέβαλον· εἶναι λόγια τοῦ Θεοδωρίτου· ὅρα ϗ τὸν νβ΄. Ψαλμόν· λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόϛομος „Διεφθάρησαν ὅτι φθορὰν τῷ ἀφθάρτῳ ἐπεϛράτευσαν, ϗ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐπέβλεψεν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων: ἤγουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους τοῦ Σεναχηρεὶμ, τοὺς ἔχοντας τοιαύτην διεφθαρμένην καὶ βδελυκτὴν κατάστασιν· ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ εἶπε· διὰ τὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐνομίζετο ὅτι κατοικεῖ, κατὰ τὸ, „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς (Ψαλ. β΄. 4.) ἐπέβλεψε δὲ διὰ νὰ ἴδῃ, ἀνίσως τινὰς εὑρίσκεται ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς, ὁποῦ νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰ θαύματα ὁποῦ ἔκαμεν· ἢ ἂν ἐκζητῇ αὐτόν· ἤγουν ἀνίσως καὶ ἐπικαλῆται τὸ ὄνομά του, ὡς τὸ „Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ μου (Ψαλ. λγ΄. 4.) διὰ τὶ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν γνωρίζοντες τὸν Θεὸν, ἐθελοκακοῦσι καὶ δὲν τὸν ὁμολογοῦσι διὰ Θεόν· (1) ἀνθρωποπρεπῶς δὲ ὁ Δαβὶδ ἐσχημάτισε πῶς ὁ Θεὸς σκύπτει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ὡσὰν ἀπὸ ὑπερῷον, καὶ βλέπει· διὰ τὶ ὁ Θεὸς, μὲ τὸ νὰ εἶναι πανταχοῦ παρὼν, δίὰ τοῦτο καὶ πάντα γινώσκει· πρέπει δὲ νὰ παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο: ἤγουν τὸ νὰ σκύπτῃ ὁ Θεὸς καὶ νὰ βλέπῃ, εὑρίσκεται εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἁγίας Γραφῆς: καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὸ παντέφορον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπῆς καὶ θεωρίας· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν βλέπει εἰς τὴν γῆν, καὶ λεπτομερῶς γνωρίζει τὰ πάντα, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ τελείως αὐτὸν, τὸ τόσον ἄπειρον σχεδὸν διάστημα.

3: „Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν.
„οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα οὐκ ἔστιν
„ἕως ἑνός. (2)

Ὅλοι, λέγει, ἐξέκλιναν εἰς τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα κακά· ἠχρειώθησαν δὲ ὅλοι ὁμοῦ, μὲ τὸ νὰ ἔγιναν σιγχαμεροὶ καὶ μισητοὶ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· καὶ οὐδὲ κἂν ἕνας εἶναι καλὸς ἀνάμεσα εἰς αὐτούς.

4: „Οὐχὶ γνώσονται πάντες οἱ ἐργαζόμε-
„νοι τὴν ἀνομίαν;

Τοῦτο ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται, διὰ νὰ φανερόνῃ τοιοῦτον νόημα· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ οἱ ἀνωτέρω Ἀσσύριοι εἶπον, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς, ἆρά γε ὅμως δὲν θέλουν γνωρίσουν αὐτοὶ ὅλοι οἱ ἀκόλαστοι κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὰ ἔργα, ὅτι εἶναι Θεὸς ὁ τῶν Ἰουδαίων Θεός; ναὶ δηλαδὴ θέλουν γνωρίσουν τοῦτο, ὅταν φονευθοῦν εἰς μίαν νύκτα ἑκατὸν ὀγδοηνταπέντε χιλιάδες ἀπὸ Ἄγγελον τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅταν ὁ ἀρχιστράτηγος Σεναχηρεὶμ φύγῃ μὲ ἐντροπὴν, τότε θέλει γνωρί-

ρί-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος οὕτως ἑρμηνεύει: „Διακύπτει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Θεὸς ὡς ἐν τοῖς ὑψηλοῖς κατοικῶν, ϗ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν· ὁ γὰρ οὐρανός μοι, φησὶ, θρόνος, ϗ ἡ γῆ ὑποπόδιον· οὔτε δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ ἥδρασαι. οὔτε τοὺς πόδας ἐρείδει ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ μέγα τι τὸν οὐρανὸν ἡμεῖς οἰόμεθα εἶναι, διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόληψιν ἐν αὐτῷ τεθρόνισαι.

(2) Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι εἰς μερικὰς ἐκδόσεις τῆς ἁγίας Γραφῆς τὰς ἐν Λειψίᾳ γενομένας, εὑρίσκεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος αὐξημένος· μερικοὶ γὰρ βλέποντες τὸν Ἀπόστολον Παῦλον νὰ ἀναφέρῃ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ Κεφ. Γ΄. ϗ μετὰ τὸ „Οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός· βλέποντες αὐτὸν νὰ προσθέτῃ „Τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν: ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν, ϗ ἄλλα ῥητά· ἐνόμισαν ὅτι τὰ ῥητὰ αὐτὰ ἦτον ἐκ τοῦ παρόντος δεκάτου τρίτου Ψαλμοῦ· ϗ διὰ τοῦτο τὰ ἐπρόσθεσαν ὅλα εἰς αὐτὸν, ϗ τὸν ηὔξησαν, ἕως τοῦ „Οὐχὶ γνώσονται πάντες· ἐσφαλμένως ὅμως τὸ ἐνόμισαν: διὰ τὶ τὰ ῥητὰ ἐκεῖνα, τὰ ἐρανίσθη ὁ Παῦλος ϗ ἀπὸ τὸν Σολομῶντα, ϗ ἀπὸ τὸν Ἡσαΐαν, ϗ ἀπὸ ἄλλους Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, ϗ ὄχι ἀπὸ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον. Καὶ τοῦτο δὲ προσημειοῦμεν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ τὸ λαμβάνει καθολικῶς, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦτον ἁμαρτωλοὶ χωρὶς ἐξαίρεσίν τινος, „Προῃτιασάμεθά φησιν Ἰουδαίους τε ϗ Ἕλληνας πάντας ὑφ᾽ ἁμαρτίαν εἶναι: καθὼς γέγραπται „Ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς· οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· πάντες ἐξέκλιναν ϗ τὰ ἑξῆς· (Ῥωμ. γ΄. 9.) ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Θεοδώρητος „Τοιοῦτος μὲν οὖν ἐτύγχανε πᾶς ὁ πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παρουσίας βίος.

ρίσει, πῶς ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων ἔκαμε τὸν ἀφανισμὸν αὐτόν· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως ὁ λόγος, ὅτι ὄχι μόνον οἱ Ἀσσύριοι θέλουν γνωρίσουν, πῶς ὁ διαφθείρας αὐτοὺς εἶναι Θεός· ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἄνομα Ἔθνη, ἔχουν νὰ γνωρίσουν αὐτὸν, ὅταν μάθουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν τῶν Ἀσσυρίων. (1)

„Οἱ ἐσθίοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει „ἄρτου, τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαν- „το.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ὅτι ἐκεῖνοι ὁποῦ κατατρώγουν, ὡσὰν ψωμὶ, τὸν λαόν μου, καὶ καταφθείρουν αὐτὸν μὲ πολιορκίαν καὶ πεῖναν, καὶ φοβερισμόν· αὐτοὶ, λέγω, δὲν ἐπικαλέσθησαν ἐμὲ τὸν Κύριον καὶ Δεσπότην τῶν ἁπάντων: ἤτοι δὲν μὲ ὠνόμασαν Θεόν· ἠμποροῦν δὲ νὰ ὀνομασθοῦν καὶ λαὸς τοῦ Δαβὶδ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὁποῦ τότε ἐπολιορκοῦντο μέσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τὸν Σεναχηρεὶμ· ὡσὰν ὁποῦ καὶ ἐκεῖνοι ἐκατάγοντο ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβίδ· ἵνα καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ λέγηται ὁ λόγος οὗτος· ὅστις εἶπε Κύριον, οὐχὶ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ τὸν Θεόν. (2)

5: „Ἐκεῖ ἐδειλίασαν φόβῳ (3) οὗ οὐκ „ἦν φόβος.

Ὅταν ὁ Ῥαψάκης ἐπολιόρκει τὰ Ἱεροσόλυμα, τότε ἐφοβήθησαν ὁ Ἐζεκίας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν φόβον αὐτοῦ καὶ τοῦ Σεναχηρείμ· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφοβήθησαν οὗ οὐκ ἦν φόβος: ἤτοι τὸν Σεναχηρεὶμ· ἢ καὶ Ῥαψάκην, τοὺς ὁποίους δὲν ἔπρεπε νὰ φοβηθοῦν· ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἐδύναντο νὰ φοβίσουν τοὺς Ἰουδαίους, μὲ τὸ νὰ εἶχον ἀντίμαχόν τους τὸν Θεόν· (4) τοῦτο γὰρ ἐφανέρωσεν ἀκολούθως εἰπών. (5)

„Ὁ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι πάντες ἐξέκλιναν, ϗ ἐργάζονται τὴν ἀνομίαν, νῦν φησι: ϗ ἆρα οὐ μέλλουσι γινώσκειν οὗτοι τὸν Κύριον; ϗ πιςεύειν εἰς αὐτόν; ϗ ἀποκρίνεται, ὅτι ναὶ πάντως πολλοὶ πιςεύσουσι, μερικοὶ δὲ θέλουν μείνουν ϗ εἰς τὴν ἀπιςίαν, οἵτινες ϗ ἔχουν νὰ διώξουν τοὺς πιςεύσαντας· ἢ νοεῖται τὸ οὐχὶ γνώσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ἀποφαντικῶς, κατὰ τὸν Κύριλλον λέγοντα „Τὸ οὐχὶ γνώσονταί φησιν, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔσονται ἐν γνώσει τῶν ἀγαθῶν οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· διὰ ποίαν αἰτίαν; ὅτι εἰς κακότεχνον ψυχὴν, οὐκ εἰσελεύσεται σοφία· οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεῳ ἁμαρτίαις· ὥσπερ γὰρ ἡμεῖς οὐκ ἐν ταῖς ἀκαθάρτοις ἀγγείοις, ἀλλ' ἐν τοῖς ὅτι μάλιςα τιμιωτάτοις τὸ εὐῶδες ἐντίθεμεν μῦρον· οὕτω ϗ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, οὐ ταῖς ἀκαθάρτοις ψυχαῖς, ἀλλὰ ταῖς ἁγίαις ϗ καθαραῖς ἐγκατακλείει τῶν θείων ἀγαθῶν τὴν μέθεξιν.

(2) Τοῦτο λέγει περὶ τῶν ἀπιςησάντων Ἰουδαίων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, οἵτινες κατέτρωγαν τρόπον τινα ἐκείνους, ὁποῦ ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, διώκοντες αὐτοὺς ϗ ἐπιβουλεύοντες, ϗ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν διαρπάζοντες· ὅθεν ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς πιςοὺς Ἰουδαίους „Καὶ γὰρ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Πάντες οἱ τοὺς πένητας ἀδικοῦντες, ϗ τὰ τοῦ πλησίον ἁρπάζοντες, βρώσει ἄρτου τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἐσθίειν εἰκότως λέγονται· τροφὴν γὰρ τῆς ἑαυτῶν πλεονεξίας τὴν ἀδικίαν τὴν εἰς ἐκείνους ἔχουσι· νομίσεις δὲ μάλιςα τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων λέγεσθαι.

(3) Ἐν ἄλλοις γράφεται φόβον.

(4) Εἶπε δὲ ὁ Βασίλειος „Μέγιςον εἰς τελείωσιν τὸ πεπαιδευμένως φοβεῖσθαι, ϗ μὴ πάντα καταπτύσσειν, μηδὲ ψοφοδεεῖς εἶναι τὰ ἀδεᾶ δεδοικότας· καταγινώσκει γὰρ τῶν τοιούτων ὁ Ψαλμῳδός.

(5) Ἄλλος δὲ εἶπεν „Ὅμοιον πάσχοντες τῷ πάθει τῶν ὑδροφοβούντων, οἷς εἴπερ δυνηθείη παραδεχθῆναι τὸ ὕδωρ, ἰαματικὸν ἔςαι τοῦ πάθους τῷ κάμνοντι· ἀλλὰ φοβοῦνταί πως τὸ ἐπὶ σωτηρίᾳ προκείμενον, ϗ ἀλλοτριοῦνται τοῦ σώζοντος, φόβῳ τοῦ μὴ ἀπολέσθαι, κατασκευάζοντες ἑαυτοῖς τὴν ἀπώλειαν· οὕτω ϗ οἱ Ἰουδαῖοι τῆς πηγῆς αὐτοῖς ἐκβοώσης, ἥτις διψᾷ ἐρχέσθω πρός με ϗ πινέτω, τῇ λύσσῃ τῆς ἀπιςίας προκατειλημμένοι τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, ἐφοβοῦντο φόβον οὗ οὐκ ἦν φόβος, τὸ ποτὸν τῆς σωτηρίας ἀποςρεφόμενοι. (παρὰ τῷ Νικήτ.) ϗ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει „Περὶ τῶν Ἰουδαίων λέγει· τὸν γὰρ ἀληθῶς Κύριον τὸν Χριςὸν οὐκ ἐπεκαλέσαντο· ϗ ἐ-

φο-

„Ὅτι Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων.

Δικαίους ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς εὐσεβεῖς· τοιοῦτοι γὰρ εὐσεβεῖς ἦτον ὁ Ἐζεκίας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, θεοφιλῶς τοὺς ὑπηκόους λαοὺς κυβερνῶντες· γενεὰν δὲ αὐτῶν εἶπεν, ὅτι ὅλοι ἦτον Ἰσραηλῖται ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ῥίζαν τοῦ Ἰσραὴλ καταγόμενοι· ἢ ἐπαναλαμβάνει πάλιν ἐδῶ τὸ ἀνωτέρω· οἷον ἐκεῖ ἐδειλίασαν οἱ τοῦ Σεναχηρεὶμ στρατιῶται μὲ φόβον τὸν ἐκ Θεοῦ· τοῦ ὁποίου Θεοῦ φόβος δὲν ἦτον κοντὰ εἰς αὐτοὺς πρὸ τῆς δοκιμῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν φονευθέντων· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἦτον εἰς τὸ γένος τῶν πολεμουμένων Ἰουδαίων, ὑπὲρ αὐτῶν πολεμῶν τοὺς Ἀσσυρίους· ἢ καὶ ἐδειλίασαν οἱ Ἀσσύριοι, μὲ τὸν φόβον τοῦ Ἐζεκίου, τοῦ ὁποίου φόβος δὲν ἦτον εἰς αὐτούς· αὐτὸς γὰρ μᾶλλον ἐφοβεῖτο, καὶ ἐπρόσμενεν εἰς τὴν αὔριον νὰ φονευθῇ, ὁμοῦ μὲ ὅλους τοὺς Ἰουδαίους· διότι ὅταν ἐκατασφάττοντο ἀπὸ τὸν Ἄγγελον οἱ Ἀσσύριοι, ἐνόμιζον ὅτι ἐσφάζοντο ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἐζεκίαν, καὶ ἀκολούθως ἐμάνθανον, ὅτι Θεὸς εἶναι ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων, ὅστις ἐβοήθει εἰς αὐτούς.

„Βουλὴν πτωχοῦ κατῃσχύνατε, ὁ δὲ
„Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ ἐστί.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους, ὅτι ἐσεῖς ἐκαταφρονήσατε τὸν στοχασμὸν ὁποῦ ἐστοχάσθη ὁ Ἐζεκίας, ὅστις ἦτον πτωχὸς, ὅσον εἰς τὴν ἑτοιμασίαν τοῦ πολέμου· τί δὲ αὐτὸς ἐστοχάσθη; τὸ νὰ ἀπελπισθῇ ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀνθρωπίνην, καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς μόνον τὸν Θεὸν, φορεμένος μὲ σάκκον, καὶ στάκτην ἔχων εἰς τὴν κεφαλήν· τοῦτο δὲ μαθόντες οἱ Ἀσσύριοι, ἐπεριγέλασαν αὐτὸ ὡς ἀνωφελές· ἐσεῖς λοιπὸν, λέγει, ἐπεριγελάσατε τὴν βουλὴν αὐτὴν τοῦ Ἐζεκίου· αὐτὸς ὅμως ἔχει ἐλπίδα καὶ θάῤῥος του τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸν μόνον εὗρε βοηθόν του.

„Τίς δώσει ἐκ Σιὼν τὸ σωτήριον τοῦ
„Ἰσραήλ;

Ποῖος, λέγει, ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Σιών· ἤτοι τῆς Ἱερουσαλὴμ, θέλει δώσει τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες τόσον πολλὰ ἀδυνάτησαν; ἢ ποῖος θέλει ἐλευθερώσει αὐτοὺς ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Σεναχηρεὶμ καὶ Ῥαψάκου; βέβαια οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλπισαν· εἶπε δὲ τὸ ἐκ Σιὼν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐνομίζετο, ὅτι κατοικεῖ ἐν τῷ ναῷ τῆς Σιὼν, καὶ Ἱερουσαλὴμ τῆς πολεμουμένης. (1)

„Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμα-
„λωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσε-
„ται Ἰακὼβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ.

Αἰχμαλωσίαν ἐδῶ καὶ σκλαβίαν λέγει ὁ Δαβὶδ, ὄχι τὴν γενομένην, ἀλλὰ τὴν ἐλπιζομένην νὰ

φοβήθησαν φόβον περιττὸν, ἔνθα οὐκ ἦν φόβος· ὅτε πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· ἐὰν ἀφῶμεν τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ἥξουσιν οἱ Ῥωμαῖοι ϗ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον ϗ τὸ ἔθος· καίτοι οὐκ ἂν τοῦτο ἐγίνετο, εἰ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐφύλαξαν.

(1) Ὁ Εὐσέβιος δὲ λέγει „Διψῶντος ἡ φωνὴ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Χριστός· ὡς εἰ ἔλεγε τίς δώσει ποτὲ ταῦτα δι' ἔργων χωρῆσαι, ὥστε γενέσθαι κακῶν ἐλευθερίαν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ; ἀγαλλιάσονται δὲ οἱ Δίκαιοι ϗ Προφῆται, ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ ϗ τῇ ἐκβάσει τῆς προφητείας αὐτῶν χαίροντες· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „Ἀπὸ τῆς Σιὼν ὁ Προφήτης τὸ σωτήριον εὔχεται· ἐπειδὴ ἐκεῖ ἡμῖν ἀπέδωκεν ὁ Χριστὸς τὸ ἀρχαῖον ἐμφύσημα· ὅπερ δηλῶν ἐπήγαγεν· ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον.

νὰ γένη· ἤλπιζον γὰρ οἱ Ἑβραῖοι, ὅτι μετ' ὀλίγον ἔχουν νὰ σκλαβωθοῦν, ἀπὸ τὸν πολὺν φόβον ὁποῦ εἶχον· ἐπειδὴ καὶ ἦτον πιασμένοι σχεδὸν, ἀπὸ τὰ ςρατεύματα τῶν Ἀσσυρίων· Ἰακὼβ δὲ καὶ Ἰσραὴλ τὸν ἴδιον λαὸν λέγει· καθότι αὐτὸς ἐκατάγετο ἀπὸ τὴν ῥίζαν τοῦ Ἰακὼβ, τοῦ ὕστερον μετονομασθέντος Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸν Θεόν· (1) τὸ δὲ νόημα ὁποῦ λέγει εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἐλευθέρωσε τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς σχεδὸν σκλαβωθέντας, διὰ τοῦτο θέλουν ἀγαλλιάσουν καὶ θέλουν εὐφρανθοῦν οἱ ἐλευθερωθέντες· καὶ σωματικῶς μὲν, θέλουν ἀγαλλιάσουν· ψυχικῶς δὲ, θέλουν εὐφρανθοῦν· ἕνα μὲν, διὰ τὴν εὐθηνίαν καὶ πλουσιότητα τῶν φαγητῶν, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν μελέτην τῶν θείων λόγων, τοὺς ὁποίους ἐμποδίζοντο νὰ ἀπολαμβάνουν διὰ τὴν πολιορκίαν, ὁποῦ ἐδοκίμαζον ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων.

Καὶ κατὰ μὲν τὰ συμβεβηκότα, εἰς τὸν Ἐζεκίαν καὶ τὸν Ἀσσύριον Σενναχηρεὶμ, ἐξηγήσαμεν ἕως τώρα τὸν παρόντα Ψαλμόν· πρέπει δὲ νὰ ἐξηγήσωμεν αὐτὸν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Κύριος ἔγινεν ἄνθρωπος.

Εἶπε, λέγει, ὁ ἄφρων δῆμος τῶν Ἰουδαίων, ὁ μὴ καταλαμβάνων τὰς περὶ Χριςοῦ προφητείας, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστὸς, ὁ τὰ θαύματα εἰς αὐτοὺς ἐργαζόμενος· ἀφ' οὗ δὲ ἔτζι πρῶτον ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων εἰς τὸν ἑαυτόν του ἐσυλλογίσθη, ὕστερον ἐκατηγόρει καὶ φανερῶς τὸν Χριςὸν, διὰ τί ὠνόμαζε τὸν ἑαυτόν του Θεόν· τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια ἑρμηνεύονται κατὰ τὴν ὁμοίαν ἑρμηνείαν, ὁποῦ ἐποιήσαμεν αὐτῶν ἀνωτέρω· διότι δὲν ἦτον ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἰουδαίους κἀνένας, ὁποῦ νὰ κάμνῃ χρηςότητα· δηλ: ἀνάμεσα εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν ἐδέχθησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου.

Κύριος δὲ διέκυψεν ἀπὸ τοὺς οὐρανούς: ἤτοι ὁ υἱὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν διακύψας, ἐκατέβη εἰς τὴν γῆν καὶ ἦλθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μὲ σάρκα ὡμίλησε μὲ αὐτούς· κύπτειν γὰρ εἶναι, τὸ νὰ κάμπτεται καὶ νὰ κλίνῃ τινὰς ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ εἰς τὰ χαμηλά· τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια ἐξηγοῦνται παρομοίως μὲ τὴν ἀνωτέρω ἐξήγησιν, ὁποῦ ἐποιήσαμεν· τὸ δὲ οὐκ ἔςιν ἕως ἑνὸς νοεῖται, ἀντὶ τοῦ παρεξ ἕνας· ἤγουν ὁ Χριστὸς μόνος εἶναι ἀγαθοεργὸς, ὁ ἐν τοῖς Ἰουδαίοις ἀναςρεφόμενος· τὸ δὲ οὐχὶ γνώσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὄχι ἐρωματικῶς, ἀλλὰ ἀποφαντικῶς πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὄντες φθονεροὶ καὶ πονηροὶ ὡσὰν τὰ Ἔθνη, δὲν ἠθέλησαν νὰ γνωρίσουν τὸν Χριςὸν διὰ Θεόν· τὸ δὲ, οἱ ἐσθίοντες τὸν λαόν μου, λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριςοῦ πρὸς τοὺς ἀχρήςους Ἰουδαίους, οἵτινες ἔτρωγαν μὲ τὸ ςόμα τῆς μαχαίρας, καὶ κάθε ἄλλης βασάνου, ὡσὰν ἄρτον, τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου· καὶ τὸν Κύριον αὐτῶν: ἤτοι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐπικαλέσθησαν οὐδὲ ὠνόμασαν Θεόν.

Ἐκεῖ δὲ ἐδειλίασαν φόβῳ, οὗ οὐκ ἦν φόβος· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐφοβοῦντο νὰ ὁμολογήσουν τὸν Χριςὸν Θεὸν, μήπως ἤθελαν παραβοῦν τὸν νόμον προςάζοντα· „Οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ· (Ἐξ. κ΄. 3.) κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· καὶ πάλιν τότε ἐφοβήθησαν, ὅταν δὲν ἔπρεπε νὰ φοβηθοῦν. διότι ὅταν ἐπροσήλωσαν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν Σταυρὸν, καὶ ἐνόμισαν πῶς ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τὰς χεῖράς του βλέποντες αὐτὸν ἀπο-

(1) Εἶπε δὲ πρῶτον Ἰακὼβ καὶ ἔπειτα Ἰσραὴλ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἡσύχιον „Δεῖ ἡμᾶς προκόπτοντας ἐπὶ τὴν κατὰ Θεὸν τελειότητα, πρῶτον μὲν Ἰακὼβ γενέσθαι, πτερνίζοντας τὸν Διάβολον, καὶ καταγωνιζομένους διὰ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν· εἶτα Ἰσραὴλ, καθαρῶς ὁρῶντας Θεὸν, ὡς ἀπολελυμένους τῆς τοῦ σώματος σχέσεως, εὐφρανθείημεν οὖν καὶ ἡμεῖς, πρῶτον μὲν τὸν ἐχθρὸν πτερνίσαντες, ὡς ὁ Ἰακὼβ τὸν Ἡσαῦ· Ἰακὼβ γὰρ πτερνιςὴς ἑρμηνεύεται· ἔπειτα δὲ, καὶ τῷ Θεῷ νοερῶς πλησιάσαντες, καὶ ὁρᾷν ὡς ἐφικτὸν ἀξιούμενοι· Ἰσραὴλ γὰρ νοῦς ὁρῶν τὸν Θεὸν ἑρμηνεύεται· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος „Αἰχμαλωτίζεται ψυχὴ διὰ ῥαθυμίας ὑφ' ἁμαρτίαν γενομένη καὶ ἐκπεσοῦσα τῆς ἀρετῆς· ἐπιςρέφει δὲ τυχοῦσα τῆς διὰ μετανοίας ἀφέσεως, ἣν διὰ τοῦ Σταυροῦ παρέσχεν ὁ Κύριος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Ἠχμαλώτευσεν ἡμῶν ὁ Σατανᾶς δι' ἀπάτης τὴν κοινωνίαν τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ὁ Χριςὸς αὐτὴν ἐν τῇ Σιὼν ἀπέδωκε διὰ τοῦ τῶν Ἀποςόλων ἐμφυσήματος.

ποθανόντα, τότε περισσότερον ἐφοβήθησαν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα σημεῖα καὶ θαύματα· πάλιν, ἐφοβήθησαν μὲν, μήπως ἔλθουν οἱ Μαθηταί του τὴν νύκτα καὶ τὸν κλέψουν ἀπὸ τὸν τάφον, καὶ διὰ τοῦτο ἔβαλον ςρατιώτας καὶ ἐφύλαττον· ὅμως ἐφοβήθησαν ἐκεῖ, ὅπου οὐκ ἦν φόβος· ἐπειδὴ οἱ Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, οὐδὲ εἰς τὸν νοῦν τους τελείως ἔβαλον τὸ νὰ κλέψουν αὐτόν· διὰ τί προεῖπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος, ὅτι αὐτεξουσίως ἔχει νὰ ἀναςηθῇ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν. Ὁ δὲ Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ συςήματι τῶν ἐξ Ἐθνῶν πιστευσάντων εἰς τὸν Χριςόν· οἱ ὁποῖοι ἀφ' οὗ ἐγνώρισαν τὸν Χριςὸν διὰ Θεὸν, ἐπορεύθησαν τὴν βασιλικὴν ςράταν τῶν θείων ἐντολῶν· οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστὸν, διὰ τοῦτο ὁ Χριςὸς ἐκάλεσε τὰ Ἔθνη εἰς τὴν πίςιν καὶ ἐπίγνωσιν αὐτοῦ.

Τὸ δὲ, βουλὴν πτωχοῦ κατησχύνατε, θέλομεν νοήσομεν, πῶς ἐῤῥέθη πρὸς τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαόν· ὅστις ἦτον, πάλαι μὲν, πτωχὸς κατὰ τὴν θεογνωσίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον μακρὰν, προσκυνῶν τὰ ἄψυχα Εἴδωλα· ὕςερον δὲ, ἔγινε πτωχὸς διὰ τὸν Χριςὸν καὶ κατὰ τὰ χρήματα· τούτου λοιπὸν τοῦ ἐξ Ἐθνῶν λαοῦ τὴν βουλὴν, ἐκαταφρόνησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐπεριγέλασαν ὡς ματαίαν· ἡ βουλὴ δὲ αὐτη ἦτον, τὸ νὰ δεχθοῦν τὴν εἰς Χριςὸν πίστιν· τὸ δὲ, τὶς δώσει ἐκ Σιὼν τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ποῖος ἤθελεν ἀναβῇ εἰς τὸ βουνὸν τῆς Σιὼν τὸ κυκλοῦν τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ εἰς τὸν λαὸν τὸ σωτήριον; ἤγουν τοὺς σωτηρίους νόμους; ἀντὶ τοῦ οὐδεὶς· συνήθεια γὰρ ἦτον εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ κάμουν τοῦτο εἰς κάποιας διωρισμένας ἡμέρας: ἤτοι τὸ νὰ ἀναβαίνουν εἰς τὸ ὄρος Σιὼν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀναγινώσκουν τὸν νόμον εἰς ἐπήκοον πάντων· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ προφητεύωντας, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ Ἱερουσαλὴμ καταδαφισθῇ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον κηρυχθῇ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, αὐτὴ ἡ συνήθεια ἔχει νὰ παύσῃ: ἤγουν τὸ νὰ ἀναγινώσκεται ὁ νόμος ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ὄρος τῆς Σιών.

Ἐν τῷ ἐπιςρέψαι δὲ Χριςὸν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· „ Δώσω σοι γάρ φησιν Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· (Ψαλ. β'. 8·) τὴν ὁποίαν ἐσκλάβωσεν ὁ Διάβολος μὲ τὸ κοντάρι τῆς πλάνης του· τότε, λέγω, ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ: ἤτοι οἱ Προφῆται, οἱ γεννηθέντες ἀπὸ τὴν ῥίζαν τοῦ Ἰακὼβ, οἵτινες τὸ τοιοῦτο μυςήριον ἐπροφήτευσαν· ἀγαλλιάσονται δὲ αὐτοὶ καὶ εὐφρανθήσονται, ἐπειδὴ καὶ θέλουν ἰδοῦν τὴν τελείωσιν τῶν προφητειῶν τους· ἢ Ἰακὼβ καὶ Ἰσραὴλ εἶναι οἱ πιςεύσαντες εἰς τὸν Χριςὸν, οἵτινες ἀντὶ τῶν ἀπιςησάντων Ἰουδαίων, ἐμβῆκαν εἰς τὴν πίςιν τοῦ Χριςοῦ· καὶ τῶν ὁποίων πρόγονος ἦτον ὁ Ἰακώβ· ἐπιςρέψαι δὲ λέγεται, τὸ νὰ ἐπιςραφοῦν οἱ πιςεύσαντες Ἰουδαῖοι εἰς τὰ οἰκεῖα δίκαια, καὶ κληρονομίαν τῶν προγόνων τους, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξέπεσον.

ΨΑΛ-

ΨΑΛΜΟΣ ΙΔ'.

„ Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ."

Εἰς τὸ τέλος οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγέγραπται, διὰ τὶ φανερόνει ποῖος πρέπει νὰ ἦναι ὁ κατὰ τὴν ἀρετὴν τέλειος. (1)

1: „ Κύριε, τίς παροικήσει ἐν τῷ σκη-
„ νώματί σου; ἢ τίς κατασκηνώσει ἐν
„ ὄρει ἁγίῳ σου;

Ὁ μὲν Ἰουδαῖος, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, ὅταν ἀκούῃ σκήνωμα Θεοῦ καὶ ὄρος ἅγιον, εὐθὺς ἐννοεῖ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, καὶ τὸ βουνὸν τῆς Σιὼν τὸ πλησιάζον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἂς ἠξεύρῃ ὅμως οὗτος, ὅτι ὅταν ταῦτα ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ, δὲν ἦτον ἀκόμη κτισμένος ὁ ναὸς, οὔτε τὸ βουνὸν τῆς Σιὼν, ἦτον ἡγιασμένον καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ἀφ' οὗ ἀπέθανεν ὁ Δαβὶδ, ἔγινεν ὁ ναὸς, καὶ τὸ βουνὸν τῆς Σιὼν ἀφιερώθη τῷ Θεῷ· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀναγωγικῶς τὰ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ. Ἐδῶ σχηματίζει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ ἐρωτηματικῶς· ἐρωτᾷ γὰρ, ποῖος θέλει κάμῃ τόδε καὶ τόδε; „ Κύριε τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου; παροικία μὲν εἶναι, ἡ προσωρινὴ κατοικία, ὁποῦ ἤθελε κάμῃ τινὰς εἰς ξένον οἶκον (2) σκήνωμα δὲ ψυχῆς, εἶναι τὸ σῶμα, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον σκηνοῖ καὶ κατοικεῖ, κατὰ τὸν Βασίλειον καὶ Εὐσέβειον· ἐρωτᾷ λοιπὸν ὁ Προφήτης διὰ νὰ μάθῃ, ποῖος εἶναι ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ὅστις ἤθελε νομίσῃ ὡς παροικίαν προσωρινὴν τὴν ἐν τῷ σώματι τούτῳ ζωήν; καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ ἤθελε μεταχειρισθῇ εἰς ξένον τὸ σῶμά του, μὲ τὸ νὰ φροντίζῃ πολλὰ ὀλίγον δι' αὐτό; τὴν σοῦ δὲ ἀντωνυμίαν ἐπρόσθεσεν ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἔργον καὶ ποίημα τοῦ Θεοῦ Λόγου· καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἐπλάσθη διὰ νὰ ἦναι σκήνωμα εἰς τὴν ψυχήν· ἢ εἶπε τὸ σοῦ, διὰ

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ἀθανάσιος ϗ Βασίλειος οἱ μεγάλοι Πατέρες φασὶν, ὅτι τοῦτον ᾄδει τὸν Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ, διδάσκων, τί ἂν ἄνθρωπον παρασκευάσοι τῆς μακαρίας ἐκείνης τυχεῖν λήξεως· διὸ τὸν τέλειον ἡμῖν ὁ λόγος ὑπογράψαι βουλόμενος τὸν τῶν μακαρισμῶν ἐπιτυγχάνειν μέλλοντα, τάξει τινὶ ϗ ὁδῷ τῶν περὶ αὐτὸν θεωρουμένων χρησάμενος, ἀπὸ τῶν προσεχεστέρων ϗ πρώτων τὴν ἀρχὴν πεποίηται.

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Παροικία ἐστὶ διαγωγὴ πρόσκαιρος, οὐχ ἱδρυμένην ζωὴν, ἀλλὰ παροδικὴν ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐπὶ τὰ κρείττονα μεταστάσεως ὑποφαίνουσα· ὁσίου δὲ ἀνδρὸς, παρεδεύειν μὲν τὸν βίον τοῦτον, ἐπείγεσθαι δὲ πρὸς ἑτέραν ζωήν· τὰ αὐτὰ αὐτολεξεὶ σχεδὸν λέγει ϗ ὁ Εὐσέβιος.

διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος ἔχει ποτε νὰ σκηνώσῃ εἰς αὐτὸ, ὅταν γένῃ ἄνθρωπος· ἢ τὶς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου; κατασκήνωσις μὲν λέγεται, ἡ βεβαία κατάπαυσις, ὁποῦ ἤθελε κάμῃ τινας, ἀφ᾽ οὗ πολὺ ὁδοιπορήσῃ· ὄρος δὲ ἅγιον, εἶναι ὁ ὑπερουράνιος τόπος, ὅστις εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰ ταπεινὰ καὶ ἐγκόσμια· καθὼς καὶ τὸ βουνὸν, εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰς πεδιάδας καὶ τὰ λαγκάδια· λέγει γὰρ ὁ Ἀπόςολος „ Καὶ γὰρ προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ. (Ἑβρ· ιβ΄. 22.) Καὶ ποῖος λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις φεύγωντας ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἤθελε κατασκηνώσῃ εἰς τὰς μονὰς τὰς ἐπουρανίους, καὶ αἰωνίους; (1)

2. „ Πορευόμενος ἄμωμος καὶ ἐργαζόμε-
„ νος δικαιοσύνην.

Τοῦτο εἶναι ἀπόκρισις πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐρώτησιν· δηλαδὴ, ὅτι ἐκεῖνος θέλει παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματι τοῦ σώματος, καὶ θέλει κατοικήσει εἰς τὸ ἐπουράνιον ὄρος, ὁποῖος ἔχει τὰς ἀρετὰς, ὁποῦ μέλλει νὰ εἰπῇ· ἀκολούθως δὲ ζωγραφίζει τὸν ἐνάρετον, ὁποῦ θέλει κατοικήσει εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ λέγει· ὅτι εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῖος ἤθελε πολιτεύεται ἄμεμπτος καὶ ἀκατηγόρητος· καὶ ὅποιος ἐργάζεται δικαιοσύνην· καὶ ἄμωμος μὲν, εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶναι τέλειος κατὰ τὴν θεωρίαν· ἐπειδὴ διὰ τῆς θεωρίας ἀναβαίνει ὁ νοῦς εἰς τὸν οὐρανόν· δίκαιος δὲ, εἶναι ὁ τέλειος κατὰ τὴν πρᾶξιν· ἐπειδὴ ἡ ἐργασία, εἶναι τῆς πράξεως ἴδιον· ἐνεςῶτα δὲ χρόνον, καὶ εἰς τὴν θεωρίαν, καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβίδ· διὰ τὶ καὶ ὁ θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ παύσουν ἀπὸ τὴν θεωρίαν καὶ πρᾶξιν· ἀλλὰ πάντοτε πρέπει νὰ προκόπτουν εἰς αὐτάς· ἐπειδὴ δὲ ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ εἶναι διάφορος καὶ πολλῶν λογιῶν, διὰ τοῦτο μὲ τὸ ὄνομα τῆς καθολικῆς δικαιοσύνης, ὅλην αὐτὴν συμπεριέλαβε· διὰ τὶ μόνη ἡ δικαιοσύνη θεωρεῖται εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς· δικαιοσύνη γὰρ εἶναι ἡ δικαιοπραγία κάθε ἀρετῆς· εἰπὼν δὲ πρῶτον τὴν καθόλου δικαιοσύνην, ἀκολούθως ἀναφέρει καὶ τὰ μέρη αὐτῆς καὶ τὰς ἐνεργείας. (2)

„ Λαλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ.

Ὁ Δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, ὁποῦ μέλλει νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανὸν, αὐτὸς ἀληθῆ πράγματα διαλογίζεται καὶ δογματίζει. (3)

Ὁ

(1) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς μέγας Βασίλειος „ Σπάνιος δὲ καὶ ὁ παροικῶν ἐν τῷ σώματι, καὶ ὁ κατασκηνῶν ἐν τῷ ὄρει, διὰ τοῦτο ὡς ἀπορῶν φησι „ Τίς παροικήσει; ἢ τίς κατασκηνώσει; τάχα δὲ καὶ ἐρωτηματικὸν ἐςι τὸ τίς; ὡς ἀπόκρισιν ἐπιζητοῦντος τοῦ ἁγίου, παρὰ τοῦ Κυρίου, ᾧ διαλέγεται· πρὸς ὃν ἡ θεία φωνὴ λέγει τὸ ἐπερώτημα.

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει, ὅτι ἄμωμος μὲν ἐςὶν, ὁ κατὰ τὸν ἐν κρυπτῷ ἄνθρωπον εἰς πᾶσαν τελείωσιν ἀρετῆς ἀπηρτισμένος· ὁ δὲ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, ὁ τὸ πρακτικὸν ἑαυτοῦ διὰ σωματικῶν ἐνεργειῶν τελειῶν· δεῖ γὰρ μὴ μόνον ποιεῖν τὴν δικαίαν πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διαθέσεως δικαίας ἐργάζεσθαι κατὰ τὸ εἰρημένον „ Δικαίως τὸ δίκαιον διώξῃ (Ἔξ: ις΄. 20.) τουτέςι μετὰ τοῦ λόγου τῆς δικαιοσύνης ἐπιτελεῖν τὴν πρᾶξιν· ποιεῖ μὲν γάρ τι ἰατρικὸν πρὸς ὠφέλειαν φέρον τῶν ἀσθενούντων ὁ ἰδιώτης, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ἰατρικῶς ἐποίησεν ὁ τοιοῦτος, τῷ μὴ ἔχειν τι τῇ τέχνῃ τῆς ἐνεργείας συνεπόμενον... πρόσεχε δὲ τῇ ἀκριβείᾳ τῆς λέξεως· οὐκ εἶπε πορευθεὶς ἄμωμος, ἀλλὰ πορευόμενος· οὐδὲ ἐργασάμενος δικαιοσύνην, ἀλλὰ ἐργαζόμενος· οὐ γὰρ μία πρᾶξις τελειοῖ τὸν σπουδαῖον, ἀλλὰ παντὶ προσῆκε τῷ βίῳ τὰς κατ᾽ ἀρετὴν ἐνεργείας συμπαρατείνεσθαι.

(3) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος „ Δύω τὰ σημαινόμενα τῆς ἀληθείας εὕρομεν, ἓν μὲν τὴν περὶ τῶν πραγμάτων τῶν εἰς τὸν μακάριον βίον φερόντων κατάληψιν· ἕτερον δὲ τὴν περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον εἴδησιν ὑγιᾶ· ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἀλήθειαν τὴν συνεργὸν τῆς σωτηρίας ἐν τῇ καρδίᾳ οὖσαν τοῦ τελείου, χρὴ ἐν πᾶσιν ἀδόλως τῷ πλησίον μεταδιδόναι, ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασιν, ἐάν που καὶ διαπίπτῃ τῆς ἀληθείας ὁ σπουδαῖος, οὐδὲν ἐμπόδιον αὐτῷ πρὸς τὰ προκείμενα ἔςαι.

3: „ Ὅς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ.

Ὁ Δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, ὁποῦ μέλλει νὰ σκηνώσῃ εἰς τοὺς οὐρανούς, ὄχι μόνον αὐτὸς λογίζεται ἀληθινὰ εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ λέγει πρὸς τοὺς ἄλλους ἀληθινὰ λόγια· διὰ μὲν γὰρ τῆς καρδίας, ἐφανέρωσεν ἀνωτέρω τὸν ἐνδιάθετον λόγον, τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενον· διὰ δὲ τῆς γλώττης, ἐφανέρωσεν ἐδῶ τὸν προφορικὸν λόγον, τοῦ ὁποίου ἡ γλῶσσα γίνεται ὄργανον.

„ Καὶ οὐκ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν.

Πλησίον εἴμεθα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς πίστεως, ἢ καὶ κατὰ τὴν σχέσιν τοῦ γένους καὶ τῆς συγγενείας· κακὸν δὲ ὀνομάζει τὴν βλάβην· κατὰ τάξιν δὲ ὁ Δαβὶδ πρῶτον εἶπε τὴν καρδίαν, δεύτερον τὴν γλῶσσαν, καὶ τρίτον τὴν ποίησιν καὶ τὰ ἔργα· διὰ τί πρῶτον ὁ ἄνθρωπος διαλογίζεται· δεύτερον λαλεῖ καὶ τρίτον ἐργάζεται. (1)

„ Καὶ ὀνειδισμὸν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ.

Ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ τὸ ἔγγιστα καὶ τὸ πλησίον ἐδῶ· ἐκεῖνος λοιπὸν, λέγει, θέλει κατοικήσει εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅποιος δὲν ἔλαβεν ὀνειδισμὸν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του: ἤγουν ὅποιος δὲν ἐπεριγέλασε τοὺς σφάλλοντας ἀδελφούς του, ἢ μισερωθέντας, ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον δυστυχοῦντας· ὁ μὲν γὰρ ὀνειδισμὸς, τέλος ἔχει τὴν ὕβριν καὶ τὴν αἰσχύνην τοῦ ὀνειδιζομένου· ὁ δὲ ἔλεγμὸς, τέλος ἔχει τὴν διόρθωσιν τοῦ σφάλματος τοῦ ἀδελφοῦ· ὅθεν τὸν ἔλεγμὸν μὲν, ἐπὶ καλοῦ λαμβάνομεν· τὸν δὲ ὀνειδισμὸν, οὐδέποτε λαμβάνομεν ἐπὶ καλοῦ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἀλλ' ἐπὶ κακοῦ, ὡς ἐναντιώτατον εἰς τὸν ἀδελφικὸν ἔλεγμόν. (2)

4. „ Ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος· τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζει.

Ὁ δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, ὁποῦ θέλει νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανὸν, αὐτὸς, μὲ τὸ νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὸν καθ' ἕνα τὰ πρὸς ἀξίαν, τὸν μὲν πονηρὸν καὶ κακὸν ἄνθρωπον ἐξουθενεῖ, ὡς οὐδενὸς ἐπαίνου ἄξιον, κἂν τυχὸν αὐτὸς ἦναι πλούσιος καὶ εὐγενὴς, ἢ ἔνδοξος καὶ λαμπρὸς κατὰ τὰ βιωτικὰ πράγ-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Πρότερον ἀληθεύειν ἡμᾶς κατὰ καρδίαν, ϗ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν γλῶσσαν βούλεται, ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ· ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν, οὐκ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακὸν, ἐνταῦθα οὐ φόνου μόνου, ἀλλὰ ϗ πάσης ἄλλης ἁμαρτίας ἐκώλυσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο νοεῖται ϗ ἄλλως: ἤγουν ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος πρέπει νὰ πράττῃ τόσον ἀγαθὰ ἔργα, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ δίδῃ ἀφορμὴν εἰς τινα νὰ τὸν ὀνειδίζῃ, ὡς ἀμελῆ ϗ σφάλλοντα· οὕτω γὰρ φησι „ Καρπὸς ἄκρας ἐπιεικείας τὸ οὕτω σεμνὴν ποιεῖσθαι τοῦ βίου τὴν ἀγωγὴν, ὥστε μήτε παρ' ἑτέροις ὀνειδίζεσθαι τυχὸν ἐπὶ τῇ τῶν καλλίστων ἀμελείᾳ· μήτε μὴν αὐτὸν κατονειδίζειν ἑτέροις, κἂν που τύχοιεν διαπταίσαντες· νοσεῖ γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις, ϗ πίπτει ῥαδίως εἰς τὸ πλημμελές· ἔφη δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Οὔτε γὰρ τὸν ἁμαρτάνοντα ὀνειδιστέον κατὰ τὸ γεγραμμένον „ Μὴ ὀνείδιζε ἄνθρωπον ἀποστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας (Σειρ. ηʹ. 6.) οὐδὲ γὰρ ἔγνωμέν ποτε ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πλημμελούντων τὸν ὀνειδισμὸν παρειλημμένον, τοῦ Ἀποστόλου ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεον ὑποθήκαις, ἔλεγχον μὲν, ϗ παράκλησιν ϗ ἐπιτίμησιν ἐπιτρέψαντος, οὐδαμοῦ δὲ τὸν ὀνειδισμὸν, ὡς ἐναντίον παραλαβόντος· εἶπε ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Τοὺς ἔγγιστα ὥσπερ ἡμεῖς ἁμαρτωλοὺς ϗ ἀσθενεῖς ποιήσωμεν· ἵνα μὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτίαν ἑτέροις ὀνειδίζωμεν· νουθετῶμεν δὲ μᾶλλον ἀλλήλους ϗ διδάσκωμεν.

πράγματα· τοὺς δὲ ἐναρέτους καὶ φοβουμένους τὸν Θεὸν, μεγαλύνει καὶ ἐπαινεῖ, κᾂν τυχὸν αὐτοὶ εἶναι πτωχοὶ καὶ ἀγενεῖς, ἢ ἄδοξοι κατὰ τὰ βιωτικά· διότι κατὰ τὸν ἴδιον τοῦτον Δαβὶδ „Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον. (Ψαλ. ρκζ΄. 1.) (1)

„Ὁ ὀμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ καὶ „οὐκ ἀθετῶν.

Τὸ ὀμνύειν λαμβάνουσιν οἱ παλαιότεροι σοφοὶ, ἀντὶ τοῦ διαβεβαιοῦσθαι· ἐπειδὴ ὁ ὅρκος δὲν εἶναι ἄλλο, πάρεξ μία βεβαίωσις λόγου, ἥτις παραλαμβάνει μάρτυρα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἢ νοεῖται τοῦτο, ὅτι εἰς τὸν παλαιὸν νόμον ἦτον συγκεχωρημένον νὰ γίνεται ὅρκος ἀληθὴς εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἡ αἰτία τῆς συγχωρήσεως ἦτον, ἵνα μὴ οἱ Ἰουδαῖοι ὀμνύοντες εἰς τὰ Εἴδωλα, πέσουν εἰς εἰδωλολατρείαν· ὁ δὲ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπειδὴ εἰς τοὺς τελείους νομοθετεῖ τὰς τελειοτέρας διδασκαλίας, διὰ τοῦτο παντελῶς τὸν ὅρκον ἐμπόδισεν· Εἶναι δὲ καὶ μερικοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι μὲν, σχῆμα ὅρκου κατὰ τὸν Βασίλειον, δὲν εἶναι δὲ καὶ ὅρκοι, ἀλλὰ μόνον μία θεραπεία πρὸς τοὺς ἀκούοντας· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του „Νὴ τὴν ὑγείαν Φαραώ. (Γέν. μβ΄. 15.) καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς Κορινθίους „Νὴ τὴν ἡμετέραν καύχησιν. (α΄. Κορ. ιε΄. 31.)· τύπον δὲ καὶ παράδειγμα σχηματιζομένων ὅρκων ἀφῆκεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὰ λόγια ταῦτα· „Μάρτυς μου ἐστὶν ὁ Θεὸς, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου (Ῥωμ. α΄. 9.) καὶ πάλιν „Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι. (β΄. Κορ. α΄. 23.) καὶ ἄλλα ὅμοια. (2)

5: „Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ „τόκῳ.

Εἰς τοὺς παλαιοὺς Ἰουδαίους πολλὰ κατηγορημένον καὶ αἰσχρὸν καὶ μισητὸν πρᾶγμα ἦτον, τὸ νὰ πέρνῃ τινὰς διάφορα· διὰ τὶ ὅποιος εἶναι ἐλεήμων, αὐτὸς δανείζωντας εἰς τὸν χρείαν ἔχοντα ἀδελφόν του, εὐχαριστεῖται μόνον νὰ λάβῃ τὸ κεφάλαιον ὁποῦ ἔδωκε, καὶ ὄχι νὰ πέρνῃ καὶ διάφορον· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν καὶ ἔτζι· ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, ὁποῦ θέλει κατοικήσει εἰς τὸν Οὐρανὸν, αὐτὸς δὲν διδάσκει τὰ περὶ εὐσεβείας λόγια, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀργύριον καθαρὸν δοκιμασμένον εἰς τὸ χωνευτήριον, διὰ νὰ λάβῃ τόκον: ἤγουν διὰ νὰ λάβῃ κανένα σωματικὸν ἀγαθόν· ἀλλὰ διδάσκει αὐτὰ εἰς ὅλους, δωρεὰν καὶ χωρὶς κανένα μισθόν. (3)

„Καὶ δῶρα ἐπ᾽ ἀθώοις οὐκ ἔλαβεν.

Τὸ ἐπ᾽ ἀθώοις δηλοῖ, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ μέλλει νὰ κατοικήσῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, δὲν λαμβάνει δῶρα ἕνεκα τῶν ἀθώων: ἤγουν διὰ νὰ βλάψῃ καὶ νὰ ἀδικήσῃ τοὺς ἀναιτίους. (4)

Ὁ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος „Ἡ ἐξουδένωσις οὐκ ἐξ ὑπερόπτου φρονήματος, ἀλλ᾽ ἐκ μισοκάκου μᾶλλον καὶ βδελυττομένου τὰ πονηρά· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Ὁ γὰρ τοὺς πονηρευομένους ἐξουδενῶν, τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζων, πολλοὺς ἐκ πενηρίας ἀποτρέπει, προτρέπει δὲ πρὸς εὐσέβειαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Περὶ τῶν μὴ ὄντων, κᾂν πάντες ἄνθρωποι παρακαλῶσι, μὴ συμπεισθῇς ποτε παρὰ τὴν τῆς φύσεως ἀλήθειαν διαβεβαιώσασθαι· οὐ γέγονε τὰ πρᾶγμα; ἄρνησις ἐπακολουθήτω· γέγονε τὸ πρᾶγμα; συγκατάθεσις βεβαιούτω χωρὶς τῆς πρὸς ἕτερον ἐπιπλοκῆς.

(3) Ὅρα εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον τὸν ὁλόκληρον λόγον ὁποῦ κάμνει κατὰ τοκιζόντων, ὑπόθεσιν ἔχων τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ῥητοῦ τούτου· ὁμοίως καὶ τὸν Νύσσης Γρηγόριον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

(4) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Κύριλλος „Πᾶσα μὲν δώρων λῆψις, πονηρά· „Πῦρ γὰρ καύσει οἴκους δωροδεκτῶν· (Ἰὼβ ιε΄. 34.)

„ Ὁ ποιῶν ταῦτα, οὐ σαλευθήσεται εἰς
„ τὸν αἰῶνα.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐζωγράφισε μὲ τὰ προειρημένα χρώματα τὸν τέλειον κατὰ τὴν ἀρετὴν, τώρα ἐδῶ ἐσφράγισε τὸν λόγον του, μὲ τέλος ἄξιον· λέγει γὰρ, ὅτι ὅποιος ἐργάζεται τὰς ἄνω εἰρημένας ἀρετὰς, αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι τέλειος, δὲν θέλει μετασαλεύσει ἀπὸ τὴν ἐν τῷ Θεῷ στάσιν καὶ βεβαιότητα· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ παντοτινά: δηλαδὴ εἰς ὅλην τὴν παροῦσαν ζωήν· εἰ δὲ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν δὲν θέλει σαλευθῇ, πολλῷ μᾶλλον εἰς τὴν μέλλουσαν; (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΙΕ'.

Στηλογραφία τῷ Δαβίδ.

Αἱ στῆλαι καὶ αἱ εἰκόνες, καὶ οἱ ἀνδριάντες, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, καὶ τὸν Ὠριγένη ἐδόθησαν εἰς τοὺς νικητὰς καὶ τροπαιούχους, διὰ δόξαν τοῦ ὀνόματός των ἀνεξάλειπτον· μὲ τὸ νὰ κηρύττουσιν αὐταὶ τὴν ἐκείνων ἀνδραγαθίαν καὶ γενναιότητα. Ὅθεν ἀντὶ στηλῶν καὶ ἀνδριάντων ὁ παρὼν Ψαλμὸς ἀφιερώθη εἰς τὸν νικητὴν Χριστὸν, ὅς τις μὲ τὸ κοντάρι τοῦ Σταυροῦ, ἐνίκησε τὸν θάνατον, καὶ τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου Διάβολον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Κύριος ἦτον ἀναμάρτητος, διὰ τοῦτο οὔτε ἡ ψυχή του ἐγκατελείφθη εἰς τὸν Ἅδην· ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐκούρσευσεν αὐτόν· οὔτε ἡ σάρξ του εἶδε διαφθοράν· ἐπειδὴ καὶ τριήμερος ἀνέστη ἀπὸ τὸν τάφον· ὅθεν περὶ τούτου ὁ Ἀπόστολος καὶ Κορυφαῖος Πέτρος εἰς τὴν βίβλον τῶν Πράξεων ἀνέφερε, προσαρμόζωντας εἰς τὸν Χριστὸν τὸν παρόντα Ψαλμὸν καὶ εἰπών „ Ἄνδρες ἀδελφοί... Προφήτης ὑπάρχων ὁ Δαβὶδ προειδὼς ἐλάλησε περὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς Ἅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. (Πράξ. β'. 29.) ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λοιπὸν ἀνέστησε τὴν στήλην ταύτην καὶ τὸν Ψαλμὸν, διὰ τὰς ἐδικάς του ἀνδραγαθίας καὶ κατορθώματα, μὲ τὸ μέσον τῆς γλώττης τοῦ Προφήτου Δαβὶδ, τὸν ὁποῖον ἐνέπνευσε καὶ ἐκίνησεν εἰς τοῦτο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὸ τέλος τῆς νίκης τοῦ Κυρίου, καὶ ὅσα πρὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ ἐγένοντο.

1. Φυ-

34.) πολλῷ δὲ μᾶλλον ἢ ἐπ' ἀθώοις· τουτέστιν ἢ κατὰ δικαίων καὶ ἀνευθύνων· ἡ γὰρ δωροδοκία διαφθείρει τὸ δίκαιον, καὶ τοσοῦτον ἀποτυφλοῖ, ὡς καὶ ἀθώους ὑπὸ καταδίκην ποιεῖν· τοῦτο καὶ τοῖς Ἰουδαίοις διὰ Ἡσαΐου ὁ Θεὸς ὀνειδίζει „ Οἱ ἄρχοντές σου ἀγαπῶντες δῶρα (Ἡσ. α'. 23.)

(1). Παραλήψεται γὰρ τὴν ἀσάλευτον βασιλείαν, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· (Ἑβρ. ιβ'. 28.)

1: „Φύλαξόν με Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ „ἤλπισα.

Ἀνθρωποπρεπῶς προφέρονται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἐπειδὴ, ὄχι ὡσὰν Θεὸς, ἀλλὰ ὡσὰν ἄνθρωπος ἐπολέμησε τὸν Διάβολον καὶ τὸν ἐνίκησε, διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς, ὅτι αὐτὸς εἶναι εὐκολονίκητος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁποῦ νήφουν καὶ ἔχουσι προσοχήν· ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ τοὺς τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος ἐπολέμησε τὸν Διάβολον, διὰ νὰ ἀφήσῃ παράδειγμα καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ τὸν μιμούμεθα· εὔχεται λοιπὸν ὁ Κύριος εἰς τὸν Θεὸν, καθ' ὃ ἄνθρωπος. (1) ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ ἅγια Εὐαγγέλια ἀναφέρεται, ὅτι κατὰ διαφόρους τρόπους ἐπροσευχήθη ὁ Κύριος. (2) παρακαλεῖ δὲ ὁ Κύριος νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ κάθε ἐπιβουλὴν φανερὰν καὶ κρυφὴν, λέγων· σὺ φύλαξόν με, ὅτι εἰς ἐσένα μόνον ἤλπισα, χωρὶς νὰ ἔχω εἰς κανένα ἄλλον τὸ θάῤῥος μου· ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρω ὅτι σώζεις ἐκείνους, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς ἐσέ.

2: „Εἶπα τῷ Κυρίῳ, Κύριός μου εἶ σύ.

Ἐγὼ, λέγει, εἶπα εἰς τὸν Πατέρα, τὸν Κύριον τῶν ἁπάντων· ὅτι σὺ εἶσαι καὶ ἐμοῦ Κύριος, ὄχι καθ' ὃ Θεοῦ, ἀλλὰ καθ' ὃ ἀνθρώπου· καὶ διὰ τοῦτο περιφρούρησόν με ἀπὸ κάθε ἐναντίον· ἐπειδὴ ὁ Κύριος, καθ' ὃ ἄνθρωπος, ἐχρειάζετο νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν ἐκ προσώπου του· „Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἱκέτευσον αὐτόν. (Ψαλ. λς΄. 7.)

„Ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρείαν ἔχεις.

Ἐγὼ εἶπα, λέγει, ἀκόμη καὶ τοῦτο πρὸς ἐσένα Πατέρα μου· ὅτι ἐσὺ δὲν ἔχεις χρείαν ἀπὸ τὰ δῶρά μου, ἵνα ταῦτά σοι προσφέρω, καὶ διὰ αὐτὰ νὰ σε ἀποκτήσω βοηθόν μου. (3) ἐπειδὴ ἀγκαλὰ καὶ ὁ Θεὸς δέχεται τὰ προσφερόμενα εἰς αὐτὸν μὲ εὐσεβῆ γνώμην, ὅμως τὰ δέχεται, ὄχι διὰ τὶ ἔχει χρείαν ἀπὸ αὐτά· ἀλλὰ διὰ τὶ κρίνει, πῶς αὐτὰ εἶναι μία ἀπόδειξις τῆς εὐχαρίστου γνώμης τῶν ἀνθρώπων· ὅθεν καὶ μεταχειρίζεται αὐτὰ ὡς αἰτίαν, διὰ νὰ ἀντιδώσῃ εἰς τὸν προσφέροντα χαρίσματα περισσότερα. (4)

3: „Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος εἶπε „Κύριον ὀνομάζει τὸν Πατέρα, διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου αὐτὸς γενέσθαι μορφῇ· φυλαχθῆναι δὲ αὐτὸς αἰτεῖ, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἥ ἐςιν ἡ σὰρξ αὐτοῦ· εἰ γὰρ σὰρξ αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, φυλαχθῆναι δὲ ταύτην αἰτεῖ, εἰκότως ϗ εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἀναφέροιτ' ἂν ἡ φυλακή· οὕτω κεῖται παρὰ τῇ ἀνεκδότῳ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα· ἐν δὲ τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ Ἀθανασίου ἐπιγράφεται ἡ παροῦσα ἑρμηνεία.

(2) Ἐν γὰρ τῷ Εὐαγγελίῳ ἔλεγεν „Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου ϗ Πατέρα ὑμῶν, ϗ Θεόν μου ϗ Θεὸν ὑμῶν. ὅπερ νοεῖται, ϗ καθ' ὃ κατὰ φύσιν ἦτον Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ὁ Χριςὸς, ϗ καθ' ὃ γέγονεν ἄνθρωπος, Θεὸν ὀνομάζων τὸν κατὰ φύσιν ὄντα Πατέρα του.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προσαρμόζει τὰ παρόντα ῥητὰ λέγων „Ὁρᾷς τῆς Ἐκκλησίας τὴν εὐγνωμοσύνην; ὁμοῦ γὰρ ϗ τὴν ἑαυτῆς πτωχείαν, ϗ τοῦ νυμφίου τὸν πλοῦτον ὡμολόγησεν· εἶπά φησι τῷ Κυρίῳ: τουτέςι τῷ Χριςῷ, Κύριός μου εἶ σύ· οὐκ εἶ, φησι, ψιλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Κύριος· ἐπειδὴ δούλην εἰς γάμου κοινωνίαν, ϗ τὴν ἀπόβλητον ἔλαβες (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(4) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος· ὅρα δὲ, ὅτι Θεοῦ μόνου τὸ ἀνενδεές· οἱ δὲ ἄλλοι λεγόμενοι κύριοι· χρήζουσιν ὧν προσάγουσιν αὐτοῖς οἱ ὑπ' αὐτούς· οἷον τῆς τῶν οἰκετῶν γεωργίας, τῆς οἰκοδομῆς, ϗ τῶν ἄλλων· ἀγαθὰ δὲ ἐνταῦθα τὰς κατὰ νόμον προσφερομένας θυσίας ὠνόμασεν, ἃς οὐ παραδεχόμενος φαίνεται· τὸ γὰρ τῆς πίςεως ῥῆμα, ἐκείνας ἀναιρεῖ „Μὴ φάγωμαι κρέα Ταύρων, ἢ αἷμα Τράγων πίωμαι; ὁ Χριςὸς οὖν τοῦτο τεκμήριον τίθησι τοῦ ἀληθῶς Κύριον εἶναι τὸν Πατέρα, ὅτι οὐ χρήζει τῶν ἀγαθῶν τῶν προσαγομένων παρ' αὐτοῦ: τουτέςι παρὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας· ϗ μέντοι κἂν προσεύχηται ὁ υἱὸς, κἂν παρακαλῇ, οὐκ ἐ-

„ ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος.

Ἔχω, λέγει, καλὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει με διαφυλάξει ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ μου, μὲ τὸ νὰ ἠξεύρω, ὅτι αὐτὸς ἔκαμε θαυμαςὰ καὶ παράδοξα πράγματα εἰς τοὺς ἁγίους του., τοὺς ἐν τῇ γῇ εὑρισκομένους· ἅγιος δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ γνησίως καὶ ἀληθῶς ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, καὶ ὅλος διόλου ἐλπίζει εἰς αὐτόν· ὁποῖος ἦτον ὁ ταῦτα λέγων Ἰησοῦς Χριςὸς, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ἅγιοι δὲ εἶναι καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ εὐηρέςησαν εἰς τὸν Θεὸν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριςοῦ· γῆν δὲ τοῦ Κυρίου θέλεις νοήσεις, ἢ ταύτην τὴν αἰσθητὴν, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ (Ψαλ. κγ'. 1.) ἢ τὴν ἄνω καὶ νοητὴν Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπολιτεύοντο, καὶ πολιτεύονται νοερῶς, οἱ κάτω ἐν τῇ γῇ αἰσθητῶς εὑρισκόμενοι· ἢ ἁγίους πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Ἀποςόλους, καὶ τοὺς διὰ μέσου τῶν Ἀποςόλων πιςεύσαντας Χριςιανοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οἵτινες ἐλυτρώθησαν ἀπὸ διαφόρους κινδύνους καὶ θανάτους· γῆν δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριςοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἅγιοι Ἀπόςολοι καὶ Χριςιανοὶ ἀναςρέφονται καὶ πολιτεύονται· ἀκολούθως δὲ βάλλει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Κύριος θαυμαςὰ πράγματα εἰς τοὺς ἁγίους του. (1)

„ Πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐ-
„ τοῖς.

Εἰς ὁποίους, λέγει, ἀνθρώπους ἐνεργοῦνται καὶ τελειόνονται τὰ θελήματα τοῦ ἁγίου Θεοῦ, εἰς ἐκείνους βέβαια καὶ ὁ Θεὸς εὑρίσκεται, διαφυλάττων αὐτοὺς ἀπὸ κάθε κακὸν, καὶ διακυβερνῶν τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἔμπροσθεν: ἤτοι εἰς προκοπὴν μεγαλιτέραν. (2)

4: „ Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν
„ μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν.

Ἀσθενείας λέγει ἐδῶ, τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἁγίων, αἵτινες ἐπλήθυναν μὲν πρότερον κατ' οἰκονομίαν, ὕςερον δὲ κατὰ νεῦσιν Θεοῦ, ταχέως ἐπέρασαν· „ Πολλαὶ γὰρ, λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ, αἱ θλίψεις τῶν Δικαίων· καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος· (Ψαλ. λγ'. 19.) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἐπληθύνθησαν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριςοῦ αἱ ἀσθένειαι: ἤτοι αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἐθνικῶν· ἐπειδὴ ὅταν ἡ ψυχὴ ἀσθενῇ, τότε καὶ ἡ ἁμαρτία γίνεται παρ' αὐτῆς καὶ πληθύνεται· ἔπειτα ἀφ' οὗ ἐκηρύχθη τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἐτάχυναν οἱ Ἐθνικοὶ εἰς εὐσέβειαν: ἤγουν ταχέως ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, καὶ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των ἐλευθερώθησαν (3) τὰ ἀκόλουθα δὲ λόγια τοῦ Ψαλ-

ἔχει ὁ Πατὴρ χρείαν τῶν τοιούτων ἀγαθῶν· εἰδὼς γὰρ πάντα, οὔτε προσευχῆς δέεται, οὔτε λόγων προφητικῶν· ὅτι δὲ ὁ Θεὸς μόνος εἶναι ἀνενδεὴς, ϗ αὐτὸς ὁ Ἐθνικὸς Ἀριςοτέλης ἐγνώρισε ϗ τὸ εἶπεν οὕτω „ Δῆλον γὰρ ὡς οὐδενὸς προσδεόμενος ὁ Θεὸς, οὐδὲ φίλων δεήσεται (βιβ. ζ'. κεφ. ιβ'. περὶ Θεοῦ)

(1) Ὁ δὲ θεῖος Ἀθανάσιος λέγει „ Ἁγίους εἶναι, φησὶ, τοὺς ἡγιασμένους ἐν Πνεύματι, γῆν δὲ τὴν τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίαν· τὸ δὲ ἐθαυμάςωσεν, ἀντὶ τοῦ ἔδειξε τέθειται· τὸ δὲ αὐτοῦ, τὸν Πατέρα σημαίνει· ἵνα ᾖ τὸ ὅλον οὕτω· τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίςει γνωςὸν ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς· διὸ ϗ καλεῖται τῆς μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Νοήσεις δὲ τὸν ςίχον ϗ οὕτω· ἐθαυμάςωσε τοὺς ἁγίους ὁ Θεός· διὰ τί; διότι τὰ θελήματα αὐτοῦ πάντα ἐν αὐτοῖς ἦσαν, ϗ παρ' αὐτῶν ἐγίνοντο.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πολλαὶ φησὶ πανταχόθεν ἐπανέςησαν προσβολαὶ δήμων ϗ δημαγωγῶν· Βασιλέων

ἢ

Ψαλμοῦ, τὰ λέγει ὁ Κύριος, ὄχι ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὡσὰν Θεός.

„ Οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐ-
„ τῶν ἐξ αἱμάτων.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Κύριος, διὰ τοὺς φονεύσαντας αὐτὸν Ἰουδαίους· τῶν ὁποίων τὰς συναγωγὰς: ἤγουν τὰ πλήθη καὶ τὰ συςήματα, δὲν θέλει συνάξει ἐξ αἱμάτων: ἤγουν δὲν θέλει ἐλευθερώσει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν σφαγήν· ἀλλὰ θέλει ἀφήσει αὐτοὺς νὰ διαφθαροῦν, ἀπὸ τὰ ςρατεύματα τῶν Ῥωμαίων. (1)

„ Οὐδ' οὐμὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων
„ αὐτῶν διὰ χειλέων μου.

Ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ὠνομάζετο πρότερον λαὸς Θεοῦ περιούσιος, καὶ ἄμπελος, καὶ μερίδιον, καὶ κληρονομία, καὶ σχοίνισμα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· λέγει οὖν ὁ Δεσπότης Χριςός· ἐγὼ δὲν θέλω ὀνομάσω πλέον τοὺς Ἰουδαίους μὲ τὰ τίμια καὶ εὔφημα ταῦτα ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα τοὺς ὠνόμαζον πρότερον· ἀλλὰ θέλω τοὺς ὀνομάσω, τέκνα μωμητὰ καὶ κατηγορημένα· γενεὰν σκολιάν· γεννήματα ἐχιδνῶν· σπέρματα πονηρά· καὶ ἄλλα τοιαῦτα δύσφημα· ἢ νοοῦνται καὶ ἄλλως τὰ ῥητά, ὅτι λέγονται διὰ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντας Χριςιανούς: ἤγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω οἰκειοποιηθῶ τὰς συναγωγάς: ἤγουν τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ πλήθη τῶν Ἐθνικῶν, ἀπὸ θυσίας καὶ αἵματα· ἀλλὰ ἀπὸ γνησίαν πίςιν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ θυσίας πνευματικὰς τὰς ἐν τῇ ψυχῇ τελουμένας· οὐδὲ θέλω ἐνθυμηθῶ τὰ προτερινά των ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα ὠνόμαζον αὐτοὺς διὰ μέσου τῶν Προφητῶν μου· ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ὀνομάζω αὐτοὺς ἐχθρούς, θέλω τοὺς ὀνομάσω φίλους· καὶ ἀντὶ ἀπίςους, θέλω τοὺς ὀνομάσω πιςούς· καὶ ὅσα ἄλλα εὔφημα· χείλη δὲ Θεοῦ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ τὰ χείλη εἶναι ὄργανα τοῦ προφορικοῦ λόγου· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὅταν ὁ Κύριος ἔγινεν ἄνθρωπος, ὠνόμαζε καὶ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Ἐθνικοὺς μὲ ὀνόματα ἐναντία, ἀπὸ τὰ πρότερα ὀνόματα ὁποῦ εἶχον, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

„ Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου
„ καὶ τοῦ ποτηρίου μου.

Δὲν ἔγινα, λέγει, ἄνθρωπος χωρὶς τὴν γνώμην καὶ θέλησιν τοῦ Πατρός μου· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ εἶναι κατὰ τὴν εὐδοκίαν καὶ θέλησιν, κοινωνὸς καὶ μέτοχος τοῦ λαοῦ μου, τοῦ ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντος· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ κληρονομίαν, κατὰ τό „ Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· (Ψαλ. β'. 8.) ἀλλὰ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Χριςοῦ κοινωνὸς ἔγινεν ὁ Πατὴρ κατὰ τὴν εὐδοκίαν. Ποτήριον δὲ ὀνομάζεται ὁ θάνατος ἀπὸ τὴν Γραφήν· καθὼς καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἔλεγε, „ Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω; (Ματθ. 20. 38.) καὶ πάλιν, „ Πάτερ, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο (Ματθ. 26. 30.) Διότι εὐδόκησεν ὁ Πατὴρ νὰ ἀνακαλεσθοῦν τὰ Ἔθνη ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ νὰ θανατωθῇ ὁ Υἱός του κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ἢ μερίδα θέλεις νοήσεις τὸν πλοῦτον· καὶ ἔχει ὁ λόγος τοιοῦτον νόημα· ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πλοῦτος τῆς ἐξ Ἐθνῶν κληρονομίας μου· καὶ πρὸς τούτοις εἶναι πλοῦτος τῆς διδασκαλίας μου καὶ κεφάλαιον· ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἰς κάθε μέρος τοῦ Εὐαγγελίου ἀναφέρει διὰ τὸν ἄναρχόν του Πατέρα· ὅτι δὲ

ἡ

καὶ Στρατηγῶν πλὴν ἁπάντων περιγενόμεναι (οἱ Ἀπόςολοι δηλαδή, καὶ οἱ διὰ τῶν Ἀποςόλων πιςεύσαντες) μετὰ τάχους ὅτι πλείςου τὸν δρόμον ἐτέλεσαν, καὶ τὴν νύσσαν κατέλαβον· ἔοικε δὲ τοῦτο τῷ Ἀποςολικῷ ῥητῷ „ Ὅταν ἀσθενῶ δυνατός εἰμι.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος θέλει νὰ ἀναγινώσκεται ἐρωτηματικῶς τὸ ῥητὸν τοῦτο. ἤγουν, ἐπειδὴ οἱ Ἐθνικοὶ ἑτά-

τ μερὶς εἶναι πλοῦτος, δηλοῖ καὶ τὸ ῥητὸν τὸ λέγον· „ Μερίς μου εἶ (ἤτοι πλοῦτος) ἐν γῇ ζώντων· (Ψαλ. ρμα΄. 7.) ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ παιδία ἐκεῖνα, ὁποῦ μοιράζουν τὴν περιουσίαν τοῦ πατρός των, τὸ μερίδιον τοῦ καθενὸς, πλοῦτος εἶναι καὶ λέγεται· ὥςε ὁποῦ ἀκολουθεῖ, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ λέγεται καὶ μερίδιον καὶ πλοῦτος καὶ κληρονομία· μερίδιον μὲν, καθ' ὃ μοιράζεται· πλοῦτος δὲ, καθ' ὃ πλουτίζει τὸν ἔχοντα· κληρονομία δὲ, καθ' ὃ κατάγεται ἀπὸ τὸν Πατέρα· ὀνομάζεται δὲ καὶ ἡ διδασκαλία ποτήριον· διὰ τί καὶ οἶνος αὐτὴ ὀνομάζεται, ἕνα μὲν, καθ' ὃ εὐφραίνει τοὺς διδασκομένους μὲ τὰ θεῖα λόγια· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί καὶ ὁ Χριςὸς ὀνομάζεται ἄμπελος, ἡ ὁποία τὸν τοιοῦτον οἶνον τῆς διδασκαλίας καρποφορεῖ. (1)

„ Σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιςῶν τὴν κληρονομίαν μου ἐμοί.

Ἐπειδὴ καὶ τὰ Ἔθνη εἶναι πλάσμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἔπεσαν δὲ εἰς εἰδωλολατρείαν, διὰ τοῦτο πάλιν ἀπεκατεςάθησαν εἰς τὸν πλάςην τους διὰ μέσου τῆς πίςεως· ἀφιερόνει δὲ τὴν χάριν ταύτην ὁ Υἱὸς εἰς τὸν Πατέρα, ὡς αἴτιον αὐτῆς· τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐξηγεῖ τὸ ἄλλο ῥητὸν, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· τὸ „ Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου· διὰ τοῦτο, λέγει, εἶσαι, ὦ Πάτερ μου, κοινωνὸς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου, διὰ τί σὺ ἀπεκατέςησας εἰς ἐμὲ τὴν κληρονομίαν μου ταύτην· δὲν ἀνέφερε δὲ ἐδῶ τὸ ποτήριον, ἀλλὰ μόνον τὴν κληρονομίαν· ἐπειδὴ ἡ κληρονομία ἦτον εἰς αὐτὸν προτιμοτέρα, καὶ αὐτὴ ἔγινεν αἰτία τοῦ ποτηρίου του: ἤγουν τοῦ θανάτου του· διὰ τὴν κληρονομίαν του γὰρ ἀπέθανεν ὁ Κύριος· Πρέπει δὲ νὰ εἰποῦμεν εἰς ταῦτα καὶ ἕνα γλαφυρὸν θεώρημα· ἐπειδὴ ὁ Διάβολος δελεάσας καὶ τυραννήσας τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενόμενον ἄνθρωπον, καὶ διὰ τοῦτο κληρονομίαν ὄντα τοῦ Θεοῦ, ἐτράβιξεν αὐτὸν εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ τὴν ξένην κληρονομίαν ἀδίκως ἐκληρονόμησε· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὁ τοῦ ἀνθρώπου κληρονόμος, ἔςειλε γράμματα διὰ μέσου τῶν Προφητῶν πρὸς τὸν Διάβολον, ζητῶν χρεωςικῶς νὰ δώσῃ ὀπίσω τὴν κληρονομίαν ὁποῦ τοῦ ἐπῆρεν· ἐπειδὴ δὲ ὁ Διάβολος κατεκράτει αὐτὴν περισσότερον, διὰ τοῦτο ὁ κληρονόμος υἱὸς, λαβὼν τὰς διαθήκας τοῦ Πατρός του, ἐκατέβη ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἅρπαγον καὶ κλέπτην τῆς κληρονομίας του· κριτὴς δὲ τούτου γίνεται ὁ Πατὴρ, καὶ καταδικάσας τὸν ἅρπαγον, ἀποδίδει καὶ ἀποκαθιςᾷ τὴν κληρονομίαν εἰς τὸν Υἱόν του· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Υἱὸς κοινωνὸν τῆς ἀποκαταςάσεως ταύτης ὠνόμασε τὸν Πατέρα. (2)

6: „ Σχοινία ἐπέπεσέ μοι ἐν τοῖς κρατίστοις μου

Ἐκεῖνοι

χυναν καὶ ἐπίςευσαν, ἄραγε ἐγὼ δὲν θέλω συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν; ἀντὶ τοῦ ναί. θέλω συνάξω αὐτάς· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Σατανᾶς ἔχυσεν αὐτῶν πολλὰ αἵματα, καὶ ἐθανάτωσεν αὐτοὺς, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ δικαίως ἐλεήσας, θέλω συνάξω αὐτούς. (παρὰ τῷ Νικήτα) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Συνάγων, φησὶ, συναγωγὰς ἐκ τῶν Ἐθνῶν, οὐ δι' αἱμάτων αὐτὰς συνάξω· τουτέςιν οὐ παρασκευάσω διὰ τῆς νομικῆς μοι προσέχεσθαι λατρείας, δι' αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὁ Πατήρ μου εἰς κλῆρόν μου καὶ μερίδα τὰ Ἔθνη δεδώρηται, ᾧ καὶ γέγονα ὑπήκοος μέχρι θανάτου· τὸ γὰρ ποτήριον τὸν θάνατον σημαίνει· κατὰ τὸ εἰρημένον „ Πάτερ, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν „ Ἀλλ' ὥσπερ ἐνταῦθα ἀνθρωπίνως διαλέγεται λαβεῖν παρακαλῶν, οὕτως ἑτέρωθι δείκνυσιν, ὡς αὐτός ἐςι τῶν ἁπάντων Δεσπότης „ Τὰ πρόβατα γάρ φησι, τὰ ἐμὰ, τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς. ὁ δὲ Κύριλλος λέγει ὅτι τὴν αὐτὴν κληρονομίαν ὠνόμασε καὶ ποτήριον ὁ Κύριος, ὡς εὐφραίνειν αὐτὸν δυναμένην· οὐκ οὔσης τοιαύτης τῆς πάλαι (τουτέςι τοῦ Ἰσραὴλ) ςυγνῆς δὲ μᾶλλον καὶ ἀπηχθημένης· ἔφη γάρ που ὁ Ἡσαΐας „ Καὶ ὡς εὐφραίνεται νεανίσκος ἐπὶ παρθένῳ, οὕτως εὐφραίνεται Κύριος ἐπὶ σοί (Ἡσ. ξβ΄. 5.)

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Κληρονομίαν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἡ Ἐκκλησία οὐ κέκτηται, πλὴν μόνον τὸν Θεόν· ὅςτις αὐτῇ τὸν κλῆρον εὐτρεπίζει τὸν μέλλοντα· διὰ τοῦτο εἰκότως εἴρηται „ Σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιςῶν τὴν κληρονομίαν μου ἐμοί (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

Ἐκεῖνοι ὁποῦ μοιράζουσι τὴν γῆν εἰς διάφορα μερίδια, ἔχοντες σχοινίον μετροῦσιν αὐτὴν, ἕνα μὲν, διὰ νὰ τὴν περιορίσουν, καὶ ἄλλο διὰ νὰ κάμουν αὐτὴν γνώριμον καὶ φανερὰν· θέλει νὰ εἰπῇ λοιπὸν ἐδῶ ὁ Κύριος· ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τῆς κληρονομίας μου ἐπέπεσέ μοι: ἤτοι σχοινία πολλὰ καὶ ὁροθέσια ἐβάλθησαν εἰς τὴν κληρονομίαν μου· καὶ ἐκ τούτων ἀκριβῶς ἐμετρήθη καὶ περιωρίσθη αὕτη, καὶ ἔγινε γνώριμος εἰς ἐμὲ, πόση εἶναι· μὲ τὰ σχοινία γὰρ ἐφανέρωσεν αἰνιγματωδῶς, τόσον τὸ πλῆθος τὸ πολὺ τῶν πιστευσάντων Ἐθνικῶν, ὅσον καὶ τὴν ἀκρίβειαν καὶ γνωριμότητα αὐτῶν· ταῦτα γὰρ τὰ δύω, εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γεωμετρικοῦ σχοινίου, ὡς εἴπομεν· κρατίστους δὲ ὀνομάζει ὁ Κύριος τὴν κληρονομίαν του,· καθὼς τοῦτο φανερόνει καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα.

„Καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατί-
„στη μοί ἐστιν.

Ἀνωτέρω μὲν, εἶπε πληθυντικῶς κρατίστους, διὰ τοὺς κατὰ μέρος πιστούς· ἐδῶ δὲ λέγει ἑνικῶς, κρατίστη, διὰ τὴν μίαν ἐκκλησίαν καὶ ὁμοπιστίαν τῶν κατὰ μέρος Χριστιανῶν· ἡ κρατίστην λέγει, τὴν ἐξαίρετον καὶ ἠγαπημένην· ἢ τὴν γενναίαν καὶ ἀνδρείαν· ἐπειδὴ πολεμεῖ καὶ νικᾷ τὸν ἀντίπαλον· νοοῦνται δὲ σχοινία καὶ τὰ δεσμὰ, τὰ ὁποῖα ἐπέπεσον τῷ Χριστῷ: ἤγουν μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὸν ἔδεσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἐπήγαιναν νὰ τὸν κρίνουν εἰς τὸν Πιλάτον· „Δήσαντες γάρ φησιν αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ Ἡγεμόνι. (Ματθ. κζʹ. 2.) ἐπέπεσον δὲ τὰ σχοινία ταῦτα εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τοὺς κρατίστους: ἤτοι διὰ τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, διὰ τοὺς ὁποίους ἔπασχε. (1) Παλαιὰ λοιπὸν ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι κληρονομία Θεοῦ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „Ἐγενήθη γάρ φησι μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰακὼβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ. (Δευτερ. λβʹ. 9.) ἀφ' οὗ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἔγιναν ἀπόβλητοι, ἔλαβεν ὁ Χριστὸς ἀντὶ ἐκείνων, ἄλλην νέαν κληρονομίαν καὶ βασιλείαν τῶν Ἐθνικῶν, τὴν ὁποίαν εἶπεν ἐδῶ κρατίστην, ὡς πλέον ἐξαίρετον καὶ ἠγαπημένην ἀπὸ τὴν παλαιὰν τῶν Ἰουδαίων.

7: „Εὐλογήσω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαν-
„τά με·

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια λέγει ὁ Κύριος καθ' ὃ ἄνθρωπος· εἶπε γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς διὰ λόγου του, „Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε, καὶ ἐκραταιοῦτο Πνεύματι πληρούμενον σοφίας. (Λουκ. βʹ. 40.) εὐχαριστεῖ λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Κύριος τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα του, ὁποῦ ἐχάριστεν αὐτῷ καθ' ὃ ἀνθρώπῳ, τὸν θησαυρὸν τῆς σοφίας.

„Ἔτι δὲ καὶ ἕως νυκτός ἐπαίδευσάν με
„οἱ νεφροί μου.

Νεφροὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία εὑρίσκεται, ὡς ἐν ὀργάνῳ, εἰς τοὺς νεφρούς, καθὼς προείπομεν· νύκτα δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν Δεσποτικὸν θάνατον· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι μέχρι θανάτου ἐπαίδευσε καὶ ἐρρύθμισέ με ἡ ἐπιθυμία μου, χωρὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ κανένα γήϊνον· ἀλλὰ μόνα τὰ θεῖα καὶ οὐράνια· ἢ νύκτα θέλομεν νοήσωμεν τὰ ἀπόκρυφα Μυστήρια· τὸ δὲ νόημα τούτου εἶναι τοιοῦτον, ὅτι ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄγνωστα μυστήρια εἰς τοὺς ἄλλους

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε „Ταύτης ἕνεκεν, φησὶ, τῆς κληρονομίας τὰς παρούσας ἐδεξάμην ἐπιβουλάς· σχοινία γὰρ τὰς ἐπιβουλὰς ὀνομάζει· οὕτω καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ „Σχοινία ἁμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

ἴους ἀνθρώπους, ἐπαιδαγώγησέ με ἡ ἐπιθυμία μου. (1)

8: „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου „ διὰ παντός.

Προτίτερα, λέγει, ἀπὸ κάθε ἄλλο, ἔβλεπον τὸν Θεὸν μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μου, φαινόμενον ἔμπροσθέν μου. (2)

„ Ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστιν ἵνα μὴ σα„ λευθῶ.

Ἔβλεπον, λέγει, τὸν Θεὸν ἔμπροσθέν μου· διὰ τὶ αὐτὸς εὑρίσκεται καὶ ἐπαναπαύεται εἰς τὰς δεξιὰς καὶ καλὰς πράξεις· ἐγγίζει γὰρ ὁ Θεὸς ἐκείνους, ὁποῦ ἐγγίζουσιν αὐτὸν διὰ τῶν ἀρετῶν· εἰς τὰ δεξιά μου δὲ εὑρίσκεται εἶπεν, ἵνα ὑπ' αὐτοῦ βοηθούμενος μὴ μετασαλεύσω ἀπὸ τὴν ἴσην στράταν τοῦ καλοῦ, πρὸς τὴν ἐναντίαν τοῦ κακοῦ· ἐπειδὴ ὡς ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβίδ· „ Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν· (Ψαλ. ρμδ΄. 20.)

„ Διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου, „ καὶ ηγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου.

Ὅταν, λέγει, ἡ καρδία μου ἐγέμωσεν ἀπὸ εὐφροσύνην· διὰ τὶ ἀπέλαβον τὴν ἐδικήν μου κληρονομίαν: ἤτοι τοὺς πιστούς· καὶ διὰ τὶ ἐνίκησα τὸν ἐχθρόν μου Διάβολον, καὶ τοιοῦτον ἔχω βοηθὸν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα μου· τότε ἀκολούθως καὶ ἡ γλῶσσα μου ἀπόλαυσε μεγάλην χαράν· ἐπειδὴ ᾄδει ὕμνον ἐπινίκιον καὶ χαροποιὸν, καὶ διηγεῖται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ. (3)

„ Ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώ„ σει ἐπ' ἐλπίδι.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν νοεῖται διὰ τὴν ταφὴν τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ αὐτὸ ἔμελλε νὰ κατοικήσῃ τὸν τάφον, μὲ ἐλπίδα ὅτι ὀλίγωρα ἔχει νὰ ἀναστηθῇ: ἤγουν μετὰ τρεῖς ἡμέρας· διότι ὁ Κύριος τοῦτο προγινώσκωντας, πολλαῖς φοραῖς

(1) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει „ Ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ νεφροὺς ὀνομάζειν τοὺς κεκρυμμένους ἐν βάθει λογισμούς· νύκτα δὲ τὸ ἀφανές· οὐ μόνος λοιπὸν, λέγει, ὁ Πατὴρ ἐσυνέτιζέ με ὡς ἄνθρωπον· ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὡς Θεὸς εἶχον ἀπὸ λόγου μου σπέρματα τῆς συνέσεως, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐσυνετιζόμην ἕως καὶ εἰς τὰ ἀφανῆ καὶ ἀπόκρυφα· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησιν „ Εὐλογεῖ τὸν Θεὸν ἡ Ἐκκλησία, ὡς παρ' αὐτοῦ δεξαμένη τῶν μυστηρίων τὴν σύνεσιν, καὶ τὴν πλάνην τῶν Ἰουδαίων ἐκκλίνασα· ὁ δὲ Θεοδώρητος φησι „ Μηδεὶς ἀνάρμοστον ἡγείσθω, τὸ συνετίζεσθαι κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὸν Χριστόν· ἄνθρωπος γὰρ ὢν καὶ Θεὸς, ἐσοφίζετο μὲν ὡς ἄνθρωπος, πηγὴ δὲ σοφίας ἦν ὡς Θεός.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος· ὅτι τοῦτο εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο „ Οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι (Ἰω. ις΄. 23.) καθ' ὃ μὲν οὖν νοεῖται Θεὸς ὁ Χριστὸς, αὐτός ἐστιν ὁ πάντα στηρίζων καὶ συνέχων· καθ' ὃ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, πρέποι ἂν αὐτὸ καὶ τὸ λέγειν ἐκ δεξιῶν ἐσχηκέναι τὸν Κύριον, ἵνα μὴ σαλευθῇ· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Θεωρεῖς Υἱοῦ καὶ Πατρὸς ὁμοτιμίαν; ποτὲ μὲν γὰρ ὁ Υἱὸς ἑστάναι ἐκ δεξιῶν, ἢ καθῆσθαι λέγεται· νῦν δὲ τῷ Πατρὶ τὸν δεξιὸν τόπον ἀπονέμει· ἵνα μάθῃς μίαν εἶναι τοῦ γεννηθέντος καὶ τοῦ γεννήσαντος δύναμιν· εἰ καὶ νῦν ταπεινὰ διὰ τὴν σάρκα φθέγγεται· ὁ δὲ Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας φησι „ Τὸ ἐκ δεξιῶν μου ἐστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ, ἀντὶ τοῦ βοηθεῖ μοι εἴρηται· ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ καὶ κρείττονος τὴν βοήθειαν καλέσας. Σημείωσαι ὅτι τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ ἕως τοῦ „ Πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου, ἀναφέρει ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐν κεφαλ. β΄.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Διὰ τοῦτο ποῖον; διὰ τὸ διηνεκῶς ὑπὸ τῆς θείας στηρίζεσθαι φύσεως, ἔνδον τε καὶ εἰς νοῦν ἔχω τὴν εὐφροσύνην, καὶ διὰ τῆς γλώσσης τὰ τῆς ἀγαλλιάσεως φθέγγομαι ῥήματα.

ραῖς εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του,, "Οτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. (Ματθ. ιζ΄. 23.).

,,"Οτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν,, μου εἰς Ἅδην.

Ἐδῶ προσθέττει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατεσκήνωσεν εἰς τὸν τάφον μὲ ἐλπίδα· ἐπειδὴ λέγει, ὦ Πατέρ μου, δὲν θέλεις ἀφήσεις τελείως τὴν ψυχήν μου εἰς τὸν Ἅδην, ὅπου εὑρίσκονται αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθανόντων· ὁ γὰρ Ἅδης τόπος εἶναι ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν, διωρισμένος εἰς κατοικίαν τῶν γυμνῶν ψυχῶν τῶν ἀποθανόντων· καθὼς καὶ ὁ τάφος εἶναι τόπος τῶν νεκρῶν σωμάτων· ποῦ λοιπὸν εἶναι ὁ φλύαρος Ἀπολινάριος, ὅστις ἐδογμάτιζεν, ὅτι ἡ προσληφθεῖσα ἀνθρωπότης ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἦτον ἄψυχος καὶ ἄνους, ὡς ἄφρων καὶ ἀνόητος; ἂς ἀκούσῃ, πῶς ὁ Κύριος φανερῶς λέγει ἐδῶ διὰ τὴν λογικὴν καὶ ἔννουν ψυχήν του. (1)

,,Οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν ,,διαφθοράν.

Καὶ τοῦτο ὁμοίως λέγεται περὶ τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, ἐμὲ τὸν ὅσιόν σου: ἤτοι τὸν ἀφιερωμένον ὄντα εἰς ἐσένα διὰ τῆς οἰκειότητος τῶν ἀρετῶν, δὲν θέλεις παραχωρήσεις νὰ ἰδῶ: ἤγουν νὰ λάβῃ τὸ σῶμά μου διαφθορὰν καὶ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη διάλυσιν· ἀλλὰ ὡς ἀναμάρτητον θέλεις διαφυλάξεις τοῦτο ἀδιάλυτον, ἵνα ἀφ' οὗ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἑνωθῇ πάλιν ἡ ψυχὴ μὲ τὸ σῶμά μου τὸ κατὰ πάντα ὂν τέλειον καὶ ἄρτιον, ὀγληγορώτερον ἀναστηθῶ· φθορὰ γὰρ λέγεται ὁ ἐν τῷ θανάτῳ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος· διαφθορὰ δὲ εἶναι, ἡ διάλυσις τῶν μελῶν καὶ μερῶν τοῦ σώματος εἰς τὴν γῆν· ὁ Κύριος λοιπὸν, τὴν μὲν φθορὰν ἐδέχθη: ἤτοι τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν δὲ διαφθορὰν οὐκ εἶδεν: ἤγουν οὐκ ἔπαθεν. (2).

,,Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς.

Ἔδειξάς μοι, λέγει, τὰς ἀρετὰς, αἱ ὁποῖαι ὡσὰν στράται ὁδηγοῦσι πρὸς τὴν ἀθάνατον ζωήν· ἢ τὰς ὁποίας ἐγὼ πρῶτος περιπατήσας, θέλω κάμω περιπατητὰς καὶ εἰς τοὺς ἐδικούς μου μαθητὰς Χριστιανούς· ἢ λέγει, ὅτι ἀπεκάλυψας εἰς ἐμὲ τοὺς τρόπους τῆς ἐδικῆς μου ἀναστάσεως, καὶ δευτέρας ζωῆς. (3)

,,Πληι.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος,, Ὁ Ἅδης οὐχὶ ζῶόν τι ἐστιν, οὐδὲ δύναμις ἀποτεταγμένη τοῖς ἀποθνήσκουσι κατὰ τὴν μυθοποιΐαν τῶν ἔξωθεν· ἀλλὰ τὸ τοῦ Ἅδου χωρίον κοινός τις ἐστι τόπος ἐν τῷ ἐσωτάτῳ τῆς γῆς, ἐπίσκιος πανταχόθεν καὶ ἀλαμπής· στόμιον δέ τι ἐπὶ τὰ κοῖλα καθήκει, δι' οὗ ἡ κάθοδος γίνεται ταῖς πρὸς τὸ χεῖρον κατεγνωσμέναις ψυχαῖς· τοῦτο δὲ, στόμα τοῦ Ἅδου καλεῖ ὁ Προφήτης (Ἡσαΐας δηλαδή.) καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων ὥστε ὑποδέξασθαι πάντας, εὐρυχωρότερον λέγει γεγενῆσθαι· διήνοιξε γάρ φησιν ὁ Ἅδης τὸ στόμα αὐτοῦ.

(2) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἀνέφερε καὶ ὁ Παῦλος ἐν ταῖς Πράξεσι λέγων,, Διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ, ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς Πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν· ὃν δὲ ὁ Θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. (Πράξ. ιγ΄. 35.)

(3) Ἄλλος δέ τις ἑρμηνευτὴς λέγει, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο αἰνίττεται· ὅτι εἰς μὲν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἀποθνήσκοντας, ἄδηλοι εἶναι αἱ ὁδοὶ τῆς ζωῆς· οὐ γὰρ οἴδασι τίνι τρόπῳ θέλουν πάλιν ἑνωθοῦν μὲ τὰ σώματά των· ἐμοὶ δὲ ἐγνώρισας τὰς τοιαύτας ὁδοὺς τῆς ζωῆς· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει,, Θεὸς γὰρ φύσει καὶ ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ὢν, ἐζωοποίησε τὸν ἑαυτοῦ ναὸν, οὐχ ἑαυτῷ τὸ χρῆμα κατορθῶν, ἀλλ' εἰς ὅλην τοῦ ἀνθρώπου παραπέμπων τὴν φύσιν τὸ ἐντεῦθεν ἀγαθόν· οὐκ ἠγνόησε τοίνυν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καίτοι τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ ἠγνοηκότος αὐτήν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

„ Πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ „ προσώπου σου.

Πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· ἐπειδὴ ὅποιος ἴδῃ τὸν Υἱὸν, αὐτὸς βλέπει καὶ τὸν Πατέρα, καθὼς τὸ εἶπε μόνος του ὁ Υἱός· „ Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα (Ἰω. ιδʹ. 9.) διὰ τοῦτο καὶ χαρακτὴρ λέγεται ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς καὶ εἰκών· Θέλεις λοιπὸν, λέγει, νὰ εὐφράνῃς ὦ Πάτερ μου, ἐμὲ τὸν προσληφθέντα Ἄνθρωπον μετὰ τοῦ προσλαβόντος Υἱοῦ σου καὶ Λόγου, ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν· διὰ τὶ προτίτερα ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν ἐλυπεῖτο ὁ Κύριος, καὶ ἐδάκρυε, καὶ ἠγωνία κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἢ τὸ μετὰ τοῦ προσώπου σου δηλοῖ, ἀντὶ μετὰ σοῦ, περιφραστικῶς· ὁ μὲν γὰρ προσληφθεὶς Ἄνθρωπος ἦτον ἡνωμένος καθ᾽ ὑπόστασιν τῷ Υἱῷ· ὁ δὲ Υἱὸς ἦτον ἡνωμένος κατ᾽ οὐσίαν τῷ Πατρὶ, καὶ κοινὴν εἶχον τὴν εὐφροσύνην διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, τὴν ὁποίαν ἐνήργησεν ὁ διὰ Σταυροῦ θάνατος τοῦ Κυρίου. (1)

„ Τερπνότης ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέ- „ λος.

Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱὸς, καθὼς ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ βραχίων αὐτοῦ καὶ δύναμις· τέρψις λοιπὸν, λέγει, καὶ ἀγαλλίασις θέλει εἶναι εἰς ἐμένα τὸν Υἱόν σου εἰς τέλος :- ἤτοι παντοτινά· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ συνανέστησα μὲ τὸν ἑαυτόν μου τοὺς πεπτωκότας ἀνθρώπους, καὶ τὴν ἐδικήν μου κληρονομίαν ἀπέλαβον : ἤτοι ὅλους τοὺς εἰς ἐμὲ πιστεύσαντας. (2)

ΨΑΛ-

(1) Ἢ κατ᾽ ἄλλον ἑρμηνευτὴν τὸ, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου δηλοῖ, ὅτι τὸ ἐμὸν σῶμα· τὴν Ἐκκλησίαν δηλαδὴ, πληρώσεις εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου· τουτέστι μετ᾽ ἐμοῦ τοῦ Υἱοῦ σου, ὅς πρόσωπόν εἰμι ἐδικόν σου.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο „ Ἐνταῦθα σημαίνει ὅτι ἐν τέρψεσι καὶ εὐφροσύναις ἔσονται οἱ ἅγιοι μακραῖς καὶ διηνεκέσι μετὰ τὸ ἀναβιῶναι κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρόν· ταύτην δὲ τὴν τέρψιν καὶ τὴν εὐφροσύνην, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀφθαρσία, λήψονται παρὰ Χριστοῦ, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρός· φησὶ δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Εἰκότως τούτοις ἐχρήσατο τοῖς λόγοις τῆς ἀναστάσεως, διδάσκων, ὡς ἀντὶ τῆς ἀθυμίας ἐκείνης, ἐν διηνεκεῖ θυμηδίᾳ γενήσεται, ἀπαθὴς καὶ ἄτρεπτος καὶ ἀθάνατος καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν γενόμενος· ὡς γὰρ Θεοῦ τοῦτο ἦν ἀεί· καὶ μέν τοι καὶ τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει εὐθὺς ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλασθείσῃ, τοῦτο παρασχεῖν αὐτῷ ῥᾴδιον ἦν (τὸ ἀπαθὲς δηλ. καὶ ἀθάνατον) ἀλλὰ διὰ τῶν παθῶν ὁδεῦσαι συνεχώρησεν, ἣν ἀνέλαβε φύσιν· ἵνα οὕτω τῆς ἁμαρτίας καταλύσας τὴν δυναστείαν, παύσῃ μὲν τοῦ Διαβόλου τὴν τυραννίδα, καταλύσῃ δὲ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις παράσχῃ τὴν τῆς ἀναβιώσεως ἀφορμήν.

ΨΑΛΜΟΣ Ιϛ'.

„ Προσευχὴ τῷ Δαβίδ.

Ὅταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, καὶ ποικιλοτρόπως ἐθλίβετο, ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν εἰς βοήθειαν· ἁρμόζει ὅμως ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε ἐνάρετον, ὅπου ἐπιβουλεύεται ἀπὸ ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς. (1)

1: „ Εἰσάκουσον Κύριε δικαιοσύνης „ μου.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τῆς περὶ τὸ δίκαιον ἀγαπητικῆς διαθέσεως τῆς καρδίας μου, ἥτις διὰ μέσου τῶν ἔργων, ὡς διὰ γλώττης βοᾷ νοερῶς· ἐπειδὴ ἐγὼ πολλάκις βαλὼν εἰς χεῖράς μου τὸν πολεμοῦντά με Σαοὺλ, καὶ ἠμπορῶντας νὰ τὸν θανατώσω, τὸν ἐλυπήθηκα, ὡς ὑπὸ σοῦ τοῦ Θεοῦ βασιλεύσαντα, καὶ οὐδὲ μὲ λόγον ψιλὸν νὰ τὸν ὑβρίσω ἐτόλμησα· ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ, μὲ τὸ νὰ ἦτον κεφαλὴ καὶ βασιλεὺς ὅλου τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο ἦτον δίκαιον νὰ φυλάττεται ἀβλαβὴς ἀπὸ κάθε κακόν· ἢ δικαιοσύνην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν δικαιολογίαν του, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδικαιόνετο, ὅτι εἶναι ἀθῶος, ὡς μετὰ ταῦτα τοῦτο θέλει φανερώσει· ἐὰν λοιπὸν ἔτζι νοήσωμεν τὴν δικαιοσύνην, δὲν θέλει φανῇ, ὅτι ὑπερηφανεύεται ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, λέγων νὰ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος τὴν δικαιοσύνην του· ἀλλὰ θέλει φανῇ μόνον, ὅτι μὲ δίκαιον λόγον παρακαλεῖ τὸν Θεὸν εἰς βοήθειάν του. (2)

„ Πρόσχες τῇ δεήσει μου.

Δέησιν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὸ σχῆμα τῆς παρακαλέσεως τοῦ Δαβίδ· τὸ ὁποῖον ἦτον ἐλεεινὸν, γεμάτον ἀπὸ κατήφειαν καὶ λύπην, ἀπὸ συντρι-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἁρμόζει μάλιστα εἰς τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου· τάχα δὲ καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, προσευχόμενον κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὑπὲρ τῶν δι᾽ αὐτὸν σωθησομένων· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησιν „ Ἄδεται ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου τοῦ κατὰ Θεὸν τελείου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι δικαιοσύνην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαίαν αἴτησιν· οἱ δὲ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ, δικαιοσύνην μόνον εἶπον, καὶ οὐχὶ δικαιοσύνην μου· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Πολλῆς πεποιθήσεως ὁ λόγος μεστός. τὸ δὲ τῆς δικαιοσύνης μου ἐνταῦθα, οὐχ ὡς καυχώμενος λέγει, οὐδ᾽ ὡς δίκαιον ἑαυτὸν ἀποφαίνων, ἀλλ᾽ ἀντὶ τοῦ, δικαίως αἰτῶν τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν.

τριβὴν καὶ ταπείνωσιν· καὶ μόνον ἀπὸ τὴν θεωρίαν του, ἐδύνετο νὰ δυσωπήσῃ τὸν Ἅγιον Θεόν.

„ Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου οὐκ ἐν „ χείλεσι δολίοις.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν, τὸ ὁποῖον οὕτως ἐξομαλίζεται: ἤγουν, ἐνώτισαι τὴν οὐκ ἐν χείλεσι δολίοις προσευχήν μου· ἢ καὶ ἐλλειπτικῶς· „ Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου, τὴν οὐκ ἐν χείλεσι δολίοις γινομένην, ἢ προσαγομένην· διὰ τί τὰ ἐδικά μου, λέγει, χείλη, εἶναι καθαρὰ ἀπὸ ψεῦδος, καὶ δὲν ἠξεύρω ποτὲ νὰ λαλήσω κατὰ τοῦ Σαοὺλ δόλια καὶ ἐπίβουλα λόγια· ἀλλὰ ὁμολογήσας, πῶς ἀγαπῶ αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, ἐφύλαττον καθαρὰν τὴν ὁμολογίαν ταύτην τῆς ἀγάπης· ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἐπαρέβη τὰς συμφωνίας καὶ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκε πρὸς ἐμένα· τρία δὲ πράγματα προβάλλει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ λάβῃ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, καὶ νὰ κινήσῃ αὐτὸν πρὸς ἐκδίκησιν· τὴν δικαιοσύνην του, τὸ ἐλεεινὸν σχῆμα τῆς δεήσεώς του, καὶ τὴν ἐξ ἀδόλων χειλέων προσευχήν του.

2. „ Ἐκ προσώπου σου τὸ κρίμα μου ἐ„ ξέλθοι.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι κριτὴς ἡμῶν· ἐπειδὴ καὶ μόνος ἠξεύρεις τὰ ἐδικά μας ἔργα· ὅθεν καὶ εἶσαι μόνος ἀφιλοπρόσωπος δικαστής „ Ὁ Θεὸς γάρ, φησιν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβίδ, κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρός (Ψαλ. ζʹ. 11.) ἤγουν εἶσαι δυνατὸς νὰ φέρῃς εἰς ἔκβασιν κάθε ψῆφόν σου καὶ ἀπόφασιν· ἐκ προσώπου σου δὲ εἶπε κατὰ περίφρασιν, ἀντὶ ἐκ σοῦ· ἢ ἐνώπιόν σου· τὸ κρίμα μου δὲ εἶπεν: ἤγουν ἡ περὶ ἐμὲ κρίσις καὶ ἀπόφασις. (1) ἐπειδὴ ἐγὼ ἄδικον πρᾶγμα νομίζω τὸ νὰ κρίνω αὐτὸς τὸν ἐμαυτόν μου, καὶ νὰ παιδεύσω μόνος τὸν Σαούλ, ὁποῦ σπουδάζει νὰ μὲ θανατώσῃ. (2)

„ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἰδέτωσαν εὐθύτη„ τας.

Ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἰδῶ τὰς εὐθείας καὶ δικαίας σου ἀποφάσεις, τελειωμένας μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Σαούλ· (3)

3. „ Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου· ἐπε„ σκέψω νυκτός.

Ἐγώ, λέγει, Κύριε, ὄχι μόνον ἀπὸ ἄδικον ἔργον ἀπέχω, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ πονηρὰν ἐνθύμησιν καὶ λογισμόν· διὰ τί ἐσὺ ὁποῦ εἶσαι καρδιογνώστης, ἐρευνήσας τὴν καρδίαν μου, καὶ δὲν ηὗρες εἰς αὐτὴν νὰ ἔχω κἀμμίαν κακὴν βουλὴν ἐναντίον τοῦ Σαούλ· καὶ εἶδες τὴν καρδίαν μου, πῶς εἶναι εὐθεῖα καὶ ὀρθή, ὄχι μόνον εἰς τὰς εὐτυχίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νύκτα: ἤγουν εἰς τὰς δυστυχίας καὶ θλί-

(1) Λέγεται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ϗ ὡς ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, οἵτινες ἔλεγον ἐν ταῖς Πράξεσι· „ Καὶ τὰ νῦν Κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, ϗ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παῤῥησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου. (Πράξ. δʹ. 29.)

(2) Ὁ δὲ Ἀστέριος λέγει „ Ἡ σὴ Κύριε κρίσις ἔχει τό, τε δίκαιον ϗ τὸν ἔλεον· ἔλεον γάρ φησι ϗ κρίσιν ᾄσομαί σοι Κύριε· ἐπεὶ οὖν μόνος αὐτὸς καὶ τὸν δίκαιον στεφανοῖς, ϗ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλεεῖς· ἐκ προσώπου σοῦ τὸ κρίμα μου ἐξέλθοι.

(3) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει, ὅτι ὁ Κύριος ἐκ προσώπου αὐτοῦ λέγει ταῦτα πρὸς τὸν Πατέρα· ὀφθαλμοὺς δὲ λέγει τοὺς Ἀποστόλους· ἐπειδὴ μέλη ἐσμὲν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· τοὺς ὁποίους εὔχεται νὰ βλέπουν εὐθύτητα: ἤγουν νὰ εἶναι δίκαιοι, ϗ νὰ μὴ παρασαλεύσουν ἀπὸ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν.

θλίψεις καὶ πειρασμούς· τὰ ὁποῖα αὐτὰ σκοτίζουσι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ κάμνουν αὐτὸν νὰ εὐγαίνῃ ἀπὸ τὴν ἴσην ςράταν τῆς ἀρετῆς· διότι καθὼς ὁ Ἰὼβ καὶ εἰς τὸ σκότος τῶν δυςυχιῶν εὑρισκόμενος, ἐπεριπάτει εἰς τὸ φῶς τῶν ἀρετῶν, ὡς λέγει μόνος του· „ Ὅτι τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει. (Ἰὼβ κθ΄. 3.) τοιουτοτρόπως καὶ ἐγὼ εἰς τὰς δυςυχίας εὑρισκόμενος, δὲν ἐξέκκλινα ἀπὸ τὰς ἀρετάς· ἐπειδὴ ἦτον „ Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. (Ψαλ. ριη΄.) ἢ νύκτα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς νυκτὸς, ὅταν εὑρὼν τὸν Σαοὺλ κοιμώμενον μέσα εἰς τὸ σκοτεινὸν σπήλαιον, δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν. (1)

„ Ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ εὑρέθη ἐν ἐ-
„ μοὶ ἀδικία.

Ἐπύρωσας, λέγει, καὶ ἐχώνευσας ἐμένα Κύριε, μὲ τὸ πῦρ τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων· καθὼς καὶ οἱ χαλκεῖς καὶ χρυσοχόοι πυρόνουσι καὶ χωνεύουσι τὸ χάλκωμα καὶ τὸ ἀσῆμι καὶ μάλαγμα, διὰ νὰ γνωρίσουν, ἂν ἦναι καθαρὰ καὶ ἄδολα. Καὶ ἔτζι λοιπὸν, ἀφ᾽ οὗ με ἐχώνευσας μὲ τοὺς διαφόρους πειρασμοὺς, καὶ μὲ ἐδοκίμασας, δὲν εὑρέθη εἰς ἐμένα ἀδικία ἐναντίον τοῦ Σαοὺλ· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ὠλιγοψύχησα, ὥςε ὁποῦ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ βίαν μου, νὰ στοχασθῶ κἀνένα κακὸν κατ᾽ αὐτοῦ. (2)

4: „ Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου
„ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο δὲν εἶναι ἀνακόλουθον καὶ ἀσύμφωνον μὲ τὰ προειρημένα, καθὼς ἐνόμισαν μερικοί· ἀλλὰ εἶναι μία αἰτία τῆς πυρώσεως, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβίδ: ἤγουν διὰ τοῦτο, λέγει, Κύριε, παρεχώρησας νὰ πυρωθῶ καὶ νὰ δοκιμασθῶ μὲ τοὺς πειρασμούς· ἵνα μὴ εὑρισκόμενος χωρὶς πειρασμοὺς, ὑπερηφανεύωμαι, καὶ κατηγορῶ τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ, κηρύττων τὰ ἄδικα καὶ πονηρὰ ἔργα ὁποῦ πράττουσιν (3) ἢ διὰ τοῦτο δοκιμάζομαι μὲ τοὺς πειρασμοὺς, ἵνα καταφεύγωντας εἰς ἐσένα διὰ νά μοι βοηθήσῃς, ἐπειδὴ „ Ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν (Ἡσ. κς΄. 16.) διηγοῦμαι τὰ ἔργα καὶ τὰς οἰκονομίας σου· πῶς δηλαδὴ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀνθρώπων οἰκονομεῖς.

„ Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου
„ ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς.

Λόγους χειλέων ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς ἐντολὰς, τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος παλαιοῦ Νόμου· χειλέων δὲ Θεοῦ εἶπε, καταχρηςικῶς καὶ ἀνθρωποπρεπῶς· ἐπειδὴ καὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ νόμου, ἐλα-

(1) Ἢ κατὰ τὸν Ἀςέριον „ Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ὅτι μὴ διενοήθην ἄνθρωπον ἀδικῆσαι· ἐπεσκέψω νυκτός· ὅτι μηδέποτε ὕπνῳ κατεκρατήθην βαθεῖ, τὸ δίκαιον διερευνῶν καὶ ὑπὸ σοῦ φωτιζόμενος· κατὰ γὰρ τὸν Ἰὼβ „ Ἐν τῷ φωτί σου ἐπορευόμην ἐν σκότει (Ἰὼβ κθ΄. 3.) λύχνος γὰρ ἦν τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Τοῦτο δὲ μάλιςα ἁρμόζει τῷ Χριςῷ κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτήν· μόνος γὰρ αὐτὸς ἦτον ἀναμάρτητος, καὶ ἠδύνατο νὰ λέγῃ, ὅτι οὐχ εὑρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία.

(3) Ὅθεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπεν· „ Οὐ μόνον φησὶν ἔργοις οὐκ ἠδίκησα τὸν Σαοὺλ, ἀλλ οὐδὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰπεῖν καὶ διαβαλεῖν ἠθέλησα, φυλάττων τὸ σὸν πρόςαγμα Δέσποτα τό „ Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. ἵνα οὖν μὴ λοιδορήσω ἐκεῖνον, μηδὲ ἀθετήσω τὸν σὸν νόμον. ἠνεσχόμην κακοπαθεῖν καὶ πλανᾶσθαι καὶ φυγαδεύεσθαι· ταῦτα γὰρ αἱ σκληραὶ ὁδοί.

λαλήθησαν τρόπον τινὰ διὰ τῶν χειλέων καὶ τοῦ ςόματος τοῦ Θεοῦ· διὰ τὰς ἐντολάς σου λοιπὸν, λέγει, ταύτας, ἐγὼ ἐφύλαξα: ἤτοι ἐπεριπάτησα τὰς σκληρὰς ςράτας τῶν ἀρετῶν· σκληραὶ γὰρ καὶ τραχεῖαι καὶ κοπιαςικαὶ εἶναι αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ ἐντολαὶ, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐςερημέναι ἀπὸ κάθε σωματικὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἡδονήν. (1) Κοντὰ δὲ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν εἶναι συνήθεια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖςον, νὰ λαμβάνεται τὸ φυλάττειν, ἀντὶ τοῦ ἐνεργεῖν διὰ τῶν ἔργων· ὡς τό, „Ἐφύλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου. (Ψαλ. ριη'.) ἤτοι διὰ τῶν ἔργων τὰς ἐντολὰς πράξας, ἐτελείωσα αὐτάς.

5: „Κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου ἐν „ταῖς τρίβοις σου, ἵνα μὴ σαλευθῶσι „τὰ διαβήματά μου.

Ἀνωτέρω μὲν, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ διαβήματα, τὰ κινήματα τοῦ νοῦ, κάτω δὲ, διαβήματα ὀνομάζει τὰ κινήματα τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἡσυχίου· λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν Θεὸν ταῦτα· κάμε Κύριε, τέλεια καὶ ὀρθὰ τὰ νοήματα καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς μου εἰς τὰ προςάγματά σου· τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται τρίβοι καὶ ςράται, διὰ τί φέρουσι πρὸς ἐσένα, ἐκείνους ὁποῦ τὰ περιπατοῦν· ἀφ' οὗ δὲ γένουν τέλεια τὰ νοήματα καὶ οἱ λογισμοί μου, τότε καὶ αἱ πράξεις καὶ ἔργα τοῦ σώματός μου, δὲν ἠμποροῦν νὰ παρασαλεύσουν, καὶ νὰ κλίνουν εἰς τὸ κακόν· ἢ τὸ κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου νοεῖται οὕτως· ἤγουν κάμε τελείαν κάθε μου ἐνέργειαν Κύριε, μὲ τὸ νὰ περιπατῶ τὰς τρίβους σου· ταύτας γὰρ ἄνοιξες διὰ μέσου τῶν ἐντολῶν σου εἰς ἐκείνους, ὁποῦ σπουδάζουν νὰ ἔλθουν πρὸς ἐσένα· ἵνα μὴ παρασαλεύσουν ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ τὴν ἀρετὴν, μὲ τὸ νὰ μὴ καταρτίζωνται καὶ διορθόνωνται ἀπὸ λόγου σου τὰ διαβήματά των· ἐπειδὴ σὺ εἶσαι „Ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν· (Ψαλ. ϟγ'. 10.)

6: „Ἐγὼ ἐκέκραξα ὅτι ἐπήκουσάς μου ὁ „Θεός.

Ματαίως, λέγει, δὲν σε παρακαλῶ τώρα Κύριε· διὰ τί ἠξεύρω, ὅτι καὶ ἄλλαις φοραῖς σὲ ἐπαρακάλεσα καὶ μοῦ εἰσήκουσας.

„Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοὶ καὶ εἰσάκουσον „τῶν ῥημάτων μου.

Καὶ πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ κλίνῃ εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὸ αὐτί του, εἰς καιρὸν ὁποῦ τὸ αὐτὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀκίνητον καὶ ἄκλιτον; (2) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι λέγει τοῦτο, διὰ τί ὅταν τινὰς κλίνῃ τὴν κεφαλήν του διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνον

---

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Νικήτας „Καὶ πάντες δὲ οἱ ἀπὸ Χριςοῦ καλούμενοι, ἐὰν κατὰ τὴν ἐντολὴν, λαβόντες πληγὴν κατὰ τῆς σιαγόνος, ςρέψωμεν ϗ τὴν ἄλλην· ἐὰν ἀποςερούμενοι μὴ ἀπαιτῶμεν· ἐὰν εἰς δικαςήριον ἑλκόμενοι, ϗ τὸν χιτῶνα ἐπαποδυώμεθα· ὄντως ἐφυλάξαμεν ὁδοὺς σκληρὰς διὰ τοὺς λόγους τοῦ Χριςοῦ, μόνον, ἵνα μὴ φθεγξώμεθά τι ἀνθρώπινον, μέχρι ϗ τοῦ τυχόντος ἀκριβολογούμενοι· διὰ τὸ, ϗ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου κεῖσθαι κόλασιν. ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „Πάντες οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου τὰ τέσσαρα ταῦτα περιέχουσι, τὰς ἐντολὰς, τὰ δόγματα, τὰς ἀπειλὰς, τὰς ἐπαγγελίας, ϗ πᾶσαν σκληραγωγίαν διὰ ταῦτα ὑπομένομεν· διὰ γὰρ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου φησὶν, ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς· ὁ δὲ Σύμμαχος εἰπὼν „Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐφυλαξάμην ὁδοὺς παραβατῶν φανερόνει, ὅτι διὰ τοὺς λόγους ϗ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐφυλάττετο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰς ὁδοὺς τῶν παραβατῶν ϗ ἁμαρτωλῶν· ἤγουν ἐφυλάττετο ἀπὸ τὰς κακὰς ςράτας ϗ ἁμαρτίας· ὅθεν ϗ ὁ Χρυσορρήμων λέγει „Δείκνυσι διὰ τούτου ὡς πάντα παραβάτην ἀπέφευγε· χαλεπαὶ γὰρ αὐτῶν αἱ ὁδοὶ ϗ σκληραί.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ὅλα τὰ ζῶα κινοῦσι τὰ αὐτία των, πλὴν τοῦ ἀνθρώπου ϗ τοῦ πιθήκου· ἤγουν τῆς μαϊμοῦς.

ὁποῦ τὸν λαλεῖ, φαίνεται ὅτι μαζὶ μὲ τὴν κεφαλὴν κλίνει καὶ τὸ αὐτί· προείπομεν δὲ ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἰδιώματα καὶ ἐνεργείας, φανερόνει καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ κατὰ συγκατάβασιν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκροατῶν· ἤγουν διὰ νὰ καταλάβουν οἱ ἀκροαταί· καθὼς γὰρ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν θελήσουν νὰ ἀκούσουν καλλίτερα ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου, ὁποῦ λαλεῖ πρὸς αὐτοὺς μὲ ὀλίγην φωνὴν, κλίνουσιν εἰς αὐτὸν τὸ αὐτί τους: ἔτζι, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, κλῖνον ὡς ὑψηλὸς τὸ αὐτί σου, εἰς ἐμένα τὸν ταπεινόν· καὶ ὡς ἰατρὸς σκύψαι εἰς ἐμένα τὸν ἀσθενῆ· ὅρασις μὲν οὖν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ ἁπλῆ γνῶσις τῶν πραγμάτων· οὖς δὲ καὶ ἀκοὴ αὐτοῦ, εἶναι ἡ λεπτοτέρα γνῶσις· ἐπειδὴ τὰ ὁρατὰ, εἶναι παχύτερα ἀπὸ τὰ ἀκουστὰ διὰ τὴν ὕλην· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶσα, πῶς ἄνω καὶ κάτω ὁ Δαβὶδ ἀναφέρει εἰς τὴν προσευχήν του τὸ, εἰσάκουσον, καὶ τὸ πρόσχες, καὶ τὸ ἐνώτισαι, καὶ τὰ ὅμοια· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὰ τὴν ὁλοκάρδιον διάθεσιν καὶ ἀγάπην, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεόν.

7: „ Θαυμάστωσον τὰ ἐλέη σου, ὁ σῴζων „ τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.

Κάμε, λέγει, Κύριε, νὰ φανοῦν θαύματος ἄξια εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐλέη σου· ἐλέη δὲ ὀνομάζει τὴν θείαν βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν· διὰ τί ἐκεῖνοι ὁποῦ βλέπουν τὸν Θεὸν, πῶς ὑπερασπίζεται καὶ βοηθεῖ τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτὸν, θαυμάζουν τὴν βοήθειάν του, ὡς ὀγλίγωρον καὶ ὡς παντοδύναμον· ἐπειδὴ καὶ προφθάνει καὶ βοηθεῖ, ὄχι μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁμαρτωλούς. (1)

„ Ἐκ τῶν ἀνθεστηκότων τῇ δεξιᾷ „ σου.

8: „ Φύλαξόν με Κύριε, ὡς κόρην ὀφθαλ„ μοῦ.

Φύλαξόν με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν μετ᾽ αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀντιστέκονται εἰς τὴν χειροτονίαν ὁποῦ ἔκαμες εἰς ἐμένα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ταύτην γὰρ ἐφανέρωσε διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός· ἐπειδὴ, ἐσὺ μὲν Κύριε, μὲ ἐχειροτόνησας βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Σαμουὴλ, ὁποῦ μὲ ἔχρισεν, αὐτοὶ δὲ σπουδάζοσι νὰ μὲ θανατώσουν, μὴ θέλοντες νὰ μὲ δεχθοῦν διὰ βασιλέα. (2) λέγει δὲ, καὶ ὅτι νὰ φυλάξῃ αὐτὸν ὡσὰν τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, θαυμαστὴ εἶναι ἡ προφύλαξις τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ· διὰ τί ἔνδυμα ἐπάνω εἰς ἔνδυμα, καὶ διάφοροι χιτῶνες ταύτην τὴν κόρην περιτειχίζουσιν· καὶ οἱ μὲν ἔσωθεν, εἶναι λεπτοὶ καὶ διαφανεῖς χιτῶνες, διὰ νὰ μὴ τραχύνωσιν τὴν κόρην, ἥτις εἶναι ὑγρὰ καὶ ἁπαλή· ὁ δὲ ἔξωθεν: ἤγουν ὁ τῶν βλεφάρων καὶ ὀμματοκλάδων χιτὼν, εἶναι παχὺς, χωρισμένος εἰς δύω ἡμικύκλια εἰς τὸ ἄνω, καὶ εἰς τὸ κάτω· ἵνα ἐν ταυτῷ, καὶ τὸν κονιορτὸν τῆς γῆς διώκῃ, καὶ τὴν βλάβην τοῦ ἀέρος, καὶ τὰ μικρὰ ζωΰφια· καὶ ἀκολούθως, ἵνα φυλάττεται ἀβλαβὴς ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἔχει δὲ

τρί-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νικήταν, πρέπει ὁ λόγος οὗτος ϗ εἰς τοὺς Ἀποστόλους: ἤγουν τὸ νὰ ζητοῦν μαζὶ μὲ τὸ ἔλεος ϗ θαύματα ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἵνα ϗ αὐτοὶ μὲ θάῤῥος κηρύττουν, ϗ οἱ ἀκοῦντες πιστεύουν· ἐπειδὴ τοὺς πολλοὺς στραβίζουν εἰς τὴν πίστιν τὰ θαύματα· θαυμαστοῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὰ ἐλέη, παραδόξως εὐεργετῶν τινας· ὡς τὸν Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ· τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ, ϗ τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ· ὁ σῴζων δὲ εἶπε τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σὲ, ἵνα κοινὴν δείξῃ τὴν πρόνοιαν, ϗ ἀπαιτήσῃ ταύτην, ὡς ϗ αὐτὰς ἐλπίζων.

(2) Ἀντιστέκουν δὲ εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ Θεοῦ· ἤγουν εἰς τὸν Χριστὸν, ϗ οἱ Ἰουδαῖοι ϗ Ἕλληνες ϗ οἱ Αἱρετικοὶ, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παρακαλοῦν οἱ Ἀπόστολοι νὰ γλυτώσουν. ἄλλος δέ φησι „Φυλαχθείημεν ϗ ἡμεῖς ἀπὸ Δαιμόνων τῶν ἐναντιουμένων τῇ δεξιᾷ ϗ ἀγαθῇ ἡμῶν πράξει, ἥτις τοῦ Θεοῦ εἶναι λέγεται, ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ϗ ἐνεργείας κατορθουμένη, μή ποτε τοῦ ἐντὸς ἡμῶν ὀφθαλμοῦ σκοτισθέντος, εἰς τὴν ἀχλὺν τῆς ἁμαρτίας ἐμπέσοιμεν.

τρίχας ὁ ἐξωτερικὸς χιτὼν οὗτος, τὰς καλουμένας βλεφαρίδας ὡσὰν ἀκάνθας, διὰ νὰ ἐμποδίζῃ μὲ αὐτὰς καθε ζωΰφιον καὶ ἐναντίον, ὁποῦ ἔρχεται ἔξωθεν· ἐπάνω δὲ τῶν ὀμματοκλάδων εἶναι τὰ ὀφρύδια ὡσὰν φάραγγες, τὰ ὁποῖα εἶναι σχηματισμένα ὡσὰν ςερεὰ ςέγη· καὶ πεπυκνωμένα ἀπὸ τρίχας, ἵνα μὴ ἐμβαίνῃ μέσα εἰς τὸ ὀμμάτι ὁ ἱδρῶτας, ὁποῦ τρέχει ἄνωθεν ἀπὸ τὸ μέτωπον· ἀλλὰ ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὰ ὀφρύδια, τρέχῃ ἐκ πλαγίων ἀπὸ τοὺς κροτάφους καὶ μήνιγγας.

„Ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με.

9: „Ἀπὸ προσώπου ἀσεβῶν τῶν ταλαιπωρησάντων με.

Ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ ἄλλην παρομοίωσιν φυλακῆς, καὶ παρακαλεῖ νὰ σκεπάζεται ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὰς πτέρυγάς του: ἤγουν μὲ τὰς ἐπισκεπτικὰς, καὶ φυλακτικὰς ἐνεργείας τῆς θείας καὶ παντοδυνάμου προνοίας του· καθὼς καὶ τὰ πετεινὰ σκεπάζουσι τὰ μικρά των πουλάκια μὲ τὰς αἰσθητὰς πτέρυγάς των· τὸ σκεπάσεις δὲ ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ εὐκτικοῦ σκεπάσαις· εἰς πάμπολλα γὰρ μέρη τῆς θείας Γραφῆς εὑρίσκεται τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου: ἤγουν τὸ νὰ λαμβάνωνται τὰ ὁριςικὰ, ἀντὶ εὐκτικῶν· ἢ καὶ Προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· πρόσωπον δὲ ἀσεβῶν, αὐτοὺς λέγει τοὺς ἀσεβεῖς κατὰ περίφρασιν· καταχρηςικῶς δὲ ἐδῶ ἀσεβεῖς λέγει τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἔζων εἰς τὰς ἀνομίας, ὡσὰν ἀσεβεῖς· καὶ ἐπειδὴ ἐδίψουν νὰ θανατώσουν τοὺς ἀθώους· καὶ δὲν ἐσέβοντο τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένην χειροτονίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε, χρίσας διὰ τοῦ Σαμουὴλ τὸν Δαβὶδ βασιλέα· αὐτοὶ, λέγει, μὲ ἐταλαιπώρησαν. ἐπειδὴ καὶ φεύγωντας ἐξ' αἰτίας αὐτῶν ὁ Δαβὶδ, ὑπέμενε κάθε ταλαιπωρίαν καὶ κακοπάθειαν (1)

„Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχήν μου περιέσχον.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ψυχῆς ὅλον τὸν ἑαυτόν του ἐφανέρωσεν ὁ Δαβίδ· περιέσχον δὲ εἶπεν: ἤγουν, ὅτι περιεκύκλωσαν αὐτὸν οἱ ἐχθροί του, κατασκευάζοντες κατ' αὐτοῦ εἰς κάθε μέρος ἐπιβουλὰς καὶ ἐνεδρεύματα.

10: „Τὸ στέαρ αὐτῶν συνέκλεισαν.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ςέατος ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν καρδίαν καὶ τὰ σπλάγχνα τῶν ἐχθρῶν του· ἐπειδὴ τριγύρω εἰς αὐτὰ τὰ μέλη εὑρίσκεται τὸ ςέαρ: ἤτοι τὸ ξύγγι· λέγει λοιπὸν, ὅτι ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀπέκλεισαν τὸ ἀπὸ καρδίας καὶ σπλάγχνων τους ἔλεος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀπὸ τὰ σπλάγχνα γὰρ προέρχεται τὸ ἔλεος καὶ ἡ εὐσπλαγχνία, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ εὐσπλαγχνισθοῦν τὸν Δαβίδ· (2) ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ςέαρ ὀνομάζει τὴν εὐτυχίαν καὶ εὐδοξίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Σα-

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „ Ὁ δίκαιος ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν ταλαιπωρεῖται ϗ ταλανίζεται· ἐσθότε ϗ ὡς ἀνόητος ἐλεούμενος· ἀλλὰ τότε ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων τοῦ Θεοῦ σκεπάζεται· ἵνα μὴ σεισθῇ ἀπὸ τοῦ ταλανίζεσθαι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Τοῦτο δὲ εἴρηται κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν πολλὰ θρεμμένων ζώων· τὰ ὁποῖα τόσον πολλὰ παχύνουν, ὥςε ὁποῦ ἀποθνήσκουν ϗ πνίγονται ἀπὸ τὸ πολὺ ξύγγι, ὁποῦ ἀποκτοῦν· ϗ τοῦτο θέλει νὰ εἰπῇ, τὸ νὰ συγκλείσουν τὸ ςέαρ· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀναγωγικῶς τοῦτο ἑρμηνεύων λέγει „ Κυκλοῦσι τὴν ψυχὴν ἡμῶν οἱ Δαίμονες; ϗ θηρίων δίκην ἕκαςος προσβάλλει παγιδεῦσαι βουλόμενος· ςέαρ δὲ τῶν δαιμόνων ϗ τροφὴ λιπαρὰ οἱ ἁμαρτάνοντες, οὓς ταῖς ἡδοναῖς, ὥςε μηκέτι διαφυγεῖν, συγκλείουσιν· ὑπερηφανίαν δὲ λέγει τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποςασίαν· τὴν ἀπιςίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· τῆς κρίσεως τὴν ἀθέτησιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Σαοὺλ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν συνέκλεισαν, καὶ τρόπον τινὰ ἔσφιγγον καὶ ἐκράτουν αὐτὴν, ὡσὰν νὰ μὴν ἤθελε φύγῃ κἀμμίαν φορὰν ἀπὸ λόγου των· ἀλλὰ ἔμελλε νὰ μένῃ μὲ αὐτοὺς παντοτινὴ καὶ ἀχώριςος.

„ Τὸ στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ὑπερη-
„ φανίαν.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, κομπάζουν καὶ λαλοῦν λόγια ὑπερήφανα: δηλαδὴ, ὅτι τὸ ὀγλιγωρότερον ἔχουν νὰ με πιάσουν ὡς ἀπροςάτευτον, καὶ ὡς μὴ ἔχοντα ἀπὸ κἀνένα μέρος κἀμμίαν βοήθειαν.

11: „ Ἐκβαλόντες με νυνὶ περιεκύκλωσάν
„ με.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐχθροί μου, μὲ ἐξέβαλον ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματά μου, δὲν ἠρκέσθησαν μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τώρα μὲ περιεκύκλωσαν, ζητοῦντες νά με θανατώσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

„ Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθεντο ἐκ-
„ κλῖναι ἐν τῇ γῇ.

Ἔθεντο, λέγει: ἤγουν ἐσοχάσθησαν νὰ ἐκκλίνουν μὲν, καὶ νὰ ἀποςρέψουν τοὺς ὀφθαλμούς των ἀπὸ ἐσένα τὸν ἐν οὐρανοῖς κατοικοῦντα Θεὸν, καὶ ἀπὸ τὰ ἐδικά σου προςάγματα, τὰ ὁποῖα προςάζουν νὰ μὴν ἀδικῇ τινας τὸν ἀναίτιον καὶ ἀθῶον· νὰ γυρίσουν δὲ αὐτοὺς κάτω εἰς τὴν γῆν: ἤτοι εἰς τὰς γηΐνας ἐπιθυμίας· αἱ ὁποῖαι εἶναι, τὸ νὰ τελειώσουν κάθε ἄλογον καὶ κτηνώδη ἡδονήν· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι αὐτοὶ ἐςήριξαν τοὺς ὀφθαλμούς των, ζητοῦντες νὰ κρημνίσουν καὶ νὰ καταβάλουν ἐμένα εἰς τὴν γῆν, κατασφαχθέντα καὶ θανατωθέντα ἀπὸ αὐτοὺς, καθὼς ἡρμήνευσεν ὁ Εὐσέβιος. (2)

12: „ Ὑπέλαβόν με ὡσεὶ λέων ἕτοιμος
„ εἰς θήραν, καὶ ὡσεὶ σκύμνος οἰκῶν
„ ἐν ἀποκρύφοις.

Ὅσον, λέγει, εἰς τὰς ἐλπίδας τῶν ἐχθρῶν μου, αὐτοί με ὑπέλαβον· ἤτοι κρυφίως ἐλθόντες ὑποκάτω μου, μὲ ἐσήκωσαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ ἁρπάσαντες, μὲ ἔκαμαν ἄφαντον· διαφορὰν δὲ τοιαύτην ἔχει ὁ λέων ἀπὸ τὸν σκύμνον, καθὼς τινὲς ἱςορικοὶ λέγουσιν· ὅτι ὁ μὲν λέων, ἐπειδὴ καὶ θαρρεῖ εἰς τὴν δύναμίν του, φανερὰ περιπατεῖ καὶ κυνηγᾷ· ὁ δὲ σκύμνος: ἤτοι τὸ μικρὸν λεονταρόπουλον· ἐπειδὴ δὲν θαρρεῖ εἰς τὴν δύναμίν του ὡς μικρὸν καὶ ἀδύνατον, δὲν κυνηγᾷ φανερά· ἀλλὰ κρυπτόμενον κά-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος οὕτως ἑρμηνεύει, „ Ἐκβαλόντες καὶ ἡμᾶς τῆς εὐθείας ὁδοῦ οἱ Δαίμονες, περικυκλοῦσι: τουτέςι πάντοθεν πολεμοῦσιν, ἔμπροσθεν ἐμφανῶς, ὄπισθεν ἀφανῶς· ἀπὸ τῶν δεξιῶν, διὰ τῶν δοκούντων ἀγαθῶν· ἀπὸ τῶν ἀριςερῶν, διὰ τῶν ὁμολογουμένων φαύλων. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν εἰς τοῦτο ἀποβλέπουσιν, ἵνα κατενέγκωσιν ἡμᾶς εἰς γῆν, καὶ τὰ σαρκὸς φρονεῖν πείσωσιν· ἀλλ' ἡμεῖς, ὅταν τὸν νοῦν οἱ Δαίμονες τῆς σωφροσύνης ἐκβάλλοντες, περικυκλώσωσι, φαμὲν „ Τὸ ἀγαλλίαμά μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐκβαλόντες εἶπε, Μακαρίζοντες παραχρῆμα περιεκύκλωσάν με: ἤτοι συγγνωσία τῇ διανοίᾳ τὸν μακαρισμὸν ἐποιοῦντο τὸ πρότερον· ὥςε δὲ ἐκβαλεῖν καὶ ἐντρέψαι τῆς προσηκούσης ὁδοῦ, ἀπάτης ἕνεκεν τοῖς τοῦ μακαρισμοῦ ῥήμασιν ἐκέχρηντο κατὰ τὸν Ἀντιοχείας Θεόδωρον· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Συνέσιος ἐν τῷ περὶ Βασιλείας, „ Ὁ ἐφ' ἅπασι γινόμενος ἔπαινος, σὺν ἡδονῇ λυμαινόμενος, ἐοικέναι μοι δοκεῖ τοῖς φαρμάκοις, ἃ μέλιτι δεύσαντες, τοῖς ἀπολουμένοις ὀρέγουσι.

(2) Λέγει γὰρ οὗτος „ Παρασαλεῦσαί με, καὶ ἀποκινῆσαι τῆς ςάσεως καὶ τῆς κατὰ Θεὸν προκοπῆς ἐσπούδαζον.

κάθηται μέσα εἰς τὴν φωλεάν του, καὶ ὅποιον ζῶον περάσῃ ἐκεῖθεν, αἰφνιδίως ὁρμᾷ καὶ τὸ ἁρπάζει: τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβίδ, ἄλλοι μὲν, ἐθάῤῥουν νὰ ἁρπάσουν αὐτὸν φανερά· ἄλλοι δὲ νὰ τὸν ἁρπάσουν κρυφά, μὲ τὸ να μὴν εἶχον θάῤῥος εἰς τὴν δύναμίν τους. (1) πλὴν δὲν εἶναι κανένα ἐμπόδιον νὰ νοήσωμεν, ὅτι καὶ ὁ λέων καὶ ὁ σκύμνος δηλοῦσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ, συνειθίζει πολλαῖς φοραῖς, ὅταν διηγῆται τὰ πάθη καὶ δυστυχίας του, νὰ ταυτολογῇ μὲ λέξεις καὶ ὁμοιώματα διαφορετικὰ, διὰ νὰ αὐξήσῃ μὲ αὐτὰ τὰ πάθη του· καὶ ἀκολούθως διὰ τῆς αὐξήσεως, νὰ τραβίξῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος.

13: „Ἀνάστηθι Κύριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι διὰ τὴν μακροθυμίαν καὶ ὑπομονὴν ὁποῦ δείχνεις, διὰ τοῦτο τώρα κινήθητι πρὸς ἐκδίκησιν ἐμοῦ τοῦ ἀδικουμένου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἀνάστηθι.

„Πρόφθασον αὐτούς.

Πρόφθασαί τους, λέγει, Κύριε, πρὸ τοῦ νὰ φέρουν εἰς ἔργον ἐκεῖνα ὁποῦ μελετῶσι· καὶ μὴν ἀφήσῃς αὐτοὺς νὰ τὰ τελειώσουν.

„Καὶ ὑποσκέλισον αὐτούς.

Ἐμπόδισον, λέγει, Κύριε, αὐτοὺς ἀπὸ τὸν δρόμον, ὁποῦ κάμνουσι κατ' ἐπάνω μου· τὸ δὲ ὑποσκέλισον εἶπε, μεταφέρωντας τὸ νόημα ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ θέλουν νὰ ἐμποδίσουν τὸν δρόμον τινὸς· οἱ ὁποῖοι, ὅταν τρέχουν ἄλλοι, βάλλουσι τὰ σκέλη των ἐμπόδιον ἀνάμεσα εἰς τὰ ποδάρια ἐκείνων, καὶ ἔτζι εὔκολα τοὺς ῥίπτουν κατὰ γῆς. (2)

„Ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ ἀσεβοῦς,
„ῥομφαίαν σου, (3)
14: „Ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου.

Μὲ τὴν ῥομφαίαν σου, λέγει, Κύριε, λύτρωσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὸν ἀσεβῆ Σαοὺλ, καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους καὶ φίλους του· οἵτινες εἶναι ἐχθροὶ εἰς τὴν χεῖρά σου: ἤτοι εἰς τὴν χειροτονίαν σου· ταυτὸν εἰπεῖν, εἶναι ἐχθροὶ εἰς ἐμένα, ἢ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς χειρός σου: ἤτοι σοῦ κατὰ περίφρασιν· διὰ τί ἀνίσως, αὐτοὶ μὲν, πολεμοῦσιν

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Νικήτας „Λεχθείη δ' ἂν λέων μὲν, αὐτὸς ὁ Σατανᾶς· σκύμνος δὲ λέοντος, ἄνθρωπος ὁ πονηρὸς, τέκνον γενόμενος τοῦ Σατανᾶ· πολεμοῦσι δὲ τοῖς ἁγίοις αὐτός τε ὁ ἀποστάτης, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες· εἶπε δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος „Ἰστέον ὅτι καὶ ἐμφανῶς ἐπιπηδᾷ διὰ τῶν οἰκείων ὑπασπιστῶν ὁ παγχάλεπος λέων: τουτέστιν ὁ Σατανᾶς· ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ὡς σκύμνος κρύπτεται· ἐστύει γὰρ λεληθότως ἐπιβουλάς· τὸ δὲ ὑπέλαβόν με νοεῖται ἀντὶ τοῦ περιμένουσι, προσδοκῶσιν· ἐπειδὴ οἱ ὑπολαμβάνοντες ἔσεσθαί τι προσδοκῶσιν· οὕτω γὰρ νοεῖται καὶ τὸ „Ὑπελάβομεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός σου: τουτέστι περιεμείναμεν προσεδοκήσαμεν· εἶναι λόγια Θεοδώρου Ἀντιοχείας.

(2) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Νικήτας „Συμφέρει δὲ καὶ τοῖς διώκουσι τοὺς ἁγίους, τὸ ὑποσκελισθῆναι αὐτούς· παύονται γὰρ τοῦ τρέχειν κακῶς, καὶ ὠφελοῦνται ἐκπίπτοντες τῆς φαύλης αὐτῶν προαιρέσεως· ὅθεν πρέπον σφόδρα τοῖς ἁγίοις τὸ εὔχεσθαι καὶ λέγειν πρὸς Θεόν· ὑποσκέλισον τοὺς πονηροὺς, καὶ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν ἐπίσχες καὶ κώλυσον.

(3) Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα εὑρίσκεται καὶ οὕτω γεγραμμένον „Ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ ἀσεβοῦς, ῥομφαίαν σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου· ὅπερ τοιοῦτον ἔχει νόημα παρ' αὐτῷ, λέγοντι· „Εὔχονται καὶ οἱ ἅγιοι ῥυσθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἀπό τε τοῦ τῆς ἀσεβείας εὑρετοῦ Σατανᾶ, καὶ τῶν ἐκείνου ὑπασπιστῶν· ταύτην δὲ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν, καὶ ῥομφαίαν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζουσιν, ὡς ἀντιτασσομένην τοῖς τοῦ λόγου καὶ τοῦ κηρύγματος διώκταις.

σιν ἐμένα, ἐγὼ δὲ, εἶμαι ἐδικός σου, λοιπὸν αὐτοὶ πολεμοῦντες τὸν ἐδικόν σου, ἔσενα τὸν ἴδιον πολεμοῦσι· διὰ τί δὲ ὀνομάζει τὸν Σαοὺλ ἀσεβῆ; προείπομεν ἀνωτέρω· χωρισὰ δὲ χωρισὰ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ ῥητὰ ταῦτα· τὸ δὲ ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου εἶναι ἁρμόδιον εἰς ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω: δηλαδὴ εἰς τὸ „ Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχήν μου περιέσχον. Ἀποροῦσι δὲ μερικοὶ, διὰ τί ὁ Δαβὶδ, ὁποῦ εὐσπλαγχνίσθη καὶ δὲν ἐθανάτωσε τὸν Σαοὺλ, ὅταν εὐρῆκεν αὐτὸν κοιμώμενον εἰς τὸ σπήλαιον, παρακαλεῖ ἐδῶ νὰ θανατώσῃ αὐτὸν ὁ Θεὸς μὲ τὴν ῥομφαίαν του; καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ, δὲν ἐτόλμησε νὰ γένῃ φονεὺς ὁ ἴδιος τοῦ βασιλέως Σαοὺλ, ὡς χρισθέντος παρὰ Θεοῦ, καθὼς ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ ςιζ. 3. παρεκάλει δὲ τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ ἐκδικήσῃ ἐκεῖνος αὐτὸν, μὲ τὸ νὰ ἐταλαιπωρεῖτο ἐξ αἰτίας τοῦ Σαοὺλ, μὲ κάθε κακοπάθειαν· καθὼς γὰρ τὸ πρῶτον ἦτον ἄδικον: τὸ νὰ θανατώσῃ δηλαδὴ μόνος του τὸν Σαοὺλ, ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ δεύτερον ἦτον δίκαιον: τὸ νὰ παιδεύσῃ δηλαδὴ αὐτὸν ὁ Θεός· ἢ μὲ ῥομφαίαν εἶπεν, οὐχὶ θανατοῦσαν, ἀλλὰ μόνον φοβίζουσαν τοὺς ἐχθρούς του· ἀνθρωποπρεπῶς δὲ τοῦτο εἶπεν· ἐπειδὴ καθὼς ἐκεῖνος ὁποῦ θέλει νὰ ἐλευθερώσῃ κανένα ἄνθρωπον ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ τὸν κρατοῦν, τραβίζει μόνον ἔξω ἀπὸ τὴν θήκην τὴν μάχαιράν του, καὶ ὁρμᾷ κατ' ἐπάνω των χωρὶς νὰ τοὺς θανατώσῃ: οὕτω λέγει, καὶ σὺ Κύριε ποίησον· ὅτι δὲ ὁ Δαβὶδ δὲν ἤθελε νὰ φονευθῇ ὁ Σαοὺλ, ἀλλὰ μόνον νὰ δυσυχήσῃ, φανερὸν εἶναι ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια ὁποῦ λέγει.

„ Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς διαμέ-
„ ρισον αὐτοὺς εν τῇ ζωῇ αὐτῶν.

Τοὺς ἐχθρούς μου, λέγει, Κύριε, ἀκόμη ζωντανοὺς ὄντας, ξεχώρισον ἀπὸ τοὺς ὀλίγους: ἤγουν ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἂς μὴ συναριθμοῦνται μὲ αὐτούς· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο τὸ ἴδιον δηλοῖ λέγων „ Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν. (Ψαλ. ξη'. 33.) διὰ τί ἀφ' οὗ αὐτοὶ χωρισθοῦν ἀπὸ τοὺς καλοὺς, θέλουν λάβουν καμμίαν φορὰν τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτοὺς καταδίκην· συνειθίζει γὰρ ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ τοὺς καλοὺς ὀλίγους κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Κοσμᾶν· ἐπειδὴ καὶ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶναι κακοὶ, καὶ πάντοτε νικῶσι τὰ κακά „ Ὀλίγοι γὰρ οἱ σωζόμενοι, καθὼς γράφεται ἐν Εὐαγγελίοις. (Λουκ. ιγ'. 23.) καὶ πάλιν „ Πολλοὶ μέν εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. (Ματθ. κ'. 16.) ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὀλίγων, ἀκολούθως εἶπεν, ἀπὸ γῆς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ οἱ ὀλίγοι καὶ καλοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν γῆν εἶναι, ὡς καὶ οἱ κακοί· ὅμως τοῦτο δὲν ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, εἰς τὸ νὰ ἐργασθοῦν τὴν ἀρετήν· ἡ σύνταξις δὲ ἡ ὁμαλὴ τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη· „ Κύριε διαμέρισον αὐτοὺς ἀπὸ ὀλίγων τῶν ἀπὸ γῆς· κατὰ ἔλλειψιν τοῦ τῶν. (1)

„ Καὶ τῶν κεκρυμμένων σου ἐπλήσθη

ἡ

ταις, καὶ τοὺς ἀθέους ἐπικαιρότατα πλήττουσαν· καὶ παρακαλοῦσι ῥυσθῆναι τὴν τοιαύτην ῥομφαίαν ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων Δαιμόνων καὶ διωκτῶν· οἵτινες ἐχθροί εἰσι τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, τουτέστι τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ· περὶ οὗ ὁ Πατὴρ λέγει „ Ἐγὼ τῇ χειρί μου ἐστερέωσα τὸν οὐρανόν· (Ἡσ. με'. 12.) αὕτη ἡ ἑρμηνεία εἶναι τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ· ὁ δὲ Ἡσύχιος ῥομφαίαν καλεῖ τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον, μαχαίρας δίκην, ὅλας τὰς τῶν δαιμόνων παρατάξεις ἐκτέμνων· ὁ δὲ Εὐσέβιος μάχαιραν λέγει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τομώτερον ὄντα ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, ἣν ἔλαβε ψυχὴ εἰς τὸ πολεμίους ἀμύνεσθαι.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ἀπόστειλε, φησὶ, τῶν ἁγίων, καὶ ἀπόσχισον τῶν ἱερωτάτων τοὺς πονηρούς· πρέπει γὰρ τοῦτο τῇ ζωῇ αὐτῶν· τοῖς γὰρ ἀποσειομένοις τὸν ὑπὸ Θεῷ ζυγὸν, καὶ ἀπηνῆ τοῖς αὐτοῦ θεσπίσμασιν ἀντανατείνουσι τὸν αὐχένα, πῶς ἂν δοθείη κλῆρος, ἢ μερὶς μετὰ τῶν εὐήνιον ἐχόντων τὸν νοῦν τῷ Θεῷ;

„ ἡ γαστὴρ αὐτῶν.

Μερικοὶ εἶπον ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὅτι κεχρυμμένα εἶναι τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ χρυσάφι· ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ εἶναι ἐγκεκρυμμένα μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σκαπτόμενα καὶ μεταλλευόμενα, ἐκβάλλονται ἔξω καὶ χωνεύονται· ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, ἐγέμωσεν ἡ γαςὴρ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν μου: ἤγουν αὐτοί· ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, κατὰ συνεκδοχὴν καὶ περίφρασιν· ἤγουν τὰ ταμεῖα καὶ θησαυροφυλάκια τῶν ἐχθρῶν μου, εἶναι γεμάτα ἀπὸ θησαυρούς, ὡσὰν ἡ κοιλία ἀπὸ τὰ βρώματα· ἢ λέγει, ὅτι αἱ κοιλίαι τῶν τοιούτων εἶναι γεμάταις ἀπὸ ἐξαίρετα καὶ δυσεύρετα φαγητὰ, τὰ ὁποῖα σιφωνίζουν αὐτοὶ μὲ βαρέα ἔξοδα. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Κοσμᾶς, ὅτι κεχρυμμένα νοεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰς παρὰ Θεῷ ἀποκρύφους καὶ τεθησαυρισμένας τιμωρίας· διὰ τὶ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἀναφέρων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ διὰ τὰς ποικίλας τιμωρίας ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ἀκολούθως λέγει „ Οὐκ ἰδοὺ ταῦτα συνῆκται παρ᾽ ἐμοὶ, καὶ ἐσφράγιςαι ἐν τοῖς θησαυροῖς μου; (Δευτ. λβ΄. 34.) προφητεύει λοιπὸν, λέγουσιν, ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἡ γαςὴρ τῶν ἐχθρῶν του: ἤτοι αὐτοὶ, θέλουν γεμόσουν ἀπὸ ἀφανεῖς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἐπλήσθη, ἁρμοδίως εἰς τὴν πλησμονὴν, ἔφερε τὴν γαςέρα τὴν καθ᾽ ἑκάςην ἐμπιπλωμένην· ἐμεταχειρίσθη δὲ τὰ μέλλοντα ὡς ἀπερασμένα: ἤγουν τὸ ἐπλήσθη ἀντὶ τοῦ πλησθήσεται· διὰ τὶ τρόπον τινα, προεῖδεν αὐτὰ ὡς ἀπερασμένα μὲ τοὺς προορατικοὺς αὐτοῦ ὀφθαλμούς.

„ Ἐχορτάσθησαν υἱῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὸν χοῖρον ὡς ἀκάθαρτον· ἕνα μὲν, διὰ τὶ δὲν ἀναμηρυκάζει ἀνάμεσα εἰς τὰ διχηλὰ ζῶα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἀγαπᾷ τὴν λάσπην καὶ βόρβορον. (1) μὲ τὸ ὄνομα λοιπὸν ἐδῶ τοῦ χοίρου ἐφανέρωσεν αἰνιγματωδῶς ὁ Δαβὶδ τὴν ἀκαθαρσίαν· ἐχορτάσθησαν, λέγει, αὐτοὶ ἀπὸ ἀκαθαρσίας, μὲ τὸ νὰ ἐξοδεύουν τὸν πλοῦτόν τους εἰς φιληδονίας καὶ ξεφαντώματα· οἱ δὲ ἀκριβέςεροι ἑρμηνευταὶ τῆς Γραφῆς, υἱῶν τῶν τέκνων λέγουσιν· ἐπειδὴ βανιῶν: ἤτοι τέκνων, ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ πρωτοτύπῳ εὑρίσκεται· τὸ δὲ νόημα τούτου εἶναι τοιοῦτον· ὅτι οἱ ἐχθροί μου, καθὼς ἐχόρτασαν ἀπὸ ἄσπρα, ἔτζι ἐχόρτασαν καὶ ἀπὸ υἱοὺς, γενόμενοι πολύπαιδες· ἢ καὶ κατὰ τὴν ἀνωτέρω διπλῆν ἐξήγησιν, ἐχόρτασαν καὶ ἀπὸ χρήματα, καὶ ἀπὸ τιμωρίας μετὰ τῶν υἱῶν τους· τῆς μετὰ προθέσεως, νοουμένης ἔξωθεν κατὰ ἔλλειψιν· ἐπειδὴ ὄχι μόνον αὐτοὶ εὐτύχησαν, ἢ ἐτιμωρήθησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς μιμησάμενα τὴν κακίαν τῶν γονέων τους.

„ Καὶ ἀφῆκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν.

Εἴτε ὁ πλοῦτος, λέγει, εἴτε ἡ τιμωρία, καὶ τὰ δύω διήρκεσαν καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν τους: ἤτοι εἰς τοὺς ἐγγόνους των· καὶ εἰ μὲν περὶ τῆς τιμωρίας τοῦτο νοήσωμεν, προφητεία εἶναι ὁ λόγος διὰ τὰ κακὰ ἐκεῖνα, ὅπου ἔμελλον νὰ εὕρουν τοὺς

(1) Καὶ ὁ Ἀπολινάριος δὲ ἐν τῷ ἡρωϊκῷ Ψαλτηρίῳ μεταφράζων τὸν ςίχον τοῦτον, χοίρων ἔχει.
„ Πλησθέντες σιάλων, λίπον υἱέσι λείψανα δαιτός.
Σίαλος δὲ εἶναι ὁ ἐν οἴκῳ τρεφόμενος χοῖρος: ἤτοι ἐχορτάσθησαν ἀκαθαρσίας· οὐ μόνον δὲ αὐτοὶ ἀκάθαρτοι γεγόνασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν τῆς ἀκαθαρσίας μετέδωκαν (οὕτω γράφει ἓν σχόλιον τοῦ ἐν Βατικάνῳ Κώδικος) ὅθεν καὶ παρ᾽ ἄλλοις γράφεται· ἐχορτάσθησαν ὑείων: ἤτοι κρεάτων τοῦ χοίρου.

ἐχθρούς του· εἴδε διὰ τὸν πλοῦτον καὶ εὐτυχίαν τοῦτο νοήσομεν, ὁ λόγος οὗτος εἶναι αὔξησις κατηγορίας· διὰ τί αὐτοὶ, ἀγκαλὰ καὶ ἀπόλαυσαν τόσα πολλὰ ἀγαθὰ, μ' ὅλον τοῦτο ἔζουσαν παρανόμως, καταφρονοῦντες τὴν εὐδαιμονίαν, ὁποῦ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς. (1)

15: „Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθήσομαι „τῷ προσώπῳ σου.

Ἡ δικαιοσύνη μου, λέγει: ἤγουν ἡ περὶ τὸ δίκαιον ἀγαπητικὴ διάθεσις τῆς καρδίας μου, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· αὐτὴ θέλει μὲ κάμῃ ἄξιον τῆς ἐδικῆς σου θεωρίας καὶ ἐπισκοπῆς Κύριε· διὰ τοῦτο λοιπὸν θέλω ἐμφανισθῶ ἔμπροσθέν σου, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τελευταίας κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως.

„Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι „τὴν δόξαν σου.

Ὅταν, λέγει, ἰδῶ τὴν δόξαν σου Κύριε, τότε θέλω χορτάσω τὴν ἐπιθυμίαν μου, ἡ ὁποία εἶναι, τὸ νὰ ἀξιωθῶ νὰ φανῶ ἔμπροσθέν σου, καὶ νὰ ἰδῶ ἀμέσως τὴν δόξαν σου· ἐπειδὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ δὲν θέλουν ἰδοῦν: ἤτοι δὲν θέλουν ἀπολαύσουν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μόνοι οἱ δίκαιοι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις εἶπε „ Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται (Ματθ. ε΄. 6.) ἤγουν θέλουν χορτάσουν ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἐπιθυμοῦν· τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ αἰώνια ἀγαθά. (2)

Ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε ἐνάρετον ὁποῦ ἐπιβουλεύεται· ὅστις μὴ ἀγαπῶντας δολιότητας, θέλει ζητήτει νὰ κριθῇ μὲ τοὺς ἐχθρούς του, εἴτε τοὺς αἰσθητοὺς, εἴτε τοὺς νοητούς· καὶ

Σα-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐξέθετο τὸ ῥητὸν „ Χορτασθήσονται υἱοὶ, ϗ ἀφήσουσι τὰ λείψανα αὐτῶν τοῖς νηπίοις αὐτῶν· ὅπερ ἔτζι ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώρητος „ Οἶδά φησιν, ὡς τὴν δικαίαν σου τιμωρίαν, οὐ μόνον αὐτοῖς ἐπάξεις, ἀλλὰ ϗ τοῖς υἱέσι ϗ τοῖς ἐγγόνοις, τὴν τῶν προγόνων πονηρίαν μιμησαμένοις· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Οὐχ ὥς τινες νομίζουσι, τὸ βρῶμα ἐνταῦθα ὁ Ψαλμῳδὸς διαβάλλει τῶν υἱῶν (οὐδὲ γὰρ τὰ εἰσπορευόμενα εἰς τὸ σόμα κινοῖ τὸν ἄνθρωπον) ἀλλ' αὐτοὺς, ὡς λίαν ἀγνώμονας· ὅτι τέκνα ἀπὸ Θεοῦ λαμβάνοντες εἰς πλῆθος οὐκ ἀρετὴν αὐτοῖς, ἀλλὰ τὰ κατάλοιπα τῆς ἑαυτῶν κακίας, ἀντὶ κλήρου παρέδωκαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Τῶν ἰδίων γεννημάτων ἐκορέσθησαν ὧν λείμματα τοῖς ἐν αὐτοῖς νηπίοις καταλελοίπασι· τοῦτο δὲ ἐν ἀραῖς Λευϊτικοῦ εἴρηται „ Καὶ φάγεσθε τὰς σάρκας τῶν υἱῶν ὑμῶν, ϗ τὰς σάρκας τῶν θυγατέρων ὑμῶν φάγεσθε (Λευϊτ. κϛ΄. 29.) ἐπληρώθη δὲ ὁ λόγος οὗτος πρῶτον, ὅταν Βενάδαδ ὁ Σύρος, ὁ υἱὸς Ἄδερ ἐπολιόρκησε τὴν Σαμάρειαν· τότε γὰρ δύω γυναῖκες ὑπὸ τῆς πείνας ἀναγκαζόμεναι, ἐσυμφώνησαν νὰ σφάξουν ϗ αἱ δύω τὰ τέκνα των, διὰ νὰ τραφοῦν· ϗ ἀφ' οὗ ἔφαγον ϗ αἱ δύω τὸ ἕν, ἡ πρώτη ἐγκάλεσε τὴν ἄλλην εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἀθέτησε τὴν ὑπόσχεσίν τις, ϗ δὲν ἠθέλησε νὰ σφάξῃ τὸ ἐδικόν τις υἱὸν διὰ νὰ τὸ συμφάγουν· ὡς τοῦτο δείκνυται ἐν τῇ Δ΄. Βασιλ. ϛ΄. 26. Δεύτερον, ὅταν ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπολιόρκει τὴν Ἱερουσαλήμ· ὅπερ ὁ Ἱερεμίας ἐθρήνει λέγων „ Χεῖρες γυναικῶν οἰκτιρμόνων ἥψησαν τὰ παιδία αὐτῶν (Θρην. δ΄. 10.) Καὶ τρίτον, ἐπληρώθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐσχάτην τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων γενομένην· τότε γὰρ μία ταλαίπωρος μήτηρ, ἔδειξεν εἰς τοὺς συμπνίγοντας αὐτὴν στρατιώτας τὸ κομμάτι, ὁποῦ ἔμενεν ἀπὸ τὸ σφαγὲν τέκνον της ϗ φαγωθὲν, λέγουσα πρὸς αὐτοὺς „ Φάγετε ϗ ὑμεῖς· ϗ γὰρ ἐγὼ βέβρωκα· ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ περὶ ἁλώσεως βιβ. Ζ΄. Κεφ. Γ΄.

(2) Ὅρα ϗ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ γεύσασθε ϗ ἴδετε εἰς τὸν λγ΄. Ψαλμὸν, ἵνα μάθῃς πῶς ἡ μὲν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ γνῶσις τοῦ Θεοῦ εἶναι ὡσὰν μία ὀλίγη γεῦσις, ἡ δὲ ἐν τῷ μέλλοντι, εἶναι ὡσὰν χορτασμός· ὅθεν ἔφη ϗ ὁ Δίδυμος „ Ἐκεῖνοι μὲν, φησι, τῶν ἐπὶ γῆς ἐχορτάσθησαν, ἐγὼ δὲ ἐκ μέρους γινώσκων ἄρτι, τότε χορτασθήσομαι· λέγει δὲ ὀφθησομένην δόξαν ϗ τὸν μονογενῆ Υἱὸν, κατὰ τὸ „ Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς, πλήρης χάριτος ϗ ἀληθείας· ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν τῷ κϛ΄. Κεφ. τῶν μελετῶν του λέγει „ Ἀλλὰ τίς ποτε ἱκανὸς εἰπεῖν ἐστι, τίς ὁ τῆς τοῦ Θεοῦ ὁράσεως ἐν τοῖς Μακαρίοις διακαὴς πόθος μετὰ τοῦ χορτασμοῦ; ϗ τίς ὁ χορτασμὸς μετὰ τοῦ πόθου; οἷς οὐδ' ὁ πόθος ἀδημονίαν προσεμποιεῖ, οὐδ' ὁ κόρος ἀηδίαν.

Σαοὺλ μὲν θέλει νομίσει, τὸν ἀόρατον Διάβολον· λόγους δὲ χειλέων τοῦ Χριςοῦ, θέλει νοήσει τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολάς· ἀνθεςηκότας δὲ τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, θέλει νοήσει τοὺς Δαίμονας, ὡς ἐναντίους καὶ ἀποςάτας· τοὺς αὐτοὺς δὲ θέλει νοήσει καὶ ἀσεβεῖς καὶ ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐξέβαλον ἀπὸ τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀπὸ τὸν Παράδεισον· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ θέλει ἐννοήσει ἀναλόγως εἰς τὸν ἑαυτόν του· θέλει δὲ προσευχηθῇ καὶ νὰ σκορπισθοῦν καὶ νὰ διαχωρισθοῦν οἱ ἐχθροί του Δαίμονες ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ἕως ὁποῦ ζῶσιν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· ἐπειδὴ μετὰ θάνατον δὲν φοβοῦνται πλέον αὐτοὶ τοὺς Δαίμονας· καὶ τὰ περὶ τοῦ πλούτου δὲ καὶ τῆς τιμωρίας, καὶ τὰ λοιπά, θέλει τὰ προσαρμόσει εἰς τοὺς Δαίμονας, ὡσὰν ὁποῦ αὐτοὶ εἶναι κοσμοκράτορες· τούτων δὲ υἱοὺς καὶ ἐγγόνους θέλει νοήσει τοὺς μαθητὰς καὶ ὑπηρέτας αὐτῶν πονηροὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ τῶν τοιούτων πονηρῶν πατὴρ εἶναι ὁ Διάβολος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐςε (Ἰω. η΄. 44.)

ΨΑΛΜΟΣ ΙΖ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Γ.

„Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδὶ Κυρίου τῷ Δαβὶδ, ἃ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους
„τῆς ᾠδῆς ταύτης, ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ ἐῤῥύσατο αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ χειρὸς
„πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαοὺλ·„ καὶ εἶπεν (1)

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται εἰς τὸ τέλος, ἢ διὰ τὶ περιέχει προφητείας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἐτελειώθησαν· ἀναφέρει γὰρ μερικῶς περὶ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς Κλήσεως τῶν Ἐθνῶν· ἢ διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Θεὸν τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅταν ἔγινε τὸ τέλος καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἐχθρῶν του, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ με αὐτὸν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὁποῦ ἀπόλαυσε παρ᾽ αὐτοῦ· ἢ καὶ διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν αὐτὸν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του· τῷ παιδὶ δὲ Κυρίου Δαβὶδ, καὶ οὐ τῷ Βασιλεῖ ἢ Προφήτῃ ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ αὐτὰ μὲν τὰ ὀνόματα, εἶναι χαρίσματα Θεοῦ· παῖς δὲ γίνεταί τινας τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ μέσου εὐγνωμοσύνης, ὡς πιστὸς δοῦλος, ἢ καὶ διὰ μέσου εὐαρεστήσεως, ὡς ἠγαπημένον τέκνον Θεοῦ· ὁ δὲ Δαβὶδ καὶ τὰ δύω αὐτὰ σημαινόμενα τοῦ παιδὸς ἀπόλαυσε, μὲ τὸ νὰ ἐστάθη καὶ δοῦλος καὶ τέκνον Θεοῦ· τὸ ὁποῖον τοῦτο: ἤτοι τὸ νὰ γένῃ τέκνον Θεοῦ, ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν μεγάλον καύχημα· διὰ τὶ ἀποκτήθη μὲ τὴν φιλοπονίαν καὶ κόπον του· ἃ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ· ἐδῶ λείπει τὸ „ Ταῦτά εἰσιν· ἤγουν τοὺς λόγους τῆς ᾠδῆς ταύτης ἐλάλησεν· ᾠδῆς δὲ εἶπε καὶ ὄχι Ψαλμοῦ· διὰ τὶ μὲ μόνον τὸ στόμα ὕμνησεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι μὲ τὸ μουσικὸν ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ὅταν ἤδη ἐγήρασε καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Εὐσέβιον, καθὼς γράφεται εἰς τὴν β΄. τῶν Βασιλειῶν περὶ τῆς ᾠδῆς ταύτης· „ Καὶ οὗτοι οἱ λόγοι Δαβὶδ οἱ ἔσχατοι (β΄. Βασιλ. κγ΄. 1.) ἡμεῖς ὅμως κατάχρησιν ποιούμενοι, ὀνομάζομεν Ψαλμὸν καὶ τὴν ᾠδὴν ταύτην· ἐν ἡμέρᾳ δὲ εἶπεν, ᾗ ὁ Κύριος ἐῤῥύσατο αὐτὸν ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· ἤτοι ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε ἐφάνη πῶς ἐλευθερώθη ἀπὸ ὅλους τοὺς ἕως τότε ὄντας ἐχθρούς του, τόσον τοὺς ἀλλοφύλους, ὅσον καὶ τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμογενεῖς· διαχωρίσας δὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς τὸν Σαοὺλ, ξεχωριστὰ καὶ τελευταῖον αὐτὸν ἔβαλεν εἰς τὴν τάξιν, ἢ διὰ τὶ ἦτον ὁ πλέον μεγαλίτερος πολέμιος καὶ ἐχθρός του, ἢ διὰ τὶ ἐστυχάλη νὰ συναριθμήσῃ αὐτὸν μὲ τοὺς ἄλλους ἐχθρούς του, ὡς Βασιλέα, καὶ ὡς εὐεργέτην του ποτὲ γεγονότα, καὶ ὡς πενθερὸν αὐτοῦ. (1)

---

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὑρίσκεται καὶ ἐν τῷ κβ΄. Κεφαλ. τῆς Β΄. τῶν Βασιλειῶν· σύμφωνος γάρ ἐστιν οὗτος ἐκείνῳ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μᾶλλον δὲ ὁ αὐτός ἐστιν ὀλίγας ἔχων ὀνομάτων ἐναλλαγάς.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὅτι καὶ οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν τὸν ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ γεγονότα, καὶ σὺν αὐ-

1: „ Ἀγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχύς μου.

Ἐπειδὴ, λέγει, πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἀπόλαυσα ἀπὸ ἐσένα Κύριε, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω τὴν ἀνταμοιβὴν εἰς αὐτά· „ Τί γὰρ ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; (Ψαλ. ρε΄. 3.) τούτου χάριν, ἐκεῖνο ὁποῦ δύναμαι καὶ ἠμπορῶ, ἐκεῖνο καὶ κάμνω· τί δὲ εἶναι αὐτό; τὸ νὰ σὲ ἀγαπήσω Κύριε, ὄχι καθὼς πρότερον σὲ ἠγάπων· ἀλλὰ τώρα πολλὰ περισσότερον θέλω σὲ ἀγαπῶ· ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἡ πρὸς σέ μου ἀγάπη, εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ ὅλας τὰς ἐντολάς· „ Ἀγαπήσεις γάρ φησι Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου (Δευ. ϛ΄. 5.) ἰσχὺν δὲ: ἤγουν δύναμιν τὸν Θεὸν ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἐνίσχυσε καὶ ἐδυνάμωσε τὴν ἀσθένειάν του, εἰς τὸ νὰ νικήσῃ τοὺς τόσον πολλοὺς καὶ δυνατοὺς ἐχθρούς του.

2: „ Κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγή
„ μου καὶ ῥύστης μου.

Στερέωμα μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν, διὰ τὶ ἐσερέωσε καὶ ἔκαμεν αὐτὸν ἀκλόνητον καὶ ἀδιάσειςον εἰς τὰς προσβολὰς τῶν συχνῶν καὶ καθημερινῶν πολέμων καὶ πειρασμῶν· καταφυγὴν δὲ, διὰ τὶ ἐδέχθη αὐτὸν, ὁποῦ κατέφυγεν ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην του, καὶ διεφύλαξεν αὐτὸν μὲ τὸ τεῖχος τῆς θείας βοηθείας του· ῥύςην δὲ αὐτὸν ὠνόμασε, διὰ τὶ ἐῤῥύσατο καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ ἤλπισαν νὰ περικλείσουν αὐτὸν καὶ νὰ τὸν σκλαβώσουν. (1)

„ Κύριος βοηθός μου καὶ ἐλπιῶ ἐπ᾽
„ αὐτόν.

Ὁ Θεός μου, λέγει, μόνον, εἶναι, ὁποῦ πάντοτε ἐφάνη βοηθός μου· διὰ τοῦτο καὶ εἰς αὐτὸν μόνον θέλω ἐλπίζω, χωρὶς νὰ μικροψυχῶ ἢ νὰ φοβοῦμαι ἐκείνους τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ μοι ἀκολουθοῦν, καὶ χωρὶς νὰ ἀπελπίζω τὴν σωτηρίαν μου.

„ Ὑπερασπιστής μου καὶ κέρας σωτη-
„ ρίας μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου.

Εἰς τοὺς πολέμους, λέγει, μόνην τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ προβάλλωντας ἐγὼ, ἀντὶ ἀσπίδα, καὶ σκουτάρι, δὲν θέλω κτυπηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ ὑπερασπίζουν τινας, συνηθίζουν

αὐτῷ ὑοὶ τοῦ Δαβὶδ χρηματίσαντες, οὗτοι Χριςῷ τὴν ᾠδὴν ταύτην ἀνακομίζουσιν, ὡς ἐκ πάντων ἐχθρῶν ῥυσθέντες, ϗ ἐκ τοῦ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου, ὃν τῆς καθ᾽ ἡμῶν τυραννίδος ἐξέβαλεν ὁ Υἱός· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος τὸ, ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ϗ ἐκ χειρὸς Σαοὺλ ἀναφέροιτ᾽ ἂν εἰς τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς ϗ τὸν τούτων ἄρχοντα· ὁ δὲ Ἀσέριος φησι ϗ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν λέγεται ᾠδὴ ϗ ὄχι Ψαλμὸς „ Λόγους δὲ ᾠδῆς, ἀλλ᾽ οὐ Ψαλμὸν εἶπεν ᾠδῆς· ὅτι γηράσας, οὐ κιθαρίζων ἢ τυμπανίζων· ἀλλ᾽ ὁμιλῶν ἐλάλει Θεῷ· γεγηρακόσι γὰρ ὄχλος ὄργανα μουσικά· ϗ Βερζελλὶ γὰρ ὁ Γαλααδίτης δεξιωσάμενος τὸν Δαβὶδ ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, Δαβὶδ αὐτῷ λέγοντος „ Διάβηθι μετ᾽ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ϗ διαθρέψω τὸ γῆράς σου ἐν εἰρήνῃ· πόσαι λοιπὸν ἔφη, ἡμέραι ζωῆς ἔσονταί μοι; υἱὸς ὀγδοήκοντα ἐτῶν ἐγώ εἰμι σήμερον· μὴ γνώσωμαι ἀναμέσον ἀγαθοῦ ϗ κακοῦ; ϗ ἀκούσωμαι ἔτι φωνὴν ᾀδόντων ϗ ᾀδουσῶν; (β΄. Βασιλ. ιθ΄. 33.) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τὰς εὐεργεσίας ὁ Δαβὶδ, θείας ποιεῖται προσηγορίας· ϗ τὸν κατάλογον, ὧν ἔτυχεν ἀγαθῶν, κατάλογον ὀνομάτων ἐργάζεται· ὅθεν ϗ ὁ Ἱερὸς Αὐγουςῖνος ἐν Κεφ. ιη΄. τῶν μονολογίων τοῦ Κεκραγαρίου, λέγει „ Ἀγαπήσω σε τοιγαροῦν Κύριε ὁ Θεός μου ἡ δύναμίς μου· ἀγαπήσω σε, ἡ ἄῤῥητος ἀγαλλίασίς μου· ϗ ζήσομαι οὐκέτι ἐν ἐμαυτῷ, ἀλλ᾽ ἐν σοί· ὅλη μου ἡ ζωὴ, ἡ ἐν τῇ ἐμῇ ἀθλιότητι προεξαπολωλυῖα, ἐν τῷ ἐλέει τῷ σῷ ἀνεγήγερται.

ζουν νὰ βάλλουσιν ἔμπροσθεν ἐκείνων ἀσπίδας καὶ σκουτάρια, διὰ νὰ ἐμποδίζουν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἐρχόμενα κτυπήματα· κέρας δὲ σωτηρίας εἶπε τὸν Θεὸν: ἤτοι ἐκδικητικὸν καὶ σωτήριον· διὰ τὶ τὰ ζῶα ὁποῦ ἔχουσι κέρατα, ὅταν πολεμοῦσι, μὲ αὐτὰ κτυποῦν καὶ ἐκδικοῦν τοὺς ἐχθρούς των· ἐπειδὴ γὰρ, ἄλλα μὲν ἅρματα, εἶναι προφυλακτικὰ, ἄλλα δὲ, εἶναι πολεμικὰ, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι καὶ ἅρμα προφυλακτικὸν, καὶ ἅρμα πολεμικόν· αὐτὸς γὰρ καὶ λυτρόνει τοὺς δούλους του εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τὰ κτυπήματα, καὶ ἐνταυτῷ πολεμεῖ καὶ διαφθείρει καὶ τοὺς ἐχθρούς των· ἀντιλήπτορα δὲ ὀνομάζει τὸν Κύριον, διὰ τὶ ἀντιλαμβάνει καὶ παρηγορεῖ ἐκείνους, ὁποῦ πίπτουν εἰς λύπην, καὶ τοὺς ἀναλαμβάνει ἀπὸ τὰς θλίψεις ὁποῦ πάσχουν. (1)

3: „ Αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον καὶ „ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ὕμνησεν ἀνωτέρω τὸν Θεὸν μὲ διάφορα ὀνόματα βοηθείας, ὡσὰν ὁποῦ ὁ Θεὸς ποικίλως ἐβοήθησεν αὐτὸν, καὶ κατὰ διαφόρους τρόπους· διὰ τοῦτο τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ δὲν ἔκαμα τὸν κατάλογον τῶν τοσούτων καὶ τοιούτων ὀνομάτων τοῦ Κυρίου, διὰ τὶ δὲν χρειάζομαι πλέον τὴν βοήθειάν του· ὄχι· ἀλλὰ μὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα ὑμνῶ καὶ μεγαλύνω αὐτὸν, διὰ νὰ δείξω εὐχάριστον προαίρεσιν εἰς τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ μοὶ ἔκαμεν. Ὅθεν ἀκόμη θέλω ἐπικαλεσθῶ τὸν Κύριον εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· διὰ τοῦτο γὰρ εἶπεν, ἀνωτέρω μὲν, ὅτι θέλω ἐλπίζω εἰς αὐτὸν, ἐδῶ δὲ, ὅτι θέλω σωθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· διὰ τὶ, ἀγκαλὰ καὶ ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τοὺς μέχρι τοῦ νῦν ὄντας ἐχθρούς μου, ἀλλὰ ἀκόλουθον εἶναι νὰ σηκωθοῦν καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου, ἐὰν ἡ ζωή μου ἐκτανθῇ εἰς πολλοὺς χρόνους· ταῦτα εἰπὼν ὁ Προφητάναξ, ἀνακυκλόνει τὸν λόγον καὶ ἀριθμεῖ τόσον τοὺς διαφόρους κινδύνους ὁποῦ ἐδοκίμασεν, ὅσον καὶ τὰς ποικίλας βοηθείας, ὁποῦ ἔλαβεν ἐκ Θεοῦ· τροπὰς δὲ καὶ μεταφορὰς καὶ ὁμοιώσεις μεταχειρίζεται εἰς τὴν διήγησιν τούτων, πρὸς περισσοτέραν παράστασιν τῶν πραγμάτων. (2)

4: „ Περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου· (3)

Ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν αἱ ὠδῖνες καὶ τὰ κοιλο-

λο-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀσέριος „ Κέρας σωτηρίας ὁ Χρισός· διὰ ϗ Ζαχαρίας εἶπε „ Καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· κέρας δὲ, ἐπεὶ ἀπὸ τῶν Πατέρων ϗ ἀρχόντων τοῦ λαοῦ γεγέννηται· ὧν οἱ Πατέρες, φησὶ, ϗ ἐξ ὧν ὁ Χρισὸς τὸ κατὰ σάρκα (Ῥωμ. θ'. 4.) κέρας δὲ ϗ ἡ Βασιλεία· κατὰ τὸ „ Καὶ ὑψώσει κέρας χρισῶν αὐτοῦ.

(2) Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τοῦτο, ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Προφητάναξ· ἐν μὲν γὰρ τῷ μθ'. Ψαλ. λέγει ὅτι ἀφ' οὗ λυτρωθῇ τινας ϗ σωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, τότε νὰ δοξολογῇ τὸν Θεὸν „ Ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου ϗ ἐξελοῦμαί σε ϗ δοξάσεις με· ἐδῶ δὲ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι πρῶτον δοξολογεῖ τινας ϗ ἐπικαλεῖται τὸν Θεὸν, ϗ ἔπειτα σώζεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του· τί δὲ ἐκ τούτων τῶν δύω συμπεραίνεται; ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ δοξολογῇ ϗ νὰ αἰνῇ τινὰς τὸν Θεὸν, ϗ πρὸ τοῦ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, ϗ ἀφ' οὗ λυτρωθῇ· ἀλλὰ ϗ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ λυτροῦται ἀπὸ αὐτούς.

(3) Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα, οὕτως ἑρμηνεύονται ταῦτα „ Οἱ δὲ πισεύσαντες εἰς Χρισὸν, ὠδῖνας μὲν ᾅδου ϗ θανάτου ὀνομάζουσι τὰς πειραζούσας ἐπιθυμίας, αἵτινες, εἰ μή τις αὐτὰς ἀνακόψειε, τίκτουσι θάνατον. ἡ γὰρ ἐπιθυμία φησὶ συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον· χειμάῤῥους δὲ ἀνομίας καλοῦσιν ἐκείνους τοὺς πειρασμοὺς, οὓς ϗ ὁ Σωτὴρ κατεσήμανε διὰ τῆς βροχῆς ϗ τῶν ποταμῶν τῶν προσρηξάντων τῇ τεθεμελιωμένῃ ἐπὶ τὴν πέτραν οἰκίᾳ· ὡς γὰρ οἱ χείμαῤῥοι ἐκ τῆς βροχῆς γίνονται τῆς ἐκ τοῦ ἀέρος καταῤῥαγείσης, οὕτω ϗ οἱ αἰφνίδιοι πειρασμοὶ ἐκ τοῦ Διαβόλου εἰσὶ, τοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντος· ὁ δὲ Ἀσέριος λέγει „ Ἐπ' ἄν τις ἐν ἀνομίαις συλληφθῇ, τέως ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ Διαβόλου κρατεῖται ὡς ἔμβρυον· ἐὰν οὖν μετανοήσῃ, ζῶν ἀπὸ τῆς κοιλίας τοῦ Διαβόλου, ὡς Ἰωνᾶς ἀπὸ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους ἐξέρχεται· ἐπεὶ οὖν ϗ ὁ Δα-

βὶδ

λοπονήματα ἀκολουθοῦν, διὰ τὶ θλίβονται καὶ στενοχωροῦνται οἱ φυσικοὶ πόροι τῶν γεννητικῶν μορίων· ἐπὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν ὠδῖνας νοοῦμεν, τοὺς ἐκ τῶν θλίψεων γενομένους πόνους· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν αἱ ὠδῖνες καὶ οἱ πόνοι, ἠμποροῦν νὰ ὀνομασθοῦν ὠδῖνες καὶ πόνοι ζωῆς· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ φέρουσι τὸ ἔμβρυον εἰς τὸ φῶς τῆς ζωῆς· ἐπὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν, αἱ ὠδῖνες καὶ οἱ πόνοι ὀνομάζονται τὸ ἐναντίον, ὠδῖνες θανάτου· διὰ τὶ φέρουσι τοὺς ἔχοντας, εἰς τὸ σκότος τοῦ θανάτου· θέλει νὰ εἰπῇ λοιπὸν ὁ Προφήτης, ὅτι ἐγὼ ἐπιάσθηκα πανταχόθεν ἀπὸ ὠδίνας καὶ πόνους· διὰ τοῦτο καὶ μὲ τὸ ὄνομα τῶν ὠδίνων καὶ κοιλοπονημάτων, ἐφανέρωσε τὴν τῶν πόνων αὐτοῦ δριμύτητα.

„Καὶ χείμαῤῥοι ἀνομίας ἐξετάραξάν „με.

Χειμάῤῥους ἀνομίας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς τῶν ἀλλοφύλων Ἐθνῶν προσκαίρους καὶ αἰφνιδίους καὶ δυνατοὺς πολέμους· τοιοῦτοι γὰρ εἶναι καὶ οἱ χείμαῤῥοι· ἤγουν οἱ ἐν τῷ χειμῶνι τρέχοντες ῥαγδαίως καὶ αἰφνιδίως ποταμοί· διότι οἱ ἀλλόφυλοι ἐπονηρεύοντο κατὰ τοῦ Δαβὶδ φθονοῦντες αὐτὸν, καὶ ζητοῦντες νὰ τὸν θανατώσουν· προσφυῶς δὲ εἶπε τὸ, ἐξετάραξαν· καθὼς γὰρ οἱ τοῦ χειμῶνος ποταμοὶ ταράττουσι καὶ συστρέφουσιν ὅ,τι εὑρεθῇ ἔμπροσθέν τους: τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Δαβὶδ ταραχὴν καὶ συστροφὴν ἔπασχεν εἰς τοὺς λογισμούς του, ἀπὸ τὰς αἰφνιδίας προσβολὰς τῶν ἀλλοφύλων.

5: „Ὠδῖνες Ἄδου περιεκύκλωσάν με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω: ἤγουν μὲ τό „Περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου· διὰ τὶ τὸ περιέσχον καὶ τὸ περιεκύκλωσαν, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι· καὶ ὁ Ἅδης καὶ ὁ θάνατος εἶναι ἑνωμένα ἀναμεταξύ των, ὁ γὰρ Ἅδης εἶναι ἕνας τόπος ἀηδής: ἤτοι ἀφανὴς, διωρισμένος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν, ὡς εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος (καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς Ἅδην εἰς τὸν ιε'. Ψαλμόν) ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι καὶ ὠδῖνες: ἤγουν κοιλοπονήματα γεννήσεως καὶ ζωῆς ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὡς εἴπομεν· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι περιεκύκλωσάν με ὠδῖνες, ὅπου γεννῶσι θάνατον, τὸν ὑπηρέτην τοῦ Ἅδου· ὁ μὲν γὰρ θάνατος χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ σῶμα· ὁ δὲ Ἅδης πάλιν παραλαμβάνωντας τὴν ψυχὴν, κρατεῖ αὐτήν· ἢ ὠδῖνες Ἅδου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ πόνοι, ὅπου φέρουσι πρὸς Ἅδην· ἢ διάκονοι τοῦ Ἅδου.

„Προέφθασάν με παγίδες θανάτου.

Ἐπρόφθασαν, λέγει, καὶ μὲ ἔπιασαν λόχοι καὶ ἔνεδραι (αἵτινες καὶ καρτέρι κοινότερον λέγονται.) αἱ ὁποῖαι προξενοῦσι θάνατον· ἐκεῖνο γὰρ ὅπου εἶναι εἰς τοὺς κυνηγοὺς ἡ παγίδες· τοῦτο εἶναι εἰς τοὺς πολεμίους καὶ ἐχθροὺς οἱ λόχοι καὶ ἔνεδραι· καθὼς γὰρ οἱ κυνηγοὶ πιάνουσι, τὰ ζῶα τὰ τετράποδα καὶ πετεινὰ μὲ τὰς παγίδας· ἔτζι καὶ οἱ πολέμιοι πιάνουσι μὲ τὰς ἐνέδρας τοὺς ἀνθρώπους.

6: „Καὶ

βὶδ ἐν ἁμαρτίαις συλληφθεὶς τῇ τε μοιχείᾳ καὶ τῷ φόνῳ, μετενόησε, καὶ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ διέῤῥηξεν ὁ Θεὸς ὡς λέγειν· σὺ διέῤῥηξας τοὺς δεσμούς μου· ὁμολογῶν δὲ τὰς ὀλεθρίας ὠδῖνας φησί· περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου, ἀλλ' οὐ κατέσχον με· χείμαῤῥοι δὲ ἀνομίας οἱ λογισμοὶ τῆς ἐπιθυμίας τε καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν κακῶν· ἐὰν οὖν ἡ ψυχὴ ὡς ἐπὶ πέτραν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ τεθεμελίωται, οἱ χείμαῤῥοι τῆς ἀνομίας ταύτην ἐκταράττουσιν, οὐ μὴν καταστρέφουσιν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ). ὁ δὲ Δίδυμος εἶπεν, ὅτι ὠδῖνες θανάτου καὶ ᾅδου εἶναι τὰ πρὸς θάνατον, ἤτοι τὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα.

6: „Καὶ ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπεκαλεσά-
„μην τὸν Κύριον.

Ὅταν, λέγει, ἐστενοχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεις, τότε ἐπεκαλούμην τὸν Κύριον εἰς βοήθειάν μου.

„Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου ἐκέκραξα.

Ὕψωσα, λέγει, τὴν φωνὴν τὴν νοερὰν τῆς καρδίας μου πρὸς τὸν Θεὸν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιαζόμενος.

„Ἤκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φω-
„νῆς μου.

Ναὸν ἅγιον πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν οὐρανὸν, καθὼς προεξηγήσαμεν· ἢ τὴν Σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου· ἐπειδὴ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις μέγας ναὸς, δὲν ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ· ἀλλ' ὕστερον ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Σολομών· ἤκουσε λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ὄχι αἰσθητῶς μὲ αὐτία σωματικὰ, ἀλλὰ Θεοπρεπῶς· διότι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὸ νὰ μὴν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν, ἢ νὰ εἰποῦμεν τὰς τοῦ Θεοῦ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, μὲ τὰς ὁποίας συνέχει καὶ κυβερνᾷ τὸν Κόσμον, διὰ τοῦτο φανερόνομεν αὐτὰς μὲ εἰκόνας καὶ ὁμοιώματα τῶν αἰσθήσεων: ὁράσεως δηλαδὴ καὶ ἀκοῆς, καὶ τῶν λοιπῶν· διὰ μέσου γὰρ τούτων λαμβάνομεν κάποιαν ἔννοιαν καὶ γνῶσιν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν.

„Καὶ ἡ κραυγή μου ἐνώπιον αὐτοῦ.

Πάντοτε, λέγει, ἡ μεγάλη καὶ νοερὰ φωνὴ τῆς καρδίας μου φθάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ πρὸς μόνον αὐτὸν κράζω εἰς τὰς ἀνάγκας μου. (1)

„Εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ.

Ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, λέγει, θέλει μου εἰσακούσει ὁ Θεός· ταῦτα δὲ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς τοῦ Δαβὶδ ἂς μεταχειριζώμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, εὐχαριστοῦντες ὁμοῦ τῷ Θεῷ, καὶ διηγούμενοι τὰς τῶν Δαιμόνων προσβολὰς καὶ πολέμους.

7: „Καὶ ἐσαλεύθη, καὶ ἔντρομος ἐγε-
„νήθη ἡ γῆ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγει τὰ μέλλοντα, ὡσὰν νὰ ἔγιναν καὶ νὰ ἐπέρασαν· ἰδίωμα γὰρ τοῦτο εἶναι τῶν Προφητῶν· διὰ τί εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ κἀνένα τοιοῦτο θαῦμα πραγματικῶς δὲν ἠκολούθησεν· ἀντὶ δὲ τοῦ ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ, ὁ Ἀκύλας εἶπεν, ἐκινήθη καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ· γῆ δὲ ἐδῶ ὀνομάζονται οἱ ἐκ τῆς γῆς ἄνθρωποι, οἱ τὴν γῆν κατοικοῦντες· διότι, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐδίδασκε, τότε οἱ Ἑβραῖοι καὶ τὰ ἔθνη ἐσαλεύθησαν: ἤτοι ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν φήμην αὐτοῦ· σάλος γὰρ ὀνομάζεται καὶ ἡ ταραχὴ· ἐτρόμα-

(1) Ὅθεν ϗ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα οὕτως ἑρμηνεύει ὁ θεῖος Κύριλλος „Ἡ δὲ κραυγὴ τοῦ Δαβὶδ οὐκ αἰσθητή· ἄτακτον γὰρ τὸ χρῆμα ϗ ἁγίοις ἀπρεπές· ἀλλ' ἐντόνου διανοίας εὐχή· τὰ δὲ ὦτα λέγεται μὲν ἐπὶ Θεοῦ, καθ' ἃ ϗ ἐφ' ἡμῶν ἀνθρωπίνως, νοεῖται δὲ θεοπρεπῶς, ὅταν γὰρ λέγῃ Δαβὶδ, ἡ κραυγή μου εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, τοῦτο νοοῦμεν, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν θλίψιν αὐτοῦ, ϗ παρεδέξατο τὴν εὐχήν· παραθαῤῥύνει δὲ ϗ ἡμᾶς μὴ σιωπᾶν ἐν θλίψει, διακεκραγέναι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸν ἐπαμύνοντα Θεόν.

ραξαν δὲ: ἤγουν ἐφοβήθησαν βλέποντες τὰ θαύματα ὁποῦ ἔκαμνε· τρόμος γὰρ ὀνομάζεται ὁ φόβος ἐδῶ· διὰ τὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ φοβοῦνται, πολλὰ τρέμουσι· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ἐκινήθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν φήμην τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔτρεχον διὰ νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ ἀκούσουν αὐτόν· καὶ ἐσείσθησαν συγχυζόμενοι μὲ τοὺς λογισμοὺς καὶ γνώμας αὐτῶν, ἄλλοι μὲν, οὕτω λέγοντες, ἄλλοι δὲ, ἄλλως. (1)

„Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχ-
„θησαν καὶ ἐσαλεύθησαν, ὅτι ὠργί-
„σθη αὐτοῖς ὁ Θεός.

Ὄρη ἐδῶ θέλεις νοήσεις τοὺς Δαίμονας, διὰ τὴν ἔπαρσιν αὐτῶν καὶ ὑπερηφάνειαν· θεμέλια δὲ, τοὺς βαθεῖς τῶν Δαιμόνων διαλογισμούς· βλέποντες γὰρ οἱ Δαίμονες τὴν ἄμαχον δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ἐσυγχύζοντο ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, ἀποροῦντες, ποῖος εἶναι αὐτός· καὶ στοχαζόμενοι ποίαν κόλασιν ἔχουν νὰ λάβουν ἀπὸ αὐτόν· οἱ μὲν λογισμοὶ λοιπὸν αὐτῶν, ἔτζι ἐταράχθησαν· αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι ἐσαλεύθησαν καὶ ἔπεσον ἀπὸ τὴν προτέραν δύναμιν ὁποῦ εἶχον· τοῦτο δὲ τὸ ἔπαθον, διὰ τὶ ὠργίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός· ἐπειδὴ καὶ ἐτυράννησαν τόσον, καὶ κατεσκλάβωσαν τοὺς ἀθλίους ἀνθρώπους· ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ διὰ τὰ θαύματα ὁποῦ ἔγιναν εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ὅταν ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· διὰ τὶ ὁ Θεὸς ὠργίσθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐσταύρωσαν τὸν υἱόν του.

8: „Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ὠργίσθη ὁ Δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλάσματός του, πρότερον εὐγῆκε καπνὸς κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ὅστις ἦτον μία ὀλίγη καὶ μερικὴ κατὰ τῶν Δαιμόνων ἐκδίκησις· ἐπειδὴ ὁ καπνὸς αὐτὸς τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τοὺς μὲν πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, ἠλευθέρονεν ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων, τοὺς δὲ Δαίμονας ἐδίωκεν ἀπὸ τοὺς δαιμονιζομένους ἀνθρώπους· τοῦτο δὲ ἦτον ἕνα προοίμιον τῆς τελείας κατὰ τῶν Δαιμόνων ἐκδικήσεως· καθὼς καὶ ὁ καπνὸς εἶναι προοίμιον τοῦ πυρός· ἐφώναζον γὰρ τὰ διωκόμενα Δαιμόνια· „Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; (Ματθ. η'. 6.) (2)

„Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ κα-
„ταφλεγήσεται.

Ἀνίσως καπνὸς ἐφάνη προτίτερα, βέβαια καὶ φωτία θέλει ἀκολουθήσει μετὰ ταῦτα, καθὼς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ· ἥτις εἶναι ἡ τελεία ἐκδίκησις καὶ παντελὴς ἀνενεργησία τοῦ Διαβόλου· ἀπὸ προσώπου δὲ τοῦ Θεοῦ θέλει ἀνάψει ἡ φωτία αὕτη· ἤτοι ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ὅστις ἦτον ἓν πρόσωπον ἐκ τῶν τρι-

(1) Ὅθεν καὶ διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ γέγραπται „Ὅτι ἀκούσας Ἡρώδης ὁ Βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ (Ματθ. β'. 3.) καὶ πάλιν „Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις (ἤτοι οἱ ἐν τῇ πόλει) λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος; (Ματθ. κα'. 10.)

(2) Ἔφη δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Σχηματίζει οὖν καλῶς τὴν θείαν ὀργὴν τὴν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὁ θεῖος Δαβίδ· καὶ καπνὸν μὲν ὀνομάζει, τὸ προοίμιον τῆς ὀργῆς· πῦρ δὲ, τὴν φανερὰν ἔξαψιν, καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς κινήσεως· ἄνθρακας δὲ, τὰ τελευταῖα τῆς μάστιγος· καὶ ὁ θεσπέσιος Κύριλλος· ὥσπερ γὰρ καπνὸς προηγεῖται πυρός· ἀνακαιομένου δὲ πυρὸς, καὶ ξυλικὴν δαπανῶντος ὕλην, ἄνθρακας γίνεσθαι συμβαίνει· οὕτω καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ὀργή· ἤρξατο μὲν ὡς διὰ καπνοῦ, ηὔξησε δὲ ὡς πῦρ, καὶ τέλος ἀπηνθράκωσε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβίδ· εἰκότως δὲ καπνὸς ἡ τιμωρία λέγεται, ὡς δακρύων ποιητική· ἐξέλκει γάρ πως ἀεὶ τῶν ὀμμάτων τὸ δάκρυον ὁ καπνὸς, ἐμπίπτων τοῖς ὀφθαλμοῖς.

τριῶν προσώπων τῆς μιᾶς Θεότητος· ἢ καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ· καθὼς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ (Ψαλ. ϟϛ΄. 2.) καταφλεγήσεται δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ἐκκαυθήσεται: ἤτοι θέλει καῇ.

„Ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πῦρ καταναλίσκον τὴν πονηρὰν δύναμιν τῶν Δαιμόνων, διὰ τοῦτο καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοί του ἐκοινώνησαν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπὸ τὸ Θεϊκὸν πῦρ ἄναψαν καὶ αὐτοὶ ὡσὰν κάρβουνα, καὶ κατέκαυσαν τὴν δύναμιν τοῦ Διαβόλου, μὲ τὴν φωτίαν τῆς ἐδικῆς των πίστεως· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος „ Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ (Λουκ. ι΄· 19.) (1)

9: „Καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη.

Θέλωντας ὁ Ψαλμῳδὸς νὰ φανερώσῃ τὸ κρύφιον καὶ ἀνεπαίσθητον τῆς θείας σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ, εἶπεν, ὅτι ἔκλινε τοὺς οὐρανοὺς ἕως εἰς τὴν γῆν, καὶ χωρὶς κρότον ἐκατέβη· λανθάσας γὰρ πάσας τὰς δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἐκατοίκησεν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς Παρθένου (2) σωματικῶς δὲ ἐσχημάτισε μὲ τὸν λόγον τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν· καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

„Καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Γνόφος εἶναι τὸ σκότος· πόδες εἶναι ἡ πορεία· ἐπειδὴ σκοτεινὴ καὶ κεκρυμμένη εἶναι ἡ αἰτία καὶ ὁ λόγος τῆς ἐνανθρωπήσεως· καὶ ἀκατανόητος εἶναι ὁ τρόπος αὐτῆς· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι καθὼς γῆ ὀνομάζονται πολλαῖς φοραῖς οἱ γήϊνοι ἄνθρωποι, ἢ οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν, ἔτζι καὶ οὐρανοὶ ὀνομάζονται οἱ οὐράνιοι Ἄγγελοι, οἱ τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντες· τούτους δὲ τοὺς Ἀγγέλους ἔκλινε: ἤτοι ἔφερεν ὁ Θεὸς Λόγος, ὅταν εἰς τὴν γῆν ἐκατέβη· γέγραπται γὰρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις „ Ἰδοὺ Ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ. (Ματθ. δ΄. 8.) κατάβασιν δὲ Θεοῦ εἶπε σωματικῶς· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ᾖναι ἀπερίγραπτος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ πάντα πληροῖ· πλὴν μὲ τρόπον ἄρρητον καὶ ἀκατανόητον. (3)

10 „Καὶ

(1) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης „Ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἐκ τοῦ Θεοῦ: δηλονότι οἱ ἅγιοι· τῇ γὰρ πρὸς αὐτὸν ἑνώσει θεούμενοι, ἄνθρακες προσαγορεύονται.

(2) Παρὰ δὲ τῷ ἁγίῳ Μαξίμῳ ταῦτα γράφεται· ἐρωτήσει μβ΄. „ Ἐπειδή τινες ἀποροῦσιν, ὅτι πῶς λαθεῖν λέγεται τὰς οὐρανίους δυνάμεις ἡ τοῦ Κυρίου ἐνανθρώπησις, ὁπόταν εὑρίσκωμεν ὅτι ϗ αἱ προφητεῖαι αἱ πρὸ τοῦ Κυρίου δι' Ἀγγέλων γεγόνασι, ϗ τὴν σύλληψιν τῆς Παρθένου ὁ Γαβριὴλ εὐαγγελίζεται, ϗ τοὺς ποιμένας Ἄγγελοι μυσταγωγοῦσιν; Ἀπόκρισις· Ὅτι μὲν ᾔδεισαν οἱ Ἄγγελοι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Κυρίου ἐνανθρώπησιν, οὐ δεῖ ἀμφιβάλλειν· ἐκεῖνο δὲ ἔλαθεν αὐτούς, ἡ ἀκατάληπτος τοῦ Κυρίου σύλληψις ϗ ὁ τρόπος· πῶς ὅλος ἐν τῷ Πατρὶ ὤν, ϗ ὅλος ὢν ἐν πᾶσι, ϗ πάντα πληρῶν, ὅλος ἦν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου.

(3) Ἐν δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα ϗ ἄλλος τοῦτο ἑρμηνεύει „ Τὸ δὲ κατέβη λαλεῖται μὲν ἀνθρωπίνως, σημαίνει δὲ, ὅτι ἐκένωσεν ἑαυτὸν ϗ ἐταπείνωσε μορφὴν δούλου λαβὼν ὁ πανταχοῦ παρών· ϗ γνόφον πατεῖ τὸν ἡμέτερον· κἂν τὸν ζόφον τέμῃ τις ἀνταστράπτεται φωτὸς ἄκρου δευτέρῳ προβλήματι . . . οὐ μόνον γὰρ κατὰ τὴν θεότητα παντάπασιν ἄγνωστος, ἀλλὰ ϗ κατὰ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως οἰκονομίαν, ἣν δὴ πόδας οἰητέον, δυσθεώρητος· οἱ γὰρ πόδες τύπος ἂν νοηθεῖεν τῆς ὡς ἐν πράγμασι πορείας ἤγουν διοικήσεως· ἄποπτον δὲ ἀνθρώπῳ παντὶ τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἔκλινεν οὐρανούς, ἵνα τὴν γῆν τῷ οὐρανῷ συνάψῃ, ϗ τοῖς κάτω πρὸς τὰ ἄνω κοινωνίαν χαρίσηται· οὐκ ἂν δὲ τοῦτο ἐγένετο, εἰ μὴ καταβὰς τοῦτον τὸν τρόπον ἐπεδήμει τῇ γῇ, καθ' ὃν ἠδύνατο δέχεσθαι: τουτέστιν ἐν σαρκὶ, ἥν τινα γνόφον ὑπὸ τοὺς πόδας ἐκάλεσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

10: „Καὶ ἐπέβη ἐπὶ Χερουβὶμ καὶ ἐπετά-
„σθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶναι προφητεία διὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Χριςοῦ· ὅτι δὲ ἐν τῇ Ἀναλήψει τὰ Χερουβὶμ ἐσήκωναν τὸν Ἰησοῦν, διδάσκει ὁ Προφήτης Ἰεζεκιὴλ, ὅςτις ἠξιώθη νὰ ἰδῇ τοῦτο μὲ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς „ Καὶ ἀνέλαβόν φησι τὰ Χερουβὶμ τὰς πτέρυγας αὐτῶν, καὶ οἱ τροχοὶ ἐχόμενοι αὐτῶν, καὶ ἐμετεωρίσθησαν ἀπὸ τῆς γῆς ἐνώπιον ἐμοῦ ..... καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ ἦν ἐπ' αὐτῶν ὑπεράνω (Ἰεζ. ι΄. 19.) ἀναντιῤῥήτως γὰρ ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ Ἰεζεκιὴλ, περὶ τῆς σωτηρίου Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ἀπαύγασμα δόξης τὸν Χριςὸν ὠνόμασεν· ἐπετάσθη δὲ ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν Χερουβὶμ, τὰ ὁποῖα καὶ ἀνέμους παρακάτω ὠνόμασε, διὰ τὴν ταχύτητα καὶ ὀγλιγωράδα τῆς αὐτῶν κινήσεως· καὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ἐκάθητο ὁ ἀναληφθεὶς ἐπάνω εἰς τὰ Χερουβὶμ, τὰ πλησιάζοντα κατὰ τὴν γνῶσιν καὶ σοφίαν εἰς τὴν Θεότητα, εἰς δὲ τοὺς Ἀποςόλους ἐφάνη ὅτι κάθηται ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας ἀνέμων καὶ νεφέλης· πτερωτοὺς γὰρ τοὺς ἀνέμους ὠνόμασε διὰ τὴν ὀξυτάτην αὐτῶν κίνησιν· διὰ τὶ καὶ πτερωτὰ ὀνομάζονται, ὅσα διαπερῶσι τὸν ἀέρα· ὅθεν ἀκολούθως, ἐπειδὴ διαπερῶσι τὸν ἀέρα οἱ ἄνεμοι, καὶ αἱ νεφέλαι αἱ ὑπὸ ἀνέμου φερόμεναι, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰ πτερωτὰ ἠμποροῦν νὰ ὀνομασθοῦν.

11: Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ.

Σκότος πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐκεῖνο, ὁποῦ δὲν βλέπεται· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ ἀναληφθεὶς ἐκρύβη καὶ δὲν ἐβλέπετο· ἐπειδὴ καὶ ἀορασία ἀπέκρυψεν αὐτόν· ταύτην γὰρ ἔβαλεν ὡσὰν σκέπασμα τριγύρω εἰς τὸν ἑαυτόν του· ὅθεν καὶ γέγραπται· ὅτι νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν (Μαρ. α΄. 9.) ἢ σκότος νοεῖται ἡ σὰρξ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐκρύπτετο ἡ Θεότης· ἢ ἔθετο σκότος: ἤτοι ἀκαταληψίαν, ἥτις ἀπέκρυπτεν αὐτὸν, καὶ δὲν ἄφινέ τινα νὰ καταλάβῃ αὐτοῦ τὴν Θεότητα· σκοτίζονται γὰρ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ νόες, ὁποῦ ζητοῦν νὰ ἰδοῦν εἰς τὸ βάθος τῆς γνώσεως τῆς αὐτοῦ Θεότητος. (1)

„Κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ.

Σκηνὴν ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν προσλαβοῦσαν σάρκα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὠνόμασε ναόν του· „ Λύσατε γάρ φησι τὸν ναὸν τοῦτον (Ἰω· β΄. 19.) ὠνόμασε δὲ αὐτὴν ἔτζι, διὰ τὶ εἰς αὐτὴν ἐσκήνωσεν, ὄχι ὡς περιγραφόμενος ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ ὡς παντοδύναμος ἀποῤῥήτως ἐνοικήσας εἰς αὐτήν· τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μὲ τὴν σάρκα ἀνελήφθη ὁ Κύριος, καὶ ὅτι δὲν ἀπέβαλεν αὐτὴν, καθὼς μερικοὶ φρενοβλαβεῖς ἐφλυάρησαν ὕστερον· ἢ Σκηνὴν ὀνομάζει τὴν ἀπλησίαςον δόξαν καὶ ἀςραπὴν τῆς Θεότητος· διὰ τὶ καὶ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον ὀνομάζεται ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν Ἀπόςολον· (α΄. Τιμ. ς΄. 16.) τὸ ὁποῖον φῶς, μὲ τὸ νὰ ἦναι κύκλῳ εἰς τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, ἀποκρύπτει μὲν αὐτὴν, ἀποςρέφει δὲ τὰ ὀμμάτια καὶ τὸν νοῦν ἐκείνων, ὁποῦ θέλουσι νὰ τὴν ἰδοῦν. (2)

Σκο-

(1) Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ὑψηλότερον ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Πολλάκις ἀντιπεπονθότως ἐπὶ Θεοῦ τὰ τῆς ςερήσεως ἀποφάσκεται· ὡς τὸ, ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· ὅπερ ὁ Ἀπόςολος Παῦλος φῶς εἶπεν ἀπρόσιτον· φῶς γάρ φησιν οἰκῶν ἀπρόσιτον· τὸ γὰρ ἀπρόσιτον φῶς καὶ διὰ τοῦτο ἀφανὲς, ἴσόν ἐςι τῷ ἀφανεῖ σκότει, ὅσον εἰς τὸ μὴ φαίνεσθαι· τοιουτοτρόπως λέγεται καὶ τὸ παμφαὲς φῶς ἀόρατον, ὡς ὑπεραῖρον τὴν ὅρασιν· καὶ ἀγνωσία Θεοῦ, ἡ ὑπεραίρουσα τὴν γνῶσιν· καὶ μωρὸν τοῦ Θεοῦ τὸ ὑπέρσοφον (φύλλ. ιβ΄. τῆς Πανοπλ.)

(2) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτᾳ οὕτως ἑρμηνεύεται „ Ζητητέον δὲ εἰ ὁ Θεὸς φῶς ἐςι, πῶς καλύπτεται σκότει; ἢ τάχα ὡς

„Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.

Ὕδωρ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὸ περὶ Χριστοῦ μήνυμα· νεφέλας δὲ τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν κατὰ τὸν Χρυσόστομον· μᾶς δίδει λοιπὸν νὰ νοήσωμεν ἔτζι· ὅτι ἡ προκήρυξις τοῦ Χριστοῦ, ἦτον σκοτεινὴ καὶ δυσνόητος ἡ ἐν ταῖς προφητείαις κεκρυμμένη· καὶ ὕδωρ μὲν αὐτὴ ὀνομάζεται, διὰ τί ἀνέψυχε τοὺς λειποθυμοῦντας ἀπὸ τὴν ξηρασίαν τῆς πλάνης· νεφέλαι δὲ, διὰ τί κεκρυμμένον εἶχε τὸν μηνυόμενον· ἀέρες δὲ, διὰ τὴν καθαρότητα καὶ λεπτότητα τοῦ νοῦ· ὅτι δὲ νεφέλας τοὺς Προφήτας ἡ Γραφὴ πολλάκις ὀνομάζει, μάρτυς ὁ Ἡσαΐας· ὅστις ὀνομάσας ἀμπελῶνα τὸν οἶκον τοῦ Ἰακὼβ, ἀναφέρει καὶ νεφέλας, προσταζομένας νὰ μὴ βρέχουν εἰς αὐτόν· „Καὶ ταῖς νεφέλαις φησὶν ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι ὑετὸν ἐν αὐτῷ· (Ἡσ. ε΄. 6.) δηλαδὴ θέλω προστάξω τοὺς Προφήτας νὰ μὴ προφητεύουσι πλέον τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς Ἑβραίους. (1)

12: „Ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως ἐνώπιον αὐ-
„τοῦ αἱ νεφέλαι διῆλθον.

Ἀπὸ τὴν λαμπρότητα, λέγει, τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία φωτίζει, ὄχι μόνον τοὺς πλησίον ὄντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς μακράν (τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ τηλαύγησις) αἱ σκοτειναὶ καὶ ἀσαφεῖς προφητεῖαι διελύθησαν· καθὼς καὶ ὅταν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, διαλύεται τὸ σκότος τῶν νεφελῶν, καὶ φαίνεται καθαρῶς τὸ πρῴην ὑπ' αὐτῶν κρυπτόμενον μέρος τοῦ οὐρανοῦ· ἢ νεφέλας ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὸ σκότος τοῦ παλαιοῦ νόμου· ὅταν γὰρ ἔλαμψεν ὁ Χριστὸς, τότε διελύθη τὸ κάλυμμα τῶν συμβόλων καὶ αἰνιγμάτων τοῦ νόμου, καὶ ἐγνωρίσθη, ὅτι αὐτὰ ὅλα προετύπουν καὶ εἰκόνιζον τὸν Χριστόν. „Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς κατὰ τὸν Ἀπόστολον· (Ῥωμ. ι΄. 4.) κατὰ τὴν ἐξήγησιν λοιπὸν ταύτην, οὕτω συνάπτεται τὸ ῥητόν· ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ: ἤτοι τῆς αὐτοῦ, ἢ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ· αἱ νεφέλαι διῆλθον· κατὰ δὲ τὴν προτέραν ἐξήγησιν ἀναγινώσκων τὸ ῥητόν, θέλεις διαχωρίσεις τὸ, ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως, καὶ θέλεις συνάψεις αὐτὸ μὲ τὰ ὕστερα· καὶ τοιοῦτον συνάξεις νόημα: δηλαδὴ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐτηλαύγησε κατὰ τὴν θεανδρικὴν αὐτοῦ πολιτείαν, ἐνώπιον αὐτοῦ: ἤτοι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἀντ' αὐτοῦ οἱ Ἀπόστολοι ἀποσταλάζοντες τὸν τοῦ κηρύγματος λόγον ὡσὰν δρόσον, διεπέρασαν τὴν Οἰκουμένην, καὶ τὰ χωράφια τῶν ψυχῶν ποτίζοντες, καρποὺς τῶν ἀρετῶν εἰς αὐτὰς ἀνεβλάστησαν. (2)

„Χάλαζαι καὶ ἄνθρακες πυρός.

Τοῦ-

ὡς καλύπτεται τῇ ἀγνοίᾳ τὸ γινωσκόμενον, ἥτις ὡς πρὸς τὸν γινώσκοντα λέγεται· ἢ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, γνόφος ἐστὶν ἡ σάρξ· μέσος γὰρ ἡμῶν τε καὶ τοῦ Θεοῦ ὁ σωματικὸς οὗτος ἵσταται γνόφος, ὥσπερ ἡ νεφέλη τὸ πάλαι τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἑβραίων· ἢ τὸ κάλυμμα, Μωσέως καὶ τῆς πωρώσεως Ἰσραήλ· καὶ τοῦτό ἐστιν ἴσως, ὃ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, τὴν ἡμετέραν παχύτητα, δι' ἣν ὀλίγοι καὶ μικρὸν διακύπτουσιν.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα ἑρμηνεύεται οὕτω „Νεφέλαι δὲ οὐ γῆς, ἀλλ' ἀέρων οἱ θεῖοι Προφῆται, ὡς μὴ τὰ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὰ ἄνω φρονοῦντες· ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, νεφέλη ἐστὶν ἀὴρ παχὺς ἐκ τῆς ὑγρᾶς κατὰ γῆν ἀναθυμιάσεως συνιστάμενος, εἶτα μετεωρισθεὶς τοῖς ἀνέμοις, ὅταν λάβῃ παρ' αὐτῶν ἀξιόλογον ἀθροισμὸν, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐνεσπαρμένης αὐτῇ νοτίδος βάρος ἱκανὸν γένηται, τότε σταγόνας εἰς γῆν ἀφίησι· τοιαύτη τῶν ὄμβρων ἡ φύσις, ἀπὸ γῆς τὴν ἀρχὴν ἐχόντων, καὶ δι' ἀέρος πάλιν ἐπὶ γῆς φερομένων· τοιοῦτοι καὶ οἱ Προφῆται· ἐκ μὲν τῆς κοινῆς φύσεως ὡρμημένοι, διὰ δὲ καθαρότητα ψυχῆς, τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ὑπερυψούμενοι, καὶ λόγων γονίμων σταγόνας ταῖς καρποφόροις ψυχαῖς ἐνστάζοντες.

(2) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει παρὰ τῷ Νικήτᾳ· ὅτι τηλαύγησις λέγεται ἡ αὐγὴ τῆς ἀστραπῆς καὶ ἔξαψις, ἥτις γίνεται ὅταν τὰ νέφη πυκνωθοῦν· ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως λοιπὸν τοῦ σωτῆρος, αἱ νεφέλαι διῆλθον: ἤγουν εἰς τὸ μέσον ἦλθον καὶ ἐφανερώθησαν, ἃ ἔλεγον περὶ Χριστοῦ οἱ Προφῆται.

Τοῦτο δύναται μὲν νὰ ἁρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐξήγησιν καὶ ἔννοιαν τῶν Προφητῶν· διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι παρομοιάζουν μὲ τὰς χαλάζας, διὰ τὸ σκληρὸν τῆς ἀσαφείας ὁποῦ περιέχουν· καὶ μὲ τὸ πῦρ, διὰ τὶ κατακαίουν τὰς ἀντιλογίας τῶν ἀπιςούντων· ὥςε ὁποῦ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ ἡ νεφέλη, ἡ χάλαζα, καὶ τὸ πῦρ, διὰ τὰς προῤῥηθείσας αἰτίας· ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐξήγησιν τῶν Ἀποςόλων: ἀνίσως δηλαδὴ καὶ νοήσωμεν τοὺς Ἀποςόλους χάλαζαν καὶ πῦρ· χάλαζαν μὲν, ὡς τὴν πλάνην ἀποτυφλόνοντας καὶ διαφθαίροντας· καθὼς καὶ ἡ χάλαζα ἀποτυφλόνει τὰ ἀνοικτὰ ἀμπέλια, καὶ διαφθείρει τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· πῦρ δὲ καὶ φωτίαν, ὡς κατακαίοντας τὴν ἀσέβειαν. (1)

13: „Καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος, „καὶ ὁ Ὕψιστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ.

Κύριος καὶ Ὕψιςος ὀνομάζεται ὁ Θεὸς, ὡς αὐθέντης καὶ ὑψηλός· ἐβρόντησε δὲ καὶ ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ, ὅταν πρὸς τὸν Πατέρα ἐβόησεν ὁ Υἱός „Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα· ἦλθε γάρ φησι φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· „Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω· ὁ δὲ ὄχλος ὁ ἑςὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγον βροντὴν γεγονέναι. (Ἰω. ιβ΄. 30.) ὥςε, τὸ μὲν ἐβρόντησεν, ἐῤῥέθη κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀκουσάντων· τὸ δὲ, ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ, ἐῤῥέθη πρὸς τὴν ἀληθῆ καὶ ἔναρθρον φωνὴν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Πατήρ· διότι φωνὴ ἔναρθρος οὖσα, ἐφάνη βροντὴ εἰς τοὺς ἀκούοντας. Δὲν πρέπει δὲ νὰ θαυμάζωμεν, ἀνίσως καὶ βλέπωμεν πῶς δὲν ἔχουν ἀκολουθίαν καὶ τάξιν αἱ προφητεῖαι· διὰ τὶ ἀπὸ τοῦτο δείχνεται, ὅτι οἱ Προφῆται δὲν ἐπροφήτευον ἐκεῖνα ὁποῦ ἤθελον, καὶ καθὼς ἤθελον· ἀλλ' ἐκεῖνα μόνον ἐλάλουν, ὅσα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς, καὶ καθὼς τὰ ἐνέπνεεν. (2)

14: „Ἐξαπέστειλε βέλη καὶ ἐσκόρπισεν „αὐτούς.

Βέλη: ἤτοι σαΐτας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς μαθητὰς καὶ Ἀποςόλους, οἵτινες ἀπεςάλησαν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον· ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῶν ἐσκόρπισεν ὁ Χριςὸς τοὺς πονηροὺς Δαίμονας, τοὺς ὁποίους ἐφανέρωσε μὲ τὸ αὐτούς· χωρὶς νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομά των· διὰ τὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς μισεῖ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἀκαθάρτους Δαίμονας, ἔτζι μισεῖ καὶ τὸ ψιλὸν αὐτῶν ὄνομα.

„Καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε καὶ συνετά- „ραξεν αὐτούς.

Τοὺς ἰδίους Ἀποςόλους πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ σαΐτας, καὶ ἀςραπάς· σαΐτας μὲν, διὰ τὶ ἐκτύπουν καὶ ἀνέτρεπον τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων ὡς εἴπομεν· ἀςραπὰς δὲ, διὰ τὶ ἔκαιον τὴν ἀσέβειαν, καὶ τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων· διότι οἱ Δαίμονες κτυπούμενοι μὲν, ὡσὰν ἀπὸ σαΐτας, ἀπὸ τὰς προσευχὰς καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποςόλων, ἐπι-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἐφανερώθησαν αἱ προφητεῖαι τῶν Προφητῶν αἱ περὶ τοῦ Χριςοῦ προκηρυχθεῖσαι, δὲν ἀπέμεινεν ἄλλο εἰς τοὺς ἀπειθήσαντας, πάρεξ χάλαζα ϗ ἄνθρακες: ἤγουν κόλασις ϗ τιμωρία· καθὼς ἠκολούθησεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους τιμωρίαι ϗ μάςιγες διὰ χαλάζης ϗ πυρός.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι καθὼς ἀπὸ τὴν πύκνωσιν τῶν νεφῶν γίνονται αἱ βρονταί· ἔτζι ϗ διὰ τῶν Ἀποςόλων ἔγινε τὸ σωτήριον κήρυγμα ὡσὰν μία βροντὴ, ϗ ὅλην τὴν ὑπ' οὐρανὸν κατεβρόντησε· ϗ ἦτον Θεοῦ φωνὴ περισσότερον παρὰ ἀνθρώπων· ἐπειδὴ „Οὐχ ὑμεῖς ἐςέ φησιν οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος πηγὰς ἐνόησε τοὺς Προφήτας, ϗ θεμέλια, τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωϋσέως· ταῦτα γάρ εἰσιν ἡ κρηπὶς ϗ πίςις τῆς θεογνωσίας, ϗ ἐν αὐτοῖς εὑρήκαμεν τὸ τοῦ Χριςοῦ μυςήριον· ἐν τύπῳ τοῦτο ὠδίνουσιν· ἢ πηγὰς ϗ θεμέλια νοήσεις τὸ βάπτισμα· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Ἀγαθὸν τὸ ἀποκαλυφθῆναι τὰ θεμέλια τῆς Οἰκουμένης, ἵνα θεωρηθῇ ἡ ἁγία Τριὰς, ἥτις ἄρχει τῶν κτισμάτων.

κιπτον · μὴ ὑποφέροντες δὲ τὴν ἀςραπὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοῦ κατοικοῦντος εἰς τοὺς Ἀποςόλους, συνεταράττοντο καὶ εἰς ἔκπληξιν ἤρχοντο, ἀποροῦντες τί νὰ γένωσιν.

15: „Καὶ ὤφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων.

Πηγαὶ τῶν ὑδάτων νοοῦνται καὶ ἐδῶ οἱ ἴδιοι Ἀπόςολοι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον · ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐςάθησαν οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῆς εἰς τὸν Χριςὸν πίςεως, ὡς χειροτονηθέντες εἰς τοῦτο ἀπὸ αὐτὸν τὸν Χριςόν · ὕδωρ γὰρ εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου · πηγαὶ δὲ, οἱ πρῶτοι ταύτης κρουνοὶ καὶ αἱ βρύσεις: ἤτοι οἱ Ἀπόςολοι · οἱ ὁποῖοι ἐφάνησαν εἰς ὅλους τοιοῦτοι, ὡς εἰς πάντας Ἀποςαλέντες ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

„Καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰ-
„κουμένης.

Οἱ ἴδιοι Ἀπόςολοι ὀνομάζονται ἐδῶ καὶ θεμέλια τῆς οἰκουμένης · ἐπειδὴ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, καὶ ἔβαλον θεμέλιον ςερεὸν καὶ ἄσειςον τῆς πίςεως εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην · ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον θεμέλιον ἐποικοδομοῦνται, ὅλοι οἱ πιςεύσαντες Χριςιανοί · ἀπεκαλύφθησαν δὲ καὶ ἐφανερώθησαν οἱ Ἀπόςολοι τοιοῦτοι, διὰ μέσου τῆς λαμπρότητος τῆς ζωῆς των, καὶ τῶν θαυμάτων ὁποῦ ἐνήργουν · καὶ τῶν μὲν ἄλλων αἰσθητῶν οἰκοδομημάτων τὰ θεμέλια, εὑρίσκονται κεκρυμμένα μέσα εἰς τὴν γῆν καὶ δὲν φαίνονται · ταῦτα δὲ τὰ θεμέλια τῆς πίςεως, οἱ θεῖοι, λέγω, Ἀπόςολοι, φαίνονται μὲν εἰς ὅλους ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, λάμπουν δὲ μὲ λόγον καὶ πρᾶξιν. (1)

„Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου Κύριε.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, ἔγιναν, διὰ τί οἱ Δαίμονες ἐπιτιμήθησαν ἀπὸ ἐσένα Κύριε, καὶ ἐφοβήθησαν.

„Ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς
„σου.

Μὲ τὴν φωτίαν παρομοιάζει ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ · ἥτις ὅταν ἀνάπτῃ, ἀναδίδει ἕνα καπνώδη ἀτμὸν, ὅςτις διὰ τῆς μύτης ἐμπνέεται καὶ χύνεται εἰς τὸν ἀέρα. διὰ τοῦτο καὶ πνεῦμα ὀργῆς ὁ καπνὸς αὐτὸς ὀνομάζεται · διὰ τοῦτο συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι οἱ πολλὰ ὀργιζόμενοι, καπνὸν καὶ πῦρ πνέουσιν · ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τοῦ πνεύματος, τὴν κίνησιν καὶ ἔξαψιν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, αἰνιγματωδῶς μὲν ἐφανέρωσεν, ἀνθρωποπρεπῶς δὲ τὸν λόγον ἐσχημάτισε · τόσον πολλὰ, λέγει, ὠργίσθης Κύριε, ὥςε ὁποῦ ἐνέπνευσας ἕνα πνεῦμα ὀργῆς εἰς τὸν ἀέρα, καὶ μὲ αὐτὸ διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου Δαίμονας.

16: „Ἐ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα, ὅτι θεμέλια τῆς οἰκουμένης εἶναι καὶ τὰ πίςεως πρῶτα καὶ βάσιμα δόγματα, τά τε περὶ τῆς θεολογίας τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου· τὰ ὁποῖα φανεροῦνται εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων: ἤγουν εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος · ὅταν γὰρ βαπτίζωνται οἱ Χριςιανοὶ, τότε ὁμολογοῦσι τὰ τοιαῦτα θεμελιώδη τῆς πίςεως δόγματα · ὁ δὲ Θεοδώριτος κατὰ τὸ γράμμα ἐξηγεῖ τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „Καὶ τοῦτο ἐφ᾽ ἡμῶν ἐν πολλοῖς γεγένηται κλίμασι · διέςη γὰρ ἡ γῆ κινηθεῖσα, καὶ βάθος ἄμετρον ἐν ὑψηλαῖς ὄρεσιν ἀνεφάνη, καὶ ὕδωρ ἐν ἀνύδροις ἐδόθη χωρίοις · ποιεῖ δὲ ταῦτα ὁ τῶν ὅλων Πρύτανις τὴν τιμωρητικὴν αὐτοῦ δύναμιν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιδεικνὺς, καὶ διδάσκων, ὡς δύναται μὲν ἐν ἀκαρεῖ πᾶσι πανωλεθρίαν ἐπενεγκεῖν, φιλανθρωπίᾳ δὲ χρώμενος ἀναβάλλεται τὴν τιμωρίαν καὶ προσμένει τὴν μεταμέλειαν.

16: „Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους καὶ ἔλαβέ „με.

Τὰ λόγια ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του, ἐπανας ραφεὶς εἰς τὸν εἱρμὸν καὶ εἰς τὸ προκείμενον τοῦ λόγου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εὐγῆκεν· ἔςειλε, λέγει, ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν βοήθειαν, καὶ μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἐναντία. (1)

„Προσελάβετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν.

Τὰ νερὰ κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, ποτὲ μὲν, νοοῦνται εἰς τὴν καθαρότητα καὶ δροσιμὸν τῆς ψυχῆς· καθὼς ὅταν νοήσωμεν τὴν διδασκαλίαν ὕδατα· ποτὲ δὲ, φανερώνουν καταποντισμὸν καὶ ἀφανισμὸν, καθὼς νοοῦνται τώρα ἐδῶ· ἐπειδὴ τοιοῦτον εἶναι τὸ φυσικὸν ἰδίωμα τοῦ νεροῦ, ἄλλοτε μὲν, νὰ καθαρίζῃ τὰ ἐν αὐτῷ πλυνόμενα, ἄλλοτε δὲ, νὰ πνίγῃ τὰ ἐν αὐτῷ καταβυθιζόμενα ζῶα· καὶ μάλιστα ὅταν τὸ νερὸν εἶναι πολὺ καὶ βαθύ· πρέπει λοιπὸν νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὰ πολλὰ νερὰ, πῶς δηλοῦσι τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν, ἢ καὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δαβίδ· προσελάβετο δὲ εἶπεν: ἤγουν μὲ εὔγαλε καὶ μὲ ἐτράβιξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ Θεός. διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ εὐγάνει τινα ἀπὸ τὸ νερὸν, τὸν τραβίζει εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἔτζι τὸν γλυτόνει ἀπὸ τὸν θάνατον.

17: „Ῥύσεταί με ἐξ ἐχθρῶν μου δυνατῶν.

Ἐχθροὺς δυνατοὺς ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Δαίμονας· διὰ τὶ πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους καὶ φανερὰ καὶ κρυφὰ, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ μὲ κάθε αἴσθησιν· διὰ τὶ ἔχουν φύσιν, ἡ ὁποία δὲν κουράζεταί ποτε εἰς τὸ νὰ πολεμῇ, καὶ διὰ τὶ εἶναι πνεύματα λεπτὰ ὁποῦ κόπον δὲν αἰσθάνονται· ὁ Θεὸς λοιπὸν, λέγει, ὁποῦ μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς αἰσθητούς μου ἐχθροὺς, αὐτὸς θέλει μὲ λυτρώσει καὶ ἀπὸ τοὺς νοητοὺς, οἵτινες εἶναι δυνατοὶ εἰς τὴν πονηρίαν καὶ τὸν ἀφανισμὸν τῶν ἀνθρώπων.

„Καὶ ἐκ τῶν μισούντων με, ὅτι ἐστε„ρεώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Οἱ Δαίμονες, λέγει, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μισάνθρωποι, διὰ τοῦτο μισοῦσι καὶ ἐμένα, ὁποῦ εἶμαι ἄνθρωπος· καὶ μάλιστα ὅταν βοηθοῦμαι ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν θέλει μὲ λυτρώσει ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτοὺς, διὰ τὶ εἶναι ὅλοι ἑτοιμασμένοι καὶ ἁρματωμένοι κατ' ἐπάνω μου· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν· διὰ τὶ εἶναι δυνατώτεροι ἀπὸ ἐμένα· ὅστις δὲν ἁρματώθηκα μὲ τὰ ἅρματα τῆς ἀρετῆς, καθὼς ἦτον πρέπον· ἀλλὰ ἀμέλησα καὶ εὑρίσκομαι ἀναρμάτωτος· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ μὲν Δαίμονες, ἔχουσι φύσιν ἄϋλον καὶ δυνατὴν· καὶ ἀκολούθως βλέποντας ἐμένα τὸν ὑλικὸν, κτυποῦσι καὶ μὲ πληγόνουσιν· ἐγὼ δὲ, μὲ τὸ νὰ εἶμαι ὑλικὸς καὶ ἀδύνατος, δὲν βλέπω τοὺς ἐμὲ πληγόνοντας.

18: „Προέφθασάν με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς „μου.

Τὸ προφθάνειν δὲν φανερόνει πάντοτε τὸ προλαμβάνειν· ἀλλὰ μερικαῖς φοραῖς φανερόνει καὶ τὸ φθάνειν ἁπλῶς, καὶ τὸ ἐπαναβαίνειν· καθὼς τοῦτο σημαίνει καὶ τώρα ἐδῶ· ἐπανέβηκαν, λέγει, οἱ ἐχθροί κατ' ἐπάνω μου Κύριε, τόσον οἱ ὁρατοὶ, ὅσον καὶ οἱ ἀόρατοι· πό-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Ἐξαπέςειλεν ἐξ ὕψους ϗ ἔλαβέ με· ἀντὶ τοῦ, πέπεικεν ἅπαντας ὡς οὐρανόθεν μοι τὴν ἐπικουρίαν παρέσχεν.

ποτε; εἰς τὸν καιρὸν τῆς κακώσεώς μου: ἤγουν ὅταν ἤμουν ἀσθενὴς καὶ ὑστερημένος ἀπὸ ἅρματα πολεμικὰ, τόσον τὰ ὁρατὰ, ὡσὰν καὶ τὰ ἀόρατα· ὁποῖαι εἶναι αἱ ἀρεταὶ, καὶ ἡ ἐργασία τῶν θείων ἐντολῶν· διότι αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ βλέπουν ἐμένα ἀσθενῆ καὶ ἔρημον ἀπὸ ἅρματα, ἐπανέβηκαν εἰς ἐμὲ καὶ μὲ ἐπολέμησαν. (1)

„Καὶ ἐγένετο Κύριος ἀντιστήριγμά „μου.

Εἰς καιρὸν, λέγει, ὁποῦ ἐγὼ ἔμελλον νὰ πέσω εἰς τὸν πόλεμον καὶ νὰ θανατωθῶ, ἔγινεν ὁ Θεὸς στερέωμα καὶ ἐπακούμβισμα εἰς τὴν ἀσθένειάν μου, καὶ μὲ ἐστήριξεν ὡσὰν μὲ ῥάβδον, τὴν τοὺς ἀδυνάτους στηρίζουσαν.

19: „Καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν.

Ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν, λέγει, τῶν θλίψεων, μὲ εὔγαλεν ὁ Θεὸς εἰς πλάτος εὐφροσύνης καὶ ἀνέσεως· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ αὐτὸς εἶπεν „Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με (Ψαλ. δ΄. 1.) ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι οἱ ἐχθροὶ, ὅταν περικυκλόνουν τινα, στενοχωροῦσιν αὐτὸν ὡς περικλεισμένον· ὅταν δὲ αὐτὸς λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν συγκλεισμὸν τῶν ἐχθρῶν, τότε λαμβάνει εὐρυχωρίαν καὶ πλατυσμὸν, χωρὶς νὰ στενοχωρῆται εἰς τὸ ἑξῆς.

„Ῥύσεταί με ὅτι ἠθέλησέ με.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ ἔδειξε τόσην κηδεμονίαν καὶ μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου ἕως τώρα, αὐτὸς καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει με λυτρώσει ἀπὸ αὐτοὺς βέβαια· διὰ τί μὲ ἠθέλησεν: ἤγουν μὲ ἐδιάλεξεν. (2)

20: „Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ „τὴν δικαιοσύνην μου.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ, δὲν ἀδίκησα, οὔτε ἔβλαψα τοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλὰ ἐφάνηκα δίκαιος πρὸς αὐτοὺς μέχρι τοῦ παρόντος: τούτου χάριν κατὰ τοῦτο θέλω λάβω παρὰ Θεοῦ τὴν ἀμοιβήν· καὶ ἀντὶ τῆς δικαιοσύνης μου, θέλει ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος, ὡσὰν χρέος, τὴν θείαν του βοήθειαν.

„Καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χει„ρῶν μου ἀνταποδώσει μοι.

Ἡ καθαρότης ἐδῶ τῶν χειρῶν, εἶναι ἐπεξήγησις τῆς δικαιοσύνης ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ, οὔτε ἥρπασα, οὔτε ἐπλεονέκτησα, οὔτε ἐπιβούλευσα τοὺς ἐχθρούς μου τοὺς πλεονεκτοῦντας καὶ ἐπιβουλεύοντάς με· ἀλλὰ καθαρὰς ἔχω τὰς χεῖράς μου ἀπὸ κάθε μολυσμὸν ἁρπαγῆς καὶ ἀδικίας, συγκρινομένας μὲ τὰς ἁρπακτικὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν μου: διὰ τοῦτο λέγω, θέλει μοι δώσει ὁ Θεὸς τὴν βοήθειάν του δικαίως· ἢ διὰ τῶν χειρῶν, φανερόνει ὁ Δαβὶδ ὅλας ἁπλῶς τὰς πράξεις καὶ ἔργα του· ἐπειδὴ μὲ τὰς χεῖρας πράττομεν, ὅσα πράττομεν.

21: „Ὅτι ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς Κυρίου, καὶ οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐνταῦθα αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἐπανάστασιν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν γεγενημένην· κάκωσιν γὰρ, ἣν ὁ Σύμμαχος ταλαιπωρίαν καλεῖ, τῆς ψυχῆς λέγει τὴν ἀσθένειαν, δἰ ἣν ἡ ἁμαρτία γεγένηται.

(2) Ἄλλος δέ τις παρὰ τῷ Νικήτᾳ λέγει „Διὰ τοῦτο ῥύσεταί με, οὐχ ὅτι ἐγὼ σωτηρίας ἄξιος, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἔδοξεν αὐτῷ δἰ ἀγαθότητα εἶναί με ἐν σώζεσθαι.

„οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου.

Ἐδῶ γράφει τὰ αἴτια ὁ Δαβὶδ, διὰ τὰ ὁποῖα εἶχε καθαρότητα εἰς τὰς χεῖρας· ἤμουν, λέγει, καθαρὸς, διὰ τὶ ἐφύλαξα τὰς ὁδούς: ἤγουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, καὶ δὲν ἐχωρίσθηκα ἀπὸ τὸν Θεὸν„ ὡσὰν ἕνας ἀσεβής· ὅποιος δὲ φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῶν ἐντολῶν περιπατεῖ, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης μένει καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας.

22: „Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώ-
„πιόν μου, εἰσὶ καὶ τὰ δικαιώματα αὐ-
„τοῦ οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ.

Ἄλλο εἶναι νόμος, καὶ ἄλλο εἶναι ἐντολή· ἄλλο, μαρτύριον· ἄλλο, κρίμα, καὶ ἄλλο, δικαίωμα· νόμος μὲν εἶναι, ὁ καθόλου περιέχων πάσας τὰς ἐντολάς· ὡς τό „Ὁ Νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη (Ἰω· αʹ. 17.) ἐντολαὶ δὲ εἶναι, αἱ κατὰ μέρος ἐν τῷ νόμῳ περιεχόμεναι· οἷον τό „Οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις· καὶ τὰ λοιπὰ κατ' εἶδος· μαρτύριον δὲ εἶναι, ὅταν ὁ νομοθέτης προσάζῃ κανένα πρᾶγμα τοὺς ἀκούοντας, μὲ κάποιαν διαμαρτυρίαν· καθὼς ὅταν ὁ Μωϋσῆς λέγῃ πρὸς τοὺς Ἑβραίους· ὅτι ἐὰν τάδε καὶ τάδε ποιήσητε „Διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλείᾳ ἀπολεῖσθε. (Δευτ. δʹ. 26.) κρίματα δὲ εἶναι, ὅσα ἐγράφησαν, κρίνοντος ἔτζι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποφασίζοντος· καθὼς ἐλιθοβολήθη ὁ βλασφημήσας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ὁ Μωϋσῆς μὲν γὰρ, ἀνέφερε τὴν κρίσιν ἐκείνου εἰς τὸν Θεὸν, ὁ δὲ Θεὸς ἔκρινε καὶ ἐπρόσαξε νὰ λιθοβοληθῇ ὁ βλασφημήσας· ὅθεν τοῦτο ἔγινεν εἰς τὸ ἑξῆς κρίμα καὶ ὅρος καὶ κατὰ τῶν ἄλλων βλασφημιῶν· δικαιώματα δὲ εἶναι τὰ τοιαῦτα προσάγματα τοῦ Θεοῦ· ἤγουν τὸ „Ἐὰν κτήσῃ παῖδα Ἑβραῖον, ἐξ ἔτη δουλεύσει σοι (Ἐξ. καʹ. 2.) καὶ τὰ ὅμοια· ταῦτα γὰρ εἶναι γεμάτα ἀπὸ δικαιοσύνην. Καὶ ἡ μὲν ἀκριβὴς διαίρεσις τῶν ἀνωτέρω, εἶναι τοιαύτη· ὀνομάζονται ὅμως αὐτὰ πολλαῖς φοραῖς, καὶ ἕνα ἀντὶ τοῦ ἄλλου: ἤγουν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἑνὸς, ὀνομάζονται καὶ τὰ ἄλλα· καθὼς μάλιστα τοῦτο φαίνεται εἰς τὸν ριηʹ. Ψαλμόν: ἤτοι εἰς τὸ „Μακάριοι οἱ ἄμωμοι· ἐδῶ δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὸ ὄνομα τῶν κριμάτων καὶ τῶν δικαιωμάτων ὅλας τὰς ἐντολὰς περιέλαβεν, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· ὅλαι, λέγει, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εὑρίσκονται ἐνώπιόν μου, ὡς γινωσκόμεναι παρ' ἐμοῦ, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν τελειούμεναι.

23: „Καὶ ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ.

Θέλω γένω, λέγει, ἄμωμος καὶ καθαρὸς μετ' αὐτοῦ· ἤγουν μετὰ τοῦ Θεοῦ εὑρισκόμενος, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐργαζόμενος· ἢ τὸ μετ' αὐτοῦ εἶναι, ἀντὶ δι' αὐτοῦ· ἤγουν διὰ τῆς χάριτος καὶ βοηθείας τοῦ Θεοῦ, θέλω φυλαχθῶ καθαρὸς καὶ ἀκατηγόρητος.

„Καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου.

Φυλακὴν λέγει τώρα ἐδῶ τὴν ἀποχήν· ἀνομίαν δὲ, τὴν ἁμαρτίαν· τὴν ἀνομίαν μου δὲ εἶπε μὲ τὴν ἀντωνυμίαν, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι οἰκεία εἰς τὴν σάρκα τὴν κλίνουσαν εἰς τὰ πάθη· ἢ τό μου ἐπρόσθεσεν, ὅτι καὶ αὐτὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος, ἐσυγκατατίθετο κάμμίαν φορὰν εἰς τὸ νὰ ἁμαρτήσῃ· ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ἀναμάρτητος. (1)

24:

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „Ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ· καὶ πῶς δυνατὸν τοῦτο κατορθῶσαι; καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου· ἀπεχόμενός φησιν ἐκείνων, ἃ κακῶς εἰργασάμην, ἄμωμος εἰς τὸν ἐπιόντα γενήσομαι χρόνον·

24: „Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ
„τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν
„καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἐνώπιον
„τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἤμουν, ἢ θέλω εἶμαι δίκαιος καὶ καθαρὸς, βέβαια θέλω λάβω καὶ τὴν πρέπουσαν ἀμοιβὴν παρὰ Θεοῦ τῆς δικαιοσύνης καὶ καθαρότητός μου· ὅρα δὲ ὅτι εἶπε „ Κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου, τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ γινομένην· καὶ ὄχι εἰς ἐπίδειξιν καὶ ἀρέσκειαν τῶν ἀνθρώπων.

25: „Μετὰ ὁσίου ὅσιος ἔσῃ· καὶ μετὰ ἀν-
„δρὸς ἀθώου, ἀθῶος ἔσῃ.
26: „Καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ,
„καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις.

Ὅσιος μὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶναι εὐσεβὴς εἰς τὰ πρὸς Θεὸν καθήκοντα· ἀθῶος δὲ, ὁ ἀκατηγόρητος εἰς τὰ πρὸς ἀνθρώπους καθήκοντα· ἐκλεκτὸς δὲ, ὁ τὰ πρὸς τὴν ἀρετὴν τέλειος· στρεβλὸς δὲ, ὁ σκολιὸς καὶ διεστραμμένος κατὰ τὴν γνώμην· ὁ λόγος λοιπὸν οὗτος τοῦ Δαβὶδ εἶναι διδασκαλικὸς, καὶ ἀναφέρεται πρὸς τὸν ἀναγινώσκοντα λέγων· ἤξευρε ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ὁποῖος εἶναι ἐκεῖνος, μὲ τὸν ὁποῖον συγκατοικεῖς καὶ συναναστρέφεσαι, καλὸς, ἢ κακὸς, τοιοῦτος καλὸς, ἢ κακὸς θέλεις γένῃς καὶ σύ· ἐπειδὴ καὶ θέλεις μεταβληθῇς κατὰ τὴν ἕξιν ἐκείνου καὶ τὴν διάθεσιν· τὸ δὲ διαστρέψεις νοεῖται, ἀντὶ τοῦ γένῃς στρεβλός: ἤγουν θέλεις διαστρέψεις τὴν ὀρθὴν καὶ καλὴν γνώμην σου, καὶ θέλεις ποιήσεις αὐτὴν στραβὴν καὶ κακὴν· τὸ γὰρ ὀρθὸν ξύλον, ὅταν διαστραφῇ ἀπὸ τὴν ὀρθότητά του, στραβὸν γίνεται· ταῦτα δὲ τὰ λόγια ἀναφέρονται καὶ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ μᾶς δίδουν νὰ νοήσωμεν τοιαύτην ἔννοιαν· ὅτι σὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ἦσαι δικαιότατος, θέλεις ἀποδώσεις εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς γνώμης καὶ ἔργων του· καὶ τὸν μὲν ὅσιον, θέλεις ὁσιώσεις· τὸν δὲ ἀγαθὸν, θέλεις ἀθωώσεις· τὸν ἐκλεκτὸν θέλεις ἐκλέξεις· καὶ τὸν στρεβλὸν θέλεις διαστρέψεις: ἤτοι θέλεις γυρίσεις εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐμποδίζωντας αὐτὸν ἀπὸ τὴν κακίαν· (1) τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο εἶναι, ὄνομα ἀντὶ μετοχῆς· ἤγουν ἀντὶ τοῦ ὁσιῶν, εἶναι τὸ ὅσιος· ἀντὶ τοῦ ἀθωῶν, εἶναι τὸ ἀθῶος· καὶ ἀντὶ τοῦ ἐκλέγων, εἶναι τὸ ἐκλεκτός.

27: „Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις, καὶ ὀ-
„φθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις σώσεις τοὺς ὄντας ταπεινοὺς ἀπὸ τὴν ἀρετήν τους· ὀφθαλμοὺς δὲ ὑπερηφάνων λέγει αὐτοὺς τοὺς ὑπερηφάνους, συνεκδοχικῶς ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὅλον· ἢ λέγει ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων, διά τι ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς συνειθίζουν οἱ ὑπερήφανοι νὰ γνωρίζωνται· ἐπειδὴ καὶ σηκόνουσιν ὑψηλὰ τὰ ὀφρύδια καὶ τὰ ὀμμάτια· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὑπερήφανοι λέγονται, διά τι σηκόνουσιν ὑπεράνω τὰ φάη: ἤγουν τὰ ὀμμάτια· τοὺς τοιούτους λοιπὸν, λέγει, ὀφθαλμοὺς, Κύριε, θέλεις κάμῃς νὰ ταπεινωθοῦν, καὶ νὰ βλέπουν κάτω τὴν γῆν, ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ θέλεις παραχωρήσεις νὰ πάθουν· ἢ λαὸν μὲν ταπεινὸν, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἐξ Ἐθνῶν· διά τι ἀπὸ τὸ βά-

(1) Ἄλλος δὲ εἴρηκε παρὰ τῷ Νικήτα ὅτι „ Τῷ δὲ στρεβλῷ καὶ πονηρῷ ἀποδίδως κατὰ τὴν διαστροφὴν τῆς καρδίας αὐτοῦ· ὅθεν καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „ Ἐπορεύθητε πρός με πλάγιοι, κἀγὼ πορεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ἐν θυμῷ πλαγίῳ· (Λευΐτ. κς'. 23.) εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης „ Μετὰ στρεβλοῦ δὲ, οὐχὶ στρεβλὸς ἔσῃ (οὐδὲ γὰρ θεμιτὸν) ἀλλὰ διαστρέψεις, ὡς μετὰ Φαραώ· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος Ἡρωϊκῶς οὕτω ....
„ Καὶ γὰρ δὴ μέτροισι Θεοῦ καὶ μέτρα βίοιο
„ Ἔσεται· ὡς δὲ μέτροισι βίου, καὶ μέτρα Θεοῖο.

βάρος τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, ἔκλινε κάτω· ὑπερηφάνους δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους, διατὶ ὑπερηφανεύοντο εἰς τὸν Νόμον καὶ εἰς τοὺς προγόνους των. (1).

28: „Ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου Κύριε ὁ „Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου.

Τῆς ψυχῆς ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι ὁ νοῦς, ὁ δὲ ὀφθαλμὸς καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὡσὰν λύχνος τοῦ ἀνθρώπου: διατὶ ὁδηγοῦσιν αὐτὸν, καὶ δὲν τὸν ἀφίνουσι νὰ σκοντάβῃ. σκότος δὲ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ νοὸς, εἶναι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσὺ Κύριε θέλεις φωτίσεις τὸν νοῦν μου μὲ τὰς θεϊκάς σου ἐλλάμψεις· φωτίζωντας δὲ τὸν νοῦν μου, ἐν ταυτῷ θέλεις φωτίσεις καὶ τὸ σκότος μου· ἤτοι θέλεις διαλύσεις τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μου· ἀνίσως λοιπὸν τὸ ἐν σοὶ φῶς, εἶναι σκότος, τὸ σκότος σου πόσον ἄραγε εἶναι, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος; (Ματθ. ϛ'. 23.) ἤγουν ἂν ὁ νοῦς σου ὁ λογικὸς ἦναι ἐσκοτισμένος, πολλῷ μᾶλλον αἱ ἄλλαι ἄλογοι τῆς ψυχῆς σου δυνάμεις; ἠμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν τὸν αὐτὸν νοῦν, φῶς καὶ σκότος, πρὸς μὲν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ὄντα φῶς· διατὶ διακρίνει καὶ νοεῖ ταῦτα· πρὸς δὲ τὸν Θεὸν, ὄντα σκότος· διατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀόρατος καὶ ἄγνωστος εἰς αὐτόν (2) ἡ λύχνος μὲν εἶναι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος· ἐπειδὴ καὶ ὡδήγει τοὺς ἀναγινώσκοντας εἰς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετήν· σκότος δὲ πάλιν εἶναι ὁ αὐτὸς, διὰ τὸ σκέπασμα ὁποῦ εὑρίσκεται ἐπάνω εἰς αὐτὸν τῆς ἀσαφείας· τούτου δὲ τοῦ Νόμου τὰ ἀπόκρυφα νοήματα, παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ τὰ ἀποκαλυφθῇ: ὅταν δηλαδὴ σαρκωθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἡ λύχνος μὲν εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον ἐφωτίσθη καὶ ἐγνωρίσθη εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύσαντας παρὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ Φωτοδότου Χριστοῦ· σκότος δὲ εἶναι ἡ πλάνη τῶν Εἰδώλων, καὶ ἡ ἄλογος ἄγνοια τῆς Θεογνωσίας καὶ ὀρθῆς πίστεως· ἡ λύχνος μὲν, εἶναι ὁ νοῦς, ὁποῦ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ πρέπει νὰ πράττῃ· σκότος δὲ εἶναι τὸ σῶμα, διὰ τὴν παχύτητα καὶ τὸ σκέπασμα, ὁποῦ προξενεῖ εἰς τὸν νοῦν· ταῦτα δὲ τὰ δύω θέλουν φωτισθοῦν, ὁ μὲν νοῦς, μὲ τὰς θείας ἐλλάμψεις, τὸ δὲ σῶμα, μὲ τὴν καθαρότητα· μερικοὶ δὲ λέγουν ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι λύχνον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὸν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ γεννηθέντα Ἰησοῦν (3) τὸν ὁποῖον ἐφώτισεν ὁ Θεὸς ἑνωθεὶς αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ λάμψῃ τὰς ἀκτῖνάς του πανταχοῦ· ὅθεν καὶ ἔλεγεν „Ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ἰω. η'. 12.) σκότος δὲ ὀνομάζει τὴν σάρκα, (αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν δηλαδὴ, διὰ τὴν παχύτητα) τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς Λόγος προσλαβὼν, ἐθέωσε καὶ ἐλάμπρυνεν.

29: „Ὅτι ἐν σοὶ ῥυσθήσομαι ἀπὸ πειρα„τηρίου.

Ἐν σοί: ἤτοι διὰ μέσου τῆς σῆς βοηθείας Κύριε, θέλω λυτρωθῶ, λέγει, ἀπὸ πειρατήριον, ἤγουν ἀπὸ πειρασμὸν, ὁ ὁποῖος προξενεῖται εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἀπὸ τοὺς Δαίμονας.

„Καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖ„χος.

Α'.

(1) Ὅθεν καὶ ἡ ἁγία Παρθένος καὶ Θεοτόκος ἐν γαστρὶ ἔχουσα τὸν Κύριον, προεφήτευσε τὰ ἐσόμενα συμφώνως μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγουσα „Διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν· καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐπειδὴ σκότος πολλάκις τὰς θλίψεις ἐκάλεσεν, εἰκότως φῶς ὀνομάζει τὴν τούτων ἀπαλλαγήν.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν „Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαβὶδ, ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. Σημείωσαι ὅτι ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης τρεῖς χρόνους ταύτην προσηύχετο τὴν εὐχὴν „Κύριε ὁ Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου: ἤτοι τὸν νοῦν· ὡς ἀνωτέρω ἡρμήνευσεν ὁ κῦρος Εὐθύμιος, ἕως οὗ ἡ κυρία Θεοτόκος ἀποστείλασα πρὸς αὐτὸν τὸν Θεολόγον Ἰωάννην, δι' αὐτοῦ ἐμήνυσεν, ὅτι θέλει φωτισθῆ ὁ νοῦς αὐτοῦ.

X

Ἀπὸ τὸν Θεόνμου, λέγει, βοηθούμενος, θέλω ὑπερπηδήσω τὸ τεῖχος: ἤγουν τὰς ἁμαρτίας, αἱ ὁποῖαι ἀποφράττουσι τὴν ςράταν, καὶ δὲν με ἀφίνουσι νὰ ὑπάγω πρὸς τὸν Θεόν μου· μὲ τὰς ἁμαρτίας γὰρ λαμβάνει δύναμιν ὁ Σατανᾶς· καὶ διὰ μέσου τῶν ἁμαρτιῶν ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ ἀναβοῦν εἰς τὸν οὐρανόν· ἢ πειρατήριον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ζωὴν ταύτην, καθὼς ὀνομάζει αὐτὴν καὶ ὁ Ἰὼβ λέγων „ Οὐχὶ πειρατήριόν ἐστιν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς; (Ἰὼβ ζ. 1.) μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ζωὴν εὑρίσκονται διάφοροι πειρασμοὶ καὶ δοκιμαςήρια· ἤγουν δολώματα ἡδονῆς· παγίδες θανατηφόροι· ἔνεδραι· καὶ ἐχθροὶ νοητοὶ καὶ αἰσθητοί· τεῖχος δὲ νοεῖται τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ νὰ ἦναι παχὺ, γίνεται ὡσὰν ἕνα πρόβλημα καὶ σκέπασμα τῆς ψυχῆς, καὶ ἐμποδίζει ἀπὸ αὐτὴν τὰς θείας ἐλλάμψεις· ἢ τεῖχος νοοῦνται καὶ οἱ ἐναέριοι Δαίμονες, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἡ ψυχὴ εὔγῃ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐμποδίζουν αὐτὴν, καὶ δὲν τὴν ἀφίνουν νὰ ἀναβῇ ἐλευθέρως εἰς τὰ οὐράνια. (1)

30: „ Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ.

Καὶ τοῦτο εἶναι σχῆμα συνειθισμένον εἰς τὴν Παλαιὰν Γραφήν· διὰ τὶ ἀντὶ νὰ εἰπῇ, τοῦ Θεοῦ μου ἄμωμος ἡ ὁδός· εἶπεν, ὅτι ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ· ὁδὸς δὲ καὶ ςράτα Θεοῦ, εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἥτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν Θεόν· πρέπει λοιπὸν νὰ ἦναι ἄμωμος καὶ ἀκατηγόρητος ἐκεῖνος, ὁποῦ περιπατεῖ τὴν ςράταν τῆς ἀρετῆς, χωρὶς νὰ ἐκκλίνῃ δεξιὰ καὶ ἀριςερά· ἤγουν εἰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις τῆς ἀρετῆς· καὶ χωρὶς νὰ πράττῃ τὴν ἀρετὴν διὰ κενοδοξίαν, ἢ ἄλλο τέλος ἀνθρώπινον· ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν εὐαρέσησιν τοῦ Θεοῦ· ἢ νοεῖται ὁ λόγος οὗτος καὶ περὶ τοῦ Χριςοῦ· ὅς τις περιπατήσας ὅλην τὴν ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ ζωὴν, εὑρέθη ἄμωμος, καὶ ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν.

„ Τὰ λόγια Κυρίου πεπυρωμένα.

Τὰ λόγια Κυρίου, λέγει, εἶναι ἀληθινὰ καὶ καθαρὰ ἀπὸ κάθε κατηγορίαν, καθὼς εἶναι καθαρὸν ἀπὸ κάθε ὕλην καὶ σκουρίαν τὸ πεπυρωμένον: ἤγουν τὸ χωνευθὲν χρυσάφι· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε „ Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἁγνὰ, ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον τῇ γῇ, κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως (Ψαλ. ιά. 6.) διὰ τὶ δὲ ὀνομάζονται λόγια, οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, ὅρα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἰδίου τούτου ῥητοῦ.

„ Ὑπερασπιστής ἐστι πάντων τῶν ἐλπι-
„ ζόντων ἐπ' αὐτόν.

Ὅταν, λέγει, ὁ Θεὸς ὑπόσχεται νὰ βοηθήσῃ τινα, δὲν ψεύδεται· ἀλλὰ πληρόνει τὴν ὑπόσχεσίν του· ὁμοίως καὶ ὅταν τινὰς ἐλπίζῃ ὅλος διόλου εἰς τὸν Θεὸν, δὲν λείπει ἀπὸ τὸ νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ ὁ Θεός.

31: „ Ὅτι τίς Θεὸς πάρεξ τοῦ Κυρίου;

Τὸ ὅτι ἐδῶ, εἶναι περιττόν· ἢ εὑρίσκεται ἀντὶ τοῦ ἐπειδή· ἤγουν διὰ τοῦτο βοηθεῖ ὁ Κύριος τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ ποῖος ἄλλος εἶναι Θεὸς, πάρεξ τοῦ Κυρίου Παντοκράτορος; ἤτοι τοῦ Πατρός.

Η

(1) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος, ὅτι τεῖχος ἀναμέσον Θεοῦ καὶ ἡμῶν, εἶναι τὸ ἡμέτερον θέλημα· ὅπερ ἐάν τις καταλείψῃ, δύναται λέγειν „ Ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος· προσθήσει δὲ καὶ τὸ „ Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ· τότε γὰρ βλέπει τις τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ μὴ ἔχουσαν μῶμον, ὅταν καταλείψῃ τὸ ἴδιον θέλημα· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Τεῖχος τὰ τῶν ἐχθρῶν ὀχυρώματά φησι, δι' ὧν με πειρῶνται περισοιχίζεσθαι.

„Ἢ τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν;

Θεὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸν Υἱόν· λέγωντας δὲ ἡμῶν, ἐσυναρίθμησε τὸν Υἱὸν μὲ ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν· προεγνώρισε γὰρ ὁ Δαβὶδ ὡς Προφήτης τὸ τέλειον τῆς πίστεως ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν.

32: „Ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἀνίσως δὲ καὶ εἰπῇ τινας, ὅτι ὁ Δαβὶδ καὶ τοὺς τρεῖς στίχους αὐτοὺς ἐνόησεν ἐκ παραλλήλου· ἤγουν ἀντὶ ἑνὸς, τοῦ Πατρὸς, δὲν εἶναι ἀνάρμοσον (1) περιζωννύων δέ με εἶπε δύναμιν: ἐν πολέμοις δηλαδή.

„Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου.

Διὰ τῶν ἐντολῶν του, λέγει, ἐρρύθμισεν ὁ Θεὸς καὶ ἔκαμεν ἀκατηγόρητον τὴν στράταν τῆς ζωῆς μου· ἢ λέγει τοῦτο διὰ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, ὡς ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· δηλαδὴ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐξωμάλισε τὴν στράταν τῆς ζωῆς ἐμένα τῆς Ἐκκλησίας του, διὰ μέσου τῆς ἐνσάρκου του οἰκονομίας, καὶ ἄμωμον καὶ ἀκατηγόρητον ταύτην ἔκαμεν.

33: „Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡ-
„σεὶ Ἐλάφου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὐτρεπίζει καὶ δυναμόνει διὰ τῆς βοηθείας του τοὺς πόδας μου εἰς τὸ νὰ τρέχω, ὅταν τύχῃ καιρὸς φυγῆς: καθὼς διὰ τῆς φύσεως ἐποίησε καὶ τοὺς πόδας τῆς ἐλάφου λεπτοὺς καὶ ἐπιτηδείους εἰς τὸ νὰ φεύγῃ, ὅταν τὴν διώκουν οἱ σκύλοι καὶ κυνηγοί.

„Καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἱστῶν με.

Εἰς τὰ ὑψηλὰ βουνὰ, λέγει. Κύριε, μὲ διασώ-

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Τὸ μέντοι τίς Θεὸς πάρεξ τοῦ Κυρίου; ϗ τὸ, ἐγὼ Θεὸς πρῶτος, ϗ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, ϗ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός· ϗ τὸ, ἔμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεὸς, ϗ μετ᾽ ἐμὲ οὐκ ἔσται· ϗ τὸ, ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστι· ϗ τὰ ὅμοια, οὐ πρὸς τὸν Υἱὸν εἰρήκασιν αἱ Γραφαὶ, ἀλλὰ πρὸς τὰ εἴδωλα ϗ τὰ σεβάσματα τῶν Ἐθνῶν· ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει „Ταῦτα λέγουσι ϗ οἱ λελατρευκότες ποτὲ τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς, μετὰ γὰρ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, τὸν ἕνα ϗ μόνον ϗ φύσει Θεὸν δοξολογεῖν ἐπείγονται, ϗ οὐχ ἕτερον εἶναί φασι παρ᾽ αὐτόν· ἀλλὰ μετὰ τοῦ Ἡσαΐου „Κύριε ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἴδαμεν· ϗ μετὰ Παύλου· ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ, ϗ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ Θεὸς ἕτερος, ἵνα ὁ μὲν, τούτῳ· ὁ δὲ, ἐκείνῳ παράσχῃ τὴν αἴτησιν· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ πολλάκις ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα, ἐρωτικῶς πρὸς αὐτὸ διακείμενος· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύει οὕτως „Ὁ μὲν οὖν ἅγιος περιζώννυται δύναμιν· ὁ δὲ ἀπολέσας τὴν ζώνην ταύτην, τῷ δεσμῷ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν ζώννυται· διότι σειραῖς τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· ὧν σύμβολον τὸ ἐκ σχοινίων φραγγέλιον ἐξελαῦνον τοῦ Ἱεροῦ τοὺς βεβηλοῦντας τὰ ἅγια, δεικνῦντος τοῦ Κυρίου, ὅτι ἑκάστῳ μάστιγες αἱ οἰκεῖαι πλοκαὶ τῶν ἁμαρτημάτων γίνονται· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος μόνος Υἱὸς, ϗ Θεὸς ἀληθῶς· διὸ ϗ μονογενὴς, διὰ τὸ, μόνος εἶναι, ὡς Πατὴρ, Θεός· πάντες γὰρ οἱ ἄλλοι παρουσίᾳ λόγου θεοὶ κατασκευάζονται· ἐκείνους γὰρ θεοὺς εἶπε, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο· ὁ δὲ Σωτὴρ ποιητὴς θεῶν, οὐ μεθέξει Θεός· τὸ, ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων, ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους· ϗ ἔθετο ἄμωμον: τουτέστι διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἄμωμον παρεσκεύασε τρέχειν ὁδόν.

σώζεις καὶ ἀποκαταςαίνεις καὶ παύεις τὸν δρόμον μου, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῶν ἐλάφων· αἱ ὁποῖαι φεύγουσαι τοὺς κυνηγοὺς, ἀναβαίνουν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐκεῖ ἐλευθερούμεναι ἀπὸ τὸν φόβον, ςέκουν καὶ ἀναπνέουν μὲ ἀνάπαυσιν· ἢ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς τόσον ὀγλίγωρον μὲ κάμνει εἰς τὸν δρόμον, ὥςε ὁποῦ, νὰ φεύγω τοὺς Δαίμονας, ὁποῦ ζητοῦν νὰ μὲ πιάσουν, καὶ νὰ ἀναβαίνω εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν. (1)

34: „Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς ἐμένα τὴν ἐμπειρίαν καὶ σύνεσιν τῆς πολεμικῆς τέχνης, ὄχι μόνον τῆς κατὰ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ τῶν ἀοράτων Δαιμόνων, ὥςε ὁποῦ, τεχνικῶς μὲν, νὰ μεταχειρίζωμαι τὸν θυρεὸν καὶ τὸ καλκάνι τῆς πίςεως, τεχνικῶς δὲ, νὰ πιάνω τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, καὶ διὰ μέσου τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι δηλοῦνται διὰ τῶν χειρῶν, νὰ πολεμῶ τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν γενομένη ἔκτασις τῶν χειρῶν ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ αὐτὴ, λέγει, παράταξις δυνατὴ, καὶ πόλεμος εἶναι κατὰ τῶν ἐχθρῶν νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν.

„Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βρα-„χίονάς μου.

Ἐδῶ λείπει τὸ ὡς ἤγουν, Ἔθου ὡς τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου· ἤτοι ςερεὰ ἐποίησας τὰ πράτζα τῶν χειρῶν μου, καὶ δὲν ἀποκάμνουν, ὅταν ῥίπτουν τὰς σαΐτας ἐν τῷ πολέμῳ.

35: „Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτη-„ρίας:

Σὺ Κύριε, λέγει, ἔδωκας εἰς ἐμὲ βοήθειαν ὄχι ἀνωφελῆ καὶ ἀδύνατον· ἀλλὰ δυνατὴν καὶ σώζουσαν ἀπὸ τὴν βλάβην τῶν ἐχθρῶν μου.

„Καὶ ἡ δεξιά σου ἀντελάβετό μου.

Ἐκεῖνοι ὁποῦ θέλουν νὰ βοηθήσουν τινα, συνειθίζουν νὰ μεταχειρίζωνται τὸ δεξιόν τους χέρι εἰς βοήθειάν του· ἐπειδὴ ἡ δεξιὰ χεὶρ εἶναι φυσικὰ δυνατωτέρα καὶ ἐπιτηδειοτέρα ἀπὸ τὴν ἀριςεράν· ἢ δεξιὰν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν Λόγον, ὅςτις ἀντελάβετο καὶ ἐβοήθησε τὴν φύσιν ἡμῶν.

„Καὶ ἡ παιδεία σου ἀνώρθωσέ με εἰς τέ-„λος:

Παιδείαν θέλεις νοήσεις τὸν παιδαγωγὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως· διὰ μέσου τοῦ ὁποίου κατηρτίσθη ὁ ἄνθρωπος παντελῶς εἰς ἀρετήν· ἢ καὶ παιδείαν Θεοῦ λέγει, τοὺς κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐρχομένους πειρασμοὺς, χάριν παιδείας καὶ σωφρονισμοῦ· κατὰ δύω τρόπους, λέγει, μὲ ὠφέλησας Κύριε· ἕνα μὲν, διὰ τί ἀντελάβου καὶ ἐβοήθησάς μοι· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί παρεχώρησας νὰ λάβω πειρασμούς.

„Καὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, „Πλὴν οὐκ ἀρκεῖ τὸ ἀναφοιτῆσαι μόνον, ἀλλὰ χρὴ προσεῖναι ϗ τὸ ἐμμένειν τοῖς ἄνω, ϗ ἐμφιλοχωρεῖν τοῖς τῶν ἀρετῶν ὑψώμασι· διὸ ϗ τὸν δίκαιον τὸν τοὺς πόδας κατηρτισμένους ἔχοντα, οὐ μόνον ἀνάγει ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ ϗ ἱςᾷ ἄνω: τουτέςιν ἵςασθαι παρασκευάζει ἐν τῇ ἀρετῇ, ϗ μὴ καταπίπτειν· λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος „Ἐλάφοις γεμὴν ἀπεικάζει τοὺς ἁγίους ἡ θεία Γραφή· ἑρπετῶν γὰρ νοητῶν εἰσὶν ἀναιρετικοὶ, κατὰ τὴν Ἔλαφον ἀναιροῦσαν αὐτὰ ϗ διώκουσαν· ἀλλὰ ϗ ὀριβατὲς τὸ ζῶον ϗ δρομικόν· οὕτως οἱ ἅγιοι τὰ ἄνω σκοποῦντές εἰσι ϗ οὐ τὰ ἐπὶ γῆς, πόθῳ τῆς τῶν οὐρανῶν Βασιλείας.

„Καὶ ἡ παιδεία σου αὐτή με διδάξει.

Ἀκόμη, λέγει, ἔχεις νὰ μὲ διδάξῃς, καὶ νὰ μὲ παιδεύσῃς ὡς δοῦλον καὶ υἱόν σου Κύριε. „Ἐν θλίψει γὰρ μικρᾷ, λέγει ὁ Ἡσαΐας, ἡ παιδεία σου ἡμῖν (Ἡσ. κϛ'. 16.) διὰ τί ὅταν ἡμεῖς εὐτυχοῦμεν, πίπτομεν εἰς ἀμέλειαν καὶ καταφρονοῦμεν· ὅταν δὲ δυςυχοῦμεν καὶ θλιβώμεθα, τότε ἐξυπνοῦμεν, καὶ σωφρονέστεροι γινόμεθα. (1).

36: „Ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου.

Ἐπλάτυνας, λέγει, Κύριε, τὰ κινήματα τῶν ποδῶν μου· ἐπειδὴ καὶ ἀσήκωσες ἀπὸ τὸ μέσον τῆς στράτας κάθε παγίδα καὶ σκόνταμμα, ἀνάμεσα εἰς τὰ ὁποῖα πρότερον περιπατῶν ἐστενοχωρούμην· ἀλλὰ τώρα χωρὶς φόβον περιπατῶ· ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑποπτεύομαι νὰ μὲ ἐνεδρεύῃ κανένας εἰς τὸν δρόμον.

„Καὶ οὐκ ἠσθένησε τὰ ἴχνη μου.

Πρότερον, λέγει, φεύγωντας τοὺς ἐχθροὺς, ἐπάτουν ἐλαφρὰ ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ὥςε ὁποῦ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν μου ἐγίνοντο ἀφανῆ διὰ νὰ μὴ γνωρίζουν αὐτὰ ἐκεῖνοι, ὁποῦ μὲ ἐδίωκον· καὶ ἵνα μὴ ἀκολουθοῦντες αὐτὰ, εὕρωσι τὸν τόπον, ὅπου ἤμην κεκρυμμένος· τώρα δὲ βαρέως πατῶ τὴν γῆν, καὶ δυνατὰ ςερεόνω τοὺς πόδας μου ὅταν περιπατῶ· διὰ τί δὲν φοβοῦμαι καὶ ἂν γνωρίσῃ τινὰς τὰ ἀχνάρια τῶν ποδῶν μου· νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριςιανῶν· ἡ ὁποία εὐχαριςεῖ τὸν Θεὸν, διὰ τί ἄνοιξε καὶ ἐπλατύνθη ἡ ςράτα τῆς ἀρετῆς, μὲ τὸ νὰ περιπατοῦν αὐτὴν καθ' ἡμέραν πολλοὶ πόδες τῶν θελόντων σωθῆναι Χριςιανῶν· καὶ δὲν εἶναι ἀφανῆ καὶ σκοτεινὰ τὰ ἴχνη καὶ σημεῖα τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας· ἀλλ' αὐξάνουσιν αὐτὰ, καὶ λάμπουσι μὲ τὴν συνέχειαν τῶν ἐναρέτως πολιτευομένων.

37: „Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ „καταλήψομαι αὐτούς.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὰ ἀπεραςμένα τὴν εἰς αὐτὸν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐδῶ θαῤῥεῖ καὶ διὰ τὸ μέλλον καὶ λέγει· ὅτι ἀνίσως πάλιν σηκωθοῦν τινες κατ' ἐπάνω μου καὶ γένουν ἐχθροί μου, βέβαια καὶ αὐτοὺς ἔχω νὰ κυνηγήσω καὶ νὰ τοὺς πιάσω. (2) ἐπειδὴ δὲν θέλουν ἠμπορέσουν νὰ ἀντιςαθοῦν εἰς ἐμὲ, οὐδὲ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὰς χεῖράς μου.

„Καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν „ἐκλίπωσιν.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ βάλω τοὺς ἐχθρούς μου εἰς χεῖράς μου, δὲν θέλω γυρίσω ὀπίσω, καὶ νὰ ἀφήσω αὐτοὺς ζωντανούς· ὄχι· ἀλλὰ θέλω τοὺς διαφθείρω ὅλους ὁμοῦ· ἐπειδὴ ὡς νενικημένοι δὲν ἔχουν τελείως νά μοι ἀντιςαθοῦν.

38: „Ἐκ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐπαίδευσάς με ἡμαρτηκότα, ϗ καταπεπτωκότα ἀνώρθωσας, ϗ ἐδίδαξας, ὅσον ϗ ἁμαρτία κακὸν, ϗ τῆς σωτηρίας ἠξίωσας. Σημείωσαι, ὅτι οἱ ἁμαρτάνοντες, ϗ διά τινος παιδείας σωφρονισθέντες, χρήζουν νὰ λέγουν τὸ ῥητὸν τοῦτο „Ἡ παιδεία σου αὐτή με διδάξει· καθὼς ϗ ἡ Βασίλισσα Εὐδοκία ἐκείνη ἡ σοφωτάτη, ἀκούσασα ὅτι ἐν τῷ πολέμῳ ἐνικήθησαν τὰ Βασιλικὰ ςρατεύματα, τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξεφώνησεν.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ σειρᾷ λέγει „Καὶ νῦν διὰ Δαβὶδ προκεχρησμῴδηκεν (ὁ Θεὸς) ὅτι περιέσται τῶν ἐχθρῶν ὁ Ἐμμανουήλ· ἔφη γὰρ, ὅτι καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου ϗ τὰ ἑξῆς.

38: „ Ἐκθλίψω αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ δύνων-
„ ται στῆναι.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι θέλω διαφθείρω καὶ τοὺς ἐχθρούς μου, τώρα λέγει ἐδῶ καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ τοὺς διαφθείρῃ· τίς δὲ οὗτος; ἐγὼ, λέγει, τόσον θέλω τοὺς ἀναγκάσω, καὶ τόσον πολλὰ ἔχω νὰ τοὺς στενοχωρήσω ἀπὸ κάθε μέρος, ὥστε ὁποῦ αὐτοὶ νὰ ἀδυνατήσουν, καὶ νὰ μὴ δύνωνται πλέον νὰ σταθοῦν εἰς πόλεμον κατὰ πρόσωπόν μου.

„ Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

Ὅταν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου πιασθοῦν, καὶ στενοχωρηθοῦν ἀπὸ λόγου μου, τότε βλέποντες πῶς ἐκλείσθησαν ὡς ἰχθύες μέσα εἰς τὰ δίκτυα, καὶ νὰ ἐναντιωθοῦν δὲν ἔχουν καμμίαν δύναμιν, θέλουν πέσουν εἰς τοὺς πόδας μου, παρακαλοῦντες καὶ δεόμενοι διὰ νὰ τοὺς χαρίσω τὴν ζωὴν, καὶ νὰ μὴ τοὺς θανατώσω. (1)

39: „ Καὶ περιέζωσάς με δύναμιν εἰς πόλε-
„ μον.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, καὶ ταύτας ἀριθμεῖ δευτέραν φοράν.

„ Συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανιστα-
„ μένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου.

Ἐμποδίσας, λέγει Κύριε, τοὺς ἐχθρούς μου, ἀπὸ τὴν ὁρμὴν ὁποῦ εἶχον ἐναντίον μου, ἐπίασες αὐτοὺς καὶ ἔβαλες νενικημένους ὑποκάτω εἰς τοὺς πόδας μου.

40: „ Καὶ τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκάς μοι νῶ-
„ τον.

Ἔκαμες, λέγει, Κύριε τοὺς ἐχθρούς μου νὰ δώσουν πλάταις: ἤγουν τοὺς ἠνάγκασες νὰ φύγουν ἀπ' ἔμπροσθέν μου· διὰ τί ἐκεῖνοι ὁποῦ φεύγουν, λέγονται νῶτος· ἐπειδὴ καὶ γυρίζουν εἰς τοὺς κυνηγοῦντας τὸν νῶτον: ἤγουν ταῖς πλάταις των· ἢ λείπει ἐδῶ τὸ γενομένους· ἤτοι ἔδωκάς μοι τοὺς ἐχθρούς μου, γενομένους νῶτον· ἢ λείπει τὸ εἰς, διὰ νὰ ἦναι ὁ λόγος τοιοῦτος „ ἔδωκάς μοι αὐτοὺς εἰς νῶτον· ἵνα ἔχων ἔμπροσθέν μου τὰς πλάτας των, κτυπῶ αὐτοὺς ἀφυλάκτως καὶ χωρὶς κανένα φόβον. (2)

„ Καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευ-
„ σας.

Ἤτοι παντελῶς αὐτοὺς ἐθέρισας Κύριε, καὶ ἐξερρίζωσας ἀπὸ τὴν γῆν· ἤτοι τὸν Σαοὺλ, τὸν Ἀχιτόφελ, τὸν Ἀβεσσαλὼμ, καὶ μυρίους ἑτέρους·

41: „ Ἐκϑ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὕτως ὑπὸ τῆς σῆς προνοίας ῥωσθεὶς, ἐλπίζω πάντων περιγενήσεσθαι τῶν δυσμενῶν· ϗ μὴ πρότερον ἀποστῆναι, ἕως ἂν αὐτοὺς αὖθις ὑπηκόους ἐργάσωμαι· τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰρηκώς· πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας „ Ἐροῦσι ταῦτα ϗ οἱ Ἀπόστολοι, οἷς ἐπέτριζον μὲν τοὺς ὀδόντας, ϗ Ἕλληνες ϗ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ἐκράτησαν ἀμφοτέρων· δέδωκε γὰρ αὐτοῖς ὁ Χριστὸς πατεῖν ἐπάνω ὄφεων ϗ σκορπίων, ϗ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

41: „Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων· „πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐ„τῶν. (1)

Εἰπὼν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφώναξαν οἱ ἐχθροί του, λέγει ἀκολούθως καὶ πρὸς ποῖον ἐφώναξαν· δηλαδὴ πρὸς τὸν Κύριον· ἀλλ᾽ ὅμως ὁ Κύριος δὲν εἰσήκουσεν αὐτοὺς διὰ τὰς ἁμαρτίας των, καὶ διὰ τὶ ἀδίκως με ἐπολέμησαν.

42: „Καὶ λεπτυνῶ αὐτοὺς ὡσεὶ χνοῦν κα„τὰ πρόσωπον ἀνέμου.

Θέλω, λέγει, ἀφανίσω τοὺς ἐχθρούς μου, καθὼς ὁ ἄνεμος ἀφανίζει τὸ λεπτὸν χῶμα: ἤτοι τὸν κονιορκτὸν τῆς γῆς· ἐπειδὴ ὁ ἄνεμος, ὅταν φυσᾷ κατ᾽ ἔμπροσθεν εἰς τὸν κονιορκτὸν, σηκόνει αὐτὸν ἀπὸ τὴν γῆν ὡς λεπτὸν καὶ ἐλαφρὸν, καὶ τὸν διασκορπίζει εἰς τὸν ἀέρα.

„Ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτούς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω λεανῶ: ἤτοι θέλω καταπατήσω τοὺς ἐχθρούς μου· ἐπειδὴ ὁ πηλὸς, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς τοὺς πλατεῖς δρόμους τῶν πόλεων, αὐτὸς καταπατούμενος ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, λεαίνεται καὶ ἰσάζει· ἢ λεπτύνεται καὶ ἐξαλείφεται· ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον λοιπὸν καὶ ἑπόμενον: ἤγουν ἀπὸ τὸ ἴσασμα τοῦ πηλοῦ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ προηγούμενον· ἤγουν τὸ καταπάτημα· ἐπειδὴ πρῶτον καταπατεῖται ὁ πηλὸς, καὶ ἔπειτα λεπτύνεται καὶ ἰσάζει· πλατεῖα δὲ ὀνομάζεται ὁ δημόσιος δρόμος τοῦ παζαρίου, ὅπου συνάγεται ὁ λαὸς, ὅστις καὶ ἁμαξιτὸς ὀνομάζεται· ἐπειδὴ διὰ τὸ πλάτος ἠμποροῦν νὰ περνοῦν ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον ἁμάξια· πλατεῖα δὲ ὠνομάσθη, πρὸς διαφορὰν τῆς ςράτας τῆς καλουμένης ἀτραποῦ, ἥτις εἶναι πολλὰ ςενὴ, καὶ δὲν ἠμπορεῖ τινας νὰ τραπῇ: ἤγουν νὰ γυρίσῃ εἰς ἕνα καὶ ἄλλο μέρος, ὅταν τὴν περιπατῇ.

43: „Ῥῦσαί με ἐξ ἀντιλογίας λαοῦ.

Ἐμένα, λέγει, θέλεις κάμῃς Κύριε, ἀνώτερον ἀπὸ κάθε ἀντιλογίαν τοῦ ὑποτεταγμένου λαοῦ εἰς ἐμέ· ἐπειδὴ θέλεις τὸν καταςήσεις νὰ μὲ φοβῆται ὡς βασιλέα, καὶ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ ἀντιλέγῃ εἰς τὰ ἐδικά μου προςάγματα.

„Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν Ἐθνῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, θέλεις σηκώσεις Κύριε κάθε ἀντιλογίαν τῶν ὑπηκόων μου Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλόφυλα Ἔθνη θέλεις ὑποτάξεις εἰς ἐμέ· ἁρμοδιώτερον δὲ εἶναι τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα, νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὸν Χριςὸν, λέγοντα πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὅτι ἐσὺ Πάτερ μου, θέλεις καταςήσεις ἐμένα τὸν Υἱόν σου καθ᾽ ὃ ἄνθρωπον, κεφαλὴν τῶν Ἐθνῶν, κατὰ τὸ „Καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· (Ψαλ· β΄.) ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρότερος λαὸς τοῦ Χριςοῦ, ὁ Ἰουδαϊκὸς δηλαδὴ, δὲν ἐδέχθη αὐτὸν· ἀλλὰ ἀπείθησε καὶ ἀντέλεγε, καὶ τελευταῖον τὸν ἐσαύρωσε· διὰ τοῦτο ὁ Δεσπότης Χριςὸς, ἐλυτρώθη μὲν ἀπὸ αὐτοὺς, θανατώσας τὸν θάνατον καὶ ἀναςάς· λυτρωθεὶς δὲ

καὶ

(1) Τοῦτο παρὰ τῷ Νικήτᾳ ἑρμηνεύεται οὕτως „Ὅρα δὲ τοῦ Δαβὶδ τὴν ἀκρίβειαν· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων: ἤγουν τῶν εἰδώλων εἶπεν, οὐκ ἦν ὁ σώζων· οὐ γὰρ ἦσαν ὅλως Θεοί· ἐπειδὴ δὲ Κύριον ὠνόμασεν, οὐκ ἔτι τὸ, οὐκ ἦν ὁ σώζων φησιν (ὢν γὰρ ἐςιν ὁ Κύριος· καὶ τοῦτο αὐτοῦ τὸ ὄνομα) ἀλλ᾽ ὅτι οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν.

καὶ φυγὼν ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἀσφαλισαμένων τὸν τάφον του, ἔγινε βασιλεὺς εἰς τὰ Ἔθνη, τὰ ὁποῖα θεληματικῶς ὑπετάχθησαν εἰς τὴν βασιλείαν του.

„Λαὸς ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι.

Ὁ λαὸς, λέγει, ὁ ἐξ Ἐθνῶν, ὁποῦ πρότερον ἀγνοεῖτο ἀπὸ ἐμένα, ὡσὰν ὁποῦ δὲν μὲ ἐγνώριζε διὰ Κύριόν του· ἐπειδὴ γινώσκει ὁ Κύριος τοὺς αὐτὸν γινώσκοντας. (1) καὶ αὐτὸς, λέγω, ὑπετάχθη καὶ μὲ δουλεύει.

44. „Εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μου.

Μὲ τὴν ἀκοὴν, λέγει, τοῦ αὐτίου παρεδέξατο τὸ Εὐαγγέλιόν μου ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαός· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „Ἡ γὰρ πίστις ἐξ ἀκοῆς. (Ῥωμ. ι' 17.)

„Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν θέλομεν νοήσωμεν, ὅτι κατηγορεῖ τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί αὐτοὶ ἐπιγράφοντες εἰς τὸν ἑαυτόν τους πατέρα τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Δαβὶδ, ἐναντία ἔργα εἰς τοὺς προγόνους των ἔπραττον· καὶ υἱοὺς μὲν αὐτοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἐκατάγοντο ἀπὸ τὸ σπέρμα του· ἀλλοτρίους δὲ, διὰ τὴν ἀνομοιότητα τῆς γνώμης, ὁποῦ εἶχον μὲ τὸν προπάτορά των.

„Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν καὶ „ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν.

Ἄτιμοι, λέγει, καὶ ἄχρηστοι ἔγιναν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὰς πονηρίας των, ὡσὰν τὰ σκεύη, τὰ ὁποῖα ὅταν παλαιωθοῦν, γίνονται ἄχρηστα· ἐχώλαναν δὲ εἶπεν· ἤγουν ἐκουτζάθησαν καὶ εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν διορισθεῖσαν εἰς αὐτοὺς στράταν τῶν θείων ἐντολῶν· ἐπειδὴ τῶν κουτζῶν ἀνθρώπων ὁ δρόμος, εἶναι παρατετραμμένος: ἤγουν εὐγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν ἴσον δρόμον, διὰ τὴν παρατροπὴν καὶ τὸ εὔγαλμα τῶν ἁρμονιῶν τῶν ποδῶν τους. (2)

„Ζῇ Κύριος.

Του-

(1) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτᾳ, οὕτως ἑρμηνεύεται „Διττὴ δὲ ἡ γνῶσις· λέγεται γὰρ γνῶσις, καὶ ἡ περί τι κατάληψις καὶ ἐπιστήμη, καθ' ἣν ὁ Θεὸς πάντα γινώσκει, πρὶν γενέσεως αὐτῶν. λέγεται γνῶσις καὶ ἡ οἰκείωσις, καθ' ἣν μόνα τὰ ἀγαθὰ ὁ Θεὸς γινώσκει· ὡς τὸ, ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ· καὶ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν οὖν, οὐκ ἐγίνωσκε πρότερον ὁ Σωτήρ· τουτέστιν οὐκ εἶχεν ἐν τοῖς οἰκείοις· ὕστερον δὲ ᾠκειώσατο αὐτοὺς, καὶ εἰς δουλείαν τὴν Πνευματικὴν προσελάβετο.

(2) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτᾳ, οὕτως ἑρμηνεύονται ταῦτα· ἐπαιτιᾶσαι Χριστὸς τοὺς Ἰουδαίους . . . . . διὰ τὸ τὰς ἀπλανεῖς τρίβους καταλιπεῖν, τὴν διὰ νόμου φημὶ καὶ Προφητῶν παίδευσιν καὶ τὴν Εὐαγγελικὴν πολιτείαν· τρίβοι μὲν γὰρ ὀρθαί τε καὶ ἀπλανεῖς ἐπὶ Χριστὸν φέρουσαι, ἡ διὰ νόμου παίδευσις, καὶ Προφητῶν ἁγίων προαγόρευσις· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ, Νόμου καὶ Προφητῶν κατηντήκασι τέλος: τουτέστι τὸν Χριστὸν, ἐχώλαναν, οὐκ ἐξ ὑγιοῦς διανοίας ἐμπαροινοῦντες αὐτῷ· φησὶν οὖν, ὅτι τὰ Ἔθνη μήτε νόμον ἐμὸν, μήτε Προφήτην δεξάμενα· ἐπειδὴ ἐκλήθησαν, ῥαδίως ὑπήκουσαν, καὶ τὴν ἐμὴν δεσποτείαν ἠγάπησαν· ὁ δὲ πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ τέκνον τοῦ Διαβόλου γενόμενος διὰ τὸ ἴσα φρονεῖν αὐτῷ, ἀλλότριον ἑαυτὸν ἐποίησε τῆς πρὸς ἐμὲ οἰκειότητος· ἀλλὰ καὶ ἐψεύσατό μοι, προσδοκηθεὶς μὲν δοῦναι καρπὸν δικαιοσύνης, οὐκ ἐνεγκὼν δὲ, κατὰ τὸ „Ψεύσεται ἔργον ἐλαίας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Οἱ υἱοὶ προσαγορευθέντες, καὶ ἐν υἱῶν τάξει γραφέντες, ἀλλοτρίους σφᾶς αὐτοὺς πεποιήκασιν, ἀγνώμονες περὶ τὰς εὐεργεσίας γενόμενοι, καὶ περὶ τὴν πίστιν χωλεύσαντες, καὶ τὴν εὐσεβῆ τρίβον καταλιπόντες. οὕτω καὶ διὰ Ἱερεμίου τοῦ Προφήτου φησὶν ὁ Θεὸς „Ἐγὼ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν· πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἡ ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία; (Ἱερ. β'. 21.) τὸ μὲν γὰρ τὴν οἰκείαν δείκνυσι φυτουργίαν τὸ δὲ τὴν ἐκείνων ἀχαριστίαν ἐλέγχει· τὸ δὲ „Ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλαναν, ἀτιμωθήσονται καὶ ἐντραπήσονται ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν.

Τοῦτο Προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον διὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐκείνους, ὁποῦ ἐνόμιζον, ὅτι ἔμεινε νεκρὸς διὰ πάντα· βοᾷ γὰρ εἰς αὐτούς, ὅτι ὁ Χριςὸς ζῇ, ἐπειδὴ καὶ ἀνέςη τριήμερος.

„Καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεός.

Ἄξιος, λέγει, εἶναι νὰ εὐλογῆται καὶ νὰ δοξάζεται ὁ Θεός.

„Καὶ ὑψωθήτω ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας „μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ τὸν Χριςὸν ὁ Δαβὶδ νὰ ἀναληφθῇ εἰς τοὺς οὐρανούς, ἵνα ἐκεῖ ἀπελθών, πέμψῃ τὸν Παράκλητον εἰς τοὺς Ἀποςόλους, οἵτινες ἔμελλον νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ἀλλὰ παλαιὰ μὲν, ἦτον ὁ Υἱός, Θεὸς πλάσεως, τώρα δὲ εἶναι, Θεὸς ἀναπλάσεως: ἤτοι σωτηρίας· τὸ δέ μου ἐπρόσθεσεν ὁ Δαβὶδ, κοινὴν ἑαυτοῦ καὶ ἡμῶν ποιῶν τὴν διὰ τοῦ Χριςοῦ σωτηρίαν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δαβίδ· ὅτι ζῇ Κύριος: ἤγουν αΐδιος εἶναι καὶ μήτε ἀρχὴν ἔχει μήτε τέλος, ἀλλὰ πάντοτε εἶναι· διότι ὁ Δαβὶδ συνειθίζει ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα του λόγια νὰ σμίγῃ καὶ δόγματα τῆς πίςεως διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν. Εὐλογητὸς δὲ εἶναι, διὰ τὰ θαυμάσια ὁποῦ ἐτέλεσε· τὸ ὑψωθήτω δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ, ἂς νοηθῇ ἀπὸ ἡμᾶς μέγας καὶ ὑψηλός.

47: „Ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί, „καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ.

Σὺ εἶσαι, λέγει ὁ Θεὸς, ὁποῦ ἔδωκες ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ ὑπέταξας τοὺς διὰ τὸν Σαοὺλ πολεμοῦντάς με Ἰουδαίους· αὐτοὶ γὰρ τώρα ὑπετάχθησαν εἰς ἐμὲ, ὡς εἰς βασιλέα των· νοεῖται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριςοῦ τὸ ῥητὸν τοῦτο, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐκδικήσεις κατὰ τῶν Ἑβραίων· ἐξωλοθρεύθησαν γὰρ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους· ὑποταγὴν δὲ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν τῶν ἐξ Ἐθνῶν καταγομένων λαῶν.

48: „Ὁ ῥύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργί„λων.

Ταῦτα ὅλα τὰ λόγια, εἶναι εὐχαριςία πρὸς τὸν Θεόν· ἐσχηματίσθησαν δὲ εἰς πτῶσιν ὀνομαςικήν· καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἔχουν δύναμιν κλητικῆς· ἤγουν ὦ Θεὲ, ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί, ὦ ῥῦςά μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων· ἐχθροὺς δὲ ὀργίλους λέγει τοὺς περὶ τὸν Σαοὺλ, οἵτινες ἕως ὁποῦ ἔζων, δὲν ἄφησαν τὴν κατὰ τοῦ Δαβὶδ ὀργήν· ἢ ἐχθροὺς ὀργίλους, λέγει τοὺς Δαίμονας.

„Ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ ὑψώ„σεις με.

Ἐκεῖνα ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τὰ αὐτὰ λέγει δεύτερον καὶ ἐδῶ· ἐπειδὴ χαίρει νὰ ἐπανακυκλόνῃ ταῦτα, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι χαρᾶς πρόξενα.

„Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥύσαι με.

Ἀνίσως, λέγει, πάλιν εὑρεθοῦν μερικοὶ νὰ σηκωθοῦν κατ' ἐμοῦ, ὡσὰν οἱ φίλοι τοῦ Σαοὺλ, βέβαια ἐσὺ Κύριε, θέλεις με κάμῃς ἀνώτερον τῆς βλάβης αὐτῶν· καὶ ἄν τινας εὑρεθῇ ὡσὰν τὸν Σαοὺλ,

ουλ, ὁποῦ νά με ἐπιβουλεύεται ἀδίκως, καὶ ἀπὸ αὐτὸν, σὲ παρακαλῶ, λύτρωσαί με.

49: „Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν
„Ἔθνεσι, Κύριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, εἶσαι τοιοῦτος μέγας βοηθὸς Κύριε, καθὼς ὁ ἐδικός μου λόγος σὲ ἐδοξολόγησεν ἕως τώρα, διὰ τοῦτο θέλω σοι εὐχαριστήσω εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐτελείωσε τὸν λόγον τοῦτον ὁ θεῖος Δαβὶδ ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν του, εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἀναγινώσκουσιν αὐτὴν, ἐξομολογεῖται καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν.

„Καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.

Εἰς τὸ ὄνομα, λέγει, τὸ ἐδικόν σου Κύριε, θέλω ψάλλω μὲ τὴν κιθάραν μου: ἤτοι εἰς ἐσένα, ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰν τῆς καρδίας μου.

50: „Μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ Βασι-
„λέως.

Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο πρέπει νὰ ὑπακούεται ἔξωθεν τὸ, Κύριε· διὰ νὰ ἦναι τὸ τοιοῦτον· Κύριε, ὁ μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τῶν βασιλέων· ἤγουν Κύριε, εἶσαι ὁποῦ κάμνεις μεγάλας καὶ παραδόξους τὰς σωτηρίας ἐμοῦ τοῦ βασιλέως.

„Καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ.

Σὺ εἶσαι Κύριε, λέγει, ὁποῦ κάμνεις ἔλεος εἰς ἐμένα, τὸν ὁποῖον ἔχρισες βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ μὲ τὴν προσταγήν σου.

„Τῷ Δαβὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ
„ἕως αἰῶνος.

Ἐπειδὴ ἀνώτερω εἶπε βασιλέα, καὶ παρακάτω Χριστὸν, διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ ἀκολούθως εἶπε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Χριστοῦ; ἤγουν ὅτι εἶναι ὁ Δαβίδ· τὸ μὲν λοιπὸν νὰ δίδεται ἀπλῶς ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεὸν, τοῦτο προσαρμόζει καὶ εἰς βασιλεῖς τῶν Ἰουδαίων, τοὺς καταγομένους ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ· τὸ δὲ νὰ δίδεται τὸ ἔλεος αὐτὸ ἕως αἰῶνος, τοῦτο εἶναι ἀνάρμοστον εἰς τοὺς ἐκ τοῦ Δαβὶδ βασιλεῖς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος, μόνος ὁ Ζοροβάβελ ἡγεμονεύσας εἰς αὐτοὺς ἐκ τοῦ γένους Δαβὶδ, δὲν ἄφησε κληρονόμους τῆς ἡγεμονίας του· μένει λοιπὸν νὰ λέγεται ἐδῶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, (οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος) σπέρμα τοῦ Δαβίδ· ἐπειδὴ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκατάγετο ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος εἶπε „Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ Υἱοῦ Δαβίδ· (Ματθ. α'. 1.) ἐποίησε δὲ τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἔλεος ὁ Θεὸς Λόγος, ὡς καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένος αὐτῷ, καὶ θεώσας αὐτὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. (1)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει „Καὶ μέντοι ποιεῖς ἔλεος ϗ μετὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ, ὃς κεχρισμένος τῷ Πνεύματι διὰ τοῦτο Χριστὸς ὀνομάζεται· ὁ αὐτὸς δὲ λαὸς ϗ Δαβὶδ λέγεται, διὰ τὸ οἰκεῖος γενέσθαι τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, δηλονότι τοῦ Χριστοῦ: σπέρμα δὲ τοῦ πιστοῦ λαοῦ, οἱ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὴν εὐσέβειαν· ὅπερ σπέρμα, ἕως αἰῶνος φυλαχθήσεται· ἡ γὰρ γενεὰ τῶν πιστῶν, οὐκ ἐκλείψει ποτὲ, τοῦ Θεοῦ ἐλεοῦντος αὐτὴν ϗ φυλάττοντος: ὅτι δὲ ϗ ὁ Χριστὸς Δαβὶδ λέγεται, ἔφη διὰ Ἰεζεκιὴλ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς „Καὶ ἀναστήσω ἐπ' αὐτοὺς ποιμένα ἕνα, ϗ ποιμανεῖ αὐτοὺς, τὸν δοῦλόν μου Δαβὶδ, ϗ ἔσται αὐτῶν ποιμήν· ϗ ἐγὼ Κύριος ἔσομαι

αὐ-

ΨΑΛΜΟΣ ΙΗ΄.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔγινε γέρωντας καὶ ἔβλεπεν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς, τοῦτον ἐσύνθεσεν· ἢ λέγεται εἰς τὸ τέλος· διὰ τὶ προφητεύει πρᾶγμα, ὁποῦ ἔγινεν εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων· ἐπιςομίζει γὰρ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὴν μέλλουσαν ἀθεΐαν ἐκείνων ὁποῦ φλυαροῦν, πῶς δὲν ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ἀλλὰ αὐτομάτως: ἤγουν ἀπὸ λόγου των ἔγιναν. (1)

1: „Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν „Θεοῦ.

Οἱ ἄψυχοι, λέγει, οὐρανοὶ, μεταχειριζόμενοι τὴν εὔμορφον ὄψιν καὶ θεωρίαν τους, ὡσὰν φωνὴν, πάντοτε κηρύττουσιν εἰς ὅλους τὴν μεγαλειότητα καὶ δόξαν τοῦ δημιουργήσαντος αὐτοὺς Θεοῦ· εἶπε γὰρ ὁ Σολομὼν „Ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς τῶν κτισμάτων, ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται· (Σοφ. ιγ΄. 5.) καὶ ὁποιος βλέπει τὸ τόσον μέγεθος τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὰ ἄλλα φυσικὰ ἰδιώματα αὐτοῦ, πιςεύει τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἔχωντας διδάσκαλον μόνην τὴν θεωρίαν τοῦ οὐρανοῦ. (2) οὐρανοὺς δὲ λέγει τὸν πρῶτον οὐρανὸν, τὸν ὄντα ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ ςερέωμα· πληθυντικὸν δὲ ἀριθμὸν ἐμεταχειρίσθη ἀντὶ ἑνικοῦ, κα-

---

αὐτοῖς εἰς Θεὸν, ϗ Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν· ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα (Ἰεζ. λδ΄. 23.) ϗ πάλιν „Καὶ ὁ δοῦλός μου Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἔςαι ποιμὴν εἷς πάντων ... ϗ Δαβὶδ ὁ Δοῦλός μου ἄρχων εἰς τὸν αἰῶνα (Ἰεζ. λζ΄. 24.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τρεῖς νόμους ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ περιέχει· πρῶτον μὲν τὸν φυσικὸν, τὸν ἐν τῇ κτίσει κηρύττοντα τὸν Δημιουργὸν, εἶτα τὸν διὰ Μωσέως δοθέντα, τοῦ Δημιουργοῦ πλείονα γνῶσιν τοῖς προσέχειν ἐθέλουσιν ἐντιθέντα· μετὰ τοῦτον, τὸν τῆς χάριτος, τέλεον τὰς ψυχὰς ἀποκαθαίροντα, ϗ τῆς παρούσης ἐλευθεροῦντα φθορᾶς· οὗ δὴ χάριν ϗ εἰς τὸ τέλος ἡμᾶς ὁ Ψαλμὸς παραπέμπει, τὴν καινὴν ἐν τῷ τέλει διαθήκην προαγορεύων.

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει „Ἀρκεῖ φησι ϗ μόνον φαινόμενον τῶν οὐρανῶν τὸ κάλλος ϗ μέγεθος τοῦ Δημιουργοῦ τὴν δύναμιν κηρύξαι· εἰ γὰρ ὁ μεγίςην ϗ καλλίςην οἰκοδομίαν θεώμενος, τὸν οἰκοδόμον θαυμάζει· ϗ ὁ σκάφος ὁρῶν εὖ ϗ καλῶς κατεσκευασμένον, τὸν ναυπηγὸν ἐννοεῖ· ϗ τῇ θεωρίᾳ τῆς εἰκόνος ἡ τοῦ ζωγράφου συνεισέρχεται μνήμη· πολλῷ δήπουθεν ἡ Κτίσις ὁρωμένη, πρὸς τὸν Δημιουργὸν ποδηγεῖ τοὺς ὁρῶντας.

κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὡς λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἡ ὁποία, ποτὲ μὲν πληθυντικῶς, ποτὲ δὲ ἐνικῶς ὀνομάζει τὸν οὐρανόν· διότι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ πρῶτος οὐρανὸς εἶναι ἀόρατος εἰς ἡμᾶς· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τὸ φαινόμενον ςερέωμα, καὶ ἐκεῖνον συλλογιζόμεθα ὅτι εἶναι· (1) ἢ μὲ τὸ ὄνομα τῶν οὐρανῶν, τὸ ςερέωμα μόνον λέγει· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ μόνον βλέπεται· ὥςε ὁ ἀκόλουθος δεύτερος ςίχος, εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ πρώτου τούτου ςίχου. (2)

„Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλ-
„λει τὸ στερέωμα.

Ἀνίσως, ὡς εἴπομεν, ὁ δεύτερος οὗτος ςίχος ἦναι ἐξηγητικὸς τοῦ ἀνωτέρω πρώτου, ἀκολουθεῖ, ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω οὐρανοὺς, τοῦτο εἶπεν ἐδῶ ςερέωμα· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται, τοῦτο λέγει ἐδῶ, ἀναγγέλλει τὸ ςερέωμα· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, δόξαν, τοῦτο λέγει ἐδῶ, ποίησιν χειρῶν. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ συντόμως, τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ οὐρανὸς μόνον φαινόμενος, εἶναι αὐτάρκης διδάσκαλος τῆς μεγαλουργίας τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν Θεοῦ· ταύτην γὰρ τὴν μεγαλουργίαν τοῦ Θεοῦ, ὠνόμασε δόξαν καὶ ποίησιν χειρῶν.

2: „Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα·

Ἀνίσως ὁ Κόσμος ἐκτίσθη, ἢ ἐκινεῖτο αὐτομάτως: ἤγουν ἀπὸ λόγου του· βέβαια δὲν ἤθελαν φυλάττουν τὰ ἐδικά των ὁροθέσια ἀσύγχυτα, αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες· ἀλλ' ὁ Θεὸς τόσον εἶναι προνοητὴς τοῦ Παντὸς, ὥςε ὁποῦ ἀπὸ τὴν πολλὴν εὐταξίαν τῆς κτίσεως, φαίνεται πῶς ἡ πρώτη ἡμέρα, διδάσκει πάντοτε τὴν δευτέραν· καὶ ἡ δευτέρα, τὴν τρίτην· καὶ καθεξῆς ἡ μία τὴν ἄλλην, διὰ τὸ ὁροθέσιον καὶ τὴν τάξιν, ὁποῦ ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν κάθε μίαν ἀπὸ αὐτάς· ἐπειδὴ τρόπον τινὰ ἡ μία ἡμέρα ἐρεύγεται: ἤγουν μηνύει εἰς τὴν ἄλλην ῥῆμα: ἤτοι τὸ περὶ τούτου πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ.

„Καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν.

Ε'.

---

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ· ὁ μὲν γὰρ ὁρώμενος οὐρανὸς, οἷόν τις ὄροφος κατεσκευάσθη τῇ γῇ· ὁ δὲ ἀνώτερος, τοῦτό ἐςι τούτῳ, ὅπερ οὗτος τῇ γῇ· διὰ δὴ τοῦτο οὐρανὸς οὐρανοῦ καλεῖται, ϗ οὐρανοὶ οὐρανῶν ὀνομάζονται· ἔςι δὲ ἰδεῖν ϗ πόλεις παρ' ἡμῖν διπλῆν τὴν ὀνομασίαν ἐχούσας· ϗ γὰρ ϗ Ταρσὸν λέγομεν ϗ Ταρσοὺς, τὴν μίαν πόλιν· ϗ Θήβην ϗ Θήβας, τὴν αὐτὴν πόλιν· οὕτω ϗ Μυκήνην τε ϗ Μυκήνας ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, μίαν πόλιν εἰδότες τὴν πληθυντικῶς καλουμένην.

(2) Ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οὐρανῶν „Οἱ μὲν περὶ οὐρανοῦ φιλοσοφήσαντες, ἕνα οὐρανὸν ὑποτίθενται .... ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον ἀπέχομεν τῷ δευτέρῳ ἀπιςεῖν, ὅτι ϗ τὸν τρίτον ἐπιζητοῦμεν, οὗ τῆς θέας ὁ μακάριος Παῦλος ἠξιώθη· ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „Οὐκ εἶπε φθέγγονται, ἀλλὰ διηγοῦνται: τουτέςι, ϗ ἑτέρους παιδεύουσι, ϗ μαθητὰς ἔχουσι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, προβαλλόμενοι ἀντὶ γραμμάτων, τῆς οἰκείας φύσεως τὸ κάλλος· ϗ πᾶσι παρέχοντες ἐπιέναι, καθάπερ ἐν βιβλίοις τὴν ἐγκειμένην αὐτοῖς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, ϗ σοφίας διδασκαλίαν· διηγοῦνται δὲ οἱ οὐρανοὶ δόξαν Θεοῦ κατὰ τὸν Νύσσης, τοῖς δυναμένοις ἐξ αὐτῶν τὴν τοῦ Δημιουργοῦ τέχνην ἀναλογίζεσθαι, τῆς ἐμφαινομένης αὐτοῦ τεχνικῆς θεωρίας, διὰ τῆς ἐναρμονίου περιφορᾶς ἀντὶ λόγου γινομένης τοῖς ἐπιςήμοσιν· ὅθεν εἶπε πάλιν ὁ Χρυσοῤῥήμων „Ὅταν γὰρ ἴδῃς τὸ κάλλος, τὸ μέγεθος, τὸ πρὸς τοσαῦτον χρόνον διαρκὲς, τὴν φαιδρότητα, ϗ ταῦτα πάντα συναγαγὼν δοξάσῃς τὸν δημιουργὸν, ὁ οὐρανὸς τὴν δόξαν ταύτην ἀνήνεγκε, τῇ σῇ γλώττῃ χρησάμενος, ϗ φωνὴν ἀφῆκεν, ἧς πάντες ἀκούουσι ... οὐ γὰρ αὐτὸς ὁ οὐρανὸς φωνὴν ἀφιεὶς δοξάζει Θεόν· ἀλλὰ ἄλλους διὰ τῆς ὄψεως εἰς τοῦτο ἐνάγει, ϗ ὅμως αὐτὸς λέγεται διηγεῖσθαι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· οὕτω ϗ οἱ παρεχόμενοι βίον θαυμαςὸν, κἂν σιγῶσι, τὸν Θεὸν δοξάζουσιν, ἑτέρων δι' αὐτοὺς τὸν Θεὸν δοξαζόντων, κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, οὐρανοὶ νοοῦνται οἱ Ἀπόςολοι, οἱ τὴν δόξαν τοῦ Χριςοῦ διηγησάμενοι· ςερέωμα δὲ ἡ Ἐκκλησία τῶν πιςῶν· ϗ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Χρυσόςομος ὀνομάζει τὸν οὐρανὸν „Βιβλίον μέγιςον ϗ ἰδιώταις ϗ σοφοῖς.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω διὰ τὰς ἡμέρας, τοῦτο λέγει ἐδῶ καὶ διὰ τὰς νύκτας· διὰ τὶ κάθε μία νύκτα, ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα γνῶσιν· ἤγουν τὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ ὅρου καὶ τῆς τάξεως, ὁποῦ ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς κάθε μίαν· ὥςε ὁποῦ ἡ μία, νὰ μὴ πλεονεκτῇ καὶ νὰ βλάπτῃ τὴν ἄλλην· ἀλλὰ μὲ κάποιαν τάξιν καὶ διορισμὸν, ἄλλοτε μὲν ἡ ἡμέραις νὰ γίνωνται μεγαλίτεραις ἀπὸ τὰς νύκτας, ἄλλοτε δὲ πάλιν αἱ νύκταις, νὰ εἶναι μεγαλίτεραις ἀπὸ τὰς ἡμέρας· καὶ ἄλλοτε πάλιν νὰ εἶναι αἱ ἡμέραι ἴσαι μὲ τὰς νύκτας· καὶ ἀντιςρόφως αἱ νύκτες ἴσαι μὲ τὰς ἡμέρας· καὶ νὰ φυλάττουν ἀναμεταξύ των δικαιοσύνην καὶ εὐαρμοσίαν· ἢ λέγει, ὅτι ἡ ἡμέρα ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ ἡ νὺξ ἀναγγέλλει γνῶσιν: δηλαδὴ ὅτι εἶναι Πρόνοια Θεοῦ εἰς τὴν Κτίσιν· ἐπειδὴ ἡ τάξις, εἶναι Προνοίας διδάσκαλος: ἤγουν διδάσκει πῶς εἶναι Πρόνοια· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητόν· ἡμέρα μὲν εἶναι ὁ Πατὴρ, ἡμέρα δὲ εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς μιᾶς Θεότητος· ἐρεύγεται δὲ ῥῆμα ἡ ἡμέρα εἰς τὴν ἡμέραν: ἤγουν ὁ Πατὴρ ἐλάλησεν εἰς τὸν Υἱὸν, ἔφη γὰρ „ Ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε τί εἴπω καὶ τί λαλήσω·" (Ιω. ιβ'. 49.) πάλιν νὺξ εἶναι ὁ Χριςὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, συγκρινομένην μὲ τὴν Θεότητα· ὅστις ἀναγγέλλει θεογνωσίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

3: „Οὐκ εἰσὶ λαλιαὶ, οὐδὲ λόγοι ὧν οὐ„χὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν;

Ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τὸ ῥητὸν τοῦτο, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· διότι, ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Δαβίδ· ἄραγε δὲν εἶναι λαλιαὶ, οὐδὲ λόγοι τῶν ἀψύχων τούτων κτισμάτων, ὁποῦ εἴπομεν, τῶν οὐρανῶν δηλαδὴ, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν; ἄραγε δὲν ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν; ἐπειδὴ γὰρ αἱ φωναὶ αὐτῶν δὲν ἀκούονται· (διὰ τὶ δὲν ἔχουν φωνὰς) φανερὸν, ὅτι οὐδὲ λαλιαὶ αὐτῶν εἶναι, οὐδὲ λόγοι· ἐπειδὴ μέρη τῆς ἐνάρθρου φωνῆς, εἶναι αἱ λαλιαὶ καὶ οἱ λόγοι· ἔτζι ἀπορήσας, ἀκολούθως λύει τὴν ἀπορίαν καὶ λέγει.

4: „Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγ„γος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς „οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.

Καὶ ἀποκρίνεται· τόσοι πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι τῶν ἀψύχων οὐρανῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, ὥςε ὁποῦ ὅλη ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τοὺς φθόγγους

---

(1) Ἄλλοι δὲ προσφυέςερον ἐνόησαν, ὅτι ἡ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα· ὅταν ὁ Υἱὸς εἶπε „ Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα! ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ϗ ἐδόξασα ϗ πάλιν δοξάσω· νὺξ δὲ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν, ὅταν ὁ σκοτεινὸς Ἰούδας ἐπρόδωκεν εἰς τοὺς σκοτεινοὺς Ἰουδαίους τὸν Κύριον, εἰπών· τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; χαριέςατα δὲ ϗ γλαφυρὰ εἶναι ϗ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἄλλοι προσθέττουσιν· ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα· ὁ Γαβριὴλ λαλῶν τῇ Παρθένῳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὰ ῥήματα· ϗ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· ὁ ὄφις λαλῶν τὰ τῆς παρακοῆς εἰς τὴν Εὔαν· πάλιν ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται· ἡ Θεοτόκος εἰς τὴν Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν ϗ χαιρετισμὸν εἰποῦσα, ϗ ἡ Ἐλισάβετ ἀντιςρόφως εἰς τὴν Θεοτόκον· ϗ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· ὁ Χριςὸς ὁ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου, ὡς ἐν σκοτεινῇ νυκτὶ εὑρισκόμενος, ἔδωκε γνῶσιν εἰς τὸν Πρόδρομον, τὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ἐλισάβετ κυοφορούμενον ὡς ἐν νυκτὶ, ὅτι αὐτός ἐςιν· ὅθεν ϗ ἀπὸ τὴν χαράν του ὁ Πρόδρομος ἐσκίρτησεν· ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Χρυσόςομος „ Καθάπερ ἀδελφαὶ δύω πατρῷον διανειμάμεναι κλῆρον, ἐν ςαθμοῖς ϗ ζυγοῖς οὐδὲ τὸ ἀκαριαῖον ἑτέρα τὴν ἑτέραν πλεονεκτεῖ· οὕτω ϗ νὺξ ϗ ἡμέρα ἰσομοιρίαν πρὸς ἀλλήλας λαχοῦσαι· ϗ περιτροπὴν ἔμμετρον· ϗ ἡ μὲν εἰς ἔργον ἡμᾶς ἐγείρουσα, ἡ δὲ ἀναπαύουσα, ϗ ἀκμαιοτέραν τῇ δυνάμει παρασκευάζουσα τὴν κόρην δέχεσθαι πάλιν τὴν ἀκτῖνα, ἀλλήλαις χαρίζονται τὰ τῶν ὡρῶν διαςήματα· ὅθεν ἐπαρακινήθη νὰ εἰπῇ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος περὶ τῶν ἡμερῶν ϗ νυκτῶν „ Ὥςε θαυμάζειν ἡμᾶς, τίς ἡ τούτων πρόσληψίς τε ϗ ἀνθυφαίρεσις, ϗ ἡ τῆς ἀνισότητος ἰσότης, ἵν' εἴπω τι ϗ παράδοξον.

γους καὶ ἤχους αὐτῶν· κατὰ τὸν τρόπον δηλαδὴ ὁποῦ εἴπομεν: ἤγουν ὅτι οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι βλέποντες τὸ κάλλος καὶ ἁρμονίαν τῶν οὐρανῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, παρακινοῦνται νὰ δοξολογοῦν τὸν Δημιουργὸν αὐτῶν· ὅθεν ἡ δοξολογία καὶ αἱ εὐχαριστήριαι φωναὶ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, νομίζονται ὅτι εἶναι φωναὶ τῶν ἀλόγων οὐρανῶν· τοῦτο τὸ ἴδιον θέλει νὰ εἴπῃ καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ἀκολούθως λέγει: ἤγουν τὸ ,, Καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν· δεύτερον γὰρ εἶπε τὰ αὐτὰ λόγια, διὰ περισσοτέραν τῶν πραγμάτων σαφήνειαν· τὰ πέρατα δὲ τῆς οἰκουμένης, φανερόνουσι τὸ μῆκος καὶ πλάτος τῆς οἰκουμένης· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τοὺς Προφήτας, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ προφέρῃ τὸ αὐτὸ νόημα μὲ διάφορα λόγια· (1) δύναται δὲ νὰ νοήσῃ ταῦτά τινας, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· ἤγουν ὅτι ὁ Δαβὶδ, ἀφ' οὗ ἐδίδαξεν, ὅτι τὰ προῤῥηθέντα κτίσματα σχεδὸν φωνάζουσι πῶς εἶναι Πρόνοια Θεοῦ, ἥτις συγκρατεῖ καὶ κυβερνᾷ ὅλον τὸν Κόσμον, θέλει νὰ προφητεύσῃ, ὅτι εἰς κάθε ἔθνος καὶ φυλὴν εὑρίσκονται μερικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι νοοῦσι τὴν τοιαύτην τῶν ἀψύχων καὶ ἀλόγων κτισμάτων φωνήν· διὰ τοῦτο λέγει· δὲν εἶναι λαλιαὶ, οὐδὲ λόγοι γλώσσης καὶ διαλέκτου τινὸς Ἔθνους, διὰ μέσου τῶν ὁποίων δὲν ἀκούονται: ἤγουν δὲν νοοῦνται αἱ προῤῥηθεῖσαι τῶν κτισμάτων φωναί· οὗτος δὲ ὁ λόγος ἔλαβε τέλος· διὰ τὶ εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς, καὶ ἐν παντὶ Ἔθνει, εὑρίσκονται ἄνθρωποι, ὁποῦ νοοῦσι καὶ λέγουσιν, ὅτι εἶναι Πρόνοια Θεοῦ· ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως νοήματος τὸ, ἀκούονται, πρέπει νὰ νοήσωμεν, ἀντὶ τοῦ, ἀκουσθήσονται κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου ἀντὶ μέλλοντος λαμβανομένου· ἢ καὶ τὸν ἐνεστῶτα χρόνον ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ἥτις τὰ μέλλοντα, βλέπει ὡς ἐνεστῶτα καὶ ἀπερασμένα. (2)

,, Ἐν τῷ Ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκήνωμα αὐ-
,, τοῦ.

Τὸ μὲν νόημα τοῦ παρόντος ῥητοῦ, εἶναι τοιοῦτον· ὅτι εἰς τὸν ἥλιον ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃ τὸ σκήνωμα καὶ τὴν κατοικίαν του ἐν τῷ οὐρανῷ· (3) εἶπε γὰρ ὁ Μωϋσῆς περὶ τῶν δύω φωστήρων

τῶν

(1) Οὕτως ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο ϗ τὸ ἀνωτέρω ϗ ὁ Βασίλειος, ϗ ὁ Νύσσης, ϗ ὁ Χρυσόστομος· πρὸς τις ϗ προσθέττει ταῦτα· ,, Οὐ γάρ ἐστί φησι λαλιαὶ· τουτέστιν οὐκ ἔστιν Ἔθνος, οὐκ ἔστι φωνὴ, ἔνθα μὴ ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ ϗ τῆς ἡμέρας ϗ τῆς νυκτός· αὗται γὰρ αἱ φωναὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης φέρονται· ἐπειδὴ πανταχοῦ ὁ οὐρανὸς, ϗ ἡμέρα ϗ ἡ νὺξ ἐστί· ϗ οὐκ ἔστιν Ἔθνος οὐδὲ γλῶσσα ἡ μὴ δυναμένη συνιέναι ταύτης τῆς φωνῆς· οὐ γάρ εἰσί φησι τοιαῦται τοῦ οὐρανοῦ ϗ τῶν ἡμερῶν ϗ νυκτῶν αἱ φωναὶ, οἷαι αἱ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε παρά τισι μὲν ἀκούεσθαι, ϗ εὐδιάγνωστοι εἶναι, παρά τισι δὲ μή· ἀλλ' ὁμοίως σαφεῖς εἰσι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν . . . ἡ μὲν γὰρ ἐμὴ φωνὴ τῷ ὁμογλώσσῳ γνώριμος· οὐκ ἔτι δὲ ϗ τῷ ἑτερογλώσσῳ· ἡ γὰρ διαφορὰ τῆς γλώττης, οὐκ ἀφίησιν εὔσημον αὐτῷ γενέσθαι τὴν ἐμὴν διάλεκτον· ἐπὶ δὲ τοῦ οὐρανοῦ ϗ τῆς νυκτὸς ϗ τῆς ἡμέρας, οὐκ ἔστι τοῦτο· ἀλλὰ τοιαύτη αὐτῶν ἡ φωνὴ, ὡς πάσῃ λαλιᾷ ϗ παντὶ Ἔθνει ἀκούεσθαι, ϗ εὔδηλον εἶναι ϗ σαφῆ.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον τοῦτο ἡρμήνευσεν εἰπὼν ,, Νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν, οὐ ῥήσεσιν οὐδὲ λόγοις, ὧν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ ἦχος αὐτῶν· ἢ κατὰ τὸν Ἀκύλαν. ὁ κανὼν αὐτῶν· οὔτε γὰρ λόγους, οὔτε ῥήματα προφέρουσαι, ὡς ὁ Θεοδώρητος ἑρμηνεύει, ἀλλὰ τὸν κανόνα ϗ τὴν οἰκείαν τάξιν ὑποδεικνῦσαι, πᾶσαν τὴν γῆν ϗ θάλασσαν εἰς τὴν θείαν καλοῦσιν ὑμνῳδίαν.

(3) Ὅθεν ϗ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκε ,, Τῷ ἡλίῳ ἔθετο σκήνωμα ἐν αὐτοῖς (τοῖς οὐρανοῖς δηλαδὴ) παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα εὑρίσκεται ϗ τοιαύτη ἑρμηνεία· ὅτι ὁ Θεὸς τὸ φῶς ὁποῦ ἐποίησε τὴν πρώτην ἡμέραν συναγαγὼν, ἔθετο ἐν τῷ δίσκῳ τοῦ ἡλίου· ϗ λοιπὸν τὸ φῶς τώρα ἔχει τὸ σκήνωμα ἑαυτοῦ ἐν τῷ ἡλίῳ· ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ κατασκηνοῖ· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸν τόσον μέγαν ἥλιον ἔκαμεν ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃ τὸ σκήνωμά του ἐν ἑαυτῷ ἤγουν νὰ φέρεται ϗ νὰ βαστάζεται ὄχι ἀπὸ ἄλλο τι, ἀλλὰ αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ· Κύριλλος δὲ ὁ Θεσπέσιος λέγει· ὅτι ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν οὐρανῶν, ἀκολούθως λέγει, ὅτι ὁ φθόγγος αὐτὸς ἔθετο τὸ σκήνωμά του: ἤγουν εὑρίσκεται ϗ ἐν τῷ ἡλίῳ· καθότι ϗ ὁ ἥλιος παρομοίως μὲ τοὺς οὐρανοὺς, διηγεῖ-

τῶν μεγάλων Ἡλίου καὶ Σελήνης· „ Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ ςερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥςε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς (Γένε. α'. 17.) ἐφάνη δὲ εἰς τοὺς πολλοὺς τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀσύντακτον· ἡμεῖς δὲ βάλλοντες ὑποςιγμὴν μετὰ τὴν λέξιν σκήνωμα, καὶ τὸ αὐτοῦ νοοῦντες ὄχι ἀντωνυμίαν, ἀλλὰ ἐπίῤῥημα τοπικὸν, εὐκόλως συντάττομεν τὸ ῥητόν: οἷον, ἔθετο καὶ ὥρισεν εἰς τὸν ἥλιον τὸ σκήνωμα καὶ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ· ἤγουν ἐκεῖ· ποῦ; ἐν τῷ ςερεώματι δηλαδὴ τοῦ οὐρανοῦ, περιττῆς ευρισκομένης τῆς ἐν προθέσεως· καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα δυσκολοσύντακτα παρετηρήσαμεν καὶ εὕρομεν εἰς ἄλλα ῥητὰ τῆς Γραφῆς· Καὶ ὁ ἥλιος, λέγει, λοιπὸν, μὴν ἀφίνωντας ποτὲ τὸ διωρισμένον εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν σκήνωμα: δηλαδὴ τὸν οὐρανὸν, καὶ αὐτὸς, λέγω, γίνεται κήρυξ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ προνοίας.

5: „ Καὶ αὐτὸς, ὡς νυμφίος ἐκπορευό-
„ μενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἐςίν· ὡραῖος, λέγει, εἶναι ὁ ἥλιος μὲ τὸ κάλλος τῶν ἀςραπτουσῶν ἀκτίνων του: καθὼς καὶ ὁ νυμφίος εἶναι ὡραῖος, ὅταν εὐγαίνῃ ἔξω ἀπὸ τὸν νυμφικόν του θάλαμον.

„ Ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁ-
„ δόν:

Καὶ ἐδῶ νοοῦμεν πῶς ἔγινεν ἀντιχρονισμός· τὸ γὰρ ἀγαλλιάσεται λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ἀγαλλιᾶται· χαίρει γὰρ ὁ ἥλιος εἰς τὸ νὰ δράμῃ τὸν διωρισμένον εἰς αὐτὸν δρόμον τοῦ οὐρανοῦ: καθὼς καὶ ὁ ἀνδρεῖος γίγας τρέχει θαῤῥῶντας εἰς τὴν δύναμίν του· ἤτοι ὁ ἥλιος πάντοτε εἶναι ἀκούρασος, καὶ δὲν ἀπέκαμε τόσας χιλιάδας χρόνους δουλεύωντας εἰς τὴν προςαγὴν τοῦ Θεοῦ.

6: „ Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐ-
„ τοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄ-
„ κρου τοῦ οὐρανοῦ.

Ἔξοδος μὲν ἡλίου νοεῖται ἡ ἀνατολὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν εὐγαίνει ἐπάνω ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα τοῦ οὐρανοῦ· κατάντημα δὲ αὐτοῦ νοεῖται ἡ δύσις· κατὰ τὴν ὁποίαν κρύπτεται ὑποκάτω εἰς τὸν ὑπὸ γῆν ὁρίζοντα τοῦ αὐτοῦ οὐρανοῦ· καὶ εἰς διάςημα μὲν μιᾶς ἡμέρας ἢ μιᾶς νυκτὸς περιτρέχει τὸ ἓν ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ· εἰς ἕνα δὲ ὁλόκληρον ἡμερονύκτιον, περιτρέχει δύω τοῦ οὐρανοῦ ἡμισφαίρια· καὶ ἔτζι φωτίζει ὅλον τὸν Κόσμον.

„ Καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβήσεται τῆς
„ θέρμης αὐτοῦ.

Κανένας, λέγει, τόπος, ἢ κανένας ἄνθρωπος

γεῖται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. ἐμοὶ δὲ ἀρέσκει ἢ ἐκεῖνο ὁποῦ τινες διδάσκαλοι λέγουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι φῶς ἢ ἐν φωτὶ κατοικεῖ, διὰ τοῦτο ἢ τὸ σκήνωμα ἢ οἴκημα αὐτοῦ: ἤγουν τὸ φῶς· ἔθετο ἐν τῷ ἡλίῳ· ὥςε ὅποιος βλέπει τὸν ἥλιον, νὰ ςοχάζεται αὐτὸν πῶς εἶναι μία εἰκὼν ἢ ἕνα ἱερογλυφικὸν τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀκολούθως νὰ δοξάζῃ τὸν Ποιητήν του· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον „ Ὅπερ ἐςὶ τοῖς αἰσθητοῖς Ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς ὁ Θεός· ὁ μὲν γὰρ, τὸν ὁρώμενον φωτίζει Κόσμον, ὁ δὲ, τὸν ἀόρατον· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἀνώνυμος παρὰ τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ „ Λέγοιτο δὲ ἢ ὁ Χριςὸς αὐτῷ αἰσθητῷ οἰκεῖν Ἡλίῳ· ἀναλόγως ἐξ αὐτοῦ θεωρούμενος, ὡς ἐξ αἰσθητοῦ νοητός: δικαιοσύνης γὰρ Ἥλιος ὢν ἐκ παςοῦ τῶν πατρικῶν ἐκπορεύεται κόλπων· ἐκὼν δὲ ἢ οἷον ἀγαλλιώμενος τὴν ἅπασαν οἰκονομίαν ἐπλήρωσε ἢ καταβὰς ἐξ ἄκρων τοῦ οὐρανοῦ κατήντησεν ἀναβάς, ὅθεν ἢ ἐξέβη· ὁ δὲ Διόδωρος σαφέςερον τοῦτο εἴρηκε „ Ταῦτό ἐςι τὸ, τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ἔθετο ἐν αὐτῷ, ἀντὶ τοῦ, αὐτὸν τὸν Ἥλιον ἔταξε φέρειν ἑαυτόν· ὅ ἐςιν ὑπερβαλλούσης δυνάμεως τοῦ πεποιηκότος· (αὐτόθ.) ὅθεν ἀναποδείκτως λέγουσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ γνωματεύουν, ὅτι οἱ φωςῆρες ἢ οἱ ἀςέρες ὑπὸ Ἀγγελικῶν κινοῦνται δυνάμεων, ἢ ὄχι ὑφ' ἑαυτῶν· εἰ γὰρ ὁ μέγας φωςὴρ Ἥλιος ὑπὸ Ἀγγέλου οὐ κινεῖται, ἀλλ' ὑφ' ἑαυτοῦ, πολλῷ μᾶλλον ἡ Σελήνη ἢ οἱ ἀςέρες.

πος, δὲν εἶναι ὁποῦ νὰ μὴν ἀπολαύσῃ τὴν θερμότητα καὶ ζέστην τοῦ ἡλίου· ἀλλὰ κάθε τόπος, ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ ἀναίσθητα, καὶ φυτὰ, καὶ κάθε ἄνθρωπος ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ ζῶα ζεσταίνονται ἀπὸ αὐτόν· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι μὲ τὸ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἀπομάκρυσμά του ὁ ἥλιος, καὶ φωτίζει καὶ ζεσταίνει τὰ πάντα· τὸ δὲ πῦρ τὸ διακονικὸν, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς ἡμᾶς, φωτίζει μὲν, ἀλλὰ ἀπὸ μακρόθεν· δὲν ζεσταίνει δὲ, ἀνίσως δὲν πλησιάσῃ τινὰς κοντὰ εἰς αὐτό, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἔτζι ἐπαινέσας ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ κάλλος τοῦ ἡλίου, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὸν δρόμον, καὶ τὴν χρείαν, δείχνει ἀπὸ αὐτὰ ὅλα, τὴν φιλότιμον δύναμιν τοῦ Ποιητοῦ τοῦ ἡλίου· (1) Καὶ ἡ μὲν ἴση καὶ ἀβίαστος καὶ πρόχειρος ἐξήγησις τῶν ἀνωτέρω ῥητῶν τοῦ Δαβὶδ, αὐτὴ εἶναι· μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Ἀστέριος ἀλληγορικῶς νοοῦντες αὐτὰ λέγουσιν, ὅτι οὐρανοὶ μὲν εἶναι, τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀσώματα τάγματα τῶν Ἀγγέλων, τὰ ὁποῖα παντοτινὰ δοξάζουσι τὸν Θεόν· καθὼς ἤκουσαν αὐτῶν ὁ Ἰεζεκιὴλ ὁ Προφήτης, καὶ ὁ Ἡσαΐας· ἢ οὐρανοὺς ἐνόησαν ὁ Ὠριγένης καὶ Ἀστέριος τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἀνωτέρους ὄντας ἀπὸ τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ διὰ τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας εἰς οὐρανοὺς ἀνατεινομένους· στερέωμα δὲ, τοὺς στερεωμένους ἄνδρας διὰ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀκαταπονήτους ὄντας ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν πειρασμῶν· ἡμέρας δὲ ἐνόησαν, τὰς φωτεινὰς δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ καὶ φῶτα δεύτερα οἱ Ἄγγελοι λέγονται· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἀνώτεραι τάξεις μεταδίδουσιν εἰς τὰς κατωτέρας τὰ τοῦ Θεοῦ φωτεινὰ προστάγματα· νύκτας δὲ ἐνόησαν τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὸν ζόφον καὶ παχύτητα τοῦ σώματος, τὸν ἐμποδίζοντα ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὰς θείας ἐλλάμψεις· καὶ τὰ λοιπὰ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ ἐνόησαν, παρομοίως μὲ τὰ ῥηθέντα: ἀλληγορικῶς δηλαδή· τὸ δὲ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ (Ῥωμ. ι΄. 18) ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι ἔφερε καὶ προσήρμοσεν αὐτὸ εἰς τοὺς Εὐαγγελιστὰς καὶ Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου· τὸ δέ· „ Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκήνωμα αὐτοῦ, οὕτως ἀλληγοροῦσί τινες· ὅτι ὁ Χριστὸς κατοικεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁποῦ λάμπει μὲ τὰς ἀκτῖνας τῶν ἀρετῶν· „ Ἐγὼ γάρ φησι καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν (Ἰω. ιδ΄. 23.) ἢ σκήνωμα τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζεται ἡ προσληφθεῖσα ἀνθρωπότης, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικήσας καὶ ἑνωθεὶς καθ' ὑπόστασιν ὁ Θεὸς Λόγος, ἔθετο ἐν τῷ φωτί: ἤτοι λαμπρῶς ἐπολιτεύετο καὶ φανερῶς ἔζη, ὡς νυμφίος ὡραῖος „ Ὡραῖος γάρ φησι κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων (Ψαλ. μδ΄. 2.) ὡσὰν ὁποῦ ἦτον λαμπρὸς ὡσὰν ἥλιος ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας καὶ χάριτας τῶν ἀρετῶν· αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, καθὼς τὸν ὠνόμασεν ὁ Μαλαχίας, ἠγαλλιάσατο νὰ δράμῃ εἰς τὸν σταυρικὸν τοῦ θανάτου δρόμον διὰ τὴν σωτηρίαν μας (2) καταβὰς δὲ ἀπὸ τὸ ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ, πάλιν εἰς αὐτὸ ἐπανεγύρισεν· „ Ἐξῆλθον γάρ φησι παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν Κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν Κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα (Ἰω. ιϛ΄. 28.) Κανένας

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος περὶ τοῦ Ἡλίου „ Καλὸς ὡς νυμφίος, ταχὺς ὡς γίγας καὶ μέγας, τοσοῦτος τὴν δύναμιν, ὡς ἀπ' ἄλλων ἄκρων, ἄλλα τῇ θερμότητι καταλαμβάνειν, καὶ μηδὲν διαφεύγειν αὐτοῦ τὴν αἴσθησιν: ἀλλὰ πᾶσαν πληροῦσθαι καὶ ὄψιν φωτὸς, καὶ σωματικὴν φύσιν θερμότητος· θέροντος ἀλλ' οὐ φλέγοντος. εὐκρασίας ἡμερότητι καὶ τάξει κινήσεως, ὡς πᾶσι παρόντος, καὶ πάντα περιλαμβάνοντος ἐπίσης· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἔθετο τὸ σκήνωμα ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῷ Ἡλίῳ, ὥστε αὐτὸν ἐπ' ἐκείνων ὀχούμενον, κατὰ μὲν τὸ κάλλος. μιμεῖσθαι νυμφίον ἐκ παστάδος προϊόντα μετὰ πολλῆς εὐπρεπείας· κατὰ δὲ τὸ τάχος, γίγαντά τινα μετὰ πολλῆς διατρέχοντα ῥώμης καὶ ἰσχύος μηδενὸς ἐμποδὼν ἱσταμένου. καὶ τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας πυργμένου κωλύειν· οὕτω καὶ οὗτος ἀνίσχει μὲν ἀπὸ τῆς Ἕω, ἐν μιᾷ δὲ ἡμέρᾳ τὸν οὐρανὸν διατρέχει, καὶ τὴν ἑσπέραν καταλαμβάνει. παντὶ ζώῳ μεταδιδοὺς τῆς οἰκείας θερμότητος.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „ Ἐπειδὴ γίγας ἑρμηνεύεται ἐπιπίπτων, ἠγαλλιάσατο καὶ ὁ Κύριος κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς οἰκονομίας, τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματευσάμενος· καὶ ἐπέπεσε ταῖς δαιμονικαῖς φάλαγξι, καταργήσας αὐτῶν τὴν καθ' ἡμῶν δυναστείαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος προστίθεται „ Εἰ τοίνυν ὁ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενος Ἥλιος οὕτω καλὸς, οὕτω μέγας . . . . . ποταπὸς τῷ κάλλει ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἥλιος; εἰ τυφλῷ ζημία μὴ τοῦτον βλέπειν, ποταπὴ ζημία τῷ ἁμαρτωλῷ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ὑστερηθῆναι;

νας δὲ δὲν ἐκρύφθη ἀπὸ τὸν φωτισμὸν καὶ θέρμην τῶν λόγων του, ἀλλὰ ὅλοι ἐφωτίσθησαν καὶ πνευματικῶς ἐθερμάνθησαν.

7. „Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος ἐπιστρέφων „ψυχάς.

Ἀρκετὸς, λέγει, εἶναι εἰς τὸ νὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον τὴν θεογνωσίαν, καὶ αὐτὸς ὁ ἄγραφος νόμος, ὅστις καὶ φυσικὸς καὶ Δημιουργικὸς ὀνομάζεται, ὁ διὰ τοῦ μεγέθους καὶ κάλλους καὶ εὐταξίας τῶν ὁρωμένων κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν· λαλῶν καὶ κηρύττων τὸν ἕνα Δημιουργὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· τώρα δὲ, κοντὰ εἰς τὸν ἄγραφον νόμον ἔδωκεν ἀκόμη ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς καὶ τὸν γραπτὸν νόμον πρὸς βοήθειάν μας· καθὼς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, „Νόμον ἔδωκεν εἰς βοήθειαν (Ἡσ. η'. 20.) διὰ μέσου τοῦ ὁποίου δύναται νὰ μάθῃ τινας τὴν τοῦ Θεοῦ Πρόνοιαν καὶ Σοφίαν· μὲ διάφορα δὲ ὀνόματα ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Καὶ νόμος μὲν ὀνομάζεται, διὰ τὶ ῥυθμίζει καὶ βάλλει εἰς εὐταξίαν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μαρτυρία δὲ, διὰ τὶ διαμαρτύρεται εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὅτι ἂν δὲν κάμουν καλὰ, ἔχουν νὰ ἀπολεσθοῦν κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον· δικαιώματα, διὰ τὶ διδάσκουσι τὸ δίκαιον· ἐντολὴ, διὰ τὶ ἐντέλλεται καὶ προσάζει δεσποτικῶς ἐκεῖνο, ὁποῦ πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος· φόβος δὲ, διὰ τὶ ὁ νόμος εἶναι ἀδυσώπητος καὶ πρὸς χάριν δὲν κάμνει κρίματα, διὰ τὶ ὁ νόμος προφέρει κρίσεις καὶ ἀποφάσεις ἀμεταθέτους· καθὼς προλαβόντες ἑρμηνεύσαμεν πλατύτερον εἰς τὸν ιζ'. Ψαλμὸν στίχ. 22. (1)

„Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος, ἐπιστρέ„φων ψυχάς.

Ἄμωμος, λέγει, καὶ παντελῶς ἀκατηγόρητος εἶναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ εἰς τὶ ἔχει νὰ κατηγορήσῃ τινὰς τὸν θεῖον νόμον, εἰς καιρὸν ὁποῦ, αὐτὸς ἐπιστρέφει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὴν ἀρετήν; ἀπὸ τὸ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν; καὶ ἀπὸ τὸν Διάβολον εἰς τὸν Θεόν; καὶ ὁποῦ διὰ τῶν μικρῶν, διδάσκει τὰ μεγάλα καὶ ἐπουράνια; (2)

„Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ σοφίζου„σα νήπια.

Ἡ μαρτυρία, λέγει, ἤτοι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀξιόπιστος· διὰ τὶ κάμνει αὐτὴν ἕνας Θεὸς ὁποῦ εἶναι πιστὸς ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ· νήπια δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἢ τοὺς νέους κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν· καθὼς ἦτον ὁ Δανιὴλ καὶ Σολομὼν, καὶ Ἰωσίας οἱ βασιλεῖς, ἢ κατὰ τὴν ἀμάθειαν τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἢ κατὰ τὴν ἀκακίαν καὶ ἀπονηρευσίαν τῆς γνώμης· τούτους γὰρ ὅλους σοφίζει ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος.

8. „Τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέα, εὐφραί„νοντα καρδίαν.

Τὰ δικαιώματα, λέγει, καὶ τὰ προστάγματα τοῦ

(1) Ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα δύναται νὰ μεταφέρῃ τινὰς καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν νόμον τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· τρεῖς γάρ οἱ νόμοι, Φυσικὸς, Γραπτὸς, καὶ Πνευματικός.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Νόμον Κυρίου τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα λέγει . . . ἄμωμα δὲ ὁμολογουμένως τοῦ Χριστοῦ τὰ παιδεύματα, ἃ καὶ ἐπιστρέφει ψυχὰς ἐκ φαυλότητος πρὸς ἀρετήν· ἐκ πλάνης Ἑλληνικῆς πρὸς εὐσέβειαν· ἐξ ἀγνοίας καὶ σκότους, εἰς φῶς καὶ σύνεσιν· νόμος δὲ ὠνόμασαι τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὸ ἀπονέμειν ἑκάστῳ τὰ ταῖς αὐτοῦ πράξεσι πρεπωδέστατα· ἐπαίνους μὲν τοῖς ἀγαθοῖς, ποινὰς δὲ τοῖς καταφρονηταῖς.

τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐθέα καὶ ἴσα. διὰ τὶ δὲν περιέχουν κανένα σκολιὸν καὶ ςραβόν· ἀλλὰ καὶ εὐφραίνουσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγινώσκοντος αὐτά· διὰ τὶ διδάσκουσι τὰς αἰτίας καὶ τοὺς λόγους τῶν προσαζομένων· ἢ εὐθέα ὀνομάζονται, διὰ τὶ προξενοῦσιν εὐθύτητα εἰς τὰς σκολιὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων.

„Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγὴς, φωτί-
„ζουσα ὀφθαλμούς.

Ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἀκόμη φωτίζει τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς· διὰ μέσου δὲ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς, φωτίζει καὶ τοὺς τοῦ σώματος ὀφθαλμοὺς, ὥςε ὁπου, νὰ μὴ περιπατῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς ςράτας κρημνώδεις τῆς ἁμαρτίας.

9. „Ὁ φόβος Κυρίου ἁγνὸς, διαμένων
„εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

Ἁγνὸς λέγεται ὁ τελειωτικὸς φόβος τοῦ Κυρίου, διὰ τὶ προξενεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον ὕςερον ἀφ' οὗ καθαρισθῇ· διαμένει δὲ εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ὅτι ὁ μὲν εἰσαγωγικὸς καὶ δουλικὸς ὀνομαζόμενος φόβος, διαμένει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἕως οὗ νὰ καθαρισθῇ· μετὰ δὲ τὴν κάθαρσιν, ἐκβάλλεται ἐκεῖνος, καὶ ἔρχεται ὁ τελειωτικὸς φόβος ὁ υἱικὸς καλούμενος· καὶ ἔτζι πλέον αὐτὸς διαμένει πάντοτε εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὅς τις εἶναι μία αἰδὼς καὶ εὐλάβεια εἰς τὸν Θεὸν, ἑνωμένη μὲ ἀγάπην· ἢ ἁγνὸς λέγεται ὁ φόβος τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ κάθε κατηγορίαν καὶ ἐλάττωμα· ὁ γὰρ φόβος ὁ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς κατηγορεῖται, διὰ τὶ ὀνομάζεται δειλεία· Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, φόβον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν τελειωτικόν· ἤγουν τὸν ἴδιον ὄντα εἰς τοὺς τελείους καὶ υἱοὺς, ὁπου φθάσουν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην· οὗτος γὰρ μόνος ὁ φόβος εἶναι καθαρός· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁπου τὸν ἔχουν, φοβοῦνται πάντοτε, μήπως καὶ ἁμαρτήσουν τι ἀνθρώπινον, καὶ ἐκπέσουν ἀπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκειότητα καὶ ἀγάπην· ὁ δὲ ςοιχειωτικὸς καὶ εἰσαγωγικὸς καὶ δουλικὸς καλούμενος φόβος, τὸν ὁποῖον ἔχουν οἱ κατάδικοι καὶ οἱ δοῦλοι, αὐτὸς δὲν εἶναι ἁγνὸς καὶ καθαρός· ἐπειδὴ καὶ κάμνει νὰ φοβοῦνται τὸν Θεὸν οἱ τοῦτον ἔχοντες, διὰ νὰ μὴ τοὺς κολάσῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας των· ἢ ἁγνὸς λέγεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, διὰ τὶ προξενεῖ ἁγνείαν καὶ καθαρότητα εἰς τοὺς ἔχοντας· ὁ δὲ τοιοῦτος φόβος δὲν εἶναι προσωρινὸς, ὡς ὁ ἀνθρώπινος, καὶ ὁ εἰσαγωγικός· ἀλλὰ διαμένει εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τῶν τελείων· τὴν διαμονὴν γὰρ καὶ αἰωνιότητα τούτου φανερόνει τὸ, εἰς αἰῶνα αἰῶνος. (1)

„Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινά.

Αἱ κρίσεις, λέγει, τοῦ κυρίου καὶ ἀποφάσεις, εἶναι ἀληθιναί· διὰ τὶ καὶ μόναι κυρίως εἶναι ἀπλανεῖς, πρὸς διαφορὰν τῶν ἀνθρωπίνων κρίσεων, αἱ ὁποῖαι πλανῶνται πολλάκις, συγκρινόμεναι μὲ τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ θείου νόμου.

„Δε-

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος „Διττός ἐςιν ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· ὁ μὲν, ἐκ τῶν ἀπειλῶν τῆς κολάσεως ἡμῖν ἐντικτόμενος, αἰτίαν ἔχων τῆς οἰκείας γενέσεως τὴν ἁμαρτίαν· δι' ὃν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς καὶ ἡ ἀπάθεια· ἐξ ἧς ἡ ἀγάπη, κατὰ τάξιν ἡμῖν ἐγγίνεται· ὁ τοιοῦτος φόβος οὔτε ἁγνός ἐςιν, οὔτε διαμένει, τῇ ἁμαρτίᾳ διὰ τῆς μετανοίας συναφανιζόμενος· ὁ δὲ, αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ συνέζευκται, εὐλάβειαν τῇ ψυχῇ ἀεὶ ἐμποιῶν· ἵνα μὴ διὰ τὴν τῆς ἀγάπης παῤῥησίαν, εἰς καταφρόνησιν Θεοῦ ἔλθῃ· οὗτος ὁ φόβος καὶ ἁγνὸς, καὶ οὐδέποτε ἀπογενήσεται· διότι οὐσιωδῶς ἐμπέφυκέ πως . . . καὶ τῷ μὲν πρώτῳ φόβῳ, ἁρμόζει τὸ „Τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ· τῷ δὲ δευτέρῳ, τὸ „Ὁ φόβος Κυρίου ἁγνὸς καὶ τὸ, οὐκ ἔςιν ὑςέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Εἰκότως δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἁγνὸν προσηγόρευσε· τουτέςι μέμψεως καθαρὸν, ὡς τοῦ ἀνθρωπείου φόβου ψεγομένου, καὶ δειλίας προσηγορίαν ἔχοντος.

„Δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό.

Αἱ κρίσεις, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι ἐνταυτῷ καὶ δίκαιαις· ἐπειδὴ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶναι κυρίως ἀληθὲς, αὐτὸ εἶναι ὁμοῦ καὶ δίκαιον.

10: „Ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον, καὶ λί-
„θον τίμιον πολύν.

Αἱ κρίσεις, λέγει, καὶ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, εἶναι ἀνώτεραι ἀπὸ τὸ χρυσίον καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους, καὶ ἀπὸ ὅσα ἄλλα νομίζωνται τίμια κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ χωρίσει τὴν ἐπιθυμίαν του ἀπὸ τὰ τίμια ταῦτα, αὐτὸς θέλει ἐπιθυμήσει ἀχόρτασα, τὰ κρίματα, καὶ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. (1)

„Καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κη-
„ρίον.

Αἱ κρίσεις, λέγει, καὶ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, ὑπερβαίνουσιν εἰς τὴν γλυκύτητα τὸ κηρόμελον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ γλυκύτατον εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ ὡραῖον εἰς τὴν ὅρασιν· μὲ τὰς τιμιωτέρας δὲ ὕλας τοῦ Κόσμου, καὶ μὲ τὸ γλυκύτερον φαγητὸν, ἐφανέρωσεν ὁ θεῖος Δαβὶδ, τὴν ἐπιθυμίαν καὶ γλυκύτητα τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων καὶ ἐντολῶν.

11: „Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐ-
„τά.

Διὰ τὸν ἑαυτόν του λέγει τοῦτο ὁ Δαβίδ· ἢ εἶπε τοῦτο, διὰ τὶ καὶ κάθε ἄνθρωπος, ὁποῦ εἶναι δοῦλος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς παρακινούμενος ἀπὸ τὴν διάθεσιν καὶ ἀγάπην, ὁποῦ ἔχει εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν, ἐξ ἀνάγκης φυλάττει καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. (2) φυλάττει δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾷ μὲ τὴν καρδίαν, καὶ ποιεῖ αὐτὰς μὲ τὰ ἔργα.

„Ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις
„πολλή.

Ἐὰν, λέγει, φυλάττῃ τινὰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, θέλει λάβῃ μεγάλον μισθὸν παρ' αὐτοῦ, ὄχι μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν. (3)

12: „Παραπτώματα τίς συνήσει;

Ἐπειδὴ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, γίνεται μὲ τὴν τελείαν ἐποχὴν τῶν ἁμαρτιῶν· τοῦτο δὲ εἶναι πρᾶγμα δυσκολοκατόρθωτον εἰς τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο πρεπόντως ἐδῶ ἀπορεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει· Ποῖος ἄραγε θέλει εἶναι το-

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε ϗ ὁ Σολομὼν περὶ τῆς σοφίας „Τιμιωτέρα δέ ἐςι λίθων πολυτελῶν· (Παρ. γ'. 15.) Καὶ πάλιν „Πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐςι· (Παρ. η'. 11.) ὁ δὲ Θεοδώριτος εἶπε „Τὰ δὲ κρίματα ἀληθινὰ ϗ δεδικαιωμένα ὠνόμασεν, ἅτε δὴ ϗ τιμὰς ϗ τιμωρίας ἐνδίκους ἐπιφέροντα τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα οὖν ἔφη ϗ χρυσοῦ ϗ λίθων τιμίων τιμιώτερα. ϗ μέλιτος εἶναι γλυκύτερα, ἀλλ' οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις· ἀλλὰ τοῖς ἀληθῶς ἀνθρώποις, ὧν ὁ βίος οὐ παραβάλλεται τοῖς ἀλόγοις κτήνεσιν.

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Μαλαχίας „Υἱὸς δοξάσει Πατέρα, ϗ δοῦλος τὸν Κύριον αὐτοῦ· ϗ εἰ Πατήρ εἰμι ἐγὼ, ποῦ ἐςιν ἡ δόξα μου; ϗ εἰ Κύριός εἰμι ἐγὼ, ποῦ ἐςιν ὁ φόβος μου; (Μαλ. α'. 6.)

(3) Γίνεται γὰρ μισθὸς τῆς φυλακῆς αὐτῶν, τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, ϗ οὖς οὐκ ἤκουσε· ϗ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· κατὰ τὸν Παῦλον.

τόσον φρόνιμος καὶ συνετὸς, ὥςε ὁποῦ νὰ διακρίνη τὰς προσβολὰς τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ ἁμαρτιῶν, ὁποῦ ἔρχονται κάθε ὥραν εἰς αὐτόν; καὶ ποῖος νὰ φυλαχθῇ νὰ μὴν πέσῃ εἰς αὐτάς; ἤγουν εἰς τὰς συγκαταθέσεις ἢ καὶ πράξεις αὐτῶν; διότι πολλὰ ἁμαρτήματα εἶναι τόσον λεπτὰ καὶ κρύφια, καὶ μᾶλλον τὰ ψυχικὰ πάθη, ὁποῦ δυσκόλως δύναται τινὰς νὰ τὰ διακρίνῃ., (1)

„Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με.

Κρύφια δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἢ τὰ κρυφίως πραττόμενα ἁμαρτήματα, ἢ τοὺς κατὰ διάνοιαν συνιςαμένους αἰσχροὺς καὶ βλασφήμους καὶ πονηροὺς λογισμούς, διὰ τοὺς ὁποίους παρακαλεῖ τὸν Θεόν· οἱ γὰρ λογισμοὶ αὐτοὶ, ὅσον εἶναι λεπτοὶ καὶ ἀφανεῖς, τόσον εἶναι καὶ δυσκολονίκητοι· μὲ τὸ νὰ μολύνουν μὲ κάθε ἄδειαν, καὶ εἰς κάθε ὥραν, τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον· διότι τὰ φανερὰ καὶ διὰ πράξεως γινόμενα ἁμαρτήματα, ἠμπορεῖ τινας νὰ νικήσῃ, ἀνίσως δὲν εἶναι ὁλοτελῶς κυριευμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν Διάβολον· κρύφια δὲ θέλεις νοήσεις, καὶ ὅσα τινὰς ἐν ἀγνοίᾳ ἁμαρτάνει· διὰ τὶ αὐτὰ εἶναι κεκρυμμένα ἀπὸ τὴν γνῶσίν του.

13: „Καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δού-
„λου σου.

Καὶ ἀπὸ τὰ ξένα, λέγει, ἁμαρτήματα σπλαγχνίσου καὶ φύλαξόν με Κύριε· ἐπειδὴ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐνέχεται εἰς τὰς ἁμαρτίας, ὁποῦ ἐξ ἀμελείας αὐτοῦ κάμνουν οἱ ὑπήκοοί του· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ σφάλματα, ὁποῦ ἐνεργεῖ τὸ ποίμνιόν του· καὶ ὁ πατὴρ, εἰς τὰ κακὰ ὁποῦ ἐργάζονται τὰ παιδία του. καὶ ὁ αὐθέντης, εἰς τὰ πταίσματα ὁποῦ πράττουν οἱ δοῦλοι του· ὅλων γὰρ τῶν ἀνωτέρω αἱ ἁμαρτίαι, ἀγκαλὰ καὶ ξέναι, λογίζονται ὅμως ὡς οἰκεῖαι εἰς τοὺς προςάτας αὐτῶν καὶ ἄρχοντας· διὰ τί; διὰ τὶ αὐτοὶ δυνάμενοι νὰ διορθώσουν ταύτας, ἀμελοῦν καὶ δὲν τὰς διορθώνουν· ἢ ἀλλότρια λέγει ὁ Δαβὶδ τὰ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα, ὁποῦ γίνονται κατὰ τύχην καὶ περίςασιν καὶ ἀκουσίως· καὶ ὄχι κατὰ γνώμην καὶ προαίρεσιν πάντῃ θεληματικὴν καὶ ἑκούσιον· (2) ἢ ἀλλοτρίους θέλεις νοήσεις τοὺς ἐχθροὺς, τόσον τοὺς ὁρατοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ τοὺς ἀοράτους Δαίμονας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν φυλάξῃ ὁ Θεὸς, σπλαγχνιζόμενος αὐτὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι, τότε
„ἄμωμος ἔσομαι.

Ἀνίσως, λέγει, δὲν μὲ νικήσουν τὰ ἀνωτέρω κρύφια ἁμαρτήματα, καὶ οἱ πονηροὶ καὶ αἰσχροὶ λογισμοὶ, τότε θέλω λάβω τὴν τελειότητα· ἐπειδὴ κατὰ τὸ παρὸν, φυλάττω μὲν, ὅσον τὸ δυνατόν μοι τὸν νόμον σου· ἀλλ᾽ ὅμως ταῦτα φοβοῦμαι τὰ κρυπτῶς ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα.

„Καὶ

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος, καὶ μᾶλλον ὁποῦ λέγει τὸν ἑαυτόν του ἄμεμπτον κατὰ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην, καὶ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδότι, συςέλλει πάλιν τὸ φρόνημα καὶ λέγει, „Ὅτι οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐςι· τουτέςι πολλὰ ἁμαρτάνω καὶ οὐ συνίημι· ὁ δὲ Θεὸς οἶδεν· (παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Κἂν γάρ φησι, προθυμίᾳ πολλῇ βουληθῶ φυλάξαι τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολάς, ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀσθενείας εἰς πολλὰ παρὰ γνώμην καθέλκομαι· καί τινα μὲν ἀγνοῶν πλημμελῶ, τινὰ δὲ, ὑπὸ τῶν προσπιπτουσῶν νικώμενος περιστάσεων· κἂν διαφύγω δὲ τῶν ἔργων τὴν ἁμαρτίαν, ῥύπου με παντὸς ἀναπιμπλῶσιν οἱ λογισμοί· διὰ τοῦτο ἱκετεύω σε τὸν καθάραι δυνάμενον καὶ βοῶ· ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα γράφεται „Ἀλλότρια δὲ εἶναι φαμὲν, τὰ ἐκ διαβολικῆς ἐπηρείας ἐπεισχεόμενα τῷ νῷ πάθη, ἕως ἀπαράδεκτα ταῦτα ἡμῖν ἐςιν· ἐπὰν δὲ ὁ νοῦς αὐτὰ παραδέξηται, οὐκέτι ἀλλότρια, αὐτοῦ δὲ εἶεν ἂν ἐγκλήματα·

„Καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας
„μεγάλης.

Μεγάλην ἁμαρτίαν ὀνομάζει τὰ ἀνωτέρω κρύφια, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ, καὶ ἀλλότρια ἁμαρτήματα, καὶ τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς λογισμοὺς, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὰ νομίζονται εὐκαταφρόνητα εἰς μερικοὺς ἁμαρτωλούς· ἐπειδὴ καὶ οἱ κατὰ διάνοιαν πονηροὶ λογισμοὶ, διώκουσιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· καὶ τὸ νὰ παραβλέπη τινὰς τοὺς ὑποτασσομένους εἰς αὐτὸν νὰ ἁμαρτάνουσι, τοῦτο κάμνει ἄξιον τὸν παραβλέποντα, νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν ὁμοίαν καταδίκην τῶν ἁμαρτανόντων, ἢ καὶ εἰς μεγαλιτέραν ἀπὸ τὴν ἐκείνων (1)

14: „Καὶ ἔσονται εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια
„τοῦ στόματός μου.

Τότε, λέγει, θέλουν φανοῦν εὐάρεστα εἰς ἐσένα Κύριε, τὰ λόγια τῆς προσευχῆς μου, ὅταν καθαρισθῶ τελείως ἀπὸ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα κρύφια καὶ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀλλότρια πταίσματα, καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς διαλογισμούς.

„Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου ἐνώ-
„πιόν σου διὰ παντός.

Ἐὰν, λέγει, καθαρισθῶ ἀπὸ ὅλα τὰ προειρημένα κρύφια καὶ ἀλλότρια ἁμαρτήματα, θέλει εἶναι πάντοτε ἐνώπιόν σου ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου· διὰ τὶ ἐὰν ἡ καρδία δὲν ξεμάθη ἀπὸ τὸ νὰ μελετᾷ τὰ αἰσχρὰ καὶ πονηρὰ, δὲν θέλει μάθη νὰ μελετᾷ τὰ ἐδικά σου θεῖα νοήματα· καὶ ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσὺ Κύριε, χαίρεις καὶ εὐαρεστῆσαι. (2)

„Κύριε βοηθέ μου καὶ λυτρωτά μου.

Ἐσὺ Κύριε, λέγει, θέλεις μοι βοηθήσεις, καὶ ἐσὺ θέλεις με λυτρώσεις ἀπὸ τὰ προειρημένα κακά· ἢ Κύριε, ἐσὺ εἶσαι ὁποῦ μοι βοηθεῖς εἰς ἐκεῖνα τὰ καλὰ ὁποῦ κατορθόνω· καὶ ἐσὺ εἶσαι ὁποῦ μὲ λυτρόνεις ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ κακὰ, εἰς τὰ ὁποῖα πίπτω· τὸ δὲ, ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια, ἁρμόζουσι καὶ εἰς ὅλους τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς (3)

ΨΑΛ-

(1) Ἄλλος δὲ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα λέγει „Ὅταν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ, οὓς ὁ Διάβολος τῷ νῷ ἐνίησι, μὴ κατακυριεύσωσί μου ὥστε συγκαταθέσθαι αὐτοῖς, τότε καὶ ἄμωμος ἂν εἴην, καὶ ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας καθαρισθήσομαι· ἥτις μεγάλη ἐστιν, ὡς πρὸς σύγκρισιν τῆς κατὰ διάνοιαν· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Διὰ τούτων μέντοι τὴν καινὴν διαθήκην προαγορεύει, καὶ τοῦ βαπτίσματος τὴν χάριν καὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος τὴν δωρεὰν, ὑφ' ἧς καὶ τῶν προεπταισμένων τὴν ἄφεσιν λαμβάνουσιν οἱ πιστεύοντες· καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἱκανὴν βοήθειαν ἔχοντες καὶ τῶν ἐπανισταμένων παθῶν, καὶ τῶν ἐπιβούλων καὶ πονηρῶν περιγίνονται πνευμάτων.

(2) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτα γράφεται καὶ ταῦτα „Πλὴν ἐκεῖνο σκόπει, ὅτι τὸν Ψαλμὸν μελέτην τῆς καρδίας ὁ Δαβὶδ ὠνόμασε· χρὴ γὰρ τῶν ὑμνολογούντων τὸν νοῦν συντετάσθαι πρὸς Θεὸν, καὶ οὐχ ἁπλῶς διὰ χειλέων προσφέρειν λόγον, τῆς καρδίας ἑτέρωσέ που δρώσης καὶ ῥεμβομένης· ἵνα μὴ γένηται χαλκὸς, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον· εἰδὲ ἐκ βάθους ἀναβαίνοι ψυχῆς, τότε Θεῷ διαλέγεται, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐστι διὰ παντὸς, ψάλλων τῷ Πνεύματι, ψάλλων καὶ τῷ νοΐ.

(3) Πῶς δὲ ταῦτα ἁρμόσουσι τοῖς Χριστιανοῖς; γράφεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα „Ὁ μὲν νόμος ὦ Δέσποτα, (βοᾷ ἡ φύσις πρὸς τὸν Θεὸν) τὸ σῶμα μόνον προσκαίροις ἥγνιζε ῥαντισμοῖς· σὺ δὲ καὶ ἐκ τῶν κρυφίων καθάρισόν με διὰ τοῦ Βαπτίσματος, καὶ φεῖσαί μου ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων δαιμόνων· ἐὰν γὰρ οὗτοι μή μου κατακυριεύσωσι, τότε ἀληθῶς ἄμεμπτος ἔσομαι καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀπιστίας ἢ καὶ τῆς παραβάσεως, ἥτις ἁμαρτία ἐστι μεγάλη· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Διὰ τούτων τὴν καινὴν Διαθήκην προαγορεύει καὶ τοῦ Βαπτίσματος

ΨΑΛΜΟΣ ΙΘ΄.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, προφητεύει τὰ μέλλοντα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἔλαβον τέλος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου· ἐπειδὴ γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σεναχηρεὶμ ἐμήνυσε μὲ τὸν ἀρχιςράτηγόν του Ῥαψάκην τὰ βλάσφημα ἐκεῖνα λόγια, ὁποῦ ἀναφέρει ἡ δ΄, τῶν Βασιλειῶν· τούτου χάριν λυπηθεὶς ὁ Ἐζεκίας, ἔτρεξεν εἰς τὸν θεῖον Ναὸν, καὶ ἀνέφερεν εἰς τὸν Θεὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ βλάσφημα, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν· οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἦτον καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας, βλέποντες τὴν λύπην καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας τοῦ βασιλέως, ἐξεφώνησαν σχεδὸν τὴν δύναμιν καὶ τὰ ἴδια νοήματα τῶν ῥητῶν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν νὰ δεχθῇ τὴν δέησιν τοῦ βασιλέως, Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ἡ θεία χάρις ἔδειξεν εἰς τὸν Δαβὶδ, ὄχι μόνον τὰ πράγματα, ὁποῦ ἔμελλον νὰ γένουν ὕςερον ἀπὸ πολλοὺς χρόνους· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἰποῦν τότε οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου. (1)

1: „Ἐπακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ „θλίψεως.

Ὅταν ὁ Ἐζεκίας καὶ οἱ φίλοι του ἀπέςειλαν πρὸς τὸν Ἡσαΐαν, σχεδὸν τὰ ἴδια λόγια τοῦτα εἶπον εἰς αὐτὸν „Ἡμέρα θλίψεως καὶ ὀνειδισμοῦ καὶ παροργισμοῦ ἡ ἡμέρα (δ. Βασιλ. ιθ΄. 3.)

„Ὑπερασπίσαι σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ „Ἰακώβ.

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Θεοῦ τὸ ὑβρισθὲν καὶ κα-

τος τὴν χάριν· καὶ Κύριον μὲν ἐκάλεσεν ὡς ποιητὴν καὶ δημιουργόν· λυτρωτὴν δὲ, ὡς διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος τῆς μὲν προτέρας ἐλευθεροῦντα φθορᾶς, ἀφθαρσίαν δὲ καὶ ἀθανασίαν δωρούμενον· καὶ ταῦτα δὲ κἀκεῖνα ὁ Ψαλμὸς περιέχει· καὶ τὰ μὲν πρῶτα τὴν δημιουργίαν διδάσκει καὶ πρόνοιαν· τὰ δὲ μέσα τὸν νόμον, τὰ δὲ τελευταῖα τὴν χάριν. Παραπτώματα γάρ φησι τίς συνήσει; καὶ ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου. καὶ Κύριε βοηθέ μου καὶ λυτρωτά μου· τούτων δὲ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς ἡ καινὴ Διαθήκη.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, λέγεται μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὡς ἐκ προσώπου τῶν φίλων τοῦ Δαβὶδ, ἐπευχομένων τῷ Δαβὶδ θυσίαν προσφέροντι· ἀναφέρεται δὲ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Ἀποςόλων, συνευχομένων τῷ Χριςῷ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Σταυροῦ.

καταφρονηθὲν ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους, αὐτὸ νὰ σοὶ βοηθήσῃ ὦ βασιλεῦ· ἐνθυμήθη δὲ τὸν Ἰακὼβ, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἔπεσεν εἰς μεγάλους πειρασμοὺς καὶ φόβους, καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ ὅλους μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

2: „Ἐξαποστείλαι σοι βοήθειαν ἐξ ἁγίου.

Ἅγιον ὠνόμαζον οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ναὸν, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίςευον, ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· λέγουν λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ τὸν ναὸν, εἰς τὸν ὁποῖον κατέφυγες ὦ βασιλεῦ, ἄμποτε νὰ σοὶ ςείλῃ βοήθειαν ὁ Θεός.

„Καὶ ἐκ Σιὼν ἀντιλάβοιτό σου.

Τὸ Σιὼν ὄρος τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν· ὁ Θεὸς λοιπὸν, λέγουσιν, ὁποῦ κατοικεῖ εἰς τὴν Σιὼν, αὐτὸς ἄμποτε νὰ κινηθῇ ἀπὸ τὴν Σιὼν καὶ νὰ σοὶ βοηθήσῃ ὦ βασιλεῦ.

3: „Μνησθείη πάσης θυσίας σου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, νὰ ἐνθυμηθῇ τὰς θυσίας, ὁποῦ ἐπρόσφερες εἰς αὐτὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης, θεοσεβέςατε βασιλεῦ.

Καὶ τὸ ὁλοκαύτωμά σου πιανάτω.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἦναι παχὺ τὸ ζῶον, ὁποῦ μέλλεις νὰ προσφέρῃς ὁλόκαυτον εἰς τὸν Θεόν· θέλει δὲ παχύνῃ αὐτὸ, ἀνίσως ἀπολαύσῃ βοσκὴν ἐλευθέραν· ἐλευθέραν δὲ βοσκὴν πάλιν θέλει ἀπολαύσῃ, ἀνίσως διαλυθῇ ἡ πολιορκία καὶ ὁ πόλεμος τῶν Ἀσσυρίων· ὥςε μὲ τὴν παχύτητα τοῦ μέλλοντος ὁλοκαυτωθῆναι ζώου, θέλει νὰ φανερώσῃ ἡ εὐχὴ αὐτὴ, τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας καὶ τοῦ πολέμου· ἢ τὸ πιανάτω νοεῖται, ἀντὶ ἄμποτε νὰ δεχθῇ ὁ Θεὸς τὸ ὁλοκαύτωμά σου ὡς παχὺ καὶ εὐάρεστον· ὁλοκαύτωμα δὲ ὠνομάζετο, διὰ τὶ ὅλον ἐκαίετο· διότι ἀπὸ τὰς θυσίας, ἄλλαι μὲν ἐκαίοντο ὅλαι· ἀπὸ ἄλλας δὲ, μέρη τινὰ μόνον ἐκαίοντο: ἤτοι τὸ ὀξύγγι τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, τὰ νεφρὰ, καὶ ἄλλα ὅμοια καθὼς διδάσκει τὸ Λευϊτικόν. (1)

4: „Δώῃ σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν „σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ σοὶ δώσῃ ὁ Κύριος, καθὼς θέλει ἡ καρδία σου· καρδίαν δὲ ὁ Δαβὶδ ὁ-

(1) Παρὰ τῇ Σειρᾷ δὲ τοῦ Νικήτα γράφεται, ὅτι οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου παρακαλοῦσι τὸν Θεὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, διὰ νὰ προσφέρῃ ὁ Βασιλεὺς λιπαρότερα ὁλοκαυτώματα τὰ ὑπὲρ εὐχαριςίας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν νόμον, αἱ ὑπὲρ εὐχαριςίας προσφοραὶ ἐπαχύνοντο: ἤγουν ἀλείφοντο μὲ λάδι, διὰ νὰ ἔχουν τὸ ἱλαρόν· αἱ δὲ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, δὲν ἐπροσφέροντο μὲ λάδι· ἐπειδὴ δακρύοντες διὰ τὰς ἁμαρτίας ὁποῦ ἐπράξαμεν, συγχώρησιν αἰτοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ λύπην, καὶ ὄχι μὲ ἱλαρότητα· ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ ἐπίανε τὴν θυσίαν καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Χριςοῦ; ἤγουν τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα τὸ πάντας τρέφον καὶ μὴ δαπανώμενον· ἁρμόζει δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τοὺς ἐλεήμονας· ἡ γὰρ ὄντως εὐώδης θυσία, ἡ περὶ τοὺς δεομένους ἐλεημοσύνη ἐςι. Σημείωσαι δὲ, ὅτι παρὰ τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται Γεδασνὲ, ὃ δηλοῖ τὸ τεφρῶσαι, τὸ κατακαῦσαι· παρακαλοῦσι λοιπὸν τὸν Θεὸν οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου, τόσον πολλὰ νὰ δεχθῇ τὸ ὁλοκαύτωμά του· ὥςε ὁποῦ νὰ τεφρώσῃ καὶ νὰ κατακαύσῃ αὐτὸ μὲ θεϊκὸν πῦρ· καθὼς κατέκαυσε τὴν θυσίαν τοῦ Ἄβελ, ὡς λέγουσι πολλοί· ὡς κατέκαυσε τὰ διχοτομήματα τῆς θυσίας τοῦ Ἀβραὰμ (Γέν. ιε΄. 17.) ὡς κατέκαυσε τὸ πρῶτον ὁλοκαύτωμα ὁποῦ ἐπρόσφερεν ὁ Μωϋσῆς (Λευ. θ΄. 24.) τὴν θυσίαν τοῦ Γεδεὼν (Κρι. ς΄. 21.) τὴν θυσίαν τοῦ Δαβὶδ (Α΄. Παρ. κα΄. 26.) τὴν θυσίαν τοῦ Σολομῶντος ὅταν ἀφιέρωσε τὸν ναὸν (Β΄. Παρ. ζ΄. 13.) καὶ τὴν θυσίαν τοῦ Ἠλιοῦ (Γ΄. Βασ. ιη΄. 38.) ὅρα περὶ τούτου Σελ. 82. τοῦ συντάγματος τῆς Θεολογικῆς Παιδείας.

ὀνομάζει πολλαῖς φοραῖς τὴν ψυχήν · ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδία περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, μετέχει ἀπὸ τὴν ψυχήν· κατὰ τὸ „ Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα. (Ψαλ. μγ'. 2.)

„Καὶ πᾶσαν τὴν βουλήν σου πληρῶσαι.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ τελειώσῃ κάθε καλὴν καὶ δικαίαν βουλήν σου. (1)

5: „Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ „σου.

Ἡμεῖς, λέγει, ὦ βασιλεῦ, ἐλπίζομεν βεβαίως, ὅτι διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀγαθωσύνην καὶ εὐθεῖαν καρδίαν, ὁ Θεὸς θέλει δώσει τὴν σωτηρίαν σου, καὶ θέλει σὲ κάμη ἀνίκητον· ταύτην δὲ τὴν ἐδικήν σου σωτηρίαν καὶ ἡμεῖς οἱ φίλοι σου θέλομεν ἀπολαύσομεν, καὶ θέλομεν χαρῇ δι' αὐτήν.

„Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν „μεγαλυνθησόμεθα.

Ἀνίσως, λέγει, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ συντρίβῃ καὶ νικᾷ τοὺς ἐχθρούς, βέβαια αὐτὸς θέλει γένῃ φοβερὸς καὶ εἰς τὸ Ἔθνος τῶν Ἀσσυρίων καὶ μόνον ὀνομαζόμενος· διὰ δὲ τὸ τοιοῦτον φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς θέλομεν μεγαλυνθῶμεν κοντὰ εἰς ἐκείνους, ἀκουόμενοι μαζὶ μὲ τὸ θεῖον ὄνομα.

„Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτή„ματά σου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐπιμένουν οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου εἰς τὴν πρὸς Θεὸν προσευχήν, καὶ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως συντριβὴν καὶ ταπείνωσιν, παρακαλοῦσι τὸν Θεὸν· νὰ τελειώσῃ κάθε τοῦ σωτήριον ζήτημα (2)

6: „Νῦν ἔγνων ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν „Χριστὸν αὐτοῦ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται ἀπὸ τὸν καθ' ἕνα φίλον τοῦ Ἐζεκίου, μὲ τὸ νὰ ἔλαβον πληροφορίαν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει λυτρώσει αὐτόν· Χριστὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ βασιλεύς, ἐπειδὴ καὶ ἐχρίετο μὲ τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσματος.

„Ἐπακούσεται αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἁ„γίου αὐτοῦ.

Ἐπληροφορήθημεν, λέγει, ἡμεῖς, ὅτι θέλει ἀκούσει τοῦ βασιλέως ὁ Θεός, ὅστις καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς κατοικεῖ, καὶ εἰς τὸν ναὸν ἐπισκιάζει· διὰ τοῦτο, ποτὲ μὲν παρακαλοῦν τὸν Θεὸν νὰ εἰσακούσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ποτὲ δὲ ἀπὸ τὸν ναόν· ἅγιον δὲ ὀνομάζει τὸν οὐρανόν, ὡς ἀφιερωμένον εἰς κατοικίαν Θεοῦ.

„Ἐν δυναστείαις ἡ σωτηρία τῆς δεξι„ᾶς αὐτοῦ.

Κά-

(1) Παρὰ τῷ Νικήτᾳ „Ἐπεθύμει καὶ ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς τῆς ἐμῆς σωτηρίας, καὶ ταύτην ἐλογίζετο· διὸ καὶ πληρωθῆναι τὴν βουλὴν εἰκότως ὁ τῶν Ἀποστόλων χορὸς ἐπεύχεται.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἄτοπον δὲ καὶ κινδυνῶδες τὸ ἐπεύχεσθαι ἀνθρώπῳ ἐπιθυμοῦντι κακοῦ τινος, καὶ λέγειν· πληρῶσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου· χρὴ γὰρ μόνοις ἐκείνοις εὔχεσθαι τὴν τῶν αἰτημάτων ἐκπλήρωσιν, τοῖς εἰδόσιν αἰτεῖν τὰ ἀρέσκοντα Θεῷ.

Κάθε, λέγει, σωτηρία, όπου γίνεται εἴς τινα ἀπὸ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, μὲ δυναστείαν γίνεται: ἤγουν μὲ ὑπερβολὴν δυνάμεως· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαῤῥοῦμεν, καὶ νὰ μὴν φοβούμεθα τὴν παράταξιν τῶν ἐχθρῶν, κἂν καὶ αὐτὴ φαίνεται πῶς εἶναι ἀκαταμάχητος καὶ φοβερά. (1)

7: „Οὗτοι ἐν ἅρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις.

Οἱ ἐχθροὶ οὗτοι, λέγει, ὁποῦ μᾶς ἐπερικύκλωσαν, θαῤῥοῦσιν εἰς τὰς πολεμικὰς καρότζας καὶ ἄλογά των· οὗτοι δὲ καὶ οὗτοι θέλει νὰ εἰπῇ, οἱ αὐτοί· συνήθεια γὰρ εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης νὰ διπλασιάζῃ τὰς αὐτὰς λέξεις πρὸς πλατυσμὸν περισσότερον.

„Ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡ-
„μῶν ἐπικαλεσόμεθα.

Ἡμεῖς ὅμως, λέγει, θέλομεν ἐπικαλεσθοῦμεν εἰς βοήθειάν μας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τὸ ὑβρισθὲν καὶ ἀτιμασθὲν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· ἢ λέγει, ὅτι διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ ὑβρίσθη, θέλομεν ἐπικαλεσθοῦμεν τὸν Θεὸν βοηθόν μας κατὰ τῶν ὑβρισάντων αὐτό.

8: „Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσον·
„ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθη-
„μεν.

Τὰ μὲν προειρημένα ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, ἐλέγοντο ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Ἐζεκίου εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου καὶ τοῦ πολέμου τῶν Ἀσσυρίων· ταῦτα δὲ λέγονται ὕστερον, ἀφ' οὗ ἐθανατώθησαν ὑπὸ Ἀγγέλου αἱ ἑκατὸν ὀγδοηνταπέντε χιλιάδες τῶν Ἀσσυρίων· καὶ ὕστερον ἀφ' οὗ ἐλύθη ὁ πόλεμος, καὶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι ἔχαιρον καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν· οἱ ἐχθροί, λέγει, Ἀσσύριοι, ἐσυμποδίσθησαν ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπεσαν πτῶμα ἐλεεινὸν καὶ θανατηφόρον, ἡμεῖς δὲ ὁποῦ εἴμεθα κάτω πεσμένοι ἀπὸ τὸν φόβον, ἀνέστημεν κατὰ τὸ φρόνημα, καὶ ἀσηκώσαμεν εἰς τὰ ἄνω τὴν κεφαλήν.

9: „Κύριε, σῶσον τὸν Βασιλέα καὶ ἐπά-
„κουσον ἡμῶν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπι-
„καλεσώμεθά σε.

Καθὼς, λέγει, Κύριε, ἔσωσας τὸν βασιλέα ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του: ἔτζι καὶ εἰς τὸ ἑξῆς σῶζε καὶ διαφύλαττε αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἄξιος σωτηρίας διὰ τὴν ἀρετήν του· ἐπάκουσον δὲ πάλιν καὶ ἡμῶν τῶν φίλων του, καθὼς καὶ τώρα, ὅσαις φοραῖς ἠθέλαμεν σὲ ἐπικαλεσθῶμεν· ὁ μὲν Ψαλμὸς οὗτος ἐξηγήθη καὶ ἐπροσηρμόσθη εἰς τὰ πράγματα, ὁποῦ ἠκολούθησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Ἐζεκίου· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ θεῖος Ἀθανάσιος, βιάζονται νὰ προσαρμόσουν αὐτὸν καὶ εἰς τὸν Δαβὶδ, ὅταν ἐπολέμει τοὺς ἐχθρούς του· καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐσχημάτισε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἐδικῶν του φίλων. Ἁρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὁποῦ ἑτοιμάζεται νὰ πολεμήσῃ τὸν διάβολον· ἐπειδὴ καὶ τὸ σῶμα μετὰ τῶν αἰσθήσεων, εὔχεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὴν πολεμοῦσαν ψυχήν· καὶ οἱ Δαίμονες γὰρ ἐξουδένωσαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἁγίου δὲ θέλεις νοήσαις, καὶ τὸ Σιὼν, καὶ τὸν οὐρανὸν, ὡς εἴπομεν πολλάκις· Χριστὸς δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλεὺς, ὀνομάζεται ὁ κάθε Χριστιανὸς, διὰ τὶ εἶναι χρισμένος μὲ τὸ θεῖον μύρον, ὡς εἴπομεν· ἐν ἅρμασι δὲ καὶ ἐν ἵπποις εἶναι οἱ Δαίμονες διὰ τὴν ὀγλιγωρότητα, καὶ διὰ τὴν ἑτοιμασίαν ὁποῦ ἔ-

(1) „Οὐ παρήκουσε δὲ οὐδὲ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ καὶ ἔσωσεν αὐτὸν (κατὰ τὸ ἀνθρώπινον) δεξιὰν αὐτοῦ ὄντα· καὶ ἔσωσεν οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐν δυναστείαις· τουτέστιν ἐν θεοσημείαις.

ἔχουν, εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν τοὺς Χριςιανούς. (1) ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ κατὰ τῶν αἰσθητῶν ἐχθρῶν, τῶν βαρβάρων καὶ ἀλλοφύλων, καὶ διὰ τὸν καθε αἰσθητὸν καὶ ὀρθόδοξον βασιλέα.,,

ΨΑΛΜΟΣ Κ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται, διὰ τὶ περιέχει προφητείαν· ἢ καὶ διὰ τὶ αὐτὸς ἔλαβε τὸ τέλος καὶ τὴν ἐκπλήρωσίν του, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου· λέγουσι γὰρ, ὅτι ἀφ' οὗ ἠσθένησεν ὁ Ἐζεκίας τὴν ἀβοήθητον ἐκείνην καὶ θανατηφόρον ἀσθένειαν· καὶ ἀφ' οὗ ἐπροσέθησαν εἰς αὐτὸν δεκαπέντε χρόνοι ζωῆς, καθὼς διηγεῖται ἡ δ'. τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφ. κ'. βλέποντες οἱ φίλοι του τὸ παράδοξον αὐτὸ θαῦμα, εὐχαρίςησαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ βασιλέως· τούτων λοιπὸν τῶν φίλων τὰς πρὸς Θεὸν εὐχαριςικὰς φωνὰς, σχηματίζει ὁ παρὼν Ψαλμός· δι' ὃ καὶ λέγει „ Ζωὴν ἠτήσατό σε καὶ ἔδωκας αὐτῷ· ἢ καὶ ὁ ἴδιος Δαβὶδ προγνωρίσας τὴν ὑγείαν τοῦ βασιλέως, δι' αὐτὸν ἐξεφώνησε τοῦτον τὸν Ψαλμόν. (2)

1: „ Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφραν-
„θήσεται ὁ Βασιλεύς.

Εἰς τὴν δύναμίν σου, λέγει, Κύριε, τὴν βοηθητικὴν καὶ ἀνίκητον, θέλει εὐφρανθῇ ὁ πιςὸς βασιλεύς· καὶ τοῦτο τὸ πιςευόμενον ἀπὸ τὰς προλαβούσας εὐεργεσίας ὁποῦ ἔκαμες εἰς αὐτόν· (3)

„Καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσε-
„ται σφόδρα.

Ὁ βασιλεὺς, λέγει, θέλει ἀγαλλιάσει διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ὑγείαν, ὁποῦ ἔδωκας εἰς αὐτὸν Κύριε.

2: „Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ
„ἔδωκας αὐτῷ.

Ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας τοῦ Ἐζεκίου λέγει, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν του νίκην· ἢ τὴν προσθήκην τῆς ζωῆς· ἢ ἁπλῶς καθε δικαίαν του αἴτησιν· (4)

Καὶ

(1) Σὺ δὲ νοήσεις ἵππους ϗ τὰ σκιρτήματα τῶν παθῶν, οἷς ἐπιβαίνουσι Δαίμονες· ἅρματα δὲ τὴν σύμπνοιαν τῶν παθῶν, ἐν οἷς παρασκευάζονται καθ' ἡμῶν οἱ νοητοὶ Ἀσσύριοι· ἀλλὰ γὰρ οἱ τὸ θεῖον ἐπικεκλημένοι ὄνομα, πάντα τὰ πάθη νικῶσι, ϗ ἓν καθ' ἓν ϗ κατὰ συςήματα.
(2) Ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ϗ εἰς τὸν Δαβὶδ, ϗ εἰς τὸν Χριςὸν, ϗ εἰς καθε Χριςιανόν.
(3) Ὁ δὲ Ἀςέριος λέγει „ Καὶ πᾶς ὁ βασιλεύων τῶν παθῶν ἐςὶ Βασιλεὺς, εὐφραινόμενος ἐπὶ τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ: τουτέςι τῇ Εὐαγγελικῇ Διδασκαλίᾳ· οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι, φησὶν ὁ Παῦλος, τὸ Εὐαγγέλιον· δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐςὶν εἰς σωτηρίαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)
(4) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὁ σαρκικῶς μηδὲν ἐπιθυμῶν, ϗ τῷ πνεύματι περιπατῶν, ἐπιθυμίαν καρδίας λαμβάνει ἀπὸ Θεοῦ· τούτου γὰρ ὁ Θεὸς ἐν ἀγαθοῖς ἐμπιπλᾷ τὴν καρδίαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

„Καὶ τὴν θέλησιν τῶν χειλέων αὐτοῦ „οὐκ ἐστέρησας αὐτόν.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τὸ λέγει καὶ ἐδῶ, διπλασιάζωντας τὰ λόγια διὰ τὴν ἡδονὴν τῆς πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας· ἐπειδὴ φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἐκεῖνο ὁποῦ ἐπιθυμεῖ τινας μὲ τὴν καρδίαν, αὐτὸ πολλάκις ἀναφέρει καὶ ζητεῖ καὶ μὲ τὰ χείλη· θέλησιν δὲ ἐδῶ νοοῦμεν τὴν αἴτησιν.

3: „Ὅτι προέφθασας αὐτὸν ἐν εὐλογίαις „χρηστότητος.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐπρόφθασες, καὶ πρὸ τοῦ νὰ σοῦ ζητήσῃ ὁ βασιλεὺς, σὺ πολλάκις εὐεργέτησας αὐτόν· εὐλογίας γὰρ χρηστότητος ἐδῶ θέλομεν ἐννοήσομεν τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὑπὸ τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ γενομένας εἰς τὸν Ἐζεκίαν.

„Ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέ„φανον ἐκ λίθου τιμίου.

Ἐδῶ ἀριθμεῖ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Ἐζεκίαν· δηλαδὴ, ὅτι προτίτερα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας, ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὸ διάδημα καὶ τὴν κορώναν τῆς βασιλείας. (1)

4: „Ζωὴν ἠτήσατό σε, καὶ ἔδωκας αὐτῷ.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἐχάρισας, ὄχι μόνον νίκην, ἀλλὰ καὶ ζωὴν καὶ ὑγείαν εἰς τὸν Ἐζεκίαν, ὥστε ὁποῦ μήτε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του νὰ νικηθῇ, μήτε ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν του νὰ ἀποθάνῃ· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ δύω θέλομεν νοήσομεν ἐδῶ.

„Μακρότητα ἡμερῶν εἰς αἰῶνα αἰῶ„νος.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐχάρισες Κύριε, ἁπλῶς ζωὴν εἰς τὸν Ἐζεκίαν, ἀλλὰ καὶ ζωὴν μακράν· τὸ δὲ εἰς αἰῶνα αἰῶνος, κυρίως μὲν γράφει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν μέλλοντα καὶ ἀτελεύτητον αἰῶνα, μερικαῖς φοραῖς δὲ γράφει τοῦτο, καὶ διὰ τὸ τοῦ παρόντος χρόνου καὶ αἰῶνος μακρὸν διάστημα· ἄλλοτε δὲ γράφει τοῦτο, καὶ διὰ τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάτρεπτον τοῦ πράγματος· καθὼς τώρα ἐδῶ· ἤτοι ἔδωκας εἰς αὐτὸν ζωὴν, καὶ ζωὴν μακρὰν, καὶ μακρότητα ἡμερῶν βεβαίαν· ἀνίσως δὲ νοήσῃ τινὰς, ὅτι τοῦτο λέγει καὶ διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ τοῦτο τὸ νόημα δὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

5: „Μεγάλη ἡ δόξα αὐτοῦ ἐν τῷ σωτη„ρίῳ σου.

Ἀφ' οὗ ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας ἔλαβε τὴν θείαν βοήθειαν καὶ εὐεργεσίαν, καὶ ὄχι μόνον ἐλυτρώθη παραδόξως ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ ἔλαβε ζωὴν παράνω δεκαπέντε χρόνους· διὰ ταῦτα λέγω, ἔγινε μεγάλος καὶ ἔνδοξος εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, τόσον ὁποῦ καὶ οἱ βασιλεῖς ἔστελλον δῶρα καὶ πρέσβεις καὶ ἐλπίδας πρὸς αὐτὸν, ζητοῦντες τὴν φιλίαν του. Καὶ τοῦτο ἔγινε διὰ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ ἐξαίρετον πρόνοιαν ὁποῦ ἔλαβε παρὰ Θεοῦ. (2)

Δό-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ἁρμόζει τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τὸν Δαβὶδ, ὅστις νικήσας τοὺς Ἀμμανίτας, ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ Βασιλέως αὐτῶν Μολχὸμ (ὅρα Κεφ. ιβ'. τῆς Β'. τῶν Βασιλειῶν) ὅπερ κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον ἦτον εἴδωλον τῶν Ἀμμανιτῶν· καὶ εὑρὼν εἰς τὸν στέφανον ἐκεῖνον ἕνα πολύτιμον λίθον, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐδικόν του διάδημα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐξ ὧν τις ἐπιτηδεύει στεφανοῦται· ὁ γὰρ δικαίως τὸ δίκαιον διώξας ἀπολήψεται τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον· ὁ δὲ τὴν Τριάδα δοξάζων ὀρθῶς κομιεῖται τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον· τοῦ Ἀποστόλου δὲ λέγοντος τοῖς μαθηταῖς, χαρὰ καὶ στέφανός μου, πολλῷ μᾶλλον οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ λίθοι τίμιοι διὰ τῆς ἀρετῆς, ὡς στέφανος πλακέντες ἐπιτεθήσονται τῇ Χριστοῦ κεφαλῇ (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Μεγάλη δὲ εἶναι καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ· ὄχι μόνον διὰ τὶ ἔσωσεν αὐτὸν ὁ Πατὴρ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἀνέ-

„ Δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιθή-
„ σεις ἐπ' αὐτόν.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐδόξασας τὸν Ἐζεκίαν Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη θέλεις δοξάσεις αὐτὸν, καὶ μεγαλίτερον θέλεις κάμης διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίας σου.

6: „ Ὅτι δώσῃς αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα
„ αἰῶνος.

Ἡ εὐλογία, ἄλλοτε μὲν δηλοῖ, τὴν εὐφημίαν καὶ ἔπαινον· ὡς τὸ „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον· (Ψαλ. ργ'. 1) ἄλλοτε δὲ, τὴν χάριν καὶ εὐεργεσίαν· ὡς τὸ „ Προέφθασας αὐτὸν ἐν εὐλογίαις χρηστότητος· (Ψαλ. ί. 3) δηλοῖ δὲ ἀκόμη ἡ εὐλογία καὶ τὴν μετάδοσιν τοῦ ἁγιασμοῦ, ὡς ἐπὶ τοῦ παρόντος· κάποτε δὲ δηλοῖ καὶ τὴν βλασφημίαν, κατὰ φράσιν ἐναντίαν· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Διάβολος περὶ τοῦ Ἰὼβ „ Ἡ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει· ἤτοι βλασφημήσει· (Ἰὼβ. β'. 5) δηλοῖ δὲ πρὸς τούτοις, καὶ τὸν χαιρετισμόν· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἐλισσαῖος πρὸς Γιεζῆ· „ Καὶ ἐὰν εὕρῃς ἄνδρα, οὐχ εὐλογήσεις αὐτόν. (δ'. Βασιλ. δ. 21) ἤτοι δὲν θέλεις χαιρετήσεις αὐτόν· σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, θέλεις δώσεις εἰς τὸν Ἐζεκίαν εὐλογίαν: ἤγουν εὐφημίαν καὶ μετάδοσιν ἁγιασμοῦ· τὸ γὰρ δώσῃς εὐκτικὸν, ἀντὶ τοῦ μέλλοντος δώσεις ἐδῶ λαμβάνεται.

„ Εὐφρανεῖς αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ
„ προσώπου σου.

Ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν ἀπὸ τοῦ προσώπου σου· ἤτοι διὰ τῆς ἐπισκοπῆς σου· εὐθὺς γὰρ, λέγει, ὁποῦ ἐσὺ Κύριε ἐπιβλέψῃς εἰς τὸν Ἐζεκίαν, αὐτὸς θέλει γεμίσει ἀπὸ χαράν.

7: „ Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον,
„ καὶ ἐν τῷ ἐλέει τοῦ ὑψίστου οὐ μὴ
„ σαλευθῇ.

Ὁ βασιλεὺς, λέγει, δὲν ἐλπίζει εἰς στρατεύματα, οὐδὲ εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς ἄλλα τοιαῦτα μάταια πράγματα· ἀλλὰ εἰς μόνον ἐσένα τὸν ἐλεήμονα καὶ βοηθὸν Θεόν· διὰ τοῦτο καὶ δὲν θέλει σαλευθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. (1)

8: „ Εὑρεθείη ἡ χείρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς
σου-

νέστησεν, ἀλλὰ ϗ διὰ τὴν ἀνάληψιν ϗ διὰ τὴν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης καθέδραν (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) Σημείωσαι δὲ, ὅτι περιφανέστερος ἔγινεν ὁ Ἐζεκίας διὰ τὸν ἀναποδισμὸν ὁποῦ ἔκαμεν ὁ ἥλιος εἰς σημεῖον τῆς ὑγείας του, γυρίσας ὀπίσω εἰς τὴν ἀνατολὴν δέκα ὥρας· ὅθεν ϗ οἱ Βαβυλώνιοι τοῦτο τὸ θαῦμα ἰδόντες ἐξεπλάγησαν· ϗ ὅρα ἐν Κεφ. Κ'. τῆς Δ'. τῶν Βασιλ. στίχ. 10. ὅταν ὅλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἔγινε τριανταδύο ὥρας· δέκα, ὁποῦ ἦτον κατεβασμένος ὁ ἥλιος· ϗ δέκα, ὁποῦ ἐγύρισεν ὀπίσω, εἴκοσι· ϗ δώδεκα ὥρας, ὁποῦ ἔκαμε πάλιν ἀπὸ ἀπὸ Ἀνατολῶν ἕως Δυσμῶν, ἕως νὰ τελειώσῃ τὸν φυσικὸν δρόμον τῆς ἡμέρας, τριανταδύω· ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώριτος εἶπεν „ Οὐ γὰρ μόνον σωτηρίαν αὐτῷ δεδώρησαι, ἀλλὰ ϗ περιφανῆ ϗ ὑψηλὸν πεποίηκας αὐτὸν ϗ περίβλεπτον, τῷ δὲ τῶν πολεμίων παραδόξῳ θανάτῳ, ϗ τῷ τὸν Ἥλιον τὴν ἐναντίαν δραμεῖν· οὕτω δὲ τοῦτο πανταχοῦ γῆς ϗ θαλάσσης ἐγένετο γνώριμον, ὡς τῶν Βαβυλωνίων τὸν Βασιλέα δῶρα πέμψαι· τοῦ γὰρ Ἐζεκίου χάριν ὑπέλαβε τοῦτο δεδρακέναι, ἢ πεπονθέναι τὸν Ἥλιον, τῷ τῶν Ἀσσυρίων θανάτῳ χρώμενος τεκμηρίῳ· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Τοῦτο ἦν ὃ ἐπεθύμει κατὰ ψυχὴν ὁ Δαβὶδ ϗ ἐδέετο λαβεῖν· ὅπερ ϗ δοθὲν γέγονεν αὐτῷ οἷά τις στέφανος ἐκ λίθου τιμίου τὴν κεφαλὴν δοξάζων· δοξάζεται γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς Ἔθνεσιν ὁ Δαβὶδ, μετὰ τοῦ Κυρίου ἑαυτοῦ ϗ υἱοῦ κατὰ σάρκα· οὐ μόνον δὲ στέφανος αὐτῷ γέγονε τὸ σωτήριον· ἀλλὰ ϗ ζωὴ ϗ μακροημέρευσις ϗ δόξα ϗ μεγαλοπρέπεια ϗ εὐφροσύνη ϗ χαρὰ ϗ ἔλεος οὐ σαλευόμενον. (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὅρα δὲ, ὅτι πρὸς τὸ μὴ σαλευθῆναι ἡμᾶς, δύω τούτων χρεία· ἐλπίδος τῆς ἡμετέρας, ϗ ἐλέους Θεοῦ· ἐὰν οὖν πρῶτον ἡμεῖς ἐλπίσωμεν, ἐπακολουθήσει πάντως ϗ τοῦ Θεοῦ ὁ ἔλεος, ϗ οὐ σαλευθησόμεθα· οὐδεὶς γὰρ ἤλπισεν ἐπὶ τὸν Κύριον ϗ κατῃσχύνθη, ὡς εἶπεν ὁ Σειρὰχ „ Τίς ἐνεπίστευσε Κυρίῳ ϗ κατῃσχύνθη; (Σειρ. ιε'. 4.)

„σου· ἡ δεξιάσου εὕροι πάντας τοὺς „μισοῦντάς σε.

Θεοῦ χείρ, εἶναι ἡ θεία σου δύναμις, εἰς τὴν ὁποίαν εὔχεται ὁ Δαβὶδ νὰ πίσουν ὅλοι, ὅσοι βλασφημοῦν τὸν Θεόν· ἡ δύναμίς σου, λέγει, Κύριε, ἄμποτε νὰ εὑρεθῇ: ἤγουν νὰ τιμωρήσῃ, ὅλους τοὺς ἐχθρούς σου· καὶ ἡ δεξιά σου νὰ εὕρῃ: ἤγουν νὰ καταφθάσῃ καὶ νὰ παιδεύσῃ, ὅλους ἐκείνους ὁποῦ σὲ μισοῦν.

9: „Ὅτι θήσεις αὐτοὺς ὡς κλίβανον „πυρὸς εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου.

Ὅλους, λέγει, τοὺς ἐχθρούς σου θέλεις κατακαύσεις μὲ τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ σου Κύριε· Κλίβανον δὲ ὀνομάζει τὸν φοῦρνον· εἰς καιρὸν δὲ τοῦ προσώπου σου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ καιρῷ τῆς σῆς κριτικῆς ἐπισκοπῆς, ὅταν ἰδῇς αὐτούς, ὄχι μὲ ὄμμα χαροποιόν, ἀλλὰ μὲ ἀνήμερον καὶ ἐχθρικὸν πρόσωπον„ Πρόσωπον γάρ, λέγει ὁ ἴδιος Δαβίδ, Κυρίου, ἐπὶ ποιοῦντας κακά, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. (Ψαλ. λγ. 16) (1)

„Κύριος ἐν ὀργῇ αὐτοῦ συνταράξει αὐ„τούς, καὶ καταφάγεται αὐτοὺς πῦρ.
10: „Τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπο„λεῖς, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἱῶν „ἀνθρώπων.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προλέγει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπώλειαν, ὁποῦ μέλλουν νὰ λάβουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀριθμεῖ τὰ ἤδη τῶν τιμωριῶν, ὁποῦ ἔχουν νὰ δοκιμάσουν· δηλαδὴ ὅτι, ὅταν αὐτοὶ δοκιμάσουν τὴν Θεϊκὴν ὀργήν, τότε θέλουν ταραχθοῦν ἀπὸ κάθε μέρος, ἀποροῦντες, καὶ θέλουν χαοῦν, καὶ ὁ καρπὸς τῶν χωραφίων αὐτῶν ἔχει νὰ διαφθαρῇ· καὶ τὸ σπέρματων: ἤγουν τὰ τέκνατων, μέλλουν νὰ ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. (2)

„Ὅτι ἔκλιναν εἰς σὲ κακά.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημένα, θέλουν πάθουν οἱ ἐχθροί σου Κύριε, ἐπειδὴ ἐκίνησαν ἐναντίον σου κακά, βλασφημοῦντες τὸ ἔνδοξόν σου ὄνομα· καὶ ἐπιβουλεύοντες καὶ κακοποιοῦντες τοὺς ἐδικούς σου δούλους.

„Διελογίσαντο βουλάς, αἷς οὐ μὴ δύ„νωνται στῆναι.

Ἀγκαλά, λέγει, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐμελέτησαν πολλὰ κακὰ καὶ ἐναντίον σου Κύριε, καὶ ἐναντίον τῶν δούλων σου, ἀλλ' ὅμως δὲν θέλουν δυνηθοῦν νὰ μείνουν εἰς τὰς μελέτας καὶ ἀποφάσεις των· ἐπειδὴ καὶ θέλουν ἀφανισθοῦν αἱ βουλαί των:

„Ὅτι θήσεις αὐτοὺς νῶτον.

Κάθε ἄνθρωπος ὁποῦ φεύγει, νῶτος καὶ πλάτη γίνεται εἰς τοὺς κυνηγοῦντας αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ

(1) Δεδαπάνηνται δὲ οἱ Χριστοκτόνοι Ἑβραῖοι ἐμπρησμοῖς καὶ πολέμῳ καὶ λιμῷ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅτε ἐπέβλεψεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ τιμωρήσασθαι αὐτοὺς διὰ Ῥωμαίων, ὡς τὸ τοῦ Χριστοῦ Μυστήριον περιϋβρίζοντας· ἄλλος φησὶ παρὰ τῷ Νικήτᾳ· λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος „Οἱ εἰς τὸν Χριστὸν ἐξειληφότες τὸν Ψαλμόν, εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰς τιμωρίας ἐξέλαβον, ἀπὸ τοῦ εὑρεθεῖν ἡ χείρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου· ταῦτα γὰρ ἐπενεχθήσεται φασὶν αὐτοῖς εἰς τὸν καιρὸν τῆς τοῦ προσώπου σου παρουσίας, δι' ἅπερ ἐμηχανήσαντο κατὰ σοῦ· διὸ καὶ τέθεινται νῶτον τοῖς ἐξ Ἐθνῶν πιστοῖς· πρῶτον μὲν υἱοὶ Θεοῦ καὶ λαὸς χρηματίσαντες, ὕστερον δὲ ἄλλοις, τῆς υἱοθεσίας παραχωρήσαντες τοῖς ἐπ' ἐσχάτων κληθεῖσιν Ἐθνικοῖς, οἵτινες καὶ πρῶτοι γεγένηνται κατὰ τὸ „Ἔσονται οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι· ἐν δὲ τοῖς περιλοίποις φησίν, ὅτε τὸ πλήρωμα τῶν Ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Σημείωσαι ὅτι ἐν ἄλλῳ Ψαλτηρίῳ εὗρον οὕτω „Κύριε ἐν ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτούς.

καὶ ἄλλο τι μέρος τοῦ σώματός του δὲν φαίνεται, εἰμὴ μόνη ἡ πλάτη· τοὺς ἐχθρούς σου λοιπὸν, λέγει, Κύριε, θέλεις κάμεις νὰ φεύγουν ἀπὸ τον φόβον τους, καὶ νὰ μὴν δύνανται νὰ σαθοῦν ἔμπροσθέν σου.

„Ἐν τοῖς περιλοίποις σου ἑτοιμάσεις „τὸ πρόσωπον αὐτῶν.

Ἐδῶ εἶναι σχῆμα ὑπερβατὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται, ἀνίσως καὶ θέλωμεν νὰ φυλάξωμεν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ νοήματος· ἐν τοῖς περιλοίποις αὐτῶν ἑτοιμάσεις τὸ πρόσωπόν σου· ἤτοι οὔτε ἐκεῖνοι ὁποῦ μείνουν ἀπὸ τοὺς σφαγέντας εἰς τὸν πόλεμον ἐχθρούς σου, ἔχουν νὰ φύγουν καὶ νὰ γλυτώσουν· ὄχι· ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκείνων θέλεις ἑτοιμάσεις τὴν ἐπισκοπήν σου: ἤγουν θέλεις τιμωρήσεις καὶ αὐτούς. (1)

„Ὑψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου.

Εἰς τὸν ἕβδομον Ψαλμὸν ἐφανερώσαμεν τί δηλοῖ τὸ, ὑψώθητι· ὅθεν καὶ ὅρα ἐκεῖ· ἐπειδὴ καὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἐκεῖ: ἤγουν τὸ „Ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν σου. (2)

„Ἄσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυνα„στείας σου.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ δωδεκάτου Ψαλμοῦ εἴπομεν τί σημαίνει τὸ, ᾄσω, καὶ τὸ ψαλῶ. Μερικοὶ δὲ ὡς ὁ θεῖος Κύριλλος, προσαρμόζουν τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ εἰς τὸν Δαβὶδ, λέγοντες, ὅτι τοῦτον ἔψαλε διὰ λόγου του· ἀνίσως δὲ δεχθῶμεν τὸ νόημα τοῦτο· (ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ τὸ δεχθῶμεν) ἂς ἑρμηνεύσωμεν καὶ ἄλλως τὰ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ· εὐθὺς λοιπὸν τὸ „Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσεται, νοοῦμεν, ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ὅστις εἶναι Θεοῦ δύναμις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος „Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν (α'. Κορ. α'. 24.) αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι καὶ σωτὴρ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν, εἰπόντα „Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ (Ματθ. α'. 21.) καὶ πρὸς μὲν τὸν Πατέρα εἶπε τὸ „Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου, πρὸς δὲ τὸν Υἱὸν τὸ „Καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου· ἤτοι θέλει εὐφρανθῇ ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν παρὰ σοῦ γενομένην εἰς αὐτὸν σωτηρίαν· ἔτζι δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα ῥητὰ ἠμποροῦν νὰ λέγωνται· ἄλλα μὲν, πρὸς τὸν Πατέρα, ἄλλα δὲ, πρὸς τὸν Υἱόν· καὶ ἀληθῶς ἠγαλλιάσατο καὶ εὐφράνθη ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἐθεάσατο καὶ μετὰ θάνατον τὸ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως Μυστήριον· διατί, ἀνίσως φορῶν ἀκόμη τὸ σῶμα τοῦτο τὸ παχὺ καὶ σκοτεινὸν, προεῖδε τὰ μέλλοντα μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, πολλῷ μᾶλλον εἶδε καθαρώτερον αὐτὰ μετὰ θάνατον, ἀφ' οὗ ἐξεδύθη τὸ σῶμα;

Ἀκολούθως δὲ πόθον καὶ ἐπιθυμίαν καρδίας, θέλομεν νοήσομεν τὸν πόθον, ὁποῦ εἶχεν ὁ Δαβὶδ νὰ ἴδῃ αὐτὴν τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρώπησιν, τῆς ὁποίας προεῖδε μόνον τὸν τύπον· θέλησιν δὲ τῶν χειλέων τοῦ Δαβὶδ νοοῦμεν, τὸ νὰ θέλῃ πάντοτε ὁ Δαβὶδ νὰ ψάλῃ εἰς τὸν Θεόν· ἀλλὰ καὶ τῇ ἀληθείᾳ πάντοτε ψάλλει, μεταχειριζόμενος τὰ χείλη τῶν Χριστιανῶν, ὁποῦ καθ' ἑκάστην ψάλλομεν καὶ ἀναγινώσκομεν τοὺς ἱερούς του Ψαλμούς· ζωὴν δὲ ἠτήσατο καὶ ἔλα-

(1) Τοῦτο δὲ ἠκολούθησε ϗ εἰς τοὺς Ἀσσυρίους· διατὶ ἀφ' οὗ ἐθανατώθησαν ὑπὸ Ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες Ἀσσύριοι, οἱ ἐπίλοιποι ὅσοι ἔμειναν, τὰ νῶτα σρέψαντες ἔφυγον· ἀλλὰ ϗ εἰς αὐτοὺς ἡτοιμάσθη τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ϗ ἡ ὀργή· διατὶ τὸν Σεναχηρεὶμ ἀπελθόντα εἰς τὰ Βασίλειά του, οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐθανάτωσαν αὐτόν· ἀλλὰ ϗ ὁ Χριςὸς ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ τοῦτο πρὸς τὸν Πατέρα· ὅτι τοὺς Ἰουδαίους ἔθηκας νῶτον: ἤτοι ὀπίσω σου ἀπέῤῥιψας, ϗ ἡτοιμάσθη αὐτοῖς τὰ ἐκ τῆς ὀργῆς σου κακά. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οὐ ταπεινὸς ὢν ὁ Θεὸς ὑψοῦται· οὐδὲ ὃ μὴ ἔχει προσλαμβάνει· ἀλλ' ὅπερ ἔχει δείκνυσιν· εἰκότως τοίνυν εἶπεν· ὑψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου· δείκνυται γάρ σου τὸ ὕψος διὰ τῆς ἀῤῥήτου δυνάμεως· ἣν ἡμεῖς ᾄδοντες ϗ ὑμνοῦντές σε, διατελέσομεν, τὰς σὰς θαυματουργίας διεξιόντες.

λαβε, διὰ τὶ πολλάκις κινδυνεύσας νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, διὰ προσευχῆς μόνης ἐγλύτωσεν ἀπὸ αὐτούς · μεγάλη δὲ ἦτον ἡ δόξα τοῦ Δαβὶδ ἐν τῷ σωτηρίῳ σου : τουτέςι διὰ τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν · ἐδοξάσθη γὰρ ἀληθῶς, ὅτι ἀπὸ τὴν ῥίζαν καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐβλάςησεν : ἤτοι ὁ Δεσπότης Χριςὸς, καὶ μέγας ἔγινε καὶ περιβόητος · εὐφρανεῖς δὲ αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου σου : ἤτοι θέλεις χαροποιήσεις αὐτὸν διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ σου · πρόσωπον γὰρ Πατρὸς, ὁ Υἱὸς · καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπεν · „ Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα · (Ἰω. ιδ'. 9.) ἐχθροὺς δὲ τοῦ Θεοῦ θέλεις νοήσεις, τοὺς μισοχρίςους Ἰουδαίους, εἰς τοὺς ὁποίους καταρᾶται καὶ προφητεύει, ὅσα κακὰ ἔπαθον · καὶ τῶν ὁποίων τὸ σπέρμα καὶ τὸ γένος ὅλον, διεφθάρη μὲ κοινὴν φθορὰν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους : δηλαδὴ τῶν ςαυρωσάντων τὸν Κύριον · ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὁποῦ ἦτον ἐσπαρμένοι εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ Κόσμου, ἐγλύτωσαν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ἀφανισμόν · θήσεις δὲ αὐτοὺς ὡς κλίβανον πυρὸς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ προσώπου σου : δηλαδὴ τοῦ Υἱοῦ σου, καθὼς εἴπομεν · ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν τοῦ Χριςοῦ, ἄρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς αὐτοὺς τὰ κακὰ, ἀφ' οὗ ὁ Χριςὸς εἶπε „ Διὰ τοῦτο ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ · (Ματ. κα'. 43.) ἐν δὲ τοῖς περιλοίποις σου : ἤτοι εἰς τοὺς ἐκ τῶν Ἑβραίων πιςεύσαντας πρὸς ἐσένα τὸν Υἱὸν, ἑτοιμάσεις : ἤγουν θέλεις κοσμήσεις, καὶ δοξάσεις τὸ γένος αὐτῶν · (1) δόξα γὰρ ἔγινεν εἰς τοὺς Ἑβραίους, τὸ νὰ γένουν πατέρες τῶν Ἀποςόλων, ἀγκαλὰ καὶ καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ἀπὸ ὅλους μισητοί · προσαρμόζεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, καὶ εἰς τὸν κατὰ καιροὺς ὀρθόδοξον βασιλέα ἡμῶν κατὰ τῶν πολεμούντων βαρβάρων, καθὼς καὶ ὁ πρότερος Ψαλμός.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΑ'.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἑωθινῆς.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος φανερῶς ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριςὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον · ἐπειδὴ καὶ προφητεύει διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τὸ σωτήριον πάθος αὐτοῦ · τὰ ὁποῖα ἔλαβον τέλος · ἐπιγράφεται δὲ ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως, διὰ τὶ περιέχει παρακάλεσιν τοῦ Χριςοῦ, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Πατέρα ἀντίληψις καὶ βοήθεια, ἐνδυναμοῦσα αὐτὸν εἰς τὸ πάθος · πρόσκειται δὲ τῆς ἑωθινῆς : ἤτοι τῆς τοῦ Χριςοῦ · ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριςὸς ὄρθρος ὀνομάζεται · ἤτοι ἡμέρας ἀρχή · ἀληθῶς γὰρ ἀνέτειλεν ὁ Χριςὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐν σκότει τῆς πλάνης εὑρισκομένους Ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ Φῶς γνώσεως · παρεκάλει δὲ ὁ Χριςὸς ὡς ἄνθρωπος τὸν Πατέρα, διὰ νὰ διδάξῃ νὰ προσευχώμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου μας · ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου, φυσικὰ δειλιᾷ καὶ ὁ πλέον δίκαιος ἄνθρωπος · μερικοὶ δὲ νοοῦντες πρόθεσιν ἀντὶ προθέσεως : ἤτοι τὴν ὑπὲρ ἀντὶ περὶ (συνειθίζεται

---

(1) Ὅθεν · ἐπὰν ἐν ὑςέροις κληθῶσι καιροῖς, τότε ἢ πρόσωπον αὐτοῖς : τουτέςι παῤῥησία, δοθήσεται · ὅταν γὰρ, εἶπεν ὁ Παῦλος, τὸ πλήρωμα τῶν Ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται · (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

ται γὰρ καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα εἰς τοὺς παλαιούς·) λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι περὶ τῶν παθῶν τοῦ Χριςοῦ· ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι ἀντίληψις ἑωθινή· ὅτι τότε περισσότερον ἔλαμψεν εἰς ἡμᾶς ὁ νοητὸς ὄρθρος: ἤτοι ὁ Χριςὸς, ὁ νικήσας μὲ τὸν θάνατον τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου: τουτέςι τὸν Διάβολον. (1)

1: „Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, (πρόσχες μοι) ἵνα τί ἐγκατέλιπές με.

Ὁ λόγος οὗτος, εἶναι μὲν δειλίας ἀνθρωπίνης ἴδιος, πιςόνει ὅμως τὴν ἀληθῆ ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριςοῦ: δηλαδὴ πιςόνει, ὅτι ἦτον τέλειος ἄνθρωπος, καὶ ἀκολούθως ἦτον ὑποκείμενος εἰς τὸν φυσικὸν φόβον. Πρόσχες μοι δὲ εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ παραδόσουν τινὰ ἄνθρωπον εἰς τοὺς δημίους πρὸς θάνατον, γυρίζουν τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ δὲν βλέπουν πλέον τὸν μέλλοντα θανατωθῆναι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; τοῦτον τὸν λόγον λέγει, ὁ Κύριος, ὄχι πῶς ἐχωρίσθη ποτὲ ἀπὸ αὐτὸν ὁ Πατὴρ, ἀφ' οὗ μίαν φορὰν ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ ἡνώθη καθ' ὑπόςασιν μὲ τὸν Υἱὸν καὶ Θεόν· ἀλλὰ λέγει τοῦτο, διὰ τὴν δειλίαν τοῦ θανάτου· διὰ τί ἂν ἐσὺ, λέγει, Πάτερ, δὲν ἐμποδίσῃς ἀπὸ ἐμὲ τὴν βοήθειάν σου, ἐγὼ δὲν ἤθελα δειλιάσω τὸν θάνατον· περὶ τῆς δειλίας ταύτης τοῦ Κυρίου καὶ οἱ Εὐαγγελιςαὶ διηγοῦνται, ὅτι ἐπροσευχήθη εἰς τὸν κῆπον, καὶ παρεκάλεσε νὰ παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου· „Πάτερ, λέγων, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· (Ματθ. κς'. 39.) ταύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ ἐφώναξεν ὁ Κύριος μὲ μεγάλην φωνὴν εἰς τὸν ςαυρὸν λέγων Ἑβραϊςὶ „Ἠλὶ ἠλὶ! λαμᾶ σαβαχθανί· ἤτοι „Θεέ μου Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; (Ματθ. κζ'. 43.) ἤγουν διὰ τί με ἄφησες νὰ λάβω δειλίαν, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἠξεύρεις, ὅτι τὸ μὲν Πνεῦμα εἶναι πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής; ἢ διὰ τί παρεχώρησας νὰ θανατωθῶ, γινώσκωντας πῶς ἐγὼ δὲν ἔπραξα τι ἄξιον θανάτου; (2)

„Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ „λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου.

Αἱ τιμωρίαι, λέγει, τῶν ἁμαρτιῶν μου, εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν μου: ἤγουν δὲν ἐμποδίζουσι τὴν σωτηρίαν μου· ἐπειδὴ καὶ τοιαῦται τιμωρίαι καὶ ἁμαρτίαι, δὲν εἶναι ὅλως εἰς ἐμέ· „Ἀνομίαν γὰρ φησὶν οὐκ ἐποίησε (Ἡσ. νγ'. 9.) ὁ γὰρ θάνατος, τῶν ἁμαρτανόντων εἶναι ἐπιτίμιον, καὶ

(1) Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας ϗ ὁ Θεοδώριτος ἀντίληψιν ἑωθινὴν ἐννοοῦσι τὴν Ἀνάςασιν τοῦ Κυρίου· ἥτις γέγονεν ὄρθρου βαθέος πρὸς τὴν αὐγὴν τῆς Κυριακῆς· ἀντίληψις λοιπὸν εἶναι ἡ Ἀνάςασις, διὰ τὶ ἀπεδίωξε τῶν σωμάτων τὴν φθορὰν ϗ τὸν θάνατον· λέγει δὲ ϗ ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην „Ὠφελησάτω ϗ ἡμᾶς ἡ ἐπιγραφὴ ὑπὲρ τῆς ἑωθινῆς ἀντιλήψεως· ὄρθρον μὲν οὖν, τὴν ἑωθινὴν κατάςασιν ἡ τῆς Γραφῆς ὀνομάζει συνήθεια· ὁ δὲ ὄρθρος, χρόνος ἐςὶ νυκτὸς ϗ ἡμέρας μεθόριος, καθ' ὃν ἡ μὲν, ἀφανίζεται, ἡ δὲ ἄρχεται· ἐπεὶ δὲ ἡ κακία σκότος πολλαχοῦ ὀνομάζεται, ὅταν γένηται ἡμῖν ἐκ θείας ἀντιλήψεως ἡ τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου ἀνατολὴ, τότε εἰς τέλος: τουτέςι πρὸς τὴν νίκην φθάνομεν, ἀποθέμενοι τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατοῦντες.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, οὕτω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει „Οὐ γὰρ αὐτὸς ἐγκαταλέλειπται, ἢ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἢ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, ὃ δοκεῖ τισι, ὡς ἂν φοβουμένης τὸ πάθος, ϗ διὰ τοῦτο συςελλομένης ἀπὸ τοῦ πάσχοντος· τίς γὰρ ἢ γεννηθῆναι κάτω τὴν ἀρχὴν, ἢ ἐπὶ τὸν Σταυρὸν ἀνελθεῖν ἠνάγκασεν; ἐν ἑαυτῷ δὲ, ὅπερ εἶπον, τυποῖ τὸ ἡμέτερον· ἡμεῖς γὰρ ἦμεν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι ϗ παρεωραμένοι πρότερον, εἶτα νῦν προσειλημμένοι ϗ σεσωσμένοι τοῖς τοῦ ἀπαθοῦς πάθεσιν· ὥσπερ ϗ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν ϗ τὸ πλημμελὲς οἰκειούμενος, τὰ ἑξῆς διὰ τοῦ Ψαλμοῦ φησιν· ἐπειδὴ προδήλως εἰς Χριςὸν ὁ εἰκοςὸς πρῶτος Ψαλμὸς ἀναφέρεται (Λόγ. Β'. περὶ Υἱοῦ) σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει, ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος ϗ ὁ Ὠριγένης· ἄλλος δὲ λέγει ὅτι ἐγκατάληψιν νοήσεις ϗ τὴν τοῦ πάθους συγχώρησιν (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ἐγκατάλειψιν τοίνυν καλεῖ οὐ τὸν τῆς ἡνωμένης Θεότητος χωρισμὸν, ὥς τινες ὑπειλήφασιν· ἀλλὰ τὴν γεγενημένην τοῦ πάθους συγχώρησιν· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι τὸ πρόσχες μοι, ὡς μὴ κείμενον ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, ϗ ὁ Σωτὴρ παραλέλοιπεν· ὅρα ϗ εἰς τὸ νεοτύπωτον Ψαλτήριον, τὸ ὑπὸ τοῦ Λατίνου Ἰωάννου ἐκ τῆς Ἑβραΐδος μεταγλωττισθὲν, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ εὑρίσκεται τὸ, πρόσχες μοι.

καὶ ὄχι τῶν ἀναμαρτήτων· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· ὅτι τὸ πρόσωπον ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐνδύεται ἐδῶ ὁ Χριστὸς, ὡς συγγενὴς αὐτῆς, καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτῆς λέγει· διὰ τί ἐμὲ τὸν καθόλου ἄνθρωπον ἐγκατέλιπες ὦ Θεέ μου, νὰ ἀποθάνω; ἔπειτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως· δηλαδὴ, ὅτι αἱ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου καταδίκαι, εἶναι μακρὰν ἀπὸ σωτηρίαν· ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἐγὼ εἶμαι μεμακρυσμένος ἀπὸ τὴν σωτηρίαν ταύτην· διὰ τί ἀνίσως καὶ ἤγγιζον εἰς τὴν σωτηρίαν, βέβαια ἤθελα γλυτώσω ἀπὸ τὸν θάνατον. (1)

2: „Ὁ Θεός μου κεκράξομαι ἡμέρας, καὶ „οὐκ εἰσακούσῃ· καὶ νυκτὸς, καὶ „οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί.

Οὗτος ὁ λόγος ἐπληρώθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφαγεν ὁ Κύριος τὸ μυστικὸν δεῖπνον μετὰ τῶν μαθητῶν του· ὅτι γὰρ μετὰ τὴν μεγάλην πέμπτην, κατὰ τὴν νύκτα ἐπροσηύξατο ὁ Κύριος ἐν τῷ χωρίῳ Γεθσημανῆ, ἐφανέρωσαν οἱ Εὐαγγελισταί· ὅτι δὲ καὶ πρὸ τῆς νυκτὸς ηὔξατο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μεγάλης πέμπτης, φανεροῦται ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ· μὴ παραξενεύεσαι δὲ ὦ ἀναγνῶστα, διὰ τί ὁ Προφήτης ἔβαλε τὸ ῥητὸν τοῦτο ὕστερον, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔπρεπε τοῦτο πρότερον ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω· ἐπειδὴ τοιαῦτα εἶναι τὰ λόγια τῶν Προφητῶν· καὶ ἡ ἀφορμὴ εἶναι, διὰ νὰ μὴν φαίνωνται οἱ Προφῆται πῶς ἀπὸ λόγου των λαλοῦσιν· ἀλλ' ἐκεῖνα μόνα λαλοῦσιν, ὅσα ἤθελον ἀκούσουν ἀπὸ τὸ ἐμπνέον αὐτοὺς Πνεῦμα ἅγιον· εἰς τὴν ἡμέραν, λέγει, θέλω παρακαλέσω νὰ παρέλθῃ ἀπὸ ἐμένα ὁ καιρὸς τοῦ θανάτου, καὶ δὲν θέλεις μοῦ εἰσακούσεις. (2) ὁμοίως καὶ εἰς τὴν νύκτα θέλω παρακαλέσω διὰ τοῦτο· καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί, διὰ τί δὲν μοῦ εἰσακούεις· ἐπειδὴ ἐγὼ ἐνόησα, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν μὲ εἰσακούεις νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τὸν θάνατον, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐσαρκώθηκα· μερικοὶ δὲ νοοῦσιν ἡμέραν καὶ νύκτα, τὸν καιρὸν τῆς σταυρώσεως· ἐπειδὴ ἀπὸ ἕκτης ὥρας ἕως ἐννάτης ἔγινε σκότος, ὥστε ὁποῦ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτον ἡμερονύκτιον· ὅταν ὁ Κύριος παρεκάλεσε μὲν τὸν Πατέρα νὰ συγχωρήσῃ τοὺς σταυρωτάς του, δὲν εἰσηκούσθη δὲ, μὲ τὸ νὰ ἐπαρεδόθησαν ὅλοι εἰς κοινὸν ἀφανισμόν· τοῦ δὲ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ τὸ αἴτιον, λέγει, ὅτι τὸ ἤξευρε καλῶς: ἤγουν, διὰ τί αὐτοὶ ἔμελον νὰ συκοφαντήσουν τὴν Ἀνάστασίν του, ἔμελον νὰ διώξουν τοὺς Ἀποστόλους του, καὶ μὲ τοῦτα ὅλα νὰ αὐξήσουν περισσότερον τὴν ἁμαρτίαν τους.

3: „Σὺ δὲ ἐν ἁγίῳ κατοικεῖς ὁ ἔπαινος „τοῦ Ἰσραήλ.

Ἅγιον καλεῖ τὸν κατ' οὐσίαν ἡνωμένον μὲ τὸν Πατέρα Θεὸν λόγον· ὅστις πάλιν ἦτον ἡνωμένος καθ' ὑπόστασιν μὲ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲ ἔλεγεν ὁ ἴδιος· „Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι· (Ἰω. ιδ'. 10.) ἔπαινος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι ὁ Πατὴρ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τότε καιρῷ ἐκαυχῶντο πῶς εἶχον τὴν θεογνωσίαν μόνοι, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ δὲν ἔκαμναν κρίσιν ὀρθὴν καὶ δικαίαν, μηδὲ εἶχον ἀρετήν· λέγοντας δὲ, ὅτι κατοικεῖς ἐν τῷ Υἱῷ, ἔδειξεν ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς θέλει τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἀποφεύγει τὸν θάνατον τῆς

ἀν-

---

(1) Ἤτοι ἐὰν ἀπαιτήσῃς ὦ Πάτερ τὴν ἀνθρωπότητα λόγους ἢ εὐθύνας ὑπὲρ τῶν πλημμελημάτων αὐτῆς, οὐ σωθήσεται· ἀλλὰ πόῤῥω ἔσται τῆς σωτηρίας· χάριτι οὖν σωθήτω· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἑρμηνευτῶν, παραπτωμάτων εἶπεν· ἀλλ' ὁ μὲν Ἀκύλας· οἱ λόγοι τοῦ βρυχήματός μου εἶπεν· ὁ δὲ Σύμμαχος, ὀδυρμῶν μου· ὁ δὲ Θεοδοτίων, βοήσεώς μου· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα, παραπτωμάτων εἶπον· „Μὴ ἀποβλέψῃς φησὶν ὦ Πάτερ, εἰς τὰ τῆς φύσεως πλημμελήματα, ἀλλὰ δὸς τὴν σωτηρίαν διὰ τὰ ἐμὰ παθήματα.

(2) Ἴσως δὲ ἡμέρα ἐννοεῖται ἐδῶ, ἐκείνη καθ' ἣν εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα· „Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, ἢ τί εἴπω; Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. (Ἰω. ιβ'. 27.)

θρωπότητος· ἐπειδὴ ἕνα εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. (1)

4: „ Ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν οἱ Πατέρες ἡμῶν·
„ ἤλπισαν καὶ ἐῤῥύσω αὐτούς· πρὸς
„ σὲ ἐκέκραξαν καὶ ἐσώθησαν.
5: „ Ἐποὶ σοὶ ἤλπισαν καὶ οὐ κατησχύν-
„ θησαν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἑνόνει ὁ Κύριος τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς θλιβομένους καὶ πειραζομένους καὶ λέγει, ὅτι οἱ κατὰ σάρκα Πατέρες ἡμῶν: οἱ Πατριάρχαι δηλαδὴ καὶ Προφῆται, οἱ πρὸ τῆς ἐδικῆς μου παρουσίας λάμψαντες εἰς τὴν ζωὴν, αὐτοὶ, λέγει, ἤλπισαν εἰς ἐσένα ὦ Πάτερ μου, καὶ φωνάξαντες ἐν τῷ καιρῷ τῶν κινδύνων, ἠλευθερώθησαν ἀπὸ αὐτούς· ἐκείνους λοιπὸν μιμοῦμαι καὶ ἐγὼ, διὰ τὶ εἶμαι ὅμοιος μὲ αὐτοὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· καὶ ὁμοίως μὲ ἐκείνους σὲ παρακαλῶ καὶ ἐγώ· συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ λέγῃ διπλᾶς καὶ τριπλᾶς λέξεις εἰς ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὰς περισσότερον, τὸν τόνον καὶ ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας του· λύτρωσιν δὲ κινδύνου λέγουσιν οἱ σοφοὶ κατὰ τὰ θεῖα, ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς· ὅταν δηλαδὴ ἡ ψυχὴ γενναίως ὑπομένουσα τοὺς πόνους καὶ θλίψεις, δὲν πάθῃ κἀνένα τι πρᾶγμα δειλὸν καὶ ἀνάξιον τῆς προαιρέσεώς της· ἔτζι γὰρ καὶ οἱ Μάρτυρες, καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ ἐφονεύθησαν, λέγονται ὅμως ὅτι ἐνίκησαν· διὰ τὶ ἔμειναν ἀνίκητοι κατὰ τὸν ψυχήν.

6: „ Ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρω-
„ πος.

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Κύριος, ταπεινόνωντας καὶ ἐξευτελίζωντας τὸν ἑαυτόν του κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὶ καὶ ὁ Δαβὶδ, ὁ Προφήτης καὶ βασιλεὺς ὢν, κύνα τεθνηκότα: ἤτοι σκύλον ψόφιον ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν β΄. τῶν Βασιλειῶν· ἀνίσως δὲ ὁ ἀναμάρτητος Ἰησοῦς ἔτζι ἐξευτελίζει τὸν ἑαυτόν του, τὶ νὰ εἰποῦμεν πλέον ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄξιοι πάσης εὐτελείας; λέγουν δέ τινες: ἤτοι ὁ θεῖος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ ὁ τούτου σχολιαστὴς Θεοφόρος Μάξιμος (2) ὅτι ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του ὁ Κύριος σκώληκα, δια τὸ ἄσπορον τῆς γεννήσεως του· διὰ τὶ καθὼς ὁ σκώληξ γεννᾶται εἰς τὴν γῆν χωρὶς σπέρμα, ὅταν ἔλθῃ ἄνωθεν βροχὴ: ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἀσπόρως, ἄνωθεν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν Παρθένον· σκώληξ λοιπὸν διὰ τοῦτο λέγεται ὁ Χριστός· οὐκ ἄνθρωπος δὲ πάλιν, διὰ τὴν ὑπὲρ φύσιν καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον γέννησιν καὶ σύλληψίν του· ὁ σκώληξ λέγεται ὁ Χριστὸς, καθ᾽ ὅτι ἐφόρει τὴν σάρκα ὡσὰν ἕνα δόλωμα εἰς τοὺς Δαίμονας, ὑποκάτω εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον κεκρυμμένον τὸ ἄγκιστρον τῆς Θεότητος· δόλωμα γὰρ γίνεται τὸν ὀψαρίων ὁ σκώληξ· ἔγινε δὲ καὶ ὁ Χριστὸς δόλωμα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, εἰς τὸ νὰ πιάσῃ τὸ μέγα καὶ νοητὸν κῆτος τὸν Διάβολον, ὅστις ἐκολύμβα εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ παρόντος βίου· φαγὼν γὰρ οὗτος

τὸ

(1) Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα γράφεται· ὅτι κατ᾽ ἐρώτησιν πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ ῥητά· ἤτοι τὸ, ὁ Θεός μου κεκράζομαι ἡμέρας καὶ οὐκ εἰσακούσῃ; καὶ νυκτὸς καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί; τουτέστιν ἆρα οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοὶ καταλογισθείη ἂν, τὸ νομίζειν, ὅτι κεκράζομαι μὲν ἡμέρας καὶ νυκτὸς πρὸς σὲ, σὺ δὲ οὐκ εἰσακούσῃ; τίς γὰρ ἂν ὅλως ἐνδοιάσειεν, ὅτι κατανεύσεις ἑτοίμως τοῖς τὴν παρὰ σοῦ ζητοῦσιν ἐπικουρίαν; ἐννενοηκὼς ὅτι κατοικεῖς ἐν ἁγίοις; εἰ δὲ τὰς τῶν ἁγίων αἰτήσεις πληροῖς, ἐν αὐτοῖς κατοικῶν καὶ ἀναπαυόμενος, πολλῷ μᾶλλον τὰς τοῦ Υἱοῦ;

(2) Τὰ λόγια τοῦ θείου Μαξίμου, εἰσὶ ταῦτα· τάχα δὲ διὰ τοῦ σκώληκος καὶ τὴν ἐκ Παρθένου αἰνίττεται γέννησιν· ὡς γὰρ ὁ σκώληξ οὐκ ἐκ συνδυασμοῦ γεννᾶται, ἀλλ᾽ ἀπὸ ξύλου, ἢ γῆς, ἢ κοπρίας, χωρὶς συνουσίας, οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ἄνευ σπέρματος ἐγεννήθη. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) Μερικοὶ δὲ διδάσκαλοι λέγουν, ὅτι ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του σκώληκα· διὰ τὶ καθὼς εἶναι ἁπαλὸν καὶ τρυφερὸν καὶ αἰσθητικὸν τὸ σῶμα τοῦ σκώληκος· ἔτζι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἦτον πολλὰ ἁπαλώτατον καὶ λεπτότατον· καὶ ἀκολούθως ἦτον καὶ πολλὰ αἰσθητικώτατον, διὰ τὴν φυσικὴν εὐγένειαν ὁποῦ εἶχε.

τὸ δόλωμα: ἤτοι θανατώσας καὶ καταπιὼν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ἐπιάσθη ἀπὸ τὸ ἄγκιστρον τῆς Θεότητός του, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἡ ἀνθρωπότης· καὶ ἔτζι διεῤῥάγη ὁ παμφάγος καὶ τεθανάτωται· ὅ καθὼς ὁ σκώληξ φαίνεται μὲν εὐτελὴς κατὰ τὸ εἶδος, κατατρώγει δὲ καὶ ἀφανίζει τὴν ὕλην, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται: ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς, εὐτελὴς μὲν ἦτον κατὰ τὸ φαινόμενον, κατὰ δὲ τὸ νοούμενον, ἦτον ἀφανιστικὸς τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τῶν Δαιμόνων.

„ Ὄνειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα
„ λαοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει καθαρὰ τὰς ἀτιμίας ἐκείνας καὶ τὰ περιγελάσματα, ὁποῦ ἔκαμαν εἰς τὸν Κύριον οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ἐμπαίζοντες καὶ χλευάζοντες αὐτόν· καὶ ἠμπορεῖ μὲν, νὰ ἦναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ τὸ ἐξουθένημα λαοῦ· ἠμπορεῖ δὲ καὶ νὰ νοῆται, ὅτι ὄνειδος μὲν ἐγένετο ὁ Κύριος ἀνθρώπων: ἤτοι τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν· ἐξουθένημα δὲ λαοῦ: ἤτοι τῶν Ἰουδαίων. (1)

7: „ Πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτή-
„ ρισάν με· ἐλάλησαν ἐν χείλεσιν, ἐκί-
„ νησαν κεφαλήν.
8: „ Ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον· ῥυσάσθω αὐ-
„ τὸν, σωσάτω αὐτὸν ὅτι θέλει αὐ-
„ τόν.

Ταῦτα τὰ λόγια θέλεις εὕρῃς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον· λέγει γὰρ ἐκεῖ· „ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν.... πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεὸν, ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν εἰ θέλει: (ἤγουν ἐὰν ἀγαπᾷ) αὐτόν· (Ματθ. κζ΄. 39) καὶ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, γράφονται ταῦτα· „ Καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν· ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς λέγοντες· ἄλλους ἔσωσε σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός· (Λουκ. κγ΄. 35.) (2)

9: „ Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐκσπάσας με ἐκ γα-
„ στρός.

Μὲ τὴν συνουσίαν τοῦ ἀνδρὸς διαλύονται τὰ κλειδία τῆς παρθενίας τῆς γυναικός· ἐπειδὴ καὶ τὸ σπέρμα σπρωχνόμενον παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, φυσικῶς ἀνοίγει τὴν μήτραν· αὕτη δὲ σφαλίσασα, κρατεῖ ἔνδοθεν τὸ σπέρμα, ἕως οὗ νὰ τελεσιουργηθῇ τὸ βρέφος· ἀφ᾽ οὗ δὲ τοῦτο τελειωθῇ, στενοχωρουμένη πάλιν ἡ μήτρα ἀπὸ τὸν ὄγκον καὶ μέγεθος τοῦ βρέφους, ἀνοίγεται· καὶ ἔτζι δίδει ἐλευθερίαν εἰς τὸ βρέφος νὰ εὔγῃ ἔξω καὶ νὰ γεννηθῇ· ἐπὶ δὲ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καθὼς ἡ σύλληψις ἦτον χωρὶς σπορᾶς ἀνδρὸς, ἔτζι καὶ ἡ γέννησις τοῦ βρέφους ἦτον ὑπερφυσικὴ καὶ παράδοξος· ἐπειδὴ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐτράβιξεν ἔξω τὸ βρέφος μὲ τρόπον ἄῤῥητον, χωρὶς νὰ ἀνοιχθοῦν καὶ νὰ φθαροῦν τὰ κλειδιὰ τῆς παρθενίας τῆς Θεοτόκου.

„ Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς Μη-
„ τρός μου.

Σὺ Θεὲ εἶσαι, λέγει, ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ τὰ βυζία τῆς μητρός μου· ἀπὸ τότε γὰρ ἐγὼ σὲ ἐγνώρισα ἐλπίδα μου, συνετισθεὶς ἀπὸ τὴν καθ᾽ ὑπόστασιν

(1) Λέγει δὲ ἢ ὁ θεῖος Μάξιμος „ Ὄνειδος ἀνθρώπων ἀπιστούντων τῇ ἀληθείᾳ, ἢ ἐξουθένημα λαοῦ πλήρους ἁμαρτιῶν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Θαυμάσειε δ᾽ ἄν τις τὴν ἀμέτρητον τῶν Ἰουδαίων νωθείαν, πῶς ταῦτα ἀναγινώσκοντες τὰ ὡς ἐκ προσώπου Χριστοῦ λεγόμενα κατ᾽ αὐτῶν, οὐ συνίεσαν, ὁρῶντες αὐτὸν σταυρούμενον, ἢ τοῖς ἑαυτῶν τολμήμασι συμφωνοῦσαν τὴν προφητείαν (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

σιν ἑνωθεῖσάν μοι Θεότητα· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς „ Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο Πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ᾿ αὐτό· (Λουκ. β΄. 4.) (1)

10: „ Ἐπὶ σὲ ἐπερρίφην ἐκ μήτρας.

Εἰς τὴν ἐδικήν σου, λέγει, σκέπην ἐῤῥίφθηκα ὦ Πάτερ μου· ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐπὶ γῆς Πατέρα.

„ Ἀπὸ γαστρὸς Μητρός μου Θεός μου
„ εἶ σύ.

Εὐθὺς, λέγει, ὅπου συνελήφθην, σὲ ἐγνώρισα Θεόν μου, συνετισθεὶς ἀπὸ τὴν ἡνωμένην μὲ ἐμὲ Θεότητα, ὡς προείπομεν· τὸ δὲ ἀπὸ γαστρὸς δηλοῖ, ἢ καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ εὑρισκόμενος, ἢ ἀφ᾿ οὗ εὐγῆκα ἀπὸ τὴν κοιλίαν: ἤτοι ἀφ᾿ οὗ ἐγεννήθην.

„ Μὴ ἀποστῇς ἀπ᾿ ἐμοῦ, ὅτι θλῖψις
„ ἐγγὺς, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν
„ μοι.

Καὶ περὶ τούτου λέγουσιν οἱ θεῖοι Εὐαγγελισταὶ ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν· (Ματθ. κϛ΄. 37. Μάρκ. ιδ΄. 33.) Καὶ πάλιν „ Τότε οἱ Μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· (Ματθ. κϛ΄. 56.)

11: „ Περιεκύκλωσάν με μόσχοι πολλοί·
„ ταῦροι πίονες περιέσχον με.

Μόσχους ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος τὸ δημῶδες πλῆθος τῶν Ἰουδαίων διὰ τὸ νεώτερον αὐτῶν καὶ ἄτακτον· ταύρους δὲ, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ Πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, διὰ τὸ παλαιὸν τῆς ἡλικίας, καὶ διὰ τὸ ἔξαρχον καὶ κορυφαῖον· τούτους δὲ ὀνομάζει καὶ παχεῖς, διὰ τὶ πολλὰς δωρεὰς καὶ ἀγαθὰ, ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεόν (2) προεῖπε γὰρ ὁ Μωϋσῆς περὶ αὐτῶν· „ Καὶ ἔφαγεν Ἰακὼβ, καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος· ἐλιπάνθη ἐπαχύνθη ἐπλατύνθη, καὶ ἐγκατέλιπε Θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν· Δευτ. λβ΄. 15.) (ὅρα δὲ καὶ τὸ τέταρτον καὶ δέκατον κεφάλαιον τοῦ Ὠσηὲ, πῶς παρομοιάζει τὸν λαὸν τοῦ Ἐφραὶμ μὲ τὴν δάμαλιν τὴν παροιστρῶσαν, καὶ ἀγαπῶσαντό νεῖκος)

13: „ Ἤνοιξαν ἐπ᾿ ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν,
„ ὡς λέων ἁρπάζων καὶ ὠρυόμενος.

Ἄνοιξαν, λέγει, κατ᾿ ἐμοῦ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ στόμα, καὶ ἔλεγον πρὸς τὸν Πιλάτον „ Ἆρον ἆρον σταύρωσον αὐτόν· (Ἰω. ιθ΄. 15.) (3)

14: „ Ὦ.

(1) Δι᾿ ὃ ϗ ἄλλος λέγει „ Καὶ τοῦτο ἐξαίρετον τοῦ Ἐμμανουὴλ, ὅτι εὐθὺς ἀπὸ μαστῶν Μητρικῶν ἤλπισεν ἐπὶ τὸν Θεὸν ϗ Πατέρα· κατὰ γὰρ τὸν Ἡσαΐαν, πρὶν ἢ γνῶναι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἐξελέξατο τὸ ἀγαθόν· οὐκοῦν κατὰ βούλησιν τοῦ Πατρὸς ἐνανθρωπήσας ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Λόγος, λέγει πρὸς αὐτὸν ὡς ἄνθρωπος· ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐξενεγκών με ἐκ γαστρὸς Παρθενικῆς· ἐκ τε μαστῶν αὐτῶν ϗ ἐκ μήτρας τὴν παρὰ σοῦ ἔσχον φειδώ· φεύγειν γὰρ ἐκέλευσας εἰς Αἴγυπτον, διὰ τὴν τοῦ Ἡρώδου μανίαν· ϗ Πατὴρ ὢν ἐμὸς φύσει ϗ ἀληθῶς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὅτε γέγονα υἱὸς γυναικὸς κατὰ σάρκα, ϗ προῆλθον ἐκ κοιλίας, τότε ϗ Θεός μου ἐχρημάτισας· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ϗ ἄλλος δέ φησιν „ Εἰ ϗ ἀεὶ Πατήρ μου τυγχάνεις, ἀλλὰ ϗ Θεὸς εἶναι ἤρξω ἐκ κοιλίας μητρός μου (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἢ παχεῖς αὐτοὺς λέγει, διὰ τὶ ἐνετρύφουν μὲ τὰς παρὰ πάντων τιμὰς, ϗ τὰς τῶν λαῶν δωροφορίας· Παρὰ τῷ θείῳ δὲ Ἱερωνύμῳ οὕτω φέρεται τὸ ῥητόν „ Δυνάσαι Βασὰν διεδειγματίσαντό με· δηλοῖ δὲ τοὺς στρατιώτας ὁ λόγος, οἱ τὸν ἐξ ἀκανθῶν αὐτῷ στέφανον ἀντὶ διαδήματος ἐπέθηκαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) τὰ ἴδια ταῦτα λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος προστιθεὶς, ὅτι τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν οὕτω μεταφράζει ὁ Ἀκύλας.

(3) Ἢ κατ᾿ ἄλλον· „ Φασὶ τὸν λέοντα δεινῇ ϗ ἀφορήτῳ κεχρῆσθαι φωνῇ, ὅταν αὐτὸν ὁ λιμὸς εἰς θήραν διανιστᾷ· καταβρυχόμενος γὰρ προκατασείει τῷ φόβῳ τὸ θηρώμενον, εἶτα σπαράττει λαβών· ϗ Ἑβραῖοι τοίνυν μονονουχὶ κατεβρυχήσαντο τοῦ Χριστοῦ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

14: „ Ὡσεὶ ὕδωρ ἐξεχύθη (1) καὶ διε-
„ σκορπίσθη πάντα τὰ ὀστᾶ μου.

Ὀςᾶ : ἤγουν, κόκκαλα ὀνομάζει ὁ Κύριος τοὺς Ἀποςόλους του κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡσὰν ὁποῦ αὐτοὶ συγκρατοῦσι καὶ ςερεόνουσι τὸ νοητὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας του· καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα συγκρατοῦσι τὸ αἰσθητὸν σῶμα· αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, διεσκορπίσθησαν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους· „ Πάντες γὰρ ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον, εἶπεν ὁ Εὐαγγελιςὴς (Ματθ΄. κς. 56.) προεῖπε δὲ καὶ ὁ Ζαχαρίας „ Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης· (Ζαχ. ιγ. 7.) χύσιν δὲ τῶν Ἀποςόλων λέγει, τὴν ἀπὸ τοῦ Χριςοῦ κίνησιν καὶ χωρισμόν.

„ Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς
„ τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου.

Ἡ καρδία μου, λέγει, ἀνέλυσεν ἀπὸ τὴν θλίψιν, καθὼς καὶ τὸ κηρὶ ἀναλύει ἀπὸ τὴν φωτίαν· καὶ τελείως ἀσθένησε· κοιλίαν δὲ ὀνομάζει, ὄχι τὴν καθ᾽ αὐτὸ κοιλίαν, ἀλλὰ ὅλον τὸ κοῖλον μέρος : ἤγουν ὅλον τὸ κουφάρι τοῦ σώματος.

15 : „ Ἐξηράνθη ὡς ὄστρακον ἡ ἰσχύς μου.

Ἡ δύναμις, λέγει, τοῦ σώματός μου ἔπηξε καὶ ἐξηράνθη ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς λύπης καὶ θλίψεως· ἐπειδὴ καὶ εὐγῆκεν ὅλη ἡ ἰκμάδα αὐτοῦ.

„ Καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῷ
„ λάρυγγί μου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐπληρώθη, ὅταν οἱ ψευδομάρτυρες ἐμαρτύρουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ᾽ ἐςέκετο σιωπῶν· ἢ ἐπληρώθη τοῦτο, καὶ ὅταν ἐδίψασεν ἐπάνω εἰς τὸν ςαυρὸν, καὶ τινὰς δὲν εὑρέθη νὰ τὸν δροσίσῃ τὴν δίψαν του μὲ τὸ ὕδωρ. (2)

„ Καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με.

Χοῦς θανάτου εἶναι ὁ τάφος· ἐπειδὴ χώνονται μέσα εἰς αὐτὸν τὰ σώματα τῶν τεθανατωμένων· εἰς τοῦτον λοιπὸν, λέγει, τὸν τάφον μὲ ἐκαταβίβασας, Κύριε, θέλοντα, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

16: „ Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί.

Ταύρους μὲν ὠνόμασεν ἀνωτέρω τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον εὑρίσκοντο ὑποκάτω εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ νόμου, ὡς ταῦροι καὶ βόες· ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἐπαραβαινον τὸν νόμον· σκύλους δὲ ὀνομάζει τοὺς ςρατιώτας τῶν Ἐθνικῶν Ῥωμαίων, ὡς ἀκαθάρτους ὄντας κατὰ τὸν νόμον καὶ ἀδιαντρόπους, καθὼς οἱ σκύλοι, ἔτζι γὰρ ὠνόμασε καὶ ὁ Χριςὸς τὴν Χαναναίαν, ὡς ἐθνικὴν, εἰπὼν „ Οὐκ ἔςι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. (Ματθ΄. ιε΄. 26) (3)
„ Συ-

(1) Ἐν ἄλλοις ἐξεχύθην.

(2) Ἔφη δὲ καὶ ἄλλος „ Ὅτι τὸ νὰ διψᾷ τινας, ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὴν πολλὴν ξηρότητα· καὶ τοῦτο τὸ δείχνει ἡ φύσις τοῦ σώματος, ἥτις ἀγαπᾷ τὸ ὑγρὸν, καὶ ζητεῖ λύσιν τῆς δίψης διὰ τοῦ ποτοῦ τοῦ ὕδατος· ἀρκεταὶ δὲ εἶναι καὶ αἱ λῦπαι, εἰς τὸ νὰ προξενοῦν ξηρότητα καὶ δίψαν· ἐπειδὴ κινοῦσαι τὴν χολὴν, θερμαὶ εἶναι καὶ δριμεῖαι· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος διψήσας ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν, ἐζήτησε νὰ πίῃ· εἰπὼν, διψῶ· φαίνεται λοιπὸν, ὅτι φυσικὴ ἦτον ἡ δίψα τοῦ Κυρίου. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(3) Προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀλλ᾽ ὅμως, μετὰ τὸ πάθος οἱ πάλαι κύνες διὰ πίςεως εἰς τὴν τῶν υἱῶν μεταβεβήκασι τάξιν· οἱ δὲ πάλαι τὴν υἱῶν ἐσχηκότες κηδεμονίαν, τὴν κυνῶν προσηγορίαν ἐδέξαντο· ἅτε δὴ κυνῶν δίκην κατὰ τοῦ Δεσπότου λυττήσαντες.

„Συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον „με.

Ἡ συναγωγὴ, λέγει, τῶν φθονερῶν Ἰουδαίων μὲ περιεκύκλωσαν.

„Ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου.

Ἔσκαψαν, λέγει, τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας, μὲ τὸ κατατρύπημα τῶν καρφίων.

17: Ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστᾶ μου.

Ἐμέτρησαν, λέγει, σχεδὸν ὅλα μου τὰ κόκκαλα· ἐπειδὴ μὲ ἐκρέμασαν γυμνὸν εἰς τὸν Σταυρὸν, καὶ ἐτέντωσαν τόσον δυνατὰ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός μου, ὥςε ὁποῦ ἐφαίνοντο καὶ αὐταὶ αἱ ἁρμονίαι καὶ κλείδωσες τῶν κοκκάλων μου· καὶ ἀκολούθως ἦτον δυνατὸν εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἤθελον, νὰ μετρήσουν αὐτὰ, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος.

„Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν.

Αὐτοὶ, λέγει, ἐρεύνησαν ἐμένα, ὅταν ἤμην κρεμάμενος εἰς τὸν ςαυρὸν, καὶ ἐζήτουν νὰ ἰδοῦν ἂν εἶμαι Υἱὸς Θεοῦ· ἔλεγον γάρ· „Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ ςαυροῦ. (Ματθ΄. κζ΄. 40.)

„Καὶ ἐπεῖδόν με.

Ἀφ᾽ οὗ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι ἐρεύνησαν καὶ ἐπολυπραγμόνησαν, τότε ἐγνώρισαν ἐμένα, ὅτι εἶμαι Υἱὸς Θεοῦ, βλέποντες ὅλην τὴν Κτίσιν συμπάσχουσαν· ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ ἔμειναν πάλιν εἰς τὴν σκληροκαρδίαν καὶ ἀπιςίαν τους· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιςὴς Ματθαῖος „Ὁ δὲ Ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος· (Ματθ΄. κζ΄. 54.) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐρεύνησαν, μήπως μὲ κατεβάσουν ἀπὸ τὸν Σταυρὸν οἱ Μαθηταί μου, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεῖδόν με: ἤγουν μὲ ἐφύλαττον μὲ φύλαξιν ςρατιωτῶν. (1)

18: „Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, „καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον „κλῆρον.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν φανερὰ ἡρμήνευσεν ὁ Εὐαγγελιςὴς Ἰωάννης· εἶπε γὰρ οὗτος „Οἱ οὖν ςρατιῶται, ὅτε ἐςαύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη ἑκάςῳ ςρατιώτῃ μέρος καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄῤῥαφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι᾽ ὅλου· εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχωμεν (ἤτοι ἂς ῥίψωμεν λαχνούς·) περὶ αὐτοῦ τίνος ἔςαι· ἵνα ἡ γραφὴ, φησι, πληρωθῇ· (Ἰω. ιθ΄. 23·) δηλαδὴ τὰ παρόντα λόγια τοῦ Δαβὶδ, τὰ ὁποῖα καὶ προθέττει ἐκεῖ· ὥςε ἱμάτια μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰ ἐῤῥαμμένα, τὰ ὁποῖα ἐδιαίρεσαν εἰς τὸν ἑαυτόν τους οἱ ςρατιῶται· ἱματισμὸν δὲ ὀνομάζει τὸν ἄῤῥαφον χιτῶνα, τὸν ὄντα ἀπὸ τὰ ἄνωθεν μέρη ὑφαντὸν ὅλον· διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἔβαλον οἱ ςρατιῶται κλήρους: ἤτοι λαχνούς. (2)

19: „Σὺ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ ἐπεῖδόν με, σημαίνει τὸ, ἐπεγέλασαν, ἐπετώθασαν.

(2) Πρέπει δὲ νὰ θαυμάσῃ τινὰς τοὺς ἀθλίους Ἰουδαίους, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἔγινέ ποτε ἱςορικῶς εἰς κανένα ἄλλον, εἰ μὴ εἰς τὸν Χριςόν· μ᾽ ὅλον τοῦτο αὐτοὶ βλέποντες τὴν προφητείαν ταύτην πληρωθεῖσαν εἰς τὸν Χριςὸν, πάλιν μένουσιν εἰς τὴν ἀπιςίαν· τί δὲ ἦτον ὁ ἄνωθεν ὑφαντὸς, λέγει ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος „Ὅτι βλακεία καὶ λεπτότης καὶ εὐχροια ἱματίων οὐ σώζει τῆς κατὰ Θεὸν ἀσκήσεως τὸν κανόνα, ἐρώτησον Ἰωάννην τὸν

19: „ Σὺ δὲ Κύριε, μὴ μακρύνης τὴν βοή-
„ θειάν σου ἀπ' ἐμοῦ· εἰς τὴν ἀντίλη-
„ ψίν μου πρόσχες.

Ἐπειδὴ, λέγει, ταῦτα πάντα τὰ δεινὰ ἔγιναν εἰς ἐμὲ, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, μὴ μακρύνης ἀπὸ λόγου μου τὴν βοήθειάν σου, ἀλλὰ ὀγλίγωρα ἀπόστειλόν μοι τὴν ἀντίληψιν καὶ ἐπίσκεψίν σου· ἵνα δηλαδὴ ἀναστηθῶ τριήμερος.

20: „ Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχήν
„ μου, καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μο-
„ νογενῆ μου.

21: „ Σῶσόν με ἐκ στόματος λέοντος, καὶ
„ ἀπὸ κεράτων μονοκερώτων τὴν τα-
„ πείνωσίν μου.

Ῥομφαίαν καὶ μάχαιραν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος, τοὺς Ῥωμαίους στρατιώτας· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦτον ἁρματωμένοι καὶ ἐφόρουν μαχαίρια· τοὺς ἰδίους δὲ στρατιώτας, ὀνομάζει καὶ σκύλους· διατὶ ἦτον ἀκάθαρτοι καθ' ὃ Ἐθνικοὶ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· λέοντας δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ ἀσπλαγχνίαν· διατὶ ἐδιψοῦσαν τὸν θάνατόν του· καὶ διὰ τὴν ἔνεδραν καὶ παραμόνευμα, ὁποῦ ἔκαμνον κατὰ τοῦ Κυρίου· καθὼς καὶ ὁ λέων παραμονεύωντας, πιάνει τὰ ζῶα καὶ τὰ κατατρώγει· ἔτζι γὰρ ὠνόμασεν αὐτοὺς καὶ ἀνωτέρω: ἐν τῷ 13. στίχῳ· τοὺς ἰδίους δὲ Ἰουδαίους ὀνομάζει καὶ μονοκέρωτας· ζῶον δὲ ἄγριον εἶναι ὁ μονόκερως, ὅστις ὀνομάζεται μονόκερως, διατὶ ἔχει ἕνα μοναχὸν κέρατον εἰς τὸ μέτωπον: ἤγουν εἰς τὸ κούτελον (1) ἑνικῶς δὲ ὠνόμασεν αὐτοὺς κύνα καὶ λέοντα, διὰ τὸ ἓν γένος τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῶν Ἰουδαί-

τὸν Θεολόγον, τὸν τοῦ Κυρίου διαγράφοντα χιτῶνα ϗ φράσει σοι· ὁ δὲ χιτὼν αὐτοῦ ἦν ἄῤῥαφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου· τίς δὲ ἀγνοεῖ τὴν εὐτέλειαν τῆς ἐσθῆτος ἐκείνης, ἧπερ οἱ πτωχοὶ κέχρηνται τῶν Γαλιλαίων; καθ' οὓς ϗ μάλιστα τὸ τοιοῦτον φιλεῖ γίνεσθαι ἱμάτιον, τέχνῃ τινὶ ὡς αἱ στηθοδεσμίδες, ἀνάκρουστον ὑφαινόμενον. (Κάτωνι μοναχῷ ἐπιστολ. σδ'.) ὁ δὲ Εὐθύμιος οὗτος ὁ Ζυγαδηνὸς τόμῳ β'· εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κατὰ Ματθαῖον λέγει διαπορῶν πόσα νὰ ἦτον τὰ ἱμάτια τοῦ Κυρίου, ϗ τινὲς μὲν φασὶ, ὅτι ἦτον πέντε· τέσσαρα τὰ διαμερισθέντα τοῖς τέσσαρσι στρατιώταις· ϗ πέμπτον ὁ ἄῤῥαφος χιτὼν, δοκεῖ δὲ εἰς αὐτὸν ἀπίθανος ὁ λόγος οὗτος· κ. θ' ὅτι ὁ Κύριος ἦτον λιτὸς ϗ ἀπέριττος· οὐδεὶς γὰρ οὐδὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τόσα πολλὰ ῥοῦχα φορεῖ· στοχαστικῶς δὲ αὐτὸς λέγει ὅτι εἶχε τρία φορέματα, ἕνα μὲν, τὸ ὑποκάμισον: ἤτοι τὸν ἐπὶ τοῦ σώματος χιτῶνα, τὸν ἄῤῥαφον δηλαδή· δεύτερον δὲ τὸ ἐπάνω τοῦ ὑποκαμίσου φόρεμα· ϗ τρίτον τὸ ἔξωθεν ἐπανωφόρι· οἱ στρατιῶται λοιπὸν τὰ δύω ἱμάτια τὸ δεύτερον ϗ τρίτον, τέσσαρα μέρη ἐποίησαν σχίσαντες αὐτά· οὐχὶ ὡς πολυτελῆ, ἀλλὰ χλευάζοντες· εἰς δὲ τὸν ἄῤῥαφον χιτῶνα: ἤτοι εἰς τὸ ὑποκάμισον, ἔῤῥιψαν λαχνούς· διατὶ δὲ ὁ Χριστὸς παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ μὴ ἀποκτήσουν δύω χιτῶνας (Ματθ. ι'. 10.) εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς εἶχε; ϗ ἀποκρίνεται, ὅτι ϗ ὁ Κύριος ἕνα μόνον χιτῶνα εἶχε τὸν ἐπὶ τοῦ σώματος· ἤτοι τὸ ὑποκάμισον· χιτὼν γὰρ κυρίως τὸ ἐνδοτάτω· τὰ δὲ ἄλλα, δὲν ἦτον χιτῶνες, ἀλλὰ ἱμάτια· ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος ἀλληγορεῖ τροπολογικῶς τὰ ῥοῦχα τοῦ Κυρίου λέγων „ Ὁ μὲν ἄνωθεν ὑφαντὸς χιτὼν, ἡ διάλληλός ἐστι τῶν ἀρετῶν πλοκή τε ϗ συνοχὴ διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος ὑφηφασμένη, ϗ ἔνδον σκέπουσα τὸν ἐν ἡμῖν λόγον· οὗ πολλάκις γυμνοῦντες ἡμᾶς οἱ φονευταὶ Δαίμονες δι' ἀμελείας ϗ ῥαθυμίας, ὅμως οὐ συγχωροῦνται σχίσαι αὐτὸν, ὥστε μὴ γνωρίζειν ἡμᾶς ἔτι τὴν ἀρετήν· ϗ οὕτω γὰρ ἀεὶ γνωρίζομεν αὐτὴν, εἰ ϗ μὴ περιβαλλόμεθα τὴν ἐκ ταύτης σκέπην· τὰ δὲ σχισθέντα, ἡ ἔξωθεν ἐστι περιβολὴ τοῦ αἰσθητοῦ πλούτου, διαιρουμένη εἰς τέσσαρα κοσμικὰ στοιχεῖα, οἷς ἐμπαθῶς κεχρῆσθαι πείθουσιν ἡμᾶς οἱ ἐμπαίζοντες μιαιφόνοι· εἴη δὲ καθ' ἕτερον λόγον χιτὼν μὲν ἄνωθεν ὑφαντὸς ἡ ἑκάστου ψυχὴ ἄνωθεν ἐμπνευσθεῖσα· ϗ ἄῤῥαφος μὲν, ὡς ἁπλῆ ϗ ἀσύνθετος· ἄσχιστος δὲ, ὡς ἀθάνατος· διαιρούμενα δὲ ἱμάτια, τὸ σῶμα, ὡς ἐκ φθορᾶς εἰς τὰ τέσσαρα στοιχεῖα διαλυόμενον.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Κέρατα δὲ μονοκερώτων ἡγούμεθα τὴν ὑπεροψίαν· φασὶ γὰρ τὸν μονοκέρωτα ὀξεῖ κέρατι κεχρημένον, παντὸς καταθρασύνεσθαι ζώου· τοιοῦτοι ϗ οἱ Φαρισαῖοι τῆς τοῦ Χριστοῦ ταπεινώσεως κατεπιφυόμενοι· τὸν οὖν πολεμοποιὸν λαὸν διαβάλλων ὁ Κύριος, παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐπαναστάντα αὐτῷ, μονοκέρωτας αὐτοὺς ὀνομάζει· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Λέοντα καλεῖ ϗ κύνα ϗ μονοκέρωτα τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν: τουτέστι τὸν Διάβολον, ὃς παρὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν θηρὸς αὐτῷ δίκην ἐπῆλθε, τὸν θάνατον ἀπαγόμενος.

δαίων· διὰ μέσου τοῦ ὁποίου γινώσκομεν τὸν καθ' ἕνα ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, ἢ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· ἐπειδὴ ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς, ἑνικῶς ὀνομάζεται Ῥωμαῖος, ἢ Ἰουδαῖος· μονογενῆ δὲ λέγει τὴν ψυχήν του ὁ Κύριος, ὡς μεμονωμένην· ἐπειδὴ μόνη ἡ ψυχὴ τοῦ Χριςοῦ ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ἦτον ἀναμάρτητος· καὶ διὰ τί μόνη αὐτὴ εἶχε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἡνωμένον μὲ αὐτὴν καθ' ὑπόςασιν (1) περὶ δὲ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Χριςοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις·,, Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶος εἰμὶ, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματθ. ια. 29.) διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ἐπροσηύχετο ὁ Κύριος εἴπομεν ἀνωτέρω· πρὸς τούτοις εἴπομεν καὶ ποίαν ἐζήτει λύτρωσιν.

22:,, Διηγήσομαι τὸ ὄνομάσου τοῖς ἀ-
,, δελφοῖς μου.

Σημείωσαι ὦ ἀναγνῶστα, πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁποῦ ἐπροθεώρει ταῦτα, ἄλλα μὲν λέγει, ὡς γεγενημένα καὶ ἀπερασμένα· ἄλλα δὲ, ὡς μέλλοντα, κατὰ τὸν νόμον καὶ τὸ ἰδίωμα τῶν Προφητῶν· ὄνομα δὲ λέγει ἐδῶ, ὅτι ἔχει νὰ διηγηθῇ ὁ Κύριος, τὸ τῆς Πατρότητος· ἐπειδὴ Θεὸν μὲν, ὡμολόγουν οἱ Ἑβραῖοι, Πατέρα δὲ Υἱοῦ, δὲν ἤξευρον αὐτόν· καθὼς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, ὁ ἴδιος εἶπεν ,, Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις· (Ἰω. ιζ. 6.) ἀδελφοὺς του δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἀποςόλους· καθὼς ὁ ἴδιος εἶπε μετὰ τὴν Ἀνάςασιν πρὸς τὰς Μυροφόρους,, Ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου (Ματθ'. κη'. 10.) (2)

,, Ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε.

Ὄχι μόνον, λέγει, τοὺς Ἀποςόλους ἐδίδασκεν ὁ Κύριος· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων ἐπαρρησιάζετο, καὶ διηγεῖτο τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· περὶ τούτων γὰρ λαλεῖ τὸ παρὸν ῥητόν· αὐτὴν δὲ τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν κάμνει ὁ Κύριος, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀναςάσεώς του μέχρι τοῦ νῦν, διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου του· ἐπειδὴ αὐτὸ ἀναγινώσκεται παρρησίᾳ εἰς κάθε ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν. (3)

23:,, Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον αἰνέσατε
,, αὐτόν.

Ἐπειδὴ καὶ εἰσηκούσθη ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἀνέςη ἐκ νεκρῶν, διὰ τοῦτο τώρα παρακινεῖ τοὺς πιςεύσαντας εἰς αὐτὸν νὰ εὐχαριςήσουν· καὶ πρῶτον παρακινεῖ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντας· διὰ τί καὶ πρῶτον εἰς τὰ Ἔθνη τοὺς Ἀποςόλους ἔςειλεν ὁ Κύριος μετὰ τὴν Ἀνάςασιν, εἰπὼν αὐτοῖς. ,, Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη. (Ματθ. κη. 19.) ταῦτα γὰρ τὰ Ἔθνη φοβουμένους τὸν Κύριον λέγει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὀνομάζων αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ὁποῦ ἔδειξαν· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ὠνόμασεν αὐτοὺς εἰς τὰς Πράξεις λέγων, ,, Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, ἀκούσατε· (Πράξ. ιγ. 16.) καὶ πρὸς τὸν Κορνήλιον εἶπεν ὁ Πέτρος ,, Ἐν παντὶ Ἔθνει ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐςί (Πέτρ. ι. 35.) Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἐκ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· μονογενῆ λέγει τὴν ψυχήν του ὁ Κύριος, ἀντὶ τοῦ, τιμίαν καὶ ἠγαπημένην· ἐπειδὴ ἀγαπητοὶ λίαν τοῖς πατράσιν οἱ μονογενεῖς· χεῖρα δὲ κυνὸς, τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σατανᾶ.

(2) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει ,, Ὄνομα ἐνταῦθα, τὴν δόξαν λέγει, κατέςησε γὰρ ἐν ἀρχῇ τὴν δόξαν τοῦ Πατρός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἀδελφοὺς καλεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιςευκότας· ἀδελφοὶ δέ εἰσιν ὡς ἀνθρώπου· ὡς γὰρ Θεὸς, Δεσπότης ἐςὶ καὶ Κύριος· ὡς δὲ ἄνθρωπος καὶ ἀδελφὸς ὀνομάζεται.

(3) Τὰ δύω ῥητὰ ταῦτα ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιςολῇ, ὡς ἀπὸ τοῦ Χριςοῦ λεγόμενα, ,, Ὁ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν λέγων· ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. (Ἑβρ. β'. ιε.)

Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, δὲν συνίσταται μόνον ἀπὸ Ἐθνικοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Ἰουδαίους· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος καλεῖ καὶ τούτους εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ· λέγει γὰρ ἀκολούθως.

„ Ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰακὼβ δοξάσατε
„ αὐτόν.

Ὅλοι, λέγει, οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, δοξάσατε τὸν Θεόν· προπάτωρ γὰρ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν Ἰουδαίων ἦτον ὁ Ἰακώβ. (1)

„ Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ἅπαν τὸ
„ σπέρμα Ἰσραήλ.

Ἐδῶ συναριθμεῖ ὁμοῦ καὶ τοὺς δύω λαοὺς, καὶ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Ἐθνικούς· ἐπειδὴ ὅποιος ἐγνώρισε καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ αὐτὸς εἶναι πνευματικὸς Ἰσραήλ· Ἰσραὴλ γὰρ μεθερμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· προστάζει λοιπὸν ὁ Χριστὸς τοὺς δύω λαοὺς νὰ ὑμνοῦν καὶ νὰ φοβοῦνται πάντοτε τὸν Θεὸν, ὡς Παντοδύναμον· ἢ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους παραγγέλλει νὰ φοβοῦνται τὸν Θεόν· διὰ τί ὁ Θεὸς δύναται νὰ φέρῃ εἰς αὐτοὺς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμὸν, διὰ τὴν λύσσαν ὁποῦ ἔδειξαν καὶ δείχνουσι κατὰ τοῦ Υἱοῦ του. (2).

24: „ Ὅτι οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχ-
„ θισε τῇ δεήσει τοῦ πτωχοῦ.

Δὲν ἐπαράβλεψε, λέγει, οὐδὲ ὡς ἐνοχλητικὴν ἐνόμισε τὴν δέησίν μου ὁ Πατήρ: δηλαδὴ τὸ νὰ νικήσω μὲν ἐγὼ τὸν Διάβολον καθ' ὃ ἄνθρωπος, νὰ χαρίσω δὲ καὶ εἰς ἐσᾶς τὴν νίκην ταύτην· πτωχὸν δὲ ὠνόμασε τον ἑαυτόν του ὁ Κύριος, τόσον διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς σαρκὸς, ὅσον καὶ διὰ τί ἦτον πένης κατὰ τὰ ἄσπρα, καὶ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον πλοῦτον.

„ Οὐδὲ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
„ ἀπ' ἐμοῦ.

Δὲν ἐγύρισε, λέγει, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ λόγου μου, καθὼς κάμνουν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀποστρέφονται τινα· καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Ἕως πότε ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; (Ψαλ. ιβ'. 1.)

„ Ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς αὐτὸν, εἰ-
„ σήκουσέ μου.

Εὐθὺς, λέγει, ὁποῦ ἐφώναξα πρὸς τὸν Πατέρα, ἤκουσε τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.

25: „ Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου.

Τότε ἔγινεν ἔπαινος τοῦ Υἱοῦ παρὰ τοῦ Πατρὸς, ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν φωνὴ ἡ λέγουσα· „ Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα (Ματθ. γ'. 17.) καὶ ὅτε ἐφώνησεν ὁ Πατὴρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ „ Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. (Ἰω. ιβ'. 28.) (3)

„ Ἐν

(1) Μανθάνουσι γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ Χριστοῦ, μηκέτι τὰς δι' αἱμάτων τελεῖν θυσίας· ἀλλὰ αἰνεῖν καὶ δοξολογεῖν τὸν Θεὸν, καὶ τὴν καθαρὰν καὶ ἀναίμακτον ἀποπεραίνειν λατρείαν· δοξάζειν δὲ, οὐ διὰ μόνης τάχα φωνῆς· ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς εὐζωΐας, ἥτις κατορθοῦται ἐν τῷ φοβεῖσθαι τὸν Θεόν.

(2) Λέγεται καὶ ὁ Χριστὸς Ἰακώβ· ἤγουν πτερνιστὴς, ὡς πτερνίσας τὸν Διάβολον καὶ νικήσας· καὶ Ἰσραὴλ, ὡς νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· οὐδεὶς γὰρ γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰμὴ ὁ Υἱός· σπέρμα δὲ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἰακὼβ καὶ Ἰσραὴλ ὀνομαζομένου, εἶναι οἱ Χριστιανοὶ, οἱ ἐξ αὐτοῦ κατὰ πνεῦμα γεννηθέντες.

(3) Ὅθεν Θεοδώριτος λέγει, Ὥσπερ ἐγὼ δῆλόν σε τοῖς ἀνθρώποις ποιῶ· οὕτω καὶ σὺ πάντας ἀνθρώπους διδάσκεις

„ Ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ ἐξομολογή-
„σομαί σοι.

Ἐξομολόγησιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος, τὴν αἴνεσιν καὶ δοξολογίαν· μεγάλη δὲ εἶναι ἡ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία· ἐπειδὴ φθάνει ἕως εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἢ καὶ διὰ τὶ συνίσταται ἀπὸ μεγάλους καὶ ἁγίους ἄνδρας· πάντοτε δὲ ὁ Κύριος ὑμνεῖ τὸν Πατέρα διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὸ μέσον τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ἁπλῶς Ἐκκλησίαν, τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ τὴν ἐν ἑκάστῃ μερικῇ ἐπαρχίᾳ εὑρισκομένην Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· τώρα δὲ ὀνομάζει μεγάλην, ὅλην τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν.

„Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω
„ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν.

Εὐχὰς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος, τὰς ὑποσχέσεις: ἤγουν τὸ νὰ διηγηθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός του καὶ τὸ νὰ ὑμνήσῃ αὐτόν.

26: „ Φάγονται πένητες καὶ ἐμπλησθή-
„σονται.

Θέλουν φάγουν, λέγει, οἱ πρώην ὄντες πτωχοὶ κατὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν, Ἐθνικοὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἢ καὶ οἱ ὄντες πτωχοὶ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον πλοῦτον· ἀκτήμονες γὰρ καὶ πτωχοὶ εἶναι οἱ κατὰ ἀλήθειαν Χριστιανοί· φάγονται δὲ αὐτοὶ τὴν Πνευματικὴν τροφὴν τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, ἥτις τρέφει καὶ αὐξάνει τὴν ψυχήν.

„Καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες
„αὐτόν.

Θέλουν δοξολογήσουν, λέγει, τὸν Θεόν, οἱ τοῦτον ἐκζητοῦντες· διὰ τὶ δὲν ἐλυπήθη τὸν μονογενῆ του Υἱόν, ἀλλὰ τὸν ἔδωκεν εἰς θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἐκζητεῖ δέ τινας τὸν Θεόν, ὅταν περιπατῇ τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν του, ἥτις τὸν φέρει πρὸς αὐτόν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι φάγονται οἱ πιστοὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, κοντὰ εἰς τὸ ὁποῖον συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ αἷμα· καὶ θέλουν γεμίσουν ἀπὸ Πνεῦμα ἅγιον· καὶ θέλουν αἰνέσουν τὸν Θεὸν τριγύρω εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν· ὥστε ὁποῦ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι προφητεία, ὄχι μόνον διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μυστικὴν τράπεζαν τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου καὶ οἴνου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς αἰῶ-
„να αἰῶνος.

Λέγει ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος „ Ἐγώ εἰμὶ ὁ Ἄρτος τῆς ζωῆς (Ἰω. ς΄. 48.) καὶ πάλιν „ Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα (αὐτόθι. 51.) ἐὰν δηλαδὴ φυλάττῃ καὶ τὰς ἐντολάς· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι οἱ τρώγοντες τὸ σῶμά μου, θέλουν ζήσουν κατὰ τὴν καρδίαν· διὰ δὲ τῆς καρδίας, ἐφανέρωσεν ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον ζῶον· εἰς αἰῶνα δὲ αἰῶνος εἶπε· διὰ τὶ, ἂν καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ἀξίως, θέλουν ἀποθάνουν κατὰ φύσιν, ἀλλ' ὅμως πάλιν θέλουν ἀναστηθοῦν εἰς ζωὴν αἰώνιον.

27: „ Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται
„ πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς
„ γῆς.

Μνήμη λέγεται, ἡ τοῦ προεγνωσμένου πράγματος ἐνθύμησις· φαίνεται λοιπὸν ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦ-

κεις τὴν αὐτήν μοι προσφέρειν τιμήν· οὕτω τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν ἀπεκάλυψε τῷ Πέτρῳ· οὕτω τῷ Παύλῳ· οὕτω διὰ τούτων πᾶσιν ἀνθρώποις.

τοῦτο, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις, εἶναι ἔμφυτος εἰς τοὺς ἀνθρώπους· (1) εἰς τὰ Ἔθνη ὅμως τὸ σκότος τῆς πλάνης ἐσκέπασεν αὐτὴν τὴν γνῶσιν· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Κύριος ἦλθεν ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, διελύθη τὸ σκότος ἐκεῖνο τῆς πλάνης, καὶ ἐνθυμήθησαν τὰ Ἔθνη τὸν Δημιουργόν τους Θεὸν, καὶ ἔτζι ἐπίστευσαν καὶ ἐπέστρεψαν εἰς αὐτὸν· ἡ μνησθήσονται εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλουν ἀξιωθοῦν μνήμης καὶ ἐνθυμήσεως κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, οἱ Ἐθνικοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἦτον ἕως τότε ἀλησμονημένοι· (2) βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ τὰ ῥητὰ κατὰ τάξιν· πρῶτον γὰρ εἶπεν, ὅτι μνησθήσονται· δεύτερον, ὅτι ἐπιστραφήσονται· καὶ τρίτον, ὅτι προσκυνήσουσιν.

„ Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ
„ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν Ἐθνῶν.

Καὶ διὰ τί λέγει τοῦτο, εἰς καιρὸν ὁποῦ, οὔτε ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐπίστευσαν, οὔτε ὅλαι αἱ πατριαὶ τῶν Ἐθνῶν; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπειδὴ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἔφθασεν εἰς ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη τοῦ Κόσμου, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ κάθε Ἔθνος μερικοὶ ἐπίστευσαν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ μέρος ἐφανέρωσε τὸ ὅλον· ἄλλως δὲ, καὶ πατριὰς ὀνομάζει τὰς συγγενείας· φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι κάθε Ἔθνους συγγενεῖς ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ ἐπροσκύνησαν καὶ τὸν Πατέρα.

28: „ Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ
„ αὐτὸς δεσπόζει τῶν Ἐθνῶν.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, εἶναι καὶ Βασιλεὺς καὶ Δεσπότης τῶν Ἐθνῶν· κατὰ τὸ „ Δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· (Ψαλ. β'. 8.) καὶ διὰ τοῦτο θέλουν προσκυνήσουν αὐτὸν, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερώθησαν παρ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου. (3)

29: „ Ἔφαγον καὶ προσεκύνησαν πάντες
„ οἱ πίονες τῆς γῆς.

Πίονας λέγει τοὺς πλουσίους, τοὺς πλουτήσαντας τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν· οἱ ὁποῖοι ἦτον πρῶτον πτωχοὶ κατὰ ταῦτα, ὡς προείπομεν· ἔφαγον, λέγει, αὐτοὶ, καὶ παχεῖς ἔγιναν ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἀγαθά.

„ Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται πάντες
„ οἱ καταβαίνοντες εἰς γῆν.

Θέλουν, λέγει, προσπέσουν καὶ προσκυνήσουν τὸν Χριστὸν οἱ ἀποθνήσκοντες, καὶ εἰς γῆν ἀναλυόμενοι ἄνθρωποι· ἐπειδὴ μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν πᾶν γόνυ κάμψει αὐτῷ τῷ Πατρὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον (Ῥωμ'. ιδ'. 11.) καὶ ἄλλοι μὲν θέλουν ὑποταχθοῦν θεληματικῶς καὶ μὲ πόθον, ὡς οἱ πιστοί· ἄλλοι δὲ, στανικῶς καὶ μὲ φόβον, ὡς οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ Δαίμονες κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Καὶ ἡ ψυχή μου αὐτῷ ζῇ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὁποῦ ἐζωοποίησε τὴν ψυχήν μου, καὶ δὲν ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ ἀποθάνῃ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· τοῦτο δὲ νοεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης „ Πᾶσι γὰρ ἡ γνῶσις τοῦ εἶναι Θεὸν, ὑπ' αὐτοῦ φυσικῶς ἐγκατέσπαρται· (βιβλ α'· ϗ κεφ. α'. περὶ Πίστεως.)

(2) Καθὼς ἀλλαχοῦ εἶπεν „ Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη (Ψαλ. θ'. 12.)

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεοδώριτος „ Οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαίων Θεὸς ὁ Θεὸς, ὡς ἐκεῖνοι νομίζουσιν· ἀλλὰ πάσης τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ποιητής· οὕτω ϗ ὁ Ἀπόστολος ἔφη „ Ἢ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον, οὐχὶ δὲ ϗ Ἐθνῶν; ναὶ ϗ Ἐθνῶν· ἐπείπερ εἷς ὁ Θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, ϗ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως· (Ῥωμ γ'. 29)

καὶ ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ· καὶ ἄλλως δὲ, ζῆ τῷ Θεῷ, λέγει, ἡ ψυχή μου, διὰ τὶ ἐνεργεῖ ὅλα, ὅσα εἶναι ἀρέσκοντα αὐτῷ· καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπέθανε τῷ Δαίμονι, καθ' ὅτι ἐςάθη ἀκίνητος εἰς τὰς δαιμονικὰς αὐτοῦ ὑποβολάς. (1)

30: „Καὶ τὸ σπέρμα μου δουλεύσει αὐ-
„τῷ.

Σπέρμα Χριςοῦ: ἤτοι τέκνα, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐγεννήθησαν αὐτῷ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τοὺς ὁποίους ὑπέταξεν εἰς τὸν Πατέρα: ἤτοι οἱ Χριςιανοί. (2)

„Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ
„ἐρχομένη.

Θέλει γνωρισθῇ, λέγει, ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία τῶν πιςῶν, ἥτις θέλει ἔλθη εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ.

31: „Καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην
„αὐτοῦ λαῷ τῷ τεχθησομένῳ.

Ὅσοι, λέγει, ἀνεγεννήθησαν Πνευματικῶς διὰ τῆς πίςεως, αὐτοὶ θέλουν ἀναγγέλλουν πάντοτε εἰς τοὺς ἄλλους, ὁποῦ μετὰ ταῦτα ἔχουν νὰ ἀναγεννηθοῦν· τὶ δὲ θέλουν ἀναγγέλλουν; τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· δηλαδὴ, ὅτι κατέβαλεν ὁ Κύριος δικαίως, τὸν ἀδικοῦντα τοὺς ἀνθρώπους Διάβολον.

„Ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος.

Ἤτοι τὸν λαὸν, τὸν ὁποῖον ἐσύςησεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ Κύριος, ὅστις ἦτον μὲν καὶ πρότερον λαὸς, ἐξωσμένος δὲ καὶ ἀπόβλητος: ἢ ὃν ἐδημιούργησε· τὸ δὲ ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ, μερικοὶ ἑρμηνεύουν, πῶς εἶναι Προφητεία διὰ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ζητήσαντες νὰ ἰδοῦν τὸν Ἰησοῦν, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιςὴς Ἰωάννης· Οὗτοι γὰρ προσῆλθον τῷ Φιλίππῳ, ὁποῦ ἦτον ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες „Κύριε θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν· ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων· ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (Ἰω. ιϐ· 21.) ἰδοὺ λοιπὸν ἀνηγγέλη τῷ Χριςῷ παρὰ τῶν Ἀποςόλων γενεὰ ἡ ἐρχομένη: ἤτοι οἱ Ἕλληνες οἱ ἐρχόμενοι πρὸς αὐτὸν· οἵτινες ἦτον προοίμιον ὅλων τῶν Ἐθνικῶν, τῶν προσελθόντων εἰς τὸν Χριςόν.

ΨΑΛ-

(1) Ὅθεν ἄλλος λέγει „Ἁγία καὶ ἀμώμητος ἡ Χριςοῦ γέγονε ζωὴ, ἣν πεποίηται μετὰ σαρκὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ὥςε καὶ ἱερὰν εἶναι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί· μόνος γὰρ αὐτὸς οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν... οἰκονομικῶς δὲ τοῦτό φησιν· ἵνα καὶ ἡμεῖς τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ κατακολουθοῦντες, καὶ ἀμώμητον διαβιοῦντες ζωὴν, παῤῥησίαν ἔχωμεν λέγειν ἐν προσευχαῖς· ἡ ψυχή μου αὐτῷ ζῇ· ὡς ὁ λέγων· „Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριςός (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τὴν μὲν αὐτοῦ ψυχὴν αὐτῷ ζῆν, ἀλλ' οὐ δουλεύειν εἴρηκε, τὸ δὲ σπέρμα δουλεύειν· ἡ γὰρ ληφθεῖσα φύσις ἡνώθη τῇ λαβούσῃ Θεότητι καὶ τῆς αὐτῆς δόξης μετείληχε καὶ τιμῆς.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΒʹ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὑπαγόρευσεν εἰς τὸν Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ προσώπου τῶν Ἐθνῶν. (1)

1. „ Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με „ ὑστερήσει.

Ποιμὴν εἶναι ὁ Κύριος, καθὼς μόνος του λέγει ἐν Εὐαγγελίῳ „ Ἐγώ εἰμι ὁ Ποιμὴν ὁ καλός· (Ἰω. ι. 14.) ὡς πρόβατα γὰρ πεπλανημένα εἰς τόπους ἀπωλείας εὗρε τοὺς Ἐθνικοὺς, καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς μάνδρας σωτηριώδεις τῆς Ἐκκλησίας· καὶ λοιπὸν ποιμαίνει καὶ βόσκει αὐτούς· ὅθεν καθε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς, εὐχαριστῶν ὑπὲρ τούτου τῷ Κυρίῳ, διηγεῖται τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ λέγων· ὁ Κύριος μὲ ποιμαίνει, καὶ λοιπὸν δὲν λείπει τίποτε εἰς ἐμὲ, ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια πρὸς τροφὴν καὶ σωτηρίαν μου· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὰ πολλὰ γνωστὰ πράγματα, προφέρονται πολλαῖς φοραῖς χωρὶς ἄρθρον, καθὼς εἶναι ἐδῶ τὸ „ Κύριος.

2. „ Εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατεσκή„ νωσεν.

Τόπος χλόης, εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀρετή· ὕδωρ δὲ ἀναπαύσεως, εἶναι ἡ θεωρητικὴ φιλοσοφία, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· ἐκεῖ λοιπὸν, λέγει ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς, θέλει μὲ κατασκηνώσει ὁ Κύριος, ὅπου εἶναι τόπος χλόης· ἐπέμεινε δὲ εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ ποιμαίνειν· ἐπειδὴ χλόη καὶ νερὸν, αὐτὰ εἶναι ἡ εὐτυχία τοῦ ποιμνίου· θέλει νὰ εἰπῇ δὲ ὅτι κατέστησέ με ὁ Κύριος εἰς ἀπόλαυσιν νομῆς, καὶ Πνευματικῶν ἀγαθῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι τόπος χλόης εἶναι ἡ Ἐκκλησία· χλόη δὲ εἶναι οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ ἀνθοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ἀρετήν· ἢ χλόην θέλεις νοήσεις τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν· διὰ τὶ νεάζει καὶ ἀνθεῖ πάντοτε, ὡσὰν τὴν χλόην· ἐπειδὴ ἡ τῶν Ἑλλήνων πλάνη ἐγήρασεν, ὡσὰν τὸ χορτάρι, καὶ ἐξηράνθη.

„ Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγει ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς, διὰ τὸ λουτρὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· ἐπειδὴ διὰ τοῦ Πνεύ-

(1) Διὸ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος εἶπεν „ Οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντες διδακτοὶ Θεοῦ γεγονότες κατὰ τὸ γεγραμμένον, φαγόντες τε ϗ ἐμπλησθέντες πνευματικῆς τῆς σωτηρίου τροφῆς, χορηγὸν ἐπιγινώσκουσιν αὐτὸν διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, ϗ ποιμένα ϗ τροφέα καλοῦσι· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τὴν αὐτὴν ἔχει ϗ ταῦτα τοῖς προερμηνευθεῖσι διάνοιαν· εἰρηκὼς γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου Ψαλμῷ „ Φάγονται πένητες ϗ ἐμπλησθήσονται, ϗ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες αὐτόν· ϗ πάλιν „ Ἔφαγον ϗ προσεκύνησαν πάντες οἱ πίονες τῆς γῆς, ὑποδείκνυσιν ἐνταῦθα τὸν τῆς τοσαύτης τροφῆς χορηγὸν, ϗ καλεῖ τὸν τροφέα ποιμένα.

Πνευματικοῦ τούτου ὕδατος καθαριζόμενοι, ἀποῤῥίπτομεν τὸν κόπον καὶ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας, καὶ λοιπὸν ἀναπαυόμεθα· δι' ὃ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε,, Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· (Ματθ. ιά. 28.) ἢ καὶ ἄλλως· ὕδωρ εἶναι τὸ ζωηρὸν νᾶμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριςοῦ, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, ὅταν ἑρμηνεύσαμεν τὸ ,, Παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων. (1)

3: ,, Τὴν ψυχήν μου ἐπέστρεψε.

Ἐπέςρεψε, λέγει, ὁ Κύριος τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, εἰς τὴν ἀληθῆ Θεογνωσίαν καὶ πίςιν.

,, Ὡδήγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύ-
,, νης.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ καθε Ἐθνικὸς, τὴν καθολικῶς περιέχουσαν ὅλας τὰς ἀρετάς· τρίβους δὲ τῆς δικαιοσύνης ταύτης ὀνομάζει, τὰς μερικὰς ἀρετάς· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ φέρουσι τοὺς περιπατοῦντας ἐν αὐταῖς, εἰς τὴν καθόλου δικαιοσύνην· ὁ γὰρ Κύριος ἐνανθρωπήσας, ἄνοιξε τὰς τρίβους καὶ ςράτας ταύτας τῶν ἀρετῶν, πρῶτος αὐτὸς περιπατήσας ταύτας, καὶ ἔπειτα ἔργῳ καὶ λόγῳ καθοδηγήσας καὶ ἡμᾶς εἰς αὐτάς. (2)

,, Ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐποίησε τὰς εὐεργεσίας ταύτας ἐς ἐμὲ ὁ Χριςὸς, διὰ τὶ ὠνομάσθηκα ἀπὸ τὸ ὄνομά του Χριςιανὸς· ἢ διὰ τοῦτο μὲ ὡδήγησεν εἰς τὰς ἀρετὰς, ἵνα μὴ βλασφημῆται τὸ ὄνομά του διὰ τὰ πονηρά μου ἔργα καὶ κακίας κοντὰ εἰς τοὺς Ἐθνικούς·

4: ,, Ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκι-
,, ᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κα-
,, κὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ.

Σκιὰ θανάτου εἶναι ὁ παρὼν Κόσμος· διὰ τὶ καθὼς ὁ θάνατος χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ σῶμα, ἔτζι καὶ ὁ παρὼν Κόσμος χωρίζει τὸν φιλόκοσμον ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅποιος δὲ εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Θεὸν, βέβαια καὶ ὁ Θεὸς ἀντιςρόφως εἶναι μαζὶ μὲ αὐτόν· ἢ σκιὰ θανάτου εἶναι, ὁ πόνος τοῦ καθε θανατηφόρου κινδύνου· ἐπειδὴ καὶ παρομοιάζει μὲ τὸν θάνατον, διὰ τὴν πικρὰν θλίψιν ὁποῦ ἔχει· κακὰ δὲ εἶναι, οἱ πειρασμοὶ καὶ αἱ συμφοραί· εὑρίσκεται δὲ ὁ Κύριος μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀληθῶς ὄντας Χριςιανούς· αὐτὸς γὰρ ὁ ἴδιος ὑπεσχέθη τοῦτο, εἰπὼν ,, Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. (Ματθ. κή. 20.) (3)

,, Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου
,, αὐταί με παρεκάλεσαν.

Ῥάβδος μὲν λέγεται, ἡ κρίσις ἡ παιδευτικὴ τοῦ Θεοῦ· Βακτηρία δὲ, ἡ πρόνοια ἡ εὐεργετικὴ αὐτοῦ,

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει ,, Ἢ τάχα κυριώτερον τόπος χλόης ὁ Παράδεισός ἐςιν, οὗ ἐκπεπτώκαμεν, εἰς ὃν ἡμᾶς ἐπανάγει Χριςὸς, ϗ κατασκηνοῖ διὰ τοῦ ὕδατος τῆς ἀναπαύσεως: τουτέςι διὰ τοῦ βαπτίσματος· ἐὰν γάρ μήτις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος ϗ Πνεύματος, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ,, Χλόην ἐνταῦθα τὴν ἱερὰν τῶν θείων λογίων διδασκαλίαν καλεῖ· πρότερον γὰρ ἐκτρέφει τοῖς λόγοις, ϗ τότε τὴν μυςικωτέραν προσφέρει τροφήν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει τρίβους, τὰς σωτηριώδεις ϗ Εὐαγγελικὰς ἐντολάς (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν· ,, Ἐπειδὴ εἰς τὸν θάνατον Χριςοῦ βαπτιζόμεθα, λεχθήσεται ϗ τὸ βάπτισμα σκιὰ θανάτου ϗ μίμημα, ὃν οὐ χρὴ φοβεῖσθαι· νοοῖτο δ' ἂν σκιὰ θανάτου, ϗ ὁ φυσικὸς ϗ κοινὸς θάνατος, πρὸς ἀντιδιαςολὴν τοῦ προαιρετικοῦ θανάτου, τοῦ τῆς ψυχῆς φημι· ὃς οὐκ ἔςι σκιὰ θανάτου, ἀλλὰ θάνατος ἀληθής. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

τοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον· αἱ ὁποῖαι καὶ αἱ δύω παρακινοῦσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν· ἡ ῥάβδος μὲν εἶναι, ἡ παιδεία τῶν ἁμαρτανόντων· βακτηρία δὲ, ἡ ἐπιστηρίζουσα τοὺς ὀλιγοψύχους· λέγει λοιπὸν ὁ καθε Χριστιανός· ἐσὺ Κύριε καὶ τὸν ἁμαρτάνοντα παιδεύεις, καὶ τὸν ἀποκαμόντα ἀπὸ τὸν κόπον ὑποστηρίζεις, καὶ μὲ τὰ δύω ὁμοῦ καὶ τοὺς δύω ὠφελεῖς· αὕτη δὲ εἶναι ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τούτων· αὐταί με παρεκάλεσαν, ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου· παρεκάλεσαν δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐνουθέτησαν· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ νουθετεῖ, παρακαλεῖ καὶ τραβίζει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸ συμφέρον· μερικοὶ δέ: ἤτοι ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Μάξιμος ῥάβδον καὶ βακτηρίαν ἐνόησαν τὸν Σταυρόν· διὰ τὶ ὁ Σταυρὸς ἀπὸ δύω ξύλα συντίθεται· ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ μὲν ὀρθὸν ξύλον, εἶναι ἡ βακτηρία, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἀνορθώθημεν ἡμεῖς, οἱ πεσμένοι ὄντες εἰς τὴν πλάνην· τὸ δὲ πλάγιον ξύλον τοῦ Σταυροῦ, εἶναι ἡ ῥάβδος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐκτύπησεν ὁ Χριστὸς, καὶ κατέβαλε τοὺς Δαίμονας· ἐπειδὴ οἱ κτυποῦντές τινὰ, πλαγίως σηκόνοντες τὸ ξύλον κτυποῦσιν αὐτόν· πρῶτον δὲ εἶπε τὴν ῥάβδον, καὶ ἔπειτα τὴν βακτηρίαν· ἐπειδὴ πρῶτον διὰ τοῦ Σταυροῦ κατέβαλεν ὁ Χριστὸς τὸν Διάβολον, καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ αὐτοῦ Σταυροῦ, ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν τυραννίαν του· ὥστε ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος ῥητοῦ εἶναι αὕτη, ὅτι ὁ Σταυρός σου Κύριε παρεκίνησεν ἡμᾶς εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν. (1)

5: „ Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν
„ ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με.

Ὄχι μόνον, λέγει, Κύριε, εὐηργέτησάς με, ὡς προεῖπον· ἀλλὰ καὶ τρυφὴν πνευματικὴν ἐχάρισες εἰς ἐμέ· ταύτην γὰρ δηλοῖ ἡ τράπεζα, ὁποῦ λέγει ἐδῶ· (2) καὶ μάλιστα ὁποῦ τὴν τρυφὴν ταύτην καὶ τράπεζαν, τὴν ἡτοίμασας ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὀμμάτια τῶν ἐχθρῶν μου· ἵνα οὗτοι βλέποντες αὐτὴν, πικραίνωνται καὶ λυποῦνται· ἢ τὸ ἐξ ἐναντίας εἶναι, ἀντὶ τοῦ, ἐναντίον ἀπὸ ἐκεῖνο, ὁποῦ οἱ ἐχθροί μου θέλουσιν· ἐπειδὴ, αὐτοὶ μὲν σπουδάζουσι πάντοτε νὰ μὲ λυποῦν· σὺ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου Κύριε, σπουδάζεις νὰ μὲ χαροποιῇς διὰ τῆς τραπέζης σου· ἢ τράπεζαν λέγει τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· ἢ ἐννοεῖ τὴν τῶν μυστηρίων ἁγίαν τράπεζαν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός· ἡ τράπεζα μὲν νοεῖται κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον, ἡ πρακτικὴ ἀρετή· ἔλαιον δὲ λιπαῖνον τὴν κεφαλὴν, ἡ θεωρία τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων· ποτήριον δὲ, ἡ περὶ Θεοῦ γνῶσις· τραφέντες γὰρ διὰ πράξεως, προκόπτομεν εἰς τὸ θεωρεῖν τὰ γεγονότα· εἶτα τῆς τοῦ Θεοῦ καταξιούμεθα γνώσεως· ἔλεος δὲ εἶναι, αὐτὸς ὁ ἐλεήμων Υἱὸς καὶ Θεὸς, ὅς τις διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του κυνηγᾷ πάντοτε ἐκείνους, ὁποῦ μέλλουν νὰ σωθοῦν, ἕως οὗ νὰ τοὺς πιάσῃ· οἶκος δὲ εἶναι, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποκαταστaίνονται ὅλοι οἱ ἅγιοι· μακρότης δὲ ἡμερῶν, εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή.

„ Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν
„ μου.

Ἔ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ῥάβδον, τὴν μὲν ὑπερειστικὴν οἶδα, τὴν δὲ ποιμαντικὴν, ϗ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιστρέφουσαν· ϗ ἔτι φησὶν ὁ θεῖος Μάξιμος „ Ἔτι δύνασαι νοῆσαι, ῥάβδον μὲν τὴν ἀπειλὴν τοῦ Θεοῦ, βακτηρίαν δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν χρηστοτέρων· παρακαλοῦσιν οὖν ἡμᾶς ϗ εἰς τὸ δέον ἐνάγουσιν, αἵτε ἀπειλαὶ τῶν κολάσεων, ϗ αἱ ὑποσχέσεις τῶν ἀγαθῶν· τῇ μὲν γὰρ μνήμῃ τῶν αἰωνίων κολάσεων, καθάπερ τινὶ ῥάβδῳ, κακίας ἀπαγόμεθα· τῇ δὲ προτροπῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, βακτηρίας δίκην, εἰς ἣν ἀρετὴν δι᾽ ἐλπίδος στηριζόμεθα. ϗ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος ῥάβδον εἶπε τὸν πληκτικὸν λόγον, βακτηρίαν δὲ, τὸν παρακλητικόν· ἔνιοι δὲ, ῥάβδον μὲν τὸν Χριστὸν, βακτηρίαν δὲ ἐνόησαν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ἡ δὲ θεία τε ϗ ἱερὰ τράπεζα ἡ Θεόπνευστος Γραφὴ, ἐναντίως ἔχει πρὸς τὴν τῶν θλιβόντων ἡμᾶς, ἐκείνην τὴν φθοροποιὸν ϗ ἄτροφον, πλουσία οὖσα ϗ πολυτελὴς, ϗ ὄψων: ἤγουν ἐδεσμά-

των

Ἔλαιον ἐδῶ ἐννοεῖ, τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· κεφαλὴν δὲ τὸν νοῦν, ἐκ τοῦ περιέχοντος τὸ περιεχόμενον· ἐπειδὴ τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἱλαρύνει τὸν νοῦν· ἢ ἔλαιον λέγει τὸ χρίσμα τοῦ ἁγίου ἐλαίου, μὲ τὸ ὁποῖον χρίονται ὅσοι μέλλουν νὰ βαπτισθοῦν· ἢ ἔλαιον λέγει, καὶ τὸ ἅγιον μῦρον, διὰ τί τὸ περισσότερον μέρος αὐτοῦ εἶναι ἀπὸ ἔλαιον· λέγωντας δὲ κεφαλὴν, ἀπὸ τὸ μέρος νοεῖ ὅλον τὸν ἄνθρωπον.

„ Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡ-
„ σεὶ κράτιστον.

Ποτήριον ὀνομάζει ἐδῶ τὸ πόμα τῶν λόγων, καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου· τὸ ὁποῖον εὐφραίνει καὶ μεθύει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν· διὰ τί προξενεῖ εἰς τὸν πίνοντα ἔκστασιν τοῦ προτέρου γηΐνου φρονήματος· καὶ διὰ τί κρατεῖ καὶ νικᾷ τοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας· ἢ ποτήριον ὀνομάζει τὸ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, τὸ περιέχον τὸ ζωήρρυτον αἷμα τοῦ Κυρίου.

6: „ Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πά-
„ σας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.

Τὸ ἔλεός σου Κύριε, λέγει καταδιώξει με· ἤτοι θέλει ἀκολουθεῖ εἰς ἐμένα, ἐὰν μὲ θεάρεστον τρόπον διαπερνῶ τὴν ζωήν μου, καὶ ἀποφεύγω τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν· ἢ τὸ καταδιώξει νοεῖται, ὅτι θέλει μὲ ζητήσει ὁ Κύριος, καὶ δὲν θέλει μὲ ἀφήσει νὰ ἀπολεσθῶ·

„ Καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου
„ εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Θέλει με καταδιώξει, λέγει, καὶ τὸ νὰ κατοικῶ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, καὶ νὰ περιφρουροῦμαι ὑπὸ κάτω εἰς τὴν σκέπην του· ἢ οἶκον λέγει, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συνάθροισιν τῶν Χριστιανῶν· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ Κύριος, καὶ φαίνεται εἰς τοὺς ἀξίους· καὶ συντόμως εἰπεῖν, τὸ ῥητὸν τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ὄχι μόνον θέλω ἀξιωθῶ ἐλέους παρὰ Θεοῦ, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ θέλω φυλαχθῶ ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἔχω νὰ μένω πάντοτε πιστὸς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου, αὐτὸ θέλει γένῃ εἰς ἐμὲ εἰς μακρότητα ἡμερῶν: ἤγουν εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· (1)

των ποικιλίαν ἔχουσα πολλὴν καὶ παράθεσιν· νουθεσίαι γὰρ ἐν αὐτῇ πλεῖσαι καὶ σωτηριώδεις, καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐζωΐας παραδεκτικαί· τάχα δὲ καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ λέγουσιν οἱ πιστεύσαντες, ὅτι ἡτοίμασας ἡμῖν πνευματικὴν τράπεζαν, ἵνα φαγόντες καὶ ἰσχύσαντες δυνηθῶμεν ἐλθεῖν ἀπεναντίας τῶν ποτὲ θλιβόντων ἡμᾶς· ἀλλὰ καὶ ἡ μυστικὴ τράπεζα ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, ἰσχυροὺς ἡμᾶς κατὰ παθῶν καὶ κατὰ Δαιμόνων ἐργάζεται· φοβεῖται γὰρ ὁ Σατανᾶς τοὺς μετ' εὐλαβείας τῶν μυστηρίων μεταλαμβάνοντας.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, οὕτω συντόμως ἑρμηνεύει τὸν Ψαλμὸν τοῦτον „ Βούλεταί σε πρῶτον ὁ λόγος πρόβατον γενέσθαι τοῦ καλοῦ ποιμένος, διὰ τῆς ἀγαθῆς κατηχήσεως πρὸς τὰς θείας τῶν διδαγμάτων νομὰς καὶ πηγὰς ὁδηγούμενος εἰς τὸ συνταφῆναι αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, καὶ μὴ φοβηθῆναι τὸν τοιοῦτον θάνατον: οὐ γὰρ θάνατος οὗτός ἐστιν, ἀλλὰ θανάτου σκιὰ καὶ ἐκτύπωμα. . . . . μετὰ ταῦτα παρακαλέσας τῇ βακτηρίᾳ τοῦ Πνεύματος, μυστικὴν προτίθησι τράπεζαν τὴν ἐξ ἐναντίας τῆς τῶν Δαιμόνων τραπέζης ἑτοιμασθεῖσαν· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ διὰ τῆς εἰδωλολατρείας τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκθλίβοντες· εἶτα μυρίζει τὴν κεφαλὴν τῷ ἐλαίῳ τοῦ Πνεύματος· νοῦ δὲ, εἰς τύπον ἡ κεφαλή· καὶ προσθεὶς τῷ ἐλαίῳ οἶνον, τὸν τὴν καρδίαν εὐφραίνοντα. (νοντὸς δὲ πάντως ἐστὶ, καὶ τῆς σωτηρίου μέθης ποιητικὸς) τὴν νήφουσαν ἐκείνην μέθην ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ, μεταστήσας τοὺς λογισμοὺς ἀπὸ τῶν προσκαίρων πρὸς τὸ ἀΐδιον· ὁ γὰρ τῆς τοιαύτης γευσάμενος μέθης . . . διαμείβεται τοῦ ἀκυμάρου τὸ ἀτελεύτητον, εἰς μακρότητα ἡμερῶν τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ διαγωγὴν παρατείνων (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ὁ δὲ Ὠριγένης εἶπεν „ Ὁ καταδιώκων ἔμψυχός σε ἔλεος διώκει, καὶ οὓς μὲν καταλαμβάνει, οὓς δὲ, οὔ· τοὺς πάνυ φεύγοντας οὐ καταλαμβάνει, τοὺς δὲ ἔλαττον, κρατεῖ, ἵνα ἐλεήσῃ (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

ΨΑΛΜΟΣ ΚΓ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτων."

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι τῆς μιᾶς σαββάτων· ἤτοι ἐπροφητεύθη περὶ τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστη ὁ Κύριος· ταύτην γὰρ καὶ οἱ Εὐαγγελισταὶ, μίαν σαββάτων φανερῶς ὠνόμασαν· ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸ τέλος, καὶ διὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.

1 :„ Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα „αὐτῆς.

Τότε, λέγει, ἔγινε κτῆμα τοῦ Κυρίου κατ' οἰκείωσιν, ὅλη ἡ γῆ μὲ ὅλα ὅσα περιέχει, ὅταν ὁ Κύριος ἀναστὰς ἀπὸ τὸν τάφον κατὰ τὴν κυριώνυμον ἡμέραν, ἐφάνη εἰς τοὺς Μαθητάς του καὶ εἶπεν· „ Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ. κη.) ἐξ ἐκείνης γὰρ τῆς ἡμέρας ἔγινεν ἡ γῆ τοῦ Κυρίου, ἡ πρότερον κατακυριευομένη ἀπὸ τοὺς Δαίμονας. Πανταχοῦ λοιπὸν καὶ εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς, ἀντὶ τῶν βωμῶν τῶν εἰδώλων, ἐκτίσθησαν ναοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου διέδραμεν ἕως εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης· πλήρωμα δὲ τῆς γῆς, εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἡ ταύτην πληροῦντες· ἤτοι γεμόζοντες· ἀπὸ δὲ τὸ ὅλον γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐφανέρωσε τὸ μέρος αὐτῶν, τὸ πιστεῦσαν εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, δὲν ἔγιναν τοῦ Κυρίου· μὲ τὸ καθολικὸν δὲ ὄνομα τῆς γῆς, συμπεριέλαβε καὶ τὰ νησία· διὰ τί καὶ αὐτὰ γῆ εἶναι. (1)

„ Ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοι„ κοῦντες ἐν αὐτῇ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξηγεῖ τὸ ἀνωτέρω· διότι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἐκεῖ, γῆν, τοῦτο λέγει ἐδῶ, οἰκουμένην· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἐκεῖ, πλήρωμα, τοῦτο λέγει ἐδῶ, κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ· νοεῖται δὲ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· ὅτι ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν εἶπον, ὅτι ἡ Κτίσις εἶναι ἀναίτιος ϗ ἀΐδιος· ἄλλοι δὲ, πῶς εἶναι ἐκ τοῦ πονηροῦ δημιουργοῦ· ἄλλοι δὲ, ὅτι ἀπὸ ἄλλον μὲν ἐκτίσθη, ἀπὸ τὸν πονηρὸν δὲ τώρα κρατεῖται· διὰ τοῦτο λέγωντας ὁ Δαβὶδ τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, πᾶσα δηλαδὴ, ϗ ὄχι μόνη ἡ Ἰουδαία, ὅλας αὐτὰς τὰς κακοδοξίας ἀπέβαλε· ϗ ἔδειξεν, ὅτι αὐτὴ ὅλη εἶναι ἐξ ἀρχῆς ϗ τώρα τοῦ Κυρίου· ϗ ὄχι μόνη ἡ γῆ, ἀλλὰ ϗ τὸ ταύτης πλήρωμα: ἤτοι πάντα τὰ ἐν τῇ γῇ· τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ τὰς Ἑλλήνων δόξας· διὰ τί αὐτοὶ ἔλεγον, ὅτι τὰ ἐν τῇ γῇ ζῶα ϗ φυτὰ ϗ τὰ λοιπὰ, δὲν ἐκτίσθησαν ἀπὸ ἕνα, ἀλλὰ ἀπὸ διαφόρους θεούς· κατ' ἐξαίρετον δὲ μνημονεύει τῆς οἰκουμένης. ἀποτεμὼν ταύτην ἀπὸ τῆς ἄλλης γῆς, ϗ ἰδίᾳ θείς· ἔστι μὲν οὖν, ἡ γῆ τοῦ Κυρίου· ἄνθρωποι δὲ, μηδὲ ἑαυτῶν ὄντες κύριοι, ὑπὸ πολλῆς ματαιότητος κυριεύειν οἴονται τῆς γῆς, καίπερ ἀκούοντες, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ γῆ· ἐπεὶ οὖν τοῦ Κυρίου ἡ γῆ ϗ τὰ ἐν αὐτῇ, μήτε ὁ ἐκπίπτων πατρίδος ϗ χρημάτων, ἀγανιάτω· μήτε ὁ ἄπληστος ϗ ἀλαζὼν, τὴν ὀφρὺν ἐπαιρέτω· ἀλλὰ γινωσκέτω κατέχων τὰ ἀλλότρια. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ὅλη ἡ γῆ, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, δὲν ἔγιναν οἰκεῖοι τοῦ Κυρίου· ἀλλ' ὅμως κοντὰ εἰς τοὺς πιστεύσαντας Χριστιανοὺς ἐφάνηκαν, ὅτι ὅλοι ἔγιναν οἰκεῖοι τοῦ Χριστοῦ· ἐπληροφορήθησαν γὰρ οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοὶ, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλης τῆς γῆς Ποιητὴς καὶ Κύριος.

2 „ Αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐ„ τὴν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἡτοίμασεν „ αὐτήν.

Πρέπει νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος, λέγωντας ὅτι θεμέλιον τῆς γῆς, εἶναι μόνον τὸ Δεσποτικὸν πρόσαγμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι τὸ νερὸν, ἢ ἄλλο στοιχεῖον, θέλει ὅτι διὰ μέσου τοῦ παρόντος Ψαλμικοῦ ῥητοῦ, φανερόνεται ἡ θέσις τοῦ ὕδατος, ἡ γενομένη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Κοσμογενεσίας· λέγει λοιπὸν ὁ Οὐρανοφάντωρ, ὅτι τὸ νερὸν εὑρίσκεται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὡσὰν ἀποκρεμασμένον, καὶ συνέχεται καὶ δὲν τρέχει ἀπὸ κανένα μέρος· λέγει δὲ, καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ νερὸν ὠνομάσθη ἐδῶ, καὶ θάλασσα καὶ ποταμοὶ, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἄβυσσον τὸ αὐτὸ νερὸν ὠνόμασε διὰ τὸ βάθος, κατὰ τὸ „ Καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· (Γεν. α. 2.) ὁ δὲ Χρυσόστομος Ἰωάννης μὲ τὸ παρὸν ῥητὸν ἀποδείχνει, ὅτι τὸ νερὸν εἶναι ὑποκάτω ἀπὸ τὴν γῆν· καὶ ἀκολούθως, ὅτι ἡ γῆ εὑρίσκεται ἐπάνω εἰς τὰ νερὰ, ὡσὰν εἰς θεμέλια· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι κανένα παράδοξον· διὰ τὶ ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ Θεὸς λόγος, αὐτὸς ἦτον ὁποῦ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἐν ἀρχῇ· „ Πάντα γὰρ φησὶ, δι' αὐτοῦ ἐγένετο (Ἰω. α΄. 3.) (1) ἔπειτα προσθέττει ὁ Δαβὶδ καὶ τὸν παράδοξον τρόπον τῆς θεμελιώσεως τῆς γῆς, ὅτι ἐστερέωσεν αὐτὴν ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ποταμούς· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, ὄχι καθολικῶς· ἐπειδὴ, ἂν ἦτον ἔτζι, ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ νερὸν κατώτερον ἀπὸ τὴν γῆν· ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς ἐδίδαξε, πῶς ἡ γῆ εἶναι κατωτέρα ἀπὸ τὸ νερόν· φανερὸν εἶναι λοιπὸν, ὅτι μερικῶς τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ· ἤγουν, διὰ τὶ εἰς πολλὰ κοιλώματα καὶ φαραγγώδη μέρη τῆς γῆς, τρέχουν καὶ εὑρίσκονται μέρη τινὰ τῆς θαλάσσης· τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Μωϋσῆς θαλάσσας ὠνόμασε μὲ τὸ καθολικὸν ὄνομα τῆς ὅλης θαλάσσης. „ Καὶ τὰ συστήματα γὰρ, φησὶ, τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας (Γεν. α΄. 10.) καὶ ὄχι πῶς ὅλη ἡ θάλασσα εἶναι ὑποκάτω τῆς γῆς· τί δὲ καὶ νὰ εἰποῦμεν διὰ τοὺς ποταμούς; αὐτοὶ γὰρ, βυθιζόμενοι καὶ χωνευόμενοι μέσα εἰς τὴν γῆν εἰς πολὺ διάστημα τόπου, πάλιν ἐκβλύζουσιν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν· θαυμαστὸν δὲ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, πῶς τὸ τόσον βάρος τῆς γῆς, καὶ τὰ τόσον μεγάλα ὄρη καὶ βουνὰ στηριζόμενα ἐπάνω εἰς τὰ τοιαῦτα μερικὰ νερὰ, δὲν καταβυθίζονται· ἀλλὰ μένουσι τεθεμελιωμένα ἐπάνω αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ συγκρατοῦνται ἀπὸ μόνον τὸ πρόσαγμα τοῦ Ποιητοῦ· ἡτοίμασε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐκόσμησεν ἢ στερέωσεν· (2)

3 „ Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυ„ ρίου; ἢ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ

(1) Ἐλλιπὲς φαίνεται πῶς εἶναι ἐδῶ· ὅπερ τυχὸν οὕτως ἀναπληροῦται· ὅθεν ϗ ἦτον εὔκολον εἰς αὐτὸν νὰ θεμελιώσῃ τὴν γῆν μὲ τὴν προσαγήν του, εἴτε ἐπάνω εἰς τὸ νερὸν, εἴτε ϗ χωρὶς τὸ νερὸν, ὡς παντοδύναμος ὁποῦ εἶναι· διὰ τί ἂν ϗ τὸ νερὸν ὑποθέσωμεν πῶς εἶναι ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀλλὰ ϗ ἐκεῖνο ὑπὸ τοῦ θείου συγκρατεῖται προστάγματος· ϗ εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσὰν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἡ γῆ θεμελιοῦται ἐπ' οὐδενὸς κατὰ τὸ γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰὼβ „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενὸς (Ἰὼβ κς΄. 7.)

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ποταμοὺς τοὺς Ἀποστόλους ἀλληγορικῶς ἐνόησεν, οἵτινες νοητοῖς ῥεύμασι τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐπικλύζουσι, ϗ τὸν ἐξ οὐρανοῦ ϗ ἄνωθεν λόγον, τοῖς ἐπὶ γῆς διακομίζουσιν· ἄλλοι δὲ, οὕτως ἀλληγοροῦσι τὸ ῥητόν· νοοῦντες οἰκουμένην μὲν τὴν Ἐκκλησίαν, θαλάσσας δὲ, ἢ τὰς κολυμβήθρας τοῦ βαπτίσματος, ἢ τοὺς πειρασμοὺς, ὡς ἁλμυρούς· μὲ τοὺς πειρασμοὺς γὰρ συνέστησε τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Κύριος· ποταμοὺς δὲ, τὰ γλυκέα χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἡτοίμασε δὲ αὐτὴν ϗ ηὐτρέπισε δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφ' οὗ ὡς ἐκ πηγῆς, τὰ ποικίλα χαρίσματα ῥέουσι. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

„γίῳ αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν νομίζω, ὅτι λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν Ἱερέων, παραστένοντας, πῶς πρέπει νὰ εἶναι οἱ ὄντως Ἱερεῖς· καὶ ὄρος μὲν Κυρίου, θέλεις νοήσεις τὸν ναὸν ὅλον ὁμοῦ· ἕνα μὲν, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἔξοχον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ὡσὰν ὄρος ἀπὸ κάθε μέρος πνέεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως· τόπον δὲ ἅγιον νοήσεις, τὸ ἅγιον βῆμα καὶ θυσιαστήριον τοῦ κάθε ναοῦ· καὶ βλέπε τῆς λέξεως τὴν ἀκρίβειαν· ἀναβήσεται γὰρ εἶπεν· ἐπειδὴ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κάθε ναοῦ, συνειθίζουν νὰ κατασκευάζωνται κάποια τινὰ σκαλοπάτια, διὰ νὰ δειχθῇ μὲ αὐτὰ τὸ ἀπὸ τῆς γῆς ὕψος τῆς Ἐκκλησίας· μερικοὶ δὲ λέγουν ὄρος Κυρίου, τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας ὁ Χριστὸς ἐπρόσταξε διὰ τοῦ Εὐαγγελίου νὰ ἐργαζώμεθα· τόπον δὲ ἅγιον, τὴν ἐπηγγελμένην τῶν Οὐρανῶν βασιλείαν· ἢ καὶ ἄλλως ὄρος νοεῖται, τὸ ὕψος τῶν τῆς περὶ Χριστοῦ Θεολογίας ὀρθῶν δογμάτων, καὶ τῶν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ. (1)

4: „Ἀθῷος χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρ„δίᾳ.

Ἀφ' οὗ ὁ Προφήτης ἐσχημάτισεν ἀνωτέρω τὸν λόγον ἐρωτηματικῶς, τώρα ἐδῶ ἀποκρίνεται· καὶ διὰ μὲν τῶν χειρῶν, ἐφανέρωσε τὰς πράξεις· διὰ δὲ τῆς καρδίας, ἐφανέρωσε τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λογισμούς· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐκεῖνος θέλει ἀναβῆ εἰς τὸ ὄρος Κυρίου, καὶ θέλει σταθῆ εἰς τὸν ἅγιον τόπον, ὁποιος καὶ τὰ ἔργα ἔχει ἀκατηγόρητα· ἀθῷος γὰρ ὁ ἄμεμπτος λέγεται· καὶ τοὺς λογισμοὺς καθαρούς· καὶ ὁποιος δὲν εἶναι τοιοῦτος, αὐτὸς δὲν ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, οὔτε στέκεται εἰς τὸν ἅγιον τόπον αὐτοῦ, κἂν καὶ νομίζῃ, ὅτι ἔχει νὰ ἀναβῇ καὶ νὰ σταθῇ· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ δύω ἔσμιξε μαζὶ, καὶ τὰ καλὰ ἔργα κα τοὺς καθαροὺς λογισμούς· διὰ τὶ τὸ ἕνα χωρὶς τὸ ἄλλο, τίποτε δὲν ὠφελεῖ. (2)

„Ὃς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυ„χὴν αὐτοῦ.

Ἐκεῖνος, λέγει, θέλει ἀναβῆ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, ὁποιος δὲν ἔλαβε τὴν ψυχήν του ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ μάταιον πρᾶγμα: ἤγουν ἵνα ἀγαπᾷ τὰ μάταια πράγματα τοῦ Κόσμου· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι δὲν ἐμεταχειρίσθη εἰς πονηρὰ ἔργα τὴν ψυχήν του· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐκτίσθη ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ἤγουν διὰ νὰ κάμνῃ ἔργα καλά. (3)

„Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλη„σίον αὐτοῦ.

Δὲν κάμνει ὅρκους μὲ δόλον καὶ ψεῦδος, λέγει, ἐκεῖνος ὁποῦ μέλλει νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ὄρος Κυρίου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ κάμνει ὅρκους, δολιεύεται, ἢ διὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ χρέος ὁποῦ χρεωστεῖ, ἢ διὰ νὰ λάβῃ τι ἀπὸ τὸν ἄλλον, χωρὶς ὀ-

χεῖ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος ὄρος λέγει οὐ τὸ ἐπίγειον τὸ τῆς Σιὼν, ἀλλὰ τὸ ἐπουράνιον, ὅπερ ὁ μακάριος ὑπέδειξε Παῦλος, προσεληλύθατε λέγων Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ (Ἑβρ. 12.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριλλος λέγει „Τὸν γὰρ διὰ πάντων καθαρὸν, τοῦτον ἐπὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄρος ὁ λόγος ἀνάγει, ὃς μήτε γνώσει, μήτε ἐννοίᾳ, μήτε ταῖς πράξεσιν εἰς τέλος κατεμίανε τὴν ψυχὴν, ἐμμείνας τοῖς κακοῖς· καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „Ἰδοὺ δι' ὀλίγων ῥημάτων τῆς διὰ πράξεως καὶ διανοίας ἐπιτελουμένης ἁμαρτίας, τὴν τελείαν ἐδήλωσεν ἀναίρεσιν. (αὐτόθ.)

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Διττὸν τὸ σημαινόμενον τοῦ ματαίου· μάταιον γὰρ λέγεται καὶ τὸ περιττόν· καθ' ὃ λέγομεν· ὁ δεῖνα ματαιοπονεῖ· μάταιον λέγεται καὶ τὸ βλαβερόν· κατὰ τὸ „Μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικεῖσαι· ἄριστον οὖν τὸ μὴ λαμβάνειν τινὰ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐπὶ ματαίῳ πράγματι, εἴτε περιττῷ, εἴτε βλαβερῷ (παρὰ τῷ Νικ.)

κεῖνος νὰ τοῦ χρεωσῇ· τὰ ὅμοια λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν δέκατον τέταρτον Ψαλμὸν, καὶ ζήτει ἐκεῖ περὶ ὅρκου, ὅσα εἴπομεν πλατύτερον, κατὰ τὸν σίχον „ Ὁ ὀμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀθετῶν.

5: „ Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυ-„ ρίου.

Ὁ τὰ ἄνω εἰρημένα, λέγει, φυλάττων, αὐτὸς θέλει λάβη παρὰ Κυρίου χάριν καὶ δωρεὰν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν· ἤγουν ὁ κατὰ τὰ ἔργα ἀγαθὸς, καὶ κατὰ τοὺς λογισμοὺς καθαρὸς· ὁ ἀπὸ τὰ μάταια χωρισμένος, καὶ ὁ μὴ ὀμνύων ψευδῶς· (1)

„ Καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ Σωτῆ-„ ρος αὐτοῦ.

Ὁ τὰ ἄνωθεν ἐργαζόμενος, λέγει, θέλει λάβῃ ἔλεος παρὰ Κυρίου εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν· κάθε γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ πλέον δίκαιος, ἔλεος χρειάζεται ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ τὶ, ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν σμίξῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἐδικόν του ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν, δὲν θέλει δικαιωθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ κάθε ζωντανὸς ἄνθρωπος. ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβίδ· „ Οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν· (Ψαλ. ρμβ. 2.) ποῖα γὰρ ἔργα ἀνθρώπου καθ᾽ ἑαυτὰ, ἠμποροῦν νὰ εὑρεθοῦν ἀντάξια τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν; βέβαια οὐκ εἰσιν ἄξια.

6: „ Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον.

Αὕτη ἡ γενεὰ, λέγει, τῶν θεαρέστως πολιτευομένων καὶ φυλαττόντων τὰς ἄνωθεν ἀρετὰς, αὐτὴ ἀληθῶς εἶναι γενεὰ ἀνδρῶν, ὁποῦ ζητοῦσι τὸν Κύριον· ἤτοι ὁποῦ ἀγαποῦσιν αὐτόν· διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ ἀγαπᾷ, αὐτὸς καὶ ζητεῖ.

„ Ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ „ Ἰακώβ.

Θεὸς τοῦ Ἰακὼβ ἐνομίζετο ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, πῶς εἶναι ὁ Πατήρ· πρόσωπον δὲ τοῦ Πατρὸς, εἶναι ὁ Υἱός· „ Ὁ ἑωρακώς, φησὶν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα (Ἰω. ιδ. 9.) τὸν Ἰακὼβ δὲ ἀναφέρει συνεχῶς εἰς τοὺς Ψαλμούς του ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἦτον πατὴρ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· ὅτι ἡ γενεὰ τῶν τοιούτων, ζητεῖ νὰ ἰδῇ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅταν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θέλουν ἰδῇ τὸν Θεὸν οἱ ἄξιοι, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (α. Κορ. ιγ. 12.)

„ Διάψαλμα·) περὶ τούτου εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον, καὶ ὅρα ἐκεῖ ἐν Κεφαλαίῳ ζ.

7: „ Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.

Ἀπὸ ἐδῶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν εἰς Οὐρανοὺς Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου· φέρει γὰρ εἰς τὸ μέσον τοὺς Ἀγγέλους, ὁποῦ διηκόνουν τὸν Χριστὸν, ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν Γῆν, καὶ λέγει, ὅτι αὐτοὶ ἀνέβαινον εἰς Οὐρανοὺς μὲ τὸν ἀναληφθέντα Χριστόν· καὶ ἄλλοι μὲν, ἐπήγαιναν ἔμπροσθεν· ἄλλοι δὲ ἐπρόσαζον τοὺς φυλάττοντας τὴν εἴσοδον τῶν Οὐρανῶν, νὰ σηκώσουν τὰς πόρτας· συντάσσεται δὲ τὸ ρη-

(1). Ἄλλος δὲ λέγει „ Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου· ἤτοι ἔπαινον καὶ εὐφημίαν· ἀκούσεται γὰρ ἐπὶ τοῦ θείου βήματος ὁμοῦ τοῖς ὁμοτρόποις „ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου· λήψεται δὲ καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ· καὶ οἱ πάντα γὰρ κατορθώσαντες, καὶ ἀγαθὸν συνειδὸς ἔχοντες, ἐλέῳ καὶ χάριτι σῴζονται· διὰ ποίαν αἰτίαν; καυχήσεται γὰρ οὐδεὶς ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν· ἀλλ᾽ οὐδὲ παῤῥησιάσεταί τις καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας· σύνδρομον οὖν ἔσεσθαι τῇ εὐλογίᾳ τὴν ἐλεημοσύνην φησὶν, οὐκ ἐφιεὶς ἐν ἡμῖν ῥιζοῦσθαι τινὰ τύφον· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος „ Κομιδῇ προσφυῶς τὴν ἐλεημοσύνην τῇ εὐλογίᾳ συνέζευξε· καὶ γὰρ αἱ νομιζόμεναι ἀντιδόσεις διὰ μόνην τὴν θείαν φιλανθρωπίαν τοῖς ἀνθρώποις παρέχονται· πᾶσαι γὰρ τῶν ἀνθρώπων αἱ δικαιοσύναι, οὐδὲν πρὸς τὰς ἤδη δεδομένας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δωρεὰς ἀποχρῶσι, μή που γε δὴ πρὸς τὰς ἐσομένας, αἳ καὶ λογισμὸν ἀνθρώπινον ὑπερβαίνουσιν.

ρητὸν οὕτως· οἱ ἄρχοντες, ἄρατε τὰς πύλας ὑμῶν· ἤγουν ἐσεῖς οἱ ἐξουσιάζοντες τὰς πόρτας τοῦ Οὐρανοῦ· (1) ἄρατε αὐτάς· ὑμῶν δὲ, ἀντὶ τοῦ, τὰς ἐδικάς σας πόρτας, τὰς ὁποίας ἐξουσιάζετε· δὲν εἶπε δὲ ἀνοίξατε, ἀλλὰ ἄρατε: ἤγουν ἀσηκώσατε αὐτὰς παντελῶς ἀπὸ τὸ μέσον, φανερόνωντας μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ἀχώρητον δόξαν τοῦ Χριστοῦ, ὁποῦ μέλλει νὰ ἔμβῃ· πόρτας δὲ τὰς Ἀγγελικὰς φυλακὰς καὶ βάρδιας πρέπει νὰ νοήσωμεν.

„Καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι.

Πύλας αἰωνίους τὰς φυλακὰς ὠνόμασεν, αἵτινες εἶναι αἰώνιοι διὰ τὸ ἀΐδιον· ἢ αἰωνίους αὐτὰς εἶπε, διὰ τὶ ποτὲ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος δὲν ἀνοίχθησαν· κεκλεισμέναι γὰρ αὐταὶ ἦτον καὶ ὅταν ἐκατέβη ὁ Κύριος, λανθάσας ὅλας τὰς ἐν Οὐρανῷ δυνάμεις. (2)

„Καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δό-
„ξης.

Βασιλεὺς τῆς δόξης καὶ Κύριος τῆς δόξης λέγεται ὁ Χριστὸς, ὡς ὑπερένδοξος, καὶ ὡς χορηγὸς τῆς δόξης· καὶ ὡς βασιλεύων καὶ κυριεύων ὅλων τῶν ἐνδόξων.

„Τίς ἐστιν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;

Ἀκούσαντες τὰ λόγια τῶν κάτωθεν προσταζόντων Ἀγγέλων οἱ ἄλλοι ἀνώτεροι Ἄγγελοι, οἱ ἄρχοντες τῶν πυλῶν τοῦ δευτέρου Οὐρανοῦ: ἤτοι τοῦ στερεώματος, ἀπόρησαν· ἐπειδὴ καὶ ἕνα μόνον ἤξευραν βασιλέα τῆς δόξης τὸν τρισυπόστατον Θεὸν, τὸν ὁποῖον ἤλπιζον, ὅτι κατοικεῖ εἰς τὸν ὑπερουράνιον τόπον· ἄλλως τε δὲ, καὶ τὸ φόρεμα τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ, ἔκαμνε τούτους νὰ ἐκπλήττωνται· ὅθεν ἐρωτῶσι καὶ αὐτοὶ τοὺς προστάζοντας· ὅτι, ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ὁποῦ λέγετε; (3)

„Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός· Κύ-
„ριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ.

Μὲ

(1) Οὐρανὸν δὲ ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν ἀέρα· ἢ τὸν αἰθέρα τοῦ οὐρανοῦ, τὸν κατώτερον ὄντα τοῦ στερεώματος· καθὼς παρακάτω τοῦτο ποιεῖ δῆλον ὁ ἐξηγητής.

(2) Ὅτι δὲ ἐγίνωσκον οἱ Ἄγγελοι τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, ὅρα τὴν μβ΄. ἐρωταπόκρισιν τοῦ θείου Μαξίμου ἐν τῇ ὑποσημειώσει τοῦ „Καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη, κατὰ τὸν ιζ΄. Ψαλμόν· εἰ καὶ μὴ τὸν τρόπον αὐτοῦ ἐγίνωσκον· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Αἰωνίους δὲ πύλας ἀνοιγῆναι παρακελεύονται, ὡς μηδέποτε τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὑπανοιγείσας· οὐδεὶς γὰρ ἐκείνας τῶν ἀνθρώπων διεπέρασε πώποτε· ὁ δὲ μέγας Ἡλίας ἀνελήφθη μὲν, ἀλλ᾽ οὐκ εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλ᾽ ὡς εἰς τὸν οὐρανόν.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Ἀποροῦσι μὲν οὖν οἱ δεχόμενοι ("Ἄγγελοι: δηλαδὴ οἱ ἀνώτεροι) διὰ τὸ σῶμα καὶ τὰ τοῦ πάθους σύμβολα, οἷς μὴ συγκατελθὼν συνανέρχεται· καὶ διὰ τοῦτο πυνθάνονται· τίς οὗτός ἐστιν; οἱ δὲ παραπέμποντες ἀποκρίνονται, ὅτι Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς ἐν πολέμῳ, ἐν πᾶσιν οἷς ἀεὶ πεποίηκε καὶ ποιεῖ καὶ τῷ νῦν τροπαίῳ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ἄλλος δὲ λέγει „Ἐπειδὴ ἀναληφθεὶς εἰς οὐρανὸν ὁ Κύριος, ἀνήγαγεν ἀπὸ γῆς τὸ γήϊνον σῶμα. ἐξεπλήττοντο αἱ οὐράνιαι δυνάμεις ἑωρακυῖαι σάρκα εἰς οὐρανὸν ἀναβαίνουσαν· καὶ αἱ μὲν δεχόμεναι ἠρώτων· τίς ἐστιν οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ: τουτέστι τῶν γηΐνων· καὶ ἐκ Βοσόρ: ἤγουν τῆς σαρκός; αἱ δὲ ἀποκαθιστῶσαι καὶ προπέμπουσαι αὐτὸν φασιν· ἐπάρατε πύλας· μείζων ἐστίν· οὐ χωροῦσιν αἱ πύλαι ὑμῶν τὸν Χριστόν· ὑψηλότεραι οὖν γενέσθωσαν, ἵνα τὸν ἐκ τοῦ παθεῖν ὑψηλότερον δέξωνται (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Καί μοι μηδεὶς θαυμαζέτω ἄγνοιαν ἀκούων τῶν ἀοράτων Δυνάμεων· οὔτε γὰρ προΐσασι, οὔτε ἴσασιν ἅπαντα· μόνη δὲ ἡ θεία φύσις ταύτην ἔχει τὴν γνῶσιν. Ἄγγελοι δὲ καὶ Ἀρχάγγελοι, καὶ αἱ ἄλλαι τῶν ἀοράτων Δυνάμεων συμμορίαι, τοσαῦτα ἴσασιν, ὅσα διδάσκονται.... οὐδὲν οὖν ἀπεικὸς ἀγνοεῖν τὰς ἄνω Δυνάμεις καὶ τῆς Ἀναλήψεως Χριστοῦ τὸ μυστήριον, φύσιν ἀνθρωπίνην ὁρώσας, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ κεκρυμμένην μὴ θεωμένας Θεότητα· εἰ δὲ τοῦτο μὴ δοίη τις (ὅτι δηλαδὴ ἠγνόουν τὸ μυστήριον τῆς Ἀναλήψεως οἱ Ἄγγελοι) νομιζέτω τοὺς ἐρομένους μὴ ἀγνοοῦντας ἔρεσθαι, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους τῷδε τῷ κηρύγματι τῆς ἐρωτήσεως δηλονότι καὶ ἀποκρίσεως, τοῦ ἀνιόντος διδάσκειν τὴν δεσποτείαν.

Μὲ τοῦτα τὰ λόγια ἀποκρίνουνται πρὸς τοὺς ἀνωτέρω, οἱ κάτωθεν προστάζοντες αὐτοὺς Ἄγγελοι, καὶ λέγουν· ὅτι ὁ Κύριος ὁποῦ ἐσεῖς ἠξεύρετε, αὐτὸς εἶναι ὁ κραταιὸς καὶ δυνατός· καὶ πάλιν λέγουν, ὁ Κύριος εἶναι ὁ δυνατὸς εἰς τοὺς πολέμους· ἡ δὲ ἀναδίπλωσις τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ δυνατὸς, φέρει τοὺς ἀνωτέρω Ἀγγέλους εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν τὸν ἀναλαμβανόμενον· ἐνταυτῷ δὲ ἡ ἀναδίπλωσις, καὶ μεγαλύνει τὴν νίκην, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ ἀναληφθεὶς ἐναντίον τοῦ τυράννου Διαβόλου· τοῦτον γὰρ πολεμήσας κατέβαλε, καὶ μὲ τὸν Σταυρὸν, ὡσὰν μὲ δόρυ καὶ κοντάρι, κατεκοντάρευσεν αὐτὸν καὶ ἐθανάτωσεν.

„Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ
„ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύ-
„σεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης.

Οἱ Ἄρχοντες τοῦ δευτέρου Οὐρανοῦ: ἤτοι τοῦ στερεώματος, ἀκούσαντες ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶπον οἱ τὸν Χριστὸν διακονοῦντες Ἄγγελοι, καὶ μαθόντες καὶ χαροποιηθέντες διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, παρέδραμον τὰς φυλακὰς ὁποῦ εἶχον· προστάζουσι δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν πυλῶν τοῦ πρώτου Οὐρανοῦ: ἤτοι τοῦ ὑπὲρ τὸ στερέωμα, μὲ τὰ λόγια ταῦτα.

„Τίς ἐστιν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δό-
„ξης;

Ἀκούσαντες οἱ τοῦ πρώτου Οὐρανοῦ Ἄγγελοι, τὰ ἀνωτέρω λόγια τῶν τοῦ κατωτέρου Οὐρανοῦ: ἤτοι τοῦ στερεώματος, ἀρχόντων Ἀγγέλων, ὁποῦ τοὺς ἐπρόσταζον, ἀποροῦσι παρομοίως καὶ ἐκεῖνοι· ὅθεν καὶ ἐρωτῶσι τοὺς προστάζοντας αὐτοὺς, μὲ τὰ λόγια ταῦτα.

„Κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτός ἐστιν ὁ
„Βασιλεὺς τῆς δόξης.

Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν δίδουσιν οἱ τοῦ στερεώματος Ἄγγελοι, πρὸς τοὺς Ἀγγέλους τοῦ πρώτου Οὐρανοῦ· καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ δυνατὸς Κύριος καὶ χορηγὸς τῶν δυνάμεων, αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης· ἢ καὶ ὁ Δεσπότης τῶν δυνάμεων, αὐτὸς εἶναι ὁποῦ ὠνομάσαμεν ἡμεῖς βασιλέα τῆς δόξης·

Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι προσαρμόζουσι τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ τὸν προτίτερον, εἰς τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας σκλαβωμένους εἰς τὴν Βαβυλῶνα· καὶ τὸν μὲν πρότερον Ψαλμὸν προσαρμόζουσιν, ἀφ᾽ οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος διηγεῖται χαρμόσυνα· τοῦτον δὲ τὸν Ψαλμὸν προσαρμόζουν, ὅταν ἦτον ἀκόμη εἰς τὴν σκλαβίαν· ἕνα μὲν, διὰ τὶ παρηγορεῖ τὰ ἐν τῇ σκλαβίᾳ τούτων λυπηρά· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ διδάσκει νὰ μὴ λυποῦνται διὰ τὸν ξένον τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκονται· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι Κύριος ὅλης τῆς γῆς· καὶ ἐπειδὴ κάθε ἕνας δύναται εἰς κάθε τόπον νὰ εὐαρεστήσῃ τῷ Θεῷ· ἐλέγχονται ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι φανερὰ, ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν Ψαλμῶν· ἐπειδὴ ἂν ἦτον, καθὼς αὐτοὶ λέγουσιν, ἔπρεπεν ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος νὰ βαλθῇ ὕστερα ἀπὸ τοῦτον, ὡσὰν ὁποῦ διηγεῖται τὰ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν χαροποιά· ἐλέγχονται δὲ καὶ ἀπὸ τὰ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ ἐκείνου· ἐπειδὴ, ποῦ φαίνεται ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἰς ὅλην τους τὴν ζωὴν, καθὼς ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος λέγει „Καὶ τὸ ἔλεός σου, φησὶ, καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου; ποίας δὲ πύλας αἰωνίους ἔχουσι τὰ Ἱεροσόλυμα, καθὼς ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγει; διὰ νὰ ἀφήσω τὰς ἄλλας ἀποδείξεις. (1)

ΨΑΛ-

(1) Σημείωσαι, ὅτι ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων λέγει, ὅτι τὸ „Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν· τὸ ἔλεγε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, προστάζον τοὺς Ἀγγέλους νὰ ἀνοίξουν τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Σὺ δέ μοι ὅρα, ὅτι δὶς λέγει τὸ, ἄρατε πύλας· καὶ τῷ διπλῷ τῆς ἐρωτήσεως, διπλῆν δίδωσι τὴν ἀπόκρισιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΔ'. ΚΑΘΙΣΜΑ Δ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Μερικοὶ λέγουν, ὅτι ὁ Δαβὶδ γράφει τὸν Ψαλμὸν τοῦτον παρακαλεςικὸν πρὸς τὸν Θεόν· ὅς τις ἁρμόζει εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ ἐπικαλοῦνται τὸν Θεὸν εἰς τὰς ἀνάγκας των· καὶ διδάσκει αὐτοὺς, πῶς πρέπει νὰ κάμνουν τὴν πρὸς Θεὸν δέησίν τους· τίποτε ὅμως δὲν ἐμποδίζει, τὸ νὰ ἐκφωνήσῃ ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προηγουμένως διὰ λόγου του· ὅταν δηλαδὴ ἐπολεμεῖτο ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, καὶ ἐδιηγεῖτο τὰ εἰς αὐτὸν συμβάντα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1: Πρὸς σὲ Κύριε, ἦρα τὴν ψυχήν μου.

Εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, ὕψωσα τὴν ψυχήν μου, χωρίσας αὐτὴν ἀπὸ τὰ γήϊνα· ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι κάμμία ὠφέλεια καὶ σωτηρία.

2: Ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ κα-
„ ταισχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἤλπισα ὅλως δι᾽ ὅλου εἰς ἐσένα Θεέ μου, διὰ τοῦτο μή με ἀφήσῃς νὰ ἐντραπῶ, τόσον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· ἤτοι πάντοτε· θέλω δὲ καταισχυνθῶ, ἐὰν μείνω ἀβοήθητος ἀπὸ λόγου σου. (2)

„ Μηδὲ καταγελασάτωσάν με οἱ ἐχθροί
„ μου.

Ἂς μὴ με περιγελάσουν, λέγει, Κύριε, οἱ αἰσθητοὶ καὶ νοητοὶ ἐχθροί μου· θέλουν δέ με καταγελάσουν, ἀνίσως καὶ μὲ νικήσουν.

3: „ Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ
„ μὴ καταισχυνθῶσιν.

Ὅσοι λέγει, σὲ ὑπομένουν Κύριε: ἤγουν προσμένουν τὴν βοήθειάν σου, δὲν καταισχύνονται· εἰς πάμπολλα γὰρ μέρη τῶν Ψαλμῶν, τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει τὸ ὑπομένω, ἀντὶ τοῦ, ἀναμένω, ἐκδέχομαι· καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας ἡρμήνευσεν· ὅποιος γὰρ προσμένει τὸν Θεὸν βοηθόν του, αὐτὸς δὲν θέλει ἐντραπῇ· ἐπειδὴ καὶ θέλει ἐπιτύχῃ τῆς ποθουμένης τοῦ Θεοῦ βοηθείας.

„ Αἰσχυνθήτωσαν οἱ ἀνομοῦντες δια-
„ κενῆς.

Ἀλ-

σιν· καὶ τὴν αἰτίαν μάνθανε, ὅτι ὁ ἀναβὰς, αὐτός ἐςι καὶ ὁ καταβάς· τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ἀρθῆναι ταῖς πύλαις διεκελεύσατο, ἵνα τὴν τοῦ μονογενοῦς ἐνδείξηται κάθοδον· μετὰ δὲ τὴν οἰκονομίαν, ἵνα δηλώσῃ αὐτοῦ καὶ τὴν ἄνοδον, πάλιν τὰς ὁμοίας φωνὰς διεξέρχεται, καὶ τῶν πυλῶν ἐπισπεύδει τὴν ἔπαρσιν, ἵνα ὁ καταβὰς ἄσαρκος, ἀνέλθῃ μετὰ σαρκὸς (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται καὶ ἐκ προσώπου τῶν Ἐθνῶν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Ἔοικεν ἀπορραφεὶς τὰ γήϊνα μετέωρος ἀρθῆναι, καὶ πλησίον γενέσθαι Θεοῦ· τοῦτο δέ μοι φησὶ γέγονε διὰ τὸ θαῤῥεῖν ἐπὶ σοὶ, τοιγαροῦν καὶ παῤῥησίας πλησθεὶς, ὡς ἴδιον κτῆμα καλεῖ τὸν Θεὸν λέγων· ὁ Θεός μου· καὶ τὸ μὲν ἆραι πρὸς σὲ τὴν ψυχήν μου, τῆς ἐμῆς προαιρέσεως· τὸ δὲ ῥυσθῆναι, τῆς σῆς ἂν εἴη ῥοπῆς. (παρὰ τῇ ἐκδεδομ. Σειρᾷ)

Ἄλλοι μὲν ἁμαρτάνουσιν, ἀπὸ περίςασίν τινα καὶ συναρπαγὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἄλλοι δὲ, ἀπὸ φυσικὴν ἀσθένειαν· ὅσοι δὲ ἁμαρτάνουν χωρὶς αὐτὰς τὰς αἰτίας, αὐτοὶ διακενῆς ἁμαρτάνουν· ἤτοι χωρὶς κάμμίαν εὔλογοφανῆ πρόφασιν· ἀλλὰ ἀπὸ μόνην τὴν πολλήν τους κακίαν καὶ πονηρὰν γνώμην· καθὼς ἦσαν ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπολέμουν τὸν Δαβὶδ, εἴτε οἱ ὁρατοὶ ἐχθροὶ ἄνθρωποι, εἴτε οἱ ἀόρατοι Δαίμονες· ἐπειδὴ ματαίως, καὶ χωρὶς κάμμίαν αἰτίαν ἐπολέμουν αὐτὸν, ὁποῦ δὲν τοὺς ἀδίκησε τίποτε. (1)

4: „Τὰς ὁδούς σου Κύριε, γνώρισόν μοι, „καὶ τὰς τρίβους σου δίδαξόν με.

Ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς τρίβους, καὶ μὲ τὸ γνώρισον καὶ δίδαξον· καθὼς συνηθίζει νὰ κάμνη τοῦτο καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν· ποιεῖ δὲ τοῦτο, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις τὸν πολὺν πόθον τῆς καρδίας του· ὁδοὶ λοιπὸν καὶ τρίβοι, εἶναι ὅλα, ὅσα εἶναι ἀρεςὰ εἰς τὸν Θεόν· διὰ τί ὁποῖος περιπατεῖ διὰ μέσου αὐτῶν τῶν θεαρέςων, καὶ πράττει αὐτὰ, αὐτὸς ἀπλανῶς πηγαίνει εἰς τὸν Θεόν· εὔχεται δὲ ὁ Δαβὶδ νὰ διδαχθῇ τὰ τοιαῦτα θεάρεςα, διὰ τὴν ἀκρίβειαν ὁποῦ ἔχουν· ἐπειδὴ ὅσοι εἶναι ἄξιοι, αὐτοὶ ἀμέσως ἀπὸ τὸν Θεὸν μανθάνουν ἐκεῖνα, ὁποῦ πρέπει νὰ πράττουν· (2) μερικοὶ δὲ ὁδοὺς καὶ τρίβους ὀνομάζουν, τὰς οἰκονομίας τῶν πραγμάτων, μὲ τὰς ὁποίας ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια κυβερνᾷ τὰ πάντα· ζητεῖ λοιπὸν ὁ Προφήτης νὰ μάθῃ ἀκριβέςερον, μὲ ποίας οἰκονομίας κυβερνοῦνται τὰ πάντα· ἵνα κοντὰ εἰς τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, λάβῃ καὶ τὴν θεωρητικήν· καὶ ὁδοὺς μὲν ὀνομάζουν τὰς καθολικωτέρας οἰκονομίας· τρίβους δὲ, τὰς μερικωτέρας· ἄλλοι δὲ, ὁδοὺς καὶ τρίβους ὀνομάζουν τὰς ἐντολὰς, τὰς ὁποίας ἀφ' οὗ ἔμαθεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ θείου νόμου, εὔχεται νὰ μάθῃ ταύτας καὶ διὰ τῶν ἔργων· ἵνα ἀναγκασθεὶς νὰ πράττῃ αὐτὰς, τὰς γνωρίσῃ καὶ μὲ τὴν πεῖραν καὶ δοκιμὴν, τὰς ὁποίας ἤξευρε πρότερον μὲ μόνον τὸν λόγον καὶ τὴν ψιλὴν γνῶσιν.

5: „Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν ἀλήθειάν σου.

Ὁδήγησέ με, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν ἀλήθειαν· ἵνα μὴ πλανῶμαι μὲ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους καὶ ἀπατηλοὺς, προτιμῶντας ἄλλα ἀντ' ἄλλων· τὰ ψευδῆ, ἀντὶ τῶν ἀληθῶν· καὶ τὰ κακὰ, ἀντὶ τῶν καλῶν. (3)

„Καὶ δίδαξόν με· ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ „Σωτήρ μου.

Πῶς ἄραγε λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἤξευρε, πῶς ὁ Θεὸς εἶναι σωτὴρ, καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἤξευρε καὶ τοῦτο μὲ τὸν λόγον, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ μάθῃ αὐτὸ καὶ μὲ τὸ ἔργον, τότε δὲ θέλει τὸ μάθῃ, ὅταν σωθῇ· ἤτοι λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· τότε γὰρ θέλει εἶναι ἡ ἀπόδειξις ἀληθὴς καὶ ἀναντίῤῥητος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι σωτήρ του, ὅταν ἐλπίζωντας εἰς μόνον τὸν Θεὸν, λυτρωθῇ παραδόξως, χωρὶς νὰ τῷ βοηθήσῃ κἂν ἕνας ἄνθρωπος.

„Καὶ σὲ ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν.

Μὲ

---

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει „Ἀνομοῦσι δὲ κἀκεῖνοι διακενῆς, ὅσοι πρὸς τῇ κακίᾳ, καὶ ἄνοιαν ἐγκαλοῦνται, οὐδὲ εἰδότες ἀδικεῖν ὃ σπουδάζουσι· Σημειοῦμεν ὅτι, ἀντὶ τοῦ ἀνομοῦντες, ἄλλος εἶπεν, οἱ ἀποςατοῦντες· καὶ ἄλλος, οἱ ἀπιςοῦντες· (ἐν τῷ Ἑξαπλῷ παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει ὁδοὺς, τὰ Εὐαγγελικὰ θεσπίσματα καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἁγιοπρεποῦς πολιτείας, τὰ ὁποῖα ζητεῖ νὰ μάθῃ ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς, ὁ πάλαι τρέχων εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ θελήματα τοῦ Διαβόλου.

(3) Ἄλλος· „Πᾶς ὁ τῆς ἀρετῆς ἐργάτης ἀμφότερα ταῦτα μαθεῖν ἐπιθυμεῖ, τὰς ὁδοὺς τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς (ὡς εἶπεν ἀνωτέρω δηλαδὴ ὁ Δαβὶδ) ἵνα ταύτας τρίψῃ καὶ περιπατήσῃ, καὶ τῆς ἀληθείας τὴν θεωρίαν· ἵνα μετὰ τῆς ἐπαινουμένης πολιτείας, καὶ δόγματα ἔχῃ ὀρθά.

Μὲ τὸ ἔργον, λέγει, δίδαξόν με Κύριε, πῶς εἶσαι Θεὸς ὁποῦ μὲ σώζεις· καὶ πῶς ἀληθῶς σὲ ἐπρόσμεινα βοηθόν μου, καὶ δὲν ἐφάνηκαν ψευδεῖς αἱ ἐλπίδες μου· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν συνειθίζει νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ εἰς πολλὰ μέρη, ἀντὶ τοῦ πάντοτε· καὶ ἄλλως δὲ, ὅλην τὴν ἡμέραν ὀνομάζουσιν οἱ Ἑβραῖοι, ὅλην τὴν ζωήν τους· ἐπειδὴ κοιμώμενοι τὴν νύκτα, δὲν νομίζουν ὅτι ζῶσι, καθ᾽ ὅτι ὁ ὕπνος εἶναι ἕνας πρόσκαιρος θάνατος· δύναται δὲ τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ να ἐξηγηθοῦν καὶ κατὰ ἀναγωγὴν εἰς τὸν Χριςόν· ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ προεῖδε τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, μὲ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς· καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ἐδῶ νὰ μάθῃ καθαρώτερα, ποίας ὁδοὺς καὶ οἰκονομίας ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Χριςὸς, ὅταν σαρκωθῇ· ἀλήθεια δὲ τοῦ Χριςοῦ, εἶναι ἡ διδασκαλία του· τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ νὰ μάθῃ ὁ Δαβίδ· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις „Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· (Ἰω. ιδ. 6.) καὶ πάλιν „Ἀλλ᾽ ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν (Ἰω. ες. 7.) λέγει λοιπὸν ὁ Προφήτης· δίδαξόν με Κύριε, τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὁποῦ εἶπον ἀνωτέρω· καὶ ἐκεῖ ποιοῦμεν ςιγμήν· ἔπειτα κάμνοντες ἄλλην ἀρχὴν, ἀναγινώσκομεν τὸ ἀκόλουθον· ἤγουν τὸ, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ Σωτήρ μου· ἐπληροφορήθην, λέγει, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ Θεὸς ὁ Σωτήρ μου: ἤγουν ὁ Ἰησοῦς· ἐπειδὴ Ἰησοῦς, Σωτὴρ ἑρμηνεύεται· καὶ ἀληθῶς ἔσωσε τὸν Δαβὶδ ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἐκατέβη εἰς τὸν Ἅδην, καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ ἐκεῖ· ἐσένα λοιπὸν, λέγει, Κύριε, πάντοτε προσμένω νὰ ἔλθῃς, καὶ ποτὲ δὲν ἀπελπίζομαι τὸν ἐρχομόν σου.

„Μνήσθητι τῶν οἰκτιρμῶν σου Κύριε,
„καὶ τὰ ἐλέη σου, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος
„εἰσιν.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, ὅτι εἶσαι οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ἀπὸ τοῦ αἰῶνος· ἤτοι πάντοτε καὶ κατὰ φύσιν· τὰ ἐλέη δὲ, ἀδιαφόρως εἰς πτῶσιν αἰτιατικὴν ἔγραψαν οἱ ἑρμηνευταὶ τῆς γραφῆς· ἢ διατὶ καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα τοιαύτην πτῶσιν εἶχεν· ἢ καὶ διὰ τὶ οἱ παλαιοὶ εἶχον ἄδειαν νὰ ἀλλάζουσι τὰς λέξεις καὶ τὰς συντάξεις αὐτῶν· καθὼς εὑρίσκομεν τοῦτο εἰς πολλά· (1) ἐνθυμήσου δὲ εἶπεν, ὄχι διὰ τὶ ἀλησμόνησεν ὁ Θεὸς· ἀλλὰ διὰ τὶ φαίνεται εἰς ἡμᾶς πῶς ἀλησμονεῖ, ὅταν ἀργοπορῇ νὰ μᾶς βοηθήσῃ.

7: „Ἁμαρτίας νεότητός μου, καὶ ἀγνοίας
„μου μὴ μνησθῇς.

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔγινε τέλειος ἄνδρας, τότε παρακαλεῖ τὸν Θεὸν να τῷ συγχωρήσῃ καὶ τὰ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα ὁποῦ ἔπραξεν, ὅταν ἦτον εἰς τὴν νεότητά του, καὶ εὑρίσκετο εἰς ἀγνωσίαν· ἀγκαλὰ καὶ ἡμεῖς τὴν σήμερον, τελείως δὲν συλλογιζόμεθα τὰ τοιαῦτα ἐν νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ ἁμαρτήματά μας· διὰ τὶ δὲ, δὲν ἐπαρακάλεσε τὸν Θεὸν καὶ διὰ τὰ ἁμαρτήματα, ὁποὺ ἔπραξεν ἐν γνώσει; ὅτι ἐκεῖνα μὲν τὰ ἐν νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ, μὲ προσευχὴν μόνην συγχωροῦνται· τὰ δὲ ἐν γνώσει γινόμενα, χρειάζονται καὶ τὴν διὰ πράξεως, καὶ κακοπαθείας σωματικῆς μετάνοιαν εἰς τὸ να συγχωρηθοῦν. (2)

„Κατὰ τὸ ἔλεός σου μνήσθητί μου σύ.

Καθὼς, λέγει, τὸ ἔλεός σου εἶναι μέγα καὶ πολύ, ἔτζι καὶ σὺ ἐνθυμήσου μου Κύριε μὲ πολὺ ὅ-

(1) Ἀλλὰ ϗ οἱ Ἀττικοὶ, τὰ μετὰ γενικῆς συντασσόμενα ῥήματα, συνέταττον μὲ αἰτιατικήν· οἷον, γεύομαι γάλα, ϗ ἄλλα ὅμοια.

(2) Διὰ τοῦτο εἶπε ϗ ὁ θεῖος Ἰωάννης „Πάντα τὸν παρόντα βίον ἀγωνίζεσθαι χρὴ, ἐκ πρώτης ἡλικίας ἀρξάμενον εὐθέως ϗ δεκαετῆ γεγονότα· ἐξ ἐκείνης γὰρ ἀνάγκη τῆς ἡλικίας ἀπαιτεῖσθαι τῶν ἁμαρτημάτων τὰς εὐθύνας· ϗ δηλοῖ τὰ καταβρωθέντα ὑπὸ τῶν ἄρκτων παιδία ἐπὶ τοῖς εἰς τὸν Ἐλισσαῖον σκώμμασιν· ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος, ἑρμηνεύων τὸ, ἀγνοίας „Πᾶσα ἁμαρτία ἐξ ἀφροσύνης· κἂν τις γηραιὸς ὢν ἁμαρτάνῃ, αὐτὸ τοῦτο νεωτερικὸν ποιεῖ ϗ ἀφρονέςατον, ὅτι ἁμαρτάνει· διὸ ϗ νέος ὁ τοιοῦτος λέγεται, ὡς ἐκεῖνος ὁ ἐν Εὐαγγελίοις ἄσωτος. νεώτερος γὰρ υἱὸς κἀκεῖνος ὠνόμασαι· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης „Νεότητος ἁμάρτημα τὸ τοῦ ἤθους ἄςατον, ὅτε τὶς ἀγνοῶν ἁμαρτάνει.

ἔλεος· ἤγουν ἐνθυμήσου νὰ μὲ ἐλεήσῃς, καὶ ὄχι νὰ μὲ κολάσῃς. (1)

„Ἕνεκεν τῆς χρηστότητός σου Κύριε.

Ἐνθυμήσου, λέγει, νὰ μὲ ἐλεήσῃς Κύριε, ἐπειδὴ ἐσὺ εἶσαι κατὰ φύσιν χρηστὸς καὶ ἀγαθός· ἀγκαλὰ καὶ κινῆσαι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου φύσιν, εἰς τὸ νὰ μᾶς κολάζῃς διὰ τὰς ἁμαρτίας μας.

8: „Χρηστὸς καὶ εὐθὺς ὁ Κύριος.

Χρηστὸς μὲν εἶναι ὁ Κύριος, διὰ τὶ μᾶς ἐλεεῖ· εὐθὺς δὲ εἶναι, διὰ τὶ δικαίως παιδεύει τὰς ἁμαρτίας· εὐθὺς γὰρ ἐδῶ λέγεται ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶναι ὀρθὸς καὶ δίκαιος εἰς τὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις του, κατὰ τὸν Θεοδώρητον.

„Διὰ τοῦτο νομοθετήσει ἁμαρτάνον-
„τας ἐν ὁδῷ.

9: „Ὁδηγήσει πραεῖς ἐν κρίσει.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων καὶ ὀρθὸς εἰς τὰς κρίσεις του, βέβαια θέλει νομοθετήσει: ἤγουν θέλει βάλει ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, καὶ θέλει τιμωρήσει τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐν ὁδῷ: ἤτοι ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· ταύτην γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ ὁδὸν καὶ στράταν· ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην· θέλει ὁδηγήσει δὲ τοὺς πραεῖς, διὰ νὰ μὴν πλανηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν· ἐν κρίσει δὲ: ἤγουν μετὰ κρίσεως δικαίας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ εἶναι ἄξιοι ὁδηγίας· νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τὸ „νομοθετήσει: ἤγουν ὅτι θέλει βάλει ὁ Θεὸς νόμους εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας κατὰ τὸν Θεοδώρητον· ἀδιαφόρως δὲ ἐδῶ εὑρίσκεται ἡ σύνταξις τοῦ νομοθετήσει· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ, ἁμαρτάνουσι, μὲ δοτικὴν, εἶπεν, ἁμαρτάνοντας, μὲ αἰτιατικήν· εὐθυτάτου δὲ καὶ δικαιοτάτου εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ νομοθετῇ, ὄχι διὰ νὰ παιδευθῇ ὁ ἁμαρτάνων, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθωθῇ· ταῦτα δὲ τὰ ῥητὰ ἀνάγονται καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος ἐνομοθέτησεν εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας τὴν ὁδὸν ἐκείνην καὶ πολιτείαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς πρῶτος ἐπεριπάτησε καὶ ἐπολιτεύθη· ὥστε ὁποῦ, ἐκεῖνοι ὁποῦ περιπατοῦν αὐτὴν, πλέον νὰ μὴν ἁμαρτάνουν· ὡδήγησε δὲ καὶ τοὺς πραεῖς ὁ Χριστὸς, μὲ τὸ νὰ ἐμακάρισεν αὐτούς· καὶ διὰ τοῦ μακαρισμοῦ ἐπαρακίνησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρετήν· „Μακάριοι γὰρ φησὶν οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. (Ματθ. ε΄. 5.)

„Διδάξει πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν φανερὰ ἐρρέθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ διὰ τὸν Χριστὸν καὶ διὰ τοὺς Μαθητάς του· διὰ τὶ καὶ αὐτοὶ πραεῖς ἔγιναν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἀντέλεγον εἰς τὸν Χριστόν· ὅθεν καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε· „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματθ. ια΄. 29.) ἐδίδαξε δὲ τοὺς Μαθητάς του ὁ Κύριος, τὰς ὁδοὺς τῆς ἐδικῆς του πολιτείας· διὰ τὶ οἱ ἴδιοι ἐθεώρησαν αὐτὸν, καὶ ἠκολούθουν εἰς τὰ ἴχνη τῆς πολιτείας του·

10: „Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου, ἔλεος καὶ ἀ-
„λήθεια, τοῖς ἐκζητοῦσι τὴν διαθή-
„κην αὐτοῦ καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ.

Ὁδοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς ἐντολὰς τοῦ παλαιοῦ Νόμου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἔλεος καὶ ἀλήτ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Ἡμέρως φησὶν ἀεὶ καὶ φιλανθρώπως τοὺς ἀνθρώπους οἰκονομεῖς· ταύτης καὶ νῦν ἀπολαῦσαι τῆς ἀγαθότητος ἱκετεύω, καὶ μνήμην σοι γενέσθαι τῆς σῆς φιλανθρωπίας μὴ τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας· καὶ τὴν ἐμὴν δὲ μνήμην ποιούμενος Δέσποτα, φιλοικτιρμόνως ποιῆσαι, μὴ δικαίως· τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τοῖς ῥητοῖς παρεκάλεσε· κατὰ τὸ ἔλεός σου μνήσθητί μου σὺ, μὴ τῆς ἁμαρτίας μου, ἀλλ' ἐμοῦ μνήσθητι φιλανθρώπως· εἶπε δὲ καὶ ἄλλος „Κατὰ φύσιν ἵλεως ὢν ὁ Θεὸς καὶ ἀγαθὸς σύμφυτον ἔχει χρηστότητα, ἧς ἕνεκα σὺν ἐλέῳ μνημονεύει τοῦ μετανοοῦντος (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

λήθεια κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἐρευνοῦν τὸν Θεϊκὸν Νόμον· ἐπειδὴ καὶ φαίνεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλεῶντας τοὺς ἀνθρώπους, ἐνομοθέτησεν αὐτάς· καὶ ὅτι αὐταὶ ἀληθεύουσιν εἰς ὅσα λέγουσι· διὰ τὶ ἐπροσάχθησαν ἀπὸ νομοθέτην ἀληθινὸν, τὸν Θεόν· τὸν Νόμον δὲ ὠνόμασε, καὶ διαθήκην, καὶ μαρτύρια· διαθήκην μὲν, διὰ τὶ διέθετο: ἤτοι διέταξεν αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ· μαρτύρια δὲ, διὰ τὶ διεμαρτύρατο ἐν τῷ Νόμῳ· καθὼς ἐξηγήσαμεν εἰς τὸν ιζ΄. Ψαλμὸν στίχ. 22. ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ σαφὴς εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ ῥητοῦ· ἐπειδὴ ὅλαι αἱ στράται τῆς ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ πολιτείας, ἦτον ἔλεος καὶ ἀλήθεια εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἐκζητοῦν τὴν καινὴν Διαθήκην τοῦ Εὐαγγελίου του· ἤτοι εἰς τοὺς πιστεύοντας τὴν διδασκαλίαν του, καὶ τὰς δι᾽ αὐτὸν γενομένας μαρτυρίας τῶν Προφητῶν· εἰς ὅλην γὰρ τὴν πολιτείαν του ὁ Κύριος ἠλέει τοὺς ἀνθρώπους, εὐεργετῶν αὐτοὺς, καὶ ἀλήθευε, διδάσκων αὐτούς. (1)

11: „Ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου Κύριε, καὶ „ἱλάσθητι τῇ ἁμαρτίᾳ μου· πολλὴ γάρ „ἐστι.

Περιττὸς εἶναι ἐδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, νὰ μεταχειρίζεται τὸν καὶ περιττῶς· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπειδὴ ἐσὺ Κύριε, ὀνομάζεσαι ἐλεήμων καὶ ἀγαθὸς, διὰ τοῦτο γενοῦ ἵλεως εἰς τὴν ἁμαρτίαν μου· ἤγουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν ὁποῦ ἐποίησα μὲν πρότερον, ἔπαυσα ὅμως καὶ ἔκαμα ἀπὸ αὐτὴν ἀποχήν· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἁμαρτία μου αὐτὴ εἶναι πολλὴ, κατὰ σύγκρισιν τῆς καθαρότητος, ὁποῦ χρεωστῶ νὰ φυλάξω· τοῦτο τὸ ῥητὸν ἁρμόζει νὰ λέγεται καὶ εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὀνομάζεται ἀμνὸς, ὁποῦ αἴρει: ἤγουν ὁποῦ ἐξαλείφει τὰς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου. (2)

12: „Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος „τὸν Κύριον;

Ἤτοι σπάνιος εἶναι, λέγει, νὰ εὑρεθῇ ἄνθρωπος, ὁποῦ νὰ φοβῆται τὸν Κύριον· ἐὰν δὲ εὑρεθῇ τοιοῦτος, ἄκουσον ποῖαι ἀμοιβαὶ ἐπαγγέλλονται νὰ δοθοῦν εἰς αὐτόν.

„Νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδῷ, ᾗ ᾑρετίσατο.

Διάφοραις εἶναι ἡ στράταις τῶν σῳζομένων· ἤγουν ἡ πολιτείαις καὶ ζωαῖς αὐτῶν. κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὶ ἄλλη μὲν εἶναι ἡ ζωὴ τῶν κοινοβιατῶν· ἄλλη δὲ εἶναι ἡ ζωὴ τῶν ἀναχωρητῶν καὶ ἡσυχαστῶν· ἄλλη εἶναι ἡ ζωὴ τῶν πρακτικῶν· ἄλλη, ἡ τῶν θεωρητικῶν· καὶ ἄλλη ἄλλων, ἄλλως ἔχουσα· ὅλαι δὲ αἱ ζωαὶ αὐταὶ, φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν· ὁποίαν λοιπὸν ζωὴν ἀπὸ αὐτὰς διαλέξῃ ἐκεῖνος, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν, εἰς αὐτὴν γίνεται ὁ Θεὸς διδάσκαλος αὐτοῦ, διδάσκωντάς τον τὶ πρέπει νὰ κάμνῃ (3) καθὼς ἀνωτέρω ἐρ-

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Οἱ τοίνυν ἐξ Ἐθνῶν κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως, ὡς ἤδη σοφισθέντες διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάμψεως, ϗ τὰ Εὐαγγελικὰ συνιέντες θεσπίσματα, φασὶν, ὅτι πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος εἰσὶ ϗ ἀλήθεια· οὐ κατὰ τὸν Μωσέως νόμον, ἀποτομία ϗ σκιά· οὔτε γὰρ ἔλεος ἦν τοῖς τὰς Μωσέως παραβαίνουσιν ἐντολάς· ἀπέθνησκον γὰρ ἄνευ οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν· οὔτε μὴν ἦσαν ἀλήθεια τὰ νομικά· σκιὰ γὰρ ϗ τύπος ὁ νόμος ἦν.

(2) Ἄλλος δέ φησιν (ὁ Κύριλλος ἴσως) ἵλεως ἔσῃ, οὐ δι᾽ ἡμᾶς μᾶλλον· οὐ γάρ τι μέτεστιν ἡμῖν τῶν ἱερῶν αὐχημάτων, οὐδὲ γεγόναμέν ποτε τοιοῦτοι, ὥστε ϗ ἐλεεῖσθαι πρέπειν· ἀλλ᾽ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου τουτέστι διὰ τὴν σαυτοῦ δόξαν· τὸ γὰρ ὄνομα ἐνταῦθα τὴν δόξαν δηλοῖ, ὡς τὸ „ Αἱρετὸν ὄνομα καλὸν, ἢ πλοῦτος πολύς· ἄλλοι δὲ λέγουσι τὴν ἁμαρτίαν πολλὴν, καθ᾽ ὃ αὐτὴ εἶναι σχεδὸν ἄπειρος, οὐ καθ᾽ ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὶ ἐναντιοῦται εἰς τὸν ἄπειρον Θεόν.

(3) Προστίθεται δὲ ὁ Θεοδώριτος ϗ ταῦτα „ Οὕτως ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, Τελώναις μὲν ἐρομένοις τί δεῖ πρᾶξαι, παρῄνεσε μηδὲν πλέον τοῦ διατεταγμένου λαβεῖν· στρατιώταις δὲ, τὸ μηδένα διασεῖσαι, ἀλλ᾽ ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις τουτέστι τῇ ἀφωρισμένῃ τροφῇ· οὕτως ὁ θεῖος Ἀπόστολος ϗ οἰκέταις ϗ δεσπόταις, ϗ παισὶ ϗ πατράσι, ϗ γυναιξὶ ϗ ἀνδράσι καταλλήλους τέθεικε νόμους.

ἑρμηνεύσαμεν τό, νομοθετήσει· φόβον δὲ Θεοῦ πρέπει νὰ νοήσῃς, ὄχι τὸν ἁπλῶς λεγόμενον, ἀλλὰ τὸν ἐγκάρδιον καὶ ὁλόψυχον.

13: „Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς αὐλισθή-„σεται.

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τοῦ φοβουμένου τὸν Κύριον, ὅταν εὐγῇ ἀπὸ τὸ σῶμα διὰ τοῦ θανάτου, θέλει εὑρεθῇ εἰς ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὀφθαλμὸς ἀνθρώπου δὲν εἶδε, καὶ αὐτὶ δὲν τὰ ἤκουσεν, ὡς λέγει ὁ Παῦλος.

„Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει „γῆν.

Ἐπειδὴ εἰς τοὺς Ἑβραίους ἦτον ἐπιθυμητὸν πρᾶγμα τὸ νὰ κάμνουν παιδία, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς γεννήσεως τῶν παιδίων, παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ νὰ φοβοῦνται τὸν Θεὸν, λέγων· ὅτι οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν ἔχουν νὰ ἀποκτήσουν παιδία πολλὰ, τὰ ὁποῖα μέλλουν νὰ κληρονομήσουν τὴν γῆν καὶ τὰ ὑποστατικὰ, ὁποῦ ἔχουν οἱ γονεῖς των· νοεῖται δὲ καὶ σπέρμα νοητὸν, ἡ διδασκαλία, καὶ οἱ ταύτην διδασκόμενοι μαθηταί· ὅθεν λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὄχι μόνος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον θέλει σωθῇ, ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ Πνεῦμα υἱοὶ καὶ μαθηταί του, θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν τῶν πραέων.

14: „Κραταίωμα Κύριος τῶν φοβουμένων „αὐτόν.

Κραταίωμα, λέγει, γίνεται ὁ Κύριος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται: ἤγουν δύναμις καὶ τειχόκαστρον.

„Καὶ ἡ Διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐ-„τοῖς.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, λέγει, θέλει φανερώσει εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον· ποῖον; δηλαδὴ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κραταίωμα τῶν φοβουμένων αὐτόν· τοῦτο γὰρ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ὑπόσχεται· ἢ διαθήκην νόησον τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀμέσως ἀποκαλυπτομένην συμβουλὴν, ἥτις φανερόνει εἰς τοὺς θεοφοβουμένους, τί πρέπει νὰ κάμνουσι· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ σαφηνίζει εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν γνῶσιν τῶν θείων μυστηρίων (1) τὸ ὁποῖον τοῦτο κάμνει καὶ ὁ νόμος, ἀποκαλύπτων τὰ ἀπόκρυφα μυστήρια εἰς τοὺς καθαρῶς ἀναγινώσκοντας αὐτὸν, καὶ φυλάττοντας τὰ προστάγματά του.

15: „Οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς „τὸν Κύριον, ὅτι αὐτὸς ἐκσπάσει ἐκ „παγίδος τοὺς πόδας μου.

Οἱ νοητοὶ ὀφθαλμοὶ, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, παντοτινὰ εἶναι τεντωμένοι πρὸς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρω, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς θέλει ἐκβάλει τὰ ποδάριά μου ἀπὸ τὰ βρόχια καὶ παγίδας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν μου· κἂν καὶ τύχῃ νὰ πιασθῶσιν ἀπὸ αὐτά. (2)

16: „Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με.

Πῶς

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος καὶ ὁ Θεοδοτίων, ἡρμήνευσαν „Μυστήριον Κυρίου τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ τὴν συνθήκην αὐτοῦ δηλώσει αὐτούς· αὐτοῦ δὲ ἐστὶν ἀκοῦσαι τοῦ Δεσπότου, λέγει ὁ Θεοδώρητος, διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου λέγοντος „Τὰ μυστήριά μου ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς. (Ἡσ. κδ'. 16.)

(2) Ὅθεν ἄλλος λέγει. „Ὅρα δὲ πῶς οὐ λέγουσιν (οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντες δηλαδὴ) ὅτι οὐκ ἐάσει τοὺς πόδας μου πατῆσαι παγίδα, ἀλλ' ἐκσπάσει μᾶλλον ἐκ παγίδος· δεῖ γὰρ, ὡς ἔφην, ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· ἀλλ' ὅταν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχωμεν πρὸς Κύριον διὰ παντὸς, ὡς ἐσόμενον ἡμῖν ἀρωγὸν ἐκσπασθήσονται πάντως ἐκ παγίδος οἱ πόδες· ὥστε καὶ χαίροντας ἡμᾶς λέγειν „Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐῤῥύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων. ἡ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐῤῥύσθημεν.

Πῶς ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς, πρότερον εἴπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν ἄλλων Ψαλμῶν· ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν δωδέκατον Ψαλμὸν τὸ, ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου ςίχ. 3.

„Ὅτι μονογενὴς καὶ πτωχός εἰμι ἐγώ.

Διὰ τί λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἦτον μονογενὴς, εἰς καιρὸν ὁποῦ εἶχε καὶ ἄλλους ἀδελφούς; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι μονογενῆ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του, ὡς μεμονωμένον καὶ ἔρημον· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε „ Καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου (Ψαλ. κα'. 21.) πτωχὸν δὲ ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του, ὡς γυμνὸν ἀπὸ καθε ἀνθρωπίνην βοήθειαν.

17: „Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπλη-„θύνθησαν.

Αἱ θλίψεις, λέγει, τῆς καρδίας μου εἶναι πάμπολλαις· βλέπε δὲ, ὅτι τὰς θλίψεις τῆς καρδίας λέγει· διὰ τί κάθε θλίψις, ὁποῦ ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἴτε ἀπὸ πονηροὺς ἀνθρώπους, εἴτε ἀπὸ λογισμοὺς κακοὺς, ἐναντίον τῆς καρδίας φέρεται· ἐπειδὴ ἡ καρδία πάσχει εἰς τὰς θλίψεις περισσότερον, ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, ὡς αἰσθητικωτάτη.

„Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγαγέ με.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὰς περιςάσεις καὶ συμφορὰς, ὁποῦ μὲ βιάζουν καὶ μὲ ςενοχωροῦν.

18: „Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κό-„πον μου.

Ταπείνωσιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, αἰσθητῶς μὲν τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν, συγκρινομένην μὲ τὴν μεγάλην δύναμιν τῶς ἐχθρῶν του· νοητῶς δὲ, τὴν τῆς ψυχῆς συντριβήν· ὁμοίως καὶ κόπον ὀνομάζει, αἰσθητῶς μὲν „ τὸν σωματικόν· τὸν ὁποῖον ἐδοκίμαζεν ὅταν ἔφευγεν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἠγωνία· νοητῶς δὲ, τον ψυχικόν· τὸν ὁποῖον ἐδοκίμαζεν ἐγκρατευόμενος, καὶ ςέκων εἰς προσευχὴν, καὶ κοιμώμενος χαμαὶ, καὶ ἄλλας πάσχων ταλαιπωρίας. (1)

„Καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου.

Διὰ τὴν ταπείνωσιν, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, καὶ διὰ τὸν κόπον τοῦ σώματός μου, συγχώρησον Κύριε τελείως ὅλας τὰς περασμένας ἁμαρτίας, ὁποῦ ἔπραξα· τὰς ὁποίας ἐξομολογηθεὶς, ἔκαμα ἀπὸ αὐτὰς ἀποχήν· βλέπε δὲ, πῶς διὰ τὴν τελείαν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν χρειάζεται, ὄχι μόνον νὰ ἀπέχῃ πλέον ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις, νὰ ἔχῃ ταπείνωσιν εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ κόπον καὶ κακοπάθειαν εἰς τὸ σῶμά του.

19: „Ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου ὅτι ἐπληθύν-„θησαν.

Ἴδε Κύριε, λέγει, πόσον πολλοὶ ἔγιναν οἱ ἐχθροί μου, τόσον οἱ αἰσθητοὶ, ὅσον καὶ οἱ νοητοί.

Καὶ

(1) Ἔφη δὲ ἄλλος „Ἐποπτείας ἀξιοῖ τῶν ἁγίων τοὺς πόνους ὁ Θεὸς, ἐπειδὴ ἀνεπίληπτον τὴν ἐν πόνοις ποιοῦνται ταπείνωσιν· ὅταν οὖν τις ἔργων ἀγαθῶν ὑπάρχων ἐπιμελητὴς, ἑαυτὸν ἐν πόνοις ταπεινώσῃ· τότε δή τότε, καὶ ἐκ παῤῥησίας ἐρεῖ· „Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου· ὁμοίως καὶ ἄλλος λέγει „Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ταπείνωσις καὶ κακοπάθεια πάσης ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσι τὸν ἄνθρωπον, ἡ μὲν τὰ τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ τὰ τοῦ σώματος πάθη περικόπτουσα· μεγάλη δὲ ὄντως ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἕκαςος τῶν ἁγίων δι' αὐτῆς ὥδευσε· καὶ διὰ τοῦ κόπου τὴν ὁδοιπορίαν συνέτεμε... δύναται μὲν γὰρ καὶ ἡ ταπείνωσις μόνη εἰσενεγκεῖν (εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ) βραδύτερον δέ· φυσικῶς μέντοι τῇ ψυχῇ αὕτη ἐγγίνεται, ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· καὶ ὅσον ποιεῖ καρπὸν ἡ ψυχὴ, τοσοῦτον ταπεινοῦται, καθάπερ τὰ δένδρα· ὁδὸς δὲ αὐτῆς οἱ κόποι οἱ σωματικοὶ ἐν γνώσει· ὁ κόπος γὰρ ταπεινοῖ τὸ σῶμα· τῷ σώματι δὲ συνταπεινοῦται ἡ ψυχή.

„Καί μῖσος ἄδικον ἐμίσησάν με.

Ἐγὼ, λέγει, οὔτε τοὺς αἰσθητοὺς καὶ ὁρατοὺς ἐχθρούς μου ἀδίκησα, ἐπειδὴ καὶ εἰς κανένα πρᾶγμα δὲν τοὺς ἐνώχλησα· οὔτε τοὺς νοητοὺς καὶ ἀοράτους: τοὺς Δαίμονας δηλαδή· διὰ τὶ ὅταν ἁμάρτησα, δὲν ἀδίκησα τίποτε τοὺς Δαίμονας, ἀλλὰ μόνον τὸν ἑαυτόν μου· λοιπὸν τὸ μῖσος ὁποῦ αὐτοὶ ἔχουν πρὸς ἐμένα, δὲν ἔχει κἀμμίαν εὔλογον ἀφορμήν· ἀλλὰ γεννᾶται ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ τὴν κακίαν τους.

20: „Φύλαξον τὴν ψυχήν μου.

Φύλαξαι, λέγει, Κύριε τὴν ψυχήν μου, διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀδίκων ἐχθρῶν μου· μὲ τὴν ψυχὴν δὲ νόει ὦ ἀναγνῶστα, ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα· ἐπειδὴ διὰ τῆς ψυχῆς ζῇ καὶ κυβερνᾶται τὸ σῶμα.

„Καὶ ῥῦσαί με.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, διὰ νὰ μὴ πέσω εἰς τοὺς ἐχθρούς μου· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· φύλαξον μὲν τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς Δαίμονας, ῥῦσαι δὲ καὶ τὸ σῶμά μου ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι σπουδάζουν νὰ κυριεύσουν αὐτό·

„Μὴ καταισχυνθείην, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ „σέ.

Ἐπειδή, λέγει, ἤξευρω, ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ προσμένουν τὴν βοήθειάν σου, δὲν ἐντροπιάζονται· ἀλλὰ ἐπιτυχαίνουν τὸ ποθούμενον· ὡς εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ κδ. 3. διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ δὲν θέλω ἐντροπιασθῶ· διὰ τὶ ἤλπισα εἰς ἐσένα, καὶ ἀκολούθως προσμένω τὴν βοήθειάν σου.

21: „Ἄκακοι καὶ εὐθεῖς ἐκολλῶντό μοι, „ὅτι ὑπέμεινά σε Κύριε.

Διὰ περασμένον πρᾶγμα ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβίδ· καὶ ἄλλην φοράν, λέγει, ὑπομείνας: ἤγουν προσμείνας τὴν βοήθειάν σου Κύριε, καὶ μὴ ἐντραπείς· ἀλλὰ ἐπιτυχὼν τοῦ ποθουμένου, πολλοὺς καὶ ἄλλους ἀνθρώπους ἐτράβιξα εἰς τὸν ὅμοιον ζῆλον· μὲ τὸ νὰ ἐπληροφορήθησαν αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ἐδικόν μου παράδειγμα, ὅτι σὺ μόνος εἶσαι ἀληθὴς καὶ βέβαιος βοηθός· (1) αὐτοὶ δὲ καὶ ἐκολλῶντό μοι: ἤγουν ἐδέθησαν μὲ ἐμένα καὶ ἔγιναν τόσον φίλοι ἀγαπητοί, ὥστε ὁποῦ ἐξεκρέμαντο ἀπὸ τὴν ἀγάπην μου· διὰ τὶ ἔκαμα ὀρθὰ καὶ σὲ ὑπέμεινα, προσμένων τας τὴν βοήθειάν σου· ποῖοι δὲ εἶναι αὐτοί; εἶναι οἱ ἄκακοι: ἤγουν οἱ καλοὶ καὶ ἴσοι ἄνθρωποι· ὁποῖοι εἶναι οἱ δίκαιοι· ὅθεν καὶ διὰ τοὺς τοιούτους, ὁποῦ ἐτράβιξα εἰς τὸ νὰ ἐλπίζουν πρὸς ἐσένα, εἰσάκουσόν μου Κύριε.

22: „Λύτρωσαι ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πα„σῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἀρκετὰ ἐπαρακάλεσεν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν διὰ λόγου του, τώρα ἐδῶ παρακαλεῖ καὶ διὰ ὅλον τὸν λαόν, ὁποῦ συνέπασχε μὲ αὐτόν· διὰ τὶ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὄχι μόνον συνέπασχε μὲ τὸν βασιλέα του Δαβίδ, ὅταν ἐπολέμουν αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἀλλόφυλοι διὰ τὶ ἐβασίλευσεν (ἀνίσως καὶ ὑποθέσωμεν, ὅτι τότε ἐξεφωνήθη ὁ παρὼν Ψαλμός) ἀλλὰ ἀκόμη συνέπασχε μὲ αὐτὸν καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σαούλ· καὶ εἰς τὸν καιρὸν δὲ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἀβεσαλώμ, πολλοὶ ἐθλίβοντο διὰ τὸν Δαβίδ, τοὺς ὁποίους ὠνόμασεν Ἰσραήλ· διὰ τὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „Καὶ τοῦτο ἴδιον ἀρετῆς, τὸ μισεῖν μὲν τῶν φαύλων τῆς συνουσίας, τοὺς δὲ τὴν ἰσότητα τιμῶντας, καὶ εὐθύτητι χρωμένους, καὶ κακίας ἀπηλλαγμένους συνήθεις ἔχειν καὶ φίλους· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Προφήτης ἔφη πεποιηκέναι· ἅτε δὴ θεραπεύειν ἐν τούτῳ δὴ τὸν Δεσπότην ἡγούμενος.

τὶ ἀπὸ τὸν Ἰσραὴλ : ἤγουν ἀπὸ τὸν Ἰακὼβ, ἐκατάγοντο · δὲν εἶναι δὲ ἄτοπον νὰ εἰποῦμεν, ὅτι καὶ ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει Ἰσραὴλ τὸν ἑαυτόν του · ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Ἰσραὴλ εἶχε τὸ γένος (1) ἐὰν δὲ θέλῃς, ἠμπορεῖς νὰ ἀναφέρῃς τὴν εὐχὴν ταύτην καὶ εἰς τὸν Χριστὸν : ἤγουν, ὅτι ὁ Χριστὸς παρακαλεῖ καθ' ὃ ἄνθρωπος, νὰ λυτρώσῃ ὁ Θεὸς τοὺς δι' αὐτὸν θλιβομένους Χριστιανοὺς, ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως διώκτας καὶ Ἕλληνας · προείπομεν γὰρ, ὅτι ὀρθῶς ἠμποροῦν νὰ ὀνομασθοῦν Ἰσραὴλ, οἱ τὸν Χριστὸν ὁρῶντες διὰ τῆς πίστεως Χριστιανοί · ἐπειδὴ Ἰσραὴλ ἑρμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΕ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σαοὺλ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅταν φεύγωντας ἀπὸ αὐτὸν, διέτριβε κοντὰ εἰς τοὺς Ἀλλοφύλους · ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντας Ἑβραίους, τοὺς ὁμοίους τῷ Δαβὶδ κατὰ τὴν ἀρετήν · δικαιολογεῖται δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ, μὲ τὸ νὰ ἠξεύρῃ δίκαιον τὸν Θεόν. (2)

1 : „ Κρῖνόν με Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκα„κίᾳ μου ἐπορεύθην.

Κρῖνον · ἤγουν ἐξέτασον, λέγει, Κύριε, ἀκόμη βαθύτερον, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ προγινώσκεις ὅλα · διὰ τί ἐγὼ θαῤῥῶ, πῶς ἔζησα ἕως τώρα μὲ ἀκακίαν · ἀκακίαν δὲ ὀνομάζει, τὴν ἀνεξικακίαν καὶ μακροθυμίαν (3) διὰ τί ἐγὼ, μὲ ὅλον ὁποῦ ἀδικήθηκα πολλὰ ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, κανένα ὅμως κακὸν δὲν ἀνταπέδωκα εἰς αὐτὸν, ἀγκαλὰ καὶ εἶχον δύναμιν νὰ τῷ ἀνταποδώσω · καθὼς περὶ τούτου γράφει ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν · ὅτι πολλάκις βαλὼν ὁ Δαβὶδ εἰς χεῖράς του τὸν Σαοὺλ, δὲν ἐκακοποίησεν αὐτόν.

Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Βασιλεῖ πρέπουσα ἡ προσενεχθεῖσα τῷ Θεῷ προσευχή · προσήκει γὰρ τὸν ἄρχειν τεταγμένον πᾶσαν ποιεῖσθαι τῶν ὑπηκόων κηδεμονίαν · διά τοι τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ, οὐ μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσενήνοχε τὴν εὐχὴν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐγκεχειρισμένου λαοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὅσοι Ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην · Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἀναφέρονται μὲν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβὶδ, παρακαλοῦντος τὸν Θεὸν διὰ λόγου του · ἀναφέρονται δὲ καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν ἐκ σπέρματος γεννηθέντα τοῦ Δαβίδ.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Διπλῶς νοοῦμεν τὴν ἀκακίαν · ἢ γὰρ τὴν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀλλοτρίωσιν λογισμῷ κατορθουμένην · καὶ γὰρ διὰ μακρᾶς προσοχῆς καὶ μελέτης τῶν ἀγαθῶν, οἱονεὶ τὴν ῥίζαν τῆς κακίας ἐκτεμόντες, κατὰ στέρησιν αὐτῆς παντελῆ, τὴν τοῦ ἀκάκου προσηγορίαν δεχόμεθα · ἢ ἀκακία ἐστιν, ἡ μήπω τοῦ κακοῦ ἐμπειρία, διὰ νεότητα πολλάκις, ἢ βίου τινὸς ἐπιτήδευσιν, ἀπείρως τινῶν πρός τινας κακίας διακειμένων · ἄλλος δὲ λέγει „ Οὐδεὶς ἁμαρτάνων κριθῆναι βούλεται μετὰ τοῦ Θεοῦ, εἰμὴ οὗτος ὁ ἐν ἀκακίᾳ πορευθεὶς (παρὰ τῇ ἐκδ. Σειρᾷ.).

„Καὶ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζων οὐ μὴ ἀ-
„σθενήσω.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο δὲν θέλω ὀλιγοψυχήσω, οὔτε ἔχει νὰ φοβηθῇ ἡ καρδία μου· διὰ τὶ δυναμόνω καὶ ἀνδρειόνομαι μὲ τὰς ἐλπίδας ὁποῦ ἔχω εἰς τὸν Θεόν· λέγεται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, τόσον τοὺς ὁρατοὺς, ὅσον καὶ τοὺς ἀοράτους.

2: „Δοκίμασόν με Κύριε καὶ πείρασόν με.

Δὲν λέγει ταῦτα ὁ Δαβὶδ ὑπερηφανευόμενος· ἀλλὰ παρακαλεῖ νὰ δοκιμασθῇ μὲν: ἤγουν νὰ ἐξετασθῇ διὰ τὰ ἀπερασμένα συμβεβηκότα, ὁποῦ τῷ ἠκολούθησαν· νὰ πειρασθῇ δὲ: ἤγουν νὰ δώσῃ πεῖραν καὶ δοκιμὴν καὶ εἰς τὰ μέλλοντα, ἀνίσως ςέκεται ὁ αὐτὸς εἰς τὴν γνώμην καὶ πρότερον καὶ ὕςερον.

„Πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν
„καρδίαν μου.

Διὰ μέσου τῶν νεφρῶν, φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ ἐπιθυμητικόν· διὰ δὲ τῆς καρδίας, φανερώνει τὸ θυμικόν· πύρωσον λέγει: ἤγουν δοκίμασον τοὺς νεφροὺς καὶ τὴν καρδίαν μου· καθὼς καὶ οἱ χρυσοχόοι δοκιμάζουν τὸ χρυσάφι μὲ τὸ χωνευτήριον· ἐπειδὴ ἐγὼ, οὔτε μὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπεθύμησα τὴν βασιλείαν τοῦ Σαοὺλ, οὔτε μὲ τὸν θυμὸν ἔκαμα ἐκδίκησιν εἰς αὐτόν. (1)

3: „Ὅτι τὸ ἔλεός σου κατέναντι τῶν ὀφ-
„θαλμῶν μου ἐστίν.

Τοιαύτην, λέγει, ἀνεξίκακον διάθεσιν ἔχω, ἐπειδὴ καὶ βλέπω πάντοτε ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου τὸ ἔλεός σου· τὸ ὁποῖον δίδεις εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μακροθυμοῦν, καὶ δὲν ἀνταποδίδουν κακὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς των.

„Καὶ εὐηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἔχει νὰ εἴπῃ ἔμπροσθεν διὰ τὰ ἄλλα κατορθώματα καὶ ἀρετάς του, διὰ τοῦτο θεραπεύει καὶ προομαλίζει τὸν λόγον, καὶ ἀναφέρει τὴν χάριν τῶν ἀρετῶν του εἰς τὸν Θεόν· λέγωντας, ὅτι καὶ ἄλλας ἀρετὰς κατώρθωσα διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀλήθειαν· διὰ τὶ σὺ ὑπεσχέθης εἰς τὸν νόμον σου, νὰ ἐλεῇς ἐκείνους, ὁποῦ σοὶ εὐαρεςοῦν· τὸ ἔλεός σου λοιπὸν καὶ ἡ ἀλήθειά σου, αὐτὰ ἔγιναν αἴτια καὶ πρόξενα τῶν κατορθωμάτων μου, καὶ ὄχι ἡ ἐδική μου δύναμις· λέγει δὲ καὶ ποῖα εἶναι τὰ κατορθώματά μου.

4: Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιό-
„τητος.

Δὲν ἐκάθισα, λέγει, μαζὶ μὲ ἐκείνους, ὁποῦ συμμαζόνονται εἰς ἕνα τόπον, διὰ νὰ φλυαροῦν καὶ νὰ λέγουν λόγια ἄκαιρα, καὶ μυθολογικὰ διηγήματα.

„Καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰ-
„σέλθω.

Δὲν ἔσμιξα, λέγει, μὲ ἐκείνους, ὁποῦ ἐπιβουλεύονται ἕνας τὸν ἄλλον· ἢ ὁποῦ ἐπιβουλεύουν καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἐχθρόν μου Σαούλ· διὰ τὶ ἀκόλουθον ἦτον νὰ κατηγοροῦσί τινες τὸν Σαοὺλ, καὶ νὰ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεῖος Κύριλλος) οὐκ ἀπίθανον εἰπεῖν, ὅτι χαίρει τῶν ἁγίων ὁ νοῦς, ὅταν τινὶ προκέοιτο ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος· ἴσασι γὰρ ὅτι τῆς ἐνούσης αὐτοῖς πνευματικῆς εὐοσμίας ἡ δύναμις, ἔςαι που πάντως ἐμφανεςέρα· καθάπερ καὶ τῶν ἀρωμάτων, καταβεβλημένων ἐν πυρί· διὸ φησὶ πύρωσόν με· καὶ ἡμεῖς δὲ εὖ μάλα δοκιμασθησόμεθα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Κἀντεῦθεν δῆλον, ὡς τῆς ἁμαρτίας πρεσβύτερος ὁ Ψαλμός· ὡς ἁπλότητι γὰρ καὶ ἀκακίᾳ συζῶν, καὶ πεῖραν οὐκ ἔχων τῆς ἁμαρτίας, τῶν ἐπικινδύνων ἀγώνων ἐφίεται· νεφροὺς δὲ καὶ καρδίαν τοὺς λογισμοὺς ὀνομάζει.

να ζητοῦν νὰ ἀποσατήσουν ἀπὸ αὐτόν.

5: „Ἐμίσησα Ἐκκλησίαν πονηρευομένων·

Ἐγὼ, λέγει, ἐμίσησα τὸ συνάθροισμα ὅλων τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων· μὲ τὸ ὄνομα γὰρ τῶν πονηρευομένων, συμπεριέλαβεν ὁ Δαβὶδ ὅλους τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, τοὺς διάφορα εἴδη κακίας μεταχειριζομένους.

„Καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω.

Ἐδῶ λέγει διὰ τοὺς ἀλλοφύλους εἰδωλολάτρας ὁ Δαβὶδ, κοντὰ εἰς τοὺς ὁποίους ἐκάθητο, ὅταν ἐδιώκετο ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ· ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν γὰρ τούτων δὲν ἐκοινώνει· ἢ οὐ καθίσω εἶπεν: ἤγουν καιρὸν πολὺν δὲν θέλω καθίσω μὲ αὐτούς.

6: „Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου.

Οἱ παλαιοὶ θέλοντες νὰ δώσουν μαρτυρίαν, πῶς εἶναι ἀναίτιοι καὶ ἀθῶοι εἰς κανένα πρᾶγμα, ὁποῦ ἐκατηγοροῦντο· ἐσυνείθιζον καὶ ἔνιπτον τὰς χεῖράς των μὲ νερὸν ἔμπροσθεν εἰς τὸ πλῆθος, διὰ νὰ φανερώσουν μὲ τὸ νίψιμον, καὶ τὴν καθαρότητα τῶν χειρῶν τους, καὶ τὴν καθαρότητα τῆς συνειδήσεώς των· ὅθεν καὶ ὁ Πιλάτος τοῦτο ἐποίησεν ὕστερον ἐπὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώρητον· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι καὶ αὐτὸς θέλει νίψει τὰς χεῖράς του μαζὶ μὲ τοὺς ἀθώους, μαρτυρῶν ὅτι εἶναι ἀναίτιος ἀπὸ ὅλα, ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω κακά· ἤγουν πῶς δὲν ἐσυγκοινώνησε μὲ τοὺς κακούς.

„Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου „Κύριε.

Τὸ μὲν ἱλαστήριον: ἤτοι τὸ πῶμα τῆς Κιβωτοῦ, ἦτον μέσα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου· τὸ δὲ θυσιαστήριον, ἦτον ἔξω ἀπὸ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων· τὸ ὁποῖον προφητεύει ὁ Δαβὶδ, ὅτι διὰ τὴν ἀκακίαν του θέλει τὸ περιτριγυρίσει μὲ πλῆθος θυσιῶν, καὶ μὲ πλῆθος τῶν εἰς ταύτας διακονούντων ἱερέων. (1)

7: Τοῦ ἀκοῦσαι με φωνῆς αἰνέσεώς σου.

Διὰ τί, λέγει, θέλω κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου; διὰ νὰ ἀκούσω τὴν φωνὴν τῶν ἐκεῖ ψαλλόντων καὶ χορευόντων καὶ παρακαλούντων τὸν Θεὸν, διὰ τὴν εἰρηνικὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ.

„Καὶ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

Καὶ διὰ τί θέλω κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου; διὰ νὰ διηγηθῶ, λέγει, μὲ τὴν ἥσυχον ἀνάγνωσιν τοῦ θείου νόμου, καὶ τῶν Μωσαϊκῶν βιβλίων· (ταῦτα γὰρ τὰ βιβλία συχνάκις ἀνεγινώσκοντο εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καθὼς ὁ ἴδιος νόμος τοῦτο προστάζει·) τί δὲ νὰ διηγηθῶ; τὰ θαυμάσιά σου, λέγει, Κύριε: ἤγουν ἐκεῖνα ὁποῦ παραδόξως ἐποίησας κατὰ τῶν Αἰγυπτίων· ἢ καὶ ἁπλῶς ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα ἀπ' ἀρχῆς Κόσμου ἐθαυματούργησας.

8: „Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου „σου.

Ε'.

(1) Ἄλλος δέ τις λέγει (ἴσως ὁ Κύριλλος) „Δηλοῖ δέ τι καὶ ἕτερον τὸ κυκλοῦν ἡμᾶς τὸ θυσιαστήριον, ὅτι χρὴ μὴ ἀπονοσφίζεσθαι Θεοῦ, ἀλλ' οἱονεί πως ἀγχοῦ καὶ κύκλῳ φαίνεσθαι περιεστηκότας, μὴ μεσολαβούσης ἁμαρτίας, μηδὲ διειργούσης ἡμᾶς κοσμικῆς ἡδονῆς· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει, ὅτι τάχα τοῦτο αἰνισσόμενοι ἐνίπτοντο τὰς χεῖρας οἱ εὐχόμενοι, ἵν' ὁσίας ἐπᾶραι χεῖρας δυνηθῶσι (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὅθεν καὶ ὁ Ἀρισαῖος γράφει „Ἠρώτησαν δὲ καὶ τοῦτο, τίνος χάριν ἀπονιζόμενοι τὰς χεῖρας τὸ τηνικαῦτα εὔχονται· διεσάφουν δὲ, ὅτι μαρτύριόν ἐστι τοῦ μηδὲν εἰργάσθαι κακὸν, καλῶς καὶ ὁσίως μεταφέροντες ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν πάντα (παρὰ ταῖς σημειώσεσι τοῦ Κορδερίου)

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἠγάπησα τὴν εὐπρέπειαν καὶ ςολισμὸν τοῦ ἁγίου οἴκου σου, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιθυμῶ πάλιν νὰ ἰδῶ αὐτόν· εὐπρέπειαν δὲ ὀνομάζει, τὴν εὐταξίαν τῆς Κιβωτοῦ καὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Μωϋσέως· ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ, ἀκόμη δὲν ἦτον κτισμένος ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς, κατὰ τὸν Θεοδώρητον.

„Καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.

Ὄχι μόνον, λέγει, τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου ἠγάπησα· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι ςημένη ἡ ἔνδοξός σου σκηνὴ, ἀγαπῶ καὶ ὀρέγομαι· ἢ τόπον σκηνώματος λέγει, αὐτὴν πάλιν τὴν ἰδίαν σκηνήν· συνήθειαν γὰρ ἔχει ὁ θεῖος Δαβὶδ νὰ ὀνομάζῃ μὲ διπλᾶς λέξεις ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· (1)

9: „Μὴ συναπολέσῃς μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχήν μου.

Μὴ μὲ ἀφήσῃς, λέγει, Κύριε, νὰ ἀπολεσθῶ καὶ νὰ ἀποθάνω μὲ τοὺς ἀλλοφύλους καὶ ἀσεβεῖς, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους τώρα εὑρίσκομαι, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιαζόμενος· ἀλλὰ ὀγλίγωρα ἐπαναγύρισόν με εἰς τὴν πατρίδα μου· ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἀλλοφύλους τούτους, ἔχει ὀγλίγωρα νὰ τοὺς καταφθάσῃ ἀπώλεια καὶ ἀφανισμὸς διὰ τὰς ἀνομίας των.

„Καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωήν „μου.

Ὄχι μόνον, λέγει, εἶναι ἀσεβεῖς οἱ ἀλλόφυλοι οὗτοι· ἀλλ' εἶναι καὶ ἄνδρες αἱμάτων· ἤγουν εἶναι φονεῖς καὶ ἕτοιμοι εἰς τὸ νὰ χύνουν αἵματα.

10: „Ὧν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι.

Ἤγουν πρόχειραι καὶ πολλὰ εὔκολαι εἶναι αἱ ἀνομίαι κοντὰ εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἀλλοφύλους δηλαδή.

„Ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων.

Ὄχι μόνον, λέγει, οἱ ἀλλόφυλοι εἶναι ἀσεβεῖς καὶ φονεῖς, ἀλλὰ εἶναι ἀκόμη καὶ δωροδέκται· ἐπειδὴ μὲ τὰ δῶρα πωλοῦσι τὴν δικαιοσύνην, καὶ κάμνουσι κρίσιν ἄδικον.

11: „Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην.

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἐνθυμίζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀκακίαν του· καὶ τρόπον τινὰ προβάλλει αὐτὴν μεσίτην εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ τοῦ εἰσακούσῃ.

„Λύτρωσαί με Κύριε, καὶ ἐλέησόν με.

Ε'.

---

(1) Ὅθεν εἶπέ τις (ἴσως ὁ θεῖος Κύριλλος) „Πολλὴν ἄν τις ἴδῃ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου Κυρίου: ἤγουν τοῦ σκηνώματος τῆς δόξης αὐτοῦ· σκηνοῖ γὰρ ἐν Ἐκκλησίαις· ἐνταῦθα γὰρ καὶ τῶν λειτουργῶν ἱεροπρεπὲς τὸ σχῆμα· καὶ τῶν συνόδων ἡ τάξις, εὐταξίας πάσης μεμεσωμένη· ὕμνοι καὶ δοξολογίαι, καὶ τῆς θεοπνεύσου Γραφῆς οἱ λόγοι μονονουχὶ καταμυρίζοντες τοὺς ἀκροωμένους σιγῇ μετ' εὐταξίας· ἀναφωνήσεις μυςικαὶ· προθέσεις τῆς δωροφορίας· εὐχαὶ ἀπερίσπαςοι, καὶ ἐκ διανοίας ἐγηγερμένης ἀναπηδῶσαι πρὸς Θεόν· αἱ τῶν Θεηγόρων φωναὶ· μυςαγωγίαι τε καὶ νουθεσίαι, καὶ παρακλήσεως τρόποι, διανευροῦντες ψυχήν· καὶ πᾶν ὁτιοῦν τῶν παράγε τοῖς θείοις τετιμημένων νόμοις; εὐπρεπὴς ἦν ἄρα καὶ ὁ αἰσθητὸς οἶκος Κυρίου καὶ ἀγαπητὸς ἁγίοις, καὶ ἱερὸν ἀληθῶς τὸ σκήνωμα τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ πάλιν λέγει „Τί γὰρ τῶν εἰς εὐπρέπειαν πνευματικὴν τελούντων, οὐκ ἂν εὕροι τὶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριςοῦ„ τουτέςιν ἐν τοῖς εἰς αὐτὸν πιςεύουσι; οἳ καὶ διὰ πάσης ἀγαθουργίας τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καλλύνουσι; μορφοῦται γὰρ ἐν αὐτοῖς Χριςὸς ὡραῖος ὢν κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· μορφοῦται δὲ δι' ἁγιασμοῦ καὶ πάσης τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀρετῆς· καί εἰσιν εὐπρέπεια τοῦ τοιούτου οἴκου, οἱ διαπρέποντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ θεοσέβειαν.

Ἐλευθέρωσόν με, λέγει, Κύριε ἀπὸ τὴν ἄδικον ταύτην φυγὴν, ὁποῦ πάσχω, καὶ ἀπὸ τὴν πολυκαιρινὴν διατριβὴν τὴν μετὰ τῶν ἀλλοφύλων· καὶ κάμε ἔλεος εἰς ἐμὲ, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴ τύχω ἄλλην φορὰν τοιούτους ἀνθρώπους.

12: „Ὁ πούς μου ἔστη ἐν εὐθύτητι.

Τὸ ποδάρι μου, λέγει, Κύριε, ςέκεται εἰς τὴν ὀρθότητα· ἤγουν αἱ ςράται τῆς ζωῆς μου εἶναι μακρὰν ἀπὸ κάθε σκολιότητα καὶ πονηρίαν· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω· „Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην.

„Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογήσω σε Κύριε.

Ἀφ' οὗ, λέγει, γένουν, ὅσα εἶπον ἀνωτέρω, καὶ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ κακὰ ὁποῦ πάσχω, εἰς τὸ ἑξῆς θέλω συνθέσω Ψαλμοὺς, μὲ τοὺς ὁποίους θέλω σὲ ὑμνῶ Κύριε, εἰς ὅλας τὰς συνάξεις τοῦ λαοῦ. Καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπληρώθη ὁ λόγος οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τί τώρα καθε Ἐκκλησία τῶν Χριςιανῶν εἰς τὰς συνάξεις καὶ ἀκολουθίας της, μελῳδὸν καὶ διδάσκαλον ἔχει τὸν θεῖον Δαβίδ· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὅλος καὶ εἰς κάθε Χριςιανὸν, ὁποῦ ἐπιβουλεύεται καὶ διώκεται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του· ὅθεν καὶ ὁ καθ' ἕνας θέλει δικαιολογηθῆ οὕτως· ἤγουν πῶς καὶ ἐγὼ βλαπτόμενος παρὰ τῶν ἐχθρῶν μου, ὑπέφερα τὴν βλάβην μὲ μακροθυμίαν· ἀδικούμενος, δὲν ἐπολέμησα τὸν ἀδικοῦντά με· καὶ ἀσεβεῖς μὲν θέλει νοήσει, τοὺς ἀπίςους καὶ αἱρετικούς· θυσιαςήριον δὲ, τὸν κατὰ τόπον ναὸν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· τὸν αὐτὸν δὲ ναὸν θέλει νοήσει, καὶ οἶκον Θεοῦ· καὶ τὰ ἐπίλοιπα δὲ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, θέλει τὰ συναρμόσει τροπολογικῶς εἰς τὸν ἑαυτόν του, κατὰ ἀνολογίαν καὶ ὁμοιότητα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ Κϛ'.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. πρὸ τοῦ χρισθῆναι.

Τρεῖς φοραῖς ἐχρίσθη ὁ Δαβίδ, πρῶτον ἀπὸ τὸν Σαμουὴλ εἰς τὴν Βηθλεὲμ, ὡς γέγραπται ἐν κεφ. ιϛ' τῆς Α' τῶν Βασιλειῶν· δεύτερον, ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα εἰς Χεβρὼν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ ὡς γράφεται ἐν κεφ. β' τῆς Β'. τῶν Βασιλειῶν· καὶ τρίτον, ἀπὸ ὅλας ὁμοῦ τὰς φυλὰς μετὰ τὸν θάνα-

(1) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει „Ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε (Ψαλ. κα'. 23.) καὶ οὐ μόνον αὐτὸς εἰς τὰς Ἐκκλησίας προσηύχετο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους παρακινεῖ νὰ προσεύχωνται εἰς αὐτὰς λέγων „Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν (Ψαλ. ξζ'. 28.) διὰ τί ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσευχόμενος μᾶλλον εἰσακούεται, ἢ ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ· ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων „Ἀλλὰ τίς ἡ ψυχρὰ τῶν πολλῶν ἀπολογία; εὔξασθαί φησι καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας δύναμαι· ἀπατᾷς σεαυτὸν ἄνθρωπε· εὔξασθαι μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκίας δυνατὸν, οὕτω δὲ εὔξασθαι ὡς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀδύνατον· ὅπου Πατέρων πλῆθος τοσοῦτον· ὅπου βοὴ πρὸς Θεὸν ὁμοθυμαδὸν ἀναπέμπεται· οὐχ οὕτως εἰσακούῃ κατὰ σαυτὸν τὸν Δεσπότην παρακαλῶν, ὡς μετὰ τῶν σῶν ἀδελφῶν· ἐνταῦθα γάρ ἐςί τι πλεῖον· οἷον ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ συμφωνία, καὶ τῆς ἀγάπης ὁ σύνδεσμος, καὶ αἱ τῶν ἱερέων εὐχαί· διὰ γὰρ τοῦτο οἱ ἱερεῖς προεςήκασιν ἵνα αἱ τοῦ πλήθους εὐχαὶ ἀσθενέςεραι οὖσαι, τῶν δυνατωτέρων τούτων ἐπιλαβόμεναι, ὁμοῦ συνανέλθωσιν αὐταῖς εἰς τὸν οὐρανὸν (Λόγ. Γ'. περὶ Ἀκαταλήπτ.)

νατον τοῦ Μεμφιβοσθὲ, τοῦ Υἱοῦ μὲν Ἰωνάθαν, ἐγγόνου δὲ τοῦ Σαοὺλ· ὡς γέγραπται ἐν κεφαλαίῳ ε΄. τῆς Β΄· Βασιλειῶν· προτήτερα δὲ ἀπὸ τὴν δευτέραν χρίσιν, ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν καθ᾽ ἕνα ἀπὸ ἡμᾶς, ἐναντίον τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, ὁποῦ μᾶς διώκουν, νοούμενος ἀναλόγως καὶ καθ᾽ ὁμοιότητα· (Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη οὐχ εὑρίσκεται ἐν τῷ Ἑξαπλῷ τοῦ Ὠριγένους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀληθὴς ὅμως ἐςίν·)

1: „ Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτήρ „ μου, τίνα φοβηθήσομαι;

Φωτισμὸς μὲν εἶσαι, λέγει, Κύριε εἰς ἐμέ· ἐπειδὴ καὶ διεσκόρπισας ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου τὸ νέφαλον τῆς λύπης, καὶ ἐφώτισας αὐτοὺς μὲ τὸ φῶς τῆς θείας σου ἀντιλήψεως· Σωτὴρ δὲ, διὰ τὶ μὲ ἠλευθέρωσας ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν μου· τίνα δὲ φοβηθήσομαι εἶπεν, ἀντὶ τοῦ οὐδένα θέλω φοβηθῶ ἔχωντας ἐσένα Σωτῆρά μου.

„ Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, „ ἀπὸ τίνος δειλιάσω;

Ἐπειδὴ ἐσὺ, λέγει, Κύριε, μὲ ὑπερασπίζεσαι καὶ μοὶ βοηθεῖς, λοιπὸν ποῖον ἐγὼ θέλω δειλιάσω; βέβαια οὐδένα· περὶ δὲ τοῦ ὑπερασπισμοῦ σαφῶς εἴπομεν εἰς τὸν ιζ΄. Ψαλμὸν ςίχ. 2. ὅπου λέγεται· „ Ὑπερασπιστής μου καὶ κέρας σωτηρίας μου. (1)

2: „ Ἐν τῷ ἐγγίζειν ἐπ᾽ ἐμὲ κακοῦντας „ τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου, οἱ θλίβοντές με αὐτοὶ ἠσθένησαν καὶ ἔ„ πεσον.

Ἐδῶ διηγεῖται ὁ Δαβὶδ μὲ θαυμαςὸν τρόπον, τὰς εὐεργεσίας καὶ χάριτας, ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν· διότι ὅταν, λέγει, οἱ ἐπιβουλεύοντές με ἐπλησίαζαν κοντά μου διὰ νὰ μασήσουν τὰς σάρκας μου· τὸ ὁποῖον σημαίνει τὴν ἄκραν θηριωδίαν αὐτῶν καὶ ἀσπλαγχνίαν· ἐν ἐκείνῳ, λέγω τῷ καιρῷ, ἠσθένησαν καὶ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ μὲ βλάψουν τελείως· ἀλλ᾽ ἔπεσον χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν τὸν κακὸν σκοπὸν, ὁποῦ ἐμελέτων νὰ ἐνεργήσουν ἐναντίον μου.

3: „ Ἐὰν παρατάξηται ἐπ᾽ ἐμὲ παρεμβολὴ, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου.

Παρεμβολὴ κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους, δηλοῖ τὸ ςράτευμα· ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἔτζι μὲ παράδοξον τρόπον ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· διὰ τοῦτο πλέον δὲν θέλω φοβηθῶ, ὄχι ἐνέδραν κρυφὴν καὶ καρτέρι τῶν ἐχθρῶν μου, ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁλόκληρον καὶ ὁλοφάνερον ςράτευμα αὐτῶν.

„ Ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ᾽ ἐμὲ πόλεμος, ἐν „ ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω.

Ἐν ταύτῃ, λέγει, ἤγουν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἥτις δὲν φοβεῖται εἰς τὸ ἑξῆς διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, ἐγὼ ἐλπίζω· καὶ δὲν θέλω δειλιάσω, κἂν σηκωθῇ πόλεμος κατ᾽ ἐπάνω μου· μερικοὶ δὲ ἑρμηνεύουσι τὸ παρὸν κατὰ ἔλλειψιν, ἔξωθεν ἐννοοῦντες τὸ, τῇ ἐλπίδι· ἤγουν ἐν ταύτῃ τῇ ἐλπίδι τῇ εἰς Θεὸν ἐγὼ ἐλπίζω. (2)

4: „ Μίαν ᾐτησάμην παρὰ Κυρίου.

Τὸ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Ἀνδρεῖος ταῦτα ἐρεῖ καὶ γνώσει πεφωτισμένος· ὁποῖος ἦν ὁ λέγων „ Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριςοῦ; καὶ γὰρ εἰ ἀληθῶς ὁ Χριςὸς ὑπὲρ ἡμῶν, ἐξουδένωται πᾶς ὁ καθ᾽ ἡμῶν, δειλίαν δὲ οὐ πείσεται ὁ ταῦτα λέγων ἐκ διαθέσεως· τοῖς γὰρ δειλοῖς κατὰ τὸν Κύριον, τὸ μέρος ἐν τῇ λίμνῃ τοῦ πυρὸς (Ἀποκ. κα΄. 8.) (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὅθεν καὶ ἄλλος τις λέγει (ἴσως ὁ Κύριλλος) „ Πάμμεγα πρὸς σωτηρίας ἐφόδιον ἡ πίςις· προξενεῖ γὰρ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἧς γένοιτ᾽ ἂν τὸ ἴσον οὐδέν· καταςρέφει γὰρ ἐχθροὺς ὁ ταύτην ἔχων. καὶ οὐκ ἂν ὑπό του πάθοι τι τῶν παρὰ βούλησιν.

Τὸ μίαν ἐδῶ εἶναι ἐπίῤῥημα, ἀντὶ τοῦ, ἅπαξ· ἢ καὶ τοῦτο εἶναι κατὰ ἔλλειψιν· ἐννοεῖται γὰρ ἔξωθεν τὸ, αἴτησιν· ἤγουν μίαν αἴτησιν ἠτησάμην παρὰ Κυρίου, ἢ μίαν χάριν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ σχῆμα δὲ τῆς ἐλλείψεως εἶναι συνειθισμένον εἰς τοὺς παλαιούς·

„Ταύτην ζητήσω.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, μίαν αἴτησιν ἠτησάμην· καὶ ταύτην θέλω ζητήσω διὰ παρακλήσεως νὰ ἀπολαύσω· ποία δὲ εἶναι αὐτή; ἄκουσον.

„Τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου πά-
„σας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.

Μὲ εὔλογον αἰτίαν ἐτάχθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὕστερα ἀπὸ τὸν πρότερον Ψαλμόν· διὰ τὶ εἰς ἐκεῖνον μὲν, εἶπε· „Κύριε ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου (στίχ. 8.) τώρα δὲ εἰς τοῦτον ζητεῖ παρομοίως, τὸ νὰ κατοικῇ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ: ἤγουν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Μωϋσέως. (1)

„Τὸ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυ-
„ρίου, καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν
„τὸν ἅγιον αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ζητῶ νὰ κατοικῶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ θεωρῶ τὴν τερπνότητα αὐτοῦ· καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ χαίρω ὁμοῦ καὶ νὰ ἐπισκέπτωμαι· μήπως ἤθελεν ἀμεληθῇ κανένα ἀπὸ τὰ πρέποντα εἰς τὴν εὐταξίαν αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ ἦτον πολλὰ εὐλαβὴς καὶ φιλόθεος.

5: „Ὅτι ἔκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡ-
„μέρᾳ κακῶν μου.

Ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἤθελε νὰ ἐπισκέπτεται τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, εὐεργετήθην μεγάλως παρὰ τοῦ Θεοῦ· εἰς τὴν ἡμέραν γὰρ τοῦ κινδύνου μου, ἔκρυψέ με εἰς τὴν σκέπην του· ταύτην γὰρ ὠνόμασεν ἐδῶ σκηνήν· διὰ τὶ ὡσὰν μέσα εἰς σκηνὴν, διεφύλαξεν ὁ Θεὸς ἐμένα τὸν προσφυγόντα εἰς τὴν σκέπην του, καὶ δὲν ἔπαθον κανένα κακόν.

„Ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκη-
„νῆς αὐτοῦ.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐδῶ, φανερώτερα κηρύττων τὴν εὐεργεσίαν· ἀπόκρυφον δὲ ὀνομάζει τὸ ἐνδότερον μέρος· ἤγουν ἐποίησέ με, λέγει, ὁ Θεὸς ἀθεώρητον παντελῶς ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ με ἐζήτουν. (2)

Ἐν

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ταῦτα ϗ ᾔτησεν ὁ μέγας Δαβὶδ, ϗ ἔλαβε παρὰ τοῦ μεγαλοδώρου Θεοῦ· αὐτὸς γὰρ ϗ τὴν θείαν ἐπανήγαγε Κιβωτὸν, ϗ σκηνὴν ἑτέραν θαυμασιωτέραν ἐπήξατο, ϗ τοὺς διαφόρους τῶν Ψαλτῳδῶν χοροὺς συνεστήσατο· ϗ ταῦτα ἐκ τῆς τῶν Παραλειπομένων βίβλου μάθοι τις ἂν ἀκριβέστερον.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὑπὲρ δὲ τοῦ τρανότερον ἰδεῖν, τί ἐστι τὸ ἐν ἀποκρύφῳ σκέπης γενέσθαι, τοιούτῳ τινὶ παραδείγματι χρησώμεθα· ἔστω τις ζητούμενος μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὑπὸ δὲ τῶν οἰκείων ἔν τινι οἰκίσκῳ δυσευρέτῳ φρουρούμενος· τοιοῦτον οὖν τι νοητέον γίνεσθαι περὶ τὸν ἅγιον, ὑπὸ τῆς θείας σκηνῆς ἐκείνης σκεπαζούσης αὐτὸν πρὸς τὸ μὴ εὐεπιχείρητον εἶναι τοῖς πολεμίοις· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἔφη „Δαβὶδ ὁ μέγας ἐγκρύπτει τοῖς ἐκεῖθεν ἀγαθοῖς, εἰς ἃ πέμπει τοὺς λογισμοὺς, τὰ ἐνταῦθα ὀδυνηρά· ὅταν λέγῃ, ὅτι ἔκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου· καλὸν οὖν φάρμακον τὸ μεμνῆσθαι Θεοῦ, ϗ τῶν ἐκεῖθεν ἐλπίδων, ὅταν ὀδυνώμεθα· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος σκηνὴν ἐννοεῖ, τῆς εὐαγοῦς πολιτείας τὸ βεβηκός τε ϗ ἀκατάσειστον· ἐν ᾗ τρόπον τινὰ εἰσδεδυκώς τε, ἀνάλωτος τοῖς ἀφανιστικοῖς γίνεται πάθεσι· ὁ δὲ Θεοδώριτος ἐκ τῶν ῥητῶν τούτων συμπεραίνει, ὅτι ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ, ὅταν πρὸς Ἀβιμέλεχ εἰσῆλθε τὸν Ἱερέα, ϗ προσηύξατο ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Θεοῦ, ϗ τὴν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἄρτων εὐλογίαν λαβὼν, διέφυγε τοῦ πολεμοῦντος τὰς χεῖρας· ὁ δὲ Ὠριγένης „Πολλάκις εἴρηται τὴν μὲν σκηνὴν δηλοῦν προκοπὴν, τὸν οἶκον δὲ τελειότητα· διεδέξατο δὲ τὴν προκοπὴν ἡ πέτρα τῆς τελειότητος· κατάλληλον δὲ, τῇ μὲν προκοπῇ τὸ ἔκρυψε, τῇ δὲ τελειότητι, τὸ ὕψωσε (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

„ Ἐν πέτρᾳ ὕψωσέ με.

Εἰς ἀσφάλειαν, λέγει, καὶ βεβαιότητα, μὲ ἐκατέστησεν ὁ Θεός· μεταφέρει δὲ τὸ νόημα ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ φεύγουν τοὺς ἐχθρούς των· οἵτινες ἀναβαίνοντες ἐπάνω εἰς πέτραν ὑψηλὴν, γλυτόνουν ἀπὸ τὰς χεῖράς των.

6: „ Καὶ νῦν ἰδοὺ ὕψωσε κεφαλήν μου ἐ-
„ π' ἐχθρούς μου.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ αἰσθάνθη νοητῶς τὴν ἀπόφασιν, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τελειώσῃ τὴν αἴτησίν του, καὶ νὰ τὸν καταξιώσῃ τῆς κατοικήσεως τῆς σκηνῆς του· διὰ τοῦτο ἐδῶ προφητεύει διὰ τὰ μέλλοντα, ὡσὰν νὰ ἦτον περασμένα καὶ λέγει· ὅτε μὲ τὸ νὰ μοῦ ἐπήκουσεν ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο ἰδοὺ τώρα μὲ ἔκαμεν ἀνώτερον ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν μου· συνειθίζουσι γὰρ ἐκεῖνοι, ὁποῦ νικοῦν τοὺς ἄλλους, νὰ σηκόνουν ὑψηλὰ τὸν τράχηλον καὶ τὴν κεφαλήν τους κατὰ τῶν νικηθέντων· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ τελειωθῇ ἡ αἴτησις τοῦ Δαβὶδ, τοῦ νὰ ἐπισκέπτεται τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως πρότερον δὲν ἤθελαν νικηθοῦν οἱ ἐχθροί του.

„ Ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσα ἐν τῇ σκηνῇ
„ αὐτοῦ.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὡς μέλλον εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, τοῦτο λέγει ἐδῶ ὡς τελειωθέν· ἐκεῖ γὰρ εἶπε „ Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου Κύριε· (στίχ. [illegible].) ἐδῶ δὲ λέγει „ Ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσα· ὁ δὲ Ἀκύλας ἡρμήνευσε „ Καὶ ὑψώσω καὶ κυκλώσω καὶ θύσω· ὥστε κατὰ τοῦτον, ὁ χρόνος ἐδῶ εἶναι ἐνηλλαγμένος: δηλαδὴ ὁ ἀπερασμένος εἶναι ἀντὶ μέλλοντος· σκηνὴν δὲ ὀνομάζει, τὴν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως γενομένην, ὡς εἴπομεν. (1)

„ Θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀλαλαγμοῦ.

Ἔθυσα, λέγει, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ θυσίαν, αἰνέσεως μὲν, διὰ τί με ἐσκέπασεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· ἀλαλαγμοῦ δὲ, διὰ τὶ ἐνίκησα αὐτούς· ἀλαλαγμὸς γὰρ εἶναι μία ἄναρθρος βοὴ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπινίκιος· ὅθεν καὶ ἐδῶ γράφεται ἡ λέξις αὕτη ἀντὶ νικητηρίου εὐφημίας καὶ ἤχου· ταυτὸν εἰπεῖν, ὁ Δαβὶδ ἐδῶ λέγει, πῶς ἐπρόσφερε τῷ Θεῷ θυσίαν εὐχαριστήριον ἐν ταυτῷ καὶ ἐπινίκιον. (2)

7: „ Ἄσω καὶ ψαλῶ τῷ Κυρίῳ.

Ποίαν διαφορὰν ἔχει τὸ ᾄσω ἀπὸ τὸ ψάλλω, εἴπομεν εἰς τὸν ιβ'· Ψαλμόν· δηλαδὴ, ὅτι τὸ μὲν ᾄσω, εἶναι ᾠδὴ πρὸς τὸν Θεὸν μὲ μόνην τὴν φωνήν· τὸ δὲ ψάλλω, εἶναι ὕμνος, ὁποῦ ψάλλεται μαζὶ μὲ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου.

„ Εἰσάκουσον Κύριε τῆς φωνῆς μου,
„ ἧς ἐκέκραξα.

Ἀφ' οὗ προεφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμελλον νὰ συμβοῦν εἰς αὐτὸν, πάλιν ἀκολουθεῖ ἐδῶ τὸν πρότερόν του σκοπόν: ἤγουν εὔχεται νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς, καὶ νὰ τῷ δώσῃ ἐκείνην τὴν αἴτησιν, ὁποῦ ἐζήτησεν ἀνωτέρω: ἤγουν τὸ νὰ κατοικῇ ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ νὰ ἐπισκέπτεται τὸν ναὸν αὐτοῦ.

Κ'·

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Κατὰ δὲ θεωρίαν κυκλοῖ τις τὸ νοερὸν θυσιαστήριον, ὅταν οὐ μεσολαβῇ ἁμαρτία ἢ ἡδονή· ἀλλ' ὀρθὸν διανοίας παράστημα τῷ Θεῷ αὐτὸν συνάπτῃ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀλαλαγμός ἐστι πολεμικὴ φωνὴ, ὑπὸ τῶν θαῤῥαλεωτέρων γινομένη κατὰ τῶν δειλιώντων· τοιουτοτρόπως δὲ καὶ ἡ ὑμνῳδία· εὐθυμούντων γὰρ ἡ φωνὴ καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνούντων· εὐθυμεῖ γάρ τις φησὶ, ψαλλέτω.

„Ἐλέησόν με καὶ εἰσάκουσόν μου.

Δὲν χρεωστεῖς, λέγει, Κύριε, νά μοῦ εἰσακούσῃς διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀναξιότητα· ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ ἐδικόν σου ἔλεος εἰσάκουσόν μου.

8: „Σοὶ εἶπεν ἡ καρδία μου· Κύριον ζη-„τήσω.

Αὐτὴ, λέγει, ἡ καρδία μου εἶπε πρὸς ἐσένα Κύριε, καὶ ὄχι ἐπιπολαίως μόνα τὰ χείλη μου· τί δὲ εἶπε; Κύριον ζητήσω· δηλαδὴ ἐγὼ θέλω ζητήσω τὸν ἐδικόν μου Δεσπότην, καταφρονήσασα κάθε ἀνθρωπίνην βοήθειαν.

„Ἐξεζήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου.

Ἡ ἐξ πρόθεσις ἐδῶ σημαίνει ἐπίτασιν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπιμελῶς καὶ μὲ πόθον πολὺν σὲ ἐζήτησα Κύριε βοηθόν· πρόσωπον δὲ τοῦ Δαβὶδ, αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἶναι κατὰ περίφρασιν· ἤγουν ἐγὼ αὐτὸς σὲ ἐζήτησα μὲ ὑπερβολήν.

„Τὸ πρόσωπόν σου Κύριε ζητήσω.

Θέλω ζητήσω, λέγει, τὴν ἐπισκοπήν σου Κύριε, ἀκόμη περισσότερον· καὶ ποτὲ δὲν θέλω παύσω ζητῶν αὐτήν.

9: „Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' „ἐμοῦ. (1)

Μὴ ἀποστρέψῃς, λέγει, ἀπὸ λόγου μου Κύριε τὴν ἐπισκοπὴν καὶ θεωρίαν σου, ἥτις μὲ ἐσκέπασεν εἰς τὴν ἀνάγκην μου.

„Καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ „δούλου σου.

Μὴν ἀναχωρήσῃς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ λόγου μου μὲ ὀργὴν, ἐσὺ ὁποῦ πατρικῶς καὶ μὲ εὐμένειαν πολλὴν ἦσουν παρὼν μὲ ἐμένα· ἂν δὲ καὶ ὡς ἄνθρωπος ἤθελα σφάλω πρὸς ἐσὲ, παίδευσόν με φιλανθρώπως, καὶ πάλιν λάβε με εἰς τὴν προτέραν σου οἰκειότητα καὶ κηδεμονίαν.

„Βοηθός μοι γενοῦ μὴ ἀποσκορακί-„σῃς με.

Βοήθησόν μοι, λέγει, Κύριε εἰς τὸ μέλλον, καὶ μὴ μὲ ἀποβάλῃς· τὴν λέξιν δὲ τοῦ ἀποσκορακίσῃς, ἔλαβον ἀπὸ παροιμίαν Ἑλληνικὴν οἱ Ἑβδομήκοντα ἑρμηνευταὶ τῆς Γραφῆς. (2)

„Μὴ ἐγκαταλίπῃς με ὁ Θεὸς ὁ Σωτήρ „μου.

Πυκνὰ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ τῆς προσευχῆς του ἐπίμονον καὶ ἐγκάρδιον.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἄνω εἰπὼν ἐξεζήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου (τὸ γὰρ τῆς ψυχῆς πρόσωπον τὴν ἁρμόττουσαν θέαν ἐπόθει· διὸ καὶ Μωσῆς ἔλεγεν· ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν γνωστῶς ἴδω σε· ὅπως ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτρίζοιτο) ἵνα μὴ πάθῃ ὅπερ Μωσῆς, τῷ μὴ χωρεῖν Θεοῦ πρόσωπον ἰδὼν τὰ ὀπίσθια, φησί· Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου· ἀντὶ τοῦ, πρὸς τὴν τολμηρὰν αἴτησίν μου μὴ ὀργισθῇς, ἀλλὰ βοήθει πρὸς τὸ τούτου τυχεῖν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ μὴ ἐκκλίνῃς εἴρηται ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ὀργιζομένων, καὶ τοὺς προσιόντας ἀποστρεφομένων, καὶ ἑτέραν ὁδὸν ἐκκλίνειν πειρωμένων· τὸ δὲ μὴ ἀποσκορακίσῃς, κεῖται ἀντὶ τοῦ μὴ διώξῃς, ὡς ἐπαχθῆ καὶ περιττὸν, λήρους τε ματαίους ἐν προσευχῇ φθεγγόμενον· τοὺς γὰρ κόρακας, ὡς σκληροὺς ἀπελαύνειν εἰώθαμεν κατακράζοντας· καὶ παροιμία δὲ ἐστὶν ὑβριστικὴ τὸ, ἐς κόρακας· ἔστι δὲ τόπος ἐν Ἀθήναις οὕτω καλούμενος, εἰς ὃν οἱ ῥιπτόμενοι εἰς ἀπώλειαν ἤρχοντο (παρὰ τῷ Βαρίνῳ) ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι μὴ ἀποῤῥίψῃς με ὥσπερ σκωρίαν, ἣν οἱ χαλκεῖς ὡς ἄχρηστον ἀποῤῥίπτουσιν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος)

10: „Ὅτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου
„ἐγκατέλιπόν με.

Μή με ἐγκαταλίπης Κύριε, λέγει· διὰ τί εἶμαι ὑστερημένος ἀπὸ κάθε παρηγορίαν καὶ αὐτῶν τῶν γονέων καὶ συγγενῶν μου· καὶ ὄχι ἀπὸ μόνην τὴν τῶν φίλων μου βοήθειαν· ἐπειδὴ ὅλοι, φοβούμενοι τὸν Σαοὺλ, δὲν τολμοῦν νὰ μοὶ βοηθήσουν.

„Ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με.

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, παρηγορῶντας τὸν ἑαυτόν του· ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ὅλοι μὲ ἐγκατέλιπον· ἀλλ' ὅμως ὁ Κύριος μὲ οἰκειοποιήθη, καὶ σκεπάζει καὶ λυτρόνει με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου. (1)

11: Νομοθέτησόν με Κύριε ἐν τῇ ὁδῷ σου.

Ἀντὶ τοῦ, νομοθέτησον, συνέτισον ὁ Ἀκύλας ἡρμήνευσεν· ἤτοι δίδαξον τοὺς σωτηριώδεις νόμους σου ἐμένα, ὁποῦ περιπατῶ εἰς τὴν Πνευματικὴν στράταν, ἥτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἐσένα Κύριε. (2)

„Καὶ ὁδήγησόν με ἐν τρίβῳ εὐθείᾳ.

Εἰς τὴν τετριμμένην στράταν τῆς σωτηρίας ὁδήγησόν με, λέγει, Κύριε, διὰ νὰ μὴ πλανῶμαι πίπτωντας εἰς σκολιοὺς λογισμοὺς τῆς ἁμαρτίας.

„Ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν μου.

12: „Μὴ παραδῷς με εἰς ψυχὰς θλιβόντων
„με.

Μή με παραδώσῃς, λέγει, Κύριε, εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θλιβόντων· ἀντὶ τοῦ εἰς τοὺς θλίβοντάς με στρατιώτας κατὰ περίφρασιν· ἵνα μὴ ὑποχείριόν με λαβόντες οἱ ἐχθροί μου, καὶ πολεμήσαντές με χαρῶσι· λέγει δὲ τοῦτο διὰ τὸν Σαοὺλ·

„Ὅτι ἐπανέστησάν μοι μάρτυρες ἄδι-
„κοι.

Διὰ τὸν Σαοὺλ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· ὅς τις ἐμαρτύρει ἀδίκως καὶ ψευδῶς, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐμελέτα να θανατώσῃ αὐτόν.

„Καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ.

Ἡ ἀνωτέρω, λέγει, μαρτυρία τοῦ Σαοὺλ, ἐψεύσατο ἑαυτῇ· ἤτοι δὲν εὑρέθη ἀληθινή· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἀδίκησα εἰς κανένα πρᾶγμα τὸν Σαοὺλ· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἡ μαρτυρία καὶ ἀδικία τοῦ Σαοὺλ, ἡ σπουδάζουσα νὰ μὲ βάλῃ εἰς χεῖρας, ἐψεύσατο, καὶ δὲν ἐπέτυχε τοῦ ποθουμένου σκοποῦ. (3)

13: „Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου.

Πιστεύω, λέγει, εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁποῦ μὲ πληροφορεῖ, ὅτι θέλω νικήσω καὶ θέλω λάβω τὴν

βα-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „Κομψότερον δὲ διὰ τοῦ πατρὸς ϗ τῆς μητρὸς, τὸν γραπτὸν νόμον ϗ τὴν κατ' αὐτὸν σωματικὴν λατρείαν αἰνίττεται, ὧν τῇ ὑποχωρήσει, τὸ φῶς τοῦ πνευματικοῦ νόμου ταῖς καρδίαις τῶν ἀξίων ἀνατέλλειν πέφυκε, ϗ τῆς κατὰ σάρκα δουλείας ἐλευθερίαν χαρίζεται.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Μετὰ τὸν νόμον Μωσέως ὡς οὐκ ὢν ἐν ὁδῷ Κυρίου νομοθετηθῆναι εὔχεται ἐν ὁδῷ Κυρίου, οἶμαι κατὰ τὸν πνευματικὸν νόμον τὸ Εὐαγγέλιον νομοθέτησόν φησιν, ἵνα τοιοῦτον νόμον παρὰ σοῦ λαβὼν ὁδεύσω, τοῦ εἰπόντος „Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο ἀπὸ τῆς κοινῆς εἴληπται χρήσεως· εἰώθαμεν γὰρ ϗ ἡμεῖς περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων μὲν, οὐ βλαπτόντων δὲ, λέγειν· ἑαυτὸν ἔβλαψεν οὐκ ἐμέ· οὕτω ϗ ὁ μακάριος ἔφη Δαβὶδ „Ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ.

βασιλείαν · καὶ ἀκολούθως, ὅτι ἔχω νὰ ἀπολαύσω τὰ ἀγαθά της.

„Ἐν γῇ ζώντων.

Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ · γῆ γὰρ τῶν ζώντων, εἶναι ὁ κόσμος οὗτος · γῆ δὲ τῶν τεθνεώτων, εἶναι ὁ Ἅδης · δύναται δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλως τινάς · ὅτι περὶ τῆς Ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ἐδῶ δογματίζει ὁ Προφητάναξ · καὶ γῆν μὲν ζώντων ὀνομάζει, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν · ἀγαθὰ δὲ, ἐκεῖνα ὁποῦ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. (1)

14. „Ὑπόμεινον τὸν Κύριον.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὸ ἀκόλουθον, λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν ἑαυτόν του · προστάζει γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν νὰ ψάλλῃ τὰ λόγια ταῦτα, καὶ μὲ αὐτὰ νὰ παρηγορῇ τὴν λύπην του, καὶ νὰ μὴ καταπίπτῃ ἀπὸ τὴν ὑπερβάλλουσαν θλίψιν · τὸ δὲ ὑπόμεινον, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀνάμεινον καὶ πρόσμενε τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν.

„Ἀνδρίζου καὶ κραταιούσθω ἡ καρ-
„δία σου καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον.

Τὰ ἐπιφωνήματα ταῦτα, ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν ἑαυτόν του, προξενοῦσι θάρσος καὶ παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχήν · μόνος γὰρ ὤντας, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαρηγόρει καὶ παρεθάῤῥυνε · διπλασιάζει δὲ τὸ ὑπόμεινον τὸν Κύριον, πρὸς περισσοτέραν παρηγορίαν τῆς ψυχῆς του. (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΚΖ'.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν ὁ Δαβὶδ, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον · (3) ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς κάθε ἄνθρωπον, ὁποῦ πέσῃ εἰς συμφοράς.

1. „Πρὸς

(1) Κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, τὸ ἰδεῖν ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ τυχεῖν μετασχεῖν ἀπολαῦσαι · ἤγουν πιστεύω, ὅτι θέλω ἀπολαύσω τὰ ἀγαθὰ τοῦ Κυρίου · καθὼς νοεῖται καὶ ἐκεῖνο „Καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ, ἀντὶ τοῦ τύχοις, μετάσχοις · ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „Ἐπίστευσα διὸ ἐλάλησα · ριε'. Ψαλμοῦ · Ἄλλος δὲ λέγει „Τάχα αὕτη γῆ νεκρῶν ἐστι, δι' ὃ οὐ βλέπομεν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου, εἰμὴ δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι · γῆ δὲ ζώντων · ἡ ἐν ἐπαγγελίαις γῆ κατὰ τὴν αἰώνιον ζωήν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ προσφέρει τὰ ἀνωτέρω πᾶσιν ἀνθρώποις παραίνεσιν.

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ᾄδεται καὶ ἐκ προσώπου τῶν πιστευσάντων τῷ Χριστῷ, εἰς βοήθειαν καλούντων αὐτόν · τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος.

1: „Πρὸς σὲ Κύριε κεκράξομαι.

Εἰς ἐσένα μόνον, λέγει, Κύριε, θέλω φωνάξω, διὰ τὶ καὶ πρὸς ἐσένα μόνον ἀποβλέπω· ἀπὸ ὅλους γὰρ τοὺς δυνατοὺς εἰς τὸν πόλεμον, εἶμαι ἐστερημένος· μὲ τὴν κραυγὴν δὲ φανερόνει, τὴν ὑπερβολὴν καὶ δύναμιν τῆς δεήσεως. (1)

„Ὁ Θεός μου μὴ παρασιωπήσης ἀπ' ἐ-
„μοῦ.

Μή μου παρακούσης, λέγει, Κύριε· τοῦτο γὰρ δηλοῖ, τὸ, μὴ παρασιωπήσης κατὰ μεταφοράν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν θέλουν νὰ ἀκούσουν τινὸς, σιωποῦν· καὶ τίποτε δὲν λαλοῦσι πρὸς ἐκείνους, ὁποῦ ζητοῦν τι ἀπὸ λόγου των.

„Μήποτε παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ.

Μή μου παρακούσης, λέγει, Κύριε πώποτε· ἐπειδὴ καὶ ἀναγκαίως χρειάζομαι τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν.

„Καὶ ὁμοιωθήσομαι τοῖς καταβαίνου-
„σιν εἰς λάκκον.

Ἀνίσως, λέγει, παρακούσῃς μου Κύριε, καὶ δὲν μοι βοηθήσῃς, εὐθὺς θέλω γένω ὅμοιος μὲ τοὺς νεκρούς: ἤγουν ἔχω νὰ ἀποθάνω· λάκκος γὰρ ὀνομάζεται ὁ τάφος· ἢ καὶ λάκκον τὸν βόθρον θέλομεν νοήσομεν, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ὅποιος πέσῃ, μένει πλέον ἀβοήθητος διὰ τὸ τοῦ τόπου ἄφυκτον καὶ ἀνελευθέρωτον.

2: „Εἰσάκουσον Κύριε τῆς φωνῆς τῆς δε-
„ήσεώς μου ἐν τῷ δέεσθαί με πρὸς σὲ,
„ἐν τῷ αἴρειν με χεῖράς μου πρὸς ναὸν
„ἅγιόν σου.

Ναὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν σκηνὴν τοῦ Μωϋσέως, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀποτεινόμενος νοερῶς καὶ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ τόπου, ἐσήκονε τὰς χεῖράς του καὶ ἐπαρακάλει τὸν Θεόν· ἀγκαλὰ καὶ ἦτον σωματικῶς μακρὰν ἀπὸ τὴν σκηνὴν, ὡς ἐν τοῖς ὄρεσι διατρίβων διὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Σαοὺλ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Δανιὴλ ἐν Βαβυλῶνι προσευχόμενος, ἄνοιγε τὰ παράθυρα τοῦ οἴκου του, τὰ γυρισμένα ὄντα πρὸς τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλήμ· ὄχι διὰ τὶ ἐκεῖ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπερίγραφε τὸν Θεόν· ἀλλὰ διὰ τὶ ἤξευρε, πῶς ἐκεῖ ἔγινεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἐμφάνεια κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ ναὸν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὸ „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς (Ψαλ. β'. 4.) (2)

2: „Μὴ

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Σὺ δέ μοι μηδὲ τὸ κεκράξομαι παρέλθῃς· ἀλλ' ἴσθι, ὅτι εἰ μὲν ἐπίγειά τις αἰτῇ παρὰ Θεοῦ, βραχείᾳ χρῆται φωνῇ, εἰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κράζει καὶ βοᾷ· ὅθεν ἐν ταῖς Γραφαῖς οἱ ἅγιοι πρὸς Θεὸν ἐκέκραξαν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Τὸ κεκράξομαι τέθεικεν οὐκ ἐπὶ φωνῆς, ἀλλ' ἐπὶ προθυμίας καὶ συντόνου καὶ σπουδαίας εὐχῆς.

(2) Ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος „Τὴν κραυγὴν ἐνταῦθα φαμὲν, οὐχ ὑψηλὴν ἢ μεγάλην φωνήν· ἀνάρμοσον γὰρ ἁγίοις τὸ οὕτω προσεύχεσθαι· ἀλλὰ τὶ τῆς διανοίας ἔντονον, καὶ ἐρηρεισμένον ἀπαύσως πρὸς Θεόν· δέχεται γάρ πως τὰς τοιαύτας τῶν εὐχομένων φωνὰς, ὅταν ὁσίους ἐπαίρωσι χεῖρας ἐν καιρῷ προσευχῆς· ἀσύνηθες μὲν Ἰουδαίοις, τὸ χεῖρας ἐπαίρειν ἐν καιρῷ λιτῆς, ἐντριβὲς δὲ τοῖς ἐν Χριστῷ· δεικνύουσι γὰρ διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐκτάσεως, τὸ τίμιον σχῆμα τοῦ σωτηρίου Σταυροῦ δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὁμολογοῦντες, ὅτι Χριστῷ καθιέρωνται, ποιούμενοι καύχημα τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ· ὥσπερ γὰρ κοινωνοὶ τῶν παθημάτων γεγονότες, αἴροντες τὸν ἑαυτοῦ Σταυρὸν καὶ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, καθά φησιν αὐτὸς, τὸ τοῦ Σταυροῦ πλαττόμεθα σχῆμα· διαφέρει δὲ δέησις, προσευχὴ, καὶ εὐχαριστία· οἷς γὰρ ἔτι ἐνδεῖ τινα τούτων, ἐστιν ἡ δέησις· ὅταν δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Θεοῦ νοήσας, αἰτῶ τι παρὰ Θεοῦ, τότε προσεύχομαι· ὅτε δὲ φίλος ἐπιπλέον γένωμαι, τότε εὐχαριστῶ· ἐπεὶ καὶ Παῦλος ἀπὸ τῶν ἡττόνων ἐπὶ τὰ μείζω προβαίνων φησὶ „Παρακαλῶ πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας.

3: „Μὴ συνελκύσῃς με μετὰ ἁμαρτωλῶν.

Μὴ με τραβίξῃς, λέγει, Κύριε, εἰς τὸ νὰ καταδικασθῶ μαζὶ μὲ τοὺς ἁμαρτωλούς: ἤτοι τοὺς ἀλλοφύλους· διὰ τί κατοικῶ καὶ συναναςρέφομαι μὲ αὐτοὺς· ἐπειδὴ ἠξεύρεις ὅτι, χωρὶς νὰ θέλω κατοικῶ μὲ αὐτούς, ἀπὸ τὸν διωγμὸν τοῦ Σαοὺλ βιαζόμενος· περιττὴ δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σὺν πρόθεσις· ἡμεῖς δὲ ὅταν διὰ λόγου μας προσευχώμεθα μὲ τὸν ψαλμὸν τοῦτον, ἁμαρτωλοὺς θέλομεν νοήσομεν τοὺς ἀπίςους, καὶ αἱρετικούς, ἢ τοὺς Δαίμονας.

„Καὶ μετὰ ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν „μὴ συναπολέσῃς με.

Οὗτος ὁ ςίχος εἶναι τοῦ ἀνωτέρω ἐξηγητικός, καὶ φανερόνει ἓν καὶ τὸ αὐτὸ νόημα μὲ τὸν ἀνωτέρω. (1)

„Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν „πλησίον αὐτῶν κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρ„δίαις αὐτῶν.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Σαούλ, ὑποκρινόμενοι πῶς εἶναι φίλοι μὲ τὸν Δαβίδ, ἐπεβούλευον κρυφίως αὐτόν, καὶ μάλιςα ἀπὸ ὅλους αὐτὸς ὁ Σαούλ· ὅθεν διὰ τούτους ὁμιλεῖ ἐδῶ. (2)

4: „Δὸς αὐτοῖς Κύριε κατὰ τὰ ἔργα αὐ„τῶν. καὶ κατα τὴν πονηρίαν τῶν ἐ„πιτηδευμάτων αὐτῶν.

Δός, λέγει, εἰς αὐτοὺς Κύριε, τὴν ἀξίαν καὶ πρέπουσαν καταδίκην τῆς κακίας των, καὶ τῶν ὑποκριτικῶν καὶ πονηρῶν ἔργων τους.

„Κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν δὸς „αὐτοῖς.

Μὲ τὴν ταυτολογίαν φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὀδύνην καὶ πόνον τῆς ψυχῆς του, κατακαιόμενος ἀπὸ τὸν ζῆλον, ὁποῦ ἔτρεφεν ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας. (3)

„Ἀπόδος τὸ ἀνταπόδομα αὐτῶν αὐ„τοῖς.

Δός, λέγει, Κύριε, εἰς αὐτοὺς τὴν χρεωςου.

(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος καὶ λέγει „Ἀλλ᾽ ἴσως εἴποι τις ἄν· ἆρ᾽ οὖν οἱ τὰ τοιάδε θαῤῥοῦντες λέγειν, οὐκ ἦσαν ἐν ἁμαρτίαις; πῶς οὖν τὸ ἀμώμητον ἑαυτοῖς μαρτυροῦσι; φαμὲν οὖν, ὅτι ἅπαντες μὲν ἁμαρτάνειν εἰώθαμεν· ἀλλ᾽ ὅταν τὰ ὑπέρδεινα πλημμελῶσί τινες, ὅλας ὥσπερ ἡνίας εἰς τὸ παρανομῆσαι ἀνιέντες, τότε τῶν ἐπιεικεςέρων ὁ νοῦς ἐρυθριῶν, ἐφ᾽ οἷς οἶδε πεπλημμεληκώς, παρακαλεῖ τὸν Θεόν, μὴ τοῖς ἐπέκεινα μέτρου πλημμελήμασι συγχωρηθῆναι περιπεσεῖν, μηδὲ γυμνῶς καὶ ἀκρύπτως τὸν ἀσχήμονα καὶ μεμισημένον ἑλέσθαι βίον· ὥςε κατὰ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ θείου Πατρός, ἁμαρτωλοὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν, ὁμοίως καὶ ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, τοὺς θανασίμως καὶ φανερῶς ἁμαρτάνοντας· καὶ τοὺς ἐχθροὺς μὲν ὄντας ἐν τῇ καρδίᾳ, τὴν φιλίαν δὲ ὑποκρινομένους τῷ ςόματι· γλαφυρῶς δὲ ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Ὠριγένης λέγων· οἱ Ἰουδαῖοι ἐνεκάλουν τῷ Ἰησοῦ λέγοντες· ἐσθίεις καὶ πίνεις μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν· αὐτὸς δὲ μακρὰν ἦν τῆς ἀπ᾽ αὐτῶν βλάβης, πρὸς τῷ καὶ ὠφελεῖν αὐτούς· οὕτω καὶ εἴ τις Χριςοῦ μιμητής, τοῦτο ποιεῖ· ἐὰν μέντοιγέ τις μὴ παρεσκευασμένος ᾖ· μηδὲ δύναμιν ἔχων ἐμβάλληται εἰς τοσοῦτον κίνδυνον, ὥςε γενέσθαι μετὰ ἁμαρτωλῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, οὔτε ἐκείνους ὠφελήσει, καὶ ἑαυτὸν προσαπολέσει· τοιγαροῦν καὶ ἐνθάδε ὁ Προφήτης παρασκευάζειν ἑαυτὸν βούλεται, ὥςε δύνασθαι μὲν εἶναι μετὰ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐργαζομένων ἀνομίαν, μὴ συνελκυσθῆναι δὲ αὐτοῖς (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „Μηδεμίαν ἔχειν κοινωνίαν μετὰ τῶν διπλόῃ κεχρημένων ὁ μακάριος ἱκετεύει Δαβίδ· βδελυροὺς γὰρ εἶναί φησι, τοὺς ἕτερα μὲν φθεγγομένους, ἕτερα δὲ βουλευομένους· οὗ δὴ χάριν καὶ πρόσφορα τοῖς ἐπιτηδεύμασι βούλεται αὐτοὺς τρυγῆσαι τὰ ἐπίχειρα.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἔργα μὲν αὐτῶν, τὰ κατὰ διάθεσιν· ἔργα δὲ χειρῶν αὐτῶν τὰ τῶν ἐνεργητικῶν δυνάμεων· καθ᾽ ἃ πρόεισιν εἰς ἔργον τὰ συςάντα τῇ γνώμῃ.

ςουμένην ἐκδίκησιν, ἀντὶ τῆς κακίας καὶ πονηρίας των· ἀπὸ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φαίνεται, ὅτι ὁ Δαβὶδ δὲν καταρᾶται αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἦτον μνησίκακος καὶ πικρός· ἀλλὰ διὰ τὶ ἦτον φίλος τῆς δικαιοσύνης· ὅθεν καὶ σπουδάζει νὰ ὀγλιγωρεύσῃ ἡ κατὰ τῶν κακῶν τιμωρία· ἵνα μεταβληθέντες αὐτοὶ, γένωσι καλλίτεροι.

5: „Ὅτι οὐ συνῆκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου.

Διὰ τὶ, λέγει, αὐτοὶ μέχρι τοῦ νῦν, δὲν ἐκατάλαβαν τὰς οἰκονομίας καὶ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ· πῶς δηλαδὴ ὁ Θεὸς ὑποφέρει αὐτοὺς τόσον πονηροὺς ὄντας· ἵνα καὶ ἡ κακία αὐτῶν φανερωθῇ, καὶ εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν τιμωρηθοῦν ἀσυγχώρητα.

„Καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ.

Ἔργα λέγει τοῦ Κυρίου ἐκεῖνα, ὁποῦ αὐτὸς ἐργάζεται μὲ εὐθὺν καὶ δίκαιον σκοπόν· αἱ χεῖρες γὰρ ἐδῶ φανερόνουν, τὰ μετὰ λόγου γινόμενα ἔργα. (1)

„Καθελεῖς αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ οἰκοδο-
„μήσεις αὐτούς.

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν μέχρι τέλους πονηρῶν· ὅτι αὐτοὶ, λέγει, ἀφ' οὗ πέσουν, πλέον δὲν θέλουν σηκωθοῦν. (2)

6: „Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι εἰσήκουσε
„τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.

Ἄξιος εἶναι, λέγει, ὁ Κύριος, νὰ εὐλογῆται καὶ νὰ ὑμνῆται· ἐπειδὴ δὲ ἐπληροφορήθη ὁ Δαβὶδ, ὅτι θέλει λάβῃ ἐκεῖνα ὁποῦ ἐζήτησε, διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἐπήκουσέ μου ὁ Κύριος.

7: „Κύριος βοηθός μου καὶ ὑπερασπι-
„στής μου.

Τοῦτο δηλοῖ τὴν πληροφορίαν ὁποῦ ἔλαβεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός του.

„Ἐπ' αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδία μου καὶ
„ἐβοηθήθην.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἤλπισα εἰς τὸν Θεὸν, ὡς μόνον ὄντα ἀληθινὸν, διὰ τοῦτο οὐκ ἀπέτυχον τῆς ἐλπίδος μου· ἀλλ' ἔλαβον τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν.

Καὶ ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου, καὶ ἐκ θε-
„λήματός μου ἐξομολογήσομαι αὐτῷ.

Τὸ πρότερον, λέγει, ξηρανθέν σῶμά μου ἀπὸ τὰς φροντίδας καὶ κακοπαθείας, τώρα ἀνεζωώθη, καὶ ὡς φυτὸν ἀνεβλάστησε· διὰ τοῦτο καὶ ἐκ θελήματος: ἤτοι θεληματικῶς καὶ προθύμως, καὶ οὐχὶ ἀναγκαστικῶς, θέλω δοξολογήσω καὶ εὐχαριστήσω τὸν Κύριον· τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ „Ἑκουσίως θύσω σοι (Ψαλ. νγ΄. 6.) ἐξομολόγησιν δὲ τὴν εὐχαριστίαν ὀνομάζει, ὡς ἡρμηνεύσαμεν. (3)

8: „Κύ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Τῶν ἔργων Κυρίου, τὰ μὲν ὁρατὰ, τὰ δὲ ἀόρατα, ἅτινα μὴ συνιέντες ἑαυτοὺς τιμωρίαις ὑπέβαλον, ἢ ἔργα Κυρίου νοοῦνται καὶ τὰ λόγια αὐτοῦ, ἔργα δὲ χειρῶν αὐτοῦ, τὰ ποιήματα, κατὰ τὸν Θεοδώρ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Λυσιτελὴς τοῖς κακοῖς οἰκοδόμοις ἡ τῆς πονηρᾶς οἰκοδομῆς κατάλυσις· καὶ ἐντεῦθεν μέντοι δῆλον, ὡς καὶ τὰ προειρημένα προαγορευτικῶς εἶπεν, οὐκ αὐτοῖς ἐπαρώμενος, ἀλλὰ τὰ ἐσόμενα προθεσπίζων· οὐ γὰρ εἶπε κάθελε· ἀλλὰ καθελεῖς, καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις.

(3) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Ἐβοηθήθην φησὶν, ὥστε καὶ ἀναθάλαι μου τὴν σάρκα· τουτέστι μονονουχὶ καταπιανθῆναι, διὰ πολλὴν εὐθυμίαν· γέγραπται γάρ· καρδίας εὐφραινομένης θάλλει πρόσωπον· ἡ δὲ ἐν λύπαις οὖσα σκυθρωπάζει· καταμαραίνουσι μὲν γὰρ αἱ λύπαι δεινῶς, ἀνακτᾶται δὲ ἡ εὐθυμία.

8: „Κύριος κραταίωμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, „καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν σωτηρίων τοῦ „Χριστοῦ αὐτοῦ ἐστί.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐνδυναμόνει τὸν ἀφιερωμένον εἰς αὐτὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὑπερμαχεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ χρισθέντος εἰς βασιλέα, κατὰ προσαγὴν αὐτοῦ· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του, καὶ διὰ τὸν λαόν του ὅλον, μὲ τὸ νὰ ἤξευρε τὴν μεταβολὴν ὁποῦ ἔχει νὰ γένῃ: ἤγουν, ὅτι αὐτὸς μέλλει νὰ κατασταθῇ βασιλεὺς, ἀντὶ του Σαούλ.

„Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου καὶ εὐ„λόγησον τὴν κληρονομίαν σου.

Ἐπειδὴ ἔμελλε νὰ λάβῃ μετὰ ὀλίγον καιρὸν τὴν βασιλείαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο εὔχεται διὰ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Ἰσραηλιτικόν· ἐν δὲ τῇ Ἐξόδῳ λαὸν περιούσιον: ἤτοι κληρονομικὸν, ὠνόμασε τοὺς Ἰσραηλίτας ὁ Θεὸς εἰπών „Ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος· (Ἔξ. ιθ'. 5.)

„Καὶ ποίμανον αὐτοὺς, καὶ ἔπαρον „αὐτοὺς ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ποίμανον, λέγει, τὸν λαόν σου Κύριε, συμβασιλεύων αὐτοῦ νοητῶς μαζὶ μὲ ἐμένα, τὸν αἰσθητῶς αὐτοῦ βασιλεύοντα· καὶ συμβουλεύων αὐτὸν μαζὶ μὲ ἐμένα τὰ πρέποντα· ὕψωσον δὲ καὶ μὲ τὰ τρόπαια καὶ τὰς νίκας πάντοτε (1) δύναται δὲ ἡ ἀνωτέρω κατάρα ἡ λέγουσα „Δὸς αὐτοῖς Κύριε κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν· καὶ τὰ ἐπίλοιπα, νὰ νοηθοῦν ἐναντίον τῶν σταυρωσάντων τὸν Χριστὸν Ἰουδαίων· οἵτινες παμπόνηροι ὄντες, δὲν ἐκατάλαβον τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ὁ Κύριος ἔκαμνε· διὰ τοῦτο καὶ ἀφ' οὗ αὐτοὶ ἐκρημνίσθησαν καὶ ἔπεσον, πλέον δὲν ἐσηκώθησαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν· ὁ δὲ Θεὸς ἐδυνάμωσε τὸν πιστὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· καὶ τὰ ἑξῆς· δύναται δὲ νὰ λέγεται εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἡ ἀνωτέρω εὐχὴ „Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου· δύναται, λέγω, νὰ λέγεται αὕτη πρὸς τὸν Χριστὸν διὰ τὸν ἐξ ἐθνῶν λαὸν, τὸν δοθέντα εἰς αὐτὸν κληρονομίαν: ἤτοι διὰ τοὺς Χριστιανούς· τὸν λαὸν γὰρ αὐτὸν ἐποίμανεν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀληθῶς ὕψωσε καὶ ἐμεγάλυνε, καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΗ'

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ Ἐξοδίου Σκηνῆς.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι μία παραγγελία εἰς τοὺς Ἱερεῖς καὶ Λευΐτας, διὰ τὴν ἔξοδον τῆς σκηνῆς· ἤτοι διὰ τὴν ἐξέλευσιν αὐτῆς τὴν ἀπὸ τοῦ ναοῦ· διατάσσουσα τί μέλλουν νὰ κα-

(1) Λέγει ὁ Θεοδώριτος „Βασιλεῖ πρέπουσα ἡ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσευχή· ἀξιάγαστον δὲ καὶ τοῦτο τοῦ μεγάλου Δαβίδ· ὅτι καὶ διωκόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ (συνεπολέμουν γὰρ τῷ Σαοὺλ) τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἱκετείαν προσέφερε τῷ Θεῷ, προεώρα γὰρ αὐτῶν τὴν ἐσομένην μεταβολήν· καὶ οὐχ ἑώρα τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ τὴν ἐσομένην δουλείαν.

κάμνουν οἱ Ἱερεῖς εἰς τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν· ἤγουν, ὅτι πρέπει νὰ προσφέρουν υἱοὺς Κριῶν: ἤτοι ἀρ-ρενικὰ πρόβατα νέα· ὅτι πρέπει νὰ προσφέρουν δόξαν εἰς τὸν Θεὸν μὲ εὐφημίας καὶ Ψαλμούς· ὅτι πρέπει νὰ προσφέρουν καὶ τιμὴν μὲ εὐταξίαν καὶ εὐλάβειαν· καὶ ὅτι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ πρέπει νὰ προσφέρουν ταῦτα, καὶ ὄχι εἰς ἄλλον τόπον· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν καὶ ἀλληγορίαν νοεῖται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὴν ἐξέλευσιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Βασίλειος· τὸ ὁποῖον, σκῆνος ὀνομάζει ὁ Ἀπόςολος· ἐπειδὴ καὶ σκήνωμα καὶ κατοικία τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα εἶναι· προςάζει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς, τί πρέπει νὰ κάμνωμεν, καὶ πῶς πρέπει νὰ ἑτοιμαζώμεθα διὰ τὴν ἔξοδον τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος· ἤτοι διὰ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου ἀναχώρησιν· ἐπειδὴ τὰ καλὰ ἔργα, ὁποῦ πράξῃ τινὰς εἰς ταύτην τὴν ζωὴν, αὐτὰ γίνονται βοήθημα καὶ ἐφόδιον τῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἄλλην ζωήν. (1)

1: „Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὶ Θεοῦ· ἐ-„νέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν.

Υἱοὶ μὲν Θεοῦ, εἶναι οἱ Ἀπόςολοι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Κύριος αὐτοὺς ὠνόμασε, Πατέρα τους ὀνομάσας τὸν Θεὸν. „Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν. (Ἰω. κ΄. 17.) υἱοὶ δὲ κριῶν εἶναι οἱ ἐξ ἐθνῶν πιςεύσαντες Χριςιανοί· τῶν ὁποίων οἱ πατέρες, ἦτον ὡσὰν ἄλογα ζῶα διὰ τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· παρακινεῖ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποςόλους, νὰ προσφέρουν εἰς τὸν Θεὸν τὰ ἔθνη· οὕτω δὲ συντάσσονται τὰ ῥητὰ „Ὦ υἱοὶ Θεοῦ, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, ἐνέγκατε υἱοὺς κριῶν· πρὸς ἔμφασιν δὲ περισσοτέραν, δύω φοραῖς εἶπε τὸ ἐνέγκατε· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· υἱοὶ μὲν Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔγιναν υἱοὶ θετοὶ τοῦ Χριςοῦ μὲ τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἐφάνησαν τέλειοι κατὰ τὴν ἀρετὴν· υἱοὶ δὲ κριῶν, εἶναι οἱ Χριςιανοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀποςόλους διὰ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, οἵτινες εἶναι ἀκόμη ἀτελεῖς· κριοὺς γὰρ ἐὰν θέλῃς, δύνασαι νὰ νοήσῃς τοὺς Ἀποςόλους, ὡς ἡγεμόνας τοῦ ποιμνίου τοῦ Χριςοῦ· ὡσὰν νὰ λέγῃ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσεῖς οἱ τελειότεροι, χειραγωγεῖτε εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν τοὺς ἀτελεςέρους· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι εὐπρόσδεκτον, καὶ εὐάρεςον εἰς τὸν Θεὸν· ἔφη γὰρ ὁ Κύριος πρὸς τὸν Πέτρον „Εἰ φιλεῖς με Πέτρε, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου (Ἰω: κα΄. 17.)

„Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τι-„μήν.

Δόξαν μὲν, λέγει, προσφέρετε εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τῆς ὁμολογίας τοῦ ςόματος· τιμὴν δὲ, διὰ τοῦ φόβου καὶ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· διὰ τί, ἀνίσως τινὰς ἀτιμάζῃ τὸν Θεὸν διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόςολος· φανερὸν, ὅτι ὁποῖος ἐκ τοῦ ἐναντίου φυλάττει τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς, αὐτὸς τιμᾷ τὸν Θεὸν τὸν δόντα τὰς ἐντολάς. (2)

2: „Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἁρμόζει κατὰ τὴν ἱςορίαν εἰς τὸν Βασιλέα Ἐζεκίαν· δι' αὐτοῦ γὰρ ἐκεῖνος προςάζει τοὺς ἱερεῖς νὰ προσφέρουν τῷ Θεῷ ὕμνους καὶ δοξολογίας καὶ θυσίας· ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἱερεῖς μόνους ἐσυγχωρεῖτο νὰ ἐμβαίνουν εἰς τὸν ναόν· ἁρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς τὸν πάντων ἡμῶν Βασιλέα Χριςὸν, ὃς τῶν εἰδώλων καταλύσας τὴν πλάνην, ταῖς ἀκτῖσι τῆς θεογνωσίας τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος, ὅτι τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ οὐχ εὗρεν ἐν τῷ Ἑξαπλῷ τοῦ Ὠριγένους, ἀλλ' ἔν τισιν ἀντιγράφοις· τί δὲ ἦτον τὸ Ἑξαπλὸν, ὅρα ἐν τῷ Προοιμίῳ Κεφ. ιγ΄.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Δόξαν μὲν φέρει τις τῷ Κυρίῳ, ἀγαθῶν ἔργων, κατὰ τὸ εἰρημένον· „Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τιμὴν δὲ πάλιν, ὁ κατὰ τὴν παροιμίαν τιμῶν τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν δικαίων αὐτοῦ πόνων· καὶ πᾶς δὲ ὁ ἐπιτετευγμένως θεολογῶν, φέρει τῷ Κυρίῳ δό-

2: „ Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι „ αὐτοῦ.

Προσφέρετε, λέγει, δόξαν εἰς τὸ ὄνομά του μὲ ἐπαινετὰ καὶ θεάρεστα ἔργα· διότι ἐῤῥέθη παρὰ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας „ Δι' ὑμᾶς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς Ἔθνεσι (Ἡσ. νβ'. 5.) ὅταν γαρ ὁ Ἐθνικὸς καὶ ἄπιστος βλέπῃ τὴν πολιτείαν τοῦ Χριστιανοῦ, εἰ μὲν αὐτὴ εἶναι καλὴ, ἐπαινεῖ καὶ δοξάζει τὸν Χριστὸν, πῶς εἶναι διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς· εἰδὲ ἡ πολιτεία τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι κακὴ, κατηγορεῖ καὶ βλασφημεῖ περισσότερον τὸν Χριστὸν, ὡς διδάσκαλον τῆς κακίας· διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγει „ Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ ἔπαινον εἰς τὸ ὄνομά του, ἤγουν εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον κατὰ περίφρασιν.

„ Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁ„ γίᾳ αὐτοῦ.

Πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ ἦτον αὐλὴ ἁγία εἰς τοὺς Ἰουδαίους: ἤγουν ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις συναγωγὴ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· μετὰ δὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὁποῦ ἐπροξένησαν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Χριστὸν, ἐγένετο ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἠρημωμένη· ὕστερον δὲ ἔγινεν αὐλὴ ἁγία τοῦ Χριστοῦ, ἡ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία καὶ πίστις· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν Ἐκκλησίαν, παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς Χριστιανοὺς νὰ προσκυνοῦν· ἐμποδίζοντας τὰς σχισματικὰς παρασυναγωγὰς, καὶ μόνην ἐκλέγωντας τὴν ἀπὸ Χριστοῦ παραδεδομένην πίστιν· δύναται δὲ νὰ νοήσῃ τινὰς καὶ αὐλὴν, τὴν ἐπουράνιον· διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶναι πεφυτευμένοι ἐδῶ κάτω εἰς τὸν οἶκον Κυρίου: δηλαδὴ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν, θέλουν ἀνθήσουν ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰς οὐρανίους αὐλὰς τοῦ Θεοῦ. (1)

3: „ Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, διὰ τὴν φωνὴν, ὁποῦ ἐφώνησεν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Πατὴρ εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐβαπτίσθη λέγωντας „ Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα (Ματθ. γ'. 17.) (2)

„ Ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντισε.

Ὁ Πατὴρ, λέγει, ἐβόησεν ἐκείνην τὴν ἐν Ἰορδάνῃ φωνὴν· τὴν ὁποίαν ὀνομάζει βροντὴν, διὰ τὶ ἐφέρθη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον φέρονται καὶ αἱ βρονταί· καὶ διὰ τὸ σεῤῥὸν καὶ ἐξάκουσον αὐτῆς· Θεὸς δὲ τῆς δόξης ὀνομάζεται, ἀντὶ τοῦ ἔνδοξος· καθὼς ὀνομάζεται καὶ Θεὸς τῆς ἀληθείας ὁ ἀληθινὸς· καὶ Θεὸς ἐκδικήσεων, ὁ ἐκδικητὴς· καὶ Θεὸς δυνάμεων, ὁ δυνατὸς· καὶ Θεὸς ἐλέους, ὁ ἐ-

---

δόξαν ϗ τιμήν· ϗ ὁ δυνάμενος τοὺς λόγους ἀποδιδόναι, καθ' οὓς ἔκτισαι τὰ σύμπαντα, ϗ καθ' οὓς συγκρατεῖται, ϗ καθ' οὓς ὑπὸ τὴν κρίσιν ἀχθήσεται, ϗ τῷ ἁρμόζοντι τῇ τοιαύτῃ θεωρίᾳ κεχρημένος βίῳ· λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Ἡ ἐνταῦθα ἐργασία ἐφόδιόν ἐστι πρὸς τὸ μέλλον· ϗ ὁ ἐνταῦθα διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων δόξαν φέρων ϗ τιμὴν τῷ Κυρίῳ, αὐτὸς δόξαν ϗ τιμὴν ἑαυτῷ κατὰ τὴν δικαίαν τοῦ κριτοῦ ἀνταπόδοσιν ἑτοιμάζει.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλειος „ Οὐ τοίνυν ἔξω τῆς ἁγίας ταύτης αὐλῆς, προσκυνεῖν προσῆκε Θεῷ· ἀλλ' ἔνδον αὐτῆς γενόμενον, ἵνα μὴ ἔξω τῆς αὐλῆς ὢν, μηδὲ ἑλκόμενος ἀπὸ τῶν ἔξω, ἀπολέσῃ τὸ ἐν αὐλῇ εἶναι Κυρίου. Πολλοὶ γὰρ εἰσὶν ἐν σχήματι μὲν προσευχῆς, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐν τῇ αὐλῇ διὰ τὴν τοῦ νοῦ περιφορὰν, ϗ τὸν ἀφελκυσμὸν τῆς διανοίας αὐτῶν, ὑπὸ τῆς ἐν ματαιότητι μερίμνης· ὁ δὲ θεοποιῶν κοιλίαν, ἢ δόξαν, ἢ ἀργύριον, ἢ ἄλλο τὶ, ὃ πάντων μᾶλλον τετίμηκεν, οὔτε προσκυνεῖ τῷ Κυρίῳ, οὔτε ἐν τῇ αὐλῇ ἐστι τῇ ἁγίᾳ, κἂν ἄξιος τῶν αἰσθητῶν συνάξεων εἶναι δοκῇ.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας πάλιν Βασίλειος „ Ἡ μὲν οὖν παρ' ἡμῖν φωνὴ ἀὴρ ἐστι πεπληγμένος· φωνὴ δὲ Κυρίου φαντασιοῖ τὸ ἡγεμονικὸν πρὸς τὴν τοῦ ἀδήλου παράστασιν ἄνευ πληγῆς ἀέρος· ὥστε ἀναλογίαν ἔχειν τὴν φαντασίαν ταύτην πρὸς τὴν ἐν ὀνείροις γινομένην πολλάκις· ὥσπερ γὰρ οὐ πληττομένου τοῦ ἀέρος λαμβάνομέν τινα ἐν ταῖς καθ' ὕπνον φαντασίαις ῥημάτων τινῶν ϗ φθόγγων μνήμην, οὐ διὰ τῆς ἀκοῆς δεξάμενοι τὴν φωνὴν· ἀλλ' αὐτῆς τῆς καρδίας ἡμῶν τυπωθείσης· τοιαύτην τινὰ χρὴ νομίζειν ϗ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φωνὴν ἐγγίνεσθαι τοῖς Προφήταις.

ἐλεήμων· καὶ ἄλλα ὅμοια· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Παλαιᾶς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται γενικὰς κτητικὰς, ἀντὶ ἐπιθέτων.

„Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐφάνη εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Γορδάνου, καὶ διὰ τῶν ὑδάτων ἐκείνων ἐφάνη καὶ εἰς ὅλα τὰ ὕδατα· καὶ ἡγίασεν αὐτὰ διὰ μέσου τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰορδάνου. (1)

4: „Φωνὴ Κυρίου ἐν ἰσχύϊ.

Φωνὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, γίνεται εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνδρα, ὁποῦ εἶναι ἰσχυρὸς κατὰ τῶν παθῶν· ἡ ὁποία φωνὴ ἐνδυναμόνει καὶ συμβουλεύει αὐτὸν ἐκεῖνα, ὁποῦ πρέπει νὰ κάμνῃ. (2)

„Φωνὴ Κυρίου ἐν μεγαλοπρεπείᾳ.

Φωνὴ Κυρίου, λέγει, γίνεται εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ ἄνδρα: δηλαδὴ εἰς τὸν καταφρονοῦντα μὲν τὰ γήϊνα, φρονοῦντα δὲ τὰ οὐράνια· ὥςε ὁποῦ, διὰ μὲν τῆς ἰσχύος, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, δηλοῦται ὁ εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν καταγινόμενος· διὰ δὲ τῆς μεγαλοπρεπείας, ὁποῦ λέγει ἐδῶ, δηλοῦται ὁ καταγινόμενος εἰς τὴν θεωρητικήν. (3)

5: „Φωνὴ Κυρίου, συντρίβοντος κέδρους.

Τὸ δένδρον τῆς κέδρου, ποτὲ μὲν λαμβάνεται ἐπὶ καλοῦ, διὰ τὸ ἄσηπτον καὶ διὰ τὸ ἀειθαλὲς καὶ τὸ εὐῶδες· κατὰ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τὸ λέγον „Δίκαιος ὡς φοίνιξ ἀνθήσει, καὶ ὡσεὶ κέδρος ἡ ἐν τῷ λιβάνῳ πληθυνθήσεται· (Ψαλ. ϟα΄. 12.) ποτὲ δὲ λαμβάνεται ἐπὶ κακοῦ· διὰ τὸ ἄκαρπον καὶ δυσκολολύγιςον· κατὰ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο „Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου· (Ψαλ. λϛ΄. 37.) ἐδῶ δὲ ὁ Δαβὶδ κέδρους ὀνομάζει τοὺς Δαίμονας, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὑπερήφανον· ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑπερηφάνεια κατεκρήμνισεν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς οὐρανούς· ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, γίνεται· πότε; ὅταν συντρίβῃ καὶ ταράττῃ τοὺς Δαίμονας· πρέπει γὰρ νὰ τίθεται ὑποςιγμὴ εἰς τὸ, Κυρίου· ἵνα νοηθῇ τὸ, γίνεται ἔξωθεν· οἷον „Φωνὴ Κυρίου γίνεται· ἔπειτα νὰ ἀναγινώσκεται τὸ, συντρίβοντος κέδρους· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον σχῆμα ἐμεταχειρίσθη καὶ παρακάτω ὁ Ψαλμῳδός. (4)

„Καὶ συντρίψει Κύριος τὰς κέδρους „τοῦ λιβάνου.

Τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου εἶναι βουνὸν τῆς Παλαιςίνης ὑψηλὸν, μεταξὺ τῆς Ἰουδαίας καὶ Φοινίκης εὑρισκόμενον, κέδρους πολλὰς τρέφον· τὸ ὁποῖον παλαιὰ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κέδρους λιβάνου ὀνομάζει τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων, τοὺς ἐν αὐτῷ εὑρισκομένους, φανερώνωντας τὰ περιεχόμενα ἐκ τοῦ περιέχοντος· ὀνομάζει δὲ κέδρους τοὺς εἰδωλικοὺς βωμούς· διὰ τί αὐτοὶ παρωμοίαζον μὲ τὰς κέ-

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Φωνὴ μὲν Κυρίου ἁπλῶς ἐπὶ ὑδάτων, αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν· καὶ ὡς ἡ βροντὴ μείζων φωνῆς, οὕτω Θεοῦ φωνὴ μείζων παντὸς λόγου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὥσπερ ἐν τῷ τροχῷ ἡ φωνὴ γίνεται, οὕτως ἐν ἰσχύϊ ἡ φωνὴ συνίςαται Κυρίου· ὁ γὰρ πάντα ἰσχύων ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτὸν Χριςῷ, οὗτος ἀκούει τῶν ἐντολῶν Κυρίου καὶ ποιεῖ· φωνὴ οὖν Κυρίου οὐκ ἐν τῇ ἀσθενεῖ καὶ ἐκλελυμένῃ ψυχῇ· ἀλλ' ἐν τῇ εὐτόνως καὶ ἰσχυρῶς κατεργαζομένῃ τὸ ἀγαθόν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Ἡ μεγαλοπρέπεια ἀρετή ἐςιν ἐκπρεπῶς μεγάλα πράττουσα· ὁ οὖν πρεπόντως ἀποδιδοὺς τὰς περὶ τῶν μεγάλων πράξεων ἐνεργείας, ὁ τοιοῦτος ἀκούει μεγαλοπρεπής.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος Κέδρους συντριβομένας ἐννοεῖ, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς φθαρτοῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν ἐπερειδομένους, διὰ τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὴν τῆς διανοίας ἔπαρσιν· οἵτινες καὶ κέδροι τοῦ λιβάνου ὀνομάζονται· διὰ τὸ ἀλλοτρίῳ ὑψώματι ἐπαγάλλεσθαι.

κέδρους, τόσον διὰ τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς, ὅσον καὶ διὰ τὸ δασὺ καὶ ἄκαρπον· προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ βουνοῦ τούτου κατάλυσιν καὶ συντριβὴν· καὶ διὰ τοῦτο αἰνιγματωδῶς φανερόνει καὶ διὰ τὴν συντριβὴν τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων βωμῶν τῶν εἰδώλων.

6: „Καὶ λεπτυνεῖ αὐτὰς ὡς τὸν μόσχον τὸν „λίβανον.

Καθὼς, λέγει, ὁ Θεὸς ἐλέπτυνε διὰ μέσου τοῦ Μωϋσέως, καὶ διεσκόρπισε τὸ ἐν Χωρὴβ κατασκευασθὲν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους χωνευτὸν μοσχάρι: τοιουτοτρόπως ἔχει νὰ λεπτύνῃ καὶ τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ βωμοὺς· ὡς λέγει ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Κύριλλος· πρέπει δὲ νὰ βάλωμεν ὑποστιγμὴν εἰς τὸν μόσχον, καὶ ἔπειτα καθ' ἑαυτὸ νὰ ἀναγινώσκωμεν, τὸν λίβανον· διὰ νὰ νοηθῇ, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει λεπτύνῃ τὰς κέδρους: ἤτοι τὸν λίβανον ὅλον, καὶ ὄχι μερικόν.

„Καὶ ὁ ἠγαπημένος ὡς υἱὸς μονοκε„ρώτων.

Περὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ λόγος ἐδῶ· ἠγαπημένος γὰρ εἶναι ὁ Χριστὸς, ὡς μονογενής· ἔτζι γὰρ ὁ Πατὴρ αὐτὸν ὠνόμασεν εἰπὼν „Οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς (Ματθ. γ'. 17.) υἱὸς δὲ μονοκερώτων, διὰ τὸ ἄμαχον καὶ ἀνυπότακτον καὶ ἐλεύθερον· τοιοῦτον γὰρ ζῶον ἀκαταμάχητον καὶ ἐλεύθερον εἶναι ὁ μονόκερως· καθὼς φανερόνει ἡ βίβλος τοῦ Ἰὼβ „Βουλήσεται δέ σοι μονόκερως δουλεῦσαι, ἢ κοιμηθῆναι ἐπὶ φάτνης σου; (Ἰὼβ. λθ'. 9.) ἤτοι οὐδαμῶς· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς, ὅταν μὲν ὁ Υἱὸς προσφέρῃ τὸν ἑαυτόν του θυσίαν εἰς τὸν Πατέρα διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, τότε ἀμνὸς ὀνομάζεται καὶ πρόβατον· ὡς τὸ „Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ· (Ἰω. α' 36.) καὶ τὸ, „Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη (Ἡσ. νγ'. 7.) ὅταν δὲ χρειάζεται νὰ ἐκδικήσῃ καὶ νὰ καταβάλῃ τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου, τότε ὀνομάζεται υἱὸς μονοκερώτων· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται ὁ Χριστὸς καὶ υἱὸς μονοκερώτων· ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα μονοειδῶς ἐγεννήθη· διὰ τὶ καθ' ὃ μὲν Θεὸς, ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη χωρὶς Μητρός· καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος, ἐκ τῆς Μητρὸς ἐγεννήθη χωρὶς Πατρός· καὶ μ' ὅλον λοιπὸν, ὁποῦ αἱ κέδροι τοῦ λιβάνου καὶ οἱ Δαίμονες ἐσυντρίφθησαν καὶ ἐλεπτύνθησαν, πλὴν ὁ Χριστὸς ἀνίκητος εἶναι καὶ θέλει εἶναι· ἐπειδὴ καὶ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. (1)

7: „Φωνὴ Κυρίου, διακόπτοντος φλόγα „πυρός.

Λείπει ἐδῶ τὸ γίνεται· ἤγουν φωνὴ Κυρίου γίνεται· προφητεύει δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ, προηγουμένως μὲν, διὰ τὴν ἐν Βαβυλῶνι κάμινον τῶν τριῶν παίδων· ἡ ὁποία διακοπεῖσα ὑπὸ θείου Ἀγγέλου, ἐδέχθη πνεῦμα δρόσου διασυρίζον· ἑπομένως δὲ, καὶ διὰ τὰ καμίνια, ὁποῦ ἐδέχθησαν διαφόρους Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται τοῦτο κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ διὰ τὴν ἀπόφασιν, ὁποῦ ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· τότε γὰρ ἡ ἀπόφασις ἐκείνη ἔχει νὰ διακόψῃ, ἤτοι νὰ διαχωρίσῃ τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς, καὶ τὴν μὲν φωτιστικὴν δύναμιν τῆς φλογὸς, ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τοὺς δικαίους, τὴν δὲ καυστικὴν καὶ κολαστικὴν αὐτῆς δύναμιν ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς. (2)

8: „Φω-

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „Ὁ ἠγαπημένος τῶν Ἀποστόλων χορὸς, υἱός ἐστι μονοκερώτων· μονοκέρωτες δὲ εἶναι οἱ ἅγιοι Προφῆται καὶ Πατριάρχαι· ὧν υἱοὶ οἱ Ἀπόστολοι, διὰ τὸ ἐπὶ μόνῳ Θεῷ τὸ κέρας καὶ τὴν ἰσχὺν ἔχειν· Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι κατὰ τὴν ἱστορίαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἐζεκίου, Ἀσσύριοι μὲν, ὡς κέδροι συντριβήσονται· ὁ δὲ ἠγαπημένος λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ἄμαχος ἔσται τὴν δύναμιν ὡς μονόκερως.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Πυροειδῆ γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν χάριν ὑποδεξάμενος ὁ τῶν ἱερῶν Ἀπο-

8 „Φωνὴ Κυρίου, συσσείοντος ἔρημον„

Πάλιν καὶ ἐδῶ λείπει τὸ γίνεται· ἤγουν φωνὴ Κυρίου γίνεται· ἔρημον δὲ τὰ Ἔθνη ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, διὰ τὴν ἐρημίαν τῆς θεογνωσίας, καὶ διὰ τὴν ἀνυδρίαν τῆς Πνευματικῆς διδασκαλίας, καὶ τὴν ἀκαρπίαν τῶν ἀρετῶν· ταύτην δὲ τὴν ἔρημον, ἐλθὼν ὁ Χριστὸς ἐσύσησε, σείσας πρότερον καὶ μετακινήσας εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἀροτριάσας μὲ τὸ ἀλέτρι τῆς πίστεως.

„Καὶ συσσείσει Κύριος τὴν ἔρημον „Κάδδης.

Θέλει σείσει, λέγει, ὁ Κύριος, ὄχι ὅλην τὴν ἔρημον, ἀλλὰ τὴν τῆς Κάδδης: ἤγουν τὴν ἁγίαν, τὴν ἀφιερωμένην εἰς αὐτὸν καὶ ἀξίαν αὐτοῦ· τὸ Κάδδης γὰρ, ἁγία ἑρμηνεύεται Ἑλληνικά. (1)

9 „Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλά„φους.

Ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο βεβαιόνουσι μερικοί· ὅτι τὸ, φωνὴ Κυρίου συντρίβοντος κέδρους, καὶ φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρὸς, καὶ φωνὴ Κυρίου συσσείοντος ἔρημον, δὲν εἶναι κατὰ ἔλλειψιν τοῦ γίνεται, ὡς ἑρμηνεύσαμεν, ἀλλὰ εἶναι πλαγίας συντάξεως: ἤτοι εἶναι σχῆμα ἑτερογενὲς καὶ ἑτερόπτωτον· ἤτοι τὸ, συντρίβοντος καὶ διακόπτοντος καὶ συσσείοντος εἶναι, ἀντὶ τοῦ συντρίβουσα καὶ διακόπτουσα καὶ συσσείουσα· καὶ ἑτερογενὲς μὲν σχῆμα εἶναι αὐτὸ, διὰ τὶ λαμβάνεται τὸ ἀρσενικὸν ἀντὶ θηλυκοῦ· ἑτερόπτωτον δὲ, διὰ τὶ ἡ γενικὴ λαμβάνεται ἀντὶ ὀνομαστικῆς· ἐλάφους δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ· καθὼς γὰρ ἡ ἔλαφος καταφρονεῖ τὴν βλάβην τῶν φαρμακερῶν ὄφεων (2) καὶ κυνηγᾷ ταῦτα μὲ τὴν μύτην καὶ ὄσφρησίν της· τραβίζουσα γὰρ τὰ ὀφίδια ἔξω ἀπὸ τὴν φωλεάν τους μὲ τὴν βίαν τῆς ἀναπνοῆς της, θανατόνει αὐτὰ διὰ τοῦ σώματός της: τοιουτοτρόπως κατὰ τὸν Βασίλειον, καὶ κάθε Μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ ἔλαβεν ἐξουσίαν, νὰ πατῇ ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν την δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ (Λουκ. 10· 19·) αὐτὴ λοιπὸν, λέγει, ἡ φωνὴ τοῦ Χριστοῦ, κατήρτισε καὶ ἐνεδυνάμωσε τοὺς Μαθητάς του εἰς τὸν δρόμον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ τῆς ἀρετῆς: ἡ ἀνωτέρω δηλαδὴ ἡ λέγουσα „Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰ λοιπά· ὅθεν οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἐκυνήγων μὲν τὰ νοητὰ ὀφίδια μὲ τὴν ὀσμὴν τῆς ἀναπνοῆς των, ἐθανάτωναν δὲ αὐτὰ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, ὁποῦ ἐπρόφερον ἐκ τοῦ σώματός των.

„Καὶ ἀποκαλύψει δρυμούς.

Δρυμοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς ὑλώδεις καὶ ἀκάρπους ψυχὰς τῶν ἐθνῶν, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἐφώλευον, ὡσὰν θηρία, τὰ διάφορα ἄγρια πάθη· ταύτας δὲ, λέγει, τὰς ψυχὰς θέλει ἀνοίξει, καὶ θέλει καθαρίσει ἡ φωνὴ καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ἐκβάλλων τὴν πυκνότητα τοῦ σκότους αὐτῶν· ἐπειδὴ „Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου τομώτερός ἐστι, κατὰ τὸν Παῦλον, ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον· (Ἑβρ. δʹ. 12.) ἵνα διὰ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ δρυμοῦ, γένουν φανερὰ τὰ θηρία, ὁποῦ ἐμφωλεύουν εἰς αὐτὸν, καὶ γένουν εὐκολοπίαστα ἀπὸ τὰς ἐλάφους: ἤτοι τοὺς Μαθητὰς τοῦ Κυρίου. (3)

„Καὶ

ποσόλων χορὸς, ἐφωτίζετο μὲν, οὐκ ἐκαίετο δὲ, κἀν τῷ μέλλοντι δὲ βίῳ ἡ διπλῆ τοῦ πυρὸς ἐνέργεια μεριζομένη, φωτίσει μὲν τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, ἐμπρήσει δὲ τῆς κακίας τοὺς ἐραστάς· οὗ δὴ χάριν καὶ πῦρ ὀνομάζεται καὶ σκότος καλεῖται τῶν παρανόμων ἡ κόλασις, ὡς τῆς φωτιστικῆς ἐνεργείας οὐ φαινομένης ἐκεῖ· τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῆς βάτου συνέβη· τὴν γὰρ καυστικὴν δύναμιν χωρίσας τοῦ πυρὸς, τὴν φωτιστικὴν μόνην ἔδειξε τῷ Μωϋσῇ ὁ Θεός· καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ λέγει „Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός.

(1) Κάδης μὲν μὲ ἕνα δ: τόποι εἰσὶ πολλοὶ παρὰ τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ οὕτως ὀνομαζόμενοι· (Γέν. ιδʹ. 7. Ἀριθ. ιγʹ. 27. Δευτ. λβʹ. 53. ϙαʹ. Μακκαβ. ιαʹ. 63. καὶ ἐν ἄλλοις) Κάδδης δὲ μὲ δύω δδ: ἁγίαν δηλοῖ.

(2) Οὐ μόνον κρείττων ἐστὶν ἡ ἔλαφος τῆς τῶν ἑρπετῶν βλάβης· ἀλλὰ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ καθαρτήριον αὐτῇ ἐστὶν, ὥς φασιν οἱ τὰ τοιαῦτα τετηρηκότες, τὸ τῆς ἐχίδνης βρῶμα.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει. „Δρυμοὺς προσηγόρευσε τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη, ὡς ἄκαρπα παντελῶς· τοιοῦτοι γὰρ

„Καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει „δόξαν.

Κάθε ἕνας, λέγει, ὁποῦ ἐπίςευσεν εἰς τὸν Χριςὸν, θέλει δώσει δόξαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν εὑρισκόμενον εἰς κάθε τόπον· καὶ ὄχι μόνοι οἱ Ἰουδαῖοι, οὐδὲ εἰς μόνον τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν· λέγει δὲ δόξαν κάθε πιςὸς: ἤγουν ψάλλει ὕμνους εἰς τὸν Κύριον, εὐχαριςῶν αὐτὸν, ὡς λυτρωτὴν καὶ σωτῆρά του· τότε δὲ λέγει τὸν τοιοῦτον ὕμνον, ὅταν ὁ καιρὸς τὸ καλῇ· (1)

10: „Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικιεῖ.

Κατακλυσμὸν ἐννοεῖ ἐδῶ τὰ Ἔθνη, ὁποῦ κατεκλύσθησαν ἀπὸ τὴν πλυμμύραν τῶν παθῶν· αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, τὰ Ἔθνη, θέλει κατοικήσει ὁ Χριςὸς εἰς τὰς χώρας: ἤγουν εἰς τὰς Ἐκκλησίας του· ἢ κατακλυσμὸν νόησον τὸ θεῖον βάπτισμα, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, τὸ ὁποῖον κατακλύζει: ἤγουν καταποντίζει τὰς ἁμαρτίας· τοῦτο δὲ τὸ βάπτισμα, θέλει ἐνοικίσει ὁ Χριςὸς εἰς τὰς Ἐκκλησίας του.

„Καὶ καθιεῖται Κύριος Βασιλεὺς εἰς „τὸν αἰῶνα.

Βασιλεὺς τῶν πιςῶν τῶν καθαρισθέντων διὰ τοῦ βαπτίσματος, εἶναι ὁ Χριςὸς καθὼς αὐτὸς εἶπεν „Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ'. κη'. 18.) καθιεῖται δὲ, ἀντὶ τοῦ θέλει μενεῖ πάντοτε βασιλεύς· τὸ καθίζεσθαι γὰρ, τὸ ἑδραῖον δηλοῖ καὶ ἀμετακίνητον. (2)

11: „Κύριος ἰσχὺν τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει.

Ὁ Χριςὸς, λέγει, θέλει δώσει εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριςιανῶν, ὁποῦ πολεμεῖται ἀπὸ τυράννους καὶ Δαίμονας καὶ πάθη· αὐτὸς λέγω, θέλει δώσει εἰς αὐτὸν δύναμιν, διὰ νὰ νικᾷ αὐτοὺς ὅλους.

„Κύριος εὐλογήσει τὸν λαὸν αὐτοῦ „ἐν εἰρήνῃ.

Ὅταν μὲν πολεμῆται, λέγει, ὁ λαὸς τοῦ Χριςοῦ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, θέλει ἐνδυναμώσει αὐτὸν ὁ Χριςὸς, διὰ νὰ τοὺς νικήσῃ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅταν δὲ εὑρίσκεται εἰς καιρὸν εἰρήνης, θέλει εὐλογήσει αὐτόν: ἤτοι θέλει τὸν ἀξιώσει τῆς χάριτός του, διὰ μέσου τοῦ ἁγίου του Πνεύματος, τὸ εὐλογήσει εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλει ἐπαινέσει αὐτὸν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εὐχαριςεῖ τὸν Χριςὸν ὡς σωτῆρά του.

ΨΑΛ.

γὰρ καὶ οἱ δρυμῶνες ἢ οἱ δρυμοὶ· οὓς ἐκκόπτειν εἰωθότες οἱ ἄριςοι γηπόνοι, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν νεμομένην (ἴσως σκεπομένην) γυμνοῦντες γῆν, τὰ κάρπιμα φυτεύουσι δένδρα, καὶ τὰ ἐδώδιμα καταβάλλουσι σπέρματα· τοῦτο δεδράκασι καὶ οἱ τῆς οἰκουμένης γεωργοὶ, πρόῤῥιζα γὰρ ἀνασπάσαντες τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη, τὰς θείας ἀντ' ἐκείνων ἐκκλησίας ἐφύτευσαν· διὰ τοῦτο ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν.

(1) Προσθέττει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ἀκουέτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ ἄπαυςα γλωσσαλγοῦντες, καὶ ἀνωφελῶς εἰσιόντες· εἴθε δὲ ἀνωφελῶς καὶ μὴ ἐπιβλαβῶς· ὁ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ γενόμενος, οὐ κακολογίαν, οὐ ματαιότητα, οὐκ αἰσχρῶν πραγμάτων γέμοντα ῥήματα ἀπαγγέλλει· ἀλλ' ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν· ἑςήκασι γὰρ οἱ ἀπογραφόμενοι τὰ ῥήματα ἅγιοι Ἄγγελοι· πάρεςιν ὁ Κύριος τὰς διαθέσεις τῶν εἰσιόντων ἐπισκοπῶν· ἡ προσευχὴ ἑκάςου πεφανέρωται Θεῷ· τίς ἐκ διαθέσεως, τίς ἐπισημόνως ἐπιζητεῖ τὰ ἐπουράνια· τίς ἀφωσιωμένως ἄκροις τοῖς χείλεσι φθέγγεται, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πόῤῥω ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἡ Κτίσις πᾶσα ἥ τε σιωπῶσα καὶ φθεγγομένη, ἥ τε ὑπερκόσμιος, ἥ τε περίγειος δοξάζει τὸν Κτίσαντα· ἄνθρωποι δὲ ἐλεεινοὶ, καταλιπόντες τοὺς οἴκους καὶ ἐπὶ τὸν ναὸν συνδραμόντες, ὡς δή τι ἑαυτοὺς ὠφελήσοντες, οὐχ ὑπέχουσι τὰς ἀκοὰς λόγοις Θεοῦ· οὐ λαμβάνουσιν αἴσθησιν τῆς ἑαυτῶν φύσεως· οὐ λυποῦνται προληφθέντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· οὐ λυποῦνται εἰς μνήμην τῶν ἁμαρτιῶν ἀφικνούμενοι· οὐ τρέμουσι τὴν κρίσιν, ἀλλὰ μειδιῶντες, καὶ τὰς δεξιὰς ἀλλήλαις ἐμβάλλοντες, τόπον μακρολογίας τὸν οἶκον ποιοῦνται τῆς προσευχῆς, παρακούοντες τοῦ Ψαλμοῦ διαμαρτυρομένου καὶ λέγοντος, ὅτι ἐν τῷ ναῷ Θεοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν· σὺ δὲ οὐ μόνον οὐ λέγεις, ἀλλὰ καὶ ἑτέρῳ ἐμπόδιον γίνῃ, ἐπιςρέφων πρὸς ἑαυτὸν, καὶ τῷ ἰδίῳ θορύβῳ ὑπερηχῶν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Βασίλειος „Τῇ λαμπούσῃ ψυχῇ ἀπὸ κατακλυσμοῦ τοῦ Βαπτίσματος, ἐνιδρυθεὶς ὁ Θεὸς, οἱονεὶ θρόνον αὐτὴν ἑαυτῷ ἀπεργάζεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΘ΄.

„ Ψαλμὸς ᾠδῆς Ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου Δαβίδ.

Τὶ μὲν σημαίνει Ψαλμὸς ᾠδῆς, εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν Κεφαλ΄. θ΄· περὶ δὲ τῆς λοιπῆς ἐπιγραφῆς τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, διάφοροι λόγοι λέγονται· μερικοὶ γὰρ λέγουν, ἤτοι ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὅτι οἶκος μὲν ὠνομάσθη ἐδῶ ἡ ψυχὴ τοῦ Δαβίδ· ἐπειδὴ καὶ ἔγινε κατοικητήριον τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐγκαινισμὸς δὲ ὠνομάσθη ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀνακαίνισις, ὅταν μετὰ τὴν μοιχίαν τῆς Βηρσαβεὲ, καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου μετανοήσας θερμῶς, ἀξιώθη πάλιν νὰ λάβῃ τὸ προφητικὸν χάρισμα, καὶ νὰ προφητεύῃ καθὼς τὸ πρότερον· ὡς ἑρμηνεύει ὁ ῥηθεὶς μέγας Ἀθανάσιος· ἄλλοι δὲ λέγουν, οἶκον μὲν, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν· ἐγκαινισμὸν δὲ, τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἐκκλησίας τὴν γενομένην διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ἄλλοι δὲ ἐγκαινισμὸν ὠνόμασαν τὴν ἑορτὴν, ὁποῦ ἑώρταζεν ὁ Ἐζεκίας μετὰ τὸν φόνον τῶν Ἀσσυρίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κυρίου· ἥτις διὰ τὸ μεγαλεῖον παρωμοίαζε μὲ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ· (1) ὥστε ὁποῦ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ἐπιγραφόμενος Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου, προφητεύει, ποῖοι λόγοι καὶ ὕμνοι ἦτον πρέπον νὰ ψάλλωνται εἴτε ἀπὸ τὸν Δαβίδ, εἴτε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, εἴτε ἀπὸ τὸν Ἐζεκίαν· εἰς κάθε ἕνα γὰρ ἀπὸ αὐτοὺς, ἠμπορεῖ νὰ προσαρμοσθῇ ὁ Ψαλμὸς οὗτος· τὸ δὲ ὄνομα Δαβίδ, πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται μόνον καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ, χωρὶς τὸ, οἴκου· ὅπερ δηλοῖ τὸν ποιητὴν τοῦ Ψαλμοῦ.

1: „ Ὑψώσω σε Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με.

Πῶς δύναται ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος νὰ ὑψώσῃ τὸν ὑψηλὸν Κύριον; ὄχι μὲ ἄλλον τρόπον βέβαια, πάρεξ ὁμολογῶντας αὐτὸν ὑψηλὸν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἔτζι γὰρ καὶ μεγαλύνει ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν· ἐπειδὴ φρονεῖ καὶ δογματίζει αὐτὸν μέγιστον· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου ταπεινόνει καὶ σμικρύνει τὸν Θεὸν ἐκεῖνος, ὁποῦ νοεῖ καὶ ὁμιλεῖ περὶ Θεοῦ ταπεινὰ καὶ μικροπρεπῆ νοήματα καὶ λόγια· ὑπέλαβες δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐσήκωσας καὶ ἀνεκούφισας ἐμένα, ὁποῦ ἤμουν καταπεσμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, μὲ τὸ νὰ ἔβαλες ὑπο-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ ναοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος οἰκοδομηθέντος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Τῇ τῶν ἐγκαινίων οὖν ἡμέρᾳ τοῦτον ᾄδει τὸν Ψαλμὸν, οἶκον τινα ἐγκαινισμὸν ὀνομάζων, ὅστις ἐσμὲν ἡμεῖς, οἱ Θεοῦ ναὸς εἶναί τε καὶ ἀκούειν ἠξιωμένοι καὶ γίνεσθαι· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐγκαινισμὸν οἴκου καλεῖ, τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νεουργίαν, ἣν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐπετέλεσε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν καταδεξάμενος θάνατον, καὶ καταλύσας τὸν θάνατον, καὶ τῆς Ἀναστάσεως ἡμῖν δεδωκὼς τὰς ἐλπίδας καὶ τῷ μὲν Ἐζεκίᾳ ὁ Ψαλμὸς κατὰ τύπον ἁρμόττει, πάσῃ δὲ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὑψηλὸν δεξάμενος φρόνημα· τοῦτο γὰρ ἡ τῶν Παραλειπομένων ἐδίδαξεν ἱστορία (Β΄. Παρ. λβ΄ 25.) τοῦ θανάτου τὴν ψῆφον ἐδέξατο, χάριτι δὲ θείᾳ τετύχηκε τῆς ζωῆς· οὕτως Ἀδὰμ ὁ Προπάτωρ Θεὸς ἔσε-

ποκάτω μου τὴν χεῖρα τῆς βοηθείας σου. (1)

„Καὶ οὐκ εὔφρανας τοὺς ἐχθρούς μου „ἐπ' ἐμέ.

Ἐὰν νοῆται τὸ ῥητὸν τοῦτο διὰ τὸν Δαβὶδ, φανερόνει, πῶς δὲν εὔφρανεν ὁ Θεὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ, εἰς τοὺς ὁποίους, ἐφοβέρισε μὲν διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν, νὰ δώσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἔδωκε δέ· ἐὰν δὲ νοῆται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἐχθροὺς λέγει τοὺς Δαίμονας· ἐὰν δὲ διὰ τὸν Ἐζεκίαν, ἐχθροὺς λέγει τοὺς Ἀσσυρίους· τούτους δὲ τοὺς ἐχθροὺς, λέγει, δὲν εὔφρανας Κύριε: ἤγουν δὲν ἔδωκας εἰς αὐτοὺς νὰ εὐφρανθοῦν κατ' ἐπάνωμου. (2)

2: „Κύριε ὁ Θεός μου, ἐκέκραξα πρὸς σὲ „καὶ ἰάσω με.

Ἰάτρευσάς με Κύριε, λέγει, ὄχι εἰς πολὺν καιρὸν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν· διότι ὁ μὲν Δαβὶδ εἰπών· „Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ μου· ἤκουσεν εὐθὺς ἀπὸ τὸν Νάθαν, ὅτι „Ὁ Κύριος ἀφεῖλε τὸ ἁμάρτημά σου· ἡ δὲ Ἐκκλησία πάλιν ἐπικαλουμένη τὸν Θεὸν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, εὐθὺς καθαρίζεται ἀπὸ τὰς πληγὰς τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ Ἐζεκίας σάκκον ἐνδυθεὶς, καὶ παρακαλέσας τὸν Θεὸν, ὀγλίγωρα ἰατρεύθη ἀπὸ τὴν πληγὴν τῆς πολιορκίας τῶν Ἀσσυρίων, ἢ καὶ ἀπὸ τὴν θανατηφόρον ἀσθένειάν του. (3)

3: „Κύριε, ἀνήγαγες ἐξ Ἅδου τὴν ψυ„χήν μου.

Ἐὰν τὸ ῥητὸν τοῦτο νοῆται διὰ τὸν Δαβὶδ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ἠλευθέρωσεν ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν πιστῶν, ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας· ἢ λέγει τοῦτο καὶ διὰ τὴν κατάλυσιν καὶ συντριβὴν τοῦ Ἅδου, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Ἅδου ἐλευθερίαν τῶν ψυχῶν, ἣν ὁ Χριστὸς ἐποίησε, κατὰ τὸν Κύριλλον· ἐὰν δὲ νοῆται διὰ τὸν Ἐζεκίαν, δηλοῖ ὁ λόγος, ὅτι ἠλευθέρωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ σκότος τῆς σκλαβίας, ἡ ὁποία σκότωσιν λύπης εἰς τὴν ψυχὴν προξενεῖ·

„Ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων „εἰς λάκκον.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ ὁ Δαβίδ· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τοὺς εὐχαριστοῦντας, νὰ ποικίλουσι τὴν διήγησιν τῆς εὐχαριστίας, καὶ διὰ νὰ φανερώσουν μὲ τοῦτο περισσό-

τε-

σεσθαι προσδοκήσας, καὶ μέγα κατὰ τοῦ πεποιηκότος φρονήσας, παρεδόθη μὲν θανάτῳ, τῇ δὲ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ τῆς ἀναστάσεως ἔτυχεν· ὁ δὲ Νύσσης φησίν „Ἡ τὸ ἐξόδιον ἔχουσα τῆς σκηνῆς ἐπιγραφὴ, καὶ πάλιν ἡ ὑπὲρ τοῦ ἐγκαινισμοῦ οἴκου Δαβὶδ, γειτνιῶσιν ἀλλήλαις κατὰ τὴν θέσιν τε καὶ τὴν ἔννοιαν· ἐὰν γὰρ μὴ τῆς ἀληθινῆς σκηνῆς ἐξέλθωμεν, ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν οἶκος οὐκ ἐγκαινίζεται .... οὐκοῦν εἰ μέλλοιμεν οἰκητήριον τοῦ Θεοῦ ποιεῖν τὴν εὐχὴν ἐξελθεῖν προσήκει τῆς σαρκώδους ψυχῆς .... οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως ἐγκαινισθῆναι τὸν οἶκον ἡμῶν ὑπὸ τοῦ ἀνακαινίζοντος ἡμᾶς διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἐνοικήσεως, εἰ μὴ τὸ ἐξόδιον τῆς σκηνῆς διὰ τῆς τοῦ σωματικοῦ βίου ἀλλοτριώσεως κατορθωθείη.

(1) Κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Βασίλειον „Τοῦτό ἐστι τὸ ὑπέλαβές με: τουτέστιν ἐπανήγαγές με ἀπὸ τῆς εἰς τὰ κάτω φορᾶς, μετεώρισάς με· οἱονεὶ παῖδά τινα ἀπείρως ἔχοντα πρὸς τὸ νήχεσθαι, τῇ χειρί τις ὑπολαβὼν, μετεωρότερον ἄγει τοῦ ὕδατος.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος „Πλὴν οὐχ αἱ θλίψεις δοκιμασίας ἕνεκεν προσαγόμεναι τοῖς ἁγίοις, εὐφροσύνην τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν τοῖς ἀοράτοις προξενοῦσιν· ἀλλ' ὅταν ἀπαγορεύσωμεν θλιβόμενοι, καὶ στενοχωρηθῶσιν ἡμῶν οἱ λογισμοὶ, ἀπειρηκότων ἡμῶν πρὸς τὸ πυκνὸν τῶν κακώσεων, τότε εὐφραίνονται καὶ κροτοῦσι καὶ ἐπιχαίρουσιν.

(3) Ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Μακάριος ὁ τὴν ἐν τῷ βάθει αὐτοῦ πληγὴν γνωρίζων, ὥστε δύνασθαι τῷ ἰατρῷ προσιέναι καὶ λέγειν· ἴασαι τὴν ψυχήν μου ὅτι ἥμαρτόν σοι .... ἐνδιάθετος δὲ ἡ φωνὴ, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ πρέπουσα τῇ προφητικῇ καταστάσει· οὐ πάντων δὲ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ τῶν οἰκειωθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἀγάπης· Θεὸς γὰρ Ἀβραὰμ καὶ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ Θεὸς Ἰακώβ· εἰ δὲ πάντων ἦν Θεὸς, οὐκ ἂν ἐκείνοις ὡς ἐξαίρετον τοῦτο προσεμαρτυρεῖτο.

τερον τὴν εὐγνώμονά των διάθεσιν· λάκκον δὲ νοήσεις, τὸν ἀνελευθέρωτον κίνδυνον· τοιοῦτος γὰρ εἶναι ὁ βαθὺς λάκκος· ἢ λάκκον νοήσεις τὸν τάφον, ἢ τὸν Ἄδην· ἐπειδὴ καὶ ὁ τάφος καὶ ὁ Ἄδης εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς εἶναι, καὶ δὲν δύναταί τινας νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ αὐτὰ μόνος του· μὲ ἐλύτρωσες, λέγει, ἀπὸ τοὺς καταβαίνοντας εἰς τὸν κίνδυνον Κύριε· καὶ ἐὰν μὲν τὸ ῥητὸν νοῆται διὰ τὸν Δαβὶδ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, λάκκος εἶναι ὁ ψυχικὸς κίνδυνος· ἐὰν δὲ νοῆται διὰ τὸν Ἐζεκίαν, λάκκος εἶναι ὁ σωματικὸς κίνδυνος· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ὅλα τὰ ἀκόλουθα ῥητὰ δὲν ἁρμόζουσιν εἰς τὸν Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν Ἐζεκίαν· ἀλλὰ μόνον μερικά· ἐπειδὴ τοιαῦτα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ λόγια τῶν Προφητῶν, τὸ νὰ μὴν ἁρμόζωσι δηλαδὴ ὅλα κατὰ σειρὰν εἰς ἕνα πρόσωπον· ἀλλὰ ἄλλα μὲν νὰ ἁρμόζωσιν εἰς ἕνα, ἄλλα δὲ, εἰς ἄλλο.

4: „Ψάλατε τῷ Κυρίῳ οἱ ὅσιοι αὐτοῦ.

Ψάλατε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον οἱ ὅσιοι: ἤτοι οἱ δίκαιοι αὐτοῦ, οἱ ἐνάρετοι· διὰ τὶ ὅσοι δὲν εἶναι τοιοῦτοι δίκαιοι καὶ ἐνάρετοι, αὐτὰ ἀγκαλὰ καὶ νὰ ψάλλωσιν αἰσθητῶς, ὅμως τῇ ἀληθείᾳ δὲν ψάλλουσιν· ἐπειδὴ οὐδὲν δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος (Ματθ΄. ζ΄. 18.) οὐδὲ καρδία θανατηφόρος καὶ ἁμαρτωλὴ, δύναται νὰ προφέρῃ ῥήματα ζωῆς καὶ ἀρετῆς· ὅθεν εἶπεν καὶ ὁ Σειρὰχ „Οὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν ςόματι ἁμαρτωλοῦ. (Σειρ. ιε΄. 9.) (1)

5: „Ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἁγιωσύνης αὐτοῦ.

Εὐχαριςεῖτε, λέγει, εἰς τὴν ἐνθύμησιν τῆς ἁγιότητος τοῦ Θεοῦ· διὰ τὶ αὐτὴ ἐνθυμήθη ἡμᾶς, οἵτινες εἴμεθα ἀλησμονημένοι διὰ τὰς ἀκαθαρσίας καὶ ἁμαρτίας μας.

5: Ὅτι ὀργὴ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ, καὶ ζωὴ „ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ.

Ὀργὴν Θεοῦ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν τιμωρίαν καὶ κόλασιν· θυμὸν δὲ, τὴν ἀγανάκτησιν (2) τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸ νόημα· ὅτι εἰς μὲν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Θεοῦ, εὑρίσκεται τιμωρία καὶ κόλασις· εἰς δὲ τὸ θέλημά του, εὑρίσκεται ζωή· ἤτοι ὅταν ὁ Θεὸς ἀγανακτῇ, παιδεύει καὶ τιμωρεῖ ὡς δίκαιος· θέλει δὲ πάντοτε νὰ ἐλεῇ καὶ νὰ εὐεργετῇ ὡς ἐλεήμων καὶ ἀγαθός· ὥςε ἡ μὲν τιμωρία γίνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ περίςασιν ἀνεθέλητον· ἥτις καὶ ἑπόμενον θέλημα Θεοῦ λέγεται· ἡ δὲ εὐεργεσία, γίνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ φυσικὴν θέλησιν, ἥτις καὶ προηγούμενον θέλημα Θεοῦ ὀνομάζεται· λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ· „Οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιςρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν· (Ἰεζ. λγ΄. 11.) βάλλει δὲ ἡ Γραφὴ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Οὐκ εἴ τις τῷ ςόματι προφέρει τὰ τοῦ Ψαλμοῦ ῥήματα, οὗτος ψάλλει τῷ Κυρίῳ· ἀλλ' ὅσοι ἀπὸ καρδίας καθαρᾶς ἀναπέμπουσι τὰς ψαλμῳδίας· καὶ ὅσοι εἰσὶν ὅσιοι, σῴζοντες τὴν πρὸς Θεὸν δικαιοσύνην, οὗτοι δύνανται ψάλλειν τῷ Θεῷ . . . . καθάρατε οὖν τὰς καρδίας ἵνα καρποφορῆτε τῷ Πνεύματι, καὶ δυνήθητε ὅσιοι γενόμενοι, ψάλλειν συνετῶς τῷ Κυρίῳ.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Θυμός ἐςιν, ἡ κρίσις τοῦ ἐπαχθῆναι τάδε τινὰ σκυθρωπὰ τῷ ἀξίῳ· ὀργὴ δὲ, ὁ πόνος ἤδη καὶ ἡ κόλασις· ἀπὸ παραδείγματος δὲ σαφέςερον, ὃ λέγω γενήσεται· σημειωσάμενος ὁ ἰατρὸς τὸ φλεγμαῖνον μέρος καὶ ὕπουλον, ἐγκρίνει τὴν τομὴν ἀναγκαίαν εἶναι τῷ κάμνοντι· τοῦτο θυμὸν ὀνομάζει ἡ Γραφή· μετὰ δὲ τὴν ἐπὶ τῷ βοηθήματι κρίσιν τοῦ ἰατροῦ, ἐπακολουθεῖ λοιπὸν ἡ ἐνέργεια εἰς ἔργον ἄγουσα τὰ κριθέντα· καὶ ὁ σίδηρος ὁ τέμνων, ὀδύνην ἐμποιῶν τῷ διακοπτομένῳ· τοῦτο ὀργὴ Θεοῦ ὀνόμασαι· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Τὴν ὀργὴν ἀπένειμε τῷ θυμῷ· ὀργὴν γὰρ τὴν παιδείαν καλεῖ, τὴν δὲ ζωὴν τῷ θελήματι· τοῦτο γάρτοι βούλεται, οὐκ ἐκεῖνο· ἐκεῖνο γὰρ ἡμεῖς ἐπισπώμεθα· ὁ γὰρ Θεὸς φησὶ θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ Κόσμου (Σοφ. α΄. 13.) εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Ἐγὼ φησὶ παραδέδωκά σε, καὶ ἐγὼ βοηθήσω σοι· ἐν θυμῷ μικρῷ ἐπάταξά σε, καὶ ἐν ἐλέῳ αἰωνίῳ δοξάζω σε· μεῖζον τὸ μέτρον τῆς φιλανθρωπίας ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς παιδαγωγίας.

φῇ τὰ λυπηρὰ προτήτερα ἀπὸ τὰ χαροποιά· ἐπειδὴ τὰ χαροποιὰ, ἡδύτερα καὶ γλυκύτερα φαίνονται, ὅταν ἀκολουθοῦν ὕστερα ἀπὸ τὰ λυπηρά· κατὰ τὸ, „Ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω· πατάξω κἀγὼ ἰάσομαι. (Δευτ. λβ. 39.)

„Τὸ ἑσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμὸς, „καὶ εἰς τὸ πρωΐ ἀγαλλίασις.

Τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ἡ μετάνοια ταχεῖαν καὶ ὀλίγωρον προξενεῖ τὴν συγχώρησιν τῆς ἁμαρτίας· διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ κλαύσει τὸ ἑσπέρας, τὸ πρωΐ θέλει ἀγαλλιάσει, παρηγορούμενος μὲ τὴν παρηγορίαν καὶ χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· εἶναι δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ προφητεία διὰ τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Θεοδώριτον· οἱ ὁποῖοι ἔκλαιον μὲν τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου, μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου· τὸ πρωΐ δὲ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα ἐχάρησαν, ὅταν αἱ Μυροφόροι ἔφεραν εἰς αὐτοὺς τὰ χαροποιὰ εὐαγγέλια, ὅτι ἀνέστη ὁ Κύριος· ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου ὕστερα ἀπὸ τὸν φοβερισμὸν τοῦ Σεναχηρεὶμ βασιλέως Ἀσσυρίων, τὸ ἑσπέρας συναχθέντες καὶ κλαύσαντες, ὡσὰν ὁποῦ ἔμελλον νὰ σκλαβωθοῦν, τὸ πρωΐ ἐπλήσθησαν χαρᾶς, ὅταν εἶδον φονευθείσας ἑκατὸν ὀγδοηνταπέντε χιλιάδας ὑπὸ θείου Ἀγγέλου· αὐλισθήσεται δὲ εἶπεν: ἤτοι θέλει σκηνώσει εἰς τὰς καρδίας, τόσον ὁ κλαυθμὸς, ὅσον καὶ ἡ ἀγαλλίασις. (1)

6: „Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου, οὐ „μὴ σαλευθῶ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ καὶ Ἐζεκίου· οὗτοι γὰρ ὅταν εὑρίσκοντο εἰς τὰς εὐτυχίας των, ἐνόμιζον, ὅτι δὲν θέλουν δυστυχήσουν ποτέ· εὐθηνία μὲν γὰρ ὀνομάζεται, ἡ πλουσία κατάστασις· σάλευσις δὲ, ἡ παρατροπὴ ἀπὸ τὴν τοιαύτην εὐστάθειαν, καὶ πλουσιότητα. (2)

7: „Κύριε ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου „τῷ κάλλει μου δύναμιν· ἀπέστρεψας „δὲ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγενήθην „τεταραγμένος.

Ἐκ προσώπου τῶν ἀνωτέρω δύω βασιλέων Δαβὶδ καὶ Ἐζεκίου, λέγονται καὶ ταῦτα τὰ λόγια· λέγει γὰρ ὁ καθ' ἕνας ἐξ αὐτῶν· ὅτι τὴν δύναμιν ὁποῦ εἶχε πρότερον τὸ κάλλος μου: ἤτοι ἡ λαμπρότης καὶ περιφάνεια τῆς βασιλείας μου, μὲ τὸ ἐδικόν σου θέλημα Κύριε, εἶχον αὐτὴν, καὶ ὄχι μὲ κἀμμίαν ἐδικήν μου ἀρετήν· διὰ τὶ ἀφ' οὗ σὺ ἐγύρισας ἀπὸ λόγου μου τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου διὰ τὴν ἐδικήν μου οἴησιν καὶ ὑπερηφάνειαν, εὐθὺς ἔγινα τεταραγμένος: ἤγουν εὐθὺς ἔχασα τὴν πρώτην μου λαμπρότητα, καὶ ἔπεσα εἰς συμφορὰς καὶ δυστυχίας. (3)

8: „Πρὸς

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „Ἑσπέρα ὁ αἰὼν οὗτος λέγεται, ἐν ᾧ οἱ μακαρίως κλαύσαντες, τῆς πρωΐας ἐπελθούσης, παρακληθήσονται „Μακάριοι γὰρ οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσουσιν· οἱ οὖν τὰς ἡμέρας τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐπὶ συντελείᾳ ἤδη ὄντος, καὶ πρὸς τὰς ἑαυτοῦ δυσμὰς ἀποκλίναντος, ἐν τῷ ἀποκλαίειν τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας διαγαγόντες, οὗτοι, τῆς ἀληθινῆς ἐκείνης πρωΐας ἐπελθούσης, ἀγαλλιάσονται· οἱ σπείροντες γὰρ ἐν δάκρυσι νῦν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι: δηλαδὴ πρὸς τὸ μέλλον.

(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον „Ψυχῆς ἐστιν εὐθηνία τῆς πεπληρωμένης παντοδαπῶν ἔργων, ἣν πρῶτον μὲν γεωργηθῆναι δεῖ φιλοπόνως, καὶ τότε ταῖς ἀφθόνοις τῶν οὐρανίων ὑδάτων ἐπιῤῥοίαις πιανθῆναι, ὥστε καρποφορῆσαι ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν· καὶ τυχεῖν τῆς εὐλογίας τῆς λεγούσης „Εὐλογημέναι αἱ ἀποθῆκαί σου καὶ τὰ ἐγκαταλείμματά σου. (Δευτ. κη'. 5.) λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Βασίλειος, ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἐστάθη αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ ἁμαρτήσῃ ὁ Δαβὶδ „Ἐπεὶ γάρ φησι, τῇ χάριτι δυναμούμενος τοῦ Θεοῦ, μέγα ἐφ' ἑαυτῷ ἐφρόνησέ ποτε, ὡς ἀπαυθαδιάσασθαι καὶ εἰπεῖν „Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ· τούτου χάριν εἰκότως παρεδόθη τῷ πειράζοντι (ἑρμην. εἰς τὸν λζ'. Ψαλμόν.)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Καλὸς ἤμην κατὰ τὴν φύσιν, ἀσθενὴς δὲ, διὰ τὸ ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ὄφεως νε-

κρω-

8: „Πρὸς σὲ Κύριε κεκράξομαι.

Εἰς τὸ ἑξῆς ὅμως, λέγει, πρὸς ἐσένα Κύριε, θέλω φωνάξω, διὰ νὰ ἀπολαύσω ὀγλίγωρον τὴν βοήθειάν σου. Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι τὸ νὰ κράζῃ καὶ τὸ νὰ φωνάζῃ τινας, συνειθίζει ἡ Γραφὴ νὰ μεταχειρίζεται εἰς ἐκείνους, ὁποῦ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὴν καρδίαν τους.

Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου δεηθήσομαι.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐδῶ· καὶ τὸ μὲν πρὸς σὲ, ὁποῦ ἐῤῥέθη ἀνωτέρω, τὸ εἶπε διὰ τὸν Πατέρα· τὸ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἐδῶ, τὸ εἶπε διὰ τὸν Υἱόν· φαίνεται δὲ ὁ Δαβὶδ, ὅτι προφητεύει μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδίωκεν αὐτὸν ὁ ἀποςάτης υἱός του Ἀβεσσαλώμ· ἐπειδὴ ὅταν παρ' ἐκείνου ἐδιώχθη, τότε ἐπικαλέσθη τὸν Θεόν· ἢ λέγεται τοῦτο ἐκ προσώπου τοῦ Ἐζεκίου, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν πληροφορηθεὶς αὐτὸς διὰ τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου, ὅτι αὔριον μέλλει νὰ ἀποθάνῃ, παρεκάλεσε τὸν Κύριον διὰ νὰ τῷ χαρίσῃ ζωήν· ὅθεν καὶ εἶπε, τὸ, κεκράξομαι, καὶ τὸ, δεηθήσομαι τοῦτο.

9: „Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου, ἐν τῷ „καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν;

Αἷμα λέγει ἐδῶ τὴν σάρκα· ἐπειδὴ ἡ σάρκα δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ αἷμα πεπηγμένον· ποία ὠφέλεια, λέγει, εἶναι εἰς τὴν σάρκα μου, ἡ ὁποία ἔτζι αὐξήνθη καὶ ἐπαχύνθη, εἰς καιρὸν ὁποῦ μέλλω νὰ καταβῶ εἰς σαπήλαν καὶ διάλυσιν τὴν ἐν τῷ τάφῳ; διότι καλλίτερον ἦτον νὰ μὴν ἤθελα γεννηθῶ· ἐξευτελίζει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὡς φθαρτὴν καὶ ὀλιγοχρόνιον· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει. „Ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη (Ψαλ· ρμγ'. 5.) (1)

„Μὴ ἐξομολογήσεταί σοι χοῦς; ἢ ἀ„ναγγελεῖ τὴν ἀλήθειαν σου;

Τὰ ῥητὰ ταῦτα εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶπεν ἀλλαχοῦ· „Οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε Κύριε· οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς Ἅδου· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν τὸν Κύριον (Ψαλ· ριγ'. 26.) θαῤῥῶντας γὰρ ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν μακροθυμίαν καὶ ἀνεξικακίαν τοῦ Θεοῦ λέγει· ἄραγε θέλει σὲ εὐχαριςήσει Κύριε τὸ χῶμα καὶ ὁ κονιορτὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγὼ κινδυνεύω νὰ διαλυθῶ; ἄρα

χρωθῆναι τῷ παραπτώματι· τῷ οὖν κάλλει μου, ὃ παρὰ σοῦ ἔλαβον ἐκ τῆς πρώτης κατασκευῆς, προσέθηκας δύναμιν τὴν τῶν δεόντων πρακτικήν· καλὴ μὲν οὖν πᾶσα ψυχὴ ἡ ἐν συμμετρίᾳ τῶν οἰκείων δυνάμεων θεωρουμένη· κάλλος δὲ ἀληθινὸν ϗ ἐρασμιώτατον, μόνῳ τῷ τὸν νοῦν κεκαθαρμένῳ θεωρητὸν, τὸ περὶ τὴν θείαν ϗ μακαρίαν φύσιν ἐςιν· οὗ ὁ ἐνατενίσας ταῖς μαρμαρυγαῖς ϗ ταῖς χάρισι μεταλαμβάνει τὶ ἀπ' αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπό τινος βαφῆς αἴγλην τινὰ ἀνθηρὰν εἰς τὴν οἰκείαν ὄψιν ἀναχρωννύμενος· ὅθεν ϗ Μωϋσῆς τῷ μετειληφέναι τοῦ κάλλους ἐκείνου ἐν τῷ ὁμιλεῖν Θεῷ, ἐδοξάσθη τὸ πρόσωπον... ἀποςρέφειν δὲ λέγεται τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ὁ Θεὸς, ὅταν ἐν τοῖς τῶν περιςάσεων καιροῖς, ἐκδότους ἀφείη τοῖς πειρασμοῖς, ἐπὶ τῷ γνωσθῆναι τὸ εὔτονον τοῦ ἀγωνιζομένου· ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως εἶπε „Κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ἔςησας τῷ προπάτορί μου κράτος· ὅθεν ἐπιφέρει ὁ Θεοδώριτος· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι ταῦτα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ πρόσωπον φθέγγεται πρὸς τὸν Δεσπότην Χριςὸν, τῆς ζωῆς αὐτῇ τὸ μέγα δωρησάμενον δῶρον.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „Μὴ κολάκευέ σου τὴν σάρκα ὕπνοις ϗ λουτροῖς ϗ μαλακοῖς ςρώμασιν, ἀεὶ ἐπιλέγων τὸ ῥῆμα τοῦτο· „Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου ἐν τῷ καταβῆναί με εἰς διαφθοράν; τί περιέπεις τὸ μικρὸν ὕςερον φθαρησόμενον; τί καταπιαίνεις σεαυτὸν ϗ περισαρκοῖς; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι ὅσῳ παχυτέραν τὴν σάρκα σεαυτῷ ποιεῖς, τοσούτῳ βαρύτερον τῇ ψυχῇ κατασκευάζεις τὸ δεσμωτήριον; Ἰσίδωρος δὲ ὁ Πηλουσιώτης λέγει „Καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ πολλὰ μὲν ὠφέλησε, λύτρον δοὺς ἀντὶ πολλῶν τὴν ψυχήν... πρὸς δὲ τοὺς ἐπιμείναντας τῇ δυσσεβείᾳ ϗ τῇ κακίᾳ, τὸ καταβῆναι τὸν Σωτῆρα εἰς διαφθοράν· τουτέςιν εἰς τὴν πολύφθορον τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἢ εἰς τὸν θάνατον, ὃν ὑπέμεινεν, ἀνόνητον εἶναι δοκεῖ· διὰ τούτους οὖν εἴποι ἂν αὐτὸς „Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου; σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ϗ ὁ Ὠριγένης.

φάγε τὸ χῶμα θέλει διδάξει τοὺς ἄλλους, ὁποῦ δὲν ἠξεύρουν, ὅτι σὺ εἶσαι καὶ ἀληθῶς Θεὸς καὶ ἀληθής; σὺ γὰρ εἶ ἀληθῶς Θεὸς, διὰ τὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ τῶν Ἐθνῶν, εἶναι ψευδεῖς· σὺ εἶσαι καὶ ἀληθὴς Θεὸς, διὰ τὶ πληροῖς καὶ τελειόνεις ὅλα, ὅσα ὑπόσχεσαι. Διὰ τοῦτο λοιπὸν κάλλιον εἶναι νὰ ζῶ, ἂν ὄχι διὰ λόγου μου, ἀλλὰ διὰ νὰ δοξολογῶ ἐσένα τὸν Θεόν μου, καὶ νὰ σὲ εὐχαριστῶ, καὶ νὰ κηρύττω τὴν ἀλήθειάν σου, εἰς ἐκείνους ὁποῦ δὲν τὴν ἠξεύρουν. (1)

10: „Ἤκουσε Κύριος καὶ ἠλέησέ με.

Μὲ τὸ νὰ αἰσθάνθη νοητῶς ὁ Δαβὶδ τὴν βοήθειαν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς, διὰ τοῦτο ἐχάρη καὶ διηγεῖται αὐτὴν ἐδῶ, ὡσὰν καὶ νὰ ἤθελε γένη· ἤκουσε, λέγει, τὴν κραυγήν μου ὁ Θεός· ἤγουν ἐδέχθη τὸν προσευχήν μου· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ δὲν δέχονταί τινα, οὐδὲ ὑποφέρουν νὰ τοῦ ἀκούσουν.

„Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου.

Δεχθεὶς, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν προσευχήν μου, μοῦ εἰσήκουσε· καὶ εἰσακούσας, ἠλέησε· καὶ ἐλεήσας, ἐβοήθησέ μοι, καὶ ἐλευθέρωσέ με ἀπὸ τὸν τότε θάνατον.

11: „Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χα-
„ραν ἐμοί.

Κοπετὸς εἶναι τὸ νὰ θρηνῇ τινας, καὶ νὰ κτυπᾷ τὸ στῆθος καὶ τὰ μάγουλά του· ἐπειδὴ κόπτω θέλει νὰ εἰπῇ κτυπῶ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς ἄλλαξε τὴν λύπην μου εἰς χαράν.

„Διέῤῥηξας τὸν σάκκον μου, καὶ πε-
„ριέζωσάς με εὐφροσύνην.

Ὁ ἀπὸ τρίχας τῶν γειδίων ὑφασμένος σάκκος, ἦτον σημεῖον μετανοίας καὶ ταπεινώσεως καὶ κακοπαθείας· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔπιπτον εἰς μεγάλην καὶ ἀπαρηγόρητον συμφορὰν, ἐνεδύοντο σάκκον· καὶ ἐπάσσιζον τὴν κεφαλήν τους μὲ σποδιὰν καὶ στάκτην· ὅταν δὲ ἐπαρηγοροῦντο, ἔσχιζον τὸν σάκκον, καὶ ἐφόρουν ροῦχα λαμπρὰ καὶ χαροποιά· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσὺ Κύριε, ἔσχισας τὸν σάκκον μου· ἤγουν ἐξέδυσάς με τὸ πένθος καὶ τὴν προτέραν λύπην· ἐπερίζωσας δὲ: ἤγουν ἐφόρεσάς με εὐφροσύνην. (2)

12: „Ὅπως ἂν ψάλῃ σοι ἡ δόξα μου.

Ἐχαροποίησας, λέγει, ἐμὲ, διὰ νὰ σὲ δοξολογῇ ἡ δεδοξασμένη ζωή μου· δεδοξασμένη δὲ, ὄχι μὲ κάμμίαν μου ἀρετὴν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν· ἢ καὶ ἄλλως· δόξαν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν νοῦν, μὲ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα τιμημένοι καὶ δοξασμένοι· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ. (3)

„Καὶ οὐ μὴ κατανυγῶ.

Ἀντὶ τοῦ, οὐ μὴ κατανυγῶ, ὁ Σύμμαχος ἐξέ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „Δίκαιόν φησιν ὑμνεῖν σε τὸν Ποιητὴν καὶ λόγοις εὐγνώμοσιν ἀμείβεσθαί σου τὰς χάριτας· τοῦτο ζώντων ἴδιον· οἱ γὰρ εἰς χοῦν καὶ κόνιν διαλυόμενοι, καὶ τὸ σωματικὸν ὄργανον ἀπολέσαντες, πῶς ἂν δυνηθεῖεν τὰς σὰς ᾄδειν εὐεργεσίας;

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Τινὲς τῶν ἀνοήτων τοὺς τεθνηκότας ὀλοφυρόμενοι, ἐπὶ σάκκου καθήμενοι, κακῶς τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἐπαΐειν οὐκ ἐθέλουσι, διαῤῥήδην βοώντων· διέῤῥηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην· καὶ ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί· καθάπερ γὰρ ὁ Ἐζεκίας τῶν πεντεκαίδεκα ἐνιαυτῶν τὴν ἐπαγγελίαν δεξάμενος, εὐφροσύνης ἐνεπλήσθη πολλῆς· οὕτω δίκαιον ἡμᾶς τὴν ἐλπίδα δεξαμένους τῆς ἀναστάσεως, μὴ θρηνεῖν τοὺς τελευτῶντας, ἀλλ' ἐκείνην μετ' εὐθυμίας προσμένειν.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Δόξα δικαίου τὸ Πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ· ὁ οὖν ψάλλων τῷ Πνεύματι, λεγέτω, ὅπως ἂν ψάλῃ σοι ἡ δόξα μου· ἄλλος δέ φησι „Δόξα δὲ ψάλλουσα ὀρθὴ πολιτεία, καὶ γνῶσις εἰλικρινής.

ξέδωκεν „ Οὐ μὴ σιγήσω · ἀπὸ τὸ αἴτιον λοιπὸν καὶ τὸ προηγούμενον, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ ἑπόμενον · διὰ τὶ εἰς τὴν κατάνυξιν ἀκολουθεῖ φυσικῷ τῷ τρόπῳ ἡ σιωπή · μὲ τὸ νὰ μὴ δύναται ὁ κατανυγόμενος νὰ λαλήσῃ, διὰ τὴν συνοχὴν τῆς καρδίας καὶ συγκίνησιν τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑγρῶν · ἢ οὐμὴ κατανυγῶ, ἀντὶ τοῦ οὐ μὴ ἁμαρτήσω ἄλλην μίαν φοράν, δηλουμένου τοῦ προηγουμένου καὶ αἰτίου, διὰ τοῦ ἑπομένου καὶ αἰτιατοῦ · ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀκολουθεῖ κατάνυξις. (1).

„ Κύριε ὁ Θεός μου εἰς τὸν αἰῶνα ἐξο-
„ μολογήσομαί σοι.

Πάντοτε, λέγει, Κύριε, θέλω σε εὐχαριςῶ, ἐπειδὴ καὶ μὲ ἀξίωσες τοιαύτην παράδοξον, καὶ μεγάλην σωτηρίαν · νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ὁ Δαβὶδ θέλει εὐχαριςεῖ τὸν Θεὸν εἰς ὅλον τὸν παρόντα αἰῶνα · ἐπειδὴ καὶ μεταχειρίζεται ὡς ςόμα του, τὰ ἐδικά μας ςόματα · μὲ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ψάλλομεν τὸν παρόντα Ψαλμόν του.

ΨΑΛΜΟΣ Λʹ.

„ Εἰς τὸ τέλος · Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐκστάσεως.

Εἰς τὸ τέλος μὲν, ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ περιέχει προφητείαν, ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος · ἐκςάσεως δὲ, διὰ τὶ ἀναφέρει τὴν ἔκςασιν: ἤγουν τὴν παρατροπὴν τοῦ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν, ἐμοίχευσε μὲν τὴν Βηρσαβεὲ, ἐφόνευσε δὲ καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς Οὐρίαν · τὴν ἔκςασιν γὰρ, παραφορὰν τῆς εὐθύτητος καὶ τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ, τινὲς ἑρμηνεύουσιν · (2) ἐρρέθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅτε ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν υἱόν του Ἀβεσσαλώμ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἁρμόζουσι δὲ ὄχι ὀλιγώτερον καὶ εἰς τὸν καθε Χριςιανὸν, τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου · νοοῦνται γὰρ ὡς ἐχθροί του, ὁ Διάβολος καὶ οἱ Δαίμονες, ἀντὶ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ καὶ τοῦ Ἀχιτόφελ · ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα ῥητὰ ἐκλαμβάνονται τροπολογικῶς εἰς τὰ ἤθη τοῦ καθε Χριςιανοῦ.

1: „ Ἐ-

---

(1) Ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος οὕτως ἡρμήνευσε τὸ, οὐμὴ κατανυγῶ · τουτέςιν οὐκέτι ποιήσω ἄξια τοῦ κατανύσσεσθαι καὶ κατακεντῆσθαι τὴν καρδίαν ἐπὶ τῇ ὑπομνήσει τῆς ἁμαρτίας μου · ὁ δὲ θεῖος Ἰωάννης τὸ, οὐμὴ κατανυγῶ εἶπεν ἀντὶ τοῦ οὐμὴ μεταςῶ, οὐμὴ μεταβληθῶ · κατάνυξιν γάρ φησι, τὴν περί τι ἀμεταθέτως ἔχουσαν τῆς ψυχῆς ἕξιν · ὥσπερ γὰρ ὁ εὐλαβείᾳ καταπεπηγμένος οὐκ ἂν εὐκόλως μεταςαίη · οὕτω καὶ ὁ ἐν πονηρίᾳ κατανυγεὶς, οὐκ ἂν ῥᾳδίως μεταβάλλοιτο · κατανυγῆναι γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐςιν, ἢ τὸ ἐμπαγῆναί που καὶ προσηλῶσθαι.

(2) Ὅθεν ἔφη τις „ Ἡ γὰρ ἔκςασις αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν σημαίνει, δι' ἣν ὥσπερ τῶν ἀγαθῶν φρενῶν ἐξίςαται ἡ ψυχὴ, ὡς μὴ ἐλπίζων ἀνάληψιν · ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἐκςάσεως ὁ Ψαλμὸς ἐπιγέγραπται, ἐκςῆναι συμβουλεύων ἐκείνων, ὧν ἐπιβλαβής ἐςιν ἡ συνάφεια · εἰς τὸ τέλος δὲ, διὰ τὸ ἐν τέλει τοῦ Ψαλμοῦ παραινεῖν τὰ πρακτέα, καὶ παραπέμπειν ἐκεῖ τὸν ἀκροατήν · ἢ διὰ τὸ σαφῶς τὸν τοῦ Κυρίου προφητεύειν θάνατον, ἔκςασιν πάσῃ τῇ κτίσει γενόμενον, ὅτε εἰς χεῖρας τοῦ Πατρὸς τὸ πνεῦμα παρετίθετο, τῆς οἰκονομίας ἐκτελῶν τὸ μυςήριον · ἢ διὰ τὰς ὑποτεινομένας τῷ Δαβὶδ ἐλπίδας ἐν τῷ μέλλοντι.

1: „Ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα· μὴ καται-
„σχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τό „ Ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ καταισχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα· (Ψαλ. κδ΄. 2.) καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτου ἐκεῖ. (1)

„Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με καὶ
„ἐξελοῦ με.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος βοηθείας, ὅμως ἐσὺ Κύριε, διὰ τὴν ἐδικήν σου δικαιοσύνην, λύτρωσαί με ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐνέδραν τῶν ἐχθρῶν μου· ἐπειδὴ ἡ ἐδική σου δικαιοσύνη καταδικάζει ἐκείνους τοὺς υἱοὺς, ὁποῦ σηκωθοῦν κατὰ τοῦ πατρός των· καὶ κατακρίνει ἁπλῶς ὅλους τοὺς ἀδικοῦντας· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ τὸ, ῥῦσαί με, καὶ τὸ, ἐξελοῦ με.

2: „Κλῖνον πρός με τὸ οὖς σου.

Διὰ τὴν κλίσιν τοῦ αὐτίου τοῦ Θεοῦ εἴπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δεκάτου ἕκτου Ψαλμοῦ στίχ. 6. καὶ ὅρα ταύτην ἐκεῖ· ἤτοι εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοί.

„Τάχυνον τοῦ ἐξελέσθαι με.

Ὄχι μόνον, λέγει, λύτρωσαί με Κύριε, ἀλλὰ καὶ ὀγλίγωρα τελείωσον τὴν λύτρωσίν μου ταύτην.

„Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

Τὸ, γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὑπεράσπισον· ἢ γενοῦ μοι Θεὸς ὑπερασπιστής· καὶ ἔσο μοι τόδε καὶ τόδε· ἰδίωμα δὲ εἶναι καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· Ἀγκαλὰ λοιπὸν καὶ ὁ Θεὸς ἦτον Θεὸς τοῦ Δαβὶδ, μ᾽ ὅλον τοῦτο ὁ Δαβὶδ δὲν ζητεῖ ἐδῶ νὰ ἦναι ὁ Θεὸς ἁπλῶς Θεός του· ἀλλὰ νὰ ἦναι Θεὸς ὑπερασπιστής του, καὶ βοηθὸς εἰς τὸν καιρὸν τῆς ταλαιπωρίας του. (2)

„Καὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μακάριος ὁ πάσης ἐλπίδος τῶν κατὰ τὸν Κόσμον τοῦτον ἑαυτὸν ἀποστήσας, ϗ μόνην ἔχων ἑαυτοῦ ἐλπίδα τὸν Θεόν· ὡς γὰρ ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ᾽ ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ΄. 5.) οὕτως εὐλογημένος ὁ ἐπιστηριζόμενος τῷ Κυρίῳ· οὐ γὰρ ἐπιδέχεται ἐπαμφοτερισμὸν ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς· οὐδὲ καταδέχεται ὁ Κύριος ὁλόκληρον τὴν παρ᾽ ἑαυτοῦ παρέχειν βοήθειαν, τῷ ποτὲ μὲν, ἐπὶ χρήμασιν ἠλπικότι, ϗ δόξῃ ἀνθρωπίνῃ, ϗ δυνάμει τῇ κατὰ Κόσμον, ποτὲ δὲ αὐτὸν, ὡς ἐλπίδα ἑαυτοῦ προβαλλομένῳ· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Αἰσχύνη με φησὶν ἡ ἁμαρτία περιέβαλε πολλή· ἱκετεύω δὲ μὴ μέχρι πολλοῦ ταύτην ἐπιμεῖναί μοι, διὰ τὴν ἐπὶ σοί μοι γεγενημένην πεποίθησιν. Σημείωσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, εἶπε ποτὲ ἕνας ἁμαρτωλὸς θερμῶς μετανοῶν· ἀσθενήσας γὰρ οὗτος εἰς κίνδυνον θανάτου, ἐπῆρε τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς χεῖράς του, ϗ γυρίζοντας τὴν καρδίαν του εἰς τὸν Θεὸν ϗ Πατέρα, παρεκάλει αὐτὸν νὰ τῷ συγχωρήσῃ διὰ τὰ ἄχραντα πάθη τοῦ Υἱοῦ του, ϗ νὰ μὴ τὸν κολάσῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας του· μὲ τόσην δὲ πολλὴν συντριβὴν ϗ δάκρυα τὸν παρεκάλεσεν, ὥστε ὁποῦ ἠξιώθη νὰ ἀκούσῃ φωνὴν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔμεινε βεβαιωμένος διὰ τὴν σωτηρίαν του· ὅθεν ἀκουμβίσας τὴν κεφαλήν του εἰς τὸν Σταυρὸν, ἐξεψύχισε λέγωντας τὰ λόγια ταῦτα „ Ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα μὴ καταισχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα· καθὼς τὴν ἱστορίαν ταύτην ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος (παρὰ τῇ ἑρμην. τοῦ ἐλέησόν με ὁ Θεός.)

(2) Ὁ δὲ Φίλων (ἴσως ὁ Ἰουδαῖος) τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων, λέγει „ Χαριστικῆς μὲν δυνάμεως ὄνομα, ὁ Θεός· Βασιλικῆς δὲ, ὁ Κύριος· ὅ μοι δοκεῖ ϗ ὁ Προφήτης συνιδὼν εὔξασθαι θαυμασιωτάτην εὐχὴν, ἵνα αὐτῷ γένηται ὁ Κύριος εἰς Θεόν· ἐβούλετο γὰρ μηκέτι ὡς ἄρχοντα εὐλαβεῖσθαι, ἀλλ᾽ ὡς εὐεργέτην ἀγαπητικῶς τιμᾶν· δι᾽ὃ αἰτεῖ τὴν εἰς εὐεργέτην ἐκ Δεσπότου μεταβολὴν, φόβον μὲν, τὸν ἐπὶ κολάσεσιν ἐκτρεπόμενος· εὐθυμίας δὲ σπᾶσαι βουλόμενος, κατ᾽ ἐλπίδα μετουσίας ἀγαθῶν· τὸ δὲ γενοῦ, οὐ πάντως οὐσίωσιν δηλοῖ, ἀλλὰ ϗ σχέσιν πρός τι· ὥσπερ νῦν τὴν τοῦ ὑπερασπίζοντος πρὸς τὸν ὑπερασπιζόμενον· ἰδίωμα δὲ τοῦτο τῆς Γραφῆς, ἀντὶ τοῦ ὑπεράσπισον, λέγειν, γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

„Καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς τοῦ σῶσαί
„με.

Γενοῦ με, λέγει, Κύριε οἶκος καταφυγῆς, διὰ νὰ φυλάξης ἐμένα, ὁποῦ κατέφυγα πρὸς ἐσένα, ὡσὰν εἰς ἀσφαλέστατον κάστρον.

3. Ὅτι κραταίωμά μου καὶ καταφυγή μου
„εἶ σύ· καὶ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου
„ὁδηγήσεις με καὶ διαθρέψεις με.

Ἐπειδὴ, λέγει, ζητῶ, ἐσὺ νὰ ἦσαι καὶ δύναμις καὶ καταφυγή μου Κύριε· διὰ τοῦτο καὶ ἐσὺ ἔγινες καὶ τὰ δύω ταῦτα πρὸς ἐμένα· καθὼς καὶ ἄλλην φορὰν ἐδοκίμασα τὴν βοήθειάν σου· ἐλπίζω δὲ βεβαίως, ὅτι ἂν καὶ ὄχι διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετὴν, ἀλλ᾽ ὅμως διὰ τὸ ἐδικόν σου ὄνομα (ἐλεήμων γὰρ ὀνομάζεσαι μόνος, λέγων „Ἐλεήμων εἰμι·) (Ἐξ· κβ΄· 27.) θέλεις με ὁδηγήσεις εἰς τόπον ζωῆς, ἀφ᾽ οὗ με λυτρώσης ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καὶ θέλεις διαθρέψεις ἐμένα, ὁ ὁποῖος ξενοχωροῦμαι ἀπὸ τὴν χρείαν τῶν πρὸς τροφὴν ἀναγκαίων· ἢ τοῦ ὀνόματός σου εἶπεν, ἀντὶ σοῦ, κατὰ περίφρασιν. (1)

4. „Ἐξάξεις με ἐκ παγίδος ταύτης, ἧς
„ἔκρυψάν μοι.

Παγίδα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν συμβουλὴν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Ἀχιτόφελ πρὸς τὸν Ἀβεσσαλὼμ διὰ νὰ κυνηγήσῃ τὸν Δαβὶδ, καὶ νὰ περικλείσῃ αὐτὸν εὑρισκόμενον εἰς μεγάλην στενοχωρίαν, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώρητος· παγὶς γὰρ ἦτον ἡ συμβουλὴ αὕτη· διὰ τὶ ἔπιανε τὸν Δαβὶδ, ἐὰν ἔπιπτεν εἰς αὐτήν· ἐκρύβη δὲ αὕτη ἡ παγίδα, διὰ τὸ ἀγνώριστον καὶ ἀνέλπιστον· ἐπειδὴ κάθε παγίδα κρύπτεται, διὰ νὰ μὴ βλέπουν αὐτὴν τὰ ζῶα· καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ πιάνωνται ἀπὸ αὐτὴν αἰφνιδίως. Παγὶς δὲ ἀλληγορικῶς εἶναι, καὶ ἡ καινούρια προσβολὴ καὶ ἐπιβουλὴ τῶν Δαιμόνων, μὲ τὴν ὁποίαν παγιδεύει τὰς ψυχὰς ἀνελπίστως.

„Ὅτι σὺ εἶ ὁ ὑπερασπιστής μου Κύριε.

Πάλιν εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἐπιγράφει ὁ Δαβὶδ, καὶ ἀφιερόνει τὴν κάθε του βοήθειαν· ἕνα μὲν, διὰ νὰ φανῇ εὐχάριστος, ὡς προευεργετημένος, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ κινήσῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεος καὶ συμπάθειαν, μὲ τὴν τῶν αὐτῶν λόγων συνέχειαν, δικαιολογούμενος, ὅτι δὲν ἔχει ἄλλον τινὰ βοηθὸν ἀξιόλογον.

5. „Εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦ-
„μά μου.

Εἰς τὴν ἐδικήν σου δύναμιν, λέγει, Κύριε, ἐμπιστεύω τὴν ψυχήν μου· ἤτοι τὸν ἑαυτόν μου· ἐπειδὴ καὶ δὲν θαῤῥῶ εἰς κανένα ἄλλον· χεῖρας δὲ ὀνομάζει, τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν· διὰ τὶ εἰς τὰς χεῖρας εὑρίσκεται ἡ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις. (2)

„Ε-

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Εὖ δὲ δὴ σφόδρα τὸ ὁδηγήσεις με φησὶ καὶ διαθρέψεις με· κατορθοῦται γὰρ οὐχ ἑτέρως ἀρετὴ, πλὴν ὅτι διὰ δύω πραγμάτων, γνώσεώς φημι καὶ εὐσθενείας πνευματικῆς· μετριάζει δὲ μὴ δι᾽ ἑαυτὸν ἀξιῶν τυχεῖν, διὰ δὲ τὸ θεῖον ὄνομα. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἀπέτυχε τῆς αἰτήσεώς του ὁ Δαβὶδ διὰ τὶ ἔθρεψεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ τὸν λαόν του πεινῶντας· γέγραπται γὰρ, ὅτι ὁ Οὐεσβὶ, καὶ ὁ Μαχὶρ, καὶ ὁ Βερζελλὶ „Ἤνεγκαν δέκα κοίτας ἀμφιτάπους, καὶ λέβητας δέκα, καὶ σκεύη κεράμου, καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ ἄλευρον, καὶ ἄλφιτον καὶ κύαμον, καὶ φακοὺς καὶ μέλι καὶ βούτυρον καὶ πρόβατα, καὶ σαφὼθ βοῶν, καὶ προσήνεγκαν τῷ Δαβὶδ, καὶ τῷ λαῷ τῷ μετ᾽ αὐτοῦ φαγεῖν, ὅτι εἶπεν ὁ λαὸς πεινῶν καὶ ἐκλελυμένος καὶ διψῶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ (Β΄. Βασ. ιζ΄. 28.)

(2) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξεφώνησεν ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ὅταν παρέδωκε τὴν παναγίαν του ψυχήν· ἢ χεῖρας τὴν προμήθειαν ἐνταῦθα ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώρητον· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Πνεῦμα ἡ Γραφὴ, ποτὲ μὲν τὴν διάνοιαν καλεῖ, ὡς ἐν τῷ σπουδάζειν εἶναι τὴν Παρθένον ἁγίαν καὶ σώματι καὶ πνεύματι· ποτὲ δὲ τὴν ψυχὴν ὡς παρὰ Ἰακώβῳ „Ὥσπερ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστι· ποτὲ δὲ τὸ συνεζευγμένον τῇ ψυχῇ συνειδὸς, ὡς ἐν τῷ, οὐδεὶς οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ· τὸ δὲ προκείμενον κατὰ τοὺς τρεῖς νοηθήσεται τρόπους (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

„Ἐλυτρώσω με Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἀλη-
„θείας.

Πολλαῖς φοραῖς, λέγει, Κύριε μὲ ἐλύτρωσες ἀπὸ τὸν Γολιὰθ καὶ ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, καὶ ἀπὸ ἄλλους κινδύνους· ἢ καὶ ἄλλως προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἐδικήν του σωτηρίαν· ὁ Θεὸς δὲ τῆς ἀληθείας εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ὁ ἀληθινός· καθὼς ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν κη΄. Ψαλμὸν σίχ. 3. ἤγουν τοῦ „ ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησεν.

„Ἐμίσησας τοὺς διαφυλάσσοντας μα-
„ταιότητας διακενῆς.

Ἀπεσράφης, λέγει, Κύριε, τὸν Ἀβεσσαλὼμ καὶ τοὺς φίλους του, οἵτινες φυλάττουν ἀρκετὸν καιρὸν τὰς κατ' ἐμοῦ ματαίας βουλάς των, καὶ δὲν μετανοοῦν· ἀλλὰ θαῤῥοῦν εἰς τὸν ἑαυτόν τους· τὸ διακενῆς δὲ ἐπροσέθη, ἀντὶ τοῦ, ἀχρήσως καὶ περιττῶς· διὰ τὶ ἀποτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ των, οἱ φυλάττοντες τὰς ἀνωτέρω ματαίας βουλάς. (1)

„Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἤλπισα.

Ἐγὼ, λέγει, εἰς ἐσένα ἤλπισα Κύριε, καὶ ὄχι εἰς ματαιότητας καὶ πανουργίας, καθὼς ἐκεῖνοι.

7: „Ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι
„ἐπὶ τῷ ἐλέει σου.

Ἡ λέξεις ὁμοίας μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ παρασήσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἡδονῆς, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ· ἢ τὸ ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι, ἔχουν διαφορὰν ἀναμεταξύ των· καὶ ὅρα περὶ τούτου τὴν ἑρμηνείαν τοῦ 2. σίχου: ἤγουν τοῦ „ Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοὶ εἰς τὸν θ΄. Ψαλμόν· θέλω, λέγει, νὰ εὐφρανθῶ διὰ τὸ ἔλεός σου, τὸ ὁποῖον θέλεις δείξεις εἰς ἐμὲ, τὸν ὄντα ἄξιον ἐλέους διὰ τὰ κακὰ ὁποῦ ἔπαθον.

„Ὅτι ἐπεῖδες ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου.

Ἡ ταπείνωσις, ποτὲ μὲν δηλοῖ τὸ ἀνυπερήφανον τῆς ψυχῆς· ποτὲ δὲ, τὴν κακουχίαν καὶ ταλαιπωρίαν τοῦ σώματος, καθὼς ἐδῶ· ἐγὼ εἶμαι, λέγει, πεπληροφορημένος, ὅτι ἐσὺ Κύριε, ἐπέβλεψες εἰς τὴν κακουχίαν, ὁποῦ δοκιμάζω ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ με διώκουν· ἐπειδὴ, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπεν „ Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους. (Ψαλ. λγ΄. 15.)

„Ἔσωσας ἐκ τῶν ἀναγκῶν τὴν ψυχήν
„μου.

8: „Καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχ-
„θρῶν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐδικήν του σωτηρίαν· τὴν ὁποίαν διηγεῖται ὡσὰν νὰ ἤθελε γένῃ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ἥτις τὰ μέλλοντα προφέρει ὡς ἀπερασμένα· ἢ ἄλλως ἐνθυμεῖται τὰς παλαιὰς βοηθείας, ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ ἀνάγκας: ἤγουν ἀπὸ κινδύνους καὶ περισάσεις, καὶ δὲν ἐκλείσθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του· λέγωντας δὲ ψυχὴν, ὅλον τὸν ἑαυτόν του ἐφανέρωσεν, ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ὅλον· (2) ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος, ποτὲ μὲν ὀνομάζεται ἀπὸ τὴν ψυχὴν μόνην, καθὼς εἶναι ἐκεῖνο τοῦ Λευϊτικοῦ· „ Πᾶσα ψυχὴ (ἤτοι πᾶς ἄνθρωπος) ἥτις φάγεται θνησιμαῖον ἢ θηριάλωτον, καὶ τὰ ἑξῆς· (Λευ. ιζ΄. 15.) ποτὲ δὲ ὀνομάζεται, ἀπὸ μόνην τὴν σάρκα· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο· „ Πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ (ἤτοι πᾶς ἄνθρωπος) ἥξει (Ψαλ. ξδ΄. 2.)

Ε

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἐκείνους ἀπεσράφης μισήσας, ὡς ματαιότητα διώκοντας· τουτέσι τοῦ παρόντος βίου τοὺς περισπασμοὺς, οὓς οἱ ἐργαζόμενοι, διακενῆς ποιοῦσι καὶ μάτην· μισητὴ δὲ οὖσα ἡ ματαιότης, μισητοὺς ποιεῖ καὶ τοὺς διαφυλάσσοντας αὐτήν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ἢ ματαιότητα ὀνομάζει τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐημερίαν, ὧν ὡς βεβαίων περιεχόμεθα· ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος·

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Θεοδώριτον, ἄλλοτε τὰς χεῖρας τοῦ Σαοὺλ διέφυγεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ σπηλαίῳ συγκλεισθεὶς καὶ ἄλλοτε τῶν Γεθαίων, ὑποκριθεὶς, ὅτι εἶναι σαλὸς, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν ἱσορεῖται.

,,Ἔστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου.

Εἰς εὐρυχωρίαν, λέγει: ἤγουν εἰς πλάτος ἐλευθερίας μὲ ἐκατάστησες Κύριε, ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ ἤμην πρότερον εἰς στενοχωρίαν· διὰ τὶ οἱ ἐχθροί μὲ περιεκύκλωσαν·

9: ,,Ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι θλίβομαι.

Πάλιν μὲ τὰ λόγια. ταῦτα ἀνατρέχει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν προτέραν παρακάλεσιν, καὶ μὲ τὰς ὑπερβολικὰς ἐλεεινολογίας του, ζητεῖ νὰ ὀγλιγωρεύσῃ ὁ Θεὸς τὴν εἰς αὐτὸν βοήθειάν του· μ᾽ ὅλον γὰρ ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι εἰς εὐρυχωρίαν εὑρίσκετο, ὅμως ἐδῶ πάλιν λέγει, ὅτι θλίβεται καὶ στενοχωρεῖται·

,,Ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμός μου.

Ἀπὸ τὸν ἐδικόν σου θυμὸν, λέγει, Κύριε, ἐταράχθη ὁ ὀφθαλμός μου· διὰ τὶ ἂν ἐσὺ δὲν ἤθελες θυμωθῇς διὰ τὰ ἁμαρτήματα, ὁποῦ ἔκαμα πρότερον, δὲν ἤθελα ταλαιπωροῦμαι τώρα τόσον πολλά· ἐταράχθη δὲ ὁ ὀφθαλμός μου ἀπὸ τὰ συνεχῆ δάκρυα, ὁποῦ ἐκβάλλω· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ ἐταράχθη, εἶπεν, ἐθολώθη.

,,Ἡ ψυχή μου καὶ ἡ γαστήρ μου.

Ἡ μὲν ψυχή μου ἐταράχθη, λέγει, ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην καὶ ἀδημονίαν· ἡ δὲ κοιλία μου ἐταράχθη, διὰ τὶ δὲν δέχεται φαγητὸν· ταῦτα δὲ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ ἀναγωγικῶς· καὶ ὀφθαλμὸς μὲν εἶναι ὁ νοῦς, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ς' Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ ,,Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμός μου (στίχ. 7.) ὡς ψυχὴ δὲ νοοῦνται αἱ ἐλπίδες, αἱ ὁποῖαι ἀναψύχουν τὸν λυπούμενον καὶ ἀκηδιῶντα ἄνθρωπον· γαστὴρ δὲ εἶναι τὸ μνημονικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ἢ τὸ ταμεῖον τῶν λογισμῶν κατὰ τὸν Θεοδώρητον, εἰς τὸ ὁποῖον ὡσὰν εἰς γαστέρα, ἀποθησαυρίζεται ἡ λογικὴ βρῶσις: ἤγουν τὰ νοήματα τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων συναθροιζόμενα.

10: ,,Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύνῃ ἡ ζωή μου καὶ ,,τὰ ἔτη μου ἐν στεναγμοῖς.

Ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ ἐλέησόν με Κύριε· ἐπειδὴ, λέγει, ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην καὶ τοὺς πόνους, ἠφανίσθη ἡ ζωή μου· καὶ οἱ χρόνοι τοῦ βίου μου ἐξωδεύθησαν ἀπὸ τοὺς πικροὺς ἀναστεναγμούς· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα φανερόνεται καὶ μὲ τὰ δύω αὐτά· ἰδίωμα δὲ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς εἶναι, τὸ νὰ λέγῃ διὰ τοὺς πολλοὺς πόνους καὶ θλίψεις, ὅτι ἀπέθανον· διὰ τὴν ἀσθένειαν δηλαδὴ καὶ νέκρωσιν τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος, ἅτινα ἀκολουθοῦν ἐκ τῶν πολλῶν θλίψεων.

,,Ἠσθένησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχύς μου.

Πτωχείαν ἐδῶ νοεῖ, τὴν ἀπὸ τῆς νηστείας καὶ ἀτροφίας ἀδυναμίαν τοῦ σώματος· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν λέγει, ἱστοροῦσα, ὅτι ἔφερεν ὁ Βερζελλὶ καὶ ἄλλοι, σιτάρι καὶ κριθάρι, καὶ μέλι καὶ βούτυρον καὶ ἄλλα φαγητὰ εἰς τὸν Δαβὶδ καὶ εἰς τὸ στράτευμά του, ὁποῦ ἦτον ἀποχαμωμένοι ἀπὸ τὴν πεῖναν· (β'. Βασιλ. ιζ'. 28.) καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ ,,Ὁδηγήσεις με καὶ διαθρέψεις με, τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ.

,,Καὶ τὰ ὀστᾶ μου ἐταράχθησαν.

Τὰ κόκκαλα, λέγει, τοῦ σώματός μου ἐπαρασάλευσαν ἀπὸ τὴν στερεότητα ὁποῦ εἶχον, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδύνοντο νὰ συγκρατηθοῦν πλέον ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν· νοοῦνται δὲ ταῦτα, καὶ ἀναγωγικῶς

κῶς

κῶς · καὶ ἰσχὺς μὲν εἶναι, ἡ ἀνδρία τῆς ψυχῆς· πτωχεία δὲ αὐτῆς, εἶναι ἡ τῆς θείας χάριτος ςέρησις · ὀςᾶ δὲ καὶ κόκκαλα αὐτῆς, εἶναι οἱ ςερεοὶ καὶ γενναῖοι λογισμοί ·

11: „Παρὰ πάντας τοὺς ἐχθρούς μου ἐγε-„νήθην ὄνειδος.

Εἰς ὅλους, λέγει, τοὺς ἐχθρούς μου ἔγινα ὄνειδος καὶ ἐξουθένημα · ἐπειδὴ αὐτοὶ μὲ ὀνειδίζουν ὡς ἄνανδρον καὶ ἄκαρδον, διὰ τὶ φεύγω · καὶ ὡς νικημένον διὰ τὰς ἁμαρτίας μου.

„Καὶ τοῖς γείτοσί μου σφόδρα.

Ἔγινα, λέγει, μεγάλον ὄνειδος καὶ περιγέλασμα εἰς τὰ Ἔθνη, τὰ γειτονεύοντα καὶ πλησιάζοντα εἰς τὴν βασιλείαν μου · ἐπειδὴ γὰρ αὐτὰ μὲ ἐφθονοῦσαν προτίτερα διὰ τὰς εὐτυχίας μου, τώρα εὑρόντες τὸν καιρὸν, ἀσυμπαθῶς μὲ περιπαίζουν διὰ τὰς δυςυχίας καὶ συμφοράς μου.

„Καὶ φόβος τοῖς γνωστοῖς μου.

Καὶ αὐτοὶ, λέγει, οἱ φίλοι καὶ γνωςοί μου ἄνθρωποι, φοβοῦνται καὶ δὲν μὲ συναναςρέφονται, μήπως ἤθελαν κινδυνεύσουν τὴν ζωήν τους καὶ τὴν ὑπόληψίν τους, διὰ τὴν εἰς ἐμὲ φιλίαν καὶ οἰκειότητα.

„Οἱ θεωροῦντές με ἔξω ἔφυγον ἀπ' ἐ-„μοῦ.

Ὅσοι, λέγει, μὲ βλέπουν, καὶ μὲ συναπαντοῦν, φεύγουν ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον, διὰ να μὴν δώσουν ὑποψίαν, ὅτι εἶναι φίλοι μου, καὶ πάθουν τὰ πάνδεινα ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ. (1)

12: „Ἐπελήσθην ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδί-„ας.

Ἀλησμονήθηκα, λέγει, ἀπὸ τὰς καρδίας καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῶν φίλων · ἤτοι μόνος ἔμεινα καὶ ἔρημος ἀπὸ ὅλους, ὡσὰν ἕνας νεκρός · ἕνα μὲν, διὰ τὶ ἀφεύκτως ἔμελλον νὰ θανατωθῶ καὶ νὰ μείνω νεκρός · καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ, καθὼς ὁ νεκρὸς ἀλησμονεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους: ἔτζι καὶ ἐγὼ ἀπὸ ὅλους ἀλησμονήθηκα, μὲ τὸ νὰ φοβοῦνται ὅλοι νὰ μὲ ἐνθυμηθοῦν διὰ τὴν ὑποψίαν.

„Ἐγενήθην ὡσεὶ σκεῦος ἀπολωλός.

Καθὼς, λέγει, ἕνα σκεῦος καὶ ἀγγεῖον, ἐν ὅσῳ μὲν φυλάττεται καὶ μένει, φαίνεται χρήσιμον εἰς τοὺς ἀνθρώπους · ἀφ' οὗ δὲ χαθῇ, παντελῶς ἀλησμονεῖται · ἔτζι καὶ ἐγὼ ὡς ἄχρηςος ἀλησμονήθηκα κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

13: „Ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν παροι-„κούντων κυκλόθεν.

Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ὑπακούεται ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἐλέησον Κύριε · διὰ τὶ, λέγει, μὲ τὰ ἴδιά μου αὐτία ἤκουσα ψόγους καὶ κατηγορίας ἀπὸ πολλοὺς, ὁποῦ κατοικοῦν τριγύρω · ἕνας δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ἦτον καὶ ὁ Σεμεεὶς, ὁ ὁποῖος ἐλοιδόρει καὶ ἐ-

(1) Ταῦτα δὲ ἠμποροῦν νὰ λέγωνται καὶ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτήν · ὅταν οἱ μὲν ἐχθροί του Ἰουδαῖοι ὠνείδιζον αὐτὸν, οἱ δὲ γνωςοὶ καὶ μαθηταί του ἔφυγον ἀπὸ τὸν φόβον τους · καὶ ὁ μὲν Κορυφαῖος Πέτρος τὸν ἀρνήθη · ὁ δὲ ἄλλος, τὸν ἐπρόδωσε · ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο ἐφοβοῦντο οἱ γνωςοί μου μήπως καὶ ἤθελα ἀπολεσθῶ καὶ ἀποθάνω, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν μετάνοιαν καὶ ταλαιπωρίαν μου · καὶ οἱ θεωροῦντές με ἔξω ἔφυγον, ἀπελπισθέντες, ὅτι ἔχω νὰ ζήσω · ἐπειδὴ καὶ ἔγινα ὡσὰν νεκρός · ἴσως δὲ καὶ ἔλεγον ὅτι ἐτρελάθηκα, καὶ διὰ τοῦτο πλέον δὲν ἀγαπῶ τὴν ζωήν μου · ταῦτα δὲ πάντα τὰ λόγια τοῦ Δαβὶδ καὶ αἱ ταλαιπωρίαι, πρέπει νὰ εἶναι παράδειγμα εἰς ἐκείνους, ὁποῦ θέλουν ἀληθῶς νὰ μετανοήσουν, καὶ νὰ ἐπιτύχουν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τους · (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

ἐδιέβαλλε τὸν Δαβὶδ, ὅταν ἔφευγε· καθὼς διηγεῖται ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν, ἐν κεφ: ιϛ'.

„Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι αὐτοὺς ἅμα ἐ„π' ἐμὲ, τοῦ λαβεῖν τὴν ψυχήν μου ἐ„βουλεύσαντο.

Συναχθέντες, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ὅλοι ἐν ταυτῷ κατ' ἐπάνω μου, ἐβουλεύθησαν διὰ νὰ πάρουν τὴν ψυχὴν ἀπ' ἐμοῦ· ἤτοι ἀπὸ τὸ σῶμά μου· ταυτὸν εἰπεῖν, ἐβουλεύθησαν νὰ μὲ θανατώσουν· ὁμιλεῖ δὲ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν θανατηφόρον βουλὴν τοῦ Ἀχιτόφελ· τὴν ὁποίαν βουλὴν καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιβουλὰς, ἐμάνθανε μὲ τὸ μέσον Σαδὼκ καὶ Ἀβιάθαρ τῶν Ἱερέων, ὡς ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ, ἐν κεφ. ιζ'.

14: „Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα.

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, ἔτζι ἐβουλεύθησαν κατ' ἐμοῦ· ἐγὼ δὲ εἰς ἐσὲ μόνον ἤλπισα.

„Εἶπα σὺ εἶ ὁ Θεός μου.

Ἤγουν σὺ εἶσαι ὁ αὐθέντης καὶ ἐξουσιαστής μου· τοῦτο γὰρ σημαίνει τώρα ἐδῶ τὸ, Θεός· καὶ λοιπὸν ἐσὺ ὡς θέλεις οἰκονόμησον τὰ κατ' ἐμὲ πράγματα.

15: „Ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κλῆροί μου.

Εἰς τὰς ἐδικάς σου χεῖρας, λέγει, εὑρίσκονται οἱ κλῆροι ἢ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου μου, ἢ τῆς εὐτυχίας καὶ δυστυχίας μου· χεῖρας δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν· „Κύριος γὰρ φησὶ θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ, ταπεινοῖ καὶ ἀνυψοῖ· (Α'. Βασιλ. β'. 6.) ὥστε, ἐὰν ἐσὺ θέλῃς, ἐγὼ, ἢ νικήσας θέλω ζήσω· ἢ νικηθεὶς θέλω ἀποθάνω. (1)

„Ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου καὶ „ἐκ τῶν καταδιωκόντων με.

Ἠξεύρω, λέγει, Κύριε, ὅτι δὲν θέλεις τὸν ἐδικόν μου θάνατον, ὡς ἀδικώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ἐπειδὴ εἶναι υἱός μου ἐκεῖνος, ὁποῦ ζητεῖ νὰ μὲ φονεύσῃ· ὄχι μόνον δὲ ἦτον ἐχθροὶ τοῦ Δαβὶδ ἐκεῖνοι, ὁποῦ κατεβίβαζον αὐτὸν ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐδίωκον αὐτὸν ὅταν ἔφευγεν.

16: „Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν „δοῦλόν σου.

Τὸ ἐπίφανον ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἐπίστρεψον καὶ βοήθησόν μοι· ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, μὴ βοηθῶν με, φαίνεσαι ὅτι γυρίζεις ἀπὸ ἐμένα τὸ πρόσωπόν σου, διὰ νὰ μὴ βλέπῃς τὴν ἀσχημάδα τῶν ἁμαρτιῶν μου· πρόσωπον δὲ ὀνομάζει, τὴν ἐπισκοπὴν καὶ οἰκειότητα τοῦ Θεοῦ.

„Σῶσόν με ἐν τῷ ἐλέει σου.

Σῶ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Οἱ παρὰ Θεῷ κλῆροι, περὶ ὧν ὁ θεῖος φησὶ Δαβὶδ, τὰ ἐν ἐλπίσιν εἰσὶν ἀγαθὰ τοῖς εὐσεβοῦσιν ἐπηγγελμένα· οὓς καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς κατὰ καιρόν· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, οἱ τῆς ἑκάστου ζωῆς κλῆροι, ἐν χερσὶν εἰσὶ τοῦ Θεοῦ· ἐκλήρωσε γὰρ ἑκάστῳ μέτρον ζωῆς, καὶ ὅρον ἔπηξεν, ὃν αὐτὸς οἶδε, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν παραλῦσαι, κἂν ἐπιβουλεύηται, δυνήσεται· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ἕτεροι δὲ τὴν λέξιν σαφηνίζοντες, οὕτω φασίν· „ Αἱ δεδομέναι ἐξουσίαι ἄρχουσιν, ἢ διδασκάλοις, κλῆροι αὐτῶν ὀνομάζονται· οὗτοι οὖν ἐν ταῖς χερσὶν εἰσὶ τοῦ Θεοῦ· καθιστᾷ γὰρ καὶ μεθίστησι Βασιλεῖς· οὐδεὶς οὖν μετακινήσει με τῆς ἀρχῆς· σὴ γὰρ ἡ τούτου πέφυκεν ἐξουσία· (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οἱ λοιποὶ ἑρμηνευταὶ εἶπον „ Ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κλῆροί μου, ἀντὶ τοῦ, σὺ ἀποκληροῖς ὡς ἐθέλεις ἑκάστῳ καὶ ἀθυμίας καὶ θυμηδίας, καὶ μεταβάλλεις ταῦτα πάλιν πρὸς τὸ δοκοῦν· καιροὺς γὰρ ἢ κλήρους καλεῖ τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολὰς, πλοῦτον καὶ πενίαν, δουλείαν καὶ δεσποτείαν, εἰρήνην καὶ πόλεμον, καὶ τ' ἄλλα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως.

Σῶσόν με, λέγει, Κύριε, ἂν ὄχι διὰ λόγου μου, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐδικόν σου ἔλεος· σὺ γὰρ εἶπας ἐν τῇ Βίβλῳ τῆς Ἐξόδου, ὅτι ἐλεήμων εἰμί (Ἐξ: κβ. 27.) (1)

17: „Κύριε, μὴ καταισχυνθείην, ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν παρομοιάζοι μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ περιέχει ὁ εἰκοστὸς τέταρτος Ψαλμός· ἤγουν τό· „Μὴ καταισχυνθείην, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ σέ· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ σὲ ἐπικαλέσθηκα βοηθόν μου, διὰ τοῦτο ἂς μὴν ἐντροπιασθῶ· ἀλλὰ ἂς ἐπιτύχω τῆς ποθουμένης σου βοηθείας.

„Αἰσχυνθείησαν ἀσεβεῖς, καὶ καταχθείησαν εἰς ᾅδου.

Ἀσεβῆ μὲν ὀνομάζει, τὸν πρωτοσύμβουλον Ἀχιτόφελ· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐσέβετο τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τοὺς ὁποίους ἐδιώρισεν ἐναντίον τῶν πατραλοίων καὶ ἀποστατῶν υἱῶν· ἀλλὰ ἐσήκωνε τὸν υἱὸν Ἀβεσσαλὼμ κατὰ τοῦ πατρός του Δαβὶδ (2) μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι τὰ παρόντα ῥητὰ, σχῆμα μὲν ἔχουσι κατάρας, δύναμιν δὲ προφητείας· ἐπειδὴ καὶ προφητεύουσιν ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔμελλε νὰ πάθῃ ὁ Ἀχιτόφελ· ἐντροπιάσθη γὰρ αὐτὸς, ὅταν ἐπροτιμήθη ἀπὸ Ἀβεσσαλὼμ ἡ συμβουλὴ τοῦ Χουσὶ, περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐδικήν του· ὅθεν μὴ ὑποφέροντας τὴν ἐντροπὴν, ἐπῆγε μόνος καὶ ἐκρεμάσθη· διὰ πολλὰ δὲ αἴτια, παρακαλεῖ νὰ κινηθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγανάκτησις κατὰ τῶν πονηρῶν, τῶν αὐτὸν πολεμούντων, ὡς λέγει ὁ Ἀστέριος· πρῶτον διὰ νὰ βελτιωθοῦν αὐτοὶ μὲ τὴν παιδείαν καὶ νὰ διορθωθοῦν· γέγραπται γάρ· „Τύπτε ἀδόκιμον ἀργύριον, καὶ καθαρισθήσεται καθαρὸν ἅπαν· (Παρ. κέ. 4.) δεύτερον, ἵνα οἱ κακοὶ, ἐδῶ πρόσκαιρα τιμωρηθέντες, λυτρωθῶσιν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν αἰώνιον κόλασιν· τρίτον, ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι κακοὶ βλέποντες τοὺς ὁμοίους των κακοὺς τιμωρουμένους, σωφρονισθῶσιν ὡς γέγραπται· „Πανοῦργος ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται (Παρ. κβ'. 2.) τέταρτον, ἵνα μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν κακῶν, καθαρισθῇ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν κακίαν, ὡσὰν ἀπὸ πανοῦκλαν· πέμπτον, διὰ νὰ μὴ σηκωθοῦν καὶ ἄλλοι κατ' ἐπάνω του, μὲ τὸ νὰ φοβηθοῦν τὰς τιμωρίας ὁποῦ οἱ πρότερον σηκωθέντες κατ' αὐτοῦ ἔλαβον· ἕκτον καὶ τελευταῖον, διὰ νὰ μὴν εἰποῦν μερικοὶ, ὅτι δὲν εἶναι σωτηρία τοῦ Δαβὶδ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν του· καθὼς αὐτὸς περὶ τούτου ἔλεγε. „Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ· (Ψαλ. γ'. 2.)

18: „Ἄλαλα γενηθήτω τὰ χείλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου „ἀνομίαν ἐν ὑπερηφανείᾳ καὶ ἐξουδενώσει.

Χείλη δόλια ὀνομάζει τὰ τοῦ Ἀχιτόφελ, ἐπειδὴ καὶ ἔκρυψαν τὴν παλαιὰν δολιότητα, ὁποῦ εἶχον κατὰ τοῦ Δαβὶδ, καὶ δὲν τὴν ἐφανέρωσαν ἕως τότε· τὰ ὁποῖα καὶ ἔγιναν ἄλαλα, μὲ τὸ νὰ ἀ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὥσπερ ἡλίου ἀνατείλαντος, λύεται μὲν τὸ σκότος, ὑπὸ γῆν δὲ γενομένου, νὺξ διαλαμβάνει τὸ πᾶν, ἐν ᾗ προΐασιν ἐκ τῶν οἰκείων καταδύσεων θῆρες ἄγριοι, καὶ ἄνδρες κακοῦργοι· οὕτως ἀποστρεφομένου μέν τινα τοῦ Θεοῦ, οἱ τῆς ψυχῆς ἐχθροὶ ἐπανίστανται· ἐπιλάμποντος δὲ τοῦ τῆς θεότητος αὐτοῦ φωτὸς, ὃ πρόσωπον ἡ Γραφὴ καλεῖ, ἀποτρέπονται πάντες οἱ τὰ τοῦ σκότους ἄξια πράττοντες· οὗ δὴ τυχεῖν καὶ ὁ Δαβὶδ ἀξιοῖ, οὐ διὰ πράξεις οἰκείας, ἀλλὰ διὰ θεῖον ἔλεος· (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Τῆς σῆς μοι γενομένης ἐπιφανείας, τὰ σκυθρωπὰ παραυτίκα λυθήσονται.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Καὶ ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὡς πολλὴν διαφορὰν ἁμαρτία πρὸς ἀσέβειαν ἔχει· ἁμαρτία μὲν γάρ ἐστιν ἡ τυχοῦσα ἁμαρτία, παρανομία, πορνεία, κλεψία, καὶ αἱ λοιπαί· ἀσέβεια δὲ ἡ ἀθεΐα ἢ καὶ ἡ πολυθεΐα· διὸ καὶ ὁ μέγας παρακαλεῖ Δαβὶδ, αὐτὸν μὲν τῆς διὰ τὴν ἁμαρτίαν γεγενημένης αἰσχύνης ἀπαλλαγῆναι· τοὺς δὲ δυσσεβείᾳ συζῶντας, μετ' αἰσχύνης τῷ θανάτῳ παραπεμφθῆναι.

ἀπεπνίγη ἐκεῖνος μετὰ ὀλίγον καιρόν· δίκαιον δὲ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του ὁ Δαβίδ, διὰ τὶ δὲν ἀδίκησεν οὔτε τὸν Ἀβεσσαλὼμ, οὔτε τὸν Ἀχιτόφελ, ἢ ἄλλον τινὰ φίλον καὶ οἰκεῖον αὐτῶν· ἀνομίαν δὲ λέγει τὴν κατὰ τοῦ Δαβὶδ συμβουλὴν, ὁποῦ ὁ Ἀχιτόφελ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ· ἄνομος γὰρ ἦτον ἡ συμβουλὴ ἐκείνη, διὰ τὶ ἐπαρακίνει τὸν υἱὸν εἰς τὸ νὰ θανατώσῃ τὸν πατέρα του· ἐν ὑπερηφανίᾳ δὲ, διὰ τὶ ὁ Ἀχιτόφελ ἐμεγαλοῤῥημόνησε καὶ εἶπε, πῶς δύναται αὐτὸς νὰ περιπατήσῃ ὅλην τὴν νύκτα, καὶ νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς τὸ ςράτευμα τοῦ Δαβὶδ, καὶ νὰ θανατώσῃ αὐτόν· ἐν ἐξουδενώσει δὲ, διὰ τὶ ὁ Ἀχιτόφελ ὕβρισε καὶ ἐξουδένωσε τὸν Δαβίδ· οὕτω γὰρ γέγραπται ,, Καὶ εἶπεν Ἀχιτόφελ πρὸς Ἀβεσσαλώμ· ἐπιλέξω δὴ ἐμαυτῷ δώδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ ἀναςήσομαι καὶ καταδιώξω ὀπίσω Δαβὶδ τὴν νύκτα, καὶ ἐπελεύσομαι ἐπ᾽ αὐτόν· καὶ αὐτὸς κοπιῶν καὶ ἐκλελυμένος χερσὶ, καὶ ἐκςήσω αὐτὸν, καὶ φεύξεται πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ πατάξω τὸν βασιλέα μονώτατον, καὶ ἐπιςρέψω πάντα τὸν λαὸν πρὸς σὲ, ὃν τρόπον ἐπιςρέφει ἡ νύμφη πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς· πλὴν ψυχὴν ἀνδρὸς ἑνὸς σὺ ζητεῖς, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἔςαι εἰρήνη. (Β΄. Βασιλ. ιζ΄. 1.)

19: Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότη-,, τός σου Κύριε, ἧς ἔκρυψας τοῖς φο-,, βουμένοις σε.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικὸν, καὶ σημαίνει τὸ, πολλά· φιλοσοφεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ, ποτὲ μὲν διὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ· ποτὲ δὲ, καὶ διὰ τὴν βοήθειαν καὶ ἐκδίκησιν αὐτοῦ· καὶ λέγει, ὅτι πολλὰ μεγάλη εἶναι ἡ χρηςότης σου Κύριε, τὴν ὁποίαν κρύπτεις πρὸς καιρὸν, καὶ δὲν τὴν φανερώνεις εἰς τοὺς δούλους σου· διὰ τὶ θέλεις νὰ γυμνάζῃς τὴν ὑπομονήν τους μὲ τὴν ἀναβολὴν καὶ μακροθυμίαν σου.

,, Ἐξειργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σὲ, ,, ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.

Ἐτελείωσας, λέγει, καὶ ἐξεπλήρωσας τὴν χρηςότητά σου Κύριε, καὶ φανερὰν αὐτὴν ἐποίησας εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς ἐσένα· (1) ἐπειδὴ καὶ ἠθέλησας νὰ δείξῃς αὐτὴν ἔμπροσθεν εἰς πολλοὺς, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ μάθουν, ὅτι ὑπερασπίζεσαι καὶ βοηθεῖς τοὺς ἐδικούς σου δούλους· τὸ δὲ υἱῶν ἀνθρώπων, εἶναι περίφρασις ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων· ὡς εἴπομεν ἐν τῷ δ΄. Ψαλμῷ ςίχῳ 2: ἤτοι τῷ· ,, Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι;

20: ,, Κα-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει ,, Κρύπτεις οὖν τὴν σὴν χρηςότητα· τουτέςι φυλάττεις τοῖς φοβουμένοις σε· ἐπεὶ ϗ εἰς τοῦτο αὐτὴν ἐξειργάσω εἰς τὸ παρασχεῖν τοῖς ἐλπίζουσιν εἰς σέ· ϗ παρέξεις γε αὐτὴν ἐνώπιον, ὥςε πάντας ἰδεῖν ἐν καιρῷ ἀμοιβῆς διδομένην τοῖς ἀξίοις· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· ,, Τὸ πλῆθος τῆς χρηςότητος τοῦ Θεοῦ κεκρυμμένην τὴν ὠφέλειαν ἔχει, ϗ οὔπω νῦν τηλαυγῶς καθορᾶται· ἀναμένει δὲ τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας, ὥςε ἐν αὐτοῖς ἀποκαλυφθῆναι· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος εἰρηκὼς ὅτι οὐκ ἐφέρομεν τὴν ἀποκρυπτομένην τοῦ Θεοῦ τοῖς οἰκείοις χρηςότητα, ἠνίξατο ὅτι τὸ κρύπτεσθαι ἐπὶ τοῦ ἀναβάλλεσθαι ἐνόησεν· ὡς ϗ ἀλλαχοῦ εἰπὼν, ὅτι παρ᾽ ὧν μὲν τιμᾶται Χριςὸς, παρ᾽ ὧν δὲ ἀτιμάζεται, ἐπήγαγε· ϗ ἀναβάλλεται, τοῖς μὲν τὴν χρηςότητα, τοῖς δὲ, τὴν κόλασιν· ὥςε καλόν ἐςιν εἰπεῖν, ὅτι λόγοις ἀῤῥήτοις οἰκονομίας τῆς αὐτοῦ χρηςότητος ὁ Θεὸς, τὸ μέντι ταμιεύεται ϗ κρύπτει, ἵνα ἐν καιρῷ ἀποδῷ τῷ προσήκοντι, μέρος δέ τι ϗ ἐξεργάζεται ϗ φανεροῖ, πρὸς τὸ παραθαῤῥῦναι τοὺς ἀθλητάς· σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Θεοδώριτος ,, Τῶν φοβουμένων σέ, φησι, Δέσποτα, τοὺς μὲν μισθοὺς ϗ τὰ ἔπαθλα κρύπτεις, ϗ ταῦτα πολλὰ ὄντα ϗ μεγάλα ϗ θαυμαςά· ἱδρῶσι δὲ ϗ ταλαιπωρίαις προσπαλαίειν ἐᾷς· ἀλλ᾽ ὅμως, ἔςιν ὅτε ϗ γυμνοῖς τὰ βραβεῖα παραθαῤῥύνων τοὺς ἀθλητάς· τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· ἐξειργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει ,, Ἀπόκρυφον τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ τὸ μὴ νῦν ἐφικτὸν εἰς γνῶσιν, φανερωθησόμενον δὲ, ὅτε ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐςί· τῷ δὲ ἀποκρύφῳ Παῦλος ἀντιδιέςειλε τὸ γνωςὸν τοῦ Θεοῦ, τουτέςι τὸ δημιουργικὸν φανερωθὲν τοῖς ἀνθρώποις ϗ τὸ προνοητικὸν τάχα ϗ ὁ Σωτὴρ πρόσωπον ἀπόκρυφον ἔχει πᾶν τὸ κατὰ τὴν Θεότητα, ἐμφανὲς δὲ τὸ κατὰ τὴν οἰκονομίαν· λέγοιτο δ᾽ ἂν ϗ τὰ προφανῆ ἔργα τῆς προνοίας αὐτοῦ πρόσωπον εἶναι, δι᾽ ὧν Θεὸν φανταζόμεθα· ἀπόκρυφον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόῤῥητοι λόγοι, καθ᾽ οὓς γίνεται τὰ γενόμενα, οὓς ἐπὶ τέλει τῶν πραγμάτων εἰσόμεθα· (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

20: „Κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου σου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁμιλεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν πολυποίκιλον βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν λυτρόνει τοὺς φοβουμένους αὐτὸν ἀπὸ καθε κίνδυνον καὶ περίςασιν· ὅταν, λέγει, οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ σὲ Κυριε, ζητοῦνται καὶ κυνηγοῦνται ἀπο τοὺς ἐχθρούς των, τότε ἐσὺ τοὺς κρύπτεις μέσα εἰς τὸν ἀπόκρυφονν τόπον σου· τοῦ προσώπου σου γὰρ εἶναι ἀντὶ σοῦ, κατὰ περίφρασιν.

„Ἀπὸ ταραχῆς ἀνθρώπων σκεπάσεις „αὐτοὺς εν σκηνῇ.

Ὅταν, λέγει, ἐν καιρῷ ταραχῆς ςασιάζουν καὶ ἀποςατοῦν κατὰ τῶν δούλων σου οἱ ἐχθροί των, τότε ἐσὺ Κύριε, τοὺς σκεπάζεις μέσα εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τένταν τῆς σκέπης σου. ἢ ὡσὰν μέσα εἰς κάμμίαν σκηνὴν ἀπόκρυφον. (1)

„Ἀπὸ ἀντιλογίας γλωσσῶν.

Ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται ἐδῶ τὸ, σκεπάσεις: ἤγουν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀντιλογίας τοῦ λαοῦ, σκεπάζεις τοὺς δούλους σου Κύριε· ἀπὸ τὰς γλώσσας γὰρ ἐφανέρωσε τοὺς λέγοντας ὁ Δαβὶδ· ἀντιλογία δὲ εἶναι, ἡ ἀπείθεια τῶν ὑπηκόων·

21: Εὐλογητὸς Κύριος ὅτι ἐθαυμάστωσε „το ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς.

Περιοχὴ μὲν εἶναι, τὸ τειχόκαςρον· πόλις δὲ περιοχῆς, εἶναι ἡ τειχογυρισμένη· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἶναι ἐπαινετὸς ὁ Θεος, διὰ τὶ ἔκαμε νὰ θαυμάζεται ἀπὸ ὅλους τὸ ἔλεος, ὁποῦ ἔδειξεν εἰς ἐμένα· ὅστις διὰ τῆς βοηθείας του, ἔγινα ὡσὰν πόλις τειχογυρισμένη· καὶ διὰ τοῦτο ὡς τοιαύτη, θέλω διαμένω ἀπείρακτος καὶ ἀπίαςος, ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μὲ τὴν φύλαξίν του. (2)

22: „Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· ἀ„περριμαι ἀπο προσωπου τῶν ὀφθαλ„μῶν σου.

Ἔκςασιν, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ, λέγει τὴν ἐκτροπὴν ἀπὸ τὴν ἴσην ςράταν τῶν θείων ἐντολῶν· ὅταν ἐγὼ, λέγει, ἁμάρτησα, ποιήσας μοιχείαν καὶ φόνον, μετανοήσας εἶπον· ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς πλέον ἀπερρίφθηκα μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἔνδειξιν τῆς περὶ ἐμὲ προτέρας ἐπισκοπῆς καὶ προνοίας σου Κύριε. (3)

„Διὰ τοῦτο εἰσήκουσας τῆς φωνῆς „τῆς δεήσεώς μου εν τῷ κεκραγεναι „με πρός σέ.

Διὰ ταύτην, λέγει, τὴν μετάνοιαν καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας μου, εἰσήκουσας ἐμοῦ τοῦ δούλου σου Κύριε, ὅταν ἐφώναξα πρὸς σὲ, ἐπικαλούμενος τὸ ἔλεός σου· πληροφοροῦμαι γὰρ, ὅτι μου εἰσήκουσας, καὶ διὰ τοῦτο θέλεις μοι χαρίσεις τὴν βοήθειάν σου.

23: „Ἀ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἀρκεῖ γάρ σου τὸ πρόσωπον: τουτέςιν ἡ ἐπιφάνεια μόνη· πάσης αὐτοὺς τῆς ἐξ ἀνθρώπων ταραχῆς ἐξελέσθαι· καὶ μέσους ἀποληφθέντας, καθάπερ τινὶ καλύψαι σκηνῇ, καὶ ἀφανεῖς ἀποφῆναι· οὕτως ὁ Δαβὶδ ὑπὸ Σαοὺλ ἀπειλῆφθαι δόξας, πολλάκις ἀπέφυγεν· οὕτως Ἐλισσαῖος Σύρων αὐτὸν κυκλωσάντων, ἀχλὺν αὐτοῖς ἐμβαλών· καὶ ἕτερα δὲ τοιαῦτά ἐςιν εὑρεῖν παρὰ τῇ Θείᾳ Γραφῇ.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος „Πόλιν περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν ἐννοεῖ, τὴν ἀπόρθητον τῷ Σατανᾷ· τὸ δὲ ἔλεος οὐκ ἔξω τῆς ἁγίας Πόλεως: ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας δίδοται, ἀλλὰ τοῖς οὖσιν ἐν αὐτῇ.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἔκςασιν δὲ εἰκότως τὴν ἁμαρτίαν ἐκάλεσε· τὴν γὰρ τῆς δικαιοσύνης ὁδεύων ὁδὸν, ἐξέςη μὲν ἐκείνης καὶ ἐξετράπη· προσέπταισε δὲ καὶ περιέπεσε τοῖς ὠμοβόροις λῃςαῖς· καὶ τοῦτο αὐτὸ δείκνυσι τὴν τοῦ Δαβὶδ ἀρετήν· οὐ γὰρ ἐθὰς ἦν τῆς ἁμαρτίας· ἀλλ' ἔξω μικρὸν τῆς οἰκείας γενόμενος προαιρέσεως, τὸν ὄλισθον ἐκεῖνον ὑπέμεινεν.

23: „Ἀγαπήσατε τὸν Κύριον πάντες οἱ ὅ-
„σιοι αὐτοῦ.

Ἀπὸ τὴν νοερὰν αἴσθησιν ὁποῦ ἔλαβεν ὁ Δαβὶδ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, παρακινεῖ τοὺς ὁσίους, ἤγουν τοὺς ἐναρέτους, νὰ ἀγαποῦν τὸν Κύριον, ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν· ἀλλὰ ἐξ ὅλης των τῆς καρδίας· τοῦτο γὰρ φανερόνει παρακάτω.

„Ὅτι ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκζητεῖ τὰς ἀληθείας: ἤγουν τὰς πρὸς αὐτὸν ἀληθεῖς ἀγάπας. (1)

„Καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποι-
„οῦσιν ὑπερηφανίαν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν Ἀχιτόφελ, περὶ τοῦ ὁποίου προείπομεν· ὅρα δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς εἰς μὲν τοὺς ἁπλῶς ὑπερηφανευομένους, μακροθυμεῖ εἰς πολὺν καιρόν· εἰς ἐκείνους δὲ, ὁποῦ ὑπερφανεύονται περισσῶς καὶ μὲ ὑπερβολὴν, εἰς αὐτοὺς μετὰ ὀλίγον καιρὸν ἀποδίδει τιμωρίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

24: „Ἀνδρίζεσθε καὶ κραταιούσθω ἡ καρ-
„δία ὑμῶν, πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ
„Κύριον.

Μὴ φοβηθῆτε, λέγει, ὅλοι ἐσεῖς, ὁποῦ ἐλπίζετε εἰς τὸν Κύριον· ἀλλὰ θαρσεῖτε καὶ ἀνδρειονεσθε· διὰ τὶ δὲν θέλει σᾶς παραβλέψει ὁ Κύριος, ἀλλὰ θέλει σᾶς βοηθήσει· Πάντες γὰρ οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸν, δὲν θέλουν καταισχυνθοῦν· καθὼς προλαβὼν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ, ἔλεγε διὰ τὸν ἑαυτόν του· „Μὴ καταισχυνθείην, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ σέ· (Ψαλ. κς'. 20.)

ΨΑΛΜΟΣ ΛΑ'.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ Συνέσεως.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται Συνέσεως· ἢ διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ πλησθεὶς ἀπὸ σύνεσιν ἔγραψε τοῦτον, ἢ ὅτι εἶναι χρεία συνέσεως εἰς τὸν παρόντα Ψαλμόν· ἢ καὶ διὰ τὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνετίζει τοὺς ἀναγνώ-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Ποίας δὲ ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος; τὴν ὀρθότητα δηλονότι τὴν δογματικὴν, εὖ μάλα διεξεσμένως, εἰς τὸ ἔχειν ἀμωμήτως καὶ τὸν οὐκ ἐψευσμένον βίον· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Μιᾶς ἀληθείας οὔσης τῆς εἰπούσης, ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια, πολλαὶ συνίσανται ἐν τοῖς μετέχουσι τῆς μιᾶς, ἑκάστης ψυχῆς ἀλήθειαν ἐχούσης, οὗ ἐδέξατο τύπον ἐκ τῆς μονογενοῦς ἀληθείας· ἐπεὶ οὖν πάσας τὰς ἀληθείας ταύτας ἐκζητεῖ Κύριος, καὶ τιμῆσαι βούλεται τοὺς ἔχοντας αὐτάς·· τούτου χάριν οἱ ὅσιοι αὐτοῦ ἐκζητήσατε αὐτὸν οὐκ ἀμισθὶ καταλύοντες ἐφ' ἧς ἔχετε ἀληθείας· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.).

φώσκοντας· λέγει γὰρ πρὸς αὐτούς· „ Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔςι σύνεσις· ἔγραψε δὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὁ Δαβίδ, ὕςερα ἀπὸ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεὲ καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου· μετὰ γὰρ τὰ ὁμαρτήματα ταῦτα πεσὼν εἰς διαφόρους λογισμοὺς καὶ πειρασμούς, διαφόρους Ψαλμοὺς συνέγραψεν, οἵτινες ἀναφέρουν τὰ ἁμαρτήματά του ταῦτα· ἁρμόδιος δὲ εἶναι καὶ εἰς κάθε Χριςιανὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος, νοούμενος ἠθικῶς κατὰ ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα.

1: „ Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνο-
„ μίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁ-
„ μαρτίαι.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν τῇ μετανοίᾳ, διὰ τοῦτο μακαρίζει τώρα ἐδῶ ἐκείνους, ὁποῦ χωρὶς κόπους καθαρίζονται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των (1) νοεῖ δὲ αἰνιγματωδῶς τοὺς βαπτιζομένους Χριςιανούς· ἐπειδὴ δὲ οἱ βαπτιζόμενοι, ἄλλοι μὲν, εἶναι ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς, ἄλλοι δὲ, εἶναι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοῦτο ἀνομίας μὲν εἶπεν, ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐδόθη νόμος· ἁμαρτίας δὲ εἶπεν, ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, τῶν ἐχόντων τὸν νόμον· ἁμαρτία γὰρ εἶναι, ἀθέτησις νόμου. (2)

2: „ Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐμὴ λογίσεται
„ Κύριος ἁμαρτίαν.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν λογίζεται: ἤγουν δὲν θέλει ἐπιγράψει, οὔτε θέλει μετρήσει ὁ Θεὸς ἁμαρτίαν· διατί; ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἔχει νὰ ἀφανισθῇ ἀπὸ τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας: ἤγουν ἀπὸ τὸ ἅγιον Βάπτισμα· ἁμαρτίαν δὲ τώρα ἐδῶ, ἀδιαφόρως κάθε σφάλμα ὠνόμασε, τόσον τῶν Ἐθνικῶν, ὅσον καὶ τῶν Ἰουδαίων· μερικοὶ δὲ τὰ δύω ταῦτα ῥητὰ, τὸ ἀνωτέρω καὶ τὸ ἐδῶ, ἀδιαφόρως νοοῦσι λέγοντες, ὅτι καὶ τὰ δύω ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ παραλλήλου σημαίνουσι.

„ Οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δό-
„ λος.

Μα-

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, οὕτως ἑρμηνεύει „ Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι· τοῦτο τῆς παντελοῦς καθάρσεως· ϗ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι· τοῦτο τῶν οὔπω τὸ βάθος καθηραμένων· μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐμὴ λογίσηται Κύριος ἁμαρτίαν· τρίτη τὶς αὕτη τάξις τῶν ἁμαρτανόντων, ὧν ἡ μὲν πρᾶξις, οὐκ ἐπαινετὴ, τὸ δὲ τῆς γνώμης, ἀνεύθυνον· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ πρῶτος ςίχος ἁρμόσειε τοῖς ἠλεημένοις διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίςματος· ἐκείνων γὰρ ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι· ὁ δεύτερος δὲ, τοῖς θέλουσι μετανοεῖν· ἐπικαλύπτονται γὰρ αὐτῶν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τῆς μετανοίας, καταχωννύντος ὥσπερ αὐτὰς ταῖς ἀμνηςίαις τοῦ φιλαγάθου Θεοῦ, ὡς μηκέτι βούλεσθαι, μηδὲ ὁρᾷν αὐτάς· τοῖς γὰρ ἁμαρτοῦσι μετὰ τὴν ἄφεσιν (τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος γινομένην) οὐκέτι δευτέραν ἄφεσιν, ἀλλ᾽ ἐπικάλυψιν ἁμαρτιῶν παρέχει· διὰ γὰρ τῶν δευτέρων κατορθωμάτων, καλύπτειν τὰ προημαρτημένα συνεχώρησεν· ὁ δὲ τρίτος ςίχος ἁρμόζει τοῖς σφάλλουσι μὲν, πλὴν οὐκ ἀπὸ γνώμης ἐθελοκάκου ϗ πονηρᾶς· σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ϗ ὁ Ὠριγένης παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος.

(2) Σημείωσαι, ὅτι διὰ τοῦτο ϗ ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος ἀφ᾽ οὗ βαπτισθῇ ὁ Χριςιανὸς, ἐπειδὴ ϗ ἀναφέρει διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος διδομένην· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τοσαύτῃ περὶ αὐτοὺς χρῆται φιλοτιμίᾳ, ὡς μὴ μόνον ἀφεῖναι, ἀλλὰ ϗ καλύψαι τὰς ἁμαρτίας, ϗ μηδὲ ἴχνη τούτων καταλιπεῖν· ϗ ὁ Δίδυμος δὲ, κἂν ἐφαμάρτωσι, φησιν, ἐπικαλύπτει δι᾽ ἀρετῆς, οὐκ ἐγκρυπτούσης τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ διόλου ἀφανιζούσης· ὡς ϗ ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν· ὡς γὰρ ἐπιςήμη καλύπτει τὴν ἄγνοιαν· οὕτως ἀγάπη θεία ἡ αὐτὴ οὖσα τῇ ἀρετῇ, καλύπτει τὰς ἁμαρτίας· εἶπε δὲ ϗ ὁ θεῖος Ἰουςῖνος „ Ἐὰν μετανοήσωσι πάντες βουλόμενοι τυχεῖν τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐλέους, δύνανται· ϗ μακαρίους αὐτοὺς ὁ λόγος προλέγει εἰπών· Μακάριος, ᾧ οὐμὴ λογίσηται Κύριος ἁμαρτίαν· τοῦτο δέ ἐςιν ὡς μετανοήσας ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι, τῶν ἁμαρτιῶν παρὰ Θεοῦ λάβῃ ἄφεσιν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ὑμεῖς ἀπατᾶτε ἑαυτοὺς, ϗ ἄλλοι τινὲς ὑμῖν ὅμοιοι κατὰ τοῦτο· οἳ λέγουσιν, ὅτι κἂν ἁμαρτωλοὶ ὦσι, Θεὸν δὲ γινώσκουσιν, οὐμὴ λογίσηται αὐτοῖς Κύριος ἁμαρτίαν (παρὰ ταῖς σημειώσεσι τοῦ Κορδερίου).

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅποιος ὕςερα ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη, δὲν ἐφάνη ψεύςης εἰς τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς τὸν Χριςὸν τοῦ νὰ φυλάττῃ τὰς ἐντολάς του· δόλον γὰρ τώρα ἐδῶ ὀνομάζει τὸ ψεῦδος· κάθε γὰρ Χριςιανὸς ὁμολογεῖ εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα, νὰ ἀρνηθῇ μὲν τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλου, νὰ ἐναγκαλισθῇ δὲ καὶ νὰ φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριςοῦ.

3: „Ὅτι ἐσίγησα.

Μακάριοι, λέγει, εἶναι οἱ ἀνωτέρω· ἐπειδὴ χωρὶς κόπον ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των διὰ τοῦ Βαπτίσματος, καὶ ἔμειναν εἰς τὴν καθαρότητα αὐτὴν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔπραξαν μετὰ τὸ Βάπτισμα ἁμαρτίας· διὰ τὶ δὲ μακαρίζω αὐτούς; ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ ἁμαρτήσω, τόσον ἀπέκαμον ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς μετανοίας, ὥςε ὁποῦ ἐσιώπησα, καὶ νὰ λαλήσω δὲν δύναμαι· ἀπὸ τοῦ ἑπομένου γάρ: ἤτοι ἀπὸ τῆς σιωπῆς, φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὸ ἡγούμενον: ἤτοι τὴν ἀδυναμίαν, ὁποῦ ἔλαβεν ἐκ τῆς μετανοίας.

„Ἐπαλαιώθη τὰ ὀστᾶ μου ἀπὸ τοῦ „κράζειν με ὅλην τὴν ἡμεραν.

Καὶ τοῦτο, λέγει, εἶναι αἰτία τῆς σιωπῆς μου· διὰ τὶ ἀπὸ τὰς πολλὰς φωνὰς, ὁποῦ κάμνω πρὸς τὸν Θεὸν διὰ νὰ μὲ ἐλεήσῃ, δὲν δύναμαι πλέον νὰ ὁμιλήσω· μὲ τὰ κόκκαλα δὲ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν τοῦ σώματός του. ἐπειδὴ καὶ τὰ κόκκαλα συγκρατοῦσιν ὅλον τὸ σῶμα· ἐπαλαιώθη δὲ εἶπεν· ἀντὶ τοῦ ἠσθένησαν· διὰ τὶ κάθε παλαιὸν, εἶναι ἀσθενὲς καὶ ἀδύνατον· ἠσθένησε, λέγει, καὶ ἀδυνάτησεν ἡ δύναμίς μου· ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν: ἤτοι πάντοτε· (1) ἐπειδὴ ὅσαις φοραῖς ἠκολούθει θλίψις καὶ πειρασμὸς εἰς τὸν Δαβὶδ, ἐνθυμεῖτο τὰς δύω ἁμαρτίας ἐκείνας, ὁποῦ ἔπραξε, καὶ ἔκλαιε· ςοχαζόμενος, ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν ἐκείνων συμβαίνουν εἰς τὴν ζωήν του οἱ πειρασμοί· διότι, ἐπειδὴ εἰς τὴν μοιχείαν καὶ τὸν φόνον, ὁποῦ ἔπραξε, δίδεται ἐπιτίμιον ὁ θάνατος ἀπὸ τὸν παλαιὸν νόμον τοῦ Θεοῦ (καὶ ὁ μοιχὸς γὰρ καὶ ὁ φονεὺς ἐθανατόνετο) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ἀπὸ μὲν τὸν θάνατον ἐγλύτωσε, καὶ τούτου ἔλαβε τὴν συγχώρησιν, ὅταν ὡμολόγησεν εἰς τὸν Προφήτην Νάθαν, πῶς ἥμαρτεν, εἰπόντα αὐτῷ „Οὐ μὴ ἀποθάνῃς· (Β': Βασιλ. ιβ'. 13.) συμφοραὶ ὅμως καὶ δυςυχίαι ἐπρομηνύθησαν, ὅτι ἔχουν νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ τὰς ἁμαρτίας του ταύτας· τὰς ὁποίας συλλογιζόμενος ὁ Δαβὶδ, ἐλυπεῖτο κατὰ τὴν καρδίαν του καὶ ἐθλίβετο.

4: „Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβαρύνθη „ἐπ' ἐμὲ ἡ χείρ σου.

Καὶ τοῦτο ἀκόμη ἐγίνετο αἰτία εἰς τὸν θεῖον Δαβὶδ νὰ κράζῃ: δηλαδὴ ἡ κατ' αὐτοῦ τιμωρία τοῦ Θεοῦ· χεὶρ γὰρ ἐννοεῖται ἐδῶ ἡ παιδευτικὴ δύναμις καὶ τιμωρία· ἐπειδὴ μὲ τὸ χέρι παιδεύει τινας καὶ τιμωρεῖ τὸν ἄλλον· ἐβαρύνθη εἶπεν: ἤτοι βαρέως ἐφέρθη κατ' ἐμοῦ ἡ παιδεία καὶ τιμωρία σου Κύριε· ἡμέρας δὲ καὶ νυκτὸς, ἀντὶ τοῦ παντοτινά·

„Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν ἐν τῷ „ἐμπαγῆναί με ἄκανθαν.

Ἄκανθαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἁμαρτίαν, ἕνα μὲν διὰ τὶ ἔξωθεν τῆς φύσεως ἐμβαίνει εἰς τὴν ψυχὴν, ὡς παρὰ φύσιν οὖσα· καθὼς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ϗ ὁ Δαβὶδ ἕνα σχεδὸν χρόνον ἔμεινεν ἀνεξομολόγητος, ϗ δὲν ἔδειξε παρευθὺς τὴν πληγὴν εἰς τὸν ἰατρὸν, ἀλλ' ἐσίγησε, κρύψαι τὴν μοιχείαν ϗ τὸν φόνον σπουδάζωντας, ἕως ὁποῦ ἤλεγξεν αὐτὸν ὁ Νάθαν, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ κατεγήρασα φωνάζωντας, ϗ κατηγορῶντας τὴν ἁμαρτίαν του.

καθὼς καὶ ἡ ἄκανθα μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδὰμ ἐφύτρωσεν, ἔξωθεν τῆς πρώτης βλαςήσεως τῶν φυτῶν· (1) καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ κεντᾷ τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ τὸν κάμνει, νὰ πονῇ· κλαίει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ κατηραμένη ἄκανθα τῆς ἁμαρτίας ἐμπήχθη εἰς τὴν καρδίαν μου, ὅλαις ἡ εὐτυχίαις μου μετατράπησαν εἰς δυςυχίας καὶ ἀθλιότητας·

5: „Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα, καὶ τὴν „ἁμαρτίαν μου οὐκ ἐκάλυψα.

Διὰ νὰ μὴ φαίνεται πῶς γογγύζει μὲ τὰς πολλάς του ἐλεεινολογίας ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο μετέβαλεν ἐδῶ τὸν λόγον, καὶ διηγεῖται πῶς ἠξιώθη τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· διότι ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Νάθαν ἐσχημάτισε τὴν παρανομίαν τοῦ Δαβὶδ ὡσὰν εἰς ἄλλο τρίτον πρόσωπον· ἔπειτα εἶπεν αὐτῷ, ὅτι σὺ εἶσαι ἐκεῖνος ὁποῦ ἔπραξε ταῦτα· διὰ τοῦτο λέγει τώρα ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, πῶς τοῦτο εἰπόντος τοῦ Νάθαν, ἐγὼ ἐγνώρισα τὴν ἁμαρτίαν μου, καὶ δὲν τὴν ἀρνήθηκα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐκ ἀκάλυψα· (2) ἀνομίαν δὲ ἐδῶ θέλεις νοήσεις τὴν παρανομίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἁμαρτίαν ἀκολούθως ὠνόμασεν, ὡς τοῦ θείου νόμου οὖσαν παράβασιν.

„Εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγνώρισα, ὅτι ἔπεσα εἰς καταδίκην τοῦ Θεοῦ ἀπαραίτητον, εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου· ὅτι νὰ ἐξαγορεύσω τὴν ἁμαρτίαν μου· ὅθεν εὐθὺς ἐξομολογηθεὶς, καὶ ῥίψας τὴν αἰτίαν ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτόν μου, εἶπα „Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ. (Β'. Βασιλ. ιϐ'. 13.)

„Καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρ„δίας μου.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν, ἐσυγχώρησες τὴν ἁμαρτίαν μου· εἶπε γὰρ ὁ Νάθαν πρὸς τὸν ἐξομολογηθέντα Δαβὶδ „Καὶ Κύριος παρεβίβασε τὸ ἁμάρτημά σου· οὐ μὴ ἀποθάνῃς· (Β': Βασιλ. ιβ'. 13.) ἀσέβειαν δὲ τῆς καρδίας ὀνομάζει τὴν ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ ἡ καρδία του δὲν ἐσεβάσθη, οὔτε εὐλαβήθη τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τοὺς διορίζοντας „Οὐ μοιχεύσεις· οὐ φονεύσεις· (Ἔξ. κ'. 13.) ἀποροῦσι δὲ μερικοὶ, ὅτι ἂν ἐσυγχωρήθη ἡ ἁμαρτία τοῦ Δαβὶδ, διὰ τὶ λέγει ἀνωτέρω, πῶς ἐβαρύνθη κατ' ἐπάνω του ἡ κολασικὴ δύναμις καὶ παιδεία τοῦ Θεοῦ; λύοντες οὖν τὴν ἀπορίαν λέγομεν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀκούσας τὴν σχηματισθεῖσαν κρίσιν, ὁποῦ ὁ Νάθαν εἶπεν εἰς τρίτον πρόσωπον, ἀπεφάσισεν ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ ἔκαμε τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, εἶναι ἔνοχος θανάτου καὶ ζημίας· οὕτω γὰρ εἶπε, „Ζῇ Κύριος, ὅτι υἱὸς θανάτου ὁ ἀνὴρ ὁ ποιήσας τοῦτο, καὶ τὴν ἀμνάδα ἀποτίσει ἑπταπλασίονα· ἀνθ' ὧν ὅτι ἐποίησε τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ περὶ οὗ οὐκ ἠφείσατο (Β': Βασιλ. ιβ'. 5.) ἐπειδὴ λέγω, καὶ ἔτζι μόνος του ὁ Δαβὶδ ἀπεφάσισε, διὰ τοῦτο ἐσυγχωρήθη μὲν παρευθὺς τὸν θάνατον (ἤτοι δὲν ἀφέθη νὰ ἀποθάνῃ, καθὼς ὁ ἴδιος ἀπεφάσισε) διὰ τὸ θερμὸν καὶ ἐγκάρδιον τῆς ἐξομολογήσεώς του· τὴν δὲ ζημίαν ἀπαιτήθη νὰ λάβῃ μὲ τὰς συμφορὰς, ὁποῦ ὕςερον τῷ ἠκολούθησαν, κατὰ τὴν ἐδικήν του ἀπόφασιν· μὲ σκοπὸν, ἵνα μὴ παντελῶς καὶ ὀγλίγωρα ἐλευθερωθεὶς, ἀλησμονή-

(1) Ὅθεν ἄλλος εἶπε „Καὶ τοῦτο ἰςέον, ὅτι ϗ τὴν ἄκανθαν ἡ ἁμαρτία ἐγέννησε· μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν συμπαρεζεύχθη τῷ ῥόδῳ ἡ ἄκανθα· ὅτε Ἀδὰμ ἤκουσεν „Ἀκάνθας ϗ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ. (Γεν. γ'. 18.)

(2) Ἄλλος δὲ εἶπεν „Οὐκ ἐκάλυψα· τουτέςιν ἐφανέρωσα τὴν κατ' ἐμοῦ κατηγορίαν ποιούμενος· ἐν ὅσῳ μὲν οὗτος ἁμαρτάνειν βούλεται, κρύπτει τὴν ἁμαρτίαν, λανθάνειν πειρώμενος· μισῶν δέ τις αὐτὴν, φανερὰν ποιεῖ δι' ἐξομολογήσεως τῷ δυναμένῳ ἰάσασθαι· ἕψεται γὰρ τοῖς ἡμαρτημένοις ἡ λύσις δι' ἐξαγορεύσεως κατὰ τὸ „Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἀνομίας σου, ἵνα δικαιωθῇς. (Ἡσ. μγ'. 26.)

νήσῃ εὐκόλως τὴν ἁμαρτίαν, ὁποῦ ἔκαμε, καὶ πάλιν δεύτερον πέσῃ εἰς ἄλλην· (1)

6: „Ὑπὲρ ταύτης προσεύξεται πᾶς ὅσιος „ἐν καιρῷ εὐθέτῳ.

Τὸ ὑπὲρ ταύτης νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ ἀπὸ ταύτης τῆς ἐδικῆς μου ἁμαρτίας παρακινούμενος, θέλει παρακαλέσει τὸν Θεὸν κάθε θεοσεβής· διὰ τὶ αὐτὸς μανθάνωντας, ὅτι ἐγὼ μὲ τὸ νὰ ἐξομολογηθῶ, εὐθὺς ἐσυγχωρήθην, θέλει μιμηθῇ ἐμένα ἐν τῷ καιρῷ τῆς μετανοίας του· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει καιρὸν εὔθετον καὶ ἐπιτήδειον· καὶ ἡ ἁμαρτία μου αὕτη, θέλει γένη παράδειγμα εἰς τοὺς ὁσίους νὰ μετανοοῦν· διὰ τὶ ὁ ἀνόσιος ἄνθρωπος, αὐτὸς δὲν μετανοεῖ· δύναται δὲ νὰ νοήσῃ τοῦτό τινας, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητεύει διὰ τοὺς Χριστιανούς· οἱ ὁποῖοι ἐν καιρῷ εὐθέτῳ: δηλαδὴ ἐν τῷ καιρῷ τῷ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ψάλλοντες τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ τοὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας του διαλαμβάνοντας, τρόπον τινὰ φαίνονται, ὅτι προσεύχονται καὶ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας του, κατὰ τὸν Θεοδώρητον.

„Πλὴν ἐν κατακλυσμῷ ὑδάτων πολ„λῶν πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐγγιοῦσι.

Τὸ πλὴν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ καὶ συνδέσμου· διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· ὅτι καὶ ἐν τῇ πλημμύρᾳ τῶν κακῶν λογισμῶν (τούτους γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ ὕδατα· κατὰ τό· „Ἐξελοῦμαι καὶ ῥῦσαί με ἐξ ὑδάτων πολλῶν). (Ψαλ. ρμγ'. 8.) καὶ ὅταν, λέγω, πλημμυροῦσιν ὡς ὕδατα οἱ πονηροὶ λογισμοί, ὅμως αὐτοὶ δὲν θέλουν πλησιάσουν εἰς τὸν ἐξομολογηθέντα καὶ συγχωρηθέντα ἁμαρτωλόν, τὸν τοιουτοτρόπως μετανοήσαντα, καθὼς εἴρηται ἀνωτέρω· μὲ τὸ ἐγγίζειν δὲ ἐφανέρωσεν ὁ Δαβίδ, ὅτι οἱ πονηροὶ λογισμοὶ δὲν θέλουν λυπήσουν, ἢ παρασαλεύσουν τὸν οὕτω μετανοήσαντα· ἢ καὶ ἄλλως, κατακλυσμὸς νοεῖται τὸ ἅγιον Βάπτισμα, διὰ τὶ κατακλύζει καὶ πνίγει τὴν ἁμαρτίαν· ὕδατα δὲ πολλὰ τὸ αὐτὸ ὀνομάζεται, ὄχι διὰ τὴν ποσότητα καὶ τὸ πλῆθος τοῦ νεροῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ποιότητα καὶ δύναμιν τοῦ Πνεύματος, ὁποῦ τὸ ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος περιέχει· ἔτζι γὰρ καὶ ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν πολὺν ἄνεμον, τὸν δυνατόν· προσεύξεται λοιπόν, λέγει, κάθε ὅσιος πρὸς ἐσένα· πλὴν ἐν τῷ Βαπτίσματι δὲν θέλουν ἐγγίσουν εἰς αὐτόν· ποῖαι; αἱ ἁμαρτίαι δηλαδή, μὲ τὸ νὰ κατακλύζωνται ἐν αὐτῷ καὶ νὰ ἀφανίζωνται, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος.

7: „Σύ μου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως „τῆς περιεχούσης με.

Ἀπὸ τὴν θλίψιν, λέγει, ταύτην, ὁποῦ μὲ περιέχει ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας μου, καταφεύγω πρὸς ἐσένα Κύριε, ὡς εἰς εὐφροσύνην τῆς καρδίας μου. (2)

„Τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „Ἐπισημήνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι οὐκ ἔφη ἀφῆκάς μοι τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τὴν ἀσέβειαν τῆς ἁμαρτίας: τουτέστιν, οὐ πρὸς ἀξίαν με τῆς παρανομίας ἐκόλασας, ἀλλὰ τὴν μὲν ὑπερβολὴν τῆς ἁμαρτίας συνεχώρησας, συμμέτρῳ δὲ παιδείᾳ τὴν θεραπείαν ἐπέθηκας . . . ἔδει με, φησιν, ἐκεῖνα τετολμηκότα, εὐθὺς κατὰ τὸν νόμον θανάτῳ παραδοθῆναι· ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ χρησάμενος, θανάτῳ μὲν οὐ παρέδωκας, μετρίαις δὲ παιδείαις ἰάτρευσας.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἐπεὶ τῷ Δαβὶδ κατὰ τὴν θείαν ἀπειλὴν τὴν λέγουσαν „Καὶ νῦν οὐκ ἀποστήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου, μυρίων ἐπλήσθη συμφορῶν ἡ οἰκία, καὶ οὐ μόνον τὰ ἐκτὸς διεστασίαζεν, ἀλλὰ καὶ τὰ οἴκοι κακῶς εἶχεν αὐτῷ· τὴν γὰρ τοῦ Ἀμνὼν ἀκολασίαν ἡ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ μιαιφονία διεδέξατο, καὶ ταύτην ἡ κατὰ τοῦ πατρὸς ἐπανάστασις· διὰ τοῦτο φησὶν ὅτι ἡ χείρ σου ἐβαρύνθη ἐπ' ἐμέ· καὶ πάλιν αὐτὸν τὸν παιδεύοντα Θεὸν καταφυγὴν ποιεῖται ἐν ταῖς θλίψεσι.

„πὸ τῶν κυκλωσάντων με·

Ἐνδιάθετος καὶ ἐγκάρδιος εἶναι ἡ ἐπιφώνησις αὕτη τοῦ Δαβίδ· ὦ χαρά μου, λέγει, Κύριε, λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, οἱ ὁποῖοι με περιεκύκλωσαν, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπιάσθηκα· ἢ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς κυκλώσαντάς με ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς. (1)

„Συνετιῶ σε καὶ συμβιβῶ σε ἐν ὁδῷ
„ταύτῃ ᾗ πορεύσῃ.

Ἐδῶ εὑρίσκεται διάψαλμα· τὸ ὁποῖον δηλοῖ μεταβολὴν τῆς ἀκολουθίας τῶν προσώπων· ἐπειδὴ ὁ λόγος οὗτος καὶ ὁ κατωτέρω λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀποκρίνεται μὲ φωνὴν νοητὴν, ἥτις ἀκούεται ἀπὸ τοὺς ἁγίους Προφήτας· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Δαβίδ· ἐγὼ θέλω σὲ συνετίσω πῶς νὰ γένῃς ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς κυκλώσαντάς σε πειρασμούς· καὶ θέλω σὲ συνοδεύσω εἰς τὴν προκειμένην ταύτην στράταν τοῦ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ πολέμου σου· βιβῶ γὰρ σημαίνει τὸ βαίνω· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις· διὰ τὶ ἐπὶ τοῦ συμβιβῶ σε, τὸ σὲ, εἶναι ἀντὶ σοὶ κατὰ ἀντίπτωσιν, αἰτιατικὴ ἀντὶ δοτικῆς.

„Ἐπιστηριῶ ἐπὶ σὲ τοὺς ὀφθαλμούς
„μου.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἁπλῶς θέλω ἐπιβλέψω εἰς ἐσένα, ἀλλὰ καὶ ἀκλινῶς· καθὼς ποιοῦσι καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου καὶ τῆς παλαίστρας βοηθοῦν τινα· τεντόνουσι γὰρ αὐτοὶ τὰ ὀμμάτιά των ἐπάνω εἰς τὸν πολεμοῦντα, ἵνα εὐθὺς ὁποῦ τὸν ἰδοῦν πῶς κινδυνεύει, βοηθήσωσιν αὐτόν· εἴπομεν δὲ πολλαῖς φοραῖς, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ σχηματίζει τὰς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνας διαθέσεις καὶ τὰ παραδείγματα, συγκαταβαίνουσα εἰς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκροατῶν, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς νὰ καταλάβουν.

„Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος,
„οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις.

Τὸ παρὸν ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγει πάλιν ἐκ προσώπου του ὁ Δαβὶδ, καὶ συμβουλεύει τοὺς ἀκροατὰς ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποῦ αὐτὸς ἔπαθε· μὴ γίνεσθε, λέγει, ἀδελφοὶ, ὡσὰν ἄλογα θηλυμανῆ, μηδὲ ὡσὰν μουλάρια ἄγονα πρὸς ἀρετήν (2) διὰ τὶ ἐσεῖς δὲν εἶσθε ἄλογοι καὶ ἀσύνετοι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὡσὰν ἐκεῖνα· ἀλλὰ εἶσθε τιμημένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ λογικὸν καὶ διάκρισιν·

„Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας
„αὐτῶν ἄγξαις, τῶν μὴ ἐγγιζόντων
„πρὸς σέ.

Ἐπειδὴ καὶ ἀνωτέρω ἀνέφερεν ὁ Δαβὶδ ἄλογον καὶ μουλάρι· διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐδῶ ἀναφέρει καὶ χαλινάρι, καὶ καταρᾶται ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ μακρύνουσιν ἀπὸ τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ ὁμοιόνωνται μὲ τὰ ἄλογα ζῶα· ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἄγξῃς: ἤγουν νὰ σφίγξῃς καὶ νὰ δαμάσῃς τὰ σιαγόνια τῶν τοιούτων κτηνωδῶν ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν θέλουν νὰ πλησιάσουν εἰς ἐσένα διὰ τῆς ἀρετῆς· κημὸς δὲ λέγεται τὸ χαλινάρι· καὶ ὁ μὲν κημὸς ἔτζι ὀνομάζεται, διὰ τὶ κάμπτει τὸν λαιμὸν τοῦ ζώου· τὸ δὲ χαλινάρι, διὰ τὶ χαλᾶται: ἤγουν κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ ἅγιος Μάξιμος „Ὅταν οὖν καὶ ἡμᾶς πάντοθεν κυκλώσωσιν οἱ αἰσχροὶ καὶ πολέμιοι λογισμοὶ, Χριστὸν ἐπιβοώμεθα καὶ λέγωμεν, τὸ ἀγαλλίαμά μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με· ὁ δὲ Κύριλλος εἶπεν „Οὐ πάντων εἶναι φαμὲν τὸ δύνασθαι λέγειν Χριστῷ, τὸ ἀγαλλίαμά μου.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος „Ἰστέον ὡς τὰ μὲν ἄλλα ζῶα, ποτὲ μὲν, ἐν ἐπαίνῳ λαμβανόμενα, παρὰ τῇ Γραφῇ εὑρίσκεται· ποτὲ δὲ, ἐν διαβολῇ· ἡμίονος δ' ἀεὶ διαβάλλεται· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ζῶον τοῦτο τῶν ἐξ ἀρχῆς γεγονότων, ἀλλ' ὕστερον ἐξ ἐπινοίας ἀνθρώπων καὶ περιεργείας ἐπεισήχθη τῇ κτίσει· διὸ καὶ εἰς τύπον τῆς κακίας λαμβάνεται, ὃν Θεὸς οὐκ ἐποίησεν· ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ἡμῖν ἐκ ῥαθυμίας συνέβη.

κατεβάζεται εἰς τὸ σόμα τοῦ ζώου· νοοῦνται δὲ αὐτὰ καὶ τροπολογικῶς: δηλαδὴ, ὅτι, εἶναι αἱ παιδεῖαι καὶ οἱ πειρασμοὶ, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ ἄνθρωπος βασανιζόμενος, μετανοεῖ καὶ πλησιάζει εἰς τὸν Θεόν· ἀπὸ δὲ τὰ σιαγόνια, τὸν ὅλον ἄνθρωπον ἐφανέρωσεν, ἀπὸ μέρος τὸ πᾶν· καταρᾶται δὲ τοὺς τοιούτους ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἦτον ἀναπολόγητοι εἰς τὸ νὰ κάμνουσι τὰ ἔργα τῶν ἀλόγων ζώων, ὕςερα ἀφ' οὗ εἶδον τὸ ἐδικόν του παράδειγμα· μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸ, ἄγξαις, ἔχει μὲν σχῆμα εὐκτικοῦ, δύναμιν δὲ ἔχει καὶ σημασίαν μέλλοντος· καθότι καὶ ὅλα τὰ εὐκτικὰ σημασίαν μέλλοντος ἔχουσι κατὰ τοὺς Γραμματικούς.

„Πολλαὶ αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Αὐτὰ, λέγει, τὰ προῤῥηθέντα εἶπον, καὶ δι' αὐτῶν νουθετῶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴν ἁμαρτάνουν· διὰ τὶ ἔμαθον ἀπὸ λόγου μου, ὅτι πολλαὶ παιδεῖαι τὸν ταλαίπωρον ἁμαρτωλὸν διαδέχονται.

„Τὸν δὲ ἐλπίζοντα ἐπὶ Κύριον ἔλεος
„κυκλώσει.

Ἀνίσως ὅμως, λέγει, τινὰς ἁμαρτωλὸς, ὕςερα ἀπὸ τὰς μάςιγας, ὁποῦ ἤθελε λάβῃ παρὰ Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας του, μεταθέσῃ ὅλην του τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεὸν, αὐτὸς βέβαια θέλει ἐλεηθῇ παρὰ Θεοῦ ἀπὸ κάθε μέρος· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, κυκλώσει.

„Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλ-
„λιᾶσθε δίκαιοι, καὶ καυχᾶσθε πάν-
„τες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἔκαμε τὴν ἀνωτέρω παραγγελίαν πρὸς τοὺς ἀσθενεςέρους καὶ ἀτελεῖς, τώρα ἐδῶ μεταβαίνει καὶ πρὸς τοὺς τελειοτέρους· τοὺς ὁποίους καὶ ὀνομάζει, δικαίους μὲν, διὰ τὶ δικαίως ζῶσι καὶ πολιτεύονται· εὐθεῖς δὲ, διὰ τὴν εὐθύτητα τῆς πολιτείας των· λέγει δὲ πρὸς αὐτούς· ὅτι εὐφρανθῆτε καὶ ἀγαλλιᾶσθε καὶ καυχᾶσθε ὅλοι ἐσεῖς οἱ δίκαιοι· ὄχι εἰς τὰς ἀρετάς σας· ἐπειδὴ αὐταῖς εἶναι ἀβέβαιαις, ἂν δὲν φ... χθοῦν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἀλλὰ εἰς μόνον τὸν Κύριον, ὁποῦ σᾶς βοηθεῖ καὶ σᾶς σκεπάζει (1) εἴπομεν δὲ, τὶ διαφορὰν ἔχει ἡ εὐφροσύνη ἀπὸ τὴν ἀγαλλίασιν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θ'. Ψαλμοῦ ςίχ. 2. ἀγκαλὰ καὶ αὐτὰ νὰ σημαίνουσιν ἐκ παραλλήλου ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· τὸ δὲ, ἐπὶ Κύριον, ἀδιαφόρως εὑρίσκεται συντεταγμένον ἀντὶ τοῦ, ἐπὶ Κυρίῳ.

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο τοῖς Ἀποςολικοῖς ἔοικε ῥητοῖς „ Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· καὶ ὁ δοκῶν ἑςᾶναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ· διὰ τοῦτο καὶ πνεύματι πραότητος παιδεύειν παρεγγυᾷ· σκοπῶν· φησι, σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΒ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Ε΄.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος παρ᾽ Ἑβραίοις.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι ἀνεπίγραφος κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· φαίνεται δὲ, ὅτι ἐγράφη εἰς τὴν ὑπόθεσιν τὴν τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου, διὰ νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἀξίους, νὰ ὑμνοῦσι τὸν Θεὸν, ὅστις ἀοράτως δι᾽ Ἀγγέλου ἐθανάτωσε τοὺς Ἀσσυρίους· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὁποῦ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς νοητοὺς Ἀσσυρίους Δαίμονας. (1)

1: „Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ.

Τί μὲν εἶναι ἡ ἀγαλλίασις, εἴπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θ΄. Ψαλμοῦ στίχ. 2. ἤγουν ὅτι εἶναι ὑπερβολὴ καὶ αὔξησις εὐφροσύνης· δικαίους δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἐναρέτους, τοὺς ὁποίους προστάζει νὰ ἀγαλλιῶνται εἰς μόνον τὸν Χριστὸν τὸν νίκας ποιοῦντα, καὶ βοηθοῦντα τοὺς εἰς αὐτὸν ἐλπίζοντας· καὶ ὄχι εἰς κανένα ἄλλο πρᾶγμα· διὰ τί οὔτε δύναμις, οὔτε στράτευμα, οὔτε πλοῦτος, οὔτε τειχόκαστρον δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς τὴν θείαν βοήθειαν. (2)

„Τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις.

Λέγωντας ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω· ἀγαλλιᾶσθε, μαζὶ ἐφανέρωσε καὶ τὸ, αἰνεῖτε. Διὰ τί ἐκεῖνος ὁποῦ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς λέγεται μὲν ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, ἀναφέρεται δὲ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν Χριστοῦ· ὃς καὶ ὠνομάσθη Δαβὶδ διὰ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν· ἐξέφυ γὰρ ἐξ αἵματος Ἰεσσαὶ καὶ Δαβίδ· Καὶ ὁ Νύσσης δὲ Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς εἰς Χριστὸν ἀναφέρεται· ὅθεν καὶ ἀνεπίγραφος παρ᾽ Ἑβραίοις· οἱ γὰρ Ἑβραῖοι ὅσας τῶν ἐπιγραφῶν κατενόησαν ἔνδειξίν τινα τοῦ Μυστηρίου περιέχειν, ταύτας οὐ παρεδέξαντο· δι᾽ ὃ καὶ παρεσημήνατο δι᾽ ἀκριβείας ἐπ᾽ αὐτῶν ὁ λόγος προστιθεὶς, ὅτι παρ᾽ Ἑβραίοις εἰσὶν ἀνεπίγραφοι· εἰσὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι Ψαλμοὶ τὸν ἀριθμὸν δώδεκα ὁ λβ΄. ὁ μβ΄. ὁ ο΄. ὁ ογ΄. ὁ ϙ΄. ὁ ϙβ΄. καὶ καθεξῆς ἕως τοῦ ϛ΄. καὶ πάλιν ὁ ὄγδοος καὶ τελευταῖος ὁ ϙγ΄. . . . ἀνεπίγραφος δὲ ἀκόμη εἶναι καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ β΄. ὅρα καὶ ἐν τῷ Προοιμίῳ εἰς τὸ Ε΄. Κεφάλαιον.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ἐνταῦθα τῷ ἐξ οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν ἐλθόντι, κελεύει ὁ Ψαλμὸς ἐπαγάλλεσθαι, λέγων, ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ, ὡς τοῦ παντὸς ἐπιστατοῦντι, καὶ ἐξ οὐκ ὄντος τὸ πᾶν εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντι, καὶ συντηροῦντι ἐν τῷ εἶναι τὰ πάντα· ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ, μὴ ὅταν εὐθηνῆτε κατὰ τὸν οἶκον, μὴ ὅταν εὐεκτῆτε τῷ σώματι, μὴ ὅταν αἱ ἄρουραι πλήθωσι καρπῶν παντοδαπῶν· ἀλλ᾽ ὅτι Κύριον ἔχετε, τοιοῦτον μὲν τὸ κάλλος, τοιοῦτον δὲ τὴν ἀγαθότητα, τὴν σοφίαν τοιοῦτον . . . . εἴ ποτε σου τῇ καρδίᾳ οἱονεὶ φῶς ἐμπεσὸν ἀθρόαν Θεοῦ ἔννοιαν ἐνεποίησε, καὶ περιέλαμψέ σου τὴν ψυχὴν, ὥστε ἀγαπῆσαι μὲν τὸν Θεὸν, καταφρονῆσαι δὲ κόσμον καὶ τῶν σωματικῶν πάντων· ἐκ τῆς ἀμυδρᾶς ἐκείνης καὶ βραχείας εἰκόνος, γνώρισον τὴν ὅλην τῶν δικαίων κατάστασιν· ἐν Κυρίῳ δὲ εἶπεν, ὅτι οἱονεὶ τόπος χωρητικὸς τῶν δικαίων ἐστὶν ὁ Κύριος, ἐν ᾧ τὸν γενόμενον, πᾶσα ἀνάγκη εὐθυμεῖσθαι καὶ ἐνευφραίνεσθαι· γίνεται δὲ καὶ ὁ δίκαιος τόπος τῷ Κυρίῳ, λαμβάνων αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ· ὥσπερ καὶ ὁ ἁμαρτάνων δίδωσι τόπον τῷ Διαβόλῳ· ὁ δὲ Κύριλλος φησι „Τοῦτό ἐστι τὸ ἀγαλλιᾶσθαι τοὺς δικαίους ἐν Κυρίῳ, τὸ φρονεῖν ἑλέσθαι μόνα τὰ αὐτῷ θυμήρη καὶ φίλα, καὶ γλίχεσθαι μὲν τῶν ἀρίστων ἐπιτηδευμάτων, ἀποφοιτᾷν δὲ τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τῆς ἐν τῷδε τῷ βίῳ τύρβης.

που ἀγαλλιᾶται εἰς κἀνένα πρᾶγμα, αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἀγαλλίασίν του ἐπαινεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο· ἐπειδὴ δὲ εἰς μόνους τοὺς ἐναρέτους εἶπε νὰ ἀγαλλιῶνται καὶ νὰ αἰνοῦσι, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ καὶ τὴν αἰτίαν· ἤγουν διὰ τί εἰς τοὺς ἔχοντας ὀρθὴν ζωὴν πρέπει καὶ ἡ ὀρθὴ αἴνεσις τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειρὰχ „ Οὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν ςόματι ἁμαρτωλοῦ· (ιε΄. 9.) καὶ τὸ ςραβὸν ποδάρι, δὲν προσαρμόζεται εἰς τὸ ἴσον ὑπόδημα κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· εὐθὺς γὰρ εἶναι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν (Ψαλ. ϟα΄. 15.) καὶ „ Εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ (Ψαλ. ι΄. 7.) ὁ δὲ Διάβολος, μὲ τὸ νὰ ἦναι ὄφις σκολιὸς καὶ ςραβὰ περιπατῶν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς σκολιοὺς καὶ ςραβοὺς κατὰ τὴν γνώμην ἀνθρώπους, χαίρεται καὶ ἀναπαύεται.

2: „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθά„ρα, ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψά„λατε αὐτῷ.

Εἰς τοὺς παλαιοὺς Ἰουδαίους ἦτον νόμος νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν, μὲ κιθάραν, μὲ Ψαλτήριον, καὶ μὲ τὰ ἄλλα μουσικὰ ὄργανα· καθὼς εἰς τὸ προοίμιον εἴπομεν Κεφαλαίῳ ς΄· διδάξαντες καὶ ποίαν διαφορὰν ἔχει τὸ Ψαλτήριον ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄργανα· πρέπει δὲ νὰ νοήσωμεν ταῦτα καὶ ἀναγωγικῶς· καὶ κιθάραν νόησον, πῶς εἶναι τὸ σῶμα· ἐπειδὴ καὶ κάτω ἀπὸ τὴν γῆν ἐπλάσθη· λέγει γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Δίδυμος, ὅτι εἰς τὴν κιθάραν καὶ εἰς τὴν λύραν, ἀπὸ τὸ κάτω μέρος ἠχεῖ ὁ χαλκὸς, κατὰ τὸ δοξάρι ὁποῦ κτυπᾷ· ἐξομολογεῖσθε λοιπὸν λέγει: ἤγουν εὐχαριςεῖτε τὸν Θεὸν πρῶτον μὲ κιθάραν: ἤγουν διὰ μέσου τοῦ σώματος, ὅλοι ἐσεῖς ὁποῦ ἐλυτρώθητε παραδόξως ἀπὸ τὸν νοητὸν Ἀσσύριον: ἤτοι τὸν Διάβολον· παραδείγματος χάριν· νηςεύετε, κλαίετε, χαμευνεῖτε, ᾄδετε μὲ τὸ ςόμα· καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἔργα τῆς πρακτικῆς τοῦ σώματος ἀρετῆς, ταῦτα πάντα προσφέρετε τῷ Θεῷ, ὡς δῶρα εὐχαριςήρια. Πάλιν Ψαλτήριον νόησον, πῶς εἶναι ὁ νοῦς· διὰ τί καθὼς εἰς τὸ μουσικὸν καὶ αἰσθητὸν Ψαλτήριον, δέκα μὲν χόρδαι ἐβάλλοντο, ἀπὸ τὸ ἄνω δὲ μέρος εἶχε τὴν αἰτίαν τῶν φωνῶν· ὡς εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ: τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὸν νοῦν, δέκα μὲν ἐδόθησαν νοηταὶ ἐντολαὶ, ἄνωθεν δὲ παρὰ Θεοῦ ἐνηχήθησαν αἱ ἐντολαὶ αὗται· τὰς ὁποίας ὁ νοῦς φυλάττωντας, διὰ τῆς συμφωνίας αὐτῶν ψάλλει εἰς τὸν Θεὸν νοητὸν μέλος· ἀφ' οὗ λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς οἱ δίκαιοι μὲ τὴν κιθάραν τοῦ σώματος διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς εὐχαριστήσετε τὸν Θεὸν, ψάλατε καὶ μὲ τὸ Ψαλτήριον: ἤγουν μὲ τὸν νοῦν διὰ τῆς θεωρίας. (1)

3: „ Ἄσατε αὐτῷ ᾆσμα καινόν.

Κατὰ μὲν τὴν ἱςορίαν, παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ψάλλουν ᾄσματα καινούρια, διὰ τὸ καινούριον θαῦμα, ὁποῦ τότε ἠκολούθησεν ἐπὶ τοῦ Ἐζεκίου· κατὰ δὲ ἀλληγορίαν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰ ᾄσματα τῶν Χριςιανῶν, ὅσα οἱ Ὀρθόδοξοι συνθέττουν, καὶ ψάλλουν εἰς τὸν Κύριον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ὅλα γὰρ αὐτὰ εἶναι καινούρια, συγκρινόμενα μὲ τὰ ᾄσματα τοῦ παλαιοῦ νόμου. (2)

„ Καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ·

Ἀλαλαγμὸς εἶναι μία ὁμόφωνος φωνὴ ὅλου τοῦ ςρατεύματος· ἡ ὁποία προξενεῖ θάῤῥος εἰς τοὺς ςρα-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Δεῖ γὰρ πρότερον κατορθῶσαι τὰς διὰ τοῦ σώματος ἐνεργείας, ὥςε ἁρμονίως τῷ θείῳ λόγῳ ἀποτελεῖν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν θεωρίαν τῶν νοημάτων ἀναβῆναι . . . ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ σώματι ἡμάρτομεν . . . . τῷ σώματι καὶ ἐξομολογησώμεθα, τῷ αὐτῷ κεχρημένοι ὀργάνῳ πρὸς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἁμαρτίας· ἐλοιδόρησας; εὐλόγησον· ἐπλεονέκτησας; ἀπόδος· ἐμεθύσθης; νήςευσον. ἠλαζονεύσω; ταπεινώθητι· ἐφθόνησας; παρακάλεσον· ἐφόνευσας; μαρτύρησον. ἢ τὰ ἰσοδυναμοῦντα τῷ μαρτυρίῳ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὸ σῶμα κάκωσον.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος „ Ὁ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος ἀεὶ ἑαυτοῦ καινότερος γίνεται· ὁ τοιοῦτος καινότερον ᾆσμα ᾄδει τῷ Θεῷ.

ςρατιώτας ἐναντίον τῶν πολεμίων τους· μὲ τὸν ἀλαλαγμὸν λοιπὸν ὁ Δαβὶδ παρακινεῖ νὰ θαῤῥοῦν οἱ δίκαιοι· ψάλατε, λέγει, μὲ φωνὴν ἀλαλάζουσαν: ἤγουν θαρσαλέαν καὶ ἐπινίκιον· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἐχθροὶ, ὁποῦ σᾶς ἐφόβουν πρότερον, ἔπεσον καὶ κατετροπώθησαν· τὸ δὲ καλῶς, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀμετεωρίςως, ὁλοψύχως. (1)

4: „Ὅτι εὐθὺς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, καὶ „πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει.

Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὁ λόγος, λέγει, τοῦ Κυρίου, τὸν ὁποῖον ἐμήνυσε πρὸς τὸν Ἐζεκίαν διὰ τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου, ὅτι ἔχει νὰ λυθῇ ἡ πολιορκία, ὁ λόγος, λέγω, αὐτὸς, εἶναι ὀρθὸς καὶ ἀληθὴς (2) ἀλλὰ καὶ τὰ θαύματα ὁποῦ ὁ Θεὸς ἔκαμε κατὰ τῶν Ἀσσυρίων εἶναι πιςὰ, καὶ βεβαιόνουσι τὸν ἄνωθεν λόγον αὐτοῦ· ἢ πάντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐν πίςει κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἤγουν κινοῦσιν ἐκεῖνον, ὁποῦ τὰ βλέπει, νὰ ἔρχεται εἰς πίςιν καὶ σέβας τοῦ Δημιουργοῦ εὐθὺς γὰρ (διὰ νὰ ἀφήσωμεν ὅλα τὰ ἄλλα) τὸ λεπτότατον κέντρον, ὁποῦ ἔχει ἡ μέλισσα, αὐτὸ μὲ τὸ νὰ ἦναι κατεσκευασμένον ὡσὰν σωληνάρι, ἵνα διὰ μέσου αὐτοῦ χύνῃ τὸ φαρμάκι της, ὅταν κεντρώσῃ τινα, αὐτὸ, λέγω, διδάσκει τὸν ἄνθρωπον, ὅτι δὲν ἔγινε τὸ κέντρον αὐτὸ κοῖλον καὶ ἀνοικτὸν ἀπὸ λόγου του· ἀλλὰ μὲ θείαν δύναμιν καὶ τέχνην κατεσκευάσθη ἀνοικτὴ ἡ τόση πολλή του λεπτότης· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Κύριλλον· ὅτι ὁ τῆς νέας Διαθήκης λόγος τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐθὺς καὶ ὀρθὸς, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ κανένα σκολιὸν καὶ δυσκολοδιάλυτον· καθὼς εἶναι τὰ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης λόγια· πρὸς τούτοις δὲ, καὶ ὅσα ἔργα ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς πολιτευόμενος ὡς ἄνθρωπος, καὶ αὐτὰ πιςοῦσι καὶ δείχνουσι τὸν λόγον του σύμφωνον μὲ τὰ ἔργα του· καὶ εἶναι καὶ αὐτὰ πιςὰ, ὡς ἀληθῆ καὶ ἀναντίῤῥητα· ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς, ὅς τις εἶναι Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς, λέγω, εὐθὺς εἶναι, ὡς ὁδὸς ἀπλανὴς καὶ ἀλήθεια· ἔφησε γὰρ „Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια· (Ἰωάν. ιδʹ. 6ʹ) Καὶ ὅσα δὲ ἔργα: ἤγουν σημεῖα καὶ θαύματα ἐποίησε, διὰ πίςιν τῶν βλεπόντων τὰ ἐποίησεν, ἵνα πιςεύσωσιν εἰς αὐτόν.

5: „Ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ „Κύριος.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶσα, πῶς ὁ Κύριος, πρὸ μὲν τῆς κρίσεως, ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην· διὰ τοῦτο καὶ προσμένει τὴν μετάνοιαν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ δὲν τοὺς κολάζει· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς ἐλεημοσύνης· ἐὰν δὲ αὐτοὶ μένουν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀνιάτρευτοι, κολάζει καὶ τιμωρεῖ αὐτούς· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς κρίσεως· ἢ νοεῖται, ὅτι ὁ Θεὸς κάθε κρίσιν καὶ καταδίκην ὁποῦ κάμνει, τὴν σμίγει μὲ ἔλεος· διὰ τὶ μόνην ἄκρατον τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, τινὰς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ. „Ἐὰν γάρ φησιν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε Κύριε, τίς ὑποςήσεται; (Ψαλ. ρκθʹ. 3.) ἢ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος, ἐλεημοσύνην μὲν, εἰς τοὺς μετανοήσαντας καὶ διορθωθέντας· κρίσιν δὲ καὶ κόλασιν, εἰς τοὺς ἀμετανοήτους καὶ ἀδιορθώτους· ἢ ἀγαπᾷ μὲν ἐλεημοσύνην εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν „Οὐ γὰρ ἦλθέ φησιν ἵνα κρίνῃ τὸν Κόσμον (Ἰωάν. γʹ. 17.) κρίσιν δὲ, εἰς τὴν μέλλουσαν· τοιοῦτον νόημα ἔχει καὶ τὸ „Ἔλαιον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι Κύριε (Ψαλ. ρʹ.

(1) Ἔςι δὲ ἀλαλαγμὸς κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, φωνή τις ἄναρθρος συμφώνως ἀλλήλοις τῶν συνασπιζόντων ἐν τῷ πολέμῳ συνηπηχούντων· ἐν συμφωνίᾳ οὖν ϗ συμπνοίᾳ, ϗ τῇ διὰ τῆς ἀγάπης ἑνώσει ψάλατε· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ἁρμόττει δὲ ϗ ἡμῖν τὰ εἰρημένα πνευματικῶς νοούμενα· ϗ δυνατὸν ἡμᾶς εὔηχον ϗ παναρμόνιον ὄργανον ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποφῆναι, ϗ διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἁπάντων τῶν αἰσθητῶν τε ϗ νοητῶν, τὸν Θεὸν ἀνυμνῆσαι.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος „Δι[illegible] τὸ πρότερον τοὺς εὐθεῖς ἐκάλει πρὸς τὴν αἴνεσιν· ἐπειδὴ τοιοῦτός ἐςι ϗ ὁ μέλλων δοξάζεσθαι λόγος ὁ τοῦ Κυρίου ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν πρὸς τὸν Θεὸν, ϗ Θεὸς ὤν· εὐθὺς οὖν ὁ Πατὴρ, εὐθὺς ὁ Υἱὸς, εὐθὲς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „Ὁ τοῦ Κυρίου λόγος: τουτέςι τὸ μάθημα τὸ Εὐαγγελικὸν, εὐθύς ἐςι ϗ εὐσύνοπτος, ϗ ἀπευθύνειν δυνατὸς εἰς πᾶν εἶδος ἀρετῆς.

ρ΄. ι΄.) ἤγουν θέλω κάμω ᾠδὴν εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ ὕμνον, τὸν ἔλαιον καὶ τὴν κρίσιν: τουτέςιν, ὅτι ὅταν ἔλθῃς, θέλεις κρίνεις μετὰ ἐλέους, ὡς εἴπομεν· ἐσμιγμένον δὲ εἶναι καὶ τὸ ἔλεος μὲ τὴν κρίσιν, καὶ ἀντιςρόφως ἡ κρίσις μὲ τὸ ἔλεος· ἵνα μήτε τὸ ἔλεος μόνον προξενήσῃ ἀμέλειαν καὶ ῥαθυμίαν, μήτε ἡ κρίσις μόνη προξενήσῃ ἀπόγνωσιν καὶ ἀπελπισίαν· (1) Εἰς δὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἐζεκίου λαμβάνεται τὸ ῥητὸν τοῦτο, καθ᾽ ὅτι ὁ Θεὸς ἐλεήσας τὴν Ἱερουσαλὴμ πολιορκουμένην, κατέκρινε τοὺς πολιορκοῦντας αὐτὴν Ἀσσυρίους. (2)

„Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ.

Γεμάτη, λέγει, εἶναι ἡ γῆ ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου· διὰ τὶ ὁ Θεὸς ὅλους τους ἀνθρώπους ἐλεεῖ, ἕως καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀθέους, τοὺς βλασφημοῦντας αὐτόν· ἐπειδὴ ἂν δὲν τοὺς ἠλέει, δὲν ἤθελε τοὺς ἀφήσῃ νὰ ζοῦν· πλὴν τοὺς μὲν πιςεύοντας καὶ ὁμολογοῦντας αὐτὸν, ἐλεεῖ περισσότερον· τοὺς δὲ ἀπίςους, ἐλεεῖ ὀλιγώτερον (3) ἢ ἔλεος Κυρίου νόησον, τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον εἶναι γεμάτον ἀπὸ ἔλεος· ἐπειδὴ καὶ ἐχκρίσθη ἀπὸ μόνην τὴν ἐλεημοσύνην τοῦ δημιουργήσαντος ἡμᾶς Θεοῦ, ὅστις εὑρίσκεται πανταχοῦ καὶ προσκυνεῖται εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποςόλων. Ἀκολούθως δὲ κινεῖ τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ εἰς ὕμνον Θεοῦ, διηγούμενος τὰ θαυμάσια αὐτοῦ καὶ λέγων.

6: „Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ Οὐρανοὶ ἐστερε-
„ώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στό-
„ματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.

Κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον, ἐκ παραλλήλου ὁ Δαβὶδ λέγει τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ τὸ πνεῦμα· διὰ τὶ καὶ εἰς τὰ δύω καὶ εἰς τὴν ςερέωσιν τῶν οὐρανῶν: δηλαδὴ, καὶ εἰς τὴν δύναμιν αὐτῶν, λόγον εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ ἐγένοντο· καὶ ὁ λόγος γὰρ, πνεῦμα εἶναι τοῦ ςόματος, τὸ ὁποῖον πλήττει τὸν ἀέρα μὲ διαφόρους σχηματισμούς· ὁμοίως καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ςόματος, ὁποῦ πλήττει τὸν ἀέρα μὲ διαφόρους σχηματισμοὺς, καὶ αὐτὸ λόγος εἶναι· ὁμοίως δὲ καὶ ςερέωσις καὶ δύναμις, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγεται· ταῦτα δὲ ἠμποροῦν νὰ ἦναι τὸ δυσκολόφθαρτον, καὶ τὸ δυνατὸν τῶν οὐρανῶν· κατὰ δὲ τὸ ὑψηλότερον, περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὁ Δαβὶδ ἐδῶ θεολογεῖ· καὶ Κύριον μὲν ὀνομάζει τὸν Πατέρα· Λόγον δὲ τὸν Υἱόν· Πνεῦμα δὲ, τὸ ἅγιον Πνεῦμα· τοῦ ςόματος δὲ εἶπε· διὰ τὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ τὸν Πατέρα, τὸν τοῦτο προβάλλοντα, καὶ δὲν εἶναι κτιςὸν ἔξωθεν· δύναμις δὲ οὐρανῶν, εἶναι αἱ ἐπουράνιαι Δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων· δὲν ἔκτισε δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον διῃρημένως, ὁ μὲν Υἱὸς τοὺς οὐρανοὺς, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοὺς Ἀγγέλους, ἀλλ᾽ ὁ μὲν Υἱὸς ὅλα τὰ ἐδημιούργησε „Πάντα γὰρ φησι δἰ αὐτοῦ ἐγένετο. (Ἰω΄. α΄. 3.) τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡγίασε τοὺς Ἀγγέλους μαζὶ μὲ τὴν κτίσιν αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἄγγελοι δυσκίνητοι εἶναι πρὸς τὸ κα-

---

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Βούλεταί σε ἐλεῆσαι καὶ τῶν ἑαυτοῦ οἰκτιρμῶν μεταδοῦναι ὁ Κριτής· ἀλλ᾽ ἐὰν εὕρῃ σε μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ταπεινὸν, πολλὰ κλαύσαντα ἐπὶ τοῖς πονηροῖς ἔργοις, τὰ γενόμενα κρυφῆ ἀνεπαισχύντως δημοσιεύοντα, δεηθέντα ἀδελφῶν συγκαμεῖν σοι πρὸς τὴν ἴασιν, ὅλως ἐλεεινόν σε γενόμενον· ἄφθονόν σοι τὴν ἐλεημοσύνην ἑαυτοῦ χορηγεῖ· ἂν δὲ (εὕρῃ σε ἔχοντα) καρδίαν ἀμετανόητον, φρόνημα ὑπερήφανον, ἀπιςίαν αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, ἀφοβίαν τῆς κρίσεως, τότε ἀγαπᾷ ἐπὶ σοῦ τὴν κρίσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ὥσπερ αὐτὸς ἐλέῳ κεχρημένος οἰκονομεῖ, καὶ ἤτους δικημένους οἰκτείρει, οὕτω δεῖ καὶ ἡμᾶς τοῖς μὲν ἀδίκοις ἀπονέμειν τὴν κρίσιν, τοῖς δὲ ἠδικημένοις τὸν ἔλεον· καὶ γὰρ ὁ φιλάνθρωπος ἡμῶν Δεσπότης, τῇ μὲν κρίσει κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἐχρήσατο, ἡμᾶς δὲ φειδοῦς καὶ φιλανθρωπίας ἠξίωσεν.

(3) Διὰ τοῦτο πάλιν εἶπεν ὁ θεῖος Βασίλειος „Ἐνταῦθα διέζευκται ὁ ἔλεος ἀπὸ τῆς κρίσεως· μόνου γὰρ τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ· διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἄνθρωπον καθαρὸν εἶναι ἀπὸ ῥύπου, μηδ᾽ ἂν μία ἡμέρα ᾖ τῆς γενέσεως αὐτοῦ (κατὰ τὸν Ἰὼβ) ἢ ὅτι ἐν τῇ γῇ ὄντες, τοῦ ἐλέους χρήζομεν· οἱ γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ, τοῦ μακαρίζεσθαι εἰσιν, οὐχὶ τοῦ ἐλεεῖσθαι ἄξιοι.

κακὸν (1) ἐπειδὴ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐςομώθησαν μὲ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ Πνεύματος, ὡσὰν μὲ κάποιαν βαφὴν, κατὰ τὸν Βασίλειον· ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν καὶ οἱ Ἀπόςολοι οὐρανοί· ἐπειδὴ ἐφρόνουν τὰ οὐράνια, καὶ ἦτον ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὰ γήϊνα πράγματα· οὗτοι γὰρ μὲ τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος ἔγιναν ςερεοὶ εἰς τὴν πίςιν, καὶ εἰς τὰς θλίψεις καὶ πειρασμούς· καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ςόματός του, ἔγινεν ὅλη ἡ δύναμις αὐτῶν· τοῦτο γὰρ συνεξακούεται· διότι „Ἐνεφύσησε, λέγει, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· λάβετε Πνεῦμα ἅγιον· (Ἰω΄. κ΄. 22.) δύναμις δὲ τῶν Ἀποςόλων ἦτον, τὰ δἰ αὐτῶν ἐπιτελούμενα θαύματα.

7: „Συνάγων ὡσεὶ ἀσκὸν ὕδατα θαλάσσης.

Ἐδῶ λείπει τὸ εἰς· διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· συνάγων ὡς εἰς ἀσκόν: ἤγουν· συνάγων εἰς τὰ κοιλώματα τῆς γῆς, ὡσὰν μέσα εἰς ἀσκὸν, τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης· ἢ τὸ ὡσεὶ ἀσκὸν, εἶναι ἀντὶ τοῦ δίκην ἀσκοῦ, καθ᾽ ὁμοίωσιν τοῦ ἀσκοῦ· ἐπειδὴ καὶ τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης φουσκόνουν μὲν ὡσὰν ὁ ἀσκὸς, ἀπὸ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων· συςέλλονται δὲ καὶ ταπεινόνονται πάλιν ὡσὰν ὁ ἀσκὸς, ὅταν παύσῃ ὁ ἄνεμος· ἢ ἀσκὸν λέγει τὸ ὑγρὸν, ὁποῦ περιέχεται μέσα εἰς τὸν ἀσκὸν, ἀπὸ τὸ περιέχον τὸ περιεχόμενον· ἤγουν ὁ Θεὸς συνάγει τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης μέσα εἰς τὰ κοιλώματα τῆς γῆς, καθὼς συνάγεται καὶ τὸ ὑγρὸν μέσα εἰς τὸν ἀσκὸν, καὶ καθὼς τὸ ὑγρὸν εἶναι δεμένον μέσα εἰς τὸ ἀσκὶ καὶ δὲν χύνεται ἔξω: ἔτζι καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὴν προςαγήν του κρατεῖ δεμένα μέσα εἰς τὸν τόπον τους τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης, καὶ δὲν τὰ ἀφίνει νὰ χυθοῦν ἔξω καὶ νὰ πλημμυρίσουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν· μερικοὶ δὲ λέγουν ὡς ὁ Δίδυμος, ὅτι ὁ λόγος ἐδῶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι διὰ τοὺς ἀτμοὺς ὁποῦ εὐγαίνουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν· οἱ ὁποῖοι ὀλίγον ὀλίγον ἀναφερόμενοι καὶ ὑψούμενοι εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ ἀέρος, πυκνόνονται καὶ παχύνονται ὡσὰν τὸ ἀσκὶ, καὶ οὕτω γίνονται νεφέλαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ βροχὴ γίνεται.

„Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους.

Ἄβυσσος λέγεται τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ τινας νὰ βύσῃ: ἤγουν νὰ τὸ ςουμπόσῃ καὶ νὰ τὸ κλείσῃ· θησαυροὶ δὲ ἀβύσσων, εἶναι οἱ κόλποι τῆς γῆς, μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀναδίδονται αἱ βρύσεις, καὶ εὐγαίνουν οἱ ποταμοί· (2) ἢ θησαυροὶ εἶναι ὁ τόπος, ὁποῦ εἶ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς λέγει „Οἱ Ἄγγελοι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν, ἀλλ᾽ οὐκ ἀκίνητοι· νῦν δὲ ϗ ἀκίνητοι (Κεφ. ιη΄. τοῦ α΄. βιβλίου περὶ Πίςεως) ἤτοι μετὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν, ἔγιναν ἀκίνητοι· ϗ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος τοῦτο τὸ συνομολογεῖ· σωτηρίαν ὀνομάζων τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου γενομένην ἀτρεψίαν τῶν Ἀγγέλων εἰπὼν „Σήμερον σωτηρία τῷ Κόσμῳ, ὅσος τε ὁρατὸς ϗ ὅσος ἀόρατος (λόγ. εἰς τὸ Πάσχα) καθὼς ἑρμηνεύει ὁ σοφὸς Σχολιαςὴς αὐτοῦ Νικήτας· τοῦτο τὸ ἴδιον συνομολογεῖ ϗ ὁ μέγας τῆς Θεσσαλονίκης Γρηγόριος λόγῳ εἰς τὴν Χριςοῦ Γέννησιν. ϗ ὁ Ἰωσὴφ ὁ Βρυέννιος ἐν τῷ γ΄. Τόμῳ αὐτοῦ· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οὐκ ἀπονέμει δὲ τῷ μὲν Θεῷ Λόγῳ τὴν τῶν οὐρανῶν δημιουργίαν τῷ δὲ Παναγίῳ Πνεύματι τὴν τῶν Δυνάμεων ποίησιν· ἀλλὰ ϗ ταῦτα κἀκεῖνα τὸν Θεὸν Λόγον ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα πεποιηκέναι φησί· Δυνάμεις δὲ Οὐρανῶν, οἱ μὲν τοὺς κατ᾽ Οὐρανὸν Φωςῆρας, οἱ δὲ τὰς ἀοράτους ἔφασαν εἶναι Δυνάμεις· ἐμοὶ δὲ τὸ δεύτερον ἀληθέςερον εἶναι δοκεῖ: δημιουργὸν γὰρ ὑποδεικνὺς τὸν Θεὸν, οὐκ ἂν μόνης τῆς ὁρωμένης ἐμνημόνευσε κτίσεως.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν, λέγει „Μή ποτε οὖν οἱ περὶ τῆς θείας κρίσεως λόγοι ἄῤῥητοι ὄντες ϗ ἀκατάληπτοι ταῖς ἀνθρωπίναις ἐννοίαις ἄβυσσοι λέγονται; ἐν μόνῃ τῇ τοῦ Θεοῦ γνώσει ἀποκειμένων τῶν λόγων, καθ᾽ οὓς ἕκαςα οἰκονομεῖ; ὅτι γὰρ τὰ περὶ ἕκαςον κρίματα ἄβυσσος προσηγορεύθη, δηλοῖ τὸ „Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή· ἐὰν οὖν ἐπιζητῇς, διὰ τί τοῦ μὲν ἁμαρτωλοῦ ἡ ζωὴ παρατείνεται, τοῦ δὲ δικαίου αἱ ἡμέραι τῆς παροικίας συντέμνονται; διὰ τί ὁ μὲν ἄδικος εὐθηνεῖται, ὁ δὲ δίκαιος ὑβρίζεται; διὰ τί τὸ παιδίον πρὶν εἰς τελείωσιν ἐλθεῖν ἀνηρπάσθη; πόθεν πόλεμοι; διὰ τί τὰ ναυάγια; οἱ σεισμοί; οἱ αὐχμοί; αἱ ἐπομβρίαι; διὰ τί ἡ μὲν πορνοβοσκῷ πραθεῖσα, πρὸς ἀνάγκην ἐςὶν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ: ἡ δὲ ὁδηγοῦ ἀγαθῆς δεσποίνης ἐπιτυχοῦσα, συνεξετράφη τῇ παρθενίᾳ; διὰ τί αὕτη εὐεργετήθη, ἐκείνη δὲ κατεδικάσθη; . . . ταῦτα πάντα λαβὼν εἰς ἔννοιαν, ἐνθυμήθητι, ὅτι ἄβυσσος ἐςὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, ϗ τῷ ταῖς θησαυροῖς τοῖς θείοις ἐναποκεκλεῖσθαι οὐκ εὔληπτα τοῖς τυχοῦσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀβύσσους τὰ πλήθη τῶν ὑδάτων λέγει, ἅπερ ἐν ἀποκρύφοις ὑπὸ τὴν γῆν ὁ Δημιουργὸς ἔταξε (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ))

εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἔβαλεν ὁ Θεὸς τὰ μισὰ νερὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δημιουργίας· θησαυροὶ δὲ ὀνομάζονται, καὶ ἡ ἄβυσσος καὶ ὁ τόπος τοῦ στερεώματος· α΄. διὰ τὸ πλούσιον νερὸν ὅπου περιέχουν, β΄. διὰ τὶ εἶναι κεκρυμμένα· καὶ γ΄. διὰ τὶ κατὰ τὴν χρείαν, πότε ἀνοίγονται, καὶ πότε κλείονται· ταῦτα γὰρ εἶναι καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ θησαυροῦ· ἐγὼ δὲ καὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο προσαρμόζω εἰς τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους· διὰ τὶ καὶ οἱ Ἀπόστολοι θησαυροὶ καὶ φύλακες τῶν ἀβύσσων ἔγιναν· ἤτοι τῶν βαθυτάτων καὶ ἀποκρύφων μυστηρίων τῆς πίστεως.

8: „Φοβηθήτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ γῆ.

Γῆν τοὺς ἀνθρώπους ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει πολλαῖς φοραῖς, καθὼς καὶ τώρα· ἢ διὰ τὶ ἐπλάσθησαν ἀπὸ τὴν γῆν· ἢ διὰ τὶ κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν· ἀφ' οὗ λοιπὸν ὁ Προφητάναξ ἔδειξεν ἀνωτέρω τὴν δύναμιν τοῦ Κτίστου ἀπὸ τὴν μεγαλουργίαν τῶν κτισμάτων, τώρα ἐδῶ παρακινεῖ τοὺς ἐκ τῆς γῆς ἀνθρώπους, νὰ φοβοῦνται καὶ νὰ σέβωνται τὸν τοιοῦτον Κτίστην, ὡς μόνον ὄντα Θεόν· ἢ γῆν ὀνομάζει τοὺς φρονοῦντας τὰ γήϊνα, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· εὑρίσκεται γὰρ ἡ γῆ νὰ ἔχῃ τοιαύτην σημασίαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γραφῆς· τούτους λοιπὸν τοὺς γηϊνόφρονας ἀνθρώπους προστάζει, νὰ φοβηθοῦν τὸν Θεὸν, καὶ νὰ φυλάξουν τὰς ἐντολάς του. (1)

„Ἀπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήτωσαν πάντες
„οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.

Ἀπὸ τὸν φόβον, λέγει, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Κτίστου τῶν ἁπάντων, ἂς τρομάζουν καὶ ἂς θαυμάσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι μέγας καὶ φοβερός (2) ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, ἄλλως ἐνόησε τὸ ῥητόν· τὸ μὲν γὰρ, ἀπ' αὐτοῦ, ἐξήγησεν, ἀντὶ τοῦ, καθὼς αὐτὸς βούλεται· τὸ δὲ, σαλευθήτωσαν, ἀντὶ τοῦ κινείσθωσαν· δηλαδὴ ἂς ἦναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰ κινήματα καὶ τὰ ψυχικὰ καὶ τὰ σωματικὰ κατὰ Θεὸν, καὶ ἑνωμένα μὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον· ἐγὼ δὲ καὶ εἰς τὸν Χριστὸν ἐκλαμβάνω τὸ ῥητόν· ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ λόγια καὶ ἔργα αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐσείσθησαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· καὶ ἄλλοι μὲν ἐμεταβλήθησαν εἰς τὴν ἀληθῆ πίστιν καὶ θεογνωσίαν, ἄλλοι δὲ, ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν ἀκοὴν τοῦ Εὐαγγελίου του.

9: Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν εὔλογον αἰτίαν τοῦ θείου φόβου, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω· πρέπει, λέγει νὰ φοβηθῆτε ὅλοι τὸν Θεόν· διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς ὅλων τῶν κτισμάτων· εἶπε γὰρ μόνον, γεννηθήτω τοῦτο, καὶ παρευθὺς ἔγινε· „Γεννηθήτω φῶς καὶ ἐγένετο φῶς (Γεν. α΄. 3.)

„Αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν.

Ἕνα πρᾶγμα δηλοῦσι καὶ αἱ δύω αὗται λέξεις ἐκ παραλλήλου, τὸ εἶπε δηλαδὴ καὶ τὸ ἐνετείλατο· καὶ τὸ ἐγενήθησαν καὶ τὸ ἐκτίσθησαν· ἢ τὸ ἐνετείλατο εἶναι σαφηνιστικὸν καὶ ἑρμηνευτικὸν

(1) Ὁ δὲ θεῖος Αὐγουστῖνος τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων, λέγει „Μηδεὶς φοβείσθω ἄλλον ἀντὶ ἐκείνου (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) θὴρ ἐξαγριοῦται; τὸν Θεὸν φοβοῦ· ἄνθρωπος σὲ μισεῖ; τὸν Θεὸν φοβοῦ· ὁ Διάβολος σοὶ πολεμεῖ; τὸν Θεὸν φοβοῦ· πᾶσα γὰρ ἡ κτίσις ὑπ' ἐκεῖνόν ἐστιν, ὃν κελεύει φοβεῖσθαι· διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Σολομὼν „Πλὴν δὲ αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ σαλευθήτωσαν, εὐλαβείσθωσαν εἶπε· καὶ ὁ Ἀκύλας ὑποσταλήσονται· τῷ ἐπιόντι καὶ μέλλοντι χρόνῳ τὴν τῆς οἰκουμένης παραπέμψας εὐλάβειαν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· οὐδὲ γὰρ ἡνίκα τούσδε τοὺς λόγους ἐποιήσατο ταύτην τὴν εὐλάβειαν καὶ ὑποστολὴν ἔσχον οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ.

κὸν τοῦ εἶπεν · ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ἁπλῶς λόγον, ἀλλὰ ἐπρόσαξεν ὡς Δεσπότης καὶ παντοδύναμος · ἢ τὸ μὲν εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν, πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν εἰς τὴν ἁπλῶς δημιουργίαν καὶ πλάσιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Βασίλειον · τὸ δὲ, ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν, εἰς τὴν διὰ τοῦ κηρύγματος ἀνάπλασιν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀναγέννησιν · ἐνετείλατο γὰρ τοῖς Ἀποςόλοις ὁ Κύριος λέγων · „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Ματθ΄. κη΄ 19΄.) ὅθεν καὶ ὅλοι οἱ Χριςιανοὶ καινὴ κτίσις ὀνομάζονται.

10: „Κύριος διασκεδάζει βουλὰς Ἐθνῶν· „ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν · καὶ ἀ„θετεῖ βουλὰς ἀρχόντων.

Διαφόρως πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ τὰ ῥητὰ ταῦτα : δηλαδὴ τριχῶς · διὰ τοὺς Ἀσσυρίους ὁποῦ εἶχον περιτριγυρισμένην μὲ ςρατεύματα τὴν Ἱερουσαλὴμ · διὰ τοὺς ςαυρώσαντας τὸν Κύριον Ἰουδαίους · καὶ διὰ τοὺς τυράννους, ὁποῦ ἐτυράννουν τοὺς Ἀποςόλους καὶ Μάρτυρας · Καὶ τοὺς μὲν Ἀσσυρίους, ὀνομάζει Ἔθνη, διὰ τὶ αὐτοὶ ἀπὸ διάφορα Ἔθνη συναχθέντες, ἐςράτευσαν μὲ μίαν βουλὴν κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τοῦ Ἐζεκίου · λαοὺς δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἑβραίους · ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους εἶχον λογισμοὺς νὰ παραδοθοῦν εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πολιορκίας · ἄρχοντας δὲ ὀνομάζει, τοὺς πρώτους ςρατηγοὺς τῶν πολιορκούντων · πῶς δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν εἰς τοὺς ςαυρωτὰς τοῦ Κυρίου, θέλεις τὸ μάθῃς, ἀνίσως ἀναγνώσῃς τὴν ἑρμηνείαν, ὁποῦ ἐποιήσαμεν εἰς τὸν δεύτερον Ψαλμόν · ὅπου εὑρίσκεις τὴν διαφορὰν τῶν Ἐθνῶν καὶ λαῶν καὶ ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων · νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν καὶ εἰς τοὺς τυράννους · καὶ Ἔθνη μὲν εἶναι, τὰ διάφορα γένη τὰ ἐκ διαφόρων τόπων κινηθέντα κατὰ τῶν Χριςιανῶν · λαοὶ δὲ νοοῦνται πάλιν, οἱ Ἑβραῖοι, οἵτινες μετὰ τῶν τυράννων ἐδίωκον τοὺς Χριςιανούς · ἄρχοντες δὲ εἶναι, οἱ κατὰ διαφόρους τόπους εὑρισκόμενοι βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, οἱ τυραννοῦντες τοὺς Χριςιανούς ·

11: „Ἡ δὲ βουλὴ τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν „αἰῶνα.

Βουλὴ τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου · ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐβούλετο δι' αὐτοῦ νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ πιςεύοντες · τοῦτο δὲ τὸ κήρυγμα μένει ἀνίκητον, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος. (1)

„Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γε„νεὰν καὶ γενεάν.

Καθὼς ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ψαλμῳδὸς, βουλὰς καὶ λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἔτζι καὶ τώρα λέγει ἐδῶ βουλὴν καὶ λογισμοὺς τοῦ Θεοῦ · καὶ βουλὴ μὲν εἶναι, ἡ καλὴ φαινομένη γνώμη · λογισμὸς δὲ εἶναι ἡ ἁπλῆ ἐνθύμησις τοῦ πράγματος · εἰς γενεὰν δὲ καὶ γενεὰν, συνειθίζουν νὰ λέγουν οἱ παλαιοὶ τὸν παντοτινὸν χρόνον τὸν εἰς κάθε γενεὰν ἐκ διαδοχῆς παρατεινόμενον · καρδία δὲ Θεοῦ ἐῤῥέθη ἀνθρωποπρεπῶς, ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ · τὸ νόημα δὲ τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοιοῦτον · ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ βούλεται ὁ Θεὸς, αὐτὸ πάντοτε διαμένει · καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ἐνθυμηθῇ · ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Καὶ τὸ ἐννόημα

(1) Ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος λέγει „ Εἴη δ' ἂν βουλὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡ ἐπὶ θεώσει τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀπόῤῥητος κένωσις τοῦ Μονογενοῦς, καθ' ἣν ἔχει πάντων τῶν αἰώνων τὸ πέρας περιγραφόμενον · εἶπε δὲ καὶ ὁ Βασίλειος „ Οὐχ ὁρᾷς καὶ τὰ τῶν Ἐθνῶν δόγματα, τὴν ματαίαν ταύτην φιλοσοφίαν, ὅπως λεπτοὶ καὶ περιττοὶ περὶ τὰς εὑρέσεις τῶν δογμάτων εἰσὶν ἔν τε λογικοῖς θεωρήμασι, καὶ ἠθικαῖς διατάξεσι, καὶ δόγμασιν ἄλλοις τοῖς ἐποπτικοῖς λεγομένοις ; πῶς διασκέδασαι πάντα καὶ ἠχρείωται, μόνη δὲ νῦν ἐμπολιτεύεται τῷ Κόσμῳ ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου ; πολλαὶ γὰρ βουλαὶ ἐν καρδίαις ἀνθρώπων, ἀλλ' ἡ βουλὴ τοῦ Κυρίου ἐκράτησε.

μα ἔργον ἦν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινας κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, λογισμοὺς Θεοῦ, τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν Διαθήκην· γενεὰν δὲ καὶ γενεὰν, τὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν· ἡ μὲν γὰρ παλαιὰ Διαθήκη παραμένει εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ἡ δὲ νέα Διαθήκη παραμένει εἰς τοὺς Χριστιανούς· νοοῦμεν δὲ ἁπλῶς τὰ ῥητὰ, καὶ διὰ τοὺς ἐπιβουλεύοντας ἡμᾶς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς, ὅτι ὁ Κύριος διασκεδάζει τὰς βουλὰς αὐτῶν· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ θέλει, τοῦτο καὶ ποιεῖ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν. (1)

12: „Μακάριον τὸ Ἔθνος, οὗ ἐστι Κύριος „ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Μακάριον, λέγει, εἶναι ἐκεῖνο τὸ Ἔθνος, ὁποῦ ἐξουσιάζεται καὶ οἰκονομεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν· τοιοῦτον δὲ Ἔθνος κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, εἶναι μόνον τὸ τῶν Χριστιανῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθη ὁ Σωτὴρ λέγων· „ Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· (Ματθ΄. κη΄. 20.)

„Λαὸς ὃν ἐξελέξατο εἰς κληρονομίαν „ἑαυτῷ.

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, εἴμεθα, Ἔθνος μὲν, διὰ τὶ ἐσυνάχθημεν ἀπὸ διάφορα Ἔθνη καὶ ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Χριστόν· λαὸς δὲ, διὰ τὶ ἀντὶ τοῦ ἀποβληθέντος λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ἡμεῖς ἐμβήκαμεν εἰς τὴν τάξιν ἐκείνου, καὶ ἐγίναμεν λαὸς τοῦ Θεοῦ· ἐδιάλεξε δὲ ἡμᾶς εἰς κληρονομίαν ὁ Σωτὴρ, κατὰ τὸ „Δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ. β΄. 8.) μακάριον δὲ Ἔθνος εἴμεθα, διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ὁποῦ εἶναι ἑτοιμασμένα διὰ λόγου μας, ἐὰν φυλάξωμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. (2)

13: „Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος.

Τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδὸν ῥητὸν εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν δέκατον τρίτον Ψαλμὸν στίχ: 2: ἤτοι τὸ, „ Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτου ἐκεῖ.

„Εἶδε πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώ„πων.

Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κατοικοῦν ὑποκάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ὁ δὲ Κύριος ἐπέβλεψεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν, λοιπὸν ὅλους τοὺς βλέπει· καὶ κανένας ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ λανθάσῃ καὶ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸ παντέφορον ὄμματι τοῦ Θεοῦ. (3)

14: „Ἐξ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Διπλῆν ἔχει τὴν ἑρμηνείαν τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ μόνον τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τοῦ Σενναχηρεὶμ, καὶ τοῦ Ῥαψάκου διεσκέδασε τὰς βουλὰς, καὶ τῆς οἰκείας βουλῆς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔδειξεν· ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐθνῶν τὰς κατὰ τῶν Ἀποστόλων ἐπαναστάσεις διέλυσε, καὶ τῆς οἰκείας δυνάμεως τὸ κράτος δῆλον πεποίηκεν ἅπασι· τοῦτο γὰρ ὁ προφητικὸς ἠνίξατο λόγος εἰπών· λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Βασίλειος „ Ἐπειδὴ πολλοὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ, μακαρίζει οὐχὶ τὸν κληθέντα, ἀλλὰ τὸν ἐκλεχθέντα· τίς δὲ ἡ αἰτία τοῦ μακαρισμοῦ; ἡ προσδοκωμένη κληρονομία τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Τοὺς μένοντας ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἀξιώματος, καὶ ποιοῦντας τὰ ἐπιβάλλοντα τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ ἄνωθεν ἐφορᾷ ὁ Κύριος· τοὺς δὲ πρὸς τὸ ἔσχατον τῆς κακίας ὑπενεχθέντας, ἑτέρως ἐπισκέπτεται διὰ τοῦ αὐτὸς καταβαίνειν . . . „ Κατέβη γάρ φησιν ἰδεῖν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον . . . σκόπει οὖν τὸν ὑψηλὸν θεατήν· σκόπει τὸν ἄνωθεν ἐγκατακύπτοντα τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν· ὅπου περ ἂν βαδίζῃς, ὅ,τι περ ἂν ἐνεργῇς, κἂν ἐν σκότει, κἂν ἐν ἡμέρᾳ, ἐπισκοποῦντα ἔχεις τὸν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμόν· λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἐπιτήρει δὲ ὅτι γενέσθαι δεῖ φησὶ τὴν ἐπίβλεψιν τὴν ἐξ οὐρανῶν, οὐκ ἐπὶ μόνον τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τοὺς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην· κέκληται γὰρ εἰς σωτηρίαν διά γε τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, τῶν Ἐθνῶν ἡ πληθὺς, ἡ κατὰ πᾶσαν οὖσα τὴν γῆν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

14: „Ἐξ ἑτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ.

Ὁ οὐρανὸς, λέγει, εἶναι κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἕτοιμον καὶ πρόχειρον εἰς τὸ νὰ θεωρῇ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ εὐκολίαν, ὅλα τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανόν.

„Ἐπέβλεψεν ἐπὶ πάντας τοὺς κατοι-
„κοῦντας τὴν γῆν.

Δύω φοραῖς εἶπεν ὁ Δαβὶδ τὸ, ἐπέβλεψεν· ἵνα διὰ τῆς ἀναδιπλώσεως βάλῃ εἰς φόβον τοὺς ἀναγινώσκοντας, ὅτι δὲν θέλουν λανθάσουν τὸν Θεόν, εἰς ὅλα τὰ ἔργα ὁποῦ κάμνουσιν.

15: „Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας
„αὐτῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ἔργα των· ἀλλὰ τὸ φοβερώτερον εἶναι, καὶ διὰ τὶ αὐτὸς ἀκόμη ἐπιβλέπει καὶ ἐξετάζει καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὶ ἂν ὁ Θεὸς ἔπλασε τὰς καρδίας, βέβαια αὐτὸς ἠξεύρει καὶ τὰς κινήσεις τῶν καρδιῶν· διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ φοβούμεθα, ὄχι μόνον πῶς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κρυφθῶμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅταν πράττωμεν τὰ κακὰ, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ συλλογιζώμεθα· κατὰ μόνας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ μεμονωμένας καὶ χωρισμένας ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν παθῶν ἔπλασε τὰς καρδίας μας· ἢ κατὰ μόνας, ἀντὶ τοῦ, χωρισμένας ἀπὸ τὰ λοιπὰ ζῶα, ὡς λογικὰς, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον.

„Ὁ συνιεὶς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν.

Καὶ τοῦτο εἶναι μέγα αἴτιον εἰς τὸ νὰ φοβηθῇ τινας, καὶ νὰ θαυμάσῃ τὸν Θεόν· διὰ τὶ αὐτὸς λέγει δὲν χρειάζεται ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις, διὰ νὰ γνωρίσῃ μὲ αὐτὰς τὰ ἔργα, ἢ τὰ λόγια, ἢ τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων· ὄχι· ἀλλὰ ἁπλῶς συνίησι καὶ καταλαμβάνει ὅλα· (1)

16: „Οὐ σώζεται Βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύ-
„ναμιν, καὶ Γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλή-
„θει ἰσχύος αὐτοῦ.

Δὲν σώζεται, λέγει, καὶ δὲν διαφυλάττεται ὁ βασιλεὺς, διὰ τὶ ἔχει πολλὴν δύναμιν: ἤγουν πολὺ πλῆθος στρατιωτῶν, καὶ ἀλόγων, καὶ ἁρμάτων καὶ πλούτου· οὐδὲ ὁ Γίγας: ἤγουν ὁ κατὰ τὸ σῶμα γενναιότατος δὲν φυλάττεται ἀβλαβὴς, διὰ τὶ ἔχει ἀνδρίαν μεγάλην· ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀνδρειωμένος Γίγας, καὶ κάθε ἄλλος, ὁποῦ σώζεται καὶ διαφυλάττεται, ἀπὸ τὴν χάριν καὶ δύναμιν σώζεται τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἐδικήντου.

17: „Ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν.

Ἀβέβαιον, λέγει εἶναι τὸ ἄλογον καὶ ἄ-
τι

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Ἔργα δὲ λέγομεν καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς ἐννοίας, καὶ πᾶσαν ἁπαξαπλῶς τὴν τοῦ ἀνθρώπου κίνησιν· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος συμπεραίνει ἐκ τούτου ταῦτα „ Θεὸς ἦν ἄρα κατὰ ἀλήθειαν ὁ Υἱὸς, ὁ καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν εἰδὼς, ὡς πλάσας αὐτὰς κατὰ μόνας, καὶ πάντα τὰ ἔργα συνιεὶς τῶν ἐπὶ γῆς· οὐ μαρτυροῦντος τινὸς: ἤγουν ἀπαγγέλλοντος· ἀλλ' ὡς ἐπόπτης διανοιῶν, καὶ εἰς καρδίας ὁρῶν καὶ γινώσκων τὰ ἐγκεκρυμμένα „ Τὸ γὰρ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστι καθ' ἃ γέγραπται (Δαν. β'. 22.) μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἐστὶ τὸ φῶς· καὶ ὁ Ἰὼβ „Ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων (Ἰὼβ ζ'. 19.) (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Κατὰ μόνας εἴρηται, ἀντὶ τοῦ ἀφωρισμένως καὶ κεχωρισμένως παρὰ τὰ λοιπὰ ζῶα· ἕκαστος δὲ ἄνθρωπος ὥσπερ ταμεῖον ἀποκεκλεισμένον ἔχει τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, ὡς μηδένα δύνασθαι ἑτέρου καταλαμβάνειν τοὺς λογισμοὺς (ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ)

τι, εἰς τὸ νὰ σώσῃ καὶ νὰ διαφυλάξῃ ἐκεῖνον, ὁποῦ τὸ καβαλικεύει· πολλάκις δὲ αὐτὸν καὶ κατακρημνίζει. (1)

,,Ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ ,,σωθήσεται.

Ὁ ἵππος δηλαδὴ καὶ τὸ δυνατὸν ἄλογον δὲν φυλάττεται μὲ τὴν ἐδικήν του δύναμιν ἐν τῷ πολέμῳ· διατὶ καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σεναχηρεὶμ, πολλὰ ςρατεύματα καὶ πλοῦτον καὶ ἄλογα ἔχων, τίποτε δὲν ὠφελήθη ἀπὸ αὐτά· διατὶ κακῶς ὁ κακὸς ἐφθάρη καὶ ἀφανίσθη, τόσον αὐτὸς, ὅσον καὶ ὅλα του τὰ ςρατεύματα· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σολομὼν ,,Ἵππος ἑτοιμάζεται εἰς ἡμέραν πολέμου, παρὰ δὲ Κυρίου ἡ βοήθεια (Παρα΄. 31.) (2)

18: Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς ,,φοβουμένους αὐτὸν, τοὺς ἐλπίζοντας ,,ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶπεν ὁ Ψαλμῳδὸς, καὶ διὰ ὅλους μὲν, ὁποῦ φοβοῦνται τὸν Θεὸν καὶ ἐλπίζουν εἰς τὸ ἔλεός του, προηγουμένως δὲ καὶ ἐξαιρέτως διὰ τὸν Ἐζεκίαν καὶ τοὺς φίλους του· οἵτινες ἦτον τοιοῦτοι θεοφοβούμενοι, καὶ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύριον.

19: ,,Ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐ- ,,τῶν.

Ἐδῶ βάλλει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν καὶ τὸ τέλος διὰ τὸ ὁποῖον ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς φοβουμένους αὐτόν· ἤγουν, διὰ νὰ λυτρώσῃ τὰς ψυχάς των (ἤτοι αὐτοὺς κατὰ περίφρασιν) ἀπὸ τὸν θάνατον, ὁποῦ ἤλπιζον καθ' ἡμέραν νὰ λάβουν ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους· ὡς προειρήκαμεν ἑρμηνεύοντες τὸ, ,,Τὸ ἑσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμὸς· τοῦ κθ΄. Ψαλμοῦ.

,,Καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῷ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, τὸ τέλος ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἐζεκίαν, διὰ νὰ τοὺς θρέψῃ ἀπὸ τὴν πεῖναν, ὁποῦ ἐδοκίμαζον ἐξ αἰτίας τῆς πολιορκίας τῶν Ἀσσυρίων, ὡς ἡ Δ΄: τῶν βασιλειῶν ἱςορεῖ.

20: Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομενεῖ τῷ Κυρίῳ.

Ἐδῶ παρακινεῖ καὶ θαρρύνει ἡμᾶς ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὸν Κύριον, προσμένοντες τὴν θείαν βοήθειάν του· ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν ἀγάπην του μισούμεθα ἀπὸ τοὺς ἀπίςους καὶ ἑτεροδόξους· εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπομονῆς λέγει.

,,Ὅτι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς ἡ- ,,μῶν ἐστίν.

Δι-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος λέγει ,,Ἐκβέβληται τῆς χρήσεως τῶν ἁγίων ὁ ἵππος· καὶ οὔτε ἐν πολέμοις εὐημερῶν ὁ Ἰσραὴλ ἱππικῇ δυνάμει ποτὲ φαίνεται κεχρημένος· οὔτε ἰδίᾳ τις τῶν ἁγίων τὴν χρῆσιν τῶν ἵππων ὡς ἁρμόζουσαν παρεδέξατο . . . ὅθεν καὶ ὁ διὰ Μωσέως νόμος τὰ περὶ Βασιλέων νομοθετῶν ,,Οὐ πληθυνεῖ φησιν ἑαυτῷ ἵππον· (Δευτ. ιζ΄. 16.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ,,Δι' αὐτῶν μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων, ὡς οὐ δεῖ θαῤῥεῖν οὐ ῥώμῃ σώματος, οὐκ ἀνδρίᾳ ψυχῆς, οὐχ ἵππων ὀξύτητι, οὐχ ἱππικῶν πλήθει· ἐν τούτοις γὰρ ἅπασιν ὁ Σεναχηρεὶμ πλουτῶν, οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπώνατο, ἀλλὰ τὴν πανωλεθρίαν ἐδέξατο.

(2) Καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει ,,Μάτην τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος ἐπιμελούμεθα· εἰκῇ δὲ δύναμιν ἑαυτοῖς τὴν ἀπὸ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ πλούτου περιβάλλομεν· οὐδεὶς γὰρ ἕτερον σῶσαι δίχα τῆς συνεργείας τῆς ἄνωθεν δύναται· ὑπόδειγμα δὲ τὸν Γολιὰθ καὶ τὸν Φαραὼ λάμβανε· ὁ μὲν γὰρ γίγας ὑπάρχων ἰσχυρὸς, ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ ἁπλοῦ παιδαρίου νενίκηται: ὁ δὲ μετὰ πλήθους ἁρμάτων τὸν Ἰσραὴλ διώξας, τάφον ἔσχε τὴν θάλασσαν (ἐν τῇ ἐκδεδομ. Σειρᾷ.)

Διὰ τοῦτο, λέγει, πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὸν Κύριον, καὶ τοὺς διὰ τὸν Κύριον πειρασμοὺς, διὰ τὶ εἴμεθα πληροφορημένοι ἀπὸ πολλὰ, ὅτι δὲν μᾶς ἀφίνει ἀβοηθήτους μέχρι τέλους· ἀλλὰ μᾶς ὑπερασπίζεται καὶ μᾶς βοηθεῖ.

21: „Ὅτι ἐν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρ„δία ἡμῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὸν Κύριον διὰ τὶ μᾶς βοηθεῖ· ἀλλὰ καὶ διὰ τὶ ἡ καρδία μας ἔχει νὰ εὐφρανθῇ διὰ μέσου αὐτοῦ, ὅταν μετὰ τὴν θλίψιν, νικήσωμεν τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς πειρασμούς. (1)

„Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ἠλ„πίσαμεν.

Τὸ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἠλπίσαμεν νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ, ἐν αὐτῷ, κατὰ περίφρασιν· ἢ ἠλπίσαμεν εἰς τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· διὰ τὶ καὶ αὐτὴ μοναχὴ ἡ ἐκφώνησις τοῦ θείου ὀνόματος, δύναται νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς· τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ δια τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἐλπίζουν νὰ νικοῦν τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς, μὲ τὸ νὰ ὀνομάζωνται μὲ τὸ σωτήριον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ἀπὸ τὸ ὄνομα γὰρ τοῦ Χριστοῦ, Χριστιανοὶ ὀνομαζόμεθα· διὰ τὶ πολλὰ θαύματα ἐτέλεσε καὶ τελεῖ τοῦτο τὸ ἅγιον καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μόνον ὀνομαζόμενον διὰ στόματος μετὰ πίστεως· „Ἐν τῷ ὀνόματι γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἔφη ὁ Πέτρος πρὸς τὸν παράλυτον, ἔγειραι καὶ περιπάτει· (Πράξ. γ'. 6.) καὶ ἄλλοι μυρίοι μυρία τοιαῦτα ἐποίησαν θαύματα δι' αὐτοῦ.

22: „Γένοιτο Κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, „καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ.

Καθὼς, λέγει, ἡμεῖς ἠλπίσαμεν εἰς ἐσένα Κύριε, ἔτζι ἂς γένῃ εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ ἔλεός σου· ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς θερμῶς καὶ πολλὰ ἠλπίσαμεν εἰς ἐσένα, λοιπὸν ἀκόλουθον εἶναι νὰ γένῃ καὶ τὸ ἔλεός σου πολὺ εἰς ἡμᾶς. (2)

ΨΑΛ-

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Εἰπὼν ὁ Ψαλμῳδὸς ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομενεῖ τῷ Κυρίῳ, ἵνα δείξῃ ὅτι οὐ βιαίως, οὐδὲ καταπιεζόμενος, τῶν θλίψεων τὴν ὑπομονὴν ἐπιδείκνυται· ἀλλὰ μετὰ πάσης χαρᾶς ὑποδέχεται τὰς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου κακώσεις, οὐ μόνον φησὶν ὑπομένομεν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία ἡμῶν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Ὅρα δὲ πῶς ἐπισημόνως προσηύξατο· τὴν ἰδίαν διάθεσιν μέτρον ἐποίησε τῆς ἐπιχορηγίας τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ· τοσοῦτόν φησι γένοιτο τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, ὅσην φθάσαντες ἡμεῖς ἐπὶ σοὶ τὴν ἐλπίδα κατεβαλλόμεθα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Παῤῥησίας μεγίστης ὁ λόγος, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τολμηρός· τίς γὰρ οὕτως ἤλπισεν, ὡς θαῤῥαλέως εἰπεῖν· τῇ ἐμῇ ἐλπίδι τὸν ἔλεον μέτρησον; τοῦτο μέντοι καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ὁ Δεσπότης ἐδίδαξεν· ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· καὶ τὴν ἐλπίδα τοίνυν τελείαν καὶ γνησίαν κτησώμεθα, καὶ τὸν ἄλλον βίον τῇ ἐλπίδι κατάλληλον· ἵνα ἔλεον πολὺν καρπωσώμεθα.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΓ΄.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὁπότε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐ-
„ ναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ ἀπῆλθεν.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, ἐπῆγεν εἰς Νομβὰ πόλιν τῶν Ἱερέων· καὶ εὑρὼν Ἀβιμέλεχ τὸν ἐντιμότερον Ἱερέα, ὑπεκρίθη πῶς ἐςάλθη ἀπὸ τὸν Σαοὺλ διὰ κάποιαν χρείαν· καὶ ἔτζι ἐζήτησεν ἄρτους καὶ μάχαιραν· καὶ μὴ εὑρὼν ἄλλους, ἔλαβε τοὺς ἄρτους τῆς ἱερᾶς προθέσεως, καὶ ἔφαγεν αὐτοὺς αὐτὸς καὶ οἱ σύντροφοί του, ἔξω ἀπὸ τὴν διάταξιν τοῦ νόμου, διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πείνας· ἐπειδὴ καὶ εἰς μόνους τοὺς Ἱερεῖς ἦτον συγκεχωρημένον, νὰ τρώγουν ἀπὸ τοὺς ἄρτους ἐκείνους (1) πρὸς τούτοις δὲ ἔλαβεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ κοντάρι τοῦ Γολιαθ, τὸ ὁποῖον ἐκεῖ ἐφυλάττετο ὡσὰν ἀφιέρωμα εἰς τὸν Κύριον (2)

Φεύγωντας δὲ ἀπὸ τὴν Νομβὰ, ἐπῆγεν εἰς τὴν Γὲθ, πρὸς τὸν ἀλλόφυλον Ἀγχοὺς τὸν βασιλέα Γέθ· οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ Ἀγχοὺς, ἐπειδὴ καὶ ἐγνώρισαν τὸν Δαβὶδ, καὶ ἐκρυφωμίλουν δι᾽ αὐτὸν, φοβηθεὶς ὁ Δαβὶδ, ἐπροσποιήθη πῶς εἶναι σαλὸς, καὶ ἐπαραφέρετο μὲ τὰς χεῖράς του ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ ἔπαιζε τὸ τύμπανον εἰς τὰς πόρτας τῶν ὁσπητίων, καὶ ἔπιπτε κάτω, καὶ τὰ σίελά του ἔτρεχαν ἀπὸ τὸ ςόμα του, καὶ ἐκατέβαινον εἰς τὸ πηγοῦνι του· καὶ ἔτζι νομισθεὶς πῶς εἶναι ἔξω φρενῶν, ἀφέθη ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους, καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωήν. Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἱςορία, καθὼς αὐτὴν διηγεῖται ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν (ἐν Κεφ. κα΄.) μερικοὶ δὲ, ἤτοι ὁ Θεοδώριτος ὀνομάζουσιν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἀχιμέλεχ· ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶχε δύω ὀνόματα· καὶ ἀλλοίωσιν προσώπου λέγουσι τὴν ὑπόκρισιν, ὁποῦ ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ, πῶς εἶναι ἀπεςαλμένος ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, διὰ νὰ μὴ τὸν καταλάβουν.

Πλὴν ἂν καὶ δώσωμεν πῶς ὁ Ἀβιμέλεχ εἶχε δύω ὀνόματα, ὅμως ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱςορεῖ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπόν του εἰς τὸν Ἀγχοὺς βασιλέα Γὲθ, καὶ ὄχι εἰς τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἱερέ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Εἰ καὶ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἀπονενέμητο ἡ τοιαύτη τροφὴ, ἀλλ᾽ ὅμως προδιεγράφη τῆς χάριτος τὰ μυςήρια. καὶ προανεώγει τοῖς πιςεύουσι τῆς θείας φιλοτιμίας ἡ θύρα· οὐκέτι γὰρ μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἀφώρισαι ἡ θεία τροφή· ἀλλὰ πρόκειται τοῖς βουλομένοις ἡ τῶν θείων μετάληψις.

(2) Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν ἱςορεῖται, ὅτι ἐζήτησε μὲν ὁ Δαβὶδ κοντάρι καὶ μάχαιραν ἀπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ, ἔλαβε δὲ μόνην τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιὰθ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦτον ἐκεῖ τὸ κοντάρι του „ Καὶ εἶπεν ὁ Ἱερεύς· ἰδοὺ ἡ ῥομφαία Γολιὰθ τοῦ ἀλλοφύλου, ὃν ἐπάταξας ἐν τῇ κοιλάδι Ἠλᾶ· καὶ αὕτη ἐνειλημένη ἦν ἐν ἱματίῳ· εἰ ταύτην λήψῃ, σεαυτῷ λάβε . . . καὶ ἔδωκεν αὐτὴν αὐτῷ (α΄. Βασ. κα΄. 9.) διὰ τί δὲ, ἡ μὲν πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱςορεῖ, ὅτι ἐπὶ Ἀβιμέλεχ τοῦ ἱερέως ἔλαβε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ὁ Δαβὶδ, ὁ δὲ Κύριος λέγει, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἀβιάθαρ τοῦτο ἐποίησε; „ Πῶς εἰσῆλθε φησὶν εἰς τὸν οἶκον Ἀβιάθαρ τοῦ Ἀρχιερέως (Μάρ. β΄. 26. καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἴσως λέγει τοῦτο ὁ Κύριος, διὰ τὶ ὁ Ἀβιάθαρ ἦτον υἱὸς τοῦ Ἀβιμέλεχ, καὶ ἔζη εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὁποῦ ἔζη καὶ ὁ πατήρ του, καθὼς φαίνεται ἐν τῇ αὐτῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν „ Καὶ διασώζεται υἱὸς τῷ Ἀβιμέλεχ, καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἀβιάθαρ· καὶ ἀπήγγειλεν Ἀβιάθαρ τῷ Δαβὶδ (κεφ. κβ΄. 20.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὁ Ἀβιάθαρ δύω ὀνόματα εἶχε.

ρέα (1) εἰς δὲ τὸν Ἀβιμέλεχ ὑπεκρίθη μόνον, ὅτι ἀπεσάλη παρὰ τοῦ Σαοὺλ· διὰ τοῦτο λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι τὸ Ἀβιμέλεχ, ἦτον ὄνομα κοινὸν τῶν βασιλέων τῆς Γεθ, καθὼς καὶ τὸ, Καῖσαρ, καὶ τὸ, Αὔγουςος, ἦτον ὀνόματα κοινὰ τῶν βασιλέων τῆς Ῥώμης· καὶ τὸ, Φαραὼ, ἦτον κοινὸν ὄνομα τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου· ὥςε ὁ Ἀγχοὺς, πρὸς τὸν ὁποῖον ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ, κοινὸν μὲν βασιλικὸν ὄνομα εἶχε τὸ, Ἀβιμέλεχ· (καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσαὰκ, βασιλεὺς Ἀβιμέλεχ ἀναφέρεται ἐν τῇ Γραφῇ·) κύριον δὲ καὶ ἰδιαίτατον εἶχε τὸ, Ἀγχοὺς· ὅθεν ἐπειδὴ τοῦτον ἐφοβήθη ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐλευθερώθη ἀπὸ αὐτὸν χαίρωντας· διὰ τοῦτο ἔψαλε τὸν παρόντα Ψαλμὸν εὐχαριςήριον εἰς τὸν Θεὸν, ὁποῦ τὸν ἐσωνέτισεν, ὥςε ὁποῦ νὰ ὑποκριθῇ, πῶς εἶναι φρενόληπτος καὶ νὰ γλυτώσῃ τὴν ζωήντου· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριςιανὸν, ὁποῦ λυτρωθῇ ἀπὸ θανατηφόρον κίνδυνον. (2)

1: „Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ·

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου, θέλω εὐχαριςήσω τὸν Θεὸν, ὁποῦ μὲ ἐγλύτωσε, μὲ παντοτινὰς εὐχαριςίας· δίκαιον γὰρ εἶναι παντοτινὰ νὰ ὑμνῶ, τὸν παντοτινὰ βοηθοῦντά μοι· ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα μαθητευθεὶς ὁ μέγας Παῦλος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, εἶπεν εἰς ὅλους τοὺς Χριςιανοὺς „Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ἐν παντὶ εὐχαριςεῖτε (Α΄. Θεσσαλ. έ. 17.)

„Διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ „στόματί μου.

Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, νὰ ἔχῃ τινὰς τὴν αἴνεσιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ σόματου, ὅταν κατὰ ἀνάγκην ὁμιλῇ μὲ ἄλλον, ἢ ὅταν τρώγῃ, ἢ πίνῃ, ἢ κοιμᾶται; καὶ ἀποκρινόμεθα κατ᾽ αὐτὸν, ὅτι εἶναι καὶ νοητὸν σόμα τοῦ ἔνδον ἀνθρώπου: ἤτοι τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου τρώγει τινὰς νοερῶς τὰ θεῖα νοήματα· ὅθεν διὰ τὸ σόμα αὐτὸ, ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ λέγει „Τὸ σόμα μου ἤνοιξα καὶ εἵλκυσα Πνεῦμα (Ψαλ. ριή.) καὶ „Πλάτυνον τὸ σόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό (Ψαλ. π΄. 8.) τοῦτο δὲ τὸ νοητὸν σόμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐμποδίζεταί ποτε ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνθυμῆται τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ὑμνῇ αὐτὸν πάντοτε, κοντὰ εἰς ἐκείνους ὁποῦ θέλουν νὰ νήφουν καὶ νὰ προσέχουν εἰς τὴν καρδίαν τους· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ἐν παντὶ καιρῷ λέγει: ἤγουν τῷ πρέποντι· καὶ διὰ παντὸς, ὅτε δηλαδὴ ἡ χρεία τὸ ἀπαιτεῖ· πρέπει γὰρ μὲ τὸ σόμα μὲν τὸ αἰσθητὸν νὰ ὑμνοῦμεν τὸν Θεὸν, ὅταν καμμία ἀναγκαία χρεία δὲν μᾶς ἐμποδίζῃ ἀπὸ τοῦτο· μὲ τὸ νοητὸν δὲ σόμα τῆς καρδίας, καὶ τὸν ἐνδιάθετον λόγον τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενον, πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν καὶ νὰ ἐνθυμούμεθα τὸν Θεὸν περισσότερον, παρὰ ὁποῦ ἀναπνέομεν, ὡς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Μνημονευτέον τοῦ Θεοῦ μᾶλλον, ἢ ἀναπνευςέον· καὶ ἐν τῷ ᾄσματι δὲ τῶν ᾀσμάτων γέγραπται „Ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀ-

(1) Οὕτω γὰρ γράφεται „Καὶ ἐφοβήθη Δαβὶδ σφόδρα ἀπὸ προσώπου Ἀγχοὺς Βασιλέως Γὲθ, καὶ ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ (α΄. Βασιλ. κα΄. 13.)

(2) Σημείωσαι, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ Ἀλφαβητικὸς καὶ Στοιχειωτικὸς εἶναι· καθότι εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν εἰκοσιδύω σίχων αὐτοῦ, ἐτίθεντο τὰ εἰκοσιδύω σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου, καὶ ὅρα τὸ νεοτύπωτον Ψαλτήριον τοῦ Ἰωάννου Λιτίνου.

ἀγρυπνεῖ (Ἀσ. ε' 3.) (1)

2: „Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχή „μου.

Δὲν θέλω, λέγει, νὰ ἐπαινεθῶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετήν· ἀλλὰ διὰ τὸν Θεόν: ἤγουν διὰ τὶ ἔχω τὸν Θεόν, ὁποῦ μοὶ βοηθεῖ· ἡ ψυχή μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐγώ, κατὰ περίφρασιν· (2)

„Ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθή-„τωσαν.

Ἂς ἀκούσουν, λέγει, οἱ πραεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν κίνδυνον παραδόξως· πραεῖς δὲ ὀνομάζει, τοὺς ἀμνησικάκους, καὶ μὴ ἀποδίδοντας κακὸν ἀντὶ κακοῦ· καθὼς ἦτον αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβίδ· (3) καὶ ἂς εὐφρανθοῦν, διὰ τὶ ὁ Θεὸς δὲν παραβλέπει τοὺς τοιούτους πραεῖς· ἀλλὰ καὶ διασώζει αὐτοὺς ὅταν κινδυνεύουν· καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ· ἐμένα ἂς ἔχουν παράδειγμα οἱ πραεῖς, καὶ ἂς θαῤῥοῦν εἰς τὸν Θεόν·

3: „Μεγαλύνατε τὸν Κύριον σὺν ἐμοί, „καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ „τὸ αὐτό.

Ἀκόμη πρὸς τοὺς πραεῖς ἀποτείνει τὸν λόγον ὁ Προφητάναξ, καὶ προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ μεγαλύνουν καὶ νὰ ὑψώσουν μαζὶ τὸν Κύριον· πῶς δέ τινας ὑψόνει καὶ μεγαλύνει τὸν Θεόν, εἴπομεν ἐν τῷ πρώτῳ σίχῳ τοῦ κθ' Ψαλμοῦ· καὶ ὅρα ἐκεῖ· ἤτοι ἑρμηνεύοντες τὸ „Ὑψώσω σε Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με. (4)

4: Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ „μου.

Ἐδῶ διηγεῖται ὁ Δαβὶδ πῶς ἐγλύτωσεν ἀ-

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „Ἄξιον ἀκαταλήκτοις ϗ οἷον ἀδιασάτοις ὑμνολογίαις ἀεὶ κεχρημένους, δοκεῖν ἐκ μέρους ἀποτιννύναι Θεῷ, τὰ ὑπὲρ ὧν ἐσχήκαμεν παρ' αὐτοῦ· μόσχους γὰρ ἢ χιμάρους οὐ ζητεῖ παρ' ἡμῶν· προσδέξεται δὲ θυσίαν αἰνέσεως, ᾠδὰς τὰς εὐχαρισηρίους· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Δύναται δὲ ϗ κατὰ τὴν Ἀποσολικὴν ὑποθήκην ὁ σπουδαῖος, πάντα ποιεῖν εἰς δόξαν Θεοῦ, ὥσε πᾶσαν πρᾶξιν, ϗ πᾶν ῥῆμα, ϗ πᾶσαν ἐνέργειαν νοερὰν, αἰνέσεως ἐπέχειν δύναμιν· εἴτε γὰρ ἐσθίει ὁ δίκαιος, εἴτε πίνει, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖ· τοῦ τοιούτου καθεύδοντος ἡ καρδία ἐγρήγορεν... ὡς γὰρ ἐπὶ πολὺ τὰ καθ' ὕπνον φαντάσματα τῆς μεθημερινῆς ἐννοίας εἰσὶν ἀπηχήματα.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Ταύτην ἐρεῖ τὴν φωνὴν εἰκότως ϗ ἀληθῶς τῶν μὲν ψυχικῶν οὐδεὶς, ἢ τῶν κατὰ σάρκα ζώντων, ἀλλ' εἴ τις ἐσὶ πνευματικὸς ϗ ζωῆς τῆς τεθαυμασμένης ἔγκριτος ἐρασής· ϗ ὁ Βασίλειος „Ἐάν τις ἐπὶ σώματος κάλλει, ἢ γονέων περιφανείᾳ ἐπαινεῖται, οὐκ ἐν Κυρίῳ ἐπαινεῖται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ἐν τῇ ματαιότητι ἐσὶ τῶν τοιούτων ἕκασος... ἀρκείτω ἡμῖν πρὸς ἅπαν ἀξίωμα τηλικούτου Δεσπότου δούλους ἡμᾶς ὀνομάζεσθαι.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, οὕτως ὁρίζει τοὺς πραεῖς „Οἱ κατεσαλμένοι τὰ ἤθη, ϗ παντὸς πάθους ἀπηλλαγμένοι, ὡς μηδεμίαν ἔχειν ταραχὴν ἐνοικοῦσαν αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς, οὗτοι πρᾶοι προσαγορεύονται.

(4) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Μεγαλύνει τὸν Κύριον ὁ μεγάλῃ διανοίᾳ, ϗ γαύρῳ τῷ φρονήματι, ϗ ἐπηρμένως τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας πειρασμοὺς ὑπομένων· ἔπειτα δὲ ϗ ὁ μεγάλῃ τῇ διανοίᾳ ϗ θεωρήμασι βαθυτάτοις τὰ μεγέθη τῆς κτίσεως καθορῶν, ἵνα ἐκ τοῦ μεγέθους ϗ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων τὸν γεννεσιουργὸν αὐτῶν θεωρήσῃ· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος „Ἐπεὶ δὲ εἷς νοῦς, ϗ ἑνὸς ἀνδρὸς μελέτη, οὐδὲ πρὸς βραχὺ ἀνταρκεῖ πρὸς τὴν τῶν μεγαλείων τοῦ Θεοῦ κατάληψιν, πάντας ὁμοῦ τοὺς πραεῖς εἰς τὴν κοινωνίαν ταύτης τῆς ἐνεργείας παραλαμβάνει... ἵνα διὰ πάντων μεγαλύνηται Θεός· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Οὐκ ἀνέχεται μόνος ὑφῆναι τὸν ὕμνον, ἀλλὰ τοὺς κοινωνοὺς τῆς πρᾳότητος, κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς ὑμνῳδίας· εἶπε δὲ ϗ ὁ Δίδυμος „Ὡς γὰρ βεβηλοῦσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, οὐκ αὐτοῦ χραινομένου τοῦ ὀνόματος, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ τοῖς ὀνομάζουσι βέβηλα πράττουσι ϗ φρονοῦσιν· οὕτω ϗ ἁγιάζεται ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐνεργημάτων ϗ λογισμῶν· ὅθεν ὁ Σωτὴρ πρὸς ἑτέροις ϗ τοῦτο λέγει ἐν τῇ εὐχῇ ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, οὐκ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος καθ' ἑαυτὸ ἐκ μὴ ἁγίου γινομένου ἁγίου· εὐκταῖον γὰρ ἁγιασθῆναι αὐτὸ ἐν ἡμῖν, ἁγίως νοούντων ϗ πραττόντων ἡμῶν. (ἐν τῇ ἐκδέδ. Σειρᾷ.)

ἀπὸ τὸν κίνδυνον· ἡ ἐξ δὲ πρόθεσις φανερόνει, ἐπίτασιν ζητήσεως· ἀνάμεσα, λέγει, εἰς τοὺς κινδύνους εὑρεθεὶς ἐγὼ, καὶ μὴ ἔχων τινὰ βοηθὸν, θερμῶς καὶ μετὰ πόνου καρδίας ἐζήτησα τὸν Κύριον εἰς βοήθειάν μου, καὶ ὀγλίγωρα μοῦ ἐπήκουσε.

„Καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐῤῥύ-
„σατό με.

Διάφοροι θλίψεις ἠκολούθησαν εἰς τὸν Δαβὶδ, πρὸ τοῦ νὰ γράψῃ τὸν παρόντα Ψαλμὸν· ἤγουν διὰ τὶ ἔμελλεν ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἀγχοὺς νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Σαοὺλ· διὰ τὶ ἔμελλε νὰ ὑβρισθῇ καὶ νὰ ἀτιμασθῇ· διὰ τὶ ἔμελλε νὰ τιμωρηθῇ· καὶ τελευταῖον, διὰ τὶ ἔμελλε πικρῶς νὰ θανατωθῇ· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ· ὅτι ἀπὸ ὅλας ταύτας τὰς θλίψεις του τὸν ἐλύτρωσεν ὁ Κύριος. (1)

5: „Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτί-
„σθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ
„καταισχυνθῇ.

Ἡ θλίψις καὶ λύπη συνειθίζει νὰ συγχύζῃ καὶ νὰ σκοτίζῃ τὸν νοῦν· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Προφήτης, ὅτι ὅσοι εὑρίσκεσθε εἰς σκότος θλίψεως καὶ λύπης, πλησιάσατε εἰς τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ ζητήσετε αὐτὸν θερμῶς: καθὼς καὶ ἐγὼ τὸν ἐζήτησα· καὶ βέβαια θέλετε φωτισθῆτε μὲ τὴν παρ' αὐτοῦ εὐθυμίαν καὶ χαρὰν, ἥτις διασκορπίζει κάθε σκοτεινὸν νέφαλον τῆς λύπης ἀπὸ τὴν καρδίαν σας· καὶ τὰ πρόσωπά σας: ἤγουν ἐσεῖς κατὰ περίφρασιν, δὲν θέλετε ἐντραπῆτε ἀπὸ τὰς πρὸς Θεὸν ἐλπίδας τῆς σωτηρίας σας· κατὰ ἀνωγωγὴν δὲ, ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· παρακινεῖ γὰρ ὁ Ψαλμῳδὸς τοὺς ἀνθρώπους λέγων· ὦ ἄνθρωποι πλησιάσατε εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς πίστεως, καὶ λάβετε τὸ ἅγιον Βάπτισμα· τὸ ὁποῖον φωτίζει τὰς ψυχάς σας, καὶ καθαρίζει τὰ νοερά σας ὄμματια· ἀκολούθως δὲ καὶ τὰ πρόσωπά σας: ἤτοι ἐσεῖς δὲν θέλετε ἐντραπῆτε· ἐπειδὴ καὶ ἐξεπλύθητε ἀπὸ τὰ αἴτια τῆς ἐντροπῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι αἱ ἁμαρτίαι. (2)

6: Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, καὶ ὁ Κύ-
„ριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ, καὶ ἐκ πα-
„σῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐ-
„τόν.

Τὸ οὗτος εἶναι δεικτικὸν, καὶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐγὼ· ἤτοι ἐγὼ, λέγει, ὁ πτωχὸς, τὸν ὁποῖον βλέπετε, ἐφώναξα πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θλίψεώς μου, καὶ ὁ Θεός μοῦ εἰσήκουσε, καὶ ἀπὸ κάθε θλίψιν μὲ ἐλευθέρωσε· πτωχὸν δὲ τὸν ἑαυτόν του ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ὡς ὑστερημένον ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀνθρωπίνην· ἢ καὶ πτωχὸν λέγει τὸν ἑαυτόν του, διὰ τὴν πτωχείαν καὶ εὐτέλειαν τοῦ γένους του· εὐτελὴς γὰρ ὢν προβατεὺς, ἔγινε, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, περίβλεπτος βασιλεύς.

7: „Παρεμβαλεῖ Ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ
„τῶν

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Πᾶσα ἡ τοῦ δικαίου ζωὴ τεθλιμμένη ἐςὶ . . . ῥύεται δὲ ἐκ θλίψεως τοὺς ἁγίους αὐτοῦ ὁ Θεὸς, οὐκ ἀδοκιμάςους αὐτοὺς καταλιμπάνων· ἀλλὰ τὴν ὑπομονὴν αὐτοῖς χαριζόμενος· εἰ γὰρ ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ὁ τὴν θλίψιν ἀφαιρούμενος, τῆς δοκιμῆς ἑαυτὸν ἀπεςέρησε.

(2) Φοβερὸν δὲ λόγον λέγει περὶ τῆς ἐντροπῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ μέγας Βασίλειος „Καὶ τάχα φοβερωτέρα τοῦ σκότους ϗ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου ἡ αἰσχύνη ἐςὶν, ᾗ μέλλουσι συνδιαιωνίζειν οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀεὶ ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχοντες τὰ ἴχνη τῆς ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας, οἷον ἔκ τινος βαφῆς ἀνεκπλύντου τῇ μνήμῃ τῆς ψυχῆς αὐτῶν εἰς τὸ διηνεκὲς παραμένοντα· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ὁ μετὰ πίςεως τῷ Θεῷ προσιὼν φωτὸς ἀκτῖνας δέχεται νοεροῦ· οὕτω ϗ Μωσῆς ὁ μέγας τὸ ὁρώμενον πρόσωπον ἐδοξάσθη· τοῦτο ϗ ἤδη προείρηκεν ὁ Δαβὶδ· ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου.

„τῶν φοβουμένων αὐτόν.

Ὁ Ἄγγελος, λέγει, τοῦ Θεοῦ, ὡσὰν ἕνα ὁλόκληρον στράτευμα περιτειχίζει τριγύρω τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον· βλέπε δὲ πόσην δύναμιν ἔχει ὁ Ἄγγελος ὁ φύλαξ τῆς ζωῆς, τοῦ κάθε Χριστιανοῦ· διὰ τὶ ἕνας ὤντας, παρομοιάζεται μὲ ὁλόκληρον στράτευμα καὶ παρεμβολὴν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· φοβουμένους δὲ ὀνομάζει ἐκείνους, ὁποῦ φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, „ Οὗ φόβος, ἐντολῶν τήρησις. (1)

8: „Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ „Κύριος.

Γνωρίσατε, λέγει, καὶ ἐσεῖς οἱ τὸν Θεὸν φοβούμενοι, ὅτι εἶναι χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς ὁ Κύριος· γεῦσιν γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει, τὴν γνῶσιν· πῶς δὲ, λέγει, θέλετε γνωρίσετε; ἀνίσως φωνάξετε καὶ ἐσεῖς πρὸς αὐτὸν· καθὼς καὶ ἐγὼ ἐφώναξα· καὶ ἂν θερμῶς τὸν ζητήσετε, καὶ ἐλπίσετε εἰς αὐτὸν ἀδισάκτως, καθὼς καὶ ἐγὼ τὸν ἐζήτησα καὶ εἰς αὐτὸν ἤλπισα· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι ὁ Δαβὶδ παρακινεῖ τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τὸ νὰ μεταλάβουν τὸ πανάχραντον σῶμα, καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου· διὰ τὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀξίως ταῦτα γεύονται καὶ μεταλαμβάνουν, αὐτοὶ εὐθὺς αἰσθάνονται νοερῶς εἰς τὸν ἑαυτόν τους τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ χάριν. (2)

„Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐ„τόν.

Ἀνίσως ἦναι ἐπικατάρατος ὅποιος ἐλπίζει εἰς ἄνθρωπον, ὡς λέγει ὁ Ἱερεμίας „ Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς ἐλπίζει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ΄. 5.) ἀκολουθεῖ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι εἶναι μακάριος ἐκεῖνος, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Κύριον, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ.

9: „Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅ„„γιοι αὐτοῦ.

Ἁγίους, λέγει, ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν· φοβήθητε λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς οἱ ἅγιοι τὸν Θεόν· διὰ τὶ ὁ φόβος τοῦ Κυ-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Παντὶ πεπιστευκότι εἰς τὸν Κύριον Ἄγγελος παρεδρεύει, ἐὰν μή ποτε αὐτὸν ἡμεῖς ἐκ τῶν πονηρῶν ἔργων ἀποδιώξωμεν· ὡς γὰρ τὰς μελίσσας καπνὸς φυγαδεύει, ϗ τὰς περιστερὰς δυσωδία ἐξελαύνει· οὕτω ϗ τὸν φύλακα τῆς ζωῆς ἡμῶν Ἄγγελον, ἡ πολύδακρυς ϗ δυσώδης ἀφίστησιν ἁμαρτία· ἐὰν ἔχῃς ἐν τῇ ψυχῇ ἄξια φυλακῆς ἔργα ἀγγελικῆς, ἀναγκαίως φρουρούς σοι ϗ φύλακας παρακαθίστησιν ὁ Θεὸς, ϗ περιτειχίζει φυλακῇ Ἀγγέλλων· οὕτω κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὁ Ἰακὼβ προσευχόμενος ἔφη „Ὁ Ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν ϗ ὁ Ζαχαρίας „Ὁ Ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί.

(2) Γεύσασθε δὲ εἶπε, ϗ οὐχὶ ἐμπλήσθητε· διότι νῦν μὲν ἐκ μέρους γινώσκομεν, ϗ δι' ἐσόπτρου βλέπομεν ϗ δι' αἰνίγματος τὴν ἀλήθειαν· ἥξει δέ ποτε, ὅτε ὁ νῦν ἀῤῥαβὼν ϗ τὸ γεῦμα τοῦτο τῆς χάριτος, εἰς τελειότητα ἡμῖν τῆς ἀπολαύσεως καταντήσει (Ὅθεν ϗ ὁ Δαβὶδ ἀλλαχοῦ εἶπε „ Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου) ὡς τοῦ μέλιτος δὲ ἡ φύσις οὐ τοσοῦτον τῷ λόγῳ δύναται παραστῆναι τοῖς ἀπείροις, ὅσον ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν γεῦσιν αἰσθήσεως· οὕτως οὐδὲ ἡ χρηστότης τοῦ οὐρανίου λόγου ἐναργῶς παραδοθῆναι διδασκαλίαις δύναται, ἐὰν μὴ τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα ἐπιπλεῖον βασανίσαντες, δυνηθῶμεν τῇ οἰκείᾳ πείρᾳ καταλαβεῖν τὴν χρηστότητα τοῦ Κυρίου· εἶναι λόγια τοῦ μεγάλου Βασιλείου· ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Γλυκύτητα μέλιτος πῶς ἀναγγείλω τοῖς ἀγνοοῦσιν; αἴσθησις λόγου παντὸς ἐναργεστέρα πρὸς πεῖραν· ϗ ὥσπερ τῶν ὄψων αἱ γεύσεις σαφῶς παριστῶσι τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ποιότητος, μετὰ τοῦ ἡδέος τὸ γλυκύ: οὕτω ϗ τῶν θείων χαρισμάτων οὐ ψιλαὶ μᾶλλον ἐπαγγελίαι τὴν δύναμιν ἑρμηνεύουσιν· ἀλλ' εἰ γένοιτό πως τινὰς ϗ εἰς πεῖραν ἐλθεῖν, τότε δὴ μᾶλλον εἴσονται σαφῶς τῆς ἐνούσης αὐτοῖς χάριτος τὴν ἐνέργειαν· οὐκοῦν τοῖς ἀγεύστοις ἔτι τῆς τοῦ Θεοῦ γαληνότητος, εὖ μάλα προσφωνητέον· γεύσασθε ϗ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ αἰσθόμενος δυνάμεώς τινος ἐκ τῆς τῶν ἱερῶν ἄρτων τροφῆς (οὓς ἔφαγε παρὰ τῷ Ἀβιμέλεχ) πρὸς τὴν ὁμοίαν γεῦσιν παρακαλεῖ, τῶν ἄρτων τῆς ζωῆς διὰ τῶν συμβόλων μηνύων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Κυρίου, δένει καὶ χαλινόνει τὰς ἀτάκτους ὁρμὰς τῶν παθῶν· „ Καθήλωσον γάρ φησιν ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου (Ψαλ. ριη' 120.) λέγει δὲ ἀκολούθως, καὶ ποῖον εἶναι τοῦ θείου φόβου τὸ κέρδος.

„ Ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβου-„ μένοις αὐτόν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἐφύτευσαν εἰς τὴν καρδίαν τους τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ δὲν ὑστεροῦνται ἀπὸ καμμίαν ἀρετὴν, μὲ τὸ νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσουν ὅλας τὰς ἀρετάς· ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλως τινας· ὅτι εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, δὲν εἶναι καμμία ἔλλειψις· διὰ τὶ αὐτοὶ ἔχουσι μὲν ἔνδυμα, τὸ ἅγιον βάπτισμα· τροφὴν δὲ, τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου· ἅρμα δὲ, τὸν τίμιον Σταυρόν· καὶ ἁπλῶς ἔχουσιν ὅλα, ὅσα χρειάζονται πρὸς σωτηρίαν. (1)

10: „ Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν· „ οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον, οὐκ „ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι δὲν εἶναι ὑστέρημα εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, τώρα ἐδῶ βεβαιόνει τὸν λόγον του ἀποδεικτικῶς καὶ ἀποφαντικῶς λέγων· ὅτι οἱ μὲν πλούσιοι ἀπὸ τὸν βίον τοῦ Κόσμου τούτου, πτωχεύουσι πολλαῖς φοραῖς καὶ πεινῶσιν, ὑστερούμενοι τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου· διὰ τὶ ὁ αἰσθητὸς πλοῦτος εἶναι ἄπιστος καὶ εὐκολομετάβλητος· ἐκεῖνοι δὲ ὁποῦ ζητοῦσι τὸν Θεὸν διὰ τοῦ θείου φόβου, καὶ διὰ τῆς φύλαξεως (στράτας) τῶν Δεσποτικῶν ἐντολῶν, αὐτοὶ δὲν θέλουν ὑστερηθοῦν ἀπὸ κανένα ἀγαθόν· ἤγουν ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶναι ἑτοιμασμένα εἰς τοὺς εὐαρεστήσαντας τῷ Θεῷ· ταυτὸν εἰπεῖν ἀπὸ τὰ θεῖα καὶ οὐράνια ἀγαθά· (2) ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ οἱ τοιοῦτοι καὶ πολλὰ ὑστεροῦνται· διὰ τὶ περιπατοῦν τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν. Αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόνει τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Θεοδώριτον· οἱ ὁποῖοι πλούσιοι ὄντες πρότερον, καὶ μὲ τὴν βασιλείαν καὶ μὲ τὰς πόλεις, καὶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν στρατευμάτων, καὶ μὲ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις περίφημον ναὸν, καὶ μὲ τὸν θεῖον νόμον, καὶ μὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ὁμιλίαν καὶ ἐπίσκεψιν, ὕστερον ὅμως ἐπτώχευσαν ἀπὸ ὅλα αὐτά· διὰ τὶ ἐσταύρωσαν ἀνοήτως τὸν πλούσιον ἐν ἐλέει, καὶ πτωχὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον Δεσπότην Χριστόν· καὶ ἐπείνασαν, διὰ τὶ ἐθανάτωσαν τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς· οἱ δὲ ἐκζητοῦντες καὶ πιστεύσαντες εἰς τὸν Κύριον Ἐθνικοὶ, αὐτοὶ αὔξησαν, καὶ αὐξάνουν, καὶ θέλουν αὐξηθοῦν ἔτι καὶ ἔτι, χάριτι τοῦ Χριστοῦ.

11: „ Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου· φόβον „ Κυρίου, διδάξω ὑμᾶς.

Αὕτη εἶναι φωνὴ ἐνδιάθετος τοῦ ἀληθινοῦ διδα-

(1) Ὅτι δὲ περὶ τοῦ φόβου τοῦ τελειωτικοῦ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Προφήτης, ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Ὁ φόβος Κυρίου ἁγνὸς ἐν τῷ ιη'. Ψαλμῷ· λέγει δὲ ὁ θεῖος Μάξιμος καὶ ὁ ἅγιος Δωρόθεος, ὅτι ἀνίσως πρῶτον δὲν ἀποκτήσῃ τινὰς τὸν εἰσαγωγικὸν φόβον, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὸν τελειωτικόν· „ Ἀρχὴ γὰρ σοφίας φόβος Κυρίου (ὁ εἰσαγωγικὸς δηλαδὴ) ὃς φυλάττει τὴν ψυχὴν ὥσπερ ἡ γάνωσις ἀπὸ πάσης κακίας· τῷ γὰρ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ· Προσθέττει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Καὶ κατὰ τὸ πρόχειρον δὲ, διανέμει πάντως τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν ὁ Θεὸς τὰ ζωαρκῆ· καὶ οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐν σπάνει κατίδοι ἂν αὐτοὺς γεγονότας πώποτε· ἀπροσδεεῖς δὲ οὕτω παντὸς ἀγαθοῦ, ὡς καὶ ἑτέροις δύνασθαι χορηγεῖν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Περὶ τῶν ἀποκειμένων ἐν τῇ αἰωνίᾳ ἀναπαύσει ἀγαθῶν, λέγοιτο ἂν κυρίως τὸ παντὸς ἀγαθοῦ· αἱ γὰρ σωματικαὶ ἀπολαύσεις, πλεῖον τὸ ὀδυνηρὸν ἔχουσι τοῦ ἡδέος . . . οἰκοδομήτω οὖν ἡμᾶς καὶ πρὸς τὴν καταφρόνησιν τοῦ σωματικοῦ πλούτου ὁ λόγος, τὸ ἀβέβαιον τῆς τῶν χρημάτων περιουσίας ἐκδιδάσκων· εὐμετάπτωτον γὰρ ὁ πλοῦτος, καὶ οἱονεὶ κῦμα ὑπὸ τῆς βίας τῶν ἀνέμων ἄλλοτε πρὸς ἄλλα μέρη πεφυκὸς μεταῤῥεῖν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ὁ πλοῦτος πολλὰς ἔχει μεταβολάς· καὶ ὁ πλούσιος σήμερον, εἰς πενίαν μετ' ὀλίγον μετέπεσεν.

δασκάλου, τὸ νὰ καθῇ ὡσὰν πατὴρ εἰς μάθησιν τοὺς μαθητάς του, διὰ τὶ ὁ μαθητὴς, εἶναι τέκνον πνευματικὸν τοῦ Διδασκάλου, κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον· μὲ τὸ νὰ πλάττεται καὶ νὰ μορφόνεται παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἀκολούθως νὰ γεννᾶται· ἐλᾶτε, λέγει, ὦ τέκνα, νὰ μοῦ ἀκούσετε· φόβον δὲ Κυρίου εἶπε, πρὸς διαφορὰν τοῦ φόβου τοῦ Δαίμονος, τὸν ὁποῖον ὁ Δαίμων προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, περὶ οὗ εἰς ἄλλο μέρος λέγει „ Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχήν μου. (Ψαλ. ξγ'. 1.) (1)

12: „ Τίς ἐστιν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωήν;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ψαλμῳδὸς, ἐλᾶτε· διὰ τοῦτο ἐδῶ δὲν καλεῖ ὅλους, ἀλλὰ ἐκείνους ὁποῦ θέλουσι τὴν ζωήν· ὄχι τὴν ζωὴν ταύτην τὴν κοινὴν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα· ἀλλὰ τὴν παντοτινὴν καὶ ἀθάνατον, ὡς λέγει ὁ θεῖος Βασίλειος καὶ ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ ἡ παροῦσα ζωὴ, περισσότερον εἶναι θάνατος παρὰ ζωή· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος περὶ αὐτῆς ἔλεγε „ Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; (Ῥωμ. ζ'. 24.) θάνατον ὀνομάζων τὴν ἐν τῷ σώματι ζωήν.

„ Ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς;

Ποῖος ἄνθρωπος, λέγει, εἶναι ὁποῦ ἀγαπᾷ νὰ ἀπολαύσῃ ἡμέρας ἀγαθάς; ἡμέρας δὲ λέγει, ὄχι τὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, κατὰ τὸν Βασίλειον καὶ τὸν Κύριλλον· διὰ τὶ αὐταῖς εἶναι πονηραῖς, καθὼς ἔλεγεν ὁ Ἰακὼβ „ Μικραὶ καὶ πονηραὶ γεγόνασιν αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου (Γέν. μζ'. 9.) καὶ ὁ μέγας Παῦλος λέγει „ Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσιν (Ἐφ. ε'. 16.) ἀλλὰ λέγει ἡμέρας ἀγαθὰς, τὰς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἐκεῖνος γὰρ ὁ αἰὼν, ἡμέρας μὲν ἔχει, διὰ τὸ ἄῤῥητον φῶς τοῦ Θεοῦ· ἀγαθὰς δὲ, διὰ τὴν παντοτινὴν καὶ ἀνεκλάλητον χαράν.

13: „ Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ συμβουλεύῃ τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἔργα καὶ ἀποτελέσματα τοῦ θείου φόβου: τοῦ ϛοιχειωτικοῦ δηλαδὴ καὶ εἰσαγωγικοῦ· πρῶτον δὲ ἀπὸ ἄλλα προβάλλει εἰς διδασκαλίαν, τὴν γλῶσσαν· διὰ τὶ αὐτὴ εἶναι ἕνα μικρὸν μέρος τοῦ σώματος εὐκολοκρήμνισον εἰς τὴν ἁμαρτίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ προχειρότατον εἰς κάθε εἶδος κακίας, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· ἡ γλῶσσα γὰρ γίνεται ὄργανον εἰς τὰς βλασφημίας τὰς κατὰ τοῦ Θεοῦ· εἰς τὰς ὕβρεις τὰς κατὰ τῶν ἀνθρώπων· γίνεται προξενήτρια εἰς τὰς αἰσχρὰς καὶ σαρκικὰς ἐπιθυμίας· συκοφαντεῖ, καταλαλεῖ, κατηγορεῖ, κατασκευάζει δολιότητας, ἀπατᾷ τοὺς ἁπλοῦς, μαρτυρεῖ κατὰ τῶν ἀθώων, κάμνει ὅρκους ψευδεῖς· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ γλῶσσα εἶναι ὑπηρέτης καὶ ὄργανον κάθε κακοῦ. (2)

„ Καὶ χείλη σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Δόλος κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, εἶναι μία κρυφὴ κακοποιΐα ἥτις ἐνεργεῖται μὲ προσποίησιν καλοῦ.

(1) Ἐχθρὸς δὲ φόβος κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον ἐϛὶν, ὁ θανάτου ἡμῖν δειλίαν ἐμποιῶν· ὁ προσώπων ὑπεροχὰς καταπτήσειν ἡμᾶς ἀναπείθων· πῶς γὰρ ὁ ταῦτα φοβούμενος δυνήσεται ἐν καιρῷ μαρτυρίου, πρὸς την ἁμαρτίαν ἀντικαταϛῆναι; λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Δεῦτε λέγει τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς πόῤῥωθεν: ἵν' οἱ μὲν μακρὰν, ἐγγίσωσιν· οἱ δὲ ἐγγὺς, ἐγγύτεροι γένωνται, ὑπακοὴν ὡς Πατρὶ τῷ Θεῷ προσκομίζοντες.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος, μέγα τῆς γλώττης τὸ ἐγκρατὲς, τοὐναντίον δὲ παγχάλεπον νόσημα τὸ ἀκρατές· ὁ δὲ ὅσιος Δωρόθεος λέγει· πρότερον εἶπε δεῦτε, προσκαλούμενος ἐπὶ τὴν ἀρετήν· εἶτα προσέθηκε τέκνα· τέκνα δὲ καλοῦσιν οἱ ἅγιοι, τοὺς διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν μεταμορφουμένους ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετήν· καὶ τέως τὴν ἐνέργειαν ἀνακόπτει τοῦ κακοῦ διὰ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ· τὸ γὰρ παῦσαι τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ ἐϛὶ, τὸ μὴ πλῆξαι διά τινος τὴν συνείδησιν τοῦ πλησίον· τὸ μὴ κακολογῆσαι· τὸ μὴ παροξῦναι.

λοῦ· πρέπει λοιπὸν νὰ προσέχωμεν ἀδελφοὶ, διὰ τὶ λέγωντας μὲν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, συμπεριέλαβε καθολικῶς κάθε λόγον κακὸν· τώρα δὲ ξεχωριςὰ καὶ κατ᾽ ἐξαίρετον τρόπον ἀναφέρει τὴν δολιότητα· διὰ τὶ αὐτὴ εἶναι ἕνα κακὸν χαλεπώτατον· ἐπειδὴ γίνεται μὲ τρόπον τόσον κρύφιον, ὁποῦ δυσκόλως δύναται νὰ γλυτώσῃ τινὰς ἀπὸ αὐτό. Πρῶτον γὰρ ὁ Διάβολος αὐτὸ τὸ φαρμάκι τῆς δολιότητος ἐξέρασεν εἰς τὴν Εὔαν, εἰπὼν εἰς αὐτὴν „ Ἧ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἔσεσθε ὡς Θεοὶ, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν· (Γέν. γ΄. 5.) καὶ ἀπὸ τότε καὶ ὕςερον, αὐτὸ τὸ κακὸν τῆς δολιότητος ἐπλημμύρισεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο. (1)

14: „Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον „ἀγαθόν.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶςα τάξιν ἀρίςην, ὁποῦ μεταχειρίζεται ὁ Προφητάναξ· ἐπειδὴ γὰρ ὁ λόγος εἶναι ὀγλιγορώτερος καὶ εὐκολώτερος εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἀπὸ τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ ἔργον, διὰ τοῦτο πρῶτον εἶπε νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὸν κακὸν λόγον „ Παῦσον γάρ φησι τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ· διὰ τὶ ὁ λόγος εἶναι ὁδὸς καὶ ςράτα ὁποῦ φέρει τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν, καθὼς λέγουσιν οἱ σοφοὶ, καὶ μάλιςα ὁ θεῖος Χρυσόςομος. Δεύτερον, ἐμποδίζει ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸ κακὸν ἔργον, καθὼς λέγει ἐδῶ· „ Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ. Καὶ τρίτον, ἀναβιβάζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀφ᾽ οὗ πρῶτον εὔγαλεν ἀπὸ τὸ μέσον τὰ ἐμπόδια τοῦ κακοῦ· διὰ τὶ καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ λάβῃ τινας ὑγείαν, ἀνίσως πρῶτον δὲν ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν: ἔτζι εἶναι ἀδύνατον νὰ κάμῃ τινας τὸ ἀγαθὸν, ἀνίσως πρῶτον δὲν ἀφεθῇ ἀπὸ τὸ κακὸν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος· βλέπε δὲ, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς σωτηρίαν, τὸ νὰ ἀπέχῃ τινὰς μόνον ἀπὸ τὸ κακὸν, ἀλλὰ πρέπει ἀκόμη καὶ νὰ κάμῃ τὸ ἀγαθόν· διὰ τὶ, ἀνίσως τινὰς, ἀφεθῇ μὲν ἀπὸ τὸ κακὸν, δὲν πράξῃ δὲ καὶ τὸ ἀγαθὸν, αὐτὸ τὸ νὰ μὴ πράξῃ τὸ ἀγαθὸν, ἄλλη κακία εἶναι· ὡς ἀργία τοῦ καλοῦ· ἢ καὶ ἄλλως· Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν· τὴν μὲν ἔκκλισιν τοῦ κακοῦ κατόρθωσον, ἵνα μὴ τιμωρηθῇς· τὴν δὲ ποίησιν τοῦ ἀγαθοῦ τελείωσον, ἵνα καὶ ςεφανωθῇς. (2)

„Ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ἡ εἰρήνη εἶναι τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον κατὰ τὸν Χρυσόςομον, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Κύριος ἀφῆκεν εἰς τοὺς Μαθητάς του, ὡσὰν μίαν κληρονομίαν „ Εἰρήνην γάρ φησιν ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· (Ἰω. ιδ΄. 27.) διὰ τὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ εἰρηνεύει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε πάθος· μὴ ζητήσῃς λοιπὸν, λέγει, ἁπλῶς τὴν εἰρήνην· ἀλλὰ ζήτησον αὐτὴν μὲ σπουδὴν καὶ προθυμίαν μεγάλην· τοῦτο γὰρ φανερόνει ἐδῶ τὸ, δίωξον· ἤγουν ἂν ἡ εἰρήνη φεύγῃ ἀπὸ λόγου σου, ἐσὺ κυνήγησον αὐτὴν καταπόδι, καὶ τρέχε ἕως οὗ νὰ τὴν φθάσῃς καὶ νὰ τὴν πιάσῃς· καὶ πιάνωντάς την, ἔμβασον αὐτὴν εἰς τὴν καρδίαν σου· (3) ἤγουν, ἐὰν τινας ἔχῃ ἔχθραν καὶ σύγχυσιν μὲ ἐσένα, καὶ δὲν θέλη

---

(1) Λέγει δὲ ὁ ἅγιος Δωρόθεος „ Τὸ τὰ χείλη μὴ λαλῆσαι δόλον ἐςι, τὸ μὴ δολιεύσασθαι κατὰ τοῦ πλησίον.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Δωρόθεος λέγει „ Εἰπὼν πρῶτον ὁ Δαβὶδ μερικάς τινας ἁμαρτίας, τὴν καταλαλιὰν, τὴν δολιότητα, ἐπάγει περιεκτικῶς περὶ πάσης ἁμαρτίας λέγων „ Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ· ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει „ Ἔκκλινον ϗ ποίησον ἀγαθόν· τουτέςι πολέμησον τοὺς ἐχθροὺς ἵνα μειώσῃς τὰ πάθη· ϗ πάλιν πολέμησον, ἵνα κτήσῃ τὰς ἀρετάς· ϗ μετέπειτα νῆφε, ἵνα διαφυλάξῃς αὐτάς· ϗ τοῦτο ἂν εἴη, τὸ ἐργάζεσθαι ϗ φυλάσσειν (ὅπερ δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἐνετείλατο τῷ Ἀδὰμ περὶ τοῦ Παραδείσου ἐργάζεσθαι αὐτὸν ϗ φυλάσσειν·

(3) Λέγει δὲ, ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ζήτησον εἰρήνην, λύσιν τῶν τοῦ κόσμου θορύβων· κτῆσαι γαληνιῶντα νοῦν ἀκύμονά τινα ϗ ἀτάραχον κατάςασιν τῆς ψυχῆς, μήτε ὑπὸ παθῶν σαλευομένην, μήτε ὑπὸ τῶν ψευδῶν δογμάτων διὰ πιθανότητος προκαλουμένων, εἰς συγκατάθεσιν περιελκομένην· ὁ ζητῶν εἰρήνην, Χριςὸν ἐκζητεῖ, ὅτι αὐτὸς ἐ-

λῃ νὰ διαλλαγῇ καὶ νὰ εἰρηνεύσῃ μετὰ σοῦ, ἐσὺ κυνήγησον καὶ μὴν ἀφήσῃς αὐτὸν, ἕως οὗ νὰ κάμετε διαλλαγὴν καὶ εἰρήνην ἀναμεταξύ σας.

15: „Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ „ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

Ὀφθαλμοὶ μὲν Κυρίου εἶναι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, ἡ ἐποπτικὴ αὐτοῦ δύναμις, μὲ τὴν ὁποίαν θεωρεῖ τὰ ὄντα· αὐτία δὲ Κυρίου, εἶναι ἡ ἀκουστικὴ αὐτοῦ δύναμις, μὲ τὴν ὁποίαν ἀκούει τοὺς λόγους· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς παντοτινὰ θεωρεῖ τοὺς δικαίους, εὐφραινόμενος εἰς τὰς καλὰς αὐτῶν πράξεις· καὶ εἰσακούει τὴν δέησίν τους, διὰ τὶ εἶναι ἄξιοι νὰ εἰσακούωνται· δικαίους δὲ λέγει ἐδῶ, τοὺς ἐναρέτους.

16: „Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας „κακὰ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ „μνημόσυνον αὐτῶν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, βλέπει καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὁποῦ πράττουν τὰ κακά· ἀλλὰ δὲν τοὺς βλέπει, καθὼς βλέπει τοὺς δικαίους· διὰ τὶ τοὺς μὲν δικαίους βλέπει ἱλαρῶς, διὰ νὰ τοὺς φυλάττῃ ἀπὸ κάθε βλάβην· τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς βλέπει φοβερῶς διὰ νὰ τοὺς παιδεύσῃ· ὅθεν καὶ κάθε ἁμαρτωλὸς, ὅταν ὁ καιρὸς τὸ καλέσῃ, ἐξολοθρεύεται καὶ ἀφανίζεται, τόσον ἀπὸ τὴν γῆν ταύτην, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν γῆν ἐκείνην τῶν πραέων καὶ σωζομένων, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἂς φοβηθοῦν λοιπὸν ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοί· διὰ τὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὰ πονηρὰ ἔργα πράττωσιν· ἡ πρόσωπον Κυρίου ὀνομάζει κατὰ τὸν Βασίλειον, τὴν ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει πεπαῤῥησιασμένην ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, ὅταν θέλῃ ἰδῇ τοὺς ἀθλίους ἁμαρτωλοὺς μὲ βλέμμα πικρὸν καὶ αὐστηρόν.

17: „Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι, καὶ ὁ Κύριος „εἰσήκουσεν αὐτῶν, καὶ ἐκ πασῶν „τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐῤῥύσατο αὐ„τούς.

Ὁποιος κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν γήϊνα καὶ πρόσκαιρα πράγματα, ἀλλὰ μεγάλα καὶ οὐράνια, αὐτὸς, κἂν καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ςόμα σιωπᾷ, ἀλλ' ὅμως μὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του, κράζει καὶ φωνάζει μεγάλως· καὶ ἡ κραυγή του φθάνει εἰς τὰ αὐτία τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ εἰσακούεται ἡ προσευχή του ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ λυτρώνεται ἀπὸ κάθε θλίψιν· πῶς δὲ λυτρώνεται ἀπὸ τὴν θλίψιν; ἕνα μὲν, διὰ τὶ ἐλευθερώνεται τελείως ἀπὸ αὐτὴν ὁ τοιοῦτος· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ καὶ ἐν τῇ θλίψει εὑρισκόμενος, νικᾷ τὴν θλίψιν ἐκείνην μὲ τὴν ὑπομονήν του καὶ καρτερίαν· τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι λύτρωσις καὶ ἐλευθερία ἐκ τῆς θλίψεως, ὡς εἴπομεν εἰς ἄλλο μέρος.

18: „Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις „τὴν καρδίαν.

Ὁ μὲν Θεὸς, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, διὰ τὴν ἀγαθότητά του, εἶναι ἐγγὺς καὶ κοντὰ εἰς ὅλους· λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἱερεμίου „Θεὸς

ἐςὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν· ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „Καὶ ἑτέρως δὲ ζήτησον εἰρήνην· ποίαν δὴ ταύτην ϗ ἥπερ ἂν γένοιτο πρωτοτύπως μὲν πρὸς Θεὸν, ἐν δευτέρᾳ δὲ τάξει ϗ πρὸς ἀνθρώπους ὁμοπίςους ϗ ὁμογνώμονας· πρὸς Θεὸν μὲν εἰρηνεύσομεν, τὰ αὐτῷ δοκοῦντα φρονεῖν τε ὁμοῦ ϗ ἀποπεραίνειν ἐσπουδακότες· πρὸς δὲ ὁμοπίςους, μὴ μαχόμενοι· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος „Τί δὲ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν; ζήτησον εἰρήνην ϗ δίωξον αὐτήν· ὁ γὰρ εἰρηνικὸς εἰρήνην πρὸς ἅπαντας ἀσπαζόμενος, οὔτε κρύβδην τὰ τοῦ πέλας ὑφαιρεῖται· οὐ μιαιφονίας κατατολμᾷ· οὐ γάμοις ἐπιβουλεύει· οὐ λέγει κακῶς· οὐ πράττει κακῶς· εὐεργετεῖ, προμηθεῖται, μεταδίδωσι συνηγορεῖ, συγκινδυνεύει, συναγωνίζεται· τοιαύτη γὰρ ἡ εἰλικρινὴς ἀγάπη, ϗ γνησία φιλία.

ος ἐγγίζων εἰμὶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, καὶ οὐ Θεὸς πόῤῥωθεν· (Ἱερ. κγ'· 23.) ἡμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν κακίαν μας, μακρὰν γινόμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν· λέγει γὰρ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβίδ· „Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται (Ψαλ. οβ'. 26.) συντετριμμένοι δὲ τὴν καρδίαν εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ κατανύγονται καὶ κλαίουν διὰ τὰς ἁμαρτίας των· ἐπειδὴ ἡ κατάνυξις καὶ τὸ δάκρυον, πολλὰ συντρίβει τὸ φρόνημα καὶ τὴν καρδίαν. (1)

„Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι „σώσει.

Προηγεῖται μὲν κατὰ τὴν τάξιν ἡ κατάνυξις καὶ συντριβὴ τῆς καρδίας, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ἀνωτέρω· ἕπεται δὲ καὶ ἀκολουθεῖ εἰς τὴν κατάνυξιν ἡ ταπείνωσις, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ἐδῶ· τῷ πνεύματι δὲ ταπεινοὶ εἶναι, ὄχι ἐκεῖνοι, ὁποῦ φαίνονται ταπεινοὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὸ ἔξω σχῆμα τοῦ σώματος· ἀλλὰ ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι ταπεινοὶ κατὰ τὴν ψυχήν· καὶ ὄχι ἐκεῖνοι, ὁποῦ λέγουν λόγια μόνον ταπεινά, ἢ ταπεινόνονται ἀπὸ κάμμίαν ἀνάγκην πτωχείας, ἢ ἄλλης τινὸς περιςάσεως· ἀλλὰ ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι ταπεινοὶ κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα, καὶ ταπεινόνονται ἀφ' ἑαυτῶν ἐσωτερικῶς, χωρὶς κάμμίαν ἀνάγκην ἔξωθεν. (2)

19: „Πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ „ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ „Κύριος.

Συγχωρεῖ μὲν ὁ Κύριος νὰ πίπτουν εἰς θλίψεις οἱ δίκαιοι, καὶ δι' αὐτῶν νὰ γυμνάζωνται εἰς τὴν ἀρετήν· δὲν ἀφίνει δὲ αὐτοὺς καὶ νὰ νικῶνται ἀπὸ τὰς θλίψεις ὡς μὴ ὑποφέροντες αὐτάς· ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ νικηθοῦν, ἢ τοὺς ἐλευθερώνει τελείως ἀπὸ αὐτάς, ἢ δίδει δύναμιν εἰς αὐτοὺς νὰ τοὺς ὑπομένουν ἀςενοχωρήτως μέχρι τέλους· τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ νίκη εἶναι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν „Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον (Ἰω. ις'. 33.) καὶ ὁ Ἀπόςολος „Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ ςενοχωρούμενοι· (α' Κορ. δ'. 8.) καὶ πάλιν· „Πιςὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. (α'. Κορ. ι'. 13.) (3)

20: „Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστᾶ αὐ„τῶν· ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Καὶ διὰ τί λέγει τοῦτο ὁ Προφήτης, εἰς καιρὸν ὁποῦ πολλῶν Μαρτύρων τὰ κόκκαλα ἐσυντρίφθησαν; (4) καὶ ἀποκρινόμεθα κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, ὅτι ἐπειδὴ ἄνθρωπος λέγεται, ὁ-

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Πλὴν κᾂν πάντα τοῦ Θεοῦ νοοῖτο μεςὰ (ποῦ γὰρ οὐκ ἔςιν ὁ πάντα πληρῶν;) κατάγε τὸν ἄῤῥητον τῆς θείας φύσεως λόγον· ἀλλ' οὖν καὶ παςῶν, ἀπεῖναι δοκεῖ πολλάκις, ὅταν τινες εἶεν οἱ κινδυνεύοντες τῶν μὴ ἀγαπώντων αὐτῶν· μονονουχὶ δὲ παρίςαται τοῖς ἁγίοις· καὶ ἔςιν ἐγγὺς τοῖς τὴν καρδίαν συντετριμμένοις· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Διαφερόντως κήδεται ὁ Θεὸς τῶν μετρίῳ φρονήματι κεχρημένων· τούτους γὰρ τῇ καρδίᾳ συντετριμμένους ἐκάλεσεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι οὗτοι εἶναι ταπεινοὶ τῷ πνεύματι, οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ βάσιμον ἔσεσθαί φησι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· „Μακάριοι γάρ φησιν οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐςὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὁ μηδὲν ἔχων ἔπαρμα, μηδὲ φρονῶν ἐπί τινι τῶν ἀνθρωπίνων, οὗτος καὶ συντετριμμένος ἐςὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ ταπεινὸς τῷ πνεύματι.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος, λέγει „Ὁ λέγων μὴ πρέπειν δικαίῳ τὴν θλῖψιν, οὐδὲν ἕτερον λέγει, εἰμὴ ἁρμόζειν τῷ ἀθλητῇ τὸν ἀνταγωνιςήν· μὴ ἀγωνιζόμενος δὲ ἀθλητὴς, τίνας ἕξει ςεφάνων ὑποθέσεις;

(4) Περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ἤδη γάρ τινων αὐτῶν (τῶν Μαρτύρων δηλαδὴ) καὶ σκέλη κατέαξαν οἱ διώκοντες, καὶ χεῖρας καὶ κεφαλὰς διέπειραν τοῖς ἥλοις πολλάκις· καίτοι γε τίς ἀντερεῖ, μὴ οὐχὶ πάντων εἶναι δικαιοτάτους τοὺς ἐν τῷ μαρτυρίῳ τετελειωμένους;

ὄχι μόνον ὁ ἔξω : ἤτοι τὸ σῶμα, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὁ ἔσω : ἤτοι ἡ ψυχή · διὰ τοῦτο ὁ ἔσω ἄνθρωπος ἔχει καὶ μέλη ὁμώνυμα μὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος · ὅθεν γέγραπται „ Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγὴς φωτίζουσα ὀφθαλμούς · (Ψαλ. ιη΄. 9) δηλαδὴ τοὺς νοητοὺς τῆς ψυχῆς · καὶ „ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω · (Ματθ΄. ια΄. 15.) καὶ „ Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ εἵλκυσα Πνεῦμα · (Ψαλ. ριη΄.) καὶ „ Ὀδόντας ἁμαρτωλῶν συνέτριψας (Ψαλ. γ΄. 7.) καὶ „ Τὴν κοιλίαν μου ἀλγῶ (Ἱερ. δ΄. 19.) καὶ „ Ὁ ποῦς σου οὐ μὴ προσκόψῃ · (Παρ · γ΄. 23.) καὶ ἄλλα ὅμοια · τὰ ὁποῖα δηλοῦσι τὰς νοερὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς · τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ τώρα ὀστᾶ καὶ κόκκαλα ἐννοοῦνται ἐδῶ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Θεοδώριτον, οἱ στερεόνοντες καὶ βαστάζοντες τὴν ψυχὴν λογισμοί · καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα στερεόνουν καὶ βαστάζουν τὸ σῶμα · φυλάττει δὲ τοὺς λογισμοὺς τούτους τῶν δικαίων ὁ Κύριος, διὰ νὰ εὐαρεστήσουν αὐτοὶ πρὸς αὐτόν · καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς τοιούτους λογισμοὺς αὐτῶν δὲν συντρίβεται ἀπὸ βίαν τῆς ἁμαρτίας · ὅθεν καὶ γέγραπται „ Λογισμοὶ δικαίων κρίματα (Παρ. ιβ΄. 5.) (1)

21: „ Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός.

Ὁ θάνατος, λέγει, τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι πονηρὸς : ἤγουν ἐπίπονος καὶ ὀδυνηρός · ἐπειδὴ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, ὅταν φθάσουν εἰς τὸ τέλος τοῦ θανάτου, τότε θλίβονται καὶ λυποῦνται μὲ ὑπερβολήν · διὰ τὶ αἰσθάνονται ποίαν κόλασις ἔχει νὰ τοὺς δεχθῇ διὰ τὰς ἁμαρτίας, ὁποῦ ἔκαμαν · ὁ δὲ θάνατος τῶν δικαίων, εἶναι ἀγαθὸς καὶ χαροποιός · διὰ τὶ αἰσθάνονται τὴν χαρὰν, ὁποῦ ἀναμένει αὐτοὺς εἰς τοὺς οὐρανούς · (2)

„ Καὶ οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσιν.

Μισοῦσι τὸν δίκαιον ἄνθρωπον οἱ ἐν ἁμαρτίαις εὑρισκόμενοι · διὰ τὶ ἀνίσως κάθε ὅμοιον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιόν του · καθὼς εἶπεν ὁ Σειράχ · „ Πᾶν ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὅμοιον αὐτοῦ (Σειρ. ιγ΄. 17.) φανερὸν εἶναι, ὅτι καὶ κάθε ἀνόμοιον, μισεῖ τὸ ἀνόμοιον αὐτοῦ · καὶ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ εἶναι ἡ ζωὴ ἀνόμοιος, τούτων καὶ αἱ γνῶμαι εἶναι ἀνόμοιαι καὶ ἐναντίαι · (3) πλημμελοῦσι δὲ καὶ ἁμαρτάνουν οἱ ἁμαρτωλοὶ, διὰ τὶ μισοῦσι τὸν δίκαιον ἄνθρωπον · κοντὰ γὰρ εἰς τὰς ἄλλας των ἁμαρτίας, προσθέττουν οἱ ἄθλιοι καὶ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ μίσους · ἐπειδὴ αὐτοὶ, ὄχι μόνον δὲν ἐμιμήθησαν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου · ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐμίσησαν αὐτήν · ἢ λοιπὸν τὸ, πλημμελήσουσι νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἁμαρτήσουσι, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον · ἢ νοεῖται ἀντὶ τοῦ κινδυνεύσουσι · διὰ τὶ οἱ τὸν δίκαιον μισοῦντες, παραχωροῦνται ὑπὸ Θεοῦ νὰ πέσουν εἰς θανα-

(1) Καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος οὕτως ἑρμηνεύει „ Ὀστᾶ τοίνυν ἐν τούτοις, οὐχὶ πάντως τὰ τοῦ σώματος λέγει. ἀλλ' οἷον τὰς τῆς ψυχῆς εὐτονίας : ἤτοι δυνάμεις, τὰς ἐπὶ παντὶ πράγματι καλῷ τε καὶ ἀγαθῷ . . . ἐν μὲν οὖν τοῖς φιλαμαρτήμοσι καὶ φιληδόνοις, συντεθραυσμένα πως ἐστὶν ἰδεῖν τὰ τῆς ψυχῆς ὀστᾶ · τὰ δέ γε τῶν ἁγίων ὁ Κύριος φυλάττει, ὡς μηδ' ὁ,τιοῦν ἐξ αὐτῶν ὑπομεῖναί τινα συντριβήν · καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος δὲ παρομοίως ὀστᾶ νοεῖ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις · αὗται δέ εἰσι δικαιοσύνη, καρτερία, εὐσέβεια, καὶ πᾶσα ὡς εἰπεῖν ἀρετή.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Ὁ τῶν ἁμαρτωλῶν θάνατος πονηρός · διαδέχεται γὰρ αὐτοὺς κόλασις, ὡς καὶ τὸν πλούσιον τὸν ἐνδεδυμένον πορφύραν καὶ βύσσον, καὶ εὐφραινόμενον καθ' ἡμέραν λαμπρῶς · λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Οἱ πονηρίᾳ συζῶντες προσφυᾶ δέξονται τὴν τελευτὴν τῇ ζωῇ · καὶ πονηρᾶς βιοτῆς πονηρὸν ἔσται τὸ τέλος · ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Τὸν τῆς ψυχῆς θάνατον φησὶν, ὃν καὶ διαδέξεται πῦρ αἰώνιον, σκότος ἐξώτερον, ἀκοίμητος σκώληξ, κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων · προστίθησι δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος „ Ὁ τῶν δικαίων θάνατος οὐ πονηρὸς τὴν φύσιν, ἀλλ' ἀγαθός · οἱ γὰρ ἀποθανόντες τῇ ἁμαρτίᾳ, τὸν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον τεθνήκασι θάνατον ·

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Βασίλειος „ Οἱ ἐν πλημμελείαις ζῶντες μισοῦσι τὸν δίκαιον, ὡς ὑπὸ τῆς ἐν τῷ κανόνι εὐθύτητος τοῦ τρόπου τοῦ δικαίου · οὕτως αὐτοὶ τῇ παραθέσει τοῦ βελτίονος ἐλεγχόμενοι · καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ἀπόδειξις οὖν ἄρα σαφὴς τοῦ φιλαμαρτήμονα τὴν διάνοιαν ἔχειν αὐτοὺς, τὸ μισεῖν τὸν Δίκαιον.

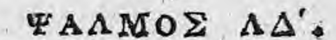
θανατηφόρους κινδύνους.

22: „Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων „αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει λυτρώσει τὰς ψυχὰς τῶν δούλων του ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν δαιμόνων· ἐπειδὴ αὐταὶ θέλουν νικηθοῦν ἀπὸ τὴν ἐκείνων ὑπομονήν.

„Καὶ οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ „ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

Ὅλοι, λέγει, ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς τὸν Θεὸν, δὲν θέλουν ἁμαρτήσουν· ἐπειδὴ ὁδηγοῦνται πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα των· ἀλλ' οὔτε θέλουν κινδυνεύσουν ψυχικῶς· ἐπειδὴ φυλάττονται ἀπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΛΔ'.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, καὶ δὲν εἶχεν ἄνεσιν νὰ σταθῇ ἥσυχος εἰς κανένα μέρος, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἁρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ διώκονται ἀπὸ ἐχθροὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους, κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον· πρέπει δὲ τὰς μὲν κατάρας, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς ὅλους τοὺς Ψαλμοὺς, νὰ τὰς μεταχειριζώμεθα ἐναντίον τῶν Δαιμόνων, τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν μας· διὰ τί αὐτοὶ εἶναι, ὁποῦ σηκώνουσι καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μᾶς πολεμοῦν· τοὺς ὀνειδισμοὺς δὲ, τοὺς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς εὑρισκομένους, νὰ τοὺς μεταχειριζώμεθα ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ μᾶς ἐπιβουλεύονται· τὰς δὲ ἀρετὰς καὶ κατορθώματα τὰς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς εὑρισκομένας, πρέπει νὰ τὰς προφέρωμεν, ὄχι ἐκ προσώπου ἐδικοῦ μας, ἀλλ' ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ· ἵνα παρακινηθῶμεν καὶ ἡμεῖς νὰ τὰς μιμηθῶμεν κατὰ τὸ δυνατόν. (2)

1 „Δι-

(1) Τὸ, οὐ μὴ πλημμελήσουσιν οὕτως ἑρμηνεύει ὁ θεῖος Κύριλλος „Τὸ μέντοι μηδόλως πλημμελεῖν, οὐδενὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἁρμόσειεν ἄν· πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες (Ἰακώβ. γ'. 2.) καὶ ἀπὸ ῥύπου καθαρὸς οὐδεὶς, οὐδ' ἂν μία ἡμέρα ᾖ ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς (Ἰὼβ ιδ'. 5.) τετήρηται δὲ μόνον τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ... ἔξω γε μὴν ἐσόμεθα καὶ ἡμεῖς τοῦ πλημμελεῖν, παραιτούμενοι τὰ φορτικὰ καὶ δύσοιστα καὶ πρὸς θάνατον ἄγοντα τῶν πλημμελημάτων· οὐ γὰρ πᾶσα ἁμαρτία πρὸς θάνατον κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου φωνὴν (α'. Ἰω. ε'. 17.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Ἡσύχιον, προσαρμόζεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ὡς ἀναφέρων τὰς δυστροπίας καὶ πάθη, ὁποῦ ἔδειξαν οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ· διὰ ποίας δὲ αἰτίας λέγονται αἱ κατάραι εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅρα ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ· προσθέττει δὲ ὁ Ἡσύχιος „Τοὺς μὲν ἀδικοῦντας Ἰουδαίους λέγει· Δαίμονας δὲ τοὺς πολεμοῦντας, οἵτινες δι' ἡμᾶς τὸν Χριστὸν ἐπολέμησαν· τούτους πολεμηθῆναι· τουτέστι καταργηθῆναι βούλεται (ἐν τῇ ἐκδεδομ. Σειρᾷ)

1: „ Δίκασον Κύριε τοὺς ἀδικοῦντάς με·
„ πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με.

Πρῶτον, λέγει, δίκασον Κύριε, καὶ κρῖνον τοὺς ἀδικοῦντάς με: τὸν Σαοὺλ δηλαδὴ, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ· καὶ ἔπειτα λέγει πολέμησον καὶ παίδευσον αὐτοὺς· ἐπειδὴ καὶ ἀδίκως φέρονται ἐναντίον μου· ἀδιάφορος δὲ εὑρίσκεται ἐδῶ ἡ σύνταξις τοῦ δίκασον καὶ τοῦ πολέμησον· ἀντὶ γὰρ νὰ συνταχθοῦν αὐτὰ μὲ δοτικὴν οὕτω „ δίκασον Κύριε τοῖς ἀδικοῦσί με· πολέμησον τοῖς πολεμοῦσί με, συνετάχθησαν μὲ αἰτιατικὴν κατὰ συνήθειαν παλαιᾶς διαλέκτου.

2: „ Ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀ-
„ νάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου.
3: „ Ἔκχεον ῥομφαίαν καὶ σύγκλεισον ἐξ
„ ἐναντίας τῶν καταδιωκόντων με. (1)

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερε περὶ πολέμου ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐδῶ ἐπρόσθεσε καὶ τὰ εἴδη τῶν πολεμικῶν ἁρμάτων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὄχι διὰ τὶ ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται ἅρματα· ἀλλὰ διὰ νὰ φοβίσῃ τοὺς πονηροὺς ἀνθρωποπρεπῶς, μὲ τὴν ἀπαρίθμησιν καὶ μὲ τὸ φοβερὸν σχῆμα τῆς τοῦ πολέμου ἁρματωσίας· ἀρκετὴ γὰρ εἶναι μόνη ἡ θέλησις, ἢ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ νὰ τιμωρήσῃ μὲν τοὺς ἀδίκους καὶ πονηροὺς, νὰ σώσῃ δὲ, τοὺς ἀδικουμένους καὶ ἀγαθούς· ἔκχεον δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ τράβιξον ἀπὸ τὴν θήκην· τὸ γὰρ σπαθὶ τραβιζόμενον, φαίνεται πῶς νὰ χύνεται μόνον του ἀπὸ τὸ θηκάρι, διὰ τὴν λειότητα καὶ στιλβότητα ὁποῦ ἔχει· σύγκλεισον δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ φράξον ἔμπροσθεν τὸν δρόμον, διὰ νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ φύγουν οἱ ἐχθροὶ τὸν ἀπὸ σοῦ κίνδυνον. (2)

„ Εἶπον τῇ ψυχῇ μου, σωτηρία σου εἰ-
„ μὶ ἐγώ.

Τὸ εἶπον εἶναι ἀντὶ τοῦ εἰπέ· ἐπειδὴ ἡ παλαιὰ διάλεκτος ἔτζι τὸ μεταχειρίζεται κατὰ τὸν τύπον τοῦ „ Ποίησον· εἰπὲ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, μόνον εἰς τὴν ψυχήν μου· μὴ φοβοῦ, ἐγὼ εἶμαι σωτηρία σου. (3)

4: Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ
„ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου.

Ἂς αἰσχυνθοῦν, λέγει, καὶ ἂς ἐντραποῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ ζητοῦν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐμένα. ταυτὸν εἰπεῖν ὁποῦ ζητοῦν νὰ μὲ φονεύσουν· ταύτην

(1) Ὁ λόγος οὗτος κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λέγεται πρὸς τὸν Πατέρα· μεσίτην τρόπον τινὰ προβαλλόμενος αὐτὸν, ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας αὐτὸν Ἰουδαίους δίκῃ.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ὅπλον ϗ θυρεὸν ϗ ῥομφαίαν ἐκχεομένην εἴτ' οὖν γυμνουμένην, τιμωρητικὰς δυνάμεις αἰνίττεται, ἐκπεμπομένας παρὰ Θεοῦ κατὰ τῶν πολεμούντων τοὺς ἁγίους, ἢ ϗ αὐτὸν τὸν Χριστόν ... ὅτι δὲ ϗ συνεκλείσθησαν οἱ Ἰουδαῖοι: τουτέστι πεπολιόρκηνται, πάλιν ἡμᾶς ὁ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἱστορίας διδάξει λόγος· ὅτι γὰρ οὐκ ἔπεμψεν ἁπλῶς κατ' αὐτῶν ῥομφαίαν· ἀλλ' οἷον ἐξέχεε ποταμίου νάματος δίκην, ἀνιδρωτὶ κατοψόμεθα τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀναμετρήσαντες συμφοράς· μετὰ γάρτοι τὸν τοῦ Σωτῆρος Σταυρὸν, ἔργον γεγόνασι ῥομφαίας· δεδαπάνηνται γὰρ τοῖς ξίφεσι τῶν καταπιμπράντων πόλεις τε ὁμοῦ ϗ κώμας· λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος „ Περὶ ῥομφαίας φησὶ ϗ ὁ Ἰεζεκιὴλ „ Ῥομφαία ῥομφαία ὀξύνου ϗ θυμώθητι, ὅπως σφάξῃς σφάγια (Ἰεζ. κα'. 9.) χρῆται δὲ τούτοις ὡς ἀγαθὸς κατὰ τῆς ἐν ἀνθρώποις κακίας· ϗ πολεμῶν γὰρ σώζει καθὰ ϗ τέμνων ἰατρός. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεσπέσιος Κύριλλος „ Τούτῳ προσέοικε τὸ, οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου· ϗ τὸ, „ Πάτερ εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου· ἤρξατο δὲ ϗ τοῦτο ϗ εἰς ἡμᾶς διαβέβηκεν ἐν Χριστῷ· πάλαι μὲν αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ, ἅτε δὴ ϗ παμπόλλοις αἰτιάμασιν ἐνεχόμεναι κατέβαινον εἰς ᾅδου· ἐπειδὴ δὲ δεδικαίωκεν ἡμᾶς ἐν πίστει Χριστὸς, εἰς χεῖρας Θεοῦ τὰ τῶν ἀνθρώπων τρέχουσι πνεύματα· ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν κεφ. λα'. τῶν μονολογίων λέγει τὰ κομψὰ ταῦτα πρὸς τὸν Θεὸν „ Σὲ ἔγνων ἐν σοί· ἔγνων δέ σε, οὐχ ὡς αὐτὸς ἐν σαυτῷ εἶ· ἀλλ' ὡς ὑπάρχεις ἐν ἐμοί ... ἀλλὰ τί ἐμοὶ ὑπάρχεις; λέγε μοι ὦ οἰκτίρμων τῷ οἰκτίστῳ οἰκέτῃ σου· λέγε μοι κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, τί ὑπάρχεις ἐμοί; „ Εἶπον τῇ ψυχῇ μου σωτηρία σου εἰμὶ ἐγώ.

την δὲ τὴν αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν θέλουν πάθουν, μὲ τὸ νὰ μὴ δύνωνται νὰ μὲ θανατώσουν, ἐμποδιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου δύναμιν·

„Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ „καταισχυνθείησαν οἱ λογιζόμενοί „μοι κακά.

Ἂς γυρίσουν, λέγει, ἄπρακτοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ μελετοῦν καὶ σκέπτονται κακὰ ἐναντίον μου· τὸ δὲ καταισχυνθείησαν· εἶναι ἐπίτασις καὶ αὔξησις τοῦ αἰσχυνθείησαν.

5: „Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χνοῦς κατὰ πρόσωπον „ἀνέμου.

Ἂς γένουν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου· ὡσὰν τὸν κανιορκτὸν τῆς γῆς: ἤγουν ἂς φύγουν καὶ ἂς διασκορπισθοῦν: καθὼς καὶ ὁ λεπτὸς κονιορκτὸς σκορπίζεται ἀπὸ τὸν ἄνεμον· καθὼς τοῦτο εἶπε καὶ εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμόν, „Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς οὐχ οὕτως· ἀλλ' ἢ ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς (Ψαλμ. α'. 4. (1)

„Καὶ Ἄγγελος Κυρίου ἐκθλίβων αὐ„τούς.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἔσω· ἤγουν Ἄγγελος Κυρίου, ἂς ἦναι παιδεύων καὶ θλίβων αὐτούς· καὶ Ἄγγελοι γὰρ πολλαῖς φοραῖς ἀποςέλλονται παρὰ Θεοῦ, εἰς τὸ νὰ παιδεύωσι τοὺς κακούς· καθὼς ἦτον ὁ ὀλοθρεύσας τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ὁ φονεύσας τὰς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας τῶν Ἀσσυρίων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2)

6: „Γενηθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ „ὀλίσθημα.

Τοῦτο εἶναι μία μεγάλη καὶ δυνατὴ κατάρα· ἐπειδὴ καὶ καταρᾶται αὐτοὺς ὁ Δαβίδ, ἵνα ὅταν αὐτοὶ φεύγουν διὰ νὰ γλυτώσουν, γένη ἡ ςράτα σκοτεινὴ μὲν, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν βλέπουν νὰ τὴν περιπατοῦν· ὀλισθηρὰ δὲ, διὰ νὰ κατακρημνίζωνται εἰς αὐτήν.

„Καὶ Ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων „αὐτούς.

Ὄχι μόνον, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ἂς πάθωσι τὰ ἄνω εἰρημένα κακά· ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὁ ἐκθλίβων αὐτοὺς Ἄγγελος, ἂς τοὺς κυνηγᾷ κατόπι· καὶ λοιπὸν τί ἔχουν νὰ πάθουν οἱ ἄθλιοι, ὅταν μήτε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπουν διὰ τὸ σκότος, μήτε μὲ τοὺς πόδας δύνανται νὰ περιπατοῦν, διὰ τὸ κρημνῶδες τῆς ςράτας; ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις διώκωνται καὶ κυνηγοῦνται ἀπὸ ἕνα φοβερὸν Ἄγγελον;

7: „Ὅτι δωρεὰν ἔκρυψάν μοι διαφθορὰν „παγίδος αὐτῶν.

Τὸ δωρεὰν ὁ Σύμμαχος, ἀναιτίως ἐξέδωκεν· ὅλα αὐτὰ, λέγει, ἂς πάθουν οἱ ἐχθροί μου, διὰ τί χωρὶς νὰ λάβουν καμμίαν βλάβην ἀπὸ λόγου μου, ἔκρυψαν παγίδα θανατηφόρον διὰ νὰ μὲ θανατώσουν· διαφθορὰν δὲ παγίδος εἶπεν· ἐπειδὴ οἱ κυνηγοὶ κρυπτοῦσιν [illegible]

δια

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ἐπληρώθη ἡ προφητεία αὕτη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, περὶ ὧν γέγραπται „Διασπερῶ αὐτοὺς εἰς πάντα ἄνεμον (Ἰεζ. ιβ'. 14.) οὐ γάρτοι μεμενήκασιν ἐν ταῖς αὐτῶν πόλεσί τε καὶ χώραις· ἐσκορπίσθησαν δὲ μᾶλλον, καὶ ἐπηλύται γεγόνασι ξένοι καὶ πάροικοι, καὶ διαῤῥιπτούμενοι πανταχοῦ· οὐκοῦν εἶεν ἂν ὡς χνοῦς, ὁ παντὶ πνεύματι παράφορος καὶ εὐρίπιςος.

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ „Μηκέτι, λέγει, αὐτοὺς συναχθῆναι καὶ παλινδρομῆσαι συγχωρῶν· ὁ δὲ αὐτὸς ἐπιμενέτω ἐκθλίβων αὐτούς: τουτέςι κολάζων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

δα εἰς τὸν δρόμον καὶ δὲν φαίνεται, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ πιάσουν ἀνελπίσως τὰ ἐκεῖθεν διαπερνῶντα ἄθλια ζῶα.

„Μάτην ὠνείδισαν τὴν ψυχήν μου.

Τὴν ψυχήν μου, λέγει, ἤτοι ἐμέ· πρέπει γὰρ νὰ παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ σχῆμα τῆς περιφράσεως εὑρίσκεται εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ· οἷον τὸ, ἡ ψυχή μου, ἡ ζωή μου, τὸ πρόσωπόν μου, ἀντὶ ἐγώ· τὸ ὄνομά σου, ἡ δόξα σου· ἀντὶ σύ, καὶ ὅμοια ἄλλα· ματαίως, λέγει, καὶ ψευδῶς ὠνείδισάν με οἱ ἐχθροί μου, ἀχάριστον ὀνομάζοντες καὶ ἐπίβουλον τοῦ βασιλέως Σαοὺλ. (1)

8: „Ἐλθέτω αὐτῷ παγὶς ἣν οὐ γινώσκει.

Συμφορὰ, λέγει, ἀνέλπιστος ἂς ἔλθη εἰς αὐτὸν ὡσὰν παγίς· διὰ τί ἔκρυψε κατ' ἐμοῦ ἀφανισμόν· καὶ διὰ τί ψευδῶς μὲ ὠνείδισεν· εἴτε ὁ Σαοὺλ, εἴτε καὶ κάθε ἄλλος, ὁποῦ ἀνάγκαζε τὸν Σαοὺλ νὰ κατατρέχη τὸν Δαβίδ.

„Καὶ ἡ θήρα ἣν ἔκρυψε συλλαβέτω
„αὐτόν.

Τὸ δίκτυον, λέγει, τῆς θήρας, ὁποῦ κρυφίως ἅπλωσε διὰ νὰ πιάσῃ ἐμένα, ἂς πιάσῃ αὐτὸν ὁποῦ τὸ ἔστησεν: ἤτοι ἡ μηχανὴ, ὁποῦ ἐμεταχειρίσθη κατ' ἐμοῦ, αὐτὴ ἂς γυρίσῃ κατ' ἐπάνω του.

„Καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσεῖται ἐν αὐτῇ.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τοῦτο τὸ ἴδιον νόημα λέγει καὶ ἐδῶ· θέλει πέσει, λέγει, εἰς τὴν παγίδα ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἔστησεν κατ' ἐμοῦ. (2)

9: „Ἡ δὲ ψυχή μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ
„Κυρίῳ, τερφθήσεται ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ
„αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ἔτζι τιμωρηθοῦν, καθὼς ἀνωτέρω εἶπον, τότε θέλω χαρῶ εἰς τὸν Κύριόν μου, ὁ ὁποῖος δικαίως αὐτοὺς ἐτιμώρησε· καὶ ὅτι ἐκείνους μὲν ἐτιμώρησεν, ἐμένα δὲ ἔσωσεν.

10: „Πάντα τὰ ὀστᾶ μου ἐροῦσι· Κύριε Κύ-
„ριε τίς ὅμοιός σοι; ῥυόμενος πτωχὸν
„ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ· καὶ
„πτωχὸν καὶ πένητα ἀπὸ τῶν διαρπα-
„ζόντων αὐτόν.

Κόκκαλα, λέγει τὰ ἐν τῷ βάθει τοῦ σώματος μέλη· φανερόνει δὲ διὰ τούτων τὴν ἐκ βάθους ψυχῆς ὁλοκάρδιον πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν· ἢ κόκκαλα θέλεις νοήσεις ἐπὶ τῆς ψυχῆς προσφυέστερον, τοὺς στερεοὺς καὶ συνεκτικοὺς αὐτῆς λογισμοὺς, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν λγ΄ Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τὸ „Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστᾶ αὐ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ περὶ τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων καὶ Ἡρωδιανῶν, καὶ ἁπλῶς τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι προφέρονται ταῦτα περὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Διαβόλου.

(2) Ὁμοίως καὶ ταῦτα λέγονται διὰ τὰ κακὰ ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ τί ἐσταύρωσαν τὸν Δεσπότην Χριστόν· καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν καὶ Διάβολον κατὰ τὸν Ἡσύχιον λέγοντα „Ὁ μὲν γὰρ Ἰούδας εἰς τὴν παγίδα τῆς ἀγχόνης ἐνέπεσεν· ὁ δὲ λαὸς τῶν Ἰουδαίων παγιδεύειν νομίσας, παγιδεύεται, καὶ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ συνελήφθη θήραν· ὡσαύτως καὶ ὁ Διάβολος τὴν παγίδα τοῦ Σταυροῦ μελετήσας, διὰ τοῦ Σταυροῦ τῆς ἑαυτοῦ Βασιλείας ἐξέπεσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

αὐτῶν · (1) πτωχὸν δὲ ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του ὁ Δαβὶδ ὡς φευγάτον, καὶ ὡς ἐνδεῆ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, καὶ ὡς μεμονωμένον ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀνθρωπίνην · στερεωτέρους δὲ ὠνόμασε τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Σαοὺλ · ἐπειδὴ καὶ ἦτον συντροφευμένοι ἀπὸ πλοῦτον καὶ ἀπὸ πλῆθος στρατιωτῶν · δύω δὲ φοραῖς εἶπε πτωχὸν, ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ, πένητα, διὰ νὰ φανερόσῃ τὴν ὑπερβολικήν του εὐτέλειαν · ὁμοῦ δὲ μεταχειρίζεται καὶ τὴν ταπεινολογίαν ταύτην, διὰ νὰ παρακινήσῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεος καὶ συμπάθειαν · διαρπαζόντων δὲ εἶπεν, ὅσον πρὸς τὴν γνώμην ἐκείνων καὶ τὰς ἐλπίδας · διὰ τὶ ἤλπιζον νὰ διαρπάσουν ὅ, τι καὶ ἂν εἶχεν.

11: „Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἃ „οὐκ ἐγίνωσκον ἠρώτων με.

Ὁ Σαοὺλ, λέγει, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐστηκώθησαν μάρτυρες ἄδικοι · μάρτυρες μὲν, διὰ τὶ ἐμαρτύρουν ἐναντίον μου · ἄδικοι δὲ, διὰ τὶ ψευδῶς ἐμαρτύρουν · οἱ ὁποῖοι περιγελῶντες ἠρώτων με, ἀνίσως καὶ δὲν ἐπιβουλεύω τὴν βασιλείαν · τὴν ὁποίαν ταύτην ἐπιβουλὴν, αὐτοὶ μὲν ἐμαρτύρουν κατ' ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγίνωσκον παντελῶς, ὡς ἀναίτιος · τοῦτο δὲ νοοῦμεν, ὅτι ἔγινε καὶ εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ἀπὸ τοὺς τότε ψευδομάρτυρας · οἱ ὁποῖοι ἠρώτων καὶ ἐμαρτύρουν κατ' αὐτοῦ ἐκεῖνα, ὁποῦ δὲν ἤξευρεν, ὡς ἡ τῶν Εὐαγγελίων ἱστορία διδάσκει.

12: „Ἀνταπεδίδοσάν με πονηρὰ ἀντὶ ἀγα- „θῶν, καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου.

Ἀντὶ, λέγει, τῶν εὐεργεσιῶν, ὁποῦ ἐγὼ ἔκαμα εἰς τὸν Σαοὺλ, αὐτός μοι ἀνταπέδωκε πονηρά · διὰ τὶ ἐγὼ ὁποῦ ἐθανάτωσα τὸν κοινὸν ἐχθρὸν καὶ ἀλλόφυλον Γολιὰθ, καὶ ἐγὼ ὁποῦ ἐδίωξα τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, ἐγὼ τώρα ἀπὸ τὸν ἴδιον εὐεργετηθέντα παρ' ἐμοῦ διώκομαι · ἀνταπεδίδοσαν δὲ καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ · ἤτοι ἀκαρπίαν πρὸς τὴν ἀρετήν · διότι αὐτοὶ ἀποφασίσαντες νὰ μὲ θανατώσουν, ἐμελέτησαν νὰ μὲ ἐμποδίσουν ἀπὸ τὴν καρποφορίαν τῶν ἀρετῶν · ἢ ἀνταπεδίδοσαν ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου, ἀντὶ τοῦ ἐμοὶ, κατὰ περίφρασιν · ἤγουν ἵνα μὴ ζήσω καὶ τεκνογονήσω. (2)

13: „Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτοὺς παρενοχλεῖν „μοι ἐνεδυόμην σάκκον, καὶ ἐταπεί- „νουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχήν μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ψαλμῳδὸς, μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ διαλύωμεν τὰς συμφορὰς, ὁποῦ μᾶς ἀκολουθοῦν · λέγει γὰρ, ὅτι ἐγὼ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐσυκοφαντούμην, κατεξήραινα καὶ ἐσκληραγώγουν τὴν ψυχήν μου : ἤτοι τὸν ἑαυτόν μου, μὲ τρίχινον σάκκον, καὶ μὲ νηστείαν, καὶ προσηυχόμην εἰς τὸν Θεὸν, διὰ νὰ μὲ ἐ-

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Τάχα δ' ἂν ϗ ἡ ἐκκλησία τοῦτο λέγοι κατὰ τὸ τῆς Ἀναστάσεως Μυστήριον „Τάδε γάρ φησι λέγει Κύριος τοῖς ὀστέοις τούτοις · ἰδοὺ ἐγὼ φέρω εἰς ὑμᾶς Πνεῦμα ζωῆς · ϗ δώσω ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα · ϗ ἀνάξω ἐφ' ὑμᾶς σάρκας ϗ ζήσεσθε · ϗ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ Κύριος · ταῦτα οὖν τὰ ὀστᾶ ἀπολαβόντα τὴν ζωὴν, εὐχαριστοῦντα τῷ ἀναστήσαντι ἐροῦσι Κύριε Κύριε τίς ὅμοιός σοι ; ὁ δὲ Κύριλλος ὀστᾶ τοὺς Ἀποστόλους ἐνόησεν · οἵτινες σκορπισθέντες εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, μετὰ τὴν ἀνάστασιν πάλιν ἐσυνάχθησαν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ϗ τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν, ὧν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου, ὕβριζον ϗ ἐλοιδόρουν ϗ σταυρῷ παρέδωκαν · αὐτοὶ δὲ ϗ ἀτεκνίαν ἐπροξένησαν εἰς τὸν Κύριον, μὲ τὸ νὰ ἐμποδίζον τοὺς ἄλλους νὰ μὴ γίνωνται μαθηταὶ εἰς αὐτὸν, οἵτινες τέκνα πνευματικὰ ὀνομάζονται · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Αὐτός μοι πολεμῶν οὐ παύεται, θανάτῳ παραδοῦναι ϗ λήθῃ βουλόμενος · ἀτεκνίαν γὰρ τὴν λήθην ὠνόμασεν, ὡς διὰ τῶν παίδων φυλαττομένης τῆς μνήμης · διὸ δὴ ϗ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς „Ὡς οὐ διὰ τῶν παίδων μόνον φυλαττομένης τῆς μνήμης, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων, διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου φησι „Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος, ὅτι ξύλον ἐγὼ εἰμὶ ξηρόν · τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνούχοις, ὅσοι ἂν ἐκλέξωνται, ἃ ἐγὼ θέλω, ϗ ἀντέχωνται τῆς διαθήκης μου, δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου τόπον ὀνομαστὸν κρείττω υἱῶν ϗ θυγατέρων · ὄνομα αἰώνιον δώσω αὐτοῖς (Ἡσ. νϛ΄. 3.)

ἐλευθερώση ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν μου.

„ Καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀ-
„ ποστραφήσεται.

Ἡ μὲ τοιοῦτον τρόπον, λέγει, γινομένη προσευχή μου, θέλει εἰσακουσθῇ· τὸ γὰρ σχῆμα τοῦτο: ἤγουν ἡ εἰς τὸν κόλπον ἀποστροφὴ τῆς προσευχῆς, ποτὲ μὲν λαμβάνεται διὰ τὴν εἰσακουσθεῖσαν προσευχὴν, καθὼς τώρα ἐδῶ· ἐπειδὴ ἡ εἰσακουσθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ προσευχὴ, στρέφει ἔμπρακτος καὶ ἐνεργητικὴ εἰς τὸν κόλπον τοῦ προσευχομένου, ὡσὰν ἕνα δῶρον πολύτιμον· ἢ διὰ νὰ ἐμπλήσῃ τὸν κόλπον αὐτοῦ ἀπὸ τὰ αἰτήματα, ὁποῦ παρὰ τοῦ Κυρίου ἐζήτησε· ποτὲ δὲ λαμβάνεται ἡ εἰς τὸν κόλπον ἀποστροφὴ τῆς προσευχῆς, διὰ τὴν μὴ εἰσακουσθεῖσαν· διὰ τὶ ἡ μὴ εἰσακουσθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ προσευχὴ, στρέφει ἄπρακτος καὶ ἀνενέργητος εἰς τὸν κόλπον τοῦ προσευξαμένου. (1)

14: „ Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφῷ ἡμετέρῳ (2)
„ οὕτως εὐηρέστουν.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ δείξῃ τὴν διάπειρον ἀγάπην, ὁποῦ εἶχε πρὸς τὸν Σαοὺλ, ὠνόμασεν αὐτὸν πλησίον καὶ ἀδελφόν· διὰ τὶ τοὺς μὲν γονεῖς καὶ αὐθέντας μας συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι τοὺς τιμοῦμεν· τοὺς δὲ ἀδελφούς μας, συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν ὅτι τοὺς ἀγαποῦμεν, ὅταν τέκνα ἐδικά μας δὲν ἔχωμεν· εὐηρέστουν λοιπὸν ἐγὼ, λέγει, εἰς τὸν Σαοὺλ, ὡς ὄντα πλησίον μου, καὶ ἠγάπων αὐτὸν ὡς ἀδελφόν μου.

„ Ὡς πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων οὕ-
„ τως ἐταπεινούμην.

Ἐγὼ, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἤξευρα τὸν Σαοὺλ, ὅτι με φθονεῖ διὰ τὶ ἐπαινούμην ἀπὸ τὸ πλῆθος· διὰ τοῦτο ἐταπεινούμην ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ θεληματικῶς ἐσχηματιζόμην πῶς πενθῶ καὶ λυποῦμαι καὶ σκυθρωπάζω· διὰ τὶ ἡ ταπείνωσις τοῦ φθονουμένου, ὀλιγοστεύει τοῦ φθονοῦντος τὸν φθόνον· καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ φθονουμένου, αὐξάνει τοῦ φθονοῦντος τὸν φθόνον.

15: „ Καὶ κατ' ἐμοῦ εὐφράνθησαν καὶ συ-
„ νήχθησαν.

Καὶ ἀγκαλὰ, λέγει, ἐγὼ τοιουτοτρόπως ἐταπεινούμην καὶ ἐσκυθρώπαζον, ὁ Σαοὺλ ὅμως καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἔχαιρον, νομίζοντες ὅτι ἀπὸ ἀδυναμίαν μου ταῦτα ποιῶ· καὶ διὰ τοῦτο ἐσυνάχθησαν, διὰ νὰ συμβουλευθοῦν πῶς νὰ μὲ κατατρέξουν.

„ Συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μάστιγες, καὶ
„ οὐκ ἔγνων.

Ἀντὶ τοῦ μάστιγες, ὁ Σύμμαχος εἶπε, πλήττοντες· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσυνάχθησαν φονεῖς κατ' ἐμοῦ, χωρὶς ἐγὼ νὰ ἠξεύρω, καὶ

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου, τοῦ ὁποίου τὴν προσευχὴν, ἣν ηὔξατο ὑπὲρ τῶν σταυρωτῶν, δὲν ἀφῆκεν ἡ κακία ἐκείνων νὰ ἀνέλθῃ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ νὰ εἰσακουσθῇ· ἀλλὰ ἐτράβιξεν αὐτήν· καὶ ἐγύρισεν ἄπρακτος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κυρίου „ Εἰ γὰρ σώζεσθαι ἔμελλον καὶ μεταβαλεῖν τῶν ἀσεβημάτων, εὐθυδρομοῦσα ἡ προσευχὴ τοῦ Σωτῆρος, ἀκωλύτως ἂν καὶ ἀπαραποδίστως ἐπὶ τὰ ὦτα τὰ Πατρικὰ παρῄει.

(2) Ἐν ἄλλοις, ὡς ἀδελφὸν ἡμέτερον· δηλοῖ δὲ ἐδῶ καὶ τὸν προδότην Ἰούδαν, τὸν ὁποῖον ὡς ἀδελφὸν καὶ φίλον ἠγάπα ὁ Κύριος, καὶ δι' αὐτὸν ἐπένθει καὶ ἐλυπεῖτο, κατὰ τὸν Ἡσύχιον „ Αὐτῷ γὰρ τὸ γλωσσόκομον βαστάζειν, καὶ μόνον συμβάπτειν εἰς τὸ τρυβλίον ἐπέτρεψεν ὡς ἀδελφὸν καὶ πλησίον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος ἡρωϊκῶς ταῦτα μεταφράζων „ Ὡς φίλῳ ὥς τε κασιγνήτῳ, τόσον ἥνδανον αἰεί.

καὶ μὲ ἐπεβουλεύοντο · περὶ τούτου δὲ σαφῶς ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν διδάσκει (ἐν κεφαλαίῳ ιθ΄) ὅτι ἡ Μελχὼλ ἡ γυνὴ τοῦ Δαβὶδ, ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν τοιαύτην τῶν ἐχθρῶν του ἐπιβουλὴν · καὶ ἔτζι φυγὼν ὁ Δαβὶδ, ἐγλύτωσε τὴν ζωήν του · (1)

„ Διεσχίσθησαν καὶ οὐ κατενύγησαν·

Ἐσκορπίσθησαν, λέγει, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ ἐχθροί μου, ἀφ᾽ οὗ μὲ ἐζήτησαν εἰς τὸν οἶκον μου καὶ δέν με εὗρον καθὼς ἤλπιζον · ὅμως δὲν ἐκατανύγησαν, οὐδὲ ἐμετανόησαν ἀπὸ τὴν κακίαν τους. (2)

16 : „ Ἐπείρασάν με, ἐξεμυκτήρησάν με μυ-
„ κτηρισμῷ, ἔβρυξαν ἐπ᾽ ἐμὲ τοὺς
„ ὀδόντας αὐτῶν.

Οἱ φίλοι, λέγει, τοῦ Σαοὺλ, ἄλλοτε μὲν, μὲ ἐδοκίμασαν πῶς διάκειμαι · ἄλλοτε δὲ, μὲ ἐπεριγέλασαν καταφρονοῦντες ὡς ἀσθενῆ · τώρα δὲ, φανερὰ ἐθηριώθησαν κατ᾽ ἐπάνω μου · γίνεται δὲ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν, ἢ ἀπὸ φόβον πολὺν, ἢ ἀπὸ θυμὸν, συγκρουόμενα τὰ ὀδόντια ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, κτυπῶσι · τώρα, λέγει, αὐτοὶ ἀνάψαντες ἀπὸ τὸν θυμὸν, σχεδὸν κτυποῦσι κατ᾽ ἐπάνω μου τὰ ὀδόντιά των, ἐπιθυμοῦντες νὰ μασσήσουν μὲ αὐτὰ καὶ αὐτὰς τὰς σάρκας μου. (3)

17 : „ Κύριε πότε ἐπόψει;

Κύριε, λέγει, σὺ μακροθυμῶν εἰς αὐτὰ, φαίνεσαι πῶς δὲν τὰ βλέπεις · καὶ λοιπὸν πότε θέλεις τὰ ἰδῇς καὶ νὰ τὰ ἐκδικήσῃς;

„ Ἀποκατάστησον τὴν ψυχήν μου ἀ-
„ πὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν.

Ἀφ᾽ οὗ, λέγει, ἐσὺ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τὴν κακουργίαν τῶν ἐχθρῶν μου, ἀποκατάστησόν με εἰς τὴν ἀφοβίαν, ὁποῦ εἶχον πρότερον. (4)

„ Ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου,

Τὸ βρύχειν λέγεται κυρίως ἐπὶ τῶν λεόντων · ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἔβρυξαν οἱ ἐχθροὶ κατ᾽ ἐπάνω μου, διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ ὀνομάζει αὐτοὺς λέοντας, ὡς βρύξαντας διὰ τὴν ὠμότητα αὐτῶν καὶ ἐπιβουλήν · μονογενῆ δὲ λέγει τὴν ψυχήν του : ἤτοι τὸν ἑαυτόν του, ἀντὶ τοῦ ἠγαπημένην, ἢ καὶ μεμονωμένην, ὡς ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν, ὡς εἴπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου Ψαλμοῦ · στίχῳ 20. ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐννοεῖται ἐδῶ τὸ, ἀποκατάστησον.

18 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἐκκλησίᾳ
„ πολλῇ.

Καὶ ἐν τῷ εἰκοστῷ πρώτῳ Ψαλμῷ στίχ. 25. εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου ἐν

ἐκ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι μαστίζοντες οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Κύριον, οὐκ ἐγίνωσκον οὐδεμίαν αἰτίαν κατ᾽ αὐτοῦ · ἢ καὶ ἐγὼ δὲν ἐγνώριζα εἰς τὸν ἑαυτόν μου καμμίαν ἁμαρτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν αἱ μάστιγες ἤρχοντο κατ᾽ ἐμοῦ.

(2) Καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐκ προσώπου λέγεται τοῦ Κυρίου, διὰ τοὺς Ἰουδαίους · περὶ τῶν ὁποίων γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ὅτι ἦτον σχίσμα ἐν αὐτοῖς, ἄλλων μὲν ἀγαθὸν λεγόντων, ἄλλων δὲ, πονηρόν · καὶ τούτων γινομένων, οὐ κατενύγησαν, οὐδὲ συνῆκαν κατὰ τί ποτε ταῦτα ἔλεγον καὶ ἔπραττον.

(3) Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπείραζον πολλάκις τὸν Χριστὸν, ὅταν ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν τοὺς Ἡρωδιανοὺς καὶ ἐξεμυκτήριζαν περιγελῶντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον · εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Ἴσως μὲν καὶ τοὺς ὀδόντας ἐξ ὠμότητος ἔβρυχον, μονονουχὶ μασσήσασθαι τὸν Ἰησοῦν βουλόμενοι · πλὴν βρυγμὸς ὀδόντων καὶ ἡ ἐν λόγοις κακία λέγεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(4) Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα, τὸν ὁποῖον παρακαλεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ψυχήν του εἰς τὸ σῶμα : ἤτοι νὰ τὸν ἀναστήσῃ.

ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ· ὅθεν καὶ τὴν τούτου ἑρμηνείαν ζητεῖ ἐκεῖ· (1)

„ Ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε.

Ἀντὶ τοῦ βαρεῖ, ὁ Σύμμαχος εἶπε παμπληθεῖ· ἐξήγησις δὲ εἶναι τὸ παρὸν ῥητὸν τοῦ ἀνωτέρω· τοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ.

19: „Μὴ ἐπιχαρείησάν μοι οἱ ἐχθραίνον-
„τές μοι ἀδίκως· οἱ μισοῦντές με δω-
„ρεὰν, καὶ διανεύοντες ὀφθαλμοῖς.

Τὸ δωρεὰν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ματαίως· αὐτοὺς ἐγὼ, λέγει, παντελῶς δὲν ἀδίκησα, οὔτε ἔδειξα κἀνένα κίνημα μίσους ἄξιον εἰς τοὺς ἐχθρούς μου· ὀφθαλμοὺς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, τοὺς κόλακας· οἱ ὁποῖοι ἔνευον μὲ τὰ ὀμμάτια εἰς τὸν Σαοὺλ, καὶ ἐκατηγόρουν μὲ τὸ τοιοῦτον σχῆμα ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐλάλει, ἢ ἔπραττεν, ὅταν ἦτον παρὼν ὁ Δαβὶδ. (2)

20: „Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν, καὶ
„ἐπ᾽ ὀργὴν δόλους διελογίζοντο.

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ κόλακες τοῦ Σαοὺλ διαλεγόμενοι μὲ ἐμένα περὶ ἀγάπης, ὡμίλουν εἰρηνικὰ λόγια· διὰ τὴν ὀργὴν δὲ καὶ μνησικακίαν, ὁποῦ ἔκρυπτον εἰς τὴν καρδίαν τους κατ᾽ ἐμοῦ, ἐσυλλογίζοντο δολίους λογισμοὺς, πῶς νὰ μὲ κρημνίσουν κρυφίως εἰς κἀνένα κίνδυνον.

21: „Ἐπλάτυναν ἐπ᾽ ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, κρυφίως μὲ ἐπιβουλεύοντο οἱ κόλακες τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ καὶ παῤῥησίᾳ ὕστερον μὲ ἐκατηγόρουν μὲ πλατὺ στόμα, χωρὶς κἀμμίαν συστολήν· διὰ τὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ θέλει νὰ μὴ τὸν καταλάβῃ τινας, αὐτὸς κρυφομουρμουρίζει μὲ χείλη συνεσταλμένα, καὶ μὲ συμμαζωμένον στόμα.

„Εἶπον, εὖγε εὖγε! εἶδον οἱ ὀφθαλ-
„μοὶ ἡμῶν.

Τὸ εὖγε, ἦτον παλαιὸν ἐπιφώνημα, τὸ ὁποῖον περιγελαστικῶς ἔλεγον ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπιτύχαινον τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐπόθουν καὶ ηὔχοντο· τοῦτο δὲ τὸ εὖγε ἐδῶ διπλασιάζεται, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν ἡδονὴν καὶ χαρὰν τοῦ πράγματος, ὁποῦ ἐπόθουν οἱ τοῦ Σαοὺλ κόλακες· αὐτοὶ, λέγει, βλέποντές με, πῶς ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη καὶ σπήλαια ταλαιπωρούμενος, ἐπεφώνησαν τοῦτο τὸ πρόσρημα τῆς εὐφροσύνης, τὸ εὖγε εὖγε· τὸ ὁποῖον δηλοῖ „ Καλῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καλῶς· τὸ δὲ εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, μετὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται χωριστά· ἤγουν ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μας ἐκεῖνα, ὁποῦ ἠθέλαμεν· ἐλλείπουν γὰρ τὰ λόγια ταῦτα: ἤγουν τὸ, ἐκεῖνα ὁποῦ ἠθέλαμεν· καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωνται ἔξωθεν· ὃ καὶ ἡνωμένως

(1) Ἤτοι μεγάλην ἐκκλησίαν ὀνομάζει τὴν ἐξ Ἐθνῶν, ἕνα μὲν, διὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ὡς ὑπερκειμένην τῆς Ἰουδαίων· ϗ ἄλλο, ὡς δικαιωθεῖσαν ἐν Χριςῷ, ϗ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, πρόῤῥησις δὲ ἦν αὕτη, ϗ πρόῤῥησις δεξαμένη τέλος· ἐν πάσῃ γὰρ γῇ ϗ θαλάσσῃ ὑμνεῖ τὸν Θεὸν διὰ τῶν πεπιςευκότων ὁ θεῖος Δαβίδ· ἐκκλησίαν γὰρ πολλὴν ϗ παμπληθῆ λαὸν τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας καλεῖ.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Εἴρηται γοῦν τὸ διανεύοντες, ἀντὶ τοῦ συντιθέντες δόλους· πανταχοῦ δὲ τὰ ἐννεύματα τῶν ὀφθαλμῶν διαβέβληται, ὡς ἐν παροιμίαις ἐπὶ τοῦ κακοῦ παρατετήρηται, ὅτι αὐτὸς (ὁ ἄφρων ϗ παράνομος) ἐννεύει μὲν ὀφθαλμῷ, σημαίνει δὲ ποδὶ, διδάσκει δὲ νεύμασι δακτύλων (Παρ. ϛ´. 13.) ϗ πάλιν „ Ὁ ἐννεύων ὀφθαλμοῖς μετὰ δόλου, συνάγει ἀνδράσι λύπας (Παρ. ι´. 10.) φθάνει δὲ τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα ἐπὶ τοὺς φρονήματι μὲν ἀλαζονικῷ ὑπερφρονοῦντας τῶν ὑποδεεστέρων, ὑποπιάζοντας δὲ, τῷ σχήματι ϗ τῷ νεύματι τῶν ὀφρύων τὴν ἀλαζονείαν ἐνδεικνυμένους. Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀναφέρει ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ λέγων „ Ἀλλ᾽ ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεὰν (Ἰω. ιε´. 25.) τοῦ ὀνόματος τοῦ Νόμου πλατυτέρως λαμβανομένου, ϗ ἐπὶ τῶν Ψαλμῶν λεγομένου.

ψως ἀναγινώσκεται μὲ τὸ „ εὖγε· ἤγουν καλῶς εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μας· ἤτοι εὐκτῶς καὶ καθὼς ἐποθούσαμεν·

22: „ Εἶδες Κύριε, μὴ παρασιωπήσῃς· Κύ„ριε, μὴ ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ.

Βλέπεις, λέγει, ὦ Κύριε, ἐκεῖνα, ὁποῦ πάσχω· καὶ λοιπὸν μὴ παρασιωπήσῃς· ἤγουν μὴ ὑπομείνῃς ταῦτα· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ ὑπομένουν, συνειθίζουν νὰ σιωποῦν· καὶ μὴ χωρισθῇς ἀπὸ λόγου μου· διά τὶ κἀνένας ἄλλος δὲν εἶναι βοηθός μου. (1)

23: „ Ἐξεγέρθητι Κύριε, καὶ πρόσχες τῇ „ κρίσει μου.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται πρὸς τὸν Θεὸν ἀνθρωποπρεπῶς, καθὼς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν· ἀνάστα, λέγει, καὶ ἐξύπνησε Κύριε, καὶ κάμε ἐκδίκησιν· διά τὶ μακροθυμῶντας καὶ μὴ βοηθῶν, φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι· τὸ δὲ πρόσχες, ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν πέμπτον Ψαλμὸν στίχῳ δευτέρῳ: ἤγουν μὴ παραδράμῃς ὡς πάρεργον τὴ κρίσιν μου Κύριε.

„ Ὁ Θεός μου καὶ ὁ Κύριός μου εἰς τὴν „ δίκην μου.

Ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ πρόσχες· δίκην δὲ τὴν κρίσιν ὠνόμασε· τὸ δὲ ὁ Θεός μου καὶ ὁ Κύριός μου, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι τοιαῦτα λόγια ἀλλεπάλληλα, συνώνυμα, καὶ ἕνα ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, αὐτὰ, λέγω, εἶναι ἴδια μιᾶς ἐπιτεταμένης καὶ ὁλοψύχου δεήσεως, καὶ τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν διαπύρου πόθου· φαίρουσι δὲ πρὸς τούτοις τὰ τοιαῦτα καὶ κάποιαν παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχήν· „ Ἐμνήσθην γὰρ φησὶ τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην. (Ψαλ. ος'. 3.)

24: „ Κρῖνόν με Κύριε κατὰ τὴν δικαιοσύ„νην μου. (2)

Κάμε, λέγει, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου κρίσιν Κύριε· διὰ τὶ ἐγὼ δίκαιος ὤντας εἰς αὐτοὺς, ἀδικήθηκα παρ' αὐτῶν.

„ Κύριε ὁ Θεός μου καὶ μὴ ἐπιχαρείη„σάν μοι.

Περιττὸς ἐδῶ εἶναι ὁ καὶ σύνδεσμος· ἢ λείπει τὸ ναί· διὰ νὰ ἦναι τὸ νόημα τοιοῦτον· ναὶ Κύριε ὁ Θεός μου, ἂς μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου κατ' ἐπάνω μου.

25: Μὴ εἴποισαν ἐν καρδίαις αὐτῶν· εὖγε „ εὖγε τῇ ψυχῇ ἡμῶν!

Καὶ ἐδῶ λείπει τὸ ἐγένετο· καὶ πρέπει νὰ συνεξακούεται ἔξωθεν, διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· καλῶς καλῶς ἐγένετο εἰς τὴν ψυχήν μας! καὶ τὸ πρᾶγμα ἀπέβη κατὰ τὸν πόθον μας!

„ Μηδὲ εἴποιεν· κατεπίομεν αὐτόν.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μὴν εἰποῦν οἱ ἐχθροί μου, ὅτι κατεπίομεν αὐτόν· δηλαδὴ μὲ τὸ στόμα τῆς μαχαίρας· διὰ τὶ ἐὰν μὲ θανατώσωσι, τοῦτο ἠμποροῦν νὰ εἰποῦν·

26: „ Αἰσχυνθείησαν καὶ ἐντραπείησαν οἱ „ ἐπιχαίροντες τοῖς κακοῖς μου.

Τὸ

(1) Πάντα τὰ ἄνω εἰρημένα λέγονται ϗ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου περὶ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον.
(2) Ἐν ἄλλοις, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου· ϗ ἐν ἄλλοις, κρῖνόν μοι Κύριε· ἄλλος δὲ λέγει „ Καταπίνεται δὲ ὁ ἅπαξ εἰς βυθὸν χωρήσας ϗ μηδαμῶς ἀναβὰς, προφητικὰ δὲ ταῦτα περὶ τοῦ θανάτου ϗ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

Τὸ αἰσχυνθείησαν καὶ ἐντραπείησαν δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· θέλουν δὲ, αἰσχυνθοῦν οἱ ἐχθροί μου, ἐὰν ἀποσραφοῦν ἄδειοι καὶ ἄπρακτοι χωρὶς νὰ ἀπολαύσουν τὸν κατ' ἐμοῦ πόθον τους· τὸ δὲ ἅμα, εἶναι ἀντὶ τοῦ ὅλοι ὁμοῦ, οἱ χαίροντες διὰ τὰ κακά μου: ἤγουν διὰ τὰς δυςυχίας μου.

„Ἐνδυσάσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐντρο-
„πὴν οἱ μεγαλοῤῥημονοῦντες ἐπ' ἐμέ.

Ἂς φορέσουν, λέγει, Κύριε, ὡσὰν φόρεμα τὴν ἐντροπὴν ἐκεῖνοι, ὁποῦ καυχῶνται ἐναντίον μου, καὶ μὲ ὑπερηφάνειαν λέγουσιν, ὅτι ἔχουν νά με κακοποιήσουν. (1)

27. „Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτω-
„σαν οἱ θέλοντες τὴν δικαιοσύνην
„μου.

Καὶ ἐδῶ τὸ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν, δηλοῦσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ παραλλήλου· ἂς εὐφρανθοῦν, λέγει, ἐκεῖνοι ὁποῦ θέλουν καὶ ἀγαποῦν τὸ δίκαιόν μου· δίκαιόν μου δὲ εἶναι, τὸ νὰ μὴ πολεμοῦμαι ματαίως, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σώζωμαι καὶ νὰ ἀγαπῶμαι παρὰ τῶν νῦν πολεμούντων με· διὰ τὶ μυριάκις τοὺς εὐεργέτησα. (2)

„Καὶ εἰπάτωσαν διὰ παντός· μεγα-
„λυνθήτω ὁ Κύριος οἱ θέλοντες τὴν
„εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ.

Ἂς λέγουν πάντοτε, λέγει, τοῦτον τὸν λόγον οἱ καλοθεληταί μου, ἀφ' οὗ ἰδοῦν, πῶς ἐγὼ ἔγινα ἀνώτερος τῶν ἐμὲ πολεμούντων καὶ εἰρήνευσα· τί δὲ νὰ λέγουν; ἂς μεγαλυνθῇ ὁ Κύριος· ἤτοι ἂς πιςευθῇ κοντὰ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὁ Κύριος, ὅτι εἶναι μέγας καὶ θαυμαςός. (3)

28. „Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσει τὴν δι-
„καιοσύνην σου.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ γένουν εἰς ἐμὲ ὅσα θέλω, ἔχω νὰ μελετῶ πάντοτε τὴν δικαιοσύνην σου Κύριε· δικαιοσύνη δὲ τοῦ Κυρίου, εἶναι ἡ δικαία κρίσις.

„Ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινόν σου.

Ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐδῶ νοεῖται τὸ μελετήσει· ἤτοι ἡ γλῶσσά μου θέλει μελετᾷ, ἢ θέλει ἔχει ἔργον παντοτινὸν τὸ νὰ διηγῆται τοὺς ἐπαίνους καὶ ὕμνους σου Κύριε· ὅλην τὴν ἡμέραν δέ: ἤγουν εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· ἐπειδὴ τὴν νύκτα κοιμώμενοι, δὲν φαινόμεθα ὅτι ζῶμεν· ὁ γὰρ ὕπνος, προσωρινός ἐςι θάνατος· ταῦτα εἶναι τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, καὶ τοιαύτην ἑρμηνείαν ἔχουσι.

Πρέπει δὲ ἐκεῖνοι οἱ Χριςιανοὶ, ὁποῦ ἀναγινώσκουσι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδωρίτου,) νὰ μὴ λαμβάνουν ἀπὸ ἐδῶ ἀφορμὴν εἰς

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος, λέγει „ Μεγαλοῤῥημονοῦσι κατὰ τοῦ Χριςοῦ λαλοῦντες ὑπέρογκα ϗ διεςραμμένα οἱ αἱρετικοὶ, κατασύροντες δὲ ϗ ἑτέρως εἰς τὸ τῆς ἡτοιμασμένης αὐτοῖς ἀπωλείας βάραθρον. Σημείωσαι ὅτι ϗ τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου περὶ τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν αὐτὸν θεῖον Κύριλλον· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Κατάλληλος ἡ αἰσχύνη τοῖς ἐπικερτομοῦσι τοῖς πέλας· διὸ τοῖς ἀλαζόσι ϗ μεγαλοῤῥήμοσι ταύτην ὁ Προφήτης ἐπηύξατο.

(2) Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Κύριλλον „ Οἱ θέλοντες οὐ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην· ἐκείνη γὰρ οὐκ ἦν ἄμεμπτος· ἀλλὰ τὴν τελεωτάτην ἐν Χριςῷ, ἕξουσιν ἀγαλλίασιν χορηγουμένην διὰ Χριςοῦ παρὰ Θεοῦ ϗ Πατρός.

(3) Κατὰ τὸν αὐτὸν θεῖον Κύριλλον „ Οἱ τιμῶντες τὴν πρὸς τὸν Χριςὸν εἰρήνην, τίνες ἕτεροι ἢ οἱ ἐξ Ἐθνῶν; ὡς τὴν διεῖςῶσαν ἀπὸ Χριςοῦ ἀπάτην διασκεδάσαντες, ϗ καταλύσαντες τὴν ἔχθραν, ϗ ἐκ μέσου ποιήσαντες τὸ μεσολαβοῦν.

εἰς τὸ νὰ καταρῶνται καὶ αὐτοὶ τοὺς ἐχθρούς των, καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ· διὰ τί πρέπει νὰ ςοχασθοῦν πῶς ὁ Δαβὶδ εἶχε τὴν πολιτείαν καὶ ζωὴν τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ ὄχι τὴν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, τὴν ὁποίαν ἔχουν αὐτοί· ὁ μὲν γὰρ παλαιὸς νόμος ἐσυγχώρει νὰ μισοῦν οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐχθρούς των· ὁ δὲ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου προςάζει τὸ ἐναντίον, νὰ ἀγαπῶμεν αὐτούς· οὕτω γὰρ ὁ Δεσπότης Χριςὸς εἶπεν· „ Ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου (Λευ. ϛ'. 27.) ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς (Ματθ'. ϛ'. 44.) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ὁ Δαβὶδ δὲν καταρᾶται μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια· ἀλλὰ μᾶλλον μὲ σχῆμα ἀρᾶς προφητεύει τὰ κακὰ, ὁποῦ ἔμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τοὺς ἐχθρούς του· εἰδὲ καὶ ὑποθέσωμεν πῶς τοὺς καταρᾶται· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι παράγγελμα νομικὸν καὶ ὄχι Εὐαγγελικὸν, ὡς προείπομεν· καὶ ἄλλως δὲ, λέγει ὁ Σολομῶν.„ Τύπτε ἀδόκιμον ἀργύριον, καὶ καθαρισθήσεται καθαρὸν ἅπαν· (Παρ· κε'. 4.) ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐκαταρᾶτο ναὶ τοὺς ἐχθρούς του, μὰ ὄχι ὡς πικρὸς καὶ μνησίκακος, οὐδὲ ὡς μισῶν αὐτοὺς, ἀλλὰ ὡς καλοθελητὴς τῆς ψυχῆς των· ἵνα δηλαδὴ αὐτοὶ παιδευθέντες ἐδῶ, γλυτώσουν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν καταδίκην· ἢ καὶ ἵνα ἄλλοι κακοὶ διορθωθοῦν καὶ μετανοήσουν„ βλέποντες αὐτοὺς παιδευομένους ὑπὸ Κυρίου· πρέπει δὲ καὶ τοῦτο νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὰ κυριώτερα λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου νοοῦνται εἰς τὸν Δεσπότην Χριςὸν, καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ λέγονται πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὁποῦ κατέτρεχον αὐτόν. (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΛΕ'.

„ Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδὶ Κυρίου τῷ Δαβίδ.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, κατέφυγε μέσα εἰς ἕνα σπήλαιον διὰ νὰ κοιμηθῇ· ἐπῆγε δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ καὶ ἐμβῆκε μέσα εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον, μὴ ἠξεύροντας πῶς ὁ Δαβὶδ ἦτον κεκρυμμένος εἰς τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐκοιμήθη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κοντὰ εἰς τὸ ςόμιον τοῦ σπηλαίου· ὁ δὲ Δαβὶδ σηκωθεὶς τὴν νύκτα καὶ εὑρὼν τὸν Σαοὺλ κοιμώμενον, δὲν τὸν ἐθανάτωσεν· ἀλλὰ μόνον ἔκοψε μὲ τὸ μαχαῖρι τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος του: ἤγουν τὴν ποδίαν τοῦ ῥούχου του πρὸς ἀπόδειξιν· ὅταν δὲ ἐξημέρωσεν, ὁ μὲν Σαοὺλ εὐγῆκεν ἀπὸ τὸ σπήλαιον, ὁ δὲ Δαβὶδ ςαθεὶς ἀπὸ μακρὰν ἐφώναξε, καὶ ὠνείδισε τὸν Σαοὺλ, διὰ τί ἀδίκως τὸν ἐπιβουλεύεται καὶ τὸν κατατρέχει· ἐφανέρωσε δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀμνησικακίαν, ὁποῦ ἔχει πρὸς τὸν Σα-

(1) Προστέθεττει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος καὶ ταῦτα „ Ὅτι δὲ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν οὐκ ἠμύνατο τοὺς ἀδικοῦντας, ἀκούσατε αὐτοῦ λέγοντος· εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακὰ, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενὸς, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ οὐκ εἶπε μὲν ταῦτα, οὐκ ἔπραξε δὲ, τοῖς γὰρ λόγοις τὸ πέρας ἐπέθηκε· δὶς μὲν γὰρ ὑποχείριον λαβὼν τὸν πολέμιον, οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ ἀνεῖλεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνελεῖν βουληθέντας ἐκώλυσεν· ἐν πολέμῳ δὲ πεσόντα πικρῶς ὠλοφύρατο. καὶ τὸν μεμηνυκότα τὸν θάνατον ὡς ἐφηδόμενον καὶ ἀνῃρηκέναι νεανιευσάμενον τῷ θανάτῳ παρέπεμψεν.

Σαοὺλ· καὶ ὅτι λαβὼν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς του, δὲν τὸν ἐθανάτωσεν· ἔδειξε δὲ καὶ εἰς πίστωσιν τὴν ποδίαν, ὁποῦ ἔκοψε τοῦ ῥούχου του· ὁ δὲ Σαοὺλ ἐντραπεὶς καὶ κατανυγεὶς, ὡμολόγησεν, ὅτι κατατρέχει ἀδίκως τὸν Δαβὶδ· καὶ ἁπλῶς εἶπε μὲν λόγια εἰς αὐτὸν χρωματισμένα μὲ ἀγάπην, ἔμενε δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς, κατατρέχων δηλαδὴ τὸν Δαβίδ· ὅθεν ὁ Δαβὶδ βαρυκαρδίσας διὰ τὸ συμβεβηκὸς αὐτὸ, ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, προηγουμένως μὲν, διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὸν Σαοὺλ· ἀκολούθως δὲ, καὶ διὰ νὰ θεατρίσῃ τὴν κακοτροπίαν κάθε δολίου καὶ ἐπιβούλου ἀνθρώπου· (ὅρα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ νϛʹ. Ψαλμοῦ.) εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγέγραπται ὁ Ψαλμός· διὰ τὶ προφητεύει τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐχθρῶν του, ἥτις ἠκολούθησεν εἰς τὸ τέλος· παῖς δὲ ὀνομάζεται ὁ Δαβὶδ τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς υἱὸς, καὶ ὡς δοῦλος αὐτοῦ, καθὼς ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δεκάτου ἑβδόμου Ψαλμοῦ. (1)

1: „Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἁμαρτά-„νειν ἐν ἑαυτῷ.

Τὸ φησὶ νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ νομίζει, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον καὶ Θεοδώρητον· τὸ δὲ τοῦ εἶναι περιττόν· διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· νομίζει ὁ παράνομος, πῶς ἁμαρτάνει εἰς τὸν ἑαυτόν του: ἤγουν εἰς μόνην τὴν συνείδησίν του κρυφίως· καὶ πῶς ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὴν αὐτοῦ κακίαν, οὐδὲ τὴν πονηρὰν διάθεσιν τῆς καρδίας του· (2) ἢ καὶ ἄλλως· λέγει εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ παράνομος: ἤγουν συλλογίζεται καὶ μελετᾷ νὰ ἁμαρτάνῃ· τὸ τοῦ γὰρ, ποτὲ μὲν εὑρίσκεται ὡς ἐπίῤῥημα, ἀντὶ τοῦ ὧδε· ποτὲ δὲ εἶναι περιττόν· παράνομον δὲ ὀνομάζει τὸν Σαοὺλ διὰ τὶ ἐμίσει τὸν Δαβὶδ, ὅστις ἦτον καὶ φίλος του καὶ γαμβρός του, ἔχων γυναῖκα τὴν θυγατέρα Μελχόλ· (3).

„Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν „ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Ἔμπροσθεν, λέγει, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τοιούτου παρανόμου ἀνθρώπου, δὲν εἶναι φόβος Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ νομίζει καὶ μελετᾷ τοὺς τοιούτους πονηροὺς διαλογισμούς· καὶ δὲν στοχάζεται ὁ ταλαίπωρος, πῶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ λανθάσῃ καὶ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν.

2: Ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ εὑ-„ρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι.

Διὰ τὶ, λέγει, ὁ παράνομος ἄνθρωπος, βλέπε τὶ ἔκαμε· δολιότητα ἐμεταχειρίσθη ἔμπροσθέν του αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ· ἤτοι ἐκακούργησε, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν, διὰ νὰ εὕρῃ ποίαις εἶναι ἡ ἀνομίαις του καὶ νὰ τὰς μισήσῃ· περιττὸν δὲ εἶναι καὶ ἐδῶ τὸ τοῦ· (4)

3: „Τὰ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει κατηγορίαν τῆς ὑπερηφανείας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῆς κακίας ἔλεγχον.

(2) Καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ θείου Κυρίλλου τοιαύτη εἶναι „Ἡγεῖται ὁ παράνομος, μηδένα βλέπειν αὐτοῦ τὰ βουλεύματα· φαμὲν δὲ εἶναι παράνομον τὸν τοῖς θείοις νόμοις εἰσάπαν ἀπειρηκότα, ὡς μηδὲ εἶναι θέλειν αὐτοὺς, ἀγέρωχον δὲ παντελῶς καὶ ἐξίτηλον διαβιῶναι ζωὴν, καὶ οἷον ἀμεταστρεπτὶ τρέχουσαν εἰς πέταυρον ᾅδου καὶ εἰς παγίδα θανάτου· ὧν ἕκαστος μονονουχὶ κατὰ τὴν Γραφὴν λέγει Κυρίῳ· ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ· εἰδέναι ὁδούς σου οὐ βούλομαι, (Ἰὼβ καʹ. 14.)

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Οὐχ ἁπλῶς παράνομον· ἀλλὰ τὸν ὑποκριτὴν καὶ δόλιον ὁ Ψαλμὸς ὑποτίθεται, τὸν πολὺν ἐν τῇ ψυχῇ βόρβορον παρανομίας ἔχοντα, καὶ διὰ τοῦτο λέγοντα ἐν ἑαυτῷ τὸ ἁμαρτάνειν ὑποτιθέμενον· διὰ τί δὲ ἐν ἑαυτῷ λέγει; ἐπειδὴ ταῦτα λογίζεται, ἅπερ φανερῶς εἰπεῖν, ἢ φοβεῖται, ἢ αἰσχύνεται.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει „Οὐδὲ ὁ εἰπὼν ἥμαρτον, εἶτα ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, οὗτος ἐξομολογεῖται, ἀλλ' ὁ κατὰ τὸν Ψαλμὸν εὑρὼν τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ καὶ μισήσας· τί γὰρ ὄφελος ἀῤῥωστοῦντι ἡ παρὰ τοῦ ἰατροῦ ἐπιμέλεια, ὅταν τὰ φθαρτικὰ τῆς ζωῆς ὁ κάμνων ἐπιτηδεύῃ; οὕτως οὐδὲν ὄφελος ἀδικημάτων συγχωρου-

3: „Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀ-
„νομία καὶ δόλος.

Ἐκεῖνα, λέγει, τὰ λόγια, ὁποῦ εἶπε πρὸς ἐμένα ὁ Σαοὺλ, τὰ φαινόμενα ἀγαπητικὰ καὶ εἰρηνικὰ, αὐτὰ ἦτον γεμάτα ἀπὸ ἀνομίαν καὶ δολιότητα· καὶ εἶχον κεκρυμμένον μέσα των τὸ φαρμάκι· τοῦτο γὰρ ἦτον ἔργον ἄνομον ὁμοῦ καὶ δόλιον· διὰ τὶ αὐτὸς μὲ τὰ φαινόμενα ἐκεῖνα ἀγαπητικὰ λόγιά του, ἐβουλεύετο νὰ μὲ κάμῃ νὰ ξεθαῤῥεύσω, πῶς δὲν εἶναι τάχα ἐχθρός μου· καὶ ἔτζι νὰ μὲ εὕρῃ ἀφύλακτον καὶ νὰ μὲ κατατρέξῃ.

„Οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῦ-
„ναι.

Δὲν ἠθέλησε, λέγει, ὁ Σαοὺλ νὰ λάβῃ σύνεσιν, εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸ ἀγαθόν: ἤγουν εἰς τὸ νὰ παύσῃ ἀπὸ τὰς κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλάς. (1)

4: Ἀνομίαν διελογίσατο ἐπὶ τῆς κοίτης
„αὐτοῦ.

Ὄχι μόνον, λέγει, τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν κλίνην, κακὰ ἐσυλλογίζετο κατ' ἐμοῦ ὁ Σαοὺλ· καὶ οὐδὲ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως καὶ ἡσυχίας, αὐτὸς ἡσύχαζε· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρασαίνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πονηρίας του· συμφώνως δὲ λέγει καὶ ὁ Μιχαίας. „Ἐγένοντο ἐργαζόμενοι κακὰ ἐν ταῖς κοίταις αὐτῶν· καὶ ἅμα τῇ ἡμέρα συνετέλουν αὐτά. (Μιχ. β΄. 1.)

„Παρέστη πάσῃ ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ, κα-
„κίᾳ δὲ οὐ προσώχθισε.

Ἕτοιμος ἦτον, λέγει, ὁ Σαοὺλ εἰς κάθε ἁμαρτίαν· καὶ δὲν ἐβαρέθη, οὐδὲ ἀπεστράφη τὴν κακίαν. (2)

5: „Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου
„καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν.
6: „Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ· τὰ
„κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.

Καθὼς μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια ὁποῦ εἶπεν, ἐ-

ρουμένων τῷ ἔτι ἀδικοῦντι· ἀλλὰ πῶς ἀφίεται ἁμάρτημα; ἐπειδὰν ἡ ἀρετὴ κρατήσασα τῆς ψυχῆς, ϗ ὅλην αὐτὴν τοῖς οἰκείοις λόγοις καταλαβοῦσα, διαβολὴν (ἤτοι μῖσος) αὐτῇ πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν ἐμποιήσῃ· ὁ δὲ ὅσιος Πατερμούθιος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἴρηται διὰ τὸν Ἀμνὼν τὸν υἱὸν τοῦ Δαβὶδ, ὅστις ἐβίασε τὴν ἑτεροθαλῆ αὐτοῦ ἀδελφὴν Θημάρ, ϗ μετὰ τὸ φθεῖραι ἐμίσησεν αὐτὴν, καθὼς γέγραπται „Καὶ ἐμίσησεν αὐτὴν μῖσος μέγα σφόδρα, ὑπὲρ τὴν ἀγάπην ἣν ἠγάπησεν αὐτήν (Β΄. Βασιλ. ιγ΄. 15.) ἐν δὲ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ ϗ ταῦτα εὑρίσκεται λέγων ὁ θεῖος Βασίλειος „Οὐδὲ τοῦτό φησι λογίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς εὑρίσκει τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ, ϗ εὑρὼν αὐτὴν μισεῖ αὐτὸν ϗ αὐτήν· ἐδόλωσεν οὖν εἰς τὸ εὑρεθῆναι, θέλων μὴ εὑρεθῆναι· ἀλλὰ σοφιστικῶς, οἷς ἁμαρτάνει συνηγορῶν· ϗ ὁ θεῖος δὲ Κύριλλος λέγει „Οὐ πεπόρευταί φησι, μετὰ ἀληθείας ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ τὸ ἐδόλωσε κατασημήνειεν ἂν, οἶμαί που.

(1) Ἄλλος δέ φησι „Τοῦτο δὲ ἦν ἄρα τὸ ἄκρως κακὸν, τὸ μὴ βούλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, μηδὲ διαίρεσιν εἶναί τινα τῆς ψυχῆς, τῆς μὲν βουλήσεως ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν νευούσης, τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἀνθελκούσης· ἀλλὰ συντείνειν ἐνταῦθα ϗ ῥήματα ϗ νυκτὸς βουλὰς, ϗ πράξεις ἡμερινὰς, ὡς μὴ δύνασθαι λέγειν „Οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθὸν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακὸν, τοῦτο πράσσω (Ῥωμ. ζ΄ 19.)

(2) Ὁ δὲ θεῖος Ἰσίδωρος, οὕτως ἑρμηνεύει τοῦτο „Κακίᾳ δὲ οὐ προσώχθισεν, ἀντὶ τοῦ τὴν κακίαν οὐκ ἐμίσησεν, οὐκ ἐβδελύξατο· ϗ γὰρ τὰ εἴδωλα, ποτὲ μὲν βδελύγματα, ποτὲ δὲ προσοχθίσματα, ἡ θεία προσαγορεύει Γραφή· τὸ δὲ παρέστη δηλοῖ, ἢ ὅτι παρέστησεν ἑαυτὸν εἰς ὑπουργίαν ἁπάσης ὁδοῦ μὴ οὔσης ἀγαθῆς· ἢ ὅτι συνασπίζει ϗ συναγορεύει τῇ κακίᾳ· ἡ γὰρ παράστασις ἔσθ' ὅτε τὴν συναγόρευσιν κατασημήνειεν ἄν· ὥστε ἵσταται μὲν, ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν ὁ πράττων· παρίσταται δὲ, ὁ τῷ πράττοντι συναγωνιζόμενος. Καὶ εἰς τοῦτο φαυλότητος προήκει; ὡς μηδὲ μισῆσαι τὴν κακίαν πώποτε· οὐ γὰρ ἂν ἔδρα ταύτην, εἰ ἐμίσει· νῦν δὲ ϗ παρέστη ταύτῃ: τουτέστιν ἐβοήθησε, συνηγόρησεν, ἐδικαιολογήσατο· ὡς γὰρ ἄμαχος ῥήτωρ τοῖς δικάζουσι παρεστὼς ὑπὲρ τῶν βοηθείας δεομένων τὴν οἰκείαν κινεῖ τέχνην, οὕτω κἀκεῖνος παντὶ σθένει τῇ κακίᾳ συνηγορῆσαι οὐ παρῃτήσατο.

ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολικὴν πονηρίαν τοῦ Σαοὺλ· ἔτζι μὲ τὰ παρόντα λόγια φανερόνει τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς μακροθυμίας, καὶ τῆς ἄλλης χρηστότητος καὶ ἀγαθοσύνης τοῦ Θεοῦ· Κύριε, λέγει, εἰς τὸν οὐρανὸν εἶναι τὸ ἔλεός σου· ἤτοι ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν φθάνει, καὶ τόσον εἶναι πολύ· ὁμοίως καὶ ἡ ἀλήθειά σου εἶναι ὑψηλὴ ἕως εἰς τὰ νέφαλα· ἤτοι ἕως τοῦ οὐρανοῦ πάλιν· ἐπειδὴ καὶ αἱ νεφέλαι ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν φαίνονται, ὅτι ἀναβαίνουσιν, καθὼς σχεδὸν τοῦτο εἶπε καὶ ἐν τῷ νς΄. Ψαλμῷ σίχ. 10. ἡ δικαιοσύνη σου δὲ εἶναι, λέγει ὡς τὰ βουνὰ τοῦ Θεοῦ· διὰ τῶν βουνῶν δὲ φανερόνει τὸ ὕψος καὶ μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης· Θεοῦ δὲ τὰ βουνὰ ὀνομάζονται, διὰ τὶ ἐκτίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή· ἤγουν αἱ κρίσεις καὶ οἰκονομίαι σου, εἶναι βάθος ἄπαρον καὶ ἀκατάληπτον. (1)

„Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις Κύριε.

Τὸ σώζω ποτὲ μὲν λέγεται διὰ τὴν αἴδιον καὶ παντοτινὴν σωτηρίαν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καθὼς λέγομεν· σώζονται οἱ δίκαιοι: σωτηρίαν δηλαδὴ αἰώνιον· ποτὲ δὲ λέγεται διὰ τὴν πρόσκαιρον σωτηρίαν τῆς παρούσης ζωῆς· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ λέγεται· ἡ σωτηρία γὰρ ἡ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, δηλοῖ τὴν ἁπλῶς ζωοποίησιν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ἦσαι τοιοῦτος ἀγαθὸς, ὄχι μόνον τοὺς ἀνθρώπους ζωοποιεῖς· ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα· διὰ μέσου γὰρ τῶν κτηνῶν τῶν ἡμέρων, καὶ κάθε ζῶον ἄγριον ἐφανέρωσε· τὸ σώσεις δὲ εἶναι, ἀντὶ σώζεις κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ ἐνεστῶτος· ἢ ἀνθρώπους μὲν ὀνομάζει, τοὺς μετὰ ὀρθοῦ λόγου ζῶντας· κτήνη δὲ, τοὺς ἀλογίσως καὶ ἀσυνέτως ζῶντας· ἢ ἀνθρώπους θέλεις νοήσεις τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὑπὸ τοῦ θείου νόμου παιδαγωγουμένους εἰς τὸ ἀγαθὸν, κτήνη δὲ τὰ φιλήδονα Ἔθνη· κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν ταύτην, τὸ σώσεις νοεῖται μέλλοντος χρόνου καθὼς καὶ εἶναι· προφητεία γάρ ἐστιν: ἤγουν, ὅτι ἐσὺ Κύριε, θέλεις σώσεις τοὺς Ἐθνικοὺς σωτηρίαν αἰώνιον, ὅταν πισεύσουν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

7. „Ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου ὁ Θεός.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι θαυμασικόν· θαυμάσας γὰρ ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐκπλαγεὶς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγαθότητος καὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ ὁποῖον σώζει καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη, ἐπιφωνεῖ· ὅτι κατὰ πολλὰ ἐπλήθυνας εἰς ἡμᾶς τὸ ἔλεός σου Κύριε.

„Οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σκέπῃ
„τῶν πτερύγων σου ἐλπιοῦσι.

Τὸ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Τὸ μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου, δείκνυσιν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ἐλέει ϗ τὰ οὐράνια πάντα συνέςηκε: τουτέσιν αἱ λογικαὶ δυνάμεις· τὸ δὲ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν, ἀντὶ τοῦ ἀληθεῖς ϗ βεβαίας τὰς διὰ τῶν Προφητῶν ἐπαγγελίας ἔδειξας· νεφέλαι γὰρ, οἱ Προφῆται λέγονται· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, λέγει „Ἐςι δὲ ἡ δικαιοσύνη, ἡ μέν τις ἐν ἡμῖν ςρεφομένη, ἡ τοῦ ἴσου διανομή· εἰ γὰρ ϗ μὴ τυγχάνομεν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ γνώμῃ δικαιοτάτῃ ποιοῦντες, οὐκ ἐκπίπτομεν τοῦ σκοποῦ· ἡ δέ τις ἄνωθεν ἐπαγομένη παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ, ἥ τε ἐπανορθωτικὴ ϗ ἀνταποδοτικὴ, ἧς πολὺ τὸ δυσθεώρητον διὰ τὸ ὕψος τῶν ἐναποκειμένων αὐτῇ δογμάτων, καθὼς φησιν ὁ Δαβίδ· „Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ. Περὶ δὲ τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Πειρᾶται μὲν γὰρ Παῦλος, ἐφικέσθαι τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων· ἐπεὶ δὲ οὐχ εὑρίσκει διέξοδον, οὐδὲ ςάσιν τῆς ἀναβάσεως, οὐδὲ εἴς τι φανερὸν τελευτᾷ πέρας ἡ πολυπραγμοσύνη τῆς διανοίας, ἀεί τινος ὑποφαινομένου τοῦ λείποντος· ὢ τοῦ θαύματος! ἵνα ϗ αὐτὸς πάθω τὸ ἴσον, ἐκπλήξει περιγράφει τὸν λόγον, ϗ πλοῦτον ϗ βάθος Θεοῦ τοῦτο καλεῖ, ϗ ὁμολογεῖ τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων τὸ ἀκατάληπτον, μονονουχὶ τὰ αὐτὰ τῷ Δαβὶδ φθεγγόμενος, ἄβυσσον πολλὴν ὀνομάζοντι τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα· ἧς οὐκ ἔςι τὴν ἕδραν, ἢ μέτρῳ, ἢ αἰσθήσει λαβεῖν· ὅρα ϗ τὸ „Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους τοῦ λβ΄. Ψαλμοῦ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Σὺ δὲ Δέσποτα ϗ ἔλεον ἔχεις ἀμέτρητον, ϗ ἀλήθειαν ἀσάθμητον, ϗ δικαιοσύνην ὄρεσι παραβαλλομένην μεγίςοις· ὁ δὲ Εὐσέβιος, νεφέλας, φησὶ, καλεῖ τοὺς Προφήτας ϗ τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις.

Τὸ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι περίφρασις, ἀντὶ τοῦ οἱ ἄνθρωποι, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ τετάρτῳ Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό „ Υἱοὶ ἀνθρώπων ἕως πότε βαρυκάρδιοι; λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὅσοι εἶναι κυρίως ἄνθρωποι, καὶ δὲν ἐπαράλλαξαν μὲ τὰς κακίας τὸ κατ' εἰκόνα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου, αὐτοὶ θέλουν ἐλπίσουν εἰς τὴν σκέπην τῆς ἐδικῆς σου φυλακῆς καὶ περιθάλψεως Κύριε· ἢ νοεῖται τοῦτο καὶ ἄλλως, ὅτι εἶναι προφητεία διὰ τοὺς Χριστιανούς·

8: „ Μεθυσθήσονται ἀπὸ πιότητος οἴκου „ σου.

Μέθην μὲν ἐδῶ ὀνομάζει, τὴν εὐφροσύνην· πιότητα δὲ, ὀνομάζει τὸν πλοῦτον· „ Οἶνος γάρ φησιν εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου. (Ψαλ. ργ'. 15.) ἡ δὲ πιότης: ἤγουν ἡ παχύτης, εἶναι πλοῦτος καὶ περίσσεια τοῦ ὀξυγγίου· ἔχει οὖν τοιοῦτον νόημα τὸ ῥητόν· ὅτι οἱ φυλάξαντες τὸ κατ' εἰκόνα ἄνθρωποι, αὐτοὶ θέλουν εὐφρανθοῦν ἀπὸ τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου σου Κύριε· οἶκος δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐκκλησία· πλοῦτος δὲ αὐτῆς εἶναι τὰ εὐσεβῆ δόγματα, τὰ ὁποῖα εὐφραίνουσι πνευματικῶς ἐκείνους ὁποῦ τὰ νοοῦσιν· ἢ οἶκος μὲν τοῦ Θεοῦ Λόγου, „ εἶναι ἡ παρ' αὐτοῦ προσληφθεῖσα ἔμψυχος σάρξ, ἐν ᾗ ἐσκήνωσε κατὰ τὸν Ἡσύχιον· πιότης δὲ, „ εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλία κατὰ τὸν Δίδυμον, ἥτις ποτίζει τὰς ψυχὰς καὶ παχύνει, καὶ τόσον πολλὰ εὐφραίνει αὐτὰς, ὥστε ὁποῦ νὰ ἠμποροῦν νὰ λέγουν μετὰ τοῦ Παύλου, „ Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; (Ρωμ. η'. 35.)

„ Καὶ τὸν χειμάῤῥουν τῆς τρυφῆς σου „ ποτιεῖς αὐτούς.

Τὸ ἴδιον νόημα ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ ἐδῶ· ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερεν ἐκεῖ μέθην, διὰ τοῦτο ἀκολούθως διαλαμβάνει ἐδῶ καὶ περὶ πόματος· λέγει γὰρ, ὅτι ἐσὺ Κύριε θέλεις ποτίσεις τοὺς πιστεύσαντας εἰς σὲ Χριστιανοὺς τὸν ποταμὸν τῆς εὐφροσύνης, ἥτις ἀναβλύζει ἀπὸ ἐσένα· χειμάῤῥους γὰρ τρυφῆς, εἶναι τὸ ῥεῦμα τῆς εὐφροσύνου διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ· χειμάῤῥους μὲν, διὰ τὶ προσκαίρως ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ ἡ τοιαύτη διδασκαλία· καὶ διὰ τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς καὶ βίαιον κατὰ τῶν ἀντιλεγόντων· καὶ πρὸς τούτοις, διὰ τὶ ἦτον συγκεκροτημένη ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ παλαιοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν· τοιοῦτος γὰρ εἶναι καὶ ὁ ἐν τῷ χειμῶνι τρέχων ποταμός· διὰ τὶ καὶ αὐτὸς, εἶναι πρόσκαιρος, καὶ δυνατὸς, καὶ βίαιος, καὶ μεμιγμένος ἀπὸ πολλὰ νερά· τρυφῆς δὲ χειμάῤῥους ὀνομάζεται, διὰ τὶ ἡ διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ εὐφραίνει καὶ παχύνει πνευματικῶς τὰς ψυχὰς, καθὼς εἴπομεν· μερικοὶ δὲ, ἤτοι ὁ Ἡσύχιος, πιότητα μὲν οἴκου ἐννοοῦσι, τὸ πανάχραντον αἷμα, ὁποῦ ἔτρεξεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Θεοῦ Λόγου· χειμάῤῥουν δὲ, τὸ ὕδωρ ὁποῦ ἔτρεξε μαζὶ μὲ τὸ αἷμα· ταῦτα δὲ τὰ δύω ἐμέθυσαν ἡμᾶς τοὺς Ἐθνικοὺς, καὶ τόσον μᾶς εὔφραναν, ὥστε ὁποῦ νὰ ἐνθουσιασθῶμεν μὲ σωτήριον ἐνθουσιασμὸν, καὶ νὰ εὔγωμεν ἔξω ἀπὸ τὴν προτέραν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας. (1)

9: „ Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα, τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Προφητάναξ· ὅτι σὺ εἶσαι ὁ ζωοδότης·

εἶ-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Χειμάῤῥος τρυφῆς τὰ τοῦ Χριστοῦ πάθη· χειμάῤῥος μὲν, ἐπειδὴ ἐν ἀκμῇ τοῦ χειμῶνος τῆς ἡμετέρας ἁμαρτίας ἐπράττετο, ὅτε πᾶσα μὲν ἀρετὴ, ἀγάπη δὲ μάλιστα ἡ πρὸς Θεὸν ψυχθεῖσα ἐνενέκρωτο. ὥστε τὸν Προφήτην Ζαχαρίαν περὶ ἡμέρας τοῦ σταυροῦ λέγειν „ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς· ψῦχος καὶ πάγος ἔσται· καὶ οὐχ ἡμέρα καὶ οὐ νὺξ καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς (Ζαχ. ιδ'. 6.). τρυφῆς δὲ εἰκότως ἐλέγετο· σφόδρα γὰρ ὁ Χριστὸς ἐνετρύφα τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν πάθεσιν· ἄλλοι δὲ χειμάῤῥον τρυφῆς τὸ ἅγιον λέγουσι Πνεῦμα (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾷ)

εἶπε γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς „ Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή (Ἰω. ιδ. 6.) διὰ τί εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτόν του καθ' ὃ Θεὸς τὴν βρύσιν τῆς ζωῆς, καὶ δὲν εἶχεν αὐτὴν ἔξωθεν : καθὼς τὴν εἶχον οἱ ἅγιοι οἱ νεκροὺς ζωοποιήσαντες · ἢ λέγει ὅτι παρὰ σοὶ τῷ Πατρὶ εἶναι ὁ ζωοδότης Υἱὸς, ὅστις εἶπεν „ Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί (Ἰω. ιδ. 6.) πηγὴ δὲ ζωῆς · ἐπειδὴ καὶ διὰ Ἱερεμίου εἶπεν „ Ἐμὲ ἐγκατέλειπον πηγὴν ὕδατος ζωῆς (Ἱερε. β. 13.) κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι θεολογία, ἥτις προφητεύει περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος : ἤγουν ὅτι ἡμεῖς ὁποῦ μέλλομεν νὰ πιστεύσωμεν, διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐσένα τοῦ Πατρὸς, θέλομεν γνωρίσωμεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον · (1) διὰ τί ἀνίσως ὁ Θεὸς ἦναι φῶς τρίλαμπὲς, λοιπὸν κάθε πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος φῶς εἶναι · ὁ Υἱὸς λοιπὸν ἐδίδαξε περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὸ νὰ ὠνόμασεν αὐτὸ παράκλητον καὶ ὁμοδύναμον καὶ ἰσότιμον · ἢ καὶ ἀντιστρόφως, ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φωτιζόμενοι, τὰς ἀκτῖνας τοῦ Υἱοῦ θεωροῦμεν κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἐπειδὴ κατὰ τὸν Παῦλον „ Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰμὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ (Α΄. Κορ. ιβ΄. 3.) καὶ πάλιν „ Ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ (Α΄. Κορ. β΄. 10.)

10: „Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου „τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Παντοτινὰ, λέγει, ἐλέει ὦ Κύριε, ἐκείνους, ὁποῦ ἠξιώθησαν νὰ σὲ γινώσκουν Θεὸν ἀληθινόν · καὶ παντοτινὰ δίδε τὴν δικαίαν σου βοήθειαν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι κατὰ τὴν καρδίαν ὀρθοὶ καὶ ἀπονήρευτοι. (2)

11: „Μὴ ἐλθέτω μοι πούς ὑπερηφανίας.

Ἤτοι ἂς μὴ προχωρέσῃ εἰς ἐμὲ ἡ ὑπερηφάνεια · ἀπὸ μέρους γὰρ τοῦ ποδὸς, δηλοῖ ὅλον τὸ σῶμα τῆς ὑπερηφανίας · μηδὲ ὅλως ἂς προσκολληθῇ αὐτὴ εἰς ἐμέ · μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς ὑπερηφανίας, ἐφανέρωσε κάθε κακίαν · διὰ τί ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἡ κορυφὴ καὶ γεννήτρια κάθε κακίας. (3)

Καὶ

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν, οὕτως ἑρμηνεύει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱὸν θεασόμεθα, τὸ τρισσὸν φῶς καὶ ἀμέριστον · ἐν τῷ φωτισμῷ τοῦ Πνεύματος τὸν Χριστόν · οὐδεὶς γὰρ δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰμὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ · (α΄. Κορ. ιβ΄. 3.) ὁ Βασίλειος οὕτως „ Φῶς δὲ τὸ Πνεῦμα λέγεται διὰ τὸ πᾶσαν ἄγνοιαν καὶ πλάνην ἐλαύνειν ἐκ πασῶν τῶν ψυχῶν, αἷς ἂν ἐγγένηται · καὶ διὰ τὸ ἐπιστρέφειν πρὸς ἑαυτὸ πάντα τὰ ὅλως ὑπὸ τῶν αὐτοῦ μαρμαρυγῶν συνεχόμενα · ὁ δὲ Κύριλλος, οὕτως „ Εἰ φῶς ἐστιν ἐκ φωτὸς ὁ Υἱὸς, πότε οὐκ ἦν ἐν τῷ Πατρὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ; ὡς γὰρ ἀχώριστον τοῦ πυρὸς τὸ φωτίζειν, οὕτω καὶ τοῦ Πατρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον φῶς.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Τοῖς μὲν γινώσκουσιν αὐτὸν, παρατείνεσθαι τὸ ἔλεος παρακαλεῖ, τοῖς δὲ τὴν καρδίαν εὐθέσι, τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καθ' ἣν αὐτοῖς τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπονεμηθήσεται · εἶεν δ' ἂν οὐχ ἕτεροι παρὰ τοὺς προτέρους οἱ δεύτεροι : τουτέστι παρὰ τοὺς γινώσκοντας οἱ εὐθεῖς · ἕπεται γὰρ τῇ παρὰ Θεοῦ γνώσει, τὸ καὶ εὐθῆ τὴν διάνοιαν ἔχειν : τουτέστι κατ' οὐδένα τρόπον διεστραμμένην · ἢ κατὰ τὸν Ὠριγένη · οἱ μὲν τὴν γνῶσιν ἔχοντες : τουτέστι τὴν πίστιν, ἐλέῳ δικαιοῦνται καὶ σῴζονται · οἱ δὲ καὶ τὸ εὐθὲς ἐν πράξεσι, τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀπολαμβάνουσι στέφανον · πλὴν εἰ παρατείνεται τὸ ἔλεος τοῖς γινώσκουσι τὸν Θεὸν, τοῖς μὴ γινώσκουσιν αὐτὸν πρόσκαιρον ἐστι · λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀμφότερα περὶ τῶν αὐτῶν εἴρηκε, κατὰ τὸ οἰκεῖον ἰδίωμα τῇ διαιρέσει χρησάμενος : οὐ γὰρ ἄλλους λέγει τοὺς εἰδότας αὐτὸν, ἄλλους δὲ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ · οὐδὲ τοῖς μὲν τὸν ἔλεον, τοῖς δὲ τὴν δικαιοσύνην ἐξῄτησεν · ἀλλὰ τὴν τελείαν ἀρετὴν ἐν ἀληθέσι δόγμασι καὶ πράξεσιν ἀγαθαῖς ὁρισάμενος, τοῖς ταύτην κεκτημένοις τὸν ἔλεον καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀπήγγειλεν.

(3) Ἄλλοι δὲ νεώτεροι διδάσκαλοι περιέργως ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο „ Λέγεται δὲ ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια ἔχει ἕνα ποδάρι μόνον „ Μὴ ἐλθέτω μοι ποὺς ὑπερηφανίας. α΄. διὰ τί εἶναι ὡσὰν ἕνα τέρας καὶ μονοπόδαρον ζῶον. β΄.

„Καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσαι με.

Ἡ χεὶρ, λέγει, τοῦ ἁμαρτωλοῦ: ἤτοι ὁ ἁμαρτωλὸς, (ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον) ἂς μή με σαλεύσῃ· λέγει δὲ ἁμαρτωλὸν ὁ Δαβὶδ τὸν Διάβολον, ἢ τὸν Σαοὺλ, ὡς ὄντα παράνομον· ἢ καὶ κάθε πονηρόν· σαλεῦσαι δὲ δηλοῖ, τὸ νὰ μὲ παραμερίσῃ ἀπὸ τὴν ϛερεὰν βάσιν τῆς ἀρετῆς. (1)

12: „Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι „τὴν ἀνομίαν.

Τὸ ἐκεῖ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τῷ ὡρισμένῳ ὑπὸ Θεοῦ· δὲν εἶπε δὲ, ὅτι μέλλουν νὰ πέσουν εἰς χρόνον μέλλοντα· ἀλλὰ ὅτι ἔπεσον εἰς χρόνον ἀπερασμένον· ἐπειδὴ μὲ τοὺς προφητικοὺς ὀφθαλμοὺς προεῖδεν ὁ Δαβὶδ τὴν πτῶσιν αὐτῶν· ἐργαζομένους δὲ τὴν ἀνομίαν λέγει, τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς τοῦ Σαοὺλ φίλους καὶ κάθε πονηρὸν ἄνθρωπον. (2)

„Ἐξώσθησαν καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆ„ναι.

Ἐδιώχθησαν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω μακραν ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν κακίαν καὶ πονηρίαν τους· καὶ λοιπὸν εἰς τὸ ἑξῆς δὲν δύνονται πλέον νὰ ϛερεωθοῦν εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον καὶ νὰ ζήσουν.

ΨΑΛΜΟΣ Λϛʹ.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει νουθεσίας· διὰ τὶ νουθετεῖ καὶ συμβουλεύει κάθε ἄνθρωπον, νὰ ὑποφέρῃ μὲν μακροθύμως καὶ εὐχαρίϛως, ὅσα ἐναντία ἤθελαν τῷ ἀκολουθήσουν· νὰ μὴ προσέχῃ δὲ εἰς τὰς εὐτυχί-

βʹ. διὰ τὶ ὁ ὑπερήφανος εἰς ἕνα μόνον ἐλπίζει εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἀκουμβίζει ὅλος ἐπάνω εἰς τοῦ λόγου του. γʹ. διὰ τὶ ὡς κακὰ θεμελιωμένη ἡ ὑπερηφάνεια, πίπτει εὔκολα εἰς κάθε ἀταξίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀκολούθως λέγει „Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· καὶ ἀνίσως καμμίαν φορὰν σηκωθοῦν διὰ τῆς θείας χάριτος, πάλιν ὀγλίγωρα μεταπίπτουν ἀπὸ ἕνα κακὸν εἰς ἄλλο χειρότερον· διὸ λέγει „Ἐξώσθησαν καὶ οὐ μὴ δύνωνται ϛῆναι. (ἐν τοῖς πνευματικοῖς Γυμνάσμασι σελ. 546)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη, χεὶρ ἁμαρτωλοῦ ἡ διαβολικὴ ἐνέργεια ἐϛίν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόϛομος λέγει „Τὸ ἐκεῖ εἶπεν, ἀντὶ ἀντὶ τοῦ, ἀπὸ τούτου τοῦ πράγματος: τουτέϛι τῆς ὑπερηφανείας. ἢ καὶ ἀντὶ τοῦ ὅπου, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· μὴ γενοίμην ἐκεῖ, ἔνθα οἱ σαλευθέντες πίπτουσι, καὶ πεσόντες ἐξωθοῦνται, καὶ ἐξωσθέντες, οὐκ ἔτι ἐπανελθεῖν δυνήσονται· ἢ κατὰ τὸν Ὠριγένη ἐκεῖ: τουτέϛιν ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, κατὰ τὸ „Ἐκεῖ ἔϛαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ὁ δὲ θεῖος Ἀμβρόσιος ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀνωτέρω, λέγει, „Ἂς μὴ γένω ὑπερήφανος, διὰ νὰ μὴν ἁμαρτήσω, ἂς μὴν ἁμαρτήσω, διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ· ἂς μὴ σαλευθῶ, διὰ νὰ μὴ πέσω· ἂς μὴ πέσω, διὰ νὰ μὴ κατασυντριφθῶ εἰς τὸν ᾅδην· καὶ πάλιν λέγει, ἡ ὑπερηφάνεια δὲν ἠξεύρει νὰ ϛέκεται· καὶ ἂν πέσῃ δὲν ἠξεύρει νὰ σηκόνεται· (παρὰ τῇ θύρᾳ μετανοίας) λέγει δὲ καὶ ὁ Θε-

χίας, όπου έχουν οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν· (1).

κ „ Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομέ„νοις..

Δύναται μὲν νὰ εἰπῆ τινας, ὅτι ἡ παραζήλωσις, εἶναι μίμησις· δύναται δὲ νὰ εἰπῆ, ὅτι παραζήλωσις εἶναι καὶ ἡ παρακίνησις καὶ ὁ ἐρεθισμὸς καθὼς εἶπε καὶ ὁ Θεοδοτίων· μὴ παρερεθίζου· συμβουλεύει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κάθε Χριστιανὸν, καὶ λέγει εἰς αὐτόν· μὴ μιμῆσαι ὦ ἄνθρωπε, τοὺς πονηρευομένους ἀνθρώπους· μηδὲ ἐρεθίζου καὶ παρακινοῦ εἰς τὸ νὰ λυπῆσαι, βλέπωντας τὰς εὐτυχίας, ὅπου ἔχουν οἱ πονηροί· ἡ δὲ σύνταξις τοῦ παραζήλου ἀδιάφορος εὑρίσκεται, εἴτε μὲ δοτικὴν συντοχθῆ, εἴτε μὲ αἰτιατικὴν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου.. (2)

„ Μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀ„νομίαν..

Ἐπειδὴ πολλοὶ βλέποντες τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους νὰ εὐτυχοῦν, παρακινοῦνται εἰς τὸ νὰ μιμοῦνται τὴν κακίαν τους, ἀπὸ τὴν μικροψυχίαν καὶ ὀλιγοπιςίαν τους· διὰ τοῦτο ὁ Προφητάναξ ἐμποδίζει ἐδῶ τοὺς τοιούτους μικροψύχους ἀπὸ τὸ νὰ μιμοῦνται τοὺς ἀνόμους καὶ πονηρούς· διὰ τὶ ἡ μίμησις τούτων, εἶναι πρᾶγμα ὀλέθριον καὶ ψυχοβλαβέςατον· εἶναι δὲ ὁ ζῆλος μία ὄρεξις, τοῦ νὰ ἀποκτήσῃ τινὰς ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὅπου φαίνεται πῶς ἔχει ὁ ἄλλος, κατὰ τὸν Ὠριγένη· τάττεται δὲ ὁ ζῆλος κυρίως ἐπὶ καλοῦ· πολλαῖς φοραῖς δὲ καὶ ἐπὶ κακοῦ, καθὼς καὶ ἐδῶ τώρα· ἢ τὸ μὴ ζήλου θέλει νὰ εἰπῆ, ἀντὶ τοῦ, μὴν ἐπαινῆς μηδὲ εὔχεσαι νὰ παρομοιωθῆς καὶ σὺ μὲ τοὺς ἀνόμους ἀνθρώπους· (3).

2: Ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθή„σονται, καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης τα„χὺ ἀποπεσοῦνται..

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ μιμῆται τινὰς τοὺς πονηρούς· διὰ τὶ, λέγει, αὐτοὶ οἱ πονηροὶ, ὡσὰν τὸ χορτάρι τῶν δωμάτων ὀγλίγωρα ξηραίνονται, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν ῥίζαν βαθεῖαν· καὶ ὡσὰν τὰ χλωρὰ λάχανα ὀγλίγωρα φθείρονται· λάχανα δὲ χλόης εἶναι,,

---

Θεοδώρητος· „ Οἱ εἰς ἐκεῖνο τὸ τέλος καταπίπτοντες, ἀναςῆναι λοιπὸν ϗ εἰς τὴν ἑτέραν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς δραμεῖν οὐ δυνήσονται· τούτοις ἔοικε τὰ εἰρημένα ἐν τῷ ἕκτῳ Ψαλμῷ· ὅτι οὐκ ἔςιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου· ἐν δὲ τῷ ᾅδῃ τίς ἐξομολογήσεταί σοι;

(1) Σημείωσαι, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος μὲ τὸ νὰ ἦναι ἠθικώτατος, διὰ τοῦτο εἶναι ϗ ἀλφαβητικός· ἤτοι εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ςίχων αὐτοῦ, ἐτίθεντο τὰ εἰκοσιδύω ςοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου· ϗ ὅρα τὸ νεοτύπωτον Ψαλτήριον τοῦ Λιτίνου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Εἰκότως μετὰ τὸν προηγησάμενον οὗτος τέτακται· δείξας γὰρ ἐν ἐκείνῳ τοῦ παρανόμου τὸν βίον ϗ τὴν καταςροφήν. (ἐκεῖ γὰρ ςιν ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν) νῦν ἀποτρέπει τοῦ ζηλῶσαι τὸν ὅμοιον..

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη „ Διαφέρει τὸ ζηλοῦν ϗ τὸ παραζηλοῦν· παραζηλοῦν μὲν γὰρ λέγεται τὸ ἐρεθίζειν ϗ κινεῖν εἰς ζηλοτυπίαν· ὁποῖον τὸ „ Παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ Θεῷ: τουτέςιν ἐκίνησαν ἐν ἐμοὶ ζῆλον, ϗ οἷον εἰς ὀργήν με ἠρέθισαν εἰδωλολατροῦντες· ζηλοῦν δέ ἐςι τὸ βούλεσθαι ϗ ἑαυτῷ ὑπάρχειν, ὃ παρεῖναι τῷ πέλας νενόμικεν ἀγαθόν· τοῦτο οὖν λέγει, μήτε ἕτερον ἐρέθιζε πονηρευόμενον, πρὸς τὸ ἀναςῆναι αὐτὸν κατὰ σοῦ: ἤγουν μὴ ποιήσῃς τοιαῦτα, ὥςε τὸν πονηρὸν, ζῆλον λαβεῖν κατὰ σοῦ· ἐπεὶ συνεπιβουλεύει σοι... μήτε πάλιν μιμοῦ, ἢ μακάριζε τοὺς τοιούτους· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος οὕτως ἡρμήνευσε „ Μὴ ζήλου τοὺς τοιούτους φησὶ, μηδὲ κατερεθίζου πρὸς μίμησιν τῶν φιλαμαρτημόνων, κᾂν εἰ δοκοῖεν ἔχειν τὰς εὐγε τῷ παρόντι βίῳ τρυφάς· κᾂν ἴδῃς ἀσεβῆ εὖ πράττοντά, φησι, φεῦγε τὴν ἰσοτροπίαν εἰς τὰ ἐσόμενα βλέπων· οὐ γὰρ ἐν τούτοις ἔςαι διηνεκῶς·

και, τὰ χλοάζοντα καὶ ἀναθάλλοντα · ἢ τὰ ὄντα ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς χλόης · διὰ τὶ αὐτὰ ὀγλίγωρα ξηραινόμενα, πίπτουν καὶ διαφθείρονται.

3: „Ἔλπισον ἐπὶ Κύριον καὶ ποίει χρη„στότητα.

Ἔλπιζε, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι δὲν θέλει παραβλέψει ὁ Κύριος τοὺς κόπους τῶν ἐναρέτων · καὶ διὰ τοῦτο ἐργάζου καὶ σὺ τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετήν · τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ χρηςότης ἐδῶ, κατὰ τὸν Ὠριγένη.

„Καὶ κατασκήνου τὴν γῆν.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, ἐργάζεσαι τὴν ἀρετὴν Χριςιανὲ, ἀφόβως θέλεις κατοικήσεις εἰς τὴν γῆν ταύτην · ἐπειδὴ καὶ ἔχεις φύλακά σου τὸν ἴδιον Θεόν. (1)

„Καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐ„τῆς.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, κάμνης τὸ καλὸν, θέλεις ποιμανθῆς ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς · ὥςε ὁποῦ νὰ ἀπολαμβάνης μὲν, ὅσα εἶναι χρήσιμα, νὰ ἀπέχης δὲ ἀπὸ ὅλα, ὅσα εἶναι βλαβερά · (2)

4: „Κατατρύφησον τοῦ Κυρίου, καὶ „δώσῃ σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας „σου.

Γλύκαινε, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, τὴν καρδίαν σου εἰς τὸν Κύριον μὲ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀχόρταςον ἀγάπην · ἢ μὲ τὴν ἀχόρταςον μελέτην τῶν θείων του λόγων, καὶ μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν ἁγίων του ἐντολῶν · καὶ θέλει σοι δώσει ὁ Κύριος κάθε σωτήριον ζήτημα τῆς καρδίας σου · διὰ τὶ ἀγαπῶντας ἐσὺ τὸν Θεὸν, βέβαια δὲν θέλεις ζητήσεις παρ' αὐτοῦ κανένα ζήτημα ἀνάξιον τοῦ Θεοῦ · τὸ δώσῃ δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ δώσει · εὐχτικὸν ἀντὶ ὁριςικοῦ μέλλοντος · καθ' ὅτι καὶ τὰ εὐχτικὰ πάντα, μέλλοντος σημασίαν ἔχουσι κατὰ τοὺς Γραμματικούς. (3)

5: „Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδόν „σου.

Ὁδὸν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς ὀνομάζει ὁ θεῖος Δαβὶδ, τὴν πολιτείαν καὶ ζωὴν · τὴν ὁποίαν προσάζει νὰ ἔχῃ κάθε εὐσεβὴς, ἀξίαν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ θεωρίας τοῦ Θεοῦ · „Γινώσκει γὰρ φησὶ Κύριος ὁδὸν δικαίων · καὶ ζήτει τὴν τούτου ἑρμηνείαν ἐν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ σίχ. 6: (4)

„Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς „ποιήσει.

Πά-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη τοῦτο ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύεται: ἤτοι κατοίκει περὶ τὴν σὴν γῆν, προσδιατρίβων τῇ τῆς ψυχῆς ἐπιμελείᾳ ϗ γεωργίᾳ, ὅτι, ὃ ἂν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο ϗ θερίσει.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, „Ἢ τὸ κατασκήνου τέθεικεν, ἀντὶ τοῦ κατασκηνώσεις· γῆν δὲ ἐκείνην λέγει, τὴν τοῖς πραέσιν ἐπηγγελμένην · ἐν ᾗ γεγονὼς ποιμανθήσῃ φησὶν ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς · πλοῦτος δὲ τῆς ἄνω πόλεως, ἡ τῶν θείων χαρισμάτων ἀμφιλαφὴς χορηγία · ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει „Ποιμανθήσῃ ὑπὸ ποιμένι καλῷ, εἴ τις πλοῦτος ἐςὶν ἐν ἀνθρώποις θείων δογμάτων τοῦτον καρπούμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει „Κατατρυφᾷ δὲ τοῦ Κυρίου, ὁ τῆς ψυχῆς τὰ αἰσθητήρια κεκαθαρμένος, ὡς δύνασθαι ἐσθίειν τὸν ζῶντα ἄρτον ϗ τὰς ζωοποιοὺς αὐτοῦ σάρκας, πίνειν τε τὸ σωτήριον αὐτοῦ αἷμα · ὅπως ἐνταῦθα κατατρυφῶν, αἰτῇ ϗ τὰ μέλλοντα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε ϗ οὖς οὐκ ἤκουσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Τρυφὴ τοιγαροῦν τὸ ἔνοικον ἔχειν τὸν τὰ πάντα ζωογονοῦντα τοῦ Θεοῦ λόγον τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα ϗ ζωὴν διδοῦντα τῷ κόσμῳ · αὐτὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς λήψονται πάντως τὰ αἰτήματα τῆς ἑαυτῶν καρδίας (αὐτόθ.)

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τῷ Θεῷ φησὶ ϗ σαυτὸν ϗ τὰς σὰς πράξεις ἀνάθου ϗ τὴν παρ' αὐτοῦ πρόσμενε ῥοπήν

„Καὶ ἔλπισον ἐπ᾽ αὐτὸν, καὶ αὐτὸς „ποιήσει.

Πάλιν καὶ ἐδῶ παρακινεῖ κάθε ἄνθρωπον ὁ Προφητάναξ νὰ ἔχῃ τὴν ἐλπίδα του πρὸς τὸν Θεὸν, ὡς ἀναγκαίαν εἰς τὰς θλίψεις, ὁποῦ τῷ ἀκολουθοῦν· διὰ τὶ μόνη ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς ἐλαφρόνει τὸν πόνον τῶν θλίψεων· καὶ ὁ Θεὸς, λέγει, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει τινὰς τὴν ἐλπίδα του, αὐτὸς θέλει τῷ δώσει ἐκεῖνα τὰ καλὰ, ὁποῦ ἐλπίζει· καὶ ἐκεῖνα τὰ συμφέροντα, ὁποῦ ζητεῖ παρ᾽ αὐτοῦ. (1).

6. „Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην „σου.

Δικαιοσύνην ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν δικαίαν ἀπόφασιν· ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει δώσει ὦ ἄνθρωπε, τὴν περὶ σοῦ δικαίαν ἀπόφασιν, λαμπρὰν ὡσὰν τὸ φῶς, ἔμπροσθεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· „Ὁ Πατήρ σου γὰρ φησὶν ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ (Ματθ. ς΄. 4.) ἢ θέλει ἐκβάλει τὴν ἀρετήν σου εἰς τὸ μέσον, δημοσιεύων αὐτὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὡς φῶς καθαρὸν· καὶ ἀνακηρύττων αὐτὴν εἰς τὸν πρέποντα καιρόν.

„Καὶ τὸ κρίμα σου ὡς μεσημβρίαν.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ· ἤγουν ὅτι θέλει φανερώσει ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κόσμον ὡς μεσημβρίαν, τὴν περὶ σοῦ δικαίαν ἀπόφασιν· μεσημβρίαν δὲ ὀνομάζει, τὸ λαμπρότατον, καὶ δυνατώτατον φῶς τῆς ἡμέρας· ἢ κρίμα ἐννοεῖ ἐδῶ τὴν πολιτείαν· ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει δημοσιεύσει εἰς ὅλους τὴν πολιτείαν ἐκείνην, ὁποῦ ἐσὺ ἔκρινας καὶ ἐπροτίμησας, ὡσὰν τὸ μεσημέρι· διὰ τὶ τὸ μεσημέρι εἶναι εἰς ὅλους φανερὸν διὰ τὴν λαμπρότητα.

7. „Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ καὶ ἱκέτευσον „αὐτόν.

Τότε ἐσὺ ἄνθρωπε ὑποτάσσεσαι εἰς τὸν Κύριον, ὅταν φυλάττῃς τὰς ἐντολάς του· ἢ καὶ ὅταν δὲν γογγύζῃς, ἀλλὰ ὑποφέρῃς εὐχαρίστως τὰς συμφορὰς καὶ θλίψεις, ὁποῦ σοὶ ἀκολουθοῦν· παρακάλεσον δὲ λέγει τὸν Κύριον, διὰ νὰ ἐλεηθῇς καὶ νὰ σκεπασθῇς παρ᾽ αὐτοῦ. (2).

„Μὴ παραζήλου ἐν τῷ κατευοδουμέ„νῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ, ἐν ἀνθρώπῳ „ποιοῦντι παρανομίαν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ὅμοιον μὲν εἶναι μὲ τὸ, μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, φανερώτερον ὅμως καὶ καθαρώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο· διὰ τὶ εἰπὼν προ-

---

πήν· αὐτὸς γὰρ οἷα δικαστὴς ἐξοίσει δικαίαν τὴν ψῆφον καὶ ἀνακηρύξει σε καὶ λαμπρὸν ἀπεργάσεται, ὡς εἶναι δῆλον ἅπασι, καθὼς τῆς Μεσημβρίας τὸ φῶς· καὶ ὁ Ὠριγένης „Ὁ τὴν ἐν κρυπτῷ δικαιοσύνην βλέπων Θεὸς, ἐξοίσει αὐτὴν ὅτε φανερώσει τὰς βουλάς· καὶ ὁ ἐν τῇ κρίσει διαλάμπων ὡς Μεσημβρίαν ἄξει τὸ κρίμα.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Ἔλπισον ἐπ᾽ αὐτὸν, αὐτὸς δὲ τί ποιήσει; ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐμφανῆ καταστήσει· καὶ οἷον περίοπτον ἀποφανεῖ, λαθεῖν οὐκ ἐῶν τῆς σῆς εὐζωΐας τὸ κάλλος· ἔσαι γὰρ ἅπασιν ἐναργὴς ἡ δικαιοσύνη σου, δίκην φωτὸς ἀναλάμπουσα καὶ φωτὸς μεσημβρινοῦ.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Δύο δὲ ταῦτα τίθησιν ἁγιοπρεπῆ κατορθώματα, καὶ οἷον ἀλλήλων ἐχόμενα· τὸ ὑποτάττεσθαί φημι τῷ Κυρίῳ, καὶ τὸ ἱκετεύειν αὐτόν· ἐν μὲν γὰρ τῷ ὑποτάττεσθαι τῷ Κυρίῳ, πάσης ἐντολῆς νοεῖται πλήρωσις· εἴκει γὰρ τοῖς αὐτοῦ νόμοις, καὶ τρυφερὸν καὶ εὐήνιον ὑποφέρει τὸν αὐχένα, ὁ θελήμασι τοῖς Δεσποτικοῖς εὐευδοκῶν, ἀλλὰ μὴ ἀπειθείας καταδεχόμενος ὑπομένειν γραφήν· ἐν δὲ τῷ ἱκετεύειν αὐτὸν, τὸ δοξολογεῖν ἐςὶ καὶ τὰς εὐρύθμους ἀναφέρειν ᾠδὰς, συμπεπλεγμένας εὐχῆς, καὶ οἷόν τινος νοητοῦ θυμιάματος τῆς τῶν ἔργων φαιδρότητος συνευωδιαζούσης παρὰ Θεῷ· κατὰ δὲ Ὠριγένη, ὑποταγὴν ἐνταῦθα λέγει τὴν τῶν κακῶν ἀναχώρησιν· οὐδεὶς γὰρ ἁμαρτάνων ὑποτέτακται τῷ Κυρίῳ.

πρότερον ὁ Δαβὶδ μὴ μιμῆσαι τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁποῦ εὐοδοῦται εἰς τὴν ζωήν του, ἀκολούθως ἐδῶ χωρίζει διὰ ποῖον ἄνθρωπον λέγει: ἤγουν διὰ τὸν παράνομον· ἐπειδὴ τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὁποῦ εὐοδοῦται εἰς τὰ ἔργα του, πρέπει νὰ μιμῆται κάθε εὐσεβής.

8: „Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς καὶ ἐγκατάλιπε „θυμόν.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, βλέπης τοὺς ἀδίκους καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους νὰ εὐτυχοῦν, μὴ θυμόνεσαι καὶ ὀργίζεσαι, μήτε ἐναντίον αὐτῶν, ἐπειδὴ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀξίαν τους εὐτυχοῦν· μήτε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου· διὰ τὶ μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾶς τὴν ἀρετὴν, περισσότερον δυςυχεῖς· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνουσιν ἐδῶ ἡ ὀργὴ καὶ ὁ θυμός· εἰδὲ καὶ τὴν διαφορὰν τούτων ζητεῖς, ὅρα ταύτην ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἕκτου Ψαλμοῦ. (1)

„Μὴ παραζήλου ὥστε πονηρεύεσθαι.

Ἐπειδὴ παραζηλεῖ τινας καὶ παρακινεῖται πρὸς μίμησιν καὶ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ καλοῦ· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐμποδίζει τὴν τοῦ κακοῦ μίμησιν μόνον, καὶ ὄχι τὴν τοῦ καλοῦ· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ψαλμῳδὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ εἶπε „Μὴ παραζήλου, μὲ ἀσαφῆ καὶ δυσκολονόητον φράσιν, διὰ τοῦτο παρακάτω σαφέςερον καὶ καθαρώτερον τοῦτο ἔγραψε· τώρα δὲ ἐδῶ, μὲ τελειότητα αὐτὸ ἐσαφήνισε· πολλαῖς φοραῖς δὲ τὰ αὐτὰ λόγια λέγει, καὶ ἄνω καὶ κάτω τὰ ἴδια ςρέφει, θέλωντας νὰ κάμῃ τὴν διδασκαλίαν του βεβαιοτέραν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, μὲ τὴν τῶν αὐτῶν λόγων συνέχειαν·

9: „Ὅτι οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθή„σονται.

Ἐδῶ προσθέττει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν τινὰς δὲν πρέπει νὰ πονηρεύεται· διὰ τὶ, λέγει, οἱ πονηρευόμενοι θέλουν ἐξολοθρευθοῦν· ἕνα μὲν, διὰ τὶ κινδυνεύουν κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὶ κινδυνεύουν καὶ κατὰ τὴν ψυχήν· (2)

„Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ „κληρονομήσουσι γῆν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ εὐχαρίςως ὑπομένουν τοὺς πειρασμοὺς, προσμένοντες τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν, αὐτοὶ θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν ἐκείνην τῶν πραέων, καὶ τὴν ἐπουράνιον κατοικίαν· πολλαῖς φοραῖς δὲ οἱ τοιοῦτοι κληρονομοῦν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς προσκαίρου γῆς ταύτης, ζῶντες μακροχρόνιον ζωήν· εἶναι γὰρ καὶ γῆ ἐπουράνιος, καθὼς εἶναι καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος. (3)

10: „Καὶ ἔτι ὀλίγον, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξει ὁ „ἁμαρτωλός.

Ὁ ἁμαρτωλὸς, λέγει, ἄνθρωπος, δὲν θέλει μακροχρονίσει εἰς τὴν γῆν ταύτην· ἐπειδὴ καὶ θέλει σβεσθῇ ἡ πονηρία του, κἂν καὶ φαίνεται ὅτι μα-

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Τῶν παθῶν, τινὰ μὲν οὐ πίπτει εἰς πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ οἱ τυχόντες ἀπέβαλον αὐτὰ προκόπτοντες· τὸ δὲ μιαρὸν τοῦτο πάθος ἡ ὀργὴ, ἐκκαίει καὶ τοὺς δοκοῦντας εἶναι φρονίμους· καὶ ταράσσει οὐ τινὰ μὲν, τινὰ δὲ οὔ· ἀλλὰ κινδυνεύω λέγειν, πάντας ἀνθρώπους, πάρεξ τοῦ τελείου, ἐάν που εὑρεθῇ τις τέλειος.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „Οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται: ἐν τῷ αἰῶνι δηλαδὴ τῷ μέλλοντι, ἐξολοθρευθῆναι δὲ ἐςὶ τὸ ἐκπεσεῖν ἐκ Θεοῦ· Ἴδιον μέν τοι κακόν ἐςιν ἡ πονηρία παρὰ τὰς λοιπὰς ἁμαρτίας· ἔνθεν θαυμασίως ὁ λόγος, ἄλλον μὲν εἶπε τὸν ἁμαρτωλὸν, ἄλλον δὲ τὸν πονηρόν· σύντριψόν φησι τὸν βραχίονα τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ· ὡρίσαντο δέ τινες τὴν πονηρίαν οὐκ ἀγεννῶς, εἶναι ἑκούσιον κακοποιΐαν· ἄλλο γάρ ἐςι κατὰ ἄγνοιαν κακοποιεῖν· καὶ οἱονεὶ νικώμενον, καὶ ἄλλο, αὐτὸ τοῦτο θέλειν κακῶς ποιῆσαι· ὅπερ ἐςὶ πονηρία, δι' ἣν καὶ ὁ Διάβολος πονηρὸς λέγεται.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος εἶπε „Γῆν ἐκείνην φησὶ τὴν τοῖς ἁγίοις εὐτρεπισμένην· κλῆρος γὰρ αὐτοῖς ἡ τῶν ἁγίων καλλίπολις, ἡ ἱερά τε καὶ ἄνω, ἧς κληροδότης ὁ Θεός.

μακροχρονεῖ· εἴπομεν δὲ, ὅτι φαίνεται ὁ ἁμαρτωλὸς ὅτι μακροχρονεῖ· ὄχι ὡς πρὸς τὴν ἐδικήν μας μικροψυχίαν· ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀφίνει πολλάκις τοὺς τοιούτους νὰ μακροχρονοῦν· (1)

„Καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ „οὐμὴ εὕρῃς.

Θέλεις ζητήσεις, λέγει, τὸν τόπον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δὲν θέλεις τὸν εὕρῃς καὶ διὰ τί αὐτὸς ἀπέθανε, καὶ διὰ τί ὁ τόπος αὐτοῦ εὐθὺς ἔγινεν ἄλλου ζῶντος ἀνθρώπου.

11: „Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν.

Οἱ μακρόθυμοι, λέγει, καὶ ὑπομονητικοὶ καὶ νικῶντες τὸ πάθος τῆς ὀργῆς, αὐτοὶ θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Σωτὴρ εἶπεν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις „ Μακάριοι οἱ πραεῖς ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν (Ματθ΄. ε΄. 5.) ἐκεῖνα γὰρ τὰ λόγια, ὁποῦ ἐλάλησεν ὁ Κύριος διὰ τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν Προφητῶν πρότερον, ταῦτα τὰ ἴδια καὶ διὰ τῆς ἐδικῆς του γλώσσης ὕςερον ἐβεβαίωσε· πρεπόντως δὲ θέλουν κληρονομήσουν οἱ πραεῖς τὴν παντοτινὴν γῆν· ἐπειδὴ τὴν πρόσκαιρον ταύτην γῆν, καὶ τὰ τῆς γῆς ταύτης ἀγαθὰ ὑςεροῦνται πολλάκις, διὰ τὴν πραότητα καὶ ἀπεριέργειαν ὁποῦ ἔχουν.

„Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰ„ρήνης.

Θέλουν ἐντρυφήσουν, λέγει, οἱ πραεῖς τὴν εὐτυχισμένην ἐκείνην καὶ μακαρίαν γῆν μὲ πολλὴν εἰρήνην „ Ἐκεῖ γὰρ ἀπέδρα (ἤγουν ἔφυγεν) ὀδύνη λύπη καὶ ςεναγμὸς κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· (Ἡσ. λε΄. 10.)

12: „Παρατηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν „δίκαιον, καὶ βρύξει ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀ„δόντας αὐτοῦ.

Λοξὰ, λέγει, καὶ ςραβὰ θέλει ἰδῇ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, πονηρὰ συλλογιζόμενος κατ' αὐτοῦ: καὶ θέλει τρύξει καὶ πριονίσει τὰ ὀδόντιά του, ζητῶν νὰ μασσήσῃ τὰς σάρκας του· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι ἕνα σημεῖον τῆς μεγάλης μανίας καὶ τοῦ μίσους, ὁποῦ ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του· νοεῖται δὲ ἁμαρτωλὸς καὶ ὁ Διάβολος, ὁ ὁποῖος παρατηρεῖ τοὺς δικαίους, καὶ τρύζει νοητῶς τοὺς ὀδόντας του ἐναντίον τους.

13: „Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτόν· ὅτι „προβλέπει ὅτι ἥξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει ἐξευτελίσει τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ἢ καὶ τὸν Διάβολον, ὡς ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατον, καὶ διὰ τί δὲν εἶναι ἄλλο, πάρεξ πονηρὸς μόνον· ἐπειδὴ καὶ προβλέπει, καθ' ὃ προγνώςης τῶν πάντων, ὅτι θέλει ἔλθη ἡ ἡμέρα τῆς καταςροφῆς καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ του: διὰ τοῦ θανάτου δηλαδὴ, καὶ διὰ τῆς αἰωνίου κολάσεως. (2)

14: „Ρομ-

(1) Εἶπε δὲ ὁ ἅγιος Κύριλλος „ Βραχὺς λίαν ὁ ἀνθρώπου βίος, καὶ ὁ τῆς τοῦ ζωῆς σώματος συνέςαλται χρόνος· οὐκοῦν οὔτε αὐτὸς ὁ τὸ τῆς ζωῆς τέλει κατειλημμένος τὸν ἑαυτοῦ τόπον ὄψεται· μεταχωρήσει γὰρ πάντως εἰς ᾅδου· οὔτε μὴν οἱ ζῶντες ἔτι τὸν αὐτοῦ ἐπιγνώσονται τόπον· οἰκονομικώτατα δὲ λίαν ὁ Δαβὶδ ἀντιπαρεξάγει ταῖς τῶν παρανόμων κολάσεσι, τὰ τῶν ἁγίων γέρα· ἀκονᾷ γὰρ διὰ τούτων αὐτοὺς εἰς ἔφεσιν εὐανδρίας πνευματικῆς, δι' ἧς ἂν γένοιτο κατορθοῦν πάντα τρόπον ἀρετῆς.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὁ ἁμαρτωλός, φησιν, οὐ φέρει τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν, ἔλεγχον αὐτὴν τῆς ἰδίας μοχθηρίας ἡγούμενος· διὸ ἐπιτηρεῖ, πῶς αὐτὸν καταβαλεῖ· ὅπερ ὁ μὲν δίκαιος ἀγνοεῖ, ὁ δὲ πάντα βλέπων Θεὸς, τέως ἐπὶ τοῖς ματαίοις αὐτοῦ γελᾷ λογισμοῖς· ἐπειδὰν δὲ μέχρι θανάτου τὴν ἐπιβουλὴν κινῇ τῷ τὴν πενίαν διὰ Θεὸν εἰληφότι (ἤτοι τῷ δικαίῳ) τηνικαῦτα τὴν ἐπιβουλὴν αὐτοῖς περιτρέπει πεισομένοις (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

14: Ῥομφαίαν ἐσπάσαντο οἱ ἁμαρτωλοὶ·
„ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν τοῦ καταβα-
„λεῖν πτωχὸν καὶ πένητα, τοῦ σφάξαι
„τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ, λέγει, καὶ πονηροὶ ἄνθρωποι, μὴ ὑποφέροντες ὅλως νὰ βλέπουν τοὺς δικαίους καὶ ἀπονηρεύτους ἀνθρώπους, ἐτράβιξαν μὲν μάχαιραν, διὰ νὰ σφάξουν αὐτοὺς· ἐτέντωσαν δὲ τοξάρι διὰ νὰ τοὺς σαϊτεύσουν· διὰ τί τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν τῶν δικαίων, τὴν νομίζουν ἔλεγμον τῆς κακίας των· μὲ τὴν διαφορὰν δὲ τῶν ἁρμάτων, ἐφανέρωσεν ὁ Ψαλμῳδὸς αἰνιγματωδῶς, τὰς διαφόρους ἐπιβουλὰς τῶν ἁμαρτωλῶν· πτωχὸν δὲ καὶ πένητα ἀδιαφόρως εἶπεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, πρὸς ἔμφασιν περισσοτέραν ἐλέους καὶ συμπαθείας. (1)

15: „Ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὰς
„καρδίας αὐτῶν, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν
„συντριβείη.

Αἱ ἐπιβουλαὶ, λέγει, τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐναντίον τους ἔχουν νὰ γυρίσουν· καὶ θέλουν πέσουν οἱ ἴδιοι εἰς τὸν λάκκον ἐκεῖνον, ὁποῦ ἔσκαψαν διὰ τοὺς ἄλλους· καταρᾶται δὲ αὐτοὺς ὡς πονηροὺς ὁ Δαβίδ· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „ Πάντες οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται· (Ματθ. κϛʹ. 52.) μαχαίρι δὲ καὶ τοξάρι τῶν ἁμαρτωλῶν, ἠμποροῦν νὰ ἦναι καὶ αἱ δόλιαι γλῶσσαί των κατὰ τὸν Δίδυμον· καθὼς ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει „ Οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὅπλα καὶ βέλη, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα· (Ψαλ. νϛʹ. 6.) ἡ ἰδία λοιπὸν γλῶσσά τους, ἔχει, λέγει, νὰ θανατώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς· καὶ τὰ χείλη των θέλουν σβεσθοῦν μὲ τὸν θάνατον.

16: „Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ ὑπὲρ
„πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν.

Εἰς τὸν δίκαιον, λέγει, ἄνθρωπον, καλλίτερον νομίζεται τὸ νὰ ἔχῃ ὀλίγα τινὰ ἄσπρα καὶ ὑποστατικὰ μὲ δικαιοσύνην, παρὰ τὸ νὰ ἔχῃ πλοῦτον πολὺν μὲ ἀδικίαν καὶ ἁρπαγήν· καθὼς ἔχουν αὐτὸν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ πλεονέκται ἄνθρωποι· διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παραζηλοῦμεν: ἤγουν νὰ παρακινούμεθα εἰς μίμησιν τοῦ πολλοῦ καὶ ἀδίκου πλούτου τῶν ἁμαρτωλῶν· ἀλλὰ εἰς μίμησιν τοῦ ὀλίγου καὶ δικαίου πλούτου τῶν δικαίων. (2)

17: „Ὅτι βραχίονες ἁμαρτωλῶν συντρι-
„βήσονται.

Βραχίονας: ἤτοι πράτζα τῶν χειρῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὰς δυνάμεις τούτων ὠνόμασεν ὁ Δαβίδ· ἐπειδὴ εἰς τὰ πράτζα τῶν χειρῶν εὑρίσκεται ἡ δύναμις ἐκείνων, ὁποῦ μὲ τὰς χεῖρας ἐργάζονται.

„Ὑποστηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύ-
„ριος.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ οἱ δίκαιοι σπρώχνωνται

εἰς

(1) Κατὰ τὸν σοφὸν Ὠριγένη „Ὥσπερ ἔςι τις πανοπλία Θεοῦ, οὕτως ἔςι τις πανοπλία τοῦ Διαβόλου, ἣν ὁ αὐτοῦ ςρατιώτης ἐνδέδυται, τὴν περικεφαλαίαν τῆς ἀπωλείας· τὸν θυρεὸν τῆς ἀπιςίας· τὴν μάχαιραν τοῦ πονηροῦ πνεύματος, ἣν σπᾶται ὁ ἁμαρτωλός· οὗ οἱ πόδες ἐπ' ἀδικίαν τρέχουσιν· ἄλλος δὲ λέγει „Σπῶνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ῥομφαίαν καὶ ἐντείνουσι τόξον· ὅπως τοῖς μὲν τόξοις βάλωσι τὴν πτωχὸν καὶ πένητα, τῇ δὲ ῥομφαίᾳ σφάξωσι τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ· οὐ γὰρ τοὺς ἐν κακοῖς πλουτοῦντας τιτρώσκουσι φίλους αὐτῶν ὄντας· οὐδὲ τοὺς σκολιοὺς τῇ καρδίᾳ σφάττουσιν, ἑταιρείας πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Πλουτεῖ μὲν γάρ φησιν ὁ ἁμαρτωλὸς ἔσθ' ὅτε, καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἐμπλατύνεται τρυφαῖς, πλέον ἔχων οὐδὲν τοῦ τοῖς γνησίοις ἐφήδεσθαι· ὁ δέ γε πτωχὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ δικαιοσύνης ἐραςὴς, ἁπάντων τῶν τοιούτων ἀποφοιτᾷ, καὶ τὴν ἐπιεικῆ καὶ σώφρονα πτωχείαν ἀγαπᾷ· ἀλλὰ κρεῖττον τοῦτο αὐτῷ ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος „Ἀμείνων φησὶ μετὰ δικαιοσύνης αὐτάρκεια παρανόμου πλούτου καὶ περιουσίας ἀδίκου.

εἰς τὸν κρημνὸν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, ὁ Κύριος ὅμως δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ πέσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ τοὺς ὑποστηρίζει καὶ τοὺς σκεπάζει καὶ ἀπὸ τὰ δύω μέρη· ἤγουν καὶ μὲ τὴν συντριβὴν ὁποῦ κάμνει τῶν ἐχθρῶν τους ἁμαρτωλῶν, καὶ μὲ τὴν ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν, ὁποῦ δίδει εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοὺς δικαίους· καὶ μὲ τὰ δύω ταῦτα, παρακινεῖ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν Δικαίων.

18: „ Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀ-
„ μώμων.

Ἠξεύρει, λέγει, ὁ Θεὸς τὰς ςράτας καὶ πολιτείας τῶν ἀμώμων ἀνθρώπων: ἤγουν ἐκείνων, ὁποῦ κατὰ πάντα φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος ἐνομοθέτησεν αὐτάς· καὶ ἀκολούθως ἠξεύρει τοὺς ταύτας φυλάττοντας· ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων, ἐν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ. (1)

„ Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα
„ ἔσται.

Κληρονομία τῶν Δικαίων, εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν „ Δεῦτε γάρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν (Ματθ· κε΄. 34.) τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀϊδίως καὶ πάντοτε· ἐπειδὴ τέλος δὲν εἶναι τῆς βασιλείας ἐκείνης· ἢ τὸ εἰς αἰῶνα ἔσαι νοεῖται, ὅτι ἡ κληρονομία τῶν Δικαίων θέλει εἶναι εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· διὰ τὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα κληρονομίαν οἱ Δίκαιοι δὲν ἔχουν. μὲ τὸ νὰ ἠξεύρουν τὸν ἑαυτόν τους ξένον καὶ πάροικον τῆς γῆς ταύτης.

19: „ Οὐ καταισχυνθήσονται ἐν καιρῷ
„ πονηρῷ.

Οἱ Δίκαιοι, λέγει, δὲν θέλουν νικηθοῦν εἰς τὸν πονηρὸν καιρόν: ἤγουν εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· διὰ τὶ ἔχουσι τὸν Θεὸν, ὁποῦ ἀντιλαμβάνεται καὶ τοὺς βοηθεῖ· ἢ καιρὸν πονηρὸν ὀνομάζει τὸν τῆς μελλούσης κρίσεως, ἥτις θέλει γένῃ ἐπίπονος καὶ πικρὰ εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς.

„ Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθή-
„ σονται.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν χορτασθοῦν εἰς τὸν καιρὸν της πείνας· καθὼς ὁ Ἠλίας ἐτρέφετο εἰς τὸν καιρὸν τῆς πείνας ἀπὸ τὸν κόρακα· καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ὁποῦ ἐδέχοντο παραδόξως τὴν τροφὴν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἢ λέγει, ὅτι θέλουν χορτασθοῦν οἱ Δίκαιοι μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, χωρὶς νὰ ἐπιθυμοῦν τὴν αἰσθητὴν βρῶσιν „ Οὐκ ἐπ᾽ ἄρτῳ γάρ φησι μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος (Δευτ. η΄. 3.) ἡ πεῖναν λέγει μεταφορικῶς, κάθε ἀνάγκην τοῦ σώματος· χορτασίαν δὲ, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπίσκεψιν καὶ χάριν. (2)

20: „ Ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται.

Εἰς

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος τὸ γινώσκει ἐδῶ ἐννοεῖ, ἀντὶ τοῦ ἀποδέχεται καὶ τιμᾷ· εἴτουν ἀγαπᾷ καὶ ἐφορᾷν ἀξιοῖ· „ Εἰώθαμέν φησι, καὶ ἡμεῖς τοῖς προσκρούουσι λέγειν τὸ „ Οὐκ οἶδά σε, πολλάκις· οὐχ ὡς ἀγνοοῦντες πάντως, ἀλλ᾽ ὡς τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης καὶ σχέσεως ἀλλοτριοῦν ἐθέλοντες.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἔοικεν ὁ λόγος δι᾽ αἰνιγμάτων ὑποδηλοῦν, ὅτι ἐν καιρῷ θλίψεως αὐτοὶ τὸ τῆς ἄνωθεν εὐημερίας ἕξουσι πλάτος· ἑτέρως δὲ ὁ ςίχος ὑποδηλοῖ, ὅτι τοῖς μὲν προσκεκρουκόσιν ὁ τῶν ἱερῶν μαθημάτων λιμὸς ἐπενήνεκται· οὐμὴν ἔτι καὶ τοῖς τῶν θείων ἐνταλμάτων ἐπιμεληταῖς· ἀλλὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν διωγμῶν ἐκλειπόντων τῶν διδασκάλων, αὐτὸς ὁ Κύριος τῷ ἑαυτοῦ Πνεύματι θρέψει τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιςευκότας· ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώριτος λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου, τὸν λιμὸν τοῦτον ἐνόησεν.

Εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, λέγει, δὲν διαμένει παντοτινὰ ἡ εὐτυχία· ὅθεν ὄχι μόνον αὐτοὶ ἀπολοῦσι καὶ χάνουσι τὴν τοῦ βίου τούτου εὐτυχίαν· ἀλλὰ θέλουν λάβουν ἀκόμη καὶ ἀπώλειαν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος: ἤγουν τὴν ἔκπτωσιν καὶ ἀποτυχίαν τῆς αἰωνίου σωτηρίας των· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔχουν να ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων.

„ Οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ἅμα τῷ
„ δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι,
„ ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον.

Τοῦτο ἐῤῥέθη διὰ τοὺς ἄρχοντας τῶν Χριστοκτόνων Ἰουδαίων· διὰ τὶ αὐτοὶ, ἀφ' οὗ ὑψώθησαν καὶ ἐδοξάσθησαν διὰ τὶ ἐθανάτωσαν τὸν Δεσπότην Χριστὸν, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν (τεσσαράκοντα δηλαδὴ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν) διεφθάρησαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μὲ ὅλον τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· καὶ ὡσὰν καπνὸς διεσκορπίσθησαν καὶ ἀφανίσθησαν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ τοῦτο καὶ διὰ τὰ εἴδωλα, τὰ ὁποῖα, ἀφ' οὗ ὑψώθησαν καὶ ἐδοξάσθησαν οἱ θεοὶ ἕως εἰς μερικὸν καιρὸν, ὕστερον ἠφανίσθησαν· διὰ μέσου δὲ τῶν ἀφανισθέντων εἰδώλων ἠφανίσθησαν μαζὶ καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου Δαίμονες, οἱ ἐνοικοῦντες εἰς τὰ εἴδωλα καὶ προσκυνούμενοι δι' αὐτῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον. (1)

21: „ Δανείζεται ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ οὐκ
„ ἀποτίσει.

Ὄχι μόνον, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν μεταδίδει ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὰ ἐδικά του πράγματα· ἀλλ' οὐδὲ πληρόνει τὸ χρέος καὶ τὸ δάνειον, ὁποῦ ἐπῆρεν ἀπὸ τὸν ἄλλον· τόσον ἄσπλαγχνος καὶ παράνομος εἶναι.

„ Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτείρει καὶ δίδω-
„ σιν.

Ὁ δίκαιος ὅμως, λέγει, ἄνθρωπος, κάμνει ὅλον τὸ ἐναντίον· καὶ ὄχι μόνον δίδει: ἤγουν ἀποδίδει ὀπίσω τὸ ξένον δάνειον· ἀλλὰ οἰκτείρει καὶ ἐλεεῖ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἐδικά του· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· ὅτι ὁ δίκαιος, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἠξεύρει τὸν ἁμαρτωλὸν, πῶς εἶναι ἀχάριστος χρεωφειλέτης, ὅμως ἐν καιρῷ ἀνάγκης δανείζει εἰς αὐτόν. (2)

22: „ Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν, κληρο-
„ νομήσουσι γῆν, οἱ δὲ καταρώμενοι
„ αὐτὸν, ἐξολοθρευθήσονται.

Τόσον μεγάλως φροντίζει, λέγει, ὁ Θεὸς διὰ τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὥστε ὁποῦ ἐλεεῖ μὲν ἐκείνους, ὁποῦ τιμοῦν καὶ εὐφημίζουν αὐτόν· παιδεύει δὲ ἐκείνους, ὁποῦ ἀτιμάζουν καὶ ὑβρίζουν αὐτόν· ὅθεν εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „ Εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι" (Γέν. ιβ'. 3.) κατάραν δὲ, τὴν ὕβριν καὶ ἀτιμίαν ὠνόμασε· τὸ δὲ ὅτι, δὲν εἶναι αἰτιολογικὸν, ἀλλὰ ἀποφαντικὸν καὶ ὁριστικὸν, καὶ φαίνεται ὡς περιττόν· εἰς πολλὰ δὲ μέρη μεταχειρίζεται ὁ Δαβὶδ τὸ σχῆμα τοῦτο: δηλαδὴ τὸ νὰ γράφῃ πολλὰ περιττά.

23: „ Πα-

(1) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν θεῖον Κύριλλον, ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου νοοῦνται καὶ οἱ τῶν αἱρέσεων εὑρεταὶ, ἅτε δὴ τὸ ψεῦδος ἀντανιστᾷν εἰωθότες τῇ τῶν δογμάτων ὀρθότητι· οὗτοι βραχὺ ἀνθήσαντες, καὶ χόρτοις ἴσα μεμαρασμένοι, πεσοῦνται πρὸς θάνατον, καὶ τὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἐκτίσουσι δίκας, ὡς ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου κολαζόμενοι, καὶ καπνοῦ δίκην ἐκλείποντες.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Τοιοῦτος ἦν ὁ Σαοὺλ ἀεὶ μὲν εὐεργετούμενος ὑπὸ τοῦ θειοτάτου Δαβὶδ, ἀμείψασθαι δὲ ἀγαθοῖς τὸν εὐεργέτην οὐκ ἀνεχόμενος· ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ τὸν Δεσπότην μιμούμενος ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς εὐεργετῶν διετέλει.

23 : „ Παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώ-
„ που κατευθύνεται .

Ἐδῶ διδάσκει φανερὰ ὁ Ψαλμῳδὸς, ὅτι χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, κἀνένα καλὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ μόνος ὁ ἄνθρωπος · „ Ἐὰν γάρ φησι , μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον , εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες (Ψαλ . ρκς΄ . 1 .) ἐπειδὴ μὲ τὴν προθυμίαν τοῦ ἀνθρώπου συνεργεῖ καὶ ὁ Θεός · ἀνθρώπου δὲ λέγει , ὄχι ἁπλῶς τοῦ κάθε ἑνὸς , ἀλλὰ τοῦ δικαίου . (1)

„ Καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφό-
„ δρα .

Τὴν πολιτείαν , λέγει , καὶ ζωὴν τοῦ δικαίου ἀνθρώπου , θέλει καὶ ἀποδέχεται ὁ Κύριος , ὡς ἐνάρετον καὶ ἀκατηγόρητον · ὁ Σύμμαχος δὲ , ἀντὶ τοῦ θελήσει , εἶπεν „ Εὐοδώσει .

24 : „ Ὅταν πέσῃ , οὐ καταῤῥαχθήσεται ,
„ ὅτι Κύριος ἀντιστηρίζει χεῖρα αὐ-
„ τοῦ .

Ἀνίσως , λέγει , ὁ δίκαιος ἄνθρωπος πέσῃ καὶ δυστυχήσῃ κατὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα τοῦ Κόσμου, καθὼς ὁ Ἰὼβ · ὁμοίως καὶ ἐὰν τύχῃ νὰ πέσῃ καὶ νὰ δυστυχήσῃ κατὰ τὰ ψυχικὰ , ὡσὰν ὁ Δαβὶδ , ὅμως δὲν θέλει ἀπομείνῃ εἰς τὴν πτῶσίν του · διὰ τί ὁ Κύριος ἀντιστηρίζει αὐτὸν : ἤγουν ὑποκάτω βάλλει τὸ χέρι του , καὶ δίδει εἰς αὐτὸν βοήθειαν καὶ μετάνοιαν · καὶ ἡ μετάνοια γὰρ χεὶρ τοῦ Θεοῦ εἶναι · ἐπειδὴ καὶ ἔρχεται παρὰ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον , καὶ σηκόνει αὐτὸν ἀπὸ τὸ πτῶμα τῆς ἁμαρτίας . (2)

25 : „ Νεώτερος ἐγενόμην καὶ γὰρ ἐγήρα-
„ σα , καὶ οὐκ εἶδον Δίκαιον ἐγκα-
„ ταλελειμμένον .

Περιττὸς ἐδῶ εἶναι ὁ γὰρ σύνδεσμος (3) τοιοῦτον δὲ εἶναι τοῦ ῥητοῦ τὸ νόημα · ὅτι ἐγὼ ἤμην νέος, καὶ τώρα ἐγήρασα , καὶ εἰς ὅλην τὴν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ καιρῷ ζωήν μου , δὲν εἶδον δίκαιον νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν · ἐπειδὴ „ Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν . (Ψαλ . ρμδ΄ . 20 .) ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Δαβίδ · εἰδὲ καὶ ἐφάνη κάποτε ὁ Θεὸς , ὅτι ἐγκατέλιπε πρὸς ὀλίγον καιρὸν μερικοὺς δικαίους , καθὼς ἐγκατέλιπε καὶ

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ὥσπερ ἰδίου παιδὸς λαμβάνεται τῆς χειρὸς ὁ Θεὸς , ϗ ἀποφέρει πρὸς ὁδὸν εὐθεῖαν , οὐκ ἀφιεὶς αὐτὸν σκολιοδρομεῖν , οὔτε μὴν καμπύλας ποιεῖσθαι τοῦ βίου τὰς τροχιάς · ἀλλ᾽ εὐθὺ παντὸς ἰέναι πράγματος ἀγαθοῦ διδάσκων τε ϗ ἀπευθύνων αὐτὸς κατάγε τὸ „ Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου ϗ ἐν τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς με · ὅταν μέντοι τὰ διαβήματα τοῦ ἀνθρώπου παρὰ Κυρίου κατευθυνθῇ , τότε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεσπέσιος Κύριλλος „ Εἰ ϗ συμβῇ φησιν ὀλίγον τι παρασφαλῆναι τὸν δίκαιον, οὐκ ἀδικηθήσεται · ἀλλ᾽ οἷα γενναιότατος ἀθλητὴς ἐκβιασθεὶς , ϗ πρὸς ὀλίγον ἐνδοὺς , παραχρῆμα ἑαυτὸν ἀναλήψεται · διὰ τί ; ὅτι ἔχει τὸν Θεὸν ἀντιστηρίζοντα · τοῦτο γὰρ τοῖς δικαίοις ἀεὶ ὁ Θεὸς κατανεύει , ταῖς ἀνθρωπίναις μικροψυχίαις ἀπονέμων τὸν ἔλεον · ἑπτάκις γάρ, φησι , πεσεῖται ὁ δίκαιος ϗ ἀναστήσεται · (Παρ . κδ΄ . 16 .) γλαφυρὰ δὲ εἶναι ϗ ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ὠριγένους „ Οἱ ἐν τοῖς ἀγῶσι παλαίοντες πεπτώκασι τὸν πρῶτον , νενικήκασι τὸν τρίτον · ἐπὶ τούτοις εἴποις ἂν κατὰ τὸ σωματικὸν , ὅτι πέπτωκε μὲν , οὐ κατεῤῥάχθη δέ · νενίκηκε γὰρ μετὰ τὸ πεσεῖν · ἐὰν ἴδῃς ἄνθρωπον νενικημένον , ϗ μετὰ τὸ νενικῆσθαι οὐ παραδόντα ἑαυτὸν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης · ἀλλ᾽ ἀναστάντα , ὑπομνησθέντα τῆς Γραφῆς „ Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται ; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἀναστρέφει ; (Ἱερ . η΄ . 4 .) λέγε , ὅτι πεσὼν ὁ τοιοῦτος οὐ κατεῤῥάχθη · ἐὰν δὲ μετὰ τὸ πεσεῖν ἀπαυδήσῃ, κατεῤῥάχθη · καλὸν μὲν οὖν ἀθλητῇ εἶναι ἄπτωτον . . . . εἰδὲ πέπτωκεν , ἀναστήτω · πεσοῦνται γὰρ οἱ πεσόντες ϗ μετὰ τὸ ἁμαρτῆσαι , παραδόντες ἑαυτοὺς πάσῃ ἁμαρτίᾳ · ἐν ἀγενείῳ νενίκησαι ; ἐν ἀνδράσι στεφανώθητι · πέπτωκας ἐν παισί ; τὸν ἀγένειον ἀγώνισαι , ϗ νίκησον ἐν αὐτῷ .

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ἑρμηνεύει αὐτὸ οὕτως „ Ἐκ νεότητός φησιν ἐς δεῦρο · γεγήρακα γάρ · οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον .

καὶ αὐτὸν τὸν Δαβὶδ, ὅμως εἰς τέλος δὲν τοὺς ἐγκαταλείπει· ἐπειδὴ κατά τινα οἰκονομίαν παραχωρεῖ καὶ ἐγκαταλείπει αὐτοὺς, ἵνα πάθουν, καὶ ἐκ τοῦ πάθους γένουν προσεκτικώτεροι εἰς τὸ ἑξῆς.

„Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.

Οὐδὲ εἶδον, λέγει, τὸ τέκνον τοῦ δικαίου πτωχὸν καὶ ἐνδεὲς τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου· διὰ τὶ ἂν καὶ πρὸς ὀλίγον καιρὸν αὐτὸ κακοπαθήσῃ, ἀλλ᾽ ὄχι καὶ μέχρι τέλους· ἄλλως δὲ, καὶ ὁ λόγος τοῦ Δαβὶδ ἐδῶ, εἶναι μερικὸς, καὶ ὄχι καθολικός· ἐπειδὴ καὶ μόνος ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι δὲν εἶδε τοιοῦτον· ὄχι δὲ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι (1) δύναται δὲ νὰ νοήσῃ τινας τοῦτο καὶ ὑψηλότερον: ἤτοι δὲν εἶδον τὸ σπέρμα τοῦ δικαίου νὰ πεινᾷ ἀπὸ τροφὴν πνευματικὴν, κατὰ τὸ „Οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς δικαίων (Παρ. ί. 3.) ἐπειδὴ, ἂν κατὰ τὸ γράμμα μόνον ἐννοηθῇ τὸ ῥητὸν, βλέπομεν, ὅτι τὸ σπέρμα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ἰακὼβ ἐζήτησαν ἄρτους εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἑπταετοῦς πείνας, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος.

26: „Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει
„ὁ Δίκαιος, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς
„εὐλογίαι ἔσται.

Ὅλην τὴν ἡμέραν, λέγει: ἤγουν πάντοτε ἐλεεῖ ὁ δίκαιος τοὺς πτωχοὺς, καὶ ποτὲ μὲν δανείζει ἄσπρα εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν ζητοῦσι· ποτὲ δὲ καὶ ἐλεεῖ πνευματικῶς, λέγων λόγους ὠφελείας εἰς τοὺς ἔχοντας τούτων χρείαν, καὶ τὰ τέκνα του εἰς εὐλογίαν εὑρίσκονται: ἤγουν εἶναι ἐπαινετὰ καὶ εὐτυχισμένα· ἐπειδὴ καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅτι ἐλεεῖ τὰ τέκνα, διὰ τὴν εὐαρέσησιν καὶ ἀρετὴν τῶν γονέων τους· „Ἀποδιδοὺς φησιν ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προςάγματά μου. (Ἔξ. κ΄. 5.) (2)

27: „Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον
„ἀγαθόν.

Τοῦτο εἶπε καὶ ἐν τῷ λγ: Ψαλμῷ· καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν ἐκεῖ.

„Καὶ κατασκήνου εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

Ἐ-

---

(1) Πλὴν εἰ ϗ μόνος, ἀλλ᾽ ἀξιόπιςός ἐςι· λέγει γὰρ ὁ Κύριλλος „Ὅτι ἀξιόχρεως τῶν λεγομένων ὁ μάρτυς· ἅτε πνευματοφόρος ϗ προφητείας χάριτι ςεφανούμενος· δύω δὲ ἐγκαταλείψεις εἰσὶ κατὰ τὸν Ὠριγένη· ἡ μὲν σωματικὴ, ἥτις οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει· ἡ δὲ τῆς ψυχῆς, ἥτις ὀλέθριός ἐςιν· ὅσον οὖν πλουτοῦμεν ἐν ἔργοις δικαίοις, τοσοῦτον μᾶλλον βοηθούμεθα πρὸς τὸ μὴ ἐγκαταλείπεσθαι μέχρι τέλους· δι᾽ ὃ οὐδὲ εἶπεν ἐγκαταλειφθέντα, ἀλλ᾽ ἐγκαταλελειμμένον· ἐπεὶ πρὸς καιρὸν ἐγκαταλιμπάνονται οἱ δίκαιοι, ὡς ὁ Ἰὼβ, ἵνα ἀναφανῇ δίκαιος.

(2) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Σολομὼν „Ῥίζαι δικαίων ἐν ὀχυρώμασι (Παρ. ιβ΄. 13.) ϗ πάλιν „Οἶκοι δικαίων παραμενοῦσι (αὐτόθ. 7.) Καὶ πάλιν „Οἴκοις δικαίων ἰσχὺς πολλή (Παρ. ιε΄. 7.) ἔφη δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „Δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν (Παρ. ιθ΄. 17.) ὥςε τὸ αὐτὸ ϗ ἔλεον εἶναι ϗ δάνεισμα, ἔλεον μὲν, ὡς πρὸς πένητας μὴ ἔχοντας ἀνταποδοῦναι, δάνεισμα δὲ, ὡς πρὸς τὸν Θεὸν, μετὰ τόκου ϗ προσθήκης ἀποδιδόντα τὸ καταβαλλόμενον· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἀναγωγικῶς νοεῖ τὸ ῥητὸν λέγων „Ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν πνευματικῶν ἀργυρίων ἀπὸ τῆς ἕω μέχρι τῆς ἑσπέρας δανείζει τὸν λόγον ὁ δίκαιος, ϗ ἀπαιτεῖ φιλοπόνως τὸ δάνειον μετὰ τῆς τοῦ ὠφελημένου προσθήκης, ἣν ἀεὶ τῷ λόγῳ προςίθησιν αὔξων ἐν ἑαυτῷ κατὰ μικρὸν τὰ τῆς εὐσεβείας σπέρματα· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Νέος ὢν ϗ εἰς γῆρας ἐλθὼν, οὐκ οἶδα θεασάμενος δίκαιον τῆς θείας ἔρημον προνοίας γενόμενον· ὁ γάρ τοι δίκαιος κριτὴς, οὐ μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ ϗ τῶν ἐξ αὐτῶν φυομένων πᾶσαν ποιεῖται κηδεμονίαν· οὕτω τοῦ Ἰσραὴλ, ϗ ταῦτα παρανομοῦντος, διὰ τὴν προγονικὴν ἀρετὴν προὐνοήθη, οὕτω τοῦ Σολομῶντος ἠσεβηκότος ἠνέσχετο διὰ τὴν πατρῴαν φιλοθεΐαν· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ ϗ δανείζει ὁ δίκαιος, τὰς παντοδαπὰς τοῦ δικαίου εὐεργεσίας δηλοῖ, τὰς διὰ χρημάτων, τὰς διὰ πραγμάτων, τὰς διὰ λόγων ϗ συμβουλῶν· ταῦτα δὲ ποιῶν, ἐλεεῖ μὲν τοὺς ἀπολαύοντας, δανείζει δὲ τῷ τούτων Θεῷ.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ ὦ ἀναγνῶστα, ἔμαθες ἀνωτέρω, ποῖα μὲν εἶναι τὰ βραβεῖα ταὶ οἱ μισθοὶ τῆς ἀρετῆς, ποῖαι δὲ εἶναι ἐκ τοῦ ἐναντίου αἱ παιδεῖαι τῆς κακίας· διὰ τοῦτο διάλεξαι ὡς φρόνιμος τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ καλὰ, καὶ κατασκήνου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον μὲ πολυχρόνιον ζωήν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ, εἰς αἰῶνα αἰῶνος· διὰ τὶ καὶ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι μακροχρόνιοι ἐγίνοντο ὡς ὁ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ· εἰ δὲ καὶ μερικοὶ ἀπέθανον νέοι, ἀλλὰ τοῦτο ἔγινε κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ· καὶ ὁ Σολομὼν δὲ ὑπόσχεται εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, ὅτι θέλουν ἔχουν γῆρας πολυχρόνιον· „Φόβος Κυρίου προσίθησιν ἡμέρας (Παρ: ιά: 28.) ἢ κατασκήνου μὲν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, πέρνα δὲ ὡσὰν πάροικος καὶ ξένος ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, διὰ τὸ πρόσκαιρον τῆς ζωῆς.

28: „Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν, καὶ οὐκ ἐγ-
„καταλείψει τοὺς ὁσίους αὐτοῦ.

Ἤτοι ὁ Κύριος εἶναι, λέγει, κριτής· ἢ κρίσιν ὀνομάζει τὸ δίκαιον, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἀγαπᾷ· δὲν θέλει δὲ ἐγκαταλείψει ὁ Κύριος τοὺς ὁσίους του, διὰ τὶ εἶναι δίκαιον νὰ μὴν ἐγκαταλείπῃ ἐκείνους, ὁποῦ δὲν τὸν ἐγκαταλείπουσιν· ὅσιον δὲ λέγει τώρα τὸν δίκαιον καὶ ἐνάρετον.

„Εἰς τὸν αἰῶνα φυλαχθήσονται· ἄνο-
„μοι δὲ ἐκδιωχθήσονται, καὶ σπέρμα
„ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται.

Οἱ ὅσιοι, λέγει, καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι, θέλουν φυλαχθοῦν καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· οἱ δὲ ἄνομοι ἄνθρωποι θέλουν διωχθοῦν καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ ἀπὸ τὰ μέλλοντα· καὶ τὸ σπέρμα: ἤτοι τὰ τέκνα τῶν ἀσεβῶν, θέλουν ἐξολοθρευθοῦν· καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν ἐν τῷ 26: στίχῳ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἤτοι ἐν τῷ, „Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσαι (1).

29: „Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν,
„καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶ-
„νος ἐπ' αὐτῆς.

Καὶ περὶ τούτου εἴπομεν ἐν τῷ 9. στίχῳ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ τῷ, „Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν· καὶ ἐν τῷ 18: στίχῳ τῷ, „Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα ἔσαι· τὰ αὐτὰ γὰρ καὶ ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Ψαλμῳδὸς, ἵνα μὲ τὴν πυκνότητα τῶν αὐτῶν λόγων, ἐντυπώσῃ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν βεβαιοτέραν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν.

30: „Στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν.

Μὲ ἡδονὴν μεγάλην διηγεῖται ὁ θεῖος Δαβὶδ τὰ ἔργα καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων· καὶ τοῦτο τὸ κάμνει διὰ νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν μίμησίν τους· τὸ σόμα, λέγει, τοῦ δικαίου ἔχει μελέτην τὴν ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν δοθεῖσαν σοφίαν.

„Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσει κρί-
„σιν.

Κρίσιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐν τοῖς θείοις νόμοις τοῦ Θεοῦ εὑρισκομένην δικαιοκρισίαν, τὴν

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Σπέρμα δὲ ἀσεβῶν λέγονται, οὐ μόνον οἱ ἀπὸ προαγόντων τὴν ὑπόςασιν ἔχοντες, ἀλλὰ ἢ οἱ τοῖς ἐπαγομένοις τὴν ἀρχὴν παρεχόμενοι· δύναται δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ σπέρμα πονηρὸν εἶναι, ὁ ἀρχηγὸς τῆς κακίας ὑπάρχων· ἢ πάλιν ὁ πονηροῖς διδασκάλοις μαθητευθείς· ὁ μέντοι ἀφανισμὸς τῶν πονηρῶν τέκνων, ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεται τοῦ γεννήσαντος πατρός· λανθάνουσαν οὖν ἔχει φιλανθρωπίαν ὁ λόγος· ἐὰν γὰρ ἐξολοθρευθῇ τὸ τῶν ἀσεβῶν σπέρμα, ζήσεται τὸ τῆς δικαιοσύνης· ἄνομοι δὲ λέγονται οἱ παντελῶς ξένοι τῶν θείων νόμων, ἢ οἱ ἀποςατήσαντες αὐτῶν· ἁμαρτωλοὶ δὲ, οἱ ἑκουσίως ἁμαρτάνοντες μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας.

την ὁποίαν λαλεῖ ἡ γλῶσσα τοῦ δικαίου· ἢ κρίσιν ὀνομάζει τὸν μετὰ διακρίσεως λόγον· ἐπειδὴ ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, δὲν λαλεῖ ἀσοχάσως ὅ, τι ἤθελε φθάσῃ „ Ἄργυρος γάρ φησι πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίου (Παρ. ι. 21.) (1)

31: „ Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ „ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται „ τὰ διαβήματα αὐτοῦ.

Ἀνεξάλειπτος, λέγει, μένει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ δικαίου ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, τόσον ὁ φυσικὸς καὶ ἄγραφος, ὅσον καὶ ὁ γραπτὸς ὁ διὰ Μωϋσέως δοθείς· καὶ διὰ τοῦτο ἡ πρὸς τὸν Θεὸν αὐτοῦ πορεία καὶ ςράτα, δὲν θέλει ἐμποδισθῇ οὔτε ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀοράτους· ἐπειδὴ κἀνένα πρᾶγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀντιςαθῇ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀρετήν. (2)

32: „ Κατανοεῖ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον „ καὶ ζητεῖ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.

Τὸ κατανοεῖ θέλει νὰ εἰπῇ, ἀντὶ τοῦ παρατηρεῖ, καιροφυλακτεῖ, καὶ παραμονεύει ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ ζητεῖ διὰ νὰ τὸν θανατώσῃ· ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι, ὄχι μόνον ὁ ἄδικος ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ὁ Διάβολος, ὡς πατὴρ καὶ αἴτιος τῆς ἁμαρτίας.

33: „ Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸν „ εἰς χεῖρας αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, δὲν ἐγκαταλείπει τὸν δίκαιον τελείως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ Διαβόλου, ὥςε ὁποῦ μαζὶ μὲ τὸ σῶμα νὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν προαίρεσίν του· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς κηρύττει τὸν δίκαιον ἐκεῖνον, ὁποῦ λάβῃ πειρασμούς· καὶ δείχνει αὐτὸν νικητὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ κατὰ τὴν ψυχήν· πολλαῖς φοραῖς δὲ σηκόνει ἀπὸ τὸν δίκαιον παντελῶς καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ διαβόλου, διὰ τὴν ἀγάπην ὁποῦ ἔχει πρὸς τὸν ἐδικόν του δοῦλον καὶ φίλον: τὸν δίκαιον δηλαδή.

„ Οὐδ' οὐ μὴ καταδικάσηται αὐτόν, ὅ„ ταν κρίνηται αὐτῷ.

Οὔτε, λέγει, ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ἐγκαταλείπει καὶ ἀφίνει τὸν δίκαιον ὁ Θεός, οὔτε ἐν τῷ καιρῷ τῆς μελλούσης κρίσεως θέλει καταδικάσει αὐτόν, ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς κρίνεται μὲ τὸν ἐπιβουλευθέντα ἀπὸ αὐτὸν δίκαιον· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό, ὅταν κρίνηται αὐτῷ· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι οἱ δαίμονες θέλουν κριθοῦν μὲ τοὺς δικαίους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, κατηγοροῦντες αὐτούς, ἀνίσως κἀμμίαν φορὰν ἔσφαλον εἰς κἀνένα παραμικρὸν ἁμάρτημα. (3)

34: „ Υ-

---

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „ Χρῆμα οὖν πρεπωδέςατον τοῖς εὐζωεῖν ᾑρημένοις, τὸ λαλεῖν σοφίαν· ἀπόβλητον γὰρ ἁγίοις τὸ μωρολογεῖν· κρίσιν δὲ εἶναι φαμὲν, τὴν ἐφ' ἑκάςῳ τῶν πραγμάτων ὀρθὴν ὑφήγησιν, εὐθὺ τοῦ πρέποντος ἀποφέρουσαν τοὺς παιδευομένους· καὶ τοῦ τοίνυν δικαίου φησὶν οὐδὲ ῥῆμα ἐςὶν ἀνεξέταςον· κρίνας γὰρ ἃ δεῖ λέγειν ἐν καθήκοντι λαλήσει καὶ σιωπήσεται· ὁποῖόν ἐςι τὸ „ Χείλη σοφῶν δέδεται αἰσθήσει. (Παρ. ιεʹ. 8.)

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „ Ὃν τρόπον αἱ νῆες κατευθύνονται πηδαλιουχούμεναι, καὶ ἵππος ὁ δρομικώτατος εὐτάκτῳ χρήσεται δρόμῳ, χαλινῷ πρὸς τοῦτο δισικούμενος· οὕτω καὶ ἡ τοῦ δικαίου ψυχὴ, πηδαλίου δίκην τὸν θεῖον ἔχουσα νόμον, ὀρθὰς ποιεῖται τὰς τροχιὰς καὶ τὰ ἐκ τῶν περιςάσεων διαπερᾷ κύματα· καὶ τοῦ βίου τὸν κλύδωνα διανήχεται· δέδοται γὰρ εἰς βοήθειαν νόμος, ὡς εἴρηται· (Ἡσ. ηʹ. 20.)

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον „ Ψῆφος ὀρθὴ καὶ ἀδέκαςος παρὰ Θεοῦ ἐξενεχθήσεται, κατακρίνουσα μὲν τοὺς βεβήλους, ἀπαλλάττουσα δὲ κινδύνου παντὸς τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ· ἐν γὰρ τῷ κρίνεσθαί φησι τὸν δίκαιον, οὐ μὴ καταδικάσηται αὐτόν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτης ἀπέλαυσεν Ἀβραὰμ τῆς προνοίας, δὶς ἁρπαγείσης τῆς Σάῤῥας· ταύτης ὁ Ἰσαὰκ αὐτὸ τοῦτο παθών· ταύτης ὁ Ἰακὼβ ὑπ' ἀδελφοῦ καὶ κηδεςοῦ φθονηθείς· ταύτης ὁ Ἰωσὴφ, ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντίας πολεμηθείς·

34: „Ὑπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον „τὴν ὁδὸν αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ ὦ ἀναγνῶστα, ἐπιβουλεύεσαι καὶ πειράζεσαι ἀπὸ κανένα, ὑπόμεινον τὸν Θεὸν, καὶ ὁ Θεὸς θέλει σὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὸν πειρασμόν· ἤτοι ἔλπισον ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ πρόσμενε τὴν παρ' ἐκείνου βοήθειαν· (1) καὶ φύλαξον τὴν στράταν ἐκείνην καὶ πολιτείαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ὁ Κύριος διὰ μέσου τῶν ἁγίων του ἐντολῶν· φύλαξον δὲ: ἤτοι ἀγάπησον καὶ ἐναγκαλίσου αὐτὴν μὲ ὅλην σου τὴν καρδίαν.

„Καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομῆ„σαι γῆν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει σὲ φυλάξει ὦ Χριστιανὲ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ὁποῦ σὲ ἐπιβουλεύονται· ἢ θέλει σὲ δείξει ὑψηλὸν καὶ μέγαν κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ δὲ ἡ κληρονομία τῆς παρούσης γῆς, καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν προσκαίρων αὐτῆς τῆς γῆς ἀγαθῶν, καὶ ἡ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν ἐξολόθρευσις, καὶ ἡ πολυζωΐα, καὶ ἡ παιδοποιΐα, καὶ τὰ ὅμοια ἐγκόσμια ἀγαθὰ, ἦτον εἰς τοὺς τότε Ἰουδαίους ἐπιθυμητὰ καὶ περισπούδαστα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ μὲ τὰς ὑποσχέσεις τῶν τοιούτων ἀγαθῶν, παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετήν· ὅθεν αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν πολλαῖς φοραῖς ἀνακυκλοῖ, καὶ συχνῶς ἀναφέρει τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὰς ἄλλας γηΐνας εὐτυχίας· καὶ αὐτὰ ὅμως τὰ γηΐνως λεγόμενα, νοοῦνται ὑψηλότερα κοντὰ εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους: ἤγουν νοοῦνται ὅτι λέγονται περὶ τῶν οὐρανίων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν, καὶ περὶ τῆς ἀτελευτήτου κληρονομίας τῶν δικαίων, καὶ περὶ τῆς γῆς ἐκείνης τῆς νοητῆς καὶ μακαρίας. (2)

„Ἐν τῷ ἐξολοθρεύεσθαι ἁμαρτωλοὺς „ὄψει.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν μικροψυχίαν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, οἵτινες λυποῦνται καὶ σκανδαλίζονται· διὰ τί ὁ Θεὸς ὑπομένει τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ δὲν παιδεύει αὐτούς· ὅθεν λέγει πρὸς τοὺς τοιούτους μικροψύχους· ἔχε θάῤῥος ὦ ἄνθρωπε, καὶ θέλεις ἴδῃς τὴν ἐξολόθρευσιν καὶ ἀφανισμὸν τῶν ἁμαρτωλῶν· πληροφορεῖ δὲ καὶ βεβαιόνει τὸν λόγον του ὁ Προφητάναξ ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποῦ αὐτὸς εἶδε μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του· λέγει γὰρ ἀκολούθως.

35: „Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ „ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λι„βάνου.

Ὁ μὲν θεῖος Δαβὶδ ἀδήλως καὶ ἀνωνύμως εἶπεν ἀσεβῆ· ἡμεῖς δὲ νοοῦμεν τὸν Γολιὰθ, ἢ τὸν Σαοὺλ, ἢ τὸν Νάας τὸν Ἀμμανίτην, ἢ ἄλλους τοιούτους, τῶν ὁποίων ὁ Δαβὶδ εἶδε τὴν ἔπαρσιν καὶ τὴν καταστροφήν· καὶ ὑπερυψούμενον μὲν τὸν ἀσεβῆ αὐτὸν λέγει, ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του· ἐπαιρόμενον δὲ αὐτὸν, ἀπὸ λόγου του· ἢ καὶ τὰ δύω αὐτὰ, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου· μὲ τὰς κέδρους δὲ ἐπαρωμοί-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Χρῆμα ἄριστον ἡ ὑπομονή· τίκτει γὰρ τὴν δοκιμήν· ἡ δὲ τὴν ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει . . . εὑρήσομεν δὲ διὰ πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς, ὡς παντὸς ἀγαθοῦ προμνήστριαν ᾀδομένην τὴν ὑπομονήν.

(2) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος „Εἴη δ' ἂν ἱδρώτων ἁγιοπρεπῶν πέρας τὸ ὑψοῦσθαι παρὰ Θεοῦ, ὥστε τῶν γηΐνων ὑψοῦ γενέσθαι περισπασμῶν· γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν· ἐπιτείνων δὲ τὴν παράκλησιν ὁ ψάλλων, τὸ μέν φησιν ὑψωθήσῃ, ὥστε που κατακληρονομῆσαι τὴν ἄνω που ἱδρυμένην ἢ ἐν ὕψει κειμένην γῆν τῶν πραέων· δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ ἐπὶ τῷ τὴν ἐν ποσὶ κληρονομῆσαι γῆν, ὑψοῦταί τις· ἀλλὰ τὴν οὕτως ὑψηλὴν οὖσαν, ὡς Θεοῦ δεῖσθαι τοῦ ἐπ' αὐτὴν ἀναβιβάζοντος, ὥστε αὐτὴν κληρονομῆσαι.

μοίωσε τὸν ἀσεβῆ, διὰ τὸ ἄκαρπον αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν πικρότητα ὁποῦ ἔχει· τοιαῦται γὰρ εἶναι καὶ αἱ κέδροι ἄκαρποι καὶ πικραί.

36: „Καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν.

Ἐγὼ, λέγει ἐπέρασα καὶ ἀφῆκα τὸν ἀσεβῆ ἔτζι ὑπερυψούμενον, ὡσὰν τὰς ὑψηλὰς κέδρους, καὶ ἐπαιρόμενον· καὶ ὅταν ἐγύρισα, αὐτὸς εὐθὺς δὲν ἦτον ζωντανὸς, ἀλλὰ ἀποθαμένος· τὸ γὰρ ἰδοὺ, σημαίνει ἐδῶ τὸ, εὐθύς.

„Καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὑρέθη „ὁ τόπος αὐτοῦ. (1)

Μετὰ καιρὸν, λέγει, ἐζήτησα μὲ τὸν λογισμόν μου νὰ ἰδῶ τὸν ἀσεβῆ, καὶ δὲν εὑρέθη οὔτε ὁ τόπος αὐτοῦ: ἤγουν ὁ τόπος ὁποῦ περιεῖχεν αὐτὸν ὡς ὄντα καὶ ὡς ζωντανόν· πῶς γὰρ ἤθελεν εὑρεθῇ ὁ τόπος του, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐν τῷ τόπῳ δὲν ἦτον; ἢ τόπον πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ σῶμα τοῦ ἀσεβοῦς· οἶκος γὰρ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον σαπίζει καὶ διαλύεται εἰς τὴν γῆν καὶ τὰ ἄλλα ςοιχεῖα, ἐξ ὧν συνετέθη, καὶ πλέον δὲν γνωρίζεται τίνος ἦτον. (2)

37: „Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτη„τα, ὅτι ἐστιν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώ„πῳ εἰρηνικῷ.

Ἀντὶ τοῦ ἀκακίαν, ὁ Σύμμαχος εἶπεν· ἁπλότητα· φύλαττε, λέγει, σὺ ὦ Χριςιανὲ, ἁπλότητα, καὶ τήρησον τὴν ὀρθὴν γνώμην καὶ εὐθεῖαν καρδίαν· καὶ ἤξευρε, ὅτι εἰς τὸν εἰρηνικὸν ἄνθρωπον εἶναι ἐγκατάλειμμα: ἤγουν μένει μνημόσυνον καὶ ἐνθύμησις μετὰ τὸν θάνατόν του· εἴτε διὰ τὶ ἀφῆκε τέκνα καλά· εἴτε διὰ τὶ ἔκαμεν ἀρετὰς καὶ ἔργα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύω οἱ ἄνθρωποι βλέποντες καὶ ἐνθυμούμενοι, ἐνθυμοῦνται καὶ ἐκεῖνον, ὁποῦ τὰ ἐγέννησε καὶ τὰ ἔπραξεν. (3)

38: „Οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται „ἐπὶ τὸ αὐτό.

Οἱ παράνομοι ὅμως, λέγει, ἄνθρωποι, αὐτοὶ δὲν ἀφίνουσι μνημόσυνον καὶ ἐνθύμησιν μετὰ θάνατον· ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸ μνημόσυνόν τους καὶ αὐτοὶ ἀφανίζονται· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐπὶ τὸ αὐτό· τοῦτο δὲ σαφηνίζει καὶ ὁ ἀκόλουθος ςίχος.

„Τὰ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „Τοῦτο δηλοῖ ὅτι τὸ κακὸν, εἰ ϗ σφόδρα ἐπαίρεται, ἀλλ' οὖν οὐκ ἔςιν, οὔτε καταλήψει τόπον ἑαυτοῦ τουτέςιν ἴχνος· ἅμα γὰρ τῷ φανῆναι διαλέλυται μὴ ἔχον ὑπόςασιν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, „Ἀσεβῆ λέγει τὸν Σατανᾶν· ζητήσεις δὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὸν τόπον αὐτοῦ ϗ οὐχ εὑρήσεις· ἡ δὲ ἁμαρτία τόπος ἐςὶ τοῦ Διαβόλου, κατὰ τὸ, μὴ δίδοτε τόπον τῷ Διαβόλῳ· τῆς κακίας δὲ ἀφανιζομένης, οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ οὕτως ἑρμηνεύουσιν ὅ,τε θεῖος Βασίλειος, ϗ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Θεασάμενός φησιν ἄνδρας πονηροὺς εὐημεροῦντας, ἐνενόουν πῶς τούτου ἐπέτυχον· εἶτα τοιαῦτα ἐννοῶν ϗ θαυμάζων ἐν ἐμαυτῷ, δεύτερον βουλόμενος αὐτοὺς θεωρῆσαι, ἐπῆρα τοὺς ὀφθαλμούς· οἱ δὲ ἦσαν οὐδαμοῦ· εἶτα μνημεῖον αὐτῶν βουληθεὶς καταλαβεῖν, οὐδὲ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἑςάναι ἐδόκουν, εὑρεῖν δεδύνημαι· ὁρᾷς ὅπως τὰ τοῖς ἀσεβέσι συμβαίνοντα μονονουχὶ ϗ ἐν ὄψει τῇ πάντων κεῖσθαί φησιν, ἀγνοεῖν δὲ αὐτὰ παντελῶς οὐδένα; τὸ γὰρ ἴδιον, κοινὸν ὥσπερ ποιεῖται τοῖς ἄλλοις· οὐ γάρ που μόνος αὐτὸς τεθεᾶσθαί φησιν, ἀλλὰ τὸ πᾶσιν εἰς θέαν ἐκκείμενον, κατασημαίνει ἐνταῦθα τὸ εἶδον· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς ἐξετάσαι τοῦ ἀσεβοῦς, ϗ τὴν ὑπὲρ τὰς κέδρους ἔπαρσιν, ϗ τὴν εἰς τὸ μηκέτι εἶναι καθαίρεσιν, ἵνα αὐτοῦ παρελθεῖν δυνηθῶμεν, τάχει ϗ ἀσφαλείᾳ ποδὸς, τὴν ἀσέβειαν· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος „Εἶδε γὰρ ὁ μέγας Δαβὶδ ϗ τῆς τοῦ Σαοὺλ Βασιλείας τὸ τέλος· ϗ τῆς τοῦ Ἀβεσσαλὼμ τυραννίδος τὸν ὄλεθρον· ϗ Ναὰς τοῦ Ἀμμανίτου ϗ τὴν ὑπερηφανίαν ϗ τὴν ἀπώλειαν· ϗ τοῦ ἀλλοφύλου Γολιὰθ σὺν τῷ τύφῳ τὸν θάνατον· ϗ ἄλλων αὖ πρὸς τούτοις οὐκ ὀλίγων ϗ τὴν ἀλαζονείαν, ϗ τὴν ὑπερηφανίαν ϗ τὴν πανωλεθρίαν.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Οὐκοῦν τὸ μὲν ἁπλοῦν ἐν τρόποις ϗ ἀκακόηθες, τοῦτο εἶναι φαμὲν τὴν ἀκακίαν· εὐ-

„ Τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν ἀσεβῶν ἐ-
„ ξολοθρευθήσονται.

Ἤγουν κάθε μνημόσυνον, λέγει, καὶ ἐνθύμησις τῶν ἀσεβῶν, θέλει ἀφανισθῇ μετὰ θάνατον· ἀσεβεῖς δὲ λέγει ὅλους τοὺς πονηρούς.

39: „ Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυ-
„ ρίου· καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστιν
„ ἐν καιρῷ θλίψεως.
40: „ Καὶ βοηθήσει αὐτοῖς Κύριος· καὶ
„ ῥύσεται αὐτοὺς, καὶ ἐξελεῖται αὐ-
„ τοὺς ἐξ ἁμαρτωλῶν, καὶ σώσει αὐ-
„ τοὺς, ὅτι ἤλπισαν ἐπ αὐτόν.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ, τὴν πολυποίκιλον ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν, ὁποῦ ὁ Θεὸς χαρίζει εἰς τοὺς δικαίους, μὲ ποικίλας καὶ διαφόρους λέξεις φανερόνει ἐδῶ· διαφορετικοὶ γὰρ εἶναι οἱ τρόποι τῆς τοιαύτης τοῦ Θεοῦ βοηθείας· καὶ διαφόρως ἐνεργοῦνται παρ' αὐτοῦ εἰς τοὺς δικαίους, κατὰ τὴν μεγάλην καὶ πολυποίκιλον αὐτοῦ σοφίαν καὶ πρόνοιαν· φανερὰ δὲ εἶναι τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ κἀνένα νόημα δὲν ἔχουσι δυσκολοκατάληπτον.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΖ'. ΚΑΘΙΣΜΑ ς'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς ἀνάμνησιν.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ἕκτον Ψαλμόν· διὰ τὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἔχει μὲ ἐκεῖνον, καὶ παρομοίως μὲ ἐκεῖνον θρηνεῖ καὶ οὗτος τὰς συμφορὰς, ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς τὸν Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν· καὶ διὰ τὶ καὶ οὗτος ὡσὰν καὶ ἐκεῖνον, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰς συμφορὰς ὁ Δαβὶδ, καὶ νὰ τύχῃ ἄνεσιν· ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι ἐγράφη καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ· εἰς ἀνάμνησιν δὲ ἐπιγράφεται: δηλαδὴ τῶν τοῦ Δαβὶδ ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν συμφορῶν καὶ κακοπαθειῶν, ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς αὐτὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας του. (1)

1: „ Κύ-

εὐθύτητα δὲ, οὐκ ἄλλο τι νοήσομεν, ἢ τὸ ἐν γνώσει τῶν θείων δογμάτων, οἷον εὐθυτενὲς καὶ ἀδιάστροφον· ὀρθοτομεῖσθαι γὰρ χρὴ τῆς ἀληθείας τὸν λόγον· ἢ τὸ ἐν ἀρετῇ τῇ πρακτικῇ ἀδιάστροφον . . . τὸν δὲ τοιοῦτον εἰρηνικὸν ὀνομάζει· εἰρηνεύει γὰρ καὶ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἁγίους ὁ εὐθύς τε καὶ ἄκακος.

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου προςίθεται „ Εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου· τὸ ὁποῖον δὲν ἠξεύρω πῶς ὁ Ἑρμηνευτὴς κύριος Εὐθύμιος οὐκ ἔχει· παρὰ τῇ Σειρᾷ οὖν τοῦ Νικήτα οὕτως ἑρμηνεύεται

1: „ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς „ με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με.

Τὰ λόγια ταῦτα ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν ϛ'. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα περὶ τούτων ἐκεῖ· θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν Θεοῦ, δὲν πρέπει νὰ τὰ νοήσωμεν ὡς πάθη· ἀλλὰ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς εἶναι αἱ σφοδρόταται ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι πρέπουσιν εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας. (1)

2: „ Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι.

Βέλη τοῦ Θεοῦ: ἤτοι σαΐτας νόησον, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, τοὺς ἐλεγκτικοὺς λόγους, ὁποῦ ὁ Προφήτης Νάθαν ἐτόξευσε κατὰ τοῦ Δαβὶδ, εἰπὼν αὐτῷ „ Καὶ νῦν οὐκ ἀποστήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος· ἀνθ' ὧν ὅτι ἐξουδένωσάς με, καὶ ἔλαβες τὴν γυναῖκα τοῦ Οὐρίου τοῦ Χετταίου τοῦ εἶναί σοι εἰς γυναῖκα (Β'. Βασιλ. ιβ'. 10.) ἢ βέλη θέλεις νοήσεις τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τοὺς κατὰ τῶν μοιχῶν καὶ τῶν φονέων διορισθέντας· οἵτινες ὡσὰν σαΐταις ἐμβῆκαν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Δαβὶδ, καὶ ἐκέντουν αὐτὸν, καὶ ἐπροξένουν πόνους εἰς τὴν ψυχήν του· ἢ βέλη νοήσεις τοὺς πόνους καὶ τὰς λύπας, ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ τοὺς πειρασμοὺς, αἵτινες ὡσὰν σαΐταις ἐδιεπέρνων τὴν καρδίαν του, καὶ ἐλύπουν αὐτήν· βέλη γὰρ ἀληθῶς καὶ σαΐταις τοῦ Θεοῦ, ἦτον ἡ λύπαις αὐταῖς· ἐπειδὴ καὶ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐσυνέβηκαν εἰς τὸν Δαβίδ· (2) ἀντὶ δὲ τοῦ ἐνεπάγησαν, ὁ Σύμμαχος εἶπε, καθῄκοντο.

„ Καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά „ σου.

Τὸ ἐπεστήριξας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, πυκνὰ ἐκατέβασας ἐναντίον μου τὴν χεῖρά σου Κύριε: ἤγουν τὴν τιμωρητικήν σου δύναμιν, μὲ τὸ νὰ ἐμάστιξες συνεχῶς (3) ἢ λέγει, ὅτι τόσον βαρεῖαν

ται τὸ, εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου· „ Πρόκειται δὴ οὖν τοῖς ἐφ' ἁμαρτίαις δακρυῤῥοοῦσι τὸ προσάγειν Θεῷ τὴν προκειμένην ἐξομολόγησιν, ὡς θυσίαν τὴν ἐν Σαββάτῳ, ἥτις ἦν ἐν διπλῷ, καὶ εἰς ἀνάμνησιν ἄγουσα τὴν παρὰ Θεοῦ τοὺς προσάγοντας· ἢ τὸ εἰς ἀνάμνησιν σύντομόν τινα διδασκαλίαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὑποτίθεται· ἐπειδὴ γὰρ ἡ παρακοὴ τῆς θείας ἐντολῆς, ὁδὸς εἰς ἀπώλειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο· οὐ γὰρ ἂν ἀπολώλαμεν, εἰ τῇ μνήμῃ τὴν ἐντολὴν ἐφυλάξαμεν· διὰ τοῦτο ὡς ἀντιφάρμακον τοῦ κατὰ τὴν λήθην πάθους, τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐντολῆς ὁ λόγος ὑμῖν ὑποτίθεται· ἢ καὶ ἔοικεν ἡ προσθήκη τοῦ εἰς ἀνάμνησιν, διὰ τὸ ἀναπέμπειν ἡμᾶς εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῷ ἕκτῳ Ψαλμῷ προγραφῆς· ἐν δὲ τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ τῶν Ψαλμῶν εἰς ἀνάμνησιν Σαββάτου ἔχει: ἤγουν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀνάμνησιν περιέχει τῶν συμφορῶν τοῦ Δαβὶδ, καὶ δι' αὐτοῦ ἀξιοῖ Σαββατισμοῦ τυχεῖν ἤγουν ἀναπαύσεως ἐκ τῶν συμφορῶν (τόμ. α'.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Πολλοὶ πρὸς τὸ γινόμενον ἐπίπονον ἀπαγορεύοντες, τὸ τῆς ἐκβάσεως ὠφέλιμον ὑπὸ ἀμαθείας οὐκ ἀναμένουσιν, ἀλλὰ δυσανασχετοῦντες πρὸς τὸ τῆς ἐπιμελείας αὐστηρὸν, τοῖς τῆς ἀμαθείας ἀφροσύνασιν ἐναπέμειναν· διὰ τοῦτο θαύματος ἄξιαι τῶν δικαίων αἱ φωναὶ, τῶν λεγόντων. „ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με· οὐ γὰρ τὴν παιδείαν παραιτοῦνται, ἀλλὰ τὴν ὀργήν. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „ Οὐ τὸν ἔλεγχον παραιτεῖται, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ . . . οὐ φεύγει τὸ παιδευθῆναι, δίχα δὲ ὀργῆς τῆς παιδείας τυχεῖν ἀξιοῖ· καὶ ὁ Θεοδώρητος „ Τοῦτο καὶ τοῦ ἕκτου Ψαλμοῦ προοίμιον ἐποιήσατο, παρακαλῶν ἰατρικῶς μὴ δικαστικῶς παιδευθῆναι· μὴ δριμυτέροις, ἀλλ' ἠπίοις φαρμάκοις ἰατρευθῆναι.

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ συμβοῦν ταῦτα εἰς τὸν Δαβίδ· „ Ἐπεὶ γὰρ τῇ χάριτι δυναμούμενος τοῦ Θεοῦ, μέγα ἐφ' ἑαυτῷ ἐφρόνησέ ποτε ὡς ἀπαυθαδιάσασθαι καὶ εἰπεῖν „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· οὐ μὴ σαλευθῶ, τούτου χάριν εἰκότως παρεδόθη τῷ πειράζοντι.

(3) Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος εἶπε „ Τὴν χεῖρα ἐπεστηρίχθαι αὐτῷ φησι, δηλονότι τὴν νύττουσαν, καὶ τοῦτο ἐνδελεχῶς καὶ ἀδιαστάτως· ἄλλο γὰρ ἐπ' ἄλλῳ συμβαίνει πολλάκις τῶν καταλυπεῖν εἰωθότων τοῖς παιδευομένοις παρὰ Θεοῦ, ἢ τοῖς πειραζομένοις· καθὰ καὶ τῷ Ἰὼβ συμβέβηκεν· ἄλλα γὰρ ἐπ' ἄλλοις συχνῶς ἀπηγγέλλετο, εἰ καὶ ἀκλόνητος ἦν.

αν ἐκατέβασες κατ᾽ ἐπάνω μου τὴν χεῖρά σου, ὥστε ὁποῦ δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω αὐτὴν, ὡς βαρέως με πλήττουσαν. (1)

3: „ Οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ „ προσώπου τῆς ὀργῆς σου.

Τὸ ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, καὶ τὸ ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ το ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου· ταῦτα, λέγω, ἐῤῥέθησαν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν κατὰ περίφρασιν· ἀντὶ τοῦ διὰ τὴν ὀργήν σου, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ διὰ τὴν ἀφροσύνην μου· δὲν εἶναι λοιπὸν, λέγει, ἰατρεία εἰς τὴν σάρκα μου: ἤγουν ἐλευθερία ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐπροξένησα εἰς τὸν ἑαυτόν μου διὰ τὴν ὀργήν σου· ἤγουν διὰ τὴν ἀπειλὴν καὶ φοβερισμόν σου, τὸν διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν γενόμενον εἰς ἐμέ· ἢ τὸν διὰ τῶν νόμων σου φοβερίζόμενον· περὶ τῆς τοιαύτης δὲ κακοπαθείας, λέγει καὶ εἰς ἄλλους Ψαλμοὺς ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Καὶ ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχήν μου· (Ψαλ. λδ΄. 16.) καὶ „ Ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι᾽ ἔλαιον. (Ψαλ. ρη΄. 23.) καὶ „ Ἐκολλήθη τὸ ὀστοῦν μου τῇ σαρκί μου· (Ψαλ. ρα΄. 6.) καὶ „ Ἐκοπίασα κράζων, ἐβραγχίασεν ὁ λάρυγξ μου (Ψαλ. ξη΄. 4.) καὶ ἄλλα ὅμοια·

„ Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου „ ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου.

Δὲν εἶναι, λέγει, εὐστάθεια καὶ στερέωσις εἰς τὰ κόκκαλα, εἴτε τὰ τοῦ σώματός μου, εἴτε τὰ τῆς ψυχῆς μου (ἅτινα εἶναι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ οἱ συνέχοντες τὴν ψυχὴν λογισμοί) διὰ τί αὐτὰ κλονοῦνται καὶ τρέμουν διὰ τὰς ἁμαρτίας μου. (2)

4: „ Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κε„ φαλήν μου.

Αἱ ἀνομίαι μου, λέγει, τόσον ηὐξήνθησαν καὶ ἐκορυφώθησαν, ὥστε ὁποῦ ὑπερέβηκαν τὴν κεφαλήν μου· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ, τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν του· καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος θέλωντας νὰ φανερώσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν του, εἶπεν „ Ὅτι ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου (Ψαλ: λθ΄: 17.)

„ Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ᾽ „ ἐμέ.

Αἱ ἀνομίαι μου, λέγει, εἶναι βαρεῖαι· διὰ τὶ δὲν δύναμαι νὰ βαστάσω τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν· ἢ διὰ τὶ μὲ κάμνουσι νὰ σκύπτω καὶ νὰ βλέπω εἰς τὴν γῆν, ὡσὰν νὰ ἐβάσταζον ἕνα μεγάλον φορτίον· οἱ γὰρ λυπούμενοι καὶ σκυθρωπάζοντες, κάτω εἰς τὴν γῆν βλέπουν, καθὼς βλέπουν κάτω καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι φορτωμένοι μὲ κανένα βαρὺ φορτίον. (3)

5: „ Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλω„ πές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύ„ νης μου.

Η,

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ ἴδιος Κύριλλος „ Ὁ γὰρ ἐπιστηρίζων τὴν ἑαυτοῦ χεῖρά τινι, δυσδιακόμιστον ἄχθος ἐπιτίθησιν αὐτῷ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὰ ἐπεστήριξας ἐπ᾽ ἐμὲ τὴν χεῖρά σου ἐκ μεταφορᾶς τέθηκε τῶν αἰκιζομένων καὶ πολλὰς ἐπιφερόντων πληγάς.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Πρόσωπον δὲ ἁμαρτιῶν ἡ περὶ αὐτῶν φαντασία καὶ μνήμη, κατὰ καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διὰ παντὸς (ἤτοι ἡ μνήμη τῆς ἁμαρτίας μου) ἀντὶ δὲ τοῦ, ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου ὁ Σίμμαχος ἐξέδωκε „ Διὰ τὰς ἁμαρτίας μου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ταῦτα τοὺς μὴ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων αἰσθανομένους· τινὲς γοῦν

καὶ

Ἡ πληγαῖς, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, αἱ ὁποῖαι ἐπροξενήθησαν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ Διαβόλου, αὐταῖς ἐσάπησαν καὶ ἐβρώμησαν· καὶ ὄχι ἐσάπησαν ἁπλῶς ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ τελείως καὶ κατὰ βάθος ἐσάπησαν καὶ ἐβρώμησαν· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Δαβὶδ, τὴν βλάβην καὶ τὴν φθορὰν τῆς ψυχῆς του· ὥςε ὁποῦ, δὲν ἐδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν βρωμάν της· τοῦτο δὲ λέγει, ἔγινε διὰ τὴν ἀφροσύνην καὶ ἀγνωσίαν μου· διὰ τί, ἂν ἐγὼ δὲν ἤθελα χάσω τὰς φρένας μου, δὲν ἤθελα πληγωθῶ τόσον· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ αὐξάνει καὶ μεγαλύνει τὰς ἁμαρτίας του, θερμῶς αὐτὰς ἐξομολογούμενος· εἶπε γὰρ πρῶτον, ὅτι εἶναι μεγάλαι· εἶπε δεύτερον, ὅτι εἶναι βαρεῖαι· εἶπε καὶ τρίτον, ὅτι εἶναι σαπημέναι καὶ βρωμισμέναι· σημεῖον δὲ ἀληθοῦς μετανοίας εἶναι, τὸ νὰ αἰσθάνεταί τινας τὴν βρῶμαν τῆς ἁμαρτίας του· διὰ τί τότε ἠμπορεῖ καὶ νὰ μισήσῃ καὶ νὰ σιγχαθῇ αὐτὴν μὲ τελειότητα. (1)

6: „ Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕ„ως τέλους.

Ἐταλαιπωρήθηκα, λέγει, καὶ κατεκαμπουρίασα μὲ τελειότητα, ἀποχαμὼν πλέον ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ βάρος, καὶ τὴν ἀνυπόφορον δυσωδίαν τῶν ἁμαρτιῶν μου· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ἐγὼ καταγινόμενος εἰς τὸ νὰ ἰατρεύσω τὰς οὕτω βρωμισμένας πληγάς μου· ἐταλαιπωρήθην, καὶ ἀσθενήσας κατεκαμπουρίασα ἕως τέλους: ἤτοι παντελῶς καὶ ἐξολοκλήρου.

„ Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐ„πορευόμην.

Πάντοτε, λέγει, ἐπεριπάτουν σκυθρωπὸς: ἤτοι κάτω βλέπων εἰς τὴν γῆν, ἀγκαλὰ καὶ εὑρισκόμην εἰς τὰ βασίλεια· ἐπειδὴ καὶ ἐκεντούμην ἀπὸ τὸ συνειδός μου, καὶ αὐτὸ δὲν μοι ἐσυγχώρει νὰ χαρῶ, καὶ νὰ λάβω διάχυσιν εἰς τὴν ψυχήν μου·

7: „ Ὅτι αἱ ψόαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγ„μάτων.

Ἀ-

ϗ ἐγκαυχῶνται ϗ ἥδονται τοῖς αὐτῶν πλημμελήμασιν, ὡς ἡδέως ταῦτα βαςάζοντες· φύσει δὲ τῆς κακίας κατωφεροῦς τε οὔσης ϗ βαρυτάτης, μόνος ὁ μετανοῶν τοῦ βάρους αὐτῆς ἐπαισθάνεται· ὅθεν ὁ Θεὸς τοὺς πεφορτισμένους ϗ κοπιῶντας διὰ μετανοίας ἥκειν πρὸς αὐτὸν κελεύει (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Βασίλειος „ Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος μὴ κρύπτειν τὰ ἑαυτῶν κακὰ, μηδὲ ὥσπερ τινὰ μελανίαν ϗ σῆψιν κατὰ βάθους τῆς ψυχῆς συνέχειν τὰ ἁμαρτήματα, τὴν συνείδησιν καυτηριαζομένους· ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν πυρεττόντων, εἴσω μὲν ϗ κατὰ βάθους χωρῶν ὁ πυρετὸς, μείζονα τὴν νόσον ἐργάζεται· προκύψας δὲ ἐς τοὐμφανὲς, ἐλπίδα παρακμῆς ὑποφαίνει· οὕτω ϗ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἂν γένοιτο· ϗ τοῦτο εἶναί φημι, τὸ, μὴ αἰσχυνθῇς ὁμολογῆσαι ἐφ' ἁμαρτίαις σου· (Σειρ. δ'. 26.) ϗ „ Λέγε σὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος ἵνα δικαιωθῇς· (Ἡσ. μγ'. 26.) Ὁ δὲ Χρυσόςομος οὕτως ἑρμηνεύει „ Πᾶσα ἁμαρτία μυσαρωτάτη ϗ δυσώδης ϗ ἐξ ἀφροσύνης ἔχουσα τὴν ἀρχήν· εἰμὴ γὰρ εἰς ἀφροσύνην καταπέσῃ ψυχὴ, οὐκ ἂν ὑπομείνῃ τὴν ἁμαρτίαν· ὁ γὰρ ἐνάρετος ϗ φόβον ἔχων Θεοῦ, πάντων ἐςὶ συνετώτερος· διὸ καί τις ἔλεγεν· ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· ἔφη δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἀφροσύνην ὀνομάζει τὴν ἄφρονα πρᾶξιν, ἐξ ἀφροσύνης γενομένην· πᾶν γὰρ ἁμάρτημα, κατὰ ἀφροσύνην γίνεται· ἀρετὴ δὲ οὖσα ἡ φρόνησις, πάντα τὰ κατ' αὐτὴν πραττόμενα ἐπαίνου ϗ ἀρετῆς ἄξια ἀποφαίνει· ἀλλὰ ϗ ὑγείας ἐςὶ τῇ ψυχῇ ποιητικὰ, τὰ κατὰ φρόνησιν γινόμενα· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος „ Καὶ ἁπλῶς ἡ ἐν παντὶ πράγματι πρὸς κακίαν παρατροπὴ, ςιγματίαν ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, μώλωπας αὐτῷ ϗ ἐγκαύματα διὰ τῶν τῆς ἁμαρτίας πληγῶν ἐμποιοῦσα· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Πληγῶν φησι ϗ τραυμάτων λείψανα φαίη τις ἂν εἶναι, τοὺς ἐναπομένοντας τῇ σαρκὶ μώλωπας· εἰ συμβαίη πλήττεσθαι παρά τινος, πλὴν εἰμὴ ϗ οὗτοι θεραπεύοιντο, καταλγύνουσιν οὐ μικρῶς· ἀνευρύνονται δὲ ϗ εἰς ἑλκώσεις ἔσθ' ὅτε. ϗ παλινδρομοῦσιν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς· τοιοῦτον ϗ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὁρᾶται συμβαῖνον· πλήττει μὲν γὰρ ἡ ἁμαρτία, ϗ τραυμάτων δίκην αὐταῖς ἐμφύεται τὸ κακὸν, εἰ διεξάγοιτό πως εἰς πέρας· ἀλλ' εἰ ϗ παύσαιτό πως ἐνεργῶν τις τὸ πλημμέλημα: ἤγουν τῆς ἐκτόπου ϗ βδελυρᾶς ἡδονῆς τὴν ἀπόλαυσιν· ἕως ἐςὶν ἐν αὐτῷ τῆς ἐπιθυμίας ἡ δύναμις, κρατυνομένη τε ϗ ἰσχύουσα, εἰ ϗ ἀνακόπτοιτό πως τοῖς εἰς τὸ ἄμεινον ἐπιλογισμοῖς, τοὺς

τῶν

Ἀνίσως ἡ ἐμπαθὴς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμία εἶναι ἐμπαιγμὸς καὶ ψεῦδος· λοιπὸν αὐτὴ δὲν εἶναι ἀληθὴς ἡδονή, ἀλλὰ σκιὰ ἡδονῆς· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος „Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ (Ἐφεσ. ϛ΄. 14.) τουτέστι περιζώσατε τὴν μέσην καὶ τοὺς νεφροὺς σας μὲ τὴν ἀληθινὴν ἡδονήν, ἥτις γεννᾶται ἀπὸ τὴν σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην· ἀντὶ δὲ τοῦ ψόας, ὁ Σύμμαχος εἶπε, λαγόνας· καὶ τὰ δύω δὲ ταῦτα δηλοῦσι τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος· ἐπειδὴ τριγύρω εἰς τὰς ψόας εὑρίσκονται οἱ νεφροί, εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ὀρέξεις αἱ κατὰ τὰς συνουσίας συνίστανται· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι ἡ ἐπιθυμία μου ἐγέμωσεν ἀπὸ ἐμπαίγματα τοῦ Δαίμονος· διὰ τί αὐτὸς ἐνέπαιξεν εἰς αὐτήν, ἐρεθίσας εἰς ἀτόπους καὶ παρανόμους κινήσεις τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας. (1)

„Καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου.

Ἐπειδή, λοιπόν, λέγει, καὶ ἐγὼ ἐμπαίχθητα ἀπὸ τὸν Διάβολον, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἴασις εἰς τὴν σάρκα μου, διὰ τί καὶ ἐγὼ παιδεύω αὐτὴν καὶ τὴν ταλαιπωρῶ, ὡς προεῖπον· καὶ κάμνω τὴν ἐκδίκησιν κατ' αὐτῆς, ἀντὶ τῆς φιληδονίας ὁποῦ ἀπόλαυσεν·

8: „Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφό„δρα.

Ἐκακοπάθησα, λέγει, πεινάσας, καὶ διψάσας, καὶ κατὰ γῆς κοιμώμενος, καὶ ἄλλας τοιαύτας δοκιμάσας σκληραγωγίας· ὁμοίως καὶ ἐταπεινώθην: ἤγουν ἐπαίδευσα τὸ σῶμά μου μὲ ὑπερβολήν· τὸ γὰρ ἕως σφόδρα, ἀντὶ τοῦ λίαν νοεῖται, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου.

„Ὠρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρ„δίας μου.

Ἀπὸ τὴν ἀγριότητα, λέγει, τοῦ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου, ἥτις ἐκεντᾶτο ἔσωθεν καὶ ἐπόνει πικρῶς, ἐφαινόμην ὅτι ὠρύομαι καὶ βρύχω, ὡσὰν λεοντάρι· τὸ γὰρ ὠρυόμην, ἔβρυχον εἶπεν ὁ Ἀκύλας· „Ὁ μὲν γὰρ ἁμαρτωλὸς καὶ ἀσεβής, ὅταν ἔλθῃ εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ, κατὰ τὸν Παροιμιαστήν· (Παρ: ιη΄: 3.) ὁ δὲ δίκαιος καὶ αὐτὰς τὰς μικρὰς ἁμαρτίας φοβεῖται καὶ ψηφᾷ μὲ ὑπερβολήν. (2)

9: „Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία „μου, καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ „οὐκ ἀπεκρύβη.

Μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, λέγει, ὅλη ἡ ἐπιθυμία μου ἔμπροσθέν σου εἶναι Κύριε, ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἠξεύρεις, ὅτι ἐγὼ ἐπιθυμῶ πάντοτε τὴν σωτηρίαν μου, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν πόνων μου· καὶ

τῶν τραυμάτων μώλωπας ἔχει· εἰ δὲ δὴ συμβαίνει καὶ ἐγχρονίζειν αὐτούς, μεταφοιτήσειεν ἂν ἴσως καὶ εἰς ἑλκώσεις, τῆς εἰς τὸ φαῦλον ἡδονῆς διεξαγομένης εἰς πέρας.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, αἱ ψόαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων: ἤγουν αἱ λαγόνες μου ἀτιμίας· ἠνίξατο δὲ διὰ τούτων, τὸ εἶδος τῆς αἰσχρᾶς πράξεως· ἐπεὶ περὶ τὰς ψόας συνίστανται τὰ εἰς παιδοποιΐαν συντείνοντα σπέρματα· πάνυ δὲ ἀσθενεῖ σὰρξ ῥέουσα καὶ μὴ σωφρονοῦσα· ὅθεν ὁ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Μαστίζον γὰρ τὸ συνειδὸς τὴν καρδίαν, στεναγμοὺς ἀφιέναι ποιεῖ· ὁ γὰρ ἁλοὺς ὅλως πταίσμασι, καὶ ὑπὸ τοῦ συνειδότος κατηγορούμενος, συνεὶς δὲ ὅτι προσκέκρουκε τῷ Θεῷ, οὐ ῥαθυμεῖν ὀφείλει· λύπει δὲ μᾶλλον μονονουχὶ καταμεθύουσαν ἔχει τὴν διάνοιαν, καὶ τὴν καρδίαν κεκακωμένην, ὡς ἀπόγε πικρᾶς ὀδύνης· ὥστε καὶ ὠρύεσθαι δοκεῖν ἀνιεμένων ἐκ βάθους τῶν στεναγμῶν, καὶ ἐκ τῶν κατωτάτων τῆς καρδίας μυχῶν βαρείας καὶ ἀλαλήτου πεμπομένης ἠχῆς· οὐ γὰρ ἵνα φησὶ τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαι τοῖς χείλεσιν ἐξομολογοῦμαι· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ καρδίᾳ τὸ ὄμμα μύων, σοὶ μόνῳ τῷ βλέποντι τὰ ἐν τῷ κρυπτῷ τοὺς ἐμαυτοῦ στεναγμοὺς ἐπεδείκνυον ἐν ἐμαυτῷ ὠρυόμενος·

καὶ ὁ ςεναγμός μου δὲν κρύβεται ἀπὸ λόγου σου, διὰ τὶ σὺ ἀκούεις αὐτὸν, ὡσὰν νὰ ἦτον ἔναρθρος φωνὴ, ὁποῦ εὐγαίνει ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας μου. (1)

10: „Ἡ καρδία μου ἐταράχθη· ἐγκατέλι- „πέ με ἡ ἰσχύς μου.

Ἡ μὲν καρδία μου, λέγει, ἐταράχθη ἀπὸ τὸν ἔλεγμὸν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς μετανοίας, ἡ δὲ δύναμίς μου μὲ ἐγκατέλιπε· διὰ τὶ ἐταλαιπωρήθην μὲ κάθε λογῆς κακοπάθειαν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

„Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ „αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ.

Ἀπὸ τὴν πολλὴν, λέγει, σκληραγωγίαν καὶ τὰ πικρὰ δάκρυα, ὁποῦ καθ' ἑκάςην χύνω, ὀλιγώσευσε τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ καθαρῶς πλέον δὲν βλέπω· ἔςι δὲ ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ αὕτη· „Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου αὐτὸ, οὐκ ἔςι μετ' ἐμοῦ· μὲ τὸ νὰ ὠλιγόςευσε καὶ ἐχάθη· περιττὸς δὲ εἶναι ὁ ἕνας καὶ σύνδεσμος· ἢ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ λέγει ὁ Δαβὶδ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· τὸ ὁποῖον ἔφυγεν ἐκ μέρους ἀπὸ αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν του· τοῦτον τὸν σίχον καὶ τὸν ἀκόλουθον μερικοὶ ἐνόησαν, ὅτι λέγεται προφητικῶς ἐκ μέρους τοῦ Χριςοῦ διὰ τοὺς Μαθητάς του· οἵτινες ἀγκαλὰ καὶ ἦτον ἀκριβοὶ φίλοι του ὡς φῶς τῶν ὀφθαλμῶν του, κατὰ τὸν καιρὸν ὅμως τοῦ πάθους, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιςὴς Ματθαῖος „Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· (Ματθ΄: κϛ΄: 56.) (2)

11: „Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ „ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν.

Τὸν σύμβουλόν του Ἀχιτόφελ, καὶ ἄλλους πολλοὺς τοιούτους φίλους του, αἰνιγματωδῶς φανερόνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· οἱ φίλοι μου, λέγει, καὶ οἱ οἰκεῖοί μου ἦλθον ἐναντίοι κατ' ἐπάνω μου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἤγγισαν καὶ ἔςησαν κατ' ἐμοῦ, μὲ τὸ νὰ ἐπαραχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ γένη τοῦτο εἰς ἐμὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μου γὰρ ἐσηκώθηκεν ἡ θάλασσα αὕτη τῶν συμφορῶν κατ' ἐπάνω μου.

„Καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔ- „στησαν.

Ἔγγιςα πρέπει νὰ νοήσωμεν, τοὺς ἀνωτέρω φίλους καὶ οἰκειοτάτους τοῦ Δαβὶδ· αὐτοὶ γὰρ, κατὰ μὲν τὴν πρὸς τὸν Δαβὶδ ἔχθραν, πλησίον ἦτον εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ κατέτρεχον αὐτόν· κατὰ δὲ τὴν φιλίαν καὶ οἰκειότητα, μακρὰν ἦτον ἀπὸ αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν φιλίαν του· ἢ ἔγγιςα πρέπει νὰ νοήσωμεν ἄλλους τινὰς φίλους τοῦ Δαβὶδ, οἱ ὁποῖοι διὰ τὸν φόβον τοῦ Ἀβεσσα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Πάμμεγα ϗ τοῦτο, τὸ ἐναντίον φημὶ τοῦ Θεοῦ πᾶσαν ἔχειν τὴν ἐπιθυμίαν· εἶναί τε τοιαύτην, ὡς ἀξίαν εἶναι ϗ ἐποπτείας τῆς παρ' αὐτοῦ· ἡδοναὶ μὲν γὰρ αἱ πρὸς τὰ τῆς φαυλότητος ἔργα τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάνοιαν καταφέρουσαι, ἐξ ὀφθαλμῶν εἰσι τοῦ πανάγνου Θεοῦ . . . ἐπιθυμία δὲ πᾶσα καλοῦσα πρὸς ἀρετὴν, ἐφορᾶται παρ' αὐτοῦ. Περὶ δὲ τοῦ ςεναγμοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „Ἔθος τοῖς ἀνατείνουσι λιτὰς, τὸ ἀναβράττειν ἐκ βάθους τοὺς ςεναγμοὺς, Θεοῦ ϗ τοῦτο δόντος ἀνθρώποις εἰς ἄνεσιν ϗ ἀνακωχὴν τοῦ καταβρίθοντος πόνου· εἶπε δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὅτε μὲν γὰρ κακῶν γέγονα ἐπιθυμητὴς, οὐκ ἐναντίον σου ἦν ἡ ἐπιθυμία μου· νυνὶ δὲ ὅτε πάντα πράττω ταπεινούμενος ϗ μετανοῶν· ϗ σοῦ τοῦ Θεοῦ ϗ σωτῆρος ἰατροῦ τυχεῖν ἐπιθυμῶν, ἐναντίον σου ἐςὶν ἡ ἐπιθυμία μου· ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπειδὴ ἅπαξ ἐχρησάμην τῇ ἐπιθυμίᾳ κακῶς, ἀεὶ τοῖς σοῖς ἐπιτάγμασιν αὐτὴν ἀναθήσω.

(2) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Ἕως μὲν γὰρ ἀνάλωτος ἐςὶν ὁ νοῦς ταῖς εἰς τὸ φαῦλον ἡδοναῖς, εὐδίαν ἔχει ϗ γαλή-

σαλώμ, ἔφυγον καὶ δὲν ἐσυνανεςρέφοντο μὲ τὸν Δαβίδ. (1)

12: „ Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν „ ψυχήν μου.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἐζήτουν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν· ἠνάγκαζον καὶ μὲ ἐκακοποίουν μὲ κάθε λογῆς μηχανήν· ἢ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου: ἤγουν διὰ νὰ ἐξάρουν καὶ νὰ θανατώσουν ἐμένα· καθὼς λέγει ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὸν λθ΄. Ψαλμόν „ Οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου τοῦ ἐξᾶραι αὐτήν.

„ Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι ἐλά- „ λησαν ματαιότητας.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἐζήτουν καὶ ἤθελον τὴν πτῶσίν μου, ἐλάλησαν ἐναντίον μου βλασφημίας, κατηγοροῦντες καὶ διαβάλλοντές με· ματαιότητας δὲ ταύτας ὠνόμασεν, ὡς ψευδεῖς καὶ χωρὶς αἰτίαν εὔλογον λεγομένας.

„ Καὶ δολιότητας ὅλην τὴν ἡμέραν „ ἐμελέτησαν.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, ἐχθροί μου, καθ᾽ ἡμέραν ἐμελέτων ἐπιβουλὰς ἐναντίον μου, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ νὰ μὲ παγιδεύσουν.

13: „ Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον.

Ἐγὼ, λέγει, κατὰ μὲν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ πρᾶγμα, ἤκουον, κατὰ δὲ τὸ φαινόμενον, δὲν ἤκουον· ἐπειδὴ καὶ ἐσιώπουν καὶ δὲν ἐταραττόμην εἰς ὅσα ἔλεγον κατ᾽ ἐμοῦ οἱ ἐχθροί· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι, ὅτι καὶ ἄλλους πολλοὺς ἤκουεν ὁ Δαβὶδ ὁποῦ τὸν ὕβριζον, αὐτὸς δὲ ἐσιώπα· μάλιςα δὲ καὶ ἐξαιρέτως, ἀκούων τὸν Σεμεεὶ νὰ τὸν ὑβρίζῃ φανερὰ καὶ νὰ τὸν καταρᾶται, ἐσιώπα, ὡσὰν νὰ μὴν ἤθελεν ἀκούῃ ὁλότελα· καθὼς ἱςορεῖ ἡ δευτέρα τῶν βασιλειῶν, ἐν κεφαλαίῳ ις΄

„ Καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ „ στόμα αὐτοῦ.

Ἐ-

λήνην ϗ πολλὴν ἀταραξίαν· ϗ πρός γε τούτῳ, καθαρὸν αὐτῷ τῆς παρὰ Θεοῦ νήψεως ἐναςράπτει τὸ φῶς, τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ φρουρούσης τὴν καρδίαν ϗ τὰ διανοήματα· ἐπὰν δὲ μονονουχὶ ϗ δωρόληπτος ἡ καρδία γένηται, τῆς ἐκτόπου ϗ πονηρᾶς ἡδονῆς ἐπεισχεομένης αὐτῇ, ἐμπίπλησι μὲν αὐτὴν θορύβων ὁ Σατανᾶς, ϗ λογισμοὺς ἐντίκτει πονηρούς· καταθολοῖ δὲ ϗ σκότους τοῦ νοητοῦ μεμεσωμένην εὐθὺς ἀποφαίνει, ϗ μονονουχὶ πολέμου ϗ μάχης αναμεςοῖ· εἶπε δὲ ϗ ὁ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος „ Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν κατορθούντων τὸ πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· ἐπὶ δὲ τῶν νικωμένων, ἡ σὰρξ κατεπαίρεται ϗ κατισχύει, ἀτονεῖ δὲ ϗ ἐξασθενεῖ ἡ ψυχή· τότε οὖν φησιν ὅτε ἡμάρτανον, τὸ διανοητικόν μου ἐταράχθη ὑπὸ τῆς συγχύσεως, ϗ ἡ ἰσχὺς ἐγκατέλιπέ με· ϗ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου ϗ αὐτὸ οὐκ ἔςι μετ᾽ ἐμοῦ· κατὰ γὰρ τὸν τῆς ἁμαρτίας καιρὸν, οὐ μικρὰν ὑπέμεινεν αὐτοῦ ταραχὴν τὸ διανοητικὸν, συγχυθὲν ϗ σκοτωθὲν ὑπὸ τοῦ τὴν ἁμαρτίαν ἐνεργοῦντος· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι „ Δύω δὲ κατὰ ταυτὸν διὰ τούτων σημαίνει ϗ τὴν τῆς ἀθυμίας ὑπερβολὴν, δι᾽ ἣν οὐδὲ τὸ φῶς εἶναι δοκεῖ φῶς, ϗ τῆς θείας κηδεμονίας τὴν γύμνωσιν, ἣν φῶς ὀφθαλμῶν εἰκότως ὠνόμασεν.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων, τίνες ἦτον οἱ φίλοι ϗ πλησίον ϗ ἔγγιςα τοῦ Δαβὶδ λέγει, ὅτι ἦτον οἱ ἀγαθοὶ Ἄγγελοι „ Τίνες δὲ ἦσαν, ἀλλ᾽ ἢ οἱ ἐπὶ τοῖς προτέροις αὐτοῦ ἀγαθοῖς χαίροντες; Ἄγγελοι δηλαδὴ ἀγαθοὶ, ϗ λειτουργοὶ Θεοῦ τῇ τῶν ἀνθρώπων συγχαίρειν εἰωθότες σωτηρίᾳ· εἴγε ἐπὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἐν τοῖς οὐρανοῖς χαρὰ γίνεται . . . ϗ οὗτοι οὖν πάντες οἱ τοῦ Δαβὶδ φίλοι, κατὰ τὸν τῆς ἁμαρτίας καιρὸν ἀνεχώρουν ἀποςρεφόμενοι· οὐ μὴν πάντῃ αὐτὸν κατελίμπανον, μακρὰν δὲ ἑςῶτες ἐπέςενον . . . ὧν μακράν μου γενομένων, ἄλλοι τινές φησιν οἱ τὴν ἁμαρτίαν ἐνεργοῦντες (οἱ Δαίμονες δηλαδὴ) πλησίον μου γενόμενοι, ἐξεβιάζοντο ϗ τῆς ἐμῆς ψυχῆς κατέπαιζον· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει· „ Ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι οὐ πᾶς ἀδελφὸς, οὐδὲ πλησίον παρὰ τῆς Γραφῆς ὀνομάζεται· ἀλλ᾽ ἔςι τὶς ἀδελφὸς ἀλλότριος· ϗ φίλος ἐχθρὸς, ϗ πλησίον ἐξ ἐναντίας ἱςάμενος· τούτους νοοῦμεν τοὺς συμφυομένους ἡμῖν λογισμούς· ὧν ἡ ζωὴ μὲν, ἡμέτερον θάνατον· ὁ δὲ θάνατος αὐτῶν ἡμετέραν ζωὴν ἐργάζεται.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἤμην · ἐγὼ, λέγει, ἤμουν ὡσὰν ἄλαλος ἄνθρωπος · ἐπειδὴ γὰρ δὲν ἤκουεν, ἀκόλουθον ἦτον καὶ νὰ μὴν λαλῇ διὰ ἐκεῖνα τὰ κατηγορητικὰ λόγια, ὁποῦ ἤκουεν παρὰ τῶν ἐχθρῶν του.

14: „ Καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ „ ἀκούων, καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στό- „ ματι αὐτοῦ ἐλεγμούς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν σαφηνίζει καθαρώτερα τὰ ἀνωτέρω δύω ῥητά · ἐλεγμοὺς δὲ ὀνομάζει τὰς ἀπολογίας, μὲ τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἀντιλέξῃ καὶ νὰ ἐλέγξῃ τινὰς ἐκεῖνον, ὁποῦ τὸν κατηγορεῖ. (1)

15: „ Ὅτι ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα.

Ἐδῶ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκωφώθη, καὶ δὲν ἄνοιξε τὸ σόμα του ἐναντίον ἐκείνων ὁποῦ τὸν ἐκατηγόρουν · ἤγουν διὰ τὶ ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα νὰ κάμῃς ἐσὺ Κύριε, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου ἐκδίκησιν · γέγραπται γὰρ „ Ἐμοὶ ἐκδίκησις, καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω λέγει Κύριος · (Ἱερ: ν΄. 15. Ἑβρ. ι. 30.) (2)

„ Σὺ εἰσακούσῃ Κύριε ὁ Θεός μου.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐγὼ ἔγινα κωφὸς καὶ ἄλαλος · διὰ τὶ σὺ Κύριε, θέλεις ἀκούσεις τὰς τοιαύτας κατ' ἐμοῦ βλασφημίας, καὶ ἀκολούθως θέλεις ἀνταποδώσεις εἰς τοὺς βλασφημοῦντας ἐκείνην τὴν τιμωρίαν, ὁποῦ τοῖς πρέπει · ἢ διὰ τὶ ἐσὺ θέλεις ἀκούσεις ἐκείνους, ὁποῦ πάσχουν καὶ κατηγοροῦνται · καὶ μ' ὅλον ὁποῦ αὐτοὶ σιωπῶσι καὶ δὲν λαλοῦσι ·

16: „ Ὅτι εἶπον · μή ποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ „ ἐχθροί μου.

Ἐγὼ, λέγει, προσευχόμενος εἶπον εἰς τὸν ἑαυτόν μου ταῦτα, ἄμποτε νὰ μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου κατ' ἐπάνω μου · (3)

„ Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐ- „ π' ἐμὲ ἐμεγαλοῤῥημόνησαν.

Ὅταν, λέγει, ἡ ἐδική μου ζωὴ ἐπλανήθη, καὶ εὐγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὴν σράταν τῶν θείων σου ἐντολῶν Κύριε: τότε εὐθὺς ἔλαβον οἱ ἐχθροί μου παῤῥησίαν ἀδιάντροπον · καὶ ἐλάλησαν λόγια μεγάλα, καυχώμενοι διὰ νὰ μὲ θανατώσουν.

17: „ Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἕτοιμος.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ ἡμάρτηκα, διὰ τοῦ

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο ϗ ἡ ἱσορία διδάσκει σαφέσερον · ϗ γὰρ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, τοῦ Πατρὸς αἰτιωμένου τὰς ψήφους, ϗ πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκομένου τῶν δικαζομένων τοὺς ἡττωμένους, ὁ μακάριος ἐμακροθύμει Δαβίδ · ϗ τοῦ Σεμεεὶ λοιδορουμένου, ϗ γλώττῃ ϗ χειρὶ βάλλοντος, σιγῶν τὰς ὕβρεις ἐδέχετο.

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „ Σεσίγηκα, λέγει, διακαρτερῶν, ἵνα μὴ κατ' ἐμαυτοῦ πικροτέρους τοὺς μισοῦντας ἐργάσωμαι · χρὴ γὰρ ἐν πειρασμοῖς εἴκειν μᾶλλον, ἀλλὰ μὴ ἐν ἴσῳ τρόπῳ τοῖς διώκουσιν ἀντιφέρεσθαι · ὅτι δὲ τὸ κεκωφῶσθαι δοκεῖν ἐν καιρῷ πειρασμῶν, ϗ ἀλάλοις ἐοικέναι, οὐ κτηνοπρεποῦς ἀναισθησίας ἐσὶ, καρτερίας δὲ μᾶλλον ἐπαινουμένης καρπὸς, ἐνταῦθα διαδείκνυσι · σεσίγηκά φησι διὰ μόνον τὸ ἐπὶ σοὶ τὰς τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐλπίδας · ϗ ὅτι σὲ τῶν ἁπάντων ἐπέκεινα ἐπεγραφόμην ἐκδικητήν · ἔφη δὲ ϗ ὁ Χρυσόσομος „ Εἶδες φιλοσοφίας ὑπερβολήν; πῶς διὰ τῶν ἐναντίων ὁδῶν οὗτος περιεγένετο; ἐκεῖνοι δόλους ἔῤῥαπτον, αὐτὸς ϗ τὰς ἀκοὰς ἔφραττεν, ὡς μηδὲ ἀκούειν · ϗ τῇ σιγῇ τὴν μανίαν ἐκείνων κατέσελλε · ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτῃ, φησὶ, χρώμενος τῇ καρτερίᾳ διετέλουν εἰς σὲ τὴν ἐλπίδα ἔχων, ϗ σοὶ τὴν ἐμαυτοῦ κρίσιν διδούς.

(3) Οὕτω δὲ ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ θεῖος Κύριλλος · „ Ἐγὼ φησιν ἐπὶ σοὶ ἐλπίσας, τὰ μὲν ἄλλα κεκωφῶσθαι ἐδόκουν πλὴν ἐκεῖνο μόνον ἐζήτουν, τὸ μὴ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τῶν ἐχθρῶν, μήτε μὴν ἐφησθῆναί μοι τινὰς τῶν πολεμούντων.

τοῦτο ἐγυμνώθηκα ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔγινα πρόχειρος καὶ εὔκολος εἰς τὸ νὰ μὲ τιμωροῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ θέλουσιν, ἢ τὸ μὲν ὅτι, θέλεις νοήσεις περιττὸν, διηγηματικῶς μόνον λεγόμενον· τὸ δὲ ἀκόλουθον θέλεις νοήσεις, ἔτζι· ἐγὼ, λέγει, Κύριε, ἕτοιμος εἶμαι νὰ λάβω τὴν ἐδικήν σου τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν προσμένω πάντοτε νὰ μοὶ ἔλθῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· (1)

„Καὶ ἡ ἀλγηδών μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ
„διὰ παντός.

Ἡ ἐνθύμησις, λέγει, τῆς ἁμαρτίας μου, ἡ ὁποία προξενεῖ ἄλγος καὶ πόνον εἰς τὴν ψυχήν μου, αὐτὴ εἶναι πάντοτε ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ μὲ κεντᾷ· ὅθεν καὶ ἐγὼ δὲν ἐδυνήθηκα νὰ ἀλησμονήσω αὐτήν· ἐπειδὴ δὲν εἶμαι κανένας ἀναίσθητος.

18: „Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγελῶ,
„καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας
„μου.

Διὰ τὶ ἐγὼ, λέγει, θέλω ἐξομολογηθῶ καὶ θέλω δημοσιεύσω τὴν ἁμαρτίαν μου, γενόμενος ἐγὼ ὁ ἴδιος τοῦ ἐμαυτοῦ μου κατήγορος· καὶ θέλω φροντίσω διὰ τὴν ἰατρείαν τῆς ἁμαρτίας μου· ἀδιαφόρως δὲ ὠνόμασεν ἀνομίαν καὶ ἁμαρτίαν τὰ πταίσματα.

19: „Οἱ δὲ ἐχθροί μου ζῶσι καὶ κεκραταί-
„ωνται ὑπὲρ ἐμέ· καὶ ἐπληθύνθησαν
„οἱ μισοῦντές με ἀδίκως.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, ἤτοι οἱ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ στρατιῶται, αὐτοὶ ζῶσιν: ἤγουν ἔχουν τώρα τὰς δυνάμεις· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἀσθένησα, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον· τὸ δὲ, κεκραταίωνται, εἶναι ἐξήγησις τοῦ ζῶσι· ἢ τὸ μὲν ζῶσιν νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ὑγιαίνουσι· τὸ δὲ, κεκραταίωνται νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἐνεδυναμώθησαν· ὄχι μόνον, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ὑγιαίνουν καὶ ἐδυναμώθησαν, ἀλλὰ καὶ αὔξησαν καὶ πλῆθος ἔγιναν πολύ· ἀδίκως δὲ αὐτοὶ μὲ μισοῦσι, διὰ τὶ δὲν ἔχουν καμμίαν αἰτίαν εὔλογον τοῦ κατ' ἐμοῦ μίσους των. (2)

20: „Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κακὰ ἀντὶ ἀ-
„γαθῶν ἐνδιέβαλλόν με, ἐπεὶ κατεδίω-
„κον ἀγαθωσύνην.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν υἱόν του Ἀβεσσαλώμ· διὰ τὶ αὐτὸς ὁ ἀχάριστος, κάμνωντας ἀμοιβὴν εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ φιλοστοργίαν τοῦ πατρός του μὲ τὸν φθόνον καὶ τὴν ἐπιβουλὴν, ἐδιέβαλλεν εἰς τὸν λαὸν, ὁποῦ, ἤρχετο νὰ κριθῇ, πῶς ὁ πατήρ του εἶναι ἄδικος καὶ παράνομος· ὅθεν μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐτράβιζεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐδικήν του φιλίαν, καθὼς ἡ Δευτέρα τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ· ἔλεγε γὰρ πρὸς κάθε κρινόμενον „Ἰδοὺ οἱ λόγοι σου ἀγαθοὶ καὶ εὔκολοι, καὶ ὁ ἀκούων οὐκ ἔστι σοι παρὰ τοῦ βασιλέως· τίς με καταστήσει κριτὴν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐπ' ἐμὲ ἐλεύσεται πᾶς ἀνὴρ, ᾧ ἐὰν ᾖ ἀντιλογία, ἢ κρίσις καὶ δικαιώσω αὐτόν; καὶ ἰδιοποιεῖτο Ἀβεσσαλὼμ τὴν καρδίαν ἀνδρῶν Ἰσραήλ· (Β'. Βασιλ: ιε'. 4.) ἐνδιέβαλλέ με, λέγει, ὁ Ἀβεσσαλώμ· διὰ τὶ ἐγὼ ἐζήτουν καὶ ἔστεργον τὴν ἀγαθωσύνην, καὶ δὲν ἤθελον νὰ κακοποιήσω αὐτὸν, ὁποῦ ἦτον τόσον ἀχάριστος· ὅθεν καὶ ἀπὸ τὴν καλοσύνην μου, αὐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Κατ' ἀρχὰς εἰπὼν, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡδέως δέχεσθαι τὴν ἐπιστρεπτικὴν παιδείαν φησίν· οὐκοῦν, τὴν μὲν ὀργὴν παραιτεῖται ϗ τὸν θυμὸν, ἕτοιμος δὲ μαστίζεσθαι εἶναι λέγει· οἶδε γὰρ, ὅτι ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος, ϗ τὴν αἰτίαν τοῦ τῶν ἀνθρώπων μίσους „Εἰ γὰρ γένοιτο τινὰ παθεῖν ἀποστροφὴν Θεοῦ, ϗ ἐξ ὀφθαλμῶν εὑρεθῆναι τοῦ πᾶσαν νέμειν εἰδότος ἀσφάλειαν ϗ ἐπικουρίαν, οὗτος ἔσται μεμισημένος ϗ τοῖς πάλαι φίλοις, κἂν μηδὲν εἴη τὸ διακόπτειν τὴν φιλίαν, ϗ ποιεῖν τὴν διαφθοράν· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μισεῖσθαι μάτην: εἴτουν ἀδίκως.

αὐτὸς αὔξησε τὴν πονηρίαν του, καὶ ἔγινε χειρότερος· ἡ ἀγαθωσύνη ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀβεσσαλὼμ ἐκατηγόρει· διὰ τί αὐτὸς ἐπροτίμα αὐτὴν, καὶ δὲν ἠγάπα τὴν ἀδικίαν, ὡσὰν τὸν Ἀβεσσαλώμ.

21: „ Μὴ ἐγκαταλίπῃς με Κύριε ὁ Θεός μου, „ μὴ ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ.

Ἐστερήθηκα, λέγει, Κύριε ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀρκετὴν, καὶ ἐσένα μόνον ἔχω βοηθόν μου καὶ φύλακα· ὅθεν μὴ μὲ ἀφήσῃς ἀβοήθητον.

22: „ Πρόσχες εἰς τὴν βοήθειάν μου Κύ„ ριε τῆς σωτηρίας μου.

Ὦ ἐξουσιαστὰ, λέγει, τῆς ἐδικῆς μου ζωῆς καὶ σωτηρίας· ἐπιμελήθητι νὰ μοὶ βοηθήσῃς. Αὕτη μὲν, εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, ἡ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα ἁρμόζουσα εἰς τὸν Δαβίδ· ἁρμόζει ὅμως ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐν ἁμαρτίαις εὑρισκομένους· τῶν ὁποίων φίλους καὶ πλησίον ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν τοὺς ἀγαθοὺς Ἀγγέλους· οἱ ὁποῖοι χαίρουσι μὲν εἰς τὰς ἀρετάς μας, καὶ μᾶς φυλάττουν· ὅταν δὲ ἰδοῦν ἡμᾶς ἁμαρτάνοντας, ἔρχονται ἔμπροσθέν μας καὶ στέκουσι λυπημένοι· καὶ πρῶτον ὄντες ἔγγιστα καὶ πολλὰ κοντά μας, ὕστερον μακρύνονται ἀπὸ λόγου μας· ὅθεν, ἀφ' οὗ οἱ Ἄγγελοι μακρυνθοῦν, ἔρχονται οἱ πονηροὶ Δαίμονες καὶ μᾶς βιάζουν εἰς τὸ νὰ κάμωμεν μεγαλητέρας ἁμαρτίας· καὶ λαλοῦσι κρυφίως εἰς τὰ ὦτα τῆς καρδίας μας λόγους: ἤγουν λογισμοὺς ματαίους καὶ κακούς· καὶ κατασκευάζουν εἰς ἡμᾶς δολιότητας· ἐκεῖνοι δὲ οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ ἔχουν νῆψιν καὶ προσοχὴν τοῦ νοὸς, κλείουσι τὰ αὐτία τῆς ψυχῆς των, καὶ οὐδὲ ἀπόκρισιν δίδουν εἰς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῶν Δαιμόνων· ἀλλὰ σιωποῦν νοντῶς, καὶ δὲν ἀφίνουσι νὰ λαλῇ ὁ ἐνδιάθετος λόγος ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενος· μόνον δὲ τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦνται πρὸς βοήθειάν τους, καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν Δαιμόνων· οἱ αὐτοὶ δὲ πάλιν Δαίμονες, ἐπειδὴ καὶ οἱ προσέχοντες ἁμαρτωλοὶ προτιμοῦν τὴν ἀγαθὴν μετάνοιαν, διὰ τοῦτο χειρότερα κακοποιοῦσιν αὐτοὺς, μὲ πολλοὺς πειρασμοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικούς· καὶ πρὸς τούτοις, διαβάλλουσιν αὐτοὺς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πῶς εἶναι ἁμαρτωλοί.

ΨΑΛ.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΗ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδιθοὺμ Ὠδὴ τῷ Δαβίδ.

Διὰ τί ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι μὲν τοῦ Δαβὶδ, ἔχει δὲ ἐπιγεγραμμένον τὸν Ἰδιθοὺμ; ἀρκετὰ εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ἐν κεφαλαίῳ ε΄: δηλαδὴ ὅτι, τὸν μὲν Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ ἔγραψεν, ἔδωκε δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ἱεροψάλτην Ἰδιθοὺμ διὰ νὰ τὸν ψάλη· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται· διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ἐλεεινολογῶν τὴν εὐτέλειαν καὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἀναφέρει διὰ τὸ τέλος αὐτῆς, λέγων „ Γνώρισόν μοι Κύριε τὸ πέρας μου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστι, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τυχεῖν ἄξιοι τῆς ἀποκειμένης τοῖς ἁγίοις ἀναψύξεως κατὰ τὸν Ἀστέριον.

1. „ Εἶπα· φυλάξω τὰς ὁδούς μου τοῦ „ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐνθυμούμενος ἐκεῖνα ὁποῦ ἔπαθεν, ὅταν ἔφευγεν ἀπὸ τὸν ἀποστάτην υἱόν του Ἀβεσσαλώμ· ἐγὼ, λέγει, φεύγωντας τὸν πατραλοίαν υἱόν μου, εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου· ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς θέλω φυλάξω τὰς ὁδούς μου τὰς διὰ τῆς γλώττης: ἤτοι τοὺς λόγους μου· ὥστε ὁποῦ νὰ μὴν σφάλλω πλέον διὰ μέσου τῆς γλώττης μου, οὐδὲ νὰ λαλῶ κανένα λόγον ἐναντίον, ἀπὸ μικροψυχίαν καὶ θυμόν· ἐπειδὴ παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος· καὶ τὰ παθήματα ἔγιναν εἰς ἐμὲ μαθήματα (1). ὅτι δὲ καὶ οἱ λόγοι ὁδοὶ λέγονται, (ὁδηγοῦσι γὰρ αὐτοὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ πράγματα, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον·) βεβαιοῖ ὁ μέγας Παῦλος, γράφων πρὸς Κορινθίους „ Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν Χριστῷ (ἤτοι τοὺς λόγους τοῦ κηρύγματός μου·) καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ Ἐκκλησίᾳ διδάσκω (β΄ Κορ: δ΄: 17.) (2).

„ Ε-

(1) Ἴσως τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ: τὸ νὰ φυλαχθῇ δηλαδὴ νὰ μὴν ἁμαρτάνῃ μὲ τὴν γλῶσσάν του, διὰ τὶ παρεχωρήθη νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ αὐθαδίασε καὶ εἶπεν „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ, ὡς εἴπομεν ἔμπροσθεν μὲ τὸν μέγαν Βασίλειον· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Παντὶ τοῦτο Προφήτῃ καὶ διδασκάλῳ πρέπει τὰς οἰκείας φυλάττειν ὁδούς· δηλαδὴ τοὺς δρόμους καὶ τὰς πορείας τῶν πράξεων, ὥστε μὴ ἐκκλῖναι εἰς κακίαν μηδ᾽ ἁμαρτάνειν ἐν γλώσσῃ, ἐναντία τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις διαπραττόμενον· ἁμαρτάνει γὰρ ἀληθῶς τῇ γλώττῃ, ὁ τῷ λόγῳ κατηγορῶν μὲν τῆς κακίας, ἔργῳ δὲ ταύτην συνιστῶν, ἀφ᾽ ὧν αὐτὴν μετέρχεται καὶ τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν τῇ πολιτείᾳ ψευδόμενος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης „ Ἐπειδὴ σχεδὸν πάσης ἁμαρτίας ἀρχὴ διὰ λόγου γίνεται, ὁ φυλάξαι προθέμενος τὰς διὰ τῶν λόγων ὁδοὺς αὐτοῦ, ἀκόλουθον ἔξει τὸ καθαρεῦσαι ἀπὸ τῶν κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτημάτων (ἐν τῇ ἐκδεδ: Σειρᾷ.)

(2) Ἁρμοδία εἶναι ἐδῶ ἡ ἱστορία, ὁποῦ διηγεῖται ὁ Κασσιόδωρος· γράφει γὰρ οὗτος, ὅτι ὁ ὅσιος Παμβὼ, μὴ ἠξεύρωντας γράμματα, ἐπῆγεν εἰς ἕνα διὰ νὰ τῷ ἐξηγήσῃ τοὺς Ψαλμούς· ἀκούωντας δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβίδ, δὲν ἠθέλησε νὰ μάθῃ ἄλλο μάθημα· λέγωντας, ὅτι ἂν ἐγὼ μάθω μὲ τὸ ἔργον τὸν στίχον αὐτὸν, φθάνει με διὰ νὰ σωθῶ· ἀφ᾽ οὗ δὲ ἐπέρασαν ἕξι μῆνες, εὗρεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλός του· καὶ διὰ τὶ, τοῦ εἶπε, δὲν ἦλθες τόσον

„Ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν ἐν „τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντί„ον μου.

Προχειρότατον καὶ εὐκολώτατον ὄργανον εἰς ἁμαρτίαν, εἶναι ἡ γλῶσσα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Δαβὶδ, πολλὴν πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν ἔλαβεν εἰς τὸ νὰ τὴν διορθώσῃ· ἁμαρτωλὸν δὲ ὀνομάζει τὸν Σεμεεὶ, ἢ διὰ τὴν ἠμελημένην καὶ ἁμαρτωλήν του ζωήν· ἢ διὰ τὴν ἀδιαντροπίαν καὶ αὐθάδειαν ὁποῦ τότε ἔδειξε, νὰ ὑβρίζῃ φανερὰ τὸν Δαβὶδ· ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἀναίσχυντος ἠκολούθει εἰς τὸν Δαβὶδ, κατηγορῶν καὶ λιθοβολῶν καὶ πασσίζων αὐτὸν μὲ τὸ χῶμα· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ὑβριζόμενος ἀπὸ τὸν Σεμεεὶ, ἐσιώπησα καὶ δὲν ἐλάλησα κατ᾽ αὐτοῦ ἀναντίον λόγον.

2: „Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐ„σίγησα ἐξ ἀγαθῶν.

Θεληματικῶς, λέγει, ἔγινα κωφὸς, καὶ δὲν ἐλάλησα πρὸς τὸν ὑβρίζοντά με Σεμεεί· ἐπειδὴ καὶ ἐνθυμήθηκα, ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας μου ἐπαραχώρησεν ὁ Θεὸς, νὰ σηκωθῇ αὐτὸς κατ᾽ ἐμοῦ καὶ νὰ μὲ ὑβρίζῃ· εἶπε δὲ ὅτι ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν· ἤγουν ἐκ τῆς ἀγαθότητός μου· διὰ τί ἠμπορῶντας νὰ ἐκδικήσω τὴν τιμήν μου· καὶ νὰ τιμωρήσω τὸν Σεμεεὶ, δὲν ἠθέλησα διὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐσπλαγχνίαν μου· ὅθεν καὶ ὅταν ὁ Ἀβεσσὰ ὁ υἱὸς Σαρουΐας ὥρμησε νὰ θανατώσῃ τὸν Σεμεεὶ, ἐμποδίσθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, εἰπόντα· „Ἄφετε αὐτὸν καὶ οὕτω καταράσθω, ὅτι Κύριος εἶπεν αὐτῷ καταρᾶσθαι τὸν Δαβὶδ, καὶ τίς ἐρεῖ, ὡς τί ἐποίησας οὕτως; (β' Βασιλ. ις'. 10.) (1)

„Καὶ τὸ ἄλγημά μου ἀνεκαινίσθη.

Ὅταν, λέγει, ὁ Σεμεεὶ μὲ ὕβριζε καὶ μὲ ἐκαταρᾶτο, ἀνεκαινίσθη εἰς τὴν ψυχήν μου ὁ πόνος τῶν ἁμαρτιῶν μου· διὰ τί τότε ἐγνώρισα φανερὰ, ὅτι πληρόνω τὸν κανόνα, καὶ τὴν παιδείαν τῶν ἁμαρτιῶν μου·

3: „Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου· „καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται „πῦρ.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ ὑβριζόμην ὑπὸ τοῦ Σεμεεὶ, ἐπύρωσε μὲν ἡ καρδία μου ἀπὸ τὸν θυμὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ἐμακροθύμησα ὅμως, καὶ ἐμπόδισα τὸν θυμόν· ἐντός μου δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι δὲν ἔδειξεν εἰς τὰ ἔξω τὸν θυ-

σον καιρὸν νὰ πάρῃς ἄλλο μάθημα; πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπεκρίθη ὁ ὅσιος· διὰ τί ἕως τώρα δὲν ἐδυνήθηκα νὰ μάθω τοῦ στίχου ἐκείνου τὴν παραγγελίαν· μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνων πολλῶν ἐρώτησεν αὐτὸν ἄλλος, ἂν ἔμαθεν ἐκεῖνον τὸν στίχον· ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ναί· ὅμως μόλις καὶ μετὰ βίας ὕστερα ἀπὸ σαρανταεννέα χρόνους ἐδυνήθηκα νὰ τὸν μάθω μὲ τὴν πρᾶξιν· κατορθώσας δὲ τοῦτο, ἔλεγεν, ὅσαις φοραῖς ἐλάλησα, δὲν ἐμετανόησα.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, οὕτως ἑρμηνεύει „Ἐν τῷ συστῆναι λέγει, τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου, οὐχὶ παρωξύνθην, οὐδὲ ἠμυνάμην, οὐδὲ εἰς ἴσον κατέστην τῷ λοιδοροῦντι· ἀλλ᾽ ἐσίγησα διὰ τὸ ἔξω εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ (ἐγὼ ὁ λοιδορούμενος δηλαδὴ) καὶ ἀντὶ τοῦ ἀμύνεσθαι τοὺς λοιδοροῦντας, τῆς ἁμαρτίας ἐμαυτὸν ἀνεμίμνησκον· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Ὑπ᾽ ἐκείνου λοιδορούμενος τῆς ὑπ᾽ ἐμοῦ τολμηθείσης ἁμαρτίας ἦλθον εἰς μνήμην· ἄλλος δὲ λέγει „Ὅτε οὖν μάλιστα ἐπετίθετο, τότε ἐσίγων, ἀμύνασθαι οὐ προαιρούμενος· τοῦτο γὰρ λέγει τὸ, ἐξ ἀγαθῶν· ἐπείπερ τῷ ἀδικουμένῳ ἡ ἄμυνα δοκεῖ ἀγαθὸν εἶναι· ἢ ὅτι συστάντος μοι τοῦ ἁμαρτωλοῦ, κωφωθεὶς πρὸς τοὺς λόγους, ἐσίγησα ἀφ᾽ ὧν ἠρξάμην λέγειν ἀγαθῶν· [illegible] ἐξ ἀγαθῶν δογμάτων· ἐπεὶ οὐ δεῖ ἀποκρίνεσθαι πρὸς ἐρεθίζοντας λόγους· ἢ εὐφήμως εἰπεῖν ἐξ ἀγαθῶν ἀντὶ τοῦ ἐκ κακῶν· ἢ μὴ ὢν ἐν ἀγαθῷ κατὰ Σύμμαχον, μηδὲ παῤῥησίαν ἔχων, ἐμεμνήμην τοῦ λέγοντος· ἥμαρτες; ἡσύχασον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ ἑρμηνεύουσι τοῦτο οὕτως· ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν, ἀντὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ ὁποῦ προξενεῖ ἡ ἐν τούτοις σιωπή· ὁ δὲ Ὠριγένης προστίθησιν, ἐσίγησά φησιν, ὅπως μὴ τὸ ἄλγημα ὃ ἐξ αἰσθήσεως ἔσχον, ἡνίκα τῶν ἁμαρτημάτων ἀπηλλαττόμην ἀνακαινίσῃ δι᾽ ὧν ὠνείδισεν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ α'. εἰρηνικῷ λόγῳ φησὶν „Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην πόῤῥω παντὸς ἀγαθοῦ γενόμενος· ὥστε κατ᾽ αὐτὸν τὸ ἔξω σημαίνει ἐδῶ ἡ ἐξ πρόθεσις.

θυμόν · διότι, τὸ νὰ μὴ ταραχθῇ τινας τελείως ἀπὸ τὸν θυμὸν, ὅταν ὑβρίζεται, τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ τελείου ἀνδρός,· τὸ δὲ, τὸ νὰ μὴν ἐκβάλη τινὰς εἰς τὰ ἔξω τὸν θυμὸν, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐγκλείσῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ νὰ ὑποφέρῃ τὴν ὕβριν μὲ σιωπὴν, τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ προκόπτοντος εἰς τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον· ὅταν, λέγει, ἐγὼ μελετῶ καὶ ἐνθυμοῦμαι τὰς ἁμαρτίας, ὁποῦ ἔπραξα, καὶ τὰς συμφορὰς, ὁποῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας πάσχω, πάντοτε ἀνάπτεται εἰς τὴν καρδίαν μου τὸ πῦρ τῆς λύπης, καὶ κατακαίει τὴν ψυχήν μου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

„Ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου.

Πρὸς μὲν τὸν ἐχθρὸν ἐσιώπησεν ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Ὠριγένη, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω· πρὸς δὲ τὸν Θεὸν ἐλάλησεν, ὡς λέγει ἐδῶ· ἐν γλώσσῃ μου δὲ εἶπεν, ἵνα φανερώσῃ, ὅτι ψιθυρίζωντας καὶ κρυφομουρμουρίζωντας ἐλάλησε· καθὼς καὶ πάλαι ἡ Ἄννα ἡ μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ· τί δὲ ἐλάλησεν, ἀκολούθως λέγει.

4: „Γνώρισόν μοι Κύριε τὸ πέρας μου, καὶ „τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστιν, „ἵνα γνῶ τί ὑστερῶ ἐγώ.

Φανέρωσον, λέγει, Κύριε, εἰς ἐμένα, πότε· ἢ ποῖον θέλει εἶναι τὸ τέλος μου· καὶ ἕως πότε ἔχουν νὰ μὲ βασανίζουν τὰ λυπηρὰ καὶ ἡ συμφοραῖς· φανέρωσόν μοι καὶ πόσος θέλει εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν χρόνων ὅλης μου τῆς ζωῆς· ἵνα λογαριάσας τοὺς χρόνους, ὁποῦ ἔζησα ἕως τώρα, γνωρίσω πόσους χρόνους θέλω ζήσω ἀκόμη· διότι μανθάνωντας τὸ ὀλίγον μέτρον καὶ τὴν ποσότητα τῶν χρόνων, ὁποῦ ἔχω νὰ ζήσω, ἐκ τούτου θέλω λάβω μεγάλην παρηγορίαν τῶν συμφορῶν ὁποῦ πάσχω. (2)

5: „Ἰ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, ϗ τὸν ὅσιον Νεῖλον „Ἡ μελέτη τῶν θείων λογίων τοῦ Πνεύματος, ὡς ἂν ταῦτα λεπτύνωμεν, πυροῦντες ϗ δοκιμάζοντες, τὴν τῶν φαύλων λογισμῶν ὕλην ἐξαφανίζει, τὸ νοητὸν ἀπογεννῶσα πῦρ· ὅπερ διαθερμαῖνον τὸν νοῦν, σύντονον τὴν προσευχὴν γίνεσθαι παρασκευάζει, ϗ μετὰ συνέσεως τὰ αἰτήματα γνωρίζει πρὸς τὸν Θεόν· ᾧ τινι γὰρ ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν ἐκ τῆς Δαβιτικῆς ἀνήφθη λαμπάδος, τοῦτον ἔρως πυρπολήσας πνευματικῆς θεωρίας, εἰς φλόγα μετέωρον τὸν πόθον ἀνήγειρεν· ϗ ὁ Ὠριγένης λέγει. „Μελετῶν, φησὶ, τὰ θεῖα λόγια ἐκκαιόμην, ὡς οἱ περὶ Κλεόπαν λέγοντες „Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν· ἢ ἐθερμαίνετο τῇ λύπῃ ϗ οὐκ ἐλάλει, κατὰ τὸ ὀργίζεσθε ϗ μὴ ἁμαρτάνετε· τὸ μὲν γὰρ μὴ παθεῖν ὑπ᾽ ὀργῆς κρεῖσσον ἢ καθ᾽ ἡμᾶς· τὸ δὲ ἐπὶ λογισμῷ, τοῖς ἁγίοις ἐςὶν ἐφικτόν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἀναμιμνησκόμενός φησι τῆς ἁμαρτίας μου τῷ τῆς ἀθυμίας ἀνεπιμπράμην πυρί· ϗ ὁ Παχυμέρης δὲ εἶπεν „Εἰ μὴ ἡ καρδία θερμανθείη ἐκ τῆς συνεχοῦς περί τε ἀγαπώμενον μελέτης ϗ ςροφῆς ϗ ἑλίξεως, οὐκ ἂν ἐκκαυθείη τὸ τῆς ἀναγωγῆς ϗ τελειώσεως πῦρ, κατὰ τὸ „Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου ϗ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ (εἰς τὸ ι'. Κεφ. τῆς οὐρανίου ἱεραρχίας τοῦ Διονυσίου)

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „Παροδικὸς ὁ βίος ἡμῶν ϗ ῥέων ὁ χρόνος, ἄςατός τε ϗ ἄσχετος, ϗ εἴθε βραχὺς ὢν, ὑπῆρχεν ἀνεύθυνος· τοῦτο δέ ἐςι τὸ ἐπικίνδυνον, τὸ ἑκάςης ὥρας, οὐ μὴν ἀλλὰ ϗ τῶν λόγων ὧν φθεγγόμεθα, τῷ ἐσχάτῳ δικαςηρίῳ τὴν ἀπολογίαν ὀφείλειν· διὸ ϗ Δαβὶδ πρὸς ὁμοίαν τῶν νῦν λεγομένων ἔννοιαν ἑαυτὸν ἀναφέρων, ἐπιθυμεῖ γνῶναι τοῦ ἰδίου τέλους τὴν προθεσμίαν· ἐκλιπαρεῖ δὲ τὸν Θεὸν τῶν ἐπιλοίπων ἡμερῶν διδαχθῆναι τὸν ἀριθμόν: ἵνα πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἐξόδου παρασκευάσηται· μὴ ταραχθῇ δὲ ἀθρόον, ὡς ἀνέτοιμος ὁδοιπόρος μεταξὺ βαδίζων, ϗ τὰ ἀναγκαῖα τῶν ἐφοδίων ἐπιζητῶν· ὁ δὲ Χρυσόςομος συμφώνως τῇ ἐξηγήσει τοῦ Κυροῦ Εὐθυμίου, λέγει· „Θάνατον αἰτεῖ λέγων· γνώρισόν μοι Κύριε· τίνος ἕνεκεν κατελείφθην ἐγὼ, ϗ ἐν τῷ παρόντι διατρίβω βίῳ, τῶν ἄλλων ἀπελθόντων; οὕτω τὸ φοβερὸν ποθεινὸν γίνεται διὰ τὴν ἀφόρητον τῆς ἀθυμίας ὀδύνην, ϗ τὸ πῦρ τὸ ἐκκαιόμενον ἐν τῇ διανοίᾳ... βαρούμενος γὰρ ταῦτα ἔλεγε, τὴν πρόσκαιρον ϗ θνητὴν ζωὴν, διὰ τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς, μακροτάτην ἡγούμενος· διὸ γνωρισθῆναι αὐτῷ τὸν τῆς ἀπαλλαγῆς χρόνον ἐπόθει· ἵνα εὔθυμος γένηται τὴν ἀπὸ τῶν τῇδε κακῶν ἐλευθερίαν, ϗ τῶν πειρατηρίων τὴν ἀπαλλαγὴν εὐαγγελισθείς. σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὅτι ἀπὸ μικροψυχίας ὁ Δαβὶδ ταῦτα φθέγγεται, τοῖς πειρασμοῖς καταπονηθείς· ϗ ἄλλος δέ τις λέγει „Διακαρτερήσας ἐν πόνοις ϗ παρατεινομένης ἐπ᾽ ἐμοὶ τῆς πληγῆς, λοιπὸν τὰ ἐξ ἀνθρωπίνης μικροψυχίας ἐλάλουν· πλὴν οὐκ ἐναργῶς, ἀλλ᾽ ἠρέμα ϗ ἐν γλώσσῃ· προστίθησι δὲ ὁ ῥηθεὶς Κύριλ-

„ Ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου.

Μέτρα διὰ τῆς χειρὸς μετρούμενα εἶναι ταῦτα· ὀργυιὰ· πῆχυς, σπιθαμὴ, διχὰς: ἤτοι τὸ καλούμενον δίμοιρον. ὁ δὲ παλαιστὴς εἶναι μικρότερον μέτρον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα: ἤτοι ὁ παλαιστὴς εἶναι τέσσαρα δάκτυλα τῆς χειρός· καὶ λογαριάζεται τὸ ἕνα τρίτον μέρος τῆς σπιθαμῆς· διὰ τοῦ παλαιστοῦ λοιπὸν ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὀλίγην ποσότητα τῆς ζωῆς του, παλαιστὰς ὀνομάσας τὰς ἡμέρας: ἤγουν ὀλιγωτάτας κατὰ τὸ μέτρον· καθὼς καὶ ὁ παλαιστὴς εἶναι ὀλιγώτατον κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα μέτρα, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, καὶ τὸν Θεοδώριτον, καὶ Ὠριγένη καὶ Ἀθανάσιον· ἢ παλαιστὰς εἶπε τὰς ἡμέρας του· ἤτοι γεμάτας ἀπὸ πάλιν καὶ ἀγῶνας καὶ μόχθους κατὰ τὸν Ὠριγένη· ὀλίγας, λέγει, ἔκαμες Κύριε, τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου· ἤξευρε γὰρ ἀορίστως ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὀλίγον καιρὸν θέλει ζήσει ἀκόμη, καθὼς εἰς ἄλλον Ψαλμὸν τοῦτο φανερώνει „ Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι· (Ψαλ. ραʹ. 24.) πόσον δὲ προσδιορισμένος εἶναι αὐτὸς ὁ ὀλίγος καιρὸς, δὲν ἤξευρε, καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ νὰ μάθῃ· ὀλίγον δὲ ὀνομάζει τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς ζωῆς του ὁ Δαβὶδ, κατὰ σύγκρισιν τῶν πολλῶν χρόνων τῶν ἀπερασμένων ὁποῦ ἔζησε (1) πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὸ ἰδοὺ, εἶναι ἐπίρρημα, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεται συχνάκις ἡ διάλεκτος τῶν Ἑβραίων· σημαίνει δὲ καθολικῶς, ἢ δεῖξιν τινὸς πράγματος, ἢ ἐγγύτητα καὶ πλησιασμὸν χρόνου· τώρα δὲ ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὡς ὁρᾷς· τὸ ὁποῖον καὶ τοῦτο δεῖξιν δηλοῖ, καθὼς ἐγγύτητα καὶ πλησιασμὸν χρόνου δηλοῖ τὸ „ Καὶ παρῆλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν (Ψαλ. λϛʹ. 38.) ἤγουν εὐθὺς δὲν ἦτον· ἐγγύτης γὰρ χρόνου εἶναι τὸ εὐθύς.

„ Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ὡσεὶ οὐθὲν ἐνώ-
„ πιόν σου.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ ἐξευτελίζῃ τὸ φθαρτὸν καὶ πρόσκαιρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· λέγει γὰρ, ὅτι ἡ ὑπόστασις: ἤγουν ἡ ὕπαρξις καὶ σύστασίς μου· ταυτὸν εἰπεῖν, ὅλος ἐγὼ, εἶμαι ὡσὰν ἕνα οὐδὲν, συγκρινόμενος μὲ τὴν ἐδικήν σου μακαριότητα καὶ ἀϊδιότητα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, „ Ἐνώπιόν σου· σὺ μὲν γὰρ Κύριε, ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν (Ψαλ. ραʹ. 28.) ἐγὼ δὲ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλοιόνομαι καὶ μεταβάλλομαι καθ' ἑκάστην· καὶ ἀντὶ νὰ εἶμαι βασιλεὺς, εὑρίσκομαι τώρα φευγάτος· καὶ αἱ ἡμέραι μου περνῶσιν, ὡσὰν ὁ ἴσκιος. (2)

„ Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης.

Τὸ πλὴν ἐδῶ, ἐνόμισαν μὲν μερικοὶ, πῶς εἶναι περιττόν· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι εὑρίσκεται ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς· διότι ὁ Δαβὶδ ἀποβλέπωντας, τόσον εἰς τοὺς βίους τῶν παλαιοτέρων ἀνθρώπων, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἐδικόν του, καὶ στοχασθεὶς ὅτι εἶναι ἄτακτος, καὶ ἀνώμαλος, καὶ ἄπιστος, εἶπεν· ὅτι ἀληθῶς ὅλα τὰ φαινόμενα πράγματα τοῦ Κόσμου, εἶναι ματαιότης. ἤγουν εἶναι ἀβέβαια, καὶ πλοῦτος, καὶ δόξα, καὶ νεότης, καὶ κάλλος, καὶ μέγεθος, καὶ ἀνδρία· καὶ ἁπλῶς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἀ-

φιλλος ἢ ταῦτα „ Γνώρισόν μοι Κύριε τῶν ἡμερῶν μου τὸν ἀριθμὸν: τουτέστι τὸν ἐπίλοιπον τῆς παρούσης ζωῆς μου καιρόν· ἵνα διερευνήσας κἀγὼ τὸ ἴδιον συνειδὸς, γνῶ πόσον ἐλλείπω πρὸς τὴν κατ' ἀρετὴν τελειότητα, καθάπερ σὺ πολλῷ πρῴην γινώσκεις (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ εἶπε „ Σὺ μὲν φησιν ἄναρχος ἢ ἀπέραντος· ὁ δὲ ἡμέτερος βίος, οἱόν τισι σπιθαμαῖς ἢ παλαισταῖς ἐκμεμέτρηται· διὰ τούτου δὲ παρεδήλωσε τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἔφη δὲ ἢ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Ἁπλῶς δὲ ἡ ἀνθρωπίνη βραχύτης ἀντ' οὐδενός ἐστι πρὸς τὸ πᾶν κρινομένη, καθώς φησιν ὁ Δαβὶδ καλῶς ἐπεσκεμμένος ἡμῶν τὴν οὐσίαν· ὅτι ἡ ὑπόστασίς μου ὡσεὶ οὐθὲν ἐνώπιόν σου· οὐ παντελῶς εἶναι λέγων οὐδὲν, ἀλλ' ὅμοιον τῷ μηδενὶ· τὸ καθ' ὑπερβολὴν πᾶσαν βραχὺ, τῇ πρὸς τὸ ἀνύπαρκτον συγκρίσει διασημαίνων· οὐκοῦν ἐπειδήπερ αὐτὸς μὲν ὑπάρχεις ἀεὶ, ἡ δ' ἐμὴ ὑπόστασις ὀλίγη παντελῶς ἐστὶ καὶ συνεσταλμένη, καὶ ὡς οὐδὲν ὅλως ἐν τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς· μὴ ἀφῇς κολάζεσθαι μακρὰ τὸν ἐξ ἀσθενείας ὠλισθηκότα, μήτε μὴν τῷ παντὶ τοῦ βίου μήκει, σύνδρομον ἔχοιμι τὴν πληγήν.

ἀγαθά· φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ ἀγαθὰ, διαφέρουν ἀπὸ τὰ σωματικὰ καὶ πρόσκαιρα ἀγαθά· ὅθεν καὶ εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν τοῦ Δαβίδ. (1)

„Πᾶς ἄνθρωπος ζῶν.

Τὸ πᾶς ἄνθρωπος ζῶν, νοεῖται ἀντὶ τοῦ πᾶσα ἀνθρωπίνη ζωή· σχῆμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ μεταχειρίζεται δηλαδὴ τὰ συγκεκριμένα ἀντὶ ἀφῃρημένων, καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο „ Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης (Ψαλ. ριε΄. 2.) ἀντὶ τοῦ, πᾶσα ἀνθρωπίνη δόξα εἶναι ψευδής. Κάθε λοιπὸν, λέγει, ἀνθρωπίνη ζωὴ, εἶναι ματαιότης· ἐξήγησις δὲ εἶναι τοῦτο τοῦ ἀνωτέρω ςίχου τοῦ, τὰ σύμπαντα ματαιότης· ἀνθρωπίνην δὲ ζωὴν λέγει τὴν σωματικὴν, καὶ ὄχι τὴν πνευματικήν.

9 · „Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄν„θρωπος.

Τὸ μέντοιγε καὶ τὸ μενοῦνγε, δηλοῦσι τὸ, ὄντως καὶ τὸ ἀληθῶς· τὸ δὲ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται νοεῖται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διαπερνᾷ τὴν ζωήν του ὡσὰν μία ζωγραφισμένη εἰκὼν, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Θεοδώριτος· διότι καθὼς τὴν ζωγραφισμένην εἰκόνα τίποτε δὲν τὴν ὠφελεῖ τὸ κάλλος τῶν χρωμάτων, ἢ τὸ μεγάλον μέγεθος ὁποῦ ἔχει, καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια· ἔτζι οὐδὲ τὸν ἄνθρωπον ὠφελεῖ ἡ τοῦ βίου εὐτυχία καὶ δόξα· ἢ τὸ ἐν εἰκόνι δηλοῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῇ ὡσὰν μὲ εἰκόνα καὶ σκιὰν, καὶ ὄχι μὲ ἀλήθειαν καὶ πρᾶγμα, διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀκατάςατον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ Κύριλλον, καὶ Θεοδώριτον. (2)

„Πλὴν ματην ταράσσεται· θησαυρί„ζει καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά.

Τὸ πλὴν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ λοιπόν· μάτην λοιπὸν, λέγει, ταράττεται καὶ τρέχει ἐπάνω καὶ κάτω ὁ ἄνθρωπος, ἀγωνιζόμενος διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον καὶ ὑπάρχοντα, εἰς καιρὸν ὁποῦ εἶναι ὅλα μάταια· καὶ τὸ χειρότερον εἶναι, διὰ τὶ ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος, ἀγκαλὰ καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἀποκτήσῃ ἄσπρα, δὲν ἠξεύρει ὅμως ποῖος θέλει εἶναι ὁ κληρονόμος τῶν ἄσπρων του· καὶ ὁ μὲν ἀγὼν καὶ κόπος εἶναι ἐκείνου, ὁποῦ τὰ συνάγει· τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ἀπόλαυσις, εἶναι ἄλλου. (3)

7: „Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύ„ριος;

Καὶ

(1) Ὅθεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει „Διὸ ϗ ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαςήν, ὡς τοῦ ματαίου ματαιότερα, ϗ τοῦ μὴ καθεςηκότος: ἤτοι μὴ ὑπάρχοντος, οὐδαμινώτερα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ματαιότης εἶπεν, ἀτμίς.

(2) Ἄλλοι δὲ εἶπον ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἐν εἰκόνι διαπορεύεται: ἤγουν ζῇ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν μὲ τὴν ἰδίαν ϗ ξεχωριςὴν ἰδέαν του· μὲ τὴν φαντασίαν του γὰρ ὁ καθ' ἕνας περιπατεῖ· ἄλλος, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον· ἄλλος, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ δόξαν· ϗ ἄλλος, διὰ ἄλλον σκοπὸν ϗ τέλος· ἢ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται· ἤγουν ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ νοητοῦ Κόσμου ϗ τῆς ἀληθείας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον, ὁ αἰσθητὸς οὗτος Κόσμος, εἶναι εἰκὼν τοῦ νοητοῦ, ϗ τὰ αἰσθητὰ, εἶναι εἰκόνες τῶν νοητῶν ϗ ἀληθινῶν.

(3) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος εἶπε „ Τῶν ἐν εἰκόνι γεγραμμένων οὐδὲν οἱ ζῶντες διαφέρουσιν ἄνθρωποι· ὁμοίως γὰρ ϗ τούτων κἀκείνων ἡ φύσις ὑποῤῥεῖ τῷ χρόνῳ ϗ διαφθείρεται· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἧττον διαταράττονται (οἱ ἄνθρωποι) φιλονεικοῦντες, μαχόμενοι, πολεμοῦντες, ἐμπορευόμενοι· ϗ ζάλης ἅπας ὁ βίος μεςὸς, τέλος ἔχων τὸν θάνατον· σὺν πόνῳ δὲ πολλῷ ϗ ἱδρῶτι τὸν πλοῦτον ἀθροίζοντες, τὸν ἐσόμενον οὐκ ἴσασι κληρονόμον· πολλάκις γὰρ ὁ παῖς ἐςὶν ὑπόθεσις τῶν θησαυριζομένων· ἐγένετο δὲ, ἢ λῃςῶν διάρπαγμα, ἢ συκοφάντου παρανάλωμα, ἢ πολεμίων αἰχμαλώτευμα τὰ ὑπὸ τούτων συναχθέντα· τοῦτο δὲ ϗ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν κινούμενος γέγραφε· τοῖς γὰρ ἐκ τῶν πολέμων λαφύροις, ϗ τῷ παρὰ τῶν ἀλλοφύλων φερομένῳ δασμῷ μεγίςην ϗ περιφανῆ λίαν ἀποφήνας τὴν Βασιλείαν, ἠγνόει τοῦ παιδὸς τὴν δυσσεβῆ ϗ παράνομον γνώμην· εἶτα θεασάμενος αὐτὸν ἐγκρατῆ τῶν Βασιλείων γενόμενον, ϗ τὸν ἀποκείμενον σφετερισάμενον πλοῦτον, τὴν θαυμασίαν ἀφῆκε φωνήν· πλὴν μάτην ταράσσεται, θησαυρίζει ϗ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά.

Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ, λέγει, καὶ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι μάταια, ποία ἄλλη εἶναι ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐλπίς μου; δὲν εἶσαι μόνος ἐσὺ Κύριε; ναὶ ἐσὺ μόνος εἶσαι· ἐρωτηματικῶς γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ τὰ δύω.

„Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστί.

Ἐσὺ Κύριε, λέγει, εἶναι ἡ ἐλπίς μου· διὰ τί καὶ ἀπὸ ἐσένα εἶναι ἡ ὕπαρξίς μου· ἤγουν τὸ νὰ εἶμαι ὅλως· ὅθεν φρόντισον διὰ τὸ ἐδικόν σου πλάσμα, τὸ ὁποῖον γνωρίζει ἐσένα τὸν πλάστην του μὲ εὐγνωμοσύνην καρδίας. (1)

8: „Ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου ῥῦσαί „με.

Ἐπειδὴ, λέγει, αἱ ἀνομίαι γεννῶσι τοὺς πειρασμούς· διὰ τοῦτο λύτρωσαί με ἀπὸ τὰς ἀνομίας μου Κύριε, διὰ νὰ λυτρωθῶ ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ καὶ ἀνομίας ὀνομάζει τοὺς πειρασμοὺς κατὰ συνεκδοχὴν, ἀπὸ τὰ αἴτια τὰ αἰτιατά.

„Ὄνειδος ἄφρονι ἔδωκάς με.

Ἄφρονα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Σεμεεί· ὅστις ὠνείδιζε καὶ ὕβριζεν αὐτὸν, ὀνομάζων παράνομον, καὶ ἄνδρα αἱμάτων· δεύτερον δὲ ἐπανέλαβε τὸν λόγον ἐδῶ τὸν περὶ τοῦ Σεμεεί· ἵνα μὲ τὰς συχνὰς ἐλεεινολογίας του, παρακινήσῃ τὸν εὔσπλαγχνον Θεὸν νὰ τὸν ἐλεήσῃ· ὀνειδίζει δὲ καὶ ὁ Διάβολος τὸν κάθε ἁμαρτωλὸν, περιγελῶν αὐτὸν, πῶς ἐνικήθη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

9: „Ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στό„μα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας.

Θεληματικῶς, λέγει, ἐφαινόμην ὅτι δὲν ἀκούω· καὶ δὲν ἄνοιξα τὸ στόμα νὰ ἀποκριθῶ κατὰ τοῦ Σεμεεί· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἐπρόσταξες αὐτὸν διὰ νὰ μὲ ὑβρίζῃ· καὶ νὰ με καταρᾶται· „Κύριος γὰρ φησιν εἶπεν αὐτῷ καταρᾶσθαι τὸν Δαβίδ· (Β. Βασιλ. ιϛ΄. 10.) ἐμένα δὲ ἐπρόσταξες νὰ σιωπῶ. „Ἥμαρτες γὰρ (εἶπες εἰς τὸν Κάϊν); ἡσύχασον· (Γέν. δ΄. 7.) (2)

10: „Ἀπόστησον ἀπ᾽ ἐμοῦ τὰς μάστιγάς „σου· ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρός „σου ἐγὼ ἐξέλιπον.

Σήκωσαι, λέγει, ἀπὸ ἐμένα Κύριε, τόσον τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ ἔρχονται κατ᾽ ἐμοῦ ἔξωθεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ πόνους, ὁποῦ δοκιμάζω ἔσωθεν ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως· ἐπειδὴ καὶ τελείως ἠσθένησα ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς χειρός σου· χεῖρα δὲ Θεοῦ ὀνομάζει, τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν· βλέπε δὲ, ὅτι ὁ Δαβὶδ, εἰς μὲν τὸν πρότερον Ψαλμὸν, δίδωντας τὸν ἑαυτόν του εἰς τὰς παιδευτικὰς τιμωρίας, ἔλεγεν „Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἕτοιμος (Ψαλ. λζ΄. 17.) τώρα δὲ, ἀφ᾽ οὗ ἐτιμωρήθη ἀρκετὰ, παρακαλεῖ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὰς τιμωρίας, φοβούμενος μήπως ἀπὸ τὴν περισσοτέραν λύπην καταποθῇ, καὶ πέσῃ εἰς ἀπόγνωσιν.

11: „Ἐν

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστι: τουτέστι σὺ ὁ ἐνισχύσας ὑφίστασθαί με ϗ φέρειν τὰ ἐξ ὀργῆς ἐπενηνεγμένα τῆς ἄνωθεν, Θεοῦ παιδεύοντος ἐν τάξει πατρὸς φιλόπαιδος, ἐπὶ τῷ ἐκλέγεσθαι τὰ βελτίω· οὐκοῦν κᾂν παιδεύῃ Θεὸς διὰ συμμέτρου κινήσεως, ἀλλ᾽ οὖν αὐτὸς εὑρίσκεται τοῖς πάσχουσι καρτερία ϗ ὑπομονή· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ ὑπόστασις· ὁ δὲ Ἀκύλας τὴν ὑπόστασιν καραδοκίαν εἴρηκεν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „Σοῦ φησι συγχωρήσαντος, πεπαρῴνηκεν ἐκεῖνος· ϗ ὁ μὲν, ἐῴκει μάστιγι, σὺ δὲ δι᾽ ἐκείνης τὴν παιδείαν ἐπέφερες· διά τοι τοῦτο σιγῶν ἐδεξάμην τὰς μάστιγας, ἐκεῖνον μὲν παροξῶν, σὲ δὲ ὁρῶν παιδεύοντα.

11: „ Εν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευ-
„ σας ἄνθρωπον.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐλέγχῃς τὸν ἁμαρτωλὸν πρὸς ἰατρείαν καὶ διόρθωσίν του, τότε παιδεύεις αὐτὸν διὰ τὴν ἀνομίαν του, καὶ ὄχι διὰ ἄλλο τι· καὶ λοιπὸν ἡ παιδεία σου αὐτὴ, εἶναι ὠφέλιμος καὶ σωτηριώδης· ἄνθρωπον δὲ λέγει τὸν ἑαυτόν του. (1)

„ Καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχὴν
„ αὐτοῦ.

Τὴν ψυχὴν, λέγει, τοῦ κάθε ἁμαρτωλοῦ ἐλέπτυνας Κύριε, ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· ἐπειδὴ καθαρίζεις αὐτὴν διὰ τῶν πειρασμῶν ἀπὸ κάθε πάχος τῆς ἁμαρτίας· λεπτότατον δὲ ζῶον εἶναι ὁ ἀράχνης· ἤτοι ὁ ἀνυφαντής· καὶ μάλιστα εἰς τὰ ποδάρια· διὰ τί; διὰ νὰ ἦναι ἐπιτήδεια εἰς τὸ νὰ ὑφαίνουν τὴν ἀράχνην: ἤτοι τὸ λεπτότατον ὕφασμά του· διότι παχύνει μὲν τὴν ψυχὴν ἡ ἁμαρτία, λεπτύνει δὲ αὐτὴν ἡ κακοπάθεια καὶ οἱ πειρασμοί·

„ Πλὴν μάτην πᾶς ἄνθρωπος.

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἐπανέλαβε δεύτερον τὸν λόγον περὶ τῆς εὐτελείας τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς περισσοτέραν πληροφορίαν· λείπει δὲ ἔξωθεν τὸ ταράσσεται· ἤγουν „ Πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος.

12: „ Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου Κύ-
„ ριε, καὶ τῆς δεήσεώς μου ἐνώτισαι·
„ τῶν δακρύων μου μὴ παρασιωπήσῃς.

Τὸ εἰσάκουσον καὶ τὸ ἐνώτισαι, ὁμοίως καὶ τὸ τῆς προσευχῆς μου καὶ τὸ τῆς δεήσεώς μου, εἶναι σχῆμα ἐκ παραλλήλου, καὶ δηλοῦσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτό· τὸ δὲ μὴ παρασιωπήσῃς εἶναι, ἀντὶ τοῦ μὴ παρίδῃς. ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ παραβλέπουσί τινα, σιωπῶσι καὶ δὲν ἀποκρίνονται εἰς αὐτὸν, ὅταν παρακαλῇ· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ μὴ παρασιωπήσῃς· ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ τὸ συντάξῃ μὲ αἰτιατικὴν, καὶ νὰ εἰπῇ, τὰ δάκρυά μου μὴ παρασιωπήσῃς, τὸ ἐσύνταξε μὲ γενικήν· βλέπε δὲ, ὦ ἁμαρτωλὲ, ὅτι ὁ θεῖος Δαβὶδ ἐπαρακάλει τὸν Θεὸν, ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μὲ τὰ δάκρυα· ὅθεν μιμοῦ τοῦτον καὶ σύ·

„ Ὅτι πάροικος ἐγώ εἰμι παρὰ σοὶ καὶ
„ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πα-
„ τέρες μου.

Κά-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἐλέγχων με, φησὶν, ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐπαίδευσας· διότι τοῖς ὑπὲρ ἀνομίας προσφερομένοις ἐλεγμοῖς παιδεύεται ἄνθρωπος, ἐκτηκομένης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τῷ ἀποβαλεῖν πᾶσαν σαρκώδη παχύτητα τὴν ἀκατοίκητον Πνεύματι· „ Οὐ μὴ γάρ φησι μείνῃ τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας· ἔργον οὖν τοῦ Θεοῦ λεπτύνειν αὐτὰς δι᾽ ἀρετῆς, ϗ τὸ ἐκ κακίας πάχος ἐξαφανίζειν· ὅτι δὲ ἡ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ σαρκοῦται ϗ παχύνεται, δῆλον ἐκ τοῦ „ Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου· ὁ μέντοι ὡς ἀράχνην τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκτήξας, τὸν ἀερώδη χιτῶνα περιεθήκατο, οὐ παχείᾳ τινὶ ϗ πολυσάρκῳ τοῦ βίου περιβολῇ καταβλάπτων τὴν ψυχήν· ἀλλ᾽ ἀπολεπτύνων οἱόν τι ἀράχνιον νῆμα τῇ καθαρότητι τῆς ζωῆς, πάντα τοῦ βίου τὰ ἐπιτηδεύματα· ϗ ἐγγύς ἐστι πρὸς τὸ ἀναφερές τε ϗ κοῦφον ϗ ἐναέριον, τὴν σαρκώδη ταύτην μετακλῶσαι φύσιν· ἵν᾽ ὅταν τῆς ἐσχάτης ἀκούσῃ σάλπιγγος, ἀβαρὴς ϗ κοῦφος πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ κελεύοντος εὑρεθεὶς, μετάρσιος δι᾽ ἀέρος ἅμα τῷ Κυρίῳ φέρηται, ὑπὸ μηδενὸς βάρους ἐπὶ τὴν γῆν καθελκόμενος. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ μὲ συντομίαν, τὸ ῥητὸν τοῦτο φανερόνει, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς ὁποῦ θέλει ἀληθῶς νὰ μετανοήσῃ, αὐτὸς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐλεγμοὺς, ὁποῦ τοῦ κάμνει ἔσωθεν ἡ συνείδησις διὰ τὰς ἁμαρτίας ὁποῦ ἔπραξε, παιδεύεται, ϗ τόσον πολλὰ ξηραίνεται, ὥστε ὁποῦ γίνεται λεπτὸς, ὡσὰν τὸ ὕφασμα τῆς ἀράχνης. ἀράχνης μὲν γὰρ ἀρσενικῶς, εἶναι τὸ ζῶον, ἤγουν ὁ ἀνυφαντής· ἀράχνη δὲ θηλυκῶς, εἶναι τὸ ὕφασμά του· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης „ Ἡ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ παχύνεται· ἡ δὲ ἀρετὴ λεπτύνει, ϗ πᾶν τὸ σωματικὸν πάχος ἐξαφανίζει τῆς ψυχῆς· ἔργον οὖν τοῦ Θεοῦ λεπτύνειν αὐτό· ἀπεικάζεται δὲ ἀράχνῃ ὅσα ὁ ἁμαρτωλὸς ὑφαίνει διὰ τὸ εὔσχιστον, κἂν λεπτὰ, κἂν ποικίλα τυγχάνῃ κατὰ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ „ Ἱστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσιν (Ἡσ. νθ΄. ϛ.) ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

Κάτοικος μὲν ὀνομάζεται, ὁ στερεὸς καὶ παντοτινὸς κατοικητὴς τοῦ ὀσπητίου καὶ τόπου· πάροικος δὲ λέγεται ὁ πρὸς ὀλίγον καιρὸν κατοικῶν εἰς ἕνα ὀσπήτιον, ἢ τόπον, καὶ πάλιν μετοικιζόμενος εἰς ἄλλο, ὅταν τὸν προστάξῃ ὁ οἰκοκύρης τοῦ ὀσπητίου καὶ τοῦ τόπου ἐκείνου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι ἐγὼ, πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους, κάτοικος εἶμαι Κύριε· ἐπειδὴ καὶ εἶμαι ἐξουσιαστὴς καὶ κύριος τοῦ ἐδικοῦ μου ὀσπητίου καὶ τόπου· ὅταν δὲ ἐσὺ προστάξῃς ὁ πάσης τῆς γῆς αὐθέντης καὶ Κύριος, μετακατοικῶ εἰς ἄλλον κόσμον· καὶ ὁ παρεπίδημος δὲ, καὶ αὐτὸς, ἀφ᾽ οὗ ὀλίγον καιρὸν καθίσῃ εἰς ἕνα τόπον, πάλιν γυρίζει ὀπίσω εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἦλθε· τοῦτο δὲ κάμνει καὶ κάθε ἄνθρωπος· διὰ τὶ αὐτὸς ἀφ᾽ οὗ ζήσῃ ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀποθνήσκει κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ἀναλύεται εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. (1)

13: „Ἄνες μοι ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀ„πελθεῖν, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ ὑπάρξω.

Εὐσπλαγχνίσου με, λέγει Κύριε, καὶ παῦσον τὴν μάστιγα καὶ παιδείαν ὁποῦ πάσχω· διὰ νὰ παρηγορηθῶ ὀλίγον τι, καὶ νὰ ἀποβάλω τὰς θλίψεις πρὸ τοῦ νὰ ἀποθάνω, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· καὶ πορευθεὶς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἐπορεύθησαν οἱ γονεῖς καὶ πρόγονοί μου, δὲν θέλω εἶμαι: ἤγουν δὲν θέλω ζήσω πλέον εἰς ταύτην τὴν ζωήν· ἢ δὲν θέλω εἶμαι πλέον εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· (2) τὰ λόγια δὲ ταῦτα εἶναι πολλὰ ἐλεεινὰ, καὶ ἱκανὰ νὰ δυσωπήσουν τὸν Θεὸν, καὶ νὰ πείσουν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ τὸν ἐλεήσῃ· τὸ δὲ οὐ μὴ, πρὸς βεβαίωσιν περισσοτέραν τῆς ἀρνήσεως ἐπροσέθη· ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀρκετὴ μόνη ἡ μία ἄρνησις τοῦ οὐκέτι· ὅθεν αἱ δύω ἀρνήσεις ἐδῶ, μίαν ποιοῦσιν ἄρνησιν.

ΨΑΛ-

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο, λέγων „Ἰστέον δὲ, ὅτι ὁ μὲν πρακτικὸς, ἐν σαρκὶ λέγεται παροικεῖν, ὡς τῆς ψυχῆς τὴν πρὸς τὴν σάρκα σχέσιν διὰ τῶν ἀρετῶν ἐκτέμνων, καὶ τῶν ὑλικῶν ἑαυτοῦ περιελόμενος τὴν ἀπάτην· ὁ δὲ γνωστικὸς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ λέγεται παροικεῖν, ὡς ἐν ἐσόπτροις καὶ αἰνίγμασι θεωρῶν τὴν ἀλήθειαν· οὔπω γὰρ αὐτῷ τὰ τῶν ἀγαθῶν αὐθυπόστατα εἴδη, καθώς εἰσιν, ἐθεάθησαν διὰ τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἀπολαύσεως· ἐν εἰκόνι γὰρ τῶν ἀγαθῶν, ὡς πρὸς τὸ μέλλον, πᾶς ἅγιος διαπορεύεται βοῶν· πάροικός εἰμι καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὸν μέγαν Δαβὶδ, ἐν βασιλείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ πάροικον ἑαυτὸν ἀποκαλοῦντα καὶ παρεπίδημον, καὶ τῇ εὐκληρίᾳ θαῤῥῆσαι μὴ ἀνασχόμενον· τῷ ὄντι γὰρ σοφίας μεστὰ τὰ ῥήματα, καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐπισταμένης, καὶ τούτου χάριν τῆς παρούσης εὐημερίας καταφρονούσης.

(2) Ἄλλος δέ φησιν „Ἄνεσιν ἐνταῦθα τὴν τῶν ἁμαρτιῶν λέγει συγχώρησιν, ἐν ᾗ τὸ ἀναψύξαι πρὶν ἐντεῦθεν ὁδεῦσαι, μακάριον· ἐπεὶ μετὰ θάνατον οὐκέτι λαβεῖν τὴν διὰ μετανοίας ἀνάψυξιν δυνησόμεθα· διατί; ἐπειδὴ οὐκέτι ὑπάρχομεν· οὐχ ὅτι μεταπίπτομεν εἰς ἀνυπαρξίαν καὶ τοῦ εἶναι ἐκπίπτομεν· ἀλλ᾽ ὅτι οὐκέτι ἀλλοιωθῆναι δι᾽ ἐπιστροφῆς δυνάμεθα.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΘ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐνεπνεύθη εἰς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· ἥτις δι᾽ αὐτοῦ, εὐχαριστεῖ μὲν τὸν Θεὸν, διὰ τὶ ἠξιώθη τὴν θείαν χάριν· παρακαλεῖ δὲ καὶ διὰ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους καὶ διώκτας, ὁποῦ τὴν ἐπολέμουν· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγέγραπται· διὰ τὶ τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα ἀπέβλεπον εἰς τέλος· ὅθεν καὶ ὅλα διὰ τῶν ἔργων ἐγένοντο. (1)

1: „ Υπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον.

Ὁ διπλασιασμὸς οὗτος τοῦ, ὑπομένων ὑπέμεινα, εἶναι συνειθισμένος εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· εἶναι δὲ ἐμφαντικὸς καὶ δηλωτικὸς ἐπιτάσεως, ὡς τὸ „ Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου. ἤτοι σφόδρα εἶδον· (Ἔξ. γ΄. 7.) καὶ „ Γινώσκων γνώσῃ (Γέν. ιε΄. 13.) ἤτοι ἀκριβῶς θέλεις γνωρίσεις· καὶ ἄλλα πάμπολλα ὅμοια· τὸ ὑπομένων οὖν ὑπέμεινα δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία πολλὰ ἐπρόσμεινα τὸν Χριστὸν νά μοι βοηθήσῃ· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ „ Καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἐθνῶν· (Γέν. μθ΄ 10.) καὶ περὶ αὐτοῦ οἱ θεῖοι Προφῆται προεκήρυξαν.

„ Καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς
„ δεήσεώς μου.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, εἶδεν ἐπιμελῶς ὁμοῦ καὶ εὐσπλαγχνικῶς ἐμὲ τὴν Ἐκκλησίαν του, ταλαιπωρουμένην ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, καὶ διὰ τοῦτο εἰσήκουσε τὴν δέησιν τὴν γινομένην ὑπὲρ ἐμοῦ· ἐδέοντο γὰρ οἱ Προφῆται διὰ τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν· πρῶτον γὰρ προσέχει τινὰς, καὶ ἔπειτα ἀκούει καὶ ἀντιλαμβάνεται τοῦ δεομένου κατὰ τὸν Εὐσέβιον.

2: „ Καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπω-
„ ρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος.

Τοὺς μεγαλωτάτους κινδύνους μὲ τοιαῦτα ὀνόματα ἐφανέρωναν οἱ παλαιοί: ἤγουν μὲ τοὺς λάκκους καὶ μὲ τοὺς πηλοὺς καὶ μὲ τὰς λάσπας· λάκκος δὲ ταλαιπωρίας ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ, ὁ βόθρος τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων κατὰ τὸν Δίδυμον, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἐταλαιπωρεῖτο κατὰ τὴν ψυχὴν ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία· πηλὸς δὲ ἰλύος: ἤτοι λασπώδης καὶ βρωμερὸς πηλὸς, εἶναι ἡ σύστασις τῶν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν κατὰ τὸν αὐτόν· ἥτις εἶναι φθοροποιὸς καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐγὼ δὲ τυπικῶς μὲν εἰς τὰ συμβεβηκότα τῷ Δαβὶδ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν συγγεγράφθαι, νομίζω, ἀναφέρεσθαι δὲ καὶ εἰς ἅπασαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὰ τῆς ἀναστάσεως δεξαμένην ἐλπίδας· εἰς ταύτην δὲ ἡμᾶς ποδηγεῖ τὴν διάνοιαν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ῥητῶν ἐνίων μνησθείς.

καὶ κολλητικὴ τῆς ψυχῆς ἐκείνης, ὁποῦ ἐμπέσῃ μέσα εἰς αὐτήν.

„Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας „μου, καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά „μου.

Ἐσταμάτησε, λέγει, ὁ Χριστὸς τοὺς ἀστάτους πόδας ἐμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπάνω εἰς τὴν ἀσφαλῆ πέτραν τῆς πίστεως· καὶ δείξας εἰς ἐμὲ τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, ἐσήκωσεν ἀπὸ τὸ μέσον κάθε σκόνταμμα καὶ κρημνόν· καὶ ἔτζι ἴσαξε τὴν πορείαν μου, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ περιπατῶ πλέον στραβὰ καὶ πεπλανημένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. (1)

3: „Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾆσμα „καινὸν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν.

Ἔβαλε, λέγει, ὁ Χριστὸς εἰς τὸ στόμα ἐμοῦ τῆς Ἐκκλησίας του, καινούρια ᾄσματα· νοεῖ δὲ μὲ τοῦτο, τὰς καινούριας ᾠδὰς καὶ τροπάρια καὶ ὕμνους πνευματικοὺς, ὁποῦ ἐσύνθεσαν καὶ ψάλλουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰ καινούρια κατορθώματα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐν ταῖς δεσποτικαῖς αὐτοῦ ἑορταῖς· τὸ δὲ ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἶναι ἐξήγησις τοῦ καινοῦ ᾄσματος. (2)

„Ὄψονται πολλοὶ καὶ φοβηθήσονται, „καὶ ἐλπιοῦσιν ἐπὶ Κύριον.

Οἱ πρότερον, λέγει, ὄντες τυφλοὶ κατὰ τὴν ψυχήν: ἤγουν οἱ Ἐθνικοὶ, θέλουν ἰδοῦν τὸ φῶς τῆς θείας ἐπιγνώσεως διὰ μέσου τῆς Ἐκκλησίας· ἢ θέλουν ἰδοῦν τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, ὁποῦ ἐτέλεσεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ οἱ αὐτοῦ ἅγιοι (3) καὶ πρὸς τούτοις θέλουν φοβηθοῦν τὸν Χριστὸν, τὸν ἐνεργοῦντα τοιαῦτα θαυμάσια· καὶ ἀκολούθως θέλουν ἐλπίσουν εἰς αὐτόν: ἤγουν θέλουν πιστεύσουν, διὰ τὶ ὅστις πιστεύει, ἐκεῖνος καὶ ἐλπίζει· ἢ θέλουν ἐλπίσουν οἱ πολλοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, ὅτι αὐτὸς θέλει σώσει τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν· Κύριον δὲ τὸν Χριστὸν ἐννοεῖ.

4: „Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστι τὸ ὄνομα Κυ„ρίου ἐλπὶς αὐτοῦ.

Μακάριος, λέγει, καὶ εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔχει ἐλπίδα εἰς μόνον τὸ ὄνομα Κυρίου: ἤγουν εἰς τὸν Κύριον· καὶ ὄχι εἰς ἄλλο κανένα πρᾶγμα· καθὼς καὶ εἰς ἄλλον Ψαλμὸν λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ „Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπὶ Κύρι-

---

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ὁ τοίνυν τοὺς πόδας νιψάμενος, καὶ πάντα ῥύπον ἀποβαλὼν γήϊνον, ἐπὶ τῆς πέτρας τοὺς πόδας ἔρεισον, ἵνα μὴ σαλεύηταί σου τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα· φύλασσε ἐπὶ τῆς πεπλακωμένης ὁδοῦ τὴν βάσιν ἀμόλυντον, ὡς καὶ ὁ Δαβὶδ ἐποίει, ὅτε τοῦ πηλοῦ τὴν ἰλὺν ἀποκλυσάμενος, ἐπὶ τῆς πέτρας τοὺς ἑαυτοῦ πόδας ἔστησε· πέτραν δὲ νοοῦμεν τὸν Κύριον, ὅς ἐστι φῶς καὶ ἀλήθεια καὶ ἀφθαρσία καὶ δικαιοσύνη, δι' ὧν ἡ πνευματικὴ ὁδὸς διαπλακοῦται· ὧν ὁ μὴ παρατραπεὶς καθ' ἑκάτερον, καθαρὸν διασώζει τὸ ἴχνος, μηδαμόθεν τῷ πηλῷ τῆς ἡδονῆς μολυνόμενον· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπὶ ταύτῃ φησὶ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Δίδυμος „Ἀπὸ οὖν τοῦ λάκκου τῆς ταλαιπωρίας: τουτέστι τῆς πονηρᾶς εἰδωλολατρείας, καὶ τοῦ πηλοῦ τῆς ἰλύος: τουτέστι τῆς βεβορβορωμένης διαγωγῆς, ἀνύψωσε καὶ ἔστησέ με, φησιν, εἰς τὴν πέτραν: ἤγουν τὴν ἀκράδαντον καὶ στερεμνίαν ὁμολογίαν τῆς πίστεως (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἆσμα καινὸν, τὸν νόμον τὸν Εὐαγγελικόν φησιν· ὁ δὲ Δίδυμος ὕμνος ἐστί φησιν ἔκπληξις μετὰ δοξολογίας ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ γεγονότων.

(3) Περὶ τούτων γὰρ εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου „Ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ᾗ οὐκ ἔγνωσαν, καὶ τρίβους, ἃς οὐκ ᾔδεισαν πατῆσαι, ποιήσω αὐτοὺς (Ἡσ. μβ'. 16.) ἔφη δὲ καὶ ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀπέσταλκέ με Κύριος ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν (Ἡσ. μβ'. 7.) ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Ἀεὶ γάρ πως οἱ μή πω πιστεύσαντες τῶν ἤδη πεπιστευκότων ἀναδείκνυνται ζηλωταὶ, καὶ τῆς ἐκείνων πολιτείας κατ' ἴχνος ἰέναι σπουδάζοντες, ἀνανήφουσι πρὸς ἀλήθειαν, καὶ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας ἴασι φῶς. Εἶτα τί τὸ ἐντεῦθεν; τὸν θεῖον εἰς νοῦν δέχονται φόβον· καὶ τὰς ἑαυτῶν ἐλπίδας ἱδρύσαντες ἐπὶ Θεῷ, παρ' αὐτοῦ καὶ μόνου τὰς τῶν ἀγαθῶν ζητοῦσι χορηγίας (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ριον (Ψαλ. λγ'. 8.) ἡ δὲ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ παρόντος ῥητοῦ, εἶναι αὕτη· „ Μακάριος ἀνήρ, οὗ αὐτοῦ ἐστι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπίς· τοῦτο δὲ ἠμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν καὶ περὶ τῶν Χριστιανῶν, ἀναγινώσκοντες τὸ ῥητὸν κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· μακάριος, οὗ ἐστιν ἐλπὶς τὸ ὄνομα Κυρίου αὐτοῦ· εἰς καθε γὰρ Χριστιανὸν εἶναι ἐλπὶς καὶ σωτηρία τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· καθὼς τοῦτο ἔδειξαν ἐμπράκτως οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ἐνώπιον τῶν τυράννων· οἵτινες ὡμολόγησαν παῤῥησίᾳ, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι εἰς αὐτοὺς δόξα καὶ πλοῦτος καὶ ἐλπίς· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς, κατὰ τὸν Ἀδελφόθεον Ἰάκωβον (Ἰακ. β'. 7.).

„Καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας
„καὶ μανίας ψευδεῖς.

Ὁ τοιοῦτος, λέγει, Χριστιανὸς, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Χριστὸν, αὐτὸς δὲν ἀποβλέπει οὐδὲ καταγίνεται εἰς τὰ μάταια: ἤγουν εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ φαίνονται ἀγαθὰ κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ χυδαίους ἀνθρώπους· μανίαι δὲ ψευδεῖς, εἶναι αἱ μαντεῖαι· ἐπειδὴ οἱ μάντεις, μαινόμενοι ἀπὸ τὸν Δαίμονα, εὐγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰς φρένας των, καὶ παραφέρονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ· αὐτοὶ δὲ καὶ ψεύδονται εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ προλέγουν· ἀπὸ τὸ ἓν δὲ εἶδος τῆς μαντείας, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν εἰδωλολατρείαν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

5: „Πολλὰ ἐποίησας σὺ Κύριε ὁ Θεός μου
„τὰ θαυμάσιά σου!

Ἐπειδὴ ὁ μέγας Δαβὶδ ἐξεπλάγη τὸ παράδοξον μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ ἄξιον τούτου λόγον νὰ εἴπῃ, τοῦτο μόνον τὸ ἐκπληκτικὸν λόγιον ἐπεφώνησε· πολλὰ θαυμάσια ἐποίησας Κύριε ὁ Θεός μου! τὸ ὁποῖον τοῦτο ἔπαθε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος· διὰ τὶ καὶ αὐτὸς ὑπερθαυμάσας ἀνεβόησεν „Ὢ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! (Ῥωμ. ια'. 33.) θαυμάσια λέγει ὁ Δαβὶδ, ὄχι μόνον τὰ γενόμενα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωϋσέως, καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ Σαμουὴλ· καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν θαύματα, τὰ ἐπὶ Ἀβραὰμ καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ γενόμενα· τὰ ὁποῖα προϊδὼν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θαυμαστικῶς ἐβόησε τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον.

„Καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι
„τίς ὁμοιωθήσεταί σοι.

Ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ τούτου εἶναι αὕτη· „Οὐκ ἔστιν ὅστις ὁμοιωθήσεταί σοι ἐν τοῖς διαλογισμοῖς σου: ἤγουν τινὰς δὲν θέλει νοήσει τοὺς περὶ προνοίας καὶ σωτηρίας τοῦ κόσμου διαλογισμούς σου Κύριε· ἰδοὺ γὰρ ποῖον θαυμαστὸν καὶ παράδοξον πρᾶγμα διελογίσω, τὸ νὰ γένῃς ἄνθρωπος διὰ τὸν ἄνθρωπον.

„Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα· ἐπληθύν-
„θησαν ὑπὲρ ἀριθμόν.

Ἀπήγγειλα, λέγει, καὶ ἐδίδαξα διὰ πολλὰ θαυμάσιά σου εἰς πολλοὺς Ψαλμούς· ἀλλὰ τὰ θαυμάσιά σου ἐπληθύνθησαν ἀκόμη, καὶ ἐφάνησαν ὅτι εἶναι ἀναρίθμητα, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ πέσουν εἰς ἀριθμόν· διὰ τὶ ἐκεῖνα ὁποῦ ἐγὼ τώρα ἐγνώρισα, εἶναι ἀπερίληπτα διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως αὐτῶν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἐπειδὴ

(1) Ἄλλος δέ φησι „Μανία δὲ σώφρων„ ἡ τοῦ παρόντος βίου ἔκστασις· δι' ἣν καὶ ἐξεστηκότες τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν οἱ Προφῆται· ἐφ' ᾗ σεμνυνόμενος ὁ Δαβὶδ λέγει „Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· καὶ Παῦλος „Εἴτε ἐξέστημεν Θεῷ· εἶεν δ' ἂν ματαιότητες καὶ μανίαι ψευδεῖς, αἱ βιωτικαὶ φροντίδες.

δὴ καὶ ἄλλο τι δὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ περὶ τῶν θαυμασίων σου Κύριε, τοῦτο μόνον ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα δι' αὐτά· ἤγουν ὅτι ὑπερβαίνουσιν ἀριθμόν· (1)

6: „Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλη-
„σας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι.

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἐδίδαξεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, ὅτι λέγονται πρὸς τὸν Πατέρα ἐκ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· λέγει γὰρ ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς ἀπέβαλες τὴν τοῦ νόμου θυσίαν καὶ προσφορὰν, σῶμα δὲ ἐκατεσκεύασας εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὰ αἵματα τῆς Παρθένου καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου, διὰ νὰ γένῃ τοῦτο θυσία ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων.

„Ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας
„οὐκ ἐζήτησας.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Λευϊτικοῦ καὶ τοῦ Δευτερονομίου θέλεις εὕρῃς φανερὰ ὦ ἀναγνῶστα, ποῖα μὲν ἦτον τὰ ὁλοκαυτώματα· τίνες δὲ ἦτον αἱ περὶ ἁμαρτίας θυσίαι· καὶ ἁπλῶς, ἐκεῖ εὑρίσκεις ποίαν διαφορὰν ἔχουν αἱ θυσίαι ἀπὸ τὰς προσφοράς· ἐδῶ δὲ λέγει τώρα ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι ἀφ' οὗ ἐγὼ ἐσαρκώθηκα, ὅστις εἶμαι ἡ λογικὴ καὶ ἀληθινὴ θυσία ἡ αἴρουσα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου, ἀπὸ τότε καμμίαν ἄλλην θυσίαν νομικὴν δὲν ἐζήτησας. (2)

7: „Τότε εἶπον ἰδοὺ ἥκω.

Τότε, πότε; ὅταν δὲν ἠθέλησας τὰς νομικὰς θυσίας· τότε γὰρ εἶπον ἐγώ· ὅτι Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱὸν (Ἰω. ιζ΄. 1.) τὸ γὰρ ἰδοὺ ἥκω, δηλοῖ, ὅτι, ὡς βλέπεις, ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος. (3)

„Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται πε-
„ρὶ ἐμοῦ.

Οἱ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Νικᾷ φησιν ἀριθμὸν ϗ πᾶσαν διήγησιν τὰ ὑπὸ τῆς σῆς δυνάμεως γενόμενα θαύματα· οὐ γάρ ἐστιν ὁ τὰ ὅμοιά σοι δρᾶσαι δυνάμενος· μέγιστα μὲν γὰρ ϗ περικαλλῆ σου τὰ ποιήματα· νικᾷ δὲ τοὺς ἀνθρωπίνους ἐπαίνους τὰ καθ' ἕκαστον καιρὸν ὑπὸ τῆς σῆς προμηθείας οἰκονομούμενα· τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, τὰ ἐν τῇ Ἐρήμῳ, τὰ ἐπὶ Μωσεῖ, τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ, τὰ ἐπὶ Σαμουὴλ ϗ τὰ τούτων πρεσβύτερα· τὰ κατὰ τὸν Ἀβραὰμ, τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακὼβ, ἡ διὰ δουλείας τοῦ Ἰωσὴφ Βασιλεία, ϗ τὰ ἄλλα, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον διεξέρχωμαι· ἀλλὰ τὸ νῦν γεγενημένον τούτων ἁπάντων θαυμασιώτερον· οὐδὲ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς, ἢ ἑνὸς Ἔθνους, ἀλλὰ τῶν Ἐθνῶν ἁπάντων πραγματεύῃ τὴν σωτηρίαν· ϗ τὴν νομικὴν λατρείαν καταπαύσας τῇ τῶν Ἰουδαίων ἀσθενείᾳ συμβαίνουσαν, τὴν καινὴν ἔδωκας χάριν τὴν λογικὴν λατρείαν νομοθετοῦσαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τοῦ νόμου κρατοῦντος ὁλοκαυτώματα ϗ θυσίαι προσεφέροντο τῷ Θεῷ· ὁ δὲ προφητικὸς λόγος ἐκβαλὼν πάντα τὰ τοιαῦτα, τὴν λογικὴν θυσίαν ὑπέδειξεν· οὗ δὴ χάριν τυπικῶς ἔφην ἁρμόττειν τῷ Δαβὶδ τὸν Ψαλμόν· ἐπειδὴ κἀκεῖνος προεώρα τὰ μέλλοντα, ϗ κατ' ἐκεῖνα ζῆν ἐπεθύμει· ἀληθῶς δὲ τοῖς τῆς σωτηρίας ἀξιωθεῖσιν Ἔθνεσι ϗ τῆς πλάνης ἀπαλλαγεῖσιν. Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται „Ὦτα δὲ κατηρτίσω μοι· πάλαι μὲν γὰρ αἱ θυσίαι ϗ ὁλόκαυτοι ἀναφοραὶ προσετάττοντο ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσφέρεσθαι· νῦν δὲ καινὸς παραδέδοται σωτηρίας τρόπος ὁ δίχα θυσιῶν ϗ ὁλοκαυτωμάτων· ὑπακοὴν γὰρ αἰτηθεὶς μόνον ϗ εὐλάβειαν ἐμαυτόν σοι προσήγαγον, ϗ κληθεὶς πάρειμι σπεύσας ποιῆσαι τὸ θέλημά σου· τὸ δὲ ὦτα κατηρτίσω μοι, ὁ μακάριος Παῦλος εἰς σῶμα λαβὼν εἴρηκεν, οὐκ ἀγνοῶν τὸ Ἑβραϊκὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν τούτῳ χρησάμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ ϗ ὁ Δίδυμος „Ἀντισάγει τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ϗ λογικὴν τοῦ κυριακοῦ σώματος ϗ αἵματος· κατηρτίσατο γὰρ σῶμα τῇ ἐκκλησίᾳ δηλαδὴ τὸ κυριακὸν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ μυστικοῦ δείπνου, λάβετε εἰπὼν φάγετε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Πρώτῳ πρέπει τῷ Χριστῷ τὰ ἡμέτερα λέγειν, ϗ ἐν αὐτῷ προτυποῦν, ἃ παρ' ἡμῶν προσήκει γενέσθαι· οὕτω πρῶτος τῷ βαπτίσματι προσελήλυθεν ἡμῖν ὑποδεικνὺς τὴν τοῦ Βαπτίσματος χάριν· οὕτως ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν ταπεινοφροσύνης ἡμῖν ἀρχέτυπον προτιθείς· διὰ τοῦτο ϗ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἔφη, ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστι πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην· ὁ δὲ Δίδυμος τὸ, ἰδοὺ ἥκω, προσαρμόζει τῷ προσώπῳ τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Ἑβραῖοι βιβλία μὲν, ὀνομάζουσι τὰ συγγράμματα· κεφαλίδας δὲ, τὰ τειλικτάρια, κατὰ τὸ „ Υἱὲ ἀνθρώπου, κατάφαγε τὴν κεφαλίδα ταύτην (Ἰεζ. γ΄. 1.) εἰς τειλικτάρια γὰρ οἱ παλαιοὶ τότε ἔγραφον, καὶ ὄχι εἰς χαρτία τετράγονα, καθὼς ἡμεῖς τώρα γράφομεν· λέγει λοιπὸν ὁ Χριςὸς, ὅτι εἰς τειλικτάριον βιβλίου εἶναι γεγραμμένον διὰ λόγου μου· βιβλίου δὲ Προφητικοῦ δηλαδὴ· ἤτοι διὰ τὴν ἐνανθρώπησίν μου οἱ Προφῆται ἐπροκήρυξαν· τοῦτο τὸ ἴδιον ἔλεγε καὶ ὕςερον ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „ Εἰ ἐπιςεύετε Μωσεῖ, ἐπιςεύετε ἂν ἐμοί· περὶ ἐμοῦ γὰρ ἐκεῖνος ἔγραψε· (Ἰω. ε΄. 46.) καὶ ἄλλα ὅμοια. (1)

„ Καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλί- „ ας μου.

Τὸ ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐκ μέσου τῆς κοιλίας μου: ἤγουν τῆς καρδίας μου· ὅ ἐςιν ὁλοκαρδίως, ὁλοψύχως· τῆς μιᾶς προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ ἄλλης· ἤγουν τῆς ἐν, ἀντὶ τῆς ἐκ· ἀπὸ κοινοῦ δὲ πρέπει πάλιν νὰ νοηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ, ἠβουλήθην ποιῆσαι· ἤτοι ἠβουλήθην ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου νὰ πληρώσω τὸν νόμον σου: τουτέςι τὰς ἐντολὰς ὁποῦ μοὶ ἔδωκας· καθὼς ὁ ἴδιος ὕςερον ἔλεγεν „ Αὐτός μοι (ὁ Πατὴρ δηλαδὴ·) ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. (Ἰω. ιϐ΄. 49.) (2)

8: „ Τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου ὁ Θεός „ μου ἠβουλήθην.

Ἐπειδὴ, λέγει, τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεώς μου προεγνώσθησαν, καὶ ἐπροφητεύθησαν ἀπὸ τοὺς Προφήτας, διὰ τοῦτο ἠβουλήθην νὰ κάμω τὸ θέλημά σου ὦ Πάτερ μου· περιττὸν γὰρ εἶναι ἐδῶ τὸ τοῦ· θέλημα δὲ τοῦ Πατρὸς εἶναι, ἡ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων κατὰ σάρκα σφαγὴ τοῦ Υἱοῦ του· περὶ τούτου καὶ αὐτὸς ὕςερον εἶπεν ὁ Χριςὸς „ Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με (Ἰω. ϛ΄. 38.)

9: „ Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκ- „ κλησίᾳ μεγάλῃ.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ αὐτὸ δικαιόνει ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ πιςεύουν εἰς αὐτὸ, καὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του, ὁποῖοι καὶ ἂν εἶναι αὐτοί· καὶ ὅτι ὁ μὲν νόμος τοῦ Μωϋσέως, ἐδόθη εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους· τὸ δὲ Εὐαγγέλιον, ἐδόθη εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη· δίκαιον δὲ αὐτὸ εἶναι· ἐπειδὴ ὄχι μόνον τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα, ἀλλὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐπίσης εἰς σωτηρίαν καλεῖ· ἐκκλησίαν δὲ μεγάλην λέγει, τὰς πολυανθρώπους συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων, μέσα εἰς τὰς ὁποίας παῤῥησίᾳ ἐκήρυττεν ὁ Κύριος· (3)

„ Ι-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι βιβλίον μὲν εἶναι ὅλη ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μωϋσέως, κεφαλὴ δὲ τῆς Πεντατεύχου, εἶναι ἡ Γένεσις ὡς ἀρχὴ αὐτῆς· εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γεγραμμένα τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ, ἅτινα εἰς τὸν Χριςὸν ἀναφέρονται· ἄλλοι δὲ κεφαλίδα νοοῦσι, τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ὡς ἀναφέρουσαν περὶ τῆς ἀνάρχου γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ· ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου, ὡς ἀναφέρουσαν περὶ τῆς ἐγχρόνου ϗ κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Χριςοῦ· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Κεφαλίδα δὲ βιβλίου πᾶσαν τὴν νομικὴν λέγει Γραφήν· πᾶσαι γὰρ εἰς ἓν κεφαλαιοῦνται, τὴν πρόῤῥησιν τὴν περὶ Χριςοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ τὸ, ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου ἑρμήνευσεν, ὅτι ὁ Χριςὸς ἔχων κεκρυμμένον ἐν ἑαυτῷ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, τοῖς γνησίοις Μαθηταῖς τοῦτο ἐφανέρωσεν, οἷς ϗ τὰ μυςήρια ἀπεκάλυπτε τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καλὸν δὲ ϗ ἡμᾶς τὴν κοιλίαν καθαίρειν ὅτι μάλιςα, ϗ ποιεῖν λεπτοτέραν, ὥςε τὸν νόμον Κυρίου ἐν μέσῃ δέχεσθαι· ψυχῆς δὲ κοιλία, τὸ δοχεῖον τῶν πνευματικῶν τροφῶν, εἴτουν τὸ διανοητικόν.

(3) Ἄλλος Ἐκκλησίαν μεγάλην τὴν ἐξ Ἐθνῶν ἐννοεῖ, ὡς μείζονα τῷ πλήθει τῆς τῶν Ἰουδαίων, ϗ ὡς μείζονα δεξαμένην μυςήρια· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Μεγάλην φησὶν ἐκκλησίαν, οὐ μόνον τὴν σύςημα πολυάνθρωπον ἔχουσαν,

„Ἰδοὺ τὰ χείλη μου οὐ μὴ κωλύσω·
„Κύριε σὺ ἔγνως.

Καθὼς βλέπεις, λέγει, ὦ Πάτερ μου, δὲν θέλω ἐμποδίσω τὰ χείλη μου, ἀπὸ τὸ νὰ κηρύττουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ πρὸς σωτηρίαν τους λόγια· καὶ σὺ ἠξεύρεις τοῦτο, ὅτι δὲν θέλω τὰ ἐμποδίσω· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ γνωρίζεις ἐμένα ὡς υἱόν σου κατὰ φύσιν, καθὼς καὶ ἐγὼ γνωρίζω ἐσένα ὡς πατέρα μου κατὰ φύσιν· (1)

10: „Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν
„τῇ καρδίᾳ μου.

Περὶ τοῦ Εὐαγγελίου λέγει καὶ ταῦτα τὰ λόγια ὁ Δαβὶδ, δικαιοσύνην ὀνομάζων αὐτὸ, καθὼς ἑρμηνεύσαμεν ἀνωτέρω· ἠξεύρεις, λέγει, ὦ Πάτερ, ὅτι δὲν ἐσιώπησα τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ἀλλ' ἐφανέρωσα τοῦτο εἰς ὅλους.

„Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου
„εἶπα.

Τὸ Εὐαγγέλιον πάλιν καὶ ἐδῶ ὀνομάζει ἀλήθειαν καὶ σωτήριον· ἐπειδὴ αὐτὸ, ὄχι μόνον εἶναι γεμάτον ἀπὸ δικαιοσύνην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀλήθειαν „Ἐγὼ φησὶ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν· (Ἰω. ιϛ΄. 7.) καὶ ὄχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σωτηρίαν εἶναι γεμάτον· ἐπειδὴ καὶ ὑπόσχεται νὰ δώσῃ σωτηρίαν εἰς ὅλους τοὺς πιςεύοντας.

„Οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀ-
„λήθειάν σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια διὰ τὸ Εὐαγγέλιον τὰ λέγει ὁ Δεσπότης Χριςός· ἔλεος γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, ὁποῦ ἔδειξε δι' αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· ὅς τις δὲν ὑπέφερε νὰ τυραννῆται τὸ ἐδικόν του πλάσμα ἀπὸ τὸν Διάβολον· ὅθεν καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν του δὲν ἀκριβεύθη οὔτε αὐτὸν τὸν μονογενῆ του Υἱὸν, ἀλλὰ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον· ἔτζι μὲ διάφορα ὀνόματα ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὰ διάφορα τούτου χαρίσματα.

11: „Σὺ δὲ Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οἰ-
„κτιρμούς σου ἀπ' ἐμοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται ὡς ἐκ προσώπου ὅλης τῆς ἐκκλησίας τῶν Χριςιανῶν· ἥτις παρακαλεῖ διὰ τούτων, νὰ μὴν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ὕςερα ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ἐπειδὴ καὶ ἀκολουθοῦν εἰς αὐτὴν κίνδυνοι καὶ πειρασμοὶ πολλοὶ, ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ Δαίμονας· (2)

12: „Τὸ

σαν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ μᾶλλον τὴν τὰ ὑψηλὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ δόγματα τῆς Θεολογίας παραδέξασθαι δυναμένην· χείλη δὲ τῆς ἐκκλησίας τροπικῶς ληφθεῖεν ἂν οἱ πανεύφημοι Ἀπόςολοι, καὶ πάντες οἱ μετ' ἐκείνους Διδάσκαλοι, οὓς τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, οὐ μόνον οὐ κωλύει τὴν αὐτοδικαιοσύνην εὐαγγελίζεσθαι τὸν Χριςόν· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον παρορμᾷ, τὴν ἀνάλογον συνεργίαν αὐτοῖς παρεχόμενον. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει οὕτω „Καλεῖ δὲ εἰς δεῦρο ὁ Χριςὸς διὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελιςῶν, καὶ τῶν κατὰ καιροὺς διδασκάλων, οὓς ἄν τις καὶ Χριςοῦ χείλη καλέσειε, λέγοντος καὶ Παύλου „Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριςοῦ; τὸ δὲ ἔγνως, ἀντὶ τοῦ ἰδιοποιήσω τὴν διὰ πίςεως δικαιοσύνην, ὡς ἀποδεξάμενος αὐτὴν δηλαδή.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα λέγονται ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων τῶν μεινάντων ἐν τῇ ἀπιςίᾳ· παρακαλοῦσι γὰρ οὗτοι τὸν Θεὸν, νὰ μὴ μακρύνῃ τοὺς οἰκτιρμούς του ἀπ' αὐτούς· σημαίνεται δὲ, ἡ ἐπ' ἐσχάτων κλῆσις αὐτῶν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Καὶ τυχοῦσα τῆς σωτηρίας ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία δεῖται πάλιν τῆς αὐτῆς προμηθείας, διὰ τὰς παντοδαπὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ Δαιμόνων ἐπαναςάσεις, ὧν ἐν τοῖς ἑξῆς μνήμην πεποίηται. τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος „Ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία ταῖς παρὰ τῶν δυσσεβῶν τρικυμίαις βαλλομένη, οὐ μέγα φρονεῖ, ὡς ἀγωνιζομένη· ἀλλ' ἁμαρτίαις καὶ πλημμελείαις ἀνατίθησι τὰ γινόμενα (ἔχει γὰρ καὶ τοὺς ῥα-

ςω-

„Τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διὰ „παντὸς ἀντιλάβοιντό μου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μοὶ βοηθήσῃ τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου Κύριε: ἤτοι ἡ ἀληθινή σου ὑπόσχεσις· σὺ γὰρ ὑπεσχέθης „Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας (Ματθ΄. κή. 20.) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ἀντελάβοντό μου· καὶ νοεῖται ὅτι, ἕως τώρα μοὶ ἐβοήθησαν τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου· καλλίτερον ὅμως εἶναι τὸ, ἀντιλάβοιντο εὐκτικῶς λεγόμενον· (1)

12: „Ὅτι περιέσχον με κακὰ, ὧν οὐκ ἔστιν „ἀριθμός.

Βλέπω, λέγει, ὅτι μὲ περιεκύκλωσαν τόσαι πολλαὶ ἐπιβουλαὶ καὶ κίνδυνοι, ὁποῦ δὲν ἔχουσιν ἀριθμόν· καὶ διὰ τοῦτο ἔχω χρείαν τῆς βοηθείας σου Κύριε.

„Κατέλαβόν με αἱ ἀνομίαι μου καὶ οὐκ „ἠδυνήθην τοῦ βλέπειν.

Βλέπε ὦ Χριστιανὲ, ὅτι οἱ δίκαιοι ἄνθρωποι οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εὑρισκόμενοι ἀπὸ τὴν πολλὴν ταπεινοφροσύνην ὁποῦ ἔχουν, ἀποδίδουν εἰς τὰς ἁμαρτίας των, ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ πειρασμοὺς ὁποῦ πάσχουν· ἔτζι καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ εὑρισκόμενοι, συμφώνως ἔλεγον· „Ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ διὰ τὸν Θεὸν ἔπασχον· λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ, ὅτι αἱ ἁμαρτίαι του: ἤτοι οἱ ἐξ ἁμαρτιῶν ἐρχόμενοι πειρασμοὶ, σκοτίζουσι τόσον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, ὥστε ὁποῦ αὐτοὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ βλέπουν καὶ νὰ διακρίνουν, ποῖα εἶναι τὰ συμφέροντα· διαλύει ὅμως τὸ σκότος αὐτὸ, τὸ φῶς τῆς τοῦ Θεοῦ παρακλήσεως καὶ παρηγορίας· περιττὸν δὲ εἶναι καὶ ἐδῶ τὸ τοῦ· (2)

„Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς „κεφαλῆς μου.

Τὰ λόγια ταῦτα λέγονται μὲν καὶ ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, δὲν εἶναι ὅμως ἀνακόλουθον νὰ νοήσωμεν, ὅτι λέγονται ταῦτα καὶ ἀπὸ ἀλήθειαν· ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶναι μεμιγμένοι μὲ τοὺς ἐναρέτους καὶ δικαίους, πολλοὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀμελεῖς κατὰ τὴν ζωήν· διὰ τοῦτο τὰς ἁμαρτίας τούτων, οἰκειοποιοῦνται οἱ δίκαιοι, καὶ ὡς ἐδικάς των νομίζουσι, διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ ἀγάπην καὶ τὴν μίαν πίστιν ὁποῦ ἔχουν. (3)

„Καὶ

σώνῃ συζῶντας, ϗ τὸν ἀνειμένον βίον ἀσπαζομένους ϗ ἡδοναῖς δουλεύειν αἱρουμένους) ϗ τῆς παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπικουρίας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ἄλλος δέ φησι „Γίνεται δὲ ἡμῖν ἀντίληψις, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ϗ ἡ ἀλήθεια· καθ' ὅ, εἰς μὲν τὸ ἔλεος ὁρῶντες, οὐκ ἀπογινώσκομεν· εἰς δὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς κρίσεως, ὅτι ἕκαστον ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ κρινεῖ, μὴ ἁμαρτεῖν ἀσφαλιζόμεθα. Πολλαχοῦ δὲ ϗ ὁ Σωτὴρ, ἔλεος Θεοῦ ϗ ἀλήθεια ὀνομάζεται· τὸ μὲν, ὅτι δι' αὐτοῦ ἠλεήθημεν, τὸ δὲ, ὅτι αὐτός ἐστιν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἡ ἁμαρτία καθάπερ ἀχλὺς ϗ νεφέλη σκότους τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς διανοίας ἐπίκειται· οὐ μὴν ἀλλὰ ϗ ἡ μνήμη τῶν παλαιῶν πταισμάτων, ἐπισκοτεῖν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν πέφυκε.

(3) Ἕτερος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει „Τοῦτο μὴ ὑπερβολικῶς εἰρῆσθαι νομίσωμεν· ἐπειδὴ πολλὰ ϗ ἀγνοοῦντες ἁμαρτάνομεν· ἀλλὰ μὴν ϗ μία πρᾶξις εἰς πολλὰς ἁμαρτίας μερίζεται· ὥσπερ ὁ τοῦ Ἄβελ φόνος ἑπτὰ ἐλογίσθη τῷ Κάϊν ἁμαρτήματα· τῷ δὲ Λάμεχ, ἑβδομηκοντάκις ἑπτά· οὐκοῦν ϗ τὰς τρίχας ὑπερβάλλειν τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, αἱ ἁμαρτίαι παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἐρευνώμεναι, πρὸς ἀκρίβειαν δυνήσονται· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Τὸν ποικίλον ϗ παντοδαπὸν ἑσμὸν τῶν λυπηρῶν ὁ προφητικὸς λόγος προκαταγγέλλει, ὧν τὴν πεῖραν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δι' αὐτῶν εἴληφε τῶν πραγμάτων· ὁ δὲ Ὠριγένης „Τὰ περὶ ἡμᾶς φησιν ἀναίσθητα πληθύνεται κακά· ὧν πολλῶν γεγενημένων, στερούμενοι τοῦ ὀρθῶς διανοεῖσθαι ἀπὸ τῆς καρδίας ἐγκαταλείφθημεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

„Καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με.

Κατὰ τὸ φαινόμενον, λέγει, ἔχασα καὶ αὐτὴν τὴν καρδίαν μου, ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία σου Κύριε· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχω πλέον δύναμιν νὰ τολμήσω εἰς κανένα πρᾶγμα μὲ τὸ νὰ ἀπέκαμα ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· ἡ καρδία γὰρ εἶναι ὁποῦ θαῤῥύνει καὶ δίδει τόλμην εἰς τὸν ἄνθρωπον.

13: „Εὐδόκησον Κύριε, τοῦ ῥύσασθαί με. Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαι μοι πρόσχες.

Θέλησον, λέγει, ὦ Κύριε, νὰ με λυτρώσῃς ἀπὸ τὰ ἄνω εἰρημένα δεινά, καὶ ἐπιμελῶς ἰδὲ εἰς τὸ νά μοὶ βοηθήσῃς. (1)

14: „Καταισχυνθείησαν καὶ ἐντραπείησαν „ἅμα οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου τοῦ „ἐξᾶραι αὐτήν.

Ἂς πάθουν, λέγει, ὁμοῦ καὶ τὰ δύω ταῦτα· ἤγουν καὶ τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν ἐντροπήν· τὴν αἰσχύνην μὲν, μὲ τὸ νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου ὑπομονήν· ἤτοι ἐμοῦ τῆς Ἐκκλησίας σου Κύριε· τὴν ἐντροπὴν δὲ, μὲ τὸ νὰ βλέπουν τὴν εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἄμαχόν σου δύναμιν καὶ βοήθειαν· ποῖοι; ἐκεῖνοι, λέγει, οἱ τύραννοι, ὁποῦ ζητοῦν νὰ εὐγάλουν τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὰ σώματά μας, μὲ καθὸ εἶδος τιμωρίας· ἢ τὸ ἅμα δηλοῖ, ὅτι ὅλοι ὁμοῦ οἱ τοιοῦτοι ἂς αἰσχυνθοῦν.

„Ἀποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ „καταισχυνθείησαν οἱ θέλοντές μοι „κακά.

Ἂς γυρίσουν, λέγει, ἄπρακτοι, καὶ ἀνενέργητοι, χωρὶς νὰ νικήσουν τὴν ἐδικήν μου ἀνδρίαν, ὅλοι οἱ κακοθεληταί μου ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες· καὶ διὰ τὴν ἀνενεργησίαντους ταύτην, ἂς ἐντραποῦν· διαφόρως δὲ καὶ ποικιλοτρόπως, πλέκει ἡ Ἐκκλησία τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν κατάρας, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὰς τὴν ὀδύνην καὶ πόνον.

15: „Κομισάσθωσαν παραχρῆμα αἰσχύνην „αὐτῶν· οἱ λέγοντές μοι εὖγε εὖγε.

Περὶ τοῦ εὖγε εὖγε, εἴπομεν ἀλλαχοῦ, ὅτι εἶναι περιγελαστικὸν ἐπίῤῥημα· καὶ ὅρα εἰς τὸν τριακοστὸν τέταρτον Ψαλμὸν σίχῳ 21. „Εἶπον εὖγε εὖγε! εἴδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. (2)

„Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν „ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε Κύριε.

Τὸ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ τὸ εὐφρανθήτωσαν, εἰ μὲν θέλεις, νόησον ὦ ἀναγνῶστα, πῶς σημαίνουσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· εἰδὲ μὴ, ἔχεις τὴν διαφορὰν ὁποῦ ἔχουν, γεγραμμένην εἰς τὸν θ΄· Ψαλμὸν σίχῳ 2: ἤγουν τῷ „Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί· ἤτοι, ὅτι ἡ ἀγαλλίασις εἶναι, ἐπίτασις τῆς εὐφροσύνης· ἐπὶ σοὶ δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῇ εἰς σὲ πίσει, ἂς εὐφρανθοῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ σὲ ζητοῦν Κύριε.

„Καὶ εἰπάτωσαν διὰ παντός· μεγαλυν„θήτω ὁ Κύριος· οἱ ἀγαπῶντες τὸ σω„τήριόν σου.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἀγαποῦν τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν, αὐτοὶ ἂς σὲ μεγαλύνουν πάντοτε Κύριε·

ἡ

(1) Πρόσχες, λέγει εἰς ἐμὲ, μὴ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥςε βοηθῆσαί μοι· ἐὰν γὰρ ἑτέρῳ σκοπῷ τὸν ἁμαρτωλὸν ἐπιβλέψῃ ὁ δίκαιος Κριτὴς, παραχρῆμα ὑπὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ κολαζόμενος φθείρεται· εἶναι λόγια τοῦ Νικήτα.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Βούλεται ἀναμαρτήτους εἶναι πάντας· εἰδὲ μὴ, αἰσχυνθῆναι, ἐφ' οἷς κακῶς πράττοντες ἀλαζονικῶς φασιν· εὖγε εὖγε! Ἀκύλας δὲ τὴν Ἑβραϊκὴν φωνὴν τέθεικεν „Οἱ λέγοντες ἀὰ ἀὰ! ἔςι δὲ φωνὴ σχετλιαςικὴ τῶν ἤδη νενικημένων· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ἢ σωτήριον λέγει τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριςοῦ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἔγινε σωτηριώδης εἰς τοὺς χαϊμένους ἀνθρώπους· αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, ἐπειδὴ ἠξιώθησαν νὰ λάβουν τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν, ἂς εἰποῦν· μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος: ἤγουν ἂς φανῇ εἰς ὅλους μέγας ὁ Κύριος.

„Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε Χριςιανοῦ· ἐπειδὴ κάθε Χριςιανὸς, πτωχὸς μὲν εἶναι, διὰ τὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του τὰ ἄφησε διὰ τὸν Χριςόν· πένης δὲ, διὰ τὶ πονεῖ καὶ ἐργάζεται τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν του ἀναγκαῖα· καὶ πάλιν πτωχὸς μὲν αὐτὸς εἶναι, διὰ τὶ ὑςερήθη ἐκεῖνα ὁποῦ εἶχε· πένης δὲ, διὰ τὶ πένει: ἤγουν πονεῖ καὶ κοπιάζει εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριςοῦ καὶ τὰς ἀρετάς. (1)

„Κύριος φροντιεῖ μου.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει φροντίσει διὰ λόγου μου· διὰ τὶ καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὸν μόνον κατέφυγον· ὅθεν καὶ δὲν θέλει με παραβλέψει τὸν ἐλπίζοντα εἰς αὐτόν.

„Βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου
„εἶ σὺ ὁ Θεός μου· μὴ χρονίσης.

Ἐσὺ, λέγει, ὁ Θεός μου, μὴν ἀργοπορήσης εἰς τὸ νά μοι βοηθήσης· ἐγὼ ὅμως καὶ ἄλλο βαθύτερον νόημα ςοχάζομαι εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ γὰρ ἀνωτέρω λόγιον τὸ „Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης· προσαρμόζωντας εἰς τὸν Προφήτην Δαβὶδ, ςοχάζομαι, ὅτι αὐτὸς ὁ μακάριος, προβλέπωντας τὸν πλοῦτον τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ὁποῦ ἔμελλε νὰ ἐχχυθῇ εἰς τοὺς Χριςιανοὺς, ἐπεθύμησε καὶ αὐτὸς νὰ τὸν ἀποκτήσῃ· καὶ ἐπειδὴ ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰς ἡμέρας καὶ τὸν καιρὸν τῶν Χριςιανῶν, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ποθούμενον· διὰ τοῦτο ἐλυπήθη, καὶ ταλανίζωντας τὸν ἑαυτόν του διὰ τὴν ὑςέρησιν ταύτην, εἶπεν „Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης, μὲ τὸ νὰ μὴν ἀπόλαυσα τοιοῦτον πνευματικὸν πλοῦτον· ὅμως ὁ Θεὸς θέλει φροντίσει διὰ λόγου μου· ὥςε ὁποῦ νὰ συγκοινωνήσω καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, ὁποῦ μέλλουν νὰ λάβουν ὕςερον οἱ Χριςιανοί· ποῦ δὲ νὰ συγκοινωνήσω; εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, μαρτυρεῖ ὁ Κύριος λέγων· „Πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν (Ματθ. ιγ΄. 17.) διὰ ταύτην δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ὁποῦ εἶχεν ὁ Δαβὶδ, παρακαλεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νὰ μὴν ἀργοπορήσῃ εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ νὰ γένῃ ἄνθρωπος.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Πτωχὸς μέν ἐςιν ὁ ἀπὸ πλούτου κατελθὼν εἰς ἔνδειαν, κατὰ τὸ περὶ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· ὅτι δι᾿ ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν· πένης δὲ, ὁ ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐνδείᾳ ὤν, καὶ εὐαρέσως τῷ Κυρίῳ κυβερνήσας τὴν τοιαύτην περίςασιν. ὁ δὲ Δαβὶδ πτωχὸς καὶ πένης εἶναι ὁμολογεῖ· τάχα μὲν, εἰς πρόσωπον τοῦ Χριςοῦ τοῦτο λέγων, πτωχοῦ μὲν ὀνομαζομένου, κατὰ τὸ, δι᾿ ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν· πένητος δὲ, καθ᾿ ὃ οὐ πλουσίου τινὸς, ἀλλὰ τέκτονος υἱὸς τὸ κατὰ σάρκα ἔδοξε χρηματίσαι· τάχα δὲ καὶ περὶ ἑαυτοῦ, ἐπείπερ ᾔδει κατὰ τὸν Ἰὼβ, μὴ θησαυροφυλακεῖν τὰ ἑαυτοῦ, μηδὲ ὡς ἰδίῳ προσέχειν τῷ πλούτῳ, οἰκονομεῖν δὲ πάντα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ λέγει τὸν ἑαυτόν του πτωχὸν καὶ πένητα. καὶ παρακαλεῖ νὰ μὴ χρονίσῃ ἡ προφητευθεῖσα περὶ αὐτοῦ σωτηρία· λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „Πτωχὸν καλεῖ, τῷ ἀποπεπτωκέναι οὗ ἔσχε πλούτου, καὶ πένητα, τῷ μετὰ πόνου περιποιεῖν τὰ πρὸς τὸ διαζῆν (παρὰ ταῖς σημειώσεσι ταῖς εἰς τὸν λδ΄. Ψαλμὸν τοῦ Κορδερίου ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμὶ ἐγὼ, ἐν τῷ ξη΄. Ψαλμῷ.

ΨΑΛ-

ΨΑΛΜΟΣ Μ'.

„ Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τὶ περιέχει προφητείαν, ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων (1) προφητεύει γὰρ διὰ τὴν ἀποςασίαν καὶ προδοσίαν τοῦ Ἰούδα· καὶ ἡ μὲν φανερὰ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι ἡ φιλοπτωχεία· μυςικῶς δὲ ἀναφέρεται οὗτος εἰς τὸν Χριςὸν, ὅς τις ἐπτώχευσε διὰ τὴν ἐδικήν μας σωτηρίαν· καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐφανέρωσε τοῦτο εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον· εἶπε γὰρ ἐν ἐκείνῳ πρὸς τοὺς Ἀποςόλους „ Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην· ἀλλ᾽ ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· ὁ τρώγων μετ᾽ ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ᾽ ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ (Ἰω. ιγ'. 18.) ἄλλη δὲ Γραφὴ δὲν εὑρίσκεται νὰ μαρτυρῇ τοῦτο, παρεξ μόνος ὁ παρὼν Ψαλμὸς, ὅς τις λέγει „ Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου ἐμεγάλυνεν ἐπ᾽ ἐμὲ πτερνισμόν.

1: „ ΜΑκάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν „ καὶ πένητα.

Συνιὼν θέλει νὰ εἰπῇ, ἐκεῖνος ὁποῦ φρονεῖ τὸ πρέπον, διὰ τὶ σύνεσις εἶναι, τὸ νὰ φρονῇ τινας καλῶς κάθε πρᾶγμα· πτωχὸν δὲ καὶ πένητα συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ὁ Δαβὶδ τὸν ἄπορον ἄνθρωπον, ἀδιαφόρως· οἱ δὲ παλαιοὶ, πτωχὸν μὲν ὠνόμαζον τὸν ζήτουλαν, παράγοντες τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὸ κατεπτηχέναι καὶ φοβεῖσθαι· ἐπειδὴ ὁ ζήτουλας ἄνθρωπος ὅλους τοὺς φοβεῖται· πένητα δὲ ὠνόμαζον ἐκεῖνον, ὁποῦ εὐγάνει τὴν καθημερινὴν τροφὴν μὲ τὸν πόνον τῶν χειρῶν του. (2) Μακάριος λοιπὸν εἶναι ὁ τοιοῦτος, ὁποῦ φρονεῖ τὸ πρέπον εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας, ἐλεῶν αὐτοὺς καὶ βοηθῶν, διὰ τὶ αὐτὸς ἔχει χρεωφειλέτην τὸν Θεόν· ὅς τις λέγει διὰ τοῦ Σολομῶντος „ Δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν (Παρ. ιθ'. 17.) καὶ μὲ τὸ ἴδιόν του ςόμα λέγει ἐν Εὐαγγελίοις· „ Ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίςων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· (Ματθ. κε'. 40.) οὕτω μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν διὰ τοὺς ἁπλοῦς πένητας· βαθύτερον δὲ νοεῖται τοῦτο καὶ διὰ τὸν Χριςὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον· δηλαδὴ ὅτι μακάριος εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ φρονεῖ καλῶς, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι Θεός· ὅς τις μὲ πτωχείαν ἐπὶ τῆς γῆς περιπατῶν, δὲν εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ εἰς τὸ νὰ ἀναπαυθῇ· θέλει δὲ συνήσει καὶ καταλάβῃ τοῦτο, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ λόγια καὶ ἔργα, ὁποῦ

ὁ

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Τοὺς Ψαλμοὺς ὁ Προφήτης εἰς τὸ τέλος ἐπέγραψεν, ἐπειδὴ τὰ πρὸς τῷ τέλει τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριςοῦ διαλέγεται· ὃν Δαβὶδ οὐ μόνον ὁ Προφήτης οὗτος, ἀλλὰ ϗ ὁ Ὡσηὲ ἐκάλεσε φήσας „ Μετὰ ταῦτα ἐπιςρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, ϗ ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, ϗ Δαβὶδ τὸν Βασιλέα αὐτῶν (Ὡσ. γ'. 5.) καίτοι Δαβὶδ πρὸ πολλῶν γενεῶν τοῦ Ὡσηὲ τελευτήσας ἐτύγχανεν· ἀλλὰ τὸν νέον λέγει Δαβὶδ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὅρα δὲ ϗ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμὶ ϗ πένης τοῦ προλαβόντος λθ'. Ψαλμοῦ· ϗ τοῦ πτωχὸς ϗ ἀλγῶν εἰμι ἐγὼ τοῦ ξη'. Ψαλμοῦ.

Χριςὸς ποιεῖ καὶ διδάσκει. (1)

„Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύ-
„ριος.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ὁ Ψαλμῳδὸς, ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἐπὶ τοὺς πτωχοὺς συνέσεως· ποία δὲ εἶναι ἡ ἡμέρα ἡ πονηρά; προείπομεν ἐν τῷ λϛ΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Οὐ καταισχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ (ςίχ. 16.) ταυτὸν γὰρ εἶναι νὰ εἰπῇ τινας, καιρὸν πονηρὸν, καὶ ἡμέραν πονηράν, (2)

2: „Κύριος διαφυλάξαι αὐτὸν, καὶ ζῆ-
„σαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν
„τῇ γῇ· καὶ μὴ παραδῷ αὐτὸν εἰς
„χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐπεύχεται ἀγαθὰ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν φιλόπτωχον: ἤγουν νὰ τὸν διαφυλάξῃ ὁ Κύριος ἀπὸ κάθε κακόν· νὰ ἐκτείνῃ τὴν ζωήν του εἰς πολλοὺς χρόνους, καὶ νὰ τὸν δείξῃ μακάριον καὶ ζηλευμένον, ὄχι μόνον εἰς τὴν αἰσθητὴν γῆν ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νοητὴν γῆν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομῶν εἶπεν „ Ὁ ἐλεῶν πτωχοὺς, μακαριςός· (Παρ. ιδ΄. 21.) καὶ πρὸς τουτοις εὔχεται τὸν ἐλεήμονα ἄνθρωπον, νὰ μὴ τὸν παραδώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του, τόσον τῶν ὁρατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀοράτων· ἀλλὰ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ αὐτούς.

3: „Κύριος βοηθήσαι αὐτῷ ἐπὶ κλίνης
„ὀδύνης αὐτοῦ.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐλεήμονα ἄνθρωπον εἰς τὴν κλίνην, ὁποῦ δέχεται αὐτὸν πονοῦντα καὶ ἀσθενῆ· ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, ἀντὶ εὐκτικοῦ, ἔχουσι μέλλοντα χρόνον· ἤγουν Κύριος διαφυλάξει αὐτὸν, καὶ ζήσει καὶ μακαρίσει, καὶ βοηθήσει· νομίσαντες, ὅτι ὄχι ὡς εὐχὴ, ἀλλὰ ὡς δίκαιος μισθὸς βεβαίως θέλουν ἀποδοθοῦν ταῦτα εἰς τὸν φιλόπτωχον.

„Ὁ-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πένητα: τουτέςιν ὁ νοῶν τί ἐςι πένης· ὁ τὴν θλῖψιν αὐτοῦ καταμανθάνων· ὁ γὰρ μαθὼν αὐτοῦ τὴν θλῖψιν, πάντως ἐλεήσει αὐτόν· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἁρπάσωμεν οὖν τὸν μακαρισμόν· συνιέντες κληθῶμεν· ὅταν ἴδῃς πένητα μὴ παραδράμῃς· ἀλλ᾽ εὐθέως ἐννόησον, εἰ σὺ εἶς ἐκεῖνος, τί οὐκ ἂν ἠθέλησας πάντας ποιεῖν; ἐννόησον, ὅτι ὅμοιός σοι ἐλεύθερός ἐςι, ϗ τῆς αὐτῆς σοι κοινωνεῖ εὐγενείας· σύνες, ὅτι διὰ τοῦτο πλούσιος ὢν ὁ Χριςὸς, ἐπτώχευσεν, ἵνα ϗ ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐλεήσωμεν· ϗ τί τὸ τῆς φιλοπτωχείας κέρδος· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „ Ἰςέον ὅτι τὸ πένητα οὔτε ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, οὔτε παρὰ τοῖς λοιποῖς ἑρμηνευταῖς ἐμφέρεται· οὐχ ἁπλῶς δὲ μακαρίζει τὸν μεταδιδόντα πτωχοῖς· ἀλλὰ τὸν μετὰ συνέσεως ϗ διακρίσεως τοῦτο διαπραττόμενον· ἰδού, εἰσί τινες τῆς αὐτῆς ϗ μιᾶς ἡμῶν πίςεως, ϗ καθυςέρηνται τῶν ἀναγκαίων· εἰσὶ δὲ πάλιν ἄπιςοι ϗ κατ᾽ οὐδένα τρόπον πτωχεύοντες· ἐὰν οὖν συνήσῃς ϗ διακρίνῃς, τίνας μὲν προηγουμένως οἰκτεῖραι (ἤτοι τοὺς ὁμοπίςους) τίνας δὲ κατὰ δεύτερον λόγον (ἤτοι τοὺς ἀλλοπίςους) μακάριος εἶ· ἐὰν δὲ παραβλέψῃς πεινῶντας, ϗ γυμνητεύοντας τοὺς τῆς ὀρθοδοξίας τροφίμους, δῷς δὲ ἐλεημοσύνην τοῖς ἀσεβέσι ϗ πονηρῶς διαζῶσι ϗ φαύλως, οὐδαμῶς ἐπὶ πτωχὸν ϗ πένητα συνιῶν εὑρεθήσῃ· ϗ τούτου χάριν οὐδὲ τῆς τοῦ μακαρίου προσηγορίας ἀξιωθήσῃ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὅθεν καί τις σοφὸς εἶπεν „ Ὅταν εὖ ποιῇς, γνῶθι τίνι ποιεῖς.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ Χρυσορρήμων λέγει „ Ὁ γὰρ πένης παρὰ σοῦ νῦν ἐλεηθεὶς, παραςήσεταί σοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἥτις πονηρὰ γίνεται τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ϗ ἐξαιρήσεταί σε τῆς κολάσεως· χρεωςεῖ γάρ σοι φιλανθρωπίαν ὁ Κύριος, ὡς αὐτὸς παρὰ σοῦ τὴν ἐλεημοσύνην δανεισάμενος· ϗ διὰ μὲν Σολομῶντος εἰπών· „ Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ· οἰκείᾳ δὲ γλώττῃ „ Ἐφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίςων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Καὶ μέντοι ϗ ὁ τὴν τοῦ Κυρίου πτωχείαν συνιέναι δυνάμενος, ϗ εἰς δύναμιν ἀνυμνῆσαι προθυμούμενος τὸν ταύτην ἀναδεξάμενον, ῥυσθήσεται ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ· οὕτω δὲ ὀνομάζεται ἡ τῶν πειρασμῶν ἐπίθεσις ϗ αἱ παρὰ τῶν ἐχθρῶν διώξεις, διὰ τὸ ἀλγεινὸν ϗ ἐπίπονον· οὐ μὴν ὅτι ἡμέρα ἐςὶ φύσει κακή· ἄπαγε! ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Τὴν δὲ πονηρὰν ἡμέραν, κακώσεως ἡμέραν ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· αἰνίττεται δὲ οἶμαι, τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν, φοβερὰν οὖσαν ϗ τῶν παρανόμων κακωτικήν· ϗ ὑπισχνεῖται τὴν εἰλικρινῆ γνῶσιν τῆς πτωχείας ἐκείνης τῶν τῆς φοβερᾶς αὐτὸν ἡμέρας ἀπαλλάξαι κακῶν.

„Ὅλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἔστρεψας
„ἐν τῇ ἀῤῥωστίᾳ αὐτοῦ.

Κοίτην μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐπὶ τοῦ κραββάτου κατάκλισιν τοῦ ἀσθενοῦς ἐλεήμονος· ἔστρεψας δὲ, ἀντὶ τοῦ ἤλλαξας· ἤγουν ἐσὺ Κύριε, λέγει, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀῤῥωστίας, ἐγύρισας τὴν τοῦ ἐλεήμονος ἐν κλίνῃ κατάκλισιν, ἀπὸ νοσερὰν, εἰς ὑγιεινήν: ἤτοι ἀπὸ ἀσθενῆ, ἐποίησας αὐτὸν ὑγιῆ· ὅλην δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ παντελῶς καὶ τελείως ὑγίανας αὐτόν· ἔστρεψας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλεις στρέψεις· ἢ στοχαστικῶς, μᾶλλον δὲ προφητικῶς εἶπεν, ὡς περασμένον καὶ γεγονὸς ἐκεῖνο, ὁποῦ μέλλει νὰ γένῃ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῶν Προφητῶν, οἵτινες τὰ μέλλοντα, βλέπουν ὡς περασμένα. (1)

4: „Ἐγὼ εἶπα· Κύριε ἐλέησόν με· ἴασαι
„τὴν ψυχήν μου ὅτι ἥμαρτόν σοι.

Τὰ λόγια ταῦτα, καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὸν Θεοδώριτον· παρακαλεῖ δὲ ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι κάθε ἄνθρωπος χρειάζεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· Πῶς δὲ λέγει ὅτι ἥμαρτον, εἰς καιρὸν ὁποῦ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν „Ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ; (Ἡσα. νγ'. 9.) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε διὰ λόγου μας καθ' ἡμᾶς: ἤτοι ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο οἰκειοποιεῖται τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἀνθρώπων τὰ πάθη καὶ τὰς φωνὰς, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὁποῦ χρεωστεῖ νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ ἁμαρτωλὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων, αὐτὰ λέγει πρὸ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ὁ Χριστός· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μετέσχε τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀγκαλὰ καὶ χωρὶς ἁμαρτίαν· καὶ καθὼς εἰς τὸν παλαιὸν νόμον ἡ θυσία καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα, ὁποῦ ἐγίνετο διὰ συγχώρησιν ἁμαρτίας, ἀνεδέχετο εἰς τὸν ἑαυτόν της τὴν ἁμαρτίαν τοῦ προσφέροντος ἀνθρώπου, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἁμαρτίαν κατέκαιε καὶ τὸν ἑαυτόν της· (2) τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Χριστὸς, θυσιαζόμενος διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, ταύτας ἀνεδέχθη εἰς τὸν ἑαυτόν του· καὶ ὡσὰν νὰ ἤθελεν ἁμαρτήσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἔτζι καὶ ἐπροσηύχετο καὶ παρεκάλει καὶ ἀπέθνησκε διὰ ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος. (3)

5: „Οἱ

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „Αὗται τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως αἱ ἀμοιβαί· ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου φυλακή· ἡ μέθεξις τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἡ ἐν τῇ γῇ τῶν παθῶν μακαριότης, ϗ ἡ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἀπαλλαγή· αὗται ϗ τῆς φιλοπτωχείας· οὐ μόνον γὰρ τὰ μέλλοντα δίδωσι τῷ φιλοπτώχῳ ὁ Κύριος, ϗ τὴν ἀληθινὴν ἐκείνην ζωήν· ἀλλὰ ϗ ἐνταῦθα μακαριστὸν ἀποδείκνυσι· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „Εὕρηται ϗ μέχρι τοῦ παρόντος πολλάκις ἡ τῆς προφητικῆς ἐπαγγελίας ἀλήθεια· πολλοὶ γὰρ νοσηλευόμενοι ϗ χαλεπῶς κάμνοντες, εἶτα κενώσαντες εἰς τοὺς πτωχοὺς ϗ πένητας τὸν πλοῦτον, εὐθὺς μετεβλήθησαν πρὸς τὸ κρεῖττον. εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως, τί θαυμαστὸν, εἰ κἀνταῦθα τὸν προσδοκώμενον θάνατον ὁ δαψιλὴς ἔλεος ἀνατρέπει, ϗ πρὸς ῥῶσιν μεταβάλλει; Πλὴν ἔστι ϗ τῆς ψυχῆς ἀῤῥωστία, λαμβανομένη κατὰ τὸν ἔνδοθεν ἄνθρωπον, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ ἀνειμένας ἔχουσα χεῖρας: ἤτοι τὰς πρακτικὰς δυνάμεις εὑρίσκεται, ϗ γόνατα παραλελυμένα, ϗ διὰ τοῦτο μὴ δυνάμενα πορεύεσθαι τὴν ἀπάγουσαν ὁδὸν πρὸς ζωήν· τηνικαῦτα γὰρ οἱονεὶ τὴν ψυχὴν δυσφορήτῳ νόσῳ τῆς ῥᾳστώνης κατεχομένην, ϗ διὰ τοῦτο πρὸς τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας ἐπειγομένην ἡ πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσύνη ἐξιᾶται ϗ μεταβάλλει, διόπερ ἀμέσως ἐπήγαγεν· ἐγὼ εἶπα Κύριε ἐλέησόν με, ἴασαι τὴν ψυχήν μου ὅτι ἥμαρτόν σοι„ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὅθεν εἶπεν ὁ Σειρὰχ „Ἐλεημοσύνη ἐξιλάσεται ἁμαρτίας (Σειρ. γ'. 29.) ϗ ὁ Τωβὶτ „Ἐλεημοσύνη ἐκ θανάτου ῥύεται. (Ἰωβ ιβ'. 9.)

(2) Διὰ τοῦτο ϗ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις ἐπρόσφερε τὴν θυσίαν, ἢ τὸ ὁλοκαύτωμα, ἔπρεπε νὰ βάλῃ τὴν χεῖρά του ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ θυσιαζομένου ἢ ὁλοκαυτουμένου ζώου, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῆς χειρὸς, ὅτι τὸ θυσιαζόμενον ζῶον λαμβάνει ἐπάνω του τὰς ἁμαρτίας τοῦ προσφέροντος „Ἄνθρωπός φησιν ἐκ τῶν βοῶν ἄρσεν ἄμωμον προσάξει πρὸς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, προσοίσει αὐτὸ δεκτὸν ἐναντίον Κυρίου„ ϗ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ καρπώματος (Λευϊτ. α'. 3.)

(3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ὅτι ὁ στίχος οὗτος προφέρεται ϗ ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, καθ' ὅτι ϗ αὐτὸς ἦτον ἕνας ἀ-

5: „Οἱ ἐχθροί μου εἶπον κακά μοι.

Ἤγουν οἱ ἐχθροί μου, λέγει, Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον ἀπὸ τὸν φθόνον τους παρακινούμενοι, εἶπον κατ' ἐμοῦ κακὰ λόγια: δηλαδὴ· τοῦτο γὰρ ἔξωθεν πρέπει νὰ νοῆται· κακὰ δὲ, ἀντὶ τοῦ πονηρὰ, κακωτικά· ποῖα δὲ λόγια ἦτον αὐτὰ, φανερώνει ἀκολούθως.

„Πότε ἀποθανεῖται; καὶ ἀπολεῖται τὸ „ὄνομα αὐτοῦ;

Βαρὺς εἶναι, λέγουσιν οὗτος, εἰς ἡμᾶς καὶ βλεπόμενος· πότε λοιπὸν θέλει ἀποθάνῃ; ἢ πότε ἔχει νὰ χαθῇ τὸ ὄνομά του, καὶ νὰ μὴν ἀκούεται πλέον; μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἔδειχνον οἱ Ἰουδαῖοι, πόσην ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ ἀφανισθῇ μίαν ὥραν πρότερον τὸ τοῦ Ἰησοῦ ὄνομα· ἐπειδὴ καὶ ἔβλεπον αὐτὸ πῶς ἦτον γεμάτον ἀπὸ θείαν δύναμιν, καὶ πῶς ἰάτρευε κάθε νόσον: ἤγουν κάθε ἀσθένειαν πολυχρόνιον, καὶ κάθε μαλακίαν: ἤγουν ἀσθένειαν ὀλιγοχρόνιον· καὶ διὰ τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι μὲ τὸν θάνατον ἔχει νὰ σβύσῃ παντελῶς τὸ ὄνομά του.

6: „Καὶ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν.

Ὁ προδότης, λέγει, Ἰούδας, μὲ τὸ νὰ ἦτον φίλος καὶ μαθητὴς ἐδικός μου, διὰ τοῦτο ἐλευθέρως ἔμβαινεν εἰς τὸν οἶκον καὶ τόπον, ὅπου ἐγὼ εὑρισκόμην· ἔμβαινε δὲ μὲ σκοπὸν πονηρὸν, διὰ νὰ ἰδῇ ἀνίσως ἦναι καιρὸς ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ μὲ προδώσῃ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς „Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῷ (Ματθ'. κς'. 16.)

„Μάτην ἐλάλει ἡ καρδία αὐτοῦ.

Ἡ καρδία, λέγει, τοῦ προδότου Ἰούδα, ματαίως ἐλάλει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐσυλλογίζετο περὶ τῆς προδοσίας· ὅταν αὐτὸς ἔμβαινε διὰ νὰ ἰδῇ, ἂν ἦναι καιρὸς ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ με προδώσῃ· ἤτοι ματαίως ἐσπούδασε διὰ νὰ μὲ λανθάσῃ, ὀνομάζωντάς με ῥαβεὶ καὶ διδάσκαλον καθ' ὑπόκρισιν· ἐπειδὴ ἐγὼ ἤξευρον, ὡς καρδιογνώστης ὁποῦ εἶμαι· ὅσα βουλεύεται, καὶ ἐπιθυμεῖ κατ' ἐμοῦ.

„Συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῷ.

Κανένα ἄλλο, λέγει, καλὸν δὲν ἀπέκτησεν ὁ ἄθλιος Ἰούδας, ταῦτα συλλογιζόμενος κατ' ἐμοῦ, πάρεξ ὅτι ἐθησαύρισεν αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτόν του ἀνομίαν· ἐπειδὴ καὶ ἐπεβούλευσε τὸν διδάσκαλον καὶ σωτῆρα του· μερικοὶ δὲ, ὕστερον ἀπὸ τὸ μάτην ἐλάλει, βάλλουσι τελείαν στιγμήν· διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· ὅτι, μάτην ἐλάλει μοι εἰρηνικῶς ὁ Ἰούδας· διὰ τί αὐτὸς ἐν τῇ καρδίᾳ του ἐσυλλογίζετο κατ' ἐμοῦ ἐχθρικὰ καὶ θανατηφόρα βουλεύματα· πλὴν καλλίτερον εἶναι τὸ πρῶτον νόημα.

„Ἐξεπορεύετο ἔξω καὶ ἐλάλει ἐπιτο- „αυτό.

Τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης φανερῶς λέγει, ὅτι „Λαβὼν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος (ὁ Ἰούδας·) εὐθέως ἐξῆλθε· (Ἰω: ιγ': 30·) τὸ δὲ ἐπιτοαυτὸ, δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐχθρούς μου Ἰουδαίους ὁ Ἰούδας ἐλάλει· συνελάλει γὰρ μὲ αὐτοὺς περὶ τῆς προδοσίας, καὶ ἐσυμ-

---

ἀπὸ τοὺς συνιέντας ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα· καὶ εὔχεται ὑπὲρ τῆς ἐδικῆς του ἁμαρτίας· καὶ ἐκ προσώπου παντὸς σπουδαίου, ᾧ ἁρμόττει μᾶλλον ὁ Ψαλμὸς ἢ τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· οὐ γὰρ ὥς τινες ὑπειλήφασι περὶ αὐτοῦ μόνου φάσκει τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ ἔφησε μετὰ τοῦ ἄρθρου „Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ τὸν πτωχὸν καὶ πένητα· τοῦτο δὲ χωρὶς τοῦ ἄρθρου λεγόμενον, τὸν τινὰ σημαίνει καὶ μερικὸν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

φώνει μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς λέγων „ Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ παραδώσω ὑμῖν αὐτόν; (Ματθ΄. κϛ΄. 15.) ὅλα γὰρ αὐτὰ διηγοῦνται φανερὰ οἱ θεῖοι Εὐαγγελισαὶ, ὅτι ἔγιναν.

7: „ Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχ-
„ θροί μου· κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κα-
„ κά μοι.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἑβραίων, ἐκρυφομουρμούριζον εἰς τὸ αὐτὶ ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, τὰ τῆς ἐπιβουλῆς καὶ τοῦ θανάτου μου· ἐπειδὴ καὶ ἐφοβοῦντο τὸν κοινὸν ὄχλον, καὶ δὲν ἐτόλμουν νὰ λαλοῦν φανερὰ ἐναντίον μου· οὐ μόνον δὲ ἐκρυφομουρμούριζον, ἀλλὰ καὶ ἐμελέτων κατ' ἐμοῦ θανατηφόρους μελέτας· „ Συμβούλιον γὰρ, φησὶν, ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥσε θανατῶσαι αὐτόν· (Ματθ· κζ΄· 1.)

8: „ Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐ-
„ μοῦ.

Τὸ κατέθεντο νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀπεκρίθησαν· ἐρωτηθέντες γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὸν Πιλάτον „ Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χρισόν; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ πάντες· ςαυρωθήτω· (Ματθ΄. κζ΄. 22.) παράνομος δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ ἀπόκρισις· ἐπειδὴ παρανομία μεγάλη ἦτον νὰ παραδώσουν εἰς θάνατον τὸν ἀθῷον καὶ ἀναμάρτητον· ὁ γὰρ νόμος λέγει „ Ἀθῷον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς· (Ἔξ. κγ΄. 7.) καθὼς διὰ τοῦτο πολλαῖς φοραῖς καὶ ὁ Πιλάτος ὠνείδισεν αὐτοὺς λέγων „ Ἐγὼ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν (Ἰω. ιθ΄. 6.) καὶ πάλιν· „ Ἀθῷος εἰμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε· (Ματθ. κζ΄. 24.) ἢ τὸ κατέθεντο νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατεσκεύασαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἔλεγον γὰρ πρὸς τὸν Πιλάτον ψευδῶς „ Ὅτι ἀνασείει τὸν ὄχλον, καὶ κωλύει Καίσαρι φόρους διδόναι (Λουκ· κγ΄. 2.) παράνομος δὲ εἶναι καὶ ὁ λόγος αὐτὸς· ἐπειδὴ καὶ εἶναι παρανομία, τὸ νὰ μαρτυρῇ τινὰς ψευδῶς κατὰ τοῦ ἄλλου· „ Οὐ ψευδομαρτυρήσεις γὰρ ὁ νόμος φησὶν (Ἔξ. κ΄. 16.)

„ Μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθήσει
„ τοῦ ἀναστῆναι;

Ἐρωτηματικῶς τοῦτο λέγει ὁ Χρισὸς, καθ' ὃ Θεὸς προγνώσης· μήπως, λέγει, ἐκεῖνος ὁποῦ κοιμᾶται, δὲν θέλει πάλιν νὰ σηκωθῇ; ναὶ, θέλει σηκωθῇ· διότι οἱ Ἑβραῖοι συνειθίζουν νὰ λαμβάνουν τὸ προσθήσει, ἀντὶ τοῦ θελήσει· ἀνίσως δὲ ἐκεῖνος ὁποῦ κοιμᾶται, ἔχει νὰ ἀνασηθῇ· (1) λοιπὸν καὶ ἐγὼ, ἀφ' οὗ κοιμηθῶ; ἤτοι ἀφ' οὗ ἀποθάνω κατὰ τὴν σάρκα, θέλω ἀνασηθῶ τὸ ὀγλιγωρότερον. ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐδικός μου θάνατος παρομοιάζει μὲ ὕπνον· καθὼς γὰρ ὁ ἄνθρωπος αὐτεξουσίως καὶ μὲ τὴν θέλησίν του κοιμᾶται, ἔτζι καὶ ἐγὼ αὐτεξουσίως καὶ μὲ τὴν θέλησίν μου ἀποθνήσκω.

9: „ Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου
„ ἐφ' ὃν ἤλπισα, ὁ ἐσθίων ἄρτους μου,
„ ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν.

Ὁ γὰρ σύνδεσμος, περιττὸς εὑρίσκεται ἐδῶ· ἔσι δὲ τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ τούτου, τοιοῦτον· ὅτι ὁ ἐδικός μου ἄνθρωπος ἔγινεν ἐναντίος μου· ἄνθρωπου

(1) Ὅθεν ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Πῶς νομίζετε θανάτῳ περιβαλεῖν τὴν ζωήν; ὕπνος γάρ ἐςιν ἐμοὶ τὸ θανεῖν· ϗ ὁ θάνατος οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἐπὶ ἀναςάσει γίνεται· εἰ γὰρ τριήμερος ἀνίςαμαι, πῶς οὐχ ὕπνος ὁ ἐμὸς θάνατος; ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Τοῦτο ἔοικε τῷ Εὐαγγελικῷ ῥητῷ· λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, ϗ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν· ϗ πάλιν „ Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ϗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, ϗ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, ϗ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναςήσεται· διὸ δὴ εἰκότως ὕπνον τὸν θάνατον προσηγόρευσεν.

που δὲ εἰρήνης, τὸν εἰρηνικὸν ὀνομάζει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος· ὅτι ὁ εἰρηνικός μου: ἤτοι ὁ φίλος μου Ἰούδας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξεθάῤῥεσα ὡς εἰς ἄνθρωπον ἐδικόν μου, καὶ τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἔτρεφον ὁμοῦ μὲ τοὺς ἄλλους μου Μαθητάς, αὐτός, λέγω, ἐμεγάλυνεν: ἤτοι ἐμεταχειρίσθη κατ' ἐμοῦ μεγάλην δολιότητα καὶ ἐπιβουλήν· πτερνισμὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ δόλος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὁποῦ συντρέχουν μαζὶ μὲ ἄλλον, εἶτα βάλλουν τὴν πτέρναν τοῦ ποδός των καὶ ὑποσκελίζουν τὸν συντρέχοντα, ἢ καὶ ῥίπτουν κάτω τὸν συμπαλαίοντα· ἐμεγάλυνε δὲ τὸν δόλον αὐτὸν ὁ Ἰούδας, μὲ τὴν συμφωνίαν καὶ ὁμόγνωμον κίνησιν τῶν Ἀρχιερέων καὶ Γραμματέων.

10: „Σὺ δὲ Κύριε ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστη-
„σόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς.

Τὸ μέν, ἐλέησον καὶ ἀνάστησον, εἶναι λόγια ἀνθρωποπρεπῆ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· τὰ ὁποῖα ὁ Δεσπότης Χριστὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος, δὲν ἐπαραιτεῖτο νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς ἴδια ὄντα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· καθὼς πολλάκις τοιαῦτα ἄλλα προσηύξατο ἀνθρωποπρεπῆ· τὸ δὲ ἀνταποδώσω, εἶναι λόγος θεοπρεπής· ἐπειδὴ ἀνταπέδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, μὲ τὸ νὰ ἐπαρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τοὺς Ῥωμαίους· διὰ τί οὐδὲ μετὰ τὴν Ἀνάστασίν του ἐπίστευσαν, ἀλλὰ ἐκατάτρεχον τοὺς Μαθητάς του. (1)

11: „Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με·
„ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρός μου ἐπ'
„ἐμέ.

Τὸ τεθέληκας ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἠγάπησας, κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον· ἐπειδὴ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἀγαπᾷ τινας, ἐκεῖνο καὶ θέλει· μὲ τοῦτο, λέγει, γνωρίζω, ὅτι μὲ ἠγάπησας ὦ Πάτερ μου, ἐὰν δὲν χαρῇ ὁ ἐχθρός μου εἰς ἐμένα· ἤτοι ἐὰν ἐγὼ ἀναστηθῶ, καὶ κηρυχθῇ τὸ ὄνομά μου εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι λύπη μεγάλη εἰς τὸν ἐχθρόν μου· διὰ τί ἐκεῖνος ζητεῖ νὰ ἀποθάνω ἐγώ, μὲ σκοπὸν ἵνα ἀφανισθῇ τὸ ὄνομά μου· ἐχθρὸν δὲ θέλεις νοήσεις καὶ τὸν Διάβολον καὶ τὸν Ἰούδαν. (2)

12: „Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου,
„καὶ ἐβεβαίωσάς με ἐνώπιόν σου εἰς τὸν
„αἰῶνα.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἀπὸ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ· ἀκακίαν δὲ ὀνομάζει τὴν καθαρότητα καὶ ἀναμαρτησίαν· „Ἀνομίαν γὰρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν. (Ἡσ. νγʹ. 9.) οὐ μόνον, λέγει, ἐβοήθησάς μοι, καθ' ὃ ἄνθρωπῳ· ἀλλὰ καὶ μὲ ἐστερέωσας κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὸ νὰ μὲ ἐκάθισας δηλαδὴ εἰς τὰ δεξιά σου „Κάθου γάρ φησιν ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Τὸ δὲ ἀνταποδώσω αὐτοῖς: δηλαδὴ τοῖς ἐχθροῖς μου· τῆς θεότητος τοῦ δοκοῦντος εὔχεσθαι γνώρισμα· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνταποδώσεις· ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἐσόμενος τῶν ὅλων Κριτής, καθ' ὃ καὶ ἔστι καὶ νοεῖται Θεός, ἀνταποδώσω φησιν. ἔφη γὰρ αὐτὸς „Ὡς ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ· ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα· ὅτι δὲ καὶ καθ' ὃ Θεός, καὶ ἀνάστασις καὶ ζωὴ καὶ ἑαυτὸν ἀνέστησεν, ἐδήλωσε τοῖς Ἰουδαίοις εἰπὼν „Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτὸν (Ἰω. βʹ. 19.) ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Οὐ διὰ τὸ πεπονθέναι τὸν θάνατον παρ' αὐτῶν, ἐφιέμενος αὐτοῖς ἀνταποδοῦναι τὴν τιμωρίαν, τοῦτό φησιν, (αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Σταυροῦ. Πάτερ ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν) ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν ἀπροσωπόληπτον καὶ δικαίαν κρίσιν τοῦ Πατρὸς ἔβλεπε καταψηφιζομένην τῶν μιαιφόνων, τούτου χάριν ὡς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ταυτουργός, εἶπε· Καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς· ἵνα δείξῃ μίαν ἐπ' ἀμφοῖν τὴν ἐνέργειαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ ἱερὸς Θεόγνωστος λέγει „Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με, ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμὲ, μέχρι τέλους τυραννῶν διὰ τῶν παθῶν καὶ ὑπωπιάζων με· ἀλλ' ἵνα πρὸ τελευτῆς, τῆς αὐτοῦ χειρὸς ἀφαρπάσῃς με, καὶ ζῆν πνευματικῶς, κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον καταξιώσας, διὰ χρηστοῦ τέλους σεσωσμένον τῷ σῷ παραστήσειας βήματι (κεφ. μʹ. σελ. 505. τῆς φιλοκαλίας.)

χθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. (Ψαλ. ρθ΄. 1.)

13: „Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ „ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα „γένοιτο γένοιτο.

Ἀφ᾽ οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα περὶ Χριστοῦ, καὶ ἐθαύμασε τὴν ἄῤῥητον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ συγκατάβασιν, τώρα ἐδῶ ἀναφέρει ὕμνον καὶ εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεὸν λέγων· ὅτι πρέπει νὰ εὐφημῆται καὶ νὰ δοξολογῆται ὁ Θεὸς τοῦ κυρίως καὶ ἀληθῶς Ἰσραήλ: ἤτοι τῶν Χριστιανῶν· καθὼς προείπομεν ἐν τῷ κα΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „Φοβηθήτω δὴ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰσραήλ· πρέπει νὰ δοξολογῆται δὲ, ἀπὸ τοῦ νῦν αἰῶνος ἕως τοῦ μέλλοντος (1) ἔπειτα εὔχεται νὰ ταχυνεύσῃ ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, λέγωντας· γένοιτο γένοιτο· ἐπίτασιν δὲ εὐχῆς φανερόνει ὁ διπλασιασμὸς τοῦ γένοιτο. (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ΄.

„Εἰς τὸ τέλος εἰς σύνεσιν· τοῖς Υἱοῖς Κορέ.

Περὶ μὲν τῶν υἱῶν Κορὲ, προείπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς παρούσης βίβλου (ἐν κεφαλαίῳ ε΄.) Εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι ὁπου περιέχονται ἐν αὐτῷ, ἔμελλον νὰ γένουν εἰς τὸ τέλος· ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον οἱ Ἑβραῖοι ἔμελλον ὕστερον νὰ σκλαβωθοῦν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους διὰ τὰς ἁμαρτίας των, καὶ νὰ περάσουν εἰς τὴν σκλαβίαν χρόνους ἑβδομήκοντα: τούτου χάριν ὁ θεῖος Δαβὶδ κινηθεὶς ἀπὸ τὸ προφητικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναλαμβάνει ἐδῶ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε ἑνὸς ἀπὸ τοὺς εὐσεβεστέρους τῶν αἰχμαλωτισθέντων· ὡσὰν τοῦ Δανιὴλ, Ἰεζε-

(1) Ἔφη γὰρ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος, παρ᾽ ἡμῶν ἄρχεται ἡ τοῦ Θεοῦ εὐλογία, τελειοῦται δὲ ἐν τῷ μέλλοντι, ὅτε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Εἰκότως μετὰ τὰ πάθη ὕμνον προσήνεγκε, διδάσκων, ὡς οὐ μόνον ἄνθρωπος ὁ προφητευόμενος· ἀλλὰ καὶ Θεὸς προαιώνιος, ἀνώλεθρον ἔχων τὸ εἶναι καὶ ἀτελεύτητον.

(2) Σημείωσαι ὅτι τὸ γένοιτο γένοιτο· εἶναι ἀντὶ τοῦ ἀμὴν ἀμήν· καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας εἶπε, τὸ ὁποῖον συνειθίζεται πάντοτε εἰς τὰς εὐχὰς καὶ λόγους νὰ ἐπιφέρεται μετὰ τὸ, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ἢ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· τέλος δὲ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν πέντε βιβλίων τῶν Ψαλμῶν, εἶναι ἐδῶ κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον καὶ τὸν Εὐσέβιον· καθὼς δὲ ὁ πρῶτος Ψαλμὸς τοῦ πρώτου βιβλίου ἄρχισεν ἀπὸ μακαρισμοῦ „Μακάριος γάρ φησιν ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν· ἔτζι καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος Ψαλμὸς τοῦ αὐτοῦ πρώτου βιβλίου, ἀπὸ μακαρισμοῦ ἄρχισε „Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα· ἀλλ᾽ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ, ἐμακαρίζετο τὸ νὰ ἀποστῇ τινας ἀπὸ τὸ κακὸν, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τούτῳ μακαρίζεται τὸ νὰ γνωρίσῃ τινὰς τὸ ἀγαθὸν, ὅπερ ἐστὶν ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὃς δι᾽ ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν· ἐκεῖνον γὰρ ὁποῦ ὠνόμασεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου πτωχὸν καὶ πένητα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τοῦτον ἐν τῷ τέλει ἐδῶ ὀνομάζει, εὐλογητὸν Κύριον καὶ Θεὸν κατὰ τὴν Θεότητα, ὡς ὁ αὐτὸς λέγει Νύσσης Γρηγόριος.

ζεκιήλ, τῶν τριῶν παίδων, καὶ ἄλλων τοιούτων· καὶ ἐκ προσώπου αὐτῶν ἀναφέρει τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ λόγια, κατὰ τὸν Ἀντιοχέα Θεόδωρον καὶ τὸν Χρυσόστομον· τὸ δὲ εἰς σύνεσιν ἐπροσέθη, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ταῦτα συνετισθεὶς ὁ καθε ἕνας ἀπὸ τοὺς προῤῥηθέντας Δικαίους, ἐβόα πρὸς τὸν Θεόν· ἢ διδάσκει ὁ λόγος οὗτος, ὅτι σύνεσιν χρειάζονται ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀναγινώσκουν τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου λόγια.

1: „ὋΝ τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ Ἔλαφος „ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως „ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σὲ ὁ Θεός.

Θέλωντας ὁ Προφητάναξ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ τὴν πολλὴν καὶ ὑπερβάλλουσαν ἐπιθυμίαν, ὁποῦ εἶχε πρὸς τὸν Θεόν, μεταχειρίζεται ἐδῶ εἰς παράδειγμα τὸ διψητικώτατον ἐλάφι. διὰ τὶ τὸ ἐλάφι μὲ τὸ νὰ ἦναι φυσικὰ θερμόν, καὶ μάλιστα διὰ τὶ ἀνάπτει ὅλον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὄφεις ὁποῦ τραβίζει μὲ τὴν ἀναπνοήν του μέσα ἀπὸ τὰς φωλεάς των καὶ τοὺς καταπίνει· διὰ τοῦτο ἔχει μεγάλην δίψαν, καὶ δυνατὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νεροῦ· τὸ δὲ ἐπιποθεῖ, σημαίνει, τὸ σπεύδει καὶ ἐπείγεται καὶ ὁρμᾷ κατὰ τὸν Ἀκύλαν· πρὸς σὲ δὲ εἶπεν: ἤγουν πρὸς ἐσένα Θεέ μου, ἐπιποθεῖ καὶ ὁρμᾷ ἡ ψυχή μου, ὅς τις κατοικεῖ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· εὔχεται λοιπὸν καθε εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους, πρὸς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ Θεόν· ἐπειδὴ δὲν ἐνόμιζον νὰ εὑρίσκεται ὁ Θεὸς εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διὰ τὴν ἐκεῖ εὑρισκομένην εἰδωλολατρείαν· (1)

2: „Ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν Θεόν, „τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, ἐδίψησεν: ἤγουν ἔχει μεγάλην ἐπιθυμίαν προς τὸν Θεόν· ἡ γὰρ λέξις τοῦ ἐδίψησε, φανερόνει τὴν ἀναμμένην καὶ φλεγομένην ἐπιθυμίαν· (2) ἰσχυρὸν δὲ καὶ ζῶντα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, πρὸς διαφορὰν τῶν ἀσθενῶν καὶ νεκρῶν θεῶν τῶν Βαβυλωνίων· μερικοὶ δὲ λέγουν (ὡς ὁ Νύσσης παρὰ τῷ Νικήτᾳ·) ὅτι ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ψαλμοῦ, συνετέθη ὁ τρισάγιος ὕμνος εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα· ἅγιος γὰρ ὁ Θεός, εἶναι ὁ πατήρ· ἅγιος Ἰσχυρός,

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Τοῦτο τῶν ἐρώντων ἐστὶ τὸ ἔθος, μὴ κατέχειν σιγῇ τὸν ἔρωτα· ἀλλ' εἰς τοὺς πλησίον ἐκφέρειν καὶ λέγειν ὅτι φιλοῦσι· θερμὸν γάρ τι πρᾶγμα τῆς ἀγάπης ἡ φύσις· καὶ σιγῇ στέγειν αὐτὴν οὐκ ἀνέχεται ἡ ψυχή· διὰ τοῦτο καὶ ὁ τῷ Ψαλμῷ ὑποκείμενος οὕτω φιλῶν, οὐκ ἀνέχεται σιγᾷν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος „ Τί δή ποτε τὸ ζῶον τοῦτο εἰς μέσον ὁ λόγος ἤγαγε; διψαλέον πως ἐστὶν ἡ Ἔλαφος, καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς τρέχει ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· διψαλέον δὲ γίνεται ἀπό τε τῆς φύσεως, ἀπό τε τοῦ τοὺς ὄφεις κατεσθίειν, καὶ τοῖς ἐκείνων τρέφεσθαι σώμασιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κερασφόρον καὶ καθαρὸν ἐν νόμῳ τὸ ζῶον καὶ φιλέρημον, καὶ ἴδιον αὐτοῦ τὸ ἀναλωτικὸν τῶν θηρίων, καὶ τὸ φυγαδεύειν τῷ ἄσθματι καὶ τῇ τοῦ χρωτὸς ἰδιότητι τὸ τῶν ὄφεων γένος· τοιοῦτος καὶ πᾶς δίκαιος τὰ ὑψηλὰ ζητῶν, τὰ κατὰ διάνοιαν ἀνχερῶν ἑρπετά· πατῶν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καθὼς ἔσχεν ὑπὸ Ἰησοῦ ἐξουσίαν, καὶ λέγων „ Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν· μιμεῖται τὴν Ἔλαφον, τὰ ἐμφωλευόμενα τῇ φύσει πάθη ἰοβόλων δίκην, τῷ λόγῳ διαφθείρων τῆς κρίσεως, καὶ τὸν τῇ μνήμῃ κατὰ περίστασιν ἐναπολαμβανόμενον τῆς κακίας ἰόν, ταῖς πολλαῖς καὶ διαφόροις πηγαῖς κατασβεννύων τῆς γνώσεως, καὶ τοῖς ὕδασι τῆς Θεοπνεύστου Γραφῆς· ὁ δὲ θεῖος Ἐφραὶμ φησὶ „ Μεταγινώσκων ὁ Ἰσραὴλ ταῦτά φησιν· ἀλλὰ καὶ σὺ τὸν νοητὸν ὄφιν κατάφαγε· δαπάνησον τὴν ἁμαρτίαν, καὶ συνήσῃ διψᾷν περὶ τὸν τοῦ Θεοῦ πόθον· γενοῦ ὡς Ἔλαφος διψῶν, καὶ ἐπιποθῶν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων: τουτέστιν ἐπὶ τὰς θείας Γραφάς· ὅπως πίῃς ἐξ αὐτῶν καὶ καταψύξωσί σου τὴν δίψαν τὴν συμφλέγουσάν σε διὰ τῶν παθῶν· σύμπινε δὲ τὴν ἐξ αὐτῶν σοι ἐγγινομένην ὠφέλειαν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Τὸ γὰρ ἄσχετον καὶ σφοδρὸν τῆς ἐπιθυμίας· τῇ δίψῃ προσεικάζει ὁ λόγος, ἐπιζητήσας τὴν διψωδεστάτην ἐν τοῖς ζώοις φύσιν, ὡς ἂν μάλιστα τὸ ἐπιτεταμένον τῆς ἐπιθυμίας διὰ τοῦ ὑπερβάλλοντος ἐν δίψῃ γενομένου ζώου ἐπιδειχθείη· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „ Οὐκ εἶπεν ἐφίλησεν ἡ ψυχή μου τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα· ἀλλ' ἵνα τὴν διάθεσιν ἐνδείξηται, δίψος ἐκάλεσεν, ἀμφότερα ἡμῖν δηλῶν τό, τε διακαὲς τῆς ἀγάπης, καὶ τὸ διηνεκὲς τοῦ ἔρωτος.

ρὸς, εἶναι ὁ Υἱὸς· ἅγιος ἀθάνατος: ἤτοι ζῶν, εἶναι ὁ Παράκλητος· τὸ δὲ τρὶς ἅγιος, ἐρανίσθη ἀπὸ τὰ Σεραφὶμ, ὁποῦ εἶδεν ὁ Ἠσαΐας.

„Πότε ἥξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώ-
„πῳ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἴδιος ἐκείνου, ὁποῦ ἐπιθυμεῖ· πότε, λέγει, ἐγὼ ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτος λαὸς, πότε θέλω ἔλθω πρὸς ἐσένα Κύριε, τὸν εὑρισκόμενον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, διὰ νὰ φανερωθῶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ; ἤγουν εἰς ἐσένα τὸν Θεὸν κατὰ περίφρασιν· θέλω δὲ φανερωθῶ διὰ τῆς ἐν τῷ ναῷ σου λατρείας καὶ παραστάσεως· τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω ἐδῶ εἰς τὴν Βαβυλῶνα ὡς παράνομον, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων· (1)

3: „Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρ-
„τος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐν τῷ λέγε-
„σθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· ποῦ
„ἐστιν ὁ Θεός σου;

Ὅταν, λέγει, οἱ Βαβυλώνιοι ὀνειδίζουν, καὶ κατηγοροῦν τὴν ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ μου, λέγοντες περιγελαστικῶς· ποῦ εἶναι τώρα ὁ Θεός σου νὰ σοὶ βοηθήσῃ; τότε, λέγω, γίνονται εἰς ἐμένα τὰ δάκρυα, ἄρτος: ἤγουν ἐπιθυμῶ καὶ ὀρέγομαι ὡσὰν τὸν ἄρτον τὰ δάκρυα· καὶ καθὼς ἀναγκαία εἶναι ἡ τροφὴ τοῦ ἄρτου εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἔτζι καὶ εἰς ἐμένα εἶναι τότε ἀναγκαῖα τὰ δάκρυα· ἡ δὲ τοιαύτη ὄρεξις καὶ ἀνάγκη τῶν δακρύων, εὑρίσκεται εἰς ἐμένα, ὄχι μόνον τὴν ἡμέραν ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα· ἤγουν ἐγὼ ὁ λαός σου ἐπιθυμῶ νὰ κλαίω καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα, μὴ ὑποφέρωντας ταύτην τὴν ὕβριν τοῦ Θεοῦ μου. (2)

4: „Ταῦτα ἐμνήσθην, καὶ ἐξέχεα ἐπ' ἐμὲ
„τὴν ψυχήν μου.

Ταῦτα, λέγει, ἐνθυμήθηκα ἐγὼ ὁ λαός σου Κύριε· ἤγουν τὰ ἀνωτέρω, ὁποῦ λέγουν πρὸς ἐ-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ποθῶ φησι καὶ διψῶ τὴν τοῦ ζῶντος Θεοῦ μου λατρείαν· τὸ γὰρ ὀφθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ, τὸ λατρεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν νόμον λέγει· τῇ δὲ Ἱερουσαλὴμ ἡ τοιαύτη περιώριςαι λατρεία· μάλα δὲ ἁρμοδίως ἰσχυρὸν καὶ ζῶντα τὸν Θεὸν ὀνομάζουσι, τοῖς ἀψύχοις καὶ ἀκινήτοις τῶν Βαβυλωνίων εἰδώλοις προσέχοντες ἥκιςα· ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουςῖνος ἐν Κεφ. λε'. τῶν Μονολογίων, προτεθεὶς τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τὸ ῥητὸν τοῦτο, λέγει τὰ ἐρωτικὰ ταῦτα· „Ὦ πηγὴ ζωῆς ὢ φλὲψ ὑδάτων ζώντων· πότε ἀφίξομαι ἐπὶ τὰ ῥεῖθρα τῆς σῆς γλυκύτητος, ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης τῆς ἐρήμου καὶ ἀβάτου καὶ ἀνύδρου, τοῦ ἰδεῖν τὴν δύναμίν σου καὶ τὴν δόξαν σου; τοῦ ἐμπλῆσαι τὸ συνέχον με δίψος ἐκ τῶν ναμάτων τοῦ ἐλέους σου; Διψῶ Κύριε, ἡ τῆς ζωῆς πηγὴ σὺ ὑπάρχεις, κόρεσόν με. Διψῶ Κύριε· διψῶ σε τὸν ζῶντα Θεόν· ὢ, πότε ἥξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου;

(2) Ἔφη δὲ καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος „Καὶ πᾶς δὲ ὁ μὴ εἰκῇ, μηδὲ μάτην δακρύων, ἀλλ' ἐκ διαθέσεως φιλοπόνου καὶ φιλοθέου τῷ κλαυθμῷ κεχρημένος, τοῖς οἰκείοις δάκρυσι τρέφεται δίκην ἄρτου· οὐκ ἐν τοῖς ἱλαροῖς μόνον καὶ χρηςοῖς καὶ θυμήρεσιν, ἅπερ καὶ ἡμέραν καλεῖ ὁ ἅγιος· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς περιςατικοῖς καὶ λυπηροῖς, ἅπερ νύκτα συμβολικῶς ὀνομάζει· ὁ δὲ Νύσσης λέγει καὶ τὴν φυσικὴν τῶν δακρύων αἰτίαν „Ζητοῦντες δὲ τίς ἡ τῶν δακρύων γένεσις, φαμὲν, ὅτι ὥσπερ διαχέονταί πως καὶ λύονται δι' ἡδονῆς οἱ τοῦ σώματος πόροι, τῶν ἔκτινος ἡδονῆς ἡδείας διαχεθέντων: οὕτω διὰ λύπης μύουσιν αἱ λεπταὶ καὶ ἄδηλοι τῶν πόρων διαπνοαί· καὶ διασφίγξασαι τὴν ἔνδον τῶν σπλάγχνων διάθεσιν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς μήνιγγας τὸν νοτερὸν ἀτμὸν ἀναθλίβουσιν· ὃς πολὺς ἐναποληφθεὶς ταῖς τοῦ ἐγκεφάλου κοιλότησι, διὰ τῶν κατὰ τὴν βάσιν πόρων ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωθεῖται, τῆς τῶν ὀφρύων συμπτώσεως ἐφελκομένης διὰ ςαγόνων τὴν ὑγρασίαν· ἡ δὲ ςαγὼν δάκρυον λέγεται· ἔφη δὲ καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουςῖνος ἐν λε'. Κεφαλαίῳ τῶν Μονολογίων „Ἕως πότε ῥηθήσεταί μοι· ποῦ ἐςιν ὁ Θεός σου; ἕως πότε ῥηθήσεταί μοι· ἀνάμεινον ὑπόμενε· καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύριος; τὸν γὰρ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριςὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, εἰς τὸ συμμόρφους ἡμᾶς γενέσθαι τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν Κεφ. μ'. τῶν Μελετῶν του λέγει „Κύριέ μου, γένοιτο τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός· ἕως οὗ ἡ ψυχή μου ἀκούσηται· ἰδοὺ ὁ νυμφίος σου· ποίμανον δέ με τέως ἐν τοῖς ἐμοῖς ὀλολύγμασιν· ἀνάθαλψόν με ἐν ἄλγεσιν ὀδυνῶν μου.

ἐμένα περιγελαςικῶς οἱ Βαβυλώνιοι · καὶ διὰ τοῦτο ἐξέχεα : ἤγουν ἐχαύνωσα τὴν ψυχήν μου εἰς τὸν ἐμαυτόν μου , καὶ παρελύθη ἡ δύναμις καὶ ὁ τόνος τῆς καρδίας μου, ἢ [illegible] ἐκινήθην εἰς θουρμοὺς κατα τὸν Θεοδώριτον · πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν καθολικῶς , ὅτι ἡ τῶν Ἑβραίων διάλεκτος , αδιαφόρως μεταχειρίζεται τὰς συντάξεις τῶν ῥημάτων καὶ τῶν προθέσεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖςον · καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ , τὸ μὲν ἐπ᾽ ἐμὲ ἐμεταχειρίσθη , ἀντὶ τοῦ ἐν ἐμοί · τὸ δὲ ταῦτα , ἀντὶ τοῦ τούτων · ἀνίσως δὲ τὸ ταῦτα δὲν ἀποδοθῇ πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὁποῦ ἔλεγον οἱ Βαβυλώνιοι , ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀκόλουθον ςίχον : ἤγουν πρὸς τὸ , ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαςῆς , ἔχει ἄλλο νόημα ὁ λόγος · ἤγουν ἐγὼ ἐνθυμήθηκα τὰ κάτωθεν ῥηθησόμενα , καὶ διὰ τοῦτο ἐξέχεα : ἤτοι ἔδωκα διάχυσιν καὶ ἄνεσιν εἰς τὴν ἐν ἐμαυτῷ ςενοχωρημένην ψυχήν μου · (1)

„Ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς
„θαυμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ.

Ἄνεσιν , λέγει , καὶ διάχυσιν ἔλαβεν ἡ ςενοχωρημένη ψυχή μου , ἐπειδὴ ἐνθυμήθηκα , ὅτι θέλω περιπατήσω πάλιν ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ , ἕως εἰς τὰ ἄδυτα ταμεῖά του · σκηνὴν γὰρ λέγει τὸν περίφημον τοῦ Σολομῶντος ναόν · οἶκον δὲ Θεοῦ , τὰ ἄδυτα καὶ ἐνδότατα τοῦ ναοῦ · κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ἐξήγησιν ταύτην, τὸ ὅτι λαμβάνεται βεβαιωτικόν · ἐπειδὴ καὶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ ὡς ἐκ μέρους τῶν σκλαβωμένων ἐν Βαβυλῶνι , ὅτι βέβαια θέλω ποιήσω τοῦτο (2) νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως · ὅτι σκηνὴ μὲν , εἶναι ἡ προσληφθεῖσα ἐξ ἡμῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου σάρξ · θαυμαςὴ γὰρ εἶναι αὕτη · ἐπειδὴ καὶ συνεπάγη χωρὶς σπορὰν ἀνδρὸς ἐκ Πνεύματος ἁγίου · οἶκος δὲ Θεοῦ , εἶναι ἡ νοερὰ καὶ παναγία τοῦ Χριςοῦ ψυχή · ἐπειδὴ διὰ μέσης αὐτῆς ὁ Θεὸς λόγος ἡνώθη μὲ τὴν σάρκα · τόπος δὲ , εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος , ὅς τις ἐν ἑαυτῷ ὑπέςησε τὴν προσληφθεῖσαν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος , καὶ ἔπηξεν αὐτήν · διελεύσομαι , λέγει, λοιπὸν διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὁδηγούμενος , ἕως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου αὐτοῦ προσλήμματος, φιλοσοφῶν περὶ αὐτῶν, καὶ θεωρῶν αὐτὰ κατὰ τὴν δοθεῖσάν μοι δύναμιν · δὲν θέλω ὅμως συγχωρηθῶ νὰ διαπεράσω παρεμπρὸς , καὶ νὰ θεωρήσω τὰ τούτων βαθύτερα .

„Ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολο-
„γήσεως ἤχου ἑορτάζοντος.

Θέλω διαπεράσω , λέγει , τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μὲ φωνὴν χαρᾶς , καὶ μὲ φωνὴν εὐχαριςίας ἤχου ἑορτασικοῦ · ἤγουν πάλιν θέλω ἑορτάσω εἰς τὸν ναὸν Κυρίου καθὼς καὶ πρότερον πρὶν νὰ σκλαβωθῶ , καὶ πάλιν θέλω μεταχειρισθῶ τὴν τοῦ θείου νόμου λατρείαν . (3)

5: „Ἰ-

(1) Παρὰ τῷ Νικήτᾳ δὲ γράφεται , ὅτι εἶναι καλλίτερον νὰ νοῆται τὸ ἐξέχεα , ἀντὶ τοῦ ἔδωκα διάχυσιν ϗ εὐθύμησα , ἐνθυμηθεὶς τὰ κατωτέρω λεγόμενα .

(2) Σκηνὴν καλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ σκέπην · μετὰ τὰ σκυθρωπὰ τοίνυν τὰ θυμήρη διαγορεύει , ϗ προδιδάσκει ὡς τάχιςα τῆς ἀνακλήσεως τεύξονται , προθεσπίζει δὲ ϗ ὁ μακάριος Ἡσαΐας ὡς μετὰ πλείςης ἐπανήξουσι τιμῆς , ἐν λαμπήναις ἡμιόνων ὀχούμενοι , ϗ σκιαδίοις σκεπόμενοι , ϗ τῆς ἀκτῖνος τὸ λυποῦν ἀποθέμενοι · τοῦτο δὲ ϗ ὁ Ἀκύλας ἠνίξατο · εἰσελεύσομαι ἐν συσκίῳ, παραβιβάζων αὐτοὺς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ · (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδωρίτου) ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἡ μὲν κατὰ Μωσέα ἐν ἐξόδῳ Σκηνή , τύπος οἶμαι ταύτης ἦν · ὁ δὲ κατὰ Σολομῶντα Ναὸς , τύπος τοῦ ἀληθινοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ · ὅτι φησὶν ἔτι προκόπτω ϗ οὔπω τέλειος εἰμί · Σύμβολον δὲ τῆς προκοπῆς ἡ Σκηνή, θαυμαςῶς φέρουσα ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ · τουτέςι τὴν τελειότητα .

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Οἶμαι δὲ τὸν ἐκεῖθεν τῶν ἑορταζόντων ἦχον , μηδὲν ἄλλο εἶναι , ἢ Θεὸν ὑμνούμενόν τε ϗ δοξαζόμενον παρὰ τῶν τῆς ἐκεῖσε πολιτείας ἠξιωμένων . ὁ δὲ μέγιςος Μάξιμος , σύμβολον μὲν προκοπῆς τὴν σκηνὴν , τελειότητος δὲ τὸν οἶκον νοεῖ , λέγων „ Ὁ τῆς θαυμαςῆς σκηνῆς τόπος , ἡ ἀπαθής ἐςιν ἕξις τῶν ἀρετῶν , καθ᾽ ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ γινόμενος λόγος διαφόροις ἀρετῶν κάλλεσι κατακοσμεῖ , καθάπερ Σκηνὴν τὴν

ψυ-

5: „Ἵνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχή μου; καὶ „ἵνα τί συνταράσσεις με;

Μὲ τὴν ψυχήν του ὁμιλεῖ ἐδῶ κάθε εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τί, λέγει, με θλίβεις ὦ ψυχή μου; διὰ τί μὲ συγχύζεις καὶ δὲν μὲ ἀφίνεις νὰ ἡσυχάσω; ταῦτα δὲ ἔλεγεν ἐκ προσώπου ἐκείνων ὁ Δαβίδ, μὲ τὸ νὰ ἔλαβε πληροφορίαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὅτι ἔμελλον νὰ ἐπαναγυρίσουν πάλιν εἰς Ἱερουσαλήμ·

„Ἔλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολο„γήσομαι αὐτῷ· σωτήριον τοῦ προ„σώπου μου καὶ ὁ Θεός μου.

Ἔλπισον, λέγει, ὦ ψυχή μου εἰς τὸν Θεόν· ὅτι ἐγὼ θέλω τὸν εὐχαριστήσω, ὅταν ἐπαναγυρίσω εἰς Ἱεροσόλυμα· ἐπειδὴ δὲ ἐνθυμήθη τὴν ὕστερον γενησομένην ταύτην εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο μὲ ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς καρδίας του ἐπικαλεῖται τὸν Θεὸν λέγων· ὦ σωτηρία τοῦ προσώπου μου: ἤτοι ἐμοῦ κατὰ περίφρασιν· καὶ ὦ Θεέ μου εὐεργετικώτατε δηλαδὴ καὶ γλυκύτατε. (1)

6: „Πρὸς ἐμαυτὸν ἡ ψυχή μου ἐταράχθη.

Τὸ πρὸς ἐμαυτὸν νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν ἐμαυτῷ· μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου ἐταράχθη, λέγει, καὶ ἐλυπήθη ἡ ψυχή μου, χωρὶς νὰ καταλάβῃ τινὰς ἔξωθεν τὴν τοιαύτην ταραχὴν καὶ λύπην μου· ἐταράχθη δὲ καὶ ἐλυπήθη· διὰ τί ἐσυλλογίσθη τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὰς ὁποίας παρεδόθημεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς μας Βαβυλωνίους· ἢ διὰ τί ἐσυλλογίσθη τὴν τόσην πολυκαιρίαν, ὁποῦ ἐκάμαμεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ δὲν ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν φίλην πατρίδα μας τὰ Ἱεροσόλυμα·

„Διὰ τοῦτο μνησθήσομαί σου ἐκ γῆς „Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνιεὶμ ἀπὸ ὄρους „μικροῦ.

Διὰ τὴν θλίψιν, λέγει, ταύτην, ὁποῦ ἔχω εἰς τὴν καρδίαν μου, θέλω σου ἐνθυμηθῶ Κύριε: ἤγουν θέλω ἐνθυμηθῶ τὴν πρόνοιαν καὶ κηδεμονίαν, ὁποῦ ἔδειξες εἰς τὸ γένος ἡμῶν τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἀπολαύσαμεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· διὰ μέσου γὰρ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τοῦ βουνοῦ, ὁποῦ πλησιάζει εἰς τὸν Ἰορδάνην, τὸ ὁποῖον καὶ Ἑρμωνιεὶμ ὀνομάζεται καὶ Ἑρμὼν (2) διὰ μέσου, λέγω, αὐτῶν, ὅλην τὴν Ἰουδαίαν ἐφανέρωσε, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώρητον· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνιεὶμ τὸ μέγεθος, ὅτι εἶναι βουνὸν μικρόν·

7: „Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς „φω-

ψυχήν· ὁ δὲ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συγγινομένη γνῶσις θεωρημάτων ἐστὶν, καθ' ἣν ἐνδημῶν τῇ ψυχῇ ὁ Θεὸς, τοῦ τῆς σοφίας κρατῆρος ἐμπίπλησιν· ἡ δὲ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως ἐστὶ, τὸ ἐπὶ τῷ πλούτῳ τῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς σκίρτημα· ἡ δὲ τῆς ἐξομολογήσεως, ἡ ἐπὶ τῇ δόξῃ τῆς κατὰ τὴν σοφίαν εὐωχίας εὐχαριστία· ὁ δὲ ἦχος, ἡ ἐξ ἀμφοῖν ἀγαλλιάσεως φημὶ καὶ ἐξομολογήσεως κατὰ σύγκρισιν γινομένη διηνεκὴς δοξολογία.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Τὸ δὲ πρόσωπον ἔοικεν ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ κάλλους εἰπεῖν... τοῖς γὰρ πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν, τὸ θεῖον ἐμπρέπει κάλλος· οὐκοῦν ἐν ἡμῖν μορφοῦται, ὅτε τοῦ τῆς ψυχῆς προσώπου: τουτέστι τοῦ κάλλους αὐτῆς τὴν σωτηρίαν ἐργάζεται· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Ἠθοποιΐα τίς ἐστι τῆς ψυχῆς πρὸς ἑαυτὴν διαλεγομένης· ἐπειδὴ γὰρ εἶπε· παῦσαι ἀθυμοῦσα τῶν ἀγαθῶν δεξαμένη τὰς ὑποσχέσεις, ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα λέγουσα· ὅτι οὐ μάτην ἀλύω, καὶ τοῖς εἰρημένοις κέχρημαι θρήνοις· ἡ γὰρ μνήμη τῆς πατρῴας γῆς κινεῖ μοι τὰ δάκρυα· γῆν γὰρ Ἰορδάνου τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καλεῖ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον καὶ Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον τὸ Ἑρμωνιεὶμ καὶ Ἀερμὼν ὀνομάζεται· ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται (Ψαλ. πηʹ. 12.) λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων „Τὸ Ἑρμωνιεὶμ ὄρος ἐστὶ μικρὸν ἐν γῇ Ἰορδάνου· ὅθεν ἀνελήφθη Ἠλίας, οὗ τινος πλησίον ἐν τοῖς ῥείθροις τοῦ Ἰορδάνου βουληθεὶς ἐβαπτίσθη Χριστὸς (λόγ. εἰς τὴν Μεταμόρφ. τόμ. ζʹ.) κατὰ δὲ τὰ Παραλειπόμενα (αʹ Παρ. εʹ. 23.) ἄλλο εἶναι τὸ Ἀερμὼν ἀπὸ τὸ Ἑρμωνιεὶμ.

„φωνὴν τῶν καταῤῥακτῶν σου.

Ἀφ' οὗ ἐνθυμήθη ἀνωτέρω ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτος καὶ εὐσεβὴς Ἰουδαῖος τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, τώρα ἐδῶ ἀκολούθως ἀναφέρει δεινοπαθῶς, καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν, ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· ἄβυσσον γὰρ ὀνομάζει τὸ βάθος τῶν συμφορῶν, ὁποῦ ἠκολούθησεν εἰς αὐτούς· ἡ μία, λέγει, βαθεῖα θλίψις, ἄλλην βαθεῖαν θλίψιν προσκαλεῖται εἰς βοὴν τῶν κατεῤῥαγμένων σου: ἤτοι τόσον συχναὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι εἶναι αἱ θλίψεις, ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑβραίους, τοὺς κατεῤῥαγμένους δούλους σου Κύριε, ὥστε ὁποῦ φαίνονται τρόπον τινά, πῶς αἱ θλίψεις αὗται προσάζουσι καὶ καλοῦσι μία τὴν ἄλλην νὰ ἔλθῃ, διὰ τὴν ἀλληλοδιάδοχον συνέχειαν· καὶ τόσον πολλὰ λυποῦσιν, ὥστε ὁποῦ ἡμεῖς οἱ ταύτας πάσχοντες, φωνάζομεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς πόνους· τὸ καταῤῥακτῶν γὰρ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατεῤῥαγμένον· ἐνεργητικὸν ἀντὶ παθητικοῦ· (1) νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἡ ἄβυσσος καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἄμετρον τῶν ἐδικῶν μας ἁμαρτιῶν, ἐπικαλεῖται τὴν ἄβυσσον καὶ τὸ ἄμετρον πλῆθος τῶν ἐδικῶν σου οἰκτιρμῶν Κύριε, ὥστε ὁποῦ νὰ ἀκουσθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ φωνὴ τῶν ἀποστολικῶν σου κηρυγμάτων· καταῤῥάκται γὰρ καὶ οἱ Ἀπόστολοι ὀνομάζονται· ἐπειδὴ κατέῤῥαξαν καὶ κατεκρήμνισαν ὅλην τὴν ἔπαρσιν καὶ πλάνην τοῦ Διαβόλου· νοεῖται δὲ καὶ ἀναγωγικώτερον τὸ ῥητόν· ἄβυσσος εἶναι ἡ Παλαιὰ Γραφή, ἄβυσσος καὶ ἡ Νέα, διὰ τὰ βάθη τῶν ἀποκρύφων νοημάτων ὁποῦ περιέχουσι· ἡ Νέα λοιπὸν Γραφὴ ἐπικαλεῖται τὴν Παλαιάν, διὰ τὴν φωνὴν τῶν καταῤῥακτῶν

(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, δύω θαύματα φανερόνει ὁ Δαβὶδ διὰ τῶν λόγων τούτων, τὴν διὰ τοῦ Ἰορδάνου διάβασιν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ϗ τὸν τῶν ἀλλοφύλων θάνατον τὸν διὰ χαλάζης· ἐν μὲν γὰρ τῇ διαβάσει τοῦ Ἰορδάνου, τὰ μὲν κάτω φερόμενα ῥεύματα τοῦ ποταμοῦ κατέβησαν εἰς τὴν θάλασσαν τῶν ἁλῶν: ἤτοι τὴν νεκράν. τὰ δὲ ἄνωθεν ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰορδάνου φερόμενα, ἐστάθησαν εἰς πῆγμα ἕν· ὅθεν τὰ ὕδατα μὴ ἔχοντα διέξοδον, τὸ ἕνα ἐφέρετο ϗ ἐκυρτοῦτο ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, ὡσὰν μία ἄβυσσος ἐπάνω εἰς ἄλλην ἄβυσσον, ϗ ὡς ἦχος ἠκούετο καταῤῥακτῶν· ἐν δὲ τῷ διὰ χαλάζης θανάτῳ τῶν ἀλλοφύλων, τοσοῦτον συχνὴ ϗ ἀλλεπάλληλος ἔγινεν ἡ φορὰ τῆς χαλάζης, ὥστε ὁποῦ ἐφαίνετο πῶς ἡ μία χάλαζα ἀνεκαλεῖτο τὴν ἄλλην, ὡσὰν μία ἄβυσσος τὴν ἄλλην ἄβυσσον· φωναὶ δὲ καταῤῥακτῶν ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν, αἱ καταφοραὶ τῶν χαλαζῶν· οἱ ἐν Βαβυλῶνι λοιπὸν αἰχμάλωτοι ταῦτα τὰ θαύματα ἐνθυμούμενοι ἐλυποῦντο, πῶς δὲν ἔγινε καὶ εἰς τοὺς ἐδικούς των καιροὺς κανένα τοιοῦτον παράδοξον· ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος κατὰ θεωρίαν ἐννοῶν τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει „Πᾶς νοῦς θεωρητικός, ὁ διὰ τὸ πλῆθος τῶν νοημάτων ἀβύσσῳ προσεοικώς· ἐπειδὰν τῶν φαινομένων διαβὰς τὴν διακόσμησιν, ϗ εἰς τὴν τῶν νοητῶν χώραν γενόμενος, ϗ τούτων πάλιν κατὰ πίστιν τῷ σφοδρῷ τῆς κινήσεως ὑπερβὰς τὴν εὐπρέπειαν, ἐφ' ἑαυτῷ στῇ, πεπηγὼς παντάπασι καὶ ἀκίνητος διὰ τὴν πάντων διάβασιν, τηνικαῦτα δεόντως τὴν θείαν ἐπικαλεῖται σοφίαν, τὴν κατὰ γνῶσιν ὄντως ἀδιεξίτητον ἄβυσσον, φωνὴν αὐτῷ δοῦναι τῶν θείων καταῤῥακτῶν. ἀλλ' οὐκ αὐτοὺς τοὺς καταῤῥάκτας· ὅπερ ἐστίν, ἔμφασιν τινὰ πίστεως γνωστικῆς τῶν τῆς περὶ τὸ πᾶν θείας προνοίας τρόπων τε ϗ λόγων αἰτῶν ὑποδέξασθαι· ϗ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος ἐπὶ τῆς γνώσεως λαμβάνει τό, ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται λέγων „Πείθομαι μὴ τὰ ἄνω βλέπειν μόνον, ἀλλὰ ϗ περαιτέρω διαβαίνειν, ϗ εἰς βάθος ἔτι χωρεῖν ἐκ βάθους, ἀβύσσῳ ἄβυσσον προσκαλούμενος, ϗ φωτὶ φῶς εὑρίσκων μέχρις ἂν φθάσω πρὸς τὸ ἀκρότατον· ἀλλὰ ϗ Νικήτας ὁ Παφλαγὼν ὁ ϗ Δαβὶδ καλούμενος ϗ ῥήτωρ, λέγει „Ἄβυσσος ὢν ὁ Κύριος, ἄβυσσον ἐπικαλεῖται τὸν Πατέρα εἰς τὸ δοῦναι φωνὴν ϗ λόγον σοφίας τοῖς καταῤῥάκταις αὐτοῦ, τοῖς διακόνοις τοῦ Εὐαγγελίου· οἵτινες οἷα ποταμοὶ Θεοῦ ἐξ ἀβύσσων προερχόμενοι, τὴν τῆς ἀληθοῦς σοφίας φωνήν, καθάπερ ἀέναον ῥεῖθρον ϗ ζῶν, ὡς διὰ καταῤῥακτῶν τῶν θεηγόρων χειλέων εἰς ζωογόνον πιότητα τοῖς Ἔθνεσιν ἐπιῤῥέουσι· τάχα δὲ ἐπὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ "Ἄβυσσος πολλή, παρίσταται ὅτι τὰ κρίματα ἑτέρων ἤρτηται κριμάτων· τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν „Ἄβυσσος ἀβύσσῳ ἀπήντα ἀπὸ ἤχου τῶν κρουνῶν σου· ὁ δὲ θεῖος Αὐγουστῖνος τρεῖς ἀβύσσους ἐννοεῖ, πρώτην, τὸ πλῆθος τὸ ἄμετρον τῶν ἁμαρτιῶν· δευτέραν, τὰς ἀπείρους ϗ ἀμετρήτους κολάσεις εἰς τὰς ὁποίας, εἶναι ἔνοχοι αἱ ἁμαρτίαι· ϗ τρίτην, τὰ τοῦ Θεοῦ ἀκατάληπτα κρίματα· ἄβυσσος λοιπὸν ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταῤῥακτῶν σου· ἡ γὰρ ἄβυσσος ἡ τῆς ἁμαρτίας, τῆς τῶν κολάσεων ἔνοχος ἐστὶν ἀβύσσου, ἣν προδιαγγέλλει τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα· ϗ ἡ μὲν ἄβυσσος τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ εἶναι ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου· ἡ δὲ ἄβυσσος τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἔσω εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἡ δὲ ἄβυσσος τῆς κολάσεως εἶναι ὑποκάτωθεν τοῦ ἀνθρώπου· φοβεῖται λοιπὸν ὁ ἱερὸς Πατὴρ ϗ τρέμει, μήπως ἡ ὑπεράνω αὐτοῦ ἄβυσσος τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, πλημμυρίσασα κατὰ τῆς ἔσωθεν αὐτοῦ οὔσης ἀβύσσου τῶν ἁμαρτιῶν, καταβυθίσῃ αὐτήν τε ϗ αὐτὸν ὁμοῦ, μέσα εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν κολάσεων (βιβ. δ'. τοῦ Κεχραγαρίου τοῦ Αὐγουστίνου τῷ περὶ συντριβῆς καρδίας.)

τῶν : ἤτοι τῶν Προφητῶν · καὶ οἱ Προφῆται γὰρ καταῤῥάκται ὀνομάζονται · ἐπειδὴ καὶ ἄνωθεν καταφέρουσι τὸ ὕδωρ τῆς προφητείας · ἐπικαλεῖται δὲ πάλιν ἡ Νέα τὴν Παλαιὰν ὡς μάρτυρα, διὰ νὰ δείχνῃ εἰς τοὺς ἀπίςους, ὅτι οἱ Προφῆται περὶ τοῦ Χριςοῦ ἐπροκήρυξαν ·

8: „Πάντες οἱ μετεωρισμοί σου, καὶ τὰ „κύματά σου ἐπ' ἐμὲ διῆλθον.

Μετεωρισμοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων τὰς ἐπανας άσεις τῶν συμφορῶν · ὁμοίως δὲ καὶ κύματα · λέγει λοιπὸν, ὅτι αἱ συμφοραὶ καὶ μάςιγές σου Κύριε, ἐπάνω εἰς ἐμένα ἐπέρασαν · πάντες δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ διαφορετικὸν καὶ πολυποίκιλον τῶν συμφορῶν. (1)

„Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος „αὐτοῦ.

Τὸ ἡμέρας νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν ἡμέρᾳ : ἤτοι φανερῶς · φῶς γὰρ, καὶ φανερὰ εἶναι ἡ ἡμέρα, διὰ τὸν ἐν αὐτῇ λάμποντα ἥλιον · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι φανερὰ ἐντελεῖται : ἤγουν θέλει ἀποςείλῃ ὁ Κύριος τὸ ἔλεός του · ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ ἀποςέλλει, αὐτὸς καὶ προςάζει · προφητεύει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἡ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐλευθερία τῶν Ἑβραίων, θέλει γένῃ φανερὰ, καὶ εἰς ὅλους γνωςὴ καὶ πεπαῤῥησιασμένη.

„Καὶ νυκτὸς ᾠδὴ αὐτῷ παρ' ἐμοί.

Ἐν ὅσῳ, λέγει, ἐγὼ εὑρίσκομαι εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, θέλω ᾄσω εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους καὶ δοξολογίας, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νυκτός · ἐπειδὴ καὶ τότε λαμβάνω τὴν ἄδειαν · καθ' ὅτι τὴν ἡμέραν δὲν ἔχω εὐκαιρίαν, μὲ τὸ νὰ δουλεύω εἰς τοὺς αὐθέντας μου. (2)

„Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου.

Οὐ μόνον, λέγει, θέλω ᾄσω ὕμνους καὶ δοξολογίας εἰς τὸν Θεὸν, ἀλλὰ καὶ θέλω προσευχηθῶ εἰς αὐτὸν ζητῶν διὰ νά μοι χαρίσῃ ὀγλίγωρα τὴν ἐλευθερίαν · ἡ μὲν ᾠδὴ γίνεται εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαριςίαν Θεοῦ · ἡ δὲ προσευχὴ γίνεται, εἰς τὸ νὰ παρακαλέσῃ τινὰς τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ αὐτῷ ὀγλίγωρα τὰ πρὸς τὸ συμφέρον αἰτήματά του · τῷ Θεῷ δὲ τῆς ζωῆς μου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῷ ζωοδότῃ μου κατὰ περίφρασιν · καθὼς καὶ τὸ ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ὁ Σωτήρ μου.

9: „Ἐρῶ τῷ Θεῷ· ἀντιλήπτωρ μου εἶ· διὰ „τί μου ἐπελάθου; καὶ ἵνα τί σκυ„θρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλί„βειν τὸν ἐχθρόν μου;

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτος λαὸς, ὅτι ἀλησμονήθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν · ἐπειδὴ καὶ ἐγκατελείφθησαν ἑβδομήκοντα χρόνους σκλάβοι εἰς τοὺς ἐχθρούς · καὶ ἐπειδὴ ἐθλίβοντο μὲ ὑπερβολὴν, καὶ ἐςενοχωροῦντο ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ἔπασχον, ὅσα εἶναι ἀκόλουθον νὰ πάσχουν οἱ ἐν τῇ σκλαβίᾳ εὑρισκόμενοι. (3)

10: „Ἐν

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ἐνθυμοῦνται οἱ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτοι τὸ θαῦμα, πῶς οἱ Ἰσραηλῖται διεπέρασαν τὴν Ἐρυθρὰν ἀβρόχοις ποσί.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει · ὅτι ἐνθυμοῦνται ἐδῶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι τὸ θαῦμα, ὁποῦ ἔγινεν ἐπὶ Ἐζεκίου · ὅτι ἐν μὲν τῇ ἡμέρᾳ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ τὴν βοήθειαν καὶ τὸ ἔλεός του εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τὴν δὲ νύκτα Ἄγγελος Κυρίου ἐθανάτωσεν ἑκατὸν ὀγδοηνταπέντε χιλιάδας · ὁ δὲ Ἀπολλινάριος οὕτως ἡρωϊκῶς μεταφράζει ταῦτα „Ἦμαρ Ἄναξ ἔλεον κέλεται, καὶ νυκτὶ φαείνει.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος „Τὸ δὲ ἐπελάθου μου : τουτέςι τῆς σῆς μοι προνοίας οὐ μεταδίδως · λήθη γὰρ πάθος ἀνθρώπινον · ἴδιον δὲ Θεοῦ ἀπάθεια · λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης „Οὐ τὸ μὴ θλίβεσθαι ἀξιοῖ ὑπὸ ἐχθροῦ, ἀλλὰ θλι-

10: „Ἐν τῷ καταθλᾶσθαι τὰ ὀστᾶ μου ὠ-
„νείδιζόν με οἱ ἐχθροί μου, ἐν τῷ λέ-
„γειν αὐτούς μοι καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν.
„ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου;

Ὅταν, λέγει, εἰς τὴν σκλαβίαν τὰ κόκκαλά μου: ἤτοι αἱ δυνάμεις τοῦ σώματός μου ἐσυντρίβοντο, τόσον ἀπὸ τὰ βαρέα φορτία ὁποῦ ἐβάσταζον τῶν αὐθεντῶν μου, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ μάστιγας, ὁποῦ μοὶ ἔδιδον: τότε αὐτοὶ πάλιν οἱ ἴδιοι ἐχθροί μου ὠνείδιζον καὶ ἐπεριγέλων ἐμένα λέγοντες· ποῦ εἶναι τώρα ὁ Θεός σου; ἂς ἔλθῃ διὰ νὰ σὲ λυτρώσῃ. (1)

11: „Ἵνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχή μου;
„καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; ἔλπισον
„ἐπὶ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐξομολογήσομαι
„αὐτῷ. σωτήριον τοῦ προσώπου μου
„καὶ ὁ Θεός μου.

Δευτέραν φορὰν λέγει ἐδῶ ὁ αἰχμάλωτος λαὸς τῶν Ἰουδαίων ἐκεῖνα τὰ ἴδια λόγια, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· τὰ ὁποῖα ἑρμηνεύσαμεν· ἐδιπλασίασε δὲ ταῦτα, διὰ νὰ γεμόσῃ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ θάῤῥος καὶ ὑπομονήν· ἁρμόζει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμὸς καὶ εἰς κάθε ἄνθρωπον, ὁποῦ κακοπαθεῖ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· καὶ διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπαναγυρίσῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὸν Παράδεισον· ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξωρίσθη εἰς ταύτην τὴν τεθλιμμένην ζωήν· ὁ δὲ τοιουτοτρόπως κακοπαθῶν θέλει νοήσει, ὀνειδίζοντας μὲν καὶ περιγελῶντας αὐτὸν, τοὺς Δαίμονας· ἢ καὶ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς· γῆν δὲ Ἰορδάνου, θέλει νοήσει τὴν κατωτάτην ταύτην γῆν, κατὰ σύγκρισιν τοῦ οὐρανοῦ (2) ἐπειδὴ Ἰορδάνης ἑρμηνεύεται Ἑλληνικὰ, γῆ κατωτάτη· Ἑρμωνιεὶμ δὲ ἑρμηνεύεται, τόπος λύπης· καὶ τὰ λοιπὰ δὲ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ, θέλει τὰ ἐννοήσει ἁρμοδίως καὶ τροπολογικῶς εἰς τὸν ἑαυτόν του.

ΨΑΛ-

θλιβόμενον μὴ σκυθρωπάζειν· τοῦτο γὰρ ἀθλητῇ εὐαρεστουμένῳ ἐν τοῖς περιστατικοῖς ἁρμόζει (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Γλαφυρῶς δὲ λέγει ὁ Ὠριγένης „Πάνυ λυπεῖ τὸν δίκαιον τὸ ποῦ, ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενον· ὅπερ ἐστὶ τόπου σημαντικόν· τῆς γὰρ ἐσχάτης ἀνοίας τῷ ἐν τόπῳ νομίζειν εἶναι τὸν Θεόν· ὄγκῳ γὰρ συνυφίσταται τόπος· ὄγκου δὲ τὸ Θεῖον ἐλεύθερον.

(2) Ὅθεν ἄλλος φησὶν „Ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν Δαίμονες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰ ὀστᾶ ἡμῶν συντρίψωσι· τουτέστι τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις· τότε τὸν Θεὸν ἐπίτηδες πρὸς ἡμᾶς ὡς ἀσθενῆ διαβάλλουσιν· ἵνα τῆς πρὸς αὐτὸν ἐλπίδος ἀποστήσαντες, αἰχμαλώτους καὶ δούλους παραλάβωσι· καὶ τοῦτο καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν: τουτέστι διηνεκῶς ποιοῦσι· τί οὖν χρὴ ποιεῖν; μὴ ἐκπίπτειν εἰς ἀπόγνωσιν, ἀλλ᾽ ἐλπίζειν ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΒ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ἀνεπίγραφος εἶναι ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον, ἔχει τὸ αὐτὸ νόημα μὲ τὸν προλαβόντα μα'. Ψαλμόν· φαίνεται γὰρ, ὅτι οὗτος εἶναι μέρος ἐκείνου, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ πολλὴν συμφωνίαν μὲ ἐκεῖνον· ὅθεν ὅποιος ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει τὰ λόγια ἐκείνου, αὐτὸς ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει ἐν ταυτῷ καὶ τὰ λόγια τούτου· ἕνας δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ λέγει καὶ ἐκεῖνα καὶ ταῦτα: καὶ τὸν προλαβόντα δηλαδὴ Ψαλμὸν καὶ τὸν παρόντα· καὶ δέχεται καὶ οἰκειοποιεῖται εἰς τὸν ἑαυτόν του τὰς συμφορὰς καὶ πάθη ὅλου τοῦ γένους του· διὰ τοῦτο καὶ σπάνιον εἶναι νὰ εὑρεθῇ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ὁ συμπονῶν τοὺς ἀδελφούς του (1) ἐπειδὴ, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης „ Οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ· (Ἀμ. ς'. 6.) Καὶ πάλιν „ Οὐκ ἐξῆλθε κατοικοῦσα Σενναὰρ κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς (Μιχ. α'. 11.)

1: „ Κρῖνόν μοι ὁ Θεός.

Τὸ κρῖνον, εἰμὲν συντάσσεται μὲ αἰτιατικὴν, σημαίνει κυρίως τὸ, κατάκρινον: ἤτοι καταδίκασον ὡς τό „ Κρῖνον: ἤτοι κατάκρινον· αὐτοὺς ὁ Θεός· (Ψαλ. ε'. 11.) εἰδὲ, μὲ δοτικὴν, σημαίνει τὸ, κριτὴς γενοῦ· καθὼς ἐδῶ τώρα τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει.

„ Καὶ δίκασον τὴν δίκην μου ἐξ Ἔ-
„ θνους οὐχ ὁσίου.

Κρῖνον, λέγει, Κύριε, τὴν κρίσιν μου μετὰ τοῦ Ἔθνους· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐξ Ἔθνους· ἢ κρῖνον τὴν προερχομένην κρίσιν μου ἐκ τοῦ Ἔθνους τοῦ ἀνοσίου· ἤτοι τοῦ εἰς Θεὸν ὄντος ἀδίκου· τοιοῦτος γὰρ εἶναι ὁ ἀνόσιος ἄνθρωπος· Ἔθνος δὲ ἀνόσιον ὀνομάζει τοὺς Βαβυλωνίους.

„ Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ῥῦ-
„ σαί με

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε ἀπὸ ἄνθρωπον, τὸν ἄδικον μὲν ὄντα, ὡς ἄνομον· τὸν δολιον δὲ ὄντα ὡς ἀπατεῶνα καὶ ψεύστην καὶ πονηρότατον· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον δηλοῖ καὶ ἡ προσευχὴ τῶν τριῶν Παίδων· λέγουσι γὰρ ἐν ἐκείνῃ ταῦτα· „ Παρέδωκας ἡμᾶς βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ πονηροτάτῳ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν (αἶνεσ:) ποτὲ μὲν οὖν εἰς πληθυντικὸν πρόσωπον, ποτὲ δὲ εἰς ἑνικὸν, κατηγορεῖ τοὺς Βαβυλωνίους ὁ Ψαλμὸς· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔζων, καὶ ὅλοι ὁμοῦ μὲ πονηρίαν καὶ δολιότητα, καὶ ὁ καθε ἕνας ὁμοῦ· σὺ δὲ θέλεις νοήσεις Ἔθνος ἀνόσιον καὶ τοὺς Δαίμονας· ἄνθρωπον δὲ ἄδικον καὶ δόλιον θέλεις νοήσεις καὶ τὸν Δι-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν Ἐθνῶν.

Διάβολον, ὡς εἴπομεν πρότερον· ἐπειδὴ ὁ Διάβολος, τίποτε δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἐμπάθειαν καὶ φιληδονίαν· διὰ τί καὶ αὐτὸς καὶ τὰ ὡραῖα σώματα ἀγαπᾷ, καθὼς τὰ ἀγαπᾷ καὶ ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος· καὶ εἰς τὰ πάθη κυλίεται, καθὼς κυλίεται καὶ ὁ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος. (1)

2: „Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός κραταίωμά μου· ἵ-
„να τί ἀπώσω με; καὶ ἵνα τί σκυθρω-
„πάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν
„ἐχθρόν μου;

Σύ, λέγει, Κύριε, εἶσαι ἡ στερέωσις καὶ δύναμίς μου· ὅθεν διὰ τί μὲ παρέδωκας εἰς τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν μου Βαβυλωνίων; ἐγὼ μὲν γὰρ εἶμαι ἐδικός σου δοῦλος, οἱ δὲ Βαβυλώνιοι, εἶναι ἐδικοί σου ἐχθροί· καὶ ἐγὼ μέν, περιπατῶ λυπημένος· οἱ δὲ ἐχθροί σου χαίρουσι καὶ ὡς δοῦλον ἐδικόν σου ἐμὲ καταθλίβουσι· ταῦτα δὲ λέγει ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαός, ὄχι κατηγορῶν καὶ γογγύζων· ἀλλὰ θέλωντας νὰ δυσωπήσῃ μὲ αὐτὰ τὸν Θεὸν περισσότερον.

„Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν
„ἀλήθειάν σου.

Ἀναγωγικῶς μὲν νοεῖται ἐδῶ ὁ Χριστὸς, φῶς καὶ ἀλήθεια· καθὼς εἶπε τοῦτο μόνος. „Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ἰω· η΄. 12.) καὶ πάλιν „Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· (Ἰω· ιδ΄· 6) (2) κατὰ δὲ τὸ γράμμα, φῶς μὲν ὀνομάζει ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς, τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιφάνειαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ὁποία μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς, ὁποῦ προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, διαλύει τὸ σκότος τῆς λύπης καὶ θλίψεως· ἀλήθειαν δὲ ὀνομάζει, τὴν τοῦ Θεοῦ ἀληθινὴν βοήθειαν.

„Αὐτά με ὡδήγησαν, καὶ ἤγαγόν με
„εἰς ὄρος ἅγιόν σου καὶ εἰς τὰ σκηνώ-
„ματά σου.

Ἐδῶ ἀλλάχθη ὁ χρόνος κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ εἰς μέλλοντα χρόνον, ὁδηγήσουσι καὶ ἄξουσιν, εἶπεν εἰς χρόνον περασμένον, ὡδήγησαν καὶ ἤγαγον· αὐτὰ, λέγει, ἤγουν τὸ φῶς καὶ ἡ ἀλήθειά σου Κύριε, θέλουν μὲ ὁδηγήσουν, καὶ θέλουν μὲ φέρουν εἰς τὸ ἅγιόν σου ὄρος: ἤτοι εἰς τὸ Σιὼν, καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου: ἤγουν εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις θεῖον ναόν σου· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ, ὁ Χριστὸς θέλει ὁδηγήσει καὶ φέρει τοὺς πιστεύοντας εἰς τὴν ἄνω Σιὼν, καὶ εἰς τὰ οὐράνια σκηνώματα· εἶπε γὰρ αὐτὸς ὁ ἴδιος „Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός (Ἰω. ιδ΄. 6.) (3)

4: „Καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστή-
„ριον τοῦ Θεοῦ· πρὸς τὸν Θεὸν τὸν
„εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἔμβω εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ εἶναι τὸ θυσιαστήριον, διὰ νὰ λατρεύσω καὶ νὰ θυσιάσω εἰς τὸν Θεόν· τὸ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου, λέγεται ἐκ προσώπου ἐκείνων τῶν νέων, ὁποῦ ἐγεννήθησαν ἐν τῇ σκλαβίᾳ τῆς Βαβυλῶνος· οὗτοι γὰρ νέοι ὄντες, ἐ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος τοῦτο βεβαιῶν, φέρει μάρτυρα τὸν Ἡσαΐαν ὀνομάζοντα ἄνθρωπον τὸν Διάβολον „Αἰγύπτιον, ἄνθρωπον, καὶ οὐ Θεὸν εἶπον βοηθῆσαι αὐτοῖς (Ἡσ. λα΄. 3.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον, φῶς μὲν ἐνταῦθα τὸ Πνεῦμα λέγουσιν· ἀλήθειαν δὲ, τὸν Υἱὸν, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις· δεῖξον ἡμῖν Κύριε τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δῴης ἡμῖν· τὸν γὰρ Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀποσταλῆναι παρακαλοῦσι, τῆς ἀποστολῆς τὴν εὐδοκίαν σημαινούσης· ἢ τὸ ὡς ἐξ Ἡλίου τοῦ Πατρὸς, φῶς καὶ ἀκτῖνα, τὸν λόγον καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπέμπεσθαι.

(3) Ἄλλος δέ φησιν, ὥσπερ τὸ αἰσθητὸν φῶς, τῶν αἰσθητῶν ποιεῖ χωρὶς ἀπάτης ἀντιλαμβάνεσθαι· οὕτω τὸ νοητὸν μετ' ἀληθείας τοῖς οὖσι προσβάλλειν ποιεῖ· διὸ συνῆψε τὸ, πε. φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν· ἐνέργεια γὰρ τοῦ φωτὸς ἡ ἀλήθεια.

ἐλευθερώθησαν καὶ ἐγύρισαν εἰς Ἱερουσαλὴμ· οἱ δὲ γονεῖς αὐτῶν, ἀκόλουθον ἦτον νὰ ἀπέθανον εἰς τὴν σκλαβίαν, καὶ νὰ μὴν ἐπρόφθασαν νὰ γυρίσουν, μὲ τὸ νὰ ἐξετάθη ἡ σκλαβία εἰς ἑβδομήκοντα χρόνους· ἡ νεότητα ὀνομάζει τὴν προαιρετικήν· καθ' ὅτι αὐτοὶ ἦτον νέοι κατὰ τὴν προθυμίαν, ὁποῦ εἶχον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ νεότης νοεῖται κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἀνανέωσις, καὶ ἡ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἔκδυσις καὶ ἀποβολή. (1)

„Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν κιθάρᾳ ὁ
„Θεὸς ὁ Θεός μου.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς, θέλω λάβω πάλιν τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ προτέραν μου κατάστασιν· ταύτην γὰρ ἐφανέρωσε διὰ τῆς κιθάρας· ἐπειδὴ, λέγει, θέλω σὲ εὐχαριστήσω παίζωντας ὄργανα μουσικά· τὰ ὁποῖα εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας, ἐκρέμασαν ἐπάνω εἰς τὰς ἰτέας, μὲ τὸ νὰ ἔμειναν τότε ἀργὰ καὶ δὲν ἐπαίζοντο ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ρλϛ': Ψαλμός· ἀναγωγικῶς δὲ κιθάρα νοεῖται, ἡ πρακτικὴ ἀρετή· καθὼς λέγει καὶ ἐν τῷ λβ': Ψαλμῷ ςίχῳ 2. τῷ λέγοντι „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ· (2) τὸ δὲ ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, φανερώνει τὴν πρὸς Θεὸν διαπυροτάτην διάθεσιν καὶ ἀγάπην τῆς καρδίας τοῦ Δαβίδ·

5: „Ἵνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχή μου;
„καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; ἔλπισον
„ἐπὶ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐξομολογήσομαι
„αὐτῷ· σωτήριον τοῦ προσώπου μου
„καὶ ὁ Θεός μου.

Τὰ ἴδια ταῦτα λόγια εἶπε, δύω μὲν φορὰς εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, μίαν δὲ εἰς τὸν παρόντα (3) καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ· εἶπε δὲ ταῦτα τρὶς, διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ περισσότερον τὴν ψυχήν του νὰ μὴ λυπῆται, ἀλλὰ νὰ χαίρῃ ὅτι ἐξάπαντος ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

ΨΑΛ-

---

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Οἶδα καὶ ἄλλο θυσιαςήριον, οὗ τύπος τὰ νῦν· ἐφ' ὃ λαξευτήριον οὐκ ἀναβέβηκεν, οὐδὲ χείρ· οὐδὲ ἠκούσθη σίδηρος, οὐδέ τι τῶν τεχνιτῶν καὶ ποικίλων· ἀλλ' ὅλον τοῦ νοῦ τὸ ἔργον, καὶ διὰ θεωρίας ἡ ἀνάβασις· περὶ οὗ μοι καὶ ὁ Δαβὶδ δοκεῖ ὁ μέγας φιλοσοφεῖν λέγων „Εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαςήριον τοῦ Θεοῦ τοῦ εὐφραίνοντος τὴν πνευματικήν μου νεότητα· εἶπε δὲ Ἡρωϊκῶς καὶ ὁ Ἀπολλινάριος. „Βωμὸν ἀγακλήεντα Θεοῦ μετελεύσομαι ἤδη·
„Ὅς μου εὐφρήνειε χάριν νεοθηλέος ἥβης.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον „Δέδειχε τὴν μὲν φαιδρότητα τῇ τῆς κιθάρας προσθήκῃ, τὴν δὲ ἀγάπην, ἐν τῇ προσφωνήσει τῇ δὶς ἐπαναλαμβανομένῃ· ὁ Θεός μου γάρ φησιν ὁ Θεός μου· ἵνα μάθῃς, ὅτι τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν, τοῦτον ἐξαίρετον Θεὸν διὰ ζῆλον καὶ πίςιν, καὶ οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες, καὶ οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιςεύοντες ἐπιγράφονται.

(3) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος „Κἀντεῦθεν δῆλον, ὡς ἀμφότεροι οἱ Ψαλμοὶ μίαν διάνοιαν ἔχουσι· σφίσι δὲ αὐτοῖς παρεγγυῶσιν οἱ τοῖς λόγοις τοῖσδε χρησάμενοι, τὰς χρηςοτέρας ἔχειν ἐλπίδας, καὶ νικῆσαι τῆς ἀθυμίας τὸ πάθος, καὶ προσμεῖναι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν, ὡς ἀναμφιβόλως δοθησομένην.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ'.

„Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν · Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Τοιαύτη παρομοία εἶναι καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ μα'. Ψαλμοῦ · τὴν ὁποίαν προερμηνεύσαμεν ἐν ἐκείνῳ · τώρα δὲ τόσον πρέπει νὰ εἰποῦμεν, ὅτι κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον καὶ ἄλλους, τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἐκφωνεῖ ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου Ματταθίου τοῦ Μακκαβαίου, καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ · οὗτοι γὰρ μὲ τὸ νὰ ἦτον φευγάτοι, ἀφ' οὗ ἡ Ἰουδαία ἐνικήθη καὶ ἐκουρσεύθη ἀπὸ τὸν ἐπιφανῆ Ἀντίοχον καὶ τοὺς Μακεδόνας, μόλις καὶ μετὰ βίας ὕςερον ἐξεθάῤῥευσαν · καὶ συναθροίσαντες ὅσους Ἑβραίους ἐδυνήθησαν, ἑτοιμάσθησαν νὰ πολεμήσουν πρὸς βοήθειαν τῆς αὐτῶν πατρίδος, ἐλπίσαντες εἰς τὸν Θεόν · καθὼς τὴν περὶ τούτων ἱςορίαν ἀναφέρουν τὰ βιβλία τῶν Μακκαβαίων καὶ ὁ Ἰώσηπος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ συναχθέντες ἀπὸ τὴν φυγὴν ςρατιῶται Ἰουδαῖοι, ἦτον πεφοβισμένοι διὰ τὴν θηριότητα τῶν Μακεδόνων, προσφέρουσιν οἱ παῖδες τοῦ Ματταθίου παραίνεσιν εἰς τοὺς ςρατιώτας, ἐν σχήματι εὐχῆς, διὰ νὰ παραθαῤῥύνουν καὶ νὰ παρακινήσουν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, μὲ τὴν ἐνθύμησιν τῶν θαυμάτων ἐκείνων καὶ σημείων, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς πρὸς βοήθειαν τῶν παλαιῶν προπατόρων τους.

1: „Ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ὠσὶν ἡμῶν ἠκού-
„σαμεν, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἀνήγγει-
„λαν ἡμῖν. ἔργον ὃ εἰργάσω ἐν ταῖς
„ἡμέραις αὐτῶν, ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις.

Ὦ Θεὲ, λέγουσιν οἱ Μακκαβαῖοι, ἡμεῖς ἠκούσαμεν μὲ τὰ ἴδιά μας αὐτία · εἰς βεβαίωσιν δὲ τοῦ λόγου προςίθεται τὸ, μὲ τὰ ἴδιά μας αὐτία · ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόςομον, ὅταν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι διηγούμεθα διὰ ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὁποῦ εἴμεθα πληροφορημένοι, συνειθίζομεν νὰ φέρωμεν μάρτυρας τὰ αἰσθητήριά μας · καθὼς καὶ ὁ ἠγαπημένος Ἰωάννης εἶπεν „Ὃ ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν · καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς · (Α'. Ἰω'· α'. 1.) ἀφ' οὗ δὲ εἶπον ὅτι ἠκούσαμεν, ἀκολούθως λέγουσι καὶ ἀπὸ ποίους ἤκουσαν · ὅτι ἀπὸ τοὺς προπάτοράς των: δηλαδὴ ἀπὸ τὰ συγγράμματα καὶ βιβλία, ὁποῦ ἀφῆκαν οἱ προπάτορες αὐτῶν · τί δὲ ἤκουσαν; καὶ τί εἰργάσατο ὁ Θεός; ἄκουσον ταῦτα εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια. (1)

2: „Ἡ

(1) Κοινωφελῆ δὲ εἶναι τὰ λόγια ὁποῦ προσθέττει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Χρυσοῤῥήμων „Ἀκούσατε ὅσοι τῶν παίδων ἀμελεῖτε τῶν ὑμετέρων · ὅσοι διαβολικὰ μελίσματα ᾄδοντας περιορᾶτε, τῶν δὲ θείων διηγημάτων ἀμελοῦντας · ἀλλ' οὐχὶ οὗτοι τοιοῦτοι · ἀλλὰ διηνεκῶς ἐν τοῖς διηγήμασι τῶν τοῦ Θεοῦ κατορθωμάτων τὸν βίον ἀνήλισκον ὅτι καὶ βιβλία ἐποιοῦντο τοῖς παισὶ τὰ οἰκεῖα σώματα οἱ γεγεννηκότες, αὐτοί τε ἐν μνήμῃ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ διατελοῦντες καὶ ταύτῃ βελτιούμενοι, τούς τε παῖδας διὰ τῶν τοιούτων διηγημάτων εἰς θεογνωσίαν μᾶλλον ἐνάγοντες · οἱ γὰρ παρόντες τοῖς γινομένοις, καὶ ὄψει παραλαβόντες, ἀκοῇ παραδεδώκασι · καὶ ἦν ἡ ἀκοὴ τῆς ὄψεως ὁμοίως πρὸς πίςιν ἴση · προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς „Ὅρα δὲ τούτων (τῶν Μακκαβαίων) ἐκ προοιμίων τὴν ἀρετήν · τοσαῦτα δεινὰ παθόντες διὰ τὸν Θεόν . . . οὐδὲν τούτων τέως φασὶν, ὅτι τὸ καὶ τὸ ἐπάθομεν διὰ σὲ, βοήθησον ἡμῖν

2: „Ἡ χείρ σου Ἔθνη ἐξωλόθρευσε, καὶ „κατεφύτευσας αὐτούς.

Ἔθνη ὀνομάζει ἐδῶ τὰ ἑπτὰ γένη τῶν Χαναναίων, καὶ τῶν ἄλλων, ὁποῦ ἐκατοίκουν πρότερον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· χεῖρα δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει, τὴν ἄμαχον αὐτοῦ δύναμιν· κατεφύτευσας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐκατοίκησας βαθέως καὶ ςερεῶς αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνωτέρω γῆν· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, λέγει ὁ Χρυσόςομος, τὴν ἀκρίβειαν τῶν λέξεων τοῦ Ψαλμοῦ· διὰ τί, εἰς μὲν τὰ Ἔθνη τῶν Χαναναίων εἶπε τὸ, ἐξωλόθρευσε, διὰ τὸν κοινὸν ὄλεθρον καὶ ἀφανισμὸν ὁποῦ ἐποίησεν ὅλων ἐκείνων τῶν Ἐθνῶν· εἰς δὲ τοὺς Ἰουδαίους εἶπε τὸ, κατεφύτευσας, διὰ τὴν εἰς γῆν αὐτῶν ῥίζωσιν, διότι ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔγιναν ὕςερον μετανάςαι καὶ σκλάβοι εἰς ἄλλον τόπον· ἀλλὰ δὲν ἔγιναν οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι προπάτορες οἱ κληρονομήσαντες τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ τὰ τέκνα αὐτῶν· καὶ ἔγιναν τοιοῦτοι διὰ τὰς ἁμαρτίας των, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόςομον· ἀφῆκαν δὲ οἱ Μακκαβαῖοι καὶ δὲν ἐδιηγήθησαν τὰ προλαβόντα θαύματα, ὁποῦ ἐτέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν Αἰγύπτῳ διὰ τοὺς Ἰουδαίους· ἀλλὰ μόνον τοῦτο τὸ θαῦμα ἀναφέρουσι: δηλαδὴ τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τῶν Ἰουδαίων κατοίκησιν, ὡς οἰκεῖον καὶ ἁρμόδιον εἰς τὴν ὑπόθεσίν τους· διότι ἀνίσως ὁ Θεὸς ἐκατοίκησε τοὺς ξένους Ἰσραηλίτας εἰς τὴν ξένην γῆν τῶν Χαναναίων, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ὁ ἴδιος θέλει ἀποκαταςήσει πάλιν αὐτοὺς τώρα; καὶ θέλει συνάξει εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλὴμ τοὺς διωχθέντας ἀπὸ αὐτὴν, ἐξ αἰτίας τῶν Μακεδόνων;

„Ἐκάκωσας λαοὺς καὶ ἐξέβαλες αὐ„τούς.

Σὺ, λέγει, ἐκακοποίησας Κύριε, τὰ ἑπτὰ Ἔθνη τῶν Χαναναίων· διὰ τί ἐκεῖνοι, ὄχι μόνον ἀπεβλήθησαν ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ ἐκακοποιήθησαν πρῶτον μὲ διαφόρους πολέμους καὶ ὀργὰς Θεϊκὰς, χαλάζης, καὶ σφηκίας, καὶ ἄλλων τοιούτων.

3: „Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκλη„ρονόμησαν γῆν· καὶ ὁ βραχίων αὐ„τῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς· ἀλλ' ἡ δεξι„ά σου καὶ ὁ βραχίων σου καὶ ὁ φωτι„σμὸς τοῦ προσώπου σου, ὅτι εὐδό„κησας ἐν αὐτοῖς.

Οἱ Προπάτορες, λέγει, ἡμῶν, δὲν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μὲ τὰ ἐδικά των ὅπλα καὶ ἅρματα· οὐδὲ ἡ δύναμις αὐτῶν ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τόσα πολλὰ καὶ δυνατώτατα Ἔθνη· ἀλλὰ ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἡ δεξιά σου καὶ ὁ βραχίων σου Κύριε: ἤγουν ἡ ἐδική σου βοήθεια· ἢ ἡ δύναμις· ἢ καὶ τὰ δύω αὐτὰ σημαίνουσι τὴν δύναμιν· ἀλλὰ καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου ἐλύτρωσεν αὐτούς· ἤγουν ἡ ἐπισκοπή σου „Ἐπίφανον γὰρ τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ (Ψαλ. οθ΄. 4.) ἐπισκοπὴ δὲ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ καὶ πρόνοια καὶ ὑπεράσπισις· διὰ τί ὅταν βλέπῃ τινὰς πάσχοντα κἀνένα ἄνθρωπον, ἀντιλαμβάνεται αὐτὸν καὶ ὑπερασπίζεται· ταῦτα δὲ πάντα, λέγει, ἐποίησας εἰς τοὺς προπάτοράς μας· διὰ τί ἠθέλησας τὸ ἀγαθὸν εἰς αὐτοὺς καὶ ἠγάπησας· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, εὐδόκησας. (1)

4: „Σὺ

μῖν· ἀλλ' ὡς ἔρημοι πάσης ὄντες δικαιολογίας, καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξ οἰκείων κατορθωμάτων παῤῥησίαν, οὕτως εἰς τὰ τοῖς προγόνοις ὑπηςγμένα παρὰ Θεοῦ καταφεύγουσι· καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, ἧς καὶ οἱ πατέρες ἀπήλαυσαν, ἀξιοῦσι σώζεσθαι· τοῦτό ἐςι τῆς πολλῆς ταπεινοφροσύνης αὐτῶν σημεῖον.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων „Τὸ γὰρ βουληθῆναι (τὸν Θεόν·) τὸ παρεῖναι, ἤρκεσε μόνον αὐτοῖς· εἶτα καὶ ἡ αἰτία· ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς: τουτέςιν ὅτι ἠγάπησας αὐτοὺς, ὅτι ἠβουλήθης· ὥςε χάριτος ἦν οὐ κατορθωμάτων τὰ πράγματα, οὐδὲ ἐξ οἰκείας ἀρετῆς ἐπέτυχον· ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας· κατὰ δὲ τὸν Κύριλ-

4: „Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ Βασιλεύς μου καὶ ὁ „Θεός μου, ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτη„ρίας Ἰακώβ.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, ὁποῦ ἐποίησας τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα εἰς τοὺς προπάτοράς μας, σὺ ὁ ἴδιος εἶσαι καὶ τώρα· ἐπειδὴ εἶσαι κατὰ φύσιν ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος· καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἐκείνων ἀπόγονοι κατὰ τὸν Χρυσόστομον· λοιπὸν καθὼς τότε ἠφάνησας τὰ ἑπτὰ Ἔθνη τῶν Χαναναίων· ἔτζι καὶ τώρα κατάργησον τὰ Ἔθνη τῶν Μακεδόνων· σὺ ὁποῦ εἶσαι βασιλεὺς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καθὼς ἦσουν καὶ τῶν προπατόρων μας· τὸ δὲ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακὼβ, νοεῖται διὰ τὴν εὐκολίαν καὶ ὀγλιγωράδα, ὁποῦ ἔχει ὁ Θεὸς εἰς τὸ νὰ βοηθῇ· σὺ, λέγει, βοήθησον ἡμᾶς, ὁ ὁποῖος μόνον λόγον καὶ προσαγὴν μεταχειρίζεσαι εἰς τὸ νὰ σώσῃς τὸν λαὸν, τὸν καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἰακὼβ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἢ βοήθησον ἡμῖν, σὺ ὁποῦ συμβουλεύεις τί καὶ τί νὰ κάμνωμεν εἰς τοὺς πολέμους διὰ νὰ γλυτώσωμεν· ἐν γὰρ τῷ ὀνόματι προσάζει ὁ Θεὸς τί καὶ τί νὰ κάμνουν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ νὰ νικήσουν τοὺς πολεμίους, καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ αὐτούς· καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἔξοδον, καὶ τοὺς Ἀριθμοὺς καὶ τὸ Δευτερονόμιον. (1)

5: „Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατι„οῦμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξου„δενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν.

Μὲ τὴν ἐδικήν σου, λέγει, δύναμιν Κύριε ὡσὰν μὲ δυνατὰ κέρατα, θέλομεν καταπολεμήσομεν τοὺς ἐχθρούς μας (τοῦτο δὲ λέγεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τῶν ζώων ἐκείνων, ὁποῦ ἔχουσι κέρατα, τὰ ὁποῖα ἀντιπολεμοῦν τὰ ἄλλα ζῶα μὲ τὰ κέρατά των·) (2) καὶ ἐλπίζομεν, ὅτι μὲ μόνον τὸ ὄνομά σου φοβερίσαντες τοὺς ἐχθροὺς, καὶ φωνάξαντες μόνον τοῦτον τὸν λόγον· ὦ Θεὲ τοῦ Ἰσραὴλ! εὐθὺς θέλομεν τοὺς σοχασθῶμεν ὡς εὐκαταφρονήτους, καὶ θέλομεν τοὺς νομίσομεν ὡς ἕνα οὐδέν· (3)

6: „Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἐλπιῶ, καὶ „ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Μακκαβαῖοι εἴμεθα ἀρματωμένοι κατὰ τὸν νόμον καὶ τὴν τάξιν τοῦ πολέμου· ὅμως εἰς τὰ ἅρματα καὶ ὅπλα μας δὲν θαῤῥοῦμεν διὰ νὰ νικήσωμεν· (4)

7: „Ἐ-

φιλλον „ Πρόσωπον μὲν τοῦ Πατρὸς, ὁ Υἱός· εἰκὼν γάρ ἐστιν ἀπαράλλακτος αὐτοῦ, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως· φωτισμὸς γεμὴν ὁ ἐξ αὐτοῦ πεμπόμενος εἰς νοῦν τῶν κακουμένων εἰς ἀπολύτρωσιν, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σύνεσις, Θεῷ προσάγουσα τοὺς φωτιζομένους· πρὸς δὲ διάνοιαν τοῦ Ἰσραὴλ ἐκβεβλημένου μετὰ τὸ προδοῦναι τὸν Σωτῆρα, ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν κατηχήσει θείᾳ ταῖς θείαις Γραφαῖς ἐνεφυτεύθημεν· καὶ ὁ βραχίων ἡμῶν καὶ ἡ ἐργασία οὐκ ἔσωσεν ἡμᾶς, χάριτι δὲ τὴν σωτηρίαν ἐσχήκαμεν· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τότε πεπλήρωται τὸ „ Εἰσαγαγὼν καταφύτευσον αὐτοὺς εἰς ὄρος κληρονομίας σου· Ἔθνη δὲ κακίας ἐξολοθρεύεται πρὶν καταφυτευθῆναι ἡμᾶς· τὸν γὰρ Σωτῆρα φησὶ χεῖρα δεξιὰν, βραχίονα καὶ φωτισμόν· πρόσωπον δὲ Πατρὸς ὡς χαρακτῆρα ὑποστάσεως αὐτοῦ· φωτισμὸς γεμὴν ἐξ αὐτῶν πεμπόμενος εἰς νοῦν τῶν καλουμένων εἰς ἀπολύτρωσιν, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστὶ σύνεσις Θεῷ προσάγουσα τοὺς φωτιζομένους (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ Ἡρωϊκῶς καὶ ὁ Ἀπολλινάριος. „ Ἀλλὰ ἐῇ παλάμῃ καὶ σῆς μέγα φέγγος ὀπωπῆς.

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἐντέλλεται δὲ ὁ Θεὸς τοῖς ἁγίοις Πνεύμασι τοῖς εἰς διακονίαν ἀπεσταλμένοις διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν (Ἑβ. α΄. 14.) πολλαὶ δὲ σωτηρίαι ὡς ζωαί· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἴσως τὸ κερατιοῦμεν εἴρηται ἀπὸ τοῦ κερατίναις σάλπιγξιν ἠχῆσαι, καὶ τὴν πολεμίαν πόλιν (τὴν Ἰεριχὼ δηλαδή·) ἑλεῖν διὰ τῆς ἠχῆς, τοὺς πάλαι τῆς ἐπηγγελμένης γῆς ἀξιωθέντας τυχεῖν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος „ Τί λέγω ἐν σοί; ἀρκεῖ τὸ ὄνομά σου καλέσαι μόνον, καὶ πάντα λῦσαι μεθ᾽ ὑπερβολῆς· οὐδὲ γὰρ εἶπε κρατήσομεν ἢ περιεσόμεθα· ἀλλ᾽ ἐξουδενώσομεν· τουτέστιν οὐδὲ ἡγησόμεθα αὐτοὺς εἶναί τι· οὐδὲ φοβηθησόμεθα, ἀλλ᾽ ὡς οὐδὲν ὄντας διώξομεν· ὅπερ ἕτερος ἑρμηνευτὴς ἔλεγε· καταπατήσομεν· τὴν κατὰ κράτος νίκην δεικνὺς, τὴν χωρὶς φόβου παράταξιν καὶ μάχην.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Καὶ σὺ τοίνυν ὅταν τῷ Διαβόλῳ πολεμῇς λέγε· οὐ τοῖς ὅπλοις μου θαῤῥῶ· τουτέστιν οὐ τῇ ἐμῇ ἰσχύϊ, οὐδὲ ταῖς ἐμαῖς δικαιοσύναις· ἀλλὰ τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ· οὕτω καὶ Δανιὴλ ἔλεγεν „ Οὐκ ἐπὶ

ταῖς

7: „Ἔσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων „ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κα„τῄσχυνας.

Πεῖραν, λέγει, καὶ δοκιμὴν ἐλάβομεν πρότερον τῆς ἐδικῆς σου βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως Κύριε, καὶ ἐμπράκτως ἐμάθομεν· πῶς μὲν λυτρώνεις τοὺς εἰς σὲ ἐλπίζοντας, πῶς δὲ ἐντροπιάζεις ἐκείνους, ὁποῦ μισοῦσιν ἡμᾶς τοὺς δούλους σου.

8: „Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινεθησόμεθα ὅλην τὴν „ἡμέραν.

Τὸ ἐπαινεθησόμεθα, καυχησόμεθα εἶπεν ὁ Σύμμαχος· διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ καυχᾶται, αὐτὸς καὶ ἐπαινεῖ τὸν ἑαυτόν του· δὲν θέλομεν, λέγει, καυχηθῶμεν ἡμεῖς εἰς κἀνένα πρᾶγμα τοῦ Κόσμου, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἔχομεν πολλὰ καυχήματα νὰ εἰποῦμεν· πάρεξ εἰς τοῦτο μόνον καυχώμεθα, εἰς τὸ νὰ γνωρίζωμεν ἐσένα Θεόν μας· τὸ δὲ, ὅλην τὴν ἡμέραν, ὁ μὲν Ἀκύλας εἶπε „Κατὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν„ ὁ δὲ Σύμμαχος „Καθ' ὅλην τὴν ζωήν. (1)

„Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξομολογησό„μεθα εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὸ ἐξομολογησόμεθα μερικοὶ ἐνόησαν ἀντὶ τοῦ διηγησόμεθα· ἤτοι ἐν τῷ ὀνόματί σου θέλομεν ποιήσομεν διήγησιν, ἀριθμοῦντες ὅλα τὰ μεγαλεῖα καὶ θαυμάσια καὶ εὐεργεσίας, ὁποῦ ἐνήργησε τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς προπάτορας ἡμῶν, καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι θέλομεν εὐχαριστήσομεν εἰς τὸ ὄνομά σου, τῆς ἐν προθέσεως περιττῆς οὔσης· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα, ὅλοι λέγουσιν, ὅτι πανταχοῦ σημαίνει ἀορίστως τὸ, ἀεὶ καὶ πάντοτε· (ἀγκαλὰ καὶ μερικαῖς φοραῖς σημαίνει ὡρισμένον τινὰ καιρὸν, καθὼς θέλομεν εἰποῦμεν.)

9: „Νυνὶ δὲ ἀπώσω καὶ κατῄσχυνας ἡ„μᾶς, καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν.

Τώρα, λέγει, μᾶς ἀπέβαλες Κύριε, ὡς ἀναξίους, καὶ κατῄσχυνας: ἤγουν μᾶς ἔκαμες νὰ ἐντραπῶμεν, μὲ τὸ νὰ μὴ βοηθῇς ἡμᾶς, ὁποῦ πάσχομεν τόσα κακὰ, οὐδὲ συμπολεμεῖς τοὺς ἐχθρούς μας ὁμοῦ μὲ τὰ στρατεύματά μας· ταῦτα γὰρ ὀνομάζει δυνάμεις· (2) ἀντιχρονισμὸς δὲ ἔγινεν ἐδῶ, καὶ ὁ ἐνεστὼς χρόνος ἐγράφη μέλλων: ἢ συν ἀντὶ νὰ εἰπῇ „Καὶ οὐκ ἐξέρχῃ„ εἶπε· καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ· ὅθεν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „Καὶ οὐ

ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν ῥιπτοῦμεν τὸν οἰκτιρμὸν ἡμῶν ἐνώπιόν σου, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου τοὺς πολλοὺς Κύριε· (Δαν. θ'. 18.)

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει „Ὅτι Θεὸν ἔχομεν ἀληθῆ, ἐν τούτῳ καυχώμεθα· οὐχ ὅταν βοηθῇς ἡμῖν μόνον, ἀλλὰ ϗ ὅταν ἐγκαταλιμπάνῃς· τοῦτο γάρ ἐστιν ὅλην τὴν ἡμέραν· οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστι ἑτέρα δόξα τοιαύτη· διὸ ϗ Παῦλος ἔλεγεν „Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ ϗ καυχώμενοι ἐν τῷ Θεῷ· (Ῥωμ. ε'. ια'.) οὐδὲν γὰρ ἴσον τούτου τοῦ καυχήματος· μηδεὶς τοίνυν ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονείτω· μηδεὶς ἐπί τινι τῶν βιωτικῶν· ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ μόνον ἐπὶ τῷ τὸν Θεὸν ἔχειν Δεσπότην· τοῦτο πάσης ἐλευθερίας ἄμεινον· τοῦτο τῶν οὐρανῶν αὐτῶν βέλτιον· εἰ γὰρ τὸ ἀκούειν τοῦ δεῖνος ϗ τοῦ δεῖνος, καύχημα πολλάκις ἤνεγκε παρὰ ἀνθρώποις, ἐννόησον τὸ ἀκούειν τοῦ Θεοῦ, ἡλίκην φέρει δόξαν; διὸ ϗ ὁ Παῦλος ἀντὶ μεγάλου ἀξιώματος τέθεικε τοῦτο λέγων „Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν (Γαλ. ε'. 24.)

(2) Δυνάμεις δὲ ὠνόμασε τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ ἐν αὐτοῖς ἡ τοῦ Βασιλέως δύναμις· ϗ τοῦτο καλῶς τοῦ Θεοῦ οἰκονομήσαντος, ὥστε σύνδεσμον εἶναι τῷ ἄρχοντι ϗ τοῖς ἀρχομένοις· ὅ, τε γὰρ Βασιλεὺς δεῖται τῶν ὑπηκόων, ϗ οὗτοι τοῦ προστάτου, ϗ ἀλλήλων ἐν χρείᾳ καθεστήκασι πολλῇ· ὥστε γὰρ μὴ εἶναί τινα ἀπόνοιαν, τὰ μεγάλα πολλάκις τῶν μικρῶν δεῖσθαι παρεσκεύασεν ὁ Θεός· τοῦτο ϗ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἐποίησε· πολλάκις γοῦν κίονα σαλευόμενον, ψηφὶς ὑποτεθεῖσα ἔστησε· ϗ μυριαγωγὸν πλοῖον μικρὸν πηδάλιον ἰθύνει, ϗ κινδύνων ἀπαλλάττει· ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Παροιμιαστὴς „Ἐν πολλῷ Ἔθνει δόξα Βασιλέως (Παρ. ιδ'. 30.) εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀπολλινάριος Ἡρωϊκῶς „Οὐδὲ κορυσσομένοις μετανίσσεαι ὡς πρὶν ἀρωγός.

οὐ συνεξέρχῃ τοῖς ςρατεύμασιν ἡμῶν : ἤγουν δὲν εὐγαίνεις εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μας πόλεμον · οὐδὲ παρατάττεσαι κατ' αὐτῶν μαζὶ μὲ τὰ ςρατεύματά μας ·

10: „Ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω παρὰ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήρπαζον ἑαυτοῖς.

Ἡμᾶς, λέγει, ὁποῦ εἴμεθα εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν παρὰ σοῦ βοηθουμένων, τώρα ἀπέςρεψας εἰς τὴν ἐσχάτην καὶ τελευταίαν τάξιν αὐτῶν · καὶ ἔβαλες ἡμᾶς ὑποκάτω εἰς τοὺς ἐχθρούς μας· ὅθεν ἐκεῖνοι ὁποῦ μᾶς μισοῦν, διαρπάζουσι τὰ ὑπάρχοντά μας. (1)

11: „Ἔδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως, „καὶ ἐν τοῖς Ἔθνεσι διέσπειρας ἡμᾶς.

Τὸ ἔδωκας ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ παρέδωκας, ἐξέδωκας ἡμᾶς εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὄχι ὡσὰν πρόβατα κτήσεως καὶ περιποιήσεως, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς γονὴν ἐπιτήδεια · ἀλλὰ ὡσὰν πρόβατα βρώσεως · ταῦτα γὰρ νομίζονται ἀπὸ τὰ ἄλλα χειρότερα · καθ' ὅτι αὐτὰ, διὰ τὸ ἄγονον, ἢ διὰ τὸ γῆρας ὄντα ἄχρηςα, μόνον εἰς σφαγὴν εἶναι χρήσιμα, κατὰ τὸν Χρυσόςομον · διέσπειρας δὲ ἡμᾶς δούλους καὶ αἰχμαλώτους εἰς τὰ Ἔθνη · λέγει δὲ Ἔθνη, τοὺς Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας · καθ' ὅτι πολλὰ Ἔθνη ἦτον σύμμαχα μὲ ἐκείνους · οἰκειοῦνται δὲ ἀπὸ φιλαδελφίαν μὲ τὰ λόγια ταῦτα οἱ Μακκαβαῖοι, τὸ πρόσωπον τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τους καὶ ὁμοφύλων, οἵτινες ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

12: „Ἀπέδου τὸν λαόν σου ἄνευ τιμῆς.

Ἐπώλησας, λέγει, χωρὶς κἀμμίαν τιμὴν τὸν ἠγαπημένον λαόν σου Κύριε, καὶ ἐποίησας αὐτὸν σκλάβον · τοῦτο δὲ λέγει ὁ ςρατὸς τῶν Μακκαβαίων, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν ἐξευτελισμὸν, καὶ τὴν σμικρότητα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ · διὰ τί ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ πωλοῦμεν χωρὶς τιμὴν, τοὺς πολλὰ πονηροὺς δούλους, ὡς ἀχρήςους εἰς ἡμᾶς καὶ ἀτίμους, κέρδος νομίζοντες, μόνον τὸ νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ αὐτούς · τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ διὰ Ἡσαΐου ὁ Θεὸς „ Δωρεὰν ἐπράθητε · (Ἡσ. νβ'. 3.)

„Καὶ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλλάγ- „μασιν ἡμῶν.

Δὲν ἦτον, λέγει, πολλὴ ἡ τιμὴ καὶ ἐξαγορά μας · ἄλλαγμα γὰρ δούλου, ἢ ἄλλου τινὸς πράγματος εἶναι, ἡ ἀντιδιδομένη δι' αὐτῶν τιμὴ καὶ ἐξαγορά · εἰρωνικῶς δὲ λέγουν τοῦτο οἱ Μακκαβαῖοι ἐναντίον τους, ὅτι δὲν ἐπωλήθησαν μὲ πολλὴν τιμήν · ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ χωρὶς κἀμμίαν τιμὴν ἐπωλήθησαν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον · (2) μερικὰ

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ταῦτα λέγει ὁ χορὸς τῶν Προφητῶν, οἰκειούμενος τὰς συμφορὰς τοῦ λαοῦ · κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους, ταῦτα λέγει ὁ τῶν Μακκαβαίων ςρατός · γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἑρμηνεία ὁποῦ κάμνει ὁ σοφὸς καὶ δυςυχὴς Ὠριγένης, εἰς τὸ ἀπέςρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω · λέγει γὰρ „ Ἐνταῦθα ἐπισήμηναι, ὅτι ἔμπροσθεν ἡμῶν εἶναι λέγονται αἱ ἀρεταί· ὄπισθεν δὲ αἱ κακίαι· δι' ὃ προτρεπόμεθα, φεύγειν μὲν τὴν πορνείαν, διώκειν δὲ τὴν φιλοξενίαν. πλὴν οὐ πᾶς ὁ εἰς τὰ ὀπίσω ἀποςρεφόμενος ψεκτῶς τοῦτο ὑφίςαται · ἀλλ' εἴ τις φυγὼν τὰ κακὰ, πρὸς αὐτὰ πάλιν ὑποςρέφειν ἐθέλοι, ὡς ἀπὸ τῆς Σιὼν : τουτέςι τῆς ἀρετῆς, πρὸς τὴν κακίαν, Βαβυλῶνα καλουμένην, ἀποςρεφόμενος · εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος Ἡρωϊκῶς „ Στρεφθέντες κρυερῶν γεγενήμεθα μείονες ἐχθρῶν.

(2) Λέγοντα · „ Τοῦτο ἀπὸ τῆς συνηθείας φθέγγεται τῆς ἀνθρωπίνης · ἔθος γὰρ ἡμῖν τὰ ἄτιμα καὶ εὐτελῆ καὶ ἄνευ τιμῆς διδόναι · ὧν δὲ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, κἂν ἀποδώμεθα, πολλῆς ἀποδιδόμεθα τῆς τιμῆς · ὧν δὲ οὐ πολὺς λόγος ἡμῖν, ταῦτα καὶ δωρεὰν παρέχομεν · τῶν γοῦν οἰκετῶν τοὺς ἀγνώμονας, οἱ μὲν τῆς ἡμισείας τιμῆς · οἱ δὲ, οὐδὲν λαβόντες ἀπέδοντο · εἰ δὲ τὸ ἐλάττονος παραχωρῆσαι τιμῆς δείκνυσι τὴν εὐτέλειαν τοῦ πιπρασκομένου. τὸ μηδὲ τιμῆς λαβεῖν, ἀλλ' ἄνευ τιμῆς, πολλῷ μᾶλλον ; τοῦτο οὖν φησιν · ὥσπερ ἂν εἴ τις ἄνθρωπος ἄνευ τιμῆς ἐκ-

κα δὲ ἀντίγραφα ἔχουν ἐν τοῖς ἀλαλάγμασιν, ὡς καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος οὕτως ἀνέγνωσαν· ἤγουν δὲν ἦτον τόσον πολὺ πλῆθος οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς, ὥςε ὁποῦ νὰ χρειασθοῦν νὰ ἀλαλάζουν ἐναντίον μας τοὺς ἐπινικίους ἀλαλαγμοὺς, ὁποῦ συνειθίζουν νὰ κάμνουν οἱ πολεμοῦντες ὅταν νικοῦν· ὄχι· ἀλλὰ ἦτον ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὀλίγοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ μᾶς ἐνίκησαν· ὅθεν ἀκολούθως, οὐδὲ πλῆθος ἦτον εἰς τοὺς καθ' ἡμῶν ἐπινικίους αὐτῶν ἀλαλαγμούς·

13: „Ἔθου ἡμᾶς ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡ-„μῶν, μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν „τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.

Μυκτηρισμὸν ὀνομάζουσιν ἐδῶ οἱ Μακκαβαῖοι, τὴν ἐξουδένωσιν καὶ ἐξευτελισμὸν, τὸν γινόμενον μὲ παρασχηματισμὸν τοῦ μυκτῆρος· χλευασμὸν δὲ, τὰς κατηγορίας καὶ περιγελάσματα· ἐξευτελισμὸν, λέγει, καὶ περιγέλασμα μᾶς ἔκαμες Κύριε, εἰς τὰ γειτονεύοντα ἡμῶν Ἔθνη: ἤγουν εἰς τοὺς ἀλλοφύλους Ἰδουμαίους καὶ Μωαβίτας καὶ Ἀμμανίτας καὶ Ἄραβας κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον, καὶ εἰς ἄλλους τοιούτους. (1)

14: „Ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς Ἔ-„θνεσιν.

Ἔβαλες, λέγει, Κύριε παραβολὴν: ἤγουν παράδειγμα ἡμᾶς εἰς τὰ Ἔθνη· συνειθίζουν γὰρ νὰ λέγουν τὰ Ἔθνη καθ' ἡμῶν· ἄμποτε νὰ πάθουν ὅλοι οἱ ἐχθροί μας, ὅσα ἔπαθον οἱ Ἰσραηλῖται, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θείου Κυρίλλου· ἢ τὸ εἰς παραβολὴν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εἰς διήγημα· διότι οἱ Ἐθνικοὶ καθήμενοι, διηγοῦνται μὲ χαρὰν τῆς καρδίας των τὰς ἐδικάς μας συμφοράς· (2)

„Κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς.

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ νοεῖται τὸ ἔθου· ἤγουν ἔθου ἡμᾶς εἰς κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς τῶν ἐθνῶν· διότι οἱ κύκλῳ Ἐθνικοὶ κινοῦσι τὴν κεφαλήν τους διὰ λόγου μας, ἄλλοι μὲν, ὡς συμπονοῦντες τὴν συμφοράν μας καὶ ἐκπληττόμενοι· ἄλλοι δὲ, ὡς χαίροντες καθ' ἡμῶν, καὶ τρόπον τινὰ λέγοντες περιγελαστικῶς· εὖγε εὖγε! ἤτοι καλὰ νὰ πάθουν! καλὰ νὰ τοὺς γένῃ! (3)

15: Ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπή μου κα-„τε-

ἐκςαίη τῶν αὐτῶν, οὕτω ϗ αὐτὸς ὡς ἀτίμους ἡμᾶς εἴασας· κατεφρόνησας ἡμῶν σφόδρα· ὅθεν ϗ ἕτερός φησιν, οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τῇ τιμήσει ἡμῶν: τουτέςι τῇ πράσσει ἡμῶν· ἴσως δὲ ϗ λέγουσιν οἱ Μακκαβαῖοι, τὸ μὲν ἀπέθου τὸν λαόν σου ἄνευ τιμῆς· διὰ τὶ πολλοὶ ἐκ τῶν σκλαβωθέντων Ἑβραίων ἐπωλήθησαν χωρὶς τιμήν· τὸ δὲ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλλάγμασιν ἡμῶν, διὰ τὶ ϗ μερικοὶ Ἑβραῖοι, ἐπωλήθησαν μὲν, μὲ ὀλίγην δὲ τιμήν· ϗ οὐχὶ μὲ πλῆθος ἀλλάγματος: ἤτοι τιμῆς· ὅθεν ϗ τὸ ἕνα ϗ τὸ ἄλλο κατὰ ἀλήθειαν λέγουσι, ϗ ὄχι εἰρωνικῶς· ὅθεν παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ οὕτως ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· ἀπέδου τὸν λαόν σου οὐχ ὑπάρξεως· ϗ οὐ πολλὴν ἐποίησας τὴν τιμὴν αὐτῶν· τοιαῦτα ϗ διὰ τοῦ Ἡσαΐου φησὶν ὁ Θεὸς „Ποῖον τοῦτο τὸ βιβλίον τοῦ ἀποςασίου τῆς μητρὸς ὑμῶν; ἢ τίνι ὑπόχρεῳ πέπρακα ὑμᾶς; ἰδοὺ ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἐπράθητε (Ἡσ. ν'. 1.) ϗ πάλιν „Δωρεὰν ἐπράθητε, ϗ οὐ μετὰ ἀργυρίου λυτρωθήσεσθε (Ἡσ. νβ'. 3.) τοίνυν οἱ θαυμάσιοι λέγουσιν ἄνδρες, ὅτι οὐδεμίαν τιμὴν παρὰ τῶν πολεμίων λαβὼν ἀπέδου ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν ἁμαρτιῶν ἕνεκα παραδέδωκας.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόςομος „Χαλεπὴ αὕτη ἡ τιμωρία ϗ ἀφόρητος μάλιςα, τὸ παρὰ τῶν ἀσεβῶν ὀνειδίζεσθαι· τὸ παρ' ἐχθρῶν ταῦτα πάσχειν, ϗ κύκλῳ περικεῖσθαι τοὺς ἐπεμβαίνοντας αὐτοῖς, ϗ πανταχόθεν αὐτοὺς περιβεβλῆσθαι ὑπὸ τῶν ὀνειδιζόντων· ταῦτα τῶν τιμωριῶν μᾶλλον αὐτοὺς ἔδακνεν· ἐπειδὴ γὰρ ἀεὶ εὐημερίας ἀπήλαυον ϗ τῶν πολεμίων ἐκράτουν, ὑποσκελισθέντων αὐτῶν ϗ πεσόντων, τὰ πάντων τότε ἠνοίχθη ςόματα·

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων „Τί δὲ ἐςὶ παραβολή; διήγημα· ὄνειδος· ϗ γὰρ μιαροί τινες ϗ ἀναίσθητοι ἦσαν οἱ κύκλῳ, οὐ μόνον οὐκ ἐλεοῦντες, ἀλλὰ ϗ ὀνειδίζοντες· ὃ δὴ ϗ μάλιςα αὐτοὺς ἔδακνε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τὰς μεγάλας συμφορὰς ϗ διηγούμενοι ϗ ἀκούοντες, κινεῖν τὰς κεφαλὰς εἰώθαμεν, ὑπ' ἐκπλήξεως τοῦτο δρᾷν βιαζόμενοι· εἰώθαμεν δὲ ϗ πάθη πάθεσι παραβάλλειν ϗ λέγειν, ὅτι τοιαῦτα ἔπαθεν ὁ δεῖνα, οἷα ὁ δεῖνα· τοῦτο κἀνταῦθα ὀδύρονται· ὅτι παραβολὴ γεγενήμεθα τοῖς ἀνθρώποις.

„τεναντίον μου ἐστί· καὶ ἡ αἰσχύνη
„τοῦ προσώπου μου ἐκάλυψεμε.

Πάντοτε, λέγει, εὑρίσκεται ἡ ἐντροπὴ ἔμπροσθεν ἐμένα τοῦ λαοῦ σου Κύριε, καὶ ἡ αἰσχύνη σκεπάζει τὸ πρόσωπόν μου· ἐπειδὴ καὶ βλέπω πῶς ἅρπασαν οἱ ἐχθροὶ τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐγὼ διεσπάρθηκα αἰχμάλωτος εἰς τὰ Ἔθνη.

16: „Ἀπὸ φωνῆς ὀνειδίζοντος καὶ κατα-
„λαλοῦντος· ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ
„καὶ ἐκδιώκοντος.

Ἐντροπὴ, λέγει, εἶναι εἰς ἡμᾶς τὸν λαόν σου Κύριε, καὶ διὰ τὰ περιγελαστικὰ λόγια, ὁποῦ λέγουσιν ἐναντίον μας οἱ γείτονες Ἐθνικοὶ, καὶ διὰ τί οἱ ἐχθροί μας βλέπουν μὲ σοβαρὸν ὄμματι· ἡμεῖς δὲ, οὐδὲ νὰ ἀσηκώσωμεν εἰς αὐτοὺς τὰ ὀμμάτιά μας δυνάμεθα· τὸ, καταλαλοῦντος δὲ, ὁ Ἀκύλας εἶπε, βλασφημοῦντος.

17: „Ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ
„οὐκ ἐπελαθόμεθάσου· καὶ οὐκ ἠδι-
„κήσαμεν ἐν τῇ διαθήκῃσου.

Αὐτὰς, λέγει, ὅλας τὰς συμφορὰς ὑπεμείναμεν· καὶ μ' ὅλον τοῦτο, δὲν σὲ ἀλησμονήσαμεν Κύριε, οὐδὲ ὠνομάσαμεν ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀπὸ ἐσένα, οὐδὲ παρέβημεν τὸν νόμον σου· ὁ γὰρ παραβαίνων τὸν νόμον, αὐτὸς καὶ ἀδικεῖ τὸν νόμον. (1)

18: „Καὶ οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρ-
„δία ἡμῶν· καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους
„ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου.

Ἡ καρδία, λέγει, καὶ θέλησίς μας, δὲν ἐγύρισεν εἰς τὰ ὀπίσω: ἤγουν εἰς τὰ κακὰ καὶ ἁμαρτίας, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἐπάθομεν τόσας καὶ τόσας συμφοράς· (2) ταῦτα δὲ πάντα λέγουσιν οἱ Θεοσεβέστεροι τοῦ λαοῦ, ὁποῖοι ἦτον οἱ Μακκαβαῖοι· καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐφύλαττον τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἀγκαλὰ καὶ νὰ εὑρίσκοντο εἰς τοιαύτας ταλαιπωρίας· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ αὐτοὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀπολογοῦνται ἐν ταυτῷ καὶ δικαιολογοῦνται εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀδελφούς των καὶ ὁμοφύλους, παρακινοῦντες καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, εἰς ἀνδρίαν καὶ μεγαλοψυχίαν· σὺ ὅμως, λέγουσι Κύριε ἐγύρισας τὰ διαβήματά μας ἀπὸ τὴν στράταν, ὁποῦ πηγαίνει εἰς τὸν ναόν σου, ὥστε ὁποῦ δὲν δυνάμεθα οἱ τάλανες νὰ πηγαίνωμεν πλέον εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν ἀπὸ ἡμᾶς, ἐσκλαβώθησαν, ἄλλοι δὲ, ἔφυγον ἀπὸ τὴν πατρίδα μας τὰ Ἱεροσόλυμα· καὶ δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ἐπιτελοῦμεν τὰς κατὰ νόμον λατρείας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (3)

19: „Ὁ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων „ Μεγίστη ἀδικία ἐστὶ, ὅταν τὸν νόμον τὶς παραβαίνῃ τὸν ἀμύνοντα, τὸν οὐκ ἐόντα οὐδὲ παρὰ τῶν πλησίων ἀδικεῖσθαι, καὶ τὴν κακίαν κωλύοντα· ὅταν περὶ τὸν τοσαῦτα παρέχοντα ἀγαθὰ ἀγνωμονῇ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος „ Ὥσπερ ὁ νόμος εἰς τὰ ἔμπροσθεν ἄγει· οὕτως ἡ παρανομία εἰς τὰ ὀπίσω μεθίστησι· καὶ ὥσπερ ὁ νόμος τὴν ὀρθὴν ὁδὸν βαδίζειν κελεύει· οὕτως ἡ παρανομία πρὸς τὴν ἔρημον καὶ ἄβατον τὸν ἄνθρωπον μεθίστησι· καὶ ὁ Ὠριγένης „ Οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδία ἡμῶν ὡς τῆς Λὼτ γυναικός· ἢ τοῦ βαλλάντος τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον, ἢ τῶν στραφέντων ταῖς καρδίαις εἰς Αἴγυπτον.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος λέγει „ Οὐδὲ μετεκλίθη τὰ ὑπορθοῦντα ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου. ὁδὸν δὲ τὸν νόμον φησί· λέγει οὖν τὰς πορείας τοῦ νοὸς ἡμῶν οὐ συνεχώρησας ἀπὸ τῆς σῆς ὁδοῦ καὶ τῆς ἐντολῆς παρατραπῆναι· τὸ γὰρ ἀρνητικὸν οὐ, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀπὸ κοινοῦ συνυπακουστέον ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν ῥησειδίοιν· οἷον οὐκ ἀπέστη ἡ καρδία ἡμῶν· καὶ οὐκ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν· δι' ὧν ἔδειξε κοινὸν τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς, τῆς τε καρδίας τῆς ἡμετέρας μὴ ἀφισταμένης τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ τε Θεοῦ μὴ μετακλίνοντος ἀπὸ τῆς εὐθύτητος τὸν προαιρούμενον, ἀλλὰ στηρίζοντος· εἰ δὲ μὴ ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἀρνητικὸν ἐκληφθείη μόριον, εἴη ἂν ὁ νοῦς τοιοῦτος· ἡμεῖς μὲν πάντα ἐφυλάξαμεν· σὺ δὲ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου· τουτέστιν ἀπῴκισας ἡμᾶς τοῦ ναοῦ σου· ὁδὸς γὰρ καὶ ὁ ναὸς σ-

ός.

19: „Ὅτι ἐταπείνωσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακώ„σεως · καὶ ἀπεκάλυψεν ἡμᾶς σκιὰ „θανάτου.

Ἐσὺ, λέγει, μᾶς ἐταλαιπώρησας εἰς τὸν τόπον τῆς κακοπαθείας: δηλαδὴ τῆς φυγῆς, καὶ τῆς σκλαβείας· καὶ ἡ θλίψις ἡ παρομοιάζουσα μὲ τὸν θάνατον διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν πικρίαν της, αὐτὴ μᾶς ἐκαταπλάκωσε· φυσικῷ γὰρ τρόπῳ, ἡ σκιὰ ὁμοιάζει μὲ τὸ πρωτότυπον πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου εἶναι σκιὰ, καὶ τὸ ὁποῖον μιμεῖται·

20: „Εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ „Θεοῦ ἡμῶν· καὶ εἰ διεπετάσαμεν χεῖ„ρας ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἀλλότριον.

21: „Οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; αὐ„τὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς „καρδίας.

Ἀνίσως, λέγει, ἡμεῖς ἀλησμονήσαμεν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸν Θεὸν περιφραστικῶς· καὶ ἀνίσως ἀσηκώσαμεν τὰς χεῖράς μας καὶ ἐπροσευχήθημεν εἰς ἄλλον Θεὸν ψευδώνυμον· ἆρά γε, λέγω, ἀνίσως ταῦτα ἡμεῖς ἐποιήσαμεν, δὲν ἔχει ὁ Θεὸς νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὰς ἀσεβείας ταύτας; ναὶ βέβαια ἔχει νὰ τὰς κρίνῃ· διὰ τί αὐτὸς ἠξεύρει τὰ κρύφια βάθη τῆς καρδίας, καὶ εἶναι μάρτυς, πῶς ἡμεῖς δὲν ἐσυλλογίσθημεν τὰ τοιαῦτα. (1)

22: „Ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην „τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβα„τα σφαγῆς.

Κατὰ τὴν προαίρεσιν, λέγει, καθημερινῶς ἀποθνήσκομεν διὰ λόγου σου Κύριε· ἐπειδὴ ἡμεῖς, ἠμποροῦντες νὰ συμφωνήσωμεν κατὰ τὴν ἀσέβειαν μὲ τοὺς εἰδωλολάτρας, καὶ νὰ περνῶμεν τὴν ζωήν μας μὲ ἄνεσιν, ὅμως δὲν κάμνομεν τοῦτο· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀγάπην, καὶ διὰ τὸν νόμον σου ὑπομένομεν ὅλας τὰς συμφορὰς κατὰ τὸν Χρυσόστομον· καὶ εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ σφαγιασθῶμεν ἀταράχως διὰ τὴν πίστιν καὶ τὸν νόμον σου: καθὼς καὶ τὰ πρόβατα, ὅταν σύρνωνται εἰς τὴν σφαγὴν, πηγαίνουν μὲ ἑτοιμότητα καὶ ἀταραξίαν, χωρὶς νὰ ἀντισταθοῦν. (2)

23: „Ἐ-

ὡς πρὸς τὴν λατρείαν χειραγωγῶν· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, οὕτω νοήσεις τὸ „Ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου „Ἀπειθήσας ὁ Ἰσραὴλ τοῖς διὰ Χριστοῦ κηρύγμασι, προσαποβέβληκε καὶ τὸ εὐδοκιμεῖν δύνασθαι διὰ νομικῆς λατρείας· πέπαυται γὰρ ἡ τοῦ νόμου σκιά· ἔφη δέ που καὶ δι᾽ ἑνὸς τῶν Προφητῶν περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ „Ἰδοὺ ἐγὼ φράσω τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐν σκόλοψι, καὶ ἀνοικοδομήσω τὰς ὁδοὺς, καὶ τὴν τρίβον αὐτῆς οὐ μὴ εὕρῃ (Ὠσ. β΄. 6.) οὐ γὰρ οἶδεν ὅλως ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ τοὺς τῆς κατὰ Θεὸν εὐδοκιμήσεως τρόπους. Χριστὸν γὰρ οὐκ οἶδε τὸν ἐμφανίζοντα τὴν ὁδόν· δι᾽ ἧς ἄν τις εἰσελάσειε πρὸς τὴν ζωήν. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Πολλοῖς ἡμᾶς φησι καὶ παντοδαποῖς περιέβαλες ἀλγεινοῖς, ἅπερ ἱκανὰ ἦν καὶ ἐκτρέψαι τῆς ὁδοῦ· παρέδωκας δὲ καὶ εἰς δουλείαν ἡμᾶς δυσσεβέσιν ἀνθρώποις ὠμότητι καθ᾽ ἡμᾶς κεχρημένοις, καὶ θανατηφόρους ἡμῖν τιμωρίας ἐπάγουσι· σκιὰν γὰρ θανάτου τοὺς πρὸς θάνατον κινδύνους ἐκάλεσεν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „Ἐπισημήνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι δυάδα προσώπων ὁ λ. . ς ἠνίξατο· εἰρηκὼς γὰρ οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας, ἐπήγαγεν, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα· ταύτην δὲ τὴν τῆς ἀντωνυμίας ἐναλλαγὴν καὶ ὁ Ἑβραῖος ἔχει καὶ οἱ λοιποὶ τεθείκασιν ἑρμηνευταί· ταύτην δὲ ὑπεδείξαντο τὴν ἀρετὴν οἱ Μακκαβαῖοι, καὶ οἱ περὶ τὸν Ματταθίαν, καὶ οἱ ἑπτὰ Παῖδες σὺν τῇ Μητρὶ καὶ Ἐλεαζάρῳ τῷ ἱερεῖ· οὔτε γὰρ κολακείαις, οὔτε τιμωρίαις ἐκάμφθησαν· ἀλλὰ τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ τὸ σέβας ἀνέπαφον διετήρησαν· καὶ ταῦτά φησι, σὺ οἶδας Δέσποτα· σοὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ πράγματα δῆλα, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς καρδίας κινήματα.

(2) Ἄλλος δέ τις λέγει (ἴσως ὁ Νικήτας) „Οἶσθά φησι καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς, ἐν οἷς καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἕνεκα τῆς εὐσεβείας θανατούμεθα· ὁ γὰρ τῇ προθέσει λογισάμενος ἐφ᾽ ἑκάστῳ πειρασμῷ τὸν ὑπὲρ ἀληθείας ἀναδέξασθαι θάνατον, δυνάμει ὁ τοιοῦτος τέθνηκε· καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ τοῦτο ἔλεγεν· ἐπειδὴ γὰρ συνεχεῖς ἦσαν καὶ ἐπάλληλοι οἱ διωγμοὶ καὶ οἱ πειρασμοὶ θάνατον ἀπειλοῦντες αὐτῷ. ὁ δὲ καθ᾽ ἕκαστον πειρασμὸν παρεσκεύαστο ἐνστατικῶς μέχρι θανάτου ἀγωνίσασθαι, εἰκότως καθ᾽ ἡμέραν ἀποθνήσκειν ἔλεγε. Πρόβατα δὲ σφαγῆς οἱ Μάρτυρες.

23: „Ἐξεγέρθητι· ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε; „ἀνάστηθι καὶ μὴ ἀπώσῃ εἰς τέλος.

Σηκώσου, Κύριε, λέγουσιν, εἰς τὸ νὰ κάμῃς ἐκδίκησιν καὶ νὰ μᾶς βοηθήσῃς· διὰ τί ἡσυχάζεις καὶ φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι, μὲ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ πολυχρόνιον ταύτην μακροθυμίαν σου; ὁ γὰρ κοιμώμενος ἡσυχάζει· σηκώσου εἰς βοήθειάν μας, καὶ μὴ μᾶς ἀφήσῃς τελείως καὶ πάντοτε ἀβοηθήτους, ἀγκαλὰ καὶ ἐκ μέρους καὶ πρὸς καιρὸν μᾶς ἀφῆκες· ἀνθρωποπρεπῆ δὲ εἶναι τὰ λόγια ταῦτα· ἐπειδὴ, καθὼς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν, ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνας ἐνεργείας καὶ πάθη, συνειθίζει ἡ Γραφὴ νὰ χαρακτηρίζῃ τὸν Θεόν· διὰ τὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ ἡ ἀσθένεια καὶ παχύτης τῶν ἀκροατῶν.

24: „Ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφῃς; „ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν καὶ „τῆς θλίψεως ἡμῶν;

Διὰ τί, λέγει, Κύριε γυρίζεις ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου, ὡσὰν ἀπὸ ἀναξίους; ἢ διὰ τί ἀλησμονεῖς τὴν πτωχείαν μας; ἤγουν τὴν κακοπάθειαν καὶ θλίψιν ὁποῦ δοκιμάζομεν; ἴδιον γὰρ τῆς πτωχείας εἶναι ἡ κακοπάθεια καὶ ἡ θλίψις· ἀλησμονεῖς δὲ αὐτὰ· ἐπειδὴ καὶ δὲν ψηφᾷς οὐδὲ λογίζεσαι ταῦτα μὲ τελειότητα. (1)

25: „Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡ„μῶν· ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστὴρ ἡ„μῶν.

Ἡ ψυχή μας, λέγει, ἤτοι ἡμεῖς κατὰ περίφρασιν, ἐπέσαμεν εἰς τὸ χῶμα· καὶ ἡ κοιλία μας ἐκολλήθη εἰς τὴν γῆν· διὰ τί κοιμώμεθα κατὰ γῆς ὡς δοῦλοι καὶ σκλάβοι· καὶ διὰ τί σκύπτομεν πάντοτε εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν θλίψεων· ἀναγωγικῶς δὲ ταπεινόνεται εἰς τὸ χῶμα καὶ εἰς τὴν γῆν ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶναι προσκολλημένος εἰς τὰ γήϊνα· καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ κυλίεται εἰς τὰς πορνείας, καὶ εἰς τὰς φιληδονίας τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. (2)

26: „Ἀνάστα Κύριε βοήθησον ἡμῖν, καὶ „λύτρωσαι ἡμᾶς ἕνεκεν τοῦ ὀνόμα„τός σου.

Σηκώσου, λέγει, Κύριε εἰς βοήθειάν μας· διὰ τί παραβλέπωντας ἡμᾶς ἀβοηθήτους τοὺς τόσα κα-

ρες, πρῶτον μὲν, ὅτι τῷ Θεῷ θυσία προσφέρονται· ἔπειτα δὲ ὅτι μετὰ πραϋπαθείας, ἡσύχως, ἀφώνως τοὺς μαρτυρικοὺς ἀγῶνας ὑπέρχονται, οὐ δυσχεραίνοντες, οὐδὲ ἀποσκιρτῶντες ἐπὶ τοῖς πάθεσιν· ὅπερ προβάτων ἴδιον ἐν τῷ θύεσθαι· ὅθεν καὶ Παῦλος τοῦτο τὸ ῥητὸν εἰς τοὺς ἀθλοῦντας ὑπὲρ Χριστοῦ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐξέλαβε. (Ῥωμ. η΄. 36.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον „Εὐφημούμενος ὕπνος τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐξῃρημένον αὐτοῦ καὶ ἀκοινώνητον ἀπὸ τῶν προνοουμένων· ἐγρήγορσις δὲ, ἡ εἰς τὸ προνοεῖν αὐτοῦ τῶν παιδείας ἢ σωτηρίας δεομένων προσοχή· νυστάζόντων οὖν ἡμῶν, λέγει ὁ Νικήτας, καὶ νωθρῶς ἐνεργούντων, ὑπνοῦν λέγεται ὁ Θεὸς, ἀναξίους ἡμᾶς κρίνων τῆς ἐπισκοπούσης ἡμᾶς ἐγρηγόρσεως αὐτοῦ· ἐπειδὰν δέ ποτε αἰσθόμενοι τῆς ἐκ τοῦ ὕπνου βλάβης εἴπωμεν ἀνάστηθι ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε; οὐ νυστάζει, οὐδὲ ὑπνώσει τότε ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ· καὶ ἄλλοι τινὲς, οἱονεὶ ἀποστρέφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς Θεοῦ, διὰ τὸ αἰσχρὸν ὧν ποιοῦσι καὶ ἀνάξιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ· οἱ μεταβληθέντες λέγουσιν, ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις; καὶ ἄλλοι παρὰ τούτους εἰσὶν, αἱ ἐκβληθέντες τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ καὶ οἱονεὶ λήθην αὐτῷ ἐμποιοῦντες ἑαυτῶν· οἵτινες λέγουσιν· ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Ὕπνον τὴν μακροθυμίαν καλεῖ· ἀνάστασιν δὲ τὴν ἐπὶ τιμωρίᾳ κίνησιν· καὶ ὁ Χρυσόστομος „Ὕπνον ἐνταῦθα τὴν ἡσυχίαν φησί· καὶ ἀνάστασιν, τὴν ἀνταπόδοσιν· καὶ πρόσωπον, τὴν ἀντίληψιν, τὴν πρόνοιαν, τὴν κηδεμονίαν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη „Διόπερ ἱκετεύομεν, ἐπείπερ ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἰς χοῦν τεταπείνωται, συγγνῶναι τῆς ἀσθενείας ἡμῶν· ἢ ἐπεὶ χοῦν περικείμεθα τὸν ἐκ τῶν παθῶν, διὰ τοῦτο χαμαιῤῥιφεῖς γεγενήμεθα, ἀλλὰ καὶ εἰς γῆν ἐκολλήθη ἡ γαστὴρ ἡμῶν, οὐδὲν τρεφομένων οὐράνιον, ἀλλὰ κατὰ τὸν ὄφιν γῆν ἐσθιόντων· δηλεῖ δὲ ἡ γαστὴρ τὸ μνημονικὸν τῆς ψυχῆς, ἐν ᾧ πάντα συνάγεται τὰ μαθήματα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

κακὰ πάσχοντας, νομίζεσαι ὅτι κάθησαι, ἢ κοιμᾶσαι· καὶ λύτρωσαί μας, ὄχι διὰ τὰς ἐδικάς μας ἀρετάς· ἐπειδὴ αὐταὶ δὲν εἶναι ἄξιαι τοιαύτης μεγάλης χάριτος· ἀλλὰ διὰ νὰ ἦναι φοβερὸν καὶ δεδοξασμένον εἰς ὅλους τὸ ὄνομά σου· καὶ ἵνα μὴ βλασφημῆται αὐτὸ κοντὰ εἰς τοὺς Εἰδωλολάτρας· (1)

Αὕτη μὲν, εἶναι ἡ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱςορίαν ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἠμποροῦν νὰ λέγωνται τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου πρὸς τὸν Χριςὸν, καὶ ὡς ἐκ προσώπου ὅλων τῶν Μαρτύρων· οἵτινες ἔπαθον μυρία βάσανα καὶ ἐθανατόνοντο καθ' ἑκάςην ἡμέραν διὰ τὸν Χριςόν· ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριςιανοὶ, αὐτὰ τὰ ἴδια δύνανται νὰ λέγουν πρὸς τὸν Χριςόν· ἐπειδὴ καὶ καθ' ἑκάςην ἐνοχλοῦνται καὶ καταταλαιπωροῦνται ἀπὸ τοὺς μιαιφόνους καὶ ἀσεβεῖς Ἐθνικούς.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΔʹ.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων τοῖς Υἱοῖς Κορὲ εἰς σύνεσιν. Ὠδὴ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ περιέχει προφητείας, αἵτινες ἔμελλον νὰ πληρωθοῦν εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων· ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων δὲ: ἤτοι ὑπὲρ τῶν Χριςιανῶν· οἵτινες ἔμελλον νὰ ἀλλοιωθοῦν διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀπεκδυόμενοι μὲν, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐνδυόμενοι δὲ, τὸν νέον· „ Τὰ ἀρχαῖα γάρ φησιν ὁ Παῦλος, παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα· (Βʹ. Κορ. εʹ. 17.) ἀλλοίωσις γὰρ εἶναι ἡ μεταποίησις, καὶ ἡ τῆς π[illegible]τείας ἐναλλαγή· (2) τοῖς υἱοῖς δὲ Κορὲ ἐπιγράφεται· ὅτι εἰς αὐτοὺς ἐνεχειρίσθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ, ἵνα ψαλθῇ παρ' αὐτῶν, καθὼς εἰς τὸ Προοίμιον τῆς βίβλου εἴπομεν (ἐν κεφ. εʹ.) Εἰς σύνεσιν δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς, ὅτι οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὸν ἔχουν χρείαν ἀπὸ σύνεσιν διὰ τὰ κεκρυμμένα ἐν αὐτῷ θεῖα νοήματα· ᾠδὴ δέ ἐςιν οὗτος· ἐπειδὴ ὄχι μὲ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ἀλλὰ μὲ μόνην τὴν γλῶσσαν ἐμελῳδήθη· τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ, εἶναι μία ἀνακεφαλαίωσις ὅλης τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ψαλμοῦ· ἐπειδὴ καὶ διηγεῖται ὁ Ψαλμὸς περὶ τοῦ Χριςοῦ· οὗτος γὰρ εἶναι ὁ ἀγαπητὸς, εἰς μὲν τὸν Πατέρα, ὡς Υἱὸς μονογενής· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὡς Πατὴρ ἡμῶν κηδεμονικώτατος, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· περὶ τούτου γὰρ εἶπεν ὁ Πατήρ· „ Οὗτός ἐςιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα· (Ματθ. γʹ. 17.) Τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ· καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη εἴπομεν, τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περὶ, κατὰ μετάληψιν.

1: „ Ἐ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Ὅρα ποῦ τὸν λόγον κατέκλεισαν! μετὰ μυρία αὐτῶν κατορθώματα πόθεν ἀξιοῦσι σώζεσθαι! ἀπὸ ἐλέου· ἀπὸ φιλανθρωπίας· διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος „ Ὅπερ δὴ καὶ δεδράκασιν οἱ θαυμάσιοι ἄνδρες ἐκεῖνοι· τοῖς γὰρ λόγοις τὸν Θεὸν ἱλεώσαντο· καὶ ὑπ' αὐτοῦ ςρατηγούμενοι τοὺς πολεμίους ἐτρέψαντο, καὶ τὴν προτέραν ἐλευθερίαν ὁμοφύλοις προὐξένησαν.

(2) Κατ' ἄλλον δὲ ἑρμηνευτὴν ἐπιγέγραπται „ Ὑπὲρ τῶν κρίνων· ἢ ὑπὲρ τῶν ἀνθέων· ὅπερ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρ-

ι: „Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον „ἀγαθόν.

Ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐκατάλαβεν, ὅτι ἔχει νὰ προφητεύσῃ περὶ τοῦ Χριστοῦ μεγάλα τινὰ μυστήρια· διὰ τοῦτο προοιμιάζει ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι ἔχει νὰ λαλήσῃ λόγον ἀγαθὸν καὶ σωτήριον· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, τὴν ἔμφασιν ὁποῦ ἔχει τὸ ἐξηρεύξατο· σχεδὸν γὰρ λέγει τοῦτο· ὅτι καθὼς τὸ ῥέψιμον, καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν ἀναβαίνει κάτωθεν ἀπὸ τὸν στόμαχον, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στόματός μας: ἔτζι, λέγει, καὶ τὸν περὶ Χριστοῦ λόγον ἀνέπεμψεν ἐκ τοῦ βάθους της ἡ ἐδική μου καρδία, ἀφ' οὗ ἐχόρτασε τὴν νοητὴν καὶ πνευματικὴν τροφὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (1)

„Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ Βασιλεῖ.

Προσφωνῶ λοιπὸν, λέγει, ἐγὼ εἰς τὸν βασιλέα Χριστὸν τὰ ἔργα μου: ἤτοι τὰς περὶ Χριστοῦ προφητείας μου· διότι ἔργον τοῦ Προφήτου εἶναι νὰ λέγῃ καὶ νὰ συνθέτῃ προφητείας. (2)

„Η

ἑρμηνεύει οὕτω „Τὸ ὠκύμορον τῶν ἀνθέων ἄξιον ἐνόμισε συγκρίνεσθαι τῷ ἐπικήρῳ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὁ δὲ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ἡ ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων ἐπιγραφὴ τοῦτόν μοι δοκεῖ τὸν νοῦν ἔχειν· ὅτι μόνη κρείττων ἐστὶ τροπῆς τε καὶ ἀλλοιώσεως, ἡ θεία φύσις· οὐ γὰρ ἔχει πρὸς ὅ,τι χρήσεται τῇ τροπῇ, τοῦ μὲν κακοῦ ἀνεπίδεκτος οὖσα διόλου, πρὸς δὲ τὸ κρεῖττον τραπῆναι μὴ δυναμένη· οὐκ ἔστι γὰρ πρὸς ὅ,τι δέξεται τὴν ἀλλοίωσιν· οὐ γὰρ ἔχει τὸ ἑαυτῆς κρεῖττον πρὸς ὃ μεταβήσεται· ἡμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐν τροπῇ τε καὶ ἀλλοιώσει κείμενοι κατ' ἀμφότερα, διὰ τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐνεργείας, ἢ χείρους, ἢ βελτίους γινόμεθα· χείρους μὲν, ὅτε τῆς μετουσίας τῶν ἀγαθῶν ἀποῤῥέομεν, βελτίους δὲ πάλιν, ὅτε πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοιούμενοι τύχομεν· ἐπεὶ οὖν τῷ καλῷ διὰ τῆς τροπῆς συνηνέχθημεν, χρεία τῆς ἀγαθῆς ἡμῖν ἀλλοιώσεως, ὡς ἂν διὰ ταύτης γένοιτο ἡμῖν ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολή· ὅθεν παρ' ἄλλαις ἐπιγέγραπται ὑπὲρ τῶν ἀνθέων, ἢ ὑπὲρ τῶν κρίνων· τό,τε γὰρ ἄνθος ἐπιδείκνυται τοῦ χειμῶνος τὴν εἰς ἔαρ μεταβολήν· ὅπερ σημαίνει τὴν ἀπὸ κακίας εἰς τὸν κατ' ἀρετὴν βίον μετάστασιν· ἥτε τοῦ κρίνου ὄψις· πρὸς ὅ,τι χρὴ γενέσθαι τὴν ἀλλοίωσιν διερμηνεύει· ὁ γὰρ δι' ἀλλοιώσεως λαμπρὸς γενόμενος: δηλονότι ἐκ μέλανός τε καὶ ἐσκοτισμένου, λαμπρόν τε καὶ χιονῶδες εἶδος μεταλαμβάνει· λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „Τοὺς δὲ ἀλλοιωθησομένους ὁ μὲν Σύμμαχος ἄνθη κέκληκεν, Ἀκύλας δὲ καὶ Θεοδοτίων κρίνα· ἄνθη δὲ καὶ κρίνα τοῦ ἦρος βλαστοί· ἔαρ δὲ πνευματικὸν, τοῦ Σωτῆρος ἡ παρουσία, ἐν ᾗ εὐφράνθη, κατὰ τὴν Ἡσαΐου προφητείαν, ἡ πάλαι ἔρημος, καὶ ἤνθησεν ὡς κρίνον· ὁ δὲ Λίτινος λέγει εἰς τὸ νεοτύπωτον αὐτοῦ Ψαλτήριον, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ὁποῦ ἔχει καὶ τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων τὸ βιβλίον τοῦ Σολομῶντος, καὶ εἶναι ἐκείνου, ὡσὰν μία ἐπιτομή· ὅθεν καὶ παρὰ πάντων τῶν ἑρμηνευτῶν, καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Ἑβραίων ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι μία ᾠδὴ ἐπιθαλάμιος· καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ νοῆται, ὄχι σαρκικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς· ἤτοι περὶ τοῦ πνευματικοῦ γάμου μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ νοητοῦ νυμφίου, καὶ τῆς νοητῆς νύμφης.

(1) Ὁ μὲν Βασίλειος καὶ Χρυσόστομος καὶ Εὐσέβιος καὶ Ὠριγένης λέγουσιν, ὅτι ταῦτα λέγει ἐκ μέρους του ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Χριστόν· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος νοοῦσιν, ὅτι λέγονται ταῦτα ἐκ μέρους τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν του, ὅστις ἐγεννήθη ἐξ αὐτοῦ ὡς λόγος ἐκ νοῦ, ὡς ἀγαθὸς ἐξ ἀγαθοῦ, καὶ ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἐρυγῆς, τῆς τῶν σιτίων πιότητός ἐστι τὸ γινόμενον, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας, τοιαῦτα ἠρεύγετο, οἷα καὶ ἐσιτεῖτο . . . διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ λογικὴ ἦν ἡ τροφὴ, οὐ σῖτον, οὐδὲ ποτὸν ἐρεύγεται· ἀλλὰ τὰ συγγενῆ τῇ λογικῇ τραπέζῃ, λόγον ἀγαθὸν τὸν περὶ τοῦ Μονογενοῦς· ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθά . . . ἐντεῦθεν καὶ ἕτερόν τι μανθάνομεν, ὅτι οἱ Προφῆται, οὐχ ὡς οἱ μάντεις ἦσαν . . . . οἳ λέγουσι μὲν πολλὰ, ἴσασι δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσι. τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀφίησι τὴν καρδίαν εἰδέναι τὰ λεγόμενα· εἰ γὰρ μὴ ᾔδει ὁ Δαβὶδ, οὐκ ἂν ἐπεσημήνατο, ὅτι λόγον ἀγαθὸν ἠρεύξατο . . . αὐτὸς γάρ φησιν ὁ Θεὸς „Ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα· ὅρασιν δὲ χαριζόμενος ὁ Κύριος, οὐκ ἀποτυφλοῖ τὸν νοῦν, ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν· ἀλλὰ φωτίζει αὐτὸν καὶ διαυγέστερον ποιεῖ τῇ παρουσίᾳ τοῦ Πνεύματος· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ Προφῆται ἐχρημάτιζον ὁρῶντες, διὰ τὸ οἱονεὶ ἐπιτετάσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ νοῦ διάβλεψιν, ἐκ τῆς τοῦ φωτίζοντος αὐτοὺς Πνεύματος παρουσίας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος „Πνευματικοῖς ἐντρεφόμενος λόγοις, τοιαύτας (Πνευματικὰς δηλαδὴ) ἐρυγὰς ἀναπέμπω· καὶ τοιούτους λόγους προΐεμαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „Ὃν ἀγαπητὸν ἡ προγραφὴ κέκληκε, Βασιλέα καλεῖ τοῦ Ψαλμοῦ τὸ Προοίμιον· ἔργα δὲ τῆς προφητείας ὁ ἀληθὴς λόγος ὁ τὰ ἐσόμενα προθεσπίζων.

„ Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως
„ ὀξυγράφου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ, ὅτι δὲν λαλεῖ ἀπὸ λόγου του τὰς περὶ Χριςοῦ προφητείας· διότι ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος καθὼς ὁ κάλαμος: ἤγουν τὸ κονδύλι, ὑπηρετεῖ μόνον εἰς τὸ χέρι τοῦ κινοῦντος αὐτὸν γραφέως, ὅπου, καὶ ὅπως ἐκείνη ἤθελε τὸν κινήση· ἔτζι, λέγει, καὶ ἡ ἐδική μου γλῶσσα εἶναι κάλαμος γραφέως: ἤτοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ κινεῖται ὅπου, καὶ ὅπως θελήσῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὀξυγράφου δὲ εἶπε γραφέως, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν εὐκολίαν καὶ ὀγλιγωράδα, ὁποῦ ἔχει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τὸ νὰ ὑπαγορεύῃ (1) διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι, ἀργὰ ὑπαγορεύουσι τοὺς ἄλλους καὶ γράφουσι μὲ τὸ νὰ χασομεροῦν εἰς τὸ νὰ εὕρουν νοήματα προσφυῆ, καὶ λέξεις ἁρμοδίας, εἰς παράςασιν τῶν νοημάτων τους· διὰ τὶ ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἀδύνατος· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἐλλείψεις, ἐν τῷ ἅμα ὑπαγορεύει καὶ ἐμπνέει ἐκεῖνα ὁποῦ θέλει, χωρὶς κάμμίαν ἀργοπορίαν· ἕως ἐδῶ τελειώσας ὁ Δαβὶδ τὸ προοίμιον τοῦ Ψαλμοῦ, ἀρχίζει ἀκολούθως νὰ λέγῃ περὶ τῶν ἀρετῶν τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριςοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀποτείνωντας τὸν λόγον του.

2. „ Ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς
„ τῶν ἀνθρώπων.

Ἐδῶ λείπει τὸ, ὑπάρχεις· ἤγουν ὡραῖος ὑπάρχεις, ὦ Χριςὲ, περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ὡραιότητα δὲ κάλλους, δὲν λέγει τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ καὶ διεφύλαξεν αὐτὴν ὁλόκληρον καὶ ἄκλεπτον· μόνος γὰρ ὁ Χριςὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἔμεινεν ἀναμάρτητος· ὁ δὲ Ἡσαΐας λέγωντας „ Εἴδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλεῖπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων (Ἡσ. νγ΄. 2.) περὶ τοῦ σώματος τοῦτο νοεῖ· τὸ ὁποῖον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους μαςιζόμενον, καὶ ἐμπτυόμενον, καὶ μυρία πάσχον, ἐφαίνετο χωρὶς κάμμίαν ὡραιότητα. (2)

„ Ἐξεχύθη χάρις ἐν χείλεσί σου.

Λέγει ὁ Εὐαγγελιςὴς Λουκᾶς „ Ὅτι ἐθαύμαζον οἱ ὄχλοι ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ ςόματος τοῦ Χριςοῦ· (Λουκ. δ΄. 22.) νοοῦνται δὲ χείλη Χριςοῦ καὶ οἱ Ἀπόςολοι, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· εἰς τοὺς ὁποίους ἐξεχύθη τόσον πλουσία ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥςε ὁποῦ ἐπεςόμιζον ὅλους τοὺς σοφοὺς καὶ ῥήτορας μὲ τὴν δύναμιν τῶν λόγων τους· καὶ ἔπειθον μὲ εὐκολίαν ἐκείνους, ὁποῦ ἤθελον· (3)

„ Δι-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Ὥσπερ ὕδατος ῥύμη πολλῷ τῷ ῥίζῳ φερομένη προέρχεται· οὕτω ϗ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις μετὰ πολλῆς τῆς ταχύτητος πρόεισι, πάντα λεῖα· πάντα εὐμαρῆ προφέρουσα.

(2) Σημείωσαι, ὅτι ὁ μὲν μέγας Βασίλειος, ϗ ἄλλοι τινὲς θέλουσιν, ὅτι δὲν ἦτον ὡραῖος ὁ Κύριος κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα· ὡραῖον δὲ ἑρμηνεύει πῶς ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν Κύριον κατὰ τὴν θεότητα „ Ὡραῖον δὲ κάλλει προσαγορεύει τὸν Κύριον, ἐνατενίσας αὐτοῦ τῇ θεότητι, ϗ τῶν ἐκεῖθεν μαρμαρυγῶν ἀναπλησθείς· οὐ γὰρ τὸ τῆς σαρκὸς ἀνυμνεῖ κάλλος· ϗ φέρει εἰς τοῦτο μαρτυρίαν τὸ „ Εἴδομεν αὐτὸν ϗ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ὁ δὲ Χρυσόςομος, ὁ Ἰσίδωρος, ὁ Δαμασκηνὸς, ϗ ἄλλοι θέλουσιν, ὅτι νὰ ἦτον ὡραῖος ϗ κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα· τὸ δὲ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, θέλουσιν ὅτι λέγεται διὰ τὸ πάθος ϗ τὸν θάνατον· ὅθεν ὁ Χρυσόςομος λέγει „ Καὶ οὐ περὶ ἀμορφίας τοῦ σώματος· ἄπαγε! τοῦτο εἶπεν ὁ Προφήτης· ἀλλὰ περὶ τοῦ εὐκαταφρονήτου: ἤτοι πῶς ἦτον εὐτελὴς ϗ ποταπὸς, θέλων πατῆσαι τὸν ἀνθρώπινον τῦφον· ὁ δὲ Θεοδώριτος κάλλος αὐτοῦ ὁ Ψαλμὸς καλεῖ, φησὶν, οὐ τὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς ϗ πάσης δικαιοσύνης, τὸ ἁμαρτίας οὐ δεξάμενον σπῖλον.

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „ Διὰ τοῦτο ἐν ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διῆλθε τὸ κήρυγμα, ἐπειδὴ ἄφθονος ἡ χάρις ἐκκέχυται ἐπὶ τοὺς κήρυκας τῆς εὐσεβείας τοῦ Εὐαγγελίου· οὓς ϗ χείλη Θεοῦ ὠνόμασεν ἡ Γραφή· διὰ τοῦτο ἐν εὐκαταφρονήτοις λέξειδίοις, ϗ ἃ μωρίαν ὀνομάζουσιν οἱ ἔξω τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας, πολλοὶ...

„Διὰ τοῦτο εὐλόγησέ σε ὁ Θεὸς εἰς „τὸν αἰῶνα.

Διὰ ταύτας λοιπὸν, λέγει, τὰς ἀρετάς σου, ὦ Χριςὲ σὲ εὐλόγησεν ὁ Θεός· ἤγουν σὲ ἐδόξασεν· ἔφη γὰρ ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱὸν „Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω" (Ἰω. ιβ'. 29.) ἢ τὸ εὐλόγησε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εὐλογητὸν ἐποίησεν, εἰς τὸ νὰ εὐφημῆται πάντοτε καὶ νὰ δοξολογῆται ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς· ὁ μὲν γὰρ παλαιὸς Ἀδὰμ ἐκαταράσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν παρακοήν του, ὁ δὲ νέος Ἀδὰμ ὁ Χριςὸς, εὐλογήθη διὰ τὴν ὑπακοήν του, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· μετέδωκε δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν εὐλογίαν ταύτην· καθὼς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ „Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ. (Ψαλ. ριγ'. 24.) (1)

3: „Περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν „μηρόν σου δυνατέ.

Ἀφ' οὗ ὠνόμασεν ἀνωτέρω ὁ Προφητάναξ τὸν Κύριον, ὡραῖον καὶ κάλλιςον καὶ χαριτωμένον εἰς τὰ λόγια, τώρα ἐδῶ δείχνει αὐτὸν καὶ ςρατιώτην· ἐπειδὴ ἐκεῖνα μὲν: ἤγουν ἡ ὡραιότης καὶ χάρις τῶν λόγων, ἦτον σημεῖα τῆς ἀναμαρτησίας, καὶ τῆς διδασκαλίας του· ταῦτα δὲ τὰ ςρατιωτικὰ ἄρματα εἶναι σημεῖα τῆς κατὰ τοῦ Διαβόλου μάχης του· μὲ τὰ λόγια γὰρ ταῦτα καλεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν Χριςὸν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Διαβόλου πόλεμον· ἵνα τρόπαιον καὶ νίκην κατ' αὐτοῦ ποιήσας, ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς, ὁποῦ ἐσκλαβώθημεν ἀπὸ τὴν τυραννίδα ἐκείνου· ἀρματώνει δὲ τὸν Χριςὸν ὁ Δαβὶδ κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἀνθρωπίνους, διὰ νὰ δείξῃ αὐτὸν εἰς ὅλους φοβερόν· ἐπειδὴ οἱ ςρατιῶται εἰς τὴν μέσην καὶ περὶ τὸ μερὶ ζώννουσι τὸ σπαθί· ἐν συντόμῳ δὲ ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τούτου εἶναι αὐτή· ὅτι σὺ Χριςὲ, ἀρματώσου καὶ πολέμησον τὸν τύραννον Διάβολον·· ἄρματα δὲ Χριςοῦ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, εἶναι ἡ τιμωρητικὴ δύναμις· τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν του· δυνατὸν δὲ αὐτὸν ὠνόμασε κατὰ τὴν Θεότητα, τὴν ἡνωμένην ὑποςατικῶς μὲ τὴν ἀνθρωπότητα. (2)

„Τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου.

Πε-

λὺ τὸ ἐπαγωγὸν καὶ πρὸς σωτηρίαν ἕλκον ἔχει τοῦ Εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα καὶ πᾶσα ψυχὴ κεκράτηται δόγμασιν ἀκινήτοις διὰ τῆς χάριτος πρὸς τὴν ἀσάλευτον ἐν Χριςῷ πίςιν βεβαιουμένη· ὁ δὲ Χρυσόςομος „Ἐξεχύθη λέγει ἡ χάρις, ὡς ἂν εἴποι τις ἡ ἔνδον οὖσα ἀνέβλυσε· τίς δὲ ἐςὶν αὕτη ἡ χάρις; δι' ἧς ἐδίδασκε· δι' ἧς ἐθαυματοποίει· τὴν χάριν ἐνταῦθα λέγει τὴν ἐλθοῦσαν ἐπὶ τὴν σάρκα . . . πᾶσα γὰρ ἡ χάρις ἐξεχύθη εἰς τὸν ναὸν ἐκεῖνον· οὐ γὰρ ἐν μέτρῳ δίδωσιν ἐκεῖνο τὸ Πνεῦμα· ἀλλ' ὁλόκληρον ὁ ναὸς ἔλαβεν· ἡμεῖς δὲ μικρόν τι τοῦ παντὸς καὶ ῥανίδα ἀπὸ τῆς χάριτος ἐκείνης ἔσχομεν· ἐκ τοῦ πληρώματος γὰρ φησὶν αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν· ὡς ἂν εἴποι τις, ἐκ τοῦ ὑπερβλύζοντος, ἐκ τοῦ περιττεύοντος . . . ἀλλ' ὅμως ἡ ἐν τοσούτοις κλίμασι διδομένη χάρις, μέρος τι τῆς δωρεᾶς ἐςὶ καὶ ἀῤῥαβὼν, δοὺς γὰρ φησὶ τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· τὸ μέρος λέγει τῆς ἐνεργείας· οὐ γὰρ δὴ ὁ Παράκλητος μερίζεται.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Βασίλειος „Τὴν οὖν τῇ Ἐκκλησίᾳ δεδομένην εὐλογίαν ἐπὶ τὸν Κύριον ὁ ἀναφέρων, οὐχ ἁμαρτήσει· τὸ οὖν εὐλόγησέ σε ὁ Θεός: τουτέςι τὰ μέλη τὰ σά. καὶ τὸ σῶμα τὸ σὸν ἐπλήρωσε τῶν παρ' ἑαυτοῦ ἀγαθῶν εἰς αἰῶνα: τουτέςιν εἰς ἀπέραντον.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Ὁ μηρὸς σύμβολόν ἐςι τῆς κατὰ τὴν γένεσιν ἐνεργείας· ὡς οὖν ζωὴ καὶ ὁδὸς, καὶ ἄλλα μυρία, ὁ Χριςὸς ὀνομάζεται: οὕτω καὶ ῥομφαία διατέμνουσα τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, καὶ νεκροῦσα τὰ πρὸς ἐπιθυμίαν κινήματα· εἶτα ἐπειδὴ μέλλει τῇ ἀσθενείᾳ συνάπτεσθαι τῆς σαρκὸς ὁ Θεὸς λόγος, καλῶς πρόσκειται τὸ δυνατέ· διότι μεγίςην ἀπόδειξιν δυνάμεως ἔχει τὸ δυνηθῆναι Θεὸν ἐν ἀνθρώπου γενέσθαι φύσει· οὐ γὰρ τοσοῦτον οὐρανοῦ καὶ γῆς σύςασις, καὶ εἴτι ὑπερκόσμιον νοεῖται, καὶ εἴτι καταχθόνιον, τὴν δύναμιν παρίςησι τοῦ Θεοῦ λόγου, ὅσον ἡ περὶ τὴν ἐνανθρώπησιν οἰκονομία· καὶ ἡ πρὸς τὸ ταπεινὸν καὶ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπότητος συγκατάβασις· ὁ δὲ Ἡσύχιος ῥομφαίαν ὀνομάζει τὸν Σταυρόν· αὐτῷ γὰρ καθάπερ ῥομφαίᾳ χρησάμενος ἐχθροὺς δύω ἀνεῖλε, Διάβολόν τε καὶ θάνατον· μηρὸν δὲ τὴν σάρκα ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν φησι· ζώσασθαι τοίνυν τὸν ςαυρὸν ἐν τῇ σαρκὶ τὸν ὄντος δυνατὸν τῇ ὡραιότητι καὶ τῷ κάλλει: τουτέςι τῇ Θεότητι καὶ τῇ ἀνθρωπότητι παρακαλεῖ· ἵνα τῇ μὲν διάσχηται τὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάθη, τῇ δὲ, τῶν παθῶν ὡς ἀπαθὴς περιγένηται· ἢ καὶ φιλανθρωπίαν τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ κάλλος νοήσομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐπρεπὲς τῷ Θεῷ, ὡς τὸ σῶσαι τὸ ἴδιον πλάσμα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

Περίζωσαι, λέγει, τὴν ῥομφαίαν σου σὺν τῇ ὡραιότητι καὶ τῷ κάλλει σου· ἵνα μὲ τὴν ῥομφαίαν μὲν, καὶ τὸ σπαθίσου, φοβίζῃς τοὺς ἐχθρούς σου· μὲ τὴν ὡραιότητα δὲ τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ τὸ κάλλος τῶν ἀρετῶν σου, τραβίζῃς τοὺς φίλους σου εἰς τὸν ἑαυτόν σου· δὲν εἶναι δὲ ἀνάρμοσον νὰ νοήσωμεν, ὅτι ἡ ὡραιότης καὶ τὸ κάλλος, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαίνουσιν ἐκ παραλλήλου. (1)

4: „Καὶ ἔντεινε καὶ κατευοδοῦ καὶ Βα-„σίλευε.

Ἐπίτεινε, λέγει, καὶ αὔξανε τὴν ὁρμήν σου Κύριε καὶ κατευοδοῦ: ἤγουν κατόρθονε καὶ φέρε εἰς ἔκβασιν ἐκεῖνα ὁποῦ θέλεις· καὶ βασίλευε: ἤτοι κυρίευε ἐκείνους, ὁποῦ σηκόνονται κατ' ἐπάνω σου· εἰδὲ καὶ φαίνονται τὰ ῥήματα αὐτὰ πῶς εἶναι προςακτικὰ, ἀλλ' ὅμως τῇ ἀληθείᾳ εἶναι εὐκτικά· ἐπειδὴ ἡ Γραφὴ συνειθίζει νὰ σχηματίζῃ ὡς προςακτικὰ, τὰ τῇ ἀληθείᾳ ὄντα εὐκτικά· „Ἁγιασθήτω γὰρ φησι τὸ ὄνομά σου· ἀντὶ τοῦ ἁγιασθείη· καὶ ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· ἀντὶ τοῦ ἔλθοι· καὶ γενηθήτω τὸ θέλημά σου· ἀντὶ τοῦ γενηθείη· (Ματθ΄. ς΄. 9.) καὶ ἄλλα ὅμοια. (2)

„Ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ „δικαιοσύνης.

Ὅλα αὐτὰ κατεργάζου, λέγει, καὶ νίκα ὦ Κύριε, ἐπειδὴ καὶ εἶσαι ἀληθὴς, καὶ πρᾶος, καὶ δίκαιος· ἔφη γὰρ ὁ ἴδιος „Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια. (Ἰω. ιδ΄. 6.) Καὶ, „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι (Ματθ΄. ια΄. 29.) Καὶ, „Οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐςὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. (Ματθ΄ γ΄. 15.) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι τὰ ἀνωτέρω ποίησον ὦ Χριςὲ, διὰ νὰ σπείρῃς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀλήθειαν καὶ πραότητα καὶ δικαιοσύνην, ἀντὶ τοῦ προτέρου ψεύδους καὶ τῆς ἀγριότητος καὶ ἀδικίας, κατὰ τὸν Χρυσόςομον.

„Καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαςῶς ἡ δεξιά „σου·

Θέλει σὲ φέρει, λέγει, εἰς τὰ τοιαῦτα κατορθώματα ἡ δεξιότης σου· ἤτοι ἡ ἀγαθή σου φύσις· ἐπειδὴ ἐσὺ θέλεις ἐξαρκέσεις αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτόν σου, χωρὶς νὰ χρειασθῇς ἄλλου τινὰ διὰ νὰ σὲ συμβοηθήσῃ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· θαυμαςὸν δὲ εἶναι καὶ μέγα πρᾶγμα τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ ὁδηγῆταί τινας ἀφ' ἑαυτοῦτου εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔχει νὰ κάμῃ, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρείαν ἄλλου τινός. (3)

5: „Τὰ

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει: „Τῇ ὡραιότητι: τουτέςιν ἐν τῷ πληρώματι τῶν καιρῶν· καὶ τῷ κάλλει σου τῇ θεωρητικῇ σου καὶ νοητῇ δυνάμει· ἐκεῖνο γὰρ τὸ ὄντως καλὸν, τὸ καταλήψει πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην δύναμιν ὑπερβαῖνον, καὶ διανοίᾳ μόνῃ θεωρητόν· καὶ εἶδον αὐτοῦ τὸ κάλλος οἱ τῆς βροντῆς υἱοὶ ἐν τῷ ὄρει ὑπερλάμπον τὴν τοῦ Ἡλίου λαμπρότητα, καὶ τὰ προοίμια τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας ὀφθαλμοῖς λαβεῖν κατηξιώθησαν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „Διὰ τοῦτο τρόπῳ παρακελευομένῳ κέχρηται τῷ σχήματι τῆς λέξεως· ἔθος γὰρ τοῖς ἐλάττοσιν, ὅταν διαθερμαινόμενοι πρὸς τοὺς μείζους ὦσι, ταύταις κεχρῆσθαι ταῖς λέξεσι· λέγει δὲ καὶ ὁ βαθὺς Εὐςάθιος, ὅτι ὅταν τὰ προςακτικὰ λέγωνται ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων εἰς τοὺς μείζονας, εὐκτικῶν σημασίαν ἔχουσιν· ὅθεν καὶ τὸ, Κύριε ἐλέησον, ὃ πάντες πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λέγομεν, ἀντὶ τοῦ ἐλεήσαις λαμβάνεται· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἔντεινε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ κατευοδοῦ μετὰ τῶν πιςῶν, καὶ βασίλευε ἑκατέρων, ἵνα τοὺς μὲν ὑποτάξῃς, τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς δὲ ςεφανώσῃς, τοὺς πιςούς· τοῦτο γὰρ Κριτοῦ καὶ Βασιλέως ἴδιον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Ὅθεν προσθέττει ὁ Χρυσοῤῥήμων· οὐ μόνον τὰ κατορθωμένα δεῖ θαυμάζειν, ἀλλ' ὅτι καὶ παραδόξως κατορθώθη· διὰ θανάτου γὰρ θάνατος ἐλύθη· διὰ κατάρας, κατάρα ἀνῃρέθη, καὶ εὐλογία ἐδόθη· διὰ βρώσεως ἐξεβλήθημεν πρῴην, διὰ βρώσεως εἰσήχθημεν πάλιν. Παρθένος ἡμᾶς ἐξέβαλε Παραδείσου, διὰ Παρθένου ζωὴν εὕρομεν αἰωνίαν· δι' ὧν κατεκρίθημεν, διὰ τούτων ἐςεφανώθημεν· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν „Ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ· οὐχ ἵνα ὦμον νοήσῃς· μὴ γένοιτο! ἀλλ' ἵνα εἰδῇς, ὅτι οὐ δεῖται

5: Τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατέ· λαοὶ „ὑποκάτω σου πεσοῦνται ἐν καρδίᾳ „τῶν ἐχθρῶν τοῦ Βασιλέως.

Ὅλοι οἱ ἐξηγηταὶ λέγουσιν, ὅτι εἶναι σχῆμα ὑπερβατὸν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὅπερ οὕτως ὁμαλῶς συντάσσουσι· τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατὲ ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως· λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται· βέλη δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ σαΐται λέγονται οἱ τοῦ Εὐαγγελίου λόγοι, κατὰ τὸν Βασίλειον· ἕνα μὲν, διὰ τὶ ὀγλίγωρα ἔτρεξαν καὶ διεπέρασαν τὴν οἰκουμένην ὡσὰν σαΐται· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ εὐστόχως καὶ ἐπιτυχικώτατα ἐκτύπησαν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, τῶν εὐκόλως αἰσθανομένων· ἠκονημέναι δὲ εἶναι αἱ σαΐται αὐταὶ, διὰ τὴν λαμπρότητα, καὶ διὰ τὸ κοπτερὸν τῶν θείων λόγων· λάμπουσι γὰρ ἀληθῶς καὶ κόπτουσι τὴν ἁμαρτίαν, τὰ λόγια τοῦ θείου Εὐαγγελίου· δυνατὸν δὲ λέγει τὸν Χριστὸν, ὄχι μόνον διὰ τὴν παντοδύναμον Θεότητά του· ἀλλὰ καὶ διὰ τὶ ἐνίκησε τὸν Διάβολον μὲ τὴν δύναμιν τῶν ἀρετῶν τῆς ἀνθρωπότητός του· αὐταὶ δὲ αἱ σαΐται τῶν θείων λόγων, ἐμπήχθησαν, λέγει, μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν πρώην ὄντων ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως Θεοῦ, καὶ ἔτρωσαν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τόσον, ὁποῦ ἡ πληθὺς αὐτῶν ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ ἐκεῖνα τὰ τῆς ᾀσματιζούσης νύμφης „Τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ (Ἆσ. ε. 8.) διὰ τὶ αἱ σαΐται αὐταὶ πληγώσασαι, δὲν ἐθανάτωσαν τοὺς πληγωθέντας· ἀλλὰ μᾶλλον νεκροὺς ὄντας ἀνεζωοποίησαν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐτράβιξαν αὐτοὺς εἰς τὸν θεῖον ἔρωτα· λαοὶ δὲ ὑποκάτω σου πεσοῦνται· ἤτοι θέλουν ὑποταχθοῦν πολλοὶ εἰς ἐσέ: ὅσοι δηλαδὴ ἐπληγώθησαν ἀπὸ τὰς σαΐτας τῆς θείας ἀγάπης σου· βέλη δὲ καὶ σαΐταις Χριστοῦ, ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον· οἵτινες ἦτον ἀκονισμένοι διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ζωῆς των· καὶ διὰ τὶ αὐτοὶ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ λόγου των, ἔμβαιναν ὡσὰν σαΐταις μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν μαθητευομένων κοντὰ εἰς αὐτούς· ἕως ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διατρίψας εἰς τοὺς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ λόγους, ἀπὸ ἐδῶ καὶ ὕστερον ἀναβαίνει καὶ εἰς τοὺς λόγους τῆς αὐτοῦ Θεότητος κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

6: „Ὁ θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὁ θρόνος μὲ τὸ νὰ ἦναι σημεῖον βασιλείας, φανερόνει αἰνιγματωδῶς τὴν βασιλείαν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Χριστὸν, ὅτι ἡ βασιλεία σου, ὦ Θεὲ, εἶναι παντοτινὴ καὶ ἀΐδιος· βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Δαβὶδ φανερὰ ὠνόμασεν ἐδῶ Θεὸν τὸν Χριστόν.

„Ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς „Βασιλείας σου.

Ἡ ῥάβδος εἶναι σημεῖον τῆς ἐξουσίας τῆς κρίσεως· ἡ ἐξουσία λοιπὸν, λέγει, ὁποῦ ἔχεις ὦ Χριστὲ, εἰς τὸ νὰ κρίνῃς, αὐτὴ εἶναι εὐθύτητος· ἤγουν ὀρθῶς καὶ δικαίως κρίνει, χωρὶς κάμμίαν πρόσκλησιν καὶ προσωποληψίαν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως ῥάβδος, ἡ παιδευτικὴ τοῦ Χριστοῦ δύναμις, ἡ ὁποία εἶναι εὐθύτητος· ἐπειδὴ δικαίως παιδεύει, ὅσους παιδεύει. (1)

7: „Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας „ἀνομίαν.

Ἀνομίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀδικίαν, τὴν ἐναντίαν οὖσαν εἰς τὴν δικαιοσύνην· διαφόρως

ται ἑτέρωθεν συμμαχίας· αὐτὴ γὰρ ἑαυτῇ ἀρκεῖ ἡ φύσις καὶ ἡ δύναμις εἰς τὸ καὶ ἰδεῖν τὰ πρακτέα, καὶ τέλος αὐτοῖς ἐπιθεῖναι· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπειδὴ ῥομφαίας ἐμνημόνευσεν, ἀκολούθως καὶ δεξιᾶς ἐποιήσατο μνήμην· δεξιὰ δὲ αὐτοῦ τὰ δεξιὰ βουλεύματα, οἷς κεχρημένος τὴν τῆς ἁμαρτίας οὐκ ἐδέξατο προσβολήν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος „Βασιλεὺς μέντοι ὁ Χριστὸς, ὅτι καὶ ἐνανθρωπήσας ἔμεινεν ἐν ταῖς ἰδίαις ὑπεροχαῖς· βασιλεύει γὰρ ἐν δικαιοσύνῃ· διὸ ὡς ἐκ παραδείγματος τῶν ἐπὶ γῆς Βασιλέων, σκηπτροφορεῖν εἰωθότων, τὸ τοῦ λόγου σχῆμα· σύμβολον γὰρ Βασιλείας ἡ ῥάβδος.

ρῶς δὲ, λέγει, ὅτι ἔχει ὁ Χριςὸς τὴν δικαιοσύνην· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἀποδώσῃ ἑκάςῳ κατὰ τὰ ἔργα του· (1) ἔπειτα πάλιν ἀκολούθως γυρίζει τὸν λόγον πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριςοῦ, καὶ λέγει.

„Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός „σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς „μετόχους σου.

Μέτοχοι θέλει νὰ εἰπῇ, κοινωνοί· κοινωνοῦσι δὲ μὲ τὸν Χριςὸν, καὶ λαμβάνουσι τὸ ὄνομά του καλούμενοι Χριςοὶ, ὅλοι οἱ βασιλεῖς (καὶ Προφῆται καὶ Ἱερεῖς·) ὀνομάζονται γὰρ καὶ αὐτοὶ Χριςοί· διὰ τὶ ἐχρίοντο· ἀλλὰ, τοὺς μὲν βασιλεῖς ἔχριον οἱ Προφῆται μὲ τὸ κατασκευαςὸν καὶ αἰσθητὸν ἔλαιον, εἰς σημεῖον βασιλείας· ἐσένα ὅμως, ὦ Θεὲ, μὲ τρόπον ἕτερον σὲ ἔχρισεν ὡς βασιλέα ὁ Θεός σου: ἤγουν ὁ Πατὴρ „Ἐγὼ γὰρ (λέγει ὁ ἴδιος) κατεςάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (τοῦ Πατρὸς δηλαδή·) (Ψαλ. β'. 6.) καὶ ὄχι μὲ τοιοῦτον αἰσθητὸν ἔλαιον, ἀλλὰ μὲ χρίσιν ἀγαλλιάσεως· διότι καθὼς, ὅταν ἡμεῖς ἀκούωμεν ῥομφαίαν Θεοῦ, καὶ τόξα καὶ σαΐτας καὶ ἄλλα ὅμοια, δὲν νοοῦμεν αὐτὰ αἰσθητῶς καὶ παχυλῶς, ἀλλὰ νοοῦμεν τὴν τούτων ἐνέργειαν: ἔτζι καὶ τώρα ἐδῶ ἔλαιον ἀκούοντες, τὴν χρίσιν τοῦ ἐλαίου νοοῦμεν· χρίσις δὲ ἀγαλλιάσεως, εἶναι ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος· χαροποιὸν γὰρ εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὁλικῶς δὲ ἡ χρίσις αὕτη ἔγινεν εἰς τὸν Χριςὸν, καὶ οὐχὶ μερικῶς· ἐπειδὴ καὶ τὸ Πνεῦμα ὅλον ὑπῆρχεν ἐν ὅλῳ τῷ Χριςῷ, καὶ δὲν ἦτον εἰς αὐτὸν ἕνα μερικὸν χάρισμα, καθὼς εἰς τοὺς ἄλλους ψιλοὺς ἀνθρώπους τοὺς πνευματοφόρους· ὅθεν καὶ κατὰ τοῦτο διέφερεν ὁ Χριςὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἁγίους· καθ' ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, εἶχον μερικὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ δὲ Χριςὸς, εἶχεν ὅλα τὰ χαρίσματα, ὡς Θεὸς ὢν καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός (1)

8: „Σμύρνα καὶ σταχτὴ καὶ κασσία ἀπὸ τῶν

---

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Οἱ μὲν λοιποὶ ἄνθρωποι, πόνῳ ϗ ἀσκήσει ϗ προσοχῇ πολλάκις κατορθοῦσι τὴν πρὸς τὸ καλὸν διάθεσιν, ϗ τὴν τῶν φαύλων ἀποςροφήν· σοὶ δὲ φυσική τίς ἐςι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἡ οἰκείωσις· ϗ πρὸς τὴν ἀνομίαν ἡ ἀλλοτρίωσις· ϗ ἡμῖν δὲ οὐ χαλεπὸν, βουληθεῖσιν ἀναλαβεῖν τὴν πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἀγάπην ϗ τὸ πρὸς τὴν ἀνομίαν μῖσος.

(2.) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Ἄλλος δέ φησιν „ Ἐπὶ τούτῳ ἤλειψέ σε· ἐπὶ τῷ κατορθῶσαι τὰ εἰρημένα φησὶν, ἀνομίαν ἐκβαλεῖν, δικαιοσύνην φυτεῦσαι, ποιῆσαι ἅπερ ἐποίησας· συμφωνοῦσι τῷ Χρυσορρήμονι ϗ οἱ θεολογοῦντες, οἵτινες δογματίζουσιν, ὅτι ἡ καθ' ὑπόςασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἕνωσις, (ἥτις ϗ χρίσις λέγεται;) οὐκ ἐγένετο χάριν μισθοῦ τινος τῶν τοῦ Χριςοῦ ἔργων· ἀρχὴ γάρ ἐςιν αὕτη παντὸς μισθοῦ, ϗ οὐχὶ ἀποτέλεσμα ϗ ἔργον μισθοῦ· ὅθεν εἶπεν ὁ Κορέσσιος „ Οὐκοῦν διὰ τῆς ἑνώσεως ὁ μονογενὴς πᾶσαν χάριν ἐδέξατο, πρῶτον, τὸ μὴ ὑποπίπτειν ἁμαρτίᾳ· δεύτερον, τὸ κεχαρισμένον εἶναι Θεῷ· οὐ γὰρ διὰ τῆς καθ' ἕξιν χάριτος ἐφιλιοῦτο Θεῷ· ἐπειδὴ τῇ ἑνώσει κἀκεῖνο παρηκολούθησε κατὰ τὸν Βασίλειον, ϗ Θεοδώριτον, ϗ Χρυσόςομον ἐξηγουμένους τό „ Ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου (ἐν τῷ θεολογικῷ·) ὅθεν πρωθύςερον σχῆμα εὑρίσκεται εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα· κατά τινας θεολόγους· οἷον, „ Ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου· διὰ τοῦτο ἠγάπησας δικαιοσύνην, ϗ ἐμίσησας ἀνομίαν· „ Πρὶν γάρ φησιν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρὰ, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν· διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν· (Ἡσ. ζ'. 15.) ὁ δὲ Βασίλειος „ Ἐχρίσθη δὲ παρὰ τοὺς μετόχους αὐτοῦ; τουτέςιν ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους τοὺς μετέχοντας τοῦ Χριςοῦ· διότι ἐκείνοις μὲν, μερική τις ἐδίδοτο Πνεύματος κοινωνία· ἐπὶ δὲ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ κατελθὼν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥς φησιν Ἰωάννης, ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος „ Χριςός φησιν (ὀνομάζεται) διὰ τὴν Θεότητα. χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος, οὐκ ἐνεργείᾳ κατὰ τοὺς ἄλλους χριςοὺς ἁγιάζουσα, παρουσίᾳ δὲ ὅλου τοῦ χρίοντος· ἧς ἔργον ἄνθρωπον ἀκοῦσαι τὸ χρίον, ϗ Θεὸν τὸν χριόμενον· προςθέττει δὲ ὁ Χρυσόςομος „ Πότε δὲ ἐχρίσθη ὁ Χριςός; ὅτε ὡς ἐν εἴδει περιςερᾶς τὸ Πνεῦμα ἦλθεν ἐπ' αὐτόν· νοεῖται δὲ τοῦτο καθ' ὃ τότε ἐδείχθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἶναι Χριςὸς ϗ Υἱὸς Θεοῦ, πρὸ τοῦ ὢν ἀφανής· ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς συλλήψεως χριςὸς ὑπῆρχεν ὁ Κύριος, διὰ τὴν χρίσασαν αὐτὸν Θεότητα, ὡς εἴρηται· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι „ Μέτοχοι

„ τῶν ἱματίων σου.

Ἱμάτια τῆς τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου Θεότητος, ἦτον ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀποῤῥήτως ἐχωρήθη αὐτή· ταῦτα γὰρ καὶ καταπετάσματα ὀνομάζει ὁ Ἀπόςολος Παῦλος, λέγων „ Διὰ τοῦ καταπετάσματος: τουτέςι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· (Ἑβρ. ι΄. 20.) σκοπὸν δὲ ἔχει νὰ εἰπῇ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ τὴν σάρκα σου, ὦ Χριςὲ, θέλει ἀκολουθήσει νέκρωσις καὶ ἀδιαφθορία· καθότι ἐνεκρώθη μὲν αὐτὴ διὰ τοῦ θανάτου, ἀδιάφθορος δὲ ἔμεινεν ἐν τῷ τάφῳ· ἐπειδὴ τῆς νεκρώσεως καὶ ἀδιαφθορίας σημεῖον εἶναι ἡ σμύρνα· εἰς τὰ νεκρὰ γὰρ σώματα ἀλείφεται ἡ σμύρνα, ἵνα μὲ αὐτὴν φυλάττωνται ἄσηπτα καὶ ἀδιάφθορα· ἀπὸ δὲ τὴν ψυχήν σου θέλει ἀκολουθήσει κατάβασις εἰς Ἅδην, καθ᾽ ὅτι αὐτὴ κατέβη εἰς Ἅδην· ἐπειδὴ καὶ ἡ ςακτὴ τὸ ὑγρὸν τῆς σμύρνης οὖσα, σφιγγομένη ςάζει· κάθε δὲ ςαλαγματία φυσικῶς φέρεται εἰς τὰ κάτω, ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ἐξηγήσατο· ἡ δὲ κασσία, μὲ τὸ νὰ ἦναι φλοῦδα ἀρωματικὴ καὶ εὐωδεςάτη, σημαδεύει αἰνιγματωδῶς τὴν εὐωδίαν τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος τοῦ Χριςοῦ· τὸ ὁποῖον ἦτον φυσικὰ εὐῶδες διὰ τὴν ἀναμαρτησίαν. (1)

„ Ἀπὸ βάρεων ἐλεφαντίνων.

Βάρεις ὠνομάζοντο οἱ μεγάλοι οἶκοι καὶ οἱ ναοὶ (2) πάλιν δὲ καὶ ἐδῶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριςοῦ, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ βάρεις· καθὼς γὰρ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἦτον ἱμάτια τῆς Θεότητος τοῦ Χριςοῦ: ἔτζι τὰ αὐτὰ ἦτον καὶ οἶκος καὶ ναὸς τῆς αὐτῆς Θεότητός του· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἡ σμύρνα καὶ ἡ ςακτὴ καὶ ἡ κασσία, τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα ἀρωματικὰ, θέλουν ἀκολουθήσουν ἀπὸ τὰ ἱμάτιά σου, καὶ ἀπὸ τὰς βάρεις σου τὰς ἐλεφαντίνας: ἤγουν τὰς λαμπράς· ἐπειδὴ τὰ τοῦ ἐλέφαντος κόκκαλα εἶναι λαμπρὰ, διὰ τὴν πολλὴν λευκότητα καὶ ςιλπνότητα ὁποῦ ἔχουν.

9: „ Ἐξ ὧν εὔφρανάν σε.
„ Θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου.

Ἐκ τούτων, λέγει: ἤγουν ἀπὸ τὴν νέκρωσιν καὶ ἀδιαφθορίαν, καὶ τὴν εἰς Ἅδου κάθοδον, τὰ ὁποῖα ἔλαβες διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἐκ τούτων, λέγω, σὲ εὔφραναν Κύριε, αἱ ψυχαὶ τῶν Χριςιανῶν, αἵτινες ἐπίςευσαν εἰς ἐσένα· αὐτὰς γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν, πῶς εἶναι αἱ θυγατέρες τῶν βασιλέων· διὰ τί ἀνίσως οἱ Ἀπόςολοι εἶναι υἱοὶ καὶ συγκληρονόμοι τῆς βασιλείας τοῦ Χριςοῦ, φανερὸν ὅτι αὐτοὶ εἶναι καὶ βασιλεῖς· οἱ δὲ βασιλεῖς οὗτοι ἀνεγέννησαν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος τὰς ψυχὰς τῶν πιςευσάντων Χριςιανῶν, καὶ ταύτας ἀνέδειξαν πνευματικὰς θυγατέρας των· ὅθεν ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους „ Διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα (Α΄. Κορ. δ΄. 15.) καὶ πάλιν

τοχοι δὲ αὐτοῦ εἰσι ϗ ἑταῖροι ϗ ἀδελφοὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα οἱ πιςεύσαντες· οὕτω ϗ ὁ θεῖος Ἀπόςολος λέγει. „ Μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριςοῦ· ἐάν περ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ὑποςάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Ὅτι ϗ τὰ αἰσθητὰ ἱμάτια τοῦ Χριςοῦ, χάριτος ἔγεμε· οὕτω γοῦν ἡ αἱμοῤῥοοῦσα τοὺς τῶν αἱμάτων ἔςησε κρουνοὺς, τοῦ κρασπέδου ἁψαμένη· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἱμάτια τοῦ Χριςοῦ νοοῦνται ϗ ἡ δύναμις ϗ εὐπρέπεια τῆς δόξης του· κατὰ τὸ „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν· ταῦτα δὲ ἔγιναν εὐώδη εἰς ἡμᾶς ὡς ἐν τάξει μύρου, κατὰ τὸ „ Μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου (παρὰ τῷ Νικήτα.)

(2) Ὅθεν ὁ Ἀκύλας ϗ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκαν „ Ἀπὸ ναῶν ἐλεφαντίνων· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόςομον τὸ παλαιὸν αὕτη μάλιςα ἡ ὕλη τιμία ϗ περισπούδαςος ἦν ἡ ἀπὸ τῶν ἐλεφαντίνων· διὸ ϗ ἄλλος Προφήτης (ὁ Ἀμὼς) ἔλεγεν „ Οὐαὶ οἱ καθεύδοντες ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων· βάρεις δὲ κυρίως εἶναι κατὰ τὸν Νικήταν πύργοι ὑψηλοὶ ϗ δυνατοὶ, κτισμένοι ἀπὸ πέτρας μεγάλας ςερεὰς, σχῆμα τετράγωνον ἔχοντες, οἵτινες οἰκοδομοῦνται ἔμπροσθεν εἰς τὰ τείχη τῶν πόλεων ἢ μοναςηρίων, εἰς προβολὴν ϗ προφύλαξιν τοῦ τείχους· οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦτο ϗ βαρούσια ὀνομάζονται.

λιν „ Οὐχ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ᾽ ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ (Α΄. Κορ. δ΄. 13.) μὲ ποῖον δὲ τρόπον σὲ εὔφραναν ὦ Χριστὲ, αὗται αἱ θυγατέρες; μὲ τὸ νὰ σὲ τιμοῦν ἀληθῶς καὶ νὰ σὲ λατρεύουν ὡς Θεόν· ταῦτα μὲν νοοῦνται, κατὰ ἔννοιαν ὑψηλοτέραν· κατὰ δὲ τὴν πρόχειρον ἔννοιαν, ἄλλως θέλεις νοήσεις τὰ ῥητά· ἤγουν ὅτι πολυποίκιλος εὐωδία τῶν ἀρετῶν πνέει ἀπὸ τὸ πανάχραντον πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητός σου Κύριε· καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὸ, ἀλλὰ πνέει αὐτὴ καὶ ἀπὸ τοὺς κατὰ τόπον λαμπροὺς καὶ πολυτίμους ναοὺς σου καὶ Ἐκκλησίας· τοῦτο γὰρ εἶναι αἱ ἐλεφάντιναι βάρεις· διὰ τί ἡ ποικιλία τῶν ἀνωτέρω ἀρωματικῶν εἰδῶν, φανερόνει τὴν ποικιλίαν τῆς εὐωδίας τῶν ἀρετῶν· ἀπὸ τούτους δὲ τοὺς ναοὺς θέλουν σε εὐφραίνουν, λέγει, οἱ τούτους φιλοτίμως οἰκοδομήσαντες· τὸ δὲ εὔφραναν εἶπεν εἰς χρόνον ἀπερασμένον, ἀντὶ νὰ εἰπῇ εἰς χρόνον μέλλοντα, εὐφραινοῦσί σε· κατὰ τὴν συνήθειαν ὁποῦ ἔχουσιν οἱ Προφῆται νὰ λέγουν τὰ μέλλοντα, ὡς περασμένα· τὸ δὲ θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου, νοεῖται, ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἰδιῶται καὶ παραμικροὶ ἄνθρωποι θέλουν σὲ τιμήσουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι βασιλεῖς· καὶ τὸ πλέον θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ αὗται αἱ τῶν βασιλέων θυγατέρες, αἱ ὁποῖαι φυλάσσονται ἀπὸ κάθε μέρος μὲ μυρία ὀμμάτια, καὶ θαλαμεύονται μέσα εἰς τοὺς ἀδύτους καὶ ἀποκρύφους οἴκους τῶν βασιλείων, χωρὶς νὰ τὰς βλέπῃ τινάς· καθὼς ἦτον ἡ πάνσοφος Αἰκατερίνα, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ τῷ Χριστῷ πιστεύσασαι. (1)

„ Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου.

Βασίλισσαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συνάθροισιν τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς Χριστὸς, προσκολλημένην οὖσαν πρότερον εἰς τὰ εἴδωλα, ἐνυμφεύθη εἰς τὸν ἑαυτόν του διὰ μέσου τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως· αὕτη γὰρ, ἐβασίλευσε μὲν ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τῶν παθῶν, συνεβασίλευσε δὲ μαζὶ μὲ τὸν νυμφίον της καὶ βασιλέα Χριστὸν, εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς βασιλείαν· καὶ ὁ μὲν νυμφίος της καὶ βασιλεὺς Χριστὸς, κάθηται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς ὁμοούσιος μὲ αὐτὸν καὶ ὁμότιμος κατὰ τὴν Θεότητα· ἡ δὲ νύμφη του καὶ βασίλισσα Ἐκκλησία δὲν κάθηται; ἀλλὰ παραστέκεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ νυμφίου της καὶ βασιλέως, μαζὶ μὲ τοὺς ἀσωμάτους Ἀγγέλους· διὰ τί ἄγκαλα καὶ ἦναι νύμφη καὶ βασίλισσα, ὅμως εἶναι φύσεως κτιστῆς· καὶ διὰ τοῦτο μέγα καὶ ὑπέρμεγα ἀξίωμα εἶναι εἰς αὐτὴν, καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ἀξιωθῇ νὰ λάβῃ τοιαύτην ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ στάσιν, καὶ παράστασιν· ὁ δὲ Παῦλος λέγωντας περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς „ Ὅτι συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· (Ἐφ. β΄. 6.) δὲν γράφει ἀσύμφωνα καὶ ἐναντία μὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ· ὄχι· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος λέγει, ὅτι διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ, ὁποῦ ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡσὰν κεφαλὴ ἐδική μας, ἔλαβε τὴν τιμὴν νὰ συγκαθίσῃ μὲ τὴν κεφαλήν του καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, κἂν καὶ ἔσηκε· καὶ ὄχι αὐτὸ δι᾽ ἑαυτοῦ, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου.

„ Ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη πεποικιλμένη.

Περιβεβλημένη: ἤγουν ἐνδυμένη εἶναι, λέγει, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μὲ λαμπρὰν φορεσίαν· ἤτοι μὲ τὴν χάριν καὶ υἱοθεσίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως· στολισμένη δὲ εἶναι μὲ ποικίλα στολίδια τῶν ἀρετῶν· νοητὴν γὰρ ἐνδυμασίαν καὶ ποικιλίαν φανερώνει ἐδῶ ὁ λόγος, καὶ ὄχι αἰσθητήν· καθὼς καὶ παρακάτω θέλει τὸ φανερώσει καθαρώτερα· (2)

10: „ Α-

(1) Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθαρώτερα· μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Δαβίδ· εὐφρανθήσῃ ὦ Δέσποτα ἀπὸ βάρεων ἐλεφαντίνων, ἐξ ὧν κατεσκεύασαν εἰς τὴν τιμὴν αἱ τῶν Βασιλέων θυγατέρες, ναοὺς ἀποτελέσασαι τὰς ἑαυτῶν καρδίας. (παρὰ τῷ Νικήτα)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος εἶπεν „ Ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ: τουτέστιν ἐν δόγμασι νοεροῖς καθυφασμένοις καὶ πεποι-

10 : „ Ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖ-
„ νον τὸ οὖς σου.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶστα, μὲ ποῖον τρόπον ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἀῤῥαβωνίζει τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὸν Χριστόν· ἤγουν μὲ τὰ λόγια ταῦτα· θυγατέρα δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν αὐτὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ὀνομάζει (1) διότι ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶναι δυνατὸν ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν γυναῖκα, καὶ νύμφην του καὶ θυγατέρα του· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀκολουθήσουν καὶ τὰ δύω· ἤγουν τὸ νὰ ἔχῃ ὁ Χριστὸς τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν, καὶ νύμφην του καὶ θυγατέρα του· ἐπειδὴ καὶ τὰ δύω εἶναι πνευματικά· νύμφην του γὰρ ἔχει τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Χριστός· ἐπειδὴ καὶ ἐνυμφεύθη αὐτὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου του· θυγατέρα του δὲ πάλιν ἔχει τὴν αὐτήν, διὰ τί τὴν ἀνεγέννησε διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ποῖα δὲ εἶναι τὰ λόγια, ὁποῦ λέγει ο Δαβὶδ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν; ἄκουσον, λέγει, ὦ θυγάτηρ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἐκεῖνα ὁποῦ σοι λέγω· καὶ εἰδὲ καὶ γνώρισον ἀκριβῶς, ὅσα ἔπαθεν ὁ νυμφίος σου Χριστὸς διὰ λόγου σου· ἢ ἰδὲ ὅσα θαύματα ἔκαμε διὰ νὰ σὲ τραβίξῃ εἰς τὴν ἀγάπην του· καὶ διὰ τοῦτο κλῖνον τὸ αὐτί σου, καὶ ὑπάκουσον εἰς τὰς ἐντολὰς, ὁποῦ σοὶ ἔδωκεν ὁ νυμφίος σου.

„ Καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ
„ οἴκου τοῦ πατρός σου.

Ἀλησμόνησον, λέγει, τὸ ἔθνος σου, ὦ θυγάτηρ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία: ἤγουν τὴν πονηρὰν πολιτείαν τοῦ γένους σου, καὶ τὴν προτέραν κακὴν ζωήν σου· ἀλησμόνησον καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου Διαβόλου· ἐπειδὴ ὅποιος κάμνει τὴν ἁμαρτίαν, αὐτὸς γεννᾶται ἀπὸ τὸν Διάβολον, καὶ ἔχει αὐτὸν πατέρα του, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος· „ Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐστέ· καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· (Ἰω. η΄. 44.) ἀλησμόνησον τὰς πρὸς τὸν Διάβολον μιαρὰς θυσίας, καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀκαθάρτους τελετὰς καὶ λατρείας, ὁποῦ ἐποίει πρότερον, ἐθνικὴ καὶ εἰδωλολάτρις οὖσα, καὶ εἰς διάφορα ἁμαρτήματα κυλιομένη. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον νοεῖται τοῦτο, ὅτι τὰ Ἔθνη, πατέρας των ἔλεγον πῶς εἶναι, οἱ μυθευόμενοι ψευδεῖς Θεοί· τί δὲ ἔχουν νὰ εἰποῦν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ; φανερὰ γὰρ ἐδῶ λέγει διὰ τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ὁ Δαβίδ, καὶ ὄχι διὰ τὴν ἐδικήν τους συναγωγὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ εἰς αὐτοὺς ἦτον νόμος, νὰ μὴν ἀφίνουν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ πάτριά των, μηδὲ νὰ τὰ ἀλησμονοῦν· καὶ ὄχι καθὼς ἐδῶ τὸ ἐναντίον ὁ Δαβὶδ παραγγέλλει. (2)

11 : „ Καὶ

ποικιλμένοις σοβαρῶς ἑαυτὴν ϗ ἱεροπρεπῶς κατακοσμοῦσα· ἐπειδὴ δὲ οὐ μονοειδῆ τὰ δόγματα, ἀλλὰ ποικίλα ϗ πολύτροπα, ἠθικούς τε ϗ φυσικοὺς ϗ τοὺς ἐποπτικοὺς λεγομένους περιέχοντα λόγους, διὰ τοῦτο πεποικιλμένον εἶναι τὸν ἱματισμὸν τῆς νύμφης ὁ λόγος φησίν.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος, τὸ, θύγατερ, ἀποδίδει εἰς τὸν Δαβὶδ λέγων „ Προσοικειοῦται αὐτὴν διὰ τῆς προσηγορίας θυγατέρα αὐτὴν προσαγορεύων, οἱονεὶ τεκνοποιούμενος αὐτὴν διὰ τῆς ἀγάπης· ἄκουσον θύγατερ ϗ ἴδε· διδάσκει αὐτὴν γεγυμνασμένον ἔχειν τὸν νοῦν πρὸς θεωρίαν διὰ τοῦ ἴδε· κατανόησόν φησι τὴν Κτίσιν, ϗ ὠφεληθεῖσα ἀπὸ τῆς κατ᾽ αὐτὴν τάξεως, οὕτως ἀνάβαινε πρὸς τὴν τοῦ Κτίσαντος θεωρίαν· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ϗ τῇ Θεοτόκῳ ἀνατίθησι τὸ ἄκουσον θύγατερ, ϗ τὸ, αὐτός ἐστι Κύριός σου· ὅπερ ὅμοιον ἐστὶ τῷ, χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εἰρηκὼς γάρ φησιν ὁ Δαβὶδ Χριστὸν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ϗ τὴν ἀνθρωπίνην γέννησιν δεδήλωκε τὴν ἐκ Παρθένου· ϗ ὁ μὲν Γαβριὴλ κεχαριτωμένην ἀποκαλεῖ, ξένος ὢν αὐτῆς κατὰ τὴν γέννησιν· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τυγχάνουσαν, θύγατερ προσφωνεῖ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ἐν τῷ εἰς τὰ Εἰσόδια πρώτῳ λόγῳ αὐτοῦ λέγει, ὅτι τὸ ἄκουσον θύγατερ ϗ ἴδε, ϗ κλῖνον τὸ οὖς σου, ϗ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, ϗ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, ϗ ἐπιθυμήσει ὁ Βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, τὸ εἶπεν ὁ Ζαχαρίας πρὸς τὴν Παρθένον, εἰσερχομένην ἐν τῷ νομικῷ ναῷ.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ἐάν φησι διὰ τῆς λήθης ἀπαλείψῃς τοὺς σπίλους τῶν πονηρῶν μαθημάτων, α-

11 : „ Καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλ-
„ λους σου .

Ἐὰν , λέγει , ἐκεῖνα ὁποῦ σοὶ εἶπον ἀνωτέρω , φυλάξῃς ὦ θυγάτερ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησία , θέλει ἀγαπήσει τὸ κάλλος σου ὁ βασιλεὺς Χριςὸς · κάλλος δὲ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι , ἡ τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀρετῶν ὡραιότης , ὡς ἀνώτερω εἴπομεν . (1)

„ Ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου .
12 : „ Καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ .

Νυμφεύσου , λέγει , ὦ Ἐκκλησία τῶν Ἐθνῶν μὲ τὸν Χριςὸν , καὶ γενοῦ αὐτοῦ θυγάτηρ κατὰ χάριν · ἐπειδὴ , ὦ τῆς ἀπείρου συγκαταβάσεως καὶ φιλανθρωπίας ! αὐτὸς εἶναι , λέγει , ὁ κατὰ φύσιν Δεσπότης σου καὶ αὐθέντης , καθ᾽ ὃ εἶναι δημιουργός σου · καὶ διὰ τοῦτο θέλεις προσκυνήσει αὐτὸν , ὡς κατὰ φύσιν δούλη του , ἀγκαλὰ καὶ κατὰ χάριν ἔγινες θυγάτηρ καὶ νύμφη του . (2)

„ Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις .

Ἡ Τύρος ἦτον γεμάτη ἀπὸ Εἴδωλα , καὶ ἡ πλέον δυσσεβεςέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας πόλεις · προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ἐδῶ , ὅτι καὶ αὐτὴ ἔχει νὰ προσφέρῃ δῶρα εἰς τὸν Χριςὸν : ἤγουν οἰκοδομὰς ναῶν , ἀφιερώματα διάφορα , καὶ κάθε ἄλλην λατρείαν · θέλει γένῃ , λέγει , ἐν δώροις : ἤγουν θέλει προσφέρει δῶρα ἡ θυγάτηρ Τύρου , ἀντὶ τοῦ ἡ θυγάτηρ Τύρος · ἰδίωμα γὰρ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης , τὸ νὰ ὀνομάζῃ θυγατέρα τὴν κάθε πόλιν · καθότι κάθε πόλις , εἶναι ἕνα μέρος , καὶ ὡσὰν μία θυγάτηρ τῆς ὅλης χώρας καὶ ἐπαρχίας · ἔτζι γὰρ καὶ τὴν πόλιν Βαβυλῶνα ὠνόμασε θυγατέρα τῆς Βαβυλῶνος : ἤγουν ὅλης τῆς ἐπαρχίας Βαβυλῶνος „ Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος . (Ψαλ . ρλϛ΄ · 11 .) περὶ τοῦ ἰδιώματος τούτου ὅρα καὶ εἰς τὸν οβ΄ : Ψαλμὸν ἐν τῷ τέλει ςίχ . η΄ . ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς

ἀπολαβοῦσα τὸ ἴδιον σεαυτῆς κάλλος , ἐπιθυμητὴ φανήσῃ τῷ νυμφίῳ ϗ Βασιλεῖ · ὅτι αὐτός ἐςι Κύριός σου ϗ προσκυνήσεις αὐτῷ · τὸ ἀναγκαῖον τῆς ὑποταγῆς παραδηλοῖ διὰ τοῦ αὐτός ἐςι Κύριός σου ϗ προσκυνήσεις αὐτῷ · διότι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων ϗ ἐπιγείων ϗ καταχθονίων .

(1) Ἄλλοι δὲ τροπολογικῶς ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο : ἤγουν ὅτι θυγάτηρ τοῦ Χριςοῦ εἶναι κάθε ψυχὴ Χριςιανοῦ ἡ νυμφευθεῖσα τῷ Χριςῷ διὰ τῆς πίςεως , ϗ τῆς υἱοθεσίας τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος · αὐτὴ δὲ , ὅταν παραβῇ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριςοῦ ϗ ἁμαρτήσῃ , χάνει τὴν θείαν υἱοθεσίαν , ὑςερεῖται τῆς πνευματικῆς νυμφεύσεως τοῦ Χριςοῦ , νυμφεύεται μὲ τὸν πονηρὸν Διάβολον , ϗ γίνεται ἀκαλλὴς ϗ ἄσχημος · ἐὰν λοιπὸν αὐτὴ ἀγαπᾷ νὰ λάβῃ πάλιν τὰ χαρίσματα ὁποῦ ἔχασε , ϗ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς πρώτης υἱοθεσίας ϗ νυμφεύσεως τοῦ Χριςοῦ , διὰ τῆς μετανοίας · πρέπει πρῶτον μὲν , νὰ ἀκούῃ : ἤγουν νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς ἐντολὰς ϗ τὰ προςάγματα τοῦ νυμφίου της · δεύτερον δὲ , νὰ βλέπῃ : ἤγουν νὰ θεωρῇ ϗ νὰ ςοχάζεται ποίας βασιλείας ϗ χαρισμάτων ὑςερήθη , ϗ ἐκ τοῦ ἐναντίου ποίαν κόλασιν , ϗ ποῖα κακὰ ϗ πάθη ἀπέκτησε · ϗ ταῦτα θεωροῦσα νὰ ἀναςενάζῃ ϗ νὰ ὀδύρεται · τρίτον , πρέπει νὰ κλίνῃ τὸ αὐτί της εἰς τὴν καρδίαν της : ἤγουν πρέπει νὰ προσέχῃ εἰς τὸν ἐνδιάθετον λόγον τῆς καρδίας της , ϗ νὰ μὴν ἀφίνῃ νὰ λαλῇ δι᾽ αὐτοῦ ὁ Διάβολος τοὺς αἰσχροὺς ϗ πονηροὺς ϗ βλασφήμους του λογισμοὺς , ἀλλὰ νὰ προσεύχεται δι᾽ αὐτοῦ ϗ νὰ λέγῃ μὲ ὅλην τὴν καρδίαν „ Κύριε Ἰησοῦ Χριςὲ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με · τέταρτον δὲ ϗ τελευταῖον πρέπει , ὄχι μόνον νὰ φύγῃ κατὰ τὴν αἴσθησιν τὸν λαὸν ϗ οἶκον τοῦ πατρός της : ἤγουν ὅλας τὰς προτέρας κακὰς συνηθείας ϗ ἕξεις , ὁποῦ ἔλαβεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν , ϗ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα ϗ τόπους ϗ τὰ περιςατικὰ , τὰ ὁποῖα ἔγιναν αἴτια ϗ ἥμαρτεν · ἀλλὰ ἀκόμη πρέπει νὰ τὰ ἀποβάλῃ ϗ τρόπον τινὰ νὰ τὰ ἀποξέσῃ ἀπὸ τὴν φαντασίαν ϗ μνήμην της τόσον , ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν τὰ ἐνθυμῆται πλέον , ἀλλὰ τελείως νὰ τὰ λησμονήσῃ · ϗ ἐὰν οὕτως ἡ ψυχὴ αὐτὴ ποιήσῃ , θέλει ἐπαναγυρίσει εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ὡραιότητα ϗ τὸ κάλλος , ϗ θέλει λαμπρυνθῇ τόσον , ὥςε ὁποῦ βλέπων αὐτὴν ὁ πρώην νυμφίος της , ἔχει νὰ ἐπιθυμήσῃ τὸ νοητὸν κάλλος της , ϗ ἀκολούθως ἔχει νὰ τὴν νυμφευθῇ πάλιν διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου του Πνεύματος · ϗ νὰ προσκαλῇ αὐτὴν μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα τοῦ ᾄσματος „ Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου νύμφη (Ἀσμ . δ΄ . 8 .)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Οἱ μὲν ἄλλοι τρεῖς ἑρμηνευταὶ αὐτὴν ἐκέλευσαν ποιήσασθαι τὴν προσκύνησιν · ϗ ὁ μὲν Ἀκύλας ϗ ὁ Θεοδοτίων ἡρμήνευσαν , ϗ προσκύνησον αὐτῷ · ὁ δὲ Σύμμαχος · αὐτὸς γὰρ Κύριός σου , ϗ προσκύνει αὐτόν .

ρὸς Σιών. (1)

„ Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύσουσιν οἱ
„ πλούσιοι τοῦ λαοῦ.

Πρόσωπον ἐδῶ τὴν κεφαλὴν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ· κεφαλὴ δὲ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν εἶναι ὁ Χριστὸς, τὸν ὁποῖον θέλουν λιτανεύσουν: ἤγουν θέλουν παρακαλέσουν, ἢ τιμήσουν (ὡς εἶπεν ὁ Θεοδοτίων·) οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες καὶ ἐξουσιασταί· οὗτοι γὰρ εἶναι οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ· ἀνίσως δὲ αὐτοὶ θέλουν τιμήσουν τὸν Χριστὸν, πολλῷ μᾶλλον θέλουν τιμήσουν αὐτὸν οἱ ὑποτασσόμενοι εἰς αὐτοὺς λαοί; νοοῦνται δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ ἅγιοι Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς, τοὺς ὁποίους τιμῶσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι βασιλεῖς, ὡς λειτουργοὺς καὶ παραστάτας Θεοῦ. (2)

13: „ Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βα-
„ σιλέως ἔσωθεν.

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τινὰς, ὅτι τὰ ἀνωτέρω ἐνδύματα καὶ τὸ κάλλος, ὁποῦ εἶπε τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι αἰσθητὰ, διὰ τοῦτο ἐδῶ ἀναβιβάζει τὸν νοῦν τῶν ἀκροατῶν εἰς τὰ νοητά· καὶ λέγει, ὅτι ὅλη ἡ ὡραιότης, καὶ ὅλη ἡ εὐπρέπεια καὶ ὁ στολισμὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι νοητὸς καὶ πνευματικός· καὶ εὑρίσκεται εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ὄχι εἰς τὸ σῶμα· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος δέχεται καὶ τιμᾷ, καὶ ὄχι τὸ τοῦ σώματος· καὶ τὸν στολισμὸν, ὁποῦ συνθέτεται ἀπὸ τὰς ἀρετὰς ἀγαπᾷ, καὶ ὄχι τὸν ἐξ ἱματίων. (3)

„ Ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς.
14: „ Περιβεβλημένη πεποικιλμένη.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐνδυμένη μὲ φορεσίαν· ἐδῶ δὲ λέγει, πῶς εἶναι ἐνδυμένη μὲ κροσσωτά: ἤγουν μὲ ζώνας· ἄλλοι γὰρ ἑρμηνευταὶ εἶπον, ἐν συσφιγκτῆρσιν, (ἤτοι ζώναις) ἀπὸ τοὺς ὁποίους κρέμονται κρόσσα: ἤτοι φούνταις· ζώνην δὲ θέλεις νοήσεις τὴν σωφροσύνην, ἥτις συσφίγγει τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σωφροσύνην κρέμανται πολλαὶ ἀρεταί· ἐπειδὴ ἐκεῖνος, ὁποῦ χαλινώσει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς, αὐτὸς μαζὶ μὲ τὸν χαλινὸν τῆς ἐπιθυμίας, κατορθόνει καὶ ἄλλας πολλὰς ἀρετάς· ἄλλοι δέ: ἤτοι ὁ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώριτος τὸ ἐν κροσσωτοῖς, ἐν κροσσοῖς εἶπον, κροσσοὺς λέγοντες τὰς διαφορὰς τῶν ἀρετῶν, ἢ τὰς διαφορὰς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων· καθὼς γὰρ ἀπὸ τοὺς αἰσθητοὺς κροσσοὺς ὁποῦ κρέμονται, γνωρίζεται-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ἀφεὶς τὴν οἰκουμένην εἰπεῖν ὁ Προφήτης, τὴν γείτονα λέγει πόλιν, τὴν ἐν ἀσεβείᾳ τότε κατεχομένην, τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Διαβόλου, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον αἰνιττόμενος: ἤτοι ἀφ' ἑνὸς Ἔθνους τοῦ Τυρίου, τὴν τῶν Ἐθνῶν κλῆσιν κατασημαίνων· δοκεῖ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ τῆς εἰδωλολατρείας ἐν τῇ Χαναανίτιδι χώρᾳ ἐπιτηδεύεσθαι, ἧς Μητρόπολις ἡ Τύρος· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν Τύρος συνοχὴ ἑρμηνεύεται: ἤτοι θλίψις· μετὰ τὴν θλίψιν οὖν τὴν ἐκ Δαιμόνων ἐπαγομένην, ὅταν γενναίως ἐνέγκωμεν, ὀψόμεθα τικτομένην ἡμῶν βελτίστην κατάστασιν, ἀναπαύουσαν ἡμᾶς ἐκ τοῦ προλαβόντος μόχθου· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας τιμῶσι καὶ θεραπεύουσιν ἅπαντες, κἂν πλούτῳ, κἂν ἀξιώμασιν ὦσι κομῶντες· (πάσης γὰρ εὐπορίας μείζων ἀρετή) καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὁρῶμεν παρὰ πάντων τιμωμένην· καὶ καλῶς εἶπε τὸ πρόσωπόν σου: τουτέστι τὴν δόξαν σου, τὸ κάλλος σου, τὴν εὐμορφίαν σου.

(3) Ὅθεν ὁ Κύριλλος εἶπε „ Κρυπτός φησιν ὁ Κόσμος τῆς Ἐκκλησίας εἰς νοῦν καὶ διάνοιαν· κροσσοὶ δὲ, εἴτουν σειραὶ, αἱ πολυειδεῖς ἀρεταὶ, μονονουχὶ καὶ ἀπηρτημέναι τῆς τῶν ἁγίων πληθύος· ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „ Ὁ γὰρ εὐτρεπίζων ἑαυτὸν τῷ Πατρὶ τῷ βλέποντι ἐν τῷ κρυπτῷ, οὗτος ἔχει πᾶσαν τὴν δόξαν ἔσωθεν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ εὐτέλεια περιβολαίων κοσμεῖ τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, ἑρμηνεύει τοῦ κόσμου τὴν πολυτέλειαν, ἔνδοθεν ἔχει φησὶ τῆς ἀρετῆς τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τοῖς παντοδαποῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαλάμπει χαρίσμασι· Σημείωσαι ὅτι ἐν ἄλλοις γράφεται „ Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως Ἐσεβών· Ἐσεβὼν δὲ κατὰ τὸν Δίδυμον ἑρμηνεύεται λογισμός· ὁ Βασιλεὺς δὲ τῶν λογισμῶν τῶν δικαίων ἐστὶν ὁ Κύριος· ὁ δὲ θεῖος Ἱερώνυμος ἡρμήνευσε τὸ Ἐσεβὼν ἐξ ἐννοιῶν (Ἐπιστολῇ 140) παρὰ τῷ Κορδερίῳ.

τινάς, ποίαν διαφορὰν ἔχει τὸ ἐξ αὐτῶν ὁλόκληρον ὕφασμα (1) ἔτζι καὶ ἀπὸ τὰς ἔξωθεν καὶ φαινομένας (ἀληθῶς καὶ οὐ καθ' ὑπόκρισιν) ἀρετὰς τοῦ σώματος, γνωρίζει τινὰς καὶ τὰς ἔσωθεν καὶ κεκρυμμένας ἀρετὰς τῆς ψυχῆς. (2)

„Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθέ-„νοι ὀπίσω αὐτῆς.

Ἐδῶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι δὲν θέλει πολιτευθῇ τὸ τάγμα τῶν παρθένων, εὐθὺς ὁποῦ συςηθῇ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριςιανῶν· ἀλλὰ ὀπίσω αὐτῆς: ἤγουν ὕςερον, ἀφ' οὗ συςηθῇ· ἐπειδὴ, ἀφ' οὗ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριςοῦ ἐςερεώθη, τότε ἐπροσφέρθησαν εἰς τὸν Χριςὸν αἱ Παρθένοι: ἤτοι τὸ τάγμα τῶν Παρθενων, διὰ μέσου τῆς τῶν Ἀποςόλων διδασκαλίας· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι θυγάτηρ καὶ νύμφη εἶναι κάθε ψυχὴ, ἡ διὰ τελειότητος τῶν ἀρετῶν οἰκειωθεῖσα μὲ τὸν Χριςόν· καὶ παρθένος μὲν εἶναι, ἡ καθαρὰ οὖσα ἀπὸ τὰ πάθη, ἀτελὴς δὲ ἀκόμη οὖσα κατὰ τὰς ἀρετάς· ἥτις καὶ προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ ἄλλους, ὡς κατωτέρα οὖσα τῆς τελείας· νύμφη δὲ εἶναι, ἡ διὰ τῶν ἀρετῶν τελειωθεῖσα, καὶ διὰ τοῦτο τῆς παρθένου τελειοτέρα ὑπάρχουσα· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν, ὅτι ὅσαι γυναῖκες ἤθελαν ἀγαπήσουν τὴν παρθενίαν, αὐταὶ τρόπον τινὰ μιμοῦνται τὴν Παρθένον καὶ Θεοτόκον· ἐπειδὴ καὶ ἀκολουθοῦσιν ὀπίσω τῆς Θεοτόκου διὰ τῆς μιμήσεως· ὡςε κατὰ τὸ παρθενεύειν, καὶ αὐταὶ ἠμποροῦν νὰ λέγωνται μητέρες Χριςοῦ· καθὼς λέγει καὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος „Χριςὸς ἐκ Παρθένου, γυναῖκες παρθενεύετε· ἵνα τοῦ Χριςοῦ γένησθε μητέρες (λόγ. εἰς τὰ Γενέθλια·)

„Αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονταί „σοι.

Ἤγουν ἐκεῖναι, λέγει, αἱ ψυχαὶ, ὁποῦ πλησιάζουσιν εἰς τὴν νύμφην καὶ θυγατέρα τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὴν πίςιν καὶ τὰ ἔργα, καὶ ὀλίγον οὖσαι κατώτεραι ἀπὸ ἐκείνην, καὶ αὐταὶ, λέγω, θέλουν προσφερθοῦν εἰς ἐσένα Κύριε. (3)

15: „Ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ „ἀγαλλιάσει.

Λέγει ὁ Ἀπόςολος Παῦλος διὰ τὰς ὑπάνδρους γυναῖκας, ὅτι ἔχουν νὰ λάβουν θλίψιν καὶ ςενοχωρίαν εἰς τὸ σῶμα „Θλίψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι· (Α'. Κορ. ζ'. 28.) ἐπειδὴ καὶ ταλαιπωροῦνται, φροντίζουσαι διὰ τὸν ἄνδρα, διὰ τὰ τέκνα, διὰ τοὺς δούλους, διὰ τὸ ὁσπήτιον, καὶ

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Οἶμαι τὸ πνευματικὸν ἱμάτιον ἐξυφαίνεσθαι, ὅταν τῷ διδακτικῷ λόγῳ ἡ ἀκόλουθος ἐπιπλέκηται πρᾶξις· ὥσπερ γὰρ τῷ ςήμονι τῆς κρόκκης ἐπιπλεκομένης, τὸ σωματικὸν ἱμάτιον ἐξυφαίνεται· οὕτω τοῦ λόγου προϋφεςῶτος, εἰ ἀκολούθως αἱ πράξεις ἐπάγονται, σεμνοτάτη τὶς ἂν γένοιτο περιβολὴ τῆς ψυχῆς, λόγῳ καὶ ἔργῳ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον συμπεπληρωμένον ἐχούσης· κροσσοὶ δὲ ἀπαιωροῦνται τοῦ ἱματίου νοητοὶ καὶ αὐτοὶ, διὸ καὶ χρυσοῖ εἶναι λέγονται· ἐπειδήπερ ὁ λόγος πλείων ἐςὶ τοῦ ἔργου, οἱονεὶ κροσσός τις ἀπὸ τοῦ πρὸς τὴν πρᾶξιν ὑφάσματος περισσεύων.

(2) Ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον „Εἰκότως κροσσοῖς ἀπείκασε χρυσοῖς τὴν τῶν χαρισμάτων διαίρεσιν· διῄρηνται γὰρ ἀπ' ἀλλήλων οἱ κροσσοὶ, καὶ πάλιν ἥνωνται ὡς τῆς αὐτῆς ἐξηρτημένοι ςολῆς.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Ἕπονται δὲ τῇ νύμφῃ τοῦ Κυρίου, ψυχαί τινες αἱ μὴ παραδεξάμεναι σπέρμα λόγων ἀλλοτρίων, αἵτινες ἀπενεχθήσονται τῷ Βασιλεῖ ἀκολουθοῦσαι τῇ νύμφῃ· ἀκουέτωσαν δὲ καὶ αἱ τὴν παρθενίαν ἐπαγγελλόμεναι τῷ Κυρίῳ, ὅτι παρθένοι ἀπενεχθήσονται τῷ Βασιλεῖ· παρθένοι δὲ αἱ πλησίον οὖσαι τῆς Ἐκκλησίας, αἱ ὀπίσω αὐτῆς ἑπόμεναι, καὶ μὴ ἀποπλανώμεναι τῆς Ἐκκλησιαςικῆς εὐταξίας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπειδὴ οὐχ ἅπαντες τὴν ἄκραν ἔχουσι τελειότητα, τοὺς μὲν καλεῖ νύμφην ὡς τελείους ἐν ἀρετῇ, τοὺς δὲ παρθένους ὡς ἀκήρατον φυλάξαντας, ἣν παρέλαβον πίςιν· λέγει δὲ ὅμως καὶ ταύτας ἀκολούθους εἶναι τῆς Βασιλίδος, καὶ εἰς τὸν Βασιλικὸν σὺν αὐτῇ εἰσιέναι νεών· ταύτην ἡμᾶς τὴν διαφορὰν ὁ Κύριος ἐδίδαξε φήσας. „Πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρί μου.

καὶ διὰ ἄλλα πολλὰ βιωτικὰ πράγματα· ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅλα ἐπειδὴ καὶ ἡ παρθένος καὶ καλογραία ἐλευθερώθη, καὶ ἀποβλέπει εἰς μόνον τὸν νοητὸν νυμφίον της Χριςὸν, διὰ τοῦτο χαίρει Πνευματικῶς καὶ ἀγάλλεται, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

„ Ἀχθήσονται εἰς ναὸν βασιλέως.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν διττῶς ἐννοεῖται· ἢ πῶς τὰ τάγματα τῶν Παρθένων θέλουν διορισθοῦν εἰς τὸν κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τῶν ἀγάμων ἔχουν νὰ γίνωνται Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, Διάκονοι, καὶ Διακόνισσαι· ἢ νοεῖται, πῶς τὰ τάγματα τῶν παρθένων θέλουν φερθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους εἰς τὸν ἐπουράνιον ναὸν, καὶ εἰς τὰ ἐν οὐρανοῖς βασίλεια.

16: „ Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγενήθησαν „ οἱ υἱοίσου.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω ἐπρόςαξεν αὐτὴν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ πατρικόν της ὀσπήτιον· διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ τὴν παρηγορεῖ λέγων, ὅτι οἱ υἱοί σου: ἤγουν οἱ πιςεύσαντες καὶ ἀναγεννηθέντες ἐν σοὶ διὰ τοῦ Βαπτίσματος Χριςιανοὶ, αὐτοὶ ἔχουν νὰ γένουν ἀντὶ τῶν προτέρων πατέρων τους, κατὰ τὴν προςασίαν, ὡς λέγει ὁ θεῖος Βασίλειος· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι υἱοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἔγιναν Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ πνευματικοὶ προςάται, αὐτῆς πάλιν τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας· τοῦτο δὲ φανερόνει καὶ ἀκολούθως.

„ Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ „ πᾶσαν τὴν γῆν.

Τοὺς ἀνωτέρω, λέγει, υἱούς σου θέλεις καταςήσεις ὦ Ἐκκλησία τοῦ Χριςοῦ, πνευματικοὺς ἄρχοντας εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἢ καὶ ἄλλως ὁ ἀνωτέρω λόγος λέγεται εἰς τὸν Χριςόν· τοῦ γὰρ Χριςοῦ, πατέρες μὲν, καὶ προπάτορες, ὡς ἀπὸ τῆς Μητρός του, ἦτον ὁ Ἀβραὰμ, ὁ Ἰσαὰκ, καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ Προφῆται· υἱοὶ δὲ αὐτοῦ, ἦτον οἱ Ἀπόςολοι, οἱ ὁποῖοι ἀνέβηκαν εἰς τὸ ἀξίωμα, ὁποῦ εἶχον οἱ προπάτορες τοῦ Χριςοῦ· πρῶτον, διὰ τὶ ἔγιναν καὶ αὐτοὶ ἄλλοι δεύτεροι Πατριάρχαι, ὡς γεννήσαντες διὰ τοῦ θείου Βαπτίσματος ὅλα τὰ Ἔθνη· δεύτερον, διὰ τὶ ἠξιώθησαν καὶ αὐτοὶ τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ τρίτον, διὰ τὶ ἐςάλθησαν ἀπὸ τὸν Χριςὸν ἄρχοντες καὶ ἐξουσιαςαὶ εἰς ὅλην τὴν γῆν „ Πορευθέντες γάρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη (Ματθ. κη΄. 19.) ἐςάθησαν δὲ ἄρχοντες οἱ Ἀπόςολοι, ὄχι μόνον ὅταν ἦτον ζωντανοὶ, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Χριςιανοὶ πείθονται καὶ κυβερνοῦνται πάντοτε ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ κανόνας καὶ παραγγελίας τῶν ἱερῶν Ἀποςόλων· (2) ἂς δείξουν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ποῖοι υἱοὶ αὐτῶν ἔγιναν ἄρχοντες ὅλης τῆς γῆς; ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν· οἱ γὰρ υἱοὶ αὐτῶν εὑρίσκονται εἰς ὅλην τὴν γῆν, δοῦλοι μᾶλλον, καὶ ὄχι ἄρχοντες.

17: „ Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πά-

---

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος φησὶν „ Οὐχ αἱ κατηναγκασμένως ὑπελθοῦσαι τὴν παρθενίαν, οὐδὲ αἱ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης καταδεξάμεναι τὸν σεμνὸν βίον, ἀλλ' αἱ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἐπὶ τῷ τοιούτῳ κατορθώματι χαίρουσαι, αὗται ἀπενεχθήσονται τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἀχθήσονται οὐκ εἰς τὸν τυχόντα τόπον, ἀλλ' εἰς τὸν ναὸν τοῦ Βασιλέως· τὰ γὰρ ἱερατικὰ σκεύη ἃ οὐκ ἐμόλυνεν ἀνθρωπίνη χρῆσις, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσενεχθήσεται, καὶ ἐξουσίαν ἕξει τῆς εἰς τὰ ἄδυτα παρόδου, ὅπου βέβηλοι πόδες οὐ περιπατήσουσι· πραγματικῶς δὲ ἐπληρώθησαν ταῦτα, ὅταν ἡ Κυρία Θεοτόκος εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἔχουσα ὀπίσω της ἀκολουθούσας τὰς παρθένους, δορυφορούσας αὐτὴν μετὰ λαμπάδων φαιδρῶν, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἀπερχομένας, καὶ εἰσαγομένας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου αὐτῆς.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόςομος „ Οἱ Ἀπόςολοι καὶ πάντων ἀρχόντων ἄρχοντες ἐγένοντο κυριώτεροι· Βασιλέων δυνα-

τώ-

„ πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ἐκ μέρους της ἡ Ἐκκλησία πρὸς τὸν Χριςὸν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ ἠξιώθηκα διὰ σοῦ νὰ ἀπολαύσω τοιαῦτα χαρίσματα Κύριε, διὰ τοῦτο θέλω ἐνθυμοῦμαι καὶ θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ τῆς γενεᾶς, σημαίνει τὴν εἰς ἀεὶ παράτασιν καὶ διαδοχήν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἡ Ἐκκλησία ἐνθυμεῖται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ, ὀνομάζεται καὶ αὐτὴ Χριστιανικὴ, καὶ Χριστιανῶν Ἐκκλησία.

„ Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονταί
„ σοι εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
„ τοῦ αἰῶνος.

Ἐπειδὴ, λέγει, τοιαύτης προνοίας καὶ εὐεργεσίας ἠξίωσάς με Κύριε, διὰ τοῦτο θέλουν σὲ εὐχαριςοῦν τὰ πλήθη τῶν ἐδικῶν μου Χριςιανῶν, ὄχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· ὁ γὰρ μέλλων αἰὼν, εἶναι αἰὼν τοῦ αἰῶνος, ὡς τιμιώτερος τοῦ παρόντος· καὶ ὡς ἀτελεύτητος. (1)

ΨΑΛ-

τώτεροι· οἱ μὲν γὰρ Βασιλεῖς, ζῶντες κρατοῦσι, τελευτήσαντες δὲ, καταλύονται· οὗτοι δὲ τελευτήσαντες, μᾶλλον κρατοῦσι· ϗ τὰ μὲν τῶν Βασιλέων νόμιμα, εἴσω τῶν οἰκείων ὅρων ἔχει τὴν ἰσχύν· τὰ δὲ τῶν ἁλιέων προςάγματα, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξετάθη· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ϗ οἱ μετὰ τοὺς Ἀποςόλους, οὓς οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι καλέσας τῆς Ἐκκλησίας υἱοὺς, οἱ νικηφόροι φημὶ Μάρτυρες, τὴν αὐτὴν ἐτάχθησαν διέπειν ἀρχὴν, ϗ πάντας ἔχουσι νῦν ὑπηκόους, τοὺς μὲν, πόθῳ τοῦτο ποιεῖν αἱρουμένους, τοὺς δὲ, τῷ φόβῳ βιαζομένους.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τίς δέ ἐςι μνήμη τῆς Ἐκκλησίας; ἡ ἐξομολόγησις τῶν λαῶν· ὁ δὲ Χρυσορρήμων φησὶ „ Λέγει ϗ ἑτέρωθεν αὐτῆς τὸ ἀξίωμα, ὅτι οὐ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκταθήσεται μόνον, ἀλλὰ ϗ πανταχοῦ τοῦ αἰῶνος· ἀθάνατος γάρ φησιν ἔςαι ἡ μνήμη σου· ἀνάγραπτος ἐν ταῖς βίβλοις ταῖς ἡμετέραις· ἀνάγραπτος ἐν ταῖς πολιτείαις· ἀνάγραπτος ἐν τοῖς προςάγμασιν· κἂν ἐγὼ τελευτήσω φησὶν, ἀλλ' ᾄσομαι εἰς σὲ ϗ τελευτῶν· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, διαλυθήσεται· τὰ δὲ γράμματα, μενεῖ· διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονταί σοι· ὅθεν ἤρξατο, ἐνταῦθα κατέλυσεν εἰς Χριςόν· διὰ τοῦτο ποῖον; ὅτι τοιαῦτα κατώρθωσας· ὅτι τοιούτους ἄρχοντας ἐπέςησας· ὅτι κακίαν ἤλασας· ἀρετὴν ἐφύτευσας· ὅτι τὴν φύσιν ἡρμόσω τὴν ἡμετέραν· ὅτι τὰ ἀπόῤῥητα πάντα εἰργάσω· ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης, ἐν τῷ εἰς τὰ Εἰσόδια πρώτῳ λόγῳ αὐτοῦ, ἀποτείνει τὰ ῥητὰ ταῦτα πρὸς τὴν Θεοτόκον· οὑτωσὶ λέγων „ Ὁρᾷς ἅπασαν τὴν Κτίσιν ἐξομολογουμένην τῇ Μητροπαρθένῳ ταύτῃ; ϗ οὐκ ἐν πεπερασμένοις αἰῶσιν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα ϗ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος; συνορᾷν οὖν ἐςιν ἐντεῦθεν, ὡς οὐδ' ἐκείνη λήξει διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος εὖ ποιοῦσα πᾶσαν τὴν Κτίσιν· ἀλλὰ ϗ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν; ἤτοι τὸ „ Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ ϗ γενεᾷ, ἐκ προσώπου τῆς Θεοτόκου λέγεται· διὸ ϗ ἐν ταῖς πρὸς τὴν Θεοτόκον Παρακλήσεσι, τοῦτο τὸ ῥητὸν πάντοτε συνειθίζεται νὰ ψάλλεται πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Θεοτόκου, ὡς προκείμενον· διὰ τί; ϗ διὰ ποίαν ἀφορμήν; ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἅγιον Μάρκον τὸν Ἐφέσου, τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἶναι πρόῤῥησις τῇ Θεοτόκῳ προσήκουσα, ϗ παρ' αὐτῆς λαβοῦσα τὸ πέρας (ἐν τῷ τέλει τῆς ἐξηγήσεως τῆς Ἐκκλησιαςικῆς Ἀκολουθίας τῆς τετυπωμένης σὺν τῷ Συμεὼν τῷ Θεσσαλονίκης) προφητεύει γὰρ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, τὴν ᾠδὴν τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμνήσθη τὸ ὄνομα Κυρίου, εἰποῦσα „ Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαὶ, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, ϗ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ· (ϗ βλέπε συμφωνίαν ἀγαπητὲ, τοῦ ῥητοῦ τούτου μὲ τὸ τῆς Θεοτόκου· ἐδῶ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἀναφέρεται, ϗ ἐκεῖ ὄνομα· ἐδῶ γενεὰ ϗ γενεά, ϗ ἐκεῖ πᾶσαι αἱ γενεαί.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΕ'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται, εἰς τὸ τέλος μὲν, διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι, ὁποῦ περιέχει, ἀποβλέπουσιν εἰς τέλος· προφητεύει δὲ τὰς ἐπαναςάσεις καὶ διωγμοὺς, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ τύραννοι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποςόλων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁμοίως καὶ τὴν ὑπομονὴν, ὁποῦ ἔδειξεν ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὴν εἰρήνην, ὁποῦ ἠκολούθησεν εἰς αὐτὴν μετὰ ταῦτα· διὰ τοῦτο καὶ δικαίως ἐβάλθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὕςερον ἀπὸ τὸν προλαβόντα· ἐπειδὴ, ἐκεῖνος μὲν, περιέχει τὸ κάλεσμα τῆς Ἐκκλησίας· οὗτος δὲ περιέχει, τὰ μετὰ τὸ κάλεσμα αὐτῆς ἀκολουθήσαντα· εἰς μερικὰ δὲ παλαιὰ ἀντίγραφα, δὲν ἐπιγράφεται ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ, ἀλλὰ τοῖς υἱοῖς Κορέ· καὶ δῆλον, ὡς τὸ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ, ἐγράφη ἀπὸ λήθην καὶ ἀπροσεξίαν τοῦ κατ' ἀρχὰς μεταγράψαντος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διεδόθη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὸ λάθος· πλὴν καὶ ἔτζι, καθὼς εἶναι, δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν ἐπιγραφὴν, λαμβάνοντες τὴν ὑπὲρ πρόθεσιν ἀντὶ τῆς διά: ἤγουν, διὰ τῶν υἱῶν Κορέ· διότι συνετέθη μὲν, ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐψάλθη δὲ, διὰ μέσου τῶν υἱῶν τοῦ Κορέ· λέγουσι γὰρ, ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει μὲ τὸ, διὰ τῶν υἱῶν, καὶ μὲ τὸ, ὑπὲρ τῶν υἱῶν· ὑπὲρ τῶν κρυφίων δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ περὶ τῶν κεκρυμμένων εἰς τοὺς πολλούς· διὰ τὶ τὰ ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ νοήματα, εἶναι αἰνιγματώδη καὶ σκοτεινά· ἐῤῥέθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῶν Ἀποςόλων καὶ τῶν Μαρτύρων.

1: „Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύνα-„μις.

Ὁ Χριςὸς, λέγουσιν, εἰς τὸν ὁποῖον ἡμεῖς οἱ Ἀπόςολοι καὶ Μάρτυρες ἐπιςεύσαμεν, αὐτὸς, ὅταν μὲν καταφεύγωμεν πρὸς αὐτὸν, εὑρίσκεται εἰς ἡμᾶς καταφυγή· ὅταν δὲ ἀντιςεκώμεθα εἰς τοὺς τυράννους καὶ ἐχθροὺς τῆς πίςεως, εὑρίσκεται εἰς ἡμᾶς δύναμις· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπρόςαξε νὰ φεύγωμεν τοὺς πειρασμοὺς, πρὶν νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν· ἀφ' οὗ δὲ πέσωμεν εἰς τοὺς πειρασμοὺς, νὰ ἀντιςεκώμεθα ἀνδρείως μὲ τὴν ὑπομονὴν, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴ νικώμεθα ἀπὸ αὐτούς. (1)

„Βοη-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τὸν Θεὸν ἡ καταφυγὴ, παρὰ πᾶσιν ὁμολόγηται· πολλὴν δὲ πλάνην ϗ σύγχυσιν ὁ ἐχθρὸς ἐνεποίησε περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ σῴζοντος· ἐπιβουλεύων γὰρ ὡς πολέμιος, πάλιν τοὺς ἐπιβουλευθέντας ἐξαπατᾷ, αὐτῷ προσφεύγειν ὡς φύλακι . . . οἱ δὲ τὸν Θεὸν ἐπιγινώσκοντες περὶ τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν σφάλλονται, ἀπαιδεύτως τὰς αἰτήσεις τῶν συμφερόντων ποιούμενοι, αἰτοῦντες μὲν ὡς ἀγαθά τινα, οὐκ ἐπὶ συμφέροντι πολλάκις αὐτῶν· φεύγοντες δὲ ἄλλα ὡς πονηρὰ, πολλὴν αὐτοῖς ἐνίοτε τὴν ὠφέλειαν φέροντα· εὔχονται μὲν γὰρ ὑγείαν ϗ πλοῦτον, ἀπεύχονται δὲ τὰ ἐναντία· ἔςι δὲ ϗ ἡ νόσος πολλάκις ὠφέλιμος· ὅ-

ταν

„ Βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὑρούσαις ἡ-
„ μᾶς σφόδρα·

Τὸ σφόδρα, εἰς τὸ βοηθὸς ἀποδίδει ὁ Χρυσόστομος: ἤγουν ὁ Χριστὸς εἶναι σφόδρα βοηθὸς: ἤτοι μέγας καὶ δυνατὸς βοηθὸς εἰς τὰς θλίψεις, ὁποῦ ηὗραν ἡμᾶς τοὺς δούλους του. (1) Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι αἱ θλίψεις καὶ οἱ πειρασμοὶ εὑρίσκουσιν ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ ζῶσι κατὰ Θεὸν, κυνηγοῦσαι τρόπον τινὰ ὡσὰν ἔμψυχοι, κατόπιν εἰς αὐτοὺς, κατὰ συγχώρησιν ὅμως τοῦ Θεοῦ κυνηγοῦσιν οἱ πειρασμοὶ τοὺς δικαίους, ἵνα γυμνασθῶσι· καὶ γυμνασθέντες, ἵνα δοκιμώτεροι γένουν· „ Ἡ θλίψις γαρ, λέγει ὁ Παῦλος, ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ, δοκιμήν· (Ρωμ. ε΄. 3.) διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐμποδίζει μὲν, τὸ νὰ ἔρχωνται οἱ πειρασμοὶ διὰ τὴν ῥηθεῖσαν αἰτίαν τῆς δοκιμῆς τῶν ἀνθρώπων· ὅταν ὅμως ἔλθουν παρασέχεται βοηθὸς εἰς τοὺς πειραζομένους, καὶ δὲν τοὺς ἀφίνει νὰ νικηθοῦν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

2: „ Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ
„ ταράσσεσθαι τὴν γῆν, καὶ μετατίθε-
„ σθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν.

Τοῦτον τὸν ςίχον. οὔτε ὁ μέγας Βασίλειος· οὔτε ὁ θεῖος Χρυσόςομος ἐξήγησαν κατὰ ἀλληγορίαν καὶ ἀναγωγὴν (2) ἀλλὰ συμφώνως εἶπον, ὅτι οἱ Ἀπόςολοι καὶ Μάρτυρες λέγουν διὰ τούτου, πῶς ὅταν ὁ Χριςὸς βοηθεῖ σφοδρὸς εἰς ἡμᾶς, ποτὲ δὲν θέλομεν φοβηθῶμεν, κἂν καὶ ὅλη ἡ γῆ ταραχθῇ ἀπὸ τὸ κέντρον της, μὲ σεισμοὺς φοβεροὺς καὶ παραδόξους· κἂν τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ ἀνασπασθοῦν ἀπὸ τὴν φυσικήν τους ςάσιν καὶ ςερεότητα, καὶ ἀποσφενδονισθοῦν μέσα εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· ἀνίσως λοιπὸν δὲν θέλωμεν φοβηθῶμεν, ἐὰν ἔτζι ταραχθοῦν τὰ ςοιχεῖα, καὶ γένῃ ἄνω κάτω ὁ Κόσμος, πόσῳ μᾶλλον δὲ θέλομεν φοβηθῶμεν ἀνίσως οἱ τύραννοι καὶ διῶκται σηκόνωνται κατ᾽ ἐπάνωμας, καὶ μᾶς τυραννοῦν; ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε „ Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριςοῦ; θλίψεις ἢ ςενοχωρία, ἢ λιμὸς, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; (Ρωμ. η΄. 33.)

3: „ Ἤχησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα
„ αὐτοῦ· ἐταράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ
„ κραταιότητι αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα θέλουν νὰ φανερώσουν οἱ Ἀπόςολοι καὶ Μάρτυρες, ὅτι ὁ βοηθὸς αὐτῶν Θεὸς εἶναι παντοδύναμος· διότι πολλαῖς φοραῖς τὰ

ταν παιδαγωγεῖν μέλλῃ τὸν ἁμαρτάνοντα· ϗ ὑγεία βλαβερὰ, ὅταν ἐφόδιον γένηται πρὸς ἁμαρτίαν τῷ ἔχοντι· οὕτω ϗ χρήματα ἤδη τισὶν ὕλη πρὸς ἀκολασίαν ἐγένοντο· ϗ πενία πολλοὺς ἐσωφρόνισε τῶν ὡρμημένων κακῶς· πολλῶν μὲν οὖν ἐςι τὸ εἰπεῖν, ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς διαθέσεως εἰπεῖν τῷ Προφήτῃ, πάνυ ὀλίγων· ὀλίγοι γὰρ οἱ μὴ τεθαυμακότες τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλ᾽ ὅλοι ἠρτημένοι τοῦ Θεοῦ· ϗ ἐλέγχει γε ἡμᾶς τὰ πράγματα, ὅταν ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἐπὶ πάντα μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὸν Θεὸν τρέχωμεν· νοσεῖ τὸ παιδίον, ϗ σὺ τὸν ἐπαοιδὸν περισκοπεῖς, ἢ τὸν τοὺς περιέργους χαρακτῆρας τοῖς τραχήλοις τῶν αναιτίων νηπίων περιτιθέντα· ἢ τὸ τελευταῖον ἐπὶ τὸν ἰατρὸν ἔρχῃ ϗ τὰ φάρμακα, τοῦ δυναμένου σώζειν καταμελήσας... κἂν φοβηθῇς ἐχθρὸν, προςάτην ἕνα τῶν ἀνθρώπων περινοεῖς· ϗ ὅλως ἐφ᾽ ἑκάςης χρείας ἐλέγχῃ, ῥήματι μὲν ὀνομάζων τὸν Θεὸν καταφυγὴν, ἔργῳ δὲ, τὴν ἐκ τῶν ματαίων βοήθειαν ἐπισπώμενος.

(1) Οὕτω γάρ φησι „ Τὸ δὲ σφόδρα τῷ βοηθὸς προσνεμητέον· οὐ γὰρ ὡς ἔτυχε βοηθεῖ, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς, πλείονα παρέχων τὴν ἀπὸ τῆς συμμαχίας παράκλησιν τῆς ἀπὸ τῶν θλίψεων ὀδύνης· οὐ γὰρ ὅσον ἀπαιτεῖ τῶν δεινῶν ἡ φύσις, τοσαύτην ἡμῖν παρέχει τὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ πολλῷ πλείονα· ὁ δὲ Βασίλειος φησὶν „ Εὑρίσκει δὲ ἡ θλίψις πάντα τὸν δίκαιον διὰ τὴν τοῦ βίου ἐπιτήδευσιν· ὁ γὰρ ἐκκλίνων μὲν τὴν πλατεῖαν ϗ εὐρύχωρον ὁδὸν, ὁδεύων δὲ τὴν ςενὴν ϗ τεθλιμμένην, εὑρίσκεται ὑπὸ τῶν θλίψεων.

(2) Ἀγκαλὰ ϗ ὁ Χρυσόςομος λέγει „ Γῆν δὲ ἐνταῦθα ϗ ὄρη ϗ καρδίαν θαλασσῶν, οὐ τὰ ςοιχεῖά φησιν, ἀλλὰ τῷ ὀνόματι τούτων τοὺς ἀφορήτους κινδύνους αἰνίττεται· ϗ πάλιν „ Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὰ πλήθη ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι τῶν ἀνδρείων, ϗ τοὺς ὑψηλοὺς τῶν πολεμίων, ϗ τὸν ἄπειρον λαὸν τῶν ἐναντίων.

τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν κτυποῦν, καὶ κάμνουσι μεγάλην ταραχήν· ἐπειδὴ φουσκόνουν καὶ ἀναβράσσονται ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς ἀνέμους, ὁποῦ πίπτουν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν· πολλαῖς φοραῖς δὲ καὶ τὰ βουνὰ σαλεύονται μὲ σεισμὸν ἀπὸ τὸν τόπον τους· αὐτὰ δὲ ὅλα γίνονται μὲ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ· ὁ ὁποῖος, καθὼς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ „ Συνταράσσει τὸ κύτος τῆς θαλάσσης (Ψαλ. ξδ΄. 7.) καὶ ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν (Ψαλ. ργ΄. 32) (1) θαλασσῶν δὲ πληθυντικῶς εἶπε, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώττης, ἥτις τὰ ἑνικὰ μεταχειρίζεται ὡς πληθυντικά, ὡς εἴπωμεν ἀλλαχοῦ· ἢ θαλάσσας ὀνομάζει τοὺς διαφόρους κόλπους τῆς θαλάσσης καὶ τὰ πελάγη: ἤγουν τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, τὸ Ἰώνιον, τὸ Ἀδριατικὸν, καὶ τὰ λοιπά· δὲν θέλει δὲ εἶναι ἔξω τοῦ καιροῦ, καὶ τὸ να ἑρμηνεύσωμεν ἀναγωγικῶς τὰ προρρηθέντα ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ· δὲν θέλομεν, λέγει, φοβηθῶμεν ἡμεῖς, ὅταν ταράσσεται ἡ γῆ: ἤγουν, ὅταν ταράττωνται οἱ τὰ γήϊνα φρονοῦντες τύραννοι, καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι· διὰ τί ὅλοι αὐτοὶ ἐταράσσοντο ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος· ἐπειδὴ καὶ ἐμετατίθετο καὶ ἀναιρεῖτο ἡ πατροπαράδοτος αὐτῶν Ἑλληνικὴ θρησκεία· οὔτε θέλομεν φοβηθῶμεν, ὅταν ἐμβαίνουν τὰ βουνὰ μέσα εἰς τὰς θαλάσσας: ἤγουν, ὅταν οἱ ὑψηλοὶ ὡσὰν τὰ βουνὰ καὶ ὑπερήφανοι Δαίμονες, ἐμβαίνουν μέσα εἰς τὰς ἁλμυρὰς καὶ πικρὰς καρδίας τῶν ἀπίστων ἀνθρώπων, καὶ τοὺς κάμνουν νὰ ἀγριώνωνται καθ' ἡμῶν, εἰς τὸ νὰ μᾶς φονεύσουν· πολλὰ γὰρ τοιαῦτα ἠκολούθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ κηρύγματος, καθὼς ἱστορεῖ ἡ βίβλος τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (2) καὶ αἱ Ἐκκλησιασικαὶ ἱστορίαι· ὕδατα δὲ καὶ νερὰ τῶν Δαιμόνων, ἤτοι οἱ Εἰδωλολάτραι· οἵτινες ὡσὰν τὰ νερὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐμεταφέροντο ἀπὸ τὰ πνεύματα τῆς ἀπάτης· καὶ αὐτοὶ ἤχησαν μὲν, φωνάζοντες, καὶ ἕνας τὸν ἄλλον παρακινοῦντες κατὰ τῶν Χριστιανῶν· ἐταράχθησαν δὲ μὲ τὸ νὰ ἐσυγχίζοντο διὰ τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἐποίουν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες μὲ τὴν ἀνίκητον δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· ἐταράχθησαν δὲ καὶ τὰ βουνά: ἤτοι οἱ Δαίμονες, ἐπειδὴ ἀδυνατοῦσαν καὶ ἐδιώκοντο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τῶν Μαρτύρων καὶ Ἀποστόλων.

4 : „ Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐδῶ λέγονται τώρα τὰ κρύφια καὶ μυστικὰ νοήματα, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διότι ποταμὸς μὲν εἶναι ὁ Χριστὸς, διὰ τὰ γλυκύτατα ῥεύματα τῆς διδασκαλίας του· τὰ ὁποῖα ποτίζουν καὶ εὐφραίνουν τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν, καὶ φέρουν αὐτὰς εἰς καρπογονίαν ἀρετῶν· λέγει γὰρ ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ἡσαΐου „ Ἰδοὺ ἐγὼ ἐκκλίνω ἐπ' αὐτοὺς, ὡς ποταμὸς εἰρήνης· (Ἡσ. ξς΄. 12.) ὁρμήματα δὲ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες παρωρμήθησαν καὶ ἐκινήθησαν παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ να διδάξουν τον Κόσμον· „ Πορευθέντες γάρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη (Ματθ΄. κη΄. 20.) Πόλις δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σύστημα τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν θεοφιλῆ πολιτείαν ὁποῦ ἔχει· εὐφραίνουσι λοιπὸν τὴν Ἐκκλησίαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ μὲ βίον καὶ μὲ λόγον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν τοῦτο, κατὰ τὸν Βασίλειον· Ποταμὸς μὲν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ

ἅ-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπεν „ Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· σείει πάντα (ὁ Θεὸς) σαλεύει· μετατίθεται, ὅταν βούληται· οὕτως αὐτῷ ῥᾴδια καὶ εὔκολα πάντα· τοσαύτη γὰρ αὐτοῦ ἡ δύναμις φησὶν, ὡς ἁπλῶς νεῦσαι, καὶ ταῦτα πάντα γίνεσθαι· πῶς οὖν δυνάμεθα φοβεῖσθαι, τοιοῦτον ἔχοντες Δεσπότην;

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώρητος „ Καὶ γὰρ ἐν Ἐφέσῳ Δημήτριος πᾶσαν τὴν πόλιν ἐκίνησε καὶ ἐν Λύστραις καὶ Δέρβῃ ταυτὸ τοῦτο γεγένηται· καὶ πάλιν ἐν Φιλιππησίοις, καὶ Θεσσαλονίκῃ καὶ Ἀθήναις καὶ Κορίνθῳ, τῶν τῆς ἀπάτης πνευμάτων ταῦτα διεγειρόντων τὰ κύματα ὑπὸ τούτων τινὲς ἐνεργούμενοι κατὰ τῶν ἱερῶν ἐβόων Ἀποστόλων· οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισι· ταῦτα καὶ ὁ μακάριος προηγόρευσεν Ἀββακοὺμ „ Ἐπεβίβασας φησὶν εἰς θάλασσαν τοὺς ἵππους σου ταράσσοντας ὕδατα πολλά· ἵππους δὲ προσηγόρευσεν ὡς ὄχημα θεῖον γεγενημένους τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους.

ἅγιον· ὁρμήματα δὲ αὐτοῦ εἶναι τὰ διάφορα χαρίσματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ποτίζεται καὶ εὐφραίνεται. (1)

„Ἡγίασε τὸ σκήνωμα αὑτοῦ ὁ Ὕψι-
„στος.

Ἡ ἰδία Ἐκκλησία τῶν πιστῶν εἶναι καὶ πόλις καὶ σκήνωμα Θεοῦ· ὅθεν εἶναι γεγραμμένον· ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω (Λευΐτ. κϛ'. 11) Καὶ πάλιν „ Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. (Ἰωάν. α'. 14.) (2)

5: „Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς καὶ οὐ σαλευ-
„θήσεται.

Ἐν τῷ μέσῳ, λέγει, τῆς Ἐκκλησίας εὑρίσκεται ὁ Θεός „ Ἰδοὺ γάρ φησιν ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας (Ματθ. κή. 20.) καὶ πάλιν „ Ὅπου εἰσὶ δύω ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν (Ματθ'. ιη'. 20.) δὲν θέλει λοιπὸν σαλευθῆ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὰς βίας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, ὁποῦ ἐπιχειροῦν νὰ ἀνατρέψουν αὐτήν· ἔφη γὰρ ὁ νυμφίος της Χριστός· „ Πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. (Ματθ'. ιϛ'. 18.)

„Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρωῒ πρωΐ.

Ταχύτατα, λέγει, καὶ ὀγλιγωρότατα θέλει βοηθήσει την Ἐκκλησίαν του ὁ Χριστὸς, εἰς τὰς περιστάσεις καὶ τοὺς κινδύνους· ὁ γὰρ διπλασιασμὸς τοῦ πρωῒ πρωῒ, ὑπερβολὴν ταχύτητος φανερόνει καὶ σύγκρισιν τοῦ ἑνὸς πρωῒ μὲ ἄλλο πρωΐ: ὅθεν τὸ, ἄρθρον, συντάσσεται μὲ τὸ δεύτερον πρωΐ: ἤτοι τὸ ἕνα πρωῒ συγκρίνεται πρὸς ἄλλο πρωΐ.

6: „ Ἐταράχθησαν Ἔθνη· Ἔκλιναν βασι-
„λεῖαι· ἔδωκε φωνὴν αὑτοῦ ὁ Ὕψι-
„στος: ἐσαλεύθη ἡ γῆ.

Ὅταν, λέγει, ἐδιαλαλῆτο ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐσπείρετο ἡ Θεογνωσία εἰς τὸν Κόσμον, ὅλα τὰ Ἔθνη ἐκινήθησαν· καὶ ἄλλοι μὲν, ἐπρόστρεχον εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἄλλοι δὲ ἐκατάτρεχον αὐτήν· καὶ αἱ βασιλεῖαι τοῦ Κόσμου αἱ πολεμοῦσαι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐνικήθησαν τέλος πάντων ἀπὸ αὐτὴν, ἢ διὰ τί ἀπέκαμαν, ἢ διὰ τί ὑπεκλίθησαν καὶ ὑπετάχθησαν εἰς αὐτὴν, δεξάμεναι τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ· διότι καὶ τὸ ἕνα ἔγινε καὶ τὸ ἄλλο, εἰς διαφόρους πόλεις· μὲ τὸ ἔδωκε δὲ φωνὴν αὑτοῦ ὁ ὕψιστος φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὸ μεγαλοδύναμον τοῦ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς λέγει μόνον, καὶ εὐθὺς τρέμει ἡ γῆ, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν „ Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν (Ψαλ. ργ'. 32.) (3) τὰ τοιαῦτα δὲ λόγια ἐρρέθησαν περὶ Θεοῦ, ἀπὸ μεταφορᾶς [καὶ] ὁμοιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὁποῦ προ-

(1) Ὁ αὐτὸς δὲ Βασίλειος „ Πόλιν Θεοῦ ἐννοεῖ ϗ πᾶσαν τὴν Κτίσιν ἀπὸ τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων μέχρι τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, εὐφραινομένην ὑπὸ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὁρίζονται γάρ τινες πόλιν εἶναι, σύστημα ἱδρυμένον κατὰ νόμον διοικούμενον· ἐφαρμόζει δὲ ϗ τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐπουρανίῳ πόλει ὁ ἀποδοθεὶς ὅρος τῆς πόλεως· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Εὐφραίνει τὴν ἐπουράνιον πόλιν τοῦ Θεοῦ τὴν ταῖς ὑπερκοσμίοις συγκροτουμένην δυνάμεσιν, τὰ τοῦ θείου ποταμοῦ ὁρμήματα: τουτέστιν αἱ διαιρέσεις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, ἀναλόγως τοῖς ἀξίοις μεριζόμεναι ϗ διδόμεναι· ϗ γὰρ ἡ τῶν ἄνω Πνευμάτων ἁγία ὁμήγυρις, τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ λίαν ἐφήδεται· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ποταμὸς εἶναι ὁ Εὐαγγελικὸς λόγος, ὅστις εὐφραίνει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ποταμὸν ἐνταῦθα τὸ δαψιλὲς τῆς χορηγίας τῶν ἄνωθεν δωρεῶν ὀνομάζει, ϗ τὸ ἀκώλυτον ϗ ἐκκεχυμένον παρίστησιν, ὡσὰν εἰ ἔλεγε· καθάπερ ἐκ πηγῶν ἡμῖν πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐπιρρεῖ· ὁ δὲ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, εἶδά φησι ϗ ἄλλην πόλιν Θεοῦ τὴν παναγίαν Παρθένον, ἣν εὔφραναν τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσία· τὴν μήτραν αὐτῆς προκαθαίρουσα.

(2) Σκήνωμα Θεοῦ τὴν θεοφόρον (ἤτοι θεοϋπόστατον) σάρκα τοῦ Χριστοῦ ὁ Βασίλειος εἶπεν, ἁγιασθεῖσαν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν συναφείας· ὁ δὲ Δαμασκηνὸς τὴν Παρθένον, ἣν σκήνωμα αὑτοῦ ὁ ὕψιστος ἔθετο ϗ ἡγίασεν ἐν μέσῳ αὐτῆς κατασκηνώσας, ϗ ἀσάλευτον ἔδειξε· τῶν τῆς παρθενίας σημάντρων αὐτῆς μὴ παρασαλευθέντων.

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος εἶπεν „ Ὡς ἂν εἴπῃ τις αὐτοβοεὶ τὰς πόλεις εἷλε· παχὺ μὲν τὸ ῥῆμα ϗ ἀνθρωπινώτερον

προστάζουν νὰ τιμωρηθοῦν τινες κακοί· ἢ ἀπὸ ὁμοιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὁποῦ βλέπουν τινὰς μὲ θυμόν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Κόσμον τὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου φωνήν του, καὶ εὐθὺς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀκούσαντες, ἐσυγκινήθησαν, ὡς προείπομεν· γῆν γὰρ κατὰ τὸν Χρυσόστομον πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, κατὰ τό· „ Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἕν· (Γέν. ια. 1.) (1)

7: „ Κύριος τῶν Δυνάμεων μεθ' ἡμῶν,
„ ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, ἐνδυναμόνουσα μὲ αὐτὰ τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ παραθαῤῥύνουσα· ἐν καιρῷ δὲ ἁρμοδίῳ ἐνθυμήθη ἐδῶ τὸν Ἰακὼβ ὁ Δαβίδ· διὰ τὶ καὶ τὸν Ἰακὼβ ἐπιβουλευόμενον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἡσαῦ, καὶ ἀπὸ τὸν θεῖόν του Λάβαν, καὶ ἀπὸ ἄλλους διαφόρους, ἐλύτρωσεν ὁ Θεός· καὶ διὰ τὶ ὁ Ἰακὼβ πρῶτος ἐπροφήτευσε διὰ τὸ κάλεσμα τῶν Ἐθνῶν εἰπών „ Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἐθνῶν· (Γεν. μθ. 10.) (2) τῶν ὁποίων Ἐθνῶν τὴν μεταβολὴν προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

8: „ Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ,
„ ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τοὺς πλέον ὀξυτέρους εἰς τὸν νοῦν, καὶ ἐκείνους ὁποῦ δύνανται νὰ καταλάβουν καλλίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους· ἔργα δὲ ὀνομάζει τὰ κατορθώματα τοῦ Εὐαγγελίου· τὰ ὁποῖα καὶ τέρατα: ἤτοι θαυμάσια ὠνόμασε· ταῦτα γάρ, λέγει, εἶναι τὰ τέρατα, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν, ἵνα διὰ μέσου αὐτῶν κηρύττεται ἡ ἄῤῥητος δύναμις τῆς αὐτοῦ Θεότητος· ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν ἔγιναν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς φυσικοὺς νόμους· διὰ τὶ οἱ ἀγράμματοι ἁλιεῖς καὶ ψαράδες Ἀπόστολοι, ἐνίκουν τοὺς διδασκάλους καὶ φιλοσόφους· οἱ ὀλίγοι, ἐνίκουν ὅλον τὸν Κόσμον· οἱ γυμνοὶ τοὺς ἁρματωμένους· οἱ πτωχοὶ τοὺς βασιλεῖς· οἱ θνητοὶ καὶ ὁρατοί, τοὺς ἀθανάτους καὶ ἀοράτους Δαίμονας.

„ Ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περά-
„ των τῆς γῆς.

Ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ἔπαυσαν οἱ πόλεμοι, ὁποῦ εἶχον ἀναμεταξύ των τὰ Ἔθνη· ἐπειδὴ ἐπεριορίσθη εἰς μόνην τὴν Ῥώμην, ἡ κατὰ πάντων τῶν Ἐθνῶν μοναρχία „ Ἐξῆλθε γάρ φησι δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· (Λουκ. β΄. 1.) Καὶ λοιπὸν ἀφ' οὗ τοιαύτη βαθεῖα εἰρήνη ἠκολούθησεν εἰς τὸν Κόσμον, ἄχρηστα πλέον ἔγιναν τὰ ἅρματα· μὲ τὸ νὰ ἔπαυσαν ἀπὸ τοὺς πολέμους οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐδόθη-

ρον εἰρημένον· οὐδὲ γὰρ φωνῇ ϗ βοῇ ὁ Θεὸς νικᾷ· ἀλλὰ νεύματι μόνῳ ϗ βουλήματι· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τῶν παχυτέρων αὐτὸν ἀνάγων, τῶν ἄλλων ὑψηλοτέραν ἐπενόησε λέξιν· γλαφυρωτάτη δὲ εἶναι ϗ ἡ παρομοίωσις, ὁποῦ κάμνει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ μέγας Βασίλειος· παρομοιάζων τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ μὲ μίαν πόλιν πολιορκημένην ἀπὸ Ἔθνη πολλὰ ϗ Βασιλεῖς· τὸν δὲ Κύριον, μὲ ἕνα στρατηγὸν δυνατόν, ὁ ὁποῖος μὲ μόνην τὴν στεῤῥοτάτην φωνήν του, λύει μὲν τὴν πολιορκίαν, διασκορπίζει δὲ τὰ Ἔθνη, τρέπει δὲ τοὺς Βασιλεῖς εἰς φυγήν· ἐκ δὲ τῆς φυγῆς ταύτης, γίνεται ταραχὴ ϗ ἦχος εἰς ὅλας τὰς πόλεις ϗ χωρία, ὅπου δέχονται τούτους.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τῇ γὰρ ἀληθείᾳ ϗ τῇ τῶν πραγμάτων μαρτυρίᾳ, ϗ ταῖς παντοδαπαῖς θαυματουργίαις, οἷόν τινι φωνῇ χρησάμενος ὁ Θεός, τὸ οἰκεῖον ὕψος τοῖς ἀνθρώποις ὑπέδειξε, ϗ δέους αὐτῶν ἐνέπλησε τὰς ψυχάς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων „ Καλῶς δὲ δυνάμεις ὠνόμασε τοὺς Ἀγγέλους, τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ἐνδεικνύμενος, ὡς ϗ ἀλλαχοῦ „ Δυνατοὶ ἰσχύει ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ· τί οὖν, εἰ δυνατός ἐστιν, οὐ βούλεται δὲ ἡμῖν χεῖρα ὀρέξαι; διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν, ἀντιλήπτωρ ἡμῶν· οὐκοῦν ϗ βούλεται, ϗ δύναται· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Γέγονε μεθ' ἡμῶν ὁ τῶν Δυνάμεων Κύριος, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς δούλου μορφὴν λαβών· διὰ τοῦτο γὰρ ϗ Ἐμμανουὴλ ὠνόμασαι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.

θησαν εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας· ὅθεν καὶ ὁ Ἡσαΐας τοῦτο δηλῶν ἔλεγε „ Καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας (1) αὐτῶν, εἰς δρέπανα· καὶ οὐ λήψεται Ἔθνος ἐπὶ Ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν· (Ἡσ. β'. 4.) βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, τὴν δύναμιν, ὁποῦ ἔχει ἡ λέξις ἀνταναιρῶν· διότι πρὸ μὲν τοῦ Χριστοῦ, οἱ πόλεμοι ἀνῄρουν: ἤγουν ἐθανάτωναν τοὺς ἀνθρώπους· ὁ δὲ Χριστὸς ἀνεῖλεν αὐτοὺς τοὺς πολέμους· καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνῄρουν, διὰ τοῦτο ἀνταναίρεσεν αὐτοὺς ὁ Χριστὸς, ἀντὶ τοῦ, ἔσβυσε παντελῶς.

„ Τόξον συντρίψει καὶ συνθλάσει ὅ-
„ πλον, καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν
„ πυρί.

Αὐτὰ ὅλα ἔγιναν καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ γράμμα, ὡς γράφει ὁ Ἰεζεκιὴλ· λέγων „ Καὶ ἐξελεύσονται οἱ κατοικοῦντες τὰς πόλεις Ἰσραὴλ, καὶ καύσουσιν ἐν τοῖς ὅπλοις, πέλταις καὶ κοντοῖς, καὶ τόξοις καὶ τοξεύμασι, καὶ ῥάβδοις χειρῶν, καὶ λόγχαις, καὶ καύσουσιν ἐν αὐτοῖς πῦρ ἑπτὰ ἔτη, καὶ οὐ μὴ λάβωσι ξύλα ἐκ τοῦ πεδίου . . . ἀλλ' ἢ τὰ ὅπλα κατακαύσουσι πυρὶ (Ἰεζ. λθ'. 9.) ὅπλα δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, τὸ σπαθὶ, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἅρμα εἶναι ἀγχέμαχον: ἤγουν μὲ τὸ ὁποῖον πολεμεῖ τινας ἀπὸ κοντὰ τοὺς ἐχθρούς· ἀποδίδει δὲ δικαίως ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν, τὴν πρᾶξιν τοῦ κατορθώματος τούτου· ἐπειδὴ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐγένετο.

„ Σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ
„ Θεός.

Παύσατε, λέγει, ἀπὸ τοὺς συχνοὺς πολέμους τοὺς ὁρατοὺς καὶ τοὺς ἀοράτους· καὶ τότε θέλετε γνωρίσετε, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεὸς, ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα τὰ γενόμενα διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Εὐαγγελίου. (2)

„ Ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς Ἔθνεσιν· ὑψω-
„ θήσομαι ἐν τῇ γῇ.

Μέγας, λέγει, ὥντας ἐγὼ Θεὸς κατὰ φύσιν, μέγας θέλω νομισθῶ καὶ εἰς τὰ Ἔθνη διὰ μέσου τῶν θαυμάτων. Καὶ εἰς μὲν τὸν οὐρανὸν, ὅλαι αἱ ἀσώματοι Δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἠξεύρουσι τὸ ὕψος, ὁποῦ ἐγὼ ἔχω κατὰ φύσιν· ὑπόλοιπον δὲ εἶναι, νὰ γνωρισθῇ τὸ ὕψος μου τοῦτο καὶ εἰς τὴν γῆν: ὅλην δηλαδή. (3)

„ Κύ-

(1) Γράφεται ϗ Ζιβύνη, ἥτις ἐστὶ κοντάρι κατεσκευασμένον ὅλον ἀπὸ σίδηρον, κατὰ τὸν Βαρῖνον, ταῦτα δὲ ἑρμηνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ὥστε τὴν φθαρτικὴν μάχαιραν, σπερμάτων ζωοποιῶν τῶν ἐκ τῆς σοφίας ἐγγινομένων ταῖς λογικαῖς ψυχαῖς, εἶναι παρασκευαστικήν . . . ἡ δὲ ζιβύνη τὸ πόρρωθεν κατακοντίζον ϗ ἀπωθούμενον, εἰς τὸ συνακτικὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ϗ κοινωνίας συνδετικόν· τοιαῦται γὰρ αἱ δρεπάναι συνάγουσαι τὰ διεσκορπισμένα, ϗ εἰς κοινωνίαν δράγματος συνδέουσαι τοὺς ἀστάχυας· (Ἑρμηνεία εἰς τὸν Ἡσαΐαν)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Σχολάσαι οὖν δεῖ ἀπὸ τῶν περὶ τὸν πλοῦτον σπουδῶν, ἀπὸ τῆς περὶ τὸ δοξάριον τοῦτο ἐπιθυμίας, ἀπὸ τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῶν· ἀπὸ φθόνου ϗ πάσης τῆς εἰς τὸν πλησίον ἡμῶν πονηρίας, ἵνα γαληνιώσης ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ϗ ὑπ' οὐδενὸς πάθους ταρασσομένης, οἱονεὶ ἐν κατόπτρῳ τινὶ, καθαρὰ γένηται ϗ ἀνεπισκότητος ἡ ἔλλαμψις τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „ Ἓξ εἰσὶ σχολαὶ, ἃς κατορθοῦντες Θεὸν ἐπιγνῶναι δυνάμεθα. α'. ἡ τῆς ἁμαρτίας πρᾶξις ϗ ἐνέγεια. β'. ἡ τῆς ἐξαπτικῆς διαίτης. γ'. ἡ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιμιξίας τῶν ἀφυλάκτως βιούντων· δ'. ἡ τοῦ ἀπροσφόρου ἐπιτηδεύματος τῷ κατὰ Θεὸν βίῳ. ε'. ἡ τῆς ὑπάρξεως τῆς διαβεβλημένης ϗ εἰς πολλὰ περισπώσης τὸν νοῦν. ϛ'. τὸ μὴ ἔχειν καθόλου τὶ ἴδιον θέλημα· ϗ τοῦτο ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ κατὰ Θεὸν ὑποταγή· λέγει δὲ ϗ ὁ Κυρήνης Συνέσιος „ Σχολὴ δὲ μέγιστον ἀγαθόν· ἣν εἴποι τὶς ὥσπερ χώραν πάμφορον, ἅπαντα καλὰ φέρειν τῇ τοῦ φιλοσόφου ψυχῇ.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Τάχα δὲ, ἐπεὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἔμελλεν ὁ Κύριος ὑψοῦσθαι ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ϗ ὑπὲρ πάσης τῆς γῆς τὴν ὕψωσιν καταδέχεσθαι· διὰ τοῦτο τὸ καθ' ἑαυτὸν πάθος αἰνιττόμενός φησιν· ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς Ἔ-

„ Κύριος τῶν Δυνάμεων μεθ᾽ ἡμῶν ἀν-
„ τιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ·

Πάλιν ἐδῶ διπλασιάζει τὸ ἴδιον θαρσοποιὸν ἐπιφώνημα, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ἡ Ἐκκλησία, πρὸς αὔξησιν περισσοτέρας ἀνδρίας καὶ μεγαλοψυχίας· ὡσὰν νὰ ἐπαναβαίνῃ καὶ νὰ καταπατῇ μὲ αὐτὸ, τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς της.

ΨΑΛΜΟΣ Μϛ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Ζ.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν Υἱῶν Κορέ. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι, ὁποῦ περιέχονται ἐν αὐτῷ, ἀποβλέπουσιν εἰς τέλος, ὡς πολλάκις εἴπομεν· προφητεύει δὲ καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς, τὴν ἀνίκητον δύναμιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ, ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἔτζι παρομοίως ἐπιγράφεται· κἀνένα δὲ κρύφιον νόημα δὲν εἶναι εἰς τὸν παρόντα Ψαλμόν· φανερὰ δὲ καὶ εὐκολοκατάληπτα εἶναι ὅλα αὐτοῦ τὰ νοήματα· ἐκ προσώπου δὲ τῶν Ἀποςόλων προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· οἱ ὁποῖοι κατευοδούμενοι ἐν τῷ κηρύγματι, καὶ πολλοὺς εἰς τὴν πίστιν ἐπιςρέφοντες, ἀπὸ τὴν πολλήν τους χαρὰν ἐπρόςαζον τὰ Ἔθνη νὰ χαίρουν καὶ αὐτὰ, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπεςάλθησαν παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριςοῦ· νὰ χαίρουν δὲ, διὰ τὶ καὶ αὐτὰ ἔγιναν κληρονομία Θεοῦ.

„ Πάν-

*Ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Ὠριγένης φησὶ „ Τὸ δὲ ὑψωθήσομαι, Θεοῦ φωνὴ, λέγοντος ταῦτα μετὰ τὸ ἀνταναιρεθῆναι τοὺς ἕως τῶν περάτων τῆς γῆς πολέμους, καὶ συντριβῆναι τόξον, καὶ συγκλασθῆναι ὅπλον.

1: „Πάντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας.

Ὁ κρότος : ἤτοι τὸ κτύπημα τῶν χειρῶν, εἶναι σημεῖον ὑπερβολικῆς χαρᾶς · ἀπὸ τὸ σημεῖον λοιπὸν φανερόνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ σημαινόμενον : ἤγουν τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς · προςάζει γὰρ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ὄχι νὰ κτυποῦν τὰς χεῖρας αἰσθητῶς καὶ σωματικῶς · ἀλλὰ προςάζει νὰ χαροῦν ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς · διὰ τὶ ἠξιώθησαν νὰ ἔχουν τοιοῦτον Δεσπότην παντοδύναμον καὶ φιλάνθρωπον. (1)

„Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλ-
„λιάσεως.

Μεταφορικὸν καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ ἀλαλάξατε · ἀντὶ τοῦ, ᾄσατε εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον ἐπινίκιον · κυρίως γὰρ ἀλαλαγμὸς εἶναι ἡ ἄναρθρος φωνὴ ἐκείνων ὁποῦ νικοῦν εἰς τὸν πόλεμον, ἡ ὁποία καταφοβίζει τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους, ὁποῦ ἤδη νικοῦνται · φωνὴ δὲ ἀγαλλιάσεως εἶναι, ἡ γεμάτη ἀπὸ εὐφροσύνην · ἀκολούθως δὲ φέρει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν λέγει ταῦτα. (2)

2: „Ὅτι Κύριος ὕψιστος, φοβερὸς βασι-
„λεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἀνωτέρω σᾶς εἶπον νὰ χαίρετε, διὰ τὶ ὁ Χριςὸς εἶναι ὑψηλότατος κατὰ τὴν Θεότητα · αὐτὸς εἶναι φοβερὸς ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ φοβερὰ θαύματα, ὁποῦ καθ' ἑκάςην ποιεῖ · τοῦ ὁποίου καὶ μόνον τὸ ὄνομα, κτυπᾷ καὶ διώκει τοὺς δαίμονας, καὶ ἰατρεύει τὰς ἀσθενείας · καὶ αὐτὸς εἶναι βασιλεὺς μέγας εἰς ὅλην τὴν γῆν · ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς ἀπόκτησε κληρονομίαν καὶ λαὸν, διὰ μέσου ὑμῶν τῶν Ἀποςόλων του · μέγας δὲ βασιλεὺς ὠνομάσθη ὁ Χριςὸς, κατὰ σύγκρισιν τῶν θνητῶν βασιλέων τοῦ Κόσμου, οἵτινες εἶναι μικροὶ καὶ εὐτελεῖς, καὶ εἰς μικροὺς καὶ εὐτελεῖς βασιλεύουσιν (3)

3: „Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν.

Λαοὺς ἐδῶ ὀνομάζουν οἱ Ἀπόςολοι, τοὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων · ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, τρεῖς χιλιάδες, καὶ πέντε χιλιάδες, ὡς δηλοῦσιν αἱ Πράξεις · οἵτινες ἀποβαλόντες τὴν ἔχθραν, ὁποῦ εἶχον κατὰ τοῦ Χριςοῦ, ἐπρόσδραμον εἰς τοὺς Ἀποςόλους, καὶ ἐβαπτίσθησαν, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύμα-

(1) Ἄλλος δέ φησιν „Ἢ τὸ κροτήσατε χεῖρας, ἀντὶ τοῦ πράξεις ἀγαθὰς ἐπιτηδεύσατε · ἐπειδὴ αἱ χεῖρες ἀντὶ πράξεων πολλάκις εἴρηνται, καὶ ἀρεταῖς ἀρετὰς συνάψαντες κρότον ποιήσατε : τουτέςι συμφωνίαν τῶν πρακτικῶν δυνάμεων ἀποτελέσατε · λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Νίκης ἴδιος ὁ κρότος, καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς νικώντων φωνή ·

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόςομος εἶπε „ Τὸ μὲν ἔργον ἅπαν τοῦ Χριςοῦ γέγονε · τὸν γὰρ χαλεπὸν τοῦτον αὐτὸς κατέλυσε πόλεμον, δήσας τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσας . . . διὸ καὶ βοῶμεν ἅπαντες οὐκ ἄσημόν τινα φωνὴν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὔσημον · „ Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον ; ποῦ σου, Ἅδη τὸ νῖκος ; . . . ἀλαλάξατε τοίνυν τῷ Θεῷ · ἐκείνῳ τὴν εὐχαριςίαν ἀνενέγκατε · ἐκείνῳ τὴν νίκην · ἐκείνῳ τὸ τρόπαιον · οὐκ ἀνθρώπινος ὁ πόλεμος · οὐδὲ αἰσθητὴ ἡ μάχη .

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Πῶς οὖν οὐ Βασιλεὺς μέγας, ὁ πένητας, ἁλιεῖς, ἀγραμμάτους, ἰδιώτας, ἕνδεκα τὸν ἀριθμὸν, ἀσήμους, ἀπόλιδας, ἰχθύων ἀφωνοτέρους, μονοχίτωνας, ἀνυποδήτους, γυμνοὺς, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀποςείλας, καὶ ὥσπερ ἐξ ἐπιτάγματος πάντας λαβών ; Τοῦτο ἀληθῶς Βασιλεὺς μέγας, ὅταν τὴν οἰκουμένην τῆς πλάνης ἐκκαθάρας, καὶ τοῦ Διαβόλου τὴν τυραννίδα καθελὼν, οὐκ ἐν τοῖς δούλοις ἔχῃ τῆς ἀρχῆς τὴν ἰσχὺν, οὐκ ἐν σχήματι καὶ ἱματίοις · ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ φύσει · „ Ἐγὼ γάρ φησιν εἰς τοῦτο γεγέννημαι · τοῦτο Βασιλεὺς μέγας, ὁ μὴ ἐπίσακτον ἔχων τὴν τιμήν · ὁ μηδενὸς δεόμενος ἵνα ᾖ Βασιλεύς · ὁ πάντα ποιῶν ὅσα βούλεται · πορευθέντες γάρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη · καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο .

ματος : δηλαδὴ προτοῦ νὰ εὔγουν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ , καὶ νὰ ὑπάγουν μακρὰν εἰς τὰ Ἔθνη · (1)

„ Καὶ Ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν.

Ὑπέταξε , λέγουσιν, ὁ Χριςὸς εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν τῶν Ἀποςόλων τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντας · οἱ γὰρ Ἐθνικοὶ θερμῶς προσπίπτοντες εἰς τοὺς πόδας τῶν Ἀποςόλων , εὐλαβῶς κατεφίλουν τὰ ἴχνη των · (2)

4: „ Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν „ ἑαυτῷ.

Διὰ μέσου , λέγει , ἡμῶν τῶν οἰκονόμων τῆς Ἐκκλησίας του , ἐδιάλεξεν ὁ Χριςὸς ἐκείνους , ὁποῦ εὑρέθηκαν ἄξιοι ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς εἰς κληρονομίαν του · κατὰ τὸ „ Δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ . β΄ . 8 .) τούτους γὰρ διὰ μέσου ἡμῶν τῶν Ἀποςόλων , ὡσὰν διὰ μέσου τινῶν ςρατηγῶν , ἐςρατολόγησε καὶ ἐσύναξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ μέγας οὗτος βασιλεύς .

„ Τὴν καλλονὴν Ἰακὼβ ἣν ἠγάπησεν.

Ὄχι μόνον , λέγει , τοὺς ἀνωτέρω Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικοὺς ἐδιάλεξεν ὁ Χριςὸς διὰ μέσου ἡμῶν τῶν Ἀποςόλων του , ἀλλὰ καὶ τοὺς χρησιμωτέρους καὶ ἀξιολογωτέρους ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἰακὼβ · τούτους γὰρ ὠνόμασε καλλονὴν · ἤγουν τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς καλλωπισμένους μὲ ἀρετάς . Καὶ ἀνωτέρω μὲν πρώτους ἔταξε τοὺς Ἰουδαίους , ἐπειδὴ καὶ πρῶτοι αὐτοὶ μετὰ τὴν ἀνάςασιν ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςόν · ἐδῶ δὲ ἔκαμε τὸ ἐναντίον , καὶ ὕςερα ἀπὸ τὰ Ἔθνη ἔβαλε τοὺς Ἰουδαίους · διὰ τί , ἀπὸ μὲν τὰ Ἔθνη ἐπίςευον καθ' ἑκάςην πάμπολλοι ἄνθρωποι · ἀπὸ δὲ τοὺς Ἰουδαίους ὀλίγοι ἐπίςευσαν , ὥςε ὁποῦ οἱ πιςοὶ Ἰουδαῖοι συγκρινόμενοι μὲ τοὺς Ἐθνικοὺς πιςοὺς , ἦτον ἕνα ὀλίγον μέρος . (3)

5: „ Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ · Κύρι„ ος ἐν φωνῇ σάλπιγγος.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Χριςοῦ : καθὼς καὶ ἐν τῷ κγ΄ Ψαλμῷ ἐσημειώσαμεν · (4) ἀλαλαγμὸν δὲ καὶ φωνὴν σάλπιγγος ἐδῶ λέγει , τὰς φωνὰς τῶν ἐν τῇ ἀναλήψει τοῦ Χριςοῦ προπορευομένων Ἀγγέλων · ἀλαλαγμὸν μὲν , διὰ τὸ „ Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς , Κύριος δυνατὸς ἐν πολέ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσοῤῥήμων θαυμαςικῶς ἀνεβόησεν „ Ὢ τοῦ θαύματος ! τοὺς ςαυρώσαντας τούτους ἐποίησε προσκυνεῖν · τοὺς ὑβρίζοντας , τοὺς βλασφημοῦντας , τοὺς λίθοις προσηλωμένους , τούτους ἐδίδαξε καὶ ψυχὰς προέσθαι κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν · οὐ γὰρ τῶν Ἀποςόλων ἦν τὸ κατόρθωμα , ἀλλὰ τοῦ προοδοποιοῦντος αὐτοῖς , καὶ τὴν αὐτῶν κινοῦντος ψυχήν · λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος · δυνατὸν δὲ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς θεάσασθαι τὴν τῆς προφητείας ἀλήθειαν· ἔςι γὰρ ἰδεῖν τοὺς ἐξ ἁπάντων τῶν Ἐθνῶν πεπιςευκότας , τῶν Ἀποςολικῶν προκαλινδουμένους θηκῶν , καὶ τὴν ὀλίγην κόνιν μετὰ πολλοῦ τοῦ πόθου γεραίροντας · ὥςε κατ' αὐτὸν καὶ βλέπειν καὶ ψάλλειν τὸ , ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν , καὶ Ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν . . . ἀντὶ δὲ τοῦ , λαοὺς , Βασιλεῖς ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν .

(2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λαοὺς καὶ Ἔθνη τὸν Σατανᾶν καὶ τὰς σὺν αὐτῷ πονηρὰς δυνάμεις εἶναι φησί · περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ „ Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων · τὰ γὰρ Ἔθνη τῶν Δαιμόνων ὑπέταξε τοῖς τῶν Ἀποςόλων ποσίν .

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Ταύτην οὖν τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἡμῖν τοῖς Ἀποςόλοις αὐτοῦ ἐκλεξάμενος διένειμεν · ἐκλεκτὴ γάρ ἐςιν αὕτη , κατ' ἐκλογὴν ἐκ πάντων τῶν Ἐθνῶν ὑποςᾶσα , καὶ οὐ κατὰ διαδοχὴν γένους · ὥσπερ οὖν ἐπὶ τοῦ προτέρου λαοῦ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κλήρῳ διενείμαντο οἱ μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ , τοὺς πρὶν οἰκήτορας ἐκβαλόντες · τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ Βασιλείας κήρυκες , τὴν σύμπασαν οἰκουμένην διελθόντες κατεκληρώσαντο , τοὺς προλεχθέντας λαοὺς τοὺς ἀφανεῖς καὶ ἀοράτους πολεμίους ἐλάσαντες (παρὰ τῷ Κορδερίῳ)

(4) Ὁ δὲ Χρυσόςομος φησὶν „ Οὐκ εἶπεν ἀνεβιβάσθη, ἀλλ' ἀνέβη, δεικνὺς ὅτι οὐχ ἑτέρου τινὸς χειραγωγοῦντος ἀνέβη , ἀλλ' αὐτὸς ταύτην ὁδεύων τὴν ὁδόν · ὁ μὲν γὰρ Ἡλίας ὑφ' ἑτέρας ἤγετο δυνάμεως , ὁ δὲ μονογενὴς ἀνέβη οἰκείᾳ ἐξουσίᾳ · διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ Λουκᾶς ἔλεγε · καὶ ἦσαν ἀτενίζοντες (οἱ Ἀπόςολοι) πορευομένου αὐτοῦ εἰς τὸν

λέμῳ · τὰ ὁποῖα λόγια ἔλεγον οἱ Ἄγγελοι ἐν τῇ ἀναλήψει, ὡς γράφεται ἐν τῷ κγʹ · Ψαλμῷ · οὗτοι γὰρ οἱ λόγοι τῶν Ἀγγέλων εἶναι ὕμνος ἐπινίκιος εἰς τὸν Χριςόν · ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς ὕμνος ἐπινίκιος εἶναι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω · φωνὴν δὲ σάλπιγγος λέγει τὰ λόγια ἐκεῖνα · ἤγουν τὸ „ Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ τὰ ἑξῆς · τὰ ὁποῖα ἔλεγον οἱ προπορευόμενοι Ἄγγελοι ἐν τῇ ἀναλήψει, δίδοντες εἴδησιν εἰς τοὺς ἀνωτέρω διὰ νὰ ἀνοίξουν τὰς θύρας, ἵνα περάσῃ ὁ βασιλεύς, ὡς ἐν τῷ προῤῥηθέντι κγʹ. Ψαλμῷ γράφεται · καθὼς καὶ ἡ σάλπιγξ φωνάζουσα ἔμπροσθεν, δίδει εἴδησιν εἰς τοὺς λαοὺς νὰ ἑτοιμάσουν τοὺς δρόμους, διὰ νὰ περάσῃ ὁ βασιλεὺς ὅταν γυρίζῃ ἀπὸ τὸν πόλεμον · ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον εἶπεν ἀλαλαγμὸν καὶ φωνὴν σάλπιγγος τὰς φωνὰς τῶν Ἀγγέλων : ἵνα δηλαδὴ ἀκουσθοῦν καθαρὰ καὶ ὀγλίγωρα αἱ φωναὶ αὗται εἰς ὅλα τοῦ Κόσμου τὰ ἄκρα, διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποςόλων, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων καὶ ὁ Θεοδώριτος.

6· „ Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν · ψάλατε τῷ „ Βασιλεῖ ἡμῶν ψάλατε.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποςόλων ἐδιηγήθη ἀνωτέρω τὰ μεγάλα κατορθώματα, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Χριςός, τώρα ἐδῶ καλεῖ τὴν οἰκουμένην, εἰς τὸ νὰ εὐφημήσουν τὸν Χριςὸν μὲ πολλὴν σπουδήν · ταύτην γὰρ τὴν σπουδὴν φανερώνει ὁ διπλασιασμὸς τοῦ ψάλατε κατὰ τὸν Χρυσόςομον · ψάλατε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, μελῳδήσατε διὰ φωνῆς, καὶ δοξολογήσατε τὸν Χριςόν · εἶτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν.

7: „ Ὅτι Βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός· „ ψάλατε συνετῶς.

Μελῳδήσατε, λέγει, εἰς τὸν Χριςὸν, διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι Θεὸς καὶ βασιλεὺς ὅλης τῆς γῆς, καθὼς μόνος τὸ εἶπεν „ Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθʹ. κηʹ. 19.) ψάλατε δὲ, ὄχι ἁπλῶς μὲ μόνην τὴν γλῶσσαν · ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν νοῦν, ςοχαζόμενοι καὶ καταλαμβάνοντες εἰς ποῖον Δεσπότην ψάλλετε, καὶ διὰ ποῖα μεγάλα, καὶ θαυμαςὰ αὐτοῦ κατορθώματα. (1)

8: „ Ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ Ἔθνη.

Πρὸ μὲν τῆς ἐνσάρκου παρουσίας ἐβασίλευσεν ὁ Χριςὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καθ' ὃ τούτων δημιουργός, καὶ χωρὶς ἐκεῖνοι νὰ θέλουν · τώρα δὲ με-

οὐρανόν· οὐκ εἶπεν, ἀναλαμβανομένου αὐτοῦ, οὐδὲ βαςαζομένου· πορεία γὰρ αὐτοῦ ἰδία τὸ γινόμενον ἦν · εἰ δὲ πρὸ τοῦ ςαυροῦ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐφέρετο, παθητὸν ἔτι καὶ βαρὺ περικείμενος σῶμα, τί θαυμαςὸν, εἰ μετὰ τὸ ἄφθαρτον αὐτὸ λαβεῖν, τὸν ἀέρα ἔτεμνε ; τὸ δὲ ἐν ἀλαλαγμῷ ἑρμηνεύει ὅτι ἐν νίκῃ ἀνέβη, περιγενόμενος τοῦ θανάτου καὶ κάτω ῥίψας τὴν ἁμαρτίαν · καὶ τὸ ἐν φωνῇ δὲ σάλπιγγος, τὸ αὐτὸ δηλοῖ · τουτέςιν ἐν νίκῃ λαμπρᾷ · οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι σάλπιγγας τὰ ςόματα τῶν Ἀποςόλων εἰπών · διὰ τί οὖν οὐκ εἶπεν ἐν φωνῇ σαλπίγγων, ἀλλὰ σάλπιγγος ; τὸ ὁμόψυχον τῶν Ἀποςόλων δηλῶν · ἐσάλπιζον δὲ οὐκ εἰς πόλεμον καλοῦντες, ἀλλὰ τὰ νικητήρια εὐαγγελιζόμενοι · ἄλλος δὲ λέγει „ Τάχα δὲ ὁ ἀλαλαγμὸς καὶ ἡ σάλπιγξ τὴν ἐγγινομένην ταῖς ἄνω δυνάμεσι δηλοῖ, καθάπερ ἠχήν τινα διαπρύσιον, τοῦ θείου Πνεύματος ἀποκάλυψιν, περὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν ἐν ἀνθρώπου βλεπόμενον φύσει (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Παῦλος λέγει „ Τὸ δὲ ἀνέβη τί ἐςιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρότερον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς ; ὁ καταβὰς αὐτός ἐςι καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα · (Ἐφ. δʹ. 1.)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Ὅπερ ἐςὶν ἐπὶ τῶν βρωμάτων, ἡ αἴσθησις τῆς ποιότητος ἑκάςου βρώματος, τοῦτό ἐςιν ἐπὶ τῶν ῥημάτων τῆς ἁγίας Γραφῆς ἡ σύνεσις · λάρυγξ μὲν γὰρ φησὶν (ὁ Ἰὼβ) σῖτα γεύεται, νοῦς δὲ ῥήματα διακρίνει · ἐὰν οὖν τις οὕτω συνδιατεθῇ τὴν ψυχὴν τῇ δυνάμει ἑκάςου ῥήματος, ὡς συνδιατίθεται τὴν γεῦσιν τῇ ποιότητι ἑκάςου βρώματος, ἐπλήρωσε τὴν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν · ψάλατε συνετῶς · ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ ἕτερόν τι αἰνίττεσθαι διὰ τοῦ εἰπεῖν συνετῶς, τὸ μὴ φωνῇ μόνον ἀλλὰ καὶ ἔργοις ψάλλειν · τὸ μὴ γλώττῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ βίῳ · καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Καλῶς δὲ καὶ τὸ ψάλατε συνετῶς τέθεικε, διδάσκων μὴ μόνῃ τῇ γλώττῃ προσφέρειν τὴν ὑμνῳδίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν εἰς κατανόησιν τῶν λεγομένων ἐγείρειν.

μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, βασιλεύει εἰς αὐτοὺς καθ' ὃ τούτων ἐλευθερωτὴς μὲ τὴν ἰδίαν τους θέλησιν· καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς ἦτον διπλοῦς προτήτερα μὲν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν, ὡς Θεὸς εἶχε τὴν βασιλείαν· ὕςερον δὲ ἀπὸ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάςασιν, ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ὡς ἄνθρωπος· τότε γὰρ εἶπεν „ Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ΄. κη΄. 19.) Εἰς τὰ Ἔθνη δὲ (ὅλα δηλαδὴ) ἐβασίλευσεν ὁ Χριςός· καθ' ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη ἐπίςευσαν· καὶ εἰς ἄλλους μὲν τόπους, ἐπίςευσεν ὅλον τὸ ἐκεῖ εὑρισκόμενον Ἔθνος· εἰς ἄλλους δὲ τόπους, ἐπίςευσε τὸ ἥμισυ μόνον τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου Ἔθνους· καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ἐπίςευσεν ἕνα μέρος τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου Ἔθνους. εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποςόλων.

„ Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου
„ αὐτοῦ.

Ὁ μὲν θρόνος εἶναι σημεῖον βασιλείας· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου κάθισμα, εἶναι σημεῖον βεβαιότητος καὶ ἀσφαλείας· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι βέβαιος καὶ ἀσφαλὴς εἰς τὴν βασιλείαν του, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦ Παύλου τὸ λέγον „ Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς (Ἑβρ. η΄. 1.) ἅγιον δὲ τὸν θρόνον τοῦ Χριςοῦ ὀνομάζει, ὡς καθαρὸν ἀπὸ κάθε προσωποληψίαν καὶ ἀδικίαν, καὶ ὡς ἄσφαλτον εἰς τὰς ἐξ αὐτοῦ διδομένας ἀποφάσεις.

9: „ Ἄρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ
„ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος: πῶς δηλαδὴ αὐτὸ ἐνίκησε καὶ ὑπέταξεν ὄχι μόνον ἰδιώτας καὶ εὐτελεῖς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ὅλοι συνήχθησαν μετὰ τοῦ Χριςοῦ, μέρος τοῦ Χριςοῦ καὶ κληρονομία τούτου γενόμενοι· (1) Θεὸν δὲ Ἀβραὰμ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ Χριςὸς κατὰ τὴν Θεότητα, ἦτον καὶ τοῦ Ἀβραὰμ Θεὸς καὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβραάμ· καὶ οὗτος εἶναι ὁ ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς νομοθέτης τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας Διαθήκης.

„ Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ, τῆς γῆς
„ σφόδρα ἐπηρθησαν:

Ἐσυνάχθησαν, λέγει, μὲ τὸν Χριςὸν οἱ ἀνώτερω ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες: διὰ τὶ οἱ Ἀπόςολοι τοῦ Χριςοῦ, (τούτους γὰρ ὠνόμασε κραταιοὺς τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον·) αὐτοὶ, λέγω, μὲ τὸ νὰ ἦτον κραταιωμένοι ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνίκησαν καὶ Δαίμονας καὶ τυράννους· διὰ τοῦτο ἐπήρθησαν καὶ ἐσηκώθησαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν: ἤτοι ἔγιναν ἀνώτεροι ἀπὸ ὅλα τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ μήτε ἀπὸ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου ἐπιάσθησαν, μήτε ἀπὸ τὰς ὀδύνας καὶ λύπας του. (2)

ΨΑΛ-

---

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὅμοιον τοῦτο, τῷ καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, ἄρχοντες γὰρ ἐτέθησαν τοῦ λαοῦ, οἱ ἅγιοι αὐτοῦ Ἀπόςολοι· ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Πέρας φησὶν αἱ πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀβραὰμ ἔλαβον ὑποσχέσεις· ὑπέσχετο δὲ ὁ τῶν ὅλων Κύριος ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογήσειν πάντα τὰ Ἔθνη· τοιγάρτοι ϗ ταῦτα ϗ οἱ τούτων ἄρχοντες τοὺς πατρῴους καταλιπόντες Θεοὺς μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραὰμ συναθροίζονται ϗ τοῦτον οἰκεῖον Θεὸν ὀνομάζουσιν· ὑπουργοὶ δὲ τῆς τούτων κλήσεως οἱ θεῖοι Ἀπόςολοι τῇ θαυματουργίᾳ τὸ τῆς Θεολογίας βεβαιώσαντες ὕψος.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαΐου „ Ὁ ςερεώσας τὴν γῆν ϗ τὰ ἐν αὐτῇ, ϗ διδοὺς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς ϗ Πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτὴν, λέγει „ Οἱ γὰρ καταπατοῦντες τὰ γήϊνα ϗ ὑπεράνω αὐτῶν γενόμενοι, ἄξιοι τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μεμαρτύρηνται· (κεφ. κβ΄. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμ.) ὁ δὲ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας τὸ, ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου ςήσομαι τοῦ Ἀββακοὺμ ἑρμηνεύων λέγει „ Ἔθος ἐςὶ τοῖς ἁγίοις, εἰ μαθεῖν τι βούλοιντο ἐκ Θεοῦ, πάσῃ φυλακῇ φυλάττειν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν ἀπὸ κοσμικῶν φροντίδων,

ϗ

ΨΑΛΜΟΣ ΜΖ'.

Ψαλμὸς ᾠδῆς τοῖς υἱοῖς Κορὲ δευτέρα Σαββάτου.

Τί μὲν θέλει νὰ εἰπῇ Ψαλμὸς ᾠδῆς, προείπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου, (ἐν κεφαλαίῳ θ'.) ὅπου ἑρμηνεύσαμεν καὶ τί δηλοῖ τό „ Τοῖς υἱοῖς Κορὲ (ἐν κεφαλαίῳ ε'.) τὸ, δευτέρᾳ δὲ Σαββάτου, δηλοῖ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμελῳδήθη ὁ παρὼν Ψαλμός· Σάββατον γὰρ οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζουσιν ὅλην τὴν ἑβδομάδα· περιέχει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὐχαριστίας ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων, ὁποῦ ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἐγύρισαν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ· ἁρμόζει δὲ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν εἰδώλων καὶ Δαιμόνων, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν θεογνωσίαν. (1)

1. „ Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα.

Μεγάλος, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος κατὰ τὴν δύναμιν καὶ σοφίαν καὶ ἀγαθότητα (2) καὶ εἶναι πολλὰ ἄξιος, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπεράξιος νὰ ὑμνῆται διὰ τὰ θαυμάσια ὁποῦ ἐποίησεν εἰς ἡμᾶς· ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἀλησμονημένοι διὰ τὴν πολυχρόνιον σκλαβίαν, μὲ παράδοξον τρόπον ἀνεκαλέσθημεν ἀπὸ αὐτήν, καὶ ἐτύχαμεν τὴν τοῦ Κυρίου φιλανθρωπίαν.

„ Ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἐν ὄρει „ ἁ-

ἢ πρὸς μόνον τὸν Θεὸν συντετάσθαι, ἢ ἀναβαίνειν οἷον ἐπί τινα πέτραν τὴν τῆς διανοίας ἀπὸ τῶν γηΐνων ὕψωσιν· καρδίας γὰρ ὑψηλὰς ζητεῖ ὁ Θεός, καθ' ὃ ἢ ὁ Δαβὶδ λέγει· τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν· ἢ πάλιν „ Νεοττοὶ γυπὸς τὰ ὑψηλὰ πέτονται. (Ἰὼβ ε'. 7.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ᾄδεται ἢ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων διηγουμένων τοὺς διὰ τοῦ κηρύγματος διωγμούς, ὁποῦ ἔπαθον, ἢ τὰς νίκας, ὁποῦ ἐποίησαν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος „ Μέγας φησὶν ὁ Θεὸς ὀνομάζεται, κατὰ τὸ ἰδίως ἑαυτοῦ μέγα, τὸ πᾶσι τοῖς μεγάλοις ἑαυτοῦ μεταδιδὸν ἢ παντὸς μεγέθους ἔξωθεν ὑπερχεόμενον ἢ ὑπερεκτεινόμενον, πάντα τόπον περιέχον, πάντα ἀριθμὸν ὑπερβάλλον, πᾶσαν ἀπειρίαν διαβαῖνον, κατὰ τὸ περιπλῆρες αὐτοῦ ἢ μεγαλουργὸν ἢ τὰς πηγαίας αὐτοῦ δωρεάς· ὁ δὲ Χρυσορρήμων φησὶ „ Τὸ μὲν μέγας λέγει, τὸ δὲ πόσον, οὐκέτι· οὐδεὶς γὰρ τοῦτο ἐπίσταται· ἄλλος δὲ φησὶν „ Ὅτι δὲ μέγας, νοήσεις ἀναβλέψας εἰς οὐρανὸν ἢ τὸν σύμπαντα περιαθρήσας κόσμον κατὰ τὸν Ἡσαΐαν εἰπόντα· „ Ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἢ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα; ἐκ γὰρ μεγέθους ἢ καλλονῆς κτισμάτων, ἀναλόγως ὁ γεννεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται· μέγας δὲ ἢ ὡς ἐκ μεγάλου γεγεννημένος Θεοῦ ἢ Πατρός· ἔφη γὰρ „ Ὁ Πατήρ, ὃς δέδωκέ μοι μείζων πάντων ἐστὶ (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ θεῖος Αὐγουστῖνος ἐν Κεφ. ΚΖ'. τῶν μελετῶν του λέγει „ Μέγας Κύριος· δύναμις γὰρ αὐτός ἐστιν ἀπερινόητος, πάντῃ ἀνενδεής, αὐτὴ ἑαυτῇ ἀποχρῶσα „ Καὶ αἰνετὸς σφόδρα· αὐτὸν ἄρα ἡ ψυχὴ ἀγαπάτω· ἡ γλῶσσα αἰνείτω· ἡ χεὶρ περὶ αὐτοῦ γραφέτω· ἢ ἐν μελέταις θειοτέραις ἡ τοῦ πιστοῦ διάνοια ὅλη ὅλως ἐναδολεσχείτω·.. δικαιότατον γάρ ἐστιν, ἵνα τὸ κτίσμα ὑμνῇ τὸν Κτίσαντα, αὐτὸς γὰρ ἐπὶ τῷ ὑμνεῖν αὐτὸν ἐποίησεν ἡμᾶς· καίτοι τῶν παρ' ἡμῶν ὕμνων μηδόλως δεόμενος.

„ ἁγίῳ αὐτοῦ.

Ἄξιος εἶναι, λέγει, νὰ ὑμνῆται ὁ Κύριος εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ἥτις τὸν γνωρίζει διὰ Θεὸν ἀληθινόν· ἐπειδὴ οἱ μὴ γνωρίζοντες τὸν Θεὸν, οὐδὲ ἐπαινοῦσιν αὐτόν· ἀφ' οὗ δὲ εἶπε Πόλιν Θεοῦ, ἐνθυμήθη καὶ τὸ ὄρος Σιών· ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἑνωμένον μὲ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸν πολὺν πλησιασμὸν, ὁποῦ ἔχει μὲ αὐτήν· πολλαῖς φοραῖς δὲ καὶ ἀπὸ μόνον τὸ βουνὸν αὐτὸ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, λέγωντας αὐτὴν Σιών „ Ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών· (Ψαλ. ρλα'. 14.) νοεῖται δὲ πόλις Θεοῦ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύεται, ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· ἡ αὐτὴ δὲ Ἐκκλησία, εἶναι καὶ ὄρος ἅγιον· ἐπειδὴ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ κάθε χαμερπῆ κακίαν, καὶ ἀνατείνει τὸ φρόνημά της καὶ πολιτεύεται εἰς τὸν οὐρανόν.

„ Εὐρίζῳ, ἀγαλλιάματι πάσης τῆς
„ γῆς.

Ἐδῶ πάλιν νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἐν ὄρει: ἤγουν μέγας εἶναι ὁ Κύριος ἐν ὄρει εὐρίζῳ: ἤτοι τῷ καλῶς ῥιζωμένῳ καὶ στερεωμένῳ· τὸ ὁποῖον ὄρος οὕτω καλῶς ῥιζωμένον, εἶναι ἀγαλλίαμα καὶ τερπνότης ὅλης τῆς γῆς· νοεῖ δὲ πάλιν τὸ Σιὼν ὄρος εἰς τὸ, εὐρίζῳ δὲ, πρέπει νὰ κάμνωμεν στιγμὴν, καὶ ἔπειτα νὰ ἀναγινώσκομεν τὸ, ἀγαλλιάματι. (1)

„ Ὄρη Σιὼν τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ,
„ ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγά-
„ λου.

Ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ὁποῦ εἶναι γυρισμένον ἀπὸ τὸ πλάγιόν μου μέρος, αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ πλευρά μου· διὰ τὶ τὸ πλάγιον, κατὰ τὸ μέρος τῆς πλευρᾶς μου εὑρίσκεται γυρισμένον· ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὸ Σιὼν ὄρος: ἤτοι ἡ Ἱερουσαλὴμ δὲν εὑρίσκεται κατ' εὐθεῖαν, ἀλλὰ ἐκ πλαγίου πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀνέμου βορρᾶ· (ὁ γὰρ βορρᾶς δὲν πνέει τὴν Ἱερουσαλὴμ κατ' εὐθεῖαν, ἀλλ' ἐκ πλαγίου.) διὰ τοῦτο πλευρὰν τοῦ βορρᾶ, τὰ βουνὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὠνόμασε, λέγων· ὦ ὄρη τῆς Σιὼν τὰ πλάγια ὄντα τοῦ βορρᾶ, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ πλευρὰν τοῦ βορρᾶ εὑρισκόμενα· ὦ πόλις τοῦ μεγάλου βασιλέως· καλεῖ δὲ μὲ πολλὴν χαρὰν τὰ ὄρη καὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ὁ σκλαβωθεὶς λαὸς τῶν Ἑβραίων· καὶ ὄρη μὲν πληθυντικῶς ὀνομάζει, τὸ ὄρος Σιὼν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἑνικῶν, καθὼς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν· (2) μέγαν δὲ βασιλέα ὀνομάζει τὸν Θεόν· ἐπειδὴ μόνη ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων, ἦτον τότε ἀφιερωμένη εἰς μόνον τὸν Θεόν· ἀναγωγικῶς δὲ νοεῖται ἔτζι τὸ ῥητὸν τοῦτο· βορρᾶν ὀνομάζει πολλαῖς φοραῖς ἡ Γραφὴ τὸν Διάβολον διὰ τὴν ψυχρότητα· (καὶ διὰ τὶ ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τῆς Ἱερουσαλὴμ εὑρίσκεται ἡ Βαβυλὼν, ὑπὸ τῆς ὁποίας αἰχμαλωτίσθη ἡ Ἱερουσαλὴμ) ὅθεν εἶπεν ὁ Ἱερεμίας „ Ἀπὸ προσώπου βορρᾶ ἐκκαυθήσεται τὰ κακὰ ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν (Ἱερ. α'.

(1) Ἀγαλλίαμα δὲ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐγένετο τὸ ὄρος Σιών· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἐκεῖνο ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς εὐσεβείας, καὶ τῆς Θεογνωσίας αἱ ῥίζαι καὶ αἱ ἀρχαί· τὸ γὰρ διδασκαλεῖον τῆς γῆς, τὰ Ἱεροσόλυμα τότε ἦν· καὶ οἱ βουλόμενοι χαρᾶς ἀπολαύειν καὶ καλλωπίζεσθαι καὶ κοσμεῖσθαι, ἐντεῦθεν τὰ δέοντα ἐμάνθανον· εἰδὲ βούλει αὐτὸ καὶ κατὰ ἀναγωγὴν ἐκλαβεῖν, ὄψει τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν· ἐντεῦθεν γὰρ τὸ ἀγαλλίαμα πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης γέγονεν· ἐντεῦθεν ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ χαρά· ἐντεῦθεν αἱ πηγαὶ τῆς φιλοσοφίας, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη· ὅθεν οἱ Ἀπόστολοι ἐξώρμησαν.

(2) Κατὰ ἄλλους δὲ τέσσαρα εἶναι τὰ ὄρη, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα ἦτον κτισμένη ἡ Πόλις Ἱερουσαλὴμ, πρῶτον τὸ ὄρος Σιὼν, κείμενον πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς Πόλεως· δεύτερον τὸ Ἄκρα, κείμενον πρὸς τὸ βόρειον μέρος· τρίτον τὸ Μοριὰ, κείμενον πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν μέρος καὶ τέταρτον τὸ Βεζεθὰ κλῖνον πρὸς τὸ Δυτικὸν μέρος· καὶ ἄλλα δὲ ὄρη εὑρίσκονται τριγύρω εἰς αὐτὴν (ὅρα σελ. 24. τοῦ προσκυνηταρίου τοῦ Χρυσάνθου Καμαράση).

α'. 14.) καὶ ὁ Ἰωὴλ εἶπε „ Καὶ τὸν ἀπὸ βοῤῥᾶ ἐκδιώξω ἀφ' ὑμῶν (Ἰωήλ. β'. 20.) πλευρὰ δὲ τοῦ Διαβόλου: ἤγουν μέλη του· ἦτον τὰ Ἔθνη· λέγει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς, ὅτι τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, ὁποῦ ἦτον πρότερον μέλη τοῦ Διαβόλου, καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Διάβολος ἐκυρίευεν, αὐτὰ ἔγιναν ὕςερον ὄρη Σιών· ἤτοι ἔγιναν ὕψος καὶ προτειχίσματα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριςιανῶν, τόσον διὰ τί αὐτὰ ἔγιναν ἀνώτερα ἀπὸ τὰ κάτω συρόμενα χαμερπῆ πράγματα τοῦ Κόσμου, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ μεγαλοψυχίαν τους· μὰ τί λέγω πῶς τὰ Ἔθνη ἔγιναν προτειχίσματα τῆς Ἐκκλησίας; αὐτὰ ἔγιναν ἡ ἰδία ἐκείνη πόλις τοῦ Χριςοῦ· ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ Ἔθνη ἐσυςήθη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριςοῦ· (1)

3: „ Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώ-
„ σκεται, ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς.

Εἴπομεν εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Ἀπὸ βάρεων ἐλεφαντίνων τοῦ μδ' Ψαλμοῦ· ὅτι βάρεις ὀνομάζονται οἱ μεγάλοι πύργοι καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ περιφανῆ οἰκοδομήματα, ὁποῦ κτίζονται κοντὰ εἰς τὰς πόλεις· ταῦτα δὲ ἠμποροῦν νὰ νοοῦνται ἐδῶ ὁ περίφημος ναὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον κατοικῶν ὁ Θεὸς φανερόνεται εἰς τοὺς Ἱερεῖς, ὅταν ἐν καιρῷ πολέμου, μέλλῃ νὰ τοὺς βοηθήσῃ. εἶπε δὲ τοῦτο ὁ Δαβὶδ πρὸς ἔπαινον τῆς Ἱερουσαλήμ· ἀναγωγικῶς δὲ καὶ μὲ ὑψηλότερον νόημα, πόλις μὲν νοεῖται ἡ πολιτεία τῶν ἁπανταχοῦ εὑρισκομένων Χριςιανῶν· μία γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον αὕτη εἶναι, διὰ τὴν ἕνωσιν καὶ συμφωνίαν τῆς πίςεως, καὶ διὰ τὴν μίαν εὐσέβειαν ὁποῦ ἔχουν· βάρεις δὲ καὶ οἶκοι, εἶναι οἱ κατὰ τόπους εὑρισκόμενοι ναοὶ καὶ Ἐκκλησίαι, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται ὁ Χριςὸς, ὅταν ἐν καιρῷ διωγμοῦ βοηθῇ καὶ ὑπερασπίζεται τοὺς Χριςιανούς· (2) πρέπει γὰρ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἡ τῶν πιςῶν Ἐκκλησία καὶ μία λέγεται, καὶ πολλαί· μία μὲν, διὰ τὴν μίαν πίςιν καὶ εὐσέβειαν, ὡς εἴπομεν· πολλαὶ δὲ διὰ τοὺς πολλοὺς ναοὺς καὶ θείους οἴκους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους τόπους· καθὼς καὶ κάθε πόλις, πολλὰς μὲν ἔχει οἰκίας διῃρημένας, μία δὲ ὅμως ὀνομάζεται πόλις κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (3)

4: Ὅτι ἰδοὺ οἱ Βασιλεῖς τῆς γῆς συνή-
„ χθησαν· διῆλθοσαν ἐπιτοαυτό.
5: „ Αὐτοὶ ἰδόντες, οὕτως ἐθαύμασαν, ἐ-
„ ταράχθησαν ἐσαλεύθησαν.

Οἱ βασιλεῖς, λέγει, τῆς γῆς ἐσυνάχθησαν διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν, καὶ ἦλθον ὁμοῦ κατ' αὐτῆς βοηθοῦντες ἕνας τὸν ἄλλον καὶ συμμαχοῦντες· ἔπειτα ἀφ' οὗ εἶδον τὴν Θεϊκὴν δύναμιν ὁποῦ ἔχει ἡ Ἐκκλησία, ἐθαύμασαν· (προτοῦ γὰρ νὰ ἰδοῦν αὐτὴν δὲν ἐθαύμαζον·) καὶ ὄχι μόνον ἐθαύμασαν, ἀλλὰ καὶ ἐταράχθησαν ἀπὸ τὸν φόβον· καὶ ὄχι μόνον ἐταράχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐσαλεύθησαν: ἤγουν ἐμετάςρεψαν τὸ πρῶτον ὑπερήφανον φρόνημα ὁ-

(1) Ἄλλος δέ φησιν, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ὁ διὰ Μωσέως νόμος ἀμνὸν ἐκέλευε σφάττεσθαι ἐκ πλαγίου τοῦ θυσιαςηρίου, βλέποντα πρὸς βοῤῥᾶν, ὑποδηλοῦντος τοῦ τύπου, ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ σφαγὴν (τοῦ Χριςοῦ ὁ Χριςὸς εἰς τὰ βόῤῥεια τῆς οἰκουμένης τετράψεται μέρη, καὶ ἐπ' αὐτὰ χωρήσει λοιπὸν τὰ Ἔθνη, καὶ αὐτοῖς χαριεῖται τὴν ἐποπτείαν κατάγε τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον „ Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ Ἔθνη ἐπιβλέπουσιν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὄρη δὲ τὰ τὸν βοῤῥᾶν ἐξελαύνοντα, καὶ φυλάττοντα τὴν πόλιν ἀλώβητον, εἴποι ἄν τις εἰκότως Ἀποςόλους καὶ Προφήτας, καὶ τὰς παντοδαπὰς ἐκείνων διδασκαλίας· καὶ πρὸς τούτοις τοὺς ἐφεςῶτας τοῖς πεπιςευκόσιν Ἀγγέλους.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι βάρεις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ Ἀπόςολοι, καὶ οἱ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν διδάσκαλοι καὶ μυςαγωγοί· καὶ οἱ μεγάλοι καὶ ἐξαίρετοι καὶ ὑπερέχοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· εἰς τοὺς ὁποίους εὑρίσκονται ὥσαν βαρούσια αἱ ὑψηλαὶ καὶ ἑδραῖαι πυργοποιΐαι τῶν ἀρετῶν· εἰς τούτους γὰρ καὶ τοὺς τοιούτους γινώσκεται ὁ Θεὸς, ἀντιλαμβανόμενος καὶ σῴζων αὐτοὺς ἐκ πειρασμῶν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(3) Ὅθεν προςθέττει ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος „ Διὸ προσευχόμενοι, λέγομεν ὑπὲρ ἁγίας καὶ μόνης Καθολικῆς καὶ Ἀποςολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.

ὁποῦ εἶχον.

6: „Τρόμος ἐπελάβετο αὐτῶν· ἐκεῖ ὠδῖ-
„νες ὡς τικτούσης.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, πολέμιοι τῆς Ἐκκλησίας, ἰδόντες την δύναμιν αὐτῆς ἐτρόμαξαν ἀπὸ τον φόβον τους· καὶ καθὼς πιάνουσι τὴν ἐγγαστρωμένην τὰ κοιλοπονήματα: ἔτζι καὶ τοὺς πολεμίους τῆς Ἐκκλησίας ἐπίασαν ἀγωνίαι καὶ πόνοι καὶ ὑποψίαι, πῶς ἔχουν νὰ κινδυνεύσουν εἰς τὸν κατ᾽ αὐτῆς πόλεμον. (1)

7: „Ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρίψεις, πλοῖα
„Θαρσεῖς.

Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις συντρίψεις τοὺς πολεμίους τῆς Ἐκκλησίας σου, μὲ κίνημα βίαιον τῆς θείας ὀργῆς σου· καὶ τόσον εὔκολα θέλεις τοὺς συντρίψεις, καθὼς συντρίβεις μὲ τὴν φουρτούναν τὰ καΐκια Θαρσεῖς· τόπος δὲ εἶναι οἱ Θαρσεῖς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσκαρόνοντο καὶ ἐκατασκευάζοντο καΐκια μεγάλα καὶ ὡραιότατα· ἢ λέγει ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ καΐκια Θαρσεῖς, θέλεις συντρίψεις, ὅταν ἔχουσι μέσα πολεμίους καὶ ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας· μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι Θαρσεῖς ὀνομάζεται ἡ ἐν τῇ Λιβύᾳ Καρχηδών· (2)

8: „Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἴ-
„δομεν ἐν πόλει Κυρίου τῶν Δυνάμε-
„ων· ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγουσι μετὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνοι οἱ Χριςιανοὶ, ὁποῦ ἐγλύτωσαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας: δηλαδὴ, ὅτι ἀληθῶς σύμφωνα εἶναι ἐκεῖνα, ὁποῦ ἠκούσαμεν, μὲ τοῦτα, ὁποῦ τώρα εἴδομεν ἐμπράκτως, εἰς τὴν πόλιν τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ ἡμῶν· διότι ἠκούσαμεν, ὅτι παλαιὰ ὁ Θεὸς ἔκαμε πολλὰ θαύματα διὰ τὸν λαόν του, καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν του· εἴδομεν δὲ ὀφθαλμοφανῶς καὶ τώρα εἰς τὰς ἡμέρας μας τὰς θαυματουργίας του· ὅθεν ταῦτα ὁποῦ εἴδομεν, βεβαιοῦσι καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἠκούσαμεν. (3)

„Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν
„αἰῶνα.

Οὗτος ὁ λόγος ἁρμόζει εἰς μόνην τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων· ἐπειδὴ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „Πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας· (Ματθ΄. ιϛ΄. 18.) διὰ τί ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων· κατεσκάφθη ἀπὸ αὐτὰ τὰ θεμέλια· καὶ λοιπὸν δὲν ἔχουν τί νὰ εἰποῦν εἰς τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπιςομιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

9: „Ὑ-

(1) Ὅθεν ϗ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „Ὁ κατὰ τῶν Ἀποςόλων διὰ τὸ κήρυγμα γενόμενος πόλεμος, ὑπό τε τῶν αἰσθητῶν Βασιλέων τῶν Ἐθνῶν, ϗ μὴν ϗ τῶν ἀοράτων Δαιμόνων τῶν πάλαι βασιλευόντων, ἐνταῦθα σημαίνεται· οἳ ϗ κατεπλάγησαν ϗ ἐξέςησαν, τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἁγίοις θεωροῦντες.

(2) Ἐν τῇ Γ΄. τῶν Βασιλειῶν Κεφ. 1. ςίχ. 22. γράφεται „Ναῦς Θαρσὶς τῷ Βασιλεῖ Σαλωμὼν ἐν τῇ θαλάσσῃ μετὰ τῶν νἱῶν Χιράμ, μία διὰ τριῶν ἐτῶν ἤρχετο τῷ Βασιλεῖ ναῦς ἐκ Θαρσὶς χρυσίου ϗ ἀργυρίου ϗ λίθων τορευτῶν ϗ πελεκητῶν· ὅθεν νῦν διὰ τῶν συντριβομένων πλοίων Θαρσεῖς, τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλούτου ϗ τῆς δυναςείας τῶν προλεχθέντων ἐδήλωσε Βασιλέων, τῶν πολεμίων τῆς Ἐκκλησίας· ὁ δὲ Θεοδώριτος ἐρωτηθεὶς, ποία πόλις ἐςὶν οἱ Θαρσεῖς, λέγει „Ἐνταῦθα Ἰνδικήν τινα χώραν ὠνόμασεν· οἱ δὲ τὸν Ἰεζεκιὴλ ἑρμηνεύσαντες, τὴν Καρχηδόνα, τῆς γῆς Λιβύης προκαθημένην, οὕτως ἐκάλεσαν (ἐρώτ. λϛ΄. εἰς τὴν Γ΄. τῶν Βασιλ.) ὁ δὲ Ἱππόλυτος εἶπεν ὅτι Θαρσὶς ἑρμηνεύεται Αἰθίοπες· ὁ δὲ Εὐδόξιος τὸ Θαρσὶς χρυσόλιθον ἔφη· ὁ δὲ Ἑβραῖος κυανὸν τὸ χρῶμα λέγει: ἤτοι ἠεράνεον.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι εἰκός ἐςι ϗ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας λέγεσθαι τὸ, καθάπερ ἠκούσαμεν οὕτω ϗ εἴδομεν· συνέδραμον γὰρ ὡς πολεμήσοντες· θεασάμενοι δὲ τὸ ἄμαχον, κατεπλάγησαν, ϗ τοῦ πολέμου παυσάμενοι βοῶσιν, ὅτι τὰς περὶ αὐτῆς προῤῥήσεις οὐ βουλόμενοι δέχεσθαι, δι᾽ ἑαυτῶν ἐθεασάμεθα τὴν ἐκείνων ἀλήθειαν· μὴ πιςεύσαντες γὰρ οὐκ ἂν ἔλεγον· ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

9: „Ὑπελάβομεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός σου ἐν „μέσῳ τοῦ λαοῦ σου.

Ἡμεῖς, λέγει ἐπροσμείναμεν τὴν βοήθειάν σου Κύριε, ὅθεν καὶ δὲν ἀπετύχομεν αὐτήν· μερικοὶ δὲ λέγουν: ἤγουν ὁ Χρυσόστομος ὅτι τὸ ὑπελάβομεν ἐδῶ, σημαίνει τὸ ἐγνωρίσαμεν. (1)

10: „Κατὰ τὸ ὄνομά σου ὁ Θεὸς, οὕτω καὶ „ἡ αἴνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς.

Καθὼς, λέγει, εἶναι τὰ θαύματά σου ἐξαπλωμένα καὶ φημισμένα εἰς ὅλον τὸν Κόσμον Κύριε: ἔτζι καὶ ὁ ἔπαινός σου θέλει ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλην τὴν γῆν· καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν νὰ σὲ εὐφημήσουν, ὡς Θεὸν μεγαλοδύναμον. (2)

„Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιά σου.

Ἡ δεξιά σου, λέγει, Κύριε, εἶναι γεμάτη ἀπὸ κάθε δικαιοσύνην· διατὶ μὲ τὴν δικαιοσύνην σου βοηθεῖς καὶ ἐκδικεῖς ἡμᾶς ὁποῦ ἀδικούμεθα· (3)

11: „Εὐφρανθήτω ὄρος Σιὼν, καὶ ἀγαλ„λιάσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαί„ας· ἕνεκεν τῶν κριμάτων σου Κύριε.

Διὰ μέσου τοῦ ὄρους Σιὼν, παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἐν τῷ ὄρει κατοικοῦντας ἀνθρώπους, νὰ χαίρουν καὶ νὰ εὐφραίνωνται· θυγατέρας δὲ τῆς Ἰουδαίας λέγει, ἢ τὰς γυναῖκας, ὡς πλέον δειλὰς καὶ πλέον λυπηροτέρας ἀπὸ τοὺς ἄνδρας· ἢ τὰς πόλεις, ὁποῦ εἶναι τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· τὰς ὁποίας παρακινεῖ νὰ ἀγάλλωνται· ἀναγωγικῶς δὲ, ὄρος μὲν εἶναι ἡ μία τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας: ἤτοι τῆς πίστεως, εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν Χριστιανῶν· ἢ καὶ αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι καὶ οἱ ναοί. (4) διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν λέγει εἰς αὐτὰς νὰ χαίρουν; διὰ τί, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἔκαμες κρίσιν· καὶ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἀδικουμένους, ἐβοήθησας καὶ ἐξεδίκησας· τοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἡμᾶς ἐχθροὺς, κατέκρινας καὶ ἐπαίδευσας·

12: „Κυκλώσατε Σιὼν, καὶ περιλάβετε αὐ„τήν.

Ἐπειδὴ ἡ πόλις Ἱερουσαλὴμ, ἔγινε μὲν πρότερον ἐρείπιον: ἤτοι χάλασμα καὶ κατεδαφισμένη· ὅταν ἐσκλαβώθη ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· μετὰ δὲ τὴν σκλαβίαν ἐκατοικήθη πάλιν, καὶ ἐδυναμώθη παραδόξως· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν παρακινεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν λαὸν νὰ περιτριγυρίσῃ αὐτὴν καὶ νὰ ἰδῇ, πῶς ἔλαβε πάλιν τὴν δύναμιν καὶ τὸν στολισμὸν, ὁποῦ εἶχε πρότερον· (5) κυκλώσατε δὲ

καὶ

(1) Εἶπε γὰρ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „Τί ἐστιν ὑπελάβομεν; ἠλπίσαμεν· προσεδοκήσαμεν· ἔγνωμεν τὴν φιλανθρωπίαν τὴν σήν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οἱ ψευδώνυμοι Θεοὶ οὐκ ἔχουσι συμβαίνουσαν τῇ προσηγορίᾳ τὴν δύναμιν· οὐ γάρ εἰσιν, ὃ καλοῦνται· τῷ δὲ σῷ ὀνόματι Δέσποτα, ἕπεται τὰ ἔργα κηρύττοντα τὴν τῆς προσηγορίας ἀλήθειαν· οὗ δὴ χάριν δικαίως σοι παρὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ὁ ὕμνος προσφέρεται.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Δείκνυσιν ὅτι οὐ τῆς ἀξίας ἦν τῶν εὐεργετουμένων τὰ γινόμενα, ἀλλὰ τῆς οὐσίας τῆς αὐτοῦ· ἐπειδὴ αὕτη αὐτοῦ ἡ οὐσία· δικαιοσύνῃ χαίρει· φιλανθρωπίᾳ εὐφραίνεται· τοῦτο τὸ ἔργον αὐτοῦ: καὶ διὰ τοῦτο τοσαύτης ἀπέλαυον εὐεργεσίας· ὡς γὰρ τοῦ πυρὸς τὸ θερμαίνειν, καὶ τοῦ Ἡλίου τὸ φωτίζειν· οὕτω δὴ καὶ αὐτοῦ τὸ εὐεργετεῖν· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον.

(4) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος θυγατέρας Ἰουδαίας ὀνομάζει τὰς ψυχὰς τῶν Ἀποστόλων, τῶν ἐκ τῆς Ἰουδαίας καταγομένων· ὁ δὲ Θεοδώριτος θυγατέρας Ἰουδαίας ὀνομάζει τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίας, ὡς ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων παγείσας, οἳ ἐξ Ἰουδαίων κατῆγον τὸ γένος.

(5) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Τὸ Σιὼν ὄρος ἐστὶ τῆς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἄκρας ὑπερφαινόμενον· ὁ οὖν ταύτην περιλαμβάνειν προτρεπόμενος, τῇ ὑψηλῇ πολιτείᾳ συμφυῆναι παρακελεύεται, ὥστε εἰς αὐτὴν φθάσαι τῶν ἀρετῶν τὴν ἀκρόπολιν, ἣν τῷ ὀνόματι Σιὼν παραδηλοῖ δι᾽ αἰνίγματος· ταῦτα δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς Ἀποστόλοις παρακελεύεται.

καὶ περιλάβετε, εἶναι ἀντὶ τοῦ, κύκλῳ περιλάβετε· ἢ καὶ τὰ δύω σημαίνουσιν ἐκ παραλλήλου ἕνα καὶ τὸ αὐτό. (1)

„Διηγήσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς.

Εἰς τοὺς πύργους, λέγει, τῆς Ἱερουσαλὴμ καθήμενοι ἐσεῖς οἱ κάτοικοι αὐτῆς, διηγηθῆτε, ποῖα μὲν ἄδοξος καὶ κατεδαφισμένη ἔγινεν αὕτη πρότερον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους, ποία δὲ ἔνδοξος καὶ λαμπρὰ πόλις ἔγινε τώρα· ὁ δὲ Χρυσόςομος ἐνόησε τὸ διηγήσασθαι, ἀντὶ τοῦ, μετρήσατε τοὺς πύργους τῆς Ἱερουσαλὴμ, πόσοι εἶναι. (2)

13: „Θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύ-
„ναμιν αὐτῆς,
„Καὶ καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς.

Βάλλετε, λέγει, τὸν νοῦν σας, καὶ ςοχασθῆτε καλὰ, ποίαν δύναμιν ἔχει τώρα ἡ Ἱερουσαλὴμ· βάρεις δὲ, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ μδ: Ψαλμῷ ςίχ. ἀπὸ βάρεων ἐλεφαντίνων, εἶναι, ὄχι μόνον οἱ μεγάλοι οἶκοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πύργοι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, μοιράσατε ὁ καθε ἕνας τοὺς πύργους τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐσεῖς οἱ κάτοικοι αὐτῆς· καὶ οὕτω περιεργασθῆτε αὐτοὺς μὲ περισσοτέραν ἀκρίβειαν καὶ ἀργοπορίαν, πόσον εἶναι δυνατοί! πόσον μεγάλοι! καὶ πόσον εὔμορφοι! (3)

„Ὅπως ἂν διηγήσησθε εἰς γενεὰν ἑ-
„τέραν.

14: „Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὸν
„αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημένα ποιήσατε ἐσεῖς οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα, ἀφ' οὗ μάθετε ἀκριβῶς τὴν δύναμιν καὶ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ἐνήργησεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, διηγῆσθε καὶ εἰς τοὺς μεταγενεςέρους, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν, τόσον εἰς τὸν πρόσκαιρον τοῦτον αἰῶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀτελεύτητον ἐκεῖνον: ἤτοι ὅτι αὐτὸς εἶναι πάντοτε· αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τῶν ῥητῶν τοῦ Ψαλμοῦ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱςορίαν· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν καὶ ἀλληγορίαν, παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τοὺς Ἀποςόλους, καὶ τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποςόλων Ἀρχιερεῖς τε καὶ Διδασκάλους νὰ περικυκλώσουν τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν, διὰ νὰ ἐρευνήσουν νὰ εὕρουν τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς της· πύργους δὲ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας νόησον, τὰς μερικὰς Ἐκκλησίας, τὰς ἐν διαφόροις τόποις εὑρισκομένας, τὰς ὁποίας καὶ βά-

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Εὐφραίνεται τὸ Σιὼν ὄρος, ϗ ἀγαλλιῶσιν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας ἕνεκεν τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, τῷ θεωρεῖν αὐτῶν τοὺς λόγους, ϗ τὰ κατὰ τοὺς λόγους ἔργα· ϗ οἱ νοήσαντες τὴν Σιὼν κυκλοῦσιν αὐτήν· ϗ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς πύργους αὐτῆς, διηγοῦνται ἄνωθεν τοῖς μηδέπω δυνηθεῖσιν ἀναβῆναι λέγοντες, θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν ἵνα κατανοήσητε τὴν δύναμιν αὐτῆς, ϗ ἕκαςος δι' ὧν πράττει πολιτευόμενος, ἀξίαν τὴν μνήμην λάβῃ τῆς καταδιαιρέσεως τῆς πόλεως (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Ἀπολλινάριος οὕτω μεταφράζει ἡρωϊκῶς „Σπεύσατέ μοι Σιῶνα περιςαδὸν ἀμφιβαλέσθαι.

(2) Παρὰ τῷ Χρυσοςόμῳ γὰρ φέρεται τοῦτο „Ἕτερος ἀριθμήσατε τοὺς πύργους αὐτῆς· ἀντὶ τοῦ διηγήσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς· ἑρμηνεύει δὲ ἄλλος τοῦτο, λέγων „Πύργους τῆς Ἐκκλησίας Χριςοῦ, τοὺς ἁγίους εἶναι φαμὲν Ἀποςόλους τε ϗ Εὐαγγελιςάς· διηγούμεθα γεμὴν ἐν αὐτοῖς, τὰ αὐτῶν ἀποςοματίζοντες, ϗ ταῖς αὐτῶν κεχρημένοι φωναῖς, ϗ ἀκρεφνέσι μυςαγωγίαις· ἵν' ὦμεν κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὡς περιςεραὶ μελετητικαί· (Ἰεζεκ. ζ'. 16.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Πύργους αὐτῆς καλεῖ τοὺς τῆς ἄκρας ἀρετῆς ἐπειλημμένους, ϗ τὴν τῶν Ἀγγέλων πολιτείαν ἐπὶ τῆς γῆς μιμουμένους, οἳ πύργων δίκην κυκλοῦσιν αὐτὴν ϗ φυλάττουσι· Παρὰ δὲ τῷ Ἱερωνύμῳ γράφεται· μετρήσατε τὰ Παλάτια αὐτῆς.

(3) Ἄλλος δὲ φησὶ „Δύναμις τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὑποςηρίζοντες αὐτὴν λόγοι, οὓς ϗ ἐξ ὅλης καρδίας κελεύει τοὺς ἁγίους Ἀποςόλους νουθετεῖν· βάρεις δὲ τῆς Σιών: ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας, νυνὶ μάλιςα οἱ Ἀπόςολοι εἶεν ἂν ϗ Εὐαγγελιςαί· τούτους γὰρ ἡμεῖς οἱ μετ' ἐκείνους μυςαγωγοὶ, μονονουχὶ μεριζόμεθα, τὰ παρ' αὐτῶν ὀρθῶς τε ϗ ἀ-

βάρεις ὀνομάζει · ὁμοίως παρακινεῖ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους, νὰ διηγοῦνται καὶ νὰ κηρύττουν μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας, τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ · καὶ ὁ καθε ἕνας ἐξ αὐτῶν νὰ μοιράζῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του μίαν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προσατεύῃ αὐτὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον · καὶ νὰ βάλῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του: ἤγουν νὰ προσέχῃ μεγάλως εἰς τὸ νὰ δυναμόνῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην μὲ τὴν διδασκαλίαν του, καὶ μὲ τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς ζωῆς του · ἵνα καταρτήσαντες καὶ κατὰ πάντα κυβερνήσαντες ὁ καθε ἕνας τὴν ἐδικήν του Ἐκκλησίαν, διηγοῦνται καὶ εἰς τοὺς μεταγενεςέρους τὰ τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖα, μεταχειριζόμενοι εἰς τοῦτο ὄργανον καὶ ὑπηρέτην, τὰς γλώσσας τῶν ἀκουόντων Χριςιανῶν.

„Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶ-
„νας.

Αὐτὸς, λέγει, ὁ Χριςὸς, ἔχει νὰ μᾶς ποιμαίνῃ αἰωνίως · εἶπε γὰρ ὁ ἴδιος „Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός · (Ἰω. ί. 11.) καὶ πάλιν „Καὶ γενήσεται μία ποίμνη εἷς ποιμήν (αὐτόθ. 16) (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΜΗ'.

„Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορὲ · Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ παρὼν Ψαλμὸς διηγεῖται διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἥτις εἶναι τέλος τῆς παρούσης ζωῆς · διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος ἐπιγέγραπται κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ εἴπῃ διὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν · τὰ δὲ ἄλλα λόγια τῆς ἐπιγραφῆς, ἡρμηνεύσαμεν πρότερον εἰς τὸν μζ'. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα ἐκεῖ.

1: „Ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ Ἔθνη.
„ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες
„την οἰκουμένην.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὅλην τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὸ νὰ ἀκροασθῇ ἐκεῖνα, ὁποῦ μέλλει νὰ εἴπῃ · ἐπειδὴ δὲ, Ἔθνη μὲν εἶναι καθολικῶς ὅλα τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων,

ἀπλανῶς εἰρημένα δεχόμενοι, πρὸς βεβαίωσιν ὧν ἂν ποιώμεθα λόγων, τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι συναγορεύειν ἐθέλοντες · ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Ταύτας φησὶ τὰς κατὰ μέρος Ἐκκλησίας ὁ παρὼν προςάττει λόγος καταδιελέσθαι · βούλεται γὰρ ἕκαςον τῶν Ἀγγέλων ἀφωρισμένως ἐκκλησιῶν τινων φρουρὸν ἐπιςῆσαι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Χρὴ γάρ, φησὶ, γενεὰν ἑκάςην τῇ μετ' αὐτὴν παραδιδόναι, ἃ παρὰ τῆς προτέρας παρειλήφαμεν, ὥςε ἐν ἁπάσαις γενεαῖς διαπορθμευθῆναι τὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ γνῶναι πάντας ἀνθρώπους, ὅτι οὗτος καὶ Θεὸς καὶ Κύριος, καὶ ποιμὴν ἀγαθὸς καὶ αἰώνιος · ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς, καὶ τὸ ποιμαίνειν αὐτοῖς ἐνεχείρισε, ἀναγκαίως ἐδίδαξεν, ὅτι εἷς ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς εἰς αἰῶνα ποιμαίνων, οὐ μόνον τὰ πρόβατα, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν προβάτων καλουμένους νομέας.

πων, ὁποῦ λαλοῦν διαφόρους γλώσσας, καὶ κατοικοῦν ὁμοῦ ἐνωμένοι εἰς πόλεις, καὶ χωρία, καὶ τζεφτιλίκια· μερικοὶ δὲ ἄνθρωποι δὲν κατοικοῦν ἐνωμένοι, ἀλλὰ χωριστὰ χωριστὰ ὁ καθ' ἕνας, εἰς ὄρη, καὶ σπήλαια, καὶ εἰς χαραμάδας τῶν πετρῶν· διὰ τοῦτο ἀκολούθως εἶπε καθολικώτερον ὁ Δαβίδ, ὅτι πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον· τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ νὰ μὴ μείνῃ τινὰς ἔξω ἀπὸ τὸ κάλεσμα, καὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων του· τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται πῶς εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀκούσατε· ἀλλ' ὅμως ἔχει κάποιαν περισσοτέραν ἐπίτασιν ἀπὸ ἐκεῖνο· ἐπίτασιν γὰρ ἔχει, τὸ νὰ μὴν ἀκούῃ μόνον τινὰς ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ βάλλῃ εἰς τὸ αὐτί του ἐκεῖνο, ὁποῦ ἀκούει· (1)

„Οἵτε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώ-
„πων.

Ὁ μέγας Βασίλειος γηγενεῖς μὲν ὀνομάζει, τοὺς τὰ γήϊνα φρονοῦντας μὲ τελειότητα, καὶ ὅλως διόλου καταγινομένους εἰς τὴν γῆν· υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων, τοὺς ὄντας ςολισμένους μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον· ἐπειδὴ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ λογικόν· ὁ δὲ Χρυσόςομος ἄλλως ἐξηγεῖ ταῦτα· λέγει γὰρ, ὅτι ὁ Προφήτης, ἀφ' οὗ ἐκάλεσεν ὅλους ἁπλῶς τοὺς ἀνθρώπους, ταπεινόνει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἀνίσως καὶ ἔχῃ τινὰς κατὰ τοῦ ἄλλου καμμίαν ὑπερηφάνειαν· ἐνθυμίζει γὰρ αὐτοὺς, ὅτι ὅλοι εἶναι γηγενεῖς· ἤγουν πλασμένοι ἀπὸ τὴν αὐτὴν γῆν, καὶ ἀπὸ ὕλην ἄτιμον· ἔπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσουν πῶς ἔτζι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐβλάςησαν ἐκ τῆς γῆς, κατὰ τοὺς μύθους τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔλεγον, πῶς μερικοὶ ἄνθρωποι ἦτον σπαρτοὶ, καὶ ἐβλάςησαν ἀπὸ τὴν γῆν· διὰ τοῦτο ἀκολούθως εἶπεν, καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀκούσατε, λέγει, οἱ ἄνθρωποι, οἱ γηγενεῖς μὲν ὄντες, διὰ τὸν ἐκ τῆς γῆς πλασθέντα προπάτορα· (Ἀδὰμ γὰρ ἑρμηνεύεται γήϊνος) υἱοὶ δὲ ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἐκ συνουσίας κατὰ διαδοχὴν γέννησιν.

„Ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλούσιος καὶ πένης.

Δὲν διαχωρίζω, λέγει, ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν μου πλούσιον ἀπὸ πτωχόν· ἐπειδὴ ἐξίσου καὶ μὲ ὁμοτιμίαν ὅλους καλεῖ εἰς ἀκρόασιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· διὰ τί αὐτὸ ζητεῖ ψυχὴν, ὁποῦ δύναται νὰ καταλαμβάνῃ τὰ ἀκουόμενα λόγια· τὴν ὁποίαν κατάληψιν δὲν προξενεῖ ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ χαρίζει ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· ἐπιτοαυτὸ δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ὁμοῦ καὶ ὁμοίως. (2)

3: „Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν, καὶ
„ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σύνεσιν.

Με

(1) Ὅθεν ϗ ἄλλος τις λέγει „ Τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, οὐδὲν ἕτερον ἐςὶν, ἢ μετὰ σπουδῆς ἀκοῦσαι ϗ συντεταμένῃ διανοίᾳ· ἐνωτίσασθε γὰρ λέγεται κυρίως, ὅταν τὶς πρὸς τὸ οὖς τινι διαλέγηται συντείνων ἑαυτὸν, ϗ ἐκεῖνον προσέχειν κελεύων τοῖς λεγομένοις· ἀγκαλὰ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος λέγῃ, ὅτι τὸ μὲν ἀκούειν διανοίας ἐςὶν, ὡς δηλοῖ ὁ Κύριος διεγείρων εἰς τὸ συνετῶς κατακούειν τοῦ βουλήματος τῶν λεγομένων „ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω· τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, ψιλὸν τὸν ἦχον ἐντίθεσθαι τοῖς ὠσίν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὁ Προφητικὸς λόγος τὴν οἰκουμένην πᾶσαν εἰς ἀκρόασιν συναγείρει· τοῦτο δὲ τῆς Ἀποςολικῆς χάριτος, δῆλον ὡς ἐξ αὐτῶν οἱ λόγοι προσφέρονται, οὐκ Ἰουδαίοις μόνοις, οὐδὲ τοῖς δε ἢ τοῖς δε τοῖς Ἔθνεσιν, ἀλλὰ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει.

(2) Ὅθεν ὁ Βασίλειος εἶπε „ Τρεῖς εἰσι συζυγίαι τῶν κεκλημένων, ἐν αἷς ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων περιέχεται γένος· Ἔθνη ϗ οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην· γηγενεῖς ϗ ὑοὶ τῶν ἀνθρώπων· πλούσιοι ϗ πένητες· τίνα τοίνυν ἔξω κατέλιπε τῆς ἀκροάσεως; οἱ ἀλλότριοι τῆς πίςεως διὰ τῶν Ἐθνῶν ἐκλήθησαν· οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰσὶν οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην· γηγενεῖς, οἱ τὰ γήϊνα φρονοῦντες, ϗ τῶν θελημάτων τῆς σαρκὸς ἀντεχόμενοι· ὑοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἐπιμέλειαν τινὰ ϗ ἄσκησιν τοῦ λόγου ποιούμενοι· ἴδιον γὰρ ἀνθρώπου τὸ λογικόν· πλούσιοι ϗ πένητες αὐτόθεν ἔχουσι γνωριζομένην τὴν ἰδιότητα· οἱ μὲν, ὑπερβαίνοντες τὴν κτίσιν τῶν ἀναγκαίων· οἱ δὲ, ἐν ἐνδείᾳ τούτων καθεςηκότες.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὸ νὰ προσέχουν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ διὰ πρόσκαιρά τινα πράγματα, ἀλλὰ διὰ μεγάλα καὶ φοβερά· σοφίαν δὲ ὀνομάζει τοὺς λόγους, ὁποῦ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ σοφίαν· προσθέτει δὲ, καὶ ὅτι δὲν ἔχει νὰ λαλήσῃ χωρὶς προμελέτην καὶ ςοχασμόν· ἡ μελέτη, λέγει, τῆς καρδίας μου: ἤτοι ἡ ἀκριβὴς σκέψις τοῦ νοός μου, θέλει λαλήσει λόγια γεμάτα ἀπὸ σύνεσιν· ἢ λόγια, ὁποῦ χρειάζονται σύνεσιν εἰς τὸ νὰ νοηθοῦν. (1)

4: „Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου.

Ὅταν ἐγὼ, λέγει, διαλέγωμαι καὶ σᾶς διδάσκω, θέλω κλίνω μερικῶς τὸ νοητὸν αὐτὶ τῆς ψυχῆς μου εἰς τὴν παραβολὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἐνηχήσῃ καὶ ἐμπνεύσῃ εἰς ἐμὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόςομον· λέγει δὲ τώρα παραβολὴν, τὰ αἰνίγματα· ἐπειδὴ τὰ λόγια τῶν Προφητῶν εἶναι αἰνιγματώδη καὶ σκοτεινὰ, διὰ τὴν ἀσάφειαν τῶν κεχρυμμένων νοημάτων ὁποῦ ἔχουν· ἐπροξένησε δὲ ἀξιοπιςίαν εἰς τὰ λόγιά του ὁ Προφήτης, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐμπνέονται αὐτὰ ἄνωθεν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος. (2)

„Ἀνοίξω ἐν Ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου.

Πρόβλημα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν λόγον, ὁποῦ προβάλλεται εἰς νουθεσίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων· (3) ἀνοίξω δὲ εἶπεν ἐν Ψαλτηρίῳ: ἤγουν θέλω φανερώσω τὸν λόγον μου, μὲ μέλος Ψαλτηρίου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος, ὁποῦ ἀνοίγει θύραν τινὸς οἴκου, αὐτὸς φανερόνει τὰ εὑρισκόμενα μέσα εἰς τὸν οἶκον· ἀπὸ τὸ προηγούμενον λοιπὸν, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ ἑπόμενον καὶ ἀκόλουθον· μὲ μέλος δὲ ὀργανικὸν θέλει ἀνοίξει τὸ πρόβλημά του διὰ νὰ γένῃ εἰς τοὺς ἀκροατὰς ὁ λόγος γλυκύτερος· ἀνοίγει δὲ ἐν Ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά του ἐκεῖνος, ὁποῦ κάμνει ὁμοῦ καὶ διδάσκει· καὶ ὁποῦ ἔχει σύμφωνα τὰ ἔργα καὶ πράξεις του μὲ τὸν λόγον του· ἐπειδὴ τὸ μέλος τοῦ Ψαλτηρίου διὰ μέσου τῶν χειρῶν ἐνεργεῖται· αἱ δὲ χεῖρες, εἶναι

(1) Ἀμφότερα ὁ λόγος ἐν τῷ αὐτῷ συνείληφε κατὰ τὸν Βασίλειον, τήν τε τοῦ ςόματος ἐνέργειαν, ϗ τὴν τῆς καρδίας μελέτην· ἐάν τε γὰρ μὴ ᾖ τὸ ἀγαθὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀποκείμενον, πῶς προενέγκῃ τὸν θησαυρὸν διὰ τοῦ ςόματος ὁ μὴ κεκτημένος ἐν τῷ κρυπτῷ; ἐάν τε ἔχων τὰ τῆς καρδίας ἀγαθὰ, μὴ δημοσιεύῃ τῷ λόγῳ, λεχθήσεται αὐτῷ, σοφία κεκρυμμένη ϗ θησαυρὸς ἀφανὴς τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις; (Σειρ. κ΄. 30.) δι᾽ ὅπερ εἰς μὲν τὸ ἑτέρων ὠφέλιμον λαλείτω τὸ ςόμα σοφίαν· εἰς δὲ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν προκοπὴν, ἡ καρδία μελετάτω σύνεσιν· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης „Ὅταν ἡ μελέτη τῆς καρδίας σύνεσις ᾖ, οὐκ ἐξέρχονται ἔσωθεν ἀπὸ τῆς καρδίας διαλογισμοὶ πονηροὶ, οὐδὲ ὑπάρχει τὰ κινοῦντα τὸν ἄνθρωπον, οὐδὲ δίδοται τόπος τῷ Διαβόλῳ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Παραβολὴ κατὰ τὸν Χρυσόςομον, εἶναι ὄνομα πολυσήμαντον· παραβολὴ ἐςὶ τὸ λάλημα ϗ ὑπόδειγμα ϗ ὀνειδισμός· ὡς τὸ, ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς Ἔθνεσι· ϗ ὁ αἰνιγματώδης λόγος, ὃ πολλοὶ λέγουσι ζήτημα· κατὰ τὸ „Τότε νοήσεις παραβολὴν ϗ σκοτεινὸν λόγον· παραβολὴ λέγεται, ϗ ἡ ὁμοίωσις· ὡς τὸ „Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς· παραβολὴ λέγεται ϗ ἡ τροπολογία· κατὰ τὸ „Υἱὲ ἀνθρώπου, εἰπὲ αὐτοῖς τὴν παραβολὴν ταύτην, ὁ ἀετὸς ὁ μέγας ὁ μεγαλοπτέρυγος· ἀετὸν λέγων τὸν Βασιλέα· παραβολὴ λέγεται, ϗ ὁ τύπος ϗ ἡ εἰκών· ὡς τὸ „Ὅθεν ϗ ἐν παραβολῇ αὐτὸν ἐκομίσατο· τουτέςιν ἐν τύπῳ ϗ εἰκόνι· ὁ δὲ Δαβὶδ, αἰνιγματώδη ποιεῖ τὸν λόγον ϗ πολλὴν ἔχοντα τὴν δυσκολίαν . . . ἵνα διεγείρῃ τὸν ἀκροατήν· ἐπειδὴ πολλοὺς ἡ εὐκολία εἰς ῥαθυμίαν ἄγει· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὁ τοίνυν χορὸς ὁ Ἀποςολικὸς· τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ; δηλαδὴ τὸν Χριςὸν (Χριςὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις ϗ Θεοῦ σοφία) διὰ ςόματος φέρων, ἔλεγε, τὸ ςόμα μου λαλήσει σοφίαν· ἐπειδὴ τὸν Χριςὸν θεολογοῦντες εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων ἐκήρυττον τῷ ἑαυτῶν ςόματι· τὰ δὲ τῆς διανοίας αὐτῶν οὐδὲν ἕτερον ἢ συνέσεις ἐμελέτα· οὕτω δὲ αὐτῶν ἠκονῆτο πρὸς σύνεσιν ὁ νοῦς, ὡς τὰς παραβολὰς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φερομένας πάσας συνεῖναι ϗ πρὸ τῆς αὐτοῦ ἑρμηνείας· αὐτίκα γοῦν μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν παραβολῶν, ὁ μὲν Σωτὴρ ἠρώτα αὐτοὺς λέγων· συνήκατε ταῦτα πάντα; οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· ναί· (Ματθ. ιγ΄. 5.) ἐγὼ μὲν φησὶν, ἀκονήσας τὸ διανοητικόν μου εἰς σύνεσιν τῶν σωτηρίων παραβολῶν, δεδύνημαι ἐπακολουθῆσαι τῇ ἐμφερομένῃ ἐν αὐταῖς διανοίᾳ· τοῖς δὲ μὴ τοῦτο πράττειν δυναμένοις διὰ νηπιότητα, ἀνοίξω τὰ κεκρυμμένα διὰ τοῦ ἐμοῦ Ψαλτηρίου, τοῦ σωματικοῦ δηλαδὴ ὀργάνου.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „Πρόβλημα ἐςὶ λόγος συνεσκιασμένος ϗ αἰνιγματώδης· διὰ τοῦτο ϗ σοφίαν ἐτόλμησε καλέσαι, θαῤῥῶν τῇ θείᾳ ἀποκαλύψει.

καὶ σημεῖον τῆς πράξεως, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον.

5: „Ἵνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ; „ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώσει „με.

Ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται ὁ στίχος οὗτος· θέλετε, λέγει, νὰ μάθετε, διὰ τί ἐγὼ φοβοῦμαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; (ταύτην γὰρ ὀνομάζει πονηρὰν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ καθὼς προείπομεν εἰς τὸν μ΄ Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό „Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.) ἐὰν θέλετε νὰ μάθετε, ἀκούσατε· φοβοῦμαι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· διὰ τί τότε θέλει με κυκλώσει ἡ ἀνομία τῆς ἁμαρτίας μου· ἤτοι ἡ ἁμαρτία μου κατὰ περίφρασιν· πτέρνα γὰρ λέγεται ἡ ἀπάτη, κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὡς προερμηνεύσαμεν ἐν τῷ προῤῥηθέντι μ΄ Ψαλμῷ· ἀπάτη δὲ εἶναι ἡ ἁμαρτία· διὰ τί ἀπατᾷ ἐκεῖνον, ὁποῦ τὴν πράττει· εἶδες πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ ἐλάλησε λόγον σοφὸν καὶ συνετὸν, καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι θέλει λαλήσει σοφίαν καὶ σύνεσιν; διότι αὐτὸς δείχνωντας τὸν ἑαυτόν του παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους, πῶς φοβεῖται τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἐσυμβούλευσε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ φοβοῦνται καὶ ἐκεῖνοι τὴν ἁμαρτίαν· καὶ ἀκολούθως ἐδίδαξεν αὐτοὺς, ὅτι εἶναι κρίσις ἀδέκαστος καὶ ἀπροσωπόληπτος. (1)

6: „Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν, „καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐ„τῶν καυχώμενοι.

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀκούεται ἔξωθεν το, ἀκούσατε. ἀκούσατε, λέγει, ἐσεῖς ὁποῦ ἐλπίζετε εἰς τὴν δύναμίν σας· δυνατοὺς δὲ ὀνομάζει τώρα ἐδῶ, ὄχι μόνον τοὺς ἔχοντας δύναμιν εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας δύναμιν εἰς τὸν λόγον· καὶ πλουσίους λέγει, ὄχι μόνον τοὺς ἔχοντας ἄσπρα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας γνῶσιν καὶ διάκρισιν, καὶ νοήματα θεωρητικὰ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἀφ᾽ οὗ δὲ ἐκάλεσεν αὐτοὺς, λέγει ἀκολούθως. (2)

7: „Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται „ἄνθρωπος;

Ε΄.

---

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Πονηρὰν ἡμέραν τὴν τῆς κρίσεως λέγει . . . ἐν ᾗ φησὶν ὁ Προφήτης „Νῦν ἐκύκλωσαν αὐτοὺς τὰ διαβούλια αὐτῶν (Ὡσ. ζ΄. 2.) ἐν ᾗ οὐδείς σου ἕτερος κατήγορος στήσεται, ἢ αὐταὶ αἱ πράξεις μετὰ τῆς ἰδίας μορφῆς ἑκάστη παρισταμένη· ἡ μοιχεία, ἡ κλοπὴ, ἡ πορνεία μετὰ τῆς νυκτὸς, μετὰ τοῦ τρόπου, μετὰ τῶν χαρακτηριζόντων αὐτὴν ἰδιωμάτων· καὶ ἁπαξαπλῶς, ἑκάστη ἁμαρτία μετὰ τοῦ ἰδίου χαρακτῆρος ἐναργῆ φέρουσα τὴν ὑπόμνησιν παραστήσεται· ὅτι δὲ ἡ πτέρνα τὴν ἀπάτην τῆς ἁμαρτίας δηλοῖ, βεβαιοῖ καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων λέγων „Τοιοῦτον γὰρ καὶ ἡ ἁμαρτία ἀπατηλὸν καὶ ἱκανὸν συναρπάσαι· ταύτην φησὶ δέδοικα τὴν ἀπατῶσάν με ἁμαρτίαν, τὴν κυκλοῦσάν με· δι᾽ ὃ καὶ ὁ Παῦλος εὐπερίστατον αὐτὴν καλεῖ τὴν συνεχῶς περιβάλλουσαν, τὴν εὐκόλως, τὴν ῥαδίως. Ἄλλοι δὲ διδάσκαλοι περιεργότερον ἡρμήνευσαν, ὅτι ἀνομίαν τῆς πτέρνης ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν σαρκικὴν ἁμαρτίαν, ὁποῦ ἔκαμε μὲ τὴν Βηρσαβεέ· ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἰατρῶν, ἀπὸ τὴν πτέρναν εὐγαίνει μία φλέβα, ἡ ὁποία κινεῖ τῆς σαρκὸς τὴν ἐπιθυμίαν· (παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεάτρῳ 128.) ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος φησὶν „Οὐκ οἶδεν ἡ τοῦ Θεοῦ κτίσις πονηρᾶς τινος ἡμέρας κατασκευὴν, ὡς μαρτυρεῖ τῆς κοσμογονίας ὁ λόγος· ἀλλ᾽ ἡ ἁμαρτία τὴν ἀγαλλιάσιμον ἡμέραν, φόβου καὶ τιμωρίας ἡμέραν ἐποίησεν, ἣν ἐξῆν μὴ φοβεῖσθαι, εἰμὴ ὁ τὴν πτέρναν ἡμῶν ἐπιτηρῶν ὄφις, ᾧ ὄνομα ἐστὶν ἡ ἀνομία, κύκλῳ τὴν πορείαν τοῦ βίου διέλαβε τῷ ἰδίῳ ὁλκῷ, ταῖς ποικίλαις τῶν παθημάτων φολίσι φοβερῶς ἐπιφρίσσων πανταχόθεν καὶ τραχυνόμενος· Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος ἀνέγνω τὸ ῥητὸν οὕτως· ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου οὐ κυκλώσει με· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Εἰώθασι πολλοὶ κακὴν ὀνομάζειν ἡμέραν, ἐν ᾗ λυπηροῖς τισιν αὐτοὺς συμβαίνει περιπεσεῖν· εἰκότως τοίνυν οὕτω προσαγορεύεται, ὡς ἂν τῆς ἑκάστου πονηρίας οὖσα ἐλεγκτική· καὶ ὡς τὰς κολάσεις τοῖς ἀσεβέσι διὰ τῆς περιμενούσης αὐτοὺς ὀργῆς ἐπάγουσα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐγὼ μὲν, φησὶ, δέδια καὶ τρέμω τὴν προσδοκωμένην ἡμέραν· ὑμεῖς δὲ οἱ τῷ πλούτῳ κομῶντες, ἐκείνης μὲν οὐδεμίαν ποιεῖσθαι φροντίδα, τῇ δὲ ὑπερηφανείᾳ τῆς περιουσίας μεγαλαυχούμενοι, ὡς μονίμοις θαῤῥεῖτε τοῖς ῥέουσιν.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, οὐδὲ ὁ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς ἠμπορεῖ νὰ λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν κόλασιν τὸν ἀδελφόν του, ὁ κατὰ φύσιν φίλτατος τὸν κατὰ φύσιν φίλτατον· ἐπειδὴ οὔτε ἡ δύναμις τῶν ἔργων καὶ λόγων, οὔτε ἡ πλουσιότης τῶν ἄσπρων καὶ τῶν νοημάτων, οὔτε ἡ συγγένεια τῶν ἀδελφῶν χρησιμεύουσιν ἐκεῖ· ἀνίσως δὲ ἀδελφὸς δὲν ἠμπορεῖ ἐκεῖ νὰ γλυτώσῃ τὸν ἀδελφόν του, πῶς θέλει τὸν γλυτώσει ἄλλος ξένος ἄνθρωπος; τὸ μὲν γὰρ ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, ἀναγινώσκεται ἀποφαντικῶς καὶ χωρὶς ἐρώτησιν· τὸ δὲ, λυτρώσεται ἄνθρωπος; ἀναγινώσκεται κατὰ ἐρώτησιν μὲ βαρύτητα καὶ δύναμιν τῆς φωνῆς· ἐκεῖ λοιπὸν, λέγει, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, δὲν εἶναι λύτρωσις καὶ ἐλευθερία· ἀλλ' ἐδῶ πρέπει τινὰς νὰ λυτρώσῃ τὸν ἑαυτόν του διὰ μετανοίας καὶ τῆς τοῦ πλούτου μεταδόσεως· ἐπεὶ λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος· (Παρ. ιγ΄. 8.) λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ἰεζεκιὴλ „Ἐὰν ὦσιν οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι Νῶε καὶ Δανιὴλ καὶ Ἰὼβ ἐν μέσῳ αὐτῶν, ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ἐὰν υἱοὶ, ἢ θυγατέρες ὑπολειφθῶσιν, αὐτοὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν ῥύσονται τὰς ψυχὰς αὐτῶν· (Ἰεζ. ιδ΄. 14.) καὶ οὐχὶ δηλαδὴ ῥύσονται τοὺς υἱοὺς καὶ θυγατέρας αὐτῶν. (1)

8: „Οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ, „Καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς „ψυχῆς αὐτοῦ.

Οὔτε ὁ ἀδελφὸς, λέγει, οὔτε ὁ ξένος ἄνθρωπος θέλει δώσει ἐκεῖ ἐξίλασμα: ἤγουν λύτρον καὶ ἐξαγορὰν διὰ τὸν ἑαυτόν του ἢ διὰ τὸν ἄλλον· πῶς γὰρ θέλει δώσει ἐξαγορὰν διὰ τὸν ἄλλον, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς εἶναι ὑπεύθυνος εἰς τὴν κόλασιν; ἀλλ' οὔτε θέλει δώσει τὴν τιμὴν καὶ ἐξαγορὰν τῆς ἐλευθερίας τῆς ψυχῆς του· ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, οὐδὲ ὁ Κόσμος ὅλος εἶναι ἀντάξιος· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, μέλλωντας νὰ λυτρώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ὁποῦ ἐσκλαβώθη ἀπὸ τὸν Διάβολον, δὲν ἔδωκε γῆν, οὐδὲ θάλασσαν, οὔτε ὅλον τὸν Κόσμον εἰς ἐξαγορὰν της, ἀλλὰ ἔδωκεν αὐτὸ τὸ τίμιον, καὶ πάσης τιμῆς ὑπεράξιον αἷμά του. Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἔτζι, ποῖον λύτρον ἄξιον θέλει εὕρῃ ἐκεῖ τινας; βέβαια οὐδέν· βλέπεις ὦ ἀναγνῶστα, λόγια τοῦ θείου Δαβὶδ, σοφὰ ἐν ταυτῷ καὶ συνεστὰ καὶ αἰνιγματώδη;

„Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος·

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω ἐκατηγόρησεν ὁ Προφητάναξ τοὺς ἀμετανοήτους, τώρα ἐδῶ γυρίζει πρὸς τοὺς μετανοοῦντας, καὶ παρηγορεῖ τὸν κόπον τῆς μετανοίας των μὲ τὰς ἐλπίδας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἐκοπίασες, λέγει, σὺ ὁποῦ μετανοεῖς εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα; λοιπὸν θέλεις ζήσεις παντοτινά· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς τέλος· θέλεις ζήσεις δὲ, τὴν κυρίως καὶ ἀληθῶς ζωήν: τὴν μακαρίαν δηλαδὴ καὶ ἄπονον· ἐπειδὴ ἡ ζωὴ τοῦ παρόντος αἰῶνος, δὲν εἶναι κυρίως ζωὴ, ἀλλὰ καταχρηστικῶς μόνον λέγεται ζωὴ, ὡς προείπομεν· τέλος δὲ θέλεις νοήσεις, καὶ τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἐπειδὴ ὁ μέλλων αἰὼν, εἶναι τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος. (2)

9: „Οὐκ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Καὶ τί λέγω ἐν τῷ μέλλοντι; ὅπου γε καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ οὐδὲν ὤνησε φιλία· πόσα οὖν ὁ Σαμουὴλ ἀπωδύρατο, καὶ τὸν Σαοὺλ οὐκ ἐξήρπασε! πόσα δὲ Ἱερεμίας ηὔξατο, καὶ τοὺς Ἰουδαίους οὐδὲν ὤνησεν! ἀλλὰ καὶ ἐπετιμήθη εὐχόμενος· τί οὖν; περιτταὶ εἰσὶν αἱ τῶν ἁγίων εὐχαί; οὐδαμῶς! ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἰσχὺν ἔχουσαι, ὅταν καὶ σὺ αὐταῖς βοηθῇς.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Ὁ οὖν κοπιάσας ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὗτος ζήσεται εἰς τέλος· ὁ δὲ ἐν τρυφῇ καὶ πάσῃ ἐκλύσει διάγων διὰ τὸ ἁβροδίαιτον, πορφύραν καὶ βύσσον ἐνδυόμενος, καὶ εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς, καὶ φεύγων τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καμάτους, οὔτε ἐκοπίασεν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ζήσεται ἐν τῷ μέλλοντι· ἀλλὰ μακρὰν ὄψεται τὴν ζωὴν βασανιζόμενος ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου· ὁ δὲ μυρίοις τῆς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶσιν ἐναθλήσας, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἐν κόποις περισσοτέρως ἐξετασθεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ ζήσειν μέλλων· ὡς ὁ πολ-

ι. 9. „Οὐκ ὄψεται καταφθοράν.
„Ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας.

Ὁ μετανοῶν, λέγει, ἄνθρωπος, αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι πληροφορημένος διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ὅταν ἰδῇ πῶς ἀποθνήσκουν οἱ σοφοὶ κατὰ τὰ θεῖα καὶ οἱ ἐνάρετοι, δὲν βλέπει καταφθορὰν εἰς αὐτούς: ἤγουν δὲν νομίζει πῶς αὐτοὶ διαλύονται εἰς τὸ μὴ ὄν· ἀλλὰ τὸν θάνατόν τους νομίζει μίαν ἀλλαγὴν ἀπὸ τὴν φθορὰν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοσόμου· ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ μετανοῶν ἄνθρωπος καὶ πιςεύων, πῶς εἶναι κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις, ἰδῇ, πῶς ἀποθνήσκουν οἱ σοφοὶ ὄντες κατὰ τὴν ματαίαν τοῦ Κόσμου σοφίαν, δὲν νομίζει πῶς γίνεται καταφθορὰ καὶ ἀπώλεια εἰς τὰ σώματα καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τοιούτων, καθὼς αὐτοὶ οἱ πεπλανημένοι σοφοὶ ὥρισαν ἔτι ζῶντες τὸν θάνατον· ὄχι· ἀλλὰ νομίζουν τὸν θάνατον τούτων, πῶς εἶναι μία μετοικία εἰς ἄλλον Κόσμον (1) Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι κατὰ τὴν ἁπλουστέραν ἐξήγησιν.

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος κατὰ ἀναγωγὴν ἐξηγῶν τὰ ῥητὰ, λέγει, ὅτι τὸ, λυτρώσεται ἄνθρωπος καὶ τὰ λοιπὰ, προεφητεύθησαν διὰ τὸν Χριςόν· ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐσκλαβώθημεν πάλαι ἀπὸ τὸν Διάβολον, διὰ τοῦτο προεῖπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ σκλαβωθεὶς ἀδελφὸς δὲν λυτρώνει τὸν ἄλλον σκλαβωθέντα ἀδελφόν: ἤτοι οἱ Προφῆται δὲν ἐδύναντο νὰ λυτρώσουν ἡμᾶς· ἀδελφοὶ γὰρ ἡμῶν εἶναι οἱ δι' ἡμᾶς ἀποςαλέντες Προφῆται μὲ τὸ νὰ ἦτον καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ ἡμᾶς· λοιπὸν ἐπειδὴ οἱ ἀδελφοί μας Προφῆται δὲν μᾶς ἐλύτρωσαν, διὰ τοῦτο θέλει μᾶς λυτρώσει ἄνθρωπος: ἤτοι ὁ Χριςὸς, ὁ τέλειος ὢν ἄνθρωπος, ὡς καὶ τέλειος Θεός· ὁ φυλάξας ἀκέραιον τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τοῦτο κυρίως καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπος ὤν· (2) ὅςτις δὲν θέλει δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα διὰ λόγου του, οὐδὲ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ἐδικῆς του ψυχῆς· διὰ τί αὐτὸς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν· διὰ λόγου μας λοιπὸν ἔδωκεν αὐτὸς ἐξίλασμα, καὶ ὄχι διὰ λόγου του· ποῖον; τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα· ὁ ὁποῖος καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅταν κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πηγῆς τῆς ἐν Σαμαρείᾳ, κατὰ τὸν Εὐαγγελιςὴν Ἰωάννην· (Ἰω. δ'. 6.) ὃς τις δὲν θέλει ἰδῇ καταφθορὰν, ὅταν ὅλοι οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι καὶ καταφθείρωνται κατὰ τὸ σῶμα. „Οὐ γὰρ δώσεις, φησὶ, τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. (Ψαλ. ιε'. 10.)

„Ἐπιτοαυτὸ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπο-
„λοῦνται.

Παρομοίως, λέγει, θέλουν ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν σωζομένων, τόσον ὁ ἄφρων: ἤτοι ὁ μὴ γνωρίζων πῶς εἶναι Θεὸς „Εἶπε γὰρ φησιν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔςι Θεός· (Ψαλ. ιγ'. 1.) ὅσον καὶ ὁ ἄνους: ἤ-

---

πολλὰ κοπιάσας ἐν θλίψεσι Λάζαρος· ὡς ὁ κατάκοπος γενόμενος ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἐναντίον ἀγῶσιν Ἰώβ· ἐκεῖ γὰρ φησὶ κατάκοποι ἀνεπαύσαντο· (Ἰὼβ γ'. 17.) λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ταύτην προσενεγκὼν τοῖς τῷ πλούτῳ κακῶς κεχρημένοις τὴν συμβουλὴν, πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἐργάτας μεταφέρει τὸν λόγον ϗ φησί· „Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα ϗ τὰ ἑξῆς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὁ τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ϗ δικαιοσύνης ὑπομείνας ἱδρῶτας, τὴν ἀνώλεθρον ἔχει ζωὴν τῶν πόνων καρπόν· ϗ τοῖς τοῦ Κόσμου σοφοῖς, οὓς μωροὺς ὁ Ἀποςολικὸς ὀνομάζει λόγος, οὐ κοινωνήσει τῆς αἰωνίου φθορᾶς ϗ τῆς ἀεὶ τιμωρίας· ϗ ὁ Ὠριγένης „Ὁ ἐφ' ὅλον τὸν ἑαυτοῦ αἰῶνα, ϗ τὴν ἐνταῦθα ζωὴν κάμνων εἰς τέλος τὴν ἀληθινὴν ζήσεται ζωὴν, οὐκ ὀψόμενος καταφθορὰν, ἡνίκα ἂν ἀποθνήσκωσιν οἱ σοφοὶ, ϗ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄφρων ϗ ἄνους ἀπολοῦνται· ϗ ὁ Σύμμαχος εἶπε „Παυσάμενος τῷ αἰῶνι τούτῳ, ζῶν ἀεὶ διατελέσει.

(2) Ὅθεν ὁ μέγας Βασίλειος εἶπε „Μήτε οὖν τὸν ἀδελφὸν ζήτει εἰς ἀπολύτρωσιν, ἀλλὰ τὸν ὑπερβαίνοντά σου τὴν φύσιν· μήτε ἄνθρωπον ψιλὸν, ἀλλ' ἄνθρωπον Θεὸν Ἰησοῦν Χριςόν· ὃς ϗ μόνος δύναται δοῦναι ἐξίλασμα τῷ Θεῷ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν· ὅτι αὐτὸν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαςήριον διὰ τῆς πίςεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι· ϗ ὁ Ὠριγένης σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει „Ἄνθρωπος οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ ϗ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· Ἰησοῦς γὰρ ἑαυτὸν παραδέδωκεν ὑπὲρ πάντων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

ἤγουν ἐκεῖνος μεν, ὁποῦ γνωρίζει πῶς εἶναι Θεός, καταγίνεται δὲ εἰς τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ δὲν ἐννοεῖ κανένα οὐράνιον.

„Καὶ καταλείψουσιν ἀλλοτρίοις τὸν
„πλοῦτον αὐτῶν.
11: „Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκίαι αὐτῶν εἰς
„τὸν αἰῶνα· σκηνώματα αὐτῶν εἰς γε-
„νεὰν καὶ γενεάν.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, ὁ ἄφρων καὶ ὁ ἄνους, ὅταν αἰφνιδίως ἀποθάνουν, θέλουν ἀφήσουν εἰς ξένους ἀνθρώπους τὸν πλοῦτον, ὁποῦ μὲ πόνους πολλοὺς ἐθησαύρισαν· καὶ αὐτοὶ μὲν κατεσκεύασαν ὀσπήτια μεγάλα καὶ πολυέξοδα διὰ νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτά, τὰ δὲ ὀσπήτιά των ταῦτα θέλουν λάβουν ἄλλοι, καὶ νὰ κατοικήσουν εἰς αὐτά· οἱ δὲ κατασκευάσαντες ταῦτα, θέλουν ἔχουν κατοικίας τοὺς βρωμεροὺς τάφους καὶ τὰ σκοτεινὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν, εἰς ὅλον τὸν παρόντα αἰῶνα· (1) καὶ οἱ τάφοι των αὐτοὶ θέλουν εἶναι σκηνώματα καὶ κατοικίαι των, εἰς ὅλας τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων. τὸ αὐτὸ γὰρ λέγει μὲ διαφόρους λέξεις, κατηγορῶν τὴν κακοβουλίαν αὐτῶν καὶ ἀνοησίαν. (2)

„Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ
„τῶν γαιῶν αὐτῶν.

Βλέπε ἐδῶ καὶ ἄλλο εἶδος κακίας τῶν ἄνω εἰρημένων ἀνοήτων καὶ πλουσίων ἀνθρώπων· διατί, λέγει, αὐτοὶ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν τους ἐπωνόμασαν εἰς τὰ ὀνόματά των τοὺς τόπους ὁποῦ ἀπόκτησαν, διὰ μνήμην αὐτῶν ἀνεξάλειπτον· ἔτζι τὸ Βυζάντιον ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ κτήτορος Βύζαντος. ἔτζι τὸ Διογενιανὸν τζεφτιλίκι, ὠνομάσθη ἀπὸ τὸν Διογενιανόν· ἔτζι τὸ Ἑρμώνειον θέατρον, ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ Ἕρμωνος· ὁμοίως καὶ ἄλλοι τόποι πολλοὶ ἔλαβον τὰς ὀνομασίας ἀπὸ τοὺς κτήτορας των· εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔπρεπεν οἱ ἀνωτέρω εἰρημένοι, νὰ μὴ φροντίζουν διὰ νὰ κάμουν τὸ ὄνομά των ἀθάνατον εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον· ἀλλὰ νὰ ἐπιμεληθοῦν διὰ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των. (3)

12: „Καὶ

---

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νύσσης θεῖον Γρηγόριον „Διαβάλλει ὁ Προφήτης τὴν σπουδαζομένην ἐν τῷ βίῳ κατὰ τὸ μάταιον ἀκολουθίαν λέγων· „Πῶς ἐν ἀνονήτοις διάγουσι κόποις οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἀεὶ ζήσεσθαι προσδοκῶντες; πῶς τὴν διὰ θανάτου καταφθορὰν οὐκ ἐλπίζουσιν, οἱ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀποθνήσκοντας βλέποντες; ϗ ὅτι ἄφρονες εἰσὶν ὡς ἀληθῶς ϗ ἀνόητοι, οἱ οὐκ εἰδότες, ὅτι μετὰ τὸν τῇδε βίον, ἄλλοις καταλείψουσι τὸν πλοῦτον αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ τάφοις εἰς τὸ διηνεκὲς παροικήσουσιν.

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσοῤῥήμων εἶπε „Τοὺς πρὸς τὰ παρόντα ἐπτοημένους ἀνοήτους καλεῖ· τί γὰρ ἀνοητότερον ἀνθρώπου ποιοῦντος ϗ ταλαιπωρουμένου ϗ μυρία συνάγοντος χρήματα, ὥστε ἑτέρους ἐντρυφᾷν τοῖς αὐτοῦ πόνοις; ϗ οὐ τοὺς οἰκείους ἴσως ϗ γνωρίμους, ἀλλὰ πολλάκις ἐχθροὺς ϗ πολεμίους; ϗ μηδὲν μὲν περὶ μελλόντων φιλοσοφοῦντος, μηδὲ ἡγουμένου τὶ μετὰ ταῦτα εἶναι; ἀλλὰ τοὺς τάφους οἰκίαν νομίζοντος εἶναι διηνεκῆ, ϗ περὶ αὐτοὺς φιλοτιμουμένου; λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος „Οὗτοι φησὶν οἱ καλούμενοι σοφοὶ οὐδεμίαν ἐκ τῆς σοφίας ὠφέλειαν εὑράμενοι, τὸν αὐτὸν τοῖς ἀμαθέσι τίσουσιν ὄλεθρον· οὕτω γὰρ ϗ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν· ὁμοῦ ἀνόητος (ἤτοι ὁ καλούμενος σοφὸς, ὡς μὴ ἐθελήσας συνεῖναι τὸ δέον) ϗ ἀμαθὴς (ἤτοι ὁ ἀμύητος σοφίας, κακίᾳ δὲ συζήσας) ἀπολοῦνται· οὗτοι οὖν οὐ μόνης τῆς σοφίας, ἀλλὰ ϗ τῆς δυναστείας ϗ τῆς περιουσίας γυμνωθέντες ἁπάσης, δέξονται τοῦ βίου τὸ τέλος, ἀπὸ τῶν περιφανῶν οἰκιῶν τοῖς τάφοις παραπεμπόμενοι, ϗ τούτους οἰκεῖν δι' αἰῶνος ἀναγκαζόμενοι.

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Οὐ γὰρ ἐγγράφεται ἀσεβοῦς ὄνομα ἐν βίβλῳ ζώντων· οὐδὲ ἀριθμεῖται μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς· ἀλλὰ τῇ γῇ αὐτῶν ἐναπομένουσι τὰ ὀνόματα· διότι τὴν παροδικὴν ταύτην σκηνὴν ϗ ὀλιγοχρόνιον, τῶν αἰωνίων σκηνῶν προετίμησαν· λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόστομος „Εἰ μνήμης ἐρᾷς διηνεκοῦς, μὴ ὀνόματα περιθῇς οἰκοδομήμασιν ἄνθρωπε· ἀλλ' ἀνάστησον τρόπαια κατορθωμάτων, ἃ ϗ ἐν τῷ παρόντι σοι βίῳ τὸ ὄνομα διατηρεῖ, ϗ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἀθάνατόν σοι κατασκευάζει τὴν ἀνάπαυσιν· εἰ μνήμης ἐρᾷς ϗ ἐπιθυμεῖς, ἀρετῆς ἐπιμελοῦ· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀθάνατον ὄνομα ποιεῖ, ὡς ἀρετῆς φύσις· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „Σὺν τῇ Δεσποτείᾳ τῶν παρ' αὐτῶν ὀνομασθέντων γαιῶν, ἡ τῶν ὀνομάτων ἀμείβεται προσηγορία· ὥσπερ γὰρ ἕτεροι κύριοι τῶν ὑπ' ἐκείνων καταλειφθέντων ἐγένοντο· οὕτω γενήσεται ϗ τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγή· πάλιν γὰρ ἐκ τούτων αἱ προσηγορίαι τεθήσονται· διὰ πάντων δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος διδάσκει μὴ θαῤῥεῖν τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐπιμελεῖσθαι.

12: „Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆ-
„κε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι
„τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, μ᾽ ὅλον ὁποῦ κατεςάθη εἰς τιμήν· ἐπειδὴ καὶ μόνος αὐτὸς ἐδημιουργήθη κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ· ὅμως δὲν ἐγνώρισε τὸ ἀξίωμάτου· ἀλλὰ ἀφήσας τὸ νὰ μιμῆται τὸ πρωτότυπόν του, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Θεός· τί ἔκαμε; παρασυνεβλήθη φεῦ! ἤγουν ἐσυναριθμήθη μὲ τὰ ἀνόητα καὶ ἄλογα ζῶα· καὶ αὐτὸς ὁποῦ ἐτιμήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ λογικὸν, καὶ ἐπροσάχθη νὰ ἐξουσιάζη ὅλην τὴν αἰσθητὴν κτίσιν μὲ τὸ λογικὸν αὐτὸ, αὐτὸς, λέγω· ὢ τῆς ἀθλιότητος! ἐσυναρίθμησε τὸν ἑαυτόντου μὲ τὰ κτήνη ὅσον κατὰ τὴν ἀλογίαν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐλογίζετο τὰ οὐράνια, ἀλλὰ κατεγίνετο εἰς μόνα τὰ γήϊνα πράγματα· καὶ ὡσὰν ἄλογος εἰς τὰ πάθη φερόμενος, ὅσαις φοραῖς ἤθελε τὸν κινήσει ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἐκυνήγα μὲ κάθε τρόπον μόνην τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκός· κτήνη δὲ κοινῶς ὀνομάζει, ὅλα τὰ ἄλογα ζῶα. (1)

13: „Αὕτη ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐ-
„τοῖς· καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στόμα-
„τι αὐτῶν εὐδοκήσουσιν.

Αὕτη, λέγει, ἡ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων ὁμοίωσις μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, ἔγινεν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἐμπόδιον σωτηρίας, καὶ βλάβη μεγαλωτάτη εἰς τὴν ψυχήν τους· διὰ τὶ αὐτοὶ ὄχι μόνον διὰ τῆς πράξεως τῶν ἁμαρτιῶν ὁμοιοῦνται μὲ τὰ κτήνη· ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μὲ τὸ ςόμα λέγουν, πῶς ἀρέσκονται καὶ ἐπαινοῦνται εἰς τὰ ἄλογα ἔργα, ὁποῦ κάμνουσι· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ ἐδῶ, τὸ εὐδοκήσουσι, τὸ ὁποῖον αὐτὸ εἶναι ἄξιον περισσοτέρας κατηγορίας, ὡς ἀδιόρθωτον· ἐπειδὴ ὄχι μόνον μὲ τὰ ἔργα πράττουσι τὸ κακόν· ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν λόγον αὐτὸ ἐπαινοῦσι καὶ τὸ σεμνύνουσι· καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ διορθωθοῦν κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (2)

14: „Ὡς

(1) Ὁ δὲ θεῖος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης γλαφυρῶς λέγει ταῦτα· „Εἰ τὴν ἀκρίβειαν ἐξετάσαιμεν, οὐ τοῖς κτήνεσι μόνον, ἀλλὰ ϗ τοῖς ἀτιθάσσοις θηρίοις κινδυνεύει ἐοικέναι· μᾶλλον δὲ ϗ ὑπερβάλλει ταῦτα, ὁ τῶν αἰσχρῶν παθῶν ἐραςής· ϗ τὸ παράδοξον, ὅτι ἕκαςον μὲν τῶν θηρίων ἑνὶ ἐλαττώματι δουλεύει· ὁ δὲ δοκῶν ἄνθρωπος εἶναι, πάντα ὁμοῦ συμφορήσας, πορρωτέρω τῆς ἐκείνων ἀλογίας ὁδεύει· ϗ ἵνα μὴ ὑπερβολῆς εἶναι νομίσῃς τὰ ῥήματα, αὐτὰ τὰ πράγματα ἀδεκάςως βασανίσωμεν· ὅταν γάρ τις σκιρτᾷ μὲν, ὡς ταῦρος· λακτίζῃ δὲ, ὡς ὄνος· χρεμετίζῃ δὲ ἐπὶ γυναιξὶν, ὡς ἵππος θηλυμανής· ϗ γαςριμαργῇ μὲν, ὡς ἄρκος· πιαίνῃ δὲ τὸ σῶμα, ὡς ἡμίονος· μνησικακῇ δὲ ὡς κάμηλος· ϗ ὀργίζῃ μὲν, ὡς λέων· ἁρπάζῃ δὲ, ὡς λύκος, πλήττῃ δὲ, ὡς σκορπιός· ϗ ὕπουλος μὲν ὑπάρχῃ, ὡς ὄφις· ἰὸν δὲ πονηρίας διατηρῇ, ὡς ἔχις· χρήματα δὲ, μᾶλλον ἁμαρτήματα συνάγῃ· ὡς ὁ κάνθαρος τὴν κόπρον, πῶς δυνήσεταί τις μετὰ τῶν ἀνθρώπων τὸν θηριόφρονα τοῦτον ἀριθμεῖν, οὐχ ὁρῶν ἐν αὐτῷ τῆς ἡμετέρας φύσεως τοὺς χαρακτῆρας; ἀλλὰ σκύλλης τινὸς ϗ χιμαίρας ϗ ὕδρας κατὰ τοὺς ἔξωθεν μύθους θηριωδίαν θεώμενος; ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος τιμὴν λέγει τοῦ ἀνθρώπου, τὴν πρὸς Ἀγγέλους ὁμοτιμίαν· παρασυνεβλήθη δὲ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, τὴν ζωώδη παραδεξάμενος γένεσιν, ϗ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς ἐνεργῶν ϗ ζητῶν ϗ βουλόμενος· λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσορρήμων „Ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ὡμοιώθη τοῖς ἀλόγοις ὁ ἄνθρωπος, μὴ νομίσῃς ὅτι τῶν ἀλόγων ἴσους δεῖξαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ᾽ ὅτι κἀκείνων χείρους ἀποφῆναι βουλόμενος, τοῦτο εἴρηκε· ϗ γὰρ τῶν ἀλόγων ἐγενόμεθα χείρους ϗ ἀναισθητότεροι· τὸ μὲν γὰρ εἶναι ἄλογον φύσει, ϗ μένειν ἐπὶ τῆς ἀλογίας, τῆς φύσεως ἐςί· τῷ δὲ λόγῳ τιμηθέντας, πρὸς ἐκείνην τὴν ἄνοιαν καταπεσεῖν, τῆς προαιρέσεως ἐςὶν ἔγκλημα· οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο χείρους ἐγενόμεθα τῶν ἀλόγων· ἀλλ᾽ ὅτι ϗ πρὸς μείζονα ἠλάσαμεν ἀγνωμοσύνην· ϗ τοῦτο δηλῶν Ἡσαΐας ἔλεγεν „Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον, ϗ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, ϗ ὁ λαός μου οὐ συνῆκε· τί λέγω ζώων; ϗ λίθων ἐγενόμεθα ἀναισθητότεροι „Ἀκούσατε γάρ φησι φάραγγες ϗ τὰ θεμέλια τῆς γῆς· ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ. ς΄. 2.) τί ποιεῖς ὦ Προφῆτα ϗ πρὸς ἀνθρώπους δικάζῃ ϗ τὰ θεμέλια τῆς γῆς καλεῖς; ναί φησι· τῶν γὰρ θεμελίων τῆς γῆς, ἀναισθητότεροι εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι (λόγῳ εἰς τὴν Ἀνάληψιν τόμ. Ε΄. τῆς ἐν Ἐτώνῃ ἐκδόσεως.)

(2) Ἄλλοι δὲ νοοῦσιν οὕτω τὸ ῥητὸν, ὅτε μὲν οἱ ἁμαρτάνοντες ἐποίουν τὰ τῶν ἀλόγων ζώων ἴδια, οὐκ ᾐσθάνοντο
με-

14. „Ὡς πρόβατα ἐν Ἅδῃ ἔθετο· θάνα-
„τος ποιμανεῖ αὐτούς.

Τοὺς τοιούτους λοιπὸν ὁ Θεὸς, λέγει, ἔβαλεν εἰς τὸν Ἅδην ὡσὰν πρόβατα : ἤγουν διὰ τί ἔγιναν ὡς ἄλογα ζῶα· ἢ διὰ τί δὲν δύνανται νὰ βοηθήσουν αὐτοὶ τὸν ἑαυτόν τους διὰ τοῦ λογικοῦ : καθὼς καὶ τὰ πρόβατα δὲν ἔχουν δύναμιν ἀπὸ λόγου των νὰ βοηθηθοῦν ἐν καιρῷ ἀνάγκης· ἢ καὶ διὰ τὶ αὐτοὶ εἶναι ἕτοιμοι εἰς τὸ νὰ σφαγοῦν, καθὼς καὶ τὰ πρόβατα, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· ἐπειδὴ δὲ εἶπε πρόβατα, ἐπρόσθεσε καὶ βοσκὸν, διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν τοῦ λόγου μεταφοράν· θάνατον δὲ ὀνομάζει τὴν τιμωρίαν, διὰ τὶ, λέγει, αὐτοὶ, ἀφ᾽ οὗ σφαγοῦν ὡσὰν τὰ πρόβατα, δὲν ἐλευθερόνονται ἀπὸ τὴν τιμωρίαν· ἀλλὰ ἡ τιμωρία ἔχει νὰ τοὺς ποιμαίνῃ : ἤγουν ἔχει νὰ τοὺς καταβόσκῃ πάντοτε, μένουσα ἀχώριςος ἀπὸ αὐτούς· πρέπει γὰρ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἡ Γραφὴ συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ θάνατον ψυχῆς καὶ ἀπώλειαν ψυχῆς, ὄχι τὴν εἰς τὸ μὴ εἶναι διάλυσιν· ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν καὶ κόλασιν τῆς ψυχῆς. (1)

„Καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐ-
„θεῖς τῷ πρωΐ.

Τὸ πρωῒ νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ ὀγλίγωρα· κατακυριεύσουσι δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι θέλουν γένουν ἀνώτεροι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀρθῶς ζῶντες καὶ οἱ ἐνάρετοι, αὐτοὶ θέλουν γένουν ὀγλίγωρα καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς παρομοιωθέντας μὲ τὰ κτήνη ἀνθρώπους· καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ αὐτοὶ οἱ ἐνάρετοι εἶναι πένητες καὶ πτωχοί· καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅπου εἶναι οἱ ςέφανοι, ἔχουν νὰ γένουν οὗτοι ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα· διὰ τὶ αὐτοὶ φυλάττονται ἀπὸ τὸν Θεὸν, τιμῶνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δὲν νικῶνται ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν πονηρῶν· Καὶ βλέπε ὦ ἀναγνῶςα, εἰς πληροφορίαν τούτου, τὸν Πάγκαλον Ἰωσήφ· ὁ ὁποῖος ἀγκαλὰ καὶ ἦτον δοῦλος, ἔγινεν ὅμως αὐθέντης καὶ ἀνώτερος τῆς κυρᾶς του· διὰ τὶ, αὐτὸς μὲν ἐςάθη σώφρων καὶ ἐνάρετος, ἐκείνη δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐςάθη μοιχαλὶς καὶ πονηρά.

„Καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσε-
„ται ἐν τῷ ᾅδῃ.

Ἡ βοήθεια, λέγει τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων θέλει παλαιωθῇ : ἤγουν θέλει φανῇ ἄχρηςος καὶ ἀνωφελὴς εἰς τὸν Ἅδην· ταυτὸν εἰπεῖν, οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι δὲν θέλουν λάβουν κἀμμίαν βοήθειαν εἰς τὸν Ἅδην· τὸ γὰρ παλαιὸν, εἶναι ἄχρηςον· τὸ δὲ ἄχρηςον πάλιν εἶναι σχεδὸν μὴ ὄν· αὐτοὶ, λέγει, οἱ πονηροὶ, ἐθάῤῥευσαν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ πλούτου καὶ τῶν φίλων τους, πλὴν δὲν θέλουν τοὺς ὠφελήσῃ εἰς τὸν Ἅδην οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε οἱ φίλοι· διὰ τὶ δὲν πέρνουν μαζί των κἀνένα ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου τούτου.

„Ἐκ

μετὰ δὲ ταῦτα ὁμολογήσουσι, [μετανοήσαντες ἐφ᾽ οἷς τοιαύτην ὥδευσαν τρίβον, ὅτε οὐχ ἕξουσι τῆς μετανοίας καιρόν· ὥςε τὸ εὐδοκήσουσιν, ἀντὶ τοῦ συνθήσονται καὶ συναινέσουσιν ἐκληπτέον· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· μεταμελείᾳ δὲ χρήσονται μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, οὐδὲν ἐκ ταύτης λοιπὸν ποριζόμενοι κέρδος· καὶ ὁ Ὠριγένης „Τὸ Χρηςὸν οἶμαι δηλοῦσθαι τέλος ἄφρονος καὶ ἄνου.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος θάνατον ἐννοεῖ τὸν Σατανᾶν λέγων „Τίς δὲ οὗτος ὁ ποιμήν; ὁ θάνατος· ἤτοι ὁ θανάτου πρόξενος Σατανᾶς, κατακομίζων τὰς τῶν ἀπατωμένων ψυχὰς εἰς ἔσχατον κακοῦ, καὶ τοῖς Ἅδου βαράθροις ἐναποκλείων· ἐποίμαινε γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς κατὰ Μωσέα πολιτείας, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν, ὁ θεὶς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων· καὶ οὕτως ἑαυτῷ συναναςήσας, καὶ ἐξαγαγὼν ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ Ἅδου εἰς τὴν τῆς Ἀναςάσεως πρωΐαν, παρέδωκε τοῖς εὐθέσι : τουτέςι τοῖς ἁγίοις Ἀγγέλοις, εἰς τὸ ποιμαίνειν αὐτούς· ἑκάςῳ γὰρ τῶν πιςῶν ἐςιν Ἄγγελος παρεζευγμένος· οὗτοι οὖν οἱ εὐθεῖς κατακυριεύσουσιν αὐτῶν τῶν γελομένων ἐν τῇ πρωΐᾳ : τουτέςι τῶν ὑπελθόντων τὴν ἀνατολὴν τοῦ φωτός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τοῦτο σαφέςερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν· ὡς πρόβατα ᾅδου ἔταξαν ἑαυτούς· θάνατος νεμήσει αὐτούς· αὐτοὶ γὰρ ἑαυτοῖς τὰς κολάσεις προυξένησαν· καὶ τὸν θάνατον προείλοντο τῆς ζωῆς.

„Ἐκ τῆς δόξης αὐτῶν ἐξώσθησαν.

Ὄχι μόνον, λέγει, τοῦτο ἔπαθον οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι διὰ τὶ ἐδιάλεξαν τὴν ἀλογίαν· ἀλλὰ ἀκόμη ἔχασαν καὶ τὴν δόξαν ὁποῦ εἶχον, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἀπωλέσθησαν· (1) ἐπειδὴ αὐτοὶ, ἐσπούδασαν μὲν νὰ ἀφήσουν ὄνομα καὶ ἐνθύμησιν ἐπαινετὴν τοῦ ἑαυτοῦ των εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἔχασαν δὲ καὶ ταύτην τὴν ἐπαινετὴν ἐνθύμησιν, ἢ διὰ τὶ αὐτὴ ἐσβύσθη καὶ ἀφανίσθη μαζὶ μὲ τὰ πονηρὰ ἔργα των· ἢ καὶ διὰ τὶ αὐτὴ μετετράπη εἰς κατηγορίαν καὶ ὄνειδος.

15: „Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχήν „μου ἐκ χειρὸς ᾅδου, ὅταν λαμβάνῃ με.

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου, καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ψυχῶν, ὁποῦ εὑρίσκοντο εἰς τὸν Ἅδην· ὅταν, λέγει, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λάβῃ ἐμὲ τὸν ἄνθρωπον οἶκον καὶ κατοικίαν του διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, τότε θέλει λυτρώσει τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν φυλακὴν τοῦ Ἅδου. (2)

16. „Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, „ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου „αὐτοῦ.

17: „Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν „λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκατα„βήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ.

Ἄνθρωπον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἄδικον καὶ πλεονέκτην· μὴ φοβηθῇς, λέγει, ὦ ἀναγνῶστα, μηδὲ εἰπῇς, πῶς ὁ Θεὸς δὲν βλέπει καὶ δὲν προνοεῖ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἐπειδὴ κανένα ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ ἀδίκου καὶ πλεονέκτου ἀνθρώπου, δὲν θέλει καταβῇ εἰς τὸν Ἅδην μαζὶ μὲ αὐτόν· ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ὁ ἄθλιος θέλει καταβῇ γυμνὸς ἀπὸ κάθε του δόξαν, καὶ ἀπὸ ὅλα του τὰ ὑπάρχοντα· (3) λέγωντας δὲ δόξαν ὁ Δαβὶδ, μὲ τὸ ὄνομα τῆς δόξης φανερόνει τὴν μεγαλειότητα τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου, τὴν περιφάνειαν, τὸν πλοῦτον, καὶ κάθε ἄλλην του φαντασίαν· ἢ, δόξα μὲν τοῦ οἴκου τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸ νὰ ἔχῃ ὁ οἶκός του, καμάρας ὡραίας, τόπον διὰ περίπατον, στέγην χρυσῆν, στρώσιμον τοῦ ἐδάφους, ζῶα ζωγραφισμένα μὲ ψηφία, ἢ χρώματα, περιβόλια, βρύσεις, λουτρὰ, πλῆθος δούλων, στρωσίδια πολύτιμα, σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὅμοια· δόξα δὲ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος εἶναι, δύναμις, ὡραιότης, μέγεθος, ὑγεία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· δόξα δὲ ψυχῆς, εἶναι μόνη ἡ ἀρετή· ὁ λόγος λοιπὸν οὗτος, ὁποῦ λέγει ὁ Δαβὶδ, ἤτοι τὸ οὐ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ, νοεῖται διὰ τὴν δόξαν τοῦ οἴκου, καὶ τοῦ σώ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οἱ δὲ νῦν ὑπ' αὐτῶν ἀδικούμενοι ϗ καταφρονούμενοι τὴν κατ' αὐτῶν οὐκ εἰς μακρὰν σχήσουσιν ἐξουσίαν· πάσης γὰρ τῆς προτέρας εὐημερίας γεγυμνωμένοι τῷ θανάτῳ παραδοθήσονται· συνάδει δὲ τούτοις ϗ ἡ τοῦ Κυρίου παραβολὴ, τὸν μὲν Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις δεικνῦσα τοῦ Ἀβραὰμ, τὸν δὲ ἀλαζόνα πλούσιον πικρῶς κολαζόμενον, ϗ τοῦ πένητος ἱκέτην γινόμενον.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος τὸ ὅταν λαμβάνῃ με ἐννοεῖ, πῶς λέγεται διὰ τοὺς ἐναρέτους, οἵτινες ὅταν λαμβάνωνται παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀναστημένοι ἐν τῇ κοινῇ ἀναστάσει, τότε θέλουν λυτρωθοῦν ἀπὸ τὸν Ἅδην: ἤγουν ἀπὸ κάθε τιμωρίαν τοῦ Ἅδου, ϗ θέλουν ἀπολαύσουν κάθε δόξαν ϗ τιμήν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ τούτοις χρησάμενος τοῖς λόγοις μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις τελευτὴν ὑπομεῖναι αἰτεῖ· φησὶ δὲ οὕτω· πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχήν μου κ. τ. λ.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Ἐν δὲ τῷ ἀποθνήσκειν οὐ λήψεταί φησι πᾶσαν ταύτην τὴν περιβολήν· μόλις ἔνδυμα λήψεται καλύπτον αὐτοῦ τὰ ἀσχήμονα· ϗ τοῦτο ἐὰν δόξῃ τῶν οἰκετῶν τοῖς περιστέλλουσιν· ἀγαπητὸν αὐτῷ γῆς ὀλίγης λαχεῖν, ϗ ταύτης δι' οἶκτον διδομένης αὐτῷ παρὰ τῶν κηδευόντων αἰδοῖ τῆς κοινῆς φύσεως· μὴ μικροψύχει λοιπὸν περὶ τὰ παρόντα, ἀλλ' ἀνάμενε τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν ϗ ἀπέραντον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι, μὲ τὰ λόγια ταῦτα εἰσήγησιν εἰσφέρει ϗ συμβουλὴν τοῖς πένησι τοῖς διὰ τὴν τῶν πλουσίων τρυχομένοις ἀλαζονείαν.

σώματος, καὶ ὄχι διὰ τὴν δόξαν τῆς ψυχῆς· αὕτη γὰρ μόνη ἀχώριςος μένει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ μετὰ θάνατον.

18: „Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐ-„τοῦ εὐλογηθήσεται.

Ὁ πλούσιος, λέγει, ἄνθρωπος, ἕως ὁποῦ ζῇ μόνον, θέλει ἐπαινεῖται καὶ μακαρίζεται, φημιζόμενος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ δὲν ἠξεύρουν, ποία εἶναι ἡ ἀληθὴς μακαρία ζωή· ἀφ' οὗ δὲ ὁ πλούσιος ἀποθάνῃ, ἀκολουθοῦν ὅλα τὰ ἐναντία· κατηγορεῖται γὰρ αὐτὸς παρὰ πάντων, ὡς μὴ φρονίμως κυβερνήσας τὸν πλοῦτόν του διὰ τῆς ἐλεημοσύνης· ἵνα δι' αὐτῆς ἀπὸ τὴν κόλασιν λυτρωθῇ· „Λύτρον γάρ φησιν ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος. (Παρ. ιγ'. 8.) (1)

„Ἐξομολογήσεταί σοι ὅταν ἀγαθύνῃς „αὐτῷ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται πρὸς τὸν πτωχὸν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· λέγει γὰρ, ὅτι, ὅταν ἐσὺ πτωχὲ ἄνθρωπε, ποιήσῃς ἀγαθὰ εἰς τὸν πλούσιον· ἤγουν λαλήσῃς, ἢ ποιήσῃς ἐκεῖνα ὁποῦ τοῦ ἀρέσουν, τότε μόνον θέλει σὲ εὐχαριςήσει· ὕςερον δὲ, θέλει σε καταφρονήσει καὶ ἐξευτελίσει, κἂν καὶ ἐσὺ ἔχῃς ὅλας τὰς ἀρετάς· ἢ ὁ λόγος οὗτος λέγεται καὶ πρὸς τὸν Θεὸν, κατὰ τὸν Βασίλειον· ἤγουν ὅτι ὅταν ἐσὺ Κύριε δώσῃς ἀγαθὰ καὶ εὐτυχίας εἰς τὸν πλούσιον καὶ ἄδικον ἄνθρωπον, τότε μόνον ἐκεῖνος θέλει σὲ εὐχαριςήσει· ὅταν δὲ περιπέσῃ εἰς δυςυχίας καὶ θλίψεις, τότε θέλει σε βλασφημήσει· ὁ δὲ δίκαιος ἄνθρωπος πάντοτε εὐχαριςεῖ καὶ δοξάζει τὸν Κύριον, τόσον εἰς τὰς εὐτυχίας, ὅσον καὶ εἰς τὰς δυςυχίας. (2)

19: „Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων „αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς.

Ὅταν, λέγει, ὁ πλούσιος καὶ ἄδικος ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, θέλει ἔμβῃ μέσα εἰς τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς, καὶ ἕως τοῦ Ἅδου, ὅπου εὑρίσκεται ἡ γενεὰ τῶν ὁμοίων εἰς τὴν κακίαν, γονέων καὶ συγγενῶν του· ἢ δὲν θέλει ἴδῃ φῶς, ἕως ὁποῦ εἶναι καὶ διαμένει ὁ μέλλων αἰών· ἐπειδὴ δὲ ὁ αἰὼν ἐκεῖνος πάντοτε μένει, διὰ τοῦτο καὶ ὁ ταλαίπωρος πλούσιος ποτὲ δὲν θέλει ἴδῃ φῶς· ἀλλὰ ἔχει νὰ εὑρίσκεται πάντοτε εἰς τὸ σκότος. (3)

20: „Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆ-„κε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι „τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς.

Πάλιν καὶ ἐδῶ διπλασιάζει ὁ Δαβὶδ τὸν αὐτὸν λόγον, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, δεινοπαθῶν καὶ ἐλε-

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ζῶντα φησὶ τὸν πλούτῳ κομῶντα τινὲς μακαρίζουσιν· ἀποθανόντα μέντοι τρισάθλιον ὀνομάζουσιν·

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· τοιοῦτο γάρ ἐςι ϗ τὸ τοῦ Διαβόλου εἰς κατηγορίαν προσφερόμενον τῷ Ἰὼβ· ὅτι οὐ δωρεὰν σέβεται Ἰὼβ τὸν Θεόν· ἀλλὰ μισθὸν ἔχει τῆς εὐσεβείας, τὸν πλοῦτον ϗ τὰ λοιπά· δι' ὃ ϗ εἰς ἀπόδειξιν τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἐγύμνωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὧν εἶχεν, ἵνα διὰ πάντων διαφανῇ τὸ πρὸς Θεὸν εὐχάριςον τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Σαφέςερον δὲ ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· ἐπαινέσουσί σε, ἐὰν καλῶς ποιήσῃς σεαυτῷ· οὗτος γὰρ ἀληθὴς ἔπαινος τὸ μὴ μόνον ζῶντα· ἀλλὰ ϗ τετελευτηκότα ἀοίδιμον εἶναι ϗ πολυθρύλλητον· ἄξιος δὲ τοιούτων ἐπαίνων ὁ εἰς οἰκείαν ὠφέλειαν τὸν πλοῦτον οἰκονομήσας· ἡ γὰρ εἰς τοὺς ἄλλους εὐεργεσία, εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν εὐεργέτην.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Οἱ γὰρ τυφλαῖς διδασκάλοις τὴν ὁδηγίαν ἑαυτῶν ἐπιτρέψαντες, ἐςέρησαν ἑαυτοὺς τῆς τοῦ φωτὸς ἀπολαύσεως· ϗ τοῦτό ἐςι τὸ, εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ· οὐ γὰρ μόνον ὁ πονηρὰς ἔχων τὰς περὶ Θεοῦ ἐννοίας ὑπαίτιος· ἀλλὰ ϗ ὁ τούτων πρὸς τὴν ἀπώλειαν ταύτην καθηγησάμενος· τοιοῦτοι δὲ οἱ ϗ τὴν προγόνων κακίαν διαδεξάμενοι, ϗ δυσέκνιπτον ἔχοντες, διὰ τὸ χρονίῳ ἔθει βεβαιωθῆναι· πέμπονται γὰρ οὗτοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ϗ τοῦτο κατὰ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ὑπομένουσιν· ἐπειδὴ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ διὰ τοῦ τὰ φαῦλα πράσσειν ἐμίσουν τὸ φῶς.

λεειnολογούμενος · ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅς τις εἶναι ὀλίγον κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Σολομὼν εἶπε „ Μέγα ὁ ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. (Παρ. κ΄. 6.) αὐτὸς, λέγω, ὁ τόσον τιμηθεὶς ἄνθρωπος, ἐσυναριθμήθη καὶ παρωμοιώθη μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, κατὰ τὸν Βασίλειον.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΘ΄.

„ Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Διὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ἀσάφ εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου, καὶ ὅρα ἐκεῖ ἐν κεφ. ϛ΄. ἐπειδὴ καὶ νομίζω περιττὸν, τὸ νὰ λέγω πάλιν τὰ ἴδια ἐδῶ · μὲ εὔλογον δὲ τρόπον ἀκολουθεῖ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν πρότερον · ἐπειδὴ καὶ εἰς τοῦτον καὶ εἰς ἐκεῖνον γίνεται διαμαρτυρία καὶ ἔλεγχος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους · πλὴν εἰς ἐκεῖνον μὲν, προσκαλεῖται ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων διὰ νὰ ἀκροασθῇ · ἐδῶ δὲ, προσκαλεῖται εἰς ἀκρόασιν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ · „ Προσκαλέσεται γάρ φησι τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν · καὶ εἰς ἐκεῖνον μὲν, κατηγορεῖται κάθε ἄνθρωπος, ὁποῦ ζῇ πονηρῶς · εἰς τοῦτον δὲ, ἐλέγχονται οἱ Ἰουδαῖοι. Καὶ ἄλλος δὲ Προφήτης σχηματίζει τὸν Θεὸν, πῶς κρίνεται καὶ ἐλέγχει λέγων „ Ἀκούσατε ὄρη τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου καὶ αἱ φάραγγες θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦ Ἰσραὴλ διαλεχθήσεται (Μιχ. ϛ΄. 2.) καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει „ Ἄκουε οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ (Ἡσ. α΄. 2.) καὶ συνειθισμένον εἶναι εἰς τὴν Γραφὴν τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου · τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ ἐπιπληκτικὸν καὶ προξενεῖ μεγάλην ἐντροπὴν, διὰ τὶ τὰ ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα κτίσματα, γίνονται κριταὶ τῶν ἐμψύχων καὶ λογικῶν ἀνθρώπων · ὁμοῦ δὲ εἶναι τὸ τοιοῦτον σχῆμα καὶ ἀποδεικτικώτατον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Ὑψίσου Θεοῦ, ὅς τις τόσον πολλὰ συγκαταβαίνει, ὥςε ὁποῦ νὰ κρίνεται μὲ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους. (1)

1: „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ „ ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν Ἡ„ λίου μέχρι δυσμῶν. (2)

Τέσ-

(1) Ἄλλος δέ φησιν, ὅτι, δώδεκα Ψαλμοὶ εἶναι οἱ ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσάφ · καὶ οἱ μὲν ἕνδεκα εὑρίσκονται κατὰ σειρὰν γεγραμμένοι, καὶ ἀρχόμενοι ἀπὸ τὸν ἑβδομηκοςὸν δεύτερον Ψαλμὸν, ἕως τὸν ὀγδοηκοςὸν δεύτερον · οὗτος δὲ ὁ Ψαλμὸς χωρισθεὶς ἀπὸ τοὺς δώδεκα ἐβάλθη ἐδῶ, ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ τὶ ἔχει ἀκολουθίαν μὲ τὸν προλαβόντα μη΄. Ψαλμὸν, τὸν περὶ κρίσεως διαλεγόμενον · ὅρα καὶ εἰς τὸ Ε΄. Κεφάλ. τοῦ Προοιμίου · λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἀσάφ συναγωγὴ ἑρμηνεύεται · περὶ ἧς κατιὼν ὁ Ψαλμὸς διαλέγεται. Συναγάγετε φάσκων τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, ὥςε ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως καὶ τὸ τῆς ἐπιγραφῆς ὄνομα ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐδέξατο·

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τί δὲ ἐλάλησε; τὸ, πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη · καὶ τὸ „ Δεῖ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ · ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἀνατολὰς τοὺς δικαίους, δυσμὰς τοὺς

Τέσσαρα σημαινόμενα εὑρίσκομεν, ὅτι ἔχει τὸ ὄνομα Θεὸς, κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφήν· αʹ. τὸ κυρίως λεγόμενον: ἤγουν τὸ νὰ λέγεται Θεὸς, ὁ πάντων Δημιουργός· βʹ. τὸ κατὰ μίμησιν καὶ ὁμοιότητα λεγόμενον· καθὼς εἶναι τὸ ἐδῶ εὑρισκόμενον: ἤτοι τὸ „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ τὸ „ Ὁ Θεὸς ἔςη ἐν συναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ Θεοὺς διακρινεῖ. (Ψαλ. παʹ. 1.) Καὶ „ Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐςε, καὶ υἱοὶ Ὑψίςου πάντες (Ψαλ. παʹ. 6.) καὶ τὸ „ Θεοὺς οὐ κακολογήσεις· (Ἔξ. κβʹ. 28.) φανερὸν γὰρ εἶναι, ὅτι Θεοὺς εἰς ταῦτα τὰ λόγια ὀνομάζει ἡ Γραφὴ ἐκείνους, ὁποῦ μιμοῦνται τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς· καὶ ἐκείνους, ὁποῦ γίνονται ὅμοιοι μὲ τὸν Θεὸν κατὰ τὸ ἄρχειν καὶ τὸ κρίνειν, καθὼς εἶναι οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ κριταί· γʹ. λέγεται τὸ Θεὸς ὄνομα κατὰ ἀναλογίαν· ὡς ὁ Μωϋσῆς ὠνομάσθη Θεὸς Φαραὼ, καθʼ ὃ ἐθαυματούργει ἐναντίον τοῦ Φαραὼ, καὶ ἐτιμώρει αὐτόν· καὶ καθʼ ὃ ἐμεταχειρίζετο τὸ θέλημά του εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ διαφόρους τιμωρίας, ἔχωντας καὶ τὸν Ἀαρὼν Προφήτην τοῦ θελήματός του· καὶ καθʼ ὃ ἐνομίζετο κοντὰ εἰς τὸν Φαραὼ, πῶς εἶναι κύριος καὶ ἐξουσιαςὴς ζωῆς καὶ θανάτου· τοῦτο δὲ τὸ τρίτον σημαινόμενον τοῦ Θεὸς ὀνόματος, διαφέρει ἀπὸ τὸ δεύτερον· ὅτι κατὰ τοῦτο, δὲν λέγεται Θεὸς ἁπλῶς καὶ ἀπολύτως ὁ ὀνομαζόμενος· καθὼς λέγεται ὁ κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον ὀνομαζόμενος· ἀλλὰ λέγεται μετὰ σχέσεως: ἤγουν Θεὸς Φαραώ· δʹ. λέγεται τὸ, Θεὸς ὄνομα κατὰ πλάνην· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες εἶχον πλάνην πῶς εἶναι καὶ ἄλλοι Θεοί· „ Βαδίζετε καὶ βοᾶτε πρὸς τοὺς Θεοὺς, οὓς ἐξελέξασθε ἑαυτοῖς, καὶ αὐτοὶ σωσάτωσαν ὑμᾶς ἐν καιρῷ θλίψεως· (Κριτ. ιʹ. 14.) ὁμοίως καὶ τὸ, „ Οὐ ποιήσετε ὑμῖν αὐτοῖς Θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ Θεοὺς χρυσοῦς οὐ ποιήσετε ὑμῖν (Ἔξ. κʹ. 23.) λέγει λοιπὸν διὰ τοῦ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ δημιουργὸς καὶ ποιητὴς Θεὸς τῶν ἀρχόντων καὶ κριτῶν τῆς γῆς, ὁ Κύριος πάντων ἁπλῶς, ἐλάλησε· τί δὲ ἐλάλησε; τὸ εἶπε Προφήτης ἄλλος: ἤγουν ὁ Μιχαίας· „ Ἀκούσατε ὄρη τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου, καὶ αἱ φάραγγες θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ. ςʹ. 2.) ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. ἐλλείπουσι γὰρ ταῦτα· μὲ τὴν λαλιὰν δὲ καὶ τὰ λόγια ταῦτα, ἐκάλεσε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν γῆν εἰς τὸ νὰ ἀκροασθῇ· ἐκάλεσε δὲ τὴν γῆν ὅλην ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἕως εἰς τὴν δύσιν του· ἤγουν ἀπὸ τὴν μίαν ἄκραν ἕως εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν της· ἀνάμεσα γὰρ εἰς αὐτὰς τὰς δύω ἄκρας περιορίζεται ὅλη ἡ γῆ. (1)

2: Ἐκ Σιὼν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὡραιότητος „ αὐτοῦ.

Τοῦ

τοὺς ἁμαρτωλοὺς νόσον· πάντας γὰρ πρὸς σωτηρίαν ἐκάλεσε ταύτῃ πρὸς αὐτοὺς τῇ προτροπῇ χρησάμενος. „ Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Χριςὸς ἡ μεγάλη τε καὶ διαπρύσιόν τι βοῶσα Σάλπιγξ „ Ἔςαι γάρ φησιν Ἡσαΐας, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ σαλπιοῦσι τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ (Ἡσ. κζʹ. 13.) κέκληκε τοίνυν οὐ κατά γε τὸν Ἱεροφάντην μόνον Μωσέα, τὸν Ἰσραὴλ, ἅπαντας δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξ ἀνατολῶν Ἡλίου μέχρι δυσμῶν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι, ὅτε ἐνανθρωπήσας ἐλάλησε, καὶ πᾶσαν συνεκάλεσε τὴν γῆν· τί δὲ ἐλάλησε; „ Μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ τὸ, δεῖ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ· Χριςὸς γὰρ ἡ μεγάλη, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, καὶ διαπρύσιον βοῶσα σάλπιγξ· κέκληκε τοίνυν οὐχ ὡς ὁ Μωσῆς τὸν Ἰσραὴλ· ἅπαντας δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν· ὁ δὲ Πατριάρχης Κωνςαντινουπόλεως Γερμανὸς ὁ νέος ἔν τινι τροπαρίῳ τῆς ςʹ. ᾠδῆς τοῦ εἰς τὰς ἑπτὰ οἰκουμενικὰς Συνόδους πεποιημένου Κανόνος του λέγει „ Θεὸς Θεῶν Κύριος, ὁ Δαβὶδ προμελῳδεῖ, συνήγαγεν ἐκάλεσεν, ἀνατολῶν ἐξ ἄκρων πᾶσαν τὴν γῆν, μέχρι καὶ δυσμῶν αὐτῶν, τὰς καθόλου Συνόδους τῶν Πατέρων δηλῶν· ὁ Κανὼν δὲ οὗτος ἐν μόνοις τοῖς χειρογράφοις μηναίοις σῴζεται ἀνέκδοτος· ὃν ἀναφέρει καὶ τὸ τροπάριον ἐκεῖνο τὸ λέγον „ Τὰς ἑπτὰ Συνόδους τὰς τῶν Πατέρων, κατὰ διαφόρους καιροὺς συςάσας, εἰς ἕνα συνήγαγεν ἐνὶ Κανόνι τῷδε, μάλα καλῶς ὁ Πατριάρχης, ὁ Γερμανὸς ὁ νέος, καὶ θαυμάζω, πῶς ὁ τοσοῦτον ὡραῖος Κανὼν δὲν ἐξεδόθη, οὔτε ψάλλεται ἐν ταῖς κλησίαις, καὶ μόνον ὁποῦ ἀναφέρεται· ψάλλεται ὅμως ἐν πολλαῖς μοναῖς τοῦ ἁγίου Ὄρους.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα εὑρίσκονται διὰ μέσου κατὰ παρένθεσιν, μὲ τὸ νὰ περιέχουν προφητείας· (1) τὸ ῥητὸν λοιπὸν τοῦτο, ἔχει τοιοῦτον νόημα· ὅτι καὶ πρότερον εἰς τὴν Σιὼν: ἤτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἦτον ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὅστις ἦτον ςολισμὸς καὶ δόξα τῆν Θεότητός του· καὶ ὕςερον πάλιν, ἀπὸ τὴν Σιὼν θέλει εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Υἱοῦ του: ἤτοι τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἦτον δόξα καὶ ςολισμὸς τῆς καθ' ὑπόςασιν ἐνοικούσης αὐτῷ Θεότητος· ὡραιότητα γὰρ πρέπει νὰ νοήσῃς τὴν Θεότητα· ἐπειδὴ τί ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ὡραιότερον ἀπὸ τὴν Θεότητα, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον; (2)

3: „Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἥξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν „καὶ οὐ παρασιωπήσεται.

Τοῦτο εἶναι προφητεία περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· ἐπειδὴ, εἰς μὲν τὴν πρώτην παρουσίαν, ἦλθεν ὁ Χριςὸς ἀφανῶς, λανθάσας καὶ αὐτὸν τὸν Διάβολον· διότι ἐὰν ἤξευρεν ὁ Διάβολος καθαρῶς, ὅτι ἦτον Υἱὸς Θεοῦ, δὲν ἤθελεν ἐρωτᾷ αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸ σαρανταριον ὄρος καὶ νὰ τῷ λέγῃ, ἂν ἦσαι Υἱὸς Θεοῦ· „Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ. (Ματθ'. δ'. 3.) εἰς δὲ τὴν δευτέραν παρουσίαν, θέλει ἔλθῃ φανερὰ καὶ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς· τότε γὰρ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν ἦλθε μὲ σχῆμα δουλικὸν καὶ ταπεινὸν, διὰ νὰ κυνηγήσῃ καὶ νὰ πιάσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ παρέβη τὴν ἐντολήν του, καὶ ἐμάκρυνεν ἀπὸ τὸν Θεόν· ὕςερον δὲ θέλει ἔλθῃ ὡς κριτὴς τοῦ ἐδικοῦ του πλάσματος· „Ὥσπερ γάρ, φησιν, ἡ ἀςραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν: οὕτως ἔςαι καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· (Ματθ'. κδ'. 27.) φανερὰ δηλαδὴ ἔςαι εἰς ὅλους καὶ φοβερά· οὐ παρασιωπήσεται δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν θέλει ὑπομείνῃ τὴν κακίαν καὶ τοὺς κακοὺς πάντοτε, ἀλλ' ἔχει καὶ νὰ τοὺς καταδικάσῃ. (3)

„Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ „κύκλῳ αὐτοῦ καταιγὶς σφοδρά.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν φοβερὰν καὶ ἀνυπόφερτον θεωρίαν τοῦ δικαίου Κριτοῦ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Δανιὴλ ἐθεώρησε καὶ εἶπε· „Ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ... ὁ θρόνος αὐτοῦ φλὸξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον. (Δαν. ζ'. 9.) καταιγὶς δὲ εἶναι μία ὁρμὴ ἀνέμου δυνατὴ καὶ ἀνυπόφορος, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (4)

4: „Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ „τὴν γῆν τοῦ διακρῖναι τὸν λαὸν αὐτοῦ.

Θέλει προσκαλέσει, λέγει, ὁ Κριτὴς, τὸν ἄνω οὐρανὸν, (ὑπερβατὸν γὰρ σχῆμα εἶναι τὸν οὐρανὸν ἄνω·) καὶ τὴν γῆν, διὰ νὰ διακρίνουν τὸν λαόν του, ὅςτις πολιτεύεται κακῶς· τὸ δὲ νὰ διακρίνουν δηλοῖ·

(1) Τὸ μὲν γὰρ ῥητὸν τοῦτο, προφητεύει διὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριςοῦ· τὰ δὲ ἀκόλουθα: ἤγουν τὸ „Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἥξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν ϗ οὐ παρασιωπήσεται· ϗ τὸ „Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται ϗ κύκλῳ αὐτοῦ καταιγὶς σφοδρά, ταῦτα, λέγω προφητεύουν διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριςοῦ παρουσίαν· ὅθεν ϗ εὑρίσκονται διὰ μέσου τοῦ „Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε ϗ ἐκάλεσε τὴν γῆν, ϗ τοῦ „Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω ϗ τὴν γῆν ϗ τὰ ἑξῆς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐκ τῆς ἄνω Σιὼν ὁ Κύριος τὴν δευτέραν παρουσίαν ποιήσεται, τὴν ἐπιφανῆ ϗ ἔνδοξον· ἣν ϗ εὐπρέπειαν ὡραιότητος κέκληκεν· ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „Ἐκεῖθεν (ἤγουν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ) τὰ μυρία πανταχοῦ ἐβλάςησεν ἀγαθά· ἃ ϗ ὡραιότητα αὐτοῦ καλεῖ· κάλλος γὰρ Θεοῦ ϗ ὡραιότης, ἡ ἀγαθότης ϗ ἡ φιλανθρωπία ϗ ἡ εἰς ἅπαντας εὐεργεσία.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος προσαρμόζει τὸ ῥητὸν τοῦτο ϗ τὰ κατωτέρω, καὶ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „Τί δὲ ἐκείνης τῆς καταιγίδος, ἢ τοῦ χειμῶνος σφοδρότερον; ὅταν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συνειδότος μαςιζώμεθα, ϗ ὑπὸ τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ ϗ ἀπολογουμένων, κυμάτων δίκην τυπτώμεθα; (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

λοῖ, τὸ νὰ ἐλέγξουν αὐτόν· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐμβάζωντας τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἔλαβε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν μάρτυρας τῶν ἐντολῶν, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς αὐτούς· ἕνα μὲν, διὰ τὶ αὐτὰ εἶναι σώματα στερεώτερα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ περιέχουσι καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τοὺς δικαίους· „Διαμαρτύρομαί φησιν ὑμῖν σήμερον τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλείᾳ ἀπολεῖσθε ἀπὸ τῆς γῆς. (Δευτ. δ'. 26.) (1) τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο ὀνομάζεται προσωποποιΐα· ὅταν δηλαδὴ εἰς τὰ ἄψυχα καὶ ἄλογα, προσαρμόζωμεν ἐμψύχων καὶ λογικῶν σχήματα καὶ κινήματα.

5: „Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ,
„τοὺς διατιθεμένους τὴν διαθήκην
„αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις.

Ὁσίους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς ἀφιερωμένους εἰς μόνον τὸν Θεὸν (2) οἵτινες, ὅσον τὸ δυνατὸν, ἐδιοίκουν καὶ ἐτελείωναν τὴν πρὸς αὐτοὺς δεδομένην Διαθήκην τοῦ Θεοῦ, μὲ τὰς θυσίας, ὁποῦ τῷ ἐπρόσφερον· διαθήκην δὲ λέγει, ὅλον τὸν νόμον· διὰ τὶ αὐτοὶ φυλάττοντες μόνας τὰς προσταγὰς τοῦ νόμου τὰς περὶ τῶν θυσιῶν διοριζούσας, ἐνόμιζον ὅτι φυλάττουσιν ὅλον τὸν νόμον· ὅθεν καὶ ὑπερηφανεύοντο ὡς Θεοσεβέστατοι διὰ τὰς θυσίας ὁποῦ ἔκαμναν· συναγάγετε δὲ εἶπεν αὐτοὺς εἰς τὸν Θεόν: δηλαδὴ κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους καὶ τὰς ἡμέρας, ὁποῦ ἦτον διωρισμέναις εἰς τὸ νὰ συναγάγωνται καὶ νὰ ἀκροάζωνται τὰς ἀναγνώσεις τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν.

6: „Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ Οὐρανοὶ τὴν δι-
„καιοσύνην αὐτοῦ.

Θέλων ὁ Προφήτης Δαβὶδ νὰ φέρῃ τὸν Θεὸν εἰς τὸ μέσον δικαιολογούμενον μὲ τοὺς Ἰουδαίους, προλαμβάνει καὶ κηρύττει εἰς ὅλους, ὅτι ὅσα λέγει ὁ Θεὸς εἶναι δίκαια· διὰ τὶ, λέγει, καὶ αὐτοὶ οἱ ἄψυχοι οὐρανοὶ, θέλουν κηρύξουν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ἢ οὐρανοὺς ὀνομάζει τὰς ἐν τῷ οὐρανῷ τάξεις τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι τριγύρω εἰς τὸν Θεὸν πάντοτε, καὶ διὰ τοῦτο ηξεύρουσι τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην.

„Ὅτι ὁ Θεὸς Κριτής ἐστι.

Τοῦ-

---

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ϗ ὅταν ὁ νόμος ἐδόθη, τὰ στοιχεῖα ταῦτα τοῦ οὐρανοῦ ϗ τῆς γῆς ἐλήφθησαν μάρτυρες, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Μωϋσέως; διὰ τοῦτο ἔπρεπε ϗ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν νὰ παραληφθοῦν πάλιν τὰ ἴδια στοιχεῖα μάρτυρες, διὰ νὰ μαρτυρήσουν τὴν παράβασιν τοῦ νόμου, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ τὸν νόμον λαβόντες ἄνθρωποι· καλοῦνται δὲ μάρτυρες τὰ στοιχεῖα κατὰ τῶν ἀπίστων· καθ' ὅτι αὐτὰ ἔγιναν ὑπόθεσις θεογνωσίας εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ὡς λέγει ὁ Παῦλος „Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως Κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται· ϗ ὁ Δαβὶδ „Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ἐνόησεν, ὅτι οὐρανὸς νοεῖται ϗ οἱ ἐν οὐρανῷ Ἄγγελοι, ϗ γῆ οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι· ἵνα μὴ νομίσωμεν πῶς εἶναι ἔμψυχα τὰ στοιχεῖα ταῦτα· ὁ δὲ Ἱερὸς Θεοδώριτος „Καλεῖ δὲ εἰς μαρτυρίαν οὐχ ὡς ἔμψυχα ταῦτα, ἀλλ' ὡς τῶν ἄλλων περιεκτικὰ ποιημάτων εἰς φόβον τῶν ἀκουόντων· οὕτως ὁ μακάριος Ἀβραὰμ τὰς ἑπτὰ ἀμνάδας ἔστησεν εἰς μαρτύριον (Γεν. κα'. 28.) οὕτω τὸν βουνὸν ὁ Ἰακὼβ ϗ ὁ Λάβαν βουνὸν μαρτυρίας ἐκάλεσε. (Γεν. λα'. μζ.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι πρὸς πλειστοτέραν κατηγορίαν ὀνομάζει αὐτοὺς ὁσίους ϗ διατιθεμένους τὴν διαθήκην ἐπὶ θυσίαις· „Οὕτω ϗ ἡμεῖς ἐπειδὰν ἴδωμεν τινὰς πεπλημμεληκότας, ϗ βουλώμεθα αὐτῶν σφοδρότερον καθάψασθαι, μετὰ τῶν ἀξιωμάτων αὐτοὺς καλοῦμεν· κάλεσον τὸν Διάκονον, ἢ τὸν Πρεσβύτερον, ὥστε βεβαιοτέραν ἐργάσασθαι τὴν κατηγορίαν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „Περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐνταῦθα διαλέγεται· τούτους γὰρ ὁσίους διὰ τοὺς πατέρας καλεῖ, οἵτινες τοῦ Θεοῦ τὴν διαθήκην ἐπὶ θυσίαις ταῖς νομικαῖς ὁρίζονται, ἀγνοοῦντες, ὅτι θυσίᾳ μιᾷ ὁ Θεὸς τῇ λογικῇ, οὐχὶ ταῖς πολλαῖς ταῖς ἀλογίστοις ἀρέσκεται· διόπερ ϗ συνελθεῖν αὐτοὺς, ὥστε τοῦτο διδαχθῆναι προσέταξεν· ὁ δὲ Εὐσέβιος ϗ ὁ Δίδυμος λέγουσιν ὅτι Ἀγγέλοις προστάττει ἢ ἱεροῖς ἀνδράσιν, ὅπως συναγάγωσι τοὺς ὁσίους αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις πνευματικαῖς· ὁ δὲ Ἀθανάσιος προσθέττει, ὅτι αἱ οὐράνιαι Δυνάμεις ἀνυμνοῦσι τὸν Κριτὴν, ὅτι ἀπὸ τῶν ὁσίων ἤρξατο, συγχαίροντες ἐπὶ τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

Τοῦτο εἶναι αἰτία καὶ κατασκευὴ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης · ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ μέλλει νὰ δικαιολογηθῇ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων Κριτής · καὶ λοιπὸν δίκαια λόγια ἔχει νὰ εἰπῇ, ἐπειδὴ καὶ ἔχει φυσικὴν τὴν δικαιοσύνην.

7: „Ἄκουσον λαός μου καὶ λαλήσω σοι.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζουν τὰ λόγια, ὁποῦ ἔχει ὁ Θεὸς νὰ εἰπῇ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους · προτίτερα δὲ ἀπὸ κάθε ἄλλον λόγον, προστάζει τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἔχουν προσοχὴν · ἄκουσον, λέγει, ὦ λαέμου: ἤγουν πρόσεχε εἰς τὰ λόγιά μου.

„Ἰσραὴλ καὶ διαμαρτύρομαί σοι.

Καὶ ἐδῶ λαμβάνεται ἔξωθεν ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἄκουσον · ἤγουν ἄκουσον ὦ Ἰσραὴλ, καὶ θέλω διαμαρτυρήσω: ἤτοι θέλω διαλεχθῶ μὲ ἐσένα · ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπε λαὸν ἀδιορίστως, ἐδῶ προσδιορίζει αὐτὸν, καὶ λέγει τὸ ψεχωριστὸν ὁμοῦ καὶ γλυκὺ αὐτοῦ ὄνομα: δηλαδὴ τὸ, Ἰσραήλ.

„Ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου εἰμὶ ἐγώ.

Ἐγὼ, λέγει, ὁποῦ διαλέγομαι μὲ ἐσένα, εἶμαι ὁ Θεός σου · ὅθεν φοβήσου καὶ συστάληθι · τοῦτο δὲ λέγει ὁ Προφήτης, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἄρρητον καὶ ὑπερβάλλουσαν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ὅς τις καταδέχεται νὰ συνομιλῇ μὲ τοὺς δούλους του · δύω φοραῖς δὲ εἶπε τὸ, ὁ Θεὸς, διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὴν ἀναισθησίαν καὶ παχύτητα, ὁποῦ εἶχον τὰ ψυχικὰ αὐτία τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

8: „Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε · „τὰ δὲ ὁλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου „ἐστὶ διὰ παντός.

Δὲν ἔκαμα, λέγει, ὦ λαέμου, τὴν παροῦσαν διάλεξιν μὲ ἐσένα, διὰ νὰ σὲ ἐλέγξω, πῶς ἀμελεῖς, καὶ δὲν προσφέρεις θυσίας εἰς ἐμέ · ὄχι · δὲν σὲ ἐλέγχω διὰ τοῦτο · ἐπειδὴ τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ αἱ θυσίαι σου πάντοτε εὑρίσκονται ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ ναοῦ μου · καὶ ὅσον διὰ τὰς θυσίας, ἀκατηγόρητος εἶσαι · ἀλλὰ διὰ ἄλλα σὲ κατηγορῶ.

9: „Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους · οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου „χιμάρους.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ προσφέρῃς ἐπιμελῶς θυσίας εἰς ἐμένα, μὴ νομίζῃς ὅτι μὲ θεραπεύεις καὶ ἀναπαύεις μὲ τοῦτο · διὰ τί ἐγὼ θυσίας δὲν χρειάζομαι, μὲ τὸ νὰ ἦμαι ἀνενδεὴς, κα ἀχρείαστος ἀπὸ κάθε πρᾶγμα, μάλιστα ἐγὼ εἶμαι, ὁποῦ δίδω εἰς ὅλους τὰς χρείας των · διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θέλω δεχθῶ τὰς τοιαύτας θυσίας σου (1) βαρύτερα δὲ κατηγορεῖ τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς περὶ τῶν θυσιῶν, διὰ τοῦ Ἡσαΐου λέγων „Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος · πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν, καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι. τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; (Ἡσ. α΄. 11.) Καὶ διὰ τοῦ Ἱερεμίου λέγει „Ἵνα τί μοι Λίβανον ἐκ Σαβὰ φέρετε; καὶ Κινάμωμον ἐκ γῆς μακρόθεν; τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ εἰσὶ δεκτά · καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἥδυνάν με · (Ἱερ. ς΄. 20.) καὶ πάλιν „Οὐκ ἐλάλησα πρὸς τοὺς Πατέρας ὑμῶν. . . . . περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσίας · (Ἱερ. ζ΄.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „Φανερῶς ὁ Θεὸς τοῦ νόμου τοὺς τύπους μετατίθησιν εἰς ἀλήθειαν · μέχρι γὰρ καιροῦ διορθώσεως τεθεῖσθαί φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος τὴν διὰ Μωσέως ἐντολήν · ἦν δὲ ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἐπέλαμψε τοῖς ἐπὶ γῆς Χριστός · λέγων ἐναργῶς · ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια · ἀνόητος ἄρα τῆς ἀληθείας φανείσης ὁ τύπος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(ϛ. 22.) καὶ ἄλλοι δὲ Προφῆται περὶ τῶν τοιούτων θυσιῶν διάφορα λέγουσιν· ἀλλὰ ἤθελεν ἀπορήσῃ τινὰς, διὰ τί λέγει ἔτζι ὁ Θεὸς, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐνομοθέτησε διὰ τοῦ Μωϋσέως πολλὰ προσάγματα διὰ τὰς θυσίας; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν ἐνομοθέτησε ταύτας ὁ Θεὸς κατὰ προηγούμενον θέλημα διὰ λόγου του· ἐπειδὴ θυσίας ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται· ἀλλὰ ἐσυγκατέβη καὶ ἐδέχετο τὰς θυσίας, διὰ τὴν σκληρότητα τῶν Ἰουδαίων· (1) καὶ διὰ τί αὐτοὶ ἔκλινον εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ὁ Θεὸς ἐγνώριζον ἐσᾶς τοὺς Ἰουδαίους πῶς ἐμάθετε εἰς τὴν Αἴγυπτον νὰ κάμνετε θυσίας, καὶ δυσκόλως ἐδύνασθε νὰ ἀφήσετε τὴν συνήθειαν ταύτην, μὲ τὸ νὰ εἴχετε ἡδονὴν εἰς τὸ θυσιάζειν: τούτου χάριν ἐσυγχώρησα τοῦτο εἰς ἐσᾶς· μεταθέσας τὰς θυσίας εἰς τὴν ἐδικήν μου λατρείαν, ἵνα μὲ τὴν συνέχειαν τῶν θυσιῶν, ἐνθυμῆσθε ἐμένα πάντοτε· καὶ ἵνα, ἡ ἡδονὴ καὶ προσπάθεια, ὁποῦ ἔχετε εἰς τὰς θυσίας, αὐτὴ φυλάξῃ τὸ πρὸς ἐμὲ σέβας καὶ τὴν λατρείαν εἰς τὰς ἀχαρίστους καρδίας σας, αἱ ὁποῖαι εὐκόλως ἀλησμονοῦσι τὰς εὐεργεσίας μου· τώρα δὲ, ἐπειδὴ ἡ τόση πολυκαιρία καὶ τὰ τόσα σημεῖα, ὁποῦ καθ' ἑκάστην κάμνω εἰς ἐσᾶς, σᾶς ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐγὼ μόνος εἶμαι Θεός· διὰ τοῦτο παῤῥησιάζω εἰς ἐσᾶς τὴν ἐδικήν μου θέλησιν καὶ τὸν σκοπόν· καὶ φανερὰ σᾶς ἐμποδίζω νὰ μὴ προσφέρετε πλέον θυσίας εἰς ἐμένα· ἐπειδὴ αὐταῖς εἶναι ἄχρησταις καὶ περιτταῖς· ἂς ἐντραποῦν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες παρατρέχουσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ σφαλίζουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς των, διὰ νὰ μὴν ἰδοῦν τὸ φῶς, ὁποῦ λάμπει εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ· ἀλλὰ ἀκόμη θέλουν νὰ ἐνεργοῦν τὰς θυσίας ὁποῦ διορίζει ὁ παλαιὸς νόμος.

10: „Ὅτι ἐμά ἐστι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀ-
„γροῦ, κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες.

Διὰ τοῦτο, λέγει, δὲν δέχομαι τὰ ἀνωρηθέντα, τοὺς μόσχους καὶ χιμάρους καὶ τράγους, διὰ τί εἶναι ἐδικά μου ὅλα τὰ ζῶα· θηρία δὲ ἀγροῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ καθαρὰ τετράποδα, ὁποῦ βόσκουν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἥμερα χωράφια· οἷον πρόβατα, βόδια, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἐπειδὴ ἡ Γραφὴ τὸ ὄνομα τῶν θηρίων, ποτὲ μὲν τὸ θέτει εἰς τὰ ἄγρια ζῶα· ποτὲ δὲ, καὶ εἰς τὰ ἥμερα· ἐδικά μου λοιπὸν, λέγει, εἶναι τὰ ζῶα ταῦτα ὅλα· διὰ τί ἐγὼ τὰ ἐποίησα· (2) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα, ἔχουσι θηρία τοῦ δρυμοῦ· καὶ κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην, θηρία τοῦ δρυμοῦ νοοῦνται τὰ ἄγρια ζῶα· διότι ἀγροὶ μὲν ὀνομάζονται τὰ ἥμερα χωράφια καὶ οἱ δουλευμένοι τόποι, δρυμοὶ δὲ λέγονται οἱ λόγγοι τὰ ρομάνια καὶ οἱ ἀδούλευτοι τόποι, οἱ ὁποῖοι τρέφουν θηρία καὶ ζῶα ἄγρια· ὅθεν καὶ θέλεις νοήσεις, ὅτι λέγει ὁ Θεὸς, πῶς εἶναι ἐδικά μου, ὄχι μόνον τὰ ἥμερα ζῶα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄγρια· μὲ τὰ ὀλίγα δὲ ζῶα, ὁποῦ ἀναφέρει ἐδῶ ἐξ ὀνόματος, περιλαμβάνει ὁ Δαβὶδ ὅλα τὰ ζῶα ὁποῦ θυσιάζονται.

11: „Ἐ-

(1) Ἄλλος δέ φησιν „Ἑτερόν ἐστι τὸ διὰ τῶν θυσιῶν ἐν αἰνίγματί σοι νομοθετούμενον, τὸ δεῖν τὰ πάθη ἐν σοὶ σφαγιάζεσθαι· οὐ μὴν οὐδὲ αἷμα ταύρων καὶ τράγων προσχεῖσθαι τῇ βάσει τοῦ θυσιαστηρίου ἐβούλετο, ἀλλ' ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς διὰ προσευχῆς φιλοπόνου, καὶ τῆς εἰς τὰ ἅγια προσεδρείας ἐξαναλίσκεσθαι. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ἐζήτουν νὰ θυσιάζουν εἰς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐσυγκατέβη καὶ ἐσυγχώρησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ θυσιάζουν εἰς αὐτὸν ἄλογα ζῶα, διὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ μὴ θυσιάζουν ἀνθρώπους· χιμάρους δὲ λέγει ὁ Ψαλμῳδὸς τοὺς τράγους, ὁποῦ γεννῶνται τὸν χειμῶνα· καθὼς καὶ ἔριφοι λέγονται, οἱ τράγοι, ὁποῦ γεννῶνται εἰς τὸ ἔαρ: ἤγουν εἰς τὴν ἄνοιξιν.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἴσως δὲ θηρία καὶ κτήνη, τὰ Ἔθνη λέγει· Βόας τοὺς ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων πιστεύσαντας, ὧν τὴν προσφορὰν κεκτημένος οὐκέτι τὰ παρὰ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ὡς περιττὰ προσδέχεται· πετεινὰ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς παρθενίαν φιλοσοφοῦντας ἢ ἐγκράτειαν νοητέον· ἐπειδὴ ἄνω περὶ τὸν οὐρανὸν ἴσα τοῖς Ἀγγέλοις φιλοσοφοῦντες ἵπτανται· τὴν Ἐκκλησίαν δὲ λέγει ὡραιότητα τοῦ ἀγροῦ: δηλαδὴ τοῦ κόσμου τυγχάνουσαν· εὐπρεπὴς γὰρ ἐγένετο τῇ τοῦ Βαπτίσματος χάριτι· ὅθεν οὐκ εἶπε παρ' ἐμοί ἐστιν· ἀλλὰ μετ' ἐμοῦ, ὡς νύμφη νυμφίου (ἐν τῇ ἐκδοσ. Σειρᾶ)

11: „Ἔγνωκα πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρα-
„νοῦ· καὶ ὡραιότης ἀγροῦ μετ᾽ ἐμοῦ ἐ-
„στιν.

Ὄχι μόνον, λέγει, τὰ τετράποδα ζῶα εἶναι ἐδικά μου, ἀλλὰ καὶ τὰ πετεινὰ ὅλα τὰ γνωρίζω, καὶ ἠξεύρω πόσα εἶναι εἰς τὸν ἀριθμόν· διὰ τὶ εἶμαι ἐξουσιαστὴς αὐτῶν καὶ Κύριος· ὡραιότητα δὲ ὠνόμασεν ἀγροῦ, τοὺς ἐκ τοῦ ἀγροῦ: ἤτοι τοῦ χωραφίου βλαστάνοντας καρπούς· οἱ καρποὶ γὰρ εἶναι καὶ ὡραιότης καὶ κάλλος τοῦ χωραφίου· αὐτοὶ δὲ ὀνομάζονται καὶ ὡραῖοι, διὰ τὰς ὥρας καὶ καιροὺς τοῦ χρόνου, κατὰ τοὺς ὁποίους γίνονται ὥριμοι· μετ᾽ ἐμοῦ δὲ, λέγει, εἶναι ἡ ὡραιότης· ἀντὶ τοῦ, παρ᾽ ἐμοὶ καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μου εὑρίσκεται· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Θεὸς μετὰ ὀλίγα ὁποῦ ἀνέφερεν, ἐφανέρωσεν ἐν συντόμῳ, ὅλα ὅσα ἐπρόσφεραν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς αὐτόν· διότι, ἀπὸ μὲν τὰ τετράποδα ζῶα, ἐπροσφέροντο τῷ Θεῷ εἰς θυσίαν, βόδια, τράγοι, καὶ πρόβατα· ἀπὸ δὲ τὰ πετεινὰ καὶ πουλία, ἐπροσφέροντο περιστέρια καὶ τρυγόνια· ἀπὸ δὲ τοὺς καρποὺς ἐπροσφέροντο σεμιδάλι, κρασὶ, καὶ λάδι.

12: „Ἐὰν πεινάσω, οὐμή σοι εἴπω· ἐμὴ γάρ
„ἐστιν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα
„αὐτῆς.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Θεὸς εἰρωνικῶς καὶ ἐπιπληκτικῶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὸν παχὺν καὶ χονδρόν τους νοῦν· οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Θεὸς χρειάζεται τὰς θυσίας διὰ νὰ τὰς τρώγῃ· (1) λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ἂν καὶ ἐσεῖς ὀρθῶς ἐνομίζετε, ὅτι ἐγὼ πεινῶ καὶ τρώγω, πλὴν ἀπὸ λόγου σας δὲν ἤθελα ζητήσω νὰ φάγω· ἐπειδὴ ὅλη ἡ οἰκουμένη, καὶ ὅλα τὰ ἐν τῇ οἰκουμένῃ φαγητὰ, εἶναι ἐδικά μου· καὶ λοιπὸν ἀπὸ ἐκεῖνα ἐγὼ ἐδυνάμην νὰ πέρνω καὶ νὰ τρώγω, χωρὶς νὰ χρειασθῶ ἀπὸ λόγου σας.

13: „Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα
„τράγων πίωμαι;

Ἐρωτηματικὸν κάμνει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ ἐλέγξῃ περισσότερον τὴν ἀγνωσίαν τους· μήπως, λέγει, ἐγὼ χρειάζομαι νὰ τρώγω κρέατα ταύρων; ἢ νὰ πίνω αἵματα τράγων; καθὼς χρειάζονται ταῦτα οἱ ψευδεῖς Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν, καὶ διὰ τοῦτο ζητοῦν τὰς θυσίας ταύτας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; ὄχι· ἐγὼ δὲν χρειάζομαι τέτοιαν βρῶσιν καὶ πόσιν· διὰ τὶ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γνωστικοὺς καὶ εὐγενεστέρους ἀνθρώπους, κρέατα ὠμὰ δὲν τρώγουσιν, οὔτε αἵματα ζώων πίνουσιν· ἀλλὰ ἀποστρέφονται ταῦτα· (2)

14: „Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶστα, πῶς μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Θεὸς, ἀποβάλλει μὲν τὴν λατρείαν τοῦ παλαιοῦ νόμου, εἰσάγει δὲ καὶ δέχεται τὴν λατρείαν

τοῦ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „Θεὸς αἰώνιος· Θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς· οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιάσει· (Ἡσ. μ΄. 28.)

(2) Ὅθεν ϗ θάνατον προστάζει ὁ Θεὸς νὰ λαμβάνουν οἱ τρώγοντες αἷμα· „Πᾶσα ψυχὴ ἐὰν φάγῃ αἷμα, ἀπολεῖται· (Λευ. ζ΄: 17.) ὁ δὲ Δίδυμος „Πεινᾷ ὁ Σωτὴρ τὴν τινῶν σωτηρίαν· ὥσπερ ἀμέλει περὶ τῆς Σαμαρείτιδος πρὸς τοὺς Μαθητάς φησιν· ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· ϗ, „Ἐμὸν βρῶμα ἐστὶν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με· ἐπεὶ οὖν οἱ ἐκ περιτομῆς ἐχόμενοι τῆς σκιᾶς, ὡς πεινῶντι τῷ Θεῷ προσάγουσι τὰς αἰσθητὰς, θυσίας φησὶν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτούς· ἐὰν πεινάσω, οὐμή σοι εἴπω· ἔχω γὰρ κτῆμά μου γεγενημένην τὴν ἔνδοξον Ἐκκλησίαν· πλήρωμα δὲ αὐτῆς τὸ Εὐαγγέλιον οὐ τύπος ἢ σκιά· τρεφόμενος οὖν τὸ πλήρωμα τῶν Ἐθνῶν οὐκ ἀπαιτήσω σε τὴν σκιώδη τροφήν· εἰ δὲ θέλεις με τῷ ὄντι θεραπεύειν Θεόν σου τυγχάνοντα, θῦσόν μοι θυσίαν αἰνέσεως, αἰνῶν ϗ θεολογῶν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἐπειδὴ ἡ διὰ τῆς αἰνέσεως καὶ δοξολογίας θυσία, ἐδόθη εἰς τοὺς Χριςιανοὺς τῆς νέας χάριτος· αἴνεσιν δὲ λέγει, τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐχαριςίαν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον· (1) ἐπειδὴ καὶ τὰ δύω αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐνεργοῦμεν ἡμεῖς οἱ Χριςιανοί: δηλαδὴ καὶ τὸ νὰ δοξολογοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ τὸ νὰ τὸν εὐχαριςοῦμεν· πρῶτον, διὰ τὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἐδημιουργήθημεν ἀπ' αὐτόν· δεύτερον, διὰ τὶ λαμβάνομεν ἀπὸ αὐτὸν, ὅλα τὰ πρὸς τὴν χρείαν καὶ ἀπόλαυσίν μας· τρίτον, διὰ τὶ ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ, τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, διὰ τὶ ἐλάβομεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τόσας μεγάλας καὶ ἀνεκδιηγήτους εὐεργεσίας, κοινὰς καὶ μερικὰς, ψυχικὰς καὶ σωματικάς.

„Καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς „σου.

Πρέπει, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, νὰ δίδῃς εἰς τὸν Θεὸν τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας σου εὐχάς: ἤγουν νὰ εὔχεσαι τῷ Θεῷ διὰ νὰ σὲ σώσῃ· διὰ τὶ τοῦτο ἔχεις χρέος νὰ τὸ κάμνῃς· ἢ λέγει, ὅτι πρέπει τινὰς νὰ τελειόνῃ τὰς εὐχάς· ἤγουν τὰς ὑποσχέσεις ὁποῦ ἔδωκεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ τὸν εὐαρεςήσῃ· ἐπειδὴ ἔτζι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπεσχέθησαν νὰ κάμνουν: τὸ νὰ εὐαρεςήσουν δηλαδὴ τὸν Θεόν· οὕτω γὰρ εἶπον πρὸς τὸν Μωϋσῆν „Πάντα, ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα· (Ἐξ. ιθ΄. 8.) ἔτζι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ, ὑπεσχέθημεν εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα νὰ συνταχθῶμεν: ἤγουν νὰ ἑνωθῶμεν μὲ τὸν Χριςὸν, φυλάττοντες τὰς ἐντολάς του· καὶ νὰ ἀποτάξωμεν: ἤγουν νὰ μισήσωμεν τὸν Σατανᾶν καὶ ὅλα τὰ ἔργα του· καὶ διὰ τοῦτο χρεωςοῦμεν νὰ φυλάξωμεν τὰς ὑποσχέσεις μας ταύτας, καὶ νὰ εὐαρεςήσωμεν εἰς τὸν Θεὸν, ὡς δοῦλοι εἰς τὸν Δεσπότην μας· εὐαρεςεῖ δὲ εἰς τὸν Θεὸν, μόνος ὁ ἐνάρετος· τὸ δὲ νὰ θυσιάζῃ τινὰς ζῶα, τοῦτο δὲν εἶναι ἀρετή· ἐπειδὴ καὶ τὰ Ἔθνη κάμνουν θυσίας καὶ κουρμπάνια· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τοῦτο δὲν εἶναι ἐνάρετα. (2)

15: „Καὶ Ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλί„ψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δο„ξάσεις με.

Μὲ τὸν ἄνω εἰρημένον, λέγει, τρόπον, πρόσφερε ὦ ἄνθρωπε, θυσίαν αἰνέσεως εἰς τὸν Θεὸν, καὶ πλήρωσον ἐκείνας τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔκαμες αὐτόν· καὶ τότε μὲ θάῤῥος ἐπικαλέσου με, ὅταν σοι ἀκολουθήσῃ θλίψις καὶ πειρασμὸς, εἴτε ἀπὸ τοὺς

(1) Ὅθεν ὁ αὐτὸς Χρυσόςομος λέγει „Ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐςιν· οὕτω ζῆθι, ὥςε δοξάζεσθαί σου τὸν Δεσπότην· αἶνος γὰρ ἔπαινός ἐςι δόξα εὐφημία· τὸ μὲν πλῆθος ἀποπέμπεται τῶν θυσιῶν, μίαν δὲ θυσίαν ἐπιζητεῖ, ἣν αὐτὸς ἕκαςος ἑαυτὸν προσάγει τῷ Θεῷ, παριςῶν θυσίαν ζῶσαν διὰ τῆς λογικῆς λατρείας . . . καὶ πῶς φησι, θύσω χωρὶς αἵματος; τοῦτο μὲν οὖν μάλιςα θυσία Θεῷ πρέπουσα, ἡ ἐν Πνεύματι λατρεία, ἡ λογικὴ καὶ ἀναίμακτος, ἡ τῆς αἰνέσεως· ἔςω σου ὁ βίος τοιοῦτος, ὥςε εὐφημεῖσθαί σου τὸν Δεσπότην, καὶ ἀπηρτισμένην εἰσήγαγες θυσίαν. Καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „Γενοῦ φησι τοῖς Ἀγγέλοις ἐφάμιλλος· μίμησαι τῇ δοξολογίᾳ τὰ Σεραφίμ· διήγησαι καθάπερ οἱ οὐρανοὶ δόξαν Θεοῦ· θῦσον θυσίαν, ἥν περ πᾶσα ἡ κτίσις προσφέρει δοξάζουσα διηνεκῶς· ἴσως δὲ καὶ θυσίαν αἰνέσεως τὰς ἀρετὰς λέγει, δι' ὧν ὁ Θεὸς αἰνεῖται: τουτέςιν εὐφημεῖται καὶ δοξάζεται· διόπερ τοῖς Ἀποςόλοις ἔλεγεν· Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος „Καὶ καλῶς εἶπεν ἀπόδος· μετὰ γὰρ τὴν ἐπαγγελίαν, χρέος τὸ πρᾶγμα γίνεται· μᾶλλον δὲ εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, κἂν μὴ ἐπαγγείληταί τις, χρεωςεῖ Θεῷ τὰ τῆς ἀρετῆς· καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Κύριος ἔλεγεν, ὅτι ἃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν· (Λουκ. ιζ΄. 1.) καὶ ἕτερος δέ φησι „Μὴ χρονίσῃς ἀποδοῦναι εὐχήν σου· (Σειρ. ε΄. 3.) ἐπηγγείλω; ἀπόδος· μή ποτε ἐλθὼν θάνατος διακόψῃ· καὶ τί πρὸς ἐμέ φησιν; οὐ γὰρ Κύριος εἰμὶ τῆς ζωῆς· διὰ τοῦτο γὰρ ἐχρῆν μὴ χρονίσαι, τὸ ἄδηλον ἐννοοῦντα τῆς ἐξόδου· ὥςε ἡ δοκοῦσα ἀπολογία, κατηγορία ἐςίν· οὐδὲ γὰρ τοῦ θανάτου λοιπὸν τὸ μὴ ἀποδοῦναι γέγονεν, ἀλλὰ τῆς σῆς ἀναβολῆς.

τοὺς Δαίμονας, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν διεφθαρμένην φύσιν τοῦ σώματος· καὶ βέβαια, ἐγὼ μὲν θέλω σὲ ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν θλῖψιν καὶ τὸν πειρασμὸν ἐκεῖνον· ἐσὺ δὲ θέλεις δοξάσεις ἐμένα, ὡς ἀληθινὸν καὶ ὀγλίγωρον βοηθόν σου· (1) Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν ἐδῶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀνοίγωντας μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια θύραν καὶ εἴσοδον εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν λατρείαν τῆς νέας χάριτος, εὐθὺς ἐφανέρωσε καὶ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος· λέγωντας γὰρ „Θῦσον τῷ Θεῷ, ἐφανέρωσε τὸν Πατέρα· λέγωντας δὲ „Καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου, ἐφανέρωσε τὸν Υἱόν· λέγωντας δὲ „Καὶ ἐπικάλεσαί με, ἐφανέρωσε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὠνόμασε δὲ ταῦτα ἔτζι, ὄχι διὰ νὰ νοηθῇ μόνος ὁ Πατὴρ Θεὸς, καὶ μόνος ὁ Υἱὸς Ὕψιστος, καὶ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἄξιον ἐπικαλεῖσθαι· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ διαφορὰ τῶν θείων ὑποστάσεων τῆς ἁγίας Τριάδος, μὲ τὴν τοιαύτην διαφορὰν τῶν ὀνομάτων. (2)

16: „Τῷ

(1) Φησὶ δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων „Διὰ τί δὲ ἀναμένει καλεῖσθαι παρ' ἡμῶν; μείζονα τὴν οἰκείωσιν ἡμῖν ποιῆσαι βουλόμενος, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν θερμοτέραν, καὶ τῷ δοῦναι, καὶ τῷ καλεῖσθαι, καὶ τῷ λαμβάνειν· καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ πρὸς Θεὸν οἰκειοῖ, καὶ ἡ ἀντίδοσις αὐτὸ ἐργάζεται, καὶ ἡ εὐχὴ συγκροτεῖ τὴν οἰκείωσιν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τὴν καινὴν διανοίγνυσι διαθήκην καὶ τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ θυσίαν νομοθετεῖ· εἰς καιρὸν δὲ καὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπεκάλυψε τὸν τίμιον ἀριθμὸν καὶ τῇ καινῇ διαθήκῃ συνέζευξε· μετὰ γὰρ ταύτης καὶ τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐδεξάμεθα γνῶσιν. διεῖλε δὲ τὰ πράγματα, οὐχ ἵνα τῆς ἀδιαιρέτου καὶ ἁγίας Τριάδος· τὰς ἐνεργείας διέλῃ· ἀλλ' ἵνα τὸν ἀριθμὸν προφητικῶς καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα διδάξῃ· λέγει τοίνυν· θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως (ὃ δηλοῖ τὸν Πατέρα) καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου (ὃ δηλοῖ τὸν Υἱὸν) καὶ ἐπικάλεσαί με (ὃ δηλοῖ τὸ Πνεῦμα·) τρία δὲ ἐκ τούτων ἐδιδάχθημεν πρόσωπα· οὐκ ἐπειδὴ μὲν μόνον Θεὸς (ὁ Πατὴρ) οὐδὲ μόνον Ὕψιστος (ὁ Υἱὸς) οὐδὲ αἰνέσεως θυσίαν δεχόμενον τὰς αἰτήσεις χαρίζεται (τὸ Πνεῦμα) ἑκάστη δὲ ἰδιότης (ἤτοι πρόσωπον) καὶ Θεὸς καὶ Ὕψιστος καὶ ἀγαθῶν χορηγός.

(2) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ὅτι πρῶτον πρέπει τινὰς νὰ κάμῃ, καὶ ἔπειτα νὰ διδάσκῃ „Αὕτη ἡ καθολικὴ εὐκοσμία καὶ τάξις, πρῶτον ἐν μετουσίᾳ γενέσθαι καὶ ἀποπληρώσει τὸν ἱερὸν καθηγεμόνα, τῶν δι' αὐτοῦ Θεόθεν ἑτέροις δωρηθησομένων, οὕτω τε καὶ ἄλλοις μεταδοῦναι· διὸ καὶ ταῖς ἐνθέοις διδασκαλίαις οἱ τολμηρῶς ἀποκεχρημένοι πρὸ τῆς κατ' αὐτὰς πολιτείας καὶ ἕξεως, ἀνίεροι καὶ ἔκφυλοι πάντων τῆς ἱερᾶς εἰσι νομοθεσίας· δεῖ γὰρ φωτισθῆναι, εἶτα φωτίσαι· τὸν δὲ μὴ κατὰ πᾶσαν ἕξιν αὐτοῦ γεγονότα θεοειδέστατον, οὐ τολμητέον ἑτέροις ἡγήσασθαι· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „Ἵνα οὖν μηδεὶς ἔχῃ λέγειν, ὅτι εἰ πάντες ἐν ἁμαρτίαις· τὸν δὲ ἁμαρτωλὸν ἐκέλευσε μὴ διηγεῖσθαι τὰ δικαιώματα, τίς ἔσται ὁδηγησόμενος; ἵνα οὖν μή τις ταῦτα λέγῃ, τίθησι καὶ κατ' εἶδος ἁμαρτιῶν εἴδη καὶ ὑπογράφει τὸν ἁμαρτωλὸν διὰ τῶν ἑξῆς· τίς οὖν ὁ ἁμαρτωλὸς, ὃν κελεύει μὴ διηγεῖσθαι τὰ δικαιώματα; εἰ ἐθεώρεις, φησὶ, κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ, καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθης· τοῦτο πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, ὅταν μὴ μόνον οὐκ ἐπιτιμῶσι τινὲς, ἀλλὰ καὶ συνήδονται τοῖς ἁμαρτάνουσι· τοῦτο τοῦ ἁμαρτάνειν οὐκ ἔλαττον· ὁ μὲν γὰρ κλέπτων ἔχει τὸ πάθος εἰπεῖν, τὴν πενίαν αἰτιάσασθαι, εἰ καὶ μὴ εὔλογοι αἱ προφάσεις· σὺ δὲ πόθεν ἐπαινεῖς τὸ γεγενημένον, οὐδὲ τὴν ἐξ αὐτοῦ καρπούμενος ἡδονήν; κἀκεῖνος μὲν ἴσως καὶ μεταγνώσεται, σὺ δὲ ἀποκλείεις σαυτῷ καὶ ταύτας τὰς θύρας, πανταχόθεν παραχωννὺς τὸν λιμένα τῆς ἐπὶ τὴν μετάνοιαν ἐπανόδου· ὡς γὰρ τὰ πολλὰ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐκ διανοίας μόνον ταύτας περὶ τῶν πρακτέων φέρουσι τὰς ψήφους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἑτέρων προαιρέσεως διαφθειρόμενοι· κἂν μὲν ἴδῃ πάντας ἀποστρεφομένους αὐτὸν ὁ ἡμαρτηκὼς, μέγα τι καὶ πονηρὸν ἡγήσεται εἰργάσθαι· ὅταν δὲ μὴ μόνον μὴ ἀγανακτοῦντας· ἀλλὰ καὶ συνεφαπτομένους, καὶ τὸ ἐκ τοῦ συνειδότος διαφθείρει δικαστήριον, τῆς τῶν πολλῶν ψήφου συμπραττούσης αὐτῷ τῇ διεφθαρμένῃ γνώσει· διὸ χρὴ, κἂν πράττῃ τὶς τὸ πονηρὸν, καταγινώσκειν αὐτοῦ· ὁδὸς γὰρ τοῦτο ἐπὶ τὸ ἀποστῆναι τοῦ πονηροῦ· κἂν μὴ πράττῃ τὰ καλὰ, ἐπαινεῖν τὰ καλά· ὁδὸς γὰρ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἡ προθυμία.

Οὐ περὶ κλεπτῶν μόνον ταῦτα εἴρηται, ἀλλὰ περὶ παντὸς ἁμαρτήματος· τὸ δὲ ἔσχατον (ἤτοι τὸ εὐτελὲς καὶ μικρὸν) τέθεικε τῶν πλημμελημάτων, (δηλαδὴ τὴν κλεψίαν·) ἵν' εἰδῇς, ὅτι ὁ ἐπὶ τούτῳ συγγνώμην οὐκ ἔχων, πολλῷ μᾶλλον ἐφ' ἑτέρου (τοῦ μείζονος δηλαδὴ) οὐκ ἀπολαύσεταί τινος παραμυθίας; ἄκουσον γοῦν καὶ ἐφεξῆς· φησι „Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθης· εἰ τοίνυν τὸ ἔλαττον ἀσύγγνωστον, πολλῷ μᾶλλον μοιχεία καὶ πορνεία; ἂν τοίνυν ἴδῃς τινὰ τῶν συναγελαζομένων σοι πορνεύοντα, καὶ τοῖς Μυστηρίοις προσερχόμενον, εἰπὲ τῷ διακονουμένῳ τὴν τούτων διανομήν· οὗτος ἀνάξιος Μυστηρίων· κώλυσον τὰς βεβήλους χεῖρας· εἰ γὰρ μηδὲ διηγεῖσθαι τὰ δικαιώματα ἄξιος, πῶς τῆς ἱερᾶς ἅψεται τραπέζης; ὅρα δὲ οὐκ εἶπεν, ἐμοίχευες· ἀλλὰ τὴν μερίδα σου μετὰ μοιχοῦ ἐτίθης· βαβαὶ ἡλίκον κακὸν τὸ συσκιάζειν καὶ περιστέλλειν τὰς ἀλλοτρίας σηπεδόνας! ὅπου γε καὶ κοινωνὸν αὐτόν φησιν εἶναι, τῆς ἐπὶ τῷ πλημμελήματι τιμωρίας. Καὶ μὴ εἴπῃς τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτοῦ μεριμνῶ

τό-

16: „Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἵνα
„τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου,
„καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου
„διὰ στόματός σου;
17: „Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν, καὶ ἐξέβα-
„λες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω.

Ἁμαρτωλὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν δῆμον τῶν Ἱερέων καὶ Γραμματέων τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί αὐτοὶ ἐδιηγοῦντο εἰς τὸν λαὸν τὰ δικαιώματα καὶ προσαγὰς τοῦ Νόμου, καὶ εἰς μόνον τὸ σόμα των εἶχον ὅλην τὴν παλαιὰν Διαθήκην· ἀλλ' ὄχι καὶ εἰς τὴν καρδίαν τους· εἰς τοῦτο δὲ μόνον ὑπερηφανευόμενοι: δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ κηρύττουν τὸν νόμον μὲ μόνον τὸ σόμα, καὶ ἐκ τούτου δικαιόνοντες τὸν ἑαυτόν τους, ἔπραττον κάθε ἁμαρτίαν· ὅθεν περὶ τούτων εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων „Πάντα, ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποεῖτε· λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι· (Ματθ· κγ'. 3.) λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον καὶ παραβάτην τῶν ἐντολῶν ὁ Θεός· διὰ τί ἁμαρτωλὲ, τοὺς μὲν ἄλλους διδάσκεις, σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν; ἤγουν σὺ ἐμίσησας τὴν διόρθωσιν τῆς ψυχῆς σου, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ λάβῃς ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποῦ τοὺς ἄλλους διδάσκεις; ἢ διὰ τί ἀπέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω σου; ἤγουν ἀπεστράφης αὐτοὺς καὶ ἐμίσησας; διότι ἐκεῖνον, ὁποῦ μισεῖ τινας, αὐτὸν βάλλει καὶ ὀπίσω του· ἐμίσησας δὲ τὰ λόγιά μου, διὰ τί δὲν κάμνεις ἐκεῖνα, ὁποῦ παραγγέλλουν αὐτὰ τὰ λόγιά μου· ὥστε ὁποῦ, ἐσὺ, μὲ τὸν λόγον μὲν καὶ μὲ τὸ σόμα, ἀναφέρεις καὶ διηγῆσαι τὸν νόμον μου· μὲ τὸ ἔργον δὲ καὶ μὲ τὴν καρδίαν, ἀποβάλλεις καὶ μισεῖς τὸν αὐτὸν νόμον μου. (1)

18: „Εἰ ἐθεώρεις κλέπτην συνέτρεχες αὐ-
„τῷ.

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ, ζωγραφισμένα τὰ χρώματα τῆς ἁμαρτίας· ἀνίσως, λέγει, καὶ ἔβλεπες τινὰ κλέπτην, καὶ ἐσὺ, ἢ συνέκλεπτες μαζὶ μὲ αὐτὸν, ἢ ἂν δὲν ἔκλεπτες, ἐσυμφωνοῦσες ὅμως μὲ τὸν κλέπτην, ἐπειδὴ δὲν ἐδιόρθωνες αὐτὸν ἐλέγχωντας τὴν κακίαν του, ἀλλὰ ἐσκέπαζες αὐτὸν, καὶ οὕτω τὸν ἄφηνες νὰ τρέχῃ εἰς τὴν κλεψίαν.

„Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτί-
„θης.

Καὶ ὅταν ἔβλεπες, λέγει, κἀνένα μοιχὸν, ἐσυγκοινώνεις καὶ ἐσὺ μὲ αὐτὸν εἰς τὴν μοιχείαν, κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν καρδίαν· μοιχὸν δὲ ὀνομάζει ὄχι μόνον τὸν ἐπιβουλεύοντα γυναῖκα ὑπανδρευμένην, ἀλλὰ καὶ κάθε πόρνον καὶ ἀκόλασον ἄνθρωπον.

19: „Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν,
„Καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολι-
„ότητα.

Τὸ σόμα σου, λέγει, εἶναι γεμάτον ἀπὸ ψεῦδος· καὶ ἡ γλῶσσά σου ἔπλεκε δολιότητας πολυτρόπους· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐπλεόνα-

τότε γὰρ καὶ μάλιστα μεριμνήσεις τὰ σὰ, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τοῦ πλησίον συμφέροντι· ὅτι γὰρ οὐ φιλανθρωπίας τοῦτο ἀλλὰ ῥαθυμίας, πῶς τὸν ἀδικοῦντα ἀφεὶς, τὸν οὐδὲν ἠδικηκότα ἀδελφὸν κακῶς λέγεις; καθήμενος γὰρ, φησὶ, κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις καὶ τὰ ἑξῆς.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „Θλῖψιν δὲ τὸν πειρασμὸν τὸν παρὰ ἀνθρώπων, ἢ τοῦ Σατανᾶ γινόμενον νόησον· ἂν τοίνυν τότε τὸν Θεὸν ἐπικαλεσώμεθα, ἐξελεῖται ἡμᾶς, ὥσπέρ ποτε τὴν Σωσάνναν ἐξείλετο, καὶ εἰκότως αὐτὸν, παραδόξων ἡμῖν οἰκονομουμένων πραγμάτων, δοξάσομεν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὅρα καὶ τό „Αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον, καὶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι τοῦ ιζ'. Ψαλμοῦ· ἵνα μάθῃς ὅτι, καὶ πρὸ τῆς ἀπολυτρώσεως, καὶ μετὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ἐχθρῶν, πρέπει τινὰς νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν.

νασεν · ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ τὸ συντάξῃ μὲ γενικὴν, ἐπλεόνασε κακίας · ἢ μὲ δοτικὴν ἐπλεόνασε κακίᾳ, τὸ ἐσύνταξε μὲ αἰτιατικήν.

20 : „ Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου „ κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς „ μητρός σου ἐτίθης σκάνδαλον.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ ἐκάθεσο μαζὶ μὲ ἄλλους τινὰς καὶ ἐσυνομίλεις, ἐκαταλάλεις τὸν ἴδιον κατὰ σάρκα ἀδελφόν σου · καὶ κατ' αὐτοῦ ἔβαλες ἐπιβουλὴν καὶ παγίδα, διὰ νὰ παγιδεύσῃς αὐτόν · υἱὸν δὲ μητρὸς, τὸν αὐτὸν ἀδελφὸν ὀνομάζει, αὐξάνωντας τὴν κατηγορίαν διὰ τῶν συνωνύμων καὶ ὁμοίων λέξεων. (1)

21 : „ Ταῦτα ἐποίησας καὶ ἐσίγησα · ὑ„ πέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαί σοι ὅ„ μοιος.

Αὐτὰ, λέγει, τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα κακὰ ἐποίησας ἄνθρωπε, καὶ ἐγὼ ἐσιώπησα · ἤγουν ἐμακροθύμησα καὶ δὲν σὲ ἐπαίδευσα, προσμένωντας τὴν μετάνοιάν σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον · ἐσὺ δὲ, ὄχι μόνον δὲν ἐμετανόησες, οὐδὲ ἐδιορθώθης · ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐσοχάσθης λογισμοὺς βλασφήμους καὶ ἀνοσίους: δηλαδὴ ἐνόμισας πῶς καὶ ἐγὼ εἶμαι ὅμοιος μὲ ἐσένα κατὰ τὴν κακίαν, καὶ συμφωνῶ καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν γνώμην μὲ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων.

„ Ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω κατὰ „ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου ·

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ, λέγει, τῆς κρίσεως θέλω σὲ ἐλέγξω, ἁμαρτωλὲ, καὶ θέλω παραστήσω ἔμπροσθέν σου τὰς ἁμαρτίας ἐκείνας, ὁποῦ ἔκαμνες μὲν, τὰς ἐσκέπαζες δὲ μὲ κάθε τρόπον, διὰ νὰ μὴ τὰς μάθουν οἱ ἄνθρωποι. (2)

22 : „ Σύ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος, λέγει „ Ὁ τὴν τοῦ ὁμοπίστου πρᾶξιν κατηγορῶν, ϗ ὥσπερ ἐγκαθήμενος τῇ τούτου λοιδορίᾳ, οὗτος εἰκότως λέγεται κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καταλαλεῖν · υἱὸς δὲ τῆς μητρός ἐστιν, ὁ τῇ θείᾳ σοφίᾳ (αὕτη γὰρ εἶναι ὡς Μήτηρ τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου, ὃς ἐν σοφίᾳ ἐποιήθη.) κοσμούμενος · ὁ οὖν τὴν γνῶσιν τοῦ τοιούτου ἐνδιαβάλλων φθόνῳ βαλλόμενος, ϗ πάντα σκανδαλίζων, οὗτος τίθησι σκάνδαλον τῷ υἱῷ τῆς Μητρός · ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι ἐμίσησαν παιδείαν ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ Χριστοῦ, ϗ ἐκβεβλήκασιν εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγους τοῦ Θεοῦ, συνέδραμον δὲ τῷ κλέπτῃ ϗ προδότῃ Ἰούδᾳ, ϗ μετὰ τῶν μοιχευόντων · ξύλα ϗ λίθους ἔθηκαν ἑαυτῶν τὴν μερίδα · ϗ πρὸς ἄλλους καταλαλοῦσι τοῦ ἐξ Ἐθνῶν ἀδελφοῦ αὐτῶν λαοῦ · ἀλλὰ ϗ κατ' αὐτῶν τῶν ὁμομητρίων ϗ ἐκ περιτομῆς πιστευόντων σκάνδαλα τιθέασι, βουλόμενοι διαστρέφειν αὐτούς · (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος, ϗ ταῦτα · „ Παραστήσω εἰς τὸν κατὰ σοῦ ἔλεγχον τὰ σὰ ἁμαρτήματα · ἵνα γνῷς, ὅτι οὐκ ἀγνοῶν ἐμακροθύμουν, οὔτε μὴν ἐφηδόμενος οἷς ἔδρας, ἀλλὰ καιρόν σοι μετανοίας διδούς · παρέξω δὲ αὐτὰ, ὅπως αὐτὰ ϗ γνωρίζων ᾖς, ϗ αἰσχύνην ἐνδυόμενος · ϗ ἵνα σε κολάζῃ τὸ συνειδὸς, ϗ αὐτό σοι μάχηται τὸ πλημμέλημα τὸ σὸν κατηγοροῦν σου ϗ κατακρῖνον · λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Τί οὖν ποιήσομεν ἐν ἡμέρᾳ δικαιολογίας Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς; ὅταν διελέγχηται πρὸς ἡμᾶς, ϗ ἀντικαθίστηται, κατὰ πρόσωπον ἡμῶν ἱστὰς τὰ ἁμαρτήματα τοὺς πικροὺς κατηγόρους, ϗ οἷς εὖ πεπόνθαμεν, ἃ ἠνομήσαμεν ἀντεξάγων, τελευταῖον ἀπάγῃ αὐτοὺς ὑφ' ἑαυτῶν κατεγνωσμένους ϗ κατακεκριμένους, ϗ οὐδὲ, ὡς ἄδικα πάσχομεν, εἰπεῖν ἔχοντας; ὁ δὲ μέγας φησὶ Βασίλειος „ Ὥσπερ ἡ σκιὰ τῷ σώματι · οὕτω ταῖς ψυχαῖς αἱ ἁμαρτίαι παρέπονται, ἐναργεῖς τὰς πράξεις εἰκονίζουσαι · διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἄρνησις ἐκεῖ · ἀλλ' ἐμφράσσεται στόμα ϗ τὸ ἀναίσχυντον · αὐτὰ γὰρ ἑκάστου μαρτυρεῖ τὰ πράγματα, οὐ φωνὴν ἀφιέντα, ἀλλὰ τοιαῦτα φαινόμενα, οἷα ὑφ' ἡμῶν κατεσκεύασαι · κατὰ γὰρ τὸν Ὠσηέ · „ Κυκλώσει ἕκαστον τὰ διαβούλια αὐτοῦ · ϗ ὀψόμεθα ἅμα πάντα οἱονοὶ παρεστῶτα ἡμῖν τὰ ἔργα διὰ τῆς μνήμης, ϗ φαινόμενα ἀντιπρόσωπα τῇ διανοίᾳ ἡμῶν μετὰ τῶν ἰδίων τύπων, ὡς ἕκαστον πέπρακται, ἢ ὡς λέλεκται · λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδή φησι τοῖς ἠπίοις τῆς μακροθυμίας οὐκ ἐθεραπεύθης φαρμάκοις, δριμύτερά σοι κατασκευάσω, ϗ τῶν ἐλέγχων τὸν καυτῆρα προσοίσω · συνᾴδει δὲ ταῦτα ταῖς ἀποστολικαῖς ἐκείναις φωναῖς · „ Ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει · κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου ϗ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς ϗ ἀποκαλύψεως ϗ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

22: „ Σύνετε δὴ ταῦτα οἱ ἐπιλανθανόμενοι „ τοῦ Θεοῦ.

Στοχασθῆτε, λέγει, ταῦτα καλῶς, καὶ καταλάβετε ἐσεῖς, ὁποῦ ἀλησμονεῖτε τὸν Θεόν· διὰ τί ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ εἰς τὰς ἁμαρτίας σας, καὶ δὲν σᾶς παιδεύει εὐθὺς ὁποῦ ἁμαρτήσετε. (1)

„ Μήποτε ἁρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ᾖ ὁ ῥυό- „ μενος.

Ὢ ἀνείκαςος καὶ ἀκατάληπτος μακροθυμία τοῦ Θεοῦ! ἐκφωνεῖ ὁ Χρυσοῤῥήμων· διὰ τί ὁ Θεὸς ἀκόμη μακροθυμεῖ εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς, καὶ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀσφαλίζεται αὐτοὺς καὶ τοὺς προλέγει· ὅτι πρέπει, ὦ ἁμαρτωλοί, νὰ μετανοήσετε καὶ νὰ διορθωθῆτε· μήπως ἐγὼ ὁ Θεὸς ἀμετανοήτους ὄντας ἁρπάσω τὰς ψυχάς σας αἰφνιδίως, διὰ μέσου Ἀγγέλων σκληρῶν καὶ ἀποτόμων, καὶ τὰς παραδώσω εἰς τὸν Ἅδην· (2)

23: „ Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με.

Πάλιν καὶ ἐδῶ παραγγέλλει ὁ Θεὸς διὰ τὴν καινὴν θυσίαν τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ λέγει, ὅτι ἡ θυσία αὕτη τῆς αἰνέσεως καὶ πρὸς Θεὸν δοξολογίας, αὐτὴ θέλει με δοξάσει: ἤγουν θέλει με τιμήσει, καὶ ὄχι ἡ διὰ ζώων θυσία.

„ Καὶ ἐκεῖ ὁδὸς, ᾗ δείξω αὐτῷ τὸ „ σωτήριόν μου.

Ἐκεῖ, λέγει: ἤγουν εἰς ἐκείνην τὴν θυσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ αἰνέσεως καὶ δοξολογίας, εὑρίσκεται ἡ ςράτα, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐγὼ θέλω δείξω εἰς τὸν θυσιάζοντα τὴν τοιαύτην αἴνεσιν· τί δὲ θέλω δείξω; τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, ἣν δείξω· τοῦτο δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ καθ' ἣν: ἤγουν κατὰ τὴν ὁποίαν ςράταν, θέλω δείξω εἰς αὐτὸν τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν· μερικοὶ δὲ βάλλοντες ὑποςιγμὴν εἰς τὸ δείξω, λέγουσιν· αὐτὸ τὸ σωτήριόν μου· ὁδὸν δὲ εἰς σωτηρίαν πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς εἶναι, ἢ τὸ ἅγιον Βάπτισμα, ἢ ἡ μετάνοια, περὶ τῆς ὁποίας μέλλει νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἀκόλουθον Ψαλμόν. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόςομος λέγει· „ Φιλάνθρωπος ὢν ὁ Θεὸς, μετὰ τὸν ἔλεγχον ἐπιφέρει καὶ παραίνεσιν, μετανοίας τόπον διδούς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐπιμελῶς φησιν ἕκαςον τῶν εἰρημένων κατανοήσατε· καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν λήθην νενοσηκότες (λήθη γὰρ Θεοῦ πρόξενος ἁμαρτίας) τοῖς τῆς μετανοίας φαρμάκοις τὰ τραύματα θεραπεύσατε, πρὶν ἁρπάσαι τὸν θάνατον· ὃς δίκην λέοντος ἔπεισι τοῖς ἀνθρώποις, οὐδενὸς αὐτοῦ ἐπισχεῖν δυναμένου τὴν σφοδροτάτην ὁρμήν· καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „ τὴν ἡμέραν ὑπογράφει τοῦ θανάτου, ἐν ᾗ καλούμενος ἕκαςος μετὰ τάχους ἁρπάζεται: ὥςε χρὴ πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἁμαρτημάτων ἰδεῖν, ἕως ἡμῖν εἰς μετάνοιαν καιρὸς δαψιλεύεται.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἐςιν ὁ Χριςὸς, καὶ τὰ τούτου θεσπίσματα καὶ αἱ ἐντολαί, καθὼς λέγει ὁ Ἡσαΐας „ Καὶ ἔςαι ἐκεῖ ὁδὸς καθαρὰ, καὶ ὁδὸς ἁγία κληθήσεται· καὶ ὁ Ἱερεμίας „ Στῆτε ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου καὶ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρίου αἰωνίους, καὶ ἴδετε ποία ἐςὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ καὶ βαδίζετε ἐν αὐτῇ· καὶ εὑρήσετε ἁγνισμὸν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· (Ἱερ. ς'. 16.) ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Τίς αὕτη καὶ ποία ὁδός; ἡ κοινωνία τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος, ἣν αὐτὸς ἡμῖν πρῶτος ἐν τῇ Σιὼν καταρξάμενος ἔδειξεν· ἐπειδὴ τοίνυν εἰς λύτρωσιν τῶν ἁμαρτημάτων τοῖς λαμβάνουσι δέδοται, εἰκότως ἐςὶ σωτήριον Θεοῦ· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Μετὰ τὴν πολλὴν κατηγορίαν τὸ φάρμακον τῆς ἁμαρτίας ἔδειξε: τῶν μυςηρίων δηλαδὴ τὴν ἀπόλαυσιν· ἐκείνη γὰρ ἀληθὴς θυσία αἰνέσεως ἡ τὸν Θεὸν δοξάζουσα· ἐπειδὴ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αἰνοῦντες, τότε καὶ μετὰ τῆς κτίσεως ἱςάμεθα· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Τῇ θυσίᾳ φησὶ, τῆς αἰνέσεως ἐφήδομαι καὶ ταύτην ἡγοῦμαι δόξαν ἁρμόττουσαν· καὶ διὰ ταύτης τὴν ἐμὴν ὁδὸν ὑποδείξω τῷ ταύτην προσφέροντι, ἧς τέλος ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρία.

ΨΑΛΜΟΣ Ν'.

„Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν Προφήτην, ἡνίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν γυναῖκα Οὐρίου.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ περιέχει προφητείας, αἱ ὁποῖαι πέμπουσιν εἰς τὸ τέλος τὸν νοῦν τῶν ἀναγινωσκόντων· ἐπειδὴ ὁ θεῖος Δαβὶδ μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὄχι μόνον κατεσκεύασεν ἕνα ἰατρικὸν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ἁρμόδιον εἰς τὴν πληγὴν ὁποῦ ἔλαβε, τόσον διὰ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεὲ, ὅσον καὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Οὐρίου· ἀλλὰ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου προφητεύει καὶ διὰ πράγματα ἄλλα· ἤγουν διὰ τὴν δευτέραν οἰκοδομὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἥτις ἔγινεν ὕςερον, ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος· διότι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ παντελῶς τὸ προφητικὸν χάρισμα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐγίνωσκεν, ὅτι γλίγωρα θέλει ἀποπλύνει τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας του ὁ Δαβὶδ, καὶ θέλει γένη λαμπρότερος ἀπὸ τὸ πρῶτον· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐσήκωσε μὲ τελειότητα ἀπὸ αὐτὸν τὴν χάριν τῆς προφητείας.

Καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ἰδίου Δαβίδ· διὰ τὶ αὐτὸς δὲν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ λάβῃ πάλιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁποῦ ἔχασεν· ἀλλὰ μόνον παρακαλεῖ νὰ μὴν ςερηθῇ ἀπὸ αὐτό· οὕτω γὰρ εἶπε· „Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ· ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀθρώπους, ὁποῦ ἁμάρτησαν, ἡ ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ ἐξομολόγησις· (1) ἡ ὁποία τότε ἐγράφη καὶ ἐτελειώθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὅταν ὁ Προφήτης Νάθαν ἐπῆγε καὶ ἤλεγξεν αὐτόν· διὰ τότε ἦλθεν ὁ Δαβὶδ εἰς αἴσθησιν τῆς ἁμαρτίας του, τὸν δὲ ἀπερασμένον καιρὸν εὑρίσκετο ἀφρόντιςος· τὸ δὲ ἡνίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ, νοεῖται, ὄχι πῶς τότε, ὅταν ἐμοίχευσεν ὁ Δαβὶδ τὴν Βηρσαβεὲ, ἐπῆγεν ὁ Νάθαν πρὸς αὐτόν· ἐπειδὴ ἐπέρασε καιρὸς ἱκανὸς ἀναμεταξὺ, καθὼς ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν ἱςορεῖ· ἀλλὰ τὸ ἡνίκα ἐδῶ, φανερόνει ἀορίςως, τὸ ὕςερον τοῦ χρόνου: ἤτοι, ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν ὁ Δαβὶδ πρὸς Βηρσαβεὲ, καὶ ἐγγάςρωσεν αὐτήν. (2)

1: „Ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὑποδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις (διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου,) σωτηρίας ὁδὸν τὴν μετάνοιαν, οἱόν τινα τέχνην τῆς διηνεκοῦς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκης· ὁ γὰρ ταύτην ἀεὶ μελετῶν καὶ κατορθῶν, διὰ παντὸς γίνεται νικητὴς τοῦ ἀεὶ προσπαλαίοντος· εἶπε δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἀμβρόσιος τῷ μεγάλῳ Θεοδοσίῳ τῷ Βασιλεῖ, ὅταν ἐποίησε τὴν φθορὰν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, περὶ τοῦ Δαβὶδ ταῦτα· „Ὁ ἀκολουθήσας τῷ πλανωμένῳ, ἀκολουθήτω καὶ τῷ μετανοοῦντι. (ἤτοι τῷ Δαβίδ.)

(2) Οὐ μόνον, ἀφ' οὗ ἐγγάςρωσεν αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ ἀφ' οὗ ἐγέννησε τὸ τῆς μοιχείας παιδίον, τότε ἐπῆγεν ὁ Νάθαν

1 : „ Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα „ ἔλεός σου.

Ἐλέησόν με, λέγει, Κύριε, κατὰ τὴν ἀξίαν τοῦ μεγάλου ἐλέους σου· ἐπειδὴ μεγάλως ἡμάρτηκα (1) καὶ καθὼς ἐγὼ μεγάλας ἁμαρτίας ἐποίησα, οὕτω καὶ σὺ μὲ μέγα ἔλεος ἐμένα ἐλέησον.

„ Καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν „ σου, ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω μέγα ἔλεος, τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ἐδῶ πλῆθος οἰκτιρμῶν· διπλασιάσας τὴν δέησιν μὲ ὁμοίας λέξεις· διὰ τὶ τοῦτο εἶναι συνήθεια εἰς ἐκείνους, ὁποῦ παρακαλοῦν: δηλαδὴ, τὸ νὰ πλατύνουν τὴν δέησίν τους μὲ πολλὰ ὅμοια λόγια· ἵνα μὲ αὐτὰ παρακινήσουν περισσότερον τὸν παρακαλούμενον, εἰς τὸ νὰ τελειώσῃ τὸ ζήτημά των· ἀνόνημα δὲ λέγει, τὴν παρανομίαν τῆς μοιχείας καὶ τοῦ φόνου· ἐπειδὴ καὶ τὰ δύω ταῦτα ἐμπόδιζεν ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ λέγων „ Οὐ φονεύσεις· οὐ μοιχεύσεις. (Ἔξ. κ΄. 15.) ἀνόμημα δὲ τὴν παρανομίαν ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὡσὰν ἕνας ἀλλόφυλος, ὁποῦ δὲν ἔχει νόμον, ἔτζι ἀνόμως ἥμαρτεν. (2)

2 : „ Ἐ-

θαν ἢ ἤλεγξεν αὐτόν· λέγει γὰρ ἡ θεία Γραφή· „ Καὶ ἐγενήθη (ἡ Βηρσαβεὲ) αὐτῷ (τῷ Δαβὶδ·) εἰς γυναῖκα, ἢ ἔτεκεν αὐτῷ υἱόν· ἢ πονηρὸν ἐφάνη τὸ ῥῆμα ὃ ἐποίησε Δαβὶδ, ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου. Καὶ ἀπέστειλε Κύριος τὸν Νάθαν τὸν Προφήτην πρὸς Δαβὶδ ἢ τὰ ἑξῆς· (Β΄. Βασιλ ια΄. 27.) ὥστε μετὰ τὴν μοιχείαν τοῦ Δαβὶδ ἐπέρασαν δέκα μῆνες τοὐλάχιστον, ἕως ὁποῦ ἤλεγξεν αὐτὸν ὁ Νάθαν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι μετὰ ἕνα χρόνον· ἐπειδὴ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἐλέγξῃ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη ἦτον μεθυσμένος ἀπὸ τὸ πάθος, ἢ ἡ ψυχή του ἦτον τεθολωμένη, ἢ δὲν ἐδέχετο ἔλεγχον· ἴσως γὰρ ἤθελε κακοποιήσῃ ἢ τὸν Προφήτην· καθὼς ἢ οἱ πάσχοντες ἀπὸ ὑπερβολικὴν ἀσθένειαν, ἀντιστέκουν εἰς τοὺς ἰατροὺς ἢ εἰς τοὺς γονεῖς των· φαίνεται δὲ, ὅτι ἀπὸ Διαβολικὴν δύναμιν ἐσυνηρπάγη ὁ Δαβὶδ, ἢ ἔκαμε τὰ δύω ταῦτα κακὰ, τὴν μοιχείαν ἢ τὸν φόνον· ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος, κατὰ τὸ παράδειγμα, ὁποῦ ἔφερεν ὁ Νάθαν πρὸς τὸν Δαβὶδ εἰπὼν, ὅτι ἐπῆγεν εἰς τὸν πλούσιον ἕνας ξένος, ξένος γὰρ ἦτον ὁ Διάβολος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐσυγχωρήθη νὰ ἐκδοθῇ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ εἶπεν ἐκεῖνον τὸν ὑπερήφανον λόγον· „ Οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγράφησαν δὲ τῶν ἁγίων τὰ ἁμαρτήματα, ἵνα καθὼς ἔγιναν εἰς ἡμᾶς διδάσκαλοι ἢ παράδειγμα ἀρετῆς· ἔτζι γένουν εἰς ἡμᾶς ἢ παράδειγμα μετανοίας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. Πεντηκοστὸς δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὁ περὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, ἀριθμεῖται· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὁ πεντηκοστὸς ἀριθμὸς ἔχει ἀναλογίαν ἢ ὁμοιότητα μὲ τὸ ἔλεος· διὰ τὶ ἢ ἐν τῷ Ἰωβηλαίῳ χρόνῳ, τῷ ἀριθμουμένῳ μετὰ πεντήκοντα χρόνους, ἐγίνοντο ἀποκοπαὶ χρεῶν, ἢ ἐλευθερίαι δούλων, ἢ ἀφέσεις κτημάτων. Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος χρήσιμός ἐστι ἢ τῷ δικαίῳ ἢ τῷ ἁμαρτωλῷ· τῷ μὲν δικαίῳ, ἵνα μὴ ᾖ ῥάθυμος· τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ, ἵνα μὴ ἀπογινώσκῃ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας· ἢ ὁ Ἡσύχιος εἶπεν „ Ὁ Δαβὶδ εἰς μετάνοιαν ὁρῶν τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἔγραψεν, οὐκ αἰσχυνθεὶς δημοσιεῦσαι τὸ τραῦμα, ἵνα τοῖς ἁμαρτωλοῖς ὑποδείξῃ τῆς μετανοίας τὸ φάρμακον.

(1) Λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὡς ἐπὶ μεγάλου ἁμαρτήματος τοῦ μεγάλου ἐλέους τοῦ Θεοῦ δέεται τυχεῖν· μεγάλης γὰρ χρήζει φιλανθρωπίας τὰ μεγάλα παραπτώματα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ μέγα ἔλεος ἐννοοῦσι τὸν Χριστὸν, καθὼς ἢ ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ τέλει πολλῶν τροπαρίων συνειθίζει νὰ ὀνομάζει αὐτόν· τὸ τοῦ Χριστοῦ λοιπὸν ἔλεος μέγα ζητεῖ ὁ Δαβὶδ· ἵνα δι᾽ αὐτοῦ ἐλεηθῇ μεγάλως, ὡς μεγάλως ἢ ἁμαρτήσας· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος „ Ὁ ζητῶν μέγα ἔλεος, μεγάλην ὁμολογεῖ δυστυχίαν· ἢ πάλιν „ Ὅσοι ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτον ζητείτωσαν ἢ μικρὸν ἔλεος· περιέργως δὲ ἡρμήνευσεν ἕνας Διδάσκαλος λέγων „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὀνομάσῃ Θεόν του τὸν Θεὸν, ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ· καθὼς ἀλλαχοῦ τὸν ὀνομάζει εἰς πολλοὺς Ψαλμούς· διὰ τὶ ἁμαρτάνωντας ὑστερήθη τὸν Θεὸν, ἢ ὡσὰν νὰ λέγῃ ἐγὼ δὲν ἀποτολμῶ νὰ σὲ ὀνομάσω Θεόν μου· διὰ τὶ ἁμαρτάνωντας σὲ ἔχασα· ἂς σὲ ὀνομάζουν Θεόν τους οἱ ἀθῷοι ἢ δίκαιοι· ἐγὼ δὲ ὁ ἁμαρτωλὸς τοῦτο μόνον λέγω· ὦ Θεὲ, ἐλέησόν με.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Τὰ μεγάλα τῶν τραυμάτων, ἰσομέτρων δεῖται φαρμάκων· ἢ ὁ μεγάλα πλημμελήσας μεγάλης φιλανθρωπίας δεῖται· Ἄλλος δὲ λέγει „ Οἱ μέγα ζητοῦντες ἔλεος, ὑπὲρ μεγάλου πλημμελήματος ὁμολογοῦσι τοῦτο αἰτεῖν· οὐδὲν δὲ οὕτως εἰς ἔλεον ἐπισπᾶται τὸν Δεσπότην, ὡς ὁμολογία πλημμελήματος· διὸ ἢ ὁ Δαβὶδ ὅλον εἰς ἑαυτὸν ἱκετεύει χυθῆναι τὸν ἔλεον· πᾶσαν τῶν οἰκτιρμῶν τὴν πηγήν· ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ

2: „ Ἐπιπλεῖον πλῦνόν με ἀπὸ τῆς ἀνο-
„ μίας μου.

Ἀγκαλὰ καὶ ἐτυγχωρήθη ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν, ὅταν εἶπεν αὐτῷ „ Κύριος παρεβίβασε τὸ ἁμάρτημά σου (β΄. Βασιλ. ιβ΄. 13.) μ᾽ ὅλον τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν πολλὴν θερμότητα, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὴν μετάνοιαν, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ πλυθῇ ἀκόμη περισσότερον καὶ νὰ καθαρισθῇ· ἢ τὸ ἐπιπλεῖον εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἄγαν· ἤγουν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὸν καθαρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀνομίαν του πολλὰ καὶ μὲ ὑπερβολήν·

„ Καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρι-
„ σόν με.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω ἀνομίαν, τοῦτο ὀνομάζει ἐδῶ ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ κυρίως ἁμαρτία εἶναι, ἡ τοῦ θείου νόμου παράβασις. πλὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ Δαβὶδ μεταχειρίζεται ἀδιαφόρως καὶ ἐκ παραλλήλου τὸ ὄνομα τῆς ἀνομίας καὶ παρανομίας καὶ ἁμαρτίας, καὶ τὸ ἕνα λέγει ἀντὶ τοῦ ἄλλου· (1)

3: „ Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω,
„ καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ
„ διαπαντός.

Ἐλέησόν με, λέγει, Κύριε, καὶ πλῦνόν με καὶ καθάρισόν με· διὰ τὶ δὲν ἀλησμόνησα, οὔτε κατεφρόνησα τὴν ἁμαρτίαν μου, ἀπὸ τὸν ὄγκον καὶ τὰς πολλὰς φροντίδας τῆς βασιλείας μου· ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία μου δὲν ἦτον ἀξία ἀλησμονησίας καὶ καταφρονήσεως· ἀλλά, ἂν καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἔλανθασα, καὶ δὲν ἔμαθον τὰ κακὰ ὁποῦ ἔκαμα· ὅμως ἐγὼ γνωρίζω πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἁμαρτία μου· καὶ βλέπω αὐτὴν ἔμπροσθέν μου ἡμέραν καὶ νύκτα μὲ

τοῦ ἐλέους, τὸ μέγα ἤτησεν, οὕτω ϗ ἐπὶ τῶν οἰκτιρμῶν, τὸ πλῆθος ἐζήτησεν, ὡς μεγάλου ὄντος τοῦ πλημμελήματος, ϗ μὴ δυναμένου ἄλλως ἐξαλειφθῆναι, εἰμὴ ἀναλόγου τύχῃ φιλανθρωπίας· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, „ Τάχα δὲ προγνοὺς ὁ Δαβίδ, ὅτι κατὰ καιροὺς ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Χριστὸς ἐξαλείφων πᾶσαν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου, ἔλεος μέγα τὴν οὕτω λαμπρὰν χάριν καλεῖ· γέγραπται γάρ, ὅτι πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῆς· κατὰ γὰρ τὸν Ἀπόστολον „ Θεὸς ὁ δικαιῶν, τὶς ὁ κατακρίνων; ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἐξαλειφθῆναι τὴν ἀνομίαν, ὥστε μὴ μόνον ἰαθῆναι τὸ τραῦμα, ἀλλὰ μηδὲ μώλωπα περιλειφθῆναι βούλεται (ἤτοι οὐδὲ τὸ σημεῖον τῆς πληγῆς) ἐφ᾽ ᾧ ϗ τῶν οἰκτιρμῶν τὸ πλῆθος προτείνει· οὐδὲ γὰρ ἀφ᾽ ἑνὸς οἰκτιρμοῦ: τουτέστιν ἀπὸ συγγνώμης τῆς ἐφ᾽ ἑνὶ παραπτώματι, σωθῆναι ἁμαρτωλὸς δύναται· πολλῶν δέ, ϗ ἐπὶ πολλοῖς οἰκτιρμῶν· ὥστε διαφυγεῖν τὴν ἀπειλὴν ϗ τὴν κόλασιν, χρήζομεν. Καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ὥσπερ αἱ δυσέκπλυτοι βαφαί, οὐ μιᾷ πλύσει, ἀλλὰ πολλαῖς ἐξίτηλοι γίνονται· οὕτω ϗ τὰ μεγάλα τῶν ἀνομημάτων πολλοῖς οἰκτιρμοῖς Θεοῦ ἀπαλείφεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) λέγει δὲ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος „ Παρὰ τοῦ μεγάλου ἐλέους πολλοί εἰσιν οἱ οἰκτιρμοί· Σημειούμεν δέ, ὅτι ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται πληθυντικῶς „ Ἐξάλειψον τὰς ἀνομίας μου· ϗ ὄχι ἑνικῶς τὸ ἀνόμημά μου· ὁμοίως ϗ ὁ θεῖος Ἱερώνυμος μετέφρασεν „ Ἐξάλειψον τὰς παραβάσεις μου· ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία τοῦ Δαβὶδ ἦτον ἕνας κόμπος περιπλεγμένος μὲ ἄλλας πολλὰς ἁμαρτίας· ὅθεν καθὼς ἦτον πολλαὶ αἱ ἁμαρτίαι του· ἔτζι παρακάλει τὸν Θεὸν νὰ τὰς ἐξαλείψῃ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν του· ἤγουν μὲ διαφόρους τρόπους τοῦ ἐλέους του· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἁμαρτία εὐθὺς ὁποῦ γένη, γράφεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ· γράφεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Διαβόλου· γράφεται ϗ εἰς τὸ βιβλίον τῆς συνειδήσεώς μας· διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἁμαρτία του ϗ ἀπὸ τὰ τρία βιβλία ταῦτα· διὰ νὰ λησμονηθῇ παντελῶς, ϗ πλέον νὰ μὴν ἐνθυμίζεται (παρὰ τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ἐλέησόν με ὁ Θεός.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Τὴν μὲν ἀνομίαν τὴν ἐπὶ τῇ μοιχείᾳ πλύσεως, ἔφη, δεῖσθαι· τὴν δὲ ἁμαρτίαν τὴν ἐπὶ τῷ φόνῳ, καθαρισμοῦ· ἰστέον, ὅτι τὰ μὲν ἐπιπόλαια τῶν ἁμαρτημάτων ῥύπῳ ἐοικότα τινί, ϗ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ψυχῆς ἀφανίζοντα, ἐκπλύσεως δέονται· τὰ δὲ διὰ βάθους ἐκ διαθέσεως τῆς πρὸς τὸ κακὸν τῶν πλημμελούντων ἁμαρτανόμενα, αἵματι παρεικαζόμενα, καθαρισμοῦ χρήζουσιν· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Λέγων δὲ ἐπιπλεῖον πλῦνόν με· πάλιν ὁρᾷ κατὰ τὸ εἰκὸς εἰς τὸ Χριστοῦ μυστήριον· ἡ γὰρ διὰ τοῦ Βαπτίσματος χάρις ϗ δύναμις, ὑπερβαίνουσα τὴν ἐν νόμῳ κάθαρσιν, γινομένην πρὸς μόνην τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, ἐπι-

μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς συνειδήσεώς μου, ἥτις κτυπᾷ καὶ πληγόνει τὴν ψυχήν μου· τὸ ὁποῖον τοῦτο: ἤτοι τὸ νὰ ἐνθυμῆται πάντοτε ὁ ἄνθρωπος τὴν ἁμαρτίαν του, εἶναι σημεῖον ἀληθινῆς καὶ καθαρᾶς μετανοίας, καὶ πρόξενον τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν· ὅθεν τοῦτο παραγγέλλει καὶ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἡσαΐου λέγων „Ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι· σὺ δὲ μνήσθητι καὶ κριθῶμεν· (Ἡσ. μγ΄. 25.) (1)

4: „Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον.

Εἰς ἐσένα, λέγει, μόνον τὸν Θεὸν ἥμαρτον· διὰ τί καὶ εἰς ἐσένα μόνον τὸν Κριτὴν τοῦ παντὸς εἶμαι ὑποκείμενος· διότι ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ εἶμαι βασιλεὺς, ἐσένα μόνον ἐπὶ γῆς ἔχω κριτὴν τῶν πράξεών μου· τῶν δὲ ἄλλων ἀνθρώπων ἐγὼ εἶμαι κύριος καὶ ἐξουσιαστής· ὅθεν καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν μου κάμνω ἐκεῖνα ὁποῦ θέλω, χωρὶς νὰ ἐμποδίζωμαι ἀπὸ ἄλλον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ, ἐπειδὴ παρέβηκα τοὺς ἐδικούς σου νόμους Κύριε, διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἐσένα μόνον τὸν νομοθέτην ἡμάρτηκα. (2)

„Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα.

Ἔμπροσθεν, λέγει, εἰς ἐσένα τὸν Κύριον, ἔκαμα τὴν ἁμαρτίαν· διὰ τί ἐσὺ βλέπεις ὅλα τὰ πράγματα, ὄχι μόνον ὅταν γίνωνται, ἀλλὰ καὶ πρὶν νὰ γένουν· τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐντροπιάζωντας τὸν ἑαυτόν του, πῶς δὲν ἐντράπη τὸν Θεὸν, ὁποῦ ἔβλεπεν, ὅταν ἔκαμνε τὴν ἁμαρτίαν· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Δαβὶδ, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἔπραξε δύω ἁμαρτίας, ἄνω ὅμως καὶ κά-

---

πιπλεῖον ἐκπλύνει· μᾶλλον δὲ ϗ εἰσάπαν ἐργάζεται καθαρισμὸν ϗ αὐτῆς τῆς ψυχῆς· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Καὶ αὖθις με τοίνυν ἀπόνιψον Δέσποτα, ἵνα πάντα τῆς ἁμαρτίας ἀποξύσῃς τὸν ῥύπον· κατὰ γὰρ τὸν Προφήτην „Ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν ϗ τῶν θυγατέρων Σιὼν πνεύματι κρίσεως ϗ πνεύματι καύσεως (Ἡσ. δ΄. 4.) εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „Ὥσπερ τὸ μὲν ῥυπωθὲν συμμέτρως ἱμάτιον εὐκόλως πλύνεται ϗ καθαίρεται, τὸ δὲ ἄγαν ϗ πολλάκις, σπουδαιοτέρας χρήζει ϗ ἐπιπόνου πλύσεως· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ψυχὴ, ἡ μὲν ἅπαξ ἡμαρτηκεῖα ϗ μέτρια, συμμέτρῳ μετανοίᾳ καθαίρεται· πολλὰ δὲ ὅταν αὐτῇ ϗ χαλεπὰ ἁμαρτήματα γένηται, οὐ χρὴ πάρεργον εἶναι, ἀλλὰ μετὰ πόνου πολλοῦ ϗ πράξεων ἀγαθῶν τὴν μετάνοιαν· καλῶς δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἀνομίαν ἐκάλεσε, δεῖξαι βουληθεὶς, ὅτι οὐδὲ αὐτῷ νόμον παραβαίνειν ἐξῆν, εἰ ϗ βασιλεὺς ἐτύγχανε· βασιλεῖ γὰρ τῷ πάντων ὑψηλοτέρῳ προσέκρουσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) Ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστῖνος· ἀντὶ τοῦ ἐπιπλεῖον πλῦνόν με, εἶπε „Πλέον ϗ πλέον πλῦνόν με· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει ὅτι, ὅποιος καθαρισθῇ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ καθαρισθῇ ϗ ἀπὸ τὰ ἴχνη τῆς ἁμαρτίας· ἴχνη δὲ ϗ λείψανα τῆς ἁμαρτίας εἶναι, ἡ συνείθεια ϗ ἕξις ϗ εὐκολία εἰς τὴν ἁμαρτίαν· διὸ ϗ ὁ Δαβὶδ παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν πλύνῃ ἀπὸ τὰ λείψανα τῆς συγχωρηθείσης του ἁμαρτίας.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Μακάριον, ὅταν τις τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν ἐπίσταται, ἐν ὀφθαλμοῖς δὲ ἔχει διὰ παντὸς τὰ πταίσματα· ὁ μὲν γὰρ γινώσκων ϗ μεμνημένος, ϗ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς κατανοῶν τῶν ἑαυτοῦ πταισμάτων τὰ τραύματα, αἰσχύνεται τῇ μνήμῃ, τὴν ψυχὴν νύττεται· ϗ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης ἀναγκασθεὶς εἰς μεταμέλειαν ἔρχεται· ὁ δὲ λήθην παθὼν εἰς ἕτερα πάλιν ἁμαρτήματα, ὡς μηδενὸς αὐτῷ κακοῦ πραχθέντος, προάγεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόστομος „Ἡ ἁμαρτία οὐδενὸς ἐγκαλοῦντος, προδίδωσιν· οὐδενὸς κατηγοροῦντος, περὶ φόβου τὸν ἁμαρτωλὸν ἀποκαθιστᾷ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ὅτι τὸ σοὶ μόνῳ ἥμαρτον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ σοὶ μόνῳ ἔγνωσται τὸ ἁμάρτημά μου· ἐπεὶ τοὺς πάντων ἀποκρυψάμενος ὀφθαλμοὺς, τοὺς τοῦ Θεοῦ οὐ διέλαθεν· ἀλλ' ἠλέγχθη διὰ τοῦ Προφήτου· ὅτι γὰρ οὐκ ἦν πολλοῖς ἐγνωσμένον τὸ πραχθὲν αὐτῷ, παρίστησιν ὁ Νάθαν φήσας πρὸς αὐτὸν, ὅτι σὺ ἐποίησας κρυφῇ, κἀγὼ ποιήσω τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐναντίον παντὸς Ἰσραὴλ ϗ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου τούτου· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „Ἀσεβὴς ὁ λέγων βασιλεῖ, παρανομεῖς· (Ἰώβ. λδ΄. 18.) ἔφη που ἡ θεία Γραφή· ἐπεὶ τοίνυν οὐδεὶς ἦν ὁ ἐλέγχειν με δυνάμενος ἡμαρτηκότα, ἐπηνώρθωσας δὲ σὺ μόνος, σοὶ ϗ μόνῳ ἥμαρτον· καλῶς δὲ προστέθηκε· „Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα· τοῦτο γὰρ ὁ Νάθαν εἶπε πρὸς τὸν Δαβίδ· „Τί ὅτι ἐφαύλισας τὸν λόγον Κυρίου, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ; (Β΄. Βασιλ. ιβ΄. 9.) ὁ δὲ Χρυσόστομός φησι „Βασιλεὺς ἤμην· σὲ ἐφοβούμην μόνον· βασιλεὺς ἤμην, οὐκ ἐφοβούμην τὸν ἠδικημένον· στρατιώτης μου ἦν, κολάσαι με

κάτω φαίνεται ὡς λέγει ὅτι ἔπραξεν, ὄχι ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας καὶ πονηρὰ πληθυντικῶς· ἀλλὰ ἁμαρτίαν καὶ ἀνομίαν καὶ πονηρὸν ἑνικῶς· καὶ ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ ὁ φόνος, ὁποῦ ἔκαμε τοῦ Οὐρίου, ἐκρέματο ἀπὸ τὴν μοιχείαν τῆς γυναικός του Βηρσαβεέ· ἡ μοιχεία γὰρ αὐτῆς ἐπροξένησε τὸν φόνον τοῦ ἀνδρός της· καὶ κατὰ τοῦτο τὰ δύω ἁμαρτήματα φαίνονται ὡς ἕνα, καθὸ τὸ ἕνα ἔγινεν αἰτία τοῦ ἄλλου.

„Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις
„σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνε-
„σθαί σε.

Ἐποίησα, λέγει Κύριε, τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου κατ' ἐπάνω τῆς κεφαλῆς μου: ἤγουν ἵνα ἐσύ, ὅταν δικαιολογῆσαι πρὸς ἐμένα, καὶ κρίνεσαι διὰ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ μοι ἔκαμες: πῶς δηλαδὴ, ἐσὺ μὲν ἐποίησας ἐμένα βασιλέα, καὶ τόσον πολλὰ μὲ ἐδόξασας, ἐγὼ δὲ ὡς ἀχάριστος παρέβηκα τοὺς νόμους σου· καὶ τόσον σὲ παρεπίκρανα, ἵνα λέγω, ὅταν ἐσὺ κρίνεσαι μὲ ἐμένα δι' αὐτὰ, δικαιωθῇς μὲν ἐσὺ, ἐγὼ δὲ ὁ ἄθλιος καταδικασθῶ, διὰ τὶ ἐφάνηκα περὶ τὸν εὐεργέτην ἀχάριστος· τοῦτος γὰρ ἦτον ὁ σκοπὸς καὶ ἡ γνώμη τοῦ πονηροῦ Δαίμονος, ὁποῦ μὲ ἐβίασε τρόπον τινὰ, καὶ μὲ ἐνίκησε μὲ τὴν πτῶσιν τῆς ἁμαρτίας· ποῖος σκοπός; τὸ νὰ καταςαθῶ δηλαδὴ ἐγὼ ὁ ἴδιος πρόξενος τῆς ἐδικῆς μου καταδίκης· (1) ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι τὸ νόημα τοῦ παρόντος ῥητοῦ, μαρτυρεῖ καὶ ἡ θεία Γραφή· φαίνεται γὰρ ἐν αὐτῇ, ὅτι ἐδικαιολογήθη καὶ ἐκρίθη ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν, καὶ ἤλεγξεν αὐτόν· διὰ τὶ, ὁ μὲν Θεὸς βοσκὸν καὶ προβατέα λαβὼν τὸν Δαβὶδ, κατέςησε βασιλέα, καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ μυρίους κινδύνους· ὁ δὲ Δαβὶδ μὲ τὴν πονηρὰν πρᾶξιν τῆς ἁμαρτίας, ἀντάμειψε τὸν εὐεργέτην του· „Ἐγώ εἰμι ὁ χρίσας σε εἰς βασιλέα ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐγώ εἰμι ὁ ῥυσάμενός σε ἐκ χειρὸς Σαοὺλ· · · τί ὅτι ἐφαύλισας τὸν λόγον Κυρίου, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ; (Β. Βασιλ. ιβ'. 7.) ἀκολούθως δὲ ἐπιφέρει ὁ Θεὸς τὴν καταδίκην κατ' αὐτοῦ, λέγων· „Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξεγείρω κακὰ ἐκ τοῦ οἴκου σου· · · καὶ πάλιν „Οὐκ ἀποςήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος, καὶ τὰ ἑξῆς. (αὐτόθ.)

5: „Ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην,
„καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μή-
„τηρ μου.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ τραβίζῃ τὸν Θεὸν εἰς σπλάγχνος καὶ ἔλεος, ἀναβαίνει μὲ τὸν λογισμόν του εἰς τὴν παρὰ φύσιν τῶν ἀνθρώπων γέννησιν· διὰ τὶ ἂν ὁ Ἀδὰμ δὲν ἥμαρτε, δὲν ἤθελε σμιχθῇ μὲ τὴν Εὔαν· ὥςε, ἡ μὲν ἁμαρτία ἐγέννησε τὴν σμίξιν· ἡ δὲ σμίξις πάλιν ἐγέννησε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας· οἱ δὲ ἀπόγονοι ἐκείνων ἐ-

με οὐκ ἐδύνατο· ἀλλὰ φροντίζω διὰ σέ· μὴ σύμε ἀπαιτήσῃς εὐθύνας· πολλῶν φησι ϗ μεγάλων παρὰ σοῦ δωρεῶν ἀπολαύσας τοῖς ἐναντίοις ἠμειψάμην τὰ δῶρα τὰ ἀπειρημένα τε νόμῳ δρᾶσαι τολμήσας· οὐ γὰρ τοῦτο φησὶν, ὅτι τὸν Οὐρίαν οὐκ ἠδίκησα· ἠδίκησε γὰρ κἀκεῖνον ϗ τὴν ἐκείνου γυναῖκα· ἡ δὲ μεγίςη παρανομία εἰς αὐτὸν τετόλμηται τὸν Θεὸν, τὸν ἐκλεξάμενον ϗ βασιλέα πεποιηκότα· τὰ αὐτὰ λέγει ϗ ὁ Θεοδώριτος μὲ τὸν Χρυσόςομον· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, ἔλεγεν, ἐπειδὴ μόνῳ τῷ Θεῷ τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν ἡμᾶς μέλει, ὡς δημιουργῷ φειδομένῳ τοῦ πλάσματος· ἴσως δὲ ϗ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα ἔλεγεν, ὅτι πάντων ὡς βασιλεῖ χαριζομένων, ϗ τῇ σιωπῇ κρυπτόντων τὸ ἁμάρτημα, ὁ Θεὸς τὸν Νάθαν ἔπεμψε ϗ πονηρὰν οὖσαν τὴν πρᾶξιν ἐξήλεγξεν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος, ϗ ὁ Θεοδώριτος ϗ ὁ Ὠριγένης λέγουσι „Τὸ ὅπως ἐνταῦθα, οὐκ ἔςιν αἰτίας δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῆς ἐκβάσεως· οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἥμαρτεν ὁ Δαβὶδ, ἵνα ὁ Θεὸς δικαιωθῇ· ἀλλὰ τουναντίον· ἐπειδὴ ἠγνωμονήθη ὁ Θεὸς, δίκαια εἶχεν ἐγκαλεῖν· παρεξεταζομένων οὖν τῶν σῶν ϗ τῶν παρ' ἐμοῦ, ἡ νικῶσα γίνεται παρὰ σοί· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Οὐ μὴν χρόνονγε προσήκει καταναλωθήσεσθαι νομίζειν, εἰς τὸ ἕκαςον ἰ-

ἐγέννησαν τοὺς μετὰ ταῦτα, καὶ ἐκεῖνοι πάλιν τοὺς ἄλλους ἕως τοῦ Δαβίδ· (1) διότι ἀγκαλὰ καὶ ὁ γάμος ἔγινε τίμιος διὰ τὴν παιδοποιΐαν· ἀλλ' ὅμως κατὰ φύσιν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἔχει τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἐμπαθῆ ἡδονήν· ὥςε καλὰ λέγει, ὅτι ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ συνελήφθην καὶ ἐγεννήθην· τὸ γὰρ ἐκίσσησεν, ἐγέννησεν εἶπεν ὁ Σύμμαχος, ἢ ἐκύησεν, ὡς κεῖται παρὰ τῷ Χρυσοςόμῳ: ἤγουν συνέλαβε· καὶ λοιπὸν λέγει, ὅτι δὲν εἶναι κἀνένα μέγα πρᾶγμα, ἂν καὶ ἐγὼ ἥμαρτον· διὰ τί ἔπαθον τὸ ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

6: „ Ἰδοὺ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας.

Τοῦτο ἐῤῥέθη παρὰ τοῦ Δαβὶδ διὰ τὴν ἀληθῆ ἐξομολόγησιν, ὁποῦ ἔκαμε τῆς ἁμαρτίας του· λέγει γάρ, ὅτι ἐπειδὴ ἐσὺ ἀγαπᾷς τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὡμολόγησα τὴν ἀλήθειαν ταύτην, καὶ εἶπον, ὅτι ἥμαρτον· τὸ δὲ, ἰδοὺ γὰρ, εἶναι περιττὸν, τόσον εἰς τὸν παρόντα ςίχον, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀνωτέρω· κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις πολλὰ τοιαῦτα περιττὰ μεταχειρίζεται.

„ Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφί-
„ ας σου ἐδήλωσάς μοι.

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, πρὸς ἐδικήν του καταισχύνην καὶ ἐντροπήν· καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ· ὅτι, ἐσὺ μὲν Κύριε, τόσον πολλά με ἠγάπησας, ὥςε ὁποῦ ἀπεκάλυψας εἰς ἐμένα τὰ ἀπόκρυφα Μυςήρια τῆς προνοίας καὶ σοφίας σου διὰ μέσου τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· ἐγὼ δὲ ἐφάνηκα πρὸς τὴν τοσαύτην χάριν ἀχάριςος· καὶ οὐκ ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτον, ἀλλ' ἔχων τὴν τοῦ νόμου σου γνῶσιν, καὶ τὴν τῶν Μυςηρίων σου δήλωσιν.

7: „ Ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθή-
„ σομαι.

Πολλοὶ πολλὰ λόγια εἶπον περὶ τοῦ ῥητοῦ τούτου, κἀνένας ὅμως δὲν εἶπε κἀνένα φανερὸν καὶ ἀναντίῤῥητον· ἐγὼ δὲ, λέγω, ὅτι ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει διὰ λόγου του, ὅτι θέλει συγχωρηθῇ ἡ ἁμαρτία του τελειότερον· καὶ διὰ τὴν συγχώρησιν αὐτῆς, θέλει γεμίσει ἀπὸ χαρὰν ἡ καρδία του· διότι ἐπειδὴ ὁ Νόμος ἐκαθάριζε μερικοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ ἐμολύνοντο μὲ τὸ ῥάντισμα τοῦ ὑσσώπου· τὸ ὁποῖον εἶναι εἶδος χόρτου πολλὰ καθαρτικοῦ· διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ καθαρτικοῦ τούτου χόρτου λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι θέλεις με ῥαντίσεις Κύριε, μὲ ῥάντισμα καθαρτικόν· τοῦτο δὲ εἶναι, λόγος συγχωρητικὸς παρὰ Θεοῦ· ἢ καὶ τὸ δάκρυον τῆς μετανοίας· ἐπειδὴ καὶ τὸ δάκρυ-

ἰδεῖν μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων, ϗ τὸν κριτὴν, ϗ τὰ ἀκόλουθα τῷ θείῳ δικαςηρίῳ· ἀφάτῳ δυνάμει ἐν ῥοπῇ καιροῦ φαντασιουμένου τοῦ νοῦ, ϗ πάντα ἀναζωγραφοῦντος ἑαυτῷ ϗ οἱονεὶ ἐν κατόπτρῳ τῷ ἡγεμονικῷ ἐνορῶντος τοὺς τύπους τῶν πεπραγμένων.

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἀπαθῶς ἔμελλον νὰ γεννῶνται οἱ ἄνθρωποι· ϗ ὅρα τὸν Μελέτιον τὸν Πηγᾶν· γράφει δὲ ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐρωτήσει ν'. πρὸς Ἀντίοχον „ Τινὲς δέ φασιν, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἄρσεν ϗ θῆλυ ποιήσαντος, εὔδηλον, ὅτι διὰ σπερμογονίας ἐβουλήθη ὁ Θεὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων συςήσασθαι· ὅμως δὲ, οὐκ ἠβούλετο διὰ παρακοῆς· ἀλλὰ μετὰ τιμῆς γενέσθαι τοῦτο· ταύτῃ τῇ δόξῃ φαίνεται συνηγορῶν ϗ ὁ Κύριος Εὐγένιος ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἀνεκδότῳ Θεολογικῷ· φέρων τὸ πρὸ τῆς παρακοῆς ῥηθὲν πρὸς τοὺς προπάτορας παρὰ Θεοῦ· ἤτοι τό „ Αὐξάνεσθε ϗ πληθύνεσθε· ϗ τὸ τοῦ Ἀδὰμ ἐκεῖνο λόγιον „ Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ ϗ τὴν μητέρα, ϗ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος οὕτω λέγει „ Ἐπεὶ προηγούμενος ἦν σκοπὸς τῷ Θεῷ, μὴ διὰ γάμου γεννᾶσθαι ἡμᾶς ϗ φθορᾶς· ἡ δὲ παράβασις τὸν γάμον εἰσήγαγε, πάντες οἱ ἐξ Ἀδὰμ ἐν ἀνομίαις συλλαμβάνονται, τῇ προπατορικῇ καταδίκῃ ὑποπίπτοντες· ἢ ἐπεὶ ἡ Εὔα πρώτη ἐκίσσησε τὴν ἁμαρτίαν ὥσπερ ὀργῶσα τὴν ἡδονὴν, διὰ τοῦτο ϗ ἡμεῖς τῇ τῆς μητρὸς ὑποπίπτοντες καταδίκῃ, ἐν ἁ-

χρυον ἀπο του Θεοῦ χαρίζεται, καὶ μάλιστα τὸ ἀκόπως ἐχχεόμενον. (1)

„ Πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω „ Ἐπιπλεῖον πλυνόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, τοῦτο λέγει καὶ ἐδῶ, διπλασιάζωντας τὰ λόγια ἀπὸ τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς του · (2)

8. „ Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐ„ φροσύνην.

Ἐσύ, λέγει, Κύριε, θέλεις ἐνηχήσεις εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς ψυχῆς μου χαρὰν, ὅτι ἐσυγχωρήθησαν τελείως αἱ ἁμαρτίαι μου· ἀγαλλίασις δὲ καὶ εὐφροσύνη τὸ αὐτὸ σημαίνουσιν· ἤ, ἡ ἀγαλλίασις εἶναι ἐπίτασις τῆς εὐφροσύνης, ὡς εἴπομεν εἰς τὸν ἔννατον Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τὸ „ Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί·

„ Ἀ

ἁμαρτίαις κισσᾶσθαι λεγόμεθα· ὁ δὲ Χρυσόστομός φησιν „ Εἰ γὰρ ἐκεῖνοί φησι μὴ ἥμαρτον, οὐκ ἂν ἐδέξαντο τοῦ θανάτου τὸ ἐπιτίμιον· θνητοὶ δὲ μὴ ὄντες, κρείττους ἂν ἦσαν φθορᾶς· τῇ δὲ ἀφθαρσίᾳ πάντως ἂν ϗ ἀπάθεια συνῆν· ἀπαθείας δὲ πολιτευομένης, χώραν οὐκ ἂν ἔσχεν ἡ ἁμαρτία· διδασκόμεθα δὲ διὰ τούτων πάντων, οὐχ ὅτι φυσικὴ τῆς ἁμαρτίας ἡ ἐνέργεια· (ἦ γὰρ ἂν ἦμεν ἐλεύθεροι τιμωρίας·) ἀλλ' ὅτι ῥέπει ἡ φύσις ἐπὶ τὸ πταίειν ὑπὸ τῶν παθημάτων ἐνοχλουμένη· νικᾷ δὲ ὅμως ἡ γνώμη πόνοις συνεργοῖς κεχρημένη· ἄξια δὲ εἶναι ϗ ἐκεῖνα, ὁποῦ λέγει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, φησὶ γάρ· „ Ἔθος τοῖς ἁγίοις δι' ἄλλων τε φωνῶν τὸν Θεὸν ἐκμειλίσσεσθαι ϗ διὰ τοῦ κατηγορεῖν τῆς ἑαυτῶν ἀσθενείας· ἔστι γοῦν ἀκοῦσαι βοώντων „ Μνήσθητι ὅτι χοῦς ἐσμεν· ϗ μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόστασις· ἐναργέστερον δὲ ὁ πληπαθέστατος Ἰὼβ ἀνεφώνει πρὸς Θεόν· „ Ἢ οὐχ ὡς γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας δέ με ἴσα τυρῷ; (Ἰὼβ ι'. 10.) τοιοῦτον δὲ ϗ νῦν ὁ Δαβὶδ ὑποδηλοῖ· ϗ αὐτὴν γὰρ ἡμῶν τῆς γενέσεως τὴν ἀρχὴν, οὐ δίχα ῥύπου φιλοσαρκίας γενέσθαί φησι· τίμιος μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ὁ γάμος, ϗ πέρα διαβολῆς τὸ χρῆμα παρὰ Θεῷ, πλὴν εἴτις περιεργάσαιτο τῆς συνόδου τὴν πρόφασιν, ὄρεξιν εὑρήσει σαρκὸς ἀκονῶσαν εἰς αὐτήν· κἂν μὴ ἐπαμύνῃ νόμος, ἁμαρτία τὸ δρώμενον· κολάζεται γοῦν ἡ σύνοδος, ἐὰν μὴ νόμον ἔχῃ τὸν ἐπαμύνοντα, ϗ παιδοποιΐας ἔφεσιν τὴν ἀληθῆ τοῦ πράγματος ἀφορμήν· οὐκοῦν τάγε ἧκον εἰς ὀρέξεις μόνας ϗ κίνημα σαρκικὸν „ ἐν ἀνομίαις ἡμῶν ἡ σύλληψις, καὶ ἐν ἁμαρτίαις κισσῶσιν αἱ μητέρες· εἰ δὲ ῥίζαν ἔχει τὴν φιλοσαρκίαν τῶν σωμάτων ἡ γένεσις, νοσεῖ που πάντως αὐτὴν ϗ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννώμενα... καταμολύνει τοίνυν τὴν φύσιν ἡ ἐπείσακτος φθορὰ, ϗ ὁ φθόνῳ διαβολικῷ κατακρατήσας θάνατος· ϗ τοῦτο ψάλλει Δαβίδ· „ Ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην· ἀκάθαρτος οὖν ἡ φύσις, ὡς ἐκ παραβάσεως ϗ ἀρᾶς ὑπομένουσα τὴν φθορὰν παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Ἡσύχ. λέγει „ Μητέρα τῆς ἁμαρτίας, τὴν ἐπιθυμίαν ἡ Γραφὴ καλεῖν ἡ θεόπνευστος εἴωθεν· ἔγκονον δὲ πάλιν ἑκατέρας, τὸν θάνατον· ϗ μαρτυρεῖ ὁ Ἰάκωβος λέγων· ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον· ὥστε ὅταν ἁμαρτάνωμεν, ἐν ἁμαρτίαις συλλαμβανόμεθα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.) Σημείωσαι ὅτι παρὰ τῷ νῦν σωζομένῳ Ἑβραϊκῷ γράφεται ἑνικῶς· ἐν ἀνομίᾳ συνελήφθην, ϗ ἐν ἁμαρτίᾳ· (ϗ ὅρα εἰς τὸ νεοτύπωτον Ψαλτήριον τοῦ Λιτίνου) διὰ νὰ δηλωθῇ ὅτι ἡ ἁμαρτία ϗ ἀνομία τοῦ Ἀδὰμ μία ἦτον γενικῶς, ἡ παρακοή· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα πληθυντικῶς εἶπον ἀνομίας ϗ ἁμαρτίας· διὰ νὰ φανερώσουν, ὅτι ἡ γενικὴ ἐκείνη ἁμαρτία πολλὰς ἁμαρτίας εἰδικῶς περιεῖχε, ϗ ὑπερηφάνειαν, ϗ προσπάθειαν πρὸς τὴν ἰδίαν γυναῖκα, καὶ καταφρόνησιν Θεοῦ, ϗ ἄλλας, ὡς πολλοὶ λέγουσι Θεολόγοι.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Πλαγίως οὖν (διὰ τῆς θερμῆς ϗ καθαρτικῆς ὑσσώπου·) ὑπεμφαίνει τὴν ἐν ἡμῖν γινομένην τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν· οὗ ἡ χάρις ζέοντας ἡμᾶς ἀποτελεῖ τῷ Πνεύματι, ϗ πάντα ῥύπον ἐκτήκει τὸν ἐν ἡμῖν, πυρὸς δίκην ἀοράτως εἰσχεομένην· διὰ γάρ τοι τοῦτο βαπτίζεσθαί φασιν οἱ Πνευματοφόροι παρὰ Χριστοῦ Πνεύματι ἁγίῳ ϗ πυρί· ϗ τὸ τίμιον δὲ αἷμα Χριστοῦ, οὐ μόνον ἡμᾶς ἀπαλλάττει φθορᾶς, ἀλλὰ γὰρ ϗ ἁπάσης ἀκαθαρσίας τῆς εἰς τὰ ἔσω κεχρυμμένης, ϗ ἀποψύχεσθαι οὐκ ἐᾷ πρὸς τὸ ῥᾴθυμον· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ἑτέρων τοίνυν ἐστὶ πραγμάτων τὸ ὕσσωπον αἴνιγμα· ὑσσώπῳ γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τὸ αἷμα τοῦ προβάτου ταῖς φλιαῖς ἐπιῤῥάναντες, τοῦ ὀλοθρεύοντος τὰς χεῖρας διέφυγον· τύπος δὲ ἦν ἐκεῖνα τῶν σωτηρίων παθημάτων. αἷμα γὰρ κἀνταῦθα ϗ ξύλον σωτήριον, ϗ σωτηρία τῆς μετὰ πίστεως προσιοῦσι χαριζομένη· ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἀθανάσιος, „ Σύ φησι, Κύριε, ὁ ἀλήθεια ὢν ϗ ἀλήθειαν ἀγαπῶν, βουλόμενος ἡμᾶς ἐν ἀληθείᾳ διάγειν ἀποκαθαριεῖς ἡμᾶς τῆς ἀρχαίας ἁμαρτίας· ἡ δὲ ἀποκάθαρσις ἡμῶν δι' ὑσσώπου γενήσεται· ὑσσώπῳ δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν ἀφομοιοῖ, ἅτε θερμαίνουσαν ϗ πάντα τὸν ἐν ἡμῖν ῥύπον ἀποσμήχουσαν· ϗ ὁ Ἡσύχιος, ὥσπερ ϗ ἡμεῖς ἐν τῇ δωρεᾷ τοῦ Βαπτίσματος, τῷ μὲν ὕδατι πλυνόμεθα· τῷ δὲ Πνεύματι λαμπρυνόμεθα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Διὰ τί δὲ τῶν λευκῶν ἡ χιὼν εἰς τὴν εἰκόνα παρελήφθη τῆς λευκότητος; ὅτι ὥσπερ

„ Ἀγαλλιάσονται ὀστέα τεταπεινω-
„ μένα.

Τὰ κόκκαλά μου, λέγει, τὰ ὁποῖα ἐταπεινώθησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας, θέλουν ἀγαλλιάσουν μὲ τὸ νὰ ἐλαφρωθοῦν διὰ τῆς συγχωρήσεως τῆς αὐτῆς ἁμαρτίας· ἀπὸ τὸ μέρος δὲ τῶν κοκκάλων, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλον τὸν ἑαυτόν του· μερικοὶ δὲ λέγουν: ἤτοι ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Κύριλλος, ὅτι τό, Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν, εἶπεν ὁ Δαβίδ, διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου: ἤγουν, ὅτι ἐσὺ μὲν Κύριε, θέλεις ἀναγγείλῃς εἰς ἐμὲ τὴν παγκόσμιον χαράν, ὁποῦ ἔχει νὰ γένῃ εἰς ὅλους διὰ τῆς ἀποῤῥήτου ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ σου· τὰ δὲ τεταπεινωμένα μου κόκκαλα εὐθὺς μὲ τὴν ἀγγελίαν αὐτὴν τρόπον τινὰ θέλουν πηδήσουν, καὶ θέλουν χορεύσουν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἡδονήν· (1)

9: „ Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ
„ τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς
„ ἀνομίας μου ἐξάλειψον.

Φανερά, λέγει, εὑρίσκονται ἔμπροσθεν εἰς τὴν παντέφορον ἐπισκοπήν σου Κύριε, τὰ ἐδικά μου ἁμαρτήματα· λοιπὸν γύρισον ταύτην τὴν ἐπισκοπήν σου ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μου, καὶ παραβλέπων αὐτά, ἐξάλειψον ὅλα ἀπὸ τὴν βίβλον τῶν ἔργων μου· (2)

10: „ Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ
„ Θεός.

Ἡ καρδία σημαίνει πολλὰ πράγματα· διότι ποτὲ μέν, σημαίνει αὐτὸ τὸ σωματικὸν μόριον τῆς καρδίας· ποτὲ δὲ τὸ βαθύτατον ἡγεμονικόν· κατὰ τό „ Διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; (Λουκ. κδ΄. 38.) ποτὲ δὲ σημαίνει τὴν γνώμην καὶ τὴν προαίρεσιν, ὡς τό „ Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ᾽ ἐμοῦ· (Ἡσ. κθ΄. 13.) ἄλλοτε δὲ σημαίνει τὴν εὐδοκίαν καὶ τὴν ἀρέσκειαν, ὡς τό „ Εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου

* περ ἡ χιών, ὕδωρ οὖσα τῷ ὑποκειμένῳ, τῇ τοῦ ἀέρος προσθήκῃ λευκὴ γίνεται· οὕτω ϗ ψυχὴ τὰς φυσικὰς ἀφορμὰς τῇ βοηθείᾳ τοῦ Πνεύματος συναυξήσασα, ἀξία γίνεται τῆς διδομένης τοῖς ἁγίοις λαμπρότητος· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Μόνη ἡ τοῦ βαπτίσματος δωρεὰ ταύτην ἐργάσασθαι τὴν κάθαρσιν δύναται· ταύτην δὲ τὴν κάθαρσιν ϗ διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου δώσειν ὑπέσχετο ὁ τῶν ὅλων Κύριος „ Ἐὰν ὦσι, φησιν, αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ταῦτα ϗ αὐτὸς ὁ μέγας Δαβὶδ προαγορεύει, ἐν τῷ διαστέλλειν, φησί, τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς χιονωθήσονται ἐν Σελμών· κἀνταῦθά φησιν, ὅτι τῆς δοθησομένης ἅπασιν ἀνθρώποις προσδέομαι χάριτος· ἐκείνη γὰρ ἀκριβῶς ἀποῤῥύψαί με δύναται μόνη, ϗ τῆς χιόνος μοι τὴν λευκότητα δοῦναι.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος „ Τίς δ᾽ ἂν εἴη αὕτη (ἡ ἀγαλλίασις·) ἢ ἐκείνη ἡ γνῶσις ἡ περὶ τῆς ἀναστάσεως; πότε ἄλλο τε ἀγαλλιάσονται τὰ σεσηπμένα ἡμῶν ὀστᾶ, ἢ κατὰ τὸν τῆς Ἀναστάσεως καιρόν, καθ᾽ ὃν ὡς ἡ προφητεία „ Τὰ ὀστᾶ ἡμῶν ὡς βοτάνη ἀνατελεῖ; (Ἡσ. ξς΄. 14.) εἰκότως δὲ μετὰ τὸ ἀκουτιεῖς με ταῦτα ἐπήγαγεν· ἕπεται γὰρ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι ἡ τῆς Ἀναστάσεως ἐλπὶς εἰς ἀρχὰς ἀναφέρουσα τοὺς πεπιστευκότας εἰς Χριστόν, ἀτελευτήτου ϗ τρισμακαρίας ζωῆς· οὐκοῦν, ἡ μὲν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος κάθαρσις πράττεται παραχρῆμα. δίδοται γὰρ ἡ χάρις ἐν Χριστῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀστάζοντος ϗ διασμήχοντος τὰς τῶν πιστευόντων καρδίας· ἀκούεται δέ, ϗ τέως ἐστὶν ἐλπὶς οὐκ ἐψευσμένη, ἡ ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις ἀγαθοῖς ἀγαλλίασις ϗ εὐφροσύνη· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὀστᾶ νοοῦνται ἐνταῦθα αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἃς ἀνανεώσει ὁ Χριστὸς παθοῦσας τὴν συντριβήν· ἁπλούστερον δὲ ἀκούσαιμί φησι τὴν φωνὴν τῆς ἀγαλλιάσεως· ὅτι ἀφεῖταί μοι ἡ διπλῆ ἁμαρτία· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ταπεινοῦνται μὲν τὰ τῆς ψυχῆς ὀστέα· τουτέστιν αἱ δυνάμεις, ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ϗ συντρίβονται· ἀλλὰ τῇ μετανοίᾳ σωθέντα, ἀναθάλλει, ϗ εἰς τὴν χαρὰν τὴν ἀρχαίαν ἐπανέρχεται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἐξάλειψον μὴ μίαν, ἀλλὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας μου· ἱκανὴ γὰρ ϗ μία παραπέμψαι πρὸς γέενναν· μὴ τοίνυν ἡμεῖς τῆς τυχούσης ἁμαρτίας ἀμελήσωμεν. ἐὰν γὰρ ἐσπιλωμένος δι᾽ οὑτινοσοῦν ῥύπου ὁ χιτὼν εὑρεθῇ ὁ ἡμέτερος, εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσελθεῖν τοῦ βασιλέως, ἢ πατῆσαι τὴν αὐλὴν οὐ δυνάμεθα· τοῦτο ϗ ὁ Παῦλος ἐπισφραγίζων ἔλεγε· Μὴ πλανᾶσθε, οὔτε πόρνοι, οὔτε μαλακοὶ οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν. αἰτεῖ δὲ ὁ Προφήτης, ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου· ἐὰν γὰρ μὴ παραβλέψῃ ὁ Θεὸς τὰ ἡμέτερα πταίσματα, σωθῆναι οὐ δυνάμεθα. πῶς δὲ τοῦτο κατορθοῦται; ὅταν ἡμεῖς ἀγαθὰς πράξεις ϗ ἀρετὰς ἀσκήσωμεν, ἵνα τοῦ Κριτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς αὐτὰς μετενέγκωμεν· οὕτω γὰρ ϗ τῆς τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν θεωρίας αὐτὸν ἀποστῆσαι δυνάμεθα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) Ὁ δὲ Αὐγουστῖνος λέγει

μου (Πράξ. ιγ΄. 22. α΄. Βασιλ. ιγ΄. 14) ἄλλοτε δὲ σημαίνει τὴν ψυχὴν, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο „Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, κτίσον Κύριε, καθαρὰν τὴν ψυχήν μου· ἤγουν σὲ παρακαλῶ, ὄχι νὰ κτίσῃς καὶ νὰ ουσιώσῃς ἄλλην ψυχὴν εἰς ἐμένα· ἀλλὰ τὴν οὖσαν ψυχήν μου νὰ ἀνακαινίσῃς καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃς εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ φυσικὸν κάλλος της· διότι ἂν ἐσὺ ἀποβάλλῃς ἀπὸ τὴν ψυχήν μου τὴν παλαιότητα, τὴν ὁποίαν ἀπόκτησεν ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας, θέλεις κτίσει εἰς ἐμένα καρδίαν καθαράν· τὸ κτίσον λοιπὸν ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀποκατάστησον· (1)

„Καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς
„ἐγκάτοις μου.

Τὸ ἐγκαίνισον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἔμβαλε καινῶς· ἤτοι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς βάλε Κύριε, Πνεῦμα εὐθές: ἤγουν χάρισμα εὐθύτητος μέσα εἰς τὰ ἐντόσθιά μου, διὰ νὰ διευθύνῃ τὰς στραβὰς καὶ σκολιὰς κινήσεις ὁποὺ ὁ Δαίμων ἔμβασεν εἰς αὐτά· ἔγκατα δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ ἐνδότερα μέρη τῆς ψυχῆς του· λέγει δὲ καὶ διὰ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι εὑρισκομένους σκλάβους Ἰουδαίους „Καὶ δώσω „ὑμῖν καρδίαν καινὴν καὶ Πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑ„μῖν, καὶ ἀφελῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρ„κὸς ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην· (Ἰεζ. λϛ΄. 26.) ἤτοι θέλω ἀνακαινίσω τὴν καρδίαν σας ὁποῦ ἀσθένησε· καὶ τὴν προθυμίαν σας ὁποῦ ἀδυνάτησε. (2)

11: „Μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώ-
„που σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅ-
„γιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ.

Μή με ἐκβάλλῃς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ θείου προσώπου σου, ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ ἔγινα ἀνάξιος τῆς ἐπισκοπῆς σου· μηδὲ ὑστερήσῃς ἀπὸ

γει· „Ἐὰν θέλῃς νὰ σοῦ εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς, ϗ νὰ γυρίσῃ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ νὰ μὴν τὰς βλέπῃ· πρέπει σὺ νὰ τὰς ἔχῃς πάντοτε ἔμπροσθέν σου καὶ νὰ τὰς θρηνῇς· διὰ τί ἂν ἐσὺ ῥίψῃς ὀπίσω σου τὰς ἁμαρτίας σου ϗ τὰς λησμονήσῃς· ὁ Θεὸς τὰς βάλλει ἔμπροσθέν του ϗ τὰς ἐνθυμεῖται διὰ νὰ σὲ παιδεύσῃ (παρὰ τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ἐλέησόν με ὁ Θεός·) λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόστομος „Συνάγαγε πάντα, (τὰ ἁμαρτήματα δηλ:) καὶ ὡς ἐν βιβλίῳ γράφε· ἂν γὰρ σὺ γράψῃς, ὁ Θεὸς ἐξαλείφει· ὥσπερ οὖν, ἂν μὴ σὺ γράψῃς, ὁ Θεὸς ϗ ἐγγράφει ϗ δίκην ἀπαιτεῖ. Πολὺ τοίνυν βέλτιον παρ' ἡμῶν αὐτὰ γραφῆναι, ϗ ἄνωθεν ἐξαλειφθῆναι, ἢ τοὐναντίον ἡμῶν ἐπιλανθανομένων, τὸν Θεὸν αὐτὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἐνεγκεῖν τῶν ἡμετέρων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, οὕτως ἑρμηνεύει „Τὸ κτίσον ἐνταῦθα οὐ τὴν οὐσίωσιν δηλοῖ, ἀλλὰ τὴν βελτίωσιν· κτίσον φησὶν οὐχὶ νῦν δημιούργησον, ἀλλὰ τὴν ἐκ κακίας παλαιωθεῖσαν ψυχὴν ϗ σεσαθρωμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνακαίνισον· ϗ ὁ Κύριλλος λέγει „Κτίσις ἐν τῇ Γραφῇ λέγεται, οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ, ἀλλὰ ϗ ἡ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή· ἐνταῦθα τὸ κτίζειν πραγμάτων ἐστὶ μεταβολὴ πρὸς τὸ βέλτιον... ἐπειδὴ γὰρ ἦν ὁ Δαβὶδ ϗ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐκτισμένη, συνεπτώθη δὲ τῇ μοιχείᾳ ϗ τῷ φόνῳ ϗ πρὸς φθορὰν κατεφέρετο, κτίσον φησὶν ἐν ἐμοὶ καρδίαν καθαράν· οὐ περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς λέγων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος „Ἐπειδὴ τὸ γῆρας ἐδεξάμην τῆς ἁμαρτίας, τῇ σῇ με φιλανθρωπίᾳ νεούργησον· ταῦτα ϗ διὰ Ἰεζεκιὴλ τοῦ Προφήτου ὁ Δεσπότης ὑπέσχετο· δώσω γὰρ αὐτοῖς φησι καρδίαν καινήν· ϗ Πνεῦμα καινόν· (Ἰεζ. λϛ΄. 26.) τοῦτο κἀνταῦθα ὁ μακάριος ᾔτησε Δαβὶδ, τήν τε βλαβεῖσαν αὐτοῦ νεουργηθῆναι καρδίαν, ϗ τὸ λογικὸν, ἵνα τὸν λογισμὸν τῆς ψυχῆς καθάρῃ ϗ διορθώσηται, ῥυπαρὸν ταῖς ἡδοναῖς ϗ ταῖς ἐπινοίαις τοῦ Διαβόλου γενόμενον· κτίσαι γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ πολλάκις τὸ διορθώσασθαι λέγεται· ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Καρδίαν ϗ ἔγκατα τὸ διανοητικὸν, οἶμαι, λέγει, ϗ τὰ τούτου κινήματα ἢ διανοήματα· ζητεῖ δὲ ταῦτα, οὐχ ὡς οὐκ ἔχων· τίς γὰρ, εἰ μὴ Δαβὶδ ὁ τοσοῦτος; ἀλλ' ὡς καινὸν γινώσκων τὸ νῦν προστιθέμενον· εἴρηται δὲ τὸ Πνεῦμα, εὐθὲς μὲν, ὅτι ἀπεναντίας ἔχει πρὸς τὴν τοῦ ὄφεως σκολιότητα· κατὰ γὰρ τὴν Γραφὴν „Πνεῦμα ἅγιον φεύξεται δόλον (Σοφ. α΄. 5.) ϗ ὡς αὐτοδικαιοσύνη ϗ αὐτοαλήθεια, παρατροπὰς ἐφ' ἑκάτερα ϗ ἐκκλίσεις οὐκ ἔχον· ἡγεμονικὸν δὲ, ὡς ἀρχικὸν ϗ δεσποτικὸν, ϗ τὸν ἡγεμόνα νοῦν κατευθῦνον· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, Πνεῦμα τὸν νοῦν ἐκάλεσεν, εὐθὲς δὲ τοῦ νοῦ τὸ ἑδραῖον· ὡς ἂν εἰ λέγοι· ἀσφάλισαί μου τὸν νοῦν, μηκέτι εὔκολον εἶναι καταπίπτειν εἰς ἁμαρτίαν· ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „Καρδία ἐστὶ καθαρὰ ἡ παντάπασιν ἀνείδεον τῷ Θεῷ τὴν μνήμην παραστήσασα, ϗ μόνοις τοῖς αὐτοῦ ἕτοιμον ἐνσημανθῆναι τύποις, δι' ὧν ἐμφανὴς πέφυκε γίνεσθαι· ἐν ᾗ καθάπερ ἐν πτυχίῳ καλῶς λειανθέντι, διὰ τὴν ἄκραν λαμπρότητα γινόμενος ὁ Θεὸς, τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει· εἰ γὰρ καθαρὰ ἐν ἡμῖν ὑπὸ Θεοῦ ἡ καρδία κτισθῇ, εὐθέως χώραν ἔ-

πὸ λόγου μου τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον · ἤτοι μὴ πάρῃς ἀπὸ ἐμένα τὸ χάρισμα τῆς Προφητείας διὰ τὶ ἥμαρτον · ὥςε ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο συμπεραίνεται, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δὲν ἔλειψε παντελῶς καὶ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τὸ Προφητικὸν χάρισμα, ὡς εἴπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ · (1)

12: „ Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σω„ τηρίου σου.

Δὸς, λέγει, Κύριε, εἰς ἐμένα τὴν χαρὰν ἐκείνην ὁποῦ εἶχον πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τὴν σωτηρίαν, ὁποῦ ἐλάμβανον παρὰ σοῦ · βλέπε δὲ ὦ Ἀναγνῶςα πῶς ὁ Δαβὶδ, ἐκεῖνο μὲν ὁποῦ δὲν ἔχασεν: ἤτοι τὸ Προφητικὸν χάρισμα, ἐπαρακάλει ἀνωτέρω νὰ μὴ παρθῇ ἀπ' αὐτόν ·, τοῦτο δὲ ὁποῦ ἔχασεν: ἤγουν τὴν πρὸ τῆς ἁμαρτίας χαρὰν τῆς συνειδήσεως αὐτὸ παρακαλεῖ νὰ τῷ δοθῇ πάλιν · ἐπειδὴ καὶ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἔχαιρε κατὰ συνείδησιν, πῶς ἔχει τοιοῦτον μέγαν σωτῆρά του τὸν Θεόν · (2)

„ Καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στήρι„ ξόν με.

Στερέωσόν με Κύριε, λέγει, μὲ χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡγεμονικόν · ἤγουν ὁποῦ νὰ κυριεύῃ τὰ πάθη καὶ νὰ μὲ ὁδηγῇ πρὸς τὰ καλὰ καὶ τὰς ἀρετάς · χάρισμα δὲ εὐθύτητος καὶ χάρισμα ἡγεμονικὸν νοοῦνται αἱ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι ὁποῦ δίδονται εἰς τὴν ψυχὴν παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

13: „ Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδούς σου, καὶ „ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσιν.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία τοῦ πράγματος, ὁποῦ ἔμελλε νὰ γένῃ · ἀφ' οὗ γὰρ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐξαπλώθη εἰς τὰ ἄνομα Ἔθνη ἀπὸ τότε καὶ ἡ βίβλος αὕτη τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ, ἔγινεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνόμους καὶ ἀσεβεῖς, διδάσκαλος τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θεο-

ξ γνω-

ἔχει τὸ Πνεῦμα ἐν τοῖς ἐσωτάτοις τῆς ψυχῆς ἡμῶν ταμιείοις ἐγκαινίζεσθαι · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πνεῦμα δὲ οὐ τὸ πανάγιον λέγει, ἀλλὰ τοῦ λογικοῦ τὴν ὁρμήν · ὁ δὲ Ἀθανάσιος, τὴν παλαιωθεῖσάν μου φησὶ ψυχὴν, σεσαρκωμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνακαίνισον · τῶν γὰρ ἐκ τῆς ἁμαρτίας τύπων ἐξαλειφομένων, καρδία κτίζεται καθαρά · ἔγκατα δὲ ψυχῆς αἱ ὀρθαὶ ἔννοιαι · περὶ ὧν φησι „ Καὶ πάντα τὰ ἐντός μου εὐλογεῖτε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ · εὐθὲς δὲ Πνεῦμα, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἢ ἡ συνείδησις ἡ ὀρθή · ὃ λέγει ὁ Παῦλος Πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τῷ ἐν αὐτῷ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ περιεργότερον λέγουσιν, ὅτι κτίζω θέλει νὰ εἰπῇ κυρίως, τὸ ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὸ εἶναι παράγω · ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εἶναι οὐδὲν, ϗ ὁ ἁμαρτάνων ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς τὸ οὐδὲν μεταβάλλεται · διὰ τοῦτο ὅταν ὁ ἁμαρτάνων δικαιοῦται, ἡ δικαίωσις γίνεται εἰς αὐτὸν ὡσὰν μία κάποια κτίσις ϗ δημιουργία. (ὅρ. σελ. 137. τοῦ πολιτικοῦ θεάτρου.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι καταλελοιπὸς ἦν αὐτὸν (τὸν Δαβίδ.) τὸ Πνεῦμα διὰ τὴν ἁμαρτίαν · ϗ ὁ Χρυσόςομος „ Τὴν δωρεὰν τοῦ Πνεύματος ζητῶ, τὴν χάριν τὴν μεγάλην · ἀπέςη ἀπ' ἐμοῦ ἡ χάρις, καθάπερ περιςερὰ βόρβορον βλέπουσα · καθάπερ μέλιτταν βούλομαι αὐτὴν ἐπανελθεῖν · ἴσως δὲ συμβιβάζονται κατὰ τοῦτο αἱ δύο αὗται ἐναντιοφανεῖς γνῶμαι, καθότι, ὁ μὲν Εὐθύμιος λέγει, ὅτι δὲν ἀπέστη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος παντελῶς ϗ πάντοτε · ὁ δὲ Ἀθανάσιος ϗ ὁ Χρυσορρήμων λέγουσιν, ὅτι ἀπέςη ἀπ' αὐτὸν μερικῶς · Ἀγκαλὰ ϗ ὁ ἴδιος πάλιν Χρυσόςομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ςίχου τούτου λέγει „ Σαφῶς τοίνυν διὰ τούτων μεμαθήκαμεν τῶν λόγων, ὡς οὐκ ἐγυμνώθη τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος τοῦ ἁγίου · οὐ γὰρ ὡς γυμνωθεὶς ἀπολαβεῖν ἱκετεύει · ἀλλὰ μὴ ςερηθῆναι ταύτης ἀντιβολεῖ · τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ϗ ὁ Θεοδώριτος μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις τοῦ Χρυσοςόμου · ὅθεν ϗ συμφωνοῦσι μὲ τὴν γνώμην τοῦ κυροῦ Εὐθυμίου · ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν 43. στίχον τοῦ ριή Ψαλμοῦ · ἤγουν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Καὶ μὴ περιέλῃς ἐκ τοῦ ςόματός μου λόγον ἀληθείας, ὅπου λέγει ὁ ἴδιος Εὐθύμιος „ Μὴ σηκώσῃς Κύριε ἀπὸ λόγου μου τὸ Προφητικὸν χάρισμα εἰς πολὺ διάςημα καιροῦ · ἀλλὰ ἂν ϗ κατ' οἰκονομίαν αὐτὸ ἐμποδισθῇ πρὸς καιρὸν, πάλιν ἂς ἀποκαταςαθῇ εἰς ἐμένα · ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Κακὸν μὲν οἰκέτῃ τὸ τοῦ δεσπότου ζημιωθῆναι πρόσωπον · ὡσαύτως ϗ υἱῷ τὸ τοῦ πατρὸς, ϗ ςρατιώτῃ τὸ τοῦ βασιλέως · ἐξόριςος γὰρ ὁ τοιοῦτος εὑρίσκεται · ἐπὶ δὲ Θεοῦ ὄλεθρον τοῦτο παρασκευάζει τῷ πάσχοντι · οὐδὲ γὰρ Πατὴρ μόνον ϗ Δεσπότης ἡμῖν ὁ Θεὸς ϗ βασιλεὺς, ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι περ ἂν εἴποις τῶν εἰς ζωὴν ϗ σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν συντεινόντων καθέςηκεν, ὥςε ὅταν ἀφ' ἡμῶν ἀποςρέφῃ τὸ πρόσωπον παραχρῆμα ἀπολλύμεθα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ πᾶσα ἡμῶν ἡ χορηγία τῶν ἀγαθῶν, ζημιούμενοι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀγαλλίασιν σωτηρίου λέγει τὴν τοῦ Σωτῆρος κάθοδον πάσης πλήρη οὖσαν ἀγαλλιάσεως · τὸ ἴδιον λέγει ϗ ὁ Δίδυμος.

γνωσίας· ἐπειδὴ καὶ καθ' ἑκάστην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὕτη ἀναγινώσκεται· (1)

14: „Ῥῦσαί με ἐξ αἱμάτων ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς „ τῆς σωτηρίας μου.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα, αἵματα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀδίκους φόνους· καὶ μάλιστα τὸν ἄδικον φόνον τοῦ Οὐρίου· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, αἵματα λέγονται οἱ Δαίμονες· ἐπειδὴ χαίρουσι καὶ κυλίονται εἰς τὰ αἵματα, τόσον ὅταν φονεύωνται οἱ ἄνθρωποι, ὅσον καὶ ὅταν θυσιάζωνται τὰ ἄλλα ζῶα· ὁ Θεὸς δὲ τῆς σωτηρίας λέγει, ἀντὶ τοῦ ὁ Σωτήρ μου, κατὰ περίφρασιν, ὡς εἴπομεν πολλάκις· ὁ δὲ διπλασιασμὸς τοῦ ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς, φανερόνει τὴν ἐγκάρδιον καὶ ὑπερβάλλουσαν δέησιν τοῦ Δαβίδ·

„Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τῇ δικαιοσύνῃ σου·

Καὶ αὐτὴ, λέγει, ἡ γλῶσσά μου θέλει χαροποιηθῇ διὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς δικαιοσύνης σου Κύριε· δικαιοσύνην δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαίωσιν ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν: ἤτοι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀθώωσιν τῆς ἁμαρτίας καὶ καταδίκης· διὰ τί ὁποῖος ἐλευθερόνεται, αὐτὸς καὶ δικαιοῦται· (2) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν δικαιοσύνην σου, μὲ αἰτιατικήν· τὸ ὁποῖον νοεῖται οὕτως, ὅτι ἡ γλῶσσά μου θέλει κάμῃ ἀγαλλίασιν καὶ χαράν της, τὴν παρὰ σοῦ δοθεῖσαν εἰς ἐμὲ δικαίωσιν: ἤτοι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀθώωσιν τῆς ἁμαρτίας· καὶ διὰ ταύτην ἔχει νὰ κινηθῇ πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν σου·

15: „Κύριε τὰ χείλη μου ἀνοίξεις, καὶ τὸ „ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν „ σου.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἔμαθον ἀπὸ τὸ Προφητικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, διὰ τοῦτο ἠξεύρω, ὅτι πάλιν θέλεις ἀνοίξει τὰ χείλη καὶ τὸ στόμα μου εἰς ὑμνολογίαν καὶ αἴνεσιν τοῦ ὀνόματός σου, καθὼς τὰ ἄνοιγες καὶ πρὸ τῆς ἁμαρτίας· τὰ ὁποῖα τώρα εἶναι κεκλεισμένα ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεώς μου. (1)

16: „Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα „ ἂν ὁλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις.

Βλέπε ὦ Ἀναγνῶστα, πῶς πάλιν καὶ ἐδῶ ἀποβάλλει ὁ Δαβὶδ τὰς νομικὰς τῶν ἀλόγων ζώων θυσίας· ἂν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἤθελες θυσίαν, ἐγὼ ἤθελα σοὶ δώσω· ἀλλ' ὅμως ἐσὺ, ὄχι μόνον θυσίαν ἁπλῶς οὐ θέλεις, ἀλλ' οὐδὲ ὁλοκαυτώματα ἀποδέ-

---

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, Ἐπειδὰν, φησι, ῥυσάμενός με τῆς ἁμαρτίας, αὖθις ἐπιδῷς μοι τὸ σὸν ἅγιον Πνεῦμα, τότε δὴ πάλιν τὰς σὰς ὁδοὺς διδάξω τοὺς παραβαίνοντας, ϗ τοῖς ἁμαρτάνουσι πρὸς μετάνοιαν ἔσομαι τύπος, ϗ πάντας ἐπιστρέψω πρὸς τὴν σὴν ἀγαθότητα· ὁμοίως γὰρ ὅ,τε κατορθῶν, ϗ ὁ διὰ μετανοίας ἐπιστρέφων, παράδειγμα γίνονται τοῖς πολλοῖς· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος, ὥσπερ δὲ ἐκεῖνος λέγων περὶ θεραπείας, πιστεύεται μάλιστα, ὁ νενοσηκὼς αὐτὸς ϗ πεῖραν τοῦ φαρμάκου δεξάμενος· οὕτως οἱ τῇ μετανοίᾳ σωθέντες, θύρα τοῖς ἄλλοις ἁμαρτωλοῖς ἐπιστροφῆς ϗ σωτηρίας εὑρίσκονται· ὥστε τὸν Παῦλον μετὰ παῤῥησίας βοᾷν· „ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ· τουτέστιν, εἰ ἀπιστεῖτε τῷ κηρύγματι, ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν κηρύττοντι, ἀπ' ἐμοῦ τοῦ κηρύττοντος μάθετε, ὅτι διώκτης ὢν, ἐπιστεύθην Εὐαγγελίου γενέσθαι διάκονος, ὅθεν ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων εἶπε „Τὸ ναυάγιον τοῦ δικαίου, λιμήν ἐστι τῶν ἁμαρτωλῶν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος δικαιοσύνην ἐννοεῖ, τὴν διὰ πίστεως χάριν δικαιοῦσαν τὸν ἀσεβῆ, ϗ διασμήχουσαν τοὺς μεμολυσμένους· ἤγουν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ὃς γέγονεν ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς δικαιοσύνη τε ϗ ἁγιασμὸς ϗ ἀπολύτρωσις. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσε· διαλαλήσει ἡ γλῶσσά μου τὴν ἐλεημοσύνην σου· οὐ γὰρ σιγήσω τῆς ἀφέσεως ἀπολαύσας, ἀλλ' ὑμνῶν σε διατελέσω, ϗ τὰς σὰς διηγούμενος χάριτας.

(3) Λέγει γὰρ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, Ἡ γὰρ ἁμαρτία πέφυκε τὴν γλῶσσαν δεσμεῖν, ϗ ἐμφράττειν τὸ στόμα· ἄγχειν-

δέχεσαι· διὰ τί τὰ ὁλοκαυτώματα: ἤγουν ἡ θυσίαις ὁποῦ ἐκαίοντο ὅλαις εἰς τὸν Θεὸν, αὐταῖς ἦτον πλέον τιμιώτεραις ἀπὸ τὰς ἄλλας, ὥςε ὁ Δαβὶδ, ἀγκαλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπρόσφερε θυσίας εἰς τὸν Θεὸν, ἀλλ' ὅμως ἐποίει τοῦτο, ἕνα μὲν, χωρὶς τὴν προαίρεσίν του, διὰ μόνην τὴν προσαγὴν τοῦ νόμου· (ὅςτις κατὰ συγκατάβασιν ἐπρόσαξε τοῦτο, ὡς εἴπομεν εἰς τὸν μθ'· Ψαλμὸν ςίχ. 9.) καὶ ἄλλο δὲ, ὅτι ἀκόμη δὲν εἶχεν ἔλθη ὁ καιρὸς τῆς καινούριας θυσίας τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, ἥτις εἶναι ἡ δι' αἰνέσεως, καὶ ἡ ἀναίμακτος τῶν θείων μυςηρίων. (1)

17: „ Θυσία τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμ-
„ μένον.

Θυσία, λέγει, εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν εἶναι, ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ὁποῦ εἶναι συντετριμμένη καὶ κατατζακκισμένη ἀπὸ θεληματικήν της ταπείνωσιν.

„ Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τετα-
„ πεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει.

Καρδίαν πολλαῖς φοραῖς ὀνομάζει ἡ Γραφὴ τὴν ψυχήν· (καὶ ὅρα εἰς τό „ Καρδίαν καθαρὰν, τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ·) ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδία πολλὰ εἶναι ἑνωμένη μὲ τὴν ψυχὴν, ὁμοίως καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι πολλὰ ἐμπεφυκυῖα εἰς τὴν καρδίαν· ὅθεν, καὶ ὅταν πάθη τίποτε βλάβην ἡ καρδία, εὐθὺς ἡ ψυχὴ πετᾶ καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα· τὴν συντετριμμένην λοιπὸν, λέγει, ψυχὴν καὶ τὴν τεταπεινωμένην, ὁ Θεὸς δὲν ἐξουθενεῖ: ἤγουν δὲν ἀποςρέφεται· (2)

18: Ἀγάθυνον Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἀνοικοδομὴν καὶ ἀνακαινισμὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἥτις ἔμελλε νὰ γένη ὕςερα ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν τῶν Ἰουδαίων· τὸ δὲ ἀγάθυνον νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀγαθοποίησον· ἄλλο γὰρ εἶναι τὸ ἀγάθυνον ἀπὸ τὸ ἀγαθοποίησον· ἐπειδὴ τὸ ἀγάθυνον μὲ δοτικὴν συντάσσεται, καὶ θέλει νὰ εἰπῇ· ἀγαθὸς φάνηθι, κατὰ τὸ „ Ἀγάθυνον Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς· (Ψαλ. ρκδ'. 4.) ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου δὲ: ἤτοι ἐν τῇ συνεργίᾳ σου.

„ Καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἱερου-
„ σαλήμ.

Τὸ οἰκοδομηθήτω εἶναι εὐχτικὸν καὶ παρακαλεςικὸν, ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι προςακτικόν· ἄμποτε, λέγει, νὰ οἰκοδομηθοῦν τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὁποῦ κατεχρημνίσθησαν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους·

19: „ Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύ-
„ νης, ἀναφορὰν καὶ ὁλοκαυτώματα.

Τότε, λέγει, θέλεις ἀποδεχθῆς θυσίαν δικαίαν Κύριε· ἐπειδὴ εἰς ἄλλον τόπον ἔξω ἀπὸ τὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ, δὲν ἦτον δίκαιον νὰ προσφέρουν θυσίαν οἱ Ἰουδαῖοι· οὕτω γὰρ ὁ νόμος ἐπρόσαζεν· ἀναφορὰν δὲ ὀνομάζει τὰ ἀφαιρέματα: ἤγουν τὰς ἐκ μέρους ὅλου τοῦ ζώου προσφερομένας θυσίας· ὁλοκαυτώματα δὲ λέγει τὰς θυσίας ἐκείνας ὁποῦ ἐκαί-

χειν, σιωπᾷν ἀναγκάζειν· τὸ αὐτὸ λέγει ἀπαραλλάκτως ϗ ὁ Θεοδώριτος· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ὁρᾷς ὅτι κεκλεισμένα τοῦ Δαβὶδ τὰ χείλη διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐτύγχανεν, ἀλλὰ πάλιν τῇ μετανοίᾳ ἀνοίγεται, ϗ τοῦ Θεοῦ διηγεῖται τὴν αἴνεσιν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ἀνώνυμος δέ τις λέγει „ Σαφῶς διὰ τούτων ὁ Δαβὶδ τῶν ῥημάτων ὑπέδειξεν, ὡς οὐδεμίαν νομικὴν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μετανοίας προσήνεγκεν· ὅθεν οὐδὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Βασιλειῶν τοῦτο εὑρίσκομεν κείμενον, ϗ τίνος χάριν; ἐπειδὴ Προφήτης ἦν, ϗ οὐκ εὐδοκεῖν τὸν Θεὸν ταῖς τοιαύταις θυσίαις ἐγίνωσκεν· οὐδὲ γὰρ ἦσαν ἱκαναὶ φόνου ϗ μοιχείας ἐκκαθᾶραι αἱ τοιαῦται θυσίαι· οὐδὲ τοῦτο ὁ νόμος ἐπηγγέλλετο· ἀλλὰ διὰ παντὸς τιμωρεῖσθαι προσέταττε. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Συντριμὸς καρδίας, ἐςὶν ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν· ὁ γὰρ καταφρο-

καίοντο ὁλόκληρα εἰς τὸ θυσιαστήριον : ἤτοι ὅλον τὸ σῶμα τοῦ θυσιαζομένου ζώου· (1)

„ Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον σου μόσχους.

Πάλιν καὶ ἐδῶ τὸ αὐτὸ λέγει ὁ Δαβὶδ, ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς του· ὅτι τότε, ὅταν λυτρωθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, θέλουν προσφέρουν μόσχους ὁλοκλήρους εἰς τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ θυσιαστήριον. (2)

Αὐτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ προφητεύει ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ διὰ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου θυσίαν, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θείου Κυρίλλου καὶ Εὐσεβίου· καὶ εὐδοκίαν μὲν ὀνομάζει τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν Ἡσύχιον ὡς ἀγαθὴν βουλὴν καὶ προηγούμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ· Σιὼν δὲ, τὴν πολιτείαν τῶν Χριστιανῶν· (3) τείχη δὲ αὐτῆς λέγει τοὺς ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους· (4) τότε δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν πολιτείας, θέλει ἀποδεχθῇ ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ἐκκλησίας θυσίαν δικαιοσύνης : ἤγουν ἀρετῆς· καὶ ὡς ἀναφορὰν μὲν, θέλει δεχθῇ τὰ μερικὰ καυσίματα καὶ τιμωρίας, ὁποῦ διὰ τὸν Χριστὸν ἔλαβον οἱ ὁ-

φρονήσας τῶν τῇδε, ϗ ἀποδεδωκὼς ἑαυτὸν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ϗ ἐμπαρέχων ἑαυτοῦ τὸ ἡγεμονικὸν τοῖς ὑπὲρ ἄνθρωπον ϗ θειοτέροις νοήμασιν, οὗτος ἂν εἴη ὁ συντετριμμένην ἔχων τὴν καρδίαν, ϗ ποιήσας αὐτὴν θυσίαν οὐκ ἐξουδενωμένην ὑπὸ τοῦ Κυρίου· οὓς δὲ εὐεργετεῖ ὁ Θεὸς βουλόμενος αὐτοὺς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατῆσαι, συντρίβει αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· συντρίβεται γὰρ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τὸ ἐνεργῆσαν τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα τὸ εὐθὲς ἐγκαινισθῇ τοῖς ἐγκάτοις· ϗ δεῖ τὴν μεγαλόφρονα καρδίαν ἑαυτῶν ϗ οἰδοῦσαν συντρίβειν· ἵνα γένηται θυσία τῷ Θεῷ ἡ ταπείνωσις αὐτῆς· λέγει ϗ ὁ ὅσιος Μάρκος „ Ἄνευ συντριμμοῦ καρδίας, ἀδύνατον ἀπαλλαγῆναι κακίας· συντρίβει δὲ καρδίαν ἡ τριμερὴς ἐγκράτεια, ὕπνου, λέγω, ϗ γαστρὸς, ϗ σωματικῆς ἀνέσεως· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τῆς θείας ἀκούσας φωνῆς ὁ θειότατος Δαβὶδ „ Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους, Ἱερεῖόν σοί, φησιν, ἀρεστὸν ϗ θυμῆρες μετριότης φρονήματος, διὸ σφόδρα μου τὴν καρδίαν ταπεινώσας, ϗ οἱονεὶ συντρίψας ϗ λίαν αὐτὴν λεπτύνας, τὴν ἀρεστήν σοι θυσίαν προσκομιῶ· τούτοις ϗ οἱ μακάριοι παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ τοῖς λόγοις ἐχρήσαντο „ Ἐν καρδίᾳ γὰρ ἔλεγον συντετριμμένῃ, ϗ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθείημεν ἐνώπιόν σου, ὡς ἐν ὁλοκαυτώματι κριῶν ϗ ταύρων πιόνων· συμφώνως καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „ Τὴν ταπεινοφροσύνην θυσίαν ἀρεστὴν τῷ Θεῷ εἶναι τὸ πνεῦμα ἐκτίθεται· „ Μακάριοι γὰρ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν· πῶς δὲ ἡμῶν τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῷ ταπεινωθεῖναι συντρίψομεν ; ὅταν καλὸν μὲν πράξαντες μὴ ἐπαρθῶμεν, διηνεκῆ δὲ μνήμην τῶν ἁμαρτημάτων ἔχωμεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.) Ἐν δὲ τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς γράφεται ϗ ταῦτα, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ πνεῦμα συντετριμμένον ϗ καρδία τεταπεινωμένη εἶναι χωρισμένα, ὅμως εἰς τὸν ἀληθῶς μετανοοῦντα συντρέχουν ὁμοῦ· καθὼς συντρέχουν ϗ εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν πνεῦμα ὑπερήφανον ϗ καρδία σκληρά· διὰ τὶ ὁποῖος ἁμαρτάνει, ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ πνεύματός του, ϗ ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῆς καρδίας του ἁμαρτάνει. Σημείωσαι δὲ, ὅτι ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ὀνομάζει τὰ δάκρυα, ἱδρῶτα τῆς καρδίας ϗ αἷμα τῆς ψυχῆς· καὶ λοιπὸν ὁποῖος κλαίει διὰ τὰς ἁμαρτίας του, αὐτὸς προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῶν δακρύων του, μίαν θυσίαν εὐάρεστον, τὸν ἱδρῶτα τῆς καρδίας του, ϗ τὸ αἷμα τῆς ψυχῆς του· ὅθεν ϗ ἕνας ἅγιος εἰς τοῦτο ἀποβλέπων: ἤτοι εἰς τὴν θυσίαν ταύτην, εἶπε „ Μᾶλλον δέχεται ὁ Θεὸς μετάνοιαν τοῦ ταπεινοῦ ϗ συντετριμμένου μετανοοῦντος, ἢ τὸ ἀνεύθυνον τοῦ χλιαροῦ ϗ ἀνειμένου δικαίου.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Ἀμβρόσιος θυσίαν δικαιοσύνης ἐννοεῖ τὴν μεγάλην θυσίαν τοῦ τιμίου σώματος ϗ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν προσφέρουν οἱ ἱερεῖς τῆς χάριτος εἰς τὰς ἁγίας Τραπέζας· καθὼς παρέδωκε μόνος ὁ Κύριος εἰπὼν περὶ αὐτῆς· „ Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος λέγει, „ Ἐστι δὲ τὸ θειότατον ἡμῶν θυσιαστήριον ὁ Χριστὸς· ἐν ᾧ κατὰ τὸ λόγιον (ἴσως τοῦτο·) ἀφιερούμενοι ϗ μυστικῶς ὁλοκαυτούμενοι, τὴν προσαγωγὴν ἔχομεν· ἐν ᾧ τὰ τελούμενα τελεῖται ϗ ἁγιάζεται· ἁγιάζει γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ὁ παναγιώτατος Ἰησοῦς· ϗ πάσης ἡμᾶς ἁγιστείας πληροῖ, τῶν ἐπ' αὐτοῦ τελουμένων οἰκονομικῶς, εἰς ἡμᾶς ὡς θεογεννήτους λοιπὸν ἀγαθουργικῶς διαβαινόντων.

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος ϗ Εὐσέβιος, Σιὼν ἐννοοῦσι πάλιν τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν· καθότι καὶ ἡ Σιὼν δὲν ἦτον ἑτέρα τῆς Ἱερουσαλήμ.

(4) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Εὐσέβιον, τεῖχος Ἐκκλησίας μέγα ϗ ἀπρόβλητον ϗ τῶν ἄλλων περιεκτικὸν, αὐτὸς εἶ-

ὁμολογηταί · ὡς ὁλοκαυτώματα δὲ, θέλει δεχθῇ τοὺς Μάρτυρας, οἵτινες ὁλοκλήρως βασανισθέντες καὶ σφαγέντες ἀπέθανον · ἢ ὡς ἀναφορὰν μὲν δέχεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Θεὸς, τὴν μερικὴν ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην: ἤτοι τὴν ἐν γάμῳ, ἢ ἐν ἄλλῳ βιωτικῷ τάγματι · ὡς ὁλοκαύτωμα δὲ δέχεται, τὴν τελείαν ἀρετὴν· ἤγουν τὴν ἐν παρθενίᾳ καὶ τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ· (1)

Μόσχοι δὲ νοοῦνται οἱ πιστοὶ Χριστιανοί· διὰ τὶ ἐργάζονται τὰς ἀρετὰς, διὰ τὶ εἶναι παχεῖς μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ διὰ τὶ κερατίζουσι τὰ πάθη καὶ τὸν διάβολον · καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, ὅλοι ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶναι τέλειοι κατὰ τὴν πρᾶξιν καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν θεωρίαν, αὐτοὶ εἶναι μόσχοι καὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ · (2) Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι πολλοὶ πολλάκις ἐξηγηταὶ τὸν μέλλοντα χρόνον ἐκλαμβάνουσιν ἀντὶ εὐκτικοῦ, λέγοντες, ὅτι καὶ τοῦτο κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα, εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης · ὅθεν τὸ ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθήσομαι, πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι, νοοῦσιν ἀντὶ εὐκτικῶν · ἤτοι ῥαντίσαις με, καθαρισθείην, πλύνοις με, λευκανθείην, καὶ ἄλλα ὅμοια ·

Ψαλ-

εἶναι ὁ Χριστός · τείχη δὲ αὐτῆς ἄλλα, εἶναι αἱ ἀγγελικαὶ καὶ λογικαὶ Δυνάμεις, αἱ τὴν Ἐκκλησίαν φυλάττουσαι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος„ Ἐπειδὴ ἔδειξε τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ταῖς κατὰ Νόμον θυσίαις οὐκ ἀρεσκόμενον, ἱκετεύει τὴν νέαν ἀναφανῆναι Σιών, καὶ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ γῆς πολισθῆναι, καὶ ὅτι τάχιστα παρασχεθῆναι τὴν καινὴν πολιτείαν, τὴν οὐκ ἄλογα προσφέρουσαν θύματα, ἀλλὰ τὴν τῆς δικαιοσύνης ἀναφορὰν καὶ θυσίαν, καὶ τὰ λογικὰ καὶ ζῶντα ὁλοκαυτώματα· περὶ ὧν ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. (Ῥωμ. ιϐ'.)

(2) ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Δίδυμος „ Ἐπὶ τὸ πνευματικὸν θυσιαστήριον ἀνοίσουσι μόσχους νεοπόνους ἑλκοντας ἄροτρα· τουτέστι ψυχὰς, οὐκ ἄλλας τυγχανούσας τῶν ψυχῶν τῶν Μαρτύρων, ὀφθείσας παρὰ τὸ ἐπουράνιον Θυσιαστήριον, ἀναφερομένας ἐπ' αὐτῷ μόσχων δίκην· ἐν γὰρ τῇ Ἀποκαλύψει Ἰωάννου αἱ τῶν πεπελεκισμένων ψυχαὶ διὰ τὸ ὄνομα Ἰησοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ὑπὸ τὸ Θυσιαστήριον τὸ ἐπουράνιον τεθεώρηνται· (Ἀποκ. ς'. 9.) Θυσία δὲ δικαιοσύνης κατὰ τὸν Εὐσέβιον εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ καθαρὰ θυσία, ἡ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης προσφερομένη, περὶ ἧς προεῖπεν ὁ Μαλαχίας „ Ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρά. (Μαλ. ά. 1.)

(3) Ὥσπερ καὶ ὁ μόσχος εἶναι ἱερὸν ζῶον κατὰ Νόμον καὶ καθαρὸν, καὶ μεῖζον κατὰ τὸ σῶμα, τῆς αἰγὸς καὶ τοῦ προβάτου τῶν τῷ Θεῷ προσφερομένων καὶ αὐτῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἢ μόσχοι νοοῦνται καὶ οἱ τῶν λαῶν ἡγούμενοι διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ νοητὴν αὐτῶν εὐανδρίαν, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον· ὅθεν καὶ Παῦλος εἶπε περὶ αὐτῶν „ Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα· εἶτα ἐπενεγκὼν „ Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΑʹ.

„ Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς συνέσεως τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν Δωὴκ
„ τὸν Ἰδουμαῖον (1) καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαοὺλ,
„ καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· ἦλθε Δαβὶδ εἰς τὸν
οἶκον Ἀβιμέλεχ.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ ἐπεὶ κτσα· καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Νομβᾶ, τὴν πόλιν τῶν Ἱερέων πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἀρχιερέα, ἐποίησεν ἐκεῖ, ὅσα ἐξηγήσαμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ λγʹ. Ψαλμοῦ· ἤγουν ἔφαγεν ἀπὸ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, καὶ ἐπῆρε καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιὰθ τὴν ἐκεῖσε εὑρισκομένην· τὸν Δαβὶδ λοιπὸν ἰδὼν ἐκεῖ κάποιος Δωὴκ, ὁ ἐπιμελούμενος τὰ μουλάρια τοῦ Βασιλέως Σαοὺλ: ἤτοι ὁ μουλαροβοσκός· (ὅστις εὑρίσκετο τότε εἰς τὴν σκηνὴν, μὲ τὸ νὰ ἐνοχλεῖτο ἀπὸ Δαίμονα ἢ ἀσθένειαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον·) ἐφανέρωσε τοῦτο εἰς τὸν Σαοὺλ· ὁ δὲ Σαοὺλ τοῦτο μαθὼν, τόσον πολλὰ ἐθυμώθη, ὥστε ὁποῦ ἔφερε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τοὺς τριακοσίους πεντήκοντα Ἱερεῖς, καὶ ἐπρόσαξε τὸν Δωὴκ καὶ ἐθανάτωσεν αὐτούς· κατέσφαξε δὲ καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Νομβᾶ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ὅλην τὴν πόλιν διέφθειρε· (καθὼς ταῦτα ἱστορεῖ ἡ Αʹ. τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφαλ. καʹ. καὶ κϐʹ.) τοῦτο δὲ τὸ συμβεβηκὸς μαθὼν ὁ Δαβὶδ, ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν πρὸς ὑπομονὴν ἐκείνων, ὁποῦ ἀδικοῦνται· (2) εἰς τέλος δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὶ παραινεῖ τοὺς ἀδικουμένους νὰ βλέπουν τὶ κακὸν τέλος ἔχουν νὰ δώσουν οἱ αὐτοὺς ἀδικοῦντες, καὶ οὕτω νὰ μακροθυμοῦν καὶ νὰ ὑπομένουν εὐχαρίστως· συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὶ ὅποιος ἀδικεῖται, χρειάζεται σύνεσιν καὶ φρόνησιν εἰς τὸ νὰ κάμῃ ὑπομονήν. (3)

1: „ Τί

---

(1) Ἡ δὲ πρώτη τῶν Βασιλειῶν Σύρον αὐτὸν ὀνομάζει πανταχοῦ. (κεφ. καʹ. κβʹ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ ὁ Βίκτωρ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει διὰ τὸν Ῥαψάκην; ὅστις Ἰουδαῖος ὢν, μεταβάλετο τοῖς τρόποις, καὶ συνεβούλευεν αὐτοῖς προδοῦναι τοῖς Ἀσσυρίοις τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ὠφελεῖν τοῦ Θεοῦ δυναμένου.

(3) Θαυμαστὴ εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ ἑρμηνεία ὁποῦ ποιεῖ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ Νύσσης Γρηγόριος λέγων· „Διὰ τοῦ ἐπιγράφεσθαι εἰς τὸ τέλος καὶ συνέσεως καὶ τὰ ἑξῆς· διδάσκομαι, ὅτι τοῦτο μὲν εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης ἄγει, ὅταν σύνεσις καθηγῆται τοῦ βίου καθ' ὁμοιότητα τοῦ μεγάλου Δαβὶδ, καὶ τότε μάλιστα λυπῶ τὸν Δωὴκ τὸν τῆς ἐμῆς σωτηρίας τύραννον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἱερέως γενόμενος· καὶ ὅταν ὁ ἡμιόνων ὑπηρέτης, μηκέτι μοι κατὰ πρόσωπον συμπλέκεσθαι δύναμιν ἔχων, λάθρα κατ' ἐμοῦ τὴν ἐπιβουλὴν ἐξαρτύηται, τῷ κατ' ἐμοῦ φονῶντι τὴν παρὰ τῷ ἱερεῖ διαγωγήν μου καταμηνύων· δῆλον δ' ἂν εἴη, τίνες εἰσὶν αἱ ἡμίοναι, ὧν ἐπιστατεῖ οὗτος ὁ Ἰδουμαῖος, ὁ τὴν ἄγονον βουκολῶν φύσιν καὶ ἐπαμφοτερίζουσαν, ἐν ᾗ τοῦ Θεοῦ ἡ εὐλογία τόπον οὐχ εὗρεν· ἡ φησὶν ἐξαρχῆς τὸν πληθυσμὸν ἐντιθεῖσα τῇ κτίσει, ὅτι αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε· οὐ γὰρ ἐκ Θεοῦ ὁ πληθυσμὸς τῇ κακίᾳ· ὡς οὐδὲ ἐξ ἀλλήλων ἐστὶν ἡ τοῦ γένους τῶν ἡμιόνων διαδοχή· ἀλλ' ἀεὶ καινοτομεῖ τὸ ζῶον ἡ φύσις, τὸ μὴ ὂν ἐν τῇ κτίσει, δι' ἑαυτῆς παρασοφιζομένη καὶ παρεισάγουσα . . . εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς καλὰ λίαν, ἡ δὲ ἡμίονος ἔξω τοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῇ κτίσει γεγονότων ἐστὶ, δῆλον ἂν εἴη, ὅτι πρὸς κακίας ἔνδειξιν τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπὸ τῆς ἱστορίας

1: „ Τί ἐγκαυχᾶ ἐν κακίᾳ ὁ δυνα-
„ τός ;

Ὁ λόγος οὗτος ἀποβλέπει πρὸς τὸν Δωὴκ, ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ ἐντρέπεται καὶ νὰ σκεπάζῃ τὸ πρόσωπόν του διὰ τὴν μεγάλην κακίαν ὁποῦ ἔκαμε, καὶ ἐθανάτωσε τοὺς Ἱερεῖς, καὶ μίαν ὁλόκληρον πόλιν ἀφάνισεν· αὐτὸς ὅμως ὁ ἀναίσχυντος μουλαροβοσκὸς, καυχᾶται ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κακίαν του· (1) κακίαν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν καθολικὴν πονηρίαν· δυνατὸν δὲ ὀνομάζει τὸν Δωὴκ, διὰ τὴν οἰκείωσιν ὁποῦ εἶχε μὲ τὸν Σαοὺλ· ἢ δυνατὸν αὐτὸν εἶπεν εἰς τὸ νὰ κακοποιήσῃ·

„ Ἀνομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν·
2: „ Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου.

Τὸ μὲν ἐλογίσατο, ἐφθέγξατο εἶπεν ὁ Θεοδοτίων· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἶπεν ὁ Σύμμαχος· αὕτη δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ· πάντοτε ἐλάλησεν ἡ γλῶσσά σου ἀνομίαν, ἀδικίαν· ἀσυνδέτως: ἤγουν ἄνομα καὶ ἄδικα· κατηγορεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅλην τὴν ζωὴν τοῦ Δωὴκ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἦτον πάντῃ διεφθαρμένη· διότι ἂν δὲν ἦτον ὁ Δωὴκ τοιοῦτος κακότροπος καὶ διεστραμμένος, δὲν ἤθελεν ἀφανίσῃ μίαν τοιαύτην πόλιν· (2)

„ Ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον ἐποίησας δό-
„ λον.

Δόλον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν διαβολὴν καὶ προδοσίαν· ταύτην γὰρ ὁ διαβαλτὴς καὶ προδότης Δωὴκ, τόσον πολλὰ δυνατὴν καὶ ἐνεργητικὴν κατεσκεύασεν, ὥστε ὁποῦ ὡσὰν ξουράφι ἐξεθέρισε τὴν πόλιν τῶν Ἱερέων· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐδιάβαλεν εἰς τὸν Σα-

---

ρίας παρείληπται· ἥτις καρπός ἐστι τοῦ ἐπαμφοτερίζοντος ἐκείνου ξύλου, ὃ καλὸν καὶ πονηρὸν ὀνομάζει ὁ λόγος· καλὸν μὲν, διὰ τὸ κεκρύφθαι τὴν ἁμαρτίαν τῷ τῆς ἡδονῆς δελεάσματι, πονηρὸν δὲ, ὅτι εἰς κακὸν καταλήγει πέρας τὸ νῦν ὡς καλὸν σπουδαζόμενον· οὔτε οὖν ἐκ Θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχει ἡ κακία, οὔτε γενομένη ὡς γίνεται, διαρκεῖ τῇ ὑποστάσει πρὸς τὸ ἀΐδιον· ὡς γὰρ οὐ συντηρεῖ δι' ἑαυτῆς ἑαυτὴν ἡ τῶν ἡμιόνων φύσις, οὕτως οὐδὲ ἡ κακία μένει κατὰ τὸ διηνεκὲς ἡ αὐτὴ φυλασσομένη· ἀλλὰ πάντοτε γίνεται ἄλλη ὑπ' ἄλλου ζωογονουμένη, ὅταν τὸ εὐγενὲς καὶ γαῦρον τῆς ἐν ἡμῖν φύσεως πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς ὀνώδους καὶ ἀλόγου συζυγίας κατολισθήσῃ· ὁ τοίνυν ἀλλόφυλος ἐκεῖνος Δωὴκ, ὁ τῷ Σαοὺλ κατὰ τοῦ Δαβὶδ γενόμενος ἄγγελος, ὁ τῆς ἀγόνου ἀγέλης τῶν ἡμιόνων νομεὺς, οὐκ ἂν ἕτερος εἴη παρὰ τὸν πονηρὸν ἄγγελον, τὸν διὰ τῶν ποικίλων τῆς ἁμαρτίας παθημάτων τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκόμενος· ὃς, ὅταν ἴδῃ τινὰ, ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀληθινοῦ ἱερέως ἐστιν, ἀδυνατῶν πλῆξαι αὐτὸν τοῖς τῶν ἡμιόνων λακτίσμασι, τότε καταμηνύει πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς πονηρίας, τοῦ πνεύματος τοῦ ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ὁ δὲ ἐῤῥιζωμένος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἐκείνους ποιῆται κατὰ τοῦ τυράννου τοὺς λόγους, οὓς ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ ἠκούσατε.

(1) Ὁ μὲν ἄτονος ἐν κακίᾳ καὶ ὀλίγος, (εἶναι λόγια τοῦ ἀνωτέρω Νύσσης, ἢ παρ' ἄλλοις τοῦ Εὐσεβίου) πλεονάζοντος ἐν αὐτῷ τοῦ κρείττονος τρόπου ὡς ὢν ἀσθενέστερος ἐν κακίᾳ, ἐγκαλύψαιτο ἂν ἁμαρτάνων, καὶ ὑπὸ τοῦ συνειδότος κεντούμενος μετανοήσει· ὁ δὲ δυνατὸς ἐν κακίᾳ, τυφοῦται ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἐγκαυχᾶται ὡς ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι σεμνυνόμενος· λέγοιτο δ' ἂν κυριώτερον ἐν κακίᾳ δυνατὸς, ὁ ἀνθρωποκτόνος, ὁ τῆς κακίας πατήρ· ὁ δὲ Θεοδώρητος καὶ ὁ Βίκτωρ δυνατὸν ἐννοοῦσι τὸν Ῥαψάκην, ὡς τὸ στρατηγεῖν πεπιστευμένον· τί φησι, κέχρησαι, κακίᾳ μετὰ τοσαύτης ἀναιδείας; τὸ δὲ ὁ δυνατὸς κατ' εἰρωνείαν εἴρηται διὰ τὸ μεγαλοφρονεῖν αὐτόν· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Θαυμάζοντος καὶ ἀποροῦντος, ὡς εἰκὸς, τὸ προοίμιον, ὅτι τοσοῦτον τινὲς εἰς κακίαν προέκοψαν, ὥστε ἐφ' οἷς δεῖ πενθεῖν, ἐπὶ τούτοις καυχῶνται· τὸν μὲν οὖν Δωὴκ ἡ ἱστορία περιέχει, Ἰούδαν δὲ τὸν προδότην αἰνίττεται ὁ Ψαλμῳδὸς, δυνατὸν λίαν ἐν κακίᾳ γενόμενον, ὥστε τὸν εὐεργέτην καὶ τροφέα καὶ διδάσκαλον προδοῦναι.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἡνίκα τοῖς Φαρισαίοις ὁ Ἰούδας ἔλεγεν· „ Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτὸν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια, καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῷ· ὥστε ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶν τὴν ἁμαρτίαν τῆς προδοσίας ἔμεινε, μέχρις ἡ νὺξ ἐπέστη, καθ' ἣν τὸ δρᾶμα ἔπραξε· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Λογιζόμενον ἡ καρδία ἐστὶ καὶ οὐχ ἡ γλῶσσα· κατὰ δὲ τὸν Σειρὰχ „ Ἐν στό-

Σαοὺλ, τὸν ἀρχιερέα Ἀβιμέλεχ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Ἱερεῖς, πῶς εἶναι φίλοι καὶ συνεργοὶ τοῦ Δαβίδ· (1)

3: „Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύ-
„νην· ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δι-
„καιοσύνην.

Πάντοτε, λέγει, ἠγάπησας ὦ διαβλητὰ Δωὴκ, τὸ κακὸν, περισσότερον ἀπὸ τὸ καλὸν, καὶ τὸ νὰ λέγῃς ἄδικα, περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ λέγῃ δίκαια· (2)

4: „Ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα κατα-
„ποντισμοῦ γλῶσσῃ δολία.

Ἠγάπησας, λέγει, ὦ μουλαροβοσκὲ Δωὴκ, ὅλα τὰ λόγια ἐκεῖνα, ὁποῦ καταποντίζουν καὶ ἀφανίζουν τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τῶν ὁποίων αὐτὰ χύνονται, ὡσὰν ἄγρια κύματα· αὐτὰ δὲ τὰ ἠγάπησες μὲ γλῶσσαν δολερὰν: ἤγουν ἐπίβουλον· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, γλῶσσαν δολίαν· τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται χωριστά· ἤγουν ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα καταποντισμοῦ· καὶ πάλιν ἠγάπησας γλῶσσαν δολίαν· (3)

5: „Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθέλοι σε εἰς τέ-
„λος.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἠγάπησας τὰ ἀνωτέρω βλαβερὰ, ἄμποτε ὁ Θεὸς νὰ σὲ κρημνίσῃ: διὰ τὶ κακῶς οἰκοδομήθης καὶ ὑψώθης μὲ τὸν διαβαλμὸν καὶ προδοσίαν, ὁποῦ εἰς τὸν Σαοὺλ ἔκαμες· ἀγκαλὰ δὲ καὶ τὸ καθέλοι σε καὶ τὰ λοιπὰ εἶναι εὐκτικὰ, ὅμως εἰς τύπον κατάρας, εἶναι προφητεῖαι τοῦ ἀφανισμοῦ, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ ὁ Δωήκ·

„Ἐ-

στόματι μωρῶν ἡ καρδία αὐτῶν· (ἐξεπήδησε γὰρ ἡ καρδία ἐπὶ τὰ χείλη αὐτῶν· καρδία δὲ σοφῶν στόμα αὐτῶν· ἐπεὶ οὖν μωρός ἐστιν καὶ οὗτος διάβολος ὢν, διὰ τοῦτό φησιν „Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου (Σειρ. κα΄. 29.)

(1) Ὅθεν ἐπιρωνεῖ ὁ θεῖος Κύριλλος „Τοῦτο περὶ τοῦ Δωὴκ εἴρηται διὰ τὸ ξυρῆσαι καὶ ἐκκόψαι πᾶσαν τῶν ἱερέων τὴν πόλιν· οὕτως ὀξεῖα ἦν ἡ διαβολή· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Καὶ ἡ γλῶσσα δὲ τοῦ διαβόλου ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον ἐστίν· ὥσπερ γὰρ ὁ κατ' ἄκρον ἠκονημένος ξυρὸς αἴσθησιν οὐ παρέχει τῷ κειραμένῳ τῆς τῶν τριχῶν ἀφαιρέσεως· οὕτω τῷ πλήθει τῆς περὶ τὴν κακίαν σοφιστικῆς πανουργίας ὁ διάβολος μηχανώμενος δόλον, ἀποκείρων τῆς ψυχῆς τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, ἀνεπαίσθητον αὐτῇ ποιεῖται τὴν τούτων ἀφαίρεσιν· αὕτη γὰρ, οἷς ἂν ἐπαχθῇ, ἀποσυλᾷ τῶν τριχῶν τὴν εὐπρέπειαν· καὶ τὰς ἑπτὰ τῶν βοστρύχων σειρὰς, ἐν αἷς ἐστιν ἡ δύναμις ἡμῶν, ἀποτέμνει· νοεῖς δὲ πάντως ἐκ τῆς ἑβδομάδος τῶν πνευματικῶν βοστρύχων τὴν ἔννοιαν· καθὼς Ἡσαΐας τὴν ἑπταχῆ γινομένην τοῦ Πνεύματος χάριν ἀπηριθμήσατο· ὧν ἀποτμηθέντων, καθὼς ἐπὶ τοῦ Σαμψὼν συνέβη, ἕπεται τῶν ὀφθαλμῶν ἡ ἀπώλεια, καὶ τὸ ἐπιγέλαστον εἶναι τοῖς ἀλλοφύλοις, ὅταν μεθύωσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Τὸ δὲ ὡσεὶ ξυρόν: τουτέστιν ἀναισθήτως τέμνοντα· τί γὰρ ἐκείνου τοῦ δόλου ὀξύτερον, ὃν τῇ γλώσσῃ τῆς προδοσίας πρὸς τοὺς συλλαβόντας τὸν Ἰησοῦν συνέθετο; ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτόν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώρητος λέγουσιν „Ἠδίκει Δωὴκ καταψευδόμενος τοῦ ἱερέως, καὶ τὰ μὴ πραχθέντα κατ' αὐτοῦ λέγων, τὸ γὰρ εἰπεῖν ὡς ἐπηρώτησεν, (ὁ Ἀβιμέλεχ·) τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Δαβίδ, ψεῦδος ἦν, οὐκ ἀλήθεια· ἐξῆν δὲ αὐτῷ λαλῆσαι δικαιοσύνην, διδάξαντι τὸν Σαοὺλ, ὅτι τὴν μὲν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Δαβίδ, ἠγνόει ὁ ἱερεύς· ὡς φίλον δὲ αὐτὸν ὑπεδέξατο τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς ἀπεσταλμένον ἐπὶ διακονίᾳ βασιλικῇ, εἰς τιμὴν τοῦ πέμψαντος ἐδεξιοῦτο· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Κακία ὁ διάβολος, ὡς κακὰ πάντα καὶ πᾶσι βουλόμενος· ἀγαθοσύνη δὲ ὁ Χριστός· Θεοῦ γὰρ ἡ ἀγαθότης κατὰ φύσιν· ἴδιον τοίνυν ἀφεὶς τὸν Χριστὸν ὁ Ἰούδας τὸν Σατανᾶν ἠγάπησεν· ἀλλὰ καὶ ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην εἵλετο· ἐξὸν γὰρ αὐτῷ τὴν ὄντως δικαιοσύνην λαβεῖν, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων κηρύττειν τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν ἀδικίαν ἑαυτὸν τῆς προδοσίας ἐνέβαλε· τὸ αὐτὸ δὲ πάσχει καὶ πᾶς, ὅς τις κατηγορίᾳ χαίρει, καὶ λοιδορεῖ τὸν ἀδελφὸν, ἥδυτερον τὴν ἀδικίαν: τουτέστι τὸ ψεῦδος λαλῶν· καὶ τὴν δικαιοσύνην σιωπῶν: δηλαδὴ τὴν ἀρετὴν, ἣν ὁ πλησίον κέκτηται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ταῦτα ἠμποροῦν νὰ λέγωνται καὶ κατὰ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων καὶ κατὰ τοῦ Ἰούδα, οἵτινες ἐβλασφήμουν κατὰ τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ῥήματα καταποντισμοῦ οἱ λόγοι τῆς τοῦ Δωὴκ ψευδολογίας εἴρηνται· ἀθρόως γὰρ πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν ἱερέων, ὥσπερ ἐν βυθῷ κατεπόντισε τοῖς ἑαυτοῦ ῥήμασι.

„ Ἐκτίλαι σε καὶ μεταναστεύσαι σε ἀ-
„ πὸ σκηνώματός σου, καὶ τὸ ῥίζωμά
„ σου ἐκ γῆς ζώντων.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Θεὸς νὰ σὲ ξεῤῥιζώσῃ· διὰ τί κακῶς εἶσαι φυτευμένος εἰς τὸ ἀμπέλι τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄμποτε νὰ μεταθέσῃ: ἤγουν νὰ χωρίσῃ τὴν ψυχήν σου ἀπὸ τὸ σκήνωμά σου: ἤτοι ἀπὸ τὸ σῶμά σου διὰ ταχυτάτου θανάτου· ἢ καὶ νὰ μεταθέσῃ ἐσένα ὅλον ἀπὸ τὸ ὀσπήτιόν σου, νεκρὸν φερόμενον ἔξω· καὶ ἄμποτε νὰ ἀνασπάσῃ τὴν ῥίζαν σου: ἤτοι τὸ γένος σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ῥίζα γὰρ τοῦ Δωὴκ ἦτον ὁ πατήρ του καὶ ὁ υἱός του· ὁ μὲν πατήρ του, ὡς βλαστήσας αὐτόν· ὁ δὲ υἱός του ὡς μείνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Δωὴκ, ῥίζα τοῦ γένους του· μὲ τὸ ὄνομα γὰρ τῆς ῥίζης, καὶ τοὺς ἀνιόντας συγγενεῖς: γονεῖς δηλαδὴ καὶ πάππους καὶ προπάππους ἐφανέρωσεν· ὁμοίως καὶ τοὺς κατιόντας: ἤγουν υἱοὺς ἐγγόνους καὶ δισεγγόνους· καὶ ἁπλῶς ὅλην τὴν σειρὰν τοῦ γένους του· γῆν δὲ ζώντων ὠνόμασε τὴν αἰσθητὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν κατοικοῦν οἱ πρὸς καιρὸν ζωντανοὶ ἄνθρωποι· ὁμοίως καὶ τὸν ἐν Οὐρανοῖς τόπον, τὸν ὁποῖον κατοικοῦν οἱ παντοτινὰ ζῶντες μακάριοι. (1)

6: „ Ὄψονται δίκαιοι καὶ φοβηθήσονται
„ καὶ ἐπ' αὐτὸν γελάσονται.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, καὶ ἐνάρετοι ἄνθρωποι, βλέποντες τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔχει νὰ λάβῃ ὁ διαβαλτὴς Δωὴκ, θέλουν φοβηθοῦν τὴν ἄφευκτον καὶ ἀπαραίτητον κρίσιν τοῦ Θεοῦ· καὶ φοβηθέντες, θέλουν γένουν ἀσφαλέστεροι εἰς τὸ ἑξῆς καὶ προσεκτικώτεροι· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θέλουν χαροῦν, ὅταν αὐτὸς λάβῃ τὴν πρέπουσαν καταδίκην· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει „ Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν εἴδῃ ἐκδίκησιν· (Ψαλμ. νζ. 10.) (2) ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις· ἀντὶ γὰρ νὰ γραφῇ ἐπ' αὐτῷ, γράφεται ἐπ' αὐτόν.

„ Καὶ ἐροῦσιν.
7: „ Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔθετο τὸν
„ Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν εἰποῦν περὶ τοῦ Δωὴκ· νὰ ἄνθρωπος, ὁποῦ δὲν ἠθέλησε νὰ ἔχῃ τὸν Θεὸν βοηθόν του· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἐπρόδωσε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ δὲν ἐσκέπασεν αὐτὸν, ὡς ἀγνοήσαντα τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατέφυγεν εἰς αὐτὸν ὁ Δαβίδ· διὰ τοῦτο, λέγω, κατέστησεν ὁ ἄθλιος ἐχθρόν του τὸν ἴδιον Θεὸν, ὅς τις εἶναι ὑπέρμαχος καὶ βοηθὸς τῶν ἀδικουμένων.

„ Ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐ-
„ τοῦ καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ.

Ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἦτον πλούσιος ὁ μουλαροβοσκὸς τοῦ Σαοὺλ Δωὴκ, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, πῶς οὗτος ἤλπισεν εἰς τὸν πλοῦτόν του· ἢ πλοῦτον λέγει τὴν κακίαν τοῦ Δωὴκ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν αὐτὸν καὶ δυνατὸν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· ματαιότητα δὲ ὠνόμασε, τὸν ἴδιον πλοῦτον

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ταῦτα παντὶ μὲν δολίῳ, πολὺ δὲ μᾶλλον πρὸς τὸν προδότην λέγεται· καθεῖλε γὰρ αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς τέλος· καὶ ἀπὸ τοῦ σκηνώματος τουτέστι ἐκ τοῦ τόπου τῆς μαθητείας σου μετέστησε, καὶ τὴν ῥίζαν ὡς ἀκανθώδους φυτοῦ, ἐκ γῆς ζώντων, ἐκ τοῦ γεωργίου τῶν Ἀποστόλων ἐξέτιλεν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει „ Φοβηθήσονται μὲν διὰ τὸ μέγεθος τῆς πληγῆς, γελάσονται δὲ, διὰ τὴν τοῦ πάσχοντος ἀλαζονείαν· λέγεται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν, ὅς τις ἤλπισεν ἐπὶ τῷ ματαίῳ πλούτῳ καὶ τοῖς τῆς προδοσίας χρήμασιν, οὗ πεσόντος, ἀσφαλέστεροι ἐγένοντο οἱ Ἀπόστολοι· καὶ ἐγέλασαν, οὐκ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ Ἰούδα χαίροντες, ἀλλὰ τὸν Σατανᾶν χλευάζοντες, ὅτι ἕνα ἀπατήσας, τὰς μυριάδας τῶν πιστῶν ἠσφαλίσατο· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Τῶν ἀσεβῶν ἀναιρουμένων, οἱ δίκαιοι περίφοβοι γίνονται καὶ ὁ Δίδυμος· οἱ πάνυ εὐλαβεῖς ὅταν μεταπίπτοντας ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν ἴδωσί τινας φόβον λαμβάνουσι μήτι αὐτὰ πάθοιεν.

τον (1) τοῦ Δωὴκ, ὡς ἀνωφελῆ καὶ ἄχρηστον· ἐπειδὴ εἰς τὸν κίνδυνόν του, τίποτε ὁ πλοῦτος δὲν τὸν ὠφέλησεν.

„Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν „τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τὸν ἑαυτόν του προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν οἱ ἐχθροί, ὁποῦ μὲ ἐπιβουλεύονται, αὐτοὶ καὶ πόλεις ὁλοκλήρους ἐξολοθρεύουσι, καὶ κἀνένα δὲν λυποῦνται· ἐγὼ δὲ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐπιβουλευόμενος, θέλω διαφυλαχθῶ τόσον πολλὰ, ὥςε ὁποῦ νὰ φαίνωμαι, ὡσὰν μία ἐλαία κατάκαρπος, τῆς ὁποίας δὲν διαφθείρεται ὁ καρπός· θέλω δὲ φυλαχθῶ, ἐπὶ τῇ σκέπῃ πεφυτευμένος τοῦ Θεοῦ· καθὼς καὶ ἡ αἰσθητὴ ἐλαία διαφυλάττεται, πεφυτευμένη οὖσα ἐν τῷ κήπῳ· ἢ οἶκον Θεοῦ τὴν σκηνὴν ὀνομάζει· προφητεύωντας μὲ τοῦτο, ὅτι ἀφ' οὗ νικήσῃ τὸν Σαοὺλ, θέλει λάβῃ τὴν βασιλείαν· καὶ ἀκολούθως θέλει ἔχει ἐδικάς του τὰς πόλεις καὶ τὴν σκηνήν. (2)

„Ἤλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς „τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ „αἰῶνος.

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα, ὄχι εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς δύναμίν τινος· καθὼς ἤλπισεν ὁ ἀνωτέρω μουλαροβοσκὸς Δωήκ· ἀλλὰ εἰς μοναχὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶδει εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἀδικοῦνται· ἐλπίζω δὲ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα, ὅταν ἔχῃ νὰ γένῃ ἡ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων τοῦ κάθε ἑνός. (3).

8: „Ἐξομολογήσομαί σοι εἰς τὸν αἰῶνα „ὅτι ἐποίησας.

Εὐχαριςῶ σοι, λέγει, πάντοτε Κύριε· ὅτι ἐποίησας ἐκδίκησιν: δηλαδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἔξωθεν γὰρ τοῦτο πρέπει νὰ ὑπακούεται· ἐνδιάθετος δὲ εἶναι καὶ ἐγκάρδιος ἡ φωνὴ αὕτη, ὡς ἀπὸ βάθους ψυχῆς ἀναπεμπομένη· διὰ τοῦτο καὶ εἶναι ἐλλειπής· συνειθίζουν γὰρ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐκδικοῦνται: ἤγουν βοηθοῦνται παρά τινος, νὰ προσφέρουν τοὺς λόγους των ἐλλειπεῖς· ἐπειδὴ ἡ πολλὴ χαρὰ, ὁποῦ ἔχουν, αὐτὴ ἀποκόπτει τὸ ἐπίλοιπον τοῦ λόγου των· ὅθεν καὶ πολλοὶ βλέποντες τοὺς ἐχθρούς των

(1) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἠγάπησε γὰρ χρυσίον μᾶλλον ὁ προδότης λαβεῖν, ἢ βοηθὸν ἔχειν τὸν Ἰησοῦν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ ἑρμηνεία, ὁποῦ κάμνει ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· λέγων· „Δῆλόν ἐςι τί ἡμῖν ἡ τῆς ἐλαίας καρπογονία χαρίζεται, διὰ τοῦ δριμυτάτου μὲν ϗ πικροτάτου λυμοῦ, τοῦ κατ' ἀρχὰς ἐντρεφομένου τῇ ὀπώρᾳ, μετὰ τοῦτο δὲ τῆς καταλλήλου πεπάνσεώς τε ϗ γεωργίας εἰς ἐλαίου μεταβάλλουσα φύσιν· ὅτι φωτὸς γίνεται ὕλη ϗ καμάτων λυτήριον, ϗ πόνων ἄνεσις, ϗ κεφαλῆς φαιδρότης, ϗ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῖς νομίμως ἀθλοῦσι συνεργεία· ὁ τοίνυν ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πίςεως φυτευθεὶς κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ ὡς ἐλαία κατάκαρπος ῥιζωθεὶς, ϗ τὸ ἑδραῖον ϗ ἀμετακίνητον τοῦ κατὰ τὴν πίςιν ςερεώματος ἐν ἑαυτῷ βεβαιώσας, ϗ τὴν ἐλπίδα τοῦ θείου ἐλέου δι' εὐχαριςίας τῇ ἀπειρείᾳ τῶν αἰώνων συμπαραθείνας· ϗ οὕτω τὸ τῶν ἐλπίδων βέβαιον ἀμετάθετον ἔχων, ὡς μὴ κάμνειν τῇ ἀϊδιότητι τῶν αἰώνων τὸν πόθον συνεκτεινόμενος, ἀρετὴν φέρει, ἀλέξουσαν τοὺς ἐκ παθῶν ϗ ἁμαρτημάτων πόνους, ϗ τοὺς ἐπ' αὐτῇ λύουσαν πόνους, ϗ τρέφουσαν τὸ φῶς τῆς γνώσεως· ϗ ἀτεχνῶς ἐλαία ἐςὶ κατάκαρπος, μηδέποτε γυμνούμενος τῆς ἐλπίδος· ἀλλ' ἀεὶ θάλλουσαν ἔχων περὶ ἑαυτὸν τὴν τῆς πίςεως σωτηρίαν· οὕτω γὰρ τὸ ἀειθαλὲς τοῦ φυτοῦ μιμήσεται, ϗ τὸ πολύκαρπον δὲ αὐτοῦ ζηλώσει, ἄφθονον τὴν ἐλεημοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ παρεχόμενος· τήρει δὲ (λέγει ὁ Εὐσέβιος ὅτι, ὅτε ταῦτα ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ φεύγων τὸν Σαοὺλ, οὐκ ἦν οὔτε ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἣν ἐνόμιζον οἱ Ἰουδαῖοι οἶκον εἶναι Θεοῦ, οὔτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ παρ' ἑτέροις τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο· ϗ ὅμως οὐκ ἠγνόει ἑαυτὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένον· οἶκον Θεοῦ νοῶν, τὸ εὐσεβὲς πολίτευμα, ἀθανασίαν ϗ ζωὴν αἰώνιον πορίζόμενος ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Διὰ δὴ ταῦτα μηδεὶς ὀκλαζέτω περὶ τοὺς ἀγῶνας φθάσας, ἀλλ' ἐναθλείτω ϗ ἐγκαλλωπιζέσθω τούτοις, περιμένων οὐ μόνον τοὺς μέλλοντας αὐτῷ δίδοσθαι ὑπὲρ τῶν ἄθλων στεφάνους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐχθρῶν ἐνταῦθα θεάσασθαι ἅλωσιν.

των νὰ λαμβάνουν καταδίκην, λέγουν ἐλλειπτικῶς ταῦτα· εἶδον· ἔδωκας: ἤγουν εἶδον τὴν ἐκδίκησίν μου· ἔδωκας δίκην· εἶπε δὲ τὸν ἀνωτέρω λόγον ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἐπρογνώρισε τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ ἐπιβουλεύοντες αὐτὸν ἐχθροί του. (1)

„ Καὶ ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου· ὅτι χρη-
„ στὸν ἐναντίον τῶν ὁσίων σου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ προσμένω ἐκδικητὴν Κύριε· κατὰ περίφρασιν δὲ εἶναι ὁ λόγος· διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸν Θεὸν, ἐλάμβανε πολλαῖς φοραῖς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ ποιῶ, λέγει, διὰ τὶ τὸ ὄνομά σου, ἤτοι τὸ νὰ σὲ προσμένῃ τινὰς βοηθόν του, τοῦτο λέγω, εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἀφοσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὸ γράμμα ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἠμπορεῖ δὲ οὗτος νὰ λέγεται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἐναντίον τοῦ Διαβόλου· ὅς τις ἀνομεῖ πάντοτε καὶ δολιεύεται κατ' ἐπάνω μας, ἕως ὁποῦ νὰ μεταναστεύσωμεν καὶ νὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦτο· ἤτοι ἕως θανάτου· σκήνωμα δὲ τοῦ Διαβόλου, εἶναι τὸ παραμόνευμα, ὁποῦ κάμνει τριγύρω εἰς τὴν καρδίαν μας· ῥίζωμα δὲ αὐτοῦ, εἶναι ἡ στερεότης καὶ ἡ ἐπιμονὴ, ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ νὰ μᾶς ἐνοχλῇ μὲ διαφόρους λογισμούς· θέλουν δὲ ἰδοῦν οἱ δίκαιοι τὴν ἧτταν καὶ κρημνισμὸν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ περισσότερον θέλουν φοβηθοῦν τὸν Θεὸν, ὅς τις βοηθεῖ ἐκείνους, ὁποῦ φοβοῦνται αὐτόν· ἄνθρωπον δὲ ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν Διάβολον· καθὼς θέλομεν ἑρμηνεύσομεν εἰς τὸν πρῶτον στίχον τοῦ πεντηκοστοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ τὴν τροπολογικὴν ἔννοιαν ταύτην ἁρμοδίως θέλομεν νοήσομεν.

Ψαλ-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος οὕτω τὸ, ἐποίησας ἑρμηνεύει „ Οὐχ ἐγὼ φησιν ἐποίησα ἐμαυτὸν ἐλαίαν κατάκαρπον· ἀλλὰ σύ· παρὰ σοῦ γὰρ ἡ χάρις· διὸ οὐ παύσομαί σοι τὴν χάριν εἰδὼς, καὶ σοὶ ἐξομολογούμενος· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Ἁρμόττει ταῦτα τὰ ῥήματα Πέτρῳ, εἰς ἀνάμνησιν ἐρχομένῳ τῆς οἰκείας ἀρνήσεως· ὅς τις ὡς ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ: τουτέστιν ἐν τῇ πίστει διηνεκῶς ἱστάμενος, εἰ καὶ πρὸς μικρὸν ὑπέστη τὸν καύσωνα τῆς ἀρνήσεως· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐξηράνθη· τῷ γὰρ δακρύῳ τῆς μετανοίας τὴν ῥίζαν ἐπότισε· διὰ τοῦτό φησιν ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι ἐποίησας· τί ἐποίησας; ἔλεος, χρηστότητα, συμπάθειαν· ὅτι τὸν ἀρνησάμενον, κήρυκα τῶν μυστηρίων ἐποίησας· στύλον τὸν σαλευθέντα κατέστησας· χρηστὸν δὲ τὸ τοῦ Ἰησοῦ ὄνομα οὐκ Ἰουδαίοις, οὐδὲ εἰδωλολατρείαν νοσοῦσιν· ἀλλ' ἐναντίον τοῖς ὁσίοις τῆς διὰ χάριτος δικαιωθεῖσι· παρὰ τούτοις γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ χρηστόν· τί γὰρ τῆς τοῦ Ἰησοῦ προσηγορίας χρηστότερον; ὑπομενῶ δέ, διὰ τί; ἐπειδὴ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου οὐ μόνον τοῖς ὑπὲρ σοῦ ἀγῶσι μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἐγκαρτερήσω· ἀλλ' ὅτι καὶ χρηστόν· τουτέστι φιλάνθρωπον· τὸ δὲ ἐναντίον τῶν ὁσίων σου, ἀντὶ τοῦ πάρεστιν ἡ βοήθειά σου, καὶ φυλάξεις τοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου ἀθλοῦντας· τὸ ἀξιέραστον ὄνομά φησι, τοῖς ἐπισταμένοις σε, ποθῶν ἀεὶ καὶ προσμένων, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν καρπούμενος· χρηστὸν γὰρ καὶ τριπόθητον τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα, οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις· ἀλλὰ τοῖς τῆς θεογνωσίας ἠξιωμένοις.

Ψαλμὸς ΝΒ'.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελὲθ συνέσεως τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ιγ'. Ψαλμόν. δύω σίχους μόνον ἔχων περισσότερον ἀπ' ἐκεῖνον, τοὺς ὁποίους μόνους θέλομεν ἑρμηνεύσομεν ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ τῶν ἄλλων σίχων τὴν ἐξήγησιν ἐγρόψαμεν εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμόν· οἱ δύο δὲ σίχοι εἶναι παραίνω ἐδῶ· διὰ νὰ μὴ φανῇ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ λάθος δύω φοραῖς ἀριθμήθη· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερωθῇ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ οἱ δύω οὗτοι Ψαλμοὶ, εἶναι ἕνας κατὰ τὴν ἐκφώνησιν καὶ προφορὰν τῶν λόγων, κατὰ τὴν ἔννοιαν ὅμως διαφέρουσι· διότι ἐκεῖνος μὲν κατηγορεῖ τὸν θυμὸν καὶ τὴν κακίαν τοῦ Σεναχηρεὶμ, καὶ τοῦ Ραψάκου, τὰ ὁποῖα ἔδειξαν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου· οὗτος δὲ ὁ Ψαλμὸς κατηγορεῖ τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ λύσσαν τῶν Ἰουδαίων.

Ἐπειδὴ, ἂν ὁ Ψαλμὸς οὗτος δὲν ἐδιέφαρε κατὰ τὴν ἔννοιαν ἀπὸ τὸν ιγ'. δὲν ἤθελεν ἀριθμηθῇ δύω φοραῖς, καὶ νὰ δευτερωθῇ· καὶ νὰ λανθασθοῦν τόσον οἱ Ἑβραῖοι ἑβδομήκοντα, ὁποῦ τὸν μετέφρασαν, ὅσον καὶ οἱ πατέρες, ὁποῦ τὸν ἐξήγησαν· διότι καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴν ἔχει ὁ Ψαλμὸς οὗτος διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν τοῦ ιγ'. ἥτις εἰς τὸ τέλος μὲν πέμπει τοὺς ἀναγινώσκοντας, διὰ τὰς προφητείας ὁποῦ περιέχει κατὰ τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες ἐπληρώθησαν εἰς τὸ τέλος· ὑπὲρ Μαελὲθ δὲ γράφει, τὸ ὁποῖον δηλοῖ περὶ χορείας, τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περὶ, κατὰ μετάληψιν· τοῦτον γὰρ τὸν Ψαλμὸν ἀναγινώσκοντες ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, χορεύομεν διὰ τὴν ἔκβασιν τῶν προφητευθέντων. (1) „ Ἀγαλλιάσεται γάρ φησιν Ἰακὼβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ· ὅστις εἴμεθα ἡμεῖς ὁ νέος Ἰσραὴλ, καθὼς ἐν τῷ ιγ'. Ψαλμῷ ἑρμηνεύσαμεν· τὸ δὲ συνέσεως διδάσκει, ὅτι οἱ ἀναγινώσκοντες τὸν παρόντα Ψαλμὸν, χρειάζονται νὰ ἔχουν σύνεσιν εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν, ὅτι οὗτος, ἀγκαλὰ καὶ κατὰ τὰ λόγια εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ιγ'. Ψαλμὸν, ὅμως κατὰ τὰ νοήματα ἔχει διαφορὰν μυστηριώδη· λοιπὸν μόνους τοὺς δύω διαφορετικοὺς σίχους πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν, τοὺς ὁποίους ἔχει παράνω ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν ιγ'. ὡς εἴπομεν.

1 :„ Εἶ

(1) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἑρμηνεία, ὁποῦ κάμνει ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος „ Καὶ σὺ δὲ ὅταν ἀκούσῃς τῆς ἐπιγραφῆς συναπτούσης τὸ ὑπὲρ Μαελὲθ τῇ εἰς τέλος φωνῇ, τότε γίνωσκε διὰ τοῦ αἰνίγματος συμβουλήν σοι προσάγεσθαι, μὴ ἐγχαυνοῦσθαι τοῖς τῶν πειρασμῶν ἀγωνίσμασιν, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης βλέπειν· τοῦτο δέ ἐστι τὸ καταταχθῆναι τῇ ἀγγελικῇ χορείᾳ τὴν σὴν ψυχὴν, τῇ προσβολῇ τῶν πειρασμῶν ἐκκαθαρισθεῖσαν, καθάπερ τὴν τοῦ Λαζάρου ἀκούομεν· ἤθελε δὲ ἀπορήσει τινὰς, διὰ τί δύω φοραῖς γράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος; καὶ ἀποκρινόμεθα πρῶτον, ὅτι ἡ ἀθεΐα καὶ τὸ νὰ λέγῃ τινὰς, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς, εἶναι τόσον μεγάλη καὶ φοβερὰ ἁμαρτία·

ὥστε

1: „ Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ
„ οὐκ ἔστι Θεος· διεφθάρησαν
„ καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομί-
„ αις. (1)

Τούτων τὴν ἑρμηνείαν ζήτει εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμόν· τὸ δὲ ἐν ἀνομίαις, ὁποῦ ἔχει ἐδῶ, ἐκεῖ ἔχει ἐν ἐπιτηδεύμασιν.

„ Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν.

Εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμὸν ἔχει „ Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηςότητα.

2: „ Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν
„ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ
„ ἰδεῖν εἰ ἔστι συνιῶν, ἢ ἐκζητῶν τὸν
„ Θεόν.

3: „ Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν·
„ οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθὸν, οὐκ ἔστιν
„ ἕως ἑνός· (Ἐκεῖ ἔχει „ οὐκ ἔστι
„ ποιῶν χρηστότητα.)

4: „ Οὐχὶ γνώσονται πάντες οἱ ἐργαζό-
„ μενοι τὴν ἀνομίαν; οἱ κατεσθίον-
„ τες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου
„ τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο.

5: „ Ἐκεῖ ἐφοβήθησαν φόβον, οὗ οὐκ
„ ἦν φόβος.

Τὴν ἑρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων, ὅρα εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμόν· ἐν ἐκείνῳ δὲ γράφεται, ἐδειλίασαν, ἐδῶ δὲ, ἐφοβήθησαν.

„ Ὅτι ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὀστᾶ ἀν-
„ θρωπαρέσκων.

Ἀν-

ὥςε ὁποῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δὲν εὐχαριςήθη νὰ ἐλέγξῃ μόνον μίαν φορὰν τὴν ἁμαρτίαν αὐτήν· ἀλλὰ ἐπαρακινήθη νὰ ἐλέγξῃ, νὰ θεατρίσῃ, καὶ νὰ σαΐτεύσῃ αὐτὴν δύω φοραῖς με διπλοῦς ἐλεγμοὺς, ϗ κατηγορίας, διὰ νὰ δείξῃ πόσον εἶναι θεοςυγὴς ϗ θεομίσητος ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἁμαρτίαν· ὁ δὲ Λιτῖνος προσθέττει ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ ϗ δευτέραν αἰτίαν· ἤγουν ὅτι ὁ μὲν ιγ'. Ψαλμὸς προφητικῶς ἐγράφη περὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορος ϗ τῶν Βαβυλωνίων· οὗτος δὲ ἴσως ἐγράφη περὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς. προςθέττει ὁμοίως ϗ τρίτην, ὅτι ὁ μὲν ιγ'. Ψαλμὸς διαλαμβάνει περὶ τοῦ διεφθαρμένου κόσμου ϗ τῶν ἀνθρώπων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους Δαβίδ· οὗτος δὲ, περὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριςοῦ· προστίθημι δὲ ἐγὼ ϗ τετάρτην αἰτίαν ὅτι δύω φοραῖς ἐγράφη ὁ ἴδιος Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ ἀναφέρει τὰ διεφθαρμένα ἤθη τῶν πρὸ τοῦ Χριςοῦ ἀνθρώπων, καθὼς ὁ Παῦλος αὐτὸν ἐκλαμβάνει· ἵνα οὖν δείξῃ πόσον ἀναγκαία ἦτον ἡ παρουσία τοῦ Χριςοῦ, διὰ τοῦτο δὶς ἀνέφερε τὴν διεφθαρμένην κατάςασιν τῶν ἀνθρώπων, ἀναγκαίως τὸν σωτῆρα ϗ λυτρωτὴν ἀπαιτοῦσα.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ἡ περὶ τὰς ἐντολὰς διαφωνία, κατηγόρημα ἂν εἴη τῆς τοῦ Θεοῦ ἀρνήσεως, κατὰ τὸ, εἶπεν ὁ ἄφρων οὐκ ἔςι Θεός· οὗ καθάπερ τι σημεῖον ϗ ἔλεγχον ἐπιφέρει τὸ, διεφθάρησαν ἐν ἀνομίαις· σημαίνει γὰρ διὰ τούτων ὁ λόγος τὴν ἔκπτωσιν τῶν περὶ Θεοῦ κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ τὸν δυσσεβῆ ϗ ἄθεον λογισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος ἁπάσης πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιφανείας ἐπικρατήσαντα· ϗ δείκνυσιν ὥσπερ χαρακτῆρα τῆς τοιαύτης ἀσεβείας, κατὰ τὸ λεληθὸς ἐμφωλευούσης τῇ ψυχῇ, τὴν κακῶς ὀλλυμένην κακίαν· ϗ ὡς διέφθειραν τὰ σπαρέντα ἐν αὐτοῖς ὑγιῆ περὶ Θεοῦ σπέρματα, ϗ τῇ τῶν βδελυρῶν εἰδώλων λατρείᾳ ἑαυτοὺς παραδεδώκασι, τὴν ἀσέβειαν διελόμενοι εἴς τε τὴν παντελῶς ἀθεΐαν ϗ πολυθεΐαν· ϗ τὰ ἀκόλουθα δρῶντες τοῖς ἀθέοις ϗ ἐνδιαςρόφοις αὐτῶν ἐπιτηδεύμασιν, εἰς πᾶν εἶδος μοχθηρίας περιπεπτώκασιν· οὕτως ἐκβαλόντες τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς τὴν εὐσέβειαν οἱ ἄφρονες: ἤγουν ἄθεοι, συνεκβεβλήκασιν αὐτῇ ὡς βασιλίδι πᾶσαν ἀρετήν· καὶ πείσαντες ἑαυτοὺς μηδένα τοῖς τῆς κτίσεως οἴαξιν ἐφεςάναι, ἀδεῶς πᾶν ὁ,τιοῦν δεδράκασιν ἔκτοπον· λέγει δὲ ϗ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος „ Πῶς δὲ ἄφρων λέγει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: ἤγουν λογίζεται τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν μὴ εἶναι; διαφθαρεὶς ϗ βδελυχθεὶς ἐν τοῖς τοιούτοις τῆς διανοίας ἐπιτηδεύμασι· φθορὰ γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ διάλυσις τοῦ συνεςῶτος, ἡ τοῦ ὄντος ἀπόπτωσις· πῶς γὰρ ἄν τις ἐν τῷ εἶναι εἴη, μὴ ἐν τῷ ὄντι ὤν; πῶς δ' ἄν τις μένει ἐν τῷ ὄντι, μὴ πιςεύων τῷ ὄντι ὅτι ἐςίν; ὁ δὲ ἀληθῶς ὢν Θεὸς, ἐςὶ πάντως· καθὼς τῷ μεγάλῳ Μωϋσεῖ ἡ ὀπτασία τῆς θεοφανείας μεμαρτύρηται· ὁ οὖν ἐκβάλλων τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι, ἐκ τοῦ ἐκεῖνον μὴ εἶναι λέγειν, ἑαυ-
τοῦ

Ἀνθρωπαρέσκους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους· τὸ ὁποῖον τοῦτο ὄνομα καὶ ὁ Χριστὸς ὠνείδισε πολλάκις εἰς αὐτοὺς, ὑποκριτὰς ὀνομάζων, καὶ κατ' ὄψιν κρίνοντας· ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκειαν γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι κινούμενοι ἔλεγον πρὸς ἀρέσκειαν καὶ θεραπείαν τοῦ Καίσαρος· „ Πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι· καὶ πάλιν „ Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰμὴ Καίσαρα· (Ἰω. ιθ'. 14.) καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον δὲ ἔλεγον „ Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· (Ἰω. ιθ'. 12.) τούτων λοιπὸν τῶν ἀνθρωπαρέσκων Ἰουδαίων τὰ κόκκαλα: ἤτοι τὰς φυλὰς, διὰ μέσου τῶν ὁποίων συνίσταται τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλα συνίσταται τὸ σῶμα· τούτων, λέγω, τὰς φυλὰς διεσκόρπισε καὶ διέσπειρεν ὁ Θεὸς, εἰς τὸ νὰ εἶναι δοῦλοι καὶ ὑποκείμενοι κάθε ἔθνους· ἢ καὶ ὅταν διεφθάρησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὰ ἅρματα τῶν Ῥωμαίων, διεσπαράχθησαν τὰ νεκρὰ σώματα καὶ κόκκαλα αὐτῶν, ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοὺς γύπας, καὶ τὰ σαρκοβόρα πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ· (1)

„ Κατῃσχύνθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξου-
„ δένωσεν αὐτούς.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, ἔγιναν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη αἰσχύνη καὶ ἐντροπή· μὲ τὸ νὰ ζοῦν ζωὴν δυστυχεστάτην καὶ κακοδαιμονεστάτην, γενόμενοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου οἱ πλέον βαρυσυμφορώτεροι· τοῦτο δὲ τὸ ἔπαθον, διὰ τί ὁ Χριστὸς τοὺς ἐξουδένωσε καὶ τοὺς ἔκαμεν ὄνειδος εἰς ὅλον τὸν κόσμον. (2)

6: „ Τίς δώσει ἐκ Σιὼν τὸ σωτήριον τοῦ
„ Ἰσραήλ; ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θε-
„ ὸν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐ-
„ τοῦ· ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ καὶ εὐ-
„ φρανθήσεται Ἰσραήλ.

Τὴν ἑρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων, ὅρα εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμόν· τοῦτο δὲ ὁποῦ ἔχει ὁ παρὼν Ψαλμὸς „ Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θεὸν, ἐκεῖ γράφεται, ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον.

Ψαλ-

τοῦ τὸ εἶναι διέφθειρεν, ἔξω τοῦ ὄντως γενόμενος· οὐκοῦν τὸ λογίσασθαι μὴ εἶναι Θεὸν, μηδὲ προνοεῖν, αἴτιον γέγονε τοῦ διαφθαρῆναι ἡμᾶς ἐν ἀνομίαις· ὁ δὲ διεφθαρμένος βίος βδελυκτοὺς ϗ θεοστυγεῖς ἀπειργάσατο· ϗ διὰ τοῦτο ἔδει τὸν ἰατρὸν ἐλθεῖν τὸν τὰς διαφθορὰς ἡμῶν ἰασόμενον, ϗ τοὺς ἐβδελυγμένους οἰκειωσόμενον· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Τίνος γὰρ ἦν τοῦτο; ἀλλ' ἢ ἄφρονος, περὶ οὗ ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν „ Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια φρονήσει (Ἡσ. λβ'. ς'.) ποῖα ταῦτα; ὅτι φαῦλά τινα ϗ ἄτοπα ἐργαζόμενοι, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν βλέποντες, δέον εὐχαριστεῖν καὶ δοξάζειν ὡς χρηστὸν ϗ ἀνεξίκακον, εἰς παραφροσύνην ἐκτρέπονται, οὐ νομίζοντες Θεὸν ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα, ἀκρίτως δὲ ϗ αὐτομάτως φέρεσθαι· ἄριστα δὲ εἶπε καὶ ὁ Δίδυμος „ Ὁ κακῶς περὶ Θεοῦ φρονήσας, ϗ εἰς τὴν ἄλλην ἔρχεται κακίαν· τὴν γὰρ εὐσέβειαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐκβαλὼν, συνεκβέβληκεν αὐτῇ πᾶσαν ἀρετὴν ἀκολουθοῦσαν ὡς βασιλίδι τῇ εὐσεβείᾳ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι ϗ τὸν Ῥαψάκην ἀνθρωπάρεσκον ὀνομάσας, ὃς ἐξ Ἑβραίων φὺς βλασφήμους λόγους κατὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἠκόντισε, ταύτῃ τοὺς Ἀσσυρίους θεραπεύειν οἰόμενος· ὡς καί τινες ἀφέντες τὸν Θεὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐγκατελείφθησαν, οἱ κατὰ Ἰουλιανόν φημι τὸν παραβάτην, τὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ποῖα ὀστᾶ φησι; τὰς δογματικὰς τῶν Ἑλλήνων ϗ ἀσεβῶν δυνάμεις, ἃς ταῖς ἰδίαις ἐνέθηκαν συγγραφαῖς . . . ἤρεσαν μὲν γὰρ τῇ τῶν λέξεων λαμπρότητι, καὶ τῇ τῶν λόγων συνθήκῃ· διὰ τοῦτο γὰρ αὐτοὺς ϗ ἀνθρωπαρέσκους καλεῖ· ἀλλ' ἡ τῶν παρ' αὐτοῖς δογμάτων δύναμις, ἥ τις διὰ τῶν ὀστέων σημαίνεται· κατηφάνισαι παντελῶς, ἄπρακτον αὐτὴν ἀποφαίνοντος τοῦ Χριστοῦ, ϗ ἐξουδενοῦντος αὐτούς; δηλονότι τοὺς τὰ Ἑλλήνων συγγεγραφηκότας.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΓ'.

„ Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, συνέσεως, τῷ Δαβὶδ· ἐν τῷ ἐλθεῖν τοὺς
„ Ζιφαίους, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαοὺλ „ Οὐκ ἰδοὺ
„ Δαβὶδ κεκρυπται παρ' Ἡμῖν;
„ (Α' · Βασιλ. κγ'. 19·.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, ἐπῆγεν καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν ἔρημον τὴν καλουμένην Ζὶφ· οἱ Ζιφαῖοι λοιπὸν οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην, ὑπεκρίθησαν μὲν, πῶς εἶναι φίλοι μὲ τὸν Δαβὶδ, ἐμήνυσαν ὅμως κρυφίως εἰς τὸν Σαοὺλ, πῶς εὑρίσκεται ὁ Δαβὶδ κρυμμένος εἰς αὐτούς· τότε ὁ Σαοὺλ συναθροίσας ςράτευμα, ἐπῆγε κατὰ τοῦ Δαβίδ· ἐπειδὴ δὲ ἠκολούθησε καὶ ἔγινεν ἐκεῖ πόλεμος ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους, ἐγύρισεν ὀπίσω ὁ Σαοὺλ· (1) ὅθεν ὁ Δαβὶδ φυγὼν καὶ λυτρωθεὶς ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ Σαοὺλ, συνέγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν εὐχαριςήριον εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὶ μὲ τὴν εὐμήχανον πρόνοιάν του, διεσκέδασε τὴν κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐπιβουλὴν τῶν Ζιφαίων· διὰ τοῦτο καὶ καὶ ἐν ὕμνοις ἐπιγράφεται· λέγει γὰρ ἐν αὐτῷ· „ Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου Κύριε, ὅτι ἀγαθὸν, ὅτι ἐκ πάσης θλίψεως ἐῤῥύσω με· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὶ ἡ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ περιεχομένη προφητεία, ἐπλησίαζεν διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· προεφήτευσεν γὰρ εἰς αὐτὸν, τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ τοῦτον ἐπιβουλεύοντες, εἰπὼν „ Ἀποςρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου· καὶ πάλιν „ Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου· τὰ ὁποῖα ταῦτα ῥητὰ θέλομεν ἐξηγήσομεν καθαρῶς εἰς τὸν τόπον τους· συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται· ὅτι συνετοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἴδιον, τὸ εἰς τοιοῦτον καιρὸν κινδύνων, νὰ ὑμνῇ καὶ νὰ εὐχαριςῇ τὸν Θεὸν, καὶ τοῦτον νὰ ἐπικαλῆται ὡς κριτὴν καὶ ἐκδικητὴν τῶν αὐτὸν ἐπικαλουμένων.

Ὁ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἠθικώτερον δὲ οἱ τῇ στενῇ τῆς αὐχμώδους διαβάσεως προσκαθήμενοι δαίμονες, ὅταν κωλῦσαι τὴν διὰ τοῦ ςενοῦ πορείαν ἡμῶν ἀδυνατήσωσι, τότε πάλιν πρὸς τὸν Σαοὺλ ἀνατρέχουσι, τὸν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν λυπούμενοι (ἤτοι τὸν Σατανᾶν·) πάντως δὲ ὁ τὴν ἱςορίαν οὐκ ἀγνοῶν, οἶδε ςενὸν καὶ αὐχμώδη τόπον ἐν τῷ μέρει τούτῳ μνημονευόμενον· διὰ δὲ τῆς ἀπεςενομένης ὁδοῦ, τὴν Εὐαγγελικὴν ἐκείνην τῆς Βασιλείας ὁδὸν ἐνοήσαμεν, ἣν κωλύουσι μὲν οἱ Ζιφαῖοι : τουτέςι τὸ ἀλλόφυλον τῶν Δαιμόνων Ἔθνος, οἱ ὑπηρέται τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως· εὑρίσκουσι δὲ ὀλίγοι οἱ τὴν πλατεῖαν ἀποςρεφόμενοι· ἔχει δὲ ἡ λέξις τῆς ἱςορίας οὕτως· οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν, ἐν Μεσσαρᾷ· ἐν τοῖς ςενοῖς ἐν τῇ Καινῇ ἐν τῷ βουνῷ; (Α'. Βασιλ. κγ'. 19.) ἀληθῶς γὰρ τῇ ςενῇ ταύτῃ οἱ κατὰ Θεὸν ζῶντες ἐναποκρύπτονται· δείκνυσι δὲ ταύτην ἡμῖν τὴν ὁδὸν ἡ Καινὴ Διαθήκη, δι' ἧς ἐςι πρὸς τὴν ἀκροτάτην κορυφὴν τοῦ ὄρους ἀνελθεῖν, ἣν βουνὸν ὀνομάζει ὁ λόγος τῆς ἱςορίας· ὅταν οὖν τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἀνεμποδίςως παρέλθωμεν, Ζιφαῖοι τῷ τυράννῳ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν καταμηνύουσιν· ἡμεῖς δὲ τῷ ὀνόματι τοῦ σεσωκότος τὴν δυναςείαν τῆς εἰς τὸ καλὸν πίςεως ἡμῶν ἀνατίθεμεν λέγοντες· ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· καὶ τὰ ἑξῆς.

1:„ Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματίσου σῶ-
„ σόν με.

Σῶσόν με, λέγει, ὦ Κύριε, διὰ τὸ ἐδικόν σου ὄνομα· ἤγουν, διὰ τὶ ἐσὺ ὀνομάζεσαι Σωτὴρ καὶ δίκαιος· σῶσόν με δὲ, ἀκόμη καὶ ἀκόμη· ἤγουν παντελῶς καὶ μὲ ὅλην τὴν τελειότητα· διὰ τὶ ἀπὸ κάθε μέρος ἐπιβουλαὶ πολλαὶ περιεκύκλωσάν με. (1)

„ Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, εἶσαι δυνατὸς, διὰ τοῦτο ἐγὼ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλεις μὲ κρίνεις μαζὶ μὲ τὸν Σαοὺλ, ὁποῦ καταδυναςεύει τὴν ἐδικήν μου ἀσθένειαν· καὶ θέλεις κάμης ἐκδίκησιν εἰς ἐμέ· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ κρινεῖς με· διὰ τὶ συντάσσεται ἐδῶ μὲ αἰτιατικὴν, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ μὲ δοτικήν: ἤγουν κρινεῖς μοι ὡς καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔχει· ἤτοι ποιήσεις μοι κρίσιν καὶ ἐκδίκησιν· τὸ γὰρ κρινεῖς με μὲ αἰτιατικὴν, σημαίνει κυρίως τὸ κατακρινεῖς με. (2)

2:„ Ὁ Θεὸς εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς
„ μου· ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στό-
„ ματός μου.

Τὸ εἰσάκουσον καὶ τὸ ἐνώτισαι, καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, φαίνονται μὲν, ὅτι δὲν ἔχουν διαφοράν· ἀλλὰ σημαίνουσιν ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν δεήσεως· ἔτζι γὰρ παρομοίως εἶπε καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δ'. Ψαλμοῦ, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ε'. καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ις'. καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους· οἱ φιλοπονώτεροι ὅμως εὑρίσκουν, πῶς ἔχουν διαφορὰν τὰ τοιαῦτα ῥήματα· ἠμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν, ὅτι προσευχὴν μὲν ἐδῶ λέγει, τὴν κατὰ νοῦν καὶ νοεράν· ῥήματα δὲ ςόματος, τὴν διὰ χειλέων καὶ ςόματος προφερομένην ἱκεσίαν: ἤτοι καθὼς εἶναι τὸ ἀνωτέρω: ἤγουν τὸ, ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὅμοια. (3)

3:„ Ὅτι ἀλλότριοι ἐπανέστησαν ἐπ' ἐμὲ,
„ καὶ κραταιοὶ ἐζήτησαν τὴν ψυχήν
„ μου.

Ἀλλοτρίους καὶ κραταιοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀρκεῖ μοί φησι πρὸς ἀσφάλειαν ἡ τοῦ σοῦ ὀνόματος κλῆσις· οὕτω ϗ οἱ θεῖοι Ἀπόςολοι τὰ μεγάλα εἰργάζοντο θαύματα· „ Ἐν τῷ ὀνόματι γάρ φησι Ἰησοῦ Χριςοῦ ἔγειραι ϗ περιπάτει· ἄλλος δὲ λέγει· ὥσπερ ἐςί τινα ὀνόματα ϗ ῥήματα ἐν ταῖς κατὰ τῶν ἰοβόλων ἑρπετῶν ἐπῳδαῖς, τοσαύτην ἐμφαίνοντα δύναμιν, ὡς κατακοιμίζειν, ἢ νεκροῦν τὰ φοβερώτερα τῶν ἑρπυςικῶν· οὕτω ϗ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἡγήσατο περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν· ματαία γὰρ πᾶσα ἡ παρ' ἀνθρώπου σωτηρία· τὸ ὄνομά σου φησὶ μόνον, τὸ φοβερὸν, τὸ παντοδύναμον, εἰς ἐμὴν σωτηρίαν ἐπικέκλημαι· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Μὴ διὰ πράξεις φησίν· οὐδὲ γὰρ ἀξιοχρέους ἔχω· μὴ διὰ πατέρων εὐγένειαν· ἄλλος γὰρ ἄλλον διασώζειν οὐ δύναται· ἀλλ' ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· τοῦτο γὰρ σωτηρία διηνεκὴς ϗ ἄσυλος ἔςαται· εἰ γὰρ λῃςαῖς τινες, ἢ βαρβάροις περιπεσόντες, εἶτα ὄνομα δυναςῶν παραγαγόντες, ὡς ἐκείνων οἰκεῖοι τοὺς κινδύνους ἐκφεύγουσι; πῶς οὐ πολὺ μᾶλλον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς δαιμόνων σῳζόμεθα;

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος „ Ἐν τῇ δυνάμει σου εἶπε: τουτέςιν ἐν τῷ Υἱῷ· δύναμις γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· οὐκ εἰς κρίσιν δὲ ϗ κόλασιν ἐλθεῖν εὐχόμεθα λέγοντες, κρινεῖς με· ἐπιθυμοῦντες δὲ μᾶλλον ὅσιον τοῖς καθ' ἡμᾶς δικαςὴν γενέσθαι τὸν κριτήν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριός φησι· λέγει τοίνυν πρὸς Θεὸν, ὁ τῆς αὐχμώδους τε ϗ ςενῆς ἐπιβὰς ϗ φυγαδεύσας τὸ τῶν Ζιφαίων, (ἤτοι τῶν δαιμόνων·) συγκρότημα, ὅτι ἐν τῷ σῷ ὀνόματι γέγονεν ἡμῖν ἡ σωτηρία, ϗ ἐν τῇ δυναςείᾳ σου, ἡ ἐν τῷ καλῷ κρίσις τὴν ἰσχὺν ἔχει· ϗ εἰσαεὶ ταῦτα γενήσεται· Καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „ Κρίσιν, οὐχ ἵνα κατακριθῶμεν, ἀλλ' ὥστε ἐλευθερωθῆναι τοῦ τυραννοῦντος βούλεται· διόπερ ἐν δυναςείᾳ κριθῆναι προσηύξατο· ἵνα τοῦ ἀντιδίκου, εἴτε τοῦ αἰσθητοῦ, εἴτε τοῦ νοητοῦ, τῇ δυναςείᾳ τοῦ Θεοῦ χειρωθέντος, ἡμεῖς γενώμεθα τῶν ἐπηρεαζόντων ἀλλότριοι.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος φάσκει „ Οὐδὲν ὅπλον πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὑπὲρ τὴν εὐχὴν ἰσχυρότερον ἔχομεν, μόνον ἐὰν ἄξια τοῦ Θεοῦ προσευξώμεθα· ὅπερ ὁ Προφήτης ἑαυτῷ συνειδὼς, ἐνωτίσασθαι τὸν Θεὸν τὰ ῥήματα τοῦ ςόματος βούλεται· ἵνα διαγνοὺς ὅτι οὐδὲν ἀνθρώπινον ζητεῖ, τὴν θυσίαν τῆς προσευχῆς προσδέξηται.

τοὺς περὶ τὸν Σαοὺλ εὑρισκομένους· ἀλλοτρίους μὲν, διὰ τὶ ἦτον ἐχθροί του· κραταιοὺς δὲ, διὰ τὶ ἦτον δυνατοὶ εἰς τὴν πολεμικὴν ἑτοιμασίαν· ἢ ἀλλοτρίους μὲν ὀνομάζει τοὺς Ζιφαίους· ἐπειδὴ ἦτον ἀλλότριοι καὶ ξένοι, ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν, καὶ γνησίαν φιλίαν τοῦ Δαβὶδ· κραταιοὺς δὲ, ἐπειδὴ ἦτον μετὰ τοῦ Βασιλέως Σαούλ. (1)

„ Καὶ οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπι-
„ ον αὐτῶν.

Τὸ οὐ προέθεντο δηλοῖ, ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἐχθροὶ τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐπαράστησαν νοερῶς τὸν Θεὸν ἔμπροσθέν τους· διὰ τὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν, αὐτὸς διὰ τῆς ἀνατυπώσεως τοῦ νοός του στοχάζεται, ὅτι στέκεται ἔμπροσθέν του ὁ Θεὸς καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ μὴ κάμνῃ κανένα κακόν.

4: „ Ἰδοὺ γὰρ ὁ Θεὸς βοηθεῖ μοι, καὶ
„ ὁ Κύριος ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς
„ μου.

Ἐδῶ εὑρίσκεται περιττὸς ὁ γὰρ σύνδεσμος· φανερώνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπειδὴ ἐδέχθη πληροφορίαν ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πῶς ἔμελλε νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν ὁ Θεὸς, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν χαράν του, δημοσιεύει τὴν θείαν ταύτην βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν· τὸ δὲ ἰδοὺ σημαίνει, ὅτι θέλει λάβῃ τὴν τοιαύτην βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν, ὄχι μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ καιροῦ, ἀλλὰ τώρα. (2)

5: Ἀποστρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς
„ μου.

Ἐκεῖνα, λέγει, τὰ κακὰ, ὁποῦ ἐμελέτησαν νὰ κάμουν ἐναντίον μου οἱ ἐχθροί μου, αὐτὰ θέλει τὰ γυρίσει ὁ Κύριος ἐναντίον τους. (3)

„ Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολόθρευσον
„ αὐτούς.

Ἀλήθειαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν δικαιοσύνην· ἢ λέγει, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια ἀφανίζει τὸ ψεῦδος, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ἦσαι ἀληθὴς, ἐξολόθρευσον αὐτοὺς, διὰ τὶ εἶναι ψευδεῖς· διότι καὶ οἱ Ζιφαῖοι ἐφάνηκαν ψεῦσται καὶ ἀπατηλοὶ εἰς τὴν φιλίαν, ὁποῦ εἶχον μὲ τὸν Δαβὶδ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σαοὺλ πολλάκις εἰπὼν, ὅτι δὲν θέλει ἐπιβουλευθῇ τὸν Δαβὶδ, ἐφάνη ψεύστης εἰς

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ἡμῶν δὲ ἐχθροὶ ϗ ἀλλότριοι, οἱ δαίμονες, εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἐπιβουλεύοντες· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος φησὶ „ Τῶν ἀλλοτρίων τὴν ἐπανάστασιν λέγει ὁ Δαβὶδ, ϗ τὴν ὑπὸ τῶν ἐν κακίᾳ κραταιῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ζήτησιν, ὧν οὐ προηγεῖται Θεός· ἀλλ' ὁ ἐκ τοῦ ἐναντίου νοούμενος (ἤτοι ὁ διάβολος·) ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ἀλλότριοι πάντες οἱ μὴ φρονοῦντες τὰ τοῦ Θεοῦ, κᾂν συγγενεῖς, κᾂν φίλοι, κᾂν ἀδελφοὶ τυγχάνωσι· διὸ ϗ ἐπιβουλεύειν ἡμῖν ὡς ἀλλότριοι ἀλλοτρίοις, ϗ συγγενεῖς ὄντες πολλάκις οὐκ αἰσχύνονται· οἱ γὰρ ἑαυτοὺς ἀλλοτριώσαντες τοῦ Θεοῦ, πῶς πολλῷ μᾶλλον ϗ τοῦ νόμου τῆς φύσεως ἀλλότριοι γίνονται; κραταιοὺς δὲ τοὺς ἰσχυροὺς τῇ κακίᾳ λέγει· οἵτινες εἰς τοσοῦτον ἰσχυρὰν ϗ ἀνένδοτον τὴν πονηρίαν κέκτηνται, ὥστε ϗ εἰς ἑαυτὴν ἐπιβουλεύειν τὴν ψυχὴν, οὐ μόνον τὸν αἰσθητὸν ἡμῖν, ἀλλὰ ϗ τὸν νοητὸν κατασκευάζοντες θάνατον.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἰδοὺ ὁ Θεὸς ϗ Πατὴρ βοηθεῖ μοι· καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ὁ μονογενὴς ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου.

(3) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Διὰ τοῦτό φησιν, ἐκεῖνοι μὲν οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν· ἐμοὶ δὲ ὁ Θεὸς βοηθεῖ, ὁ ἐπαναστρέφων τὰ κακὰ τοῖς τῆς κακίας εὑρεταῖς· ϗ διὰ τῆς ἀληθείας ἐξαφανίζεται ἅπαν, ὅσον ἐστὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸν ϗ ἀλλόφυλον· ἄλλος δὲ λέγει „ Δυνατός ἐστιν ὁ Κύριος μεταθεῖναι ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας τὰς συμφοράς· ὅπερ συνᾴδει τῷ „ Ποιήσατε αὐτῷ, ὃν τρόπον ἐπονηρεύσατο ποιῆσαι τῷ πλησίον" (Δευτ. ιθʹ. 19.) ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Ἀποστρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου, ἀντὶ τοῦ „ Λάκκον ὤρυξαν ϗ ἀνέσκαψαν αὐτὸν, ϗ ἐμπεσοῦνται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσαντο.

εἰς τὰ λόγιά του. (1)

6: Ἑκουσίως θύσω σοι.

Τὸ ἑκουσίως ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ προθύμως καὶ περιχαρῶς· δὲν θέλω, λέγει, νὰ θυσιάσω εἰς ἐσένα Κύριε, ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὴν προσαγὴν τοῦ νόμου· ἀλλὰ θεληματικῶς καὶ ἐκ προαιρέσεως, θέλω θυσιάσω εἰς ἐσένα, ὅς τις εἶσαι βοηθὸς τῶν ἀδικουμένων· ἤτοι θέλω σοι εὐχαριστήσω, καθὼς ἀκολούθως λέγει. (2)

„ Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου
„ Κύριε, ὅτι ἀγαθὸν, ὅτι ἐκ πάσης
„ θλίψεως ἐῤῥύσω με.

Θέλω, λέγει, σὲ εὐχαριστήσω Κύριε· ἐπειδὴ καὶ τὸ νὰ σὲ εὐχαριστῇ τινας εἶναι πρᾶγμα ἀγαθόν· καθὼς ἀλλαχοῦ λέγει „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ· (Ψαλμ. ϞΑ´. 1.) διὰ τί δὲ θέλω σὲ εὐχαριστήσω; διὰ τί διέλυσες καὶ διεσκέδασες τὸν πόλεμον, ὁποῦ τώρα ἔμελλε νὰ κάμῃ ὁ Σαοὺλ ἐναντίον μου· καὶ διὰ τί ἔκαμες αὐτὸν νὰ γυρίσῃ τὸν πόλεμον ἐναντίον εἰς ἄλλους· ὁ γὰρ εὐχαριστῶν τῷ εὐεργέτῃ, φιλοτιμότερον αὐτὸν ἐν τοῖς ἑξῆς ἐργάζεται, κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

„ Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου.

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ ὡς Προφήτης μὲ τὸν νοερὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς, τὴν καταστροφὴν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ ὁ Σαοὺλ, καὶ οἱ ἐχθροί του ἀλλόφυλοι Ζιφαῖοι, προλέγει τὰ λόγια ταῦτα· ὅτι ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου· λείπει δὲ τὸ, ἐκεῖνα ὁποῦ ἤθελον· ἢ ἐκεῖνα ὁποῦ μέλλουν νὰ πάθουν· καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωνται: ἤγουν ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου: ἤτοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐγὼ ἤθελον· ἢ ἐκεῖνα, ὁποῦ μέλλουν νὰ πάθουν· καθὼς καὶ εἰς τὸν λδ´. Ψαλμὸν ἑρμηνεύσαμεν διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ἐλλείψεως· (3) Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱστορίαν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται οὗτος καὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἐναντίον τῶν δαιμόνων· οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀλλότριοι τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀποστάται καὶ ἐναντίοι αὐτοῦ· εἶναι δὲ καὶ κραταιοὶ εἰς τὴν κακίαν, ὡς ἀσώματοι καὶ ὡς κοσμοκράτορες. (4)

Ψαλ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος θέλει, ὅτι ἀλήθειαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ καὶ Θεὸν μὲν ἄλλος εἶπεν ἀνωτέρω τὸν Πατέρα, Κύριον δὲ, τὸν Υἱόν· ὥστε διὰ τῶν λόγων τούτων αἰνιγματωδῶς δηλοῖ ὁ Δαβὶδ τὴν ἁγίαν Τριάδα.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἀκούσιον θυσίαν ὁ Θεὸς οὐ προσδέχεται· οὐδέποτε γὰρ τῷ ἀναγκάζοντι, ἀλλὰ τῷ προσφέροντι τὴν προσφορὰν λογίζεται· ὅπερ εἰδὼς καὶ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε „ Μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός· σὺ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τὸ ἑκούσιον νόησον· πολλάκις γὰρ θλίψει περιπεσόντες γινόμεθα ἑαυτῶν εὐλαβέστεροι· χρὴ δὲ ἡμᾶς καὶ τῆς θλίψεως μεταβληθείσης παραπλησίους εὑρίσκεσθαι. (ἐν τῇ ἐκδεδ: Σειρᾷ.)

(3) Τοιοῦτον σχῆμα ἐλλείψεως, καὶ τοιοῦτον νόημα ἔχει καὶ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο „ Ὁ Θεός μου δείξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου. (Ψαλμ. νή. 10.)

(4) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Οὐκ εἶπεν ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπόψεται· ἀλλ' ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου· δι' ὧν ταῦτα μανθάνομεν, ὅτι τῷ Θεῷ οὔτε τι μέλλει, οὔτε παρῴχηκεν· ἀλλ' ἐν τῷ ἐνεστῶτι τὰ πάντα ἐστιν· ἐγὼ δέ φησιν ἐν ᾧ ἐσώθην ὀνόματι, τούτῳ εὐχαριστήσω· ὅτι ἀγαθὸν ἡ εὐχαριστία· ἐφ' οἷς ἔξω τῶν θλίψεων ἐγενόμην, καὶ τὸν ἀφανισμὸν τῶν ἐχθρῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς κατενόησα· ἐπὶ τούτῳ γὰρ ὁ προφητικὸς ὀφθαλμὸς εὐφραίνεται, ὅταν μηκέτι μηδὲν ἐκ τοῦ ἐναντίου τῇ ἀρετῇ θεωρῆται· τῆς γὰρ κακίας ἐξαιρεθείσης, ἥτις πρὸς τὴν ἀρετὴν εἰς ἐχθροῦ τάξιν ἀντικαθίσταται, οὐκ ἔτι τὸ τῶν ἐχθρῶν ὑπολειφθήσεται ὄνομα· πῶς γάρ τις ἐχθρὸς κληθήσεται, μηκέτι τῆς ἔχθρας ζώσης, ἣν ἀπέκτεινεν ἡ εἰρήνη, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐγὼ φησὶ τούτων ἀπολαύσας, σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὴν τῆς αἰνέσεώς σοι προσοίσω θυσίαν τὰς σὰς εὐεργεσίας διεξιών· τοῦτο γὰρ κἀμοὶ ὠφέλιμον καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ σοῦ βοηθουμένοις, καὶ σοὶ καταθύμιον· δίκαιον δὲ τοῦτο ποιεῖν τῶν συμφορῶν ἀπαλλαγέντα παντοδαπῶν, καὶ τῶν πολεμίων τὸν ὄλεθρον θεασάμενον.

Ψαλμὸς ΝΔ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, συνέσεως, τῷ Δαβίδ. (1)

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔφευγε τὸν Σαοὺλ, καὶ ἐκατοίκει εἰς τὴν ἔρημον· μὲ τὰ πάθη δὲ τὰ ἐδικά του, προεικονίζει καὶ τὰ πάθη, ὁποῦ ἔμελε νὰ πάθῃ ὁ Χριςὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, καὶ ἐν ὕμνοις, καὶ συνέσεως· ἐπειδὴ παραπέμπει τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ τέλος τῶν περὶ Χριςοῦ προφητευθέντων· καὶ παρακινεῖ αὐτὸν νὰ ὑμνῇ τὸν Χριςὸν, τὸν δι' ἡμᾶς τοιαῦτα καταδεξάμενον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ νὰ ἀκροάζεται τὸν Ψαλμὸν μετὰ συνέσεως· διὰ τὶ εἶναι συνεσκιασμένη καὶ ἀσαφὴς ἡ ἐν τούτῳ περιεχομένη περὶ Χριςοῦ προφητεία.

1 : „ Ἐνώτισαι ὁ Θεὸς τὴν προσευχήν „ μου, καὶ μὴ ὑπερίδῃς τὴν δέησίν „ μου.

2 : „ Πρόσχες μοι καὶ εἰσάκουσόν μου.

Εἴπομεν εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, τὸν νγ΄. δηλαδὴ, ἐν τῷ β΄. ςίχῳ, τὶ δηλοῖ τὸ ἐνώτισαι καὶ τὸ εἰσάκουσον· καὶ ὅρα ἐκεῖ· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ ις΄. Ψαλμὸς ἔχει ἀντίςροφα τὰ λόγια ταῦτα· διὰ τὶ, εἰς ἐκεῖνον μὲν πρῶτον, εἶναι τὸ εἰσάκουσον· δεύτερον, τὸ πρόσχες· καὶ τρίτον, τὸ ἐνώτισαι· „ Εἰσάκουσόν φησι Κύριε, δικαιοσύνης μου· πρόσχες τῇ δεήσει μου, ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου· ὅθεν ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν, ὅτι τὰ ῥήματα ταῦτα εἶναι ἀδιάφορα, καὶ σημαίνουσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἐκ παραλλήλου. (2)

„ Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου.

Τὸ ὄνομα τῆς ἀδολεσχίας, κυρίως μὲν, ἐπὶ τῆς φλυαρίας λέγεται· ὁ δὲ Προφήτης Δαβὶδ λαμβάνει τοῦτο πολλαῖς φοραῖς καὶ ἐπὶ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐπιμόνου μελέτης, ὡς τὸ „ Καὶ ἠδολέσχουν ἐν τοῖς δικαιώμασί σου· (Ψαλμ. ριή. 48.) ἤτοι ἐμελέτων συνεχῶς ἐν τῷ νόμῳ σου· καὶ τώρα δὲ

ἐδῶ

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἀντὶ τοῦ, τῷ Δαβὶδ, γράφεται τῷ Ἀσάφ. ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν „ Ὁ Ψαλμὸς οὗτος διαγράφει τὸν ἐν πειρασμοῖς ἐξεταζόμενον ἄνθρωπον· διόπερ ὑμνεῖν μετὰ συνέσεως τὸν δυνάμενον ἐλευθερῶσαι πειρασμῶν ἐπαγγέλλεται· σαφὴς δὲ καὶ τῶν δεσποτικῶν παθῶν ἡ προφητεία πρόσκειται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ταῦτα Χριςοῦ προσευξαμένου, καὶ ἡμεῖς προσευξώμεθα, καὶ τὸν δεσπότην οἱ δοῦλοι, καὶ τὸν πλούσιον οἱ πτωχοὶ μιμησώμεθα· αὐτὸς γὰρ τίνα δεῖ προσεύχεσθαι τρόπον δεῖξαι βουλόμενος, ἐνώτισαί φησιν καὶ μὴ ὑπερίδῃς· πολλάκις γὰρ ἡμῶν τὴν προσευχὴν ἀκούσας ὁ Θεὸς, ὡς περιττὴν καὶ ἀναξίαν τῆς ἀκοῆς αὐτὸν παρορᾷ καὶ παραπέμπεται.

ἐδῶ ὁμοίως λέγει, ὅτι ἐλυπήθην ἐν τῇ μελέτῃ μου· ἐμελέτων γὰρ, πῶς νὰ ἦτον τρόπος καὶ μηχανὴ διὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν μου· ἐλυπήθην ὅμως, διὰ τί δὲν εὑρίσκω κἀμμίαν μηχανὴν εἰς τὸ νὰ λυτρωθῶ· τὸ ὄνομα τῆς ἀδολεσχίας λαμβάνεται ἀκόμη καὶ ἐπὶ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ κατὰ τὴν θέαν (ἴσως τῶν ὀμμάτων): καθὼς εἶναι ἐκεῖνο· „ Ἐξῆλθε δὲ Ἰσαὰκ ἀδολεσχῆσαι εἰς τὸ πεδίον τὸ πρὸς δείλης· καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε καμήλους ἐρχομένας· (Γεν. κδ'. 63.) (1)

3: „ Καὶ ἐταράχθην ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ „ καὶ ἀπὸ θλίψεως ἁμαρτωλοῦ.

Τὸν Σαοὺλ ὀνομάζει ἐχθρὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ τί ἐπεβούλευεν αὐτόν· ὁμοίως καὶ ἁμαρτωλὸν τὸν αὐτὸν ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἁμάρτανεν εἰς τὴν δικαιοσύνην· ἐδίωκε γὰρ τὸν ἀθῶον καὶ ἀναίτιον Δαβὶδ, καὶ ἐζήτει νὰ φονεύσῃ τὸν εὐεργέτην του, καὶ φωνὴν μὲν ὀνομάζει τὰς ὕβρεις, ὁποῦ ἔλεγε κατ' αὐτοῦ ὁ Σαοὺλ· θλίψιν δὲ ὀνομάζει τὸν διωγμὸν, ὁποῦ ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ: τοῦ Δαβὶδ δηλαδή.

„ Ὅτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμὲ ἀνομίαν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐγὼ ἐταράχθηκα, διὰ τί οἱ τοῦ Σαοὺλ φίλοι ἐκίνησαν κατ' ἐμοῦ ἀνομίαν· ἤτοι ἔφερον ἐναντίον μου ἐγκλήματα, καὶ μὲ ἐδιάβαλλον εἰς τὸν Σαοὺλ, πῶς εἶμαι ἐπίβουλος κατ' αὐτοῦ· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ἀνομίαι· τὸ ὁποῖον οὕτω νοοῦμεν, ὅτι ἐκινήθησαν ἐναντίον μου αἱ ἀνομίαι: ἤτοι οἱ ἄνομοι· ἔτζι γὰρ συνειθίζομεν πολλάκις νὰ λέγωμεν ἀδικίαν, τὸν ἄδικον ἄνθρωπον, κατηγοροῦντες αὐτὸν μὲ τὸν τρόπον τοῦτον βαρύτερον, ὡσὰν νὰ ἔχῃ ὅλην τὴν ἀδικίαν.

„ Καὶ ἐν ὀργῇ ἐνεκότουν μοι.

Ὅταν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ὠργίζοντο ἐναντίον μου, κοντὰ εἰς τὴν ὀργὴν, ἀκόμη ἐφύλαττον κατ' ἐμοῦ καὶ μνησικακίαν· κότος γὰρ ὀνομάζεται, ὅταν ἡ ὀργὴ κεῖται καὶ μένῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὀργιζομένου, ἥ τις καὶ μνησικακία ὀνομάζεται. (2)

4: „ Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐν ἐμοὶ, καὶ „ δειλεία θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐ- „ μέ.

Καρδίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ψυχὴν, τὴν ὁποίαν λέγει, ὅτι ἐταράχθη, ςροβουμένη καὶ στενοχωρουμένη ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν· Πῶς δὲ ὁ Δαβὶδ, εἰς ἄλλο μὲν μέρος λέγει, οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κύκλων συνεπιτιθεμένων μοι· (Ψαλμ. γ'. 6.) καὶ ἄλλα ὅμοια, τώρα δὲ ἐδῶ φανερὰ ὁμολογεῖ πῶς δειλιᾷ καὶ φοβεῖται; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι, ὅταν μὲν αἰσθάνετο ὁ Δαβὶδ τὴν θείαν βοήθειαν εἰς τὴν ψυχήν του, τότε ἐθάῤῥει καὶ δὲν ἐφοβεῖτο· ὅταν δὲ κατ' οἰκονομίαν ὑςερεῖτο τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ φανῇ ἡ ὑπομονή του, καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεώς του: τότε ἠγωνία, καὶ τὸν φόβον δὲν ἔκρυπτε.

5: „ Φό-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἀδολεσχίαν τὸν ἐν θεωρίᾳ μετεωρισμὸν λέγει, ὃν ὑπέμεινεν ὁ Κύριος τὰ καθ' ἡμᾶς λογιζόμενος· δι' ἃ καὶ ἐταράττετο, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον ἀνοίας προεκόψαμεν, ὥςε σκελίζειν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν τρέχοντα· σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Κατὰ ἄλλους δὲ ἑρμηνευτὰς, πάντα τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ λέγονται καὶ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριςοῦ, διὰ τοὺς Ἰουδαίους καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν· ἤτοι κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ὅς τις καὶ λέγει, ἐχθρὸν μὲν τὸν Καϊάφαν, ὡς ἀφιέναι φωνὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ καιρῷ τοῦ κριτηρίου τοιαύτην τετολμηκότα, ὅτι ἐβλασφήμησε· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἁμαρτωλὸν δὲ τὸν Ἰούδαν· πῶς γὰρ οὐκ ἁμαρτωλὸς ὁ προδοὺς τὸν διδάσκαλον;

5: „ Φόβος καὶ τρόμος ἦλθεν ἐπ' ἐμὲ, „ καὶ ἐκάλυψεμε σκότος.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐδῶ, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὰ πολλὰ λόγια, τὴν ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν τῆς δειλίας του· ἐπειδὴ ἡ δειλία, ὅταν αὐξηθῇ, γίνεται καὶ λέγεται φόβος, ὁ φόβος δὲ πάλιν ὅταν αὐξηθῇ, γίνεται καὶ λέγεται τρόμος· σκότος δὲ ὀνομάζει τὸ τῆς λύπης καὶ ἀθυμίας, διότι ἡ λύπη καὶ ἀθυμία κατ' ἐξαίρετον τρόπον σκοτίζουσι καὶ συγχέουσι τὴν ψυχήν. (1)

6: „ Καὶ εἶπα· τίς δώσει μοι πτέρυγας „ ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι „ καὶ καταπαύσω;

Τὰς πτέρυγας τῆς περιστερᾶς ζητεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ τοῦ δοθοῦν· ἕνα μὲν, διὰ τὶ ἡ περιστερὰ πετᾷ γλίγωρα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἡ περιστερὰ εἶναι ζῶον ἥμερον καὶ ἀπόνηρον, καθὼς ἦτον καὶ ὁ Δαβὶδ· ποῖος λέγει νὰ μὲ δώσῃ τὰς πτέρυγας τῆς ταχυτάτης περιστερᾶς διὰ νὰ πετάξω εἰς τόπους σιγούρους καὶ ἀκινδύνους, καὶ οὕτω νὰ καταπαύσω καὶ νὰ ἡσυχάσω ἀπὸ τοὺς συχνοὺς φόβους καὶ πόνους; (2)

7 Ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Φεύγωντας, λέγει, τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς τοῦ Σαοὺλ φίλους, ἐμάκρυνα ἀπὸ τοὺς κατοικουμένους τόπους, καὶ ἐκατοίκησα εἰς τὸν ἔρημον τόπον.

8: „ Προσεδεχόμην τὸν Θεὸν τὸν σώζοντάμε ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταιγίδος.

Εὑρισκόμενος ἐγὼ, λέγει, εἰς τὴν ἔρημον, κανένα ἄλλον βοηθὸν ἕως τοῦ νῦν δὲν ἐπρόσμεινα νὰ μοι βοηθήσῃ, πάρεξ μόνον ἐσένα τὸν Θεόν· καταιγίδα δὲ ὀνομάζει τὴν σφοδρότητα, καὶ ὑπερβολικὴν ζάλην τῶν πειρασμῶν. (3)

9: „ Κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „ Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, καίτοι πολλάκις προειπὼν τοῖς ἱεροῖς Ἀποστόλοις, καὶ προσημάνας τὸ πάθος, παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐβόα, νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τοσαύτην ἀγωνίαν συνεχώρησεν ἡ θεία φύσις τὴν ἀνθρωπείαν λαβεῖν, ὡς ἱδρῶσαι μὲν αἵματος θρόμβους, ὑπ' Ἀγγέλου δὲ στηριχθῆναι καὶ νικῆσαι τὸ δέος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Τοῦτο τῶν ἐν πειρασμοῖς καὶ θλίψεσιν ἴδιον, μὴ μόνον φόβῳ καὶ τρόμῳ, ἀλλὰ καὶ σκότῳ κατὰ ψυχὴν ἀπορουμένους συνέχεσθαι.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Δυσχεραίνων καθ' ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ, περιστερᾶς ἐπιζητεῖ πτέρυγας, εἴτε ὡς κουφοτέρας καὶ ταχυτέρας· τοιοῦτος γὰρ πᾶς δίκαιος· εἴτε ὡς τὸ Πνεῦμα σκιογραφούσας, ᾧ μόνῳ τὰ δεινὰ φεύγομεν, ἵνα ὡς πορρωτάτω γένηται τῶν παρόντων κακῶν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ λέγει „ Θαυμάσαι δὲ ἄξιον, περιστερᾶς καὶ οὐκ ἄλλου ὀρνέου πτέρυγας λαβεῖν ἐθελήσαντα· δῆλος γάρ ἐστι τῆς πνευματικῆς χάριτος ἐφιέμενος, τῆς ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπιπτάσης· πῶς γὰρ ἄν τις πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναπταίη, μὴ πτερωθεὶς τῷ οὐρανίῳ πτερῷ, καὶ ἀνωφερὴς διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας γενόμενος; τίς οὕτως ἔξω τῶν εὐαγγελικῶν μυστηρίων ἐστὶν, ὡς ἀγνοεῖν, ὅτι ἓν ὄχημα τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ τῆς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς πορείας ἐστὶ, τὸ τῷ εἴδει τῆς καταπτάσης περιστερᾶς ἑαυτὸν ὁμοιῶσαι; ὁ δὲ Κλήμης λέγει „ Ὁ πάσης πικρᾶς καὶ σαρκικῆς δυσωδίας ἀποστήσας ἑαυτὸν, καὶ τῶν χαμαιζήλων ὑπεραρθεὶς, εὑρήσει τὸ μόνον θυμηδίας ἄξιον, καὶ πετασθήσεται διὰ πρακτικῆς, καὶ καταπαύσει διὰ θεωρίας· ὁ δὲ σοφὸς Νεῖλος „ Δίδωσι δὲ καὶ ἡμῖν πνευματικὰς πτέρυγας ὁ Θεὸς ἵνα καὶ νῦν τὰ ὀλέθρια πάθη, καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ τὰς δαιμονικὰς φάλαγγας ὁρμώσας καθ' ἡμῶν, ὑπερπτῆναι ἰσχύσωμεν· εἰσὶ δὲ πτέρυγες τῆς ἁγίας Περιστερᾶς, θεωρία ἀσωμάτων, δι' ἧς ὑψωθεὶς ὁ νοῦς καταπαύει εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἁγίας Τριάδος. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Πτέρυγας τοὺς Ἀποστόλους καλεῖ· δι' αὐτῶν γὰρ ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην τοῦ Χριστοῦ τὸ μυστήριον ἔπτη, καὶ καθάπερ ἐν νοσσιαῖς ταῖς Ἐκκλησίαις κατέπαυσε· τούτους οὖν οἷα πτέρυγας περιστερᾶς· τουτέστι πλήρης τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος βούλεται· τὸ δὲ τίς, οὐκ ἀποροῦντος ἐνταῦθα, ἀλλὰ τοῦ μᾶλλον ἐπιθυμοῦντος καὶ κατεπείγοντος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Τῇ καταιγίδι συνῆψε τὴν ὀλιγοψυχίαν· μέρος γάρ τι τῶν πειρασμῶν τοῖς αὐτὴν δε-

9 „Καταπόντισον Κύριε, καὶ καταδίελε „ τὰς γλώσσας αὐτῶν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ακόλουθα λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων· καταπόντισον, λέγει, ὦ Κύριε, τὰς γλώσσας τῶν Ἰουδαίων, αἱ ὁποῖαι βλασφημοῦσι τὸν ἐδικόν σου Υἱόν· ἤτοι βύθισον αὐτὰς, ἀποπνίξας μέσα εἰς τὸ βάθος τοῦ στόματος· καὶ καταμοίρασον αὐτὰς, μὲ τὸ νὰ τὰς κάμῃς ἀσυμφώνους μίαν μὲ τὴν ἄλλην, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ δύνωνται πλέον νὰ λαλοῦν κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· καθὼς ταῦτα ἔπαθον ὕστερον ἐμπράκτως οἱ Ἰουδαῖοι, διαφθαρέντες ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. (1)

„Ὅτι εἶδον ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν „ ἐν τῇ πόλει.

Διὰ τοῦτο, λέγει, καταπόντισον Κύριε, τὰς γλώσσας τῶν Ἰουδαίων· διὰ τὶ ἐγὼ μὲ τοὺς Προφητικοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδον εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν· ἀνομίαν μὲν, διὰ τὶ οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, παρανόμως ἐζήτουν νὰ θανατώσουν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· ἀντιλογίαν δὲ, διὰ τὶ οἱ αὐτοὶ ἀντέλεγον εἰς τὸν Χριστὸν, ὅστις ἐδίδασκεν αὐτοὺς τὰ σωτήρια.

10 „Ἡμέρας καὶ νυκτὸς κυκλώσει αὐ- „ τὴν ἐπὶ τὰ τείχη αὐτῆς.

Τὴν πόλιν, λέγει, Ἱερουσαλὴμ, θέλει τὴν περικυκλώσει ἡ ἀνομία: ἤτοι ἡ παρανομία, ἡμέραν καὶ νύκτα: ἤτοι εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ, ἕως καὶ εἰς τὰ τείχη της: τουτέστιν ὅλην τὴν πόλιν περιέλαβε· τοιοῦτοι γὰρ ἄνομοι ἔμειναν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ μετὰ τὸν σταυρικὸν θάνατον, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ἕως ὁποῦ ἐπολέμησαν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὅλον τὸ γένος αὐτῶν διέφθειραν, ὕστερον ἀπὸ τεσσαράκοντα χρόνους μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. (2)

„Καὶ ἀνομία καὶ κόπος ἐν μέσῳ αὐ- „ τῆς καὶ ἀδικία.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀνομίαν, ἐπιμόνως κατηγορῶν τὴν πόλιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Ἰουδαίους· διὰ τὶ αὐτοὶ ὑπερηφανευόμενοι, πῶς ζοῦν κατὰ τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, ἔκαμναν παρανομίας πάντοτε· ἀφ᾿ οὗ δὲ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκύ-

δεχομένοις καὶ ἡ ὀλιγοψυχία γίνεται, τὸν ἀνδρεῖον ἐσθ᾿ ὅτε κατακλῶσα λογισμὸν, καὶ ὥσπερ τινὰ κηρὸν τὸν καλῶς πεπηγότα νοῦν διαλύουσα· διὰ τοῦτο χρὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀσθενειῶν, καὶ ταύτην παρακαλεῖν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ἐξοικίζεσθαι, καὶ μὴ ταῖς ὀλιγωρίαις εἰς ἀπόγνωσιν τῆς ἀπὸ Θεοῦ σωτηρίας καταφέρεσθαι· διαπρέπειν δὲ μᾶλλον ἐν ὑπομονῇ, καὶ πιστεύειν ὅτι πάντως ἔσται Θεὸς τοῖς ἐπ᾿ αὐτῷ τεθαῤῥηκόσι βοηθός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Καὶ ὁ Δεσπότης δὲ Χριστὸς, πολλάκις μὲν εἰς τὸ ὄρος, πολλάκις δὲ εἰς τὴν ἔρημον ὑπεχώρησε τὸν τῶν Ἰουδαίων φθόνον ἐκκλίνων·

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Ἡ ἐπὶ κακῷ συμφωνία δεινόν, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου μέγα ἀγαθὸν ἡ τῶν ἐπὶ κακῷ συμφωνησάντων διάλυσις· ὅταν οὖν ἡ κακία καθ᾿ ἑαυτὴν μερισθῇ, ἔχομεν τὸ ἀσφαλὲς οἱ παρ᾿ αὐτῆς πολεμούμενοι· οὐκέτι γὰρ αἱ ἐξ αὐτῆς ἐπιβουλαὶ πιστεύονται· τοιγαροῦν τοῦ Χριστοῦ θαυματουργοῦντος τῶν Ἰουδαίων αἱ γλῶσσαι διῃρέθησαν· καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, οὐκ ἔστι παρὰ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅτι τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ· ἄλλοι ἔλεγον, πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν, καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς· καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπεν, ἐπειδή φησι κακῇ κέχρηνται συμφωνίᾳ, διάλυσον αὐτῶν Δέσποτα τὴν ὁμόνοιαν.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τοῦ Χριστοῦ κρινομένου ἀνόμως· ἀντιλογία τῶν κρινόντων, Πιλάτου δηλαδὴ καὶ τῶν Ἰουδαίων, ἐγένετο· τοῦ μὲν λέγοντος, οὐδὲν αἴτιον εὑρίσκω ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· ἐκείνων δὲ, ἡμεῖς νόμον ἔχομεν καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν· καὶ ἡμέρας μὲν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ· νυκτὸς δὲ, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προδοσίας· ἐπὶ τὰ τείχη δὲ: δηλαδὴ ἐπὶ τοὺς Ἱερεῖς· αὐτοὶ γὰρ τείχη τοῦ λαοῦ τυγχάνουσιν· ἀνομίαν δὲ καὶ ἀδικίαν λέγει, ἀνομίαν μὲν, ὅτι τὸν νόμον πνευματικῶς οὐκ ἐφύλαττον· ἀδικίαν δὲ, ὅτι τοσαύ-

τας

κύκλωσεν ἡ ἀνομία ἕως εἰς τὰ τείχη, διδάσκει τώρα, ὅτι δὲν θέλει ἀφήσει ἐλεύθερον οὐδὲ τὸ μέσον τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ θέλει προχωρήσει· καὶ ἡ μὲν παρανομία, θέλει προχωρήσει εἰς τὰς κρίσεις τῶν κριτῶν· ὁ δὲ κόπος, εἰς τὸ νὰ κατασκευάζουν οἱ πολῖται μηχανὰς καὶ ἐπιβουλὰς κατὰ τῶν ἀθώων· ἡ ἀδικία δὲ, εἰς τὸ νὰ πλεονεκτοῦν καὶ νὰ ἁρπάζουν τὸ ξένον δίκαιον.

11:„ Καὶ οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν πλατειῶν „ αὐτῆς τόκος καὶ δόλος.

Εἰς κάθε πόλιν εὑρίσκονται καὶ πλατείαις ςράταις καὶ ςεναῖς· καὶ πλατείαις μὲν εἶναι, ἐκείναις ἡ ςράταις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἠμπορεῖ νὰ περάσῃ ὁλόκληρον ἀμάξι· αἵ τινες ὀνομάζονται ἐξάεροι· ςεναῖς δὲ στράταις εἶναι ἐκείναις, ἡ ὁποίαις ὀνομάζονται καὶ ἔμβολοι· διά τι ἐμβαίνει ἀπὸ αὐτὰς ὁ λαός· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ τὰς πλατείας στράτας τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου γίνονται τὰ παζάρια, καὶ ἡ ληψοδοσίαις, δὲν ἔλειπεν ὁ τόκος καὶ ὁ δόλος· (1) ὁ τόκος μὲν, διά τι οἱ εἰς αὐτὰς εὑρισκόμενοι ἄνθρωποι ἔπερναν διάφορα ἀπὸ τὰ ἄσπρα των· κρυφίως ὅμως· ἐπειδὴ καὶ τὸ διάφορον καὶ ὁ παλαιὸς Νόμος ἐμποδίζει· ὁ δόλος δὲ πάλιν δὲν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰς, διά τι οἱ πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες ἐμεταχειρίζοντο δολιότητας καὶ ψεύδη, ἀπατῶντες ἕνας τὸν ἄλλον· ἢ καὶ ἐμεταχειρίζοντο ἄλλας ἐπιβουλὰς ἀναμεταξύ των· μὲ τὰ ἄνω δὲ εἰρημένα ἐξ ὀνόματος ἁμαρτήματα ἐφανέρωσεν ἀπὸ μέρους ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἔπραττον ἁπλῶς καθε κακίαν.

12:„ Ὅτι, εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδισέ με, ὑπή„ νεγκα ἄν· καὶ εἰ ὁ μισῶν με ἐπ' ἐμὲ „ ἐμεγαλοῤῥημόνησεν, ἐκρύβην ἂν „ ἀπ' αὐτοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότου Χριςοῦ κατὰ τοῦ προδότου Ἰούδα, ὡς λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώριτος· τὸ μὲν οὖν ὠνείδισεν εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐξουδένωσε καὶ ἐδιάβαλε· τὸ δὲ ἐμεγαλοῤῥημόνησεν, ἀντὶ τοῦ ἀνδιάντροπα ἐλάλησε καὶ ἐφοβέρισε· διά τι καὶ τὰ δύω ταῦτα ἔκαμεν ὁ Ἰούδας· καὶ ἐδιάβαλε μὲν τὸν Κύριον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐφοβέρισε δὲ καὶ νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς θάνατον· τὸ δὲ ὅτι, ἠμπορεῖ νὰ ἦναι σύνδεσμος προκαταρκτικὸς, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι καὶ διηγηματικόν. (2)

13:„ Σὺ δὲ ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἡγεμών „ μου

τας παρὰ τοῦ Πατρὸς εὐεργεσίας δεξάμενοι, ςαυρῷ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ἰατρὸν καὶ τὸν τροφέα παρέδωκαν· πλὴν καὶ ἡμεῖς φυλαξώμεθα· καὶ μήτε ἡμέρας μήτε νυκτὸς, ἐπὶ τὰ ἡμέτερα τείχη: δηλαδὴ τὰς ἀρετὰς ἀνομίαν ἔχειν, ἢ ὅλως ἀντιλογίαν καρτερήσωμεν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Αἱ δὲ πλατεῖαι τὸν ἡδονικὸν καὶ παθητικὸν δηλοῦσι βίον, καὶ τὴν εὐρύχωρον τῆς ἀπωλείας ὁδὸν, ἐν αἷς ἀεὶ καὶ μένει ὁ περὶ τὰ κακὰ κόπος, καὶ ὁ περὶ τὰς ἀπάτας δόλος, ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· ἐπισημήνασθαι μέν τοι προσήκει, ὡς οὐ μόνον τῆς καινῆς Διαθήκης ἡ τελειότης· ἀλλὰ καὶ ἡ νομικὴ πολιτεία τοῦ τόκου κατηγορεῖ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ καὶ τῇ ἀδικίᾳ καὶ τῷ δόλῳ τοῦτον συζεύγνυσιν.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Τὰ μὲν παρὰ τῶν φανερῶς δυσμενῶν γενόμενα, οἰςά φησιν ἡγεῖσθαι καὶ φορητά· αἰτιᾶται δὲ τὰς τῶν συνόντων ὑποκρίσεις τῇ ἐνδείξει τῆς ὁμοψυχίας τὴν ἐπιβουλὴν ἐνεργούσας, οὓς οὐδὲ διαφυγεῖν δυνατὸν διὰ τὴν τῆς οἰκειότητος προσποίησιν· οὐδὲ ῥάδιον ἐκκλῖναι, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶν φυλάξασθαι βλάβην, διὰ τὸ ἐν τῷ προσχήματι τῆς φιλίας βαθέως κατεσκευασμένην τὴν πονηρίαν κατακεκρύφθαι· τὸ γὰρ μῖσος ἐν τῷ βάθει κατέχοντες, ἀγάπη δεικνύουσι κατακεχρωσμένην τὴν ἐπιφάνειαν, κατὰ τὰς ὑφάλους πέτρας· αἳ βραχεῖ ὕδατι καλυπτόμεναι, κακὸν ἀπροόρατον τοῖς ἀφυλάκτοις γίνονται· ἐχθρὸν μὲν γὰρ ὁμολογούμενον καὶ μισοῦντα ἐκ τοῦ προφανοῦς, δυνατὸν καὶ φυλάξασθαι, ὑποκρινόμενον δὲ φιλίαν, καὶ βαθέως ἐπιβουλεύοντα, οὐκ ἔςι ῥάδιον ἐκκλῖναι· ταῦτα καὶ νῦν ὁ Δαβὶδ φιλοσοφεῖ· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Τοῦτο καὶ τῷ Ἰούδᾳ ὁ Χριςὸς διὰ τῆς παρούσης προφητείας ὠνείδισεν.

„ μου καὶ γνωστέ μου.

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ ἐννοεῖται ἔξωθεν τὸ, ὠνείδισας, καὶ τὸ ἐμεγαλοῤῥημόνησας· ἤγουν σὺ ὦ Ἰούδα, ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἐσὺ μὲ ὠνείδισας, καὶ κατ' ἐμοῦ ἐμεγαλοῤῥημόνησας· ἰσόψυχον δὲ τὸν Ἰούδαν ὀνομάζει ὁ Κύριος: ἤγουν φίλον· ἡγεμόνα δὲ αὐτοῦ, διὰ τί καὶ ὁ Ἰούδας ἐχειροτονήθη παρὰ τοῦ Κυρίου μαζὶ μὲ τοὺς ἕνδεκα Ἀποςόλους, ἡγεμὼν καὶ ἄρχων τῶν πιςευόντων εἰς τὸν Χριςόν· κατὰ τὸ, „ Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· (Ψαλμ. μδ΄. 16.) γνωστὸν δὲ αὐτὸν εἶπεν: ἤτοι ἐγνωσμένον καὶ γνησιώτατον.

14: „ Ὃς ἐπιτοαυτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέ-„ σματα.

Σὺ, λέγει, Ἰούδα μὲ ὠνείδισας, ὅς τις ἐπιτοαυτό: ἤγουν μαζὶ μὲ ἐμένα εὑρισκόμενος· ἐγλύκανας: ἤγουν ἐκατασκεύασας φαγητά· ἐπειδὴ κάθε φαγητὸν κατασκευαζόμενον, γλυκύτερον γίνεται· ἢ ἐδέσματα θέλεις νοήσει τὴν διδασκαλίαν τοῦ κηρύγματος, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτρέφοντο αἱ ψυχαὶ τῶν πιςευόντων· ταύτην δὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ ὁ Ἰούδας, ὡς Ἀπόςολος ὁποῦ ἦτον, ἐγλύκανεν: ἤγουν εὐαπόδεκτον ἐποίησεν εἰς τὸν Χριςόν. (1)

„ Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν „ ἐν ὁμονοίᾳ.

Μαζὶ, λέγει, μὲ ἐσένα Ἰούδα, ἐπήγαμεν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ ὁμογνωμόνως· τόσον πολλὰ ἀχώριςον σὲ εἶχον καὶ γνήσιον μαθητήν μου.

15: „ Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς·

Ταῦτα προβλέποντας ὁ Δαβὶδ, καταρᾶται ἐδῶ τὸν Ἰούδαν, καὶ τὸν Ἄνναν καὶ Καϊάφαν, καὶ τοὺς Χριςοκτόνους Ἰουδαίους.

„ Καὶ καταβήτωσαν εἰς Ἅδου ζῶν-„ τες.

Καὶ ἂν ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι νὰ ἔλθῃ θάνατος εἰς αὐτοὺς, πῶς τώρα λέγει ἐδῶ νὰ καταβοῦν ζωντανοὶ εἰς τὸν Ἅδην; ἀσυμβίβαστον γὰρ τοῦτο· καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἄλλοι μὲν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους βιαίως ἀπέθανον· θάνατον γὰρ ἐδῶ ἐννοεῖ ὄχι τὸν κατὰ φύσιν, ἀλλὰ τὸν βίαιον, τὸν προξενούμενον ἀπὸ κρεμάλαν, ἢ πόλεμον, ἢ ἀπὸ ἄλλον τρόπον πικρὸν, (ὁποῖον καὶ ὁ Ἰούδας ἔλαβε, κρεμασθεὶς μόνος του·) ἄλλοι δὲ ἀπὸ αὐτοὺς, ἀναγκαζόμενοι καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν ςρατευμάτων, ἔῤῥιψαν τὸν ἑαυτόν τους κάτω εἰς κρημνούς· καὶ ἄλλοι ἐμβαίνοντες εἰς λάκκους καὶ ξηροπήγαδα ἐκρύπτοντο εἰς πολὺ διάςημα καιροῦ, ταλαιπωρούμενοι ἀπὸ πεῖναν καὶ δίψαν καὶ φόβον, καθὼς ὁ Ἰώσηπος ἱστορεῖ· διὰ τοῦτο καὶ Ἅδην ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν λάκκον καὶ ξηροπήγαδον διὰ τὸ σκοτεινὸν, ὅς τις καὶ ἔγινεν εἰς αὐτοὺς τάφος· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ μέσα μένοντες, διεφθάρησαν ὀλίγον ὀλίγον· μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπεβούλευον ὁμοῦ τὸν Χριςὸν καὶ οἱ δαί-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἡγεμών μου, συνήθης ἡρμήνευσε· καὶ ἀντὶ τοῦ ἰσόψυχε καὶ γνωςὲ, εἶπε, ὁμότροπος καὶ γνώριμος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Τὰ μὲν παρὰ τῶν δυσμενῶν γινόμενα, οἰςὰ ἡγοῦμαι καὶ φορητὰ, ὑπὸ γὰρ ἐχθρῶν ταῦτα δρᾶται καὶ πολεμίων· ἄλλως τε καὶ τὸν προφανῆ πολέμιον διαφυγεῖν τυχὸν δυνατόν· πάντων δὲ ἀνιαρώτατον εἶναί μοι δοκεῖ, τὸ ἄνδρα συνήθη καὶ ὁμογνώμονα, καὶ ὁμοτράπεζον καὶ σύσσιτόν μοι γεγενημένον, καὶ θείων μοι καὶ ἀνθρωπείων κεκοινωνηκότα πραγμάτων, τὰ δυσμενῶν δρᾶσαι καὶ πολεμίων. Καὶ μέχρι δὲ νῦν ἐςιν ἰδεῖν τὸν αὐτὸν δόλον καὶ φόνον παράτισι πλεονάζοντα, ὡς ἡ τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἔκβασις πείθει· οὐ μόνον γὰρ τῶν ἄλλων κοινωνοῦντες προδιδόασι τοὺς παρέχοντας τούτους· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν θείων καὶ ἀποῤῥήτων μυςηρίων μέτοχοι γενόμενοι, ἀλλήλους οὐ μόνον προδιδόασιν, ἀλλὰ καὶ θανάτους κατασκευάζουσι, καὶ τοῦτο ὅρκων μεσιτευόντων·

δαίμονες: διὰ τοῦτο εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους ἐκαταράσθη νὰ λάβουν θάνατον· εἰς δὲ τοὺς δαίμονας καταρᾶται, νὰ λάβουν τὴν εἰς τὰ καταχθόνια διατριβήν· τούτους δὲ ὠνόμασε ζῶντας, διὰ τὶ εἶναι ἀθάνατοι· ἂς καταβοῦν, λέγει, εἰς τὸν Ἅδην οἱ ζωντανοὶ ὄντες κατὰ τὴν φύσιν δαίμονες. (1)

„Ὅτι πονηρία ἐν ταῖς παροικίαις αὐ-
„τῶν ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἂς ἔλθῃ θάνατος εἰς αὐτοὺς, διὰ τὶ πολιτεύεται πονηρία εἰς τὴν πόλιν τῆς κατοικίας των· ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὴν κακίαν ἐπιπόλαιον καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ βάθος καὶ εἰς τὰς καρδίας των· παροικίας δὲ εἶπε τὰς κατοικίας τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὶ προσωρινὰ ἐκατοίκουν εἰς αὐτάς· ἐπειδὴ καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων χρόνων, ἔμελλον νὰ διαφθαροῦν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

16: „Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ
„ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπληροφορήθην, ὅτι μοῦ εἰσήκουσεν ὁ Κύριος· εἶναι δὲ γλαφυρότερον νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐγὼ μὲν πρὸς τὸν Πατέρα ἐφώναξα, ὁ δὲ Υἱὸς εἰσήκουσέ μου· διὰ τὶ ὁ Υἱὸς εἶναι, ὁποῦ ἀπώλεσε καὶ διέφθειρε τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν προσευχὴν, ἣν εἶπεν ὁ αὐτὸς Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα διὰ στόματος τοῦ Δαβίδ· „Σὺ δὲ Κύριε ἐλέησόν με καὶ ἀνάστησόν με καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. (Ψαλμ. μ'. 11.) (2)

17: „Ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας
„διηγήσομαι καὶ ἀπαγγελῶ, καὶ εἰ-
„σακούσεται τῆς φωνῆς μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τοὺς τρεῖς καιροὺς τῶν μεγάλων συνάξεων: ἤτοι τῶν προσευχῶν, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἑσπερινὸν, ὄρθρον, καὶ μεσημβρίαν: ἤτοι ὅταν ψάλλωμεν τὴν ἕκτην ὥραν· (3) ἐγὼ, λέγει, θέλω διηγηθῶ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλω διδάξω ταῦτα εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι μαζὶ μὲ ἐμένα· ὥστε ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει τὸ διηγήσομαι καὶ τὸ ἀπαγγελῶ, ἢ λέγει, ὅτι θέλω διηγηθῶ μὲν τὰ παλαιὰ, θέλω δὲ διδάξω τὰ εἰς ἐμὲ γενόμενα τώρα νεωστὶ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ.

18: „Αυ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὸ ἐλθέτω καὶ τὸ καταβήτωσαν, προφητικῶς λέγονται ἀντὶ τοῦ ἐλεύσεται θάνατος εἰς αὐτοὺς, καὶ καταβήσονται εἰς Ἅδου· εἶτα δείκνυσι τῆς τιμωρίας τὸ δίκαιον· διότι φησὶν ὁ βίος αὐτῶν καὶ ἡ ζωὴ, πάσης πεπλήρωται κακίας καὶ πονηρίας· διὰ γὰρ τὸ ὀλιγοχρόνιον, παροικίαν καλεῖ τὸν ἑκάστου βίον καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἐν ᾗ παροικοῦμεν οὐ κατοικοῦμεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ μακάριοι οἱ παροικίαν ἡγούμενοι τὸν παρόντα βίον καὶ μὴ κατοικίαν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν φησὶ σὲ τὴν ζωὴν παραδέξασθαι, ταύτῃ τοι θάνατος διαδέξασθαι αὐτούς· ὅτι δὴ γινώσκοντες αὐτὸν εἶναι τὸν κληρονόμον, εἶπον· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Λέγων δὲ ὁ Δαβὶδ ἐκέκραξα καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου, οὐχὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν θηρᾶται, ἀλλ' εἰς ζῆλον ἑαυτοῦ διεγείρει καὶ ἄλλους, ἵνα καὶ αὐτοὶ κράζοντες εἰσακούωνται· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Οὐ μόνον γὰρ τὸν Πατέρα, φησι, παρακαλεῖν μεμάθηκα, ἀλλὰ καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν, μικρὸν ὕστερον ἐξ ἐμοῦ τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν μέλλοντα καταδέχεσθαι.

(3) Κατὰ ἄλλον δὲ ἑρμηνευτὴν „Τρὶς, λέγει, τῆς ἡμέρας τὸ ἐλάχιστον διηγήσομαι, καὶ ἀπαγγελῶ ὕμνους καὶ δοξολογίας· ἐν ἄλλοις γὰρ καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας αἰνέσαι φησὶν, ἀλλὰ τὸ ἀπαραίτητον τῆς ὑμνῳδίας καὶ ἐνδελεχὲς τανῦν ἐπαγγέλλεται· ἑσπέρας μὲν γὰρ, εἰς φυλακὴν τῶν ἀπὸ τοῦ σκότους ἐπιβουλῶν· πρωῒ δὲ, εἰς συντήρησιν τῶν ἡμερινῶν τοῦ ἐχθροῦ προσβολῶν· μεσημβρίας δὲ, εἰς ἀσφάλειαν πλείονα καὶ τῶν ἔργων εὐοδίαν ἐπάναγκες εὐλογεῖν τὸν Θεόν· ὁ δὲ Ἡσύχιος εἰς τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια ἀναφέρει ταῦτα λέγων „Ἀπαγγέλλει τὰ κατὰ τοὺς εἰρημένους καιροὺς πεπραγμένα μυστήρια ὁ Δαβίδ· ἑσπέρας μὲν, ὅπως αὐτὸν ἔθαπτεν ὁ Ἰωσὴφ, καὶ ἐκήδευσε Νικόδημος· καὶ πάλιν· ὅπως τῶν θυρῶν τῆς Σιὼν κεκλεισμένων εἰσήρχετο ὁ Χριστός· πρωῒ δὲ, ὅπως ἀπηνέχθη

18: „ Λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν „ μου ἀπὸ τῶν ἐγγιζόντων μοι, ὅτι „ ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί.

Μὲ εἰρήνην, λέγει, ἤτοι χωρὶς πόνον, θέλει λυτρώσει ὁ Θεὸς τὴν ψυχήν μου ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ ἐγγίζουν εἰς ἐμέ· ἤτοι ἀπὸ τοὺς ὄντας μὲν μετὰ τοῦ Σαοὺλ, συγγενεῖς δὲ ὄντας τοῦ Δαβὶδ καὶ συστρατιώτας· ἔπειτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν αὐτοὶ εἶναι ἐγγίζοντες εἰς αὐτόν· ὅτι δηλαδὴ αὐτοὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων ϛρατιωτῶν, ἦτον συναναϛρεφόμενοι μὲ ἐμένα καὶ συϛρατευόμενοι. (1)

19: „ Εἰσακούσεται ὁ Θεὸς καὶ ταπεινώ„σει αὐτοὺς ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώ„νων.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐποίησε τοὺς αἰῶνας, διὰ τοῦτο λέγεται ἐδῶ ὅτι εἶναι πρὸ τῶν αἰώνων. (2)

„ Οὐ γάρ ἐστιν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα „ ὅτι οὐκ ἐφοβήθησαν τὸν Θεόν.

Δὲν εἶναι, λέγει, εἰς τοὺς ἀνωτέρω κακοὺς κάμμία ἐναλλαγὴ ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀρετήν· ἀλλὰ μένουν ἀμετάβλητοι ἐν τῇ κακίᾳ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· „ Οὐ γὰρ ἀλλάσσονται, ἢ φοβοῦνται τὸν Θεόν· ταῦτα δὲ ἠμποροῦν νὰ λέγωνται καὶ κατὰ τῶν Χριϛοκτόνων Ἰουδαίων· ἀφ᾽ οὗ γὰρ αὐτοὺς ἀνωτέρω ἐκαταράσθη ὁ Δαβὶδ, τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι θέλει μοῦ εἰσακούσει ὁ Χριϛὸς, καὶ θέλει τοὺς ταπεινώσει· διὰ τὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· οἱ ἄλλοι δὲ, ὅσοι ἔμειναν, δουλεύουσιν ἄτιμοι καὶ τεταπεινωμένοι εἰς κάθε ἔθνος μὲ τὰς πλέον εὐτελεῖς ὑπηρεσίας· εἶπε δὲ, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπάρχει πρὸ τῶν αἰώνων κατα τὴν Θεότητα· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον, ὅτι ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι μόνον ἀπὸ τὴν μητέρα, ὡσὰν ἕνας ψιλὸς ἄνθρωπος· τὸ δὲ, οὐ γάρ ἐϛιν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα, νοεῖται ἀκόμη καὶ ἄλλως διὰ τοὺς Ἰουδαίους· ὅτι ὁ Χριϛὸς ἦτον τὸ ἀντάλλαγμα καὶ ἡ ἐξαγορὰ, ἥτις ἐδόθη διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριϛὸν, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο ἄξιον ἀντάλλαγμα δι᾽ αὐτούς· ἤγουν διὰ νὰ λυτρωθοῦν μὲ αὐτὸ ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ ἀπὸ τὸν αἰώνιον θάνατον. (3)

20: „ Ἐ-

χθη εἰς τὸ Πιλάτου πραιτώριον, ϗ ὅπως ἐκ νεκρῶν ἀναϛὰς ταῖς γυναιξὶν ἑαυτὸν ἐνεφάνισε. Μεσημβρίας, ὅπως ἐϛαυρώθη ϗ τὴν κτίσιν ἐσάλευσεν, οὐκ ἀπολέσαι ταύτην, ἀλλ᾽ ἀνακαινίσαι ϗ διορθῶσαι βουλόμενος· ϗ διὰ τί ταῦτα διηγεῖσθαι ὑπέσχετο; ἐπειδὴ περιεκτικὰ ϗ τῶν λοιπῶν τοῦ μονογενοῦς θαυμάτων ἐτύγχανεν· ὅθεν αὐτοῦ φησι ϗ τὸν Πατέρα τῆς φωνῆς εἰσακούσεσθαι, τῇ διηγήσει τῶν μυϛηρίων τῶν εἰρημένων χαίροντα.

(1) Ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοὶ, τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς πολεμίους δηλοῖ, οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσε· „ Πολλοϛοὶ ἐγένοντο πρός με: τουτέϛιν οὐ βραχεῖς τινες ἦσαν οἱ θορυβεῖν τὴν ψυχήν μου θέλοντες· ὅρα δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ, ὅπου λέγει ὁ ἴδιος Εὐθύμιος, ὅτι τὸ ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοὶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί: ἤτοι κατ᾽ ἐμοῦ· κατ᾽ ἐναλλαγὴν τῶν προθέσεων· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι ἐκ προσώπου τοῦ Χριϛοῦ τὰ λόγια ταῦτα λέγονται· λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τῶν ἐγγιζόντων μοι, εἴτε τῶν ϛρατιωτῶν, οἵτινες αὐτοῦ τὸν τάφον ἐκύκλωσαν· εἴτε τῶν ψευδομαρτύρων, οἵτινες αὐτὸν συκοφαντοῦντες περιέϛησαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως· εἴτε τῶν ἐν ᾅδου δυνάμεων, αἳ περὶ αὐτὸν ἦσαν, ὁμοῦ μὲν ἐκπληττόμεναι, ὁμοῦ δὲ ϗ φρουροῦσαι, ὥϛε μὴ πᾶσαν τῶν νεκρῶν τὴν αἰχμαλωσίαν ἀναγαγεῖν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος λέγει „ Ὁ Θεὸς ϗ ὡς αἰὼν ϗ ὡς χρόνος ὑμνεῖται, ὡς χρόνου παντὸς ϗ αἰῶνος αἴτιος· ϗ παλαιὸς ἡμερῶν, ὡς πρὸ χρόνου ϗ ὑπὲρ χρόνον· ϗ αὖθις ὑπάρχων πρὸ αἰώνων, καθὼς ϗ πρὸ αἰῶνός ἐϛι ϗ ὑπὲρ αἰῶνα· ϗ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων· προσθέττει δὲ ἄλλος ϗ λέγει „ Ἐνταῦθα οὖν καλῶς εἴρηται, τὸ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων· οὐχ ἕξουσι γάρ φησι πρὸς ἄλλον Θεὸν καταφυγεῖν, ὅταν παρὰ σοῦ τιμωρῶνται τοῦ ἀϊδίου ϗ μόνου.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Τὸ, οὐ γάρ ἐϛιν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ γὰρ ἕξουσι θυσίαν προσενεγκεῖν, ἀνάλογον τῆς πονηρίας αὐτῶν, ὡς ἀνίατα ἡμαρτηκότες· τῶν γὰρ ἁμαρτημάτων, τὰ μὲν, δυσίατα

ἢ

20: „ Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ „ ἀποδιδόναι.

Ἐξέτεινεν ὁ Θεὸς, λέγει, τὴν κολαστικὴν αὐτοῦ δύναμιν, διὰ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Χριστοκτόνους Ἰουδαίους τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτοὺς τιμωρίαν κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„ Ἐβεβήλωσαν τὴν διαθήκην αὐ- „ τοῦ.

Οἱ μὲν φίλοι τοῦ Σαοὺλ ἐβεβήλωσαν τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ· ἤτοι κατεφρόνησαν αὐτόν· ὁ ὁποῖος λέγει „ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. (Λευ. ιθ'. 8.) Καὶ „ Οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου· (Λευ. ιθ'. 17.) καὶ ἄλλα ὅμοια· οἱ δὲ Χριστοκτόνοι Ἰουδαῖοι ἐβεβήλωσαν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· διὰ τί μὴ δεχθέντες αὐτὸ, ἐνόμιζαν ὡς ἄτιμον· βέβηλον γὰρ εἶναι τὸ κοινὸν καὶ ἀνίερον.

21: „ Διεμερίσθησαν ἀπὸ ὀργῆς τοῦ „ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἤγγισαν αἱ „ καρδίαι αὐτῶν.

Ἀπὸ τὴν ὀργὴν, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, ἐδιαμοιράσθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα κατεδάφισαν τὰ Ἱεροσόλυμα· διὰ τοῦτο μερικοὶ ἔλεγον, ὅτι ταῦτα τὰ κακὰ ἔπαθον, διὰ τί ἐθανάτωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἕνας εἶναι καὶ ὁ Ἰώσηπος· ὅς τις παρ' ὀλίγον ὁμολογεῖ Θεὸν τὸν Ἰησοῦν ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἀφ' οὗ δὲ ταῦτα ἔπαθον οἱ Ἰουδαῖοι ἤγγισαν αἱ καρδίαι των εἰς τὴν ἀλήθειαν συλλογιζόμεναι, ὅτι ἴσως ἦτον Θεὸς ὁ Ἰησοῦς· ἐγγύτης γὰρ λέγεται καὶ ἡ ἀμφιβολία τοῦ λογισμοῦ. (2)

„ Ἡπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑ- „ πὲρ ἔλαιον, καὶ αὐτοί εἰσι βολί- „ δες.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται κοινῶς διὰ ὅλους τοὺς Ἰουδαίους· οἱ ὁποῖοι πρὸ τοῦ νὰ σταυρώσουν τὸν Κύριον, ἐπρόσφερον μὲν εἰς αὐτὸν λόγια ἁπαλὰ ὡσὰν τὸ λάδι, καλοῦντες αὐτὸν Ῥαββὶ καὶ διδάσκαλον, καὶ λέγοντες. „ Οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις· (Ματθ. κβ'. 16.) καὶ ἄλλα ὅμοια μαλακὰ λόγια· ἀλλ' ὅμως τὰ μαλακὰ καὶ ἁπαλὰ αὐτὰ λόγια ἦτον ἔσωθεν σαΐταις ἀκονισμέναις, τὰς ὁποίας κατ' αὐτοῦ ἔρριπτον οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιθυμοῦντες τὸ αἷμά του· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ διὰ τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς με-

---

ἢ ϗ ἀνίατα, τὰ δὲ, ἰάσιμα· ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· οὐ γὰρ ἀλλάσσονται, οὐδὲ φοβοῦνται τὸν Θεόν· οὐδὲ γὰρ ἀλλάσσεται αὐτῶν ἡ πονηρὰ γνώμη, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οὐδὲ φοβοῦνται τὸν Θεόν· διὸ δὴ ὁρῶν φησιν αὐτῶν τὸν ἀμεταμέλητον τρόπον, ταῖς προειρημέναις συμφοραῖς περιβαλεῖ, ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος, ἅπαξ γὰρ ἀρνησάμενοι τὸ τίμιον αἷμα Χριστοῦ, τὸ εἰλημμένον ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, οὐκέτι εὐποροῦσι λύτρου.

(1) Τοῦτο οἱ τρεῖς ἑρμηνευταὶ οὕτως ἡρμήνευσαν „ Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τοὺς εἰρηνεύοντας ἐν αὐτῷ: ἤτοι ὁ Σαοὺλ οὐ πολέμιον ἐδίωκεν, ἀλλ' εὐεργέτην ϗ συνήθη, ϗ γνώριμον· οὐδὲ ἐχθρὸν ὁ Ἰούδας προδέδωκεν, ἀλλὰ Σωτῆρα ϗ τῶν ἀγαθῶν χορηγόν· τὸ τοίνυν ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐκτείνας τὴν χεῖρα ὥστε τὰς ἀντιδόσεις ἐκτίσαι, ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν προσενήνοχε, πάντα πονηρίας μεστά· ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει „ Αὐτὸς μέν φησι, τὴν παρεκτικὴν χεῖρα τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸ μεταλαβεῖν αὐτοὺς τῆς εὐλογίας, ἐξέτεινεν· οἱ δὲ, (Ἰουδαῖοι) οὐ μόνον οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ ϗ τὴν διαθήκην ἐβεβήλωσαν· δηλονότι τὴν Εὐαγγελικήν· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Θαυμάσαι ἄξιον τὴν ἀκρίβειαν τῆς προφητείας, αὐτοῖς γὰρ ἔργοις τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἰούδα καταλαμβάνεται· ὅτε τὸ Ἀργύριον τῆς προδοσίας τοῖς ἀρχιερεῦσιν ὑποστρέψαι βουληθεὶς, ἀναγκαίως τὴν χεῖρα ἐξέτεινε.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι διεμοιράσθησαν μὲν εἰς κάθε τόπον, συμφωνοῦσιν ὅμως ϗ συνάπτονται κατὰ τὴν κακίαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἤγγισαν αἱ καρδία αὐτῶν.

μετὰ τοῦ Σαοὺλ, ὅστις ὑποκρινόμενος ἔλεγεν „ Ἡ φωνή σου αὕτη τέκνον Δαβίδ; (Α΄. Βασιλ. κς΄. 17.) καὶ ἄλλα ὅμοια λόγια, ἁπαλὰ μὲν ὄντα εἰς τὰ ἔξω καὶ τὸ φαινόμενον· φαρμακεραὶ δὲ σαΐται εἰς τὸ ἔσω καὶ τὸ νοούμενον. (1)

22: „ Ἐπίῤῥιψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν „ σου, καὶ αὐτός σε διαθρέψει.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κάμνει ὁ Δαβὶδ κοινὴν διδασκαλίαν εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ ἐπιβουλεύονται ἀπὸ ἄλλους, λέγων πρὸς τὸν καθ' ἕνα ἐξ αὐτῶν· ῥίψαι ἀδελφὲ, τὴν φροντίδα ὅλης τῆς ζωῆς σου καὶ τῆς ψυχῆς σου εἰς τὸν Θεόν· διὰ τί ὁ Θεὸς θέλει σὲ θρέψει καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχήν· ἀνίσως δὲ θέλει σὲ θρέψῃ, φανερὸν ὅτι καὶ θέλει σὲ ἐνδύσει · ἀνίσως δὲ σὲ ἐνδύσῃ, φανερὸν ὅτι καὶ θέλει σὲ φυλάξει, καὶ θέλει σὲ λυτρώσει ἀπὸ κάθε πειρασμόν. (2)

„ Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σάλον τῷ „ δικαίῳ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν θέλει ἀφήσει τὸν δίκαιον νὰ δοκιμάζῃ σάλον καὶ ταραχὴν, εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ· λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος „ Πιστὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· (Α΄. Κορινθ. ί. 13.) οὐ δώσει δὲ εἶπεν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς συγχωρῶν νὰ σηκόνωνται ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειρασμοὶ κατὰ τῶν δικαίων, φαίνεται ὅτι αὐτὸς τοὺς δίδει· διὰ τί ἠμπορῶντας νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, δὲν τοὺς ἐμποδίζει, πρὸς δοκιμὴν καὶ στέφανον τῶν πειραζομένων.

23: „ Σὺ δὲ ὁ Θεὸς κατάξεις αὐτοὺς εἰς „ φρέαρ διαφθορᾶς.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις καταβιβάσεις τοὺς ἐπιβούλους τῶν ἀθώων ἀνθρώπων, ποῦ; εἰς τὸ πηγάδι τῆς διαφθορᾶς· πηγάδι δὲ διαφθορᾶς ὠνόμασε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν βαθεῖαν καὶ ἄφευκτον τιμωρίαν ὁποῦ μέλλουν νὰ πάθουν οἱ ἐπίβουλοι ἄνθρωποι. (3)

„ Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος „ οὐμὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐ„ τῶν.

Καὶ

(1) Λέγονται ταῦτα καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν, ὅστις εἶπεν εἰς τὸν Κύριον „ Χαῖρε ῥαββὶ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν (Ματθ. κς΄. 49.) ἀντὶ δὲ τοῦ βολίδες ὁ Ἀκύλας εἶπε, λόγχαι · ἐφαίνοντο γὰρ τὰ ῥήματα τοῦ Ἰούδα ὅμοια ἐλαίου καὶ βουτύρου λειότητι, ὡς εἶπεν ὁ Σύμμαχος· τὰ δὲ βουλεύματα ὅμοια βέλεσι καὶ δόρασιν ὀξυτάτοις κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅστις καὶ προσθέττει „ Πολλοὶ τὰ αὐτὰ νοσοῦντες, φιλίας δῆθεν περικείμενοι ἐπικάλυμμα, πρὸς τοὺς παρ' αὐτῶν ἀδικουμένους φασι · μήτι ἐγώ σε ἠδίκησα; ὁ δὲ Ἡσύχιος περιεργότερον ἐνόησε τὸ ῥητὸν „ Λόγους φησὶν εἶχον Ἰουδαῖοι ἁπαλοὺς, καὶ χρηστότητα κατὰ τὸ δοκοῦν ἅπασαν ὑπερβαίνοντα, ἐν οἷς τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἐπείραζον, ὥσπερ οἱ ναῦται πειράζουσι διὰ βολίδων τὴν θάλασσαν, οὐμὴν ἔφθανον· τί γὰρ βολὶς ἐν ἀβύσσω ποιῆσαι δυνήσεται; ἄβυσσος δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία· ἔνια δέ φησι τῶν ἀντιγράφων αὐτοῦ ἔχει, ὥστε τὴν προφητείαν εἰς τὸν Ἰούδαν ἀναφέρεσθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Τὸ γεμὴν ἐπιῤῥίπτειν τὴν μέριμναν ἐπὶ Κύριον, οὐ τοῦτό ἐστι τὸ ἀναλγήτως καὶ ἀναισθήτως διακεῖσθαι παντάπασιν· ἀλλὰ μεριμνᾷν μὲν κατὰ τὸ ἐπιβάλλον τῇ ἑκάστου δυνάμει, τὸ δὲ πᾶν ἀναρτᾷν τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, τῆς δυναμένης καὶ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν συσχεῖν, καὶ τοῖς μεριμνωμένοις ἀγαθὸν ἐπιθεῖναι τέλος· καλῶς οὖν ἡμᾶς εἰς εὐλάβειαν ὁ Ψαλμῳδὸς παιδαγωγεῖ· ὁ γὰρ ἀφάτῳ δυνάμει τὰ πάντα εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν Κύριος, χορηγήσει πᾶσι καὶ τροφὰς, ὅταν ἐπ' αὐτὸν ἐπιῤῥίψωμεν τὴν ἐλπίδα· τί δέ ἐστιν ἐπ' αὐτὸν τὴν ἐλπίδα ῥίπτειν; ἀποστῆσαι δηλονότι τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων τὸν νοῦν, μεριμνᾷν δὲ ὅπως ἀρέσωμεν αὐτῷ.

(3) Ἔφη γὰρ ὁ Θεοδώριτος „ Φρέαρ διαφθορᾶς τὴν ἄφυκτον ἐκάλεσε τιμωρίαν· ὥσπερ γὰρ τὸν εἰς φρέαρ ἐκπεπτωκότα ἰλύος τινος καὶ βορβόρου μεστὸν, διαφυγεῖν τὸν ὄλεθρον τῶν ἀδυνάτων, οὕτω τὸν ὑπὸ Θεοῦ κολαζόμενον οὐκ ἔνεστιν ἑτέρωθεν σωτηρίαν εὑρεῖν.

Καὶ πῶς ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει, εἰς μὲν τὸν οϛ΄. Ψαλμὸν περὶ τῶν τοιούτων φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, ὅτι „ Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὑρεθήσονται ἐν αὐτοῖς; (Ψαλμ. οβ΄. 10.) ἐδῶ δὲ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι οἱ φονεῖς ἄνθρωποι δὲν θέλουν μεσοκαιρίσουν τὴν ζωήν τους; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι εἰς μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐκεῖνον λέγει, ὅτι θέλουν εὑρεθοῦν πλήρεις καὶ τέλειαι αἱ ἡμέραι τῶν κακῶν, ὄχι διὰ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς των, ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν τους· ἤγουν ὅτι αἱ ἡμέραι αὐτῶν θέλουν εἶναι πλήρης καὶ γεμάται ἀπὸ κακίαν· ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς προγινώσκωντας τὴν ἀμετρίαν τῆς κακίας τῶν φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, θερίζει αὐτοὺς πρὸ τοῦ φυσικοῦ καιροῦ τοῦ θανάτου των· ἵνα μὴ ζῶντες περισσότερον, ἁμαρτάνουν καὶ περισσότερον, καὶ γίνεται εἰς αὐτοὺς ἡ τιμωρία φιλανθρωπία, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ὁ δὲ λόγος οὗτος δὲν εἶναι καθολικός, οὐδὲ ἀκολουθεῖ πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς κακούς, τὸ νὰ μὴ μεσοκαιρίζουν δηλαδή· διὰ τί πολλοὶ κακοὶ συγγηράσκουν μὲ τὴν κακίαν τους· ἀλλὰ λέγεται ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος: ἤγουν διὰ τί ὡς ἐπιτοπλεῖςον οἱ κακοὶ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν μὲ ἄωρον θάνατον· ἢ καὶ εἶπε τοῦτο ὁ Προφητάναξ, διὰ νὰ φοβήσῃ τοὺς φονικοὺς καὶ δολίους ἀνθρώπους· ἄνδρας δὲ αἱμάτων καὶ δολιότητος εἶπεν αὐτούς, ὡς ἀνδριζομένους εἰς φόνους καὶ δόλους· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ δόλου, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ κάθε κακίαν· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον νοεῖται τοῦτο, ὅτι καθὼς ἄνθρωπον εἰρήνης λέγει ἡ Γραφὴ τὸν εἰρηνικὸν κατὰ περίφρασιν· ἔτζι καὶ ἄνδρα αἱμάτων ὀνομάζει τὸν φονέα καὶ χαίροντα εἰς τὰ αἵματα· καὶ ἄνδρα δολιότητος, τὸν δόλιον, καὶ χαίροντα εἰς τὰς δολιότητας. (1)

„ Ἐγὼ δὲ Κύριε, ἐλπιῶ ἐπὶ σέ.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι ἕνα ἐπιφώνημα, τὸ ὁποῖον συνειθίζει νὰ λέγῃ ὁ Δαβίδ· ἐπειδὴ γὰρ μίαν φορὰν ἐδοκίμασε ποῖον καρπὸν ἔχει ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς· διὰ τοῦτο ἐλπίζει ὅλως δι᾽ ὅλου εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁμολογεῖ εἰς ὅλους ὅτι ἐλπίζει εἰς αὐτόν. (2).

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἁρμόζει δὲ οὗτος νὰ λέγεται ἠθικῶς καὶ εἰς ἡμᾶς, ἔξω ἀπὸ ὀλίγα τινὰ ῥητά, τὰ ὁποῖα θέλομεν σημειώσομεν· ὅσα λοιπὸν εἶναι ῥητὰ εὐκολοκατάληπτα, θέλομεν τὰ ἀφήσομεν νὰ νοοῦνται κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, ὁποῦ ἐποιήσαμεν ἀνωτέρω εἰς αὐτά· ὅσα δὲ εἶναι δυσκολονόητα, ταῦτα θέλομεν προσθέσομεν ἐδῶ· καθ᾽ ἕνας λοιπὸν ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του ταῦτα· ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου: δηλαδὴ διὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ συνδυασμόν, ὁποῦ ἐποίησα μὲ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· ἐπειδὴ ἡ ὁμιλία αὕτη προξενεῖ ὕςερον λύπην εἰς τὴν ψυχὴν καὶ μετάνοιαν· ἢ ἐλυπήθην διὰ τὴν ἀκαιρολογίαν καὶ φλυαρίαν, ὁποῦ εἶπον μὲ τοὺς ἀδιαφόρους καὶ τοὺς τυχόντας ἀνθρώπους· καὶ ἐταράχθην ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ὁποῦ φέρει κατ᾽ ἐμοῦ ὁ ἐχθρός μου καὶ ἁμαρτωλὸς δαίμων· ἐμάκρυνα δὲ ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τὶ προσεκολλήθην μὲ τοὺς δαίμονας, διὰ μέσου τῆς μιαρᾶς καὶ ἀκαθάρτου ζωῆς μου· καὶ ἐκατοίκησα εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ἀκαρπίαν τῆς ἀρετῆς· καταπόντισον Κύριε καὶ καταδίελε τὰς γλώσσας τῶν δαιμόνων, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ συμφωνοῦν αὐτοὶ εἰς τὸ νὰ μὲ ἐπιβουλεύωνται· ὅτι εἶδον ἀνο-

(1) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „ Ὅτι ἄνδρας αἱμάτων ὀνομάζει ἐδῶ τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐθανάτωσαν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· καὶ εἶπον, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ᾽ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· καὶ ἔνοχοι ἔγιναν παντὸς αἵματος ἐκκεχυμένου τῶν Δικαίων· αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἐτελείωσαν τὸν φυσικὸν τῆς ζωῆς χρόνον, μὲ τὸ νὰ παρεδόθησαν εἰς τὴν μάχαιραν τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναλήψεως· τὰ αὐτὰ λέγουσι καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Δίδυμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ὁ πιςὸς λεγέτω τοῦτο· ἡ γὰρ εἰς Θεὸν ἐλπὶς τῶν κακῶν ἐλευθερίαν, ἀγαθῶν τε πάντων παρουσίαν χαρίζεται.

νομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει : ἤγουν εἰς τὴν πολιτείαν τῶν δαιμόνων· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνομοῦσιν, ἁμαρτάνοντες, καὶ ἀντιλέγουσιν εἰς τὰ ἐδικά σου προςάγματα κύριε· τείχη δὲ τῆς πολιτείας αὐτῶν, εἶναι οἱ δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

Κόπος δὲ εἶναι ἐν μέσῳ τῆς πολιτείας τῶν δαιμόνων, διὰ ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ ἀντιπολεμοῦν ἀνδρείως εἰς τὰς προσβολὰς τῶν δαιμόνων, καὶ δὲν δέχονται αὐτάς· πλατείαις δὲ εἶναι ἡ ςράταις τῶν δαιμόνων, διὰ τὶ ἐναντιοῦνται εἰς τὴν ςενὴν ςράταν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς· τόκος δὲ καὶ διάφορον τῶν δαιμόνων, εἶναι ἡ προσθήκη καὶ αὔξησις τῆς ἁμαρτίας· τὸ δὲ „ Εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδησέ με, καὶ τὰ ἑξῆς, ἕως τοῦ ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ᾽ αὐτοὺς, αὐτὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Ἰούδα, ὡς τὰ ἑρμηνεύσαμεν· ἐλθέτω δὲ θάνατος εἰς τοὺς δαίμονας : ἤτοι ἡ παντελὴς ἀνενεργησία τῆς κακίας των· τὸ δὲ, καὶ καταβήτωσαν εἰς Ἅδου ζῶντες προεξηγήσαμεν· παροικίαι δὲ τῶν δαιμόνων εἶναι οἱ πλησιασμοὶ ὁποῦ κάμνουν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς, ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς καρδίας παροικοῦντες· οἱ αὐτοὶ δὲ δαίμονες λέγονται καὶ ἐγγίζοντες εἰς ἡμᾶς· διὰ τὶ ἔνδοθεν προσβάλλουσι πάντοτε τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ βλασφήμους λογισμούς· ἐν πολλοῖς δὲ ἦσαν σὺν ἐμοὶ, ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν ἐν ἐμοὶ, κατ᾽ ἐναλλαγὴν τῶν προθέσεων· ὅπερ δηλοῖ, ὅτι πολλοὶ ὁμοῦ ἦλθον ἐν ἐμοί : ἤτοι κατ᾽ ἐμοῦ· (1) δὲν εἶναι δὲ ἀντάλλαγμα : ἤτοι ἐναλλαγὴ εἰς τοὺς δαίμονας ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ὡς ἑρμηνεύσαμεν· ἐξεβήλωσαν δὲ τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ ἐξουδένωσαν· ἤγγισαν δὲ ἡμῖν αἱ καρδίαι αὐτῶν : ἤτοι τὰ βουλεύματα τῶν δαιμόνων· ἡπαλύνθησαν δὲ οἱ λόγοι τῶν δαιμόνων, ὅταν μᾶς ὑποβάλλουν τοὺς λογισμοὺς τῆς ἁμαρτίας· διὰ τὶ αὐτοὶ μᾶς κολακεύουν μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ μᾶς δελεάζουν μὲ τὴν ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς ἁμαρτίας, ἢ καὶ μὲ τὰ δεξιὰ τῆς ἀρετῆς· τελειόνουν δὲ εἰς τὴν πικρίαν, καὶ εἰς τὴν φανερὰν καὶ ὁμολογουμένην ἁμαρτίαν.

Ψαλ-

(1) Ὅθεν ἐξ ὁ Ἀπολλινάριος μετέφρασεν ἡρωϊκῶς „ Οὐ νεκάμοι πολέεσσι πεποιθότες ἀντεφέροντο.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΕ'.

Κάθισμα Η'.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένου·
„ τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὁπότε ἐκράτη-
„ σαν οἱ ἀλλόφυλοι αὐτὸν
„ ἐν Γέθ.

Καθὼς οἱ Ψαλμοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν Συνέσεως, ἐβάλθησαν κατὰ σειρὰν ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου· ἔτζι καὶ ὅσοι Ψαλμοὶ ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν ταύτην „ Εἰς ϛηλογραφίαν· κατὰ τάξιν ἕνας τοῦ ἄλλου ἐβάλθησαν· ἀπὸ τούτους δὲ πρῶτος εἶναι ὁ παρών· λαὸν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἰουδαϊκὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅς τις μὲ τὸ νὰ εὑρίσκετο σκλάβος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διὰ τοῦτο ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰ ἅγια· ἤγουν ἀπὸ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται· διὰ τὶ αἱ Προφητεῖαι, ὁποῦ περιέχονται εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἐπλησίαζον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· νοεῖται δὲ λαὸς, καὶ ὅλοι ἁπλῶς οἱ ἄνθρωποι οἱ πρὸς καιρὸν ὄντες μεμακρυμένοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἄνδρας, μὲ τὸ νὰ αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· ὑπὲρ τοῦ λαοῦ δὲ γράφεται, ἀντὶ τοῦ προσώπου τοῦ λαοῦ· προςίθεται δὲ ἐδῶ καὶ δευτέρα ἐπιγραφὴ αὕτη „ Τῷ Δαβὶδ εἰς ϛηλογραφίαν καὶ τὰ λοιπά· ὥστε ὁποῦ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι διπλῆ· προείπομεν δὲ εἰς τὸν λγ'. Ψαλμὸν, ὅτι ὁ Δαβὶδ φεύγωντας τὸν Σαοὺλ, ἐπῆγεν εἰς τὴν χώραν Γὲθ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀγχοῦς· καὶ ἐπειδὴ ἐγνωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀγχοῦς, ἐφοβήθη· ὅθεν ἐκαμώθη πῶς εἶναι σαλός· καὶ διὰ τὴν σαλότητα ἀφέθη ἀπὸ τὸν βασιλέα, καὶ ἐλυτρώθη παραδόξως ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καθὼς τὴν ἱςορίαν ταύτην ἀναφέρει ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφ. κα'. Τότε λοιπὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅς τις ἁρμόζει μὲν εἰς τὰ τότε συμβεβηκότα πάθη του, ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς τὰ πάθη, ὁποῦ ἔμελλε νὰ δοκιμάσῃ μετὰ ταῦτα ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων· θέλωντας νὰ κηρύττῃ πάντοτε τὴν εὐεργεσίαν, ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωήν του, διὰ τοῦτο ἐπέγραψε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, εἰς ϛηλογραφίαν· ἤτοι εἰς ἀνεξάλειπτον γραφήν· ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὁποῦ γράφουν ἐπάνω εἰς λιθίνας, ἢ χαλκίνας ϛήλας λόγιά τινα· ἵνα μένουν ταῦτα εἰς παντοτινὴν μνήμην καὶ ἐνθύμησιν. (1)

1: „ Ἐ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἠμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ ἐκ τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς πάλαι μὲν ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένης, καθ' ὃν εἰδωλολάτρει καιρὸν, καὶ δουλευούσης Δαίμοσι· ῥυσθείσης δὲ

1: „ Ἐλέησόν με ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτη-
„ σέ με ἄνθρωπος.

Τὸ κατεπάτησεν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ συνέτριψε· καὶ ἂν μὲν τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος Ναυουχοδονόσορ· ἂν δὲ λέγεται ἐκ μέρους τῶν ἐν ἁμαρτίαις εὑρισκομένων, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ διάβολος· ἔτζι γὰρ καὶ ἡ ἁγία Γραφὴ πολλάκις αὐτὸν ὀνομάζει, καὶ μάλιστα ὁ Ἡσαΐας, (κεφ. λα΄. 3.) διὰ τὸ φιλόσαρκον τοῦ διαβόλου καὶ τὸ φιλήδονον· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ παραβολῇ τῶν Ζιζανίων ἐχθρὸν ἄνθρωπον τὸν διάβολον ὠνόμασεν εἰπών· „ Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησε· (Ματθ. ιγ΄. 28.) ἂν δὲ ὁ λόγος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβίδ, ἄνθρωπος νοεῖται ὁ Σαούλ· τὸ δὲ κατεπάτησε σημαίνει ἀκόμη καὶ τὸ κατεφρόνησεν· ὡς τό, „ Πόσῳ μᾶλλον ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας; (Ἑβρ. ι. 29.) ἤτοι ὁ καταφρονήσας. (1)

„ Ὅλην τὴν ἡμέραν πολεμῶν ἔθλι-
„ ψέ με.

Ὅλην τὴν ἡμέραν, λέγει, ἀντὶ τοῦ καθ' ἡμέραν· πολεμῶν δὲ λέγεται: ἤτοι σηκόνεται ὁ διάβολος κατ' ἐμοῦ καὶ μὲ ἐνοχλεῖ μὲ διαφόρους θλίψεις ψυχικὰς καὶ σωματικάς.

2: „ Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην
„ τὴν ἡμέραν.

Οἱ Βαβυλώνιοι, λέγει, ἐχθροί μου, ἢ καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἢ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σαοὺλ, καταφρονοῦσι καὶ συντρίβουσί με κάθε ἡμέραν.

„ Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ
„ ὕψους.

3: „ Ἡ-

———

δὲ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν διὰ τοῦ γεγονότος ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα Δαβίδ, (ἤτοι τοῦ Χριστοῦ.) τοῦ καὶ πολεμήσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὥσπερ ἐν στήλῃ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην γράψαντος· τότε γὰρ καὶ τιμῆς αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἠξίωσαν: τουτέστιν οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντες εἰς αὐτόν, . . ὁ Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ ἔξω τῶν τῆς Ἰουδαίας ὅρων γενόμενος, καὶ πόλιν ἐν ἀλλοφύλοις ἑαυτῷ συνοικίσας. (ὡς ὁ Δαβὶδ τὴν Σεκελὰκ) καὶ διπλῷ συναναπαυόμενος γάμῳ, τὴν μὲν ἐκ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους, (ἤτοι τὴν τοῦ Σαοὺλ θυγατέρα.) τὴν δὲ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων (ἤτοι τὴν Ἀβιγαίαν τὴν γυναῖκα Νάβαλ τοῦ Καρμηλίου.) τῷ θαλάμῳ παραδεξάμενος· ἤτοι τὴν ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν· λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Σημειοῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι δύω φοραῖς ἐπῆγεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ἀγχοὺς βασιλέα Γέθ· μίαν φορὰν, ὅτε μόνος μείνας ἐκαμώθη πῶς εἶναι σαλὸς, καὶ οὕτως ἐγλύτωσε· καὶ δευτέραν φορὰν, ὅταν παρεκάλεσε τὸν αὐτὸν Ἀγχοὺς καὶ τοῦ ἔδωκε τόπον τὴν Σεκελὰκ, καὶ ἐκάθησε τέσσαρας μῆνας μὲ τοὺς ἑξακοσίους ἄνδρας αὐτοῦ καὶ μὲ τὰς δύω γυναῖκάς του καὶ μὲ τὴν φαμηλίαν του ὅλην, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφαλαίῳ κζ΄. φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐῤῥέθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὄχι κατὰ τὴν πρώτην φορὰν, ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἀγχοὺς, καὶ ὑπεκρίθη τὸν σαλὸν καὶ ἐγλύτωσε· τότε γὰρ ἐποίησε τὸν λγ΄. Ψαλμόν· ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν φορὰν, ὅταν ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι εἰς τὴν Γὲθ τὴν πατρίδα των, καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν, δόντες αὐτῷ τόπον διὰ νὰ καθίσῃ, ὡς ἄνωθεν Εὐσέβιος λέγει.

(1) Ὁ αὐτὸς δὲ Νύσσης λέγει „ Ὥσπερ εἴτις λῃστοῦ τινος ἐπελθόντος, ἢ ἀνδροφόνου κατὰ τὸ ἀθρόον, ἐπικαλεῖτο τῶν φίλων τινὰς εἰς βοήθειαν, οὐκ ἀρκῶν ἑαυτῷ πρὸς τὴν τῶν κινδύνων ἀποφυγήν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα (ὁ Δαβίδ) ἐναγώνιος ὢν διὰ τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον συμπλοκῆς· (ἄνθρωπον δὲ λέγων, ὅλα τῇ περιληπτικῇ φωνῇ τὰ τῆς φύσεως ἐνδείκνυται πάθη.) ἐπικαλεῖται τὴν ἄνωθεν βοήθειαν· πατεῖσθαι λέγων παρὰ τοῦ πολεμοῦντος, καὶ τῷ πανημερίῳ τῆς μάχης ἀπαγορεύειν καὶ θλίβεσθαι· μηδὲ γὰρ μόνον τυγχάνειν τὸν διὰ τῶν ἀγώνων αὐτῷ συμπλεκόμενον· ἀλλὰ δῆμον ἐχθρῶν εἶναι τὸν ἕνα ἄνθρωπον· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Πᾶς ἅγιος ταῦτα λέγει διὰ τὰς θλίψεις, ὡς ἔχει ἐν τῷ Κόσμῳ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Πολλάκις καὶ ὁ ἡμῶν ἄνθρωπος τὸν χαλεπὸν τοῦτον ὑφίσταται πόλεμον ὅλην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Σατανᾶ πολεμούμενος καὶ παρ' αὐτοῦ καταπατούμενος.

3: „ Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι· ἐγὼ δὲ ἐλπιῶ ἐπὶ σέ.

Ὕψος δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν δυναστείαν καὶ ἐξουσίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ καὶ τὴν ἐπιτυχίαν· διὰ τί ἐκεῖνοι, ὁποῦ κτυποῦν ἀπὸ κἀνένα ὑψηλὸν μέρος τοὺς εὑρισκομένους εἰς μέρος κατώτερον, αὐτοὶ ἐπιτυχαίνουν εἰς τὸ κτύπημα καὶ δὲν ἀστοχοῦσιν· ἡμέρας δὲ λέγει, τὰς εὐημερίας καὶ εὐτυχίας τῶν ἐχθρῶν· διότι ὁ Δαβὶδ, παρηγορῶντας τὸν ἑαυτόν του, καὶ προφητεύων διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ, λέγει ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ τὰς τοιαύτας προσκαίρους τῶν ἀνθρώπων εὐημερίας. (1)

4: „ Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους „ μου.

Τὸ ἐπαινέσω ἐδῶ λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ κοσμήσω· ἐπαινετοὺς, λέγει, θέλω κάμω τοὺς λόγους μου, μὲ τὸ νὰ λέγω ὕμνους περὶ Θεοῦ καὶ δοξολογίας· μόνος γὰρ ὁ λόγος ἐκεῖνος κοσμεῖται καὶ σολίζεται, ὅποιος ἐνθυμεῖται καὶ ἀναφέρει δόξαν εἰς τὸν Θεόν· ἢ, ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐκαυχήθη καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ τὰς ἡμέρας, θεραπεύει τὸν λόγον ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι, ἐν τῷ Θεῷ· ἤτοι εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ θέλω ἐπαινέσω: ἤγουν θέλω ὑψώσω μὲ καύχησιν τοὺς λόγους μου· κατὰ τὸ „ Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· (Α'. Κορ. α'. 33.)

: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι σάρξ.

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα εἰς τὸν παντοδύναμον καὶ ζῶντα Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλω φοβηθῶ ἐκεῖνα τὰ δεινὰ, ὁποῦ θέλει κάμῃ εἰς ἐμένα ἡ σάρξ· ἤγουν ὁ ἀσθενὴς καὶ θνητὸς καὶ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος. (2)

5: „ Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου „ ἐβδελύσσοντο· κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ „ διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κακόν.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐσυγχύνοντο, λέγει, καὶ κατεφρόνουν τὰ λόγιά μου οἱ ἐχθροί μου ἀλλόφυλοι· ἐπειδὴ καὶ μίαν φορὰν μὲ ἐκαταφρόνησαν· καὶ ὅλοι οἱ διαλογισμοί των ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ με κακοποιήσουν. (3)

6: „ Παροικήσουσι καὶ κατακρύψουσιν αὐ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀπὸ ὕψους βάλλοντες διὰ τοῦ γενέσθαι τοῦ πατουμένου ὑπέρτεροι· καὶ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ ἐστιν, οὐδὲ ἐν φωτὶ τὸ γινόμενον· οὐ γὰρ ἂν ἐφοβήθην ὑπὸ τοῦ φωτὸς συμμαχούμενος· διὰ τοῦτό φησιν ἡμέρας, οὐ φοβηθήσομαι, δηλῶν κατὰ τὸ σιωπώμενον, τὸ διὰ τοῦ σκότους αὐτῷ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὸν φόβον ἐπάγεσθαι· ἀλλ' ἑαυτῷ ἡμέραν ὁ τοιοῦτος ποιεῖ διὰ τοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ τὸ φῶς, δι' οὗ τὸ σκότος ἐξαφανίζεται· λέγει γοῦν „ Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι, ἐγὼ δὲ ἐλπιῶ ἐπὶ σέ· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Καλῶς οὖν τέθηκε τὸ, ἐγὼ δὲ ἐλπιῶ ἐπὶ σὲ, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλως, οὐκ ἔστι δυνάμενος ῥύσασθαι τοὺς πειραζομένους ἐκ τῶν ἐπιβουλευόντων, εἰμὴ ἡ σὴ μόνη, ὦ Δέσποτα, προμήθεια· λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Μὴ τοίνυν ἡμεῖς σκελισθῶμεν εἰς γῆν: τουτέστιν εἰς τὰ γήϊνα, καὶ οὐδεὶς ἡμᾶς καταπατῆσαι δυνήσεται· ἀλλὰ μηδὲ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ὑψηλοτέρους γενέσθαι συγχωρήσωμεν, ἀλλὰ τῶν ἀρετῶν ἀναβάντες ἐπὶ κλίμακα, κατωτέρους ἑαυτῶν τοὺς ἐπιβούλους ποιήσωμεν· ἐὰν γάρ, φησιν, ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καθά φησιν ὁ Παῦλος, εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, οὐδένα τῶν ἐπιβούλων εἰκότως φοβούμεθα, ὅπλῳ πρὸς αὐτοὺς πίστει τῇ εἰς Θεὸν καὶ ἐλπίδι χρώμενοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Σάρκα τοὺς παχυτέρους, καὶ χαμερπῆ τὸν βίον κεκτημένους ἀνθρώπους λέγει· ὁ δὲ Ἡσύχιος σάρκα λέγει τὰ σαρκικὰ πάθη καὶ τὰς ἡδονάς· ἡ τοῦ Θεοῦ τοίνυν ἐλπὶς καὶ τὴν ἡδονὴν χαλινοῖ, καὶ τὸν ἐχθρὸν ἄνθρωπον συμποδίζει, καὶ ἀφοβίαν ἡμῖν ἐξ ἑκατέρου δίδωσιν.

(3) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Σαφῶς καὶ νῦν τοὺς Ἰουδαίους αἰνίττεται· οὗτοι γὰρ τοὺς λόγους τῶν πιστῶν, ὡς ἐλεγχον

„ **αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξου-**
„ **σι.**

Θέλουν, λέγει, παραμονεύσουν οἱ ἐχθροί μου, καὶ θέλουν κρύψουν ἐναντίον μου παγίδας· ἀλλὰ καὶ τὴν πορείαν καὶ τὰ ἴχνη τῆς ζωῆς μου θέλουν παρατηρήσουν· ἵνα μὲ τοὺς τρόπους αὐτοὺς μὲ ὑποσκελίσουν καὶ μὲ ῥίψουν εἰς τὰς παγίδας των· καθὼς καὶ οἱ κυνηγοὶ παρατηροῦν τὰ ἀχνάρια τῶν ζώων, καὶ οὕτω ςήνουν τὰς παγίδας καὶ τὰ πιάνουν· μὲ αὐτὰ δὲ τὰ λόγια φανερόνει ὁ Δαβίδ, τὰς ποικίλας καὶ διαφόρους ἐπιβουλὰς, ὁποῦ ἐμεταχειρίζοντο κατ᾽ αὐτοῦ οἱ ἐχθροί του. (1)

„ **Καθάπερ ὑπέμειναν τὴν ψυχήν**
„ **μου.**

7: „ **Ὑπὲρ τοῦ μηθενὸς σώσεις αὐτοὺς ἐν**
„ **ὀργῇ λαοὺς κατάξεις.**

Καθὼς, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ἐπρόσμειναν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἐνεδρεύοντες καὶ παγιδεύοντές με: ἔτζι καὶ σὺ Κύριε, θέλεις σπρώξεις αὐτούς· ἤτοι θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις, ὥςε νὰ μὴ δυνηθοῦν νά με κακοποιήσουν· ἡ δὲ ὑπὲρ πρόθεσις ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τῆς ἀντί· ἤγουν ἀντ᾽ οὐδενός: τουτέςιν εὐκόλως, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ὡς ἕνα οὐδὲν θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις· καὶ μόνον νὰ ὀργισθῇς εὐθὺς θέλεις κατάξεις καὶ κατατζακκίσεις ὁλόκληρα πλήθη λαῶν.

8: „ **Ὁ Θεὸς τὴν ζωήν μου ἐξήγγειλά σοι·**
„ **ἔθου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν σου**
„ **ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου.**

Ἐφανέρωσα, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε, τὴν πολιτείαν μου, τὴν ὁποίαν πολιτεύομαι τώρα· καὶ σὺ ἐθεώρησας εἰς τὰ δάκρυα ὁποῦ χύνω, ἀπὸ τὰς θλίψεις ςενοχωρούμενος· καθὼς ὑπεσχέθης ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου νὰ θεωρῇς ταῦτα, καὶ νὰ μὴν τὰ ἀποςρέφεσαι· διότι δίδωντας τὸν νόμον ὁ Θεὸς, ὑπεσχέθη ταύτην τὴν ὑπόσχεσιν διὰ τὸν ἀδικούμενον καὶ πτωχὸν, καὶ εἶπεν „ Ἐὰν οὖν ςενάξῃ (ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, καταβοήσῃ·) πρός με, εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γάρ εἰμι· (Ἐξ. κϐ. 27.) (2)

9: „ **Ἐπιςρέψουσιν οἱ ἐχθροί μου εἰς τα**
„ **ὀπίσω·**

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, θέλουν γυρίσουν εἰς τὰ ὀπίσω· ἤγουν θέλουν φύγουν ἀπ᾽ ἔμπροσθέν μου προνικηθέντες· προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο· ἀναγωγικῶς δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως, ὅτι οἱ δαίμονες, ὅ-

---

χον ἔχοντας τῆς αὐτῶν ἀπιςίας διαπαντὸς ἐβδελύττοντο· ἀπὸ πρωῒ τοιγαροῦν ἕως ἑσπέρας τοῦ Παύλου πρὸς αὐτοὺς ῥητορεύοντος, ἐκεῖνοι τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου βδελυξάμενοι, ἀσύμφωνοι, καθάφησιν ὁ Λουκᾶς, ἀνεχώρησαν (Πράξ. κβʹ.)

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐδὲν τῆς προφητείας ταύτης σαφέςερον „ Ἐκβληθέντες γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ τῶν Ἰουδαίων παῖδες, ϗ πάροικοι πάσης τῆς γῆς διὰ τὴν εἰς Χριςὸν ἁμαρτίαν γενόμενοι, τὴν αἰτίαν ἐρωτώμενοι κρύπτουσι, ϗ ἁμαρτίας ἑτέρας, τὴν κατὰ τὸν Χριςὸν σιωπῶντες, προβάλλονται· φυλάττουσι δὲ ϗ τὴν πτέρναν: ἤτοι ἐρευνῶσιν ἡμῶν οἱ Ἰουδαῖοι, ϗ τὸ τυχὸν πλημμέλημα· νοήσεις δὲ ϗ ὅπερ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ὄφιν εἶπεν „ Αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, ϗ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν: ἡμεῖς γὰρ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν: δηλαδὴ τὴν εἰδωλολατρείαν, τηρεῖν πρὸ πάντων κελευόμεθα, φυλάττεσθαι δὲ ὅμως ϗ τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα, κἂν ἔσχατα τυγχάνῃ, κἂν εὐτελῆ εἶναι δοκῇ, ὥστε πτέρναν νομίζεσθαι· ἐπειδή περ παρατηρεῖ ταῦτα ὁ ἐχθρὸς, διαβάλλειν ἡμᾶς τῷ Κριτῇ ϗ διὰ τῶν τυχόντων βουλόμενος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος τὸ παροικήσουσι, συναχθήσονται ἡρμήνευσεν: ἤτοι συναχθήσονται λαθραίως ποιεῖσθαι τὰς κατ᾽ ἐμοῦ συσκευὰς, ϗ τὴν πτέρναν: τουτέςι τὴν τοῦ βίου πορείαν περιεργάζεσθαι· ὅπως σκελίσαντες, δυνηθεῖεν καταβαλεῖν με.

(2) Ἄλλος δὲ σὺν τῷ Ἡσυχίῳ προσθέττει ϗ τὰ ῥητὰ ταῦτα, ὡς ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸ „ Ἔτι λαλοῦντός σου, ἐρεῖ ἰδοὺ πάρειμι· (Ἡσ. νηʹ. 9.) ϗ τὸ, „ Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι· ϗ τὸ „ Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

ὅταν μὲν μᾶς νικοῦν, πηγαίνουν ἔμπροσθέν μας καὶ μᾶς δείχνουν τὴν στράταν, ὁποῦ μᾶς φέρει εἰς τὴν ἀπώλειαν· ὅταν δὲ νικηθοῦν ἀπὸ ἡμᾶς, πηγαίνουν ὀπίσω μας καὶ μᾶς ἀκολουθοῦν γαυγίζοντες ὡσὰν σκύλοι.

„Ἐν ῇ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε,
„ἰδοὺ ἔγνων ὅτι Θεός μου εἶ σύ.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ σὲ ἐπικαλεσθῶ θερμῶς Κύριε, τότε παρευθὺς ἔγνων: ἤτοι γνωρίζω κατὰ ἀντιχρονισμὸν, ὅτι ἐσὺ εἶσαι Θεός μου· πῶς δὲ γνωρίζω τοῦτο; βέβαια μὲ τὸ νὰ μοῦ εἰσακούῃς.

10: „Ἐπὶ τῷ Θεῷ αἰνέσω ῥῆμα· ἐπὶ τῷ
„Κυρίῳ αἰνέσω λόγον.

Τὸ αἰνέσω ἐδῶ νοεῖται, καθὼς ἐνοήσαμεν ἀνωτέρω καὶ τὸ „Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους μου: ἤγουν ἐν τῷ Θεῷ θέλω στολίσω τὸ ῥῆμα καὶ τὸν λόγον μου· ῥῆμα δὲ λέγει τὸν μικρὸν καὶ σύντομον λόγον· λόγον δὲ τὸν μεγαλήτερον καὶ πλατύτερον: ἤτοι καὶ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους λόγους, ὁποῦ σοι προσφέρω, Κύριε, μὲ τὸ ὄνομά σου θέλω τοὺς στολίζω, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

11: „Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.

Ἐκεῖνον ὁποῦ εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Δαβίδ, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος, τοῦτον λέγει καὶ τώρα· ἤγουν ἢ τὸν Σαοὺλ, ἢ τὸν διάβολον· ἢ τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος. (1)

12: „Ἐν ἐμοὶ ὁ Θεὸς εὐχαὶ ἃς ἀποδώσω
„αἰνέσεώς σου.

Εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου, λέγει, εὑρίσκονται Κύριε, αἱ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκα διὰ νὰ σὲ αἰνῶ, καὶ δὲν τὰς ἐλησμόνησα· τὰς ὁποίας ὑποσχέσεις θέλω τὰς τελειώσω διὰ τῶν ἔργων· ὑπέσχετο γὰρ ὁ Δαβὶδ νὰ αἰνῇ καὶ νὰ δοξολογῇ τὸν εὐεργέτην του Θεὸν, διὰ τὶ τὸν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς του.

13: „Ὅτι ἐρρύσω τὴν ψυχήν μου ἐκ θα-
„νάτου· τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ
„δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀ-
„πὸ ὀλισθήματος. (2)

Τὴν ψυχήν μου, λέγει: ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἠλευθέρωσας Κύριε, ἀπὸ τὸν θάνατον· ἀνίσως δὲ καὶ τὴν νοερὰν ψυχὴν μόνην θέλῃς νὰ νοήσῃς πῶς λέγει ἐδῶ, πρέπει ἀκολούθως νὰ νοήσῃς καὶ θάνατον τὴν ἁμαρτίαν· ἥ τις ἔγινεν αἰτία κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν προπάτορα Ἀδὰμ τόσον τοῦ ψυχικοῦ θανάτου, ὅσον καὶ τοῦ σωματικοῦ· ἠλευθέρωσας δὲ ἀκόμη, λέγει, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ

---

(1) Ὅρα ὅτι ὁ Δαβὶδ, τρεῖς φοραῖς εἰπὼν, ἐπὶ τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, ἐπὶ τῷ Θεῷ, τὴν ἁγίαν Τριάδα ἐφανέρωσε κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „Καλῶς ϗ ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς νοῦς· πῶς ἴσην τὴν προσευχὴν τῇ ἀχράντῳ ϗ ὁμοουσίῳ Τριάδι προσφέρει.

(2) Ταῦτα τὰ ῥητὰ, ὁμοίως ϗ τὸ, εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων, ἑρμηνεύονται ϗ κατὰ ἄλλον τρόπον ἐν τῷ ριδ΄. Ψαλμῷ, ϗ ὅρα ἐκεῖ· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος „Ἐπείπερ ἀκολουθεῖ τῷ θανατουμένῳ τὸ θρηνεῖσθαι ϗ δάκρυα ἐπ' αὐτῷ γίνεσθαι· οὐκ ἄλλοις δὲ θρηνεῖ τὸν κατὰ ψυχὴν τεθνηκότα, ἢ αὐτὸς ἑαυτόν· εἰκότως μετὰ τὸ ἐρρῦσθαι τὴν ψυχὴν ἐκ θανάτου· ϗ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ δακρύων ἠλευθέρωνται· ἐρρύσατο δὲ ἀπὸ ὀλισθήματος τοὺς πόδας, ὑποδήσας αὐτοὺς ὑπόδημα μετεωρίζον ϗ ἄνω γῆς ποιοῦν· ῥύεται δέ τις ἀπὸ τῶν προειρημένων ἐπιβλαβῶν, ἐπὶ τῷ εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ ζῶν τε ϗ πεφωτισμένος· ὁ γὰρ εὐαρεστῶν τῷ Θεῷ ἐν φωτὶ ζώντων τοῦτο ποιεῖ· ζῇ δὲ ϗ πεφώτισται πᾶς μετέχων Θεοῦ· αὐτὸς γὰρ ζωὴ ὢν, φῶς ἐστι τῶν ἀνθρώπων· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) Ἄλλως δὲ λέγει „Τοῦ ῥυσθῆναί με ἐκ θανάτου, ϗ ἐλευθερωθῆναί με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, μερίδα δὲ σχεῖν ϗ ἐν τῇ τῶν ζώντων χώρᾳ, πρόξενος ἡμῖν γέγονεν ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία.

πὸ τὰ δάκρυα· καὶ τὰ ποδάριά μου ἀπὸ ὀλίσθημα : ἤτοι ἀπὸ κρημνὸν, ἢ καὶ ἀπὸ παγίδα, καὶ ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν · ποδάρια δὲ θέλεις νοήσεις τὴν πορείαν καὶ ςράταν τοῦ βίου τούτου.

„ Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φω-
„ τὶ ζώντων.

Εὐάρεςα, λέγει, θέλω πράξω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἕως ὁποῦ βλέπω τὸ φῶς τοῦτο, ὁποῦ φαίνει εἰς τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ μετὰ θάνατον εὐαρέςησις πλέον δὲν εἶναι· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, φῶς τῶν ζώντων εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ· „ Ἡ ἐντολὴ γάρ φησι Κυρίου τηλαυγὴς, φωτίζουσα ὀφθαλμούς· (Ψαλμ. ιγ'. 9.) Καὶ „ Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. (Ψαλμ. ριή. 102.) ἢ νοεῖται καὶ ἔτζι, ὅτι ἐγὼ θέλω φανῶ εὐάρεςος εἰς τὸν Θεὸν, ἐν τῷ αἰωνίῳ ἐκείνῳ φωτὶ, τῶν παντοτινὰ ζώντων δικαίων.

Ψαλμὸς Ν϶'.

„ Εἰς τὸ τέλος· μὴ διαφθείρῃς· τῷ Δαβὶδ εἰς ςηλογρα-
„ φίαν· ἐν τῷ αὐτὸν ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώ-
„ που Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον.

Ὅταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ εὑρισκόμενος εἰς τὰ ςενὰ τοῦ Ἐνγαδδὶ λεγομένου τόπου, ἐκρύφθη μέσα εἰς ἕνα σπήλαιον· ἐπῆγε δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον, ὡς προείπομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ λε'. Ψαλμοῦ· ὅθεν ἐπειδὴ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον αὐτὸν παραδόξως, διὰ τοῦτο ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμόν· ἐπέγραψε δὲ καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἰς ςηλογραφίαν παρομοίως μὲ τὸν πρῶτον, διὰ τὴν αἰτίαν ὁποῦ ἐκεῖ εἴπομεν· εἰς τὸ τέλος δὲ καὶ οὗτος ἐπιγράφεται· διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι ὁποῦ περιέχονται ἐν αὐτῷ περὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας, ἔμελλον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· τὸ δὲ μὴ διαφθείρῃς, πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται χωρισὰ καὶ μόνον· διότι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκοιμᾶτο ὁ Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον, ἐλθὼν ὁ Δαβὶδ ἐπάνω αὐτοῦ ξεσπαθωμένος, ἔκοψε κρυφίως τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος του· τοῦτο τὸ λόγιον μελετῶντας συχνάκις εἰς τὸν ἑαυτόν του : ἤγουν τὸ „ Μὴ διαφθείρῃς· ὅθεν μὲ αὐτὸ κατεπράϋνε τὸν θυμόν του, καὶ δὲν ἐθανάτωσε τὸν Σαοὺλ· (1) διὰ τοῦτο ἐπέγραψε καὶ τὸ λόγιον αὐτὸ, ὁποῦ τότε ἔλεγεν, εἰς τοῦτον τὸν Ψαλμόν· ἕνα μὲν, διὰ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος ἄλλως λέγει· ἤγουν ὅτι ἐμβαίνωντας ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον (τὸ ὁποῖον ἦτον τόσον μεγάλον, ὥςε ὁποῦ ἦτον κεκρυμμένα μέσα εἰς αὐτὸ τὰ τετρακόσια παλικάρια τοῦ Δαβίδ·) ἐμβαίνωντας, λέγω, μέσα εἰς αὐτὸ ὁ Σαοὺλ διὰ νὰ παρασκευάσηται εἰς ἕνα του ἀναγκαῖον (οὕτω γὰρ ἡ Γραφὴ λέγει „ Καὶ Σαοὺλ εἰσῆλθε παρασκευάσασθαι· (Α'. Βασιλ. κδ'. 4.) (ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπεν „ Εἰσῆλθε δὲ

Καὶ πῶς ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει, εἰς μὲν τὸν οϛ'. Ψαλμὸν περὶ τῶν τοιούτων φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, ὅτι „ Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὑρεθήσονται ἐν αὐτοῖς; (Ψαλμ. οβ'. 10.) ἐδῶ δὲ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι οἱ φονεῖς ἄνθρωποι δὲν θέλουν μεσοχαιρίσουν τὴν ζωήν τους; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι εἰς μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐκεῖνον λέγει, ὅτι θέλουν εὑρεθοῦν πλήρεις καὶ τέλειαι αἱ ἡμέραι τῶν κακῶν, ὄχι διὰ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς των, ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν τους· ἤγουν ὅτι αἱ ἡμέραι αὐτῶν θέλουν εἶναι πλήρης καὶ γεμάται ἀπὸ κακίαν· ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς προγινώσκωντας τὴν ἀμετρίαν τῆς κακίας τῶν φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, θερίζει αὐτοὺς πρὸ τοῦ φυσικοῦ καιροῦ τοῦ θανάτου των· ἵνα μὴ ζῶντες περισσότερον, ἁμαρτάνουν καὶ περισσότερον, καὶ γίνεται εἰς αὐτοὺς ἡ τιμωρία φιλανθρωπία, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ὁ δὲ λόγος οὗτος δὲν εἶναι καθολικὸς, οὐδὲ ἀκολουθεῖ πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς κακοὺς, τὸ νὰ μὴ μεσοκαιρίζουν δηλαδή· διὰ τὶ πολλοὶ κακοὶ συγγηράσκουν μὲ τὴν κακίαν τους· ἀλλὰ λέγεται ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος: ἤγουν διὰ τὶ ὡς ἐπιτοπλεῖϛον οἱ κακοὶ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν μὲ ἄωρον θάνατον· ἢ καὶ εἶπε τοῦτο ὁ Προφητάναξ, διὰ νὰ φοβήσῃ τοὺς φονικοὺς καὶ δολίους ἀνθρώπους· ἄνδρας δὲ αἱμάτων καὶ δολιότητος εἶπεν αὐτοὺς, ὡς ἀνδριζομένους εἰς φόνους καὶ δόλους· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ δόλου, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ κάθε κακίαν· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον νοεῖται τοῦτο, ὅτι καθὼς ἄνθρωπον εἰρήνης λέγει ἡ Γραφὴ τὸν εἰρηνικὸν κατὰ περίφρασιν· ἔτζι καὶ ἄνδρα αἱμάτων ὀνομάζει τὸν φονέα καὶ χαίροντα εἰς τὰ αἵματα· καὶ ἄνδρα δολιότητος, τὸν δόλιον, καὶ χαίροντα εἰς τὰς δολιότητας. (1)

„ Ἐγὼ δὲ Κύριε, ἐλπιῶ ἐπὶ σέ.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι ἕνα ἐπιφώνημα, τὸ ὁποῖον συνειθίζει νὰ λέγῃ ὁ Δαβίδ· ἐπειδὴ γὰρ μίαν φορὰν ἐδοκίμασε ποῖον καρπὸν ἔχει ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς· διὰ τοῦτο ἐλπίζει ὅλως δι' ὅλου εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁμολογεῖ εἰς ὅλους ὅτι ἐλπίζει εἰς αὐτόν. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἁρμόζει δὲ οὗτος νὰ λέγεται ἠθικῶς καὶ εἰς ἡμᾶς, ἔξω ἀπὸ ὀλίγα τινὰ ῥητὰ, τὰ ὁποῖα θέλομεν σημειώσομεν· ὅσα λοιπὸν εἶναι ῥητὰ εὐκολοκατάληπτα, θέλομεν τὰ ἀφήσομεν νὰ νοοῦνται κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, ὁποῦ ἐποιήσαμεν ἀνωτέρω εἰς αὐτά· ὅσα δὲ εἶναι δυσκολονόητα, ταῦτα θέλομεν προσθέσομεν ἐδῶ· καθ' ἕνας λοιπὸν ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του ταῦτα· ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου: δηλαδὴ διὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ συνδυασμὸν, ὁποῦ ἐποίησα μὲ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· ἐπειδὴ ἡ ὁμιλία αὕτη προξενεῖ ὕϛερον λύπην εἰς τὴν ψυχὴν καὶ μετάνοιαν· ἢ ἐλυπήθην διὰ τὴν ἀκαιρολογίαν καὶ φλυαρίαν, ὁποῦ εἶπον μὲ τοὺς ἀδιαφόρους καὶ τοὺς τυχόντας ἀνθρώπους· καὶ ἐταράχθην ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ὁποῦ φέρει κατ' ἐμοῦ ὁ ἐχθρός μου καὶ ἁμαρτωλὸς δαίμων· ἐμάκρυνα δὲ ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τὶ προσεκολλήθην μὲ τοὺς δαίμονας, διὰ μέσου τῆς μιαρᾶς καὶ ἀκαθάρτου ζωῆς μου· καὶ ἐκατοίκησα εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ἀκαρπίαν τῆς ἀρετῆς· καταπόντισον Κύριε καὶ καταδίελε τὰς γλώσσας τῶν δαιμόνων, ὥϛε ὁποῦ νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ συμφωνοῦν αὐτοὶ εἰς τὸ νὰ μὲ ἐπιβουλεύωνται· ὅτι εἶδον ἀνο-

(1) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „ Ὅτι ἄνδρας αἱμάτων ὀνομάζει ἐδῶ τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐθανάτωσαν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· καὶ εἶπον, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· καὶ ἔνοχοι ἔγιναν παντὸς αἵματος ἐκκεχυμένου τῶν Δικαίων· αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἐτελείωσαν τὸν φυσικὸν τῆς ζωῆς χρόνον, μὲ τὸ νὰ παρεδόθησαν εἰς τὴν μάχαιραν τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναλήψεως· τὰ αὐτὰ λέγουσι καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Δίδυμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ὁ πιϛὸς λεγέτω τοῦτο· ἡ γὰρ εἰς Θεὸν ἐλπὶς τῶν κακῶν ἐλευθερίαν, ἀγαθῶν τε πάντων παρουσίαν χαρίζεται.

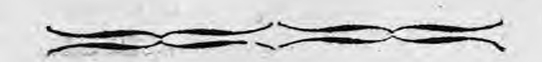
νομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει: ἤγουν εἰς τὴν πολιτείαν τῶν δαιμόνων· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνομοῦσιν, ἁμαρτάνοντες, καὶ ἀντιλέγουσιν εἰς τὰ ἐδικά σου προστάγματα κύριε· τείχη δὲ τῆς πολιτείας αὐτῶν, εἶναι οἱ δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

Κόπος δὲ εἶναι ἐν μέσῳ τῆς πολιτείας τῶν δαιμόνων, διὰ ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ ἀντιπολεμοῦν ἀνδρείως εἰς τὰς προσβολὰς τῶν δαιμόνων, καὶ δὲν δέχονται αὐτάς· πλατείαις δὲ εἶναι ἡ στράταις τῶν δαιμόνων, διὰ τὶ ἐναντιοῦνται εἰς τὴν στενὴν στράταν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς· τόκος δὲ καὶ διάφορον τῶν δαιμόνων, εἶναι ἡ προσθήκη καὶ αὔξησις τῆς ἁμαρτίας· τὸ δὲ „ Εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδησέ με, καὶ τὰ ἑξῆς, ἕως τοῦ ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτοὺς, αὐτὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Ἰούδα, ὡς τὰ ἑρμηνεύσαμεν· ἐλθέτω δὲ θάνατος εἰς τοὺς δαίμονας: ἤτοι ἡ παντελὴς ἀνενεργησία τῆς κακίας των· τὸ δὲ, καὶ καταβήτωσαν εἰς Ἅδου ζῶντες προεξηγήσαμεν· παροικίαι δὲ τῶν δαιμόνων εἶναι οἱ πλησιασμοὶ ὁποῦ κάμνουν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς, ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς καρδίας παροικοῦντες· οἱ αὐτοὶ δὲ δαίμονες λέγονται καὶ ἐγγίζοντες εἰς ἡμᾶς· διὰ τὶ ἔνδοθεν προσβάλλουσι πάντοτε τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ βλασφήμους λογισμούς· ἐν πολλοῖς δὲ ἦσαν σὺν ἐμοὶ, ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν ἐν ἐμοὶ, κατ' ἐναλλαγὴν τῶν προθέσεων· ὅπερ δηλοῖ, ὅτι πολλοὶ ὁμοῦ ἦλθον ἐν ἐμοί: ἤτοι κατ' ἐμοῦ· (1) δὲν εἶναι δὲ ἀντάλλαγμα: ἤτοι ἐναλλαγὴ εἰς τοὺς δαίμονας ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ὡς ἑρμηνεύσαμεν· ἐξεβήλωσαν δὲ τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ ἐξουδένωσαν· ἤγγισαν δὲ ἡμῖν αἱ καρδίαι αὐτῶν: ἤτοι τὰ βουλεύματα τῶν δαιμόνων· ἡπαλύνθησαν δὲ οἱ λόγοι τῶν δαιμόνων, ὅταν μᾶς ὑποβάλλουν τοὺς λογισμοὺς τῆς ἁμαρτίας· διὰ τὶ αὐτοὶ μᾶς κολακεύουν μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ μᾶς δελεάζουν μὲ τὴν ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς ἁμαρτίας, ἢ καὶ μὲ τὰ δεξιὰ τῆς ἀρετῆς· τελειόνουν δὲ εἰς τὴν πικρίαν, καὶ εἰς τὴν φανερὰν καὶ ὁμολογουμένην ἁμαρτίαν.

Ψαλ.

(1) Ὅθεν ὁ Ἀπολλινάριος μετέφρασεν ἡρωϊκῶς „ Οὐ νεκάμοι πολέεσσι πεποιθότες ἀντεφέροντο.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΕ΄.

Κάθισμα Η΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένου·
„ τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὁπότε ἐκράτη-
„ σαν οἱ ἀλλόφυλοι αὐτὸν
„ ἐν Γεθ.

Καθὼς οἱ Ψαλμοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν Συνέσεως, ἐβάλθησαν κατὰ σειρὰν ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου· ἔτζι καὶ ὅσοι Ψαλμοὶ ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν ταυτην „ Εἰς ςηλογραφίαν· κατὰ τάξιν ἕνας τοῦ ἄλλου ἐβάλθησαν· ἀπὸ τούτους δὲ πρῶτος εἶναι ὁ παρών· λαὸν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἰουδαϊκὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅς τις μὲ τὸ νὰ ευρίσκετο σκλάβος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διὰ τοῦτο ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰ ἅγια· ἤγουν ἀπὸ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται· διὰ τὶ αἱ Προφητεῖαι, ὁποῦ περιέχονται εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἐπλησίαζον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· νοεῖται δὲ λαὸς, καὶ ὅλοι ἁπλῶς οἱ ἄνθρωποι οἱ πρὸς καιρὸν ὄντες μεμακρυμένοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἄνδρας, μὲ τὸ νὰ αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· ὑπὲρ τοῦ λαοῦ δὲ γράφεται, ἀντὶ τοῦ προσώπου τοῦ λαοῦ· προςίθεται δὲ ἐδῶ καὶ δευτέρα ἐπιγραφὴ αὕτη „ Τῷ Δαβὶδ εἰς ςηλογραφίαν καὶ τὰ λοιπά· ὥστε ὁποῦ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι διπλῆ· προείπομεν δὲ εἰς τὸν λγ΄. Ψαλμὸν, ὅτι ὁ Δαβὶδ φεύγωντας τὸν Σαοὺλ, ἐπῆγεν εἰς τὴν χώραν Γεθ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀγχοὺς· καὶ ἐπειδὴ ἐγνωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀγχοὺς, ἐφοβήθη· ὅθεν ἐκαμώθη πῶς εἶναι σαλός· καὶ διὰ τὴν σαλότητα ἀφέθη ἀπὸ τὸν βασιλέα, καὶ ἐλυτρώθη παραδόξως ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καθὼς τὴν ἱςορίαν ταύτην ἀναφέρει ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφ. κά. Τότε λοιπὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅς τις ἁρμόζει μὲν εἰς τὰ τότε συμβεβηκότα πάθη του, ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς τὰ πάθη, ὁποῦ ἔμελλε νὰ δοκιμάσῃ μετὰ ταῦτα ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων· θέλωντας νὰ κηρύττῃ πάντοτε τὴν εὐεργεσίαν, ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωήν του, διὰ τοῦτο ἐπέγραψε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, εἰς ςηλογραφίαν· ἤτοι εἰς ἀνεξάλειπτον γραφήν· ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὁποῦ γράφουν ἐπάνω εἰς λιθίνας, ἢ χαλκίνας ςήλας λόγιά τινα· ἵνα μένουν ταῦτα εἰς παντοτινὴν μνήμην καὶ ἐνθύμησιν. (1)

1 : „ Ἐ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἠμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ ἐκ τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς πάλαι μὲν ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένης, καθ᾽ ὃν εἰδωλολάτρει καιρὸν, καὶ δουλευούσης Δαίμοσι· ῥυσθείσης

δὲ

1: „ Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς, ὅτι κατεπάτη-
„ σέ με ἄνθρωπος.

Τὸ κατεπάτησεν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ συνέτριψε· καὶ ἂν μὲν τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορ· ἂν δὲ λέγεται ἐκ μέρους τῶν ἐν ἁμαρτίαις εὑρισκομένων, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ διάβολος· ἔτζι γὰρ καὶ ἡ ἁγία Γραφὴ πολλάκις αὐτὸν ὀνομάζει, καὶ μάλιστα ὁ Ἡσαΐας, (κεφ. λα'. 3.) διὰ τὸ φιλόσαρκον τοῦ διαβόλου καὶ τὸ φιλήδονον· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ παραβολῇ τῶν Ζιζανίων ἐχθρὸν ἄνθρωπον τὸν διάβολον ὠνόμασεν εἰπών· „ Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησε· (Ματθ. ιγ'. 28.) ἂν δὲ ὁ λόγος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, ἄνθρωπος νοεῖται ὁ Σαούλ· τὸ δὲ κατεπάτησε σημαίνει ἀκόμη καὶ τὸ κατεφρόνησεν· ὡς τὸ, „ Πόσῳ μᾶλλον ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας; (Ἑβρ. ι. 29.) ἤτοι ὁ καταφρονήσας. (1)

„ Ὅλην τὴν ἡμέραν πολεμῶν ἔθλι-
„ ψέ με.

Ὅλην τὴν ἡμέραν, λέγει, ἀντὶ τοῦ καθ' ἡμέραν· πολεμῶν δὲ λέγεται: ἤτοι σηκόνεται ὁ διάβολος κατ' ἐμοῦ καὶ μὲ ἐνοχλεῖ μὲ διαφόρους θλίψεις ψυχικὰς καὶ σωματικάς.

2: „ Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην
„ τὴν ἡμέραν.

Οἱ Βαβυλώνιοι, λέγει, ἐχθροί μου, ἢ καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἢ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σαοὺλ, καταφρονοῦσι καὶ συντρίβουσί με κάθε ἡμέραν.

„ Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ
„ ὕψους.

3: „ Η-

δὲ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν διὰ τοῦ γεγονότος ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα Δαβὶδ, (ἤτοι τοῦ Χριστοῦ.) τοῦ ϗ πολεμήσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, ϗ ὥσπερ ἐν στήλῃ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην γράψαντος· τότε γὰρ ϗ τιμῆς αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἠξίωσαν: τουτέστιν οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντες εἰς αὐτόν, .. ὁ Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ ἔξω τῶν τῆς Ἰουδαίας ὅρων γενόμενος, ϗ πόλιν ἐν ἀλλοφύλοις ἑαυτῷ συνοικίσας. (ὡς ὁ Δαβὶδ τὴν Σεκελάκ) ϗ διπλῷ συναναπαυόμενος γάμῳ, τὴν μὲν ἐκ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους, (ἤτοι τὴν τοῦ Σαοὺλ θυγατέρα.) τὴν δὲ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων (ἤτοι τὴν Ἀβιγαίαν τὴν γυναῖκα Νάβαλ τοῦ Καρμηλίου.) τῷ θαλάμῳ παραδεξάμενος· ἤτοι τὴν ἐξ Ἰουδαίων ϗ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν· λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ϗ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους· Σημειοῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι δύω φοραῖς ἐπῆγεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ἀγχοὺς βασιλέα Γέθ· μίαν φοράν, ὅτε μόνος μείνας ἐκαμώθη πῶς εἶναι σαλός, ϗ οὕτως ἐγλύτωσε· ϗ δευτέραν φοράν, ὅταν παρεκάλεσε τὸν αὐτὸν Ἀγχοὺς ϗ τοῦ ἔδωκε τόπον τὴν Σεκελάκ, ϗ ἐκάθησε τέσσαρας μῆνας μὲ τοὺς ἑξακοσίους ἄνδρας αὐτοῦ ϗ μὲ τὰς δύω γυναῖκάς του ϗ μὲ τὴν φαμιλίαν του ὅλην, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφαλαίῳ κζ'. φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐῤῥέθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὄχι κατὰ τὴν πρώτην φοράν, ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἀγχοὺς, ϗ ὑπεκρίθη τὸν σαλὸν ϗ ἐγλύτωσε· τότε γὰρ ἐποίησε τὸν λγ'. Ψαλμόν· ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν φοράν, ὅταν ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι εἰς τὴν Γὲθ τὴν πατρίδα των, ϗ ἐτίμησαν αὐτὸν, δόντες αὐτῷ τόπον διὰ νὰ καθίσῃ, ὡς ἄνωθεν Εὐσέβιος λέγει.

(1) Ὁ αὐτὸς δὲ Νύσσης λέγει „ Ὥσπερ εἴτις λῃστοῦ τινὸς ἐπελθόντος, ἢ ἀνδροφόνου κατὰ τὸ ἀθρόον, ἐπικαλοῖτο τῶν φίλων τινὰς εἰς βοήθειαν, οὐκ ἀρκῶν ἑαυτῷ πρὸς τὴν τῶν κινδύνων ἀποφυγήν· οὕτω ϗ ἐνταῦθα (ὁ Δαβὶδ) ἐναγώνιος ὢν διὰ τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον συμπλοκῆς· (ἄνθρωπον δὲ λέγων, ὅλα τῇ περιληπτικῇ φωνῇ τὰ τῆς φύσεως ἐνδείκνυται πάθη.) ἐπικαλεῖται τὴν ἄνωθεν βοήθειαν· πατεῖσθαι λέγων παρὰ τοῦ πολεμοῦντος, ϗ τῷ πανημερίῳ τῆς μάχης ἀπαγορεύειν ϗ θλίβεσθαι· μηδὲ γὰρ μόνον τυγχάνειν τὸν διὰ τῶν ἀγώνων αὐτῷ συμπλεκόμενον· ἀλλὰ δῆμον ἐχθρῶν εἶναι τὸν ἕνα ἄνθρωπον· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Πᾶς ἅγιος ταῦτα λέγει διὰ τὰς θλίψεις, ἃς ἔχει ἐν τῷ Κόσμῳ· ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Πολλάκις ϗ ὁ ἡμῶν ἄνθρωπος τὸν χαλεπὸν τοῦτον ὑφίσταται πόλεμον ὅλην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Σατανᾶ πολεμούμενος ϗ παρ' αὐτοῦ καταπατούμενος.

3 : „ Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι· ἐγὼ δὲ ἐλ-
„ πιῶ ἐπὶ σε.

Ὕψος δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν δυναςείαν καὶ ἐξουσίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ καὶ τὴν ἐπιτυχίαν· διὰ τὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ κτυποῦν ἀπὸ κανένα ὑψηλὸν μέρος τοὺς εὑρισκομένους εἰς μέρος κατώτερον, αὐτοὶ ἐπιτυχαίνουν εἰς τὸ κτύπημα καὶ δὲν ἀστοχοῦσιν· ἡμέρας δὲ λέγει, τὰς εὐημερίας καὶ εὐτυχίας τῶν ἐχθρῶν· διότι ὁ Δαβὶδ, παρηγορῶντας τὸν ἑαυτόν του, καὶ προφητεύων διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ, λέγει ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ τὰς τοιαύτας προσκαίρους τῶν ἀνθρώπων εὐημερίας. (1)

4 : „ Ἐν τῷ Θεῷ ἐπενέσω τοὺς λόγους
„ μου.

Τὸ ἐπαινέσω ἐδῶ λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ κοσμήσω· ἐπαινετοὺς, λέγει, θέλω κάμω τοὺς λόγους μου, μὲ τὸ νὰ λέγω ὕμνους περὶ Θεοῦ καὶ δοξολογίας· μόνος γὰρ ὁ λόγος ἐκεῖνος κοσμεῖται καὶ ςολίζεται, ὅποιος ἐνθυμεῖται καὶ ἀναφέρει δόξαν εἰς τὸν Θεόν· ἢ, ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐκαυχήθη καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ τὰς ἡμέρας, θεραπεύει τὸν λόγον ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι, ἐν τῷ Θεῷ· ἤτοι εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ θέλω ἐπαινέσω: ἤγουν θέλω ὑψώσω μὲ καύχησιν τοὺς λόγους μου· κατὰ τὸ „ Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· (Α'. Κορ. α'. 33.)

„ Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβη-
„ θήσομαι τί ποιήσει μοι σάρξ.

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα εἰς τὸν παντοδύναμον καὶ ζῶντα Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλω φοβηθῶ ἐκεῖνα τὰ δεινὰ, ὁποῦ θέλει κάμῃ εἰς ἐμένα ἡ σάρξ· ἤγουν ὁ ἀσθενὴς καὶ θνητὸς καὶ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος. (2)

5 : „ Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου
„ ἐβδελύσσοντο· κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ
„ διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κακόν.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐσυγχύνοντο, λέγει, καὶ κατεφρόνουν τὰ λόγιά μου οἱ ἐχθροί μου ἀλλόφυλοι· ἐπειδὴ καὶ μίαν φορὰν μὲ ἐκαταφρόνησαν· καὶ ὅλοι οἱ διαλογισμοί των ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ με κακοποιήσουν. (3)

6 : „ Παροικήσουσι καὶ κατακρύψουσιν
αὐ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀπὸ ὕψους βάλλοντες διὰ τοῦ γενέσθαι τοῦ πατουμένου ὑπέρτεροι· ἣ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ ἐςιν, οὐδὲ ἐν φωτὶ τὸ γινόμενον· οὐ γὰρ ἂν ἐφοβήθην ὑπὸ τοῦ φωτὸς συμμαχούμενος· διὰ τοῦτό φησιν ἡμέρας, οὐ φοβηθήσομαι, δηλῶν κατὰ τὸ σιωπώμενον, τὸ διὰ τοῦ σκότους αὐτῷ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὸν φόβον ἐπάγεσθαι· ἀλλ' ἑαυτῷ ἡμέραν ὁ τοιοῦτος ποιεῖ διὰ τοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ τὸ φῶς, δι' οὗ τὸ σκότος ἐξαφανίζεται· λέγει γοῦν „ Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι, ἐγὼ δὲ ἐλπιῶ ἐπὶ σέ· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Καλῶς οὖν τέθηκε τὸ, ἐγὼ δὲ ἐλπιῶ ἐπὶ σὲ, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ γὰρ ἐςιν ἄλλως, οὐκ ἔςι δυνάμενος ῥύσασθαι τοὺς πειραζομένους ἐκ τῶν ἐπιβουλευόντων, εἰμὴ ἡ σὴ μόνη, ὦ Δέσποτα, προμήθεια· λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Μὴ τοίνυν ἡμεῖς σκελισθῶμεν εἰς γῆν· τουτέςιν εἰς τὰ γήϊνα, καὶ οὐδεὶς ἡμᾶς καταπατῆσαι δυνήσεται· ἀλλὰ μηδὲ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ὑψηλοτέρους γενέσθαι συγχωρήσωμεν, ἀλλὰ τῶν ἀρετῶν ἀναβάντες ἐπὶ κλίμακα, κατωτέρους ἑαυτῶν τοὺς ἐπιβούλους ποιήσωμεν· ἐὰν γὰρ, φησιν, ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καθά φησιν ὁ Παῦλος, εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, οὐδένα τῶν ἐπιβούλων εἰκότως φοβούμεθα, ὅπλῳ πρὸς αὐτοὺς πίςει τῇ εἰς Θεὸν καὶ ἐλπίδι χρώμενοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Σάρκα τοὺς παχυτέρους, καὶ χαμερπῆ τὸν βίον κεκτημένους ἀνθρώπους λέγει· ὁ δὲ Ἡσύχιος σάρκα λέγει τὰ σαρκικὰ πάθη καὶ τὰς ἡδονάς· ἡ τοῦ Θεοῦ τοίνυν ἐλπὶς καὶ τὴν ἡδονὴν χαλινοῖ, καὶ τὸν ἐχθρὸν ἄνθρωπον συμποδίζει, καὶ ἀφοβίαν ἡμῖν ἐξ ἑκατέρου δίδωσιν.

(3) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Σαφῶς καὶ νῦν τοὺς Ἰουδαίους αἰνίττεται· οὗτοι γὰρ τοὺς λόγους τῶν πιςῶν, ὡς ἔλεγ-
χον

„ αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξου-
„ σι.

Θέλουν, λέγει, παραμονεύσουν οἱ ἐχθροί μου, καὶ θέλουν κρύψουν ἐναντίον μου παγίδας· ἀλλὰ καὶ τὴν πορείαν καὶ τὰ ἴχνη τῆς ζωῆς μου θέλουν παρατηρήσουν· ἵνα μὲ τοὺς τρόπους αὐτοὺς μὲ ὑποσκελίσουν καὶ μὲ ρίψουν εἰς τὰς παγίδας των· καθὼς καὶ οἱ κυνηγοὶ παρατηροῦν τὰ ἀχνάρια τῶν ζώων, καὶ οὕτω ςήνουν τὰς παγίδας καὶ τὰ πιάνουν· μὲ αὐτὰ δὲ τὰ λόγια φανερόνει ὁ Δαβὶδ, τὰς ποικίλας καὶ διαφόρους ἐπιβουλὰς, ὁποῦ ἐμεταχειρίζοντο κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροί του. (1)

„ Καθάπερ ὑπέμειναν τὴν ψυχήν
„ μου.

7: „ Ὑπὲρ τοῦ μηθενὸς ὥσεις αὐτοὺς ἐν
„ ὀργῇ λαοὺς κατάξεις.

Καθὼς, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ἐπρόσμειναν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἐνεδρεύοντες καὶ παγιδεύοντές με: ἔτζι καὶ σὺ Κύριε, θέλεις σπρώξεις αὐτούς· ἤτοι θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις, ὥςε νὰ μὴ δυνηθοῦν νά με κακοποιήσουν· ἡ δὲ ὑπὲρ πρόθεσις ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τῆς ἀντί· ἤγουν ἀντ' οὐδενός: τουτέςιν εὐκόλως, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ὡς ἕνα οὐδὲν θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις· καὶ μόνον νὰ ὀργισθῇς εὐθὺς θέλεις κατάξεις καὶ κατατζακκίσεις ὁλόκληρα πλήθη λαῶν.

8: „ Ὁ Θεὸς τὴν ζωήν μου ἐξήγγειλά σοι·
„ ἔθου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν σου
„ ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου.

Ἐφανέρωσα, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε, τὴν πολιτείαν μου, τὴν ὁποίαν πολιτεύομαι τώρα· καὶ σὺ ἐθεώρησας εἰς τὰ δάκρυα ὁποῦ χύνω, ἀπὸ τὰς θλίψεις ςενοχωρούμενος· καθὼς ὑπεσχέθης ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου νὰ θεωρῇς ταῦτα, καὶ νὰ μὴν τὰ ἀποςρέφεσαι· διότι δίδωντας τὸν νόμον ὁ Θεὸς, ὑπεσχέθη ταύτην τὴν ὑπόσχεσιν διὰ τὸν ἀδικούμενον καὶ πτωχὸν, καὶ εἶπεν „ Ἐὰν οὖν ςενάξῃ (ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, καταβοήσῃ·) πρός με, εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γάρ εἰμι· (Ἐξ. κϐ. 27.) (2)

9: „ Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροί μου εἰς τὰ
„ ὀπίσω·

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, θέλουν γυρίσουν εἰς τὰ ὀπίσω· ἤγουν θέλουν φύγουν ἀπ' ἔμπροσθέν μου προνικηθέντες· προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο· ἀναγωγικῶς δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως, ὅτι οἱ δαίμονες, ὁ-

χον ἔχοντας τῆς αὐτῶν ἀπιςίας διαπαντὸς ἐβδελύττοντο· ἀπὸ πρωῒ τοιγαροῦν ἕως ἑσπέρας τοῦ Παύλου πρὸς αὐτοὺς ῥητορεύοντος, ἐκεῖνοι τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου βδελυξάμενοι, ἀσύμφωνοι, καθάφησιν ὁ Λουκᾶς, ἀνεχώρησαν (Πράξ. κβ΄.)

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐδὲν τῆς προφητείας ταύτης σαφέςερον „ Ἐκβληθέντες γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ τῶν Ἰουδαίων παῖδες, καὶ πάροικοι πάσης τῆς γῆς διὰ τὴν εἰς Χριςὸν ἁμαρτίαν γενόμενοι, τὴν αἰτίαν ἐρωτώμενοι κρύπτουσι, καὶ ἁμαρτίας ἑτέρας, τὴν κατὰ τὸν Χριςὸν σιωπῶντες, προβάλλονται· φυλάττουσι δὲ καὶ τὴν πτέρναν: ἤτοι ἐρευνῶσιν ἡμῶν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὸ τυχὸν πλημμέλημα· νοήσεις δὲ καὶ ὅπερ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ὄφιν εἶπεν „ Αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν: ἡμεῖς γὰρ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν: δηλαδὴ τὴν εἰδωλολατρείαν, τηρεῖν πρὸ πάντων κελευόμεθα, φυλάττεσθαι δὲ ὅμως καὶ τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα, κἂν ἔσχατα τυγχάνῃ, κἂν εὐτελῆ εἶναι δοκῇ, ὥστε πτέρναν νομίζεσθαι· ἐπειδήπερ παρατηρεῖ ταῦτα ὁ ἐχθρὸς, διαβάλλειν ἡμᾶς τῷ Κριτῇ καὶ διὰ τῶν τυχόντων βουλόμενος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος τὸ παροικήσουσι, συναχθήσονται ἡρμήνευσεν: ἤτοι συναχθήσονται λαθραίως ποιεῖσθαι τὰς κατ' ἐμοῦ συσκευὰς, καὶ τὴν πτέρναν: τουτέςι τὴν τοῦ βίου πορείαν περιεργάζεσθαι· ὅπως σκελίσαντες, δυνηθεῖεν καταβαλεῖν με.

(2) Ἄλλος δὲ σὺν τῷ Ἡσυχίῳ προσθέττει καὶ τὰ ῥητὰ ταῦτα, ὡς ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸ „ Ἔτι λαλοῦντός σου, ἐρεῖ ἰδοὺ πάρειμι· (Ἡσ. νη΄. 9.) καὶ τὸ, „ Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι· καὶ τό „ Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

ὅταν μὲν μᾶς νικοῦν, πηγαίνουν ἔμπροσθέν μας καὶ μᾶς δείχνουν τὴν ςράταν, ὁποῦ μᾶς φέρει εἰς τὴν ἀπώλειαν· ὅταν δὲ νικηθοῦν ἀπὸ ἡμᾶς, πηγαίνουν ὀπίσω μας καὶ μᾶς ἀκολουθοῦν γαυγίζοντες ὡσὰν σκύλοι.

„ Ἐν ῃ᾿ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε,
„ ἰδοὺ ἔγνων ὅτι Θεός μου εἶ σύ.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ σὲ ἐπικαλεσθῶ θερμῶς Κύριε, τότε παρευθὺς ἔγνων: ἤτοι γνωρίζω κατὰ ἀντιχρονισμὸν, ὅτι ἐσὺ εἶσαι Θεός μου· πῶς δὲ γνωρίζω τοῦτο; βέβαια μὲ τὸ νὰ μοῦ εἰσακούῃς.

10: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ αἰνέσω ῥῆμα· ἐπὶ τῷ
„ Κυρίῳ αἰνέσω λόγον.

Τὸ αἰνέσω ἐδῶ νοεῖται, καθὼς ἐνοήσαμεν ἀνωτέρω καὶ τὸ „ Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους μου: ἤγουν ἐν τῷ Θεῷ θέλω ςολίσω τὸ ῥῆμα καὶ τὸν λόγον μου· ῥῆμα δὲ λέγει τὸν μικρὸν καὶ σύντομον λόγον· λόγον δὲ τὸν μεγαλήτερον καὶ πλατύτερον: ἤτοι καὶ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους λόγους, ὁποῦ σοι προσφέρω, Κύριε, μὲ τὸ ὄνομά σου θέλω τοὺς ςολίζω, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

11: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθή-
„ σομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.

Ἐκεῖνον ὁποῦ εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Δαβὶδ, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος, τοῦτον λέγει καὶ τώρα· ἤγουν ἢ τὸν Σαοὺλ, ἢ τὸν διάβολον· ἢ τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος. (1)

12: „ Ἐν ἐμοὶ ὁ Θεὸς εὐχαὶ ἃς ἀποδώσω
„ αἰνέσεώς σου.

Εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου, λέγει, εὑρίσκονται Κύριε, αἱ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκα διὰ νὰ σὲ αἰνῶ, καὶ δὲν τὰς ἀλησμόνησα· τὰς ὁποίας ὑποσχέσεις θέλω τὰς τελειώσω διὰ τῶν ἔργων· ὑπέσχετο γὰρ ὁ Δαβὶδ νὰ αἰνῇ καὶ νὰ δοξολογῇ τὸν εὐεργέτην του Θεὸν, διὰ τὶ τὸν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς του.

13: „ Ὅτι ἐῤῥύσω τὴν ψυχήν μου ἐκ θα-
„ νάτου· τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ
„ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀ-
„ πὸ ὀλισθήματος. (2)

Τὴν ψυχήν μου, λέγει: ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἠλευθέρωσας Κύριε, ἀπὸ τὸν θάνατον· ἀνίσως δὲ καὶ τὴν νοερὰν ψυχὴν μόνην θέλῃς νὰ νοήσῃς πῶς λέγει ἐδῶ, πρέπει ἀκολούθως νὰ νοήσῃς καὶ θάνατον τὴν ἁμαρτίαν· ἥ τις ἔγινεν αἰτία κατ᾿ ἀρχὰς εἰς τὸν προπάτορα Ἀδὰμ τόσον τοῦ ψυχικοῦ θανάτου, ὅσον καὶ τοῦ σωματικοῦ· ἠλευθέρωσας δὲ ἀκόμη, λέγει, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ

---

(1) Ὅρα ὅτι ὁ Δαβὶδ, τρεῖς φοραῖς εἰπὼν, ἐπὶ τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, ἐπὶ τῷ Θεῷ, τὴν ἁγίαν Τριάδα ἐφανέρωσε κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „ Καλῶς ϗ ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς νοῦς· πῶς ἴσην τὴν προσευχὴν τῇ ἀχράντῳ ϗ ὁμοουσίῳ Τριάδι προσφέρει.

(2) Ταῦτα τὰ ῥητὰ, ὁμοίως ϗ τὸ, εὐαρεςήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων, ἑρμηνεύονται ϗ κατὰ ἄλλον τρόπον ἐν τῷ ριδ΄· Ψαλμῷ, ϗ ὅρα ἐκεῖ· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος „ Ἐπείπερ ἀκολουθεῖ τῷ θανατουμένῳ τὸ θρηνεῖσθαι, ϗ δάκρυα ἐπ᾿ αὐτῷ γίνεσθαι· οὐκ ἄλλοις δὲ θρηνεῖ τὸν κατὰ ψυχὴν τεθνηκότα, ἢ αὐτὸς ἑαυτόν· εἰκότως μετὰ τὸ ἐῤῥύσθαι τὴν ψυχὴν ἐκ θανάτου· ϗ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ δακρύων ἠλευθέρωνται· ἐῤῥύσατο δὲ ἀπὸ ὀλισθήματος τοὺς πόδας, ὑποδήσας αὐτοὺς ὑπόδημα μετεωρίζον ϗ ἄνω γῆς ποιοῦν· ῥύεται δέ τις ἀπὸ τῶν προειρημένων ἐπιβλαβῶν, ἐπὶ τῷ εὐαρεςῆσαι τῷ Θεῷ ζῶν τε ϗ πεφωτισμένος· ὁ γὰρ εὐαρεςῶν τῷ Θεῷ ἐν φωτὶ ζώντων τοῦτο ποιεῖ· ζῇ δὲ ϗ πεφώτιςαι πᾶς μετέχων Θεοῦ· αὐτὸς γὰρ ζωὴ ὢν, φῶς ἐςὶ τῶν ἀνθρώπων· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) Ἄλλως δὲ λέγει „ Τοῦ ῥυσθῆναί με ἐκ θανάτου, ϗ ἐλευθερωθῆναί με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, μερίδα δὲ σχεῖν ϗ ἐν τῇ τῶν ζώντων χώρᾳ, πρόξενος ἡμῖν γέγονεν ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία.

πό τὰ δάκρυα· καὶ τὰ ποδάριά μου ἀπὸ ὀλίσθημα: ἤτοι ἀπὸ κρημνὸν, ἢ καὶ ἀπὸ παγίδα, καὶ ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν· ποδάρια δὲ θέλεις νοήσεις τὴν πορείαν καὶ ςράταν τοῦ βίου τούτου.

„ Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φω-
„ τὶ ζώντων.

Εὐάρεςα, λέγει, θέλω πράξω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἕως ὁποῦ βλέπω τὸ φῶς τοῦτο, ὁποῦ φαίνει εἰς τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ μετὰ θάνατον εὐαρέςησις πλέον δὲν εἶναι· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, φῶς τῶν ζώντων εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ· „ Ἡ ἐντολὴ γάρ φησι Κυρίου τηλαυγὴς, φωτίζουσα ὀφθαλμούς· (Ψαλμ. ιγ'. 9.) Καὶ „ Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου (Ψαλμ. ριη'. 102.) ἢ νοεῖται καὶ ἔτζι, ὅτι ἐγὼ θέλω φανῶ εὐάρεςος εἰς τὸν Θεὸν, ἐν τῷ αἰωνίῳ ἐκείνῳ φωτὶ, τῶν παντοτινὰ ζώντων δικαίων.

Ψαλμὸς Νς'.

„ Εἰς τὸ τέλος· μὴ διαφθείρῃς· τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογρα-
„ φίαν· ἐν τῷ αὐτὸν ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώ-
„ που Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον.

Ὅταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ εὑρισκόμενος εἰς τὰ ςενὰ τοῦ Ἐνγαδδὶ λεγομένου τόπου, ἐκρύφθη μέσα εἰς ἕνα σπήλαιον· ἐπῆγε δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον, ὡς προείπομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ λε'. Ψαλμοῦ· ὅθεν ἐπειδὴ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον αὐτὸν παραδόξως, διὰ τοῦτο ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμόν· ἐπέγραψε δὲ καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἰς ςηλογραφίαν παρομοίως μὲ τὸν πρῶτον, διὰ τὴν αἰτίαν ὁποῦ ἐκεῖ εἴπομεν· εἰς τὸ τέλος δὲ καὶ οὗτος ἐπιγράφεται· διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι ὁποῦ περιέχονται ἐν αὐτῷ περὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας, ἔμελλον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· τὸ δὲ μὴ διαφθείρῃς, πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται χωρισὰ καὶ μόνον· διότι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκοιμᾶτο ὁ Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον, ἐλθὼν ὁ Δαβὶδ ἐπάνω αὐτοῦ ξεσπαθωμένος, ἔκοψε κρυφίως τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος του· τοῦτο τὸ λόγιον μελετῶντας συχνάκις εἰς τὸν ἑαυτόν του: ἤγουν τὸ „ Μὴ διαφθείρῃς· ὅθεν μὲ αὐτὸ κατεπράϋνε τὸν θυμόν του, καὶ δὲν ἐθανάτωσε τὸν Σαούλ· (1) διὰ τοῦτο ἐπέγραψε καὶ τὸ λόγιον αὐτὸ, ὁποῦ τότε ἔλεγεν, εἰς τοῦτον τὸν Ψαλμόν· ἕνα μὲν, διὰ

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος ἄλλως λέγει· ἤγουν ὅτι ἐμβαίνωντας ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον (τὸ ὁποῖον ἦτον τόσον μεγάλον, ὥςε ὁποῦ ἦτον κεκρυμμένα μέσα εἰς αὐτὸ τὰ τετρακόσια παλικάρια τοῦ Δαβίδ·) ἐμβαίνωντας, λέγω, μέσα εἰς αὐτὸ ὁ Σαοὺλ διὰ νὰ παρασκευάσηται εἰς ἕνα του ἀναγκαῖον (οὕτω γὰρ καὶ ἡ Γραφὴ λέγει „ Καὶ Σαοὺλ εἰσῆλθε παρασκευάσασθαι· (Α'. Βασιλ. κδ'. 4.) (ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπεν „ Εἰσῆλθε δὲ

διὰ νὰ διδάξῃ μὲ ποῖον τρόπον αὐτὸς ἐκράτησε τὸν θυμόν του· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ συμβουλεύσῃ τὸν κάθε ἕνα μὲ αὐτὸ, νὰ μὴ διαφθείρῃ τὴν ἀνεξικακίαν καὶ μακροθυμίαν του· (1) πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τοῦτον μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐσύνθεσαν ὁ Δαβὶδ, ὅταν εὐγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὸ σπήλαιον (2) τὸν δὲ ρμα'. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν, ὅταν ἦτον μέσα εἰς τὸ ἴδιον τοῦτο σπήλαιον, καὶ εὑρίσκετο εἰς ἀγῶνα· διὰ τί ἔμπροσθεν μὲν τοῦ σπηλαίου ἦτον ὁ Σαοὺλ, εἰς δὲ τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ σπηλαίου, ἦτον αὐτὸς κεκλεισμένος· διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἐκείνῳ ἔλεγεν „ Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἔςιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχήν μου.

1: „ Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς, ἐλέησόν με· ὅ-
„ τι ἐπὶ σοὶ πέποιθεν ἡ ψυχή μου.

Ὁ διπλασιασμὸς ἐδῶ τοῦ ἐλέησόν με, φανερώνει τὴν ἐπίτασιν καὶ θερμότητα τῆς δεήσεως τοῦ

δὲ Σαοὺλ ἀποκενῶσαι· ὁ δὲ Ἰώσηπος „ Τὰς φυσικὰς ἐκκρίσεις ποιήσασθαι.) εὔγαλε τὴν διπλοΐδα: ἤτοι τὸ ἐπανωφόρεμά του ϗ τὸ ἔβαλεν ἐκεῖ εἰς ἕνα μέρος κοντά του· ὁ δὲ Δαβὶδ ϗ τὰ παλικάρια του κρυμμένοι ὄντες εἰς τὸ ἐσώτερον σκοτεινὸν μέρος τοῦ σπηλαίου, εἶδον ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ςόματος τοῦ σπηλαίου, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ Σαοὺλ· ὅθεν, τὰ μὲν παλικάρια του, ἠθέλησαν διὰ νὰ θανατώσουν αὐτόν· ἐπειδὴ ϗ ὁ Θεὸς παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς των· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐμπόδισεν αὐτὰ εἰπὼν, ὅτι εἶναι ἄνομον τὸ νὰ θανατώσουν βασιλέα, ὅς τις ἦτον χριςὸς Κυρίου· ὁ δὲ Δαβὶδ γυμνώσας τὸ σπαθὶ ἐπῆγεν ἤσυχα ὀπίσω τοῦ Σαοὺλ ϗ ἔκοψε τὸ πτερύγιον: ἤγουν τὴν ποδίαν τοῦ ἐπανωφορίου του, διὰ νὰ ἔχῃ αὐτὴν μαρτυρίαν, χωρὶς νὰ ἰδῇ ὁ Σαοὺλ διὰ τὸ σκότος τοῦ σπηλαίου, ἢ νὰ καταλάβῃ· ὅθεν ὁ Δαβὶδ, ὄχι μόνον ἐνίκησε τὸν ἐδικόν του θυμὸν, ἀλλὰ ϗ ἕνα ςρατιώτην, ὁποῦ ὥρμησε νὰ θανατώσῃ τὸν Σαοὺλ ἐμπόδισεν αὐτὸν, εἰπὼν τὴν ἀοίδιμον ταύτην φωνὴν „ Μὴ διαφθείρῃς τὸν χριςὸν Κυρίου· (τοῦτο δὲ ἡ Γραφὴ οὐ λέγει αὐτολεξεὶ, ἀλλ' ἴσως ἐκ παραδόσεως ἔλαβον αὐτὸ οἱ ἑρμηνευταί· Αὐτὸ γὰρ τὸ λόγιον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, οὐχὶ ὅταν ὁ Σαοὺλ ἐμβῆκεν εἰς τὸ σπήλαιον, ἀλλὰ ὅταν εὑρισκόμενος ἐν τῷ βουνῷ τῷ Ἐχελὰ, ἐκάθευδεν ἐν λαμπήνῃ τὸ δόρυ ἔχων ἐμπεπηγὸς εἰς τὴν γῆν πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, ϗ ὁ λαὸς παρεμβεβληκὼς κύκλῳ αὐτοῦ· τότε γὰρ ὁ Δαβὶδ πέρνωντας μαζί του τὸν Ἀβεσσὰ, ἐπῆγε τὴν νύκτα ἐκεῖ εἰς τὴν παρεμβολὴν, ὅπου ἐκοιμᾶτο ὁ Σαοὺλ, ϗ ὁ λαὸς κύκλῳ αὐτοῦ ἐκάθευδεν· ὁ δὲ Ἀβεσσὰ βλέπων, ὅτι ὁ Σαοὺλ δὲν αἰσθάνθη τὸν ἡγεμόν τους, οὔτε οἱ ςρατιῶταί του, εἶπε ταῦτα πρὸς Δαβίδ· „ Ἀπέκλεισε Κύριος σήμερον τὸν ἐχθρόν σου εἰς χεῖράς σου· ϗ νῦν πατάξω αὐτὸν τῷ δόρατι εἰς τὴν γῆν ἅπαξ, ϗ οὐ δευτερώσω αὐτῷ. Καὶ εἶπε Δαβὶδ πρὸς Ἀβεσσά· μὴ διαφθείρῃς αὐτὸν, ὅτι τὶς ἐποίσε χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ χριςὸν Κυρίου, ϗ ἀθωωθήσεται; (Α'. Βασιλ. κϛ'. 8.) Διὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν ταύτην ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διὰ νὰ φανερώσῃ, πῶς τόσην πολλὴν πεποίθησιν ἔχει εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τρόπον ὁποῦ, δὲν ἐπίςευε τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν ἀπώλειαν ϗ τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν του ϗ μᾶλλον τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ ϗ ζώντων αὐτῶν, ϗ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Δαβὶδ διασωζομένων, ἤλπιζεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἔχῃ κάθε ἀσφάλειαν. Ἡ δὲ τῆς ςηλογραφίας διάνοια αὕτη ἐςὶ, τὸ δεῖν οἱόν τινι ςήλῃ τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς ἐγκεχαραγμένην ἔχειν τὴν τοιαύτην φωνήν· ὡς ἂν ἐπὶ τῶν ὁμοίων πραγμάτων, εἴ τις περίςασις πρὸς τὴν τοῦ λελυπηκότος ἄμυναν τὸν θυμὸν ἡμῶν διαναςήσειεν, ἀναγινώσκοντες τῇ διανοίᾳ τὸ κωλυτικὸν τοῦ φόνου πρόςαγμα, πρὸς μακροθυμίαν τὸν θυμὸν κατευνάσωμεν· ὡς εἶναι ςήλην μὲν, τὸ μνημονικὸν τῆς ψυχῆς, τὰ δὲ ἐπὶ ταύτης χαράγματα, τὰ τῶν ἀγαθῶν ὑποδείγματα. ἀναφέρεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ϗ εἰς τὸν Χριςὸν, ὅς τις εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐδίωξεν ἀπὸ ἡμᾶς τὴν φθοράν.

(1) Τινὲς δὲ (ἴσως ὁ Χρυσόςομος·) σμίγοντες τὸ „ Εἰς τὸ τέλος μὲ τὸ „ Μὴ διαφθείρῃς, ἑρμηνεύουν αὐτὸ οὕτως· „ Ἐπεὶ πολλοὶ καλῶς ἀρξάμενοι, οὐ διήρκεσαν εἰς τέλος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποδεχόμενον τοῦ Δαβὶδ τὴν τοιαύτην ἀρετήν φησιν αὐτῷ· εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς· μένε διόλου τοιοῦτος, ὡς ἂν τύχῃς ςηλογραφίας ϗ μνήμης αἰωνίου··· ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ, οὐ πολλῆς δεόμεθα τῆς παρακλήσεως· τί δήποτε; ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, κἂν ἁπάντων νωθέςατος ᾖ, μέλλων ἅπτεσθαι πράγματος, πολλὴν ἐν τοῖς προοιμίοις δείκνυται τὴν σπουδήν··· ὅταν δὲ τὸ πλέον τῆς ὁδοῦ προέλθωμεν, ϗ μαρανθῇ τὰ τῆς προθυμίας··· τότε ἡμῖν ὁ Προφήτης εὐκαίρως παρίςαται λέγων „ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς· ϗ γὰρ ὁ Διάβολος τότε σφοδρότερον πνεῖ··· ϗ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγινώσκομεν ἅπαντες διὰ τὴν ἀπειρίαν, τὸν δὲ μετὰ πολλοὺς τοὺς διαύλους ὑποσκελισθέντα, οὐκ ἄν τις ῥαδίως ἀξιώσειε συγγνώμης. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Ἄλλος δὲ ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει, ὅτι τοῦτον μὲν τὸν νϛ'. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν ὁ Δαβὶδ, εὑρισκόμενος εἰς τὸ

τοῦ Δαβίδ· δὲν ἤλπισα, λέγει, ὦ Κύριε, εἰς κανένα ἄνθρωπον, πάρεξ εἰς μοναχὸν ἐσένα· διὰ τοῦτο ἐλέησον ἐμένα, ὁποῦ τόσον ἐλπίζω εἰς ἐσὲ, καὶ ἔτζι ἀδίκως καταδιώκομαι ἀπὸ τὸν Σαοὺλ. (1)

„ Καὶ ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πτερύγων σου
„ ἐλπιῶ, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνο-
„ μία.

Σκιὰν πτερύγων λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ, καὶ προμήθειαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον, περὶ τῆς ὁποίας εἴπομεν εἰς τὸν ις΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με· ἀνομίαν δὲ ὀνομάζει τὴν ἐπιβουλὴν, καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκε· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐγὼ, Κύριε, θέλω ἐλπίζω εἰς τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου, ἕως οὗ νὰ περάσῃ ἡ ἐπιβουλὴ τῶν ἐχθρῶν μου τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων· ἤγουν θέλω ἐλπίζω εἰς σὲ, ἕως θανάτου· τότε γὰρ περνᾷ κάθε ἐπιβουλὴ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, ὅταν εὐγῇ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ νὰ ςεφανωθῇ. (2)

2: „ Κεκράξομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕ-
„ ψιστον, τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαν-
„ τά με.

Ὕψιςον μὲν ὀνομάζει τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, ὡς ἐπουράνιον· εὐεργετήσαντα δὲ, ἐπειδὴ καὶ πρῶτον καὶ τώρα τὸν ἠξίωσε μεγάλων εὐεργεσιῶν καὶ βοηθειῶν.

3: „ Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἔσω-
„ σέ με· ἔδωκεν εἰς ὄνειδος τοὺς κα-
„ ταπατοῦντάς με.

Ἐξ ὕψους, λέγει, ἔςειλε δύναμιν ὁ Θεὸς καὶ μὲ ἐγλύτωσεν· ἐπειδὴ δὲν ἐλυτρώθηκα μὲ ἀνθρωπίνην βοήθειαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ὁποῦ ἐπρόσμεινα νὰ λάβω ἐν τῷ σπηλαίῳ κρυπτόμενος· ἔδωκε δὲ εἰς ὄνειδος ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ με κατεφρόνουν· διότι μαθόντες οἱ μετὰ τοῦ Σαοὺλ ςρατιῶται τὸ συμβεβηκὸς, ὁποῦ ἠκολούθησε, καὶ ἐπῆγεν ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον μόνος, καὶ δὲν ἐθανατώθη παρὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐντράπηκαν πολλὰ διὰ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐφάνηκαν ἄξιοι γέλωτος. (3)

„ Ἐ-

τὸ σπήλαιον Ὀδολλὰμ (περὶ οὗ γράφει τὸ κβ΄. Κεφ. τῆς Α΄. τῶν Βασιλειῶν ϗ τὸ κγ΄. τῆς Β΄. τῶν Βασιλ. ϗ τὸ ΙΑ΄. Κεφ. τῆς Α΄. τῶν Παραλειπομ.) τὸν δὲ ρμά. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν, εὑρισκόμενος εἰς τὸ σπήλαιον τὸ Ἐνγαδδί· ἀληθέςερα ὅμως λέγει ὁ κὺρ Εὐθύμιος, καθότι βεβαιοῖ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἡ θεία Γραφή: ἤτοι τὸ κδ΄. τῆς Α΄. τῶν Βασιλειῶν· περὶ γὰρ τοῦ Ὀδολλὰμ σπηλαίου ἀναφέρουσα, οὐδὲν τοιοῦτον λέγει, ὅτι ὁ Σαοὺλ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ τοῦ ἐλέους διπλασιασμὸς τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κινδύνου παραδηλοῖ· ὁ δὲ Δίδυμος „ Ὁ ἐπιδιπλασιασμὸς δηλοῖ, ὅτι ϗ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ϗ ἐν τῷ μέλλοντι ἐλέου Θεοῦ χρῄζομεν·

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἄςατός ἐςι ϗ παροδικὴ τῆς ἁμαρτίας ἡ φύσις, οὔτε κατὰ τὸ πρῶτον συνυποςᾶσα τῇ κτίσει παρὰ τοῦ τὸ πᾶν ὑποςησαμένου ϗ οὐσιώσαντος, οὔτε πρὸς τὸ διηνεκὲς τοῖς οὖσι διαμένουσα· τὰ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ὄντος ὄντα, ἐν τῷ εἶναι διαπαντὸς διαμένει· εἰδέτι ἔξω τοῦ ὄντος ἐςιν· οὗ ἡ οὐσία οὐκ ἐν τῷ εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ ἀγαθὸν μὴ εἶναι τὴν ὑπόςασιν ἔχει· τοῦτό ἐςιν ὁ ἐπιδωμάτιος χόρτος, ἄῤῥιζός τις ϗ ἄσπαρτος ϗ ἀνήροτος· σκιὰν δὲ θείων πτερύγων ἀντὶ περιβολῆς ἡμῖν γινομένων, τὰς ἀρετάς τις νοῶν οὐχ ἁμαρτήσεται· αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ θεῖον, ὅ,τίποτε τῇ φύσει ἐςιν, ἀνέφικτον μένει τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ϗ ἄληπτον, ἀνωπου κατὰ τὸ ἄφραςον τοῦ λογισμοῦ τῶν ἀνθρώπων ὑπερπετόμενον· χαρακτὴρ δέτις τῆς ἀφράςου φύσεως διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν σκιαγραφίας τοῖς πρὸς αὐτὴν ὁρῶσιν ἐγγίνεται· ὡς πᾶσαν σοφίαν ϗ φρόνησιν ϗ ἐπιςήμην, ϗ πᾶσαν ἔφοδον τῆς καταληπτικῆς ἐπινοίας, οὐκ αὐτὰς εἶναι τὰς θείας πτέρυγας, ἀλλ' αὐτὴν τὴν τῶν θείων πτερύγων σκιάν· ϗ ὁ Δίδυμος λέγει „ Τὸ παρέρχεσθαι τὴν ἀνομίαν δηλοῖ πρόσκαιρον αὐτὴν εἶναι.

(3) Ἄλλος δέ φησι „ Σωτηρίαν ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει, ἣν ἐσώθη ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅτε μᾶλλον ὑπεξούσιον ἦ-

„ Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ
4: „ Καὶ ἐῤῥύσατο τὴν ψυχήν μου ἐκ
„ μέσου σκύμνων.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλεν ἁπλῶς, τώρα ἐδῶ ἀκολούθως λέγει καὶ τί ἐξαπέστειλε· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰς πολλὰ μέρη ἀλήθειαν ὀνομάζει τὴν δικαιοσύνην· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ· ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καταλαμβάνεται· (1) ἔστειλε λοιπὸν ὁ Θεὸς μὲν τὸ ἔλεός του διὰ νὰ μὲ ἐλεήσῃ· τὴν δὲ δικαιοσύνην του, διὰ νὰ καταδικάσῃ ἐκείνους, ὁποῦ μὲ ἀδικοῦν· σκύμνους δὲ λέγει: ἤγουν λεονταρόπουλα, τοὺς μετὰ τοῦ Σαοὺλ στρατιώταις· διὰ τί ἦτον ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοί· καὶ διὰ τί ἦτον ἄγριοι καὶ αἱμοβόροι· τοιοῦτοι γὰρ εἶναι καὶ οἱ σκύμνοι: ἤγουν τὰ μικρὰ λεοντάρια· νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· ἤ τις λέγει, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέστειλε τὸν Υἱόν του, καὶ ἔσωσεν ἐμένα τὴν χαϊμένην· καὶ ἔδωκεν εἰς ὄνειδος τοὺς πρώην καταπατοῦντάς με δαίμονας· ἔλεος δὲ καὶ ἀλήθεια οὐσιώδης, καὶ ἐνυπόστατος εἶναι ὁ Υἱός· ὁ γὰρ Υἱὸς ἐλεήσας ἡμᾶς, ὁποῦ εἴμεθα ἀπολεσμένοι, ἔγινεν ἄνθρωπος· καὶ αὐτὸς εἶπεν „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· (Ἰω. ιδ'. 6.) ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σημαινόμενον τῆς δικαιοσύνης, αὐτὸς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (Α'. Κορ. α'. 30.) σκύμνους λοιπὸν καὶ λέοντας πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς δαίμονας, κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην.

„ Ἐκοιμήθην τεταραγμένος.

Ὅταν, λέγει, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐμβῆκαν εἰς τὸ σπήλαιον (2) τότε ἐγὼ ἐκοιμήθηκα ὕπνον, καὶ ὀλίγον καὶ τεταραγμένον, διὰ τὸν κίνδυνον, ὁποῦ μὲ περιεκύκλωσεν.

„ Υἱοὶ ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν
„ ὅπλα καὶ βέλη· καὶ ἡ γλῶσσα αὐ-
„ τῶν μάχαιρα ὀξεῖα.

Ὦ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, λέγει, ἀκούσατε· τὰ ὀδόντια τῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ με ἐπιβουλεύονται ὡσὰν θηρία ἄγρια, εἶναι ἅρματα καὶ σαΐταις· καὶ ἡ γλῶσσά των, εἶναι σπαθὶ κοπτερώτατον· φανερόνει δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὸ ὄνομα τῶν ὀδοντίων καὶ τῆς γλώσσης, τὰ λόγια τῶν ἐχθρῶν του· τὰ ὁποῖα μὲ τὰς διαβολὰς καὶ κατηγορίας καὶ δολιότητας πληγόνουσι καὶ θανατόνουσιν ἐκείνους, κατὰ τῶν ὁποίων λέγονται· ὅπλα δὲ λέγει τώρα, ὄχι τὰ προφυλακτικὰ τῶν ἐχόντων· καθὼς εἶναι τὸ σκουτάρι, ἡ παρπούτα καὶ ἄλλα· ἀλλὰ τὰ θανατόνοντα τοὺς ἀπαντῶντας· ὁποῖον εἶναι τὸ σπαθί, το-

χον.

ἔλαβε τὸν ἐχθρὸν, ϗ πρὸς τὸ ἐναντίον ἀνεστράφη τοῦ φόνου ἡ ἐξουσία, ὡς τὸν ἐπὶ θανάτῳ διωκόμενον, τοῦτον ἐφεστάναι τῇ τοῦ φονῶντος σφαγῇ, εἰ ϗ ἐφείσατο· ὃ δὴ ϗ ὄνειδος ἦν τῷ σεσωσμένῳ, ὡς μάτην ἐπιβουλεύοντι τῷ σώσαντι· ὁ δὲ Νύσσης σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει, ὅτι κατὰ θεωρίαν, σαφῶς τὴν κάθοδον τοῦ Κυρίου κηρύττει ἡ προφητεία· ἐξ οὐρανοῦ ὁ Πατὴρ οὐ πρέσβιν, οὐκ Ἄγγελον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Κύριον, ὃς ἡμᾶς μὲν ἔσωσε διὰ τῆς σκιᾶς, ἣν ἐξ ὕψους ἀπέστειλε τῷ κάτω βίῳ· τουτέστι διὰ τοῦ ἐπισκιάσαντος ἐν τῇ νεφέλῃ Πνεύματος, τοὺς δὲ πρότερον καταπατήσαντας ἡμᾶς, τὰς νοητὰς δηλαδὴ ϗ ἀντικειμένας δυνάμεις, νῦν εἰς τὴν τῶν ὀνειδιζομένων ἀντιπεριήγαγε τάξιν.

(1) Ὅθεν συμφώνως ϗ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „ Τὴν μέντοι ἀλήθειαν τῷ ἐλέῳ συνέζευξε τὸ δίκαιον τῆς φιλανθρωπίας δεικνύς· ϗ ὁ Ἀθανάσιός φησιν· „ Ἔλεος ϗ ἀλήθεια τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Δίδυμος ϗ ὁ Εὐσέβιος.

(2) Σημείωσαι, ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ δὲν λέγει, ὅτι ἐμβῆκαν οἱ τοῦ Σαοὺλ ἄνθρωποι εἰς τὸ σπήλαιον· ἀντὶ δὲ τοῦ τεταραγμένος, ὁ Θεοδοτίων εἶπε· μετὰ ἀναλισκόντων· ὁ Σύμμαχος· μετὰ φλεγόντων· ὁ Ἀκύλας· μετὰ λάβρων· ἤτοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, μετὰ ἀναλισκόντων λογισμῶν· λαύρως γάρ με κατέδακνον, ὡς σχεδὸν ϗ καταφλέγειν μου τὴν διάνοιαν· εἰκότως τοίνυν ἐταραττόμην, μεταξὺ τοιούτων καθεύδειν ἠναγκασμένος.

κοντάρι, καὶ τὰ ὅμοια. (1)

5: „Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θε-
„ὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα
„σου.

Ὑψηλὸς, λέγει, καὶ ἐπουράνιος γνωρίσθητι Κύριε, καὶ εἰς ἐκείνους ἀκόμη, ὁποῦ δέν σε γνωρίζουν διὰ Θεὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ἂς δράμῃ εἰς ὅλην τὴν γῆν ἡ μεγαλειότης σου, διὰ μέσου τῶν θαυμάτων ὁποῦ ἐνεργεῖς· μερικοὶ δὲ, ἤτοι ὁ Ἀθανάσιος νοοῦσι τὸν λόγον τοῦτον περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις ἀφ᾽ οὗ ἐτελείωσε τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀνέβη πάλιν εἰς οὐρανοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκατέβη, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ διέδραμεν εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. (2)

6: „Παγίδα ἡτοίμασαν τοῖς ποσί μου,
„καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχήν μου·
„ὤρυξαν πρὸ προσώπου μου βόθρον,
„καὶ ἐνέπεσον εἰς αὐτόν.

Παγίδας, λέγει, καὶ δίκτυα κατεσκεύασαν οἱ ἐχθροί μου: ἤτοι ἐπιβουλὰς διαφόρους καὶ δολίας κατηγορίας συνέῤῥαψαν, καὶ μὲ αὐτὰ ἐταπείνωσαν καὶ κατέβαλον τὴν ψυχήν μου· καὶ ἔμπροσθέν μου ἔσκαψαν λάκκον: ἤγουν κίνδυνον ἄφευκτον ἡτοίμασαν κατ᾽ ἐμοῦ, ἔπεσον δὲ αὐτοὶ μέσα εἰς αὐτόν· διότι, ἐγὼ μὲν, μὲ τὸ νὰ ἐσκεπάσθηκα ἀπὸ τὴν θείαν βοήθειαν, ἔμεινα ἀβλαβής· αὐτοὶ δὲ ἐκινδύνευσαν, πεσόντες εἰς τὰς χεῖράς μου. (3)

7: „Ἑτοίμη ἡ καρδία μου ὁ Θεὸς, ἑ-
„τοίμη ἡ καρδία μου.

Ἕτοιμος εἶμαι, λέγει, εἰς τὸ ἑξῆς Κύριε, ἕτοιμος εἶμαι νὰ λάβω τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ μοι ἔρχονται· ἐπειδὴ καὶ ἔχω ἐσένα βοηθόν μου καὶ δυνατὸν νὰ μὲ λυτρόνῃς ἀπὸ αὐτούς· ἢ λέγει, ὅτι ἕτοιμος εἶμαι εἰς τὸ νὰ κάμνω τὰ θελήματά σου· ἢ εἰς τὸ νὰ σὲ δοξολογῶ καὶ νὰ σὲ εὐχαριστῶ πάντοτε· διὰ τὶ μὲ ἐλύτρωσες ἀπὸ τὸν κίνδυνον κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Ἄσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ
„μου.

Διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „Οὐκ οἶδεν ἡ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευὴ τὰ αἰσθητὰ βέλη ταῦτα τοῖς ἀνθρωπίνοις σόμασιν ἀντὶ ὀδόντων ἐγκείμενα· ἀλλ᾽ ὅταν τις ὁμοιωθῇ πρὸς τὸ πάθος καὶ μεταμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν κακίαν, ἀπολέσας τὴν κατὰ φύσιν μορφὴν, γίνεται θηρίον· διὰ τοῦτο λεόντων μνησθεὶς, τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὠνόμασεν, ὧν ὀδόντες καὶ γλῶσσα τὰ τοῦ πολέμου ὄργανα· τοῦτο γάρ ἐσι συκοφαντῶν, καὶ τῶν διαβολαῖς καὶ καταλαλιαῖς σχολαζόντων τὰ ῥήματα· φησὶ δὲ καὶ ὁ Νικήτας „Θαυμάζειν ἔοικεν, ὅτι οἱ τῶν ἀνθρώπων υἱοὶ τῶν ἡμέρων, τῶν ἐν εἰκόνι Θεοῦ γενομένων, τῶν θηρίων τὴν κακίαν μετέρχονται· ὥςε τοὺς ὀδόντας: ἤγουν τοὺς λόγους καὶ τὰς συσκευὰς, ὅπλα κεκτῆσθαι ἀναιρετικὰ βέλη· ταῦτα δὲ λέγονται καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Χριςοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ Κύριλλος·) „Ἀκούων δὲ ὑψώθητι, μὴ ὑπολάβῃς ὅτι προσθήκην ὕψους γενέσθαι παρακαλεῖ τῷ Θεῷ· οὐ γὰρ χρήζει δόξης, ἀλλ᾽ ἔςιν ἐν εὐκλείαις ταῖς ἀνωτάτω Θεός· ὑποσημαίνει δὲ μᾶλλον τῆς δοξολογίας τὸν τρόπον, ὑψούντων αὐτὸν ἁγίων Ἀγγέλων· βούλεται δὲ καθ᾽ ὁμοιότητα τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ὑψοῦσθαι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὥσπερ γάρ σέ φησιν ὑψηλόν σε γινώσκουσιν οἱ κατὰ τὸν οὐρανὸν Ἄγγελοι, οὕτως ἔςω καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν τὸ σὸν εὐκλεές· πιςευέτωσαν πάντες εἰς τὸ σὸν ὄνομα· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφησεν Ἀββακοὺμ „Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ.

(3) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Κατέκαμψαν τὴν ψυχήν μου· τούτου σύμβολον ἦν ἡ συνεχομένη πνεύματι ἀσθενείας γυνὴ συγκύπτευσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελὲς, ἣν ἔλυσεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῶν βρόχων τῶν Σατανικῶν θυγατέρα οὖσαν Ἀβραάμ· τάχα δὲ καὶ πᾶς ὁ τὰ κάτω φρονῶν, κατακεκαμμένην ἔχει τὴν ψυχὴν, οὐ δυναμένην τὰ ἄνω σκοπεῖν, ἕως τοιαύτη ἐςίν.

Διὰ τὸ ἄσομαι καὶ διὰ τὸ ψαλῶ, πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν, ὅτι τὸ μὲν ἄσω σημαίνει, τὸ διὰ γλώσσης μόνης ὑμνεῖν τὸν Θεόν· τὸ δὲ ψαλῶ σημαίνει, τὸ καὶ διὰ ὀργάνου αἰνεῖν· δόξαν δὲ ἐδικήν του ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, τὴν σύνεσιν καὶ γνῶσιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐδοξάζοντο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ἢ καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα· λέγει λοιπὸν, ὅτι μὲ γνῶσιν καὶ σύνεσιν τοῦ νοὸς, ἔχω νὰ σὲ ὑμνήσω Κύριε· καὶ ὄχι ἁπλῶς μὲ μόνα ψιλὰ λόγια· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε· „ Ψάλλατε συνετῶς· (Ψαλ. μς'. 7.) (1)

8: „ Ἐξεγέρθητι ἡ δόξα μου· ἐξεγέρθη-
„ τι Ψαλτήριον καὶ κιθάρα· ἐξεγερ-
„ θήσομαι ὄρθρου.

Δόξαν πάλιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ πνευματικὸν χάρισμα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον· Ψαλτήριον δὲ τὴν ψυχήν· κιθάραν δὲ, τὸ σῶμα, διὰ τὰς αἰτίας ὁποῦ εἴπομεν εἰς τὸν λβ'. καὶ μϐ'. καὶ μη'. Ψαλμόν. σηκόνει λοιπὸν ὅλον τὸν ἑαυτόν του ὁ Δαβὶδ εἰς ὕμνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ· ἵνα καὶ μὲ τὸ πνεῦμα καὶ μὲ τὴν ψυχὴν καὶ μὲ τὸ σῶμα ὑμνήσῃ τὸν εὐεργέτην του· προσθέττει δὲ, καὶ ὅτι θέλει σηκωθῇ νὰ δοξολογήσῃ τὸν Θεὸν ἐν τῷ ὄρθρῳ πρὸς τὸ πρωΐ· ἢ τὸ, ὄρθρου δηλοῖ τὸ ταχέως καὶ χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ. (2)

9: „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς Κύριε·
„ ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσι.

Ἐξομολογήσομαι: ἤγουν θέλω σοὶ εὐχαριστήσω Κύριε, ἔμπροσθεν εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ θέλω σοι ψάλλω ἔμπροσθεν εἰς τὰ ἔθνη κατὰ τὸν Δίδυμον· ἐπειδὴ μὲ τοὺς Ψαλμούς του ὁ Δαβὶδ εὐχαριστεῖ καὶ ψάλλει τῷ Θεῷ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς ἐθνικοὺς, τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ εὑρισκομένους, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

10: „ Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν
„ τὸ ἔλεός σου, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν
„ ἡ ἀλήθειά σου.

Αὐτὰ τὰ ἴδια σχεδὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν λε'. Ψαλμὸν, καὶ βλέπε ἐκεῖ τὴν ἐξήγησιν· λέγει δὲ, ὅτι εἶναι τόσον πολὺ καὶ ὑψηλὸν τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁποῦ φθάνει ἀπὸ τὴν γῆν ἕως εἰς τὰς νεφέλας καὶ τὸν Οὐρανόν. (3)

11: „ Ὑ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „ Ὡς μακάριος τῆς τοσαύτης μεγαλοφυΐας ἐκεῖνος, οὗ ἡ καρδία πρὸς εὐφημίαν τῆς θείας δόξης ἡτοίμασται, χωροῦσα ἐν αὐτῇ τὸ ἀχώρητον· πρὸς δὲ νοῦν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, παρακαλεῖ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐπηγγείλατο ἀνερχόμενος πέμψειν ὁ μονογενὴς, ἑτοίμην εἰς τὸ ὑποδέξασθαι λέγων τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν γεγενῆσθαι.

(2) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „ Τὸ ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου, ἀντὶ τοῦ ἐν αἰσθήσει τοῦ νοητοῦ φωτὸς γενόμενος, ϗ φωτισθεὶς διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσίας, ἐπὶ τὸ προφητεύειν ϗ ὑμνεῖν σε ἐν Ψαλμοῖς ἐξεγερθήσομαι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐ νῦν φησι μόνον ταύτην σοι προσοίσω τὴν ὑμνῳδίαν· ἀλλὰ ϗ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀνατείλαντος ϗ τὴν μακρὰν τῆς ἀγνοίας ἀποσκεδάσαντος νύκτα, ϗ τὸν τῆς προσδοκωμένοις ἡμέρας ὑποδείξαντος ὄρθρον, οὐ μόνον διὰ τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς παρουσίας· ἀλλὰ ϗ διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας ϗ ἀναπλάσεως, τῶν Ἐθνῶν ἁπάντων ϗ τῶν λαῶν χοροδιδάσκαλος ἔσομαι· ϗ οἱόν τισι χορδαῖς τοῖς ἐκείνων χρώμενος στόμασιν, ᾄσω τὴν χαριστήριον ὑμνῳδίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Μέγα καὶ ὑψηλὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς, καὶ οἱονεὶ μέχρις αὐτῶν διῆκον τῶν οὐρανῶν· ὑψηλὴ δὲ ϗ οἱονείπως ἐν νεφέλαις ἡ ἀλήθεια· τουτέστι Χριστὸς περίοπτος τοῖς ἁπανταχοῦ ϗ οὐκ ἠγνόηται τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν· ἀλλ' ἐν δόξῃ Θεότητος εἶναι πιστεύεται παρὰ τοῖς ὀρθὰ φρονεῖν εἰωθόσι· ϗ συνεδρεύει μὲν ὡς Θεὸς τῷ ἰδίῳ Πατρί· σύνεστι δὲ ϗ ἡμῖν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὐ γὰρ ἀφῆκεν ἡμᾶς ὀρφανούς· ἀλλ' ἔστι μεθ' ἡμῶν πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀληθεῖς φησι τὰς τῶν νεφελῶν: τουτέστι τῶν Προφητῶν διὰ τῶν πραγμάτων ἀπέδειξά σου τὰς φωνάς.

11: „ Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θε-
„ ὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δό-
„ ξα σου.

Πάλιν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐπαναλαμβάνει δεύτερον ἀπὸ τὴν χαράν του ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τῶν ὁποίων ὅρα τὴν ἑρμηνείαν. (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΝΖ'.

„ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς, τῷ Δα-
„ βὶδ εἰς στηλογραφίαν.

Ἐπειδὴ ὁ παρὼν Ψαλμὸς ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μὲ τὸν προλαβόντα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, διὰ τοῦτο καὶ ἀκολούθως ἀπὸ ἐκεῖνον ἔγραψε τοῦτον ὁ θεῖος Δαβίδ· ὅθεν καὶ συνακολούθως ἔλαβεν οὗτος τὴν ὁμοίαν ἐκείνου ἐπιγραφήν· τῆς ὁποίας τὴν ἑρμηνείαν ὅρα ἐκεῖ. (2)

1: „ Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λα-
„ λεῖτε, εὐθείας κρίνατε υἱοὶ τῶν
„ ἀνθρώπων.

Κυρίως μὲν καὶ προηγουμένως, ὁ λόγος οὗτος λέγεται πρὸς τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Σαούλ· ἀκολούθως δὲ λέγεται καὶ πρὸς ὅλους ἐκείνους ὁποῦ μιμοῦνται τὴν πονηρίαν τοῦ Σαούλ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι ἀνίσως ἐσεῖς οἱ μετὰ τοῦ Σαοὺλ ὄντες ἐχθροί μου, λαλεῖτε ἀληθῶς δίκαια, καὶ συλλογίζεσθε ὀρθῶς εἰς τὸν ἑαυτόν σας, ὅτι εὐλόγως μὲ διώκετε ὡς ἐπίβουλόν σας, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι γενῆτε κριταὶ τοῦ πράγματος τούτου, καὶ κρίνατε εὐθείας κρίσεις· ἤγουν κάμετε περὶ τούτου ὀρθὰς καὶ ἀληθεῖς ἀποφάσεις, καὶ εἴπατε· εἰς ποῖον πραγ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Διὰ γὰρ τῶν πνευματικῶν νεφελῶν, τῶν Προφητῶν φημὶ ϗ Ἀποστόλων τῆς ἀληθείας ἀναφανείσης, ὕψιστος ἀνεδείχθη τῶν ὅλων ὁ Κύριος, οὐρανοῦ ϗ γῆς ποιητής, ἐν πάσῃ γῇ ϗ θαλάσσῃ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ὕμνον δεχόμενος.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Πάλιν δὲ τὸ μὴ διαφθείρῃς πρόσκειται· ἐπειδή τις λαβὼν ὑποχείριον, (τὸν Σαοὺλ ὁ Δαβίδ·) ἀνελεῖν οὐκ ἠθέλησε· ϗ οὔτε αὐτὸς τὴν χεῖρα ἐπήγαγε, ϗ τῷ πρὸς τὴν ἀναίρεσιν σπεύδοντι μὴ διαφθείρῃς λέγει· Θεοῦ τις ἄντικρυς ἐστὶν ἡ φωνή, τὴν φθορὰν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου κωλύουσα· διὰ τοῦτο καθάπερ οἱ ἐπισημότεροι, ποιοῦντες τὰ ἐν τοῖς λίθοις χαράγματα, εἰς βάθος ἐντέμνουσι τῇ γλυφῇ τῶν στοιχείων τοὺς χαρακτῆρας, πολλάκις ἐπάγοντες τὴν γραφίδα τοῖς τύποις: οὕτω διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπαναλήψεως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τρανότερον ϗ ἔκδηλον ἐν τῇ στήλῃ τῆς μνήμης ἡμῶν τὴν μεγάλην ταύτην ῥῆσιν γενέσθαι παρασκευάζει, ὡς ἂν τρανόν τε ϗ ἀσύγχυτον ἐντετυπωμένον ἡμῖν τοῦτο τὸ γράμμα, ἐν τῷ καιρῷ τῶν παθημάτων ἀναγινώσκοιτο· ϗ οἷα πρὸς στήλην ὑπομονῆς ἀφορῶντες, μὴ ἐνδιδῶμεν μηδὲ μαλακιζώμεθα.

πρᾶγμα μὲ ἐγνωρίσατε κακὸν, καὶ διὰ τοῦτο μὲ διώκετε; (1)

2: „ Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίαν ἐργάζε- „ σθε ἐν τῇ γῇ · ἀδικίαν αἱ χεῖρες „ ὑμῶν συμπλέκουσιν.

Ἐδῶ ἀφῆκεν ὁ Δαβὶδ καὶ δὲν εἶπεν, ὡς νοούμενον ἔξωθεν, τὸν λόγον τοῦτον· ἤγουν „ Ἀλλὰ δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε εὐθείας κρίσεις· ἔτζι γὰρ ἐζήτει νὰ εἰπῇ ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου: καὶ διὰ τί δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε κρίσεις εὐθείας; διὰ τί ἀνομίαν μελετᾶτε εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ αἱ χεῖρές σας πράττουσι τὴν ἀδικίαν· συμπλέκουσι δὲ εἶπεν, ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὁποῦ πλέκουσι δίκτυα· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὰ πολυποίκιλα ἐπιχειρήματα τῶν ἐχθρῶν του· τὸ δὲ ἐν τῇ γῇ ἐπροσέθη, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι αὐτοὶ εἰς τὴν γῆν ταύτην πράττουσι τὰ τοιαῦτα πολύπλοκα ἐπιχειρήματα· ἀλλὰ δὲν θέλουν δυνηθοῦν νὰ πράττουν ταῦτα καὶ εἰς τὸν Ἅδην. (2)

3: „ Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ „ ἀπὸ μήτρας· ἐπλανήθησαν ἀπὸ γα- „ στρός.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ϛηλιτεύει καὶ θεατρίζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλούς· καὶ διδάσκει μὲ βραχυλογίαν, ποῖοι μὲν αὐτοὶ εἶναι, ποῖον δὲ κακὸν τέλος καὶ καταϛροφὴν λαμβάνουσιν· ἐπειδὴ, λέγει, οἱ τοιοῦτοι ἀδιόρθωτοι ἁμαρτωλοὶ, ἀκόμη βρεφουργούμενοι εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός των, ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόγνωσιν, ὡς ἔφη ὁ Θεοδώριτος· ὅθεν καὶ ἐλογίσθησαν χωρισμένοι καὶ εἰς τὸ μέλλον διὰ τὴν ἀμετανοησίαν τους. (3)

„ Ἐλάλησαν ψευδῆ.

Τοῦτο ὁποῦ λέγει ἐδῶ τώρα, δὲν ἔκαμαν οἱ ἀνωτέρω ἀδιόρθωτοι ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός των: ἤγουν τὸ νὰ λαλήσουν ψεύματα, ἐπειδὴ κατὰ φύσιν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἀλλὰ ἐλάλησαν ψεύματα, ἀφ' οὗ ἦλθον εἰς ἡλικίαν.

4: „ Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν „ τοῦ ὄφεως.

Λέγουσιν οἱ ἱϛορικοὶ, ὅτι ὁ ὄφις, ὅταν θυ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος προσθέττει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ταῦτα λέγει ὁ Δαβίδ· ἤγουν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Σαοὺλ ὤμοσε νὰ μὴ διώκῃ πλέον τὸν Δαβὶδ, ὕϛερον δὲ παρέβη τοὺς ὅρκους καὶ ἐπολέμει αὐτόν· ὁ δὲ Νύσσης παραφράζων τὰ λόγια ταῦτά φησιν „ Ὦ ἄνθρωποι τί λαλεῖτε καὶ πράσσετε; ἆρα δικαιοσύνη ἐϛὶ τὸ λαλούμενον παρ' ὑμῶν; ἆρα δι' εὐθύτητος τὴν κρίσιν προάγετε; καὶ μὴν ὁρῶ, ὅτι ἐν γῇ μέν εἰσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι, καὶ πᾶν ἐγκάρδιον κίνημα, ἔργον ἐϛὶ καὶ οὐχὶ νόημα· εὐθὺς γὰρ ἅμα τῷ συϛῆναι τὸ κακὸν ἐν τῇ διανοίᾳ, συμπλέκεται τὸ ἔργον διὰ τῶν χειρῶν τοῖς νοήμασιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ συνηγοροῦντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐκδικοῦντες τὸν νόμον, εἰκότως αὐτοῖς τὸ προφητικὸν ἐντέλλεται Πνεῦμα· εἴγε ἄρα τοῦ δικαίου φροντίζουσιν εὐθείας κρίνειν: τουτέϛι δίκαια· οἱ δὲ (Ἰουδαῖοι δηλ:) οὐκ ἔκριναν δίκαια τὸν ἀθῷον καὶ δίκαιον ἀποκτεῖναι βουλόμενοι· Σειμείωσαι δὲ, ὅτι ὁ Ἀπολλινάριος τὸ ἄρα ἐδῶ ἀποφηματικὸν λαμβάνει, οὕτω μεταφράζων ἡρωϊκῶς.

„ Ἦρά που ἀτρεκέως ὁσίους ἀγορεύετε μύθους

„ Καὶ θέμιν ἰθεῖαν μερόπων ἰθύνετε παῖδες;

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „ Ἐπισήμηναι δὲ, ὅτι τὴν ἐν τῷ κρυπτῷ κρίσιν τῆς ἁμαρτίας, ἔργον ἐκάλεσεν· ἵνα μέντοι δηλώσῃ ὁ λόγος, πηγὴν μὲν καὶ ἀρχὴν πάσης ἁμαρτίας τὸ τοῦ φαύλου ἡγεμονικὸν, τὴν δὲ πρᾶξιν, ἧς σύμβολον αἱ χεῖρες, τὴν ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ προαχθεῖσαν μελέτην, πρότερον μὲν τὸ κατὰ τὴν καρδίαν ὠνόμασε· δεύτερον δὲ, τὸ κατὰ τὰς χεῖρας· ἡ μὲν γὰρ τῆς ἁμαρτίας ἀρχὴ, ἀπὸ καρδίας, τὸ δὲ τέλος, ἐν ταῖς πράξεσιν· ἐπὶ δὲ τῶν ἐπιϛρεφόντων πρὸς Θεὸν, ἀρχὴ μὲν, ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν πράξεων· τέλος δὲ, ἡ καθαρότης τῆς καρδίας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰ καὶ οἱ λόγοι, φησι, χρηϛοὶ διεκδικεῖν προσποιούμενοι τὸν νόμον, ἀλλ' ἡ καρδία πικρίας ἐϛὶ πλήρης, καὶ αἱ πράξεις δὲ ὁμοίως ἀνομίας πεπλήρωνται.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος μήτραν καὶ γαϛέρα ἐνόησε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἔπλασεν ἡμᾶς καὶ ἐγέννησε, λέ-

θυμωθῇ ἐναντίον τινὸς ἀνθρώπου, δὲν ἀφίνῃ ποτὲ τὸν θυμόν του, ἕως ὁποῦ ἢ νὰ κακοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ἢ νὰ προφθάσῃ νὰ ψοφήσῃ, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος· μὲ τὸν τοιοῦτον λοιπὸν θυμὸν τοῦ ὄφεως, εἶναι ὅμοιος, λέγει καὶ ὁ θυμὸς τῶν ἀνωτέρω ἐχθρῶν μου· διὰ τὶ παντοτινὰ εἶναι ἐπίβουλος κατ' ἐμοῦ. (1

„ Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βυούσης
„ τὰ ὦτα αὐτῆς.

Μεταφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν παρομοίωσιν τοῦ θυμοῦ εἰς τὴν ἀσπίδα, καὶ λέγει· ὅτι ὁ θυμὸς τῶν ἀνωτέρω ἐχθρῶν του παρομοιάζει μὲ τὸν θυμὸν τῆς ἀσπίδος, ἡ ὁποία δὲν εἶναι κωφὴ φυσικὰ, ἀλλὰ μὲ πανουργίαν γίνεται κωφή· ὅθεν διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν, ὅτι αὐτὴ μόνη της κλείει τὰ αὐτία της· ἔπειτα ἀκολούθως λέγει, καὶ πότε αὕτη γίνεται κωφή.

5 : „ Ἥτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπα-
„ δόντων, φαρμακοῦτε, φαρμακευο-
„ μένη· (2) παρὰ σοφοῦ.

Ἐπάδοντας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς κυνηγοὺς τῶν θηρίων, τοὺς καλουμένους ἐπαοιδοὺς, οἱ ὁποῖοι μὲ κάποιας ἐπῳδὰς καὶ διαβολικὰ λόγια καὶ γητεύματα, ἡμερώνουσι τοὺς θυμοὺς καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν ὀφιδίων· καὶ ἔτζι ἡμερόνοντές τα πιάνουν αὐτὰ, καὶ τὰ μεταχειρίζονται εἰς ἰατρείαν· ἡ ἀσπίδα λοιπὸν, καὶ μάλιστα ἡ ἐπονομαζομένη παλαμναία κατὰ τὸν Δίδυμον, προγνωρίζουσα ἀπό κάποια σημάδια, ὅτι γυρεύουν οἱ κυνηγοὶ νὰ τὴν ἡμερώσουν, κλείει τὰ αὐτία της διὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ τὴν ἐπῳδὴν, ἥτις θέλγουσα αὐτὴν, ἡμερόνει τὸν θυμόν της· καὶ ἔτζι γλυτόνει ἀπὸ τοὺς κυνηγούς· ἡ δὲ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη „ Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφε-

---

λέγων· ἡ πλάσασα ἡμᾶς γαστὴρ, καὶ ἡ μήτρα ἡ εἰς φῶς προαγαγοῦσα ἡμᾶς διὰ τῆς γεννήσεως, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης ἐστὶν, ἧς ἀπηλλοτριώθησαν οἱ φαῦλοι: πρὸς ταῦτα οὖν βλέπων ὁ σχετλιάζων, ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀφεστηκότων ὀδύρεται· θρῆνος γὰρ ἄντικρυς ἐστὶν ἡ φωνὴ, δι' ἧς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὀλοφύρεται· πῶς ἠλλοτριώθησαν ἀπὸ μήτρας· πῶς ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἐπλανήθησαν τὸ ψεῦδος πρὸ τῆς ἀληθείας τιμήσαντες· ἄλλοι δὲ τὴν θείαν κολυμβήθραν μήτραν νοοῦσι τῶν κατὰ Θεὸν γεννωμένων· ὅθεν ὅσοι δι' ἀσεβείας ὑπερβολὴν, ὡς ὁ Σίμων, νοσήσαντες, ἅμα τῇ δωρεᾷ εἰς κακίαν ἐξέκλιναν, τούτους θρηνεῖ ἡ ψαλμῳδία, ὅτι ἀλλότριοι τοῦ Θεοῦ γεγόνασιν, ὅτε οἰκεῖοι ἐχρῆν ὀνομάζεσθαι· ἄλλος δέ φησιν (ἴσως ὁ Νύσσης·) ὅτι τὸ, ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας καὶ ἀπὸ γαστρὸς ἐπλανήθησαν, ταυτόν ἐστι τῷ ἠμβλώθησαν· ἀτελεῖς φησιν ἐν τῷ λόγῳ τῆς φύσεως καὶ ἀμβλωθρίδιοι διὰ κακίας γενόμενοι, ἐξωλίσθησάν τε καὶ ἔπεσον ἀπὸ τῆς νοηθείσης ἡμῖν ἐκείνης μήτρας, εἴτουν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ δὲ ἀπὸ μήτρας καὶ ἀπὸ γαστρὸς προσέθεικεν, ὡς τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς διαπλάσεως τὰ κατ' αὐτοὺς ἐγνωκότος, οὕτω γὰρ καὶ πρὸς τὸν Ἱερεμίαν, πρὸ τοῦ με πλάσαι σέ, φησιν, ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε, καὶ πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε· καὶ πρὸς τὸν Φαραώ· „ Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου· ἀλλ' οὐχ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ ἢ τὸν Φαραὼ πονηρὸν, ἢ τὸν Ἱερεμίαν πεποίηκεν ἅγιον· ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προέγνω ὡς Θεός.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Οὐκ εἶπε δὲ ἁπλῶς ὄφεως, ὡς ἂν μὴ πρὸς τὸ θηρίον τοῦτο τὴν εἰκασίαν σχοῖεν· ἀλλ' ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη τὸ ἀρχέτυπον κακὸν διὰ τῶν αἰνιγμάτων δείκνυσιν· ἐπεὶ γὰρ ὁ παλαιὸς ὄφις ὁ τὴν Εὔαν ἀπατήσας προσεποιεῖτο μὲν γλυκείᾳ καὶ φιλικῇ ὁμιλίᾳ κεχρῆσθαι... ἀνομίαν δὲ ἐν καρδίᾳ εἰργάζετο, καὶ τοῖς ἔργοις ἀδικίαν συνέπλεκε, καὶ οὕτω τὸν θάνατον εἰσήνεγκεν· εἰκότως καὶ ὁ Σαοὺλ τὴν ψυχὴν ὁμοίως ἔχειν λέγεται, εἴτουν τὸ θυμοειδὲς. τῷ προλεχθέντι ὄφει, διὰ τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὴν ἐπίπλαστον ὁμιλίαν· τέκνον γὰρ ὀνομάζων τὸν Δαβὶδ, καὶ ὀμνὺς ὡς οὐκέτι διώξει, θάνατον ἐκείνῳ ἐτύρευεν· οὕτω καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ῥαββὶ καὶ διδάσκαλε λέγοντες, καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας, καὶ τὰ τοιαῦτα, σταυρῷ παραδοῦναι Χριστὸν ἐβουλεύοντο, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, φαρμάκου τε, φαρμακευομένου· ἤγουν ἡ ἀσπὶς οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων: ἤτοι κυνηγῶν· ἡ ὁποία φωνὴ, εἶναι ὡσὰν φάρμακον, τὸ ὁποῖον φαρμακεύεται: ἤγουν κατασκευάζεται ἀπὸ τὸν σοφὸν κυνηγόν· κατὰ τὸ „ Σοφοί εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλῶς ποιῆσαι οὐκ ἐπέγνωσαν. (Ἱερ. δ'. 22.)

φεως, καὶ τῆς ἀσπίδος, ἥτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων καὶ φαρμακοῦ· (ἤτοι γόητος.) φαρμακευομένη (ἤτοι γοητευομένη) παρὰ σοφοῦ· σοφον δὲ λέγει ἐδῶ τὸν τεχνίτην καὶ θηρεπῳδὸν καὶ κυνηγόν· προσφυῶς δὲ καὶ ἁρμοδίως ἔφερεν εἰς παράδειγμα ὁ Δαβίδ, τὸν ὄφιν, καὶ τὴν ἀσπίδα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Σαοὺλ, ἐφύλαττε μὲν τὸν θυμὸν κατὰ τοῦ Δαβὶδ, ὡσὰν ὄφις· πολλαῖς φοραῖς δὲ ἐπαδόμενος μὲ λόγια ἥμερα καὶ γλυκὰ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι αὐθέντης καὶ βασιλεύς του, ὁ δὲ Δαβὶδ εἶναι δοῦλός του, καὶ σκύλος ψοφισμένος, καὶ ψύλλος· ὅμως εἰς αὐτὰ ἔμενε κωφὸς θεληματικῶς, ὡσὰν ἡ ἀσπίδα. (1)

6: „ Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐ-
„ τῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.

Ὀδόντια ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰς κακωτικὰς δυνάμεις τοῦ Σαοὺλ, καὶ ἄλλων ἐχθρῶν του· ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερεν ὀδόντια, διὰ τοῦτο ἀκολούθως καὶ στόμα ἀνέφερε· τὸ ὁποῖον νοεῖται ὅτι εἶναι ἡ περιεκτικὴ πονηρία τῶν ἐχθρῶν του.

„ Τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν
„ ὁ Κύριος.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν σκύμνους καὶ λέοντας ὠνόμασε τοὺς ἐχθρούς του „ Ἐῤῥύσατο γὰρ φησι τὴν ψυχήν μου ἐκ μέσου σκύμνων· διὰ τοῦτο εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν καὶ διὰ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν λέγει· ὁ στίχος δὲ οὗτος εἶναι διπλάσιος καὶ σχεδὸν ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἀνωτέρω· καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις εἴπομεν, ὅτι συναιθίζει νὰ διπλασιάζῃ ὁ Δαβὶδ τὰ ἴδια λόγια· διατὶ καὶ αἱ μύλαι: ἤγουν οἱ τραπεζῖται, ὀδόντια εἶναι· ἢ ἐὰν θέλῃς, ὀδόντας μὲν ἠμπορεῖς νὰ νοήσῃς, τὰ ἐμπροσθινὰ ὀδόντια, ὁποῦ κόπτουσι τὸ φαγητὸν, τὰ ὁποῖα καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται τομεῖς· μύλας δὲ νοήσεις, τὰ μέσα ὀδόντια, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται λεαίνοντες· διατὶ μὲ αὐτὰ λειανίζεται καὶ ἀλέθεται εἰς λεπτὰ τὸ φαγητόν· διὰ τῶν τραπεζιτῶν λοιπὸν καὶ τῶν ὀδόντων τούτων, νοοῦνται αἱ μικραὶ καὶ μεγάλαι βλάβαι, μὲ τὰς ὁποίας οἱ ἐχθροὶ τοῦ Δαβὶδ ἔβλαπτον ἐκεῖνους, ὁποῦ ἔπιπτον εἰς τὰς χεῖράς των· βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, πῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ, ποτὲ μὲν εἰς μέλλοντα χρόνον λέγει, ὁ Θεὸς συντρίψει· ποτὲ δὲ εἰς περασμένον, ὁ Κύριος συνέθλασε· τοιοῦτον γὰρ ἰδίωμα ἔχουν οἱ Προφῆται τὸ νὰ προφέρουν τοὺς λόγους των, ποτὲ μὲν, εἰς μέλλοντα χρόνον, ποτὲ δὲ, εἰς περασμένον. (2)

7: „ Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπο-
„ ρευόμενον.

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ ἐχθροί μου, θέλουν καταφρονηθοῦν καὶ ἀφανισθοῦν, ὄχι ὡσὰν τὸ νερὸν τοῦ ποταμοῦ, ὁποῦ τρέχει μέσα εἰς αὐλάκια· οὐδὲ ὡσὰν τὸ νερὸν τῆς βρύσεως· τὸ ὁποῖον περιέχεται μέσα εἰς τόπον· ἀλλὰ ὡσὰν τὸ νερὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ χυθῇ ἔξω, καὶ φέρεται καθὼς ἔτυχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ διασκορπίζεται καὶ ἀφανίζεται.

„ Ἐν-

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἀποκλείοντες τὰ ὦτα πρὸς παιδείαν ϗ νουθεσίαν Κυρίου, ὡς ἀσπὶς πρὸς ἐπάσματα. ϗ τὰς ἀκοὰς ἀπροφάττοντες, οἷα μὴ ἀκοῦσαι φωνῆς ἐπαδόντων φιλονεικοῦντες, μηδὲ θεραπευθῆναι σοφίας φαρμάκοις, οἷς ἀῤῥωστία ψυχῆς θεραπεύεται· προσθέττουσι δέ τινες ϗ μὲ ποῖον τρόπον ἡ ἀσπὶς κλείει τὰ αὐτία της· αὐτὴ, λέγουσιν, ὅταν ἀκούσῃ τὴν ἐπῳδὴν ϗ τὰ γοητεύματα τῶν κυνηγῶν, γυρίζει εὐθὺς τὴν οὐράν της, ϗ μὲ αὐτὴν κλείει τὰ αὐτία της· ϗ οὕτως ἀποβάλλει τὴν φαρμακείαν τῆς ἐπῳδῆς· λέγουσι δὲ οἱ εἰδότες τὴν τῆς ἀσπίδος φύσιν, ὅτι αὐτὴ μὲ τὸ νὰ καίεται ἀπὸ τὸν θυμὸν, κρατεῖ τὴν ἀναπνοήν τις μέσα εἰς τὸν φάρυγγά της, ϗ δὲν ἀναπνέει, ἕως ὁποῦ φουσκόνει ὅλη ὡσὰν ἀσκὶ ἀπὸ τὸν ἀέρα, ϗ ἔτζι κάμνει ἀργὰ ϗ ἄπρακτα, ὅσα θέλγητρα ϗ μηχανὰς ἐφεύρηκαν οἱ ἄνθρωποι, εἰς τὸ νὰ ἡμερώσουν φύσεις θηρίων (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Ἄλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Ἀθανάσιος, ὅτι ὄχι μόνον τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ ϗ τῶν Ἰουδαίων τοὺς ὀδόντας ϗ τὰς μύλας συνέθλασεν ὁ Κύριος, ὡς συκοφαντήσαντας τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἀνάστασιν.

„ Ἐντενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀ-
„ σθενήσουσιν.

8: „ Ὡσεὶ κηρὸς τακεὶς ἀνταναιρεθήσον-
„ ται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει τεντώσει τὸ τοξάρι του: ἤγουν τὴν παιδευτικήν του δύναμιν, καὶ θέλει παιδεύσει τοὺς κακοὺς, ἕως ὁποῦ νὰ ἀδυνατήσουν τελείως· καὶ καθὼς τὸ κηρὶ διαλύεται εὐθὺς, ὁποῦ σημώσει κοντὰ εἰς τὸ πῦρ, ἔτζι καὶ αὐτοὶ εὐκόλως θέλουν ἀναιρεθοῦν, ἀξίως τῆς φονικῆς καὶ ἀπανθρώπου γνώμης αὐτῶν.

„ Ἔπεσε πῦρ ἐπ' αὐτοὺς, καὶ οὐκ εἶ-
„ δον τὸν ἥλιον.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερε τὸ κηρὶ ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο ἐδῶ ἀκολούθως ἐπρόσθεσε καὶ τὸ πῦρ· πῦρ δὲ ὀνομάζει τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν· ἔπεσε, λέγει, εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐθὺς αὐτοὶ ἀφανίσθησαν, καὶ δὲν ἔφθασαν νὰ ζήσουν οὐδὲ εἰς τὴν αὔριννὴν ἡμέραν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον· καθότι οἱ ἀποθανόντες, δὲν δύνανται πλέον νὰ βλέπουν τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος. (1)

9: „ Πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν
„ τὴν ῥάμνον.

Ἐδῶ ἀποστρέφει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ λέγει, ὅτι θέλει πέσει καὶ εἰς ἐσένα ὦ Σαοὺλ καὶ τοὺς περὶ σὲ, τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, πρὸ τοῦ νὰ αὐξηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι σας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ νὰ κάμωμεν δὲ σαφέστερον τὸ λεγόμενον, πρέπει νὰ νοήσωμεν, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ, ἄκανθαν ὀνομάζει τὴν ἁμαρτίαν· ῥάμνος δὲ εἶναι ἕνα φυτὸν γεμάτον ἀπὸ ἀκάνθας μεγαλώτατον καὶ σκληρότατον· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ θέλει πέσει εἰς ἐσένα ὦ Σαοὺλ, πρὸ τοῦ αἱ ἄκανθαί σου: ἤτοι αἱ ἁμαρτίαι σου νὰ γνωρίσουν τὴν ῥάμνον· ἤγουν πρὸ τοῦ νὰ ἔλθουν εἰς ἕξιν, καὶ νὰ μεγαλώσουν καὶ νὰ σκληρυνθοῦν, ὡσὰν ἡ ῥάμνος· ταυτὸν εἰπεῖν, πρὸ τοῦ νὰ γένουν κακίαι μεγάλαι καὶ ὑπερβάλλουσαι· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτζι ἔγινε· διὰ τὶ ὁ Σαοὺλ ὀλίγον καιρὸν ἔζησεν εἰς τὴν κακίαν, καὶ ἀπέθανε πληγωθεὶς καὶ φονεύσας αὐτὸς ἑαυτὸν ἐν τῷ τῶν ἀλλοφύλων πολέμῳ.

„ Ὡσεὶ ζῶντας, ὡσεὶ ἐν ὀργῇ κατα-
„ πίεται αὐτούς.

Τὸ πῦρ, λέγει, τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ θέλει καταπίῃ τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· καὶ θέλει μὲν κάμῃ αὐτοὺς ὡσὰν ζωντανούς· ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ, ἀφ' οὗ ἔμαθεν ἀπὸ τὴν ἐγγαστρίμυθον, πῶς ἔχει νὰ ἀφανισθῇ, δὲν ἔζη πλέον κυρίως, ἀλλ' ἦτον ὡσὰν νὰ μὴν ἔζη· θέλει δὲ κάμῃ αὐτοὺς καὶ ὡσὰν ἐν ὀργῇ, διὰ τὸ ταχὺ καὶ ἀσυμπαθὲς τοῦ ἀφανισμοῦ των· καὶ θέλει καταπίῃ αὐτοὺς διὰ τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ γένῃ ὁ ἀφανισμός των. (2)

10: „ Εὐ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐμβληθέντες, φησὶν, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον οὐκ ἐθεάσαντο· ὅμοιον δὲ τὸ „ Ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος, οὕτως ἡρμήνευσε „ Πρὶν ἢ αὐξήσωσιν αἱ ἄκανθαι ὑμῶν, ὥστε γενέσθαι ῥάμνον, ἔτι ζῶντας ὡς ὁλόξηρον λαῖλαψ ἀρεῖ· ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· πᾶσαν ἁμαρτίαν ἄκανθαν ἡ θεία Γραφὴ καλεῖ, διὰ τὸ πληκτικὸν καὶ ἐπιβουλευτικόν· ἡ δὲ ῥάμνος, ἄκανθα μέν ἐστι μεγάλη καὶ λευκὴ, καὶ δένδρον μιμουμένη διὰ τὸ μέγεθος· ἔστι δὲ καὶ ξηρὰ κατὰ φύσιν, καὶ βραχὺ τοῦ πυρὸς ὀσφρανθεῖσα, εὐθὺς καταναλίσκεται· καὶ οὐδὲ χλιάζουσαν ἔ-

χει

10: „ Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν ἴδῃ „ ἐκδίκησιν.

Δίκαιον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, τὸν ἀδίκως ἐπιβουλευόμενον· οὗτος λοιπὸν, λέγει, ὅτι θέλει εὐφρανθῇ, ὄχι διὰ τὴν πτῶσιν τοῦ πονηροῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ· ἀλλὰ διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν παραβλέπει τοὺς ἀδικουμένους, ἀλλὰ ἐκδικεῖ καὶ βοηθεῖ αὐτούς· ἵνα μὴ βλαπτῶσιν οἱ μικρόψυχοι καὶ ἀσθενεῖς, γογγύζοντες κατὰ τῆς θείας Προνοίας, καὶ ἀπελπιζόμενοι.

„ Τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵ„ ματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ·

Ὁ δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, θέλει νίψει τὰ χέριά του εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο, ὄχι πῶς βάπτει τὰ χεριά του ὁ δίκαιος εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ πῶς δείχνει τὸν ἑαυτόν του ἀθῶον ἀπὸ τὸ αἷμα ἐκείνου· εἴπομεν δὲ καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἀπονίπτεταί τινας ἐν τῷ κέ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου· μερικοὶ δὲ λέγουν ὡς ὁ Χρυσόςομος, ὅτι, ὅταν χυθῇ τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὁ δίκαιος θέλει καθαρίσει τὰς ἐδικάς του χεῖρας: ἤγουν πράξεις, εὐλαβέςερος καὶ προσεκτικώτερος διὰ τὸν φόβον γενόμενος· θέλει χαρῇ λοιπὸν ὁ δίκαιος, ὄχι διὰ τὶ ὁ ἁμαρτωλος παιδεύεται, ἀλλὰ διὰ τὶ αὐτὸς γίνεται σωφρονέςερος· καὶ ἀσφαλίζει περισσότερον τὸν ἑαυτόν του, ἐξ αἰτίας τῆς τοῦ ἁμαρτωλοῦ τιμωρίας· καὶ θέλει νίψει τὰς χεῖράς του: ἤγουν θέλει καθαρίσει τὰς ἐδικάς του πράξεις ἀπὸ κάθε μολυσμὸν, ὅταν βλέπῃ πῶς σφάζεται καὶ παιδεύεται ὁ ἁμαρτωλός. (1)

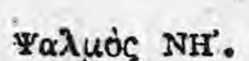
11: „ Καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος· εἰ ἄρα ἐστὶ „ καρπὸς τῷ δικαίῳ, ἄρα ἐστὶν ὁ „ Θεὸς κρίνων αὐτοὺς ἐν τῇ γῇ.

Κάθε φρόνιμος, λέγει, καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος, βλέποντας πῶς ὁ ἀδικούμενος ἄνθρωπος ἐνίκησε τὸν αὐτὸν ἀδικοῦντα διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, θέλει εἰπῇ συλλογιςικῶς εἰς τὸν ἑαυτόν του· ἀνίσως ἦναι καρπὸς εἰς τὸν δίκαιον ἄνθρωπον (καθὼς καὶ τῇ

χει τὴν περιπεφυκεῖαν ἐπιδερμίδα, ἀλλ' ὡς εἴρηται λευκὴν, ὡς μηδὲ δοκεῖν τὸν ὁρῶντα ζῆν τὴν ῥάμνον, ἀλλὰ ξηρὰν εἶναι· ἀπειλεῖ τοίνυν ἡ πρόῤῥησις ϗ τῷ Σαοὺλ ϗ τοῖς ἐκείνου συνεργοῖς ταχεῖαν τιμωρίαν· πρὶν γὰρ αὐξηθῇ, φησιν, ὑμῶν ἡ πονηρία, ὥςε ῥάμνῳ ἀπεικασθῆναι: τουτέςι τῇ μεγίςῃ ἀκάνθῃ, ἔτι ςρεφομένους ὑμᾶς ἐν τοῖς κακοῖς, ϗ δοκοῦντας ζῆντε ϗ κινεῖσθαι ἐν αὐτοῖς, δίκην πυρὸς θεήλατος ὀργὴ καταλήψεται ϗ φρούδους ἐργάσεται· τοῦτο γὰρ εἶπε καταπίεται· καθάπερ γὰρ τὸ καταπινόμενον ἀφανὲς λοιπὸν γίνεται· οὕτω ϗ ὑμεῖς φησι, παραδοθήσεσθε λήθῃ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) τὰ αὐτὰ λέγει ϗ ὁ Θεοδώριτος, πλὴν ὀλίγων τινῶν παραλλαγῶν· ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Ἀκάνθας τοὺς ἀσεβεῖς ὀνομάζει· ῥάμνον δὲ τὸν ςαυρὸν, ἀκανθῶδες γὰρ φυτὸν ἡ ῥάμνος· ἀκάνθας δὲ ὁ ςαυρὸς εἶχεν· ἐπειδὴ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐβάςασε· πρὶν τοίνυν ἢ τοῦ ςαυροῦ ἐπιγνῶσι τὴν δύναμιν, ὡσεὶ ζῶντας αὐτοὺς (οὐδὲ γὰρ ζῶσι τὴν ἀληθῆ ζωὴν τὴν πίςιν οὐκ ἔχοντες) καταπιεῖν ἠπείλησεν οὐκ ἐν ὀργῇ· ἀλλ' ὡς ἐν ὀργῇ· (ἀόργητος γὰρ ὁ Θεὸς) εἰδὲ τὸν ςαυρὸν ἐπιγνῶσιν, οὐκέτι τὴν ὀργὴν ὑφίςανται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώριτος τοῦτο τὸ ἴδιον βεβαιῶν, λέγει „ Οὐ γὰρ ἐν τῷ αἵματι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ αἵματι νίπτεται, ὡς οὐδὲ μίαν πρὸς ἐκεῖνον ἐσχηκὼς κοινωνίαν· οὕτω ϗ Πιλάτος τὰς χεῖρας κατά τι ἔθος νιψάμενος, ἐσήμανεν, ὡς ᾤετο, ὅτι μὴ κοινωνεῖ τῷ κατὰ τοῦ Χριςοῦ φόνῳ, ἀλλ' ἀθῶός ἐςι ϗ ἀναίτιος, ϗ τὸ ὅλον καθαρός· ἄλλος δέ φησιν ὅτι „ Τὴν τῶν ἰδίων χειρῶν καθαρότητα ὁ δίκαιος, τῇ πρὸς τὸ λύθρον τῶν ἁμαρτωλῶν ἀντεξετάσει μᾶλλον κατόψεται· ϗ τοῦτό ἐςι τὸ, τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ· οὐκοῦν, ὥσπερ τὸ λευκὸν χρῶμα τῇ ἀντιπαραθέσει τοῦ μέλανος ἐκδηλότερον γίνεται: οὕτω ϗ ἡ τῶν χειρῶν τῶν δικαίων καθαρότης· διὰ τῆς τοῦ ἐναντίου συγκρίσεως λαμπροτέρα καθίςαται· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οἱ δίκαιοί, φησιν, ἐκ μέσου γενομένους τοὺς ἀλιτηρίους θεώμενοι Δαίμονας κατὰ τὸν τῆς δικαιοκρισίας καιρὸν, ἐπὶ τῷ δικαίῳ κρίματι τοῦ Θεοῦ εὐφρανθήσονται, ἅτε δὴ ἀθῶοι αὐτοὶ εὑρεθησόμενοι τῆς κολάσεως: ϗ ὁ Χρυσόςομος, χαίρει γὰρ τότε ὁ δίκαιος, ὡς αὐτὸς διαφυγὼν τὴν γέενναν· χαίρει δὲ ϗ περὶ τῆς νῦν ἐκδικήσεως· ἐπὶ τῇ νῦν γὰρ ἐκδικήσει, τουτέςι τῇ παιδείᾳ ὁ δίκαιος, ὡς ὠφέλειαν φερούσῃ τοῖς ἁμαρτωλοῖς, εἰκότως εὐφραίνεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

τῇ ἀληθείᾳ εἶναι καρπὸς εἰς αὐτὸν, ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κατὰ τῶν ἀδικούντων αὐτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρία·) καὶ ἀνίσως ὁ δίκαιος δὲν ἐργάζεται ματαίως τὴν ἀρετὴν, ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς, ὅς τις καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν κρίνει αὐτούς: ἤγουν τόσον τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅσον καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὁποῦ συλλογίζεται ταῦτα· καὶ ἔτζι διὰ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου, θερμότερος καὶ προθυμότερος γίνεται εἰς τὴν ἀρετήν. (1)

Ψαλμὸς ΝΗ.

„ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν· ὁπότε ἀπέστειλε Σαοὺλ, καὶ ἐφύλαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.

Ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ ἐφθόνει τὸν Δαβὶδ, διὰ τοῦτο συχναῖς φοραῖς ἐπεβούλευεν αὐτόν· ὅθεν καὶ μίαν φορὰν συντρώγοντας μὲ τὸν Δαβὶδ (2) ἐπῆρε κοντάρι καὶ ἔρριψε κατ᾽ ἐπάνω του· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐπαραμέρισεν, ἐκτύπησε τὸ κοντάρι εἰς τὸν τοῖχον· ἀναχωρήσαντος λοιπὸν τοῦ Δαβὶδ, ὁ Σαοὺλ ἔςειλε ςρατιώτας καὶ ἐφύλαττον τὸν οἶκον αὐτοῦ, διὰ νὰ πιάσωσιν αὐτόν... ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Δαβὶδ Μελχὸλ, ἡ θυγάτηρ Σαοὺλ, ἐφανέρωσε τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην εἰς τὸν ἄνδρα της Δαβὶδ· ὅθεν διὰ τοῦ παραθυρίου κατεβάσασα αὐτὸν, τὸν ἔκαμε νὰ φύγῃ καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καθὼς

(1) Ἄλλος δέ φησι „ Τὸ ἄρα ἐνταῦθα ἀποφαντικῶς κεῖται οὐ διςακτικῶς, οὐδὲ ἐν ἐρωτήσει· ἢ οὐκ ἀμφιβάλλοντος, πεπληροφορημένου δὲ μᾶλλον ἢ πεπιςευκότος, ἢ οἷον ἤδη ὁμολογοῦντος, ὅτι καρπὸν ἔχει τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ὁ δίκαιος, τὴν παρ᾽ αὐτοῦ φειδὼ ἢ ἐπικουρίαν· εἰγὰρ σώζεται μὲν αὐτὸς ἐπαμύνοντος τοῦ Θεοῦ, κολάζεται δὲ δι᾽ αὐτῶν ὁ ἁμαρτωλὸς, ἄρα ἐςὶ καρπὸς τῷ δικαίῳ· ὥςε εἶναι τὸ ἄρα, ἀντὶ τοῦ ὄντως, κατὰ βεβαίωσιν ἢ ἀπόφασιν, οὐ κατὰ ἀμφιβολίαν λεγόμενον· τὸ δὲ κρίνων αὐτοὺς, ἄλλοι ἑρμηνεύουσιν, ὅτι λέγεται περὶ τῶν δικαίων· ἤγουν, ἄρα εἶναι ὁ Θεὸς ὁποῦ ἢ ἐδῶ κρίνει τοὺς δικαίους, βοηθῶν μὲν αὐτοὺς ἢ ἐκδικῶν, παιδεύων δὲ ἢ καταδικάζων τοὺς πονηροὺς, τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς δικαίους· (παρὰ τῷ αὐτῷ.) ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ ἄρα ἐνταῦθα ἀποφαντικῶς κεῖται· λέγει δὲ, ὅτι πᾶς ὁρῶν τὸν δυσσεβείᾳ συνεζηκότα, ποινὴν τίσαντα κατὰ τόνδε τὸν βίον, ὁμολογήσει καὶ Θεὸν εἶναι, ἢ ἐφορᾷν τὰ γινόμενα, ἢ σοφῶς ἅπαντα πρυτανεύειν· ἢ τοῖς μὲν δικαίοις τοὺς καταλλήλους ἀπονέμειν καρπούς· τοὺς δὲ τἀναντία προελομένους δίκας εἰσπράττειν, ἢ τὰς ἀξίας τιμωρίας ἐπάγειν. ὁ δὲ θεῖος Χρυσόςομος λέγει „ Εἰ τοίνυν καρπός ἐςιν ἐνταῦθα τῷ δικαίῳ· εἰκότως δὲ ἀμφιβάλλων λέγει, οὐκ ἀποφαινόμενος· ἐπειδὴ μήτε πάντες οἱ δίκαιοι καρποὺς ἐνταῦθα τῶν πόνων; εἴτουν ἀντιδόσεις εὑρίσκουσι· φαίνεται δὲ ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα ὅτι διςακτικὸν ἢ ἀπορηματικὸν λαμβάνει ὁ Πατὴρ τὸν ἄρα σύνδεσμον· ἴσως δὲ ὁ μὲν πρῶτος ἆρα λαμβάνεται ἀπορηματικῶς ἢ ἐν ἐρωτήσει ἀντὶ τοῦ τάχα· ὁ δὲ δεύτερος λαμβάνεται ἀποφαντικῶς ἀντὶ τοῦ λοιπόν·

(2) Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν γέγραπται, ὅτι οὐχὶ ὅταν συνέτρωγεν ὁ Σαοὺλ μὲ τὸν Δαβὶδ, ἐκτύπησε τὸ κοντάρι· ἀλλ᾽ ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔψαλλε, ἢ ὁ Σαοὺλ ἐνοχλεῖτο ἀπὸ τὸ Δαιμόνιον· οὕτω γάρ φησι „ Καὶ ἐγένετο πνεῦμα Θεοῦ πονηρὸν ἐπὶ Σαοὺλ, ἢ αὐτὸς ἐν οἴκῳ καθεύδων, ἢ δόρυ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ἢ Δαβὶδ ἔψαλλε ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, ἢ ἐζήτει Σαοὺλ πατάξαι τὸ δόρυ εἰς Δαβὶδ, ἢ ἀπέςη Δαβὶδ ἐκ προσώπου Σαοὺλ, ἢ ἐπάταξε τὸ δόρυ εἰς τὸν τοῖχον· (Α΄. Βασιλ. ιθ΄. 9.)

θῶς ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ ἐν κεφ. ιθ'. (1) ἀφ' οὗ λοιπὸν ἔφυγε καὶ ἐγλύτωσεν ὁ Δαβὶδ, ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμόν· τὸ δὲ εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς, ὁποῦ ἔχει ἡ ἐπανωγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ ἄλλον τρόπον πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἐδῶ· διότι αὐτὴ διδάσκει, ὅτι πρέπει νὰ μὴν ἀποκάμνωμεν καὶ νὰ μικροψυχῶμεν εἰς τοὺς πειρασμούς· ἀλλὰ νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ τέλος αὐτῶν, καὶ οὕτω νὰ μὴ διαφθείρωμεν τὴν ὑπομονήν· τὸ δὲ τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, δηλοῖ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐποιήθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, πρὸς ἀνεξάλειπτον μνήμην τῶν τότε συμβάντων εἰς αὐτόν.

1: „ Ἐξελοῦμε ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου ὁ
„ Θεός, καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ λύτρωσαί με.
2: „ Ῥῦσαί με ἐκ τῶν ἐργαζομένων τὴν
„ ἀνομίαν, καὶ ἐξ ἀνδρῶν αἱμάτων
„ σῶσόν με.

Ἐπανισταμένους ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους ὁποῦ ἐσηκόνοντο κατ' ἐπάνω του καὶ ὡρμοῦσαν διὰ νὰ τὸν θανατώσουν· ἤτοι τὸν Σαοὺλ, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοὺς ἐνεργοῦντας αὐτοὺς δαίμονας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· αὐτοὺς δὲ τοὺς ἰδίους ὀνομάζει καὶ ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, καὶ ἄνδρας αἱμάτων· ἀνομία γὰρ εἶναι, τὸ νὰ ἐπιβουλεύεταί τινας τοὺς ἀθώους καὶ ἀναιτίους· ἀνὴρ δὲ αἱμάτων εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ χαίρει εἰς τὸ νὰ φονεύῃ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ χύνῃ αἵματα.

3: „ Ὅτι ἰδοὺ ἐθήρευσαν τὴν ψυχήν μου·
„ ἐπέθεντο ἐπ' ἐμὲ κραταιοί.

Ι.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἀλληγορικῶς εἰς τὸν Χριστὸν ἐννοεῖ τὴν ἱστορίαν ταύτην τὴν συμβᾶσαν εἰς τὸν Δαβὶδ, ὅτι ἦτον προφητεία διὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου· διὰ μὲν γὰρ τοῦ Δαβὶδ, ὁ ἐκ τοῦ Δαβὶδ προμηνύεται Χριστός· τὸν δὲ Χριστὸν, ὁ χρισθεὶς διασημαίνει· ἡ δὲ κιθάρα (μὲ τὴν ὁποίαν ἔψαλλεν ὁ Δαβὶδ·) σημαίνει τὸ ὄργανον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τοῦ Κυρίου· ἡ δὲ ἐκ ταύτης ᾠδή ἐστιν, ὁ διὰ τοῦ σαρκωθέντος φανερωθεὶς ἡμῖν λόγος, οὗ ἔργον ἐστὶν ἀφανίσαι τὴν ἐκ Δαιμόνων παραφοράν· ἵνα μηκέτι ὦσιν οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν Δαιμόνια· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὁ ἐν ἑαυτῷ τοὺς Δαίμονας ἔχων, ὅταν ὑποχωρήσῃ τὰ πνεύματα τῇ ᾠδῇ τοῦ τὸ ὄργανον ἐπὶ τούτῳ ἁρμοσαμένου, πατάσσει αὐτὸν τῷ δόρατι· τὸ δὲ δόρυ ξύλον ἐστὶ σιδήρῳ καθωπλισμένον· ἀλλὰ δέχεται ἀντ' ἐκείνου ὁ τοῖχος τὸ δόρυ· τοῖχον δὲ νοοῦμεν τὴν γηΐνην οἰκονομίαν, δι' ἧς τὸ σῶμα καταμανθάνομεν, περὶ ὃ τὸ ξύλον βλέπομεν τοῦ σταυροῦ ϗ τὸν σίδηρον· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκεῖνος ὁ χριστός τε ϗ βασιλεὺς, ἔξω τοῦ πάθους ἐστίν· ἡ γὰρ θεότης ἐν τῷ σταυρῷ ϗ τοῖς ἥλοις οὐ γίνεται· Μελχὸλ δὲ ἀκούσαντες ἐκ τοῦ Σαοὺλ γεννωμένην, ἡ Δαβὶδ ἐκοινώνησεν, οὐ ξενιζόμεθα πρὸς τὸ ἀκόλουθον βλέποντες· οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ πατὴρ ἐγένετο τοῦ θανάτου ὁ τῆς κακίας βασιλεὺς, ὁ ἑαυτὸν τῆς ζωῆς στερήσας· φθόνῳ γὰρ Διαβόλου, ὁ θάνατος εἰσῆλθεν· ἐβασίλευσε δὲ ἀπὸ Ἀδὰμ ϗ ἕως τοῦ Νόμου, ὃν βούλεται μηκέτι βασιλεύειν ἐν ἡμῖν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι· ὁ οὖν ὑπὲρ παντὸς τοῦ θανάτου γευσάμενος ἐν τῷ οἴκῳ τῆς γεννωμένης ὑπὸ τοῦ νοηθέντος ἡμῖν Σαοὺλ γίνεται· ὄνομα δὲ αὐτῇ Μελχόλ· ὃ δηλοῖ βασιλείαν· διὰ τὸ μέχρι τότε βασιλεύειν τὴν ἁμαρτίαν τῆς φύσεως· ἐνταῦθα δὲ γενόμενος, αὐτὸς μὲν διὰ θυρίδος ἐξέρχεται· σημαίνει δὲ ἡ θυρὶς τὴν ἐπὶ τὸ φῶς πάλιν ἐπάνοδον, τοῦ ἑαυτὸν τοῖς ἐν σκότει ϗ σκιᾷ καθημένοις δείξαντος (τοῦ Χριστοῦ δηλαδή·) τὰ δὲ κενοτάφια αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης ὁρᾶται· οἱ γὰρ ζητοῦντες τὸν Κύριον, εἶδον τὸν τάφον ἐν ᾧ ἐτάφη, κενὸν τοῦ ζητουμένου σώματος· μόνα δὲ ἦν αὐτῷ τὰ ἐντάφια· οὐκοῦν νοοῦμεν, ὅτι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου σημαίνει τὴν ἀπὸ τοῦ τάφου, τὰ ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ Δαβὶδ κενοτάφια· δι' ὧν γίνεται ὁ ἀληθινὸς τοῦ θανάτου ἡμῶν ἀποτροπιασμός· τὸ γὰρ ἧπαρ τῶν αἰγῶν, ὅπερ ἡ Μελχὸλ ὑπὸ τῷ κραββάτῳ ϗ τοῖς κενοταφίοις τοῦ Δαβὶδ ἔθηκε, τοῦτο εἰς ἀποτροπιασμὸν θανάτου τοῖς τότε ἐκ συνηθείας ἐγίνετο· ἐδήλου δὲ τὸ ἧπαρ, τὸ τοῦ Κυρίου αἷμα· τοῦ γὰρ τρωθέντος τοίχου, ὃν ἀντὶ τοῦ σώματος ἐνοήσαμεν, αἷμα μὴ ἔχοντος, ὡς ἂν μὴ ἀργὸν ληφθείη τὸ καιριώτατον τῶν εἰς τὸ μυστήριον νοουμένων, δι' οὗ ἐλυτρώθημεν· τὸ αἷμα, λέγω· διὰ τοῦτο ἐν τοῖς κενοταφίοις τὸ ἧπαρ· ὅθεν οὐδὲ τὸ αἷμα λείπει τῷ γενομένῳ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἀποτροπιασμῷ τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἣν σημαίνει τὸ κενοτάφιον.

Ἰδού, λέγει, καθὼς βλέπεις Κύριε, οἱ ἐχθροί μου, ὅσον εἰς τὴν ἐδικήν τους γνώμην, μὲ ἐπίασαν περικυκλώσαντες τὸν οἶκόν μου· ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ διὰ τῆς σῆς βοηθείας ἐλυτρώθην ἀπὸ αὐτούς· ἰδοὺ ὥρμησαν ἐναντίον μου οἱ δυνατοί· δυνατοὺς δὲ ὀνομάζει τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ, διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὴν δύναμιν, ὁποῦ προξενεῖται ἐκ τοῦ πλούτου, καὶ τοῦ πολλοῦ πλήθους. (1)

„ Οὔτε ἡ ἀνομία μου, οὔτε ἡ ἁμαρ-
„ τία μου Κύριε.

Ἐδῶ λείπει ἔξωθεν τὸ, οὐκ ἔστιν αἰτία· αἰτία, λέγει, τῆς κατ᾽ ἐμοῦ ἐπαναστάσεως τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν μετ᾽ αὐτοῦ, δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀνομία μου οὔτε ἡ ἁμαρτία μου· ἐπειδὴ ἐγὼ οὔτε ἠνόμισα, οὔτε ἡμάρτησα εἰς αὐτούς· ἵνα ἔχουν αἰτίαν τῆς κατ᾽ ἐμοῦ μανίας των· εἰ δὲ καὶ ζητεῖς νὰ μάθῃς ὦ ἀναγνῶστα, ποίαν διαφορὰν ἔχει ἡ ἀνομία ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἤξευρε, ὅτι ἀνομία μὲν εἶναι, τὸ μεγάλον σφάλμα· ἁμαρτία δὲ εἶναι, τὸ μικρόν. (2)

4: „ Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κα-
„ τεύθυνα.

Χωρὶς κανένα πταῖσμα, λέγει, ἐπολιτεύθηκα μετὰ τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κατώρθωσα μεγάλας ἀνδραγαθίας· ἢ λέγει, ὅτι χωρὶς ἀνομίαν ἐκατώρθωσα, ὅσα ἐκατώρθωσα· οὗτος δὲ ὁ λόγος ἁρμόζει μάλιστα εἰς τὸν Χριστὸν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ τὸν Θεοδώριτον, ὅς τις χωρὶς νὰ κάμῃ καμμίαν ἁμαρτίαν, ἐπιβουλεύετο ἀδίκως ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· „ Ἀνομίαν γάρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλον ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. (Ἡσ. νγ᾽. 9.)

„ Ἐξεγέρθητι εἰς συνάντησίν μου,
„ καὶ ἴδε.

Ἐλθὲ, λέγει, ὦ Κύριε, εἰς τὸ νὰ μὲ συναπαντήσῃς καὶ νὰ μὲ ἐνδυναμώσῃς, ὁποῦ φεύγω ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ ἴδε ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὁποῦ πάσχω· ταῦτα δὲ λέγονται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν ἀνθρωποπρεπῶς· καθὼς πολλαῖς φοραῖς περὶ τούτων εἴπομεν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀκίνητος καὶ ὅλα τὰ βλέπει· καὶ δὲν χρειάζεται οὔτε νὰ κινηθῇ, οὔτε νὰ παρακαλεσθῇ εἰς τὸ νὰ ἰδῇ.

5: „ Καὶ σὺ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνά-
„ μεων, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, πρόσχες
„ τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ Ἔθνη.

Δυνάμεις ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων· τῶν ὁποίων εἶναι ποιητὴς ὁ Θεός· ἢ ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων λέγεται κατὰ περίφρασιν, ἀντὶ τοῦ ὁ δυνατός· ἢ ὁ χορηγὸς καὶ δοτὴρ τῆς δυνάμεως· παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸν Θεὸν, νὰ ἐπισκεφθῇ ὅλα τὰ Ἔθνη, διὰ μέσου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ του· προεγνώρισε γὰρ τὸ μυστήριον τοῦτο μὲ τὸ προφητικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύμα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων „ Θηρᾷ τὴν ψυχὴν ἁμαρτία· συλλαμβάνει γὰρ διὰ τῆς ἡδονῆς ϗ δελεάζει πρὸς θάνατον· κατασκευάζουσι δὲ τὴν θήραν οἱ Δαίμονες· οἵπερ ὅταν αὐτῆς ἐπιτύχωσι, τότε κραταιοὶ, ἤγουν ἰσχυρότεροι γίνονται· ϗ θαῤῥήσαντες εἰκότως ἐπιτίθενται· καλῶς δὲ τοῦτο ϗ εἰς τοὺς παῖδας τῶν Ἰουδαίων λέγεται· τούτων γὰρ οἱ κραταιοί: τουτέστιν οἱ Ἱερεῖς ϗ Ἄρχοντες τὴν τοῦ Κυρίου ψυχὴν διὰ συκοφαντίας ἐθήρευσαν εἰς τὸ πάθος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Πολλὰ τῶν οὕτω λεγομένων ἀπὸ κοινοῦ λέγεται· ϗ οὐ θετικῶς, ἀρνητικῶς δέ· ὡς τὸ, οὔτε ἡ ἀνομία μου οὔτε ἡ ἁμαρτία· οὐ γὰρ ὡς οὔσης ὁ λόγος, ἀλλ᾽ ὡς οὐκ οὔσης· ϗ πάλιν τό „ Οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν, ἃς ἐποιήσαμεν· οὐ γὰρ ἐποιήσαμεν. (Λόγ. β᾽. περὶ Υἱοῦ.)

ματος. (1)

„ Μὴ οἰκτειρήσῃς πάντας τοὺς ἐργα-
„ ζομένους τὴν ἀνομίαν.

Μὴ σπλαγχνισθῇς, λέγει, ὦ Κύριε, ἀλλὰ παίδευσον ὅλους ἐκείνους τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν καὶ μὴ μετανοοῦντας, ἀλλὰ μένοντας ἀδιορθώτους· καθὼς ἦτον ὁ Σαοὺλ, καὶ ὁ Ἄννας καὶ Καϊάφας, καὶ οἱ Δαίμονες, ἵνα βλέποντες αὐτοὺς παιδευομένους οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, σωφρονισθοῦν καὶ ἀπέχουν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, φοβηθέντες τὸ ἐκείνων παράδειγμα· „ Πανοῦργος γάρ φησιν ἤτοι φρόνιμος ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται. (Παρ. κβ΄. 3.)

6: „ Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, καὶ λι-
„ μώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώ-
„ σουσι πόλιν.

Τὸ ἑσπέρας σημαίνει, τὸ εἰς ὅλον τὸ ὕστερον, προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ διὰ τούτου, ὅτι θέλει ἔλθῃ καιρὸς εἰς ὅλον τὸ ὕστερον, ὅταν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους θέλουν γυρίσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὰ Ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι διεσπαρμένοι· καὶ μὴ εὑρίσκοντες εἰς αὐτὴν τροφὰς, καὶ τὰ ἐπιτήδεια πρὸς τὴν ζωὴν, διὰ τὶ ἔχουν νὰ κυριεύσουν αὐτὴν ἀλλόφυλοι, θέλουν πεινάσουν πολλὰ, καὶ οὐδὲ μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, θέλουν συγχωρηθοῦν νὰ μένουν· ἀλλὰ ἀποδιωκόμενοι ἀπὸ αὐτὴν, ὡσὰν μία ἀκαθαρσία καὶ μίασμα, θέλουν κατοικοῦν τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· καθὼς τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν γίνεται, καὶ οἱ Ἑβραῖοι διώκονται νὰ μὴ κατοικοῦνται μέσα εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ·· φέρει δὲ εἰς παράδειγμα τῶν Ἑβραίων τὸν σκύλον· ἕνα μὲν, διὰ τὴν πεῖναν αὐτῶν· διὰ τὶ ὁ σκύλος ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα περισσότερον πεινᾷ (ὅθεν καὶ λέγεται παροιμία πεῖνα σκυλίτικη) καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἀδιαντροπίαν καὶ τὴν αὐθάδειαν αὐτῶν· (2) διὰ τὶ καὶ ὁ σκύλος εἶναι ζῶον θρασὺ καὶ ἀδιάντροπον.

7: „ Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀποφθέγξονται ἐν τῷ στό-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐπεσκέφθησαν ὅλα τὰ Ἔθνη· ἐπεσκέψατο γὰρ πάλαι ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἦν ἐπὶ μόνον τὸν Ἰσραὴλ ἡ ἐπίσκεψις· τὸ δὲ θεῖον καὶ οὐράνιον κήρυγμα ὅλην περιπεφοίτηκε τὴν ὑπ' οὐρανόν· ἔφη γάρ που περὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων „ Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· ὁ δὲ Χρυσόστομός φησι „ Τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, Κύριον τῶν Δυνάμεων καὶ Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ τυγχάνοντα ἰδεῖν ὁ Χριστὸς βούλεται τὸ τρόπαιον, ἐφ' ᾧ τὰ σκῦλα καὶ τὰ λάφυρα, ἅπερ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων ἐπήγετο: τουτέστιν ἀπὸ τῆς σωτηρίας τῶν Ἐθνῶν· οὕτω τε ταῦτα τὰ Ἔθνη διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χορηγίας ἐπισκέψασθαι, ἀπογραφῆναι δὲ τοὺς Ἰουδαίους· τοῦτο γὰρ τὸ ἐπαγόμενον δείκνυσι· μὴ οἰκτειρήσῃς πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν· οὐδὲ γάρ τινες ἐν αὐτοῖς ἀνομοῦσιν, ἀλλὰ πάντες καίτοι φυλάττειν τὸν νόμον νομίζοντες.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Τὸ εἰς ἑσπέραν ἐπιστρέψουσιν, οὐδὲν ἄλλό ἐστιν, ἢ ὅτι εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος συνελαθήσονται· ἡ γὰρ ἑσπέρα σκότους γίνεται ἀρχή τε καὶ μήτηρ· καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων· οἷς γὰρ οὐκ ἔστι σωτηρίας ἐφόδιον, ἐξ ἀνάγκης ἡ ἐκ τοῦ λιμοῦ τῶν ἀγαθῶν ἐπακολουθήσει ταλαιπωρία· οὕτως ἐλίμωξεν ἐν τῷ Ἅδῃ ὁ πλούσιος, τῆς θείας δρόσου ἔρημος ὢν· καὶ διὰ τὸ ἀπαράσκευος τοῦ τοιούτου ἀγαθοῦ εἶναι, τῇ φλογὶ κατεκαίετο· ἀλλὰ καὶ κυκλώσουσι πόλιν φησὶν, ὅπερ μοι τοιοῦτόν τινα νοῦν ὑποσημαίνειν δοκεῖ· ἐπειδὴ πᾶν τὸ ἀχρεῖόν τε καὶ ἀπόβλητον, ὡς πρὸς τὴν τῶν ζώντων χρῆσιν ἔξω ῥίπτεται τῆς πόλεως· εἴτε νεκρὸν καὶ διεφθορὸς, εἴτε δυσώδης τις κόπρος, ὃ ὑπὸ τῆς τοῦ λιμοῦ ἀνάγκης οἱ κύνες ἐξευρίσκοντες, τῷ ῥύπῳ τῷ ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλλομένῳ ἐμβιοτεύουσι· διὰ τούτων δὲ τῶν ἐν ἀρετῇ καὶ κακίᾳ ζώντων τὴν διαφορὰν διδάσκων ὁ λόγος, ἐν τῷ τῆς πόλεως διασχηματίζει αἰνίγματι· πόλιν λέγων τὴν ὑπὸ τῆς ἀρετῆς συνῳκισμένην εὐπρεπῆ τε καὶ εὐδιάθετον πολιτείαν· τὰ δὲ ἔξω τῆς πόλεως, τὴν ἐκ τοῦ ἐναντίου παραθεωρουμένην κακίαν δηλοῖ, ἐν ᾗ πᾶσα ἡ τοῦ ἀστειοτέρου βίου ἀποβολὴ, ἥτις ἐστὶν ἡ δυσώδης ἁμαρτία, ἔκ τε τῆς σήψεως τῶν σωμάτων, καὶ τῆς ῥυπαρᾶς κόπρου συνισταμένη· οὐκοῦν, τῆς μὲν πόλεως (τῆς ἀρετῆς·) οἰκήτωρ ἐστὶ, τὸ μέγα καὶ τίμιον χρῆμα ὁ ὄντως ἄνθρωπος, καὶ τὸν

„ στόματι αὐτῶν, καὶ ῥομφαία ἐν
„ τοῖς χείλεσιν αὐτῶν· ὅτι τις ἤ-
„ κουσε;

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, θέλουν εὐγάλλουν τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀπὸ τὸ στόματων ἐναντίον τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Θεοδώριτον καὶ νὰ εἰποῦν „ Σταυρωθήτω· (Ματθ. κζ΄. 22.) τὸ δὲ ἰδοὺ, περιττὸν εἶναι, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, ὅτι παρατηρήσαντες εὕρομεν, πῶς τὸ ἰδοὺ ὡς ἐπιτοπλεῖςον πλεονάζον καὶ περιττὸν λαμβάνεται κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραΐκὴν γλῶσσαν· τὸ δὲ, καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν δηλοῖ, ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις, ὁποῦ ἐφώναξαν οἱ Ἑβραῖοι, ἦτον μία μάχαιρα κατὰ τοῦ Κυρίου θανατηφόρος· ταύτην δὲ τὴν θανατηφόρον ἀπόφασιν εἰπόντες, ἐνόμιζον οἱ ἀσύνετοι, ὅτι οὐδεὶς ἤκουσεν αὐτὴν, ὅς τις ἐδύνατο νὰ ἐκδικήσῃ τὸν παρ' αὐτῶν ἐπιβουλευόμενον, καὶ ςαυρούμενον Κύριον· ἀντὶ γὰρ τοῦ τὶς, ὁ Σύμμαχος εἶπεν· ὅτι οὐδεὶς ἤκουσεν· ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι ἄνθρωπος ψιλὸς καὶ ἀβοήθητος.

8: „ Καὶ σὺ Κύριε ἐκγελάσεις αὐτούς· Ἐ-
„ ξουδενώσεις πάντα τὰ Ἔθνη.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις ἐκγελάσεις τοὺς Ἰουδαίους τοὺς οὕτω νομίζοντας· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο τὸ ῥητὸν μὲ τὸ „ Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς· τοῦ ὁποίου ὅρα τὴν ἑρμηνείαν ἐν τῷ β΄. Ψαλμῷ. Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις ἀφανίσεις ἀκόμη καὶ τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν δέχονται τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου σου· ἀλλὰ πολεμοῦν τοὺς δούλους καὶ Μαθητάς σου, ὁποῦ κηρύττουν αὐτό· λέγει δὲ καὶ κατὰ ἀναγωγικὸν τρόπον Ἔθνη, τὰ πλήθη καὶ συςήματα τῶν Δαιμόνων, τὰ ὁποῖα ἐξουδένωσεν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

9: „ Τὸ κράτος μου πρὸς σὲ φυλάξω·
„ ὅτι σὺ ἀντιλήπτωρ μου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγουν μερικοὶ, ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του· ἤγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω πάρω μόνος τὴν βασιλείαν, θανατόνωντας τὸν Σαοὺλ· ἀλλὰ θέλω ἀφήσω αὐτὴν εἰς ἐσένα διὰ νὰ μοὶ τὴν δώσῃς, ὅταν ἐσὺ θελήσῃς· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ὁ πάντα δυνάμενος, εἶσαι βοηθός μου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ, φυλάξω· τὸ δὲ πρὸς σὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ παρὰ σοί. (2)

10: „ Ὁ

τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβληθέντα χαρακτῆρα τῇ φύσει διὰ τοῦ βίου μεμορφωμένον ἔχων· ὁ δὲ περὶ τὰ ἔξω τῆς πόλεως (τῆς ἀρετῆς δηλαδή.) ἀναςρεφόμενος, κύων ἐςὶ ϗ οὐκ ἄνθρωπος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι „ Καθάπερ κύνες νύκτωρ εἰώθασι τὰς τῶν πόλεων περινοςεῖν ἀγορὰς, τῆς γαςρὸς ὑπὸ ἐνδείας τοῦτο ποιεῖν βιαζομένης· οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι πάσης γενήσονται βοηθείας γυμνοὶ, ϗ οὔτε προφητικῆς ἀπολαύσονται χάριτος, ϗ τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιμελείας ἔρημοι πάμπαν ἔσονται· ϗ δίκην κυνῶν περιϊόντες διατελέσουσιν, οὐδὲ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν, κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν φωνὴν μεταλαχεῖν ἀξιούμενοι· ςερηθέντες γὰρ τοῦ λογικοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, ἔτι ϗ νῦν τροφῆς ἐπουρανίου τὰς ψυχὰς λιμώττουσιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τὴν αἰτίαν φησὶ, δι' ἣν μὴ οἰκτείρεσθαι τοὺς Ἰουδαίους ηὔξατο· ἡ δὲ αἰτία, ὅτι συκοφαντίαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ποιήσονται, κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθ' ὃν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐπεδήμησε τῷ Κόσμῳ μετὰ σαρκός.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Οὐ μόνον γὰρ ἐκείνων, ἀλλὰ ϗ πάντων τῶν Ἐθνῶν περιγενέσθαι σοι ῥᾴδιον· οὕτω ϗ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας ἔφη· τὴν τῆς θείας δυνάμεως ὑπερβολὴν δεῖξαι φιλονεικῶν· ὁ πάντα τὰ Ἔθνη, ὡς ςαγὼν ἀπὸ κάδου, ϗ ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ, ϗ ὡς σίελος ἐλογίσθησαν (Ἡσ. μ΄. 15.) ἄλλος δὲ λέγει „ Σὺ ὁ παρ' αὐτῶν ςαυρούμενος κατακρινεῖς αὐτοὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ σου παρουσίᾳ· νῦν μὲν γὰρ μετὰ πολλὴν μακροθυμίαν ϗ τὸ ἑκούσιον πάθος ἐπεύχῃ· Πάτερ λέγων· ἄφες αὐτοῖς, εἰς μετάνοιαν καλῶν· ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὴν ἀμετανόητον αὐτῶν βουλὴν λήψονται τὴν περὶ σοῦ ἐν τῇ δικαίᾳ κρίσει ψῆφον.

(2) Συμφώνως ϗ ὁ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐκεῖνοι μέν φησι, τὰ τοιαῦτα δεδυσσεβήκασι κατὰ σοῦ· ἐγὼ δὲ ὁ Προφήτης ὁ ταῦτα λέγων τῷ Πνεύματι, τὴν ἰσχύν μου ϗ τὴν βασιλείαν διὰ σοῦ φυλαχθησομένην ἔξω· ὅτι δὴ

ϗ

10: „ Ὁ Θεός μου, τὸ ἔλεος αὐτοῦ προ-
„ φθάσει με· ὁ Θεός μου δείξει μοι ἐν
„ τοῖς ἐχθροῖς μου.

Ὁ Θεός μου, λέγει, τοιοῦτος ἕτοιμος εἶναι εἰς τὸ νὰ ὑπακούῃ, ὥστε ὁποῦ τὸ ἔλεός του προλαμβάνει τὴν αἴτησίν μου· καὶ πρὸ τοῦ ἐγὼ νὰ τὸν παρακαλέσω, μὲ ἐλεεῖ· τόσον ταχὺς εἶναι εἰς βοήθειαν· λέγει δὲ, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει δείξει εἰς ἐμένα κατὰ ἐχθρῶν μου· ποῖα; ὅσα δηλαδὴ ἐγὼ θέλω· ἢ ὅσα εἶναι πρέπον καὶ εὔλογον νὰ πάθουν· ταῦτα γὰρ λείπουν ἔξω καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωνται· ἕνα τοιοῦτον νόημα εἶχε καὶ τὸ „ Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου· (Ψαλ. νγ΄. 6.) ὅπερ ἡρμηνεύσαμεν.

11: „ Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτοὺς, μήποτε ἐ-
„ πιλάθωνται τοῦ νόμου σου· δια-
„ σκόρπισον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει
„ σου· καὶ κατάγαγε αὐτοὺς ὁ ὑπε-
„ ρασπιστής μου Κύριε.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶστα, τὴν μακροθυμίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν τοῦ Προφήτου Δαβὶδ, την ὁποίαν πρέπει νὰ μιμῆσαι καὶ ἐσύ· διὰ τὶ αὐτὸς παρακαλεῖ, ὄχι διὰ νὰ θανατωθοῦν οἱ ἐχθροί του ἵνα μη πρὸ τοῦ καιροῦ θανατωθέντες, ἀλησμονήσουν τελείως μετὰ θάνατον τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ ἀποθάνῃ, ἀλησμονεῖ πλέον τὸν θεῖον νόμον· „ Ἐν τῷ θανάτῳ γάρ, φησιν, οὐκ ἔστιν ὁ μνημονεύων σου (Ψαλ. ς΄. 5.) ἀλλὰ παρακαλεῖ διὰ νὰ σκορπισθοῦν αὐτοὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, νικηθέντες ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των, καὶ διὰ νὰ ταπεινωθοῦν κρημνισθέντες ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ὑπερηφανείας των· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατάγαγε· καὶ ἔτζι διὰ τῆς ταπεινώσεως νὰ σωφρονισθοῦν καὶ νὰ διορθωθοῦν· ὁ μὲν Δαβὶδ λοιπὸν ἔτζι ἐπαρακάλεσε τὸν Θεόν· ὁ δὲ Θεὸς ἔκρινε δικαίως· καὶ τοὺς μὲν ἀδιορθώτους καὶ ἀμετανοήτους Ἰουδαίους, ἐθανάτωσε διὰ τῆς μαχαίρας τῶν Ῥωμαίων· ἐκείνους δὲ, ὁποῦ ἔμελλον νὰ διορθωθοῦν καὶ νὰ μετανοήσουν, τοὺς ἔκαμε νὰ φύγουν καὶ νὰ γλυτώσουν· καὶ ἔτζι ἐτελείωσε τὴν δέησιν τοῦ Προφήτου Δαβίδ· (1)

12: „ Ἁμαρτία στόματος αὐτῶν, λόγος
„ χειλέων αὐτῶν.

Πάλιν γυρίζει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν λόγον ἐκεῖνον τῶν Χριστοκτόνων Ἰουδαίων, ὃν εἶπον κατὰ τοῦ Κυρίου· ἤγουν τὸ, σταυρωθήτω· ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄδικος οὗτος λόγος τῶν χειλέων τους, καὶ κάθε ἄλλη βλασφημία των, εἶναι ἁμαρτία τοῦ στόματός των. (2)

„ Καὶ συλληφθήτωσαν ἐν τῇ ὑπερη-
„ φα-

ϗ ἀντελάβου μου· οὐ σφετερίσομαι οὖν τὸ κράτος ϗ τὴν ἀρχὴν, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀποκτείνας τὸν Σαοὺλ· ἀλλὰ πρὸς σὲ αὐτὸ φυλάξω· τουτέστι παρὰ σοῦ ἐκδέξομαι αὐτὸ λαβεῖν· διότι σύ μοι βοηθεῖς ὁ πάντα δυνάμενος·

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Διὰ τούτων τῶν λόγων μανθάνομεν, ὡς τῶν ἀνθρώπων ἀφανισμὸς οὐκ ἔσται, ἵνα μὴ τὸ θεῖον ἔργον ἀχρειωθῇ τῷ ἀνυπάρκτῳ ἀφανιζόμενον· ἀλλ᾽ ἀντ᾽ αὐτῶν ἀπολεῖται ἡ ἁμαρτία, ϗ εἰς τὸ μὴ ὂν περιστήσεται· ἁμαρτία γάρ φησιν ἀκολούθως, στόματος αὐτῶν, ϗ λόγος χειλέων αὐτῶν, ὑπερηφανία ϗ ἀρὰ ϗ ψεῦδος, ἐν τῇ ὀργῇ τῆς συντελείας οὐχ ὑπάρξουσιν· ὧν μηκέτι ὄντων, γνώσονταί φησιν, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακὼβ, ϗ τῶν περάτων τῆς γῆς· μηδαμοῦ γὰρ ὑπολειφθείσης κακίας, πάντως ἔσται τῶν περάτων δεσπότης ὁ Κύριος, τῆς νῦν βασιλευούσης τῶν πολλῶν ἁμαρτίας ἐκποδὼν γενομένης· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Εὔχεται μὲν μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι τὸ γένος τῶν ἐπαναστάντων κατὰ τοῦ Κυρίου· διασκορπισθῆναι δὲ μᾶλλον ϗ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ζῆν αὐτοὺς ἀξιοῖ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ στόματος αὐτῶν ϗ διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν ϗ τῇ ἀληθείᾳ, κατ᾽ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, οὐκ ἀπεκτάνθησαν οἱ Ἰουδαῖοι πάντες, οὐδὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀπέσβησαν ἀλλ᾽ εἰσὶ μὲν ϗ ὑφεστήκασιν, οὕτως δὲ, ὡς καταβεβλημένοι ϗ κατενηγμένοι, ἧς πάλαι ἠξίωντο παρὰ Θεοῦ τιμῆς.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ ἐνταῦθα πάλιν τῆς τοῦ στόματος ἁμαρτίας ϗ τοῦ λόγου τῶν χειλέων κατηγο-

„ φανία αὐτῶν.

Ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν οὕτω „ Μετὰ τῆς ὑπερηφανίας αὐτῶν · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ · ἂς συλληφθοῦν: ἤγουν ἂς πιασθοῦν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ἰουδαῖοι · ἐπειδὴ καὶ ὑπερηφανεύονται ὅτι εἶναι τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ παλαιοῦ Νόμου φύλακες.

„ Καὶ ἐξ ἀρᾶς καὶ ψεύδους διαγγελή-
„ σονται ἐν συντελείᾳ.

Ἀρὰν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν βλασφημίαν, τὴν ὁποίαν εἶπον κατὰ τοῦ Κυρίου οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες „ Ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν Δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ Δαιμόνια · (Λουκ. ια΄. 15.) ψεῦδος δὲ ὀνομάζει, τὴν ψευδῆ μαρτυρίαν ἐκείνην, ὁποῦ εἶπον κατ᾽ αὐτοῦ · „ Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ Ἔθνος, καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι · (Λουκ. κγ΄. 2.) καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ ὁ Κύριος εἶπε φανερῶς πρὸς αὐτοὺς „ Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ. (Ματθ. κβ΄ 21.) διὰ τὴν βλασφημίαν λοιπὸν αὐτῶν ταύτην καὶ διὰ τὴν ψευδῆ μαρτυρίαν, ὁποῦ ἐλάλησαν κατὰ τοῦ Κυρίου οἱ Ἰουδαῖοι, θέλουν γένουν διάγγελμα καὶ διαλάλημα εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, ὄχι διὰ κανένα των κατόρθωμα καὶ ἀνδραγαθίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπώλειάν τους · τοῦτο γὰρ ὠνόμασε συντέλειαν.

13: „ Ἐν ὀργῇ συντελείας καὶ οὐ μὴ ὑ-
„ πάρξωσι.

Ὄχι, λέγει, διὰ συντέλειαν καὶ ἀπώλειάν τους ἁπλῆν θέλουν διαλαληθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι · ἀλλὰ διὰ ὀργὴν συντελείας καὶ ἀπωλείας · ὥστε ὁποῦ μετὰ τὴν συντέλειαν ταύτην, πλέον δὲν θέλουν δυνηθοῦν νὰ πολιτευθοῦν καθ᾽ ἑαυτούς, μόνην οἰκοῦντες τὴν Παλαιστίνην, καὶ λαὸς Θεοῦ χρηματίζοντες, ἀλλὰ θέλουν διασκορπισθοῦν εἰς τὰ Ἔθνη. (1)

„ Καὶ γνώσονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπό-
„ ζει τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῶν περάτων τῆς
„ γῆς.

Ἀφ᾽ οὗ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι διασκορπισθοῦν εἰς τὰ Ἔθνη καὶ ταπεινωθοῦν, τότε θέλουν γνωρίσουν,

---

γορεῖ, διὰ πάντων διδάσκων, ὡς ἐκείνης τῆς φωνῆς εἰσπράττονται δίκας, ἣν συμφώνως ἀφῆκαν, τὴν δικαίαν τοῦ Πιλάτου παραφθείραντες ψῆφον · ἐκείνου γὰρ ὡς ἀθῷον ἀφεῖναι βουλομένου, οὗτοι ἐβόων · ἆρον ἆρον, σταύρωσον αὐτόν · τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ᾽ ἡμᾶς ϗ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος εἶπε „ Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν „ Ἀρὰν ϗ ψεῦδος λαλοῦντας συντέλεσον · ἐν θυμῷ ἀνάλωσον, ἵνα μὴ ὦσιν · ἐπειδὴ γὰρ συκοφαντίαις ἐχρήσαντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος, λέγοντες αὐτὸν προστεταχέναι μὴ δοῦναι Καίσαρι κῆνσον, ϗ ἀραῖς δὲ αὐτὸν ϗ λοιδορίαις ἔβαλον, βλασφημοῦντες εἰς αὐτὸν, δι᾽ ἐκείνας, ἔφη, τὰς ἀρὰς ϗ τὰς συκοφαντίας, ταύτην αὐτοὺς ὑπομεμνηκέναι τὴν συντέλειαν · συντέλειαν δὲ οὐ τὴν πανωλεθρίαν καλεῖ, ἀλλὰ τὸ μηκέτι αὐτοὺς λαὸν χρηματίζειν Θεοῦ · τὸ τοίνυν οὐχ ὑπάρξουσιν, ἀντὶ τοῦ εἰς λαὸν, οὐκέτι φησὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς πολιτεύσονται μόνην οἰκοῦντες τὴν Παλαιστίνην, ϗ λαὸς Θεοῦ χρηματίζοντες · συντελείας δὲ ὀργὴν, τὰς παντοδαπὰς καλεῖ τιμωρίας τὰς ἐπὶ Γαΐου, τὰς ἐπὶ Νέρωνος, τὰς ἐπὶ Οὐεσπεσιανοῦ ϗ Τίτου τοῦ τὴν πόλιν ἑλόντος · τὸ δὲ, διαγγελήσονται ἐν συντελείᾳ, (Λέγει ὁ Νικήτας) ἀντὶ τοῦ ἐξάκουστος γένοιτο αὐτῶν ἡ συντέλεια: ἤγουν ἡ καταστροφὴ τῆς δόξης αὐτῶν, οὐ μὴν ἡ παντελὴς τοῦ Ἔθνους ἀπώλεια · δόξα δὲ αὐτῶν, ἡ κατὰ νόμον λατρεία · ὁ θεῖος ναός · οἱ Προφῆται · ὁ ἀρχιερεύς · ἅπερ ἅπαντα εὐθέως μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου μιαιφονίαν συντετέλεσται, διὰ τὰς κατάρας, ἃς κατηρῶντο τῷ Χριστῷ, τῆς αὐτοῦ δόξης καταψευδόμενοι · ὁ δὲ Χρυσόστομος · ἐν ὀργῇ συντέλειαν, τὸ μέλλον λέγει κριτήριον · τότε γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσιν · οὐκ εἰς ἀνυπαρξίαν μεταπεσόντες, ἀλλὰ πάσης τῆς περὶ αὐτοὺς φαντασίας παυσαμένης · τότε γὰρ, ὃν προσηγόρευσαν πλάνον, οὗτος Κριτὴς ὀφθήσεται · πῶς δὲ γνώσονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει; ὅταν αὐτὸν ἐν τῇ κρίσει δορυφορούμενον ἴδωσι, ϗ πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πρὸς αὐτὸν εἰς κρίσιν ἐρχόμενον.

σουν, ὅτι ὁ Θεὸς: ἤτοι ὁ Χριςὸς ὁ ὑπ' αὐτῶν ςαυρωθεὶς, εἶναι Δεσπότης καὶ βασιλεὺς τοῦ γένους τοῦ Ἰακὼβ, καὶ ὅλων τῶν Ἐθνῶν, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

14: „ Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, καὶ λι-
„ μώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώσου-
„ σι πόλιν.

Τὴν προφητείαν ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ταύτην καὶ ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει, διὰ νὰ βεβαιώσῃ αὐτὴν περισσότερον, μὲ τὴν ἀναδίπλωσιν τῶν ῥημάτων. (1)

„ Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φα-
„ γεῖν.

Ὅσοι, λέγει, ἔχουν νὰ μείνουν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, αὐτοὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν ἐδικήν τους πόλιν καὶ πατρίδα, θέλουν διασκορπισθοῦν εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, διὰ νὰ ζητοῦν νὰ εὕρουν τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαῖα, ὡς προσαῖται καὶ ζήτουλοι.

„ Ἐὰν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογ-
„ γύσουσι.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, πῶς θέλουν μιμηθοῦν τὸν γογγυσμὸν, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ πρόγονοι αὐτῶν εἰς τὴν ἔρημον, ζητοῦντες τὰ σκόρδα καὶ κρομμύδια καὶ χοίρεια κρέατα τῆς Αἰγύπτου· καὶ πῶς δὲν θέλουν παραιτήσουν τὸν γογγυσμὸν αὐτὸν, οὔτε ἀφ' οὗ διασπαρθοῦν εἰς τὰ Ἔθνη· ἐπειδὴ καὶ τότε ἀκόμη μέλλουν νὰ γογγύζουν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν εὕρουν νὰ χορτάσουν τὴν κοιλίαν τους.

„ Ἐγὼ δὲ ᾄσομαι τῇ δυνάμει σου·
„ καὶ ἀγαλλιάσομαι τὸ πρωῒ τὸ ἔ-
„ λεός σου.

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, τοιαῦτα θέλουν παθουν· ἐγὼ δὲ, θελω ᾄσω μὲ τὴν δια φωνῆς ᾠδὴν καὶ αἴνεσιν εἰς τὴν δύναμίν σου Κύριε· καὶ θέλω χαρῶ εἰς τὸ ἔλεός σου τὸ πρωῒ, ἤτοι ταχέως καὶ ὀγλίγωρα· ἐπειδὴ θέλω ἐλεηθῶ ἀπὸ ἐσένα ἐντὸς ὀλίγου· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις τοῦ ἀγαλλιάσομαι· ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ εἰπῇ „ Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου· εἶπεν, ἀγαλλιάσομαι τὸ ἔλεός σου· (2)

„ Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου, καὶ
„ καταφυγή μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς
„ μου· βοηθός μου εἶ, σοὶ ψαλῶ·
„ ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἀντιλήπτωρ μου εἶ,
„ ὁ Θεός μου, τὸ ἔλεός μου.

Ὅλα τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερὰ, καὶ

διὰ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο δύω φοραῖς ἐπανέλαβε τὸν λόγον τοῦτον, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτοι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν κατοικοῦν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τὴν πόλιν τῆς ἀρετῆς, αὐτοὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ θέλουν διωχθοῦν ἀπὸ τὴν ἄνω πόλιν Ἱερουσαλήμ· οὕτω γάρ φησιν „ Ὁ γὰρ νῦν δι' ἀσελγείας κύκλῳ περιπατῶν, ϗ μὴ ἐμβιοτεύων τῇ πόλει (τῆς ἀρετῆς·) μηδὲ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα ἐπὶ τοῦ ἰδίου βίου φυλάσσων, ἀλλ' ἀποθηριούμενος διὰ τῆς προαιρέσεως, ϗ κύων γινόμενος· οὗτος ϗ τότε τῆς ἄνω πόλεως ἐκπεσὼν ἐν λιμῷ τῶν ἀγαθῶν κολασθήσεται· ὁ δὲ νικητὴς τῶν ἐναντίων, ϗ προϊὼν, καθά φησιν ἑτέρωθί που ἡ ψαλμῳδία ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, καὶ νίκῃ νίκην διαμειβόμενος, ᾄσομαι, λέγει, τῇ δυνάμει σου, ϗ τὰ ἑξῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐπειδὴ εἶπεν, ἐν ὀργῇ συντελείας ϗ οὐμὴ ὑπάρξωσιν· ἵνα μήτις ἐναντίως εἰρηκέναι νομίσῃ τὸν Προφήτην τὸ, διασκέδασον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου εἰκότως τῇ ταυτολογίᾳ ἐχρήσατο, καί φησιν αὐτοὺς κυνῶν δίκην λιμῷ τηκομένων, καὶ νύκτωρ τὴν πόλιν περινοσοῦντων διάξειν, οὐδεμιᾶς πνευματικῆς τροφῆς ἀπολαύοντας· ἐναλλαγὴ γὰρ πραγμάτων ἐγένετο· ϗ Ἰουδαῖοι μὲν οἱ πάλαι υἱοὶ, διὰ τὴν οἰκείαν πονηρίαν τὴν τῶν κυνῶν ἔλαχον τάξιν· τὰ δὲ Ἔθνη πάλαι κυσὶν ἐοικότα, τῆς τῶν υἱῶν ἠξιώθησαν τιμῆς.

(2) Ἢ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „ Ἐγὼ φησὶ χαρήσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου, τῷ γενομένῳ ἐν τῷ πρωῒ τῆς σῆς

Α'-

διὰ τοῦτο ἑρμηνείαν δὲν χρειάζονται· μὲ αὐτὰ γὰρ εὐχαριςεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν εὐεργέτην του Θεόν. (1)

Ψαλμὸς ΝΘ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος· τοῖς ἀλλοιωθησομένοις· εἰς στηλογραφίαν
„ τῷ Δαβὶδ, εἰς διδαχὴν· ὁπότε ἐνεπύρισε τὴν Με-
„ σοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σω-
„ βὰλ· καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωὰβ, καὶ ἐ-
„ πάταξε τὸν Ἐδὼμ ἐν τῇ φά-
„ ραγγι τῶν ἁλῶν δώδε-
κα χιλιάδας.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τὶ διδάσκει τοὺς ἀναγινώσκοντας νὰ βλέπουν εἰς τὸ τέλος τῶν προφητειῶν, ὁποῦ περιέχονται εἰς αὐτόν· προφητεύει γὰρ οὗτος τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐπιςροφὴν τῶν αἰχμαλωτισθέντων Ἑβραίων, καὶ τὴν ἀνοικοδομὴν τῆς Ἱερουσαλήμ· τοῦτο δὲ τὸ τέλος διδάσκει, πῶς ἔχει νὰ γένῃ εἰς τοὺς ἀλλοιωθησομένους: ἤγουν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μέλλουν νὰ ἐπαναγυρίσουν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν· καὶ εἰς ςηλογραφίαν μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός· ἐπειδὴ εἰς ἀνεξάλειπτον καὶ φανερὰν εἰς ὅλους ἐνθύμησιν τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, συνεγράφη ἀπὸ τὸν Δαβίδ· εἰς διδαχὴν δὲ, εὐχαριςίας δηλαδὴ καὶ ὑπομονῆς· τὰ δὲ ἀκόλουθα τῆς ἐπιγραφῆς, διδάσκουσι τὸν καιρὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Δαβὶδ ἐνηχηθεὶς ταῦτα ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, συνέγραψεν· εἰς καμμίαν δὲ ἱςορίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς δὲν εἶναι φανερὰ γεγραμμένα τὰ περὶ τῆς Μεσοποταμίας Συρίας, καὶ τῆς Συρίας Σωβὰλ, καὶ τῆς φάραγγος τῶν ἁλῶν· ἔξω μόνον εἰς τὴν Β΄. τῶν Βασιλειῶν ἐν Κεφ. η΄. μερικὰ ἐκ τούτων γράφονται ἀσαφῶς· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἔγιναν καὶ ταῦτα, καὶ νὰ μὴν ἐγράφησαν ἀπὸ τοὺς Ἱεροὺς συγγραφεῖς, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ δὲν ἐγράφησαν, ὡς δηλοῖ ἡ βίβλος τῶν Παραλειπομένων· τόπος δὲ εἶναι ἡ φάραγξ τῶν ἁλῶν· μὲ τὴν ὀνομασίαν

δὲ

Ἀναςάσεως· δι' αὐτοῦ γὰρ ἀντελάβου μου, καὶ καταφυγὴ ἐν θλίψει γεγένησαι· διὸ καὶ Ψαλμοὺς ἀναπέμψω σοι τῷ Θεῷ τῷ ἐλεήσαντί με· ψαλῶ γὰρ, οὐχ ἵνα τὸν πλησίον τέρψω· ἀλλ' εὐχαριςίαν τῷ Θεῷ προσφέρων, ἀνθ' ὧν σαρκωθεὶς ἔλεος γέγονέ μοι· οὐ γὰρ ἦλθεν ἵνα κρίνῃ τὸν Κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν Κόσμον.

(1) Ἄλλος δέ φησι „ Βούλεται ἡμᾶς ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τίσι χρὴ ψάλλειν, εὐχαριςίαν τῷ Θεῷ προσφέροντας, καὶ τὸ τῆς εὐγνωμοσύνης ἀποδιδόναι ὄφλημα, ἀνθ' ὧν σαρκωθεὶς αὐτὸς ἡμῶν ἀντιλήπτωρ καὶ ἔλεος γέγονεν· ἔλεος μὲν, ἐπειδὴ σῶσαι τὸν Κόσμον ἦλθεν· ἀντιλήπτωρ δὲ, ἐπειδὴ τὴν ἡμετέραν αἰχμαλωσίαν, τῷ ἐχθρῷ πολεμήσας, ἐῤῥύσατο.

δὲ τοῦ τόπου, φανερόνει ἡ ἐπιγραφὴ τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῷ τόπῳ· προσθέττουσα καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων, ὁποῦ ἐθανατώθησαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἀλλοιωθησομένους ὀνομάζει μάλιςα τοὺς Χριςιανοὺς, τόσον διὰ τὴν ἀλλοίωσιν, ὁποῦ λαμβάνουν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀντὶ υἱῶν τῆς σαρκὸς γενόμενοι υἱοὶ Θεοῦ· ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἀποκτοῦν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Δαιμόνων (1) περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν εἰποῦμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ· τώρα δὲ, εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν τὸν Ψαλμὸν· καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην νὰ τὸν ἑρμηνεύσωμεν.

1: „ Ὁ Θεὸς, ἀπώσω ἡμᾶς, καὶ καθεῖ„ λες ἡμᾶς.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἔσπρωξες ἡμᾶς διὰ τὶ σὲ ἐπαρωργίσαμεν μὴ φυλάξαντες τὰ προςάγματά σου· κατεκρήμνισας δὲ ἡμᾶς, ἐπειδὴ καὶ μᾶς παρέδωκας σκλάβους εἰς τοὺς Βαβυλωνίους· οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι σκλαβωθέντες, ἐκρημνίσθησαν καὶ ἀπὸ τὴν βασιλείαν, καὶ ἀπὸ τὴν δύναμιν ὁποῦ εἶχον.

„ Ὠργίσθης καὶ ᾠκτείρησας ἡμᾶς.

Ὠργίσθης, λέγει, Κύριε, διὰ τὶ ἁμαρτήσαμεν· καὶ πάλιν μᾶς ἐσπλαγχνίσθης, ἐπειδὴ δὲν μᾶς ἀφῆκες νὰ ἀπολεσθῶμεν παρευθὺς μὲ τοὺς ἄλλους· ἀλλὰ ἠθέλησας νὰ σκλαβωθῶμεν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους διὰ νὰ σωφρονισθῶμεν. (2)

2: „ Συ-

(1) Ἀλλὰ ϗ ὁ θεῖος Μάξιμος ἀλληγορικῶς ἐννοῶν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην λέγει „ Εἰς διδαχὴν ἡμῖν τοῖς ἀλλοιουμένοις ϗ ἀλλοιωθησομένοις: δηλονότι τὴν ἐπαινετὴν ϗ θείαν ἀλλοίωσιν, ἐπιγέγραπται ὁ Ψαλμὸς παρὰ τοῦ νοητοῦ Δαβὶδ Χριςοῦ· μόνος γὰρ αὐτὸς ἀληθινὸς βασιλεὺς ὢν τοῦ Ἰσραὴλ . . . ἐνεπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν διὰ σαρκὸς ἡμῖν ὁμιλήσας: τουτέςι τὴν ἐπικλυζομένην τοῖς παρὰ φύσιν πάθεσι τῆς σαρκὸς ἕξιν τῆς κακίας· ϗ τὴν Συρίαν Σωβάκ: τουτέςι τοὺς δεδουλωμένους τῷ χρόνῳ . . . ἑπτὰ γὰρ ἡ Σωβὰ ἑρμηνεύεται· σαφῶς δὲ τοῦτο δηλοῖ τὴν χρονικὴν ἰδιότητα· φύσιν γὰρ ϗ χρόνον εἴωθεν ὁ Διάβολος συνεπικινεῖν ἑαυτῷ κατὰ τῆς ἀρετῆς ϗ τῆς γνώσεως, τοὺς ἀφανεῖς συμπλέκων πολεμίους, ὡς τὰς δύω Συρίας κατὰ τοῦ Δαβὶδ ὁ Ἀδραζὰρ, ὃς ἑρμηνεύεται λύων ἰσχὺν· ἢ κατασκάπτων δύναμιν, ὅς ἐςιν ὁ Διάβολος . . . . . ἄνευ γὰρ τῶν ὑπὸ φύσιν ϗ χρόνον μάχεσθαι τοῖς ἀνθρωπίνοις παντελῶς οὐ δύναται· πᾶς μέν τοι ὁ τῷ νοητῷ βασιλεῖ ςρατηγῶν Χριςῷ, ὡς ὁ Ἰωὰβ τῷ Δαβὶδ, κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, πατάσσει δώδεκα χιλιάδας ἐν τῇ φάραγγι τῶν ἁλῶν· φάραγξ δὲ ἐςι τῶν ἁλῶν, ἡ σάρξ· ἐν ᾗ καθάπερ φάραγγι διὰ λόγου ϗ θεωρίας πᾶς εὐσεβὴς ϗ φιλόθεος πατάσσει φύσιν ϗ χρόνον· ὁ γὰρ δώδεκα ἀριθμὸς τὴν φύσιν ϗ χρόνον δηλοῖ· εἴπερ πενταδικὴ μὲν ἡ φύσις διὰ τὰς αἰσθήσεις, ἑβδοματικὸς δὲ ὁ χρόνος· πέντε δὲ τοῖς ἑπτὰ συντιθεὶς, τὸν δώδεκα πληρώσαις ἂν ἀριθμόν· ἀλλὰ ϗ ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος, ἀλληγορικῶς ἑρμηνεύει τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἀπὸ τοῦ „ Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου μέχρι τέλους. περιέχονται ϗ ἐν τῷ ρζ′. Ψαλμῷ· ἀλλὰ ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, τὸ μὲν πρόσωπόν, φησι, τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου, τοῦ ϗ τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν καινότητα τῶν πραγμάτων ἐπ᾽ ἐσχάτων δεδωκότος τῶν καιρῶν, ϗ πατάξαντος τὰ ἀλλόφυλα Ἔθνη: τουτέςι τὰ νοητά· ταῦτα γὰρ ἡμᾶς ἡ ἐπιγραφὴ ἐκπαιδεύει λέγουσα, εἰς διδαχήν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος λέγει „ Τοὺς μακρύνοντας ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτημάτων ἀπώσω· τὰ συςήματα τῆς πονηρίας ἡμῶν καθεῖλες, εὐεργετῶν ἡμᾶς διὰ τῆς ἀσθενείας· ὠργίσθης, ὅτε ἦμεν φύσει τέκνα ὀργῆς, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες ϗ ἄθεοι ἐν τῷ Κόσμῳ· ᾠκτείρησας ἡμᾶς, ὅτε τὸν μονογενῆ σου προέθου ἱλαςήριον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν· ἵνα ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ τὴν ἀπολύτρωσιν εὕρωμεν· ἃ οὐκ ἐγνωρίσαμεν εὐεργετούμενοι, εἰ μὴ ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως· οἶνον δὲ λέγει τὸν λόγον τὸν τὴν πεπυρωμένην καρδίαν εἰς συναίσθησιν ἄγοντα· ὁ δὲ θεῖος Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐτιμωρήσω ἡμᾶς φησι, διὰ τὴν εἰς σὲ γεγενημένην δυσσέβειαν· ἀλλὰ ϗ οἰκτείρησον ἡμᾶς· τὸ γὰρ ᾠκτείρησας ἐςὶν ἀντὶ τοῦ οἰκτείρησον· ἢ ἄλλως τὸ, ᾠκτείρησας ἀντὶ τοῦ ἐ-

2: „ Σεινέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάρα-
„ ξας αὐτήν.

Σεισμὸν καὶ ταραχὴν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν καταστροφὴν τῆς γῆς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων· καὶ τὴν διαρπαγὴν καὶ σύγχυσιν τῶν ἀνθρώπων τὴν γενομένην, ὅταν ἐσκλάβωσαν οἱ Βαβυλώνιοι τὰ Ἱεροσόλυμα.

„ Ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς ὅτι ἐ-
„ σαλεύθη.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ σεισμὸν, διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει ἐδῶ καὶ τὰ ἀκόλουθα ἔργα τοῦ σεισμοῦ, τὰ ὁποῖα εἶναι, συντρίμματα καὶ πάλευσις τῶν οἰκιῶν καὶ πόλεων· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερόνει αἰνιγματωδῶς, τὴν πτῶσιν καὶ κρημνισμὸν τῆς Ἱερουσαλήμ.

„ Ἔδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά.

Σκληρὰ λέγει ὁ Δαβὶδ τὰ ὀδυνηρὰ καὶ ἐπίπονα κακὰ, ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι: ἤτοι τὴν πολιορκίαν καὶ περικύκλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ· τὴν νίκην καὶ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ ἔλαβον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους.

„ Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως.

Οἶνον κατανύξεως ὀνομάζει τὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς· διὰ τὶ αὐταὶ φέρουσι κατάνυξιν καὶ μετάνοιαν εἰς τὰς καρδίας ἐκείνων, ὁποῦ ἥμαρτον πρὸς τὸν Θεόν.

4: „ Ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημεί-
„ ωσιν, τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου
„ τόξου. (1)

Ὅσοι, λέγει, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐγλύτωσαν καὶ δὲν ἐθανατώθησαν παρὰ τῶν Βαβυλωνίων, αὐτοὶ εἶχον σημάδι ζωῆς εἰς τὸ μέτωπόν τους, τὸ ὁποῖον ἀοράτως ἐχαράχθη ὑπὸ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς ὡς εἰς δούλους του· ὅθεν καὶ διὰ τὸ σημεῖον αὐτὸ, ὅταν ἔγινεν ἡ ὁρμὴ τοῦ πολέμου εἰς τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλήμ, δὲν ἐφονεύθησαν, ἀλλ' ἐπιάσθησαν ζωντανοί· περὶ τούτου τοῦ σημείου προεῖπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ, λέγων „ Δίελθε μέσην Ἱερουσαλὴμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ μέ-

ἐλεεινοὺς ϗ ἀθλίους ἀπέφηνας, ὡς διὰ τὰς συμφορὰς, καιρὸν εἶναι κατοικτείρεσθαι λοιπόν· οἶνον δὲ κατανύξεως τὰς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τιμωρίας φησὶ, τὰς προανακηρυχθείσας τοῖς Ἰουδαίοις τῆς εἰς Χριστὸν ἀσεβείας ἕνεκα· ἀναγινώσκοντες γὰρ ϗ τῇ πείρᾳ τὰ προηγορευμένα μανθάνοντες κατανύττονται τὸ συνειδός· ὁ δὲ Ἀκύλας οἶνον καρώσεως εἴρηκε· τῷ πλήθει γάρ φησι τῶν συμφορῶν καθάπερ οἴνῳ τινὶ κάρον ἡμῖν ἐποίησας, ϗ ὀδύνης ἐνέπλησας τὰς ἡμετέρας ψυχὰς κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεῖος Μάξιμος.) τὸ ἔδωκας σημείωσιν τοῖς φοβουμένοις σε, ἐκ μεταφορᾶς εἴρηται τῶν ἐν πολέμοις πολλάκις ἀναμιγνυμένων τοῖς πολεμίοις, οἵτινες ἀλλήλοις διδόασι σημεῖον, ϗ σύμβολα οἰκειότητος, πρὸς τὸ μὴ ἀλλήλους ἀντὶ τῶν πολεμίων ἀναιρεῖν· ὑψηλότερον δὲ, δίδωσι τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν σημείωσιν, τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι αὐτοὺς περιφέρειν διδάσκων, καθ' ἣν ἡ παντελὴς τῆς ἁμαρτίας ἀπραξία συνέστηκε· σημείωσις γὰρ ἀληθὴς, ἡ διὰ σταυροῦ νεκροῦσα τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καθεστηκε δύναμις, πρὸς τὸ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου· τουτέστιν ἀπὸ τῆς ἐμφαινομένης τοῖς οὖσιν ἀπατηλῆς ἐπιφανείας· πρόσωπον γὰρ τόξου φημὶ δὴ ἑκάστου δαιμονιώδους πάθους, ἡ τὴν αἴσθησιν ἐρεθίζουσα τῶν σωμάτων ἐστὶν ἐπιφάνεια, καθάπερ ἀκὶς βέλους τὴν αἴσθησιν τιτρώσκουσα, ϗ πρὸς τὰ πάθη τὴν ψυχὴν ἀπρεπῶς διερεθίζουσα... τὸ γὰρ τόξον τῆς ἁμαρτίας, ἄνευ προσώπου, τυχὸν οὐδέν τι δράσειε κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Μωσῆς μὲν τὰς φλιὰς τῶν Ἰσραηλιτῶν τῷ αἵματι τοῦ προβάτου κατεσημήνατο· σὺ δὲ ἔδωκας ἡμῖν σημείωσιν αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ τοῦ σφαγιασθέντος ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου· τούτῳ γὰρ χρησάμενοι τῷ σημείῳ, εὗρον τὸ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, μηδενὸς νοητοῦ ϗ ἀοράτου πολεμίου βάλλειν αὐτοὺς τολμῶντος διὰ τὸ ἐπικείμενον αὐτοῖς σημεῖον.

μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν κατασεναζόντων... Πρεσβύτερον καὶ νεανίσκον καὶ παρθένον καὶ νήπια καὶ γυναῖκας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας, ἐφ᾽ οὓς ἐςι τὸ σημεῖον, μὴ ἐγγίσητε· (Ἰεζ. θ΄. 4.) πρόσωπον δὲ τοξαρίου εἶναι ἡ σαΐτα, ἡ ὁποία βάλλεται ἔμπροσθεν τοῦ τοξαρίου, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ῥίπτεται· ἢ κατὰ περίφρασιν πρόσωπον τόξου αὐτὸ τὸ τόξον ὠνόμασε· διὰ δὲ τοῦ τοξαρίου, ἐφανέρωσε κάθε ἄλλο ἅρμα, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, καὶ ἀπὸ τοῦ εἴδους τὸ γένος.

5 : „ Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου· „ σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν „ μου.

Τοῦτο εἶναι τὸ αἴτιον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔλαβον σημεῖον εἰς τὸ μέτωπον οἱ ἀγαπητοὶ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ δίκαιοι, τὸ νὰ λυτρωθοῦν δηλαδὴ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν θάνατον· δεξιὰν δὲ λέγει ἐδῶ τὴν δύναμιν, μὲ τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ σωθῇ ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαός.

6 : „ Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐ- „ τοῦ.

Τὰ μὲν ἀνωτέρω ῥητὰ ἐπρόφερεν ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν αἰχμαλώτων Ἑβραίων· τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν προφέρει ἐκ προσώπου ἐδικοῦ του· ἅγιον μὲν λέγων, ἢ τὸν ἑαυτόν του, καθ᾽ ὃ ἦτον ἀφιερωμένος εἰς τὸν Θεόν· ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· διδάσκει δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλησεν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα, ὁποῦ μέλλει νὰ εἰπῇ· ποῖα δὲ εἶναι ταῦτα; ἄκουσον. (1)

„ Ἀγαλλιάσομαι· καὶ διαμεριῶ Σί- „ κιμα.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω χαρῶ διὰ τὴν εὐαρέσησιν, ὁποῦ ἔδειξαν εἰς τὸν Θεὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐξ αἰτίας τῆς σκλαβίας· Σίκιμα δὲ, εἶναι πόλις τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραίμ· ταύτην λοιπὸν, λέγει, τὴν πόλιν θέλω ἐλευθερώσω ἀπὸ τοὺς κυριεύοντας αὐτὴν ἐχθροὺς, καὶ θέλω διαμοιράσω αὐτὴν εἰς τὸν λαόν μου διὰ νὰ κατοικῇ ἐν αὐτῇ, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν. (2)

„ Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω.

Ἡ κοιλάδα τῶν Σκηνῶν, ἦτον τόπος ἔμπροσθεν τῆς πόλεως Σικίμων εὑρισκόμενος· τοῦτον δὲ τὸν τόπον ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν μοιράσῃ μὲ μέτρον, καὶ νὰ τὸν δώσῃ εἰς τοὺς λυτρωθέντας ἀπὸ τὴν σκλαβίαν Ἑβραίους· μὲ τὰ ὀνόματα δὲ τῶν

(1) Ἢ κατ᾽ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, (τὸν θεῖον Μάξιμον ἴσως.) τὸ ἐν τῷ ἁγίῳ ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ Υἱῷ νοεῖται, κατὰ τό „ Ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ· λαλεῖ δὲ ἐν τῷ σαρκωθέντι λόγῳ ὁ Πατὴρ τὸν θεῖον αὐτοῦ σκοπὸν, τὸν ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὕτω προσενεγκὼν τὴν δέησιν ὁ προφητικὸς νοῦς, δέχεται τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ταύτην οὐκ ἀνέχεται κρύψαι, ἀλλὰ πάντας διδάσκει· ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ· τουτέςι διὰ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος ὀργάνῳ τῇ τοῦ Προφήτου χρησαμένης γλώττῃ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Σίκιμα ἡ τῷ Ἰωσὴφ ὑπὸ τοῦ Ἰακὼβ καταλειφθεῖσα πόλις· ἐν ταύτῃ δὲ ὁ Ἐφραὶμ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῶν δέκα φυλῶν ἐπήξατο βασιλείαν· κοιλάδα δὲ τῶν σκηνῶν τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν λέγει χώραν, ὡς ἔρημον γεγενημένην καὶ ποιμενικὰς τηνικαῦτα σκηνὰς δεξαμένην· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὅμοιον τοῦτο τῷ „ Ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ· αὐτὸς γάρ ἐςιν ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· τί δὲ ἐλάλησεν; ὡς τὰ Σίκιμα μὲν διαμεριοῖ· τουτέςι τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ· ἐν Σικίμοις γὰρ ἦν· δέδωκε γὰρ τοῖς ἀλλοφύλοις Ἔθνεσι τοῖς πιςεύσασιν εἰς αὐτόν.

τῶν δύω τούτων τόπων, ἐφανέρωσεν ὅλην τὴν Ἰουδαίαν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

7: „ Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι „ Μανασσῆς.

Ἀπὸ τοῦ ἀπογόνου Γαλαὰδ ἀνέβη ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν τούτου πρόγονον Μανασσῆν · πρόγονος γὰρ ἦτον ὁ Μανασσῆς τοῦ Γαλαάδ · μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Μανασσῆ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν φυλὴν τοῦ Μανασσῆ · ὁμοίως καὶ μὲ τὰ ἄλλα κατωτέρω ὀνόματα τοῦ Ἐφραὶμ καὶ Ἰούδα, ἐφανέρωσε τὰς ἄλλας φυλὰς τὰς πλέον ὀνομαστοτέρας · μαζὶ μὲ τὰς ὁποίας καὶ αἱ ἄλλαι φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ συμπεριλαμβάνονται · λέγει δὲ, ὅτι εἶναι ἐδικός μου τώρα ὁ Μανασσῆς καὶ ὁ Γαλαὰδ, ἀγκαλὰ καὶ πρότερον ἀπέβαλα αὐτοὺς, διὰ τί με ἐπαρώργισαν μὲ τὰς ἁμαρτίας των. (2)

„ Καὶ Ἐφραὶμ κραταίωσις τῆς κεφα- „ λῆς μου.

Κεφαλὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀρχήν · ἔτζι γὰρ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε · λέγει λοιπὸν, ὅτι τὸ κραταιὸν μέρος τῆς ἀρχῆς καὶ βασιλείας τῶν Ἑβραίων, ἔχει νὰ κατασαθῇ ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραίμ: ἤτοι οἱ ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης καταγόμενοι · μὲ τὴν ἀντωνυμίαν δὲ τῆς μου: ἤγουν τῆς κεφαλῆς μου, οἰκειοποιεῖται ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων · παραθαῤῥύνων αὐτοὺς ὡς ἐδικόν του λαόν. (3)

„ Ἰ-

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Σίκιμα τὸ ἐξαίρετον χωρίον τῷ Ἰωσὴφ παρὰ τοῦ Ἰακὼβ δεδομένον, τύπος ἦν τῆς διαθήκης τῆς μόνῳ δοκούσης τῷ Ἰσραὴλ δεδωρῆσθαι · τὴν τοίνυν ἐξαίρετον κληρονομίαν τοῦ λαοῦ ταύτην εἰς μερισμὸν ἄξω, ϗ κοινὴν ποιήσω πρὸς τοὺς λοιπούς · διαμερισθείσης οὖν τῆς διαθήκης εἰς πάντας . . . τότε ϗ ἡ κοιλὰς τῶν σκηνῶν διαμετρηθήσεται · τουτέστιν ἡ οἰκουμένη πᾶσα, οἱονεὶ κλήροις τισὶ, ταῖς καθ' ἕκαστον τόπον παροικίαις διαιρεθήσεται · τότε ϗ τὰ διεστῶτα συνάψει ὁ εἰρηνοποιῶν, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς · ἢ κοιλάδα ὀνομάζει τὸ τῶν ἀνθρώπων οἰκητήριον κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅπερ εἰς σκηνὰς διαμετρήσω: τουτέστιν ἐκκλησιῶν πληρεστάτας ἀποτελέσω · ἢ Σίκιμα ἑρμηνεύεται ὠμίασις, ἥτις (κατὰ τὸν Δίδυμον ϗ ἅγιον Μάξιμον) πασῶν ἐστι τῶν ἀρετῶν ἐνεργητικὴ ἕξις · πράξεως δὲ σύμβολον τὸν ὦμον εἶναί φασι · κοιλὰς δὲ τῶν σκηνῶν, ὁ παρὼν Κόσμος ἐστίν · ὥστε διὰ τῶν λόγων τούτων νοεῖται, ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος ἀγαλλιᾶται τελειωθεὶς ἐν τῇ χάριτι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ · ϗ γίνεται ἱκανὸς νὰ διαμετρήσῃ τὰ Σίκιμα: ἤγουν νὰ κατορθώσῃ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, νὰ μετρήσῃ δὲ ϗ τὴν κοιλάδα τῶν Σκηνῶν: ἤγουν νὰ κατορθώσῃ τὴν φυσικὴν θεωρίαν, λόγον ἀπονέμων πρόσφορον ἑκάστῳ τῶν ἐν τῷ Κόσμῳ ὄντων.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεῖος Μάξιμος ·) „ Πνευματικῶς δὲ διὰ τοῦ Γαλαὰδ ϗ Μανασσῆ σημαίνει ὁ Χριστὸς, ὡς ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ πρώτοις Ἰουδαίοις κηρύξει τὴν χάριν · ἐπειδὴ δὲ Γαλαὰδ ἑρμηνεύεται ἀποκάλυψις, Μανασσῆς δὲ ἑρμηνεύεται λήθη, διὰ τοῦτο ἀποκάλυψις ϗ λήθη δίδονται εἰς τὸν Δίκαιον · ἐπειδὴ αὐτὸς λαμβάνει μὲν διὰ θεωρίας τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀποῤῥήτων · λαμβάνει δὲ ϗ λήθην τῶν πόνων τῆς ἀρετῆς, διὰ τὴν εὐφροσύνην τῆς πνευματικῆς θεωρίας, ἥτις διαδέχεται τοὺς πόνους τῆς ἀρετῆς · ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Γαλαὰδ μετοικισμὸς ἑρμηνεύεται, Μανασσῆς δὲ, ἀπὸ λήθης · ἐρεῖ οὖν ὁ Σωτήρ · ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, ὁ ἀπὸ πλάνης εἰς ἀλήθειαν, ϗ ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ϗ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς οὐρανὸν μετοικιζόμενος · ἐμός ἐστι ϗ ὁ Μανασσῆς, ὁ ἀπὸ λήθης: ἤτοι ὁ πόῤῥω λήθης γενόμενος καθ' ἣν ἐπιλέλησο τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, ϗ εἰς μνήμην τούτων ἐρχόμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Δύω παίδων γεννωμένων τῷ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἐφραὶμ λέγω ϗ τοῦ Μανασσῆ, οἱ μὲν ἐκ φυλῆς Ἐφραὶμ, ἀποσχίσαντες τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ Ῥοβοὰμ, ἦρξαν ἐν Σαμαρείᾳ ϗ Σικίμοις τῶν ἐννέα ϗ ἥμισυ φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ · διὰ τοῦτο λέγεται ἐδῶ · „ Ἐφραὶμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου: ἤτοι ἰσχὺς τῆς ἀρχῆς μου · οἱ δὲ ἐκ τοῦ Μανασσῆ, ἐκατοίκησαν τὴν Γαλαάδ · ὁ μὲν οὖν τόπος ἐκ τοῦ Γαλαὰδ ἐσημαίνετο, οἱ δὲ οἰκήτορες, ἐκ τοῦ Μανασσῆ · ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον ἀδιαίρετοι ἔμειναν αἱ φυλαὶ, μόνον δὲ τὸν ἐξ Ἰούδα Ζοροβάβελ εἶχον ἡγεμόνα ϗ βασιλέα · διὰ τοῦτο πρεπόντως τὸν Ἐφραὶμ ἰσχὺν ϗ κραταίωσιν τῆς ἀρχῆς προσηγόρευσεν · ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἦν ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ, ὑπισχνούμενος αὐτῷ τὴν προτέραν ἀποδώσειν ἰσχὺν, ϗ πρόμαχον ὡς πάλαι καταστῆσαι.

„ Ἰούδας βασιλεύς μου. (1)

Ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, λέγει, θέλει γένη ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί ὁ Ζοροβάβελ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν, ἐβασίλευσεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅς τις ἐκατάγετο ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα· καὶ ἐδῶ δὲ τὸ μου: ἤγουν τὸ, βασιλεύς μου, τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειότητα φανερόνει τῆς βασιλείας τοῦ Ἰούδα. (2)

8: „ Μωὰβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου.

Ὁ λέβης: ἤγουν τὸ μεγάλον καζάνι, εἶναι σκεῦος, ὁποῦ ὑπηρετεῖ εἰς τὰς χρείας τῶν ἀνθρώπων· μὲ τὸ σκεῦος λοιπὸν φανερόνει αἰνιγματωδῶς ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ Ἔθνος τῶν Μωαβιτῶν θέλει ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ θέλει ὑπηρετῇ εἰς αὐτούς· τῆς ἐλπίδος μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῶν ἐλπιζόντων εἰς ἐμέ: ἤτοι τῶν Ἰουδαίων· ἢ ἐν οἷς ἐλπίζω, ὅτι θέλουν γένουν ἐδικοί μου. (3)

„ Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπό-
„ δημά μου.

Ὑπόδημα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ περιπάτημα· λέγει λοιπὸν, ὅτι καὶ τὴν Ἰδουμαίαν θέλω περιπατήσω: ἤτοι θέλω ὑποτάξω εἰς τὸν λαόν μου Ἰσραὴλ, συμβοηθήσας αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον. (4)

„ Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ Βασιλεύς μου, ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ χειροτονούμενος βασιλεὺς, ϗ τοῦ ἐμοῦ βασιλεύων λαοῦ· οὕτω ϗ παρὰ τῷ Ἡσαΐα „ Τάδε λέγει Κύριος τῷ χριςῷ μου Κύρῳ (Ἡσ. με΄. 1.) τουτέςι τῷ ὑπ' ἐμοῦ κεχρισμένῳ ϗ κεχειροτονημένῳ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεῖος Μάξιμος) „ Τὸν δὲ Ἰούδαν: ἤγουν τὸν ἐκ φυλῆς Ἰούδα Ζοροβάβελ, βασιλέα ἑαυτοῦ ὠνόμασεν ὁ Θεὸς, ὡς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονούμενον· κατὰ ὑψηλότερον δὲ λόγον, Ἐφραῒμ πλατυσμὸς ὀνομάζεται· ὅπερ ἐςὶ κατὰ πίςιν ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἄπτωτος ἐλπὶς, ἥτις ἐςὶν ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς τοῦ δικαίου: τουτέςι τῆς πίςεως· παντὸς γὰρ δικαίου κεφαλὴ, ἡ πίςις ἐςὶ, ϗ παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ· κραταίωσις δὲ ταύτης καθέςηκεν ἀσφαλὴς, ἡ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀδιάπτωτος ἐλπὶς, καθ' ἣν ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα θεωροῦντες, ἐμπλατυνόμεθα ταῖς θλίψεσιν, ἀκατάπτωτοι ἐν τοῖς πειρασμοῖς διαμένοντες· Ἰούδας δὲ ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται· ἄρχει γὰρ ἡ δι' εὐχῶν ἐξομολόγησις ἐν τοῖς ἁγίοις παντὸς ἀγαθοῦ· κλῆρος δὲ ϗ τοῦ Κυρίου ὁ Ἰούδας: τουτέςι πᾶς ἐξομολογούμενός τε ϗ δοξολογῶν αὐτόν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀκύλαν „ Λέβης τοῦ λουτροῦ μου· ἢ κατὰ τὸν Σύρον „ Κάδος τῆς πλύσεώς μου· ἢ λεκάνη καταπατήσεώς μου· ἢ λέβης ἀμεριμνίας· λέγει τοίνυν, ὅτι οἱ Μωαβῖται ὑποταγήσονται τοῖς Ἰουδαίοις· ϗ ὥσπερ ἐν λεκάνῃ ϗ λέβητι τὰ ἱμάτια βαλλόμενα, ὑπὸ τῶν πλυνόντων πατεῖται· οὕτω καὶ οἱ Μωαβῖται καταπατηθήσονται· κατὰ δὲ ὑψηλότερον νόημα, οὕτως ἑρμηνεύεται τὸ ῥητὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου „ Ὁ Μωὰβ ἀπόβλητος ἦν, ἀπειλὴν ἔχων μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου „ Οὐκ εἰσελεύσεται γάρ φησι Μωαβίτης καὶ Ἀμμανίτης ἕως τρίτης ϗ ἕως δεκάτης γενεᾶς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον (Δευτ. κγ΄. 3.) ὅμως ἐπειδὴ τὸ βάπτισμα ἄφεσιν ἔχει ἁμαρτημάτων, ϗ ἀμεριμνίας πρόξενον γίνεται τοῖς καταχρέοις, τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπολύτρωσιν, ϗ πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν ἐνδεικνύμενός φησι, Μωὰβ λέβης ἐςὶ λουτροῦ, ἢ λέβης ἀμεριμνίας· ὁ δὲ Μωὰβ ϗ ὁ Ἀμμὰν υἱοὶ Λὼτ γεγόνασιν ἐκ παρανόμου μίξεως τῶν αὐτοῦ θυγατέρων· λέγει τοίνυν, ὅτι ϗ οἱ Μωαβῖται: ἤτοι τὸ πρῴην ἄθεον ἔθνος ὑποδέξονται τὴν εἰς ἐμὲ ἐλπίδα· ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει, ὅτι Μωὰβ ἑρμηνεύεται ἔντερον πατρός· νοεῖται δὲ τὸ ἡμέτερον σῶμα, δι' οὗ κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν λουτροῦ εἰκὼν· ὅπερ δηλοῖ ὁ λέβης· ἡ κάθαρσις γίνεσθαι πέφυκε τῶν ἁμαρτημάτων· κάθαρσις γάρ ἐςιν ὁ λέβης τῆς ἐλπίδος: τουτέςιν ἡ διὰ βίου κατὰ τὴν κάθαρσιν πρὸς κληρονομίαν τῶν κατ' ἐλπίδα ἀποκειμένων ἀγαθῶν ἑτοιμότης· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ὁ λέβης ἐπὶ τιμωρίᾳ κεῖται παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, οὕτω ϗ ὁ μακάριος Ἰεζεκιὴλ διδάσκει, λέβητα προςαχθεὶς καλέσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ, κρέας δὲ, τοὺς ἐνοικοῦντας, πῦρ δὲ τὸν Βαβυλώνιον, ζωμὸν δὲ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν· οὗ ἐπιλελοιπότος κατεκαίετο τὰ κρέα· (Ἰεζ. ια΄. 3.) οὕτω ϗ ὁ Μακάριος Ἱερεμίας λέβητα ὑποκαιόμενον εἶδε, ϗ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου βοῤῥᾶ (Ἱερ. α΄. 13.) οὐκ ἂν δὲ διαμάρτοι τις θεωρήσας, λέβητα τὴν θείαν κολυμβήθραν τιμωροῦσαν μὲν ϗ καταφλέγουσαν τὴν ἁμαρτίαν, ἀποτρίβουσαν δὲ τὸν ῥύπον τῶν δι' αὐτῆς ἀνακαινιζομένων.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Πάντες οὖν ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν, τῷ ζυγῷ τοῦ Χριςοῦ ὑποκύψαντες·

διὰ

„ Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, ἀλλόφυλοι, οἱ Μωαβῖται καὶ Ἰδουμαῖοι, καὶ τὰ πέριξ αὐτῶν Ἔθνη, θέλουν ὑποταγοῦν εἰς ἐμένα· ἀντὶ δὲ τοῦ ὑποταγήσονται χρόνου μέλλοντος, ἐγράφη ὑπετάγησαν εἰς χρόνον περασμένον, κατὰ τὸ ἰδίωμα ὁποῦ ἔχουν οἱ Προφῆται: τὸ νὰ λέγουν δηλαδὴ τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα.

9: Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς;

Ἐκ προσώπου τῶν σκλαβωμένων Ἰουδαίων λέγεται ὁ λόγος οὗτος· Πόλις δὲ περιοχῆς ἡ Ἱερουσαλὴμ ὠνομάζετο, διὰ τὶ ἦτον περιτριγυρισμένη καὶ ὠχυρωμένη ἀπὸ τείχη ὑψηλὰ καὶ δυνατὰ· ἀπὸ τὴν πολλὴν δὲ χαρὰν τους λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν λόγον τοῦτον· τίς νὰ με ὑπάγῃ εἰς τὴν ποθεινὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ; διὰ τὶ εἰς τὴν σκλαβίαν εὑρισκόμενοι, ἐκατοίκουν εἰς τόπον συγκλεισμένον καὶ ἀνελευθέρωτον. (1)

„ Ἢ τίς ὁδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδου-
„ μαίας;

Ποῖος, λέγει, νὰ ὁδηγήσῃ ἐμένα τὸν σκλαβωθέντα λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ νὰ ὑπάγω νὰ θεωρήσω, ὄχι μόνον τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ τὴν γλυκυτάτην μου πατρίδα· ἀλλὰ καὶ τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τοὺς πέριξ τόπους τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὑποτεταγμένους εἰς τὴν βασιλείαν μας; καὶ νὰ ἰδῶ τοὺς πρώην ἐχθρούς μας, φίλους καὶ οἰκείους μας; (2)

10: „ Οὐ-

διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβαλεῖ τὸ ἑαυτοῦ ὑπόδημα· ὑπόδημα δὲ τῆς Θεότητος ἡ θεοφόρος (ἤτοι ἡ θεοϋπόϛατος) σὰρξ, δι' ἧς ἐπέβη τοῖς ἀνθρώποις· Ἰδουμαία δὲ ἀπὸ τοῦ Ἐδὼμ ἐκλήθη, κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτήν· οὗτος δὲ ἦν ὁ Ἠσαῦ· ἢ ϗ οἱ διακονούμενοι τῷ κηρύγματι εἶεν ἂν ὑπόδημα· Ἰδουμαία δὲ, αἱματώδης πηλὸς ὀνομάζεται, ἥτις γηΐνη μεθερμηνεύεται κατὰ τὸν Δίδυμον· δύναται δὲ κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον νοηθῆναι ἡ Ἰδουμαία εἰς τὴν ἑκάϛου ἡμῶν σάρκα, ἐφ' ἧς ἐκτείνομεν τὸ ὑπόδημα: τουτέϛι τὴν φρουροῦσαν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν πονηρῶν τοῦ Διαβόλου τριβόλων καὶ ἀκανθῶν. ἄσκησίν τε ϗ ἐγκράτειαν· ἄνευ γὰρ ἀσκήσεως ϗ ἀκριβοῦς ἐγκρατείας, τὰ τῆς σαρκὸς πάθη καταπαλαῖσαι ἀμήχανον· ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν Μάξιμον „ Ὑπόδημα ψυχῆς νοεῖται, ἡ διὰ λόγου ϗ θεωρίας νεκρωθεῖσα αἴσθησις, δι' ἧς ἐπιβαίνουσα ἡ ψυχὴ τοῖς αἰσθητοῖς, τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀβλαβῶς διαπορεύεται, τοὺς αὐτῶν λόγους διὰ μέσης τῆς αἰσθήσεως ὡς ὑποδήματα φαντασιουμένη, ϗ τὰς τῶν ἀρετῶν κατ' εἶδος ϗ σχῆμα διαφορὰς ἀναλεγομένη, πρὸς τὴν τοῦ ἑνὸς μόνου τε ϗ ἀρχικοῦ λόγου σύνεσιν ϗ ἐπίγνωσιν· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Δείκνυσιν ὁ Χριϛὸς, ὅπως τὴν τῶν Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἔμπροσθεν· ἤτοι προτιμοτέραν τοῦ Ἰσραὴλ, ὑποταγεῖσαν ἐποίησεν, ἐκτείνας ϗ μέχρις αὐτῶν τὸ ὑπόδημα: δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιον· ὅπερ μηνύων Ἰωάννης ὁ βαπτιϛὴς ἔλεγεν „ Ἔρχεται μετ' ἐμὲ, ὃν οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος· οὔπω γὰρ εἶχε καιρὸν ἐκφρασθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον· οὕτω δὲ ϗ ὁ Παῦλος αὐτὸ καλεῖ· φησὶ γάρ· „ Ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Πόλιν περιοχῆς τάχα τὴν Ἐκκλησίαν λέγει· πόλιν μὲν, διὰ τὸ σύϛημα εἶναι νομίμως οἰκούμενον· περιοχῆς δὲ, διὰ τὴν τῆς πίϛεως περιβολήν· ὅθεν εὐσημότατά τις τῶν ἑρμηνευσάντων ἐκδέδωκεν, εἰς πόλιν περιπεφραγμένην· τίς οὖν δώσει μοι τὸ μέγα τοῦτο θέαμα ἰδεῖν Θεὸν ἀνθρώποις ἐπιδημοῦντα; τουτό ἐϛι τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅτι πολλοὶ Προφῆται ϗ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε, ϗ οὐκ εἶδον· ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Πόλιν δὲ περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, τὴν πεφραγμένην τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει· ταῦτα δὲ ὁ Προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μετανοοῦντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων φησὶ, ϗ ἀγαπῶντος δέξασθαι τὴν πίϛιν τὴν εἰς Χριϛόν· ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Πόλιν περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ· ἐν ταύτῃ γὰρ ὅλα περιέχεται τὰ τοῦ Χριϛοῦ μυϛήρια, καὶ Νόμος καὶ Προφῆται ἐν τῇ αὐτῆς πολιτείᾳ περιέχονται· τὴν αὐτὴν δὲ καὶ Ἰδουμαίαν καλεῖ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Θέα δὲ ὅπως οὐκ ηὔξατο ὁδηγηθῆναι ἕως τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἢ ἕως τοῦ Γαλαάδ, ἢ ἕως τῆς Ἰδουμαίας, ἀλλ' ὥσπερ ἐκπλαγεὶς τὸ παράδοξον τῆς ἐπαγγελίας, εἰ οἱ τοῦ μεμισημένου ϗ πονηροῦ Ἠσαῦ ἀπόγονοι τοιαύτης ποτὲ τεύξονται χάριτος, ὡς ἐπιβῆναι αὐτοῖς τὸν Θεόν· ὡς δι' ὑποδημάτων τῶν κηρύκων, τὴν τῶν Ἐθνῶν κλῆσιν ποιησάμενος, πανταχοῦ γῆς τὴν ἑαυτοῦ συνεϛήσατο πόλιν, τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ϗ τὸ σύϛημα τῆς τῶν θεοσεβῶν πολιτείας· τίς μοι δώῃ, φησὶ, παραταθῆναι τὴν ζωὴν ἐπὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου, καθ' ὃν τὰ

"Ε-

10: „ Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡ-
„ μᾶς; καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν
„ ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν;

Τοῦτο ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται : ἤγουν ποῖος ἄλλος θέλει φέρει ἐμένα τὸν σκλαβωθέντα λαὸν εἰς τὴν Πόλιν Ἱερουσαλὴμ, πάρεξ ἐσὺ ὁ Θεὸς, ὁποῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἀπέβαλες ἡμᾶς, καὶ παρέδωκες εἰς τοὺς Βαβυλωνίους; ἢ τίς ἄλλος ἔχει νὰ μὲ ὁδηγήσῃ ἕως εἰς τὴν Ἰδουμαίαν, πάρεξ σὺ ὁ Θεὸς, ὅς τις διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν μᾶς ἐγκατέλιπες; καὶ δὲν εὐγῆκες μαζῆ μὲ τὰς ἐδικάς μας δυνάμεις : ἤγουν μὲ τὰ ςρατεύματά μας εἰς τὸν πόλεμον τῶν ἐχθρῶν μας; τὸ δὲ ἐξελεύσῃ ἐδῶ εἶναι ἀντιχρονισμὸς, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐξῆλθες· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ἀλλαχοῦ· „ Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν· (Ψαλ. μγ'. 9.) (1)

11: „ Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ
„ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.

Περιττὸς εἶναι ἐδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Σύμμαχος οὕτως ἐξέδωκε· „ Σὺ δὸς ἡμῖν βοήθειαν· ματαία γὰρ ἡ παρὰ ἀνθρώπου σωτηρία. ἢ ὁ καὶ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ γὰρ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2)

12: „ Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, καὶ
„ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας
„ ἡμᾶς.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἡμεῖς ἀπὸ λόγου μας εἴμεθα ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι, διὰ τοῦτο μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ θέλομεν ποιήσομεν : ἤγουν θέλομεν ἀποκτήσομεν δύναμιν, καὶ ὁ Θεὸς θέλει ἀφανίσει τοὺς Βαβυλωνίους, ὁποῦ μᾶς θλίβουν. (3)

Αὐ-

Ἔθνη τὴν χάριν δέξεται; ἵνα ἴδω τὴν πόλιν τῆς περιοχῆς : τουτέςι τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν περιφρουρουμένην τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει, πρὸς τὸ μή τινα ὑπομεῖναι πολιορκίαν; κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον, πόλις περιοχῆς ἐςιν, ἡ ἐκ πολλῶν συνηθροισμένη θείων καὶ μυςικῶν θεωρημάτων σοφία, περιεχομένη : ἤγουν περιπεφραγμένη τοῖς τῶν ἀρετῶν ὀχυρώμασιν· εἰς ἣν ἀπάγεται πᾶς εὐσεβὴς ὑπ' ἄλλου μὲν οὐδενὸς, ὑπὸ μόνου δὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἕλκοντος δι' ἄφατον ἀγαθότητος μέγεθος· Ἰδουμαία δὲ, ἡ πάντων τῶν ὑπὸ αἴσθησιν κτισμάτων σύςασις, περὶ ἣν ἡ ἐν Πνεύματι φυσικὴ θεωρία συνίςασθαι πέφυκε, καθ' ἣν ἐκ καλλονῆς καὶ μεγέθους κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς τῷ εὐσεβῶς ἀναλεγομένῳ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν θεωρεῖται· ἢ τυχὸν ἡ κατ' ἀρετὴν πρακτικὴν διὰ σαρκὸς φιλοσοφία, εἰς ἣν πάλιν αὐτὸς ὁδηγεῖ ὁ Κύριος χαριζόμενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· καὶ συντόμως εἰπεῖν, πόλις περιοχῆς ἡ τῶν νοητῶν ἐςι γνωςικὴ θεωρία· Ἰδουμαία δὲ ἡ τῶν αἰσθητῶν ἐπιςήμη· εἰς ἃς ἀπάγει καὶ ὁδηγεῖ ἡ μόνη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς σοφία ὁ μονογενὴς Υἱός.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Μόνου τοῦ Χριςοῦ τὸν Ἰσραὴλ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὁδηγῆσαι καθέςηκεν, ὃς ἀπώσατο τοὺς Ἰουδαίους, ὡς εἰς αὐτὸν μὴ πιςεύσαντας, ἀλλ' οὐ πάντας.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Οὐκ ἐν περιβολῇ χρημάτων· οὐκ ἐν δυνάμεως ὄγκῳ, οὐκ ἐν ὑψώματι δόξης τὸ κρατεῖν περιγίνεται· ἀλλ' ἐκ τῆς καθ' ὑπερβολὴν θλίψεως χαρίζεται Κύριος τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτοῦ τὴν βοήθειαν· τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ Παῦλος καυχήματα ἑαυτῷ τὰς θλίψεις ποιούμενος· καὶ διὰ τοῦτο ἠδύνατο λέγειν, ὅταν ἀσθενῶ τότε δυνατός εἰμι· ἄλλος δέ φησι (ἴσως ὁ θεῖος Μάξιμος·) θλίψις κατ' ἐμὲ φάναι, ἡ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς ἐςι τυραννὶς καὶ ἐπικράτεια· βοήθεια δὲ, ἡ διὰ τῆς χάριτος βεβαία τῆς ἀναςάσεως ἐλπὶς, πρὸς ἣν ἀφορῶντες οἱ εὐσεβεῖς τὴν τοῦ θανάτου κατήφειαν ἀλύπως διαφέρουσιν· ἢ πάλιν θλίψις ἐςὶν, ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος· βοήθεια δὲ, ἡ τοῦτον διαδεχομένη κατὰ Χριςοῦ χάριν ἀπάθεια, πρὸς ἣν πᾶσα συγκρινομένη ἀνθρώπων σωτηρία, ματαιότης ἐςὶ καὶ παντελὴς ἀνυπαρξία· τοῦτο γὰρ δίκαιον ἡγεῖσθαι τὴν ματαιότητα.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἀσθενὴς ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς, καὶ ἁμαρτίᾳ εὐάλωτος· ἐν δὲ τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, ὃς γέγονεν ἡμῖν ὅπλον εὐδοκίας· κατὰ δὲ ἄλλον ἑρμηνευτὴν (ἤτοι τὸν θεῖον Μάξιμον·) ἐν τῷ Θεῷ ποιοῦσι δύναμιν : τουτέςι κτῶνται· οἱ μὴ ἐπιγράφοντες ἑαυτοῖς τῶν ἀρετῶν τὰ κατορθώματα, μηδὲ τῇ ἑαυτῶν σοφίᾳ τὴν τῶν θείων μυςηρίων κατάληψιν, ἐν οἷς αὐτὸς ὁ Θεὸς μονώτατος, καὶ ὅλος χωρῶν, πᾶσαν ἀρετὴν ἐργάζεται, καὶ χαρίζεται γνῶσιν, ἐξουδενῶν πάντας τοὺς ἀντικειμένους τῇ τε ἀρετῇ καὶ τῇ γνώσει πονηροὺς Δαίμονας, καὶ διὰ κακίας καὶ ἀγνωσίας θλίβειν ἐπιχειροῦντας τοὺς φοβουμένους αὐτόν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὅταν ἐπὶ τῷ Θεῷ δυναμοῦσθαι ἐλπίσωμεν, τότε καὶ οὐδὲν ὄντας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν εὑρήσομεν.

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· πρέπει δὲ νὰ προσαρμόσωμεν αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς πρώην ὄντας σκλάβους εἰς τοὺς Δαίμονας· ὁ Θεὸς, λέγει, ἀπώσω ἡμᾶς πρὸ τοῦ νὰ πιστεύσωμεν· καὶ καθεῖλες ἡμᾶς· ἐπειδὴ καὶ παρεχώρησας νὰ φθειρώμεθα ἀπὸ ἀλληλομαχίας καὶ πολέμους, καὶ τὰ ὅμοια κακά· καὶ ὠργίσθης μὲν ἐναντίον μας, διὰ τὶ δὲν ἐγνωρίσαμεν ἐσένα τὸν πλάστην μας· ἠλέησας δὲ ἡμᾶς, διὰ τὶ ἀπατήθημεν ἀπὸ τὸν Διάβολον· συνέσεισας δὲ τὴν γῆν καὶ συνετάραξας, ὅταν ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος πολιτευόμενος, ἐδίδασκες τοὺς λαοὺς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας· τότε γὰρ ἡ φήμη τῶν ἔργων καὶ λόγων σου ἐτάραξε καὶ ἐφόβησεν ὅλους τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο λοιπὸν ἰάτρευσον τὰς κακώσεις καὶ πληγὰς τῆς ψυχῆς των, διὰ τὶ εὐγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον· ἔδειξας εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου σκληρὰς στράτας: ἤτοι τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν· ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως: ἤτοι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον λέγεται μὲν κρασὶ, διὰ τὶ εὐφραίνει τὴν καρδίαν· λέγεται δὲ καὶ κατανύξεως, διὰ τὶ φέρει εἰς μετάνοιαν τοὺς πίνοντας· ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν, τὴν σφραγῖδα τοῦ Βαπτίσματος καὶ τὸν τύπον τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ, διὰ νὰ γλυτώσουν μὲ αὐτὸ ἀπὸ τὰ διάφορα τόξα τῶν Δαιμόνων· καὶ τὰ ἑξῆς δὲ ὡσαύτως νοήσεις.

Τὸ δὲ, ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ, νοήσεις περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς προείπομεν, πλὴν τὸν Χριστὸν ὡς Θεὸν θέλεις νοήσεις· ἀγαλλιάσομαι δὲ καὶ διαμεριῶ Σίκιμα: ἤτοι τὰ τῶν Ἑβραίων θέλω δώσω εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, καὶ τὴν κοιλάδα τῶν Σκηνῶν θέλω διαμοιράσω εἰς αὐτούς· ὅλους γὰρ τοὺς τόπους τῶν Ἑβραίων ἐκληρονόμησαν οἱ Χριστιανοὶ ὕστερον μετὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἰουδαίων, καὶ Ἐκκλησίας ἔκτισαν εἰς τοὺς τόπους ἐκείνων· τὸ δὲ, ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς, καὶ τὰ ἀκόλουθα, ὁ Χριστὸς τὰ λέγει ἐκ μέρους του, διδάσκων μὲ αὐτὰ ὅτι εἶναι συγγενὴς κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μὲ αὐτοὺς, καὶ διὰ τοῦτο οἰκειοποιεῖται αὐτούς· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ Χριστὸς οἰκειοποιεῖται τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ ἐκείνους ὁποῦ ἔμελλον ἐξ αὐτῶν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· ὑπόδημα δὲ τῆς αὐτοῦ θεότητος εἶναι ἡ θεοφόρος (ἤτοι ἡ Θεοϋπόστατος) σὰρξ, κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐπήγαινεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς κατὰ τόπον ἀνθρώπους, καὶ ὑποτάσσων αὐτοὺς ἔφερεν εἰς θεογνωσίαν καὶ πίστιν· ἔπειτα ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐπιθυμήσας νὰ ἴδῃ καὶ αἰσθητῶς, ἐκεῖνα ὁποῦ εἶδεν ἐν τῷ Πνεύματι νοητῶς, λέγει· τίς θέλει μὲ φέρει εἰς τὴν πόλιν τῶν Χριστιανῶν: ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν πολιτευομένην μὲν μὲ τοὺς νόμους τοῦ Εὐαγγελίου, τειχογυρισμένην δὲ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ τὸ Βάπτισμα καὶ μὲ τὸν σταυρὸν καὶ μὲ τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀγγέλων, καὶ μὲ τοὺς διδασκάλους; ἢ καὶ τὴν περιέχουσαν κάθε ἀρετήν; ἢ ποῖος θέλει με ὁδηγήσει εἰς τὴν γῆν τῶν ἀπίστων Ἐθνῶν, διὰ νὰ ἰδῶ αὐτὰ πῶς ἐπίστευσαν; ποῖος δὲ ἄλλος, εἰμὴ σὺ ὁ Θεὸς ὁποῦ ἔσπρωξες ἡμᾶς; ἤγουν σὺ ὁ τοὺς ἐξ ἐμοῦ καταγομένους Χριστοκτόνους Ἰουδαίους ἀποβαλών; τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τῶν πιστῶν, πλὴν καθὼς ἡμεῖς ἀνωτέρω τὰ ἑρμηνεύσαμεν.

Ψαλ-

Ψαλμὸς Ξʹ.

„ Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ ὁ παρὼν Ψαλμὸς ἐπιγράφεται · διὰ τὶ διδάσκει νὰ βλέπωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐν αὐτῷ περιεχομένης προφητείας · καὶ οὗτος γὰρ ὁ Ψαλμὸς ἐρρέθη ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων · προφητεύει δὲ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν αὐτῶν · παροικήσω δὲ λέγει ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας · διὰ τοῦτο καὶ ἀκολούθως ἐτάχθη οὗτος μετὰ τὸν προλαβόντα Ψαλμόν · ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν · ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς, διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ὑμνεῖ μὲ αὐτὸν τὸν εὐεργέτην Θεὸν, διηγούμενος τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ (1) πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι εἰς ὁποῖον Ψαλμὸν ἐπιγράφεται τὸ, ἐν ὕμνοις μόνον, ἐκεῖνος ὁ Ψαλμὸς ᾄδετο μὲ μόνον τὸ σόμα, χωρὶς Ψαλτήριον καὶ ὄργανον μουσικόν · εἰς ὁποῖον δὲ Ψαλμὸν ἐπιγράφεται · ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς, ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος ἐψάλλετο καὶ μὲ ὄργανον μουσικὸν κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτὴν τῶν Ψαλμῶν.

1: „ Εἰσάκουσον ὁ Θεὸς τῆς δεήσεώς μου, πρόσχες τῇ προσευχῇ μου.

Περὶ τοῦ εἰσάκουσον, καὶ τοῦ πρόσχες, εἴπομεν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ιϛʹ. Ψαλμοῦ · καὶ ὅρα περὶ τούτου ἐκεῖ. (2)

2: „ Ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σὲ „ ἐκέκραξα.

Πέρατα τῆς γῆς ἱστορικῶς ὀνομάζει τὴν Βαβυλῶνα · ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εὑρίσκεται εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἡμερωτέρας οἰκουμένης · (3) ἀναγωγικῶς δὲ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν πέρατα γῆς, αἱ γήϊναι φρον-

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Εὐχαριστίαν ἀναφέρει τῷ Θεῷ ὁ Δαβὶδ ὑπέρ τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ σωθέντος διὰ τῆς πίστεως λαοῦ, ἐπαγγέλλεταί τε ἐν ταῖς αἰωνίοις γεγονὼς μοναῖς · ἀκαταλήκτως ἀναπέμπειν τὴν αἴνεσιν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει διὰ Ἰάμβων τὶ διαφορὰν ἔχει ἡ δέησις ἀπὸ τὴν προσευχὴν „ Δέησιν οἴου τὴν αἴτησιν ἐνδεῶν „ Τὴν δὲ προσευχὴν ἴσθι τῶν ἀμεινόνων · ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ εἰς τὴν καταδυναστείαν καὶ τυραννίδα τῶν Δαιμόνων ἀφορῶν ἀκηδίας πεπλήρωμαι, τούτου χάριν ἱκετεύω, ὅπως ἐπιφανεὶς τὴν τῶν βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέλῃς χειρός.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐπειδὴ πολλοῖς σαθμοῖς ἡ Βαβυλὼν τῆς Παλαισίνης ἀπῴκισο, τὰς ἐσχατιὰς τῆς γῆς

τίδες, αἱ ὁποῖαι μακρύνουσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν Θεόν.

„ Ἐν τῷ ἀκηδιάσαι τὴν καρδίαν μου,
„ ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με.

Πέτραν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα, τόσον διὰ τὸ ςερρὸν καὶ ἀσφαλὲς, ὅσον καὶ διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ μετεωρίζον αὐτῆς· ὅσαις φοραῖς, λέγει, ἐγὼ ἀκηδίασα, ἀποκαμὼν ἀπὸ τὰς θλίψεις, τόσαις φοραῖς ἐσὺ Κύριε, μὲ ἀνεβίβασας εἰς τὴν ἐδικήν σου ἐλπίδα, ὡσὰν εἰς κάμμίαν ὑψηλὴν καὶ ςερεὰν πέτραν. (1)

„ Ὡδήγησάς με.
3: „ Ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου· πύργος ἰ-
„ σχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ.

Σὺ, λέγει, Κύριε, μὲ ὡδήγησας εἰς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἐγενήθης ἐλπὶς σωτηρίας μου· καὶ πρὸς τούτοις σὺ ἐγενήθης εἰς ἐμὲ πύργος ἰσχύος· ἤγουν ἰσχυρὸς ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθροῦ μου, διὰ νὰ ἐμποδίζῃς αὐτὸν καὶ νὰ μὴν τὸν ἀφίνῃς νὰ μὲ πολεμῇ.

4: „ Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς
„ τοὺς αἰῶνας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία· προφητεύει γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ, καὶ διὰ τὴν ἀποκατάςασιν αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ· σκήνωμα δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν, καθὼς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν· εἰς τοὺς αἰῶνας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ πάντοτε· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριςιανοὺς ἐπληρώθη ὕςερον ἡ προφητεία αὐτὴ, διὰ τὴν δυστροπίαν καὶ θεοκτονίαν, ὁποῦ ἐποίησαν οἱ Ἰουδαῖοι· διότι αὐτοὶ, ἐπειδὴ ἀφανίσθησαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, διὰ τοῦτο δὲν ἐπαροίκησαν πλέον εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, ὡσὰν ὁποῦ καὶ αὐτὸς ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὰ θεμέλια· ὁ δὲ λαὸς τῶν Χριςιανῶν πάντοτε παροικεῖ εἰς κάθε ναὸν τοῦ Θεοῦ τὸν κατὰ τόπους εὑρισκόμενον· ἐπειδὴ εἰς κάθε τόπον, ναοὶ θεῖοι καὶ Ἐκκλησίαι εὑρίσκονται οἰκοδομημένοι. (2)

„ Σκεπασθήσομαι ἐν τῇ σκέπῃ τῶν
„ πτερύγων σου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σκεπασθῶ ὡσὰν εὐτελὲς πουλίον, ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου Κύριε· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ „ Ἐν σκέ-

---

γῆς οἰκεῖν οἱ ταύτην οἰκοῦντες αἰχμάλωτοι ὑπελάμβανον· διὸ καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων τερμάτων τῆς οἰκουμένης φασὶ κράζειν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τὸ δὲ ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτὸν τῆς οἰκουμένης ποιούμενον τὰς λιτάς· Ὁ δὲ Ἀνώνυμος Ἑρμηνευτὴς λέγει· γέγραπται ἐν τῷ Ἐκκλησιαςῇ· „ Μὴ σπεῦδε ἐπὶ ςόματί σου, καὶ καρδία σου μὴ ταχυνάτω τοῦ ἐξενέγκαι λόγον πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἔςωσαν οἱ λόγοι σου ὀλίγοι (Ἐκκλ. ε'. 1.) σημαίνεται δὲ διὰ τούτων οὐ διάςασις τοπικὴ· ἀλλ' οὐσίας ἀκτίςου καὶ κτισμάτων διαφορὰ, τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως δι' ὑπεροχὴν τιμῆς ἄνω ἐν οὐρανῷ λεγομένης, τῆς δὲ τοῦ ἀνθρώπου κάτω εἰς γῆν τυγχανούσης, τῷ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἐληλυθέναι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀκηδιᾷ δὲ ἀληθῶς καὶ ἀδημονεῖ πᾶς θεοφιλὴς τῷ θνητῷ ἐνδιατρίβων βίῳ· ἀδημονεῖ δὲ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων θεωρῶν· ἐπειδὴ οὖν καὶ Δαβὶδ εἰς τὴν καταδυναςείαν καὶ τυραννίδα τῶν Δαιμόνων ἀφορῶν ἀκηδίας πεπλήρωτο, τούτου χάριν ἱκετεύει, ὅπως ἐπιφανεὶς ὁ Κύριος τῆς τῶν βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέληται χειρός· κρείττους δὲ γεγόναμεν τῶν Δαιμόνων διὰ Χριςοῦ, ὃς πέτρα τῷ μακαρίῳ κατωνόμαςαι Παύλῳ.

(2) Ὅθεν καὶ ἄλλος λέγει „ Ἁρμόττει δὲ καὶ τῷ ἐξ Ἐθνῶν πεπιςευκότι λαῷ· καὶ γὰρ οὗτοι τὴν Ἐκκλησίαν ὀνομάζουσι σκήνωμα ἐν ᾗ κατασκηνοῖ ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς λόγος ἀθύτως καθ' ἑκάςην θυόμενος· πτέρυγας δὲ κἀνταῦθα Παλαιάν τε καὶ νέαν Διαθήκην ὀνομάζει· ὁ δὲ Θεοδώριτος πτέρυγας ὀνομάζει τὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν.

σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με. (Ψαλ. ιϛ΄. 8.) ὃ καὶ ἀνάγνωθι.

5: „ Ὅτι σὺ ὁ Θεὸς εἰσήκουσας τῶν εὐ- „ χῶν μου· ἔδωκας κληρονομίαν τοῖς „ φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἤκουσας τὰς προσευχάς μου, ὅταν σὲ ἐπικαλέσθηκα· καὶ σὺ ἔδωκας εἰς ἐκείνους, ὁποῦ φοβοῦνται τὸ ὄνομά σου κληρονομίαν· ἡ ὁποία ἱστορικῶς μὲν, εἶναι ἡ κάτω Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας· ἀναγωγικῶς δὲ, εἶναι ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Δεῦτε γὰρ, θέλει εἰπῇ ὁ Κύριος, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου. (Ματθ. κε΄. 34.) (1)

6: „ Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως „ προσθήσεις.

Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις προσθέσεις ἡμέρας πολλὰς ἐπάνω εἰς ἡμέρας τοῦ βασιλέως Ζοροβάβελ, διὰ τὴν θεοφιλίαν καὶ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ· τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια πλέον δὲν ἁρμόζουν εἰς τὸν παλαιὸν Ζοροβάβελ, ἀλλὰ εἰς τὸν νέον κατὰ σάρκα Ζοροβάβελ: ἤγουν εἰς τὸν Χριστὸν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ζοροβάβελ τύπος ἦτον τοῦ Χριστοῦ· διὰ τί καθὼς ὁ Ζοροβάβελ ἐπανεγύρισε τοὺς αἰχμαλώτους Ἑβραίους ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν κάτω Ἱερουσαλὴμ· ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς ἐπανεγύρισε τοὺς αἰχμαλώτους ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅπου ἦτον ἡ ἀληθινὴ πατρὶς τῶν ἀνθρώπων· ἄνωθεν γὰρ καὶ ἐκ Θεοῦ ἐδόθη ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Κόσμου ἡ ψυχὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· (2)

„ Τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ „ γενεᾶς.

Τὰ ἔτη, λέγει, τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ θέλουν εἶναι ἕως τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῶν δύω γενεῶν: δηλαδὴ τοῦ παλαιοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ νέου τοῦ ἐξ ἐθνῶν· ἤτοι ἕως τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου· ἕως τότε γὰρ ἔχουν νὰ ἐκτανθοῦν ἡ δύω γενεαῖς αὐταῖς· ἀγκαλὰ καὶ μετὰ τὴν συντέλειαν, πάλιν ἔχει νὰ διαμένῃ αἰώνιος ἡ τοῦ Χριστοῦ βασιλεία.

7: „ Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ „ Θεοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω ἀπὸ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἡ κληρονομία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δοθήσεται ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· πῶς οὖν λέγει ἔδωκας; ὅτι, εἰ καὶ προσδοκᾶται μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, ἀλλά γε τῷ ἤδη ηὐτρεπίσθαι, δέδοται τοῖς αὐτὴν κατὰ καιρὸν τὸν δέοντα ληψομένης· ὅρα δὲ, ὅτι τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν δέδοται ἡ κληρονομία· εἰ οὖν αὐτοῖς ὑποδεεστέροις οὖσι (δέδοται·) πολλῷ μᾶλλον τοῖς ὑπερἀναβεβηκόσι, εἴτουν ἀγαπῶσι τὸν Θεόν;

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Μὴ ὑπολάβῃς δὲ ὅτι περὶ ἑνός τινος βασιλέως τὰ τοιάδε φησίν· ἴσθι δὲ μᾶλλον ὅτι περὶ παντὸς τοῦ ἐκλελεγμένου εἰς βασιλείαν οὐρανῶν· ὃν καὶ διαμένειν εἰς τὸν αἰῶνά φησιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· οἱ γὰρ σύμμορφοι γεγονότες Χριστῷ διὰ τὸ τῶν αὐτῶν κοινωνῆσαι παθημάτων, καὶ συμβασιλεύσουσιν αὐτῷ διηνεκῶς, καὶ συνέσονται διαπαντὸς, βασιλείαν παραλαμβάνοντες, ὅ φησι Παῦλος, ἀσάλευτον προειπὼν μέν τοι ὁ Προφήτης ὅτι σὺ ὁ Θεὸς εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου, καθ' ὑπερβατὸν συνῆψε τὸ, ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως προσθήσεις· ἀκούσας γάρ φησι τῶν εὐχῶν μου ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας προσέθηκας· διὰ μέσου δὲ ἐνεβλήθη ἡ περὶ τῶν φοβουμένων τὸ ὄνομα Κυρίου μνήμη, ἐπειδὴ καὶ αὐτοῖς ἐπήγγελται τὴν κληρονομίαν ἡ προφητεία· ἦν δὲ ἡ κληρονομία ἡ αἰώνιος ζωή· ἕτερος δ' ἂν φαίη τὸν Δαβὶδ περὶ ἑαυτοῦ ταῦτα λέγειν· ὡς ἄρα ἔσται μνημονευόμενος, οὐ καθ' ὃν μόνον ἐβίου χρόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην γενεάν· ἢ κατὰ δύω τινὰς γενεὰς αἰνιττομένου τοῦ λόγου τόντε ἐκ περιτομῆς λαὸν καὶ τὸν ἐξ Ἐθνῶν· καὶ ἐν μὲν ἀνθρώποις ταύτης τεύξεται τῆς μακαριότητος· παρὰ δὲ Θεῷ οὔποτε ἀπολεῖται, ἐν ταῖς ὄψεσι ταῖς ἀχράντοις διηνεκῶς εὑρισκόμενος.

ἀπὸ ὅλους δὲ τοὺς ἀπ' αἰῶνος βασιλεῖς, μόνος ὁ Χριςὸς ζῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ · διὰ τὶ ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν, ἀλλὰ πάλιν ἀνέςη μετὰ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

„ Ἔλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκ„ ζητήσει; "

Ποῖος, λέγει, θέλει κατανοήσει τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ; ἤτοι οὐδείς· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πέλαγος ἐλέους · εἶναι δὲ καὶ ἀληθείας ἄβυσσος (1) περὶ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀληθείας εἴπομεν καὶ εἰς τὸν νς' · Ψαλμὸν ἐν τῷ „ Ἐξαπέςειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ · καὶ ὅρα ἐκεῖ.

8 : „ Οὕτω ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου εἰς τοὺς „ αἰῶνας, τοῦ ἀποδοῦναί με τὰς εὐ„ χάς μου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.

Καθὼς, λέγει, τώρα ψάλλω καὶ ὑμνολογῶ εἰς τὸ ὄνομά σου Κύριε, ἔτζι καὶ πάντοτε ἔχω νὰ σὲ ὑμνολογήσω · ἵνα μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἀποδώσω εἰς ἐσένα τὰς ὑποσχέσεις μου, ἀπὸ μίαν ἡμέραν εἰς ἄλλην ἡμέραν: ἤτοι μὲ τὴν διαδοχὴν τῶν ἡμερῶν · διότι ὑπέσχετο πολλαῖς φοραῖς ὁ Δαβὶδ εἰς τοὺς προλαβόντας Ψαλμοὺς, ὅτι θέλει ὑμνῇ πάντοτε τὸν Θεόν. (2)

Ψαλμὸς ΞΑ'.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Ἰδιθοὺμ, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ ἀποβλέπει εἰς τέλος ἡ ἐν αὐτῷ προφητεία · προφητεύει γὰρ τὴν μέχρις αἵματος ἔνςασιν, ὁποῦ ἔδειξαν οἱ Μακκαβαῖοι ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, εἰς τὸν καιρὸν Ἀντιόχου βασιλέως τοῦ Ἐπιφανοῦς · τὸ δὲ ὑπὲρ Ἰδιθοὺμ, εἶναι ἀντὶ τοῦ, παρὰ Ἰδιθοὺμ · ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν Ἰδιθοὺμ ἐμελῳδήθη · ἀρχηγὸς δὲ τοῦ χοροῦ τῶν Ψαλτῶν ἦτον ὁ Ἰδιθοὺμ, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ταύτης ἐν κεφαλαίῳ ε'. ὁ Ψαλμὸς δὲ οὗτος εἶναι μία παρακίνησις εἰς τὸ νὰ ὑπομένῃ τινὰς τοὺς πειρασμοὺς, καὶ εἰς τὸ νὰ ἐλπίζῃ πρὸς τὸν Θεόν. (3)

1 : „ Οὐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ἐξ ἀναςροφῆς ἀναγινώσκει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Εἴτις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ ϗ τὴν ἀλήθειαν, οὗτος ἐν τοῖς ἀτελευτήτοις αἰῶσι διαμενεῖ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ · τοῦτο δὲ σαφέςερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν „ Ἔλεος ϗ ἀλήθεια διατηρήσουσιν αὐτόν· ταῦτα γὰρ τῆς ἀθανασίας αὐτῷ ἔςαι αἴτια, τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος ϗ ἡ ἀλήθεια · κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, τίς φησιν ἱκανὸς τὸν κεκρυμμένον ϗ δίκαιον τοῦ Θεοῦ ἔλεον καταμαθεῖν ἀκριβῶς; τὰ γὰρ κρίματα αὐτοῦ ἄβυσσος.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Οὕτω ψαλῶ · πῶς; ἢ διαμείνας ἐνώπιόν σου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· τότε γὰρ τῆς μακαρίας ἐκείνης ςάσεως ἀξιωθεὶς ἀδιαλείπτως ἀναπέμψω τοὺς ὕμνους. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Δύο Ψαλμοὺς (τρεῖς δὲ ὅμως εἰσιν· ἔςι γὰρ ϗ ὁ ος'. Ψαλμὸς ἐπιγεγραμ-

1: „ Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγήσεται ἡ ψυ-
„ χή μου; παρ' αὐτῷ γὰρ τὸ σω-
„ τήριόν μου.

Ἐκ προσώπου τοῦ συςήματος τῶν εὐσεβῶν Μακκαβαίων, ταῦτα τὰ λόγια λέγονται πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸ γένος τῶν Ἑβραίων τυράννους καὶ βασιλεῖς Μακεδόνας· οἵτινες ἐσπούδαζον νὰ χωρίσουν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὰς πατρίους συνηθείας· ἁρμόζουσι δὲ ταῦτα καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς Χριςιανοὺς, ὁποῦ μιμοῦνται τὴν ὑπὲρ ἀρετῆς ἔνςασιν καὶ ζῆλον τῶν Μακκαβαίων· κατ' ἐρώτησιν δὲ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ λόγια ταῦτα· δηλαδὴ, ὅτι δὲν θέλει ὑποταχθῆ ἡ ψυχή μου (ἤτοι ἐγώ·) περισσότερον εἰς τὸν Θεὸν, ὁποῦ προςάζει νὰ μὴ χωρισθῆ τινας ἀπὸ τοὺς νόμους του, παρὰ εἰς ἄνθρωπον; ναὶ θέλω ὑποταχθῶ· ἐπειδὴ καὶ κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν εὑρίσκεται ἡ σωτηρία μου. (1)

2: „ Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεός μου καὶ Σω-
„ τήρ μου, ἀντιλήπτωρ μου· οὐ μὴ σα-
„ λευθῶ ἐπιπλεῖον.

Ἐγὼ, λέγει, δὲν θέλω φοβηθῶ πλέον πειρασμοὺς, ἀγκαλὰ καὶ πρὸ τοῦ νὰ πέσω εἰς τοὺς πειρασμοὺς, ἐφοβήθην ὡς ἄνθρωπος· σάλον γὰρ ἐδῶ τώρα τὴν δειλίαν καὶ τὸν φόβον ὠνόμασεν (2)

3: „ Ἕως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον;
„ φονεύετε πάντες ὑμεῖς ὡς τοίχῳ κε-
„ κλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ;

Ἕως

γραμμένος τῷ Ἰδιθούμ·) ἔγνωμεν ὑπὲρ Ἰδιθοὺμ ἔχοντας τὴν ἐπιγραφὴν πέντε τριακοςὸν ὄγδοον ϗ τὸν ἐν χερσὶ, ϗ λογιζόμεθα μὲν Δαβὶδ εἶναι τὴν σύνταξιν τῆς πραγματείας, τῷ δὲ Ἰδιθοὺμ δεδόσθαι εἰς ὠφέλειαν αὐτοῦ ἐπὶ διορθώσει τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων, ϗ εἰς μελῳδίαν τὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ· δι' ἧς ϗ ὁ Θεὸς ἐδοξάζετο, ϗ οἱ ἀκούοντες τῆς ἁρμονίας ἐπηνωρθοῦντο τὰ ἤθη· προσθέττει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι διὰ τοῦτο ἔδωκεν εἰς τὸν Ἰδιθοὺμ ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, διὰ τί ὁ Ἰδιθοὺμ ἔπεσεν εἰς ἁμαρτίαν, ϗ ἐχρειάζετο τῆς παρὰ τοῦ Ψαλμοῦ ὠφελείας· ὅτι δὲ ὁ Ἰδιθοὺμ ἦτον Ἱεροψάλτης τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου, μαρτυροῦσι τὰ Παραλειπόμενα λέγοντα. „ Καὶ μετ' αὐτοῦ Αἰμὰν ϗ Ἰδιθοὺμ, ϗ οἱ λοιποὶ ἐκλεγέντες ἐπ' ὀνόματος τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον. (Α'. Παρ. ις'. 41.) Περὶ ὑπομονῆς δὲ (λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλειος.) ἑκάτερος ὁ Ψαλμὸς τὴν πλείςην ποιεῖται πραγματείαν, δι' ἧς καταςέλλεται μὲν τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, ὑπερηφανίας δὲ πάσης ἐξορισθείσης, κατορθοῦται ταπείνωσις· ἀμήχανον γὰρ τὸν μὴ καταδεξάμενον τὸ πρὸς πάντας ὑποδεὲς ϗ ἔσχατον, δυνηθῆναί ποτε ἢ λοιδορούμενον θυμοῦ κρατῆσαι, ἢ θλιβόμενον διὰ μακροθυμίας περιγενέσθαι τῶν πειρασμῶν· ὁ γὰρ τὴν ἄκραν ταπείνωσιν κατορθώσας, ἐν ταῖς λοιδορίαις πλείονα ἑαυτοῦ προκαταγνοὺς τὴν εὐτέλειαν, οὐ κινηθήσεται τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῶν ῥημάτων τῆς ἀτιμίας.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Δεῖ τὴν ψυχὴν ἄρχειν μὲν τῶν παθῶν, δουλεύειν δὲ τῷ Θεῷ· ἀμήχανον γὰρ αὐτὴν ϗ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας βασιλεύεσθαι, ϗ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ δεῖ κακίας μὲν ἐπικρατεῖν, τῷ Δεσπότῃ δὲ τῶν ὅλων ὑποτετάχθαι· διὰ τοῦτο ἀποτεινόμενος ὁ Προφήτης τῷ ἐπάγοντι τοὺς πειρασμοὺς (ἤτοι τῷ Διαβόλῳ) τί με βιάζῃ φησὶ δουλεύειν οἷς μὴ θέμις; ἔχω Δεσπότην· γνωρίζω τὸν βασιλέα· ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Τὸ ὑποταγῆναι τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν, σωτηρίαν εἶναι ὁ Δαβὶδ ἀπεφήνατο· ὁ δὲ Κύριλλος „ Ἄριςον ϗ ἐπωφελὲς, ϗ ἁπάσης ἡμῖν ἐλπίδος πρόξενον ἀγαθῆς τὸ ὑποτάσσεσθαι Κυρίῳ, ϗ ὑποφέρειν αὐτῷ τῆς διανοίας τὸν αὐχένα, ϗ προσοικειοῦσθαι αὐτῷ διὰ πάσης ἐπιεικείας, τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λέγοντας· Ἰδοὺ ἤδε ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶ· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Αὕτη σοι ὦ ψυχὴ ἡ δουλεία παρέχει τὴν σωτηρίαν· αὐτὸς γάρ ἐςι Θεὸς, ϗ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς, ϗ τοὺς κλονουμένους ἐρεῖσαι δυνάμενος. ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰ ϗ σεσάλευσαί φησιν ὦ ψυχὴ, ϗ τῆς κατ' ἀρετὴν ἐξέπεσας ςάσεως, ἀλλ' ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, ὅτι αὐτός σου ϗ ἀντιλήψεται, ϗ σώσει τοῦ μὴ ἐπιπλεῖον σαλεύεσθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Τί δέ ἐςι τὸ σωτήριον ἑρμηνεύει· οὐκ ἐνέργειά τις ψιλὴ χάριν τινὰ παρεχομένη εἰς ἀπαλλαγὴν ἀσθενείας, ϗ σώματος εὐεξίαν· ἀλλὰ τί ἐςι τὸ σωτήριον; Θεὸς ἡμῶν ἐςὶν ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, ὁ αὐτὸς ϗ Σωτὴρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων· ὁ τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν ὑπερειδών· ὁ τὸν ἐκ τῶν πειρασμῶν ἐγγινόμενον ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν σάλον ἐπανορθούμενος· ἀνθρωπίνως δὲ ὁμολογεῖ τὸν σάλον· ἀμήχανον γὰρ ἐν ἀνθρώπου ψυ-

Ἕως πότε, λέγει, ἐσεῖς οἱ ἐχθροί μου καὶ τύραννοι, ὁρμᾶτε καὶ ἐπαναβαίνετε εἰς ἐμένα, ὁποῦ εἶμαι ἄνθρωπος ἀσθενής: καθὼς τινας ἐπαναβαίνει ἐπάνω εἰς ἕνα τοῖχον, ὁποῦ κλίνει διὰ νὰ πέσῃ; καὶ ἐπάνω εἰς ἕνα φραγμὸν, ὁποῦ ἐτινάχθη ἔξω, καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ κρημνισθῇ μὲ τελειότητα; τὸ δὲ ἕως πότε δηλοῖ, ὅτι καὶ ἄλλαις πολλαῖς φοραῖς ὥρμησαν οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω του· τὸ δὲ, φονεύετε πάντες ὑμεῖς, διὰ μέσου εὑρίσκεται καθ' ὑπερβατὸν ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἤτοι „ Ἕως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον, ὡς ἐπὶ τοίχῳ κεκλιμένῳ, καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ; ἕως πότε φονεύετε πάντες ὑμεῖς; μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ὁμολογοῦσιν οἱ Μακκαβαῖοι τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν τους· ἐπειδὴ καὶ ἥμαρτον εἰς τὸν Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον πρὸ τοῦ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ συμφορὰς, καθὼς ἀναφέρει ἡ ἱςορία τῶν Μακκαβαίων. (1)

4: „ Πλὴν τὴν τιμήν μου ἐβουλεύσαντο „ ἀπώσασθαι.

Οἱ ἐχθροὶ, λέγει, καὶ τύραννοι οὗτοι, ἐμελέτησαν νὰ διώξουν ἀπὸ λόγου μου τὴν εἰς τὸν Θεὸν ὑποταγὴν καὶ δουλείαν, καὶ νά με ξεγυμνώσουν ἀπὸ αὐτὴν, ἥτις εἶναι τιμὴ ἐδική μου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ μὲ αὐτὴν δοξάζομαι καὶ τιμῶμαι· διὰ τὶ, ἀνίσως εἰς τὸν δοῦλον εἶναι τιμὴ τὸ νὰ δουλεύῃ τὸν ἐπίγειον βασιλέα καὶ θνητὸν αὐθέντην του· πόσῳ μᾶλλον εἶναι τιμὴ εἰς τὸν θνητὸν ἄνθρωπον, νὰ δουλεύῃ τὸν ἀθάνατον καὶ ἐπουράνιον βασιλέα Θεόν; (2)

„ Ἔδραμον ἐν δίψῃ.

Δὲν ἦλθον, λέγει, κατ' ἐμοῦ ἁπλῶς οἱ ἐχθροὶ, ἀλλὰ ἐσπούδασαν μὲ πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὲ πολεμήσουν· τὴν ἄκραν γὰρ ἐπιθυμίαν ἡ δίψα δηλοῖ· ἐπειδὴ, καθὼς ὁ Ἰώσηπος ἱςορεῖ εἰς τοὺς περὶ Μακκαβαίων λόγους, κάθε τρόπον ἐκίνησαν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, διὰ νὰ πείσουν τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀθετήσουν τὸν νόμον καὶ τὰ πάτρια ἔθη των.

„ Τῷ

ψυχῇ μὴ γενέσθαι τινὰ σάλον ἀπὸ τῶν πειρασμῶν· ἕως μὲν οὖν μικρὰ ἁμαρτάνομεν ϗ ὀλίγα, ὥσπερ τὰ φυτὰ ἀπὸ πραείας αὔρας περιδονούμενα, ἠρέμα πως σαλευόμεθα.. ἐπειδὰν δὲ πλείω ϗ μείζονα ᾖ τὰ κακὰ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς τῶν ἁμαρτημάτων αὐξήσεως, ϗ ὁ σάλος ἐπιτείνεσθαι πέφυκεν· ἐγὼ τοίνυν, ἐσαλεύθην μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐπιπλεῖον δὲ οὐ μὴ σαλευθῶ διὰ τὸ ἀντιςηρίζεσθαι τῇ χειρὶ τοῦ Σωτῆρος· ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει „ Σαλεύεται πᾶς ὁ ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν μεταπίπτων· ἀλλ' οὐκ ἀθρόως συμβαίνει τοῦτο, προτέρας γινομένης ταραχῆς ἐν λογισμοῖς διὰ πάθῶν· μεθ' ἣν εἰ προσληφθείη κατάλληλος πρᾶξις τοῖς τεταραγμένοις λογισμοῖς, κλόνος ϗ πτῶμα γίνεται· ἀρχομένης τοιγαροῦν αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας, ἢ ἑτέρου τινὸς κινήματος, ἐπισχεῖν δεῖ τῷ εὐσεβεῖ λογισμῷ, συλλαμβανομένου Θεοῦ, τὴν ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ὁρμὴν, ἵνα μὴ ἐπιπλεῖον κλόνος γένηται.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐνδείκνυται τοίνυν ὁ λόγος, ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου σύνθετος οὖσα, ἐκλίθη μὲν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, λυθῆναι δὲ πάντως αὐτὴν χρὴ, ὥςε ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀρχῆς οἰκοδομήσαντος αὐτὴν τεχνίτου πάλιν ἀνασκευασθεῖσαν, τὸ ἀσφαλὲς ϗ ἀκατάλυτον, ϗ πρὸς δευτέραν πτῶσιν ἀνεπιβούλευτον ἀπολαβεῖν... τοῖς πονηροῖς τοίνυν ὑπηρέταις τοῦ Διαβόλου μάχεται τὴν ἀμετρίαν αἰτιώμενος ὁ λόγος, τῆς παρ' αὐτῶν ἐπαγομένης ἐπιβουλῆς· ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι εἰσὶ ζῶον ἀσθενὲς, ὑμεῖς δὲ ἐπιτίθεσθε, οὐκ ἀρκούμενοι τῇ πρώτῃ προσβολῇ, ἀλλὰ ϗ δευτέραν ϗ τρίτην ἐπάγετε· ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἑρμηνεύει „ Μὴ σφόδρα ἡμῶν, ὡς ἀσθενῶν κατεπαίρεσθαι· ἔχομεν γὰρ ἐπίκουρον τὸν τῶν ὅλων Θεόν· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Μέχρις οὖν πότε τοσοῦτον ἐπιτίθεσθαι, μάτην ἡμᾶς ἀδικεῖν προῃρημένοι;

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος „ Τιμὴ ἀνθρώπου τὸ αἷμα τοῦ Χριςοῦ· τιμῆς γάρ φησιν ἠγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων· ταύτην οὖν τὴν τιμὴν ἐβουλεύσαντο ἄχρηςον ἡμῖν καταςῆσαι, τοὺς ἅπαξ ἐλευθερωθέντας πάλιν εἰς δουλείαν ἐπάγοντες οἱ ςρατιῶται τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μόνον γὰρ οὐχὶ ϗ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ (ὅπερ τιμὴ ἀνθρώπου ἐςὶν) οἱ Δαίμονες ἡμᾶς ἀπεςέρησαν, ξύλα ϗ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυνεῖν· ὡς ϗ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν· ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε· ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Τιμὴ εὐσεβῶν τὸ δουλεύειν Θεῷ· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς „ Ἀρετὴ ϗ εὐσέβεια τιμὴ τοῦ σοφοῦ, κατὰ τὸ „ Δόξα ϗ τιμὴ καὶ εἰ-

„ Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν, καὶ „ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρῶντο.

Μὲ τὸ ςόμα, λέγει, ἐπαινοῦν τοὺς Ἰουδαίους ὁ Ἀντίοχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, κολακεύοντες αὐτοὺς διὰ νὰ ἀθετήσουν τὸν νόμον, μὲ τὴν καρδίαν τους δὲ ὕβριζον αὐτοὺς ὡς ἐχθροὺς, διὰ τὴν διαφορὰν τῆς εὐσεβοῦς πίςεως, ὁποῦ εἶχον· καὶ κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον, ἐσυμβούλευον αὐτοὺς ὡς φίλοι, κατὰ δὲ τὸ κεκρυμμένον, ἀπατοῦσαν αὐτοὺς ὡς ἐχθροί. (1)

5: „ Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι ἡ ψυχή „ μου, ὅτι παρ' αὐτῷ ἡ ὑπομονή μου.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγον, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· καὶ λέγει νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν Θεὸν ἡ ψυχή του, ἤτοι αὐτός· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι, ὁποῦ δίδει εἰς αὐτὸν τὴν ὑπομονὴν εἰς τὰς θλίψεις· ταῦτα δὲ οἱ Μακκαβαῖοι ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυτόν τους, παρακινοῦντες τὰς ψυχάς των εἰς ἀνδρίαν καὶ γενναιοκαρδίαν· τὸ δὲ πλὴν, εἶναι περιττόν. (2)

6: „ Ὅτι αὐτὸς Θεός μου καὶ Σωτήρ μου „ ἀντιλήπτωρ μου, οὐμὴ μεταναστεύσω.

Δὲν θέλω, λέγει, μετακινηθῶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν δουλίαν καὶ ὑποταγὴν τοῦ Θεοῦ μου καὶ Σωτῆρος καὶ βοηθοῦ μου, εἰς τὴν δουλίαν καὶ ὑποταγὴν τοῦ θνητοῦ βασιλέως Ἀντιόχου. (3)

7: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ „ ἡ δόξα μου· ὁ Θεὸς τῆς βοηθείας „ μου, καὶ ἡ ἐλπίς μου ἐπὶ τῷ Θεῷ.

Εἰς τὸν Θεὸν, λέγει, εὑρίσκεται ἡ σωτηρία μου καὶ ἡ δόξα μου, καὶ ὄχι εἰς ἄνθρωπον· ἢ λέγει ὅτι εἰς τὸν Θεὸν ἔχω τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν δόξαν μου, καὶ ὄχι εἰς κανένα ἄλλο πρᾶγμα τοῦ κόσμου τούτου· ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός μου, καὶ ἐλπίς μου· ὀνομάζουσι δὲ τὸν Θεὸν μὲ τοιαῦτα ὀνόματα οἱ Μακκαβαῖοι, ἀπὸ τὴν πολλὴν ἡδονὴν τῆς καρδίας των, χαίροντες καὶ παῤῥησιαζόμενοι καὶ τοὺς ἄλλους παρακινοῦντες νὰ λέγουσι τὰ ὅμοια λόγια. (4)

8: „ Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν πᾶσα συναγωγὴ λα-

εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν· ἀτιμία τοίνυν ἐςὶν ἡ κακία, εἰς ἣν οἱ ἐκπεσόντες, ὃ πεπόνθασιν αἰσθανόμενοι λέγουσιν „ Ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν, διότι ἔναντι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμάρτομεν ἡμεῖς (Ἱερ. γ'. 25.) οὐκ ἔφη δὲ, ἀπώσαντο τὴν τιμήν μου, ἀλλ' ἐβουλεύσαντο ἀπώσασθαι· βίαν γὰρ οὐκ ἐπάγουσιν, ἀλλ' ἀπάτην οἱ Δαίμονες· ὧν συγγενεῖς, οἱ περὶ ὧν ἔγραψε Παῦλος „ Διὰ εὐλογίας καὶ χρηςολογίας ἐξαπατῶντες τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων· τοιοῦτον καὶ τό „ Ἐάν σου δέηται ὁ ἐχθρὸς μεγάλῃ τῇ φωνῇ, μὴ πεισθῇς· ἑπτὰ γὰρ εἰσι πονηρίαι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ (Παρ. κϛ'. 25.)

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες τὰ ἡδέα ἡμῖν ὑποβάλλοντες, δι' αὐτῶν κατάρας ἡμᾶς ἀποφαίνουσι τέκνα· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος φάσκει· „ Πολλοί εἰσιν οἱ τὰς πονηρὰς πράξεις ἀποδεχόμενοι, καὶ χαρίεντα μὲν τὸν εὐτράπελον λέγοντες, τὸν δὲ αἰσχρολόγον πολιτικόν· τὸν πικρὸν καὶ ὀργίλον, ακαταφρόνητον ὀνομάζουσι· τὸν φειδωλὸν καὶ ἀκοινώνητον, ὡς οἰκονομικὸν ἐπαινοῦσι.. καὶ ἁπαξαπλῶς πᾶσαν κακίαν ἐκ τῆς παρακειμένης ἀρετῆς ὑποκορίζονται· οἱ τοιοῦτοι, τῷ στόματι μὲν εὐλογοῦσι, τῇ δὲ καρδίᾳ καταρῶνται· ἐν γὰρ τῇ τῶν ῥημάτων εὐφημίᾳ πᾶσαν κατάραν ἐπάγουσιν αὐτῶν (τῶν εὐφημουμένων δηλαδὴ) τῇ ζωῇ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Μὴ καταλίπῃς ὦ ψυχή μου τοῦ Θεοῦ τὴν δουλείαν· ἀλλὰ τῇ παρ' αὐτοῦ χορηγουμένῃ ῥωσθεῖσα ῥοπῇ, φέρε τὰς τῶν δεινῶν προσβολάς.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὸν Ἐμμανουὴλ εἰδὼς Θεὸν ἀληθινὸν καὶ σωτηρίας πηγὴν, οὐκ ἀνέξομαι τὴν δουλείαν ἀμεῖψαι, καὶ πρὸς ἑτέραν δεσποτείαν ἀναδραμεῖν· τὸ γὰρ οὐμὴ μεταναςεύσω, ἀντὶ τοῦ, οὐ μεταθήσομαι τέθεικεν· οὐ γενήσομαί φησι μετανάςης ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἰς πλάνην, καὶ δοῦλος τῆς ἁμαρτίας.

(4) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Μακάριος ὁ ἐπὶ μηδενὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ὑψηλῶν ἐπαγαλλόμενος· ἀλλὰ Θεὸν

„ λαῶν · ἐκχέατε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς „ καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς „ ἡμῶν.

Καρδίας ἐδῶ ὀνομάζει, τὰς δεήσεις καὶ προσευχάς, ὡς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ „ Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου · (Ψαλ. ρμα'. 2.) ἐπειδὴ ἡ εἰλικρινὴς καὶ καθαρὰ δέησις, ἐκ μέσης τῆς καρδίας πρέπει νὰ ἀναπέμπεται εἰς τὸν Θεόν · ἐκχέατε δὲ εἶπε, διὰ τὶ ὁ λόγος ῥέει καὶ χύνεται ἀπὸ τὸ σόμα · καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο : ἤγουν κενώσατε ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ τὰ κρυπτὰ πάθη τῆς καρδίας σας, διὰ μέσου τῆς ἐξομολογήσεως. (1)

9 : „ Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώ„ πων.

Τὸ πλὴν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς · διότι ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐσυμβούλευσε τοὺς ἀνθρώπους τὰ δέοντα, ἔπειτα ἐσοχάσθη ὅτι οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι δὲν θέλουν πεισθοῦν εἰς τὰς συμβουλάς του, λέγει, ὅτι ὄντως μάταιοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι · διὰ τὶ πονοῦσι καὶ κοπιάζουσιν εἰς τὰ μάταια · μάταιον δὲ εἶναι κάθε πρᾶγμα ἀνόητον καὶ ἄκαρπον.

„ Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυ„ γοῖς τοῦ ἀδικῆσαι.

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, εἶναι ψευδεῖς καὶ ἐσφαλμένοι εἰς τὰς διακρίσεις ὁποῦ κάμνουσι · ταύτας γὰρ ὀνομάζει ζυγούς · καὶ τὸ κριτήριον τοῦ λογισμοῦ τῶν ἀνθρώπων εἶναι διεφθαρμένον · διὰ τὶ αὐτοὶ προτιμοῦν ἀντὶ τῶν σερεῶν καὶ αἰωνίων, τὰ ἄσατα καὶ πρόσκαιρα πράγματα · καὶ ἀντὶ τοῦ καλοῦ, τὸ κακόν · ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος · ψευδεῖς δὲ εἶναι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ νὰ ἀδικοῦν τοὺς ἄλλους · ἤτοι δὲν ἀδικοῦν αὐτούς · διὰ τὶ ζητοῦντες νὰ ἀδικήσουν ἄλλους, ἀδικοῦσιν οἱ τοιοῦτοι προτίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸν ἑαυτόν τους · ἐπειδὴ καὶ ὑσεροῦσι τὸν ἑαυτόν τους ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετήν · ἀποβλέπει δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς ὅλους μὲν τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, μάλισα δὲ εἰς τὸν τύραννον Ἀντίοχον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, οἵτινες ἀδικοῦν διὰ πλεονεξίαν τοὺς Ἰουδαίους. (2)

Αὐ-

Θεὸν ἔχων ἑαυτοῦ δόξαν, καὶ καύχημα τὸν Χρισόν · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἰδοὺ πάλιν ὁ προφητικὸς νοῦς τῆς ἀδιαιρέτου καὶ φωτοφόρου καὶ ἀεὶ οὔσης Τριάδος σαφέσερον ἡμῖν ὑπέδειξε τὰς ὑποσάσεις, οὐ τρεῖς θεοὺς λέγων · ἄπαγε! τὸ γὰρ Θεὸς, ὡς πολλάκις ἡμῖν εἴρηται, καὶ τὸ Κύριος καὶ Βασιλεὺς καὶ Δημιουργὸς καὶ Παντοκράτωρ ἐπὶ τῶν ὑποσάσεων κεῖται.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Βασίλειος „ Ἀμήχανον ἡμᾶς χωρητικοὺς γενέσθαι τῆς θείας χάριτος, μὴ τὰ ἀπὸ κακίας πάθη προκατασχόντα τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐξελάσαντας · εἶδον ἰατροὺς ἐγὼ μὴ πρότερον διδόντας τὰ σωτήρια φάρμακα, πρὶν ἐμέτοις ἀποκενῶσαι τὴν νοσοποιὸν ὕλην, ἣν ἐκ πονηρᾶς διαίτης ἑαυτοῖς οἱ ἀκόλασοι ἐναπέθεντο · δεῖ τοίνυν ἐκχυθῆναι τὰ προϋπάρχοντα, ἵνα δυνηθῇ χωρηθῆναι τὰ ἐπαγόμενα · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ ἐκχέατε τὰς καρδίας ὑμῶν τοῦτο δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, πάντας αὐτῷ τοὺς λογισμοὺς ἀφιερώσατε, καὶ μηδεμίαν διχόνοιαν εἰσδέξασθε, εὖ μάλα ἐπισάμενοι, ὡς ἄνθρωπος δίψυχος, ἀκατάσατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ · καὶ τὸ, δυσὶ κυρίοις οὐδεὶς δύναται δουλεύειν · εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης „ Ὁ πάντα τὸν φαῦλον ἀποθέμενος διαλογισμὸν, καὶ ἄκρως μετανοήσας, ὡς μηδὲ μεμνῆσθαι τῶν χειρόνων, ἐξέχεεν ἐνώπιον Θεοῦ τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ · ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Δαβὶδ προφητικώτερον τὴν τῶν Ἐθνῶν πάντων προαναφωνεῖ κλῆσιν · καὶ ὁ Ἀνώνυμος δέ φησι „ Ταυτὸν τὸ ἐκχεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν καρδίαν, τῷ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπᾷν αὐτόν · ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι „ Μὴ προσέλθῃς αὐτῷ ἐν καρδίᾳ δισσῇ (Σειρ. α'. 27.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδοτίων εἶπε „ Πλὴν ἀτμὶς υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ψευδεῖς υἱοὶ ἀνδρὸς ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ · οὐδέν φησι μόνιμον τῶν ἀνθρωπίνων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀλλ' ἀτμῷ ἔοικεν ἀναπεμπομένῳ καὶ παρευθὺ σκεδαννυμένῳ, καὶ ῥοπῇ ζυγοῦ, ποτὲ μὲν καθιεμένῃ, ποτὲ δὲ ἀνανευούσῃ καὶ σαθηρὸν οὐδὲν ἐχούσῃ καὶ μόνιμον · λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἑκάσου ἡμῶν ἐν τῷ κρυπτῷ ζυγός τίς ἐσι παρὰ τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς ἐγκατασκευασθεὶς, ἐφ' οὗ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων δυνατόν ἐσι διακρίνεσθαι . . . ζυγοσάτησον ἀκριβῶς τί σοι λυσιτελέσερον, τὴν πρόσκαιρον ἡδονὴν

λέ-

„ Αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπιτοαυτό:

Ἀπὸ τὴν ματαιότητα, λέγει, ὁποῦ ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, συμφωνοῦσιν εἰς τὸ νὰ ἀδικήσουν· ὅθεν ὁ Σύμμαχος εἶπεν „ Αὐτοὶ γὰρ ματαιοῦνται ὁμοῦ.

10: „ Μη ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν, καὶ ἐπὶ „ ἅρπαγμα μη ἐπιποθεῖτε.

Εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κάμνει τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὁ θεῖος Δαβίδ, μὴ ἐλπίζετε, λέγει, ὦ ἄνθρωποι εἰς τὴν ἀδικίαν: ἤγουν εἰς τὸν ἐξ ἀδικίας συναγόμενον πλοῦτον· μηδὲ ἐπιποθεῖτε τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὰ ξένα πράγματα· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐπὶ πρόθεσις ἐδῶ· καὶ ἔςιν αὕτη ἡ σύνταξις· καὶ ἅρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε. (1)

„ Πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προστίθεσθε „ καρδίαν.

Ἀνίσως, λέγει, ὁ πλοῦτος (ἐπειδὴ καὶ ἔχει φύσιν ῥοώδη καὶ ἀκατάςατον) μεταφέρεται ἀπὸ τὸν ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸν ἄλλον, ἢ ἀπὸ τὸν ἄλλον μεταφέρεται εἰς ἐσᾶς, πάλιν μὴ προσηλόνετε εἰς τὸν πλοῦτον αὐτὸν τὴν καρδίαν σας, ὥςε ὁποῦ νὰ προσπάσχετε καὶ νὰ ἐπιθυμῆτε αὐτόν· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα, καρδίας γράφουσι· τὸ ὁποῖον, εἰμὲν εἶναι γενική, δηλοῖ, ὅτι μὴ προσπάσχετε μηδὲ ἐπιθυμεῖτε τὸν πλοῦτον ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σας· εἰδὲ αἰτιατική, δηλοῖ, ὅτι μὴ προσηλόνετε εἰς τὸν πλοῦτον τὰς καρδίας σας. (2)

11: „ Ἅπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός· δύω ταῦτα „ ἤκουσα· ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ, „ καὶ σοῦ Κύριε τὸ ἔλεος. (2)

Τοῦτο τὸ ῥητὸν μερικοὶ ἐνόησαν διὰ τὴν ἀ-

λέσθαι ἡδονήν, καὶ δι' αὐτῆς τὸν αἰώνιον λαβεῖν θάνατον, ἢ τὴν ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς ἑλόμενον κακοπάθειαν, ταύτῃ προξένῳ χρήσασθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς; ψευδεῖς οὖν οἱ ἄνθρωποι, διεφθαρμένα ἔχοντες τῆς ψυχῆς τὰ κριτήρια, οὓς καὶ ταλανίζει ὁ Προφήτης λέγων „ Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ φῶς σκότος, οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκύ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρόν.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ἐλέγχει τοιγαροῦν τοὺς ἀεὶ κεχηνότας ἀκορέςως ἐπὶ τὸ χρῆναι πλουτεῖν, λέγων μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν· διὰ τί; ἐπειδὴ πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθήσεται (Ἰὼβ κ'. 15.) ἐὰν δὲ καὶ μείνῃ, τὸ πῦρ τῆς γεέννης θησαυρίζει τοῖς ἔχουσι· εἶπε δὲ καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος „ Ὁ τὸν ἐξ ἀδικίας συνηθροισμένον πλοῦτον ἱκανὴν ἑαυτῷ πρὸς τὸ ἰσχύειν καὶ κρατεῖν ἀφορμὴν εἶναι κρίνων, ὅμοιός ἐςιν ἀῤῥώςῳ, ἐν τῇ περιουσίᾳ τῆς νόσου τὴν εὐεξίαν τιθεμένῳ· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Προφήτου Σοφονίου ὁ ἄνωθεν Κύριλλος εἶπε „ Δραπέτης ὁ πλοῦτος ἀεί.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐὰν ἴδῃς τινὰ τῶν ὑπερπλουτούντων, μὴ μακαρίσῃς αὐτοῦ τὴν ζωήν· ἐὰν πολλαχόθεν καὶ ἐξ ἀφθόνων πηγῶν περιῤῥέῃ τὰ χρήματα, μὴ προσδέξῃ αὐτοῦ τὴν περιουσίαν· πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ· θαύμασον τὴν φωνήν· ῥευςὴ ἡ φύσις τοῦ πλούτου, χειμάῤῥου ὀξύτερον τοὺς ἔχοντας παρατρέχει· ἄλλοτε ἄλλον πέφυκε παραμείβεσθαι· ὥσπερ ποταμὸς ἀφ' ὑψηλοῦ φερόμενος, ἐγγίζει μὲν τοῖς παρεςῶσι τῇ ὄχθῃ, ὁμοῦ δὲ ἥψατο καὶ εὐθὺς ἀπεχώρησεν· οὕτω καὶ ἡ τοῦ πλούτου εὐκολία ὀξυτάτην ἔχει καὶ ὀλισθηρὰν τὴν παρουσίαν, καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων παραμείβεσθαι πεφυκεῖαν· μᾶλλον δύνασαι ὕδωρ τῇ χειρὶ περιλαβὼν κατασχεῖν, ἢ πλοῦτον σεαυτῷ διαρκῶς συντηρῆσαι· καλῶς οὖν εἴρηται „ Πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ μὴ προσίθεσθε καρδίαν· μὴ τῇ ψυχῇ σου προσπάθῃς· ἀλλὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ χρήσιμον καταδέχου· μὴ ὡς ἕν τι τῶν ἀγαθῶν ὑπεραγαπῶν καὶ θαυμάζων, ἀλλ' ὡς ὀργανικὴν αὐτοῦ τὴν ὑπηρεσίαν αἱρούμενος· λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης „ Μὴ οὖν κάτεχε τὸν παραῤῥέοντα, μηδὲ περίφρασσε τὰς διεξόδους· μηδὲ προσίθεσο καρδίᾳ, πλέον ἢ καλῶς ἔχει τῇ ῥοπῇ προσκείμενος, μηδὲ μέγα τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίσῃς· παρατρέχει γὰρ ὁ πλοῦτος, καὶ μόνον ὀφθεὶς ἐν ἴσῳ σκιᾶς φεύγει.

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Κἂν ἅπαξ φησὶν ἐλάλησεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἔχων εὐθὺς τὴν τοῦ συμφέροντος γνῶσιν, οὐ μακρῶν εἰς τοῦτο δεηθήσομαι λόγων· ἅπαξ λαλείτω καὶ πείθομαι· ἄλλος δὲ λέγει „ Τὸ ἅπαξ ἐλάλησεν, ἀντὶ τοῦ ἔςηκε βεβαίως ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος Μωϋσῇ ῥηθεὶς ἅπαξ, καὶ μηκέτι μετακινούμενος „ Ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ὁ οἰ-

ἀπόφασιν, ὅπου ἤθελε κάμῃ ὁ Θεός, λέγοντες, ὅτι εἰς τὴν φοβεριστικὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ εὑρίσκονται δύω τινά, φοβέρα καὶ λύσις τῆς φοβέρας· καὶ εὑρίσκεται μὲν φοβέρα, ὅτι θετέον οἱ ἁμαρτωλοί, ἐὰν δὲν ἐπιστραφοῦν, ὁ Θεὸς ἔχει νὰ στιλβώσῃ τὴν μάχαιραν τῆς ὀργῆς του κατ' αὐτῶν, ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ· „ Ἐὰν μὴ ἐπιστραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στιλβώσει· (Ψαλμ. ζ'. 2.) εὑρίσκεται δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁμοῦ καὶ λύσις τῆς φοβέρας· ἐὰν γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐπιστραφοῦν, λύεται ἡ φοβέρα αὕτη τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς διὰ τοῦτο φοβερίζει, ἵνα διορθωθοῦν οἱ ἁμαρτάνοντες· καὶ ἵνα ἡ ἀπόφασις καὶ φοβέρα του μὴ ἔλθῃ εἰς ἔργον· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον, εἶναι δυνατὸν νὰ λαλήσῃ τινας μίαν φοράν, καὶ εἰς τὴν μίαν ἐκείνην φορὰν νὰ λαλήσῃ πολλὰ λόγια· τὸ μὲν γὰρ ἅπαξ νοεῖται διὰ μίαν ὁμιλίαν ὅλην· ἡ δὲ ὁμιλία ἐκείνη, ἠμπορεῖ νὰ ἦναι περιεκτικὴ δύω ἢ καὶ πολλῶν πραγμάτων. Πλὴν ὀρθότερον εἶναι νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὸ ἅπαξ, ἀντὶ τοῦ βεβαίως (1) βεβαίως, λέγει, ἐλάλησεν εἰς ἐμένα ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ποῖα δὲ εἶναι τὰ δύω λόγια ὁποῦ μοι ἐλάλησε, καὶ ἐγὼ τὰ ἤκουσα; πρῶτον, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι δυνατός, καὶ δεύτερον, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων· τί δὲ δηλοῦσι τὰ δύω αὐτά; ἄκουσον· ὁ Θεὸς εἶναι μὲν δυνατὸς διὰ νὰ διώξῃ τοὺς ἐχθρούς μας· εἶναι δὲ καὶ ἐλεήμων, διὰ νὰ ἐλεήσῃ ἡμᾶς· καὶ πάλιν εἶναι μὲν δυνατός, διὰ νὰ φοβηθῶμεν αὐτὸν καὶ νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· εἶναι δὲ καὶ ἐλεήμων, διὰ νὰ προσδράμωμεν εἰς αὐτὸν καὶ νὰ μὴν ἀπελπισθῶμεν κατὰ τὸν Βασίλειον· νοεῖται δὲ καὶ ἁπλῶς τό, ἐλάλησεν· ἐπειδὴ πολλαῖς φοραῖς ἐλάλησε τοιαῦτα παραγγέλματα εἰς τὸν Μωϋσῆν, διὰ νὰ φανερώσῃ ταῦτα τὰ δύω εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ· „ Ἐγὼ γάρ, φησίν, εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου· Θεὸς ζηλωτὴς ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς μισοῦσί με· καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου. (Ἔξ. κ'. 5.)

„ Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ „ ἔργα αὐτοῦ.

Σύ, λέγει, ἐν τῷ μέλλοντι κριτηρίῳ θέλεις ἀποδώσεις εἰς τὸν καθ' ἕνα τὰ κατ' ἀξίαν ὧν ἔπραξε, καλῶν ἢ κακῶν· καὶ εἰς μὲν τοὺς τὰ καλὰ πράξαντας καὶ τὰς ἀρετάς, θέλεις ἀποδώσεις ζωὴν αἰώνιον· εἰς δὲ τοὺς τὰ κακὰ πράξαντας, θέλεις ἀποδώσεις κόλασιν αἰώνιον. (2)

Ψαλ-

οἰκτίρμων ϗ ἐλεήμων .... ϗ δικαιοσύνην διατηρῶν· (Ἔξ. λδ'. 6.) τὸ μὲν οὖν κράτος κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὴν ὀργὴν σημαίνει ϗ τὴν ἀποτομίαν τὴν κατὰ τῶν ἀξίων αὐτῆς γινομένην· τὸ δὲ ἔλεος, τὴν χρηστότητα· ἰσχυρᾷ μὲν γὰρ χειρὶ καταστρέφει τὸν ἀλαζόνα ϗ κολάζει τὸν ἀποστάτην, ἐλεεῖ δὲ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώριτος εἶπε „ Τὸ ἅπαξ οὐκ ἐπ' ἀριθμοῦ τέθεικεν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πάντως ἐσομένου· ἀπεφήνατό φησιν ἅπαξ ὁ Θεός, ϗ τοῦτο μὴ γενέσθαι τῶν ἀδυνάτων· δύω δὲ λέγει, τὴν κατὰ τῶν παρανόμων τιμωρίαν, ϗ τὴν τοῖς εὐσεβέσι χορηγουμένην φιλανθρωπίαν· οὕτω ϗ ὁ Κύριος ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἀπεφήνατο, φησι, λόγον περὶ τῆς κρίσεως ὁ Θεός· δι' οὗ ταῦτα τὰ δύω ἀκήκοα· ἓν μέν, ὅτι τοῖς μὲν δεηθεῖσιν ὀργῆς διὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ὑπερβολήν, ὀργὴν ἀποδίδωσι· τοῖς δὲ ἄξια πεποιηκόσιν ἐλέου, ἀπονέμει ἔλεον.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· ἔθλιψας τὸν ἀδελφόν; ἐκδέχου τὸ ἴσον· ἥρπασας τὰ τῶν ὑποδεεστέρων; κατεκονδύλισας πένητας; κατῄσχυνας ἐν λοιδορίαις; ἐσυκοφάντησας; κατεψεύσω; ἀλλοτρίοις ἐπεβούλευσας γάμοις; ἐπιώρκησας; ὅρια πατέρων μετέθηκας; κτήμασιν ὀρφανῶν ἐπῆλθες; χήρας ἐξέθλιψας; τὴν παροῦσαν ἡδονὴν τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν προετίμησας; ἐκδέχου τούτων τὴν ἀντιμέτρησιν· οἷα γὰρ σπείρει ἕκαστος, τοιαῦτα ϗ θερίσει· ϗ μέν τοι ϗ εἴ τι τῶν ἀγαθῶν πέπρακταί σοι, κἀκείνων ἐκδέχου πολλαπλασίους τὰς ἀντιδόσεις ... ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος προστίθεται „ Ὅταν δὲ ἀκούσῃς, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα, ἴσθι ὅτι καλὰ ἀποδίδωσιν, οὐκ ἐὰν ἁπλῶς καλὰ ὦσι τὰ πραττόμενα, ἀλλ' ἐὰν ϗ κατὰ τὸν ὀρθὸν σκοπὸν πράττηται· οὐ γὰρ εἰς τὰ γινόμενα, ἀλλ' εἰς τὸν σκοπὸν τῶν γινομένων ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἀφορᾷ· ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει „ Τί δὲ ᾧ μὴ προεχώρησεν εἰς ἔργον ἡ ἁμαρτία, ἀλλ' ἐν

τῷ

Ψαλμὸς ΞΒ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, ἐπῆγε καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν ἔρημον τὴν λεγομένην αὐχμώδη· εἰς ταύτην λοιπὸν εὑρισκόμενος ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμόν· διδάσκει δὲ μὲ αὐτὸν τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸν Θεόν· προφητεύει δὲ καὶ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ διώκοντες αὐτόν· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· διὰ τί, ἐὰν καὶ ἡμεῖς εὑρισκώμεθα εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν ἡδονικῶν τοῦ Κόσμου πραγμάτων, καὶ ἔχωμεν διάπυρον ἔρωτα πρὸς τὸν Θεὸν, βέβαια ἐξολοθρεύονται οἱ ὁρατοὶ καὶ ἀόρατοι ἐχθροί μας, καὶ τίποτε νὰ μᾶς βλάψουν δὲν ἠμποροῦν· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰδουμαίας· ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι ἡ ἔρημος ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο ὁ Δαβὶδ, νὰ ἦτον μὲν πρότερον μέρος τῆς Ἰδουμαίας γῆς, (ἤτοι τῆς γῆς τοῦ Ἠσαῦ.) ὕστερον δὲ νὰ ἔγινε μέρος τῆς Ἰουδαίας· ὅρα δὲ εἰς τὸ κβ'. καὶ εἰς τὰ κγ'. Κεφάλαιον τῆς πρώτης τῶν Βασιλειῶν, ὅτι ἐν γῇ Ἰούδα ἐκατοίκει ὁ Δαβὶδ, καὶ οὐχὶ ἐν γῇ τῆς Ἰδουμαίας, φεύγων τὸν Σαούλ. (1)

1: „ Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρί- „ ζω.

Πρὸς ἐσένα, λέγει, Θεέ μου, προσευχόμενος διαπερνῶ τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου· διὰ τί, ἀφ' οὗ ἐξυπνήσω, εἰς ἐσένα τρέχω μὲ τοὺς λογισμούς, καὶ προτίτερα ἀπὸ κάθε λόγον καὶ ἔργον μου, κάμνω τὴν πρὸς ἐσένα ὁμιλίαν καὶ προσευχήν μου· καὶ μὲ τὴν τοιαύτην προσευχήν μου ἀφιε-

τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας συνετελέσθη; ἆρα οὐκ ἐπαχθήσεται κόλασις; ἢ τὸ τέλειον εἰπὼν ἐν κακίᾳ (ἤτοι τὸ ἔργον.) σοὶ νοεῖν τὸ λοιπὸν ἐξ ἀναλογίας κατέλιπε· τελεία μὲν γὰρ κακία, τὸ καὶ γνώμῃ καὶ πράξεσιν ἁμαρτάνειν· ἥμισυ δὲ τοῦ κακοῦ, ἐπὶ τῆς κατὰ διάνοιαν ὁρμῆς στῆναι τὴν ἁμαρτίαν· οὐ πάντῃ οὖν ἀτιμώρητος, ὁ κατὰ διάνοιαν ἁμαρτωλός· ἀλλ' ὅσον ἐλλείπει τοῦ κακοῦ, τοσοῦτον αὐτοῦ τῶν πόνων ὑφαιρεθήσεται· μᾶλλον δὲ τῷ ὀνόματι τῶν ἔργων καὶ τὰ ἐνθυμήματα περιλαμβάνονται καὶ τὰ ῥήματα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν πάλαι ἐν ἐρημίᾳ γεγονεῖαν παντὸς ἀγαθοῦ, εἶτα ἐπιστραφεῖσαν τῇ διὰ Χριστὸν χάριτι.

φιερόνω εἰς ἐσένα τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας.

„ Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου.

Μὲ τὸ ὄνομα τῆς δίψης, αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης, ὁποῦ εἶχε πρὸς τὸν Θεόν· καθὼς εἶπε παρομοίως καὶ ἀλλαχοῦ· „ Ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα. (Ψαλμ. μα΄. 2.) (1)

„ Ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ μου.

Τὸ ποσαπλῶς, ποσαχῶς ἡρμήνευσεν ὁ Θεοδοτίων, λέγει λοιπὸν, ὅτι ποσαπλῶς σοι εἰς ἀγάπην ἡ σάρξ μου· ἤτοι ἐγώ· ἄνω γὰρ εἰπὼν τὴν ψυχὴν, ἐδῶ προσθέττει καὶ τὸ σῶμα, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὅλον τὸν ἑαυτόν του ὀνομάζει κατὰ περίφρασιν· θέλει δὲ νὰ εἰπῇ μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι πολλαπλῶς καὶ ὑπερβαλλόντως σὲ διψῶ καὶ ἀγαπῶ Κύριε. (2)

„ Ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύ-
„ δρῳ.

Τόσον πολλὰ, λέγει, σὲ ἀγαπῶ Κύριε, ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ τῇ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ εὑρισκόμενος, ὥςε ὁποῦ τὸ ἀπαρηγόρητον τῆς ἐρημίας, δὲν ἐμετάβαλε τελείως τὸν πρὸς ἐσένα πόθον μου.

2: „ Οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ ὤφθην σοι.

Τοιοῦτον πόθον, λέγει, καὶ ἀγάπην ἔχωντας, ἐφαινόμην καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Σκηνήν σου τὴν οὖσαν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅταν σε ἐλάτρευον, καθὼς ὁ νόμος ἐπρόσαζε (τὴν Σκηνὴν γὰρ ἅγιον ὀνομάζει ἐδῶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον·) ὁποῖον δηλαδὴ πόθον ἔχω καὶ τώρα πρὸς σέ· δείχνει δὲ μὲ τοῦτον τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐκεῖ ἐν τῇ Σκηνῇ προσευχόμενος, καὶ ἐδῶ ἐν τῇ ἐρήμῳ, τὴν αὐτὴν φυλάττω πρὸς ἐσένα Κύριε, διάθεσιν καὶ ἀγάπην.

„ Τοῦ ἰδεῖν τὴν δύναμίν σου καὶ τὴν
„ δόξαν σου.

Τοῦτο, λέγει, κάμνω καὶ προσεύχομαι ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ Κύριε, διὰ νὰ ἰδῶ τὴν δύναμίν σου, ἥτις ἔχει νὰ κατατροπώσῃ τοὺς ἐχθρούς μου· καὶ διὰ νὰ ἰδῶ τὴν δόξαν σου· ἐπειδὴ ὅλοι ἔχουν νὰ σε δοξάσουν· διὰ τί βοηθεῖς ἐκείνους, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς ἐσένα. (3)

3: „ Ὁ-

---

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόςομος λέγει „ Ἐπειδὴ λόγῳ παραςῆσαι τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα ὁ Δαβὶδ οὐκ ἰσχύει, περιεργάζεται ζητῶν ὑποδείγματα, ἵνα κἂν οὕτω τὸ φίλτρον ἡμῖν ἐνδείξηται, καὶ κοινωνοὺς ποιήσῃ τοῦ ἔρωτος . . . τὸ γὰρ ὑπερβάλλον τῆς ἐπιθυμίας δεῖξαι βουλόμενος, καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς ἀγάπης αἰνίξασθαι, φησίν· ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου· τουτέςιν ἐπόθησεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Οὐ μόνον δὲ ἐμπέπλησαι τοῦ θείου ἔρωτος ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ πλέον τι καὶ ἡ σὰρξ τοῦ Θεοῦ διψῶσα φαίνεται, ὅταν πατῇ μὲν τῶν ἐμφύτων κινημάτων τὸ κέντρον, ὑποτάττῃ δὲ τὸ ἴδιον θέλημα τῷ Θεῷ· ὅταν οὖν καὶ ἡμεῖς κατανεκρώσωμεν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα τοῖς θείοις ὑποτάξωμεν νόμοις, τότε ἐροῦμεν ἐκ παῤῥησίας τὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου, ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ μου· ὁ δὲ Παχυμέρης Γεώργιος λέγει „ Διψᾷ ἡ ψυχὴ καὶ ἐμπιπλᾶται ὡς ἔχουσα ἐπιτήδεια δοχεῖα τῶν θείων ἐννοιῶν· διψᾷ ἡ σὰρξ, ἀλλὰ ποσαπλῶς πρὸς τὴν ψυχήν· οὐδὲ γὰρ ἔχει ὑποδοχῆς ἐπιτηδειότητα ξένη παντάπασιν οὖσα πρὸς τὰς θείας καὶ νοητὰς ἐμφάσεις· ὅθεν καὶ ὑςεροῦσα, ἀεὶ ἐπιτεταμένην τὴν ἔφεσιν ἔχει· ὁ δὲ νοῦς πλήρης γίνεται, οὗτινος ἂν καὶ ἅψηται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Παρέςαμαι δέ σοι τὴν ἄῤῥητον φανταζόμενος δύναμιν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ σὴ φύσις ἀνέφικτος, ἀπὸ τῶν ὑπὸ σοῦ γινομένων λαμβάνω τῆς δοξολογίας τὰς ἀφορμάς· ὁ δὲ ἐξ Ἐθνῶν πεπιςευκὼς λαὸς διηνεκῶς ἂν εἴποι· οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ ὤφθην σοι: τουτέςιν ἐν τῷ ναῷ, ἐν ᾧ θύῃ ἀθύτως, καὶ μερίζῃ ἀμερίςως, καὶ ἐκδαπανᾷ μένων ἀδαπάνητος· εἶπε δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Οὐδὲ μίαν ἀπὸ τῆς ἐρημίας βλάβην εἰσεδεξάμην φησίν· ἀλλ᾽ ὡς παρ᾽ αὐτὴν ἑςηκὼς τὴν ἱεράν σου Σκηνὴν, ὑμνῳδίαν προσφέρω.

3: „Ὅτι κρεῖσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζω-
„άς· τὰ χείλη μου ἐπαινέσουσί σε.

Ζωὰς, λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον τοὺς τρυφηλοὺς βίους, καὶ τὰς ἀπολαυστικὰς διαίτας τῶν φιλοσάρκων ἀνθρώπων· κάλλιον, λέγει, εἶναι εἰς ἐμένα νὰ ἐλεοῦμαι ἀπὸ ἐσένα Κύριε, εἰς τὴν ἔρημον ταύτην, παρὰ νὰ διαπερνῶ τὴν ζωήν μου μὲ τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν· (1) διὰ τοῦτο, λέγει, καὶ θέλουν σὲ ὑμνοῦσι τὰ χείλη μου: ἤτοι ἐγώ.

4: „Οὕτως εὐλογήσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου,
„καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀρῶ τὰς χεῖ-
„ράς μου.

Καθὼς τώρα, λέγει, εἰλικρινῶς καὶ ἐξ ὅλης μου τῆς ψυχῆς σὲ δοξολογῶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ εὑρισκόμενος: ἔτζι παρομοίως θέλω σε δοξολογῶ καὶ εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· καὶ εἰς μόνον τὸ ὄνομά σου θέλω σηκόνω τὰς χεῖράς μου προσευχόμενος· (2) ἢ καὶ μόνον τὸ ἐδικόν σου ὄνομα ἐπικαλούμενος καὶ ὄχι ἄλλον τινα, θέλω ἐξαπλόνω εἰς τὴν προσευχὴν τὰ χέριά μου.

5: „Ὡς ἐκ στέατος καὶ πιότητος ἐμ-
„πλησθείη ἡ ψυχή μου, καὶ χείλη
„ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου.

Καθὼς, λέγει, χορταίνει τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ ἀξύγγι καὶ τὰ λιπαρὰ φαγητά, (διὰ τί μὲ τὸ νὰ ἦναι ταῦτα παχέα, εὔκολα χορταίνουσι) ἔτζι θέλει χορτάσει καὶ ἡ ψυχή μου ἀπὸ τὸ ἔλεός σου Κύριε· περὶ τοῦ ἐλέους γὰρ ἦτον ὁ λόγος, καὶ διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ φέρει τὴν ὁμοίωσιν ταύτην καὶ τὸ παράδειγμα ὁ θεῖος Δαβίδ· καὶ λοιπὸν ἐκ τούτου παρακινούμενος, θέλω σὲ αἰνέσω μὲ χείλη χαρούμενα.

6: „Εἰ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρω-
„μνῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων
„εἰς σέ.

Ἐπειδὴ, λέγει, σὲ ἐνθυμοῦμαι Κύριε, ἐν τῇ κλίνῃ μου εὑρισκόμενος, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν ὄρθρον ἐσένα πάλιν ἐνθυμοῦμαι πρῶτον, καὶ ἐς ἐσένα μελετῶ· ἤγουν διὰ λόγου σου συλλογίζομαι (3) καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ μὲ τὰ λόγια ταῦτα· ἐγὼ μὲ τὴν ἐδικήν σου ἐνθύμησιν Κύριε, κοιμῶμαι καὶ σφαλίζω τὰ ὀμμάτιά μου εἰς ὕπνον· καὶ πάλιν μὲ τὴν ἐδικήν σου ἐνθύμησιν ἐξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὰ ὀμμάτιά μου· καὶ οὐδὲ αὐτὸς ὁ γλυκὺς καὶ βαθὺς ὕπνος, διακόπτει καὶ ἐμποδίζει ἀπὸ ἐμένα τὴν ἐδικήν σου ἐνθύμησιν, (4) μέγα λοιπὸν καλὸν εἶναι, ἀ-

---

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Ἔλεος ὀνομάζει τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, ζωὰς δὲ τὸν νόμον: ἤτοι τῆς κατὰ νόμον πολιτείας τὴν ὁδόν· μεῖζον τοίνυν ὑπὲρ ζωὰς τὸ ἔλεος· καὶ ὁ Ἀθανάσιος εἶπεν „Οἱ τῷ ἐλέει προσελθόντες τοῦ Θεοῦ: τουτέστι Χριστῷ, οὐδὲν ἡγοῦνται τοῦ παρόντος βίου τὴν ζωήν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Οὐ μόνον στόματι εὐλογεῖν τὸν Θεὸν συντίθεται· ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ζωῆς τοῦτο ποιεῖν: τουτέστι δι᾽ ἐναρέτου βίου δοξάζειν αὐτόν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς πεπιστευκὼς, μνημονεύει πάντως ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐν τῷ ὄρθρῳ ἀνυμνῶν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα· πτέρυγας δὲ δικαίως ἂν εἴποι ὁ αὐτὸς παλαιάν τε καὶ νέαν Διαθήκην· δι᾽ ἧς σκεπόμενος καὶ τρεφόμενος καὶ ἀγαλλιώμενος, διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας προήχθη εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται ἀντὶ τοῦ ἐν ὄρθροις, ἐν ἀωρίᾳ· καθὼς καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος οὕτως ἀναγινώσκει τὸ ῥητὸν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Ἡσαΐου· καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ αὐτὸς οὕτω λέγει ἀλλαχοῦ· „Προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ καὶ ἐκέκραξα (Ψαλ. ριηʹ.) ἡ δὲ ἀωρία, βαθὺς ὄρθρος ἐστὶ, καὶ σχεδὸν αὐτὸ τὸ μεσονύκτιον· περὶ οὗ πάλιν ἔλεγε „Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

(4) Ὅθεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπε „Τοῦτό ἐστιν ὃ λέγει· οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν ἡ μνήμη σου Δέσποτα· ἀλλὰ καὶ ἔ-

ἀδελφοὶ, τὸ νὰ κοιμᾶταί τινας μὲ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ· διὰ τὶ ἡ ἐνθύμησις αὐτὴ διώκει ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὰς αἰσχρὰς φαντασίας τῶν Δαιμόνων, καὶ τὸν ζοφερὸν ὕπνον τῆς ἁμαρτίας· ἀντὶ δὲ νὰ εἰπῇ εἰς χρόνον ἐνεστῶτα, εἰ μνημονεύω σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις μελετῶ εἰς σὲ, εἶπεν εἰς χρόνον παρασμένον, ἐμνημόνευον καὶ ἐμελέτων.

7: „Ὅτι ἐγενήθης βοηθός μου· καὶ ἐν τῇ „σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἀγαλλιάσομαι.

Σὲ ἐνθυμοῦμαι, λέγει, Κύριε, καὶ κοιμώμενος καὶ ἔξυπνος· διὰ τὶ ἐσένα μόνον ἔχω βοηθόν μου· διὰ τοῦτο δὲν ἔχω χρείαν νὰ ἐνθυμοῦμαι ἄλλον τινα ἔξω ἀπὸ ἐσένα· ὅλοι γὰρ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι εἶναι εἰς ἐμὲ ἀνωφελεῖς καὶ ἄχρηστοι· ὅθεν καὶ θέλω χαρῶ νὰ εὑρίσκωμαι ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην τῶν ἐδικῶν σου πτερύγων: ἤτοι τῶν προνοητικῶν σου δυνάμεων· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς Δαβίδ· „Ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με. (Ψαλ. ις'. 8.)

8: „Ἐκολλήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου, „ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιά σου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, καὶ ἡ καρδία μου τόσον πολλὰ ἐδέθη ὀπίσω σου Κύριε, ἀπὸ τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην, ὁποῦ ἔχει πρὸς ἐσένα, ὥστε ὁποῦ δὲν ἠμπορεῖ πλέον οὐδὲ εἰς ὀλίγην ὥραν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν ἐνθύμησίν σου· ὅθεν διὰ τὸν πολὺν τοῦτον πόθον, καὶ τὸν σφικτὸν δεσμὸν ὁποῦ ἔχω πρὸς ἐσένα, ἐβοήθησέ μοι ἡ δεξιά δύναμίς σου· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβίδ, τὴν βοήθειαν μὲν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν· τὴν παιδείαν δὲ καὶ ἀπώλειαν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ κάμῃ εἰς τὸν Σαούλ. (1)

9: „Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν „ψυχήν μου· εἰσελεύσονται εἰς τὰ κα„τώτατα τῆς γῆς.

Ὁ μὲν Θεὸς, λέγει, βοηθεῖ εἰς ἐμένα· αὐτοὶ δὲ οἱ ἐχθροί μου, ματαίως καὶ χωρὶς κἀμμίαν αἰτίαν ἐζήτησαν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐζήτησαν νά με θανατώσουν· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ θέλουν ἀποθά-

ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου ταύτῃ ἐντρυφῶ, ϗ ἐν ἑκάστῃ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ταύτην μελέτην ποιῶ, ϗ μέχρις ὄρθρου μνημονεύων σου διατελῶ.. τουτέστιν ἀεί· λέγει δὲ ϗ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· „Ὁ φθάσας εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ϗ ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ πρᾶξαι τὰ τοιαῦτα· ϗ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτῃ (Λόγ. πε'. σελ. 513.) ὅθεν ϗ ἡ ἀσματίζουσα νύμφη τετρωμένη ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, ϗ ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτῆς ἐμνημόνευε τοῦ Θεοῦ· διὸ ϗ ἔλεγεν „Ἐγὼ καθεύδω, ϗ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ. (Ἆσ. ε'. 2.) ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν „Ἀναμιμνήσκ..αί σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου· καθ' ἑκάστην φυλακὴν ἐμελέτων σε· ἤτοι κατὰ τὸν Θεοδώρητον „Ἐπὶ στρωμνῆς κατακείμενος τὸν ἥδιστον ὕπνον ἀνεβαλλόμην, καθ' ἑκάστην φυλακὴν (τῆς νυκτὸς) τὴν σὴν ἔχων μελέτην, ϗ ὕμνοις τὰς εἰς ἐμὲ γεγενημένας ἠμειβόμην εὐεργεσίας· ϗ ὁ Ἀθανάσιος λέγει „Τὸ εἰ ἐμνημόνευόν σου ἀντὶ τοῦ μνημονεύων τέθειται, ἵνα ᾖ, μνημονεύων σου, φησὶν, ἄϋπνος ἐγενόμην περὶ τὰς σὰς αἰνέσεις ϗ τὰς φωτεινάς σου χορηγίας, ἃς τοῖς ἐπικαλουμένοις σε δίδως.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος „Κόλλησιν ὀνομάζει τὸ οἱονεί πως πεπηγὸς φρόνημα, ϗ τὸ ἐκτενὲς εἰς ἀρετὴν, ϗ τὸ ἀδιάσπαστον εἰς ἀγάπην· τοιοῦτος ἦν Παῦλος λέγων „Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἀποδιΐστησι γὰρ οὐδὲν τὸν ἐξ ὁλοκλήρου διανοίας προσκείμενον τῷ Θεῷ· ὅταν δέ τις τῷ καθαρῷ συναφθείη διὰ καθάρσεως, ὑπὸ τῆς ἐκείνου λοιπὸν ἄγεται δεξιᾶς τουτέστι τοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς τὰ πάντα κατορθοῖ, ϗ πάντα ἐργάζεται· φησὶν οὖν „Ἐγὼ τῇ χειρί μου ἐστερέωσα τὸν οὐρανὸν (Ἡσ. με'. 12.) ἐκεῖνος δὲ δύναται κολληθῆναι τῷ Κυρίῳ, ὁ τὴν ὀπίσω τοῦ Θεοῦ πορείαν τελέσας, ὡς δύνασθαι μετὰ Παύλου λέγειν· „Τὸν δρόμον τετέλεκα· ὁ ἐπ' αὐτὸ φθάσας τὸ τῆς μακαριότητος τέλος· ὃς ϗ ἀκούει παρὰ Θεοῦ· σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι μετ' ἐμοῦ· (Δευτ. ε'. 31.) ὁ γὰρ πᾶσαν τὴν κατ' ἀρετὴν ὁδεύσας ὁδὸν ϗ ἐγγίσας Θεῷ, ὅς ἐστι τὸ ἄκρον τῶν ἐφετῶν, εἰς ὃ πᾶσα ἔφεσις ἵσταται· ὁ τοιοῦτος οὐκέτι πορεύεται, ἀλλὰ ἑνοῦται τῷ Θεῷ, ϗ κολλᾶται αὐτῷ, ϗ ἐν Πνεύματι γίνεται, συναντιλαμβανομένης αὐτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς ἤγουν τοῦ μονογενοῦς, δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν ϗ τὴν ἕνωσιν ἔχομεν· ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „Συμβαίνει τῇ κατὰ Μωσέα ἱστορίᾳ ἡ Ψαλμῳδία· ὡς γὰρ

θάνουν· καὶ ἀποθανόντες θέλουν καταβοῦν εἰς τὸν Ἅδην. (1)

10: „ Παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομ-
„ φαίας.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβίδ, ὅτι θέλουν ἀποθάνουν οἱ ἐχθροί του· διὰ τοῦτο τώρα λέγει ἐδῶ καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἔχουν νὰ ἀποθάνουν· ἤγουν ὅτι θέλουν παραδοθοῦν εἰς χεῖρας ῥομφαίας: ἤτοι θέλουν ἀποθάνουν ἐν τῷ πολέμῳ· χεῖρας δὲ ῥομφαίας εἶπε μεταφορικῶς, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ ἄφευκτον τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ θανάτου.

„ Μερίδες Ἀλωπέκων ἔσονται.

Ἀφ' οὗ λέγει, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ λοιποὶ ἐχθροί μου σφαγοῦν εἰς τὸν πόλεμον, τότε αἱ ἀλώπεκες καὶ τὰ ἄλλα θηρία, θέλουν διαμοιράσουν αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς καταφάγουν, μὲ τὸ να ἔμειναν ἄταφοι· ἢ μὲ τὸ ἀλώπεκες δηλοῖ, ὅτι δὲν θέλουν θανατώσουν αὐτοὺς δυνατοὶ καὶ γενναῖοι στρατιῶται, ἀλλ' εὐτελεῖς, καὶ δολεροί, καὶ ἀσθενεῖς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τοιοῦτον γὰρ ζῶον εὐτελὲς καὶ δολερὸν καὶ ἀσθενὲς εἶναι ἡ ἀλωποῦ· τῶν τοιούτων λοιπὸν δολερῶν καὶ εὐτελῶν ἀνθρώπων, θέλουν γένουν διασπαράγματα οἱ ἐχθροί μου· μὲ τὰς ἀλωπούδας δὲ φανερόνει τοὺς ἀλλοφύλους, ὁποῦ ἐκατοίκουν τριγύρου, οἵτινες ἐπολεμοῦσαν τὸν Σαοὺλ· (2)

11: „ Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ
„ τῷ Θεῷ.

Βασιλέα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του· ἐπειδὴ καὶ ἐχρίσθη μὲ τὴν ψῆφον τοῦ Θεοῦ· αὐτὸς λοιπὸν, λέγει, ὅτι θέλει εὐφρανθῇ, ὄχι διὰ τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν του· (ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐθρήνει μάλιστα καὶ ὠδύρετο ὕστερον, ὅταν ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἰωνάθαν, ὡς φαίνεται εἰς τὴν Β΄: τῶν Βασιλειῶν κεφ: α΄:) ἀλλὰ θέλει χαρῇ διὰ τὸν Θεὸν, ὅς τις λυτρόνει ἐκείνους ὁποῦ τὸν ἀγαποῦν· ἢ βασιλέα μὲν θέλεις νοήσεις ἐκεῖνον, ὁποῦ βασιλεύει καὶ κυριεύει τὰ πάθη· ἐπαινούμενον δὲ ἐκεῖνον, ὁποῦ ὑπόσχεται εἰς τὸν Θεὸν νὰ ζήσῃ ζωὴν ἐνάρετον, καὶ τὴν ὑπόσχεσίν του ταύτην βεβαιόνει διὰ τῶν ἔργων, ὡς λέγει ὁ Θεοφόρος Μάξιμος (3)

„ Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν
„ αὐτῷ.

Συ-

γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ ἅπτεται τοῦ ἐν τῇ πέτρᾳ τὴν θείαν φωνὴν ἀναμένοντος, καὶ κατόπιν ἀκολουθεῖν εὐχομένου: οὕτω καὶ ὁ Δαβίδ φησι, τῷ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ κεκολλημένῳ τὴν τῆς δεξιᾶς εἶναι ἀντίληψιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Καθάπερ κόλλῃ, φησὶ, τῷ σῷ συνδέδεμαι πόθῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ σοῦ λήθην λαμβάνων· διό με σώζεις ἐκ τῶν ἀδίκως ἐπιβουλευόντων ἐμοί.

(1) Ἔφη δὲ ὁ Κύριλλος „ Τὸ εἰς μάτην νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἀνηνύτοις ἐπιχειροῦσιν, οὐ δυνάμενοι ἁρπάσαι τὸν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ φρουρούμενον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μερίζονται τὰς τῶν ἀσθενεστέρων ψυχὰς αἱ ἀλώπεκες αἱ νοηταὶ, αἱ νεκροῖς καὶ ὀδωδόσι τρεφόμεναι σώμασι: τουτέστι τὰ πονηρὰ καὶ δυσσροπώτατα πνεύματα· πανοῦργον γὰρ καὶ ἀκάθαρτον οὖσα θηρίον ἡ ἀλώπηξ, εἰς εἰκόνα τῶν ἀκαθάρτων τῆς πονηρίας πνευμάτων λαμβάνεται, ὑφ' ὧν τῇδε κἀκεῖσε περιέλκονται οἱ πρὸς τὸ ῥᾴθυμον νενευκότες· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Φασὶ τοὺς λέοντας ἐπειδὰν τινος ἐπιλάβωνται ζώου, ῥοφεῖν τε τὸ αἷμα, καὶ ἁρπακτικῶς ἐσθίειν τὸ προσπεσὸν, καὶ μάλιστα τὰ κυριώτερα τῶν μελῶν, τὰ δὲ περιττὰ καταλιμπάνειν· ταῦτα δὲ τὰς ἀλώπεκας εὑρούσας ἐσθίειν· ἐπεὶ οὖν ἐσθίουσιν αὗται τὰ παρ' ἐκείνων ἤδη ἀναιρεθέντα, τοῦτό φησιν, ὅτι τιμωρίαι αὐτοὺς διάφοροι διαδέξονται· καὶ ἀπὸ τούτων εἰς ἑτέρους ἐμπεσόντες διαφόροις τιμωρίαις περιβληθήσονται.

(3) Τὰ λόγια τοῦ θείου Μαξίμου, εἰσὶ ταῦτα „ Πᾶς ὁ τῷ Θεῷ τὸν ἔνθεον ἐπαγγειλάμενος βίον, καὶ διὰ τῆς ἀληθείας τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τοὺς ὅρκους πληρῶν τῆς καλῆς ὑποσχέσεως, ἐπαινετός ἐστιν.

Συνήθεια ἦτον νὰ ὀμνύουν οἱ ὑποτασσόμενοι λαοὶ εἰς τὸν βασιλέα των καὶ νὰ λέγουν· μὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως, τοῦτο δὲν ἔκαμα! καὶ ἄλλα ὅμοια· ἐν ὅσῳ δὲ ὁ Σαοὺλ ἦτον ζωντανὸς, ὅποιος ἤθελε τολμήσῃ νὰ ὀμόσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν τοῦ Δαβὶδ, ἐκατηγορεῖτο καὶ ἐκινδύνευεν ἡ ζωή του· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Σαοὺλ ἀπέθανεν, ὅποιος ἤθελεν ὀμόσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν τοῦ βασιλέως Δαβὶδ, περισσότερον ἐπαινεῖτο· ἐπειδὴ μὲ τοῦτο ἔδειχνεν, ὅτι εἶναι φίλος αὐτοῦ.

„Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἄ-
„δικα.

Τὸ στόμα, λέγει, τῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ ἐλάλει κατ' ἐμοῦ ἄδικα, διὰ τὰς συκοφαντίας καὶ κατηγορίας, ὁποῦ ἐποίει κατ' ἐμοῦ· καὶ τὸ στόμα ὁποῦ ἐμελέτα τὸν ἀφανισμόν μου, αὐτὸ, λέγω, ἐφράγηκε μὲ τὸν θάνατον, καὶ πλέον κατ' ἐμοῦ νὰ λαλήσῃ δὲν ἠμπορεῖ.

Ἔτζι ἑρμηνεύεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος νοούμενος κατὰ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν· κατὰ δὲ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν νοούμενος, ἑρμηνεύεται, ὅτι οἱ νοητοὶ Δαίμονες θέλουν καταβοῦν εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς: ἤτοι εἰς τὸν τάρταρον· λέγει γὰρ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος „Ὁ Θεὸς Ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους (Β'. Πέτρ. β'. 4.) ὁ γὰρ τάρταρος λέγουσιν, ὅτι εὑρίσκεται ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν· ῥομφαίαν δὲ εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Δαίμονες παρεδόθησαν, θέλεις νοήσεις τὴν τοῦ Θεοῦ τιμωρίαν.

Ψαλμὸς ΞΓ'.

„Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μὲ τὸν προλαβόντα· ἐπειδὴ καὶ διηγεῖται τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ προφητεύει, ὅτι ἔχει νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ αὐτάς· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται. (1)

1: „Εἰσάκουσον ὁ Θεὸς τῆς προσευχῆς
„μου ἐν τῷ δέεσθαί με πρός σε· ἀπὸ
„φόβου ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχήν
„μου. (2)
2: „Σκέπασόν με ἀπὸ συστροφῆς πονη-
„ρευομένων, ἀπὸ πλήθους ἐργαζο-
„μένων ἀδικίαν.

Τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἐξήγησιν δὲν χρειάζονται· συστροφὴν δὲ ὀνομάζει τὸ σύστημα, καὶ τὴν ἐπὶ κακῷ ὁμόνοιαν καὶ συμ-

---

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες εὔχονται νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐναντίους ἐχθροὺς τοῦ κηρύγματός των.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι εἶναι ὅμοιον τοῦτο μὲ τὸ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ῥηθέν· „Καὶ νῦν Κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Ἐχθρὸς δὲ φόβος, ὁ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐγγινόμενος, καὶ ὁ ἐναντίος τῷ τοῦ Χριστοῦ θάρσει, ὃν ἀπεύχε-

συμφωνίαν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

3 : „ Οἵτινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς
„ γλώσσας αὐτῶν.

Αὐτοί, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ἀκόνησαν τὰς γλώσσας των ὡσὰν μάχαιραν, εἰς τὸ νὰ συκοφαντοῦν εὐκόλως, καὶ νὰ κατασκευάζουν ἐπιβουλὰς κατ᾿ ἐμοῦ· ὁμοιάζει δὲ ὁ λόγος οὗτος μὲ τὸ „ Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα· περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν εἰς τὸν νς΄. Ψαλμὸν ς΄χ. 4.

„ Ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν, πρᾶγμα
„ πικρόν.
4 : „ Τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις
„ ἄμωμον.

Ἄμωμον λέγει τὸν ἀθῶον καὶ ἀναίτιον ὁ Δαβὶδ: ἤτοι τὸν ἑαυτόν του· ὑπερβατὸν δὲ σχῆμα εὑρίσκεται ἐδῶ, τὸ ὁποῖον οὕτως ὁμαλύνεται· ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν, ὥστε κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις ἄμωμον· ὅπερ ἐστὶ πρᾶγμα πικρόν· ἤτοι κακὸν καὶ σκληρὸν καὶ ἐπίβουλον πρᾶγμα εἶναι, τὸ νὰ σαϊτεύῃ τινας κρυφίως, τὸν ἄπταιστον ἄνθρωπον· ἐπειδὴ μὲ τὸν τρόπον τοῦτον, δὲν δύναται νὰ προφυλαχθῇ ὁ κρυφίως σαϊτευόμενος, μὲ τὸ νὰ μὴν ἠξεύρῃ· τοξάρι δὲ ὠνόμασε τὴν γλῶσσαν τῶν ἐχθρῶν, ὁμοίως καὶ ῥομφαίαν· ῥομφαίαν μὲν, διὰ τὶ θανατόνει ἐκείνους, ὁποῦ πλησιάσουν κοντά· τοξάρι δὲ, διὰ τὶ καὶ ἀπὸ μακρὰν σαϊτεύει τοὺς ἀνθρώπους· (1) οἱ γὰρ ἐχθροί μου, λέγει, φανερῶς μὲν, μὲ ἐπαινοῦν, κρυφίως δὲ, κατασκευάζουσιν ἐπιβουλὰς ἐναντίον μου.

„ Ἐξάπινα κατατοξεύσουσιν αὐτὸν,
„ καὶ οὐ φοβηθήσονται.

Αἰφνιδίως, λέγει, θέλουν σαϊτεύσουν τὸν ἀθῶον οἱ ἐχθροί του, χωρὶς νὰ ἔχῃ κάμμίαν προϋπάρχουσαν εἴδησιν· δὲν θέλουν δὲ φοβηθοῦν οὔτε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ τὴν κατὰ τῶν ἐπιβούλων κινουμένην, οὔτε τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων κατηγορίαν.

5 : „ Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονη-
„ ρόν.

Ἐκύρωσαν, λέγει, οἱ ἐπίβουλοι ἄνθρωποι κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτόν τους πονηρὸν λόγον· ἤγουν ἐμελέτησαν πονηρὰν συμβουλὴν κατὰ τῶν ἀναιτίων, καὶ ἀπεφάσισαν βεβαίως νὰ τὴν φέρουν καὶ εἰς πρᾶξιν. (2)

„ Δι-

χεται ἡ Ψαλμῳδία· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Τὸ δὲ εἰσάκουσόν μου ἐν τῷ δέεσθαί με, ἀντὶ τοῦ, οὐ σιωπῶντες, ἀλλ᾿ εὐχομένου· χρῆμα γὰρ ἐπιζήμιον ἐν τοῖς τοιούτοις ἡ σιωπή· ἢ ὅτι ταχύ μου εἰσάκουσον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ δέεσθαι, κατὰ τὸ, ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ ἰδοὺ πάρειμι· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησιν „ Ἀπάλλαξόν με τοῦ φόβου τῶν ἐναντίων· ἵνα εἴπῃ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν καὶ τοῦ θανάτου· ταῦτα γὰρ ἐδεδίει μὴ πάθῃ παρ᾿ αὐτῶν· καὶ ὁ Ὠριγένης „ Ἐξελοῦ φησι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ φόβου, ὃς φόβος, οὐ φίλος ἀλλ᾿ ἐχθρός ἐστι· φίλος μὲν, ὁ τοῦ Θεοῦ ἐπιστημονικὸς φόβος· ἐχθρὸς δὲ, ὁ μὴ τοιοῦτος φόβος· ὁποῖος ὁ τῶν ἑτεροδόξων, ἢ ὁ τῶν ὁποιωνδηποτοῦν ἄλλων τῶν μὴ τὸν Θεὸν φοβουμένων· περὶ ὧν δύναται τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ Πνεῦμα παραστατικῶς εἰρηκέναι· τὸν δὲ φόβον αὐτῶν οὐμὴ φοβηθῶμεν οὐδ᾿ οὐμὴ ταραχθῶμεν.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Πρᾶγμα πικρὸν τὴν κατὰ τοῦ ἀμώμου εἴτουν ἀθῴου συκοφαντίαν ἐκάλεσεν· ἐπειδὴ ἄτοπον καὶ τὸν τυχόντα συκοφαντεῖν· τὸ δὲ, τὸν δίκαιον, δεινότερον· ὃν ἐν ἀποκρύφῳ τοξεύουσι: τουτέστι κατὰ τὸ λεληθός· οὐδὲ γὰρ τολμῶσιν εἰς τὸ ἐμφανὲς αὐτὸν διαβάλλειν· τὸ δὲ ἐνέτειναν τόξον, ἀντὶ ὡς τόξον νοεῖται· παρὰ δὲ τῷ Θεοδωρίτῳ λέγεται „ Τὸ δὲ πρᾶγμα πικρὸν, ἀντὶ τοῦ ῥῆμα πικρὸν ἢ λόγον πικρόν· τούτῳ ἐπλήρωσαν τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν, χείρονα ὀξύνοντες τοῦ τόξου τὸν πικρὸν λόγον.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Κραταίωσις λόγου πονηροῦ ἐστι, τὸ διαβεβαιοῦσθαι τοὺς Ἰουδαίους ὡς οὐκ ἀνέστη

ὁ

„ Διηγήσαντο τοῦ κρύψαι παγίδα· εἶπον· τίς ὄψεται αὐτούς;

Ἀντὶ τοῦ διηγήσαντο, εἰσηγήσαντο ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· ἐσυμβουλεύθησαν, λέγει, ἀναμεταξύ των οἱ ἐχθροὶ τῶν ἀναιτίων ἀνθρώπων· καὶ εἶπον νὰ κρύψουν παγίδας, καὶ νὰ βάλλουν εἰς τὸν δρόμον φύλαξιν διὰ νὰ με πιάσουν καὶ νὰ μὲ θανατώσουν· ὡσὰν δὲ νὰ μὴν ἦναι Θεὸς, ἔτζι ὄντες διατεθειμένοι, εἶπον εἰς τὸν ἑαυτόν τους· ποῖος θέλει μᾶς ἰδῇ; ἢ ποῖος θέλει φανῇ ἔκδικος καὶ βοηθὸς τοῦ παρ' ἡμῶν ἐπιβουλευομένου; ἤτοι οὐδείς. (1)

9: „ Ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν, ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις.

Ἐζήτησαν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν ἀνομίαν, ἀπέκαμον ὅμως, ζητοῦντες ζητήσεις δολερὰς, καὶ μηχανὰς διαφόρους κατασκευάζοντες. (2)

„ Προσελεύσεται ἄνθρωπος, καὶ καρδία βαθεῖα.
7: „ Καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός.

Κοντὰ, λέγει, εἰς τοὺς ἐχθροὺς ὁποῦ με ἐπιβουλεύονται, τυχὸν θέλει πλησιάσει καὶ ἄλλος τινὰς ἄνθρωπος διὰ νὰ τοὺς συμβοηθήσῃ εἰς τὴν κατ' ἐμοῦ γνώμην καὶ πονηρίαν, χαριζόμενος αὐτοῖς καὶ ὑποσχόμενος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἔχει νὰ κινηθῇ κατ' ἐμοῦ· οὗτος δὲ ὁ ἄθρωπος, θέλει εἶναι καρδία βαθεῖα· ἤγουν βαθύφρων καὶ σοφὸς· εἰς τὸ κακὸν ὅμως· διὰ τὶ εἶναι καὶ βαθύφρων εἰς τὸ καλόν· πλὴν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ κατ' ἐμοῦ, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς θέλει ὑψωθῇ καὶ μεγαλυνθῇ περισσότερον· διὰ τὶ πιάνει τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· ἤτοι τιμωρεῖ αὐτοὺς καὶ δείχνει ἀπράκτους καὶ ματαίας ὅλων τῶν ἀνωτέρω τὰς ἐπιβουλὰς, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θεοδωρίτου. (3)

„ Βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν.

Αἱ πληγαὶ, λέγει, ἤγουν αἱ κακώσεις καὶ βλάβαι τῶν ἐχθρῶν μου, ἔγιναν βέλος νηπίων: ἤγουν ἄπρακτοι καὶ ἀνενέργητοι· διὰ τὶ τοιαῦται ἀνενέργητοι εἶναι καὶ αἱ σαΐται, ὁποῦ ῥίπτονται ἀπὸ τὰ νήπια παιδία, διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ὁποῦ ἔχουν.

8: „ Καὶ ἐξησθένησαν ἐπ' αὐτοὺς αἱ γλῶσσαι αὐτῶν.

Γλώσ-

ὁ Κύριος ἐκ νεκρῶν· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· πῶς δὲ ἐκραταίωσαν; ἀπατῶντες, ὀμνύοντες, μάρτυρας καὶ κατηγόρους μισθούμενοι, μηχανὰς εὑρίσκοντες, αἰτίας ἐπιφέροντες· ἵνα τὸν πονηρὸν λόγον: δηλαδὴ τὴν τοῦ ψεύδους πιστευθῆναι ποιήσωσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ταῦτα λέγονται διὰ τοὺς βλασφημοῦντας τοὺς Ἀποστόλους καὶ λέγοντας „ Οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Τοῦτο μὲν οἱ περὶ τὸν Ἀβεσσαλὼμ καὶ τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς λοιπούς· τοῦτο δὲ καὶ οἱ παράνομοι, οἱ κατὰ καιρὸν μηχανὰς καὶ πάγας κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ συστησάμενοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πάντα φησὶν ἐκίνησαν λογισμόν· πᾶσαν ἐπενόησαν κατ' ἐμοῦ μηχανήν· οὐδὲν ἐπιβουλῆς καταλελοίπασιν εἶδος, προφανῶς ἐπιόντες, κρύβδην λοχῶντες, κατασκόποις χρώμενοι, τὰς ἐρήμους περινοσοῦντες, τὰ πετρώδη χωρία διερευνώμενοι, ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς ἀναζητοῦντες τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας, περὶ ὧν φάσκει ὁ θεῖος Παῦλος· ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ Κόσμος· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησι διὰ τοῦτο ἐξέλιπον, ἐπειδὴ ἀνομίας ἠρεύνων: τουτέστιν οὐ κατὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἐζήτουν, ἥνπερ ἐζήτουν δικαιοσύνην· διὸ οὐχ εὑρίσκουσιν, οἱ δὲ τὴν θεογνωσίαν χωρὶς περισπασμοῦ τινος ἐρευνῶντες, οὐκ ἀποτυγχάνουσι.

(3) Ὅθεν ὁ Θεοδοτίων τοῦτο οὕτως ἡρμήνευσε „ Καὶ διάνοιαν ἀνδρὸς καὶ καρδίαν βαθεῖαν κατατοξεύσει ὁ Θεός· ὁ δὲ Εὐσέβιος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν „ Οἱ μὲν παράνομοί φησιν, οὐδιέλιπον πονηρὰ βουλευόμενοι· προσελεύσεται δὲ ἄνθρωπος ἀληθινὸς τὸ κατ' εἰκόνα διασώζων, καὶ διαρθρώσει τῷ λόγιος εἶναι καὶ συνετός· (τοῦτο γὰρ ἡ βαθεῖα καρδία δηλοῖ) τὴν βαθεῖαν νόησιν εἰς ἔλεγχον· δι' οὗ ὑψωθήσεται ὁ Θεὸς ὁ δρασσόμενος τοὺς σο-

φοὺς

Γλώσσας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς συκοφαντίας καὶ ἐπιβουλὰς, αἱ ὁποῖαι διὰ μέσου τῆς γλώσσης κατασκευάζονται, καὶ τῆς γλώσσης εἶναι ἀποτελέσματα· ἀσθενεῖς λοιπὸν, λέγει, ἔγιναν αἱ γλῶσσαι καὶ συκοφαντίαι τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ τίποτε περισσότερον νὰ κατορθώσουν δὲν ἐδυνήθησαν.

„Ἐταράχθησαν πάντες οἱ θεωροῦντες
„ αὐτούς.

9: „ Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος.

Ἐταράχθησαν, λέγει, ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶδον τοὺς ἀνωτέρω ἐχθρούς μου, πῶς ἀπέτυχον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς μηχανὰς, ὁποῦ ἐναντίον μου κατεσκεύασαν· καὶ κάθε ἄνθρωπος βλέπωντας αὐτοὺς, ἐφοβήθη εἰς τὸν ἑαυτόν του, μὲ τὸ νὰ ἐγνώρισεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκδικητὴς καὶ βοηθὸς ἐκείνων ὁποῦ ἀδικοῦνται. (1)

„ Καὶ ἀνήγγειλαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ·
„ καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνῆκαν.

Ὅλοι, λέγει, ὅσοι εἶδον τοὺς ἐχθρούς μου ἀποτυχόντας, θέλουν διηγοῦνται εἰς τοὺς ἄλλους τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ λόγου μου· καὶ θέλουν καταλάβουν ἐκείνας τὰς κρίσεις, ὁποῦ ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς δούλους του· ὡς ἀπεφασμένα δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμελλον νὰ γένουν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ὡς πολλάκις εἴποτεν. (2)

10: „ Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυ-
„ ρίῳ, καὶ ἐλπιεῖ ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐ-
„ παινεθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ
„ καρδίᾳ.

Κάθε δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, βλέπωντας τὴν πρόνοιαν καὶ βοήθειαν, ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς ἐμὲ, θέλει χαρῇ, καὶ θέλει ἐλπίσει εἰς τὸν Κύριον, ἵνα καὶ αὐτὸς ἀξιωθῇ τῆς αὐτῆς βοηθείας· ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ δὲν ἔχουν εἰς τὴν καρδίαν τους κανένα σκολιὸν καὶ πονηρὸν λογισμὸν, ὁποῖος ἦτον ὁ Δαβὶδ, ὅλοι λέγω, αὐτοὶ θέλουν ἐπαινεθοῦν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς τοιούτους ἀπονηρεύτους βοηθεῖ „ Ὡς ἀγαθὸς γάρ φησιν, ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ, τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ (Ψαλ. οβ. 1.) μερικοὶ δὲ τὸ, „ προσελεύσεται ἄνθρωπος καὶ καρδία βαθεῖα περὶ τοῦ Ἰούδα ἐνόησαν· ὁ ὁποῖος βαθὺς καὶ παμπόνηρος ὤντας, ἐπῆγεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαίους, καὶ ὑπεσχέθη νὰ προδώσῃ αὐτόν· εἰς αὐτοὺς δὲ ὁ Χριστὸς ὑψώθη μᾶλλον καὶ ἐμεγαλύνθη, ἐπειδὴ ἐτέλεσε μὲν φοβερὰ θαύματα, ὅταν ἐσταυρώθη, ἀ-

φοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· ὑψοῦται γὰρ ὁ Θεὸς δι' ἀνδρῶν ἁγίων τῆς ἀπάτης ἐλεγχομένης· ἄλλοι δὲ νοοῦσι τὸ ῥητὸν τοῦτο περὶ τοῦ Ἰούδα, καὶ ὅρα ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ· ἄλλος δέ φησι „ Προσελεύσεται ἄνθρωπος, ὅσον ἄν, φησι, βαθύνῃ ὁ ἀνθρώπινος λογισμὸς τὰ ὑπὲρ δύναμιν περιεργαζόμενος, ὑπὲρ αὐτόν ἐστιν ὁ Θεὸς μὴ καταλαμβανόμενος· οὐ συνορῶσι φησὶν, ὅτι ὅσον ἂν κρύψωσι τοὺς δόλους καὶ βαθύνωσιν, ὡς μὴ δήλους γενέσθαι, ἀνώτερος εὑρίσκεται ὁ Θεὸς, ἑτοιμοτέραν παρέχων βοήθειαν, ἢ ἐκεῖνοι τοὺς δόλους· ὁ δὲ Θεοδώρητός φησι „ Καὶ τὰ λανθάνοντα γὰρ ὁ Θεὸς ἐφορᾷ, καὶ τὸ οἰκεῖον δείκνυσιν ὕψος δίκας τούτους εἰσπραττόμενος.

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Ἀθανάσιος „ Εἰπὼν ἀνωτέρω τὸ κατὰ τῶν ἁγίων κηρύκων (ἤτοι Ἀποστόλων) ἔπαρμα τῶν ἐχθρῶν, διεξέρχεται καὶ τὴν ἔκπτωσιν· οὕτω γάρ φησι, τὰς μηχανὰς αὐτῶν τὰς καθ' ἡμῶν ἀσθενεῖς ἐργάζεται καὶ οὐδαμεινὰς, ὡς τὰ τῶν νηπίων ἀσθενῆ καὶ πλήττειν οὐ δυνάμενα βέλη· ὅθεν πάντες οἱ βλέποντες αὐτοὺς τοσαῦτα μὲν μηχανωμένους, ὠφελοῦντας δὲ οὐδὲν, ταραχῇ τὴν διάνοιαν κατεσχέθησαν· ἐφ' οἷς γὰρ διήμαρτον, τὴν θείαν ἐθαύμασαν Πρόνοιαν γεγονότες περιδεεῖς.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Πᾶς ἄνθρωπος τῆς παλαιᾶς Ἱερουσαλὴμ ἱστορῶν τὴν πόρθησιν εἰς φόβον πολὺν τοῦ σταυρωθέντος ἔρχεται· καὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ ἀναγγέλλει, καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνίησι· ποῖα ταῦτα; ἃ τοῖς Ἀποστόλοις μὲν προεῖπε, νῦν δὲ εἰς τέλος ἐξήγαγε· δεικνύντων γὰρ αὐτῶν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ἱεροῦ, ἀπεκρίνατο „ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ μείνῃ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται.

ἀνέςη δὲ ἐκ τῶν νεκρῶν· καὶ αἱ τιμωρίαι καὶ τὰ πάθη, ὁπού ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν· ἕνα μὲν, διὰ τί αὐτὸς ἦτον ἀπαθὴς κατὰ τὴν Θεότητα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀφανίσουν αὐτὸν, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον· ὅλοι δὲ οἱ Ἐθνικοὶ, βλέποντες τοὺς Ἰουδαίους νὰ παραδοθοῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους πρὸς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμὸν, ἐταράχθησαν καὶ ἐφοβήθησαν τὸν Χριςόν· διὰ τὸν ὁποῖον Χριςὸν οἱ Ἐθνικοὶ αὐτοὶ, ἔπαθον πολλὰ ὑπὸ τῶν διωκτῶν καὶ τυράννων (1) δικαίους δὲ θέλεις νοήσεις τοὺς αὐτοὺς Ἐθνικοὺς, ἐπειδὴ καὶ ἐδικαιώθησαν διὰ τῆς πίςεως· οἱ ὁποῖοι καὶ θέλουν εὐφρανθοῦν διὰ τὸν Χριςόν· οἱ ἴδιοι δὲ Ἐθνικοὶ εἶναι καὶ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ κατὰ τὸν Ὠριγένη· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν καρδίαν, δὲν ἐςράβωσαν εἰς κἀνένα πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πίςιν, ὁποῦ παρέλαβον, καθὼς ἐςράβωσαν πάλαι οἱ Ἰουδαῖοι.

Ψαλμὸς ΞΔʹ.

Κάθισμα Θʹ.

„ Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβίδ.
„ Ὠδὴ Ἱερεμίου, καὶ Ἰεζεκιὴλ, καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας,
„ ὅτε ἔμελλον ἐκπορεύεσθαι·

Ὁ μὲν Εὐθύμιος ὁ ἐμὸς συγγραφεὺς, τὴν ἀνωτέρω μόνον ἐπιγραφὴν ἔχει λέγων· εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ἐπιγράφεται, διὰ τὶ προφητεύει διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων, ἐκ προσώπου τῶν ὁποίων συνεγράφη ὁ παρὼν Ψαλμὸς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ περὶ τῆς μεταβολῆς καὶ Θεοσεβείας τῶν Ἐθνικῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τὶ δὲ δηλοῖ Ψαλμὸς ᾠδῆς, εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ ἐν κεφαλαίῳ θʹ· καὶ ὅρα ἐκεῖ. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα καὶ τοῦτο προστίθημι εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς, ὅτι ὁ ἱερὸς Θεοδώριτος βλέπωντας νὰ ἔχῃ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ τὴν ἐπιγαφὴν ταύτην „ Ὠδὴ Ἱερεμίου καὶ Ἰεζεκιὴλ καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας ὅτε ἔμελλον ἐκπορεύεσθαι, λέγει, ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιγραφὴ, οὔτε εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν εὑρίσκεται, οὔτε ἄλλοι ἑρμηνευταὶ αὐτὴν, ἔχουσιν, ἀλλὰ κἄποιος, ὡς φαίνεται, ἀμαθὴς, ἐπρόσθεσεν αὐτὴν, χωρὶς νὰ προσέξῃ, οὔτε εἰς τὴν ἱςορίαν, οὔτε εἰς τὸ νόημα τοῦ Ψαλμοῦ· ἐπειδὴ ὁ Ἱερεμίας δεν ἐπῆγεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα· ἀλλ' ἔλαβεν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, νὰ διατρίβῃ ὅπου βούλεται, ἐδιάλεξε δὲ νὰ κατοικῇ εἰς τὴν πατρίδα του· γράφει δὲ ὁ ἴδιος Ἱερεμίας, ὅτι ἐκατέβη εἰς Τάφνας τῆς Αἰγύπτου, ὁμοῦ μὲ ἄλλους πολλοὺς Ἰουδαίους, ὅσους ἀφῆκεν ὁ Ναβουζαρδάν· „ Καὶ εἰσῆλθον εἰς Αἴγυπτον, ὅτι οὐκ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου, καὶ εἰσῆλθον εἰς Τάφνας· καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν ἐν Τάφναις, λέγων „ Λάβε σεαυτῷ λίθους μεγάλους (Ἱερεμ. μγ. 7) καὶ ἐκεῖ ἐπροφήτευεν, ὡς φαίνεται ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ. (2) λοιπὸν δὲν ἁρμόζουν ταῦτα, λέγει, εἰς τοὺς ἐκπορευομένους ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, ἀλλὰ εἰς τοὺς εὑρισκομένους

(1) Ὅθεν καὶ εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο δὲ εὕροι ἄντις κατωρθωκότας τὸν Δαβὶδ καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν, καὶ τοὺς μετ' ἐκείνους· λέγω δὴ τοὺς ἀθλοφόρους Μάρτυρας καὶ τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας.

(2) Ὅθεν ἐκ τῶν λόγων τούτων συμπεραίνεται, ὅτι καὶ τὰ ἐν τῷ Συναξαριςῇ γραφόμενα περὶ τοῦ Ἱερεμίου, ὅτι ἐπῆγεν εἰς Βαβυλῶνα, δὲν ἔχονται ἀκριβείας· παρὰ δὲ τῷ αὐτῷ Θεοδωρίτῳ γράφεται καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Ἱερεμίας σύρ-

νους ἐν τῇ σκλαβίᾳ· Ἰωάννης δὲ ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ λέγει, ὅτι οἱ τελευταῖοι πέντε σίχοι τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, οἱ ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ „ Ἐπεσκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν· μέχρι τέλους· αὐτοὶ λέγω δίδουσι νὰ πισεύσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Δαβίδ, ἀφ' οὗ ἔλαβε βροχὴν πλουσίαν ἐν καιρῷ ἀνυδρίας· ὅθεν καὶ ἐν καιρῷ ἀνυδρίας καὶ βροχῆς, ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἁρμόζει νὰ λέγεται.

1: „ Σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ Θεὸς ἐν Σιὼν, „ καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν „ Ιερουσαλήμ.

Εἰς τὴν Σιὼν, λέγει, (ὄρος δὲ τοῦτο τῆς Ἱερουσαλὴμ) πρέπει νὰ ὑμνήσαι Κύριε· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἐπρόσταξας νὰ σὲ λατρεύουν οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ θέλει ἀποδοθῇ εἰς ἐσένα ἡ τοῦ καθ' ἑνὸς προσευχὴ καὶ ὑπόσχεσις· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπισροφὴν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ κάμουν οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ ἀναγωγικῶς Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ, ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία τῶν πισῶν, καὶ αἱ κατὰ μέρος Ἐκκλησίαι αὐτῶν. (1)

2: „ Εἰσάκουσον προσευχῆς μου· πρὸς „ σὲ πᾶσα σὰρξ ἥξει.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τὴν προσευχήν μου καὶ δός μοι τὴν αἴτησιν, διὰ τὴν ὁποίαν σὲ παρακαλῶ· τὸ δὲ πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἥξει, εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώριτον προφητεία διὰ τὰ ἔθνη, πῶς ἔχουν νὰ πισεύσουν εἰς τὸν Χρισόν· σάρκα δὲ τὰ ἔθνη ὠνόμασεν, ἢ διὰ τί ἀπὸ τὸ μέρος τῆς σαρκὸς ὀνομάζει τὸν ὅλον ἄνθρωπον· ἢ διὰ τί οἱ ἐθνικοὶ ἔζουσαν σαρκικῶς· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν καθολικὴν ἀνάστασιν ὅλων κοινῶς τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ ἀνασηθέντες ἄνθρωποι, ἔχουν νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν. (2)

3: „ Λόγοι ἀνόμων ὑπερεδυνάμωσαν ἡ„ μᾶς.

Αἱ βλασφημίαι, λέγει, τῶν ἐχθρῶν μας Βαβυλωνίων, τὰς ὁποίας λέγουσιν ἐναντίον εἰς ἐσένα τὸν Θεὸν, καὶ ἐναντίον εἰς ἡμᾶς, αὗται ἔγιναν ὑ-

πύργον οἰκοδομήσας ὑψηλὸν καὶ ἑαυτὸν ἐναποκλείσας, ἐν τούτῳ τοὺς θρήνους συνέγραψεν, ὀλοφυράμενος τοῦτο μὲν τὴν Ἱερουσαλὴμ· τοῦτο δὲ, τὸν ἐξανδραποδισμὸν τοῦ λαοῦ· φαίνεται δὲ, ὅτι ἀφ' οὗ συνέγραψε τοὺς θρήνους ἐν τῇ πατρίδι, κατέβη εἰς Αἴγυπτον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ὅτι ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ εἰσάγει ὁ Δαβὶδ τὸ πρόσωπον τῶν Ἐθνῶν, τῶν πισευσάντων εἰς Χρισόν· ἔτι τε εὐχὴν ἀναπέμπει ὑπὲρ αὐτῶν, ὄντων μὲν πάλαι ἀκάρπων, γενομένων δὲ εὐφόρων διὰ τῆς εἰς Χρισὸν πίσεως.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος, Σιὼν λέγει τὴν ἄνω καὶ ἐπουράνιον, καὶ τὴν κάτω ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν· ὁ τοίνυν ὕμνος ὁ ἐν τῇ Σιὼν· ἤτοι τῇ ἐπουρανίῳ, καὶ τῇ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίᾳ, τῷ Θεῷ ἀποδιδόμενος, πρέπει ἂν μόνῳ τῷ ὑμνουμένῳ Θεῷ· ᾧ καὶ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι προσήκει· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Πάντα τοῦ Ψαλμοῦ τὰ ῥητὰ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι διάγουσι πρόσφορα· οὗτοι γὰρ τῆς ἐπανόδου γλιχόμενοι, ταύτην τῷ Θεῷ τὴν ὑμνῳδίαν προσέφερον. καί φασιν ἐπανάγαγε ἡμᾶς εἰς τὴν Σιὼν· ἔνθα ἔξεσιν ἡμῖν τοὺς ὕμνους σοι προσφέρειν καὶ τὰς συνήθεις εὐχάς· οὐ γὰρ ἐφεῖται τὴν ᾠδὴν ᾄδειν Κυρίου ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας, ἐν ξέναις ἀκοαῖς καὶ βεβήλοις· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὐκέτι, φησὶν, οἷς ἐνομίζομεν θεοῖς τοὺς ὕμνους ἀναπέμψομεν, εἰδότες, ὡς ἐκείνοις μὲν οὐ πρέπει τὸ ὑμνεῖν, ξύλοις καὶ λίθοις καὶ δαίμοσιν οὖσι, σοὶ δὲ μόνῳ τὸ τοιοῦτον πρεπωδέστατον.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Διὰ τούτων εὐαγγελίζεται τὴν κλῆσιν ἁπάντων τῶν Ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Ἰωὴλ „ Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· καὶ ὁ Ὠριγένης „ Πρὸς σὲ δὲ τὸν Θεὸν, ὃς πνεῦμα ποιεῖς τὴν σάρκα, πᾶσα σὰρξ ἥξει· μεταβαλεῖ γὰρ ἡ γενομένη σὰρξ δι' ἁμαρτίαν ψυχὴ, καὶ ἔσαι πνεῦμα.

ὑπὲρ τὴν δύναμίν μας· ἤτοι αὐταὶ κατεδυνάστευσαν ἡμᾶς, καὶ δὲν τολμῶμεν νὰ ἀντειποῦμεν εἰς αὐτὰς, μὲ τὸ νὰ εἴμεθα σκλάβοι τῶν βλασφημούντων· ἢ νοεῖται τὸ ἐναντίον· ὅτι αἱ μεγάλαι βλασφημίαι τῶν Βαβυλωνίων μᾶς δίδουν μεγάλην καὶ ὑπερβολικὴν δύναμιν καὶ θάῤῥος, ὅτι ἐσὺ Κύριε, δὲν θέλεις παραβλέψεις αὐτὰς ἀνεκδικήτους· ἀλλὰ ἔχεις νὰ τὰς τιμωρήσῃς· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ὑπερηδυνάμωσαν ἡμᾶς· ἤτοι ἐποίησαν ἡμᾶς ἀδυνάτους καὶ ἀσθενεῖς μὲ ὑπερβολήν. (1)

„Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν σὺ ἱλάσῃ·

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις συγχωρήσεις τὰς ἀσεβείας καὶ ἁμαρτίας ἡμῶν, διὰ τὰς ὁποίας ἐσκλαβώθημεν· καὶ σὺ θέλεις ἐλευθερώσεις ἡμᾶς. (2)

4: „Μακάριος, ὃν ἐξελέξω καὶ προσε-
„λάβου· κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐ-
„λαῖς σου.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως· ἤγουν ὅτι ζηλωτὸς εἶναι ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ὁ ὁποῖος ἐδιαλέχθηκεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἔγινεν ἐδικός σου Κύριε· διὰ τὶ αὐτὸς, ἀφ' οὗ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, θέλει ἐπιςρέψει ἐντίμως καὶ θέλει κατοικήσει πάλιν εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ· ταύτην γὰρ ὠνόμασεν αὐλὰς τοῦ Θεοῦ· διὰ τὶ εἰς αὐτὴν εὑρίσκετο ὁ περίφημος ἐκεῖνος τοῦ Σολομῶντος Ναός· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν φανερόνει αἰνιγματωδῶς, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος, τὸν ἐξ ἐθνῶν νέον λαὸν, ὅς τις ἐδιαλέχθη εἰς κληρονομίαν ἀπὸ τὸν Χριςόν· αὐλὰς δὲ τοῦ ἐθνικοῦ λαοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὰς κατὰ τόπους εὑρισκομένας Ἐκκλησίας· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ διὰ κάθε δίκαιον Χριστιανὸν, ὁποῦ τελειόνει μὲ εὐσέβειαν (καὶ ἀρετὴν) τὴν ζωήν του· διὰ τὶ αὐτὸς διαλεχθεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, πέρνεται παρὰ τοῦ Χριςοῦ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ὅπου εἶναι αἱ αὐλαὶ καὶ αἱ μοναὶ τῶν δικαίων. (3)

„Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ
„οἴκου σου.

Οἶκος Θεοῦ εἶναι ἡ Ἱερουσαλὴμ, τόσον ἡ κάτω καὶ ἐπίγειος, ὅσον καὶ ἡ ἄνω καὶ ἐπουράνιος· ὁμοίως οἶκοι Θεοῦ, εἶναι καὶ οἱ κατὰ τόπους Ναοὶ καὶ Ἐκκλησίαι· ἀγαθὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὰ θεῖα δόγματα, καὶ ὅσα ἀποβλέπουν πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ εὐφροσύνην ψυχῆς· (4) ἀπὸ τὰ ὁποῖα, λέγει, ἡμεῖς οἱ σκλαβωθέντες θέλομεν χορτάσομεν, ἀφ' οὗ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν.

Ἀ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι „Λόγους ἀνόμων φησὶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου· δι' ἧς καὶ ἐξησθένησαν τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως.

(2) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτής· „Οὐκ ἀδίκως τοῖς ἀνόμοις Βαβυλωνίοις δουλεύειν κατεκρίθημεν ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι· ἀλλὰ διὰ τὴν ὑφ' ἡμῶν πάλαι τολμηθεῖσαν ἀσέβειαν, ἧς τὸν ἱλασμὸν καὶ τὴν ἄφεσιν παρὰ σοῦ προσδοκῶμεν, παρ' οὗ καὶ τὸ αἰχμαλωτισθῆναι συνέβη ἡμῖν· κατὰ δὲ θεωρίαν, οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντες λόγους ἀνόμους ὀνομάζουσι τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ὡς ὑπερισχύουσαν, καὶ ἐν τῇ τοῦ ἀντικειμένου συνεργείᾳ κατὰ τῆς ἀληθείας ἔχουσαν δύναμιν· δι' ἧς καὶ ἐξησθένησαν τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως· καί γε εὔχονται τῆς συμβάσης αὐτοῖς ἐν τῇ πλάνῃ ἀσεβείας ἀπαλλαγῆναι, καὶ ἵλεων εὑρεῖν τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς πάλαι ἠσέβησαν· (ταῦτα εὕρηνται καὶ παρὰ Θεοδωρίτῳ.)

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Τοὺς τελειωθέντας κατ' ἀρετὴν, καὶ εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω φθάσαντας κλήσεως μακαρίους ἀποκαλεῖ· ἄλλος δέ φησι „Τὸν τελειωθέντα ἐν ἀρεταῖς τοῦτον καὶ ὁ Προφήτης μακαρίζει τὸν ἤδη δραμόντα καὶ ςεφανωθέντα· ἐκλέγεται μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀγωνίσασθαι καὶ δραμεῖν ἐπιτήδειον, τὸν δὲ ἤδη νενικηκότα διὰ τῆς κλήσεως τῆς εἰς αὐτὸν εἰς οὐρανὸν προσλαμβάνεται· ἔνθα καὶ σκηνὴν αὐτῷ ἐν ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς ἀποκληροῖ, περὶ ὧν τοῖς Ἀποςόλοις ἔλεγεν „Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(4) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ἀγαθὰ τοῦ οἴκου Κυρίου, τὰ τοῦ Πνεύματος διάφορα χαρίσματά εἰσιν.

„ Ἅγιος ὁ ναός σου.
5 : „ Θαυμαστὸς ἐν δικαιοσύνῃ.

Ναὸς Θεοῦ πάλιν εἶναι, ὁ εὑρισκόμενος ἐν τῇ κάτω καὶ ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ· καὶ κάθε Ἐκκλησία καὶ οἶκος Θεοῦ ὁ κατὰ τόπους εὑρισκόμενος, ναὸς Θεοῦ εἶναι· ἅγιος λοιπὸν εἶναι ὁ ναος αὐτὸς· ἐπειδὴ εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων Θεοῦ· καὶ ἐπειδὴ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἁγιασμόν· θαυμαςὸς δὲ εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἐν αὐτῷ πολιτευομένων δικαίων ἀνδρῶν· ἢ ναὸν Θεοῦ λέγει τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον, ὅς τις εἶναι οἰκητήριον Θεοῦ, κατὰ τὸ „ Ὑμεῖς ἐςαι ναὸς Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς, ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (β'. Κορ. ς'. 16.) καὶ πάλιν. „ Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐςιν, οἵ τινές ἐςε ἡμεῖς (α'. Κορ. γ'. 17.) καὶ ἅγιος μὲν εἶναι ὁ ἐνάρετος, διὰ τὴν ἁγνείαν καὶ καθαρότητα τῶν παθῶν· θαυμαςὸς δὲ, διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ὑπερφυσικὴν ἀρετήν του.

„ Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡ-
„ μῶν, ἡ ἐλπὶς πάντων τῶν περάτων τῆς
„ γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακράν.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία, πῶς ἔμελλον νὰ πιςεύσουν τὰ ἔθνη εἰς τὸν Χριςόν· ἐπάκουσον, λέγει, Κύριε ἡμῶν, σὺ ὁποῦ μέλλεις ὕςερον νὰ γένῃς ἐλπὶς ὅλων τῶν ἐθνικῶν· πέρατα δὲ γῆς εἶναι, οἱ τὰ ἄκρα κατοικοῦντες τῆς γῆς· ἐν θαλάσσῃ δὲ εἶναι, οἱ εἰς τὰ νησία κατοικοῦντες· τὸ δὲ μακρὰν δηλοῖ, ὅτι πολλὰ νησία εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν ςερεὰν κατοικημένα ἀπὸ ἀνθρώπους. (1)

6 : „ Ἑτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διηγεῖται ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἀνυμνῶν αὐτὴν καὶ δοξολογῶν· τὸ δὲ ἑτοιμάζων, ἑδράζων ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· σὺ εἶσαι, λέγει, Κύριε, ὁποῦ ςερεόνεις τόσον σίγουρα τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴ σαλεύωνται ἀπὸ τὰ δυνατὰ καὶ παντοτινὰ φυσήματα τῶν ἀγρίων ἀνέμων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2)

„ Περιεζωσμένος ἐν δυναστείᾳ.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι ὡσὰν μὲ ζωνάρι περικυκλωμένος μὲ τὴν δυναςείαν: ἤγουν μὲ τὴν δύναμιν τὴν συνεκτικὴν τόσων ἀπείρων κτισμάτων, καὶ μὲ κάθε λογῆς θεοπρεπῆ τελειότητα· ἀλλαχοῦ δὲ λέγει ὁ ἴδιος „ Ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο. (Ψαλμ. ϟβ'. 1.) (3)

7 : „ Ὁ Συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θα-
„ λάσσης· ἤχους κυμάτων αὐτῆς τίς
„ ὑποστήσεται;

Σὺ λέγει, Κύριε, εἶσαι, ὁποῦ τόσον ταράσσεις τὸ βάθος ὅλον καὶ τὸ πλάτος καὶ μῆκος τῆς θαλάσσης, ὥςε ὁποῦ νὰ εὐγαίνῃ ἐπάνω ἡ ἄμμος κάτωθεν ἀπὸ τὸ βαθύτατον χος· κύτος γὰρ τὸ

---

(1) Ὁ δὲ ἀββᾶς Δωρόθεος λέγει „ Κατὰ δέ τινας, οἱ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς εἰσιν οἱ ἐν τελείᾳ κακίᾳ· οἱ δὲ ἐν θαλάσσῃ μακρὰν, οἱ ἐν ἐσχάτῃ ἀγνωσίᾳ· καὶ ὅμως ὁ Χριςός ἐςιν ἡ ἐλπὶς τῶν τοιούτων· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „ Πάλιν ἐνταῦθα τὴν τῆς οἰκουμένης σωτηρίαν προλέγει, καὶ τῆς τοῦ Πατριάρχου Ἰακὼβ ἀναμιμνήσκει προῤῥήσεως· ἐκείνου γάρ ἐςι φωνή· οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν· τοῦτον καὶ ἐνταῦθα ἐλπίδα ἐκάλεσε πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακράν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὄρη νοοῦνται αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις τῶν Δαιμόνων, τὰς ὁποίας ἑτοιμάζει ὁ Θεὸς εἰς τιμωρίαν· ἡτοίμασαι γὰρ αὐταῖς ἡ ἄβυσσος· τοῦτο δὲ ποιήσεις, φησὶ, δυνατὸς ὤν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐπειδὴ ὁ ἐζωσμένος εὐςαλέςερός ἐςι περὶ τὸ πράττειν, ἃ βούλεται, ζώνην τοῦ Θεοῦ τροπικῶς τὴν δύναμιν προσηγόρευσεν· ἵνα εἴπῃ ἑτοιμοτάτην ἔχεις προσοῦσάν σοι τὴν δύναμιν, καὶ μετὰ πολλῆς δύνασαι τῆς εὐκολίας ποιεῖν, ὅσα περ ἂν θέλῃς, ὑπὸ μηδενὸς κωλυόμενος.

τὸ κοίλωμα, ἢ τὸ βάθος κατὰ τὸν Ὠριγένη ἐστίν· ἐπειδὴ καὶ ἀναμοχλεύεται ὅλον ἀπὸ τῶν ἀνέμων· βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι μὲ τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ φυσοῦν οἱ ἄνεμοι, καὶ ταράσσουν τὴν θάλασσαν· τῆς ὁποίας, λέγει, τοὺς κρότους, οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποφέρῃ· μὲ τὸ νὰ ἦναι φοβεροὶ καὶ βαρεῖς καὶ ἀνυπόφοροι. (1)

8 : „ Ταραχθήσονται τὰ Ἔθνη, καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα ἀπὸ τῶν σημείων σου :

Θέλουν ταραχθοῦν, λέγει, τὰ ἔθνη, ἕνα μὲν, διὰ τὸ παράδοξον καὶ ἀσυνείθιστον εἰς αὐτὰ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὶ ἐκρημνίζετο τὸ πάτριον αὐτῶν σέβας τῆς εἰδωλολατρείας· καὶ ἐμετεβάλλοντο ἡ κακαῖς συνήθειαις τῆς ζωῆς των· θέλουν δὲ φοβηθοῦν, λέγει, ἕως καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἀκούοντες καὶ βλέποντες τὰ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν γινόμενα θαύματα παρὰ σοῦ, καὶ παρὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ μαθητῶν σου· ἀνίσως δὲ θέλουν φοβηθοῦν οἱ εἰς τὰ ἄκρα κατοικοῦντες τῆς γῆς, πόσῳ μᾶλλον θέλουν φοβηθοῦν οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς; ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ λέγομεν, ὅτι ταῦτα ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ· οἱ δὲ Ἑβραῖοι λέγουν, ὅτι εἶπεν αὐτὰ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Μωϋσέως· πλὴν ἐμποδίζονται νὰ λέγουν τοῦτο ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια τοῦ Δαβίδ.

„ Ἐξόδους πρωΐας καὶ ἑσπέρας τέρψεις.

Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις χαροποιήσεις τὸν λαόν σου καὶ κατὰ τὰς ἐξόδους τῆς πρωΐας· ἤγουν, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ ἀνατέλλῃ ἡ ἡμέρα· καὶ κατὰ τὸ ἑσπέρας, ὅταν τελειώνῃ ἡ ἡμέρα: ἤτοι ἐν παντὶ καιρῷ κατὰ τὸν Ἡσύχιον· τῶν Ἀττικῶν δὲ εἶναι ἰδίωμα, τὸ νὰ λέγουν ἑσπέρας μὲ γενικὴν, ἀντὶ νὰ εἰποῦν ἑσπέρᾳ μὲ δοτικήν· προφητεύει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, καὶ εἰς τὸ τέλος θέλουν χαροῦν οἱ Χριστιανοὶ, ψάλλοντες εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν ὄρθρον καὶ κατὰ τὸν ἑσπερινὸν, θείους ὕμνους καὶ ἱερὰ μελωδήματα· μερικοὶ δὲ ἐξόδους μὲν πρωΐας νοοῦσι τὰ ἀνατολικὰ μέρη τῆς γῆς· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ φαίνεται πῶς γεννᾶται τὸ πρωῒ καὶ ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας· ἐξόδους δὲ ἑσπέρας νοοῦσι τὰ δυτικὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ ἑσπέρα καὶ ἀρχὴ τῆς νυκτός· θέλεις λοιπὸν, λέγει, Κύριε, χαροποιήσῃς καὶ ἐκείνους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν ἀνατολὴν, καὶ ἐκείνους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν δύσιν, γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ πολιτευσάμενος ἐπὶ τῆς γῆς· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ, καὶ ἱστορικῶς ἑρμηνεύονται καὶ ἀναγωγικῶς· πλὴν ἁρμοδιωτέρα εἶναι εἰς αὐτὰ ἡ ἀναγωγικὴ ἑρμηνεία.

9 : „ Ἐπεσκέψω τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσας „ αὐτήν· ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι „ αὐτήν.

Με-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον, τροπικῶς θάλασσα ὀνομάζονται τὰ Ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν εἰς τὴν εὐσέβειαν· ἢ καὶ οἱ Δαίμονες οἱ ταραχθέντες ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Τὰ μὲν ὄρη ἑδράζεις καὶ ποιεῖς ἀκίνητα· τὴν δὲ εὐρύχωρον θάλασσαν κινεῖς ὅτε βούλει, καὶ πάλιν κατευνάζεις· ἧς ταρασσομένης· οὐδὲ ὁ ἦχος οἰστὸς (ἤτοι ὑποφερτός) ἐστι τοῖς ἀκούουσι· τοσαύτην περίκειται δύναμιν· ὁ τὰ μεγάλα οὖν ταῦτα ἐργαζόμενος, δύναται καὶ ἡμᾶς τῆς αἰχμαλωσίας ἐλευθερῶσαι, καὶ τοὺς Βαβυλωνίους τιμωρήσασθαι.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον, ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύεται τὸ ῥητόν· δύω γὰρ ἔξοδοι εἶναι τοῦ Χριστοῦ: ἤγουν πρόοδοι· ἡ μία μὲν πρωΐας: ἤγουν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἡ ἐκ Πατρός· κατὰ τό· „ Καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος· ἡ δὲ, ἑσπέρας, ἡ ἐκ Παρθένου· ἥτις ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἐγένετο· ἑκατέρα δέ ἐστι τέρψις καὶ ἀγαλλίασις· ἴσως δὲ τὸ, ἐξόδους πρωΐας καὶ ἑσπέρας, εἶναι ἐλλειπτικόν· ἤγουν κατὰ τὰς ἐξόδους τῆς πρωΐας καὶ τῆς ἑσπέρας.

Μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, λέγει, τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, ἐπεσκέφθης καὶ ἐπρονόησας τὴν γῆν ὅλην τῆς Ἰουδαίας, ἥτις ἦτον τόσους χρόνους κεχερσωμένη· καὶ ἐμέθυσας μὲν αὐτήν: ἤτοι ἐχόρτασας ἀπὸ βροχήν· ἐπλήθυνας δὲ πάλιν τὴν βροχὴν εἰς αὐτήν, διὰ νὰ κάμῃς αὐτὴν πλουσίαν ἀπὸ εὐθηνίαν καὶ καρπούς.

„ Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὑ-
„ δάτων.

Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς, λέγει, ἐπλημμύρησεν ἀπὸ πολλὰ νερά· οὗτος γὰρ εἶναι ὁ ποταμὸς τῆς Ἰουδαίας ὁ πλέον ὀνομαστός. (1)

„ Ἡτοίμασας τὴν τροφὴν αὐτῶν, ὅτι
„ οὕτως ἡ ἑτοιμασία.

Ἡτοίμασας, λέγει τὴν τροφὴν τῶν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερωθέντων Ἰουδαίων· διὰ τί μὲ τοιοῦτον τρόπον γίνεται ἡ ἑτοιμασία· τῆς τροφῆς δηλαδή· τοῦτο γὰρ πρέπει νὰ ἀκούεται ἔξωθεν· ἤτοι ὅταν ἡ γῆ μεθύσῃ ἀπὸ βροχήν. (2)

10: „ Τὰς αὔλακας αὐτῆς μέθυσον· πλή-
„ θυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς· ἐν ταῖς
„ σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀ-
„ νατέλλουσα.

Ἀφ' οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν καλοχρονίαν τῆς γῆς, καὶ διὰ τὴν εὐθηνίαν τῶν καρπῶν, παρακαλεῖ πρὸς τούτοις τὸν Θεὸν, διὰ νὰ ἔλθουν εἰς ἔργον ταῦτα, ὁποῦ ἐπροφήτευσεν: ἤγουν τὸ νὰ μεθύσουν ἀπὸ βροχὴν τὰ αὐλάκια τῆς γῆς, καὶ νὰ πληθύνουν οἱ καρποί της, καὶ τὸ νὰ χαρῇ ἡ γῆ μὲ τὰς σταλαγματίας τῆς βροχῆς, καὶ μὲ τὴν δρόσον νὰ βλαστήσῃ χορτάρι· μεταφορικὰ δὲ εἶναι τὸ μέθυσον καὶ τὸ εὐφρανθήσεται καὶ τὸ ἀνατέλλουσα, ἐκ μεταφορᾶς λαμβανόμενα καὶ ὁμοιότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐμψύχων ζώων, τῶν μεθυόντων καὶ εὐφραινομένων. (3)

11: „ Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνι-
„ αυτοῦ τῆς χρηστότητός σου, καὶ
„ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πιότη-
„ τος.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις εὐλογήσεις μὲ ὅλα τὰ καλὰ, ὅλον τὸν κύκλον τοῦ χρόνου ἐκείνου τῆς ἀγαθότητός σου· ἐπειδὴ αὐτὸς θέλει εἶναι δῶρον τῆς ἐδικῆς σου χρηστότητος· καὶ οἱ κάμποι θέλουν γεμώσουν ἀπὸ παχύτητα, ἵνα μὲ αὐτὴν καρποφορήσουν. (4)

12: „ Πιανθήσονται τὰ ὡραῖα τῆς ἐρή-
„ μου.

Ε.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, γῆ νοεῖται οἱ ἄνθρωποι: ἤγουν πεπλήρωκας τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τοὺς κατὰ πᾶσαν ὄντας τὴν γῆν, ποταμὸς δὲ Θεοῦ, εἶναι ὁ μονογενής· ὡς γὰρ ἀπὸ πηγῆς ἄρχεται ὁ ποταμὸς, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας, καὶ ἔστιν ὁμοούσιος αὐτῷ· ὃς πλήρης ὑδάτων ἐστίν· ἐπεὶ τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος ἐν αὐτῷ κατοικεῖ· καὶ ἐθεασάμεθα γάρ φησιν τὴν δόξαν αὐτοῦ πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας· νοηθείη δ' ἂν ποταμὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρης ὑδάτων διαφόρων χαρισμάτων· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος „ Ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἡ εἰς ὀχετοὺς διαιρουμένη, καὶ τούτῳ μὲν, τὸν λόγον τῆς σοφίας προχέουσα, ἑτέρῳ δὲ, χορηγοῦσα τὴν γνῶσιν, καὶ διὰ τούτων τὴν οἰκουμένην ἀρδεύουσα.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ἡτοιμάσθη ἡ πνευματικὴ αὕτη τροφή· διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὥρισται τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Αὔλακας δέ φησι τὰ βάθη τῶν καρδιῶν.

(4) Ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης λέγει· „ Ἐπειδὴ κυκλικόν ἐστι τοῦ χρόνου τὸ σχῆμα· διὰ τοῦτο, πῆ μὲν, στέφανον ἐνιαυτοῦ, πῆ δὲ, τροχὸν γενέσεως ἐκάλεσεν αὐτὸ ἡ Γραφή· κύκλου γὰρ καὶ στεφάνου καὶ τροχοῦ τὸ αὐτὸ σχῆμα, τῶν τεσσάρων ὡρῶν τρόπον τινὰ τὰς χεῖρας συναπτουσῶν, καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἑλιττουσῶν· οὕτω γὰρ σοφῶς καὶ ἁρ-

μα-

Ἔρημον μὲν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ καὶ ἐρημώθη ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ὡραῖα δὲ τὰ εὔμορφα μέρη τῆς Ἱερουσαλὴμ τὰ ἐπιτήδεια ὄντα εἰς τὰς ὥρας: ἤγουν τὰ ὄντα καρποφόρα· ἢ ὡραῖα λέγει τοὺς καρποὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ, τοὺς γενομένους εἰς κάθε ὥραν καὶ καιρὸν τοῦ χρόνου.

„ Καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώ-
„ σονται.

Μεταφορικὸν εἶναι ἐδῶ τὸ λόγιον τοῦτο· ἐμψύχων γὰρ καὶ λογικῶν εἶναι ἴδιον ἡ ἀγαλλίασις καὶ τὸ νὰ περιζώνωνται· λέγει δὲ μὲ ταῦτα ὁ Δαβίδ, ὅτι τὰ βουνὰ θέλουν χαροῦν τριγύρω καὶ ἀπὸ κάθε μέρος·

13: „ Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων.

Τὰ κριάρια, λέγει, καὶ πρόβατα ἐνδύθηκαν ἀπὸ πολλὰ μαλλία· ἐνδύονται δὲ ταῦτα, ὅταν γένῃ πολλὴ παχύτης τοῦ χορταρίου καὶ τῆς νομῆς, ὁποῦ βόσκουσι· μὲ τοὺς κριοὺς δὲ φανερόνει, ὅλα τὰ ποίμνια καὶ τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν. (1)

„ Καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνοῦσι σῖτον.

Ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀρίθμησεν ὁ Δαβίδ, καὶ τοὺς κάμπους, καὶ τὰ ὡραῖα, καὶ τοὺς βουνοὺς, καὶ τὰ λακκώματα· καὶ αὐτὰ γὰρ λέγει, ὅτι θέλουν γεμώσουν ἀπὸ σιτάρι. (2)

„ Κεκράξονται καὶ γὰρ ὑμνήσουσι.

Ὅλοι λοιπὸν, λέγει, οἱ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες θέλουν φωνάξουν ἀπὸ τὴν χαράν τους, εὐχαριστοῦντες ἀπὸ καρδίας· ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὁποῦ ἔλαβον, ἠξιώθησαν καὶ τόσην εὐθηνίαν καὶ καλλιχρονίαν· καὶ ἀκολούθως θέλουν ὑμνήσουν ἐσένα τὸν ἐλευθερωτήν, καὶ πλουσιόδωρον εὐεργέτην τους· περιττὸς δὲ εἶναι ἐδῶ ὁ γὰρ σύνδεσμος· ἤτοι κεκράξονται καὶ ὑμνήσουσι.

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ καθ' ἱστορίαν ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν καὶ ὑψηλοτέραν θεωρίαν ὁ παρὼν Ψαλμὸς προφητεύει διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται οὕτος, καὶ πρὸς τὸν μονογενῆ Υἱόν· ἐπεσκέψω, λέγει, ὦ Κύριε, τὴν γῆν: ὅλην δηλαδὴ, μὲ τὴν παρουσίαν σου· ἀπὸ τὸ ὄνομα δὲ τῆς γῆς, νοοῦνται τὰ Ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὴν γῆν· " Ἐπεσκέψατο γὰρ ἡμᾶς, ὥς φησι Ζαχαρίας, ἀνατολὴ ἐξ ὕψους (Λουκ· ά. 78·) καὶ ἐμέθυσας αὐτὴν ἀπὸ τὸν οἶνον τῆς κατανύξεως, καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ νθ'· Ψαλμῷ στίχ· 3· ἐπλήθυνας τὸ Εὐαγγελικὸν πότισμα καὶ τὴν βροχὴν, διὰ νὰ πλουτίσῃς τὴν εἰρημένην γῆν τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰς ἀρετάς· ποταμὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν· ὕδατα δὲ εἶναι αἱ διδασκαλίαι αὐτοῦ· " Τοῦ ποταμοῦ γάρ φησι τὰ ὁρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πό-

μονίως ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ ἐδημιουργήθησαν, ὡς ἠρέμα ἑκάστης τὸ τέλος τῇ ἀρχῇ τῆς ἄλλης κιρνώμενον, λανθανόντως καὶ ἀνεπαισθήτως καὶ ἀβλαβῶς τὴν ἀρίστην χορείαν ἐν τοῖς σώμασι χορεύειν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐνιαυτόν φησι τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καιρὸν, καὶ στέφανον χρηστότητος ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ ἐν πολλῇ χρηστότητι τοὺς ἁγίους ἐν αὐτῷ στεφανοῦσθαι· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει „ Πλὴν ἔτος χρηστότητος κυρίως λέγεται, ἐν ᾧ Χριστὸς ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον· καθὼς αὐτὸς εἶπε „ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με . . . καλέσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. (Ἡσ. ξα'. 1.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος, πεδία μὲν λέγει τὰς τῶν εἰς Χριστὸν πεπιστευκότων ψυχάς· βουνοὺς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν προέδρους· κριοὺς δὲ τῶν προβάτων, τοὺς ἄρχοντας τῶν λαῶν φησιν.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ εἶπον „ Αἱ μὲν τῆς γῆς κοιλάδες, τὸν αἰσθητὸν καὶ ἐφήμερον πληθυνοῦσι σῖτον· αἱ δὲ τῶν ψυχῶν τῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωργουμένων, τὸν πνευματικὸν καὶ αἰώνιον· αἱ γὰρ πάλαι φησὶν ἀπορώταται καὶ ἄγονοι τῶν Ἐθνῶν ψυχαὶ, πνευματικῶν καρπῶν ἔσονται πλήρεις.

πόλιν τοῦ Θεοῦ (Ψαλμ. μέ. 4.) ἀπὸ τοῦτον δὲ τὸν ποταμὸν ἔτρεξαν ὡσὰν αὐλάκια οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, καὶ ἐπότισαν ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἡτοίμασας δὲ τὴν λογικὴν ταύτην τροφὴν τῶν Ἐθνῶν· διὰ τὶ ἐσὺ, λέγει, Κύριε, ἑτοιμάσας αὐτὴν διὰ τῶν θεοπρεπῶν δογμάτων, παρέδωκας εἰς τοὺς Ἀποστόλους σου, καὶ παρήγγειλας εἰς αὐτοὺς, πῶς πρέπει νὰ τρέφουν μὲ αὐτὴν τὰς πεινασμένας ψυχάς· ὅτι ἔτζι γίνεται ἡ ἀληθὴς ἑτοιμασία τῆς ἀληθινῆς τροφῆς, καθὼς ἐσὺ τὴν ἡτοίμασας, καὶ ὄχι κατὰ ἄλλον τρόπον·

Αὐλάκια δὲ τῆς νοητῆς ταύτης γῆς, εἶναι τὰ βάφη τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων· τὰ ὁποῖα, παρακαλεῖ πολλὰ ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ ποτισθοῦν τόσον, ὥστε ὁποῦ νὰ ἀνάψουν εἰς τὸν θεῖον ἔρωτα, καὶ νὰ ἀφήσουν μὲν κάθε σκληρότητα, νὰ ἀπαλυνθοῦν δὲ καὶ νὰ γένουν ἥμεροι· γεννήματα δὲ τῆς γῆς ταύτης εἶναι αἱ ἀρεταὶ, τῶν ὁποίων καρπὸς εἶναι ἡ πίστις· σαλαγματίαι δὲ αὐτῆς, εἶναι αἱ σταλάζουσαι διδασκαλίαι τῶ θείων λόγων· ἢ καὶ τὰ νοήματα ὁποῦ στάζουσιν ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς· τὰ ὁποῖα παχύνουν ὡσὰν δρόσος τὰς ψυχὰς, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἡ ψυχὴ εὐφραίνεται θάλλουσα καὶ αὐξανομένη· καὶ ἐνιαυτὸς μὲν καὶ χρόνος χρηστότητος, εἶναι ὁ χρηστότατος καιρὸς τοῦ κηρύγματος· στέφανος δὲ τούτου εἶναι ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐστόλισε καὶ ἐκαλλώπισεν αὐτὸν μὲ τὰ ἔργα του καὶ λόγιά του· τὸ δὲ εὐλογήσεις ἤγουν ἐπαινέσεις καὶ εὐφημήσεις, θέλεις ἀναφέρεις, ὦ ἀναγνῶστα, πρὸς τὸν Πατέρα· οὕτω γὰρ ὁ Πατὴρ εὐφήμησε τὸν Υἱὸν εἰπών, "Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς (Ματθ. γ'. 17·) περὶ δὲ τῶν κάμπων καὶ τῶν βουνῶν, καὶ τῶν λακκωμάτων, μὲ ἁπλοῦν λόγον λέγομεν, ὅτι μὲ αὐτὰ φανερόνει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς κάθε τόπος θέλει δεχθῇ τοὺς Χριστιανούς· καὶ ἡ μὲν πεδιάδες θέλουν δεχθοῦν τοὺς ἱερωμένους καὶ κληρικοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν· τὰ δὲ βουνὰ θέλουν δεχθοῦν τοὺς ἐρημίτας καὶ ἀσκητάς· τὰ λακκώματα θέλουν δεχθοῦν τοὺς ἐν σπηλαίοις καὶ ὑπογείοις τόποις κατοικοῦντας· οἵτινες ὅλοι θέλουν γένουν πιότης καὶ ἀγαλλίασις εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅπου κατοικοῦν.

Ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν καὶ ἄλλως· πεδιάδες μὲν εἶναι αἱ ταπειναὶ ψυχαὶ ἐκείνων, ὁποῦ δὲν φρονοῦν κανένα ὑπερήφανον καὶ ὑψηλόν· ὄρη δὲ εἶναι αἱ ψυχαὶ, ὁποῦ ὑψόνονται μὲν διὰ τὴν ματαίαν σοφίαν, ταπεινοῦνται δὲ τὴν θείαν σοφίαν δεξάμεναι· λακκώματα δὲ εἶναι αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι, ὁποῦ ἔπεσαν εἰς βάθος ἁμαρτιῶν· ὡραῖα δὲ τῆς ἐρήμου γῆς ἀπὸ ἀρετάς· ἤτοι τῶν Ἐθνῶν, εἶναι αἱ ἐπιτήδειαι ψυχαὶ πρὸς καρποφορίαν· Κριοὶ δὲ τῶν προβάτων εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, ὡς ἡγεμόνες καὶ ἔξαρχοι τῶν τοῦ Χριστοῦ λογικῶν θρεμμάτων, οἱ ὁποῖοι ἐνεδύθησαν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν καιρὸν τῆς Πεντηκοστῆς κατὰ τὸ "Ὑμεῖς δὲ καθίσετε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους (Λουκ. κδ'. 49·) ἢ κριοὶ τῶν προβάτων εἶναι οἱ κατὰ τόπους Ἐπίσκοποι, καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐνεδύθηκαν τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος "Ὅσοι γὰρ φησιν εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε· καὶ διὰ τῆς χάριτος τῆς Ἱερωσύνης· (Γαλ. γ'. 27·) πρέπει δὲ νὰ εἰποῦμεν καὶ τοῦτο, ὅτι καθὼς ἀναφέρει ὁ Ψαλμὸς οὗτος, δὲν εὑρίσκομεν νὰ ἔλαβον καθ' ἱστορίαν οἱ ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερωθέντες Ἰουδαῖοι, τοιαύτην μεγάλην καλλιχρονίαν καὶ εὐθηνίαν· Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἁρμόζει εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προσφυέστερον ἡ κατὰ ἀναγωγὴν ἑρμηνεία.

Ψαλ-

Ψαλμὸς ΞΕ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ᾠδὴ Ψαλμοῦ, Ἀναστάσεως.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὴν προφητείαν ὁποῦ περιέχει, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς Ψαλμούς, τοὺς ἔχοντας τὴν ἰδίαν ταύτην ἐπιγραφήν· προφητεύει γὰρ ὁ Ψαλμὸς οὗτος διὰ τὴν πίστιν τῶν ἐθνικῶν, καὶ πρὸς τούτοις διὰ τοὺς Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ· τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ ᾠδὴ Ψαλμοῦ, εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν κεφαλ. θ΄. καὶ ὅρα ἐκεῖ· ἀναστάσεως δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ περὶ τῆς μεταστάσεως τῶν σκλάβων Ἑβραίων, ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ· διὰ τὴν μετάστασιν γὰρ ἐκείνην ἔγινεν ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διηγούμενος, ποῖα τάχα λόγια ἠμπόρει νὰ εἰπῇ κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ἀρχίζοντας τὴν στράταν τὴν εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ φέρουσαν· (1) ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὁποῦ μεθίσταται καὶ μεταβαίνει ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν (εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσε, κτυπηθεὶς ἀπὸ τὰς σαΐτας τῶν παθῶν, καὶ σκλαβωθεὶς ὑπὸ τῶν δαιμόνων.) καὶ ἔρχεται εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ ἀρετήν.

1: „Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ „γῆ.

Ἀλαλαγμὸς κυρίως εἶναι μία φωνὴ ἐπινίκιος ἐκείνων, ὁποῦ νικοῦν εἰς τὸν πόλεμον· ἡ ὁποία φωνὴ καταφοβίζει τοὺς ἐχθρούς, ὁποῦ ἀρχίζουν νὰ νικῶνται, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ μς. Ψαλμῷ. παρακινεῖ λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, νὰ φωνάζουν εἰς τὸν Θεὸν ἕνα νικητικὸν ὕμνον· διὰ τί αὐτὸς ἐφάβησε μὲν τοὺς σκλαβώσαντας αὐτοὺς Βαβυλωνίους, ἐλύτρωσε δὲ τοὺς σκλαβωθέντας Ἰουδαίους ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐκείνων· πᾶσα δὲ ἡ γῆ λέγει: ἤτοι ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι· ἔτζι γὰρ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς μὲ τὸν λόγον τοῦτον προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὸ κάλεσμα ὅλων τῶν ἐθνῶν. (2)

2: „Ψά-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται καὶ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων, διδασκόντων ὅσα πεπόνθασιν ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· καὶ ὡς αἱ θλίψεις εἰς αἰωνίας εὐφροσύνας ἐξήγαγον αὐτούς· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Οὐδὲ ταύτην τὴν προσθήκην (τῆς Ἀναστάσεως δηλαδή) τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει, οὐδὲ οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταί, οὐδὲ οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, ἀλλὰ καὶ ταύτην τινες, ὡς ἔοικε, προστεθήκασιν· τί δὲ ἦτον τὸ Ἑξαπλόν, ὅρα ἐν τῷ Προοιμίῳ ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι τοῦ ιγ΄. Κεφαλαίου.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Καθάπερ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι τῆς τῶν Βαβυλωνίων ἀπηλλάγησαν δουλείας· οὕτως ἅπαντες ἄνθρωποι μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος, τῆς πικρᾶς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἠλευθερώθησαν.

2 : „ Ψάλατε δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ · δό-
„ τε δόξαν ἐν αἰνέσει αὐτοῦ.

Εἴπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θ'. Ψαλμοῦ, ὅτι συνήθεια εἶναι εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουν ἔρωτα εἰς κἀνένα πρόσωπον, νὰ κάμνουσι κάποια ᾄσματα εἰς αὐτὸ, καὶ μὲ αὐτὰ νὰ παρηγοροῦσι τὸν πόθον καὶ ἔρωτά των· ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα λοιπὸν ταύτην παρακινεῖ καὶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ψάλλουν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἠγαπημένου παρ' αὐτῶν Θεοῦ, καὶ νὰ δώσουν δόξαν εἰς τὴν αἴνεσίν του· ἤγουν τιμὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν· καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ· ἐνδόξως αἰνέσατε αὐτὸν ὡς Θεὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ὄχι καθὼς αἰνεῖτε τοὺς γηΐνους ἀνθρώπους.

3 : „ Εἴπατε τῷ Θεῷ · ὡς φοβερὰ τὰ ἔρ-
„ γα σου! ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνά-
„ μεώς σου ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί
„ σου.

Φωνάξατε, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ταῦτα· Κύριε, φοβερὰ εἶναι τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἔκαμες εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ὅσα πρὸ τούτων, καὶ ὅσα μετὰ ταῦτα ἐποίησας· καὶ ἐπειδὴ ἐξαπλώθη ἡ θεογνωσία καὶ πίστις σου εἰς ὅλα τὰ μέρη: διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, φοβηθέντες τὴν πολλήν σου δύναμιν, τὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν Ὀρθοδόξων βασιλέων εὑρισκομένην, θέλουν σὲ ὑποκριθοῦν: ἤγουν θέλουν δεχθοῦν καθ' ὑπόκρισιν τὴν εἰς σὲ πίστιν· ψεῦδος γὰρ ἐδῶ τὴν ὑπόκρισιν ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἡσύχιον· καὶ τῇ ἀληθείᾳ πολλοὺς εὑρίσκομεν Ἕλληνας καὶ Αἱρετικούς, οἵτινες ἐδέχθησαν τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸν φόβον καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν βασιλέων· καὶ πολλοὺς δεχθέντας τὸν Ἰουδαϊσμὸν, διὰ τὸν φόβον καὶ δύναμιν τῶν βασιλέων τῶν Ἰουδαίων. (1)

4 : „ Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι
„ καὶ ψαλάτωσάν σοι, ψαλάτωσαν δὴ
„ τῷ ὀνόματί σου Ὕψιστε.

Ἐδῶ φανερώνεται καλλίτερα τὸ κάλεσμα ὅλων τῶν ἐθνῶν· ἂς προσκυνήσουν, λέγει, πρῶτον ὑποταγέντες ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ κατοικοῦντες ἐθνικοί: καὶ ἔπειτα ἂς ψάλλουν· προστάζει δὲ τοῦτο μὲ θάῤῥος ὁ Προφήτης· ἐπειδὴ καὶ ἦτον πεπληροφορημένος, ὅτι ἔμελλον νὰ ὑπακούσουν εἰς τὴν προσταγήν του τὰ ἔθνη· ἂς ψάλλουν δὲ οἱ αὐτοὶ, λέγει, εἰς τὸ ὄνομά σου Κύριε· καθὼς εἶπε καὶ ἀνωτέρω· ἀπὸ τὴν πολλήν του δὲ χαρὰν ὁ Δαβὶδ ἐνθυμίζει τοὺς ἐθνικοὺς τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς προστάζει νὰ ψάλλουν καὶ νὰ ὑμνοῦν τὸν λυτρωτήν τους Θεόν. (2)

5 : „ Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ·
„ ὡς φοβερὸς ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς
„ υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ἔλθετε, λέγει, ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ἴδητε μοναχοί σας τὰ παράδοξα ἔργα, ὁποῦ κάμνει καθ'

ἑ-

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ ε. δεκάτῳ βιβλίῳ τῆς ἀρχαιολογίας, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἐναντίων Ἑλλήνων περιτμηθῆναι ἠνέσχοντο, ὑποκρινόμενοι τὸν Ἰουδαϊσμόν· καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἐσθὴρ διηγούμενος λέγει, ὅτι πολλὰ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν διὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων φόβον, τὴν αἰδῶ (ἤτοι τὸ κρύφιον μέλος) περιετέμνοντο, τὸ ἀκίνδυνον ἑαυτοῖς ἐκ τούτου πραγματευόμενοι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι καίτοι ὑπερβολὰς ὁρῶντες πραττομένας σημείων ἐψεύσθησάν σοι· ἀλλ' οὖν ἀντ' ἐκείνων προσκυνήσει σοι πᾶσα τῶν Ἐθνῶν ἡ πληθύς·

(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει „ Τίνος χάριν, εἰπὼν ψαλάτωσάν σοι, ἐπήγαγε· ψαλάτωσαν τῷ ὀνόματί σου; ἢ πάντως ἄνω μὲν, τῷ Πατρὶ, ἐνταῦθα δὲ, τῷ Υἱῷ, ἢ τῷ μὲν Υἱῷ διὰ τοῦ προτέρου στίχου, διὰ δὲ τούτου τῷ Πατρὶ ψάλλειν παρακελεύεται· ὄνομα γὰρ καὶ δόξα τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· ὡσαύτως καὶ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατήρ· ἐπειδὴ καθάπερ ἡμῶν ἕκαστος διὰ τοῦ ὀνόματος ὅστις εἴη γνωρίζεται: οὕτως ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ Πατρός· ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Υἱοῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου· ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν „ Ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου.

ἐκάςην ὁ Κύριος· ἰδῆτε πόσον μέγας καὶ φοβερὸς εἶναι ὁ Κύριος εἰς τὰς βουλάς του· ὅπερ ἐν μηχαναῖς ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· διὰ τὶ αὐτὸς φοβερὰ ἀληθῶς πράγματα μηχανᾶται καὶ τεχνεύεται, ὅταν θέλῃ νὰ σώσῃ τὸν λαόν του· καθὼς ἦτον καὶ ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἐμηχανεύθη κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, νικῶντας πάντοτε τὰ σοφίσματα, καὶ τὰς ἐναντιώσεις τῶν ἀνθρώπων· ἀκολούθως δὲ ἀριθμεῖ ὁ Δαβὶδ τὰ παλαιὰ θαύματα.

6: „ Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς
„ ξηράν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἔγινεν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅταν εἰς δύω μέρη ἐδιαιρέθη καὶ ἐξηράνθη ὁ πάτος αὐτῆς· καὶ οὕτω διεπέρασεν ἀβρόχως ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ· καθὼς διηγεῖται τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου· ἀντὶ δὲ νὰ εἰπῇ εἰς χρόνον ἀπερασμένον· ὁ μεταςρέψας, εἶπεν εἰς χρόνον ἐνεςῶτα ὁ μεταςρέφων. (1)

„ Ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἔγινεν εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ὅταν διεπέρασε πρῶτον ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπειτα ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ διὰ ξηρᾶς· ἀντιχρονισμὸς δὲ ἔγινε καὶ ἐδῶ· διὰ τὶ, ἀντὶ νὰ εἰπῇ, διῆλθον οἱ πρόγονοι ἡμῶν, εἶπε διελεύσονται· ποδὶ δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι πεζῶς καὶ μὲ τοὺς ἰδίους των πόδας ἐπερπάτησαν τὸν Ἰορδάνην ὡσὰν ξηρὰν γῆν· ἐνθυμίζει δὲ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ τὸν Θεὸν, τὰ θαύματα ὁποῦ ἔκαμεν, ὅταν ἐγύριζον οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐκ τῆς σκλαβίας τῆς Αἰγύπτου· διὰ τὶ καὶ τώρα ἐγύριζον οἱ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος, εἰς τὴν αὐτὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας· ἵνα, καθὼς τότε εὐκόλυνεν εἰς τοὺς προγόνους των τὴν ςράταν, ἔτζι καὶ τώρα εὐκολύνῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων τὴν ςράταν καὶ γύρισμα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἐφύλαξε τὸν χρόνον, εἰπὼν „ Ὁ μεταβαλὼν τὴν θάλασσαν εἰς ξηράν· καὶ πάλιν „ Ποταμὸν διέβησαν ποδί.

„ Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ.
7: „ Τῷ δεσπόζοντι ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐ-
„ τοῦ τοῦ αἰῶνος.

Ἐκεῖ, λέγει: ἤγουν εἰς τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὸν ὁποῖον πηγαίνομεν· ἐκεῖ θέλομεν χαροῦμεν πνευματικῶς εἰς τὸν Θεόν· δυναςείαν δὲ Θεοῦ νοοῦμεν, τὴν ἄπειρον καὶ ἀνυπόςατον δύναμιν αὐτοῦ· δεσπόζει δὲ ὁ Θεὸς καὶ τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ τὸν μέλλοντα, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ἀτελεύτητον τὴν βασιλείαν καὶ ὑπὲρ τοὺς αἰῶνας ἐκτεινομένην. (2)

„ Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐ-
„ πιβλέπουσι.

Οἱ ὀφθαλμοὶ, λέγει, τοῦ Θεοῦ ἐπιβλέπουσιν εἰς τὰ ἔθνη· διὰ τὶ μέλλει νὰ τὰ λάβῃ κληρονομίαν, καὶ νὰ τὰ οἰκειοποιηθῇ διὰ τῆς πίςεως· νόησον λοιπὸν, ὦ Ἰουδαῖε, ὅτι ὁ Θεὸς ἐμεταθε-

σεν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἱςορίαν ἅπαξ γέγονε τοῦτο, κατὰ δὲ διάνοιαν ἀεὶ συμβαίνει, ψυχὰς τεταραγμένας ὑπὸ τῶν ἁλμυρῶν τοῦ βίου τούτου κυμάτων, καὶ παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας, ἐπ' ἀρετὴν καὶ γνῶσιν μεταςρέφοντος τοῦ Θεοῦ· κυματούμενα γὰρ ἡμῶν τὰ πάθη μετέβαλε βαλὼν πῦρ ἐπὶ γῆς, λόγον ξηραίνοντα πᾶσαν ὑγρότητα, ὡς βαδίζειν εὐχερῶς τὴν ὁδόν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος, ἐκεῖ φασι: σὺν Χριςῷ βασιλεύσομεν, ἡνίκα τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσει, καὶ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ· ἐκεῖ γὰρ ἡμῶν ἀπομάττει τὸ δάκρυον· ἐκεῖ πάσης ἡμᾶς ἐξίςησι λύπης· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα: τουτέςι παρὰ τὸν Ἰορδάνην· ὡς καὶ οἱ ἐξ Ἐθνῶν παρὰ τὴν θείαν κολυμβήθραν· καὶ γὰρ τότε ὁ Ἰορδάνης διέςη τῷ λαῷ, καὶ νῦν ὁ Ἰορδάνης ὑποδεξάμενος τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν καὶ δημιουργὸν, τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν περιποιεῖται.

σεν ἀπὸ ἐσένα τὴν ἐπισκοπήν του, καὶ τὴν ἐγύρισεν εἰς τὰ ἔθνη. (1)

„ Οἱ παραπικραίνοντες, μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς.

Παραπικραίνοντας ἐδῶ λέγει τοὺς Ἰουδαίους, ὡς πάντοτε γογγύζοντας καὶ ἀντιλέγοντας εἰς τὸν Θεόν· ἂς μὴν ἐπαίρωνται, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτόν τους, λέγοντες· πῶς τάχα αὐτοὶ μοναχοὶ γινώσκονται καὶ ἀγαπῶνται ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ τὶ αὐτοὶ παρεπίκρανον τὸν Θεόν· καὶ ὁ Προφήτης δὲ Ἰεζεκιὴλ οἶκον παραπικραίνοντα τοὺς Ἑβραίους ὠνόμασε· „ Μὴ πτοηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· διότι οἶκος παραπικραίνων ἐςίν· (Ἰεζ. γ'. 9.) λέγονται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον παραπικραίνοντες οἱ Ἑβραῖοι· ἐπειδὴ καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμα τοῦ Δεσπότου Χριςοῦ πικρὰν χολήν· καὶ εἰς τὴν δίψαν αὐτοῦ ἐπότισαν αὐτὸν ὄξος, μὲ σμύρναν πικρὰν μεμιγμένον· αἰνιγματώδη δὲ καὶ σκοτεινὰ εἶναι τὰ λόγια τῶν Προφητῶν διὰ τὰς αἰτίας, τὰς ὁποίας εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ἐν κεφ. ιβ'. σὺ δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, παραπικραίνοντας λέγε ἀκόμη καὶ τὰ βάρβαρα ἔθνη, καὶ τοὺς δαίμονας, ἔχων ἔφορον καὶ προνοητήν σου τὸν Θεόν. (2)

8: „ Εὐλογεῖτε ἔθνη τὸν Θεὸν ἡμῶν· „ καὶ ἀκουτίσατε τὴν φωνὴν τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ.

Ἐσεῖς, λέγει, τὰ ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος, δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν καὶ ἀκουςὴν ποιήσατε· ἤτοι ὑψώσατε τὴν φωνὴν τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ μὲ δύναμιν μεγάλην, διὰ νὰ ἀκούσουν αὐτὴν καὶ οἱ μεταγενέςεροι ἀπὸ ἐσᾶς.

9: „ Τοῦ θεμένου τὴν ψυχήν μου εἰς „ ζωήν, καὶ μὴ δόντος εἰς σάλον τοὺς „ πόδας μου.

Ἐπειδὴ ἡ σκλαβία ὁμοιάζει μὲ τὸν θάνατον, καθὼς λέγουσιν οἱ σοφοί· διὰ τοῦτο ζωὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐλευθερίαν· ὁ Θεός, λέγει ἐποίησε τὴν ψυχήν μου εἰς ἐλευθερίαν, καὶ δὲν ἐπαραχώρησε νὰ δώσω τὴν πολιτείαν μου, εἰς σάλον καὶ παρατροπὴν τῆς εὐσεβείας. (3)

10: „ Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεός.

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἀπὸ μέρους τῶν φιλαρέτων καὶ δικαίων Ἑβραίων· οἷον τοῦ Δανιὴλ, τῶν τριῶν Παίδων, καὶ ἄλλων ὁμοίων· ἀριθμεῖ δὲ τὰ εἴδη τῆς παιδείας, μὲ τὰ ὁποῖα ἐδοκιμάσθησαν ἐν τῇ ἐξορίᾳ· ἐδοκίμασας ἡμᾶς, λέγει, Κύ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ὀφθαλμοὺς Θεοῦ τοὺς Ἀποςόλους νοήσομεν, παραπικραίνοντας δὲ τοὺς Ἰουδαίους.

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Οἱ τῇ ἀσεβείᾳ προσμείναντες Ἕλληνες, μέγα παρ' ἑαυτοῖς φρονοῦσιν ὡς μὴ συναπαχθέντες τῷ πλήθει· τούτοις ὁ προφητικὸς παρακελεύεται λόγος, οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς· παραπικραίνουσι γὰρ καθ' ἑαυτῶν τὸν δίκαιον Κριτὴν, καὶ τὴν δικαίαν κόλασιν ἐπισπῶνται.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ὑψηλότερον ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Εἰς ζωὴν Θεὸς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ἔθετο, οὐ μόνον Πνεῦμα ζωῆς ἡμῖν ἐμφυσήσας, ἀλλὰ καὶ νόμον ζωῆς ἡμῖν δεδωκώς· ὃν εἴπερ ὁ Ἀδὰμ ἐφύλαξεν, ἔμεινεν ἂν ἐν ζωῇ, καὶ οὐκ ἂν οἱ πόδες αὐτοῦ εἰς σάλον ἐδόθησαν· οὕςπερ ὁ ἐχθρὸς ἀπατήσας ἐσάλευσεν· ἀλλὰ πάλιν τίθησι τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὁ Θεὸς εἰς ζωὴν διὰ πίςεως, καὶ οὐ δίδωσιν εἰς σάλον τοὺς πόδας τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἐπὶ πέτραν αὐτοὺς ςήσας καὶ ἐνιδρύσας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριςὸς, ὁ ἄῤῥαγὴς τοῦ Θεοῦ λόγος· ἄλλος δέ φησι „ Τίθεται δὲ εἰς ζωὴν ἡ ψυχὴ τὸ τέλος κομιζομένη τῆς πίςεως εἰς σωτηρίαν, ὡς εἰπεῖν πιςῇ προθέσει „ Καὶ ἡ ψυχή μου αὐτῷ ζῇ· ζῇ δὲ ψυχὴ ἀρετὴν ἔχουσα καὶ σοφίαν· ὡς ψυχὴ ἁμαρτάνουσα ἀποθανεῖται, ὡς εἰπεῖν τῷ Θεῷ· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με· οὐ σαλεύεται δὲ τοὺς πόδας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἐνιδρυνθεὶς, ὡς χαριςηρίως εἰπεῖν „ Ἔςησας ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου.

Κύριε, μὲ τοὺς πειρασμοὺς, διὰ νὰ γνωρίσῃς ἐὰν ἔχωμεν πρὸς ἐσένα πίςιν καὶ ὑπομονήν·

„ Ἐπύρωσας ἡμᾶς ὡς πυροῦται τὸ ἀρ-
„ γύριον.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται διὰ τὴν ἑπταπλάσιον κάμινον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβάλθησαν οἱ τρεῖς Παῖδες· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ πῦρ καὶ ἡ φλόγα τῶν θλίψεων, ἥτις καθαρίζει τοὺς θλιβομένους, ὡσὰν τὸ ἀργύριον. (1)

11: „ Εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα·
„ ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται διὰ τὸν λάκκον τῶν λεόντων, εἰς τὸν ὁποῖον ἔρριψαν τὸν Δανιὴλ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ παγίδα, καὶ κάθε ςενοχωρία καὶ κακοπάθεια· (2) θλίψεις δὲ ἐπὶ τὸν νῶτον, ὀνομάζει τὰς μάςιγας καὶ τοὺς δαρμούς· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι, νὰ ἐδέρνοντο οἱ Ἑβραῖοι εἰς ταῖς πλάταις καθὸ σκλάβοι, ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ἢ θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ὀνομάζει, τὰ βάρη τῶν πειρασμῶν· νῶτον δὲ λέγει ὅλον τὸ σώματων, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον κατὰ συνεκδοχήν. (3)

12: „ Ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κε-
„ φαλὰς ἡμῶν.

Ὑπέταξας, λέγει, ἡμᾶς Κύριε, ὑποκάτω εἰς τοὺς ἐχθρούς μας, καὶ μᾶς ἔδωκας νὰ πατούμεθα ἀπὸ αὐτούς· μεταφορικὸς δὲ καὶ ἐξ ὁμοιότητος εἶναι ὁ λόγος οὗτος· καθότι οἱ παλαιοὶ Βασιλεῖς εἶχον συνήθειαν, καὶ ὅταν ἐνικοῦσαν, ἐπάτουν ἐπάνω εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν νικηθέντων ἐχθρῶν τους, θριαμβεύοντες μὲ τοῦτο καὶ παῤῥησιάζοντες τὴν νίκην ὁποῦ ἔκαμαν. (4)

„ Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδα-
„ τος.

Πῦρ καὶ νερὸν νόησον τὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς, ἕνα μὲν, διὰ τὶ αἱ θλίψεις καίουσιν, ὡσὰν φωτία, τὴν ψυχήν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ αἱ θλίψεις πνίγουν καὶ καταποντίζουν τὴν ψυχὴν, ὡσὰν τὸ νερόν· ἄξιον δὲ εἶναι νὰ ἀπορήσῃ τινὰς, πῶς οἱ Ἑβραῖοι λέγουν τὸν Θεὸν αἴτιον τῶν συμφορῶν τους, εἰς καιρὸν ὁποῦ οἱ Βαβυλώνιοι ἐπροξένησαν τὰς συμφορὰς εἰς αὐτούς; ἐπύρωσας γὰρ ἡμᾶς λέγουσι,

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὰ δ' αὐτὰ εἴρηται ϗ ἐκ προσώπου τῶν Ἀθλοφόρων τῶν κατὰ καιροὺς ὑπὲρ Χριςοῦ πεπονθότων ϗ πασχόντων· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Βουληθεὶς πᾶσι δεῖξαι τὸ τῆς ἡμῶν εὐσεβείας ἀκίβδηλον ταῦτα παθεῖν συνεχώρησας „ Μακάριος γάρ φησιν ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμὸν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν ςέφανον τῆς ζωῆς· ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ „ Υἱὲ ἀνθρώπου, ἰδοὺ γεγόνασί μοι ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ἀναμεμιγμένοι πάντες χαλκῷ ϗ σιδήρῳ, ϗ κασσιτέρῳ ϗ μολίβῳ, διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος, συνάξω ϗ χωνεύσω ὑμᾶς· ϗ χωνευθήσεσθε ἐν μέσω αὐτῆς, ὃν τρόπον χωνεύεται ἀργύριον ἐν μέσῳ καμίνου (Ἰεζ. κβ'. 18.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ϗ Κύριλλον, ταῦτα λέγονται ϗ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποςόλων, διὰ τὰς διαφόρους θλίψεις, ὁποῦ ἔλαβον ἐκ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει περιεργότερον ἑρμηνεύων τὸ, ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν· „ Θλίβειν δέ με τῶν ἐχθρῶν βουλομένων, ὀπίσω μου αὐτὰς ἔῤῥιψας, παρασκευάσας με συντόμως τρέχειν, διὸ ϗ οἱ ἐχθροὶ σπεύδοντές με καταλαμβάνειν, ὀπίσω μένουσιν· ὅθεν ἐπὶ νώτου ἔχω τὰς θλίψεις, οὐδόλως αὐτὰς ἰδεῖν βουλόμενος· οὐ γὰρ ςρέφομαι πρὸς αὐτάς.

(4) Ἔτζι ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ δέκατον κεφάλαιον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ· ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐπρόςαξεν ὅλους τοὺς Ἰσραηλίτας ϗ ἐπάτησαν μὲ τοὺς πόδας των ἐπάνω εἰς τοὺς τραχήλους τῶν πέντε βασιλέων τῶν Ἰεβουσαίων, ἀφ' οὗ ἐνίκησαν ϗ ὑπέταξαν αὐτούς· „ Καὶ συνεκάλεσεν Ἰησοῦς πάντα Ἰσραὴλ, ϗ τοὺς ἐναρχομένους τοῦ πολέμου, λέγων αὐτοῖς· προπορεύεσθε ϗ ἐπίθετε τοὺς πόδας ὑμῶν ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν. (Ἰησ. Ι 24.)

σι, καὶ εἰσήγαγες εἰς τὴν παγίδα· καὶ τοιαῦτα ἄλλα· ἡ λύσις λοιπὸν τῆς ἀπορίας εἶναι αὐτή, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐγνώριζον τὸν Θεὸν αἴτιον τῶν συμφορῶν, ὁποῦ ἔπασχον· ἐπειδὴ ὁ Θεός, ὄχι κατὰ τὸ προηγούμενόν του θέλημα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἐπαραχώρησεν εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, νὰ σκλαβώσουν τοὺς δούλους του διὰ τὰς ἁμαρτίας των.

„ Καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυ-
„ χήν.

Ἀφ' οὗ, λέγει, Κύριε, μᾶς ἐπαίδευσας μὲ τὴν σκλαβίαν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, πάλιν μᾶς ἠλέησας καὶ μᾶς εὔγαλες εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ἐλευθερίαν· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τό, ἐδοκίμασας ἡμᾶς, καὶ τὰ λοιπὰ ἕως τοῦ ῥητοῦ τούτου, προφητικῶς λέγονται ἐκ προσώπου τῶν Μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ εἴδη τῶν βασάνων, ἐδοκίμασαν οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπαριθμεῖ τὰ διάφορα βάσανα αὐτῶν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, κεφαλαίῳ ἑνδεκάτῳ· (1)

13: „ Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν
„ ὁλοκαυτώμασιν· ἀποδώσω σοι τὰς
„ εὐχάς μου.
14: „ Ἃς διέστειλε τὰ χείλη μου, καὶ
„ ἐλάλησε τὸ στόμα μου ἐν τῇ θλί-
„ ψει μου.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν φανερὸς εἶναι ὁ λόγος οὗτος, ὅτι λέγεται διὰ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν τοῦ Θεοῦ· ἀναγωγικῶς δέ, οἶκος Θεοῦ εἶναι ὁ οὐρανὸς κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον· ὁλοκαυτώματα δέ, εἶναι αἱ ὁλοτελεῖς ἐργασίαι τῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας θυσιάζουσιν εἰς τὸν Θεὸν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες καὶ ὅλοι οἱ δίκαιοι· λέγει δὲ καὶ ὅτι ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, θέλει πληρώσῃ τὰς εὐχάς· ἤγουν τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔταξε νὰ κάμῃ εἰς τὸν Θεόν· τὸ δὲ ἐλάλησεν, εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ διέστειλε τὰ χείλη· θέλω πληρώσω, λέγει, Κύριε, ὅσας ὑποσχέσεις ἐλάλησα καὶ ὑποσχέθηκε τὸ στόμα μου νὰ φυλάξῃ.

15: „ Ὁλοκαυτώματα μεμυελωμένα ἀ-
„ νοίσω σοι.

Ἐγώ, λέγει, ὁ ἐλευθερωθεὶς λαός, θέλω σοι προσφέρω, ὄχι ἁπλῶς ὁλοκαυτώματα, ἀλλὰ πίονα καὶ παχέα· ὁλοκαύτωμα δὲ παχὺ νοεῖται, ἡ τελεία καὶ κατὰ πάντα εὐάρεστος τῷ Θεῷ ἐργασία τῆς ἀρετῆς. (2)

„ Μετὰ θυμιάματος καὶ κριῶν ἀνοί-
„ σω σοι βόας μετὰ χιμάρων.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα, ὅλα τὰ ῥηθέντα εἴδη τῶν θυσιῶν ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεόν, θυμιάματα, καὶ κριάρια, καὶ χίμαροι· ἤγουν οἱ τράγοι, ὁποῦ γεννῶνται τὸν χειμῶνα. κατὰ δὲ ἀναγωγήν, θυμίαμα μὲν εἶναι, ἡ πνέουσα εὐωδία ἀπὸ τὴν καθαρὰν ψυχήν· κριοὶ δὲ εἶναι, οἱ

(1) Ἄλλος δέ φησι „ Πῦρ τὰ πυροῦντα καλεῖ περιστατικά· καὶ ὕδωρ αὖθις, ὡς βυθίζοντα καὶ ἀποπνίγοντα τοὺς μὴ γενναίως αὐτὰ φέροντας, ὁ ταῦτα δὲ διεληλυθώς, συνεργείᾳ Θεοῦ ἐξέρχεται εἰς ἀναψυχήν, ἐλπίζων τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἀμοιβάς· καὶ ἐπεὶ τὸ μὲν προκόπτειν ἡμέτερον, τὸ δὲ τέλος, τῆς τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς. πῇ μέν, διήλθομέν φησι, πῇ δὲ ἐξήγαγες· λέγεται δὲ καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ περὶ τῶν περιστατικῶν „ Μὴ φοβοῦ, ὅτι ἐλυτρωσάμην σε· ἐκάλεσά σε τὸ ὄνομά σου· ἐμὸς εἶ σύ· καὶ ἐὰν διαβαίνῃς δι' ὕδατος, μετὰ σοῦ εἰμι· καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσί σε· καὶ ἐὰν διέλθῃς διὰ πυρός, οὐ μὴ κατακαυθῇς· φλὸξ οὐ κατακαύσει σε· ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός ὁ ἅγιος Ἰσραὴλ ὁ σῴζων σε· (Ἡσ. μγ'. 2.) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „ Μεμυελωμένα κέκληκε τὰ εὔτραφῆ καὶ πίονα· οὕτω γὰρ καὶ ὁ νόμος προσφέρειν ἐκέλευσεν ἄμωμά τε καὶ ἄρτια· ἐπαρᾶται δὲ καὶ ὁ Προφήτης Μαλαχίας τοῖς τὰ τοιαῦτα μὲν ἔχουσιν, ἀνάπηρα δὲ προσφέ-

οἱ ἡγεμονικοὶ τῆς ψυχῆς λογισμοὶ, οἵτινες κερατίζουν καὶ πολεμοῦν τὰ πάθη· βόδια δὲ, εἶναι αἱ ἐνέργειαι καὶ ἐργασίαι τοῦ σώματος· ἐπειδὴ τὸ βόδι εἶναι ἐργάτης τῆς γῆς· ἀπὸ τὴν γῆν δὲ πάλιν εἶναι τὸ σῶμα, καὶ περὶ τὴν γῆν ἐργάζεται· χίμαροι δὲ καὶ τράγοι, εἶναι αἱ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν προσφερόμεναι δεήσεις· ἐπειδὴ καὶ ὁ τράγος ἐθυσιάζετο εἰς τὸν παλαιὸν νόμον διὰ τὰς ἁμαρτίας· λέγει λοιπὸν ὁ αἰσθητῶς καὶ νοητῶς ἐλευθερωθεὶς τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Ἐθνικῶν λαὸς, ὅτι ὅλα αὐτὰ θέλω προσφέρω εἰς ἐσένα Κύριε, ἐπειδὴ καὶ μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

16: „ Δεῦτε ἀκούσατε καὶ διηγήσομαι ὑ-
„ μῖν, πάντες οἱ φοβουμενοι τὸν Θεὸν
„ ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου.

Ὑπερβατὸν σχῆμα εὑρίσκεται εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπερ οὕτως ἐξομαλύνεται· " Δεῦτε ἀκούσατε πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου· ἤγουν ἐλᾶτε νὰ ἀκούσετε ὅσα καλὰ καὶ εὐεργεσίας ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς ἐμένα· ἀκολούθως δὲ λέγει καὶ ποίας εὐεργεσίας. (1)

17: „ Πρὸς αὐτὸν τῷ στόματί μου ἐκέκ-
„ ραξα, καὶ ὕψωσα ὑπὸ τὴν γλῶσ-
„ σάν μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐφώναξα μὲ τὸ στόμα μου πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ὕψωσα: τὴν φωνήν μου δηλαδὴ, ἥτις ἐκάλει αὐτὸν εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειάν μου· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ὑπὸ πρόθεσις εὑρίσκεται ἐδῶ ἀντὶ τῆς ἐν· δηλαδὴ ὕψωσα τὴν φωνήν μου ἐν τῇ γλώσσῃ μου· ἔτζι νοεῖται καὶ τὸ, ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ πόνος· (Ψαλμ. θ΄. 29·) ἀντὶ ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ τὸ „ Ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν (Ψαλμ. ρλθ΄. 3.) ἤτοι ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν· καὶ ἄλλα ὅμοια· (2).

18. „ Ἀδικίαν εἰ ἐθεώρουν ἐν καρδίᾳ μου,
„ μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος.

Ὅταν, λέγει ἐγὼ παρεκάλουν τὸν Θεὸν νά μοι βοηθήσῃ, δὲν ἔβλεπον κάμμίαν κακίαν εἰς τὴν καρδίαν μου· βεβαιόνει δὲ τὸν λόγον του καταρώμενος, ὅτι, ἀνίσως ἐγὼ ἐγνώριζον τοιαύτην κακίαν εἰς τὴν καρδίαν μου, ἂς μή μου εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἑξῆς, ὅσαις φοραῖς ἤθελα τὸν ἐπικαλεσθῶ.

19: „ Διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου ὁ Θεός.
„ προ-

σφέρουσιν· „ Ἐπικατάρατος γάρ, φησιν, ὃς ἦν δυνατὸς, ϗ ὑπῆρχεν ἐν τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ ἄρσεν, ϗ εὐχὴ αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, ϗ θύς διεφθαρμένον τῷ Κυρίῳ· (Μαλ. α΄. 14.) ϗ πάλιν „ Καὶ εἰσεφέρετε ἁρπάγματα, ϗ τὰ χωλὰ, ϗ τὰ ἐνοχλούμενα (αὐτόθ. 13.) αὕτη ϗ τῷ Κάϊν ἐγένετο τῶν κακῶν ἐκείνων ἀρχή· διδασκόμεθα δὲ ϗ ἡμεῖς τοῖς τιμιωτέροις ὧν ἔχομεν τὸ θεῖον γεραίρειν· λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου τὸν ἐπουράνιον δηλονότι, ἐν ὁλοκαυτώμασι δὲ οὐκ αἰσθητοῖς, νοηταῖς δὲ δηλονότι· ὅλους γὰρ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν Θεῷ οἱ Ἀπόστολοι (ἢ ϗ οἱ Μάρτυρες) ἐν τάξει ὁλοκαυτωμάτων· ϗ ὁ Θεόδωρος εἶπεν „ Ὁλοκαυτώματα πάντας λέγει τοὺς Μάρτυρας· ἐπειδὴ τὰς μὲν ψυχὰς τῷ Θεῷ διὰ τῶν ἀρετῶν, τὸ σῶμα δὲ διὰ τῶν βασάνων ὡλοκαύτωσαν· τούτους ἡ Ἐκκλησία προσφέρει μεμυελωμένους, τουτέστιν ἰσχυροὺς ϗ εὐρώστους, ὥστε τῶν βασάνων καταφρονεῖν, ϗ γελᾶν τοὺς βασανίζοντας.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ ἐν τῷ κα΄. Ψαλμῷ γέγραπται τὰς εὐχάς μου ἀποδώσω ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν· διὰ τούτων δὲ παιδευόμεθα τούτους κοινωνοὺς ἔχειν, ϗ τούτοις διαφερόντως διηγεῖσθαι τὰ θεῖα· μὴ δῶτε γάρ φησι τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ ῥίψητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Καὶ, τὰ μυστήριά μου ἐμοὶ ϗ τοῖς ἐμοῖς (Ἡσ. κδ΄. 16.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Τί οὖν δηλοῖ τὸ πρὸς αὐτὸν ἐκέκραξα; τὴν ἔνδον ἐνταῦθα λέγει κραυγὴν, τὴν σύντονον, ἣν ἡ πεπυρωμένη καρδία ἔτικτεν· ὥσπερ γὰρ ὁ βοῶν πᾶσαν αὐτοῦ κενοῖ τὴν δύναμιν; οὕτω ϗ ὁ ἐκ καρ-
δίας

„ προσέσχε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς
„ μου.

Ἐπειδὴ, λέγει, μὲ καθαρὰν καρδίαν ἐπαρακάλουν τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο καὶ εἰσήκουσέ μου, καὶ ἐπρόσεξεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου· Πρέπει δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ μιμούμεθα τὸν θεῖον Δαβὶδ, καὶ ἀνίσως θέλωμεν νὰ εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς τὴν προσευχήν μας, πρέπει νὰ παρακαλοῦμεν αὐτὸν μὲ καθαρὰν συνείδησιν καὶ καρδίαν, μὴ ἐλέγχουσαν ἡμᾶς, εἰς κανένα πρᾶγμα. (1)

20: „ Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἀ-
„ πέστησε τὴν προσευχήν μου, καὶ τὸ
„ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ.

Ἄς εἶναι, λέγει, εὐλογημένος ὁ Θεὸς, ὅστις ἀφ' ἑαυτοῦ του: ἤτοι ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν του δὲν ἀπέβαλε τὴν προσευχήν μου, οὔτε τὸ ἔλεός του ἐμάκρυνεν ἀπὸ λόγου μου.

Ψαλμὸς ΞϚʹ.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τὶ προφητεύει τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας συμβουλεύει νὰ ἀποβλέπουν οἱ ἀναγινώσκοντες τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· ἐν ὕμνοις δὲ, ὅτι προστάζει αὐτοὺς νὰ ὑμνοῦσι τὸν Θεὸν Λόγον· τί δὲ σημαίνει Ψαλμὸς ᾠδῆς, ἑρμηνεύσαμεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν κεφ. θʹ. (2)

1: „ Ὁ

δίας βοῶν πάντα τὸν νοῦν συστρέφει· δεῖ δὲ ϗ πρὸς αὐτὸν κράζειν· πολλοὶ γάρ εἰσιν, ὧν τὰ μὲν χείλη πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ, ἡ δὲ διάνοια οὐδὲν ἐπαισθάνεται τῶν λεγομένων· οὗτοι οὐχὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὔχονται· οὐ γὰρ ἁπλῶς τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς ὠφελεῖ· ἀλλὰ τὸ ἀπὸ σπουδαίας διαθέσεως ἀναπέμπεσθαι· ὁ γοῦν Φαρισαῖος πρὸς ἑαυτὸν προσηύχετο, οὐ πρὸς τὸν Θεὸν, ἐπανήρχετο γὰρ ἡ προσευχὴ πρὸς αὐτὸν, ἐπείπερ ἐν ἁμαρτίᾳ τῆς ὑπερηφανείας ἐγίνετο· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὑψώθη παραχρῆμα ἡ γλῶσσά μου, εὐθὺς γὰρ προσενεγκὼν τὴν δέησιν, ἐδεξάμην τὴν αἴτησιν, ϗ εὐφροσύνης πλησθεὶς εἰς χαριστήριον ὕμνον τὴν γλῶσσαν ἐκίνησα.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος „ Καλὴ τῶν ἁγίων ἡ παῤῥησία· διὰ τοῦτο ϗ τεθαῤῥηκότες προσεύχονται τῷ Θεῷ· ϗ τῆς ἑαυτῶν ἐπιεικείας ποιοῦνται τὴν ἔνδειξιν, τὰ ἑαυτοῖς πρέποντα λαλοῦντες ἐν προσευχῇ· γέγονε δὲ τὸ πρᾶγμα οὐ φιλοδοξίας πρόφασις· ἀφιλόκομπος γὰρ τῶν ἁγίων ὁ νοῦς· ἐκφαίνουσι δὲ χρησίμως τὰ ἑαυτῶν κατορθώματα, ἵν' ἡμεῖς ὠφελώμεθα, τίνα τρόπον πολιτεύεσθαι χρὴ παρ' αὐτῶν μανθάνοντες· λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, Καὶ ἕτερόν τι καύχημα προσφέρει τῷ Θεῷ, τὸ ἔξω πάσης ἀδικίας γενέσθαι. διὸ ϗ εἰσακούεσθαι θαῤῥεῖ· τὸ δὲ μὴ θεωρεῖν ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ, σύμφωνον ἐστὶ, κατὰ τὸν Ὠριγένη, τῷ, οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι, καθὰ Παῦλος ὁ μέγας φησὶν, δεικνὺν δύνασθαι τὸν Θεὸν ὁρᾶν, ἅπερ ἡμεῖς οὐχ ὁρῶμεν· ὅμοιον ϗ τῷ „ Παραπτώματα τὶς συνήσει; ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Πάλιν κἀνταῦθα τῶν Ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, διδασκαλίαν ποιούμενον τῶν Ἐθνῶν, ῥυσθῆναί τε εὐχόμενον ἐκ τῶν ἀντιλεγόντων τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν.

1 : „ Ὁ Θεὸς οἰκτειρήσαι ἡμᾶς καὶ „ εὐλογήσαι ἡμᾶς.

Ἐπειδὴ ὁ θεῖος Δαβὶδ προεγνώρισε διὰ τοῦ Πνεύματος τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, παρακαλεῖ μὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ τελειωθῇ τοῦτο· καὶ πρῶτον μὲν δέεται νὰ ἐλεηθῇ ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἥ τις ἐτυραννεῖτο πικρῶς ἀπὸ τὸν πονηρὸν διάβολον· δεύτερον δὲ, νὰ εὐλογηθῇ: ἤτοι νὰ ἁγιασθῇ· πόσα δὲ σημαίνει ἡ εὐλογία, ζήτει εἰς τὸν εἰκοστὸν Ψαλμὸν ἐν τῷ „ Ὅτι δώσῃς αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

„ Ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' „ ἡμᾶς, καὶ ἐλεήσαι ἡμᾶς.

Πρόσωπον τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱός· „ Ὁ ἑωρακὼς γάρ, φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· (Ἰωάν. ιδ'. 9.) εὐκτικῶς δὲ λέγει ἐπιφάναι· ἤγουν ἄμποτε νὰ ἐπιφανῇ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός: ἤτοι ὁ Υἱὸς, εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς εὑρισκομένους, διὰ μέσου τῆς θείας του ἐνανθρωπήσεως· ἢ καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα πρόσωπον : τουτέστιν αὐτὸς ὁ Χριστὸς κατὰ περίφρασιν· τὸ δὲ ἐλεήσαι, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ οἰκτειρήσαι· δύω φοραῖς δὲ λέγει τὸ αὐτὸ, διὰ τὴν πολλὴν ἐπιθυμίαν ὁποῦ εἶχεν νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐζήτει. (1)

2 : „ Τοῦ γνῶναι ἐν τῇ γῇ τὴν ὁδόν σου „ ἐν πᾶσιν ἔθνεσι τὸ σωτήριόν σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ γένωσιν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀνωτέρω, καὶ νὰ ἐπιφάνῃς τὸ πρόσωπόν σου Χριστὲ εἰς ἡμᾶς· διὰ τί; διὰ νὰ γνωρίσουν οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι τὴν ὁδὸν τῆς πολιτείας σου· τὴν ὁποίαν ἐσὺ πρῶτος περιπατήσας, θέλεις δείξεις αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους διὰ νὰ τὴν περιπατοῦν· καὶ πρὸς τούτοις διὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι οἱ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἄνθρωποι, τὴν δι' ἡμᾶς ἐνανθρώπησίν σου· ταύτην γὰρ ὀνομάζει σωτήριον, ὡς καὶ ὁ Συμεὼν ὠνόμασεν, εἰπών· „ Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου (Λουκ. β'. 30.) ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῆς σωζόμεθα· λείπει δὲ τὸ ἄρθρον, τοῖς ἐδῶ : ἤτοι ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. (2)

3 : „ Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ ὁ Θεὸς, „ ἐξομολογησάσθωσαν σοι λαοὶ πάντες.

Λα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ἦτον νόμος εἰς τοὺς Ἱερεῖς τῶν Ἰουδαίων ἔτζι νὰ εὐλογοῦν τὸν λαόν· καθὼς ἐν Ἀριθμοῖς γράφεται „ Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων· λάλησον Ἀαρὼν ϗ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ λέγων· οὕτως εὐλογήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγοντες αὐτοῖς· εὐλογήσαι σε Κύριος ϗ φυλάξαι σε· ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ ϗ ἐλεήσαι σε· ἐπάραι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ, ϗ δώη σοι εἰρήνην· ϗ ἐπιθήσουσι τὸ ὄνομά μου ἐπὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, ϗ ἐγὼ Κύριος εὐλογήσω αὐτούς (Ἀριθμ. ς'. 22.) εἶπε δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Τῶν σῶν οἰκτιρμῶν δεόμεθά φησι Δέσποτα, ϗ τῆς ἐπιφανείας τοῦ προσώπου σου, πρὸς τὸ δυνηθῆναι φανερὰν τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου σου τοῦ ἁγίου πᾶσι τοῖς Ἔθνεσι κηρύξαι· σωτήριον γὰρ πανταχοῦ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ φησι· λέγει δὲ ϗ ὁ Κύριλλος „ Ἔδειξεν ἡμῖν ὁ Θεὸς ϗ Πατὴρ τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον : τουτέστι τὸν Υἱόν· εἰκὼν γάρ ἐστι ϗ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ϗ γοῦν ἔφασκεν ἐναργῶς· ὁ ἑωρακώς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ἣν προέγνω τοῦ Σωτῆρος ἐπιφάνειαν αἰτεῖ θᾶττον γενέσθαι, ὅπως τὴν ἐκ ταύτης εὐλογίαν τρυγήσωμεν· ἐπιφαίνεται δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ πάντων Δημιουργοῦ, τὸ πληροῦν ἡμᾶς εὐλογίας ϗ οἰκτιρμῶν, ἐπιφαιέντος ἡμῖν τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ϗ ἐμφανίσαντος ἑαυτὸν τοῖς ἀξίοις· ἐπεὶ γὰρ εἰκών ἐστι τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ὁ νῷ καθαρῷ προσβαλὼν αὐτῷ, ὁρᾷ τὸν Πατέρα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἐπιφάναντος γάρ σου τὸ πρόσωπον, γινώσκεται ἡ ὁδὸς ἡ πρὸς σὲ ἄγουσα τὸν Πατέρα, ὁ εἰπών, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός· ϗ οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰμὴ δι' ἐμοῦ· ὁ δὲ αὐτὸς ἐστι ϗ σωτήριον ἐν πᾶσιν Ἔθνεσι, πληρωθέντος τοῦ „ Ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀστέριος· ὁδὸς τοῦ Θεοῦ ὁ νόμος ϗ αἱ ἐντολαὶ λέγονται· ὁδὸν γάρ φησι δικαιωμάτων σου συνέτισόν με· αἰτεῖ τοίνυν ἐν τῇ γῇ γνωρισθῆναι, οὐκ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ μόνῃ· (Ἔνθα ὁ νόμος ἐδόκει κηρύττεσθαι) γνωρισθῆναι δὲ πᾶσι τοῖς Ἔθνεσι τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Λαοὶ μὲν ἁπλῶς ὀνομάζονται οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι· λαοὶ δὲ πάντες ὀνομάζονται οἱ ἐξ ἐθνῶν, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς ἐκ πολλῶν γενῶν συγκείμενοι· ἐξομολογησάσθωσαν, λέγει, ἀντὶ τοῦ, ἂς εὐχαριςοῦν εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐθνικοὶ, καὶ ἂς σὲ δοξολογοῦν· ἐπειδὴ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἔγινες ἄνθρωπος.

4: „Εὐφρανθήτωσαν καὶ ἀγαλλιάσθω-„σαν Ἔθνη· ὅτι κρινεῖς λαοὺς ἐν εὐ-„θύτητι, καὶ Ἔθνη ἐν τῇ γῇ ὁδη-„γήσεις·

Ἂς χαροῦν, λέγει, ὅλα τὰ ἔθνη· διὰ ποίαν αἰτίαν; διὰ τί, τοὺς μὲν Ἰουδαίους θέλεις κατακρίνεις δικαίως, τοὺς ἕνα καιρὸν ὄντας λαόν σου· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἔνσαρκόν σου οἰκονομίαν· θέλεις δὲ ὁδηγήσεις τὰ ἔθνη εἰς τὴν θεογνωσίαν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ εὑρισκόμενα· ἢ τὰ ἐν τῇ γῇ ἔθνη, κατ' ἔλλειψιν τοῦ ἄρθρου. (1)

5: „Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ ὁ „Θεὸς, ἐξομολογησάσθωσάν σοι λα-„οὶ πάντες.

Τὰ αὐτὰ λόγια ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τὰ ἴδια λέγει καὶ ἐδῶ· σπουδάζωντας τοὺς λαοὺς μὲ τὴν ἀναδίπλωσιν τῶν λόγων, καὶ προθυμοτέρους ποιῶν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐχαριςίαν, κατὰ τὸν Ἀντιοχείας Θεόδωρον.

6: „Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς.

Ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι εὐλογηθοῦν, καὶ ἡ γῆ θέλει δώσει πλουσίους τοὺς καρπούς της· ἢ γῆς καρπὸν ὀνομάζει, τοὺς ἐκ τῆς γῆς πλασθέντας ἀνθρώπους, οἵτινες ἔμελλον νὰ προσφερθοῦν εἰς τὸν Θεὸν ὡσὰν καρποφορία, διὰ μέσου τῆς ἐναρέτου πολιτείας καὶ θεληματικῆς ἀσκήσεως· ἢ καὶ διὰ τῆς ἑκουσίου θλίψεως· ἢ λέγει καρπὸν γῆς αὐτὸν τὸν Χριςὸν, ὡς ἔχοντα σῶμα γήϊνον. (2)

„Εὐλογήσαι ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡ-„μῶν.

7: „Εὐλογήσαι ἡμᾶς ὁ Θεός.

Ἐν ἄλλοις γράφεται καὶ ἔτζι· εὐλογήσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· εὐλογήσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· εὐλογήσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, πῶς φανερόνεται ἐκ μέρους τὸ μυςήριον τῆς ἁγίας Τριάδος, μὲ τὸν τριπλασιασμὸν τοῦ Θεὸς, καὶ Θεὸς, καὶ Θεός.

„Καὶ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ „πέρατα τῆς γῆς.

Διὰ μὲν τοῦ τριπλασιασμοῦ τοῦ Θεὸς ὀνόματος, ἐφανέρωσε τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος· διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ἑνικῶς αὐτὸν ἐφανέρωσε τὸ ἑνιαῖον τῆς Θεότητος· διότι ἀγκαλὰ καὶ κάθε πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι Θεός· ἀλλ' ὅμως τὰ τρία εἷς Θεός ἐςιν. (3)

Ψαλ.

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Διάτοι τοῦτο προσήκει ϗ λαοὺς ἅπαντας ϗ τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἔθνη εὐφραίνεσθαι ϗ χορεύειν ϗ τὰς σὰς εὐεργεσίας διεξιέναι· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων ἀτημέλητον, οὐδὲ ἀκηδεμόνευτον· ἀλλὰ πάντων ὑπάρχεις κριτὴς δικαίας ἐκφέρων τὰς ψήφους· ϗ ὁδηγῶν μὲν τοὺς πλανωμένους πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τοὺς δὲ πείθεσθαι μὴ βουλομένους κολάζων.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Γῆ ἡ νοητὴ δηλονότι (ἥτις ἐςὶν ἡ καρδία) καρπὸς δὲ αὐτῆς αἱ κατ' εὐσέβειαν προκοπαί.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Εἰδέναι προσήκει, ὡς ἄνθρωποι εὐλογοῦντες τὸν Θεὸν, λόγους αὐτῷ προσφέρουσι μόνους, ἔργῳ δὲ αὐτὸν εὐεργετῆσαι οὐ δύνανται· ὁ δὲ Θεὸς εὐλογῶν, βεβαιοῖ τοὺς λόγους τῷ ἔργῳ, ϗ παντοδαπῶν ἀγαθῶν παρέχει τοῖς εὐλογουμένοις φοράν· εἶτα διδάσκει πῶς δυνατὸν τῆς θείας εὐλογίας τυχεῖν· ϗ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς· ὁ μὲν γὰρ εὐλαβῶς περὶ τοὺς θείους διακείμενος νόμους, ϗ τὸ μέλλον δειμένων κριτήριον διὰ τῆς τούτων φυλακῆς τὸν Θεὸν θεραπεύει· ἡ δὲ θεία θεραπεία τὴν εὐλογίαν προσφέρει.

Ψαλμὸς ΞΖ'.

Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ Ψαλμὸς Ὠδῆς.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ καὶ αὐτὸς προανακηρύττει καθαρώτερα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· καὶ τὴν κατάργησιν τῶν δαιμόνων. (1) τὶ δὲ εἶναι Ψαλμὸς ᾠδῆς, εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν κεφαλαίῳ θ.

1: „Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ διασκορ„πισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριςοῦ οἱ δαίμονες ἐτυράννουν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μήτε Ἄγγελος, μήτε ἄνθρωπος ἐδύνετο νὰ βοηθήσῃ τοὺς καταδουλωθέντας ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ αὐτὸν τὸν πλάςην τῶν ἀνθρώπων Θεὸν, νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν τοῦ τυραννουμένου πλάσματός του· ἀνάστασιν δὲ θέλεις νοήσεις θεοπρεπῶς, τὴν εἰς ἐκδίκησιν κίνησιν τοῦ Θεοῦ· ἀγκαλὰ δὲ καὶ προστακτικῶς ἐσχηματίσθη τὸ, ἀναςήτω, καὶ τὰ λοιπὰ λόγια, ἀλλ᾽ ὅμως εὐχτικοῦ σημασίαν ἔχουσι, καθὼς ἐν ἄλλοις εἴπομεν· ἤγουν ἄμποτε νὰ ἀναςηθῇ ὁ Θεὸς καὶ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν· ἐχθροὶ δὲ κυρίως τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ δαίμονες, ὡς ἀποςάται καὶ ἐναντίοι αὐτοῦ. (2)

„Καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, ὅταν φαιδρὰν πανήγυριν ἐπὶ τῇ ἀνόδῳ τῆς Κιβωτοῦ ποιησάμενος, θύματα κατέσφαξε πολλά· καὶ αὐτὸς ἔμπροσθεν ὑπ᾽ εὐφροσύνης ἐσκίρτα καὶ ἥλλετο· ὅθεν καὶ προοίμιον ποιεῖται τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, ἐκεῖνο ὁποῦ ἔλεγεν ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν Κιβωτόν· γέγραπται γὰρ „Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν Κιβωτὸν καὶ εἶπε Μωϋσῆς· ἐξεγέρθητι Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου· φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντές σε· (Ἀριθ. ι'. 35.) λέγει δὲ Ἰωάννης ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι ὁ Ἔσδρας διϊσχυρίζεται, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι πολὺ ὑπεροχική.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Ὠριγένης „Ὡς μὲν πρὸς τὸ ἀληθὲς, ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος ὁ Θεός· δι᾽ ἡμᾶς δὲ, ὁτὲ μὲν, καθέζεσθαι λέγεται· μὴ γὰρ εἴη αὐτὸν ἑςηκέναι τῷ κρινομένῳ· βίβλοι γὰρ ἀνεῴχθησαν καὶ κριτήριον ἐκάθισε· τῷ δὲ ἁγίῳ, ᾧ ἁρμόζει τὸ, ὁ πιςεύων εἰς ἐμὲ οὐ κρίνεται, οὐδὲ καθέζεται, ἀλλ᾽ ἕςηκε· διὸ λέγει „Σὺ δὲ αὐτοῦ ςῆθι μετ᾽ ἐμοῦ· (Δευτερ. ε'. 31.) τῷ δὲ ἀναξίῳ προνοίας, ὁ μὴ νυςάζων, ὑπνοῖ· κἂν μετανοήσῃ ἐκεῖνος, ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἀνάςασιν οὐ μόνον τὴν τῆς μακροθυμίας παῦλαν καλεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναςῆναι τὸν Σωτῆρα τοῦ Κόσμου διὰ τριῶν ἡμερῶν, ὅτε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἑκούσιον κατεδέξατο θά-

„ τοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ: ἤγουν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειάν του, μὴ ὑποφέροντες τὴν διὰ σαρκὸς παρουσίαν του, ὅλοι ἐκεῖνοι ὁποῦ τὸν μισοῦν· διότι ὅπου εὑρίσκεται παρὼν ὁ Θεὸς, ἀπὸ ἐκεῖ φεύγουν παρευθὺς οἱ τοῦ Θεοῦ ἐχθροί.

2: „ Ὡς ἐκλείπει καπνὸς ἐκλιπέτωσαν·

Καθὼς, λέγει, ὁ καπνὸς ἐκλείπει καὶ διαλύεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν ἄνεμον: ἔτζι καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ δαίμονες διώκονται καὶ διασκορπίζονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

„ Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου
„ πυρὸς, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρ-
„ τωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ.

Καθὼς, λέγει, τὸ κηρὶ λυέται ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῆς φωτίας: ἔτζι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, δαίμονες, διαλύονται ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις εἶναι πῦρ, ὁποῦ κατατρώγει τὴν ἁμαρτίαν· τὸ δὲ ἀπολοῦνται, δὲν σημαίνει τὴν εἰς τὸ μὴ ὂν διάλυσιν αὐτῶν καὶ ἀφανισμόν· ἀλλὰ σημαίνει, πῶς δὲν εὑρίσκονται πλέον εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅπου ἐπισκιάσῃ ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ· λέγονται δὲ οἱ δαίμονες ἁμαρτωλοὶ, διὰ τὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἐγέννησαν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἔγιναν διδάσκαλοι ταύτης καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

3: „ Καὶ οἱ δίκαιοι εὐφρανθήσονται.

Καὶ λοιπὸν, λέγει, ἀφ' οὗ ἀφανισθῇ ἡ τυραννία τῶν δαιμόνων, θέλουν χαροῦν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐδικαιώθησαν διὰ μέσου τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.

„ Ἀγαλλιάσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ,
„ τερφθήτωσαν ἐν εὐφροσύνῃ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἀγαλλιάσουν οἱ ἐν Χριςῷ δικαιωθέντες ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἐπισκοπεῖ καὶ προνοεῖται αὐτοὺς πάντοτε· „ Ὀφθαλμοὶ γάρ φησι Κυρίου ἐπὶ δικαίους (Ψαλμ. λγ΄. 16.) τὸ δὲ εὐφρανθήτωσαν καὶ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ τερφθήτωσαν ἐν εὐφροσύνῃ, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαίνουσι· φανερώνουσι γὰρ τὴν αὔξησιν καὶ ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς.

4: „ Ἀ-

θάνατον· οὕτω ϗ ἡμεῖς πολλάκις τοὺς ἐπιεικείᾳ χρωμένους δικαςὰς εἰς τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐπικουρίαν διεγείρειν εἰώθαμεν, διαναςῆναι παρακαλοῦντες, ϗ τῶν ἀδικούντων καταπαῦσαι τὸ θράσος. Καὶ ὁ Ἀθανάσιός φησι „ Τὴν εἰς τὸ κρίνειν τοὺς ἀκαθάρτους Δαίμονας παρορμὴν τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει· τῇ γὰρ αὐτοῦ παρουσίᾳ τῆς τῶν ἀνθρώπων τυραννίδος ἐξηλάθησαν· ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Ὥσπερ φοβερὸς ςρατηγὸς ϗ ἄγαν ἰσχυρὸς ἐὰν αναςῇ, φησιν, ἅπαντας διασκορπίζει τοὺς ἐχθρούς· οὕτως ἀρκεῖ ϗ διαναςὰς μόνον ἅπαντας καταπλῆξαι τοὺς ἐναντίους ὁ τῶν ἀοράτων Δυνάμεων Κύριος.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Ὥσπερ καπνὸς ἀναχεθεὶς εἰς τὸν ἀέρα σημεῖόν τι τῆς οἰκείας οὐχ ὑπελίπετο φύσεως, ϗ κηρὸς ἐν πυρὶ γενόμενος οὐκέτι εὑρίσκεται: οὕτως ἐὰν ἐπίτινα ἔλθῃ ἡ θεία χάρις ϗ βοήθεια, τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν ἐκείνῳ πάθη εἰς ἀφανισμὸν περιςήσεται· οὐχ ὑπομένει τὸ σκότος τὴν τοῦ φωτὸς παρουσίαν· οὔτε νόσος ςήσεται ἐπιλαβούσης ὑγείας· οὔτε μὴν ἐνεργεῖ τὰ πάθη, παρούσης τῆς ἀπαθείας· ϗ τοῦτό ἐςι τὸ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπόλλυσθαι· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Εὐχερὴς τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ πτῶσις, εἰ ϗ σφόδρα ἑαυτοῖς πεποιθέναι νομίζουσι· τὶ γὰρ καπνοῦ πρὸς τὸ λυθῆναι σαθρότερον; τὶ δὲ κηροῦ, ὅταν ὑπὸ πυρὸς σφοδροτέρου θερμαίνηται; τούτοις τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὁ Προφήτης συνέκρινεν· ὅταν γὰρ τὸ πῦρ τῆς γεέννης ῥιπισθῇ, πᾶσα ἡ περὶ αὐτοὺς φαντασία εὐθέως διαλύεται· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι „ Πρότερον οἱ Δαίμονες μετεσχηματίζοντο εἰς Ἀγγέλους φωτὸς κατὰ τὸν Ἀπόςολον μαντείας τε ϗ θεραπείας ἐπαγγελλόμενοι, ὡς ἀνθρώπους ἀπατωμένους θύειν αὐτοῖς ϗ τὰ φίλτατα· νῦν δὲ φροῦδα πάντα ϗ ὄντως καπνὸς, ἀποσβεσθέντος αὐτῶν τοῦ πυρὸς, ὀργισθέντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ, κατὰ τό „ Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ· ϗ ὁ καπνὸς δὲ αὐτῶν μὴ ἔχων περὶ ὅ, τι ὑποστῇ ἐξέλιπεν.

4: „ Ἄσατε τῷ Θεῷ· ψάλατε τῷ ὄνομα-
„ τι αὐτοῦ· ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβη-
„ κότι ἐπὶ δυσμῶν· Κύριος ὄνομα
„ αὐτῷ.

Ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἀνωτέρω, ὁποῦ ἠξιώθητε τοιαύτης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἄσατε εἰς τὸν Θεόν, καὶ ψάλατε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπερβολικῆς ἀγάπης κινούμενοι· (1) τὸ δὲ ὁδοποιήσατε, εἶναι λόγος, ὅς τις λέγεται πρὸς τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς ὁποίους προστάζει τὸ ἐν τῷ Δαβὶδ Πνεῦμα νὰ δράμουν εἰς τὰ ἔθνη, καὶ νὰ ἑτοιμάσουν διὰ τοῦ κηρύγματος εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν στράταν καὶ εἴσοδον τῶν ψυχῶν τους· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔλεγεν ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης „ Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου (Λουκ. γ'. 4.) ὁδοποιήσατε, λέγει· ἤγουν κατασκευάσατε καὶ ἰσάσατε τὴν στράταν τῶν ψυχῶν εἰς τὸν Χριστόν, κάθε ἐμπόδιον ἀπὸ τὸ μέσον σηκώσαντες· τῷ ἐπιβεβηκότι δὲ εἶπεν ἐπὶ δυσμῶν· διότι ὁ Χριστὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι φῶς ἀπλησίαστον, καὶ ἥλιος δικαιοσύνης, διὰ τοῦτο ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, κατοικήσας εἰς αὐτὰς διὰ μέσου τῆς πίστεως· αἱ ψυχαὶ δὲ αὗται, ἦτον δυσμαὶ καὶ νύκτες διὰ τὸν σκοτεινὸν ζόφον τῆς πλάνης, ὁποῦ ἦτον παλαιόθεν κεχυμένος εἰς αὐτάς· ἢ δυσμαὶ λέγονται ὁ κόσμος, κατὰ τὸ λόγιον ἐκεῖνο „ Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ (ἤγουν ἐν τῷ κόσμῳ) φαίνει (Ἰω. α'. 5.) (2) ἔπειτα λέγει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ὅτι ὀνομάζεται Κύριος πάντων. ἁπλῶς τῶν ὄντων· τὸ ὁποῖον καθαρώτερα θέλει νὰ εἰπῇ· ὅτι εἶναι Θεός.

„ Καὶ ἀγαλλιᾶσθε ἐνώπιον αὐτοῦ· τα-
„ ραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.

Τὸ μὲν ἀγαλλιᾶσθε, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω, ὁποῦ εἶπεν „ Ἀγαλλιάσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ ταραχθήτωσαν, εἶναι ὅμοιον μὲ τό,

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Ὁ μὲν ᾄδων, ψιλῇ χρῆται τῇ φωνῇ· ὁ δὲ ψάλλων, ϗ τῷ ὀργάνῳ· ἴδε οὖν σεαυτὸν χωρὶς σώματος, ϗ ἐννόησον τὸ ᾄδειν· νόησόν σου ϗ τὸ σῶμα, ϗ ὅρα τὸ ψάλλειν· ᾄδει γὰρ τῷ Θεῷ ὁ διὰ ὑγιῶν δογμάτων τὴν ψυχὴν παιδευόμενος, ὁ τὰς πρεπούσας θεολογίας ἐκ διανοίας κεκαθαρμένης ἀναπέμπων· ψάλλει δὲ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὁ διὰ τῶν τοῦ σώματος κινήσεων, ϗ διὰ τῆς τῶν αἰσθητηρίων χρήσεως τοιαῦτα πράττων, ὡς δοξάζεσθαι παρὰ τοῖς ὁρῶσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ·

(2) Ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει „ Ἀνατολὴν ἔχων ὄνομα ὁ Θεός, ϗ φῶς ὑπάρχων ἀπρόσιτον, πῶς ἐπὶ δυσμῶν ἐπιβέβηκεν; ἀνατολὴ αὐτῷ ὄνομα ἡ ἄναρχος Θεότης ἡ φῶς οὖσα ἀΐδιον· ἡ δὲ ἐπὶ δυσμῶν ἐπίβασις, ἡ κοινωνία τῆς ἀνθρωπίνης πτωχείας, δύσις οὖσα ϗ νυκτὶ ἐοικεῖα, εἰ συγκρίνοιτο τῇ ἄνω λαμπρότητι· διὰ τοῦτο ἡ ἀνατολὴ ταῖς δυσμαῖς ἐπιφαίνεται· ἵνα τοῦ φωτὸς ἐν τῇ σκοτίᾳ λάμψαντος, μεταποιηθῇ πρὸς τὴν ἀκτῖνα τὸ σκότος· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Καὶ ὁ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς τῆς ἰδίας δόξης τε ϗ λαμπρότητος, ἐπὶ δυσμῶν ὁρᾶται τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ϗ ταπεινότητος· ὁ δὲ Εὐσέβιος „ Ὁ τῆς δικαιοσύνης, φησιν, ἥλιος, μορφὴν δούλου λαβών, ϗ τὰς ἀκτῖνας τῆς αὐτοῦ ὥσπερ συστείλας Θεότητος, καὶ καταδὺς ἐν τῷ σώματι, ἢ ϗ ἐν αὐτῷ τῷ θανάτῳ, τὸ κατακεχυμένον τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν σκότος ἀπήλασεν, ὁ δὲ Θεόδωρος κατὰ τὸ γράμμα ἑρμηνεύων τὸν Ψαλμὸν λέγει, ὅτι, ὅταν εἰσήρχετο ἡ Κιβωτὸς εἰς τὴν Παλαιστίνην, πρὸς δυσμὰς ἔβλεπον οἱ ταύτην αἴροντες, ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ τόπου· παρὰ δὲ τῷ Θεοδωρίτῳ ϗ τοῦτο γέγραπται „ Δυσμὰς δὲ νοήσειεν ἄν τις ϗ τὴν ἐσχάτην ὥραν, καθ' ἣν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐκ Παρθένου ἄνθρωπος ἐγένετο· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εὐπρεπεῖς γίνεσθε φησὶν εἰς τὸ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκείνου πορεύεσθαι τοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ὀφθέντος ἐν σαρκὶ τοῖς ἐπὶ γῆς· ἢ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, τῷ μέχρις ᾅδου πεποιημένῳ τὴν κάθοδον· ἄλλος δὲ περιεργότερον τὸ τοιοῦτον νοήσας ῥητὸν λέγει, ὅτι ἡ κακία ϗ ὁ Διάβολος μετασχηματίζεται πολλάκις εἰς φῶς· διὸ ϗ εἴρηται „ Φῶς δὲ ἀσεβῶν σβεσθήσεται (Παρ. ιγ'. 9.) ὅταν λοιπὸν δύσῃ ϗ λείψῃ ἀπὸ τὸ μέσον τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ κακία ϗ τὸ μετασχηματιζόμενον διαβολικὸν φῶς (ὅπερ τῇ ἀληθείᾳ σκότος ἐστι) τότε ἐπιβαίνει εἰς τὴν ψυχὴν ἐκείνην ϗ λάμπει ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ τὸ ἀληθινὸν φῶς ἀπαστράπτων, ὁδὸς γὰρ εὐπρεπὴς ϗ ἕτοιμος αὐτῷ ἐστι, τῆς φαύλης ϗ διαβολικῆς ἡμέρας ἡ δύσις· ἐπειδὴ κακία ϗ ἀρετή, φῶς ϗ σκότος νὰ εὑρίσκωνται ὁμοῦ εἰς ἕνα ϗ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, εἶναι ἀδύνατον.

τὸ, „ Καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. (1)

5: „ Τοῦ Πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κρι- „ τοῦ τῶν χηρῶν.

Λέγωντας μὲν τὸν Χριςὸν Πατέρα τῶν ὀρφανῶν, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν κηδεμονίαν καὶ πρόνοιαν τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· λέγωντας δὲ αὐτὸν καὶ Κριτὴν, ἐφανέρωσε τὸ δικαςικὸν αὐτοῦ· ταυτὸν εἰπεῖν, ἐφανέρωσεν, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι καὶ κηδεμὼν τῶν ἀπροςατεύτων, καὶ κριτὴς τῶν ἀδικουμένων· ἢ ὀρφανοὺς καὶ χήρας ὀνομάζει, τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιςεύσαντας· ὀρφανοὺς μὲν, διὰ τὶ ἀπέβαλον τὸν παλαιὸν πατέρα των διάβολον· χήρας δὲ, διὰ τὶ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἐχήρευσαν ἀπὸ τὸν αὐτὸν διάβολον, τὸν ὁποῖον εἶχον πρότερον ὡς νυμφίον, καὶ ἦτον προσκολλημέναι εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ἀσεβείας· ὕςερον δὲ ἀπὸ τὸ κήρυγμα, ἔλαβον τὸν Χριςὸν πατέρα καὶ νυμφίον τους· πατέρα μὲν, ὡς κηδεμόνα καὶ προνοητὴν τους· νυμφίον δὲ, ὡς συναφθέντες μὲ αὐτὸν διὰ μέσου τῆς πίςεως. (2)

Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι εἰς τὸν ἅγιον τόπον του· ἤτοι εἰς τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λείπει γὰρ τὸ ἐςί· διότι, ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ „ Ἀναςήτω ὁ Θεὸς, καὶ ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, διὰ τοῦτο ὡς ὁ Θεοδώριτος λέγει, ἀναγκαίως εἶπε κατὰ ἀκολουθίαν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἰς τὸν ἅγιον τόπον του· διὰ νὰ διδάξῃ μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ὅτε εὑρίσκεται εἰς τὸν οὐρανόν· ὅς τις εἶναι τόπος ἅγιος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ἐκεῖ ὢν, ἀνίςαται πρὸς ἐκδίκησιν· καὶ ἐπιβαίνει ἐπὶ δυσμῶν, καὶ οἰκονομεῖ ἐκεῖνα, ὁποῦ βούλεται· ὄχι κατὰ μετάβασιν τοπικήν: ἤγουν, ὄχι μεταβαίνωντας ἀπὸ τόπον εἰς τόπον· διὰ τὶ εἶναι ἀπερίγραπτος· ἀλλὰ ἀμετάβατος μένωντας ἐν τῷ οὐρανῷ· τοιοῦτον νόημα ἔχει καὶ τὸ „ Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ· (Ἰω. γ'. 13.) κάτω γὰρ πολιτευόμενος μετὰ σώματος, ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, ἤτον ἀχώριςος ἀπὸ τὸν Πατέρα· νοεῖται τόπος ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριςιανῶν, καὶ κάθε Χριστιανὸς θεοφιλὴς καὶ ἐνάρετος· κατὰ τὸν Δίδυμον.

6: „ Ὁ Θεὸς κατοικίζει μονοτρόπους ἐν „ οἴκῳ.

Μονοτρόπους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς δικαίους· ἐπειδὴ καὶ οἱ δίκαιοι δὲν ἔχουν καμμίαν διπλῆν γνώμην, καὶ ἐπιπλοκὴν πονηρίας· ἀλλ' ἕνα μόνον τρόπον καὶ σκοπὸν ἔχουν, τὴν θεραπείαν καὶ εὐαρέςησιν τοῦ Θεοῦ· τούτους λοιπὸν τοὺς ἁπλοῦς καὶ μονοτρόπους δικαίους ὁ Θεὸς κατοικίζει εἰς τὴν οἰκίαν του: ἤτοι εἰς τὸν οὐρανόν· περὶ τῆς ὁποίας οἰκίας εἶπεν ὁ Παῦλος „ Ὅτι οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτην τῶν δαιμόνων τὴν ταραχὴν καὶ τὸ δέος, καὶ τῶν θείων Εὐαγγελίων ἡμᾶς ἡ ἱςορία διδάσκει· ἀκούομεν γὰρ αὐτῶν λεγόντων „ Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ὠριγένης „ Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου γίνεται· οὗτος οὖν ὁ πατήρ σου· γενοῦ τοίνυν ὀρφανὸς, καὶ οὐκέτι χρήσῃ τοιούτῳ πατρὶ, ἀλλ' ἐκείνῳ, ὃς ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήψεται· πάλιν μνηςεύεται τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ὁ Χριςὸς· παρανομῶν δὲ ὁ Διάβολος, βούλεται αὐτῆς νυμφίος γενέσθαι, ἵνα ποιήσῃ αὐτὴν ἐφθαρμένην· ἡ ψυχὴ οὖν σου χήρα γενέσθω ἐκείνου, ἵνα σοι κρίνῃ τὰ δίκαια ὁ Θεὸς, καταλιπόντι τὸν ἀνόμως συνῳκηκότα, καὶ τὴν κακίαν γεννήσαντα· ἔφη δὲ καὶ ὁ Δίδυμος „ Σπουδαςέον τοίνυν καταλιπεῖν τὸν πρότερον πατέρα γεννήσαντα κατὰ κακίαν, καὶ τὸν ἀνόμως ἄνδρα συνῳκηκότα· ὅπως ἔχω μὲν Πατέρα τὸν Θεὸν, καὶ τὰς θείας ἡμῖν ἐνιέντα γονάς.

νοις· (β'. Κορ. ε'. 1.) ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ μονοτρόπους, μοναχοὺς ἐξέδωκεν· ὡσὰν ὁποῦ οἱ μοναχοὶ εἶναι μεμονωμένοι καὶ γυμνοὶ ἀπὸ κάθε πρᾶγμα βιωτικόν· τούτους λοιπὸν τοὺς μοναχοὺς κατοικίζει ὁ Θεὸς εἰς οἰκητήριον καὶ ἀναχωρητικὸν κελλίον, κατὰ μόνας καὶ ἐν ἡσυχίᾳ· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβίδ, τὴν πολιτείαν τῶν μοναχῶν καὶ καλογήρων. (1)

„Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ.

Ὁ Θεὸς εἶναι, λέγει, ὁποῦ ἐξάγει : ἤγουν ἐλευθερόνει ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι δεμένοι μὲ τὰ σχοινία τῶν ἁμαρτιῶν τους· ἢ μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ δαίμονος, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ πάθη· φανερόνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβίδ, τοὺς ἐξ ἐθνῶν πιςεύσαντας· ἐλευθερόνει δὲ αὐτοὺς ὁ Χριςὸς μὲ ἀνδρίαν: ἤγουν μὲ τὴν δύναμιν τῆς Θεότητός του, ἡ τις καταβάλλει καὶ νικᾷ τὸν τυραννοῦντα τούτους διάβολον· ἢ νικᾷ τούτους καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῶν λόγων τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου. (2)

„Ὁμοίως τοὺς παραπικραίνοντας,
„τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις.

Οὐ μόνον, λέγει, τοὺς ἐθνικοὺς ἠλευθέρωσεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς πλάνης, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἰουδαίους· τοὺς ὁποίους ὀνομάζει παραπικραίνοντας, καθὼς καὶ εἰς τὸν ξε'. Ψαλμὸν ἔτζι τοὺς ὠνόμασε, διὰ τὰς αἰτίας ὁποῦ εἴπομεν ἐκεῖ· ἠμποροῦν δὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ ἦναι καὶ προφητεία περὶ τῆς παγκοσμίου ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· ὅτι δηλαδὴ ὅλους τοὺς Ἐθνικοὺς ἔχει νὰ εὐγάλῃ ὁ Χριςὸς ἀπὸ τοὺς τάφους, οἵτινες εἶναι πεπεδημένοι ἀπὸ τὴν νέκρωσιν καὶ τὸν θάνατον : ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Ἰουδαίους· ἔπειτα τὸ, κατοικοῦντας ἐν τάφοις, εἶναι μία ἐπεξήγησις : ἤγουν ὅτι αὐτοὺς ὅλους καὶ Ἐθνικοὺς καὶ Ἰουδαίους, τοὺς εὑρισκομένους ἐν τάφοις, θέλει ἀναςήσει· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῶν τάφων, ἐφανέρωσε καὶ ἐκείνους, ὁποῦ διεφθάρησαν ἀπὸ φωτιάν, ἢ νερόν, ἢ ἀπὸ κάθε ἄλλον τρόπον θανάτου. (3)

7: „ Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαί σε ἐνώ-
„πιον του λαοῦ σου, ἐν τῷ διαβαί-
„νειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ.
8: „ Γῆ ἐσείσθη· καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔ-
„σταξαν.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Χριςὲ, εἶπας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „ Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. (Ματθ. κγ'. 38.) καὶ ὅταν ἐλάμβανε τέλος ἡ προ-

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὁρίζει τίς εἶναι ὁ μονότροπος· ἤτοι ὅτι μονότροπός ἐςιν ὁ αὐτὸς ἀεὶ ὤν· ϗ φεύγων μὲν τὸ παντοδαπὸν ϗ πολλαπλοῦν τοῦ τρόπου, διώκων δὲ ἀλήθειαν, εἰλικρίνειαν, ἁπλότητα· ὁ κατὰ πρᾶξιν ϗ πίςιν ὀρθὴν ἀδιαίρετος ϗ τὸ αὐτὸ φρονῶν ϗ πράττων· ὁ μηδεμίαν διπλόην πονηρίας ἔχων· τοιοῦτοι οἱ μονότροποι. οὓς ϗ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· τουτέςιν ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει κατοικίζειν ὁ Κύριος ἐπαγγέλλεται. ὁ δὲ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς λέγει, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο νοεῖται ϗ διὰ τὰ καλὰ ϗ ἐνάρετα ἀνδρόγυνα, τὰ ἔχοντα ἕνα τρόπον ϗ μίαν συμφωνίαν· ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς κατοικίζει αὐτὰ ἐν ἑνὶ οἴκῳ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Μονοτρόπους καλεῖ τοὺς ἕνα σκοπὸν ἔχοντας, ϗ τῆς ἀρετῆς μόνης ἐπιμελεῖσθαι προαιρουμένους, ϗ μὴ νῦν μὲν, ταῦτα, νῦν δὲ, ἐκεῖνα προαιρουμένους· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Μονοτρόπους φησὶ τοὺς αὐτῷ ϗ μόνῳ ἀναθέντας τὴν ἰδίαν ζωὴν ϗ πάσης διψυχίας ϗ κοσμικῆς ἐπιθυμίας αὐτὴν ἀλλοτριώσαντας· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐξέδωκε „ Καθίζει μονογενεῖς ἐν οἴκῳ ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Εὐσέβιος λέγει· τὸ πρῶτον τάγμα τῶν ἐν Χριςῷ προκοπτόντων τὸ τῶν μοναχῶν τυγχάνει· σπάνιοι δὲ οὗτοι· διὸ μονογενεῖς αὐτοὺς Ἀκύλας ὠνόμασεν, ἀφωμοιωμένους τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τούτους οὖν κατοικίζει ἐν οἴκῳ : τουτέςιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραμένειν ποιεῖ ϗ κατοικεῖν ἐν αὐτῇ.

(2) Ὅμοιον τοῦτο εἶναι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τῷ τοῦ Ἡσαΐου „ Λέγοντα τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε, ϗ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύπτεσθε· δεσμοὶ δὲ ϗ σκότος ἡ τῶν εἰδώλων λατρεία, ϗ ἡ ἐν Ἅδου κατοχή.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐ μόνον, φησι, τοὺς πεπεδημένους ἀνδρείους ἐργάζεται, ἀλλὰ ϗ τοὺς εἰς ἄκρον δυσσεβείας ἐληλακότας, ϗ ὡς ἐν τάφοις δυσώδεσι, τοῖς οἰκείοις σώμασι κατοικοῦντας· ϗ τούτους γὰρ μετ' ἐκείνων ἀξιώσει σωτηρίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος τὸ ἐν ἀνδρίᾳ οὕτως ἡρμήνευσε „ Καὶ τοῦτο ἔπραξεν ἀνδρὸς σχῆμα λαβὼν, ϗ δι' αὐτοῦ ἀνδρισάμενος.

προφητεία τοῦ Ἱερεμίου, τὴν ὁποίαν εἶπας σὺ ἀπὸ μέρους σου „ Ὅτι ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου· ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου· (Ἱερ. ιϐ. 7.) τότε, λέγω, ἀφ' οὗ εὐγῆκες ἀπὸ τὸν λαόν σου τὸν Ἰουδαϊκὸν, καὶ ἀναχωρήσας ἀπὸ αὐτὸν, διέϐης εἰς τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν Δίδυμον, τὴν ἔρημον ἀπὸ θεογνωσίαν καὶ ἄκαρπον ἀπὸ ἀρετήν· τότε ἡ γῆ ἐσείσθη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναςάσεώς σου, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· καὶ οἱ οὐρανοὶ ἔςαξαν ἱστορικῶς μὲν, τὸ Μάννα, ἀναγωγικῶς δὲ, τὴν κάθοδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποςόλους ἐν τῷ καιρῷ τῆς Πεντηκοςῆς· ἢ ἡ γῆ ἐσείσθη, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔθνη μετέϐησαν ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν· ἔςαξαν δὲ οἱ Ἀπόςολοι ὡς ἄλλοι οὐρανοὶ τὸ ὕδωρ τοῦ κηρύγματος, ὁποῦ ποτίζει τὰς ψυχάς· οὐρανοὶ γὰρ ἦτον καὶ οἱ Ἀπόςολοι· διὰ τὶ ἐφρονουν οὐράνια· καὶ διὰ τὶ ἦτον ἀνώτεροι ἀπὸ καθε γήϊνον πρᾶγμα· ὁ δὲ γὰρ σύνδεσμος, εἶναι περιττός. (1)

„ Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ,
„ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ.

Κατὰ περίφρασιν λέγει ἐδῶ τὸ, ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ἀντὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· διὰ νὰ ἦναι τὸ νόημα τοιοῦτον· ὅτι αὐτὰ ὅλα ἔγιναν ἀπὸ τὸν ὄντως Θεὸν, ὅς τις καὶ τοῦ Σινᾶ ὄρους εἶναι Θεὸς καὶ ποιητὴς, καὶ τοῦ Ἰσραήλ· ἐνθυμήθη δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Σινᾶ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔκαμε τὰ τόσα θαύματα εἰς τὸ Σινᾶ, καὶ ἐφάνη εἰς τὸν Ἰακώϐ, αὐτὸς καὶ ταῦτα ποιεῖ τὰ θαυμάσια· καὶ δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς οὗτος ἀπὸ ἐκεῖνον· ἀλλ' εἷς καὶ ὁ αὐτός.

9: „ Βροχὴν ἑκούσιον ἀφοριεῖς ὁ Θεὸς τῇ
„ κληρονομίᾳ σου.

Κληρονομία μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι τὰ ἔθνη· κατὰ τὸ „ Δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· (Ψαλμ. β'. 8.) βροχὴ δὲ εἶναι ἱςορικῶς μὲν, τὸ Μάννα, ἀναγωγικῶς δὲ, ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβειον· ὅς τις ἁπαλύνει καὶ ποτίζει τας ψυχας τῶν ἀνθρώπων· διότι, ὁ μὲν Μωσαϊκὸς Νόμος, δὲν ἦτον κατὰ προηγουμένην θέλησιν Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ επομένην καὶ κατ' οἰκονομίαν· ἐπειδὴ δὲν ἐχρειάζετο θυσίας ὁ Θεὸς, οὐδὲ τοιαῦτα ἄλλα νομικὰ παρατηρήματα· „ Τίς γὰρ φησιν, ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; (Ἠσ. α'. 12.) καὶ πάλιν ὁ Κύριος εἶπε· „ Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψε· (Μάρκ. ί. 5.) ὁ δὲ λόγος τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἦτον κατ' εὐδοκίαν καὶ προηγούμενον θέλημα Θεοῦ· ἢ λέγεται ἑκουσίως βροχὴ, καθ' ὅτι, ὁ μὲν νόμος καὶ μὴ θέλοντας ἠνάγκαζε τοὺς Ἰουδαίους νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του, λιθοβολῶν καὶ καίων καὶ πικρῶς φονεύων τοὺς παραβαίνοντας αὐτόν· ὁ δὲ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου κανένα δὲν βιάζεται· ἀλλὰ προσφέρεται εἰς ἐκείνους, ὁποῦ θέλουν μὲ τὴν προαίρεσίν τους· „ Ὅς τις γάρ φησι, θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν· (Μάρκ. ή. 34.) (2)

„ Καὶ ἠσθένησε, σὺ δὲ κατηρτίσω
„ αὐτήν.

Ἡ-

(1) Κατὰ δὲ τὸ γράμμα νοοῦνται ταῦτα, ὥς φησιν ὁ θεῖος Κύριλλος, ὅτι ὁ Θεὸς, ὅταν ἐλευθέρωσε τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον, τότε ὅλη ἡ γῆ σχεδὸν ἐσείσθη ἀπὸ τὰ θαυμάσια ὁποῦ ἔγιναν· ἐπειδὴ, τὰ μὲν ὕδατα τοῦ ποταμοῦ μετεβάλθησαν εἰς αἷμα· ὁ δὲ οὐρανὸς ἔβρεξε χάλαζαν· ἡ θάλασσα ἐμοιράσθη εἰς δύω· ὁ οὐρανὸς ἔςαξε τὸ μάννα, ὅπερ ὀνομάζει βροχὴν ἑκούσιον ἀφωρισμένην· ἐπειδὴ ἰδίως καὶ ἀφωρισμένως τοῖς Ἰουδαίοις μόνοις ἐβρέχετο, καὶ ὄχι εἰς ἄλλους. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ εἶπε „ Δείκνυσι διὰ τούτων, ὡς ὁ καὶ μέχρις ᾅδου καταβὰς, αὐτός ἐςιν ὁ καὶ πάλαι διὰ Μωσέως ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραήλ· λέγει οὖν, ὅτι ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαί σε τοῦ ἐξεληλυθότος σου ἐξ Αἰγύπτου λαοῦ, γῆ ἐσείσθη: τουτέςιν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξάκουςος ἡ ἔξοδος αὐτῶν γεγένηται.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπεν „ Ἑκούσιον αὐτὴν προσηγόρευσε διὰ τὰ τῆς γνώμης αὐθαίρετον· οὐ γὰρ ἀνάγκῃ τις ἄρδεται, ἀλλὰ τῇ διδασκαλίᾳ πειθόμενος ἀπολαύει τῆς χάριτος.

Ἠσθένησε, λέγει, ἡ τῶν Ἐθνῶν κληρονομία σου Κύριε· ἐπειδὴ καὶ ἐσυντρίβη ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Δαιμόνων καὶ τοῦ Διαβόλου· σὺ δὲ ἔκαμες αὐτὴν τελείαν καὶ ὁλόκληρον, μὲ τὸ νὰ ἀνακαινούργωσες αὐτὴν διὰ μέσου τῆς παλιγγενεσίας του ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ ἐστερέωσας αὐτὴν ἐπάνω εἰς τὴν ἄσειςον πέτραν τῶν ἐντολῶν σου (1)

10: „ Τὰ ζῶά σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ.

Εἰς τὴν ἐξ ἐθνῶν κληρονομίαν σου, λέγει, κατοικοῦσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ τρέφονται ἀπὸ ἐσένα πνευματικῶς, καὶ ζῶσι τὴν ἐν σοὶ θείαν ζωὴν Κύριε· ἢ ζῶα νοοῦνται οἱ τοῦ Χριςοῦ Ἀπόςολοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς ὁποίους ὁ Προφήτης Ἀβακοὺμ, ἵππους ὠνόμασε λέγων „ Ἐπεβίβασας εἰς θάλασσαν (ἤγουν εἰς τὴν πικρὰν ἀπιςίαν) τοὺς ἵππους σου, ταράσσοντας ὕδατα πολλά. (Ἀβ: γ. 15.)

„ Ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου „ τῷ πτωχῷ ὁ Θεός.

Πτωχὸς ἦτον ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς, ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχε κανένα πλοῦτον πνευματικὸν, οὔτε νόμον, οὔτε προφητείας· ἀλλ᾽ ὅμως ἐσὺ, λέγει, Κύριε, διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀγαθότητα, ἡτοίμασας εἰς αὐτὸν ἄλλον πλοῦτον· δηλαδὴ τὴν ἀνωτέρω ῥηθεῖσαν ἑκούσιον βροχὴν τοῦ θείου κηρύγματος, καὶ τῶν τοῦ Πνεύματος χαρισμάτων κατὰ τὸν Δίδυμον. (2)

11: „ Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζο„ μένοις δυνάμει πολλῇ.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τοὺς Ἀποςόλους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν Θεωδώριτον, ἐπειδὴ ἦτον ψαράδες καὶ ἀγράμματοι, διὰ τοῦτο ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς λόγον σοφίας μὲ δύναμιν πολλήν· διὰ τὶ εἰς τὰ λογιά των ἠκολούθει καὶ δυνάμεις Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐνήργει τὰ θαύματα ἐκεῖνα, ὁποῦ ἤθελον, καὶ ὁποῦ συνέφερον. (3)

12: „ Ὁ βασιλεὺς τῶν Δυνάμεων τοῦ ἀ„ γαπητοῦ.

Ἀγαπητὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὸν Μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καθὼς αὐτὸν ἐκήρυξεν ἄνωθεν ὁ Πατὴρ, „ Οὗτός ἐςιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς (Ματ. γ. 17.) δυνάμεις δὲ αὐτοῦ, ὀνομάζει τοὺς Ἀποςόλους, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦτον ὡσὰν ςρατιῶται τοῦ Χριςοῦ, παρατεταγμένοι εἰς πόλεμον κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν Δαιμόνων· (4) τῶν δυνάμεων δὲ τούτων τῶν Ἀποςόλων βασιλεὺς εἶναι ὁ Πατὴρ· ἐπειδὴ ἐβασίλευσεν εἰς αὐτοὺς διὰ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀσθένειαν τὰς τῶν δυσσεβῶν ἐπαναςάσεις ἐκάλεσεν· οὕτω ϗ ὁ Κύριος πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται· ἀλλὰ ϗ ἐν τῷ τῆς ἐπαναςάσεως καιρῷ, σὺ βεβαιοῖς ϗ ςηρίζεις τοὺς ἀθλητάς· τούτους γὰρ ἔχεις κληρονομίαν· ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἠσθένησε μὲν πάλαι, ὅτε εἰδωλολάτρει· κατηρτίσω δὲ αὐτὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ καλέσας κηρύγματος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Καὶ τί ἡτοίμασας; ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, ϗ οὖς οὐκ ἤκουσε· τίς δὲ ὁ πτωχός; ἢ περὶ ὧν εἴρηται „ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ, τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐςιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· τὰ αὐτὰ λέγει σχεδὸν ϗ ὁ Εὐσέβιος· περὶ τοῦ πτωχοῦ λαοῦ τούτου εἶπε ϗ ὁ Ἡσαΐας· „ Διὰ τοῦτο εὐλογήσει σε ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς, ϗ πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων εὐλογήσουσί σε. (Ἡσ. κε΄. γ.)

(3) Ὅθεν ὁ αὐτὸς λέγει Θεοδώριτος, ὅτι ἐκείνους ὁποῦ ὠνόμασεν ἀνωτέρω ζῶα, ἐδῶ ὀνομάζει Εὐαγγελιςάς. λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος ὅτι τὸ, δυνάμει πολλῇ συνάπτεται μὲ τὸ „ Κύριος δώσει ῥῆμα, ϗ ὄχι μὲ τὸ, εὐαγγελιζομένοις: ἤτοι Κύριος δώσει ῥῆμα δυνάμει πολλῇ, τοῖς εὐαγγελιζομένοις: τουτέςι μετὰ πολλῆς τῆς ἰσχύος ὁ Θεὸς δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις, ϗ οὐχὶ τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ, ὡς τινὲς ἐνόησαν· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ϗ ὁ Εὐσέβιος.

(4) Ἢ κατ᾽ ἄλλον ἑρμηνευτὴν δυνάμεις ὀνομάζει ϗ τὰ ἐν οὐρανοῖς τάγματα τῶν Ἀγγέλων· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Αὐτὸς Κύριός, φησιν, ὁ διδοὺς ῥῆμα τοῖς μυςαγωγοῖς· αὐτὸς γάρ ἐςιν ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀγαπητοῦ λαοῦ· ϗ αὐτός ἐςι πάλιν ἡ δύναμις αὐτοῦ· ϗ Θεόδωρος δὲ ἀγαπητὸν τὸν λαὸν καλεῖ, ὡς ἠγαπημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

διὰ τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας.

„ Τῇ ὡραιότητι τοῦ οἴκου διελέσθαι
„ σκῦλα.

Θέλει δώσει ῥῆμα, λέγει, εἰς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Κύριος, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην· ἤγουν διὰ νὰ μοιράσουν τὰ κούρση τῶν νοητῶν ἐχθρῶν Δαιμόνων· τὰ ὁποῖα ἦτον τὰ Ἔθνη· διότι οἱ Ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐνίκησαν τοὺς Δαίμονας, ἐκούρσευσαν καὶ ἐπῆραν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ εἶχον σκλαβωμένους καὶ κουρσευμένους· ἐκούρσευσαν δὲ τὰ Ἔθνη αὐτά, διὰ νὰ τὰ μοιράσουν εἰς τὴν ὡραιοτάτην Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ Θεός· Καὶ τῇ ἀληθείᾳ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διεμοίρασαν οἱ Ἀπόστολοι τὰ κούρση αὐτά· ἤτοι τὰ Ἔθνη· διὰ τί, ἄλλος μὲν Ἀπόστολος ἐκούρσευσεν ἀπὸ τὸν Διάβολον ἕνα Ἔθνος· ἄλλος δέ, ἄλλο, καὶ ἐπρόσφεραν αὐτὰ εἰς τὸν Χριστόν, καὶ εἰς τὴν μίαν καθολικὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ ὡραιότης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐμοίρασαν τὰ κουρσευμένα Ἔθνη οἱ Ἀπόστολοι· (1)

13: „ Ἐὰν κοιμηθῆτε ἀναμέσον τῶν κλή-
„ ρων.

Τὸ κοιμηθῆναι εἰς τὸ παρὸν ῥητὸν νοοῦμεν, πῶς δηλοῖ τὸ ἀποθανεῖν· λέγει γὰρ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Δαβίδ· ὅτι αὐτὰ τὰ ἀνωτέρω κούρση τῶν Ἐθνῶν, θέλουν προσφερθοῦν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀνίσως ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἀποθάνετε ἀνάμεσα εἰς τὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἐκληροδοτήθησαν εἰς τὸν καθ' ἕνα ἀπὸ λόγου σας. καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτζι ἠκολούθησε· διὰ τὶ οἱ Ἀπόστολοι κηρύσσοντες τὸ Εὐαγγέλιον, ἐθανατώθησαν ἕνας εἰς ἕνα Ἔθνος, καὶ ἄλλος, εἰς ἄλλο· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι θέλετε προσφέρετε τὰ κουρσευμένα Ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν, ἀνίσως πολὺν καιρὸν χρονίσετε εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· καθότι καὶ ὅποιος κοιμᾶται, χρονίζει ἀκινήτως κατὰ τὰς αἰσθήσεις.

„ Πτέρυγες περιστερᾶς περιηργυρω-
„ μέναι· καὶ τὰ μετάφρενα αὐτῆς ἐν
„ χλωρότητι χρυσίου.

Περιστερὰν νοοῦμεν τὸν Χριστὸν διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἀνεξικακίαν του· πτέρυγες δὲ τοῦ Χριστοῦ ἠμπορεῖ δὲ νὰ ἦναι τὸ θεῖον σῶμά του, ὡς ἄκρον καὶ ἐξώτερον· μετάφρενα δὲ (ἤτοι τὰ ὄπισθεν τοῦ λαιμοῦ·) νοεῖται ἡ θεία ψυχή του, ὡς ἐνδοτέρα· λέγει λοιπὸν ὁ Προφήτης, ὅτι τὸ μὲν σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦτον λελαμπρυσμένον, καθὸ ἦτον ἀναμάρτητον· λαμπρὸν γὰρ εἶναι καὶ τὸ ἀσῆμι· ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἦτον μὲ χλωρότητα καὶ κιτρινάδα τοῦ χρυσίου· ἤτοι μὲ καθαρότητα· καθὸ ἦτον ὑποστατικῶς ἡνωμένη μὲ τὴν Θεότητα· τὸ κίτρινον γὰρ χρυσίον, ἐκεῖνο εἶναι καὶ καθαρώτατον· ἄλλοι δὲ ὡς ὁ Θεοδώριτος, καὶ Θεόδωρος ἐνόνοντες τὸ πρότερον ῥητὸν μὲ τοῦτο, λέγουσιν· ὅτι, ἐὰν ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι στερεωθῆτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλήρους· ἤγουν εἰς τὰς δύω Διαθήκας τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Νέαν, καθὼς στερεοῦται ἀκινήτως καὶ ὁ κοιμώμενος· (εἰς κλῆρον γὰρ ἐδόθησαν αἱ δύω Διαθῆκαι, ἡ μὲν Παλαιά, εἰς τὸν πρὸ τοῦ Σταυροῦ λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ Νέα, εἰς τὸν νέον τὸν μετὰ τὸν Σταυρόν·) ἐάν, λέγω, ἔτζι ποιήσετε ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι, μεσάζοντες ἀνά-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὡραιότης δὲ τοῦ οἴκου ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ τοῦτον ὡραΐζουσά τε καὶ λαμπρύνουσα τῇ παντοδαπῇ φιλοτιμίᾳ τῶν δωρεῶν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Οἷς ἐδωρήσατο ὁ βασιλεὺς τὸ διελέσθαι σκῦλα εἰς ὡραιότητα τοῦ οἴκου· ἅτινά ἐστι τὰ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις διαλάμποντα τάγματα ἐν πᾶσιν εἴδεσιν ἀρετῆς· Παῦλος μὲν γὰρ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ τὰ ἐξ ἐθνῶν ἐκληροῦτο σκῦλα, καὶ ἄλλα ἄλλος ἐκληροῦτο τῶν Ἀποστόλων· ἀφ' ὧν σκύλων τὰ ἐξαίρετα ἀναθήματα εἰς ὡραιότητα τοῦ οἴκου ἀφώριζεν.

νάμεσα εἰς τὰς δύω Διαθήκας καὶ συμβιβάζοντες τὴν Νέαν μὲ τὴν Παλαιάν· καὶ δείχνοντες, τὴν μὲν Παλαιὰν τύπον, τὴν δὲ Νέαν, ἀλήθειαν· τότε θέλουν φανοῦν εἰς ἐσᾶς αἱ μὲν πτέρυγες τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἤτοι τὰ ἁπλούςερα καὶ κατ' ἐπιφάνειαν νοήματα, θέλουν φανοῦν, λέγω, ταῦτα λαμπρὰ εἰς ἐσᾶς· τὰ δὲ μετάφρενα αὐτοῦ: ἤγουν τὰ ἐνδότερα καὶ μυςικώτερα νοήματα, θέλουν φανοῦν εἰς ἐσᾶς καθαρώτατα, ὡσὰν τὸ καθαρὸν καὶ κίτρινον χρυσάφι· διότι, ἀγκαλὰ καὶ τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ μάλαγμα εἶναι λαμπρὰ καὶ τὰ δύω, ἀλλ' ὅμως ἡ λαμπρότης τοῦ μαλάγματος εἶναι βαθυτέρα· ἡ δὲ τοῦ ἀσημίου, εἶναι ἀνοικτοτέρα· περιςερὰν δὲ οἱ αὐτοὶ νοοῦσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ ἐν εἴδει περιςερᾶς κατῆλθεν ἐπὶ τὸν Χριςὸν, ὅταν ἐβαπτίζετο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ (1)

14: „ Ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον,
„ βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς χιονωθήσον-
„ ται ἐν Σελμών.

Βασιλεῖς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποςόλους, ὡς κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· τοὺς ὁποίους ἄρχοντας ὠνόμασεν εἰς τὸν μδ΄. Ψαλμὸν, λέγων „ Καταςήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· προφητεύει δὲ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπεφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν γενομένην εἰς τοὺς Ἀποςόλους, ἐν τῷ καιρῷ τῆς Πεντηκοςῆς· λέγει λοιπὸν, ὅτι, ὅταν ὁ ἐπουράνιος Θεὸς διαςέλλῃ: ἤτοι ἀποςέλλῃ καὶ διαμοιράζῃ καὶ κληροδοτῇ τοὺς βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς: ἤγουν ἐπάνω εἰς τὴν προῤῥηθεῖσαν κληρονομίαν του, ἥτις εἶναι τὰ Ἔθνη „ Πορευθέντες γάρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη (Ματθ. κή. 19.) τότε, λέγω, αὐτοὶ οἱ Ἀπόςολοι, θέλουν χιονωθοῦν: ἤγουν θέλουν λευκανθοῦν καὶ λαμπρυνθοῦν μὲ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸν τόπον Σελμών: ἤτοι τὴν Ἰερουσαλὴμ, εἰς τὴν ὁποίαν καθήμενοι οἱ Ἀπόςολοι, ἐνεδύσαντο τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ἐν πρόθεσις σημαίνει πολλαῖς φοραῖς ὑςεροχρονίαν, λαμβανομένη ἀντὶ τῆς μετὰ, καθὼς ἐπὶ τοῦ παρόντος· τὸ γὰρ ἐν τῷ διαςέλλειν, ἀντὶ τοῦ, μετὰ τὸ διαςεῖλαι νοεῖται· (2)

15: „ Ὄρος τοῦ Θεοῦ ὄρος πῖον, ὄρος
„ τετυρωμένον, ὄρος πῖον.

Ὄρος τοῦ Θεοῦ καλεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν· ὄρος μὲν, διὰ τὶ αὐτὴ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ ἀνατείνεται εἰς τὸν οὐ-

---

(1) Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Κλήρους μὲν τὰς δύω Διαθήκας ὀνομάζει· Περιςερὰν δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν πτερὰ ἔχουσαν περιηργυρωμένα τὴν τοῦ λόγου λαμπρότητα· μετάφρενα δὲ ἐν χλωρότητι χρυσίου, τῶν κεκρυμμένων μυςηρίων τὸ περίβλεπτον· φησὶν οὖν ὅτι, ἐὰν ἐν μέσῳ τῶν δύω Διαθηκῶν ἀναπαύσησθε, καὶ ἑκατέρωθεν τὴν ὠφέλειαν ἑλκύσητε, εὑρήσετε ἐκεῖ τὰ ποικίλα τοῦ Πνεύματος δῶρα· (συνωψισμένα εὑρίσκονται τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεοδωρίτου παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα) λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐάν φησιν ἀναπαύσησθε ἐν τοῖς κλήροις, (κλήρους δὲ τοὺς ἐκ τῶν δύω λαῶν πιςεύσαντας ἔφη· τοὺς ἐξ Ἰουδαίων δηλαδὴ καὶ ἐξ Ἐθνῶν) δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περιςερᾶς τὸ μετάφρενον ἐχούσης περικεχρυσωμένον· ἤτοι Πνεύματος ἁγίου ἀξιωθήσονται οἱ τοὺς ἁγίους Ἀποςόλους δεξάμενοι· μετάφρενον δὲ τῆς περιςερᾶς περικεχρυσωμένον φησι· διότι τιμίας: ἤτοι σοφὰς τὰς φρένας τῶν δεξαμένων ποιεῖ· καὶ ὁ Κύριλλος ἔφη „ Ἂν τοίνυν ἐπαναπαύσωνται τοῖς ἐμοῖς κλήροις, δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περιςερᾶς, ἐχούσης καὶ τὰ μετάφρενα ἐν χλωρότητι χρυσίου: τουτέςιν ὡς περικαλλεςάτη γενήσονται περιςερὰ, οὐ γὰρ ἔτι φρονήσουσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀναπτήσονται δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὥςε φρονεῖν τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Οἱ τῆς Γραφῆς λόγοι κατὰ μὲν τὴν ἐπιπόλαιον ἀνάγνωσιν πτέρυξιν ὥσπερ κεκαλυμμένοι τυγχάνουσι, κατὰ δὲ τὴν τῶν νοημάτων φαιδρότητα, (ἴσ. ἐνδότητα) πολὺ τὸ ἐπιτερπὲς καὶ χάριεν ἔχουσιν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει „ Τὸ Σελμὼν, Ἑβραϊκὴ μέν ἐςι φωνὴ, ἑρμηνεύεται δὲ ἀνταπόδοσις· οἱ οὖν διαςαλέντες Ἀπόςολοι χιονωθήσονται, ὡς ἐν ἀνταποδόσει, τουτέςι λαμπροὶ γενήσονται, μισθὸν ὥσπερ τῆς εἰς Χριςὸν γνησιότητος λαβόντες τὴν λαμπρότητα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι καὶ οἱ δεξάμενοι τοὺς δια-

οὐρανὸν διὰ πράξεως καὶ θεωρίας· τοῦ Θεοῦ δὲ, διὰ τί αὐτὴ εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν Θεόν· πῖον δὲ καὶ παχυ, διὰ τὴν πλουσιότητα καὶ παχύτητα τῆς πνευματικῆς βοσκῆς, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· τετυρωμένον δὲ, διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀκίνητον τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δογμάτων τῆς πίστεως· πεπηγμένον γὰρ εἶναι καὶ ἀκίνητον τὸ τυρί· (1) ἔπειτα πάλιν ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησιαν πῖον, διὰ τὴν πλουσιότητα τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος· μὲ ποικίλους δὲ ἐπαίνους ἐπαινεῖ ὁ Δαβὶδ τὸ τοιοῦτον ὄρος: ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ὁποῦ ἔχει.

16: „Ἵνα τί ὑπολαμβάνετε ὄρη τετυρωμενα;

Ἐναντίον εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας λέγει τὸν λόγον τοῦτον ὁ θεῖος Δαβὶδ, κατὰ τὸν μέγαν Κύριλλον· διὰ τί ἐσεῖς, λέγει, νομίζετε, πῶς εἶναι ἄλλα ὄρη στερεὰ καὶ ἄσεισα, ἔξω ἀπὸ τὴν μίαν Ἐκκλησίαν τῶν Εὐσεβῶν καὶ Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν; ἤγουν διὰ τί νομίζετε πῶς αἱ ἄλλαι συναγωγαὶ καὶ τὰ συστήματα τῶν ἀσεβῶν καὶ κακοδόξων, εἶναι ὄρη στερεὰ καὶ ἀκίνητα, εἰς καιρὸν ὁποῦ δὲν εἶναι; (2)

„Τὸ ὄρος, ὃ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ.

Τοῦτο, λέγει, εἶναι τὸ ὄρος καὶ ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ κατοικῇ ὁ Θεος· „Αὕτη γάρ φησιν, ἡ κατάπαυσίς μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος· (Ψαλμ. ρλά. 15.)

„Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει κατασκηνώσει εἰς τὸ ὄρος τοῦτο τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἰς τέλος: ἤτοι πάντοτε· „Ἰδοὺ γάρ φησιν, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· (Ματθ. κή. 20.) τί δὲ ἠμποροῦν νὰ εἰποῦν εἰς τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι; ἐπειδὴ βλέπομεν, ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἐκατοίκησεν εἰς τὸ ὄρος Σιὼν μέχρι τέλους, ἀλλὰ ἕως εἰς ἕνα μόνον διωρισμένον καιρόν.

17: „Τὸ ἅρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι, τώρα ἐδῶ ἁρμοδίως ἐνθυμήθη

διασαλέντας Ἀποσόλους, εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς ὑποδοχῆς, δέξονται τὸν καθαρμὸν τῶν ἁμαρτιῶν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγει „Ἔσαι δὲ ὁ Θεὸς κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα διασέλλων ϗ διαιρῶν τοῖς τῆς βασιλείας ἀξίοις τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος, ὅτε οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος· Ἄλλος δὲ λέγει ὅτι Σελμὼν, εἰρήνη ἑρμηνεύεται· φησὶ γοῦν, ὅτι ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Ἀποσολικοῦ κηρύγματος καθαρθήσονται· ὁ δὲ Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας λέγει „Ἐν Σελμὼν δὲ λέγει, ἀντὶ τοῦ ἐν Σαλήμ, ἔνθα ϗ ὁ ναὸς ᾠκοδόμητο· ὅθεν ϗ Ἱερουσαλὴμ ἡ πόλις ἐκαλεῖτο· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, ὅτι Σελμὼν σκιὰ μερίδος ἑρμηνεύεται· ἐπεὶ τοίνυν οἱ βασιλεῖς οὗτοι: ἤτοι οἱ Ἀπόσολοι Ἰουδάϊσάν ποτε τηροῦντες τὴν σκιὰν τοῦ νόμου, μερίδες διὰ τοῦτό εἰσι σκιᾶς, ἔχοντες μὲν πνευματικὴν μερίδα, πεπειραμένοι δὲ ϗ τῆς σκιᾶς.

(1) Τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὅς τις ϗ προσθέττει „Ἔκλυτον γὰρ οὐδὲν, ἢ ὑδαρὲς ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἔσι τὰ πάντα συνεσφιγμένα πρὸς εὐσέβειαν· παρὰ δὲ τῷ Θεοδωρίτῳ ϗ τοῦτο γέγραπται „Οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτει ϗ ὄρος νοήσας τὴν τοῦ Θεοῦ μητέρα, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς κατῴκησεν.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος λέγει „Ἐπιτιμᾷ οὖν τοῖς τὰς τῶν αἱρετικῶν Ἐκκλησίας ὑπολαμβάνουσιν εἶναι τετυρωμένας: ἤγουν συνεσηκείας ϗ σερεάς· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐταῖς τὸ δυνάμενον τρέφειν εἰς ἕξιν πνευματικήν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος τετυρωμένον λέγει ὄρος τὴν Ἐκκλησίαν: τουτέσι γάλακτος μεσὸν, ἁπλουσέρου δηλαδὴ λόγου, κατὰ τό, Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα ϗ οὐ βρῶμα· ἄλλος δὲ λέγει „Τετυρωμένον: τουτέσι πεπυκνωμένον ϗ συνεσώς, οὐκ ἐπιδεχόμενον λύσιν, ἐκ μεταφορᾶς τοῦ τυροῦ, ὃ μὴ πέφυκεν αὖθις, ἀναλύειν εἰς γάλα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

θῃ καὶ ἅρμα: ἤτοι καρότζαν τοῦ ἐπιβεβηκότος· καρότζα δὲ Θεοῦ, ἠμποροῦν νὰ εἶναι ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ ἐδέχθησαν τὸ χαλινάρι τῆς πίστεως, καὶ ὑπέθηκαν τὸν τράχηλόν τους ὑποκάτω εἰς τὸν χρηστὸν καὶ ἐλαφρὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἔχουσι καβαλλάρην καὶ ἡνίοχον, αὐτὸν τὸν Χριστόν· αὐτὴ δὲ ἡ καρότζα, λέγει ὁ Δαβὶδ πῶς εἶναι μυριοπλάσιος κατὰ τὸ πλῆθος, ἀπὸ τὴν παλαιὰν καρότζαν τῶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις δικαίων, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, καὶ τὸν Θεοδώριτον.

„ Χιλιάδες εὐθηνούντων.

Ἐδῶ λείπει τὸ, εἰσιν: ἤγουν οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστὸν εἶναι χιλιάδες τῶν εὐθηνούντων, μὲ τί; μὲ τὴν καρποφορίαν δηλονότι τῶν ἀρετῶν. (1)

„ Κύριος ἐν αὐτοῖς, ἐν Σινᾶ ἦν ἐν τῷ
„ ἁγίῳ.

Ἐδῶ λείπει τὸ, ὅς· διὰ νὰ ἔχῃ τοιοῦτον νόημα· Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐστιν, ὅς ἐν τῷ Σινᾶ ἦν τῷ ἁγίῳ, περιττῆς οὔσης τῆς μιᾶς ἐν προθέσεως: ἤτοι τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ· ἕνας, λέγει, καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς εἶναι, ὁποῦ καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει ἐνομοθέτησε, καὶ ἐδῶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Χριστιανῶν· ἅγιον δὲ ὀνομάζει τὸ Σινᾶ· ἐπειδὴ καὶ ἁγιάσθη ἀπὸ τὴν ἐπιδημίαν καὶ ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπειδὴ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν. (2)

18: „ Ἀνέβης εἰς ὕψος, ᾐχμαλώτευσας
„ αἰχμαλωσίαν.

Ἀνέβης, λέγει, ὦ Κύριε, εἰς τὸ ὕψος τοῦ Σταυροῦ· ἢ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς Ἀναλήψεως· ἀνέβης δὲ εἶπε, διὰ τὸ θεληματικὸν τῆς ἀναβάσεως· μὲ τὸ κοντάρι γὰρ τοῦ Σταυροῦ κτυπήσας καὶ κρημνίσας τὸν τύραννον διάβολον, ἔτζι ἠλευθέρωσας ἀπὸ τὴν τυραννίαν του, τὴν αἰχμαλωσίαν: ἤγουν τὰ σκλαβωθέντα ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος πρότερον σκλαβώσας, τὰ εἶχεν ὑπόδουλα εἰς τὴν ἐξουσίαν του· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Χριστὸς „ Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτὸν (Ἰωάν. ιβ'. 32.) (3)

„ Ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις.

Ὁ δὲ Ἀπόστολος εἶπεν „ Ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις (Ἐφ. δ'. 8.) καὶ τὰ δύω ἔγιναν· διότι λαμβάνων ὁ Χριστὸς παρὰ τῶν προσερχομένων εἰς αὐτὸν πίστιν καὶ εὐχαριστίαν, ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς χαρίσματα διάφορα κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκη-
„ νῶσαι.

Διὰ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἅρμα Θεοῦ, ᾧ ὑποζεύγνυνται τῶν εὐθηνούντων αἱ χιλιάδες, εἴη ἂν τις ἀόρατος δύναμις· ἐποχεῖται γὰρ ταῖς οὐρανίαις ϗ νοηταῖς δυνάμεσι ϗ ἡνιοχεῖ ταύτας, ὁ ϗ ἐν τῷ Σινᾶ τῷ ἁγίῳ ὄρει ὀφθεὶς ϗ τὸν νόμον δούς· ὅμοιον δὲ τῷ εἰρημένῳ· χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ· αὗται δὲ ϗ εὐθηνοῦσιν, ἅτε δὴ ἀπηλλαγμένοι τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Εἶεν δ' ἂν ϗ ἅρμα οἱ Ἀπόστολοι, οἷς ἐποχούμενος ὁ Θεὸς διατρέχει τὴν ὑφήλιον· ϗ οἱ μετ' ἐκείνους καθαροὶ, εὐθηνοῦντες ταῖς ἀρεταῖς.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Οὐ γὰρ ἄλλος ἐκεῖνος, ϗ ἄλλος οὗτος· ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν.

(3) Σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ϗ ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος „ Τὸ δὲ ᾐχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, τοιοῦτον εἶναι δοκῶ· οὓς ἀπάτῃ ὁ ἐχθρὸς ᾐχμαλώτευσε, τούτους Χριστὸς ἐκ τῆς αὐτοῦ τυραννίδος ἀντηχμαλώτευσε, τῷ δόρατι τοῦ σταυροῦ καθελὼν τὸν τυραννοῦντα Διάβολον· λέγεται γὰρ τοὺς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπάτης εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ φύσιν Θεοῦ μετενηνεγμένους, ὡς αἰχμαλώτους ἑλεῖν· ϗ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Ἠχμαλώτευσε δὲ αἰχμαλωσίαν τοὺς πάλαι γεγενημένους αἰχμαλώτους ἀπολαβὼν, ϗ οἱονεὶ ἀνταιχμαλωτίσας ϗ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς δωρησάμενος.

Διὰ τί, λέγει, ἐκείνους τοὺς ἰδίους ἔλαβες Χριστὲ, ὡς δόματα, οἵτινες ἦτον πρότερον ἀπειθεῖς· ἔλαβες δὲ αὐτοὺς διὰ νὰ κατασκηνώσῃς μὲν ἐσὺ μέσα εἰς αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ νὰ γένουν ἄξιον κατοικητήριόν σου „ Ὑμεῖς γάρ φησιν, ἐστὲ ναὸς Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός· ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω· (Β. Κορ. ς'. 16.) (1)

19: „ Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητὸς, εὐλογητὸς Κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέ„ ραν.

Βλέπε ἐδῶ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς φανεροῦται ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος μυστήριον· Κύριος γὰρ, λέγει, καὶ Θεὸς καὶ Κύριος· ὁποῦ καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε· „ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος, εἷς ἐστιν· (Δευτ. ς'. 4.) ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ, πῶς πρέπει νὰ εὐφημῆται καὶ νὰ δοξάζεται ὁ Τρισυπόστατος Θεὸς τὴν ἡμέραν: ἤγουν εἰς ὅλην τὴν ἡμέραν· (τοῦτο γὰρ ἔξωθεν πρέπει νὰ ἀκούεται·) ἀφ' οὗ, λέγω, τοῦτο εἶπεν, ἐσαφήνισε τὴν δυσκολίαν τῶν λέξεων, προσθέσας τὸ καθ' ἡμέραν· μερικοὶ δὲ, τὸ ἡμέραν καθ' ἡμέραν νοοῦσιν ἁπλῶς· ἀντὶ τοῦ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας· ἤτοι πάντοτε κατὰ διαδοχὴν ἡμερῶν.

„ Κατευοδώσαι ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σω„ τηρίων ἡμῶν.

20: „ Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν.

Βλέπε καὶ ἐδῶ, ὦ ἀναγνῶστα, τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος· τρεῖς φοραῖς γὰρ ἔβαλεν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸ ὄνομα Θεός· δὲν εἶναι δὲ ἀνακόλουθον, τὸ νὰ ἀναγινώσκεται καὶ σωτηριῶν περισπωμένως· τὸ μὲν γὰρ οὐδέτερον σωτηρίων, παροξυτονεῖται· τὸ δὲ θηλυκὸν σωτηριῶν, περισπᾶται· κλίνεται γὰρ καὶ τὸ σωτήριον, καὶ ἡ σωτηρία· τὸ δὲ, ὁ Θεὸς τῶν σωτηριῶν, καὶ τὸ, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, ἕνα καὶ το αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσιν· ἤτοι ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν· ἢ ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ Θεὸς ὁ σώζων, κατὰ περίφρασιν.

„ Καὶ τοῦ Κυρίου Κυρίου αἱ διέξοδοι „ τοῦ θανάτου.

Ἴδιον, λέγει, μόνου τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ νὰ ἐλευθερόνῃ ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ τὸ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ζωήν· θάνατον δὲ νόει καὶ τὸν φυσικὸν, καὶ τὸν προαιρετικόν: ἤτοι τὴν ἁμαρτίαν· ὁ μὲν γὰρ φυσικὸς θάνατος νεκρόνει τὸ σῶμα κατὰ τὰς φυσικάς του ἐνεργείας· ὁ δὲ προαιρετικὸς καὶ ἡ ἁμαρτία, νεκρόνει τὴν ψυχὴν κατὰ τὰς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐνεργείας· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοῆται τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ ὡς προφητεία περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως

τοῦ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο σαφέστερον ὁ Ἀκύλας ἡρμήνευσε· καί περ ἀπειθεῖς τοῦ κατασκηνῶσαι· οὐκ ἀπέβλεψάς φησιν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἀπείθειαν· ἀλλὰ καὶ ἀντιλέγοντας ὁρῶν, ἐπέμεινας εὐεργετῶν, ἕως αὐτοὺς οἰκητήριον οἰκεῖον ἀπέφηνας· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι „ Λέγοις δ' ἂν, καὶ δόματα λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρὸς, συνεστήσατο τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν τοῦ κατασκηνῶσαι ἐν τοῖς πάλαι ἀπειθοῦσιν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Οὗτοί φησιν οἱ ἄνθρωποι, οὓς ἔλαβες δόματα, πάλαι ἦσαν ἀπειθοῦντες· ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις, φησὶ, κατεσκήνωσας· ἔστι δὲ διϋπερβατοῦ ἡ διάνοια· ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις, ὥστε καὶ κατασκηνῶσαι ἐν αὐτοῖς τοῖς διδομένοις· ἀπειθεῖς δὲ ἦσαν οὗτοι, ὅτε τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα ἐλάτρευον· ἕλκει δὲ τοὺς ἀπειθοῦντας ὁ Χριστὸς, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτὴν, ἐσθότε διὰ νόσων καὶ περιστάσεων· πολλοὶ δὲ καὶ δι' ὁραμάτων ἦλθον εἰς τὸ κατασκηνῶσαι παρὰ τῷ Ἰησοῦ· ὑπήλλαξε δὲ ὁ Παῦλος τὸ ἔλαβες, καὶ εἶπεν ἔδωκας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεόδωρον, τοῦτο ἁρμοδιώτερον ἐπὶ Χριστοῦ, οὐ λαβόντος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἄνοδον τὴν ἐν οὐρανοῖς δεδωκότος τοῦ Πνεύματος τὰ χαρίσματα· (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρ.)

τοῦ Σωτῆρος· (1) εἰς αὐτὸν γὰρ πρῶτον ἠκολούθησεν ἡ διέξοδος τοῦ θανάτου· μὲ τὸ νὰ ἠλευθερώθη ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀνέστη, καὶ ἄλλην φορὰν δὲν ἀποθνήσκει. (2)

21: „ Πλὴν ὁ Θεος συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει κατατζακκίσει τὰς κυριωτέρας δυνάμεις τῶν Δαιμόνων· ἐπειδὴ εἰς τὴν κεφαλὴν εὑρίσκονται αἱ κυριώτεραι δυνάμεις τοῦ σώματος: ἤτοι αἱ αἰσθήσεις· περιττὸν δὲ εἶναι τὸ, πλὴν· καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, ὁ Θεὸς λέγει, θέλει συντρίψει νοητῶς τὰς νοητὰς κεφαλὰς τῶν Δαιμόνων.

„ Κορυφὴν τριχὸς διαπορευομένων ἐν
„ πλημμελείαις αὐτῶν·

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει συνθλάσει τὰς κεφαλὰς τῶν Δαιμόνων, οἵτινες διαπορεύονται: ἤγουν καταπατοῦσι τὴν κορυφὴν τῆς κόμης τῶν ἁμαρτωλῶν· τρίχα γὰρ ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν κόμην καὶ τὰ μαλλία· καταπατοῦσι δὲ οἱ Δαίμονες τὴν κορυφὴν τῶν ἀνθρώπων, ὅταν αὐτοὶ ἁμαρτάνουσι· διὰ τί, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἁμαρτάνουσι, τότε καταπατοῦσιν αὐτοὺς οἱ Δαίμονες, ἔχοντες αὐτοὺς ὑποτεταγμένους· δύναται δὲ τινας νὰ νοήσῃ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν τοῦτο: ἤγουν ὅτι οἱ Δαίμονες διαπορεύονται: ἤγουν ἐρευνοῦν ἐν ταῖς πλημμελείαις τῶν ἀνθρώπων, τὴν τρίχα τῆς κορυφῆς κατ' ἐναλλαγήν: ἤτοι ἐρευνοῦν καὶ αὐτὸ τὸ λεπτότατον ὡσὰν τὴν τρίχα ἁμάρτημα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐξετάζουσι γὰρ οἱ κάκισοι καὶ τὰ παραμικρὰ σφάλματα, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου, ὅταν λογοθετοῦσι τὴν ψυχὴν τοῦ καθε ἑνός· (3)

22: „ Εἶπε Κύριος· ἐκ Βασὰν ἐπιστρέψω.

Βασὰν θέλει νὰ εἰπῇ, αἰσχύνη· ἐπέστρεψε λοιπὸν, λέγει, ὁ Κύριος τοὺς Ἐθνικοὺς ἀπὸ τὴν αἰσχύνην τῶν Εἰδώλων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπίστευον, καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν θεογνωσίαν· καὶ ἐπέστρεψεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν αἰσχύνην τῶν ἁμαρτιῶν, τὰς ὁποίας ἀφόβως ἔπραττον, καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἀρετάς. (4)

„ Ἐ-

---

(1) Ὅθεν ὁ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Θαρσοῦσι σαφῶς οἱ Απόστολοι, ὡς καὶ μέχρι θανάτου ἐλθόντας διὰ τὸ κήρυγμα, ἐξάγει γενναίως ὁ Θεός· τῆς αὐτοῦ γὰρ δυνάμεως εἶναί φασι τὰς διεξόδους τοῦ θανάτου: ἤτοι τὴν ἀπαλλαγήν· . μόνος γὰρ αὐτὸς Θεὸς ὢν τοῦ σώζειν καὶ πηγὴ σωτηρίας, ἐξόδους εὕρατο τοῦ θανάτου, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν· ἐπειδὴ πᾶς ἄνθρωπος, εἰς μὲν τὴν εἴσοδον τοῦ θανάτου ἔφθασεν, οὐκέτι δὲ διεξελθεῖν δεδύνηται αὐτόν· ὁ δὲ διὰ τῶν παρόντων δηλούμενος Κύριος, διεξόδους ποιησάμενος τοῦ θανάτου, καὶ τὴν ἀδιεξόδευτον αὐτοῦ φρουρὰν ἡμῖν διανοίξας, γέγονε Θεὸς τοῦ σώζειν· διὸ καὶ τῷ Ἰὼβ ἔλεγεν· „ Ἀνοίγονται δέ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου; (ὡς ἐμοὶ δηλαδή.) (Ἰὼβ λη΄. 17.)

(2) Ὅθεν ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης λέγει, ὅτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἐξανάστασις μᾶλλον λέγεται ἢ Ἀνάστασις· Ἀνάστασις γὰρ λέγεται ἡ τῶν ἀναστηθέντων καὶ πάλιν ἀποθανόντων ἔγερσις· οἷα ἡ τοῦ Λαζάρου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀναστηθέντων· ἐξανάστασις δὲ κυρίως ἐστιν, ἡ τῶν ἀναστηθέντων καὶ μηκέτι ἀποθνησκόντων ἔγερσις, οἷα ἡ τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ τῶν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ Κόσμου ἀναστηθησομένων· ἐπὶ τούτων γὰρ ὁ Παῦλος ἐμεταχειρίσθη τὸ ὄνομα τῆς ἐξαναστάσεως εἰπών „ Εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν (Φιλιπ· γ΄. 11.)

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος θέλει συνθλάσει πρὸς τούτοις καὶ τὴν κορυφὴν τῆς τριχός: ἤτοι τὴν κεφαλὴν ἐκείνων, ὁποῦ διαπορεύονται: ἤγουν διαπερνοῦν τὴν ζωήν τους μὲ τὰς πλημμελείας· ταυτὸν εἰπεῖν, θέλει συνθλάσει τὰς κεφαλὰς τῶν ἀμετανοήτων καὶ ἀδιορθώτων· προστίθησι δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἐλήφθη ἐξ ὁμοιώσεως τῶν ὄφεων, οἳ ἐπειδὰν ἀρθῶσι κατά τινος, τότε ἐπὶ κεφαλὴν πληττόμενοι ὄλλυνται· ἔχει δὲ ὁ λόγος ἀναφορὰν καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ.

(4) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι καὶ οὕτως ἑρμηνεύεται τὸ ῥητόν· ἤγουν ὅτι ὁ Κύριος κατῆλθε δι' ἡμᾶς εἰς τὸ διὰ σταυ-

,, Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης.

Ἐπίςρεψε δὲ τοὺς Ἐθνικοὺς ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν ῥηθεῖσαν αἰσχύνην, μὲ τοὺς βυθοὺς τῆς θαλάσσης: ἤγουν μὲ τὸ ἅγιον Βάπτισμα· τὸ ὁποῖον ὀνομάζει βυθοὺς, διὰ τὶ βυθίζει τὴν ἁλμυρὰν καὶ πικρὰν ἁμαρτίαν· εἶπε γὰρ καὶ ὁ Προφήτης Μιχαίας τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδόν· ,, Ἐπιςρέψει καὶ οἰκτειρήσει ἡμᾶς (Κύριος)· καταδύσει τὰς ἀδικίας ἡμῶν καὶ ἀποῤῥιφήσονται εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, πάσας τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· (Μιχ. ζ' 19.) ἠμποροῦν δὲ νὰ ἦναι καὶ βυθοὶ θαλάσσης, τὰ βάθη τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡδονῆς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον: ἤτοι τὰ χαλεπώτατα καὶ μεγαλώτατα ἁμαρτήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βάθη τῶν ἁμαρτιῶν ἐγύρισε τοὺς Ἐθνικοὺς ὁ Θεὸς εἰς τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς· κατὰ δὲ τὸ νόημα τοῦτο, τὸ ἐν βυθοῖς λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ, ἐκ βυθῶν, τῆς ἐν προθέσεως νοουμένης ἀντὶ τῆς ἐκ κατὰ μετάληψιν.

23. ,, Ὅπως ἂν βαφῇ ὁ πούς σου ἐν αἵ- ,, ματι.

Τὰ ἄνω εἰρημένα, λέγει, θέλεις ποιήσεις Κύριε, διὰ νὰ νικήσῃς τελείως τοὺς ἐχθρούς σου Δαίμονας· μεταφορικῶς δὲ καὶ καθ' ὁμοιότητα λέγεται ὁ λόγος οὗτος· διὰ τὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ νικοῦν τοὺς ἐχθρούς των, καταπατοῦντες ἐπάνω εἰς τὰ σώματα τῶν φονευθέντων πολεμίων, βάφονται κατὰ τοὺς πόδας ἀπὸ τὸ αἷμα, ὁποῦ τρέχει ἐξ αὐτῶν· ὅθεν καὶ ὁ Ἡσαΐας τοῦτο δηλῶν, λέγει ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριςοῦ· ,, Καὶ κατεπάτησα αὐτοὺς ἐν θυμῷ μου, καὶ κατέθλασα αὐτοὺς ὡς εἰς γῆν, καὶ κατήγαγον τὸ αἷμα αὐτῶν εἰς γῆν· (καὶ κατεῤῥαντίσθη τῷ κατανικήματι αὐτῶν τὰ ἱμάτιά μου·) (Ἡσ· ξγ'· 3·) ταῦτα γὰρ τὰ λόγια θέλουν νὰ φανερώσουν, ὅτι τελείως ἐνίκησε τοὺς Δαίμονας ὁ Χριςός (1) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ποδάρι τοῦ Χριςοῦ ἠμπορεῖ νὰ νοῆται ἡ Ἐκκλησία· ἐπειδὴ καὶ βαςάζει τὸν Χριςὸν διὰ τῆς πίςεως· καθ' ὃ καὶ κεφαλὴ αὐτῆς αὐτὸς εἶναι ὁ Χριςός· αὐτὴ λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριςοῦ, ἐβάφη ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριςοῦ· διὰ τὶ ἐσφραγίσθη μὲ αὐτὸ καὶ ἐτειχογυρίσθη, καὶ ἐςομώθη· καθὼς ςομώνεται ὁ σίδηρος ἀπὸ τὴν βαφήν· ἡ ἐβάφη αὕτη καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν τοῦ Χριςοῦ Μαρτύρων· ἢ καὶ ἐβάφη νοητῶς ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν Δαιμόνων, οἵτινες δι' αὐτῆς νοητῶς ἀποσφάττονται.

,, Ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχ- ,, θρῶν παρ' αὐτοῦ.

Καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ, ὅπως ἂν βαφῇ: ἤγουν ὅπως ἂν βαφῇ ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου· σκύλοι δὲ τοῦ Χριςοῦ εἶναι οἱ Ἀπόςολοι, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· διὰ τὶ αὐτοὶ γαυγίζοντες τοὺς νοητοὺς λύκους Δαίμονας, καὶ διώκοντες ὅλους τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐπιβούλους τῆς πίςεως, οὕτω διαφυλάττουν τὰ λογικὰ πρόβατα, καὶ τὴν ποίμνην τοῦ Χριςοῦ· τούτων λοιπὸν τῶν Ἀποςόλων ἡ νοητὴ γλῶσσα ἐβάφη, λάπτουσα ἐκ τῶν ἐχθρῶν: ἤτοι ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἐχθρῶν· ἔξωθεν γὰρ πρέπει νὰ νοῆται τὸ, αἵματος· τὸ δὲ

παρ'

ςαυροῦ πάθος, αἰσχύνης καταφρονήσας, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· κἀκεῖθεν κατέβη εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης: ἤγουν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς· καὶ συνθλάσας τὸν Ἅδην, οὕτως ἐπίςρεψεν: ἤτοι ἀνέςη, ἐκ τῆς δοκούσης αἰσχύνης τοῦ πάθους· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ,, Ἡ Βασὰν ἑρμηνευομένη τὴν αἰσχύνην δηλοῖ· αἰσχύνη δὲ τῆς ἁμαρτίας καρπός· ἀφ' ἧς ἡμᾶς ἐπιςρέψει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι Βασὰν ἑρμηνεύεται πικρία: ἤτοι παραπικρασμός· λέγει οὖν, ὡς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ παραπικραίνοντος, τουτέςι τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιςρέψω πρὸς ἐμαυτόν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ,, Ἐπειδὴ ἔδειξε τὸν τῶν ὅλων Θεὸν οἷόν τινα ἀριςέα τοὺς πολεμίους καταγωνιζόμενον, καὶ τοὺς ἀδίκως δεδουλωμένους ἐλευθεροῦντα, διαγράφει τῷ λόγῳ, καὶ αἱμάτων ῥύακας, καὶ συμπατουμένους νεκροὺς, καὶ κυσὶ βορὰν προκειμένους· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει ,, Τὸ ὅπως αἰτιατόν ἐςιν ἀντὶ αἰτίας, οὐ γὰρ ἵνα τούτους ἀνέλῃ, ἐκείνους ἀπαλλάττει· τοὐναντίον δὲ ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἀπαλλαγῆς, καὶ τούτους ἀνθιςαμένους ἀναιρεῖ.

παρ' αὐτοῦ δηλοῖ, ὅτι ἐβάφη ἡ γλῶσσα αὐτῶν παρ' αὐτοῦ: ἤτοι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βοηθουμένη· μεταφορικὸς δ' εἶναι καὶ οὗτος ὁ λόγος· διὰ τί, ἀφ' οὗ οἱ ἐχθροὶ φονευθοῦν, τότε καὶ οἱ σκύλοι τῶν φονευσάντων, λάπτουσιν ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν φονευμένων, καὶ τὰ τῶν τούτων διασπαράττουσι σώματα. (1)

24: „ Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαί σου ὁ „ Θεός.

Ἐθεωρήθησαν, λέγει, αἱ στράται καὶ ἀναστροφαὶ καὶ διατριβαὶ τῆς ἐνσάρκου πολιτείας σου Κύριε· διὰ τί αὐτόπται τούτων καὶ θεωροὶ ἐχρημάτισαν οἱ Ἀπόστολοι· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Βαρούχ „ Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη· (Βαρ: γ: 37:)

„ Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου τοῦ βα„ σιλέως του εν τω αγιω.

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ ὁμολογεῖ καθαρῶς Θεὸν τὸν Χριστὸν, ὡς ὤν πεπληροφορημένος περὶ αὐτοῦ· ἅγιον δὲ ὀνομάζει τώρα τὸν Πατέρα, ἐν ᾧ ἦτον πάντοτε ἀχώριστος ὁ Υἱός „ Ἐγὼ γάρ φησιν ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί· (Ἰωάν. ιδ. 10:) (2)

25: „ Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενοι „ ψαλλόντων.

Ἄρχοντας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους ὁ θεῖος Δαβὶδ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Θεοδώριτον, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει· „ Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· (Ψαλμ. μδ΄· 18:) οὗτοι, λοιπὸν, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι, ἐπρόλαβον ὅλους τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν· Ψάλλοντας δὲ ὀνομάζει τοὺς Προφήτας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἐπροφήτευσαν τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ μετὰ Ψαλτηρίου καὶ ὀργάνων· τούτων δὲ τῶν Προφητῶν ἐχόμενοι, ἢ ἐχόμενα· (γράφεται γὰρ καὶ οὕτω·) ἤτοι ἐγγὺς καὶ κοντὰ εἰς αὐτοὺς, ἔγιναν οἱ Ἀπόστολοι, ἐξεχόμενοι αὐτῶν· τουτέστιν ἀκολουθοῦντες εἰς αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸν χρόνον, καὶ κατὰ τὸ κήρυγμα·

„ Ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν.

Οἱ Ἀπόστολοι, λέγει, ἀκολούθως μετὰ τοὺς Προφήτας ἐπαρρησιάσθησαν κηρύττοντες ἐν μέσῳ τῶν Ἰουδαϊκῶν Συναγωγῶν· αἵτινες ὀνομάζονται, νεάνιδες μὲν, διὰ τὸ ἀτελὲς τῆς πολιτείας αὐτῶν, τυμπανίστριαι δὲ διὰ τί μὲ τύμπανα καὶ ἄλλα ὄργανα ὕμνουν τὸν Θεόν· καὶ ἁπλῶς διὰ τὸ σωματικὸν τῆς τοῦ νόμου λατρείας· ἐκ σώματος γὰρ κατασκευάζεται τὸ τύμπανον· ἢ ἐπαρρησιάσθησαν οἱ Ἀπόστολοι ἐν μέσῳ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, αἱ ὁποῖαι, νεάνιδες μὲν λέγονται, διὰ τὸ νεαρὸν καὶ ἄφθορον τῆς πίστεως· τυμπανίστριαι δὲ, διὰ τί νεκροῦσι τὸ σῶμα διὰ τὸν Θε-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ποὺς τοῦ Χριστοῦ ὁ ἐκ Μαρίας προσληφθεὶς ἄνθρωπος, ὅς τις διὰ τοῦ πάθους ἐβάφη τῷ αἵματι· ἡ γλῶσσα δὲ τῶν κυνῶν, εἴτουν τῶν ἀκαθάρτων πάλαι Ἐθνῶν, ἐγεύσατο τοῦ ἀχράντου αὐτοῦ αἵματος· ὅτε ἐπέστρεψαν ἐκ τοῦ Διαβόλου.

(2) Ἄλλος δέ φησι, αὐτὸν κηρύττει τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ: τουτέστι τὸν ἐν Σινᾷ ὀφθέντα, ἢ τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ σώματι· ὃ ἀνείληφεν ἐκ τῆς Θεοτόκου· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Ἅγιον δὲ τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ἀνειλημμένον ναὸν καλεῖ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Πορείας Θεοῦ φησι τὰς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ γενομένας πράξεις; οἷον τὴν διὰ Παρθένου ἀπότεξιν, τὴν τῶν σημείων ἐργασίαν· τὴν ἀνάβασιν τὴν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ· τὸν θάνατον τὸν γενόμενον οἰκονομικῶς· τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον· ταύτας τὰς πορείας φανερὰς γεγενῆσθαί φησιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Θεόδωρος ἑρμηνεύων κατὰ τὸ γράμμα τὸ ῥητὸν λέγει ὅτι, ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Σινᾶ ἐθεωρήθησαν τὰ ἴχνη τοῦ Θεοῦ· ὡς γέγραπται „ Καὶ ἀνέβη Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ, καὶ ἑβδομήκοντα τῆς γερουσίας Ἰσραὴλ, καὶ εἶδον τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ· καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡσεὶ ἔργον πλίνθου σαπφείρου, καὶ ὥσπερ εἶδος στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ τῇ καθαριότητι (Ἐξ. κδ΄. 9.)

Θεὸν· νεκρὸν γὰρ σῶμα εἶναι τὸ τύμπανον· (1)

26: „ Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θε-
„ ὸν, Κύριον, ἐκ πηγῶν Ἰσραήλ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προλέγει μὲν τὴν παῦσιν καὶ τέλος τῆς τοῦ νόμου λατρείας, προφητεύει δὲ τὸ πλῆθος τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον· ἐπειδὴ ἕνας μόνον ναὸς ἦτον πάλαι εἰς τοὺς Ἰουδαίους· λέγει δὲ, καὶ ὅτι νὰ εὐλογοῦσι πάλιν τὸν Κύριον ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· αἱ βίβλοι γὰρ αὐταὶ, εἶναι πηγαὶ καὶ βρύσεις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι ἔβλυζον εἰς αὐτὸν τὴν θεογνωσίαν· ὅθεν καὶ ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῶν ἐξαντλήσαντες οἱ θεοφόροι Πατέρες ἐσύνθεσαν τὰς πρὸς Θεὸν δοξολογίας καὶ ὕμνους τῆς νέας χάριτος. (2)

27: „ Ἐκεῖ Βενιαμὶν νεώτερος ἐν ἐκ-
„ στάσει.

Ἐκεῖ, ποῦ; ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ· Βενιαμὶν δὲ ὀνομάζει τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὡς ὄντα ἐκ φυλῆς τοῦ Βενιαμὶν, τοῦ τελευταίου υἱοῦ τοῦ Ἰακώβ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· νεώτερον δὲ αὐτὸν λέγει, διὰ τί ὕστερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους ἐπίστευσεν· ἐν ἐκστάσει δὲ, διὰ τὴν εἰς τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγὴν, ὅπου ἔπαθε· περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν „ Εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ Θεὸς οἶδεν. (Β΄. Κορ. ιβ΄. 3.) καὶ πάλιν „ Εἴτε οὖν ἐξέστημεν, Θεῷ· (Α΄. Κορ. ε΄. 13.) εἰς γὰρ τὸν Παῦλον ἐπληρώθησαν καὶ ἐκεῖνα, ὅπου ἐπροφήτευσεν ὁ Ἰακὼβ διὰ τὴν φυλὴν τοῦ Βενιαμὶν „ Βενιαμὶν λύκος ἅρπαξ· τὸ πρωϊνὸν ἔδεται ἔτι, καὶ εἰς τὸ ἑσπέρας δίδωσι τροφήν· (Ἔξοδ. μθ΄. 27.) διότι ὁ Παῦλος, διήρπαζε μὲν πρότερον ὡσὰν λύκος τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέτρωγεν αὐτὴν μὲ τὸν θυμὸν καὶ μὲ τὴν φονικὴν γνώμην του, ὕστερον δὲ, ἔδιδεν εἰς τοὺς ἄλλους τροφὴν πνευματικὴν, τὸν οὐράνιον ἄρτον τῶν θείων λόγων διαμοιράζων εἰς αὐτούς· (3)

„ Ἄρχοντες Ἰούδα Ἡγεμόνες αὐτῶν·
„ Ἄρχοντες Ζαβουλὼν, ἄρχοντες Νε-
„ φθαλείμ.

Ἡ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος νεάνιδας νοεῖ τὰς τὴν παρθενίαν ἀσκούσας, καὶ τὴν θείαν μελῳδίαν τῷ Θεῷ προσφερούσας· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Νεάνιδάς φησι τὰς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἰσχυρὰς γενομένας τῶν πιστευσάντων ψυχάς· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ψάλλοντας τοὺς τὸν πρακτικὸν κατορθοῦντας βίον λεκτέον· νεάνιδας δὲ τυμπανιστρίας τὰς νεκρωσάσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφερούσας ψυχάς.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Πηγαὶ τοῦ Ἰσραὴλ εἶεν ἂν οἱ μακάριοι Προφῆται, καὶ πρόγε τούτων ὁ νόμος· λέγει οὖν, ὡς ἀλλοθεν οὐ προσῆκεν ἡμῖν τὸν Θεὸν, ἢ ἐκ τούτων αὐτῶν ἀρυομένους ὑμνολογεῖν· τοῦτο δέ φησι διὰ τὰ ἑτερόδοξα τῶν αἱρετικῶν συγγράμματα· ἐκ γὰρ τῶν νομικῶν καὶ προφητικῶν γραφῶν ὁ Κύριος εὐλογεῖται πρὸς τῶν δυναμένων ἀντλεῖν ἐξ αὐτῶν σωτηρίου πηγῶν, μετ' εὐφροσύνης ὕδωρ· ἐντεῦθεν ἐλεγκτέον τοὺς διαιροῦντας τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Γραφὴν, ὡς οὐ δύνανται ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖν τὸν Θεὸν, οὐκ ἔχοντες τὰς τοῦ Ἰσραὴλ πηγὰς, οὐδὲ τὸν Κύριον αὐτῶν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι καὶ ἡ κατ' οἶκον συναγωγὴ τῶν εὐσεβούντων, Ἐκκλησία λέγεται ὡς καὶ Παῦλός φησιν „ Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ (Α΄. Κορ. ις΄. 19.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Πηγαὶ Ἰσραὴλ εἰκότως ἂν κληθεῖεν αἱ προφητικαὶ βίβλοι, ἐξ ὧν τῷ Θεῷ τὴν μελῳδίαν προσφέρομεν· ἐπειδὴ δὲ πρὸς ταῖς προφητικαῖς καὶ τὰς ἀποστολικὰς ἡμῖν ἐδωρήσατο, εἰκότως ἐπάγει, ἐκεῖ Βενιαμὶν νεώτερος· ὁ μακάριος δὲ οὗτός ἐστι Παῦλος· νεανίαν γὰρ αὐτὸν ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία καλεῖ· οὗτος δὲ ἐπικρατεῖ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ παιδεύει τὰ θεῖα, καὶ ποδηγεῖ πρὸς σωτηρίαν τοὺς πειθομένους· ἀλλὰ καὶ ὁ λοιπὸς τῶν Ἀποστόλων χορὸς τὰ θεῖα τοὺς πιστεύοντας ἐκπαιδεύει· εἰκότως καὶ τούτων ὁ Προφητικὸς ἐμνημόνευσε λόγος· Ἄρχοντες Ἰούδα καὶ τὰ λοιπά· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐκεῖ, ποῦ; ἐν μέσῳ τῶν ψαλλόντων· εἰκότως δὲ τοῦ Παύλου πρώτου τῶν ἄλλων ἐμνημόνευσεν, ἅτε περισσότερον τῶν ἄλλων κοπιάσαντος·

Ἡγεμόνες, λέγει, τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν θέλουν γένουν οἱ Ἀπόστολοι, τοὺς ὁποίους ἐφανέρωσε μὲ τὰ ὀνόματα τῶν φυλάρχων, τοῦ Ἰούδα, λέγω, καὶ Ζαβουλὼν, καὶ Νεφθαλείμ· ὁ μὲν γὰρ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὸν Ἰούδαν εἶχον Πατριάρχην καὶ προπάτορα· Πέτρος δὲ καὶ Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος καὶ Ἰωάννης, ἐκατάγοντο ἀπὸ τὸ χωρίον Βηθσαϊδᾶ· Ματθαῖος καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου ἱστοροῦνται, ὅτι διέτριβον ἐν Καπερναούμ· αὐτοὶ δὲ ὅλοι οἱ τόποι ἦτον τῆς Γαλιλαίας· ἡ δὲ Γαλιλαία πάλιν ἐδόθη κληρονομία εἰς τὸν Πατριάρχην Ζαβουλὼν καὶ τὸν Νεφθαλείμ· ὁμοίως καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐκατάγοντο ἀπὸ ἄλλους Πατριάρχας· ἄρχοντας δὲ αὐτοὺς ὠνόμασεν, ὄχι ὡς ἄρχοντας καὶ ἐξουσιαστὰς τῶν πατρίδων τους, ἀλλὰ ὡς ἐξαιρέτους καὶ τιμιωτέρους, διὰ τὴν ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτῶν εὐγένειαν· ἢ ἄρχοντας αὐτοὺς εἶπεν ἐξ Ἰούδα, καὶ ἄρχοντας ἐκ Ζαβουλὼν, καὶ ἄρχοντας ἐκ Νεφθαλείμ, ἔξωθεν νοουμένης τῆς ἐκ προθέσεως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

28: „ Ἔντειλαι ὁ Θεὸς τῇ δυνάμει
„ σου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται πρὸς τὸν Πατέρα, ἵνα ἐντείλῃ εἰς τὴν δύναμίν του: ἤτοι εἰς τὸν Υἱόν του τὰ περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου· μὴ φοβηθῇς δὲ τὸ, ἔντειλαι· λέγεται γὰρ τοῦτο εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Υἱὸς εἶπεν „ Αὐτός μοι (ὁ Πατὴρ) ἐντολὴν ἔδωκε τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω· (Ἰωάν. ιβ'. 49.) ὅτι δὲ δύναμις τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Χριστὸς, μαρτυρεῖ Παῦλος, λέγων „ Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν (Α'. Κορ. α'. 24.)

„ Δυνάμωσον ὁ Θεὸς τοῦτο, ὃ κατειρ-
„ γάσω ἐν ἡμῖν.

29: „ Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσα-
„ λήμ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται πρὸς τὸν Υἱὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, διὰ νὰ δυναμώσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον κατειργάσατο εἰς ἡμᾶς: ἤτοι δι' ἡμᾶς· κατειργάσατο δὲ: ἤτοι ἀπήρτισε καὶ ἐτελείωσε τοῦτο διὰ τοῦ προσλήμματος τῆς ἀνθρωπότητος· τοῦτο γὰρ ἐγένετο ναὸς καὶ σκήνωμα τῆς Θεότητος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (2) τοῦτο, λέγει, κατειργάσω ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου: ἤτοι διὰ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματός σου, τοῦ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ ἀνασταυρωθέντος καὶ κηρύξαντος· „ Ἐπὶ Σιὼν γάρ φησιν, ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου· (Ψαλμ. β'. 6.)

„ Σοὶ οἴσουσι βασιλεῖς δῶρα·

Οἱ βασιλεῖς, λέγει, τῶν ἁπανταχοῦ Ἐθνῶν, ἔχουν νὰ προσφέρουν δῶρα εἰς ἐσένα Κύριε· δῶρα δὲ εἶναι οἱ ναοὶ, καὶ τὰ εἰς τοὺς ναοὺς ἀφιερωθέντα ὑποστατικὰ, καὶ τὰ λοιπὰ διάφορα καὶ πολυποίκιλα ἀφιερώματα· θέλουν δὲ σοὶ προσφέρουν ταῦτα, ἐπειδὴ σὲ ἐγνώρισαν βασιλέα αὐτῶν ἀθάνατον, καθὸ Θεόν· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἄλλως, κατὰ ἐναλλαγὴν ὅτι ἀπὸ τοῦ κατὰ χώραν ναοῦ σου, ἐπὶ τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ οἴσουσι.

(1) Ἢ εἶπεν αὐτοὺς Ἄρχοντας Ἰούδα καὶ Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ, καθὰ κατεστάθησαν καθολικοὶ ἄρχοντες εἰς ὅλην τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν τῇ γῇ ἀνθρώπους· „ Καταστήσεις γὰρ, φησιν, αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· (Ψαλ. μδ'. 18.)

(2) Ἢ τὸ τοῦτο νοεῖται κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον, περὶ τοῦ σώματος· „ Μονονουχὶ καὶ δακτύλῳ δείκνυσι τὸ ἠσθενηκὸς σῶμα, καὶ πεπτωκὸς εἰς θάνατον, διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν καὶ τὴν ἀρχαίαν ἀράν· αἰτοῦσιν οὖν ἵνα τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξας τὸ σῶμα, τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσῃ· ὃ καὶ ποιήσει ὁ Κύριος κατὰ καιροὺς, ὅτε καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Βεβαίωσον, φησιν, ἣν ἐδωρήσω Δέσποτα, χάριν, διὰ τὸν ναόν σου, ὃν ἐξ ἡμῶν ἀνείληφας, ὃν ἐκάθησας ἐπάνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως.

σί σοι δῶρα οἱ βασιλεῖς· διὰ τί αὐτοὶ προσφέροντες τὰ δῶρά των κάτω εἰς τοὺς αἰσθητοὺς ναοὺς, διὰ μέσου αὐτῶν, νοητῶς προσφέρουσι ταῦτα εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὴν ἐδικήν σου μεγαλοπρέπειαν· (1)

30: „ Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ κα-
„ λάμου.

Φίμωσον, λέγει, καὶ ἐπισόμισον τοὺς νοητοὺς λέοντας Κύριε: ἤτοι τοὺς ἀγρίους καὶ ἀπανθρώπους Δαίμονας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, οἱ ὁποῖοι ἐμφωλεύουσιν εἰς την ἐλαφρότητα καὶ ἀκαρπίαν τῶν ἀςηρίκτων κατὰ τὴν πίςιν ἀνθρώπων· καθὼς ἐμφωλεύουσιν οἱ λέοντες καὶ τὰ θηρία, μέσα εἰς τὰ ἐλαφρὰ καὶ ἄκαρπα καλάμια· λέγει δὲ περὶ τοῦ Διαβόλου καὶ ὁ Ἰὼβ ταῦτα „ Ὑπὸ παντοδαπὰ δένδρα κοιμᾶται, παρὰ παίπυρον καὶ κάλαμον, καὶ βούτομον" (Ἰὼβ μ΄. 21.) μὲ τὰ ὁμοιώματα γὰρ ταῦτα δηλοῖ ὁ Ἰὼβ, ὅτι ὁ Διάβολος ἀναπαύεται εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ ἔχουσι τὰ ἰδιώματα τῶν εἰρημένων φυτῶν: ἤγουν εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἔχουσι, ξηρότητα μὲν ἀρετῆς, ὑγρότητα δὲ φιληδονίας· τοιαῦτα γὰρ εἶναι καὶ τὰ φυτὰ τὸ καλάμι, τὸ παπύρι, καὶ τὸ βούτομον, τὰ ὁποῖα βλαςάνουσιν, ὅπου εἶναι ὑγρασίαι καὶ νερά. (2)

„ Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύρων ἐν ταῖς
„ δαμάλεσι τῶν λαῶν, τοῦ ἐγκλει-
„ σθῆναι τοὺς δεδοκιμασμένους τῷ
„ ἀργυρίῳ.

Ταύρους ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον, ὡς θρασεῖς καὶ ὁρμητικοὺς καὶ ὡς κερατισάς· δαμάλεις δὲ ὀνομάζει, τὰ ὑποτεταγμένα εἰς αὐτοὺς πλήθη τῶν λαῶν· διὰ τί καὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς βόας, ἄρχει μὲν καὶ ἐξουσιάζει ὁ ταῦρος, ὑποτάσσεται δὲ ἡ δάμαλις· (3) λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ πρῶτοι καὶ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων ἔγιναν ἐν μέσῳ τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν, διὰ νὰ ἐγκλείσουν: ἤγουν διὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς δεδοκιμασμένους ὄντας εἰς τὴν πίςιν καὶ ἀρετὴν Ἀποςόλους, ὅταν ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ κηρύττουν τὸ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυγμα· λέγουσι γὰρ αἱ Πράξεις, ὅτι προσκαλεσάμενοι (οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων) τοὺς Ἀποςόλους, δείραντες παρήγγειλαν αὐτοῖς μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ· (Πράξ. ε΄. 40.) τῷ ἀργυρίῳ δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ὡς ἀργύριον· ἤτοι δεδοκιμασμένους ὡς ἀργύριον· ἰδίωμα γὰρ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἢ λείπει τὸ πα-

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ναὸν μὲν αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν φησί· βασιλεῖς δὲ, τοὺς πιςεύσαντας εἰς Χριςὸν, κατὰ τὸ εἰρημένον αὐτοῖς „ Ὑμεῖς δὲ Βασίλειον Ἱεράτευμα· φησὶν οὖν, ὡς κεκλημένοι διὰ τῆς πίςεως ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου ναοῦ: τουτέςι τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ δῶρα αὐτῷ προσκομίσουσι: δῆλον δὲ ὅτι νοητά.

(2) Ἀξιοσημείωτον εἶναι ἐκεῖνο, ὁποῦ γράφεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα περὶ τοῦ τόπου τοῦ καλάμου· λέγει γὰρ οὗτος, ὅτι εἶναι ἕνας τόπος βαλτώδης εἰς τὴν Παλαιςίνην κατὰ τὴν ςράταν, ὁποῦ πηγαίνει εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ὁ ὁποῖος τόπος ὀνομάζεται Κάλαμος, ἐπειδὴ καὶ εἶναι πολλὰ καλάμια εἰς αὐτόν· μέσα λοιπὸν εἰς τὸ ἄλσος τοῦ τόπου τούτου, εὑρίσκονται ἐμφωλεύοντες λέοντες ἄγριοι καὶ αἱμοβόροι, ὁμοίως καὶ ἄλλα θηρία· οἵτινες ἐπιβουλεύουν ἐκείνους, ὁποῦ ἀναβαίνουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὁρμῶντες κατ᾽ αὐτῶν ἀνελπίςως καὶ θανατόνοντες αὐτούς· ἀπὸ τὸ φανερὸν λοιπὸν τοῦτο πρᾶγμα, φέρει ἡμᾶς εἰς ἔννοιαν κεκρυμμένην ὁ λόγος τοῦ θείου Δαβίδ· ὅτι καθὼς ἐπιβουλεύουν οἱ αἰσθητοὶ λέοντες καὶ τὰ θηρία τοὺς ἀναβαίνοντας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ: ἔτζι καὶ οἱ νοητοὶ λέοντες Δαίμονες, ἐπιβουλεύουν τοὺς ἀναβαίνοντας εἰς τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ· ἤτοι εἰς τὸν οὐρανόν· τὴν ἱςορίαν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀθανάσιος ἀπαραλλάκτως.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ταύρους καλεῖ τὴν τῶν Ἰουδαίων πληθὺν διὰ τὴν συνήθη θρασύτητα, δαμάλεις δὲ λαῶν, τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πεπιςευκότας· ὠνόμασε δὲ τὸ νέον τῆς κλήσεως· προλέγει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος τὰς ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος κατὰ τῶν εὐσεβῶν γεγενημένας τῶν Ἰουδαίων ἐπαναςάσεις· τοῦτο δέ φησι δρῶσιν ἐκκλεῖσαι αὐτοὺς βουλόμενοι, καὶ τῆς δεδομένης εὐκληρίας ςερῆσαι· οἵτινες δίκην ἀργυρίου πυρωθέντες ἀπεφάνθησαν δόκιμοι· τοῦ-

παραπλησίως· ἤγουν δεδοκιμασμένους παραπλησίως τῷ ἀργυρίῳ.

„ Διασκόρπισον Ἔθνη τὰ τοὺς πολέ-
„ μους θέλοντα.

Διασκόρπισον, λέγει, Κύριε, τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, ὁποῦ θέλουν νὰ πολεμοῦν τὴν ἐκκλησίαν σου· τόσον τὰ αἰσθητὰ Ἔθνη τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ τὰ νοητὰ τῶν Δαιμόνων.

31 : „ Ἥξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου.

Αἴγυπτον νόησον, ὦ ἀναγνῶστα, ὅλην τὴν γῆν τῶν Ἐθνῶν, ὅσην ἐκυρίευεν ὁ νοητὸς Φαραὼ Διάβολος· προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ ὅλην τὴν γῆν τῶν Ἐθνικῶν θέλουν ἔλθουν πιστοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, οἵτινες ἔχουν νὰ πρεσβεύουν διὰ ὅλον τὸν Κόσμον. (1)

„ Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς
„ τῷ Θεῷ.

Τὸ προφθάσει εἶναι ἐδῶ ἀντὶ τοῦ φθάσει: ἤτοι ἡ Αἰθιοπία θέλει ἐξαπλώσει τὴν χεῖρά της εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ φθάνει, ἐξαπλώνει τὸ χέρι του, καὶ ἔτζι φθάνει ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ὁποῦ εἶναι μακράν· ἀπὸ τὸ ἑπόμενον λοιπὸν: ἤγουν ἀπὸ τὸ φθάσιμον, ἐφανέρωσεν ἐδῶ τὸ ἡγούμενον: ἤγουν τὴν ἔκτασιν τῆς χειρός· ἐξάπλωσε γὰρ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον ἡ Αἰθιοπία εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν Εὐνοῦχον καὶ δυνάστην τῆς Κανδάκης τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων· ὅς τις ἦτον καὶ τεταγμένος ἐπάνω εἰς ὅλην τὴν Γάζαν (ἤτοι τὸν θησαυρὸν) αὐτῆς τῆς βασιλίσσης, ὡς διηγοῦνται αἱ Πράξεις. (κεφ. ή. 27.) τοῦτον γὰρ χεῖρα τῆς Αἰθιοπίας ὁ Δαβὶδ ὠνόμασε· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ πρὸ πρόθεσις εἰς τὸ προφθάσει. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι διὰ μὲν τῆς Αἰγύπτου δηλοῦται ὅλη ἡ γῆ· ἐπειδὴ εἰς ὅλην τὴν γῆν ὁ νοητὸς Φαραὼ Διάβολος ἐβασίλευσε· διὰ δὲ τῆς Αἰθιοπίας, δηλοῦνται καὶ αὐτὰ τὰ ἄκρα τοῦ Κόσμου κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ τὶ ἔσχατοι καὶ τελευταῖοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νομίζονται ὅτι εἶναι, οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει κατοικοῦντες Αἰθίοπες· (2) ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἶπε „ Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς (Ψαλμ. κά. 29.) ἐδῶ δὲ προφθάσει χεῖρα, ἁπλῶς ἐννοοῦμεν ἀντὶ τοῦ θέλει ἐξαπλώσει ἡ Αἰθιοπία τὰς χεῖράς της, ὅταν προσεύχεται πρὸς τὸν Χριστὸν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευσεν. (3)

32 : „ Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς ᾄσατε τῷ
„ Θεῷ, Ψάλατε τῷ Κυρίῳ.

Τοῦ-

τοῦτο περὶ αὐτῶν καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος „ Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς· ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἔθνεσιν ἦσαν ἀντιλέγοντες, καὶ παντοδαπὰς ἁγίων σφαγὰς ἐργαζόμενοι, εἰκότως καὶ περὶ τούτων φησίν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπιτίμησον τοῖς νοητοῖς καὶ αἰσθητοῖς, ὅπως ἂν μὴ οἱ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυκες ἐγκλεισθῶσι τοῦ μὴ κηρύττειν ἔτι· ἀργύριον γὰρ τὰ θεῖα λόγια λέγει.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τῆς Αἰγύπτου δὲ προτέρας ἐμνημόνευσεν, ὡς τῆς ἀσεβείας ἀναδησαμένης πάλαι τὸ κράτος· μέμνηται δὲ αὐτῶν καὶ ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία διηγουμένη τοὺς συνηλεγμένους κατὰ τὴν τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραν.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Ὅμηρος εἶπε περὶ αὐτῶν „ Αἰθίοπες τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὅτι γε μὴν ἡ Αἰθιοπία πάντα τὰ Ἔθνη δηλοῖ, μέλανα ὄντα ἐν ἁμαρτίαις, παρίστησιν ἡ ἐν τῷ ᾄσματι διὰ μετανοίας λέγουσα νύμφη „ Μέλαινά εἰμι ἐγὼ καὶ καλή· τὸ μὲν, διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὴν κακίαν· τὸ δὲ, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀναχώρησιν· τοῦ γὰρ Ἰσραὴλ τῆς τῶν ἀγαθῶν μετουσίας ἑαυτὸν ἀποστήσαντος, ἔρχονται οἱ Αἰθίοπες, οἱ ἐξ Ἐθνῶν τῇ πίστει προστρέχοντες· καὶ οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς γίνονται, τῷ μυστικῷ ὕδατι τὴν μελανίαν ἀποκλυσάμενοι· ὥστε τὴν Αἰθιοπίαν προφθάσαι χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ, ἤτοι ἐν τῷ εὔχεσθαι, ἢ καὶ ἐν τῷ προσάγειν δῶρα τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς εὐσεβείας ἀρώματα, καὶ τὸ τῆς θεογνωσίας χρυσίον, καὶ τοὺς τιμίους λίθους τῆς τῶν ἐντολῶν τε καὶ τῶν ἀρετῶν ἐργασίας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ἐξήγησις καὶ ἑρμηνεία τῶν ἀνωτέρω δύο ῥητῶν· ἐπειδὴ καὶ προσάζει ὅλα τὰ Ἔθνη, ἀφ' οὗ πιςεύσουν εἰς τὸν Χριςὸν μὲ τὰ τῶν βασιλέων τους, νὰ ᾄδουν καὶ νὰ ψάλλουν εἰς αὐτὸν ᾠδὰς καὶ πνευματικὰ ψαλμῳδήματα.

33 : „ Τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν „ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς.

Ψάλατε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅς τις ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐν ἀνατολαῖς: ἤτοι φανερῶς, κάτωθεν μὲν βλεπόντων τῶν Ἀποςόλων, ἄνωθεν δὲ τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων· ὅταν μὲν γὰρ ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν κατέβη εἰς τὴν γῆν, ἐν τῇ δύσει κατέβη: ἤτοι ἀφανῶς, χωρὶς τινας νὰ ἠξεύρῃ, κρυπτομένης ἀῤῥήτως τῆς αὐτοῦ Θεότητος· ὅταν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπὸ τὴν γῆν ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, τότε ἀνέβη ἐν ἀνατολαῖς: ἤτοι φανερῶς· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατὰ Ἀνατολάς (1) Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπε κατὰ ἀνατολὰς ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τῆς Ἰερουσαλὴμ ἀνελήφθη ὁ Κύριος· τὸ γὰρ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀνελήφθη εἰς οὐρανόν, κατὰ ἀνατολὰς εὑρίσκεται τῆς Ἰερουσαλήμ· οὐρανὸν δὲ οὐρανοῦ ὠνόμασε τὸν ὑπὲρ τὸ ςερέωμα ὄντα οὐρανόν, τὸν ὁποῖον πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ κτίσματα ἐποίησεν ὁ Θεός· ἐκεῖνος γὰρ ὁ πρῶτος οὐρανός, εἶναι τοῦ ςερεώματος οὐρανός, ὡς ἐκείνου ὑψηλότερος: τὸ δὲ ςερέωμα πάλιν, εἶναι οὐρανὸς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. (2)

„ Ἰδοὺ δώσει τῇ φωνῇ αὐτοῦ φωνὴν „ δυνάμεως.

Φωνὴ τοῦ Χριςοῦ εἶναι οἱ Ἀπόςολοι· ἐπειδὴ καὶ λαλοῦσι τοὺς λόγους τοῦ Χριςοῦ· εἰς τούτους λοιπὸν τοὺς Ἀποςόλους ἔδωκεν ὁ Χριςὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῷ καιρῷ τῆς Πεντηκοςῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ ὁποῖον ἅγιον Πνεῦμα ὠνόμασεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ φωνὴν δυνάμεως· φωνὴν μέν, διὰ τὶ γράφει περὶ αὐτοῦ ὁ θεῖος Λουκᾶς „ Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας· (Πράξ· β'· 2.) ὁ δὲ ἦχος λέγεται καὶ φωνή· καὶ παρακάτω δὲ λέγει „ Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης· (αὐτόθ. 6.) δυνάμεως δέ, διὰ τὶ καὶ ὁ Κύριος δύναμιν τὸ Πνεῦμα ἐκάλεσεν εἰπών „ Ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἰερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους· (Λουκ. κδ'. 49.) ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται τὸ ῥητὸν κατὰ τὸν Εὐσέβιον· φωνὴ μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης „ Φωνὴ γάρ φησι, βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· (Ἡσ. μ'. 3.) φωνὴ δὲ δυνάμεως εἶναι ὁ Χριςός· διὰ τὶ εἰς τὰ λόγιά του ἠκολούθει καὶ θεία δύναμις θαυματουργοῦσα· εὐθὺς γὰρ ἔλεγε τὸν λόγον ὁ Κύριος, καὶ εὐθὺς ἐγίνοντο καὶ τὰ θαύματα ὁποῦ ἤθελεν. (3)

34 : „ Δότε δόξαν τῷ Θεῷ.

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τοὺς Χριςιανούς, παρακινῶντας αὐτοὺς νὰ δοξάζου-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Τὸ δὲ κατὰ ἀνατολὰς παραβολικόν ἐςιν· ὥσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς ἄνεισι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος οἱονεὶ ἀπὸ τῶν τοῦ ᾅδου μυχῶν ἐπέβη ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ: ἀντὶ δὲ τοῦ κατ' ἀνατολάς, ἀρχῆθεν εἶπεν ὁ Ἀκύλας· ὁ δὲ Σύμμαχος ἐκ πρώτης· συνῳδὰ τῷ „ Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν Κόσμον εἶναι, παρὰ σοί.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Ὥσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς ἄνεισι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος, οἱονεὶ ἀπὸ τῶν τοῦ Ἅδου μυχῶν, ἐπέβη ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς τῆς ἰδίας δόξης τε καὶ λαμπρότητος· ἀντὶ δὲ τοῦ κατὰ ἀνατολάς, ἀρχῆθεν εἶπεν ὁ Ἀκύλας· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐκ πρώτης· συνῳδὰ δὲ ταῦτα τῷ, „ Πάτερ δόξασόν με τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν Κόσμον εἶναι, παρὰ σοί.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, τοῦτο νοεῖται, ὅτι ὁ Κύριος πληρώσας τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας, δυνάμεως φωνὴν αὐταῖς δέδωκεν· ἀσθενεῖν γὰρ δοκεῖ τὰ περὶ μελλόντων λεγόμενα διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως, ὅταν δὲ πληρωθῇ, φωνὴν λαμβάνει δυνάμεως.

ζουσι τὸν Θεὸν, ὅς τις τοὺς ἀξίωσε τοιαύτην φιλανθρωπίαν. (1)

„ Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια
„ αὐτοῦ.

Εἰς τὸν θεωρητικὸν, λέγει, ἄνθρωπον γνωρίζονται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· διότι Ἰσραὴλ ἑρμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· ἐκεῖνος γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ τυφλωθῇ ἀπὸ τὰ πάθη, δὲν ἠμπορεῖ νὰ νοήσῃ, ὅσα καὶ ὁποῖα ἔργα καὶ θαυμάσια ἐμεταχειρίσθη ὁ Θεὸς διὰ τὴν σωτηρίαν μας· τὸ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ λοιπὸν εἶναι ἀντὶ τοῦ, τῷ Ἰσραήλ· ἢ καὶ ἄλλως τοῦτο νοεῖται· εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιςῶν, ἡ ὁποία νοερῶς βλέπει τὸν Χριςόν· εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, λέγει, γίνονται τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ· καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε τὴν ἀξίαν παρὰ Θεοῦ νὰ ἐνεργῇ θαύματα πάντοτε. (2)

„ Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέ-
„ λαις.

Νεφέλας τώρα λέγει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποςόλους· ἐπειδὴ εἶχον τὰ ἰδιώματα τῶν νεφελῶν· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦτον ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ γήϊνα πράγματα· καὶ ἦτον γεμάτοι ἀπὸ τὸ πνευματικὸν ὕδωρ, ὡς αἱ νεφέλαι· τὸ ὁποῖον νερὸν, τραβίξαντες ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος, διὰ μέσου αὐτοῦ ἐπότισαν τὰ ψυχικὰ χωράφια τῶν πιςῶν. (3)

35 „ Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις
„ αὐτοῦ, ὁ Θεὸς Ἰσραήλ.

Οἱ ἅγιοι, λέγει, μόνοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ θαυμάζουσι τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ ἔχουν δύναμιν νὰ νοοῦσι τὰς μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦ οἰκονομίας κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, καὶ θεοπρεπῆ ἔργα· (4) Πανταχοῦ δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριςὸν, Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ, διὰ νὰ δείξῃ μὲ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνος, ὁποῦ εὐεργετεῖ τὸν νέον λαὸν τοῦ Ἰσραήλ: ἤτοι τοὺς Χριςιανοὺς, αὐτὸς καὶ τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων εὐεργέτησεν· ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς τούτων, καὶ ἄλλος ἐκείνων, ἀλλ' ἕνας καὶ ὁ αὐτός.

„ Αὐτὸς δώσει δύναμιν καὶ κραταίω-
„ σιν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

Αὐτὸς, λέγει, ὁ Χριςὸς, θέλει δώσει δύναμις εἰς τὸν νέον λαὸν τῶν Χριςιανῶν· δύναμιν μὲν, εἰς τὸ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων· κραταίωσιν δὲ, εἰς τὸ νὰ μένῃ πάντοτε ςερεὸς ἐν τῇ ἀμωμήτῳ πίςει τοῦ Χριςοῦ. (5)

Εὐ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Δότε δόξαν αὐτῷ, μὴ μόνον τὴν διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ τὴν δι' ἔργων· κατὰ τὸ, „ Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι ὑμῶν· τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος προσιθεὶς καὶ τοῦτο „ Τοὺς γὰρ τοσούτων ἀπολαύοντας, δίκαιον διὰ πάντων τὸν εὐεργέτην δοξάζειν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐξ Ἰσραὴλ τὸ γένος κατάγοντες οἱ Ἱεροὶ Ἀπόςολοι, τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλουργίαν δι' ὧν εἰργάζοντο, θαυμάτων ὑπέδειξαν· καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Ἐπὶ τὸν ἀληθινὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ· οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· νεφέλαι οἱ μετὰ τοὺς Ἀποςόλους τὸ διδασκαλικὸν δεξάμενοι χάρισμα· καθάπερ γάρ τινες νεφέλαι ἐκ τῆς τοῦ Παναγίου Πνεύματος θαλάττης τὸν ὑετὸν ἀνιμώμενοι, τὴν ἀρδείαν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρουσαν· ἢ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις νοεῖται, ἀντὶ τοῦ μεγάλη καὶ ὑψηλὴ καὶ περίοπτος κατὰ τὸν Νικήταν.

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν „ Ἅπαντες οἱ τῆς ἀρετῆς ἐρασταὶ, τὸν Θεὸν δι' ἑαυτῶν εὖ βιοῦντες, ὑμνεῖσθαι παρασκευάζουσι, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν „ Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· (Ματθ. έ. 16)

(5) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ὁ Χριςός ἐςι· περὶ αὐτοῦ γάρ φησιν Ἡσαΐας „ Ἐν σοὶ ὁ Θεός ἐςι, καὶ οὐκ ἔςι Θεὸς πλὴν σου· σὺ γὰρ εἶ Θεὸς καὶ οὐκ ᾔδειμεν· ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ Σωτὴρ (Ἡσ. μέ. 14.)

„ **Εὐλογητὸς ὁ Θεός.**

Μὲ δοξολογίαν τελειόνει τὸν Ψαλμὸν ὁ Δαβίδ, λέγωντας· ἂς ἦναι εὐλογητὸς καὶ δεδοξασμένος ὁ Θεός, ὅς τις οἰκονόμησεν ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα θαυμάσια· ὅς τις καὶ ἔπλασε καὶ ἀνέπλασε τὸν λαὸν τῶν Χριςιανῶν, καὶ ἀξίωσεν αὐτὸν τόσον πολλὰ καὶ οὐράνια ἀγαθά.

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου κατὰ ἀναγωγὴν καὶ ὑψηλοτέραν θεωρίαν, καὶ ἔτζι ἐπροσαρμόσθη ὅλος εἰς τὸν Χριςόν· οἱ δὲ ἀνόητοι Ἰουδαῖοι σπουδάζουν νὰ ἑρμηνεύσουν αὐτὸν ἱςορικῶς, καὶ νὰ προσαρμόσουν αὐτὸν εἰς τὰ ἐδικά τους πράγματα· πλὴν δὲν δύνανται βέβαια νὰ τὸν προσαρμόσουν· πρέπει δὲ ὅμως νὰ ἠξεύρωμεν, καὶ τίνι τρόπῳ τραβίζουσι τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἰς τας ἐδικάς των ὑποθέσεις· λέγουσι λοιπὸν αὐτοί, ὅτι ἀναςήτω ὁ Θεός: ἤγουν εἰς βοήθειαν τοῦ σωματικοῦ καὶ παλαιοῦ Ἰσραήλ· ἔπειτα ἐχθροὺς ὀνομάζουν τοὺς ἀλλοφύλους· ὁμοίως δὲ καὶ μισοῦντας καὶ ἁμαρτωλούς, ὡς ἀνόμους· δικαίους δὲ λέγουν τοὺς ἐν τοῖς Ἰουδαίοις δικαίους καὶ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους· τὸ δέ, ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, λέγουσιν ὅτι ἐῤῥέθη διὰ τὴν Κιβωτόν· προςάζοντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ εὐτρεπίσουν εἰς αὐτὴν τὴν ςράταν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας Κιβωτοῦ ἔμελλεν ὁ Θεὸς νὰ ἐπιβῇ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἱερουσαλήμ· δυτικὴν γὰρ θέσιν λέγουσιν ὅτι εἶχεν ὁ ναός, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ὕςερον ἐβάλθη ἡ Κιβωτός· τό, ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ, λέγουσιν ὅτι εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ναῷ· ὅς τις Θεὸς ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ κατοικίζει τοὺς μονοτρόπους Ἰουδαίους: ἤγουν τοὺς πιςεύοντας εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον Θεόν.

Ἔπειτα λέγουσιν, ὅτι ἀριθμεῖ ἀκολούθως ὁ Ψαλμὸς τὰ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς Αἰγύπτου γεγενημένα· ἐξήγαγε, λέγουσιν, ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει, τοὺς εὑρισκομένους πεπεδημένους ἐν τῇ σκλαβίᾳ τῆς Αἰγύπτου· τοὺς ἰδίους δὲ λέγουσι καὶ παραπικραίνοντας, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἑρμηνεύσαμεν, καὶ κατοικοῦντας ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ὡς ἐν τάφοις· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐνεργήσουν τὶ καθ' ἑαυτούς, ὡς σκλάβοι ὁποῦ ἦτον· ἐξεπορεύετο δὲ ὁ Θεὸς ἐνώπιον τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ ςύλου τῆς νεφέλης καὶ τοῦ πυρός, καὶ διέβαινε μὲ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἔρημον, ὅταν καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, μὲ τὸ νὰ ἔγινεν ἀνεμοςρόφυλλον κατὰ τὸ Σινᾶ ὄρος, καὶ οἱ οὐρανοὶ ἔςαξαν τὸ μάννα· βροχὴν δὲ ἑκούσιον λέγουσι τὴν εὐάρεςον εἰς τὸν Θεόν, ἥτις κατασκευάζει τὴν εὐθηνίαν τῶν καρπῶν· ἠσθένησε δὲ λέγουσιν ἡ ἐδική τους κληρονομία, ἐπειδὴ καὶ συνετρίβη κατὰ τὴν Αἴγυπτον· κατήρτισε δὲ αὐτὴν ὁ Θεός, κραταιώσας αὐτὴν μὲ βασιλείαν· ζῶα δὲ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζουσι τὸν ἑαυτόν τους, ὡς ἀφιερωμένους ὄντας εἰς τὸν Θεόν.

Ἡτοίμασας δὲ λέγουσι τὰ ῥηθέντα ἀγαθὰ εἰς τὸν πτωχὸν λαόν σου, τὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ πλανώμενον, καὶ μὴ ἔχοντα ἐδικόν του τόπον· εὐαγγελιζομένους δὲ λέγουσι τοὺς Προφήτας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ εὐαγγέλιζον τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων νὰ διαμοιράσουν τὰ κοῦρση τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ ἀφιερώσουν αὐτὰ εἰς τὴν ὡραιότητα καὶ καλλωπισμὸν τοῦ ναοῦ· εἰς τοῦτο δὲ ψεύδονται οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ κἀνένα κοῦρσος δὲν ἀφιέρωσαν εἰς εὐπρέπειαν τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ ὁ λόγος οὗτος νοεῖται κατὰ ἀλληγορίαν, ὡς τὸν ἑρμηνεύσαμεν ἡμεῖς· ἀγαπητὸν δὲ λέγουσι τὸν Δαβίδ, ἢ τὸν Σολομῶντα. τὸ δὲ ἐὰν κοιμηθῆτε ἀναμέσον τῶν κλήρων, οὕτω νοοῦσιν· ἀνίσως, λέγουσι, ςερεωθῆτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς κληρωθέντας εἰς ἐσᾶς τόπους τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, τόσον πολλὰ θέλετε πλουτίσετε, ὥςε ὁποῦ τῆς περιςερᾶς ἐκείνης (τὴν ὁποίαν οἱ πολλὰ πλούσιοι ἔχουν συνήθειαν νὰ ςήνουν ἐπάνω εἰς τὸ δῶμά των ἀπὸ γύψον κατεσκευασμένην, εἰς σημεῖον ἄκρας εὐδαιμονίας.) τῆς περιςερᾶς, λέγω, τῆς γυψίνης ἐκείνης αἱ πτέρυγες, θέλουν εἶναι ἀπὸ ἄργυρον κατασκευασμέ-

14.) οὗτος ἰσχὺν καὶ δύναμιν τῷ λαῷ τῷ ἐξ Ἐθνῶν, ὥςε τῆς πλάνης ἀποςῆναι, καὶ πρὸς ἐπιςρέψαι χαρίζεται· οἵτινες ὡς λαὸς αὐτοῦ, Χριςιανοὶ διὰ Χριςὸν ὀνομάζονται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ,) καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ δώσει δύναμιν τῷ ἰδίῳ λαῷ πρὸς τὸ λέγειν „ Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριςῷ.

μέναις, καὶ τα μετάφρενα: ἤγουν τὰ ἐπίσθεν τοῦ λαιμοῦ της, θέλουν στελισθοῦν μὲ κιτρινάδα τοῦ χρυσαφίου· πλὴν ἡμεῖς δὲν ἐμάθομέν ποτε νὰ ϛέκεται ἐπάνω εἰς τὸ δῶμά τινος Ἑβραίου μία τοιαύτη περιϛερά· τα δὲ ἀκόλουθα: ἤγουν τὸ, ἐν τῷ διαϛέλλειν νοοῦσιν, ὅτι ὅταν ἐκλέξῃ ὁ ἐπουράνιος Θεὸς βασιλεῖς ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, τότε θέλουν λαμπρυνθοῦν οἱ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ λαοί.

Ὄρος δὲ Θεοῦ τὸ Σιὼν καλοῦσι, καὶ ὄρος πίον, διὰ τί πιαίνει καὶ παχύνει τὰ πρόβατα· καὶ ὄρος τετυρωμένον, διὰ τὶ προξενεῖ γάλα εἰς τὰ ζῶα μὲ τὴν πλουσιότητα τῆς νομῆς του· περὶ δὲ τοῦ „ Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος, εἴπομεν ὅτι δὲν ἔχουν οἱ Ἑβραῖοι νὰ εἰποῦν τίποτε βέβαιον· ἅρμα δὲ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζουν τὸν ἑαυτόν τους οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ ἀναπαύεται ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός· μυριοπλάσιον δὲ, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος αὐτῶν· χιλιάδες δὲ εἶναι, λέγουσιν, ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς, εὐθηνοῦντες ἀπὸ πλοῦτον· νομίζουν δὲ, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι εἰς αὐτοὺς, ὅς τις ἦτον καὶ εἰς τὸ Σινᾶ μετὰ τῶν προγόνων αὐτῶν· λέγουσι δὲ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν, ὅτι ὑψηλὸς ἐνομίσθης ἀπὸ ὅλους· αἰχμαλώτευσας δὲ αἰχμαλωσίαν, λέγουσι, διὰ μέσου τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων τοῦ νικήσαντες τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἔλαβες ἀφιερώματα· ὁμοίως ἔλαβες καὶ τοὺς πρότερον ἀπειθεῖς ἀνθρώπους, διὰ νὰ κατασκηνώσῃς εἰς αὐτοὺς ὁμοῦ μὲ τὸν λαόν σου Ἰσραὴλ, οἵτινες δουλεύουν εἰς αὐτόν· τὰ δὲ ἑξῆς ῥητὰ, εἶναι φανερά· παρὰ τοῦ Κυρίου, λέγουσιν, εἶναι αἱ ὁδοὶ τοῦ θανάτου· ὅς τις θέλει συνθλάσει τὰς κεφαλὰς τῶν ἀλλοφύλων, καὶ τὴν κορυφὴν τῆς πλεξούδας τῶν ἀνθρώπων, τῶν διαπορευομένων ἐν πλημμελείαις· εἶπε πάλιν, λέγουσιν, ὁ Κύριος, ὅτι ἐπιϛρέφω: ἤτοι θέλω ἐλευθερώσω τὸν λαόν μου ἀπὸ τὴν χώραν τῆς Βασαν, τῆς ὁποίας ἐβασίλευσεν ὁ γίγας Ὤγ· καὶ θέλω ἐλευθερώσω αὐτὸν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς θαλάσσης τῶν αἱμάτων· ῥύακες γὰρ αἱμάτων τότε ἐπλημμύρησαν, ἀπὸ τὸν φόνον τῶν ϛρατευμάτων τοῦ Ὤγ, δια νὰ βαφῇ τὸ ποδάρι σου, τοῦ Ἑβραίου απο τε αιμα τῶν σφαττομένων· καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα τῶν σκύλων σου, νὰ βάψῃ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν δι' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

Λέγουσι δὲ, ὅτι ἐθεωρήθησαν αἱ ἀποραῖαι τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν του εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ „ Ἀνέβη γὰρ φησιν ἐν τῷ ὄρει Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν... καὶ εἶδον τὸν τόπον, οὗ εἱϛήκει ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὥσπερ ἔργον πλίνθου σαπφείρου (Ἔξοδ. κδ'. 10.) ἅγιον δὲ νοοῦσι τὸν οὐρανόν· ἔπειτα, λέγουν, προσέλαβον τὸν λαὸν οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ μὲ τὸ νὰ ᾄδουν εἰς τὸν Θεὸν ϛεκόμενοι κοντὰ εἰς τοὺς Ψάλτας, ἀνάμεσα εἰς τὰς νεανίδας τὰς τυμπανιϛρίας· λέγουσι δὲ καὶ ὅσα ἠκολούθησαν μετὰ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅτι ἡ Μαριὰμ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρὼν ἔψαλλε πρώτη ἀνάμεσα εἰς τὸν χορὸν τῶν νεανίδων γυναικῶν· τὸ δὲ ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν, δὲν ἠμποροῦν νὰ τὸ ἑρμηνεύσουν κατὰ τὸν σκοπόν τους· Βενιαμὶν δὲ λέγουσι τὴν φυλὴν τοῦ Βενιαμὶν, ἥτις ἦτον νεωτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας· καθότι καὶ ὁ Βενιαμὶν ἦτον νεώτερος υἱὸς τοῦ Ἰακώβ· ἐν ἐκϛάσει δὲ, διὰ τί οἱ Βενιαμῖται ἐγίνοντο ἐκϛατικοὶ καὶ ἐνθουσιῶντες ὅταν ἐπολέμουν· ψυχρὰ ὅμως εἶναι καὶ αὐτη ἡ ἑρμηνεία των· οἱ ἄρχοντες δὲ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα ἐβασίλευσαν τῶν Ἑβραίων· ἄρχοντες δὲ Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλεὶμ λέγονται, διὰ τί αὐταῖς ἦτον ὀνομαϛαῖς φυλαῖς τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ τὰς ἀνδραγαθίας, ὁποῦ ἔκαμναν εἰς τὸν πόλεμον.

Εἶτα λέγουσιν, ἔντειλαι ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἀγγέλους σου διὰ λόγου μας· δύναμις γὰρ Θεοῦ εἶναι οἱ Ἄγγελοι· καὶ κραταίωσον, λέγουσι, σὺ ὁ εὐπρεπίσας τὸ ἐδικόν μας βασίλειον, ἂν ὄχι διὰ λόγου μας, ἀλλὰ κἂν διὰ τὸν περίφημον ναόν σου· ἔτζι γὰρ νοοῦσι τὸ, ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου· οἴσουσι δὲ βασιλεῖς δῶρα: ἤγουν ὁ βασιλεὺς Χιρὰμ φέρων τὰ κέδρινα ξύλα, καὶ ἄλλοι ἄλλα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σολομῶντος, διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ· θηρία δὲ τοῦ καλάμου λέγουν τὰ ἄγρια Ἔθνη, τὰ κατοικοῦντα εἰς ἀποκρύφους καὶ δυσβάτους τόπους·

ἡ Συναγωγὴ δὲ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, θέλει εἶναι ἐν τοῖς τόποις τῶν ὑποτεταγμένων εἰς αὐτοὺς λαῶν, οἵτινες ἡγεμόνες ἔχουν νὰ συνάγωνται καὶ νὰ διορθόνουν καὶ νὰ φυλάττουν αὐτούς, διὰ νὰ ἐκκλεισθοῦν: ἤγουν διὰ νὰ λυτρωθῇ ὁ λαὸς ὁ δοκιμασμένος ὡς ἀργύριον, μὲ τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως· τὸ δὲ ἥξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου, λέγουσιν, ὅτι ἔγινεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σολομῶντος, ὅταν ἡ Αἰθιοπία ἔστειλε τὴν βασίλισσάν της εἰς αὐτόν· Καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ λόγια, σπουδάζουν μὲν νὰ συμβιβάσουν, ἐλέγχονται ὅμως ὅτι σφάλλουσι· πρέπει δὲ νὰ θαυμάσωμεν, πῶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα μαζὶ μὲ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱστορίαν, ἔσμιξε καὶ τὸ Πνευματικὸν νόημα καὶ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ κάθε ῥητοῦ· εἰς μερικὰ δὲ ῥητὰ γυμνὴν ἔβαλε τὴν ἀναγωγὴν καὶ τὸ Πνευματικὸν νόημα, εἰς ἔλεγχον τῶν ἀντιλεγομένων ἀπειθῶν Ἰουδαίων.

Ψαλμὸς ΞΗ'.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὸ τέλος καὶ τὴν ἔκβασιν τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων προῤῥήσεων· ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων δὲ, διὰ τί ἀναφέρει περὶ μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως πραγμάτων· ἐσχηματίσθη δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἀλλοιώθησαν· ἐπειδὴ ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον δοῦλοι, ἔγιναν πάλιν ἐλεύθεροι· καὶ ἀντὶ τῆς ξενιτείας, ἐκατοίκησαν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα των· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὁποῦ πολεμεῖται, τόσον κατὰ τὸ σῶμα, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ψυχήν. (1)

1: „ Σῶσόν με ὁ Θεὸς ὅτι εἰσήλθοσαν „ ὕδατα ἕως ψυχῆς μου.

Ὕδατα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν πλημμύραν τῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, τῶν φερομένων εἴτε ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθροὺς, εἴτε ἀπὸ τοὺς ἀοράτους· τῶν ὁποίων πειρασμῶν τὸ βάθος ἀποπνίγει ἐκεῖνον, ὁποῦ πέσῃ εἰς αὐτούς· Αὐτὰ, λέγει, τὰ νερὰ τῶν πειρασμῶν νικήσαντα τὸ σῶμά μου, ἐμβῆκαν καὶ ἕως εἰς αὐτὴν τὴν ψυχήν μου· φανερώνει δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ὑπερβολὴν του πό-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει προσευχὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὰς αἰτίας διὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν αὐτὸν, καὶ τὰς μετὰ τὸν σταυρὸν συμβησομένας συμφορὰς εἰς τοὺς Ἰουδαίους· καὶ εἰσαγωγὴν τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας· προσθέττει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς περιέχει καὶ προφητείαν τῶν τοῦ Σωτῆρος παθημάτων, καὶ τῆς δι' αὐτὰ τῶν Ἰουδαίων πανωλεθρίας.

πόνου καὶ τῆς θλίψεως.

2: „ Ἐνεπάγην εἰς ἰλὺν βυθοῦ, καὶ οὐκ
„ ἔστιν ὑπόστασις.

Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, εἰς ὕλην βυθοῦ· πλὴν καὶ ἡ ἰλὺς καὶ ἡ ὕλη, εἶναι ὁ κάτω τόπος τοῦ ἐν τῷ βυθῷ νεροῦ, ὅς τις εἶναι γεμάτος ἀπὸ λάσπην. (1) μεταφορικὸς δὲ καὶ ἐξ ὁμοιότητος εἶναι ὁ λόγος οὗτος· διὰ τί, λέγει, καθὼς ἐκεῖνοι, ὁποῦ πέσουν μέσα εἰς τὸν κατώτατον καὶ λασπώδη τόπον τοῦ νεροῦ, δὲν εὑρίσκουν πάτον καὶ σίγουρον τόπον διὰ νὰ ςαθοῦν, ἀλλὰ πάντοτε καταβαίνουν βαθύτερα· ἔτζι καὶ ἐγὼ πεσὼν εἰς τὸν κάτω τόπον τῶν θλίψεων, δὲν εὑρίσκω τρόπον διὰ νὰ λυτρωθῶ ἀπὸ ἐκεῖ.

„ Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης,
„ καὶ καταιγὶς κατεπόντισέ με.

Ὁ ςίχος οὗτος καὶ οἱ ἀνωτέρω δύω, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα φανερόνουσιν: ἤγουν, ὅτι ἐγὼ ἐκαταποντίσθην ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ τοὺς πειρασμοὺς, τοὺς ὁποίους διαφόρως ὠνόμασε· νερὰ μὲν γὰρ αὐτοὺς εἶπε, διὰ τί τρέχουν ὡσὰν τὰ νερὰ καὶ πνίγουν τὸν ἄνθρωπον· ἰλὺν δὲ βυθοῦ, διὰ τί δὲν ἔχουν πάτον· βάθη δὲ θαλάσσης, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἁλμυρότητα καὶ πικρίαν· καταιγίδα δὲ: ἤγουν ἀνεμοςρόφυλλον, διὰ τὴν σφοδρότητα καὶ ὁρμὴν ὁποῦ ἔχουν. (2)

3: „ Ἐκοπίασα κράζων, ἐβραγχίασεν ὁ
„ λάρυγξ μου· ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί
„ μου ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με ἐπὶ τὸν
„ Θεόν μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐκοπίασα φωνάζωντας πρὸς ἐσένα Κύριε· ἐβραχνίασε δὲ ὁ λάρυγγάς μου ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας φωνὰς ὁποῦ κάμνω· τὰ δὲ ὀμμάτιά μου ἀσθένησαν καὶ ἀπέκαμον, ἀποβλέποντα εἰς ἐσένα ὅλως διόλου· τοῦτο δὲ τὸ ἔπαθον, διὰ τί ἐγὼ ἤλπιζον εἰς μόνον ἐσένα, καὶ ἀπὸ ἐσένα μόνον ἐπρόσμεινα βοήθειαν. (3)

4: „ Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς
„ κεφαλῆς μου οἱ μισοῦντές με δωρεάν· ἐκραταιώθησαν οἱ ἐχθροί μου οἱ
„ ἐκδιώκοντές με ἀδίκως.

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος νοεῖ, ὅτι ταῦτα λέγονται καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Χριςοῦ, ὅταν ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου· καὶ ὁ Ἀθανάσιος δέ φησιν „ Ἐπειδὴ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνέλαβε καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, εἰκότως προσεύχεται ῥυσθῆναι ἐκ τῶν πειρασμῶν, χειμάῤῥου δίκην κυκλωσάντων αὐτοῦ τὴν ψυχήν· τὸ αὐτὸ δὲ λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Δίδυμος λέγει „ Οἱ βασιλέως ὑπὲρ ἁμαρτηκότων, δεόμενοι, συνηγοροῦντες ἐκείνοις, εἰς ἑαυτοὺς ἀναλαμβάνουσι τὰ λεγόμενα· καὶ οἱ ἅγιοι δὲ περὶ ἑτέρων λέγοντες φασίν· ἡμάρτομεν ἠνομήσαμεν ἠδικήσαμεν· πόσῳ μᾶλλον ὁ Σωτὴρ ὑπερβαλλούσῃ κηδεμονίᾳ Παράκλητος ὑπὲρ ὅλου γέγονε τοῦ κόσμου, τῶν αἰτουμένων ὡς Θεὸς χορηγὸς ὑπάρχων.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον καὶ Βασίλειον „ Θάλασσα τροπικῶς ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὁ κοσμικὸς βίος καὶ ὑμέτερος ὠνόμασαι καὶ τὰ ἀνθρώπινα· πολὺ γὰρ κἀν τούτῳ τὸ ἁλμυρὸν καὶ ἄςατον· ὅμει δοκεῖ καὶ ὁ θαυμασιώτατος Δαβὶδ κατανοήσας διδασκαλίαν ἐξομολογήσεως ἡμῖν ὑφηγούμενος, τὸν ἄςατον τοῦτον καὶ ἐμπαθῆ καὶ ταραχώδη βίον, ὕδατα ψυχῆς ἁπτόμενα, καὶ βάθη θαλάσσης, καὶ καταιγίδας καλεῖ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ποικίλλει τὸν λόγον ταῖς διαφόροις εἰκόσιν, οὐχ εὑρίσκων ἀξίαν εἰκόνα τῶν κατεχόντων ἀνιαρῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ταῦτα ἡ ἀνθρωπία ἐπεπόνθει φύσις κατενεχθεῖσα ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰς θάνατον, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τοῦ ᾅδου χῶρον· ὃν καὶ ἰλὺν βυθοῦ καὶ βάθος θαλάσσης ἐν τοῖς παροῦσιν ὀνομάζει.

(3) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει, ὅτι ἐκ μεταφορᾶς τοῦτο τέθηκε τῶν συνήθη καὶ γνώριμόν τινα ἐξ ἀποδημίας ἐπανιόντα προσμενόντων, καὶ τὰς ὁδοὺς περισκοπούντων, καὶ συντεταμένως ἀποβλεπόντων πρὸς τὸν ἐλπιζόμενον· ἀπέκαμόν φησιν ἀναμένων τὴν σὴν βοήθειαν· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι „ Καὶ πῶς τις ἐλπίζων ἐπὶ τὸν Θεὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκλείπει, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐνλείπει καὶ ἰσχυρότερος γίνεται; ἀλλ' ὀφθαλμοὺς ἑαυτοῦ τοὺς Ἀποςόλους λέγει, οἵτινες κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐξέλιπόν τε καὶ ἐσκορπίσθησαν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ μὲ μισοῦν, εἶναι καὶ πολλοὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν, καὶ κραταιοὶ εἰς τὴν δύναμιν· οἱ ἐκδιώκοντές με δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ οἱ καταδιώκοντές με ἀδίκως καὶ ἀναιτίως, χωρὶς νὰ ἔχουν κάμμίαν ἀφορμήν. (1)

„Ἃ οὐχ ἥρπαζον, τότε ἀπετίννυον.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι μεταφορικὸς, καὶ ἐξ ὁμοιότητος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἵ τινες πληρονουν ἀδίκως ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὁποῦ δὲν ἅρπασαν παρά τινος· φανερόνει δὲ μὲ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὅτι διὰ ἐκεῖνα, ὁποῦ δὲν ἀδίκησα, δι᾽ αὐτὰ τότε ἐπλήρωνα τὴν τιμωρίαν, ὅταν αὐτὴν ἀπαιτούμην: ἤτοι δι᾽ αὐτὰ ἐτιμωρούμην. (2)

5: „Ὁ Θεὸς σὺ ἔγνως τὴν ἀφροσύνην „μου, καὶ αἱ πλημμέλειαι μου ἀπὸ „σοῦ οὐκ ἀπεκρύβησαν.

Σὺ, λέγει, Κύριε, εἶσαι ὁποῦ ἠξεύρεις τὰ πάντα· σὺ ἠξεύρεις καὶ τὴν ἐδικήν μου ἀφροσύνην· ἀνίσως δηλαδὴ καὶ ἐφάνηκα ἄφρων εἰς κἀνένα πρᾶγμα κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου· εἰ μὲν γὰρ καὶ ἔσφαλά τι εἰς αὐτοὺς, τοῦτο δὲν σὲ λανθάνει. (3)

6: „Μὴ αἰσχυνθείησαν ἐπ᾽ ἐμὲ οἱ ὑπομέ„νοντές σε Κύριε Κύριε τῶν Δυνά„μεων.

Τὸ ἐπ᾽ ἐμὲ ἐδῶ ἀδιαφόρως συντάσσεται μὲ αἰτιατικὴν, ἀντὶ νὰ συνταχθῇ μὲ δοτικὴν οὕτως „Ἐπ᾽ ἐμοί· ἂς μὴν ἐντραποῦν, λέγει, διὰ λόγου μου, ἐκεῖνοι ὁποῦ ὑπομένουν ἐσένα Κύριε· μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπιτυχαίνουν τὴν παρὰ σοῦ ἐλπιζομένην βοήθειαν· ὑπομένοντες δὲ εἶπεν: ἤτοι οἱ προσμένοντες νὰ λάβουν ἐσένα βοηθόν· Κύριον δὲ τῶν δυνάμεων αὐτὸν ὠνόμασεν· ἐπειδὴ καὶ δύναται νὰ σώζῃ ἐκείνους ὁποῦ τὸν ἐπικαλοῦνται.

„Μηδὲ ἐντραπείησαν ἐπ᾽ ἐμὲ οἱ ζη„τοῦντές σε ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ ἀνωτέρω· ζητοῦντες δὲ τὸν Θεὸν εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπικαλοῦνται αὐτὸν εἰς τὰς συμφορὰς, ὁ-

(1) Λέγονται δὲ οἱ πιϛοὶ τρίχες τοῦ Χριϛοῦ, ὡς κόσμος αὐτοῦ, ϗ ὡς νεκροὶ τοῖς πα᾽ροῦσι, ϗ ὡς τὴν ϛενὴν βαδίζοντες, ὧν πλείους οἱ τὴν πλατεῖαν ὁδεύοντες· ὁ δὲ Θεοδώριτος δὲν θέλει, ὅτι ὁ ϛίχος οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου· ἀλλὰ ἐκ προσώπου τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „Πολλοὶ οἱ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπίβουλοι Δαίμονες, οἱ μηδὲν ἠδικημένοι παρ᾽ ἡμῶν, ϗ σπεύδοντες ἀνελεῖν· ὁ δὲ Ἡσύχιος, τρίχας ἑαυτοῦ τοὺς πιϛοὺς λέγει· ὥσπερ γὰρ ἡ κεφαλὴ ἡ ἐπὶ ταῖς θριξίν: οὕτω ϗ ὁ Χριϛὸς ἐπὶ τοῖς πιϛοῖς σεμνύνεται.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὧν οὐκ ἠδίκησα, δίκας εἰσπράττομαι· ὁ δὲ Δίδυμος „Εἰ δὲ ϗ ἀπέδωκεν ἃ μὴ ἥρπασεν (ὁ Σωτὴρ), ἀλλ᾽ οὖν ἡμᾶς ἐλυτρώσατο, ἐξαλείφων τὸ καθ᾽ ἡμῶν χειρόγραφον, ὅπερ ἀποτιννύειν ἠναγκαζόμεθα.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Καὶ ὁ Χριϛὸς δὲ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν ϗ τὸ πλημμελὲς οἰκειούμενος, ταῦτά φησιν, ἢ κατὰ τὸν Κύριλλον ϗ Εὐσέβιον ϗ Ἀθανάσιον ϗ Δίδυμον, ἀφροσύνην φησὶ τὴν νομισθεῖσαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις μωρίαν, τὴν τοῦ πάθους φημί· γέγονε γὰρ ὁ τοῦ Κυρίου ϛαυρὸς, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρία· οὕτω ϗ ὁ Παῦλος ἔφη, ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ, σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐϛί· ϗ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων· μωρίαν μὲν, τοῦ Χριϛοῦ τὸ πάθος, ἀσθένειαν δὲ, τὸν ϛαυρὸν ὀνομάζων. Σὺ οὖν φησιν ὁ Πατὴρ, ἔγνως τὴν διὰ τοῦ ϛαυροῦ οἰκονομίαν· τὸ δὲ αἱ πλημμέλειαί μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβησαν, ὅμοιόν ἐϛι τῷ „Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν· (Β΄. Κορ. έ. 21.) ὁ δὲ Θεοδώριτος τῷ Δαβὶδ ἀποδιδοὺς τὸν ϛίχον τοῦτον λέγει „Οἶδας Δέσποτα, ὡς εἰς ἐκείνους μὲν οὐδὲν ἐπλημμέλησα, τοὺς δὲ σοὺς παραβέβηκα νόμους· ὁ δὲ Εὐσέβιος ϗ ὁ Δίδυμος λέγουσιν „Εἰ δὲ ϗ ἦσαν πλημμέλειαι, δι᾽ ἃς ἐϛαυρώθην, οὐκ ἄν σε τὸν πάντα εἰδότα διέλαθον· ἀλλ᾽ οὐκ ἦσαν τοιαῦται· δωρεὰν ἄρα με ἐδίωκον, ϗ ψευδομαρτυρίας συϛήσαντες κατ᾽ ἐμοῦ ἀπῄτουν ἃ οὐχ ἥρπασα.

ὁποῦ πάσχουσι. (1)

7: „ Ὅτι ἕνεκά σου ὑπήνεγκα ὀνειδισμόν·
„ ἐκάλυψεν ἐντροπὴ τὸ πρόσωπόν
„ μου.

Διὰ τὸν ὀνειδισμόν: ἤγουν τὸ περιγέλασμα, ὁποῦ κάμνουν οἱ ἐχθροί, εἴπομεν εἰς τὸν μα'. Ψαλμόν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ὠνείδιζόν με οἱ ἐχθροί μου ἐν τῷ λέγειν αὐτούς μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου; εἰς τὸν ὀνειδισμὸν δὲ καὶ τὸ περιγέλασμα τῶν ἐχθρῶν, ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ἐντροπή. (2)

8: „ Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς
„ ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς
„ τῆς μητρός μου.

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἁρμόζουν φανερῶς εἰς τὸν Χριστόν, καθὼς θέλει δειχθῇ· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Δίδυμος βιάζονται νὰ προσαρμόσουν καὶ τὰ πρότερα ῥητὰ εἰς τὸν αὐτὸν Χριστὸν, ὅστις ἔπασχε κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀδελφοὺς δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος τοὺς Ἰουδαίους· διὰ τί καὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, πατέρα εἶχον τὸν Ἀβραάμ· ὁμοίως δὲ ὀνομάζει αὐτοὺς καὶ υἱοὺς τῆς μητρός του, διὰ τὴν Σάῤῥαν τὴν κοινὴν αὐτοῦ τε καὶ ἐκείνων μητέρα· αὐτοὶ γὰρ ἀπηλλοτρίωσαν καὶ ἀπεξένωσαν τὸν Χριστὸν, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν· „ Εἰς τὰ ἴδια, φησὶν, ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον (Ἰωάν. α'. 11.) Καὶ πάλιν „ οὐ καλῶς λέγομεν ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ (ἤτοι ξένος·) καὶ Δαιμόνιον ἔχεις; (Ἰωάν. η'. 48.) (3)

9: „ Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέ-
„ φαγέ με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐπληρώθη, ὅταν ὁ Δεσπότης Χριστὸς μετὰ παῤῥησίας μεγάλης ἐδίωξεν ἀπὸ τὸ Ἱερὸν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας „ Ἐμνήσθησαν γὰρ, φησὶν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστὶν ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με (Ἰωάν. β'. 17.) ζῆλον δὲ ὀνομάζει τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν, τὴν ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ Ἱεροῦ γενομένην.

„ Καὶ οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων
„ σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

Καὶ

(1) Ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ τοῦτο λέγεται· ἐπειδὴ ἐγώ φησιν ὑπὲρ αὐτῶν κατεδεξάμην γεύσασθαι θανάτου, ἀναιρεθείη ἡ πάλαι κατ' αὐτῶν γενομένη διὰ τοῦ θανάτου αἰσχύνη· σημαίνει οὖν, ὅτι διὰ τῆς αὐτοῦ Ἀναστάσεως ἐκποδὼν γενήσεται ὁ θάνατος καὶ οἰχήσεται· τὸ αὐτὸ ἀπαραλλάκτως λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος.

(2) Πρὸς δὲ τὸν Πατέρα ὁ Χριστός „ Αἰτῶ, φησιν, ἐκποδὼν γενέσθαι τὸν θάνατον· ἐπειδὴ καὶ σὸς γεγονὼς ὑπήκοος αὐτὸν ἀναδέδεγμαι· οἱ μὲν λοιποὶ δι' οἰκείας ἁμαρτίας ὀνειδισμοῖς ὑποβάλλονται, ἐγὼ δὲ μὴ γνοὺς ἁμαρτίαν, διὰ τὴν σὴν βουλὴν ἔπαθόν τε καὶ ἐβλασφημήθην· (εἶναι λόγια τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου·)

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀδελφοὺς καλεῖ τοὺς Μαθητάς του, κατὰ τὸ, ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, οἵτινες ἀφέντες αὐτὸν κατὰ τὸ πάθος, ἔφυγον· γέγραπται δὲ, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ταύτῃ χρήσεται τῇ φωνῇ πᾶς, ὅς ἐστι θεοσεβὴς καὶ πίστιν ἔχων ὀρθήν· διωκομένης γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταπεφρονημένης, ἀργείτω τότε τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης ὁ νόμος· ἀσθενείτω διάθεσις ἡ πρὸς γονέας καὶ γένη· ἀγαπάσθω δὲ μόνος καὶ ὑπὲρ πάντας ὁ τῶν ὅλων Θεός· ὁ δὲ Θεοδώρητος πάντα τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ προσαρμόζει τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι „ Ξένος γέγονε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ὅτε πάντες οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. Μητέρα δὲ νοήσεις τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν καὶ πᾶσαν τὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν τῶν ἐκ περιτομῆς· υἱοὺς δὲ ταύτης τοὺς ἀρνησαμένους αὐτὸν καὶ εἰρηκότας „ Τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστί (Ἰωάν. θ'. 29.)

Καὶ τὸ παρὸν ῥητὸν εἰς τὸν Χριςὸν προσήρμοσεν ὁ Ἀπόςολος Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους „ Καὶ γὰρ ὁ Χριςὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ (Ῥωμ. ιέ. 3.) λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν Πατέρα ὁ Κύριος, ὅτι τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τὰ περιγελάσματα, ὁποῦ οἱ Ἐθνικοὶ ἔκαμναν κατὰ σοῦ, ἐγὼ τοὺς ἐνόμισα ὡς ἐδικούς μου· οἱ γὰρ Ἐθνικοὶ καὶ Εἰδωλολάτραι σὲ ἐπεριγέλουν ὡς ἀσθενῆ· διὰ τί ἀπὸ ἕνα μόνον γένος τῶν Ἰουδαίων τιμᾶσαι καὶ λατρεύεσαι· διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐξάπλωσα τὴν πίςιν καὶ θεογνωσίαν εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη.

10 : „ Καὶ συνεκάλυψα ἐν νηςείᾳ τὴν ψυχήν μου· καὶ ἐγενήθη εἰς ὀνειδισμοὺς ἐμοί.

Ἐγὼ, λέγει, συνέςειλα καὶ ἐξήρανα τὸ σῶμά μου μὲ σαρανταήμερον νηστείαν, καὶ ἀκόμη μὲ πολλὰς ἄλλας· ὅμως αὐτὴ ἡ νηςεία ἔγινεν εἰς ἐμένα ὄνειδος καὶ περιγέλασμα· διὰ τί ὁ Διάβολος ἐξ αἰτίας τῆς νηςείας ταύτης μὲ ἐνόμισεν ὡς ἀσθενῆ, καὶ διὰ τοῦτο μὲ ὠνείδιζεν ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον, καὶ ὄχι ὡς Θεάνθρωπον· ὅθεν καὶ μὲ διαφόρους τρόπους μὲ ἐπείραξεν· (1) (ἐν ἄλλοις δὲ, ἀντὶ τοῦ συνεκάλυψα, συνέκαμψα γράφεται)

11 : „ Καὶ ἐθέμην τὸ ἔνδυμά μου σάκκον·

Σάκκον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Κύριος τὴν σάρκα, διὰ τὸ σκληρὸν αὐτῆς καὶ ἀντίτυπον. (2)

„ Καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβο-
„ λήν.

12 : „ Κατ' ἐμοῦ ἠδολέσχουν οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις, καὶ εἰς ἐμὲ ἔψαλλον οἱ πίνοντες οἶνον.

Ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔγινεν ὁ Χριςὸς μετὰ τὸν θάνατόν του, παραβολὴ καὶ παράδειγμα κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες λόγου χάριν ἔλεγον, ἄμποτε τοιαῦτα νὰ πάθῃ ὁ ἐχθρός μας, ὁποῖα ἔπαθε καὶ ὁ ἐςαυρωμένος Ἰησοῦς· ἀκόλουθον δὲ ἦτον, καὶ ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἦτον συναγμένοι, νὰ λέγουν φλυαρίας, ἢ καὶ νὰ λαλοῦν συνεχῶς κατὰ τοῦ Χριςοῦ, καὶ νὰ τὸν κατηγοροῦν· εἶπε δὲ, οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις· διὰ τί παλαιὰ ἐσυμμαζόνοντο καὶ ἐκάθηντο ἔξω εἰς τὰς πόρτας τοῦ ναοῦ, ἢ καὶ εἰς τὰς πόρτας τῶν πόλεων, καὶ ἐκεῖ ἐλάλουν διάφορα λόγια· ἀκόλουθον δὲ ἦτον καὶ νὰ τραγῳδοῦν τραγῴδια καὶ ᾄσματα κατὰ τοῦ Χριςοῦ μὲ Κωμῳδίας, ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὁποῦ ἐσυμμαζόνοντο καὶ ἔκαμναν συμπόσια καὶ τραπέζια· ὅτι δὲ ἔθος ἦν καθέζεσθαι ἐν τῇ πύλῃ τὴν γερουσίαν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν Ἡσύχιον, μαρτυρεῖ ἡ ἱςορία τῆς

Ῥοὺθ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει ὅτι „ Κωλυτικὴ τῆς ἐξ ἀλόγων παθῶν ἐπάρσεως ἡ νηςεία, ϗ κρύπτουσα τὴν ψυχήν: τουτέςι τὰ πάθη αὐτῆς, ἐπιθυμίαν αἰσχρὰν, ϗ θυμὸν ἄλογον· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος, ἀγκαλὰ ϗ σπανίως ἐπήγαινε μὲ τοὺς Μαθητάς του εἰς τὰ συμπόσια, ἵνα ϗ ἐκεῖ ὠφελήσῃ τοὺς συνηθροισμένους διὰ τῆς διδαχῆς του· ἀλλ' ὅμως κατ' ἰδίαν ἐνήςευε, ϗ μάλιςα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους· ὅταν αἰρομένου τοῦ νυμφίου, ἐνήςευον ϗ οἱ Μαθηταί του ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος· ὅθεν οἱ κακοήθεις Ἰουδαῖοι, μὴ βλέποντες μὲν τὴν κατ' ἰδίαν αὐτοῦ νήςιμον δίαιταν, βλέποντες δὲ μόνην τὴν σπανιάκις γενομένην εἰς τὰ συμπόσια αὐτοῦ ἀναςροφὴν, ἔλαβον ὑπόληψιν, πῶς εἶναι φάγος ϗ οἰνοπότης· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ, ϗ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ὁ σάκκος τὴν σκληρὰν ϗ κακωτικὴν αἰνίττεται δίαιταν ϗ τὸ πένθος· ἀλλὰ ϗ τοῦτο εἰς παραβολὴν γέγονε τῷ Κυρίῳ: τουτέςιν ὄνειδος· σύνηθες γὰρ τοῖς φαύλοις ὀνειδίζειν τοῖς ἀγαθοῖς, δι' ἃς ἔχουσι κακοπαθείας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειρὰχ „ Βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια (Σειρ. α'. 22.) ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπὶ τούτοις ἀνιῶμαί φησι, ϗ νηςείᾳ κατατήκω τὸ σῶμα· ἀλλὰ ϗ τοῦτο πρόφασις ἐκείνοις ἐγένετο γέλωτος· τρύχω δὲ ἐμαυτὸν ϗ τῇ τοῦ σάκκου περιβολῇ, τὸ πένθιμον περικείμενος σχῆμα· ϗ τοῦτο μὲν τοῖς κωμῳδίας ἔλαβον ἀφορμὴν οἱ παράνομοι· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Σάκκον γὰρ ἀληθῶς τὸ τραχὺ τῆς ἡμῶν ἁμαρτίας ἐνεδύσατο.

Ρούθ· γέγραπται γὰρ ἐν αὐτῇ „ Καὶ Βοὸζ ἀνέβη ἐπὶ τὴν πύλην καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ· καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἀγχιςέα αὐτοῦ κάθισον ὧδε κρύφιε· καὶ ἔλαβε δέκα ἄνδρας ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τῆς πόλεως καὶ εἶπε καθίσατε ὧδε, καὶ ἐκάθισαν (Ῥούθ. δ.)

13 : „ Ἐγὼ δὲ τῇ προσευχῇ μου πρὸς „ σέ.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐτελείωσε τὰ κατὰ τοῦ Χριςοῦ λεγόμενα μετὰ τὸν ςαυρικὸν αὐτοῦ θάνατον, γυρίζει πάλιν ὀπίσω εἰς τὰ πρὸ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐγὼ ὅμως, λέγει, ὦ Πάτερ μου, ἠξεύρωντας αὐτὰ ὁποῦ ἔμελλον νὰ λέγουν κατ' ἐμοῦ μετὰ τὸν θάνατόν μου, ἐπροσευχόμην· (τοῦτο γὰρ πρέπει νὰ ἀκούεται ἔξωθεν·) πρὸς ἐσένα μὲ τὴν προσευχήν μου (1) ἀκολούθως δὲ λέγει καὶ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς.

„ Κύριε, καιρὸς εὐδοκίας.

Τοῦτο εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο „ Πάτερ ἐλήλυθεν ἡ ὥρα (Ἰω. ιζ. 1.) εὐδοκίαν δὲ ὀνομάζει τὸν διὰ Σταυροῦ θάνατον· εὐδοκία γὰρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν θέλημα κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἀγαθὸν δὲ θέλημα ἦτον, τὸ νὰ ζωοποιηθοῦμεν διὰ τοῦ Σταυροῦ ἡμεῖς, ὁποῦ ἐνεκρώθημεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. (2)

„ Ὁ Θεός, ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους „ σου ἐπάκουσόν μου.

Εἴπομεν πρότερον, ὅτι ὁ Κύριος προσηύχετο κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἐζήτει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· καθὼς καὶ ἡ τῶν Εὐαγγελίων ἱςορία διδάσκει „ Πάτερ γάρ φησι, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· (Ἰω. ιβ'. 27.) καὶ πάλιν „ Πάτερ, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· (Ματθ. κς'. 39.) ὅμοιον δὲ εἶναι τὸ ῥητὸν τοῦτο, μὲ τὸ „ Σῶσόν με ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου· (Ψαλμ. ς'. 4.)

„ Ἐπάκουσόν μου ἐν ἀληθείᾳ τῆς σω- „ τηρίας σου.

14 : „ Σῶσον με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμ- „ παγῶ.

Μόνη ἀληθινὴ σωτηρία εἶναι, λέγει, ἡ ἐδική σου Πάτερ μου· διὰ τί ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἄλλον ὅμοιόν του ἄνθρωπον· τὸ ἐν ἀληθείᾳ οὖν τῆς σωτηρίας σου νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἀληθινῇ σου σωτηρίᾳ· ἰδίωμα δὲ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ μεταχειρίζεται ουσιαστικὰ ἀντὶ ἐπιθέτων· καὶ τὰ πρωτότυπα ἀντὶ παραγώγων· ἐκεῖνο δὲ, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ἰλὺν, τοῦτο εἶπεν ἐδῶ πηλόν· διὰ τί τὰ ὁμοιώματα ὁποῦ ἐμεταχειρίσθη ἀνωτέρω, μεταχειρίζεται καὶ τώρα ἐδῶ.

„ Ῥυσθείην ἐκ τῶν μισούντων με, καὶ „ ἐκ τῶν βαθέων τῶν ὑδάτων.

Μι-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει „ Ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν Πατέρα φησίν· εἰ καὶ ἐχλεύαζόν με, καὶ πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ἀνταπεδίδοσάν μοι, ἀλλ' οὖν ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ οὐ παύσομαι πρὸς σὲ χρώμενος τῇ προσευχῇ· καὶ τοῦτο δῆλον, ἐξ ὧν παρέθηκεν αὐτὸν ὁ Εὐαγγελιςής, καὶ ἐν τῷ ςαυρῷ ὑπὲρ τῶν ςαυρούντων εὐχόμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ Σύμμαχος οὕτως εἶπεν „ Ἐμοῦ δὲ ἡ προσευχή σοι Κύριε· τούτων, φησὶ, γινομένων· ἐγὼ πρὸς σὲ τείνω τὸ ὄμμα, καὶ τὴν παρὰ σοῦ προσμένω βοήθειαν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶν, Σύμμαχος οὕτως εἶπε „ Καιρὸς διαλλαγῆς ὁ Θεός· ἱκανή, φησιν, ἡ ἐπενεχθεῖσά μοι τιμωρία, καιρὸς ταύτην λυθῆναι, καὶ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἀναφανῆναι.

Μισοῦντες τὸν Χριςὸν ἦτον τόσον οἱ αἰσθητοὶ ἐχθροὶ Ἰουδαῖοι, ὅσον καὶ οἱ νοητοὶ δαίμονες· βαθέα δὲ νερὰ ὀνομάζει, τὰς κεκρυμμένας καὶ ἀφανεῖς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν· διὰ τὶ καὶ τὸ βάθος εἶναι κεκρυμμένον καὶ ἀφανές. (1)

15: „ Μή με καταποντισάτω καταιγὶς ὕ„ δατος· μηδὲ καταπιέτω με βυθός.

Περὶ τούτων εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, ὅτι εἶναι ὅλα μεταφορικὰ καὶ παρομοίωσες, τὰ ὁποῖα δηλοῦσι τὰς ὑπερβολικὰς συμφορὰς, καὶ τοὺς πειρασμοὺς τοὺς θανατηφόρους.

„ Μηδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ τὸ „ στόμα αὐτοῦ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μὴν ἀπομείνω μέσα εἰς τὸ πηγάδι καὶ τὸν λάκκον τῶν πειρασμῶν· διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ πέσῃ μέσα εἰς κανένα πηγάδι, ὅταν μὲν εἶναι ἀνοικτὸν τὸ σόμα τοῦ πηγαδίου ἄνωθεν, ἔχει κάποιαν ἀναψυχὴν καὶ παρηγορίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅταν δὲ κλεισθῇ τὸ σόμα τοῦ πηγαδίου, ἀπελπίζει πλέον ὁ δυςυχὴς ἐκεῖνος παντάπασιν τὴν σωτηρίαν του. (2)

16: „ Εἰσάκουσόν μου Κύριε, ὅτι χρηστὸν „ τὸ ἔλεός σου· κατὰ τὸ πλῆθος τῶν „ οἰκτιρμῶν σου ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ.

Εἰσάκουσόν μου, λέγει, Κύριε, διὰ τὶ χρειάζομαι τὸ ἔλεός σου· τὸ δὲ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι πολλῶν οἰκτιρμῶν εἶναι ἄξιος· καὶ διὰ τοῦτο χρειάζεται τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξαιρέτου ἐπισκοπῆς καὶ προνοίας. (3)

17: „ Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου „ ἀπὸ τοῦ παιδός σου, ὅτι θλίβομαι, „ ταχὺ ἐπάκουσόν μου.

Μὴ ἀποςρέψῃς, λέγει, ὦ Πάτερ μου, ἀπὸ ἐμένα τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν τὴν ἐπισκοπήν σου, ἤ τις ἐν ἀνάγκῃ ἐσκέπασέ με· ἀλλὰ ὀγλίγωρα ἐπάκουσόν μου, διὰ τὶ θλίβεται ἡ ψυχή μου. (4)

18: „ Πρόσχες τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρω„ σαι αὐτήν.

Πρό-

---

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἐμίσουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ὡς εἰς πρόσωπον αὐτῶν ἐλέγχοντα τὴν ὑπόκρισιν, ἐν βάθει δὲ τὸ ὕδωρ τῆς κακίας ἐκέκτηντο· ὥςε ποτὲ μὲν αὐτὸν ῥαββὶ, ποτὲ δὲ ἀληθῆ καὶ ἀπὸ Θεοῦ προσαγορεύειν ἄνθρωπον, τὴν πονηρίαν ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας ἀποκρύπτοντες.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι φρέαρ εἶναι ὁ θάνατος καὶ ὁ Ἅδης· ὅς τις καταπιὼν τὰς ἀπ' αἰῶνος ψυχὰς, συνέσχε καὶ ἀπέκλεισε τὸ σόμα αὐτοῦ· ἵνα μὴ πάλιν ἐκεῖθεν ἐξέλθῃ τινάς· ὁ δὲ Χριςὸς λέγει πρὸς τὸν Πατέρα· νὰ μὴ γένῃ τοῦτο εἰς αὐτόν.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ ἀποςραφεὶς ἦν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν· τούτου χάριν πάλιν αὐτὸν ἐπιςρέψαι πρὸς αὐτὴν τὸ πρόσωπον παρακαλεῖ.

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Διὰ τὴν τῆς ὀδύνης ὑπερβολὴν, ταχεῖάν μοι παράσχου παραψυχήν· τί τὸ θλῖβον; εἰπέ! (λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος) ἐξήγησαι τὸ λυποῦν ὦ Δαβίδ· ὅτι αἱ ἀνομίαι μού φησιν ὑπερῆραν τὴν κεφαλήν μου· οὐκοῦν πρόσελθε τῷ λέγοντι· δεῦτε οἱ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· φαίη δ' ἂν καὶ ὁ Χριςὸς πρὸς τὸν Πατέρα· ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ κτήματος θλίβομαι τοῦ ἀνθρώπου, ὥςε ἐλευθερῶσαι τὸν ἀφ' ἡμῶν μακρυνθέντα αἰχμάλωτον· ταχὺ δὲ εἰσάκουσον· ἐπειδὴ χρήζει ταχύτητος τὸ κατ' αὐτὸν μυςήριον· ἄλλος δέ φησι „ Μὴ ἐπιπολὺ ἡμῖν ὀργίζου· τοῦτο γὰρ ἔθος τοῖς ὀργιζομένοις κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πολλάκις ποιεῖν ἀποσειομένοις τῶν ἡμαρτηκότων τὰς ἱκετείας καὶ ἀποςρέφειν τὰ πρόσωπα, ἀποςροφὴ δὲ Θεοῦ, ἡ ἐγκατάλειψις κατὰ τὸν Νικήταν ἐςίν.

Πρόσεχε, λέγει, καὶ ἴδες μὲ ἐπιμονὴν τὴν ψυχήν μου τὴν θλιβομένην, καὶ λύτρωσαί την ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. (1)

„Ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥῦσαί με.

Λύτρωσαί με, λέγει, ὦ Πάτερ, ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, διὰ νὰ μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου εἰς τὸν θάνατόν μου. (2)

19: „Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν „μου, καὶ τὴν αἰσχύνην μου καὶ τὴν „ἐντροπήν μου.

Ἠξεύρεις, λέγει, Κύριε, ἐκείνους τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τὰ περιγελάσματα, ὁποῦ κάμνουσι κατ' ἐμοῦ οἱ Ἰουδαῖοι, ὀνομάζοντές με φάγον καὶ οἰνοπότην, τελωνῶν φίλον καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ δαιμονισμένον, καὶ ἀντίθεον· καὶ μὲ ταῦτα τὰ λόγια προξενοῦν, ὡς νομίζουσιν, ἐντροπὴν καὶ καταισχύνην εἰς ἐμέ. (3)

„Ἐναντίον σου πάντες οἱ θλίβοντές „με.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, μὲ θλίβουν ἔμπροσθέν σου, ὅς τις βλέπεις τὰ πάντα· ἢ οἱ θλίβοντές με εἶναι ἔμπροσθέν σου, μὲ τὸ νὰ μὴ δύνωνται νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ τὸ παντέφορον ὄμμα σου· εἰδὲ τινὰς ἤθελεν ἀπορήσῃ, πῶς ὁ Χριστὸς οὕτω μὲν ἐπαρακάλει τὸν Πατέρα, δὲν ἐλυτρώθη ὅμως ἀπὸ τοὺς πειρασμούς; καὶ ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτὸν, ὅτι ὁ Χριστὸς, παρεκάλει μὲν ὡς ἄνθρωπος νὰ μὴν εἰσέλθῃ εἰς πειρασμόν· ἐπειδὴ καὶ εἰς ἡμᾶς ἔτζι ἐπαρήγγειλε νὰ παρακαλοῦμεν· διότι τὸ πνεῦμα εἶναι πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· ἐπειδὴ δὲ συνέφερε νὰ πάθῃ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· τούτου χάριν κατεδέχθη τὰ πάθη, προτιμήσας τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, παρὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὅθεν προσευξάμενος καὶ εἰπὼν πρότερον „Πάτερ μου, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο (Ματθ. κϛ᾽ 39.) ὕστερον ὅμως εἶπε „Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ (αὐτόθ.) καὶ πάλιν „Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου· (αὐτόθ. 42.)

20: „Ὀνειδισμὸν προσεδόκησεν ἡ ψυ„χήμου καὶ ταλαιπωρίαν.

Ἐγὼ, λέγει, προεγίνωσκον τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τὰ πάθη καὶ τὸν σταυρὸν, ὁποῦ ἔχω νὰ λάβω κατὰ τὸν Κύριλλον καὶ Δίδυμον· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς μαθητάς του ἔλεγεν· „Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται τοῖς Ἀρχιερεῦσι καὶ Γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ· (Ματθ. κ᾽. 18.)

„Καὶ ὑπέμεινα συλλυπούμενον, καὶ „οὐχ ὑπῆρξε· καὶ παρακαλοῦντας, „καὶ οὐχ εὗρον.

Υ-

(1) Λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀρκεῖς γὰρ καὶ μόνη τῇ θέᾳ διαλῦσαι τὰ σκυθρωπά· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι „Τί πρόσχες; ἴδε φησὶν αὐτὴν, ὅτι οὐκ ἔστι ψυχὴ μόνον ἀνθρώπου· ἀλλὰ καὶ σαρκωθέντος Θεοῦ· ὅτι οὐχ ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλ' ὑπὲρ κοινῆς ἐλευθερίας τὰ πάθη κατεδέξατο· ὅτι ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν· σοὶ δὲ ὅμως ὑπὲρ αὐτῆς διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς σαρκὸς προσεύχομαι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει „Ὑπερβαίνει μὲν συγγνώμην τὰ ἐμὰ πλημμελήματα· ἀλλὰ δυσσεβεῖς οἱ πολέμιοι καὶ πονηρίᾳ δουλεύοντες· διὰ γοῦν τὰ παρ' ἐκείνων ὀνείδη τῆς σῆς μοι μετάδος Δέσποτα φιλανθρωπίας.

(3) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Οὐχ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ ταῦτα, ὑπὲρ δὲ ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης ὑπέμεινα φύσεως, ἧς τὰς ἁμαρτίας ἔχων, ἀναγκαίως καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν αἰσχύνην ἐβάσταζον.

Ὑπέμεινα, λέγει: ἤτοι ἐπρόσμεινα, ἢ ἐζήτησα τινὰ διὰ νὰ με συλλυπηθῇ εἰς τὰ πάθημου, καὶ δὲν εὑρέθη κανένας· ἐπρόσμεινα τινὰ καὶ διὰ νὰ μὲ παρηγορήσῃ, καὶ κανένα δὲν εὗρον· τοῦτο δὲ ἔγινεν, ὅταν ὁ Κύριος „ Παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύω υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν· τότε λέγει αὐτοῖς· περίλυπός ἐςιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ· εἶτα προελθὼν μικρὸν καὶ προσευξάμενος ἔρχεται πρὸς τοὺς Μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; καθὼς γράφει ὁ ἱερὸς Ματθαῖος (κεφ· κς'. 37.) ὁμοίως τοῦτο ἠκολούθησε, καὶ ὅταν οἱ Μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· (Ματθ. κς'· 56.)

21: „ Καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χο-
„ λὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότι-
„ σάν με ὄξος.

Λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης „ Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεςαι· ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφὴ, λέγει, διψῶ· σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεςὸν, οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ ςόματι· (Ἰωάν. ιθ'· 29.) Γραφὴν ὀνομάσας τὸ παρὸν ῥητὸν τοῦ Δαβίδ· ὁ Ματθαῖος δὲ λέγει „ Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον (Ματθ. κζ'. 34.) ὁ δὲ Μάρκος λέγει „ Δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθείς τε καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτὸν (Μάρ. ιε'. 36.) εἰς τὸ βρῶμά μου δὲ καὶ εἰς τὸ πόμαμου νοεῖται ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ νὰ φάγω καὶ εἰς τὸ νὰ πίω· ἀλλ' οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, εἰς τὸ νὰ πίῃ μόνον ἐπρόσφεραν αὐτῷ τὴν χολὴν ὁμοῦ καὶ καὶ τὸ ὄξος· „ Ὄξος γὰρ, φησιν, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν μετὰ χολῆς μεμιγμένον· ἡ δὲ παροῦσα προφητεία τοῦ Δαβὶδ, τὴν μὲν χολὴν λέγει ὅτι ἔδωκαν εἰς τὸ φαγητόν του· τὸ δὲ ὄξος, εἰς τὸ πιοτόν του· εἰς τοῦτο δὲ ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· διψῶ, διὰ τοῦτο περιπαίζοντες αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἄλλοι μὲν, ἐπρόσφερον εἰς αὐτὸν ὀξύδι διὰ νὰ πίῃ· ἄλλοι δὲ, ἐπρόσφερον εἰς αὐτὸν χολὴν μόνον εἰς τὸ νὰ φάγῃ· ἄλλοι δὲ, ἔσμιξαν χολὴν μὲ ὀξύδι, διὰ νὰ πικράνουν τὸ δριμὺ τοῦ ὀξυδίου μὲ τὴν πικρότητα τῆς χολῆς· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἔδωκαν πρῶτον εἰς αὐτὸν τὴν χολὴν, πρὸς περισσότερον περιπαιγμὸν, ἵνα τάχα μὴ ἀηδιάσῃ, πίνωντας νηςικὸς πρῶτον τὸ πόμα τοῦ ὀξυδίου. (1)

22: „ Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώ-
„ πιον αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς αν-
„ ταπόδοσιν καὶ εἰς σκάνδαλον.

Μὲ τὸ ὄνομα τῆς τραπέζης, εἶπον μερικοὶ, ὁ Χρυσόςομος καὶ ὁ Θεοδώριτος δηλαδὴ, ὅτι φανερόνεται ἡ εὐφροσύνη· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς παγίδος καὶ τῆς ἀνταποδόσεως καὶ τοῦ σκανδάλου, φανε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος θαυμάζει πῶς ϗ τὸν ςίχον τοῦτον προσήρμοσε τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις εἰπών „ Καὶ αὐτήν μοι τὴν τροφὴν πικρὰν ϗ ἀνιαρὰν κατεσκεύασαν· ἀνήδονος γὰρ τοῖς μετ' ὀδύνης ἐσθίουσι ϗ ἡ ἡδίςη τροφή· τινὲς δὲ περιεργότεροι λέγουν, ὅτι πρῶτον ἔδωκαν εἰς τὸν Κύριον τὴν πικρὰν χολὴν περιπαικτικῶς, εἰς τόπον γλυκοῦ; καθὼς δηλαδὴ συνειθίζουν νὰ δίδουν γλυκὸν εἰς τοὺς φίλους των οἱ ἄνθρωποι· ὕςερον δὲ ἔδωκαν αὐτῷ ϗ τὸ ὄξος, εἰς τόπον νεροῦ ϗ πιοτοῦ περιπαικτικῶς· καθὼς δηλαδὴ συνειθίζουν οἱ ἄνθρωποι νὰ δίδουν εἰς τοὺς φίλους των νερὸν, ἢ ῥακὴ, ἢ τοιοῦτον ἄλλο ποτὸν, μετὰ τὴν δόσιν τοῦ γλυκοῦ· εἶπε δὲ ϗ ὁ Δίδυμος „ Οὐδεὶς τῶν κατὰ σάρκα Ἰσραηλιτῶν συναποθανεῖν ἠθέλησεν αὐτῷ, οὐδὲ παρεκάλεσεν αὐτόν· τὸ δὲ ἐναντίον, χολὴ ϗ ὄξος ὁ καρπὸς αὐτῶν ἐγεγόνει, μὴ τηρησάντων τὴν ἐξ ἀρχῆς φυτείαν, ἣν ὁ Θεὸς ἐφύτευσε τὴν Ἰουδαϊκὴν πληθὺν, ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινὴν (Ἡσ. ε'. 2.) ςραφεῖσα δὲ εἰς πικρίαν, ἐγένετο ἄμπελος ἀλλοτρία κατὰ τὸν Ἱερεμίαν (Ἱερ. β'. 21.) ὁ δὲ Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδηνὸς ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, προσθέττει ϗ ταῦτα· ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἔτριψαν κομμάτια χολῆς ξηρᾶς μέσα εἰς ὀξύδι· ἵνα τὸ μὲν ξίδι ἦναι ἀντὶ ποτοῦ καὶ οἴνου· τὰ δὲ κομμάτια τῆς χολῆς, ἀντὶ ψωμίου ϗ φαγητοῦ· ϗ προηγουμένως μὲν πόμα ἔδωκαν τῷ Κυρίῳ ἀκούσαντες αὐτοῦ νὰ λέγῃ διψῶ· ἀκολούθως δὲ ϗ βρῶμα· τοῖς γὰρ λειποθυμοῦσιν ὀρέγειν εἰώθαμεν οἶνον, ἄρτον ἐμβαλόντες· ἵνα πρῶτον πιόντες, ἔπειτα ϗ φάγοιεν.

νεράνεται ἡ λύπη καὶ τιμωρία· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος ἂς μεταςραφῇ ἡ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη τῶν Ἰουδαίων εἰς λύπην καὶ θλῖψιν (1) διὰ τί ἐκεῖνοι μέν, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τράπεζαν, εὐφραίνονται· ἐκεῖνοι δὲ, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς παγίδα καὶ εἰς τιμωρίαν καὶ σκάνδαλον, λυποῦνται καὶ θλίβονται· ἠμπορεῖ δέ τινας νὰ νοήσῃ θεωρητικώτερον τράπεζαν τὰς θεοπνεύςους Γραφὰς, αἱ ὁποῖαι ἦτον ὡσὰν τράπεζα ἕτοιμος εἰς τοὺς Ἰουδαίους καθ' ἡμέραν· καὶ τούτων ἡ γνῶσις ἔτρεφε τὰς τῶν νοούντων καρδίας κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ κατὰ τὸν Δίδυμον (2)· ἀλλ' ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι νομίζοντες, ὅτι ἐτράφηκαν μὲ τὰς θείας Γραφὰς, καὶ καυχώμενοι, πῶς ἀπὸ αὐτὰς νικοῦν τοὺς Χριςιανοὺς, μ' ὅλον τοῦτο αὐτοὶ περισσότερον ἐπαγιδεύθησαν ἀπὸ τὰς Γραφὰς, αἱ ὁποῖαι φανερὰ διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ Χριςοῦ· Καὶ οὕτω μὲν ἑρμηνεύεται τὸ, εἰς παγίδα· τὸ δὲ εἰς ἀνταπόδοσιν ἐννοεῖται, ὅτι διὰ τὰς θείας Γραφὰς τιμωροῦνται οἱ Ἰουδαῖοι, μὲ τὸ νὰ μὴ καταλαμβάνουν αὐτάς· τὸ δὲ εἰς σκάνδαλον δηλοῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀναγινώσκοντες τὰς Γραφὰς, καὶ εἰς μόνον τὸ γράμμα προσέχοντες τὸ περὶ Χριςοῦ διαλαμβάνον, σκανδαλίζονται· χάριν λόγου: αὐτοὶ ἀναγινώσκουσι τὸ περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριςοῦ τοῦτο λόγιον· ἤγουν τὸ „ Τότε συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνῶν, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ βοῦς φάγεται ἄχυρα· (Ἡσ. ιά. 6.) καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ μὴ νοοῦντες αὐτὰ σκανδαλίζονται· διότι, τὰ μὲν λόγια ταῦτα ἀναγωγικῶς νοούμενα, ἔγιναν πραγματικῶς· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι νοοῦντες αὐτὰ αἰσθητῶς σκοντάϐουσι λέγοντες, ὅτι αὐτὰ ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἔγιναν· τὸ δὲ γενηθήτω, καὶ σκοτισθήτωσαν καὶ τὰ ἀκόλουθα προσακτικὰ ῥήματα, ἔχουσι μέλλοντος σημασίαν, ἀντὶ τοῦ, γενηθήσεται, καὶ σκοτισθήσονται· προφητεύουσι γὰρ ταῦτα τὰ κακὰ, ὁποῦ μέλουν νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι· ἀκόλουθον δὲ εἶναι καὶ ὁ Χριςὸς νὰ προςάζῃ τὰ μέλλοντα γενέσθαι, καθὸ Θεός.

23: „ Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐ-
„ τῶν τοῦ μὴ βλέπειν.

Θέλουν, λέγει, σκοτισθοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς, ὁποῦ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν Κόσμον· οὔτε νὰ θεωρήσουν τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης Χριςόν· διὰ τί ὀφθαλμοὺς σωματικοὺς ἔχοντες, δὲν ἔϐλεπον μὲ τοὺς ψυχικούς· καὶ ὦτα σωματικὰ ἔχοντες, δὲν ἤκουον μὲ τὰ νοητά· καθὼς καὶ ὁ Ἡσαΐας πρότερον ὀνειδίζων αὐτοὺς εἶπεν· ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε· (Ἡσ. ς'. 9.) καὶ ὁ Χριςὸς ὕςερον· (Ματθ. ιγ'· 14.) (3)

Καὶ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει „ Γενηθήτω φησὶν, ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα· τουτέςιν ἡ τροφὴ ϗ τὰ ἀγαθὰ πάντα μεταβαλλέσθω ϗ ἀπολλυέσθω· ϗ γενέσθωσαν πᾶσιν εὐεπιχείρητοι· ϗ δηλῶν ὅτι ἁμαρτημάτων τίνουσι δίκην ταῦτα πάσχοντες, ἐπήγαγε, ϗ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς· ϗ τὸ δὴ μεῖζον, οὐδὲ λύσις ἔςαι τῶν δεινῶν τούτων· ὃ ϗ αὐτὸς ὁ Προφήτης ἠνίξατο· οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς εἶπε τὸν νῶτον αὐτῶν σύγκαμψον, ἀλλὰ διαπαντός· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ φάσκει „ Ὅμοιον ὡς εἰ λέγει, τὰ παραπλήσια ὑπομείνειεν, ὧν πεῖραν με λαβεῖν παρεσκεύασαν· οὐαὶ γὰρ τῷ ἀνόμῳ, ὅτι πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ· (Ἡσ. γ'. 12.) ἀλλὰ ϗ ὁ Θεοδώριτος, ὁ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις προσαρμόσας. ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ παρόντος ῥητοῦ λέγει „ Ἰουδαῖοι δὲ, οὐκ ἀδικούμενοι, ἀλλὰ παντοδαπὰς εὐεργεσίας δεχόμενοι, αὐτῷ τῷ εὐεργέτῃ προσήνεγκαν τὴν χολὴν ϗ αὐτὸ τὸ ὄξος, οἷόν τις ἀμπελὼν ἐπιζήμιος· οὗ δὴ χάριν ταῖς αὐταῖς ὑπεβλήθησαν τιμωρίαις· ϗ ἐγένετο ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα.

(2) Λέγοντα „ Τράπεζα ἡ θεόπνευςος Γραφὴ, ἧς ἡ μὲν θεωρία ϗ ἡ νόησις ψυχῶν λογικῶν τροφὴν περιέχει· ἡ δὲ λέξις τραπέζης λόγον ἐπέχει· ἄλλοι δὲ κατὰ τὸ προχειρότερον εἶπον, ὅτι αὐτὴ ἡ τράπεζα, ἣν ἡτοίμασαν τῷ Σωτῆρι τῆς χολῆς ϗ τοῦ ὄξους, αὐτὴ θέλει γένῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἰς παγίδα ϗ ἀνταπόδοσιν ϗ σκάνδαλον· ἤτοι θέλει προξενήσει εἰς αὐτοὺς θλίψεις ϗ αἰχμαλωσίας ϗ συμφοράς· ᾐχμαλωτίσθησαν γὰρ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, ϗ ἡ πόλις αὐτῶν ἠρημώθη μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους ὕςερον ἀπὸ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.

(3) Ὅθεν κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, οἱ Ἰουδαῖοι ἐπειδὴ ςαυρῷ παρέδοσαν τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην, ἔδυ μὲν αὐ-

τοῖς

„ Καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγ-
„ καμψον.

Ἀπὸ τὸ αἰτιατὸν καὶ ἑπόμενον, ἐδήλωσε τὸ αἴτιον καὶ προηγούμενον· φανερόνει δὲ αἰνιγματωδῶς ὁ λόγος οὗτος τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πάθουν μετὰ ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι· διὰ τὶ εἰς τοὺς σκλάβους ἀκολουθεῖ τὸ νὰ περιπατοῦν σκύπτοντες, ἕνα μὲν, διὰ τὶ σηκόνουν βάρη καὶ φορτία τῶν αὐθεντῶν τους εἰς ταῖς πλάταις· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ εἶναι βεβαρημένοι ἀπὸ τὴν λύπην καὶ θλίψιν τῆς καρδίας των· βλέπε δὲ, ὦ Ἀναγνῶστα, τὴν ἀκρίβειαν τῆς προφητείας· ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θέλουν εἶναι σκλάβοι διὰπαντός: ἤτοι παντοτεινά· διὰ τὶ δὲν ἔχουν νὰ ἐυλευθερωθοῦν, καθὼς ἄλλαις πολλαῖς φοραῖς ἐσκλαβώθησαν καὶ πάλιν ἐλευθερώθησαν· ἀλλὰ ἔχουν νὰ εἶναι σκλάβοι καὶ δοῦλοι εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου.

24: „ Ἔκχεον ἐπ᾽ αὐτοὺς τὴν ὀργήν σου,
„ καὶ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου κα-
„ ταλάβοι αὐτούς.

Ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσι τὰ δύω ταῦτα ῥητά· πλὴν τὸ δεύτερον εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον. (1)

25: „ Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἠρη-
„ μωμένη· καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασιν
„ αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν.

Ἔπαυλιν μὲν κοινῶς λέγει τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ηὐλίζοντο: ἤτοι ἐκατοίκουν ὅλοι οἱ φονεῖς τοῦ Σωτῆρος· σκηνώματα δὲ μὲ ξεχωριςὸν τρόπον, ὀνομάζει τὰς κατοικίας καὶ ὀσπήτια αὐτῶν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτζι ἔγιναν τὰ πράγματα, καθὼς ἐδῶ προφητεύονται· ἐπειδὴ κανένας ἀπὸ τοὺς φονεῖς τοῦ Κυρίου, δὲν ἐκατοίκησεν εἰς τὰ ὀσπήτιά του ὕςερα ἀπὸ τὸν ἀφανισμὸν ὁποῦ ἔκαμαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· ταῦτα τὰ ῥητὰ καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἐννόησε διὰ τὸν προδότην Ἰούδαν, καθότι καὶ αὐτὸς ἦτον ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν θεοκτόνων Ἰουδαίων, ὡς φαίνεται ἐν ταῖς Πράξεσιν (κεφ. α΄. 20.) (2)

26: „ Ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατε-
„ δίωξαν.

Τὸ ἐπάταξας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, παρέδωκας καὶ παρεχώρησας νὰ παταχθῇ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους: ἤτοι ὁ Χριςός· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Προφήτης Ζαχαρίας εἶπεν ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς „ Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης (Ζαχ. ιγ΄. 7) καὶ ὁ Ἡσαΐας „ Καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν (Ἡσ. νγ΄. 6.) ἰδίωμα γὰρ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ ὀνομάζῃ ἔργον καὶ ἐνέργειαν, τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁ παραχωρῶν Θεὸς, δυνάμενος νὰ ἐμποδίσῃ, δὲν ἐμποδίζει· τὸ δὲ κατεδίωξαν, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, πολλὰ ἐτιμώρησαν· ἡ γὰρ κατὰ πρόθεσις, φανερόνει ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν· ἢ τὸ κατεδίωξαν δηλοῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι

οι

τοῖς ὁ ἥλιος· συνεσκότασε δὲ ἐν ἡμέρᾳ τὸ φῶς· σημεῖον ἐναργὲς τοῦ κατεσκοτίσθαι καὶ νοητῶς τὰς τῶν ςαυρωσάντων ψυχάς· πώρωσις γὰρ ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονε, καὶ κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται.

(1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Διὰ μὲν τοῦ θυμοῦ, τὸ ταχὺ δεδήλωκε· τοιοῦτος γὰρ ὁ θυμός· διὰ δὲ τῆς ὀργῆς, τὸ ἐπίμονον· τοιαύτη γὰρ τῆς ὀργῆς ἡ φύσις· (ἐπεὶ καὶ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὁ μὲν θυμὸς ὀξύς ἐςι καὶ ὀλιγοχρόνιος, ἔξοψίς τις ὢν καὶ ἀναθυμίασις ὀξεῖα τοῦ πάθους· ἡ δὲ ὀργὴ, βραδυτέρα μὲν, μονιμωτέρα δὲ, ἔμμονος οὖσα λύπη καὶ ὁρμὴ διαρκὴς πρὸς τὴν τῶν ἠδικηκότων ἀντίδοσιν· ὥσπερ ὀργώσης τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἄμυναν.) θυμὸν τοίνυν, ἐπιφέρει ὁ Θεοδώριτος, ὀργῆς, τὴν ὀξεῖαν καὶ ἐπίμονον ἐκάλεσε τιμωρίαν· πᾶσαν αὐτοῖς, φησιν, ἐπάφες τὴν τῆς τιμωρίας ὀργὴν, καὶ ταχεῖαν καὶ διαρκῆ ἐπάγαγε συμφοράν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ἔρημος ἐγένετο ἡ πόλις αὐτῶν ὡς ἔπαυλις διὰ τὸν κτηνώδη τρόπον· κοίτη γὰρ θρεμμάτων ἡ ἔπαυλις.

οι μὲ ἐκατάτρεξαν, ἕως ὁποῦ μὲ ἐφόνευσαν.

„ Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων „ μου προσέθηκαν.

Αὔξησαν, λέγει, εἰς ἐμένα τὸν πόνον τῶν πληγῶν μου μὲ τὴν προσθήκην τῶν ὀνειδισμῶν καὶ τῶν ὕβρεων· δὲν ἔφθασε γὰρ εἰς αὐτοὺς ὅτι μὲ ἐσαύρωσαν, ἀλλὰ καὶ ςαυρωθέντα μὲ ἐπεριγέλων φωνάζοντες χλευαςικῶς „ Οὐὰ, ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· (Μάρ. ιέ. 29.) ἢ αὔξησαν τὸν πόνον μου μὲ τὴν συκοφαντίαν, ὁποῦ ἐπροσκόλλησαν εἰς ἐμὲ δηλαδὴ, ὅτι ἐγὼ ἐνταφιασθεὶς ἐκλέφθηκα ἀπὸ τοὺς Μαθητάς μου, καὶ ὄχι ἀνέςην.

27: „ Πρόσθες ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ „ αὐτῶν.

Ἀνομίαν ἐδῶ ἐννόησαν οἱ ἐξηγηταὶ, ἤτοι ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Ἀθανάσιος πῶς ὀνομάζει τὴν συμφορὰν καὶ τιμωρίαν, τὴν διὰ τὴν ἀνομίαν χρεωςουμένην, καθὼς ἐν τῷ νς΄. Ψαλμῷ προείπομεν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνομία. προλέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι σὺ Πάτερ, θέλεις αὐξήσεις εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰς τιμωρίας καὶ συμφορὰς· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ θέλουν αὐξήσουν τὰς θλίψεις εἰς ἐμέ. (1)

„ Καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύ- „ νῃ σου.

Δὲν θέλουν ἔμβουν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τοιαύτην ςάσιν, ὥςε ὁποῦ νὰ δικαιωθοῦν ἀπὸ ἐσένα Πάτερ μου, καὶ νὰ τύχουν ἔλεος· καθὼς ἐδικαιώθησαν καὶ ἐλεήθησαν οἱ ἀκούσαντες· „ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου· (Ματ. κέ. 34.) μερικοὶ δὲ νοοῦσι δικαιοσύνην, τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι δικαιοσύνη· διὰ τί καλεῖ ὅλους εἰς σωτηρίαν, καὶ δέχεται ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ προσέρχονται εἰς αὐτὸ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος „ Δικαιοσύνη γὰρ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται· (Ῥωμ. ά. 17.)

28: „ Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζών- „ των.

Ὅταν ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν διὰ τὸν λαὸν, ὁποῦ ἔκαμε τὸ χρυσὸν μοσχάρι εἰς τὴν ἔρημον „ Εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου, ἧς ἔγραψας· (Ἔξ. λβ΄. 32.) τότε ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος „ Εἴτις ἡμάρτηκεν ἐνώπιόν μου, ἐξαλείψω αὐτοὺς ἐκ τῆς βίβλου μου· (αὐτόθ. 33.) Μία λοιπὸν εἶναι αὐτὴ ἡ βίβλος, εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀξιοῦνται τῆς ζωῆς· τὴν ὁποίαν βίβλον ζώντων ὠνόμασεν ἐδῶ ὁ Ψαλμὸς, προφητεύων μὲ τοῦτον τὸν λόγον, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θέλουν ἀποθάνουν μὲ φόνον· εἶναι καὶ δευτέρα βίβλος εἰς τὴν ὁποίαν οἱ δίκαιοι γράφονται, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴν παρακάτω φανερόνει ὁ Ψαλμὸς οὗτος.

„ Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν.

Περὶ τῆς βίβλου ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Δίκαιοι γράφονται, εἶπε καὶ ὁ Κύριος εἰς τοὺς Ἀποςόλους „ Χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Λουκ. ι. 10:) λέγει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνταυτῷ θέλουν ἀποθάνουν, καὶ θέλουν συναριθμηθοῦν μὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς· εἶναι καὶ τρίτη βίβλος, εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται οἱ ἁμαρτωλοί· καθὼς λέγει ὁ Δανιήλ· „ Κρι-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος „ Ἀνομίαν τὴν διὰ τὴν ἀνομίαν ἐκάλεσε τιμωρίαν, ἀξιῶν ἀνόμους ὄντας τιμωρεῖσθαι, ἢ μὴ τυχεῖν τῶν ἀγαθῶν, ἃ τοῖς δικαίοις ἀπονέμειν εἴωθεν ὁ Θεός· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἰσίδωρος „ Τὸ πρόσθες ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν ὁμωνυμεῖ· ὃ γὰρ λέγει τοῦτό ἐςιν· ἐπίθες τιμωρίαν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν· (Βιβλ. γ΄. Ἐπιςολ. 92.)

„ Κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν· (Δαν. ζ'· 10.) βίβλους δὲ αἱ Γραφαὶ ὀνομάζουσι, τὰς διαφόρους γνώσεις τοῦ Θεοῦ. (1)

29 : „ Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ.

Εἴπομεν διὰ τὴν πτωχείαν τοῦ Κυρίου εἰς τὸν κά. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ, οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχθισε τῇ δεήσει τοῦ πτωχοῦ· θέλομεν δὲ εἴπουμεν καὶ ἐδῶ τὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, ὅτι ὁ Παμβασιλεὺς καὶ παντέλειος Θεὸς, ἐγεννήθη μὲν ἀπὸ Μητέρα πενιχρὰν, καὶ πτωχὴν· καὶ ὄχι εἰς ὀσπήτιον, ἀλλὰ εἰς σπήλαιον· καὶ ὄχι ἐπάνω εἰς κλίνην, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς παχνί· ἐφόρει δὲ φορέματα λιτὰ καὶ εὐκαταφρόνητα· ἐπεριπάτει χωρὶς δοῦλον· δὲν εἶχεν οὐδὲ καλύβην· ἐτρέφετο παρ ἄλλων (2) ἂς αἰσχυνθοῦν λοιπὸν ἐκεῖνοι, ὁποῦ κομπάζουν καὶ ὑπερηφανεύονται εἰς τὸν πλοῦτόν τους· ἀλγῶν δὲ ἦτον ὁ Κύριος καὶ πονῶν διὰ τὰ πάθη τοῦ παναγίου του σώματος, τὰ ὁποῖα ἐδέχθη διὰ λόγου μας· ἕως ἐδῶ εἶναι τὰ λόγια τὰ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα· τὰ δὲ ἀκόλουθα, (ἀλλ' οὐ πάντα·) λέγονται ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν.

„ Ἡ σωτηρία σου ὁ Θεὸς ἀντελάβετό μου. (3)

Ἡ-

---

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων „ Βίβλος ζωῆς ἡ μνήμη, ϗ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖ γράφεται τὰ ἔργα· μακάριος οὖν ὁ ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ γραφῆς ἀξιούμενος· ἐκείνη γὰρ ἔοικεν εἶναι ϗ βίβλος τῶν ζώντων, ἐν ᾗ γράφονται οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Βασίλειος ϗ Εὐσέβιος λέγουσιν· ἐπεὶ δὲ βίβλος ζώντων εἴρηται, ἐπιστῆσαι ἀναγκαῖον, μή ποτε εἰσί τινες οἱ γραφόμενοι μὲν, οὐκ εἰς ζωὴν δὲ, ἀλλ' εἰς ἀπώλειαν· ὥστε δύω τινὰς καταγραφὰς γίνεσθαι, τῶν μὲν, εἰς ζωὴν, τῶν δὲ, εἰς ἀπώλειαν· ϗ εἶναι πολλάκις ϗ μεταβολὴν τῆς γραφῆς· καὶ γραφῇ τὰ πονηρὰ, δύνασθαι ἐξαλειφθῆναι διὰ τῶν ἀγαθῶν· ϗ τὸ ἔμπαλιν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Εἰ ϗ πρῶτοί φησιν, ἐνεγράφησαν, διὰ τοὺς παρὰ Θεῷ ζῶντας Πατέρας αὐτῶν, ὡς ϗ αὐτοῖς δεδόσθαι τὰς ἐπαγγελίας· ἀλλ' οὖν τοιαῦτα τετολμηκότες ἐξαλειφθήτωσαν· μὴ δὲ παρὰ Θεῷ, φησιν, ἐγγραφήτωσαν μετὰ τῶν ἐκλελεγμένων δικαίων, ϗ τῆς παρ' αὐτῷ ζωῆς ὄντων ἀξίων, ὡς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς παραιτησάμενοι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Ἐπειδὴ τὸ παλαιὸν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐγράφετο μάλιστα τῶν ἐναρέτων τελευτώντων τὰ ὀνόματα (ὃ ϗ νῦν παρ' ἡμῖν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις φυλάττεται) ϗ τελευτήσαντές, φησι, μὴ ἀξιωθεῖεν τῆς τῶν δικαίων γραφῆς· τουτέστι μηδενὸς μετάσχοιεν καλοῦ (αὐτόθ.)

(2) Σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Κύριος ἐτρέφετο παρ' ἄλλων μετὰ τοὺς τριάκοντα χρόνους τῆς ἡλικίας του, ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη ϗ ἐκήρυττε τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, λέγων, ὅτι ἡ Μαγδαληνὴ ϗ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, ϗ Σουσάννα, ϗ ἕτεραι πολλαὶ διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς· (Λουκ. η'. 3.) πρὸ τῶν τριάκοντα δὲ ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, ὁ Κύριος ἐτρέφετο ἐκ τοῦ ἐργοχείρου του· ὅπερ ἦτον ἡ τεκτονικὴ τέχνη· οὐ μόνον γὰρ ὁ Κύριος μαρτυρεῖται, ὅτι ἦτον τέκτονος υἱὸς κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον· „ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; (Ματθ. ιγ'. 55.) ἀλλὰ ϗ τέκτων, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον· „ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων ὁ υἱὸς Μαρίας; (Μάρκ. ς'. 3.) οἱ αὐτοὶ δὲ ὁποῦ ἔλεγον παρὰ τῷ Ματθαίῳ, ὅτι εἶναι τοῦ τέκτονος υἱὸς, οἱ αὐτοὶ ἔλεγον ϗ παρὰ τῷ Μάρκῳ, ὅτι εἶναι τέκτων· ὅθεν καθὼς ἀλήθευον λέγοντες, ὅτι εἶναι τέκτονος υἱὸς (Πάντες γὰρ οἱ θεῖοι Πατέρες κοινῶς συμφωνοῦσιν εἰς τοῦτο, μαρτυροῦντες, ὅτι ὁ Ἰωσὴφ, ὁ νομιζόμενος Πατὴρ τοῦ Κυρίου, ἦτον τέκτων) ἔτζι ἀλήθευον λέγοντες ϗ ὅτι εἶναι τέκτων· βεβαιοῖ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι συνεδούλευεν ὁ Κύριος μὲ τὸν Ἰωσὴφ τὴν τεκτονικήν· ἐπικυροῖ δὲ τοῦτο μάλιστα πάντων, ὁ θεῖος Ἰουστῖνος ὁ Φιλόσοφος ϗ Μάρτυς, φανερῶς μαρτυρῶν ἐν τῷ πρὸς Τρύφωνα διαλόγῳ ϗ λέγων „ Ταῦτα δὲ τὰ τεκτονικὰ ἔργα εἰργάζετο (ὁ Ἰησοῦς) ἐν ἀνθρώποις ὢν, ἄροτρα ϗ ζυγὰ (ἤτοι ζυγοὺς βοῶν) διὰ τούτων (τῶν ζυγῶν δηλαδὴ) ϗ τὰ τῆς δικαιοσύνης σύμβολα διδάσκων, ϗ ἐνεργῆ τὸν βίον (διὰ τῶν ἀρότρων δηλ.) (σελ. 156. τῆς ἐν ἔτει αψμζ'. γενομένης ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως.)

(3) Ἐν ἄλλοις, ἀντιλάβοιτό μου· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ϗ τό „ Πτωχὸς ϗ ἀλγῶν εἰμι ἐγὼ ἐκ μέρους λέγει τῆς Ἐκκλησίας· φησὶ γὰρ ἐντεῦθεν ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία κηρύττεται, ἧς ἦρξεν ὁ κατὰ Θεὸν πτωχός· ᾧ ϗ εἴρηται „ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι· εἰσέρχεται δὲ οὗτος ὁ πτωχὸς χορὸς εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ αὐτῷ σωτηρίᾳ παρὰ τοῦ Μονογενοῦς.

Ἡ Σωτηρία, λέγει, ἡ ἀπὸ σοῦ Κύριε, ἐβοήθησέ μοι καὶ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς Εἰδωλολατρείας.

30: „ Αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου
„ μετ' ᾠδῆς· μεγαλυνῶ αὐτὸν ἐν αἰ-
„ νέσει.

31: „ Καὶ ἀρέσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον
„ νέον, κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὁ-
„ πλάς.

Βλέπε ἐδῶ, ὦ ἀναγνῶσα, τὴν εὐαγγελικὴν θυσίαν, πῶς προτιμᾶται ἀπὸ τὰς θυσίας τοῦ νόμου· καὶ τὴν λογικὴν, πῶς προτιμᾶται ἀπὸ τὴν ἄλογον· Σημεῖον δὲ δυνάμεως εἶναι τὸ νέον φύτρωμα τῶν κεράτων, καὶ τῶν ὀνύχων· τὰ ὀνύχια γὰρ ὀνομάζει ὁπλάς· ταῦτα δὲ σημαίνουσι τὴν νέκρωσιν τῆς τοῦ νόμου λατρείας· νεκρὰ γὰρ εἶναι τὰ κέρατα καὶ τὰ ὀνύχια. (1)

32: „ Ἰδέτωσαν πτωχοὶ καὶ εὐφρανθή-
„ τωσαν.

Πτωχοὺς καὶ πένητας ὠνόμασε, τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντας· διὰ τί ἦτον πτωχοὶ ἀπὸ τὴν θεογνωσίαν καὶ ἀρετὴν, καθὼς προείπομεν· αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, ἂς ἰδοῦν, ὅσα ὁ Θεὸς ἔπαθε δι' αὐτοὺς, καὶ ὅσα ἐκατώρθωσε, καὶ ἂς εὐφρανθοῦν. (2)

„ Ἐκζητήσατε τὸν Θεὸν καὶ ζήσεται
„ ἡ ψυχὴ ὑμῶν.

33: „ Ὅτι εἰσήκουσε τῶν πενήτων ὁ Κύ-
„ ριος· καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐ-
„ τοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν.

Ἀνίσως λέγει, ἐσεῖς οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντες ζητήσετε τὸν Θεὸν μὲ ὅλην τὴν ψυχήν σας, ἡ ψυχή σας θέλει ζήσει μακαρίαν ζωὴν, διὰ τί ὁ Κύριος δὲν ἐκαταφρόνησε τοὺς πένητας Ἐθνικοὺς, καὶ ἐκείνους, ὁποῦ ἦτον πεπεδημένοι ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν ἁμαρτιῶν τους, καὶ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Δαίμονος, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ξζ'. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρίᾳ· ἀλλὰ ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ὅλους ἀπὸ τὰ νοητὰ δεσμὰ ταῦτα· κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θείου Κυρίλλου.

34: „ Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ,
„ καὶ ἡ γῆ, θάλασσα, καὶ πάντα
„ τὰ ἕρποντα ἐν αὐτῇ.

Ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετοὶ οἱ Ἄγγελοι καὶ οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ νὰ εὐχαριστήσουν πρεπόντως καὶ κατ' ἀξίαν τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἐδῶ καλεῖ

(1) Ἔφη δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ὑπὲρ μυριάδας ἀρνῶν πιόνων, οἷς ὁ ςοιχειώδης νόμος ἐκράτει τὸν ἔτι νήπιον Ἰσραὴλ, ταῖς ἐναίμοις θυσίαις σκιαγραφῶν τὴν μέλλουσαν· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἐκ μέρους τοῦ Χριςοῦ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Θυμηρεςέρα δὲ αὐτῷ ἔςαι τῆς αἰνέσεως ἡ θυσία μόσχου νέου καὶ πίονος, ἄρτι μὲν τὰς χηλὰς, ἄρτι δὲ προβαλλομένου τὰ κέρατα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Ἐπαγγέλλεται δὲ μηκέτι τὰς δι' αἱμάτων προσφέρειν θυσίας, τὰς δι' αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικάς· ὁ δὲ Ἡσύχιος „ Αἶνον τὴν δοξολογίαν καλεῖ· ἥτις αὐτῷ παρὰ τῆς κτίσεως ὅλης φυσικοῖς κινήμασιν αὐτὸν δοξολογούσης προσφέρεται· ἡ Ἐκκλησία τοίνυν οὐ μόνον τὴν μετὰ τῆς κτίσεως δοξολογίαν προσφέρειν ἐπαγγέλλεται· ἀλλὰ μετ' ᾠδῆς δοξάζειν· τουτέςι πνευματικὴν καὶ νοερὰν ὑμνῳδίαν προσφέρειν· τοῦτο γάρ ἐςιν ἐπὶ Θεοῦ κυρίως τὸ ᾄδειν· ὁ δὲ Εὐσέβιος γλαφυρῶς λέγει· ὅτι ἐπειδὴ καὶ μόσχος ἐθυσιάζετο ὅταν ἁμάρτανεν ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ ἡ Συναγωγὴ ὡς γέγραπται „ Ἐὰν ὁ Ἀρχιερεὺς ὁ κεχρισμένος ἁμάρτῃ τοῦ τὸν λαὸν ἁμαρτεῖν· καὶ προσάξει περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἧς ἥμαρτε, μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς ἁμαρτίας (Λευϊ. δ'. 3.) οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς καὶ ἄρχοντες συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ τοὺς ὄχλους διήγειραν νὰ ζητήσουν τὸν Βαραββᾶν, καὶ ὄχι τὸν Χριςὸν, διὰ τοῦτο ἔγιναν αἴτιοι τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ λέγει ἐδῶ ὄχι ἄλλο ζῶον, ἀλλὰ μόσχον νέον καὶ ἀρσενικόν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ταῦτα γνόντες, φησὶν, οἱ τῷ Πνεύματι πτωχοὶ ἀγαλλιασθήσονται· λέγουσι δὲ ταῦτα οἱ Ἀπόςολοι διὰ τοὺς δι' αὐτῶν πιςεύσαντας εἰς Χριςόν.

λεῖ τὰ ἀναίσθητα στοιχεῖα πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ· τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Γενέσεως ἐνθυμήθη· ἀδιαφόρως δὲ τὰ ἕρποντα ἐπρόσθεσε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καθὼς τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς ἕρποντα καὶ συρόμενα διαβαίνουσιν ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἔτζι καὶ τὰ ὀψάρια τῆς θαλάσσης· ἢ εἶπε τοῦτο, καὶ διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ὀψαρίων. (1)

35: Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών.

Σιὼν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν νέαν: ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· ἢ καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλὴμ θέλει συντηρήσει διὰ τὸν ἑαυτόν του· διὰ τὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸν Χριστὸν εἶναι ἀφιερωμένη, καὶ ὄχι εἰς ἄλλον Θεόν· καὶ μ' ὅλον ὁποῦ οἱ ἀσεβεῖς κυριεύουσι τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην.

„ Καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις
„ τῆς Ἰουδαίας· καὶ κατοικήσουσιν
„ ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν.

Αἱ πόλεις, λέγει, τῆς Ἰουδαίας θέλουν οἰκοδομηθοῦν· καὶ θέλουν γένουν εἰς αὐτὰς ναοὶ παρὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ οἱ Χριστιανοὶ μέλλουν νὰ κατοικήσουν καὶ νὰ κληρονομήσουν αὐτάς. (2)

36: „ Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων σου καθέξουσιν αὐτήν.

Δοῦλοι μὲν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι οἱ Ἀπόστολοι „ Παῦλος γάρ φησι, δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· (Ῥωμ. α'. 1.) σπέρμα δὲ τῶν Ἀποστόλων, εἶναι οἱ μαθηταὶ αὐτῶν Χριστιανοί· ἐπειδὴ ἀνεγεννήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους διὰ μέσου τοῦ Βαπτίσματος τῆς παλιγγενεσίας· ἡ δὲ κατὰ πρόθεσις, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς τὸ καθέξουσι, δηλοῖ ἐπίτασιν καὶ μονιμότητα· μόνοι γὰρ οἱ Χριστιανοὶ βεβαίως κατοικοῦσι τὴν Ἱερουσαλὴμ, μὲ τὸ νὰ ἐδιώχθησαν παντελῶς ἀπὸ ἐκεῖ οἱ Ἑβραῖοι. (3)

„ Καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου
„ κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ.

Ἐκεῖνοι, λέγει, θέλουν κατοικήσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὅσοι ἀγαποῦν καὶ ἐπικαλοῦνται τὸ ὄνομά σου Κύριε: ἤτοι οἱ Χριστιανοί· καθὼς δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἕως τοῦ „ Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρός μου· μερικοὶ πιστοὶ βιάζονται νὰ τὰς προσαρμόσουν εἰς τὸν Χριστόν· ἔτζι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὰ ἀπὸ ἐκεῖ ῥητὰ ἕως τέλους προσαρμόζουν εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαόν.

Πρέπει δὲ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, καὶ πῶς αὐτοὶ τὰ προσαρμόζουσιν· ἀπηλλοτριώθην, λέγουσι, τῶν ἀδελφῶν μου, μὴ συγχωρούμενος νὰ συναναστρέφωμαι μὲ αὐτούς, ἕνα μὲν, ἐπειδὴ καὶ ἐδούλευον εἰς ἄλλους αὐθέντας ἐγὼ, καὶ εἰς ἄλλους ἐκεῖνοι· καὶ ἄλλο δὲ, ἐπειδὴ ὁ νόμος συγγένειαν σκλάβων δὲν ἠξεύρει· τοῦτο τὸ ἴδιον δηλοῖ καὶ ὁ ἀκόλουθος στίχος· συλλογιζόμενος δὲ καὶ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ ναοῦ, ἀναλύομαι ἀπὸ τὴν λύπην· καὶ τοὺς ἐδικούς σου ὀνειδισμοὺς Κύριε, τοὺς ὁποίους λέγουν οἱ Βαβυλώνιοι κατὰ σοῦ, πῶς δὲν δύνασαι νὰ μοι βοη-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εἰ χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι· πολλῷ πλέον χαρήσονται, συμπάσης ἐλευθερωθείσης τῆς γῆς; εἰδὲ οὐρανὸς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων χαίρει σωτηρίᾳ, καὶ αἰνεῖ ἐπὶ τούτῳ τὸν Θεόν; πολλῷ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ οἱ σωθέντες ἐπὶ τῆς γῆς αἰνέσουσι τὸν σώσαντα· διὸ προσέθηκε καὶ ἡ γῆ.

(2) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον „ Πόλεις ᾠκοδομήθησαν αἱ διεγηγερμέναι δηλονότι τῶν ἀνθρώπων ψυχαί· πεσοῦσαι γὰρ ἦσαν, ὅτε ἠγνόουν τὸν Θεόν· αὗται δέ εἰσιν αἱ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἀνεγερθεῖσαι· Ἰουδαία γὰρ ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται.

(3) Τῷ τότε μὲν καιρῷ, ὅτε ταῦτα ἔγραφεν ὁ σοφὸς Συγγραφεὺς κὺρ Εὐθύμιος, μόνοι οἱ Χριστιανοὶ ἐκατοίκουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἦτον ἀπὸ ἐκεῖ διωγμένοι· τώρα δὲ κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ καὶ Ἑβραῖοι.

βοηθήσης, ἐδικούς μου λογίζομαι· ὅθεν ἀπὸ τὴν λύπην νηςεύων, κατεξηράνθην· οἱ δὲ Βαβυλώνιοι περισσότερον μὲ ὀνειδίζουν πῶς νηςεύω ματαίως καὶ ἀνωφελῶς· καὶ ἐνεδύθην σάκκον εἰς σημεῖον τῆς θλίψεως· φανερὰ δὲ εἶναι τὰ ἐπίλοιπα.

Ἔπειτα ἐπροσηυχόμην λέγων, ὅτι τώρα εἶναι καιρὸς ἀγαθοθελείας: ἤτοι ἐλεημοσύνης· τὰ δὲ ἀκόλουθα τὰ ἑρμηνεύουσι, καθὼς τὰ ἑρμηνεύσαμεν καὶ ἡμεῖς· πλὴν οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσι παῖδα τοῦ Θεοῦ οὐχὶ τὸν κατὰ φύσιν, ἀλλὰ τὸν κατὰ θέσιν: ἤτοι τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων „ Υἱός γάρ φησι πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ (Ἔξ. δ'. 22.) ἢ καὶ ἄλλως, παῖδα λέγουσι τὸν δοῦλον· Ἔπειτα τὸν ὀνειδισμὸν τὸν διὰ σὲ ἐγὼ ἐπρόσμεινα, λέγουσιν, ὁμοίως καὶ τὴν ἄλλην κακοπάθειαν, καθὸ σκλάβος ὁποῦ εἶμαι· διὰ τοῦτο ἐζήτησα παρηγορητὴν, καὶ δὲν εὑρῆκα· ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ ἀνταμώνω τοὺς ὁμοφύλους μου διὰ νὰ παρηγοροῦμαι· εἰς δὲ τὸ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος, σκοντάφουσι λέγοντες, ὅτι πικρὸν φαγητὸν μοὶ ἐῤῥίπτον ὡς δούλῳ νὰ φάγω οἱ σκλαβώσαντές με· καὶ διψῶντά με ἐπότιζον ξινὸν κρασί· ἢ μὲ ἔκαμνον νὰ μοὶ φαίνεται πικρὸν τὸ φαγητὸν διὰ τὰς θλίψεις, καὶ δριμὺ τὸ νερόν· τὸ δὲ γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν, τὸ ἑρμηνεύουσι κατὰ τὴν ἐξήγησιν, ὁποῦ ἡμεῖς ἐποιησαμεν· τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ εἶναι, λέγουσι, κατάραι κατὰ τῶν Βαβυλωνίων· ἔπαυλιν δὲ αὐτῶν λέγουσι τὴν πόλιν τους, εἶτα τὸν λαὸν, λέγουσι, τὸν ὁποῖον ἐσὺ Κύριε, παρεχώρησας νὰ παιδευθῇ, αὐτοὶ οἱ Βαβυλώνιοι πολλὰ τὸν ἐτιμώρησαν· καὶ πάλιν ἐπροσθέσαν ἐπάνω εἰς τοὺς προτέρους πόνους ἄλλους, καὶ τὰ ἑξῆς· εἰς δὲ τὸ, ἀρέσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, παρομοίως σκοντάφουσι· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ νοοῦσι καθὼς ἀγαποῦν, συμφώνως μὲ τὴν ἱςορίαν τῆς ἐλευθερίας τῶν σκλαβωθέντων Ἑβραίων· ἡμεῖς δὲ ἀκολουθήσαντες εἰς τοὺς ἀκριβεςέρους Πατέρας, ἀσφαλεςάτην ἐποιήσαμεν τὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐξήγησιν.

Ψαλμος ΞΘ'.

Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ. εἰς ἀνάμνησιν.

Εἰς ἀνάμνησιν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ἐρανισθεὶς καὶ συνθέσας αὐτὸν ἀπὸ τὰ λόγια, ὁποῦ εἶπεν εἰς τὸν λθ'. Ψαλμὸν, εἶχεν αὐτὸν πρόχειρον καὶ ἕτοιμον πάντοτε· καὶ ὅταν ἐνθυμεῖτο τὴν ἁμαρτίαν ὁποῦ ἔκαμε, μοιχεύσας τὴν Βηρσαβεὲ καὶ φονεύσας τὸν Οὐρίαν, τότε ἔψαλλεν αὐτὸν κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡσὰν μίαν ἐπῳδὴν καὶ ἀντιφάρμακον ἐναντίον τῶν Δαιμόνων, ὁποῦ ἐκρήμνισαν αὐτὸν εἰς ἐκείνας τὰς ἁμαρτίας, δεόμενος, καὶ παρακαλῶν τὸν Θεὸν, νὰ μὴ κυριευθῇ ἀπὸ αὐτοὺς ἄλλην μίαν φοράν· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐνθυμεῖτο ὅσα κακὰ ἔπαθεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, τότε ἔψαλλε τοῦτον τὸν Ψαλμὸν, διὰ νὰ μὴ λησμονήσῃ τὴν χάριν καὶ βοήθειαν· ὁποῦ

τότε

τότε ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται διὰ τί ἡ ἐν τούτῳ περιερχομένη προσευχὴ ἐτελείονε καὶ εἰς ἔκβασιν ἤρχετο. (1)

1 : „ Ὁ Θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες.

Εἰς τὸν λθ'. Ψαλμὸν γράφεται „ Κύριε εἰς τὸ βοηθῆσαί μοι πρόσχες· τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιον.

„ Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαί μοι σπεῦσον.

Τοῦτο εἶναι σχεδὸν ἴδιον μὲ τὸ „ τάχυνον τοῦ ἐξελέσθαι με, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἐν τῷ λ'. Ψαλμῷ. (2)

2 : „ Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν „ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου.

Καὶ τοῦτο εὑρίσκεται ἐν τῷ λθ'. Ψαλμῷ οὕτως „ Αἰσχυνθείησαν καὶ ἐντραπείησαν ἅμα οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχήν μου. (3)

„ Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ „ καταισχυνθήτωσαν οἱ βουλόμενοί „ μοι κακά.

Καὶ τοῦτο εὑρίσκεται ἐν τῷ λθ'. Ψαλμῷ, οὕτως „ Ἀποςραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταισχυνθείησαν οἱ θέλοντές μοι κακά· (4) ὥςε ἐκ τούτου συμπεραίνεται· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ εἶναι τὰ τοιαῦτα, προςακτικὰ κατὰ τὴν φωνήν, ἀλλ' ὅμως ἔχουσι δύναμιν εὐκτικῶν.

3 : „ Ἀποστραφήτωσαν παραυτίκα αἰσχυ„ νόμενοι οἱ λέγοντές μοι· εὖγε εὖγε!

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ'. Ψαλμῷ γράφεται οὕτω „ Κομισάσθωσαν παραυτίκα αἰσχύνην αὐτῶν,

4 : „ Ἀ-

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἐποίησε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ ἐν σχήματι προσευχῆς, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ· ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει, ὅτι δύναται ὁ Ψαλμὸς οὗτος νὰ λέγεται ϗ ἐκ προσώπου τοῦ Χριςοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀξιούσης εἰς τὸ βοηθῆσαι αὐτῇ διαναςῆναι τὸν Θεόν· προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου τὰ λόγια ταῦτα „ Εἰς τὸ σῶσαί με· λέγει ὅμως, ὅτι ταῦτα οὐχ εὗρεν, οὔτε εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους· συμφωνεῖ ἀλλ' οὖν τῇ τοῦ Ψαλμοῦ διανοίᾳ· σωτηρίαν γὰρ ὁ Προφήτης αἰτεῖ ϗ τῶν πολεμούντων ἀπαλλαγήν· εἰκότως δὲ ϗ τὸ, εἰς ἀνάμνησιν τῇ ἐπιγραφῇ πρόσκειται· ἡ γὰρ μνήμη τῆς ἁμαρτίας αὐτὸν ἐκέντει τῶν πολεμίων σφοδρότερον· εἶπε δὲ ϗ ὁ Δίδυμος „ Σωτηρία παντὸς μετανοοῦντος ἡ ὧν ἐπελάθετο μνήμη· μνησθήσονται γάρ φησι, ϗ ἐπιςραφήσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἀγαθοῦ γὰρ μνήμης τέλος, ἐπιςροφή.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Μακάριον σὺν τοσαύτῃ παῤῥησίᾳ τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι, ὥςε ϗ κατεπείγειν αὐτὸν εἰς ἡμετέραν βοήθειαν· πρῶτον δὲ προσέχειν τὸν Θεὸν, ϗ μετὰ τοῦτο ταχῦναι προσηύξατο· ἐὰν γὰρ ὅλως προσχῇ, τίνος ἢ ποίας βοηθείας χρήζομεν, παραχρῆμα σπλαγχνίζεται· σπλαγχνισθεὶς δὲ ταχύνει ϗ οὐκ ἀναβάλλεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, οἱ ζητοῦντες ἡμῶν τὰς ψυχὰς διαφθεῖραι, οἱ Δαίμονές εἰσι μάλιςα· ζητοῦσι δὲ ϗ οἱ πρὸς τὰς φαύλας πράξεις ἡδονάς τε ἀτόπους ἡμᾶς ἐρεθίζοντες ἄνθρωποι· ἀλλ' οὐδέτεροι δύνανται, ἐὰν μὴ παρ' ἡμῶν τὴν καθ' ἡμῶν προδοσίαν λάβωσι ϗ ἐὰν μὴ τὰς χεῖρας τῆς ψυχῆς δήσαντες οὕτως αὐτοῖς ἀκολουθήσωμεν· οὗτοι τοίνυν αἰσχύνονται, ὅταν ἡμᾶς ὑψηλοτέρους πολὺ τῆς παρ' αὐτῶν ἐπιβουλῆς κατορθοῦντας θεάσονται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(4) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Πλὴν τῷ ἁμαρτάνοντι συμφέρει ἀποςραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω διὰ μετανοίας, παλινδρομοῦντι ἐφ' ὃ καταλέλοιπεν ἀγαθὸν μετὰ τοῦ αἰσχύνεσθαι θέλειν.

οἱ λέγοντές μοι εὖγε εὖγε. (1)

4: „ Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτω-
„ σαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές
„ σε ὁ Θεός.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ΄. εὑρίσκεται· ἀντὶ δὲ τοῦ ὁ Θεὸς, ἐκεῖ γράφεται Κύριε.

„ Καὶ λεγέτωσαν διὰ παντός· μεγα-
„ λυνθήτω ὁ Κύριος, οἱ ἀγαπῶντες
„ τὸ σωτήριόν σου.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ΄. εὑρίσκεται· ἀντὶ δὲ τοῦ λεγέτωσαν, εἰπάτωσαν ἐκεῖ γράφεται. (2)

5 „ Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης· ὁ
„ Θεὸς βοήθησόν μοι.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ΄. εὑρίσκεται· ἀντὶ δὲ τοῦ ὁ Θεὸς βοήθησόν μοι, ἐκεῖ γράφεται „ Κύριος φροντιεῖ μου. (3)

„ βοηθός μου καὶ ῥύστης μου εἶ σύ·
„ Κύριε μὴ χρονίσῃς.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ΄. γράφεται· ἀντὶ δὲ τοῦ, ῥύστης, ἐκεῖ εὑρίσκεται, ὑπερασπιστής· καὶ ἀντὶ τοῦ Κύριε, ἐκεῖ εὑρίσκεται ὁ Θεός μου· ὅθεν τὴν ἑρμηνείαν τούτου τοῦ Ψαλμοῦ, ὅρα ἐν τῷ λθ΄. Ψαλμῷ. (4)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐ μόνον, φησὶ, τῇ γῇ παραδοθήσονται, ἀλλὰ καὶ μετ' αἰσχύνης τόνδε τὸν βίον ὑπεξελεύσονται οἱ κατατρυφήσαντες κατὰ τῶν εὐσεβῶς βιοτευόντων τὰ δεινά· καὶ οἱ τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ἐφηδόμενοι τράποιντο εἰς φυγὴν μετ' αἰσχύνης τὴν ἐμὴν ὁρῶντες μεταβολήν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τίνας ἐν τάχει καταισχυνθῆναι βούλεται; τοὺς λέγοντας εὖγε εὖγε! τουτέστι τοὺς ἐγγελῶντας· τοὺς κολακεύοντας· τοὺς ἀποδεχομένους ὡς ἀγαθὰ τὰ βλαβερὰ καὶ θανάσιμα· πλὴν ὅτι τοὺς μὲν νοητοὺς ἐχθροὺς καταισχυνθῆναι καὶ ἀποστραφῆναι μόνον· τοὺς δὲ αἰσθητοὺς διὰ τάχους προσεύχεται· εὐκολότεροι γὰρ οὗτοι ὡς ἀδελφοὶ τῇ φύσει καὶ ὁμογενεῖς καὶ ὁμόφυλοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ταῦτα μὲν φησὶ πάθοιεν ἐκεῖνοι· οἱ δὲ τῆς ἐμῆς μερίδος: ἤτοι οἱ παρὰ σοῦ σωτηρίαν ἐλπίζοντες, καὶ οὐχὶ πλήθει καὶ δυνάμει θαῤῥοῦντες, τὴν δὲ παρὰ σοῦ μόνου βοήθειαν ἐκζητοῦντες, θυμηδίας ἁπάσης ἐμπλησθεῖεν· ἵνα σου τὰς εὐεργεσίας ὑμνοῦντες χορεύωσι, καὶ λέγοιεν. Μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος· καὶ τοῦτο οὐκ ἐν ἑνὶ καιρῷ· ἀλλὰ διὰ παντὸς, νικῶντος τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτοῖς πᾶν τὸ τῶν πολεμίων γένος· σωτήριον δὲ τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστὸς, ὁ αἴτιος τῆς αἰωνίου σωτηρίας· ὃν οἱ ἀγαπῶντες, τὸν Θεὸν δοξάζουσιν, ὅτι τὰ Εἴδωλα καταλιπόντες, αὐτὸν ἠγάπησαν· (παρὰ τῷ Νικήτα οὕτως εὕρηται ἡ ἑρμηνεία αὕτη τοῦ Θεοδωρίτου· παρὰ δὲ τῷ Θεοδωρίτῳ οὕτω γράφεται· „ Τὸ Κύριος οὐ κεῖται ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, θυμηδίας ἁπάσης, φησὶ, τοὺς σοὺς ἔμπλησον ἐραστάς· ἵνα σου τὰς εὐεργεσίας ὑμνοῦντες χορεύσωσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Σωτήριον τοῦ Πατρὸς ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται· ἐν αὐτῷ γὰρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἡ σωτηρία πέπρακται ὅθεν καὶ Συμεὼν ἀπολαβὼν τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἔλεγεν· εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· Οἱ τοίνυν τοῦτο ἀγαπῶντες τὸ σωτήριον διὰ παντὸς τὸν Θεὸν μεγαλύνουσι: τουτέστι δοξάζουσιν, ὅτι τὰ εἴδωλα καταλιπόντες τὸν Θεὸν ἠγάπησαν τὸν ὄντος σώζοντα καὶ λυτρούμενον.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Ὅρα δὲ, ὅτι μεγάλου βασιλεύων Ἔθνους ὁ Δαβὶδ, καὶ πλουσιώτατος ὢν, ᾔδει τὸ φάσκον λόγιον· ὅσῳ μέγας εἶ, τοσούτῳ ταπείνου σεαυτὸν, καὶ ἔναντι Κυρίου εὑρήσεις χάριν· διὸ σμικρύνων ἑαυτὸν, καὶ τὸν πλοῦτον ὁρῶν τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ, πτωχὸν ἑαυτὸν καὶ πένητα διὰ τῶν προκειμένων καλεῖ· ἴσως δὲ καὶ ἐκ προσώπου ταῦτα τοῦ λαοῦ τῶν Ἐθνῶν λέγεται, τοῦ πτωχοῦ καὶ πένητος διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀσέβειαν, παρακαλοῦντος ἐπιταχῦναι τὴν τοῦ Χριστοῦ βοήθειαν, καὶ καταισχυνθῆναι τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς· ὅταν γὰρ πάσης ἀνθρωπίνης βοηθείας ἐκπέσωμεν, τότε τὸν Θεὸν ἀντιπάντων εὑρήσομεν.

(4) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Βοηθὸς ὡς ἰσχυρός· ῥύστης, ὡς αὐτὸς ἐνέχυρον ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θανάτῳ πρὸς μικρόν· ὥστε ῥυσθῆναι τὴν ἡμετέραν αἰχμαλωσίαν, διδόμενος· μὴ χρονίσῃς· ἀπέγνωσται γὰρ παρὰ πάντων ἰατρῶν ὁ ἄῤῥωστος.

„ Εἴληφε τέρμα, ὧδε ὁ πρῶτος Τόμος. „ Θεῷ δὲ εἴη, τέρματος, χωρὶς κράτος.

Πίναξ πλουσιώτατος τῶν ἐν τῷ παρόντι Πρώτῳ Τόμῳ τοῦ Ψαλτηρίου περιεχομένων ἀξιομνημονεύτων κατὰ Ἀλφάβητον.

Ἀδὰμ

διακε-

Α'-

Β

Γ

Διὰ

Δόλος

ρος

οῦ

I.

ἀφώ-

K

Κε-

Λ

Μ

τοῦ

Π

Παιδία

Πλὴν

Σχῆ-

T

Υ

Φύσις

νεβιβά-

Ψεῦδος.

18
4:40
12
16
8
12:36

71 16
33:25

105:1

Βιβλιοθήκη Βεροίας

